

**Carte apărută cu sprijinul
Ministerului Educației, Tineretului și Cercetării**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Dicționarul general al limbii române/ Academia
Română. - București : Univers Enciclopedic, 2004-
6 vol.

ISBN 973-637-070-4

Vol. 1: A-B. - 2004. - ISBN 973-637-071-2

I. Academia Română (București)

81'374.8=135.1

ISBN 973-637-070-4

973-637-071-2

11 32.416

Academia Română

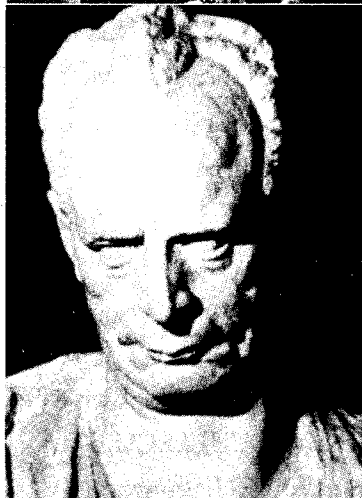
D ICTIONARUL G E N E R A L Ă L L I T E R A T U R I I R O M Ă N E

București

2004

Editura
Univers Enciclopedic

A B

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE LINGVISTICĂ
INFERIA LA CĂRȚI NR. 30.997

AUTORI

Lucian ALEXIU, Carmen ANDRAȘ, Tiberiu AVRAMESCU, Șerban AXINTE,
Cristina Martha BALINTE, Nicolae BĂIEȘU, Fănuș BĂILEȘTEANU, Nicolae BÂRNA,
Cristina BÂRSAN, Rodica BERARIU DRAGHINCESCU, Olimpia BERCA, Liviu Petru BERCEA,
Lucia BERDAN, Nicolae BILEȚCHI, Carmen BLAGA, Doina BOGDAN-DASCĂLU,
Nicoleta BORCEA, Grigore BOSTAN, Liliana BOTEZ, Eliza BOTEZATU, Grigore BOTEZATU,
Carmen BRĂGARU, Gheorghe BULUȚĂ, Doru BURLACU, Constanța BUZATU,
Hristu CÂNDROVEANU, Vlad CHIRIAC, Mihai CIMPOI, Alina CIOBANU, Ion CIOCANU,
Vasile CIOCANU, Alexandra CIOCÂRLIE, Ileana CIOCÂRLIE, Lucia CIREȘ,
Ion H. CIUBOTARU, Nicolae CONSTANTINESCU, Alina CONSTĂNCEANU, Petruș COSTEA,
Nicolae CREȚU, Stănuța CREȚU, Daniel CRISTEA-ENACHE, Ion CRISTOFOR,
Ovid S. CROHMĂLNICEANU, Constantin CUBLEȘAN, Crișu DASCĂLU, Iordan DATCU,
Irina DIGODI, Daniel DIMITRIU, Mihail DOLGAN, Gabriela DRĂGOI,
Sebastian DRĂGULĂNESCU, Livia DUMITRU, Raluca DUNĂ, Victor DURNEA, Marcel DUȚĂ,
Georgeta ENE, Florin FAIFER, Alexandru FARCAȘ, Mira FETICU, Nicolae FLORESCU,
Maria FOARȚĂ, Anca GOȚIA, Dorina GRĂSOIU, Victor V. GRECU, Andrei GRIGOR,
Dan GRIGORESCU, Laurențiu HANGANU, Ion HANGIU, Alec HANȚĂ, Constantin HÂRLAV,
Eleonora HOTINEANU, Gheorghe HRIMIUC-TOPORAȘ, Sorina IANOVICI-JECZA,
Ofelia ICHIM, Nicolae ILIESCU, Stancu ILIN, Mihai IOVĂNEL, Ion ISTRATE, Olos KATALIN,
Ion LĂZĂRESCU, Dan Horia MAZILU, Dan MĂNUCĂ, Nicoleta MĂNUCU, Nicolae MECU,
Ionela MENGHER, Dumitru MICU, Ileana MIHĂILĂ, Dan C. MIHĂILESCU, Ioan MILEA,
Adriana MITU, Emil MOANGĂ, Ilie MOISE, Mihai MORARU, Camil MUREȘAN,
Tudor NEDELCEA, Andrei NESTORESCU, Eugen ONU, Ionel OPRIȘAN, Constantin PAIU,
Mariana PASCU, Sava PÂNZARU, Mihaela PODOCEA-CONSTANTINESCU, Mircea POPA,
Corina POPESCU, Florin Corneliu POPOVICI, Adrian Dinu RACHIERU, Tania RADU,
Ilie RADU-NANDRA, Dorina N. RUSU, Aurel SASU, Nicoleta SĂLCUDEANU,
Alexandru SĂNDULESCU, Eugen SIMION, Algeria SIMOTA, Roxana SORESCU,
Monica SPIRIDON, Vasile SPIRIDON, Valeriu P. STANCU, Mihaela ȘCHIOPU,
Ion ȘEULEANU, Cornelia ȘTEFĂNESCU, Gabriel ȘTREMPEL, Rodica ȘUIU,
Elena-Esther TACCIU, Valentin TAȘCU, Alexandru TEODORESCU,
Constantin TEODOROVICI, Călin TEUTIȘAN, Teodor TIHAN, Corina TIRON,
Mariana VARTIC, Marian VASILE, Teodor VÂRGOLICI, Cătălina VELCULESCU, Stan VELEA,
Dumitru VLĂDUȚ, Leon VOLOVICI, Răzvan VONCU, Smaranda VULTUR,
Magda WÄCHTER, Joachim WITTSTOCK, Remus ZĂSTROIU

COORDONATOR GENERAL:

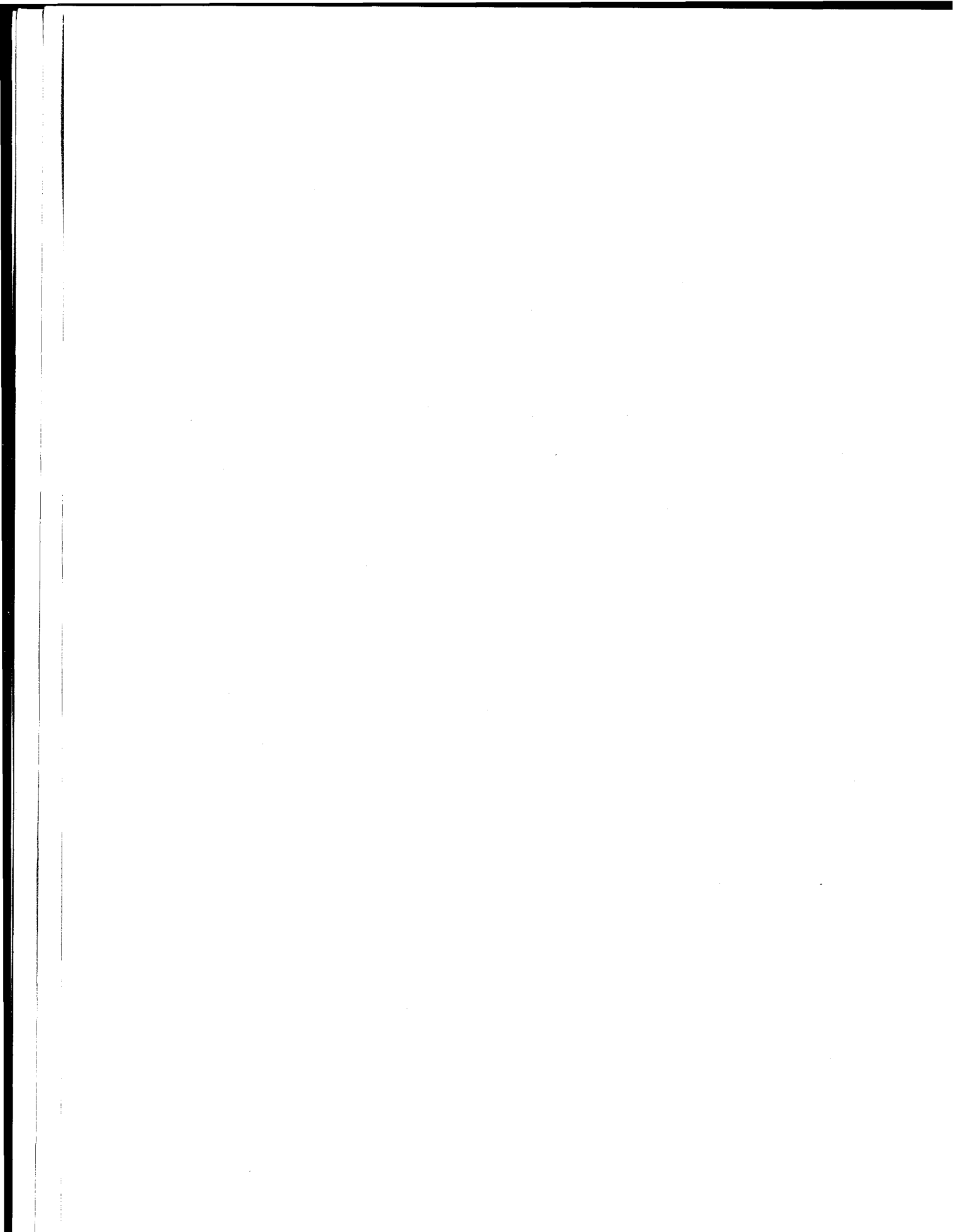
Eugen SIMION

COORDONARE ȘI REVIZIE:

Magdalena BEDROSIAN, Mihai CIMPOI, Iordan DATCU, Gabriela DRĂGOI,
Victor DURNEA, Florin FAIFER, Laurențiu HANGANU, Dan MĂNUCĂ, Gabriela OMĂT,
Rodica PANDELE, Remus ZĂSTROIU

Coperta: Mircia DUMITRESCU

Tehnoredactare computerizată: Ofelia COȘMAN, Liliana KIPPER, Ioana LUCA,
Anca SUCIU, Mihaela TUDOR

CUVÂNT ÎNAINTE

Publicăm primele trei volume din *Dicționarul General al Literaturii Române*, lucrare amplă, ambițioasă, începută în 1995 și încheiată, sper, în lunile ce urmează. Când am propus, cu aproape zece ani în urmă, acest proiect nu bănuiam dificultățile ce ne așteaptă. Voiam, pur și simplu, să nu ne prindă începutul secolului al XXI-lea fără a avea un *dicționar integral* al literaturii române, cu tot ceea ce propune el: autori, publicații, curente literare, concepte, opere anonime, instituții literare etc. ... Proiect, repet, complex, greu, dar nu imposibil – credeam la început – de realizat în patru-cinci ani de zile, prin conjugarea forțelor intelectuale din institutele Academiei Române. Un proiect pe care îl prevedeau, de altfel, Mircea Zăciu și colaboratorii săi în „Argumentul” *Dicționarului scriitorilor români* început în 1982 și publicat (primul volum), după multe peripeții, de abia în 1995. „Numai prin eforturi conjugate – spuneau ei – vom putea atinge într-o bună zi dezideratul major al unui dicționar-tezaur care să consemneze absolut tot ce constituie – indiferent de valoare și ierarhii – realitatea integrală a literaturii noastre” ...

Același gând m-a îndemnat și, pe mine, trebuie să mărturisesc, atunci când am propus *Secției de Filologie și Literatură* a Academiei Române să accepte proiectul semnalat mai înainte, împreună cu altele de aceeași anvergură și importanță pentru cultura națională: încheierea *Dicționarului-tezaur al limbii române* (început de Hașdeu cu mai bine de o sută de ani în urmă), alcătuirea unui *Mic Dicționar al limbii române* (M.D.A. – *Micul dicționar academic*, în patru volume!), *Tratatul de istorie a românilor*, reluarea și actualizarea *Gramaticii limbii române* (ultima ediție a apărut, cu 40 de ani în urmă!), o *Istorie a limbii române și Dicționarul etimologic al limbii române...* Unele au apărut (M.D.A., *Tratatul de istorie*), altele sunt în curs de elaborare. Asemenea lucrări sunt indispensabile într-o cultură care vrea să-și afirme și să-și conserve identitatea. Mai ales azi, când lumea se globalizează și culturile (inclusiv limbile) mici sunt amenințate...

Dicționarul General al Literaturii Române intră în acest scenariu pe care Academia Română, ține, cu orice preț, să-l înfăptuiască. Cu orice preț înseamnă, în acest caz, efortul conjugat al specialiștilor, criteriile generale ce trebuie respectate de toți, timp rezonabil de execuție, în fine, prioritatea proiectului în programul institutelor filologice, temperarea și, dacă se poate, stingerea orgoliilor individuale... Toate acestea au fost clar formulate, de la început, numai că, trecând la fapte, lucrurile s-au complicat în chip imprevizibil. Orgoliile au explodat, istoricii s-au simțit vexați, eseistii au protestat în presă, procesele de intenție n-au întârziat să apară. N-a lipsit acuzația că, a porni un asemenea dicționar, este a reînvia stilul proiectelor totalitare... Am citit cu ochii mei aberații de acest fel, venite – curios – din rândurile cercetărilor care se vedeau deodată treziți din lunga lor inerție și puși să ducă la capăt ceva ce ar putea fi util lumii în care trăiesc...

N-am luat în seamă amenințările și nici scepticismul endemic al celor care cred că intelectualii români nu pot face nimic durabil împreună și, mai mult decât atât, cred cu îndârjire că cercetătorii dintr-un institut academic trebuie să studieze câți îngeri pot intra într-un vârf de ac, nu să contribuie

la redactarea unui dicționar al literaturii naționale... O operație, cred ei, nedemnă de pregătirea intelectuală și eminența talentului lor...

Mai tare decât acest orgoliu care, la urma urmelor, poate fi înțeles într-o comunitate (comunitate literară) care aspiră să studieze biografia geniului și încearcă să justifice inefabilele capodoperei literare, mai tare, zic, și mai rebarbativă s-a dovedit a fi inerția celor care, primind un salariu, nu consideră că sunt obligați moralmente să-și îndeplinească angajamentele luate. Ei se conduc încă, într-o lume care a intrat în economia de piață, după morala care prevede veșnica târăganare, amânarea la infinit, *aflarea în treabă ca formă de lucru și acțiune intelectuală*, sabotarea istoriei, refugiul în contemplație... Aceasta înseamnă că un cercetător poate să te ducă cu vorba ani în șir fără a preda studiul sau articolul pentru care, *horribile dictu*, este plătit de la buget... Spre surpriza mea, am întâlnit, nu unul sau două cazuri de acest fel, ci zeci de intelectuali mai tineri sau mai vârstnici, care, grijulii cu treburile lor, găsesc că este fără rost și chiar nedemn pentru talentul lor să se țină de cuvânt și să aducă la timpul convenit articolul pentru care primesc lunar o remunerație de la buget. Nu excesivă, este adevărat, dar o primesc, neabătut, lună de lună... Când, totuși, au fost somați să predea articolul, s-au supărat și au plecat, protestând, bineînțeles, în presă contra directorilor și președinților asasini...

Această mentalitate barbară a fost și este încă principala piedică în calea lucrărilor de tipul dicționarului nostru... Ea amână nepermis de mult timpul de execuție și, în cele din urmă, pregătește minuțios eșecul oricărui proiect colectiv. Am trecut și, repet, trecem prin această experiență nefericită, greu de eliminat pentru că ea se bazează, cum am spus, pe o mentalitate adânc înrădăcinată în conștiința intelectualului român format în epoca totalitarismului: conștiința că, dacă poți face ceva singur și pentru tine, e bine, dacă nu, nu... Proiectele colective constituie obligația celorlalți. Morala „de ce eu și nu ei?” rămâne, din nefericire, actuală...

Așa se face că, început în 1995, dicționarul literaturii începe să apară după aproape un deceniu. În acest timp am asistat la confruntări dure, abandonuri, proteste în presă, fugi strategice și, chiar, la tentative de fraudă intelectuală. Unii colaboratori, presați de timp (timpul avusese, totuși răbdare cu ei pentru că, în 10 ani, puteau redacta cele zece articole pe care și le asumaseră!), au găsit de cuviință că este bine să le copieze integral din dicționarele anterioare. Descoperiți, s-au supărat, bineînțeles, pentru insulta ce le-o facem și ne-au dată în judecată. N-ar fi exclus ca Academia Română să fie obligată să plătească daune morale pentru faptul că, dând în vileag plagiatele odioase, au stricat imaginea tinerei intelectuale x și a domnului publicist y, oameni, altminteri, cu relații multiple și cu o presă bună...

Amintesc toate aceste mici mizerii pentru că ele ne mănâncă, zilnic, timpul și ne toacă nervii. N-am abandonat proiectul nostru și, desigur, nici nu avem de gând să-l abandonăm... Mergem mai departe. Între timp, unii colaboratori au plecat, alții noi, îndeosebi tineri, au venit. Au căpătat toți, experiență (pozitivă), vreau să spun că știm, azi, mai bine cum se poate face un dicționar de această anvergură decât știam în faza inițială, când feroarea noastră era enormă. Știm, de pildă, că a redacta un dicționar cu o sută de colaboratori este aproape imposibil, știm, de asemenea, că trebuie verificată orice informație, în fine, istoricul literar român — chiar și cel mai bine pregătit — are tendința, când se apucă să scrie, să exagereze sau, dimpotrivă, să diminueze importanța subiectului său. Rezultatul este, într-un caz, sporul de pagini, în celălalt — pamfletul superficial. Nu-i ușor de disciplinat asemenea excese subiective. În unele situații, orgoliile nu se lasă ușor potolite și conflictul este inevitabil. Un autor crede, de pildă, că articolul lui de 10 pagini despre un scriitor mărunț nu poate fi redus la două pagini, cât era prevăzut, și acuză pe cei care vor să-l ajute de complicități odioase, criptocomuniste. Inutil să încerci să-l convingi că filosoful Amăruței nu-i, totuși, Cioran sau că într-un dicționar academic nu poți publica 11 pagini despre un scriitor care

încă se luptă cu îndărătnicia publicului, în timp ce lui Arghezi i se acordă doar 9 pagini (exemplele nu sunt imagine, sunt luate dintr-un dicționar publicat anterior...).

Nu pot spune că am reușit să păstrăm, în toate împrejurările, o ierarhie perfectă, spun doar că ne-am străduit să punem scriitorii într-o ordine a valorilor și, pe cât omeneste este posibil, să fim obiectivi și să dăm, într-un număr rezonabil de pagini, datele esențiale despre scriitor și despre opera lui. Un articol de dicționar nu-i un capitol de istorie a literaturii, nici un eseu sau un articol de gazetă, este o fișă care cuprinde, înainte de orice, informații exacte de ordin bio-bibliografic și o fotografiere, de sus, a scrierilor (teme prioritare, personaje, structura narativă când este vorba de roman, mituri esențiale — în cazul poeziei, receptarea critică etc.)...

Așadar:

1. *Dicționarul General al Literaturii Române* încearcă să prezinte pe toți autorii de limbă română care, într-un chip sau altul, ilustrează cultura română în timp și spațiu, indiferent de locul unde au scris și s-au afirmat. Astfel se explică faptul că în volumele ce urmează veți întâlni scriitori din toate zonele locuite de români, acolo unde limba de comunicare (în mari sau mici comunități) este româna.

2. Criteriul esențial de selecție și judecată a operei române, evident, cel de natură axiologică și istorică, adecvate, repet, necesităților și exigențelor unui dicționar. Nu ne-am propus să aplicăm în exclusivitate criteriul *literarității* pentru că, n-am putut elimina scrierile ce vin în atingere cu literatura și, în genere, ilustrează zonele ei culturale generale. Am inclus, în consecință, și pe folcloriști, pe editorii importanți, pe memorialiști, pe teologii care, prin scrierile lor, ilustrează gândirea și literatura religioasă într-un chip elocvent, nu am ocolit pe traducătorii remarcabili din și în limba română, în fine, din rândul autorilor n-am exclus — și nici nu puteam s-o facem — pe marii filologi de felul lui Al. Rosetti, Sextil Pușcariu sau Iorgu Iordan, din motive pe care nu are rost să le amintesc. N-am ocolit nici pe *logotheti*, creatori de limbaj, pe autorii de gramatici, de manuale sau de îndreptare morale și religioase care, în faza culturală a literaturii noastre, au slujit ideea de literatură și au facilitat afirmarea ei estetică... Reprezentanții „Școlii ardelenne” pot fi luați, în acest caz, ca puncte de reper. Coborând în istorie, dăm peste primii traducători și comentatori de texte religioase. Numele și performanțele lor trebuie menționate. La fel memorialiștii, diariștii, biografi mai vechi și mai noi care, nevoind să facă literatură, depășesc prin calitatea scrisului lor simpla lor comunicare. Două exemple: Ion Bălăceanu, diplomat și memorialist remarcabil din secolul al XIX-lea, descoperit de-abia în zilele noastre, sau, dintr-o epocă mai nouă, omul politic C. Argentoianu care a lăsat o serie de scrieri memorialistice pline de culoare...

3. Pentru epocile mai vechi, criteriul de selecție este, se înțelege, mai permisiv. Pentru autorii contemporani, punctul de plecare este mai strict estetic. Am căzut de acord cu colaboratorii mei ca autorii care au minim două cărți notabile să intre în dicționar. Așa se explică prezența tinerilor poeți, prozatori, esești, dramaturgi, critici și istorici literari și chiar a antropologilor și filosofilor culturii care, prin scrierile lor, au atras în ultimul deceniu atenția comentatorilor. Ne-am impus să fim, nu echidistanți cum se spune în limbajul publicistic, ci obiectivi. N-am exclus pe nimeni care merită să figureze pe această imensă pânză literară. Dacă există, cumva, scăpări, ele n-au fost voite, cel puțin din partea mea, coordonatorul dicționarului. Ideea *listelor negre*, care circulă în unele medii intelectuale, mi se pare nedemocratică, neeuropeană. Profund imorală. Trebuie să fim dreپți cu adevărul și resemnați, vorba cunoscută a lui E. Lovinescu, în fața evidenței estetice. Cine are curiozitatea să urnărească lista autorilor și substanța articolelor din dicționar va putea, cred, constata că ne-am străduit să păstrăm această conduită.

4. Pregătind acest dicționar în regim de liberate, am putut include și pe scriitorii din diaspora. Atât cât am putut și cum am putut reconstitui biografia lor intelectuală și informațiile despre operă.

Pentru prima oară, cred, reușim să reconstituim integral harta literilor române contemporane. Există, se știe, o comunitate de scriitori de limba română în Israel, există poeți și traducători în Suedia și Canada, în fine, românii au ajuns pe toate continentele și unii dintre ei continuă să scrie în limba română. Dictionarul de față înregistrează scrierile, publicațiile și asociațiile pe care acești scriitori le animă...

5. Dorința noastră a fost — și rămâne în continuare — să păstrăm un criteriu unitar de apreciere. N-a fost posibil, trebuie să recunoaștem, să menținem în toate cazurile ștacheta la aceeași înălțime. Cei care au redactat articolele au, și ei, preferințele, idiosincraziile, gusturile, interesele lor și, mai ales, orgoliile lor scriitoricești. Am dus o luptă dură, cum am semnalat deja, pentru a-i face să înțeleagă că trebuie să renunțe la ele în favoarea obiectivității și a *modelelor* generale, absolut obligatorii într-un dicționar academic. N-am reușit totdeauna. O bună eseistă scrie, de pildă, în 15 pagini despre un clasicist pe care îl admiră în chip absolut. Un altul, mai zgârcit, prezintă un articol de trei pagini despre Șerban Cioculescu și altul de 2,5 pagini despre Pompiliu Constantinescu. Cum să-i fac să înțeleagă că ierarhiile sunt răsturnate și că proporțiile trebuie schimbate radical? Am încercat cu toate argumentele intelectuale posibile, n-am reușit, autorii rămân, neclintiti, pe pozițiile inițiale. Abia, cu chiu, cu vai am ajuns la o soluție. Una dintre ele — a fost (și poate fi și în viitor) aceea de a ne adresa altor specialiști care, în fața evidenței estetice, își pot înfrânge subiectivismul exacerbât... Nu sunt sigur că am izbutit, în toate cazurile, să păstrăm cumpăna cea dreaptă. Dar am încercat...

6. O problemă ce ne-a preocupat și ne preocupă încă este aceea a scriitorilor modești (și chiar mai jos decât atât) care au scris mult. Să înregistrăm toate cele 50 de titluri ale unui poet productiv ca o uzină metalurgică? Nu-i posibil și, la drept cuvânt, nu-i bine. Ar însemna ca spațiul acordat lui să fie de zece ori mai mare decât acela destinat lui Ion Barbu care a publicat, cum se știe, o singură carte de poezii (lăsând deoparte poemele de debut). Încă o dată: ce-i de făcut? De făcut nu-i decât să înregistrăm doar câteva din scrierile productivului autor și să dăm o judecată generală corectă despre valoarea (sau nonvaloarea) lor.

7. O situație aparte prezintă scriitorii care, angajându-se politic în epoca totalitarismului, și-au maculat opera și ridică, azi, semne de întrebare asupra comportamentului lor moral. O primă reacție pe care am primit-o din partea celor care au redactat articolele respective a fost aceea de respingere totală sub forma unor pamflete politice. S-a dovedit, ulterior, pe măsură ce dicționarul nostru înainta și numărul situațiilor speciale sporea vertiginos, că pamfletul nu-i modalitatea potrivită într-un dicționar academic. I-am rugat, în consecință, pe autori să-și revadă textele și, spunând ce trebuie (inclusiv despre atitudinea morală a scriitorului), să folosească stilul adecvat lucrărilor de acest gen. În fond, dacă spui că poetul Cutare a publicat lamentabile versuri encomiastice despre dictatorii epocii comuniste sau a scris romane de-a dreptul mizerabile sau numai mediocre, în maniera realismului socialist, este suficient ca acela care citește să-și facă o idee justă despre ce om este vorba și care-i valoarea reală a scriitorului. Zece pagini de injurii, într-un articol de dicționar, ar reprezenta un exces. Or, se știe, situații de acest fel nu merită *nici excesul de indignare, nici excesul de onoare*. Merită doar judecata noastră exactă... Critic vorbind, este mult mai convingător, și, prin aceasta, mai eficient...

8. Am introdus în dicționar, cum am precizat, și publicațiile literare și pe cele culturale, chiar și ziarele care au avut o pagină literară. Criteriul a fost (și rămâne în vigoare până la sfârșit) ca la publicația respectivă să fi colaborat cel puțin doi-trei scriitori notorii. Nu putem — și nici nu este bine — să întocmim bibliografia și să facem cronologia integrală a grafomanilor, productivi ieri, ca și azi, și a foilor în care ei publică.

9. Dictionarul nostru nu iese, bineînțeles, din neant. Există precedente remarcabile. Suficient să citez *Dicționarul de la Iași* (1979), care se oprește, însă, la 1900, sau *Dicționarul Scriitorilor Români* (I-IV),

coordonat de Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu. Există, apoi, *Dicționarul publicațiilor literare*, redactat de Ion Hangiu, câteva dicționare cronologice ale literaturii (cum este cel publicat recent de Institutul „Pușcariu”), dicționare de termeni literari sau dicționare județene etc. Toate acestea au fost și sunt, în continuare, utile pentru echipa care pregătește *Dicționarul General al Literaturii Române*. Nu ascund faptul că ideea de a porni acest proiect mi-a dat-o dicționarul scos de Institutul „Philippide”, de la Iași. M-am bazat, de altminteri, pe experiența lor și am mizat pe sprijinul cercetătorilor ieșeni. Academia Română a dorit să continue acest proiect, cuprinzând — cum am spus de la început — tot spațiul literaturii române și toate fenomenele din interiorul lui. Unii publiciști n-au înțeles și nu vor să înțeleagă, am impresia, nici azi intențiile noastre. Altminteri, nu-mi explic de ce repetă absurditatea cum că Academia Română „a decapitat” dicționarul ieșenilor și alte asemenea indecențe. Academia Română n-a decapitat, până acum, pe nimeni și nici nu are de gând. Vrea doar ca, cercetătorii bucureșteni, ieșeni, timișoreni din sfera academică să pregătească un dicționar cu altă miză și, evident, de alte proporții, cuprinzând — a câta oară să precizez? — totalitatea fenomenelor din spațiul literaturii române. Acest proiect nu-l pot duce la capăt, într-un timp acceptabil, 6-7 oameni aflați în pragul pensiei, blazați în meseria lor sau ocupați să predea în șapte universități particulare. E nevoie de un efort intelectual mai mare și de un program bine ordonat... Ce mă miră este că unii confrăți rămân blocați în ostilitatea lor, irațională, față de orice încercare de a construi ceva durabil și esențial în cultura noastră. Sper ca dicționarul de față să le tulbure cât de cât idiosincraziile... Asemenea lucrări (tratate, dicționare, sinteze) nu mai pot fi făcute azi, de un singur specialist, cu pana de gâscă în mână, la gura sobei, într-un timp nedeterminat...

10. Țin să precizez că, acolo unde colaboratorii noștri n-au găsit informații noi sau n-au aflat un specialist capabil să studieze și să scrie satisfăcător despre un autor, să zicem, din secolul al XIX-lea, am reluat în dicționarul de față articolul din *Dicționarul* de la Iași. Cu voia, desigur, a autorului și cu actualizările de rigoare. În același fel am procedat și în cazul unor reviste pe care le-a consultat numai domnul Ion Hangiu. Cu asentimentul lui — și cu specificarea de rigoare a paternității — le-a asimilat în dicționarul academic. Asemenea transferuri sunt, totuși, rare...

11. Din motive ușor de înțeles, am decis să reproduc, în spațiul care-mi este rezervat, articolul lui Mircea Zăciu din *Dicționarul Scriitorilor Români*. El a fost completat, strict bibliografic, de criticul literar Nicolae Bârna... Dispărând înainte de vreme, n-am avut posibilitatea să-i cer lui Mircea Zăciu, un intelectual pe care l-am stimat mult, această favoare. Am credința că mi-ar fi dat-o.

12. Se pune, desigur, și problema originalității și a exactității informației într-un dicționar de asemenea dimensiuni. Este limpede că nu putem verifica fiecare propoziție pentru a vedea dacă acela care a scris-o a parafrazat pe cineva sau, pur și simplu, a copiat-o. Câteva accidente ne-au pus în gardă... Am descoperit, cu această ocazie, că morala unor cercetători este foarte elastică. Somați, după ani de zile, să depună articolele lor, ne-au adus xeroxuri (ușor prescurtate) din dicționarele anterioare. Sancționați pentru fraudă, ne-au dat în judecată sau, cum am precizat mai înainte, ne insultă prin gazete... Ținem să precizăm că fiecare autor răspunde, integral, de originalitatea textului și exactitatea informațiilor. Ei au semnat un angajament în acest sens. Nerespectându-l, vor suporta consecințele. Spun toate acestea pentru că, în calitate de coordonator general, n-am posibilitatea să controlez toate datele dintr-un dicționar ce va însuma, probabil, peste șase mii de pagini. Mizez pe loialitatea, onestitatea și inteligența colaboratorilor mei.

13. Suntem conștienți de faptul că dicționarul nostru este departe de a fi perfect. Ne-au scăpat, în mod sigur, multe, am uitat, poate, un nume de autor sau chiar mai mulți, cutare publicație n-a fost încă depistată, informațiile nu sunt, poate, în toate cazurile complete... Perfecțiunea nu-i un cuvânt potrivit când este vorba de un dicționar cu asemenea miză. Vom încerca să completăm,

îndreptăm și să eliminăm ceea ce este de prisos în ediția a doua pe care o pregătim încă de acum. Un grup de cercetători de la Institutul „G. Călinescu”, în colaborare cu cei de la Institutul „Alexandru Philippide” vor urmări, sistematic, acest subiect. Intenția noastră este de a înființa o bancă de date privitoare la literatura română...

14. Colaboratorii vin, în cea mai mare parte, din instituttele Academiei Române. Vin, însă, și din mediul universitar. Le mulțumesc tuturor... S-au angajat să facă o lucrare, recunosc, care nu dă totdeauna mari satisfacții în sfera creației. O lucrare însă de interes național. Merită s-o ducem la capăt, chiar dacă suntem nevoiți, uneori, să neglijăm propriile scrieri. Trebuie să dăm ceva din ceea ce știm societății în care trăim...

15. Mai este ceva și vreau să spun la sfârșitul acestui mic text introductiv: *Dicționarul General al Literaturii Române* are, dincolo de faptul de a fi un instrument de informare, o miză mai profundă: el adună la un loc pe toți cei care au scris și scriu în limba română. Și, dacă *scriu bine*, ei servesc națiunea și spiritualitatea română. Asta ca să-l parafrazez pe Camus. Vreau să spun că românii care sunt despărțiți uneori dramatic de istorie se regăsesc între paginile acestei lucrări. Se regăsesc în ceea ce-i desparte (talentul individual), dar — mai cu seamă — în ceea ce îi unește: spiritualitatea românească. Până ce oamenii politici vor cădea de acord asupra granițelor reale, iată, aducem într-o carte comună granițele spirituale ale românității. La desenarea lor au contribuit critici și istorici literari de pretutindeni (din Basarabia sau din alte regiuni locuite de români) cu știința și talentul lor. Instrumentul nostru comun de a comunica este limba română.

EUGEN SIMION

București, 27 septembrie 2004

NOTĂ

Dicționarul general al literaturii române (DGLR) este o lucrare complexă, care include următoarele tipuri de articole: autor (scriitor, cronicar, autor de scrieri bisericești, folclorist, publicist, traducător ș.a.), editor, scriere cultă anonimă sau cu paternitate controversată (text cu caracter religios, cronică istorică etc.), carte populară, specie folclorică, publicație periodică (revistă literară sau culturală, gazetă cu rubrică sau pagină literară), curent literar, societate literară sau culturală, instituție cu specific literar (uniune de consacrare sau profesională, institut de cercetare etc.).

Fiecare articol are un caracter monografic. Dimensiunile unui articol corespund locului ocupat de autor, publicație periodică etc. în cadrul general al literaturii noastre. Articolul dedicat unui autor are următoarea structură: titlul articolului (nume și prenume; paranteză care conține eventualele schimbări de nume și datele biografice limită) urmat de trei secțiuni – biografie, comentariul operei, bibliografie. Secțiunile articolului sunt corelate în funcție de ponderea activității autorului respectiv. În general, partea biografică selectează elementele relevante pentru activitatea literară a unui autor (informații despre familie, studii, formație intelectuală, debut, participare la cenacluri, prezența în publicații periodice, pseudonime, colegi de generație, implicare socială și o prezentare de ansamblu a operei). Comentariul operei urmărește, de obicei cronologic, domeniile literare abordate de scriitor și se bazează pe o medie a receptării critice, fără a exclude punctele de vedere proprii. Secțiunea bibliografică este compusă din două capitole. Primul, intitulat **SCRIERI**, înregistrează cronologic volumele originale, antume și postume, precum și principalele ediții; tot aici sunt incluse traducerile din opera autorului în discuție și traducerile din scriitori străini și români efectuate de acesta. Nu au fost menționate lucrările fără caracter literar sau cultural (de exemplu, cărți de matematică, medicină, drept etc.). Cel de-al doilea capitol, intitulat **Repere bibliografice**, înregistrează cronologic referințe din periodice (se indică autorul, titlul articolului, denumirea periodicului – în întregime sau siglată –, anul calendaristic și numărul ori, în unele cazuri, ziua și luna) și din volume (se indică autorul, titlul cărții – în întregime sau siglat –, locul și anul de apariție – atunci când nu există siglă –, pagina sau paginile). Informațiile bibliografice se opresc la sfârșitul anului 2003. Articolele consacrate unor autori reprezentativi sunt însoțite de citate critice semnificative. În cazul marilor scriitori se adaugă un tabel cronologic al vieții și al operei. Și alte tipuri de articole, cu excepția celor dedicate publicațiilor periodice, sunt, de regulă, însoțite de un capitol bibliografic în care se menționează edițiile ori sursele și de un capitol de referințe bibliografice.

Corpul de articole al fiecărui volum este precedat de indicații pentru utilizarea dicționarului, cuprinse în **NOTĂ**, de o listă cu abrevieri și de lista autorilor de articole, întocmită în ordinea alfabetică a inițialelor cu care aceștia semnează. Urmează **BIBLIOGRAFIA**, alcătuită din două capitole: A. ENCICLOPEDII, DICȚIONARE, ISTORII LITERARE, MONOGRAFII, STUDII, EDIȚII; B. ARHIVE, PERIODICE, CULEGERI, ANTOLOGII. Volumele citate frecvent sunt menționate într-o formă abreviată transparent, iar pentru publicațiile periodice, culegeri și antologii s-au utilizat sigle formate din majuscule.

Au fost preluate și adaptate la specificul lucrării normele lexicografice redactate de Corneliu Morariu pentru *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*.

ABREVIERI

B. A. R.	= Biblioteca Academiei Române
ed.	= ediție ; ediția
edit.	= editor(~ului) ; editori(~lor)
f.a.	= fără an de apariție
fasc.	= fascicula ; fasciculele
f.l.	= fără localitate de apariție
fragm.	= fragment(~e) ; fragmentar
introd.	= introducerea; introducere de...
îngr.	= (ediție) îngrijită de...
j.	= județul
ms.	= manuscris
ms. rom.	= manuscris românesc
n.	= născută
pref.	= prefața; prefață de...
publ.	= publicat (de...)
reed.	= reeditat (de...)
republ.	= republicat (de...)
sec.	= secolul
supl.	= supliment
t.	= tomul
tr.	= traducere (de...); traduceri (de...)
trad.	= traducător(~ului) ; traducători(~lor)
vol.	= volumul ; volumele

INIȚIALELE AUTORILOR DE ARTICOLE

A.C.	Alexandra CIOCÂRLIE	C.Pp.	Corina POPESCU
A.Cb.	Alina CIOBANU	C.Ș.	Cornelia ȘTEFĂNESCU
A.Ct.	Alina CONSTĂNCEANU	C.T.	Constantin TEODOROVICI
A.D.R.	Adrian Dinu RACHIERU	C.Tr.	Corina TIRON
A.F.	Alexandru FARCAȘ	C.Tt.	Călin TEUȚIȘAN
A.G.	Andrei GRIGOR	C.V.	Cătălina VELCULESCU
A.Gț.	Anca GOȚIA	Ct.C.	Constantin CUBLEȘAN
A.M.	Adriana MITU	D.B.	Doru BURLACU
A.N.	Andrei NESTORESCU	D.B.-D.	Doina BOGDAN-DASCĂLU
A.S.	Aurel SASU	D.C.-E.	Daniel CRISTEA-ENACHE
A.Sm.	Algeria SIMOTA	D.C.M.	Dan C. MIHĂILESCU
Al.H.	Alec HANȚĂ	D.D.	Daniel DIMITRIU
A.T.	Alexandru TEODORESCU	D.G.	Dan GRIGORESCU
Al.S.	Alexandru SĂNDULESCU	D.Gr.	Dorina GRĂSOIU
C.A.	Carmen ANDRAȘ	D.H.M.	Dan Horia MAZILU
C.B.	Cristina BÂRSAN	D.M.	Dan MĂNUCĂ
C.Bl.	Carmen BLAGA	D.Mc.	Dumitru MICU
C.Br.	Carmen BRĂGARU	D.N.R.	Dorina N. RUSU
C.Bz.	Constanța BUZATU	D.V.	Dumitru VLĂDUȚ
C.D.	Crișu DASCĂLU	E.B.	Eliza BOTEZATU
C.H.	Constantin HÂRLAV	E.-E.T.	Elena-Esther TACCIU
C.M.	Camil MUREȘAN	E.H.	Elena HOTINEANU
C.M.B.	Cristina Martha BALINTE	E.M.	Emil MOANGĂ
C.P.	Constantin PAIU	E.O.	Eugen ONU

E.S.	Eugen SIMION	L.Bd.	Lucia BERDAN
F.B.	Fănuș BĂILEȘTEANU	L.Bz.	Liliana BOTEZ
F.C.P.	Florin Corneliu POPOVICI	L.Cș.	Lucia CIREȘ
F.F.	Florin FAIFER	L.D.	Livia DUMITRU
G.B.	Grigore BOSTAN	L.H.	Laurențiu HANGANU
G.Bl.	Gheorghe BULUȚĂ	L.P.B.	Liviu Petru BERCEA
G.D.	Gabriela DRĂGOI	L.V.	Leon VOLOVICI
G.E.	Georgeta ENE	M.C.	Mihai CIMPOI
G.H.-T.	Gheorghe HRIMIUC-TOPORAȘ	M.Dg.	Mihail DOLGAN
G.Ș.	Gabriel ȘTREMPEL	M.Dț.	Marcel DUȚĂ
Gr.B.	Grigore BOTEZATU	M.F.	Maria FOARȚĂ
Hr.C.	Hristu CÂNDROVEANU	M.I.	Mihai IOVĂNEL
I.C.	Ion CIOCANU	M.M.	Mihai MORARU
I.Cr.	Ion CRISTOFOR	M.P.	Mariana PASCU
I.D.	Iordan DATCU	M.P.-C.	Mihaela PODOCEA-
I.Dg.	Irina DIGODI		CONSTANTINESCU
I.H.	Ion HANGIU	M.Pp.	Mircea POPA
I.H.C.	Ion H. CIUBOTARU	M.S.	Monica SPIRIDON
I.I.	Ion ISTRATE	M.Ș.	Mihaela ȘCHIOPU
I.L.	Ion LĂZĂRESCU	M.V.	Mariana VARTIC
I.M.	Ioan MILEA	M.Vs.	Marian VASILE
I.Mn.	Ionela MENGHER	M.W.	Magda WÄCHTER
I.Ms.	Ilie MOISE	Mr.F.	Mira FETICU
I.O.	Ionel OPRÎȘAN	N.B.	Nicolae BĂIEȘU
I.R.-N.	Ilie RADU-NANDRA	N.Bc.	Nicoleta BORCEA
I.Ș.	Ion ȘEULEANU	N.Bl.	Nicolae BILEȚCHI
II.C.	Ileana CIOCÂRLIE	N.Br.	Nicolae BÂRNA
II.M.	Ileana MIHĂILĂ	N.C.	Nicolae CONSTANTINESCU
J.W.	Joachim WITTSTOCK	N.Cr.	Nicolae CREȚU
L.A.	Lucian ALEXIU	N.Fl.	Nicolae FLORESCU

XV *Dicționarul general al literaturii române*

N.I.	Nicolae ILIESCU	S.I.	Stancu ILIN
N.M.	Nicolae MECU	S.I.-J.	Sorina IANOVICI-JECZA
N.Mc.	Nicoleta MĂNUCU	S.P.	Sava PÂNZARU
N.S.	Nicoleta SĂLCUDEANU	S.V.	Smaranda VULTUR
O.B.	Olimpia BERCA	St.V.	Stan VELEA
O.I.	Ofelia ICHIM	Ș.A.	Șerban AXINTE
O.K.	Olos KATALIN	T.A.	Tiberiu AVRAMESCU
Ov.S.C.	Ovid S. CROHMĂLNICEANU	T.N.	Tudor NEDELCEA
P.C.	Petruș COSTEA	T.R.	Tania RADU
R.D.	Raluca DUNĂ	T.T.	Teodor TIHAN
R.B.D.	Rodica BERARIU	T.V.	Teodor VÂRGOLICI
	DRAGHINCESCU	V.C.	Vasile CIOCANU
R.S.	Roxana SORESCU	V.D.	Victor DURNEA
R.Ș.	Rodica ȘUIU	V.P.S.	Valeriu P. STANCU
R.V.	Răzvan VONCU	V.S.	Vasile SPIRIDON
R.Z.	Remus ZĂSTROIU	V.T.	Valentin TAȘCU
S.C.	Stănuța CREȚU	V.V.G.	Victor V. GRECU
S.D.	Sebastian DRĂGULĂNESCU	VI.C.	Vlad CHIRIAC
		***	În redacție

BIBLIOGRAFIE

A. ENCICLOPEDII, DICȚIONARE, ISTORII LITERARE, MONOGRAFII, STUDII, EDIȚII

- Acterian, *Privilegiați* = Arșavir Acterian, *Privilegiați și năpăstuiți*, pref. Mircea Zăciu, Iași, 1992
- Aczél, *Scriitori rom. Israel* = Emanuel Aczél, *Scriitori de limba română din Israel. Generația contemporană*, pref. Shaul Carmel, București, 2003
- Adam, *Planetariu* = Ioan Adam, *Planetariu*, București, 1984
- Adamek, *Trupul* = Diana Adamek, *Trupul neîndoielnic*, București, 1995
- Adamescu, *Contribuțiune* = Gh. Adamescu, *Contribuțiune la bibliografia românească*, I-III, București, 1921-1928
- Adamescu, *Ist. lit.* = Gh. Adamescu, *Istoria literaturii române*, București, 1913
- Aderca, *Contribuții* = F. Aderca, *Contribuții critice*, I-II, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1983-1988
- Agârbiceanu, *Meditație* = Ion Agârbiceanu, *Meditație în septembrie. Publicistică literară*, îngr. Aurel Sasu, pref. Mircea Zăciu, Cluj, 1971
- Alboiu, *Un poet* = George Alboiu, *Un poet printre critici*, București, 1979
- Alexandrescu, *Confesiuni* = Matei Alexandrescu, *Confesiuni literare*, București, 1971
- Alexiu, *Ideografii* = Lucian Alexiu, *Ideografii lirice contemporane*, Timișoara, 1977
- Anania, *Rotonda* = Valeriu Anania, *Rotonda plopilor aprinși*, București, 1995
- Andriescu, *Disocieri* = Al. Andriescu, *Disocieri*, Iași, 1973
- Andriescu, *Relief* = Al. Andriescu, *Relief contemporan*, Iași, 1974
- Anestin, *Schiță* = Ion Anestin, *Schiță pentru istoria teatrului românesc*, București, 1938
- Anghel-Iosif, *Portrete* = D. Anghel, St. O. Iosif, *Portrete*, București, 1910
- Angheliescu, *Creație* = Adrian Angheliescu, *Creație și viață*, București, 1978
- Angheliescu, *Vedere* = Adrian Angheliescu, *Vedere dinspre Eyub*, București, 1986
- Angheliescu, *Lectura* = Mircea Angheliescu, *Lectura operei*, București, 1986
- Angheliescu, *Preromant. rom.* = Mircea Angheliescu, *Preromantismul românesc*, București, 1971
- Angheliescu, *Scriitori* = Mircea Angheliescu, *Scriitori și curente*, București, 1982
- Angheliescu, *Textul* = Mircea Angheliescu, *Textul și realitatea*, București, 1988
- Antonescu, *Scriitori* = Nae Antonescu, *Scriitori uitați*, Cluj-Napoca, 1980
- Apetroaie, *Lit. rom.* = Ion Apetroaie, *Literatura română a secolului al XX-lea*, I, Iași, 1978
- Apolzan, *Aspecte* = Mioara Apolzan, *Aspecte de istorie literară*, București, 1983
- Apostolescu, *Infl. romant.* = N. I. Apostolescu, *L'Influence des romantiques français sur la poésie roumaine*, pref. Émile Faguet, Paris, 1909

XVII Dicționarul general al literaturii române

- Apostolescu, *Ist. lit.* = N. I. Apostolescu, *Istoria literaturii române moderne*, I-II, București, 1913-1916
- Ardeleanu, „A urî” = Virgil Ardeleanu, „A urî” ... „A iubi”. *Puncte de reper în proza actuală*, Cluj, 1971
- Ardeleanu, *Însemnări* = Virgil Ardeleanu, *Însemnări despre proză*, București, 1966
- Ardeleanu, *Mențiuni* = Virgil Ardeleanu, *Mențiuni*, Cluj-Napoca, 1978
- Ardeleanu, *Opinii* = Virgil Ardeleanu, *Opinii. Prozatori și critici*, Cluj-Napoca, 1975
- Ardeleanu, *Proza* = Virgil Ardeleanu, *Proza poezilor*, București, 1969
- Arghezi, *Scrieri* = Tudor Arghezi, *Scrieri*, vol. I-XXXIII, București, 1962-1983, vol. XXXIV-XXXVIII, îngr. Mitzura Arghezi, București, 1985-1988, vol. XXXIX-XLIV, îngr. Mitzura Arghezi și Traian Radu, București, 1994-2003
- Arimia-Bobocescu-Mischie-Negulescu-Păsărin, *Personalități gorjene* = Vasile Arimia, Vasile Bobocescu, Nicolae Mischie, Dan Negulescu, Alexandru Păsărin, *Personalități gorjene de-a lungul istoriei*, Târgu Jiu, 2000
- Baconsky, *Poeți* = A. E. Baconsky, *Poeți și poezie*, București, 1963
- Baconsky, *Marginalii* = Leon Baconsky, *Marginalii critice și istorico-literare*, București, 1968
- Balacciu-Chiriacescu, *Dicționar* = Jeana Balacciu, Rodica Chiriacescu, *Dicționar de lingviști și filologi români*, București, 1978
- Balotă, *Absurdul* = Nicolae Balotă, *Lupta cu absurdul*, București, 1971
- Balotă, *Arte* = Nicolae Balotă, *Arte poetice ale secolului XX*, București, 1976
- Balotă, *Euphorion* = Nicolae Balotă, *Euphorion*, București, 1969
- Balotă, *Ion* = Nicolae Balotă, *De la Ion la Ioanide*, București, 1974
- Balotă, *Labirint* = Nicolae Balotă, *Labirint*, București, 1970
- Balotă, *Scriitori maghiari* = Nicolae Balotă, *Scriitori maghiari din România. 1920-1980*, București, 1981
- Balotă, *Umanități* = Nicolae Balotă, *Umanități*, București, 1973
- Balotă, *Universul* = Nicolae Balotă, *Universul prozei*, București, 1976
- Baltag, *Polemos* = Nicolae Baltag, *Polemos*, București, 1978
- Baltazar, *Evocări* = Camil Baltazar, *Evocări și dialoguri literare*, București, 1974
- Barbu, *O ist.* = Eugen Barbu, *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini până în prezent*, vol. I: *Poezia contemporană*, București, 1975
- Barbu, *Momente* = Nicolae Barbu, *Momente din istoria teatrului românesc*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1977
- Barbu, *Sine ira* = Nicolae Barbu, *Sine ira...*, Iași, 1971
- Bădăuță, *Note* = A. Bădăuță, *Note literare*, București, 1928
- Băileșteanu, *Abside* = Fănuș Băileșteanu, *Abside*, București, 1979
- Băileșteanu, *Aorist* = Fănuș Băileșteanu, *Aorist. Eseuri, proză, prozatori, proporții*, București, 1988
- Băileșteanu, *Refracții* = Fănuș Băileșteanu, *Refracții. Prozatori români contemporani*, București, 1980
- Bălan, *Artă* = Ion Dodu Bălan, *Artă și ideal*, București, 1975
- Bălan, *Condiția* = Ion Dodu Bălan, *Condiția creației*, București, 1968
- Bălan, *Ethos* = Ion Dodu Bălan, *Ethos și cultură sau Vocația tinereții*, București, 1972
- Bălan, *Repere* = Ion Dodu Bălan, *Repere critice*, București, 1988
- Băncilă, *Portrete* = Vasile Băncilă, *Portrete și semnificații*, îngr. Ileana Băncilă, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1987
- Bărbulescu, *Comentarii* = Simion Bărbulescu, *Comentarii critice*, București, 1969
- Bârlea, *Efigii* = Ovidiu Bârlea, *Efigii*, București, 1987

- Bârlea, *Ist. folc.* = Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii românești*, București, 1974
- Bârna, *Comentarii* = Nicolae Bârna, *Comentarii critice*, București, 2001
- Bârsănescu, *Medalioane* = Ștefan Bârsănescu, *Medalioane. Pentru o pedagogie a modelelor*, Iași, 1983
- Behring, *Scriit. rom. exil* = Eva Behring, *Scriitori români din exil. 1945-1989*, tr. Tatiana Petrache și Lucia Nicolau, București, 2001
- Bejenaru, *Dicț. botoșănenilor* = Ionel Bejenaru, *Dicționarul botoșănenilor*, Iași, 1994
- Beke, *Fără interpret* = Beke György, *Fără interpret. Convorbiri cu 56 de scriitori despre relațiile literare româno-maghiare*, București, 1972
- Berca, *Dicț. scriit. bănățeni* = Olimpia Berca, *Dicționar al scriitorilor bănățeni (1940-1996)*, Timișoara, 1996
- Bezviconi, *Profiluri* = Gheorghe Bezviconi, *Profiluri de ieri și de azi*, București, 1943
- Biberi, *Eseuri* = Ion Biberi, *Ultime eseuri*, București, 1985
- Biberi, *Études* = Ion Biberi, *Études sur la littérature roumaine contemporaine*, Paris, 1937
- Biberi, *Lumea* = Ion Biberi, *Lumea de azi*, Iași, 1980
- Bitte-Chiș-Sârbu, *Dicț. scriit. Caraș* = Victoria I. Bitte, Tiberiu Chiș, Nicolae Sârbu, *Dicționarul scriitorilor din Caraș-Severin*, Reșița, 1998
- Bogdan, *Scrieri* = Ioan Bogdan, *Scrieri alese*, îngr. și introd. G. Mihăilă, București, 1968
- Bogdan-Duică, *Ist. lit.* = Gheorghe Bogdan-Duică, *Istoria literaturii române moderne. Întâii poeți munteni*, Cluj, 1923
- Bogdan-Duică, *Studii* = G. Bogdan-Duică, *Studii și articole*, îngr. și pref. D. Petrescu, București, 1975
- Borbély, *Grădina* = Ștefan Borbély, *Grădina magistrului Thomas*, București, 1995
- Borbély, *Xenograme* = Ștefan Borbély, *Xenograme*, Oradea, 1997
- Bote, *Simbolismul* = Lidia Bote, *Simbolismul românesc*, București, 1966
- Botez, *Memorii* = Demostene Botez, *Memorii, I-II*, București, 1970-1973
- Botez, *Figuri* = Octav Botez, *Figuri și note istorico-literare*, București, 1944
- Botez, *Pe marginea cărților* = Octav Botez, *Pe marginea cărților*, Iași, 1923
- Botez, *Scrieri* = Octav Botez, *Scrieri*, îngr. Ilie Dan, pref. Zaharia Sângeorzan, Iași, 1977
- Boz, *Anii* = Lucian Boz, *Anii literari '30*, Sydney, 1981
- Boz, *Cartea* = Lucian Boz, *Cartea cu poeți*, București, 1935
- Bradu, *Poeții* = Ioan Bradu, *Poeții și prozatorii bihoreni*, Beiuș, 1948
- Braga, *Destinul* = Mircea Braga, *Destinul unor structuri literare*, Cluj-Napoca, 1979
- Braga, *Ist. lit.* = Mircea Braga, *Istoria literară ca pretext*, Cluj-Napoca, 1982
- Braga, *Sensul* = Mircea Braga, *Când sensul acoperă semnul*, București, 1985
- Braga, *Sincronism* = Mircea Braga, *Sincronism și tradiție*, Cluj, 1972
- Braga, *Tradiție* = Mircea Braga, *Recursul la tradiție. O propunere hermeneutică*, Cluj-Napoca, 1987
- Brateș, *Aspecte* = Radu Brateș, *Aspecte din viața Blajului*, Blaj, 1942
- Brateș, *Oameni* = Radu Brateș, *Oameni din Ardeal*, București, 1973
- Bratu, *Ipoteze* = Savin Bratu, *Ipoteze și ipostaze. Pentru o teorie a istoriei literare*, București, 1973
- Bratu-Dumitrescu, *Contemporanul* = Savin Bratu și Zoe Dumitrescu, *Contemporanul și vremea lui*, București, 1959
- Brădățeanu, *Comedia* = Virgil Brădățeanu, *Comedia în dramaturgia românească*, București, 1970
- Brădățeanu, *Drama* = Virgil Brădățeanu, *Drama istorică națională (Perioada clasică)*, București, 1966

XIX Dicționarul general al literaturii române

- Brădățeanu, *Istoria* = Virgil Brădățeanu, *Istoria literaturii dramatice românești și a artei spectacolului*, I-III, București, 1966-1982
- Breazu, *Studii* = Ion Breazu, *Studii de literatură română și comparată*, I-II, îngr. Mircea Curticeanu, Cluj, 1970-1973
- Buculei, *Prezențe* = Toader Buculei, *Prezențe brăilene în spiritualitatea românească*, Brăila, 1993
- Bucur, *Istoriografia* = Marin Bucur, *Istoriografia literară românească de la origini până la G. Călinescu*, București, 1973
- Bucur, *Poezie* = Marin Bucur, *Poezie. Destin, dramă*, București, 1982
- Bucur, *Poeți optzeciști* = Romulus Bucur, *Poeți optzeciști (și nu numai) în anii '90*, Pitești, 2000
- Bucuța, *Scrieri* = Emanoil Bucuța, *Scrieri*, I-II, îngr. Lucia Borș-Bucuța și Violeta Mihăilă, București, introd. Perpessicius, 1971-1977
- Bugariu, *Incursiuni* = Voicu Bugariu, *Incursiuni în literatura de azi*, București, 1971
- Bulgăr, *Cultură* = Gh. Bulgăr, *Cultură și limbaj*, București, 1986
- Bulgăr, *Problemele* = Gh. Bulgăr, *Problemele limbii literare în concepția scriitorilor români*, pref. Perpessicius, București, 1966
- Burada, *Ist. teatr.* = Teodor T. Burada, *Istoria teatrului în Moldova*, I-II, Iași, 1915-1922
- Busuioc, *Scriitori ieșeni* = Nicolae Busuioc, *Scriitori ieșeni contemporani. Dicționar biobibliografic*, Iași, 1997; ed. 2, Iași, 2002
- Busuioceanu, *Figuri* = Al. Busuioceanu, *Figuri și cărți*, București, 1922
- Buteanu, *Teatrul* = [Aurel Buteanu], *Teatrul românesc în Ardeal și Banat*, Timișoara, [1944]
- Caracostea, *Scrieri* = D. Caracostea, *Scrieri alese*, I-III, îngr. și pref. Mircea Anghelescu, București, 1986-1992
- Caragiale, *Opere* = I. L. Caragiale, *Opere*, vol. I-III, îngr. Paul Zarifopol, București, 1930-1932, vol. IV-VII, îngr. Șerban Cioculescu, București, 1938-1942
- Caraion, *Duelul* = Ion Caraion, *Duelul cu crinii*, București, 1972
- Caraion, *Pălărierul* = Ion Caraion, *Pălărierul silabelor*, București, 1976
- Caraion, *Tristete* = Ion Caraion, *Tristete și cărți*, București, 1995
- Carandino, *De la o zi* = N. Carandino, *De la o zi la alta*, I, București, 1979
- Carianopol, *Scriitori* = Virgil Carianopol, *Scriitori care au devenit amintiri*, vol. I, București, 1973, vol. II, Craiova, 1982
- Cartoian, *Cărțile pop.* = Nicolae Cartoian, *Cărțile populare în literatura românească*, I-II, București, 1929-1938
- Cartoian, *Ist. lit.* = Nicolae Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, I-III, București, 1940-1945; ed. îngr. Rodica Rotaru și Andrei Rusu, pref. Dan Horia Mazilu, București, 1996
- Călinescu, *Biblioteci* = Al. Călinescu, *Biblioteci deschise*, București, 1986
- Călinescu, *Perspective* = Al. Călinescu, *Perspective critice*, Iași, 1978
- Călinescu, *Cronici* = G. Călinescu, *Cronici literare și recenzii*, I-II, îngr. Andrei Rusu și Ion Bălu, București, 1991-1992
- Călinescu, *Gâlceava* = G. Călinescu, *Gâlceava înțeleptului cu lumea. Pseudojurnal de moralist*, I-II, îngr. Geo Șerban, București, 1973-1974
- Călinescu, *Ist. lit.* (1941); *Ist. lit.* (1982) = G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, 1941; ed. 2, îngr. Al. Piru, București, 1982
- Călinescu, *Literatura* = G. Călinescu, *Literatura nouă*, îngr. și pref. Al. Piru, Craiova, 1972
- Călinescu, *Principii* = G. Călinescu, *Principii de estetică*, îngr. și postfață Al. Piru, București, 1968

- Călinescu, *Scrisori* = G. Călinescu, *Scrisori și documente*, îngr. N. Scurtu, pref. Al. Piru, București, 1979
- Călinescu, *Studii* = G. Călinescu, *Studii și cercetări de istorie literară*, îngr. și pref. Al. Piru, București, 1966
- Călinescu și contemporanii = G. Călinescu și contemporanii săi (*Corespondență primită*), I-II, îngr. Nicolae Mecu, București, 1984-1987.
- Călinescu, *Ulyse* = G. Călinescu, *Ulyse*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 1967
- Călinescu, *Aspecte* = Matei Călinescu, *Aspecte literare*, București, 1965
- Călinescu, *Eseuri* = Matei Călinescu, *Eseuri critice*, București, 1967
- Călinescu, *Fragmentarium* = Matei Călinescu, *Fragmentarium*, Cluj, 1973
- Căprariu, *Jurnal* = Al. Căprariu, *Jurnal literar*, București, 1967
- Cărtărescu, *Postmodernismul* = Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, postfață Paul Cornea, București, 1999
- Cărturari brașoveni = Cărturari brașoveni (Sec. XV-XX). Ghid biobibliografic, Brașov, 1972
- Cândroveanu, *Alfabet* = Hristu Cândroveanu, *Alfabet liric*, București, 1974
- Cândroveanu, *Aromânii* = Hristu Cândroveanu, *Aromânii ieri și azi*, Craiova, 1995
- Cândroveanu, *Lit. rom.* = Hristu Cândroveanu, *Literatura română pentru copii*, București, 1988
- Cândroveanu, *Poeți* = Hristu Cândroveanu, *Poeți și poezie*, 1980
- Cândroveanu, *Printre poeți* = Hristu Cândroveanu, *Printre poeți*, Cluj-Napoca, 1983
- Cesereanu, *Ipostaze* = Domițian Cesereanu, *Ipostaze*, Cluj, 1970
- Cesereanu, *Permanențe* = Domițian Cesereanu, *Permanențe ale criticii*, București, 1968
- Ceuca, *Teatrologia* = Justin Ceuca, *Teatrologia românească interbelică*, București, 1990
- Cheie-Pantea, *Palingeneza* = Iosif Cheie-Pantea, *Palingeneza valorilor*, Timișoara, 1982
- Chendi, *Foiletoane* = Ilarie Chendi, *Foiletoane*, ed. 2, București, 1925
- Chendi, *Fragmente* = Ilarie Chendi, *Fragmente*, București, 1905
- Chendi, *Impresii* = Ilarie Chendi, *Impresii*, ed. 2, București, 1924
- Chendi, *Pagini* = Ilarie Chendi, *Pagini de critică*, îngr. și introd. Vasile Netea, București, 1969
- Chendi, *Schițe* = Ilarie Chendi, *Schițe de critică literară*, București, 1924
- Chendi, *Scrieri* = Ilarie Chendi, *Scrieri*, I-VI, îngr. și pref. Dumitru Bălăeț, București, 1988-2003
- Chihaia, *Mărturisiri* = Pavel Chihaia, *Mărturisiri din exil*, Iași, 1994
- Chinez, *Pagini* = Ion Chinez, *Pagini de critică*, îngr. și pref. I. Negoitescu, București, 1969
- Chițimia, *Folcloriști* = I. C. Chițimia, *Folcloriști și folcloristică românească*, București, 1968
- Chițimia, *Probleme* = I. C. Chițimia, *Probleme de bază ale literaturii române vechi*, București, 1972
- Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia* = Mihai Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, ed. 2, Chișinău, 1997
- Ciobanu, *Critica* = Nicolae Ciobanu, *Critica în primă instanță*, București, 1974
- Ciobanu, *Imaginar* = Nicolae Ciobanu, *Între imaginar și fantastic în proza românească*, București, 1987
- Ciobanu, *Incursiuni* = Nicolae Ciobanu, *Incursiuni critice*, Timișoara, 1975
- Ciobanu, *Însemne* = Nicolae Ciobanu, *Însemne ale modernității*, I-II, București, 1977-1979
- Ciobanu, *Nuvela* = Nicolae Ciobanu, *Nuvela și povestirea contemporană*, București, 1967
- Ciobanu, *Opera* = Nicolae Ciobanu, *Întâlnire cu opera*, București, 1982
- Ciobanu, *Panoramic* = Nicolae Ciobanu, *Panoramic*, București, 1972
- Ciobanu, *Cultura* = Ștefan Ciobanu, *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă*, Chișinău, 1923

- Ciobanu, *Ist. lit.* = Ștefan Ciobanu, *Istoria literaturii române vechi*, I, București, 1947; ed. îngr. și pref. Dan Horia Mazilu, București, 1989
- Ciobanu, *Poporanismul* = Valeriu Ciobanu, *Poporanismul. Geneză, evoluție, ideologie*, București, 1946
- Ciocârlie, *Eseuri* = Livius Ciocârlie, *Eseuri critice*, Timișoara, 1983
- Cioculescu, *Amintiri* = Șerban Cioculescu, *Amintiri*, București, 1981
- Cioculescu, *Aspecte* = Șerban Cioculescu, *Aspecte literare contemporane (1932–1947)*, București, 1972
- Cioculescu, *Itinerar* = Șerban Cioculescu, *Itinerar critic*, I–V, București, 1973–1989
- Cioculescu, *Prozatori* = Șerban Cioculescu, *Prozatori români. De la Mihail Kogălniceanu la Mihail Sadoveanu*, București, 1977
- Cioculescu, *Variatăți* = Șerban Cioculescu, *Variatăți critice*, București, 1966
- Cioculescu–Streinu–Vianu, *Ist. lit.* = Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne*, ed. 2, București, 1971
- Ciompec, *Motivul* = Gh. Ciompec, *Motivul creației în literatura română*, București, 1979
- Ciopraga, *Amfiteatru* = Const. Ciopraga, *Amfiteatru cu poeți*, Iași, 1995
- Ciopraga, *Lit. rom.* = Const. Ciopraga, *Literatura română între 1900–1918*, Iași, 1970
- Ciopraga, *Personalitatea* = Const. Ciopraga, *Personalitatea literaturii române*, Iași, 1973
- Ciopraga, *Portrete* = Const. Ciopraga, *Portrete și reflecții literare*, București, 1967
- Ciopraga, *Propilee* = Const. Ciopraga, *Propilee. Cărți și destine*, Iași, 1984
- Ciopraga, *Ulyse* = Const. Ciopraga, *Între Ulyse și Don Quijote*, Iași, 1978
- Ciorănescu, *Lit. comp.* = Alexandru Ciorănescu, *Literatura comparată*, Craiova, 1944
- Ciorănescu, *Teatr. rom.* = Alexandru Ciorănescu, *Teatrul românesc în versuri și izvoarele lui*, București, 1943
- Cistelecan, *Poezie* = Al. Cistelecan, *Poezie și liivresc*, București, 1987
- Cistelecan, *Top ten* = Al. Cistelecan, *Top ten (recenzii rapide)*, Cluj-Napoca, 2000
- Cocora, *Privitor* = Ion Cocora, *Privitor ca la teatru*, I–III, Cluj-Napoca, 1975–1982
- Colesnic, *Basarabia* = Iurie Colesnic, *Basarabia necunoscută*, I–IV, Chișinău, 1993–2002
- Comșa-Seiceanu, *Dascălii* = Nicolae Comșa, Teodor Seiceanu, *Dascălii Blajului. 1754–1948*, București, 1994
- Condurache, *Portret* = Val Condurache, *Portret al criticului în tinerețe*, București, 1984
- Constantin, *A doua carte* = Ilie Constantin, *A doua carte despre poeți*, București, 1973
- Constantin, *Complicitatea* = Ilie Constantin, *Complicitatea fertilă (Poeți români. 1950–1973)*, tr. Liliana și Valentin Atanasiu, Cluj-Napoca, 1994
- Constantin, *Despre poeți* = Ilie Constantin, *Despre poeți*, București, 1971
- Constantin, *Prozatori–critici* = Ilie Constantin, *Despre prozatori și critici*, Cluj, 1973
- Constantinescu, *Studii* = Emilian I. Constantinescu, *Studii literare*, îngr. și pref. Cristian Popescu, postfață Șerban Cioculescu, Cluj-Napoca, 1983
- Constantinescu, *Mișcarea* = Pompiliu Constantinescu, *Mișcarea literară*, București, [1927]
- Constantinescu, *Opere* = Pompiliu Constantinescu, *Opere și autori*, București, 1928
- Constantinescu, *Scrieri* = Pompiliu Constantinescu, *Scrieri*, I–VI, îngr. Constanța Constantinescu, pref. Victor Felea, București, 1967–1972
- Corbea, *Mărturisiri* = Dumitru Corbea, *Mărturisiri*, București, 1987
- Corbea-Florescu, *Biografii* = Ileana Corbea, Nicolae Florescu, *Biografii posibile*, I–III, București, 1973–1984

- Correspondență. Ramuri* = *Correspondență. „Ramuri“*, îngr. și pref. Florea Firan, Craiova, 1973
 Cornea, Alecsandrescu – Eminescu = Paul Cornea, *De la Alecsandrescu la Eminescu*, București, 1966
 Cornea, *Aproapele* = Paul Cornea, *Aproapele și departele*, București, 1990
 Cornea, *Itinerar* = Paul Cornea, *Itinerar printre clasici*, București, 1984
 Cornea, *Oamenii* = Paul Cornea, *Oamenii începutului de drum*, București, 1974
 Cornea, *Originile* = Paul Cornea, *Originile romantismului românesc*, București, 1972
 Cornea, *Semnele* = Paul Cornea, *Semnele vremii*, București, 1995
 Cornea, *Studii* = Paul Cornea, *Studii de literatură română modernă*, București, 1962
 Cornea-Păcurariu, *Ist. lit.* = Paul Cornea și D. Păcurariu, *Curs de istoria literaturii române moderne*, București, 1962
 Cornel, *Figuri* = Theodor Cornel, *Figuri contemporane din România* (în colaborare), I-III, București, 1909-1914
 Cosco, *Bunica* = C. Cosco, *Când era bunica fată*, București, 1942
 Cosma, *Geneza* = Anton Cosma, *Geneza romanului românesc*, București, 1985
 Cosma, *Romanul* = Anton Cosma, *Romanul românesc contemporan. 1945-1985*, I, București, 1988, II, Cluj-Napoca, 1998
 Cosma, *Bănățeni* = Aurel Cosma, *Bănățeni de altădată*, Timișoara, 1933
 Costin, *Viața* = Lucian Costin, *Din viața scriitorilor*, I-II, București, [1937]
 Coșovei, *Pornind* = Traian T. Coșovei, *Pornind de la un vers*, București, 1990
 Cotruș, *Meditații* = Ovidiu Cotruș, *Meditații critice*, îngr. și introd. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1983
 Craia, *Fetele* = Sultana Craia, *Fetele orașului*, București, 1988
 Craia, *Orizontul* = Sultana Craia, *Orizontul rustic în literatura română*, București, 1985
 Crăciun, *Confesiuni* = Victor Crăciun, *Confesiuni sonore. O istorie a literaturii române la microfon*, București, 1980
 Crețu, *Constructorii* = Nicolae Crețu, *Constructorii ai romanului*, București, 1982
 Cristea, *Arcadia* = Dan Cristea, *Arcadia imaginată*, București, 1977
 Cristea, *Faptul* = Dan Cristea, *Faptul de a scrie*, București, 1980
 Cristea, *Un an* = Dan Cristea, *Un an de poezie*, București, 1974
 Cristea, *Alianțe* = Valeriu Cristea, *Alianțe literare*, București, 1977
 Cristea, *A scrie* = Valeriu Cristea, *A scrie, a citi*, Cluj-Napoca, 1992
 Cristea, *Domeniul* = Valeriu Cristea, *Domeniul criticii*, București, 1975
 Cristea, *Fereastra* = Valeriu Cristea, *Fereastra criticului*, București, 1987
 Cristea, *Interpretări* = Valeriu Cristea, *Interpretări critice*, București, 1970
 Cristea, *Modestie* = Valeriu Cristea, *Modestie și orgoliu*, București, 1984
 Cristea, *Teleorman* = Stan V. Cristea, *Județul Teleorman. Dicționar biobibliografic*, Alexandria, 1996
 Cristea-Enache, *Concert* = Daniel Cristea-Enache, *Concert de deschidere*, pref. C. Stănescu, București, 2001
 Cristofor, *Țara Sfântă* = Ion Cristofor, *Scriitori din Țara Sfântă*, I-II, Cluj-Napoca, 2002
 Crișan, *Confesiuni* = Constantin Crișan, *Confesiuni esențiale*, București, 1977
 Crișan-Crăciun, *Literatura* = Constantin Crișan, Victor Crăciun, *Literatura română în lume*, pref. Pierre de Boisdeffre, București, 1969
 Crohmălniceanu, *Al doilea suflu* = Ovid. S. Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, București, 1989

XXIII Dicționarul general al literaturii române

- Crohmălniceanu, *Cinci prozatori* = Ovid. S. Crohmălniceanu, *Cinci prozatori în cinci feluri de lectură*, București, 1984
- Crohmălniceanu, *Cronici* = Ovid. S. Crohmălniceanu, *Cronici literare. 1954–1956*, București, 1957
- Crohmălniceanu, *Literatura* = Ovid. S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale, I–III*, București, 1972–1975; vol. I, ed. 1, București, 1967
- Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr.* = Ovid. S. Crohmălniceanu, *Literatura română și expresionismul*, București, 1971
- Crohmălniceanu, *Pâinea noastră* = Ovid. S. Crohmălniceanu, *Pâinea noastră cea de toate zilele*, București, 1981
- Cubleșan, *Civic – etic* = Constantin Cubleșan, *Teatrul între civic și etic*, Cluj-Napoca, 1983
- Cubleșan, *Miniaturi* = Constantin Cubleșan, *Miniaturi critice*, București, 1969.
- Cubleșan, *Teatrul* = Constantin Cubleșan, *Teatrul. Istorie și actualitate*, Cluj-Napoca, 1979
- Culcer, *Citind* = Dan Culcer, *Citind sau trăind literatura*, Cluj-Napoca, 1976
- Culcer, *Serii* = Dan Culcer, *Serii și grupuri*, București, 1981
- Curticăpeanu, *Orizonturile* = Doina Curticăpeanu, *Orizonturile vieții în literatura veche românească (1520–1743)*, București, 1975
- Curticăpeanu, *Mișc. cult.* = Vasile Curticăpeanu, *Mișcarea culturală românească pentru Unirea din 1918*, București, 1968
- Dafin, *Figuri* = Ioan Dafin, *Figuri ieșene, I–IV*, Iași, [1927]; ed. 2, Iași, 1928
- Dafin, *Iașul* = Ioan Dafin, *Iașul cultural și social, I–II*, Iași, 1928–1929
- Damian, *Direcții* = S. Damian, *Direcții și tendințe în proza nouă*, București, 1963
- Damian, *Intrarea* = S. Damian, *Intrarea în castel. Încercări de analiză a prozei*, București, 1970
- Dan, *Proza* = Sergiu Pavel Dan, *Proza fantastică românească*, București, 1975
- Datcu, *Dicț. etnolog.* = Iordan Datcu, *Dicționarul etnologilor români*, București, I–III, 1998–2001
- Datcu, *Repere* = Iordan Datcu, *Repere în etnologia românească*, București, 2002
- Davidescu, *Aspecte* = N. Davidescu, *Aspecte și direcții literare*, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1975
- Demetrescu, *Însemnări* = Romulus Demetrescu, *Însemnări critice*, îngr. Nae Antonescu și Dimitrie Danciu, Cluj-Napoca, 1979
- Demetrescu, *Profile* = Traian Demetrescu, *Profile literare*, Craiova, 1891
- Densusianu, *Lit. rom.* = Ovid Densusianu, *Literatura română modernă, I–III*, București, 1920–1933
- Densusianu, *Opere* = Ovid Densusianu, *Opere, I–VI*, îngr. și pref. B. Cazacu, V. Russu, I. Șerb, Florica Șerb, București, 1968–1985
- Diaconescu, *Dramaturgi* = Romulus Diaconescu, *Dramaturgi români contemporani*, Craiova, 1983
- Dicț. analitic* = *Dicționar analitic de opere literare românești, I–IV*, coordonator Ion Pop, 1998–2003
- Dicț. esențial* = *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, coordonatori Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, București, 2000
- Dicț. lit. 1900* = *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, coordonatori Gabriela Drăgoi, Florin Faifer, Dan Mănuță, Alexandru Teodorescu, Leon Volovici, Remus Zăstroiu, București, 1979
- Dicț. scriit. rom.* = *Dicționarul scriitorilor români, I–IV*, coordonatori Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, București, 1995–2003
- Dima, *Dezbateri* = Al. Dima, *Dezbateri critice*, București, 1977
- Dima, *Studii* = Al. Dima, *Studii de istorie a teoriei literare românești*, București, 1962

- Dima, *Viziunea* = Al. Dima, *Viziunea cosmică în poezia românească*, Iași, 1982
- Dimisianu, *Lecturi* = Gabriel Dimisianu, *Lecturi libere*, București, 1983
- Dimisianu, *Lumea* = Gabriel Dimisianu, *Lumea criticului*, București, 2000
- Dimisianu, *Nouă prozatori* = Gabriel Dimisianu, *Nouă prozatori*, București, 1977
- Dimisianu, *Opinii* = Gabriel Dimisianu, *Opinii literare*, București, 1978
- Dimisianu, *Prozatori* = Gabriel Dimisianu, *Prozatori de azi*, București, 1970
- Dimisianu, *Repere* = Gabriel Dimisianu, *Repere*, București, 1990
- Dimisianu, *Schițe* = Gabriel Dimisianu, *Schițe de critică*, București, 1966
- Dimisianu, *Subiecte* = Gabriel Dimisianu, *Subiecte*, București, 1987
- Dimisianu, *Valori* = Gabriel Dimisianu, *Valori actuale*, București, 1974
- Dimitriu, *Singurătatea* = Daniel Dimitriu, *Singurătatea lecturii*, București, 1980
- Dobrescu, *Foiletoane* = Alexandru Dobrescu, *Foiletoane*, vol. I, București, 1979, vol. II-III, Iași, 1981-1984
- Doinaș, *Diogene* = Ștefan Aug. Doinaș, *Lampa lui Diogene*, București, 1970
- Doinaș, *Lectura* = Ștefan Aug. Doinaș, *Lectura poeziei, urmată de Tragic și demonic*, București, 1980
- Doinaș, *Poezie* = Ștefan Aug. Doinaș, *Poezie și modă poetică*, București, 1972
- Dorcescu, *Embleme* = Eugen Dorcescu, *Embleme ale realității*, București, 1978
- Dorcescu, *Metafora* = Eugen Dorcescu, *Metafora poetică*, București, 1975
- Dragomirescu, *Sămănătorism* = Mihail Dragomirescu, *Sămănătorism, poporanism, criticism*, București, 1934
- Dragomirescu, *Scrieri* = Mihail Dragomirescu, *Scrieri critice și estetice*, îngr. Z. Ornea și Gh. Stroia, introd. Z. Ornea, București, 1969
- Drăgan, *Ist. lit.* = Gabriel Drăgan, *Istoria literaturii române*, ed. 3, București, 1943
- Drăgan, *Aproximații* = Mihai Drăgan, *Aproximații critice*, Iași, 1970
- Drăgan, *Clasici* = Mihai Drăgan, *Clasici și moderni*, București, 1987
- Drăgan, *Lecturi* = Mihai Drăgan, *Lecturi posibile*, Iași, 1978
- Drăgan, *Reacții* = Mihai Drăgan, *Reacții critice*, Iași, 1973
- Drăganu, *Hist. litt.* = N. Drăganu, *Histoire de la littérature roumaine de Transylvanie des origines à la fin du XVIIIe siècle*, București, 1938
- Drouhet, *Studii* = Charles Drouhet, *Studii de literatură română și comparată*, București, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, 1983
- Dumitrescu-Bușulenga, *Valori* = Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Valori și echivalențe umanistice*, București, 1973
- Dunăreanu-Apostoleanu-Corcheș, *Scriit. Tomis* = Ovidiu Dunăreanu, Corina Apostoleanu, Victor Corcheș, *Scriitori de la Tomis. Catalog biobibliografic*, Constanța, 1997
- Durnea, *Orizonturi* = Victor Durnea, *Orizonturi regăsite*, Iași, 1999
- Duțu, *Cărțile* = Alexandru Duțu, *Cărțile de înțelepciune în cultura română*, București, 1972
- Duțu, *Coordonate* = Alexandru Duțu, *Coordonate ale culturii românești în secolul al XVIII-lea*, București, 1968
- Duțu, *Explorări* = Alexandru Duțu, *Explorări în istoria literaturii române*, București, 1969
- Eftimiu, *Amintiri* = Victor Eftimiu, *Amintiri și polemici*, București, 1942
- Eftimiu, *Portrete* = Victor Eftimiu, *Portrete și amintiri*, București, 1965

- Eliade, *Împotriva* = Mircea Eliade, *Împotriva deznădejdiei. Publicistica exilului*, îngr. Mircea Handoca, pref. Monica Spiridon, București, 1992
- Eliade și corespondenții = Mircea Eliade și corespondenții săi, I-III, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1993-2003
- Encicl. istoriografiei rom. = *Enciclopedia istoriografiei românești*, coordonator Ștefan Ștefănescu, București, 1978
- Encicl. rom. = *Enciclopedia română*, I-III, publ. C. Diaconovici, Sibiu, 1898-1904
- Encycl. jud. = *Encyclopaedia judaica*, I-XVI, Ierusalim, 1972-1978
- Faifer, *Dramaturgia* = Florin Faifer, *Dramaturgia între clipă și durată*, Iași, 1983
- Faifer, *Faldurile* = Florin Faifer, *Faldurile Mnemosynei*, Iași, 1999
- Faifer, *Pluta* = Florin Faifer, *Pluta de naufragiu*, pref. Paul Cornea, Iași, 2002
- Faifer, *Semnele* = Florin Faifer, *Semnele lui Hermes. Memorialistica de călătorie (până la 1900) între real și imaginar*, București, 1993
- Fanache, *Întâlniri* = V. Fanache, *Întâlniri...*, Cluj-Napoca, 1976
- Fanache, *Vârstele poeziei* = V. Fanache, *Eseuri despre vârstele poeziei*, București, 1990
- Felea, *Aspecte* = Victor Felea, *Aspecte ale poeziei de azi*, Cluj-Napoca, I-III, 1977-1984
- Felea, *Dialoguri* = Victor Felea, *Dialoguri despre poezie*, București, 1965
- Felea, *Poezie* = Victor Felea, *Poezie și critică*, Cluj, 1971
- Felea, *Prezența* = Victor Felea, *Prezența criticii*, București, 1982
- Felea, *Reflexii* = Victor Felea, *Reflexii critice*, București, 1968
- Felea, *Secțiuni* = Victor Felea, *Secțiuni*, București, 1974
- Firan, *Macedonski-Arghezi* = Florea Firan, *De la Macedonski la Arghezi*, pref. Ovidiu Papadima, Craiova, 1975
- Firan, *Profiluri* = Florea Firan, *Profiluri și structuri literare*, pref. Liviu Călin, introd. Const. M. Popa, Craiova, 1986
- Flămând, *Intimitatea* = Dinu Flămând, *Intimitatea textului*, București, 1985
- Flora, *Lit. rom. Voivodina* = Radu Flora, *Literatura română din Voivodina. Panorama unui sfert de veac (1946-1970)*, Pančevo, 1971
- Florescu, *Itinerarii* = Nicolae Florescu, *Itinerarii mirabile*, București, 1991
- Fundoianu, *Imagini* = B. Fundoianu, *Imagini și cărți*, îngr. Virgil Teodorescu, tr. Sorin Mărculescu, introd. Mircea Martin, București, 1980
- Gafița, *Fața lunii* = Mihai Gafița, *Fața ascunsă a lunii. Studii de istorie literară. Epoca 1870-1900*, București, 1974
- Gáldi, *Introducere* = Ladislau Gáldi, *Introducere în istoria versului românesc*, București, 1971
- Gaster, *Lit. pop.* = Moses Gaster, *Literatura populară română*, București, 1883.
- Gârleanu și contemporanii = Emil Gârleanu și contemporanii săi, îngr. Georgeta Stoia-Mănescu, București, 1988
- George, *Petrecheri* = Alexandru George, *Petrecheri cu gândul și inducții sentimentale*, București, 1986
- George, *Reveniri* = Alexandru George, *Reveniri, restituiri, revizuirii*, București, 1999
- George, *Semne* = Alexandru George, *Semne și repere*, București, 1971
- George, *Sfârșitul* = Alexandru George, *La sfârșitul lecturii*, I-IV, București, 1973-1993
- Georgescu, *Încercări* = Paul Georgescu, *Încercări critice*, I-II, București, 1957-1958
- Georgescu, *Părerii* = Paul Georgescu, *Părerii literare*, București, 1964
- Georgescu, *Polivalența* = Paul Georgescu, *Polivalența necesară. Asociații și disociații*, București, 1967

- Georgescu, *Printre cărți* = Paul Georgescu, *Printre cărți*, București, 1973
- Georgescu, *Volume* = Paul Georgescu, *Volume*, București, 1978
- Georgescu, *Ideile politice* = Vlad Georgescu, *Ideile politice și iluminismul în Principatele Române. 1750–1831*, București, 1972
- Gheorghiu, *Reflexe* = Mihai Dinu Gheorghiu, *Reflexe condiționate*, București, 1983
- Ghidirmic, *Proza* = Ovidiu Ghidirmic, *Proza românească și vocația originalității*, Craiova, 1988
- Ghițulescu, *Istoria* = Mircea Ghițulescu, *Istoria dramaturgiei române contemporane*, București, 2000
- Ghițulescu, *O panoramă* = Mircea Ghițulescu, *O panoramă a literaturii dramatice române contemporane*, Cluj-Napoca, 1984
- Giurescu, *Contribuțiuni* = Constantin Giurescu, *Contribuțiuni la studiul cronicilor muntene*, București, 1906
- Giurescu, *Noi contribuțiuni* = Constantin Giurescu, *Noi contribuțiuni la studiul cronicilor moldovene*, București, 1908
- Glodeanu, *Dimensiuni* = Gheorghe Glodeanu, *Dimensiuni ale romanului contemporan*, Baia Mare, 1998
- Glodeanu, *Incursiuni* = Gheorghe Glodeanu, *Incursiuni în literatura diasporei și a disidenței*, București, 1999
- Glodeanu, *Poetica* = Gheorghe Glodeanu, *Poetica romanului românesc interbelic*, București, 1998
- Gorcea, *Nesomnul* = Petru Mihai Gorcea, *Nesomnul capodoperelor*, București, 1977
- Gorcea, *Structură* = Petru Mihai Gorcea, *Structură și mit în proza contemporană. Eseu despre destinul literar al „generației șaizeci”*, București, 1982
- Grigor, *Moromete* = Andrei Grigor, *Căruța lui Moromete*, București, 2001
- Grigurcu, *Critici* = Gheorghe Grigurcu, *Critici români de azi*, București, 1981
- Grigurcu, *Eminescu – Labiș* = Gheorghe Grigurcu, *De la Mihai Eminescu la Nicolae Labiș*, București, 1989
- Grigurcu, *Existența* = Gheorghe Grigurcu, *Existența poeziei*, București, 1986
- Grigurcu, *Idei* = Gheorghe Grigurcu, *Idei și forme critice*, București, 1973
- Grigurcu, *Între critici* = Gheorghe Grigurcu, *Între critici*, Cluj-Napoca, 1983
- Grigurcu, *Peisaj* = Gheorghe Grigurcu, *Peisaj critic*, București, I–III, 1993–1999
- Grigurcu, *Poeți* = Gheorghe Grigurcu, *Poeți români de azi*, București, 1979
- Grigurcu, *Poezie* = Gheorghe Grigurcu, *Poezie română contemporană*, I–II, Iași, 2000
- Grigurcu, *Teritoriu* = Gheorghe Grigurcu, *Teritoriu liric*, București, 1972
- Haneș, *Scriitorii* = Petre V. Haneș, *Scriitorii basarabeni*, ed. 2, București, 1942
- Haneș, *Stud. cercet.* = Petre V. Haneș, *Studii și cercetări*, București, 1928
- Haneș, *Studii* = Petre V. Haneș, *Studii de literatură română*, București, 1910
- Haneș, *Studii ist. lit.* = Petre V. Haneș, *Studii de istorie literară*, pref. Mihai Gafița, București, 1970
- Hangiu, *Dicț. presei rom.* = Ion Hangiu, *Dicționarul presei românești (1790–1990)*, ed. 2, București, 1996
- Hinescu, *Oameni* = Ana Hinescu, Arcadie Hinescu, *Oamenii de ieri și de azi ai Blajului. Mic dicționar*, Blaj, 1994
- Holban, *Opere* = Anton Holban, *Opere*, I–III, îngr. și introd. Elena Beram, București, 1970–1975
- Holban, *Literatura* = Ioan Holban, *Literatura subiectivă*, vol. I: *Jurnalul intim. Autobiografia literară*, București, 1989
- Holban, *Profiluri* = Ioan Holban, *Profiluri epice contemporane*, București, 1987
- Holban, *Proza* = Ioan Holban, *Proza criticilor*, București, 1983

- Hrimiuc-Toporaș, *Atelier* = Gheorghe Hrimiuc-Toporaș, *Atelier de istorie literară*, Iași, 1999
- Ibrăileanu, *Opere* = G. Ibrăileanu, *Opere*, I-X, îngr. Rodica Rotaru și Al. Piru, pref. Al. Piru, București, 1974-1981
- Ideologia 1848* = George Em. Marica, Iosif Hajós, Călina Mare, Constantin Rusu, *Ideologia generației române de la 1848 din Transilvania*, București, 1968
- Ierunca, *Dimpotrivă* = Virgil Ierunca, *Dimpotrivă*, București, 1994
- Ierunca, *Românește* = Virgil Ierunca, *Românește*, București, 1991
- Ierunca, *Semnul* = Virgil Ierunca, *Semnul mirării*, București, 1995
- Ierunca, *Subiect* = Virgil Ierunca, *Subiect și predicat*, București, 1993
- Ilea, *Mărturisirile* = Ion Th. Ilea, *Mărturisirile unui anonim*, postfață Mihai Gafița, București, 1974
- Iliescu, *Poezia* = Adriana Iliescu, *Poezia simbolistă românească*, București, 1985
- Iliescu, *Rev. lit.* = Adriana Iliescu, *Reviste literare la sfârșitul secolului al XIX-lea*, București, 1972
- Indrieș, *Polifonia* = Alexandra Indrieș, *Polifonia persoanei*, Timișoara, 1986
- Ionescu, *Palimpseste* = Cornel Mihai Ionescu, *Palimpseste*, București, 1979
- Ionescu, *Război* = Eugen Ionescu, *Război cu toată lumea. Publicistica românească*, I-II, îngr. Mariana Vartic și Aurel Sasu, București, 1992
- Ionescu, *Romanul* = Gelu Ionescu, *Romanul lecturii*, București, 1976
- Ionescu, *Artă* = Mariana Ionescu, *Artă și aspirație*, Cluj-Napoca, 1977
- Iorga, *Ist. bis.* = Nicolae Iorga, *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, I-II, Vălenii de Munte, 1908-1909
- Iorga, *Ist. lit.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești*, I-III, ed. 2, București, 1925-1933
- Iorga, *Ist. lit. cont.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești contemporane*, I-II, București, 1934; ed. I-II, îngr. Rodica Rotaru, pref. Ion Rotaru, București, 1986
- Iorga, *Ist. lit. relig.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii religioase a românilor până la 1688*, București, 1904
- Iorga, *Ist. lit. XVIII* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, I-II, ed. 2, îngr. Barbu Theodorescu, București, 1969
- Iorga, *Ist. lit. XIX* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea - de la 1821 înainte*, I-II, București, 1907-1908, III, Vălenii de Munte, 1909
- Iorga, *Ist. presei* = Nicolae Iorga, *Istoria presei românești de la primele începuturi până la 1916*, București, 1922
- Iorga, *Oameni* = Nicolae Iorga, *Oameni cari au fost*, I-IV, București, 1934-1939
- Iorga, *O luptă* = Nicolae Iorga, *O luptă literară*, I-II, Vălenii de Munte, 1914-1916; ed. I-II, îngr. Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1979
- Iorga, *Pagini* = Nicolae Iorga, *Pagini de tinerețe*, I-II, îngr. și pref. Barbu Theodorescu, București, 1968
- Iorgulescu, *Al doilea rond* = Mircea Iorgulescu, *Al doilea rond*, București, 1976
- Iorgulescu, *Ceara* = Mircea Iorgulescu, *Ceara și sigiliul*, București, 1982
- Iorgulescu, *Critică* = Mircea Iorgulescu, *Critică și angajare*, București, 1981
- Iorgulescu, *Firescul* = Mircea Iorgulescu, *Firescul ca excepție*, București, 1979
- Iorgulescu, *Prezent* = Mircea Iorgulescu, *Prezent*, București, 1985
- Iorgulescu, *Rondul* = Mircea Iorgulescu, *Rondul de noapte*, București, 1974
- Iorgulescu, *Scriitori* = Mircea Iorgulescu, *Scriitori tineri contemporani*, București, 1978
- Iosifescu, *De-a lungul* = Silvian Iosifescu, *De-a lungul unui secol*, București, 1983
- Iosifescu, *Drumuri* = Silvian Iosifescu, *Drumuri literare*, București, 1957

- Ist. comp. Rom.* = *Istoria și teoria comparatismului în România*, îngr. Al. Dima și Ovidiu Papadima, București, 1972
- Ist. filos. rom.* = *Istoria filosofiei românești*, I-II, București, 1972-1980
- Ist. lit.* = *Istoria literaturii române*, București, vol. I, ed. 1, 1964, ed. 2, 1970, vol. II, 1968, vol. III, 1973
- Ist. teatr. Rom.* = *Istoria teatrului în România*, I-III, București, 1965-1973
- Ivașcu, *Confruntări* = G. Ivașcu, *Confruntări literare*, I-III, București, 1966-1988
- Ivașcu, *Ist. lit.* = G. Ivașcu, *Istoria literaturii române*, I, București, 1969
- Kalustian, *Simple note* = L. Kalustian, *Simple note*, I-IV, București, 1980-1985
- Lascu, *Clasicii* = Nicolae Lascu, *Clasicii antici în România*, Cluj-Napoca, 1974
- Lația, *Cărturari* = Trandafir Lația, *Cărturari din Banat*, București, 1939
- Laurențiu, *Eseuri* = Dan Laurențiu, *Eseuri asupra stării de grație*, București, 1976
- Lazarovici, *Dicț. scriit. botoșăneni* = Silvia Lazarovici, *Dicționarul scriitorilor botoșăneni. 1945-2000*, [Botoșani], 2000
- Lăudat, *Ist. lit.* = I. D. Lăudat, *Istoria literaturii române vechi*, I-III, București, 1962-1968
- Lăzăreanu, *Glose* = Barbu Lăzăreanu, *Glose și comentarii de istoriografie literară*, îngr. Ion Crișan și George Baiculescu, București, 1958
- Lăzărescu, *Prezențe* = George Lăzărescu, *Prezențe românești în Italia*, București, 1995
- Lăzărescu, *Romanul* = Gheorghe Lăzărescu, *Romanul de analiză psihologică în literatura română interbelică*, București, 1983
- Lefter, *Critica* = Ion Bogdan Lefter, *Anii '60-'90. Critica literară*, Pitești, 2002
- Lefter, *Scriit. rom. '80-'90* = Ion Bogdan Lefter, *Scriitori români din anii '80-'90. Dicționar biobibliografic*, I-III, Pitești-Brașov-București-Cluj-Napoca, 2000-2001
- Leon, *Umbre* = Aurel Leon, *Umbre*, I-VI, Iași, 1970-1991
- Leonte, *Prozatori* = Liviu Leonte, *Prozatori contemporani*, I-II, Iași, 1984-1989
- Literatura* = *Literatura română. Dicționar cronologic*, coordonatori I. C. Chițimia, Al. Dima, București, 1979
- Lit. rom. cont.* = *Literatura română contemporană*, coordonator Marin Bucur, vol. I: *Poezia*, București, 1980
- Livescu, *Scene* = Cristian Livescu, *Scene din viața imaginară*, București, 1982
- Loghin, *Ist. lit. Bucov.* = C. Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina (1775-1918), în legătură cu evoluția culturală și politică*, Cernăuți, 1926
- Lovinescu, *Critice* = E. Lovinescu, *Critice*, ed. definitivă, I-X, București, 1925-1929
- Lovinescu, *Ist. civ. rom.* = E. Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne*, I-III, București, 1924-1925
- Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.* = E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, I-VI, București, 1926-1929; *Istoria literaturii române contemporane. 1900-1937*, București, 1937
- Lovinescu, *Maiorescu post.* = E. Lovinescu, *T. Maiorescu și posteritatea lui critică*, București, 1943
- Lovinescu, *Opere* = E. Lovinescu, *Opere*, I-IX, îngr. Maria Simionescu și Alexandru George, București, 1982-1992
- Lovinescu, *Sburătorul* = E. Lovinescu, *Sburătorul. Agende literare*, I-VI, îngr. Monica Lovinescu, Gabriela Omăt, Alexandru George și, de la vol. III, Margareta Feraru, pref. Alexandru George, București, 1993-2002
- Lovinescu, *Scrieri* = E. Lovinescu, *Scrieri*, I-IX, îngr. și introd. Eugen Simion, București, 1969-1982
- Lovinescu, *Întrevederi* = Monica Lovinescu, *Întrevederi cu Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Ștefan Lupășcu și Grigore Cugler*, București, 1992

XXIX *Dicționarul general al literaturii române*

- Lovinescu, *Unde scurte* = Monica Lovinescu, *Unde scurte*, I-VI, București, 1990-1996
- Lungu, *Școala Ardeleană* = Ion Lungu, *Școala Ardeleană*, București, 1978
- Lupaș, *Cronicari* = I. Lupaș, *Cronicari și istorici români din Transilvania*, I-II, Craiova, 1941
- Lupi, *Storia* = Gino Lupi, *Storia della letteratura romana*, Firenze, 1955
- Lupi, *Umorismo* = Gino Lupi, *Umorismo romano*, Milano, 1939
- Macrea, *Contribuții* = Dimitrie Macrea, *Contribuții la istoria lingvisticii și filologiei românești*, București, 1978
- Macrea, *Lingviști* = Dimitrie Macrea, *Lingviști și filologi români*, București, 1959
- Maftai, *Personalități* = Ionel Maftai, *Personalități ieșene*, I-IX, Iași, 1972-2001
- Maiorescu, *Critice* = Titu Maiorescu, *Critice*, I-III, îngr. I. Rădulescu-Pogoneanu, București, 1926-1930
- Mancaș, *Teatrul* = Mircea Mancaș, *Trecut și prezent în teatrul românesc*, București, 1979
- Manea, *Contur* = Norman Manea, *Pe contur*, București, 1984
- Manolescu, *Enciclopedia* = Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc. 1945-1989*, București, 2003
- Manolescu, *Literatura SF* = Florin Manolescu, *Literatura SF*, București, 1980
- Manolescu, *Litere* = Florin Manolescu, *Litere în tranziție*, București, 1998
- Manolescu, *Poezia* = Florin Manolescu, *Poezia criticilor*, București, 1971
- Manolescu, *Arca* = Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, I-III, București, 1980-1983
- Manolescu, *Istoria* = Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, I, București, 1990
- Manolescu, *Lecturi* = Nicolae Manolescu, *Lecturi infidele*, București, 1966
- Manolescu, *Lista* = Nicolae Manolescu, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, I-III, Brașov, 2001
- Manolescu, *Metamorfozele* = Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei*, București, 1968
- Manolescu, *Poeți* = Nicolae Manolescu, *Poeți romantici*, București, 1999
- Manolescu, *Teme* = Nicolae Manolescu, *Teme*, I-VII, București, 1971-1988
- Manu, *Eseu* = Emil Manu, *Eseu despre generația războiului*, București, 1978
- Manu, *Reviste* = Emil Manu, *Reviste românești de poezie*, București, 1972
- Manu, *Sensuri* = Emil Manu, *Sensuri moderne și contemporane*, București, 1982
- Manu, *Sinteze* = Emil Manu, *Sinteze și antisinteze literare*, Cluj-Napoca, 1975
- Marcea, *Atitudini* = Pompiliu Marcea, *Atitudini critice*, București, 1985
- Marcea, *Concordanțe* = Pompiliu Marcea, *Concordanțe și controversse*, București, 1983
- Marcea, „Convorbiri” = Pompiliu Marcea, „Convorbiri literare” și spiritul critic, București, 1972
- Marcea, *Varietăți* = Pompiliu Marcea, *Varietăți literare*, Craiova, 1982
- Marino, *Biografia* = Adrian Marino, *Biografia ideii de literatură*, I-V, Cluj-Napoca, 1991-1998
- Marino, *Dicționar* = Adrian Marino, *Dicționar de idei literare*, I, București, 1973
- Marino, *Hermeneutica* = Adrian Marino, *Hermeneutica ideii de literatură*, Cluj-Napoca, 1987
- Marino, *Introducere* = Adrian Marino, *Introducere în critica literară*, București, 1968
- Martin, *Acolade* = Aurel Martin, *Acolade*, București, 1977
- Martin, *Metonimii* = Aurel Martin, *Metonimii*, București, 1974
- Martin, *Paranteze* = Aurel Martin, *Paranteze*, București, 1981
- Martin, *Poeți* = Aurel Martin, *Poeți contemporani*, București, I-II, 1967-1971
- Martin, *Pro Patria* = Aurel Martin, *Pro Patria*, București, 1974

- Martin, *Dicțiunea* = Mircea Martin, *Dicțiunea ideilor*, București, 1981
- Martin, *Generație* = Mircea Martin, *Generație și creație*, București, 1969
- Martin, *Identificări* = Mircea Martin, *Identificări*, București, 1977
- Martin, *Singura critică* = Mircea Martin, *Singura critică*, București, 1986
- Martinescu, *Cronicari* = D. Martinescu, *Cronicari și cronici din țările române*, București, 1967
- Martinescu, *Umbre* = Pericle Martinescu, *Umbre pe pânza vremii*, București, 1985
- Massoff, *Despre ei* = Ioan Massoff, *Despre ei și despre alții*, București, 1973
- Massoff, *Teatr. rom.* = Ioan Massoff, *Teatrul românesc, I-VIII*, București, 1961-1981
- Mazilu, *Lit. rom.* = Dan Horia Mazilu, *Literatura română în epoca Renașterii*, București, 1984
- Mazilu, *Noi* = Dan Horia Mazilu, *Noi despre ceilalți. Fals tratat de imagologie*, Iași, 1999
- Mazilu, *Proza* = Dan Horia Mazilu, *Proza oratorică în literatura română veche, I-II*, București, 1986-1987
- Mazilu, *Recitind* = Dan Horia Mazilu, *Recitind literatura română veche, I-III*, București, 1994-2000
- Mazilu, *Vocația* = Dan Horia Mazilu, *Vocația europeană a literaturii române vechi*, București, 1991
- Măciucă, *Motive* = Constantin Măciucă, *Motive și structuri dramatice*, București, 1986
- Mănuță, *Analogii* = Dan Mănuță, *Analogii. Constante ale istoriei literare românești*, Iași, 1995
- Mănuță, *Lectură* = Dan Mănuță, *Lectură și interpretare. Un model epic*, București, 1988
- Mănuță, *Perspective* = Dan Mănuță, *Perspective critice*, Iași, 1998
- Mănuță, *Scriit. jun.* = Dan Mănuță, *Scriitori junimiști*, Iași, 1971
- Mărcuș, *Thalia* = Ștefan Mărcuș, *Thalia română. Contribuții la istoricul teatrului românesc din Ardeal, Banat și părțile unghurene*, postfață Petru Comarnescu, Timișoara, 1945
- Metzulescu, *Literile* = Stelian Metzulescu, *Literile în Țara Banilor, I-II*, pref. Paul I. Papadopol, Craiova, 1936
- Micu, „*Gândirea*” = Dumitru Micu, „*Gândirea*” și gândirismul, București, 1975
- Micu, *Ist. lit.* = Dumitru Micu, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, București, 2000
- Micu, *În căutarea* = Dumitru Micu, *În căutarea autenticității, I-II*, București, 1992-1994
- Micu, *Început* = Dumitru Micu, *Început de secol. 1900-1916*, București, 1970
- Micu, *Lecturi* = Dumitru Micu, *Lecturi și păreri*, Cluj-Napoca, 1978
- Micu, *Limbaje* = Dumitru Micu, *Limbaje lirice contemporane*, București, 1988
- Micu, *Literatura* = Dumitru Micu, *Literatura română la începutul secolului al XX-lea. 1900-1916*, București, 1964
- Micu, *Modernismul* = Dumitru Micu, *Modernismul românesc, I-II*, București, 1984-1985
- Micu, *Scriitori* = Dumitru Micu, *Scriitori, cărți, reviste*, București, 1980
- Micu, *Scurtă ist.* = Dumitru Micu, *Scurtă istorie a literaturii române, I-IV*, București, 1994-1997
- Micu-Manolescu, *Literatura* = Dumitru Micu, Nicolae Manolescu, *Literatura română de azi. 1944-1964*, București, 1965
- Mihăilă, *Contribuții* = G. Mihăilă, *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*, București, 1972
- Mihăilescu, *Întrebările* = Dan C. Mihăilescu, *Întrebările poeziei*, București, 1988
- Mihăilescu, *Conceptul* = Florin Mihăilescu, *Conceptul de critică literară în România, I-II*, București, 1976-1979
- Milea, *Sub semnul* = Ioan Milea, *Sub semnul poeziei*, Pitești, 1999

- Miller-Săndulescu, *Evoluția* = Margareta Miller-Verghi și Ecaterina Săndulescu, *Evoluția scrisului feminin în România*, București, 1935
- Mincu, *Critice* = Marin Mincu, *Critice*, București, I-II, 1969-1971
- Mincu, *Eseu* = Marin Mincu, *Eseu despre textul poetic*, București, 1986
- Mincu, *Poezie* = Marin Mincu, *Poezie și generație*, București, 1975
- Minea, *Letopisețele* = Ilie Minea, *Letopisețele moldovenesti scrise slavonește*, Iași, 1925
- Mioc, *Curs* = Simion Mioc, *Curs de istoria literaturii române. 1900-1918*, II, Timișoara, 1972
- Mirodan, *Dicționar* = Al. Mirodan, *Dicționar neconvențional al scriitorilor evrei de limbă română*, I-II, Tel Aviv, 1986-1997
- Mîndra, *Clasicism* = V. Mîndra, *Clasicism și romantism în dramaturgia românească (1816-1918)*, București, 1973
- Mîndra, *Incursiuni* = V. Mîndra, *Incursiuni în istoria dramaturgiei române. De la Gh. Asachi la Camil Petrescu*, București, 1971
- Mîndra, *Ist. lit. dram.* = V. Mîndra, *Istoria literaturii dramatice românești*, I, București, 1985
- Mîndra, *Jocul* = V. Mîndra, *Jocul situațiilor dramatice*, București, 1978
- Modola, *Dramaturgia* = Doina Modola, *Dramaturgia românească între 1900-1918*, Cluj-Napoca, 1983
- Moraru, *Obsesia* = Cornel Moraru, *Obsesia credibilității*, București, 1996
- Moraru, *Semnele* = Cornel Moraru, *Semnele realului. Secționări critice convergente*, București, 1981
- Moraru, *Textul* = Cornel Moraru, *Textul și realitatea*, București, 1984
- Moraru, *Ceremonia* = Cristian Moraru, *Ceremonia textului*, București, 1985
- Moraru-Velculescu, *Bibliografia* = Mihai Moraru, Cătălina Velculescu, *Bibliografia analitică a literaturii române vechi*, vol. I: *Cărțile populare laice*, partea I, București, 1976, partea II, București, 1978
- Munteano, *Panorama* = Basil Munteano, *Panorama de la littérature roumaine contemporaine*, Paris, 1938
- Munteanu, *Opera* = Aurel Dragoș Munteanu, *Opera și destinul scriitorului*, București, 1972
- Munteanu, *Aristarc* = George Munteanu, *Sub semnul lui Aristarc*, București, 1975
- Munteanu, *Atitudini* = George Munteanu, *Atitudini*, București, 1966
- Munteanu, *Jurnal* = Romul Munteanu, *Jurnal de cărți*, I-VII, București, 1973-1998
- Murărașu, *Ist. lit.* = D. Murărașu, *Istoria literaturii române*, ed. 4, București, 1946
- Muscalu, *Dicț. scriit. vrânceni* = Florin Muscalu, *Dicționarul scriitorilor și publiciștilor vrânceni. De la origini până în anul 2000*, Focșani, 1999
- Muthu, *Cântecul* = Mircea Muthu, *Cântecul lui Leonardo*, Cluj-Napoca, 1995
- Muthu, *Lit. rom.* = Mircea Muthu, *Literatura română și spiritul sud-est european*, București, 1976
- Muthu, *Orientări* = Mircea Muthu, *Orientări critice*, Cluj, 1972
- Nedelcovici-Popescu-Protopopescu, *Cartea* = Viorica Nedelcovici, Elvira Popescu, Constanța Protopopescu, *Cartea românească în lume. 1945-1972*, introd. Mihnea Gheorghiu, București, 1975
- Negoîtescu, *Alte însemnări* = Ion Negoîtescu, *Alte însemnări critice*, București, 1980
- Negoîtescu, *Analize* = Ion Negoîtescu, *Analize și sinteze*, București, 1976
- Negoîtescu, *Engrame* = Ion Negoîtescu, *Engrame*, București, 1975
- Negoîtescu, *Ist. lit.* = Ion Negoîtescu, *Istoria literaturii române*, I, București, 1991
- Negoîtescu, *Însemnări* = Ion Negoîtescu, *Însemnări critice*, Cluj, 1970
- Negoîtescu, *Lampa* = Ion Negoîtescu, *Lampa lui Aladin*, București, 1971
- Negoîtescu, *Scriitori* = Ion Negoîtescu, *Scriitori moderni*, București, 1966

- Negoieșcu, *Scriitori contemporani* = Ion Negoieșcu, *Scriitori contemporani*, îngr. Dan Damaschin, Cluj-Napoca, 1994
- Negrîci, *Expresivitatea* = Eugen Negrîci, *Expresivitatea involuntară*, București, 1977
- Negrîci, *Figura* = Eugen Negrîci, *Figura spiritului creator*, București, 1978
- Negrîci, *Imanența* = Eugen Negrîci, *Imanența literaturii*, București, 1981
- Negrîci, *Introducere* = Eugen Negrîci, *Introducere în poezia contemporană*, București, 1985
- Negrîci, *Lit. rom.* = Eugen Negrîci, *Literatura română sub comunism*, București, 2002
- Negrilă, *Dicț. scriit. arădeni* = Iulian Negrilă, *Dicționarul scriitorilor arădeni de azi*, Arad, 1997
- Negrilă, *Însemnări* = Iulian Negrilă, *Însemnări despre scriitori*, Timișoara, 1987
- Negrilă, *Scriitori* = Iulian Negrilă, *Scriitori tribuniști din perioada arădeană*, Timișoara, 1983
- Negruzzi, *Junimea* = Iacob Negruzzi, *Amintiri din „Junimea”*, București, [1923]
- Nemoianu, *Utilul* = Virgil Nemoianu, *Utilul și plăcutul. Comentarii asupra literaturii și culturii*, București, 1973
- Netea, *Maior-Goga* = Vasile Netea, *De la Petru Maior la Octavian Goga*, București, 1944
- Nicolescu, *Șc. Ardeleană* = Aurel Nicolescu, *Școala Ardeleană și limba română*, București, 1971
- Nicolescu, *Contemporanul* = G. C. Nicolescu, *Curentul literar de la „Contemporanul”*, București, 1966
- Nicolescu, *Starea* = Vasile Nicolescu, *Starea lirică, I-II*, București, 1975-1984
- Nițescu, *Atitudini* = M. Nițescu, *Atitudini critice*, București, 1983
- Nițescu, *Poeți* = M. Nițescu, *Poeți contemporani*, București, 1978
- Nițescu, *Proletcultismul* = M. Nițescu, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, București, 1995
- Nițescu, *Repere* = M. Nițescu, *Repere critice*, București, 1974
- Nițescu, *Scylla* = M. Nițescu, *Între Scylla și Charybda. Delimitări critice*, București, 1972
- Noica, *Istoricitate* = Constantin Noica, *Istoricitate și eternitate. Repere pentru o istorie a culturii românești*, îngr. și introd. Mircea Handoca, București, 1989
- Noica, *Semnele* = Constantin Noica, *Semnele Minervei*, îngr. Marin Diaconu, București, 1994
- Oarcăsu, *Destine* = Ion Oarcăsu, *Destine și valori*, Cluj, 1974
- Oarcăsu, *Oglinzi* = Ion Oarcăsu, *Oglinzi paralele*, București, 1967
- Oarcăsu, *Opinii* = Ion Oarcăsu, *Opinii despre poezie*, București, 1965
- Odangiu, *Romanul* = Marian Odangiu, *Romanul politic*, Timișoara, 1984
- Oprea, *Incidențe* = Al. Oprea, *Incidențe critice*, București, 1975
- Oprea, *Mișcarea* = Al. Oprea, *Mișcarea prozei*, București, 1967
- Oprea, *5 prozatori* = Al. Oprea, *5 prozatori iluștri, 5 procese literare*, București, 1971
- Oprescu, *Scriitori* = Horia Oprescu, *Scriitori în lumina documentelor*, București, 1968
- Opriș, *Reviste* = Tudor Opriș, *Reviste literare ale elevilor. 1834-1974. Istoria presei școlare românești*, București, 1977
- Oprîță, *Anticipația* = Mircea Oprîță, *Anticipația românească*, ed. 2, București, 2003
- Ornea, *Actualitatea* = Z. Ornea, *Actualitatea clasicilor*, București, 1985
- Ornea, *Interpretări* = Z. Ornea, *Interpretări*, București, 1988
- Ornea, *Înțelesuri* = Z. Ornea, *Înțelesuri. Medalioane de istorie literară*, București, 1994
- Ornea, *Junimea* = Z. Ornea, *Junimea și junimismul*, București, 1975
- Ornea, *Junimismul* = Z. Ornea, *Junimismul. Contribuții la studiul curentului*, București, 1966
- Ornea, *Medalioane* = Z. Ornea, *Medalioane*, Iași, 1997
- Ornea, *Poporanismul* = Z. Ornea, *Poporanismul*, București, 1972

XXXIII Dicționarul general al literaturii române

- Ornea, *Portrete* = Z. Ornea, *Portrete*, București, 1999
- Ornea, *Sămănătorismul* = Z. Ornea, *Sămănătorismul*, București, 1970
- Ornea, *Tradiționalism* = Z. Ornea, *Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea*, București, 1980
- Paleologu, *Alchimia* = Alexandru Paleologu, *Alchimia existenței*, București, 1983
- Paleologu, *Bunul simț* = Alexandru Paleologu, *Bunul simț ca paradox*, București, 1972
- Paleologu, *Ipoteze* = Alexandru Paleologu, *Ipoteze de lucru*, București, 1980
- Paleologu, *Simțul practic* = Alexandru Paleologu, *Simțul practic*, București, 1974
- Paleologu, *Spiritul* = Alexandru Paleologu, *Spiritul și litera*, București, 1970
- Pamfil, *Spațialitate* = Alina Pamfil, *Spațialitate și temporalitate. Eseuri despre romanul românesc interbelic*, Cluj-Napoca, 1993
- Panaiteșcu, *Contribuții* = P. P. Panaiteșcu, *Contribuții la istoria culturii românești*, îngr. Silvia Panaiteșcu, pref. Dan Zamfirescu, București, 1971
- Panaiteșcu, *Începuturile* = P. P. Panaiteșcu, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București, 1965
- Panu, *Junimea* = G. Panu, *Amintiri de la Junimea din Iași*, I-II, București, 1943; ed. I-II, îngr. și pref. Z. Ornea, București, 1971
- Papadima, *Creatorii* = Ovidiu Papadima, *Creatorii și lumea lor*, București, 1943
- Papadima, *Ipostaze* = Ovidiu Papadima, *Ipostaze ale iluminismului românesc*, București, 1975
- Papadima, *Scriitorii* = Ovidiu Papadima, *Scriitorii și înțelesurile vieții*, București, 1971
- Papahagi, *Critica* = Marian Papahagi, *Critica de atelier*, București, 1983
- Papahagi, *Cumpănă* = Marian Papahagi, *Cumpănă și semn*, București, 1991
- Papahagi, *Eros* = Marian Papahagi, *Eros și utopie*, București, 1980
- Papahagi, *Exerciții* = Marian Papahagi, *Exerciții de lectură*, Cluj-Napoca, 1976
- Papahagi, *Fragmente* = Marian Papahagi, *Fragmente despre critică*, Cluj-Napoca, 1994
- Papahagi, *Interpretări* = Marian Papahagi, *Interpretări pe teme date*, Cluj-Napoca, 1995
- Papu, *Apolo* = Edgar Papu, *Apolo sau Ontologia clasicismului*, București, 1985
- Papu, *Clasicii* = Edgar Papu, *Din clasicii noștri. Contribuție la ideea unui protocronism românesc*, București, 1977
- Papu, *Lumini* = Edgar Papu, *Lumini perene. Retrospecții asupra unor clasici români*, București, 1989
- Papu, *Luminile* = Edgar Papu, *Din luminile veacului*, București, 1967
- Papu, *Motive* = Edgar Papu, *Motive literare românești*, București, 1983
- Păcurariu, *Clas. rom.* = D. Păcurariu, *Clasicismul românesc*, București, 1971
- Păcurariu, *Scriitori* = D. Păcurariu, *Scriitori și direcții literare*, I-II, București, 1981-1984
- Păcurariu, *Teme* = D. Păcurariu, *Teme, motive, mituri și metamorfoza lor*, București, 1990
- Păcurariu, *Dicț. teolog.* = Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București, 1996
- Păcurariu, *Ist. Bis.* = Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, I-III, București, 1991-1994
- Pecie, *Romancierul* = Ion Pecie, *Romancierul în fața oglinzii*, București, 1989
- Perian, *Pagini* = Gheorghe Perian, *Pagini de critică și de istorie literară*, Târgu Mureș, 1998
- Perian, *Scriitori* = Gheorghe Perian, *Scriitori români postmoderni*, București, 1996
- Perpessicius, *Alte mențiuni* = Perpessicius, *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor*, I-III, București, 1961-1967
- Perpessicius, *Lecturi* = Perpessicius, *Lecturi intermitente*, Cluj, 1971
- Perpessicius, *Mențiuni* = Perpessicius, *Mențiuni critice*, I-V, București, 1928-1946

- Perpessicius, *Mențiuni ist.* = Perpessicius, *Mențiuni de istoriografie literară și folclor (1948–1956)*, București, 1957
- Perpessicius, *Opere* = Perpessicius, *Opere*, I–XII, București, 1966–1983
- Pervain, *Studii* = Iosif Pervain, *Studii de literatură română*, Cluj, 1971
- Petraș, *Lit. rom.* = Irina Petraș, *Literatura română contemporană*, București, 1994
- Petraș, *Panorama* = Irina Petraș, *Panorama criticii literare românești. 1950–2000*, Cluj-Napoca, 2001
- Petrașcu, *Icoane* = Nicolae Petrașcu, *Icoane de lumină*, I–IV, București, 1935–1941
- Petrașcu, *Scriitori* = Nicolae Petrașcu, *Scriitori români contemporani*, București, 1898
- Petrescu, *Configurații* = Ioana Em. Petrescu, *Configurații*, Cluj-Napoca, 1981
- Petrescu, *Romanul* = Liviu Petrescu, *Romanul condiției umane*, București, 1979
- Petrescu, *Scriitori* = Liviu Petrescu, *Scriitori români și străini*, Cluj, 1973
- Petrescu, *Studii transilvane* = Liviu Petrescu, *Studii transilvane. Coduri etice și estetice la scriitorii transilvăneni*, București, 1997
- Petrescu, *Vârstele* = Liviu Petrescu, *Vârstele romanului*, București, 1992
- Petrescu-Paraschiva, *Dicț. lit. Dâmbovița* = Victor Petrescu, Serghie Paraschiva, *Dicționar de literatură al județului Dâmbovița. 1508–1998, Târgoviște*, 1999
- Petreu, *Jocurile* = Marta Petreu, *Jocurile manierismului logic*, București, 1995
- Petreu, *Teze* = Marta Petreu, *Teze neterminate*, București, 1991
- Petria, *Vâlcea* = Petre Petria, *Vâlcea. Oameni de știință, cultură și artă. Dicționar*, Râmnicu Vâlcea, 1997
- Petroveanu, *Pagini* = Mihail Petroveanu, *Pagini critice*, București, 1958
- Petroveanu, *Profiluri* = Mihail Petroveanu, *Profiluri lirice contemporane*, București, 1963
- Petroveanu, *Traietorii* = Mihail Petroveanu, *Traietorii lirice*, București, 1974
- Philippide, *Considerații* = Alexandru Philippide, *Considerații confortabile*, I–II, București, 1970–1972
- Philippide, *Scrieri* = Alexandru Philippide, *Scrieri*, I–IV, București, 1976–1978
- Pillat, *Itinerarii* = Dinu Pillat, *Itinerarii istorico-literare*, îngr. și pref. George Muntean, București, 1978
- Pillat, *Mozaic* = Dinu Pillat, *Mozaic istorico-literar. Secolul XX*, București, 1969
- Pillat, *Tradiție* = Ion Pillat, *Tradiție și literatură*, București, 1943
- Piru, *Analize* = Al. Piru, *Analize și sinteze critice*, Craiova, 1973
- Piru, *Critici* = Al. Piru, *Critici și metode*, București, 1989
- Piru, *Debuturi* = Al. Piru, *Debuturi*, București, 1981
- Piru, *Ist. lit.* = Al. Piru, *Istoria literaturii române*, I–II, București, 1970; *Istoria literaturii române de la început până azi*, București, 1981
- Piru, *Panorama* = Al. Piru, *Panorama deceniului literar românesc 1940–1950*, București, 1968
- Piru, *Permanențe* = Al. Piru, *Permanențe românești*, București, 1978
- Piru, *Poezia* = Al. Piru, *Poezia românească contemporană. 1950–1975*, I–II, București, 1975
- Piru, *Reflexe* = Al. Piru, *Reflexe și interferențe*, Craiova, 1974
- Piru, *Valori* = Al. Piru, *Valori clasice*, București, 1978
- Piru, *Varia* = Al. Piru, *Varia*, I–II, București, 1972–1973
- Poantă, *Dicț. poeți* = Petru Poantă, *Dicționar de poeți. Clujul contemporan*, Cluj-Napoca, 1998
- Poantă, *Modalități* = Petru Poantă, *Modalități lirice contemporane*, Cluj, 1973
- Poantă, *Radiografii* = Petru Poantă, *Radiografii*, I–II, Cluj-Napoca, 1978–1983
- Poantă, *Scriitori* = Petru Poantă, *Scriitori contemporani. Radiografii*, Cluj-Napoca, 1994
- Podoleanu, *60 scriitori* = S. Podoleanu, *60 scriitori români de origine evreească*, I, București, [1935]

- Pop, *Mărturia* = Augustin Z. N. Pop, *Mărturia documentelor de la vechile tiparnițe românești la Nicolae Labiș*, București, 1985
- Pop, *Avangarda* = Ion Pop, *Avangarda în literatura română*, București, 1990
- Pop, *Jocul* = Ion Pop, *Jocul poeziei*, București, 1985
- Pop, *Lecturi* = Ion Pop, *Lecturi fragmentare*, București, 1983
- Pop, *Pagini* = Ion Pop, *Pagini transparente. Lecturi din poezia română contemporană*, Cluj-Napoca, 1997
- Pop, *Poezia* = Ion Pop, *Poezia unei generații*, Cluj, 1973
- Pop, *Recapitulări* = Ion Pop, *Recapitulări*, Cluj-Napoca, 1995
- Pop, *Transcrieri* = Ion Pop, *Transcrieri*, Cluj-Napoca, 1976
- Pop, *Viață* = Ion Pop, *Viață și texte*, Cluj-Napoca, 2001
- Pop, *Conspect* = Vasile Gr. Pop, *Conspect asupra literaturii române și scriitorilor ei de la început și până astăzi, în ordine cronologică, I-II*, București, 1875-1876
- Popa, *Clasici* = Const. M. Popa, *Clasici și contemporani*, Craiova, 1987
- Popa, *Comicologia* = Marian Popa, *Comicologia*, București, 1975
- Popa, *Competență* = Marian Popa, *Competență și performanță*, București, 1982
- Popa, *Dict. lit.* = Marian Popa, *Dicționar de literatură română contemporană*, București, 1971; ed. 2, București, 1977
- Popa, *Forma* = Marian Popa, *Forma ca deformare*, București, 1975
- Popa, *Ist. lit.* = Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine, I-II*, București, 2001
- Popa, *Modele* = Marian Popa, *Modele și exemple*, București, 1971.
- Popa, *Convergențe* = Mircea Popa, *Convergențe europene*, Oradea, 1995
- Popa, *Estuar* = Mircea Popa, *Estuar*, București, 1995
- Popa, *Reînțoarcerea* = Mircea Popa, *Reînțoarcerea la Ithaca*, București, 1998
- Popa, *Spații* = Mircea Popa, *Spații literare*, Cluj-Napoca, 1974
- Popa, *Tectonica* = Mircea Popa, *Tectonica genurilor literare*, București, 1980
- Popa, *Lit. rom. Voivodina* = Ștefan N. Popa, *O istorie a literaturii române din Voivodina*, Pančevo, 1997
- Popescu, *Teatrul* = Marian Popescu, *Teatrul ca literatură*, București, 1987
- Popescu, *Cărți* = Titu Popescu, *Cărți cu ieșire la mare. Critica, memorialistica, literatura de călătorie*, Cluj-Napoca, 1980
- Popovici, *Cercetări* = D. Popovici, *Cercetări de literatură română*, Sibiu, 1944
- Popovici, *Romant. rom.* = D. Popovici, *Romantismul românesc (1829-1840)*, îngr. Ioana Em. Petrescu, cuvânt înainte Tudor Vianu, pref. Dan Simonescu, București, 1969
- Popovici, *Studii* = D. Popovici, *Studii literare, I-VI*, îngr. Ioana Em. Petrescu, Cluj, 1972-1989
- Popovici, *Eu, personajul* = Vasile Popovici, *Eu, personajul*, București, 1988
- Prangati, *Dict. oamenilor din Neamț* = Constantin Prangati, *Dicționarul oamenilor de seamă din județul Neamț. De la Grigore Ureche până în zilele noastre*, Piatra Neamț, 1999
- Predescu, *Encicl.* = Lucian Predescu, *Enciclopedia „Cugetarea”*, București, 1940
- Protopopescu, *Romanul* = Al. Protopopescu, *Romanul psihologic românesc*, București, 1978
- Protopopescu, *Volumul* = Al. Protopopescu, *Volumul și esența*, București, 1972.
- Pușcariu, *Călare* = Sextil Pușcariu, *Călare pe două veacuri. Amintiri din tinerețe (1895-1906)*, București, 1968
- Pușcariu, *Cinci ani* = Sextil Pușcariu, *Cinci ani de mișcare literară (1902-1906)*, București, 1909
- Pușcariu, *Ist. lit.* = Sextil Pușcariu, *Istoria literaturii române. Epoca veche*, ed. 2, Sibiu, 1930

- Rachieru, *Poeți Bucovina* = Adrian Dinu Rachieru, *Poeți din Bucovina*, Timișoara, 1996
- Rachieru, *Vocația* = Adrian Dinu Rachieru, *Vocația sintezei*, Timișoara, 1985
- Radian, *Portrete* = Sanda Radian, *Portrete feminine în romanul românesc interbelic*, București, 1986
- Radu, *Pagini* = Olimpia Radu, *Pagini de critică*, Cluj-Napoca, 1988
- Raicu, *Descoperirea* = Al. Raicu, *Descoperirea păsării Sitela*, introd. George Macovescu, București, 1989
- Raicu, *Calea de acces* = Lucian Raicu, *Calea de acces*, București, 1982
- Raicu, *Contemporani* = Lucian Raicu, *Printre contemporani*, București, 1980
- Raicu, *Critica* = Lucian Raicu, *Critica - formă de viață*, București, 1976
- Raicu, *Fragmente* = Lucian Raicu, *Fragmente de timp*, București, 1984
- Raicu, *Practica scrisului* = Lucian Raicu, *Practica scrisului și experiența lecturii*, București, 1978
- Raicu, *Structuri* = Lucian Raicu, *Structuri literare*, București, 1973
- Ralea, *Scrieri* = Mihai Ralea, *Scrieri*, vol. I-III, îngr. și pref. N. Tertulian, București, 1972-1981, vol. IV-VII, îngr. și pref. Florin Mihăilescu, București, 1988-1989
- Rașcu, *Amintiri* = I. M. Rașcu, *Amintiri și medalioane literare*, București, 1967.
- Razba, *Personalități hunedorene* = Maria Razba, *Personalități hunedorene (sec. XV-XX)*. Dicționar, Deva, 2000
- Răduică, *Calendare* = Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Calendare și almanahuri românești. 1731-1918*. Dicționar bibliografic, București, 1981
- Răduică, *Dicț. presei* = Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Dicționarul presei românești 1731-1918*, București, 1995
- Rău, *Efigii* = Aurel Rău, *Efigii*, București, 1989
- Râpeanu, *Cultură* = Valeriu Râpeanu, *Cultură și istorie*, I-III, București, 1979-1989
- Râpeanu, *Interferențe* = Valeriu Râpeanu, *Interferențe spirituale*, București, 1970
- Râpeanu, *Memoria* = Valeriu Râpeanu, *Memoria și fețele timpului*, București, 1983
- Râpeanu, *Noi* = Valeriu Râpeanu, *Noi și cei dinaintea noastră*, București, 1966.
- Râpeanu, *Scriitori* = Valeriu Râpeanu, *Scriitori dintre cele două războaie mondiale*, București, 1986
- Rebreanu, *Opere* = Liviu Rebreanu, *Opere*, I-XXII, îngr. și pref. Nicolae Gheran, București, 1968-2003
- Regman, *Cărți* = Cornel Regman, *Cărți, autori, tendințe*, București, 1967
- Regman, *Colocvial* = Cornel Regman, *Colocvial*, București, 1976
- Regman, *Confluente* = Cornel Regman, *Confluente literare*, București, 1966
- Regman, *Cronicari* = Cornel Regman, *Cică niște cronicari...*, București, 1970
- Regman, *De la imperfect* = Cornel Regman, *De la imperfect la mai puțin ca perfect*, București, 1987
- Regman, *Dinspre Cercul Literar* = Cornel Regman, *Dinspre „Cercul Literar” spre „optzeciști”*, București, 1997
- Regman, *Explorări* = Cornel Regman, *Explorări în actualitatea imediată*, București, 1978
- Regman, *Noi explorări* = Cornel Regman, *Noi explorări critice*, București, 1982
- Regman, *Nu numai* = Cornel Regman, *Nu numai despre critici*, București, 1990
- Regman, *Ultime explorări* = Cornel Regman, *Ultime explorări critice*, București, 2000
- Românii = *Românii în știința și cultura occidentală*, Davis (SUA), 1992
- Rom. magy. ir. lex. = *Româniai magyar irodalmi lexikon*, I-III, îngr. Balogh Edgar, București, 1981-1994
- Rosetti, *Dicț. cont.* = Dimitrie R. Rosetti, *Dicționarul contemporanilor din România (1800-1898)*, București, 1898

XXXVII Dictionarul general al literaturii române

- Rosetti-Cazacu-Onu, *Ist. lb. lit.* = Al. Rosetti, Boris Cazacu, Liviu Onu, *Istoria limbii române literare*, I, ed. 2, București, 1971
- Roșu, *Dicț. lit. Iugoslavia* = Costa Roșu, *Dicționarul literaturii române din Iugoslavia*, Novi Sad, 1989
- Rotaru, *O ist.* = Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române*, I-III, București, 1971-1987; ed. I-VI, Galați, 1994-2001
- Rotaru, *Valori* = Ion Rotaru, *Valori expresive în literatura română veche*, I-II, București, 1976-1983
- Ruja, *Parte* = Alexandru Ruja, *Parte din întreg*, I-II, Timișoara, 1994-1999
- Ruja, *Valori* = Alexandru Ruja, *Valori lirice actuale*, Timișoara, 1979
- Rusu, *Membrii Academiei* = Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române 1866-1999. Dicționar*, București, 1999
- Rusu, *Utopica* = M. N. Rusu, *Utopica*, București, 1969
- Sadoveanu, *Cărți* = Izabela Sadoveanu, *Cărți și idei*, I-II, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 2001
- Sadoveanu, *Opere* = Mihail Sadoveanu, *Opere*, I-XXII, București, 1954-1973
- Sanielevici, *Cercetări* = H. Sanielevici, *Cercetări critice și filosofice*, îngr. și introd. Z. Ornea, București, 1968
- Sanielevici, *Încercări* = H. Sanielevici, *Încercări critice*, pref. C. Rădulescu-Motru, București, 1903
- Sasu, *Dicț. scriit. SUA* = Aurel Sasu, *Dicționarul scriitorilor români din Statele Unite și Canada*, București, 2001
- Sasu, *În căutarea* = Aurel Sasu, *În căutarea formei*, Cluj-Napoca, 1979
- Sasu, *Progresii* = Aurel Sasu, *Progresii*, Cluj, 1972
- Sasu, *Retorica* = Aurel Sasu, *Retorica literară românească*, București, 1976
- Satco-Pânzar, *Dicționar* = Emil Satco, Ioan Pânzar, *Dicționar de literatură. Bucovina*, Suceava, 1993
- Săndulescu, *Citind* = Al. Săndulescu, *Citind, recitind...*, București, 1973
- Săndulescu, *Constelații* = Al. Săndulescu, *Constelații literare*, București, 1998
- Săndulescu, *Continuități* = Al. Săndulescu, *Continuități*, București, 1976
- Săndulescu, *Lit. epistolară* = Al. Săndulescu, *Literatura epistolară*, București, 1972
- Săndulescu, *Memorialiști* = Al. Săndulescu, *Memorialiști români*, București, 2003
- Săndulescu, *Pagini* = Al. Săndulescu, *Pagini de istorie literară*, București, 1966
- Săndulescu, *Portrete* = Al. Săndulescu, *Portrete și analize literare*, București, 1982
- Sângeorzan, *Anotimpurile* = Zaharia Sângeorzan, *Anotimpurile criticii*, București, 1983
- Sângeorzan, *Conversații* = Zaharia Sângeorzan, *Conversații critice*, Cluj-Napoca, 1980
- Scarlat, *Ist. poeziei* = Mircea Scarlat, *Istoria poeziei românești*, I-IV, București, 1982-1990
- Scrisori - Camil Petrescu* = *Scrisori către Camil Petrescu*, I-II, îngr. și pref. Florica Ichim, București, 1981
- Scrisori - Densusianu* = *Scrisori către Ovid Densusianu*, I, îngr. Liviu Onu, Ileana Vârtosu și Maria Rafailă, București, 1979
- Scrisori - Ibrăileanu* = *Scrisori către G. Ibrăileanu*, I-IV, îngr. M. Bordeianu, Gr. Botez, Viorica Botez, I. Lăzărescu, Dan Mănuacă, Al. Teodorescu, pref. Al. Dima și N. I. Popa, București, 1966-1973
- Sebastian, *Eseuri* = Mihail Sebastian, *Eseuri. Cronici. Memorial*, îngr. și pref. Cornelia Ștefănescu, București, 1972
- Sebastian, *Jurnal* = Mihail Sebastian, *Jurnal de epocă*, îngr. și introd. Cornelia Ștefănescu, București, 2002
- Seche, *Schiță* = Mircea Seche, *Schiță de istorie a lexicografiei române*, I-II, București, 1966-1969
- Sevastos, *Amintiri* = Mihail Sevastos, *Amintiri de la „Viața românească”*, București, 1966

- Silvestru, *Jurnal* = Valentin Silvestru, *Jurnal de drum al unui critic teatral*, 1944–1984, I, București, 1992
 Silvestru, *Un deceniu* = Valentin Silvestru, *Un deceniu teatral*, București, 1984
 Simion, *Dimineata* = Eugen Simion, *Dimineata poetilor*, București, 1980
 Simion, *Ficțiunea* = Eugen Simion, *Ficțiunea jurnalului intim*, I–III, București, 2001
 Simion, *Fragmente* = Eugen Simion, *Fragmente critice*, I–IV, București, 1998–2000
 Simion, *Genurile* = Eugen Simion, *Genurile biograficului*, București, 2002
 Simion, *Întoarcerea autorului* = Eugen Simion, *Întoarcerea autorului. Eseuri despre relația creator–operă*, București, 1981; ed. 2, București, 1993
 Simion, *Mercutio* = Eugen Simion, *Moartea lui Mercutio*, București, 1993
 Simion, *Orientări* = Eugen Simion, *Orientări în literatura contemporană*, București, 1965
 Simion, *Scriitori* = Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, I–IV, București, 1974–1989; vol. I, ed. 2, București, 1978
 Simuț, *Critica* = Ion Simuț, *Critica de tranziție*, Cluj-Napoca, 1996
 Simuț, *Diferența* = Ion Simuț, *Diferența specifică*, Cluj-Napoca, 1982
 Simuț, *Incursiuni* = Ion Simuț, *Incursiuni în literatura actuală*, Oradea, 1994
 Solomon, *Dialog* = Dumitru Solomon, *Dialog interior*, București, 1987
 Sorescu, *Teoria sferelor* = Marin Sorescu, *Teoria sferelor de influență*, București, 1969
 Sorescu, *Ușor cu pianul* = Marin Sorescu, *Ușor cu pianul pe scări*, București, 1985
 Sorescu, *Interpretări* = Roxana Sorescu, *Interpretări*, București, 1979
 Sorescu, *Liricul* = Roxana Sorescu, *Liricul și tragicul*, București, 1983
 Sorescu, *Lumea* = Roxana Sorescu, *Lumea, repovestită*, București, 2000
 Sorianu, *Contrapunct* = Vlad Sorianu, *Contrapunct critic. Valori, idei, tendințe literare actuale*, Iași, 1971
 Sorianu, *Glose* = Vlad Sorianu, *Glose critice*, București, 1968
 Sorohan, *Introducere* = Elvira Sorohan, *Introducere în istoria literaturii române*, Iași, 1997
 Sperantia, *Figuri* = E. Sperantia, *Figuri universitare*, București, 1967
 Spiridon, *Aparența* = Monica Spiridon, *Despre „aparența” și „realitatea” literaturii*, București, 1984
 Spiridon, *Interpretarea* = Monica Spiridon, *Interpretarea fără frontiere*, Cluj-Napoca, 1998
 Spiridon, *Melancolia* = Monica Spiridon, *Melancolia descendenței*, București, 1989
 Spiridon, *Cuprinderi* = Vasile Spiridon, *Cuprinderi*, București, 1993
 Stanca, *Fragmentarium* = Horia Stanca, *Fragmentarium clujean*, Cluj-Napoca, 1987
 Stănescu, *Cronici* = Constantin Stănescu, *Cronici literare*, 1971
 Stănescu, *Jurnal* = Constantin Stănescu, *Jurnal de lectură*, I–III, București, 1978–1988
 Stănescu, *Poeți și critici* = Constantin Stănescu, *Poeți și critici*, București, 1972
 Steinhardt, *Critică* = N. Steinhardt, *Critică la persoana întâi*, Cluj-Napoca, 1983
 Steinhardt, *Incertitudini* = N. Steinhardt, *Incertitudini literare*, Cluj-Napoca, 1980
 Steinhardt, *Între viață* = N. Steinhardt, *Între viață și cărți*, București, 1976
 Steinhardt, *Monologul* = N. Steinhardt, *Monologul polifonic*, Cluj-Napoca, 1991
 Stoica, *Caligrafie* = Petre Stoica, *Caligrafie și culori*, București, 1984
 Stolnicu, *Printre scriitori* = Simion Stolnicu, *Printre scriitori și artiști*, îngr. și pref. Simion Bărbulescu, București, 1988
 Straje, *Dicț. pseud.* = Mihail Straje, *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, București, 1973
 Streinu, *Clasicii* = Vladimir Streinu, *Clasicii noștri*, București, 1969

- Streinu, *Pagini* = Vladimir Streinu, *Pagini de critică literară*, vol. I-II, București, 1968, vol. III-V, îngr. George Muntean, București, 1974-1977
- Streinu, *Versificația* = Vladimir Streinu, *Versificația modernă*, București, 1966
- Suchianu, *Aspecte* = D. I. Suchianu, *Aspecte literare*, București, 1928
- Suciu, *Lit. băn.* = I. D. Suciu, *Literatura bănățeană de la început până la Unire (1582-1918)*, Timișoara, 1940
- Suțu, *Iașii* = Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, Iași, 1923-1928
- Șchiau, *Cărturari* = Octavian Șchiau, *Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval*, Cluj-Napoca, 1978
- Șerban, *Exegeze* = Geo Șerban, *Exegeze*, București, 1968
- Șerban, *Ispita* = Geo Șerban, *Ispita istoriei. Investigații, precizări, demersuri metodologice*, București, 1980
- Șiadbei, *Cercetări* = I. Șiadbei, *Cercetări asupra cronicelor moldovene*, Iași, 1939
- Ștefănescu, *Dialog* = Alex. Ștefănescu, *Dialog în bibliotecă*, București, 1984
- Ștefănescu, *Jurnal* = Alex. Ștefănescu, *Jurnal de critic*, București, 1980
- Ștefănescu, *Preludiu* = Alex. Ștefănescu, *Preludiu*, București, 1977
- Ștefănescu, *Prim-plan* = Alex. Ștefănescu, *Prim-plan*, București, 1987
- Ștefănescu, *Momente* = Cornelia Ștefănescu, *Momente ale romanului*, București, 1973
- Șuluțiu, *Scriitori* = Octav Șuluțiu, *Scriitori și cărți*, îngr. și pref. Nicolae Florescu, București, 1974
- Tacciu, *Romant. rom.* = Elena Tacciu, *Romantismul românesc*, I-III, București, 1982-1987
- Tanco, *Dict. lit. Bistrița* = Teodor Tanco, *Dicționar literar (1639-1997) al județului Bistrița-Năsăud. Autori-publicații-societăți*, Cluj-Napoca, 1998
- Tartler, *Melopoetica* = Grete Tartler, *Melopoetica*, București, 1984
- Tașcu, *Incidențe* = Valentin Tașcu, *Incidențe*, Cluj-Napoca, 1975
- Tașcu, *Poezia* = Valentin Tașcu, *Poezia poeziei de azi*, Iași, 1985
- Teodorescu-Braniște, *Presă și lit.* = T. Teodorescu-Braniște, *Între presă și literatură*, I-II, București, 1989
- Teodorescu-Sadoveanu, *Amintiri* = Ion Teodorescu, Izabela Sadoveanu, *Amintiri (Din lumea umbrelor. Sufletul altor generații)*, îngr. Aristița Avramescu și Tiberiu Avramescu, introd. Tiberiu Avramescu, București, 1980
- Theodorescu, *Ist. bibl.* = Barbu Theodorescu, *Istoria bibliografiei române*, ed. 2, București, 1972
- Tihan, *Apropierea* = Teodor Tihan, *Apropierea de imaginar*, Cluj-Napoca, 1988
- Titel, *Cehov* = Sorin Titel, *În căutarea lui Cehov și alte eseuri*, București, 1984
- Titel, *Pasiunea* = Sorin Titel, *Pasiunea lecturii*, Timișoara, 1976
- Todor, *Confluente* = Avram P. Todor, *Confluente literare româno-maghiare*, îngr. și pref. Dávid Gyula, București, 1983
- Todoran, *Secțiuni* = Eugen Todoran, *Secțiuni literare*, Timișoara, 1973
- Tomescu, *Calendarele* = Mircea Tomescu, *Calendarele românești. 1733-1830*, București, 1957
- Tomescu, *Ist. cărții rom.* = Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești. De la începuturi până la 1918*, București, 1968
- Tomuș, *Carnet* = Mircea Tomuș, *Carnet critic*, București, 1969
- Tomuș, *Istorie* = Mircea Tomuș, *Istorie literară și poezie*, Timișoara, 1974
- Tomuș, *Mișcarea* = Mircea Tomuș, *Mișcarea literară*, București, 1981
- Tomuș, *Răsfânțeri* = Mircea Tomuș, *Răsfânțeri*, Cluj, 1973
- Tomuș, *15 poeți* = Mircea Tomuș, *Cincisprezece poeți*, București, 1968

- Trandafir, *Dinamica* = Constantin Trandafir, *Dinamica valorilor literare*, București, 1983
- Trifu, *Cronica* = Constanța Trifu, *Cronica dramatică și începuturile teatrului românesc*, București, 1970
- Trifu, *Presa* = Constanța Trifu, *Presa umoristică de altădată*, I-II, București, 1974-1980
- Trivale, *Cronici* = Ion Trivale, *Cronici literare*, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1971
- Tuchilă, *Cetățile* = Costin Tuchilă, *Cetățile poeziei*, București, 1983
- Tuchilă, *Privirea* = Costin Tuchilă, *Privirea și cadrul*, București, 1988
- Tudor, *Pretexte* = Eugenia Tudor, *Pretexte critice*, București, 1973
- Tudor, *Mișcarea* = Iorgu Tudor, *Mișcarea culturală-socială în Basarabia după Unire*, București, 1976
- Tudor-Anton, *Ipostaze* = Eugenia Tudor-Anton, *Ipostaze ale prozei*, București, 1977
- Tupan, *Scenarii* = Ana-Maria Tupan, *Scenarii și limbaje poetice*, București, 1989
- Țărcovnicu, *Contribuții* = V. Țărcovnicu, *Contribuții la istoria învățământului românesc din Banat (1780-1918)*, București, 1970
- Țepelea, *Amintiri* = Gabriel Țepelea, *Amintiri și evocări*, București, 1994
- Țepelea, *Opțiuni* = Gabriel Țepelea, *Opțiuni și retrospective*, București, 1989
- Țepelea, *Rememorări* = Gabriel Țepelea, *Rememorări de istorie, literatură și cultură națională*, București, 1994
- Țepelea, *Studii* = Gabriel Țepelea, *Studii de istorie și limbă literară*, București, 1970
- Țepelea-Bulgăr, *Momente* = G. Țepelea, Gh. Bulgăr, *Momente din evoluția limbii române literare*, București, 1973
- Țeposu, *Istoria* = Radu G. Țeposu, *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, București, 1993
- Țeposu, *Viața* = Radu G. Țeposu, *Viața și opiniile personajelor*, București, 1983
- Țirioi, *Premise* = Nicolae Țirioi, *Premise literare*, Timișoara, 1976
- Ulici, *Lit. rom.* = Laurențiu Ulici, *Literatura română contemporană*, I. Promoția '70, București, 1995
- Ulici, *Prima verba* = Laurențiu Ulici, *Prima verba*, vol. I-II, București, 1975-1978, vol. III, Timișoara, 1991
- Ulici, *Recurs* = Laurențiu Ulici, *Recurs*, București, 1971
- Ungheanu, *Arhipelag* = Mihai Ungheanu, *Arhipelag de semne*, București, 1975
- Ungheanu, *Fiii* = Mihai Ungheanu, *Fiii risipitori (Noi și secolul XIX)*, București, 1988
- Ungheanu, *Lecturi* = Mihai Ungheanu, *Lecturi și rocade*, București, 1978
- Ungheanu, *Pădurea* = Mihai Ungheanu, *Pădurea de simboluri*, București, 1973
- Ungheanu, *Scriitorii* = Mihai Ungheanu, *Scriitorii de la miezul nopții*, Galați, 1996
- Ungureanu, *Contextul* = Cornel Ungureanu, *Contextul operei*, București, 1978.
- Ungureanu, *Imediata* = Cornel Ungureanu, *Imediata noastră apropiere*, I-II, Timișoara, 1980-1989
- Ungureanu, *La umbra cărților* = Cornel Ungureanu, *La umbra cărților în floare*, Timișoara, 1975
- Ungureanu, *La vest* = Cornel Ungureanu, *La vest de Eden. O introducere în literatura exilului*, I-II, Timișoara, 1995-2000
- Ungureanu, *Proza rom.* = Cornel Ungureanu, *Proza românească de azi*, I, București, 1985
- Ungureanu, *Proză* = Cornel Ungureanu, *Proză și reflexivitate*, București, 1977.
- Urechia, *Ist. șc.* = V. A. Urechia, *Istoria școalelor de la 1800-1864*, I-IV, București, 1892-1901
- Ursu, *Memorialistica* = G. G. Ursu, *Memorialistica în opera cronicarilor*, București, 1972
- Ursu, *Contribuții* = N. A. Ursu, *Contribuții la istoria culturii românești*, Iași, 2002
- Vaida, *Mitologii* = Mircea Vaida, *Mitologii critice*, București, 1978

XLI *Dictionarul general al literaturii române*

- Valea, *Oameni* = Lucian Valea, *Oameni pe care i-am iubit*, Iași, 1977
- Valmarin, *Studii* = Luiza Valmarin, *Studii de literatură română modernă și comparată*, București, 1987
- Vartic, *Modelul* = Ion Vartic, *Modelul și oglinda*, București, 1982
- Vartic, *Spectacol* = Ion Vartic, *Spectacol interior*, Cluj-Napoca, 1977
- Vasile, *Poezia* = Geo Vasile, *Poezia română între milenii. Dicționar de autori*, Cluj-Napoca, 2002
- Vasile, *Proza* = Geo Vasile, *Proza românească între milenii. Dicționar de autori*, București, 2001
- Vasile, *Conceptul* = Marian Vasile, *Conceptul de originalitate în critica literară românească*, București, 1988
- Vârgolici, *Comentarii* = Teodor Vârgolici, *Comentarii literare*, București, 1971
- Vârgolici, *Începuturile* = Teodor Vârgolici, *Începuturile romanului românesc*, București, 1963
- Vârgolici, *Portrete* = Teodor Vârgolici, *Portrete și analize literare*, București, 2001
- Vârgolici, *Retrospective* = Teodor Vârgolici, *Retrospective literare*, București, 1970
- Vârgolici, *Scriitori* = Teodor Vârgolici, *Scriitori și opere*, București, 1978
- Velculescu, *Scriere* = Cătălina Velculescu, *Între scriere și oralitate*, București, 1988
- Velea, *Interferențe* = Stan Velea, *Interferențe literare româno-polone*, București, 1989
- Velea, *Paralelisme* = Stan Velea, *Paralelisme și retrospective literare*, București, 1974
- Velea, *Plămada* = Stan Velea, *Plămada cărților*, București, 1997
- Velea, *Universalisti* = Stan Velea, *Universalisti și comparatiști români contemporani*, București, 1996
- Vianu, *Arta* = Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, I-II, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 1966
- Vianu, *Opere* = Tudor Vianu, *Opere*, I-XIV, îngr. Sorin Alexandrescu, Matei Călinescu, Gelu Ionescu, George Gană și Vlad Alexandrescu, București, 1971-1990
- Vianu, *Scriitori români* = Tudor Vianu, *Scriitori români*, I-III, îngr. Cornelia Botez, pref. Pompiliu Marcea, București, 1970
- Vianu, *Studii* = Tudor Vianu, *Studii de literatură română*, București, 1965
- Vintilescu, *Secvențe* = Virgil Vintilescu, *Secvențe literare. Repere literare bănățene (1880-1917)*, Timișoara, 1987
- Vișan, *Semnături* = Constantin Vișan, *Semnături în contemporaneitate*, București, 1986
- Vitner, *Semnele* = Ion Vitner, *Semnele romanului*, București, 1971
- Vlad, *Analiză-sinteză* = Ion Vlad, *Între analiză și sinteză. Repere de metodologie literară*, Cluj, 1970
- Vlad, *Convergențe* = Ion Vlad, *Convergențe. Concepte și alternative ale lecturii*, Cluj, 1972
- Vlad, *Descoperirea* = Ion Vlad, *Descoperirea operei*, Cluj, 1970
- Vlad, *Lect. prozei* = Ion Vlad, *Lectura prozei*, București, 1991
- Vlad, *Lectura* = Ion Vlad, *Lectura – un eveniment al cunoașterii*, București, 1977
- Vlad, *Lectura rom.* = Ion Vlad, *Lectura romanului*, Cluj-Napoca, 1983
- Vlad, *Povestirea* = Ion Vlad, *Povestirea. Destinul unei structuri epice*, București, 1972
- Vodă-Căpușan, *Accente* = Maria Vodă-Căpușan, *Accente*, Cluj-Napoca, 1991
- Vodă-Căpușan, *Teatru* = Maria Vodă-Căpușan, *Teatru și actualitate*, București, 1984
- Vrabie, *Folcloristica* = Gheorghe Vrabie, *Folcloristica română. Evoluție, curente, metode*, București, 1968
- Vrabie, *Gândirismul* = Gh. Vrabie, *Gândirismul. Istoric, doctrină, realizări*, București, 1940
- Vuia, *Studii* = Romulus Vuia, *Studii de etnografie și folclor*, I, îngr. Mihai Pop și Ioan Șerb, pref. Mihai Pop, București, 1975
- Vulcan, *Panteonul* = Iosif Vulcan, *Panteonul român*, Pesta, 1869

- Vulturescu, *Cultură* = George Vulturescu, *Cultură și literatură în ținuturile Sătmăruului. Dicționar. 1700-2000*, Satu Mare, 2000
- Zaciu, *Alte lecturi* = Mircea Zaciu, *Alte lecturi și alte zile*, București, 1978
- Zaciu, *Bivouac* = Mircea Zaciu, *Bivouac*, Cluj-Napoca, 1974
- Zaciu, *Clasici* = Mircea Zaciu, *Clasici și contemporani*, București, 1994
- Zaciu, *Colaje* = Mircea Zaciu, *Colaje*, Cluj, 1972
- Zaciu, *Cu cărțile* = Mircea Zaciu, *Cu cărțile pe masă*, București, 1981
- Zaciu, *Departe* = Mircea Zaciu, *Departe / aproape*, București, 1998
- Zaciu, *Glose* = Mircea Zaciu, *Glose*, Cluj, 1970
- Zaciu, *Lancea* = Mircea Zaciu, *Lancea lui Achile*, București, 1980
- Zaciu, *Lecturi* = Mircea Zaciu, *Lecturi și zile*, București, 1975
- Zaciu, *Masca* = Mircea Zaciu, *Masca geniului*, București, 1967
- Zaciu, *Ordinea* = Mircea Zaciu, *Ordinea și aventura*, Cluj, 1973
- Zaciu, *Viaticum* = Mircea Zaciu, *Viaticum*, București, 1983
- Zaharia-Filipaș, *Retică* = Elena Zaharia-Filipaș, *Retică și semnificație*, București, 1993
- Zalis, *Aspecte* = Henri Zalis, *Aspecte și structuri neoromantice*, București, 1971
- Zalis, *Estetica* = Henri Zalis, *Estetica imperfecției. Contribuții la studiul naturalismului românesc*, Timișoara, 1979
- Zalis, *Scriitori* = Henri Zalis, *Scriitori pelerini*, București, 1973
- Zalis, *Tensiuni* = Henri Zalis, *Tensiuni lirice contemporane*, București, 1975
- Zamfir, *Cealaltă față* = Mihai Zamfir, *Cealaltă față a prozei*, București, 1988
- Zamfir, *Proza poetică* = Mihai Zamfir, *Proza poetică românească în secolul al XIX-lea*, București, 1971
- Zamfir, *Secolul* = Mihai Zamfir, *Din secolul romantic*, București, 1989
- Zamfirescu, *Istorie* = Dan Zamfirescu, *Istorie și cultură*, I-II, București-Chișinău, 2003
- Zamfirescu, *Studii* = Dan Zamfirescu, *Studii și articole de literatură română veche*, București, 1967
- Zarifopol, *Eseuri* = Paul Zarifopol, *Eseuri*, îngr. Al. Săndulescu și Radu Săndulescu, pref. Al. Săndulescu, București, 1988
- Zarifopol, *Pagini* = Paul Zarifopol, *Pagini de critică*, îngr. și postfață Al. Săndulescu, București, 1984
- Zarifopol, *Pentru arta lit.* = Paul Zarifopol, *Pentru arta literară*, I-II, îngr. și introd. Al. Săndulescu, București, 1971

B. ARHIVE, PERIODICE, CULEGERI, ANTOLOGII

- AA = „Ardealul”, București, 1941 ș. u.
- AAF = „Anuarul Arhivei de Folclor”, Cluj, 1932 ș. u; din 1980, „Anuarul de folclor”; din 1991, „Anuarul Arhivei de Folclor”
- AAR = „Analele Societății Academice Române”, București, 1867 ș. u.; din 1879, „Analele Academiei Române”
- AC = „Academica”, București, 1990 ș.u.
- ADLTR = Arhiva *Dicționarului literaturii române. 1900-1950*, Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași
- ADV = „Adevărul”, București, 1888 ș. u.; 1990 ș.u.

XLIII *Dicționarul general al literaturii române*

- AFT = „Amfiteatru”, București, 1966 ș. u.
AIN = „Anuarul Institutului de Istorie Națională”, Cluj, 1921 ș. u.
AIX = „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, Iași, 1964 ș. u.
ALA = „Adevărul literar și artistic”, București, 1920 ș. u.; 1990 ș. u.
ALD = „Almanahul dicționar al presei din România și al celei românești de pretutindeni”, București, 1926
ALIL = „Studii și cercetări științifice”, filologie, Iași, 1950 ș. u.; din 1964, „Anuar de lingvistică și istorie literară”
ALR = Sașa Pană, *Antologia literaturii române de avangardă*, pref. Matei Călinescu, București, 1969
AMET = „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei”, Cluj, 1958 ș. u.
AMI = *Arborele memoriei. Antologia poezilor de limbă română din Israel*, îngr. Radu Cârnelci, pref. Roxana Sorescu, București, 1997
ANB = „Analele Banatului”, Timișoara, 1928 ș. u.
ANPR = „Anuarul presei românești al lunei politice”, București, 1907 ș. u.
AO = „Arhivele Olteniei”, Craiova, 1922 ș. u.
APF = „Apostrof”, Cluj-Napoca, 1990 ș. u.
ARG = „Argeș”, Pitești, 1966 ș. u.
ASO = *Antologia scriitorilor ocazionali*, îngr. E. Lovinescu, București, 1943
AST = „Astra”, Brașov, 1966 ș. u.
ATN = „Ateneu”, Bacău, 1964 ș. u.
AUB = „Revista Universității «C. I. Parhon»”, București, 1952 ș. u.; din 1964, „Analele Universității București”
AUC = „Analele Universității din Craiova”, Craiova, 1972 ș. u.
AUI = „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» din Iași”, Iași, 1955 ș. u.
AUT = „Analele Universității din Timișoara”, Timișoara, 1956 ș. u.
BOR = „Biserica Ortodoxă Română”, București, 1874 ș. u.
BRV = *Bibliografia românească veche. 1508-1830, I-IV*, întocmită de Ioan Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu, București, 1903-1944
BSS = „Buletinul Societății Scriitorilor Români”, București, 1916 ș. u.
BUC = „Buletinul cărții”, București, 1923 ș. u.
BVS = „Buna Vestire”, București, 1937 ș. u.
CAP = „Capitala”, București, 1936 ș. u.
CC = „Caiete critice”, București, 1982 ș. u.
CEL = „Cercetări literare”, București, 1934 ș. u.
CFL = „Cercetări folclorice”, București, 1947.
CGM = „Cuget moldovenesc”, Bălți, Iași, 1932 ș. u.
CHRM = *Chrestomație română*, I-II, îngr. M. Gaster, Leipzig-București, 1891
CI = „Cercetări istorice”, Iași, 1925 ș. u.
CIL = *Contribuții de istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, I-III, publ. Tudor Vianu, București, 1956-1962
CL = „Convorbiri literare”, Iași, București, 1867 ș. u.; Iași, 1970 ș. u.
CLG = „Cercetări de lingvistică”, Cluj, 1956 ș. u.
CLI = „Cuvântul liber”, București, 1919 ș. u.; 1933 ș. u.

- CLJ = „Clujul românesc”, Cluj, 1923 ș. u.
- CML = „Curentul magazin”, București, 1939 ș. u.; din 1940, „Curentul magazin literar”; din 1941, „Curentul literar”
- CN = „Contemporanul”, București, 1922 ș. u.
- CNP = „Contrapunct”, București, 1990 ș. u.
- CNT = „Contemporanul”, București, 1946 ș. u.; din 1990, „Contemporanul - Ideea europeană”
- CPL = *Cărțile populare în literatura românească*, I-II, îngr. și introd. I. C. Chițimia și Dan Simonescu, București, 1963
- CPV = *Cronici și povestiri românești versificate (sec. XVII-XVIII)*, îngr. și introd. Dan Simonescu, București, 1967
- CRC = „Cronica”, Iași, 1966 ș. u.
- CRE = „Curentul”, București, 1928 ș. u.
- CREL = „Cahiers roumains d'études littéraires”, București, 1973 ș. u.
- CTC = „Cele trei Crișuri”, Oradea, București, 1920; Oradea, 1990 ș. u.
- CU = „Cuvântul”, București, 1924 ș. u.
- CVC = „Convorbiri”, București, 1907; din 1908, „Convorbiri critice”
- CZ = „Cosinzeana”, Orăștie, 1911 ș. u.
- D = „Datina”, Turnu Severin, 1920 ș. u.
- DAA = „Dacia”, București, 1941 ș. u.
- DCL = *Documente literare*, I-II, îngr. Gh. Cardaș, București, 1971-1973
- DCM = *Documente*, vol. I, îngr. Gh. Ungureanu, D. Ivănescu și Virginia Isac, București, 1973, vol. II: *Documente din arhive ieșene*, București, 1976
- DCS = *De ce scrieți? Anchete literare din anii '30*, îngr. Gheorghe Hrimiuc-Toporaș și Victor Durnea, pref. Victor Durnea, Iași, 1999
- DEP = „Dreptatea”, București, 1927 ș. u.; 1944 ș. u.; 1990 ș. u.
- DFC = *De la N. Filimon la G. Călinescu. Studii de sociologie a romanului românesc*, introd. Paul Cornea, București, 1982
- DIF = *Din istoria filozofiei în România*, I-III, București, 1955-1960.
- DIPR = *Din istoria pedagogiei românești*, I-IV, București, 1956-1969.
- DL = „Dacia literară”, Iași, 1840; 1990 ș. u.
- DML = *Documente și manuscrise literare*, vol. I-II, publ. Paul Cornea și Elena Piru, pref. Al. Dima, București, 1967-1969, vol. III, publ. Paul Cornea, Elena Piru, Roxana Sorescu, introd. Paul Cornea, București, 1976, vol. IV-V, publ. Paul Cornea, Andrei Nestorescu, Petre Costinescu, pref. Paul Cornea, București, 1981-1985, vol. VI, publ. și pref. Andrei Nestorescu, București, 1993
- DMN = „Dimineața”, București, 1904 ș. u.
- DR = „Dacoromania”, Cluj, 1920 ș. u.
- DRI = Aurel Sasu, Mariana Vartic, *Dramaturgia românească în interviuri*, I-V, București, 1993-1997
- DRO = „Dacoromania”, Freiburg, 1973 ș. u.
- ECD = „Echidistanțe”, Iași, 1991 ș. u.
- ECH = „Echinox”, Cluj, 1969 ș. u.
- EL = „Elóre”, București, 1953 ș. u.
- F = „Familia”, Pesta, Oradea, 1865 ș. u.; Oradea, 1926 ș. u.; 1934 ș. u.; 1944 ș. u.; 1965 ș. u.
- FCI = „Facla literară”, București, 1923 ș. u.

XLV *Dicționarul general al literaturii române*

- FCL = „Facla”, București, 1910 ș. u.
FDZ = „Foaia diecezană”, Caransebeș, 1886 ș. u.
FF = „Făt-Frumos”, Cernăuți, Suceava, Râmnicu Vâlcea, 1926 ș. u.
FK = „Filológiai Közlöny”, Cluj, 1961 ș. u.
FLC = „Flacăra”, București, 1948 ș. u.
FLR = „Flacăra”, București, 1911 ș. u.
FMIL = „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, Brașov, 1838 ș. u.
FON = „Foaia noastră”, Budapesta, 1957 ș. u.
FRZ = „Frize”, Brașov, 1934 ș. u.
G = „Gândirea”, Cluj, București, 1921 ș. u.
GBV = „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, 1918 ș. u.
GL = „Gazeta literară”, București, 1954 ș. u.
GR = „Gând românesc”, Cluj, 1933 ș. u.
GT = „Gazeta de Transilvania”, Brașov, 1938 ș. u.
HT = „A Hét”, București, 1970 ș. u.
IB = *Lui Ion Bianu. Amintire*, București, 1916.
IGZ = „Igaz Szó”, Târgu Mureș, 1953–1989.
IIS = „Însemnări ieșene”, Iași, 1936 ș. u.
IL = „Iașul literar”, Iași, 1955 ș. u.
JL = „Jurnalul literar”, Iași, 1939; București, 1947 ș.u.; 1990 ș. u.
KOR = „Korunk”, Cluj, 1926 ș. u.; 1957 ș. u.
L = „Literatorul”, București, 1880 ș. u.; 1991 ș. u.
LA = „Literatură și artă”, Chișinău, 1954 ș. u.
LAI = „Litere, arte, idei”, supl. al ziarului „Cotidianul”, București, 1991 ș. u.
LAR = „Literatură și artă română”, București, 1896 ș. u.
LCF = „Luceafărul”, București, 1958 ș. u.
LL = „Limbă și literatură”, București, 1955 ș. u.
LR = „Limba română”, București, 1952 ș. u.
LRM = *Literatura română medievală*, coordonator și pref. Dan Horia Mazilu, București, 2003
LRV = *Literatura română veche (1402–1647)*, I–II, îngr. și introd. G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, București, 1971
LU = „Luceafărul”, Budapesta, Sibiu, București, 1902 ș. u.; Sibiu, 1941 ș. u.
LUP = „Lupta”, Iași, București, 1884 ș. u.
LUT = „Lupta”, București, 1921 ș. u.
MA = „Mitropolia Ardealului”, Sibiu, 1956 ș. u.
MB = „Mitropolia Banatului”, Timișoara, 1951 ș. u.
MCF = „Memoriile Comisiei de Folclor”, București, 1987 ș. u.
ME = „Buletinul «Mihai Eminescu»”, Cernăuți, Piatra Neamț, Râmnicu Vâlcea, 1930 ș. u.
MLI = „Minerva literară ilustrată”, București, 1909 ș. u.
MM = „Mitropolia Moldovei”, Iași, 1925 ș. u.
MMN = „Meșterul Manole”, București, 1939 ș. u.
MO = „Mitropolia Olteniei”, Râmnicu Vâlcea, 1950 ș. u.
MOM = „Le Moment”, București, 1935 ș. u.

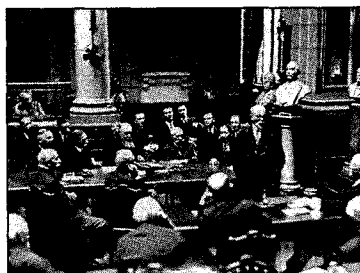
- MOT = „Momentul”, București, 1945 ș. u.
 MS = „Manuscriptum”, București, 1970 ș. u.
 NRL = „Neamul românesc literar”, Vălenii de Munte, 1908 ș.u.
 NRR = „Noua revistă română”, București, 1900 ș. u.
 NYRK = „Nyelv-és Irodalomtudományi közlömények”, Cluj, 1957 ș. u.
 O = „Scrisul bănățean”, Timișoara, 1949 ș. u.; din 1964, „Orizont”
 OC = „Observatorul cultural”, București, 2000 ș.u.
 ORT = „Orizont”, București, 1944 ș. u.; în 1947, „Revista literară”
 PAU = *Poeții și prozatorii Ardealului până la Unire (1800–1918)*, îngr. și introd. Gh. Cardaș, București, 1936
 PBU = *Poeții și prozatorii Basarabiei până la Unire (1812–1918)*, îngr. și introd. Gh. Cardaș, București, 1937
 PE = „Presa”, București, 1939 ș. u.
 PIL = „Prietenii istoriei literare”, București, 1931 ș. u.
 PL = „Preocupări literare”, București, 1936 ș. u.
 PLI = „Pagini literare”, Turda, 1934 ș. u.
 PND = *Primii noștri dramaturgi*, îngr. Al. Niculescu, introd. Florin Tornea, București, 1960
 POS = *Poeți de la „Sămănătorul”*, îngr. Petru Homoceanul, pref. Al. Piru, București, 1978
 PRA = Marin Mincu, *Poezia română actuală*, I–III, Constanța, 1998–1999
 PRL = „Propilee literare”, 1926 ș. u.
 PRP = Constantin Abăluță, *Poezia română după proletcultism*, I–II, cuvânt înainte Eugen Negrici, pref. edit., Constanța, 2000
 PRR = *Pionierii romanului românesc*, îngr. și pref. Șt. Cazimir, București, 1962
 PRS = „Presa”, Craiova, 1930 ș. u.; din 1934, „Presa Olteniei”
 PRV = „Porunca vremii”, București, 1932 ș. u.
 PSS = „Poesis”, Satu Mare, 1990 ș.u.
 R = „Ramuri”, Craiova, 1905 ș. u.; 1964 ș. u.
 RA = „Revista arhivelor”, București, 1924 ș. u.
 RAZ = „Raza literară”, București, 1932 ș. u.
 RC = „Revista clasică”, București, 1910 ș.u.
 RCM = „Revista cultului mozaic”, București, 1956 ș. u.
 RCR = „Revista Cercului Literar”, Sibiu, 1945.
 REF = „Revista de folclor”, București, 1947 ș. u.; din 1964, „Revista de etnografie și folclor”
 REVR = „Revue roumaine”, București, 1946 ș. u.
 RFR = „Revista Fundațiilor Regale”, București, 1934 ș. u.
 RI = „Revista istorică”, Vălenii de Munte, București, Iași, 1915 ș. u.
 RIAF = „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, București, 1882 ș. u.
 RIR = „Revista istorică română”, București, 1931 ș. u.
 RITL = „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, București, 1952 ș. u.; din 1964, „Revista de istorie și teorie literară”
 RL = „România literară”, București, 1968 ș. u.
 RLRO = *Reviste literare românești din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1974

XLVII *Dicționarul general al literaturii române*

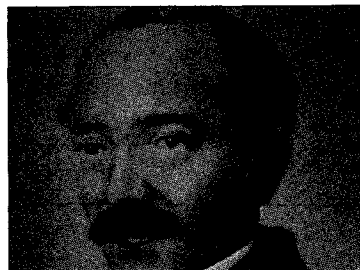
- RLSL = „Limba și literatura moldovenească”, Chișinău, 1958 ș. u.; din 1989, „Revistă de lingvistică și știință literară”
- RMB = „România liberă”, București, 1944 ș. u.
- RML = „România literară”, București, 1939 ș. u.
- RMZ = „Revista muzeelor”, București, 1964 ș. u.
- RP = „Rampa”, București, 1911 ș. u.; din 1915, „Rampa nouă și ilustrată”
- RR = „Revista română”, Iași, 1995 ș. u.
- RRI = Aurel Sasu, Mariana Vartic, *Romanul românesc în interviuri*, I-IV, București, 1985-1991
- RSE = „Revue des études sud-est européennes”, București, 1963 ș. u.
- RSL = „Romanoslavica”, București, 1953 ș. u.
- RVM = „Revista vremii”, Galați, 1934 ș. u.
- RVS = „Revista scriitoarei”, București, 1926 ș. u.; din 1929, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”
- RVTR = *Reviste literare românești din secolul al XIX-lea*, îngr. și pref. Paul Cornea, București, 1970
- RVVR = „Revista vremii”, București, 1921 ș. u.
- SBR = „Sburătorul”, București, 1919 ș. u.
- SC = „Studii clasice”, București, 1959 ș. u.
- SCB = „Studii și cercetări de bibliologie”, București, 1955 ș. u.
- SCD = „Studii și cercetări de documentare și bibliologie”, București, 1964 ș. u.
- SCIA = „Studii și cercetări de istoria artei”, București, 1954 ș. u.
- SCL = „Studii și cercetări lingvistice”, București, 1950 ș. u.
- SDIR = *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, I-XXV, publ. N. Iorga, București, 1901-1913
- SDL = *Studii și documente literare*, vol. I, publ. I. E. Torouțiu și Gh. Cardaș, vol. II-XIII, publ. I. E. Torouțiu, București, 1931-1946
- SDM = „Societatea de mâine”, București, 1924 ș. u.
- SE = „Seara”, București, 1937 ș. u.
- SI = „Studii italiene”, București, 1934 ș. u.
- SIL = *Studii de istorie a literaturii române. De la C. A. Rosetti la G. Călinescu*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1968
- SILF = „Studii de istorie literară și folclor”, Cluj, 1951 ș. u.
- SILL = *Studii de istoria limbii române literare. Secolul XIX*, I-II, București, 1969
- SL = „Studii literare”, Cluj, Sibiu, 1942 ș. u.
- SLAST = „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, București, 1981 ș. u.
- SLC = *Studii de literatură comparată*, București, 1968
- SLF = *Studii de limbă literară și filologie*, I-III, București, 1969-1974
- SLS = *Studii de limbă și stil*, îngr. G. I. Tohăneanu și Sergiu Drincu, Timișoara, 1968
- SLU = „Studii de literatură universală”, București, 1956 ș. u.
- SPM = „Săptămâna culturală a Capitalei”, București, 1962 ș. u.
- SPS = *Studii de poetică și stilistică*, îngr. Tudor Vianu, Al. Rosetti și Mihai Pop, București, 1966
- ST = „Steaua”, Cluj, 1954 ș. u.
- STD = „Studii. Revistă de istorie”, București, 1948 ș. u.; din 1974, „Revista de istorie”
- STRS = *Structuri tematice și retorico-stilistice în romantismul românesc (1830-1870)*, îngr. și introd. Paul Cornea, București, 1976

- SUB = „Buletinul Universităților «V. Babeș» și «Bolyai»”, Cluj, 1956 ș.u.; din 1958, „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»”
- SXX = „Secolul 20”, București, 1957 ș. u.; din 2000, „Secolul XXI”
- T = „Transilvania”, Brașov, Sibiu, 1868 ș. u.; Sibiu, 1972 ș. u.
- TBR = „Tribuna României”, București, 1972 ș. u.
- TF = *Temelii folclorice și orizont european în literatura română*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1971
- TIA = „Tribuna”, Cluj, Brașov, 1937 ș. u.
- TIL = „Timpul”, București, 1937 ș. u.
- TM = „Timpul”, București, 1876 ș. u.
- TMS = „Tomis”, Constanța, 1966 ș. u.
- TR = „Tribuna”, Sibiu, 1884 ș. u.; Cluj, 1957 ș. u.
- TTR = „Teatrul”, București, 1956 ș. u.; din 1990, „Teatrul azi”
- ȚA = „Țara noastră”, Sibiu, Cluj, 1907 ș. u.
- U = „Universul”, București, 1884 ș. u.
- UR = „Unirea”, Blaj, 1891 ș. u.; Alba Iulia, 1968 ș. u.
- UTK = „Utunk”, Cluj, 1946 ș. u.
- UVPA = *Un veac de poezie aromână*, îngr. Hristu Cândroveanu și Kira Iorgoveanu, introd. Hristu Cândroveanu, București, 1985
- UVR = „Universul literar”, București, 1888 ș. u.
- VAA = „Viața”, București, 1941 ș. u.
- VAN = „Vieța nouă”, București, 1905 ș. u.
- VBA = „Viața Basarabiei”, București, 1932 ș. u.
- VL = „Viața literară”, București, 1926 ș. u.
- VLT = „Viața literară”, București, 1906; din 1907, „Viața literară și artistică”
- VR = „Viața românească”, Iași, București, 1906 ș. u.; București, 1948 ș. u.
- VRA = „Vremea”, București, 1928 ș. u.
- VRP = „Versuri”, „Versuri și proză”, Iași, 1911 ș. u.
- VS = „Vestul”, Timișoara, 1930 ș. u.
- VSD = *De la Varlaam la Sadoveanu (Studii despre limba și stilul scriitorilor)*, București, 1958
- VST = „Viața studentească”, București, 1956 ș. u.
- VTRA = „Vatra”, Târgu Mureș, 1971 ș. u.

A

Academia Română

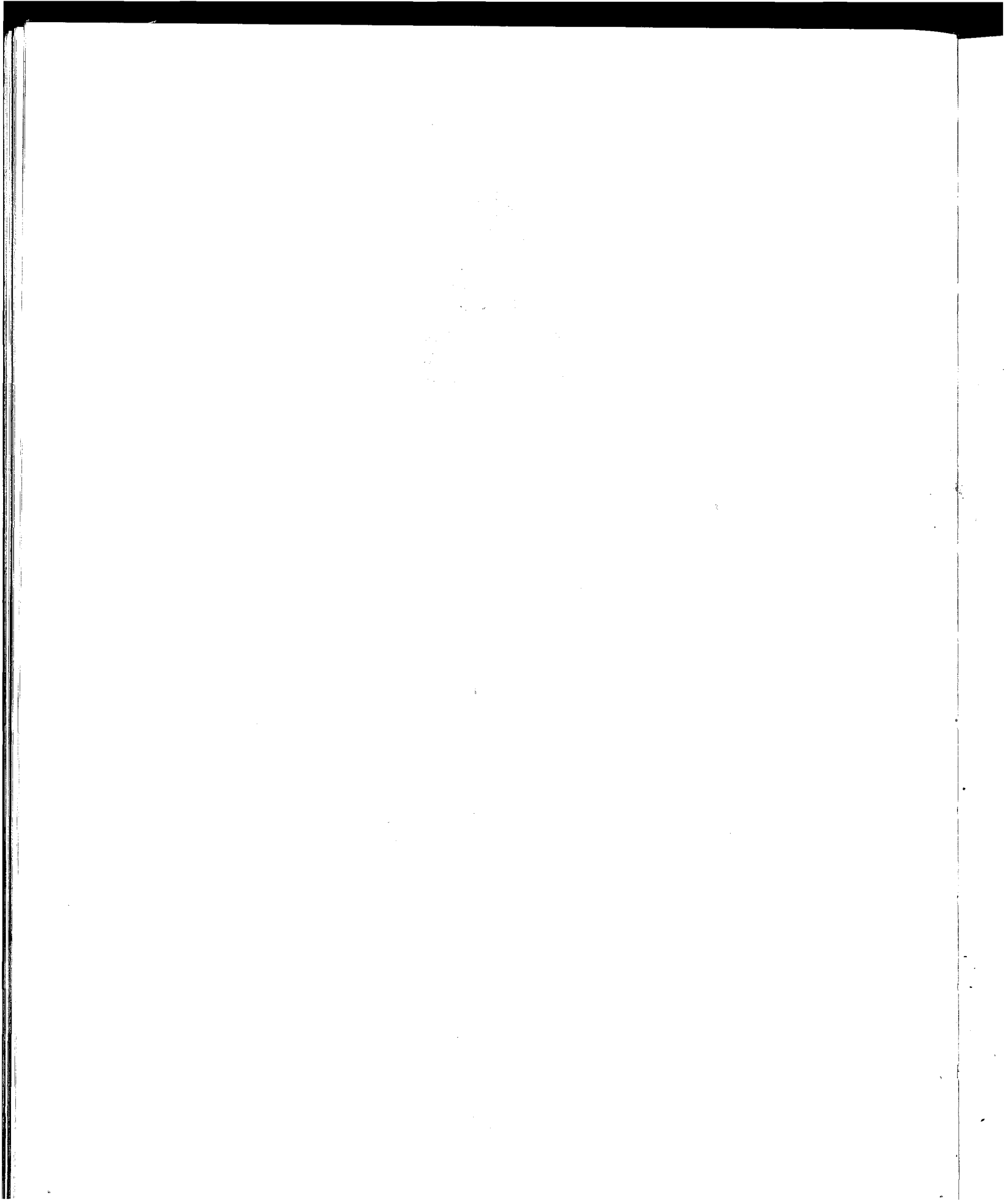
Alecsandri, Vasile

Antim Ivireanul

Arghezi, Tudor

AARON, Petru Pavel (1709, Bistra, j. Maramureș — 9.III.1764, Baia Mare), cărturar. Obârșia familiei sale ar fi fost legată, după o tradiție de familie, de vechiul neam al Aroneștilor, din care se ridicaseră în Moldova domnitori. Fiu de preot, **A.** studiază la Roma filosofia și teologia. S-a întors în țară în 1743. Călugarindu-se sub numele Pavel, e numit vicar de către episcopul Inocențiu Micu-Klein, care, în 1747, în urma unor neînțelegeri, îl va excomunica. Ales el însuși episcop în 1752, **A.**, care are o incoruptibilă vocație de ascet, se devotează de acum înainte țelului său — luminarea neamului. Așezămintele culturale și religioase înălțate prin străduința și, de multe ori, pe cheltuiala sa fac din Blaj un important centru de cultură, salutat mai târziu cu venerație de pașoptiști. Aici se tipăresc, în românește sau în latinește, o seamă de traduceri (cărți religioase, manuale didactice), făcute în conlucrare cu călugări precum Grigore Maior, Gherontie Cotore, Atanasie Rednic. Într-o scrisoare adresată, în septembrie 1757, papei, **A.** susține originea romană a poporului nostru și latinitatea limbii române, argumente folosite în sprijinul emancipării sociale și naționale. Ele vor fi reluate și dezvoltate de reprezentanții Școlii Ardelene împreună cu o altă idee susținută de cărturarul blăjean: rostul patriotic al studiilor și cercetărilor istorice și lingvistice. **A.** începe, în 1760, să traducă *Biblia*. În urma cercetărilor în arhive, a întocmit o istorie a neamului românesc. Din păcate, manuscrisul nu s-a păstrat.

SCRIERI: *Floarea adevărului*, Blaj, 1750; *Păstoricească datorie dumnezeieștii turme vestită*, Blaj, 1759; *Adevărata mângâiere în vremi de lipsă*, Blaj, 1761; *Începerea, așezământul și iscăliturile sfântului și a toată lumea Săbor de la Florența*, Blaj, 1762.

Repere bibliografice: M. Strajan, *Începutul renașterii naționale prin școli sau Despre episcopul Pavel Aron*, Craiova, 1891; Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, 61–63, 135–136; Augustin Bunca, *Episcopii Petru Pavel Aron și Dionisiu Novacovici sau Istoria românilor transilvăneni de la 1751 până la 1764*, Blaj, 1902; Lăudat, *Ist. lit.*, III, 136–138; *Dicț. lit. 1900*, I; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 22–23. **F.F.**

AARON, Theodor (6.II.1803, Țichindeal, j. Sibiu — 6.IV.1859, Lugoj), cărturar. A învățat mai întâi la Sibiu, urmând apoi gimnaziul la Blaj și Odorhei, filosofia la Cluj și teologia la Pesta. În afara funcțiilor bisericești care i s-au încredințat, a fost profesor și director al liceului din Beiuș, cenzor și revizor al cărților românești pe lângă Tipografia Universității de la Buda (1842). După revoluția de la 1848, va fi translator la „Foaia legilor” din Pesta, iar după aceea translator român pe lângă Locotenența imperială din Buda. În 1855 se afla canonic și rector la seminarul român din Oradea, iar în 1857 — prepozit capitular la Lugoj.

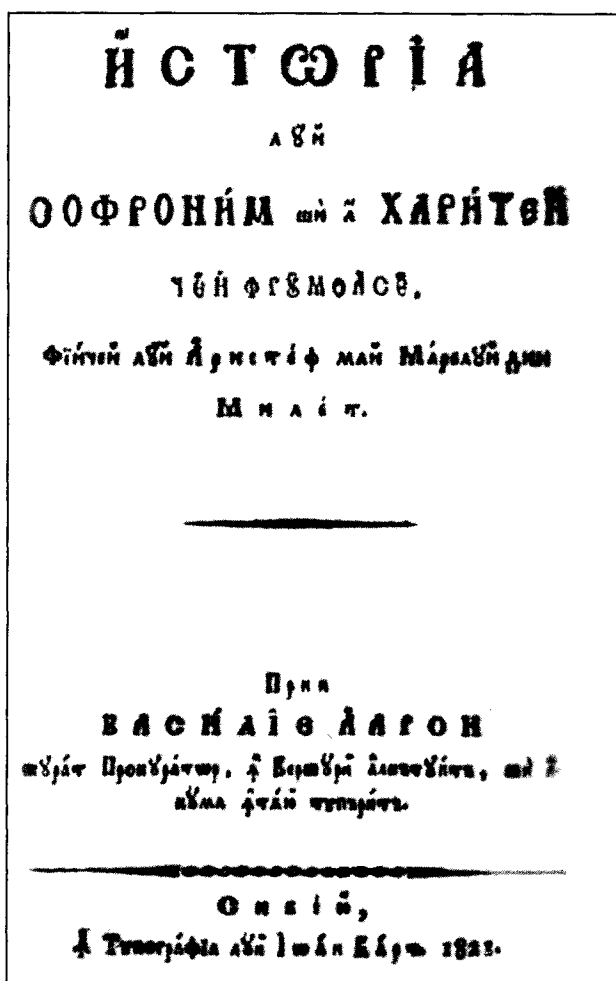
Lui **A.** i se datorează mai multe cărți religioase, dar și pedagogice. Astfel sunt *Catihetica practică* (1843), *Cuvântări bisericești despre cele șapte păcate ale căpeteniei pe duminicile păresimilor* (1847), *Anotări din Istoria ecleziastică despre urzârea și lăfârea credinței creștine între români* (1850). **A.**, care cunoaște pe Seneca, Plutarh, Tit Liviu, se servește de izvoare latinești și bizantine. Numele său apare și în publicații precum „Gazeta de Transilvania” sau „Foae pentru minte, inimă și literatură”. În 1828 i se tipărește la Buda *Scurtă apendice la Istoria lui Petru Maior carea, prin adevărate mărturisiri a mai multor scriitori vechi, începutul românilor din romani adevărați la mai mare lumină îl pune*. „Tesute” de **A.**, care citează, între alții, istorici ca Eunapius, Eutropius, Priscus, Procopius, argumentele sunt astfel orânduite încât să aducă, împotriva „defăimătorilor”, „adeveriri” despre originea pur romană a neamului. **A.** stăruie asupra ideii de continuitate a romanilor în Dacia, precum și a legăturilor neîntrerupte cu cei așezați în sudul Dunării. El reia, de fapt, ideile lui Petru Maior, aducând unele mărturii noi și insistând mai mult asupra neamestecului „ghinței românești” cu popoarele migratoare, ca și asupra vetrelor de romanitate de pe cele două maluri ale Dunării. **A.** are o argumentație strânsă, însuflețită, cu izbucniri polemice, retorice, cu expresii metaforice nu lipsite de plasticitate. În prefață (*Cătră cetitoriu*), preocupat de idealul „luminării nației”, de „polirea și iscusirea” ei, și, mai ales, de redășteptarea conștiinței originii ei nobile, autorul se oprește și asupra unor probleme de limbă. Limba, susținea el, ar trebui purificată de cuvinte nelatine, tot așa cum slovele trebuie îndepărtate neîntârziat. **A.**, discipol al lui P. Maior, e un neînduplecat latinist.

SCRIERI: *Scurtă apendice la Istoria lui Petru Maior carea, prin adevărate mărturisiri a mai multor scriitori vechi, începutul românilor din romani adevărați la mai mare lumină îl pune*, Buda, 1828, reed. parțial în Lupaș, *Cronicari*, I, 166–170; *Catihetica practică*, Buda, 1843; *Cuvântări bisericești despre cele șapte păcate ale căpeteniei pe duminicile păresimilor*, Buda, 1847; *Anotări din Istoria ecleziastică despre urzârea și lăfârea credinței creștine între români*, Pesta, 1850.

Repere bibliografice: [Theodor Aaron], *FMIL*, 1860, 20; *Encicl. rom.*, I, 2–3; Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, 218; Lupaș, *Cronicari*, I, 166; Corneliu Popeți, *110 ani de la moartea lui Theodor Aaron*, O, 1969, 3; *Dicț. lit. 1900*, 1–2. **I.L.**

AARON, Vasile (1770, Glogoveț, j. Alba — 1822, Sibiu), poet. Tatăl lui **A.**, paroh în Glogoveț, continuă o spiță din neamul Aroneștilor, din care nasc în Transilvania iluștri demnitari, vlădici și cărturari, poetul pomenind totuși, într-o corespondență, și despre mai îndepărtatii ascendenți din ramura moldovenească a familiei. Elev seminarist la Blaj, persevera, dând lecții particulare un răstimp, spre a putea urma dreptul la Cluj. Se stabilește la Sibiu, unde va profesa ca jurat-procurator pe lângă Consistoriul Episcopiei Ortodoxe și ca notar al Companiei grecești. Ca avocat, călătorește în repetate rânduri la Viena, pledând în capitala Imperiului Habsburgic (cu argumente juridice) în apărarea unor drepturi încă refuzate de autorități românilor transilvăneni. Deși neconfirmate în detaliu, există unele indicii semnalând apartenența scriitorului, amic al lui Ion Budai-Deleanu și în curent cu avatarele intelectuale ale vremii sale, la o „Societate filosoficească din Mare Principatul Ardealului” ce-și anunța, pe la 1795, programul iluminist.

Intocmai ca Ioan Barac, poetul poate fi considerat un precursor al scrisului artistic de la noi. Stihuiitor prodigios, **A.** talmăcește, prelucrează și imită, plecând de la izvoare clasice, latine mai ales, fără a ignora însă nici sursele moderne, germane sau italiene. Pentru audiența lor în epocă, textele i se retipăresc frecvent, în timpul vieții, cât și după moarte, pe tot parcursul veacului al XIX-lea. Trecând peste câteva versuri scrise la ocazii, funebre sau „veselitoare”, pe care le dedică unor personalități ecleziastice sau laice (Ioan Bob, T. Meheși, D. Vaida, S. Vulcan), tânărul autor e ispitit să-și încerce „măiestria”, spre a gusta din „rodul plăcut” al unor ample alcătuirii „poeticești”. Deschide șirul în 1805, cu *Der Messias* de Fr. G. Klopstock, transpusă monocord, dar accesibil, în metru popular, în *Patimile și moartea a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, o Mesiadă*, unde tânguirile Mariei evocă bocetul ritual, larg receptată în cuprinsul tuturor provinciilor românești. Încurajat de rezultat, își diversifică registrul și tematica, dând la iveală, în 1807, două legende inspirate din *Metamorfozele* ovidiene: *Perirea a doi iubiți, adevă: jalnica întâmplare a lui Piram și Tisbe, cărora s-au adăugat mai pe urmă Nepotrivita iubire a lui Echo cu Narfis*. Intenția de a-și atrage cititorul cu extraordinarul celor relatate transpare deslușit aici, la fel preocuparea de a-l instrui și familiariza, prin intermediul unor glose, adnotări rezumative, cu universul mitologic clasic. Statutul scriitorului ingenuu e ilustrat, când ezitant, când pitoresc, masiv și elocvent, de textele ulterioare. Probabil la origine o farsă cu rădăcini obscure în *commedia dell'arte* este *Vorbire în versuri de glume întră Leonat bețivul, om din Longobarda, și întră Dorofata, muierea sa* (1815), care aduce, cu intenții satirice, în cadru doi parteneri gălcevitori, scoși ca din teatrul naiv, rudimentar, cu Măriuca și cu Vasilache, dialog ce se consumă fad, interminabil, în avalanșa replicilor moralizatoare. Înăurit de Hesiod și de *Georgicele* lui Vergiliu, poetul celebrează, la maturitate, muncile campestre, curgerea ciclică a anotimpurilor, într-un poem didactic și bucolic ca *Anul cel mănos, bucuria lumii* (1820). Aurorală, „drăgălașa primăvară” „desfată”, ca într-un pastel, ce se presimte, al unui mai stângaci Alecsandri; **A.** in-

Istoria lui Sofronim și a Haritei cei frumoase

ventariază, nu fără aume grație, păsări și flori, fructe, unelte și semințe, un duh antonpannesc animă, pe alocuri, un început de lirică sentențioasă. Peripeții, prigoane, jocuri ale întâmplării mențin suspansul și imprimă suflu epic, în ultima, și cea mai izbutită poate, dintre cărțile antume ce poartă semnătura scriitorului: *Istoria lui Sofronim și a Haritei cei frumoase, fiicei lui Aristef, mai marelui din Milet* (1821). Stilul e mai evoluat acum, versul fluent, pretextul povestirii rămânând de căutat într-o nuvelă, *Sophonyme* de Florian, vehiculată și la noi către sfârșitul veacului al XVIII-lea, în variantă neogreacă. Împrumutând din aerul „exotic” al cărților așa-numite populare, *Istoria...* consacră aventura, lăsând, apoi, să treacă lumina sapienței în prim-plan. Iubirea e providențială și dramatică. Pentru a-și merita destinul exemplar, cei doi îndrăgostiți îmbină suplețea și tăria, înfruntă nedreptatea și sfidează moartea. Nedus până la capăt, recuperat postum și furnizând o revelație din perspectiva istoriei literaturii, poemul cu substrat escatologic *Reporta din vis* poartă amprenta sensibilității preromantice. Scenariul (conceput la scară vastă) amalgamează surse erudite

sau orale, citatul biblic și istoric, reminiscențe de mitologie antică, „figuri” ale tradiției creștin-medievale etc. Sub vălul alegoric, se petrece inițierea eroului, un tânăr vânător supus unui ritual cavaleresc, cu rătăcirii și căutării, pe un parcurs oniric. Ca un *memento sumbru*, se profilează în peisaj umbra ruinelor (aici ale cetății Sarmis), tablouri cinegetice și pastorale descoperă natura, terifiantă sau radioasă, paradisiacă, se-ntâmplă întâlniri și „recunoașteri” al căror sens rămâne, mai adesea, criptic, ezoteric. Halucinantul întirrim de țară în care, zăbovind, Reporta descifrează inscripțiile funerare, pătruns de crudul lor avertisment — circa treizeci de lamentații pe motivele *ubi sunt și fortuna labilis* —, apare ca oglindă a deșertăciunii lumii, necropolă universală adăpostind regi și strategii, oșteni, poeți sau „măiestrele frumșei”: Priam, Ahile, Iudita și Elena, Brutus sau Pompei. Privelıştea nu e lipsită de grandoare și oarecum neașteptat de familiară cititorului de azi, trecut prin cartea de faimoase epitafuri, unde americanul Edgar Lee Masters va contempla vremelnicia altui veac, în dialogul, doar ceva mai liber, mai puțin aulic, cu morții săi de pe colina din Spoon River. Alte traduceri, din Vergiliu (opt cântece din *Eneida*) și Ovidiu, alături de un op juridic (contribuție în degajarea unei terminologii specifice), sunt reevaluate de asemenea postum, odată cu descoperirea manuscriselor nepublicate. Preocupările de ordin filologic, constante, nicidecum de neglijat, îl vor afilia, altminteri, fără echivoc, pe **A.**, la marele curent creat de Școala Ardeleană. În preamburii ale scrierilor sale, poetul își apropie și noțiuni de teorie literară, el situându-se, în spirit (pre)modern, printre întâii autori români ai veacului ce avansează întrebări privind natura artei, înrăuirile dintre diversele ei forme, rolul versificației ș.a.

SCRIERI: *Patimile și moartea a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, Brașov, 1805; ed. Sibiu, 1888; *Versuri veselitoare la ziua numelui excelenței sale domnului Ioan Bob*, Sibiu, 1806; *Perirea a doi iubii, adică: jalnica întâmplare a lui Piram și Tisbe, cărora s-au adăugat mai pe urmă Nepotrivita iubire a lui Echo cu Narțis*, Sibiu, 1807; ed. Brașov, 1893; *Versuri veselitoare întru cinstea prealuminatului și preaosfințitului domn Samuil Vulcan*, Sibiu, 1807; *Vorbire în versuri de glume întră Leonat bețivul, om din Longobarda, și întră Dorofata, muierea sa*, Sibiu, 1815; ed. București, 1894; *Anul cel mănos, bucuria lumii*, Sibiu, 1820; ed. Brașov, 1893; *Istoria lui Sofronim și a Haritei cei frumoase, fiicei lui Aristef, mai marelui din Milet*, Sibiu, 1821; ed. Sibiu, [1860]; *Reporta din vis*, DML, IV, 11-109.

Repere bibliografice: Chendi, *Scrieri*, I, 16-23, 354-357, 489-490, II, 120-124; Densusianu, *Opere*, IV, 363-367; Iorga, *Ist. lit.* XVIII, II, 265, 380-383, 386; Popovici, *Studii*, I, 447-453, 488-489; Dan Simonescu, *O latră necunoscută din activitatea lui Vasile Aaron*, București, 1940; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 76-79; *Ist. lit.*, II, 88-93; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 291, 299, 301, 330-332, *passim*; Piru, *Ist. lit.*, II, 126-134; Const. A. Stoide, *Legăturile culturale dintre Moldova și Transilvania*, RITL, 1970, 1; Angheliescu, *Preromant. rom.*, 118-125; Nicolae Lascu, *Ovidiu. Omul și poetul*, București, 1971, 423-425, 456; N.A. Ursu, *Completări și rectificări la „Bibliografia analitică a limbii române literare (1780-1866)”*, LR, 1972, 5; Lascu, *Clasicii*, 395-396, 456, *passim*; Papadima, *Ipostaze*, 153-157; Virgil Căndea, *„Metamorfoze”*, RL, 1976, 16; Mihai Vornicu, *Despre poezia ruinelor*, STRS, 76-77; Nicolae Lascu, *Vasile Aaron — primul biograf român al poetului Ovidiu*, Cluj-Napoca, 1977; Mircea Popa, *Două opere mai puțin cunoscute ale lui Vasile Aaron*, RITL, 1979, 3; *Dicț. lit.* 1900, 2-4;

Scarlat, *Ist. poeziei*, I, 79, 202-203, 212, 215, 258-259, IV, 235; Marin Sorescu, *Bibliotecă de poezie românească*, RITL, 1986, 4; Manolescu, *Istoria*, I, 125-126, 162; *Dicț. scriit. rom.*, I, 3-4; Eugen Negrici, *„Reporta din vis”*, RL, 1996, 30; Mircea Popa, *Aspecte și interferențe iluministe*, Timișoara, 1997, 99-101, 112-119. R.Ș.

ABĂLUȚĂ, Constantin (8.X.1938, București), poet, prozator, traducător. Este fiul Mariei (n. Tabacu) și a lui Apostol Abăluță, profesor. A urmat Liceul „Dimitrie Cantemir” din București și apoi cursurile Institutului de Arhitectură „Ion Mincu” (1955-1961). A fost arhitect la ICRA București (1961-1968) și arhitect diriginte la Casa de modă „Venus” (1969). A debutat cu poezie în revista „Luceafărul” (1958). A colaborat la „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „România literară”, „Viața românească”, „Steaua”, „Vatra”, precum și la „Change”, „Art et poésie”, „Caractères” (Franța) și „Ombrela” (Grecia).

Poezia lui **A.** este caracterizată de un lirism intelectual, în care folosirea cu predilecție a noțiunilor abstracte și atenția acordată obiectului ca artefact conturează un univers poetic dominat de tristețe, solitudine și dezabuzare. Volumul de debut al autorului, *Lumina pământului* (1964), abordând o tematică „obligatorie” în epoca realismului socialist (șantierul, noile cartiere, bucuria muncii), oscilează între o poezie vitalistă, de celebrare a vieții (*Pâinea*) și o melancolie inexplicabilă, provenită din simpla înregistrare a situațiilor cotidiene și a obiectelor concrete (*Elegie pentru o lingură de lemn, Amintire*). Volumul *Piatra* (1968) reia și adâncește caracteristicile dominante ale unui imaginar naufragiat în banalitatea și cenușiul existenței obișnuite: obsesia aridității (simbolizată de piatră), tristețea fără motiv, sentimentul apăsător al așteptării inutile, explorarea deliberată a fenomenelor regresive în cadrul unei imagistici a „calcifierii universale” (Mircea Iorgulescu). Într-o lume în care Dumnezeu a murit, poetul — singurul care mai poate percepe „urmele” prezenței acestuia, devenită dureroasă absență — își poartă în neșire pașii pe „lutul înghețat”, sub cerul inert și „negru ca un ochi de mort”, căutând cu disperare sensul dispărut al universului și aruncând mecanic pietre colțuroase și lipsite de culoare în lacul ce pare a fi, în diminețile de noiembrie, lingura de argint uitată a zeului (*Moartea zeului*). De altfel, imaginea pietrei, ce rezumă în structura și răceala sa distanța, indiferența și alteritatea lumii, devine, în viziunea autorului, simbolul poeziei înseși, definită ca formă pură, abstractă și înghețată: „Poezia e o formă de-a fi singur în mijlocul celorlalți și împreună cu ei în singurătate. În același timp o evaziune și o mai profundă confundare. O liniște a contrariilor: scoică revărsată, râu pietrificat.” Spre deosebire de poetica lui Ion Barbu (la care uneori trimite), poetica lui **A.** este una deliberat „prozaică”, în care retorica discursivă, temperată prin ironie și autoironie, se concretizează într-un vers de notație directă, transformat de inteligența analitică în „obiect de tăcere”: „Urc scara către cartiere vechi/ pe unul din cele opt dealuri/ ale orașului./ Uneori gleznele mi le șterge câte-un câine./ Am cu mine un ciob de oglindă/ Înelvit într-o bucată de pluș. Întârzii/ prin preajma arborilor mari, îmi place/ să privesc trecătorii singuratici/ însă nu schimb nici un cuvânt cu

nimeni." Poet al absenței, ca în *Obiecte de tăcere* (1979), **A.** folosește echerul și compasul pentru a ridica banalul la rangul de epură, de imagine idealizată și abstractă, care exorcizează trăirea directă și pasiunea de tip romantic și conduce poezia către un lirism obiectiv și impersonal. Volumul *Singurătatea ciclopului* (1988) încheie procesul înstrăinării de lume a poetului, care, izolat în singurătatea sa ca într-o cochilie de sticlă, contemplant obiectele, evenimentele și chiar propriul sine cu acea stare de melancolie adâncă și gravă care goleşte prezentul de substanță și îl proiectează într-un trecut îndepărtat, aproape uitat: „am cunoscut duritatea pământului/ am cutreierat furtunile oceanelor/ îndurând spaima insulelor îndepărtate și necunoscută/ și-acum ajuns aici/ nu știu cine sunt// îmi amintesc pauzele muzicale/ ale celor ce traversau strada/ totdeauna cei ce traversau îmi păreau cunoscuți/ dar odată ajunși pe-un trotuar sau pe altul/ ei îmi deveneau străini ca bancnotele false." O mențiune aparte o merită volumele *Unu* (1970), alcătuit din versuri și poeme în proză, și *Ewww-Errre* (1972), experimente lirico-plastice care pun în lumină filonul suprarealist al inspirației poetului, precum și două volume premiate de Uniunea Scriitorilor: *Aceleași nisipuri* (1995) și *Cârțița lui Pessoa* (1999). **A.** este, de asemenea, unul dintre cei mai importanți și mai prolifici traducători în românește ai literaturii franceze, engleze și americane moderne; transpunerile sale sunt de o mare acuratețe și eleganță.

SCRIERI: *Lumina pământului*, pref. Nina Cassian, București, 1964; *Piatra*, București, 1968; *Psalmi*, București, 1969; *Unu*, București, 1970; *Ewww-Errre*, București, 1972; *Piatra și alte poezii*, București, 1972; *Poèmes. Art et poésie*, Paris, 1973; *Există*, București, 1974; *Iubiri*, București, 1976; *Călătorii*, București, 1977; *Obiecte de tăcere*, București, 1978; *Obiecte de tăcere*, postfață Costin Tuchilă, București, 1979; *Violența memoriei pure*, București, 1980; *Ultimele știri din planeta simetrică*, București, 1981; *Aerul. Mod de folosință*, București, 1982; *Planor*, București, 1983; *11 erezii. Poem. Zone*, București, 1985; *A sta în picioare*, București, 1986; *Sin-*

guratatea ciclopului, București, 1988; *Aceleași nisipuri*, București, 1995; *Singurătatea ciclopului*, pref. Gheorghe Grigurcu, București, 1995; *Marină într-un creier*, București, 1995; *Camera cu mașini de scris*, București, 1997; *Drumul furnicilor*, București, 1997; ed. (*La Route des fourmis*), tr. Annie Bontoiu, București, 1997; *Cârțița lui Pessoa*, București, 1999; *Mic manual de tăcere*, București, 1999; *Odăile*, București, 2001; *Terasa*, îngr. și pref. Mircea Ghițulescu, București, 2002; *Les Chambres. Les Parois*, pref. Petr Král, Paris, 2003. **Antologii:** *Poezia română după proletcultism*, I-II, pref. Eugen Negrici, București, 2000. **Traduceri:** Wallace Stevens, *Lumea ca meditație*, București, 1970 (în colaborare cu Șt. Stoenescu); Dylan Marlais Thomas, *Viziune și rugă*, București, 1970 (în colaborare cu Șt. Stoenescu); Edward Lear, *Rime fără noimă*, București, 1973 (în colaborare cu Șt. Stoenescu); Theodore Roethke, *Vorbe pentru vânt*, București, 1973 (în colaborare cu Șt. Stoenescu); Serge Fauchereau, *Introducere în poezia americană modernă*, București, 1974 (în colaborare cu Șt. Stoenescu); Charles Cros, *Poezii*, București, 1975; William S. Merwin, *Poemele deceniului șapte*, București, 1977 (în colaborare cu Șt. Stoenescu); Frank O'Hara, *Meditații în imponderabil*, București, 1980 (în colaborare cu Șt. Stoenescu); Samuel Beckett, *Molloy. Nuvele. Texte de neființă. Cum e. Mercier și Camier*, pref. Romul Munteanu, București, 1990 (în colaborare cu Gabriela Abăluță); *Malone murind*, București, 1995; Tahar Ben Jelloun, *Copilul de nisip. Noaptea sacră*, pref. trad., București, 1996 (în colaborare cu Sanda Chiose); Carl Norac, *Născocind copilăria*, București, 1999; Werner Lambersy, *Peisaj cu om gol în zăpadă*, București, 1999; Yves Broussard, *Asta e*, București, 2002; Jacques Lovichi, *Ultimele fortificații*, București, 2002; Jean-Max Tixier, *Grădina de argilă*, București, 2002 (în colaborare cu Gabriela Abăluță); Vahé Godel, *Aici/altunde*, București, 2002 (în colaborare cu Gabriela Abăluță); Beatrice Libert, *Le Rameur sans rivage - Vâslas fără țărm*, ed. bilingvă, București, 2002 (în colaborare cu Gabriela Abăluță); Gérard Augustin, *Constantza - Constanta*, ed. bilingvă, pref. trad., Constanța, 2003 (în colaborare cu Gabriela Abăluță).

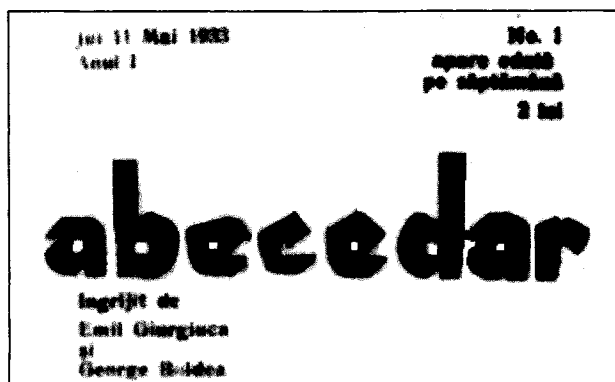
Repere bibliografice: Doinaș, *Diogene*, 180-181; Constantin, *Despre poeți*, 142-145; Tomuș, *Istorie*, 250-253; Cristea, *Un an*, 241-243; Petroveanu, *Traietorii*, 298-302; Mincu, *Poezie*, 201-204; Piru, *Poezia*, II, 201-205; Laurențiu, *Eseuri*, 20-23; Iorgulescu, *Scriitori*, 13-15; Grigurcu, *Poeți*, 34, 436-439, 522; Raicu, *Contemporani*, 160-163; Constantin Crișan, *Cunoașterea prin poezie*, RL, 1981, 24; Negrici, *Introducere*, 82-97; Grigurcu, *Existența*, 264-275; Valeriu Cristea, „A sta în picioare”, RL, 1987, 27; N. Manolescu, „Singurătatea ciclopului”, RL, 1988, 47; Pop, *Pagini*, 160-165; Cistelean, *Top ten*, 105-107, 178-180; *Dicț. esențial*, 1-4; Dimisianu, *Lumea*, 450-455; Grigurcu, *Poezie*, I, 7-33; Gh. Grigurcu, *O antologie recuperatoare*, RL, 2001, 26; *Dicț. analitic*, III, 181-184, IV, 140-142; Popa, *Ist. lit.*, II, 516-517; Gh. Grigurcu, *Un baroc paradoxal*, RL, 2002, 16. L.H.

A.B.C., ziar care apare la București din noiembrie 1934 până în ianuarie 1935, sub direcția lui Em. Socor. Născut „dintr-o nevoie socială adânc simțită”, ziarul abordează, pe lângă informația economică, socială, politică, și pe aceea culturală. Rubrici: „Viața politică”, „Comerț, industrie, finanțe”, „Viața sportivă”, „Din toată țara”, „Cronica cinematografică”, „Informațiuni”, „Ultima oră”. Rubrica „Teatru, literatură, artă” are următoarele subdiviziuni: „Pe o foaie de bloc”, cuprinzând „tablete” semnate de Ion Pas, care scrie despre Anatole France, Pirandello, V. I. Popa, ca și despre nevoia acordării unui statut de profesionist scriitorului român, îl intervievează pe Petre C. Georgescu-Delafraș, directorul Editurii Cugetarea, comentează literatura pentru tineret, criza cărții și difuzarea ei,

urmărește filiația Heine, Goebbels, A. C. Cuza în promovarea ideilor de dreapta; „O carte pe zi”, un fel de cronică literară, dar fără semnătură, unde sunt consemnate *Sămănătorism, poporanism, criticism* de Mihail Dragomirescu, *Oameni cari au fost* de Nicolae Iorga, *Estetica* lui Tudor Vianu, *Ioana* lui Anton Holban sau traducerea lui Al. A. Philippide din poemele baudelaireene; „Note literare”, tot nesemnate, cuprinzând scurte anunțuri legate îndeosebi de aparițiile editoriale din țară și din străinătate. Astfel, în numărul 35/1934, este publicată o fișă biografică Celine, alături de câteva impresii despre „o carte dantescă”, *Voyage au bout de la nuit*. Foarte importantă este *Profesiune de credință* a lui Vladimir Streinu, o radiografie a literaturii vremii, în toate compartimentele ei, cu accent, îndeosebi, pe critica literară, cu strategiile și rosturile ei. Alte rubrici: „Reviste”, „Măști și reflectoare”, „Cronica muzicală”, ținută de Arșavir Acterian, cea plastică de N. N. Tonitza, iar cea cinematografică de Radu Cioculescu. D.B.

A.B.C., revistă social-politică și culturală editată de Asociația „Echinoc” și apărută în 1990 la Cluj-Napoca, în două numere. Comitetul de direcție este alcătuit din Andrei Marga, Marian Papahagi și Eugen Uricaru, director fiind Eugen Uricaru, iar redactori-șefi – Nicolae Preliceanu (București), Tudor Dumitru Savu (Cluj-Napoca). În această publicație declarat independentă, își dau întâlnire nume importante ale vieții literare și culturale clujene. Eugen Uricaru discută despre *Schizofrenia de stat*, Mircea Zăciu glosează pe marginea dictaturii, cenzurii și artei (*Capul poetului pe tava cenzurii*), în vreme ce Andrei Marga analizează riscurile pe care prelungita scindare a individului le poate aduce stabilității unei democrații tinere. În maniera sa caracteristică, a îndrăzelnelor impudice, Ștefan Agopian propune un scurt remember narativ (*Despre penicilină și timbre*). Zonele fierbinți ale socialului și politicului sunt abordate de Alexandru Vlad, Mihai Dragolea, Maria Sângeorzan, Florin Iaru, T. D. Savu, Florian Ardelean. Un îndemn la *Iubire – izvor al vieții și învierii* adresează părintele Galeriu. Mihai Cantuniari traduce, sub genericul *Artiștii și politica*, un articol din 1927, aparținând lui Cesar Vallejo, iar Rodica Lascu-Pop dezvăluie, printr-o traducere din Bust Gils, câteva dintre *Metodele doctorului*. În fine, Petru Poantă și Mihai Dragolea fac cronică literară, în timp ce Mircea Ghițulescu îl interviuează pe Ion Caramitru, în calitatea acestuia de om politic. D.B.

ABECEDAR, publicație apărută săptămânal, între 11 mai 1933 și martie 1934, inițial la Brad (Hunedoara), apoi la Turda. Din decembrie 1933 (numărul 31-33), poartă subtitlul „Revistă literară”. Este îngrijită la început de Emil Giurgiuca și George Boldea, cărora li se alătură, de la numărul 21-22/1933, Teodor Murășanu, Grigore Popa, Pavel Dan și Mihai Beniuc. Într-o *Prezentare*, Emil Giurgiuca scrie: „Acest abecedar va fi unul de inițieri în regiuni de cunoaștere noi, aducând cititorilor «o icoană, un vers, o idee».” Rubrici: „Carnet”, „Caleidoscop”, „Reviste”, „Cărți”. Revista, de format liliputan, are o orientare moderat tradiționalistă. Semnează versuri Aron Cotruș, Radu

Gyr, Lucian Blaga (*Septembrie*), Eugen Jebeleanu, Olga Caba (debut), Mihai Beniuc, cărora li se alătură Simion Stolnicu, Emil Isac, Ștefan Baciu, Nicu Caranica ș. a. Sectorul prozei este acoperit îndeosebi de textele lui Pavel Dan, dar aici scriu și Victor Papilian, Olga Caba, Gabriel Pamfil. Compartimentul publicisticii este ilustrat de N. Tatu, Gelu Mărculescu, Emil Cioran (*Sensibilitatea tragică în România, 13-14/1933*), căruia îi răspund, într-un articol ponderat, Grigore Popa (*Tragism autohton*), Mihai Beniuc ș. a. La rubrica intitulată „Cărți”, Silviu Bardeș se ocupă de *Răscoala* lui Liviu Rebreanu și de *Adela* lui G. Ibrăileanu. Grigore Popa recenzează *Mitul utilului* de D. D. Roșca, Mihai Beniuc analizează lirica barbiană, în timp ce Romul Demetrescu face cronica romanului *Golia* de Ionel Teodoreanu, oferind și portretul unui „scriitor fecund” – Damian Stănoiu. Sub aceeași semnătură este publicată și cronica la recent apăruta *Condiția umană* a lui André Malraux. I. I. Russu are în atenție volumul lui Oswald Spengler *Cele două revoluții*. De poezia lui Radu Boureanu și a lui Lucian Blaga se ocupă George Boldea, Pavel Dan se oprește asupra ciclului de trei balade populare închinat lui Pinteza Viteazul, Olga Caba propune un medalion Paul Gauguin, iar Raoul Șorban analizează *Pictura în Catedrala ortodoxă din Cluj*. Singura traducere din E. A. Poe este semnată cu pseudonimul Coronius. Alți colaboratori sunt Traian Herseni, G. Guțu, Octavian Ruleanu, C. I. Anderco, Yvonne Rossignon, Ion Th. Ilea. D.B.

ABECEDAR LITERAR, publicație apărută în 20 martie 1946 la Cluj. În articolul de fond, semnat I. Cârja-Făgădaru, se afirmă: „Clujul literar, azi, e mort! O spunem tare, chiar la octavă de doriți, ca să se audă. Clujul e un stârv peste care plutesc croncănind doar ciorile unui destin stupid și nemeritat.” E deplânsă absența unei reviste literare în Ardeal, a unei edituri, a unui ziar, a bibliotecilor „încălzite”. Există și un posibil articol-program, semnat Paul Lucian: „Vrem să vestejim această idee a artei pure. [...] De aceea milităm pentru o artă care să acopere toată întinderea și adâncimea vieții.” Semnează versuri Valentin Raus, Victor Ilieșiu, Letiția Papu, Valeriu Anania (*Miezonoptică*). Francisc Păcurariu traduce din François Villon. La rubrica „Note literare”, apar scurte polemici cu Victor Iancu și Cercul Literar de la Sibiu, ironii la adresa poeziei lui V. Copilu-Cheatră, însemnări pe marginea volu-

mului de poeme *Omul profilat pe cer* de Ion Caraion, care ar avea „ceva din neliniștea grotescă a veacului”. De consemnat și rubricile „Teatru și muzică”, „Plastice”. D.B.

ABSOLUTIO, revistă de orientare modernistă apărută la Iași, lunar, din 1 decembrie 1913 până în mai 1914 (șase numere, dintre care ultimul dublu); a reapărut bilunar între 1 februarie și 15 iunie 1916. Redactor este I. Ludo. Articolul-program este substituit de poezia argheziană *Absolutio*, republicată cu modificări, sub titlul *Binecuvântare*, în volumul *Cuvinte potrivite*. În articolul *Cuvântul nou la noi*, I. Ludo face un scurt istoric al modernismului literar francez, enumerând câteva publicații simboliste românești și reținând, din „noianul de chemați și nechemăți care practică literatura”, personalitatea „limpede și luminoasă” a lui Tudor Arghezi. Rubrici: „Revista revistelor”, „Reliefări-Mosaicuri”, ultima preschimbată în „Recenzii”, sub semnătura lui I. Ludo și G. Spina. Semnează versuri G. Bacovia (*Plumb de iarnă, Nevroză*), Tudor Arghezi și proză Emil Isac (*Din brădetul lui Iancu*). Traducerile din Victor Hugo și D'Annunzio sunt republicări după „Flacăra” și „Seara”. Alți colaboratori: Ion Alexis, Eugen Relgis, C. R. Ghiulea. D.B.

ACADEMIA, publicație care a apărut la București, lunar, din 28 septembrie 1944 și până la 17 februarie 1945, sub direcția lui Radu Câmpeanu, prim-redactor fiind Ion Gh. Bulgăr. Cu numărul 2, în casetă apare ca fondator Teje D. Remus și e menționat comitetul de redacție, format din Dan Dem. Lungescu, Mihnea D. Marmeliuc, Alex. Săndulescu și Iorgu T. Vântu. Secretar de redacție: Mihai Gafița. Cu numărul 16/1945, apare numele lui Dan Dem. Lungescu ca prim-redactor. De la numărul 18, subtitlul „Organ săptămânal de atitudine spirituală, socială și politică” este modificat în „Săptămânal de atitudine politică, spirituală și socială”, iar director este acum Virgil I. Mănescu. Programul publicației e formulat în următorii termeni de Radu Câmpeanu: „În mijlocul dezorientării actuale, vrem ca prin scrisul nostru să contribuim în măsura posibilului la clarificarea maselor studentești, pentru a le feri de contagiunea unor idei vechi cu forme noi, care sub diferite măști să tindă la nefaste rezultate.” În 1945, când predă conducerea lui Virgil I. Mănescu, Radu Câmpeanu scrie: „Convins că vei păstra aceeași linie de conduită ideologică și aceeași ținută morală [...] am garanția că vei face în așa fel, încât revista «Academia» să progreseze pe calea adevărului, a respectului drepturilor omului și apărării îndărătnice a unei generoase democrații românești.” De la numărul 9/1944 apare și o pagină literară. „Iracibilului năzuros Ion Caraion, poetul trâmbiță, scriitorul pistol, politicianul teighetar, reporterul pescar”, N. Rondell îi recomandă o terapie a conștiinței și mai multă decență (*Ion Caraion, Jos masca! Un „arhanghel” anacronic*). Se manifestă o atitudine favorabilă față de grupul tinerilor din Cercul Literar de la Sibiu și este apreciat „talentul masiv și fecund” al lui Ștefan Aug. Doinaș. Versuri semnează Emil Manu, Alex. Lungu, Grig. Condruș ș.a., iar proză Mihai Gafița, Laura Săulescu ș.a. Publicistică scriu M. Liveanu, P. Dumitriu, I. Sălăjanu, Gh. Bulgăr, D. D. Lungescu, V. Staicovici, M. Papadopol, Sandu Tzigara-Samurcaș, I. V. Săndulescu ș.a. Traduceri realizează B. Poligriv (din Horațiu și Ovidiu), G. A. Oprescu (din Tolstoi), Sandu Tzigara-Samurcaș, Marian Zbaski. Cronica literară o semnează Mihail Moldovan, Nae Antonescu, sub pseudonimul I. A. Terebești, G. Iacint. Recenzii scriu B. Poligriv, Emil Manu, Mircea Damian, cronică teatrală, Sandu Mille, Rodica Hodoș, Vasile Cărăbuș. Cronică plastică e semnată de Lucia Mănescu, cronică muzicală de Scarlat Răutu, iar cronică cinematografică de Sandu Mille și Alexandra Valp. Reportaj publică Radomir Iliescu, Ion Gh. Bulgar, Mih. Al. Săndulescu, Marian Zbaski, Dimitrie Meșter, Virgil Stancovici, iar fragmente dramatice, Vania Larun. D.B.

ABSOLUTIO

Spre culmile albastre
Tekona
Scaturind „Florile Maladive”
Aproapelei
Curentul nou la noi

GERI SPINA
EUG. D. RELGIS
P. CORNEL
GERI SPINA
I. LUDO

Reliefări - Mosaicuri

Bustul lui V. Conta. Inmormintarea lui
P. Cerna. Premii Nobel „Moralitate
literară”. Ave Maria.

I A Ș I

TIPOGRAFIA „PROGRESUL” STR. ȘTEFAN CEL MARE 4.

Iași 1 Decembrie 1913. Anul I No. 1.

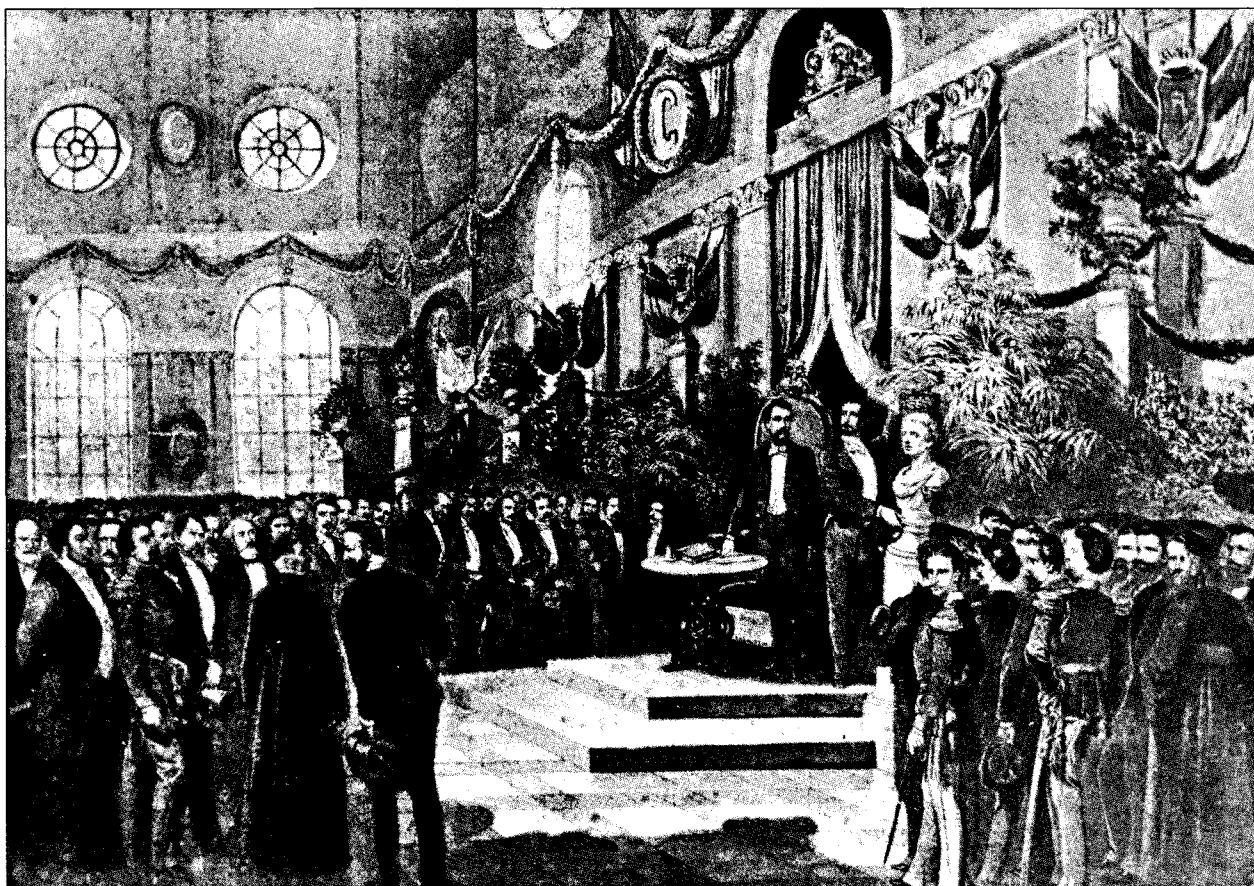
ACADEMIA ROMÂNĂ, cel mai înalt for de cultură și de știință al țării, care funcționează neîntrerupt din 1866 până în prezent. Încercări de a înființa în Țările Române „academii” sub forma unor societăți care să grupeze învățați în litere și științe sau ca înalte instituții de învățământ superior au existat încă din secolul al XVI-lea. Despot Vodă (1561-1563), în Moldova, a plănuț cel dintâi să creeze, cu ajutorul unor învățați aduși din Grecia, Germania și Franța, un colegiu înalt de rang academic

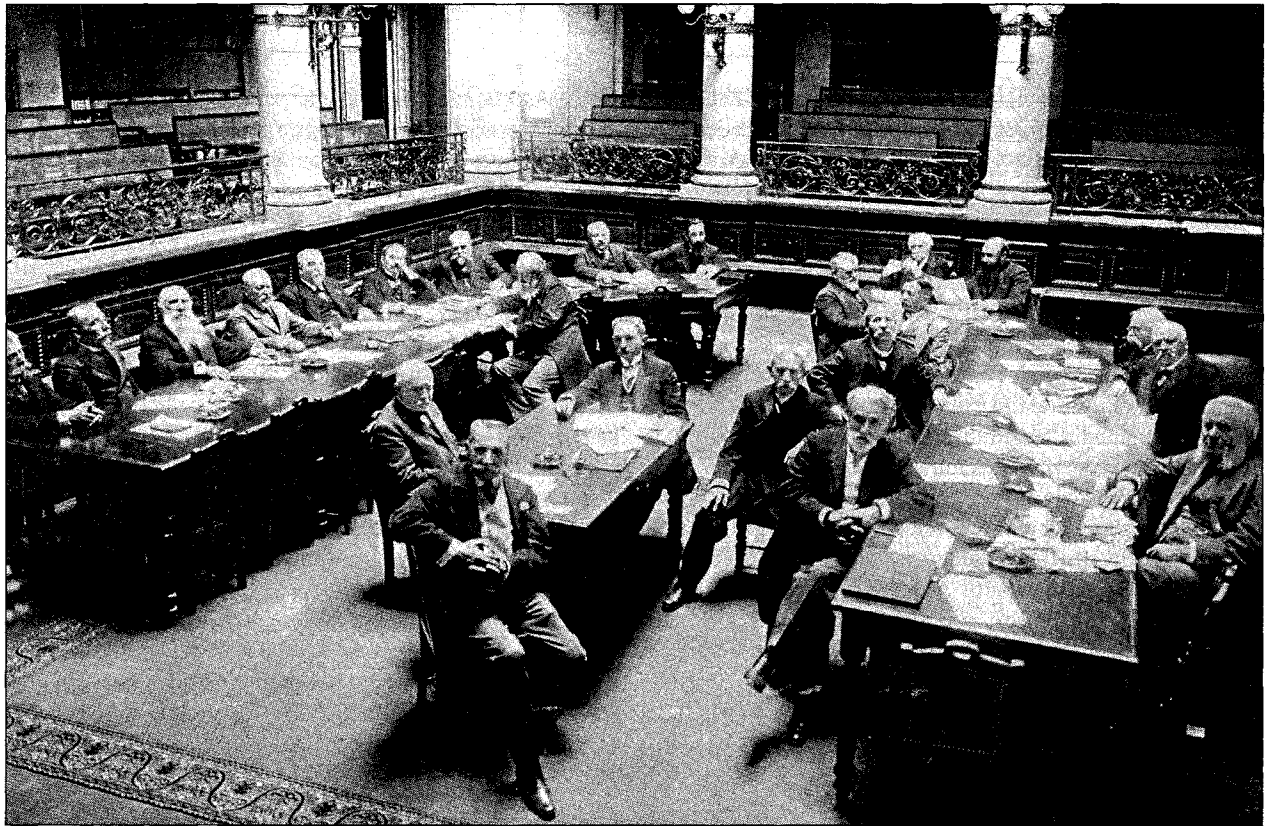
la Cotnari (Schola latina), precum și o „academie” la Suceava, proiecte nefinalizate însă. Ideea înființării unei „academii” a avut-o și un domnitor al Țării Românești, Petru Cercel (1583–1585), care, la reședința sa de la Târgoviște, a reușit să reunească oameni de cultură italieni, francezi și greci. Încercări similare s-au înregistrat și în anii următori, concretizate în organizarea Academiei Vasiliene de la Iași (1640), a academiilor domnești de la București (1688) și Iași (1707), a Academiei Mihăilene din Iași (1835). La sfârșitul secolului al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului următor, în programele unor asociații sau societăți culturale au fost înscrise prevederi referitoare la necesitatea stabilirii regulilor unitare ale limbii române, la îmbogățirea lexicului, la întocmirea dicționarului și gramaticii, dar și chestiuni legate de promovarea științelor, în primul rând a istoriei și a științelor naturale, anticipând astfel, prin preocupări, ca și prin structură, viitoarea **A.R.**: „Societatea filosoficească din Mare Principatul Ardealului” (1795), Societatea literară (1822) din Brașov, continuată de Societatea literară (București, 1827), Societatea medicilor și naturaliștilor din Iași (1834), Societatea literară (1836), transformată apoi în Asociația literară a României (1845), Societatea Ateneului Român (Iași,

1860), Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român (Astra) (Sibiu, 1861), Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina (1865) etc. Ideea înființării unei societăți academice sau a unei „academii” a fost susținută de cei mai de seamă cărturari ai vremii, între care Ion Heliade-Rădulescu, Ioan Maiorescu, Iordache Golescu, Timotei Cipariu, Gheorghe Asachi, George Barițiu ș.a. Așa, de pildă, în prefața la *Gramatica românească* din 1828, Ion Heliade-Rădulescu propunea întemeierea unei „Academii de câțiva bărbați, a căror treabă să fie numai literatura românească, cari cu vremea vor pune în regulă și vor desăvârși limba prin facerea unui dicsioner”; la rândul său, Ioan Maiorescu milita în 1860 pentru înființarea „unei societăți academice sau literare, destinată a concentra activitatea erudiților români [...] pentru cultura limbei, pentru studiul istoriei naționale”.

Unirea Principatelor, ca și amplul program de reforme care au urmat actului de la 24 ianuarie 1859 au creat condiții optime și pentru punerea în practică a dezideratului înființării unei academii, asemeni celor existente deja în Europa. În 1860, G. Sion a întocmit un proiect de statut pentru întemeierea unei „academii române, formată din 15 membri, aleși din toți

Inaugurarea Societății Academice la 1/13 august 1867. Litografie de Henri Trenk

Ședință solemnă, 25 mai 1912. Primirea în Academie a lui Gr. Antipa

Ședința Academiei, 22 iunie 1934. Vizita lui Louis Barthou, ministru de Externe al Franței

românii, fără distincțiune de provincie sau de protecțiune", dar „cu oarecari titlu literariu cunoscut", având „în preocupări probleme de limbă, acordarea de premii și ordonarea documentelor istorice". La rândul său, V. A. Urechia propunea instituirea unei comisii „de bărbați din toate provinciile române" pentru „alcătuirea unui dicționar și a unei gramatici". În 1864, un amplu referat în acest sens era aprobat de Consiliul de Miniștri, fără a primi însă, din cauza situației internaționale nefavorabile, ratificarea domnitorului. Cu toate acestea, Alexandru Ioan Cuza a sprijinit înființarea „academiei", în 1863 dăruind din lista sa civilă 5600 de galbeni, din care o mie de galbeni erau destinați instituirii unui premiu care ar fi urmat să se acorde celei mai valoroase traduceri din limbile clasice. Acest ajutor material substanțial se alătură celui avansat în 1860 de bogătaşul bucureștean originar din Epir, dar naturalizat român, Evanghelie Zappa, care oferise guvernului 5000 de galbeni pentru alcătuirea unui dicționar român, a unei gramatici a limbii române și a unor traduceri din clasicii Antichității. Cele două fonduri – „Cuza" și „Zappa" – au constituit, de altfel, baza materială a viitoarei societăți academice. Prin decretul nr. 582 din 1/13 aprilie 1866 al Locotenenței Domnești, lua ființă la București Societatea Literară Română, a cărei principală menire era de a alcătui dicționarul și glosarul limbii române, „acele două colonade ale templului său literariu", precum și de a stabili normele ortografice ale limbii. Societatea urma să fie formată, pentru început, din 21 de membri aleși din toate provinciile românești (patru din Muntenia, câte trei din Moldova, Transilvania și Basarabia, câte doi din Banat, Maramureș, Bucovina și Macedonia). Cei dintâi 14 membri ai Societății Literare Române, numiți prin decretul nr. 698 din 22 aprilie/3 mai 1866, erau numai reprezentanți ai provinciilor românești ce se găseau încă sub stăpâniri străine, ceea ce îl va face mai târziu pe B.P. Hasdeu să remarce că în **A.R.** „când cineva zice român șterge și Dunărea și Carpații": din Transilvania – Timotei Cipariu, George Barițiu și Gavriil Munteanu; din Maramureș și Bihor – Iosif Hodoș și Alexandru Roman; din Banat – Andrei Mocioni și Vincențiu Babeș; din Bucovina – Alexandru Hurmuzaki și Ambrosiu Dimitrovici, ulterior înlocuit cu Ion G. Sbiera; din Basarabia – Alexandru Hâjdeu, Constantin Stamati și Ioan Străjescu; din Macedonia – Ioan D. Caragiani și Dimitrie Cozacovici. Aceștia li s-au alăturat, la 2/14 iunie 1867, reprezentanții celorlalte două provincii românești: din Moldova – Vasile Alecsandri, Constantin Negruzzi și V. A. Urechia; din Muntenia – Ion Heliade-Rădulescu, Constantin A. Rosetti, Ion C. Massimu și Ștefan Gonata; la 20 iulie/1 august 1867, au mai fost numiți membri Titu Maiorescu și Nicolae Ionescu. Izbucnirea unei puternice epidemii de holeră, ca și situația internațională neprielnică au făcut ca inaugurarea Societății Literare Române, înființată în 1866, să nu poată avea loc decât în cursul anului următor. La 1/13 august 1867, la București, în casele banului Constantin Gr. Ghica de lângă grădina Cișmigiu, s-a desfășurat cea dintâi ședință a Societății Literare Române. Semnificativ este că mai mult de jumătate dintre membrii fondatori erau scriitori sau filologi. Însemnătatea care

se acorda limbii române a fost evidențiată și cu prilejul inaugurării de cărturarii veniți la București din toate provinciile românești: „Limba ne unește, domnilor", exclama Alexandru Roman, după cum V. A. Urechia ținea să precizeze: „limba împarte pururea soarta poporului." La rândul său Timotei Cipariu afirma cu aceeași ocazie că noua instituție „va îngriji pentru conservarea unității limbii românești din toate provinciile locuite de români. Ea îi va reda forma curat națională română, pentru ca să figureze cu toată demnitatea între și lângă surorile ei de origine latină. Ea va pune fundamentul pentru o literatură adevărată națională." Astfel, ziua inaugurării Societății Literare Române a căpătat valențele unei adevărate serbări a tuturor românilor, considerată de contemporani drept „zi de la care va data renașterea literaturii și cultivarea limbii noastre". Cel dintâi statut, adoptat la 24 august/5 septembrie 1867, a prevăzut transformarea Societății Literare Române în Societatea Academică Română, „cu scopul de a lucra la înaintarea literelor și a științelor între români", fiind „un corp independent în lucrările sale de orice natură". Statutul prevedea împărțirea instituției academice în trei secțiuni: literară-filologică, istorico-arheologică și de științe naturale. Societatea Academică Română era condusă de un președinte, un vicepreședinte și un secretar, cea dintâi conducere – Ion Heliade-Rădulescu, președinte (demisionat însă în 1868 „pentru motive foarte grave relative la numirea noilor trei membri", după cum se menționează în demisia sa, cu evidentă trimitere la alegerea lui M. Kogălniceanu, G. Sion și Al. Papiu-Ilarian), Timotei Cipariu, vicepreședinte, și August Treboniu Laurian, secretar – fiind aleasă la 31 august/12 septembrie 1867. La 27 martie/8 aprilie 1879, prin decretul domnesc nr. 1246, s-a hotărât transformarea Societății Academice Române în „institut național cu denumirea de Academia Română", „persoană morală și independentă în lucrările sale de orice natură", având drept scop „cultura limbei și istoriei naționale, a literelor, a științelor și a frumoaselor arte". Conform noului statut, adoptat la 21 iunie/3 iulie 1879, instituția urma să aibă tot trei secțiuni: literară, istorică și științifică, structură rămasă neschimbată până în 1948. Instituția avea să fie condusă de un președinte, trei vicepreședinți (reprezentanți ai celor trei secții), toți aleși anual, dar care nu puteau funcționa mai mult de trei ani consecutivi, și un secretar general, ales pe o perioadă de șapte ani. Cea dintâi conducere (Ion Ghica, președinte, G. Sion, D. A. Sturdza, P. S. Aurelian, vicepreședinti, A. I. Odobescu, secretar general) a fost aleasă la 2/14 iulie 1879. Până în 1948, **A.R.** a fost condusă de personalități de seamă ale culturii române, între care: Ion Ghica (13 ani), George Barițiu, primul reprezentant al Transilvaniei aflat în fruntea instituției academice, Petru Poni, Anghel Saligny, Iacob C. Negruzzi, Constantin I. Istrati, Emil Racoviță, Ioan Bianu, Alexandru Lapedatu ș.a. Ca secretar general s-a distins cu deosebire Dimitrie A. Sturdza, care a deținut această funcție timp de 29 de ani, între 1885 și 1914. Conform statutului, sesiunea generală avea loc primăvara și dura 25 de zile, ședințele ordinare urmând să se desfășoare în fiecare săptămână, cu excepția a două luni în timpul verii. Până în 1898, **A.R.** a

funcționat în clădirea Universității, la 3/15 martie 1898 fiind inaugurat localul său propriu din Calea Victoriei, unde se află și astăzi. De-a lungul existenței, pe măsura diversificării preocupărilor ei, instituția a căutat să-și definească adecvat rolul și locul în societatea românească. Odată cu dezvoltarea spectaculoasă a științelor exacte, mai cu seamă după înfăptuirea României Mari, forul academic s-a pregătit să treacă de la o componență dominată de filologi, scriitori și istorici la una în care să-și găsească locul și o serie de eminenți reprezentanți ai științelor. În 1923, de pildă, Dimitrie Gusti sesiza că rolul forului academic era acela de a „răspunde necesității de socializare a creației, de a înfrunta pericolul specializării excesive a științei”. După el, instituția academică „reprezintă totalitatea rezultatelor științifice în unitatea lor; ea este imaginea organică a eternului deziderat de sinteză a tuturor științelor într-un singur corp”, funcția ei specifică și care o deosebește de celelalte instituții științifice constând „tocmai în inițiativa organizării creației științifice colective”. La 20 mai 1941, din necesitatea de „adaptare a statutelor de organizare a Academiei la noile cerințe ale vremii, care sunt de două feluri: o intensificare a culturii naționale pentru a întări frontierele spirituale și veșnice ale națiunii, ca o compensație a mutilării provizorii a statului și apoi o adaptare a organizării secțiunilor Academiei, ca organe constitutive ale ei, la situația actuală a ramurilor de cultură națională”, s-a întocmit un amplu proiect de reorganizare. Autorii lui propun, în principal, o nouă împărțire a secțiunilor în subsecțiuni, care să stabilească mai bine locul unor domenii noi, precum filosofia, sociologia, științele economice, financiare, statistice, militare etc. Importanța care începea să se acorde tot mai mult științelor tehnice a condus, în 1945, la înființarea, sub egida academică, a Consiliului Național de Cercetări Științifice, destinat a contribui la „progresul științelor teoretice și aplicate, prin coordonarea instituțiilor existente ce se ocupă cu problemele științei în general, inclusiv cu cercetarea poporului român, precum și a persoanelor ce lucrează și creează în domeniul științific”. Odată cu schimbarea statutului politic al țării, **A.R.** a fost transformată, la 9 iunie 1948, în instituție de stat, subordonată direct Consiliului de Miniștri, sub numele de Academia Republicii Populare Române, denumire schimbată la 21 august 1965 în Academia Republicii Socialiste România. Prin organizarea, în august 1948, a Academiei R.P.R., nu au fost realeși 110 membri, ilustre nume ale științelor și literelor, reprezentanți ai Armatei, ai Bisericii și ai vieții politice românești, cei mai mulți foști membri ai unor partide istorice ori demnitari de stat, între care: Dimitrie Gusti, Lucian Blaga, Gheorghe I. Brătianu, Silviu Dragomir, Nicolae Colan, Constantin I. Angelescu, Iuliu Hossu, Nicodim Munteanu, Grigore T. Popa, Radu R. Rosetti, Sabin Manuila ș.a. Conform statutului din 12 august 1948, instituția a fost împărțită în șase secții: științe matematice, fizice și chimice, științe geologice, geografice și biologice, științe tehnice și agricole, științe medicale, științe istorice, filosofice, economice și juridice, limbă, literatură și artă; prin statutul din 2 iulie 1955, numărul secțiilor a sporit la

opt, iar la 3 februarie 1965 numărul secțiilor a fost din nou modificat, ajungând la 12: științe matematice, științe fizice, științe chimice, științe tehnice, științe biologice, științe agricole și silvice, științe geologice, geofizice și geografice, științe medicale, științe economice, filosofice și juridice, științe istorice, științe filologice, literatură și arte. Statutul din august 1948 prevedea coordonarea de către forul academic a „institutenilor și centrelor de cercetări științifice și culturale ale țării”. Ca urmare, în octombrie 1948 au trecut în subordinea ei toate institutele de cercetare fundamentală din țară, a căror activitate s-a desfășurat neîntrerupt până în 1970, când a început procesul scoaterii lor de sub jurisdicția **A.R.**, fie prin trecerea în subordinea unor ministere sau a altor instituții nou create, fie chiar prin desființare, fapt ce s-a reflectat negativ asupra întregii cercetări românești. Un moment de răscruce l-a reprezentat decretul-lege nr. 4 din 5 ianuarie 1990, privind organizarea instituției care urma să „funcționeze autonom, fiind finanțată de la bugetul de stat”. Statutul adoptat la 2 februarie 1990 prevedea împărțirea în 12 secții, număr sporit la 18 decembrie 1991 la 14. Structura este în prezent următoarea: Secția de filologie și literatură, Secția de științe istorice și arheologie, Secția de științe matematice, Secția de științe fizice, Secția de științe chimice, Secția de științe biologice, Secția de științe geonomice, Secția de științe tehnice, Secția de științe agricole și silvice, Secția de științe medicale, Secția de științe economice, juridice și sociologice, Secția de științe filosofice, psihologice și pedagogice (devenită din septembrie 1996 Secția de filosofie, teologie, psihologie și pedagogie), Secția de arte, arhitectură și audio-vizual, Secția de știința și tehnologia informației. Din 1948, s-au înființat filiale la Iași și Cluj, cărora li s-au alăturat, din 1955, baze de cercetări științifice la Târgu Mureș și Timișoara, aceasta din urmă transformată, în 1990, în filială. Conform statutului din 1948, **A.R.** urma să fie condusă de un Birou, alcătuit din președintele instituției și din secretarul ei general, precum și dintr-un Prezidiu, format din membrii Biroului, din președinții de secții și din directorul general al Bibliotecii Academiei. Începând din 1955, Biroul urma să fie format din președinte, patru vicepreședinți și secretarul general, iar Prezidiul din Birou și din președinții de secții și de filiale, întreaga conducere a instituției academice neputând intra în funcție decât după aprobarea ei de către Consiliul de Miniștri. Între 1948 și 1990, la conducere s-au aflat, între alții, Athanase Joja, Ilie G. Murgulescu, Miron Nicolescu, Theodor Burghel, Gheorghe Mihoc, Radu Voinea. Din 1990, conducerea, aleasă numai de Adunarea generală, este formată dintr-un Birou, alcătuit din președinte, patru vicepreședinți și secretarul general, și din Prezidiu, format din membrii Biroului, precum și din președinții de secții și de filiale. Din 1990, funcția de președinte a fost deținută de Mihai Drăgănescu (1990–1994), Virgiliu N. Constantinescu (1994–1998) și Eugen Simion (din 1998). Din 1879 s-a instituit și calitatea de președinte de onoare și protector al instituției academice, deținută succesiv de suveranii țării; în 1948 s-a păstrat doar calitatea de președinte de onoare, în care s-a aflat președintele Marii Adu-

Membrii Academiei Române. 1943

nări Naționale, calitate păstrată până în 1969; titlul de președinte de onoare a mai fost conferit în 1985 președintelui Republicii și s-a menținut până în 1989. La sfârșitul anului 2001, Parlamentul României a adoptat o nouă lege privind organizarea și funcționarea **A.R.**, servind drept bază pentru un nou statut, aprobat la 10 ianuarie 2002, în care se subliniază, între altele, independența instituției „în lucrările de orice natură”. Conform tradiției sale, **A.R.** era, încă din 1867, „scutită de orice sistemă guvernamentală, în orice împrejurări, de oricare înrăurință mai înaltă și de toate valurile politice efemere” (G. Barițiu), fiind considerată „un simbol al adevăratei democrații, al democrației aristocrate” sau locul unde „zgomotele puternice ale luptei de idei și de curente din afară, când ajung aici, se domolesc și se îmbină în acea armonie de puteri, în acea sinteză de energii reprezentativă pentru viața întregului nostru neam” (Gr. Crăiniceanu).

Încă de la înființare, instituția academică a reunit personalitățile reprezentative ale științei, culturii și artelor. Cel dintâi statut, din 1867, prevedea alegerea de membri actuali, care nu puteau fi decât „români, cunoscuți prin operele lor literare și științifice”, membri corespondenți și membri onorari, care puteau fi atât români, cât și străini. Ca urmare, în 1867 a fost ales cel dintâi membru onorar din țară, în 1868, primii membri actuali, în 1869, cei dintâi membri corespondenți din țară și primii membri onorari străini, iar în 1877 – primii membri corespondenți din străinătate. Prin statutul din 1948, se menționau patru categorii de membri: titulari activi, titulari onorifici, de onoare și corespondenți, aleși numai din țară. Statutul din 1955 revenea la cele trei categorii tradiționale de membri:

titulari, de onoare și corespondenți, membrii de onoare și membrii corespondenți putând fi aleși și dintre specialiștii străini, membrii titulari onorifici devenind membri de onoare. La 28 februarie 1974 s-a hotărât să existe numai o singură categorie de membri din străinătate, adică membri de onoare. Din 1866 și până în prezent au fost aleși 1535 de membri, dintre care 1012 români (25 fondatori, 386 titulari, 187 de onoare, 373 corespondenți și 41 aleși post-mortem) și 523 străini (414 de onoare, 108 corespondenți și un membru ales post-mortem). Până în 1948 au fost aleși, ca membri, filologi, istorici și critici literari, scriitori (Bogdan Petriceicu Hasdeu, Ion Bianu, A. Philippide, Sextil Pușcariu, George Coșbuc, Barbu Delavrancea, Octavian Goga, Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga, Liviu Rebreanu, G. Călinescu, Perpessicius), istorici și arheologi (Mihail Kogălniceanu, Alexandru D. Xenopol, Nicolae Iorga, Vasile Pârvan), economiști (Ion Ghica, Petre S. Aurelian, Ion Răducanu), filosofi (Constantin Rădulescu-Motru, Ion Petrovici), juriști (Andrei Rădulescu, Constantin Hamangiu), reprezentanți ai științelor chimice, fizice, matematici, biologice, geologice, geografice, agricole, medicale, tehnice (Nicolae Kretzulescu, Grigore Antipa, Victor Babeș, Grigore Cobălcescu, Anghel Saligny, Ion Simionescu, Dimitrie Pompeiu, Petru Poni, Constantin I. Istrati, Emil Racoviță, Constantin I. Parhon, Spiru Haret, Horia Hulubei, Gheorghe Spacu, Gheorghe Ionescu-Sisești, Simion Mehedinți, Ludovic Mrazec, Gheorghe Țițeica), reprezentanți ai muzicii, arhitecturii, artelor plastice (George Enescu, Petre Antonescu, Ion Jalea, Nicolae Grigorescu, Gheorghe Petrașcu), sociologi (Dimitrie Gusti), folcloriști (Athanasie M. Marienescu, Simion Florea Marian, Arthur

Gorovei), diplomați (Nicolae Titulescu), oameni politici (Ion C. Brătianu, Vasile Goldiș, Pantelimon Halippa, Iuliu Maniu), reprezentanți ai clerului (Andrei Șaguna, Nicodim Munteanu, Miron Cristea, Pimen Georgescu) și ai armatei (Alexandru Averescu, Constantin Prezan, Paul Teodorescu) ș.a. În perioada 1948–1989, în pofida politizării dure a mai tuturor domeniilor de activitate intelectuală, în **A.R.** au fost alese importante personalități, între care: Alexandru Rosetti, Emil Petrovici, Șerban Cioculescu, Ion Coteanu, Camil Petrescu, Tudor Arghezi, Ion Agârbiceanu, Victor Eftimiu, Cezar Petrescu, Alexandru A. Philippide, Constantin C. Giurescu, Emil Condurachi, Constantin Daicoviciu, Andrei Oțetea, David Prodan, Virgil Vătășianu, Henri Coandă, Elie Carafoli, Ilie G. Murgulescu, Nicolae Hortolomei, Theodor Burghel, Ștefan Milcu, Ioan Enescu, Iuliu Hațieganu, Ana Aslan, Marius Nasta, Grigore Moisil, Alexandru Myller, Octav Mayer, Miron Nicolescu, Alexandru Ghica, Caius Iacob, Tiberiu Popoviciu, Ștefan Procopiu, Șerban Țițeica, Remus Răduleț, Emil Pop, Dumitru D. Roșca, Mihail Ralea, Athanasie Joja, Traian Ionașcu, Duiliu Marcu, Octav Doicescu, Camil Ressu, Iosif Iser, Jean Al. Steriade, Gheorghe T. Kirileanu ș.a. Alături de aceștia au fost aleși, pe criterii strict politice însă, și câțiva reprezentanți ai noii puteri: Mihai Roller, A. Toma, Barbu Lăzăreanu, Ion Gheorghe Maurer ș.a. După 1990, s-a hotărât repunerea în drepturi a personalităților cărora li s-a retras calitatea de membru în 1948, dar și în anii următori, datorită stabilirii în străinătate a zece academicieni. Au fost aleși și membri post-mortem. Astfel, la 28 octombrie 1948, în urma propunerii făcute de Mihail Sadoveanu, au fost primiți ca membri de onoare post-mortem Mihai Eminescu, Ion Creangă, Ion Luca Caragiale, Alexandru Vlahuță, Constantin Dobrogeanu-Gherea, G. Ibrăileanu, Ștefan Stăncă, Dumitru Bagdasar, Aurel Vlaicu, Ștefan Luchian, Ion Andreescu ș.a. Membri post-mortem au mai fost aleși, după 1990, Ștefan

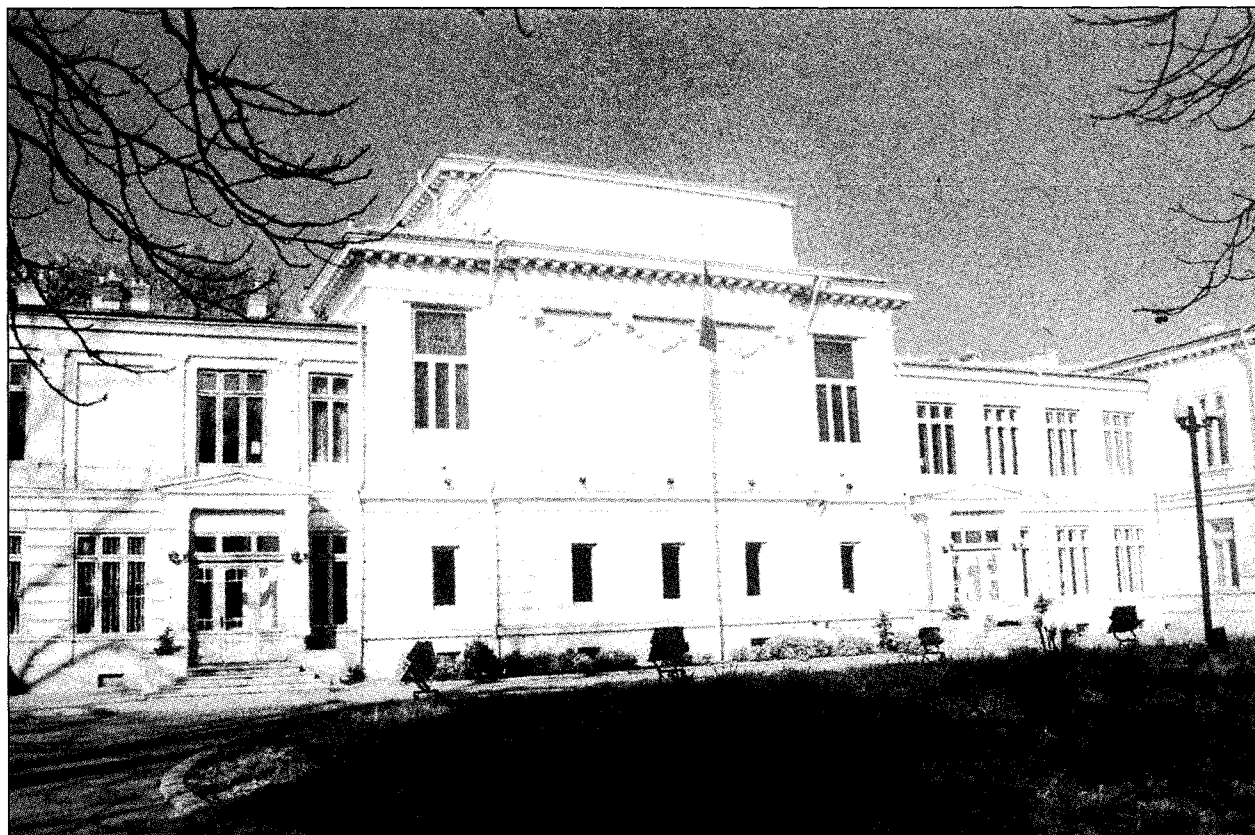
Odobleja, Nicolae Paulescu, Alexandru Proca, Dan Barbilian (Ion Barbu), Petre Andrei, Constantin Pârvulescu, Traian Lalescu, E. Lovinescu, Vasile Voiculescu ș.a., același statut fiind conferit unor ilustre personalități din străinătate: Béla Bártok, Hermann Oberth, Ștefan Lupașcu.

În **A.R.**, ca și în alte instituții similare europene, s-a instituit practica rostirii, de către membrii titulari nou aleși, a unui discurs de recepție, urmat de un răspuns, din partea unui alt membru titular. Seria discursurilor de recepție, inaugurată de Alexandru Papiu-Ilarian, care, la 16/29 septembrie 1869, a vorbit despre *Viața, operele și ideile lui Georgiu Șincai din Șincai*, a continuat neîntrerupt până în 1948. Statutul din 1948, ca și cele ce i-au urmat nu au mai înscris printre prevederile lor ține-re discursurilor de recepție. De-abia în 1974, în modificările aduse statutului, se menționa: „membrii titulari nou aleși să prezinte, în termen de un an de la alegerea lor, în ședințe solemne, un discurs de recepție”. Ca urmare, la 20 decembrie 1974, seria discursurilor de recepție a fost reluată, pentru a fi din nou întreruptă la 30 octombrie 1975, de vreme ce după 1974 nu s-au mai făcut noi primiri în **A.R.** După reorganizarea din 1990, prezentarea discursurilor de recepție a fost reinsti-tuită. În pofida tuturor întreruperilor, din 1869 și până în prezent s-au ținut 126 de discursuri de recepție, în care au fost elogiante unele personalități de seamă ale culturii românești (A. D. Xenopol, *Mihail Kogălniceanu*, 1895; Nicolae Gane, *Bogdan Petriceicu Hasdeu*, 1909; Ovid Densusianu, *Barbu Delavrancea*, 1919; Gh. Bogdan-Duică, *Titu Liviu Maiorescu*, 1921; Gheorghe I. Brătianu, *Nicolae Iorga, istoric al românilor*, 1943 ș.a.) ori au fost prezentate câteva rezultate ale cercetărilor în diverse domenii (Simion Florea Marian, *Chromatică poporului român*, 1882; Grigore Antipa, *Cercetările hidrobiologice în România și importanța lor științifică și economică*, 1912; Barbu Delavrancea, *Din estetica poeziei populare*, 1913; Gh. Balș, *Începuturile arhitecturii românești din Moldova*, 1925; Emil Racoviță, *Speologia*, 1926 ș.a.), unele discursuri de recepție constituindu-se în ade-vărate modele de elocință (Nicolae Iorga, *Două concepții isto-ric*, 1911; Dimitrie Gusti, *Ființa și menirea academiei*, 1923; Mihail Sadoveanu, *Poezia populară*, 1923; Radu Rosetti, *Gânduri despre vitejie în trecutul românesc*, 1935; Lucian Blaga, *Elogiul satului românesc*, 1937; Liviu Rebreanu, *Lauda țaranului român*, 1940 etc.). Așa, de pildă, Mihail Sadoveanu numea poezia populară „panteonul meu literar, simplu și rustic, fără po-doabe, ca natura, însă mareț ca și dansa”, îndemnând, în același timp: „de la aceste fermecate izvoare de apă vie cată să se adape toți cei care cântă și se simt ai acestui popor și ai acestui pământ”. În 1937, Lucian Blaga definea satul, în cadrul discursului său de recepție, *Elogiul satului românesc*, drept „creatorul și păstrătorul culturii populare, purtătorul matricei noastre stilistice”. În 1940, Liviu Rebreanu aducea, în *Laudă țaranului român*, prinos de recunoștință celui căruia, de-a lungul veacurilor, i-a fost „ursită să conserve rasa, pământul, limba și credința noastră”, el fiind „întruchiparea tuturor virtualităților și energiilor românești”. În 1911, Nicolae Iorga, oprindu-se în discursul său de recepție (*Două concepții istorice*) asupra rolului istoriei și al istoricului, afirma: „istoricul e un

bătrân prin experiență al nației sale", el fiind dator „a fi un animator neobosit al tradiției naționale, un mărturisitor al unității neamului peste hotarele politice și de clasă [...] un descoperitor de ideale, spre care cel dintâi trebuie să meargă, dând tineretului ce vine după noi exemplul.”

Până în 1948, instituția a putut funcționa datorită donațiilor primite din partea unor particulari, subvențiile statului fiind reduse și nepermanente. Începuturile făcute de Al. I. Cuza și de Evanghelie Zappa au continuat conform prevederilor înscrise în chiar decretul de înființare a Societății Literare Române, în care se specifica dreptul ei de a „primi legate și orice fel de ofrande”. De-a lungul anilor, s-au primit însemnate sume de bani, terenuri, acțiuni în diverse bănci din țară sau din străinătate, opere de artă, monede, manuscrise, documente, cărți, periodice etc. Ca urmare, prin grija și sub patronajul **A.R.**, s-au deschis școli de agricultură, ca de pildă cele de la Tecuci, datorită donației făcută de Take P. Atanasiu, și de la Roman, pe proprietatea lui Ioan Agarici, precum și internatul de fete de la Măgurele, donație a Elenei și a lui Ioan Oteteleşanu. Deosebit de valoroasă s-a dovedit a fi donația bancherului bucureștean Jacques M. Elias, din a cărui avere mobilă și imobilă, lăsată în întregime **A.R.**, s-a înființat o „fundatie de cultură națională și de asistență publică”, al cărei scop a fost construirea la București a unui spital, a unui gimnaziu și a unei școli profesionale, sprijinirea unor acțiuni de asistență socială, oferirea de

sume în scop de binefacere etc. La rândul ei, Elena Dalles lăsa câteva imobile în centrul Bucureștiului, în locul cărora Academia urma „să construiască o clădire frumoasă și încăpătoare”, cu săli „pentru expozițiuni artistice de tot felul”, „pentru expuneri și audițiuni muzicale și declamație”, „pentru cursurile și conferințele asociațiunii Universității populare din București, cum și a altor instituții”. Sumele de bani primite au fost destinate, în bună parte, acordării de burse tinerilor studioși. Așa, de pildă, în testamentul său, marele proprietar Vasile Adamachi destina o parte a sumei de două milioane de lei, lăsată în 1891, pentru trimiterea și întreținerea la studii „a tinerilor care s-ar hotărî pentru științele exacte, precum și a acelor care s-ar hotărî pentru studiul științelor pozitive, pentru a servi la înființarea și perfecționarea fabricilor și a industriei naționale”. La rândul său, generalul francez Henri Mathias Berthelot lăsa **A.R.**, al cărei membru de onoare devenise în 1926, sumele depuse la Banca Marmorosch Blank și în sucursalele sale din România, destinându-le pentru studii sau cercetări într-o universitate franceză. Cele mai multe sume erau însă destinate de donatori instituirii de premii care să le poarte numele și care să se acorde celor mai valoroase lucrări în diferite domenii ale științelor, literelor și artelor ori celor mai valoroase traduceri, de regulă din clasicii Antichității. Așa au luat ființă, spre exemplu, premiile „Petre Antonescu”, „C. Rădulescu-Codin”, „G. San Marino”, „Vasile Pârvan”, „Anastasia Fătu”, „Adina și colonel Paul

Străjescu", „Hagi Vasile", „Constantin Hamangiu" etc., precum și Marele Premiu „Năsturel-Herescu", ca urmare a donației făcute în 1873 de generalul Constantin Năsturel-Herescu, primul membru donator, iar alături, două premii de stat, „Heliade" și „Lazăr". Deosebit de valoroase au fost și donațiile de opere de artă, precum cea a lui George Oprescu, de monede, oferite de V. A. Urechia, D. A. Sturdza, Constantin Orghidan sau de Mihail C. Suțu, organizatorul, de altfel, al Cabinetului numismatic, donațiile în stampe, hărți, dar mai cu seamă în cărți. Însemnata donație făcută în 1867 de episcopul Buzăului, Dionisie Romano, care a oferit întreaga bibliotecă de cărți vechi a căpitanului Constantin Cornescu-Oltelnicianu – punct de plecare pentru viitoarea Bibliotecă a Academiei Române – a fost completată și îmbogățită de-a lungul anilor, reușindu-se formarea celei mai bogate biblioteci din România. După 1948, instituția academică a pierdut, în urma naționalizării, toate proprietățile deținute până atunci și care constituiau principala ei sursă de venituri, fiind subvenționată numai de la bugetul de stat, fără posibilitatea de a mai primi sau administra diverse donații. După 1990, prin eforturi stăruitoare, **A.R.** a început să-și recupereze o parte din bunuri, dându-i-se din nou posibilitatea de a primi „donații, legate și orice alte bunuri sau valori". Chiar și în condițiile în care, după 1948, a pierdut

importante sume de bani ce erau destinate acordării de premii, s-a continuat tradiția recompensării celor mai valoroase lucrări în diferite domenii ale literelor, științelor și artelor. Din 1949, s-a hotărât înființarea a 15 premii anuale în valoare de 200 000 de lei, sumă care, treptat, a fost redusă, pentru ca, după 1977, să nu mai fie acordată deloc, premiarea lucrărilor făcându-se neregulat, până ce, în 1986, acțiunea a încetat cu totul. După 1990, tradiția acordării de premii, începută încă în 1869 cu cel dat lui Timotei Cipariu pentru prima parte a *Gramaticii limbii române*, a fost reluată. Se acordă 71 de premii, care poartă numele unora dintre cei mai de seamă specialiști din domeniile științelor, literelor și artelor din țara noastră. În domeniul filologiei și literaturii se decernează premiile „Bogdan Petriceicu Hasdeu", „Timotei Cipariu", „Mihai Eminescu", „Titu Maiorescu", „Ion Creangă", „Ion Luca Caragiale" și „Lucian Blaga". Totodată se acordă, unor importante personalități din țară și de peste hotare, diplomele „Honoris Causa", „Meritul Academic" și „Distincția Culturală".

De la înființare, **A.R.** și-a înscris printre obiectivele sale realizarea unor lucrări de mare însemnătate pentru cultura și știința românească, revenindu-i „îndatorirea de a stimula și armoniza activitatea ce se desfășoară pe întregul domeniu științific și cultural al țării", după cum afirma Grigore Antipa

Eugen Simion, președintele Academiei Române, înmânându-i Papei Ioan Paul al II-lea însemnele de membru de onoare al Academiei Române

în 1928. În decretul de înființare din 1/13 aprilie 1866 se specifica scopul Societății Literare Române: întocmirea dicționarului și gramaticii limbii române, ca și stabilirea unitară a normelor ortografice. Astfel, în 1867 s-a adoptat un sistem etimologizant al ortografiei limbii române, modificat, în urma unor repetate discuții, în 1881, ulterior în 1904, când s-a impus definitiv principiul fonetic ca normă a limbii scrise. Cu aceeași ocazie s-a adoptat și înlocuirea lui *î* cu *â* în cuvinte precum *român*, *românesc* și derivatele lor, „mod de scriere prin care s-a identificat românimea de la renașterea ei modernă încoace”. După 1948, ingerințele statului s-au manifestat și în această direcție, în octombrie 1953 o hotărâre a Consiliului de Miniștri impunând renunțarea la folosirea lui *â*, ca și a formei *sunt*. După 1990 i s-a recunoscut **A.R.** dreptul „de a hotărî asupra îndreptărilor care se vor face normelor ortografice ale limbii române”. O atenție aparte s-a acordat și realizării celorlalte două lucrări principale în domeniul limbii române: gramatica, pentru întocmirea căreia s-a inițiat un concurs, Timotei Cipariu reușind, în 1869 și în 1877, să finalizeze cele două părți ale ei, *Analitica și Sintactica*; *Dicționarul limbii române*, cu redactarea căruia au fost însărcinați încă în 1867 August Treboniu Laurian și Ioan C. Massimu. Lucrare de mare amploare, *Dicționarul limbii române* a stat în permanență în atenția forului academic. În 1884, B. P. Hasdeu s-a oferit să ducă la bun sfârșit proiectul avansat și susținut material de regele Carol I, *Etymologicum Magnum Romaniae* (1886–1898) fiind gândit ca un tezaur de cunoștințe lingvistice, filologice, folcloristice, istorice, geografice, literare, dar nu a reușit să elaboreze decât primele trei volume și introducerea la cel de-al patrulea. Munca la *Dicționarul tezaur al limbii române* a fost continuată de A. Philippide, Sextil Pușcariu, Iorgu Iordan, Alexandru Graur și Ion Coteanu. Această lucrare monumentală este în curs de finalizare, impunându-se, totodată, o permanență reluare și îmbogățire a ei, în deplină concordanță cu diversificarea limbii române. În paralel, sub egida **A.R.** s-au mai realizat și alte lucrări în domeniul limbii și literaturii române: *Dicționarul limbii române literare*, *Dicționarul limbii române moderne*, *Dicționarul explicativ al limbii române*, *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, *Istoria literaturii române*, *Atlasele lingvistice regionale* ș.a. O atenție aparte s-a acordat întocmirii unor ediții critice din operele înaintașilor. Între preocupările principale s-au aflat și cele legate de cercetarea trecutului poporului român, prin încurajarea săpăturilor arheologice, a prelucrării materialelor descoperite, prin investigarea fondurilor arhivistice din țară și din străinătate, coordonarea colecțiilor naționale de documente etc. Acțiunea a început cu realizarea colecției „Hurmuzaki”, a seriei *Acte și documente relative la istoria renașterii României* și a continuat cu colecțiile *Izvoarele istoriei românilor*, *Documente privind istoria României*, *Fontes Historiae Daco-Romaniae*, *Documenta Romaniae Historica*, *Micul dicționar al Academiei Române* etc., acestora adăugându-li-se numeroase alte instrumente de lucru: cataloage de documente și manuscrise, repertorii, cronologii, bibliografii, biobibliografii etc. Între 1960 și 1964, prin grija **A.R.**, au apărut primele patru volume din tratatul de *Istoria României*, lucrare rămasă însă neterminată, proiectul

realizării unui tratat privitor la *Istoria românilor* fiind reluat abia în 1995; tipărirea lui a început în 2001 (au apărut până în prezent volumele I–VIII). După 1872 – anul organizării efective a Secțiunii științifice –, s-a acordat o atenție aparte cercetărilor în toate domeniile științifice: de la matematică, fizică și chimie până la medicină, biologie, științe agricole, economice, economice ori juridice. Rezultatele din aceste domenii au fost făcute cunoscute în lucrări de mare amploare: *Flora României*, *Fauna României*, *Pomologia României*, *Ampelografia României*, *Atlasul istorico-geografic al României*, *Monumentele vechiului drept românesc* ș.a. Din 1990, în subordinea **A.R.** au trecut 65 de institute, centre și unități de cercetare fundamentală și avansată (dintre care 32 nou înființate), cu peste 2800 de cercetători. De asemenea, instituția academică orientează și coordonează activitatea a 15 comitete naționale, 58 de comisii și șase colective de lucru. Se lucrează în prezent la o serie de programe prioritare de mare însemnătate națională: *Dicționarul tezaur al limbii române*, *Dicționarul etimologic*, *Dicționarul general al literaturii române*, *Istoria românilor*, *Patrimoniul cultural național*, *Terminologia științelor tehnice*, *Biosferă – Geosferă*, *Cercetări la nivelul celular și molecular al afecțiunilor cu mare răspândire în populația României*, *Protecția mediului ambiant și a resurselor naturale*, proiectele de anvergură ESEN I (care a pregătit strategia de dezvoltare a României), ESEN II și ESEN III (care încearcă, între altele, să adapteze legislația românească la cea a Uniunii Europene), precum și cel referitor la *Societatea informațională*, la care participă toate cele 14 secții și institutele din subordine. În ultimii ani **A.R.** a înscris printre realizările sale notabile și publicarea în ediții de tip „Pléiade” a seriei de „Opere fundamentale” ale scriitorilor români, până în prezent apărând 47 de volume din operele lui Mihai Eminescu, Ion Luca Caragiale, Ion Creangă, Liviu Rebreanu, Octavian Goga, Mateiu I. Caragiale, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Ioan Slavici, G. Bacovia, Ion Heliade-Rădulescu, Marin Preda, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, D. Cantemir, P. Istrati. Rezultatele cercetărilor se regăsesc în cele peste 90 de reviste (dintre care peste 40 editate în limbi străine) ale institutelor academice. Acestora li se adaugă „Analele Academiei Române”, editate fără întreruperi din 1867 și până în prezent, și „Memoriile” celor trei secții, literară, istorică și științifică, cărora, din 1986, li s-au alăturat și „Memoriile Comisiei de Folclor”. Pentru străinătate, au apărut și versiuni prescurtate ale acestora: „Bulletin de la Section historique” (1912–1943, 28 de tomuri), aflat până în 1939 sub conducerea lui Nicolae Iorga, apoi sub cea a lui Nicolae Bănescu; „Bulletin de la Section scientifique” (1912–1948, 30 de tomuri), sub îngrijirea lui Ștefan Hepites (1912–1919), Grigore Antipa (1919–1939) și Traian Săvulescu (1939–1948); „Langue et littérature. Bulletin de la Section littéraire” (1940–1948, 4 tomuri), sub conducerea lui Theodor Capidan și Dumitru Caracostea. Datorită donațiilor, s-au mai editat: „Studii și cercetări” (1919–1944, 28 de tomuri), „Publicațiile Fondului «V. Adamachi»” (1898–1941, 10 tomuri), „Connaissance de la terre et de la pensée roumaine” (1937, 10 tomuri), colecția „Din viața poporului român” (1908–1931, 40 de tomuri), continuată de „Anuarul Arhivei de Folclor” (1932–1945, 8 tomuri).

În 1990 au luat ființă două noi publicații: un anuar al **A.R.** și revista „Academica”. Din 1948, funcționează, sub egidă academică, o editură al cărei rol este de a publica reviste și lucrările membrilor forului academic, precum și cele realizate în cadrul institutelor. Din 1998, activează Fundația Națională pentru Știință și Artă, al cărei scop este încurajarea și stimularea creației originale în toate domeniile culturii, sprijinirea tinerelor talente și protejarea celor consacrate.

În 1867, s-au pus bazele Bibliotecii Academiei Române, ale cărei fonduri au sporit mereu prin donații, achiziții și schimburi cu instituții similare din țară și din străinătate, ea ajungând în prezent să aibă un patrimoniu care însumează circa 90% din titlurile de publicații existente în țară. În subordinea **A.R.** se află și Casa Oamenilor de Știință, inaugurată în 1951, Casa Academiei Române, care adăpostește 38 de institute de cercetare, deschisă oficial la 4 aprilie 2003, cât și administrarea și întreținerea unor case de odihnă și de creație, case memoriale, rezervații naturale etc. (Muzeul de Artă Veche Apuseană „Ing. D. Minovici”, Casa memorială „G. Călinescu”, Casa memorială „Acad. Aurel Avramescu și dr. Maria Avramescu”, Parcul Național Retezat, Palatul Ghica-Căciulați, Casa „Victor Eftimiu” ș.a.).

O latură principală a activității **A.R.** este cea externă, manifestată în principal prin alegerea în forul academic român a numeroase personalități din străinătate, laureați ai Premiului Nobel sau membri ai unor academii sau universități de prestigiu din întreaga lume: Theodor Mommsen, Svante August Arrhenius, Charles Louis Alphonse Laveran, Louis Eugène Félix Néel, Paul Ehrlich, Paul Sabatier, Karl Manne Georg Siegbahn, Jean Baptiste Perrin, Enrico Fermi, Robert Robinson, Arne William Tiselius, Linus Carl Pauling, Aleksandr Mihailovici Prohorov, George Emil Palade, Eugen Coșeriu, Dinu Adameșteanu, Vincenzo Cappelletti, Rosa del Conte, Alain Decaux, Ilya Prigogine, Francis Nevill Mott, Jean-Marie Pierre Lehn, Maurice Druon, Keith Hitchins, Maria Manoliu-Manea, Jean d'Ormesson, Paul H. Stahl, Sorin Stati, Alexandru Șafran, Christian de Duve, Klaus Heitmann, Pierre Messmer, Basarab Nicolesco, Elie Wiesel ș.a. Mulți dintre ei sunt români, prieteni apropiați ai României ori buni cunoscători ai realităților românești. În iunie 2001, a fost ales printre membrii de onoare din străinătate Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea. La rândul lor, numeroși academicieni români au fost aleși în organisme internaționale de prestigiu din Europa, America sau Asia. La extinderea legăturilor externe au contribuit și Școala Română de la Paris și cea de la Roma, înființate în 1920 și puse sub conducerea unor iluștri membri ai instituției academice, Nicolae Iorga și, respectiv, Vasile Pârvan și Ioan Bianu, ca și participarea academicienilor români la manifestări științifice internaționale. În prezent, există acorduri cu peste 40 de instituții științifice din 29 de țări, precum și cu UNESCO, acestora adăugându-li-se Academia Europaea cu sediul la Londra, Academia Europeană de Științe, Litere și Arte cu sediul la Paris. Are, totodată, o prezență deosebit de activă în cadrul Uniunii Academice Internaționale, al cărei membru este din 1929 și în cadrul căreia se realizează proiecte de cercetare în

comun. Este, din 1992, membră în ALLEA, alianță a academiilor naționale de știință și artă din țările europene, iar din 1998 face parte din comitetul ei de conducere. Prin valoarea membrilor ei, prin programele de cercetare inițiate și coordonate, prin larga deschidere internațională, **A.R.** și-a afirmat mereu statutul de cea mai de seamă instituție culturală a țării. În același timp, a rămas un simbol al unității spiritualității naționale, făcând parte, după expresia lui Gr. Tocilescu, „din sufletul neamului românesc” și fiind „a națiunii, precum națiunea găsește într-însa vatra pururea nestinsă a iubirii de neam, a amintirilor scumpe și a nobilelor îmbolduri”. Prin bogata ei activitate creatoare, **A.R.** contribuie substanțial la afirmarea spiritualității naționale, a patrimoniului cultural al poporului român. Din anul 2000, ziua de 4 aprilie a fost declarată Ziua națională a Academiei Române.

Repere bibliografice: *Academia Română. Informațiuni asupra trecutului și membrilor ei*, București, 1903; Ioan Bianu, *Începătorii Academiei Române de la 1866 și 1867*, București, 1922; Dimitrie Gusti, *Ființa și menirea academiilor*, București, 1923; Axente Banciu, *Primele cărămizi la temelie Academiei Române*, Brașov, 1936; *90 de ani de viață academică în țara noastră*, București, 1956; Dan Berindei, *Societatea Academică Română (1867-1918)*, STD, 1966, 6; *Académie Roumaine. 1866-1966. Bref histoire*, București, 1966; *Biblioteca Academiei. 1867-1967. Cartea centenarului*, București, 1968; Dan Berindei, în *Cultura națională română modernă*, București, 1986, 183-325; Ștefan Pascu, *Istoricul Academiei Române. 125 de ani de la înființare. 1866-1991*, București, 1991; Dorina N. Rusu, *Istoria Academiei Române în date (1866-1996)*, București, 1997; Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române. 1866-2003. Dicționar*, București, 2003. *D.N.R.*

ACADEMIA ROMÂNĂ. ANUAR, publicație care apare la București din 1990. Într-un cuvânt introductiv (*Renășterea Academiei Române*), Mihai Drăgănescu, președintele de atunci al instituției academice, anunța reparația, după mulți ani de întrerupere, a acestei publicații, al cărei rost e acela de a tipări documente pentru a consemna „momente de importanță deosebită în istoria nouă a Academiei”. Autorul anticipează și posibilele limite ale unei astfel de inițiative, căreia i s-ar putea obiecta „neuniformitatea prezentării institutelor, publicațiilor, personalităților”. Volumul se deschide cu expunerea conținutului documentelor care legitimează funcționarea forumului academic (decrete, statute, hotărâri). Tot de aici poate fi aflată structura Academiei Române la 31 decembrie 1990, pot fi consultate stenogramele adunărilor generale extraordinare din 22 ianuarie și 2 februarie 1990. Secțiunile următoare vizează unitățile de cercetare științifică ale Academiei (pentru fiecare în parte oferindu-se informații cu privire la adresă, director, director adjunct, secretar științific, colectivul de cercetători și un scurt istoric al instituției), precum și publicațiile, 78 în total, dintre care 24 ale Secției de filologie și literatură. De menționat că această secție are în subordine douăsprezece institute de cercetare: cinci în București, două în Cluj-Napoca și câte unul în Iași, Craiova, Târgu Mureș, Timișoara și Sibiu. *D.B.*

ACADEMICA, revistă de știință, cultură și artă a Academiei Române înființată la 17 august 1990. Cu o apariție lunară, **A.** este condusă de președintele Academiei Române, în calitate de director. După cum se menționează în articolul-program al celui dintâi număr, este „o revistă generală a Academiei, ca for al științei și culturii”, ce se adresează „unui public larg și interesat în mișcarea ideilor românești și universale.” Tot aici se precizează: „O asemenea revistă, distinctă de «Analele Academiei Române», va reflecta într-un mod mult mai operativ viața academică românească. Totodată, vor fi reluate comunicări, rapoarte, discursuri de recepție, referate, documente, stampe, care nu au avut la vremea lor o cuprinzătoare circulație, însă care merită să fie aduse la lumină și la o largă răspândire prin această revistă. Ea nu este numai a membrilor și institutelor Academiei, ci a tuturor intelectualilor români, ca și a celor care sunt interesați în gândirea novatoare românească” (Mihai Drăgănescu, *Gânduri de început*). În aprilie 2002 a apărut primul număr al noii serii, revista căpătând și o nouă înfățișare, „un format și o vestimentație mai apropiate de spiritul academic”. Totodată, se afirmă că revista „nu trebuie să publice numai ceea ce primește de la colaboratorii ei, trebuie să-și construiască o strategie și să propună, spre dezbateră, subiecte fierbinți ale vieții intelectuale”, urmând, pe viitor, „să facă un efort pentru a fi, mai mult decât este acum, o revistă științifică și culturală competitivă, deschisă, incitantă și, pe deasupra, o revistă frumoasă” (Eugen Simion, *Cuvânt înainte*). Sub titlul generic „Cronica academică”, se prezintă, succint, hotărârile adunărilor generale, principalele manifestări științifice ale Academiei, diversele ei acțiuni interne și internaționale și, integral, lista lucrărilor distinse anual cu premii ale Academiei Române. Spații mai ample au fost rezervate prezentării vizitei la Academia Română a președintelui Italiei, Oscar Luigi Scalfaro (5/1998) ori a Sanctității Sale Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului (1-2/1999) sau primirii, la Vatican, a unei importante delegații, în frunte cu Eugen Simion, președintele Academiei Române, de către Papa Ioan Paul al II-lea, cu ocazia înmănării însemnelor de membru de onoare al supremului for de știință și de cultură de la București (1-2/2001). De asemenea, revista a informat prompt și asupra altor momente de seamă ale Academiei Române. Astfel, s-a

publicat *Protocolul încheiat între Academia Română, Ministerul Cercetării și Tehnologiei și Ministerul Educației Naționale privind promovarea activității de educație, de cercetare științifică și de dezvoltare tehnologică* (12/1998), iar sub titlul *Într-o Europă comună academiile sunt aliate*, s-a scris despre alegerea supremului for de știință și de cultură de la București în conducerea ALLEA, alianță a academiilor naționale de știință și artă din țările europene (Maya Simionescu). S-a marcat, prin numere speciale (11/1991, 6-7-8/1996, 6/2001), împlinirea a 125, 130 și, respectiv, a 135 de ani de la înființarea instituției academice române, publicându-se date referitoare la momentele cele mai importante din istoria ei, medalioane ale unor membri titulari, corespondenți și de onoare, ale unor donatori de seamă, momente din activitatea filialelor și a Bibliotecii Academiei Române. În rubrica intitulată „Sub cupola Academiei”, se publică fragmente ample din dările de seamă anuale, precum și din discursurile de recepție ori din prelegerile prezentate de unii dintre oaspeții străini ai Academiei Române. Astfel, în paginile revistei au fost reproduse fragmente din discursurile de recepție ținute de Virgiliu N. Constantinescu, Alexandru Balaban, Marius Sabin Peculea, Mircea Ion Valentin Săndulescu, Dan Berindei (*Generația pașoptistă*, 1-2/2001), Răzvan Theodorescu (*Despre prima modernitate a românilor*, 1-2/2001). În aceeași rubrică sunt prezentate, integral sau fragmentar, discursuri ale unor membri de onoare din străinătate, rostite cu ocazia primirii însemnelor Academiei Române: Maurice Druon (2/1996), Alexandru Șafran (10/1997), Philippe Roberts-Jones (9-10/1998), Pierre Messmer (7/2000), Manuel Lopez Alvar (8-9/2000), Thierry de Montbrial (12/2000), Klaus Heitmann (12/2000) ș. a.; sunt publicate fragmente din discursurile altor personalități din străinătate, oaspeți ai Academiei Române, printre care Tibor Braun, directorul general adjunct al Bibliotecii Academiei Ungare de Științe din Budapesta (1/1995), Christopher Patten, membru al Consiliului Reginei, fost guvernator în Hong Kong (7-8/1998), Antonio Olinto, membru al Academiei Braziliene de Litere (7/2000), Matte Klinge, profesor la Universitatea din Helsinki (1-2/2001), Lydie Polfer, viceprim-ministru, ministrul Afacerilor Externe și Comerțului Exterior, ministru al Funcțiunii Publice și Reformei Administrative al Marelui Ducat Luxemburg (1/2002) ș.a. Revista a

ANUL XII
3 (135)
IANUARIE 2002

Limba singură unește, întărește și definește națiunea
Ion HELIADE RĂDULESCU

ACADEMICA

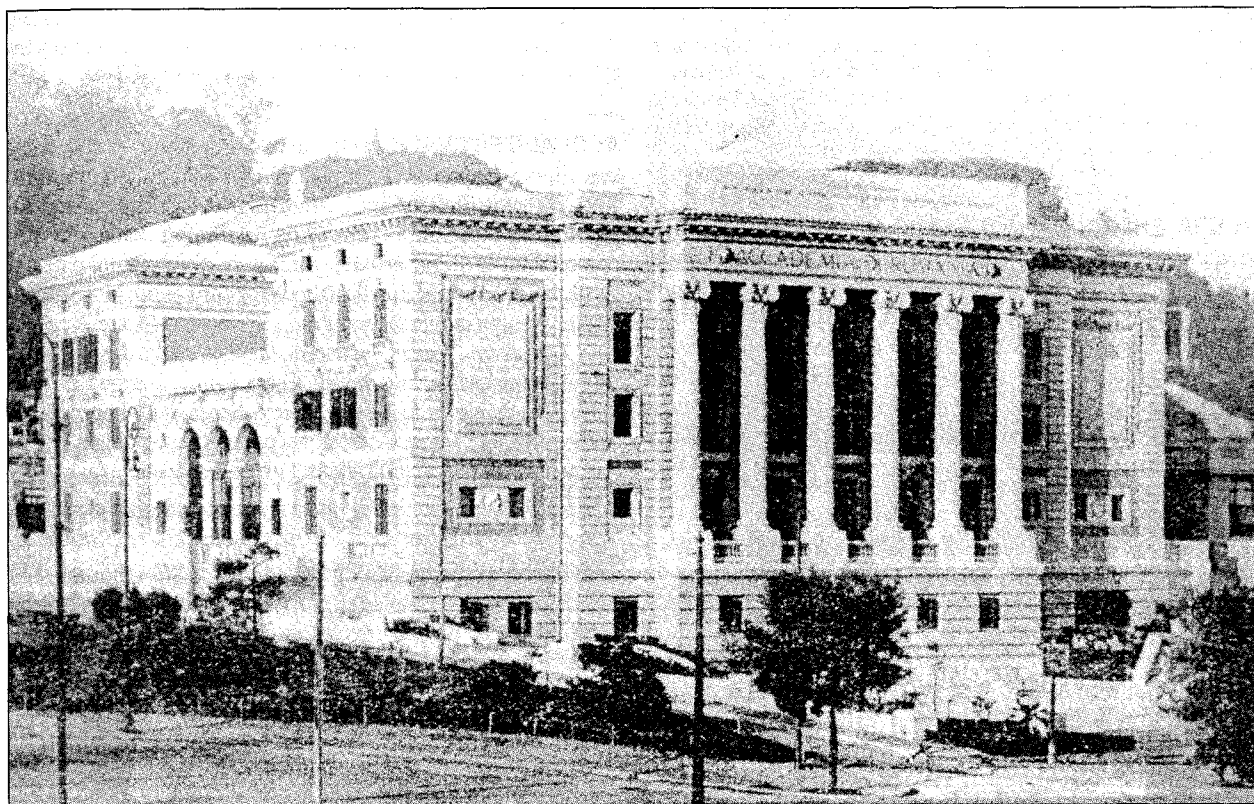
REVISTĂ DE ȘTIINȚĂ, CULTURĂ ȘI ARTĂ

publicat în paginile ei și unele documente strâns legate de istoricul Academiei Române. Între acestea, un loc aparte l-a ocupat discursul rostit de Elena Văcărescu cu ocazia primirii sale ca membru de onoare, o caldă pledoarie pentru modelul de „patriot autentic”, cel care, în concepția sa, „știe să țină cumpăna dreaptă între elementul național și factorul internațional, cu rădăcini adânc înfipte în glia românească și în substanța trecutului” (10/1995). Încă de la apariție, revista și-a făcut o datorie din a omagia pe unii dintre marii înaintași ai culturii și științei românești: Vasile Alecsandri (2/1990), Lucian Blaga (8/1995), Marin Preda (1/1998), Tudor Vianu (3/1998), Petre P. Negulescu (4/1998), Gheorghe I. Brătianu (5/1998), Eugen Bădărău (12/1998), G. Călinescu (7-8/1999), Nicolae Iorga (1-2/2000), Ioan Andreescu (4/2000), Mihai Eminescu (8-9/2000), Constantin Brâncuși (5/2001), Ion Heliade-Rădulescu (3/2002), Ion Luca Caragiale (4/2002), Spiru Haret (7-8/2002), Virgil Vătășianu (1/2002, serie nouă) ș.a. De asemenea, acordă atenție și creației unor iluștri reprezentanți ai culturii universale: Johann Wolfgang Goethe (1-2/1999), Aleksandr Sergheevici Pușkin (7-8/1999), Hans Christian Andersen (1-2/2000), Leonardo da Vinci (1/2002) ș.a. Totodată, sunt marcate momente de seamă ale istoriei naționale, fie prin publicarea unor articole scrise special pentru evenimentele aniversate, fie prin reproducerea, integrală sau parțială, a unor comunicări ținute în Aula Academiei în cadrul unor sesiuni aniversare: 120 de ani de la cucerirea independenței de stat a României (10/1997), 80 de ani de la bătăliile de la Mărăști, Mărășești și Otuz (10/1997), 80 de ani de la Marea Unire (1-2/1998), 150 de ani de la revoluția de la 1848 (7-8/1998), 140 de ani de la Unirea Principatelor (4/1999), 400 de ani de la unirea înfăptuită de Mihai Viteazul (9-10/2001) etc. Numere speciale au fost consacrate lucrărilor unor simpozioane și dezbateri organizate de Academia Română: *Unitatea limbii române și varietățile ei locale* (1/1994), *Academii în tranziție* (7/1995), *NATO* (11/1997), *Politica sau politicile științei în pragul mileniului III* (7-8/1999), *Rolul și locul culturii în programul de dezvoltare a societății românești* (10-11/2000), *Penser l'Europe* (2002) etc. Aceștia li se adaugă un mare număr de articole semnate de membri ai Academiei Române, de cercetători ori de specialiști de seamă, care tratează diverse aspecte ale culturii și științei: *De la filosofie la știința mentalului* (8/1997), *Arta și obiectivul estetic în viziune fenomenologică* (10/1997), *Energia în lume, în Europa, astăzi și mâine* (12/1997), *Matematica și fenomenologia* (3/1998), *Știință și cultură fără frontiere* (4/1998), *Formarea economiei naționale în condițiile presiunii regionale* (5/1998), *Muzica de tradiție bizantină în spațiul spiritual românesc* (7-8/1999), *Ortodoxie și religie* (1-2/2000), *Medicina la sfârșit de secol* (5/2000), *Protecția mediului montan* (8-9/2000), *Descifrarea cărții vieții: structura genomului uman* (6/2001), *Învățarea electronică în societatea cunoașterii și Protecția atmosferei, o prioritate națională și globală* (1/2002, serie nouă) etc. Fidelă obiectivelor inițiale, revista publică în fiecare număr un foarte bogat material ilustrativ, cel mai adesea inedit, reproducând fotografiile, stampe, hărți, fragmente de partituri, facsimile, pentru a face astfel cunoscută cititorilor o parte a patrimoniului Bibliotecii

Academiei Române. Prin conținutul său variat și bogat, prin stilul elevat al articolelor, prin reproducerea unor imagini nu o dată inedite, revista **A.** și-a format un stil propriu, care o singularizează față de alte publicații de profil, conferindu-i un loc bine definit în peisajul publicistic românesc. *D.N.R.*

ACASĂ, publicație apărută la București în intervalul martie-noiembrie 1990, ca „Supliment săptămânal «România liberă»”, secretar de redacție fiind Ștefan Răchită, apoi Ion Perșinaru, Stelian Boșman și Ștefan Ceteras. Într-un posibil articol-program, Anton Uncu adresează un patetic, și deloc ridicol în acel moment, îndemn: „Haideți acasă, oameni buni! Cu toată credința și neuitarea, cu toată durerea și speranța. Acum!” Rubricile obișnuite ale revistei sunt „Dialog cu țara”, „Dialog cu lumea”, „Cultura noastră cea de toate zilele”, „Lumea creștină”, „Divertisment” etc. Versuri religioase semnează Adrian Popescu, proză umoristică — Constantin Vrâncănu, publicistică — Carmen Antohi-Mesaroș, Corneliu Vlad, Corneliu Antim, Ion Pavelescu, Dumitru Stăniloae. Sorin Dumitrescu oferă fragmente de jurnal. Începe publicarea în foileton a studiului lui Al. Mironescu privind *Contribuția științelor experimentale la problema epistemologică*. Numărul 4/1990 găzduiește interviul pe care Boris Buzilă îl ia lui Octavian Ghibu, fiul marelui învățat și patriot Onisifor Ghibu. Tot acum demarează, la rubrica „Onix”, o colecție „de întâmplări strănii [...]”, fictive sau reale, având ca elemente comune deschiderea spre fantastic”. Semnează Valentin Avram, Bogdan Ficeac ș.a. Numărul 5/1990 inaugurează rubrica „Arhiva istorică a «României libere»”, în cadrul căreia pot fi citite, printre altele, câteva documente vizând personalitatea mareșalului Ion Antonescu (*Ion Antonescu în fața istoriei*). Alți colaboratori: Dan Laurențiu, Petre Mihai Băcanu, Marcel Petrișor. *D.B.*

ACCADEMIA DI ROMANIA, instituție fondată în 1920 și care funcționează din 1922 la Roma; este cunoscută și sub numele de Școala Română din Roma. A luat ființă după Unirea din 1918, din necesitățile de dezvoltare spirituală ale României Mari, prin legea nr. 167 din 31 octombrie 1920, sub egida Academiei Române. În ședința sa din 5 noiembrie 1920, Academia l-a recomandat ca director pe arheologul Vasile Pârvan, confirmat în funcție (ca și N. Iorga pentru Școala Română de la Paris) printr-un decret din 24 octombrie 1921. Școala a început să funcționeze din 1922. În ședința Academiei Române din 18 mai 1923, Vasile Pârvan a prezentat un prim raport asupra activității Școlii din Roma în anul școlar 1922-1923. Până în pragul celui de-al doilea război mondial, asemenea rapoarte (semnate de V. Pârvan și, după el, de Ioan Bianu) s-au succedat, uneori anual, cu o frecvență și o seriozitate exemplare, dovedind grija deosebită pe care o acorda Academia Română acestei instituții. În plenum Academiei Române s-a prezentat, discutat și aprobat proiectul arhitectului Petre Antonescu, după care avea să se ridice — „prin cheltuiala Băncii Naționale a României” — construcția actuală din Valle Giulia, pe frontispiciul căreia stă scris *Populus daco-romanus*

hanc sedem in Urbe Aeterna litteris et artibus faciendam curavit și la a cărei inaugurare a participat o delegație a Academiei Române condusă de Dimitrie Gusti (în toamna anului 1932). În doar cinci ani, Vasile Pârvan a reușit să imprime Școlii din Roma o puternică dezvoltare. Programul său a călăuzit pe toți urmașii lui de la conducerea așezământului, până la 1940: G. Mateescu (decedat foarte repede), Em. Panaitescu, Scarlat Lambrino și, în timpul războiului, filologul clujean Sever Pop care, ajutat de arheologul Dinu Adameșteanu, a asigurat o conducere interimară. **A. di R.** a pregătit valoroși specialiști în arheologie, arhitectură, istorie romanică și ecleziastică, istoria artelor, cultură și civilizație europeană, filologie romanică, italianistică și, deopotrivă, în românică, literatură comparată, traduceri reciproce etc. Alături de numeroși istorici și arheologi, arhitecți, istorici de artă și alți oameni de cultură (pictori, muzicieni etc.), aici și-au făcut ucenicia, desfășurând o prodigioasă activitate, criticul și istoricul literar G. Călinescu, italianistul Alexandru Marcu, filologii Claudiu Isopescu, Ștefan Bezdechi, I. I. Russu, George Uscătescu, H. Mihăescu ș.a. Au fost studiate, printre altele, prezența în Italia a lui Vasile Alecsandri sau a lui Duiliu Zamfirescu, precum și contribuția unor italieni la cunoașterea și propășirea României în secolul al XIX-lea: publicistul Giovenale Vegezzi-Ruscalla sau filologul Graziadio Isaia Ascoli (membri de onoare ai Academiei Române încă din 1869 și, respectiv, 1877), ca și raporturile culturale italo-române din timpul Evului Mediu și chiar mai

vechi. Au fost editate două reviste de mare prestigiu științific în perioada interbelică: „Ephemeris Dacoromana. Annuario della Scuola Romana di Roma” (1923-1945, 10 numere) și „Diplomatarium italicum” (1925-1939, 4 volume). După cel de-al doilea război mondial, Academia și-a reluat activitatea (îndeosebi la biblioteca sa), abia din anul 1966, cunoscând o revigorare în perioada 1970-1974, cât a fost director academicianul Alexandru Balaci, și o renaștere, în vechile tradiții, după 1991, când Academia Română a trimis la Roma pe unul dintre vicepreședinții săi, Zoe Dumitrescu-Buşulenga. Din 1992, au avut loc acolo — pe lângă serate muzicale, expoziții de artă sau colocvii culturale — câteva evenimente literare de rezonanță europeană: decernarea Premiului „Unione Latina” (scriitorului spaniol Gonzalo Torrente Ballaster); simpozioanele „Mircea Eliade — azi”, „Emil Cioran și francofonia” etc. Instituția a fost și este frecventată de traducători și profesori de literatură română, precum eminescologul Rosa del Conte, traducătorul Marco Cugno, profesorul Giorgio Caragiani. În prezent, se află, potrivit legii de organizare și funcționare a Academiei Române, în administrarea acesteia. La conducerea sa, cu acordul Academiei Române, s-a aflat, între 1997 și ianuarie 1999, Marian Papahagi. După un scurt interimat al lui Gh. Mândrescu, instituția va fi condusă de Dan Pineta.

Repere bibliografice: AAR, seria a III-a, 1920-1946; „Ephemeris Dacoromana. Annuario della Scuola Romana di Roma”, Roma, 1923-1940, 1945; „Diplomatarium Italicum. Documenti raccolti negli

arhivi italieni", I-IV, Roma, 1925-1939; *Școala Română din Roma. Accademia di Romania. Mostra de la sezione artistica. Inaugurazione della nuova sede*, Roma, 1933; *Școala Română din Roma. Accademia di Romania in Roma. Mostra de la sezione artistica*, Roma, 1942; Al. Marcu, *Douăzeci de ani de activitate a Școlii Române din Roma*, București, [1943]; George Lăzărescu, *Școala Română din Roma*, București, 2002. F.B.

ACERA ROMÂNĂ, revistă literară apărută la București în ziua de 1 aprilie 1875. Redactori sunt Al. G. Drăghicescu și D. Constantinescu. A.r. adăpostește primele producții literare ale celor doi redactori, dintre care ultimul este viitorul scriitor D. Teleor. Aici Al. G. Drăghicescu publică versuri, o nuvelă, *Teroarea nopții în jurul camerei mele*, și două traduceri din V. Hugo: poeziile *Floarea și fluturul* și *Somnoroasa*, iar Teleor tipărește prima sa compunere în versuri, *Magdalena. Poemă în opt cânturi*. F.Z.

ACHIȚEI, Gheorghe (14.II.1931, Dobreni, j. Neamț), estetician și eseist. A urmat liceul la Arad (până în 1951), apoi Școala de Literatură „M. Eminescu” (absolvită în 1954) și Facultatea de Filologie a Universității bucureștene (1954-1959). Și-a luat doctoratul în filologie la Moscova, devenind profesor de estetică la Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu” din București, unde este și rector între 1970 și 1976. A fost redactor la „Contemporanul”, „Tânărul scriitor”, redactor-șef adjunct la „Luceafărul” (1965-1968) și redactor-șef la „Amfiteatru” (1969-1974). A mai colaborat la „Revista de filosofie”, „Gazeta literară”, „Era socialistă”.

Estetician de formație marxistă, A. încearcă, în volumele *Ce se va întâmpla mâine?* (1972) și *Artă și speranță* (1974), abordarea fenomenului artistic contemporan din perspectiva unei gândiri marxiste eliberate de dogmatism. Necesitatea reexaminării conceptelor estetice tradiționale (*techne, ars, mimesis*), în vederea stabilirii „locului și rolului artei în societate”, conduce demersul interogativ, pe urmele lui Freud, Marcuse, Fromm sau Adorno, spre cele mai importante probleme ale relației dintre artă și societatea industrială: problema kitsch-ului, politizarea mesajului estetic, raportul dintre normal și patologic în artă, rolul pieței în impunerea valorii estetice. Problematika socialului în artă, definitorie pentru sfera de interes a autorului, este rezolvată, în sensul ideologiei marxiste, prin afirmarea rolului primordial al „angajării” și „militantismului”. Volumul *Frumosul dincolo de artă* (1988) este un manual de estetică în care sunt reluate și adâncite atât noțiunile estetice clasice, cât și, îndeosebi, problema graniței dintre artă și non-artă, ca și „situațiile estetice extra-artistice” (artizanatul, vestimentația, designul).

SCRIERI: *Problema categoriilor estetice*, București, 1968; *Frumosul și valoarea estetică*, București, 1968; *Ce se va întâmpla mâine?*, București, 1972; *Artă și speranță*, București, 1974; *Audiovizual și diaporama* (în colaborare), coordonator Eugen Iarovic, București, 1983; *Frumosul dincolo de artă*, București, 1988.

Repere bibliografice: Marian Popa, Gh. Achiței, „Ce se va întâmpla mâine?”, AFT, 1973, 8; Victor Ernest Mașek, „Ce se va întâmpla mâine?”,

„Revista de filosofie”, 1973, 6; Gr. Smeu, Gh. Achiței, „Artă și speranță”, RL, 1975, 47; Gr. Popa, „Artă și speranță”, VR, 1976, 8; Gr. Smeu, *Dincolo de artă*, RL, 1989, 20; *Dicț. scriit. rom.*, I, 6-7; Popa, *Ist. lit.*, II, 1165. L.H.

ACOLADE ESTIVALE, săptămânal editat de societatea „Acolade literare”, apărut la București în intervalul iunie-octombrie 1991. Director: Stelian Cincă. Singurul material literar demn de parcurs îl reprezintă amintirile lui Ștefan Baciu despre personalitățile literar-artistice românești din deceniul patru al secolului al XX-lea. Titlurile articolelor sunt expresive prin ele însele: *Vremuri burghezo-moșierești*, „Absurd” la Tănase, *Perahim, Ionel Teodoreanu, Humor, humorști, Jul* (este vorba despre umorul lui Iulius Lazăr), *Epigramiști, Cosco, Omul* (George Ciprian), *Radu Beligan, Neagu Rădulescu, Marcel Breslika* (despre Marcel Breslașu) și *N.D. Cocea*. De reținut și pamfletul semnat de Eugen Barbu, intitulat *Franzeluță*, vizând un personaj ale cărui inițiale sunt C. V. T. D.B.

ÁCS Károly (1824, Kisbáncsháza, Ungaria – 1894, Budapesta), traducător ungar. Face studii juridice la Kecskemét și Pesta, organizând, în timpul revoluției de la 1848, o formație de gardiști naționali. După depunerea armelor la Șiria, a fost închis și, în 1852, condamnat la moarte pentru activitate revoluționară, pedeapsa capitală fiindu-i apoi comutată în șase ani de închisoare. În temniță, a învățat mai multe limbi, între care și româna. A întocmit apoi lucrări de gramatică, precum și un manual de conversație maghiar-german-român-ceh-sârb. La îndemnul lui Jókai Mór, a publicat în 1857, în gazeta „Magyar Sajtó”, articolul *Román népköltészet* [*Poezie populară românească*], prima și o vreme unica sursă de informație pentru maghiari asupra poeziei populare românești. În acest articol, s-a bizuit pe lucrările lui Wilhelm von Kotzebue, care publicase în limba germană scrieri elogioase despre V. Alecsandri și despre balada populară românească. Între 1857 și 1871, Á. a colaborat cu traduceri din poezia populară română la diferite periodice („Magyar Sajtó”, „Vasárnapi Újság”, „Szépirodalmi közlöny”, „Kalauz”, „Növilag”, „Napkelet”, „A Hon”, „Igazmondó”), traduceri pe care ulterior le-a adunat în două broșuri: *Virágok a román (oláh) népköltészet mezejéről* [*Flori alese din câmpia poeziei populare românești*] (1858) și *Még három román népballada* [*Încă trei balade populare românești*] (1871). Poeziile traduse făceau parte (cu puține excepții) din colecția lui V. Alecsandri. Sunt prezentate astfel, pentru prima oară, cititorilor maghiari, alături de câteva cântece lirice, baladele *Soarele și Luna, Mănăstirea Argeșului, Român Gruie Grozovanul, Blăstemul, Constantin Brâncovanul, Toma Alimos, Ștefăniță-Vodă, Năluca, Codreanul, Șoimul și floarea fragului*. De atunci au apărut alte traduceri, mai reușite, ale acestor balade, dar meritul lui Á. în ce privește prioritatea este incontestabil. A manifestat interes și față de literatura română cultă; pe lângă traducerea poemului *Marioara Florioara* de V. Alecsandri (publicat în broșura din 1858), a pregătit manuscrisul unei antologii de transpuneri din literatura română, pe care a trimis-o în 1865 preotului reformat din București Koós Ferenc, rugându-l să i-o înmâneze lui Al. I. Cuza. Traducerile, ajunse la Dimitrie

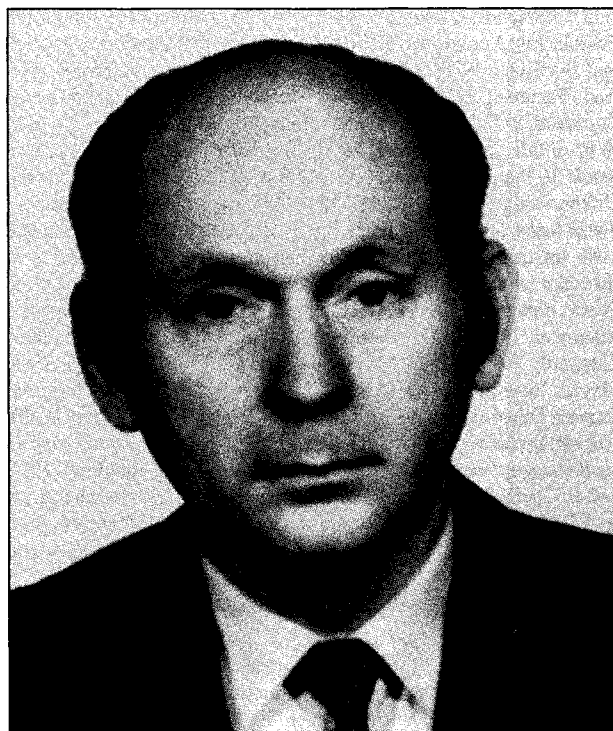
Bolinteanu, s-au pierdut după moartea acestuia. Contribuția lui **Ă.** a rămas multă vreme uitată.

SCRIERI: *Virágok a román (oláh) nepkölteszet mezejéről* [Flori alese din câmpia poeziei populare românești], Pesta, 1858; *Még három román népballada* [Încă trei balade populare românești], Pesta, 1871.

Repere bibliografice: At. M. Marienescu, *Realizări în domeniul raporturilor literare româno-maghiare*, GT, 1858, 1; Todor, *Confluente*, 344-348. O.K.

ACSAN, Ion (7.II.1932, București), poet, prozator, eseist, traducător și editor. Tatăl, Mihail Acsan, mic negustor până în 1945, a fost deportat în URSS, într-o mină de cărbuni din Donbass; pentru a-și susține familia, mama (n. Sütő) se angajează muncitoare într-o fabrică de încălțăminte. După desființarea Liceului „Sfântul Iosif” (1948), **A.** a absolvit Liceul Clasic Mixt (1951), urmând apoi cursurile Facultății de Filologie din București, secția limbi clasice (1951-1955), concomitent cu cele ale Școlii de Literatură „Mihai Eminescu” (1953-1955). După câteva luni petrecute în redacția de scenarii a Centrului de Producție Cinematografică București (1955), s-a transferat la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (ulterior, Editura pentru Literatură), unde a fost succesiv redactor la secția de poezie (1956-1962) și la „Biblioteca pentru toți” (1962-1963). Din 1970 a fost lector principal la Editura Albatros, secția de proză-poezie. A colaborat la „Ateneu”, „Familia”, „Secolul 20”, „România literară”, „Viața românească”, „Orizont”, „Tribuna” ș.a. A debutat în „Tânărul scriitor” (1953) cu câteva poezii reproduse și de „Almanahul tinerilor scriitori”. Debutul în volum a avut loc în colecția „Luceafărul” (1962), cu *Primăvară cosmică*, prefața fiind semnată de Eusebiu Camilar. Debutantul se emancipează uneori de sub influența clișeelelor convenționale ale vremii, prin binefăcătoarea influență a lui Ion Pillat (*La derdeluş – poeme într-un vers*), Al. A. Philippide, Tudor Arghezi ș.a. Poemele ulterioare, apărute în diverse reviste și culegeri colective, n-au mai fost reunite într-un nou volum. Autorul s-a simțit atras spre proza pentru copiii de vârstă școlară, tipărintd câteva prelucrări ale unor basme orientale și precolumbiene: *Viteazul Jumătate* (1966), *Coliba din junglă* (1966), *Povești nemuritoare* (1968), *Vrăjitorii faraonilor* (1995). Dar a abordat și subiecte originale în *Povestirile unui soarece de bibliotecă* (1985) și *Porumbelii Semiramidei* (1988), în care narează isprăvile vesele sau triste ale unui „școlar din anticul Tomis, povestite de el însuși”. Eseurile din *Constelația corifeilor* (1984) familiarizează cititorii cu viața și destinul literar al unor mari poeți legendari: Homer, Arhiloh, Sappho, Simonides, Empedocle ș.a.

Partea cea mai cuprinzătoare a scrisului lui **A.** o reprezintă traducerea, care i-au permis să-și valorifice atât cunoștințele din domeniul limbilor clasice și moderne, cât și experiența editorială. A tradus pentru prima oară în România *Imnurile* atribuite lui Homer și Orfeu, precum și *Argonauticele* lui Apollonios din Rhodos, epopee apărută parțial în 1976 și integral în 1992. Hexametru greco-latin din *Imnuri* a fost echivalat cu macedonskianul vers de 17 silabe fără rimă, iar în epopee proza alternează cu pasaje versificate. Din literatura

latină, **A.** s-a oprit asupra unor tragedii ale lui Seneca (*Medeea* și *Octavia*) și asupra câtorva episoade horatiene (Horațiu, *Opera omnia*, II, 1980). A alcătuit și antologii tematice sau cu caracter de sinteză: *Legende mitologice din opera poezilor greci și latini* (1972), *Prometeu – erou al literaturii universale* (1977) și *Orfeu și Euridice în literatura universală* (1981). Din literatura Orientului antic, **A.** a optat pentru cântecele și imnurile egiptene și pentru lirica de dragoste din vremea lui Ramses al II-lea, traduse și ele pentru prima oară în românește (*Poezia Egiptului faraonic*, 1974).

SCRIERI: *Primăvară cosmică*, pref. Eusebiu Camilar, București, 1962; *Viteazul Jumătate*, București, 1966; *Povești nemuritoare*, București, 1968; *Constelația corifeilor* (Orfeu-Amfion-Homer-Arhiloh-Sappho-Simonides-Empedocle), București, 1984; *Povestirile unui soarece de bibliotecă*, București, 1985; *Porumbelii Semiramidei* (Isprăvile unui școlar din anticul Tomis, povestite de el însuși), București, 1988; *Vrăjitorii faraonilor*, București, 1995; *50 de ani de traduceri din literaturile de limbă germană în limba română și din literatura română în limba germană. 1945-1995*, București, 1996; *Eros, regele dezământului în tâlmăcirii necenzurate și inedite din literatura greco-latină*, București, 1998. **Traduceri:** Veress Zoltán, *Doi cocoși aventuroși. Un berbec zezec. Năzdrăvanul Martinică*, București, 1965 (în colaborare cu Ioanichie Olteanu); Terențiu, Seneca, *Teatru*, pref. Eugen Cisek, București, 1966 (în colaborare cu N. Teică); Kis Péter, *Cristina colindă lumea*, București, 1967 (în colaborare cu Petre Bokor); *Din lirica japoneză*, pref. Vasile Nicolescu, București, 1970 (în colaborare cu Dan Constantinescu); Homer, *Imnuri. Războiul soarecilor cu broaștele. Poeme apocrife*, pref. trad., București, 1971; ed. bilingvă, pref. trad., București, 1998; Orfeu, *Imnuri*, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, București, 1972; *Legende mitologice din opera poezilor greci și latini*, pref. trad., București, 1972; Seneca, *Medeea*, București, 1973; Goethe, *Poezii*, pref. trad., București, 1974; *Poezia Egiptului faraonic*,

pref. Constantin Daniel, București, 1974 (în colaborare cu Ion Larian Postolache); Apollonios din Rhodos, *Argonauticele (Epopeea Argonautilor)*, București, 1976; ed. (*Peripețiile corăbiei Argo. Argonauticele*), pref. trad., București, 1992; *Faraonul Keops și vrăjitorii*, pref. Constantin Daniel, București, 1977 (în colaborare cu Constantin Daniel); *Prometeu – erou al literaturii universale*, pref. trad., București, 1977; Horațiu, *Opera omnia*, II, București, 1980 (în colaborare); *Tăblițele de argilă. Scrieri din Orientul antic*, București, 1981 (în colaborare cu Constantin Daniel); *Tanka-haiku. Antologie de poezie clasică japoneză*, pref. trad., București, 1981 (în colaborare cu Dan Constantinescu); *Orfeu și Euridice în literatura universală*, introd. trad., București, 1981; Hesiod, *Orfeu, Poeme*, pref. trad., București, 1987; *Țara cireșilor în floare. Poezia Japoniei*, București, 1995 (în colaborare cu Dan Constantinescu și Ioanichie Olteanu); Victor Hugo, *Pedepsele*, pref. Ion Bălu, București, 1996; Flavius Josephus, *Istoria războiului iudeilor împotriva romanilor*, pref. Răzvan Theodorescu, București, 1997 (în colaborare cu Gheneli Wolf), *Antichități iudaice*, vol. I: *Cărțile I-X. De la facerea lumii până la captivitatea babiloniană*, pref. Răzvan Theodorescu, București, 1999, vol. II: *Cărțile XI-XX. De la refacerea Templului până la răscoala împotriva lui Nero*, București, 2001; Philon din Alexandria, *Viața lui Moise*, pref. Alexandru Barnea, București, 2003; *Poeme mistice ale Antichității*, București, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Balotă, *Homerice*, RL, 1971, 48; Veronica Porumbacu, *Immurile lui Orfeu*, CRC, 1973, 13; Dan Grigorescu, *Prometeu*, CNT, 1977, 26; Nicolae Balotă, *Avatarurile lui Prometeu*, RL, 1977, 33; Marcel Petrișor, *Vitralii*, București, 1978, 99-101; Gelu Ionescu, *Orizontul traducerii*, București, 1981, 56-60; Darie Novăceanu, *Ion Acsan, Dan Constantinescu, „Antologie de poezie clasică japoneză”* RL, 1982, 11; *Dict. scriit. rom.*, I, 7-9; Dieter Paul Fuhrmann, *Goethe 250. Orfism și hermetism*, RL, 1999, 37. I.D.

ACSINTEANU, George (13.VII.1905, Frumușica, azi Axintele, j. Ialomița – 14.XII.1987, București), prozator. Fiu al Elenei și al lui Constantin Acșinteanu, dulgher, **A.** a urmat școala primară în satul natal, iar liceul la București, Călărăși, Odorhei. O vreme învățător, își completează apoi studiile urmând cursurile Facultăților de Drept și de Litere din București și din Cernăuți. Între 1928 și 1930 a fost secretar și bibliotecar al Institutului de Literatură condus de Mihail Dragomirescu. Câtva timp a lucrat ca redactor la Radio București și ca inspector al Fundațiilor Regale. După război a fost consilier juridic la Tulcea și la Cernavodă. În 1925 **A.** debutează cu versuri în revista „Cultura poporului” (Cluj). În același an publică în „Voința Ialomiței”, „Dreptul Ialomiței”, „Marea Neagră”, „Gloria Dobrogei”. A semnat și Acs, G. Acs, Acșint, George Pandurul, George Axinteanu-Panduri. A colaborat cu proză, versuri, publicistică socială și culturală la „Ritmul vremii”, „Falanga literară și artistică”, „Familia”, „Universul literar”, „Cuvântul”, „Revista scriitorilor și scriitorilor români”, „Convorbiri literare”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Sfarmă-Piatră”, „Basarabia” ș.a. În 1941 a fost director al revistei „Pan”.

Debutează editorial în 1930 cu romanul *Piatra neagră*, ce purta o scurtă recomandare semnată de Liviu Rebreanu. Lipsindu-i unitatea structurală, romanul pare mai degrabă o culegere de povestiri al căror protagonist este Ion Tudor – un alter ego al autorului, chiar dacă acesta menționa că volumul n-ar conține nimic autobiografic. Evoluția personajului este

urmărită din anul 1918, când copilul de 11 ani munea pe moșia unui arendaș. Ajutat de învățătoarea satului – acea „mucenică” născută doar pentru a aduce învățătură oamenilor, model caracteristic într-una din etapele literaturii române –, ajunge el însuși învățător în satul lui. Drumul lui Ion Tudor continuă la București, unde devine corector de ziar, prilej pentru autor de a critica viața fără perspective a intelectualilor tineri de la oraș. Adevărata vocație a personajului este imaginată a se împlini într-o valoroasă operă de dramaturg. Consistența analizei psihologice lipsește din roman, autorul limitându-se la o prezentare reportericească a evenimentelor. Cele două personaje a căror încărcătură sufletească este mai bine conturată sunt Ion Tudor și Gheorghe nebunul, primul fiind, de altfel, introdus și în următorul roman al lui **A.**, *Convoiul flămânzilor* (1935). Apărut în același an cu romanul *Huliganii* de Mircea Eliade, *Convoiul flămânzilor* încearcă abordarea aceleiași teme – destinul tinerei intelectualități văduvite de șansa împlinirii, însă nu reușește să atingă profunzimea dezbaterilor filosofice și să deschidă unghiurile multiple din care este privită condiția tânărului intelectual în *Huliganii*. Schimbările de situație, rapide, neașteptate, mai puțin plauzibile, servind tezei potrivit căreia binele învinge întotdeauna răul, apar mereu în roman, contribuind la diminuarea veridicității și derulării firești a evenimentelor. Concepția didactică este prezentă până și în câteva titluri de capitole: *Reînviere*, *A răsărit luceafărul de dimineață*, *Se prind din nou rădăcinile*, *A răsărit noul soare*. Cu toate acestea, prezentarea vieții studențești din capitala României anilor '30 are și unele accente de

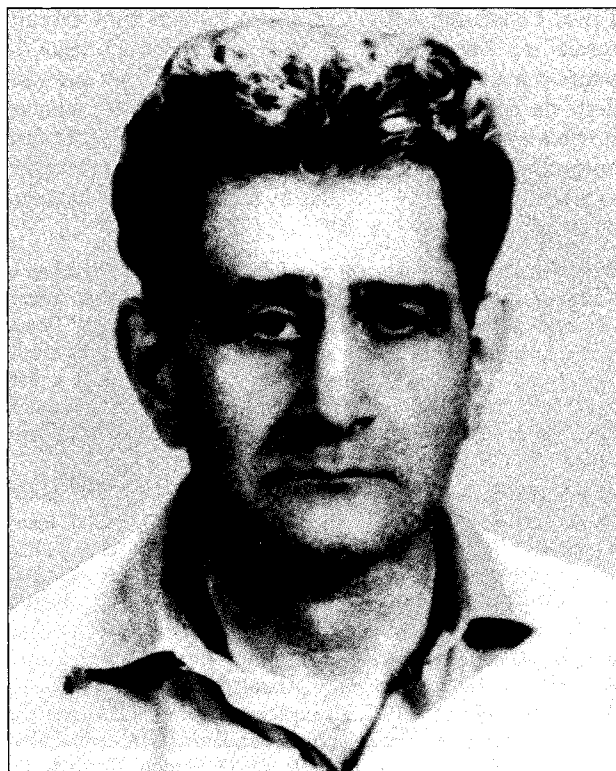
autenticitate, introducându-l pe cititor în atmosfera specifică perioadei. **A.** a mai publicat culegeri de povestiri pentru copii, în care se îmbină tenta moralizatoare cu elemente de fabulos inspirate de folclor. Câteva reportaje de război consemnează faptele unei escadrile sanitare alcătuite din femei, a cărei misiune era de a transporta răniții grav de pe front. *Escadrila albă* (1937) a stat la baza unui scenariu de film, realizat de cineștii italieni în colaborare cu cei români.

SCRIERI: *Piatra neagră*, pref. Liviu Rebreanu, București, 1930; *Povestiri pentru îngerii pământului*, București, 1932; *Convoiul flămânzilor*, București, 1935; *Prințul Bărăganului*, București, 1935; *Copilul norilor*, București, 1936; *Escadrila albă*, București, 1937; *Herculanele au răsărit din legendă*, Sibiu, 1939; *Biruitorii, oameni cu suflet de zei*, București, 1941; *Rex Poeta Cotis*, pref. A. Rădulescu, Milano, 1978; *Piatra neagră. Convoiul flămânzilor*, îngr. Ion Nistor, pref. Al. Piru, București, 1990.

Repere bibliografice: Lucian Boz, „*Piatra neagră*”, RP, 1931, 3897; Pompiliu Constantinescu, „*Piatra neagră*”, VRA, 1931, 164; Perpessicius, *Opere*, IV, 341-345, XII, 431-432; b., *Cu d. George Acsinteanu despre „Convoiul flămânzilor”*, FCL, 1935, 1214; Nicolae Roșu, *Doi romancieri: T. C. Stan și George Acsinteanu*, CL, 1935, 3-5; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 881; Nicolae Scurtu, *Un prozator*, RL, 1988, 1; *Dicț. scriit. rom.*, I, 9-10; *George Acsinteanu*, RRI, I, 1-3; *George Acsinteanu*, DCS, 82. O.I.

ACTERIAN, Arșavir (18.IX.1907, Constanța – 17.IX.1997, București), publicist și memorialist. Tatăl lui **A.**, Aram Acterian, contabil la un magazin de manufactură, se lansase în comerțul cu cereale. Mama, Haiganuş (n. Benlian), venise în Dobrogea din Kayseri, localitate din Turcia. **A.** urmează Școala Evanghelică din orașul natal, după care este înmatriculat, ca și fratele său mai mare, Haig, la Liceul „Spiru Haret” din București. Dându-și bacalaureatul în 1929, se înscrie la Facultatea de Drept. Și-a luat licența în octombrie 1933, iar după absolvire, fire nepractică, a avut îndeletniciri modeste – secretar de avocat, redactor la „Enciclopedia română”, referent la Oficiul de Studii al Ministerului de Finanțe. Luat de val, privește cu simpatie mișcarea legionară, fără să se implice, el fiind un adept al lui Gandhi. Vor veni, odată cu războiul, ani grei pentru **A.**: dispariția pe front a lui Haig, mai târziu maladia și sfârșitul surorii lor, Jeni (căreia **A.** avea să-i publice, în 1991, *Jurnalul unei ființe grele de mulțumit*). Între 1946 și 1949, lucrează la un anticariat deschis împreună cu C. A. Donescu. Pentru „complot împotriva ordinii publice”, va fi întemnițat între anii 1949 și 1953 și 1959 și 1964. În intervalul dintre cele două detenții își câștigă existența ca ajutor de mozaicar, librar și anticar, statistician și documentarist la Centrul de Hematologie din București.

A debutat, încă de pe băncile școlii, în 1928, la „Vlăstarul”, colaborând, în continuare, la foarte multe publicații. A mai semnat cu pseudonimele Ahașverus, Alexandru Argeșiu, Alexandru Cârjeu, Arșavir Emin, Dumitru Georgescu, A. Gheorghe, Aristide Manu, N. Ar. Manu, Al. Manu, A. N. Suitariu, Ulysse, Alex. Vasia, Gheorghe Zamfir. După revenirea în presă, a publicat îndeosebi amintiri. Abia în 1992 îi apar primele cărți, *Jurnalul unui pseudo-filosof și Privilegiați și năpăstuiți*, urmate de

Cum am devenit creștin (1994), *Jurnal în căutarea lui Dumnezeu* (1994), *Despre mirare* (1996), *Portrete și trei amintiri de pușcăriaș* (1996). Tot în 1992 i s-a decernat un premiu al Uniunii Scriitorilor.

Formula care i se potrivește lui **A.** este aceea a jurnalului. Trăite autentic, și nu mimate livresc, neliniștile sale de „pseudo-filosof” frământat de dileme privesc moartea, absolutul, existența lui Dumnezeu. Într-o lume pecetluită de „veșnica taină”, omul, „finit” în alcătuirea lui, nu poate decât să băjbăie printre atâtea lucruri „insondabile și minunate”. Tot ce obține el este un „sens împăienjenit”. Sondând cu încăpățănare insondabilul, vânătorul de năluci, care nu-și pierde simțul relativității, scapă de anxietăți și printr-un surâs nastratinesc, prin (auto)ironie, dar mai ales prin replierea în credință. Dacă filosofarea se pierde în prelungi băjbări printre indescifrabile noime, credința incendiază orizontul mării cu luminoase viziuni: „Orice miracol e cu putință, într-o lume creată din miracol, lume care nu există decât prin miracol.” Citită astfel, existența (re)capătă un sens, încetând să mai apară ca o farsă (eventual tragică) și ieșind, preț de o iluminare, de sub robia deșertăciunii. Impalpabilul deșteaptă poetice fioruri: „totul e minime.” Este, în infinitul tainei, destăinuirea care pe **A.**, ca „(pseudo)filosof”, îl axează. Cu timpul, memorialistul, fără a pierde plăcerea de a filosofa, se obișnuiește să ia lucrurile așa cum sunt, fie că e vorba de suferință, de dificultățile solitudinii sau de trecerea în neființă. Un relief de o cuceritoare expresivitate capătă textul în secvențele de portretistică. Prietenii (Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Emil Botta, Petre

Țuța, Constantin Noica), ca și alți scriitori sunt evocați, cordial sau afectuos-ironic, în instantanee vii, cu o tentă de pitoresc. În comentariile de artă, **A.** are opinii de om care gândește de multe ori în răspăr cu opiniile îndeobște admise. Privirea lui e clară (și dornică de claritate), ascuțită și, în afara oricărei ostentații, nonconformistă. Când nu pricepe ceva, nu se sfiește s-o spună neted. E, în felul lui, un comentator incomod.

SCRIERI: *Jurnalul unui pseudo-filosof*, București, 1992; *Privilegiați și năpăstuiți*, pref. Mircea Zăciu, Iași, 1992; *Cum am devenit creștin*, București, 1994; *Jurnal în căutarea lui Dumnezeu*, Iași, 1994; *Despre mirare*, București, 1996; *Portrete și trei amintiri de pușcăriaș*, București, 1996; *Neliniștile lui Nastratin. Pagini de jurnal (1967-1982)*, îngr. și pref. Florin Faifer, Iași, 2000; *Amintiri despre Nicolae Steinhardt*, Cluj-Napoca, 2002; *Cioran, Eliade, Ionesco*, îngr. Fabian Anton, pref. Mihai Șora, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Ioana Bot, *A citi, a trăi, a scrie*, TR, 1992, 46-47; Cornel Ungureanu, *Arșavir și alți bătrâni de ispravă*, O, 1993, 6; Ioana Părvulescu, *Un neobișnuit „om obișnuit”*, RL, 1994, 38; Dan C. Mihăilescu, *Îmbălânzirea memoriei*, „22”, 1996, 19; Octavian Soviany, *Iarăși frații Acterian*, CNT, 1996, 19; Z. Ornea, *Ultimul prieten al lui Cioran și Eugen Ionescu*, RL, 1996, 34; Mircea Zăciu, *Scrisori nimănui*, Oradea, 1996, 121-126; Alexandru Paleologu, *„Arșavir era cel mai bun dintre noi. Asta înseamnă și cel mai inteligent”*, „Ararat”, 1997, 8; Barbu Brezianu, *Arșavir în amintiri*, LCF, 1997, 33; Eugenia Vodă, *Misterul Arșavir*, RL, 1997, 39; George, *Reveniri*, 216-220; Ornea, *Portrete*, 281-286; *Arșavir Acterian*, DCS, 138; Faifer, *Faldurile*, 48-57; Simion, *Ficțiunea*, III, 287-292.

F.F.

ACTERIAN, Haig (5.III.1904, Constanța — 8.VIII.1943, Krimskaiia-Crimea), poet și eseist. Părinții lui erau Haiganuș (n. Benlian) și Aram Acterian. Urmează școala primară și apoi, din toamna lui 1915, Liceul „Mircea cel Bătrân” în orașul natal. În 1917 este înscris la Liceul „Spiru Haret” din București, iar în 1923 devine student la Facultatea de Filosofie. Urmează în paralel, din 1924, și Conservatorul de Artă Dramatică, ale cărui cursuri le absolveste în 1927, fiind angajat în Compania Bulandra. Îl atrăgea actoria, dar și mai mult direcția de scenă. În 1929 pleacă la studii, la Viena și Berlin. Se împrietenește cu Gordon Craig și între cei doi se poartă o corespondență bogată privind concepția lor despre arta dramatică. Se cunosc și scrisorile din aceeași perioadă (1934-1935), schimbate de **A.** cu Marietta Sadova, soția sa. În 1940, după venirea la putere a legionarilor, **A.** este numit director la Teatrul Național din București, pornind la drum cu gânduri mari (între altele, inițiază Muzeul Teatrului). La începutul anului 1941 este arestat, judecat și condamnat de Tribunalul Militar la 12 ani închisoare corecțională. În pușcăria din Lugoj rămâne doi ani, timp în care redactează o monografie despre Molière. Trimis pe front, își pierde viața în timpul unui bombardament.

A debutat, cum o va face și fratele său, Arșavir, la revista școlară „Vlăstarul” (1925), unde figura printre redactori. Vor urma alte colaborări, la „Revista universitară”, în timpul studenției, apoi la „Est-West”, „Sinteza”, „Săptămâna literară”, „Vremea”, „Ultima oră”, „Floarea de foc”, „Reporter”, „Ararat”,

„Revista Fundațiilor Regale”, „Ani”, „Idea românească”, „Buna Vestire”, „Rânduiala”, „Cuvântul”, „Universul literar” ș.a. Proză, note de drum, scrisori aveau să-i apară, după multă trecere de vreme, prin grija lui Arșavir Acterian, în „Steaua”, „Studii și cercetări de istoria artei”, „Apostrof”, „Litere, arte, idei”, „Echidistance”. În afara câtorva articole (despre muzică, artele plastice, literatură), **A.** manifestă la început o înclinare pentru poezie. Volumul *Agonia* (1929), ca și placheta *Urmare* (1936) sunt semnate cu pseudonimul Mihail. Este o poezie de atmosferă mistică, înstelată de o simbolistică pur creștină. Între fervoarea credinței și îndoiala crispantă, între chemarea iubirii și semnele premonitiei ale morții, se consumă trăirile unui spirit mereu supus tensiunilor divergente, căutându-și izbăvirea în smerenia rugăciunii, în reculegerea pioasă, într-un ritual ce se confundă cu invocarea, cât anxioasă, cât elegiacă, a divinității. În aceeași formă de expresionism liric, dar excesiv complicată, poemele din *Urmare* intonează, în modulări liturgice, „psalmi cântând a moarte” și „a rea vestire”. Transpuși într-un discurs eliptic și cam uscat, psalmii lui Mihail exprimă efortul orgolioasă a unui băntuit și, nu mai puțin, a unui avid de a se proiecta pe sine în metafizic. În contrabalans, pastelurile sunt calme, contemplative, fără contorsiuni agonice. Dominanta eseisticii lui **A.** o reprezintă teatrul. Pariul teoreticianului, care se lasă uneori pradă unei beții a conceptelor, este acela de a desluși înțelesurile ținând de „gestul spiritual al artei”, care se dovedește în esență o „răstălmăcire a gândului naturei”. În interviuri și în articole, își mărturisește preferința pentru „teatrul creator” și, legat de aceasta, pentru „teatrul sintetic”, blamând „elucubrațiile” avangardei, la fel ca și drama

burgheză, străină de „simbol”. A făcut și critică dramatică, de asemenea, „critica criticii dramatice”, mereu cu un filon teoretic, prezent și în contribuțiile de istoria teatrului. O broșură poartă titlul *După un veac de teatru românesc* (1937), o alta, *Organizarea teatrului* (1938). Un portretist remarcabil, evitând pitorescul și anecdoticul de colportaj, se arată **A.** în medalioanele de regizori și de actori. Prieten cu Gordon Craig, încearcă să-i prezinte gândirea regizorală în broșura *Gordon Craig și ideea în teatru* (1936). Oprindu-se asupra controversatului termen de „supramarionetă”, exegetul nu înțelege prin el „actorul-păpușă”, ci un interpret de superperformanță. Craig răspunde printr-un gest cordial, scriind un „cuvânt înainte” la cartea cea mai importantă a lui **A.**, *Pretexte pentru o dramaturgie românească* (1936). Dramaturgul este îndrumat spre modelul clasic, care e bine să-și tragă sevele din substanța legendelor, a credințelor populare; un alt izvor ar fi ortodoxia. În *Limitele artei* (1939), **A.** se aventurează pe tărâmul esteticii idealiste. E un pact febril cu irationalismul, de unde și limbajul abscons. Dacă arta este „deformarea lumii fizice prin duh”, a plâsmui înseamnă a prilejui „o logodnă între natural și supranatural”. Studiul său *Shakespeare* (1938) este prima monografie consacrată, la noi, dramaturgului englez. Traducerea fragmentelor incluse în argumentație îi aparține eseistului (care a tălmăcit, în întregime, *Furtuna*, rămasă în manuscris). Polemic până la trufie cu „critica shakespeareană”, pretențios și alambicat câteodată, acut însă în multe dintre observațiile lui, **A.**, acest excesiv cu gustul insolitului, își probează și în *Shakespeare* posibilitățile de reflecție modernă asupra teatrului.

SCRIERI: *Agonia*, Craiova, 1929; *Urmare*, [București], 1936; *Gordon Craig și ideea în teatru*, București, 1936; *Pretexte pentru o dramaturgie românească*, pref. Edward Gordon Craig, București, 1936; *După un veac de teatru românesc*, București, 1937; *Organizarea teatrului*, București, 1938; *Shakespeare*, București, 1938; ed. 2, introd. Marian Popescu, București, 1995; *Limitele artei*, București, 1939; *Dragoste și viață în lumea teatrului*, îngr. și pref. Arșavir Acterian, București, 1994; *Cealaltă parte a vieții noastre*, îngr. Arșavir Acterian, introd. Florin Faifer, Iași, 1994; *Molière*, biobibliografie Florin Faifer, București, 1995; *Poeme*, pref. Dan C. Mihăilescu, București, 1996; *Scrieri despre teatru*, tr. Irina Dimiu, îngr. și pref. Claudia Dimiu, București, 1998.

Repere bibliografice: Noica, *Semnele*, I, 289-291, 320-321; Perpessiciu, *Opere*, IV, 26-27; Ionescu, *Război*, II, 106-110, 114-115; G. Călinescu, *George Magheru, Mihail, Dem. Pascu, Petru Stati*, ALA, 1936, 805; Mihail Sebastian, *Întâlniri cu teatrul*, îngr. Cornelia Ștefănescu, București, 1969, 91-93; Boz, *Anii*, 168-169; Dan Grigorescu, *Shakespeare în cultura română modernă*, București, 1971, 208-209; *Ist. teatr. Rom.*, III, 520-523; V. Corchiș, G. Voșloban, *Lirica dobrogeană*, Constanța, 299-302; Constantin Măciucă, *Teatrul și teatrele*, București, 1989, 5-85; Ceuca, *Teatrolgia*, 134-137, 189-190; Acterian, *Privilegiați*, 52, 64-68, 129-144, 150-155, 170; Ionuț Niculescu, *Haig Acterian – un destin tragic asumat*, „Ararat”, 1995, 14; Dan C. Mihăilescu, *Haig Acterian*, „Shakespeare”, LAI, 1995, 28; Mircea Morariu, „Shakespeare” de Haig Acterian, F, 1995, 12; Mircea Angheliescu, *O apariție întârziată cincizeci de ani*, LCF, 1996, 19; Octavian Soviany, *Iarăși frații Acterian*, CNT, 1996, 19; Daria Dimiu, *După Haig Acterian prin Paris*, ALA, 1997, 369; *Haig Acterian*, F, DCS, 131-132, 210; Faifer, *Faldurile*, 48-50; Faifer, *Pluta*, 9-17. F.F.

ACTERIAN, Jeni (22.VI.1916, Constanța – 29.IV.1958, București), memorialistă. Dintre cei trei copii ai lui Aram și Haiganuș Acterian, **A.** era mezina, frații ei mai mari fiind Haig și Arșavir. A copilărit în orașul natal, strămutându-se curând, împreună cu familia, la București. Va face aici liceul, la „Notre-Dame”, luându-și bacalaureatul în 1935. Se înscrie la Facultatea de Filosofie, absolvită în 1940, după care începe pentru ea greutățile. Nu găsește alt loc de muncă decât la Casa Autonomă de Finanțare și Amortizare, irosindu-și câțiva ani, între 1941 și 1947, într-un ingrat post de referentă. A urmat, dând curs unei înclinații spre arta spectacolului, și Conservatorul de Artă Dramatică (secția regie scenică), din 1947 încredințându-i-se asistențe de regie, pentru ca în scurt timp să ajungă să monteze spectacole (cu piese de Shakespeare, Cehov și alții, mai mărunți). Se apucă acum și să traducă texte dramatice, în vederea punerii lor în scenă. Curând, însă, începe să se manifeste boala (maladia lui Hodgkin), ultimii ei ani fiind un adevărat calvar.

Printre însemnările exuberante sau îndurerate, malițioase ori înfășurate în melancolie, tema morții revine, în jurnalul lui **A.**, *Jurnalul unei ființe greu de mulțumit* (1991), în străfulgerări premonitoare. E un efect al oboselii care se adună, dar și al dezamăgirilor ce contrariază sufletul ei încărcat de iluzii. Un simțământ apăsător al inutilității, al zădărniciii agravează răul indefinit de care suferă și care, între plictisul crâncen și disperările în pragul urletului, atinge când și când cota insuportabilului. Până și plenitudinea, în asemenea clipe, îi pare însământată de dezastre. Un „narcotic” ar fi lecturile (devoră carte după carte, dar totdeauna cu un ascuțit, neconcesiv spirit

critic), pe urmă cinematograful, teatrul, concertele și, nu în ultimul rând, prietenia, arcuită la orizont ca un miraj. Și notațiile din jurnal contează ca o terapie, ele putând converti uneori suferința vie într-o „suferință literară”, în care eul caută să filtreze dificultățile realului. Revenită în cotidianul care îi rezervă atâtea frustrări, adolescența, apoi tânăra femeie nu-și reprimă deloc simțul hipertrofic al ridicolului. În răsul ei zvăcnește nervul unei inteligențe tăioase, care sloboade „acidități” ori de câte ori ceva n-o mulțumește. Nu scapă de examenul necruțător nici mintoșii ei amici dintr-o generație scânteietoare, nemaivorbind de profesorii de la facultate, portretizați corosiv, cu un subiectivism mândru de sine. Mai apropiată se simte hiperlucida de Nae Ionescu, căruia îi poartă o admirație în care se percepe o undă afectivă, de Emil Cioran, cu care se simte înrudită sufletește, după cum pentru anxietățile lui Emil Botta are, firesc, antenele erecte. Altminteri nu prizează exagerările, pe care le taxează de teribiliste, ale criterioniștilor, ce „fac caz de neliniștile lor cerebralizate” în chestiuni, oricum, irezolvabile. Absolutul la **A.** e în iubire. Luând închipuirile drept adevăr, „armeanca” trăiește mistuitor, până la orbire, un sentiment care îi procură dezamăgiri și sfâșieri în suită. Șocurile trezirii sunt violente, întărindu-i convingerea dintotdeauna că existența ce i-a fost dat s-o ducă e pecetluită de semnul neîmplinirii. În acest ingrat scenariu, jurnalul pe care Arșavir, fratele afectuos și săritor la nevoie, l-a salvat de flăcările cărora autoarea îl hărăzise, înseamnă, într-un plan simbolic, o luminoasă revanșă. Dacă în viața **A.**, cum singură mereu repetă, a ratat mai totul, scrisul o plasează sub o stea în fine norocoasă, impunând în prim-planul literaturii noastre de confesiuni un condei scânteietor și, deopotrivă, un personaj memorabil.

SCRIERI: *Jurnalul unei ființe greu de mulțumit* (1932–1947), îngr. Doina Uricariu și Arșavir Aterian, postfață Doina Uricariu, București, 1991.

Repere bibliografice: Dan C. Mihăilescu, *Abeedar pentru cartea ratărilor*, LAI, 1991, 32; Alex. Ștefănescu, *O femeie ca oricare alta*, FLC, 1991, 46; Ion Buzera, „Jocurile” *lucidității*, R, 1991, 12; Ioana Bot, *Jurnalul unei ființe care a învins*, TR, 1992, 20; Ovid S. Crohmălniceanu, *Pedeapsa lucidității*, CC, 1992, 1–2; Arșavir Aterian, *Recoiem pentru Jeni*, ECD, 1992, 10–11; Aterian, *Privilegiați*, 156–170; Marta Petreu, *Jeni Aterian*, APF, 1993, 6; Lovinescu, *Unde scurte*, VI, 263–268; Eugen Simion, *Jurnalul unei fete exaltate*, L, 1996, 3; *Dict. analitic*, II, 313–315; Faifer, *Faldurile*, 48–50, 58–64; Simion, *Ficțiunea*, III, 277–286; Ioana Pârvulescu, *Suferințele tinerei Jeni*, RL, 2001, 29. F.F.

ACTIVITATEA, publicație apărută la Orăștie, săptămânal, între 5 ianuarie 1901 și 5 ianuarie 1905. Redactor-șef și editor este Aurel Muntean, redactor responsabil – Laurian Barcian. De la 17 aprilie 1902 subtitlul „Foaie politică, economică, socială și literară” este suprimat. Redacția anunță în primul număr scopul revistei, care susține programul Partidului Național Român, militând îndeosebi pentru drepturile culturale ale românilor din Transilvania. **A.** „va face totul pentru justele putințuni ale poporului român în comună, comitat și țară”. Literaturii i se acordă un spațiu oarecum restrâns, în rubrica „Foișoara”. Pe lângă versuri de St. O. Iosif (*Povestea bunicului*),

G. Coșbuc (*Sus inima, Graiul neamului*), Th. D. Speranția (*Învățătorul, Părinții, Bătrânii*), O. Carp (*Doină*), apare poezie semnată de colaboratori puțin cunoscuți: Gregoriu Ceonța, T. Duțescu-Duțu ș.a. Rețin atenția versurile semnate Sebastian (*La umbră, În codru, Țintă*), aparținând lui Sebastian Stanca. Se reproduce din „Revista ilustrată” un articol aparținând lui Valer Moldovan, *Ciripituri. Câteva reflecții inofensive*, ce ia în discuție slaba calitate artistică a poeziei contemporane, situație ce s-ar datora „lipsei unei critici literare”, opinii la care va răspunde polemic Ilarie Chendi. Cu proză, favorizată de un spațiu mai larg, colaborează Stelian Russu (*Dezertorul, Toboșarul de la podul Arcola, Anul Nou*), N. Rădulescu-Niger (*Tocana căpitanului Costache, Minunile lui „Cinci parale”*), iar Carmen Sylvei i se reproduc mai multe povestiri (*Stâncile Doamnei, Piatra de opal*). Se traduce din Honoré de Balzac, Guy de Maupassant ș.a. **A.** publică în numărul 31 din 1903 o poezie a lui M. Eminescu, *Ea mergea acum în codru*, inedită la acea vreme. A.G.

ACTUALITATEA, ziar politic și literar apărut la București, bisăptămânal, ca o continuare a ziarului „Epoca”, între 19 septembrie și 2 octombrie 1865, având ca redactor responsabil pe Pantazi Ghica. Publicația e de orientare unionistă, susținând legile și reformele lui Al. I. Cuza, prin comentariile amănunțite de la rubrica „Revista interioară” semnate de Pantazi Ghica. Partea literară a gazetei este asigurată, în bună măsură, tot de Pantazi Ghica, cu articole de atitudine (*Libertatea presei*), de istorie literară (*Autorii cei vechi – un elogiu adus lui Iancu Văcărescu, C. A. Rosetti, Gr. Alexandrescu*) sau de analiză a vieții teatrale românești (*Câteva cuvinte asupra teatrului român*). Acest din urmă articol despre soarta tristă a unor mari actori, concediați pe nedrept, este urmat de intervenția lui C. A. Rosetti (*Teatrul este oglinda societății*), cu noi dovezi despre starea precară a teatrului ca instituție de cultură. În cadrul foiletonului gazetei, Pantazi Ghica publică prelucrarea unei legende populare (*Mărgăritărel*) și schița *Un amor de toamnă*. L.V.

ACTUALITATEA, revistă literară care a apărut la București, lunar, între 6 septembrie 1898 și 5 decembrie 1899. Director a fost literatul și graficianul D. Caselli; de la 1 aprilie 1899 i se asociază A. Cantilli. Începând cu 1 septembrie 1899, **A.** și-a modificat titlul în „Revista Actualitatea”. Orientarea publicației este eclectică. Primul număr va fi închinat scriitoarei Carmen Sylva, iar în cel de al doilea se face o prezentare elogioasă lui C. Dobrogeanu-Gherea, căruia i se republică, sub titlul *Ibsen, Björnson, Petöfl*, un fragment din studiul *Artiștii cetățeni*. Alături de notele și cronicile literare și teatrale scrise de D. Caselli și Const. Vasilescu, în revistă au apărut articole biografice dedicate unor personalități ale epocii, precum și comentarii referitoare la viața culturală, aparținând lui I. C. Bacalbașa, Al. Antemireanu, Juarez Movilă. Cu un articol intitulat *Plagiatul în poezie*, colaborează G. Panu, iar A. Cantilli, D. Caselli și D. Nanu, cu versuri. R.Z.

ACTUALITATEA, publicație apărută la București, lunar, între februarie 1913 și august 1916, purtând subtitlul „Revistă ilustrată politică, literară, economică, financiară”, industrială, comercială, agricolă, artistică; din martie 1913 cuvântul „artistică” este suprimat din subtitlu, iar din iunie 1915, subtitlul e redus la „Revistă ilustrată”. Director proprietar este la început Leon Ascher, pentru ca din martie-mai 1913 să apară ca director literar Ludovic Daus. Din decembrie 1915, director politic și literar este Panait Macri. **A.** re apare între 1920 și decembrie 1928 cu precizarea „Apare sub conducerea unui comitet de redacție compus din scriitori civili și militari distinși.” La numărul 7/1923, este menționat ca director proprietar L. A. Moisescu. Revista, care continuă „Actualitatea ilustrată” (1910-1911), are drept scop oglindirea evenimentelor epocii, oferind informații din toate domeniile anunțate în subtitlu. Pe lângă concizia articolelor, reține atenția impecabila prezentare grafică a publicației, tipărită pe hârtie velină, bogat ilustrată cu fotografii și reproduceri de artă. Revista își propune să cultive sentimentul patriotic, în respectul monarhiei. Spații largi sunt acordate comentariilor pe marginea evenimentelor politice din perioada neutralității României (1914-1916), susținând intrarea țării în război alături de puterile Antantei. Semnează versuri B. Nemțeanu, Ion Catina, Al. Obedenaru, Gheorghe din Moldova, Radu D. Rosetti, Iuliu C. Săvescu, D. Teleor, Th. M. Stoenescu, Cridim, Leon Feraru, Mircea Demetriad, Vintilă V. Paraschivescu, Duiliu Zamfirescu, Victor Eftimiu; proză — Al. Cazaban, N. Pora, D. Caselli, C. Nutzescu, L. Daus, C. Răuleț, Aurel Locusteanu, Ioan Slavici, Dimitrie Anghel, Theodor Speranția. Sunt republicate numeroase texte ale scriitorilor români clasici și contemporani: Emil Gârleanu, *Voinicul*, I. A. Brătescu-Voinești, *Călătorului îi șade bine cu drumul*, I. L. Caragiale, *Căldură mare*, Al. N. Gane, *După o bună morală*, I. Slavici, *Stâlp de cafelele*. Revista găzduiește și numeroase traduceri din Zola, Henry Kistermaeckens, Arthur Conan Doyle, François Coppée, Georges Courteline. Constantin A. I. Ghica este autorul majorității traducerilor. Lui i se alătură Constanța Chiralievskaia, care transpune în foileton romanul lui V. D. Waschirov — *De ce se prăbușesc imperiile*. Numărul 5/1913 găzduiește necrologul *Aurel Vlaicu*, iar numărul 26-27/1915 comemorează 25 de ani de la moartea lui V. Alecsandri. Aniversări consemnate: centenarul nașterii lui C. A. Rosetti și 50 de ani de teatru ai maestrului Constantin Nottara. În numărul 25/1915, D. Teleor alcătuieste o scurtă istorie a Societății Scriitorilor Români, N. D. Cocea anunță constituirea Asociației Generale a Presei Române. **D.B.**

ACTUALITATEA ILUSTRATĂ, publicație care a apărut la București în intervalul decembrie 1910-ianuarie 1911. Director: Ludovic Daus. Cu un program ambițios, sesizabil chiar din subtitlul ales: „Foae săptămânală. Actualități-literatură-știință și artă-teatru și muzică-sporturi-elegante etc”, revista intenționează să fie „oglindea vieții literare, teatrale, artistice și științifice”. Semnează versuri Ludovic Daus, Ion Sân-Georgiu, Claudia Millian, Corneliu Moldovan, V. Demetrius. Proză — Radu D. Rosetti, Mihail Sadoveanu, I. Al. Brătescu-Voinești.

Cincinat Pavelescu oferă un fragment din comedia într-un act *Un vis*. Cronică literară face Ludovic Daus. Dări de seamă se fac la expozițiile Theodor Pallady și N. Vermont. Alți colaboratori: C. Răuleț, Al. Cazaban, D. Teleor. Publicația va reapărea, sub titlul „Actualitatea”, din 1913 până în 1928. **D.B.**

ACȚIUNEA, revistă care a apărut la Călărași, săptămânal, între septembrie 1929 și mai 1930, sub conducerea unui comitet. Publicația urmărește „dezvoltarea higienică și estetică a orașului, progresul cultural al întregului județ”. Din cele patru pagini, una este rezervată literaturii. Semnează versuri Grigore Dobrinescu, N. S. Mocanu, Cezar Cristea, Al. Bilciurescu; proză memorialistică — N. Deculescu; publicistică — L. S. Belciu, Pompiliu Pasăre, Stelian Tudorică. Într-o suită de articole, N. S. Mocanu se oprește asupra operei lui I. Budai-Deleanu, iar R. I. Opran își intitulează grupajul de articole, *Un uitat — Alexandru Macedonski*. Paul Theodorescu, Gr. Dobrinescu și N. S. Mocanu susțin cronică literară, preferințele acestora oscilând între recent apărutul roman al lui E.-M. Remarque, *Pe frontul de vest, nimic nou*, și *Cântecele* lui St. O. Iosif. La moartea lui Alexandru Davila, e publicat și un fragment din actul al IV-lea al piesei *Vlaicu-Vodă*. Alți colaboratori: Ion Pascu, Virgil Stănescu, T. Tache, Al. Nițescu, C. Dobrescu, V. Mateescu. **D.B.**

ACȚIUNEA, cotidian apărut la București de la 12 noiembrie până la 13 decembrie 1929, sub direcția lui Ștefan Tatarescu. Pe lângă rubrici ca „Viața în provincie”, „Informațiuni”, „Ultima oră”, poate fi întâlnită și aceea intitulată „Artistice-Culturale”, cu subdiviziunile „Cronica dramatică”, „Ceaiuri”, „Cărți-Reviste”, „Teatrale”, „Conferințe”. În marea lor majoritate, textele publicate nu sunt semnate. Apare totuși numele lui Paul B. Marian. Ziarul găzduiește comentariile lui Șerban Cioculescu pe marginea literaturii și presei literare franceze, precum și însemnările critice ale lui Pompiliu Constantinescu, care la rubrica intitulată „Cărți românești” scrie despre „parfumul subtil” al prozelor unui spirit „torturat de ispite pământesti”, numindu-l astfel pe Gala Galaction. În traducere apare romanul foileton *Dosarul 113* de E. Gaboriau. Alți colaboratori: Mihail Arțăreanu, Titu Vona, D. Caselli, Ștefan I. Macri. **D.B.**

ACȚIUNEA, cotidian apărut la București între 5 septembrie 1940 și septembrie 1944, ca publicație care exprimă politica guvernamentală. Director este C. T. Bobe. În pagina sa literară și-au dat întâlnire scriitori ca N. Davidescu, Nicolae Roșu, Victor Ion Popa, Perpessicius, care susține rubrica „Mențiuni critice”, George Breazu la „Cronica muzicală”, Ion Vlasiu la „Cronica plastică”. Alte rubrici: „Pagini memorialistice”, „Revista presei străine”, „Justiție”, „Economie, finanțe, agricultură”, „Tribuna muncitorească”, „Știri diverse”. Mai colaborează E. Lovinescu, Tudor Mușatescu, N. Mihăescu, Vlaicu Bârna, Ion Larian Postolache, Ionel Teodoreanu, Ștefana Velisar-Teodoreanu, V. Damaschin, Al. Jordan, V. V. Haneș, C. Cristobald. **I.D.**

ACȚIUNEA, publicație apărută la Piatra Neamț, săptămânal, între 1990 și 1993, cu subtitlul „Ziar independent de atitudine și informație”, secretar de redacție fiind Emil Nicolae. Rubrici: „Gura presei”, „Cultura — orizontul supraviețuirii”, „Am citit pentru dumneavoastră”, „Lumea pe față”, „Lumea pe dos”, „Asaltul absurdului”. Versurile sunt semnate de Petre Stoica și Adrian Alui Gheorghe, publicistica de Dorin Tudoran, Mircea Cărtărescu, Cristian Livescu, A. Simion, Dan Mohanu, Dan Iacob, Marius Alexianu, Emil Nicolae, Eduard Covali. Rubrica „Am citit pentru dumneavoastră” prezintă cărțile *Nomenclatura* de Mihai Volenski și *Autopsia unei lovituri de stat* de Radu Portocală. Alți colaboratori: M. Deleanu, M. Ciubotaru. D.B.

ACȚIUNEA BUZĂULUI, gazetă săptămânală apărută la Buzău din septembrie 1934 până în aprilie 1941, având ca director-proprietar pe George Gh. Pâslaru și ca prim-redactori pe Pompiliu Ionescu și George Homoriceanu. Antiliberală, național-tărănistă la început, iar ulterior cu tot mai pronunțate accente naționalist-șovine, publicația își propune să înlăture „întunericul macabru al tuturor combinațiilor meschine”, înaintând spre „lumina dătătoare de puteri noi”. Rubrici: „Pagina literară”, „Însemnări”, „Sport”, „Viața economică”, „Viața internațională”, „Teatru-Cinema”, „Pagina școlii buzoiene”, „Aici se râde”, „Medalioane” etc. Numărul celor care trimit versuri este mare, iar printre semnatori apar și nume mai importante: Dem. Iliescu, Mircea Streinul, George Gregorian, Alexandru Călinescu, Mihail Arbore, Octav Sargețiu, D. Iov, Virgil Carianopol, Aron Cotruș (*Fragment din țară*), V. Voiculescu (*Cântecul ursului, În sihla de imagini, Androginul*), M. Ghimbășanu, Margareta Isbășoiu, Radu Gyr (*Țara*) și, în fine, Stelian Diaconescu (*Sanatoriu*), cel care în numărul 349-350/1940 va semna cu pseudonimul Ion Caraion *Scrisoare*. Sectorul proză este mai puțin consistent. Aici semnează George Răureanu, D. Șerbănescu-Lopătari, Radu Persescu, Aurel Constantinescu, N. Dumbrăveanu, care publică în foileton romanul „de mare senzație” *Insula misterelor*, Elena Crăciun ș.a. În compartimentul rezervat publicisticii, sunt de consemnat articolul lui Grigore Trancu-Iași, *Carte*, acelea ale lui I. Simionescu, *Învățătorii*, și I. Rădulescu-Pogoneanu, *Belgia Orientului*. Foarte activ rămâne însă Gh. Pâslaru. Mateiu I. Dumitriu poartă „în serial” *Discuții sociologice*. Panait Nicolae semnează necrologurile Cincinat Pavelescu și Panait Istrati. Densă și instructivă este rubrica „Medalioane”, îngrijită succesiv de către Lucian Emin și George Popescu, în fapt, adevărații cronicari literari ai ziarului, cărora li se alătură Mircea Leca, toți trei ocupându-se, sub paravanul pseudonimului Cronicar, de o foarte vie și incitantă rubrică literar-artistică, „Însemnări”. Nume și opere importante ale literaturii din perioada interbelică trec prin sita judecății critice a acestora, așa încât consultarea unora dintre luările de poziție consemnate acum este mai mult decât utilă istoricului literar. Traducerile aparțin lui T. Nice (din Francis Jammes), Viorel Șuluțiu (din literatura chineză) și P. I. Ștefan (din *Mein Kampf* de Adolf Hitler). N. Alexandrescu-Toscani ține cronică plas-

tică. Mico-May, un condeier ascuns sub pseudonim, destinde număr de număr frunțile cititorilor cu „bankuri” demne de o antologie a umorului. Alți colaboratori: I. Chivulescu, Constantin Frâncu, D. Coman ș. a. D.B.

ACȚIUNEA LITERARĂ, supliment literar al gazetei „Acțiunea Buzăului” care a apărut la Buzău, bilunar, din 10 octombrie 1939 până în 5 decembrie 1939 și din octombrie până în decembrie 1940, sub direcția lui George Gh. Pâslaru. Programul revistei e explicit: „Caracterul revistei noastre este strict literar. Pe linia creațiilor literare noi cinstim: credința, aprinzând lumini peste umbrelul lui Hristos în țara noastră; românismul, pe care-l vedem slujit mai mult pe țaria dacică decât pe pompoasa fală latină.” Semnează versuri Margareta Isbășoiu, Dem. Iliescu și Ion Caraion; proză — N. Niculescu, Clementa Beșchea, N. Alexandrescu-Toscari, N. Bucuroiu, Geo Dobrescu, Lya Huțu; traduceri — Dem. Iliescu (din lirica italiană), Traian Mărculescu. Cronică literară fac N. Niculescu, Criticus, Alexandru Lungu, iar publicistică scriu Nichifor Crainic (*Un Eminescu monumental*), N. Niculescu, George Gh. Pâslaru, N. N. Manolescu, Ion Coman, Bucur Țincu. Sunt remarcați, la rubrica „Condicar”, Ion Biberi și Emil Botta, și sunt criticați N. Iorga și E. Lovinescu. Revistei „Gândirea”, „aceeași verde făclie pentru literele românești. Masivă, caldă, autoritară, perseverentă păzind peste zgomot și nevoie”, i se face o bună primire. În numărul 8/1940 apare o largă prezentare a activității de „ambasador” al sufletului românesc a lui Nichifor Crainic, invitat al Facultății de Teologie din Viena, spre a i se conferi titlul de *doctor honoris causa*. D.B.

ACȚIUNEA MARAMURĂȘANĂ, publicație apărută la Sighet, bilunar, din 10 octombrie 1929 până în 21 ianuarie 1938. Director este Ilie Lazăr, redactor — Vasile Bel, apoi Petre Lenghel-Izanu (de la numărul 1/1933). Jurnalul (care include în subtitlu precizarea „de propagandă național-tărănistă”) are un caracter pronunțat de partid și de luptă electorală, tipărind totuși și destul de numeroase materiale culturale. „Poetul gazetei”, Toma Murgoi Jiboteanu, publică aici mai multe versuri, precum *Maramureșul, Moții, Odă Unirii, Plugarilor*, cu timbru răzvrătit și militant, iar prozatorul favorit al gazetei, Petre Lenghel-Izanu, semnează memoriale de călătorie în Italia (*Frumusețile Italiei și ale Romei*), dar și articole politice și culturale. Colaboratori frecvenți sunt Ilie Lazăr, E. T. Daru, Gh. Turda, Șt. Țiplea, V. Timiș, Mihai Pop, Ion Berinde, Gh. Vornicu, Al. Balint. Mai apar poezii de V. Eftimiu (*Cântecul țărănilor*), A. Cotruș (*Maramureșul*), G. Topîrceanu (*Vin țigăncile la crâng...*) și proză de Ion Agârbiceanu (*Bătrânețe*), I. Cristescu și S. Truția. Sunt reproduse baladele populare *Petrea și Voinicul*, se discută despre cercetările etnografice și sociologice ale lui D. Gusti, despre monografia Maramureșului (Mihai Bologa), despre M. Eminescu în postura de apărător al țărănimii, se traduce din proza lui Strindberg (*Ciurul de pietriș*). M.Pp.

ACȚIUNE ȘI REACȚIUNE, revistă apărută la București, în două volume, în 1929 și 1930, sub conducerea lui Petru Comarnescu, Ionel Jianu și Constantin Noica. Purtând subtitlul „Caete semestriale de sinteză națională în cadrul secolului XX”, **A. și r.** este o publicație de orientare anti-tradiționalistă, în care genul cel mai bine reprezentat este eseu. În primul volum, semnatarii articolelor glosează despre *Ideea veacului și spiritualitatea* (Petru Comarnescu), *Între misticism și religie* (Ionel Jianu) sau despre *Problema echilibrului spiritual* (Constantin Noica). La rubrica „Mișcarea ideilor românești”, Petru Comarnescu face o analiză critică a revistei „Gândirea”, decretând falimentul acesteia. Volumul al doilea e axat pe chestiunea specificului național. În articolul *Problemele specificului național*, Ionel Jianu consideră validă existența acestei dimensiuni a spiritualității noastre, „dar în mod inconștient, pentru că nu și-a găsit încă formularea”. Petru Comarnescu semnează articolul *Specificul românesc în cultură și artă*, subliniind, printre caracteristicile generale și constante ale sufletului românesc, „un sentiment aparte al naturii; un simț al măsurii și al strictului necesar; vioiciune, toate reunite în conceptul de *seninătate*, cu atributele: armonie, puritate, măsură/dor, gingășie/cumințenie, noblețe”. Mihail Polihroniade publică articolul *Constantele politicii românești*, reținând „arbitrariul guvernamental; oportunismul foarte josnic al lumii politice; incapacitatea revoluționară a maselor populare”; concluzia e una paradoxală: „Deși constantele politicii românești luate

fiecare în parte apar ca tot atâtea defecte, ansamblul lor a dat roade destul de bune.”

D.B.

ACUM, publicație care a apărut la București între ianuarie și octombrie 1991, ca „săptămânal al societății civile”, director fiind Alexandru Paleologu. Din colegiul editor fac parte Călin Anastasiu, Vartan Arachelian, Alina Mungiu, Dan Oprescu, Petre Stoica, Stelian Tănase, Radu Georgescu. Rubrici: „Agenda”, „Portavoce”, „Alianța Civică”, „A.B.C.”, „Elogiul nebulniei”. **A.** reține atenția printr-un foarte bogat sector publicistic, articolele semnate de Stelian Tănase, Alina Mungiu, Sorin Dumitrescu, Liviu Antonesei, Liviu Ioan Stoiciu, Alexandru Vlad, Andreea Pora ș.a. oferind cititorilor o imagine critică a societății românești post-revoluționare. Interesante, incitante sunt numeroasele interviuri publicate aici. Astfel, Virginia Hristu se întreține cu ziaristul american John B. Guillemin, Raluca Barac cu Petre Țuțea (*Egalitatea comunistilor*), dar cei mai mulți parteneri de dialog sunt aceia ai lui Stelian Tănase, care, sub genericul *Dorința de a teoretiza*, îi are ca invitați pe Mihnea Berindei, Theodor Cazaban, Virgil Ierunca, Mircea Iorgulescu, Monica Lovinescu, Al. Paleologu, Alain Paruit, Mihai Ricci, Sanda Stolojan, Constantin Tacou și Bernard Poulet. Redactorii săptămânalului bucureștean tind să dea periodicului o mai accentuată dimensiune cultural-artistică, fapt pentru care vor scoate și suplimentul „Oglinda”, ce se vrea „un mijloc de cercetare a unor inadverțente” din zona creației literar-artistice, vizând „limpezirea diferențelor dintre artă și kitsch”. Alți colaboratori: Maria-Luiza Cristescu, Octavian Paler, Florin Manolescu, Doina Uricariu, Petre Mihai Băcanu.

D.B.

ACȚIUNE ȘI REAȚIUNE

CAETE SEMESTRIALE
DE SINTEZĂ NAȚIONALĂ
ÎN CADRUL
SECOLULUI XX
SCRISE DE

1929

ADAM, publicație apărută la București, bilunar, între 15 mai 1929 și 15 octombrie 1939, apoi lunar, între 1 noiembrie 1939 și martie-aprilie 1940. Redactor fondator: I. Ludo. Editează „Almanahul «Adam»”. **A.** nu anunță în primul număr un program, dar majoritatea textelor, inserate în rubricile „Proză”, „Versuri”, „Însemnări”, „Anecdote”, „Moravuri intelectuale”, atestă caracterul de magazin artistico-literar al revistei și orientarea ei antifascistă și antihitleristă. Colaborează cu versuri Ilarie Voronca, B. Fundoianu, Andrei Tudor, Horia Furtună, G. Spina, M. Blecher; cu proză — I. Călugăru, T. Arghezi (*Poarta neagră*, fragment), N. D. Cocea (*Bătrânul Isac*), Gala Galaction (*Ceasuri de soare și azur*, *Note de călătorie din Palestina*), F. Brunea-Fox (*Note din Maramureș*), Constanța Marino-Moscu, Ury Benador, F. Aderca, Șt. Antim, B. Iosif, I. Ludo, Horia Furtună, Constantin Graur. Semnează eseuri și articole critice B. Lăzăreanu (*Eminescu și Ronetti-Roman*), Paul Zarifopol (*Pentru proza lui Heine*), T. Arghezi (*Theodor Herzl*), I. A. Bassarabescu (*Câteva amintiri despre C. Dobrogeanu-Gherea*), Camil Petrescu (*Tradiționalismul*), E. Lovinescu (*Antisemitismul meu literar*), C. Stere (*Elenismul și iudaismul în civilizația umană*). În 1933, **A.** se alătură celorlalte publicații antihitleriste, tipărind articole în care se insistă asupra pericolului pe care îl reprezenta venirea lui Hitler la putere în Germania. T. Arghezi scrie

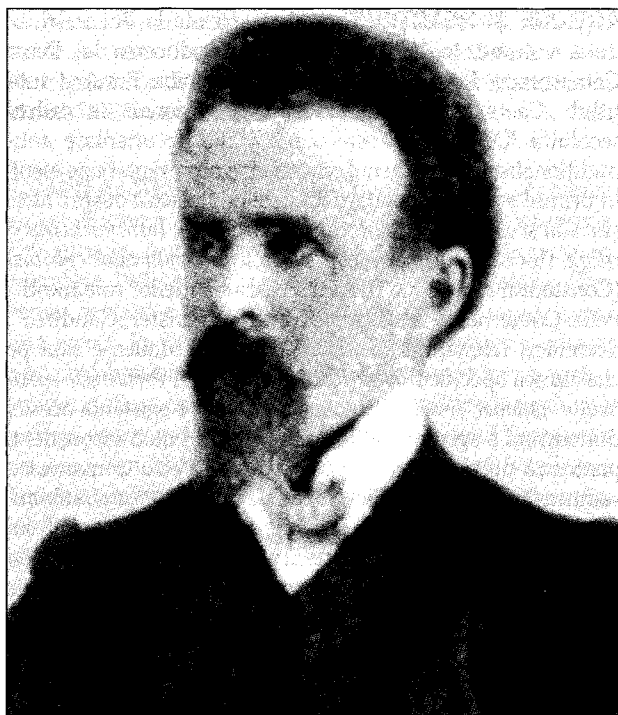
în articolul *Punctul mortal*: „Hitler reușește să mobilizeze, mai prompt ca în 1914, lumea împotriva patriei lui Goethe.” Aceleași idei sunt susținute de E. Lovinescu și de I. Ludo, ultimul polemizând cu Nae Ionescu și cu A. C. Cuza. Aici Mihail Sebastian își delimitează opiniile (68/1934) de grupul de la ziarul „Cuvântul”, unde funcționa ca redactor. După trei decenii de la o polemică rămasă deschisă, C. Săteanu se pronunță în favoarea piesei *Manasse* de Ronetti-Roman (*Tot despre Manasse*), scriitorul cărui redacția îi dedică un număr special (114/1938), T. Arghezi semnează medalionul A.L. Zissu (6/1929), iar F. Aderca un altul, B. Fundoianu (6/1930). Revista se distinge prin ținuta grafică, prin numeroase portrete și reproduceri după opere de artă plastică și desene semnate de Chagall, Picasso, Marcela Cordescu, Iser, Marcel Iancu, M. H. Maxy ș.a. Alți colaboratori: I. Brucăr, I. Vinea, A. Toma, Eugen Relgis, Lucian Boz, Eugen Herovanu, Artur Maria Arsene, Virgiliu Monda, Al. Robot. I.H.

ADAM, Grigore (7.IV.1914, Bălănești, j. Ungheni – 22.VI.1946, Bălănești, j. Ungheni), prozator și dramaturg. A absolvit Școala Normală din Chișinău în 1934. La începutul anilor patruzeci, debutează cu o povestire despre cel de-al doilea război mondial, scrisă, ca și cele care vor urma sau ca piesele de teatru, după rețetele realismului socialist. Sobrietatea stilului și unele însușiri de povestitor nu reușesc să salveze o literatură prea îndatorată comenzilor ideologice.

SCRIERI: *Hartene*, Chișinău, 1947; *Pe Valea Socilor*, Chișinău, 1947; *Scieri*, Chișinău, 1966; *Povestiri. Teatru. Publicistică*, Chișinău, 1975.

Repere bibliografice: H. Corbu, *Interpretări*, Chișinău, 1970, 105–209; V. Coroban, *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, 5–10; *Cititori de lumină*, Chișinău, 1986, 5–20; Eliza Botezatu, *Poezia și dialectica vieții*, Chișinău, 1988, 80–98; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 163. N.BI.

ADAM, Ioan (26.XI.1875, Vaslui – 18.V.1911, Iași), prozator. Este fiul Dochitei și al lui Gheorghe Adam, cojocar. Urmează școala primară la Vaslui și Școala Normală „V. Lupu” din Iași. După ce a lucrat un timp ca învățător, și-a dat diferența examenelor de liceu pentru a putea frecventa învățământul superior. Obținând o bursă din partea prefecturii județului Vaslui, are posibilitatea să-și termine studiile la Facultatea de Drept din Bruxelles, unde și-a susținut și examenul de doctorat. Revenind în România, a fost, pe rând, profesor la Constanța, magistrat la Călărași și Tulcea, secretar al primăriei din Constanța. În 1895 a debutat cu poeme în proză și povestiri în „Adevărul ilustrat” și „Vatra”. A mai colaborat la „Vieața”, „Floare albastră”, „Sămănătorul” (Orăștie), „Neamul românesc literar”, „Luceafărul”, „Viața literară și artistică”, „Gazeta Transilvaniei”, „Opinia”, „Convorbiri literare”, „Familia”, „Tribuna”, „Adevărul”, „Libertatea”, „Ramuri” ș.a. A semnat și cu pseudonimul I. Blanc. În 1905 a făcut parte din grupul celor care au editat „Tribuna Dobrogei”. A participat la înființarea Societății Scriitorilor Români.

Povestirile, nuvelele și romanele lui A. trimit, în cea mai mare parte, la universul rural. Prin multe dintre subiectele alese, prin personaje și atitudini, prozatorul se dovedește un precursor al sămănătorismului, precum și al poporanismului. În primul volum de nuvele, *Flori de câmp* (1900), sunt surprinse câteva caractere violente, capabile chiar de crimă. Tot aici apar povestite frânturi din viața animalelor, amintind de volumul *Din lumea celor care nu cuvântă* de Emil Gârleanu. În romanele *Rătăcire* (1902) și *Sybaris* (1902), tipologiile sunt insuficient explorate, iar acțiunea nu are amploare, primul roman, în special, părând mai degrabă o culegere de nuvele. Dimensiunea psihologică rămâne una de suprafață, A. mulțumindu-se să creeze personaje după o schemă morală simplificatoare, în alb și negru. Cele două romane urmau să facă parte dintr-o trilogie al cărei ultim volum nu a mai fost publicat. Ideea pe care se ridică întreaga construcție narativă din *Rătăcire* este clasicul antagonism dintre țărani și boieri. Dragostea dintre doi tineri, protagoniștii romanului, proveniți din cele două straturi sociale aflate în neostoită înfruntare, nu poate înfrânge prejudecățile. Conflictul, plasat după 1860, constituie un element esențial în fresca evenimentelor politice și sociale. Diatriba, caracterul moralizator, critica la adresa corupției societății din capitală sunt însă stridente. În aceeași notă violentă, văduvită de valoare artistică, este scrisă și povestea de iubire dintre cele două personaje: țăranul Bujor și Duduia, fiică de boier de veche stirpe. Întoarcerea la viața din preaplinul naturii – cale aleasă de Bujor – se dovedește nepotrivită pentru Duduia (numele celor doi sunt naiv simbolice), deprinsă cu tihna vieții îmbelșugate. Confirmarea „tezei” se face prin fuga Duduii împreună cu un arendaș grec. Rod al

dragostei dintre Bujor, personaj în care **A.** vede un exponent viguros al fărâșimii, și Duduia, întruchipare a boierimii lipsite de vitalitate, îndepărtată mult de tradițiile și aspirațiile satului, este pruncul Făt-Frumos, un copil bolnav psihic, semn al degenerării, al „rătăcirii”. Romanul, conceput ca un „jurnal” al lui Bujor, e însoțit de un prolog și de un epilog, texte impregnate de același sentimentalism desuet. Câteva personaje reapar și în al doilea roman, *Sybaris*. Astfel, Duduia, bătrână, se reîntoarce pe meleagurile unde trăise alături de Bujor pentru a muri răpusă de remușcare. În cu totul alt registru față de nota falsă, cu vădită tendință moralizatoare, caracteristică scrierilor de ficțiune ale lui **A.**, este scrisă monografia *Constanța pitorească cu împrejurimile ei* (1908), un adevărat ghid pentru cel ce dorește să cunoască istoria acestui ținut străvechi.

SCRIERI: *Flori de câmp*, București, 1900; *Pe lângă vatră*, București, 1900; *Leagănul viselor*, București, 1902; *Rătăcire*, București, 1902; *Sybaris*, București, 1902; *Pe Dunăre*, Constanța, 1904; *Teatru școlar*, București, f.a.; *Năzuinți*, București, 1907; *Constanța pitorească cu împrejurimile ei*, București, 1908; *Voia mării*, București, 1909; *Aripi tăiate*, București, 1910; *Din viață*, București, [1910]; *Vorbe de clacă*, Vălenii de Munte, 1910; *Învingătorul*, București, [1915]; *Înstrăinat*, București, 1918; *Mărire și cădere*, București, [1924]; *Sub arșiță*, București, 1925; *Glume și pilde țărănești*, București, [1928]; *Rătăcire. Sybaris*, îngr. Constantin Mohanu, introd. Al. Hanță, București, 1984. **Traduceri:** Guy de Maupassant, *Nuvele alese*, București, 1908.

Repere bibliografice: Sadoveanu, *Cărți*, I, 40–41; Lovinescu, *Scrieri*, V, 40–41, VI, 182–183; B. Jordan, *Antologia învățătorilor în literatură*, București, 1939, 78–82; D. Micu, *Istoria literaturii române*, II, București, 1965, 90–91; Enache Puiu, *Ioan Adam*, TMS, 1968, 3; Ciopraga, *Lit. rom.*, 541–542; *Dicț. scriit. rom.*, I, 10–11; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 31. O.I.

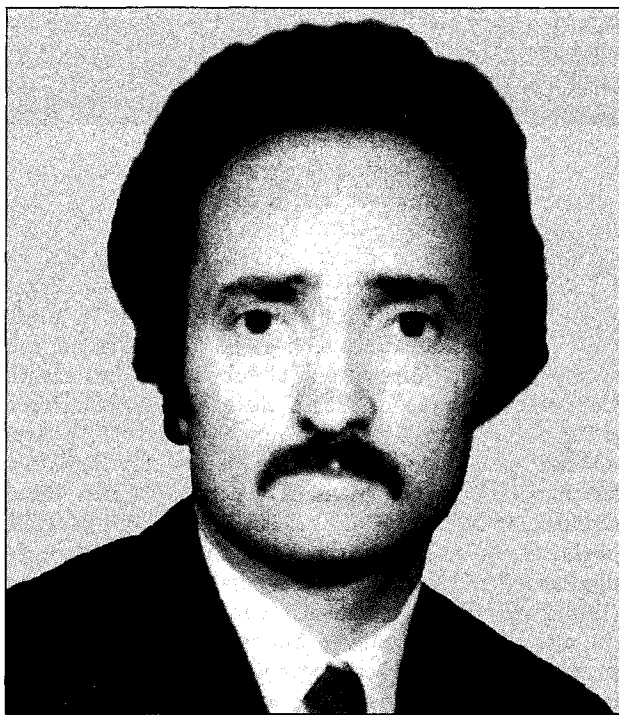
ADAM, Ioan (19.VIII.1946, Medias), critic și istoric literar, editor. Este fiul lui Gheorghe Adam, tehnician feroviar, și al Elisabetei Adam (n. Balteș), funcționară. A absolvit Facultatea de Limba și Literatura Română la Universitatea din București, luându-și doctoratul în filologie (2000) cu teza *Ideologia literară a lui Duiliu Zamfirescu*. A fost redactor în secția literatură și artă a ziarului „Scânteia” (1969–1974, 1983–1988), șef al secției de cultură la „Scânteia tineretului” (1974–1983), lector principal la Editura Eminescu (1988–1991), publicist comentator la „Adevărul” (1991–1992), redactor-șef adjunct la „Vocea României” (1993–1996). Din 1996 este realizator-coordonator la Radiodifuziunea Română. A debutat publicistic în 1964, la revista „Lumea”.

Prefigurată în 1976 de o antologie de opinii critice despre Duiliu Zamfirescu și de o ediție a romanului *Viața la țară*, prima carte a lui **A.**, *Introducere în opera lui Duiliu Zamfirescu* (1979), este aparent un recurs la câștigurile exegezilor tradiționale. Bine informat, cu lecturi moderne „la zi”, criticul surprinde însă prin redistribuirea accentelor interpretative. Autorul *Romanului Comăneștenilor* nu mai e văzut doar ca prozator „social”, „ruralist”, ci mai ales ca analist al naturilor problematice, al ființelor complicate, devastate de ruptura dintre conștiință și comportament. Cercetată atent, detectivistice,

legenda „impopularității” scriitorului, laitmotiv al studiilor precedente, e explicabilă prin propensiunea spre „realismul analitic” prin care Duiliu Zamfirescu își devansa contemporanii și prin voința sincronizării discursului epic cu acela european practicat de Maupassant, Zola, Flaubert, D’Annunzio, Verga, Tolstoi. *Planetariu* (1984) conține studii de istorie literară consacrate lui M. Sadoveanu, T. Arghezi, Ion Pillat, G. Călinescu, Marin Preda și, desigur, lui Duiliu Zamfirescu. Multora dintre aceștia (dar și altora, ca I. L. Caragiale, Gh. Brăescu, Mihai Beniuc, Grigore Ghica) **A.** le-a consacrat ediții însoțite de prefețe, postfețe, tabele cronologice, dosare critice, bibliografii, toate redactate sub semnul rigorii documentare și al subtilității argumentării. Ultima caracteristică e vizibilă mai ales în interviurile, tabletele și reportajele din *Bat clopotele pentru Basarabia* (1995), carte distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, definită prin „tremurul de nerv participativ, fiorul dramatic, analiza lucidă” (Mihai Cimpoi), prezente în aceste pagini despre realitățile politice, culturale, psihologice de dincolo de Prut. După interludiul basarabean, *Inelele lui Saturn* (1998) investighează „paradisul tulburat” al lui I. L. Caragiale (în care domnește „puterea întunericii”), descoperind premonitorii accente ionesciene în *Victimele datoriei*, identifică în proza lui Gh. Brăescu eposul destinului capricios, comentează pentru prima dată umorul lui Lucian Blaga, strategia disimulării defensive în epica lui Zaharia Stancu. Bun cunoscător, deopotrivă, al chestiunilor literar-estetice și al celor politice (Z. Ornea), **A.** publică o masivă sinteză, *Panteon regăsit. O galerie a oamenilor politici români* (2000), în care figurează și scriitorii-politicieni precum C. A. Rosetti, M. Kogălniceanu, D. Bolintineanu, Duiliu Zamfirescu, I. G. Duca.

SCRIERI: *Introducere în opera lui Duiliu Zamfirescu*, București, 1979; ed. Focșani, 2002; *Planetariu*, București, 1984; *Bat clopotele pentru Basarabia* (în colaborare cu Georgeta Adam), București, 1995; *Inelele lui Saturn*, București, 1998; *Panteon regăsit. O galerie a oamenilor politici români*, București, 2000; *Oglinda și modelele. Ideologia literară a lui Duiliu Zamfirescu*, București, 2001; *Proba exilului* (în colaborare cu Georgeta Adam), București, 2002. **Ediții:** *Duiliu Zamfirescu interpretat de...*, introd. edit., București, 1976; *Duiliu Zamfirescu, Opera*, V, București, 1982 (în colaborare cu Mihai Gafița), VI, București, 1987 (în colaborare cu Georgeta Adam); *100 cei mai mari scriitori români*, București, 2003.

Repere bibliografice: D. Micu, *Un nou Duiliu Zamfirescu*, ARG, 1979, 4; Dinu Flămând, *Un redevabil analist, „Scânteia tineretului”*, 1979, 9508; Pompiliu Marcea, *Maturitatea debutului*, CNT, 1980, 6; Petru Poantă, *Ioan Adam, „Duiliu Zamfirescu”*, ST, 1980, 2; Nicolae Mecu, *Duiliu Zamfirescu, novatorul*, VR, 1980, 6–7; Iorgulescu, *Ceara*, 68–72; Al. Piru, *Continuarea unei ediții necesare, „Scânteia tineretului”*, 1982, 10 263; Petru Poantă, *Ioan Adam, „Planetariu”*, TR, 1985, 4; M. Coman, *Ioan Adam, „Planetariu”*, ST, 1985, 4; Liviu Petrescu, *Moment Duiliu Zamfirescu*, ST, 1990, 2; Ulici, *Lit. rom.*, I, 522–523; Ornea, *Întelesuri*, 91–96; *Dicț. scriit. rom.*, I, 11–12; Mihai Cimpoi, *Bat clopotele pentru Basarabia*, CC, 1996, 9–10; Daniel Cristea-Enache, *Demnitatea criticii*, ALA, 1999, 473; V. Ionescu, *Iluminări despre Rimbaud*, ST, 1999, 5–6; Z. Ornea, *Oameni politici în discursuri*, RL, 2001, 7; Iulia Alexa, *Identificarea surselor*, RL, 2002, 28; Ștefan Ciucă Ioanid, *„Proba exilului”*, „Curierul românesc”, 2003, 4; Dan Mănuță, *Duiliu Zamfirescu în actualitate*, CL, 2003, 2. A.N.

ADAM, Sergiu (16.VII.1936, Cosmești, j. Galați), poet, prozator și traducător. Este fiul Anei (n. Popovici), muncitoare, și al lui Teodor Adam, preot. După ce a absolvit Facultatea de Filologie-Istorie a Universității din Iași (1958), a funcționat ca profesor de limba română (1958-1961), metodist la Casa Regională a Creației Populare din Bacău (1964-1965), iar din 1965 redactor la revista „Ateneu” din Bacău, unde, începând cu 1990, este redactor-șef. Debutează în revista „Flacăra Iașului”, cu poezie, în 1954.

Prezență discretă în lumea literară, definitiv legat de revista băcăuană „Ateneu”, **A.** este un introspectiv, urmăritor de aventuri regresive, elegiac în cadrele „vitaliste” ale poeziei și atent la meandrele psihologice chiar în plin dinamism epic. A debutat (sub un moto din Mateiu I. Caragiale) cu volumul *Țara de lut sau Scrisorile blândului și însinguratului Sergiu Adam către mult prea iubita lui soată, Doamna Otilia*, apărut în 1971. Sunt aici versuri sensibile, evocări serafizate de ruralism pictural, dar cu filiație bacoviană („ninge pe vechi catedrale”, / „soarele curge peste vărfuri de plopi”) și nu fără ceva urme din linia Nicolae Labiș – Ioan Alexandru („Oh, lerui-ler, într-o noapte ca asta/ când stelele umblă buimace pe jos/ fratele meu a trecut sub zăpezi/ c-o floare de cancer în piept înflorită frumos”). Detaliile care compun desenul de ansamblu ale acestui „lirism delicat minor” (Eugen Simion) sunt alăturate din perspectiva unei memorii care transformă marginile obiectelor într-un contur tremurat, estompând identitățile prin filtrarea unei lumini incerte. O eventuală referință a poeziei lui **A.** ar putea fi impresionismul din artele plastice: „Vară. O stradă cu îndrăgostiți în amintire,/ Turnul cu păsări în pulberea ei răsturnat,/ Umbrele caselor joase,/ Ziduri

însemnate cu cretă/ Într-un joc al copilăriei, ciudat.// Eu, cel de atunci, traversez galopând/ O vastă câmpie imaginară/ Și cade amurgul și calul nechează/ și umele cu spaimă/ Capătul zilei de vară.// Apoi întunericul dens,/ Camera scundă, o umbră-n genunchi/ Cere cuiva pe cel depărtat înapoi,/ Ceștile visează în vechea vitrină/ Și-o tristă speranță adoarme-ntre noi.” Consecvent cu sine este poetul în volumul *Gravuri* (1976); prelucrarea lirică reține din existent acele elemente care pot participa – într-un angrenaj retoric nu cu mult diferit de cel tradiționalist – la explicitarea unor sentimente din spectrul pozitivului nuanțat: „Încet curge luna în vasta câmpie./ Arbori răzleți/ înfipti în pământ și în cer/ îmi aduc aminte copilăria:/ lumină de ceară pe dealuri,/ flori prăfuite la marginea drumului.../ Lumea e totuși frumoasă,/ pururi aş sta s-o contemplan.” În *Peisaj cu prințesă* (1987), volum care valorifică mai apăsător sursele poeziei bacoviene, degradarea coloristică a imaginilor oferă subiectului liric prilejul să se contextualizeze într-un spațiu al fantasmelor neliniștii, al sentimentelor neprecizate, al tulburărilor mărunte. Sunt percepute cu precădere secvențe ale unor peisaje de toamnă, anotimpul având calitatea convenabilă de a face vizibil caracterul tranzitoriu, instabil al relațiilor dintre lucruri. Ritmul poemelor este acela al unei fluidități lente: „Lumină de acvariu/ Draperia decolorată/ Accentuează oboseala amurgului.// Nemișcat privești în urmă/ Ca în viața altcuiva:/ Au fost oare toate aievea?/ A existat, în adevăr, un altădată?/ Ce straniu/ Ce vag/ Ce departe!// Afară vântul citește afișe,/ Ploaia mărunță le spală.” Solitar, cu vagi frenezii și irepresibil captiv al sentimentului înfrângerii, atunci când se îndreaptă spre proză, scriind un roman cu subiect țărănesc, poetul mizează totul pe dialog (*Chipuri și voci*, 1984); atmosfera câștigă în principal din notația fugară și din ironia tandră care se pune în scenă. *Iarna, departe...* (1976) este un roman polițist, structurat în funcție de parametrii specifici pentru codul respectiv: anchetatorul Teofil Monah e confruntat cu misterul unei crime pe care o elucidează prin metoda deducțiilor succesive, limpezind inevitabilele complicații și dificultăți apărute pe parcurs. Totuși, adevărul pe care ofițerul de miliție îl descoperă nu poate avea consecințe în plan imediat, datorită unor interese politic-strategice care minimalizează importanța cazului. Schema detectivistică reprezintă mai curând un pretext narativ pentru dramatizarea și personalizarea unor psihologii și identități. Axat pe căutarea adevărului personal, ca și pe gravitatea singurătății comunitare, romanul acordă numai în aparență pondere mediului. În fapt, ceea ce primează sunt natura lirică, adică apăsător individuală, a personajului, și subtextul ideatic al faptului. Proză reflexivă, îndatorată parțial climatului dialogului „alexandrin” al psihologismului din Noul Roman francez. În altă ordine de idei, nu este inutil a menționa că **A.** este primul traducător în românește al romanului *O zi din viața lui Ivan Denisovici* de A. Soljenițan („Secolul 20”, 1964).

SCRIERI: *Țara de lut sau Scrisorile blândului și însinguratului Sergiu Adam către mult prea iubita lui soată, Doamna Otilia*, București, 1971; *Ciitorii mușatine*, București 1976; *Gravuri*, Iași, 1976; *Iarna, departe...*, București, 1976; ed. (*Moartea avea ochi verzi*), îngr. Claudia Tache,

București, 2000; *Chipuri și voci*, București, 1984; *Peisaj cu prințesă*, București, 1987; *Scrisori din Țara Cocorilor Albi*, Iași, 1994; *Scrisori din Țara Cocorilor Albi*, București, 2001. **Traduceri:** Rimma Kazakova, *Brazii nișni*, pref. trad., Iași, 1973; M. S. Kolesnikov, *Richard Sorge așa cum a fost*, Iași, 1977 (în colaborare cu T. Ionescu); Felix Iusupov, *Moartea lui Rasputin*, București, 1991 (în colaborare cu T. Ionescu).

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Debuturi în poezie*, CNT, 1971, 46; Andriescu, *Disocieri*, 146; Daniel Dimitriu, *Modalități ale confesiunii*, CL, 1976, 8; Dan Laurențiu, *Acuratețea limbajului*, LCF, 1976, 35; Poantă, *Radiografii*, I, 297-299; Livescu, *Scene*, 117-118; Ioan Holban, *Viața la țară*, CRC, 1985, 16; Dana Dumitriu, *Toamna, la Plavalari*, RL, 1985, 21; Constantin Pricop, *Eseu și roman*, CL, 1985, 6; Ioan Holban, *Pragul realității*, CRC, 1987, 3; Nicolae Manolescu, *Schițe lirice*, RL, 1987, 45; Simion, *Scritori*, IV, 197-201; Corina Mihaela Apostoleanu, „*Scrisori din Țara Cocorilor Albi*”, TMS, 1995, 9; Ulici, *Lit. rom.*, I, 168-169; Petre Isachi, *Cântând marea lumină a trecerii*, „*Bucovina literară*”, 1995, 8-10; *Diç. scriit. rom.*, I, 12-13; Popa, *Ist. lit.*, II, 542-543; Marilena Donea, *Sergiu Adam. Biobliografie '65*, Bacău, 2001; Vlad Sorianu, *Sensul în lirica lui Sergiu Adam*, CL, 2002, 5; Const. Ciopraga, *Portret de poet*, CL, 2002, 6; Iulia Argint, *Melodia întâmplărilor*, RL, 2002, 47. D.C.M.

ADAMEK, Diana (26.IV.1957, Baia Mare), eseistă și critic literar. Este fiica lui Alexandru Adamek, doctor în economie, și a Mariei Adamek (n. Mihalca), contabilă. A urmat școala primară și liceul în localitatea natală, absolvind Liceul „Vasile Lucaciu” în anul 1976. În perioada 1976-1980 urmează cursurile Facultății de Filologie (secția română-franceză) a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Debutează în 1980, în revista „Tribuna”, cu un articol despre proza lui Mihail Sadoveanu. Revine, după terminarea facultății, la Baia Mare, unde îndeplinește mai multe funcții, între care referent și secretar literar la Teatrul Dramatic din localitate. În mai 1990 se stabilește la Cluj-Napoca, unde devine redactor – și cronicar literar – al revistei „Tribuna”. Din anul 1998 este cadru didactic al Universității „Babeș-Bolyai” la Catedra de literatură universală și comparată a Facultății de Litere. Este doctor în litere (1997), cu teza *Privirea, temă și limbaj*. Debutează editorial în anul 1995 cu volumul de eseuri *Trupul neîndoielnic*, distins cu Premiul pentru debut al filialei din Cluj-Napoca a Uniunii Scriitorilor din România. A îngrijit volumul *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu* (1991), în colaborare cu Ioana Bot, și o ediție a romanului *Cunoaștere de noapte* de Al. Ivăsiuc. A colaborat, cu cronici literare, eseuri și alte texte de critică literară, studii de literatură comparată etc., la revistele „Tribuna”, „Familia”, „Apostrof”, „Steaua”.

Cronicar literar de gust și perspicacitate, **A.**, ca autoare de cărți, cultivă mai cu seamă eseul. Consistente, meticolos construite, eseurile ei procedează la asedierea solid organizată a unor chestiuni de teoria artei și de hermeneutică literară. Ele sunt bogate în referiri la predecesori de autoritate, în citate ample, comentate cu sagacitate, vădind o stăpânire sigură a bibliografiei românești și universale, valorificată elegant. Contribuțiile eseistei se remarcă prin deschidere către interdisciplinaritate, mobilizând, selectiv, arsenalul teoriei și istoriei artei, al filosofiei și esteticii (în măsura în care discursul ei teoretic și

hermeneutic are în vedere vizualul, tactilul, percepția, subiectivitatea, imaginile și nu neapărat textul în dimensiunea lui narativă sau îngust lingvistică). Sunt citați și „exploatați” inteligenți autori ca H. Wölfflin, W. Worringer, G.-R. Hocke, Matila C. Ghyka, Eugenio d'Ors, Henri Focillon, Edgar Papu, Al. Ciorănescu și mulți alții. Eseurile nu sunt lecturi „complete” ale textelor literare avute în vedere, ci prezintă spectacolul intelectual incitant al urmăririi temei teoretice alese, fundamentată în capitolele ori secțiunile introductive și generale. În *Trupul neîndoielnic*, supratema vizată e corporalitatea, senzualitatea textului, primordialitatea imaginii, a palpabilului și vizibilului în elaborarea textului literar, iar scriitorii ale căror opere alimentează reflecția eseistei sunt Virginia Woolf, Ernesto Sábato, M. Blecher, Jorge Luis Borges, Bruno Schulz și Yukio Mishima. Volumul *Ochiul de linx* (1997) este un studiu în care eseista examinează, după cum se precizează în subtitlu, barocul și revenirile sale; ampla secțiune introductivă, general-teoretică (dar foarte bogată în trimiteri și exemplificări), e completată și ilustrată de capitole privind literatura contemporană, elaborate în viziune comparatistă ori micromonografic-analitică și referindu-se la autori diferiți (între alții: M. Blecher, Albert Camus, Alain Robbe-Grillet, Julio Cortázar, Gabriel García Márquez, Adolfo Bioy Casares, Eugen Ionescu, Mircea Eliade, Constantin Noica, Emil Cioran). Selecții din cronicile sale literare adună volumele *Castelul lui Don Quijote și Transilvania și verile cu polen. Clujul literar în anii '90*, publicate în anul 2002.

SCRIERI: *Trupul neîndoielnic*, București, 1995; *Ochiul de linx. Barocul și revenirile sale*, București, 1997; *Castelul lui Don Quijote*, Cluj-Napoca, 2002; *Transilvania și verile cu polen. Clujul literar în anii '90*, Pitești, 2002. **Ediții:** *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu*, Cluj-Napoca, 1991 (în colaborare cu Ioana Bot); Al. Ivăsiuc, *Cunoaștere de noapte*, introd. edit., Cluj-Napoca, 1998.

Repere bibliografice: Maria-Cornelia Oros, *Omagiu și deconstructivism*, RL, 1992, 13; Mircea Popa, „*Trupul neîndoielnic*”, „*Adevărul de Cluj*”, 1995, 30 martie; Augustin Cozmuța, *O hermeneutică a textului de nivel universitar*, „*Graiul Maramureșului*”, 1995, 26 mai; Carmen Varfalvi-Berinde, *Inima unei lumi calde, tandre și vii*, APF, 1995, 10; Dan C. Mihăilescu, „*Trupul neîndoielnic*”, LAL, 1995, 34; Mihaela Ursa, „*Trupul neîndoielnic*”, ST, 1995, 7-8; Adrian Țion, *Supremația imaginii*, TR, 1996, 2-3; Iulian Boldea, „*Trupul neîndoielnic*”, LCF, 1996, 11; Corneliu Crăciun, *Exerciții de privire*, F, 1996, 7-8; Mircea Popa, „*Ochiul de linx*”, „*Adevărul de Cluj*”, 1997, 21 iunie; Mihaela Ursa, *Lăcomiile privirii*, ST, 1997, 7; Corneliu Crăciun, *Puterea linxului*, F, 1998, 1; Svetlana Tureleac, „*Trupul neîndoielnic*”, ECH, 1998, 1-3; Anuța Pârvan, „*Ochiul de linx. Barocul și revenirile sale*”, ECH, 1998, 1-3; Ion Bălu, *Barocul și revenirile sale*, APF, 1999, 10; Adrian Țion, *Funcția privirii în baroc*, „*Cetatea culturală*”, 2002, 2. N.Br.

ADAMESCU, Gheorghe (23.VII.1869, București — 4.III.1942, București), istoric literar și bibliograf. Fiu al preotului bănățean Andrei Adamovici, care pe la 1841 venise în București și preluase direcția Imprimeriei Statului, și al Anghelinei (n. Teodoreanu), **A.** a fost atras de literatură încă de pe băncile Liceului „Sf. Sava”, când a început să scrie versuri, publi-

cându-le în ziarul „România”, apoi anecdote și schițe ce au apărut în „România liberă”, „Adevărul” ș.a. Ca student la Facultatea de Litere și Filosofie din capitală, a participat la înființarea Ligii Culturale, formă de protest a românilor liberi față de răsunătorul proces al Memorandumului din Cluj. După un an petrecut ca profesor de limbile română și latină la Galați, pleacă la Paris, unde va audia o serie de cursuri la Sorbona, École des Hautes Études și École des Chartres (vechi centru de studii bibliografice). Își face debutul editorial cu *Luptele pentru naționalitate ale românilor de peste munți în 1848-1849*, lucrare apărută în 1892. Din 1894 se află în București, unde va fi profesor mai întâi la Liceul „Gheorghe Lazăr”, apoi la „Sf. Sava”. Paralel cu activitatea la catedră, va publica toată viața studii și manuale de limba și literatura română (unele în colaborare cu Mihail Dragomirescu și I. A. Rădulescu-Pogoneanu). A fost secretarul Asociației Corpului Didactic, membru în Consiliul Superior al Instrucțiunii și apoi, ca secretar general în Ministerul Instrucțiunii (1901-1904), un colaborator apropiat al lui Spiru Haret. În calitate de inspector general al învățământului, ia parte la congrese de educație din străinătate. În 1921 este ales membru corespondent al Academiei Române. A fost secretar și vicepreședinte al Comitetului de conducere al Ateneului Român.

În domeniul istoriei literare, **A.** a elaborat unele studii cu caracter de popularizare, publicate în periodice, și a întocmit ediții, antologii, biografii de scriitori și manuale ce se adresau în primul rând elevilor. Dintre acestea merită reținute *Din biografiile scriitorilor români* (1896), *Istoria literaturii române pentru*

școalele normale (1910) și ediții din scrieri ale lui V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu, I. L. Caragiale, G. Coșbuc, M. Eminescu, Spiru Haret ș.a. Mai trebuie reținută contribuția sa la realizarea, alături de I.-A. Candrea, a *Dicționarului enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”*, a cărui a doua parte, cu date istorice și geografice, a redactat-o. Dar, din tot ce a scris **A.**, cu miză și pacientă, cea mai importantă rămâne o adevărată lucrare de benedictin, *Contribuțiune la bibliografia românească* (I-III, 1921-1928), cea dintâi bibliografie a literaturii noastre, pe autori, cu trimiteri la opere și scrieri critice. Acesteia i-au urmat, de-a lungul anilor, studii speciale despre unii autori, despre curente și reviste, iar bibliografia s-a extins până la detaliu. Nimeni nu a mai săvârșit încă până astăzi un asemenea sacrificiu intelectual, atât de necesar cercetării literare. Bibliografia lui **A.**, depășită, cum este și firesc, în liniile ei mari, reprezintă acel instrument util și astăzi, „în vremea criticii structuraliste și a mașinilor electronice de inventar” (Marin Bucur). Prin efortul lui, **A.** se înscrie printre pionierii bibliografiei literare românești, alături de Ioan Bianu.

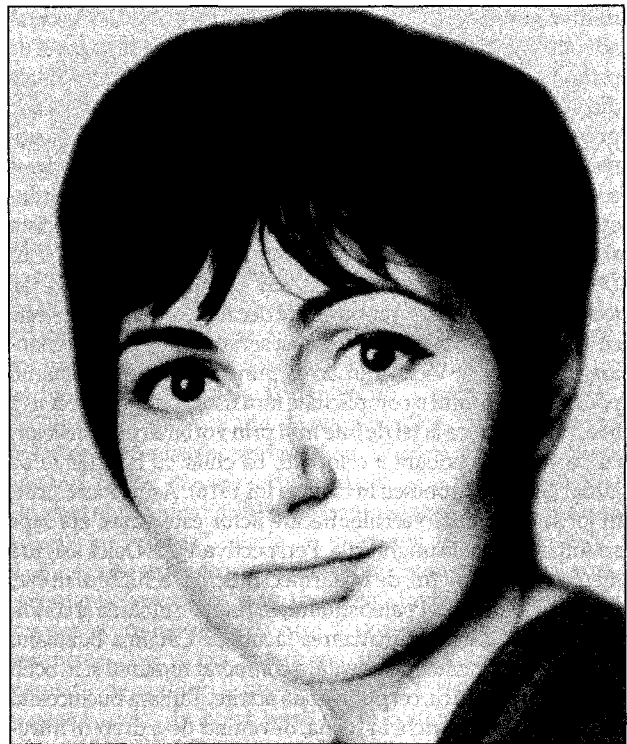
SCRIERI: *Luptele pentru naționalitate ale românilor de peste munți în 1848-1849*, București, 1892; *Noțiuni de istoria limbii și literaturii române*, București, 1894; *Ideile politice ale cronicarilor*, București, 1895; *Din biografiile scriitorilor români*, București, 1896; *Notiță despre viața și activitatea politică și literară a lui Ion Ghica*, București, 1897; *Manual de poetică pentru școalele românești*, București, 1898; *Istoria Seminarului Veniamin din Iași*, București, 1904; *Istoria literaturii române pentru școalele normale*, București, 1910; *Indicațiuni bibliografice pentru literatura română. Sec. XVI-XIX*, București, 1912; ed. 2, București, 1914; *Istoria literaturii române*, București, 1913; ed. îngr. și introd. Paul Lăzărescu, București, 1998; *Contribuțiune la bibliografia românească*, I-III, București, 1921-1928; *Bibliografia și organizarea unei bibliografii științifice la noi, în Omagiu lui Mihail Dragomirescu*, București, 1928; *Bibliografia României*, București, 1928-1929; *Viața și activitatea lui Spiru Haret*, București, 1936; *Între cinism și ipocrizie*, București, 1936. **Antologii:** *Elocvența străină*, București, 1896; *Crestomație pentru istoria limbii și literaturii românești*, București, 1897; *Elocvența română*, București, 1924; *Literatura română din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre* (în colaborare cu Mihail Dragomirescu și N. I. Rusu), I-II, București, 1929-1931; **Ediții:** *Povestea mavroghenească*, București, 1897; *M. Eminescu, Poezii*, București, 1921, *Opere postume*, București, f.a.; *V. Alecsandri, Poezii*, București, 1923, *Poezii*, I-II, București, 1937, *Poezii*, introd. edit., București, 1946; *Gr. Alexandrescu, Poezii. Memorial de călătorie*, București, [1925]; *I.L. Caragiale, Momente, schițe, amintiri*, București, 1928, *Opere complete*, București, 1934; *Scrisori ale lui Spiru Haret către Dimitrie Sturdza*, București, 1939; *Dimitrie Cantemir, Descrierea Moldovei*, tr. edit., București, 1941. **Traduceri:** *J.-J. Rousseau, Emil sau Despre educațiune*, I-II, București, 1913-1916.

Repere bibliografice: *N. Georgescu-Tistu, Cartea și bibliotecile*, București, 1972, 263-267; *Barbu Theodorescu, Istoria bibliografiei române*, București, 1972, 156-158, *passim*; *Bucur, Istoriografia*, 247-248; *Dict. scriit. rom.*, I, 13-15. A.M.

ADAMEȘTEANU, Gabriela (1.IV.1942, Târgu Ocna), prozatoare și publicistă. Este fiica lui Mircea Adameșteanu și a Elenei Adameșteanu (n. Predescu), profesori. Face liceul la Pitești (1956-1960), apoi va absolvi Facultatea de Limba și

Literatura Română a Universității din București (1960–1965), după care intră în sistemul editorial, ca redactor la Editura Enciclopedică Română (1968–1974), Editura Științifică și Enciclopedică (1974–1983) și Cartea Românească (1983–1990). În aprilie 1990 părăsește Editura Cartea Românească pentru revista „22”, al cărei redactor-șef devine în septembrie 1991.

Debutază în 1971, la „Lucefărul”, iar în 1975 își face debutul editorial cu romanul *Drumul egal al fiecărei zile*. Romanul *Dimineață pierdută* (1983) transformă un simplu ax familial în carusel de istorie colectivă, întregind în câteva figuri/destine evoluția României de-a lungul veacului XX, sub privirea necruțătoare, plină de sarcasm plebeu, a unui *raisonneur* cu valențe de arhetip etnopsihologic: Vica Delcă. Tocmai aici se află, întâi de toate, forța autoarei: în cuprinderea epocii în doar câteva personaje. Fără să fie nici pe departe ceea ce, tradițional, se numește „o frescă istorică”, *Dimineață pierdută* conține un eșantion convingător din esența umană a vechii românități ireversibil viciate de instaurarea comunismului. Grație unei excelente prize la uman, șapte, opt destine sunt de ajuns pentru a sintetiza o etnoistorie: cuplul Sophie și Ștefan Mironescu, alături de Ivona, fiica lor, cuplul Margot (sora Sophiei) și Alexandru Geblescu, apoi Niki și Tudor, soțul, respectiv fiul Ivonei, în fine, Titi Ialomițeanu. Și, desigur, peste toți și toate, Vica Delcă. În fiecare se poate citi cu folos o categorie socio-psihologică. Sophie este rafinamentul senzual provocator, hedonismul închis bovaric („Viața nu ne este dată ca să ne fie chin – reflectează ea – ci bucurie, și, dacă vreau, nimic din supărările ei n-au să mă atingă”) și retezat de spectrul războiului („Să te simți atât de tânără și atât de dornică de a trăi, și totul împrejur să-ți stea împotriva! Să n-ai ca viitor și perspectivă decât îngrijirea unui bolnav capricios și excesiv, a unei surori egoiste și răsfățate, în plus un război ce pare-se că stă să înceapă”). La ora apariției, romanul a fost înțeles inclusiv în cheie subversivă, războiul de la 1916, cu toate dilemele și suferințele sale, fiind „citat” ca parabolă a ceaușismului. După o tinerețe presărată cu flirturi de salon, însă umbră de conștientă și, apoi, moartea lui Ștefan Mironescu, Sophie se va căsători cu colonelul Ioaniu și va sfârși în senilitate, zgârcenie și manii olfactive, ca o figură tipică burgheziei bucureștene cu veleități și eșecuri aristocrate. Profesorul Ștefan Mironescu asigură, pe de o parte, romanul geloziei bine temperate și al suferinței nobile, pentru ca, de cealaltă parte, să exprime sentimentele vascilșeizate ale specificului național. Situat, într-un fel, între opțiunea Marghiloman și opțiunea Ionel Brătianu, el ilustrează principialitatea sceptică a omului superior, demnitatea de castă, ironia comprehensivă și patriotismul cel mai onorabil, pe cât de discret, pe atât de ferm. Câte idei, atâtea verdicte la Ștefan Mironescu, cea mai atașantă figură a cărții: „mulțimea noastră a fost, într-o măsură de-a dreptul îngrijorătoare, lipsită de exercițiul real al democrației, și o tradiție nu se creează într-o generație, două: de aceea ea nu știe să-și susțină revendicările, este gata să demobilizeze dintr-un nimic... Dar mai ales nu este solidară, păcat pe care îl poți descoperi în mai toate straturile”; „Iarăși mă iritase sănătoasa poftă națională de răs care ne întovărășește de-

zastrele. Unii susțin că astfel am rezistat, eu mă întreb însă dacă nu cumva din ea vine pieirea noastră”; „La noi, oamenii arată dintru început oboșiți, dintru început resemnați, de parcă au mai trăit încă atâtea vieți grele și dezamăgitoare, așa că au renunțat de mult să se mai împotrivesc răului atotputernic. Iar dezordinea, provizoratul, primitivismul se înmulțesc spontan... Ca microbii în praf. Există parcă în aer un ferment al dezordinii”; „Dând imediat crezare oricărui zvon rău, pentru că el nu face decât să confirme modul nostru fără iluzii de a privi lumea, lăsând să se insinueze bănuiala interesului propriu asupra oricărei fapte bune, mai este de mirare că în permanență suntem sceptici și blazați?”; „Pun excelența pamfletului nostru în relație cu semnele civilizației insuficiente [...] excepțiile fiind în țara noastră mai multe ca regula” ș.a.m.d. Ivona (Yvonne) e feminitatea cuminte și intelectuală, parcă anume făcută pentru a fi părăsită, ființa naivă, rătăcită într-o realitate invariabil ostilă clasei sale în amurg, iar Margot – feminitatea în lux și fără probleme, răsfățată până la un punct, dar nemeritat pedepsită în final, inclusiv prin cinci ani de închisoare pentru „omisiune de denunț”, descompusă de cancer și cobaltoterapie. Simetric, doi bărbați, Niki – masculinul ego-centric, pragmatic și cinic, adulter și gata să-și treacă în exil ușurătatea epicureică; Alexandru Geblescu, alt mare hedonist, crai și cartofor, un Clark Gable devenit ministru de Interne, fugind din țară în 1947, om cu destin umbros. La fel e cazul lui Titi Ialomițeanu, tipul oportunistului fără scrupule, actor de salon, mercantil cu alură principială, fals conservator, fals insurgent ajuns șef la cenzura brătienistă, apoi filogerman și, ulterior, antonescian, pentru a termina colaborator al Secu-

rității comuniste. La plecarea în exil a lui Niki și Geblescu se adaugă Tudor, fiul Ivonei, A. fiind interesată în chip aparte de psihologia emigrantului (ca și în *Întâlnirea*, lunga proză finală din volumul *Vară-primăvară*, 1989). Toată țesătura elitei stă sub privirea Vicăi Delcă, omul de rând și fără cruțare, când resentimentar, când înțelegător și compătimitor, iar în final supus aceleiași legi a degradării fizice, singurătății și morții. Seducător (dar și iritant) amestec de vitalitate mercantilă, scepticism arțăgos, cinism bârfitor și sentimentalism comprehensiv, Vica Delcă transfigurează în derizoriul bătrâneții ei servile și, totuși, stăpânitoare, „grandoarea și decăderea” elitei înzestrate cu virtuți categoriale. Virtuozitatea scriiturii alternează monologul interior al Vicăi (din acest punct de vedere, romanul pretinde cititorului o complicitate fără fisură, extrem de activă în a intra și a trece la fel de iute în și prin vorbirea personajelor) cu partitura interioară a celorlalți, ba chiar cu fragmente de jurnal (Ștefan Mironescu în toamna lui 1916). Astfel încât, prins în jocul de oglinzi verbale, fiecare actor este văzut aproape simultan din toate unghiurile. Perspectiva Vicăi Delcă asigură mereu contrapunctul, de un farmec indicibil, echilibrul ironic, distanțarea de riscu patetismului, în fine – culoarea și condimentele necesare. Dramatizarea făcută de Cătălina Buzoianu în 1986, surprinzător de reușită, a consacrat romanul și în ochii publicului de teatru, cel puțin două actrițe, Tamara Buciuceanu în Vica și Gina Patrichi în Ivona, devenind de-a dreptul întruparea personajelor.

După un roman ca *Dimineață pierdută*, toate celelalte cărți ale autoarei, unele anterioare, nu mai pot fi citite decât prin grila romanului din 1983 sau par niște simple încercări. *Drumul egal al fiecărei zile* (1975) descria „efortul unei studente provinciale, provenită dintr-o familie discriminată politic, să realizeze o carieră științifică seducându-și profesorul. Seducătoarea este însă o adolescentă timidă și săracă, iar lumea în care va intra va fi la fel de sufocantă ca și aceea din care se silise să scape”, repetând, așadar, același „drum egal al fiecărei zile”, cum explică autoarea în cuvintele ce deschid ediția definitivă a *Dimineții pierdute*, apărută în 1997. Povestirile din *Dăruiește-ți o zi de vacanță* (1979) etalează tema nepotrivirii conjugale la tinerețe (*Neliniștea*), degradarea comunicării interumane paralel cu degradarea mediului social (*O plimbare scurtă după orele de servicii*, elaborare contrapunctică de scene vorbite pe subiecte birocratice și de imagini ale orașului în mizerie) și, în sfârșit, tema cuplului, ce revine în proza titulară. Obositoare prin tehnicismul stil Noul Roman francez, prozele din *Vară-primăvară* (1989) restituie fragmente de umanitate alterată (mediul social îmbâcsit și fără ieșire, cuplul în disjunție irepresibilă, emigrantul întors în țară, nemaieșind să comunice cu nimeni, deși familia îl aștepta cu fervoare, din diferite motive), interesantă fiind tenta de teatralitate (ca și alura de scenariu de film) a multor pagini. Tocmai din acest ultim punct de vedere, interesantă a apărut în ochii criticii literare reluarea într-un roman, în 2003, a nuvelei *Întâlnirea* din volumul *Vară-primăvară*. Chiar dacă alternanțele, sincopetele, frenezia mozaicării narației par piedici greu de surmontat la lectură, din unghiul psihologiei exilatului și al dramei întoar-

cerii romanul are substanță și o priză bună la una dintre cele mai sensibile teme morale ale postcomunismului românesc.

Din 1989 până în 2003, A. a părăsit literatura și s-a dăruit cu înfrigurare gazetăriei politice. Pentru multe segmente de public A. înseamnă revista „22”, Grupul pentru Dialog Social, implicarea zilnică în cele mai dure, mai sinuoase și spinoase evoluții ale politicii românești. Cele două mărturii editoriale – interviurile din *Obsesia politicii* (1995), dar mai ales volumul *Cele două Români* (2000) – sunt totuși departe de a oferi adevărata anvergură și ponderea acestei activități. Frumusețea paradoxului este că tot ființa scriitorului biruiește până la urmă în pagină. Autoarea este un amestec exploziv de melancoliei colerice, frondă inocentă și înțelepciune profitabilă, hrânindu-se, așadar, din propriile contrarii. Abilitate, vehemențe derutante și capitulări inexplicabile. Însă oricât patos ar cheltui în politice și jurnalism, autoarea rămâne scriitor, astfel încât ceea ce se reține este substanța nucleului confesiv: autoscopia copilăriei și a adolescenței, malformate de obsesia „dosarul prost”, tinerețea citită „ca o abulie instinctiv premeditată”, „un somnambulism” ocrotitor în planul relațiilor sociale, revelațiile despre rătăcirile politice din interbelicul românesc, despre încă persistenta normalitate a unei bune părți din români sau, mai ales, confirmarea unor temeri privitoare la ambițiile secesioniste legate de Transilvania.

Dimineață pierdută este un roman cu adevărat modern, dar în care tehnicile întrebuințate sunt atât de bine stăpânite, ținute în frâu, justificate, chemate de structura romanului și de cerințele personajelor, încât devin invizibile. În ciuda perspectivei care se schimbă cu fiecare dintre personaje, căruia i se dă cuvântul în deplină libertate, fără cenzura auctorială, caleidoscopul acesta mișcător se adună în final într-o perspectivă atât de unitară, încât Dimineață pierdută poate fi citit dintr-o singură respirație, ca un roman tradițional, și numai după aceea să-ți dai seama prin ce strategii narrative a fost obținută curgerea...

MONICA LOVINESCU

SCRIERI: *Drumul egal al fiecărei zile*, București, 1975; *Dăruiește-ți o zi de vacanță*, București, 1979; *Dimineață pierdută*, București, 1983; ed. București, 1997; *Vară-primăvară*, București, 1989; *Obsesia politicii*, București, 1995; *Cele două Români*, București, 2000; *Întâlnirea*, Iași, 2003.

Traduceri: Guy de Maupassant, *Pierre și Jean*, București, 1978 (în colaborare cu Viorica Oancea); Hector Bianciotti, *Fără îndurarea lui Iisus*, București, 2003.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, II, 15–17; Iorgulescu, *Scriitori*, 175–176; Stănescu, *Jurnal*, I, 159–166; Raicu, *Contemporani*, 52–56; Iorgulescu, *Critică*, 119–123; Moraru, *Semnele*, 175–180; Piru, *Debuturi*, 88–92; Ciobanu, *Opera*, 275–276; Gheorghiu, *Reflexe*, 46–49; Dana Dumitriu, *Le Roman de l'année 1984*, CREL, 1984, 4; Condurache, *Portret*, 153–154; Manea, *Contur*, 44–48; Cristea, *Fereastra*, 201–215; Holban, *Profiluri*, 358–363; Tuchilă, *Privirea*, 31–42; Nicolae Manolescu, *Proza scurtă*, RL, 1989, 37; Simion, *Scriitori*, IV, 453–465; Vladimír Bălănică, *Sindromul veridicității*, TMS, 1990, 2; Dan Silviu Boerescu, *Poezia sufletelor mărunte*, T, 1900, 3; George Pruteanu, *Romanciera la munca de jos*, CRC, 1990, 22; Monica Lovinescu, *Gabriela Adameșteanu*, F, 1990, 7; Ovidiu Pecican, *Ralantiul, surdina revoltei*, CNT, 1991, 31; Mihaela Ursa, „*Drumul egal*” al prozei, APF, 1993, 6; Simona Sora, *Tonul*

și perspectiva, RL, 1993, 16; George, *Sfârșitul*, IV, 305-312; Ștefan Borbély, *Gabriela Adameșteanu*, F, 1994, 3; Negoitescu, *Scriitori contemporani*, 9-11; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 121-127, VI, 40-45; Petraș, *Lit. rom.*, 77-81, 180-181; Cornel Ungureanu, *Gabriela Adameșteanu și redimensionarea politicului*, O, 1996, 4; Alex. Ștefănescu, *O admirabilă și tragică operă de educație*, RL, 1996, 15; Cosma, *Romanul*, II, 154-158; *Dicț. analitic*, I, 298-300; *Dicț. esențial*, 4-6; Manolescu, *Lista*, II, 263-267; Popa, *Ist. lit.*, II, 866-868; Negrici, *Lit. rom.*, 283-284; Tudorel Urian, *Bricolaj cu sentimente*, RL, 2003, 28. D.C.M.

ADAMS-MUREȘANU, Eugenia (11.X.1913, Defiance-Ohio, SUA), poetă și traducătoare. Născută din părinți români, emigrați în America, al șaptelea copil din cei zece ai Paraschivei și ai lui Nicolae Mărgineanu, viitoarea scriitoare se întoarce împreună cu mama sa, rămasă văduvă, în ținuturile de obârșie de la Ocna Sibiului, profesând ca învățătoare. **A.-M.** a făcut studii de teologie la Sibiu (1947) și a urmat la Cluj cursurile Facultății de Filologie (1949). Debutază cu proză pentru copii și cu traduceri în 1933, la „Satul și școala”, ulterior mai semnând sporadic în „Viața copiilor”, „Viața ilustrată”, „Luceafărul”, „Claviaturi”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Gândirea și „Tribuna Ardealului” (la care e redactor). În 1939, îi apare placheta *Casa cu pitici*, iar câțiva ani mai târziu, în 1943, publică broșura *Învierea fariseului Eleazar*. Căsătorită mai întâi, în 1932, cu Florea Mureșanu, viitor protopop al Clujului, va fi, din 1956, soția lui D.D. Roșca. Arestată la 25 mai 1950 și trimisă la Canal, eliberată în 1952 și din nou arestată în 1959, **A.-M.** reușește să părăsească țara după 1970. Alte două cărți, *La izvorul cu pietre albastre* (1967) și *Sonete* (1968), scrise în românește, și trei volume în limba engleză, *The Return of Snow White* (1977), *Assault on Eden* (1977) și *Journey to Fairy-Land* (1978), îi completează bibliografia. În exil, colaborează în principal cu poeme și o suită de sonete la „Revista scriitorilor români” (1987-1988), publicație unde îi apar, de altfel, și unele traduceri. Cea mai importantă scriere a sa este *Cântarea Psalmilor*, apărută la Madrid (1986), cu un cuvânt înainte de Vintilă Horia (*În loc de prefață*) și o introducere de Aureliu Răuță. Este, așa cum remarca Vintilă Horia, o transpunere a psalmilor într-un limbaj cursiv, actual și într-o versificație de sorginte folclorică. Principalele calități ale poemelor originale, ca și ale tălmăcirilor poetice, sunt cantabilitatea, precum și un simț al ritmului și o firească adaptare a valențelor arhaice la tonalități moderne. Nota elegiacă se nuanțează mai propriu liric decât cea imprecativă în traducerea *Psalmilor*, după cum, în unele poeme originale, se distinge un anume sentimentalism al deznădăcinării, mai pregnant decât tendința parabolică, meditativă, de proveniență creștină, ce-i particularizează sonurile din *Dosoftei*, *Cununa*, *Osuare*, *Pe calea florilor de spini* sau *Macbeth fugind de umbra lui Banquo*.

SCRIERI: *Casa cu pitici*, Cluj, 1939; *Învierea fariseului Eleazar*, Cluj, 1943; *La izvorul cu pietre albastre*, București, 1967; *Sonete*, București, 1968; *The Return of Snow White*, 1977; *Assault on Eden*, Michigan (SUA), 1977; *Journey to Fairy-Land*, 1978. **Traduceri:** *Cântarea Psalmilor*, pref. Vintilă Horia, introd. Aureliu Răuță, Madrid, 1986; Plinio Correa de Oliveira, *Revoluție și contrarevoluție*, îngr. Vera Maria Neagu, București, 1995.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *O carte de basme*, GL, 1967, 43; Mircea Vaida, „*La izvorul cu pietre albastre*”, TR, 1968, 4; Sânziana Pop, *Un volum de basme*, LCF, 1968, 9; Ion Oarcăsu, „*Sonete*”, TR, 1969, 4; Horia Bădescu, „*Sonete*”, ST, 1969, 2; Nistor Chioreanu, *Morminte vii*, Iași, 1992, 480; Florea Mureșanu, *Grai și suflet românesc*, Cluj-Napoca, 1997, 11-12; Popa, *Ist. lit.*, I, 149, 943, 948-950, 956, II, 1131; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, 11-12. V.D., N.FI.

ADANIA, Alf[ons] (6.VI.1913, București – 25.III.1979, București), publicist și traducător. Înainte de a fi licențiat al Facultății de Litere și Filosofie și al celei de Drept, **A.**, fiul lui D. Adania, proprietarul unei agenții de publicitate din București, era un nume cunoscut. Debutază foarte timpuriu cu scurte traduceri din Christian Andersen în „*Dimineața copiilor*” (1924), colaborează la alte câteva reviste periodice, iar la 16 ani era redactor la revistele pentru elevi „*Pentru noi*” și „*Caiete literare*” (1929), în care semna articole și o proză – *Revers*. Orientat spre comentariul sociologic al literaturii, **A.** își afirmă opiniile în „*Vremea*”, „*Facła*” și, îndeosebi, în „*Floarea de foc*” și „*Bluze albastre*”, proclamând scopul „utilitar moral” al artei, necesitatea „atașării de viața prezentă”. Invocând exemplul de vigoare și militantism pe care îl vedea în marile literaturi europene, ca și în cea americană, el cere să se facă loc noii generații de scriitori, „obiectivă, sinceră, realistă”, profund angajată social. În acest sens, **A.** va continua, în special în „*Rampa*” (1933-1934), să prezinte autori și opere, insistând mereu asupra valorii lor etice și sociale. Th. Dreiser, John Dos Passos, G. Hauptmann, H. Mann, Stefan George, J. Wassermann, H. G. Wells, G. B. Shaw, José Ortega y Gasset, Knut Hamsun, Ilya Ehrenburg sunt doar cele mai cunoscute nume aduse în discuție. Din literatura română a vremii, pe care o neagă (sau o ignoră) în bună parte, el îi apreciază pe Mircea Damian, Ion Călugăru, Mircea Eliade, Sergiu Dan, Eugen Jebeleanu. Alte intervenții pe teme culturale sau sociale îi apar în „*Adevărul literar și artistic*”, „*Viața românească*”, „*Azi*” ș.a. După o întrerupere datorată războiului și schimbărilor postbelice, **A.** revine la publicistica literară, semnând (uneori A.A., Ad.) articole sau note despre cărți și reviste din perimetrul limbii engleze. Comentariile și informațiile sunt făcute după criteriile ideologice, într-un stil mai apropiat de polemica politică, de unde o imagine oarecum deformată, tendențioasă a realității artistice occidentale, așa cum apare în colaborările din „*Contemporanul*”, „*Gazeta literară*”, „*Magazin*”, „*România literară*”.

Ca reprezentant al organizației „*Arts Incorporated*” din New York (între 1946 și 1948), **A.** supraveghează soarta traducerilor din autorii americani în România. În acest timp, au fost reprezentate pe scenele bucureștene și versiunile sale după piese de Clifford Odets, John van Druten, Norman Krasna, Joseph Kesselring, Noel Coward, J.-B. Priestley, Garson Kanin ș.a. După această perioadă, a mai tradus multe alte piese, tipărite sau litografiate, unele jucate, din autori cunoscuți, între care Arthur Miller, Eugene O'Neill, G. B. Shaw, Peter Ustinov.

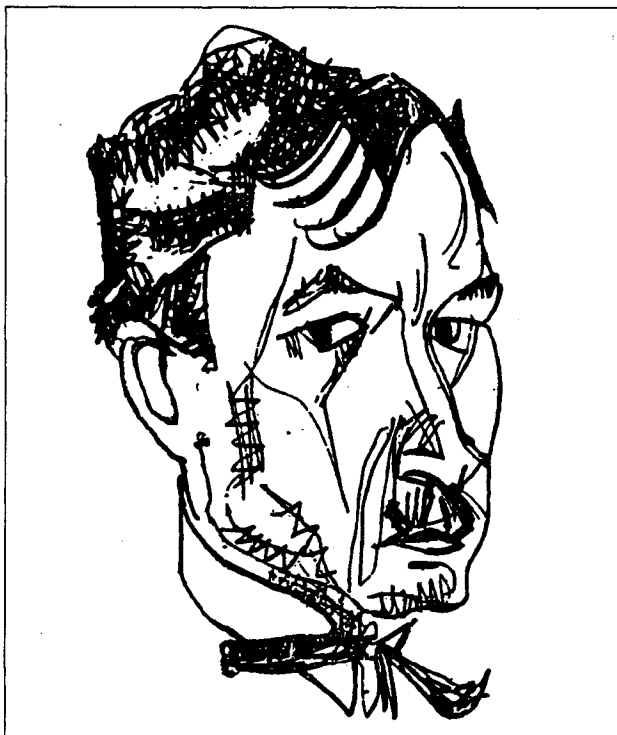
Traduceri: Edna Ferber, *Cimarron*, București, 1947; Arthur Miller, *Toți fiii mei*, București, 1948, *Vrăjitoarele din Salem*, București, 1956 (în

colaborare cu Mihnea Gheorghiu), „Incident la Vichy”, București, 1966; Noel Coward, *Nud cu vioară*, București, 1959; Gore Vidal, *Omul cel mai bun*, București, 1966; Peter Ustinov, *Photo finish*, București, 1968.

Repere bibliografice: George Mihalache, *De vorbă cu d. Alf. Adania*, „Mondial Magazin”, 1947, 35; N. Carandino, *Alfons Adania*, TTR, 1979, 4; Mirodan, *Dicționar*, I, 21–24. C. T.

ADERCA, F.[elix] (13.III.1891, Puiesti, j. Vaslui – 12.XII.1962, București), prozator, eselist, publicist, dramaturg și poet. Primul dintre cei cinci copii ai Deborei (Dobrișei, n. Iosub) și ai lui Avram Adercu, primește la naștere numele Froim Zeilic. Părinții, „comersanți” săraci de religie mozaică, veniți de prin Cehia, ajung în Moldova. A. începe școala în Puiesti și urmează, la Craiova, cursurile Liceului „Carol I”, fiind însă eliminat în ultimul an. Își încearcă, fără succes, șansele literare la „Sămănătorul” (1907), „Ramuri” (1909), „Convorbiri critice” (1909), unde trimite însemnări critice iscălite A. Tutova (F. Aderca), dar și la „Masca” (1911), unde îi apar câteva note critice sub pseudonimul Willy. A. va considera că, în presă, debutul semnificativ se produce la „Noua revistă română” (1913), cu poezia *Post amorem*, dedicată lui T. Arghezi. Cu o slujbă mărunță la o bancă din Craiova, reușește între timp să tipărească placheta de versuri *Motive și simfonii* (1910) și broșura *Naționalism...? Libertatea de a ucide...* (1910; ediția din 1922 va purta titlul *Personalitatea. Drepturile ei în artă și viață*). Împreună cu soția sa, Rubina (Rifca), pleacă în 1913 la Paris,

Desen de Marcel Iancu

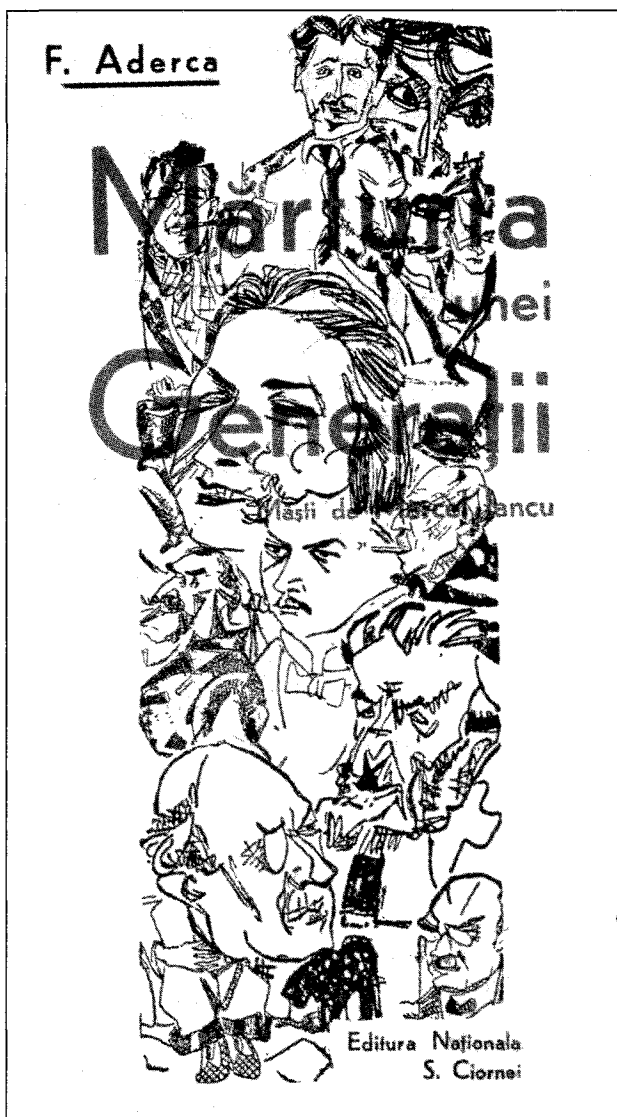

unde audiază câteva cursuri la Sorbona, de aici trimitând pentru „Noua revistă română” articole prosimboliste, precum și foiletoane care consemnau atmosfera dramatică a epocii, reunite apoi în volumul *Sânge încheșat. Note de război* (1915). Întors în țară, intră sub arme în septembrie 1914, participând la campaniile din Oltenia, Transilvania și Ungaria, experiență care va nutri romanele *Moartea unei republici roșii* și 1916. Colaborează la „Seara” cu foiletoane semnate și F. Adrian, A. F. Craioveanu, V. Simion, incluse ulterior în volumul *Ideii și oamenii* (1922), la „Înfrățirea”, „Versuri și proză”, „Absolutio”, „Scena”, „Curierul Olteniei”, „Zorile” ș.a. Îi apar alte patru plachete de versuri: *Stihuri venerice* (1915), *Fragmente-Romanțe, Reverii sculptate* și *Prin lentile negre*, toate în 1916. Se stabilește la București din 1920 și este, timp de două decenii, funcționar la Ministerul Muncii și Ocrotirilor Sociale. Scrie abundent în presă, fiind prezent la „Idea europeană”, „Cuvântul liber”, „Izbânda” (semna și I. Laurențiu), „Hiena”, „Umanitatea”, „Viața românească”, „Avântul”, „Mântuirea”, „Lumea evree” ș.a., apoi la „Contemporanul” (utiliza aici și semnăturile Regele Solomon, Lix, F. Lix), „Adevărul literar și artistic”, „Flacăra”, „Cugetul românesc”, scoate revista „Spre ziuă” (1923), unde semna și Ghiță Pristanda, Quadroclus, colaborează ori este redactor la „Facla”, „Săptămâna muncii intelectuale și artistice”, „Cetatea literară”, „Năzuința” (Craiova), „Revista română”, „Lumea”, „Omul liber”, „Mișcarea literară”, „Universul literar”, „Viața literară”, „Sinteza”, „Adevărul”. În 1928 îl secondează pe T. Arghezi la „Bilete de papagal” (va fi secretar de redacție în primii doi ani, aparținându-i și texte iscălite generic B. de p., Papagalul violet, Papagalul roșu, Papagalul albastru, Papagalul portocaliu, Papagalul verde, Papagalul vioriu). Scrie, de asemenea, la „Radio”, „Tiparnița literară”, „XX”, „Adam”, „Zodiac”, „Cuvântul”, „Reporter”, „Vreamea”, „Realitatea ilustrată” (aici apare, sub pseudonimul Leone Palmantini, prima variantă, X. O. *Romanul viitorului*, la *Orașele înecate*) și la multe alte periodice. Din 1920, la revista și cenaclul „Sburătorul”, A., „sburătorist din prima oră”, cum se autodefinia, aflase ambianța cea mai propice pentru spiritul său prospectiv, independent. În pofida unor tensiuni, rămâne fidel „Sburătorului” și lui E. Lovinescu (criticul este și autor al înlocuirii prenumelui Froim cu Felix), încercând să prelungească viața cenaclului și după moartea mentorului (în casa lui A. și a Sandei Movilă, a doua lui soție, s-au mai ținut câteva ședințe). În deceniul al treilea, cel mai productiv pentru el, publică romanele *Domnișoara din str. Neptun* (1921), *Țapul* (1921, intitulat în ediția din 1932 *Mireasa multiplă*, iar în 1945, *Zeul iubirii*), *Moartea unei republici roșii* (1924), *Omul descompus...* (1925), *Femeia cu carnea albă* (1927), *Rasputin. Diavolul de la Curtea țarului* (1929), piesa *Sburătorul* (1923, jucată mai întâi în 1931, iar în 1945 cu titlul *Sburător cu negre plete*), volumele *Ideii și oamenii* (1922), *Mic tratat de estetică sau Lumea văzută estetic* (1929) și *Mărturia unei generații* (1929). Le urmează *Aventurile d-lui Ionel Lăcustă-Termidor* (1932), romanul *Al doilea amant al doamnei Chatterley* (1934, sub pseudonimul Clifford Moore, ceea ce nu-l ferește de o anchetă judiciară pentru delict de pornografie literară), volumul (de biografii) *Oameni excepționali*

(1934), romanele 1916 (1936) și *Orașele înecate* (1936), *A fost odată un imperiu...* (1939), povestirile *Vreți să descoperim America?* (1935) și *Întâia călătorie în jurul lumii* (1939). Hărțuit o vreme (este mutat disciplinar la Cernăuți și la Lugoj, apoi e demis), nevoit să-și retragă numele din presă (în 1940 va publica *Petru cel Mare. Întâiul revoluționar, constructorul Rusiei*, sub pseudonimul N. Popov), arestat de legionari, se va concentra între 1941 și 1944 asupra unui curs de estetică predat la colegiul pentru studenții evrei. După război, primește numirea ca director al învățământului artistic din Ministerul Artelor (se pensionează în 1948) și, reintrând în presă, reia colaborarea la „Bilete de papagal”, „Lumea”, „Viața românească”, scrie la „Curier israelit”, „Jurnalul”, „Democrația”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Bis”, „Revista literară”, „Veac nou” ș.a. Acum îi apar romanul *Revolte* (publicat în 1945, dar scris în 1938), monografia C. Dobrogeanu Gherea. *Viața și opera* (1947), eseul *Scieria baletelor. Convoorbiri asupra formelor dansului* (1947), câteva scrieri cu tezele ideologice ale zilei (*Patru ciudate întâmplări*, 1957, *Jurnalul lui Andrei Hudici*, 1958) și literatură pentru copii (în *valea Marelui Fluviu*, 1955, *Amiralul oceanului, Cristofor Columb*, 1957, *Un călăreț pierdut în stepă. Din vremea lui Petru cel Mare*, 1961, scenarii radiofonice cu subiecte mitologice). I-au rămas în manuscris o masivă monografie despre Goethe, un *Tratat de estetică generală*, romanele *Casa cu cinci fete* și *Mireasa multiplă*, o ediție de autor, dar și un *Jurnal intim*, mărturie a debusolării și oportunistului, dar și desen în *aqua forte* al unor chipuri de literați de prin anii '50. Marcel Aderca este fiul lui A.

Soarta scrisului inegal, de aspect pluriform, al lui A. („literat complet și nespecializat”, cum îl caracterizează Argehezi) pare să fi fost legată de o antinomie structurală a omului. Sălășluiesc în firea lui un insurgent, un nonconformist în stare de perpetuă veghe, pledant neostenit al libertății individului și al ideii de personalitate ireductibilă, mișcându-se cu repeziciune și aplomb spre orice spațiu de dispută, tentat să dinamiteze coerciția și tabuuri, prezumțios, dornic de afirmare belicoasă și, deopotrivă, un sceptic malițios, care trăiește cu intensitate și obstinație sentimentul frustrării, crispat, instabil, nedăruit cu seninătate. A. investeste mai mult și mai orgolios în prezența lui între contemporani decât în elaborarea operei, a propriilor „alcătuiți din hârtie”. Intelctual ubicuu, în pas cu orice noutate — da, în 1924, cele dintâi pagini în românește din romanul lui Marcel Proust —, obsedat de „spiritul de contemporaneitate”, ajunge în preajma majorității ideilor mari ale epocii, pe care le interceptează de îndată, cu o intuiție extrem de sigură, pentru a le anima apoi îndrăzneț și tenace. Scriind el însuși literatură, experimentează neîncetat, fuge „în patru direcții deodată”, fără să găsească totuși acea opțiune care l-ar exprima integral. Înaintea generației de mari critici și scriitori din perioada interbelică, situându-se, apoi, mereu alături de ei, A., „om de baricade” (E. Lovinescu), își susține, prin fronde publicistice și literare, partea lui de contribuție la impunerea modernității în literatura română. Aderând la autonomia esteticului, el se așază, în esență, sub scutul ideilor lui E. Lovinescu. Pledoaria o face într-o manieră ferventă și exclusivistă, ca în *Mic tratat de estetică sau Lumea văzută estetic*.

Lucrarea însumează, mai întâi, principalele campanii anti-tradiționaliste la care participase în deceniul al treilea, după ce în prima lui „bătălie” literară, datată 1914, se războise pentru legitimitatea simbolismului la noi, noua orientare fiind considerată „singurul cort de adăpost în Sahara eminesciană”. Într-o secvență a cărții, eseistul încearcă o — minimală — elucidare teoretică, exersându-și spiritul disociativ în definirea „frumosului estetic”, demers însoțit de două „pilde”: T. Argehezi și Marcel Proust. Gazetarul A. practică simultan eseul, foiletonul, polemica, interviul și cronică. Ca și N. Davidescu, B. Fundoianu, I. Vinea și alții, semnaleză nume mari ale poeziei moderne românești în chiar momentul apariției lor. Fără să fie un creator de opinie, el a făcut o critică de întâmpinare și a accelerat receptarea acestor nume, intervenind de câte ori erau supuse contestării. Versurile din volumul *Plumb* al lui G. Bacovia ar fi „alături, numai la doi pași, de cea mai mare poezie”. În așa-numita „bătălie Argehezi”, A. se află într-o campanie permanentă, începând cu anul premergător apariției volumului *Cuvinte potrivite*, când scrie articolul *Un nou Eminescu*, și continuând cu seria de riposte adresate lui Ion Barbu și altora. Mai cu seamă confinii temperamentale îl trimit spre Camil Petrescu (în opera acestuia vede, indiferent de genul literar, „măști” ale aceluiasi suflet), în timp ce, cu o admirație contrariată, ușor iritată, se îndreaptă spre romanele Hortensiei Papadat-Bengescu, pe care le apreciază însă subiectiv și nejudicios. Scrie elogios, fără rezerve, despre importanța romanelor lui Liviu Rebreanu (considerat un prozator de nivel european, care „depășește orice fel de naționalitate literară”), dar și despre opera lui M. Sadoveanu, în care intuieste dimensiunile mitice (scriitorul ar „înainta înapoi”, mișcare specifică proiecției mitice). S-a apropiat entuziast de căștigurile expresionismului, mai cu seamă în dramaturgie și în arta dramatică (prețuiește piesele lui Lucian Blaga și din această rațiune), totdeauna în polemică necruțătoare cu oamenii de teatru mediocri. Nu întâmplător, el compune o piesă de teatru de factură expresionistă (*Sburător cu negre plete*) și traduce din Karel Čapek piesa R.U.R. Aspirația de a găsi cheia unei paradigme, personalitatea umană și îndeosebi personalitatea creatoare, își menține intactă temelia psihologică, de la o primă lucrare, din 1910, până la *Idei și oameni, Mărturia unei generații și Oameni excepționali*. Inaugurând vârsta modernă a unui gen, *Mărturia unei generații*, carte de interviuri cu scriitori și oameni de artă români, reconstituie caleidoscopic o epocă de răspântie. Oglinda dublă, aparținând jurnalistului și intervievatului, își interferează reflexele și creează efectul de metamorfoză continuă a imaginii. Valoarea documentară, incontestabilă, este sporită de câteva elemente ingenioase, care introduc într-un același spațiu scenic: „măștile” lui Marcel Iancu, „rama” portretistică și scenografică elaborată de A., nervul, libertatea și consistența confesiunilor aduse în dialog. În fine, se cuvine menționată o preocupare aparte în publicistica lui literară: situat febril în actualitate, el trece în revistă, pe sute de pagini, literatura europeană modernă, de la simbolism până la Proust, Joyce, Céline și Kafka, într-un proiect în care personalitățile

ostracizate de ascensiunea forțelor antidemocratice au un loc privilegiat.

De începuturile lui poetice (*Motive și simfonii, Stihuri venerice, Fragmente-Romante, Reverii sculptate și Prin lentile negre*), un fragmentarium liric, amalgam de virtualități și de poze moderne, se va dezlega având sentimentul unui experiment de vârstă (va mărturisi că a fost poet în epoca lui „neolitică”). În schimb prozatorul, în permanentă ebuliție, scrie continuu, enorm, romane îndeosebi, numeroase și de circulație. Acestea au fost primite contradictoriu, amendate chiar ca produse ale unei inteligențe rele, cu voluptăți distructive și pornire spre lubric, ori clasate ca forme de parvenitism literar. S-a mai observat că aerul de *bric-à-brac*, juxtapunerea unor tehnici de proveniență diversă ar fi reflectat ba o atitudine estetică (la care trimite și articolul *Descompunerea unui gen*), ba o inaptitudine creatoare. Se pare că știința, opresivă, a arte-

factului sterilizează pagina. Cu toate că experimentează neobosit, el nu poate asimila substanțial modelul proustian, gidian sau kafkian. În proza lui eterogenă, din care transpar afinități cu ideile lui Remy de Gourmont și urme ale injectării unor puternici germeni freudieni, erosul este figura polarizantă. Pansenzualismul, de fapt pansexualismul, văzut de Pompiliu Constantinescu drept ideologie frecventată monoman de A. (altfel, tendința, „îmblânzită” și legitimată estetic, apare la mari scriitori ai epocii), se proiectează alegoric în narațiune, într-un joc riscat, libertin, care tranșează în favoarea eclerajului crud, nu o dată impur, exhibiționist. Personajele, oameni neimportanți, fără ambiții și stabilitate socială, anonimi (depersonalizați și la nivelul onomasticii), cu profesii, îndeletniciri erante, se instalează în clipă, consumându-și vitalitatea frenetic, detașat și amar, într-un nesfârșit itinerar al plăcerilor carnale. Nu atât din textul epic, din pulsunile erotismului vagant, cât din exterior răzbat înțelesuri vorbind despre incomunicare, agonie, „năzuință spre spulberare”. *Domnișoara din str. Neptun*, romanul de debut, se înscrie amăgitor într-o „tematică” tradiționalistă, dezrădăcinarea, exploatarea deopotrivă de sămănătoriști și poporaniști. Dar mahalaua, lume la care se vor raporta și I. Peltz, G. M. Zamfirescu, Eugen Barbu ș.a., precum și victima ei (o fată de la țară ajunsă curtezana cartierului, înrădăcinată, până la autocondamnare, în acest loc sordid) sunt privite fără lirism, într-un „film” cu derulare alertă, cu secvențe abrupte, de o țipătoare concrete senzorială. Vocea autorului pus pe filosofare sceptică rostește panseuri fals compasive. Cazuistica aceasta se dovedește un suport inadecvat pentru ideea de predestinare, agitată pe tot parcursul narațiunii. Aflat aproape între aceleași înzestrări și limite, *Țapul* deschide seria romanelor în care erosul este exclusiv, iar din subsolurile ființei instinctualitatea se ridică la suprafață, atotstăpânitoare. Distincția între imoral, amoral și moral, străină personajelor (ipostaze ale candorii, crede I. Negoïtescu), este trimisă la plimbare și de autor. Se reiterează în exces, cu tente de rău gust literar, descrierea unor momente de explozie a senzualității. Un leitmotiv emfatic trece în prim-plan în *Omul descompus...*, unde personajul, un frustrat, brutal descurajat de urâciunea celor din jur, caută cu exasperare ceva, fie și o manie, în jurul căreia să i „se grupeze zilele”; șansa de reoagulare a personalității și de „autenticare” prin sexualitate e iluzorie, golul îl acaparează, iar moartea apare spectral în trupul viu. Glisând, ca de obicei, spre maniere literare în vogă, A. exploatează și aici, destul de superficial, filiera expresionistă ori apelează la tehnica scindării eului, la dezarticularea fluxului cronologic, memorie involuntară etc. Pe de altă parte, într-o mezialianță pe care nu a putut să o curme nici mai târziu, aduce în text virtuți pamfletare înrudite cu arta argheziană, dar și habitudini de gazetar vivace, arțăgos. În romanul *Femeia cu carnea albă* câștigă teren fibra ludică a imaginației. Reintră în scenă domnul Aurel, personaj recurent, și el posibil alter ego al lui A. Inițial, în *Moartea unei republici roșii*, caporal fiind în armata română trimisă în misiune de pacificare a Budapestei, Aurel oscila între „solara zădărnice” a războiului, utopiile social-politice și libertina frenezie erotică. În *Femeia cu carnea albă*, domnul Aurel, ne-

gustor de legume, peregrinează prin „grădinăriile” de pe malul Dunării, în încercarea de a-și potoli mai ales foamea erotică. E un joc ce se vrea inițiativ, regresiv spre „duhul” primar. Și, din nou, secvențe reușite, aici de o poezie grațioasă, orchestrate cu rafinement senzorial.

Ludicul ia proporții în *Aventurile d-lui Ionel Lăcustă-Termidor*, parabolă sarcastică, exsanguă a lumii pe dos, mizând pe truivaiuri funambulești și paradoxuri împinse până la absurd, ca la Urmuz. Aceeași plăcere a evadării fanteziste, dublată de combustia la rece a speculațiilor auctoriale, se manifestă, într-o configurație insolită, în *Orașele înecate*. E o primă performanță a literaturii *science fiction* românești, după alte câteva încercări în acest gen, ca, de pildă, *Oceania* lui Al. Macedonski. Cartea, un „basm futurist” (G. Călinescu), imaginează un timp al răcirii și morții soarelui, când omenirea, devitalizată, dar suficient de energetică pentru a perpetua conflicte și vanități, se retrage, ca în niște imense acvarii, în orașe subacvatice. Într-o carieră de mereu înnoite experimente, subminată și de o specială dexteritate de a confecționa când și când literatură accesibilă, ba chiar literatură de consum (*Al doilea amant al doamnei Chatterley*, o așa-zisă continuare a romanului scris de D. H. Lawrence, intră, cu toate pretențiile livrești ale „autorului” român, în această categorie, ca și *Rasputin. Diavolul de la Curtea țarului*, apărut în fascicule, în Colecția celor 15 lei), romanul 1916 dădea semne că A. poate renunța la mișcarea centrifugă. Dar „convertirea” e parțială și de scurtă durată. Epicul, la început supravegheat impersonal, captat logic, evolutiv, include o dramă morală — un tată își asumă vina morții fiului său, condamnat și executat pentru trădare —, desfășurată sinuos pe fundalul unor scene de pe front și din spatele frontului, care sunt surprinse în flashuri lucide, nervoase. Ficțiunea se frânge însă la un moment dat, fiind înlocuită de marginalii inabil mascate, de trimiteri jurnalactice la actualitatea politică etc. Ultimul roman semnificativ, *Revolte*, reassemblează bună parte din trăsăturile acestei proze. Scrisă la persoana întâi, cartea face mai vizibil transferul dinspre autor spre personaje. Sexualitatea nu mai este însă echivalată cu o acuplare fără sațiu, antrenând și stări mai complicate. Dacă literatura lui A., cu deosebire romanele, deși vulnerabile fără excepție, suscită totuși interesul ca un spațiu deschis experimentului, publicistica lui are o însemnătate remarcabilă, ca ferment al înnoirii, în circuitul de idei al epocii interbelice.

Domnul Aderca e un literat complet și nespecializat. Domnia sa știe să poarte paleta, parfumele, arcul, săgețile și floreta la un loc cu pana; deopotrivă de noi și de agere. Poetul e povestitor, povestitorul e filosof, filosoful e critic. Este greu să acceptăm, după ce l-am cunoscut în varietatea funcțiunilor sale pe domnul Aderca, pe literatul cu o singură latură și dimensiune, văzut întotdeauna numai din spate sau din profil, fânțar uscat al unui mic bâzâit muzical — și înțelegem în tipul de scriitor unanimitatea puterilor de expresie.

TUDOR ARGHEZI

SCRIERI: *Motive și simfonii*, Craiova, 1910; *Naționalism...? Libertatea de a ucide...*, Craiova, 1910; *Sânge încheat. Note de război*, Craiova, 1915;

Stihuri venerice, Craiova, 1915; *Fragmente-Romanțe*, Craiova, 1916; *Reverii sculptate*, Craiova, 1916; *Prin lentile negre*, București, 1916; *Domnișoara din str. Neptun*, București, 1921; *Țapul*, București, 1921; ed. 2 (*Mireasa multiplă*), București, 1932; ed. 3 (*Zeul iubirii*), București, 1945; *Idei și oameni*, I, București, 1922; *Sburătorul*, Iași, 1923; *Moartea unei republici roșii*, București, 1924; *Omul descompus...*, București, 1925; *Femeia cu carnea albă*, București, 1927; *Mic tratat de estetică sau Lumea văzută estetic*, București, 1929; *Mărturia unei generații, cu măști de Marcel Iancu*, București, 1929; ed. pref. Valeriu Râpeanu, București, 1967; ed. îngr. și pref. H. Zalis, București, 2003; *Rasputin. Diavolul de la Curtea țarilor*, București, 1929; *Aventurile d-lui Ionel Lăcustă-Termidor*, București, 1932; *Al doilea amant al doamnei Chatterley*, București, 1934; *Oameni excepționali*, București, 1934; *Vreți să descoperim America?*, București, 1935; 1916, București, 1936; ed. îngr. și pref. H. Zalis, București, 1997; *Orașele înecate*, București, 1936; ed. (*Orașele scufundate*), pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1966; ed. îngr. și pref. Mircea Oprea, Cluj-Napoca, 1993; *Întâia călătorie în jurul lumii*, București, 1939; *A fost odată un imperiu...*, București, 1939; *Petru cel Mare. Întâiul revoluționar, constructorul Rusiei*, București, 1940; ed. îngr. și pref. H. Zalis, București, 2001; *Revolte*, București, 1945; ed. îngr. și pref. H. Zalis, București, 1999; *Domnișoara din str. Neptun. Zeul iubirii. Omul descompus*, pref. T. Vianu, București, 1945; *C. Dobrogeanu-Gherea. Viața și opera*, București, 1947; ed. Iași, 2003; *Feeria baletelor. Convorbiri asupra formelor dansului*, București, 1947; *În valea Marelui Fluviu*, București, 1955; *Amiralul oceanului, Cristofor Columb*, București, 1957; *Patru ciudate întâmplări*, București, 1957; *Jurnalul lui Andrei Hudici*, București, 1958; *Un călăreț pierdut în stepă. Din vremea lui Petru cel Mare*, București, 1961; *Murmurul cuvintelor (1913-1923)*, îngr. Marcel Aderca, pref. Eugen Barbu, București, 1971; *Teatru. Despre teatru*, îngr. și pref. Marcel Aderca, București, 1974; *Răzvrătirea lui Prometeu*, București, 1974; *Domnișoara din str. Neptun. Orașele scufundate. Copilul cu vioara. Scurt roman al unui ogar*, îngr. și pref. H. Zalis, București, 1982; *Contribuții critice*, I-II, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1983-1988; *Oameni și idei*, îngr. Marcel Aderca și Valentin Chifor, pref. Marcel Aderca, Cluj-Napoca, 1983; *Aventurile d-lui Ionel Lăcustă-Termidor. Revolte*, îngr. și pref. H. Zalis, București, 1987; *Femeia cu carnea albă. Zeul iubirii*, îngr. și pref. H. Zalis, București, 1993; *Oameni excepționali. Jurnal intim*, îngr. și pref. Valentin Chifor, Cluj-Napoca, 1995.

Traduceri: Henri Barbusse, *Prăpădul*, București, 1918, *Focul*, București, 1935; Jacques de Lacretelle, *Silbermann*, București, 1923; Romain Rolland, *Umilă viață eroică. Precursorii*, București, 1924; Georg Brandes, *Balzac și Stendhal*, București, 1925; Stefan Zweig, *Adorație*, București, 1925; Bjornstjerne Bjornson, *Măinile mamei*, București, 1926; Karel Čapek, *R.U.R.*, București, 1927; Friederich Torberg, *Bacalaureatul elevului Gerber*, București, 1931; Adrienne Thomas, *Catrina-soldat!...*, București, 1932; Vicki Baum, *Grand-Hôtel*, București, 1933, *Tintin. Hélène Willfuer*, București, 1935, *Antract*, București, 1945; Axel Munthe, *Cartea de la San Michele*, București, 1934; Victor Marguerite, *Camaradele*, București, 1934; Rosamond Lehmann, *Pulbere...*, București, 1934; Hugo Bettauer, *Bobby sau Iubirea unui copil*, București, 1934; Șalom Aș, vol. I: *Petersburg*, București, 1934, vol. II: *Varșovia*, București, 1935, vol. III: *Moscova*, București, 1935; Louis Madelin, *Danton*, București, 1937; Gian Dăuli, *Roata*, București, 1943; John Steinbeck, *Nopti fără lună*, București, 1945; John Knittel, *Drum în noapte*, București, 1945; Egon Erwin Kisch, *Doctorul Becker la porțile raiului*, București, 1955.

Repere bibliografice: Trivale, *Cronici*, 246, 351-355, *passim*; Fundoianu, *Imagini*, 215-217, *passim*; Ibrăileanu, *Opere*, III, 393-395, V, 114-123, 150-154, 186-192; Streinu, *Pagini*, I, 371, II, 221-224, 264, III, 12-13, IV, 120-121, 264, V, 195-199, 370; Perpessicius, *Opere*, II, 258-260, IV, 100-104, V, 273-278, VI, 138, VII, 105-106, 245-248, XI, 224-228, 241, 246-248; Constantinescu, *Scieri*, I, 1-16, V, 48-49, 216,

VI, 285, *passim*; Holban, *Opere*, III, 25–26, 31–32, 177, 245–248, 294–297; Lovinescu, *Scrieri*, II, 301–305, III, 366, IV, 335–339, 620–621, *passim*, V, 218–223, *passim*, VI, 45, 52, 147, 258–260; Arghezi, *Scrieri*, XXV, 350–352; Munteanu, *Panorama*, 224–227; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 705–708, *Ist. lit.* (1982), 789–792; Biberi, *Lumea*, 147–160; Piru, *Panorama*, 272–275; Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr.*, 145–154, *passim*; H. Zalis, *Aspecte*, 162–168; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 422–429; *Encycl. jud.*, II, 266–267; Ștefănescu, *Momente*, 112–153; G. Gheorghită, *Sburătorul*, București, 1976, *passim*; Protopopescu, *Romanul*, 280–282; Brădăteanu, *Istoria*, II, 365–368; Ornea, *Tradiționalism*, *passim*; Șerban, *Ispita*, 195–201; Piru, *Ist. lit.*, 340–341; Ornea, *Actualitatea*, 129–133; Liviu Rebreanu, *Jurnal*, I, București, 1984, *passim*; Mirodan, *Dicționar*, I, 25–35; Nicolae Manolescu, *Publicistica lui Aderca*, RL, 1988, 34; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 225–229; Ovid S. Crohmălniceanu, *Amintiri deghizate*, București, 1994, 78–86; F. Aderca, *DRI*, I, 1–6; Valentin Chișor, *Felix Aderca sau Vocația experimentului*, Cluj-Napoca, 1996; Ornea, *Medaliaoane*, 155–158; Gheorghe Grigurcu, *Felix Aderca sau „un spectacol al registrelor extreme”*, RL, 1999, 30, 31; *Dicț. analitic*, II, 60–63; F. Aderca, *DCS*, 116–117, 169–170; *Dicț. esențial*, 6–9; Popa, *Ist. lit.*, II, 268; Opriță, *Anticipația*, 47–48, 59–66. G.D.

ADERCA, Marcel (26.I.1920, Craiova), traducător și editor. Este fiul al Rubinei și al lui F. Aderca, scriitor. A absolvit Facultatea de Litere și Filosofie la București, după care a fost, între anii 1953 și 1975, redactor la Editura pentru Literatură Universală. A colaborat la „România literară”, „Viața românească”, „Manuscriptum”, „Steaua” ș.a.

A semnat, la începutul activității, câteva traduceri din literatura sovietică (N. Ostrovski, A. Serafimovici), unele în colaborare. Din anul 1966, când publică în traducere *Husarul pe acoperiș* de Jean Giono, se va dedica transpunerilor din literatura franceză, afirmându-se ca unul dintre cei mai talentați și erudiți traducători din câți s-au aplecat la noi asupra acestei literaturi. A tradus din Eugen Ionescu (cu „subtilitate și culoare”, afirmă N. Carandino), Romain Gary, H. Perruchot, Albert Camus, Alphonse Allais, Hervé Bazin, Jules Romains, André Maurois, H. Charrière. A îngrijit câteva ediții din opera tatălui său.

Ediții: F. Aderca, *Murmurul cuvintelor (1913–1923)*, pref. Eugen Barbu, București, 1971, *Teatru. Despre teatru*, pref. edit., București, 1974, *Oameni și idei*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1983 (în colaborare cu Valentin Chișor). **Traduceri:** N. Ostrovski, *Așa s-a călit oțelul*, București, 1945 (în colaborare cu Dan Faur și Andrei Ivanovski); A. Serafimovici, *Torentul*, București, 1946; Sarkadi Imre, *În pustă*, București, 1955; Abdulla Kahhar, *Saida*, București, 1963; Jean Giono, *Husarul pe acoperiș*, pref. Const. Ciopraga, București, 1966; San Lazzaro, *Modigliani. Portrete*, București, 1966; R.-J. Moulin, *Cézanne. Naturi moarte*, București, 1966; Velásquez, *Antologie de texte*, îngr. V. Florea, București, 1966; J. Rewald, *Cézanne. Peisaje*, București, 1967; Cécile Goldscheider, *Rodin. Perioada 1840–1886*, București, 1967, *Rodin. Perioada 1886–1917*, București, 1968; Eugen Ionescu, *Teatru*, I-II, București, 1968–1970, *Jocul de-a măcelul*, București, 1973; Romain Gary, *Prima dragoste, ultima dragoste*, pref. Romul Munteanu, București, 1968; Henri Perruchot, *Gauguin. Tahiti*, București, 1968; E. Lafuente Ferrari, *Velásquez. Infanți și infante*, București, 1968; J. E. Muller, *Klee. Figuri și măști*, București, 1969, *Pictura modernă*, vol. IV: *De la cubiști la primii abstracți*, București, 1969; H. Chevalier, *Pictura modernă*, vol. V: *Pictura abstractă*, București, 1969;

N. Kazantzakis, *Alexis Zorba*, București, 1969; Albert Camus, *Teatru*, I, București, 1970; Alphonse Allais, *Să fim sobri!*, pref. Marian Popa, București, 1971; Piet Legay, *Furtună la Tobruk*, București, 1971; André Maurois, *Prometeu sau Viața lui Balzac*, București, 1972; H. Charrière, *Papillon*, I-II, pref. Modest Morariu, București, 1972; Em. Roblès, *Pledoarie pentru un răzvrătit*, București, 1973; Hervé Bazin, *Preafericiții de pe insula Dezolării*, București, 1974; Gilbert Durand, *Structurile antropologice ale imaginărilor*, pref. Radu Toma, București, 1977; Jules Romains, *Oameni de bunăoară*, vol. V: *Trușășii*, București, 1979.

Repere bibliografice: N. Carandino, *Autori, piese și spectacole*, București, 1973, 214; Al. Balaci, *Studii și note literare*, București, 1979, 283; *Dicț. scriit. rom.*, I, 20–21. I.D.

ADEVĂRUL, gazetă politică și literară care a apărut la Iași, săptămânal, de la 15 decembrie 1871 până la 5 aprilie 1872, și la București, zilnic, de la 15 august 1888 până la 21 noiembrie 1916 și de la 3 ianuarie 1919 până la 30 decembrie 1937; o nouă serie este editată între 12 aprilie 1946 și 31 martie 1951. În 1904 apare cu titlul „Adevărul politic”, iar în 1946 cu acela de „Adevărul vremii”. Fostul prefect de poliție al orașului București, din timpul domniei lui Al. I. Cuza, Al. V. Beldiman, adversar hotărât al lui Carol I și al autorilor loviturii de stat de la 11 februarie 1866, este editorul și redactorul primei serii. După câteva luni, ca urmare a atacurilor neconținute împotriva Palatului, gazeta este suprimată, iar Beldiman arestat și dat în judecată. Un juriu, în care prim-jurat era V. Alecsandri, dă un verdict de achitare, dar A. nu va mai fi reluat decât peste 16 ani, la București. Din grupul de redactori ai seriei a doua au făcut parte, alături de directorul politic al ziarului — Al. V. Beldiman, și Gr. Ventura — prim-redactor, fiul său, Const. Ventura (semna Un gălățean), I. S. Spartali — traducător de romane-foleton, I. Hussar — redactor al părții politice din 1889, C. B. Stamatin-Nazone. Un conflict între Beldiman și proprietarul tipografiei, Toma Basilescu (care va scoate un alt ziar, cu același titlu, între 24 martie și 26 iulie 1892), este urmat de o reorganizare a redacției, din care se retrage Gr. Ventura, în dezacord cu vederile democratice ale directorului. Pentru doi ani, postul de prim-redactor este ocupat de I. N. Roman. În septembrie 1893, A. se apropie de mișcarea socialistă, odată cu venirea în redacție a lui Anton Bacalbașa, prim-redactor, și a ziaristilor socialiști I. Teodorescu și C. D. Anghel, fratele poetului D. Anghel. Din 1892, redactor al părții literare este Traian Demetrescu. Vor mai colabora G. Ibrăileanu, E. Vaian (redactor), Laura Vampa, Ed. Diogenide (redactor) și C. Mille, mai întâi fără să-și semneze articolele, iar de la 5 ianuarie 1894 scriind sub propria semnătură. În anul următor, C. Mille devine proprietar al ziarului, director rămânând Al. V. Beldiman, până în februarie 1898, când, în urma morții acestuia, Mille își asumă și direcția politică. De fapt, chiar din ianuarie 1895 Mille conduce gazeta, deoarece Beldiman, bolnav și în vârstă, îi cedase, tacit, atribuțiile de director, păstrându-și însă dreptul de a colabora cu articole politice. Tot în 1895, prim-redactor este numit C. Bacalbașa care, cu încetul, modifică și componența redacției. Alături de militantul socialist Al. Ionescu, redactor și corector din 1894, sunt angajați I. C. Bacalbașa,

G. Russe-Admirescu, C. Balaban și Vespasian Pella; aceste schimbări aduc și o orientare politică nouă, **A.** îndepărtându-se de gazetele socialiste, dar rămânând un cotidian democratic, antidinastic, republican. Independența de vederi, atitudinea protestatară (împotriva corupției și a nedreptăților din justiție și administrație, împotriva brutalităților din armată, împotriva politicianismului), propaganda pentru votul universal și pentru drepturile femeii, campaniile în favoarea celor oprimați, mai ales a țărănimii, și în problema unității naționale au făcut din **A.** unul dintre cele mai însemnate și mai citite ziare din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și din primele ale celui următor. Printre colaboratori s-au aflat C. Dobrogeanu-Gherea, C. Stere (își semna articolele Un observator ipohondric), Zamfir C. Arbore, C. A. Filitis, sociologul Iosif Bolocan ș.a. Partea culturală și literară a ziarului, completată și cu suplimentele editate („Adevărul literar”, „Adevărul ilustrat”, „Adevărul de joi”), a fost redactată de scriitori cu vederi politice și cu idei estetice moderne (C. Mille, A. Bacalbașa, Tr. Demetrescu, A. Stavri). În polemice literare ale epocii, alături de periodicele socialiste („Contemporanul”, „Evenimentul literar”, „Munca”), ziarul a susținut, mai ales prin publicistica lui C. Mille și A. Bacalbașa, necesitatea unei arte naționale și militante. Un foileton, redactat cu îngrijire de I. S. Spartali și apoi de E. Vaian și Laura Vampa, apare în mod regulat și conține proză originală (aici și-a tipărit C. Mille, mai întâi, partea a doua a romanului *Dinu Miliian*) sau traduceri din literatura franceză de foileton. Cronică dramatică este făcută până în 1892 de Gr. Ventura, după aceea de A. Bacalbașa, de I. Bacalbașa și, spre sfârșitul secolului, de Emil D. Fagure. S-au publicat, de asemenea, cronici muzicale sau de artă plastică. Articole de critică literară scriu I. N. Roman, A. Bacalbașa, I. Teodorescu, Tr. Demetrescu, E. Vaian, Iuliu Dragomirescu, C. Mille, Em. D. Fagure, H. Sanielevici (semna Hassan). Micile articole-portret din prima pagină, multe dintre ele cu valoare literară, dedicate unor scriitori sau unor personalități politice, sunt redactate în mod obișnuit de I. Hussar, Tr. Demetrescu, A. Bacalbașa sau C. Mille. Publicistică literară au mai dat și C. Stere, A. Gorovei, G. Coșbuc, I. Păun-Pincio. Cu versuri sau proză colaborează G. Coșbuc, I. N. Roman, Șt. Basarabeanu (V. Crădescu), A. Bacalbașa, C. B. Stamatin-Nazone, G. Russe-Admirescu, H. G. Lecca, I. T. Florescu, A. Steurman, I. Bolocan, E. Vaian, Laura Vampa, C. Grigoriu-Rigo, Radu D. Rosetti. Aici Tr. Demetrescu a scris cronică parlamentară, la rubrica „Fizionomia Senatului”, a făcut traduceri din gazetele franceze și a publicat numeroase poezii, schițe și nuvele; A. Bacalbașa, pe lângă bogata colaborare politică sau de comentator acid al vieții intelectuale, dă versuri, schițe umoristice, parodii; St. O. Iosif și-a început perioada bucureșteană, după debutul de la „Revista școalei” din Craiova, publicând aici versuri, epigrame, traduceri din Petofi (între septembrie 1892 și martie 1893). În primăvara anului 1896, înainte de a redacta „Epoca literară”, I. L. Caragiale a scris pentru **A.** mai multe articole, apărute săptămânal, joia, între care *Teatrul nostru*, *Activitate* ș.a.

După 1900, componența redacției se modifică de mai multe ori; printre noii gazetari veniți se află B. Brănișteanu,

ADEVERULU

APARE IN TOATE MERCURI

Unu numaru lo baat.

№ 1.

IAȘI. MERCURI 15 DECEMBRIE 1871.

ANULU 1.

Emil D. Fagure (cronicar dramatic și comentator al actualității literare), Simon Pauker (secretar de redacție și la „Dimineața”), Ion Teodorescu, Albert Honigman, Const. Graur ș.a. Se înființează rubrici noi (economică, religioasă, militară, de drept etc.) și se scot, în continuare, reviste-satelit: „Belgia Orientului” (umoristică; 1903-1905), „Viața literară” (1906-1908) ș.a. În noiembrie 1904 se procedează la o restructurare a paginilor gazetei, în scopul unei distribuirii mai moderne, mai adecvate a rubricilor. Tot atunci, C. Mille începe seria de însemnări intitulată *Letopisiți*, care continuă cu succes de public mai mulți ani. Orientarea politică se păstrează, deși sunt de semnalat unele nuanțe noi, în pas cu evoluția socială. Continuă campaniile pentru vot universal sau pentru drepturile politice ale femeilor, iar după 1914, gazeta participă activ la campania pentru intrarea în război alături de Franța și Anglia. Drept urmare, în octombrie 1916, **A.** este suspendat de comandamentul german de ocupație, clădirile redacției și tipografia fiind rechiziționate. După război, director și președinte al consiliului de administrație este tot C. Mille. Situația financiară precară a ziarului îl obligă însă, în august 1920, pe cel ce se afla la conducere de un sfert de secol să cedeze drepturile sale de proprietate societății „Cultura națională” și să se retragă. Un comitet de redacție interimar, compus din B. Brănișteanu, Emil D. Fagure (prim-redactor) și A. Honigman, funcționează între august 1920 și noiembrie 1921, când directori devin Const. Graur și fostul secretar de redacție I. Rosenthal, care se va retrage în 1924, înlocuit de Em. Socor, director până în 1933. Aspectul gazetei se schimbă, se modernizează atât ca structură, cât și din punct de vedere grafic. Se introduc pagini speciale (de cultură, de teatru, pentru femei etc.), vin colaboratori importanți din mediile artistice, literare sau științifice și politice. Orientarea democratică se păstrează, dar cu timpul, mai ales după 1930, apar unele fluctuații de opinie, unele luări de poziție care vor stârni reacții ferme, uneori violente ale ziarelor de centru și de dreapta, dar și ale unui cotidian de însemnătate și răspundere „Universului”. De altfel, ca urmare a acestor ezitări și neclarități, mai ales în ceea ce privește chestiunea națională, N. Batzaria, scriitor și gazetar cunoscut, care era redactor aici încă din 1921, demisionează în 1935 și trece la „Universul”. Din 1936 și până la suspendarea gazetei, la sfârșitul anului următor, director va fi Mihail Sadoveanu, din comitetul de redacție făcând parte, între alții, și E. Lovinescu. După cel de-al doilea război mondial, B. Brănișteanu este prim-redactor (până în 1947), periodicul fiind condus de un comitet de redacție aflat, mai ales din 1948, sub influența puterii comuniste.

Între 1900 și 1916, coloanele gazetei, dedicate politicii sau comentariilor sociale, păstrează tonul viu, polemic, adesea vehement; în paginile culturale și literare se adoptă un altul, mai așezat, diferit, de exemplu, de acela din perioada când prim-redactor era A. Bacalbașa. Printre redactori se află, în continuare, mulți scriitori tineri: Toma Dragu, Aida Vrioni, Ana Holda, Ecaterina Racoviceanu-Fulmen, B. Nemțeanu, Dinu Dumbravă, N. D. Cocea (care va înființa apoi, finanțat de C. Mille, revista „Facla”), I. Russu Abrudeanu ș.a. Responsabilitatea alcătuirii paginilor literare revine lui A. Honigman, Iosif Nădejde sau, pentru puțin timp, lui C. Al. Ionescu-Caion. Critica dramatică este reprezentată de I. C. Bacalbașa, Emil D. Fagure, Al. Mavrodî. De la Paris, veneau corespondențe ale poetei Elena Văcărescu; prin 1901, trimite articole și comentarii despre viața muzicală pariziană Stan Golestan, iar ceva mai târziu, Matei Russu, pentru rubrica intitulată „Troturele Parisului”, note și observații extrase din actualitate. Cu schițe, pagini de memorialistică, portrete, diverse însemnări sunt prezenți C. G. Costaforu, P. Grădișteanu, Radu D. Rosetti, Panait Zosin, Eugen Herovanu, Cincinat Pavelescu, Ludovic Dauș, I. C. Vissarion, Mihail Dragomirescu ș.a. Deși în redacția **A.**, în anii următori primului război mondial, continuă să se afle unii dintre vechii redactori (I. Teodorescu, G. Millian-Maximin, B. Brănișteanu), echipa redacțională se va modifica în mai multe rânduri. De-a lungul timpului, până în 1937, vor face parte din această echipă Mihail Sevastos, Lascăr Sebastian, Horia Roman, Al. Graur, M. Graur, Mircea Grigorescu, Al. Sahia, Eugen Jebeleanu, George Macovescu ș.a. Rubricile destinate culturii și literaturii rămân, în tradiția gazetei, substanțiale, variate și vor reflecta mereu preocupările și pozițiile unui anumit segment al intelectualității. Vor fi atrași între colaboratori scriitori dintre cei mai reuți ai anilor interbelici: M. Sadoveanu, T. Arghezi, G. Călinescu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Adrian Maniu, Paul Zarifopol, Victor Eftimiu, Jean Bart, Gala Galaction. Alături de ei se găsesc și Demostene Botez, D. I. Suchianu, Em. Ciomac, Petru Comarnescu, G. M. Zamfirescu, I. Zamfirescu. Cronica literară, incisivă și temută, va fi asigurată pentru perioade scurte de Ion Vinea, B. Fundoianu, N. Batzaria, Izabela Sadoveanu, iar începând din 1928, de E. Lovinescu, Șerban Cioculescu, F. Aderca. Până la plecarea lui în Franța, B. Fundoianu face și o „cronică a ideilor”; în același domeniu se situează articolele lui Petre Pandrea sau Eugen Filotti. Colaboratoare consecvente, la „Pagina femeii”, dar și cu alte preocupări, sunt Sofia Nădejde, Claudia Millian, Alice Voinescu, Sanda Filotti. O vreme, Bogdan Varvara va îngriji „Pagina culturală”; viața teatrală e comentată de Emil D. Fagure (1920-1921), Iosif Nădejde, Scarlat Froda, A. de Herz ș.a. Publicistică socială, culturală și politică dau C. Bacalbașa, B. Brănișteanu, T. Teodorescu-Braniște, N. Batzaria, chiar Pamfil Șeicaru (înainte de apariția ziarului „Cuvântul” în 1924), Scrutator (dr. Clement Blumenfeld). Se traduce mult, dar literatura selectată este în mod obișnuit una ușoară, distractivă. În ultima perioadă de apariție (1946-1951), cercul colaboratorilor se restrânge, printre ei numărându-se Demostene Botez, Cezar

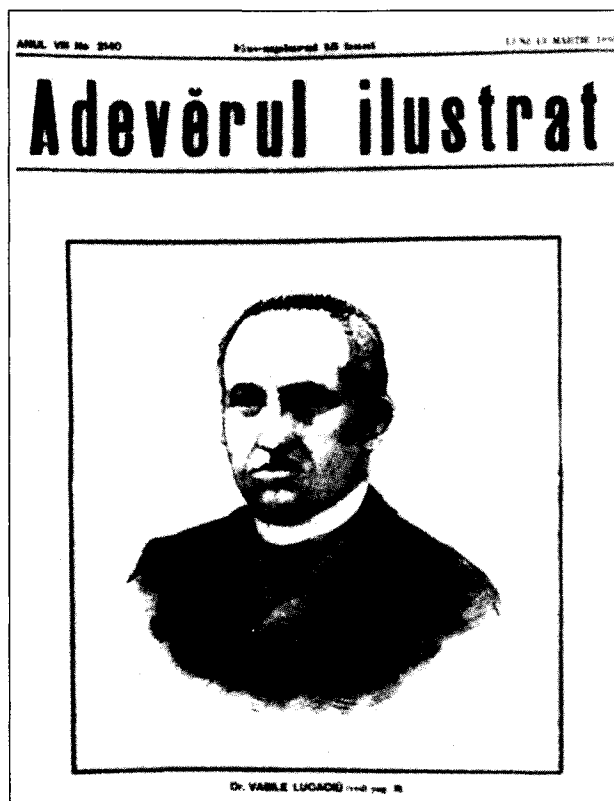
Petrescu, F. Brunea-Fox, Gala Galaction. Între anii 1947 și 1948, T. Arghezi publică pe prima pagină a ziarului seria de articole intitulată *Tablete*, în care se răsfrâng multe din frământările și accidente ale epocii. R.Z.

ADEVĂRUL, publicație care a apărut la Budapesta, cu subtitlul „Glasul poporului”, mai întâi săptămânal, apoi lunar și din nou săptămânal, din 1903 până în 1914 și în 1917, apoi la Sibiu, în 1918 și 1919, redactor-responsabil fiind inițial Aurel Cristea. Numele acestuia va figura până la numărul 4/1911, când, pe ultima pagină, e trecut ca redactor-responsabil Ioan Flueraș. De la 1 ianuarie 1905, apare cu subtitlul „Foaie politică pentru poporul muncitor român”, prim-redactor fiind Petru Ponta, iar redactor-responsabil — Aurel Cristea. De la numărul 27/1907, dispăre subtitlul „Glasul poporului” și apare „Foaie politică, socială și economică”, cu adaosul „Foaie pentru poporul muncitor român”, iar prim-redactor este Gustav Auerbach. O nouă modificare a subtitlului intervine la numărul 4/1911: „Organul Partidului Social-Democrat din Ungaria”. De la numărul 48/1918, subtitlul devine „Organul Partidului Social-Democrat din Ardeal”, cu sediul la Sibiu, pentru ca, de la numărul 7/1919, în subtitlu să se adauge și Banatul, redactor responsabil fiind acum Tiron Albani. Scopul gazetei este acela de „a lumina și a organiza muncitorimea la un singur steag, pentru dezrobirea economică și libertatea politică” (*Către cititori*). Rubrici: „Știință”, „Răvaș”, „Cronica”, „Cărțile noastre”, „Foiața”, „Foileton”, „Literatură”. Majoritatea textelor literare din **A.** e alcătuită din republicări. Apar, astfel, în paginile ziarului versuri de George Coșbuc, Gheorghe din Moldova, Petre Dulfu, Alexandru Vlahuță, Octavian Goga, Traian Demetrescu, Mircea Demetriade, Mihai Codreanu, Ion Minulescu, Panait Cerna, Mateiu I. Caragiale, P. Zosin, N. Țimiras, D. Th. Neculuță, I. Păun, Barbu Lăzăreanu, Const. Z. Buzdugan, Mircea Dem. Rădulescu ș.a. Proza, în bună măsură reprezentată tot de texte retipărite, este semnată J. Neagu, I. Al. Brătescu-Voinești, I. Adam, Emil Gârleanu, Dimitrie Anghel, N. N. Beldiceanu, I. Maxim, Alexandru Vlahuță, Pavel Marcu. Din sectorul publicisticii sunt de reținut numele lui Aurel Cristea, C. Mille, Ioan Kalinderu, I. Mihuț, Al. Constantinescu, Al. Vlahuță (care, plecând de la cartea exploratorului norvegian Fr. Nansen, *Spre Pol*, meditează pe marginea puterii și a datoriei omului de a-și croi singur soarta), Ecaterina Arbore, Paula Hudan, Ion Pribeagu, I. S. Herineanu, Teodor Moga, I. Paltin, Emil Isac, C. Dobrogeanu-Gherea. Apare și numele lui Victor Eftimiu, cu un fragment din piesa *Cocoșul negru*. Foarte bogat și dens este compartimentul rezervat traducerilor, chiar dacă și aici domină reluările. Astfel, Al. Vlahuță se oprește asupra liricii Adei Negri, St. O. Iosif selectează poemele lui Petöfi, *Eroi în zdrențe* și *Apostolul*, și, alături de Dimitrie Anghel, traduce *Minerul* lui Ibsen. Alți autori traduși: Gabriele D'Annunzio, Sully Prudhomme, Lev Tolstoi, Camille Flammarion, Giosuè Carducci, Voltaire, Heine, Lenau, Helvetius, Cehov, Gorki, Turgheniev, Strindberg, Zola. În numărul 14/1912 este anunțată moartea lui I. L. Caragiale, într-un necrolog nesemnat.

Toma Dragu face un portret al „eroului diplomației franceze” Jean Jaurès. Maria Cunțan publică o scrisoare cuprinzând meditații despre poezie. La rubrica „Foileton”, Emil Isac compune un medalion *Ady Endre*. Alți colaboratori: Ioan Bălean, Grigore N. Coatu, Petru Marincu, I. S. Herineanu, George Grigorovici, Ioan Ciocârlan, Ernest Garami, T. Albani, A. Luca, Iustin Ilieșiu, Mihail I. Procopie. D.B.

ADEVĂRUL DE JOI, supliment literar al ziarului „Adevărul”, apărut la București, săptămânal, între 15 octombrie 1898 și 13 mai 1899. Pentru numerele de până în ianuarie 1894, redacția a fost condusă de poetul Artur Stavri. Într-un editorial intitulat *Către cititori*, el anunță că noua revistă va urmări să difuzeze o informație literară bogată și obiectivă, va discuta evenimentele politice însemnate, se va strădui să facă o critică imparțială a vieții literare și culturale și va publica literatură originală și traduceri, singurul criteriu de selecție fiind acela al valorii. Au colaborat cu versuri și proză Artur Gorovei, Vasile Pop, G. Ranetti, Alceu Urechia, Șt. Basarabeanu (V. Crășescu), Th. Cornel, Horia Berza, Artur Stavri, R. D. Rosetti, V. Podeanu, D. Teleor, C. Xeni, Raul Stavri, Șt. Cruceanu, I. Costin, C. Z. Buzdugan. O participare consistentă este aceea a lui D. Anghel, cu poezii proprii și traduceri. Jean Bart publică schițe și nuvele, S. Sanielevici, articole și cronici literare. Din ianuarie 1899, conducerea suplimentului este luată de C. Mille, care schimbă și echipa redacțională. Se retrag A. Stavri și S. Sanielevici, încep să scrie Emil D. Fagure, Th. Cornel, C. Al. Ionescu-Caion și A. Steuerman. Și profilul revistei se modifică, apar mai des articole politice, se continuă campaniile antidinastice ale „Adevărului”. Caion este autorul unor articole în care se ocupă de naturalism sau de simbolism, socotindu-l o etapă de degenerescență a literaturii, Emil D. Fagure scrie cronici dramatice, C. Mille este semnatarul rubricii „Săptămâna”, în care comentează aspecte ale vieții politice sau culturale. Se traduce din George Sand, Leconte de Lisle, Th. de Banville, Maupassant, Jules Vallès, Lenau, G.A. Bürger, Fr. Rückert și Heine. Cu articole de sociologie, filosofie și istoria culturii au mai colaborat I. Teodorescu, I. Găvănescu, Artur Stavri, C. Rădulescu-Motru. R.Z.

ADEVĂRUL ILUSTRAT, supliment literar al ziarului „Adevărul” apărut la București, săptămânal, între 6 martie 1895 și 26 mai 1897. După retragerea lui Anton Bacalbașa, conducerea părții culturale și literare a „Adevărului” i-a revenit lui C. Mille, care schimbă denumirea suplimentului din „Adevărul literar” în „Adevărul ilustrat”. Din 1 ianuarie 1897 publicația va fi redactată, ca și paginile literare ale „Adevărului”, de C. Bacalbașa. Spre deosebire de „Adevărul literar”, care era datorită lui A. Bacalbașa, o revistă de atitudine, sub influența ideilor lui C. Dobrogeanu-Gherea și cu simpatii socialiste, A.I. este un observator independent al vieții literare. Și zonele din care se recrutează colaboratorii sunt altele. Aici au scris, alături de vechii colaboratori ai „Adevărului literar”, scriitori din cercul „Literaturului”, chiar și Al. Macedonski, precum

și alți publiciști cunoscuți în epocă (Ilie Ighel-Deleanu, Al. Antemireanu). Nota dominantă este una eclectică; doar articolele lui C. Mille mai pun în discuție problemele estetice pe care, cu puțini ani înainte, „Adevărul literar” le dezbătuse cu atâta aprindere. A.I. este, astfel, o revistă în care locul cel mai important îl ocupă beletristica de divertisment, iar scopul celor ce scriu critică literară este acela de a culturaliza, de a „vulgariza”, pentru a face publicația accesibilă unui număr cât mai mare de cititori. Alături de Mille, adept al criticii lui Gherea, preocupat de evoluția literaturii naturaliste sau de problema imoralității în artă, fac cronică literară C. Bacalbașa, B. Brănișteanu, H. Sanielevici. Cu articole mai cuprinzătoare decât o simplă cronică săptămânală, din care rezultă o înțelegere largă a menirii literaturii, colabora N. Iorga. Se publică și multe recenzii, scrise de H. Sanielevici, B. Brănișteanu ș.a., portrete succinte ale unor personalități politice și culturale, amintiri literare (despre I. Păun-Pincio, Tr. Demetrescu sau I. L. Caragiale), anecdote și ecouri din viața scriitorilor etc. Versuri dau D. Th. Neculuță, Radu D. Rosetti, I. Costin, Tr. Demetrescu (în 1895), Dem. Moldoveanu, Adrian Vereș, A. Steuerman, Virgiliu N. Cișman, Gheorghe din Moldova, N. Burlănescu-Alin, N. Gr. Mihăescu-Nigrim, Alexandrina Mihăescu, C. Xeni, C. Sandu-Aldea, P. Vulcan, Adrian Milan, G. Tutoveanu, G. Russe-Admirescu, N. Vermont, D. Nanu, D. Teleor, Eugen Herovanu, C. Z. Buzdugan, precum și St. O. Iosif și Cincinat Pavelescu. Proza din A.I. este vag naturalistă sau de un realism obiectiv: schițele lui Șt. Basarabeanu

(V. Crășescu), I. A. Bassarabescu, C. Mille, portretele lui C. Bacalbașa, povestirile despre ocași ale lui Gh. Becescu-Silvan ș.a. I. Adam tipărește schițe despre satul moldovenesc, D. Marinescu-Marion încearcă în nuvele, pe care le subintitulează „hazlii”, să descrie viața de mahala. În 1895, Tr. Demetrescu publică mai multe *Poeme în proză*, povestiri și însemnări cu caracter autobiografic. Al. Macedonski colaborează cu un „pastel în proză” intitulat *Soare și grâu* și cu alte povestiri. O năvelă romanțioasă, cu toate însemnele unei scrieri juvenile, *Pe terasă*, îi aparține lui Gr. Pișculescu (Gala Galaction). Printre scriitorii străini, prezentați în articole ce caută să surprindă o notă caracteristică, se numără Gogol, Turgheniev, Dostoievski, Ada Negri, Anatole France. S-au publicat și multe traduceri de poezii, făcute de St. O. Iosif (din Petöfi, Lessing, Lenau, Heine), C. M. Muțescu (Goethe), A. Steuerman (Leopardi, Heine, Sully Prudhomme), A. Vereea (Heine, Ada Negri), D. Teleor (Fr. Coppée), S. Ivanovici (Th. Gautier), C. Xeni (Schiller, Lenau, Heine, Musset, Th. Gautier) ș.a. S-a tradus, de asemenea, din scrierile în proză ale lui E. A. Poe, din Dostoievski, Zola, J.-H. Rosny, Catulle Mendès și din alți scriitori mai puțin cunoscuți; foiletoanele sunt, așa cum se obișnuia, preluate din ziarele franceze. Poezie populară au publicat D. Drăghicescu și Toma Dragu. R.Z.

ADEVĂRUL LITERAR, supliment al ziarului „Adevărul” apărut la București, săptămânal, între 13 septembrie 1893 și 13 februarie 1895. O nouă serie a fost editată după 1900. Intrat în redacția cotidianului, ca redactor-prim, la începutul lunii septembrie 1893, Anton Bacalbașa îl determină pe directorul politic al ziarului, Al. V. Beldiman, să transforme pagina literară săptămânală, redactată până atunci de I. N. Roman sau de Tr. Demetrescu, într-un supliment. Fără să se desprindă de ziarul tutelar, **A.I.** poate fi considerat, totuși, o publicație periodică autonomă, deși continua numerotația „Adevărului”. Organizarea rubricilor este aceea a unei reviste de literatură. În fiecare număr al suplimentului se publică o prezentare a unui scriitor autohton sau străin, încercându-se alegerea unor personalități care să reprezinte și orientările literare mai noi. Apar articole dedicate lui Dickens, Balzac, Baudelaire, Leconte de Lisle, Zola ș.a., scrise de A. Bacalbașa, C. D. Anghel, Tr. Demetrescu, I. Teodorescu, I. Păun-Pincio, A. Steuerman și, în a doua jumătate a anului 1894, de C. Mille. Uneori poziția față de un scriitor diferă de la un număr la altul, în funcție de părerea celui ce scrie articolul. Astfel, Bacalbașa critică artiștii „burgheziți”, între care include și pe Baudelaire, pe care îl socotește și imoral, în timp ce un alt colaborator, care semna C., subliniază valoarea artistică de netăgăduit a poeziilor scriitorului francez. Inconsecvențe există și în ceea ce privește scriitorii români. Al. Vlahuță și B. Delavrancea sunt, în 1893, comentați favorabil, dar criticați în 1894, după declanșarea polemicii cu „Viața”. I. L. Caragiale, Al. Macedonski, T. Maiorescu nu sunt scutiți de criticile și ironiile pătimașului redactor-prim. Scriitorii care au publicat versuri și proză în **A.I.**, alături de A. Bacalbașa, Tr. Demetrescu, A. Steuerman, I. Păun-Pincio,

sunt Șt. Basarabeanu (V. Crășescu), Radu D. Rosetti, Virgiliu N. Cișman, G. Russe-Admirescu. Cronica dramatică este redactată mai ales de A. Bacalbașa. Odată cu retragerea acestuia din redacția „Adevărului”, încetează și apariția suplimentului literar. R.Z.

ADEVĂRUL LITERAR ȘI ARTISTIC, revistă care a apărut la București, săptămânal, între 28 noiembrie 1920 și 28 mai 1939. Deși cu un profil „enciclopedic”, de „magazin”, în paginile **A. I. și a.**, cea mai citită revistă săptămânală din perioada interbelică, au publicat constant nume de primă mărime ale literaturii române, ca Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Paul Zarifopol, G. Călinescu, care au oferit periodicului pagini de mare valoare. Înalta ținută artistică a fost dublată de una filosofică și politică, echipa de esești și publiciști, printre care sunt de amintit Mihai Ralea, Al. A. Philippide, D. I. Suchianu, Petre Pandrea, Tudor Teodorescu-Braniște, apărând pozițiile unui raționalism nedogmatic, ale democrației de tip occidental și combătând sistematic totalitarismul fascist, ca și pe cel comunist. Revista era strâns legată de marele ziar independent „Adevărul” și continua o mai veche tradiție, ale cărei origini urcau spre finele secolului al XIX-lea, prin „Adevărul literar” (1893-1895), „Adevărul ilustrat” (1895-1897) și „Adevărul de joi” (1898-1899). Tradiția democrată, simpatia pentru popor, pentru „talpa țării”, spiritul antidogmatic al acestor reviste se vor regăsi peste două decenii la **A. I. și a.**

Încheierea primului război mondial fusese încununată de realizarea unității naționale. Totodată, se înfăptuise reforma agrară, cea mai importantă din sud-estul Europei, și se democratizase sistemul electoral, prin legiferarea votului universal. Noile realități economice și politice postbelice au condus la o emancipare a păturilor largi ale populației care, datorită dezvoltării învățământului, manifestă o mare sete de cultură. Are loc o reorganizare a presei literare ce urma să se adreseze acum și provinciilor până mai ieri înrobite. Alături de „Viața românească”, revistă care procedase așa încă din 1906, apar noi reviste, ca „Sburătorul”, condus de E. Lovinescu, sau „Gândirea”, întemeiată de un grup de tineri, în frunte cu Cezar Petrescu, dar și „Cugetul românesc”, condus de T. Arghezi, „Idea europeană” a lui C. Rădulescu-Motru sau câteva meteorice publicații ale lui Camil Petrescu, precum „Săptămâna muncii intelectuale și artistice”. În acest moment de efervescență culturală se situează și apariția **A. I. și a.** Un an va avea ca redactor-șef pe publicistul Emil D. Fagure, colaborator al vechii serii a revistei, de unde împrumută și principalele idei directoare: deschiderea spre toate școlile literare (în fapt, eclectismul), „idealismul”, criteriul unic al valorii, fără a pretinde să impună o estetică proprie: „Ceea ce ținem înaintea de toate este ca «Adevărul literar» să fie o publicație fără idei preconcepționale, fără înjugare la școli și doctrine, lipsită de piedica particularismului și fanatismului, primitoare deopotrivă pentru toate talentele, indiferent de credințe sau tendințe, ci numai cu unica preocupare a Frumosului, a Binelui și a Adevărului. Aceasta nu ne va împiedica, ci mai vârtos ne va

îndemna ca, față de materialismul vulgar ce pare a fi înțuibat într-o bună parte a societății de astăzi, să căutăm a provoca o reacțiune salutară spre ideal, spre înaltele preocupări sufletești, fără de care un popor nu-și are rost în istorie și nici indivizii nu-și găsesc rost în viață. [...] Orice talent real, orice gândire dreaptă și înaltă, orice preocupare idealistă sunt chemate de noi cu căldură și vor fi primite frățește cu brațele și cu inimile deschise" (*Cealaltă Renaștere*). Revista avea patru pagini, care vor spori cu timpul, ajungând în 1937 la 18. Tirajul urcă până la cifra, enormă pentru acei ani, de 20 000 de exemplare, ceea ce făcea din ea „cea mai răspândită din publicațiile culturale”, cum consemna după un an de la apariție Emil D. Fagure. Acestuia îi succedă la conducere dramaturgul A. de Herz, până la 21 iunie 1925, când **A. I. și a.** intră în orbita „Vieții românești”, care îi trimite și un „director”, pe destul de obscurul, dar bunul administrator M. Sevastos. Până la această dată, revista își definise profilul de „magazin”, publicând, alături de poezie, proză și eseistică, articole de popularizare a științei, cronică teatrală, cronică plastică (susținută mulți ani de H. Blazian), cronică cinematografică (datorată neobositului D. I. Suchianu), acestora adăugându-li-se mai târziu cronică sportivă, cronică modei, gastronomică, a șahului etc.

Deși se declara „în afara scolilor”, „primitoare deopotrivă pentru toate talentele”, redacția manifestă în 1920-1925 o simpatie mai accentuată pentru modernism, cu deosebire în poezie. Așa se explică prezența lui Al. Macedonski (cu ronderuri postume), a lui I. Minulescu, Ion Vinea, B. Fundoianu, Elena Farago, Emil Isac, Aron Cotruș (acum într-o fază de revoltă și de umanitarist), a lui Camil Petrescu, Camil Baltazar, Vladimir Streinu. „Simpatia” nu exclude și publicarea unor poeți vetuști, de „concepție”, ca D. Nanu sau A. Toma, sau a unui debutant ca Zaharia Stancu, mai înrudit cu ceea ce avea să fie lirica htonică, tradiționalistă, decât cu poezia simbolistă și intelectualistă. Până în 1925, **A. I. și a.** își precizase doar caracterul „mozaicat”, eclectic, recrutându-și colaboratorii oarecum la întâmplare, astfel că alături de „poporanistul” I. Agârbiceanu publică și „modernistul” F. Aderca. Nu avea o cronică literară sistematică, sarcina recenzării cărților fiind lăsată pe seama unor critici ocazionali și didactici (Claudia Millian, G. Baiculescu ș.a.). Venirea lui Sevastos, mai exact intrarea revistei în sfera de influență a „Vieții românești”, schimbă întrucâtva lucrurile. Publicația va adopta de acum înainte o conduită mai fermă, nu în sensul impunerii unei estetici proprii, ci al unei

selecții mai riguroase a valorilor și al unei discipline care, sub raport doctrinar, ar putea fi numită de grup. Firește, nu Sevastos este acela care elaborează liniile mari ale strategiei, ci G. Ibrăileanu, M. Sadoveanu și mai ales M. Ralea, adică eminența cenușie a „Vieții românești” postbelice, al cărei program canalizează mai bine democratismul și liberalismul inițial. Orientarea politică a **A. I. și a.** o urmează pe aceea a revistei ieșene și a ziarului „Adevărul”, unde M. Sadoveanu va deveni director în 1936. Campaniile antilovinesciene și mai ales antigândiriste, deși mai palide, sunt identice cu ale „Vieții românești”, de unde sunt recrutați cei mai de seamă colaboratori. Lui M. Sadoveanu, I. Agârbiceanu, Gala Galaction, Paul Zarifopol, prezenți în sumar înainte de 1925, li se adaugă masiv după această dată C. Stere, D. D. Pătrășcanu, M. Codreanu, M. Ralea, Al. A. Philippide, G. Topîrceanu, Ionel Teodoreanu, D. I. Suchianu, Demostene Botez, Otilia Cazimir. Chiar T. Argezei și G. Călinescu au fost mai întâi colaboratori ai revistei-mamă, care se grăbea să salute cu simpatie „reorganizarea «Adevărului literar» sub conducerea lui M. Sevastos”: „Speranța noastră nu a fost înșelată. «Adevărul literar» este astăzi o revistă de prim rang și cea mai bună publicație săptămânală. Înfruntând toate dificultățile vacanței, «Adevărul literar» a putut da publicului un material foarte variat, foarte interesant.” După patru ani de la „reorganizare”, în 1930, când apărea numărul 500 al revistei, redacția își desena în mod și mai explicit profilul. Ea reafirma „cea mai deplină libertate spirituală” și accentua europenismul, democratismul, opus autohtonismului și ortodoxismului: „misticismului care ne înconjoară, politicii religioase practicate de profitorii cădelnițelor de argint, am opus raționalismul luminat.” Iar un an mai târziu, reamintea criteriul talentului și opțiunea pentru maniera absolut eclectică: „Nici un curent literar, de la tradiționalism până la modernism, nu ne este străin. Eclecticismul cel mai desăvârșit ne servește, alături de talent, drept criteriu de îndrumare.” Revista adopta un spirit temperat, repudiind excesele de oriunde ar fi venit ele (punct de vedere foarte clar exprimat de Al. A. Philippide), nu fără o anume simpatie față de tradiționalism, în formele lui evaluate, sau față de scriitorii „viețiști”. **A. I. și a.** nu a beneficiat de îndrumarea directă a unui mare critic, așa cum se întâmpla cu „Viața românească” și „Sburătorul”, a unei personalități care să angajeze polemici, având o ideologie și o estetică a sa. Țelul declarat al revistei bucureștene este în primul rând unul informativ și formativ,

aproape în felul „magazinelor” din secolul XIX: „răspândirea gustului pentru literatură”, deșteptarea „dragostei pentru cultură”. Și faptul se străvede chiar din sumarul foarte eteroclit, care se adresa în primul rând unui cititor mediu, chiar puțin cultivat. Pentru el se fac destul de mari concesii, în scopul de a-i câștiga abonamentul. De aici paginile de vulgarizare (mai ales despre Freud și psihanaliză), de literatură „la modă”, ca memoriile lui Casanova, de biografie a oamenilor iluștri (Napoleon, Tolstoi, Dostoievski), de „umplutură”, caricaturile și reproducerile de „nuduri” care, în anumite perioade, ocupă un spațiu considerabil. În acest „grund”, specific multor publicații din epocă, **A. I. și a.** face incizii adânci în scopul formativ, chiar pedagogic. Cititorul avizat trecea repede peste rubricile mondene și „amuzante”, oprindu-se la fragmentul de roman semnat de Sadoveanu, la „tableta” lui Arghezi, la eseul lui Zarifopol sau la cronică literară pe care începea s-o țină regulat din 1932 G. Călinescu. Alături de mult gustatul M. Dekobra, se publică excelente traduceri din Edgar Poe, Charles Baudelaire, Paul Valéry, Rainer Maria Rilke, Serghei Esenin. Comentariile despre scriitorii „populari”, ca Maurice Baring, A. J. Cronin, Ch. Morgan, Pearl Buck, sunt puse în umbră de eseurile consacrate lui Marcel Proust și André Gide, „marilor ruși”, curentelor moderne din literaturile franceză, germană și rusă. Ampla acțiune de traducere a unor scriitori de pe toate meridianele și din toate epocile ține în mare măsură de acest obiectiv de formare a gustului, contând, bineînțeles, și pe o diferențiere a lui, ca și pe o maturizare progresivă a cititorului. „Magazinelor” conținea de toate: și un roman slab de Cezar Petrescu, una dintre vedetele epocii, și fragmente din *Răscoala* lui Liviu Rebreanu, și epigrame de Tudor Măinescu, și poezii din *Cuvinte potrivite* sau *Flori de mucigai* de Tudor Arghezi, și pagini distractive de umor universal, și fragmente din *Ulyse* de James Joyce, ce se publicau cu câțiva ani buni înaintea ediției britanice sau a celei americane ale celebrului roman. Potrivit pregătirii și sensibilității sale, gustului mai mult sau mai puțin evoluat, cititorul avea puțința să aleagă. Și totuși informarea și formarea nu se făceau chiar la voia întâmplării, în absența unei anume conduite politice, chiar doctrinare, și a unei estetici a moderației.

Ca și „Viața românească”, **A. I. și a.** își manifestă opțiunea pentru evoluția modernă a societății, pentru „calea industrială”, în opoziție cu „organicismul”, cu orientările conservatoare, paseist-romantice. Eseiștii revistei, Paul Zarifopol, M. Ralea, D. I. Suchianu, Al. A. Philippide, continuă discuția mai veche a raportului dintre național și universal, dintre condițiile locale și influențele străine, abordând fenomenul cultural din perspectivă etno-psiho-sociologică. Mai toți conchid că există un spirit românesc, ce s-a consolidat prin vitalitatea lui nativă, ca și prin puterea de asimilare, reglată în ultimul secol de un excelent spirit critic. Discuția se extinde și în planul artei, sub forma raportului dintre tradiție și inovație, revista adoptând o poziție moderată între prăfuitul tradiționalism (neoașism) și inovațiile moderniste. Este combătut, neconvingător, E. Lovinescu. Firește, nu se ajunge la o perfectă unitate de vederi. Spiritele „cumintți”, în frunte cu directorul

revistei (M. Sevastos), preferă proza de observație socială, în dauna celei de analiză psihologică. Nu era aceasta numai opinia lui. Revista îi va publica pe Liviu Rebreanu, C. Stere, Ionel Teodoreanu, Cezar Petrescu și, insistent, destui obscuri, dar aproape deloc pe Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Gib I. Mihăescu. De la această estetică a temperanței, îndatorată în bună măsură lui G. Ibrăileanu, se abat, într-un fel sau altul, și Al. A. Philippide, și M. Ralea, și D. I. Suchianu. Spiritul cel mai modern rămâne Paul Zarifopol, prin anticlasicismul său declarat și chiar excesiv, prin concepția autonomiei esteticii ample teoretizată, prin receptivitatea la formele noi ale romanului (Dostoievski, Proust, Gide) și la poezia ermetică (Mallarmé, Valéry, Ion Barbu). El a pledat cauza înaltei profesionalități a scrisului, scos din păienjenisul diverselor diletantisme, prezente, chiar din plin, și în paginile revistei. Dar Paul Zarifopol era un moralist, un scriitor de idei, un estet, în sensul cel mai bun al cuvântului, aplicat mai ales la fenomenul european. Criticul și istoricul literar al publicației avea să fie G. Călinescu. Anii colaborării lui în viața revistei, care au marcat în chip evident o nouă etapă, coincid cu epoca marilor creații ale lui Călinescu. Autorul *Vieții lui M. Eminescu* întrupează într-o admirabilă sinteză concepția autonomiei esteticii, care trecuse de la Titu Maiorescu la E. Lovinescu, M. Dragomirescu, Paul Zarifopol și la cei mai tineri, un excepțional simț al valorii, fără exclusivisme anticlasice sau antimoderniste. Are, desigur, și el preferințe: modelele sale, în proză, de exemplu, sunt Balzac și Tolstoi, nu Proust sau Gide. Dar, știind să se detașeze perfect, atunci când vine vorba de scriitorii care au suferit influența celor din urmă sau fac parte din familia lor, precum Hortensia Papadat-Bengescu sau Camil Petrescu, le recunoaște, fără nici o ezitare, meritele de novatori ai prozei analitice românești.

Revistă-magazin, cu un conținut eclectic și adesea inegal, **A. I. și a.**, săptămânalul cu cea mai lungă apariție din perioada interbelică, nu a lansat nume noi decât în mică măsură (Vladimir Streinu, Zaharia Stancu, Ion Călugăru) și nu a dus polemici literare de anvergură. Este și motivul pentru care istoricii literari nu i-au acordat o prea mare atenție. Nu trebuie exagerat totuși caracterul ei de publicație „populară”, ceea ce ar minimaliza-o. Prestigiul îi este dat de strălucita sa echipă de esești și de critici, la care se adaugă, cu o frecvență sporadică, Lucian Blaga, Mircea Eliade, Tudor Vianu, precum și de strategia literară adoptată, deloc neglijabilă. Revista îl publică astfel pe ultimul clasic în viață, Ioan Slavici, publică substanțiale pagini de călătorie (chiar dacă unele sunt reproduse) ale lui N. Iorga, de memorialistică ale lui Panait Istrati și C. Stere. Își alege colaboratori permanenți pe M. Sadoveanu și T. Arghezi, care încredințează tiparului aici, în decursul anilor, fragmente în premieră ale unor capodopere, ca *Hanu-Ancuței*, *Dumbrava minunată*, *Împărăția apelor*, *Zodia Cancerului* și *Frații Ideri*, sau cicluri întregi ale operei, precum volumele *Icoane de lemn*, *Poarta neagră*, *Cartea cu jucării*, *Ce-ai cu mine*, *vântule?* Etape importante ale creației sadoveniense și argeziene sunt legate de această revistă. Metamorfozele și arheologia criticii călinesciene urmează a fi descoperite în paginile unde încă se mai ascund

articole pe care autorul nu le va reedita vreodată (adunate postum doar parțial). Apărută imediat după marea Unire din 1918, revista acordă o atenție deosebită literaturii minorităților naționale, în special aceluia de limba maghiară și germană, direcție în care contribuția ei se dovedește remarcabilă, ca și aceea în domeniul traducerilor din literatura universală. Pornind de la numeroasele comentarii despre cei mai variați scriitori străini și de la tălmăciri, unele realmente antologice, se poate întreprinde un extrem de interesant studiu de sociologie a receptării, pentru care **A. I. și a.** oferă poate cel mai bogat material dintre toate publicațiile interbelice. Conducându-se după vechiul adagiu horatian, al îmbinării utilului cu plăcutul, sora mai mică, bucureșteană, a „Vieții românești” a reprezentat timp de aproape două decenii o tribună de promovare a valorilor morale, culturale, literar-artistice, de propagare a gustului pentru frumos, în slujba cărora a apelat la condeie dintre cele mai reputeate ale scrisului românesc de atunci. *A. I. S.*

ADEVĂRUL LITERAR ȘI ARTISTIC, publicație care a apărut la București la 7 ianuarie 1990, ca supliment al ziarului „Adevărul”; se numea, inițial, „Adevărul de duminică”. După cum rezultă dintr-un *Cuvânt către cititori* (semnat „Adevărul”), era menită să umple Duminicile (cu *d* mare) celor mai diverse categorii de cititori — și sumarul revistei, rubricile din numerele ce vor urma susțin această finalitate, deconcertând chiar, printr-o prea mare varietate: apar reportaje, note și însemnări, memorialistică, documente, literatură propriu-zisă, cronici literare, de film, de teatru și muzicale, articole pe teme sociale, științifice, rubrici de sport, de umor și divertisment, horoscopul și programul TV, ba chiar și o rubrică de sexologie, plus caricaturi și fotografii mai puțin sobre, în acord cu atmosfera relaxată a primilor ani postrevoluționari și cu stilul unui supliment de weekend, în general. Primii redactori ai suplimentului (Mihai Caranfil, Constantin Stănescu și Victor Vântu) l-au „împărțit”, de fapt, în niște fascicule tematice, **A. I. și a.** fiind unul dintre ele (alături de „Adevărul de duminică”, „Dosarele Adevărului”, „Adevărul familiei”, „Adevărul și credința”) și prezentându-se, retrospectiv, ca „precursorul” firesc și legitim al viitorului săptămânal. Revista își formează rapid o echipă de colaboratori constanți (printre ei: Edgar Papu, Gheorghe Tomozei, Dinu Săraru, Teodor Vărgolici, George Muntean), publicând poezie și proză (Ștefan Aug. Doinaș, Ion Caraion, Ana Blandiana, Ion Gheorghe, Gabriela Negreanu, Mircea Micu, Grigore Vieru, Petre Sălcudeanu, Nicolae Țic), traduceri (Al. Soljenitșin, în versiunea lui Laurențiu Duță, J. L. Borges și Octavio Paz, în transpunerea lui Darie Novăceanu) și cronici: literară (Emil Vasilescu, Constantin Cubleşan, C. Stănescu), teatrală și cinematografică (Natalia Stancu), muzicală (Costin Tuchilă), mai târziu, și plastică (Cornel Radu Constantinescu, Marina Preutu) și cronica TV (Ecatarina Oproiu, Smaranda Jelescu, Romulus Căpălescu). La numărul 23 dispare, formal, legătura dintre revistă și ziar (de acum înainte, nu se va mai preciza că e vorba de un supliment al „Adevărului”), iar la numărul 37 (din 14 octombrie 1990), săptămânalul își schimbă

titlul, din „Adevărul de duminică”, în „Adevărul literar și artistic”. Odată cu această modificare, s-a simțit nevoia unei noi precizări a programului revistei, construit pe ideea „de a promova valori confirmate și incontestabile, de a încuraja speranțe certe”; sumarul va fi, ca și până acum, tot „bogată, divers, acordat unei vaste palete de gusturi și preferințe”. Apar, cu articole și cronici, Romul Munteanu, Valeriu Cristea, Alexandru Melian, Titus Mesaros; începând cu numărul 39 apare și rubrica „Semnal”, cu scurte prezentări (nesemnate) ale ultimelor apariții editoriale. Ilustrativă pentru apropierea revistei de structura și stilul publicațiilor de weekend este și precizarea făcută la numărul 46: „Revistă magazin pentru toate preferințele”. Săptămânalul, vizibil, își caută un drum propriu, schimbă unii dintre colaboratori și unele rubrici, inclusiv paginația (modificată, în această perioadă, aproape de la un număr la altul). Gheorghe Tomozei face o incitantă revistă a presei, Ela Alexandrescu ține un „calendar” de scriitori, iar Wanda Ostap — un jurnal al galeriilor. De la numărul 55, apare în revistă numele (și stilul) lui Cristian Tudor Popescu, acesta redefinindu-i, cu un accent personal, profilul (în articolul *Dragul și îndepărtatul meu tânăr*: „Ce pot să-ți ofer? Nu prea mult: paginile acestei mici și gălăgioase reviste. Cred că poți găsi în ea ceea ce visa alt don Ernesto, Hemingway pe numele său de familie, adică un loc curat și bine luminat”). Acum „Pagina scriitorului tânăr” și o consistentă antologie SF (cu nume ca Stanislaw Lem, Isaac Asimov, Ray Bradbury) se adaugă rubricilor deja consacrate; apropierea de profilul unei reviste săptămânale de cultură e susținută astfel, mai apăsător, inclusiv prin anunțul „promisiune” din numărul 65: „Din acest număr, rubrici permanente de teatru, film, plastică și TV”. Alături de acestea, traduceri (din V. Șalamov, semnate de Fănuș Neagu; din Serghei Esenin, semnate de Laurențiu Duță), paginile de poezie (Marin Sorescu, Ion Horea, Horia Bădescu), cele de documente (un titlu revelator: *Vorbesc arhivele!*), de memorii (Dumitru Micu), articolele pe diverse teme și în diferite stiluri, doct (Paul Alexandru Georgescu) ori publicistic (Constantin Coroiu), noile nume de colaboratori (de la Iosif Sava și Felicia Antip, la Traian T. Coșovei, Nicolae Iliescu, Cătălin Țârlea și George Cușnarencu) susțin profilul publicației; nu însă și o linie a ei. **A. I. și a.** nu va avea niciodată o omogenitate de atitudine, o „doctrină”; redactorii și colaboratorii săi, respectând anumite principii, au poziții diverse, uneori divergente. Acest principiu al „autonomiei” părților ce compun, totuși, un întreg va fi susținut și de noul colectiv redacțional al revistei (căreia, de la numărul 108, i se dă subtitlul „Săptămânal de cultură și atitudine”): Cristian Tudor Popescu (redactor-șef), C. Stănescu, Cornel Radu Constantinescu, Ioan Adam (la care se vor adăuga, ulterior, Lelia Munteanu, Saviana Stănescu, Cristian Popescu, Viorica Rusu, Ludmila Patlanjoglu, Constantin Coroiu, Carmen Chihaia, Cristina Modreanu, Gabriel Rusu). Treptat, revista își „limpezește” profilul, excluzând liniile mai potrivite unei publicații-magazin, păstrând însă de la tipul inițial o anume vioiciune, relaxare, dezirhibare (stilul multora dintre redactori și colaboratori — în frunte cu redactorul-șef — fiind foarte incisiv și expresiv). În schimb, structura

revistei rămâne relativ stabilă, ca și paginația, **A. I. și a.** dobândind astfel un profil distinct printre revistele culturale postrevoluționare. Articolele de pagina întâi, totuși rare, și fără ambiția de a consacra un editorialist (apar texte de Cristian Tudor Popescu, Cornel Radu Constantinescu, C. Stănescu, Gabriel Rusu), „Revista revistelor culturale” (ținută de C. Stănescu, multă vreme sub pseudonimul Interim — căci, inițial, îi „ținea locul” lui Gheorghe Tomozei), interviurile (luate, de obicei, de Carmen Chihăia, Viorica Rusu, Cristina Modreanu, Diana Popescu), cronică edițiilor (Teodor Vărgolici) și cea literară (Daniel Cristea-Enache), articolele și cronicile de sau despre folcloriști (Nicolae Constantinescu, Iordan Datcu, Al. Dobre), cele pe teme filosofice (Ion Ianoși, Costică Brădățan, al doilea și autorul unui *Jurnal al lui Isaac Bernstein*), cronică plastică (ținută de Cornel Radu Constantinescu), cronicile teatrale (Ionela Liță, apoi Saviana Stănescu și Cristina Modreanu), paginile de documente (printre „furnizorii” constanți, Marin Radu Mocanu, Mircea Handoca), rubricile consacrate — „Civica” lui Alexandru George, „Fereastra” lui Costache Olăreanu, „Pardon de expresie!” a lui Ștefan Cazimir, „Texte și contexte” a lui Constantin Coroiu, „E lung pământul, ba e lat!”, o cronică a cărților străine ținută de Felicia Antip, și, pe ultima pagină, „Travelling”-ul Magdei Mihăilescu, plus articole pe diverse teme și cele ce iau pulsul unei actualități care e mereu alta fac din **A. I. și a.** un săptămânal, într-adevăr, „de cultură și atitudine” — care a înțeles să recompenseze valorile culturale românești, inclusiv prin acordarea, începând cu 1998, a unui Premiu de Excelență (intelectuală și totodată morală); Ileana Mălăncioiu, Costache Olăreanu, Henri Wald, Dorin Tudoran, Adam Michnik, Mircea Daneliuc și Geo Dumitrescu sunt laureați ai premiului.

D.C.-E.

ADONIS, publicație apărută la București, într-un singur număr (gratuit), în 1941. Redactor: Traian Mihăilescu. Jurnalul se vrea a fi unul informativ, prezentând — și totodată, popularizând — rosturile și activitățile societății literare „Adonis” (întemeiată la 7 aprilie 1935), așa cum reiese din subtitlul „Buletin de propagandă și informație servind manifestarea poetică «Adonis»”. Animatorii mișcării (Virgil Treboniu, Traian Mihăilescu, Mircea Streinul, C. Pârlea, Grigore Ancu, Gh. Manea Manolache) vor să asigure, prin **A.**, o strângere a rândurilor și o solidarizare — spirituală, dar și financiară — a „adonisiacilor”. Dincolo de lipsa de sonoritate a numelor (cu excepția celui al lui Mircea Streinul), e impresionant entuziasmul acestor „literatori” care nu pregetă să contribuie material pentru editarea unor plachete de versuri sub egida „adonis-mului”. Mircea Streinul traduce versuri de Georg Trakl. Este consemnată întâlnirea celor de la „Adonis” cu T. Arghezi, eveniment petrecut în 1940.

D.C.-E.

ADRIAN, I.[on] V.[eniamin] (1837, Mihăileni, j. Botoșani — 14.VIII.1875, Pașcani), ziarist, autor de versuri și prozator. Studiile le-a urmat la Fălțiceni și la Academia din Iași (fosta Academie Mihăileană), pe care a absolvit-o în 1856. În același

an și-a început cariera didactică la Dorohoi. După Unire este numit profesor de istorie, geografie și limba franceză la gimnaziul din Botoșani. În 1861 și 1862 conduce, la Iași, revista satirică „Bondarul”. De la începutul anului 1864 este revizor școlar al județelor Iași, Botoșani, Dorohoi, Suceava și profesor de istorie. Alegerea ca deputat de Botoșani în Camera legislativă (1870–1871) este punctul de vârf al carierei sale administrative și politice. A murit subit în drum spre mănăstirea Văratec.

La Galați, **A.** ar fi redactat gazeta unionistă „Libertatea Dunării”, iar la Botoșani, ziarul democrat „Independentul” (1862), despre care s-au păstrat vagi informații, și „Terra de sus” (1866). Versurile, cu nimic relevabile, i-au apărut în „Steaua Dunării”, „Ateneul român” în „Lumina” lui B. P. Hasdeu și în volumul *Din versurile lui I. V. Adrian* (1871). În paginile „Bondarului”, **A.** combate vehement „reacțiunea”, adică pe cei ce în țară sau în afara granițelor ei se opuneau procesului de consolidare a Unirii. El satiriza, de asemenea, pe cei care profitau de conjunctura politică pentru a-și satisface ambițiile și interesele personale. Lipsa de finețe a umorului, jocurile de cuvinte neinspirate, lexicul cu reminiscențe italianizante îl împiedică să fie un scriitor satiric remarcabil. Totuși, micile tablouri sociale strânse sub titlul *Comedii omenesti* în volumul *Din scrierile umoristice ale lui I. V. Adrian* (1874) și „cânticelul comic” *Postulachi Slujbulescu* (1874), cu toată pasta groasă întrebuintată, conservă ceva din realitatea care le-a inspirat. Pe un plan restrâns, mai ales tipologic, scriitorul îl precede pe I. L. Caragiale. În 1868 și 1869, editează la Botoșani revista literară „Steluța”, în care și-a publicat greoaiele povestiri istorice despre Ștefăniță Vodă și Petru Rareș, din ciclul pretențios intitulat *Romanele domnilor moldoveni*. A tradus din fabulele lui P. Lachambaudie și, sporadic, din Lermontov, Béranger, Th. Gautier. O *Română*, tălmăcită dintr-un autor italian neidentificat, a fost, până spre sfârșitul secolului al XIX-lea, piesă de rezistență în repertoriul lăutăresc din Moldova.

SCRIERI: *Din versurile lui I. V. Adrian*, Botoșani, 1871; *Postulachi Slujbulescu*, Botoșani, 1874; *Din scrierile umoristice ale lui I. V. Adrian*, Botoșani, 1874.

Repere bibliografice: B. P. Hasdeu, *Scrieri literare, morale și politice*, îngr. și introd. Mircea Eliade, II, București, 1937, 64–81; [I. V. Adrian], „Românul”, 1875, 24 august; I. Negruzzi, *Foi căzute*, CL, 1876, 9; Pop, *Conspect*, II, 92–95; Iorga, *Ist. lit.* XIX, III, 269; N. Răutu, I. V. Adrian, „Revista Moldovei”, 1926, I, 3, 7–9; D. Furtună, „Steluța” lui I. V. Adrian, „Revista Moldovei”, 1926, 5–6; Ileana Turușancu, *Reviste botoșănene din trecut*, LL, III, 1957; Lăzăreanu, *Glose*, 245–249; *Dicț. lit.* 1900, 7; *Dicț. scriit. rom.*, I, 21.

R.Z.

ADSUM, revistă apărută la Sinaia la 8 august 1940 (un număr în trei ediții), sub redacția lui C. Noica, autor al articolelor *Veac al anului viu*, *Spiritualitate și moarte*, *Intelligentia tuae non intelligit*. Ultima pagină, „Însemnări”, conține articole reproduse din „Universul literar”, între care: *Gânduri fără suferință*, *Ardealul mumă*, precum și *O simplă lămurire a redacției*. Este timpul acesta, al lui 1940, timp al războiului, care, în măsura în care e

războiul altora, nu ne poate înstrăina de drama românească, iar în măsura în care e și al nostru, ne adâncește în ea.” I.H.

AESCHT, Georg (28.IX.1953, Codlea), publicist și traducător. După absolvirea liceului în orașul natal, **A.** a frecventat cursurile Facultății de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (secția germană-engleză, 1972-1976), predând apoi limba germană la școli clujene. Emigrând în Germania (1984), se stabilește la Bonn, unde este angajat corector într-o tipografie, iar din 1991 lucrează ca redactor în cadrul Fundației „Stiftung Ostdeutscher Kulturrat” (Consiliul de Cultură Germană din Est), ocupându-se de apariția periodicelor „Der gemeinsame Weg” și „Kulturpolitische Korrespondenz”. Este membru al asociației „Die Künstlergilde” din Esslingen.

În mediul cultural al Clujului, care l-a format, **A.** se orientează, în deceniul petrecut acolo, spre acele cercuri intelectuale care practicau conclucrarea interetnică. Exercițiul criticii literare și al comentariului pe teme culturale îl face ca redactor la revista studențească trilingvă „Echinoc”. Totodată, se familiarizează, prin traduceri, cu universul echivalențelor verbale, elaborând, la inițiativa Editurii Dacia, versiuni germane pentru un volum de povestiri de I. Agârbiceanu și pentru alte două cărți, *Existențialismul francez și problemele eticii* de Dumitru Ghișe și *Cultura europeană în epoca luminilor* de Romul Munteanu. În Germania, **A.** răspunde altor solicitări și sugestii editoriale, îndreptându-se fie spre unele texte ale suprarealismului devenit „clasic”, precum romanul *Zenobia* și versurile lui Gellu Naum, fie spre literatura inspirată din actualitatea imediată, cu inflexiuni social-politice pronunțate sau mai puțin evidente; astfel, traduce din proza scriitoarei Carmen-Francesca Banciu, un roman de Alexandru Vona, *Ferestre zidite*, și unul de Alexandru Papilian, *Muște sub pahar*, „roman scris fără menajamente”, care a „fost tradus excelent” de **A.**, cum a remarcat Edith Ottshofski în revista *münchenze* „Südostdeutsche Vierteljahresblätter”. În anii '90 **A.** se apropie, ca tâlmăcitor, de opere literare dificile, reușind, prin intuiție și asiduitate, să reproducă în germană complexitatea originalilor. Această realizare este înlesnită și de faptul că traducătorul se află în contact personal cu autorii textelor, apelând uneori, pentru a dispune de un termen de comparație, și la versiuni deja existente în alte limbi, în cazul lui Alexandru Vona, de exemplu, la cea franceză.

Traduceri: Dumitru Ghișe, *Der französische Existentialismus und die Probleme der Ethik* [Existențialismul francez și problemele eticii], Cluj-Napoca, 1978; Ion Agârbiceanu, *Dura lex*, Cluj-Napoca, 1980; Romul Munteanu, *Die europäische Kultur im Zeitalter der Aufklärung* [Cultura europeană în epoca luminilor], Cluj-Napoca, 1983; Gellu Naum, *Zenobia*, Klagenfurt-Salzburg, 1990; Alexandru Papilian, *Fliegen untern Glas* [Muște sub pahar], Frankfurt pe Main, 1992; Gellu Naum, *Black Box* [Cutia neagră], Klagenfurt-Salzburg, 1993 (în colaborare cu Oskar Pastior); Carmen-Francesca Banciu, *Filuteks Handbuch der Fragen* [Manualul de întrebări], Hamburg, 1995; Alexandru Vona, *Die vermauerten Fenster* [Ferestre zidite], Berlin, 1997.

Repere bibliografice: A. Ga. [Annelly Ute Gabanyi], *Rumänische Literatur in deutscher Übersetzung 1945-1981*, în *Rumänisch-deutsche*

Interferenz, coordonator Klaus Heitmann, Heidelberg, 1986; Edith Ottshofski, Alexandru Papilian, „Fliegen untern Glas”, „Südostdeutsche Vierteljahresblätter”, 1994, 2; Ion Acsan, *50 de ani de traduceri din literaturile de limbă germană în limba română și din literatura română în limba germană. 1945-1995*, București, 1996, *passim*. J.W.

AFIRMAREA, revistă apărută la Satu Mare, lunar, începând cu martie 1936 și până în aprilie 1940. Din martie 1937 poartă subtitlul „Literară-socială”. Redactori sunt Constantin Gh. Popescu și Octavian Ruleanu. Cu numărul 1/1938, apar completări în subtitlu: „Editată de Astra, despărțământul Satu Mare”. Revista se vrea a fi „tipar și cuget românesc”, promovând „scrisul cinstit” și „gândul curat”, „puse în slujba unui ideal național”. Rubrici permanente: „Încrестări”, „Dări de seamă”, „Răboj”, „Cărți-reviste”. Apar versuri, unele republicate, de Petre Dulfu, Octavian Goga, Radu Stanca, Igor Block, Em. Papazissu. Secțiunea prozei e reprezentată de Octavian Ruleanu, Gh. Crișan, Ioan Groșan, Vintilă Horia, Victor Eftimiu. Publicistica e bogat ilustrată. Lui N. Iorga i se reproduce un articol, *Arta populară și arta istorică a românilor*, Ion Hodoș face un *Scurt istoric asupra presei*, Victor V. Moiš încearcă să pătrundă tainele filosofiei blagiene (*Lucian Blaga – Diferențialele divine*). Sunt prezente și note de călătorie, texte folclorice, dar cel mai bogat și pertinent sector e acela al criticii literare, în care se exersează, cu oarecare talent, Const. Gh. Popescu. Alți croniciari literari: Octavian Ruleanu, Lucian Bretan. După revista „Credința” sunt reproduse însemnările lui Zaharia Stancu – *Scriitorul coate-goale* și „Luna cârtii” –, precum și notațiile lui Petru Manoliu despre Maxim Gorki. Numerele 4-5/1936 sunt dedicate memoriei lui Vasile Lucaciu, iar în numerele 4-5/1940 e reprodus un articol al lui C. Rădulescu-Motru, *Românismul*. Ion Pena semnează epigrame. D.B.

AGÂRBICEANU, Ion (12.IX.1882, Cenade, j. Alba – 28.V.1963, Cluj), prozator. Este al doilea dintre cei opt copii născuți în familia lui Nicolae și a Anei Agârbiceanu. Pădurar, gospodar înstărit, știutor de carte, tatăl se va muta mai târziu ca „vigil de pădure” în înutul Odorheiului. În 1889, **A.** începe școala în satul natal. Din 1892 urmează la Blaj gimnaziul și apoi liceul, bacalaureatul trecându-l în 1900. Către sfârșitul liceului se încearcă în literatură și trimite „Unirii” din Blaj, în 1899, mai întâi o poezie, apoi schițe și poezii, semnate Alfius. Cea dintâi scriere literară iscălită cu numele său apare în 1901, tot în „Unirea”; atunci începe și colaborarea la „Familia”. Între 1900 și 1904, este student al Facultății de Teologie din Budapesta. Se integrează lesne în cercul studenților români, participând la întrunirile societăților literare ale colegilor săi. Continuă să colaboreze la „Unirea”, dar trimite și câteva schițe umoristice la „Drapelul” din Lugoj (1902-1903), semnate Potcoavă, precum și la „Răvașul” din Cluj (1903-1904), iar la „Sămănătorul” – versuri (1903). Prestigiul lui **A.** crește considerabil din 1902, când începe să publice în paginile „Luceafărului”, scos la Budapesta de Oct. C. Tăslăoanu. De altfel, **A.** va rămâne nu numai colaboratorul constant al acestei reviste, ci va deveni și

prozatorul ei reprezentativ sub numeroase aspecte. Din iulie 1904 (când termină facultatea) și până în toamna lui 1905, este „subprefect” la internatul liceului din Blaj, apoi se înscrie la secția de limbi clasice, istorie și română a Facultății de Litere din Budapesta, pe care o părăsește brusc, în ianuarie 1906, când se întoarce la Blaj, angajându-se ca funcționar la Mitropolie. Ipodiacon și apoi diacon, este hirotonit preot în aprilie, după ce, cu o lună mai înainte, se căsătorise cu Maria Aurelia Radu. Tot în aprilie, este numit preot (de rit unit) în comuna Bucium-Șasa, din Munții Apuseni, unde rămâne până în mai 1910. Dobândește oarecare notorietate cu volumul *De la țară* (1906), pentru care este premiat, în 1907, de Astra, colaborează la „Viața românească” (din 1906), la „Revista politică și literară” (Blaj), „Lupta” (Budapesta), „Neamul românesc literar”, „Falanga”, apoi la „Cosinzeana” (Orăștie), „Tribuna” și „Românul” (Arad), continuând să publice în „Lucașul”, „Foaia poporului”, „Viața românească”. Transferat la Orlat, lângă Sibiu, rămâne aici până în 1919, cu o întrerupere în timpul războiului. În 1910, îi apar volumele *În întuneric* și *Două iubiri*, în 1912 — *Schițe și povestiri*, în 1914 — *De la sate* și romanul *Arhanghelii*. Abia în această epocă A. se familiarizează cu marea proză, franceză și rusă mai ales (Balzac, Flaubert, Gogol, Tolstoi, Dostoievski, L. Andreev). Fără a renunța la povestire, se dedică romanului și scrie, pe unele publicându-le deocamdată în reviste, *Legea trupului (Povestea unei vieți)* (1912), *Căsnicia lui Ludovic Petrescu* (1912), *Legea minții (Povestea altei vieți)* (1915).

În toamna lui 1916, se refugiază din Ardeal, mai întâi la Râmnicu Vâlcea, apoi la Iași, pregătindu-se chiar să emigreze în Statele Unite, prin Rusia. Evenimentele de acolo îl întorc însă din drum. În 1917, se afla la Chișinău, de unde colaborează la „Ardealul”, apoi la „Neamul românesc”. Este numit preot militar al corpului de voluntari ardeleni și bucovineni din armata română. Întors, pentru scurt timp, la Orlat, după înfăptuirea Unirii, renunță la parohie și acceptă, ca membru al Partidului Național Român, conducerea ziarului „Patria”, care apărea la Sibiu, apoi la Cluj, și pe care îl dirijează între februarie 1919 și martie 1927. Pentru scriitor, acești ani înseamnă o perioadă de acumulare. Îi apar numeroase culegeri de povestiri, nu totdeauna foarte reprezentative pentru scrisul său. În iunie 1919, este ales membru corespondent al Academiei Române, în 1921 — președinte al Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat, în 1923 — membru în comitetul de conducere al Societății Scriitorilor Români. Articolele pe care le scrie aproape zilnic mărturisesc dorința lui de a contribui la consolidarea statului român și la desăvârșirea Unirii, ridicând totodată probleme specifice Transilvaniei și încercând să se opună imixtiunii politicianismului în viața cotidiană a acestei provincii. Experiența socială acumulată până la 1916 îl face să judece cu acuitate viața politică de după Unire. Membru al Marelui Sfat Național, deputat, senator, vicepreședinte al Senatului, se implică pasionat în dezbaterile modalităților de afirmare a specificului național și, mai ales, a tradiției. Este și motivul care îl determină să părăsească Partidul Național Român și să se afilieze, în 1927, Partidului Poporului. În anul 1928 este numit în conducerea Astei. Colaborează la alte reviste și ziare, între care „Adevărul literar și artistic”, „Ramuri”, „Flacăra”, „Gândirea”, „Cele trei Crisuri”, „Lamura”, „Transilvania”, „Cugetul românesc”, „Societatea de mâine”, „Țara noastră”, „Universul literar”, „Propilee literare”, „Darul vremii”, „România literară”, continuă colaborarea la „Viața românească”, „Cosinzeana” ș.a. Tot acum îi apar volumele *Legea trupului (Povestea unei vieți)* (1926), *Legea minții (Povestea altei vieți)* (1927), *Stana* (1929), *Biruința, Dactilografa și Dolor* (1930), *Răbojul lui Sf. Petre* (1934), *Minunea* (1936), ediția a doua din *Arhanghelii* (1932). Nu-și uită obligațiile confesionale și, la Beiuș, tipărește numeroase broșuri cu caracter religios. În 1930, este numit protopop al districtului, iar în anul următor, este înaintat arhidiacon, canonic al bisericii catedrale. Ostil violenței, condamnă mișcările extremiste de dreapta. Cum viața politică devine tot mai agitată, iar integritatea României tot mai amenințată, acceptă, în octombrie 1938, conducerea ziarului „Tribuna”, în fruntea căruia se află până în august 1940. Nu era un jurnalist prin vocație, ci mai curând un observator și un moralist. Iscăind în ziare, fie cu numele său, fie cu pseudonimele Sevastian Voicu, I. Turcu sau Ion Olariu (Olariu era numele de familie al mamei, dinainte de căsătorie), scria despre orice, dând sfaturi și criticând cu blândețe. Dezmembrarea țării, în 1940, îl obligă să se refugieze la Sibiu, unde rămâne până în 1945 și unde este sărbătorit, în 1942, la împlinirea vârstei de șizeci de ani. Îi apar în această perioadă *Amintirile* (1940), *Jandarmul și De vorbă cu Ilarie* (1941), *Domnișoara Ana, În pragul vieții și Rana deschisă* (1942), *Vremuri și*

oameni. *Lume nouă* (1943), *Vâltoarea* (1945), precum și culegeri de articole pe teme religioase (*Fața de lumină a creștinismului* fiind cea mai însemnată). Alte romane, precum *Acasă* și *Pe drumuri*, sunt interzise de cenzură. Odată cu încheierea războiului, A. se întoarce la Cluj (în martie 1945). După o relativă eclipsă în epoca proletcultistă, este ales, în 1955, membru onorific al Academiei RPR.

Sămănătoriste sunt, sub unele aspecte, povestirile din primele volume ale lui A., *De la țară și În clasa cultă*. În sfera tradiționalismului se înscrie, astfel, atitudinea de la început față de orăș, blamat cu deosebire pentru că favorizează morala dubioasă a „clasei culte”, de care, după unele ezitări, Ilie Barbu, spre pildă, reușește să se detașeze (*În clasa cultă*), nu însă și Nicolae Marcu, profesorul care acceptă compromisul meschinării citadine (*O răsplată*). Tematica sămănătoristă sau poporanistă are însă o abordare particulară. Motiv frecvent și la el în perioada de început, „datoria” intelectualilor de la sate se înscrie în narațiuni cu finaluri neprevăzute, cu motivații adânc omenești, nu doar conforme preceptelor. Așa în *Popa Vasile*; aici personajul se întoarce de la intenția de a-și părăsi satul nu din cauza „datoriei”, ci a milei adânc omenești. Elemente de legendă ori basm sunt și ele prezente, dar, precum în *Vâlva băilor*, brutal, dezmințind legenda însăși, spre a face loc unui „adevăr” dur. Din sămănătorism, A. preia doar cadrul general, pe care îl modifică mult, trecându-l prin filtrul propriu. Chiar față de I. Slavici el se delimitează cu un accent personal, deschizând totodată drum lui Liviu Rebreanu. Astfel, George Pârvu (*În luptă*) e un fel de Popa Tanda, dar personajul se transformă dintr-o pildă într-un caracter; el ajunge un fel de conducător al satului nu atât prin exemplu personal, cât prin firea-i răzbunătoare și aprigă. Alte personaje, precum Iosif Rodean (*Arhanghelii*), îl prevestesc pe Ion al lui Rebreanu, prin vitalitatea amoralismului. Tematica, mediul și personajele povestirilor lui A. sunt variate, dificil de clasificat, întrucât scriitorul abordează, după preceptele realismului, domeniile cele mai diverse și folosește în mod curent împrejurările autobiografice. Solemnitatea povestirii este rece la prima vedere, neprietenoasă, privirea pătrunzătoare și iscoditoare păstrând o urmă de neîncredere generată de timiditate. Cele mai multe dintre povestiri sunt de valoare medie, fiind construite cu acuratețe și meșteșug, însă fără subtilități. Registrul tonalității e cel tragicomic, precum în *Slăbiciunea părintelui Grigore* (cu un personaj care nu poate auzi o melodie cântată la fluier fără a face „un pont”, adică un pas strașnic de „bătută” fărănească, chiar și când e cu odăjdiiile pe el; nuanța dramatică vine din neputința înfrânării impulsului vital, neputință comună tuturor personajelor). Cum, de obicei, dramatismul este subiacent umorului, scriitorul îl convertește ușor în șarjă dezlănțuită. Așa se întâmplă în *Sectarii* (1938), roman-pamflet la adresa politicianismului. Șarja groasă trece dincolo de marginile artei, iar violența demersului este atât de stihinică, încât scrierea se neconformă într-o aglomerare de caricaturi stângace, agitate neconvenit, obositor și confuz. Clară rămâne doar pornirea dintotdeauna a scriitorului împotriva demagogiei de toate nuanțele, care a generat un partid „de dreapta extremă”. Tot pamflet este și *Răbojul lui Sf. Petre*, în care unul

Ioan Agârbiceanu

ARHANGHELII

ROMAN DIN VIEȚA ROMÂNILOR ARDELENI

EDITURA „LUCEAFĂRUL” SIBIU.

1914.

DEPOZITUL GENERAL: LIBRĂRIA W. KRAFFT, SIBIU (SĂGYSZEBEN).
LIBRĂRIA A. A. STĂNCULESCU, BUCUREȘTI, BULEV. ELISABETA 5.

PREȚUL:

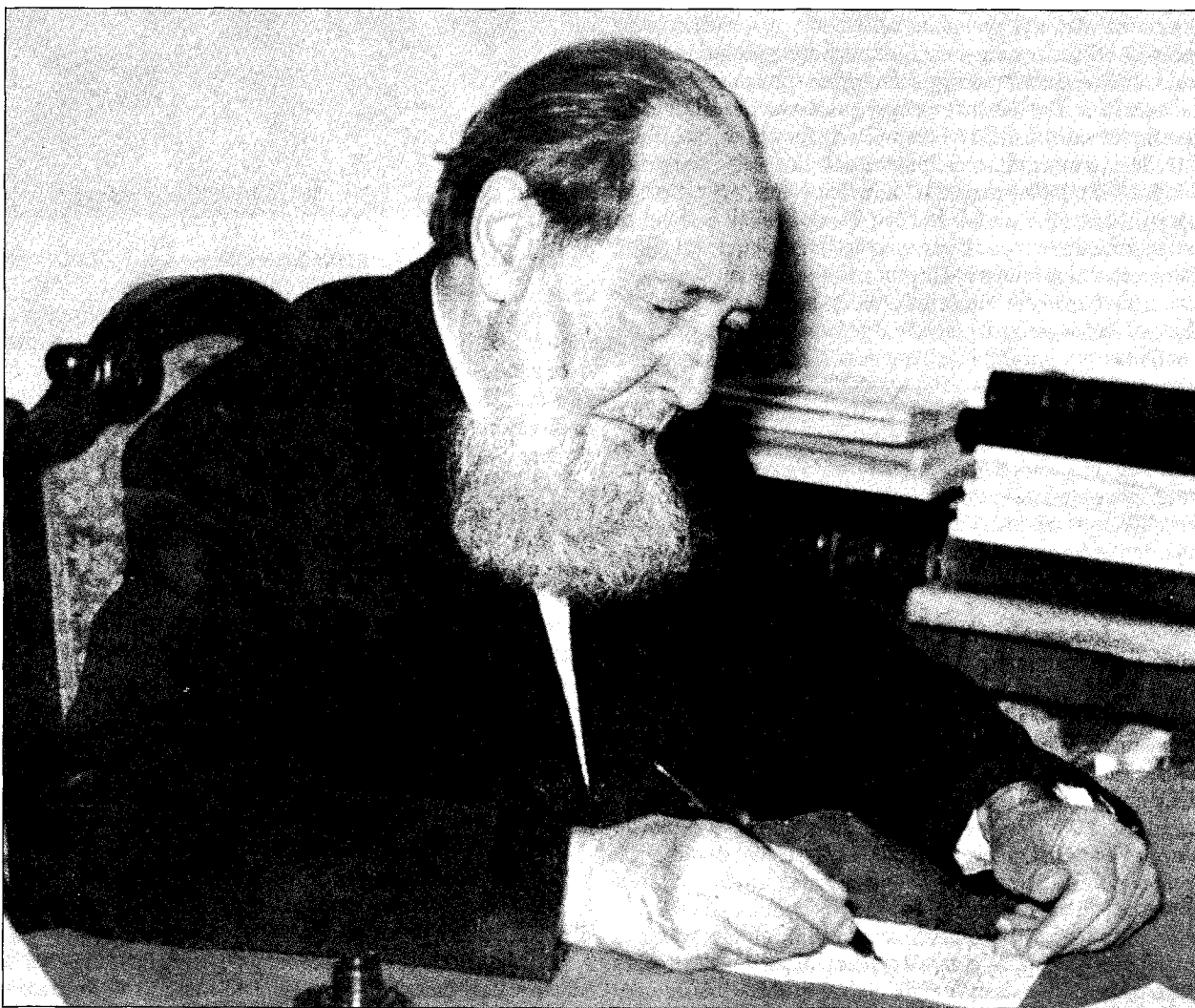
ÎN AUSTRO-UNGARIA COR. 3.-
ÎN ROMANIA LEI 350

dintre „sfinți” e adus pe pământ, spre a constata și îndrepta neregulile provocate de „Mamona”. Alteori, A. apelează doar la scene parodice, precum în romanul *Arhanghelii*, alternându-le cu cele grave, care în context par a avea o funcție moralizatoare, estompată, totuși, de durități, care plasează istoria romanescă într-un plan situat deasupra oricăror tendințe. Scriitorul deține un vast repertoriu de situații dramatice, generate îndeosebi de stingerea și reproducerea pasiunilor, izbucnirilor vitale, transpuse în finaluri concise. Astfel, în *Arhanghelii* finalurile de capitol, instaurând aparențe echilibrate, senine, cuprind adesea un germene de amenințare, prevestitor, de regulă, al debutului sumbru al capitolului următor. E ca o alternare între fatalitate și izbăvire, fără nimic demonstrativ ori cazuistic. În genere, povestitorul este intim implicat în narațiune, participă direct la ea; astfel, el smulge cuvântul din gura personajelor, vorbește în nume propriu, trece din nou la relatarea neutră, pe care o părăsește pentru a se insinua iarăși în derularea narațiunii. Față de cele povestite, e cuprins de „o durere necunoscută, aspră și rece” (*Umbra unui om*). Când se lasă captivat de propria individualitate și biografie, eșuează în melancolie monotonă, chiar dacă aportul documentar e substanțial (*Licean... odinioară și Amintirile*). Memoriile lui tind să consolideze un destin de tip tradițional și idealizat, spre deosebire de un Gib I. Mihăescu, care ilustrează

tipul antieroului. Privind propria povestire „cu ochi înnoptați” (*Într-o zi de primăvară*), **A.** o resimte în mod evident ca pe o echilibrare în singurătatea în care s-a claustrat. Faptul este vizibil după primul război, în povestiri manieriste precum *Vestea*, *O scrisoare la vlădica*. Mai ales în intervalul 1906-1916, martorul obișnuit al povestirilor, adesea chiar povestitor, este un preot. În alte numeroase cazuri este chiar personaj, preot de țară, sărac, aproape înrăit de sărăcie, țaran în fond și mândrindu-se cu aceasta, fumând tutun prost, drăcuind și păstoring peste un sat de necăjiți (*O zi însemnată*); însă are o minimă conștiință de sine, față de care — și nu față de divinitate — se simte răspunzător (*Săptămâna patimilor*). Deși supus canoanelor narative tradiționale și cumișit, povestitorul nu agreează autoritatea și, când are prilejul, o parodiază (de exemplu, în *Nenea*), precedându-l pe Rebreanu și deosebindu-se radical de Sadoveanu. Este tolerant, adept al liberului arbitru și, chiar în cazul sinucigașilor, manifestă o neutralitate binevoitoare,

contrară preceptelor religioase și înrudită cu mentalitatea lui Tolstoi (*Legea trupului*).

Personajele lui **A.** sunt de regulă niște inadaptabili, împresurați de o aură a muceniei. Cele mai reprezentative și mai reușite sunt acelea al căror caracter este tulbure, chiar întunecat. Uneori, astfel de eroi par a urî viața (*Fefelega*, *Dura lex*), deși atitudinea lor este ambivalentă. Considerând oamenii drept „marile minuni ale vieții”, prozatorul îi face să traverseze, în cazurile tipice, experiențe deosebit de dureroase, de obicei tanatice, pentru a le releva adevărata personalitate. Iar aceasta e dominată de un preaplin al vitalității inconștiente cum literatura română nu cunoscuse până atunci. „A trăi” înseamnă pur și simplu „a trăi”, a te lăsa cuprins și dominat de izbucnirile vitalității. „Binele” și „răul” se încadrează unei axiologii primitive și puternice, pentru care „păcat” nu poate exista atâta timp cât omul este viață (*O necredincioasă*). Izbucnirea simțurilor nu-l revoltă până într-atât, încât să-și supună personajele la vreo penitență. Scriitorul s-a exprimat fără

menajamente împotriva acelor teologi care condamnă „legea trupului”, căci viața e „aur nemuritor” (*Fața de lumină a creștinismului*). Un aur, însă, bătând în cenușiu, căci existența este considerată o „văltoare”, care macină puterile și-i leapădă pe oameni, zdruncinați și sfârșiți. Așa termină Iosif Rodean (din *Arhanghelii*), unul dintre cele mai puternice caractere pe care le-a dat romanul românesc. Ca preot, autorul vede în instinctul vieții singura forță spirituală și etică. Toate personajele expresive ale scriitorului îi înfruntă pe ceilalți cu o pornire nevrăjmașă. Conflictul voințelor inconștiente îi este specific, iar eroii săi replică prompt, instinctual aproape, dintr-un activism funciar: „Cine se gândeste se ofilește” (*A patra*). Altorii personajul acceptă viața ca pe o fericire edenică (*Onu*). Se întâmplă ca vreunul să manifeste și oarecare detașare (*Melentea*), dar aceasta este doar un paravan, dincolo de care se ascund o dramă neguroasă, o deznădejde încruntată. Prea puțin creștin, în fond, **A.** definește „păcatul” ca „împietirea inimii” (*Nemângâiat*), adică un soi de reprimare a vieții. De aceea, eroina din *Stana* trăiește cu o furie neguroasă, încrâncenată, la limita patologicului. O nefericire a personajelor este singurătatea socială, îndeosebi destrămarea familiei, la care ele reacționează violent și neașteptat, dur și cu voluptatea suferinței (*Fefelega*). Personajele cele mai realizate sunt oameni care nu pot trăi în izolare, precum la Mihail Sadoveanu, ci au un puternic spirit comunitar. Îndepărtarea din societate în cazul invalidului Miron Parasca (*Așa de singur*), echivalează cu moartea. Spiritul de grup este suportul energiei lor. Societatea în care viețuiesc este una închisă, cu reguli fixe. Niculae Mărginean (*Strigoii*) este, în fapt, un paznic al respectării tradiției, chiar dacă aceasta pare absurdă; el practică ritualuri rustice, sumbre adesea, pe care toți sunt chemați să le păzească pentru că altfel mor, așa cum s-a întâmplat cu ai lui Gheorghe Mărginean. „Strigoii” este forța coercitivă a societății închise, pentru care prezent și trecut se confundă. De sub tăria acestei legi, fiecare dorește uneori să evadeze, urmărind o himeră, precum Mărzuț (*Vâlva băilor*), sau se întoarce la locul de baștină, pentru a se stinge în pace (*Lina*). **A.** nu a reușit decât rareori portrete de orașeni, acestea fiind, de obicei, palide, poate și pentru că scriitorul însuși îi considera pe locuitorii orașelor depersonalizați (*Imponderabilul*). Intelectualii lui sunt puțin verosimili, zbatându-se între extreme prea explicite și demonstrative, ca Ilarie Bogdan (*Dolor*), ceea ce îi poate duce spre un patologic facil, teatral, steril și cazuistic. Personajele coroborătoare imediat din țărâtime păstrează însă o mare forță expresivă și, mai ales, au o originală inserare în narațiune. Popa Man, jandarmul Dumitru Bogdan, popa Pleșa sunt scoși, într-un fel, din contingent, comentați prin intermediul altor personaje și li se atribuie trăsături fabuloase ori chiar aparținând demonologiei populare, astfel încât devin plâsmuiri între realitate și legendă. Tehnica misterului, pe care o stăpânește precum puțini alții, e dedusă numai din eresul folcloric, reprezentative fiind, sub acest raport, romanele *Strigoii* și *Faraonii*. Scriitorul construiește un personaj, de preferință, prin gesturi, analiza psihologică mărgininându-se la sugestii, cu detalii puține, dar esențializate. Caracterul tulbure al personajelor este strâns legat de peisajul aspru, neprietenos, accidentat. De altfel, cele

mai izbutite metafore și comparații referitoare la personaje stau în raport cu natura, termen constant de referință (sufletul lui Iosif Rodean e ca o prăpastie rece, întunecată). Astfel, omul e legat permanent de crepuscular și de durere, din care se desprinde și ia contur (*Vechi pădurari*). Ignorând aproape cu totul peisajul citadin, scriitorul se oprește asupra celui rural, nu totdeauna luminos, dar sugestiv prin asprimea liniilor. Atmosfera este de trai „în întuneric”, povestirile fiind organic structurate pe absența luminii, ca simbol al vieții întregi. Întunecate, rudimentare, peisajele creează granițe inospitaliere altor sentimente în afara acelor pe care le presupune povestirea. Când aceasta debutează cu o descriere întunecată, ea devine parcă mai izbutită, curgând mai liber. Scriitorului îi convin „ceasurile de seară”, care trezesc întrebări despre „taina vieții”. Contrastul este vizibil, între lumină și întuneric, între viață și moarte. Crepusculul generează întrebări fundamentale, precum reclusiunea monahală. Nocturnul produce o stare de detașare spirituală, însă mereu supravegheată. Prăpastia, golul înnegurat devin un simbol etic, al absorbției în nefericire. Scriitorul are o concepție sumbră despre existență, fără a intra totuși în opoziție radicală cu meliorismul creștin, căci, după el, geneza vieții este durerea. În concordanță cu peisajul sunt și locuințele personajelor, în mod obișnuit cenușii, rar luminoase, bântuite de duri (*Vedenia, Jandarmul*). În ele se intră anevoie și cu neplăcere, impresii pe care **A.** le accentuează prin așezarea descrierilor unor astfel de case în chiar debutul câtorva povestiri și romane (*Arhanghelii, Biruința, Domnișoara Ana*). Pătrunderea în satul „Arhanghelilor” are aparență de *descensus ad inferos* și se face cu ochiul rece al unui observator implacabil, decis să se oprească doar asupra detaliului demoniac, lăsându-le în umbră pe celelalte. Personajele sunt înconjurate de obiecte extrem de puține, strict necesare credibilității narative, autorul fiind și sub acest raport deosebit de sever. De regulă, personajele se mișcă printre ustensile familiare, casnice, în scene de familie tipice, banale, obositoare prin repetiție, mai ales în construcțiile ample.

Povestitor înăscut, lui **A.** îi place vizibil să detalieze, adesea redundant și monoton. De aici vine și înclinarea pentru roman, accentuată în ultima perioadă a vieții. Primul roman apare în „Luceafărul” (1912), cu titlul *Povestea unei vieți*, reluat în volum abia în 1926. Îi urmează, în același an, *Căsnicia lui Ludovic Petrescu*, în „Cosinzeana”, apoi *Arhanghelii*, cel mai cunoscut dintre toate, în 1913 (și în volum în 1914). În 1915 scrie *Legea minții (Povestea altei vieți)*, pe care îl tipărește abia în 1927. Urmează *Biruința, Răbojul lui Sf. Petre, Sectarii, Pustnicul și ucenicul său, Licean... odinioară, În pragul vieții, Domnișoara Ana, Vremuri și oameni. Lume nouă, Vâltoarea*. Romanul *Strigoii*, încheiat în vara lui 1944, apare abia în 1969, iar *Faraonii* se tipărește în 1961. Unele povestiri ample (*Popa Man, Păscălierul, Dolor, Stana, Prăpastia*) pot fi considerate romane de dimensiuni reduse. De povestiri, romanele se deosebesc în principal prin caracterul exemplar al personajelor și prin cel pilduitor al situațiilor, fiind, sub unele aspecte, discret moralizatoare. Construcții ample, chiar stufoase în unele cazuri (*Domnișoara Ana, Sectarii, În pragul vieții*), ele vădesc o bogată fantezie a situațiilor banale, abia detașate de clișeu. Alcătuite după o

-18-

și esirăm amândoi prietari, pierzându-ne
în grabă unul de altul."

Historia aceasta mi-a povestit-o într-o
seară părintele Grachim Crucian, și pare
parte din mișcat de convertirea acestor
avută cu părintele Bartolomei. Și după ce-am
tăcut amândoi un timp, și părintele Crucian
amîi zis: „Undată ce crezi că fii care om
are un suflet om-i bine să dieștești pe
nimenea. Căci poate de unde n'ai crede
născare floarea cea mai curată de crin!"

7. Agârbiceanu

arhitectură supravegheată, urmează canoanele tradiționale de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Ca și povestirile, romanele intră brusc în miezul unei situații conflictuale, ca o plonjare directă în ficțiune; explicațiile vin ulterior; în alte împrejurări, cele mai numeroase, debutul are loc într-o atmosferă apăsătoare de claustrare, concretizată de regulă prin încăperi sumbre, posomorâte. *Arhanghelii* este reprezentativ sub acest raport, primele lui rânduri fiind constituite din descrierea interiorului seminarului pe care urmează să-l părăsească Vasile Murășanu. Este ca o povestire a caracterului mohorât al conflictului, chiar dacă personajele „pozitive” vor câștiga în final. Lupta lor este însă chinuitoare, victoria va fi dobândită trudnic, după tribulații asupra cărora naratorul insistă pe îndelete. „Fericirea” deznodământului este expedită în câteva rânduri, de parcă naratorul, rușinat de ea, o enunță doar în virtutea unor obligații etice. Personajele principale ale unor romane (*Biruința*, *Domnișoara Ana*) sunt

temperamente oarecum bovarice, aspirând la altceva decât le oferă condiția modestă de slujbaş incert ori de tânăr abia intrat în viață. A. sondează sufletele în formare, nesigure, de adolescenți sau oameni timizi. Ion Florea (*Legea trupului*), Vasile Grecu (*Biruința*), Ana (*Domnișoara Ana*), Vasile Murășanu (*Arhanghelii*), Andrei Pascu (*Legea minții*), Gheorghe Mărginean (*Strigoiul*) dezvoltă pe larg o antiteză predilectă, aceea dintre „legea minții” și „legea trupului”, antiteză nu neapărat de aspect erotic, deși acesta precumpănește. Amplificând o preferință a povestirilor, romancierul are ambiția de a construi destine, vizibilă încă din *Legea trupului* și din *Căsnicia lui Ludovic Petrescu*. De aici și prezența unor excursuri biografice, excesive însă. Tot de aici vine și considerarea personajului principal mai ales din perspectiva celorlalte personaje, probabil în intenția de a face din el un simbol etic. Cu vremea, procedeul, fertil în *Arhanghelii*, devine un pretext pentru expunerea opiniilor autorului despre situația socială, politică,

economică, financiară, religioasă, etnică ș.a.m.d. din România interbelică. Conflictul romanesc ajunge repede pretext pentru un tablou social, precum în *Vâltoarea* sau *Vremuri și oameni*. Însă alte romane privesc personajele, în bună tradiție realistă, într-un larg context social, le înconjoară cu evenimente și personaje adiacente, infinit mai bogate decât la alți romancierii ai epocii, dar mai superficial decât la Rebreanu. Predilecția lui **A.** este să așeze protagoniștii pe o solidă temelie socială (familie, ocupație, clasă, mediu cultural, preocupări politice) printr-un șir de scene secundare, frecvent complementare și aglomerate. În general, el stăpânește o foarte strânsă logică a narațiunii, fluxul principal este urmărit cu rigurozitate, chiar rigid uneori. Cel mai expresiv sub acest aspect rămâne *Arhanghelii*, care marchează un punct de referință în romanul nostru, cu deosebire prin întărirea caracterului realist. Suportul istoric al narațiunii este atât de puternic, încât premisele unei confruntări de tip realist sunt asigurate, prefigurând apariția lui Ion al lui Liviu Rebreanu. Pentru întâia oară în romanul românesc se întâlnește o atât de strânsă înlănțuire de invenții epice, de o amploare controlată îndeaproape și cu răceală. Izolat și timid, **A.** a ignorat cu desăvârșire opiniile critice despre el, cunoscându-le doar accidental, pe unele. Pregătindu-și însă pentru tipar seria de *Opere*, a găsit de cuviință să rescrie unele fragmente, chiar să modifice unele romane (*Sectarii*, de exemplu, are un cu totul alt final), să postdateze unele povestiri (*Valurile, vânturile* e datată 1942, deși a fost scrisă în conformitate cu clișeele proletcultiste din jurul lui 1960), în încercarea de a oferi posterității o imagine definitivă a ceea ce credea că este el însuși.

El zugrăvește mai cu seamă intelectualitatea satelor de peste munți, compusă din preoți, notari, doctori. Stilul e potrivit materiei; fără coloare lexicală deosebită, curent și din ce în ce mai îndemânat, excepție făcând, în scrierile de la început, limba de oraș, prea stângaci aredeleană. La Agârbiceanu discutarea problemelor morale formează zădărnicele și a romanului, și dacă ceva merită aprobarea neșovăitoare este tactul desăvârșit cu care acest prelat știe să facă operă educativă, ocolind predica anostă. Teza morală e absorbită în fapte, obiectivată, și singura atitudine pe care și-o îngăduie autorul e de a face simpatică virtutea.

G. CĂLINESCU

SCRIERI: *De la țară*, Budapesta, 1906; ed. 3, București, [1921]; *În clasa cultă*, Vălenii de Munte, 1909; ed. 2, București, 1924; *Tușa Oana*, Sibiu, 1910; *În întuneric*, București, 1910; ed. 2, București, 1922; *Două iubiri*, Vălenii de Munte, 1910; ed. 2, București, 1923; *Prăpastia*, București, 1910; *Doi bătrâni*, Sibiu, 1910; *Adevărata bogăție sau Împăratul printre săteni*, Cluj, 1912; *Schițe și povestiri*, Orăștie, 1912; *De la sate*, Sibiu, 1914; *Arhanghelii*, Sibiu, 1914; ed. 2, I-II, București, 1932; ed. pref. Mircea Zăciu, București, 1956; ed., I-II, pref. Mircea Zăciu, București, 1962; ed. îngr. G. Pienescu, București, 1986; ed. îngr. și pref. Constantin Mohanu, București, 1998; *Datoria*, București, 1914; ed. 2, București, 1937; *Tușa Oana. În luptă*, Sibiu, 1914; *Din viața preoțească*, Arad, 1916; *Din război*, Gherla, 1916; *O zi însemnată*, București, 1916; ed. București, 1921; *Cuvinte către oastea țării*, București, 1918; *Luncușoara în Păresemi*, București, 1920; *Popa Man*, București, 1920; *Povestiri*, Sibiu, 1920; *Chipuri de ceață*, București, 1921; *Robirea sufletului*, Cluj, 1921; *Trăsurica verde*, București, 1921; *Ceasuri de seară*, București, 1921; ed. 2, București, 1926; *Florile lui Gheorghită Bogdănel*, București, 1921; *Păcatele noastre*,

Sibiu, 1921; *Zilele din urmă ale căpitanului Pârâu*, București, 1921; *Scene*, București, 1922; *Spaima*, Craiova, 1923; *Dezamăgire*, București, 1924; *Diavolul*, București, 1924; *Melentea*, București, 1925; *Singurătate*, București, 1925; *Legea trupului (Povestea unei vieți)*, București, 1926; *Legea minții (Povestea altei vieți)*, București, 1927; *Țară și neam (Însemnările unei logodnice)*, București, 1928; *Chipuri și icoane*, București, 1928; *Primăvara*, Cluj, 1928; *În România Mare*, București, 1929; *Stana*, Cluj, 1929; *Stafia*, București, 1930; *Biruința*, București, 1930; *Dactilografa*, București, 1930; *Dolor*, Craiova, 1930; *Pentru ziua de astăzi (în colaborare cu Gr. C. Mărcuș și S. Opreanu)*, Sibiu, 1930; *Marii cântăreți: Vas. Alecsandri, Gh. Coșbuc, Grig. Alexandrescu*, Sibiu, 1931; *Pentru temeiul țării*, Sibiu, 1932; *Răbojul lui Sf. Petre*, București, 1934; *Minunea*, București, 1936; *Asociațiunea transilvăneană pentru literatura și cultura poporului român (Astra)*, Sibiu, 1936; *Cărturarii români*, Sibiu, 1937; *Povestiri*, București, 1938; *Sectarii*, București, 1938; *Pustnicul și ucenicul său*, cu desene de Lena Constante, București, 1938; *Licean... odinioară*, București, 1939; ed. îngr. și pref. Aurel Sasu, Cluj, Dacia, 1972; ed. îngr. Marian Barbu, Craiova, 1994; *Amintirile*, București, 1940; ed. îngr. și introd. Sanda Cordoș, Cluj-Napoca, 1998; *Jandarmul*, București, 1941; *De vorbă cu Ilarie*, Sibiu, 1941; *Domnișoara Ana*, București, 1942; *În pragul vieții*, București, 1942; *Rana deschisă*, Sibiu, 1942; *Preotul și familia preoțească*, Sibiu, 1942; *Amintiri*, București, 1943; *Moștenirea lui Gheorghită*, București, 1943; *Fața de lumină a creștinismului*, Blaj, 1943; *Vremuri și oameni. Lume nouă*, București, 1943; *Vâltoarea*, Sibiu, 1945; *Schițe și povestiri*, București, 1954; *Povestirile lui Mărunțelu*, București, 1956; *Pagini alese*, pref. Mircea Zăciu, București, 1956; *Din copilărie*, București, 1956; *Din munți și din câmpii*, București, 1957; *File din cartea naturii*, pref. Ion Brad, București, 1959; *Fricosul*, București, 1960; *Povestind copiilor*, București, 1960; *Faraonii*, pref. Georgeta Horodincă, București, 1961; *Opere, I-XVIII*, introd. Mircea Zăciu, București, 1962-2002; *Povestiri*, îngr. și pref. Ion Brad, București, 1962; *Ciocărlia*, București, 1967; *Două iubiri*, îngr. G. Pienescu, pref. Cornel Regman, București, 1968; *Nepoata lui Moș Mitruț*, București, 1968; *Strigoitul*, București, 1969; ed. îngr. G. Pienescu și Mihai Dascal, București, 1985; ed. îngr. G. Pienescu, București, 1997; *Meditație în septembrie*, îngr. Aurel Sasu, pref. Mircea Zăciu, Cluj, 1971; *Fefelega*, îngr. și postfață Mircea Vaida, București, 1972; *Schițe și nuvele*, îngr. și pref. Vasile Molan, București, 1975; *Duhul băilor*, București, 1976; *Din pragul marii treceri*, îngr. G. Pienescu, pref. Ion Simuț, Cluj-Napoca, 1978; *Povestiri*, îngr. și postfață Aurel Sasu, București, 1979; *Fefelega și alte povestiri*, îngr. și postfață Mircea Zăciu, Cluj-Napoca, 1981; *Nuvele și povestiri, I-II*, îngr. G. Pienescu și Mihail Dascal, București, 1982; *Nuvele*, postfață C. Cubleşan, București, 1985; *Nuvele*, îngr. și postfață G. Pienescu, București, 1986; *Povestiri*, îngr. G. Pienescu, București, 1986; *Fefelega*, îngr. și pref. Constantin Mohanu, Timișoara, 1987; *Povestiri*, îngr. și pref. P. Androne, București, 1989; *O lacrimă fierbinte (Cuvinte către Oastea Țării)*, postfață R. Crețu, București, 1991; *Fefelega*, București, 1992; *Povestiri*, îngr. și pref. Constantin Mohanu, Galați, 1992; *Fefelega*, București, 1994; *Fefelega*, Chișinău, 1997; *Faraonii și alte povestiri din viața țăganilor*, îngr. G. Pienescu, București, 2000.

Repere bibliografice: M. Dragomirescu, *Revista critică*, CVC, 1907, 1, 1908, 19, 1909, 1; Izabela Sadoveanu, „În clasa cultă”, VR, 1908, 8; Pușcariu, *Cinci ani*, 72-74; Chendi, *Pagini*, 435-444; Sadoveanu, *Cărți*, I, 87, 120-121; A. Naum, I. Agârbiceanu, „În întuneric”, AAR, partea administrativă, 1910-1911; Radu Dragnea, *Reflexiuni asupra unei părți din opera lui Agârbiceanu*, CZ, 1914, 7; Octav Botez, *Un roman din viața Ardealului*, „Însemnări literare”, 1919, 9; Aderca, *Contribuții*, I, 411-412; Gala Galaction, *Opinii literare*, îngr. și pref. Gh. Cunesco, București, 1979, 9-13; S. Bornemisa, „Robirea sufletului” de I. Agârbiceanu, CZ, 1922; Botez, *Pe marginea cărților*, 115-121; Gh. Bogdan-Duică, „Două iubiri” de Ion Agârbiceanu, SDM, 1924, 12; Perpessiciu, *Opere*, II,

255-257, IV, 159-163, V, 102-105, 116-120, X, 40-43, XII, 485-486; Lovinescu, *Scrieri*, I, 33-38, VI, 221-224; H. Sanielevici, *Noi probleme literare, politice, sociale*, București, 1927, 1-20; Constantinescu, *Scrieri*, I, 17-19; Constantinescu, *Opere*, 192-193; Dragomirescu, *Sămănătorism*, 83-89; Chinezu, *Pagini*, 92-94; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 564, *Ist. lit.* (1982), 636-637; Vianu, *Arta*, II, 183-184; Victor Papilian, *Sensul mesianic al activității scriitorului Agârbiceanu*, LU, 1942, 11; Breazu, *Studii*, II, 306-339; Mircea Zăciu, *Ion Agârbiceanu*, București, 1955; ed., București, 1964; I. Vlad, *Ion Agârbiceanu, „Schite și povestiri”*, ST, 1955, 2; D. Micu, *Ion Agârbiceanu analist*, GL, 1962, 38; Șerban Cioculescu, *Marginalii la opera lui I. Agârbiceanu*, VR, 1962, 9; Sorin Alexandrescu, *I. Agârbiceanu*, LCF, 1963, 21; D. Micu, *Istoria literaturii române*, II, București, 1965, 55-84; Cioculescu, *Varietăți*, 367-379; Negoïtescu, *Scriitori*, 201-232; Baconsky, *Marginalii*, 43-53; Ciopraga, *Lit. rom.*, 485-500; Dimitrie Vatamaniuc, *Ion Agârbiceanu*, București, 1970; Maria Rezlescu, *Ion Agârbiceanu. Bibliografie*, Iasi, 1972; Cornel Regman, *Agârbiceanu și demonii*, București, 1973; ed. 2, București, 2001; D. Vatamaniuc, *Ion Agârbiceanu. Biobibliografie*, București, 1974; Sasu, *În căutarea*, 42-54; Zăciu, *Lancea*, 291-295, 326-328; Mircea Zăciu, *Ceasuri de seară cu Ion Agârbiceanu*, Cluj-Napoca, 1982; Mircea Popa, *Introducere în opera lui Ion Agârbiceanu*, București, 1982; Papahagi, *Critica*, 154-165; Teodor Vârgolici, *Scriitorii clasici și armata română*, București, 1986, 331-338; Dan Mănuacă, *Un roman târziu al lui Agârbiceanu*, RL, 1989, 5; Ion Negoïtescu, *Agârbiceanu văzut astăzi*, F, 1990, 11; Ion Vlad, *Fascinația memoriei și a realului*, TR, 1990, 50; Simion Bărbulescu, *„...am așezat ca piatră unghiulară «Evanghelia»”*, MS, 1991, 2-4; Negoïtescu, *Ist. lit.*, I, 200-202; Dimitrie Vatamaniuc, *Ion Agârbiceanu, publicist*, L, 1992, 40; Mircea Popa, *Ion Agârbiceanu. Publicistica începuturilor sau Viața ca datorie*, TR, 1992, 40; Mircea Zăciu, *Ion Agârbiceanu. Dimensiunea creștină a operei*, TR, 1993, 21; Mănuacă, *Analogii*, 139-147; Z. Ornea, *Un roman inedit al lui Ion Agârbiceanu*, RL, 1997, 43; *Dicț. analitic*, I, 54-57, 279-281, II, 58-60, 278-282; Perian, *Pagini*, 97-102; Z. Ornea, *Literatură și morală*, RL, 1999, 26; Z. Ornea, *Vrerea destinului*, RL, 2000, 48; *Dicț. esențial*, 9-12; Nicolae Manolescu, *Dureri înăbușite*, RL, 2003, 23; Cornelia Ștefănescu, *Ineditele Agârbiceanu*, RL, 2003, 48.

D.M.

AGENDA LITERARĂ, publicație editată la București în 1985 de Uniunea Scriitorilor din România. Redactor responsabil pentru unicul volum apărut este Mircea Micu. Pot fi citite aici versuri inedite semnate de Nichita Stănescu, a cărui personalitate artistică stă în centrul articolelor semnate de Mihai Ungheanu, Nicolae Ciobanu, Ion Nicolescu, Ion Mircea și Gh. Pituț. Petru Vintilă publică și comentează „specia tristă și pioasă” a testamentelor literare. Volumul se deschide cu pagini inedite din jurnalul lui Octavian Goga. De Pavel Macedonski se ocupă Al. Raicu, despre dialogul epistolar al lui Liviu Rebreanu cu Caton Theodorian scrie Mircea Popa, iar Nicolae Gheran publică din jurnalul romancierului relatările privind avaturile primirii în Academia Română. Pot fi citite pagini din jurnalul lui Petru Comarnescu și, în traducere, din memoriile Sofiei Andreevna Tolstoi. Proză semnează Ecaterina Țarălungă, Vasile Rebreanu, Francisc Păcurariu, Mircea Micu și Artur Silvestri. Teodor Vârgolici scrie despre *Călătoriile lui Dimitrie Bolintineanu*, iar H. Zalis are în vedere continuarea direcției maioresciene după 1890, prin P. P. Negulescu, D. Evolveanu și Mihail Dragomirescu. Traducerile aparțin lui Eugen B. Marian, Andrei Brezianu, Radu Lupan, Florian Potra și Mihai Banciu. Alți colaboratori: Rusalin Mureșanu, Maria Ana Tupan, Constantin Daniel.

D.B.

AGHIUȚĂ, revistă satirică și literară care a apărut la București, săptămânal, de la 3 noiembrie 1863 până la 17 mai 1864. Director, redactor șef și, probabil, singurul colaborator era B. P. Hasdeu. Temperament de luptător și, pe deasupra tuturor oscilațiilor sale politice, om cu ferme convingeri progresiste, era firesc pentru Hasdeu, care încerca și profunde sentimente de simpatie și recunoștință pentru domnitorul Al. I. Cuza, să intre fără ezitare în aspra dispută publicistică pe care partizanii lui Cuza o purtau cu adversarii acestuia, combătând cu violente mijloace satirice „coalitiunea” dintre partidele „anti-conservatoriu” și anti-progresist”. Spre deosebire de alte periodice satirice ale epocii, în A. satira și literatura se împletesc reușit. Hasdeu nu se mulțumește numai să ia în derâdere, ca N. T. Orășanu, ci demontează cu iscusință mecanismul vieții politice, punând în evidență demagogia și exagerările unor oameni politici ai vremii (nu este cruțat C. A. Rosetti — zis Berlicoco), venalitatea și lipsa de convingeri ale altora, indiferența în fața adevăratelor nevoi ale poporului. El se situează astfel în linia unei tradiții inițiate de I. Heliade-Rădulescu și pe care o vor ilustra, mai târziu, Mihai Eminescu și I. L. Caragiale.

R.Z.

AGOPIAN, Ștefan (16.VI.1947, București), prozator și publicist. Fiu al Mariei (n. Secoșan) și al lui Ștefan Agopian, meseriaș, A. își începe studiile la Facultatea de Chimie a Universității din București (1965-1968), pe care nu o termină. Lucrează succesiv ca proiectant, secretar, redactor de redacție la „România literară”, redactor la revista „Luceafărul”, la „Cotidianul” și la „Academia Cațavencu”, unde este, de asemenea, redactor. În 1994 a devenit director al Editurii Ararat.

Cu excepția a două volume de povestiri, *Manualul întâmplărilor* (1984) și *Însemnări din Sodoma (Portret al artistului murind)* (1994), producțiile sale rămân în sfera romanului (aparent) istoric: *Ziua mănii* (1979), *Tache de catifea* (1981), *Tobit* (1983) și *Sara* (1987). Citite în serie, cărțile sale trădează o amprentă stilistică unică și o rețetă inconfundabilă. Așa cum Mircea Nedelciu inventează rețeta unui roman „împotriva memoriei”, A. brevetează formula „povestirii în pofida istoriei”. Deși pentru narator istoria există — și există chiar și o serie de istorisiri, fixate în scris, la care personajele nu conteneșă și raporteze existențele —, autorul mizează pe posibilitatea unui „totuși”: al mișcării libere cu gândul, al închipuirii și al visului. *Tache de catifea*, de pildă, e un roman ancorat solid de unele evenimente memorabile (mișcarea eteristă, răscoala lui Tudor, revoluția de la 1848 în Principate etc.). Cu toate acestea, cartea e foarte greu, dacă nu imposibil de povestit. Trama ei epică poate fi rezumată în câteva vorbe. Tache Vlădescu (zis de Catifea), Boier Lăpai și Piticul deambulează fără grabă, din popas în popas, sub pretext că vor să se înroleze în armata lui Tudor. Călătoria se dovedește însă o finalitate fără scop, ocazie de taifas nesfârșit și de plutire în infinitul posibilului. Romanul consacră o tehnică epică amenințată în scrierile ulterioare să alunece în manierism, transformând pe autor în propriul său epigon. Ea se bizuie pe un relief temporal accidental, care ar fi făcut deliciile unui stilist ca Tudor Vianu. Deschizând la întâmplare cartea, se poate întâlni oricând un dialog ca acesta: „— Știu, spuse ea, că va veni o revoluție.

Numai că eu nu sunt vreo Ana Ipătescu. — Cine este această Ana? întreabă Tache într-o doară. Că ea nu știe cine este Ana, fiindcă revoluția nu a venit." Și în romanul de debut al autorului, timpul-cadru — ziua de 15 mai 1915 — e un prezent posterior, unde personajele descind dintr-un „mai târziu” care a reușit să o ia înaintea lui „este”: „Și mai târziu, când mai târziu?, a da! atunci când se va fi terminat acest război...”, „și aminteste” protagonistă, Lucia Zărnescu, „ce va fi cândva”. Într-un articol programatic publicat în 1988, în revista „Amfiteatru”, A. pledează pentru o gramatică a imaginației sui-generis: „Adevăratul mister al facerii textului — explică el — este refacerea existenței înseși, cu ajutorul unei gramatici eliberate de orice servitute.” Odată cu *Tobit*, se inaugurează așa-numitul ciclu biblic, continuat cu *Sara*, care nu face decât să reia și să complice — cam forțat — formula. Scenografia istorică e prizată în continuare, cu un plus de emfază pozitivistă, jucată. O listă de referințe documentare, în mare parte inventate și atribuite cu aplomb lui N. Iorga, autentifică formal pretențiile romancierului de a reconstitui cu mijloace epice un moment din efemera ocupație a Olteniei de către austrieci (în veacul al XVIII-lea). Istoria se năpustește, strivitoare și perversă, asupra protagoniștilor: melancolicul Tobit (boiernaș autohton) și scutierul său Heiler. Cu toate acestea, destinul personajelor rămâne neatins de presiunea conjuncturii, ascultând mai curând de o providență livrescă. Pe alocuri, ea se face simțită și în *Tache de catifea* sau în miniaturile din *Manualul întâmplărilor*. Tandemul Tobit-Heiler trimite caricatural la cuplul Don Quijote-Sancho Panza. Potriviri străvezii sunt aranjate între anii de învățătură și de peregrinări ai lui Tobit și cei ai lui Werther. Modelul livresc autoritar rămâne însă *Biblia*, unde povestea personajelor stă gata-scrisă. O astfel de determinare a cărții spune mult la o examinare mai atentă. De fapt, mai toate potrivirile dintre viața personajelor și modelele biblice sunt fabricate de tatăl lui Tobit — un vânător perseverent de aluzii, care să-i înalțe existența la o demnitate paradigmatică. Cartea biblică are în centru călătoria lui Tobie-fiul și a lui Rafail îngerul, care o pețesc pe Sara, fiica lui Raguel din Acbatana. *Manualul...* consemnează scrupulos manevrele grație cărora viața e manipulată în așa fel încât să capete o respectabilă aparență livrescă. Atitudinea față de acest tip de modelare — pe care tot autorul o sugerează personajelor — rămâne ambiguă. Exhăbită pe de o parte, este compromisă pe de alta. De undeva, din culise, autorul se amuză pe seama personajului său, care se chinuiește cum poate ca totul să arate „ca la carte”. Spre deosebire de romane, unde anumite certitudini ale realului sunt măcar invocate, chiar și numai pentru a fi contrazise, în cele șase proze scurte incluse în *Manualul întâmplărilor* nu mai există decât luxuriașă posibilului. Dacă în romane modelul de construcție este suita variațiilor imaginare pe o temă dată, în povestiri tema se pierde treptat; rămâne doar jocul derutant al variantelor. Dincolo de aspectul lor heteroclit, povestirile se înșiră ca mărgelile pe ață, urmărind peripețiile tandemului bizar alcătuit din Ioan Geograful și Zadic Armeanul, într-o Valahie apocrifă (cum o numește inspirat Petru Creția), plasată la începutul veacului al XIX-lea. Un fel de contra-lume, unde

„a face” e sinonim cu „a spune”, fiindcă — se explică undeva — „statul și așteptatul și vorbitul e tot ce se poate întâmpla”. Există un motiv anume pentru care autorul *Sarei* și al lui *Tobit* face o figură aparte în cadrul promoției sale. El nu pare a fi renunțat la ambiția prozei de a închipui și de a inventa — sau, cu un alt cuvânt, de „a fabula”. În opera sa, epicul este extrem de viguros, iar răsucirea spre sine a literaturii nu-i secătuieste izvoarele. Este aici un exemplu, rar îndebste, unde autocentrarea și vocația imaginativă se susțin reciproc. Libertatea de invenție, apetitul fabulatoriu îl apropie de o linie consacrată a prozei de la noi: Mircea Eliade — Ștefan Bănuțescu, cu precădere în *Sara*, unde elementele fantastice abundă. O Oltenie livrescă și cvasimitică ființează în cărțile lui A., precum în *Vladia* lui Eugen Uricaru, cu precizarea că avem de-a face cu o lume care se trage din scris și, în primul rând, din cărți.

Destul de bine armonizate, [formulele narrative din Sara] compun o mică piesă de virtuozitate, interesantă, dincolo de subiectul ei, prin scriitura rafinată, artistă, prin pitorescul imaginației, care merge cu ușurință de la suav la grotesc, prin jocul unei inteligențe literare ieșite din comun, dar și cam narcisiace, abuzând, cu alte cuvinte, de uitatul în oglindă. Aceasta este, de altfel, intersecția principală a calităților și defectelor din scrisul lui Ștefan Agopian, prozator înzestrat cu darurile cele mai bogate, dar puțin înclinat spre pariurile cu miză mare și fatalmente riscante.

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *Ziua mâniei*, București, 1979; *Tache de catifea*, București, 1981; ed. pref. Eugen Negrici, București, 1999; *Tobit*, București, 1983; *Manualul întâmplărilor*, București, 1984; *Sara*, București, 1987; *Însemnări din Sodoma (Portret al artistului murind)*, București, 1994; *Republica pe eșafod*, București, 2000; *Fric*, postfață Petru Creția, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Titel, *Cehov*, 196–199; Manea, *Contur*, 221–228; Holban, *Profiluri*, 374–382; Monica Spiridon, *O figură a discursului critic, textualismul*, CRC, 1987, 41; Tuchilă, *Privirea*, 74–88; Radu G. Teposu, *La Prose des années '80*, REVR, 1989, 4; Spiridon, *Melancolia*, 300–319; Ulici, *Prima verba*, III, 21–22; Negoitescu, *Scritori contemporani*, 11–14; Petras, *Lit. rom.*, 170–171; Ruxandra Cesereanu, *Sodoma cea de toate zilele*, ST, 1994, 6; Tania Radu, *Planeta Agopian*, LAI, 1994, 12; Radu Călin Cristea, *Ștefan Agopian, „Însemnări din Sodoma”*, JL, 1994, 29–32; Carmen Matei Mușat, *Realismul fantastic ca „veghe a cărții”*, LCF, 1995, 39; Ioana Pârvolescu, *Romane de catifea*, RL, 1995, 41; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 135–138; Cosma, *Romanul*, II, 108–110; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 433–439; *Dict. esențial*, 12–15; Ruxandra Ivănescu, *Ștefan Agopian*, Brașov, 2000; Iulia Popovici, *Un alt Agopian*, RL, 2001, 15; Manolescu, *Lista*, II, 268–274; Popa, *Ist. lit.*, II, 802–804; Negrici, *Lit. rom.*, 348–366; Catrinel Popa, *Cronica unui roman îndelung așteptat*, RL, 2003, 36; *Dict. analitic*, IV, 76–78, 238–240. M.S.

AGORA, revistă literară plurilingvă, subtitulată „Colecție internațională de artă și literatură”, care a apărut la București în mai 1947 (un volum), sub auspiciile Fundației „Regele Mihai I” și sub îngrijirea lui Ion Caraion și Virgil Ierunca. Cuprinde texte în limbile română, germană, italiană, franceză și rusă, edite și inedite, traduceri în și din aceste limbi. Republicări sunt versurile din ciclul *După melci* de Ion Barbu, cu ilustrații și portretul pictorului de G. Tomaziu, și o selecție de *Aforisme* de Lucian Blaga. Inedite par a fi eseul *Existențialism – umanism*, semnat de Virgil Ierunca și consacrat cărții lui J.-P. Sartre *L'existentialisme est un humanisme*, monoactul cu antrac *Artistul și moartea* de Emil Ivănescu și eseul *Dezumanizarea poeziei. Observații asupra meritelor și neajunsurilor poeziei contemporane* de Petru Comarnescu. Traducerile din limba română sunt realizate în principal din poezie: două sonete de Eminescu (*Afară-i toamnă... și Trecut-au anii...*) sunt transpuse în germană de Lucian Blaga, în aceeași limbă Alfred Margul Sperber dă o versiune a *Mioriței*, iar Franyó Zoltán una a poemelor *Rugă de seară* și *Duhovnicească* de Tudor Arghezi, dar și a altor poezii de Al. A. Philippide, Geo Bogza, Dimitrie Stelaru, Mihai Beniuc. Aici Dragoș Vrâncanu și Giancarlo Vigorelli traduc în italiană *De-a v-ați ascuns...* și *Duhovnicească* de T. Arghezi, Victor Kernbach transpune în rusește *Pan* și *Vară* de Lucian Blaga. Anda Lascăr semnează versiunea românească pentru *Ora de vizită* de B. Fundoianu. Trei poeme de Esenin, *Cântă, armonică*, *Nu mai fui așa*, *Norii de pe șură*, sunt traduse în românește de Ion Caraion și Victor Kernbach. Împreună cu Sașa Wolkonski, Ion Caraion tălmăcește și un *Sonet* de Rainer Maria Rilke. D. Albulescu traduce din spaniolă *Trei dizertații ale iscusitului cavalier Don Quijote de la Mancha*, însoțite de ilustrațiile lui G. Tomaziu. George Dan traduce *Folklor negru* și poeme de Carl Sandburg. Din poezia europeană sunt reproduse în original texte de Eugenio Montale, Salvatore Quasimodo, Umberto Saba, Paul Celan. Eseuri de Paolo Biffis, Charles

Sangevin, Robert Regnier sunt reproduse în italiană, respectiv în franceză. Dragoș Vrâncanu publică în italiană *Considerazioni su Carlo Bo*, iar Alfred Margul Sperber, în germană, reflectii despre *Ars poetica*. Alți colaboratori: Alexandru Vona, Despina Levent, T. Ștefănescu-Priboi, Ruxandra Oteteleşanu, Margareta Dorian. I.H.

AGORA, revistă care apare la Philadelphia (Pennsylvania, SUA), la început de două ori pe an (1988–1990), apoi trimestrial, redactor-șef fiind Dorin Tudoran, redactor-șef adjunct – Mihai Botez, redactori – Paul Goma, Michael Radu, Vladimir Tismăneanu, secretar de redacție – Gina Minda Grecescu. Colegiul de redacție este alcătuit din numeroase personalități ale vieții cultural-științifice din România și din străinătate. Președinte de onoare: Eugen Ionescu. Până la volumul 4 (ianuarie–martie 1991), are subtitlul „Revistă alternativă de cultură”. De o ținută grafică ireproșabilă, revista publică luări de poziție, analize, opinii, dezbateri, documente, cronici etc., nu doar pe probleme literar-artistice, dar și social-politice. Rubrici: „Editorial”, „Accente”, „Poezie”, „Proză”, „Eseu”, „Jurnal”, „Reevaluări”, „Interviu”, „România: ieri, azi, mâine”, „Cei care vin”, „Vitalii”. Poezie semnează Mariana Marin, Liviu Ioan Stoiciu, Dan Deșliu, Nicolae Prelipceanu, Matei Vișniec, Ilie Constantin, Paul Damian, Dan Cristea, Simona Popescu, Marcel Lucaci, Valentin Constantin. Secțiunea prozei e bogat ilustrată prin numele lui Paul Goma, Ioan Petru Culianu, Dan Petrescu, Ion Manolescu, Alexandru Papilian, Bujor Nedelcovici, Vlad Pavlovici, Constantin Eretescu, Alexandra Târziu ș.a. Publicistica este axată, în cea mai mare parte, pe chestiuni socio-politice, vizate fiind îndeosebi mutațiile survenite în lumea românească după decembrie 1989. Sub genericul *Anul revoluționar 1989 și Europa Centrală*, semnează articole interesante Michael Radu, Vladimir Tismăneanu și Dorin Tudoran. Virgil Nemoianu se ocupă de *Clasicii normalității*,

AGORA

revistă alternativă de cultură

Redactor șef
DORIN TUDORAN

Redactor șef adjunct
MIHAI BOTEZ

Redactori
PAUL GOMA
MICHAEL RADU
VLADIMIR TISMĂNEANU

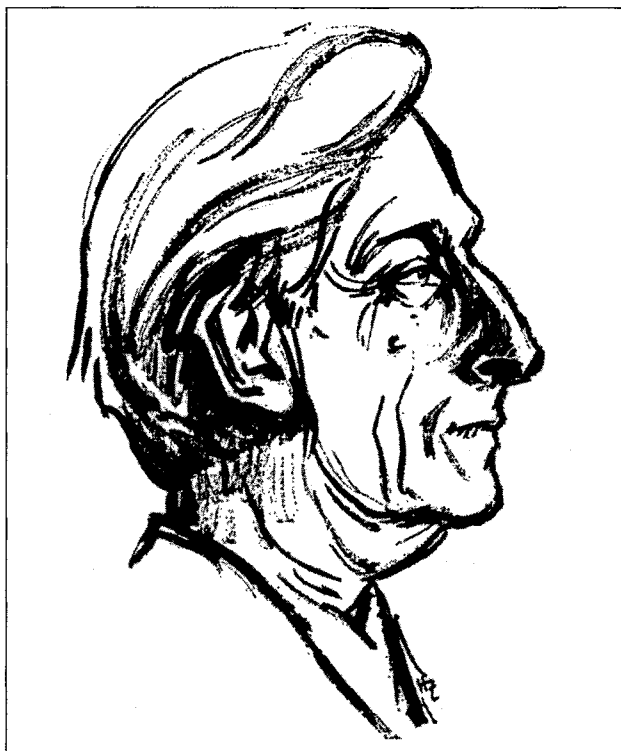
Dan Pavel asociază revoluției conceptul de kitsch, Dorin Tudoran analizează, sub titlul *Eroarea lui Cioran*, rațiunile opțiunii filosofului român pentru personalitatea lui Ion Iliescu. La rubrica „România: ieri, azi, mâine”, Vladimir Tismăneanu își intitulează un articol *Frici, fobii, frustrări*, Stelian Tănase e interesat de fenomenul violenței în societatea civilă românească, iar Ioan Petru Culianu pune un semn de întrebare culturii noastre (*Cultură română?*). Sunt însă și articole cu tematică mai generală, ca de exemplu acelea ale lui Boris Groys (*Filosofia și arta după sfârșitul adevărului*), Hannes Böhlinger (centrat tot pe relația artă/filosofie), Ion Negoieșcu (*Unitatea personalității eminesciene*), Ileana Vrancea (*Mâna statului democrat-popular, secvențe: 1958-1959, 1968, 1974*), cuprinzând pagini restituite despre tulburea perioadă proletcultistă. Tot Ileana Vrancea recuperează din arhivele israeliene o parte a corespondenței lui Ion Caraion cu istoricul Theodor Lavi. Vasile Gogea publică pagini de jurnal, Ana Blandiana, Ștefan Aug. Doinaș, Ileana Mălăncioiu, Ion Negoieșcu și Dan Verona împărtășesc cititorilor *Amintiri despre cenzură*. Și fragmente din *Jurnalul atopic* al lui Dan Petrescu pot fi găsite aici. Sunt prezenți cu documente similare Lucian Raicu (*Jurnal de lectură*) și Bujor Nedelcovici (*Jurnal infidel*). Cu prilejul aniversării a optzeci de ani de la nașterea lui Eugen Ionescu scriu Matei Călinescu (*Dimensiunea politică*) și Ioan Petru Culianu (*Ionescu, Mântuitorul*). Un portret al lui Nicolae Manolescu la a cincizecea aniversare este creionat de Virgil Nemoianu. Numărul 3/1991 e dedicat memoriei lui René Tavernier și a lui Ioan Petru Culianu. Dens este compartimentul rezervat dialogurilor. Astfel, Dan Alexe publică, sub titlul *Ce-ar mai fi de spus?*, „convorbirile libere într-o țară ocupată” dintre Dan Petrescu și Liviu Cangeopol, un text politic menit să umple un gol resimțit în cultura română. Dorin Tudoran se întreține apoi cu Jean François Revel pe marginea necesității de a accelera dispariția comunismului. *Despre revoluție și istorie* este titlul convorbirii purtate de către François Fejtő cu Emil Cioran. Alte convorbiri: Liviu Ioan Stoiciu – Alexandru Pleșcan („Am crezut că putem sări peste umbra noastră”), Oana Orlea – Mariana Marin („Ia-ți boarfele și mișcă!”), Nicolae Prelipceanu – Corneliu Coposu, Cornel Nistorescu – Claudiu Iordache și Ion Vianu – Lidia Vianu (*În mijlocul Europei*). Sub genericul *Est? Vest? Europa – continent al culturii*, A. publică intervențiile câtorva participanți la colocviile de la Blois (noiembrie 1989), precum și la simpozionul de la Atena cu tema *Țările Europei de Est: probleme și perspective*; sunt reținute numele lui Claudio Magris, Lawrence Durrell, Mircea Dinescu (*În căutarea timpului pierdut*), Silviu Angelescu (*Un nou model european*), Maciej Iłowiecki și Gábor Csardás. Există și câteva materiale subsumabile cronicii literare. Ele aparțin lui Virgil Ierunca (poezia Marianeii Marin, revoluția generației '80), lui Mircea Iorgulescu, care scrie despre I. Negoieșcu, Fevroniei Novac, care se ocupă de memoriile din copilărie (*Din calidor*) ale lui Paul Goma, lui Victor Ivanovici (despre Eduardo Mendoza) și lui Marcel Corniș-Pop, care analizează romanul lui Constantin Eretescu, *Noaptea*, sondând apocalipsa „revoluției” socialiste. Traduceri semnează Gina Minda Grecescu, Andrei Brezianu, Radu

Tudor, Gabriela Melinescu (Strindberg, *Jurnal ocult*). Alți colaboratori: Andrei Marga, Zoe Petre, Gabriel Andreescu, Adriana Babeți. A.S.

AGORA, revistă de cultură apărută la Slatina, lunar, în ianuarie și februarie 1990, cu subtitlul „Literar-artistică”. Redactor-șef: Constantin Dumitrache. Împlinind o veche aspirație a locuitorilor Oltului de Jos și considerându-se „o instituție publică pentru minte și inimă”, revista se declară „deschisă tuturor valorilor”. Rubrici: „Remember”, „Cronica literară”, „Mulțumesc, libertate!” Primul număr reia *Doina* lui Eminescu. Din „Revista Fundațiilor Regale” sunt extrase însemnările lui D. Caracostea despre Slatina și ținuturile Oltului. Aurel Buzincu oferă *Însemnări despre arta poetică eminesciană*. La „Cronica literară”, C. Dumitrache se ocupă de posteritatea lui D. Caracostea. La un veac și jumătate de la nașterea lui T. Maiorescu, scrie tot C. Dumitrache, în vreme ce raporturile dintre mentorul junimist și Eminescu sunt luate în discuție de Viorel Dianu. Același C. Dumitrache cercetează contribuția lui D. Popoviți pe tărâmul istoriografiei eminesciene. Nicolae Truță scrie despre Corneliu Baba, N. Popescu-Optași despre *Caragiale și Slatina*, iar Cornelia Niculescu se oprește asupra personalității lui Eugen Ionescu, stabilind unele *Repere bibliografice*. Se rețin și opiniile despre ortodoxie ale Mitropolitului Olteniei, Nestor Vornicescu, intervievat de Elena Cruceru și C. Dumitrache. Andrei Caracostea semnează un medalion Eugen Ionescu. Traducerile aparțin lui Radu Vasile Moneta, Traian Nica, Marian Deaconu ș.a. Numărul al doilea cuprinde și patru pagini de supliment SF. Alți colaboratori: Horia Dulvac, Alina Durbaca, Luminița Țița. D.B.

AGRICOLA, publicație apărută la Târgoviște, bilunar, între octombrie 1926 și aprilie 1928, cu subtitlul „Ziar cultural, financiar, social”. Director: Nic. Ariceșteanu. Finanțat de societatea română de asigurări generale „Agricola” din București, ziarul dorește să suplinească lipsa unei publicații complete în vechiul oraș al Târgoviștei. Pus sub deviza „Iubiți-vă Școala, Armata și Biserica!”, A. oferă cititorilor versuri republicate din Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, dar și originale, semnate de către Ion Sălișteanu, C.A. Aldea și Radu Boureanu (*Toamnă*). Al. Cazaban scrie proză, Al. Mărăcinescu istorii moralizatoare, iar Marin C. Tudor amintiri de pe front. Există și un fragment dramatic (*Cântec de Vicleim*). Articolele sunt rareori semnate. Se întâlnesc, totuși, numele profesorilor universitari Emil Brancovici și Ion Simionescu. Un material îl vizează pe René Descartes, iar altele se ocupă de propaganda în străinătate pentru ridicarea prestigiului țării noastre, de ideea națională a lui N. Iorga sau de „obârșia limbii și a neamului românesc”. Alți colaboratori: M. Negru, M. Mora, Gh. Vrabie. D.B.

AICHELBURG, Wolf von (3.I.1912, Pola, Croația – 24.VIII.1994, Mallorca, Spania), traducător. Fiu al unui baron austriac, ofițer, stabilit după 1918 la Galați, A. a urmat Liceul „Brukenthal” din

Desen de Horst Zay

Sibiu, absolvit în 1929, studiind apoi germanistica și romanistica la Dijon și la Cluj, unde și-a luat licența în 1934. După stagiul militar (1934-1935), călătorește prin câteva țări europene, poposind vreme mai îndelungată în Germania (Berlin, 1935-1937), Franța, Italia (1940-1941). Între anii 1941 și 1944 lucrează la București ca translator la Direcția Presei a Ministerului de Propagandă. Participă la viața culturală a capitalei, cunoscând mai îndeaproape pe oamenii de litere din jurul poetului Ion Pillat. Revenit la Sibiu, în toamna lui 1944, este atras de activitatea Cercului Literar, de poetul-filosof Lucian Blaga și de discipolii săi, contactul cu ei rămânând și mai târziu puntea sa spre spiritualitatea românească. În urma unei încercări nereușite de trecere a frontierei, în decembrie 1948, **A.** este întemnițat la Aiud (1949-1951), trimis într-un lagăr de muncă la Canalul Dunăre-Marea Neagră (până în decembrie 1952) și silit să stea până în 1956 într-o comună din Moldova. Reluându-și, după punerea în libertate, activitatea publicistică și cea didactică (relativ sporadică), este din nou arestat în mai 1959 și condamnat, cu alți patru scriitori germani din Transilvania, de un tribunal militar pentru pretinsa vină de agitație contra statului. După ani petrecuți în închisoare (până în 1962) și după domiciliul forțat într-o comună din Bărăgan, este amnistiat în 1964, iar în 1968 reabilitat. Devenit membru al Uniunii Scriitorilor, obține în 1970 Premiul pentru traduceri cu volumul *Magische Liebe* [*Iubire magică*], cuprinzând nuvele și povestiri ale lui V. Voiculescu. Emigrat în Germania, la finele anului 1980, se stabilește în 1981 la Freiburg im Breisgau.

Preferând, în efortul de transpunere în limba sa maternă, creații ale contemporanilor, **A.** s-a aplecat totuși și asupra unor mărturii străvechi de poezie românească, oferind cititorului versuri populare în *Bei Säcel den Berg hinan* [*La Säcel pe deal în sus*] (1977), volum conceput pe baza *Antologiei de poezie populară* (1966) alcătuită de Lucian Blaga. Totodată și-a concentrat atenția asupra scrierilor eminesciene, încercând să contribuie la popularizarea lor în spațiul lingvistic german. Dificultatea acestui demers rezultă, cum afirmă într-un eseu din 1989, în mod paradoxal, din faptul că Eminescu a receptat intens variate surse germane, din secolele XVIII și XIX, iar versurile sale sugerează traducătorului neavizat să apeleze la uzanțe poetologice și lingvistice desuete. Rezonanța lui Eminescu în timpul nostru va fi mai puternică atunci când opera sa nu va fi raportată la modelele sale, producând impresia de inactualitate, ci supusă unui proces de înnoire a formei, prin apelul la un limbaj adecvat gustului cititorului de azi. Atât traducerile basmelor eminesciene, în proză și versuri, cât și poeziile traduse în germană stau mărturie pentru această strădanie stilistică. Cele din urmă, considerate „versuri foarte libere, foarte poetice” (Dieter Roth), au apărut și la Madrid, în 1989, anul centenarului morții lui Eminescu, într-un volum de întindere relativ redusă, îngrijit de **A.** După propria-i mărturisire, a încercat însă cele mai mari satisfacții lucrând la traducerea în limba germană a poeziilor lui Lucian Blaga, poet al cărui univers spiritual îi era bine cunoscut. Având libertatea de a alcătui după preferințele sale sumarul unei plachete de versuri transpuse, a dat o pondere mai mare stihurilor din ultimele volume ale poetului, simțindu-se atras de limpezimea lor structurală. Dispoziția lui Blaga pentru organicitatea lumii, pentru fluidul vieții, simțul său măsurat, apt întotdeauna de fine decantări, sunt doar câteva trăsături ale poetului, constatate în prefața ediției bilingve *Poeme – Gedichte* (1974). Confruntat, prin lectură, cu fizionomia artistică a lui G. Bacovia, **A.** încearcă, în traducere, să aplice poeziilor acestuia o manieră stilistică aparte. Ștefan Aug. Doinaș, în prefața cărții bilingve *Versuri – Gedichte* (1972) din creația lui G. Bacovia, califică echivalențele de aici drept traduceri autonome, spre deosebire de tălmăcirile fidele, considerând că s-a urmărit, „în limitele unei libertăți riguroso cântărite, o transpunere de adâncime, o reconstituire a universului interior al poeziei, un transfer de substanță”, demers temerar, plin de „fulgurante intuiții verbale”. Stimând pe Ion Pillat pentru cultura sa, pentru atitudinea sa mereu seniorială și colegială, **A.** s-a simțit îndemnat a-i traduce o seamă de poezii (*Gedichte*, 1976), cu toate că versurile pillatiene nu au trezit întotdeauna în sufletul său o rezonanță puternică. Lirica lui Pillat i s-a părut că trădează mai degrabă o tendință estetizantă, traducătorul văzându-se nevoit în multe cazuri să se ferească de a ceda farmecului limbajului frumos. Dintre poezii unei generații mai tinere, **A.** s-a dedicat operei lui Radu Stanca, dând la iveală un volum bilingv de *Poezii – Gedichte* (1979) și unul, de asemenea cu versuri în română și germană, de Ștefan Aug. Doinaș, *Cai în ploaie – Pferde im Regen* (1974).

Traduceri: Basil Munteanu, *Geschichte der neueren rumänischen Literatur* [Istoria literaturii române mai noi], Viena, 1943; Vasile Voiculescu, *Magische Liebe* [Iubire magică], București, 1970, *Das Traumrehelein* [Căprioara de vis], București, 1974; G. Bacovia, *Versuri – Gedichte*, ed. bilingvă, pref. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1972; Mihai Eminescu, *Märchen* [Basmе], București, 1972, *Das Märchen vom Prinzen Tränenreich* [Făt-Frumos din lacrimă], București, 1975; Lucian Blaga, *Poeme – Gedichte*, ed. bilingvă, București, 1974; Ștefan Aug. Doinaș, *Cai în ploaie – Pferde im Regen*, ed. bilingvă, București, 1974, *Die Geschichte von den zehn Brüdern* [Povestea celor zece frați], București, 1979; Ion Pillat, *Gedichte* [Poezii], București, 1976; *Bei Säcel den Berg hinan* [La Säcel pe deal în sus], Cluj-Napoca, 1977; Radu Stanca, *Poezii – Gedichte*, ed. bilingvă, pref. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1979; *Am Abgrund aller Fernen. Sechs rumänische Lyriker des 20. Jahrhunderts* [Prăbușit în zare. Șase poeți români ai secolului XX], München, 1995.

Repere bibliografice: Elisabeth Axmann, *Kunstwerk gleichen Ranges. Zu Wolf Aichelburgs Voiculescu – Übersetzungen*, „Neuer Weg“, 1970, 26 iunie; Walter Engel, *Die Natur als Gleichnis. Gespräch mit Wolf Aichelburg*, „Hermannstädter Zeitung“, 1971, 14 mai; Emmerich Reichrath, „Form ist das Humane an sich“. *Gespräch mit Wolf Aichelburg*, „Neuer Weg“, 1971, 15 mai; Veronica Porumbacu, *Wolf Aichelburg. Lirică, dramă, proză*, RL, 1972, 17; Mircea Ivănescu, *Wolf Aichelburg*, T, 1974, 6; Annemarie Schuller, *Schöpferische Freude. Ein Gespräch mit dem Dichter W. Aichelburg über seine übersetzerische Arbeit*, „Neue Literatur“, 1979, 2; Dieter Roth, *Mihai Eminescu deutsch. Kritischer Blick auf ein Jahrhundert übersetzerischer Rezeption*, „Südostdeutsche Vierteljahresblätter“, 1992, 1; *Worte als Gefahr Gefährdung. Fünf deutsche Schriftsteller vor Gericht*, München, 1993; Nicu Caranica, *Un Esculap al sufletului românesc*, București, 1997, 199–208. J.W.

AIUDUL, publicație apărută la Aiud, săptămânal, cu subtitlul „Cultural, economic, social și politic independent“, din februarie până în decembrie 1937. Redactor: Octavian Lupeanu. Scopul publicației este să ofere „modeste și nepretențioase îndemnuri, curate și binevoitoare îndrumări“, îndeosebi culturale. Rubrici: „Bibliotecă“, „Știrile săptămânii“, „Aiudul sportiv“. De orientare moderat naționalistă, publicația poate fi consultată cu profit pentru informațiile privitoare la viața social-politică-economică și culturală a Ardealului interbelic. Numărul 20–21/1937 are o pagină dedicată Blajului, tot aici, cu prilejul închiderii anului școlar la Liceul „Titu Maiorescu“ din localitate, în lista premianților „pentru progres și purtare morală“ la clasa a V-a figurând Ion Negoitescu, același căruia în numărul 42/1937 i se va publica poezia *Ardealul*. În fine, cu prilejul altei aniversări, a martiriului lui Horea, Cloșca și Crișan, numărul 34/1937 găzduiește proza lui Liviu Rebreanu, *Roata*. Alți colaboratori: Ovidiu Hulea, G. Vulcu, I. Bucur. D.B.

AIUDUL LITERAR, publicație editată cu prilejul „Zilelor Rebreanu“ la Aiud, începând din anul 1992. Revista închină, cum era firesc, cele mai multe materiale operei lui Liviu Rebreanu și familiei sale. Astfel, Maria Gligor le evocă pe surorile Rebreanu, I. Buzăși se oprește asupra modului în care apare Eminescu în publicistica rebreniană, T. Tanco scrie despre Ovidiu Hulea, Mircea Cenușă prezintă fragmente inedite din *Jurnalul din teatru* al lui Rebreanu, iar Mircea Popa

publică documente și articole. Colaborează cu versuri Ion Mărgineanu, Maria D’Alba, Mircea Stâncel, Ion Hădărig, L. Buta, Eugenia Tiutiu. Apar de asemenea unele poezii ale membrilor cenaclului „Poesis“, precum și proză a laureaților la concursul de proză scurtă „Liviu Rebreanu“: Dan Drăgan, Lucian Pop, Maria Morar, Radu Teampău, Ilie Muntean, Lăcrimioara Lupășcu. M.Pp.

ALARMA, gazetă politică și literară care a apărut, săptămânal, la Craiova între 15 ianuarie și 30 mai 1883, cu subtitlul „Ziar politic, literar, comercial, judiciar și social“. Redactorul periodiceului a fost ziaristul craiovean Panache Niculescu. Aici debutează Traian Demetrescu: în numărul 12 din 4 aprilie 1883 publică primele versuri, *Durerii și Victoriei*, după o săptămână melancolicile stihuri intitulate *Plânsul*, iar o lună mai târziu alte două poezii, *Domnișoarei V.S.*, *Poetul*, și un mic discurs funebru rostit la mormântul unui coleg de liceu. În A. mai apare o cuvântare electorală a lui B. P. Hasdeu, care, în aprilie 1883, candida la Craiova pentru Cameră la colegiul al treilea. R.Z.

ALĂUTA ROMÂNEASCĂ, revistă literară apărută la Iași de la 14 martie 1837 până la 1 septembrie 1838, ca supliment al ziarului „Albina românească“. Din prima serie, inițiată de Gh. Asachi, după modelul „Curierului de ambe sexe“ al lui I. Heliade-Rădulescu, sunt cunoscute opt numere, ieșite la intervale neregulate, ultimul purtând data de 3 februarie 1838. În cadrul celei de-a doua serii, începută la 1 iulie 1838, s-au editat, la 1 și la 15 ale fiecărei luni, cinci numere, avându-l ca redactor pe M. Kogălniceanu, revista rămânând sub patronajul administrativ al „Albinei românești“. Cu toate că nu a apărut decât puțin timp, A.r. s-a impus datorită faptului că a strâns în jurul ei pe câțiva dintre cei mai de seamă literați moldoveni ai epocii. Sub conducerea lui Asachi s-au publicat mai mult scrieri ocazionale; Kogălniceanu însă a încercat să transforme revista într-un mijloc de informare a cititorilor asupra „producturilor duhului cele mai nouă și mai interesante“ din literatura europeană a vremii. Lirica publicată este, în general, de factură fie preromantică (C. Negruzzi, Al. Hrisoverghi și Ionică Tăutu), fie anacreontică (Gh. Asachi, care semnează și Alviru Dacianu, și Manolachi Drăghici), fie

ALĂUTA ROMÂNEASCĂ.
SUPPLEMENT LITTÉRAIRE
ALBINEI ROMÂNEȘTEI

romantică (M. Cuciuran). Scrierile în proză sunt mult mai puține: C. Negruzzi semnează note de călătorie, iar un A. D., probabil Al. Donici, o povestire cu subiect oriental. O scrisoare deschisă a lui Pavel Pruncu, adresată lui C. Negruzzi, abordează deosebirea dintre proză și poezie. Negruzzi semnează un comentariu la traducerea lui C. Aristia a tragediei *Saul* de Alfieri și un altul, despre Daniil Scavinschi. Deosebit de bogată este rubrica traducerilor. Dorind să câștige cât mai mulți cititori, Kogălniceanu a tălmăcit, sub inițialele Klmn. și L. N., îndeosebi scrieri mondene, majoritatea luate din „Magazin für die Literatur des Auslandes”, revistă berlineză la care colaborase el însuși, dar și versuri din Bürger și Schiller. Din Martial a tradus Gh. Asachi. Lui Manolachi Manu i se publică un fragment din traducerea *Zairei* lui Voltaire. Kogălniceanu a mai tradus și *Filosofia vistului* a lui O. Senkowski. Socotind acest fapt drept un atentat la autoritatea consulului rus Karl von Kotzebue, mare amator de whist, domnitorul a dispus suspendarea revistei. Puțin numeroasele pagini de critică, datorate lui Kogălniceanu, premerg curentului „Daciei literare”, afirmând importanța istoriei naționale pentru asimilarea, pe un solid fond autohton, a elementelor utile din civilizațiile străine. Adresându-se, prin chiar titlul ei, românilor din toate provinciile, A.r. s-a străduit să le țină trează conștiința națională. Prima revistă din Moldova dedicată exclusiv literaturii a fost, cu deosebire prin cea de-a doua serie a ei, și cea dintâi tentativă însemnată de afirmare a importanței elementului autohton în literatură.

D.M.

ALBA-IULIA, revistă care a apărut la Alba Iulia, săptămânal, de la 1 decembrie 1918 până în iulie 1919 și din 3 iulie 1921 până la 21 septembrie 1940, apoi între 30 august 1944 și 25 februarie 1945. Primul editor și redactor responsabil a fost Zaharie Munteanu, redactori responsabili fiind, apoi, Ioan Sima, Gr. Crețariu, I. Mărgineanu, Horia Teculescu, I. Pușcariu, Augustin B. Barna, Al. Crișan, Șt. Pop, Ion Ciugudean, Tit Liviu Matei, Emil Oțoiu, Antoniu Pop, Nicolae Vasiu, Ion Dumitrescu. Înainte de apariția primului număr s-a publicat un număr ocazional, iar la 3 decembrie 1918 o ediție specială cuprinzând *Moțiunea Unirii* (votată la Adunarea Națională de la Alba Iulia). În numerele următoare apar articole referitoare la Marea Adunare de la Alba Iulia de la 1 decembrie 1918, documente (*Proclamația regelui Ferdinand*), precum și textul *Tratatului secret al României* din 4 august 1914. Periodic sunt reproduse versuri din creația lui M. Eminescu, G. Coșbuc și O. Goga. Prezent în coloanele ziarului peste un deceniu, A. Cotruș publică sau i se reproduc poezii. Mai cola-

borează și Bazil Gruia. La început „organ al proclamării unității naționale”, între 1926 și 1945 A.-I. devine ziar politic, organ oficial al Partidului Național Țărănesc din județul Alba. Sporadic se tipărește aici literatură populară din zona Albei. În 1934 redacția salută apariția volumului *Pe Mureș și pe Târnave*, doine și strigături culese de Horia Teculescu. Din 1934 ziarul are un „Colț literar”, unde semnează, în genere, necunoscuți. La moartea lui I. Slavici, O. Goga și Al. Lupeanu-Melin sunt publicate necrologuri. În numărul 7/1937 Corneliu Coposu semnează articolul *Sub valul de corupție*, iar în numărul 3/1944 apar declarațiile făcute în Consiliul de Coroană din 29-30 august 1940, prin care Iuliu Maniu s-a opus cedărilor teritoriale.

I.M.

ALBALA, Radu (20.II.1924, București – 10.V.1994, București), prozator, istoric literar și traducător. Este fiul Anei-Erna (n. Teodoru) și al lui Iacob Albala, cerealist. Face liceul în București și este licențiat al Facultății de Drept și al Facultății de Litere, secția filologie clasică a Universității din București. A fost avocat până în 1948, când este eliminat din barou. Ca funcționar la Biblioteca Academiei Române, este angajat inițial pentru fondul de manuscrise latine. Redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, de unde a fost exclus în 1959, va fi, peste câțiva timp, redactor la Editura Litera.

A debutat în 1936, ca licean, cu o traducere, în „Extemporal”, revista Liceului „Mihai Eminescu” din București. Colaborează la „Viața românească”, „România literară”, „Teatrul” ș.a. Ca istoric literar debutează cu volumul *Antim Ivireanul și vremea lui* (1962) și cu antologia *Bucureștii în literatură* (1962). Traducătorul se face și el cunoscut prin versiunea românească a *Vieții lui Constantin Cantemir* de Dimitrie Cantemir (1960) și a textelor din volumul *Proză istorică latină* (1962), precum și a unor scrieri de Paul Scarron (*Romanțul comic*) sau de Alfred de Vigny (*Servitute și grandoare de ostaș*), pe care le și prefătează. Mai traduce, mai ales în colaborare, din Axionov, Ilya Ehrenburg, Casanova, Raymond Quéneau, R. M. Rilke, Maxime Delamare, Roland Dorgelès. Îngrijitor al unor ediții din scrierile lui Anton Pann, G. Sion ș.a., A. este și autor (în colaborare) al libretului pentru opereta *Anton Pann sau Povestea vorbei* (1963). Volumele de povestiri *Desculțe* (1984; Premiul Asociației Scriitorilor din București), *Făpturile paradisului (Desculțe vechi și noi)* (1987) și *Femeia de la miezul nopții și alte povestiri desculțe* (1994) au fost apreciate de critică în termeni elogioși. *Antim Ivireanul și vremea lui* e o viață romanțată în sensul bun al cuvântului. Documentele trec adesea în ficțiune și personajele se află nu o dată în dialog. Autorul realizează bune evocări de oameni și locuri din secolul al XVIII-lea. Cartea se resimte mult mai puțin de influența nefastă a dogmatismului decât antologia *Bucureștii în literatură*, cu deosebire în prefață. Prozatorul A. este un excelent povestitor. Personajelor lui le place să relateze întâmplări, unele de-a dreptul spectaculoase. În același timp, el se relevă ca un înzestrat portretist, mai ales în chipurile de femei, știind să descifreze finețea și expresivitatea trăsăturilor, frumusețea sălbatică și

Anul III. No. 1.	PREȚUL 1 LEU.	Duminică, 3 Iulie, 1921
ALBA-IULIA		
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA STR. BORGHANTILOR No. 1 TELEFON No. 20	Apare săptămânal	ABONAMENTUL: Pe un an 50.- Lei. Pe un trimestru 25.- Lei.

senzuală, coborâtă parcă din *Cântarea Cântărilor*, din care auto-rol și citează. **A.** e un poet al iubirii cotropitoare, dezlănțuite, de care sunt animate unele personaje feminine enigmatice, ca Tuța din povestirea omonimă. De aici, echivocul, îmbinarea realului cu fantasticul, ce amintește de *Hanul lui Mânjoală* a lui I. L. Caragiale, și alternanța spirit primitiv-rafinement. Picioarele „desculțe” constituie un simbol și un laitmotiv al povestirilor, punând încă o dată în lumină opoziția. Elogiul femeii fascinante, stăpânite de eros, ce deține parcă o putere de seducție vrăjitoarească, este însuși elogiul feminității. **A.** se înfățișează, de asemeni, ca un excelent pictor de medii, al unei lumi crepusculare, ca și Mateiu I. Caragiale, al cărui urmaș se dovedește a fi și prin viziune, și prin stil. Este un pictor al Bucureștiului, oraș pe care-l iubeste cu frenezie, al anotimpurilor și topografiei urbei, marcată de somptuoase restaurante și cărciumi sordide, unde eroul povestitor se „cufundă în lafuri și palavre”. E o lume de sibariți, atinsă de o anume morbiditate, situată, ca și la Mateiu I. Caragiale, între rafinementul culturii occidentale și farmecul frust răsăritean, în evocarea căruia se infiltrează pe alocuri elementul livresc, totdeauna plăcut, integrându-se perfect în substanța narațiunii. Autorul face și el parte din povestire, conferindu-i, ca martor și părtaş, o și mai mare autenticitate, prin contopirea cu acea lume ce stă să apună. Sfârșitul „veacului cel din urmă al bunului plac și al bunului gust” e unul tragic, simbolizat semnificativ în incendiul cărciumei din *Femeia de la miezul nopții*. În subtextul povestirilor lui **A.**, cuprinzând nu o dată întâmplări extraordinare, dominate de eternul eros și de un fără istov spirit petrecăreț, se deslușește și o anume nostalgie pentru o lume ale cărei tipare îi conveneau de minune, ca om și artist.

SCRIERI: *Antim Ivireanul și vremea lui*, București, 1962; *Desculțe*, București, 1984; *Făpturile paradisului (Desculțe vechi și noi)*, București, 1987; *Femeia de la miezul nopții și alte povestiri desculțe*, București, 1994. **Ediții, antologii:** G. Sion, *Proză. Suvenire contimpurane*, pref. edit., București, 1956; *Bucureștii în literatură*, pref. edit., București, 1962; Anton Pann, *Scrieri literare*, I-III, introd. Paul Cornea, București, 1963 (în colaborare cu I. Fischer). **Traduceri:** Dimitrie Cantemir, *Viața lui Constantin Cantemir, zis cel Bătrân*, pref. P.P. Panaitescu, București, 1960; *Proză istorică latină. Caesar. Sallustius. Titus Livius. Tacitus. Suetoniu*, București, 1962; Alexandr Rekemciuk, *Când ești tânăr*, București, 1964 (în colaborare cu Eleonora Mircea); Paul Scarron, *Romanțul comic*, pref. trad., București, 1967; Aleko Konstantinov, *Panem et circenses*, București, 1968 (în colaborare cu Ion Preda); Ilya Ehrenburg, *Julio Jurenito*, București, 1968 (în colaborare cu Sara Buium); *Proză latină*, București, [1968] (în colaborare cu Dumitru Crăciun); Vasili Axionov, *La jumătatea drumului spre Lună*, București, 1967 (în colaborare); *Portocale din Maroc*, București, 1970 (în colaborare cu Dumitru Dumitrescu); Giacomo Giovanni Casanova, *Memorii*, pref. Silviu Iosifescu, București, 1970; Maxime Delamare, *Triplu salt mortal*, București, [1970]; Rainer Maria Rilke, *Auguste Rodin*, București, 1970 (în colaborare cu Emil Manu); Raymond Quéneau, *Amicul meu Pierrot*, pref. Val Panaitescu, București, 1971; Vladimir Șefner, *Fericitul ghinionist*, București, 1971 (în colaborare cu Gabriela Lebiti); Alfred de Vigny, *Servitute și glorie de ostaș*, pref. trad., București, 1971; Roland Dorgelès, *Cruci de lemn*, pref. trad., București, 1972; Karel Čapek, *Povestiri dintr-un buzunar și povestiri din celălalt buzunar*, București, 1973 (în colaborare).

Repere bibliografice: Mihai Ungheanu, *Radu Albala*, „Desculțe”, LCF, 1984, 37; Nicolae Manolescu, „Desculțe”, RL, 1984, 38; Marian Papahagi, *Radu Albala*, „Desculțe”, TR, 1985, 3; Dumitru Micu, *Farmecul discret al insolitului*, CNT, 1985, 4; Mirodan, *Dicționar*, I, 38-39; Eugen Simion, *Un „matein”*, RL, 1987, 22; Mircea Mihăieș, *Radu Albala*, „Făpturile paradisului”, O, 1987, 25; Z. Ornea, *La despărțirea de Radu Albala*, RL, 1994, 19; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 287-291; Ioana Părvulescu, *Peceți de taine mateine*, RL, 1995, 9-10; *Dict. esențial*, 15-16; Popa, *Ist. lit.*, II, 833-834; Ioan Holban, *Misterioasele tristeți*, RL, 2003, 17. Al.S.

ALBANI, Tiron (2.III.1887, Gârbova de Sus, j. Alba – 12.IX.1976, Oradea), ziarist și prozator. La șase ani, Chirion, cum figurează **A.** în actul de naștere, fiul lui Amos și al Justinei Albani, țărani cu stare, rămânea orfan. După trei clase elementare făcute în sat, un unchi îl înscrie la școala maghiară de stat din Vințu de Jos. **A.** fuge însă peste munți, la Caracal, unde e ucenic, apoi calfă în atelierul de tâmplărie al moșului său, Laurențiu Albani. Ca muncitor tâmplar la Craiova, ia contact cu cercurile socialiste și, sub influența lor, parurge, cu înfrigurarea autodidactului, literatura care circula în aceste medii. În urma unei greve, este expulzat. După un scurt popas la Aiud, pleacă la Budapesta, în căutare de lucru. Integrat mișcării muncitorești de acolo, își completează pregătirea, urmând, după propria-i mărturie, „o clasă de liceu particular, două clase de gimnaziu muncitoresc și Academia ziaristică, plus cursurile seminariale ale Universității libere”. Încă din 1909, **A.** publicase în ziarul craiovean „Cometa” o poezie și un articol de critică socială. Perseverază în exercițiul jurnalistic, trimițând mici corespondențe la „Foaia poporului” din Sibiu și la „România muncitoare”. În 1913, intră în redacția săptămânalului „Adevărul”, publicație a secției române a Partidului Social Demo-

crat din Ungaria. „Logodit cu pana”, va suporta și riscurile, fiind deținut trei luni la Vác pentru delict de presă. Membru în Comitetul Central al Partidului Social Democrat din Ungaria, mai târziu în Consiliul Național Român Central, alături de alți fruntași socialiști (Iosif Jumanca, Ion Flueraș, Enea Grapini), **A.** a desfășurat în anii războiului și mai ales în preajma și în timpul înfăptuirii Unirii, o intensă activitate printre muncitorii și ostașii români din Budapesta, apoi în toate centrele muncitorești din Ardeal. Ca deputat socialist în Marele Sfat Național, a susținut realizarea programului adoptat la Alba Iulia. În focul evenimentelor, rememorate peste decenii, ziaristul se maturizase. Este editor și redactor responsabil la „Adevărul” (Sibiu, 1918-1919), devenit, după mutarea de la Budapesta, organ al Partidului Social Democrat din Ardeal și Banat, și la periodicele care l-au continuat: „Tribuna socialistă” (Sibiu-Cluj, 1919-1921), „Dezrobirea”, organ al Partidului Socialist din Transilvania (Cluj, 1921) și „Dreptatea” (Brașov, 1921). A lucrat, de asemenea, între 1920 și 1945, în redacția publicațiilor „Facla” (Cluj), „Aurora”, revistă literară și teatrală, „Tribuna”, „Santinela (de la vest)”, „Nădejdea poporului”, toate din Oradea, „Știrea”, „Libertatea poporului”, ambele din Arad, la unele dintre ele ocupând, în anumite perioade, și funcția de redactor-șef. A mai colaborat la alte numeroase gazete și reviste, între care „Familia”, „Gazeta de vest” și „Noua gazetă de vest”, „Cele trei Crișuri”, „Neamul românesc”. Publicistul, preocupat îndeosebi de realitatea socială și politică, are uneori în vedere și mișcarea culturală sau teatrală din Transilvania. A tradus din literatura maghiară un roman de Fekete Francisc și proză de Jókai Mór, Móricz Zsigmond ș.a. În afara cărților apărute în deceniile patru și cinci, definitivase o serie de manuscrise (romane, nuvele, teatru) din care n-a mai publicat decât, drastic epurat, volumul *Memorii* (1969). A fost membru al Sindicatului presei române din Ardeal și Banat.

Activitatea literară a lui **A.** este o prelungire a celei de ziarist militant. Un acut sentiment al istoriei constituie suportul scrierilor sale. Pentru participantul la înfăptuirea actului de la 1 Decembrie 1918, calitatea de conștiință-martor devine imperativ etic. Din preocuparea de a oferi documentul istoric ca trăire nemijlocită au ieșit *Leul de la Șișești* (1936), *Douăzeci de ani de la Unire* (1938) și *Un petec de Asia în Europa* (1941), lucrări situate la limita dintre proza literară, istorie și reportaj. Prima evocă figura legendară a aprigului memorandist Vasile Lucaciu. Cea de-a doua, din care n-a apărut decât primul volum, *Cum s-a făcut Unirea*, adună studii și mărturii provenind de la douăzeci de reprezentanți ai generației Unirii, între ei și personalități ca N. Iorga, I. Lupas, Eugeniu Sperantia. **A.** își rezervă regia textelor și pasajele de legătură, folosind, în filmul evenimentelor, și propriile amintiri. Scrierea din 1941 e o consemnare cu valoare de *memento* acuzator la adresa torționarilor horthyști. Premise etice și pedagogice are și literatura de ficțiune a scriitorului. *Craiu munților* (1934), dramă istorică, încearcă să revitalizeze cultul lui Avram Iancu. Piesa a fost jucată, ca și un alt text dramatic, *Koșălniceanu* (rămas în manuscris), de studenți prin diferite localități transilvănene. Aproape neobservat trece și romanul *Atlantida* (1945), cu toate

că se raporta la cea mai strictă actualitate și anticipa orientarea societății postbelice. Prezentului, care cumulase tarele unei istorii strâmbe și virulente, **A.** îi opune imaginea unei lumi paralele, unde domnia rațiunii, curmând de timpuriu o evoluție demonică și alienantă, întemeiează paradisul terestru. Astfel recuperat, trecutul poate fi validat ca model al viitorului pentru o Europă aflată în impas. Într-un moment în care literatura utopică era dominată de negație și mizantropie, autorul reînnoadă firul tradiției clasice, care îi era familiară, după cum o dovedesc numeroasele similitudini cu scrierile lui Thomas Morus, Tommaso Campanella și Francis Bacon. Interesul volumului *Memorii* este, în primul rând, documentar. Experiența scriitoricească și participarea directă la evenimente se fac simțite în dialoguri, în selecția faptelor și în coloratura afectivă a mărturiilor. Scriitor popular, cum singur se considera, **A.** a servit, prin toate manifestările sale, un crez.

SCRIERI: *Craiu munților*, Oradea, 1934; *Leul de la Șișești*, Oradea, 1936; *Douăzeci de ani de la Unire*, vol. I: *Cum s-a făcut Unirea*, Oradea, 1938; *Un petec de Asia în Europa*, Arad, 1941; *Atlantida*, Arad, [1945]; *Memorii*, pref. Miron Constantinescu, București, 1969. **TRADUCERI:** Fekete Francisc, *Se clădea un templu*, pref. Eugen Relgis, București, [1936].

Repere bibliografice: Const. Achimescu, „*Atlantida*” de Tiron Albani, „*Aurora*”, 1946, 93; G. Nistor, Tiron Albani, „*Memorii*”, VR, 1969, 409; [Tiron Albani], DCL, I, 410-411; *Presă muncitorească și socialistă din România*, vol. III, partea I-II, București, 1971-1973, *passim*, vol. IV, București, 1978, *passim*; Réthy Andor, Váczy Leona, *Literatura maghiară în limba română. 1830-1970*, București, 1983, 275, *passim*; Mircea Popa, *Proiecte literare utopice*, AST, 1988, 8. G. H.-T.

ALBATROS, revistă apărută la București de la 10 martie la 15 iunie 1941 (șapte numere). Publicația a fost inițiată de un grup de tineri în frunte cu Geo Dumitrescu. Director era Raul Teodorescu, iar secretar general de redacție, Al. Cerna-Rădulescu. Într-un articol de bilanț, după primele cinci numere, Raul Teodorescu aduce unele precizări în legătură cu orientarea revistei: „Nelegați de anumite formule și dezbrăcați de orice tendințe, suntem dornici de a spori forțele de colaborare a grupului cu aportul tuturor acelora care cred ca și noi într-o artă ce-și are domeniul ei exclusiv în afară de scopuri și idealuri străine frumosului. [...] Frumosul și arta își au noblețea lor mai presus de orice.” În ultimul număr, Geo Dumitrescu scrie, sub pseudonimul Felix Anadam, în articolul *Între poezie și cuvinte încrucișate*: „Cei ce se pregătesc să întreprindă sporirea fațadei templului literar cu o altă culoare, cei ce-și imaginează că înfășurând ciocolata poeziei naționale într-o poleială de culoarea lanurilor sau a cerului ne vor mân-

Grup
 Editura
 din România
 București
 1941
 (București)

An. I, Nr. 5-6 — BILUNAR PENTRU LITERATURĂ — 10-25 Mai 1941

tui literatura vor avea decepția timpului pierdut...“ Semnează versuri Dimitrie Stelaru, Geo Dumitrescu, Elena Diaconu, Mihnea Gheorghiu, Ben Corlaci și a., iar proză, Dinu Pillat, Emil Ivănescu, N. Smeureanu; lui Marin Preda i se reține o bucată după răspunsul la „Poșta redacției“. Critică literară dau Marin Sărbulescu și Tiberiu Tretinescu. „Cronica limbii“ e ținută de Ion Coteanu, „Cronica dramatică“ de Al. Cernădulescu, iar „Cronica mărunță“ de Felix Anadum (Geo Dumitrescu). Rubrica „Insectar“ cuprinde pamflete antifasciste, semnate cu pseudonimul Ion Călimară. Ultimul număr, al șaptelea, e consacrat lui G. Călinescu. Interzisă de cenzură, revista re apare într-un singur număr, la 1 noiembrie 1942, sub titulatura „Gândul nostru“.

D.B.

ALBATROS, publicație apărută la Buzău, trimestrial, între octombrie 1991 și ianuarie 1993. Reluând, după șase decenii, revista „Lectura școlară“ (1931-1932), o inițiativă a Bibliotecii pentru copii a Buzăului, **A.** își propune să-i familiarizeze pe micii cititori și „creatori“ cu literatura. Rubrici: „Cărți noi“, „Atelier“, „Prietenii bibliotecii“, „Și ei au fost copii“, „Remember“, „Cronica cenaclului“. Sunt prezente în paginile „foii“ buzoiene, pe lângă copii și profesori – cu versurile, prozele, însemnările lor – și nume consacrate precum Passionaria Stoicescu, Marin Sorescu (cu două poezii inedite, *Roilul și Gura Teghii*), Alexandru Mitru, Ion Caraion (cu un interviu inedit consemnat de către Alexandru Oproescu la locuința scriitorului, joi, 29 ianuarie 1981, și republicat după „Opinia“ din 24 mai 1991). Există aici o interesantă informație despre debutul publicistic al poetului Ion Caraion într-o revistă școlară condusă de Alexandru Mocanu, „Flori de primăvară“, unde semna cu numele real, dar și despre „premiera pseudonimului“, consumată în „Acțiunea Buzăului“ din 1940 (*Scrisoare*). Tot din paginile acestei reviste școlare este de reținut informația referitoare la existența, în 1933 și 1934, a unui alt „Albatros“, revistă a Asociației studenților buzoieni «Alexandru Marghiloman», avându-l ca prim-redactor pe George Gh. Păslaru, publicație la care au colaborat V. Voiculescu, I. A. Rădulescu-Pogoneanu, Al. A. Philippide, V. Maximilian.

D.B.

ALBATROS, revistă care apare la Constanța, semestrial, din 1992, ca publicație a Societății de Haiku din localitate. Redactor este Ion Codrescu, secretar de redacție – Mihaela Codrescu. Expresie a interesului crescând pentru cultura extrem-orientală, revista dorește să contribuie la răspândirea și cultivarea genurilor poeziei tradiționale japoneze, bucurându-se de colaborarea unor cunoscători străini ai acestor genuri (numărul 1-2/1995 este dedicat Festivalului Internațional de Haiku de la Constanța). În **A.** se publică numeroase haikuuri, poeme renga, renku, tanka aparținând unor autori niponi clasici (Matsuo Bashō) sau contemporani (Koko Katō, Kayoko Hashimoto, Ikuyo Yoshimura, Tadao Araki), ca și unor practicanți din alte țări ai acestor tipuri de poezie: SUA, Franța, Marea Britanie, Canada, Germania, Croația și, desigur, România.

Creația autohtonă este reprezentată de nume ca Aurel Rău, Mircea Petean, Constantin Abăluță, Ion Codrescu, Titus Andronic, Radu Patrichi, Șerban Codrin, Clelia Ifrim, Valentin Busuioc, Manuela Miga și a. Deosebit de interesante sunt eseurile apărute în revistă, între care merită semnalate cele ale lui Alain Kerven, Patrick Blanche, H. F. Noyes, Horat Hammitzsh, William J. Higginson, ultimul, autor și al unui util *Dicționar de haiku*, publicat în mai multe numere. Toate textele apar în versiune română și engleză. Alți colaboratori: Livia Nica, Florina Dobrescu, Remus Bejan, Anca Tufiș, Olga Duțu.

I.M.

ALBATROSUL, revistă a elevilor de la liceul din Brănești (județul Ilfov) apărută în 1968-1969 (trei numere), sub îndrumarea profesorilor Dumitru Ciovlăca, Maria Nina Stănescu și Nicolae Dumitrescu. Colectivul redacțional este alcătuit din elevi ai claselor terminale. Redactor-șef: Mircea Nedelciu. Secretar de redacție: Vasile Mihai. Publicația își propune să încurajeze avântul creator al „albatroșilor, acestor temerari tineri scriitori“. Rubrici: „Impresii de călătorie“, „Traduceri“, „Cronica cinematografică“, „Culegere de folclor“, „Pagină de știință“, „Curiozități“ etc. Cuprinzând versuri, proză, însemnări de drumeție, traduceri (din Esenin, Prévert, Horatius), **A.** este în cea mai mare parte creația lui Mircea Nedelciu și Vasile Mihai. Alți colaboratori: Marian Cristea, Ionel Banu.

D.B.

ALBINA, periodic politic și literar care a apărut de două și de trei ori pe săptămână la Viena și apoi la Pesta, între 27 martie 1866 și 31 decembrie 1876. Primul redactor responsabil a fost Georgiu Popa, profesor și literat ardelean. Din anul 1870, el era înlocuit cu Vincențiu Babeș, care va conduce gazeta până la începutul anului 1876. Pentru o scurtă perioadă (noiembrie 1871- martie 1872), răspunderea redacției îi revine poetului Iulian Grozescu. Temporar, au mai fost redactori I. Sepețianu și profesorul I. Ciocan. În primul număr se publica un articol de fond semnat de frații Mocsonyi, care sprijineau financiar periodicul. Dar programul, respectat în liniile lui mari de-a lungul celor unsprezece ani de apariție, pare să fie redactat de Georgiu Popa. **A.** trebuia să devină o „foaie națională generală“, militând pentru interesele întregului popor și adresându-se românilor de pretutindeni. În ceea ce privește orientarea politică, se preconizau realizarea unui „program național“ și respectarea deplină a obiectivității. Ţelul activității literare a gazetei era stabilirea unei comunicări între toți românii. Mijloacele pentru înfăptuirea acestui țel au fost publicarea literaturii originale și critica ei, precum și o susținută informare a cititorilor. În primii cinci ani de apariție, mai exact atâta vreme cât Georgiu Popa a răspuns de redactarea gazetei, s-a încercat menținerea unui echilibru între rubricile politice și cele literare; după 1870, literatura dispărea aproape cu totul din coloanele **A.** În chestiunea culturii, pe atunci deosebit de importantă pentru românii din Transilvania, gazeta adoptă o poziție națională și populară. Cultura unui popor, se afirma într-un articol desemnat din numărul 3 al primului an, trebuia să fie predominant națională. Aspectul național nu exclude însă

comunicarea dintre culturi; un popor cu o bogată literatură națională nu-și poate pierde particularitățile etnice. O consecință a acestei concepții este interesul pentru folclor, considerat cea dintâi și cea mai directă formă de expresie a elementului național în literatură. **A.** este unul dintre primele periodice românești care tipărește cu consecvență literatură populară, culeasă din Transilvania și Bucovina de At. M. Marienescu, S. Fl. Marian, V. Bumbac, M. Pompiliu, I. Popp, P. Draga și M. Besanu. În câteva contribuții teoretice dedicate folclorului, At. M. Marienescu și V. Bumbac discutau valoarea estetică a producțiilor literare populare și posibilitățile de a extrage din mituri și din balade informații istorice și etnografice, care să le completeze pe cele atestate documentar. Influența pe care folclorul o exercita asupra literaturii culte, căreia îi transmite „caracteristica proprie”, era, de asemenea, observată, precum și roadele pozitive ale acestei înrâuriri la Gh. Asachi, I. Heliade-Rădulescu, V. Alecsandri. În mai multe rânduri, prin intermediul gazetei, intelectualii de la sate au fost îndemnați să culegă literatură populară. În vederea unei culegeri corecte, eventualilor culegători li se ofereau și sumare indicații de metodă. Literatura este privită în primul rând ca un mijloc de realizare a idealului național. Națiunile mari, se spune aici, au progresat și prin acțiunea socială a poeziei. Poetul are datoria de a prevesti evoluția evenimentelor istorice, de a pregăti mișcările sociale, așa cum făcuse Andrei Mureșanu la 1848. De aceea tendința poezilor din generația anului 1860 de a neglija „aspirațiile naționale”, de a se dedica exclusiv „liricii estetice” este combătută. Poetul, se arăta mai departe, trebuie să fie un agitator național și social. Viața literară din Transilvania anilor 1865-1875 este oglindită adecvat în paginile gazetei, dar literatura publicată este totuși insuficientă. I. Grozescu, V. Bumbac și At. M. Marienescu sunt, prin frecvența colaborării, poezii cei mai legați de **A.** Și-au publicat aici o bună parte din versuri și I. Vulcan, I. S. Bădescu, J. Popfiu, I. Papiu, I. Pop-Florantin, D. Petrino, A. Densușianu, Miron Pompiliu (care semna și Moise Popiliu), Victor Russu, Elia Trăilă, Z. Antinescu. Sub pseudonimul Cassiu se ascunde Al. Roman, un atent și pătrunzător observator al moravurilor din mediile urbane ardelenesti, comentate cu umor și vioiciune. Redactorii s-au străduit să contribuie la realizarea unității culturale a românilor. În acest scop, activitatea Societății Academice Române și evenimentele vieții literare din Iași și București sunt urmărite atent. Se publicau informații diverse privitoare la cei mai cunoscuți scriitori munteni și moldoveni, precum și la ziarele și revistele mai răspândite. Preferințele se îndreptau către I. Heliade-Rădulescu, D. Bolintineanu și V. Alecsandri, ale căror versuri sunt des reproduse. În articolul *O scrisoare critică*, publicat de Eminescu în martie 1870, în care se polemiza cu Junimea, poetul încearcă să răspundă la criticile aduse de T. Maiorescu școlii pumniste. Mai ales în perioada în care a apărut la Viena, **A.** devenise una dintre cele mai răspândite gazete transilvănene, grație orientării naționale, efortului de a sprijini literatura originală, atenției acordate cultivării limbii române, precum și datorită preocupării pentru calitatea articolelor publicate.

R.Z.

ALBINA, cotidian care apare la București între 1921 și 1924. Prim-redactor este C. Morandini. Ziarul își propune, pe lângă „ridicarea neamului”, să apere și „adevărata Biserică”, prin care e desemnat ritul unitarian. Rubrici: „Buletin extern”, „Informațiuni”, „Faptele zilei”, „Artistice” și „Convorbiri bibliografice”. Rubrica din urmă, în destul de rarele ei apariții, găzduiește scurte recenzii ale unor cărți nou apărute, cum este cazul *Istoriei presei românești* de N. Iorga, lucrare ce se bucură de o prezentare nu prea elogioasă, din pricina poziției autorului, care omite — în mod voit, se crede — numeroase publicații importante. Bine primită este, însă, cartea lui Onisifor Ghibu, *Catolicismul unguresc în Transilvania*. Francisc Matas semnează versuri, Al. Ciura proză, iar B. Morariu scrie despre *Învierea lui Isus și... Renan*. I. Frollo e autorul articolului *Religie și naționalism*. Medalioane sunt dedicate lui Pascal, Byron, Avram Iancu, Gh. Lazăr. Alți colaboratori: I. Marinescu, Octavian Popa, Francisc Hubic.

D.B.

ALBINA CARPAȚILOR, revistă care a apărut la Sibiu, săptămânal, între 18 august 1877 și 30 septembrie 1880. Anunțată inițial cu titlul „Albina Daciei”, pe care autoritățile austro-maghiare nu l-au admis, **A.C.**, „foaie beletristică, științifică și literară, cu ilustrațiuni”, era editată de Visarion Roman, redactor pentru perioada de până la 8 decembrie 1877 fiind I. Al. Lapedatu. În primăvara anului următor, I. Al. Lapedatu moare și, la 5 iunie, în numărul 40, se anunță suspendarea publicației până la angajarea unui redactor nou. Acesta va fi Iosif Popescu, sub a cărui conducere revista va reapărea de la 15 octombrie 1878. Alături de „Telegraful român”, **A.C.** a contribuit la pătrunderea ideilor junimiste în Transilvania. I. Al. Lapedatu solicitase, de altfel, și colaborarea lui T. Maiorescu, fără să o obțină însă, pentru că mentorul Junimii socotea revista lui V. Roman prea mult angajată în polemicele interne ale românilor transilvăneni. Au colaborat, în schimb, V. Alecsandri și I. Slavici, primul cu versuri, proză și teatru, iar cel de al doilea, ale cărui sfaturi au contribuit la stabilirea orientării publicației, cu proză. Prin **A.C.** se încerca, astfel, într-un moment când importanța „Familiei” scăzuse, inițierea, în domeniul cultural și literar, a unei orientări cu rădăcini mai adânci în viața politică din Transilvania și totodată mai apropiată și de cercurile politice și culturale din România. La **A.C.** au publicat versuri și proză I. Al. Lapedatu, Theochar Alexi, I. Popescu, N. Baboan, Isaia Bosco (sub pseudonimul Iason Bianu), I. C. Panțu, T. Bota, I. S. Bădescu, S. Fl. Marian, Al. I. Hodoș (I. Gorun), A. Bârseanu. S-au republicat și scrieri de D. Bolintineanu, Maria Flechtenmacher, G. Crețeanu, T. T. Burada, Fr. Damé. Printre autorii străini din care s-a tradus se numără Schiller (traduceri de I. Al. Lapedatu), O. C. Waldau, Sacher Masoch, H. Heine, Balzac (traduceri de I. Popescu), A. de Musset, Al. Dumas, E. Quinet, G. Droz ș.a. Lui Al. Macedonski i s-a retipărit, sub titlul *Baladă*, o traducere după *Lenore* de Bürger. Revista a publicat și literatură populară. S. Fl. Marian trimitea doine și descântece culese din Bucovina, iar I. Popescu și O. Dlujanschi tipăreau articole

despre jocurile populare și, respectiv, despre tradițiile poporului român. I. Al. Lapedatu este autorul unor reușite articole biografice, cu o informație bogată, dar cuprinzând și analize pertinente ale activității literare, dedicate lui C. Negri, I. Maiorescu, C. Stamati, C. Negruzzi, V. Alecsandri. R.Z.

ALBINA PINDULUI, revistă literară, bilunară în primii doi ani și apoi cu o apariție neregulată, editată între 15 iunie 1868 și 1 aprilie 1870, 1 și 15 ianuarie 1871 și de la 15 aprilie 1875 până în 1876, la București și Craiova. Gr. H. Grădeanu redacta revista, pe care o și susținea material din puținele sale venituri de funcționar al statului și de profesor de liceu. **A.P.**, al cărei subtitlu era „Litere, științe și arte”, este unul dintre cele dintâi periodice literare românești în adevăratul sens al cuvântului, care publică în primul rând literatură și doar sporadic articole de altă natură. În alcătuirea ei, revista poartă pecetea romantismului înflăcărat, cam desuet, al lui Gr. H. Grădeanu, care îi imprimă, nu în folosul publicației, trăsăturile personalității sale aproape extravagante, cu preocupări intelectuale exagerat de ramificate. Deși declarațiile de principiu nu lipsesc, o linie directoare nu se poate descoperi în amalgamul de versuri, proză și pretențioase studii de proporții, cu subiecte dintre cele mai variate. Grădeanu aborda cu aceeași ușurință istoria și teoria literaturii, estetica generală, istoria artelor și filosofia, dar totul nu era decât o vastă compilație, care nu mai păstrează vreun interes științific sau literar. Același interes relativ îl au și traducerea din M. Montégut, Ed. Schuré, J. Andrieu ș.a. **A.P.** a fost, în primul rând, o revistă de poezie. Poet romantic el însuși, redactorul s-a arătat generos cu colegii de generație și, totodată, un constant prețuitor al liricii înaintașilor. Versurile lui Iancu Văcărescu, V. Cârlova, I. Heliade-Rădulescu și Gr. Alexandrescu erau reproduse alături de cele ale lui D. Bolintineanu, mentorul spiritual recunoscut al lui Grădeanu, V. Alecsandri, Gh. Sion, G. Crețeanu, N. Nicolescu, N. Skelitti. Dintre poezii mai tineri colaborau Miron Pompiliu, Th. Șerbanescu, I. Al. Lapedatu, D. Petrino, M. Gregoriady de Bonacchi, C. Cârlova, V. D. Păun (care debuta aici sub numele Basile Dimitrescu) și mai puțin cunoscuții G. Al. Zamfiroiu, G. Ionescu-Munte, G. Mușescu, P. Angelescu, N. Georgescu, L. Pușcariu. Poezii populare culese în Macedonia au tipărit I. Fotianu, I. Santo și junimistul I. D. Caragiani. Lui D. Bolintineanu

se publică *Viața lui Cuza* și un fragment din *Doritorii nebuni*, iar lui V. Alecsandri – spiritualul *Dicționar grotesc*, care a stârnit atâtea nemulțumiri, îndreptate în egală măsură împotriva autorului și a revistei. Repertoriul bogat al autorilor străini traduși și, mai ales, calitatea operelor selectate arată că Grădeanu ambiționa să alcătuiască o adevărată istorie exemplificată a literaturilor europene, în spiritul „Bibliotecii universale” inițiate de Heliade. Chiar el a tradus din Teocrit, Apollonios din Rhodos, Lucian, Seneca, Horațiu, Dante, Shakespeare, Herder, Bürger, Schiller, Goethe, Byron, Uhland, Lamartine, G.-M. Legouvé, Saint-Marc Girardin, George Sand. Alte tălmăciri au dat I. Heliade-Rădulescu, D. Bolintineanu, B. V. Vermont, G. Barozzi, V. D. Păun, Miron Pompiliu ș.a. La **A.P.** au mai colaborat cu studii de istorie, pedagogie, lingvistică și medicină Al. Zanne, V. A. Urechia, N. Densușianu, I. Al. Lapedatu și I. C. Drăgescu. R.Z.

ALBINA ROMÂNEASCĂ, gazetă politică și literară apărută la Iași, de două ori pe săptămână, între 1 iunie 1829 și 29 decembrie 1849. Începând cu 9 ianuarie 1850, în locul **A.r.** se editează „Gazeta de Moldavia”, până la 24 noiembrie 1858; „Patria”, scoasă la Iași din 27 noiembrie 1858 și până la 5 octombrie 1859, este, de asemenea, o continuare a **A.r.** În a doua jumătate a lunii februarie 1829, Gh. Asachi cerea administrației instaurate de trupele rusești de ocupație din Moldova aprobarea de a edita și redacta o publicație periodică cu patru pagini, în care ar fi urmat să insereze știri culese din zările străine, buletine în legătură cu mersul operațiilor militare ale războiului ruso-turc și să tipărească articole cuprinzând noțiuni instructive de istorie, geografie și fizică, scrieri literare și morale, noutăți din întreaga lume și informații comerciale. Două luni mai târziu, la 7 aprilie, autoritățile emit dispoziția oficială prin care se aproba apariția gazetei și Asachi trimite, câteva zile după aceea, înștiințări către eventualii prenumerați. În luna mai 1829 el scoate trei foi volante, intitulate „Novitale de la armie”, în care publică știri de pe front, preluate, cele mai multe, din zările rusești și austriece. „Novitalele” sunt urmate, la 1 iunie, de primul număr al noii publicații. Asachi va ști să restructureze treptat programul gazetei, făcând din **A.r.** ceea ce era în Muntenia „Curierul românesc”, adică un organ de afirmare și susținere a intereselor naționale. Gazeta va apărea regulat până la 8 ianuarie 1833. După o întrerupere, re apare la 7 decembrie 1833. Din 30 iunie 1835, survine o nouă întrerupere de 18 luni, până la 3 ianuarie 1837. Un timp, începând din anul 1831, pentru a face publicitate peste hotare chestiunilor politice care îi frământau pe patrioții din Principate, dar și pentru a-i atrage în cercul cititorilor pe acei boieri care nu citeau decât grecește sau franțuzește, **A.r.** publică articolul editorial și comentariile politice din prima pagină și în limba franceză. La redactarea gazetei au colaborat V. Fabian-Bob, Gh. Săulescu și T. Codrescu. Inițiativele culturale ale lui Asachi, realizate în principal în paginile gazetei, vor găsi o ilustrare și în suplimentele editate: „Alăuta românească” (14 martie 1837 – 1 septembrie 1838) și „Arhiva

Albinei pentru arheologie română și industrie" (9 aprilie 1844 – 25 mai 1847). În 1839, Asachi mai tipărea și „Foaia sătească a Prințatului Moldovii”, distribuită gratuit știutorilor de carte de la țară. Pe plan politic, Asachi este un adept al stărilor de lucruri stabile, al reformelor de sus în jos, al luminării poporului prin învățatură și culturalizare. El privește orice îndemn la schimbare cu reținere, acțiunile sale sunt prudente. **A.r.** ilustrează, în bună măsură, această poziție politică. Pe tărâmul culturii și al literaturii, redactorul gazetei este un eclectic. Admirator al clasicismului, dar nu indiferent la armoniile romantice ale poeziei europene a epocii, cunoscător, cum singur mărturisește, al folclorului autohton, precum și al legendelor și tradițiilor istorice naționale, el îmbină în scrierile sale beletristice toate aceste direcții, iar ideologia sa literară încearcă să le împacă. Sub toate aspectele – jurnalism, teatru, literatură, dar și în alte domenii, ca și I. Heliade-Rădulescu, Asachi este un inițiator. Până la 1840, viața intelectuală din Iași și din întreaga Moldovă se desfășoară, în bună măsură, sub îndrumarea sa și prin intermediul **A.r.** După ce M. Kogălniceanu scoate seria a doua a „Alăutei românești” (1838), influența lui Asachi începe să scadă. Eforturile lui de a recâștiga terenul pierdut prin introducerea unui foileton literar permanent (începând din 1839) și prin atenția pe care o va acorda acestui foileton în deceniul următor nu au fost suficiente pentru a egala autoritatea „Daciei literare”, a „Propășirii” și a celorlalte publicații periodice ale lui Kogălniceanu. Concepția politică a lui Asachi, vederile sale în privința dezvoltării sociale, rădăcinile inspirației sale poetice erau prea mult legate de realitățile primei jumătăți a secolului al XIX-lea.

Înainte cuvântarea scrisă de Asachi pentru întâiul număr nu oferea multe lămuriri în privința programului gazetei. O direcție literară nu se indica, dar poate fi dedusă din studierea materialului beletristic și a publicisticii apărute și corespunde întru totul vederilor lui Asachi. **A.r.** a impulsionat și a sprijinit creația literară a scriitorilor din Principate, încurajând, totodată, în etapa de după 1835, predilecția unor autori tineri atunci (C. Negruzzi, M. Kogălniceanu, V. Alecsandri) pentru o literatură preocupată de realitățile sociale, pentru critica unor stări de lucruri necorespunzătoare. Alături de poezia lui Asachi, al cărei registru include teme variate, specifice atât clasicismului, cât și romantismului, s-a publicat o poezie cu un subliniat caracter educativ, moralizator, pe care o cultivau Gh. Săulescu, D. Gusti, Gh. Sion, și, în spiritul epocii,

o bogată producție de fabule compuse de Gh. Asachi, Alecu Donici, Gh. Sion ș.a. Nuvelistica de inspirație istorică și teatrul își au, de asemenea, locul lor în coloanele gazetei. Prin subiectele tratate, alese din istoria Evului Mediu românesc, **A.r.** contribuie, alături de „Curierul românesc” și, după 1838, de „Gazeta de Transilvania”, la impunerea unui nou curent de opinie, la afirmarea ideii de unitate spirituală și națională. Asachi se desparte de Heliade sau de G. Barițiu în felul de a susține aceste idei și în metodele pe care le recomandă și le urmează. Publicistica lui politică și culturală se menține în limitele unei respectări necondiționate a prescripțiilor cenzurii. Informațiile și știrile politice se preiau din gazetele străine, rusești, austriece și, mai rar, franceze sau engleze; se urmărește mersul de ansamblu al politicii europene, se comentează descoperirile științifice, se dau informații geografice sau istorice. Dacă încercarea de selecție nu este întotdeauna evidentă, se observă în schimb preocuparea lui Asachi pentru stilul articolelor și pentru formarea lexicului util comunicării noilor noțiuni sociale și culturale la care acestea se referă. Contribuția la formarea stilului publicistic este, astfel, unul dintre meritele însemnate ale **A.r.** Nici participarea la discuțiile privind limba literară nu sunt lipsite de interes, deși, prin Gh. Săulescu, gazeta s-a situat pe o poziție regionalistă, pe care, de altfel, a combătut-o, primul, cel mai statornic colaborator al gazetei, C. Negruzzi. Articolele și cronicile dedicate teatrului, cu toată prețuirea pe care Asachi și colaboratorii săi apropiați o arătau literaturii dramatice românești, se opresc mai ales asupra menirii educative, discuțiile neglijând latura criticii sociale și pe aceea estetică. Reproșurile pe care D. Gusti le va face piesei *Băcălia ambițioasă* a lui Al. Russo au la bază tocmai aceste puncte de vedere. Este caracteristic pentru felul în care Asachi înțelegea rostul presei periodice faptul că răspunsul lui Russo apare tot în coloanele **A.r.**, deși articolul respectiv, *Critica criticii*, pune sub semnul întrebării, în primul rând, ideologia literară a redactorului gazetei. În același spirit, cu argumente care proveneau din estetica revolută a clasicismului, sunt cronicile și recenziile literare scrise de Gh. Săulescu, T. Codrescu sau A. Gallice. La foiletonul literar au colaborat cu versuri și proză Iancu Văcărescu, C. Stamati, T. Stamati, C. Aristia, I. Heliade-Rădulescu, Al. Hrisoverghi, N. Dimachi, V. Pogor, I. Poni, M. Cuciuran, V. Drăghici, Gh. Nicolescu, C. Caragiali, Al. Pelimon, Gr. Alexandrescu, C. Bolliac, D. Ralet, N. Istrati, E. Winterhalder, C. D. Aricescu ș.a. Între 1838 și 1840, M. Kogălniceanu publica cronicile ale evenimentelor politice, note și comentarii istorice etc., precum și *Soirées dansantes*, în care sunt satirizate moravurile aristocrației moldovenești. V. Alecsandri tipărește aici, din 1841 până în 1843, unele dintre poeziile sale (*Crai nou*, *Tatarul*, *Maiorul Iancu Bran*), proză (*Pieirea iluziilor*, fragment din *Călătorie în Africa*) ș.a. Cea mai importantă colaborare literară este însă aceea a lui C. Negruzzi, mai apropiat, poate, și ideologic de Asachi. Prima scriere publicată, *Despre ruinele și ruinările Moldaviei*, mai cunoscută sub titlul *Scrisoarea III (Vandalism)*, datează din decembrie 1837 și este semnată Un tânăr moldovan. I se adaugă apoi *Riga Poloniei și prințul Moldaviei*, *Rețetă*, *Catcombele*

Monastirei Neamțului și alte scrieri în proză. În 1839, lui Negruzzi îi apăreau paisprezece traduceri din baladele lui Victor Hugo, a cincisprezecea fiind publicată în 1841, apoi o scrisoare privitoare la discuțiile lingvistice din epocă, un articol despre comerțul din Principate (1840), alte note și articole cu caracter polemic, referitoare mai ales la politică. În **A.r.** au apărut puține traduceri (din Tasso, Hugo, Silvio Pellico ș.a.), Asachi arătându-se interesat, în primul rând, de publicarea literaturii scriitorilor autohtoni.

Ilustrând o perioadă de tranziție caracterizată prin mari frământări sociale și politice, gazeta lui Gh. Asachi a fost unul dintre cele mai importante elemente de activare a vieții intelectuale românești.

R.Z.

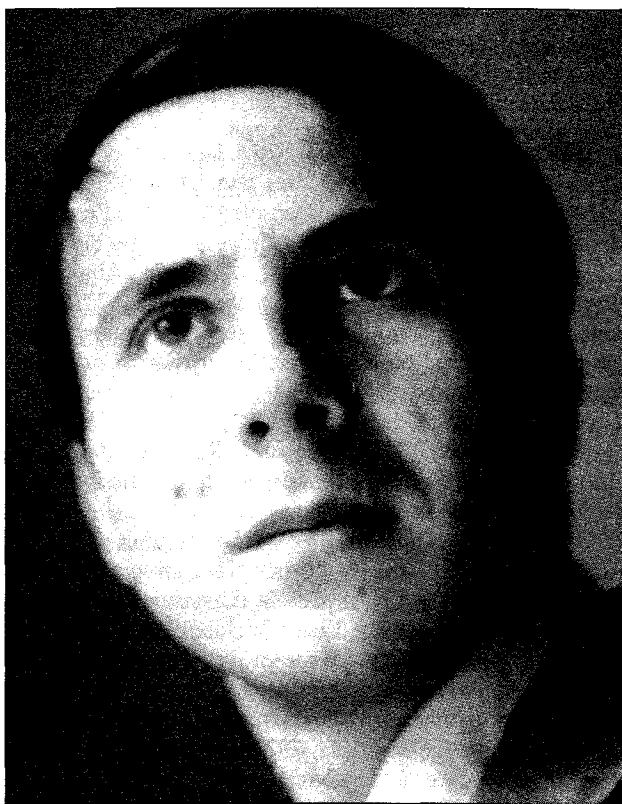
ALBINE ȘI VIESPI, revistă satirică apărută la București, lunar, de la 1 mai 1893 până la 1 mai 1894. Actorul Ștefan Vellescu, autor și de scrieri dramatice ocolite de succes, este director și proprietar al acestui mensual, pe care l-a scos cu scopul de a face concurență revistei lui I.L. Caragiale, „Moftul român”. Gazeta nu obține însă audiența scontată și, după unsprezece numere, Vellescu renunță la editarea ei. Un program vag, redactat în termeni ezitanți, este propus prin articolul *Albine și viespi*, tipărit în primul număr. Revista va întreprinde o selecție a scrierilor unor „poeți și prozatori ce au trăit în veacul nostru” și va încerca „să înprosperă viitorimii fagurii din literatura epocii”. Totodată, va evita „satira greoaie și bătănoasă”, optând pentru o satiră și o critică apropiate de artă. Chiar din acest articol-program răzbate antipatia redactorului față de Caragiale. Vellescu, actor care studiasă arta dramatică la Paris cu Fr. Régner, blamează ceea ce el numește „destrăbălarea autodidactică”, ironizând deopotrivă și pe analiștii pedanți, „care te spânzură dacă o virgulă sau un punct a scăpat cumva din vederea zețarului”. De asemenea, la rubrica „Din zbor”, care conține și multe justificate observații de natură morală ori mici portrete satirice schițate cu iscusință, mai în fiecare număr sunt prezente înțepături la adresa revistei concurente și a directorului ei, considerat „un moftangiu”. Apariția în cotidianul „Vestea” a unui articol dedicat lui Caragiale provoacă din partea lui Vellescu o reacție iritată (*Biografia unui om maaare!?*). Criticile sunt îndreptate și spre literatura „directorului mofturilor bucureștene”. Acesta, se spune cu ironie, ar pregăti o comedie nouă, intitulată *Piper fără sare sau N° 13*, care ar reprezenta „o săritură bunicică de la N° 9 la N° 13”. Aluzia la comedia lui Caragiale *O noapte furtunoasă sau N° 9* este pe cât de evidentă, pe atât de nedreaptă. În termeni apropiați, deși nu fără o câțime de dreptate, este comentată și prestația lui Caragiale la direcția Teatrului Național. De altfel, activitatea teatrală este urmărită cu atenție. În ipostază de cronicar dramatic, Ștefan Vellescu se arată avizat, iar remarcile sale, adesea critice, sunt, cele mai multe, îndreptățite. La revistă au colaborat cu versuri Scarlat Orescu și Traian Demetrescu, epigrame dau Sergiu Cujbă și Giordano (B. Goldner), în vreme ce Bonifaciu Florescu traduce un rondel de Charles d'Orléans. Cu proză sunt prezenți D. Rosetti-Max și Smaranda Andro-

nescu-Gârbea, iar Ștefan Vellescu își publică aici încercările dramatice, nereușite, o adaptare a comediei *Le menteur véridique* de É. Scribe și mai multe nuvele.

R.Z.

ALBOIU, George (6.VII.1944, Roseți, j. Ialomița), poet. Fiu al Floricăi (n. Dima) și al lui Ion Alboiu, țărani, **A.** urmează Liceul „Nicolae Bălcescu” din Călărași (absolvit în 1963) și Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1964-1969). Între 1970 și 1972 este redactor la „Almanahul literar” al Uniunii Scriitorilor din România, între 1972 și 1990, redactor la „Almanahul literar” al Asociației Scriitorilor din București, iar între 1992 și 1994, consilier în cadrul Consiliului Național al Audiovizualului. Colaborează la „Luceafărul”, „România literară”, „Viața românească”, „Convorbiri literare”, „Steaua”, „Tribuna”, „Amfiteatru”, „România Mare” etc. A fost distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din București (1979) pentru volumul *Poemele câmpiei*.

Debutează în „Luceafărul” (1964), iar editorial cu volumul *Câmpia eternă* (1968), unde se remarcă printr-un spirit vizionar, printr-un „ruralism dilatat până la dimensiuni universale” (Gh. Grigurcu) sau cosmice (Costin Tuchilă). Simbolul câmpiei revine și în poemele altor volume, în jurul lui constituindu-se de la început o structură lirică originală, care rămâne constantă în multe din volumele următoare, nuanțându-se și precisându-se însă (*Drumul sufletului*, 1970, *Poemele câmpiei*, 1978). Această mitologie e una sumbră, universul este unul tragic, în care nu transpare nici o rază de lumină, nu se întrevide nici un viitor, iar când acesta e pomenit, e văzut ca un „viitor dureros”, plângând el însuși: „De aceea ochiul meu așteaptă pe câmpie / să vină o lacrimă din acel viitor dureros / care înainte de a fi poate plânge.” Cântecul „curge prin pământ”, celor care îl ascultă li se pare că vine „din cealaltă parte a pământului”, oamenii merg cu privirile aplecate, „căutând prin noroaiele drumurilor / un bulgăre de aur pierdut de zeul morții”. „Oameni străvezii” caută noaptea, vor să coboare la „grânele de sub pământ”; în fine, ar trebui timp de un an să se facă „numai parastase”, măcar o zi și o noapte să fie „această neagră sărbătoare”. Fluviile cară „pe sub pământ” scoici, sălcii, vulturi și oameni, rudele își duc „morții în spinare”, fluviul e omofag și parcă ar „curge în infern”. Obosit în această zvârcolire telurică, omul se culcă pe o parte a câmpiei și se învește cu cealaltă parte a ei; întreaga câmpie „curge spre un asfințit necunoscut”. În volumul *Stâlpi* (1974) se întâlnesc versuri pe ritmuri populare mai jucăuse, nici ele debordând de optimism. Altele, în stil pillatian, sunt mai degrabă niște parodii: „Ieșiți și din metrouri, și târlă și din iurtă / În iarba cea mai verde ne tăvălim acum / Și-aflăm în timp ce rădem ca-n alte ere cum / mesajele din cosmos ne gădilă pe burtă.” Tipică din nou pentru „câmpia eternă” este însă evoluția, ascensiunea cărțiței pe sub pământ, de unde iese la lumină „cu stânca-n dinți”. Ceea ce nu exclude frecventarea și a altor simboluri, precum „edenul de piatră”, „cumplita apoteoză”, răsăritul, amurgurile, lacrima, stâlpul, șoimul, care dau și titlul unora dintre volume: *Edenul de piatră* (1970), *Gloria lacrimii* (1971), *Cumplita apoteoză* (1973),

Metoda șoimului (1981). Dar **A.** demonstrează noi disponibilități, de pildă, în *Turnir* (1987), unde se găsește o poezie de mai mici dimensiuni, foarte concentrată, exprimând idei memorabile sau impresii fugare, ca în ciclul intitulat *Scurte*, o formulă înrudită întâlnindu-se în aforismele din *Roata lumii* (1994). **A.** este și autorul unor cărți de critică, precum *Un poet printre critici* (1979), în care își expune opinia despre numeroși autori, de la Geo Bogza, Ștefan Aug. Doinaș, Nichita Stănescu, Marin Sorescu până la Mircea Dinescu, Adrian Popescu ș.a. Alcătuieste o *Antologie a poezilor tineri* (1982) și este, la rândul său, prezent în mai multe antologii de poeți români contemporani, tradus în limbile italiană, franceză, turcă, greacă.

SCRIERI: *Câmpia eternă*, București, 1968; *Cel pierdut*, București, 1969; *Edenul de piatră*, București, 1970; *Drumul sufletului*, București, 1970; *Joc în patru*, București, 1970; *Gloria lacrimii*, București, 1971; *Cumplita apoteoză*, București, 1973; *Stâlpi*, București, 1974; *Poeme*, București, 1975; *Cântarea României*, București, 1977; *Poemele câmpiei*, București, 1978; *Un poet printre critici*, București, 1979; *Aventura continuă*, București, 1980; *Metoda șoimului*, București, 1981; *Câmpia eternă*, postfață Costin Tuchilă, București, 1984; *Hora mică*, București, 1985; *Turnir*, București, 1987; *Roata lumii*, București, 1994; *Câmpia eternă*, pref. Valentin F. Mihăescu, București, 2001. **Antologii:** *Antologia poezilor tineri*, București, 1982.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *George Alboiu*, „*Câmpia eternă*”, CNT, 1968, 26; Valeriu Cristea, *G. Alboiu*, „*Câmpia eternă*”, AFT, 1968, 32; M. Ungheanu, *G. Alboiu*, „*Cel pierdut*”, LCF, 1969, 19; Nicolae Manolescu, *George Alboiu*, „*Cel pierdut*”, CNT, 1969, 27; Magdalena Popescu, *G. Alboiu*, „*Cel pierdut*”, RL, 1969, 50; Ilie

Constantin, *George Alboiu*, „*Drumul sufletelor*”, RL, 1970, 29; Lucian Raicu, *G. Alboiu*, „*Drumul sufletelor*”, RL, 1970, 35; Nicolae Manolescu, *G. Alboiu*, „*Drumul sufletelor*”, CNT, 1970, 38; Poantă, *Radiografi*, I, 227-230; Simion, *Scriitori*, I, 176-179; Ioan Buduca, „*Capricii involuntare*”, AFT, 1979, 12; Grigurcu, *Poeți*, 325-328; Doina Uricariu, *Un sofist printre critici*, LCF, 1980, 9; Ulici, *Lit. rom.*, I, 169-172; *Dict. scriit. rom.*, I, 30-31; Popa, *Ist. lit.*, II, 312-313. **M.Vs.**

ALBU, Florența (1.XII.1934, Floroaica, j. Călărași – 3.II.2000, București), poetă. Provine dintr-o familie de țărani înstăriți, Maria (n. Simion) și Ion Albu. Tatăl a fost deținut politic la Canal. **A.** este licențiată a Facultății de Filologie a Universității din București (1957). După un șomaj de șase ani, funcționează ca redactor la „Scânteia tineretului” (1963-1964), apoi la „Viața românească”, până la pensionare (1995). A debutat cu versuri în „Tânărul scriitor” (1954), iar editorial – cu volumul *Fără popas* (1961). Primele volume – versificația de circumstanță, sub imperativul „comenzii sociale” fiind repede abandonată – o impun ca poet al câmpiei și satului ancestral. Idilismul este evitat structural. Imaginea Bărăganului sălbatic, scitic, bântuit de vârtejuri și de secetă, nu exclude totuși „melancolia serilor” și poezia halucinantă stârnită de „fata morgana”. La **A.**, pastelul, alcătuit din notații eliptice și sincopate, se interiorizează, iar poezia satului depășește documentarul etnografic. Cu timpul, muncile aspre ale câmpiei sunt evocate ca acte rituale, esențiale și sacre. Tot progresiv, se conturează și imaginea tragică a sfârșitului lumii rurale tradiționale, cu gesturile ei simple, de rezonanță cosmică. *Austru* (1971) marchează un punct de cotitură, în lirica poetei făcându-și apariția angoasa și sentimentul singurătății; teroarea istoriei e trăită cu acuitate. Recitite azi, cărțile sale de după 1971, începând îndeosebi cu *Umbră arsă* (1980; Premiul Asociației Scriitorilor din București) și *Epitaf* (1981), apar de-a dreptul curajoase prin subversivitatea lor: denunțări, uneori disimulate, alteori directe, de o incisivitate conținută, dar sarcastică, ale unui ev inuman. Vechea temă a satului și a familiei este, în *Elegii* (1973) și *Epitaf*, un pretext pentru fixarea în efigie elegiacă a unui ceremonial dispărut, concomitent cu o rostire acuzatoare: „Tata a murit acum doi ani, într-un spital/ al țăranilor fără pământ./ Suferea de frigul cel mai cumplit,/ boală socială – refuz organic/ de adaptare la frigul lumii.” Versurile-comentariu vorbesc de o cumplită degradare umană, sub presiunea istoriei absurde. Culpabilizându-se de părăsirea obârșiei, **A.** trăiește până la capăt drama rupturii, neîmpărtășind iluziile și refugiile compensatoare: „...adevărata mea fire era/ a dezrădăcinatului: rană eram,/ refuzul vindecării”. Familia, neamurile, satul întreg au devenit o lume moartă, iar legătara și cântăreața lor mărturisesc inutilitatea verbului poetic, devenit „dodie” și „vorbă”. În frecvențele „autoportrete” în fața oglinzii „necruțătoare”, poeta își apare drept o „mască a resemnării/ estetic fățuită”. Antiromantismul ei temperamental, potențat din ce în ce mai evident de brutalitatea vremurilor pe care le traversează, se asociază în chip firesc cu o poetică anticalofilă, a dizarmoniei, care o plasează pe **A.** în familia de spirite bacoviană: poemul său adună „toate stridentele armoniei”. O *Artă poetică XX* (din volumul *Poem în*

Utopia) grăiește definitoriu despre această poetică a discursului liric direct, grav și agresiv-nelinistitor: „Cititori, voi cereți/ rime rare, floricele de stil, reverii,/ dar știu, vouă vă trebuie/ precizia glonțului,/ vă trebuie scurta mitraliilor,/ trăirea totală, fără drept de apel”. O asemenea artă poetică răspunde viziunii autoarei asupra existenței absurde; perspectivă din care Utopia însăși a regimului totalitar e răsturnată în opusul ei. *Poem în Utopia* (1983), *Terese* (1985), *Efectul de seră* (1987), *Kilometrul unu în cer* (1988) jalonează discursul liric relevând vacuitatea existenței, depersonalizarea și profanarea (raiul stă cu „porțile vraiste”, „taina cunoașterii s-a pierdut”, „cunoștințele se vând pe tarabe populare” etc.) și, într-o ordine mai concretă, tabloul apocaliptic al spulberării trecutului în Bucureștii demolărilor. Viziunea este orwelliană — o distopie lirică având, pe teren românesc, afinități cu claustrul și regresivitatea bacoviană. „E frig la ultimul etaj,/ e frig în Utopia”, ca și în *Orașul Bacovia* — titlu emblematic pentru această utopie negativă. „Bocet”, „priveghi” (noțiuni resemantizate în spiritul noii viziuni), „noapte”, „gheață”, „Fundătura”, „Frica” se instituie în vocabule-temă, după cum „insula”, „lațul”, „limitele”, „păianjenul” țesându-și „plasa” peste rostire și gând sunt figuri ale cântărețului fie redus la tăcere, fie riscând să-și vadă versurile „împușcate”. Poeta nutrește, fără ieftin romantism, sentimentul însingurării și claustrării, ale cărui metafore sunt „efectul de seră” și insula: „A fi. Sentimentul de insulă./ Eu — mie — insulă.” Însă din exilul ei continuă să facă incizii — sincopate, stridente, neiertătoare — în carnea realului, și în propria-i biografie, și să constate și asume imposibilitatea evadării; sau să lanseze întrebări cu răspunsul inclus: „Unde ne-om fi ducând?” În acest coerent orizont al terorii și infraumanului, apare un hiatus: beatitudinea prilejuită de miracolul vieții, al clipei germinale, când „Firea iese din sine”. Pentru un moment, lirismul sumbru oracular cedează locul unor laude ale luminii, euritmiei și exploziei vitale, când „dragostea/ e dreptul de veto al viului” (ciclurile *Sărbătoarea solstițiului* din volumul *Efectul de seră*). Cu grupajul *Denii...* din volumul *Kilometrul unu în cer* revine lumea fabuloasă a ritualurilor folclorice și religioase, cu semnificații potestate de trecerea timpului. În 1991, A. și-a publicat poemele de sertar (volumul *Anno Domini*). Temele anterioare apar aici cu un plus de adresă directă. Privită în întregul ei, poezia se dovedește expresia unei conștiințe morale și politice, din ce în ce mai inconcesivă cu anormalitatea și nefirescul. Din notația abruptă și sacadată, mizând pe reluarea obsedantă a unor sintagme, și din comentariul sec, de o ironie severă împinsă la sarcasm, ca și din luxurianta austeră a versurilor vitaliste, ea și-a creat un mod de a scrie recognoscibil în oricare dintre poeme. Cu fiecare carte, poeta și-a adâncit adevărata vocație, obținând treptat sufragiile celor mai autorizați și exigenți critici. În A. se poate recunoaște azi un scriitor de prim-plan al generației '60. A. este și autoarea unor volume de memorialistică (impresii de călătorie în țară și străinătate, în care prevalează observația și comentariul cultural). Notabil este *Zidul martor. Pagini de jurnal. 1970-1990*, volum din 1995, înscriindu-se între piesele de rezistență ale memorialisticii de sertar apărute după decembrie 1989. Document autoscopic al unei personalități intransigente cu

sine și cu ceilalți, jurnal de creație, cartea este totodată o amplă „fișă de observație” a procesului de degradare a societății românești în totalitarism, oferind și o neconcesivă imagine din interior a vieții literare. A descoperit și editat *Cronica de la Arbore* a lui Toader Hrib (1971, 1972).

SCRIERI: *Fără popas*, pref. Maria Banuș, București, 1961; *Câmpia soarelui*, București, 1962; *Constanța*, București, 1964; *Intrare în anotimp*, București, 1964; *Fata morgana*, București, 1966; *Măști de priveghi*, București, 1968; *Himera nisipurilor*, București, 1969; *Poeme*, București, 1969; *Arborele vieții*, București, 1971; *Austru*, București, 1971; *Câmpia soarelui*, București, 1972; *Elegii*, București, 1973; *Petrecere pe iarbă*, București, 1973; *Ave, noiemorie*, București, 1975; *Întoarceri*, București, 1977; *Roata lumii*, București, 1977; *65 poeme*, București, 1978; *Umbră arsă*, București, 1980; *Epitaf*, București, 1981; *Poem în Utopia*, București, 1983; *A fi—fire*, București, 1984; *Banchet autumnal. Impresii de călătorie*, București, 1984; *Terese*, București, 1985; *Efectul de seră*, București, 1987; *Kilometrul unu în cer*, București, 1988; *Anno Domini (inedite 1970-1989)*, București, 1991; *Copilărința*, București, 1991; *Efectul de seră*, București, 1991; *Zidul martor. Pagini de jurnal. 1970-1990*, București, 1995; *Aurolac*, București, 1997; *Petrecere*, București, 1998; *Austru*, postfața autoarei, București, 1999; *Scara ce nu duce nicăieri*, București, 2001. **Ediții:** Toader Hrib, *Cronica de la Arbore*, Iași, 1971; ed. 2, Iași, 1972. **Traduceri:** Victor Sivetidis, *Thalasse*, București, 1967 (în colaborare), *Oracolul lui Oreste*, București, 1969 (în colaborare), *Zbor ireversibil*, București, 1972 (în colaborare cu Aurelia Batali), *Stalactite*, București, 1979.

Repere bibliografice: Martin, *Poeți*, I, 177-178; Tudor, *Pretexte*, 243-248; Cristea, *Un an*, 134-138; Petroveanu, *Traietorii*, 281-285; Piru, *Poezia*, II, 154-157; Raicu, *Critica*, 334-336; Poantă, *Radiografii*, I, 153-157; Sasu, *În căutarea*, 174-176; Steinhardt, *Critică*, 102-105;

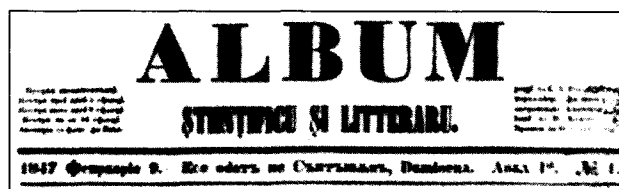
Simion, *Scritori*, III, 256-259; Grigurcu, *Existența*, 153-157; Dimisianu, *Subiecte*, 151-158; Regman, *De la imperfect*, 224-229; Măcu, *Limbaje*, 286-291; Nicolae Manolescu, *Elegii*, RL, 1989, 7; Fevronia Novac, *O viziune expresionistă*, RL, 1991, 46; Irina Petraș, *Timpul mării sărăcite*, TR, 1991, 48; Maria-Ana Tupan, *Timpul neretuşat al poeziei*, VR, 1991, 11-12; Eugenia Tudor-Anton, *Retrospectivă lirică*, RL, 1992, 10; Mircea Petean, *Între împotrivire și disperare. „Anno Domini” de Florența Albu*, F, 1992, 2; Lucian Raicu, *Revelații dure*, RL, 1993, 1; Petraș, *Lit. rom.*, 124-126; Rodica Iulian, *„Zidul mator”*, APF, 1995, 11; Const. Cubleșan, *„Zidul mator”*, ST, 1995, 7-8; *Dict. scr. rom.*, I, 31-32; Virgil Ierunca, *„Zidul mator”*, RL, 1996, 20; Pop, *Pagini*, 103-107; Ilie Constantin, *Jurnale lirice și simboluri existențiale*, RL, 1999, 50; *Dict. analitic*, II, 10-12; Catrinel Popa, *De-a fantomele*, RL, 2000, 10; Aurel Rău, *„Austru”*, ST, 2000, 2-3; Dimisianu, *Lumea*, 265-268; Grigurcu, *Poezie*, I, 34-60; Popa, *Ist. lit.*, II, 445-446; Georgeta Drăghici, *Cochilia lui Pagurus*, RL, 2002, 45; Dan Bogdan Hanu, *Ultima verba*, CL, 2002, 11. N.M.

ALBULESCU, Mircea (4.X.1934, București), poet și publicist. Fiu al Olgăi și al lui Vasile Albulescu, A. (al cărui nume la naștere este Iorgu) va absolvi Școala Medie Tehnică de Arhitectură (1952) și Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale” din București (1956, clasa Aura Buzescu). Are o bogată activitate teatrală (incepută în 1950) și cinematografică (a jucat roluri principale sau secundare în peste șaptezeci de filme artistice), cu interpretări memorabile: rolul titular din *Danton* de Camil Petrescu, în piesele *Profesionistul*, *Azilul de noapte* ș.a., precum și în filme ca *Prea mic pentru un război atât de mare*, *Puterea și adevărul*, *Actorul și sălbaticii*, *Cursa*, *Înghițitorul de săbii* ș.a. Este societar de onoare al Teatrului Național din București, profesor la Universitatea de Teatru și Film din București (din 1985), doctor în arte (cu teza *Teatrul radiofonic. Convertibilitatea mijloacelor de expresie actoricească în procesul creației*). Între ianuarie 1993 și martie 1994, a fost secretar de stat în cadrul Ministerului Culturii. Este membru al Uniunii Scriitorilor și al Uniunii Ziaristilor. Publică versuri și proze scurte și susține rubrici în revistele „Teatrul”, „Cinema”, „Contemporanul”, „Libertatea”, „Cronica română”. Cea dintâi carte, *Vizite*, îi apare în 1985.

Actorul de mare suprafață, cu voce baritoneală, puternică, plină, cu dicție impecabilă, sever și subtil ironic chiar și atunci când interpretează roluri de comedie, profesează o poezie rafinată, cu asociații metaforice căutate, revendicându-se fie din folclor, fie din atenta cântărire a temelor și procedeele teatrale. Organizată în jurul marii treceri de dincolo de ființă, poemele se exprimă o stare melancolică, discretă și tihnită: „după purile se sufocă / de prea multe sertare / prea pline cu gol în cutii / foste ambalaje ale fostelor / amintiri / înghesuite în foste cârpe de praf”. Publicistica, adunată îndeosebi în volumele *Bilete de favoare* (1996) și *Bazar sentimental* (2000), este reflexivă, îndreptată spre lumea teatrului și a filmului, cu vădită disponibilitate interogativă față de atitudini, opțiuni privind capacitatea de adaptare la provocările prezentului.

SCRIERI: *Vizite*, București, 1985; *Pajura singurătății*, București, 1994; *Bilete de favoare*, București, 1996; *Baraka, bunii mei*, București, 1998; *Bazar sentimental*, București, 2000; *Fluture în lesă de aur*, București, 2002.

Repere bibliografice: Napoleon Toma Iancu, *Dicționarul actorilor de film*, București, 1977, 11-12; Cristina Corciovescu, Bujor T. Răpeanu, *1234 cineaști români*, București, 1996, 9-11; Cristea, *Teleorman*, 40-41; Liviu Grăsoiu, *Vocile interioare ale actorilor*, LCF, 2003, 8. N.I.

ALBUM ȘTIINȚIFIC ȘI LITERAR, publicație periodică apărută în București, la 9 și 16 februarie 1847, sub redacția juristului C.N. Brăiloiu. Scoasă sub patronajul Asociației Literare a României, revista nu reușește să reziste decât două numere, cel de al doilea având și un supliment. Intenția redactorilor era, așa cum se afirmă explicit, să continue tradiția „Propășirii”, considerată „cel mai interesant jurnal ce am avut vreodată”. Legătura de continuitate cu redacția revistei pe care și-o ia ca model se face și prin I. Ghica, autor al unui articol despre mijloacele de comunicație, prin Gr. Alexandrescu, care publică aici două poezii, și prin V. Alecsandri, colaborator cu poezia *Sburătorul*. A.T.

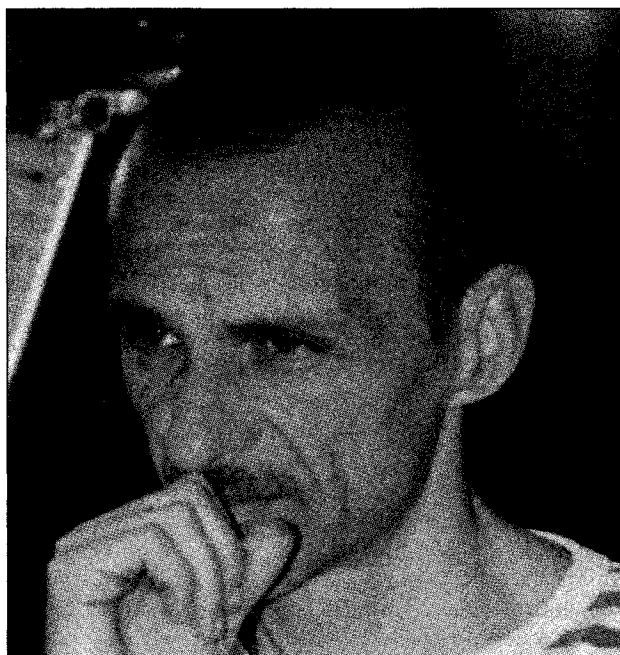
ALBUMUL LITERAR, supliment al jurnalului „politic-comercial” „Timpul”, apărut la București, lunar, între decembrie 1856 și iunie 1857, sub redacția unionistului Gr. R. Bossueceanu. **A.I.** este o revistă literară redactată, pentru vremea aceea, într-o manieră modernă. În paginile ei apar multe dintre poeziile lui Cezar Bolliac, reproduse mai ales din volume. Dintre scriitorii cunoscuți ai epocii colaborau cu versuri G. Crețeanu, C. D. Aricescu, Gr. Serrurie, C. Caragiali și, alături de aceștia, Al. Lăzărescu, C. I. Roată și A. Popescu. Prin textele publicate aici, Gr. R. Bossueceanu se arată un prozator destul de înzestrat. Alerte *Suvenir de călătorie*, amintind de cele scrise de V. Alecsandri, dovedesc talent descriptiv, un spirit de observație ascuțit și chiar subtilitate în alternarea descrierilor de natură cu notațiile relative la mediul social și la viața culturală. El dovedește și intuiție critică în analiza volumului *Armonii intime* al lui Al. Sihleanu. De literatura populară revista se ocupă într-o recenzie la culegerea de poezii populare românești alcătuită de D. H. Stanley și publicată la Londra. În aprilie 1860 se anunță reparația **A.I.**, cu un program similar, de data aceasta ca supliment al ziarului „Secolul”, redactat tot de Bossueceanu, dar proiectul nu s-a realizat. R.Z.

ALBUMUL PELERINILOR ROMÂNI, publicație periodică literară apărută la Paris, o dată pe lună, între 15 aprilie și 31 iunie 1851. Este de fapt o culegere de versuri ale poetului D. Bolintineanu. Apar aici, printre altele, *În exil*, dedicată „celor ce suferă mai mult”, *La V. Al.... Poetul Moldovii*, *La C... N....*, *Marș de război*, ca și *Sorin sau Tăierea boierilor la Târgoviște*, dramă în versuri. R.Z.

ALDULESCU, Radu (29.VI.1954, București), prozator. Fiu al Silviei (n. Dumitriu) și al lui Leon Aldulescu, muncitori, **A.** face studii liceale, terminate în 1973, la București, după care

traversează diverse medii și structuri profesionale. Fire boem-rebelă, nu își continuă studiile, lucrează chiar ca zilier și încearcă fără succes să debuteze înainte de 1989. În 1993, va fi distins cu Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor, Premiul Salonului de Carte de la Cluj-Napoca, iar în 1994, cu un premiu oferit de patronii editurilor din România.

A. a fost considerat nu de puține voci ale criticii literare o apariție puternică în proza românească de după 1989, fiind inseriat la noul „realism apocaliptic” sau la „proza de urât și mizerie”, alături de Daniel Bănulescu, Dan Stanca, Răzvan Popescu, Caius Dobrescu, Răzvan Petrescu ș.a. *Sonata pentru acordeon* (1993) și *Îngerul încălecat* (1994) dezvăluiau un prozator de tip american: dur, insurgent, coleric, autoetalându-și fără scrupule și fără pudoare experiențele de viață extrase din medii joase ori „subterane”. Personajele și viața lor conțin deopotrivă ceva din vechii tineri furioși ai prozei anilor lui Osborne & co., trăgând după ei frondă, sărăcie, sexualitate și alcool, dar și ceva din rusul vagant, care, de la anarhiști și până la Șukșin, bântuie stepa cu fantasmalele lui cvasimesianice și totodată mizere. *Amantul colivăresei* (1994) și *Istoria eroilor unui ținut de verdeață și răcoare* (1998) sunt romanele care impun fără putință de tăgadă numele unui prozator de forță, cu un univers original și încheat. Ambele sunt construite pe același tipar: cuplul „picaresc” mânat, pe de o parte, de un dor de ducă irepresibil (omul lui **A.** suferă fermecător de pe urma unui nomadism fără safiu) și, pe de altă parte, de condiția predestinată precară, corosivă, în chip natural ilegală și care constrânge la violență și fărâdelege. În *Amantul colivăresei*, pe firile îngemănate ale lui Mite Cafanu și Giani Banjorică se lipeau destine și se determinau întâmplări invariabil macerante: iubirea Colivăresei, văduva de 36 de ani, cu băietanul de 12, apoi lesbiene, voyeuriste și partide de sex în grup prin camere sordide de hotel, milițieni agresivi și „topiți” în recitaluri de cruzime, copii care își surprind mama încuiată în casă cu meditatorul și tatăl în tandrețe cu servitoarea, defilări de „dezmosteniți ai soartei”, cluburi de box de la mahala, unde sângele face legea, angajarea la Porcărie sau la demolarea Așezămintelor Brâncovenesti, plus afluirea finală a tuturor într-o dezagregare Bucureștilor, totul punctat cu mătuși cirozate, ziarști cu statut de nași mafiotici, maidane etc. Nu alta va fi existența eroilor „ținutului de verdeață și răcoare”, recte România, văzută ca un cavou în care se fac nuntiri sângeroase. Aurel (Relu) Golea are 35 de ani și locuiește în Bucureștii lui 1989, într-un demisol din Bariera Vergului, unde face pe fochistul pentru a-și putea scrie „romanele vieții: vor fi cu totul treizeci și șase de cărți, conținând fiecare între două sute cincizeci și șase sute cincizeci de pagini.” Andrei Ilieș fusese student la medicină, lucrase la I.M.G.B., iar acum era dascăl la biserică și angajat la Unitatea de prefabricate și confecții metalice a cooperativei Glina. Sărăcie, muncă, beții cu rom, Relu și Andrei – crai ai curții maidanelor și înjurăturilor, alături de Laur, vărul lui Relu, fiul mătușii Motănica și al țiganului Gilbert, un spurcat și nărăvit la toate cele. Aproape dostoevskian, Andrei coace planul de a-l fura pe moș Victor, patronul cooperativei, și de a trece clandestin granița la sârbi.

Printr-un concurs de împrejurări, patronul este ucis de chiar fiul său, iar „eroii” ajung, după felurite peripeții, la Timișoara, unde, în sordidul țigănesc al unei mahalale, se încinge un amor nebun între Relu și o țigancă mută și aproape nimfomană, în vreme ce călăuza menită a-i trece la sârbi lipsește. Suferind de incontinență narativă, autorul dezlanțuie o sarabandă evenimentială care omoară prin inflație de semnificații cruda frumusețe din prima parte a romanului: Laur fuge cu banii și cu țigancă, începe revoluția din decembrie 1989, Relu revine la București, Andrei reușește, în vâlmășagul revoluției, să treacă granița, Relu dă, pe baricade, de Ortansa, ziaristă la „Dreptatea”, care cade însărcinată, Relu își vede publicată romanele, primește, ca și **A.**, un premiu al Uniunii Scriitorilor, după care evadează la Constanța, unde-i află pe Laur cu țigancă vânzând nămol pe plajă, și altele încă. În exces, calitățile riscă serios să devină defecte, însă virtuozitatea narativă a lui **A.** este un câștig indiscutabil al prozei românești actuale.

SCRIERI: *Sonata pentru acordeon*, București, 1993; *Îngerul încălecat*, București, 1994; *Amantul colivăresei*, București, 1994; *Istoria eroilor unui ținut de verdeață și răcoare*, București, 1998.

Repere bibliografice: Ioana Părvulescu, *Poveste cu cântec*, RL, 1993, 51-52; Andreea Deciu, *Din păcate*, RL, 1994, 37; Ioana Părvulescu, *Viața ca un dulce coșmar*, RL, 1994, 49-50; Dan Stanca, *Acordeonul apolitic*, VR, 1994, 11-12; Tania Radu, *Romantismul dezabuzării*, LAI, 1995, 13 februarie; Lena Ruști, *Căutând resemnarea*, CC, 1995, 1-2; Dan C. Mihăilescu, *Proza de „urât și mizerie”*, „22”, 1998, 22; Geo Filișanu, *Între Scylla și Caribda vieții noastre*, VR, 2000, 12. D.C.M.

ALECSANDRI, Ioan [Iancu] (30.XII.1826 – 15.V.1884, Paris), prozator și traducător. Frate mai mic al lui Vasile Alecsandri, a fost elev al pensionului lui Victor Cuénim și al Academiei

Mihăilene din Iași. Prieten cu N. Bălcescu și C. Negri, a luat parte la revoluția de la 1848, sprijinind apoi intens emigrația română. Alături de fratele său mai mare, A. a fost unul dintre fruntașii unioniștilor din Moldova. După înscăunarea lui Al. I. Cuza, a ajuns locotenent-colonel, aghiotant al domnitorului și a îndeplinit, între 1860 și 1866, funcția de agent diplomatic al României la Paris și Londra. În această calitate, a susținut, cu o desăvârșită abilitate, politica lui Cuza, reușind să păstreze, în cele mai dificile circumstanțe, o unanim recunoscută demnitate a comportării. Demisionat după lovitura de stat din februarie 1866, rămâne la Paris, unde își întemeiează o familie. Păstrând permanent legătura cu țara, trimite la ziarul „Pressa”, între 1879 și 1881, numeroase corespondențe pariziene, scrise într-un stil vioi și elegant. Participă ocazional la ședințele Junimii, A. a fost de față când Eminescu a citit poemul *Călin* (*File din poveste*), manifestându-și entuziasmul și într-o scrisoare adresată lui T. Maiorescu. Veritabil eseu, scrisoarea stabilește o serie de înrudiri între *Scrisoarea I* a lui Eminescu și un text caldean, afirmând că, fie și dacă poetul român ar fi cunoscut acel text, el a reușit să ofere „cea mai bogată și mai strălucitoare” cosmogonie poetică din câte se cunosc.

Apărută în „Convorbiri literare”, nuvela *Dor de morți* a provocat reacții favorabile, între care și pe aceea a lui T. Maiorescu. Eroul însuși povestește întâmplările, făcând o apologie a „dorului”, în sensul romanticului *Sehnsucht* autohtonizat. Nuvela emană o puritate mistică, amintind pe alocuri de atmosfera sumbră a lui Dostoievski. Prelucrată după un autor francez, rămas încă necunoscut, *Morunul* este o comedie de situații, adaptată la desăvârșit realităților sociale românești. A. a tradus din C. Flammarión, într-o limbă deosebit de îngrijită și cu o frază curgătoare („Convorbiri literare”, 1984). A tălmăcit, de asemenea, o lucrare a lui Montesquieu, sub titlul *Considerări asupra cauzelor mării și decăderii romanilor*, a doua traducere în literatura română a acestei scrieri a gânditorului francez, rămasă însă în manuscris.

SCRIERI: *Oadă la Unirea românilor*, „Concordia”, București, 1857, reed. în CL, 1885, 2; *Dor de morți*, CL, 1883, 9; *O scrisoare a lui Iancu Alecsandri adresată domnului [T. Maiorescu]*, CL, 1884, 4; *Morunul*, CL, 1885, 6; *Note zilnice*, LAR, 1899, 8–11.

Repere bibliografice: I. Carcalechi și Il. Ch. [Ilarie Chendi], *Iancu Alecsandri, fratele poetului*, LU, 1905, 11; Il. Chendi, *Iancu Alecsandri. Fratele poetului*, VLT, 1906, 43; Sever Zotta, *La centenarul lui Vasile Alecsandri*, Iași, 1921, 24, 26–27, 32–36, 73–84; G. Bogdan-Duică, *Ioan Alecsandri*, „Națiunea”, 1927, 16–19; R. V. Bossy, *Agenția diplomatică a României la Paris*, București, 1931, *passim*; O. Boitoș, *Două scrisori ale lui Ion Alecsandri*, CL, 1931, iulie-august; Perpessicius, *Ioan Alecsandri*, RFR, 1943, 2; I. E. Torouțiu, *Descoperirea unei lucrări inedite a lui Iancu Alecsandri*, CL, 1943, 2; Vasile Alecsandri, *Correspondență*, îngr. Marta Anineanu, București, 1960, 3–17, 64, 189; Cornelia Bodea, *Cu Iancu Alecsandri în Anglia și Scoția la 1850*, STD, 1971, 2; Mănuță, *Scriit. jun.*, 5–17; *Dict. lit.* 1900, 15.

D.M.

ALECSANDRI, Vasile (14.VI.1818, Bacău — 22.VIII.1890, Mircești, j. Bacău), poet, prozator și dramaturg. Părinții lui A. sunt medelnicerul Vasile Alecsandri și Elena (n. Cozoni), fiica unui grec românizat. Om cu stare și deschis la minte, părintele

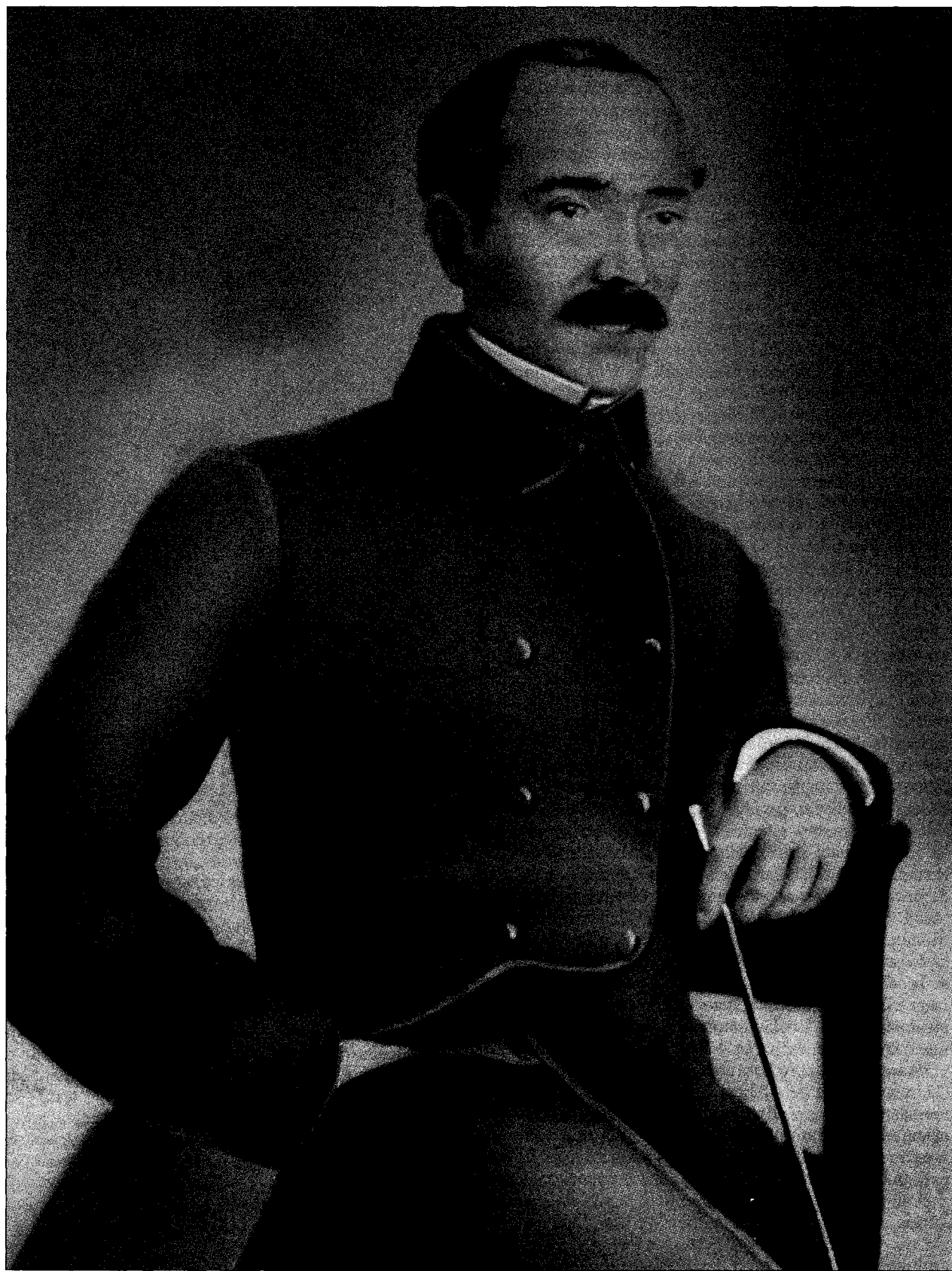
îi asigură, la fel ca și celorlalți copii (frumoasa Catinca, măritată cu pașoptistul C. Rolla, și Iancu, viitorul locotenent-colonel și literat), o creștere aleasă. Asemenea lui Mihail Kogălniceanu, A. învață mai întâi cu dascălul maramureșean Gherman Vida (1827–1828), trecând apoi la pensionul lui Victor Cuénim (1828). Plecat, pentru studii, la Paris (1834), își ia acolo, în octombrie 1835, bacalaureatul în litere. Lipsindu-i orice înclinație pentru chimie și medicină, care îl tentaseră la un moment dat, se înscrie în 1836 la Facultatea de Drept, pe care o părăsește în anul următor. În 1838, își prepară bacalaureatul în științe, pe care însă nu-l obține. Nici medic, nici inginer, primise între timp, în țară, rangul de comis. Dar cinurile (1841 — spătar; 1853 — postelnic; către 1859 — vornic) îl lasă destul de rece. E în firea tânărului o curioasă îngemănare de leneveală și dor de ducă. În 1839, el întreprinde împreună cu C. Negri și N. Docan un voiaj în Italia, care îi va lăsa amintiri deosebit de plăcute. Prin Viena, avea să se înapoieze în țară, unde fusese numit de curând „șef de masă” la serviciul scutelnicilor și al pensiilor din Departamentul Finanțelor; demisionează în 1846. În 1840, an foarte însemnat pentru A., este chemat la conducerea Teatrului Național din Iași, pe care o va gira împreună cu M. Kogălniceanu, C. Negruzzi și profesorul P. M. Câmpeanu. Prin 1843, în urma unor excursii în munții Moldovei, are revelația poeziei populare și, din acest moment, destinul său scriitoricesc își găsește un făgaș. În 1844 e redactor la revista „Propășirea”. În 1845 pleacă la Lemberg și la Viena să-și caute de sănătate, iar în 1846 se avântă într-o lungă călătorie (Constantinopol, Brusa, Atena, Insulele Ionice), făcând un popas mai îndelungat la Venetia, unde își trăiește idila cu Elena Negri; bolnavă fără scăpare, Nineta își dă sfârșitul peste puțină vreme, în drum spre țară. La revoluție, A. nu stă deoparte. Redactează un proiect de revendicări, compune poezii agitatorice, care au un viu răsunet. După înfrângerea mișcării, se refugiază, ca mulți alții, în Bucovina (unde un comitet al revoluționarilor moldoveni îl desemnează secretar), apoi în Ardeal. La Brașov, așterne pe hârtie un vehement memoriu, *Protestație în numele Moldovei, a Omenirii și a lui Dumnezeu*, și colaborează la alcătuirea unui program politic și democratic, intitulat *Prințiipiile noastre pentru reformarea patriei*, care propovăduia „libertatea, egalitatea, frățietatea”, precum și unirea celor două principate. Ajuns la Paris, nu are odihnă, își pune în joc tactul și abilitatea, își face tot felul de relații utile, mizând pe farmecul lui de om de lume, și nu pierde nici un prilej de a pleda cauza Principatelor Române. Exilații din Brusa îl aleg, în 1849, membru al Comitetului unic al emigrației din Moldova și Muntenia. Între anii 1850 și 1853, diriguiește Arhivele Statului din Iași. În 1852, imprimă primul număr al revistei „România literară”, suspendată de cenzură mai înainte de a fi difuzată. Și, din nou, călătorii. După un popas pe continentul african, se duce în Spania, iar de acolo pleacă la Paris, având drept tovarăș de voiaj pe Prosper Mérimée, cu care se întreține despre poezia noastră populară. În 1854 se află la Londra, apoi iarăși în capitala Franței, dar, murindu-i părintele, trebuie să se întoarcă în țară. Acum săvârșește un gest de mare democrat, dezrobindu-și țigani de pe moșia de la Mircești. În 1855 apare, în fine, „România literară”. Încă un drum la Constantinopol și de

aici — spre Crimeea. Pe frontul de la Sevastopol îl înfioară priveliștea războiului. Pentru înfăptuirea Unirii, unul dintre visele sale din tinerețe, nu precupește nici un efort, fie în țară, fie în capitala Franței, dovedind de fiecare dată excelente virtuți de diplomat. Face parte din grupul unionist, fiind cooptat în Comitetul central al Unirii. Scrie versuri înflăcărâte (*Hora Unirei*), care se recită și se cântă cu însuflețire. Deși ales în Divanul ad-hoc al Moldovei, nu-și exercită, fiind suferind, mandatul de deputat al Bacăului. Sub Căimăcămie, în 1858, e secretar de stat provizoriu la Postelnicie, în care calitate contribuie la adoptarea unor măsuri pentru asigurarea libertății presei. La un moment dat avea considerabile șanse de a fi ales domn. Renunță însă în favoarea lui C. Negri, susținând apoi, cu multă căldură, pe Al. I. Cuza. Devenit ministru al Afacerilor Străine în Moldova, are de îndeplinit, în 1859, ca trimis al domnitorului, o misiune delicată, de mare răspundere. Se achită cu brio, obținând adeziunea și sprijinul unor personalități politice apusene, precum Napoleon al III-lea, Victor Emanuel al II-lea, Cavour și alții. Acasă, în guvernul prezidat de Ion Ghica, primește și portofoliul de ministru de Externe al Munteniei. Brusc, **A.** ia hotărârea, neașteptată, de a părăsi arena politică. Se va retrage, din 1863, la conacul său de la Mircești. Nu primește să fie senator, în schimb nu refuză alegerea sa ca membru al Societății Academice Române, unde se manifestă ca un partizan al principiului fonetic în ortografie. În urma unor divergențe se retrage, fiind investit ulterior cu titlul de membru onorific. La insistențele lui M. Kogălniceanu, candidează ca deputat și obține bineînțeles numărul de voturi trebuitor. În 1878, juriul felibrilor, de la Montpellier, îi decernează, la propunerea poetului Frédéric Mistral, un premiu pentru *Cântecul gîntei latine*. Versurile, modeste, sunt traduse în numeroase limbi, dar ecoul, pe plan european, va fi destul de slab. Acasă, în schimb, evenimentul declanșează un mare entuziasm, **A.** fiind copleșit de onoruri, ceea ce provoacă, firesc, invidii și cărteli. Campania de denigrare și chiar de contestare a poetului nu se lasă așteptată. Inițiată de Al. Macedonski, ea va fi continuată de B. Delavrancea, Al. Vlahuță, Traian Demetrescu și alții. Foarte demn și aulic față de detractori, **A.** nu ripostează, dar va răspunde, cu autoritatea cuvântului său, T. Maiorescu, luând apărarea celui pe care îl situase în fruntea „direcției noi” a literaturii noastre. Când, în 1883, Eminescu se îmbolnăvește, **A.** conferențiază la Ateneul Român în beneficiul nefericitului poet care, în *Epigonii*, îl numise „rege-al poeziei”. În 1884 ajunge senator, iar în 1885, ministru plenipotențiar la Paris. Însă starea sănătății lui e din ce în ce mai rea. Bolnav de cancer, se va stinge în conacul de la Mircești.

A fost o zodie norocoasă aceea în care s-a născut scriitorul. Cu firea lui senină și echilibrată, **A.** pășeste prin viață lin, cu nonșalanță, gata oricând să guste o plăcere, cu delicii de rafinat epicureu. E înclinat spre confort și reverie, dar tânjește mereu să cutreiere prin ținuturi cu un soare blând și învăluitoare. Dacă pare uneori infatuat și distant, mai ales în raport cu tânăra generație, față de cei apropiați se arată mereu afectuos, cu duioșii neașteptate. Ușurătatea celui pe care Eminescu l-a văzut „veșnic tânăr și ferice” e contrazisă de gesturile lucide, dezinteresate, care denotă o disponibilitate pentru angajament

în slujba unei cauze înalte. Nici un curent, dintre cele care străbat epoca, nu și-l poate cu totul integra. **A.** șarjează ridicolele ce decurg din importul pripit de civilizație, dar ia în șfichi și conservatorismul retrograd. În pasoptismul său se simte o inflexiune junimistă. Iar simțământul patriotic alunecă uneori, din păcate, în xenofobie. Scriitorul n-a fost un spirit teoretic, dar a simțit nevoia, totuși, de a formula (în prefețe, studii, articole) acele principii după care s-a călăuzit. El crede, romantic, în chemarea mesianică a omului de condei, cum și în menirea socială a artei. Literatura, în convingerea lui, trebuie să educe și să înrăurească, funcția ei fiind una morală și patriotică. Pentru a fi viabilă, ea se cuvine să fie națională, inspirându-se din realitate, din actualitate, înțelegând ca o expresie elocventă a vieții unui neam. O chestiune importantă, care revine adesea în preocupările lui, este aceea a limbii. În 1863 el tipărește, la Paris, sub pseudonimul V. Mircescu, o *Grammaire de la langue roumaine*, alcătuită la îndemnul lui J. A. Vaillant, cu ajutorul lui A. Ubicini (care redactează și o introducere) și al lui Al. Papadopol-Calimah. A susținut întotdeauna, în ortografie, principiul fonetic, combătând excesele și derapajele latiniste, italianiste, puriste. A făcut, sporadic, și critică literară (*Stănțe epice de dl. Aristia, Constantin Negruzzi*), împărțind poziția cumpănită a unui C. Negruzzi sau M. Kogălniceanu.

Regalitatea literară a lui **A.** se întemeiază îndeosebi pe faima de poet. El însuși se socotea, de altfel, un bard al națiunii. A colaborat (semnând, rar, și cu pseudonime ca Vlad Moraru, Ștefan Molna, V. Cotnariu) la publicații ca „Albina românească”, „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, „Dacia literară”, „Bucovina”, „Zimbrul”, „Steaua Dunării”, „Concordia”, „Ilustrațiunea”, „Revista română”, „Convorbiri literare” (începând din 1867), „Foaia Soțietății pentru literatura și cultura română în Bucovina”, „Literatorul” ș.a. Poezia populară îl impresionează, smulgându-i exclamația, luată de mulți în serios, că „românul e născut poet”. În folclor, el vede o sursă a regenerării literaturii naționale. Față de exaltările romantice din comentariile sale la culegerea *Poezii populare. Balade (Cântece bătrânești) adunate și îndreptate* (1852-1853), în ediția de *Poezii populare ale românilor* (1866), considerațiile capătă un aspect mai metodic (se vorbește, de pildă, despre circulația internațională a unor subiecte și motive). Piese sunt recoltate din toate regiunile locuite de români, **A.** fiind cel dintâi care pune în evidență unitatea folclorului nostru. A încercat o clasificare pe specii: cântece bătrânești (balade), doine (cântece de dor), cântece haiducești (de codru), hore sau cântece de jale. El dă și o versiune franceză a baladelor (1855), căreia Mérimée îi consacră o recenzie, comentată de Sainte-Beuve. Vrând să restituiască „giuvaierurilor” culese frumusețea lor originară, găsește de cuviință să intervină în texte: adaugă versuri sau chiar născocoște „cântece” întregi; firește, gestul stârnește iritarea unor comentatori mai vigilenți (M. Schwartzfeld ș.a.). Dar e un merit care nu i se poate trece cu vederea acela de a fi reconstituit, din variante disparate, capodopere ca *Miorița* sau *Toma Alimoș*. După expresia lui D. Bolintineanu, odată cu publicarea acestor culegeri, poezia noastră „se românește”. Primele manifestări literare ale lui **A.** sunt în limba franceză, unele — publicate în „Spicuitorul moldo-român” (traduse de I. Poni, D. Gusti, Gh. Asachi), altele — nepublicate. Sunt încercări romanțioase, cu o tentă exotică sau fantastică, îndatorate lui Lamartine și Hugo. Contactul cu lirica populară va însemna o primenire a inspirației. Între anii 1840 și 1862, poetul elaborează un ciclu de *Doine* (haiducești, țărănești, ostășești ori plecând de la diverse credințe și superstiții). Într-o atmosferă plină de proșpețime, împletire de real și fabulos, se desfășoară idile grațioase sau fremătând de un senzualism frust. Personajele descind din basme (strigoi, zburătorul, feți-frumoși), din mituri, din legende istorice, **A.** fiind unul dintre primii care prelucrează la noi asemenea motive. Vraji și descântece se torc, într-o ambianță fantasmagorică, dar, pe neașteptate, magicul se răsucește în grotesc. Ici și colo, svăcnește accentul social, vibrează coarda patriotică. Simplă, dinamică și fluentă, expresia pierde atunci când poetul face uz de diminutive și se răsfață în edulcorări. Unele doine (*Sora și hoțul, Doina*) îl vor înrăuri pe Eminescu (în *Făt-Frumos din tei, Povestea teiului, De-aș avea...*). Al doilea ciclu, *Lăcrimioare* (1845-1847), din volumul *Doine și lăcrimioare* (1853), cântă amorul grațios, sprințar pentru Elena Negri (*Steluța*). Liricii de dragoste, plină de efuziuni și alte lejere palpaturi, nu-i lipsește sinceritatea, ci fiorul. Ecouri din stihuirile anacreontice, din romanțe, din cântecul de lume sunt perceptibile. Melancoliile, ușoare, trec aproape fără să lase

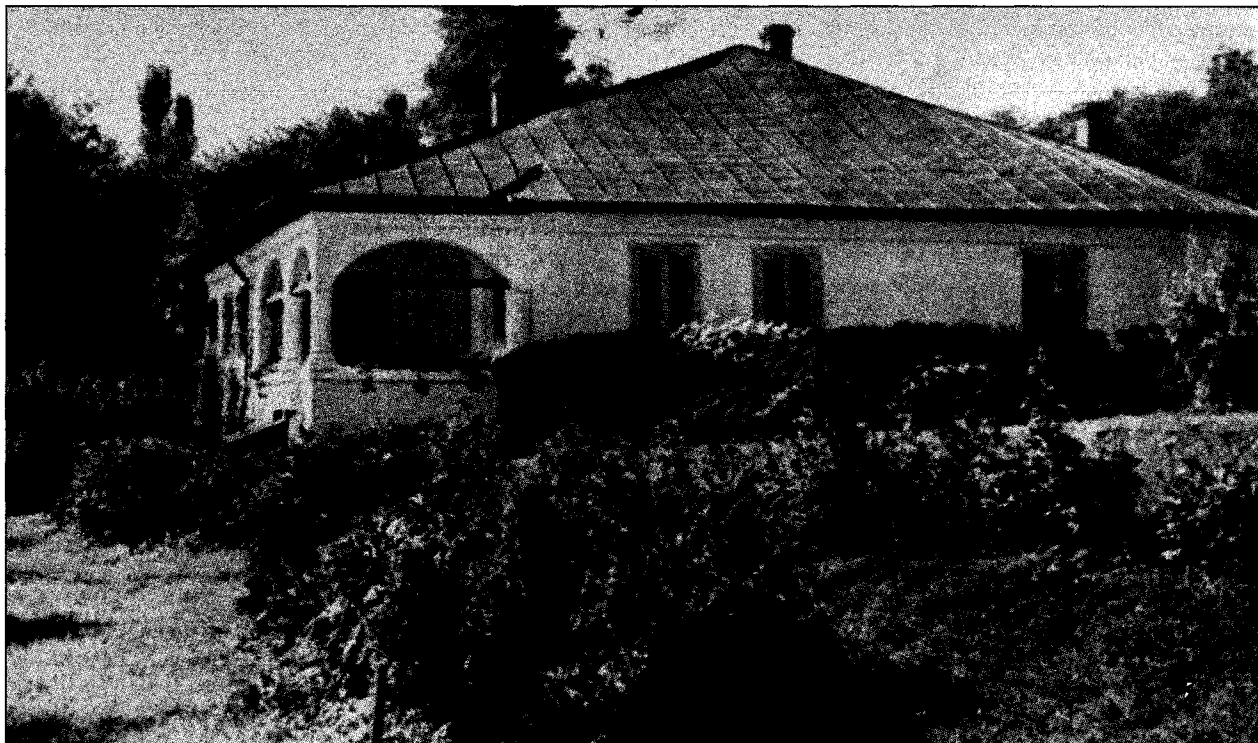
urme. **A.** e, fără nici o adumbrire, o natură jubilantă, expansivă, gata să vestească tuturor bucuria dragostei împărtășite. O dragoste tihnită, ocolită de neliniști și suferințe, la care natura întregă este chemată să ia parte. Venetia însăși, cu toată înfățișarea ei cernită, protejează fericirea tânărului cuplu. Când iubita, „dulce înger”, nu mai este, jalea celui rămas pare reală, dar, ca artă, ea sună ciudat de neconvingător. Poetul se mângâie lesne cu duioase suveniruri, se pierde, consolator, în blânde reverii, care îi poartă gândul spre ținuturi de dincolo de zare. Acest ciclu, *Suvenire*, va fi continuat cu *Mărgăritarele* (1852-1862). Se țes și aici doruri gingașe, pulsează același chef de hoinăreală. Dar trubadurul care își trăiește euforiile sub bolta clară are câteodată clipe de îngândurare, care dau liricii lui un sunet elegiac. Izbucnirile de energie, alteori, îl propulsează în agora (*Deșteptarea României, Hora Unirii*). Înfișăntat de idealul patriotic, el se sustrage atunci intimității confortabile, pentru a se adresa cu un discurs mobilizator mulțimii, care va vibra, fără doar și poate, la rostirile poetului-cetățean. Ciclu *Pasteluri*, de fericită inspirație, a fost creat, în cea mai mare parte, între anii 1867 și 1869. E o poezie a peisajului rustic, contemplat de un horațian care degustă farmecul fiecărui anotimp, exultând la venirea primăverii, dar savurând și pitorescul decorului hibernal. Totul respiră armonie, o împăcare senină cu rânduiala veșnică a firii. Un spirit, clasic, de ordine și cumpătare domnește pretutindeni. Îmbătat de splendoarea peisajului scăldat în lumină sau înveșmântat în straie de iarnă, poetul, retras în casă, la gura sobei — el are teroare de intemperii —, se lasă împresurat de fantasmă, deslușind în jocul limbilor de foc plâsmuiri nemai-văzute (*Serile la Mircești*). Gerul, iarna sunt personificate, ca în mitologia populară. Un imn e înălțat îndeletnicirilor agreste, săvârșite de țărani radioși. Exuberanți, zburdalnici, țărânul și țărăncuța (*Rodica*) au un irezistibil tonus amoros, însă idila care îi ațăță suferă de prea mult dichis, alintându-se în artificiozități. Acest lirism descriptiv, bucolic etalează, în ornamentica lui, o notă parnasiană. Ca, de exemplu, înclinația către miniatură, în poezii ca *Pastel chinez* sau *Mandarinul*, care prefigurează rondelurile macedonskiene. Intenția lui **A.** a fost, încă de la primele sale doine, aceea de a realiza o epopee națională, având drept surse de inspirație istoria și folclorul. Scrise între anii 1864 și 1875, legendele sunt, s-ar putea spune, frânturi de epopee. Ciclu, nu tocmai omogen, înmănușează romanța și oda, elegia și istorisirea galantă, nutrindu-se din fabulosul poveștilor (*Legenda rândunică, Legenda ciocârliei*), cultivând narațiunea vitejească (*Dumbrava Rosie, Dan, căpitan de plai*) și pe aceea plină de grozăvii, cu crime și monștri (*Gruia-Sânger*). Subiectele sunt desprinse dintr-un Ev Mediu de poveste, cu eroi supradimensionați, așa cum apar ei în închipuirea rapsodului popular. Punerea în scenă e măreață, dicțiunea — grandilocventă. Un retorism solemn, dar monocord trădează lecturi hugoliene. Dar **A.** nu are, totuși, vocația sublimului. Exotisme de Orient colorează legende cum sunt *Hodja Murad Pașa* și *Guarda Saraiului*. Relevând însușiri de picturalitate, *Pohod na Sybir* conturează un tablou sumbu, apăsător. Omagii ind bravura soldaților români în Războiul pentru Independență, ciclu *Ostașii noștri* (1878) evocă, pe un ton hâtru (care

anunță maniera lui G. Coșbuc) ori de înțelepciune gravă, bătrânească, o bătaie purtată parcă în sașă (*Hora de la Plevna*), cu tot dramatismul unor episoade (*Peneș Curcanul*). În simplitatea și curătenia lor sufletească, acești luptători plecați de la coarnele plugului sunt niște viteji (*Sergentul*) și **A.** nu pregetă să le înalțe o odă (*Odă ostașilor români*). Printre ultimele poezii, apărute postum, trebuie menționate *Plugul blăstemat*, care, cu surprinzătoare vehemență, osândește inechitatea socială, și *Unor critici*, profesiune de credință, de o impresionantă modestie și demnitate, a poetului în amurgul carierei.

Când **A.** ajungea, în 1840, la conducerea Teatrului Național din Iași, dramaturgia autohtonă se afla, în pofida unor meritorii încercări, într-un stadiu de început. Constatând penuria de piese originale, el își pune în gând să creeze anume un repertoriu românesc. Demersul său e, mai întâi, de ordin cultural. Dramaturgul practică, mărturisit și cu tot dinadinsul, o artă cu tendință morală, dar și de imediată eficiență politică, în forme lipsite de gravitate. Spiritual, cu o căutătură ageră și mai degrabă indulgentă, **A.** își scrutează epoca, atât de plină de contraste, cu amuzament, dar și cu luare-aminte. Se desfășoară, în comediile lui, o panoramă diversă, moravuri și năravuri fel de fel, cu apariții de toată nostimada. Apar, astfel, ișlicari ruginiți și filfizoni nu tocmai copti la minte, cu ambetări cosmopolite (*Iorgu de la Sadagura sau Nepotu-i salba dracului*), ciocoi (Lipicescu, din *Boieri și ciocoi*), tombatere ostile oricăror înnoiri (Bârzoii, din *Chirița în provincie*), latiniști pedanți (Galuscus, din *Rusaliele în satul lui Cremine*), postulanți

(*Millo-director sau Mania posturilor, Paraponisitul*), băbății fardosite, împopoțonate și sulemenite, dominate de instinctul parvenirii (Gahița Rozmarinovici, din *Iorgu de la Sadagura, Cucoana Chirița*). În culori trandafirii sunt proiectați boierii vechi de țară (*Boieri și ciocoi*), dar și țărani, zglobii și răzăreți, cărora le cam arde de șotii, atunci când nu se iubesc suav, grațios, ca într-o pastorală. O înduioșătoare, ireală concordie îi ține înfrățiți pe boieri și pe săteni (*Nunta fărânească, Cinel-Cinel*), toate relele fiind puse pe seama veneticilor, arendași și cămătari. O piesă reprezentativă este *Iorgu de la Sadagura sau Nepotu-i salba dracului* (1844). Este ilustrat aici un conflict între două generații arbitrat de un moderat, care nu-i altul decât purtătorul de voce al autorului. Indecis la început între a amenda ineptiile și opacitatea conservatorismului ruginit sau a lua în râs ridicolele stridente ce decurg din imitarea cu orice preț a manierelor occidentale, scriitorul optează până la urmă pentru bunul simț și înțelepciunea bătrânească, patriarhală, a boierului Enache Damian. Și drama *Boieri și ciocoi*, apărută în 1873, idealizează vechea boierime de țară. Decăderea boierimii și ridicarea burgheziei constituie un proces sugerat în *Ginerele lui Hagi Petcu*. Debutând, ca autor dramatic, în 1840, cu *Farmazonul din Hârlău*, **A.** produce la început scrieri facile, cu o mișcare vodevilistică și bufă, speculând, dar fără multă inventivitate, comicul de situații. Operetele (*Crai nou, Scara mâței, Harță Răzășul, Paracliserul sau Florin și Florica*) au, cele mai multe, muzică de Al. Flechtenmacher. În localizări, în care infuzează cu destulă finețe realități autohtone, **A.** recurge la comedigrافي

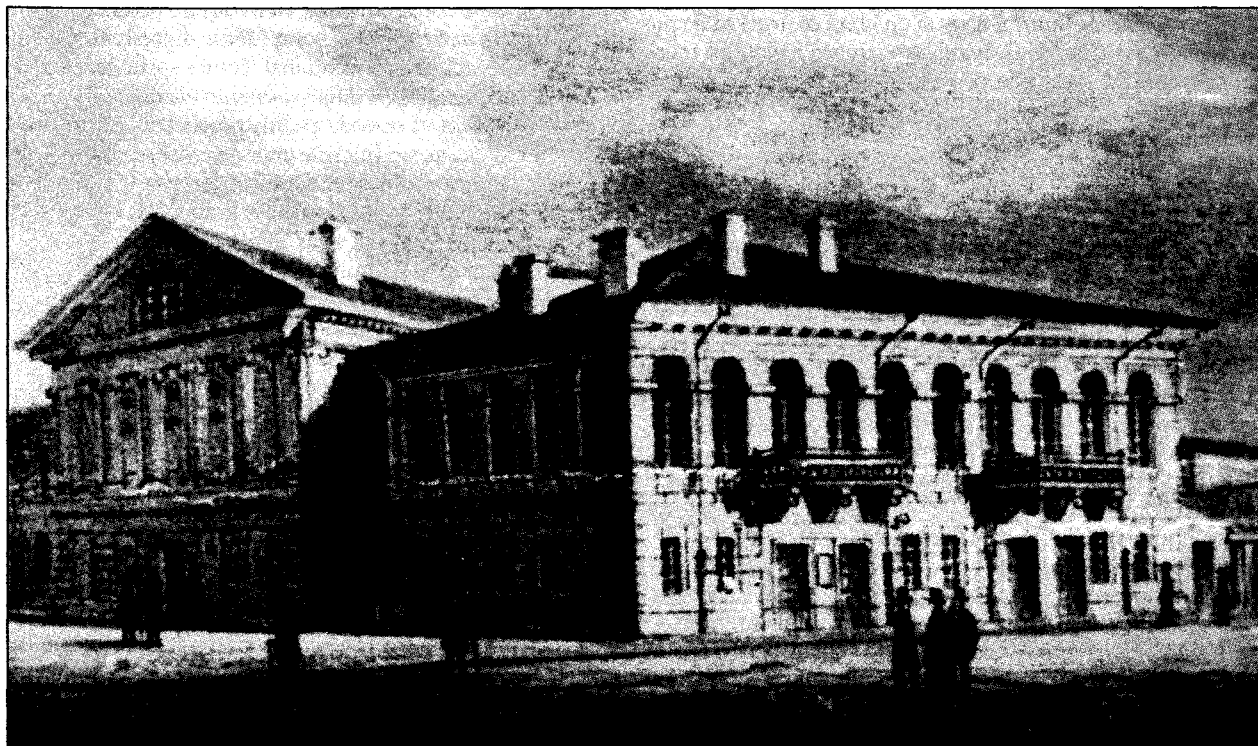
Casa de la Mircești

precum Eugène Labiche, Eugène Scribe, Jean-François Regnard, Émile Augier, Charles Bataille, A. Rolland, Jules Sandeau, Félix-August Duvert, Augustin-Théodore de Lauzanne, Fr. A. de Planard, Edouard Brisebarre și Marc-Michel. În piesele consacrate faimoasei Chirița, cu multiplele ei înfățișări (*Chirița în Iași sau Două fete ș-o neneacă*, *Chirița în provincie*, *Chirița în balon*, *Cucoana Chirița în voiagiu*), sunt asumate sugestii din *La Comtesse d'Escarbagnas* de Molière, *La Fausse Agnès* de Destouches, *Madame Angot* ou *La Poissarde parvenue* de Maillot. Personajul rămâne, cu toate acestea, prin implantarea într-un mediu specific, o creație originală, plină de haz, sortită unei cariere triumfale, aceasta și datorită unor interpreți ca Matei Millo sau, mai încoace, Miluță Gheorghiu. În „cântecelul comice”, **A.** configurează o „galerie de tipuri contemporane”, unele immortalizând figuri pe cale să dispară (*Surugiul*, *Paraponisitul*, *Barbu Lăutarul*), altele înfățișând imperisabili marțafoi (*Sandru Napoia* ultraretrogradul, *Clevetici* ultrademagogul). Satira e mai densă în „cântecel”, siluetele sunt mai pregnante, în genere, decât în comedii, care, și ele, se structurează în jurul câte unui tip fistichiu, ilariant ori cu hazoase monomanii. După 1874, **A.** nu mai scrie piese vesele. În 1880, dă la iveală o încântătoare feerie, *Sânziana și Pepelea*, de răsrângerii folclorice, dar și presărată cu tâlcuri și aluzii politice transparente. Nici în drame, mai cu seamă în cele de până la 1878 (*Lipitorile sator ș.a.*), comicul nu e absent, convertindu-se însă, printr-o lejeră alchimie, în grotesc. De prin 1878-1879, se petrece cu **A.** o metamorfoză. Un aer meditativ ia locul minei veșnic surâzătoare.

Ancorat într-un spațiu al literaturii grave, dramaturgul își pune în gând să edifice o trilogie istorică având ca protagoniști pe Jolde, Lăpușeanu și Despot. Singurul proiect dus la îndeplinire este *Despot-Vodă*, dramă tutelată de Victor Hugo (*Ruy Blas*), dar asimilând și o experiență autohtonă (*Răzvan și Vidra* de B. P. Hasdeu). Apreciată de Eminescu, piesa, care nu se ține strict de adevărul istoric, are o desfășurare spectaculoasă, apelând la efecte de melodramă, ca și la alte procedee din panoplia romantică (travesti, situații-limită, lovituri de teatru, tirade — despre soartă, cu ale ei căderi și înălțări, despre glorie și deșertăciunea ei). Despot este văzut ca un aventurier îmboldit de ambiția încoronării, care piere nu datorită unui destin potrivnic, ci fiindcă, în patima lui pentru putere, încalcă legile și tradițiile pământene, pierzându-și încrederea celor din jur și, îndeosebi, a norodului. O apariție bizară, cu pigmentări burlești, este aceea a nebunului Ciubar vodă, surescitat de visuri de mărire, dar transformându-se, în ultimele scene, printr-o neverosimilă tumbă, într-un călugăr fanatic și răzbuțător. Ca să-și mai alunge tristețea care începuse a-i da târcoale în anii dinspre senectute, **A.** se cufundă în lectura unor clasici ai Antichității (Horațiu, Ovidiu, Vergiliu), meditând — temă nouă în dramaturgia lui — cu un strop de amărăciune, dar și cu înțelepție, la condiția poetului care, ajuns la o vârstă când se cade să renunțe la patimile lumești, își găsește un aristocratic refugiu în studiu și creație. Prin Horațiu (din *Fântâna Blănduziei*, 1884), ca și prin Ovidiu (din drama cu același nume, 1885), el își mărturisește propriile frământări și neliniști. În

Teatrul Mare de la Copou, Iași

Sergentul.

Pe drumul de coastă, cu ducă la Varșavă

Penia un om, cu geala deodată în gândul lui:

Aici lungă mi pare călăia, acum la'ntors a casă.

Și vrea să știe și zăna din pământ un om lăsat!

Și biatul un slab, palid, având simțământul rău

Și o cămășă cuptă bucată pe dedesubt,

Pășea trăgând piciorul încot, dar po-a lui față

Urma ca o lumină de glorie marșantă,

Și'n ochii lui de Vulcan, adânci, vii și mari

Treceau lucidare umbra de eroi legendari.

Opinea-i era sportivă, cașiela de fundal,

Și'n fațeta lui de vultu pârca încoronată.

Ovidiu – din care autorul trage și un libret ce urma să fie pus pe muzică de Charles Gounod – viziunea exilatului muribund resuscită idealurile pașoptiste de odinioară. Pentru a explica relegarea poetului latin la Tomis, dramaturgul alege o versiune romantică. **A.** a avut urmași nu doar în cuprinsul literaturii dramatice românești (Iosif Vulcan, V. A. Urechia, Gh. Bengescu-Dabija, I. I. Roșca, I. N. Șoimescu), el exercitând o înrăurire și asupra începuturilor teatrului bulgar (D. P. Voinikov, *Civilizația rău înțeleasă*, 1871). Apoi, *Iașii în carnaval* anticipă *D-ale carnavalului* de I. L. Caragiale; un personaj cum este Clevetici (din *Sgârcitul risipitor*) îi prevestește pe Cațavencu, Farfuridi sau Rică Venturiano. *Rusaliile în satul lui Cremine* prezintă asemănări cu *O noapte furtunoasă* de I. L. Caragiale, dar și cu *Trei crai de la răsărit* de B. P. Hasdeu.

Un romantism de împrumut fardează primele pagini de proză ale lui **A.** Inspirată probabil de *La Bouquetière des Champs Elysées* de Paul de Kock și Valory, *Buchetiera de la Florența*, prima lui scriere în proză, publicată în 1840 în „Dacia literară”, e un „prinos Italiei și romantismului”. Personaje exaltate, prinse în vârtejul unor patimi devoratoare, se zburciumă amarnic într-un cadru somptuos, dar și lugubru. O atmosferă tenebroasă, cu fulgerări terifiante, împânzește *Muntele de foc* (din *Călătorie în Africa*). Încercarea de roman *Dridri*, a cărei primă parte e întocmită în felul romanului lui Paul de Kock și Alphonse Karr, și romanul cu tentă autobiografică, neterminat,

Mărgărita au, la fel, o pulsație romanțioasă. Predominantă, în proza lui **A.**, fie că e vorba de povestiri romantice, de tablouri de moravuri (*Balta Albă*, *Borsec*) ori de însemnări de călătorie, este evocarea, îndeosebi acel tip de evocare pe care îl pretind scriitorul, al cărui atu nu e, în nici un caz, facultatea invenției, are o mlădioasă fibră de memorialist. E, în firea ușoară și boemă a fericitului **A.**, un duh al nestatorniciei, o înfrigurare, un neastâmpăr de a nu sta locului, sub irezistibilul apel al unor meleaguri cât mai îndepărtate, unde vrăjmășia iernii nu-l poate ajunge. Dar, oricât s-ar supune pomirilor lui de hoinar, peregrinul moldovean, cuprins de nostalgii, își întoarce mereu privirea spre zările de acasă. Aici, în liniștea conacului de la Mircești, va avea răgaz să depene, cât amin-tindu-și, cât închipuindu-și, „scene vesele din Franția, scene politice din Italia, scene pitorești din Orient”. Fondul narațiunilor lui **A.** este, așadar, autobiografic, narațiunile îmbrăcând de-a dreptul forma relatării de călătorie. În 1847, el consemnase într-un *Jurnal de călătorie în Italia* idila cu Elena Negri. Prin 1862-1863, intenționa să-și înmănușeze amintirile de călătorie într-un volum – *Istoria călătoriilor mele*. Pregătea, de asemenea, pentru o ediție postumă, o carte care urma să se cheme *Istoria misiilor mele diplomatice*. O schiță cum este *Iașii în 1844* e provocată de o „primblare pitorească” prin urbea care etalează atâtea frapante contraste: un „teatru curios, decorat cu palaturi și bordeie lipite împreună”. Alte contraste, insolit amalgam de Orient și Occident, îl perplexează, la Balta Albă, pe vizitatorul neprevenit (un franțuz, în cazul de față), făcându-l să aibă uimiri de călător ingenuu (*Balta Albă*). Cozeur fermecător, **A.** seduce prin umorul fin și o bună dispoziție plină de antren (*Borsec* ș.a.). Doar uneori, ca în *Vasile Porojan*, aducerile-aminte se aburesc de o ușoară duișie, cu irizări de lirism. Altfel, în proza aceasta dezinvoltă, cu voluptuoase digresiuni, metafoarele sunt rare, epitetul convențional. Totul e sprintenă relatare și dialog succulent (*Istoria unui galbân*, nuvelă de tip picaresc). Dar naratorul are și ochi de pictor, preocupat să surprindă variațiile cromatice, modificările unor precești, din faptul zilei și până la căderea nopții, când contururile devin tremurătoare și parcă ireale. El este un descriptiv, limpede și luminos, de peisaje cu linii clare, un solar ahotnic de a se desfăta în splendoarea calmă a spațiului în care spiritul său se regăsește, cel mediteranean. Contemplația nu se fixează în reverie, beatitudinea se perturbă lesne, căci memorialistul, înclinat să vadă lucrurile mai mult sub latura lor amuzantă, nu se lasă în voia extazelor. Cu o vorbă de duh, cu o glumă, sublimul este iute readus la porțiile normale. Ca și la A. I. Odobescu, digresiunea e la loc de cinste într-o asemenea proză, iscată pentru plăcerea proprie, dar și întru desfătarea unui presupus auditoriu. Altfel, **A.** e un bun observator, el schițând, după o „răpide ochire”, câte un pertinent tablou de epocă (*Constantin Negruzzi*). Rememorând întâmplările anului de grație 1848, recurge și la inflexiuni grave, pioase chiar, evocarea personalității lui N. Bălcescu (dar și a lui A. Russo, C. Negruzzi, D. Rallet) fiind pentru el o „datorie sacră”. Alertă, fluidă, delectantă, memorialistica sa a fost să fie de bun augur pentru proza artistică românească. **A.** este un epistolier de rasă, scrisorile lui surzătoare, pline de duh (în românește și franțu-

VIAȚA

- 1818** iunie, 14 Se naște la Bacău Vasile Alecsandri, fiul medelnicerului Vasile Alecsandri și al Elenei (n. Cozoni).
- 1827-1828** Învață carte, acasă, cu un dascăl grec și cu călugărul maraureșean Gherman Vida.
- 1828-1834** La pensionul francez al lui Victor Cuénim este coleg cu Matei Millo și Mihail Kogălniceanu.
- 1834** august Obține primul rang de boierie: comis. Pleacă la studii la Paris.
- 1835** octombrie Își trece bacalaureatul în litere.
- 1836** Se pregătește pentru a intra la Medicină, dar se înscrie la Drept.
- 1837-1838** Părăsește Facultatea de Drept și se pregătește pentru bacalaureatul în științe; la examen este respins.
- 1839** Pornește spre țară, trecând prin Italia.
august Este numit „șef de masă” la Serviciul scutelnicilor și al pensilor din Departamentul Finanțelor, funcție din care demisionează în 1846.
- 1840**
- 1840, mai-1842, februarie** Este director al Teatrului Național din Iași, alături de M. Kogălniceanu, C. Negruzzi și P. M. Câmpeanu.
- 1841** iulie Este ridicat la rangul de spătar.
- 1844**
- 1845** februarie-martie Pleacă, bolnav, la Lemberg și Viena. Excursii în munți; primul contact cu poezia populară. Începutul idilei cu Elena Negri, pe care o întâlnește în septembrie la Trieste.
- 1846** Pleacă într-o lungă călătorie: Constantinopol, Brusa, Atena, Insulele Ionice și Veneția, unde se stabilește un timp împreună cu Elena Negri.
- 1847** ianuarie Boală Elenei Negri agravându-se, cei doi pleacă la Napoli, apoi, împreună cu N. Bălcescu, se stabilesc la Palermo.
aprilie Pornește spre țară. Elena Negri moare pe vapor, în apropierea Constantinopolului.
- 1848** martie Are loc mișcarea revoluționară din Moldova. După eșecul mișcării se refugiază la Brașov, unde redactează *Protestație în numele Moldovei, a Omenirei și a lui Dumnezeu și Prințipiile noastre pentru reformarea patriei*.
aprilie Este propus membru al Comitetului revoluționar unic al emigrației din Moldova.
iulie Pleacă la Paris.
octombrie Este admis membru în Société Orientale de France. Începe propaganda pentru cauza Principatelor.
decembrie Revine în țară.

OPERA

Scrie prima poezie în limba franceză, *La Jeune fille*.

ianuarie Împreună cu M. Kogălniceanu și C. Negruzzi fondează revista „Dacia literară”, unde publică prima lui scriere în proză, *Buchetiera de la Florența*.
Este reprezentată piesa *Farmazonul din Hârlău*.

Publică în „Le Glaneur moldo-valaque” primele poezii în limba franceză: *Le Cosaque*, *La Jeune fille*. Îi apar poezii în „Calendarul pentru poporul românesc” și în „Albina românească”.

Apare „Propășirea”, redactată de V. Alecsandri, M. Kogălniceanu, Panait Balș și Ion Ghica, dar cu titlul impus de cenzură, „Foaie științifică și literară”.
Se joacă piesa *Iorgu de la Sadagura sau Nepotu-i salba dracului*.

septembrie Scrie seria poeziilor venețiene.

Scrie *Piatra din casă*.

iulie-august Scrie *Balta Albă*.

februarie Se joacă piesa *Nunța țărănească*.
martie Scrie poezia *Deșteptarea României*.

1850

1850-1853 Conduce Arhivele Statului din Iași.

1851 aprilie-mai Face o călătorie în Franța, Germania și Anglia.

1851-1852

1852 aprilie-decembrie Face un voiaj în Franța, în Africa și Spania. Petrece iarna la Paris.

1852-1853

1853

1854 iunie-iulie Călătorește în Anglia, Belgia, Germania, Franța.
septembrie După moartea tatălui său, se întoarce în țară și dezrobește țiganii robi de pe moșia părintească de la Mircești.

1855 octombrie-decembrie Pleacă la Constantinopol și, de acolo, în Crimeea.

1856-1857

1858 octombrie Este numit secretar de stat la Postelnicie, sub Căimăcămia de trei.

1859 ianuarie Candidat la domnie, renunță în favoarea lui C. Negri, apoi a lui Al. I. Cuza.
mai Este numit ministru al Afacerilor Străine în Moldova.
februarie-iunie Misiuni diplomatice pentru recunoașterea Unirii, la împăratul Napoleon al III-lea, în Anglia și în Italia.

1860

1861 octombrie Devine ministru al Afacerilor Străine în Muntenia.

1861-1863

1863 vara Se stabilește la Mircești, împreună cu Paulina Lucasiewicz.

1863-1866

1864

1865-1869

1867 august Va fi ales membru al Societății Academice Române.

1868 ianuarie Ales deputat de Roman, refuză mandatul.

1869 martie Este ales din nou deputat.

1870-1874 Călătorește frecvent în Franța, Elveția etc.

1871

Publică piesa *Nunta țărănească*, balade și i se joacă piesa *Chirița în Iași*.

Face prima încercare de a tipări revista „România literară”.

Publică, în două volume, *Poezii populare. Balade (Cântice bătrânești) adunate și îndreptate*.

Scrie primele poezii din ciclul *Mărgăritărele*.

Publică la Paris volumul *Doine și lacrimioare*.

Scrie poezii exotice.

ianuarie Scoate revista „România literară”, unde publică versuri și proză.

Apare la Paris traducerea în limba franceză a *Baladelor...*, făcută de poet, cu o prefață de A. Ubicini.

Scrie și publică în „Steaua Dunării” poezia *Hora Unirii*.

Scrie piesele *Păcală și Tândală*, *Cinel-Cinel*.

Scrie piesele de teatru *Lipitorile satului*, *Retrogradul*, *Satul lui Cremine*.

Colaborează la „Revista română” a lui A. I. Odobescu.

Redactează *Istoria misiilor mele politice*.

Publică, la Paris, *Grammaire de la langue roumaine*, sub numele V. Mircesco, cu o prefață de A. Ubicini.

Apare, la Iași, volumul *Doine și lacrimioare*, ediția a doua, cuprinzând și *Mărgăritărele*.

Scrie numeroase „cânticele comice”, în special pentru Matei Millo: *Surugiul*, *Barbu Lăutarul*, *Covrigarul*.

Începe să compună ciclul *Legendelor*.

Colaborează la „Foaia Societății pentru literatură și cultură română în Bucovina”.

Scrie comedii de moravuri.

septembrie. Începe să publice în revista „Convorbiri literare”.

august Participă la sărbătorirea de la Putna, pentru care scrie *Imnul lui Ștefan cel Mare*.

1874

1875-1876

1876 Se căsătorește cu Paulina Lucasiewicz.

1877

1878, mai-iunie

1879, septembrie

1880

1880-1881

1882 aprilie-iunie La invitația felibrilor, face o călătorie în Provența.

1883 octombrie Ține la Ateneul Român o conferință în beneficiul lui Eminescu.

1884 noiembrie Este ales senator.

1885-1890 Este numit ministru plenipotențiar la Paris.

1886 Este atacat de critici. În apărarea poetului, Titu Maiorescu scrie articolul *Poeți și critici*.

1887 Apar primele simptome ale bolii care îi va provoca moartea.

1890 august, 22 Vasile Alecsandri moare, în vârstă de 69 de ani, de cancer la plămâni și ficat. Este înmormântat în parcul casei de la Mircești.

La Iași se joacă piesa *Boieri și ciocoi*.

La Editura Socec apare seria de *Opere complete*, cuprinzând poezia și teatrul.

august Compune poeziile din ciclul *Ostașii noștri*, apărut în anul următor.

Participă și este premiat la concursul Societății Limbilor Române de la Montpellier pentru poezia *Cântecul gîntei latine*.

La București se joacă piesa *Despot-Vodă*.

În „Convorbiri literare” debutează schimbul de scrisori cu Ion Ghica.

Scrie piesele de teatru *Sânziana și Pepelea* și *Sfredelul dracului*.

Este premiat la concursul literar de la Forcalquier.

martie La Teatrul Național din București se joacă *Fântâna Blanduziei*.

octombrie-decembrie Scrie și i se reprezintă piesa *Ovidiu*.

zește), având o netăgăduită calitate literară. Destinate unor personalități ale epocii (Al. I. Cuza, M. Kogălniceanu), unor prieteni (I. Ghica și N. Bălcescu), unor cunoscuți sau unor membri ai familiei, aceste mesaje confidentiale reconfirmă și întregesc imaginea reconfortantă a unui privilegiat al sortii. Literatura română modernă nu e de conceput în afara prezenței sale carismatice.

Alecsandri a colectat, a editat și înfrumusețat poezia populară. A introdus genuri nouă în literatură și a cultivat toate genurile literare și aproape toate speciile acestor genuri, de la fabulă până la roman. [...] La orice răspântie a istoriei și culturii române din o bună parte a veacului trecut, îl găsești pe Alecsandri.

G. IBRĂILEANU

Alecsandri nu este numai un deschizător de drumuri, ci primul nostru scriitor complet, cu operă demnă de a fi menținută real și nu doar ipotetic, în toate cele trei compartimente ale ei: poezie, teatru și proză.

I. NEGOIȚESCU

SCRIERI: *Farmazonul din Hârslău*, Iași, 1841; *Modista și cinovnicul*, Iași, 1841; *Iorgu de la Sadagura sau Nepotu-i salba dracului*, Iași, 1844; *Creditorii*, Iași, 1845; *Un rămășag*, Iași, 1846; *Piatra din casă*, Iași, 1847; *Nunta țărănească*, Iași, 1850; *Repertoriul dramatic a d-lui...*, I, Iași, 1852; *Poezii populare. Balade (Cântice bătrânești) adunate și îndreptate*, I-II, Iași, 1852-1853; *Doine și lacrimioare*, Paris, 1853; ed. 2, Iași, 1863; *Potpuri literar* (în colaborare cu Matei Millo), Iași, 1854; *Ballades et chants populaires de la Roumanie (Principautés Danubiennes)*, pref. A. Ubicini,

Paris, 1855; *Păcală și Tândală*, Iași, 1857; *Cetatea Neamțului sau Sobietki și plăieșii români*, ed. 2, Iași, 1857; *Salba literară*, Iași, 1857; *Zgârcitul risipitor*, Iași, 1863; *Rusaliele în satul lui Cremine*, Iași, 1863; *Lipitorile satelor. Ultrademagogul și ultraretrogradul*, Iași, 1863; *Poezii populare ale românilor*, București, 1866; *Millo director sau Mania posturilor*, Cernăuți, 1867; *Harță răzășul*, Iași, 1871; *Boieri și ciocoi*, București, 1874; *Opere complete*, vol. I-III: *Poezii*, vol. I-IV: *Teatru*, București, 1875-1876; *Ostașii noștri*, București, 1878; *Despot-Vodă*, București, 1880; *Les Bonnets de la comtesse*, București, 1882; *Fântâna Blanduziei*, București, 1884; *Ovidiu*, București, 1885; *Opere complete. Poezii*, I-II, pref. I. Bianu, București, 1896; *Poezii*, pref. Al. Vlahuță, București, 1901; *Scrisori*, îngr. Ilarie Chendi și E. Carcalechi, București, 1904; *Proza*, îngr. și pref. Alexandru Marcu, Craiova, 1930; *Poezii*, I-II, îngr. și introd. Elena Rădulescu-Pogoneanu, Craiova, 1940; *Poezii populare*, îngr. și introd. G. Giuglea, București, f.a.; *Drame istorice*, îngr. și introd. George Baiculescu, Craiova, 1943; *Poezii*, îngr. și introd. Gh. Adamescu, București, 1946; *Poezii*, I-II, îngr. G. C. Nicolescu, introd. N. I. Popa, București, 1954; *Poezii*, îngr. G. C. Nicolescu, C. Căplescu, Georgeta Rădulescu, introd. Cornel Regman, București, 1957; *Călătorie în Africa*, îngr. G. C. Nicolescu, introd. Const. Ciopraga, București, 1960; *Corespondență*, îngr. Marta Anineanu, pref. G. C. Nicolescu, București, 1960; *Poezii populare*, îngr. și pref. I. D. Bălan, București, 1960; *Teatru*, I-II, îngr. G. Pienescu, pref. Al. Piru, București, 1961-1962; *Scrisori. Însemnări*, îngr. Marta Anineanu, București, 1964; *Poezii populare ale românilor*, I-II, îngr. și introd. Gh. Vrabie, București, 1965; *Opere*, vol. I-VII, îngr. G. C. Nicolescu și Georgeta Rădulescu-Dulgheru, introd. G. C. Nicolescu, București, 1966-1979, vol. VIII-X, îngr. Marta Anineanu, București, 1981-1985; *Proză*, îngr. și pref. G. C. Nicolescu, București, 1967; *Poezii*, I-II, pref. Paul Cornea, București, 1967; *Teatru*, îngr. G. Pienescu, pref. Const. Ciopraga, București, 1968; *Poezii populare ale românilor*, îngr. și

prof. D. Murărașu, București, 1971; *Doine. Lăcrimioare. Suvenire. Mărgăritărele*, București, 1984; *Pasteluri*, București, 1984; *Proză*, I-II, București, 1984; *Comedii și drame*, Cluj-Napoca, 1986; *Poezii*, îngr. și pref. N. Manolescu, București, 1993; *Muntele de foc*, Chișinău, 1996; *Jurnalul unei iubiri*, îngr. Valentina Pătruț, pref. Paul Cornea, București, 1999; *Istoria misiilor mele politice*, îngr. și postfață, Teodor Vărgolici, București, 2001.

Repere bibliografice: N. Petrașcu, *Vasile Alecsandri*, București, 1894; Chendi, *Scrieri*, IV, 179-195, 225-228, 448-456; Ibrăileanu, *Opere*, I, 80-101, VIII, 15-148; Lovinescu, *Scrieri*, I, 77-78, 103-104, IV, 130-133, IX, 9-92; Ch. Drouhet, *Vasile Alecsandri și scriitorii francezi*, București, 1924; Vianu, *Opere*, II, 28-36, 623-626, V, 58-64; Iorga, *Ist. lit.* XIX, II, 56-61, 92-104, 146-164, III, 103-106, 140-181; G. Bogdan-Duică, *Vasile Alecsandri. Povestea unei vieți*, București, 1926; Constantinescu, *Scrieri*, I, 20-23; Elena Rădulescu-Pogoneanu, *Viața lui Alecsandri*, Craiova, [1940]; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 253-286, *Ist. lit.* (1982), 281-319; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.*, 69-98; Perpessicius, *Alte mențiuni*, I, 56-82, II, 5-68, III, 219-257; Cornea, *Studii*, 291-320; G. C. Nicolescu, *Viața lui Vasile Alecsandri*, București, 1962; G. Călinescu, *Vasile Alecsandri*, București, 1965; Brădățeanu, *Istoria*, I, 137-147, 229-274; *Ist. lit.*, II, 451-488; Vrabie, *Folcloristica*, 63-104; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 471-482; Manolescu, *Teme*, I, 84-86, V, 163-167; Mîndra, *Incursiuni*, 34-54, 235-251; Piru, *Analyze*, 38-80; Ion Roman, *Vasile Alecsandri. Orizonturi și repere*, București, 1973; Alexandru Ciorănescu, *Vasile Alecsandri*, tr. Maria Goleșcu, New York, 1973; Doina Curticăpeanu, *Vasile Alecsandri - prozator (Profilul memorialistului)*, București, 1977; Al. Piru, *Introducere în opera lui Vasile Alecsandri*, București, 1978; Emil Ghițulescu, *Vasile Alecsandri*, postfață Dim. Păcurariu, București, 1979; *Dict. lit.* 1900, 15-24; Maria Platon, *Vasile Alecsandri, poezii felibri și „Cântecul gîntei latine”*, Iași, 1980; *Studii și articole despre opera lui Vasile Alecsandri*, îngr. și pref. Constantin Ciuchindil, București, 1980; Simion, *Dimineața*, 195-279; Mircea Ghițulescu, *Alecsandri și dublul său*, București, 1980; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, 348-359; Al. Piru, *Surzătorul Alecsandri*, București, 1991; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 80-90; Faifer, *Semnele*, 158-161, 190, 200-201, 346-349; Micu, *Scurtă ist.*, I, 194-201; Mănuță, *Analogii*, 37-46; Popa, *Estuar*, 12-20; Durnea, *Orizonturi*, 7-76; *Dict. analitic*, I, 150-153, 173-175, 264-265, 289-291, 293-294, 310-313, II, 51-53, 130-132, 194-195, III, 93-95, 252-254, 280-282, 391-392, IV, 539-540; Manolescu, *Poezi*, 135-174; *Dict. esențial*, 16-20. F.F.

ALECU, Viorel (14.X.1917, Iași - 27.V.2000, București), istoric literar și prozator. Provine dintr-o familie de profesori (tatăl preda istoria, iar mama limba și literatura română). Primii ani ai vieții îi petrece la Chișinău, după care se stabilește cu părinții la Bacău, unde a absolvit, în 1936, Liceul „Ferdinand I”. Face studii filologice (1936-1940) la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din Iași, în timpul cărora participă la înființarea, de către G. Călinescu, a „Noii Junimi” și publică în paginile „Jurnalului literar”. Ulterior funcționează ca profesor de limba și literatura română la Iași, Câmpulung Muscel, Bacău și București. Între 1967 și 1982 (când se pensionează) este cercetător la Institutul de Cercetări Pedagogice din București. A obținut titlul de doctor în filologie cu teza *Opera literară a lui G. Călinescu* (susținută în 1973). Colaborează la „Jurnalul literar”, „Bacăul”, „Moldova”, „Ateneul cultural”, „România literară”, „Lucefărul”, „Convorbiri literare”, „Ramuri” ș.a.

Marcat de opera și personalitatea lui G. Călinescu, de care s-a simțit profund atras în anii studenției, A. se dedică cercetării contribuției artistice și jurnalistice a acestuia. Teza de

doctorat, publicată în 1974, raportează insistent manifestările literare ale lui Călinescu la viziunea criticului, încercând să descopere noi corelații între planul teoretic și realizările artistice și să releve structuri de profunzime, atât în cazul marilor creații, cât și al celorlalte lucrări. Investigațiile asupra operei călinesciene sunt continuate în monografia G. Călinescu și „Jurnalul literar” (1989), analiză temeinic documentată a direcțiilor literare schițate de directorul revistei și a noutății în epocă a principalului periodic inițiat și condus de critic. Nu lipsit de interes se relevă prozatorul în romanul *Împăcare* (1985), continuat cu *Ultimii ani* (1999). G. Călinescu este prezent și aici ca model venerat de personajul principal, Grigore Vântu, care îl evocă în ambianța universitară ieșeană a anilor '30, într-un roman cu caracter cvasidocumentar, *Manuscrisul profesorului Grigore Vântu*. Romane de introspecție, confesiv-lirice, clădite pe structura unor povești de dragoste, *Împăcare* și *Ultimii ani* atrag prin fluența și, pe alocuri, chiar tensiunea narațiunii, prin ușurința portretizărilor și finuta discursului intelectual, dar ies din epocă datorită mai ales simplismului construcției și multiplicării supărătoare a datelor caracterologico-biografice la câteva personaje de prim-plan. Un discret fior metafizic transpare din *Ultimii ani*: după împăcarea cu viața urmează liniștea împăcării cu firescul morții.

SCRIERI: *Curențele literare în literatura română*, București, 1971; *Opera literară a lui G. Călinescu*, București, 1974; *Studiul literaturii române în liceu*, București, 1977; *Împăcare*, Iași, 1985; G. Călinescu și „Jurnalul literar”, București, 1989; *Ultimii ani*, Bacău, 1999.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, G. Călinescu analizat didactic, RL, 1974, 32; R. Șt. M., *Viorel Alecu*, „Opera literară a lui G. Călinescu”, CRC, 1974, 41; George Bădărău, *Viorel Alecu*, „Împăcare”, CL, 1986, 4; Nicolae Manolescu, *Călinesciana*, RL, 1989, 45. I.O.

ALEGĂTORUL LIBER, gazetă politică și literară apărută la București între 23 ianuarie 1875 și 14 iulie 1876, mai întâi bisăptămănal, iar de la 15 martie 1875, de trei ori pe săptămână. Cu numărul 2, din 26 ianuarie, I. L. Caragiale figurează ca girant responsabil și va păstra această însărcinare până la 12 ianuarie 1876. A.I. este editată în scopuri electorale de gruparea politică liberală rezultată în urma constituirii „coaliției de la Mazar-Pașa”. Din comitetul de redacție fac parte, între alții, Ion C. Brătianu, Dimitrie Brătianu, Dimitrie A. Sturdza, Ion Ghica, ultimii trei fiind și autori de comentarii politice sau referitoare la actualitatea socială și economică. Au mai colaborat la partea politică Mihail Kogălniceanu, Nicolae Flea, Bonifaciu Florescu, Pantazi Ghica, N. T. Orășanu, Ciru Oeconomu, Remus N. Opreanu, G. Sion, Gr. Serrurie (care era și administratorul gazetei). Literatura ocupă un spațiu relativ redus în paginile A.I. Lui V. Alecsandri i se republică poezia *Răpirea Bucovinei* (semnată Ștefan Molna), sunt, de asemenea, retipărite versuri și articolul polemic *Al doilea rămășag* de B. P. Hasdeu, îndreptat împotriva revistei „Convorbiri literare”. Între cei ce scriu în coloanele destinate literaturii se numără Pantazi Ghica, Ciru Oeconomu, G. Sion, Eniu D. Bălțeanu și Al. Lăzărescu-Laerțiu.

După cum își va aminti C. Bacalbașa, tânărul I. L. Caragiale, aflat la începutul carierei, contribuia și la activitatea de

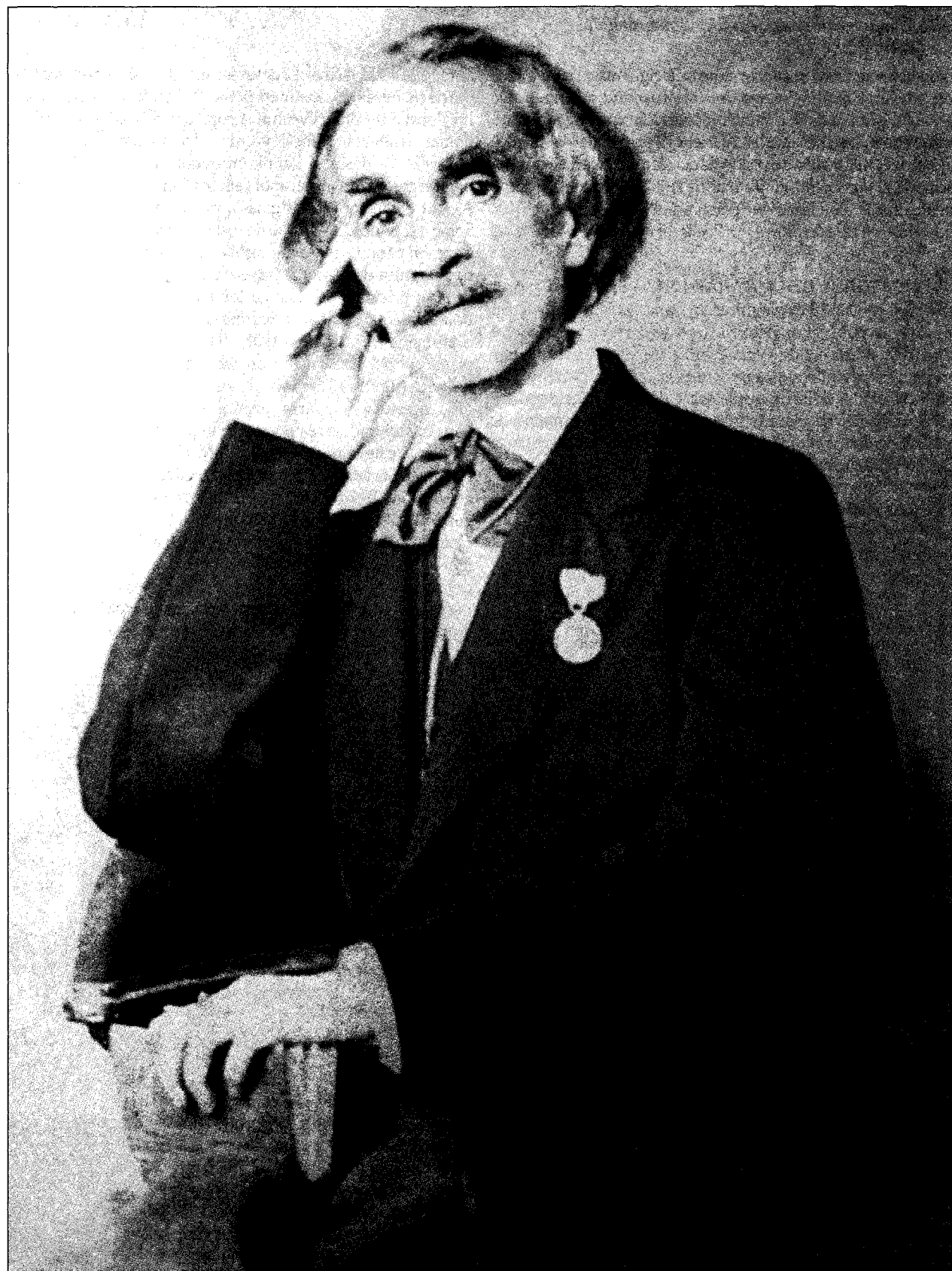
redactare a gazetei și supravegherea, cu rigoarea ce îi va aduce un adevărat renume, corectura fiecărui rând imprimat. De altfel, el publică în **A.I.** numeroase scrieri proprii, conferind astfel rubricilor „Diverse” și „Varietăți”, prin calitățile stilistice ale prozei lui, o culoare particulară. Sunt încercări ce anunță schițele și „momentele” de mai târziu, dar ele conțin, de pe acum, eboșe ale viitoarelor personaje, replici, vorbe de duh, anecdote pe care scriitorul le va relua și dezvolta. **R.Z.**

ALERGĂTORUL DE LA MARATHON, revistă care a apărut din 1985 până în 1989, la Aarhus, în Danemarca, având format de carte, ca publicație a Editurii Nord. Redactor și coordonator este Victor Frunză. Proiectată inițial să apară într-un unic număr, în paginile căruia să vorbească cât mai mulți dintre cititorii cărților editurii, prin extrase din scrisorile expediate către redacție, cu alte cuvinte, concepută ca un mijloc de popularizare a producției editoriale, **A. de la M.** devine, cu al doilea număr (1986), o revistă propriu-zisă, circumscrisă în mare problematicii drepturilor omului în România, libertății de a scrie și de a gândi, relevării adevărului istoric și exprimării unor judecăți obiective, neînraurite de nici o conjunctură, asupra literaturii naționale contemporane. Pornind de la sesiunile corespondenților de pe toate meridianele lumii asupra nedreptăților îndurate în țară sub dictatură și de la dezvăluirile documentare cu valoare istorică, trimise redacției, se acordă un larg spațiu reportajului politic, anchetei umanitare împotriva „terorismului de stat” și contribuției la „istoria nefalsificată a mișcării socialiste românești”. Concomitent, se publică texte literare interzise (Ion Caraion, *Cuvintele în exil*, Virgil Tănase, *O istorie de Paști*), conferințe cu subtext protestatar alegoric (George Bălan, *Lupta cu balaurul*, *Un imn pentru România eternă*), scrieri necenzurate (Victor Frunză, *Marea gară nouă*), lucrări în premieră (George Astaloș, *Apoteoză vidului*, Alexandru Lungu, *Poeme*) și numeroase cronici, articole de atitudine, profesioni de credință. De semnalat, un eseu al lui Ion Negoieșcu, *Carierea literară a lui Marin Preda*, ultimul articol al lui Mircea Șeptilici, *Scrisoare către un actor român*, și prezentarea lui Al. Lungu în *Cele trei nopți ale poetului*, de Horia Stamatu. Mai ales cu ultimul număr, al patrulea, **A. de la M.** devine o revistă literară de vie contribuție la dezbaterea, aprecierea și afirmarea fenomenului artistic românesc. Alți colaboratori: Vasile Mănuceanu, Vasile Versavia, C. C. Popescu, K. Lutroian, I. M. Emes, Andrei Bărdescu, Constantin Dumitrescu, Steven Sampson, Costel Galalae, William Totok, Dumitru Ioniță, Mihai Dumitrache, Vladimir D. Cantaragiu, Larry Watts, Dan-Titus Surulescu, Vasile C. Dumitrescu, Ingmar Söhrman, Monica Poghir, Doina Tușescu, Lucian Giurchescu, Ludwig Schwartz, Gheorghe Chișinevshi, Monica Săvulescu, Voica Piuaru, Dorin Tudoran, Jacob Popper, Sergiu Levin, Bucur Ștefan Uleia, Felicia Domenico, Ioan Zoica, Petru Istrate, Valentin Lustig, Petru Romoșan. **I.O.**

ALEXANDRESCU, Grigore (22.II.1810, Târgoviște – 25.XI.1885, București), poet. Provenea dintr-o familie de mici boieri

scăpătați: tatăl, Mihai Lixăndrescu, sameș și vistiier, mama, Maria (n. Fusea), cu înaintași pomeniți în documentele vremii lui Constantin Brâncoveanu. A copilărit la Târgoviște; era un hoinar visător și ruinele vechii curți domnești îi hrăneau himerele. La dascălul Rafail, împreună cu Vasile Cârlova, a învățat greaca modernă, apoi „elinica”, în școala lui Mitilineu. Având o memorie prodigioasă, putea reproduce scene din Sofocle și Euripide, îl știa pe de rost pe Anacreon. În 1827, orfan de ambii părinți, vine la un unchi în București; este elev în clasa de literatură de la școala franceză a lui J. A. Vaillant și leagă acum o prietenie pe viață cu Ion Ghica. Citește pe Voltaire, Boileau, Montesquieu, Lamartine și începe să scrie. În „Curierul românesc”, la 6 martie 1832, I. Heliade-Rădulescu îi tipărea prima poezie, *Miezul nopții*, prezentându-l ca pe „un alt Young ieșit din ruinele Târgoviștii”, iar la sfârșitul anului, tot prin grija acestuia, îi apărea primul volum, *Eliezer și Neftali*, cuprinzând traducerea poemului în proză cu acest titlu al lui Florian și câteva poezii originale. În 1833, se numără printre membrii Societății Filarmonice, „societate literară pentru cultura limbii”, dar având și un program politic. Poetul era găzduit când de Tache Ghica, tatăl lui Ion Ghica, când de Heliade, când de I. Câmpineanu. Pentru a dobândi o situație mai sigură, intră în armata națională cu gradul de cadet de cavalerie, apoi praporgic. O vreme va supraveghea, la Focșani, mișcarea vamală între cele două principate, Moldova și Muntenia. Demisionează în 1837 și se întoarce la București, în casa prietenului său Ion Ghica. În 1838 îi apare un nou volum, *Poezii*

ale d. Gr. Alecsandrescu. Poate îndrăznelile fabulistului, poate poemul *Anul 1840 fac ca A.*, care nu participase la complotul, din octombrie 1840, împotriva domnitorului Alexandru D. Ghica, să fie închis pe trei luni. În arest lucrează la o versiune a tragediei *Meropa* a lui Voltaire (tipărită în 1847). Este eliberat datorită intervenției lui Ion Ghica. În 1842, cei doi vor vizita mănăstirile de pe valea Oltului. Roadele literare ale acestei călătorii vor fi cele mai bune poezii ale lui A. (*Umbra lui Mircea. La Cozia, Răsăritul lunii. La Tismana, Mormintele. La Drăgășani*) și un *Memorial de călătorie*, singura sa scriere în proză. La Iași, în 1842, vede lumina tiparului *Poezii*, ediție completă, sub îngrijirea lui Alexandru Donici. Domnitorul Gheorghe Bibescu, care ținea să treacă drept un mecena al artelor, oferă poetului protecție. E numit șef la „masa a doua a jelibor”, la Postelnicie (Secretariatul Statului), apoi serdar și, în 1846, paharnic. În tipografia lui C. A. Rosetti și E. Winterhalder îi apare în 1847 volumul *Suvenire și impresii, epistole și fabule*. În 1848, era printre redactorii gazetei revoluționarilor munteni, „Popolul suveran”. Trezind suspiciuni, este scos din postul pe care îl ocupa la Secretariatul Statului. În 1850, Barbu D. Știrbei, fratele lui Gheorghe Bibescu, îl numește director la Arhivele Statului. Între 1852 și 1857, lucrează în Comisia Documentală. E înălțat la rangul de clucer; devine în 1854 director al Eforiei Spitalelor Civile. La invitația lui Ion Ghica, pornește într-o călătorie prin Siria și Palestina. În 1859, domnitorul Al. I. Cuza îl desemnează director și apoi ministru ad-interim la Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice, iar în 1860, membru în Comisia Centrală de la Focșani. Se căsătorește aici cu Raluca, fiica spătarului Stamatin. În iunie 1860, poetul dă semne de alienație mintală. Boala îl va chinui, cu intermitențe, până la sfârșitul vieții. Ediția definitivă, alcătuită de autor în 1863, *Meditații, elegii, epistole, satire și fabule*, cuprindea și *Memorial de călătorie*. A. este obligat să se retragă din viața publică; îi apar sporadic producții neconcludente. Pentru fiica sa, Angelina, a tradus din Ed. Laboulaye *Povești albastre* (1872). În 1882 „Cimpoiul” îi tipărea traducerea primelor trei cânturi din *Ierusalimul eliberat* de Torquato Tasso.

Primul poet român, precedând în aceasta pe Eminescu, la care actul de a scrie este resimțit ca vocație și posibilă împlinire de sine, a fost A. Dacă, până la el, poezia era chemată să dea glas numai simțământului (erotismul, iubirea de patrie), acum devine vocea unei conștiințe, iar poemul — un scenariu care pune în discuție, uneori stângaci, cu patetism însă, valorile sub semnul cărora omul există. Confesiunea intimă (apetitul ei i-a fost deschis de lectura romanticilor: Lamartine, Byron) tinde spre adevărul trăirii, chiar dacă, uneori, fundalul nocturn, decorul ruinelor, gestul damnării sunt invocate convențional (*Miezul nopții*). Tristețea în fața nestatorniciei fericirii (motivul central al liricii lui A., nu străin de modelele de circulație în epocă, cel lamartinian în primul rând, însă susținut de o înclinație temperamentală depresivă și alimentat de circumstanțe ale vieții ce nu au răspuns nevoii sale de ocrotire și stabilitate) e dublată de o percepție de ordinul generalului. A. încearcă acea amărăciune ce intră în condiția umană supusă erodării în trecerea de neoprit și este, înainte de Eminescu, un poet al

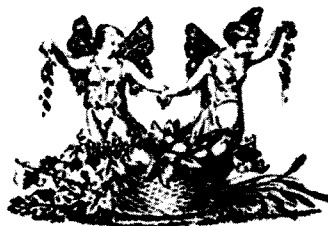
timpului și al suferinței de a fi: „Al meu suflet se-nalță pe aripi d-un foc sfânt / În zboru-i se rădică la poarta de vecie / Căci nici o legătură nu are pe pământ”. Totodată, confesiunea sa se deschide către marile porniri și motivații altruiste existente în om, însoțindu-se de denunțarea falsului, în morală și politică. Așa se face că poetul e autor de solilocvii și elegii, dar deopotrivă de satire și fabule. Despărțită în registre antitetice, creația sa se dovedește, în fond, rodul aceleiași trăiri romantice, ce nu poate accepta lumea decât în formula idealității ei. Structurii lui A., înclinat spre reflecția gravă, îi răspunde formula lirică a meditației, în tensiunile căreia își găsesc expresia neliniștile conștiinței și, dramatică, speranța. Se simt aici necesitatea lăuntrică a unui reazem al certitudinilor, nostalgia unei coerențe a valorilor morale (*Candela*: „Atunci creștinu-acela, cu fruntea în țărână / Dar cu otrava-n buze, și cu fierul în mână, / Umilit ca să-nșale și blând ucigător, / Tronul dumnezeirii cum va putea să-l vază, / Când la un semn puternic se vor clăti cu groază / Cerurile-asezate pe polurile lor?”). Pe străvechea temă *ubi sunt*, el depășește obișnuitele glose în spiritul *vanitas vanitatum* prin naturațea cu care monologul interior lasă suspendate dilemele ivite din zigzagul interogațiilor: iluzia și speranța alternează, fără tranziție, cu certitudinile lucidității și gândul morții (*Meditație, Cimitirul, Suferința*: „La umbră-n întuneric, gândirea-mi se arată / Ca tigrul în pustiuri, o jertfă așteptând, / Și prada îi e

SUVENIRE CHI IMPRESII

EPISTOLE CHI FABULE

DE

ALEXANDRESCU.

BIBLIOTECA

VIAȚA

- 1810** februarie, 22 Se naște la Târgoviște Grigore Alexandrescu, fiul Mariei (n. Fusea) și al lui Mihai Lixăndrescu, sameș și vistier.
- 1827** Îi mor ambii părinți. Pleacă la București.
- 1831** Se înscrie la școala franceză lui J. A. Vaillant. Începuturile prieteniei cu Ion Ghica.
- 1832** mai Devine elev al Colegiului „Sf. Sava” din București.
- 1833** Este membru al Societății Filarmonice.
- 1834** Intră în armată cu gradul de cadet de cavalerie, în scurt timp fiind înaintat praporgic.
- 1835**
- 1836** Izbucnește polemica cu Ion Heliade-Rădulescu.
- 1837** Demisionează din armată și se întoarce la București.
- 1838**
- 1840** Deși nu participase la complotul din octombrie împotriva domnitorului Alexandru D. Ghica, este arestat pentru trei luni.
- 1842** iulie-august Vizitează mănăstirile din Moldova împreună cu Ion Ghica.
Este numit șef la „masa a doua a jelibilor”, la Postelnicie, unde este coleg cu D. Bolintineanu.
- 1844** decembrie Este înaintat la rangul militar de serdar.
- 1846** Devine membru al Asociației Literare.
- aprilie, 23** Este ridicat la rangul de paharnic.
- 1847**
- 1848** După înăbușirea revoluției este scos din postul de la Postelnicie. Poartă corespondență secretă cu revoluționarii exilați.
- 1850** Este numit director la Arhivele Statului. Primește funcția de secretar la Senat.
- 1852** Devine membru al Comisiei Documentale, care se ocupa de inventarierea averilor mănăstirești; va funcționa aici până în 1857.
- 1853** ianuarie, 1 Asistă la inaugurarea noului teatru din București. Este ales membru în comitetul teatral.
I se acordă rangul de clucer.
- 1854** Este numit director al Eforiei Spitalelor Civile; va fi destituit în 1862.
- 1855**

OPERA

martie, 6 Debutează, cu poezia *Miezul nopții*, în ziarul „Curierul românesc”, fiind prezentat de I. Heliade-Rădulescu ca „un alt Young ieșit din ruinurile Târgoviștii”.

Apare primul său volum, *Eliezer și Neftali*, cuprinzând poema tradusă din Florian, însoțită de versuri și fabule originale.

Publică traducerea tragediei *Aizira sau Americanii* de Voltaire.

Apare volumul *Poezii ale d. Gr. Alecsandrescul*.

Publică poemul *Anul 1840* în „Dacia literară”.

Îi apare, la Iași, al treilea volum, *Poezii* (ediție completă).

Colaborează la „Album științific și literar” cu *Ucigașul fără voie* și cu schița *O nuntă*.

Publică volumul *Suvenire și impresii, epistole și fabule* și traducerea tragediei *Meropa* de Voltaire.

Face parte din comitetul de redacție al ziarului revoluției, „Popolul suveran”, alături de Nicolae Bălcescu, Cezar Bolliac, Dimitrie Bolintineanu ș.a.

Colaborează la „România literară” (director: Vasile Alecsandri) cu satira *Răzbunarea șoarecilor sau Moartea lui Sion* și fabula *Iepurele, ogarul și copoiul*.

- 1857 La invitația lui Ion Ghica face împreună cu acesta o călătorie în Siria și Palestina.
- 1859 **martie, 31** Refuză postul de ministru de Finanțe.
octombrie, 5 Este numit de Al. I. Cuza ministru ad-interim la Culte și Instrucțiune Publică.
- 1860 **martie, 30** Este numit membru în Comisia Centrală de la Focșani, care avea ca misiune unificarea legislației celor două Principate.
mai, 29 Se căsătorește cu Raluca Stamatini, fiica spătarului Gavril Stamatini.
iunie Apar primele semne ale bolii de nervi.
- 1861 **august, 22** Se naște fiica sa, Angelina.
- 1863
- 1864 **februarie, 12** Poetul primește o rentă viageră, ca recompensă națională.
- 1872
- 1879 **ianuarie, 30** Moare soția sa.
- 1882
- 1885 **noiembrie, 25** Moare Grigore Alexandrescu. Va fi înmormântat la Cimitirul Bellu din București.

Publică poezia *Unirea Principatelor*. Colaborează la „Concordia”.

Apare ediția de autor *Meditații, elegii, epistole, satire și fabule*, care cuprinde și *Memorial de călătorie*.

Publică volumul *Povești albastre*, cuprinzând traduceri din Ed. Laboulaye, dedicat fiicei sale.

În revista „Cimpoiul”, publică fragmente (primele trei cânturi) din *Ierusalimul liberat* de Torquato Tasso.

gata... De fulger luminată, / Ca vales chinuiri se vede sângere-rând”). În „cursele viclenești” ale vieții, dragostea nu aduce decât înseninări trecătoare (*Eliza, Reveria, Așteptarea*). Le urmează curând tristețea despărțirii și accentuarea singurătății (*Suferința*). Inferioară altor orientări ale poeziei sale, erotica se menține grație unei anumite candori a mărturisirii, la care participă uneori și stângăciile de expresie. O semnificație singulară are în contextul întregii creații a poetului *Anul 1840*, în care se pot descifra germeii caracterelor esențiale ale poeziei lui: reflexivă, cetățenească, satirică. În tonul ei se împletesc rezonanțele profetice și de odă, vibrând de încredere, cu accentele patetice ale meditației romantice sau cu desfășurări vehemente, slujite de o ironie caustică și amară. Confruntarea dintre nădejdea care renaște mereu și scepticismul niciodată pe de-a-ntregul dizolvat dă tensiune interioară poemului și, în același timp, face din *Anul 1840* o imagine a sufletului omenesc surprins în impulsurile sale contrarii. Dincolo de filosofia tonică, a încrederii în viitor, tabloul prezentului, dominat de degradare și fals, prevestește prin virulență satirică *Scrisorile eminesciene* și atinge, pe alocuri, chiar dezgustul obosit al *Glossei*. Ecourile îndoielilor și temerilor „de-mbunătățiri rele”, proiectate asupra viitorului, dau o ardoare aparte dialogului (rămas deschis, suspendat) speranță-scepticism: „Ce bine va aduce o astfel de schimbare? / Și ce mai rău ar face o stea, un comet mare, / Care să arză globul și ai lui locuitori! / Ce pasă bieteii turme, în veci nenorocită, / Să știe de ce mână va fi măcelărită / Și dacă are unul sau mulți apăsători?” Când se întoarce spre trecut, poetul se oprește asupra paginilor de istorie înobilate de sângele eroilor căzuți pentru libertate.

Virtuțile strămoșești acuză, prin contrast, prezentul degradat moralicește, meschin. Capodopera genului este *Umbra lui Mircea. La Cozia*, sinteză originală între lirismul de atmosferă și cerebralitatea monologului interior. **A.** nu cultivă notația în sine, ci valorile ei de atmosferă. Ambianța crepusculară, propice visării și reflecției, alunecarea în fantastic, ritmica timpului sînt sugerate prin sonoritate și imagine. În *Mircea cel Bătrân*, poetul salută vitejia și gloria străbună, dar rațiunea refuză exaltarea și redimensionează conturul unei vârste a faptei războinice strălucite, prin comparație cu izbânzile progresului: arta, științele, viețuirea înfrățită a națiilor în pace. Totuși sugestia de impasibilă clepsidră cosmică, de mecanică oarbă a universului domină și, prin ea, poemul vădește virtualități eminesciene. În ciuda înălțimii artistice atinse uneori în poemele meditative, **A.** este dezavantajat de inexperiența poeziei românești în mînuirea unui limbaj metaforic pe măsura gândirii speculative. Efectul superior al poeziei vine nu din strălucirea concretului imagistic, cât din dramatismul discursului, rod al unei interiorități dilematice, tentată să complice, și al unui spirit raționant.

Între patosul romantic al meditației sau al elegiei și permanențele vieții morale notate cu sobrietate clasică în fabule, epistolele și satirile lui **A.** reunesc gustul reflecției și verva ironică în monologul-autoportret al unui voltairian. Poetul este aici un lucid fără mizantropie, suflet animat de idealuri umanitare și inteligență marcată de pasiunea ideilor, în asociere cu ironia caustică, un moștenitor spiritual al secolului luminilor, de la filosofia sa melioristă și cultul rațiunii până la stilul reflecției, demitizant, iconoclast. Cele mai multe dintre epistole

gravitează în jurul întrebărilor pe care poetul și le pune cu privire la artă și la condiția de creator, la raporturile cu poezia și cu lumea (*Epistolă d. I. C., Epistolă către Voltaire*). *Satiră. Duhului meu* se numără printre cele mai cunoscute creații ale lui A., expresie deplină a unei ironii superioare, desfășurată cu vervă. Poetul oferă drept „model” imaginea vieții mondene a timpului, însoțind-o însă de notația acută a ridicolului și a falsității ei de esență. Geneza fabulelor (între ele câteva capodopere ale genului: *Boul și vițelul, Câinele și cățelul, Poporul și pădurea, Oglindele, Vulpea liberală*) trebuie raportată, de asemenea, la racilele vieții sociale și, mai ales, politice ale vremii, devenite finte de atac pentru un observator, realist și critic, al contemporaneității. Sub scutul limbajului esopic, sunt denunțate mereu parvenitismul, demagogia, trădarea, ipocrizia, semnalmamente morale ale unei epoci și societăți caracterizate de cameleonismul politic și de amestecul strident de tiranie și aparentă libertate. Observator realist în punctul de plecare, fabulistul este în fond un moralist clasic. La fel ca la modelele sale (*La Fontaine, Voltaire, Krâlov*), nu se urmărește studiul unor caractere, ci o imagine-emblemă a defectului moral personificat de tipologia realizată printr-o convenție animalieră. Efectele sunt scoase din chiar investirea personajelor-animale cu atitudini umane adecvate. Fiecare personaj are fizionomia sa distinctă; felul de a vorbi, tonul, gestică sunt semnele categoriei morale, dialogurile sunt vii și de mare verosimilitate și nici un detaliu nu e întâmplător sau inutil.

Artist cu reușite personale certe, A. deschide drum poeziei de mari tensiuni lăuntrice, pe linia liricii de interogație și atmosferă meditativă, și conturează un ton, un relief de accente propriu satirei, poetul numărându-se între precursorii direcți ai lui M. Eminescu. În proză (*Memorial de călătorie*), deși tonalitatea este naturală, dezinvoltă, autorul nu se ridică dincolo de observația directă și însemnarea topografică, excepție făcând paginile ce descriu un răsărit de lună la Tismana. Impregnat de melancolie și de culoarea fantastică dată de fiorul magiei lunare, peisajul devine stare de suflet și intră în literatură.

Pentru întâia oară un veritabil poet român pătrundea cu fantezia în spațiul cosmic, îmbrățișa cu gândul toate regnurile, punând întrebări asupra cauzelor, având fiorul imensității și raționalității universului.

G. CĂLINESCU

SCRIERI: [*Poezii*], în Florian, *Eliezer și Neftali*, București, 1832; *Poezii*, București, 1838; *Poezii*, Iași, 1842; *Suvenir și impresii, epistole și fabule*, București, 1847; ed. îngr. I. Fischer, București, 1969; *Meditații, elegii, epistole, satire și fabule*, București, 1863; *Scieri în versuri și proză*, îngr. I. Bianu-Ghica, București, 1893; *Opere complete*, îngr. și pref. Em. Gârleanu, București, 1907; *Scieri în versuri și proză*, pref. G. Coșbuc, București, 1913; *Poezii alese*, îngr. și pref. M. Dragomirescu, București, 1921; *Poezii. Memorial de călătorie*, îngr. Gh. Adamescu, București [1925]; *Opere complete. Poezii și proză*, îngr. G. Baiculescu, București [1940]; *Fabule*, îngr. și pref. I. Pillat, București, f.a.; *Opere*, îngr. I. Fischer, introd. Silviu Iosifescu, București, 1957; ed. *Opere*, I, îngr. I. Fischer, pref. I. Roman, București, 1972; *Poezii. Proză*, îngr. I. Fischer și Mircea Angheliescu, București, 1977; *Poezii*, îngr. Doina Comloșan, Timișoara, 1987; *Elegii. Epistole și satire. Fabule. Memorial de călătorie*, îngr. Constantin Mohanu, București, 1995; *Fabule. Poezii. Proză*, pref. Adrian

Ghencea, București, 2002. **Traduceri:** Florian, *Eliezer și Neftali*, București, 1832; *Voltaire, Alzira sau Americani*, București, 1835, *Meropa*, București, 1847; Ed. Laboulaye, *Povești albastre*, București, 1972; [Béranger, Byron, Lamartine], în *Scieri în versuri și proză*, îngr. I. Bianu-Ghica, București, 1893.

Repere bibliografice: Ion Ghica, *Opere*, îngr. și introd. Ion Roman, București, I, 1967, 431-443; Iorga, *Ist. lit.* XIX, I, 219-241, II, 61-67, 188-193; E. Lovinescu, *Grigore Alexandrescu. Viața și opera lui*, București, 1910; Vianu, *Arta*, I, 97-99; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 146-154, *Ist. lit.* (1982), 152-161; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.*, 41-48; Popovici, *Romant. rom.*, 247-288; G. Călinescu, *Gr. M. Alecsandrescu*, București, 1962; Silviu Iosifescu, *Grigore Alexandrescu*, București, 1965; Cornea, *Alecsandrescu-Eminescu*, 108-180; Mircea Angheliescu, *Introducere în opera lui Grigore Alexandrescu*, București, 1973; Luisa Valmarin, *Le favole di Grigore Alexandrescu fra tradizione classica e attualità storica*, „Synthesis”, 1979, 71-83; *Dict. lit.* 1900, 24-28; Simion, *Dimineața*, 110-143; Horia Bădescu, *Grigore Alexandrescu. Parada măștilor*, București, 1981; Piru, *Ist. lit.*, 62-67; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, 261-263, 307-330; P. Gh. Bârlea, *Pe urmele lui Grigore Alexandrescu*, București, 1984; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 64-68; Micu, *Scurtă ist.*, I, 150-153; N.A. Ursu, *Contribuții la istoria literaturii române*, Iași, 1997, 449-450; *Dict. analitic*, II, 39-41, III, 42-45, IV, 84-86, 288-290; Manolescu, *Poeți*, 76-100; *Dict. esențial*, 21-24. S.C.

ALEXANDRESCU, Matei (30.IV.1906, Târgoviște — 5.XI.1979, București), poet, prozator și cronicar literar. Fiu al Mariei și al lui Constantin Alexandrescu, șef de gară, A. a urmat școala la Câmpulung și la Târgoviște, unde a absolvit în 1924 Liceul „Ienăchiță Văcărescu”. Ca student al Facultății de Litere și Filosofie din București, va frecventa ședințele Institutului de Literatură și cenaclul lui Mihail Dragomirescu. Profesorul l-a remarcat și, după licență (1931), l-a inclus în suita sa de asistenți onorifici. În 1935 își pregătea doctoratul cu o teză despre umorul lui I. L. Caragiale. Șef de cabinet la prefectura județului Dâmbovița, va trece apoi la Prefectura Poliției Capitalei, urcând treptele ierarhice până la gradul de comisar și șef al serviciului Controlul străinilor (1932-1942). Va funcționa apoi la Ministerul Propagandei Naționale. După epurarea din 1946, urmează pentru el o perioadă tulbură, de provizorat, când lucrează la Consiliul de Miniștri (1946-1947) și la Adunarea Deputaților (1946-1947). Din 1950, reprofilat în contabil, se va pierde în rețeaua unor întreprinderi și instituții mărunte. Când revine în viața literară, după 1967, optimismul său e intact; frecventează cenaclul „G. Călinescu” al Academiei Române și se relansează ca poet și publicist. Bărbatul frumos și plin de vigoare, oscilând între tentațiile senzualismului frust și seducțiile mondenității, va sfârși, după nouă ani de ținuire la pat, fără a apuca să-și vadă reeditată opera.

A. încarnează, la dimensiuni medii, tipul de scriitor interbelic. Debutul poetic din 1926 îi este patronat de Perpessiciu, la „Universul literar”, al cărui colaborator intermitent rămâne până în 1946. Va publica în „Propilee literare”, „Bilete de papagal”, „Tribuna”, „Vremea”, „Azi”, „Facla”, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Societatea de mâine”, „Pagini literare”, „Gândirea”, „Studio Teatru Național”, „Duminică”, „Seara”, „Fapta”, „Săptămâna C.F.R.” ș.a., iar după 1967, în „Luceafărul”, „Steaua”, „Tomis”,

„Argeș”, „Orizont” ș.a. Cu o regularitate bulversată de la o vreme de seismele istoriei, își alcătuește cărțile de poezie, publicând *În insula unde-nfloreau corali* (1931), *Leagăn de îngeri* (1935), *Jocul cuvintelor* (1939), *Vămile văzduhului* (1942), *Donna Sixtina* (1970) și volumul retrospectiv *Catarg* (1973). În 1944 face să apară antologia *Ardealul cântat de poeți*. Mai puțin sistematic s-a manifestat vocația lui critică, al cărei resort l-a constituit uneori înclinația polemică. Recenzii și notițe critice îi apăruseră în 1926 și 1927 în „Propilee literare”, apoi sporadic în publicațiile târgoviștene „Lumea nouă”, „Vremea nouă” și „Avântul Dâmboviței”, dar profilul publicistului literar se definește abia la „Facla”, aflată sub direcția lui Ion Vinea, unde între 1932 și 1934 e prezent cu recenzii și cronici literare, note și articole, interviuri. A mai colaborat la „Dreptatea”, „Tribuna”, „Clopotul”, „Seara” (ziar în a cărui redacție va intra în 1942), „Sfarmă-Piatră”, „Convorbiri literare” ș.a. Revista „Litere”, apărută din octombrie 1933 până în aprilie 1935, este prima lui tentativă de a se afirma independent și, poate, de a se impune ca un lider al generației sale, pentru ca în ianuarie-aprilie 1936 să scoată revista „Îndreptar”, o compensație la eșecul publicației „Litere”; se încheie astfel scurta etapă „turbulentă” a lui A. în viața literară. Contribuțiile critice, semnate și cu pseudonimul Ion al Popii, indică o poziție antilovinesciană, cu evidente simpatii pentru „Gândirea”. După două decenii de tăcere impusă, încearcă să se integreze într-un peisaj literar radical schimbat. La sugestia lui Șerban Cioculescu și a lui Perpessiciu, reia interviurile inaugurate în 1932, căutând să găsească punți de legătură, să reconstituie atmosfera vieții literare interbelice. Cele mai multe dintre aceste dialoguri au apărut în revista „Ramuri”, fiind apoi adunate într-un volum de *Confesiuni literare* (1971). În ordinea preferințelor lui A., critica se situa înaintea poeziei. Practicate cu pasiune, exercițiile sale foiletonistice merg îndeobște pe linia criticii estetice a lui M. Dragomirescu. Nu i-au lipsit comentatorului plăcerea întâlnirii cu textul de ținută și nici capacitatea de a i se devota. Informarea „elegantă, distinsă și cuceritoare” ar epuiza rostul cronicii, ierarhizările și judecățile definitive revenind de drept criticii. S-a rostit cu venerație despre Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu și Camil Petrescu, a respins impostura, experimentul și modernismul strident. Remarca orientarea liricii europene spre „poezia de construcție”, cerebrală și era contrariat de neglijarea „patosului”, cheie de boltă a capodoperei. Mai târziu a văzut în poezia de la „Gândirea” un ideal, iar în ortodoxism, o șansă a literaturii române; o opțiune mai mult formală, tradiționalismul său fiind, ca și la alți poeți ai vremii, o formă de manierism, iar ortodoxismul, pur decorativ. Cea mai utilă contribuție o constituie convorbirile purtate cu scriitori din toate generațiile, de la Mihail Cruceanu și Gib I. Mihăescu la Mircea Horia Simionescu, și de cele mai diferite orientări, de la avangardiștii Sașa Pană și C. Nisipeanu la George Talaz și Eugen Boureanu. Refuzat marilor tensiuni existențiale, A. este un poet laborios, cu debit molcom și expresie supravegheată, care cultivă, mai mult intuitiv și cu resurse imaginative obișnuite, o estetică a cuvântului în deplină autonomie față de celelalte valori. Placheta *În insula unde-nfloreau corali* se constituie ca un ecou al lecturilor

modelatoare ale adolescenței, trecute însă prin filtrul unor însușiri care se vor dovedi constante: antiretorism, discreție afectivă, atracție pentru miniatural și ingenuu. Variațiuni pe motive simboliste (orașul blestemat, ploile putrede, moartea, evadarea în spații exotice), versurile, descârnate și voit prozaice, păstrează însă o paradoxală seninătate. Autorul nu construiește de obicei eufonic, ci plastic, dramatizându-și adesea viziunile: mecanica repetiției pare ostentativă până la ironie. În volumul *Leagăn de îngeri*, poemele refac, în maniera pictorilor populari, imaginea icoanelor tradiționale, artificiosul fiind cultivat cu intenție. Grațiosul miniatural alternează cu metafora rară și asociațiile surprinzătoare. Centrată pe cuvânt, poetica lui A. înclină spre o artă combinatorie; poezia nu e hazard și gratuitate, ci relevare conștientă a virtuților magice ale cuvintelor. Ciclul *Descânțete*, din volumul *Jocul cuvintelor*, valorifică specia folclorică doar pe latura grotescului și a virtuozității verbale, prilej de combinații frapante și de acumulări imagistice din sfera demonicului. Superioare acestor poezii, care, fatal, întâlnesc concurența prestigioasă a lui Tudor Arghezi și Ion Barbu, sunt creațiile cu aspect baladesc sau descriptiv. Cu *Vămile văzduhului*, dominantă manieristă se etalează deplin. Poezia stă acum sub semnul căutării cuvântului prin care himeric devine tangibil. Aluziv și încifrat la suprafață, de ecou expresionist, distilat, discursul liric trezește, prin vibrația lui de profunzime, rezonanțe grave. În *Donna Sixtina*, fidel propriei înzestrări, poetul își adună o parte din sonetele compuse în anii de după război, dând preocupărilor vechi un spor de rigoare formală. E un joc elegant prin labirintul arabescului de imagini, cu voluptăți și, frecvent, cu umor subțire.

Remarcabile sunt alte câteva sonete ce translează în „vers subțire laminat” cuvinte neculceene și aroma graiului vechi. Pentru **A.**, „jocul cuvintelor” a fost o tentație permanentă, în urzeala lui gășind sensul major al poeziei. Încercă să rămăsese profilul prozatorului, pentru că din romanul *Venim la putere* și din volumul de nuvele *La iubirea patrupeadă*, pe care le anunțase încă din 1935, n-a publicat decât fragmente. Visa să atingă echilibrul clasic al lui Liviu Rebreanu, romanul urmând să fie o frescă realistă a provinciei, făcută din perspectiva unui tânăr intelectual.

SCRIERI: În *insula unde-nfloareau corali*, Târgoviște, 1931; *Leagăn de îngeri*, București, 1935; *Jocul cuvintelor*, București, 1939; *Vămile văzduhului*, București, 1942; *Donna Sixtina*, București, 1970; *Confesiuni literare. Dialoguri*, I, București, 1971; *Catarg*, pref. Ovidiu Papadima, București, 1973. **Antologii:** *Ardealul cântat de poeți*, pref. edit., București, 1944.

Repere bibliografice: Perpersicius, *Opere*, V, 314–315, VII, 144–145, VIII, 210–212; Ionescu, *Război*, I, 186–187; Ovidiu Papadima, *Matei Alexandrescu*, „*Leagăn de îngeri*”, G, 1935, 6; Octav Șuluțiu, *Matei Alexandrescu*, „*Leagăn de îngeri*”, F, 1935, 4; Constantinescu, *Scrieri*, VI, 103–104; G. Ivașcu, *Matei Alexandrescu*, „*Jocul cuvintelor*”, JL, 1939, 12; Constantin Fântăneru, *Matei Alexandrescu*, „*Jocul cuvintelor*”, UVR, 1939, 20; Mihai Niculescu, *Matei Alexandrescu*, „*Vămile văzduhului*”, UVR, 1940, 40; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 858; Ilie Constantin, *Matei Alexandrescu*, „*Donna Sixtina*”, RL, 1970, 33; Piru, *Poezia*, I, 104–108; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 16; *Lit. rom. cont.*, I, 115–116; Martinescu, *Umbre*, 166–189; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 51; *Dicț. scriit. rom.*, I, 43–44; *Matei Alexandrescu*, DCS, 73–75; Hrimiuc-Toporaș, *Atelier*, 217–228. G.H.-T.

ALEXANDRESCU, Sică [Vasile] (15.IX.1896, București – 6.VIII.1973, Cannes), autor de localizări și traducător. Este fiul Alexandrinei (n. Păltineanu), institutoare, și al lui Vasile Alecsandrescu, actor și publicist. Absolvind, nu fără peripeții, cursurile Liceului „Sf. Sava” din București (ultimele două clase, în particular), tânărul se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie și, cum morbul scenei nu-i dă pace, urmează totodată cursuri de actorie la Conservator. Va alege, cu sentimentul cert al vocației, viața de „comediant”. Având prilejul să asiste la repetițiile conduse de Al. Davila sau de Paul Gusty, prinde gust pentru meșteșugul regiei. Ucenicia și-o face ca regizor de culise, în trupa lui Stănescu-Cerna și în compania de operetă a lui G. Carussi. Tot cam pe atunci (1915–1916), se angajează, pe aceeași funcție, la Teatrul Național din București. Elev, la Botoșani, al Școlii de Ofițeri de Rezervă (1916), va fi repartizat în aprilie 1917, cu gradul de sublocotenent, la o unitate de elită, Regimentul 2 Grăniceri. A luptat pe frontul din Moldova, fiind rănit. După încheierea păcii, în 1919, contactul cu teatrul se reia firesc și **A.** participă la turneele prin țară ale unor trupe conduse de Zaharia Bârșan și de Ion Manolescu. Scurt timp, la București, e din nou regizor de culise în compania Bulandra și la Teatrul Excelsior. Din 1919 până în 1926 a făcut parte din colectivul Teatrului Național din Cluj, proaspăt înființat; în 1925, primește investitura de director de scenă. În urma unor conflicte, va reveni în capitală, unde – exceptând stagiunea

1931–1933, când a fost regizor la Teatrul Național din Cernăuți – întemeiază ori conduce, fie singur, fie cu Tudor Mușatescu, mai multe companii dramatice: Teatrul Popular, Teatrul Vesel, Teatrul Comedia, Teatrul Nostru, de care sunt legate câteva mari reușite ale sale, Teatrul Mic, Alhambra, Regina Maria. În 1936 are inițiativa întemeierii Asociației Teatrelor Particulare, pentru ca din 1937 să fie director al unei Societăți cooperative de întreprinderi teatrale și artistice, care rezistă două stagii. Când, în 1947, Teatrul Național preia sala Comedia, **A.** devine prim-regizor al acestei instituții. Avea să realizeze încă multe spectacole, din dramaturgia românească în special, făcându-și un punct de onoare din reprezentarea comediilor lui I. L. Caragiale. În 1966, pe parcursul a două luni, predă la Viena un curs de artă scenică, la Seminarul „Max Reinhardt”. A mai fost, în ultima parte a vieții, director al Teatrului Dramatic din Brașov, care acum îi poartă numele. „Meșterul”, „Patronul”, „Stăpânul”, „Decanul”, cum i se spunea în lumea teatrului, a fost un animator de cursă lungă. A descoperit și a lansat interpreți (Gr. Vasiliu Birlic, Marcel Angheliescu, Radu Beligan ș.a.), a încurajat și a promovat dramaturgi (Tudor Mușatescu, Mircea Ștefănescu, Mihail Sebastian, Nicolae Kirîțescu, Gh. Costăchescu, Nicușor Constantinescu, Aurel Baranga ș.a.). Îl preocupa, mai mult decât orice, succesul („primul paragraf din constituția teatrului”), firește, cu delicia lui pecuniară. În descendența lui Paul Gusty și însușindu-și metoda lui Stanislavski, **A.**, spirit limpede, echilibrat, era adeptul unei regii de factură tradițională, proclamând „primatul textului”, în care, acceptând riscul de a părea demodat, refuza să caute ori să inventeze „valențe moderne”. Cu o gospodărească pricepere, a adus în lumina rampei zeci și zeci de ieftine compuneri, dar și piese de Shakespeare, Molière, Goldoni, Gogol sau, din dramaturgia noastră, de B. Delavrancea, Al. Davila, Camil Petrescu, Mihail Sebastian ș.a. Însă autorul preferat al lui **A.** a fost, de departe, Caragiale, ale cărui comedii le-a transpus scenic – în elaborări rămase clasice –, cu pietate și cu scrupulul nuanței infinitezimale. Împreună cu Victor Iliu, realizează, în 1953, o versiune cinematografică a piesei *O scrisoare pierdută*, cu o distribuție de calibru. Ca regizor, **A.** – care montează capodopera caragialiană și în Finlanda, Polonia, Belgia – s-a bucurat de o durabilă autoritate (reliefață și de triumfurile repurtate în turneele efectuate la Paris, Veneția, în fosta URSS, la Belgrad, Budapesta, Viena). Dar comentariile sale așa-zicând teoretice (din „caietele de regie” redactate în 1953 și 1956) dezamăgesc prin viziunea simplificatoare. Mai interesante sunt analizele privind biografia personajelor, fiecare cu „supratema” ce îl definește în raport cu ideea centrală a operei.

Cu toată insuficiența scriitoricească pe care singur și-o recunoaște, **A.** iubea prea mult teatrul, pentru a nu cocheta cu dramaturgia. Textele pe care le-a semnat sunt, de fapt, montaje dramatice sau dramatizări (*O seară la „Union”*, *Altă seară la „Union”*, *Momente*, după schițele lui Caragiale, *Lența*, după o nuvelă de Francisc Munteanu). I se datorează peste o sută de localizări (comedii, farse, vodeviluri, satire), cu precădere din dramaturgia franceză și, mai rar, din aceea germană, cele mai

multe făcute în asociere cu Tudor Mușatescu. Ușurătatea unor scrieri preluate din repertoriul bulevardier parizian este compensată, într-o măsură, de simțul teatral — strâns legat de acela comercial — al adaptatorilor. Părăsind „matca originală” și introducând personaje din mediul autohton, ei căutau să aducă o „dezlegare nouă” ori chiar să propună o „invenție proprie”, în piese aparținând lui P. Gavault, V. Sardou și E. Moreau, Henri de Gorse și Alfred Marson, E. Grenet-Dancourt, Julius Horst și Wolfgang Pollaczek, A. Bisson, Nancy și Paul Armont, Avery Hopwood, André Birabeau, Emilio Caglieri, Fodor Lászlo, M. Hennequin, Alfred Gehry, Fr. Arnold și E. Bach (*Birlic*, un mare succes de public, în urma căruia comediantul Grigore Vasiliu se va numi și Birlic), A. Sollt, Impekowen și Mathern, Robert de Flers și E. Caillavet, P. Weber, Gregor Smith, Marcel Pagnol și Paul Nivoix, E. Labiche, G. S. Kaufman, A. Vercors și J. Bever, Carlo Rotti, Melchior Lengyel-Menihart, Jules Romains și altora. Cu T. Mușatescu și N. Kirițescu, adaptează vodevilul *Barca pe valuri* de E. Bordée, făcând pereche cu Mircea Ștefănescu, traduce *Regele Lear* de Shakespeare, iar împreună cu Gabriela Leonte, *Revizorul* de Gogol și, în colaborare cu Alf Adania, *M-am născut ieri* de Garson Kanin și *Viraj periculos* de J. M. Priestley. Un cuplu eficient formează la un moment dat cu Aurel Baranga, ei transpunând în românește *Poveștile reginei Margareta de Navarra* de E. Scribe, *Regele* de Robert de Flers și E. Caillavet, *O zi de odihnă* de Valentin Kataev, *Cavalerul din Olmedo* de Lope de Vega. Ultimele două traduceri sunt tipărite, la fel ca și tălmăcirile pe care le meșterește de unul singur: piesa *Fiica omului* de Jean de Beer (1956) și romanul lui Aleksis Kivi, *Cei șapte frați* (1963), pentru care s-a folosit de o versiune franțuzească sau nemțască.

Deși cu intermitență, a făcut și publicistică (portrete de artiști, note de drum, polemici), ocupându-se aproape numai de teatru — în „Vremea”, „Secolul”, „Facla”, „Rampa”, „Arta nouă”, „Caietele Teatrului Național”, ca și în „Viața românească”, „Veac nou”, „Steaua”, „România liberă”, „Astra”, „Flacăra”. O seamă de însemnări au fost reunite în *Cu teatrul românesc peste hotare* (1968) și în volumul postum *Un drum în teatru* (1980). Amintiri despre teatrul interbelic i-au apărut în „Teatrul” (1959–1970). La vârsta memoriilor, A. a publicat câteva cărți de schițe și povestiri, unde evocă mucalit, cu și fără travestiul ficțiunii, scene din copilărie, impresii de călătorie, întâmplări care i se par bune de așternut pe „răbojul micii istorii a teatrului”: *Un comediant și o fată de familie* (1967), *General la patru ani* (1969), *Povestiri. Marea și mica bătălie teatrală* (1970), *Tovarășul meu de drum, tutunul* (1973). Cu simț al amănuntului comic și pitoresc, memorialistul recompune în manieră anecdotică figuri și scene cu haz, încercând, în tonuri surâzătoare, să reînvie o epocă pe care o cunoaște bine. Târgurile de provincie, unde peregrinează trupe de actori, sunt cadrul predilect al evocării, ispitită, cu un pronunțat gust al picanteriei, să promoveze vorba de duh și momentele de farsă. „Schițele” și „povestirile” acestea sunt, ca structură, mici scenete, dialogul fiind procedeul care îi stă lui A. cel mai la îndemână. A și dramatizat, în 1952, *Momente* de Caragiale, autorul său preferat.

Costache Antoniu și Elvira Godeanu în rolurile *Cetățeanul turmentat* și *Zoe* din *O scrisoare pierdută* de I.L. Caragiale, în regia lui Sică Alexandrescu

SCRIERI: *Caragiale în timpul nostru*, București, 1962; *Un comediant și o fată de familie*, București, 1967; *Cu teatrul românesc peste hotare*, București, 1968; *General la patru ani*, București, 1969; *Povestiri. Marea și mica bătălie teatrală*, București, 1970; *Tovarășul meu de drum, tutunul*, București, 1973; *Un drum în teatru*, îngr. și introd. Margareta Andreescu, București, 1980. **Traduceri:** Valentin Kataev, *O zi de odihnă*, București, 1948 (în colaborare cu Aurel Baranga); Lope de Vega, *Cavalerul din Olmedo*, București, 1949 (în colaborare cu Aurel Baranga); N. V. Gogol, *Revizorul*, București, 1952 (în colaborare cu Gabriela Leonte); Jean de Beer, *Fiica omului*, București, 1958; Aleksis Kivi, *Cei șapte frați*, pref. Modest Morariu, București, 1963.

Repere bibliografice: Gaby Michailescu, *Culise și reflectoare*, București, 1937, 27–37; Aurel Baranga, *Scriitorul și regizorul*, CNT, 1962, 5; *Ist. teatr. Rom.*, III, 306–308, *passim*; Amza Săceanu, *Fața nevăzută a teatrului*, București, 1974, 97–102; Mircea Grigorescu, *Cheia succeselor lui Sică Alexandrescu*, TTR, 1974, 9; Massof, *Teatr. rom.*, VII, 247–249, 284–286, VII, *passim*; Ioan Massoff, *Între viață și teatru*, București, 1985, 355–365; Florin Faifer, *Patronul*, CL, 1999, 1. F.F.

ALEXANDRESCU, Sorin (18.VIII.1937, București), comparatist, eseist și traducător. Este fiul lui Constantin Alexandrescu, magistrat, și al Ilenei Alexandrescu (n. Eliade), soră a lui

Mircea Eliade. A urmat Liceul „Mihai Viteazul” din București (1944–1955), apoi Facultatea de Filologie (1955–1959). Între 1959 și 1962, lucrează ca bibliograf la Biblioteca Academiei Române, iar între 1963 și 1966 e încadrat cercetător la Institutul de Istorie Literară și Folclor. În 1962 funcționează, ca asistent, la Catedra de literatură universală și teorie literară de la Facultatea de Litere a Universității din București, în 1966 fiind promovat lector. Din noiembrie 1969, predă ca lector la Universitatea din Amsterdam, Facultatea de Litere, departamentul de franceză și română, ca și la Universitatea din Groningen. În 1971 inițiază la Amsterdam programul de studii românești, cu limba română ca specialitate principală. Editează reviste, organizează colocvii și schimburi culturale. În 1976, înființează revista „International Journal of Rumanian Studies”, unde figurează și ca redactor; seria nouă apare, la Editura Fundației Culturale Române, din 1998 până în 2001. În 1980 este numit, prin decret regal, profesor titular de limba și literatura română la Universitatea din Amsterdam. Fondator și secretar al Cercului de stilistică și poetică, la București, în anii '60, **A.** manifestă de timpuriu o înclinație spre rigoarea formală și devine unul dintre misionarii locali ai structuralismului, aflat atunci la apogeu. Este coorganizator al celui de-al patrulea Congres internațional de studii românești (Paris, 1987). Ține cursuri de istorie politică a României la Institutul de Studii Est-Europene al Universității din Amsterdam și publică articole politice cu privire la România în revistele „Post Europa Verkennigen” și „Internationale Spectator”. În perioada postdecembristă, **A.** publică regulat în „22”, „Dilema”, „România liberă”, „România literară”, „Sud-Est”, „Contrafort” ș.a. În 1992 este distins cu Premiul de onoare al Uniunii Scriitorilor din

România, pentru sprijinul moral și intelectual oferit literaturii române în anii dictaturii.

Comparatistul **A.** este autorul unei monografii *William Faulkner* (1969). Autorul își propune să stabilizeze cota romanțierului la bursa hermeneutică, reformând moneda critică și controlându-i fluctuațiile imprevizibile. Cartea își trădează apartenența la vârsta critică a pozitivismului formalist. Criticul explorează metodic universul fictiv al lui Faulkner, proiectându-i cu minuție harta, identificând articulațiile lumii sale sociale, inventariindu-i și clasându-i tipologic personajele, definindu-i normele morale și codurile de comportament. Studiul topologic este dublat de unul fenomenologic, interesat de cele trei tipuri de civilizație și de mentalitate care interferează în lumea lui Faulkner. Valoarea demonstrativă a cărții depășește cu mult rentabilitatea sa hermeneutică, în momentul actual fiind metodologic datată și rămânând ca un moment de referință în istoria criticii literare românești. În colaborare cu Dan Grigorescu, publică în acești ani un studiu despre *Romanul realist în secolul al XIX-lea* (1971), iar cu Mihai Nasta, *Poetică și stilistică* (1972). Face traduceri din literatura anglo-saxonă (George Meredith, John Ruskin, René Wellek), scrie eseuri despre Shakespeare.

În *Paradoxul român* (1998), primul volum publicat în România după 1990, **A.** examinează decalajul perpetuu — reiterat în forme variabile în spațiul românesc — între limbaj și realitate, între evenimentul istoric și narațiunea istorică. Obiect constant de interes al cărții sale, acest clivaj ar putea să fie denumit generic paradoxul inadecvării. Autorul insistă asupra rupturii existente în spațiul cultural românesc între modernism(e) și modernitate. Pulverizat într-o galaxie de variante adeseori beligerante, modernismul a fost ofensiv, dinamic, reconfortant. Avangarda românească s-a aflat la un moment dat în avangarda modernismului european, reușind să depășească decalajele și desincronizările naționale cronicizate. Dincolo de ele însă, modernitatea (modernizarea) reală — culturală, socială, politică — a rămas epidermică. Români au fost zgomotos și emfatic moderniști, fără să fi devenit cu adevărat moderni. Statul român, structurile românești de mentalitate și de civilizație n-au devenit decât parțial sau deloc moderne — ceea ce, în sistemul de referință al autorului, înseamnă adecvate exigențelor istoriei moderne. Dacă în *Paradoxul român* **A.** expune o serie de concluzii privind incapacitatea societății și a culturii române de a asimila și de a consuma pe deplin modernitatea, volumul *Privind înapoi, modernitatea* (1999) se ocupă mai mult de premisele acestei situații de fapt. El se întoarce la câteva dintre momentele cruciale în care au fost proiectate, realizate sau ratate modernizarea și respectiv modernitatea României. Mișcându-se *à rebours* spre mijlocul veacului trecut, **A.** se interesează de rădăcinile unor stări de fapt actuale — misiunea socială a intelectualului și percepțiile publice asupra ei; canonizarea literară și artistică; postmodernismul — atipic la noi; miturile romantice perpetuate peste frontiera secolului XX. Din această piruetă în timp se naște — chiar în termenii autorului — o „saga a României moderne”, ceea ce în discursul intelectual contemporan s-ar putea traduce prin suma marilor narațiuni legitimizează privind modernitatea

noastră. Această metanarațiune explicativă acoperă în carte episoade-cheie (Războiul de Independență, momentul Junimea, romantismul, perioada interbelică). În contemporaneitatea imediată, episoadele acestei saga sunt încă active. Atâta timp cât mecanismele lor n-au fost etalate la vedere, ele sunt trăite și azi în mod genuin, sunt vii. Pentru autorul cărții, a privi înapoi înseamnă a revizita modernismul, pe care din motive contextuale românii nu l-au asimilat pe deplin niciodată, nu l-au epuizat nici azi când s-au sleit deja atracțiile postmodernismului, dar mai ales nu l-au pus cum se cuvine sub lupă.

SCRIERI: *Analize literare și stilistice* (în colaborare cu Ion Rotaru), București, 1967; *William Faulkner*, București, 1969; *Romanul realist în secolul al XIX-lea* (în colaborare cu Dan Grigorescu), București, 1971; *Roemeense Literatuur [Literatură română]*, în *Moderne Encyclopedie der Wereldliteratuur*, Haarlem (Olanda), 1980-1984; *Paradoxul român*, București, 1998; *La Modernité à l'Est*, Pitești, 1999; *Privind înapoi, modernitatea*, tr. Mirela Adăscăliței, Șerban Anghelescu, Mara Chiriteșcu și Ramona Jugureanu, București, 1999; *Identitate în ruptură. Mentalități românești postbelice*, tr. autorului în colaborare cu Mirela Adăscăliței și Șerban Anghelescu, București, 2000. **Antologii:** *Poetică și stilistică. Orientări moderne* (în colaborare cu Mihai Nasta), București, 1972; *Dichters uit Roemenië [Poeti din România]*, postfața edit., Amsterdam, 1976; *Roemenië. Verhalen van deze tijd [România. Povestiri din vremea*

noastră], tr. Jan Willem Bos, Amsterdam, 1988; *Une anthologie de la poésie moldave – An Anthology of Moldavian Poetry*, Paris, 1996.

Repere bibliografice: Vlad, *Convergențe*, 46-47; George, *Sfârșitul*, I, 56-60; Ulici, *Prima verba*, II, 200-201; Iorgulescu, *Scritori*, 279-282; Grigurcu, *Între critici*, 211-215; Sabina Fănar, *Paradoxul „paradoxului”*, RL, 1994, 4; Ioana Părvulescu, *Sorin Alexandrescu. Dublu interviu pentru dublă identitate*, RL, 1995, 24-25; *Diç. scrüt. rom.*, I, 44-46; Monica Spiridon, *A îndura și a (de)scrie istoria*, RL, 1999, 4; Cornel Ungureanu, *Obsesia istoriei*, O, 1999, 7; Z. Ornea, *De la exegeza literară la cea istoriografică*, RL, 1999, 9; Dan Mănuță, *Paradoxul român*, CL, 1999, 4; Glodeanu, *Incurșuni*, 359-365; Dan C. Mihăilescu, *Paradoxul olandez*, „22”, 2000, 3; Nicolae Rotund, *Un filosof al istoriei și culturii române*, TMS, 2000, 3; C. Rogozanu, *Identitate și ruptură*, RL, 2001, 26; Manolescu, *Lista*, III, 215-217; Carmen Mușat, *Pe muchia dintre două identități*, OC, 2001, 70; Ioana Bot, *Paradoxurile istoriei, între politică și literatură*, ST, 2001, 10-11; Cornel Moraru, *Lărgirea canonului estetic*, VTRA, 2002, 1-2; Ileana Marin, *Planurile glisante ale discursului istoric la Sorin Alexandrescu*, CL, 2002, 8; Solomon Marcus, *Sorin Alexandrescu în oglinda Occidentului*, OC, 2002, 126; Manolescu, *Enciclopedia*, 36-39. M.S.

ALEXANDRIA, carte populară, compusă, probabil, în secolele al III-lea sau al II-lea î. Hr., în limba greacă, în Egipt, scrierea are la bază legendele despre Alexandru Macedon și, se pare,

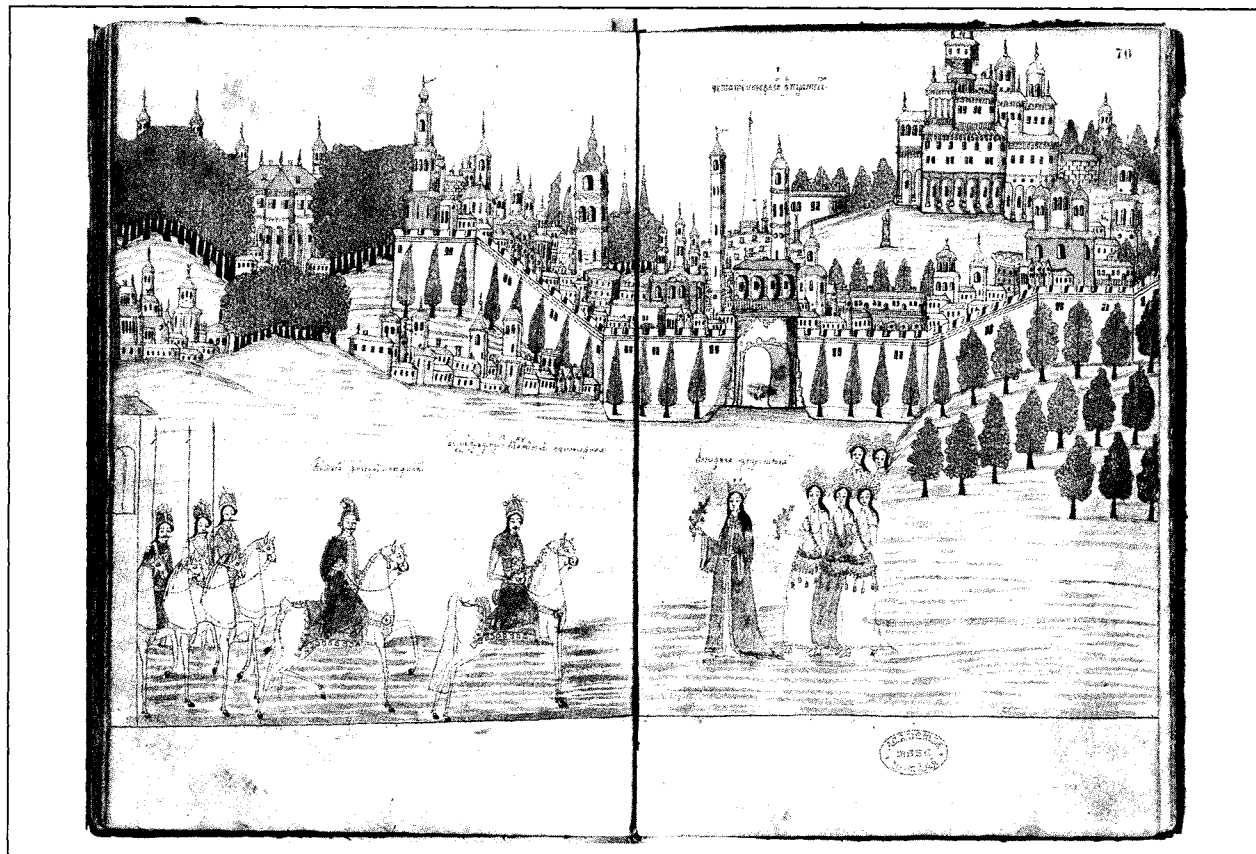

o istorie a expedițiilor sale atribuită lui Callisthenes (c. 370–327 î. Hr.). Circulând în numeroase variante, la mai multe popoare, narațiunea despre faptele războinice ale cuceritorului macedonean a primit elemente noi, în spiritul vremurilor și după caracterul popoarelor la care a pătruns. Cele mai vechi texte sunt atestate în Imperiul Bizantin. Dintre acestea, versiunea numită în literatura de specialitate *Pseudo-Callisthenes* a constituit sursa nenumăratelor prelucrări ivite în Evul Mediu. Din Imperiul Bizantin, povestirea a pătruns în Apus prin traduceri latine, dintre care cea a clericului Leon din secolul al X-lea, *Historia Alexandri Magni regis Macedoniae de proeliis*, a servit ca prototip versiunilor ulterioare. După un text latin s-a făcut în secolul al XIII-lea traducerea sârbo-croată, identificată ca izvor al primei transpunerii românești a *Alexandriei*, realizată în a doua jumătate a secolului al XVI-lea. Cartea a cunoscut o rapidă răspândire, integrându-se fondului de cultură românească. Neagoe Basarab reproducea pasaje în „învățăturile” sale; în 1562, mitropolitul Grigore al Sucevei pune să i se copieze la mănăstirea Neamț versiunea sârbească a *Alexandriei*. Manuscrisul primei traduceri românești nu s-a păstrat. Prin miscelaneul *Codex Neogeanus* (1620), datorat preotului Ion Românul din satul Sânpetru (Hunedoara), s-a transmis cea mai veche copie cunoscută (incompletă). Copiștii

din cele trei țări românești, cei mai mulți în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, au contribuit la răspândirea *Alexandriei*, care a căpătat prin circulație culoare locală. În noile copii se introduceau episoade necunoscute versiunilor anterioare. Așa se explică numeroasele variante, dintre care unele au rezultat din contaminarea cu cărți populare înrudite (de exemplu, *Istoria Troadei*). După afirmația lui Antonio Maria del Chiaro, secretarul lui Constantin Brâncoveanu, în 1713 ar fi ieșit din tipografia lui Antim Ivireanul prima ediție a cărții, din care nu s-a păstrat nici un exemplar. În anul 1794, Dimitrie Iercovici o tipărește la Sibiu cu cheltuiala lui Simion Pantea din Sălciua de Sus. Doi ani mai târziu, cartea apare la Movilău în tipografia protopopului Mihail Strelbițki. Din 1810, tipăriturile se succed la scurte intervale, astfel încât până în 1864 s-au scos unsprezece ediții după textul din 1794. Alături de acestea, circulau și multe copii manuscrise, de cele mai multe ori fragmentare.

Narațiunea începe cu venirea în Macedonia a ultimului rege egiptean, Nehtinav, învins de Darie, împăratul perșilor. Aici, Nehtinav se îngrijește, împreună cu filosoful Aristotel, de educația lui Alexandru, moștenitorul regelui macedonean Filip. După moartea lui Filip, tânărul Alexandru urcă pe tron. În prima parte a cărții sunt povestite expedițiile lui Alexandru, dornic să cucerească lumea, în Solun, Antina, Râm, Țara

Ilustrații de Năstase Negrule la *Alexandria*, B.A.R., ms. rom. 869

Leșească, Egipt, Persida și India. Victoria asupra trufașului Darie, cucerirea Persidei, războiul cu Por, împăratul Indiei, sunt cele mai însemnate isprăvi ale eroului. În partea a doua a narațiunii, Alexandru apare ca un înțelept care vorbește în maxime. Unele variante cuprind și câteva mici istorisiri satirice, cu intenții moralizatoare. Condamnat la un sfârșit tragic, prevestit de prorocul Ieremia, împăratul moare otrăvit de unul dintre supuși. Ducipal, calul său credincios, îl pedepsește pe făptaș. Bocetului soției lui Alexandru, Ruxanda, prezent numai în versiunile balcanice, i s-au adăugat elemente folclorice românești. *Alexandria* a lăsat urme în literatura populară orală: în orații de nuntă, descântece, colinde, basme, zicători și proverbe, legende. Ecouri din *Alexandria*, cea mai răspândită carte populară la români, se întâlnesc la cronicari, la scriitori de la începuturile literaturii noastre moderne, iar mai târziu la D. Bolintineanu, I. Creangă, P. Ispirescu, G. Coșbuc, O. Goga, I. Agârbiceanu, M. Sadoveanu.

Ediții: *Istoria a Alexandrului celui Mare din Machedonia și a lui Darie din Persida împăraților*, Sibiu, 1794; [*Alexandria*], în N. Cartoian, „*Alexandria*” în literatura românească. Noi contribuții, București, 1922; *Alexandria*, ed. 2, îngr. și pref. Dan Simonescu, București, 1958; *Alexandria. Esopia*, text revăzut de Mihail Sadoveanu, pref. I. C. Chițimia, București, 1966; *Alexandria ilustrată de Năstase Negrule*, îngr. Al. Duțu, București, 1984; *Alexandria*, în *Cărți populare*, îngr. Isai Cârnu, Chișinău, 1998, 7-32.

Repere bibliografice: B.P. Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, II, București, 1879, 56-70; Gaster, *Lit. pop.*, 7-32; N. Cartoian, „*Alexandria*” în literatura românească, București, 1910; N. Cartoian, „*Alexandria*” în literatura românească. Noi contribuții, București, 1922; Cartoian, *Cărțile pop.*, I, 213-232; Cartoian, *Ist. lit.*, I, 76-78; Gabriel Ștrempel, *Copiști de manuscrise românești până la 1800*, I, București, 1959, *passim*; *Ist. lit.*, I, 482-488; Tepelea, *Studii*, 111-125; Chițimia, *Probleme*, 385-402; Moraru-Velculescu, *Bibliografia*, I, partea I, 55-116; *Dicț. lit.* 1900, 30; Dan Horia Mazilu, *Traduceri în limba bulgară ale „Alexandriei” românești*, RITL, 1989, 3-4 - 1990, 1-3. L.Bd.

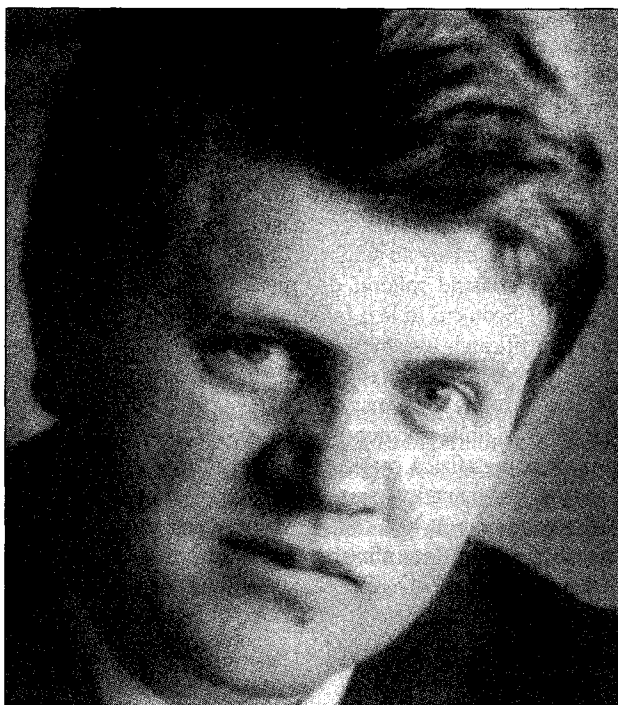
ALEXANDRU, Doina (1946, Galați), poetă, și jurnalistă. În 1970 a absolvit secția engleză a Facultății de Limbi Străine din Universitatea București. În anii studenției a debutat cu poezii în „*Luceafărul*” (1967). A colaborat, de asemenea, cu versuri la „*Viața studentescă*”. S-a stabilit în Republica Federală Germania în 1975. Doi ani mai târziu (1977), devine redactor al departamentului românesc de la München al postului de radio Europa Liberă, unde activează în calitate de comentator politic specializat în problemele Estului european până în iunie 1995, când părăsește postul, odată cu mutarea lui la Praga. După 1990 colaborează cu poezii la unele publicații literare din țară, precum „*România literară*” sau „*Jurnalul literar*”. La München a frecventat cenaclul „*Apoziția*” în perioada când acesta a fost condus de fondatorul său, George Ciorănescu, fără a publica însă în revista cenaclului, așa cum nu a publicat nici în celelalte reviste ale exilului. Volumul de versuri *Niciodată liniștea* (1994), carte de întârziat debut editorial, cuprinde în cele șase cicluri lirice ale sale (*Memoria*, *Sfârșit de veac*, *Icoana*, *Destin*, *Hidalgo*, *În larg*) etape dintr-o posibilă evoluție literară, sintetizând cronologic profilul ideatic al poetei, de la debut

până în prezent, dar și semnificative experiențe existențiale ale condiției exilului. *Niciodată liniștea* este astfel o carte a cărților de poezie pe care le-a viețuit și le-ar fi putut scrie **A.**, o „supraviețuire” ce recuperează nostalgic conștiința identității, refăcând cadrul apuselor vârste ale copilăriei, una însă dominată de chinuitoarele imagini ale iadului comunist, din care poeta avea să încerce a evada („*Scoateți din poduri, dezgropați din grădini/ din jurnale intime, măștile funerare/ ale clipelor trăite de ei/ cei care au sfârșit la Canal/ În Zarca Aiudului, la Reduit/ ispășind milenii de pușcărie/ și Mări Negre de lacrimi// Scotociți în lăzi ferecate, în amintiri/ oricât de senine/ certificatele noastre de existență furată*”). Poezia de notație cultivată de **A.** e una extrem de austeră, deși o sensibilitate ușor melodramatică transpare, nu de puține ori, din scrisul ei. Există o vizibilă încercare de a ridica accidentalul spre dezbateră metafizică, ceea ce convertește (adesea) și chemarea erosului spre thanatic, spre profunzimile cosmice ale eternității („și steaua mea în tine cade/ sau numai frunza de sipică/ albastru, poate, doar albastru/ ca untdelemnul se ridică”). A mai publicat *Corneliu Coposu. Confesiuni* (1996), carte de dialoguri și mărturisiri.

SCRIERI: *Niciodată liniștea*, Cluj-Napoca, 1994; *Corneliu Coposu. Confesiuni*, București, 1996.

Repere bibliografice: Al. Cistelean, *Nostalgie și vitriol*, LCF, 1995, 19; Barbu Cioculescu, *Doina Alexandru, „Niciodată liniștea”*, JL, 1995, 21-24. N.FI.

ALEXANDRU, Ioan (25.XII.1941, Topa Mică, j. Cluj - 16.IX.2000, Bonn), poet, eseist și traducător. Fiu al Valeriei (n. Cozar) și al lui Ioan Șandor, țărani, **A.** urmează primii patru ani de școală în satul natal. A absolvit Liceul „G. Barițiu” din Cluj (1962); tot acolo a urmat, timp de doi ani, cursurile Facultății de Filologie (1962-1964). În 1964 se mută la Universitatea din București, unde, în 1968, își ia licența și devine asistent. Bursier Humboldt, urmează, între 1968 și 1972, la Freiburg, Aachen și München, studii de specializare în limbile greacă și ebraică, precum și în filosofie; face călătorii de studii în Franța, Grecia (la Muntele Athos), Italia, Spania, Israel, URSS. În 1973 își ia doctoratul în filologie cu teza *Patria la Pindar și Eminescu*. Devine profesor la Facultatea de Filologie din București, unde ține, în paralel cu seminariile de literatură comparată, un curs de limbă și civilizație ebraică, strângând în jurul său studenți și participanți din afara facultății, într-o perioadă în care dimensiunea religioasă a culturii era marginalizată cu obstinție de regimul comunist. În 1979 a fost ales membru al Uniunii internaționale de scriitori „Die Kogge”. Din decembrie 1989, devine membru al Partidului Național Țărănesc Creștin Democrat și senator în Parlamentul României. A debutat în revista „*Tribuna*” din Cluj cu poezia *Floarea mea* (1960). În anii de studenție bucureșteană a fost membru al redacției revistei „*Amfiteatru*”. A colaborat la „*Luceafărul*”, „*România literară*”, „*Viața românească*”, „*Ramuri*”, „*Steaua*”. Prima lui carte, *Cum să vă spun*, a apărut în 1964.

Reprezentant al generației '60 — alături de Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Cezar Baltag, Adrian Păunescu și Ana Blăndiana —, **A.** a contribuit în mod esențial la înnoirea poeziei românești postbelice, într-o perioadă în care climatul cultural era supus unor sufocante comandamente ideologice. Rezonanțele grave ale lirismului său sunt datorate îndeosebi revitalizării tradiției, în sensul asimilării, pe de o parte, a experiențelor poetice ale lui Eminescu și Blaga, și, pe de altă parte, al valorificării folclorului și istoriei naționale. Devenirea în sens tradiționalist a poeziei se produce pe fondul aprofundării formației de clasicist a autorului, a cărui apropiere spirituală de Pindar — materializată, printre altele, în prima tălmăcire românească integrală a operei poetului de la Delfi — conferă propriilor sale versuri un pronunțat caracter imnic, religios, de celebrare a divinității lumii printr-o rostire pe deplin conștientă de sine a logosului. Poetul se reîntoarce astfel la rădăcinile misiunii sale sacre, de mediator între cer și pământ, înveșmântându-se în mantie sacerdotală și redând cuvântului, după secole de uitare, funcția sa primordială, întemeietoare. În eseu *Spiritualitate antică și spiritualitate bizantină în poezie*, publicat în 1971 într-un volum colectiv ce cuprinde cuvântările mai multor poeți europeni la un congres internațional de poezie, **A.** își explicitează crezul poetic: „Poetul-omul-artist se regăsește astfel slujitor al Cuvântului, și în această vocație a lui a dat opere nepieritoare; el este scoica în care se aud vuietele cele mai de taină ale cosmosului, este transparentă între vizibil și cele nevăzute, punte-catapeteasmă ce tănuie și revelează între sacru și profan, mijlocind ca diacon dialogul mereu triadic.” Volumul de debut, *Cum să vă spun*, este dominat de o poezie vitalistă, frustă, ale cărei puternice accente expresioniste sunt

transpuse într-un limbaj direct, lipsit de subtilități stilistice. Universul liricii sale este acela al satului ardelean, simțit ca loc originar, în care gesturile cele mai mărunte capătă o rezonanță cosmică, ritualică: „Într-o poiană largă am înălțat un foc / Cum știu să-nalțe focuri ardeleni unii; / Pui vreascuri piramidă, frunzare la mijloc, / Te-așterni apoi pe burtă și îți încerci plămâni. // Slănina încrestată, înfiptă în frigare, / Ce lacom o-nveșmântă al flăcărilor rit. / Și pâinea este moale și cornul e cu sare / Și mama se-ngrijise de ceapă și cuțit.” Adept al unei viziuni animiste asupra lumii, **A.** organizează evenimentele zilnice într-o istorie sacră, ale cărei începuturi fabuloase sunt marcate de miracolul nașterii unui mânz pe câmp, sub ochii inocenți ai copilului: „Se ridicase mânzul — întâi pe un genunchi, / Apoi pe celălalt, pe o copită. / Și dintr-o dată lumea din haos se-nchea / Și-și părăsea pământul întâia lui clipită.” Poetul transformă mirarea existențială a adolescentului într-un prilej de rescriere a întrebărilor fundamentale privind sensurile ascunse ale lumii, întrezărite pentru o clipă în picăturile ploii, în curcubeul fântâniilor sau în gheața izvorului: „Acum a-nghetat. / Peste ape / Un flux de lumini plângând l-a țesut. / Dedesubt — izvorul ce face? / și cum a fost la început?” Volumul următor, *Viața deocamdată* (1965; Premiul Uniunii Scriitorilor), continuă să contureze o mitologie lirică proprie, la fundamentul căreia sunt așezate elemente din folclor și din istoria națională: „Eu cred — afirma autorul într-un interviu — în ceea ce au crezut păstorul din *Miorița* și Manole, Dosoftei și Eminescu, Coșbuc și cronicarii. Cred în ceea ce crede crinul, care are curajul să scânteieze în mijlocul nopții, deși nu-l vede nimeni, niciodată.” Poemele celebrează lucrurile de zi cu zi; prins într-un delir vitalist, poetul, asemenea taurului sălbatic, cu privirea atâțată și nervii încordați, intră într-o luptă hotărâtoare cu viața: „Într-o zi unul va fi doborât dintre noi, / Marea mi-e martor că n-am de gând, / Oricât m-aș strădui cu pieptul printre pietre antice, / Să-mi asigur victoria / Prin nici un fel de vicleșug.” Gândul obsesiv al efemerității vieții naște năzuința unei trăiri frenetice, tumultuoase, chiar dacă minată de conștiința fragmentarului, în care doar arta pare a fi scut de apărare și cale spre nemurire. Odată cu *Infernul discutabil* (1966), lirica lui **A.** dobândește semnele din ce în ce mai evidente ale unei neliniști existențiale fundamentale: evenimentele și lucrurile, binevoitoare până atunci, își dezvăluie o altă față, întunecată și fioroasă, pe care poetul o contemplă cu mirare și spaimă. Unul dintre simbolurile esențiale este seceta, ca în acest tablou antisămănătorist: „Pregătesc femeile mâncarea de amiază; / o fierb cu plămâni și o-năcesc cu sudoare. / Zeama de cartofi cu zăr de oaie, / o bucă de porc clocoțeste-ntr-o oală albastră. / Oasele scârțâie-holdă pe deal, / ulii pândesc puii de sub cloște, / Cașii în plase de cânepă se coc pe-acoperișe, / Iulie, gol, puturos, se scaldă-n toate fântânile.” La intrarea în acest infern al vieții, avertismentul dantesc al lipsei de speranță este înlocuit cu îndemnul de a fi credincios până la capăt unicității existenței, de a înfrunta destinul: „Eu fac ceva ce mi se pare mai aproape de moarte decât de eroare, de viața omului decât de limbajul lui care poate fi uneori o trădare a faptelor.” Omul trebuie să fie un Oedip etern, mistuit

de patosul conștiinței, orgolios în actul său până la *hybris*: „Vieții îndemn de adio i-aș da / De-ar fi să îți ucizi nu tatăl / ci propria ta țeastă zdrobind-o zi cu zi / Sau fiicei tale-n pântec să-i otrăvești odorul, / Tot să te naști, pentru a fi, a fi. / Chiar dacă drumul duce nicăieri, / Chiar de nu-i drum ci numai o eroare. / Eroarea însăși e un ce nebun / Cum vina mea mi-e stranie onoare.” Cerbicia sa este înfrântă însă, ca în mitologia creștină, de blestemul neîndurător al muncii pe un pământ din ce în ce mai sterp: „Câte rânduri de viță n-au îmbrăcat dealul / din miile de neamuri, / și toate s-au uscat pe rând. / Pământul e cu râie-n rădăcină / și vasele oricărei vieți / ce-și sugă traiul din răceala lui / se-nădușă de la o vreme.” Poetul simte acut povara insuportabilă a vinei originare, reluând episoade biblice și elemente ale mitologiei grecești într-un stil de o indiscutabilă maturitate stilistică. **A.** străbate astfel, într-o obsesie a originarului, o cale multimilenară a poeziei, până dincolo de cuvântul înșelător împerecheat în metafora care deformează realul, căutând viziunea, revelația profetică. Veșnica dubitație existențială argheziană între credință și tăgadă este reluată într-un mod precreștin, în sensul înțelegerii pastorale a cosmosului, prefigurând astfel o cale de ieșire din infern: „Iov trecea în lumea cealaltă fără pic de regret, / fără pic de știință, / așa cum s-au născut și au murit morții / înainte de a se naște Dumnezeu.” Aparent paradoxal, în această dificultate de realizare a ceremoniei, a ritualului, pe care au acuzat-o unii comentatori, își află originalitatea poezia lui **A.**, care reușește altceva decât mesianismul politic al lui Goga ori căinarea

pesimistă a lui Arghezi ori chiar inadecvarea sistematică a lui Blaga. Nutrit cu expresia unor experiențe-limită, de la Pindar, Roman Melodul, San Juan de la Cruz, la Hölderlin, Rilke, Eminescu, folclor ritualic și texte ezoterice, poetul român năzuiește cu obstinție spre țelul său: „Nu se poate ca omul, spune el, aceste mâini, acești prieteni, acești poeți, aceste clopote, acest neam, acești părinți, aceste maici, aceste drumuri, aceste lumini să n-aibă o destinație. Nu se poate ca totul să fie o iluzie, iar dacă toate acestea sunt o iluzie, înseamnă că iluzia însăși este calea și adevărul.” O temă inițial obsedantă, cea a deșertăciunii — de sorginte biblică, dar și cu imagini din eminescianul *Memento mori* —, este convertită cu timpul din apatie și insensibilitate în exaltarea sublimului conștiinței în sens pascalian — „trestie bătută de vânt”; poetul crede în iubirea care „apropie ceea ce spiritul nu cutează” și, mai presus de orice, trudește răbdător și tenace să încredințeze că prin poezie cuvântul poate să-și redobândească funcția creatoare și să redea demnitatea și eliberarea. Volumul *Vămile Pustiei* (1969), dedicat lui Dumitru Stăniloae și purtând drept moto un citat din Hölderlin, reprezintă momentul cel mai însemnat al devenirii poetice a lui **A.**: întruchipare lirică a unui moment de profundă criză existențială, culegerea figurează drumul mistic al sufletului de la rătăcire și ignoranță la cunoașterea desăvârșită, de la întunericul existenței comune la lumina harului, de la neștiință la revelație. Pentru a-l străbate, poetul se îmbarcă ritualic pe o corabie simbolică, a cărei venire neașteptată marchează începutul mării călătorii mistice a sufletului în

Ioan Alexandru împreună cu D.R. Popescu

căutarea propriei identități: „Nu oricând se poate vorbi despre corăbii / Trebuie să te afli în fața unei mari călătorii / De mult așteptată, de mult pregătită cumva / O călătorie fără de care nu se mai poate, / Marea călătorie, marele tău drum. / De mic te aduni și crești pentru el / Îți așezi toate obiectele și nădejtile, / Toate dorurile și puterile în acel drum / În acea corabie care iată că-ntr-o bună zi / Se-arată de neînchipuit în fața ta.” Într-un limbaj în care „expresionismul țărănesc” al poetului (Eugen Simion) dobândește accente profetice, rostirea tinzând spre uscăciunea tendențioasă a formulării biblice, **A.** descrie ținuturile străbătute ca pe niște „vâmi ale pustiei” („Înainte? Opritu-m-am? Sunt singur absolut / Începe-ascensiunea mea prin vâmile văzduhului”), pe care numai Poetul are tăria și determinarea să le străbată, în virtutea unor afinități esențiale: „Poetul și Pustia, pururea frați / Porniți în căutare prin Pustie / Maica lor e Pustia și ei sunt îmbarcați / Pe-o navă-mpotmolită în Pustie.” Ținut mistic în care începutul lumii coincide cu sfârșitul ei, Pustia este, în viziunea poetică a lui **A.**, o heterotopie în care coexistă, în mod paradoxal, eternitatea și devenirea, transcendența și imanența, căderea și împlinirea: „În Pustie totul stă, în pustie / Totul devine. Nu există început și sfârșit. / Pustia e goală cum a fost începutul. [...] Cine are Pustia e mort, / Cine n-o are-i steril / Dumnezeule, Dumnezeule, de ce părăsit-ai / În deșert singurul tău copil?” Repere ale purificării prin suferință, vâmile pustiei sunt pietrele de hotar ale ascensiunii pe *via dolorosa* – calea pe care Iisus și-a purtat crucea. O dată depășită însă, suferința supraomenească a vâmlor pustiei lasă locul bucuriei mistice a împlinirii absolute: „De ce te iubesc într-atâta! De ce nu mai / Am pace decât în preajma ta! Fața mea / E numai os și lumină contemplându-ți / Necuprinsurile. De ce n-ai fi-n mine însumi / Clădit cu ce-aș tânji după tine? / Cu cât sunt mai singur cu-atât ți-aud / Mai limpezi poruncile și-alerg smintit / Să le împlinesc. M-am uscat ca pielea / Întinsă la fum de când aștept să te înduri / Ești întunecatul acela străin cu corăbii de foc / Pornit pe bielele mele pâraie. Încăperea mea-i / Strâmbă, abia-i loc pentru un mormânt / și tu ameninși să primesc omenirea.”

Adoptând imaginea poetului-profet în anii '70-'80, **A.** își face cunoscută prezența printr-un ciclu de poeme intitulate generic *Imne*: *Imnele Transilvaniei* (1976), *Imnele Moldovei* (1980), *Imnele Țării Românești* (1981), *Imnele Putnei* (1985), *Imnele Maramureșului* (1988). Seria este deschisă însă de *Imnele bucuriei* (1973), unde variațiunile pe teme biblice sunt integrate într-o viziune totală, cu originea în pastoralitate, iar universul poetic este lărgit până la semnificații istorico-naționale și mitice – mirii Maramureșului, Moldova liturgică, Argeșul Meșterului Manole, cortul divin al Carpaților. Un poem ca *Imnul lui Ioan de lemn* – „groparul / și premergătorul cel mai vestit dintre / Profetii locului” – precede din tradiția portretistică a lui Goga, dar tonul de romanță desuetă este înălțat în albastrul cel mai pur și amplificat polifonic într-o cutremurătoare elegie care se transformă pe nesimțite în grea lamentație și celebrare metafizică: „Spânzurate de lemn, cumpănă cruce / Pe cerul fântânilor atârna el c-un braț / Unul adus pe piept și celălalt

șters, / Candelă luminând ceara mormintelor.” Timpul s-a fixat într-un ciclu etern: „și pruncii cresc / și iarăși este toamnă peste lume / și unii sunt și alții au pierit / și unii par vestiți și unii-s fără nume // Rusalii, Bobotează, ouatul către Paști / și Maica Domnului în plină vară / Holdele-s coapte, secerători puțini / Viața noastră, țară milenară.” Poetul a devenit așadar „Marele Preot al sfințelor cuvinte”, sorbind din „marile izvoare”, întreținând cultul graiului în „templul care se lărgeste și iată a cuprins / Pământ și cer și veac și cimitire”. Cântecul său este în același timp porunca vremii și descântecul inițiativ al reînvierii eterne: „Ceea ce știm și am văzut / Sunt strâns de gât de nu voi spune / și mărturia mea va fi / Că cel ce este veșnic va rămâne. / Iată cum toate se-nnoiesc / Grai și părinți și neam și țară / O holdă moartă pusă-ntr-un sicriu / Din piramidă-ncepe să răsară.” Uneori, aceste lungi cicluri de poeme închinete Transilvaniei, Moldovei, Țării Românești, Maramureșului, locurilor celebre și eroilor naționali, ca și unor sate neștiute și unor oameni anonimi, capătă un ton de predică, au un stil oral prolix și o retorică tumultuoasă convențională, sugerând un fel de „neosămănătorism antropologic și etnografic” (I. Negoitescu). Dar când, purificat în asceza gândului întors în sine, aprins de lumina adevărului transcendent, poetul indică drumul mântuirii eliberatoare de propria individualitate inconstantă și efemeră, îndemnul său este profetic imperativ, de o adâncă semnificație existențială, de o înțelepciune originară și etern valabilă: „Eu sunt făcut numai din ochi / Io am Lumină, veșnică vedere. // Toate sunt strânse în acest vas de foc / și toate au viață dintr-o dată / Cu veșnicia-nevoit să văd / Fiece clipă blestemată.”

Ioan Alexandru aplică un principiu, comun expresioniștilor, dedus din ideea că în spatele lucrurilor obscure se află o realitate mai adâncă a existenței, că lumea vegetală are o fire a ei, la care poetul trebuie să ajungă. A descoperi sufletul universului mineral constituie actul poetic decisiv. De la expresioniști (prin Blaga) sau din animismul folcloric, Ioan Alexandru primește această idee și o introduce într-o mitologie ce surprinde prin încercarea de a da elementelor mărunte dimensiuni cosmice. A cosmiciza este pentru poet însăși esența liricii.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Cum să vă spun*, București, 1964; *Viața deocamdată*, București, 1965; *Infernul discutabil*, București, 1966; *Vină*, București, 1967; *Vâmile Pustiei*, București, 1969; *Poeme*, București, 1970; *Imnele bucuriei*, București, 1973; *Imne (1964-1973)*, București, 1975; *Imnele Transilvaniei*, București, 1976; *Iubirea de patrie. Jurnal de poet*, I, Cluj-Napoca, 1978, II, București, 1985; *Imnele Moldovei*, București, 1980; *Imnele Țării Românești*, București, 1981; *Poezii – Poesie*, ed. bilingvă, tr. George Lăzărescu, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, București, 1981; *Pământ transfigurat*, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, București, 1982; *Imnele iubirii*, București, 1983; *Imnele Maramureșului*, București, 1988; *Bat clopotele în Ardeal*, București, 1991; *Căderea zidurilor Ierihonului sau Adevărul despre Revoluție*, Vălenii de Munte, 1993. **Traduceri:** Pindar, *Ode*, I-III, îngr. și introd. Mihail Nasta, București, 1974-1977; Rainer Maria Rilke, *Scrisori către un tânăr poet*, postfață Andrei A. Lilin, București, 1977 (în colaborare cu Ulvine Alexandru); *Cântarea Cântărilor*, introd. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, București, 1977.

Repere bibliografice: Simion, *Orientări*, 189-195; Oarcăsu, *Oglinzi*, 160-165; Felea, *Reflexii*, 107-115; Regman, *Cronicari*, 66-74; Constantin, *Despre poezi*, 156-160; Nițescu, *Scylla*, 130-148; Felea, *Poezie*, 7-13; Bugariu, *Incursiuni*, 67-73; Grigurcu, *Teritoriu*, 158-169; Caraiion, *Duelul*, 7-13; Stănescu, *Poeți și critici*, 22-31; Pop, *Poezia*, 189-221; Poantă, *Modalități*, 106-115; Streinu, *Pagini*, III, 49-51; Petroveanu, *Traietorii*, 328-335; Tomuș, *Istorie*, 242-245; Felea, *Secțiuni*, 107-113; Căndroveanu, *Alfabet*, 14-25; Andriescu, *Relief*, 24-31; Barbu, *O ist.*, 276-294; Tașcu, *Incidențe*, 31-35; Piru, *Poezia*, II, 358-369; Laurențiu, *Eseuri*, 11-19; Steinhardt, *Între viață*, 131-134; Felea, *Aspecte*, I, 64-68, III, 98-106; Ștefănescu, *Preludiu*, 97-104; Alexiu, *Ideografii*, 40-49; Nițescu, *Poeți*, 140-158; Iorgulescu, *Scritori*, 18-23; Simion, *Scritori*, I, 226-233; Poantă, *Radiografii*, I, 217-222, II, 12-16; Regman, *Explorări*, 133-147; Grigurcu, *Poeți*, 177-187; Alboiu, *Un poet*, 26-32, 104-106; Cristea, *Faptul*, 128-131; *Lit. rom. cont.*, I, 617-621; Gelu Ionescu, *Orizontul traducerii*, București, 1981, 184-185; Martin, *Paranteze*, 107-113, 140-142; Tomuș, *Miscarea*, 143-145; Dobrescu, *Foiletoane*, II, 29-37; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 105-111; Iorgulescu, *Ceara*, 158-166; Stănescu, *Jurnal*, II, 79-85; Căndroveanu, *Printre poeți*, 71-77; Ștefănescu, *Dialog*, 128-136; Negruci, *Introducere*, 64-76; Tașcu, *Poezia*, 9-17; Iorgulescu, *Prezent*, 184-188; Braga, *Sensul*, 144-148; Grigurcu, *Existența*, 242-249; Ștefănescu, *Prim-plan*, 291-301; Cistelean, *Poezie*, 167-171; Tuchilă, *Privirea*, 143-151; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 300-302; Emil Șimăndan, *Dialoguri cu Ioan Alexandru*, Arad, 1993; Negoșescu, *Scritori contemporani*, 14-21; Constantin, *Complicitatea*, 173-177; Pop, *Pagini*, 97-102; Dan Mănuacă, *Apolog pentru generația șaicicistă*, CL, 1998, 5; *Dicț. analitic*, II, 153-155, 161-163, IV, 345-346, 379-381; *În memoriam*. Ioan Alexandru, RL, 2000, 38, ALA, 2000, 536; *Dicț. esențial*, 24-26; Manolescu, *Lista*, I, 244-262; Popa, *Ist. lit.*, II, 823-328; Ion Bălu, *Ioan Alexandru*, Brașov, 2002. L.H., M.D.

ALEXANDRU, Oltea (pseudonim al Oltei Epureanu; 22.VI.1930, Cernăuți — 28.VII.1991, București), prozatoare. Este fiica avocatului Emil Epureanu, prieten cu Mihail Ralea și Ionel Teodoreanu, și a Ștefaniei Alexandru (n. Hotinceanu), învățătoare. Urmează cursurile primare, gimnaziale și liceale la București, în 1948 intrând la Facultatea de Filologie, pe care a absolvit-o în 1952. Debutează în presă cu un reportaj de la Bumbăști-Livezeni, *Bucuria muncii*. A lucrat ca redactor la revistele „Femeia” și „Căminul” (1948-1950), apoi, mai bine de două decenii, la „Săteanca”. Prima ei carte, romanul *Racul*, apare târziu, în 1970.

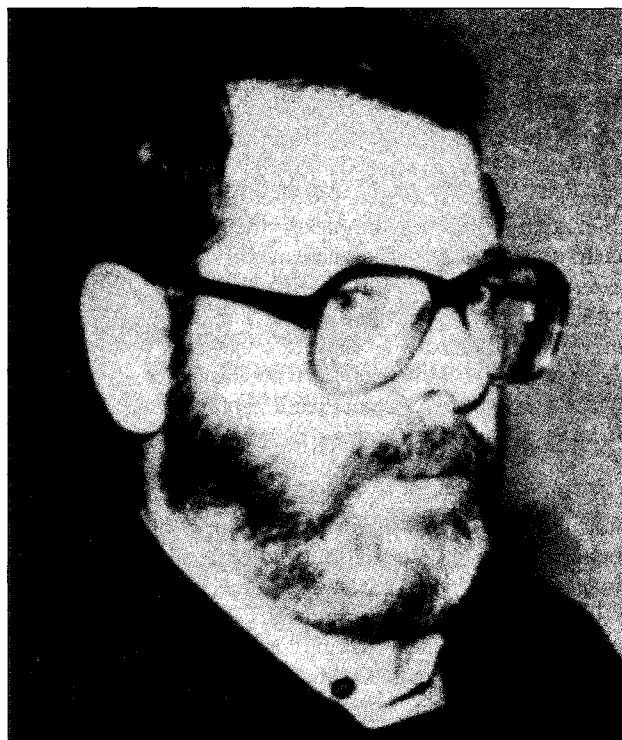
Temele prozei semnate de A. — solitudinea, bătrânețea, culpa morală, spațiul închis, feminitatea ratată social, dar împlinită din unghiul unei trăiri meditative — conferă acestui univers, limitat în aparență, o anume profunzime a sondării psihologice. Componentele realului, fără să fie pretexte analitice, potențiază totuși notația caracterologică pe linia detectării unui nucleu dilematic al ființei. Tehnica de creare a psihologiilor compozite, speculate lucid, fără tentația abisalului, dar convingător la nivelul ansamblului comportamental, suferă din pricina manierei monocorde. Strict vorbind, romanul *Racul* este urmărirea unui proces de conștiință: tatăl moare, fiul îi regăndește existența, presupunând o crimă și identificând ipotetic asasinul, rând pe rând, în douăsprezece personaje, toate cu o vină potențială. Chiar dacă este sugerată ipoteza sinuciderii, misterul întretine atmosfera de anchetă existen-

țială. Firea slabă a eroului, complexul patern care îl face să complice până și psihologiile lineare, lipsa unor coordonate care să ridice nivelul epicii la ideea majoră conținută doar virtual de fapte sunt elemente care, în ciuda reușitei de atmosferă a cărții, dizolvă în cele din urmă tensiunea analitică. Cu *Veghea bătrânei doamne Gall* (1973), raportul dintre tehnica psihologică (rememorarea, indefinitul reacțiilor, solitudinea chinuitoare și, din nou, complexul vinei) și cea narativă (cadru cu totul formal) se precizează în favoarea celei dintâi. Bătrâna eroină (realitate sau numai ficțiune) devine o prezență obsedantă pentru personajul narator. Într-un proces desfășurat cu hipnotică lentoare, se clarifică o existență vinovată. *Casa Emilianei* (1975), deși operează cu aceleași motive, se construiește nu monovalent, ca până acum, ci plurivalent, fiind, pe de o parte, o însumare de procese de conștiință și, pe de alta, un cumul de singurăță fals comunitare. Personajele navighează în derivă unele pe lângă altele, unite doar sub fascinația unicului erou pur al cărții (Maria) și prin forța de caracter a bătrânei Emiliană. Restrângând iarăși cazuistica, „*Niciodată toamna...*” (1977), roman al unei bătrâne, Betina, dă seama de riscurile tehnicii narative a autoarei. Cu o mare doză de artificial, romanul e realizat mai mult la nivelul liric al motivului (solitudinea bătrâneții). Simțind parcă pericolul autopastișei, A. inaugurează prin *Sertarul cu medalii* (1980) un roman de familie (cu note autobiografice), unde accentului psihologizant i se adaugă respirația epică a dimensiunii istorice. Este vorba de familia bucovineană de la finele veacului XIX și începutul de secol XX. La un prim nivel de lectură, cartea este o nouă sumă de psihologii individuale, însă în profunzime ea este o reconstituire de destin colectiv.

SCRIERI: *Racul*, București, 1970; *Veghea bătrânei doamne Gall*, București, 1973; *Casa Emilianei*, București, 1975; „*Niciodată toamna...*”, București, 1977; *Sertarul cu medalii*, București, 1980; *Cărarea îngustă*, București, 1983.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *Oltea Alexandru*, „*Racul*”, RL, 1970, 35; Dana Dumitriu, „*Veghea bătrânei doamne Gall*”, ARG, 1973, 6; Cristea, *Domeniul*, 291-296; Silvia Urdea, *Oltea Alexandru*, „*Casa Emilianei*”, VTRA, 1976, 6; Titel, *Pasiunea*, 133-135; Liviu Petrescu, *Între epos și poveste*, ST, 1979, 10; Dana Dumitriu, *Romanul de familie*, RL, 1980, 12; Condurache, *Portret*, 146-148; Dana Dumitriu, *Întoarcerea fiicei risipitoare*, RL, 1984, 15; Cosma, *Romanul*, I, 234-235; *Dicț. scriit. rom.*, I, 51-53; Popa, *Ist. lit.*, II, 865-866. D.C.M.

ALEXANDRU, Radu F. (12.VII.1943, București), dramaturg și prozator. Este fiul Irenei (n. Grosfeld) și al lui Isidor Feldman, prenumele lui la naștere fiind Radu Alexandru. Și-a făcut studiile liceale în București, la „Gh. Lazăr” și „Dimitrie Cantemir” (1956-1960). Este absolvent al Facultății de Matematică (1965) și al celei de Filosofie (1974) din cadrul Universității bucureștene. De asemenea, a urmat cursul postuniversitar de regie teatru al Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale”. Profesor de matematică (1965-1970), este apoi redactor la revista „Cutezătorii” și la Animafilm. Din 1996 este senator liberal în Parlamentul

României. A debutat cu proză în 1967, la „Gazeta literară”. În 1974 i s-a jucat prima piesă, *Umbrele zilei*, pe scena teatrului „Victor Ion Popa” din Bârlad. A colaborat la „Gazeta literară”, „Lucefărul”, „România literară”, „Teatru”, „Cinema” ș.a. A scris scenariile unor filme care s-au bucurat de un succes de stimă: *La capătul liniei*, *Omul zilei*.

Unicul volum de proză al autorului, *Cu fața spre ceilalți* (1971), cuprinde schițe și povestiri al căror stil alert și nervos încearcă surprinderea amănuntului semnificativ în banalitatea situațiilor cotidiene. Personajele sunt creionate din câteva gesturi și vorbe definitorii (precum bețivul din bucata *Mozaic*, care repetă obsedant aceeași propoziție), într-o proză construită din fragmente de dialog juxtapuse aparent la întâmplare (*Meandre*), urmând capriciile unei inteligențe ludice. Ca dramaturg, **A.** este interesat îndeosebi de situațiile-limită: refăcând, din perspectivă morală, procesul celor care au intrat în pușcăriile comuniste fără a fi vinovați (*Mansarda*, 1980) sau prezentând drama unor tineri condamnați la moarte pentru sabotaj (*O șansă pentru fiecare*, 1980), autorul explorează cu finețe psihologia unor personaje care acționează în confruntări fără ieșire. *Mlaștina* (1992) abordează complexitatea condiției umane din perspectiva unui act care nu a încetat să fascineze, în ultimul veac și mai bine, atât știința psihologiei, cât și gândirea filosofică: sinuciderea. Deși au nume, personajele apar în textul dramatic drept „El” și „Ea”, subliniind astfel caracterul generic al dezbaterei. Dialogul este permanent intrerupt de intervenția unor „umbre” — în fapt, gânduri ale personajului care se confesează, prea tainice și apăsătoare pentru a putea fi articulate. Piesa încearcă să surprindă, în

oglinzile paralele ale discursului „obiectiv” al medicului psihiatru și al aceluia „subiectiv” al pacientului, stranițetea, caracterul de nepătruns din punct de vedere rațional al sinuciderii: internat într-un spital de boli nervoase în urma unei false tentative de a-și curma viața — o farsă menită, în opinia sa, să-i acorde un răgaz de liniște după ani de muncă istovitoare într-o uzină —, inginerul Ducu Câmpeanu sfârșește prin a se sinucide cu adevărat. Remarcabilă este, din perspectiva construcției formale a operei, abilitatea dramaturgului de a sugera procesul prin care medicul ajunge să comunice cu vocile obscure din straturile profunde ale psihicului lui Ducu Câmpeanu (un alter ego al autorului), prin trecerea gradată a amintirilor unui trecut obsedant (moartea soției inginerului, greva spontană a muncitorilor din subordinea sa) din memoria răvășită a pacientului în discursul echilibrat al unei înțelegeri care vine însă prea târziu. *Nimic despre Hamlet* (1995; Premiul Uniunii Scriitorilor) aduce în scenă „realitatea lichidă” a perioadei de tranziție de după 1989, în care democrația și libertatea individuală, lipsite de susținerea unui sistem axiologic pe măsură, transformă societatea românească într-o pastă tulbură și amorfă, ai cărei reprezentanți — un grup de dramaturgi invitați să scrie un scenariu radiofonic la inițiativa BBC-ului — ajung la conștiința dureroasă a propriei inutilități, sterilități și incapacități de adaptare, proiectate, în varianta de scenariu propusă de Paul, unul dintre protagoniști, într-o profesiune de credință de-a dreptul nihilistă.

SCRIERI: *Cu fața spre ceilalți*, București, 1971; *Reîntâlnirea*, București, 1977; *Ultima șansă*, București, 1979; *O șansă pentru fiecare*, București, 1980; *Buna zi de mâine*, București, 1980; *La capătul liniei*, București, 1981; *Magdaleno!... Magdaleno!...*, București, 1982; *Candidul*, București, 1983; *Punct. Și de la capăt*, București, 1986; „*Cel care trebuie să vină*” sau „*Căți bărbați încăpem în casa asta, Maria?*”, București, 1986; *Cei care plătesc cu viața*, București, 1987; *Mlaștina*, București, 1992; *Nimic despre Hamlet*, București, 1995; *Gimnastica de dimineață*, București, 2000.

Repere bibliografice: Iorgulescu, *Scriitori*, 176; Mircea Iorgulescu, *Viziune morală*, RL, 1981, 3; Mirodan, *Dicționar*, I, 39-40; Romanița Constantinescu, *Presiunea și reacțiunea*, RL, 1992, 36; *Dict. scriit. rom.*, I, 53; Radu F. Alexandru, *DRI*, I, 7-15; Iulia Deleanu, „*Nimic despre Hamlet*”. *Cât mai multe despre noi, cei de azi*, „*Realitatea evreiască*”, 2000, 111; Ghițulescu, *Istoria*, 403-405; Popa, *Ist. lit.*, II, 959-960. L.H.

ALEXE, George (26.XI.1925, Smârdan, j. Buzău), poet și jurnalist. Este fiul Viței (n. Șerban) și al lui Constantin Alexe, țărani. A făcut studii teologice la Buzău și București. Debutează la revista „Muguri” din Buzău. Redactor al revistelor Patriarhiei Române, bibliotecar al Bibliotecii Sfântului Sinod între 1948 și 1968, **A.** s-a stabilit în SUA în 1969, activând ca editor și jurnalist în departamentul publicațiilor de pe lângă Arhiepiscopia Ortodoxă Română din America și Canada. În 1971 a înființat Societatea corală și culturală „România”, în Detroit, unde încă din 1968 colaborează la publicația „Credința” cu recenzii, comentarii și prezentări literare. Doi ani mai târziu (1973), în dorința expres afirmată în articolul-program, intitulat *Adeverire*, de a face cunoscute „creațiile spirituale, culturale și artistice nepieritoare ale neamului nostru de pe

întreaga lui vatră strămoșească, din Țara Mamă și de pretutindena, unde i-a fost dat de Dumnezeu să vadă lumina zilei și să ființeze în lume”, **A.** editează, tot la Detroit, „revista de cultură și artă” „Comunitatea românească”, în care își tipărește majoritatea articolelor culturale și teologice, iar împreună cu Theodor Damian fondează publicația „Romanian Medievalia”. Colaborează, de asemenea, atât la revistele exilului: „Unirea” (Viena), „Universul liber” (Hollywood), „Micro Magazin” (New York), „Lupta” (Providence), „Vestitorul român canadian”, „Tricolorul” (Toronto), „Acțiunea românească” (New York), „Miorița noastră” (New York), „Lumea liberă”, „Observator” (München), „Lucefărul românesc” (Montreal), cât și la unele publicații din țară: „Tribuna”, „Ateneu”, „Glasul Bisericii” ș.a. Se observă ușor „deschiderea” nediferențiată a programului literar al lui **A.**, căci un spirit minimal de selecție ar fi impus o oarecare precauție, cel puțin în ceea ce privește încredințarea semnăturii propriilor pagini unor tipărituri cu statut politic incert din punctul de vedere al dezideratelor exilului, fie el și numai unul strict cultural. Aceeași lipsă de selecție — și, de aici, nu puține confuzii asupra valorilor — vădește și sumarul volumului *Diorame și eseuri teologice și literare*, publicat în 1996, în limba română, la Editura Moonfall Press din Washington, volum în care articolele despre Mihai Eminescu, Mircea Eliade, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ștefan Baciu, Nicu Caranica, Vintilă Horia, Nichifor Crainic se învecinează cu cele despre Anca Balaci, Ion Bănuță, Al. Căprariu, Gheorghe Anca, Gabriel Gafița, Gheorghe Istrate, Silvia Cinca sau Adela Popescu. Un merit al lui **A.** ar fi acela de a fi recenzat prompt aproape toate cărțile importante ale exilului în presa culturală românească din America și Canada, de la L. M. Arcade și Mihai Niculescu, până la Pamfil Șeicaru și Ion Cârjă sau Dumitru Ichim, deși notele sale de lectură nu depășesc nivelul semnalării publicistice. Dar defectul esențial al cărții vine din viziunea de inventar pe care autorul o cultivă fără rețineri, în așa fel încât Constantin Michael-Titus se interpune în paginile sale între Radu Gyr și Dumitru Stăniloae spre exemplu, fără ca **A.** să amendeze măcar în comentariu o asemenea alăturare. Un aspect oarecum insolit în această activitate literară, intens desfășurată și în sfera studiilor teologice, îl oferă însă volumul de versuri *Țărnuț din spre cer* (1991), cultivând o poezie în notă tradiționalistă, sub vizibila influență a prelucrării motivului religios ortodox din universul liric al lui V. Voiculescu sau al lui Sandu Tudor, fără ca poetul să atingă, decât rareori, vibrația autentică a trăirii mistice. Exploziv-decorative, versurile reflectă un gândirism târziu, epigonic.

SCRIERI: *Țărnuț din spre cer*, Washington DC, 1991; *The Image and Likeness of Fr. Stăniloae's Theology*, Detroit, 1994; *The Unknown Continent*, Detroit, 1994; *Diorame și eseuri teologice și literare*, Washington DC, 1996; *Suflet românesc peste ocean*, Detroit, f.a.

Repere bibliografice: Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 12–13; Făruș Băileșteanu, *Personalități culturale românești din străinătate*, București, 1999, 15–17; Sasu, *Dicț. scriit. S.U.A.*, 12–16. **N.F.I.**

ALEXI, Theochar (1843, Brașov — 22.X.1907, Brașov), scriitor și traducător. Având studii comerciale, **A.** a condus, până în

1868, tipografia J. Weiss din București. A fost funcționar la Institutul de credit și economii „Albina” din Brașov, oraș unde devine, din 1882, proprietar de tipografie și editură, proprietar și redactor al publicațiilor-magazin „Noua bibliotecă română” (1882–1883) și „Poșta română” (1888–1889). Autor bilingv, a semnat și cu pseudonimele Th. Dusterblick și Stan Pârjol. Debutează în 1868 cu volumul de versuri *Karpaten-Röschen*, urmat de prelucrarea în limba germană a romanului *Cioccii vechi și noi* de N. Filimon (în „Bukarester Hauskalender auf das Jahr 1868”), adaptare care nu făcea trimitere la opera folosită și care va fi reluată ulterior în traducere românească și apropiată integral de **A.** Poligraful, specializat în colportaj, prelucrări, compilație și pastişă, a publicat poezii, povestiri, nuvele, amintiri de călătorie, romane, drame, comedii, vodeviluri, articole de popularizare a literaturii române și străine, tâlmăciri în și din limba română. A colaborat la „Albina Carpaților”, „Familia”, „Amicul familiei”, „România liberă”, „Universul” și, cu totul întâmplător, la „Convorbiri literare”. Cu mediocritate pretențioasă, versificatorul, prolific, imită și amalgamează, în *Ciarda albă* (1879) și în *Harpă și caval* (1880), orientări și motive diverse, curente în epocă. Același *mixtum compositum* și în romanele cu intrigă foiletonistică: *Viața lui Onufriu, Ai carte, ai parte* (1878), *Babeta* (1883), *Bei, Vodă, Domn* ș.a. Lucrările dramatice, foarte numeroase, apărute într-un ritm alert, fuseseră contractate, prin intermediul Societății pentru fond de teatru român, cu Editura Ciurcu din Brașov și reprezintă, poate, segmentul cel mai util al activității lui **A.** Tesând pe subiecte locale ori prelucrând texte străine (*Zăpăciții*, după Aug. von Kotzebue, *Casierul*, după A. Gill și G. Richard ș.a.m.d.), piesele, schematic, mereu cu finalitate educativă, au intrat în repertoriul de comedii și vodeviluri al trupelor de diletanți din Transilvania. Transpuneri în limba germană (Iacob Negruzzi, *Miron und Florika*, 1878; *Rumänische Kunst-Dichtungen*, 1880), traduceri în limba română (din J. Swift, H. Chr. Andersen, P. Mérimée ș.a.), multe rămase în paginile foilor editate de el, antologii de versuri (*Blütenlese deutscher Lyrik aus Siebenbürgen*, 1877, *Parnasul român*, 1892) accentuează caracterul industriios al scrisului lui **A.**

SCRIERI: *Karpaten-Röschen*, București, 1868; *Ai carte, ai parte*, Sibiu, 1878; *Ciarda albă*, București, 1879; *Harpă și caval*, Brașov, 1880; *Moartea lui Mihai Viteazul*, Brașov, 1881; *Babeta*, Brașov, 1883; *Sus pe Tâmpa*, Brașov, f.a.; *Domnul de Ghiavahazi Măria Sa*, Brașov, 1888; *Bei, Vodă, Domn*, Brașov, f.a.; *Junii*, Brașov, 1889; *Unul scapă, altul piere*, Brașov, [1891]; *Strada Carmen Sylva*, Brașov, 1891; *Notarul și banditul*, Brașov, 1894; *Cu voia dumisale*, Brașov, f.a.; *Curca*, Brașov, f.a.; *Noaptea de St. George*, Brașov, 1897; *Lăcustele*, Brașov, 1897; *Casierul*, Brașov, 1897; *Plevna*, Brașov, 1902; *Vișelul de aur*, Brașov, 1903; *Vistavoiul Marcu*, Brașov, 1903; *Nici mînte, nici noroc*, Brașov, 1903; *Pur și simplu*, Brașov, 1903; *Bicicleta la mahala*, Brașov, 1903; *Săricica*, Brașov, 1903; *Împletește-despletește*, Brașov, 1903; *Slavă Domnului, masa e pusă*, Brașov, 1903; *Apă rece*, Brașov, 1903; *Tot găina cântă*, Brașov, 1903; *Otilia sa*, Brașov, 1903; *Ah, sârmana vreme veche*, Brașov, 1904; *În preajma expoziției. Amintiri reîmprospătate. Domnul Tudor — Cuza Vodă*, Brașov, 1906; *Cartea veteranului Stan Pârjol*, Brașov, 1906. **Antologii:** *Parnasul român*, Brașov, 1892.

Repere bibliografice: Mărcuș, *Thalia*, 124–126, 229–236; *Cărturari brașoveni*, 17; *Dicț. lit.* 1900, 31–32; Marian Barbu, *Romanul de mistere în literatura română*, Craiova, 1981, 107–109; Faifer, *Semnele*, 256, 299–301. G.D.

ALEXIANU, Al.[exandru] (21.III.1914, București – 29.X.1974, București), istoric literar și publicist. După clasele gimnaziale, când l-a avut profesor pe matematicianul și poetul Ion Barbu, și cele liceale la Liceul „D. Cantemir” din București, urmează cursurile Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București. În anii 1945–1946 a lucrat la *Enciclopedia României*, în colectivul condus de Dan Botta. Din 1956 a fost bibliotecar la Liceul „Sf. Sava” din București. A debutat în anul 1932 în „Universul copiilor”. A mai colaborat la „Buna Vestire”, „Seara” (aici a fost, în perioada iulie–ianuarie 1943–1944, redactor al paginii de cultură), „Revista Fundațiilor Regale”, „Iconar”, „Gândirea”, „Biserica Ortodoxă Română”, „Ateneu”, „Glasul bisericii”, „Magazin istoric”, „Amfiteatru”, „Argeș”, „Tomis”, „Colocvii”, „Revista muzeelor”, „Călauza bibliotecarului”, „Gazeta învățământului”, „Cutezătorii”, „Ramuri”, „Adolescența”.

Deși a publicat, în timpul vieții, cărți precum *Mode și veșminte din trecut* (1971) și *Acest Ev Mediu românesc* (1973), cea dintâi reprezentând prima istorie a costumului de Curte din Țările Române, iar a doua fiind o prezentare a operelor de artă medievale, deopotrivă bisericești și laice, **A.** avea să se releve, postum, în adevărata sa postură, de istoric literar, prin masiva scriere *Istoria poeziei culte românești (1570–1830)* (I–IV, 1993–2001), cercetare enciclopedică ce vrea să demonstreze că înaintea

literaturii române moderne s-a scris la noi, timp de câteva secole, un fel de „rudiment” de poezie, o literatură „naivă, anacronică”, crescută într-un climat specific, producție care trebuie apreciată în ambientul cultural propriu, așadar cu alte criterii decât acelea aplicate scrisului de după 1830. Este vorba de „un vast repertoriu al vechilor compuneri în versuri românești”, de o preistorie a poeziei românești, multă vreme rămasă anonimă, care, într-o primă componentă, religioasă și cultică, s-a manifestat în variate forme: poezie de inscripție („simplu ornament în arhitectonica dificilă a tipăriturii”), poezie sacră religioasă (versuri cu conținut moral și religios, rugăciuni, cântări biblice, teatru religios); poezie ecleziastică, sacerdotală; poezie hieratică voievodală; poezie de inscripție heraldică; poezie de prezentare a tipăriturilor; poezie de inscripție murală; poezie parenetică sacrală. O a doua componentă, profană, a îmbrățișat forma poeziei de meditație, parenetică, în fine epică. Poezia profană premodernă a avut un ciclu didactic, a cuprins polemici în versuri, satire portretistice, manifeste în versuri, ca și poezie de amor. Docte capitole examinează concepția și viziunea acestor compuneri sporadice ale începuturilor, tatonări ce trebuie apreciate strict istoric, pentru că rolul lor a fost unul precumpănitor didactic, o perspectivă critică asupra poeziei apărând abia în primele decenii ale secolului al XIX-lea. **A.** urmărește periplul poeziei începuturilor, de la „poezia-trudă” la „poezia-divertisment”, de la „poezia-adevăr” la „poezia-ficțiune”. S-a dat, afirmă autorul, până la 1830, o adevărată luptă pentru expresie, pentru debarasarea de formele rigide, greoaie, confuze, arhaice, ermetice, de nebulozitatea multor versuri, o bătălie pentru câștigarea clarității, simultană cu conturarea conștiinței că literatura trebuie să fie înțeleasă de publicul ei (Simion Ștefan, Radu Greceanu, Dimitrie Cantemir, Vasile Aaron, Vasile Vârnăv), idee apărută atunci când intelectualii epocii s-au întors către obârșiile latine, spre Apus. Cu timpul, a început să se vadească și preocuparea pentru terminologia poetică, pentru definirea unor termeni ca „stih”, „vers”, „comparație”, „alegorie”, „onomatopee”, „prosopee”. Procesul acesta, foarte lent, de cunoaștere și înțelegere a rostului creației și de deprindere cu mânăuirea vehiculelor ei, a fost însoțit de studierea poeticilor clasice (Horațiu). Prin Gheorghe Asachi, a pătruns la noi știința poetică italiană, iar pe la începutul secolului al XIX-lea s-au făcut, prin I. Heliade-Rădulescu, încercări de „încetățenire” a poeziei lui Boileau. Volumele al treilea și al patrulea ale lucrării conțin o antologie de texte, așezate nu pe școli și curente, ci pe ani și autori. Cartea lui **A.** a fost recunoscută ca „un tezaur inestimabil de literatură românească” (I. C. Chițimia), ca o „inestimabilă sursă de documentare” (Dumitru Micu).

SCRIERI: *Mode și veșminte din trecut*, I–II, București, 1971; *Acest Ev Mediu românesc*, București, 1973; *Un bucureștean de altădată – risipitorul logofăt Dudescu*, Milano, 1978; *Stihuri pentru Draga*, București, 2000; *Istoria poeziei culte românești (1570–1830)*, I–IV, îngr. Dumitru-Mircea Colosenco, cu un *Cuvânt de prețuire* de I.C. Chițimia, București, 1993–2001. **TRADUCERI:** *Întâmplările și faptele de pomină ale năzdrăvanului Til Buhoglindă*, București, 1971; Cervantes, *Don Quijote (repostire*

pentru copii), București, 1975; *Din stihurile jupânului François Villon*, postfață Romulus Vulpesco, București, 1979.

Repere bibliografice: Popa, *Ist. lit.*, II, 1098; Dumitru Micu, *De la Coresi la Iancu Văcărescu*, ALA, 2002, 600; Florin Mihăilescu, *Farmecul erudiției*, VR, 2002, 3-4. I.D.

ALEXICI, Gheorghe (14.IX.1864, Arad – 7.II.1936), filolog și folclorist. Face primele clase la Arad, apoi urmează liceul și Facultatea de Litere la Budapesta. Își începe cariera didactică în orașele Szolnok și Kassa (astăzi Košice, Cehia), iar în 1891 revine în Budapesta, ca profesor de limba română. Din 1897 intră în învățământul universitar, la Catedra de limba română a Universității din Budapesta. În 1922 este pensionat, de fapt înlăturat din învățământ, pentru convingerile sale social-democrate. Filolog de formație, **A.** a studiat elementele maghiare din limba română, precum și originea limbii române, alcătuiind dicționare și gramatici. A semnat și Popa Coresi. O istorie a literaturii române, scrisă în limba germană și apărută la Leipzig (*Geschichte der rumänischen Literatur*, 1906), a fost aspru criticată în țară, mai ales pentru tendința de a exagera contribuția transilvănenilor, în defavoarea scriitorilor din celelalte provincii românești. Tot pentru afirmarea literaturii române în străinătate, **A.** a tradus în limba maghiară, publicându-le în reviste din Budapesta, unele dintre scrierile lui V. Alecsandri, M. Eminescu, I. L. Caragiale, I. Slavici, B. Delavrancea ș.a. A colaborat la revistele „Alföld”, „Budapesti Szemle”, „Nyelvőr”, „Ethnographia”, precum și la „Luceafărul” și „Convorbiri literare”. A redactat el însuși „Poporul” (26 decembrie 1893 – 4 februarie 1894), foaie de răspândire a cunoștințelor practice pentru țărani, în care textele folclorice ocupau un loc de seamă. În 1887, din însărcinarea societății „Kisfaludy”, **A.** întreprinde o anchetă folclorică în Banat, Hunedoara și Bihor, după care scrie *Călătoria mea printre români* (*Utazásom az oláhok között*), în care expune și câteva principii și concluzii privind munca de culegere a folclorului; remarcabilă este aici insistența de a nu se interveni în text. Ideea este reluată și în prefața primului volum de *Texte din literatura poporană română* (1899), culegere ce include un mare număr de specii folclorice (balade, cântece, colinde, descântece, ghicitori, frământări de limbă, jocuri de copii, povești, legende, snoave ș.a.). Al doilea volum, rămas în manuscris, a apărut postum, după 67 de ani, și cuprinde texte lirice culese în aceeași perioadă. A mai publicat o monografie a comitatului Timiș (*Temes vármegye*, 1912), povești românești traduse în limba maghiară (*Román népmesék*, Budapesta, f.a.) și articolul *Din trecutul poeziei poporane române* („Luceafărul”, 1903), în care cercetează influențele folclorului românesc asupra celui maghiar, depistate în texte, melodii, ritmuri, dansuri, sesizând sincretismul creațiilor populare. Concepția lui **A.** despre folclor, așa cum reiese din lucrările sale, se dovedește una dintre cele mai moderne din epocă. Temeinic informat, la curent cu mișcarea folcloristică din țară și cu cea europeană, el este un precursor al orientării filologice în folclorul românesc, prin redarea fidelă a textelor și mai ales prin transcrierea lor

după un sistem intermediar între ortografia curentă și transcrierea fonetică. Observații judicioase a făcut cu privire la evoluția genurilor și speciilor folclorice și la asemănarea dintre eposul românesc și al altor popoare, în special sud-slave. În legătură cu procesul de creație și circulație în folclor, **A.** ia în discuție necesitatea studierii variantelor. Prin colecția sa, a contribuit la cunoașterea folclorului unor zone puțin investigate până la el (Banat, Hunedoara și, mai ales, Bihor).

SCRIERI: *Geschichte der rumänischen Literatur*, Leipzig, 1906; *Elevilor mei. Discurs de deschidere ținut la Universitatea din Budapesta*, Sibiu, 1910.

Culegeri: *Texte din literatura poporană română*, t. I: *Poezia tradițională*, Budapesta, 1899, t. II, îngr. și introd. Ion Mușlea, București, 1966;

Repere bibliografice: Petre V. Haneș, *Studii de literatură română*, București, 1910, 1-21; Ion Mușlea, *Studiu introductiv la Gheorghe Alexici, Texte din literatura poporană română*, t. II, București, 1966; Vrabie, *Folcloristica*, 283-284; Bârlea, *Ist. folc.*, 279-285; *Dict. lit.* 1900, 32; Datcu, *Dict. etnolog.*, I, 41-42. L.Cș.

ALEXIU, Lucian (pseudonim al lui Lucian Blaga; 2.II.1950, Timișoara), poet, critic literar și traducător. Este fiu al Elenei (n. Gărău) și al lui Gheorghe Blaga, muncitori. A urmat școala primară la Timișoara, apoi, tot aici, Liceul „Eftimie Murgu” (1965-1969) și Facultatea de Filologie, absolvită în 1974. A fost redactor la Editura Facla din Timișoara (1977-1978), referent literar la Filiala timișoreană a Uniunii Scriitorilor (1980-1983), secretar literar (1983-1989), apoi redactor (din 1990) la revista „Orizont”. În prezent este președinte director general al editurii Hestia (fondată în 1991) și Anthropos (fondată în 1995). Colaborează la revistele „Orizont”, „România literară”, „Luceafărul”, „Tribuna”, „Contemporanul”, „Steaua”, „Familia”, „Amfiteatru”, „Lumina”. Mai semnează și cu pseudonimele Andrei Băleanu, Lucian Albu, Ovidiu Constantinescu, Al. Lucian.

Debutează cu versuri în „Orizont” (1969), iar prima lui carte, *Ideografii lirice contemporane*, îi apare în 1977 (Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor). Acest volum cuprinde comentarii critice asupra poeziei actuale, prelungind, în mare parte, un tip de scriitură proprie foiletonistului. Textele îi grupează pe autori în opt clase tipologice, potrivit criteriului estetic și contextului tematic și stilistic. Judecata axiologică este implicită, criticul arătându-se capabil de aprecieri tranșant formulate. Încadrările, fără a fi perfecte, sunt soluții eficiente de lucru, constituindu-se într-o analiză pertinentă a poeziei românești. Târziu, în 1997, **A.** publică patru volume de versuri, egale ca valoare a substanței poetice; pentru acestea a fost distins cu Premiul pentru poezie al Filialei din Timișoara a Uniunii Scriitorilor. *Ecorșeu* este un fel de antologie, o selecție de autor, o recuperare a literaturii de sertar, poemele fiind meticolos datate, alcătuiind, parcă, o autobiografie poetică. **A.** scrie poezii scurte sau ultrascurte, bazate pe mici combinații oximoronice. În *Îndreptar de navigație pentru uzul somonului albinos*, mesajul lapidar este abandonat în favoarea unui amplu poem secvențial ce reface un drum inițiativ: călătoria spre izvoare se înfățișează ca o paradigmă a valorizării etice a

destinului uman. *Istoria naturală și alte poeme* propune o contemplare activă a lumii; ludicul își face simțită prezența, fără a se renunța însă la notarea exactă a stărilor complexe, la taină și mister. A patra carte de poezie din 1997, *Grup nominal*, este gândită ca o revoltă împotriva dominației verbelor („7 formule de exorcizare a verbului”, sună subtitlul), poetul căutând toposul mântuitor, în spirit de haiku. Mitologia e deplin stăpână în *Cornetul cu înghețată al lui Polifem* (1999), dar referința e mai mult ironică, fiind mereu induse trimiteri la cotidian. Versurile lui **A.** prezintă un poet la care melancolia trecerii insidioase a timpului, interiorizarea prin contemplare, pătrunderea tainelor și căutarea lor definesc o voce lirică aparte, în care discursul e mereu bine controlat. Traducerile, cu precădere din limba sârbă și germană, îi vizează mai ales pe scriitorii bănățeni contemporani.

SCRIERI: *Ideografii lirice contemporane*, Timișoara, 1977; *Ecorșeu*, Timișoara, 1997; *Îndreptar de navigație pentru uzul somonului albinos*, Timișoara, 1997; *Istoria naturală și alte poeme*, Timișoara, 1997; *Grup nominal (7 formule de exorcizare a verbului)*, Timișoara, 1997; *Cornetul cu înghețată al lui Polifem*, Timișoara, 1999; *Eseu asupra colinei cu ulmi*, Timișoara, 1999; *Pretendenții la coroană. Poeți români contemporani*, Timișoara, 1999; *L'Art de la séduction*, tr. Maria Țenchea, pref. Ion Pop, Timișoara, 2002; *Legăturile primejdioase*, postfață Ion Pop, București, 2003. **Ediții:** Romulus Fabian, *Răsucirea*, Timișoara, 1985; Octavian Doclin, *Ceasul de apă*, postfața edit., Timișoara, 1991; *Casa Faunului – The Faun's House – La Maison du Faune – Haus des Faunus. 40 de poeți contemporani*, Timișoara, 1995 (în colaborare cu Carmen Blaga, Ada D. Cruceanu și Erika Feimer). **Traduceri:** Svetomir Raicov, *Dincolo de râu*, Timișoara, 1984; Slavomir Gvozdenovici, *Dezlegarea semină a pietrei*, București, 1985; *Cercul soarelui alb*, Timișoara, 1989; Srba Ignatovici, *Cronicar, insurgent, alchimist. Lumea faptelor, a exoticului și a ezotericului în poezia lui Ioan Flora*, Pančevo, 1991; Cedimir Milenovici, *7 incantații pentru femeie, piatră și vânt*, Timișoara, 1992 (în colaborare cu Carmen Blaga); Vlada Barzin, *Atlantida*, Timișoara, 1992 (în colaborare cu Carmen Blaga); Ilse Hehn, *Maimuțele din Nikko*, Timișoara, 1993 (în colaborare cu Constantin Gurău); Zivka Komlenac, *Când se pornesc zidurile*, Timișoara, 1995 (în colaborare cu Slavomir Gvozdenovici); Marchizul de Sade, *Filosofia în budoar*, Timișoara, 1996; Zinaida Hippus, *Jurnal petersburghez*, Timișoara, 1996 (în colaborare cu Paul Ivanov); Nikola Koljević, *Temele patriei. Politică și literatură*, Timișoara, 1997; Goran Djordjević, *Pământ risipit*, Timișoara, 1998 (în colaborare cu Slavomir Gvozdenovici); *Porumbelul de argilă*, București, 1998 (în colaborare cu Slavomir Gvozdenovici, Carmen Blaga, Ivo Muncian); Redžep Drasko, *Nordul sârbesc. Poeți sârbi din secolul XX*, Timișoara, 1999; Katarina Kostić, *Ucișagii de cuvinte*, Timișoara, 2000 (în colaborare cu Slavomir Gvozdenovici).

Repere bibliografice: Radu Săplăcan, *Lucian Alexiu, „Ideografii lirice contemporane”*, TR, 1978, 15; M.N. Rusu, *Lucian Alexiu, „Ideografii lirice contemporane”*, AFT, 1978, 4; Nicolae Manolescu, *Analize și sinteze*, RL, 1978, 28; Nicolae Ciobanu, *Dincolo de himera sintezei critice*, LCF, 1978, 32; Serafim Duicu, *Din nou tentația sintezei*, VTRA, 1978, 9; Cornel Ungureanu, *Lucian Alexiu, „Ideografii lirice contemporane”*, O, 1978, 10; Moraru, *Semnele*, 20–21; Piru, *Debuturi*, 71–74; Grigurcu, *Între critici*, 314–321; Ulici, *Prima verba*, III, 233–234; Țeposu, *Istoria*, 197–198; Gheorghe Mocuța, *Contemplarea activă*, PSS, 1998, 1–2; Cornel Ungureanu, *După 30 de ani*, O, 1998, 6; Carmelia Leonte, *Îndrăzneală și ambiguitate*, CL, 1998, 10; Ioan Moldovan, *Un debut întârziat*, F, 1998, 12;

Lucian Suciuc, *Două cărți de Lucian Alexiu, „Arca”*, 1999, 1–3; Ada D. Cruceanu, *La modul impersonal*, CL, 2000, 2; Radu Săplăcan, *Un estel al existenței interioare*, CL, 2000, 5. A.Ct.

ALEXIU, Mircea (1898 – ?), prozator și publicist. Intrat voluntar în armată în timpul primului război mondial, **A.** devine ofițer de carieră. A debutat cu o povestire în revista școlară „Omnia” (București, 1914), al cărei „director” era. După alte colaborări, ziarul „Steagul” îi premiază și publică în broșură „novele istorice” *Din împărăția durerii* (1915). Stabilite mai târziu la Sibiu, **A.** face parte din Gruparea Intelectuală „Thesis” și semnează (folosind și pseudonimul Angel Casianu) proză, cronici teatrale, plastice, muzicale, articole literare în periodicele locale „Sibiul literar”, „Provincia literară”, „Acțiunea”, „România viitoare” (al cărei redactor responsabil a fost în 1946–1947) – sau în periodice din București: „Universul literar”, „România literară” ș.a. În general, este vorba despre note de cititor entuziast și bine intenționat. În „România viitoare” susținea rubrica „Medalion”, în care schița caracterizări globale ale unor scriitori (M. Sadoveanu, V. I. Popa, Ilarie Voronca, Pușkin, Maxim Gorki, Maiakovski, Walt Whitman, G. B. Shaw, Paul Eluard ș.a.).

Volumul *Băjenie...* (1935) conține „creionările unui ostaș” din timpul primei conflagrații mondiale, autentice, după cum precizează **A.**, dar cu un aer neverosimil din cauza efortului de literaturizare. Proză de ficțiune, alături de câteva amintiri, include culegerea *Învinșii* (1939). Fie că e vorba de tristețea unei „paiațe” pensionate, de disperarea unei femei „învinse” sau a unei fete cu iluziile consumate „într-o gară mică”, fie că se urmărește evoluția spre psihoză a unei mame ce și-a pierdut copilul, textele suferă de o oarecare inconsistență. Vag, rămâne totuși impresia de dispersare a vieții din cauza neîmplinirilor, într-o atmosferă cețoasă, ce învăluie existențe dezarticulate. Dacă traducerile (din Alphonse Daudet, Paul Heyse) au fost doar o preocupare de tinerețe, comentariul de artă plastică este o constantă a activității lui **A.** În afara cronicilor de expoziție din periodice, în bibliografia sa figurează titlurile unor studii mai ample: *Un pictor modernist* (1924, semnat D. Teodorescu), *Influențe străine în sculptura lui Rodin, Luchian, pictorul florilor*.

SCRIERI: *Din împărăția durerii*, București, 1915; *Băjenie...*, Sibiu, 1935; *Învinșii*, Sibiu, 1939. **Traduceri:** Alphonse Daudet, *Stegarul*, Bârlad, 1917; *Asediul Berlinului*, Bârlad, 1918; *Ultima lecție...*, București, 1924; Paul Heyse, *Clipe de iubire...*, Bârlad, 1919.

Repere bibliografice: Romulus Demetrescu, *Mircea Alexiu, „Băjenie”*, PLI, 1935, 8–9; P. D. [P. Drăghici], *Mircea Alexiu, „Băjenie”*, „Viața ilustrată” (Cluj), 1936, 5; Costin I. Murgescu, *Mircea Alexiu, „Învinșii”*, PE, 1939, 5; Romulus Demetrescu, *Mircea Alexiu, „Învinșii”*, PLI, 1939, 3–5. C.T.

ALEXIU, Ștefan (7.IX.1900, Ploiești – 4.II.1969, Ploiești), poet și prozator. Fiu al Mariei și al lui Nicolae Alexiu, dascăl în satul prahovean Lunca Mare, **A.** a slujit cu modestie un crez, tradiția. A scris poezie, file de jurnal, proză scurtă, romane, recenzii literare, articole despre limba și cântecul popular în

„Săptămâna“, „Înfrățirea“, „Miorița“, „Strada“, „Orientări“, „Prahova“, „Gazeta cărților“, „Ecolul Prahovei“, „Flacăra“, „Cruciada românismului“, „Școala și viața“, „Slova noastră“, „Opinia liberă“, semnând și D'Artagnan, D'Art, Șt. Al. Luca. A fost redactor la „Gazeta învățătorilor prahoveni“ și la „Prahova noastră“. A scos, împreună cu F. Voican, revista „Crainicul“ (1928–1929), apoi „Muguri“ (1932, 1935) și „Veac nou“ (1934).

A. reeditează, ca poet, experiența sămănătoristă: idilă naturistă, amintiri patriarhale, chipuri voievodale (*Cântecele trecutului*, 1925, *Icoane*, 1938). Litania mioritică unită cu o neașteptată vizualitate, de vigoare aproape argheziană, dă un timbru aparte poemelor din *Puiul de rouă* (1941), scrise la moartea copilului său. La polul opus poeziei, proza reprezintă scena de desfășurare a unei realități dure. *Necazuri, Răfuielei mărunte, Notele unui om necăjit* cresc din amărăciuni și ostilități, **A.** rămânând adesea la relatarea faptului brut, primitiv. O privire trist-resemnată, pătrunsă de compasiune, prinde scene din viața micilor slujbași, luminând fie amarul singurătății, ca în romanul *Orașul dărămaților* (rămăs în pagini de revistă), fie vreun suflet candid rănit de brutalitatea existenței (*Fals mandat de aducere*, 1931), fie o figură de apostol jertfit „faptei bune“ (*Florin a popii*). Basmelor în versuri, povestirile pentru copii (unele, rod al colaborării cu F. Voican) au avut o oarecare popularitate.

SCRIERI: *Cântecele trecutului*, pref. Paul I. Papadopol, Cămpina, 1925; *Povestirile unchiului Stancu*, 1929; *Fals mandat de aducere*, Ploiești, 1931; *Taina împăratului* (în colaborare cu F. Voican), București, 1933; *Creionări*, Ploiești, 1934; *Banul de aur*, Ploiești, 1935; *La noi, la șezătoare*, Ploiești, 1936; *Misiunea învățătorului*, Ploiești, 1937; *Povestea lupului singuratic și alte povestiri*, Ploiești, 1938; *Icoane*, Ploiești, 1938; *Puiul de rouă*, 1941; *Un om al dracului*, Ploiești, 1943.

Repere bibliografice: *Antologia învățătorilor în literatură*, îngr. B. Jordan, București, 1939, 283. S.C.

ALFA, revistă apărută la Iași, lunar, din octombrie până în decembrie 1933 (trei numere). Este o publicație de factură tradiționalistă, permeabilă totuși la experiențele novatoare. Colegiul redacțional era alcătuit din Ghedeon Coca, Victor Măgură, George Moroșanu. Revista își propune să fie „începutul unei tinere mișcări literare moldave“. Rubrici: „Cărți-reviste“, „Colțul artistic“. Semnează versuri Mircea Grunicevici, George Moroșanu, Vera Marian, Virgil Cărianopol (*Viața și opera mea, Poemă*), proză — Vasile Ciobărcă, Eugenia Mișuță, Horia Fulger. În articolul *Pentru o independență literară*, Victor Măgură are o percepție oarecum justă a talentelor literare ale vremii; o „stimă neprețuită“ mărturisește pentru Mircea Eliade, iar Pompiliu Constantinescu îi apare „incontestabil cel mai valoros critic al nostru de azi“. Publicistică semnează și Dan Petrașincu (*Jurnal fără date*). D.B.

ALFABETELE LITERATURII ROMÂNE. În cultura română s-a scris în trei alfabet: chirilic, de tranziție (chirilico-latin) și latin. Alfabetul chirilic (creat la sfârșitul secolului al IX-lea,

după modelul literelor majuscule din alfabetul grecesc, de către ucenici ai lui Constantin–Chiril și Metodie, primii cărturari ai slavilor) a fost folosit pentru redactarea textelor slavo-române, adică texte în slavonă (limbă de cultură, folosită mai întâi în biserica ortodoxă românească, începând cu secolul al X-lea, apoi și în mediul laic, în cancelariile voievodale, din secolul al XIV-lea), copii sau originale, mai întâi manuscrise, apoi tipărite (din 1508). Din rândul textelor literare originale scrise în slavonă și, implicit, în alfabet chirilic, se detașează, ca operă fundamentală a literaturii române vechi, *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* (1517–1521). Puternica tradiție a scrisului slavon cu alfabet chirilic la popoarele slave ortodoxe (bulgari, sârbi, ruși, ucraineni) s-a făcut simțită și în cultura română, fiind continuată și după trecerea de la literatura în limba slavonă la literatura în limba română (după 1521, data *Scrisorii lui Neacșu*, cel mai vechi text românesc păstrat). La cele 42 de grafeme chirilice, s-au adăugat, la noi, încă două, — ѱ — pentru a marca *dz* (în cuvinte ca *geomân*, *paragină* ș. a.) și † — pentru *i* nazal (în poziție inițială), atestate pentru prima dată în glose românești din texte slavone în 1454 și, respectiv, 1499. Împreună cu aceste inovații românești, alfabetul chirilic a continuat să fie folosit în texte scrise în limba română până în prima jumătate a secolului al XIX-lea. În acest alfabet s-au păstrat din secolul al XVI-lea 60 de texte, manuscrise și tipărite, dintre care 41 unilingve (în românește) și 19 bilingve (în slavonă și română), marea majoritate aparținând literaturii religioase, câteva laice (*Floarea darurilor* ș. a.). Textele bilingve slavo-române sunt de trei categorii: 1) text slavon cu glose românești (*Glosele Bogdan*); 2) text slavon și text românesc pe două coloane verticale, alăturate (*Tetraevangheliarul de la Sibiu*); 3) text slavon cu traducere românească integrală (*Psaltirea voronețeană*, *Pravila* ritorului Lucaci ș. a., toate manuscrise; dintre tipărituri, *Psaltirea* lui Coresi, 1577). Aserțiunea lui D. Cantemir (*Descrierea Moldovei*), conform căreia românii au scris la început în alfabet latin, iar alfabetul chirilic ar fi fost introdus abia pe vremea lui Alexandru cel Bun (după Conciliul din Florența, 1410), nu corespunde realității. În secolele al XVI-lea — al XVIII-lea au existat încercări de introducere a alfabetului latin pentru scrierea limbii române, dar acestea au fost sporadice: semnături ale unor persoane pe documente de cancelarie în limba slavonă, texte românești cu alfabet latin, dar în ortografie maghiară (*Cartea de cântece*, Cluj, 1571–1575), polonă (*Tatăl nostru*, în transcrierea latină polonizantă a lui Luca Stroici, 1594), italiană sau germană. De asemenea, în zona Banat–Hunedoara, s-au redactat în secolul al XVIII-lea mai multe texte religioase și lexicografice în limba română cu alfabet latin, manuscrise sau tipărite (așa-numitul *Catechism catolic* al lui P. Canisius, tradus de Gheorghe Buitul, apărut la Cluj, în 1703; cele două dicționare bănățene, *Anonymus Caransebesiensis* și *Lexicon Masilianum*, din a doua jumătate a secolului al XVII-lea etc.). Practic însă literatura în limba română a secolelor al XVI-lea – al XVIII-lea, cuprinzând traduceri ale Bibliei (*Palia de la Orăștie*, 1582, *Noul Testament de la Bălgrad*, 1648, *Biblia de la București*, 1688), scrierile lui Dosoftei (*Psaltirea în versuri*, *Viețile sfinților* ș. a.), ale cronicarilor Grigore Ureche, Miron Costin, Nicolae Costin, Ion Neculce ș. a., o parte

Tetravanghel, 1686, B.A.R., ms. rom. 1527

din opera lui Dimitrie Cantemir, istoriile lui Gh. Șincai și Petru Maior, *Țiganiada* lui I. Budai-Deleanu, au fost scrise cu alfabetul chirilic. Acesta a făcut obiectul unor expuneri teoretice în gramatici și dicționare slavone (Mardarie Cozianul, 1649; Staicu, grămaticul din Târgoviște, 1660–1670; gramatica slavonă a lui Meletie Smotrițki, cunoscută la noi și în ediția lui Antim Ivireanul, Snagov, 1697) și românești (*Bucoavna* de la Alba Iulia, 1699; *Bucoavnă pentru învățătura pruncilor*, Râmnic, 1749; *Bucvar sau Începere de învățătura celor ce vor să învețe carte cu slove slovenești*, Iași, 1755; Dimitrie Eustatievici, *Gramatica rumânească*, 1757; Ienăchiță Văcărescu, *Observații sau băgări de seamă asupra regulelor și orânduieilor gramaticii rumânești*, Râmnic, 1787). Anul 1779 marchează începutul folosirii alfabetului latin în lucrări românești prin *Carte de rogacioni pentru evlavia homului chrestin* a lui Samuil Micu (apărută la Viena), care cuprinde și prima explicare a ortografiei etimologice, propusă de autor pentru scrierea limbii române cu caractere latine. Expunerea teoretică a ortografiei românești cu litere latine este cuprinsă și în *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* a lui Samuil Micu și Gheorghe Șincai (Viena, 1780). Și ceilalți corifei ai Școlii Ardelene au postulat ortografii asemănătoare: Petru Maior (*Dialog pentru începutul limbii române între nepot și unchi*, 1819), Ioan Budai-Deleanu (*Scrisoarea către P. Maior*, post 1815, *Temeiurile gramaticii românești*, ante 1820). Abia *Gramatica* lui

Ion Heliade-Rădulescu, apărută în 1828, pune bazele așa-numitului alfabet de tranziție, care va funcționa în cultura română până la 1860, fiind folosit și în Moldova (Gh. Asachi, C. Negruzzi, V. Alecsandri ș.a.), și în Muntenia (V. Cârlova, Gr. Alexandrescu, C. Bolliac, D. Bolintineanu, N. Filimon ș.a.), dar și în Transilvania (Gh. Barițiu ș.a.). Este, de fapt, alfabetul chirilic, în care unele litere sunt înlocuite cu cele din alfabetul latin (*d, e, i, n, t, z, ș*, a.). În acest alfabet au fost publicate și unele periodice literare de mare circulație în epocă („*Curierul românesc*” și „*Albina românească*”, apărute în 1829, „*Foaie pentru minte, inimă și literatură*”, 1838, „*Dacia literară*”, 1840, „*Propășirea*”, 1844 ș. a.), fapt care a contribuit la pregătirea opiniei publice pentru primirea și adoptarea alfabetului latin. În această perioadă, s-au manifestat și poziții extreme în ambele sensuri: păstrarea alfabetului chirilic (Naum Râmniceanu), latinizarea excesivă (Aron Pumnul, A. T. Laurian, Ioan Massim). După mai multe reformări ale alfabetului de tranziție (1836, 1844, 1848, 1850–1851, 1856–1857), la 23 octombrie 1858, Eforia Instrucțiunii Publice tipărește proiectul unui alfabet cu „litere strămoșești”, care va intra oficial în vigoare prin „ordinul de zi” al lui Ion Ghica, din 8 februarie 1860; în biserică, alfabetul latin va fi introdus printr-o hotărâre din 1881 a Sinodului.

Atât ortografia din 1860, cât și alte două care i-au urmat (1867, 1869) au fost etimologice. În 1881, ca urmare a funda-

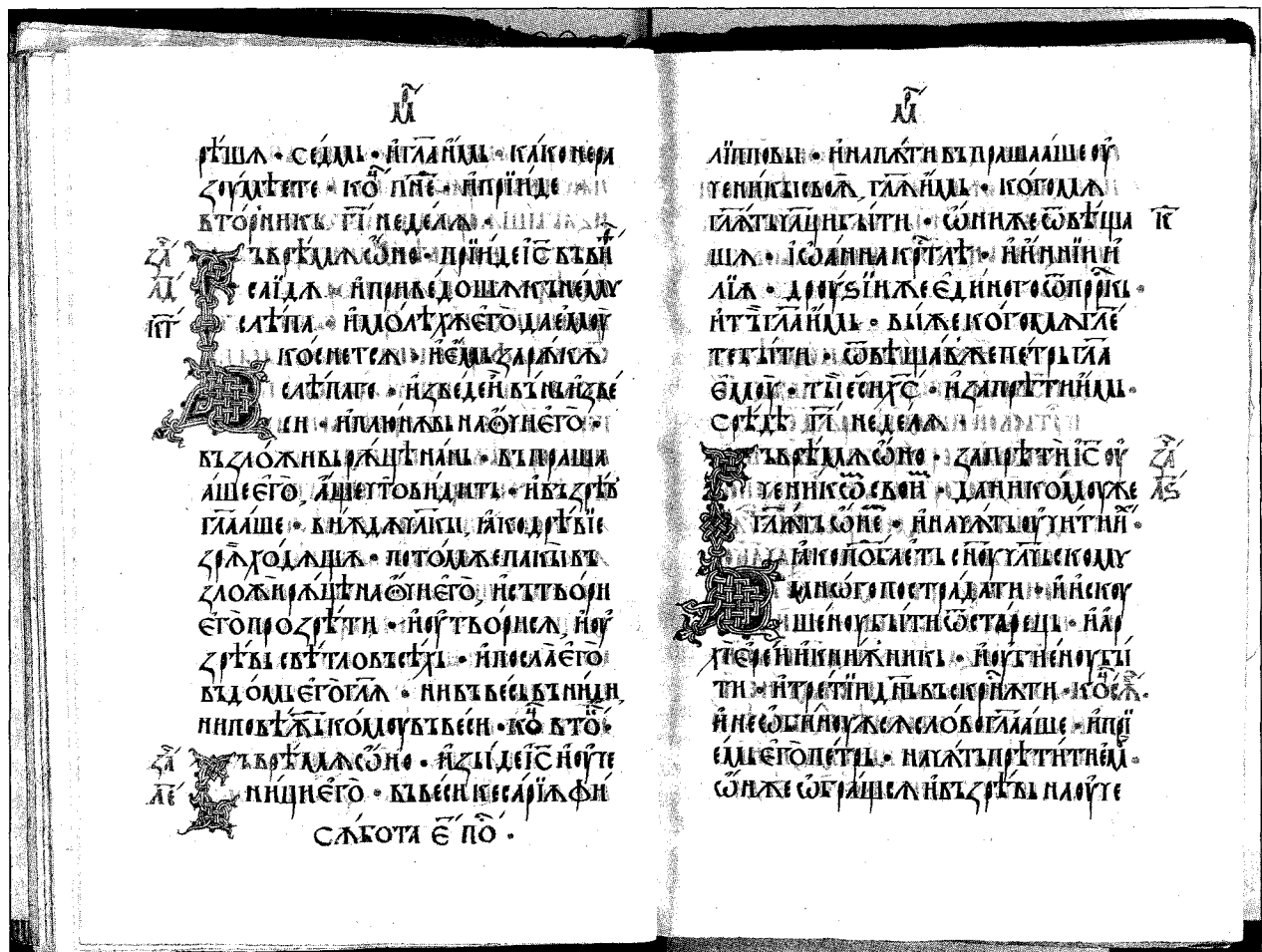
mentării teoretice a lui Titu Maiorescu, realizată practic în „Convorbiri literare”, Academia Română a stabilit o nouă ortografie a limbii române, dând prioritate principiului fonetic. Modificările ulterioare (printre care cele mai importante au fost cele introduse în 1904 și 1932) au avut în vedere generalizarea semnelor diacritice pentru literele corespunzătoare unor foneme specifice ale limbii române (ă, î, ș, ț), reducerea numărului de litere pentru același sunet (de exemplu, ê, ô, û, â pentru î) ș.a. În ultima jumătate de secol, cele mai importante au fost reformele ortografice din 1953 (cu generalizarea unui singur grafem î, inclusiv pentru *român*, *România*), din 1965 și 1993, acestea cu concesii făcute etimologismului (*România*, iar din 1993 și formele *sunt*, *suntem*); tot acum se generalizează â în interiorul cuvântului, cu excepția cuvintelor compuse, și î la început și sfârșit de cuvânt.

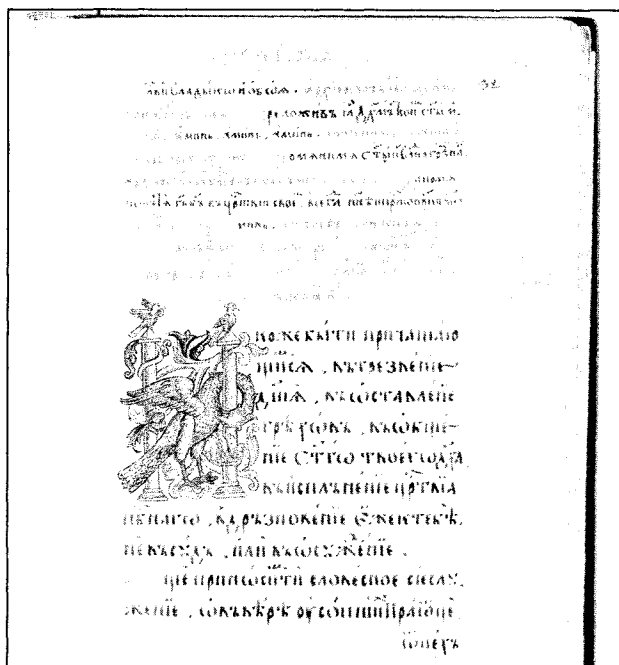
Notabilă pentru istoria literaturii române este prezența alfabetului chirilic ca „erou literar”, în opere ale unor scriitori români (în proză sau în versuri), ca urmare a faptului că, mai ales la răscrucea secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea, litera

chirilică era resimțită tot mai mult ca „străină” spiritului limbii române, în condițiile orientării moderne tot mai accentuate spre „reromanizare”. Printre operele în care litera chirilică („buchea”) a ajuns chiar obiect de satiră pot fi amintite *Prefața la Gramatica românească* a lui Heliade-Rădulescu (1828), fabula *Buchea și litera* de Iračlie Porumbescu (1850), schița *Cum am învățat românește* de C. Negruzzi (1857), satira *Slovele chiri-liene* de D. Bolintineanu (1858), nuvela *Budulea Taichii* a lui Ioan Slavici (1880), *Școala acum 50 de ani* de Ion Ghica (1880), *Amin-tiri din copilărie* de Ion Creangă (1881) ș.a.

O problemă de constant interes pentru istoria literaturii române este editarea textelor vechi românești în alfabet chirilic. O ediție modernă, științifică, a oricărui text de acest fel, trebuie să cuprindă, în afară de facsimilul integral al operei, și transcrierea sau transliterarea în alfabet latin, la care se adaugă, evident, un studiu filologic, un studiu lingvistic, glosare, bibliografie, într-un cuvânt, un întreg aparat critic, conform exigențelor actuale. Primul care și-a pus problema editării științifice a textelor vechi românești în alfabet chirilic, adoptând un sistem

Tetrevanghelul de la Căldărușani, B.A.R., ms. slav 13

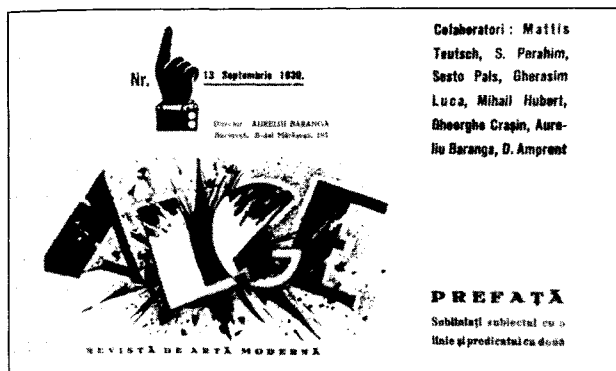
Slujebnicul arhieresc al mitropolitului Ștefan al Ungrovlahiei (sec. XVII), B.A.R., ms. rom. 1790. Din biblioteca Seminarului Central din București

propriu de transliterare, a fost B. P. Hasdeu (*Arhiva istorică a României*, 1862-1865; *Cuvente den bătrâni*, 1878). Translitterarea are în vedere simpla înlocuire a grafemului chirilic cu cel latin, cu adăugarea unor semne diacritice acolo unde este cazul. Principiile de transliterare au fost elaborate în 1878 de Comisia Lexicografică a Academiei Române și potrivit lor au apărut în epocă trei lucrări: *Catehismul calvinesc* din 1656 (în 1879), *Psaltirea* lui Coresi din 1577 (ediția B. P. Hasdeu, 1881) și *Pravila* de la Govora din 1640 (ediția A. I. Odobescu, 1884). Problematika transcrierii a rămas însă o chestiune controversată pentru că această metodă nu redă exact particularitățile limbii române vorbite a timpului, dificultate sesizată încă de B. P. Hasdeu (*Cuvente den bătrâni*). Această problemă a fost discutată pe larg și la congresele filologilor români din 1925 și 1926, fără a se ajunge la un rezultat concret. De aceea, edițiile care au urmat, *Întrebare creștinească* și *Lucrul Sfinților Apostoli*, tipărite de Coresi în 1560 și 1566 și editate acum de Ion Bianu, iar a doua oară de Dan Simonescu, au renunțat la transcriere, pentru evitarea controverselor, limitându-se la reproducerea fotografică. Transcrierea interpretativă nu este o simplă înlocuire de grafeme (cele chirilice cu cele latine), ci o transliterare modificată de la caz la caz, în funcție de rostirea respectivelor sunete în limba română a timpului. Această metodă de editare a fost considerată „prematură” (a spus-o Al. Rosetti în 1927), pentru că nu se putea ști cu precizie, în toate cazurile, valoarea fonetică a fiecărei litere chirilice pentru limba vorbită românească (fie că existau mai multe semne grafice pentru aceeași valoare fonetică, fie că existau mai multe valori fonetice pentru

aceiași grafem). Transcrierea interpretativă, stabilită în linii generale de Asociația pentru editarea textelor vechi (înființată în 1929), a început să fie aplicată tot mai mult de editori și filologi, dar cu multă prudență și moderație, în funcție de stadiul de dezvoltare al cercetărilor în domeniul foneticii istorice a limbii române. Astăzi, după precizările teoretice ale unor cercetători (Al. Rosetti, Andrei Avram, Ion Gheție, Al. Mareș), s-a putut ajunge la aplicarea generalizată a acestei metode, cu limitarea intervențiilor la acele litere chirilice care au avut o utilizare tradițională, dar care erau dublete ale altora ori erau lipsite de valoare fonetică. Câteva exemple: *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*, text stabilit și indice de Gh. Chivu ș.a. (1979), *Codicele Voronețean*, ediție critică, studiu filologic și lingvistic de Mariana Costinescu (1981), *Texte românești din secolul al XVI-lea*, coordonator Ion Gheție (1982), Mihail Moxa, *Cronica universală*, ediție critică și studiu introductiv de G. Mihăilă (1989).

Repere bibliografice: I. Bogdan, *De la cine au împrumutat românii alfabetul chirilic*, în *Lui Titu Maiorescu. Omagiu*, București, 1900, 585-594; Ilie Bărbulescu, *Fonetica alfabetului chirilic în textele române din veacul XVI și XVII, în legătură cu monumentele paleo-sârbo-bulgaro-ruso și româno-slave*, București, 1904; Ilie Bărbulescu, *Curentele literare la români în epoca slavonismului cultural*, București, 1928; Sextil Pușcariu, *Limba română*, vol. I: *Privire generală*, ed. 2, București, 1976, 94-96; Andrei Avram, *Contribuții la interpretarea grafiei chirilice a primelor texte românești*, București, 1964; Emil Vărtosu, *Paleografia româno-chirilică*, București, 1968; Al. Rosetti, *Istoria limbii române de la origini până în secolul al XVII-lea*, București, 1968, 437-446; Cornelia Bodea, Mihai Mitu, Ioan Budai-Deleanu, „*Scrisoare către Petru Maior*”, MS, 1972, 1; *Slava veche și slavona românească*, coordonator Pandele Olteanu, București, 1975, 18-28; Damian P. Bogdan, *Paleografia româno-slavă*, București, 1978, 131-256; G. Mihăilă, *Ecouri ale alfabetului chirilic în literatura română din secolul al XIX-lea și de la începutul secolului nostru*, LR, 1997, 1-3; *Enciclopedia limbii române*, coordonator Marius Sala, București, 2001, 98, 99, 308, 309, 588; Ion Gheție, Al. Mareș, *De când se scrie românește?*, București, 2001, 16-34; Mihai Mitu, *Slavona românească*, București, 2002. A.M.

ALGE, revistă care a apărut la București, lunar, din septembrie 1930 până în iulie 1931 (șapte numere), având ca director pe Aurel Baranga. Promovând suprarealismul cu tonalități provocatoare, violent contestat, valorificând, prin dicteul automat, delirul verbal sau „grafismele subconștientului”, publicația, subintitulată „Revistă de artă modernă”, nu are un articol-program explicit. Totuși, poate fi citită următoarea *Prefață*: „Subliniați subiectul cu o linie și predicatul cu două”, ceea ce ar putea constitui o sui-generis declarație de intenții. Ei i s-ar putea alătura, în aceeași direcție programatică, și „gândurile” adresate *Aceluia care poartă 35 la inimă*. Semnează versuri Gherasim Luca, Gh. Crișan, Aurel Baranga (*Femur sintetic, Solștiu echivoc*). Poezia *Gând* are drept semnătură doar o amprentă. Publică proză Mihai Hubert, Sesto Pals, Gherasim Luca, Gh. Crișan, Aurel Baranga (*Divagații în gol*) ș.a. E foarte greu de reținut vreun text ilustrativ în această joacă voit nonconformistă, iconoclastă și absurdă pe care o reprezintă **A.** în dome-

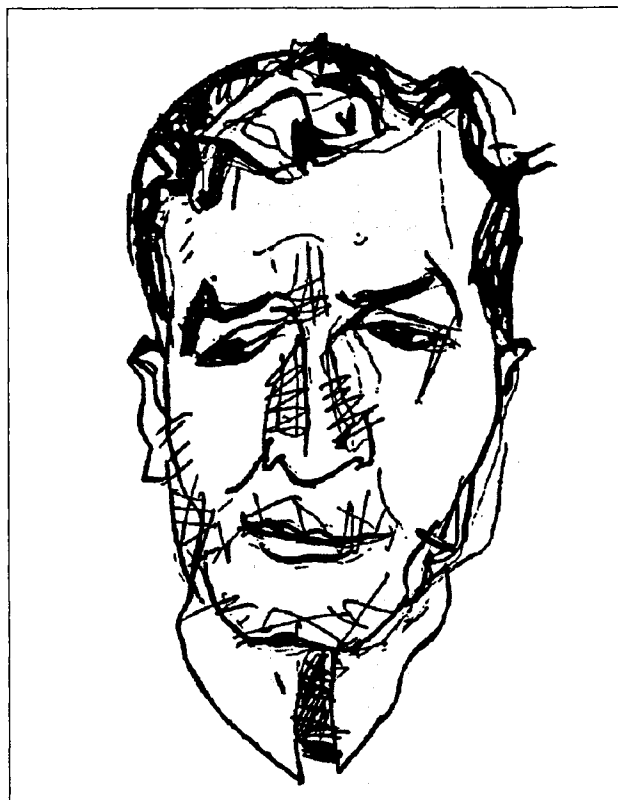
niul literaturii. Sectorul cel mai amuzant îl constituie acela al pseudopanseurilor, anunțurilor și jocurilor de cuvinte. La rubrica „Informațiuni”, se poate citi: „Dacă nu se duce Mahomed la munte, se duce la mare.” Pe coperta unui număr apare: „Splendid colorat. Splendid ilustrat. Colaboratorii cei mai fotogenici. Creștem pitpalaci. Și nu apărem.” Concluzia — dacă există vreuna — poate fi rezumată de cuvintele lui Sesto Pals, din tableta *Urmuz*: „Totul e un acces de nebunie de care a fost cuprinsă o limbă și puroiul se revarsă pe noi, în noi, ne disecă, ne dizolvă, ne mănâncă.” Alți colaboratori: Mattis-Teutsch, Perahim, Costea Sar, Fredy Goldstein. D.B.

AL-GEORGE, Ion (27.III.1891, Sângeorz-Băi — 9.I.1957, București), poet. Este fiul Mariei și al lui Leon Al-George, agricultori, de etnie romă. După școala elementară, făcută în satul natal, și cinci clase (1902–1907) urmate la Liceul Grăniceresc din Năsăud, **A.**, trecut în România, figura în 1912 alături de Maria Giurgea și Elvira Popescu printre absolvenții clasei de dramă și comedie a Conservatorului de Muzică și Declamație din București. Ecourile unei existențe de boem se răsfrâng în *Fragment dintr-un roman* (1922). **A.** nu va fi totuși actor, ci bibliotecar la Fundația Universității, unde va funcționa din 1913 până la pensionare. Ultimii ani de viață adaugă, la durerea pierderii în război a unicului său fiu, indigența și boala. Este frate cu poetul Vasile Al-George și unchi al orientalistului Sergiu Al-George.

În 1909, **A.** publică în „Convorbiri literare” traducerea unei poezii de Carmen Sylva, în 1910 — versuri și proză în ziarul „Epoca” și mai multe articole în „Ordinea”. Până la primul război mondial, va colabora asiduu la „Arta” (unde semna și cu pseudonimele Terentius, Varro, Vilica, Ion Vilica), la „Convorbiri literare”, „Cosinzeana”, „Cuvântul nostru”, „Gazeta Transilvaniei”, „Rampa”, „Ilustrațiunea neamului nostru” (aici și cu pseudonimele Ion Al. Francesco și Ion Al. Cozia) ș.a. Volumele *Aquile* (1913; Premiul Academiei Române, raportor Duiliu Zamfirescu) și *Domus taciturna* (1916) adună poeme din aceste publicații. În 1915, îi mai apăruse comedia *Sapho*. Era membru al Societății Scriitorilor Români (1915). La Școala de Ofițeri de Rezervă din Botoșani sau în tranșeele războiului, continuă să scrie, fixând momentul istoric, și trimite la „Mol-

dova veche” (Botoșani), „Sburătorul”, „Eroii”, „Săgetătorul” poezii ocazionale, precum și două piese „de tranșee”, *Fugarul* și *Sângele neamului* (scrise în colaborare cu Stefan Tătărescu și tipărite, după ce prima se reprezentase pe front, în 1919). După război, conduce revistele populare „Apărătorii patriei” și „Eroii”. Reia colaborarea la „Flacăra” și „Convorbiri literare”, aici îndeplinind și sarcini redacționale. Semnează, de asemenea, în „Gândirea”, „Propilee literare”, „Munca literară”, „Muzică și poezie”, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”, „România literară” ș.a. E vorba însă de texte mai vechi, reluate, unele sub alt titlu. Dintr-o seamă de proiecte, între care și o culegere de tălmăciri din Pindar și Anacreon, încerca să valorifice în 1953 manuscrisele a două importante traduceri, *Istoria romană* de Th. Mommsen și opera lui Sofocle. Amestec de romantism, parnasianism și simbolism, poezia lui tinde spre modelul clasic, ale cărui semne exterioare le pune în evidență cu o anume ostentație. Antichitatea romană este Mecca lui **A.**, tărâmul spre care îl poartă destinul și imaginația (*Viziuni antice*). Este tărâmul poeziei, întrezărit, la modul simbolist, într-un absorbant „dincolo de orizont”. Instalat într-o Romă imaginară, poetul face, epicureic, elogiul vieții (*Petronius către Eunyce*), închină ode principiilor vitale (*Isis, Lacrimile Soarelui*), amestecând vis și realitate sau plasticizând grațios (*Carmina*). Recea detașare parnasiană, „teoretizată” într-o *ars poetica*, lipsește. Nota elegiacă, mai plină în volumul

Desen de Marcel Iancu

Domus taciturna, mișcă desenul și îi imprimă rezonanțele caducității. Elementele simboliste (parcul, grădina, parfumuri, mirajul depărtării, cântecul și plânsul fântânilor) tulbură „helenicul vis” al poetului. Totuși, atmosfera de intimitate senină și de împăcare finală rămâne dominantă. În pofida stereotipiei imagistice, a travestiului clasicizant, renunțarea la emfaza retorică și tendința de interiorizare a expresiei sunt ceea ce interesează în lirica lui. A tradus (incluzând câteva versiuni în volumul *Domus taciturna*) din bucolicii siracuzani Bion și Moschos, din Cleanthes, Pindar, din sonetele lui Michelangelo și, fragmentar, din Dante (*Infernul*, cânturile I și II). În comedia *Sapho* (1915), iluzia vieții antice e convingătoare, dar modelul comediei burghize de salon oferă, inadecvat, majoritatea soluțiilor dramatice.

SCRIERI: *Aquile*, Câmpina, 1913; *Sapho*, București, 1915; *Domus taciturna*, București, 1916.

Repere bibliografice: Duiliu Zamfirescu, *Ion Al-George*, „*Aquile*”, AAR, partea administrativă, t.XXXVI, 1913-1914; N. Bănescu, *Ion Al-George*, „*Domus taciturna*”, CL, 1916, 7-8; Lovinescu, *Scrieri*, VI, 78; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 581; Ciopraga, *Lit. rom.*, 252-253; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 189; *Dict. scriit. rom.*, I, 54-55; Hrimiuc-Toporaș, *Atelier*, 211-216.

AL-GEORGE, Sergiu (13.X.1922, Târgu Mureș – 9.XI.1981, București), orientalist, eseist și traducător. Fiu al lui Vasile Al-George, funcționar, absolvent al Conservatorului de Artă Dramatică și al Facultății de Drept, de asemenea poet și publicist de oarecare notorietate, și al Antoniei Al-George, funcționară, **A.** urmează cursul primar și primele clase de liceu în localitatea natală, continuând la Liceul „Matei Basarab” din

București, unde își susține și examenul de bacalaureat (1941). La București urmează în continuare Facultatea de Medicină (1941-1949, inclusiv stagiile de extern și intern). Lucrează ca medic în București, din mai 1950 până la pensionare (survenită timpuriu, în 1978, în urma unui infarct), în diferite unități de asistență medicală (la Clinica universitară ORL, ca preparator, apoi asistent universitar, la diferite policlinici, între care, în 1952-1958, policlinica Teatrului de Operă și Balet). Personalitate cu totul remarcabilă, înclinat spre cercetare și demersul speculativ, **A.** a adăugat, prin studiu propriu, competenței sale de medic pe cea a indianistului de aleasă ținută. Interesul lui pentru gândirea și civilizația indiană s-a cristalizat încă de pe la vârsta de 15 ani (când, fiind elev, a fost cu deosebire impresionat de felul în care Augustin Z. N. Pop, profesor de română, a prezentat valențele „indice” ale operei lui Eminescu) și s-a dezvoltat și aprofundat în urma unor lecturi asidue, mai ales din Mircea Eliade, pe care și l-a ales drept model și mentor și de la care, trimițându-i în 1947 întâiul său articol publicat, a obținut o primă recunoaștere: „Încă un indianist român!”. Debutul publicistic în domeniul indianisticii a avut loc în 1947 (*Les Mythes de l'atman et la g n se de l'absolu dans la pensée indienne*, în „*Revue des  tudes indo-européennes*”). Ca medic, specialist în otorinolaringologie, a desfășurat cercetări de foniatrie, depunând o muncă de pionierat în problema explorării prin mijloace optice a corzilor vocale. Redactase – și predate, în 1958, Editurii Medicale – un tratat de foniatrie care nu a mai putut apărea, autorul fiind arestat și trimis în judecată, acuzat – împreună cu Al. Paleologu, C. Noica, N. Steinhardt – de complot împotriva ordinii de stat. Condamnat la șapte ani de închisoare, a fost pus în libertate în aprilie 1964, în baza decretului de grațiere referitor la deținuții politici. După anii de detenție, și-a reluat activitatea de medic, însă cercetările de indianistică, reprezentând pentru el o pasiune puternică, i-au ocupat treptat prim-planul activității intelectuale.

Fără să aibă studii universitare în materie, **A.** a devenit o personalitate recunoscută ca atare în România și în străinătate, inclusiv în India, în mediile universitare și în cercurile savanților preocupați de același domeniu – studiile de indianistică (sanscritologie, miturile și credințele indiene, filosofia, cultura tradițională indiană în general), cu deschidere pertinentă către domenii de mai mare generalitate (filosofia limbajului, culturologie, reflecția asupra filosofiei culturii). A publicat studii în periodice de specialitate – între altele: *Purna ghata et le symbolisme du vase dans l'Inde*, în „*Arts asiatiques*”, 1957 (în colaborare cu A. Roșu); *Indriya et le sacrifice des prana*, în „*Mitteilungen des Instituts f r Orientforschung*”, 1957 (în colaborare cu A. Roșu); *The Semiosis of Zero According to Panini*, *L'Inde antique et les origines du structuralisme*, în *Xth International Congress of Linguists*; *The Extralinguistic Origin of Panini's Syntactic Categories and Their Linguistic Accuracy*, în „*Journal of Oriental Institute*”; *Are Panini's Sutras Descriptive or Perceptive Sentences?*, în „*Annals of the Bhandarkar Oriental Research Institute*”, 1977-1978; *La r sonnance de la pensée indienne dans la culture roumaine*, în *Fourth World Sanskrit Conference of IASS*. A participat la colocvii și congrese științifice internaționale, a

făcut o călătorie de studii în India (vizitând centrele importante de sanscritologie). A avut contribuții notabile de iatroistoriografie, redactând, pentru tratatul de *Istoria medicinei universale* (1970), capitolele *Medicina indiană* și *Medicina tibetană*. În 1971–1974 a predat un curs liber de cultură și civilizație indiană la Universitatea din București, unde, în 1980, invitat de profesoara Amita Bose din India, care predă disciplinele de indianistică, a coordonat cu pasiune cenaclul de studii indiene organizat – neoficial – în rândul studenților. A prefațat, tradus și adnotat importante texte ale culturii indiene în volumul *Filosofia indiană în texte* (1971), cu versiuni din *Bhagavad-gita*, *Shamkhya-karika*, *Tarka-sangraha*, traduse din limba sanscrită. A fost prezent cu un text (*Temps, histoire, destin*) în numărul 33, din 1977, al publicației franceze „Cahiers de l’Herne”, dedicat lui Mircea Eliade. Debutază editorial cu *Limbă și gândire în cultura indiană* (1976). Volumul de eseuri culturologice care interesează un public mult mai larg decât cel al specialiștilor ori pasionaților de indianistică este *Arhaic și universal. India în conștiința culturală românească* (1981). Dacă în *Limbă și gândire în cultura indiană* A. depășea fruntariile stricte ale demersului lingvistic și filologic, dezvoltând considerații filosofice, prin volumul de eseuri *Arhaic și universal* – considerat capodopera sa – practic transcende domeniul strict al indianisticii, oferind o reflecție, profundă și fundamentală, în marginea fenomenului cultural. Cartea a îmbogățit în chip oportun bibliografia privitoare la literatura – și, în general, la cultura – română, reprezentând o contribuție notabilă în domeniul culturologiei, și anume într-un câmp problematic fecund, cel al revalorizării gândirii tradiționale. Volumul grupează patru eseuri consacrate temei enunțate în subtitlu, cu referire precisă la Constantin Brâncuși (*Comentarii indiene la Brâncuși*), Mircea Eliade (*India în destinul cultural al lui Mircea Eliade*), Lucian Blaga (*Structurile antinomice la Lucian Blaga și accepția indiană a metaforicului*) și Mihai Eminescu (*Eminescu – Arhetipul*). A. abordează subiectele alese prevalându-se de dubla lui competență de cunoscător al gândirii indiene și al culturii occidentale. Procedază la un demers hermeneutic comparativ, menit să pună în lumină nu deosebirile, ci convergențele, coincidențele, omologiile, similitudinile (tematice, de simboluri, de poziție ontică). Redescoperirea arhaicului – în arta, în cultura modernă – echivalează cu o fericită regăsire a unei universalități perene și fundamentale. Accreditând o metodă personală, comparativ-hermeneutică, ilustrată convingător, A. a dat, prin *Arhaic și universal*, o lucrare importantă, pe care Mircea Eliade a apreciat-o elogios, afirmând (într-o scrisoare către Mircea Handoca): „În fond, Sergiu Al-George a reușit să illustreze, în mod exemplar, ceea ce am putea numi o nouă metodă comparativă pentru cercetarea și înțelegerea civilizațiilor tradiționale.”

SCRIERI: *Limbă și gândire în cultura indiană*, București, 1976; *Arhaic și universal. India în conștiința culturală românească*, București, 1981.
Traduceri: *Filosofia indiană în texte*, introd. trad., București, 1971.

Repere bibliografice: Al. Paleologu, *Prietenui, gânditorul, savantul*, RL, 1981, 47; Mircea Handoca, *Vocația autenticității* (interviu cu Sergiu Al-George), RL, 1981, 48; Cezar Baltag, *Sensul universal al arhaicului*,

VR, 1982, 12; Mircea Eliade, [*Scrisoare către Mircea Handoca*], RL, 1984, 30; Mircea Handoca, *Sergiu Al-George*, RL, 1984, 30; Dorina Al-George, *Școlul amintirilor*, București, 1994; *Dicț. scriit. rom.*, I, 55–56; [*Sergiu Al-George*], CC, 2000, 4–8 (semnează Eugen Simion, Gheorghe Brătescu, Al. Paleologu, Amita Bose, Caius Traian Dragomir, George Al-George, Mircea Itu, Jeana Morărescu, Mihai Gânji); Sergiu Al-George, *Autobiografie*, CC, 2000, 4–8; Simion, *Fragmente*, IV, 394–403. N.Br.

AL-GEORGE, Vasile (24.II.1895, Sângeorz-Băi – 18.III.1960, București), poet, traducător și publicist. Prin el și prin fratele său, Ion Al-George, o modestă familie de agricultori țigani (tatăl – Leon Al-George, mama – Maria) va ieși din anonim, după cum, la rândul-i, poetului A. îi va fi dat să-și lege numele de cel al fiului său, orientalistul Sergiu Al-George. După studiile liceale la Năsăud și Blaj, A. se stabilește, în 1912, la București, unde urmează cursurile Conservatorului de Muzică și Declamație, luându-și totodată licența în drept. Participă la luptele de la Mărășești, unde este rănit. Între 1914 și 1940, funcționează, cu intermitențe, ca angajat la Ministerul Instrucțiunii și la Ministerul Muncii și Ocrotirilor Sociale. După primul război mondial, poetul se întoarce în Ardeal, implicându-se în viața literară clujeană, mai întâi ca redactor-șef al gazetei „Glasul libertății” și apoi ca simplu redactor la ziarul „Voința”. În 1921 este numit director al Casei cercuale a asigurărilor sociale din Târgu Mureș, unde editează ziarul „Mureșul”, iar între 1927 și 1928 conduce săptămânalul „Astra”. Primele versuri îi apar în 1910, în „Musa someșană” și „Foaia interesantă” din Orăștie. Colaborează la „Cosinzeana”, „Luceafărul” (Budapesta), „Flacăra”, „Arta”, „Tara noastră”, „Societatea de mâine”, „Cele trei Crișuri”, „Gândirea”, „Ramuri”, „Familia”, „Evoluția” etc. Încearcă să și traducă, fără a reuși, însă, mai mult decât echivalentele cuminți din Longfellow și D. Merejkovski ori din creațiile unor scriitori maghiari, precum Petöfi Sándor, Ady Endre, Babits Mihály, Szep Ernő sau Jókai Mór. Selectate și prin prisma unor afinități, doar câteva dintre tălmăciri vor fi incluse în sumarul singurului volum de versuri ale lui A., *Pământ* (1922). Lirica din această carte depășește neosămănătorismul ardelenesc al momentului, chiar dacă, prin titlu și prin unele elemente de cadru, poate sugera apropierea de o poetică retardat tradiționalistă. Celebrând soarele, marea, pământul, focul, versul se lasă mișcat de sensibilitatea unui spirit modern, trecut prin filieră romantică și simbolistă. Poetul va ține, de altfel, să-și sublinieze, și încă apăsător, condiția de solitar elegiac, atins de răul lumii și al veacului, și atunci gesticulația sa lirică o amintește pe cea bacoviană. Acest romantic întârziat nu-și găsește, însă, decât rareori, și doar fragmentar, expresia pe măsură. Prea mult subminate de un verbiaj abstract, versurile lui riscă să cadă, nu o dată, în plitudini confortabile, clamate, însă, cu sentimentul descoperirii cine știe cărei adânci filosofii.

SCRIERI: *Pământ*, Cluj, 1922; **Traduceri:** Jókai Mór, *Îngerul vărsării de sânge*, București, 1916.

Repere bibliografice: Iosif Eugen Naghiu, *Un poet grănicer. Vasile Al-George*, VTRA, 1935, 3–4; Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, IV, Bistrița, 1981, 276–278; *Dicț. scriit. rom.*, I, 56–57. T.T.

ALIMĂNEȘTIANU, Pia (23.VI.1872, Florica, azi Ștefănești, j. Argeș — 14.X.1962, București), prozatoare. Este fiica lui Ion C. Brătianu și soră cu Ion I. C. Brătianu. Mezina „marelui partid” de acasă al lui Ion C. Brătianu, **A.** moștenește numele mamei, Pia (de la Caliochia, în acte însă Caterina, n. Pleșoianu). Instrucția tinde a fi solidă și completă. Asemenea fraților săi mai mari, învață în particular, cu dascăli renumiți din Bucureștii de odinioară (între care Spiru Haret și Ion Bănu), trecându-și bacalaureatul, în 1899, la Colegiul „Sfântul Sava”. În circumstanțele dramatice ale întâiei conflagrații mondiale, rămasă lângă mama vârstnică în capitala invadată de inamic, după retragerea armatei și a guvernului I. I. C. Brătianu în Moldova, întâmpină evenimentele cu stoicism — alături de surorile Sabina (Cantacuzino) și Mariuța (Pillat), îngrijește rănii la spitalul „din șoseaua Filantropia”, susține alte inițiative ale Crucii Roșii care vizează asistența populației civile. Ca și Sabina Cantacuzino, își face consemnări într-un caiet — pe care îl adăpostește cu prudență, de teama „perchezițiilor, rechizițiilor, inchizițiilor” de tot felul —, încercând a surprinde dinamica, penibilă adesea și dificil de stăpânit, a stărilor de spirit. Apreciate de istorici, mai târziu, ca un izvor de primă mână relativ la regimul militar de ocupație, descoperind secvențe inedite din „rezistența” capitalei, notele situau, nu mai puțin tranșant, oameni și atitudini progermane, chiar dacă **A.** tinde să judece cu o anume detașare: dezavuând „nesăbuința” unor „rătăciți” ori categorisind la rece tipuri de colaboraționiști. Uneori critica poate fi și acerbă (ca în cazul lui Constantin Stere, căruia sub pseudonime ca O femeie din popor și Dama voalată îi reproșase și în presa vremii „orbirea” și ambițiile de „european germanizat” și compromisul gazetarului de la „Lumina”). Reține mai ales franchetea acestor mărturii, lăsând să treacă, nu o dată, în prim-plan scene teribile sau exemplare: stareța de la Pasărea jelind raptul barbar comis de nemți asupra mânăstirii, într-un aprilie apocaliptic al anului 1917, când se ordonă despuieră vechilor odoare și doborârea clopotelor de argint, pentru a fi trimise la topit; lecția din urmă a lui Titu Maiorescu, bătrânul mentor al Junimii, retras din viața publică și părăsit într-o uitare cvasigenerală, dar demn, neconcesiv și refuzând până la capăt contactele cu ocupanții. Abia la un deceniu după scrierea jurnalului, **A.** (între timp căsătorită cu Al. Alimăneștianu) editează *Însemnări din timpul ocupației germane (1916-1918)* (închinând cartea, în 1929, memoriei lui Ionel I.C. Brătianu, fratele și ilustrul om politic nu de multă vreme dispărut). În anii interbelici, continuă a îndruma proiecte culturale, educative, caritabile, prezidând, între altele, fondarea unor asociații, așezăminte școlare sau de binefacere: Liga Națională a Femeilor Române, Universitatea Liberă, Școala de educatoare de puericultură din București, Casa Copilului. E tot mai mult și o prezență publicistică, mai tipărită, până în pragul celui de-al doilea război, câteva merituose scrieri literare.

Culegeri ca *Dobrogea* (1936), *Plaiuri oltenesti* (1938), *Prin cetatea lui Bucur* sau *Trecutul viu* (ambele din 1940) adună pagini memorialistice, „file trăite”, evocări, mărturisiri, reînviind portrete și peisaje, într-un gen de tabletă sau crochiu cu prea puține variațiuni de la un text la altul. Detaliul etnografic,

mai mult sau mai puțin uitat, cutuma și reflexul ei social sunt teme de incursiune într-o lume a sfârșitului de veac, cu tipuri hieratice, crepusculare, desprinse dintr-un București de stampă: țigăncile florărese, argintarul de lângă Curtea Veche, flașnetarul Giuseppe, cântăreața Gherghina, iconarul de la schitul Darvari. Armonizând cu indulgență națiile, perpetuând candidă ori surprinzătoare meserii (*Rustem Bostangiu*, *Ali din Balci*), tradiția istorisirii fabuloase, marcate de tabuuri lângă enigmatice fatalități (*Hoși de cai*, *Arămarul din Küstenge*, *Fata hokei*). Dobrogea, în schimb, mai picturală, va inspira, în rama pitorescului decor, ceva mai multă libertate epică. Drumurile pleacă din și se întorc — aici — la Hasiduluc. Pulsul domestic al culei strămutate, cu dichis, din Oltenia protejează, ca într-un insolit falanster, mâna de coloniști așezați în provincia de la marginea mării, ispitii de schimbare, pe când ferma cea mai nouă confruntă Orientul din preajmă cu un model al rigorii. Cârti de pioasă evocare sunt *Plaiuri oltenesti*, *Trecutul viu*, amintind de finuturi și oameni de care ascendența și întâmplările vieții o leagă pe autoare intim. Prevenitoare, iscodind discret, **A.** e un interlocutor atent, dispus, apoi, să comenteze de toate: arhitectură, stare socială, gospodărie și port, snoave sau pilde morale. E, alteori, cronicar de fapte diverse. Nu lipsesc nici portretele de familie, cu un ce didactic, cărturăresc, vag desuet (*Maica Maximila* — stareța de la Ostrov, „sora tati”, *Din tinerețea lui Sandu Cintianu* ș.a.). *Trecutul viu* instituie corespondențe cu ciclul pillatian, intitulat tot astfel în volumul *Pe Argeș în sus* (1923). Poetului (nepot după soră), **A.** îi dedică, de altfel, acum, suita unor *Scrisori din Florica*. Via și Argeșul, „casa din deal” (fostă „lin” pentru struguri), „castanul cel mare”, parcul Goleștilor — azi „în paragini”, ori tocălia, ce bate „în deșert”, rămân și pentru **A.** reperatele copilăriei.

SCRIERI: *Însemnări din timpul ocupației germane (1916-1918)*, București, 1929, republ. fragm. în *Marea Unire a românilor în izvoare narative*, îngr. și introd. Stelian Neagoe, București, 1984, 31-32, 99-118, 699-704; *Dobrogea. File trăite*, Craiova, 1936; *Plaiuri oltenesti*, Craiova, 1938; *Prin cetatea lui Bucur*, București, 1940; *Trecutul viu*, București, 1940.

Repere bibliografice: „Însemnări din timpul ocupației germane”, U, 1929, 121; Sabina Cantacuzino, *Din viața familiei Ion C. Brătianu (1821-1891)*, București, 1933; *Din corespondența familiei Ion C. Brătianu, I-V*, pref. I. Nistor, București, 1933-1935; Constantin-Stelian, „Dobrogea”, CL, 1936, 8-10; Aida Vrioni, „Dobrogea”, RVS, 1936, 10-11; N. Mihăescu, *Oameni și idei*, București, 1937, 105-110; C.D. Fortunescu, „Dobrogea”, AO, 1937, 81-91; C. D. Fortunescu, „Plaiuri oltenesti”, AO, 1938, 97-100; Perpessicius, *Opere*, VIII, 174, 176-177, 328; Aida Vrioni, „Plaiuri oltenesti”, RVS, 1939, 3-4; P. V. Haneș, „Plaiuri oltenesti”, PL, 1939, 3; P. V. Haneș, „Prin cetatea lui Bucur”, PL, 1941, 3; Tatiana Slama, „Prin cetatea lui Bucur”, VRA, 1941, 599; C. D. Fortunescu, „Prin cetatea lui Bucur”, AO, 1941, 113-118; C. D. Fortunescu, „Trecutul viu”, AO, 1942, 119-124; Constantin-Stelian, „Trecutul viu”, F, 1942, 7-8; Șerban Cioculescu, *Izvoare narative*, RL, 1985, 7; [Pia Alimăneștianu], ADLTR, D-66; Cornelia Pillat, *Eterna întoarcere*, pref. Doina Uricariu, București, 1996, 85, 91, 146-147, 156-157, 196, 253. R.Ș.

AL LUPULUI, Nicolae (pseudonim al lui Nicolae I. Popescu; 2.X.1881, Brădiceni, j. Gorj — 13.VII.1963, Craiova), prozator. Părinții lui **A.**, Maria și Ion Popescu, păstrau tradiția unei

boierii mărunte, care în linie paternă urca până la postelnicul Lupu Stoiloianu din vremea domnitorului Gheorghe Bibescu. **A.** urmează școala primară la Brădiceni, gimnaziul „Tudor Vladimirescu” din Târgu Jiu și o școală tehnică din București. Va încerca diverse profesii: învățător suplinitor, zugrav de biserici și ceramist, suflor la teatru și ziarist. După o specializare în medicina socială, devine funcționar în Ministerul Sănătății, apoi director al școlii sanitare din Craiova.

Descoperit de Charles Laugier, **A.** a debutat, în 1927, în „Arhivele Olteniei”. Ajunge a fi cunoscut de scriitorii craioveni C. D. Fortuneșcu, C. Șaban-Făgețel, Eugen Constant, C. S. Nicolăescu-Plopșor, care îl vor publica în revistele conduse de ei: „Ramuri”, „Condeiu”, „Gând și slovă oltească”. Pagini numeroase risipește în publicațiile provinciei sale: „Datina” (Turnu Severin), „Vatra”, „Conștiința națională”, „Renașterea”, „Tribuna Olteniei”, și în câteva din capitală: „Adevărul literar și artistic”, „Universul literar”, „Revista Fundațiilor Regale” ș.a. Studiile etno-folclorice ale lui **A.**, grupate în seria *Cunoașterea satului*, au în vedere nunta, moartea, sărbătoarea Paștilor, dar și a goviilor și nedeielor, portul popular și locuința gorjeană, meșteșugurile din zonă. Literatura cu pronunțat specific oltenesc a lui **A.** este cuprinsă în volumele *Posada Gurenilor. Povestiri din alte vremi* (1929), în parte memorialistic, și *Povestiri oltenești. Locuri și oameni din alte vremi* (1946). Bogăția datelor etno-folclorice, istorice și toponimice, conținute de povestirile scrise în savurosul grai gorjean (autorul adăuga și un „vocabulary” dialectal explicativ), oferă în subsidiar o posibilă monografie a zonei dintre Jiu și Cerna. Onomastica bogată, cu accent individualizator, persiflant, colorează narațiunea. Mama este, ca și la Ion Creangă, adepta tradițiilor, a „rânduielilor” rurale. Pe alocuri, istoria familiei pare a se îmbina cu istoria provinciei și a țării. Povestitorul laudă calitățile consătenilor săi: mândria și vitejia ca daturi ancestrale, rigoarea morală a caracterelor. Personajele — tatăl, nașul Grigore Cartianu, moș Ghinea, morarul, bătrânul Zamora Mehedințeanu — devin, adesea, naratori, folosind ritualul obișnuit pentru a amâna povestirea și a capta, astfel, interesul. O tipică povestire în povestire este *Nunta cucoanei Lenuța*, în care cei tineri primesc sfaturi dintr-o verificată pedagogie erotică. O povestire mai amplă, *Pământul cere sânge sau Posada Gurenilor*, juxtapune mai multe secvențe narative pentru a ajunge de la datini și toponimie la istorie. Povestirea *O judecată pe munte* a fost apreciată de Șerban Cioculescu ca un „epos pastoral de o grandioasă primitivitate”. Departe de justiția arbitrară ce acționează „jos”, în lume, „judecata muntelui” îi apare lui **A.** vesnic valabilă. În *Minunea de la Tismania* se reface, după tradiția monastică, viața sfântului Nicodim, întemeietorul lăcașului. Divagația istorică romanțioasă reliefează figura excesivă, sadică a lui Jicmond (împăratul Sigismund), care îl supune pe Nicodim la încercări consacrate de hagiografie. Minunile religioase, ca și datinile populare, sunt frecvente în textele lui **A.** Zilele de hram, încheiate cu ospete rafinate de o gastronomie fabuloasă, sunt însoțite de numeroase scene de aglomerare umană. Când schimbă mediul rural de inspirație, autorul se pierde în snoave echivoce, cantonate în anecdotice.

SCRIERI: *Posada Gurenilor. Povestiri din alte vremi*, pref. C. D. Fortuneșcu, Craiova, [1929]; *Pământul cere sânge*, Craiova, 1934; *Povestea sfântului Ilie. Din popor*, Craiova, 1944; *Minunea de la Tismania*, Craiova, 1946; *Povestiri oltenești. Locuri și oameni din alte vremi*, București, [1946].

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *Un salut lui Nicolae Al Lupului*, „Lumea românească”, 1938, 437; Metzulescu, *Literile*, I, 178-180; Eugen Constant, *Evocări*, Craiova, 1980, 66-69; Firan, *Profiluri*, 439-440. A.Sm.

ALMA MATER, revistă apărută la Iași, în intenție lunar, în realitate, neregulat, din aprilie 1969 până în ianuarie 1974; continuă cu titlul „Dialog” între februarie 1974 și iunie 1990. Colegiul de redacție inițial: Ion Constantinescu, Vasile Constantinescu (redactor-șef adjunct), Al. Dobrescu (redactor-șef), Mihai Drăgan, Petru Ioan (șef secție științifică), Maria Platon, Dumitru Simionescu (secretar general de redacție), Mihai Tatulici (șef secție literară), Jack Weinstein. Oglindind succesiunea generațiilor de studenți care o editează, publicația își modifică în mod repetat atât aspectul tipografic și grafic, cât și caseta redacțională, colaboratorii etc. Revistă de cultură a studenților din Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, de la numărul 3/1969 **A.M.** are drept subtitlu: „Organ al Consiliului UAS din Universitatea «Al. I. Cuza» Iași”. Modificări intervenite în colegiul redacțional: de la numărul 2/1969, numele lui Vasile Constantinescu dispăre din casetă; numărul 3/1969 apare sub următoarea redacție: Mihai Tatulici (redactor-șef), Dumitru Constantin (redactor-șef adjunct), Nicolae Manea (șef secție literară), George Mocanu (șef secție științifică) ș.a. Cu începerea de la numărul 8/1970, Constantin Pricop devine redactor-șef adjunct, alături de Dumitru Constantin. În 20 ianuarie 1971, formula redacțională arată astfel: redactor-șef — Constantin Pricop; redactori-șefi adjuncți — Dumitru Constantin și Emil Nicolae. Acestora li se adaugă apoi Nicolae Manea și D.N. Zaharia ca secretar de redacție. Odată cu numărul 3/1972, funcția de redactor-șef este preluată de Al. Călinescu (care va rămâne în fruntea revistei, ca redactor-șef sau ca președinte al Consiliului de conducere, până în 1982), secondat de Liviu Papuc (redactor-șef adjunct) și Nicolae Manea (secretar general de redacție), cărora li se adaugă Val Condurache, pe post de redactor-șef adjunct. De la numărul 2-3/1973, Liviu Papuc este înlocuit în funcție de Andrei Corbea. Numărul 9-10/1973 aduce o nouă modificare în componența colectivului de conducere, alcătuit acum din Andrei Corbea, Paul Balahur (redactori-șefi adjuncți), Mihai Dinu Gheorghiu (secretar general de redacție), Dan Butnaru, Crenguța Diaconescu, Alina Iacobitz (tehnoredactor), Cornelia Mănicuță, Vasile Mihăescu, Corneliu Ostahie-Cosmin, Mihai Onucu (secretar de redacție), Vasile Rășcanu, Alfred Emmanuel Winkler. Începând cu numărul 2-3/1974, formula redacțională se restrânge la primele trei nume din lista de mai sus. De la numărul 8/1974, în locul lui Andrei Corbea trece Mihai Dinu Gheorghiu, secretar general de redacție devenind Vasile Rășcanu, înlocuit, la rândul său, în 1975, de Gh. Gh. Chipail. În anii următori, funcția de redactor-șef a fost deținută de Sorin Pârveu, Camil Cezar Coțovanu, Dorin Popa, Sorin Antohi,

Radu Andriescu, Marius Cristian. În numărul special tipărit în decembrie 1989, caseta redacțională îi cuprinde pe Andrei Corbea, Florin Cântec, Laurențiu Constantin, Irina Andone, Radu Andriescu, Sorin Antohi, Bogdan Călinescu, Simona Ciubotaru, Irina Constantin, Mihai Grădinaru, Carmen Jgheban, Adrian Tarcan, Mihai Răzvan Ungureanu.

În *Cuvântul-program* al redacției din primul număr, se specifică: „Revista va fi o imagine fidelă a ceea ce înseamnă azi tineretul universitar, cu multitudinea preocupărilor sale [...], va cultiva *spiritul critic și schimbul elevat de idei*”. Într-adevăr, alături de „Echinox”, publicația va fi atât o tribună de dezbateri (uneori, din păcate, formală) a problemelor specific studențești – sesiunea, cercurile științifice etc. (rubrica „Agenda vieții universitare”), cât și o modalitate de exprimare literar-culturală a câtorva generații de tineri – marcată, desigur, de fluxul sau refluxul „politizării”, în ciuda eforturilor de eludare a ideologicului. Poezie semnează alături de nume consacrate, numeroși tineri debutanți sau începători: Mihai Tatulici, Nicolae Manea, Tit Liviu Pop, Marcel Marinescu, Nicolae Grigore Mărășanu, Dinu Flămând, Nicolae Prelipceanu, Nicolae Manea, Emil Nicolae, Miron Blaga, Aura Mușat, Lucian Avramescu, Dan Mutașcu, Mihai Ursachi, Cătălin Bordeianu, Ioanid Romanescu, Corneliu Popel, Daniela Caurea, Mircea Florin Șandru, Corneliu Ostahie-Cosmin, Mihai Dinu Gheorghiu, Nicolae Turtureanu, Paul Balahur, Liviu Antonesei, Vasile Mihăescu, Nichita Danilov, Irina Andone, Radu Andriescu, Marius Oprea, Horia Gârbea, Bogdan Ghiu ș.a. Paginile de proză sunt semnate, între alții, de Ilie Hristea, C. Parascan, Constantin Nicoară, Cicerone Sbanțu, Ion Gheorghe Pricop, Mihai Tatulici, Alfred Emmanuel Winkler, Val Condurache, Corina Cristea, Constantin Stan. Teatru publică Aurel Brumă, Cicerone Sbanțu, Matei Vișniec (*Apa de Havel*, 4-5/1983; *Dinții*, 107-108/1985). Critica literară este bine reprezentată, printre semnatori numărându-se autori consacrați, dar și tineri în formare. De problemele literaturii române se ocupă Adrian Rezuș, I. D. Lăudat (*Dimitrie Cantemir în contemporaneitate*), Constantin Pricop, Al. George, Al. Duțu, Mircea Scarlat (*Prima încercare de epopee românească*, 8-9/1974), Ioan Holban, Al. Călinescu, Mircea Iorgulescu ș.a. Cronica literară e susținută inițial de Al. Dobrescu și Constantin Pricop, pentru ca de la numărul 3/1972 rubrica să fie preluată de către Val Condurache, secondat de Mihai Dinu Gheorghiu, Mircea Doru Lesovici și Dan Petrescu. Semnatarii de recenzii sunt foarte numeroși. Printre ei, pot fi semnalati Florin Faifer, Ioan Buduca, Magda Ciopraga. Lui Liviu Antonesei îi revine rubrica „Prima carte, a doua carte”, unde se ocupă de tinerii Nichita Danilov, Virgil Mihaiu, Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei. Andrei Corbea alcătuiește „Fișele «Almei Mater»”, cuprinzând scrierile unora dintre colaboratorii marcanți ai revistei. Al. Călinescu dezbate chestiuni de teorie literară, în special prin rubrica intitulată „Confruntări”, inaugurată în 1972. Remarcabile eseuri publică Liviu Antonesei, Luca Pițu, Mihai Dinu Gheorghiu, Radu Petrescu (din *Oceanul întors*), Sorin Antohi, Radu G. Țeposu, Gabriel Liiceanu (*Utopia intelectualului și utopia filosofiei*, 115-116/1986), Mihai Șora, N. Steinhardt. Interesante

sunt interviurile publicate în paginile revistei, mai ales în cadrul rubricii „Promenada”. Printre intervievați: Zaharia Stancu, Constantin Ciopraga, Horia Zilieru, Mihai Ursachi, Ion Pop, Dinu Flămând, D.I. Suchianu, Mircea Iorgulescu, Al. Zub, Șt. Aug. Doinaș, Laurențiu Ulici. Printre interviuatori: cronica filosofică (susținută în special de N.D. Zaharia, Corneliu Ostache-Cosmin, Valeriu Gherghel); cronica teatrală (printre semnatori, Cornelia Mănicuță, Alina Iacobitz, Mona Paiu, Algeria Simota); cronica plastică (Adriana Răileanu, Sasca Nistor, Cătălin Bordeianu, Vasile Rășcanu); cronica muzicală (Liviu Papuc, Virgil Mihaiu); cronica cinematografică (Gh. Gh. Chipail, Valeriu Gherghel). Un interesant *Epistolar Petru Comarnescu* alcătuiește Nichita Filip. Apar tălmăciri din literatura modernă și contemporană (Herman Hesse, Curzio Malaparte, Dylan Thomas, Paul Celan ș.a.). Se traduc eseuri (din Roland Barthes, André Gide, Maurice Blanchot, Max Bense, Hans Robert Jauss, Michel Zérafra). După 1989, atât numele din caseta redacțională, cât și lista colaboratorilor fluctuează de la un număr la altul. Astfel, în numărul 135/1990, colectivul de redacție este alcătuit din Andrei Corbea, Florin Cântec, Laurențiu Constantin, Michael Astner, Radu Andriescu, Dumitru Buzatu, Bogdan Călinescu, Irina Constantin, Codrin Liviu Cuțitaru, Mihai Grădinaru, Adrian Tarcan, Mihai Răzvan Ungureanu, Marius Cristian. După alte modificări, colectivul de redacție este pus, în numărul 139/1990, sub patronajul unui comitet director alcătuit din Al. Călinescu, Andrei Corbea și Mihai Dinu Gheorghiu. Titlurile rubricilor („Abecedarul democrației”, „Tribuna liberă”) și ale unor articole (*Fiziologia oportunistului ceaușist*, *Despre democrație și alte necunoscuturi*, *Ce e pluralismul?*, *Ieșirea la libertate*) vorbesc singure despre schimbarea profilului ideologic al revistei. Publică poezie Liviu Antonesei, Mihai Grădinaru, Liviu Ioan Stoiciu, Irina Andone, Liviu Cangeopol, Nichita Danilov, Mihai Ursachi, Mircea Dinescu (tradus în limba franceză de Thomas Bazin – numărul 138), Nicolae Ionel. Paginile de critică poartă semnătura unor Gheorghe Crăciun, Ovidiu Nimigean, Codrin Liviu Cuțitaru, Sebastian Drăgulănescu, Bogdan Călinescu. Se remarcă, de asemenea, câteva interviuri interesante: Bogdan Călinescu cu Anna Lietti, redactor la săptămânalul elvețian „L'Hebdo” (136/1990); Mihai Răzvan Ungureanu cu Ladis Kristof, profesor la Universitatea Portland-Oregon (137/1990); Laurențiu Constantin cu Agata Kuperman, atașat cultural la Ambasada SUA din București (138/1990).

M.V.

ALMANAH, publicație care apare la Budapesta, din 1983. Colectivul redacțional, compus din Lucia Borza, Anna Borbély și Maria Berényi, realizează o publicație bilingvă, informativă și de valorificare a unor texte literare sau culturale, elaborate de membrii Societății culturale a românilor din Budapesta, printre care se numără Maria Berényi, Emil Bodorca, Lucia Borza, Elena Kiss Fótos, Grósz György, Kalugyer Demeterné, Groza Virág, Ștefan Mureșan, Cornelia Tirnovan Nemeș, Petru

Popuța ș.a. Sunt publicate o serie de date statistice despre românii din Ungaria, sunt menționate legăturile tradiționale cu retoromanii din Elveția (Ștefan Frătean). Despre trecutul cultural al românilor din Ungaria scrie Maria Berényi (*Rolul Budapestei în istoria culturii române*), care se mai ocupă de profesorii români la Facultatea de Medicină din Budapesta în secolul al XIX-lea sau de intenția lui I.L. Caragiale de a scoate o revistă literară la Budapesta. Articole în limba maghiară pe teme culturale sunt publicate de Borsa József, Nemes László, Octavian Olteanu, Maria Berényi, Anna Borbélyi, iar Eva Kozma Frătean își prezintă volumul *Cântece populare românești din Ungaria*, reproducând o parte din aceste texte. Se mai pot citi texte din Eminescu și din Vlahuță și sunt inserate versuri originale de Maria Berényi, Lucia Borza, Ștefan Mureșan, precum și proză de Petru Popuța și Lucia Borza. Nu este neglijat nici folclorul local, prin colindele, strigăturile și chiuiturile din Apateu, Chitighaz, Vârșand, Jula. Se dau de asemenea informații despre activitatea Societății culturale a românilor din Budapesta. Lucia Borza traduce din Goga, iar Marosán István din Eminescu.

M.Pp.

ALMANAH „ANTICIPAȚIA”, publicație literară realizată de revista „Știință și tehnică”, apărută la București între 1983 și 1993. Redactor-șef este Ioan Albescu, redactor coordonator – Alexandru Mironov, redactor-șef adjunct – Gh. Badea. Rubrici: „Știința la frontierele cunoașterii”, „Galaxia SF”, „Retro SF”. Versuri semnează Lucian Merișca și Alexandru Pecican (*Poem SF despre dragoste*), proză – Gh. Săsărman, Alexandru Ungureanu, Vladimir Colin, Tudor Negoită, Mircea Nedelciu, Ion Lilă, Cristian Tudor Popescu, iar publicistică – Alex. Ungureanu, Ovidiu Răureanu, Cornel Robu. Anul 1983 consemnează și publicarea unui fragment dramatic aparținând lui Romulus Bărbulescu și George Anania, piesa SF într-un act *Fântânile*. Alexandru Mironov, Sorin Antohi, Victor Bărlădeanu și Adrian Rogoz sunt criticii literari ai publicației. Sub titlul *Despre individualitate și nemurire*, Dan Ursuleanu descoperă o colaborare a lui H. G. Wells la „Viața românească” din 1930. Traducerile sunt făcute de Petru Iamandi și Cristian Tamaș. Alți colaboratori: Eduard Jurist, Ioan Popa, Horia Aramă, Doru Brana, Ov. S. Crohmălniceanu, Ioan Bogdan Letter.

D.B.

ALMANAH „ARGUS”, publicație apărută la București între 1923 și 1931. Deși axată îndeosebi pe probleme economico-juridice, cuprinde și materiale de interes cultural-artistic. Astfel, în numărul din 1923 figurează o istorie a „vechilor noastre calendare”. În 1924, sub genericul *Pagini dezgropate*, poate fi citit un articol al lui G. Coșbuc având ca temă *Simbolurile erotice în poezia populară*. Volumul din 1927 conține tălmăcirii din notele de călătorie în Canada ale lui Chateaubriand, iar în 1930, Constant Tonegaru semnează proza *O înmormântare la bord*. Interesul major îl reprezintă însă analizele de bilanț anual al vieții dramatice (artiști, spectacole, rezonanțe în presă)

întreprinse de George Horia. Alți colaboratori: Grigore Trancu-Iași.

D.B.

ALMANAH „CONVORBIRI LITERARE”, publicație apărută la Iași din 1979 până în 1990. Inițial redactor-șef este Corneliu Sturzu, iar redactor responsabil – Constantin Pricop, secretar de redacție – Georgeta Iacobitz. Prima echipă de realizatori este formată din Emil Brumaru, Nichita Danilov, Daniel Dimitriu, Al. Dobrescu, Lucian Dumbrovă, Grigore Ilisei, Horia Zilieru, Eugenia Coleman, Ana Vâlcu și Jack Mathyas. Almanahul a reapărut în 2002, redactor-șef fiind Cassian Maria Spiridon și redactor-șef adjunct Dan Mănuță. Rubrici: „Pagini de istorie”, „Istории literare”, „Semne bune anul are”, „Țara la ea acasă”, „Privești românești”, „Meridiane”, „Literatura de pretutindeni”, „Poezie”, „Literatura SF”, „Hobby almanah”, „Aventuri... aventuri”, „Film”, „Umor”, „Acasă la...”, „Eutherpe”, „Plastica”, „Enigmistica”, „Din lumea științei”, „Ochiul călătorului”, „Reportaje”, „De prin literaturi adunate”, „Memorii și memorialiști”. Semnează versuri Emil Brumaru, Ovidiu Genaru, Haralambie Țugui, Horia Zilieru, Liviu Antonesei, Nichita Danilov, Ioanid Romanescu, Cezar Ivănescu, Lucian Valea, Mihai Ursachi, Nicolae Țatomir ș.a. Proză publică Mircea Oprită, Alina Nour, Anton Cosma, Ovidiu Genaru, Ion Arhip, Ion Cristoiu, Adrian Cornescu, V. V. Mihăilescu, Valentin Silvestru ș.a. Ada Teodorescu și Alecu Popovici scriu teatru pentru copii. Compartimentul cel mai bine ilustrat este acela istorico-literar, cu materiale interesante, dense în informații, purtând semnătura lui Demostene Botez, George Lesnea sau a unor cercetători ca Dan Mănuță, D. Ivănescu, D. Florea-Rariște, Ovidiu Papadima. În volumul din 1985, Al. Zub glosează cu referire la domeniul istoric (*Cum se scrie istoria*), iar mai apoi despre *Macedonski și Kogălniceanu*. Ștefan S. Gorovei scrie despre *Logofătul Țăutu*, Haralambie Țugui despre „*Duduia Otilia*” (scrisori de la Otilia Cazimir), Ovid Densușianu-fiul evocă întâlnirile cu Mihai Codreanu etc. Câteva „viziuni italiene” ale lui N. Iorga sunt puse în lumină de către Florin Faifer. Volumul din 1986 aduce noi investigații istorico-literare, îndeosebi pentru zona dramaturgiei, prin mărturiile lui E. Lovinescu, Victor Ion Popa, ale Hortensiei Papadat-Bengescu, G. Ciprian, Mihail Sorbul, N. Barbu ș.a. Pot fi citite aici și *Impresiile din Paris* ale Matildei Cugler-Poni. Ștefan S. Gorovei scoate la lumină un eseu inedit de Vasile Lovinescu. În anul următor, pot fi citite o „confesiune” a lui Emil Cioran ori medalioane Constantin Hurmuzachi și Petru Poni, propuse de Liviu Papuc și Rodica Anghel. Elisabeta Isanos evocă figura Magdei Isanos. Din volumul anului 1988 sunt de reținut contribuțiile lui Aurel Leon, Constantin Ciopraga, Adrian Cocârță, Cristian Arhip, Constantin Călin, Titus Vâjeu. În numărul pe 1989 sunt publicate *Alte amintiri de la „Convorbiri literare” din ultima perioadă bucureșteană*. Victor Bărlădeanu continuă seria întâlnirilor memorabile (de data aceasta, cu M. Sadoveanu). Foarte interesante sunt inedite provenite din fondul Leca Morariu și semnate de I. Agârbiceanu, Vasile Bogrea, Jean Boutière, Th. Capidan, N. Cartoian

și Traian Chelariu. Și sumarul istorico-literar al anului 1990 este relativ bogat. Al. Zub scrie studiul *Eminescu: o viziune organică*, I. Galan aduce *Mărturii documentare de la V. Alecsandri*, D. Ivănescu se oprește asupra corespondenței maioresciene, Aurel Leon se ocupă de „clanul” Teodorenilor etc. Pot fi citite și fragmente din *Jurnalul de adolescent* al lui Cezar Petrescu, precum și *Maxime* ale lui Marin Preda. Dan Mănuță analizează corespondența lui Traian Bratu cu germanistul Th. Frings. La rubrica „Memorii și memorialiști” sunt de înregistrat numele lui N. Iorga, Ionel Teodoreanu, Al. A. Philippide, G. M. Vlădescu, Mircea Eliade, Mihail Sorbul, Al. Cazaban, Pompiliu Constantinescu, Raymond Queneau, Amiel, Anaïs Nin, Clara Malraux. D.B.

ALMANAH „CURENTUL”, publicație apărută la București în 1941 și 1942. Alcătuit „pentru copii și tineret”, almanahul inse-rează versuri de T. Arghezi, Radu Gyr, Aurel Tita, proză de Sidonia Drăgușanu, Dinu Moroianu și Ion Dongorozi. Aurel Tita traduce din Alphonse Daudet. Alți colaboratori: Lucia Djuvara, Lorin Popescu, George Florescu, Victor Adrian. D.B.

ALMANAH ENCICLOPEDIC „REALITATEA ILUSTRATĂ”, publicație editată de revista „Contemporanul”, apărută la București între 1985 și 1988. Dar mai înainte, în 1983, sub titulatura „Almanah «Contemporanul»”, se oferea cititorilor un număr de excepție, realizat cu concursul secției de traduceri a Asociației Scriitorilor din București, abordând istoricul laureaților premiului Nobel pentru literatură. Lucrare „singulară pe plan mondial”, aceasta cuprinde date biografice și bibliografice ale celor care au primit de la începutul veacului al XX-lea și până în 1982 prestigiosul premiu, fiecare nume în parte fiind ilustrat cu câte un fragment reprezentativ din operă. În almanahul editat după doi ani, literatura ocupă cele mai multe pagini. La rubrica „Pentru albumul dumneavoastră”, sub genericul *O enciclopedie a poeziei de dragoste*, sunt reunite texte din 30 de poeți ai lumii, de la Lucrețiu și Ovidiu până la Nichita Stănescu și Evgheni Evtuşenko, traducerile fiind semnate de nume de rezonanță: Lucian Blaga, Maria Banuș, Ștefan Aug. Doinaș, Virgil Teodorescu, Petre Stati. În numărul pe 1985, lui Marin Preda i se publică fragmentul inedit *Povestea unui comandant de tun*. Corneliu Leu propune o *Addenda la „Romanul unei zile mari”* și prezintă biografia ultimului împărat al Chinei. Ediția almanahului apărută în iarna 1986-1987 oferă o scurtă istorie a filmului de animație. Colaborează Gr. Traian Pop și Dana Duma. Numărul pe 1987-1988 (iarna-primăvara) e dedicat filmului pentru copii în general. D.B.

ALMANAH LITERAR, publicație editată în anul 1903, sub egida Întrunirii Academice Române „Bucovina”; apare la Cernăuți, un singur număr. Intenția programatică a editorilor este ca „de la un suflet la altul, de la o idee la alta să ducă pe aripile însuflețirii naționale acele simțăminte frumoase și acele

— Întrunirea academică română „Bucovina”. —

ALMANACH LITERAR

PE ANUL 1903.

CERNĂUȚ, 1903.

SOCIETATEA TIPOGRAFICĂ BUCOVINEANĂ.

—
Editura proprie.

inspirațiuni nobile, care sunt în stare a produce progresul literar în cultura unui popor”. Sunt inserate versuri de Petru Dulfu și Filimon Taniac. Proză semnează Adrian Forgaci, S. Fl. Marian și N. Cărăuș. Elenei Niculiță-Voronca i se re-publică aici studiul etnopsihologic *Ziua și noaptea la popor*. Filimon Taniac prezintă conținutul a două epistole eminesciene din 1872-1873. *Amintiri despre Eminescu* este titlul intervenției lui Radu I. Sbierea. D.B.

ALMANAH „LUCEAFĂRUL”, publicație apărută la București între 1982 și 1988. Semnează versuri Grigore Hagiu, Adrian Păunescu, Cezar Ivănescu, Grigore Vieru, Nicolae Dan Frunteletă. În volumul pe 1982 figurează un Nicolae Labiș inedit (*Seara, după ploaie, între munți*), la fel și T. Arghezi, în vreme ce Nichita Stănescu publică *O respirare*. Se publică proză de D. R. Popescu, Fănuș Neagu, Gheorghe Schwartz, Eugen Barbu (*Epilog la „Incognito”*). Compartimentul publicisticii este mai bogat: Mircea Micu, Dan Smântănescu, Ion Rotaru, Stancu Ilin. În 1984, Ion Coja schițează portretul „Mitropolitului de la Păltiniș”, Constantin Noica, la aniversarea a 75 de ani de viață. Variată și incitantă este și secțiunea rezervată istoriei literare.

Se pot afla câteva păreri ale lui V. Voiculescu despre poezie, dintr-o scrisoare a acestuia către Ion Pillat. Inedite: Ștefan Roll, Tudor Mușatescu, Simion Stolnicu. În 1983 Stancu Ilin publică un text inedit al lui Liviu Rebreanu (un discurs ținut în 1941 pe scena Teatrului Național din București, în care e omagiată personalitatea lui O. Goga) sau reproduce câteva dintre opiniile lui Marin Preda despre „obsedantul deceniu”. E de reținut tot aici și ancheta *Există o generație Labiș?* Marcel Pop-Corniș tâlmăcește din romanul lui Ken Kessey, *Zbor deasupra unui cuib de cuci*, Maria Ivănescu din *Moarte pe credit* a lui Céline, Modest Morariu din Cioran, Ioan Alexandru din „poetul” Heidegger. Alți colaboratori: Traian Herseni, A. I. Zăinescu, Ion Hobana, Hristu Cândroveanu. D.B.

ALMANAH „ROMÂNIA LITERARĂ”, publicație apărută la București între 1984 și 1990. Primul volum – sub genericul *Aventuri ale memoriei și fanteziei* – cuprinde o antologie de povestiri „cu un caracter mai puțin obișnuit”, în majoritate texte inedite pentru cititorul român, traduse din autori străini, completate, însă, cu alte șase povestiri originale din literatura noastră, scrise anume pentru acest almanah de Haralamb Zincă, Ioan Suci, Eugen Teodoru, Petre Vârlan, Ion Ochinciuc și Pan Izverna. Cele mai multe tâlmăcirii aparțin lui Nicolae Nicoară, căruia i se alătură Horia Matei și Andrei Bantaș. Ediția din anul următor reproduce, în secțiunea inițială, „o serie de percutante anchete apărute în publicații românești dintre 1890 și 1935, care au solicitat sau implicat oameni de cultură reprezentativi, de la I. L. Caragiale la Tudor Arghezi”, partea a doua reunind traduceri din literatura universală, semnate de Ion Hobana, Paul B. Marian, Florian Potra și Andrei Bantaș. Numărul din anul 1987, pus sub genericul *Realitate – fantastic – utopie*, cuprinde „o posibilă sinteză a ipostazelor imaginarului de-a lungul timpului”. Textele cu caracter eseistic alternează cu prozele scurte, inedite. Traduc acum Rodica Lascu-Pop, Doina Oprea, Doru Brana și colaborează, printre alții, Nicolae Iliescu, Lucian Hanu, Alin Teodorescu, Geo Bogza și Radu Prodan. În anul 1988 este abordată problema modei, văzută ca o oglindă a istoriei civilizației. Comentariile, purtând semnăturile lui Mircea Malița, Andi Bălu, Vasile Andru, Radu Cosășu, Gh. Păun ș.a., au rostul de a sugera semnificațiile subtile ale unui fenomen asociat nu de puține ori frivolității. *Aventura cunoașterii* e intitulat numărul din 1989, aici fiind prezente multe texte de Mircea Eliade, Gaston Bachelard, Mozart, Einstein, Cocteau, toate, mărturii despre creație. O proză a lui Bedros Horasangian se intitulează *Prin București fără baston*. În măsura în care literatura reprezintă un tip special de călătorie, volumul anului 1990 e consacrat nu „literaturii de călătorie”, ci literaturii și călătoriei. Sunt reunite, din nou, nume celebre ale literaturii universale: Chateaubriand, Goethe, Rimbaud, Günther Grass. Dintre autorii români, de menționat Mircea Malița, Bedros Horasangian și Romulus Rusan. La rubrica „Voiaj interior” pot fi citite proze de Mircea Horia Simionescu, Adriana Bittel, Cristian Teodorescu, Horia Bădescu, Mircea Diaconu, Nicolae Prelipceanu ș.a. Răzvan

Theodorescu oferă *O „imagine a celuilalt” prin călători: cazul românesc*, iar Adrian Silvan Ionescu se ocupă de artiștii călători prin țările române în veacul al XIX-lea. D.B.

ALMANAH „TRIBUNA”, publicație editată de redacția revistei „Tribuna”, apărută la Cluj între 1976 și 1986. Până în 1982, redactor-șef este Dumitru Radu Popescu, apoi Vasile Sălăjan. Redactorii responsabili se schimbă anual. Nu există rubrici fixe, volumele fiind constituite, uneori, tematic. Sunt reunite aici versuri de Radu Stanca, Mihai Beniuc, Maria Banuș, Marin Sorescu, Leonid Dimov, Ana Blandiana, Ileana Mălăncioiu, Horia Bădescu, Nichita Stănescu ș.a., proză de Vasile Rebreanu, Tudor Dumitru Savu, Tudor Vlad, Leonida Neamțu, Norman Manea, Gh. Schwartz, Ștefan Damian, Olga Caba. Teatrul este reprezentat de Const. Cubleșan, Const. Zărnescu, Mircea Vaida, Ștefan Damian, Paul Ioachim, Vasile Sălăjan, Matei Vișniec. Ca de obicei, foarte bogat este sectorul consacrat publicisticii, istoriei și criticii literare. Volumul din 1980 are ca temă *Literatura română de la cronicari până azi*, iar volumul anului 1981 reunește în prima sa parte mărturisirile a șizeci de scriitori din provincie, referitoare la statutul artistului ce nu aparține „centrului”. *După un sfert de secol (1957-1982)* este genericul almanahului din anul 1982. Volumele anilor 1984 și 1986, organizate sub titulatura *Spectacol*, vizează aproape în exclusivitate problemele dramaturgiei. D.B.

ALMANAHUL ALMANAHURILOR ȘI CALENDARELOR ROMÂNEȘTI, publicație apărută la București în 1991. Antologia, realizată de Fănuș Neagu și Octavian Stoica, fără a fi un superalmanah, reprezintă o selecție atentă a celor mai importante aspecte existente în publicațiile de acest gen din România, în intervalul dintre începutul secolului și finele deceniului cinci. Materialele nu sunt reproduse – de aceea nu există nici o semnătură –, conținutul lor fiind rezumat de către antologatori. D.B.

ALMANAHUL „ARTA”, publicație apărută la București în 1990, editată de Uniunea Artiștilor Plastici și revista „Arta”. Redactor-șef este Dan Grigorescu, redactor responsabil de ediție – Ioan Groșan. Publică versuri Octav Grigorescu, Margareta Sterian, Magda Cârneci, Daniela Crăsnaru. Cititorii pot pași pe urmele lui Mateiu I. Caragiale într-un București al amintirii. Sub genericul *Portrete în peniță*, câțiva scriitori evocă chipurile unor prieteni pictori. Sunt publicate traduceri de Eta Boeriu și François Pamfil și fragmente, traduse, din jurnalul Sofiei Tolstoi. D.B.

ALMANAHUL ASOCIAȚIEI SCRITORILOR DIN CLUJ, publicație apărută în anul 1985. Colectivul de redacție este alcătuit din Petre Bucșa, Al. Căprariu, Nicolae Prelipceanu, Eugen Uricaru. Semnează versuri Horia Bădescu, Adrian Popescu, Victor Felea, N. Prelipceanu, Dan Damaschin, Virgil

Mihaiu, Virgil Bulat, Aurel Gurghianu, Aurel Rău, Ștefan Aug. Doinaș ș.a. Prozatorii prezenți aici sunt Grigore Zanc, Mircea Ghițulescu, Leonida Neamțu, Teohar Mihadaș, Horia Stanca, Viorel Cacoveanu ș.a. Mircea Opriță oferă un fragment dramatic. Cel mai bine ilustrat este compartimentul traducerilor, unde sunt de semnalat nume multe și autori foarte diferiți valoric. Rodica Lascu Pop se ocupă de autori belgieni, Alma Maria Moldovanu traduce din Julio Cortázar, Lucia Papahagi din Arthur Conan Doyle, Ioan Mușlea din Rolf Bossert și William Totok, Dumitru Radulian din Quevedo, Mircea Opriță din Du Fu, Marian Papahagi din Eugenio Montale. Ioana Părău propune o versiune românească a unei proze de mai mari dimensiuni, aparținând lui Edgar Wallace, *Enigma cheii de argint*, titlu care devine și genericul almanahului. Pot fi, de asemenea, citite notele de călătorie în Turcia ale lui Petre Bucșa, aforisme celebre culese de Ștefan Blăjan și epigrame de Vasile Langa. D.B.

ALMANAHUL „ATENEU“, publicație apărută la Bacău, anual, între 1986 și 1989, editată de revista „Ateneu”. Rubrici: „Caleidoscop”, „Valori românești”, „Știința și viața”, „Misterele istoriei”, „Critici, prozatori”, „Memorialistică, interviuri”, „Dialoguri”. Semnează proză Livius Ciocârlie, Val Condurache, Ov. S. Crohmălniceanu, Nicolae Manolescu și Constantin Pricop, iar publicistică, Mircea Coloșenco, Victor Nadolski, Corneliu Albu. Compartimentul istorico-literar, cuprinzând evocări, documente inedite, memorialistică, interviuri, este foarte bine reprezentat. Astfel, Marius Mircu evocă personalitățile fondatoare ale revistei „Ateneu” – G. Bacovia și Grigore A. Tăbăcaru (*Amintiri de la „Ateneu”*), C. Isac se oprește asupra dramaturgului Ion Luca, C. D. Zeletin scrie despre doctorul Alexandru Brăescu, tenorul Nicolae Brăescu și filosoful Ștefan Zeletin, Ion Mitrea îl are în atenție pe Vasile Pârvan, iar Ștefan S. Gorovei publică, din arhiva lui P. P. Panaitescu, un text inedit despre Lucrețiu Pătrășcanu. Un alt material inedit, aparținând lui Constantin Rădulescu-Motru (*Sufletul satului românesc*), e propus de către Octavian Voicu. Sub îngrijirea lui Mircea Filip pot fi citite fragmente din jurnalul lui Petru Comarnescu. La rubrica „Memorialistică, interviuri” sunt evocate personalitatea lui Bacovia, a Otiliei Cazimir, Luciei Sturdza-Bulandra, Magdei Isanos și cea a lui G. T. Kirileanu, iar George Pruteanu dialoghează cu Romulus Vulpescu și Adrian Marino. Numeroase sunt și mărturiile epistolare: corespondența lui Gh. I. Brătianu, a lui Ion Barbu, schimburile de misive dintre Iorgu Iordan și Ion Petrovici, Tudor Mușatescu și George Topîrceanu, Perpessicius și G. T. Kirileanu, É. Boutroux și B. P. Hasdeu. În numărul pe 1987, la rubrica „Ancheta noastră cu scriitorii” răspund Ștefan Aug. Doinaș, Radu Cârneli și Eugen Simion. În același număr teatrul e adus în atenție sub genericul *Despre actorii care «mor pe scenă»*. Paul B. Marian tâlmăcește din jurnalul lui Anaïs Nin, Roxana Marfievici din cartea despre Céline a lui F. Vitroux, Sorina Maria Ștef din G. A. Borgese, Iacob Florea din Elias Canetti, iar George Pruteanu din Fiodor Abramov. În numărul

din 1987 apar câteva *Silogisme* ale lui Emil Cioran. Publicația cuprinde și rebus, modă, umor, sport. Alți colaboratori: H. Zalis, Tereza Petrescu, Irina Petraș. D.B.

ALMANAHUL BANATULUI, publicație apărută la Timișoara între 1929 și 1931 (trei volume), sub redacția lui Romulus S. Molin. Revista se dorește un compendiu al vieții culturale bănățene. Are, în afara unui calendar anual, o substanțială parte literară și este structurată, de fiecare dată, în câteva compartimente: „Generalități despre Banat” (consemnări istorice și culturale), „Sate bănățene” (micromonografii, atestări istorice), „Banatul artistic” (partea literară propriu-zisă), „Figuri bănățene” (evocări). Colaborează cu versuri Aron Cotruș, Petru Oance (Tata Oancea); sunt reproduse poezii populare bănățene din colecția lui George Cătană. Studii literare și culturale semnează Lucian Costin (*Balada populară bănățeană*), Vasile Goldiș, Emanoil Bucuța. Rubrica de evocări e susținută de Ioachim Miloia, Aurel E. Peteanu, Mihail Gașpar. Revista publică scrisori inedite ale unor personalități din Banat (Vincențiu Babeș, Eftimie Murgu ș.a.). L.P.B.

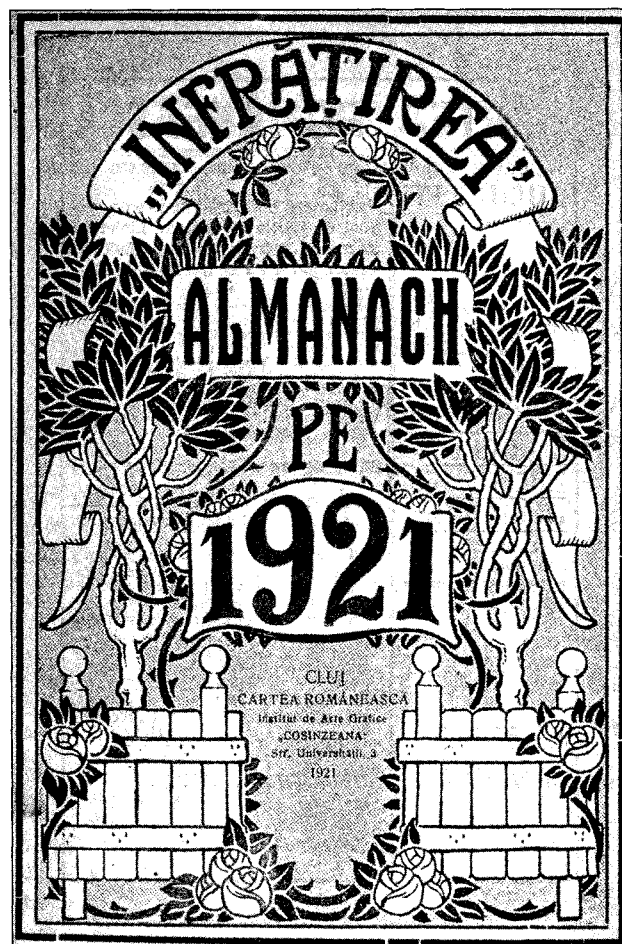
ALMANAHUL COPIILOR, publicație apărută la București în 1977, ca supliment al „Almanahului literar”, redactor fiind Mircea Micu. Versuri publică A. I. Zăinescu, Dan Mutașcu, Tiberiu Utan, Nicolae Nasta, Rusalina Mureșanu, un text inedit aparținându-i lui Simion Stolnicu. Secțiunea de proză este acoperită de Fănuș Neagu (*Covorul violet*), Leonida Teodorescu, Mircea Sântimbreanu, Emil Manu, Gh. Pituț, Adrian Rogoz ș.a. Nichita Stănescu și Gheorghe Tomozei propun o interesantă *Carte de citire, carte de iubire*. Traducerile aparțin Denisei Comănescu. Alți colaboratori: Iuliu Rațiu, Lucia Olteanu, Ioana Munteanu. D.B.

ALMANAHUL „CORESI”, publicație editată de Asociația Scriitorilor din Brașov, apărută între 1983 și 1986. Almanahul este alcătuit de un colectiv format din Dan Tărchilă, V. Copilu-Cheatră, M. N. Rusu și Nicolae Stoe. Semnează versuri V. Spiridonica, Ștefan Stătescu, V. Copilu-Cheatră, Traian Iancu, Octav Sargețiu, Nichita Stănescu (*Doină*, 1984) ș.a. Proză scriu Ion Topolog, Mihail Joldea, Daniel Drăgan, Eduard Huidan, Bedros Horasgian; publicistică, Ion Itu, A. I. Brumaru, Dan C. Mihăilescu, Mircea Gherman, Doru Munteanu, Radu Nițu, Eduard Eisenburger. Încercări dramatice publică Darie Magheru și Ion Olteanu. În secțiunea rezervată istoriei literare apar, în 1982, două poezii inedite ale lui Aron Cotruș (*Vai! Abisul*, tradusă din spaniolă de Gabriela Neches, și *Îngheață cenușă*) și un alt text inedit, aparținând lui Nicolae Titulescu, sub îngrijirea lui Adrian Hamzea. În numărul din 1986, M. N. Rusu își intitulează însemnările *Viața secretă a lui Mateiu I. Caragiale* și comentează corespondența dintre Septimiu Albini și G. Bogdan-Duică. Dintre traducători, sunt de reținut Grigore Tănăsescu (cu două poeme de Goethe), Angela Ioan, care tâlmăcește două schițe din Achile Campa-

nile, și Anatol Ghermanschi. Alți colaboratori: Petre Popovici, Nicolae Onuc, Miruna Runcan, Luana Pop. D.B.

ALMANAHUL EVREIESC ILUSTRAT PENTRU ROMÂNIA, publicație apărută la București între 1932 și 1940; din 1935, titlul se restrânge la „Almanahul evreiesc”. Este editat în limbile maghiară, germană, franceză și română. Din cuvântul introductiv pot fi aflate intențiile redactorilor, care vor să fie „croniciari fideli și observatori nepărtinitori ai desfășurării vieții fără deosebire”. Versuri publică A. Axelrad și A. Toma, iar publicistică semnează Carol Drimer, Miron Grindea, Adalbert Kun, W. Filderman, George Stroe, Nicolae Ivan, I. Niemirower și Ladislau Kardos, care scrie articolul *Un pionier al apropierii româno-evreiești: dr. Moise Gaster*. Medalioane sunt dedicate lui M. Gaster, I. Negreanu și lui Enric Furtună (cu un fragment din romanul, în curs de apariție la acea dată, *Meletie Jidovul*). Natan Bistrizki propune un fragment dramatic. Camil Baltazar traduce din *Sonetele venețiene* ale Clarei Blum. D.B.

ALMANAHUL „ÎNFRĂȚIREA”, publicație apărută la Cluj în 1921. Prima secțiune prezintă, la „Cronica anului”, pe luni și pe

zile, filmul evenimentelor social-politice, economice și culturale petrecute în 1921. Partea a doua a publicației e intitulată „Ardealul cultural”. Cel dintâi material cuprinde raportul lui Sextil Pușcariu, în calitate de rector al Universității clujene, citit cu prilejul deschiderii cursurilor din anul 1921. După un scurt medalion consacrat Bibliotecii Universității, urmează „fișele” biografice ale câtorva dintre personalitățile învățământului superior clujean. Articole interesante vizează activitatea Teatrului Național, a Operei și a Societății „Cultura poporului”. Ultima secțiune, „Partea literară”, cuprinde versuri de D. Nanu, Mircea Rădulescu, George Gregorian, o amplă descriere a mișcării artistice din 1920 și un „raport” asupra activității teatrului românesc în același an, semnat de Liviu Rebreanu. I. Paul semnează proză. George N. Leon analizează socialismul lui Marx, punându-i în lumină erorile de concepție. Mihail Sorbul publică un substanțial fragment din comedia tragică *A doua tinerețe*. D.B.

ALMANAHUL ÎNVĂȚĂTORULUI ROMÂN, publicație editată la Sibiu în 1899 și 1900, întocmită de Iosif Velcean. Almanahul se vrea „un loc de întâlnire comună”, unde toți dascălii români „să-și poată da mâna, spre a se ajuta”, înfrății în greua luptă „ce duc pentru luminarea poporului român” (*Prefață*). Rubrici: „Notițe din tipic”, „Cronologie pe anul 1900”, „Date genealogice”, „Reuniuni învățătorești”, „Pro domo”, „Școala confesională”, „Literatura noastră școlară”, „Cartea experiențelor”, „Anunțuri”. Secțiunea intitulată „Partea literară” cuprinde o *Oadă* la dezvelirea bustului poetului Ienăchiță Văcărescu, „scrisă și declamată în grădina palatului «Ateneului Român» din București, de preotul Alex. Muntean al lui Vasile”; o prezentare a vieții și activității lui Daniil P. Barcianu, redactorul „Foi pedagogice” din Sibiu; un grupaj de *Sentențe pedagogice*, urmat de articolul lui George Cătană despre personalitatea lui Ioan Pop-Reteganul; un alt articol, semnat de Iosif Velcean (*Școala și Biserica*), opt cugetări de Ioan Scurtu, câteva însemnări memorialistice ale preotului Alex. Muntean al lui Vasile și un fragment extras din piesa-revistă *100 de ani* de I. L. Caragiale, prezentată pe scena Naționalului bucureștean în februarie 1899. Alți colaboratori: C. Teodoru, Adrian Ungurian. D.B.

ALMANAHUL LITERAR, revistă lunară de cultură care a apărut la Cluj din decembrie 1949 până în ianuarie 1954, sub conducerea unui comitet de redacție, continuând sub numele „Steaua”. Într-un *Cuvânt înainte* se poate citi: „Părăsind vechea formulă a volumului antologic, filiala din Cluj a Uniunii Scriitorilor a hotărât editarea unei reviste lunare ale cărei pagini să fie deschise tuturor celor ce au simțit nevoia unei publicații literare în Ardeal.” Orientarea publicației este manifest proletcultistă. Rubrici: „Poezie”, „Proză”, „Critică”, „Cronică”, „Recenzii”, „Probleme și eseuri”, „Revista revistelor”, „Note și comentarii”, „Jurnal de lectură”, „Prezentări”, „Orizont”, „Baricada”, „Carnet sovietic”, „Viața cuvintelor”, „Studii” și, din 1953, „Cronica literară”. Numărul celor care semnează versuri este foarte mare: A. E. Baconsky, Victor

ALMANAHUL LITERAR

Anul I, Nr. 1	Decembrie 1969
CUPRINDE	
VERSEURI	
Serioasă către Stalin de Emil Isac. Și încă, vent cras... de Ilion Paraschivescu. Mărice piletea, Va dans al omului descălecat. Cântec de înecare de Victor Felea. Corăbierul viitorului de Ion Brad. Despre rauc. Poezie de dragoste de A. E. Baconsky. Printre clopoteii de plătă. Poem într'un crag de monte de Iosif Morvan. Ji amletoști... de Cornel Bozici. Noșta morii de laocănie Otoman. Balada însămănțării de toamnă, de Ion Horea. Balada cu chiaburul și pândarul de Aurel Rău.	
IN MEMORIAM	
Eminescu după 60 de ani de Radu Tifan.	
PROZA	
Bățelei (fragment de roman) de Dumitru Mircea.	
PROBLEME ȘI ESURI	
Arma atunscă, armă a păcii de Pavel Apostol. Despre umanismul sovietic de Miron R. Paraschivescu.	
CRITICA	
Naționalism și cosmopolitism în cultura română de Cornel Regman. Literatura maghiară în R. P. R. de Maros Păter.	
CRONICA Jurnal de lectură de Dumitru Micu.	1 ian: Sufletul nostru: Dan Dășluș: Garașo Irimid (Ta- dor Cișan) Mihail Gavril: Dimașta pe schelă: Poema por- tru 7 Noembrie. Pa- vel Stoini. Victor Ion Foa: Sfirțoza cu foșcă (H. Ci- mescu).
RECENZII Petru Dumitru: Di- jaleii de familie (Petre Hossu). Marin Prada: Ana Hoșculeț (R. Tifan). Nina Cas-	

ALUNIUNII SCRITORILOR DIN R.P.R. FILIALA CLUJ

Felea, Ion Horea, Aurel Rău, Ion Brad, Dumitru Micu, Aurel Gurghianu, Alexandru Andrișoiu, Radu Cărneci, Demostene Botez, Veronica Porumbacu, Cicerone Theodorescu, Ion Oarcăsu ș.a. Despre tematica predilectă a poeziilor publicate, cel mai bine vorbesc titlurile. Așa, spre exemplu, Ion Horea compune *Balada însămănțării de toamnă*, Aurel Rău — *Balada cu chiaburul și pândarul*, în vreme ce A. E. Baconsky scrie *Poezie de dragoste la mutarea în locuință nouă*. Aceași este, în general, și orientarea fragmentelor de proză aparținând lui Mircea Zăciu, Dumitru Micu, Aurel Martin, Francisc Munteanu, Titus Popovici, Kovács Bálint, Nagy István, Geo Bogza (*Așa bat clopotele în turnul Spaschi*), Mihail Sadoveanu (*Slujitori boierești*, fragment din romanul *Lisaveta*), Emil Isac, Ion Brad ș.a. Și în sectorul publicistic, foarte bogat, câteva nume și titluri sunt ilustrative: Miron Radu Paraschivescu, *Despre umanismul sovietic*, Cornel Regman, *Naționalism și cosmopolitism în cultura română*, Pavel Apostol, *Lenin și problemele literaturii ruse*, Dumitru C. Micu, *Poezia lui 1 Mai*, Aurel Martin, *Poezia lui 23 August*. *Despre unele lipsuri ale criticii noastre* se intitulează, conformist, însemnările lui George Munteanu. La fel arată tonalitatea și coloratura rubricii rezervate aniversărilor și comemorărilor. Numărul 2-3/1950 e parțial consacrat centenarului Eminescu, cea de a doua secțiune fiind rezervată altei „aniversări”: 26 de ani de la moartea lui Lenin. Despre Eminescu scriu Ion Brad,

Emil Isac, Miron Radu Paraschivescu, Aurel Rău, T. Mocanu, Cornel Regman și Aurel Martin. Primul număr din 1952 e consacrat în întregime centenarului nașterii lui I. L. Caragiale. Emil Petrovici scrie cu prilejul centenarului morții lui Gogol, Henri Jacquier la aniversarea unui veac și jumătate de la nașterea lui Victor Hugo. Numărul al treilea din 1953 apare cu portretul îndoliat al lui Stalin. O „cohortă” de condeie este mobilizată spre aducerea unui ultim omagiu: Aurel Rău (cu două poeme), Ion Horea, Ion Brad, Victor Tulbure, Ion Oarcăsu ș.a. „Cronica” este printre puținele rubrici în care literatura se află la ea acasă: Miron Radu Paraschivescu scrie despre actualitatea lui Maiakovski, Iosif Pervain discută ediția *Opere alese* din Bolliac și *Soarta unei cărți rusești din 1767, în Moldova și Țara Românească*, Ion Breazu intervine cu prilejul reeditării lui Nicolae Filimon, iar Dumitru Micu semnează articolul *Succese în poezia lui Eugen Jebeleanu. Cu prilejul unei noi ediții a „Țiganiadei” lui I. Budai-Deleanu se intitulează o serie de considerații ale profesorului D. Popovici. Despre prezența pieselor lui I. L. Caragiale în Uniunea Sovietică scrie Tiberiu Utan, iar D. Drumaru se ocupă de *Teoria literară și păreri despre limbă ale lui Caragiale*. Ion Vlad comentează un roman al lui Zaharia Stancu, *Dulăii*, George Munteanu discută proiectul unei noi ortografii a limbii române, abordând și relația publicistică — critică literară ș.a.m.d. Cele mai multe traduceri se fac din limba rusă și din maghiară. Cu prilejul vizitei în România a prozatorului danez Martin Andersen Nexø, revista publică un interviu realizat de Dominique Desanti, precum și un fragment din proza oaspetelui. La „Cronica dramatică” semnează Radu Miron, Dina Codreș, Radu Roman, T. Krausz, Florian Potra, Ion Brad ș.a., iar „Cronica muzicală” este ținută de I. Văleanu și I. Balea. În fine, un regim aparte e rezervat rubricii „Baricada”, profilată pe intervenții pamfletar-polemice îndreptate contra dușmanului de moarte al „noii” orânduiri — capitalismul. Alți colaboratori: Liviu Onu, Mircea Mancaș, Romulus Todoran, Elena Dragoș, Teodor Coriban. D.B.*

ALMANAHUL LITERAR, publicație apărută la București între 1969 și 1990, editată de revista „România literară”. Primul număr îl are ca redactor-șef pe Ben Corlaci. Din 1970 este editat de Uniunea Scriitorilor din RSR, păstrând, până în 1972, același redactor-șef. Pentru 1973 caseta redacțională menționează doar redactorii responsabili: Matei Gavril și George Alboiu. Din 1975 este editat de Asociația Scriitorilor din București, fără alte precizări redacționale. Cu volumul din 1979 apare ca redactor responsabil Mircea Micu. Publicația reia vechea tradiție a Almanahului Societății Scriitorilor Români. Rubrici: „Interviu”, „Salba salbelor”, „Evocări... corespondențe”, istorie și critică literară, teatru, cinema, plastică, umor, varia, jocuri, femina, sport, automobilism etc. Pe lângă substanțialul supliment „Poesis”, se întâlnesc nume prestigioase ale liricii românești: Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, Eugen Jebeleanu, Marin Sorescu, Leonid Dimov, cărora li se alătură Vladimir Streinu, Geo Bogza, Demostene Botez, Ion Horea, Mircea Dinescu, Ștefan Aug. Doinaș ș.a. Sectorul prozei este acoperit îndeosebi de numele contemporanilor, ca, de altfel, și

acela al literaturii dramatice ori al publicisticii. Foarte bogat ilustrată este secțiunea rezervată criticii și istoriei literare, unde, din nou, predomină numele contemporanilor. Numărul din 1980 este în întregime axat pe literatura documentară, răspunzând, astfel, preocupărilor sporite ale cititorilor pentru „implicațiile literare ale unor texte nefictive”. Numărul din 1987 grupează materialele sub genericul *Microdicționar de presă literară*. Publicația oferă cititorilor săi și numeroase interviuri, confesiuni, amintiri, reflecții și fragmente de jurnal. Astfel, în numărul din 1969 sunt publicate fragmente din *Jurnalul* lui Eugen Ionescu și din *Amintirile* lui Mircea Eliade. O anchetă literară pe tema *Perspectivile prozei românești contemporane* e găzduită de numărul din 1971. Bogat ilustrat este și compartimentul rezervat traducerilor. D.B.

ALMANAHUL LITERATURII UNIVERSALE, publicație apărută la București în anul 1928, scoasă de Editura Ancora S. Benvenisti & Comp. Primele douăsprezece pagini cuprind calendarul sărbătorilor religioase ale anului în curs. La subsol apar anunțuri editoriale însoțite de scurte caracterizări ale autorilor și operelor. Sunt semnalate volume ale lui Gh. Brăescu (*Cum sunt ei, Doi vulpoi, Un scos din pepeni și Moș Belea*), *Faust* de Goethe în tălmăcirea lui I. U. Soricu, ediția a doua a *Vieții lui Iisus* de Ernest Renan, *Istoria civilizației române moderne și Istoria literaturii române contemporane*, cărțile „rodnicului îndrumător și cercetător” E. Lovinescu, la toate acestea adăugându-se alte titluri din literatura universală, publicate de Editura

Ancora. După o scurtă cronică a evenimentelor anului 1927 și după o retrospectivă a vieții și operei principelui Ferdinand I, reprodusă după „Le Matin”, **A.I.U.** inserează în cadrul unicei rubrici existente, „Citiți-mă”, versuri semnate de Ion Minulescu (*Nocturnă*), proze de Gala Galaction (*Moșneagul cu ochi albaștri*), Al. Cazaban, V. Demetrius, N. Davidescu și Vasile Savel. Un fragment dramatic poartă semnătura Claudiei Millian, iar la secțiunea rezervată traducerilor apar numele lui Ion Minulescu, care tălmăcește din H. de Regnier, și al lui Liviu Rebreanu, cu versiunea românească a unei narațiuni de Knut Hamsun, *Moartea lui Glahn*. Interesante sunt și materialele consacrate unor aniversări și comemorări: un secol, respectiv 110 ani de la nașterea lui L. N. Tolstoi și F. M. Dostoievski, douăzeci de ani de la moartea lui B. P. Hasdeu. Ultima pagină consemnează un eveniment de marcă al vieții culturale bucureștene — Congresul anual al presei latine. D.B.

ALMANAHUL NAȚIONAL, publicație apărută la Timișoara în 1934 și 1935, apoi între 1938 și 1942, girată fiind de Romulus Golopenția. Almanahul își propune să înfățișeze „roadele activității Banatului pe tărâm industrial, comercial și cultural”, devenind din 1938 „un magazin literar în mic”. Versuri publică Gr. Popiți, C. Miu-Lerca, Iustin Ilieșiu. Nicolae Tomiciu semnează o lungă nuvelă istorică. Sectorul publicisticii este mai bogat. Dimitrie Gusti oferă câteva *Reguli călăuzitoare pentru viața și pentru ceasul de azi al României*. Alți colaboratori: Aurel Bugariu, Dan Smântânescu, Ionel Negru, Octavian Neamțu, Grosz Desideriu, Cornel Groșoreanu. D.B.

ALMANAHUL PRESEI ROMÂNE, publicație apărută la Cluj în 1926 și 1928, editată de Sindicatul Presei Române din Ardeal și Banat. Inițiatorii doresc să ofere „o carte de reculegere și de întărire sufletească”, îndeosebi pentru ziaristi, dar și pentru „marele public românesc de aici și de pretutindeni”. Semnează versuri Teodor Murășanu, Ecaterina Pitiș, Iustin Ilieșiu, Emil Isac și Aron Cotruș, iar proză Ion Agârbiceanu. Sectorul publicisticii este bine ilustrat de Cezar Petrescu, Victor Branște, Ion Agârbiceanu, Nicolae Iorga, Petru Groza. Dens este și compartimentul memorialisticii, al evocărilor și amintirilor. Astfel, Alexandru Vaida-Voevod prezintă activitatea redacțională de la gazeta timișoreană „Dreptatea”, precum și procesul intentat de autoritățile maghiare lui V. Branște. George Bota evocă figura lui Iosif Vulcan, Al. Ciura pe aceea a lui George Barițiu, I. U. Soricu dă amintiri despre St. O. Iosif, Onisifor Ghibu despre Casian R. Munteanu, iar Leonard Paukerow relatează încercarea lui I. L. Caragiale de a scoate o revistă literară la Budapesta. Câteva date despre „Gazeta Transilvaniei” sunt furnizate într-un articol nesemnat, în timp ce I. Bârlea scrie despre ziaristica română în Maramureș. Sub pseudonimul N. D. Scifrabil, Mihail M. Procopiu semnează epigrame. Alți colaboratori: V. C. Osvadă, Gh. Tulbure, P. Nemoianu, Val. Pușcariu, D. I. Cucu. D.B.

ALMANAHUL PRIBEGILOR ROMÂNI, publicație apărută la Paris între 1952 și 1966, fiind alcătuită, după cum se mențio-

nează, de „ziariștii pribegi Pompiliu Păltânea și Constantin Arsenie”. A fost editat între 1952 și 1958 în colecția „Grai și suflet românesc”, iar din 1959, după moartea lui Pompiliu Păltânea, Constantin Arsenie îl tipărește la Editura „Curierul românesc” din Paris. Periodic de dimensiuni considerabile (350 pagini, format IV), primul și unicul de acest tip, editat de și în folosul emigrației românești, **A.p.r.** își propune să cuprindă în sumar: un calendar cu tabloul anotimpurilor, sărbătorilor și comemorărilor, o antologie de poezie și proză, „constituind o adevărată istorie a literaturii și culturii naționale pe baza textelor însoțite de note lămuritoare și documentare”, o revistă a principalelor evenimente din ultimii ani „alcătuită o mică istorie contemporană a României”, o colecție de zicători și proverbe, un repertoriu de adrese și informații privind „îndeletnicirile ideale și practice, nevoile și nădejdele pribegilor români de pretutindeni”. Chiar dacă structura materiei nu este întotdeauna delimitată strict în rubricile respective, iar ponderea textelor literare variază de la un număr la altul, țelurile propuse inițial sunt atinse. În primul volum (1952) antologia de proză și poezie, ce stă sub semnul „înstrăinării” și a cauzelor ei (*Antologia pribegiei*), cuprinde, în cele peste 250 de pagini, texte de la Dosoftei (*Din Psaltirea în versuri a Mitropolitului pribeag Dosoftei*), Ion Neculce și Miron Costin, trecând prin N. Bălcescu, A. I. Odobescu, Ion Ghica (*Rușii țaru-și schimbă, dar năraul ba*), Alecu Russo, Mihai Eminescu (cu multe pagini din publicistica poetului, selectate predilect dintre cele cu reverberație în contemporaneitate: *Fantasmagoria imperială rusă, Strein în țara lui, Primejdia rusă și biruința dreptății românești, Ideile națiunii trebuie să conducă* etc.) și I. L. Caragiale (*Exilul voluntar al lui I. L. Caragiale*) până în actualitate, cu paginile lui Pamfil Șeicaru (*Pricinile actualei pribegii*) și Pompiliu Păltânea (*Pohod na Sybir*), alăturând texte literare propriu-zise și comentarii în marginea lor. Altă dată „antologia” este dedicată exclusiv poeziei ultimului exil. *O mică antologie a poeziei românești în exil* (1959), de exemplu, veritabil aport la popularizarea liricii românești contemporane, reunește versurile celor mai reprezentativi creatori din afara țării: Șt. Baci, Victor Buescu, Al. Busuioceanu, Aron Cotruș, I. G. Dimitriu, B. I. Gâdea, N. S. Govora, Al. Gregorian, Vintilă Horia, Nicolae Novac, Vasile Postecă, Ion Sân-Giorgiu, Al. Petru Silisteanu, Ion Țolescu. Alte numere publică fragmente de proză contemporană, semnate de Șt. Georgescu Olenin, J. N. Manzatti, D. Dumbravă, N. Novac, Ion Simionescu, portrete literare și comentarii critice de Pamfil Șeicaru. Grupajele tematice (*Geneza unei gazete*, 1959) și calendarul cultural (*Unirea Principatelor*, 1959, *120 de ani de la nașterea lui Titu Maiorescu*, 1961) pun în circulație adeseori autori și texte interzise în țară, unde – după expresia lui Pamfil Șeicaru – „în cuprinsul cazarmei ideologice (colonia sovietică România), orice înmugurire a spiritului critic înseamnă un pericol de moarte pentru regim [...] și chiar numai amintirea lui Titu Maiorescu reîmprospătată ar putea crea ispita spiritului critic, cu toate gravele consecințe «deviaționiste»”. Antologia critică dedicată lui Titu Maiorescu, alcătuită și prefațată de Pamfil Șeicaru, cuprinde, alături de texte cunoscute (E. Lovinescu, C. Rădulescu-Motru), și noi contribuții la bibliografia maioresciană prin

articolul lui C. Xenii, unul dintre ultimii auditori ai cursului de logică ținut de mentorul Junimii, sau „articolul sinteză” de Ion Petrovici (*Titu Maiorescu*) în care autorul lui, „izbutind să păstreze o perfectă obiectivitate”, „a realizat cea mai frumoasă formă de omagiu pe profesor, dovedind că se identificase cu spiritul lui” (Pamfil Șeicaru, *Notă introductivă*). Secvențele dedicate istoriei contemporane a României includ, alături de comentariile consacrate celor mai acute probleme românești actuale (*Războiul României pentru eliberarea din nou a Basarabiei, După abdicarea regală, Universitatea în exil a Europei Libere*, 1952; Pamfil Șeicaru, *Este posibil un partid creștin în România*, 1960), și memorandumuri, luări de poziție, întâmpinări către forurile occidentale, mărturii ale atitudinii ferme a intelectualității din exil pentru a determina luarea unei poziții juste a Occidentului față de România. În această suită se înscrie *Memorandumul adresat reprezentanților Statelor Unite, Marei Britanii și Franței, redactat de căpitanul în rezervă Pamfil Șeicaru*, publicat în 1952: „Cine poartă răspunderea schingiuirilor la care a fost supus poporul român din ziua de 23 august 1944 și până azi? Ignorând voit teroarea infernală, Marile Puteri democratice nu riscă să fie învinuite mâine de complicitate prin pasivitatea păstrată azi față de toate crimele săvârșite în România de trupele de ocupație sovietice, fie direct, fie prin mijlocirea unui guvern de obiecte instrumente? Există oare o limită geografică dincolo de care drepturile omului își pierd valabilitatea, sau există o ierarhie a popoarelor, unele fiind condamnate să rămână în afara de drepturile omului? Tribunalele continuă să condamne indivizi care s-au făcut vinovați de crime contra umanității, cu intenția ca aceste condamnări să intimideze în viitor exaltarea instințelor bestiale; dar ce valoare mai poate avea toată această severă sancționare a crimelor contra umanității, când în România vânatoarea de oameni formează sinistra delectare a unui regim asasin?” În fine, *Micul anuar al pribegiei* semnaleză sistematic publicațiile periodice ale exilului, cărțile românești, colecțiile, știrile, adresele și informațiile de tot felul ce interesează pe românii de pretutindeni, răspunzând și în felul acesta cerințelor unui foarte bun și util almanah.

M.P.-C.

ALMANAHUL „RAMPA”, publicație care apare la București, într-un singur număr, pentru anii 1924–1925, editată de ziarul „Rampa nouă ilustrată”. Versuri dau B. Nemțeanu, Const. Argeșeanu, Radu Gyr (*Sonetul unui basm medieval*). Proză semnează Victor Eftimiu, Const. Argeșanu (sub pseudonimul Ion Brambură) și Sergiu Milorian, teatru – Victor Rodan. La compartimentul traducerilor se rețin un fragment din romanul lui Dostoievski, *Amintiri din casa morților*, o scenetă de Arthur Schnitzler, un eseu al lui E. G. Craig, amintiri despre Anatole France, consemnate într-un volum de un prieten al scriitorului, Paul Gsell. Sub genericul *Cum au debutat. Câteva contribuții la istoria teatrului românesc*, sunt inserate mărturisirile câtorva personalități marcante ale scenei românești. Maxime și cugețări din Rabindranath Tagore sunt grupate sub titlul *Păsări rătăcite*.

D.B.

ALMANAHUL REVISTEI „APĂRAREA“, publicație care apare la București în 1947 și 1948. În primul an, în locul casetei cu echipa redacțională se află precizarea: „Cu colaborarea fruntașilor scrisului românesc”. Versurile poartă semnăturile lui Victor Eftimiu, Magdei Isanos, Al. Antoniu. Secțiunea de proză este acoperită de Eusebiu Camilar, Maria Arsene, Dan Petrașincu și G. Călinescu (*Definiții pentru o nuvelă*). Publicistică dau Dumitru Hâncu, Mircea Mancaș, Aurel Baranga, G. Călinescu. De consemnat și amintirile lui Zaharia Stancu (*Din vremurile de altădată – Însemnările unui ziarist*), precum și reportajul lui F. Brunea-Fox (*Un boem al ideilor generoase*) despre socialistul Panait Moșoiu. Câteva traduceri din Maiakovski și Nazim Hikmet apar nesemnate, în vreme ce V. Cristian tălmăcește din Jules Supervielle, iar Gh. Dinu din poezia bulgară. Silvian Iosifescu și Octav Șuluțiu fac bilanțul mișcării literare, iar F. Aderca și Dan Petrașincu au în vedere spectacolul de teatru. Alți colaboratori: Al. Leon, Eduard Mezincescu, Petre Moscu, Ion Biberi. D.B.

ALMANAHUL SCRITORILOR DE LA NOI, publicație apărută la Orăștie în anul 1912, redactor fiind Sebastian Bornemisa. Almanahul își propune să înfățișeze „publicului românesc de pretutindeni mănunchiul scriitorilor români în viață din Transilvania, Ungaria și Banat, sau cel puțin originari de aici”, precum și să scoată la iveală scriitori „poate puțin cunoscuți ori chiar necunoscuți”. Publicația, veritabil ghid biobibliografic al literaturii transilvănene de până atunci, este concepută în două părți: personalități și publicații periodice. Articolele despre poeți, prozatori, critici literari sau publiciști, însoțite de succinte portrete, oferă informații biografice și bibliografice la zi cu privire la lucrările publicate în țară și străinătate, precum și reproducerea integrală sau fragmentară a unei lucrări a scriitorului respectiv. Dintre poeți sunt prezentați Andrei Bârseanu, G. Coșbuc, O. Goga, Ecaterina Pitiș, P. Dulfu, Ioan Pușcariu, I. U. Soricu, I. Borcia, Ermil Borcia, A. Pop, Aron Cotruș, A. Emil Chiffa, Elena din Ardeal, V. Stoica, St. O. Iosif; dintre prozatori, I. C. Panțu, I. Agârbiceanu, Al. Ciura, Silvestru Moldovan, Liviu Rebreanu. Redactorul almanahului consemnează activitatea criticilor literari Ilarie Chendi și Ion Scurtu, evidențiază preocupările privind istoria ziaristicii românești

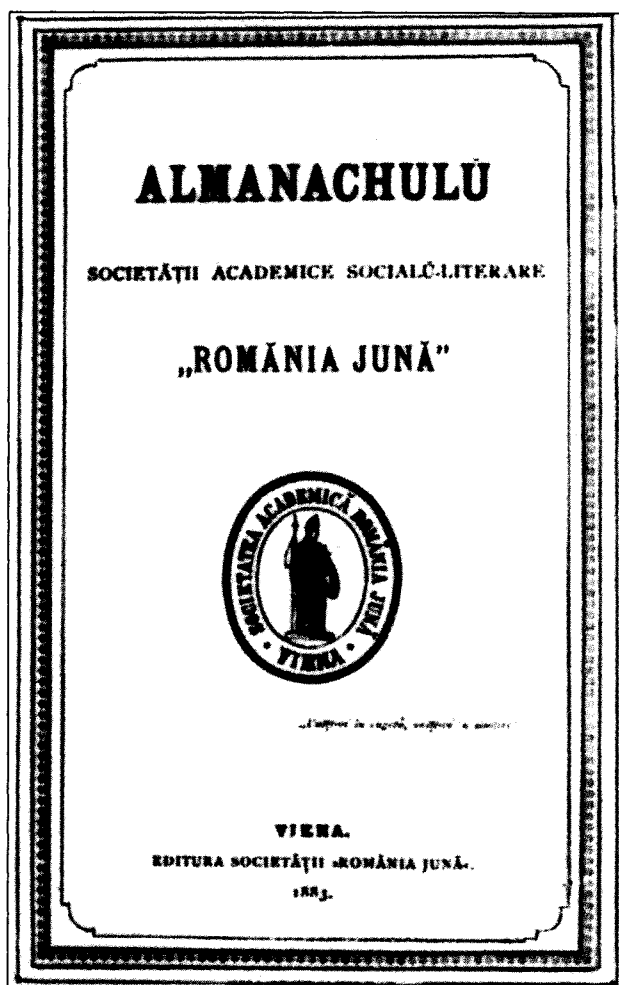
transilvănene ale istoricului Ioan Lupaș, trece în revistă lucrările lui Onisifor Ghibu, subliniază meritele lui Silvestru Moldovan sau ale lui T. V. Păcățian în apariția unor gazete transilvănene. Schița biobibliografică întocmită istoricului Ion Sârbu (premiat de Academia Română în 1905) este însoțită de articolul acestuia *Ce este istoria?*, încercare filosofică de a defini această știință. Nu sunt omiși nici autorii scrierilor cu caracter economic (Traian V. Țăranu, I. C. Panțu, I. Lapedatu). Partea a doua, dedicată presei transilvănene de până la 1911, completează almanahul, ziarele, revistele, foile prezentate fiind „tot atâtea manifestări ale sufletelor celor mai militante de scriitori de la noi”. Clasificate după criteriul periodicității, publicațiile sunt încadrate în rubrici distincte: cotidiene („Gazeta Transilvaniei”, „Tribuna”, „Românul”), periodice care apar de trei ori pe săptămână („Telegraful român”, „Unirea”, „Drapelul”), săptămânale („Foaia poporului”, „Libertatea” etc.), gazete politice și literare („Revista politică și literară” de la Blaj, „Națiunea” de la Budapesta), reviste literare („Luceafărul”, „Cosinzeana”), gazete social-culturale („Transilvania”, „Deșteptarea” de la Brașov și altele). Pentru fiecare publicație se oferă informații despre directorii fondatori, redactori și colaboratori, tiraje. Sebastian Bornemisa, socotindu-se prea modest să aprecieze și să ierarhizeze în vreun fel această materie, a reușit să reunească într-un volum de peste 200 de pagini informații de valoare documentară certă pentru istoria presei și literaturii transilvănene. A.G.

ALMANAHUL SOCIETĂȚII ACADEMICE SOCIAL-LITERARE „ROMÂNIA JUNĂ“, periodic literar scos la Viena, în anii 1883 și 1888, de Societatea studenților români din capitala Imperiului Austro-Ungar. Editarea unui periodic literar a constituit unul dintre țelurile acestei asociații încă de la întemeiere. Un eficient sprijin a primit „România jună” din partea membrilor societății Junimea, în special de la T. Maiorescu și I. Negruzzi, care au și participat efectiv la selectarea lucrărilor intrate în sumar. Cele două volume cuprind câteva opere reprezentative ale literaturii române din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea. Dintre acestea se detașează *Luceafărul*, tipărit în volumul din 1883 — prima apariție a capodoperei lui M. Eminescu. Faptul avea să confere mai târziu prestigiu atât publicației, cât și Societății „România jună”, al cărei membru poetul fusese cu un deceniu mai înainte. În cel de al doilea volum, lui Eminescu i se tipăresc poeziile *De ce nu-mi vii...* și *Kamadeva*. V. Alecsandri trimite două pasteluri (*Iarna vine și Izvorul*), precum și actul întâi al dramei în versuri *Ovidiu*. Alături de versurile lui Iacob Negruzzi (*Epistola V. Către A. Naum*), ale lui I. S. Nenițescu (*Blestemul meu*, *Cântecul dorobanțului* etc.), ale Matildei Cugler-Poni (*Visurile*), ale lui Iosif Vulcan, se remarcă una dintre cele mai reușite scrieri ale lui A. Naum — *Dona Serafina*, precum și poezia lui Duiliu Zamfirescu, *Liniaștea*. Nu la același nivel se prezintă scrierile în proză. I. Creangă trimite doar o *Anecdotă*, I. Slavici — povestirea *Bobocel*, I. Negruzzi, o „copie de pe natură” (*Un drum la Cahul*), iar D. Zamfirescu nuvela *Frica*. În traducerea lui Maiorescu, se publică două povestiri de Carmen Sylva. Cât privește articolele

ALMANAHUL SCRITORILOR DELA NOI

ANUL I

1912.

de critică literară și eseurile, periodicul inserează două importante texte trimise de Maiorescu: *Despre progresul adevărului în judecarea operelor literare* (1883) și *Din experiență* (1888). Dintre cele două articole a lui A. D. Xenopol, iese în relief cel intitulat *Realism și idealism* (1883). Mai apar studii de psihologie și pedagogie, semnate de I. Popescu, fost membru al „României jună”, eseuri ale lui I. G. Sbiera despre limba română și despre unitatea intereselor naționale, precum și un studiu de estetică al lui St. Velovan. Marcând pătrunderea definitivă a jurnalismului în Transilvania, almanahul editat de Societatea „România jună” reprezintă un moment important în evoluția periodicelor literare românești, oferind un model de selecție severă, călăuzită de un gust artistic superior. D.M.

ALMANAHUL SOCIETĂȚII DE LECTURĂ „PETRU MAIOR”, publicație apărută la Budapesta între 1901 și 1918, și la Cluj din 1919 până în 1929, în subtitlu precizându-se că periodicul este „al societăților pe facultăți și al cercurilor studențești regionale din Cluj”. După Unire, vechea societate de lectură a studenților români de la Budapesta devine „Centrul «Petru Maior»”, iar

almanahul reunește strădaniile tinerilor cărturari pentru ridicarea culturală a neamului. În anul inaugural, într-o *Prefață* semnată de „comisiunea literară”, se afirmă că ideea editării acestei publicații datează încă din 1885, la 25 de ani de la înființarea Societății, când scriitorii români intenționaseră să-și dea concursul în vederea scoaterii la lumină, din cinci în cinci ani, a unui almanah care să facă „cinste societății și neamului”. Primul număr, apărut abia în 1901, primește aviz favorabil din partea membrilor grupului academic, pentru publicarea istoricului societății. Partea literară cuprinde versuri de Zaharia Bârsan, Teodor Murășanu ș.a., proză de I. Agârbiceanu (*În sat*), Liviu Rebreanu (*Învățătorul*), publicistică semnată de Al. Mocsonyi, At. M. Marienescu, Ioan Slavici (*Creșterea rațională* – un eseu despre om văzut prin prisma filosofiei lui Schopenhauer, dar și despre statutul românilor în Imperiul Austro-Ungar), studentul în filosofie Victor Păcală (un amplu articol, *Principalii reprezentanți ai materialismului și influența practică a vederilor lor*), un alt student, Dionisie Stoica, care abordează problema „literaturii noastre populare nescrise”, iar după 1918, Nicolae Iorga (*Datoria studențimii ardelenelor*), Iuliu Maniu (*Câte studențimea clujeană*), Emil Hațieganu, Nicolae Ivan, Octavian Goga (*De la Petru Maior de demult...*), Onisifor Ghibu ș.a. Cea de-a doua parte a publicației prezintă societățile studențești pe facultăți și academii. Alți colaboratori: Sebastian Stanca, I. Lupaș, Vasile Goldiș, Ion I. Moța, Emil Țeposu, Valeriu Moldovan, Elie Dăianu, I. C. Cătuneanu. D.B.

ALMANAHUL SOCIETĂȚII PENTRU CULTURA ROMÂNEASCĂ „MIHAI EMINESCU” DIN CERNĂUȚI, publicație editată la București sub egida Fundației Culturale Române, din 1992. Coordonatori: Grigore C. Bostan, Alexandrina Cernov, Ilie Luceac, Vasile Tărățeanu, Ilie T. Zegrea. Din compartimentul de istorie și critică literară rețin atenția prin informații inedite articolele *Date noi despre aflarea lui Eminescu la Cernăuți* de G. Haficiuc și *Schițe pentru o istorie a literaturii române din nordul Bucovinei* de Lora Bostan. Grupaje de versuri publică poeți din nordul Bucovinei – Grigore C. Bostan, Ștefan Hostiuc, Mircea Lutic, Vasile Tărățeanu, Ilie T. Zegrea, precum și bucovineni din Basarabia – Vasile Levițchi și Arcadie Suceveanu. Alte rubrici: „Pagini din creația populară bucovineană”, „Poeți populari”, „Personalități istorice bucovinene”. G.B.

ALMANAHUL SOCIETĂȚII SCRITORILOR ROMÂNI, publicație apărută la București în 1912 și 1913, patronată de Societatea Scriitorilor Români. O *Precușvântare* desemnată anunță intenția de a întări „dragostea pentru literatura națională”. Se publică poezii, proză, dramaturgie originală, dar și traduceri din literatura universală. Textele sunt de obicei însoțite de note biografice și de fotografii ale autorilor. Volumul din 1913 este ilustrat cu scene din războiul balcanic. Poezii incluse în almanah sunt George Coșbuc, Octavian Goga, St. O. Iosif, Ion Minulescu, Elena Farago, Victor Eftimiu, Zaharia Bârsan, Cincinat Pavelescu, Corneliu Moldovanu, Mihail Săulescu, Carmen Sylva, iar prozatorii – Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, E. Lovinescu, Ion Agârbiceanu, Emil Gârleanu,

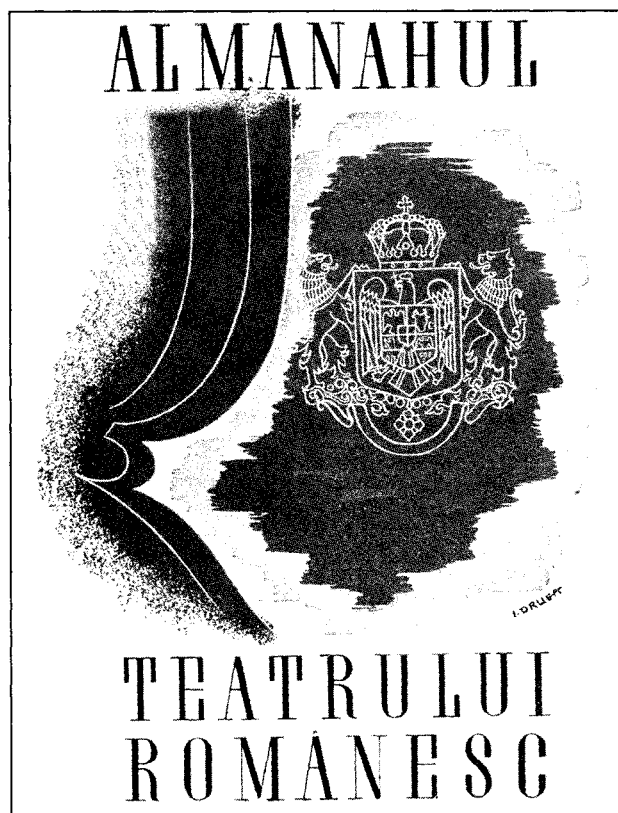

D. Anghel, N. Davidescu. Se traduce din Petöfi (Octavian Goga), Elizabeth Barrett Browning (Margareta Miller-Verghi), William Shakespeare (D. Nanu). Alți colaboratori: N. N. Beldiceanu, Ilarie Chendi, Constanța Hodoș, Natalia Negru, Al. T. Stamatiad. *l.l.*

ALMANAHUL ȘCOLARILOR, publicație apărută la București între 1924 și 1938. Fondator și redactor este, mai întâi, Teodor Castrișanu, din 1926 almanahul fiind alcătuit de N. Batzaria, iar din 1937 de C. Băleanu. Scopul anunțat este de „a contribui la ridicarea tineretului”, completând educația din familie și școală. Versuri semnează Elena Farago, Al. Lascarov-Moldovanu, A. de Herz, Victor Eftimiu ș.a.; proză, Radu Boureanu, Alice Gabrielescu, Const. Kirișescu. Încercări dramatice dau Teodor Castrișanu, Minerva Alexandrescu și Geo Pavel, în timp ce Paul I. Papadopol traduce din literatura italiană, iar L. Leu din Edgar Allan Poe. La rubrica „Din marii scriitori pentru tineret” sunt inserate numeroase adaptări din clasicii literaturii universale. Alți colaboratori: Zoe Bulandra, Anișoara Odeanu, Alexandru Bilciurescu. *D.B.*

ALMANAHUL ȘCOLARILOR, publicație apărută la București în 1947. Editat de Ministerul Educației Naționale (ministru fiind Ștefan Voitec), volumul își propune să adune un material cât mai diversificat, menit „să descrețească frunțile ostenite de studiu” ale tinerilor (*Cuvânt înainte*). Proză semnează Ionel Teodoreanu (*Lucrare scrisă la limba română*). La compartimentul rezervat publicisticii, Pericle Martinescu se ocupă de edițiile poeziei lui Eminescu, începând cu aceea a lui Titu Maiorescu și încheind cu ediția lui G. Ibrăileanu. Un foarte întins articol, semnat George Constant, e intitulat *Școli și curente în literatura română*, cu subtitlul: *Curente determinate de influența estului și sud-estului european*. *Curentul slavon*. N. Argintescu-Amza oferă o versiune românească de excepție a poeziei lui Mallarmé, *Apparition*. Sub genericul *De la Caragiale citire...*, sunt reunite câteva anecdote ce îl au drept protagonist pe marele dramaturg. Emoționante sunt și fragmentele memorialistice ale lui Gala Galaction, care evocă atmosfera din Liceul „Sf. Sava”. *D.B.*

ALMANAHUL TEATRULUI ROMÂNESC, periodic literar și artistic, apărut la București în 1943 și 1944, inițiat de Liviu Rebreanu, în calitate de director general al Teatrului Național din București. Odată cu volumul din 1944, își schimbă titlul în „Spectator. Almanahul teatrelor”. Redactor este C. Panaitescu. Liviu Rebreanu afirmă în articolul *Un început și o ofrandă*: „Un almanah adevărat ar putea să fie o oglindă a mișcării

teatrale din cursul unei stagiuni, o colecție de urme ale zbuclimărilor multiple din care răsar puținele momente de artă dramatică adevărată." Partea de început cuprinde obișnuitul calendar, ilustrat cu medalioane evocând marii actori români; cea de a doua este dedicată fenomenului teatral curent, istoriei teatrului, evocărilor și mărturiilor, începând cu *Regulamentul teatrului în 1832* (reprodus din „Albina românească”). Problemelor generale ale dramaturgiei și artei dramatice le dedică eseuri Ion Petrovici (*Teatrul și războiul*), Petru Comarnescu (*Evoluția teatrului românesc*), E. Lovinescu (*De ce n-am scris cronică dramatică*), Hortensia Papadat-Bengescu (*Despre teatru*), Victor Ion Popa (*Izvor de teatru românesc*) ș.a. Teodor Scarlat se interesează de Eugene O'Neill, iar Margareta Miller-Vergheș de avatarurile literaturii dramatice feminine. Cu poezii sunt prezenți Mihai Codreanu, V. Voiculescu, Emil Botta, Coca Farago, Alți colaboratori: Anișoara Odeanu, Ion Aurel Manolescu, George Dinu, Dimitrie Stelaru, Aurel Chirescu, Vlaicu Bârna, Mircea Ștefănescu. l.l.

ALMANAHUL VIETII IEȘENE, publicație apărută la Iași între 1931 și 1933. Redactor: H. Burileanu-Grancea, căruia în 1932, tot în calitate de redactor, i se alătură și I. Belfert. În 1933, almanahul apare cu titlul „Calendarul Iașului” și cu subtitlul „Lectură pentru toți”, redactor fiind doar H. Burileanu-Grancea. Programul, așa cum reiese din *Avertismentul* primului număr, țintește redarea unei imagini globale a mișcării culturale din capitala Moldovei. Pot fi citite versuri de George Lesnea, G. Topîrceanu, Al. O. Teodoreanu, Demostene Botez, Enric Furtună. Proză semnează Ionel Teodoreanu, Adrian Pascu, Sandu Teleajen, iar teatru, Adrian Pascu. Domeniul publicisticii este ilustrat de Gh. Chirițescu, Alexandru Pogonat, Mihail Sadoveanu fiind prezent cu o *Scrisoare lui Eugen Herovanu*. În fiecare număr partea finală este dedicată vieții sociale, economice și politice a orașului. Alți colaboratori: C. Săteanu, I. Berg. l.l.

ALMANAHUL „VREMEA”, publicație apărută la București în 1942, editată de săptămânalul cu același titlu. Almanahul iese „sub îngrijirea domnului Pavel Ștefan, cu prețiosul concurs al domnului Vasile Netea”. Prima parte cuprinde date calendaristice, zodiac, istoria almanahului, România în cifre și imagini, biografii (O. Goga, M. Kogălniceanu, G. Coșbuc, N. Iorga, G. Enescu), articole despre Academia Română, configurația teatrului în 1941, presa de-a lungul veacurilor, cronică. Sunt inserate versuri de Otilia Cazimir, Demostene Botez, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Octavian Goga (*Noaptea*), Lucian Blaga (*Ura*), V. Voiculescu, Ion Pillat, Ion Minulescu, Al. A. Philippide; proză și articole semnează V. Netea, Dan Simonescu, G. Ivașcu, T. Arghezi, Pompiliu Constantinescu (*Erau odată și ani literari*), Ion Pas (*Presa de-a lungul veacurilor*). Alți colaboratori: Al. Bărlădeanu, George D. Dumitrescu, Ion Frunzetti, E. Lovinescu, Costin Murgescu, C. Noica, Perpessiciu, V. I. Popa, Barbu Teodorescu, Mircea Ștefănescu, Horia Ursu, Tudor Vianu, I. Simionescu. l.H.

ALMANAHUL ZIARELOR „ADEVĂRUL” ȘI „DIMINEAȚA”, publicație apărută la București între 1909 și 1916, apoi în intervalul 1924–1937 și în 1947. E cum nu se poate mai firesc ca „Adevărul” și „Dimineața”, două cotidiane cu o apariție atât de îndelungată să propună, și în zona divertismentului reprezentat de almanahuri, un foarte bogat material literar-cultural. În compartimentul poeziei, nume de rezonanță alternează cu acelea ale unor versificatori mai modești și chiar obscuri. Astfel, apar Elena Farago, Elena Văcărescu, Otilia Cazimir, Tudor Arghezi, St. O. Iosif, G. Topîrceanu, Ion Minulescu, V. Voiculescu, Ion Pillat; lui N. Țimiraș, Corneliu Moldovanu, Maria Baiulescu, Ludovic Dauș ș.a. li se alătură Ion Pribeagu, Horia Furtună. Nu cu mult diferă lucrurile în secțiunea rezervată prozei, unde sunt publicate pagini de Victor Eftimiu, Al. Cazaban, Maria Pamfile, Gala Galaction, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Jean Bart, Sărmanul Klopstock, Damian Stănoiu, Gh. Brăescu, Gib I. Mihăescu ș.a. Numeroși sunt și publiciștii: Const. Mille, Iosif Nădejde, Z. C. Arbore, Panait Mușoiu, M. Sevastos, Paul Zarifopol, C. Rădulescu-Motru, Cezar Petrescu, Silvian Iosifescu ș.a. Fragmente dramatice poartă semnătura lui Emil Nicolau,

B. Luca, N. Kirișescu, George Mihail Zamfirescu. Și compartimentul traducerilor este dens. Astfel, Al. T. Stamatiaid tâlmăcește din Baudelaire, iar mai târziu se oprește asupra lui Horațiu. În 1926, H. Blazian traduce din H. G. Wells, Stejar Ionescu propune o piesă a lui G. B. Shaw, A. Toma tâlmăcește *Războiul* de Victor Hugo, iar F. Aderca transpune câteva pagini din Franz Wedekind. În 1934, Corneliu Moldovanu oferă un remarcabil fragment tâlmăcit din *Cântarea Cântărilor*. Doi ani mai târziu, G. Lesnea se va opri asupra lui Esenin. Eugen Jebeleanu traduce din R. M. Rilke. În almanah sunt incluse, cel mai adesea ocazional, medalioane, scurte prezențări, precum cele despre Jean Moréas, Badea Cârțan, Lev Tolstoi, Alfred de Musset, I. L. Caragiale (cu prilejul celei de-a 60-a aniversări), J.-J. Rousseau (două secole de la naștere). Volumul din 1913 reproduce după „Moftul român” schița, „prea puțin cunoscută” la acea dată, *Națiunea română* de I. L. Caragiale. Victor Ion Popa ține rubrica „Pictură-sculptură” în 1924, Octav Botez face bilanțul anului literar 1926-1927, Alice Gabrielescu se ocupă de „Cronica modei”, Tudor Arghezi își intitulează un eseu *Sportul unanım*, Al. Davila glosează despre *Visul unui popor*, în vreme ce Adrian Mariu oferă poemul dramatic *Înmormântarea feciorului de domn*. Reportajul e, și aici, specialitatea lui F. Brunea-Fox. Scarlat Callimachi comentează în 1934 câteva manuscrise ale lui Apollinaire „rătăcite” prin Moldova și tot acum sunt extrase două fragmente din *Adela*, recent apărutul roman al lui Ibrăileanu. De anul cinematografic 1937 se ocupă Ștefan Roll. În ultimul an de apariție, 1947, pe lângă numele lui Tudor Arghezi, pot fi întâlnite acelea ale lui Ionel Teodoreanu și G. Călinescu. Alți colaboratori: C. G. Costa-Foru, I. C. Vissarian, Eugen Relgis, Sanda Movilă.

D.B.

ALMANAHUL ZIARULUI „ARDEALUL”, publicație editată la Brașov în 1940. Într-o prefață semnată de Gh. I. Gologan, este exprimată dorința editorilor brașoveni de „a expune într-un volum problemele cu caracter moral, economic și social, legate de orașul Brașov”, de a trata pe larg „problemele ce interesează propășirea culturală și economică a neamului nostru”. Elisabeta Hențiu semnează două poeme în proză. Publicistică dă Sterie Stinghe, care scrie despre Junii Brașovului și originea lor, în vreme ce Sebastian Gologan face o scurtă prezentare a presei brașovene. Poate fi citit și un articol despre trecutul Asociațiunii „Avram Iancu”. V. Spiridonică se ocupă de *Brașovul literar*. Alți colaboratori: Dem Rădulescu, Mardare I. Mateescu, Maria Baiulescu.

D.B.

ALMANAHUL ZIARULUI „CURENTUL”, publicație apărută la București în 1931 și între 1939 și 1944. Almanahul cuprinde, alături de informații literare, o prezentare succintă a evenimentelor sociale și politice ale vremii, văzute din perspectiva ideologiei oficiale. Numărul din 1931 este ilustrat, sub aspect poetic, de nume prestigioase: Ion Minulescu (*Păpușa automată*), V. Voiculescu (*Primăvara în cimitir*, *Pescuitorul de gânduri*), Adrian Maniu (*Stea de iarnă*, *În adâncuri*), Nichifor Crainic (*Cântec de pescar*) ș.a. În volumele următoare semnează G. Voevidca,

D. Iov, Teodor Scarlat, G. Tutoveanu, C. Costandache, Ion Săn-Giorgiu (1939), până în 1944 adăugându-se puține nume noi (Mihai Beniuc, *E slobod să mai cânt?*). Proză publică, în 1931, Cezar Petrescu (primul capitol din *Comoara regelui Dromichet*), același autor reapărând, în 1944, cu un fragment din *Carlton*. Sunt prezenți și alți prozatori, precum Romulus Dianu, Ioachim Botez, Alexandru Hodoș, dar și E. Lovinescu, Ion Agârbiceanu. Publicistică semnează Pamfil Șeicaru (*Proza contemporană și comunicarea cu cititorii*, *Trei morți*, *Întoarcerea*), Tudor Arghezi (*Ologii literaturii*). Teatru publică Victor Ion Popa, Mircea Ștefănescu. Nu sunt evitate jurnalele de călătorie: *Campo Santo* de Nichifor Crainic, *Ierichonul* de Gala Galaction, *Pe Dunăre cu vaporul* de Ion Minulescu etc., amintirile: *Pe drumul amintirilor* de Pamfil Șeicaru, *Școlarii din strada Semicercului* de Gala Galaction, *Junii bucureșteni* de Ion Minulescu, evocările: *Moartea Cassandrei* de Ion Vinea, *Hoțul din Odesa* de Ioachim Botez. Sunt traduse poeme din Omar Khayyam, proză de Arthur Conan Doyle și de Ardengo Soffici, versuri de Stéphane Mallarmé, Albert Samain, Paul Valéry.

I.I.

ALMANAHUL ZIARULUI „DACIA”, publicație apărută la București în 1922. Se inserează versuri de Lucian Blaga, St. O. Iosif, Panait Cerna, Vasile Voiculescu, Nichifor Crainic. Proză semnează N. Pora, Haralamb Ionescu și Mihail Sadoveanu. Compartimentul publicisticii este acoperit de Alexandru Zagoritz, Ion C. Petrescu-Pion ș.a. Interesant este eseuul tânărului doctor în filosofie Mircea Florian, *Filosofia și viața*. Cu prilejul centenarului mișcării lui Tudor Vladimirescu, I. Al. Brătescu-Voinești face un portret al eroului oltean. Alți colaboratori: M. Mihăileanu, C. Erbiceanu.

D.B.

ALMANAHUL ZIARULUI „JURNALUL DE DIMINEAȚĂ”, publicație apărută la București în 1946. Cuprinde o parte calendaristică, cu horoscop și sfaturi practice, urmată de o parte cultural-literară. Publică aici poezie Tudor Arghezi (*Zăpadă*) și H. Negrin (*Schiță*), iar proză, Mihail Sadoveanu (*Slujitori boierești*, fragment din volumul *Oameni vechi*, conținând „privești și scene din viața rurală de acum 60 de ani”) și Titus Nicolau (*Într-un ajun, acolo!*...). De reținut sunt amintirile lui B. Brănișteanu despre Nicolae Titulescu (*Titulescu orator*), cele ale lui I. Massoff despre Calea Victoriei (*Calea Victoriei acum nouăzeci de ani*), evocarea prieteniei dintre Romain Rolland și Panait Istrati, semnată Alexandru Talex. Publicistică face Tudor Teodorescu-Braniște, în vreme ce Liviu Floda comentează teatrul lui Mihail Sebastian. Al. T. Stamatiaid traduce din Edgar Allan Poe. Alți colaboratori: Eugen Relgis, Petre V. Hanes.

I.I.

ALMANAHUL ZIARULUI „TIMPUL”, publicație apărută la București în 1939 și 1940, sub îngrijirea lui Grigore Gafencu, în editura cotidianului „Timpul”. Alături de partea de calendar, conținând și un istoric al editării calendarelor în Europa și în România, interesantă este secțiunea literară. Colaborează, cu

versuri, Ion Pillat (*Împliniri*) și Horia Roman (*Încătușare*), iar proză publică Liviu Brebeanu (*Alibi*) și Ionel Teodoreanu (*Hans Müller a plecat*). Teatrul este reprezentat de o piesă în trei scene, localizată de un G. D., *O canalie mică*. În publicistică se remarcă medalioanele lui Grigore Gafencu (*Regina Maria*) și P. G. Papacostea (*Mareșalul Averescu*), articolele de bilanț *1938 în literatură* (semnat de M. R. P.) și *Anul literar 1939* (semnat Petre Manoliu), în domeniul muzicii bilanțul fiind semnat de Mihail Jora. Apar și câteva articole comemorative nesemnate, *Cincizeci de ani de la moartea lui Mihail Eminescu* și *300 de ani de la moartea lui Racine*.

I.I.

ALMANAH „VIATA ROMÂNEASCĂ”, publicație editată la București între 1983 și 1988. Redactor responsabil: Gheorghe Pituț. Dacă dintre cei cărora li se publică versuri se reține îndeosebi numele lui Nichita Stănescu, prozatorii sunt mult mai numeroși: Fănuș Neagu, Vasile Andru, Ileana Mălăncioiu, Petre Anghel, Maria-Luiza Cristescu, Marin Sorescu ș.a. Teatru publică Nicolae Breban și Pașcu Balaci. Bogat și de substanță este sectorul publicisticii. În 1984, Mircea Handoca publică fragmente din dialogurile cu Mircea Eliade, în timp ce Mihai Ungheanu se ocupă de *Vieți paralele*, oprindu-se la M. Sadoveanu și E. Lovinescu, pentru ca un an mai târziu, Petre Boteanu să evocă *O întâlnire cu Brâncuși*. Interesante sunt și eseurile semnate de C. Noica, Ion Hobana, Alexandru Surdu. *Dragostea și universul* este genericul volumului din 1987, conținând integral traduceri din literatura universală. Secțiunea rezervată traducerilor este, de altfel, cea mai bine reprezentată. Alice Georgescu tălmăcește o secvență dramatică din Dino Buzzati, Sanda Chiose Crișan traduce din *Histoires malicieuses des grands hommes*, oprindu-se la „Straniile metode de lucru ale lui Zola”, Cezar Baltag optează pentru C. G. Jung (*Despre relația psihologiei analitice cu poezia*), Dana Baltesiu pentru Michel Tournier, iar Iosefina Simionescu pentru Guy de Maupasant. Al. Andrițoiu și Mihai Giugariu publică însemnări de călătorie. Cei interesați de sport și cinematografie găsesc numeroase materiale, după cum nu lipsesc nici epigramele și curiozitățile de tot felul. Alți colaboratori: Horia Stanca, Gh. Tomozei, Nicolae Nicoară.

D.B.

ALMAR, revistă apărută la Sighetu Marmației, lunar, între decembrie 1994 și februarie 1995, purtând subtitlul „Arta și literatura Maramureșului”. Colectivul redacțional este alcătuit din Achim Vancea, redactor responsabil, Vasile Muste, I. Ardeleanu, Marin Slujeru, Alexandru Dohi (Suedia) și Viorel Igna. Drept *Argument*, revista reproduce, după „Contemporanul” din 4 martie 1977, articolul *Puterea scriitorului* de Alexandru Ivăsiuc, pledoarie pentru curaj, autenticitate, vizionarism, libertate și adevăr în artă și literatură. Sunt publicate versuri de Nichita Stănescu, Ion Iuga, Cristian Popescu, Gheorghe Chivu, Vasile Muste, Marin Slujeru, Gheorghe Mihai Bărlea, Gheorghe Pârja, Alexandru Dohi, V. R. Ghenceanu; proză semnează Valeriu Sabău, Gavril Ciuban, iar eseu, Nicolae Iuga, I. Ardeleanu și Ieremie Lenghel.

Cronici literare dau Achim Vancea și Dan Elian, la volume de Alexandru Dohi (*Cartea definițiilor*), Ioan Es. Pop (*Ieudul fără ieșire*), Lidia Blidariu (*Poeme prin delegație*), Alexandru Cristian Miloș (*Stele amintite*), Ioan Lascu (*Marea întârziere*) și de Mihai Eminescu (editat și comentat de Petru Creția). În traducerea lui Nicolae Iuga, începând cu numărul 3/1995, se publică în serial textul integral al lucrării *Le Maramureș* de Al. Filipașcu (Sibiu, 1944), scrisă în limba franceză în vederea Conferinței de Pace de la Paris. Alți colaboratori: Aurel Ion Brumar, László Csiszár și Sándor Fabri (autorul unei prezentări a *Antologiei poezilor și prozatorilor sigheteni de limbă maghiară*, 1944).

A.S.

ALMAȘ, Dumitru (pseudonim al lui Dumitru Ailincăi; 19.X.1908, Negrești-Dobreni, j. Neamț – 12.III.1995, București), prozator. Era fiul Mariei (n. Cojocariu) și al lui Ion Ailincăi, țărani. După școala primară în satul natal, urmează Liceul „Petru Rareș” din Piatra Neamț (1921–1928) și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, specialitatea istorie-geografie (1928–1933). Face un stagiu de redactor la ziarele „Zorile” și „Lumea românească”, apoi este profesor la liceele din Siliștea și Călărași (1938–1939), la Școala Normală și Liceul „Petru Rareș” din Piatra Neamț (1943–1949), conferențiar (1949–1972) și profesor (1972–1975) la Facultatea de Istorie a Universității din București, la care rămâne profesor consultant după pensionare. Prorector al Universității Populare din București (1985–1993), este profesor și la Facultatea de Istorie a Universității „Spiru Haret” din același oraș (1990–1995). Membru în comitetul de conducere al Societății de Științe Istorice din România, inițiază și conduce, ca redactor-șef, revista „Magazin istoric” (1967–1969). Colaborează susținut la reviste istorice și literare, alcătuieste manuale de istorie pentru diferite trepte de învățământ.

Debutază în 1938, cu nuvela *Moartea colecționarului de fluturi*, în „Azi”, iar în 1939 publică o biografie romanțată, *Miron Costin*. Ambiția scriitorului a fost să armonizeze rigoarea metodelor excursului istoric cu arta literară, lângă lucrările sale de istorie universală și românească figurând o serie consistentă de biografii romanțate sau de romane pe teme mitico-eroice. Respectul pentru documentul istoric face ca viața cronicarului Miron Costin să fie descrisă și cu intenția de a explica o personalitate complexă, vag idealizată. Fără vreo impietate ficțională asupra veridicului, imaginația autorului caută să recreeze atmosfera epocii: de la anii de colegian la ieziții, în Polonia, unde viitorul dregător și intelectual își pune în acord conștiința de sine cu ambițiile politice și virtutea, până la executarea sa din ordinul lui Constantin Cantemir. *Acolo, în Filioara* (1943) este romanul unei familii de țărani, în anii primului război mondial; se remarcă tonul sobru al povestirii. *Ne cheamă primăvara* (1946) continuă povestea din romanul precedent, a lui Barbu Valeriu, angajat în „învățătura fără sfârșit” și reîntors în locurile natale. Romanul *Neculai Milescu Spătarul* (1954), mai degrabă o monografie istorică, reconstituie itinerariul chinezesc al personajului, urmărit cu acuratețe psihologică și fără abateri documentare, autorul arătând virtuți

de povestitor căruia nu-i e străină o anume ingeniozitate epică. Sunt descriși anii de școală din Iași și Țarigrad, în pagini care consemnează lecturi și dialoguri ale Spătarului, portretizat ca un umanist cu sensibilitate pentru cei obidiți (discursul, reținut, nu are însă tezismul literaturii proletcultiste care se înfiripa pe atunci), călătoria în Transilvania, întâlnirile cu Dosoftei și Miron Costin, marea expediție în China și întoarcerea la Moscova. *Alei, codrule fârtate* (1956), roman de factură romantică, povestește faptele eroice a doisprezece haiduci (Ciornei, Darie, Dobre, Balaur, Bănuclu, Bucur, Trăsnea și ceilalți) cu al lor căpitan, care luptă în numele unui cod al onoarei, la început de secol XIX, împotriva boierilor și a turcilor. Autorul se folosește cu fantezie narativă de lexicul epocii. Romanul *Făclia s-a aprins* (1957) înseamnă începutul unor concesii pe care autorul le face comandamentelor noului regim politic: acțiunea e plasată în mediu rural, personajele — unele, totuși, abil conturate — conlucrând la alfabetizarea și comunizarea celor mulți (există aici și pagini de un realism care ar putea rezista); poncelele proletcultismului devin însă determinante. Sub semnul lui Homer, romanul *Cetea de pe stânca verde* (1959) demonstrează abilitatea lui A. de a percepe simpatetic neliniști și pasiuni adolescente, punând în scenă revelațiile personajelor, studenți care lucrează pe un șantier arheologic. În *N. Bălcescu — revoluționar* (1959), lucrare de vulgarizare, respectul pentru adevărul istoric este în cele din urmă corupt de teza partinică. *Căderea Bastiliei* (1959) este o istorisire marxistă a Revoluției franceze de la 1789, în timp ce o ficțiune romantică, *Trandafirul roșu* (1963), își plasează povestea în același moment, urmărind tribulațiile unui bastard de origine aristocratică și ale unei fete, Rose-Marie, ce are un anumit rol în evenimente. Evocare istorică, sub semnul aceluiași „s-ar fi putut întâmpla”, *Fluierașul și alămăia* (1962) narează întâmplările a doi băieți în timpul răscoalei lui Horea, Cloșca și Crișan. În anii '60, A. scrie mult și din ce în ce mai implicat în noua politică culturală, dar, ulterior, în vremea relativei relaxări ideologice, reușește să publice cărți care se pot circumscrie în paradigma pe care autorul și-o propusese la începutul activității sale. Romanul *Un om în furtună* (1965) mizează pe o altă tehnică decât a biografiei romanțate, prin alternarea secțiunilor epice cu corespondența câtorva protagoniști pașoptiști, căutând impresia veridicului. Totuși, portretele personalităților istorice, un Bălcescu care își joacă sacrificiul ca un actor prea conștient de rolul său, sau un Heliade-Rădulescu, neguros, furtunos și șovăielnic, se constituie mai degrabă ca niște relatări liricizate. Volumul de evocări și portrete istorice *Eroi au fost, eroi sunt încă* (1968) exprimă credința, grandilocvent frazată, în patriotism, progres, luptă, cartea fiind o sumă de texte apologetice, cu tendință politizantă, de înscriere în noul tezism naționalist prin care debuta regimul ceaușist. Povestea *Fata de la Cozia* (1966), plasată în anii de după moartea lui Vlad Țepeș, anticipează atmosfera romantică a ciclului epopeic *Frații Buzești* (*Pahar de cale albă*, 1971, *Lucașfârul de răsărit*, 1975, *Zborul a rămas*, 1977), trilogie marcat apologetică, cu intenție educativă în spiritul vremii. De la 1570 până la 1602, istorisirea urmărește relațiile feudalelor cu țărănimea, interesele negustor-

rimii și ale bisericii în Moldova, Țara Românească și Ardeal, venirea lui Mihai Viteazul pe tron, relațiile politice cu Habsburgii și otomanii, voința de unire a domnitorului român, fresca având, în pofida tendențiozității, o bogată paletă a culorii de epocă. A. a mai ilustrat romanul istoric cu fapte de arme petrecute la Castelul Cnejiilor de pe Valea Bistriței moldave, la sfârșitul secolului al XVII-lea (*Diamantul negru*, 1971), prin viața lui Constantin Brâncoveanu și a familiei sale (*Comoara Brâncovenilor*, 1977), prin descrierea vieții lui Dimitrie Cantemir (*Inorogul cel înțelept*, 1981) sau a voievodului Radu de la Afumați (*Voievodul fără teamă și fără prihană*, 1984), dar și prin evocarea episoadelor legate de zugrăvirea Mănăstirii Sucevița (*Necunoscuta de la Sucevița*, 1982).

SCRIERI: Miron Costin, I-II, București, 1939; *Meșterul Manole*, București, 1940; *Acolo, în Filioara*, București, 1943; *Ne cheamă primăvara*, București, 1946; *Neculai Milescu Spătarul*, București, 1954; *Alei, codrule fârtate*, București, 1956; *Făclia s-a aprins*, București, 1957; *Freământul luminii* (în colaborare cu Mihai Mancaș), București, 1958; *Căderea Bastiliei*, pref. Mihai Ralea, București, 1959; *Cetea de pe stânca verde*, București, 1959; *N. Bălcescu-revoluționar*, București, 1959; *Fluierașul și alămăia*, București, 1962; *Trandafirul roșu*, București, 1963; *Vânătoarea lui Dragoș*, București, 1963; *Vestea cea mare*, București, 1964; *Nord contra Sud*, București, 1965; *Un om în furtună*, București, 1965; *Fata de la Cozia*, București, 1966; *Arcașul Măriei sale*, București, 1968; *Eroi au fost, eroi sunt încă*, București, 1968; *Viața-i frumoasă, băieți*, București, 1968; *Petru Voievod Rareș*, București, 1970; *Diamantul negru*, București, 1971; *Frații Buzești*, I-III, București, 1971-1977; *Decebal, eroul strămoșilor, strămoșul eroilor*, București, 1972; *Curtea Veche din București* (în colaborare), București, 1974; *Ana Ipătescu*, București, 1975; *Scânței de peste veacuri*, București, 1976; *Cheia inimii*, București, 1977; *Comoara Brâncovenilor*, București, 1977; *1 Decembrie 1918. Alba Iulia*, București, 1978; *Drum de luptă și glorie*, București, 1978; *Doi strămoși iluștri — Decebal și Traian*, București, 1980; *Popasuri la vetrele istoriei românești*, București, 1981; *Inorogul cel înțelept*, București, 1981; *Povestiri istorice pentru copii și școlari*, I-III, București, 1981-1984; *Tudor Vladimirescu*, București, 1981; *Necunoscuta de la Sucevița*, București, 1982; *Alexandru Ioan Cuza, domnitorul Unirii*, București, 1983; *Voievodul fără teamă și fără prihană*, 1984; *Oana*, București, 1986; *Român Grue Grozovanul*, București, 1987; *Vetre de istorie românească*, București, 1988; *Povestiri istorice*, București, 1994; *Cântarea nevăzutei privityghetori*, București, 1995.

Repere bibliografice: Cioculescu, *Aspecte*, 398-411; L. V., *Un roman al creației*, VRA, 1942, 633; Octav Șuluțiu, *Pe margini de cărți*, RFR, 1944, 1; [Dumitru Almaș], RRI, I, partea II, 54-60; Valeriu Răpeanu, *Câteva întrebări pe marginea unei cărți de evocare istorică*, GL, 1957, 10; T. Vărgolici, D. Almaș, „Un om în furtună”, GL, 1965, 16; Magdalena Popescu, „Viața-i frumoasă”, GL, 1968, 27; Costin Tuchilă, Dumitru Almaș, „Oana”, „Viața militară”, 1987, 3; Gh. Bulgăr, *Romanul istoric de azi*, RL, 1987, 25; Aurel Leon, *Între presupuneri și certitudine*, CRC, 1988, 11; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 49-53; *Dicț. scriit. rom.*, I, 57-59; Mihai Mancaș, *Amicus Plato...*, „Asachi” (Piatra Neamț), 2000, 133; Popa, *Ist. lit.*, I, *passim*, II, 683; Constantin Pangrati, *Actualitatea legendei istorice*, „13 Plus”, 2000, 12. E.M.

ALMĂJAN, Ion Marin (pseudonim al lui Ion Marin; 16.XI.1940, Dalboșet, j. Caraș-Severin), prozator. Este fiul lui Petru Lala, minier, și al Ioanei Almăjan (n. Marin), muncitoare. A absolvit Colegiul „C. Diaconovici-Loga” și Facultatea de Filologie a

Universității din Timișoara (1965), devenind redactor la ziarul „Drapelul roșu” (1966–1979), directorul Editurii Facla (1979–1989), bibliotecar (1989–1991) și șef al departamentului cultural al ziarului „Renașterea bănățeană” (din 1991). A primit Premiul pentru excelență pe anul 1995 al Asociației Scriitorilor din Timișoara. A colaborat la cele mai importante publicații din țară și la unele din străinătate. A debutat în „Scrisul bănățean” (1962) cu o schiță, și editorial cu volumul de povestiri *Sunt dator cu o durere* (1970).

Acțiunea prozei lui **A.** este plasată în două zone predilecte: satul de munte al copilăriei, văzut ca un inepuizabil rezervor de energii umane, dirijate de o străveche și, deci, verificată tradiție, și orașul de câmpie al maturității, în care cenzura morală este, de cele mai multe ori, suspendată și unde, prin urmare, orice este posibil. Când nu sunt lichele de rând, personajele par dintr-o bucată, de neclintit în decizii, nu lipsite însă de lirism și, câteodată, de ironie. **A.** știe să extragă semnificații grave din evenimentele banale. Limbajul este de obicei frust, contribuind la obținerea culorii locale prin lexicul specific zonei. Tehnica narativă mizează pe alternanța planurilor și pe schimbarea neașteptată a vocilor. Dintre romane sunt de menționat în special *Tornada* (1980), frescă plină de dramatism a Timișoarei interbelice, și *În afara gloriei* (1994), primul volum al unei calde și ample evocări a lui Eftimie Murgu și a timpului său. Deși privesc epoci diferite, romanele au în comun dorința autorului de a reînvia specificul unor vremuri apuse, convocând mijloace variate, de la documentul inedit până la fantezia aprinsă. Dacă primul roman are în centru un erou colectiv (urbea), proiectat în destine individuale, cel de-al doilea este epopeea unui erou care își asumă destinul comunității. Se conturează astfel intenția autorului de a articula, cu mijloace literare, o istorie sui-generis a Banatului din ultimele două secole. Pamfletele scrise în anii tranziției de după 1989 au fost adunate în volumul *Vremea hahalerelor* (1998).

SCRIERI: *Sunt dator cu o durere*, București, 1970; *Spune-mi unde duce acest drum?*, București, 1972; *Neîmpăcați în mânie*, București, 1974; *Sentimentul puterii*, București, 1976; *Tornada*, București, 1980; *Întoarcerea spre asfințituri*, București, 1985; *În afara gloriei*, Timișoara, 1994; *Vremea hahalerelor*, postfață Mircea Mihăieș, Timișoara, 1998; *Mătușa mea Maria Theresia*, Timișoara, 2003. **Ediții:** *Țara Almăjului. Cercetări monografice*, Timișoara, 2003.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *Ion Marin Almăjan, „Sunt dator cu o durere”*, RL, 1970, 35; Cornel Ungureanu, *Prozatori timișoreni*, O, 1970, 9; Dana Dumitriu, *„Spune-mi unde duce acest drum?”*, ARG, 1973, 3; Eugen Dorcescu, *Ion Marin Almăjan, „Neîmpăcați în mânie”*, O, 1974, 48; Marcel Corniș-Pop, *Între documentar și ficțiunea istoriei*, O, 1980, 34; Eugen Dorcescu, *Un moment de referință*, O, 1980, 34; Ungureanu, *Imediata*, I, 217–225; Radu Enescu, *Virtuțile prozei scurte*, F, 1985, 3; Mihai Ungheanu, *Ion Marin Almăjan, „Întoarcerea spre asfințituri”*, LCF, 1985, 32; Eugen Dorcescu, *Măiestria artistică*, O, 1985, 7; Alexandru Ruja, *Vocea istoriei*, O, 1986, 18; Artur Silvestri, *Un posibil ciclu romanesc*, LCF, 1989, 13; Olimpia Berca, *Ion Marin Almăjan. O frescă a Banatului tradițional și modern*, O, 1989, 36; Adrian Dinu Rachieru, *Ion Marin Almăjan, „În afara gloriei”, „Banatul”*, 1994, 5; Cornel Ungureanu, *Generali și soldați*, O, 1995, 1; H. Zalis, *Ion Marin*

Almăjan, „În afara gloriei”, FLC, 1995, 3–4; *Dicț. scr. rom.*, I, 59–60; Cosma, *Romanul*, II, 147. C.D.

ALMĂJAN, Slavco (10.III.1940, Oreșăț, Serbia), poet, prozator, dramaturg, eseist și traducător. După absolvirea liceului la Vârșeț, urmează cursurile Facultății de Filosofie din Novi Sad, oraș unde se stabilește și unde își va desfășura activitatea. A fost redactor la Radioul și la Televiziunea din Novi Sad, redactor-șef și responsabil al revistei „Lumina” (1976–1981), redactor-șef și responsabil al Editurii Libertatea (1988–1992), președintele Asociației Scriitorilor din Voivodina (1988), membru în conducerea Uniunii Scriitorilor din Iugoslavia, președintele Societății de Limbă Română din Voivodina (1990) etc. Colaborează la mai toate revistele românești și iugoslave. A obținut numeroase premii literare: Premiul „Lumina” pentru poezie (1969) și pentru roman (1970), Marele Premiu pentru Poezie la Festivalul Internațional de Poezie, Cluj-Napoca (1996) ș.a.

A debutat cu poezii în revista „Lumina” (1957) și editorial cu un volum de versuri, *Pantomimă pentru o după-amiază de duminică*, tradus în limba sârbă (1968). Ceea ce a urmat pune în lumină vocația de scriitor total a lui **A.** Poezia, cea mai întinsă parte a operei sale, relevă o nelimitată predispoziție de metamorfoză lirică, cu precizarea că toate înnoirile se produc în limitele propriei personalități, pe care, departe de a o trăda, o mărturisesc. Așezat în linia marilor tradiții moderniste (symbolism, expresionism, suprarealism), poetul nu se poate sustrage chemării timpului său, lăsându-se profund marcat de ceea ce se va numi postmodernism. Dacă se adaugă la toate acestea prezența unei subtile, însă tenace influențe folclorice (de sorginte bănățeană), rezultă o poetică originală, alimentată din surse diverse. De altfel, **A.** cultivă cu stăruință o stilistică a paradoxului, a ezitării între afirmație și negație, întemeiată pe strategia absorbirii eterogenului în omogen (un ciclu se intitulează chiar *Zona contrariilor*). Meditația gravă coexistă cu tandrețea, viziunea ironică apare alături de senzorialitate, luciditatea merge împreună cu savoarea concretului și gustul pentru abstracțiuni („Cade ilogical din anotimp/ și dintr-un somn alb/ Se deschide o poartă albă”). Poezia se hrănește din câteva teme dominante: criza de comunicare în lumea de astăzi, sentimentul neantului, incapacitatea de a adapta, pierderea candorii, apoi singurătatea, spaima, durerea, misterul („Omul va părăsi cuvântul/ Infecția lirică își va coase limba/ Trecătorul demn de sensurile noi și posibile/ Va pune în mișcare semnificația oglinzilor neparalele”) etc. Important este că toate aceste traiectorii tematice converg spre dilema fundamentală a limbajului, de unde consecința că lirica lui **A.** este un permanent dialog al propriului limbaj cu limbajul aflat în proprietate comună. Limbajul neutru este chemat la expresivitate, tot astfel cum elementele cotidianului se convertesc în imagini elocvente, iar intelectualismul apare într-o postură vădit afectuoasă. Simbolurile aparțin teritoriilor din care poezia a preluat dintotdeauna: zoologicul (melcul, oul, pasărea, peștele, scoica, șarpele), vegetalul (arborele, frunza, iarba,

sămânța), mineralul (nisipul, piatra) și culturalul (labirintul, ușa). Îndeosebi labirintul, în diversele lui ipostaze (inclusiv cele textuale), marchează un spațiu al alegerilor neîncetate, care pregătesc sentimentul oboselii de a trăi într-o lume imprevizibilă. Versurile libere și absența punctuației (surse ale unei ambiguități de bună calitate) întăresc impresia de nonconformism stilistic, lăsată de imagistica vulcanică, vădind un netăgăduit rafinament estetic. *Noaptea de hârtie* (1971) este primul antiroman prin care se întrupează tradiționalismul epic din literatura română a Voivodinei. **A.** recurge aici la o deliberată și inteligent condusă subminare a structurilor și procedeelelor consfințite. Cele șase părți, oricât de diferite între ele, încheagă o atmosferă de tragism existențial, perceput deopotrivă senzorial și intelectual, tragism ascuns precar în disperare și dezgust. Personajele au comportamente bizare și sunt purtate de un violent erotism pe cărările neverosimile ale cotidianului și ale banalului cel mai concret. Lirismul supravegheat și tehnica dicteului îl trădează fără încetare pe poet, deconspirare accentuată în prozele din *Pianul cu păianjeni* (1991), întemeiate pe aliajul dintre percepția realistă a universului rural, în care se consumă copilăria eroilor, și modalitatea rafinată de transcriere a acestor percepții. Teatrul (radiofonic) oscilează între suprarrealism și absurd, sfidând conflictul în absența căruia personajele rămân enigmatice și evanescente. Poeziile pentru copii (ironice și grațioase) și eseurile (dominate de un raționalism sumbru) completează și desăvârșesc imaginea unui autor care, sprijinit pe multitudinea predispozițiilor native și solicitat de circumstanțe, a trebuit să-și asume roluri de pionierat.

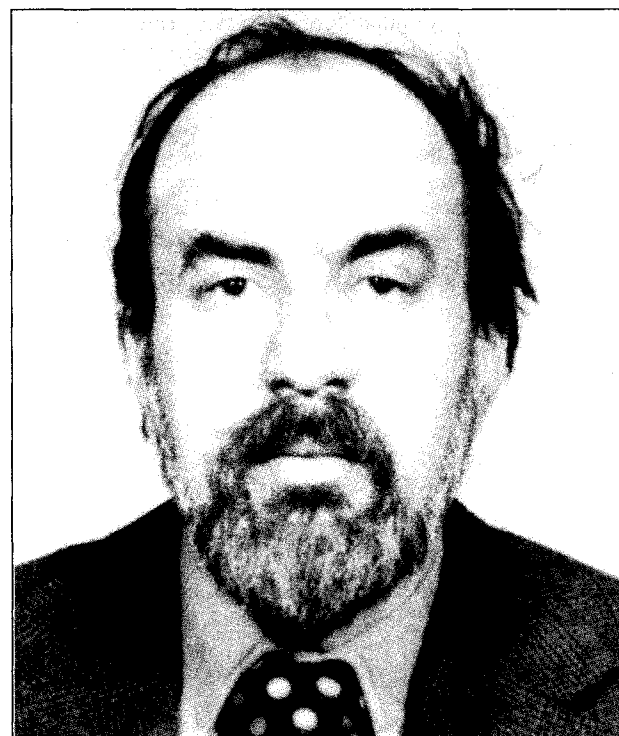
SCRIERI: *Pantomima za nedeljno poludne* [*Pantomimă pentru o după-amiază de duminică*], Novi Sad, 1968; *Bărbatul în stare lichidă*, Pančevo, 1970; *Rus* [*Ruine*], Novi Sad, 1970; *Casa deșertului*, Pančevo, 1971; *Noaptea de hârtie*, Pančevo, 1971; *Vara cailor*, Pančevo, 1974; *Limani trei*, Pančevo, 1978; *Labirintul rotativ*, Pančevo, 1983; *Mutația punctului*, Pančevo, 1986; *Piticii au uitat să crească*, Pančevo, 1987; *Poeme*, pref. Mihai Ungheanu, Craiova, 1988; *Efectul contrastelor*, Novi Sad, 1989; *Pianul cu păianjeni*, Novi Sad, 1991; *Călărețul din Babilon*, Timișoara, 1996; *Antistress show*, Novi Sad, 1996; *Metagalaxia minoritară. Cartea stărilor spectrale*, Novi Sad, 1996; *Post-restant în arhipelag*, Pančevo, 1999; *Dresura stelei de mare. Noaptea de hârtie*, Belgrad, 2000; *Leșirea din clepsidră*, îngr. și pref. Nicu Ciobanu, Belgrad, 2000; *Deliciosul destin minoritar*, Timișoara, 2002; *Spirala de piatră*, îngr. Ion Deaconescu, Craiova, 2003. **Antologii:** *Versiunea posibilă. Antologia poeziei românești din Iugoslavia*, introd. edit., Pančevo, 1987. **Traduceri:** *Din lirica iugoslavă*, pref. Mircea Tomuș, București, 1973 (în colaborare cu Anghel Dumbrăveanu).

Repere bibliografice: Flora, *Lit. rom. Voivodina*, 94-97; Virgil Vintilescu, *Poezia lui Slavco Almăjan*, „Analele Societății de Limba Română”, 1971, 2; Petre Stoica, *Creion*, ST, 1978, 2-3; Dorin Tudoran, *Slavco Almăjan*, O, 1978, 28; Gheorghe Pitut, *Un poet român din Iugoslavia*, LCF, 1979, 3; Ion Deaconescu, *Slavco Almăjan*, „Limani trei”, R, 1979, 8; Cristea, *Faptul*, 193-197; Paul Miclău, *Poezia limbajului la Slavco Almăjan*, O, 1980, 47; Gabriel Stănescu, *Poezia ca „traducere a lumii”*, VR, 1985, 5; Radu Flora, *În spiritul a două lumi*, „Lumina” (Novi Sad), 1985, 6; Eugen Dorcescu, „*Mitul personal*” al poetului, R, 1986, 12; C. Constant, *În lumea cuvintelor*, LCF, 1989, 14; Codrin Liviu Cuțitaru,

Consecința contrariilor, CL, 1989, 31; Laurențiu Ulici, *Cuvintele poetului*, RL, 1989, 32; Roșu, *Dict. lit. Iugoslavia*, 16-20; Ungureanu, *Imediata*, II, 345-352; Marian Odangiu, *Alternativa labirintului. Repere pentru un dialog deschis cu poezia lui Slavco Almăjan*, Pančevo, 1990; Cornel Ungureanu, *Di. Slavko și noi*, O, 1990, 47; Popa, *Lit. rom. Voivodina*, 151-187; Adrian Dinu Rachieru, *Despre minoritară*, CL, 2003, 2. C.D.

ALMOSNINO, George (17.VII.1936, București — 24.XI.1994, București), poet. Este fiul Lucreției (n. Stoescu) și al lui Leon Almosnino, director la Societatea Română de Telefoane. A urmat Facultatea de Istorie a Universității București, absolvită în 1959. A lucrat ca muncitor zilier pe diferite șantiere arheologice, ca fierar betonist, apoi, din 1960, ca librar la Centrul de librării și difuzare a cărții, din 1980 devenind scriitor liber profesionist. A fost soțul poetei Nora Iuga. Debutază în „*Povestea vorbei*”, supliment literar al revistei „*Ramuri*”, în 1966, sub pseudonimul George Aliman, și editorial în 1971, cu volumul *Laguna*. A colaborat la reviste literare din țară și din străinătate („*Podium*”, „*Pannonia*”, „*Log*” din Viena, „*Cahiers luxembourgeois*”, „*Drehpunkt*” din Basel).

Poemele din *Laguna*, conforme esteticii poetice din anii '60-'70, propun peisaje „absurde”, pseudoalegorice, precum pictura unor Magritte sau Dali. Metaforele, numeroase, se succed fără a se articula în edificii semnificative la nivelul ansamblului. În placheta următoare, *Nisipuri mișcătoare* (1979), solilocviul liric înregistrează un spor de autenticitate și legitimitate artistică, captând vibrațiile afective în contextul unei domesticități blânde. Nostalgia copilăriei, melancolia îmbătrânirii, crepusculul sunt evocate prin metafore în mare

parte tributare manierismului epocii, uneori prețioase, însă adesea nu lipsite de forță. Multe dintre piesele volumului sunt de fapt poeme de dragoste, tentative de a comunica sentimentul prin notarea câte unei stări lăuntrice căreia iubirea îi este asociată, stare resuscitată prin recuzita citată aluziv și adecvată plastic. Imaginile ușor „suprerealiste”, voit bizare, ivite dintr-un mod intelectual și descriptiv de a reconstitui sentimentul, rămân uneori obscure. Aceeași contemplare a domesticității prin recuzita („scara”, „boxa de la subsol”, „fereastră”) și anecdotica oferite ca suport al meditației lirice („Adu-mi aminte/ curățam cartofi amândoi în bucătăria strâmtă/ mirosea a gaz și a ziar încins/ când becurile se ardeau lorca intra în granada” etc.), definind un „foarte înzestrat reprezentant al poeziei cotidianului” (Florin Mugur), se regăsesc în *Omul de la fereastră* (1982). Monotonia, carența de coerență metaforică sunt compensate de calitatea universului sufletesc sugerat. În mod reținut, nepatetic, neconvențional și antifilistin, transpare aici, cu o salutară ironie, o *Weltanschauung* clădită pe bunătate și omenie. Concizia și ironia sunt în și mai mare măsură însușirile volumului următor (*Poeme din fotoliul verde*, 1984), care propune un „album de familie”, alcătuit din crochieri delicate, „cărți poștale”, gravuri sau acuarele nostalgice ale amintirilor din copilărie sau mai târziu. Uneori, mici scene evocate fragmentar se grupează ca elemente ale unei mitologii personale, schițate în limitele productive ale sugestiei. Un volum postum, *Marea liniște* (1995), confirmând profilul liric deja afirmat al autorului, vedește totodată evoluția spre maxima concentrare, până la „poemul-propoziție” (Roxana Sorescu), apropiat de formula haiku-ului. Volumul cuprinde patru cicluri, intitulate *Arhiva actelor uitate*, „așezate fiecare sub semnul unui poem-manifest discursiv care orientează receptarea spre descifrarea sensului de bază: trecerea timpului, numărătoarea inversă, lumea răsturnată cu josul în sus” (Roxana Sorescu).

SCRIERI: *Laguna*, București, 1971; *Nisipuri mișcătoare*, București, 1979; *Omul de la fereastră*, București, 1982; *Poeme din fotoliul verde*, București, 1984; *Marea liniște*, București, 1995; *Marea liniște*, postfață Gheorghe Grigurcu, București, 1999. **Traduceri:** Knut Hamsun, *Ultimul capitol*, București, 1983 (în colaborare cu Nora Iuga); Barbara Bronnen, *Povara*, București, 1987 (în colaborare cu Nora Iuga); Dieter Wellershoff, *Căstigătorul ia tot*, București, 1995 (în colaborare cu Nora Iuga).

Repere bibliografice: Dan Cristea, *George Almosnino*, „*Laguna*”, RL, 1971, 44; Dinu Flămând, „*Laguna*”, LCF, 1971, 50; Constantin Abăluță, *George Almosnino*, „*Nisipuri mișcătoare*”, CNT, 1980, 26; Florin Mugur, *George Almosnino*, ST, 1980, 9; Liviu Antonesei, *George Almosnino*, „*Omul de la fereastră*”, CL, 1982, 9; Gheorghe Grigurcu, *Poezia ca spațiu ocrotitor*: *George Almosnino*, VR, 1984, 5; Grigurcu, *Existența*, 381-383; Florin Mugur, *Schițe despre fericire*, București, 1987, 278-280; Roxana Sorescu, *Între mărturisire și tăcere*, LCF, 1995, 38; Dicț. scriit. rom., I, 60-61; Constantin Abăluță, *George Almosnino: baroc și singurătate*, CNT, 1997, 36, 37; Aurelian Titu Dumitrescu, *Viață și seducție*, CNP, 2000, 1-2; Mariana Marin, *Un senior al discreției*, CNP, 2000, 1-2; Octavian Soviany, *Vis cu domnul Nino*, CNP, 2000, 1-2; *Zona Almosnino* [Convoorbire între Nora Iuga, Valeriu Mircea Popa, Constantin Abăluță], CNP, 2000, 1-2; Octavian Soviany, *George Almosnino*, „*Poeme din*

fotoliul verde”, CNT, 2000, 22; Grigurcu, *Poezie*, I, 61-67; Dicț. analitic, III, 34-36; Popa, *Ist. lit.*, II, 640; Octavian Soviany, *Poetul de la fereastră*, CNT, 2002, 23. N.B.

ALPHA, revistă care a apărut la Târgu Mureș între 9 februarie și decembrie 1990, director fiind Nicolae Băciuț, iar redactor-șef, Eugeniu Nistor. De la numărul 5, subtitlul inițial, „Revistă pentru tineret editată de Societatea culturală «Romulus Guga»”, este înlocuit cu „Revistă independentă social-culturală”; tot de acest număr figurează ca director de onoare Cornel Moraru, iar Eugeniu Nistor ca director. De la numărul 8 se revine la formula colectivului redacțional existent la cea dintâi apariție. Articolul-program, intitulat *Avertisment*, apărut în primul număr, informează că cenaclul „Romulus Guga” a fost fondat în 1984 și și-a propus „descoperirea, formarea și susținerea tinerelor talente din județ”. Ca organ de presă al unei societăți culturale formate imediat după evenimentele din decembrie 1989, publicația își deschide paginile în primul rând tinerilor poeți, a căror creație este pusă sub semnul continuității și al dialogului cu generațiile deja afirmate. Sunt publicate poeme de Ștefan Aug. Doinaș, Mircea Dinescu, Romulus Guga, Ana Blandiana, Mircea Rădulescu, Ion Horea. Rubrica „Tineri poeți” nu reușește să impună vreun nume. Evenimentele de la Târgu Mureș, din martie 1990, declanșate, conform revistei, de interzicerea frecventării de către români a unei farmacii, prilejuiesc redactorilor reportaje fulminante, cum sunt cele din numărul 4, grupate sub genericul *România plânge, Mureșu-i în sânge*, ori articolul de fond al numărului următor, *Să ne închinăm la crucea de foc a adevărului*, în care evenimentele sunt privite dintr-o perspectivă la fel de implicată. Al. Cistelean redactează, la rubrica „Ce se aude, ce se vede, ce se citește”, o cronică a vieții culturale; sunt luate interviuri Doinei Cornea și Ioanei Em. Petrescu. În mai multe numere succesive, T. A. Enăchescu publică *Amintirile unui refugiat*, în care este evocată cedarea Basarabiei în 1940. După un lung sejur american, Nicolae Băciuț publică interviuri cu personalități ale vieții politice de dincolo de ocean (Chuck McCullagh și George De Vault). Alți colaboratori: D. Vatamaniuc, Ion Țighiliu. I.I.

ALTERESCU, Simion (3.V.1921, Constanța - 1995, Israel), teatrolog. Este fiul Clarei și al lui Aron Ierusalim, mic comerciant. Studiile liceale le începe, în 1932, în orașul natal și le termină, în 1940, la București, unde urmează, până în 1945, cursurile Facultății de Litere și Filosofie. Încă înainte de absolvirea facultății va lucra, mai întâi, ca redactor la „România liberă” (1944-1946), apoi va fi secretar de redacție la revista „Lumea” (1945-1946) și la Radio România Liberă (1946-1947), redactor responsabil al revistei „Rampa” (1946-1948). Va fi inspector general în Ministerul Artelor, la Direcția Generală a Teatrelor (1948-1951), prim-redactor la „Contemporanul” (1948-1952), profesor și șef de catedră la Institutul de Teatru „I. L. Caragiale” (1949-1964), iar din 1951, cercetător științific la Institutul de Istoria Artei. Își ia doctoratul

în istoria artei în 1971, cu o teză despre *Arta actorului în teatrul românesc din epoca modernă*. Debutează cu pagini de critică teatrală în 1944, în revista „Orizont”, al cărei redactor-șef era Sașa Pană, prefigurând, într-un fel, o activitate ce va fi pusă, cu pasiune și competență, aproape în întregime, în slujba teatrului. În 1952, cu prilejul sărbătoririi centenarului primei scene a țării, scrie (în colaborare cu Florin Tornea) o instructivă monografie despre *Teatrul Național „I. L. Caragiale”*, apărută abia în 1955. Se numără printre cei care redactează lucrarea *Teatrul în România după 23 August 1944* (1959). Contribuie, ca redactor responsabil, la elaborarea tratatului *Istoria teatrului în România* (I-III, 1965-1973). În colaborare cu Ion Zamfirescu, a coordonat volumul *Teatrul românesc contemporan. 1944-1974* (1975), pentru care a fost distins cu Premiul „I. L. Caragiale” al Academiei Române. Din 1987 s-a stabilit în Israel. Semnătura lui **A.** a putut fi întâlnită de-a lungul anilor în „România literară”, „Contemporanul”, „Scânteia”, „Studii și cercetări de istoria artei” ș.a., în paginile cărora, criticul a susținut cronică dramatică, arătându-se preocupat mai cu seamă de coloratura ideologică a textului, dar și de valorile artistice intrinseci spectacolului de teatru. Rezultate notabile va înregistra, însă, ca istoric și teoretician al teatrului. Cunoașterea din interior a fenomenului îi va da, de altfel, prilejul de a-și etala calitățile de cercetător excelent informat, indiferent dacă își propune să recompună „biografia” unei instituții reprezentative cum e Teatrul Național „I. L. Caragiale” sau dacă are în vedere, colaborând la tratate academice, anumite momente și personalități semnificative pentru istoria artei noastre scenice. Preocupat de mutațiile survenite în teatrul și cultura românească, se va opri asupra unor noi dimensiuni ale spectacolului, într-un studiu eliberat de rigiditățile dogmatice ale începutului, intitulat *Modalități de expresie în arta actorului contemporan*. Lucrarea care îl definește, până la urmă, cel mai bine ca teatrolog se înscrie în prelungirea unor atari preocupări: *Actorul și vârstele teatrului românesc* (1980). Ea își propune să fie „o sinteză” a principalelor momente din istoria spectacolului de teatru, privite din perspectiva „evoluției artei actricești”. Accentul cade nu atât pe ilustrarea unor generații de actori, cât, mai ales, pe tipologia unor modalități artistice interpretative, cu propensiune spre modernitate.

SCRIERI: *Teatrul Național „I. L. Caragiale” 1852-1952* (în colaborare cu Florin Tornea), pref. G. Oprescu, București, 1955; *Teatrul românesc contemporan. 1944-1974* (coordonator în colaborare cu Ion Zamfirescu), București, 1975; *Actorul și vârstele teatrului românesc*, București, 1980; *An Abridged History of Romanian Theatre* (în colaborare cu I. Cazaban, Anca Costa-Foru ș.a.), București, 1983. **EDIȚII:** I. L. Caragiale, *Despre teatru*, pref. edit., București, 1957; Al. Kirîțescu, *Teatru*, introd. edit., București, 1970. **TRADUCERI:** Anatoli Surov, *Cale liberă*, București, 1949 (în colaborare cu M. Lazăr); T. Trifonova, *I. Ehrenburg*, București, 1954 (în colaborare cu Petre Solomon); D. Bednâi, *Fetele*, București, 1963 (în colaborare cu T. Țopa).

Repere bibliografice: C. Isac, *Simion Alterescu – actorii și vârstele teatrului românesc*, TTR, 1980, 11; Ileana Berlogea, *Simion Alterescu, „Actorul și vârstele teatrului românesc”*, O, 1980, 46; Mirodan, *Dictionar*, I, 42; *Dict.*

scrit. rom., I, 61-62; Popa, *Ist. lit.*, I, 740, *passim*; Teodor Tihan, *Simion Alterescu*, ST, 2001, 2; Manolescu, *Enciclopedia*, 41-42. * * *

ALȚIȚE ȘI BIBILURI, revistă literară apărută lunar la București din ianuarie 1893 până în martie 1894. Scriitoarea Smaranda Andronescu-Gârbea (Smara), cunoscută pentru ideile ei feministe, a redactat această publicație de „litere, științe, arte”, la care au colaborat cu versuri Cornelia din Moldova, Elena Hübsch, Ana Ciupagea, Constanța D. Barzon, Ecaterina V. Eleuterescu, precum și Al. Candiano-Popescu și Al. Obedenaru. Câteva nuvele și schițe dădeau Elena Hübsch, autoare și a unor „cugetări”, și Paulina Genuneanu. M. Polizu-Micșunestî publică fragmente din piesa *Lăcrămioare*, iar Maria D. Ghika, traduceri în limba franceză din poeziile lui V. Alecsandri. R.Z.

ALUI GHEORGHE, Adrian (6.VII.1958, Topolița, j. Neamț), poet. Este fiul Mariei (n. Silea) și al lui Constantin Alui Gheorghe, funcționar agricol. După studiile de la Liceul „Calistrat Hogaș” din Piatra Neamț, a urmat Facultatea de Filologie (secția limba română-limbi clasice) a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, între 1983 și 1987. A fost între timp operator chimist, miner în Valea Jiului, profesor, apoi ziarist (1990), consilier cultural în cadrul Inspectoratului pentru Cultură și Patrimoniu al județului Neamț (1996-2000). A debutat cu un grupaj de poeme în revista „Cronica” (1974), prima apariție editorială constituind-o volumul *Ceremonii insidioase* (1985).

Departat de a fi un combatant, **A.** e un melancolic care își trăiește mai curând impasul fantasmatic decât angoasa imediată. Substanța lirismului său degajă un sentiment vaporos de ironie înțelegătoare față de formele grotescului, văzute totuși, câteodată, printr-o lentilă care sporește frica. Versurile din *Poeme în alb-negru* (1987) și *Intimitatea absenței* (1992) conectează ființa, amenințată de alienare prin absență și vid exis-

tențial, la sursele viziunii pure. Efortul de trecere a demarcației dintre imanent și transcendent revine în *Cântece de îngropat pe cei vii* (1993), unde, deși nu se abandonează metafizicii, poezia își asumă comunicarea cu celestul, pentru că imagistica ascensiunii poate funcționa ca terapie a stărilor depresive. Dar versurile din *Complicitate* (1998) relevă că întreținerea unor relații paradisiace cu lumea este iluzorie, întrucât ea a căzut din starea edenică într-o stare de egolatrie unde nu se mai află nici judecată, nici pedeapsă. Orice întâlnire esențială se vede amănată: nașterea – vinovată – a omului are loc sub semnul propriei absențe, iar eul poetic ajunge să trăiască din povestirea întâmplărilor altuia, cum se întvedea încă din *Fratele meu, străinul* (1995). Călător fără prihană, situat între divinitate și demonic, îngerul-poet cu sânge albastru în vene e destul de marcat de cotidian pentru a nu-l căuta și prea iconoclast pentru a nu avea puseuri de răzvrătire faustică (*Îngerul căzut*, 2001; Premiul Uniunii Scriitorilor). Și nu întâmplător aspectul tematic preferat de scriitorul de atitudine civică **A.** (*Titanic șvaiter*, 1997, *România pe înțelesul tuturor*, 2003) și în desfășurarea insolită a narațiunilor din volumele *Goliath* (1999) și *Bătrânul și Marta* (2002) este sesizarea conflictului dintre realitate și iluzie. Memoria timpului individual și istoric trebuie să cedeze progresiv utopiei: tot ce aparține trecutului este considerat patologic și, paradoxal, scrisul devine o îndeletnicire letală, iar nu una anamnetică, a conservării memoriei colective.

SCRIERI: *Ceremonii insidioase*, Iași, 1985; *Poeme în alb-negru*, Iași, 1987; *Intimitatea absenței*, Piatra Neamț, 1992; *Cântece de îngropat pe cei vii*, Piatra Neamț, 1993; *Fratele meu, străinul*, Iași, 1995; *Titanic șvaiter*, Iași, 1997; *Supraviețuitorul și alte poeme*, Botoșani, 1997; *Complicitate*, București, 1998; *Goliath*, București, 1999; *Îngerul căzut*, Iași, 2001; *Autoexecuția*, Iași, 2002; *Bătrânul și Marta*, Iași, 2002; *România pe înțelesul tuturor*, Piatra Neamț, 2003; *Gloria milei*, București, 2003. **Ediții:** Aurel Dumitrașcu, *Carnete maro*, I-II, pref. edit., Iași, 2001–2003.

Repere bibliografice: Constanța Buzea, *Ceremonii lirice*, AFT, 1986, 7; Ioana Bot, *Poezia și textul*, TR, 1988, 7; Țeposu, *Istoria*, 93; L. Ulici, *Segmentul „decadent”*, RL, 1993, 9; Andreea Deciu, *Un autoportret foarte sincer*, RL, 1994, 5; Nicolae Coande, *Călătoria poetului*, R, 1996, 4–6; Ioan Romeo Roșianu, *Poezia unei revelații*, TR, 1997, 10; Horia Gârbea, *Să ceri părerea cititorului*, CRC, 1998, 4; Petru Scutelnicu, „*Complicitate*”, ATN, 1999, 4; Mircea A. Diaconu, *Un tratat despre scepticism*, CL, 1999, 6; Bucur Demetrian, *Poezia, un tărâm al „complicității” sau Despre poet și lumea sa*, R, 1999, 7–8; Grigurcu, *Poezie*, I, 500–503; Vasile Spiridon, *Între două utopii*, PSS, 2000, 8–9; Ion Arieșanu, *Miniaturi critice*, O, 2000, 11; Rotaru, *O ist.*, V, 502–503; Roxana Racaru, *Gustul dulce-amar al realității (și al iluziilor)*, RL, 2001, 37; Manolescu, *Lista*, I, 413–415; Marin Mincu, *Tranșarea îngerilor*, LCF, 2002, 5; Vasile, *Poezia*, 196–199; Al. Cistelean, *Căderea și decăderea ultimului înger*, „*Cuvântul*”, 2002, 10. V.S.

AMARU, Bogdan (pseudonim al lui Alexandru Părăianu; 6.IV.1907, Budele, j. Vâlcea – 27.X. 1936, București), poet, prozator și publicist. Este fiul Anei și al lui Nicolae Părăianu, țărani. Urmează clasele primare la Nenciulești – Vâlcea, apoi Liceul „Al. Lahovary” din Râmnicu-Vâlcea, Facultatea de Litere și Filosofie din București (1928, întreruptă în 1930), Conservatorul din București, secția de artă dramatică

(1930–1933). A fost funcționar la Episcopia Râmnicului și a Noului Severin (ca elev), impiegat la Ministerul Cultelor (ca student). Debutează cu proză la „Calendarul” (1932). A colaborat la „Adevărul”, „Cadran”, „Cuvântul liber”, „Facla”, „Dimineața”, „Iot”, „Rampa”, „Viața literară”, „Vremea”, „Reporter”. Frecventează cenaclul Sburătorul, fiind remarcat nu doar de E. Lovinescu, dar și de G. M. Zamfirescu, M. Sadoveanu, G. Ibrăileanu, G. Topîrceanu, Mircea Eliade, Eugen Jebeleanu. Abia în 1973 Mircea Handoca îi editează un volum de schițe și nuvele, *Goana după fluturi*.

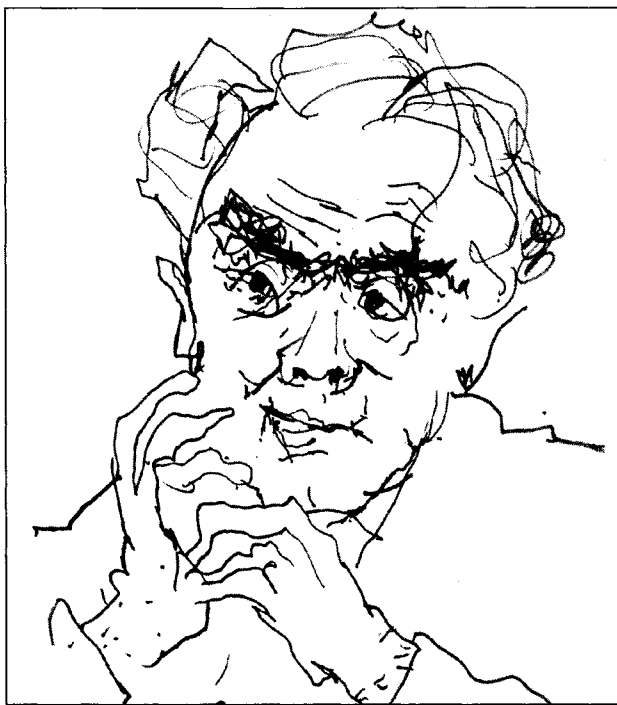
Scrisul lui **A.**, răspândit prin diverse publicații, poartă pecetea sorții sale de tânăr sărac, care făcuse o tentativă de sinucidere (va muri, de altfel, prematur) și se instalase pe o poziție acuzat de stânga. Personajele prozelor sale aparțin lumii rurale (schițele *Mizeria satelor provinciale*, *Moș Crăciun pe ulițele satului*) sau periferiei bucureștene (*Capitala la periferie*, *Bal și amor la mahala*, *Iarna la periferie*), prezentând „oameni veșnic flămânzi după o bucată de pâine, după dreptate, după o lingură de sare sau de mângâiere. Și când praful se alege de toate visele lor se logodesc cu moartea.” Este autorul unui

roman pierdut, *Amor vagabond* (1934), cu privire la care Mircea Eliade afirmă că „era plin de umor, plin de vervă, plin de fantezie. Invenție verbală, comparații, lirică, paradox, metafizică”. Piesa *Goana după fluturi* (1933) este o farsă tragică.

SCRIERI: *Goana după fluturi*, îngr. Mircea Handoca, pref. George Gibescu, București, 1973.

Repere bibliografice: Mircea Eliade, *Soarta scriitorului tânăr*, VRA, 1936, 459; Eugen Jebeleanu, *Pe drumurile infernale din Vâlcea*, ADV, 1936, 16192; E. Lovinescu, *Memorii*, III, București, 1937, 108-118; G. M. Zamfirescu, *Mărturii în contemporaneitate*, București, 1938, 206-216; Ilea, *Mărturisirile*, 42-46; Brădățeanu, *Istoria*, II, 364-365; Firan, *Profiluri*, 14-18; *Dicț. scriit. rom.*, I, 62-63; Lovinescu, *Sburătorul*, III, 190, 217, 44, *passim*, V, 9, 12, 16, VI, 129, 305, 573-575. T.N.

AMĂRIUȚEI, Constantin (20.X.1912, Focșani), eseist, poet și prozator. După ce și-a luat licența la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1943), **A.**, fiul Elenei și al lui Vasile Amăriuței, a fost, pentru scurt timp, asistent al profesorului Mircea Florian la Catedra de istoria filosofiei moderne. În 1946, ca membru al Partidului Social Democrat, devine șef de cabinet al lui Lothar Rădăceanu în Ministerul Muncii și Prevederilor Sociale. Obținând o bursă de studii a statului francez, se stabilește în toamna anului 1947 la Paris, cu intenția de a pregăti un doctorat în filosofie, susținut strălucit la Sorbona abia în anii '80, cu o teză în metafizică. Cunoaște pe Albert Camus, care îi va gira intelectual primul roman, scris în limba franceză, *Le Paresseux* (1955; Prix Rivarol), apărut sub pseudonimul Constantin Amariuț, folosit de autor pentru toate textele sale în franceză. Concomitent cu prezența literară și publicistică în spațiul cultural din Franța — unde mai tipărește romanele *La Fiancée du silence* (1957; Prix de la Fondation del Duca) și *Le Pauvre d'esprit* (1958), precum și o serie de demersuri eseistice, dintre care sunt de amintit *L'Église au service de la liberté* (1960), *Vérité chrétienne et erreur spirituelle* (1961), *Les Sept péchés capitaux* (1964), *L'Œuf* (1970) și, nu în ultimul rând, studiul monografic consacrat lui Nostradamus (1989) —, a desfășurat o intensă activitate jurnalistică și literară în presa politică și culturală românească din exil, colaborând cu consecvență la publicații ca „Anotimpuri”, „Înșir-te mărgărite”, „Ființa românească”, „România” și, îndeosebi, la „Revista scriitorilor români”. În 1951 inițiază, împreună cu Virgil Ierunca, periodicul de „metafizică și poezie” „Caete de dor”, iar din 1959 susține cronică literară în „La Nation roumaine”, preluând mai apoi conducerea efectivă a gazetei, până în 1973, când aceasta își încetează apariția. Tot în 1951 îl vizitează la Freiburg pe Martin Heidegger, căruia îi traduce în limba română o plachetă, sub titlul *Drumul de țară*. Alături de N. Neculce, Mihai Cismărescu, M. Korne, G. Filiti, D. Damian și D. C. Amzăr, participă cu un studiu substanțial, *Starea d-întâi* (introducere la o schiță de tipologie metafizică a poporului român), la realizarea volumului colectiv *Rânduiala. Perspective românești*, publicat de Editura Ioan Cușa la Paris, în 1973. Acest studiu deschide probabil cea mai importantă contribuție eseistică românească a lui **A.**, căci „prolegomenelor” din *Perspec-*

Desen de Eugen Drăgulescu

tive românești le-au urmat în timp *Metafizica creației lumii*, *Metafizica „Stării pe loc”*, *Lucian Blaga metafizician al sacrului românesc*, *Starea de urât* etc., toate fiind publicate în „Revista scriitorilor români” și reprezentând capitole ale unui posibil *Letopiseț metafizic al Țării Românești*. „Prolegomenele” sunt concepute ca un „discurs filosofic” adresat națiunii la redobândirea conștiinței de sine. Procesul fenomenologic este urmărit și descifrat pe un parcurs spiritual ce evoluează „de la etnic la cultural”, iar mai apoi „de la cultural la ethos”, descriind tipurile de conștiință națională — istorică, organică, socială, spirituală (axiologică) și ontologică — în raport cu motivul originii, al statului și al destinului românesc. Exemplificarea și analiza aserțiunilor teoretice se modulează, ca și la Blaga, pe trunchiul creației folclorice și al tradiției anonime, tinzând să sistematizeze „letopisețul metafizic” în trei cronici — cea a Firii, a Cugetului și a Exilului; în conformitate cu ele, „poventind în-ființarea omului urisit la gospodăria sa, recitând legenda întemeierii țării sau a descălecării în istorie a neamului”, demersul ajunge la „modelul etic românesc de a fi în lume”. Odată cu problema intrării în universal a conștiinței românești, **A.** lărgeste considerabil unghiul de cuprindere analitică. Capitolele dezvoltă „prolegomenele”, discută specializat receptarea „perspectivelor” metafizice la Eminescu, Blaga sau Arghezi, cu atât mai mult cu cât „valoarea practică” a demonstrației aspiră să fie aceea „de a relua ceea ce a fost uitat, de a reinnoi ceea ce pare învechit și de a reincepe ceea ce pare dispărut, pentru ca România de mâine să fie și Firea și Țara dintotdeauna”. Schița de tipologie metafizică a poporului

român este o ipoteză de lucru originală. De altfel, romancierul s-a impus atenției comentatorilor și recenzenților săi din presa franceză de specialitate tocmai prin interpretarea originală a unor motive și teme ce valorificau fondul ideatic al folclorului românesc. *La Fiancée du silence* [Logodnica tăcerii] reia, bunăoară, pe un plan mereu productiv în mentalitatea noastră specifică, mitul mioritic, păstrând tonalitățile simbolic-poematice inițiale. *Le Pauvre d'esprit* [Sărăcul cu duhul] exploatează, într-o viziune alegorică modernă, parabola lui Păcală, punând accentul pe resursele creatoare ale naivității de obârșie ancestrală, într-o lume impură și pervertită de demonizarea perisabilului. *Le Paresseux* [Leneșul] reactualizează în schimb, meditația existențială în jurul unei atitudini de „sabotare a istoriei”, reflectată epic cam în același mod în care a evidențiat-o narativ și Blaga în *Luntrea lui Charon*, dar nuanțând mai exact sugestiile și aluziile simbolice din cunoscuta poveste cu iz didactic a lui Creangă. Tot un substrat parabolic și un recurs poematice la semnificațiile satului arhaic românesc se străvăd în „povestea cu inorog” *Cercul de lumină*, singura scrisă și publicată până acum în limba română, ca și în suita de poeme, tipărite la mari intervale în revistele românești din exil, unde discursul liric remodelează cunoscute metafore și teme folclorice. Mai clar încă se precizează asemenea coordonate, dovedind o încheșată concepție teoretică, în comentariile critice și în cronicile literare semnate în „La Nation roumaine”. Sunt de subliniat în primul rând vigoarea selecției critice pe care o propune **A.** în demersul său analitic, ca și subtilitatea și finețea disocierilor, susținute de un acid și decomplexat spirit polemic. Limpezimea criteriilor axiologice recomandă o singură scară de valori estetice, validată integral de timp. De la *Amintirile* lui Mircea Eliade până la proza lui Vintilă Horia, de la romanul lui Theodor Cazaban până la dramaturgia parabolică a lui Eugen Ionescu, de la *Scrisoarea* (deschisă) către *Constantin Noica*, amendând puncte de vedere discutabile în manifestările publicistice din anii '70 ale filosofului, până la poezia lui Marin Sorescu, acreditat drept singurul poet metafizic afirmat în literatura din țară, în ultimele generații scriitoricești, **A.** se dovedește nu o dată preocupat de surprinderea unei condiții existențiale românești, oglindită în opera literară. Ca gânditor și critic, ca eseist, romancier și poet, **A.** caută, cu febrilitate s-ar spune, să scoată în evidență modul specific de existență românesc, înscriindu-se pe linia teoretică trasată de la Lucian Blaga și C. Rădulescu-Motru până la Mircea Vulcănescu și Constantin Noica.

SCRIERI: *Le Paresseux*, Paris, 1955; *La Fiancée du silence*, Paris, 1957; *Le Pauvre d'esprit*, Paris, 1958; *L'Église au service de la liberté*, Paris, 1960; *Vérité chrétienne et erreur spirituelle*, Paris, 1961; *Les Sept péchés capitaux*, Paris, 1964; *L'Oeuf*, Paris, 1970; *Rânduiala. Perspective românești* (în colaborare), Paris, 1973; *Les Prophéties de l'an 2000*, Paris, 1983; *Eminescu sau Lumea ca substanță poetică*, București, 2000.

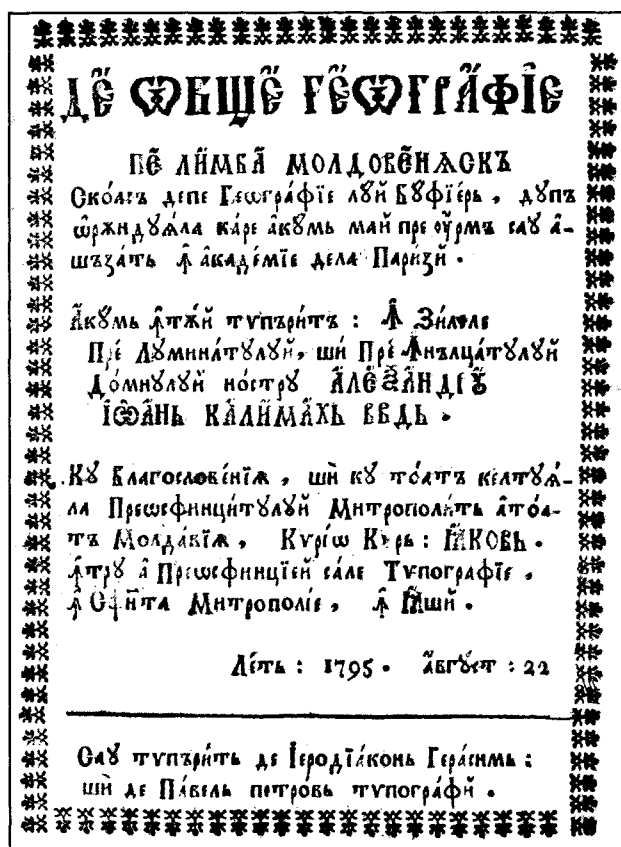
Repere bibliografice: Ov. S. Crohmălniceanu, *Dl. Amăruitei, Kafka și Rivarol*, CNT, 1955, 19; Nicu Caranica, *Requiem pentru un „filosof”, „Destin”* (Madrid), 1971, 21-23; Nicolae Florescu, *Întoarcerea proscrisilor*, București, 1998, 188-192; Virgil Ierunca, *Trecut-au anii...*, București, 2000, *passim*; Theodor Cazaban, *Eseuri și cronici literare*, București, 2002,

105-109; Ileana Corbea, Nicolae Florescu, *Resemnarea Cavalerilor*, București, 2002, 9-32; Manolescu, *Enciclopedia*, 42-43. **N.F.I.**

AMERICA, publicație care a apărut la Cleveland (Ohio, SUA), săptămânal, între 1 septembrie 1906 și 31 decembrie 1941, în 1957, între 1964 și 1965, 1978 și 1980. Proprietar și redactor-șef a fost Moise Balea (1907), editor manager, Iulius E. V. Ioanovici (1907-1919), C. R. Pascu (1919-1922), iar editori, Ioan Jivi-Bănățeanu (1918-1921), George Stănculescu (1922), I. N. Barbu (1925), Andrei Popovici (1921-1924). Purtând inițial subtitlul „Organ al românilor din Statele Unite și în special al bisericilor gr. orientale”, de la 10 noiembrie 1907, apare cu subtitlul „Organul tuturor Societăților Române din America”, de la 19 iunie 1910, cu subtitlul „Foaia Societăților din America”, iar de la 12 februarie 1924, subtitlul devine „Organul Societăților Române de Ajutor și Cultură din America. Singurul ziar românesc semisăptămânal din Statele Unite”. De la 19 aprilie 1919, editează un supliment literar, cu pagină separată; la 4 septembrie 1923 și 29 august 1924 apar numere festive, suplimentul numindu-se „America literară”. **I.H.**

AMFILOHIE HOTINIUL (c. 1730 – c. 1800, Zagavia, j. Iași), cărturar, autor didactic. Născut în nordul Bucovinei sau, poate, dincolo de Prut, **A.H.** s-a format în școala de la Putna (conform unei mai vechi păreri a lui N. Iorga); învață mai apoi, cum s-a presupus, teologia la Kiev. Surse de dată mai recentă susțin, în schimb, afinitatea sa cu centrele monastice din Neamț; și-ar fi luat metania la mănăstirea Secu și s-ar fi îndreptat ulterior spre Occident. E sigur că a petrecut o vreme în Italia (temeiul pentru care va călători rămâne o enigmă biografică), a străbătut Veneția, Toscana, Roma, Statul Papal, Napoli și Sicilia, îi sunt familiare însă și ținuturi din Rusia și Ucraina (într-o epistolă ce-i aparține revin detalii despre Lavra Pecerska din Kiev). Însăunat episcop de Hotin în 1767, ierarhul se confruntă dur cu sărăcia „puținei” sale eparhii, într-o cetate „roabă”, condiții agravate odată redeschis conflictul ruso-turc; nu peste mult, orașul e asediat de artileria rusească, iar eparhia, efemer reactivată, dispare în 1770 (în fapt, **A.H.** continuând a păstori aici un an sau doi). Neașteptat, în primăvara (vara) lui 1772 mai vizita Italia o dată, prilej cu care cumpăra la Roma cărți. Se stabilește la Zagavia, schit în apropiere de Hârlău, spre a se ilustra de-aici încolo pe tărâmul școlii.

Lângă mitropolitul luminat Iacov Stamati, **A.H.** sprijină, către sfârșitul veacului al XVIII-lea, reformele ce tind să reazeze învățământul – bisericesc și laic – din Moldova pe temelii moderne. Deloc străin de enciclopedism și de vederile iluministe ce domină epoca, ierarhul pune preț, ca pedagog, pe separarea disciplinelor, pe sistematizare și pe logica predării, principii ce revin, în următorul secol, la corifeii ai școlii românești, ca Gh. Asachi sau Gh. Lazăr. Efortul susținut al cărturarului lasă, în plan științific și didactic, urme de durată. Cu darul formulărilor exacte și cu miez și cu o manifestă disponibilitate pentru nou, **A.H.** își câștigă merite de precursor,

De obște geografie, Iași, 1795

îndeosebi cu cele trei manuale scoase de sub tipar la Iași, în 1795 (vehiculate larg în școlile din țară, au circulat, până să fie publicate, și în manuscris). Întâia tâlmăcire, pusă de A.H. la îndemâna clerului și, deopotrivă, a elevilor din Academia Domnească de la Iași e, previzibil, catehismul sau *Gramatica teologhicească*, redând (după o versiune în latină) *Teologia (Bogoslovia)* arhiepiscopului Platon Levșin, mitropolit al Moscovei, ilustru clasicist, o personalitate carismatică a lumii culturale ortodoxe, dar și, nu mai puțin adevărat, ireductibil adversar, critic acerb al Revoluției franceze și al influențelor carteziene. Contextul pune în valoare, prin contrast, discernământul, moderația cu care procedează la emanciparea școlii ierarhii moldoveni, admiratori mărturisii ai „adâncului Montesquieu”, mai toleranți și receptivi în fața unor „bune” modele apusene. Urmează, nu întâmplător, în ordinea priorităților lui A.H., o prelucrare a geografiei lui Claude Buffier (*Géographie universelle*), text completat cu date inedite referitoare la Țările Române și nu numai, cu o cronologie a domnilor Moldovei (din care se va inspira Samuil Micu în *Istoria și lucrurile și întâmplările românilor pre scurt*) sau cu extrase dintr-un mai obscur tratat, scris, la 1704, de Fr. Schmedeg etc. O calitate a discursului lui A.H. rămâne expresivitatea limbii, îndeosebi în *De obște geografie*; expunerea se colorează pe alocuri afectiv,

împrumutând aspectul unor note de călătorie (ca în secvențele ce se referă la Italia, de pildă). În fine, cucerit de valoarea didactică a cărții, A.H. „tâlcuiește” *Aritmetica* lui Alessandro Conti (din 1730), în *Elementi aritmetice arătate firești*, cu stăruința de-a o adapta cerințelor școlare de la noi. Nu pregetă a se documenta din varii surse pentru a introduce noțiuni de geometrie cu caracter aplicativ, e ispitit a reflecta la știința numerelor și raportează la tradiția romană „al nostru obicei de numărare” și unitățile autohtone de măsură. I se atribuie, argumentat, și o *Gramatică de la învățătura fizicii* (1796), grupând, în câteva capitole distincte, termeni și cunoștințe de științele naturii în sens larg: „somaloghie” (anatomie), „cosmoghie” (astronomie), „aeroghie” (meteorologie) ș.a. (tradusă tot după izvor italian, s-a difuzat, la vreme, doar în manuscris). O mențiune merită prefața ce abordea, în spirit luminist, aspecte privitoare la constituirea limbajului științific.

Traduceri: Platon Levșin, *Gramatica teologhicească*, Iași, 1795; Alessandro Conti, *Elementi aritmetice arătate firești*, Iași, 1795; Claude Buffier, *De obște geografie*, Iași, 1795; [Autor neidentificat], *Gramatica de la învățătura fizicii*, îngr. și introd. A. I. Babii, Șt. Lupan, Chișinău, 1990.

Repere bibliografice: P. V. Haneș, *Scriptorii basarabeni*, București, 1920, 58–93; Iustin Șt. Frățiman, *Studiu contributiv la istoricul mitropoliei Proilavia (Brăila)*, Chișinău, 1923, 68–91; Șt. Berechet, *Episcopia Hotinului. Activitatea literară a episcopului de Hotin Amfilohie*, BOR, 1924, 12, 1925, 1; Iorga, *Ist. lit.* XVIII, II, 157, 314–316; D. Axinte, *Amfilohie Hotinul. Mormântul de la Zagavia*, „Revista critică”, 1930, 3–4; Claudio Isopescu, *Il Vescovo Amfilohie Hotinul e L'Italia*, „L'Europa orientale”, Paris, 1933, fasc. IX–X; Claudio Isopescu, *Saggi romeno-italo-ispatici*, Roma, 1943, 27–56; Aurel Vasiliu, *România în două „Geografii”*, Cernăuți, 1943; *Istoria gândirii sociale și filosofice în România*, București, 1964, 129–131; George Șt. Andonie, *Istoria matematicii în România*, I, București, 1965, 73–75; Lăudat, *Ist. lit.*, III, 124–127; N. A. Ursu, *Crearea stilului științific*, SILL, I, 128–156; *Ist. lit.*, I, 659–661; Piru, *Ist. lit.*, II, 160; Rosetti-Cazacu-Onu, *Ist. lb. lit.*, 442; *Dicț. lit.* 1900, 33–34; Ciobanu, *Ist. lit.* (1989), 422–424, 449; Păcurariu, *Ist. Bis.*, I, 12–13, II, 452, 475–478, 592, 597–600, 638; Horia Nestorescu-Bălcești, *Ordinul masonic român*, București, 1993, 201–204, 211, 601; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 14–15. R.Ș.

AMFITEATRU, revistă care apare lunar, la București, în două serii: de la 1 ianuarie 1966 până în decembrie 1989 și apoi din ianuarie 1990. Purtând inițial mențiunea „Revistă literară și artistică editată de Uniunea Asociațiilor Studențești din Republica Socialistă România”, de la numărul 1/1974 devine „Revistă literară și artistică editată de Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România”. Seria a doua debutează cu subtitlul „Revistă de cultură independentă”, transformat de la numărul 2/1990, în „Revistă de cultură”. Prima serie, a cărei apariție a fost decisă în urma unei consfătuiri a cenaclurilor literare, ținută în septembrie 1965, la Sinaia, are o existență îndelungată, profilul său modificându-se, mai mult sau mai puțin evident, în funcție de colegiile de redacție succesive acceptate sau numite de conducerea comunistă. Astfel, prima fază a celei dintâi serii corespunde intervalului în care redactor-șef a fost Ion Băieșu, schimbat de Gabriel Dimisianu, și se încheie în decembrie 1968. Din colegiul redacțional făceau parte Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Nicolae Manolescu,

Adrian Păunescu, Al. Piru, Andrei Șerban, Mircea Zăciu. Din ianuarie 1969, redactor-șef este Gheorghe Achiței, iar prezentarea grafică e asigurată acum de Petre Mihai Băcanu. De la numărul 4/1970, în colegiu sunt cooptați Dumitru Radu Popa, Eugen Uricaru, Adrian Popescu, Mihai Tatulici, care părăsesc însă colegiul *in corpore*, la numărul 9/1971. De la numărul 10/1971, apar Adrian Dohotaru, ca redactor-șef adjunct, și Coman Șova, ca secretar general de redacție. Fiecare schimbare a redactorului-șef corespunde cu o schimbare de format. Cea de-a treia, petrecută odată cu numărul 5/1974, însoțește venirea în funcția de redactor-șef a lui Nicolae Dan Frunteletă, alături de Ion Cristoiu (redactor-șef adjunct) și de Mihai Tatulici (secretar general de redacție), colegiul de redacție fiind format de figuranți proveniți din fuziunea unei părți a vechiului colegiu de redacție cu acela al „Vieții studentești”. De la numărul 2/1976, fără alte schimbări, la conducerea revistei vine Stelian Moțiu, urmat de un nou colegiu. Din 1988, redactor-șef este Dinu Marin. Cel dintâi redactor-șef al noii serii, apărută după evenimentele din decembrie 1989, este Radu G. Țeposu. Devenit director al publicației odată cu numărul 3/1990, acesta va numi un nou redactor-șef în persoana lui Radu Călin Cristea, secretar general de redacție fiind George Țăra.

Seria apărută în timpul dictaturii comuniste se împarte în mai multe perioade, corespunzând profilului impus publicației de-a lungul vremii. În genere se observă însă o accentuare progresivă a politizării actului de cultură, prin aservirea sa intereselor de partid. Cea mai fertilă perioadă de apariție, prin care revista își câștigă locul binemeritat în evoluția presei literare românești postbelice, rămâne aceea cuprinsă între anii 1966 și 1968, când la conducere se afla Ion Băieșu. Evident, articolul-program, nesemnat, din numărul inaugural nu putea evita limbajul șablon al ideologiei de partid, alături de afirmația „Aprindem astăzi o nouă făclie în concertul de lumini al culturii românești”, în text făcându-și loc și fraza: „Prin tot ce va întreprinde, «Amfiteatru» își propune ca sarcină de onoare să reflecte profilul tânărului intelectual din epoca noastră, devotat trup și suflet poporului său și la care setea de cultură, aspirația spre frumos, combustia spirituală bogată au ca unică linie de perspectivă servirea cauzei Partidului Comunist Român.” Prin structura rubricilor și prin valorile promovate revista se dovedește însă surprinzător de puțin aservită ideologiei, adesea chiar de o acută modernitate. La „Cronica literară”, ținută în tot acest interval de Mircea Martin, sunt prezentate plachete de versuri de Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, Gheorghe Pituț, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Gabriela Melinescu, Cezar Baltag, Constanța

Buza. La „Constelația lirei” sunt antologate cele mai noi voci lirice: Gheorghe Istrate, Nicolae Prelipceanu (prezentat de Ana Blandiana), Marius Robescu, Damian Ureche, George Alboiu, Florica Mitroi, Ion Vidrighin, Nicolae Dan Frunteletă ș.a. Încă din primul număr publică poezie Adrian Păunescu, Constanța Buza, Grigore Hagi, alături de mai tinerii Horia Bădescu, Dinu Flămând, Matei Gavril. În numărul 3/1966 Adrian Păunescu îl prezintă pe Petru Popescu, autor, pe atunci, al unui volum nepublicat de versuri, *Zeu printre blocuri*, care, după apariție, va fi comentat, la „Cronica literară”, de Mircea Martin. Din primele numere, Ioan Alexandru începe publicarea unui *Jurnal de poet*. Se creează astfel o stare de emulație, tinerii scriind cu generozitate despre cei mai tineri decât ei, criticii în formare despre poeți pe care încearcă să-i impună. Mișcarea prozei este urmărită cu aceeași generozitate. Din primul număr publică Fănuș Neagu. Apariția volumului al doilea din *Moromeții* este consemnată cu promptitudine de G. Dimisianu. La întrebările Mariei Luiza Cristescu, în cadrul rubricii „Simultan literar”, răspund, alături de criticii — pe atunci în formare — Nicolae Manolescu, Matei Călinescu ori de poeți ca Nichita Stănescu, Geo Dumitrescu, Ana Blandiana, și prozatori cum sunt Marin Preda, Eugen Barbu, Teodor Mazilu, Nicolae Breban, Dumitru Radu Popescu. Odată cu venirea la cârmă a lui Gheorghe Achiței, de la primul număr pe 1969, atmosfera de insurgență emulativă se estompează treptat, conform avertismentului dat de noul redactor-șef, în articolul-program *Opțiunile noastre fundamentale*: **A.** „își propune să devină, mai mult decât până acum, o revistă de atitudine marxistă în problemele de cultură din țara noastră”. Strângerea șurubului se poate observa și în reorganizarea colegiului de redacție, unde este adus un grup compact de necunoscuți, între care abia pot fi identificați câțiva viitori scriitori: Marin Tarangul, Cornel Udrea, Mihai Bărbulescu. În locul lui Mircea Martin, la „Cronica literară” vin Dan Cristea, Paul Georgescu, Dan Grigorescu, o rubrică permanentă fiind oferită lui Vladimir Streinu. Ana Blandiana publică, aproape număr de număr, câte o tabletă literară. Totuși, în ciuda spargerii unității de viziune a „Cronicii literare”, scrisă, de acum încolo, de mai mulți autori, și a atenuării relativei libertăți de opinie, prin impunerea unor noi voci critice, mai mult sau mai puțin autorizate, în epocă se înregistrează numeroase debuturi. Este vorba de poeți ca Dinu Flămând, Nicolae Diaconu, Vasile Sav, Ștefan Damian, Dan Ciachir, Corneliu Vadim Tudor, alături de care apare o generație și mai tânără (Mihai Dragolea, Domnița Petri ș.a.). Dintre prozatori, încep să publice în **A.** Grigore Zanc, Vasile Sălăjan, Elena Nestor, Mihai Tatulici, Eugen Uricaru, Marcel Constantin Runcanu. La o „masă rotundă” pe tema *Critică și promptitudine* răspund foarte tinerii Marian Papahagi, Cornel Udrea, Petru Poantă, Eugen Uricaru, Vasile Sav și Marcel Constantin Runcanu. Ion Cristoiu debutează tot acum cu proză de evocare (*Spectacol cu ursitoare*). „Post-restant”, rubrica de poezie inițiată de Gh. Tomozei, Fănuș Neagu și Ștefan Bănuțescu, continuă să apară, alături de rubrici noi: „Forumul cărților”, „Comentarii la...”, „Arte”, „Reflex” (scrisă de studenți), adăpostind noi condeieri: Marian Popa, Grigore

Arbore, Marcel Pop-Corniș. La „Convorbiri colegiale”, Tudor Octavian se ocupă de proză; la rubrica „Portrete din viitor” scrie Laurențiu Ulici. Constanța Buzea continuă să se ocupe de debutanți. „Cronica literară” începe să fie semnată de M. N. Rusu, alți tineri critici fiind Mihai Dinu Gheorghiu (autorul unei prezentări a romanelor lui Petru Popescu), Lucian Alexiu, Costin Tuchilă. Debutează cu versuri Dan Damaschin, Olimpiu Nușfelean, Domnița Petri, Elena Ștefoi, Magdalena Ghica, alături de prozatori ca Ștefan Damian sau Radu Țuculescu. Impresia de magazin social-politic cu un caracter aplicat (literatura) se conturează mai clar după venirea la conducerea revistei a lui Stelian Moțiu în 1976, când structura rubricilor se definitivează. Alături de „Cronica literară”, apar „Opinia literară”, „Jurnal de cărți” (cu trei secțiuni: „Poezie”, „Proză”, „Critică”), „Antologia «Amfiteatru»”, „Amfiteatrul artelor”, „Liceu”, „Dialectica ideilor”, „Evenimond”. De exemplu, într-un singur număr (6/1975), cărțile tinerilor sunt recenzate de Florin Tudose, Mircea Scarlat, Constantin Hârlav, M. N. Rusu, Lucian Alexiu, Constantin Tudose, alte nume care se impun acum aparținând lui Mircea Florin Șandru, Nicolae Scurtu, Andrei Corbea, Octavian Știreanu, Ion Simuț, Ion Buduca. Din 1978 Ion Cristoiu începe publicarea lucrării *Propunere pentru o posibilă „Istorie a literaturii contemporane”*, dedicată proletcultismului, din care, în 1979, vor apărea *Cazul Argezei și Biografia unui succes literar: „Mitrea Cocor”*, continuând, în 1980, cu capitolul despre A. Toma. În 1980 Mircea Iorgulescu își inițiază rubrica „Reveniri”, cu texte despre Gheorghe Grigurcu și Dorin Tudoran. Într-o formulă editorială în cele din urmă fixată, rezultând din compromisul tot mai vădit cu linia propagandist-ideologică impusă vieții literare în ultimii ani ai dictaturii ceaușiste, **A.** continuă să apară an de an, cu Dinu Flămând și M. N. Rusu la „Cronica literară” și Constanța Buzea la „Convorbiri colegiale” și la „Cartea de debut”. Seria postrevoluționară a **A.** încearcă, în sfârșit, o situație corectă în peisajul cultural autohton. Colaboratorii sunt, în mare măsură, preluați dintre cei vechi. Numai că, în ciuda aerului nou care pătrunde și în cotloanele cele mai prăfuite ale acestei vechi reviste pentru și despre tinerii scriitori, impresia generală este deprimantă, sugerând încheierea unui ciclu. Alți colaboratori: George Coandă, Cleopatra Lorințiu, Gabriela Dragnea, Gabriel Iliescu, Liviu Popescu, Petre Brașoveanu, Șt. Dumitrescu, Dorin Sălăjan, Matei Vișniec, Petru Romoșan, Mihail Iordache. *l.l.*

AMICII LITERATURII ȘI ARTEI ROMÂNE, societate literară și artistică înființată la București în anul 1895; și-a încetat activitatea în preajma anului 1905. Organul ei oficial a fost revista „Literatură și artă română”. Atrăși de determinismul lui H. Taine, Fr. de Sanctis, F. Brunetière sau al lui C. Dobrogeanu-Gherea, mulți dintre cei care au părăsit Junimea, între care N. Petrașcu, Th. Șerbănescu, A. D. Xenopol, Gh. Bengescu-Dabija, au format o nouă societate, al cărei președinte a fost ales D. C. Ollănescu-Ascanio, vechi colaborator al „Convorbirilor literare”. Scopul declarat al noii societăți era cultivarea și răspândirea artei autohtone. Membri ori simpatizanți ai ei au

fost reprezentanți ai tuturor artelor: Nicolae Grigorescu, Ion Mirea, George Ștephănescu, George Enescu, Ion Mincu, Ion Georgescu ș.a. Asociația a acordat o atenție deosebită literaturii, reușind să întrunească adevăratele cele mai mulți dintre scriitorii epocii. Printre membrii ei, permanenți sau ocazionali, s-au numărat I. L. Caragiale, B. P. Hasdeu, G. Coșbuc, B. Delavrancea, Duiliu Zamfirescu, N. Iorga, Anghel Demetrescu, G. Dem. Teodorescu, H. G. Lecca. Statutul societății prevedea citirea și discutarea operelor scriitorilor români contemporani, popularizarea celor mai valoroase lucrări din literatura română, răspândirea a cât mai numeroase cunoștințe despre istoria culturii naționale, cultivarea memoriei marilor scriitori. Majoritatea membrilor, prețuind aproape ostentativ trecutul, se revendicau din tradiția mișcării de la 1848 și au întreținut un veritabil cult pentru I. Heliade-Rădulescu, C. A. Rosetti și N. Bălcescu. Deși a căutat să-și definească programul prin opoziție cu junimismul, pe care îl acuza de cosmopolitism și spirit distructiv, societatea a păstrat totuși ideea maioresciană a necesității de a revizui formele civilizației românești spre a le adapta realităților naționale. A acordat o atenție deosebită reorganizării instituțiilor artistice, precum teatrul și conservatorul, susținând aproape fără rezerve reformele lui Spiru Haret. Membrii societății s-au străduit să impună și în literatură spiritul autohton, considerat dintr-o perspectivă idilică. Anticipând sămănătorismul, teoreticienii societății introduceau între „fond” și „formă”, ca element de legătură, „simțirea”, socotită expresie a spiritualității unui popor. Drept urmare, aprecierea unei opere era tributară unui sentiment literar de nuanță naționalistă, datorită căruia la concursurile literare anuale erau premiate, în general, lucrări minore, dar conforme acestui punct de vedere, precum *Moartea lui Mihai Viteazul* de Fl. I. Băcescu. Membrii societății se întruneau bilunar, fie la sediul revistei „Literatură și artă română”, fie, mai frecvent, la unii dintre ei. În anul 1899, ședințele s-au ținut la redacția ziarului „L'Indépendance roumaine”. Spre deosebire de Junimea, societatea nu a fost refractară noilor tendințe literare, acceptându-i ca membri pe Șt. Petică, N. D. Cocea, Gala Galaction, D. Anghel. În ansamblu, alături de alte grupări literare, această societate a contribuit la apariția sămănătorismului și a poporanismului. Cum reuniunile ei au fost frecventate de mai toți scriitorii vremii, **A.I. și a.r.** a ajutat la formarea spiritului de breaslă în rândurile scriitorilor și artiștilor români de la sfârșitul secolului al XIX-lea. *D.M.*

AMICUL COPIILOR, revistă pentru copii, cu un pronunțat caracter literar, care apare la București, mai întâi bilunar și apoi lunar, între 1 aprilie 1891 și 1 martie 1895. Proprietari, directori și redactori au fost scriitorii Zamfir C. Arbore și Șt. Bassarabeanu (Victor Crășescu), cunoscuți și pentru convingerile lor socialiste. Ecaterina Arbore (fiica lui Z. C. Arbore) și Sergiu Cujbă (fiul lui Victor Crășescu) au colaborat cu regularitate, din aprilie 1893 devenind și redactori. Din cel de al doilea an, revista apărea sub „președinția” lui B. P. Hasdeu. În realitate, nu era vorba decât de un omagiu adus savantului, care publică totuși câteva poezii (*Din iarnă, Bradul, Mater dolorosa*). O bună

parte din scrierile Iuliei Hasdeu, în limba franceză sau traduse în românește de tatăl ei și de Th. D. Speranția, se tipăresc, de asemenea, în **A.C.** Preocuparea de a se face bună educație literară cititorilor reiese limpede din lista autorilor români publicați: Gh. Asachi, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, Al. Donici, V. Alecsandri, M. Eminescu, I. Creangă, P. Ispirescu, iar dintre cei în viață, I. L. Caragiale, B. Delavrancea, I. Slavici, G. Coșbuc, N. Beldiceanu, D. Stăncescu. Mai sunt tipărite și versuri de Gh. Sion, N. Skelitti, I. S. Nenițescu, D. Teleor, Th. D. Speranția, D. N. Saphir. Cea mai mare parte din revistă este rezervată literaturii pentru copii, scrisă special de redactori (schite ușoare și atractive, cu un accentuat caracter moralizator, romane de călătorie și de aventuri) sau adaptată din diverse literaturi: după Cervantes (*Don Quijote de la Mancha*), frații Grimm (basmul *Cei doisprezece frați*), Goethe (*Craiu codrului*), Králov (fabulele *Sticlele și porumbelul*, *Vrăjmașul*), V. M. Garșin (*Cruciada copiilor*), Elisée Reclus (*Spania și spaniolii*), L. Brehm (numeroase fragmente din *Lumea animalelor*), A. Daudet (*Tartarin din Tarascon*), H. Sienkiewicz (*Ianko muzicantul*). **A.C.** izbutise să-și asigure opt sute de abonați și se difuza și în Transilvania. R.Z.

AMICUL FAMILIEI, revistă literară și pedagogică apărută la București în două serii: bilunar de la 15 martie 1863 la 31 octombrie 1865 și lunar din ianuarie până în mai 1868. Scriitoarea Constanța Dunca-Schiau, întoarsă de curând din Franța, unde se făcuse cunoscută ca prozatoare sub pseudonimul Camille d'Alb, conduce publicația (al cărei subtitlu era „Litere-științe-arte-pedagogie-industrie”), iar secretar de redacție este Gr. H. Grădeanu. Revista susține egalitatea în drepturi a femeii cu bărbatul, Constanța Dunca-Schiau fiind, din acest punct de vedere, o precursoră în România. Și în chestiunile pedagogice **A.f.** are o atitudine înnoitoare, deoarece militează pentru un învățământ modern și pentru înființarea de școli normale. Revista tipărește mai ales scrierile originale și traduceri de la redactoare, care era și o activă publicistă politică. Nuvelele și romanele ei sunt, în schimb, fără valoare literară.

Ca traducătoare, dovedea un gust literar sigur (Malherbe, Hugo și Pușkin). În rubrica „Revista dramatică”, redactată tot de ea, se discută dramaturgia lui V. Alecsandri și se recomandă, din repertoriul universal, pentru a fi jucate la Teatrul Național, piese cu un conținut moral-educativ. La **A.f.** au mai colaborat I. Heliade-Rădulescu, V. Alecsandri, N. Nicoleanu, Gr. H. Grădeanu, Justin Popfii, N. D. Popescu. Este remarcabilă strădania revistei de a reflecta viața literară a timpului. În acest scop se publicau articole, bine informate, despre Iancu Văcărescu, I. Cămpineanu, A. Mureșanu și N. Filimon, se comentau semnificațiile acordării unei pensii fabulistului Al. Donici, se înregistra debutul literar al lui Mihail Zamfirescu. R.Z.

AMICUL FAMILIEI, revistă literară, bilunară, apărută la Gherla și Cluj între 1 august 1878 și 1 noiembrie 1890. Revista, purtând subtitlul „Foaie pentru toate trebuințele vieții sociale. Instrucțiune. Distracțiune”, avea ca moto versurile lui Gh. Sion: „Vorbiți, scrieți românește/ Pentru Dumnezeu”. Proprietar, editor și redactor era N. Negruțiu-Fekete, iar profesorul clujean Gr. Silași este acela care a încercat, fără să izbutească, să impună publicației o orientare distinctă. Într-o notă-program din primul număr, redacția își arăta intențiile de a publica articole cu caracter social, literar și științific, versuri, nuvele, romane și amintiri de călătorie, care să intereseze, prin conținutul lor, pe românii de pretutindeni. Rubricile sunt numeroase („Studii sociale”, „Din viața națională și literară”, „Idei și principii”, „Scânteiește”, „Diverse”, „Jocuri distractive” ș.a.), tematica variată, predominând divertismentul. Lista colaboratorilor este foarte mare, cu mai multă regularitate scriind la **A.f.** Gr. Silași (studii literare și articole despre limba română), P. Dulfu (versuri, proză, traduceri), I. S. Bădescu (versuri), V. Ranta-Buticescu (versuri și proză), Al. Onaciu, C. Morariu, Pamfile Grapini (traduceri), I. Pop-Reteganul, Emilia Lungu, Aron Densușianu. De peste Carpați sunt tipărite opere de V. Alecsandri, B. P. Hasdeu, I. Negruțiu, G. Crețeanu, Gr. H. Grădeanu, D. C. Ollănescu-Ascanio, Gr. N. Lazu. Un bogat material folcloric au publicat S. Fl. Marian (titularul rubricii „Datine și credințe populare”) și T. V. Păcățian. S-au tradus aici numeroși scriitori străini. P. Dulfu transpune fragmente din Euripide (*Ifigenia în Aulida*), I. N. Șuluțiu din Aug. von Kotzebue, iar I. Buda din Sacher-Masoch. Mai sunt tălmăciți J. H. Temme, H. Haggendorf, Marie-Sophie Schwartz, J. Frankenstein și Ponson du Terrail. O noutate este faptul că redacția plătea drepturi de autor colaboratorilor. R.Z.

AMICUL LIBERTĂȚII, gazetă politică și literară săptămânală care a apărut la Craiova între 16 și 30 decembrie 1887. Traian Demetrescu pare să fie nu numai prim-redactor, așa cum specifică frontispiciul întâiului număr, ci și unicul redactor al periodicului. El își semna editorialele, reportajele, proza și versurile cu numele întreg sau cu pseudonimele Drac, Longin, Mi-op, Pârjol, Vedeaude. Gazeta apărea, potrivit afirmației redactorului, pentru a permite „talentelor născânde” să se exprime. **A.l.** critică Partidul Liberal, combătând totodată

demagogia, abuzurile, nerespectarea libertăților cetățenești etc. În ceea ce privește partea literară, se subliniază din primul număr intenția redacției de a contribui la formarea unui „mijloc”, adică a unui mediu propice dezvoltării unei activități culturale și, mai ales, literare la Craiova, și de a lupta cu o anume inerție intelectuală specifică provinciei. Traducerile din X. Marmier (*Soarta unei rândunele. Poveste suedeză*) și Victor Hugo (*Cea din urmă zi a unui condamnat, Prima sărutare*) aparțin, de asemenea, lui Traian Demetrescu. R.Z.

AMICUL POPORULUI, publicație apărută la Sibiu între 1861 și 1941. „Călimdarius”, editat de Visarion Roman până în 1883, este întocmit din acest an până în 1890 de Grigore Sima al lui Ion, din 1899 de I. Popovici, apoi tot de I. Popovici, în colaborare cu G. Navrea. Ulterior, trece în îngrijirea lui N. Petra-Petrescu și a lui Horia Petra-Petrescu. Până în 1862 e tipărit cu litere chirilice, în 1863 redacționalul *Cătră cetitoriu* e scris cu litere latine, ca din 1866 să se adopte integral alfabetul latin, **A.p.** fiind primul calendar din Ardeal care optează pentru noul alfabet; din 1878 se trece și la ortografia fonetică. Scopul publicației este de „a răspândi cunoștințe privitoare la toate relațiile vieții poporului nostru” și „a lăți gustul cititului”, prin reproduceri din clasici și din literatura populară. Ca atare, în domeniul poeziei, sumarele conțin pagini din Miron Costin (*Viața lumii*), Ienăchiță Văcărescu (*Turturica*), V. Cârlova (*Păstorul întristat*), I. Heliade-Rădulescu, Gh. Asachi, D. Bolintineanu, V. Alecsandri (inclusiv poezii din culegerea sa de balade populare), M. Eminescu. Nu lipsesc nici Andrei Mureșanu, Gr. Alexandrescu, Anton Pann, Al. Donici, G. Coșbuc (în 1919 i se reproduce *Nunta Zamfirei*), A. Vlahuță, St. O. Iosif (*La arme*), Octavian Goga, Panait Cerna, G. Topîrceanu, I. Pillat. Proza e reprezentată prin C. Negruzzi (*Sfaturi bătrânești*), I. Slavici (*Scormon*), I. Creangă (și cu un fragment din *Amintiri din copilărie*), I. L. Caragiale (*Cănuță om sucit*), P. Ispirescu, B. Delavrancea (*Hagi Tudose*), I. Agârbiceanu, I. Al. Brătescu-Voinești, Emil Gârleanu, M. Sadoveanu ș.a. Sunt publicate articole despre P. Maior, C. Negruzzi, V. Alecsandri, M. Eminescu, T. Maiorescu, I. L. Caragiale, I. Creangă, G. Coșbuc, B. Delavrancea, Al. Vlahuță, St. O. Iosif, Ilarie Chendi, M. Sadoveanu. Se oferă și traduceri din Boccaccio, Schiller, Antioh Cantemir, V. Hugo, Mark Twain, Turgheniev, L. Tolstoi, Giovanni Pascoli (în tălmăcirea lui Giuseppe Cifarelli, 1938) ș.a. E.O.

AMICUL POPORULUI, gazeta săptămânală care a apărut la Budapesta între 17 februarie 1867 și 13 mai 1868. Sigismund Victor Pop, redactorul responsabil, era în același timp proprietarul și editorul gazetei, destinată, în primul rând, cititorilor de la sate. Foiaia își asumă misiunea de a sădi în sufletele acestora „încrederea în soarta și viitorul națiunii române”. Cultura, se afirmă, trebuie răspândită în popor prin orice mijloace. Redacția este preocupată mai întâi de accesibilitatea materialelor (literare, istorice sau de informație științifică) și apoi de calitatea lor. Pe un plan mai larg, atmosfera de la **A.p.** ar prefigura

pe aceea de la „Sămănătorul” și, mai ales, de la micile publicații sămănătoriste din provincie. Se tipăreau și mai cu seamă se retipăreau povestiri cu o pronunțată tendință moralizatoare, poezii patriotice și foarte multă lirică populară. V. Alecsandri (*Cântic ostășesc, Hora Unirei, Sentinela română* ș.a.), D. Bolintineanu, A. Mureșanu, Iosif Vulcan, N. Negruțiu-Fekete, Gr. H. Granda, Miron Pompiliu, G. Baronzi, I. C. Drăgescu, M. Strajanu sunt autorii la ale căror scrieri se apelează cu predilecție. S. Fl. Marian și, mai rar, Paul N. Oltenescu publică literatură populară. Dorința de a ridica masele țărănești prin cultură, precum și preocuparea pentru dezvoltarea sentimentelor de solidaritate națională ale românilor din Transilvania au constituit principalele preocupări ale gazetei. R.Z.

AMICUL ȘCOALEI, revistă care a apărut la Sibiu trimestrial (ianuarie–decembrie 1860), apoi săptămânal (7 ianuarie 1861–10 ianuarie 1864) și bilunar (11 ianuarie 1864–31 decembrie 1865), sub redacția lui Visarion Roman. Adresându-se către „toți bărbaii de școală”, **A.ș.**, subintitulată „scriptură pedagogică” este unul dintre primele periodice pedagogice românești. Colaboratorii erau profesori și studenți. Pavel Vasici, Visarion Roman și Aron Densușianu au publicat aici articole privind situația școlii din Transilvania. În toate aceste contribuții prezida ideea consolidării și desăvârșirii școlii naționale. La partea literară a periodicului au colaborat cu versuri A. Densușianu, Justin Popfii, G. Marchiș, At. M. Marienescu, V. Bumbac și I. Papiu. S-a republicat și poezie a scriitorilor din Principate, mai ales din scrierile lui I. Heliade-Rădulescu și Gr. Alexandrescu, apoi alte versuri, de C. Bălăcescu, C. Bolliac, Al. Donici, G. Crețeanu și G. G. Meitani. R.Z.

AMIRAS, Alexandru (sfârșitul sec. XVII — c. 1740), istoric și traducător. Originar din Smirna (Izmir), poliglot (cunoștea limbile greacă și latină, turcă și tătară, polonă și italiană), **A.** a fost timp de cinci ani (1709–1714) secretar de cancelarie și interpret al regelui Suediei Carol al XII-lea, aflat, după înfrângerea de la Poltava, în refugiu basarabean, în satul Varnița, lângă Tighina. Relațiile sale la Poartă și serviciile aduse suedezilor nu-i impun scrupule de fidelitate, căci întreținea relații epistolare și cu hanul tătarilor, dușmanul regelui. Ulterior, calitățile sale diplomatice sunt bine apreciate la Curtea Moldovei, unde dobândește și ranguri: mare „ușeriu”, căminar, mare sluger. Mihai Racoviță, ajuns la a treia domnie (1716–1726), îi încredințează misiuni dificile: tratative privind retragerea tătarilor din ținuturile Moldovei (în 1717) sau aplanarea conflictelor dintre populație și soldații unguri ai lui Esterházy, ce iernaseră la Iași. Mehmendar (însoțitor) abil, **A.** învinge susceptibilitățile solilor poloni Bekerski și J. P. Popiel, în trecere prin Moldova spre Constantinopol. Va servi ca traducător și în timpul lui Grigore II Ghica, în relațiile domniei cu Poarta și cu tătarii nogai, dar, mai ales, pentru popularizarea, în limba greacă, a istoriografiei românești de cancelarie.

Numele lui este legat în istoria literaturii române vechi de *Cronica anonimă a Moldovei (1661–1729)*, text cunoscut și sub

titlul de *Pseudo-Amiras*, considerat — de I. G. Sbiera, N. Iorga, C. A. Stoide și, cu noi argumente filologice, de N. A. Ursu — a fi redactat de cărturarul grec. Mai sigură și general admisă — de la M. Kogălniceanu la Al. Piru, Ariadna Camariano-Cioran sau Dan Simonescu — este doar calitatea de traducător al lui **A.**, ce termina în februarie 1729, la Iași, tălmăcirea în grecește a cronicii oficiale a lui Grigore Ghica, de unde și denumirea de *Cronica anonimă ghiculească*. **A.** furnizase autorului anonim unele documente turcești și tătărești, traduse de el în română, limbă pe care nu o stăpânea deplin. Textul grecesc al cronicii — transpus și în franceză, în 1741, de Nicolas Génier — a fost donat, în 1752, Bibliotecii Naționale din Paris de Ch. Peyssonnel, care l-a folosit ca sursă în lucrările sale despre Țările Române. **A.** este și autorul unei istorii despre viața în exil a lui Carol al XII-lea, scrisă în grecește, pe la 1739. Lucrarea se păstrează la Biblioteca Arhivelor din Viena, într-o traducere italiană, *Autentica storia di Carlo XII*, publicată de N. Iorga în 1905. Din italiană, **A.** traduce, în 1737, *Vita di Pietro il Grande* de A. Catiforo.

SCRIERI: *Cronica șederii în Bender a lui Carol al XII-lea, regele Suediei*, SDIR, IX, 43-124.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit.* XVIII, I, 381-383; Piru, *Ist. lit.*, I, 370-371; Dan Simonescu, *Studiu introductiv la Cronica anonimă a Moldovei. 1661-1729*, București, 1975; *Dict. lit.* 1900, 36-37; *Dict. scriit. rom.*, I, 63-64; N. A. Ursu, *Contribuții la istoria literaturii române*, Iași, 1997, 160-181. A.Sm.

AMVONUL, revistă teologică și literară, bilunară, editată la Pesta și Oradea între 1 ianuarie și 31 decembrie 1868, în 1871 (patru numere) și între 1 ianuarie și 15 aprilie 1881. Această „foaie bisericească pentru elaborate din sfera elocinței sacre” era scoasă de teologul, poetul și publicistul Justin Popfiu, pentru a înlocui alte două periodice, „Sionul românesc”, publicație redactată la Viena de Gr. Silași, și „Foaia administrativă arhidiecezană”, care apărea la Blaj în redacția lui I. Bob. **A.** se adresa, folosind o ortografie etimologică, clerului din Transilvania, dar multe articole și, îndeosebi, literatura tipărită au un interes mai general. Apăreau studii de teologie, predici, se discutau noțiuni de retorică, se publica o rubrică miscelaneă dedicată problemelor de cult, o alta de noutăți culturale, o pagină de literatură propriu-zisă și o poștă a redacției. Alături de J. Popfiu, versuri dau Iulian Grozescu și Elie Trăilă, iar lui I. C. Fundescu i se reproduc poeziile apărute în ziarul „Românul” din București. În răspunsurile adresate prin poșta redacției și în comentariile care însoțeau versurile colaboratorilor, J. Popfiu afirmă că poezia are menirea de a cultiva frumosul, sentimentele „fragede și nobile” și, în primul rând, iubirea de țară. La rubrica de știri se comentează apariția unei ediții noi din fabulele lui Al. Donici. Elia Trăilă traduce din Lamartine, Lavieville și din scriitorul german M. Berend. R.Z.

AMZĂR, D.[imitrie] C. (15.X.1906, Suseni, j. Argeș - 10.III.1999, Sigmaringen, Germania), etnolog și eseist. Este fiul Ioanei și al lui Christian Amzăr. Elev al lui Nae Ionescu, este și primul

editor al cursurilor universitare ale acestuia, încă din perioada studenției (1926-1929). În 1929 și 1930 participă la două dintre campaniile sociologice ale lui D. Gusti. Face o călătorie de studii în Germania (ianuarie 1931 — august 1932), iar din august 1937 se stabilește, pentru o etapă mai lungă de specializare, la Berlin. În 1935, împreună cu Ernest Bernea, Ion I. Ionică și Ion Samarineanu lansează revista „Rânduiala”, „arhivă de gând și faptă românească”. În „colecția mică” a „Rânduiei”, colecție editorială, **A.** tipărește în 1936 primele sale broșuri, *Naționalismul tineretului* și *Naționalismul partidelor*, de aceeași orientare declarat legionară ca și revista care le găzduia. O altă broșură, anunțată în 1936, *Orizontul unei revoluții*, a rămas, probabil, doar un proiect. Studiile sale din „Rânduiala”, cele din primul an de apariție mai ales, au un caracter cultural și filosofic preponderent și evidențiază un spirit reflexiv, inclinat spre privirea de sinteză (*Gând și cuvânt, Despre înțelesul și condițiile unei filosofii românești*). La fel, majoritatea colaborărilor sale la „Gândirea”, „Convorbiri literare”, „Idea românească”. În 1942 este numit secretar de presă al Legației Române la Berlin, iar în 1944, tot acolo, secretar de legație. După război, rămâne în Germania și, stabilit mai întâi la Wiesbaden, iar mai apoi, ca profesor, la Heidelberg, publică sporadic în presa românească din exil. Îi poate fi întâlnită semnătura în „Buletinul Bibliotecii Române din Freiburg i. Br.”, sub câteva studii de sinteză (*Sf. Petru în tradițiile poporului român*), punând în valoare cercetări de folclor comparat sau evidențiind relații ale culturii române cu cea germană (*Elegia română — o poezie necunoscută de la 1840*), dar și în „Cuvântul în exil”, „Destin”, „Ethos”, „Patria”, „România” (New York), „Prodomos”. În martie 1954, sub patronajul Episcopiei Ortodoxe Române din America, lansează revista românească de cultură „Frăția ortodoxă”, intervenind capital în conflictul dintre biserica ortodoxă și cea greco-catolică. Revista apare la Wiesbaden și, cu mici excepții, toate cele zece numere câte înregistrează până la sfârșitul anului 1954 sunt scrise în întregime de **A.** Între ceilalți sporadici colaboratori este de amintit Al. Gregorian (cu versuri). În 1973, **A.** participă cu un remarcabil studiu de etnologie, bazat de asemenea pe cercetări de folclor comparat, *Rânduiala la români*, la volumul colectiv, *Rânduiala. Perspective românești*, tipărit, în 1973, de Editura Ioan Cușa, la Paris. Ceilalți colaboratori ai volumului sunt C. Amărieș, N. Neculce, M. Cismărescu, M. Korne, G. Filiti și D. Damian. În colecția editorială a „Frăției ortodoxe”, publică — prefațându-le cu interesante eseuri — două excelente antologii: Nae Ionescu, *Îndreptar ortodox* (1957) și Lucian Blaga, *Spiritualități creștine* (1959); ultima e o selecție operată tematic, pe ideea valorilor ortodoxe în stabilirea unei specificități românești, din *Spațiul mioritic*, carte pe care **A.** a comentat-o printre primii extrem de elogios în chiar primul număr al revistei „Rânduiala”.

SCRIERI: *Rânduiala. Perspective românești* (în colaborare), Paris, 1973; *Gând, cuvânt și faptă românească*, București, 2001.

Repere bibliografice: D.C. Amzăr, DCS, 185-186; Datcu, *Dict. etnolog.*, III, 14-15; Iordan Datcu, D.C. Amzăr în scrisori către Grigore Nandriș,

ALA, 2001, 556; Popa, *Ist. lit.*, I, 778; Jean Dumitrașcu, „*Gând, cuvânt și faptă românească*”, ARG, 2002, 7. N.FI.

AMZULESCU, Alexandru I. (4.XII.1921, Valea Stanciului, j. Dolj), folclorist. Este fiul Mariei (n. Dobrotescu) și al lui Ion Amzulescu, țărani. Face studii secundare la Craiova (1930–1938) și studii universitare la Facultatea de Litere din București (1938–1942), devenind doctor în filologie al Universității din București (1968) cu teza *Balada populară din Muscel*. Mai întâi profesor secundar în București (1948–1951), funcționează apoi, până la pensionare, în calitate de cercetător, în Institutul de Etnografie și Folclor din București, unde este o vreme și secretar științific (1958–1970) sau șef al sectorului de literatură populară și al sectorului de folclor (1971–1983). A fost redactor-șef al „*Revistei de etnografie și folclor*” (1980–1985) și membru în colegiul de redacție al revistei „*Datini*”. Colaborează și la „*Demos*” (Berlin), „*Limbă și literatură*”, „*Memoriile Comisiei de folclor*”.

În generația sa de folcloriști, **A.** se distinge prin volumul și calitatea lucrărilor, ilustrându-se atât în cercetările de teren și textologie, cât și în studiile monografice și în propunerile de sinteză novatoare (teoretică și practică). Primul său exercițiu folcloristic, izvorât din cercetarea pasionată de arhivă și de teren, s-a concentrat în studiul *Ion al Mare* (1963). Cercetările lui **A.** privind cântecul bătrânesc se divid în două etape. Cele dintâi, cuprinsă între anii 1950 și 1964, îi corespund primele cercetări de teren, studiul amintit, culegerea *Vechi cântece de viteji* (1956) și *Balade populare românești* (I–III, 1964; Premiul „B. P. Hasdeu” al Academiei Române). În cursul acestei etape, **A.** a cules în toate județele câmpiei dunărene și a înregistrat pe bandă peste 600 de balade. Descoperirea unora dintre cei mai buni deținători ai tradiției vîi de cântece epice, observarea directă, imprimarea selectivă pe bandă de magnetofon a repertoriului acestora, odată cu notarea a numeroase informații, mărturii și observații concrete și amănunțite asupra personalității, repertoriului și stilurilor, asupra evoluției gustului și a procesului de creație, ca și asupra circulației variantelor în oralitatea vie, au dus la constituirea unei remarcabile surse de informație; valoarea ei va crește pe măsura trecerii anilor, odată cu accentuarea dispariției cântecelor bătrânești din tradiția folclorică nemijlocită. În același interval, **A.** a elaborat și o metodologie a culegerii și transcrierii, adecvată relevării specificului genului și stilului cântecelor epice versificate. În cea de a doua etapă a activității sale (1965–1985), aceea a maturității științifice și a sintezei, **A.** procedează la transcrierea susținută, metodică a celor mai valoroase texte poetice. O parte dintre acestea au alcătuit florilegiul *Cântece bătrânești* (1974), care cuprinde 107 variante reprezentând 71 tipuri de cântece fantastice, vitejești și despre Curtea feudală. Volumul reține atenția deopotrivă prin orientările moderne propuse de studiul introductiv și prin noul sistem de transcriere și editare a baladelor. Adept al punctului de vedere sincretic, **A.** ia în considerare ambii factori (poetic și muzical), care sunt inseparabili și se înrăuiesc reciproc. Lucrarea aduce o contribuție

majoră la cunoașterea legilor oralității cântecului bătrânesc, a „procesului firesc de alcătuire și desfășurare a baladei”. Printr-un sistem ingenios, **A.** evidențiază o serie de caracteristici intime ale cântecului bătrânesc, care se manifestă în timpul executării acestuia de către performer. Este propusă astfel o nouă înțelegere a mișcării cântecului bătrânesc, a alcătuirii sale, a manierelor stilistice ale unor interpreți de talent (prezentați în capitolul *Biografii și repertorii de informatori principali*). Cartea stă sub un bine marcat semn al înnoirii în studierea baladei. *Cântecul epic eroic. Tipologie și corpus de texte poetice* (1981; Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române) se autorecomandă cu obiectivitate ca fiind „fără îndoială cea mai amplă însumare de izvoare ale cântecului epic”. Deși este păstrată structura antologiei precedente, se fac corectivele impuse de câștigurile aduse de cercetările ulterioare. Astfel, celor 352 tipuri de cântece epice cunoscute până atunci li se adaugă acum alte 49 de tipuri și două subtipuri. La același nivel științific se ridică volumul următor, *Balada familială. Tipologie și corpus de texte poetice* (1983). Volumele *Cântecul nostru bătrânesc* (1986) și *Repere și popasuri în cercetarea poeziei populare* (1989) relevă în **A.** un teoretician deschis unei palete foarte largi de probleme.

Al. I. Amzulescu a desfășurat o activitate folclorică completă, executând absolut toate operațiile pe care le pretinde stadiul actual al dezvoltării disciplinei științifice căreia i s-a dedicat, putându-se spune, fără reticențe, că este, în acest moment, cel mai bun specialist pe care îl avem pentru domeniul în cauză. Și mergând mai departe, se

poate chiar afirma că Al. I. Amzulescu este cel mai bun specialist al problemelor pe care le pune studiul cântecului nostru epic ce l-am avut vreodată.

ADRIAN FOCHI

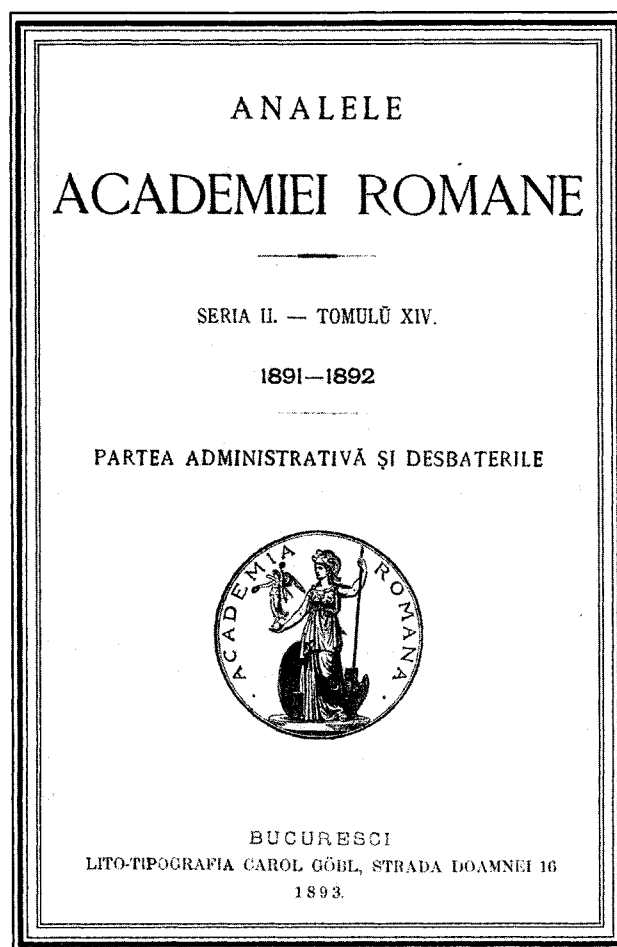
SCRIERI: *Cântecul epic eroic. Tipologie și corpus de texte poetice*, București, 1981; *Balada familială. Tipologie și corpus de texte poetice*, București, 1983; *Cântecul nostru bătrânesc*, pref. Iordan Datcu, București, 1986; *Repere și popasuri în cercetarea poeziei populare*, postfață Iordan Datcu, București, 1989; *Cântecul popular din Muscel*, MCF, t. IV, 1990, partea II; *Valori de patrimoniu ale cântecului bătrânesc din Oltenia*, București, 2000; *Miorița și alte studii și note de folclor românesc alese din anii 1975-2000*, București, 2001; *Despre obârșii... et quibusdam aliis*, Craiova, 2003. **Culegeri, antologii:** *Ion al Mare*, București, 1963; *Balade populare românești*, I-III, introd. edit., București, 1964; *Vechi cântece de viteji*, București, 1956 (în colaborare cu Gheorghe Ciobanu); *Cântece și jocuri din Muscel*, București, 1964 (în colaborare cu Paula Carp); *Toma Alimos. Balade populare românești*, I-II, București, 1967; *Cântece bătrânești*, București, 1974; *Capodopere ale literaturii populare românești*, îngr. și pref. Florea Firan, Craiova, 2003.

Repere bibliografice: Emilia Comișel, *Al. Amzulescu și Gh. Ciobanu. „Vechi cântece de viteji”*, REF, 1957, 1-2; Ioan Șerb, *„Balade populare românești”*, GL, 1965, 12; Al. Dobre, *„Balade populare românești”*, REF, 1967, 2; Șerban Cioculescu, *„Cântece bătrânești”*, RL, 1976, 23; Streinu, *Pașini*, V, 420-422; N. Constantinescu, *Al. I. Amzulescu, „Cântecul epic eroic. Tipologie și corpus de texte”*, „Ethnologica”, 1982, 160-162; Adrian Fochi, *Al. I. Amzulescu, „Cântecul epic eroic”*, AAF, 1983, 353-356; Mihai Coman, *Sinteză și tipologie*, VR, 1983, 11; Ion Șeuleanu, *Al. I. Amzulescu, „Balada familială”*, AAF, 1987, 453-454; Sabina Ispas, *Al. I. Amzulescu, „Cântecul popular din Muscel”*, REF, 1996, 1-2; Datcu, *Repere*, 324-326. I.D.

ANALELE ACADEMIEI ROMÂNE, publicație care apare la București, în serii, din 1868, iar începând cu anul 1879 pe secțiuni („Memoriile Secțiunii literare”, „Memoriile Secțiunii istorice”), cu separarea „Părții administrative și dezbaterilor” pe de o parte, și a „Discursurilor de recepție”, pe de altă parte. În intervalul 1868-1878 titlul publicației este „Analele Societății Academice Române”, din anul 1879 acesta devine „Analele Academiei Române”; între anii 1949 și 1965 se intitulează „Analele Republicii Populare Române”, iar în perioada 1966-1989 titlul va fi „Analele Academiei Republicii Socialiste România”; din 1990 periodicul revine la titulatura „Analele Academiei Române”. Tomul inaugural cuprinde, conform referatului lui C.A. Rosetti și al lui V. A. Urechia, actele de înființare a Societății Literare Române (devenită ulterior Societatea Academică Română), regulamentul de organizare și decretul de numire a membrilor, printre primii numărându-se Timotei Cipariu, V. Alecsandri, Constantin Negruzzi, I. Heliade-Rădulescu, C. A. Rosetti, August Treboniu Laurian. Tot aici se publică lucrările primei sesiuni (august-septembrie 1867): discursuri, protocoale și hotărârea de intrare în vigoare a proiectului de ortografie etimologică propus de T. Cipariu, revizuit în sesiunile din anii 1879-1880, conform raportului aparținând lui Titu Maiorescu, membrii comisiei fiind B. P. Hasdeu, V. Alecsandri, G. Barișiu, A. I. Odobescu. Versiuni prescurtate, în limba franceză, ale lucrărilor pe secțiuni apar începând cu anul 1879: „Bulletin de la Séction scienti-

fique” (condus de Ștefan Hepites, Grigore Antipa, Traian Săvulescu), „Bulletin de la Séction historique” (Nicolae Iorga) și „Langue et littérature” (Theodor Capidan și Dimitrie Caracostea). În intervalul 1948-1977, „Memoriile” dispar, înlocuite fiind de reviste de specialitate aparținând institutelor academice. După 1977, ele vor apărea cu titlul „Memoriile Secției de științe filologice, literatură și arte”. În prima serie sunt publicate discursurile de recepție rostite de Petrache Poenaru (*Georgiu Lazăr și școala română*, cu un răspuns de G. Sion, 1871), Simion Florea Marian (*Cromatică poporului român*, cu un răspuns de B. P. Hasdeu, 1882) ș.a. Seria a doua a „Memoriilor” oglindește în aceeași măsură evoluția culturii române, ilustrative fiind discursurile și studiile de lingvistică, folcloristică și istorie literară, cu un pregnant accent de pionierat. Domeniul lingvistic deține prioritatea, dacă s-ar aminti doar temeinicele cercetări ale lui B. P. Hasdeu: „Sunt zece ani de când eu începusem a studia și nu încetez de a tot urmări marea problemă a genealogiei popoarelor balcanice” (*Cine sunt albanezii?*, t. XXIII, 1901) sau ale lui Pericle N. Papahagi (*Megleno-românii*, t. XXV, 1902-1903), Ovid Densusianu (*Din istoria amuzării lui „u” final în limba română*, t. XXVII, 1904-1905). O mențiune aparte i se cuvine studiului lui Ioan Slavici, membru corespondent (*Așezarea vorbelor în românește*, t. XXVII, 1904-1905), studiu ce atestă preocuparea deosebită a prozatorului în ce privește utilizarea eficientă a limbii, acesta elaborând chiar o teorie „avant la lettre” a receptării: „Atunci dar când, scriind, ne adresăm la toată lumea, și la cei prezenți, și la cei viitori, avem să facem nu numai alegerea și întrebuintarea, ci totodată și așezarea vorbelor potrivit cu deprinderea obștească”, pentru că „multe din cele mai prețioase scrieri ale noastre sunt lipsite de claritate și de convenită precizie”. Folosindu-se de exemple din Coresi, D. Cantemir, Dosoftei, Nicolae Costin sau A. Beldiman, el își propune să stabilească „câteva reguli generale în ceea ce privește așezarea vorbelor în limba românească”. Înscriindu-se în același impuls de recuperare, studiile lui N. Iorga (*Câteva documente de cea mai veche limbă românească, Contribuții la istoria literaturii române în veacul al XVIII-lea și al XIX-lea*, t. XXVIII, 1905-1906), Sextil Pușcariu (în colaborare cu M. Bartoli, A. Belulovici, A. Bihan, *Studii istro-române*, t. XXVIII), Tudor Pamfile (*Jocuri de copii. Adunate din satul Țepu (județul Tecuciu)*, t. XXVIII), I. Bianu (*Însemnări autografe scrise într-o carte veche de Dosofteiu Mitropolitul Moldovei (1663-1686)*, t. XXXVI, 1913-1914), Onisifor Ghibu (*Din istoria literaturii didactice românești*, t. XXXVIII, 1915-1916) aduc contribuții importante la configurarea în mers a filologiei românești. O contribuție documentară deosebită o reprezintă materialul publicat de Iacob C. Negruzzi, *Începuturile literare ale lui Constantin Negruzzi* (t. XXXII, 1909-1910), în care sunt dezvăluite amănunte privind încercările literare ale tatălui său, approximate să fi început la vârsta de „13, 14, până la 15 ani”. Aceste recuperări documentare oferă indicii valoroase în privința parcimoniei cu care își administra celebrul scriitor patrimoniul literar juvenil, cât și asupra rădăcinilor tematice ale operei sale. Un episod insolit în viața A.A.R. este reprezentat de versurile publicate în paginile ei de Duiliu Zamfirescu (*Miriță. Poem eroic*, partea întâi, *Oltul*,

t. XXXII, 1909-1910), lucru neobișnuit în cuprinsul unui periodic academic. Cu tot conservatorismul liric pe care îl manifestă, autorul dovedește intuiții semnificative în direcția instituirii unui limbaj poetic viabil, ca în studiul *Câteva cuvinte critice* (t. XXXVIII, 1915-1916). Cantonat în teritoriul liric marcat de Alecsandri și Eminescu, Duiliu Zamfirescu se arată excesiv de opac la rezonanțele moderne ale poeziei, etichetând voci mai temerare, precum cele ale lui Ion Minulescu, Luca Ion Caragiale sau Adrian Maniu, ca aparținând unor poeți „extra-vaganți”. Printre cele mai importante discursuri de recepție publicate în această perioadă pot fi amintite cele ale lui A. D. Xenopol (*Mihail Kogălniceanu*), cu un răspuns de D. A. Sturdza (1895); Duiliu Zamfirescu (*Poporanismul în literatură*), cu un răspuns de Titu Maiorescu (1909); Nicolae Iorga (*Două concepții istorice*), cu un răspuns de A. D. Xenopol (1911); B. Delavrancea (*Din estetica poeziei populare*), cu un răspuns de Iacob Negruzzi (1913); Sextil Pușcariu (*Locul limbii române între limbile românice*), cu un răspuns de Ion Bianu (1920); Octavian Goga (*Coșbuc*), cu un răspuns de G. Bogdan-Duică (1923); Mihail Sadoveanu (*Poezia populară*), cu un răspuns de G. Bogdan-Duică (1923). Seria a treia a „Memoriilor” debutează în anul 1924 și aduce nume noi și o mai mare deschidere spre universalitate. Se observă efortul de lărgire a interesului științific, îndreptat acum și asupra metodologiei comparatiste și o atenuare a etnocentrismului cultural. Apar studii în limbi străine: Ramiro Ortiz (*Leopardi e la Spagna*, t. I, 1924; *Goldoni e la Francia*, t. III, 1927; *Per la fortuna del Petrarca in Romania (1783-1928)*, t. V, 1930-1931), Dragoș Protopopescu (*Unknown Congreve, a Sheaf of Poetical Scraps*, t. I, 1924). I. C. Negruzzi își continuă demersul publicând „un șir de scrisori ale unor autori de foarte mare valoare, care au încetat din viață în timpurile cele mai recente”: Ioan Bogdan, Alexandru Xenopol, Alexandru Vlahuță (t. I, 1924). Același lucru îl face și Emil Vărtosu publicând *Scrisori inedite ale lui I. Heliade - Rădulescu către preotul Cosma Moșescu din Brăila între anii 1857-1872*. Demn de remarcat, în ce privește pulsul literaturii în epocă, este studiul lui I. A. Bassarabescu intitulat *Două epoci în literatura română*, studiu ce se vrea echilibrat în aprecierea tendințelor literare, dar care rămâne tributatar aceluiși tradiționalism al generației. Pleidând în favoarea artei autentice, Bassarabescu constată cu luciditate că „de câte ori dl Sadoveanu a realizat ceva consistent, fără voia sa depășește granițele înguste ale curentului în care era înghesat”. Ceva mai târziu, Mihail Dragomirescu va aplica o schemă oarecum rigid-reductivă în aprecierea „universalității” scriitorilor români, din obsesiva tendință de surmontare a complexului de cultură mică. El va supune scrisul unor autori fundamental diferiți (Eminescu, Caragiale, Alecsandri) procustianei ecuații „fond-formă-armonie”, în studiile *Eminescu - poet universal*, *Caragiale în poezia lumii și Vasile Alecsandri în poezia universală*. O contribuție importantă o aduce C. Rădulescu-Motru prin revizuirea și completarea lucrării sale din 1927 privind „personalismul energetic”: *Morala personalismului energetic* (t. XIV-XV, 1944-1946) și *Materialismul și personalismul în filosofie* (t. XVI-XVII, 1946-1948). Alte studii: Alexandru Marcu, *Romanticii italieni și*

români (t. II, 1925), *Vasile Alecsandri și Italia* (t. III, 1927); Nicolae Cartoian, *Legendele Troadei în literatura veche românească* (t. III, 1927), „*Fiore di virtù*” în literatura românească (t. IV, 1928-1929), *Poema cretană „Erotocrit” în literatura românească și izvorul ei necunoscut* (t. VII, 1934-1936), *Mihail Kogălniceanu-activitatea literară* (t. XI, 1942); Pericle Papahagi, *Numiri etnice la aromâni* (t. III, 1927), G. Popa-Lisseanu, *Un manuscris al Gramaticii lui Eliade Rădulescu* (t. III, 1927); Sextil Pușcariu, *Dicționarul Academiei* (t. III, 1927), B. P. Hasdeu *ca lingvist* (t. VI, 1932-1934); Tudor Vianu, *Influența lui Hegel în cultura românească* (t. VI, 1932-1934), *Patru decenii de la publicarea primei opere a domnului Mihail Sadoveanu* (t. XIV-XV, 1944-1946), Al. Ciorănescu, *Alexandru Depărățeanu* (t. VII, 1934-1936), Th. Capidan, *Originea macedoromânilor. Răspuns D-lui Keramopoulos de la Academia Greacă din Atena, referitor la originea greacă a macedoromânilor* (t. IX, 1939); D. Caracostea, *Simbolurile lui Eminescu* (t. IX, 1939); M. Sadoveanu, *Cincizeci de ani de la moartea lui Ion Creangă* (t. IX, 1939), I. Petrovici, *La centenarul lui Titu Maiorescu* (t. IX, 1939); G. Oprescu, *Probleme românești de artă țărănească* (t. IX, 1939); Nichifor Crainic, „*Anul 1840*”. 100 de ani de când apărea în „*Dacia Literară*” poezia lui Grigore Alexandrescu (t. X, 1941); C. Tagliavini, *O psaltire românească necunoscută din 1748* (t. XI,

1942); Iorgu Iordan, *O disciplină lingvistică nouă: fonologia* (t. XI, 1942) etc. Discursurile de recepție publicate în acest interval acoperă un perimetru larg de preocupări: George Enescu, *Despre Iacob Negruzzi și despre intrarea muzicii la Academia Română*, cu un răspuns de G. Țițeica (1933); Lucian Blaga, *Elogiul satului românesc*, cu un răspuns de I. Petrovici; Liviu Rebreanu, *Lauda țăranului român*, cu un răspuns de I. Petrovici (1940); Șerban Cioculescu, *Viața și opera lui Teodor Vârnav*, cu un răspuns de Al. A. Philippide. Noua serie, inițiată ca urmare a schimbării regimului politic și instaurării comandamentelor comuniste, începe în anul 1949. Virajul neașteptat se oglindește abrupt în conținutul și retorica publicației, devenită brusc obedientă noii conduceri. Centrul de greutate al preocupărilor academice se mută pe evenimente ocazionale, pe fondul unei priviri orientate nesmintit spre Răsărit. Câteva titluri de studii sunt suficient de edificatoare: *Pușkin, făclie peste vremuri* (A. Toma), *Perspective deschise creației literare de planul stalinist de transformare a naturii* (Geo Bogza), *Influențe rusești asupra limbii române* (Iorgu Iordan), *Despre clasificarea științelor* (B. M. Kedrov). Limbajul academic e infestat de expresii aparținând limbajului de lemn al propagandei staliniste: „dușman de clasă”, „luptă de clasă”, „gloriosul popor rus”, „omul sovietic” ș.a.m.d. **A.A.R.** se transformă spectaculos într-un organ al propagandei comuniste a cărui unică preocupare, în afara „politicii de partid”, o reprezintă comemorările și aniversările riguros controlate. Dispar nume semnificative pe măsură ce apar altele noi, caracterul științific al studiilor publicate se estompează până la insignifianță, făcând loc unei „implicări” utopice în realitate, construită doar pe o schelărie lexicală ce aparține exclusiv ideologicului. Comunicarea lui Geo Bogza, *Perspective...*, prezentată în ședința plenară din 25 februarie 1949, este simptomatică. Pornind de la derizoriul propagandistic al unui eveniment minor, scriitorul construiește, obedient, o utopie radical ruptă de literatură, a cărei inconsistență nu poate fi camuflată de nici un arabesc stilistic. Dincolo de „pitorescul” situației, relieful conturat de o asemenea retorică astupă orice libertate stilistică, impunând o poetică emfatică a triumfalismului și entuziasmului deontologizat, ce va marca literatura noastră până la popasul vremelnice al „dezghețului” ideologic situat între instaurarea „regimului Ceaușescu” și „revoluția culturală” de inspirație asiatică. Timid, în conținutul publicației se mai strecoară, în dosul perdelelor de ideologie, studii a căror rezistență este una tăcută, tocmai prin tematica evazivă pe care o profesează. Pot fi amintite între 1956 și 1960: *Andersen povestitorul* (Al. A. Philippide), *Henrik Ibsen* (G. Călinescu), *Risorgimentul și Unirea Principatelor* (Andrei Oțetea), *Gh. Bariț. Cuvânt comemorativ la 150 de ani de la nașterea sa* (David Prodan) ș.a. Volumul XII, din 1962, reproduce discursurile rostite cu ocazia primirii în Academie a scriitorului guatemalez Miguel Angel Asturias (cuvânt introductiv de Iorgu Iordan). Opera scriitorului este prezentată de Zaharia Stancu și Eugen Jebeleanu, iar cuvântul de răspuns al acestuia este completat de o comunicare privind contribuția pe care romanul o aduce sociologiei. Volumul XVI, din 1966, este unul aniversar (centenarul Academiei), însoțit de o anexă ce cuprinde sesiunea

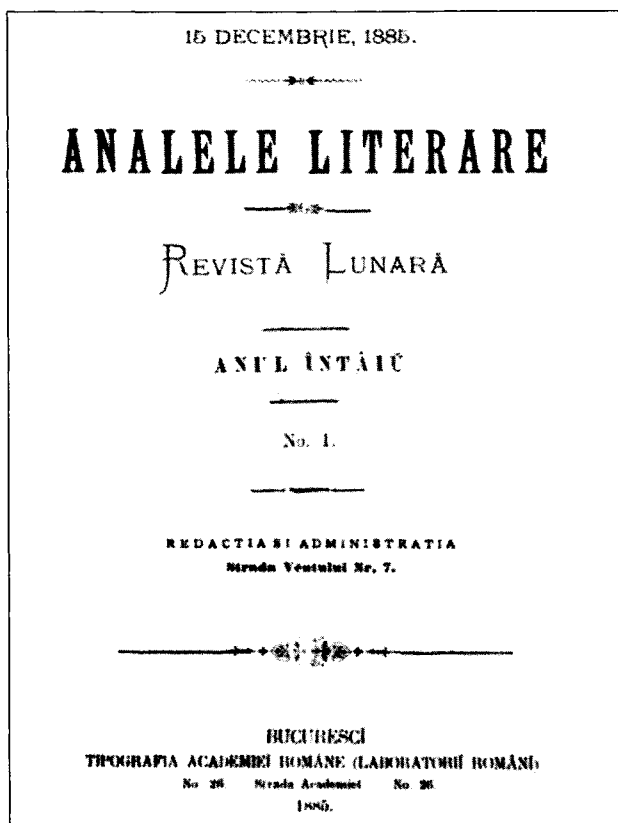
solemnă din 26 septembrie 1966, consacrată acestui eveniment. Din păcate, atât **A.A.R.**, cât și „Memoriile” (ce reapar în 1977), puternic politizate, cuprind chiar și telegrame adresate familiei Ceaușescu, totul culminând cu discursurile prilejuite de alegerea președintelui statului ca membru titular și președinte de onoare al Academiei RSR. Seria a patra a „Memoriilor Secției de științe filologice, literatură și arte” conține o casetă redacțională: Al. Graur (redactor responsabil), Jean Livescu (redactor responsabil adjunct), Șerban Cioculescu, Virgil Vătășianu, Al. Balaci, Boris Cazacu, G. Ivănescu, H. Mihaescu, Matei Socor (membri), Al. Ionașcu (secretar științific). În *Cuvânt înainte*, Al. Graur dezvăluie preocupările care intră în profilul Secției în seria reluată „după o foarte lungă întrerupere”. Preocuparea prioritară a publicației este „elaborarea tratatului de *Istoria limbii române*”. La secțiunea de lingvistică publică Ion Coteanu, Alexandru Niculescu, Al. Graur, Mioara Avram, Valeria Guțu Romalo, Tatiana Slama-Cazacu ș.a. Studii de folcloristică semnează Adrian Fochi, Iordan Datcu, iar de literatură, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Mircea Angheliescu, D. Vatamaniuc. Un eveniment notabil în direcția efortului de emancipare de sub tutela ideologiei și de orientare a cercetării pe un teritoriu al profesionalismului îl reprezintă simpozionul *Limbajul criticii literare*, organizat de Comisia pentru cultivarea limbii române a Academiei RSR în colaborare cu Secția de științe filologice, literatură și arte, la 11 mai 1983. Lucrările acestuia sunt cuprinse în paginile tomului V, 1983-1984: *Limbajul critic la o răscruce* (Șerban Cioculescu), *Tentația paradoxului în limbajul critic literar* (Carmen Vlad), *Cliseul în limbajul criticii literare* (Doina Bogdan-Dascălu), *Limbajul critic-limbaj artistic* (Mircea Martin). Seria a patra a „Memoriilor Secției de științe filologice, literatură și arte” mai cuprinde conferințe, mese rotunde, dezbateri, comunicări omagiale. Odată cu anul 1990 se produce o cotitură majoră în biografia publicațiilor Academiei Române, ducând la depolitizarea, detensionarea ideologică a acestora. Alături de **A.A.R.** apare un nou periodic, „Academica”, ce tipărește contribuțiile cele mai recente din domeniul științei, culturii și artei. N.S.

ANALELE BANATULUI, publicație apărută la Timișoara, bianual, apoi trimestrial, între 1928 și 1931, în format de carte, sub direcția lui Ioachim Miloia. Revista, buletin al Muzeului din Timișoara, publică o sumă de studii de istorie, istoria artelor, literatură, mai ales privind cultura din aria Banatului, studii ce reprezintă prelucrări științifice foarte documentate ale arhivei și colecțiilor Muzeului din Timișoara, dar și ale unor arhive personale, colecții de folclor și artă bisericească din Banat. În acest sens, **A.B.** este prima revistă care lansează și circumscrie aria unui nou domeniu de cercetare, anume „banatica”, însumând istoriografie, documentaristică, arheologie și monumente istorice, cultură, literatură și artă din această zonă. Cele mai multe studii, mai ales în primii doi ani, sunt semnate de Ioachim Miloia, care a scris, practic, singur revista (*Românii bănățeni în 1820, Biserica românească din Lipova, Relații între arta populară la români și lituanieni, Emanuil Ungureanu, Tablouri din*

colecțiile particulare ș.a.). În paginile revistei semnează cei mai prestigioși intelectuali timișoreni ai vremii: Petru Nemoianu, Aurel Cosma jr., Constantin Daicoviciu, Ion Gropșianu, Simion Cioflec, Victor Bugarin, Aurel Cucu ș.a. Alte rubrici cuprindeau recenzii de cărți, prezentări de expoziții, cronică vieții culturale. Literatură nu se publică, profilul revistei fiind unul științific, în schimb apar o serie de studii de istorie literară (Gh. Postelnicu, *Dinicu Golescu în Banat* ș.a.) M.F.

ANALELE BUCOVINEI, publicație a Centrului de Studii „Bucovina” al Academiei Române, editată la București, de două ori pe lună, cu începere din iunie 1994. Redactor responsabil este D. Vatamaniuc, secretar redacție – Vasile I. Schipor. Se ocupă de problemele Bucovinei și are rubrici permanente pentru toate domeniile de cercetare: viață politică, culturală, literară și artistică, istorie, demografie, toponimie, onomastică, statistică, folclor, etnografie, științe naturale, ecologie. Publică în fiecare număr documente, evocări de personalități și prezentări de cărți și reviste consacrate Bucovinei. Colaborează academicienii Radu Grigorovici, Liviu Ionesi, Gheorghe Platon, Ștefan Ștefănescu, Vladimir Trebici și un mare număr de cercetători, unii colaboratori permanenți: Ovidiu Bătă, Elena Cristus, Dragoș Cusiuc, Rodica Iațencu, Georgeta Istrătoaie, Marian Olaru, Sorin Trelea, Mihaela Ungureanu ș.a. Publicația a dobândit și o largă difuzare în străinătate. I.D.

ANALELE DOBROGEI, revistă care a apărut la Constanța, trimestrial, în 1920, apoi la Cernăuți, anual, între 1924 și 1938. Director este Constantin Brătescu. Programul anunțat era „promovarea studiului științific al trecutului și prezentului Dobrogei”, A.D. publicând, pe lângă studii și articole de istorie, geografie, etnografie și folclor, literatură originală, traduceri, studii de istorie literară, recenzii și note de cărți. Colaborează cu versuri Ion Bentiou, Gr. Sălceanu (debut în 1921), Al. Gherghel, N. Țimirăș, cu proză – S. Mehedinți (descrieri geografice), C. Brătescu, Valeriu I. Grecu, iar cu studii de istorie literară – I. Georgescu, *Noi documente privitoare la familia Hașdeu*, (1920), Lucian Predescu, *Marea Neagră în poezia noastră populară*, (1929), M. Dragomirescu, *Viața și opera lui P. Cerna* (1932), *În privința lui Cerna* (1933). În 1928, M. Pricopie tipărește o versiune prescurtată a *Țiganiadei* lui Ion Budai-Deleanu. Revista publică folclor dobrogean și studii despre poetul latin Ovidiu, exilat la Tomis: Carol Blum, *Cauzele relegării poetului P. Ovidius Naso la Tomis* (1928), Șt. Bezdechi, *Din elegiile lui P. Ovidiu Naso (Epitaful lui Ovidiu, Dor de țară, Originea numelui Tomis, Iarna la Tomis, Atacurile barbarilor ș.a.* (1924–1928). M. Pricopie traduce din Horațiu, Hugo și Eichendorff, Gr. Sălceanu din Baudelaire (*Omul și moartea*, 1924), din Verlaine și din Hugo (1924). Recenziile la cărți și reviste sunt semnate de R. Vulpe și D. Iliescu. Două necrologuri – *Vasile Pârvoan* (1927) și *Ioan N. Roman* (1931) – apar nesemnate. Alți colaboratori: I. Cornea, I. Dumitrescu-Frasin, O. Tafrali. I.H.

ANALELE LITERARE, revistă literară apărută la București, lunar, din 15 decembrie 1885 până în mai 1886 și la 15 ianuarie 1888. Comitetul de redacție era alcătuit dintr-un grup numeros de scriitori și publiciști, printre care Bonifaciu Florescu, Anghel Demetrescu, C. Georgian, D. Stăncescu, D. Teleor, G. Dem. Teodorescu, Șt. Vellescu, M. Gaster, Traian Demetrescu și Mircea Demetriade. Ambiția lor, nerealizată, era aceea de a combate, prin revistă și prin cercul literar care trebuia să se constituie în jurul ei, influența „Convorbirilor literare”. P. Ispirescu, O. Lugosianu, F. Simionescu și D. Stăncescu au publicat literatură populară. O comedie, *În noaptea nunții*, fragmente din romanul *Între crimă și moarte* și versuri dădea Mircea Demetriade, alături de care colaborau N. Carageally-Costache, N. G. Rădulescu-Niger, Gh. Bengescu-Dabija – cu câteva scene din *Pygmalion* –, C. M. Nicolaescu, Th. Dumbrăveanu ș.a. Traian Demetrescu își tipărea în A.I. poeziile *Lumea și Două stănțe*, Bonifaciu Florescu, mai multe versificări pe teme istorice, precum și articole, fragmente din cursul de literatură, recenzii. Cu articole de critică literară este prezent Anghel Demetrescu, iar alte recenzii, cronici dramatice și note bibliografice aparțin lui L. Șăineanu și C. Drăgulinescu. Poeziile *La visul profan* și *Suo tempore* de Al. Macedonski apar mai întâi aici. R.Z.

ANALELE LITERARE, POLITICE, publicație apărută la București la 1 septembrie 1921, într-un singur număr. Sunt

inserate pagini de proză, portrete și dialoguri literare de I. Peltz și două poeme de Al. Macedonski, *Rondelul ctitorilor* și *Rondelul cascadelor*. Alți colaboratori: D. Karnabatt, Ionel Pavelescu, H. Blazian. I.H.

ANALELE LITERARE, POLITICE, ȘTIINȚIFICE, revistă lunară apărută la București din ianuarie 1904 până în aprilie 1905, sub redacția unui comitet. Publicația se află în descendența „Literaturului”, dar e apropiată, prin program, și de mișcarea sămănătoristă. De la numărul 3-4/1904, se află sub direcția lui Th. D. Speranția (partea literară), N. Cosăcescu (partea politică) și G. T. Buzoianu (partea științifică). Conform articolului-program *Prima vorbă*, „numai o literatură națională ne poate asigura o individualitate etnică”, în interiorul unui proces de „reformă în toate direcțiile”, vizând „redeșteptarea geniului latin al neamului”. Poeții, prozatorii și criticii revistei sunt, însă, în mare majoritate, moderniști sau susținători ai curentelor moderniste în literatură. Publică, astfel, poezie: G. Bacovia (*Balet, Serenadă*), Al. T. Stamatiad, Alice Călugăru, Eugeniu Speranția, Donar Munteanu, N. G. Rădulescu-Niger, Mircea Demetriade, Măia Frollo (care debutează aici semnând Maria Buzoianu), printre prozatori numărându-se C. Nottara, Th. D. Speranția. În ce privește teatrul, revista face față tipăririi unor texte chiar și de mari dimensiuni. Astfel, odată cu numărul 1/1904, începe publicarea basmului dramatic, cu un prolog și 10 „icoane”, *Daftin Făt-Frumos și frumoasa Ileana*, în versuri și proză, semnat de Mircea Demetriade, tot lui aparținându-i și „meloșea în trei acte” *Renegatul*. Numărul triplu 6-8/1904 reproduce „drama în cinci acte și în versuri” *Grigore Vodă, domnul Moldovei* de Alexandru Depărățeanu, precedată de un studiu de C. S. Dissescu dedicat vieții și operei autorului piesei, întregul număr fiind închinat personalității scriitorului. În ce privește istoria literară, se publică studii masive, cum este cel al lui M. Străjanu despre viața și opera lui Ion Heliade-Rădulescu. De reținut sunt și rubricile „Cronica literară” sau „Biografii”, unde se comentează colecția de poezii populare despre Ștefan cel Mare, adunate de S. Teodorescu Kirileanu ori sunt semnalate monografiile cum este cea a lui P. V. Haneș despre Alecu Russo. Alți colaboratori: Radu Rosetti, I. Peretz, H. G. Lecca. I.H.

ANALELE ROMANULUI, revistă literară, științifică și economică, care apare la Roman, bilunar, între 20 mai și 25 decembrie 1932 (șapte numere). Este scoasă, declară articolul-program redacțional, în „vremuri cenușii”, caracterizate de „nevoi și necazuri multe și grele”, aspirația ei fiind „oglinzind năzuințelor de mai bine, înfăptuire a gândului dârz și a visului aripat”. Publică poezii V. Eftimiu, G. Voevidca (sufletul publicației), G. Ranetti, N. Taciuc-Albu, Dragoș Vitencu. Proza, cu excepția tabletei *Tocilarul* de T. Argezi, tradusă și în franceză, este puțină și nesemnificativă. Se dau câteva traduceri din odele lui Horațiu, din poezia lui Ch. Baudelaire și a lui Jules Lemaitre. Se reproduc proverbe sanscrite traduse de G. Coșbuc și proverbe franceze traduse de N. Iorga. Al. Epure editează pagini din

De neamul moldovenilor de Miron Costin și semnează articolul *Un prieten romașcan al poetului Cerna*. „Cronica”, rubrică de informații, este semnată de G. Voevidca. Revista, una efemeră, nu și-a transpus în fapt generosul program. I.D.

ANALELE SOCIETĂȚII DE LIMBA ROMÂNĂ, publicație periodică anuală a Societății de Limba Română din Iugoslavia. Primul număr apare în anul 1970, ultimul în 1983, la Zrenjanin. Redactor-șef este Radu Flora, din comitetul de redacție fac parte Ion Bălan, Emil Filip, Miodrag Miloș, Gligor Popi, Iulian Rista Bugariu, Cornel Bălică, Gheorghe Bosioc, Panta Cebzan, Traian Doban, Ileana Dorina Bulic, Lia Magdu și Trăilă Spăriosu. Articolele publicate adună rezultatele unor cercetări generale și speciale cu privire la probleme de limbă și literatură română, cultură de expresie românească, la diferite aspecte ale istoriei și, nu în ultimul rând, la evoluția învățământului în limba română din spațiul iugoslav. Principalii colaboratori sunt Radu Flora, Momcilo Savici, Gligor Popi, Trăilă Spăriosu, Milan Vancu, Emil Filip, Iulian Rista Bugariu, Ileana Dorina Bulic, Miodrag Miloș. Alături de ei, publică studii depre limba, literatura, cultura și civilizația română Gheorghe Bulgăr, I. C. Chițimia, Mircea Angheliescu, Nicolae Bot, Virgil Vintilescu, Cezar Apreotesei, Victor Vescu, Ileana Vescu, Sorina Bercescu, Octav Păun. O atenție deosebită se acordă cercetării relațiilor sârbo-române și româno-sârbe, în studii semnate de Nikola Gavrilovici, Dorin Gămulescu, Victoria Frâncu, Mirko Jivkovic, Nikola Rodici, Mircea Popa. I.Mn.

ANALELE ȘTIINȚIFICE ALE UNIVERSITĂȚII „AL. I. CUZA” DIN IAȘI. Lingvistică. Literatură, publicație care apare la Iași din 1955, cu subtitlurile „Istorie. Filologie” (1955-1966), „Limbă. Literatură” (1967-1968) și „Lingvistică. Literatură” (1969). Este o publicație universitară de cercetări filologice, lingvistice și de istorie și critică literară a secțiunii a III-a, Științe sociale. Comitetul de redacție era alcătuit în 1962 din Const. Ciopraga, G. Istrate, I. D. Lăudat, N. I. Popa, Valeriu Stoleriu, Arion Vraciu. Rubrici: „Studii, contribuții, interpretări”, „Evo-cări”, „Comentarii”, „Comemorări”, „Interferențe”, „Poetică și limbaj”, „Puncte de vedere”, „Perspective istorico-literare”, „Perspective de cercetare literară”, „Recenzii”, „Note”. Conține articole de lingvistică generală și comparată, de istorie a limbii române, de lingvistică romanică, germanică, slavistică, de stilistică și poetică, folclorică, istoria literaturii române și universale, de literatură comparată (receptare literară și influențe), de critică literară. Volumul din 1972 este consacrat centenarului G. Ibrăileanu, cu studii semnate de Al. Dima, I. D. Lăudat, Const. Ciopraga, Mircea Popa, Aurel Sasu, Valentin Tașcu, Noemi Bomher, Gr. Țuguș, Petru Ursache, I. Apetroaie, I. C. Chițimia, Maria Platon. În volumul din 1968, care marchează împlinirea a două decenii de la moartea lui Sextil Pușcariu, articolele și studiile sunt semnate, printre alții, de G. Istrate, V. Arvinte, Ilie Dan, D. Irimia, Magdalena Vulpe. Tema volumului din 1978, *Perspective în cercetarea literară*, cuprinde articole despre principalele direcții ale criticii literare,

semnate de Ștefan Avădanei, Petru Ursache, Constantin Pavel, Petruța Pușcașu (Spânu), Mariana Ionescu. Colaborează cu studii de lingvistică G. Ivănescu, Iorgu Iordan, G. Gațițeanu, M. Zdrenghea, Leon Levițchi, Al. Andriescu, G. Istrate, V. Arvinte; cu articole de istorie, critică și teorie literară – Al. Dima, Const. Ciopraga, Th. Simensky, Dan Hăulică, Valeriu Stoleriu, Elvira Sorohan, Antoaneta Macovei, Maria Platon, I. D. Lăudat, Maria Frunză, Ion Tiba, I. Sârbu, V. Adăscăliței; cu studii de poetică și semiotică – Al. Husar, Adrian Poruciuc, Noemi Bomher, Silvia Buțureanu, Adela Holban; cu studii de literatură comparată și receptare literară – Horia Hulban, Grigore Vereș, Ștefan Avădanei, Mihaela Costache, Gertrude Sauer. Alți colaboratori: Traian Diaconescu, Hertha Perez, C. Cihodaru, Petru Zugun, Adrian Voica, Anca Sârbu, Dana Diaconu, Livia Cotorcea, Mihaela Mârțu. C.A.

ANALELE UNIVERSITĂȚII BUCUREȘTI. Seria Limba și literatura română, publicație care apare la București din 1956, continuând „Revista Universității «C. I. Parhon» și a Politehnicii din București. Seria «Științe sociale», editată în intervalul 1952-1955. În afară de seria „Limba și literatura română”, **A.U.B.** mai cuprind serii dedicate studiilor filologice, ca de pildă: „Literatură universală și comparată”, „Limbi și literaturi străine”, „Limbi romanice”, „Limbi germanice”, „Limbi slave”. Comitetul de redacție era alcătuit în 1956 din Jean Livescu (redactor responsabil), Paul Popescu-Neveanu, Sandu Vianu (redactori responsabili adjuncți), Andrei Oțetea, Al. Rosetti, N. Melinescu, M. Novicov, I. Oancea, L. Tismăneanu, Costin Murgescu; în 1978, din I. Coteanu, Paul Cornea, Em. Vasiliu (redactori responsabili), D. Micu, Matilda Caragiu Marioteanu, Dan Grigorescu, Eugen Simion, Mircea Martin, Silviu Angelescu, Antoaneta Tănăsescu; în 1994, Paul Cornea este numit redactor-șef și Dan Horia Mazilu redactor-șef adjunct. Din 1995, Dan Horia Mazilu este redactor-șef. Au mai făcut parte din colectivele de redacție Al. Graur, Athanase Joja, Tudor Vianu, Al. Balaci, D. Păcurariu, Boris Cazacu, Șerban Cioculescu, Al. Piru, Silviu Iosifescu, Valeria Guțu Romalo, D. Macrea, Cv. S. Crohmălniceanu, George Munteanu, Mircea Martin, Valentin Lipatti, Leon Levițchi, Victor Hanea, Ana Cartianu, G. Ivașcu, Al. Dima. Revista conține studii, articole, recenzii, cronici în domeniul lingvisticii, folcloristicii, al istoriei, criticii, teoriei literare și literaturii comparate. Are rubricile „Literatură română”, „Lingvistică”, „Teorie literară”, „Folclor”, „Istoria literaturii române”, „Studii și documente”, „Limbă și literatură română”, „Limbi și literaturi străine”, „Literatură universală”, „Recenzii”, „Cronică”. La numărul 1-2 din 1972, conținând comunicările susținute la sesiunea științifică cu tema *Metodologia cercetării limbii și literaturii*, colaborează Al. Dima (*Problematica și metodologia modernă a literaturii comparate*), Paul Cornea (*Contribuții la o teorie sociologică a „succesului” literar*), Liviu Onu (*Despre oportunitatea unor metode riguroase în editarea textelor românești vechi*), Mihai Zamfir (*Metodologia monografică privind literatura română modernă – secolul al XIX-lea*), Boris

Cazacu, Dan Simonescu, I. Coteanu. Volumul din 1978 este consacrat lucrărilor prezentate la Colocviul româno-german pentru studierea lexicului social-politic din epoca de la 1848, participând, între alții, Ion Coteanu, Mircea Seche, Narcisa Forăscu, Rodica Bogza-Irimie, Angela Bidu-Vrânceanu. Numărul 2 din 1973 este dedicat aniversării a 300 de ani de la nașterea lui Dimitrie Cantemir, iar articolele sunt semnate de D. Păcurariu (*Dimitrie Cantemir – Precursorul*), Dan Simonescu (*„Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea”*), Ion Rotaru (*Dimitrie Cantemir – Stilul baroc*), Al. Cizek (*Valori clasice și umaniste în „Istoria ieroglifică”*), Dan C. Mihăilescu (*„Țiganiada” și „Istoria ieroglifică”*), Marian Popescu (*Măștile în „Istoria ieroglifică”*). În cadrul rubricilor „Studii și documente”, „Discuții despre curente în literatura română din secolul XX”, semnează articole despre sămănătorism, poporanism și avangardism Al. Piru, Pompiliu Marcea, G. Ivașcu, I. Rotaru ș.a. (1968), iar despre personalități ale istoriei și criticii literare (E. Lovinescu, G. Călinescu, D. Popovici), Eugen Simion, Romul Munteanu și Ov. S. Crohmălniceanu (1969). Mai contribuie cu articole de istorie, teorie și critică literară D. Micu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Mihai Novicov, I. C. Chițimia, Virgil Nemoianu, Șt. Cazimir, Al. Tudorică, Mihai Apostolescu, Aurel Petrescu, M. I. Dragomirescu, Al. Sincu, Mircea Martin, Silviu Iosifescu, Octav Păun, Jean Livescu, Mircea Angheliescu, Gh. Bulgăr, N. Constantinescu, I. V. Șerban, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Nicolae Manolescu, Dan Grigorescu, Dan Horia Mazilu, Florin Manolescu, Elena Bortă, Ileana Mihăilă, Laurențiu Avram, Silvia Marin, Raluca Dună, Mihail Nanu, Maria Brăescu, Alexandra Cuniță, I. V. Șerban; cu articole de literatură comparată și universală – Nina Façon, Al. Balaci, Ion Brăescu, Valentin Lipatti, Vera Călin, Leon Levițchi, Victor Hanea, T. Vianu (*O problemă a periodizării Renașterii*, 1959), Ana Cartianu, Valeria Alcalay, Eugen Cizek; cu studii de lingvistică, poetică și stilistică – Gr. Brăncuș, Valeria Guțu Romalo, N. Condeescu, Al. Graur, Pandelescu, Lucia Wald, Iorgu Iordan, Edith Iarovici, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Liviu Papadima, Rodica Zafiu, Gabriela Pană-Dindelegan, Melania Florea, N. Constantinescu. C.A.

ANALELE UNIVERSITĂȚII DIN CRAIOVA, publicație care apare la Craiova, pe serii, din 1972. Între anii 1972 și 1975, seria de filologie iese împreună cu seriile de istorie și geografie; din 1976 seria de filologie apare separat. Primul colegiu de redacție este format din Pavel Țugui (redactor responsabil), George Sorescu (secretar de redacție), Eugen Negrici, Dorin Teodorescu, Ioana Murar, Mimoza Iancovici, Marin Ohotă, Rodica Iordache. Din 1973, din colegiul de redacție mai fac parte Al. Piru, Flora Șuteu, Ion Pătrașcu, redactor responsabil fiind Pavel Țugui. În 1975, redactor responsabil este Ion Trăistaru (pentru toate secțiunile). Din 1976, acesta apare alături de Flora Șuteu, Ion Pătrașcu, Marin Petrișor, George Sorescu, Pavel Țugui, Dorin Teodorescu. Între 1977 și 1982, secretar de redacție este Pavel Țugui. Volumul din 1982 este îngrijit de Gh. Bolocan. În 1986, colegiul de redacție are componența:

Eugen Negrici, Marin Beșteliu, Gh. Bolocan (secretar de redacție), Ion Pătrașcu, Radu Sp. Popescu, Constantin Popescu, George Sorescu, Ion Trăistaru. Din 1978, textele sunt grupate în rubrici cvasipermanente ca: „Studii și documente”, „Note și recenzii”, „Cronică”. Comentatorii poeziei românești se interesează de autori și de teme majore, începând cu Eminescu (Pavel Țugui și C. D. Papastate). Arghezi intră în aria de preocupări a lui Titus Bălașa, Marin Beșteliu, Florea Firan, volumul din 1979 cuprinzând o secțiune dedicată centenarului nașterii poetului, cu materiale semnate de Eugen Negrici, Dorin Teodorescu, Ion Pătrașcu și Emilia Parpală. Dorin Teodorescu se ocupă de Ion Barbu, George Sorescu de Vasile Alecsandri, Emilia Parpală de Ion Budai-Deleanu și de Adrian Maniu, Toma Grigorie de Mihail Celarianu, Emil Dumitrașcu de mai puțin cunoscutul N. I. Herescu. Proza românească preocupă pe colaboratorii revistei începând cu literatura veche. Eugen Negrici se arată interesat de cronicile brâncovenesti (*Observații stilistice asupra cronicii anonime brâncovenesti*), Ion Trăistaru de arta literară a lui Miron Costin, Ion Nijloveanu de opera lui Dimitrie Cantemir, Tudor Nedelcea de cronicarii munteni. De literatura românească premodernă și modernă se ocupă Marian Barbu (*Marginalii la o proză mai puțin cercetată – romanul de mistere, Dislocarea compoziției în proza românească actuală, în „Galeria cu viță sălbatică”*), Pavel Țugui, Cornelia Diaconu, Dorin Teodorescu, Toma Grigorie, Titus Bălașa, Sonia Cuciureanu, Maria Magdalena Simion. Volumul din 1980 conține o secțiune dedicată centenarului nașterii lui Mihail Sadoveanu (corespondență, studii de Pavel Țugui și Ion Pătrașcu ș.a.). Dramaturgia, care ocupă un loc mult mai modest în preocupările cercetătorilor, nu scapă totuși atenției Sinei Dănculescu-Leonte, Corneliei Cârstea și Rodicăi Iordache. Fără a fi o publicație destinată studierii literaturii universale, revista conține numeroase cercetări dedicate poeziei scrise în alte limbi, cu precădere în cele romanice. Primul loc pare să fie ocupat de lirica franceză, căreia îi dedică mai multe studii Constantin Popescu și Sonia Cuciureanu. A doua, în ordinea importanței, pare a fi poezia italiană, despre care scriu Ion Pătrașcu ori Romeo Magherescu. Nu sunt uitate literaturile clasice, cu precădere cea latină, și lirica unor popoare romanice (Romeo Magherescu). Cât privește proza, pare să intereseze, iarăși, în primul rând, cea franceză, începând cu marea literatură a secolului al XIX-lea (Lelia Trocan), pentru ca, trecând prin Émile Zola (C. D. Papastate) și Raymond Radiguet (Sonia Cuciureanu), să se ajungă la marea literatură a secolului al XX-lea, cu François Mauriac (Sonia Cuciureanu), Jean Giraudoux (Elena Răducanu) sau cu Noul Roman (Lelia Trocan). Volumul din 1980 are o secțiune dedicată personalității lui Honoré de Balzac, intitulată *Evocarea lui Balzac*, cuprinzând studii și note de Elena Răducanu, Sonia Cuciureanu, Lelia Trocan, Ion Pătrașcu. Alte domenii atacate în aria epicului merg de la proza latină clasică până la literaturile anglo-saxone. În domeniul dramaturgiei străine, interesul colaboratorilor publicației se dovedește la fel de variat, ca modalități de abordare tematică, și la fel de modern, sub aspect metodologic, ca și celelalte, deși aria de interes se limitează

aproape exclusiv la domeniul dramaturgiei și spectacolului teatral francez. I. Schinteie analizează, din această perspectivă, modernitatea teatrului scris de Alfred de Musset, dar și repertoriul Teatrului Național din Craiova în secolul al XX-lea, în vreme ce Elena Răducanu, specializată în opera dramatică a lui Henry de Montherlant, abordează estetica spectacolului dramatic, pentru care apelează la perspective metodologice de o strictă modernitate (*Approche sémiotique du théâtre*). Multe astfel de cercetări, probabil referate sau părți din versiunea definitivă a unor teze de doctorat ce nu și-au găsit cu ușurință locul de publicare, au un aparat critic dezvoltat, dovedind informarea autorilor, precum și o tratare îndrăzneată a temelor. Alți colaboratori: C. Popescu, Ion Calotă, Doina Negomireanu. II.

ANALELE UNIVERSITĂȚII DIN TIMIȘOARA. Seria științe filologice, publicație care apare la Timișoara din 1956. Redactori responsabili sunt, pe rând, Victor Iancu (1969–1973), Ștefan Munteanu (1974–1977), Vasile Șerban, Simion Mioc, G. Ivănescu. Secretar de redacție: G.I. Tohăneanu (1963–1969). Din 1965 redactor responsabil adjunct este Eugen Todoran. Publicația cuprinde secțiuni privitoare la istoria limbii și literaturii, gramatica și teoria limbii, la care se adaugă dialectologia, stilistica, folclorul și, după 1995, semiotica. Mai apar rubricile de „note și discuții”, referate, recenzii, interviuri. Sumarul este însoțit de traduceri în limbile rusă, franceză, apoi, în germană și engleză. Între colaboratorii la secțiunea de istoria literaturii se înscriu, pentru literatura română, Eugen Todoran, Simion Mioc, Iosif Cheie-Pantea, Ramona Boca-Bordei, Virgil Vintilescu; despre probleme de istorie literară franceză scriu Livius Ciocârlie, Margareta Gyurcsik, Rodica Tohăneanu; de literatura engleză se ocupă Marcel Corniș-Pop, Pia Teodorescu-Brînzeu, Constantin Chevereșan, Ilie Gyurcsik; Alfred Heirrich abordează probleme legate de istoria literaturii ruse. Articole de literatură comparată semnează Clío Mănescu, Corneliu Nistor, Traian Liviu Birăescu. În domeniul lingvistic se remarcă cercetări de lexicologie (Marin Bucă, Ivan Evseev, Richard Sârbu, Maria Sârbu), de stilistică, istoria stilisticii (G. Ivănescu, Ileana Oancea, Șt. Munteanu, Felicia Giurgiu), istoria limbii (Doina David), dialectologie (Ionel Stan, Vasile Frățilă), morfologie (Rodica Popescu, I. Muțiu). Articole aplicative limbilor franceză, engleză și germană semnează Maria Tenchea, Hortensia Pârlog, Aurelia Turcu, Yvonne Lucața. După 1990 secțiunile și colaboratorii se diversifică. Semnează cercetători din Italia și Franța (Alexandru Niculescu, Giuseppe Picillo, Teresa Ferro, Nelly Flaux, Walter de Mulder). Crește interesul pentru domeniile moderne ale lingvisticii (lingvistica contrastivă) și pentru cele interdisciplinare (semiotica). Apar nume noi: Claudiu Arieșan, Ioan N. Bătea, Carmen Blaga, Sorin Ciutacu, Laura Cheie, Otilia Hedeșan, Marianne Marki, Adrian Mioc, Dumitru Vlăduț. Multe dintre articolele publicate aici au constituit nucleul unor cărți de autor. S.I.-J.

ANANIA, Valeriu (18.III.1921, Glăvile, j. Vâlcea) poet, dramaturg, prozator, memorialist și traducător. Este fiul ardeleanului Vasile Anania, mic negustor de țară, apoi muncitor în București, și al Anei (n. Mărgăritărescu), fiica unui preot din Vâlcea. Urmează primele cinci clase în comuna natală, apoi cursurile Seminarului Central din București (1933-1941), unde îi are profesori pe Anton Holban și Petru Caraman; își ia bacalaureatul la Liceul „Mihai Viteazul”. Urmează între 1941 și 1948 cursuri de teologie la București, Cluj, Sibiu și cursuri de medicină și muzică instrumentală la Cluj (1945-1946). Intră în monahism cu numele Bartolomeu și viețuiește o vreme la mănăstirea Antim din București. În 1958 e condamnat politic la douăzeci de ani de muncă silnică. Trece prin penitenciarele Jilava, Pitești, Aiud, unde îi cunoaște pe Petre Țușea și pe Petre Pandrea; în „academia” subterană de la Jilava se nasc povestirile din *Amintirile peregrinului apter*, la Aiud concepe mental poemele dramatice *Steaua Zimbrului* și *Meșterul Manole*. Este eliberat în 1964, prin decret general de grațiere. În 1965 pleacă din țară, la Detroit, ca preot al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române din America. La întoarcere, în 1976, este numit director al Institutului Biblic din București. În 1992 a fost înscăunat arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului. Debutează în dramaturgie la 17 ani, cu scenariul radiofonic în versuri *Jocul fulgilor*. În 1939, cu sprijinul lui N. Iorga, i se joacă piesa *La furcărie* pe scena Teatrului Ligii Culturale, iar în 1940,

pe scena Teatrului National Studio, poemul dramatic *Dochia*. În stagiunea 1967-1968, i se pune în scenă la Teatrul „Barbu Delavrancea” din București piesa *Miorița*, care, publicată în 1966, constituie și debutul său editorial. Debutase ca poet în 1935, în revista „Ortodoxia”, cu poezia *Pământ și cer*. A colaborat la „Vremea”, „Gândirea”, „Dacia rediviva” (cofondator), „Convorbiri literare”, „Gazeta literară”, „Credința” (Detroit), „Noi” (Detroit), „Destin” (Madrid), „Tribuna”, „Amfiteatru”, „Ateneu”, „Albina”, „Luceafărul”, „Telegraful român” (Sibiu), „Magazin istoric” etc.

Poezia lui **A.** este dificil de încadrat într-o formulă de istorie literară ori în contextul poeziei actuale. În primul rând pentru că el aparține „promoției amânate” (cum a numit-o Laurențiu Ulici), acea generație a războiului, de poeți născuți prin anii '20, cu debuturi târzii și evoluții sinuoase, fără conștiința apartenenței la vreun grup ori mișcare literară. În al doilea rând, pentru că poezia unui poet-călugăr nu poate fi înțeleasă fără o cultură și o trăire religioasă profundă. Se poate afirma că **A.** continuă „linia” ortodoxismului, dar nu într-o manieră tocmai „ortodoxistă”: pe lângă influențe gândiriste, apar inflexiuni argheziene, alteori voiculesciene ori barbiene. Modalitatea în care interpretează — într-un excepțional articol inserat în volumul *Din spumele mării*, 1995 — *Sonetele* lui V. Voiculescu poate oferi cheia de lectură pe care autorul a hărăzit-o propriilor texte: *Sonetele* sunt rodul experiențelor spirituale de

Valeriu Anania și Marin Sorescu

tip isihast, senzualismul nu este decât o chestiune de limbaj poetic, cu alte cuvinte *erosul* se convertește în *agapé* (ca substanță), iar *agapé* se exprimă prin *eros* (ca limbaj). Primul volum de poezie, *Geneze* (1971), propune „scenarii” poetice care deghizează în metafore un scenariu liturgic: ambigua persoană a doua a poemului ascunde o persoană sacră, după cum, altele, persoana întâi își asumă ipostaze divine, dinamica relației eu poetic – „celălalt” (există în fiecare poem un „tu”, fie masculin, fie feminin, amintind de sonetele lui Voiculescu) semnificând misterul „comunicării” religioase, care este comuniune, trăire prin identificare. Următorul volum, *File de acatist* (1976), conține poezie religioasă: două acatiste, unul dedicat Sfântului Mucenic Ioan Valahul, celălalt Sfântului Calinic de la Cernica. Acatistele, păstrând tonalitatea tradițională și prozodia imnului bizantin, surprind prin poeticitatea lor: „Vezi toamna cum se-mbracă în trup pogorător / Acoperindu-și moartea ca iarba-n rădăcină. / La râul Babel plânsem. Din floarea ce se-nchină / Acestei triste pravili mai stăruie un dor / Horit în neodihna miresemelor: lumină. / Ucenicindu-i noptii și bând-o prin tăgadă. / Luoare nouă, sfântă, ne-mbată și ne pradă. / Aliluia!” (*Acatistul Sf. Ioan Valahul, Starea a treia*). Volumele următoare, *Istoriei agrippine* (1976), *Anamneze* (1984) și *Imn Eminescului, în nouăsprezece cânturi* (1992) se circumscriu, în general, aceluiași univers poetic. Dramaturgia lui A., reunită în două volume publicate în 1982 sub titlul *Greul Pământului. O pentologie a mitului românesc* (Premiul Uniunii Scriitorilor), oferă o fascinantă experiență de întoarcere a mitului, înțeasă ca retrăire-reinventare a acestuia. Cinci poeme dramatice, *Miorița, Du-te vreme, vino vreme, Meșterul Manole, Greul Pământului și Steaua Zimbrului*, delimitează simbolic o vatră a spiritualității românești, un spațiu al „genezelor”, alcătuit un sistem poetico-filosofic articulat, ale cărui axe de referință sunt folclorul și istoria. În articolul *Mitologia românească*, inclus în volumul *Din spumele mării*, A. subscrie la interpretarea pe care Mircea Eliade o dă *Mioriței*, în care se regăsește „cheia” propriului poem dramatic: „Este vorba de o nouă creație religioasă, proprie sud-estului european, pe care noi am numit-o «creștinism cosmic» pentru că, pe de o parte, ea proiectează misterul cristologic asupra naturii întregi, iar, pe de altă parte, neglijează elementele istorice ale creștinismului, insistând, dimpotrivă, asupra dimensiunii liturgice a existenței omului în lume.” Această interpretare a baladei populare, în spiritul unui creștinism cosmic, este „reprezentată” în *Miorița* lui A. prin intermediul unor personaje, care nu sunt decât „măști” ale unor principii ori forțe cosmice. Dacă *Miorița* se caracterizează prin lirism și concentrare metaforică, poemul *Meșterul Manole* (1968) pare mai apropiat de specia dramatică, prin existența unor forțe antagonice care susțin acțiunea (D. Micu). Aparență dramatică și miez tragic, căci, în esență, conflictul purcede dintr-o fatalitate ontologică: omul este disputat concomitent de „cer” și de „pământ”, de Biserică și de Femeie, de dragostea spirituală și de dragostea trupezască. Alegerea, absolut necesară unei iubiri-creații autentice, aparține omului și ea determină destinul tragic: voința de creație coincide cu asceza, cu jertfirea „izvodului”, a materiei, în „rodul” spiritului. Ultima piesă

publicată, *Hoțul de mărăgăritare (Întoarcerea fiului risipitor)* (1993), scrisă în 1952, urmărește semnificațiile parabolei biblice a fiului risipitor, tema salvării, a împăcării cu Tatăl și a sacrificiului regenerativ. Romanul exotic *Străinii din Kipukua* (1979) și volumul de nuvele *Amintirile peregrinului apter* (1990), ce împrumută aparența unui roman memorialistic, aparțin fără îndoială tradiției prozei fantastice românești. Concepția asupra fantasticului s-ar distinge, în cazul lui A., prin imaginarea unui univers dublu articulat ori cu două fețe: „realul” și „miraculosul”, trecutul și prezentul, mitul – basmul hawaiian ori legenda românească – și istoria nu se neagă, nu se opun, nu se întretaie, ci sunt concomitente, amestecate, identice în substanța lor. „Invenția” care face posibilă nararea unei asemenea lumi duble este crearea unui personaj fantastic cu totul special: un eu naratorial cu o dublă ipostază, una istorică, reală și una mitică, fantastică. Eul-narator este în același timp un om obișnuit, „istoric”, dar și un contemporan al tuturor timpurilor, al zeilor hawaiieni ori al voievozilor și vechilor călugări din mănăstirile românești. El trăiește simultan în basm, în mit și în realitate, asemenea lui Făt-Frumos din poemul dramatic, cu o vagă înțelegere a statutului său de „ne-muritor” ori de „înviat”. *Străinii din Kipukua* se plasează într-un spațiu exotic: insulele hawaiiene, cu mirajul unei culturi arhaice, care încă își trăiește poveștile despre zei (*moolelo*). Personajele centrale: domnul Martin, matematician ratat, și soția lui, Diana Kovalski, fosta elevă a naratorului, profesor în America într-o „primă” existență, prietenul profesorului, primarul orașului Kipukua, David Stevenson, și fetele sale, Kaena și Unauna, prințul Lohiau sunt „nemuritori” ori „înviați”, nemaștiind cine ori ce sunt și descoperindu-se treptat. „Străini” de propria viață și de sine, de orice „casă”, călători prin timp și spații, „înviați”, dar și „nemuritorii” nu au identitate, nume, obârșii, pentru că au murit o dată și, înviind, și-au pierdut identitatea primă. Înstrăinarea de tot îi transformă în veșnici peregrini. *Rotonda plopii aprinși* (1983), una dintre cele mai frumoase cărți de memorialistică din literatura română, cuprinde o galerie de opt portrete (începând cu Tudor Arghezi, mentor literar și prieten, apoi Gala Galaction, Anton Holban, Victor Papilian, Lucian Blaga, Ion Luca, Marin Preda și V. Voiculescu, maestru spiritual) ce străjuiesc singuraticul „luminis” sufleteș al autorului. Amintirile – „aproximative” în literă, autentice ca semnificație – sunt rodul unei căutări, a comuniunii ca împărțire spirituală, într-un heideggerian loc al deschiderii întru Ființă. Sensul acestei cărți, scrisă cu remarcabil talent literar, cu sensibilitate intelectuală și gingășie sufletească, rezidă în adevărurile ei interioare, în încercarea de a recupera nu un trecut, cu personajele sale „principale”, ci povestea întâlnirilor mirabile, împletirea în rotund a biografiilor cu autobiografia, adică destinul Rotondei sufletești.

După ce a tradus *Noul Testament* și unele părți din *Vechiul Testament* (*Psaltirea, Pentateuhul, Cântarea Cântărilor, Cartea Psalmilor* etc.), A. izbuteste să ducă la bun sfârșit versiunea românească integrală a *Bibliei* (2001), însoțind textul cu comentarii de o remarcabilă valoare, prin densitatea și erudiția informației, acuratețea și, adesea, poezia interpretării. Tradu-

cerea sa constituie un moment important în cultura română, deopotrivă laică și religioasă, prin prospețimea și naturalitatea limbii și prin restituirea unor sensuri pierdute ori răstălmăcite în traducerea anterioară.

SCRIERI: *Miorița*, cu o *Predoslovie* de Tudor Arghezi, București, 1966; ed. pref. Liviu Petrescu, Cluj-Napoca, 1999; *Mășterul Manole*, București, 1968; *Du-te vreme, vino vreme!*, București, 1969; *Păhărelul cu nectar*, București, 1969; *Geneze*, București, 1971; *Steaua Zimbrului*, București, 1971; *Poeme cu măști. Du-te vreme, vino vreme!* Miorița. *Steaua Zimbrului. Mășterul Manole*, București, 1972; *File de acatist*, Detroit, 1976; *Istoria agrippine*, București, 1976; *Străinii din Kipukua*, București, 1979; *Greul pământului. O pentalogie a mitului românesc, I-II*, București, 1982; *Rotonda plopilor aprinși*, București, 1983; *Anamneze*, București, 1984; *Amintirile peregriuului apter*, București, 1990; *Cerurile Oltului*, Râmnicul Vâlcea, 1990; *Imn Eminescului, în nouăsprezece cânturi*, București, 1992; *Pro memoria. Acțiunea catolicismului în România interbelică*, București, 1992; *Hoțul de mărgăritare (Întoarcerea fiului risipitor)*, Cluj-Napoca, 1993; *Pledoarie pentru biserica neamului*, Craiova, 1995; *Din spumele mării*, îngr. și postfață Sandu Frunză, Cluj-Napoca, 1995; *Poeme alese*, pref. Liviu Petrescu, Cluj-Napoca, 1998; *De dincolo de ape*, îngr. și postfață Ioan-Nicu Turcon, Cluj-Napoca, 2000; *Du-te vreme, vino vreme!*, îngr. Gabriel Enache, Ioan Șt. Lazări și Nicolae State-Burluși, Râmnicul Vâlcea, 2001. **Traduceri:** *Noul Testament*, București, 1993; *Cartea lui Iov*, București, 1996; *Pentateuhul sau Cele cinci cărți ale lui Moise*, București, 1997; *Cântarea Cântărilor*, București, 1998; *Cartea Psalmilor sau Psaltirea profetului David*, Cluj-Napoca, 1998; *Cartea profetului Ieremia*, București, 1999; *Cartea profetului Iezechiel*, București, 2000; *Poezia Vechiului Testament*, București, 2000; *Biblia sau Sfânta Scriptură*, București, 2001.

Repere bibliografice: Negoșescu, *Însemnări*, 215-217; N. Carandino, *Autori, piese și spectacole*, București, 1973, 73-77; I. Zamfirescu, *Drama istorică universală și națională*, București, 1976, 292; V. Brădăteanu, *Viziune și univers în noua dramaturgie românească*, București, 1977, 278-283; Mancaș, *Teatrul*, 196-197; Ciompec, *Motivul*, 232-234; Sultana Craia, *Visul germinal*, LCF, 1979, 32; Sorin Titel, *O lume imaginară și exotică*, RL, 1980, 7; D. Micu, *Valențe ale fantasticului*, LCF, 1980, 10, 11; Aurel Sasu, *„Te iată iarăși singur”*, ST, 1980, 5; D. Micu, *La „rădăcini”*, RL, 1981, 14; G. Muntean, *Valorificarea modernă a etnosului*, RL, 1982, 22; Paleologu, *Alchimia*, 112-120; Diaconescu, *Dramaturgi*, 1983, 251-256; Mihai Ungheanu, *Valeriu Anania, „Rotonda plopilor aprinși”*, LCF, 1983, 30; Șerban Cioculescu, *„Ș-altul e vâlcean...”*, R, 1983, 8; Firan, *Profiluri*, 22-26; Măciucă, *Motive*, 77-81; Laurențiu Ulici, *Singurătatea ca destin*, RL, 1988, 16; Dan Stanca, *Preot și inger*, VR, 1990, 12; Fevronia Novac, *Suferințele peregriuului apter*, RL, 1991, 12; Adriana Zeck, *Reintegrarea sacrului în cultură*, RL, 1992, 4; Liviu Grăsoiu, *Bart. și Val sub oglinda cerului nostru duhovnicesc*, VR, 1992, 5; Ioana Bot, *Poetul, ca și preotul*, TR, 1993, 17; Doina Curticăpeanu, *Biblia comentată*, ST, 1994, 4-5; Valeriu Anania, *DRI*, I, 16-25; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 15-16; Micu, *Scurtă ist.*, II, 360, IV, 34-37; Nicolae Oancea, *Parabola lucanică în „Hoțul de mărgăritare”*, TR, 1997, 24; Ghițulescu, *Istoria*, 128-132; *Dicț. esențial*, 26-28; Popa, *Ist. lit.*, II, 954-955; Opreiță, *Anticipația*, 149-159. R.D.

ANCA, Gheorghe (12.IV.1944, Ruda-Budești, j. Vâlcea), poet, prozator, dramaturg și traducător. Este fiul Elisabetei (n. Grigorescu) și al lui Ion Anca, funcționari. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității din București (1966). A fost, pe rând, redactor la Radiodifuziunea Română, redactor la revista „Colocvii”, metodist și inspector în Ministerul

Învățământului, lector la Facultatea de Ziaristică din București, *visiting professor* la Universitatea din New Delhi (1977-1979, 1981-1984), director al Bibliotecii Institutului Politehnic din București (1984-1987) și director al Bibliotecii Pedagogice Naționale „I. C. Petrescu” (din 1988). A debutat ca poet în „Luceafărul” (1961). A folosit, în publicistică, pseudonimele Gh. Miloșești și Gh. Grigorescu, iar în India, Horace Gage. Și-a luat doctoratul în filologie în 1974, cu teza *Baudelaire și poezii români. Corespondențe ale spiritului poetic*. Este membru în Authors Guild of India (din 1978), președinte al Asociației Culturale Româno-Indiene (din 1992), vicepreședinte al Societății Române de Etnologie, membru în International Association of Educators for World Peace și în International Union of Anthropological and Ethnological Sciences. A organizat Academia Internațională „Mihai Eminescu” în New Delhi (1981) și Grupul Român pentru Pugwash. A editat cărți și reviste în România și India, precum și cursuri universitare.

Scrisă în patru limbi (română, engleză, hindi, sanscrită), opera literară (și general-culturală) a lui **A.** se remarcă printr-o neobișnuită diversitate tematică și stilistică, în care se experimentează formule („viziuni”) și limbaje menite să surprindă cu orice preț. Privită în ansamblu, ea țintește întrucâtva modelul Mircea Eliade. Poezia sa este, la începuturi, ermetică, de un pronunțat onirism, încifrându-se în „dodii” (concept liric care va evolua până la stadiul de „doine în dodii”, trecând prin „indodii”). Ea se dezvoltă însă într-o poetică proprie, originală, româno-indoeuropeană, cu note suprarealiste, interiorizându-și, prin transcenderea sunetelor „dhvani”, exprimări supralingvistice, mantrice sau nirvanice și echivalând nu o dată sunete sanscrite cu înțelesuri românești. În cele mai realizate poeme, de la prima carte, *Invocații* (1968), până la ultima, versul se pune în mișcare ca după un sunet universal, semnalizat mereu prin rimă: „Războiu-i foarte animal/ Mai cade unul de pe cal/ Cade pământul de pe cal/ Pocnesc potcoave de metal” (*Cadență*) sau: „De la Cozia la Vața/ Nimic nu costă viața/ nici eroul nici piaița/ nici stejarii dimineața” (*Doină cu variațiuni*). În căutarea propriului sine, **A.** a mai experimentat „poezia-concret-antropologică”, publicând autorreferențiale „sonete thailandeze”, „orientopoetică”, „balada Calcuttei”, „mamma Trinidad”: „Kabir în Caraibbi/ Dante în mantre/ Eminescu în Yemen” (*Pregătește-te să trăiești în Trinidad*). Romanele lui **A.** urmează o poetică serialistă, *Parinior* (1982) și *Upansohind* continuând, și ca etos, esotericul *Eres* (1970), iar tetralogia *Apokalipsa indiană (Maica Medeea la Paris, Buddha și Colonelul, Furnici albe, Frica de Orient)*, din care au apărut diferite fragmente, epicizează autobiografic personaje și drame „indo-europene”. În eseu, **A.** insistă asupra propriului concept de „indo-eminescologie” și practică, printre altele, ficțiunea critică.

SCRIERI: *Invocații*, București, 1968; *Eres*, București, 1970; *Poemele părinților*, București, 1976; *De rerum Aryae*, Delhi, 1982; *Mantre*, Delhi, 1982; *Pancinci*, Delhi, 1982; *Parinior*, Delhi, 1982; *Sonet*, Delhi, 1984; *50 doine lui Ilie Ilașcu*, București, 1994; *Haos, temniță și exil*, București, 1995; *Doină cu variațiuni*, București, 1995; *Sub clopot*, București, 1997; *Decasilab*, București, 1999; *Orientopoetica*, București, 2000; *Balada*

Calcuttei, București, 2000; *Sonete thailandeze*, București, 2000; *Mamma Trinidad*, București, 2001; *La Gioia. Apokalipsa indiană VI*, București, 2002. **Traduceri:** Gianni Rodari, *Gramatica fanteziei*, București, 1980.

Repere bibliografice: D. Micu, *Gheorghe Anca, „Invocații”*, GL, 1968, 33; Nicolae Baltag, *Gheorghe Anca, „Invocații”*, CNT, 1968, 41; Sergiu Adam, *Gheorghe Anca, „Invocații”*, ATN, 1968, 10; Dana Dumitriu, *Gheorghe Anca, „Poemele părinților”*, RL, 1976, 25; Petru Romoșan, *Gheorghe Anca, „Poemele părinților”*, TR, 1976, 41; *Lit. rom. cont.*, I, București, 710; Ioan Mihut, *Memoria timpului*, București, 2000, 156-160. A.N.

ANCHETA, revistă care a apărut la București, lunar, între 10 noiembrie 1924 și octombrie 1926, director fiind Nicolae Pienaru. Revista, subintitulată „Caiet al figurilor contemporane”, își propune „a sprijini pe acei ridicați prin merite adevărate” și oferă câteva portrete: Corneliu Moldovanu, directorul Teatrului Național din București, Ion Minulescu, directorul general al Artelor, Isaiia Răcăciuni, E. Lovinescu, un descoperitor de talente, Mihail Dragomirescu, Ion Sân-Giorgiu, V. Al. Jean, Eugen Botez, Octavian Goga, A. L. Zissu. Revista mai publică *Pilde și proverbe* de Artur Enășescu, versuri de Constantin Argeșanu și o cronică la piesa *Apostolii* de Liviu Rebreanu. M.Pp.

ANCU, Grigore (pseudonim al lui Alexandru Grigore Stoicescu; 26.V.1907, București — 14.VIII.1936, București), poet. Fiu al unui mic funcționar, **A.** urmează școala medie comercială. După absolvire, bolnav deja, se dedică activității literare. Debutază, în 1929, cu o tabletă lirică, în „Duminica ortodoxă”. În același an scoate revista de poezie „Notițe” (trei numere), scrisă împreună cu Virgil Treboniu. Colaborează cu versuri și proză la „Universul literar” și este redactor la ziarul „Epoca”. Sporadic, numele îi mai apare în „Aur” și „Ogorul”. Împreună cu Virgil Treboniu, semnează eseul *Legea poeziei pure* (1930) și cinci poeme: *Amorul în noapte* (1930), *Esodul* (1931), *Anathemă* (1931), *Poem simfonic* (1931), *Ars poetica* (1931). După moartea lui **A.**, grupul „Adonis”, printre fondatorii căruia s-a numărat, îi dedică un adevărat cult, tipărindu-i broșura *Poezii postume* (1939), precum și „caietul omagial” *Poezii lui Grigore Ancu* (1941).

Eseul semnat de **A.** împreună cu Virgil Treboniu se voia o deducție matematică a legii poeziei pure și, totodată, un manifest liric „al generației de la 1930”, însă ideile iau o turnură aberantă, pe care lexicul, excesiv de prețios, nu o poate acoperi. Cele cinci poeme amalgamează maniere diverse, incompatibile adesea, verbozitatea strivind și cele câteva scipiri de sensibilitate lirică. Versurile lui **A.** din *Poezii postume*, eliberate de povara unui modernism căutat, izbutesc mai mult să dea expresie dramei personale. Proza, tratând liric teme ca dezrădăcinarea ori viața „otrepelor sociale”, a „oropsiților”, e vădit anacronică. Renumele lui **A.** în anumite cercuri nu se justifică decât într-o mică măsură prin creația sa.

SCRIERI: *Legea poeziei pure* (în colaborare cu Virgil Treboniu), București, 1930; *Amorul în noapte* (în colaborare cu Virgil Treboniu), București, 1930; *Esodul* (în colaborare cu Virgil Treboniu), București, 1931; *Anathemă* (în colaborare cu Virgil Treboniu), București, 1931;

Poem simfonic (în colaborare cu Virgil Treboniu), București [1931]; *Ars poetica* (în colaborare cu Virgil Treboniu), București, 1931; *Poezii postume*, București, 1939.

Repere bibliografice: Paul I. Papadopol, *Cărți cu versuri, „Linia nouă”*, 1934, 10; Virgil Treboniu, *Grigore Ancu*, RAZ, 1936, 35; Predescu, *Encicl.*, 31; Lovinescu, *Sburătorul*, III, 97, 104, 105, 198, 401. V.D.

ANDERCO, Cicio Simion (4.VIII.1915, Ilba, j. Maramureș — 22.XI.1975, Satu Mare), poet. Absolvent al Liceului „Dragoș Vodă” din Sighet și al Facultății de Litere și Filosofie din Cluj, **A.** debutează în „Crizantema” (1929) și colaborează cu poezie, proză, articole și cronici la ziare și reviste transilvănene („Societatea de mâine”, „Hyperion”, „Brașovul literar”, „Graiul Maramureșului”, „Claviaturi” ș.a.), la unele fiind membru fondator („Symposion”) sau, temporar, secretar de redacție („Națiunea română, 1935-1938, „Tribuna”, 1938-1944). A semnat, în mare parte, cu inițiale (C.S.A.) sau cu pseudonime (Gh. Barciu, Ciocio, Sergiu, Emilian, Leviatan), contribuind, cu un condei energic și incisiv, la impulsionarea vieții literare din Ardeal și, îndeosebi, la stimularea tinerelor talente. După un sfert de veac de tăcere, poetul revine la creație în 1968, dar se manifestă sporadic și fără prea multă vigoare.

A. se numără printre poeții transilvăneni notabili din perioada 1930-1937. A pregătit pentru tipar un volum de versuri, *Hotare pentru vis*, care, deși anunțat de mai multe ori înainte de război, va apărea doar postum (1998). Lirica sa, de o mare bogăție imagistică, dezvăluie o sensibilitate înclinată spre reflexie și visare. Poemele din cuprinsul volumului transpun, într-o ambianță feerică, elanurile unui suflet însetat de lumină și puritate (*Apropiere*, *Peste lut*, *Domnița apelor*). Accentele religioase, convertite pe alocuri în exaltări panteiste, amintesc de Argezezi și Blaga. Crezul artistic capătă o nuanță mesianică, poeziilor atribuindu-li-se cea mai nobilă menire (*Biserica versului*, *Poețiilor*). Excesul imagistic pare uneori obositor. În genere, însă, poezia lui **A.** a fost apreciată în epocă.

SCRIERI: *Hotare pentru vis*, pref. George Vulturescu, Satu Mare, 1998.

Repere bibliografice: Aurel Marin, „*Hotare pentru vis*”, 1942, 35; Nae Antonescu, C. S. *Anderco*, în *Afirmarea. Pagini literare sătmărene*, Satu Mare, 1978, 365-369; George Vulturescu, C. S. *Anderco*, PSS, 1991, 3; Vulturescu, *Cultură*, 20-21. C.Bz.

ANDERCO, Ioan Artemie (16.II.1853, Borșa — 1877, Borșa), memorialist. Era cel mai mare dintre cei nouă copii ai preotului Petru Anderco, protopopul Vișeuului de Sus și parohul Borșei. Tatăl său, figură luminoasă de cărturar ardelean, stăpânit de o curiozitate științifică neobosită și îndrăgostit de carte, nu a fost un om avut. **A.** învață la școala germană din Vișeuul de Sus și la colegiul maghiar reformat din Sighet, apoi la liceul piariștilor din Cluj și la cel din Sighet. Remarcat de societatea culturală „Transilvania”, primește o bursă și pleacă, în anul 1871, la Torino, pentru a studia medicina. Moare, răpus de ftizie, cu câteva zile înainte de a primi atestatul de terminare a studiilor, lăsându-și cărțile, printr-un impresionant testament, Societății

de lectură a românilor din Maramureș, iar manuscrisele literare, familiei.

Primele încercări, versuri, descrieri de călătorie, însemnări zilnice și o autobiografie, **A.** le-a scris pe vremea liceului, în limba maghiară. După plecarea la Torino, nu va mai scrie decât românește. Deși studia medicina, se arată interesat în egală măsură de filologie și istorie. Originea poporului român și a limbii române îi trezesc interesul și, hotărât să contribuie la cercetarea problemei, învață, pe lângă germană, maghiară și italiană, franceza, spaniola și latina. În același scop și-a alcătuit o bibliotecă de specialitate, a redactat un dicționar român-italian (rămas în manuscris), un repertoriu care însuma aproape tot ce se scrisese despre români și numeroase note istorice asupra originii românilor. Adevărata vocație a lui **A.** este însă aceea de memorialist. Din cele două caiete de însemnări care au rămas de la el, N. Iorga l-a editat pe cel din anul 1876. Un altul era, la începutul secolului al XX-lea, în posesia literatului ardelean Elie Dăianu. Atras de amănuntul geologic, geografic sau de elementele arhitectonice, **A.** se dovedește, la fel cu I. Codru-Drăgușanu sau N. Filimon, și un atent observator al tipurilor umane, al realităților sociale. Călătoria la București i-a oferit prilejul de a descoperi distanța care separa clasa avută de cea lipsită de mijloace. Străbătând întreaga Europă, studentul maramureșean confruntă stările de lucruri întâlnite cu situația de acasă. Varietatea priveliștilor și bogăția muzeelor îl atrag și-l entuziasmează pretutindeni, la Roma, la Florența, Paris, Bruxelles. Atmosfera unei aglomerări umane, trăsăturile caracteristice ale marilor orașe sau ale rusticelor localități italiene sunt sesizate și schițate cu un deosebit simț al veridicului. Similitudinile de moravuri, de comportament, de îmbrăcăminte, dintre țărani italieni și cei din Maramureș îl entuziasmează. Mândria de a fi român, pe care o încearcă în fața vestigiilor romane, este emoționantă. Mai mult decât un memorial de călătorie, **A.** compune un jurnal al împlinirii sale intelectuale, scris cu o cuceritoare sinceritate, cu o neobișnuită putere de autosupraveghere. Textul are, firește, și scăderi. Lexicul este încărcat de provincialisme, stilul nu e nici pe departe format, fiind serios afectat de febrilitatea cu care au fost scrise însemnările. Uneori expresia devine comună, alteori amănunțele se aglomerează și fraza pierde nuanțele. **A.** nu a avut șansa unei împliniri literare și nici pe aceea a unei descoperiri postume integrale.

SCRIERI: *Un student în străinătate acum o jumătate de veac, maramureșanul Artemie Anderco. Jurnalul său*, îngr. și introd. N. Iorga, Vălenii de Munte, 1934; *Jurnal (1876)*, îngr. și pref. Liviu Papuc, Iași, 2001.

Repere bibliografice: I. G., *Amintiri de la serata Reuniunii femeilor din Cluj*, F, 1904, 50; Elie Dăianu, *Ioan Artemie Anderco*, LU, 1905, 2; D. D. Panaitescu, *Carnet inactual*, București, 1970, 132-140; M. Ursuțiu, *Arhiva Anderco de Homorod*, Cluj, 1972; *Dicț. lit. 1900*, 37-38; *Dicț. scriit. rom.*, I, 66-67; Simion, *Ficțiunea*, III, 55-59; Faifer, *Pluta*, 132-135. *R.Z.*

ANDONE, Irina-Adriana (10.I.1968, Iași – 30.IX. 1998, Iași), poetă și eseistă. Fiică a Mariei și a lui Ioan Andone, **A.** a copilărit și s-a format în orașul natal. Învață mai întâi la Liceul

„Dimitrie Cantemir”, după care urmează cursurile Liceului de Informatică și pe cele ale Facultății de Litere a Universității „Al. I. Cuza” (1986-1990). În chiar anul absolvirii beneficiază de o bursă de studii în Marea Britanie, la Universitatea Edinburgh. Ulterior ocupă un post de preparator la Catedra „M. Eminescu” a Universității ieșene. Atrasă de romantismul englez, obține o altă bursă, la Colegiul „St. Hilda” al Universității Oxford (1993-1994). În acest răstimp are o bogată activitate didactică și la Academia de Arte „G. Enescu”. Concomitent, începând cu anul 1994, este cercetător științific la Institutul de Filologie Română „A. Philippide” din Iași. A colaborat cu studii și articole, recenzii și cronici teatrale la „Cronica”, unde, în 1984 a debutat ca poetă, „Convorbiri literare”, „România literară”, „Luceafărul”, „Dialog”, „Timpul”, „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza»”, „Teatrul azi”, „Anuar de lingvistică și istorie literară”, „Revista română”. Debutul editorial se produce târziu, după un deceniu de experiență poetică, prin volumul de versuri *Mângâios* (1996; Premiul pentru debut al Asociației Scriitorilor din Iași). A tradus în limba engleză poeme aparținând lui Mihai Eminescu și Matildei Cugler-Poni, dar și creații proprii. Din literatura engleză a tălmăcit poezii de Katherine Mansfield.

Ca poetă, **A.** este dificil de alăturat unei grupări sau unei generații, mai apropiată fiind de poezia anilor '70. Textele cuprinse în volumul *Mângâios* aparțin unei tentative de recuperare a lirismului și, prin experimentarea unor formule poetice variate, exprimă o continuă căutare. Versul alb alternează cu cel rimat, rezonanțe incantatorii, de descântec, se alătură forme șlefuite, amintind poezia lui Ion Barbu; frazarea naivă e în dispută cu o sintaxă șarjată savant, adesea lacunară, cuvântul rar, vocabula arhaică se integrează expresiei cotidiene, într-un efort de construcție originală. Lirică fundamental ambiguă, versurile la **A.**, polarizate în structuri oximoronice, creează o tensiune semantică între conținut și expresie, cu efecte ironice izvorâte din voita inadecvare. Experiența intimă e proiectată pe un fundal livresc, de simboluri cunoscute, re-interpretate și devenite repere ale unui univers insolit. Câteva teme și obsesii se lasă lesne descoperite, asigurând coerența întregului: feminitatea, în varii ipostaze – fecioara inocentă, dar întunecat voluptuoasă, mama cu pruncul, femeia blestemată (nefecundă), o mitică Mumă sau Crăiasă –, fiecare întru chipând o fantasmă a dorinței de împlinire. Sentimentul dominant amalgamează religiozitate, spaimă metafizică și elan spre neființă. Spațiul alcovului este înecat, eminescian, de paingii, dar ei țes veșminte funebre, senzualitatea se stinge într-un fior macabru, alcovul devine casă a spaimei. Somnul e asimilat morții, inerției, opririi sterpe a vieții. Erosul e guvernat de un cer în care poeta proiectează o mitologie personală, fastuoasă și neliniștitoare, într-o lumină hiperlucidă. „*Farmec dureros*”. *Poetica eminesciană a contrariilor* (2002), la origine teză de doctorat, reprezintă însumarea unei îndelungate preocupări pentru opera lui Mihai Eminescu. Autoarea pornește de la intuiția tendinței de „restrângere” a mijloacelor expresive, în sensul esențializării și subsumării procedeelelor

unuia singur, supraordonat, închizând în el secretul unei creații – poetica, definitorie finalmente, pentru autorul în cauză. De la analize stilistice, de mare rigoare teoretică, asupra unor texte reprezentative din poezie, proză, teatru, autoarea tinde către înțelegerea operei poetice ca o unitară constelație de idei și reprezentări în continuă dispută și tensiune, urmărind cristalizarea unor paradigme ale contrariilor, care nu sunt altceva decât expresia ultimă a chipului interior al autorului. **A.** valorifică, în sensul continuării sau, dimpotrivă, polemic, o întreagă tradiție exegetică, dovedindu-se un critic și un interpret înzestrat.

SCRIERI: Mângâios, Iași, 1996; „Farmec dureros”. Poetica eminesciană a contrariilor, îngr. și pref. Florin Faifer, postfață Dumitru Irimia, Iași, 2002.

Repere bibliografice: Nicolae Turtureanu, *Poeți amânați*, CRC, 1997, 3–4; Gabriela Gavril, „Tristețea aceasta trupească a mea”, „Timpul”, 1997, 4; Gellu Dorian, *Irina Andone*, CL, 1998, 6; Valeriu Stancu, *Mistuitoarea patimă a scrisului și judecata posterității*, CRC, 1998, 10; Gabi Haja, „Nu e păcat ca să se lepede clipa cea repede...”, RR, 1998, 4; Nicolae Panaite, *Un fel de durere de secol*, CL, 1999, 1; Maftai, *Personalități*, VIII, 30–32; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 31–32; Sebastian Drăgulănescu, *Irina Andone, poetă și eseistă*, CRC, 2003, 1; Constantin Cubleşan, *O poetă a contrariilor: Irina Andone*, CRC, 2003, 6. S.D.

ANDRÁS János (5.IV.1926, Viștea, j. Cluj), traducător și editor. Face liceul la Cluj, apoi studii superioare la Cluj și București. Primele sale scrieri publicistice apar în ziarul clujean „Világosság” (1946). Este redactor la revistele „Művelődési Útmutató”, „Tanügyi Újság”, „Îndrumătorul cultural”, ulterior lector la Editura pentru Literatură din București (1952–1968), redactor-șef al revistei „Művelődés”, iar din 1975, redactor la Editura Kriterion, de unde se și pensionează. **A.** este unul dintre cei mai zeloși traducători din proza românească. A transpus mai întâi în limba maghiară trei volume din nuvelele lui Liviu Rebreanu (1956, 1958, 1985). Tot în versiunea sa au apărut în maghiară o serie de nuvele și romane din secolul al XX-lea (unele în mai multe ediții), printre care *Îndrăzneala* de Marin Preda (1960), *Vinul de viață lungă* de N. D. Cocea (1961), *Jocul cu moartea* (1964), *Pădurea nebună* (1968) și fragmente din *Rădăcinile sunt amare* (1961) de Zaharia Stancu, *Divanul persian* de M. Sadoveanu (1980). De numele lui **A.** se leagă traducerea integrală a cărții lui N. Bălcescu, *Românii supt Mihai Voievod Viteazul* (1963). A mai transpus, pentru reviste, ziare și antologii, din prozatori români ai secolului al XX-lea (Mihu Dragomir, Titus Popovici, Costache Anton, Aurel Leon, Aurel Mihale, Al. Sahia). A participat ca traducător la realizarea antologiei literaturii române *A román irodalom kis tükre*, crestomație redactată și îngrijită de **A.** împreună cu Mihai Gafița (1962–1964). Prin prezentările succinte ale scriitorilor și prin selectarea competentă a celor mai semnificative texte din literatura română, această antologie reprezintă până astăzi cea mai bine realizată lucrare de acest fel în limba maghiară. A mai colaborat la îngrijirea și redactarea câtorva volume de traduceri din literatura română, apărute la Editura Európa din

Budapesta. Împreună cu Jékely Zoltán, traducătorul a îngrijit tipărirea unei ediții selective din opera lui G. Coșbuc (1958). A alcătuit, în colaborare cu Domokos János, o antologie de balade și cântece populare românești (1961) și o ediție de scrieri din opera lui M. Sadoveanu (1966).

Traduceri: G. Coșbuc, *A pásztorlány* [*Balade și idile*], București, 1958 (în colaborare cu Jékely Zoltán); Marin Preda, *Mérszesség* [*Îndrăzneala*], București, 1960; N. D. Cocea, *Hosszú élet bora* [*Vinul de viață lungă*], București, 1961; Zaharia Stancu, *Zivatar*, București, 1961, *Játék a halállal* [*Jocul cu moartea*], București, 1964, *Bolond erdő* [*Pădurea nebună*], București, 1968; *Román népbaldák és népdalok* [*Balade și cântece populare românești*], București, 1961; *A román irodalom kis tükre* [*Antologia literaturii române*], I-IV, București, 1962–1964 (în colaborare cu Mihai Gafița); N. Bălcescu, *A románok Vitéz Mihály Vajda idejében* [*Românii supt Mihai Voievod Viteazul*], București, 1963; M. Sadoveanu, *Perzsa diván* [*Divanul persian*], București, 1980.

Repere bibliografice: Békési Ágnes, *A műfordításról-néhány mű kapcsán* [*Despre traduceri – cu prilejul unor opere traduse*], KOR, 1965, 1606–1610; *Rom. magy. ir. lex.*, I, 59–60. O.K.

ANDREESCU, Ioana (24.I.1934, Stoina, j. Gorj), prozatoare și etnolog. Face liceul la Craiova, luându-și bacalaureatul în anul 1953 și urmează Facultatea de Filologie a Universității din București (1953–1958), după care este angajată redactor la Editura pentru Literatură (1958–1972). În 1972 se stabilește în Franța, unde face studii de sociologie și antropologie la Sorbona și se specializează în sociologie la École des Hautes Études en Sciences Sociales (1976–1980). Își dă doctoratul de al treilea ciclu în antropologie socială, cu teza *La Sorcellerie au vingtième siècle: pratiques magiques en Petite Valachie*, conducător științific fiindu-i Paul Henri Stahl. Face parte din colegiul de redacție al revistei „Cahiers de littérature orale”. În România a colaborat, între 1966 și 1970, la revistele literare, cu nuvele și fragmente de roman, debutând editorial cu volumul *Soare sec* (1968). În Franța alternează proza propriu-zisă cu tipărirea de studii de antropologie socială și istorică, între cele două paliere existând numeroase transferuri. Romanul *Discours sentimental* (1984; Prix de la Société des Gens de Lettres) narează drama unei tinere dintr-o țară din est, câștigată, o vreme, de sloganuri comuniste și de teze precum aceea a luptei de clasă ca motor al progresului. Cum tatăl tinerei fete refuză să se înscrie în gospodăria colectivă, eroina însăși, care devenise între timp propagandistă, este socotită reacționară și are de suportat consecințele. Textul romanului se transformă însă până la urmă într-o canava pe care se brodează tabloul tradițiilor satului românesc. Comentatorii francezi ai cărții au semnalat frumusețea scriiturii și au considerat romanul o „mină de cultură tradițională, fărănească literalmente pasionantă”, subliniind importanța paginilor despre etosul satului românesc tradițional. În replică la discursul oficial din România anilor '80, care socotea dispărute vechile practici magico-religioase, **A.** constată în studiul *Mourir à l'ombre des Carpathes*, scris împreună cu Mihaela Bacou (1986), că, dimpotrivă, riturile funerare cunosc „o amplificare și o inflație”, în sensul unui „pragmatism uluitor”, moartea trecând printr-un proces de desacralizare, iar vecinătatea ei

devenind „prea familiară”. În acest sens merge comentariul celor două autoare. La înmormântări se respectă, odată cu ceremonia religioasă, multe obiceiuri și superstiții. Moartea se arată a fi în lumea satelor o prezență familiară, sentimentul separării dintre cei vii și cei morți este „mai puțin intens”, iar legătura cu lumea de dincolo — una firească. A devenit concomitent tot mai marcată preocuparea de „gestionare” a morții; o serie de slujbe contra plată, cerute preotului, șirul de pomeni făcute de cei vii pentru liniștea sufletului lor și pentru asigurarea unei vieți fără lipsuri dincolo, pregătirea unui „lăcaș” în lumea de apoi sunt practici obișnuite. Se înmulțesc și se diversifică ofrandele mortuare, iar funeraliile capătă proporțiile unei „apoteoze sociale”. Mircea Eliade nota, în urma relatărilor făcute de **A.**, a cărei carte istoricul religiilor dorea s-o prefățeze, că în satele românești din zona Olteniei s-a articulat „o nouă mitologie a morții și un nou sistem al riturilor funerare, greu de închipuit cu o jumătate de secol în urmă”, ceea ce reprezintă „o nouă creație spirituală a poporului”.

SCRIERI: *Soare sec*, București, 1968, ed. (*Soleil aride*), tr. Claude B. Levenson, Paris, 1972; *Discours sentimental*, Paris, 1984; *Mourir à l'ombre des Carpathes* (în colaborare cu Mihaela Bacou), Paris, 1986; *Où sont passés les vampires?*, Paris, 1997.

Repere bibliografice: Françoise Xenakis, *Le Discours sentimental. Ioanna Andreescu*, „Le Matin”, 1984, 6 noiembrie; E. R., *Staline au Pays des merveilles*, „Le Monde”, 1984, 7 decembrie; Michel Bernstein, *Ioanna Andreescu. Claudine chez les soviets*, „Libération”, 1984, 20 decembrie; Edgar Reichmann, *Quand l'Olimpe ressemble à un kolkhoze*, „Le Monde”, 1986, 26 decembrie; Micheline Lebardier, *Ioanna Andreescu et Mihaela Bacou*, „Mourir à l'ombre des Carpathes”, „Cahiers de littérature orale”, 1987, 22; Michel Grodent, *Le Charme discret d'un rituel roumain*, „Le Soir” (Bruxelles), 1987, 5 februarie; Louis-Vincent Thomas, *La Mort qui passe et qui revient*, „Bulletin de la Société de Thanatologie” (Paris), 1989, 77-78; Mircea Eliade, *Jurnal*, I, îngr. Mircea Handoca, București, 1993, 466-467; Dăcu, *Dicț. etnolog.*, I, 46-47; Popa, *Ist. lit.*, II, 829; Manolescu, *Enciclopedia*, 48-49. I.D.

ANDREI, Gheorghe (24.X.1937, Sângeru, j. Prahova), poet și publicist. A absolvit Liceul „I.L. Caragiale” din Ploiești (1951-1955) și Facultatea de Filologie a Universității din București (1959-1963). A fost profesor la școlile din Salcia și Podgoria, în județul Prahova, la liceul din Pogoanele, unde a editat revista „Aurora”, apoi, din 1971, instructor-metodist la Casa Corpului Didactic din Buzău, unde a îngrijit apariția revistei „Școala buzoiană” și unde, după 1989, a fost director. A debutat în revista „Lucașul”, în 1959, colaborând apoi cu poezie, epigrame, fabule, proză, publicistică, folclor, recenzii la „Lașul literar”, „Viața studentescă”, „Scânteia pionierului”, „Convorbiri literare”, „Ramuri”, „Orizont”, „România literară”, „Flacăra”, „Argeș”, „Îndrumătorul literar”, „Tribuna școlii”, „Viața Buzăului”. Prima lui carte, *Greieraș poznaș*, scrisă pentru copii, apare în 1974.

După ce publică versuri cu tematică diversă în reviste și în antologii literare, **A.** reînvie pastelul, despre care, recomandând volumul *Zăpezile fierbinți* (1976), criticul Eugen Simion scrie că ar fi „forma în care sensibilitatea lui de om al colinelor,

discret și melancolic, se exprimă mai bine”. Același timbru, aceeași tonalitate elegiacă se întâlnesc în *Copac solitar* (1981), unde reflexivitatea însoțește reveriile, iar simbolistica tinde să dea un înțeles mai adânc imaginației plastice. Când și când autorul intră și în tărâmul legendei sau în cel al istoriei, dar fără să depășească un convențional și simplificator mod de abordare. Unda nostalgică urmărește și învăluie, în cele din urmă, și reportajele ori însemnările autobiografice din *Ținutul Sânzienelor* (1984) sau paginile din microromanul *Ani de studenție* (1989).

SCRIERI: *Greieraș poznaș*, București, 1974; *Zăpezile fierbinți*, București, 1976; *Copac solitar*, București, 1981; *Pentru pământul natal*, Buzău, 1982; *Ținutul Sânzienelor*, București, 1984; *Ani de studenție*, București, 1989; *Blitz în eternitate*, Râmnicu Sărat, 2002.

Repere bibliografice: Alex. Oproescu, *Scritori buzoieni*, Buzău, 1980, 116-117; Nicolae Ciobanu, *Reverie poetică*, LCF, 1982, 1-2; Marin Ifrim, *Gheorghe Andrei și Ținutul Sânzienelor*, „Muntenia literară”, 2001, 141; Marian Chirulescu, Paul D. Popescu, Gabriel Stoian, *Personalități prahovene*, Ploiești, 2002, 18-19. T.N.

ANDREIȚĂ, Ion (11.VI.1939, Perieți, j. Olt), poet, prozator, publicist și traducător. Fiu al lui Marin Andreiță, notar, și al Floricăi Andreiță (n. Preoteasa), **A.** urmează Liceul „Radu Greceanu” din Slatina, apoi frecventează cursurile Facultății de Limba și Literatura Română a Universității din București (1958-1963). Activează ca ziarist la „Scânteia tineretului” (1963-1983) și „România liberă” (1983-1997). Între 1996 și 2000 își însoțește soția, diplomată, la Paris, din 2003 — la Roma. Debutează la „Lucașul” (1960). Alte colaborări, la „Viața studentescă”, „Argeșul”, „România literară”, „Literatorul”. Unele articole sunt semnate cu pseudonimele Raveda și Ioniță Călmățui.

Placheta de versuri *Minunea de a trăi* (1970) și, mai târziu volumul *Măsurând cu lacrima ființa ta* (1993) relevă un poet de inspirație htonic-folclorică, cu reminiscențe și rezonanțe, pe alocuri, din Lucian Blaga, vădit îndatorat unor tendințe din lirica modernă și chiar modernistă. Notabile sunt versurile de evocare a atmosferei sumbre de secetă și război, precum și meditațiile pe tema scurgerii neîndurătoare a timpului. Reportajele publicate de-a lungul anilor — adunate doar parțial în volume (*Colegi de generație*, 1979, *Drumuri esențiale*, 1982, *Natură vie cu baracă*, 1983, *Vârsta care nu cunoaște eclipsa*, 1984, *Secante la omenie*, 1985, *Cum se vede țara la români*, 1986) — prefigurează, prin ce au mai bun, proza artistică pe care o va scrie **A.** Pătrunse de fiorul liric al comuniunii cu oamenii întâlniți (țărani mai ales), încercând să le descifreze taina comportamentului în împrejurări insolite, căutând cu dinadinsul faptul ieșit din comun, reportajele se constituie în adevărate nuclee narative, pe care stilul alert, limbajul colorat, gradarea subtilă și mai ales predilecția spre caracterologie le apropie de proza propriu-zisă. Deși independente, povestirile din volumul *O zi de toamnă* (1997) se circumscriu aceleiași univers cunoscut îndeaproape de autor, satului său natal din zona Slatinei. În câteva, personajele revin cu atributele lor definitorii, sugerând aparte-

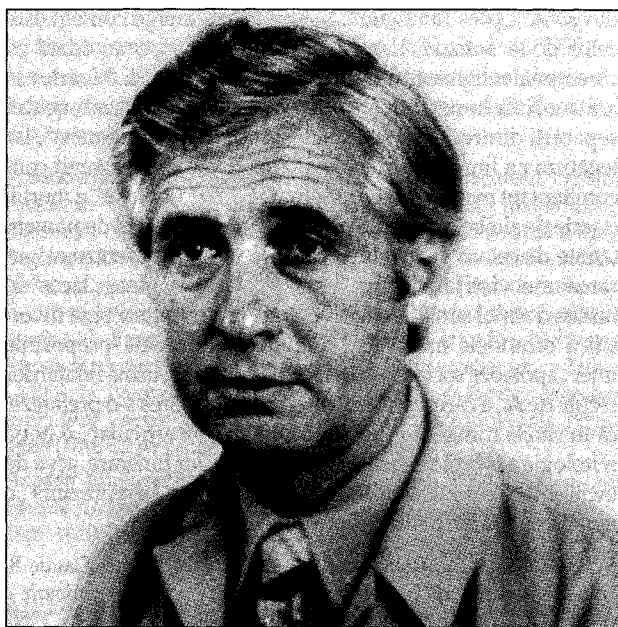
nența la un întreg ce depășește cadrul volumului. Lirismul intrinsec al acestor pagini preferă vârstele de hotar — în special copilăria și bătrânețea —, cu linii caracterologice incerte și cu posibile alunecări în vis, superstiție, fabulos și mister. Bine surprinsă e psihologia omului aflat în pragul mării treceri, de neliniște existențială și de împăcare cu destinul. În memorialul de călătorie *Misterul Fluviului Galben. China în 15 cărți postale* (1993), realitățile chinezești, descoperite de autor în cursul unei neașteptate vizite în Extremul Orient, sunt luate drept puncte de reper pentru a evidenția elementele definitorii, comparabile sau contrastante cu cele de acasă.

SCRIERI: *Minunea de a trăi*, București, 1970; *Colegi de generație*, București, 1979; *Drumuri esențiale*, București, 1982; *Natură vie cu baracă. Scrisori de la Canalul Dunărea-Marea Neagră*, București, 1983; *Vârsta care nu cunoaște eclipsa*, București, 1984; *Secante la omenie*, pref. Mihai Coman, București, 1985; *Cum se vede țara la români*, Iași, 1986; *Praguri de bronz* (în colaborare cu Lia-Maria Andreiță), București, 1987; *Măsurând cu lacrima ființa ta*, București, 1993; *Misterul Fluviului Galben. China în 15 cărți postale*, București, 1993; *O zi de toamnă*, București, 1997; *Diminețile albe — Les Matins blancs*, ed. bilingvă, tr. Ileana Mihăilă, Christiane Portois, Victor Voinicescu-Sotski și Nicolae Luca, București, 1999; *Scrisori pariziene*, Râmnicu Vâlcea, 2000; *Între două bătaii de aripă*, București, 2003. **Traduceri:** *Supă de ginseng. Povestiri umoristice chineze*, pref. trad., București, 1990 (în colaborare cu Xu Wende și Lia-Maria Andreiță).

Repere bibliografice: Ilie Constantin, *Ion Andreiță*, „*Minunea de a trăi*”, RL, 1970,43; Nicolae Baltag, *Ion Andreiță*, „*Minunea de a trăi*”, „*Scânteia tineretului*”, 1970, 6659; Mihai Coman, *Navigatori în orizontul patriei*, prefată la Ion Andreiță, *Secante la omenie*, București, 1985; Popa, *Ist. lit.*, II, 99, 1032-1033. I.O.

ANDRIESCU, Alexandru (12.I.1926, Gâștești, j. Iași), critic și istoric literar, stilistician. Este fiul lui Vasile Andriescu și al Mariei Andriescu (n. Samson), învățători. A absolvit Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava (1947) și Facultatea de Filologie a Universității din Iași (1951). Funcționează ca profesor la aceeași facultate, al cărei decan a și fost între anii 1985 și 1990, deținând, concomitent, funcția de director al Centrului de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor din Iași. Un timp a funcționat ca lector al Universității din Dijon (1968-1971). A colaborat la „*Cronica*” (din a cărei redacție a făcut parte între 1966 și 1988), „*Revista de istorie și teorie literară*”, „*Jahrbuch für östliche Latinität*”, „*Convorbiri literare*”, „*Limba română*”, „*Luceafărul*”, „*Manuscriptum*”, „*România literară*” „*Timpul*” (membru în colegiul de redacție) etc. A debutat în 1950 în „*lașul nou*” cu o recenzie și în revista „*Cum vorbim*” cu un articol de filologie.

Pe lângă numeroase ediții de opere, studii introductive sau postfețe, **A.** a publicat cinci volume de studii ce vizează probleme de filologie, stilistică, stil și istorie literară, rodul unei cercetări minuțioase și de durată ce s-a soldat, nu o dată, mai întâi cu articole în presa de specialitate. Acesta este motivul pentru care câteva dintre articolele sale pe teme stilistice au fost incluse în bibliografia franceză *Essai de bibliographie critique de stylistique française et romane* (1955-1960), alcătuită, în 1961,

de Helmut Hatzfeld și Yves le Hir. Volumul *Disocieri* (1973; Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor) cuprinde trei secțiuni, scrise cu limpezime și sobrietate, trăsături de altfel apreciate de **A.** la T. Vianu, în capitolul intitulat *Pudoarea confesiunii*. Studiile cuprinse în secțiunea de poezie (despre autori consacrați, precum Ion Barbu, Ion Vinea, Nicolae Labiș, dar și tineri poeți, precum Adrian Păunescu, Nina Cassian, Horia Zilieru, N. Țatomir) se concentrează pe urmărirea fenomenului de modificare a limbajului poetic de la o generație la alta; cele cuprinse în secțiunea de proză (despre Gib I. Mihăescu, Ion Vinea, Eugen Barbu, Marin Preda, M. Sadoveanu, Corneliu Ștefanache ș.a.) urmăresc la rândul lor tot o evoluție, de data aceasta a personajului, care suferă numeroase prefaceri de la *Istoria ieroglică* încoace, devenind „mai complex și mai uman”. Comentariul pe text este însă domeniul în care excelează autorul. Abilitat deopotrivă în critică și stilistică, pentru **A.** obiectivitatea, exactitatea și moderația reprezintă principiile fundamentale ale elaborării unui studiu de specialitate. *Relief contemporan* (1974) nu diferă mult ca structură și intenții și chiar ca autori comentați față de cel precedent, reluând, cu rigoare și finețe, demersul lecturii în grilă modernă nu numai a autorilor contemporani, ci și a celor clasici și „clasați” deja de istoriile literare. În ciuda aspectului aparent fragmentar al acestor volume, la care se adaugă și următoarele — chiar dacă mai specializate în domeniul stilului și al limbajului —, însumate, ele aspiră să devină o succintă istorie a limbii române literare, care să concilieze studiul filologic cu istoria și critica literară. Studiile cele mai substanțiale rămân cele consacrate romanului lui Gib I. Mihăescu, în care **A.** practică „o critică de interpretare, constructivă, nespectaculoasă, ce se impune prin rigoare și echilibru, limpezime și receptivitate” (G. Dimisianu), dovadă o admirație reținută, ce va conduce la editarea, în cinci volume, a operei complete a acestui autor (1976-1995). **A.** este

de asemenea coeditor al lucrării *Monumenta Linguae Dacoromanorum. Biblia 1688* (volumul *Geneza*, apărut în 1988, a fost distins cu premiul „Bogdan Petriceicu Hasdeu” al Academiei Române). În studiul introductiv al ediției, **A.**, aducând date biografice noi, reconsideră rolul lui Nicolae Milescu Spătarul în cultura română, socotindu-l cel dintâi traducător al textului integral al Vechiului Testament. Într-un alt studiu introductiv, la ediția Dosoftei, *Opere* (1978), **A.** reconsideră locul unei alte figuri proeminente a culturii române vechi, aceea a mitropolitului Dosoftei, subliniind valoarea poetică a psalmilor versificați de acesta. Cele două texte, aduse la zi, au fost republicate în volumul *Studii de filologie și istorie literară* (1997), în care, ca și altundeva, autorul demonstrează că „cele trei puncte de vedere, filologic, istoric și critic, nu se exclud în abordarea literaturii vechi, ci se întregesc reciproc”.

SCRIERI: *Disocieri*, Iași, 1973; *Relief contemporan*, Iași, 1974; *Stil și limbaj*, Iași, 1977; *Limba presei românești în secolul al XIX-lea*, Iași, 1979; *Limba română literară în texte fundamentale din secolele al XVI-lea și al XVII-lea*, Iași, 1987; *Studii de filologie și istorie literară*, Iași, 1997; *Psalmii în literatura română*, în *Monumenta Linguae Dacoromanorum. Biblia 1688*, pars XI, *Liber Psalmorum*, Iași, 2003, 5–144. **Ediții:** G. Ivănescu, *Studii de istoria limbii române literare*, Iași, 1989; Gib I. Mihăescu, *Opere*, I–V, introd. edit., București, 1976–1995; *Monumenta Linguae Dacoromanorum. Biblia 1688*, I–II, Iași, 1988–1991, IV–V, Iași, 1994–1997, XI, Iași, 2003 (în colaborare).

Repere bibliografice: Liviu Leonte, *Al. Andriescu*, „Disocieri”, CRC, 1973, 14; Ion Vlad, *Critică literară*, TR, 1975, 11; G. Dimisianu, *Critică de interpretare*, RL, 1975, 12; Ulici, *Prima verba*, I, 228–230; Liviu Leonte, *Al. Andriescu*, „Stil și limbaj”, CRC, 1977, 20; D. Irminia, *Al. Andriescu „Stil și limbaj”*, CL, 1977, 6; Elvira Sorohan, *O restituire culturală: reeditarea Biblii*, „Ethos”, 1990, 2; „În plină epocă modernă, noi am trăit după legi specifice comunei primitive” (interviu de Dorin Popa), CRC, 1991, 9; *Dict. scriit. rom.*, I, 68–69; Z. Ornea, *O reeditare*, RL, 1996, 14. C.Br.

ANDRIESCU, Mihail (pseudonim al lui Mihai Viștac; 31.X.1898, Zberoaia, j. Ungheni – 23.IX.1934, Saki, Ucraina), poet și prozator. A fost argat și miner, apoi a luptat în războiul civil din Rusia (1918–1920). A absolvit, în 1930, Academia Agricolă „K. A. Timireazev”, din Moscova. A fondat organizația „Răsăritul” (1928) a scriitorilor din RASS Moldovenească. Literatura scrisă de **A.** este rudimentară, îndatorată propagandei bolșevice. A tipărit două volume intitulate *Poezii* (1929, 1931) și o antologie, *Versuri alese* (1932). A tradus din literaturile franceză (Paul Béranger) și maghiară (A. Hiday).

SCRIERI: *Poezii*, Balta, 1929; *Poezii*, Tiraspol, 1931; *Cum a fost treaba*, Tiraspol, 1931; *Versuri alese*, Tiraspol, 1932; *Grigore Malinin*, Tiraspol, 1932; *Opere alese*, Chișinău, 1954.

Repere bibliografice: I. Grecul, *Din iureșul vieții*, Chișinău, 1981, 70–86; *Istoria literaturii moldovenești*, III, Chișinău, 1989, 52–77; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 162. M.Dg.

ANDRIESCU, Radu (9.VI.1962, Iași), poet și eseist. Este fiul Corneliiei-Ana Andriescu, germanistă, și al lui Alexandru Andriescu, critic și istoric literar. Urmează cursurile liceelor

„C. Negruzzi” și „M. Eminescu”, după care devine student al Facultății de Filologie, secția limba și literatura engleză – limba și literatura franceză, a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. În perioada studenției (1982–1986) a fost, timp de doi ani, redactor-șef al revistei „Dialog”. După terminarea studiilor universitare, va fi profesor de limbi moderne la Catedra de limbă și literatură engleză de la Facultatea de Litere din Iași. În anul 1977, debutează cu versuri în revista „Convorbiri literare”, publicație la care va fi redactor între 1990 și 1993. *Oglinda la zid* (1992), prima carte de poezie a autorului, este precedată de apariția volumului colectiv *Solstiții* (1985), în care **A.** semnează poemul în proză *Întinderi*. Colaborează cu poeme și articole la revistele „Convorbiri literare”, „România literară”, „Luceafărul”, „Cronica”, „Poesis”, „Contrafort”, „Timpul”, „Interval”, „Dacia literară”, „Art Panorama”, „Dilema”, „Echinox”, „Hyperion”, „Amphytrion”, „Fracturi” ș.a. De asemenea, publică poezie în câteva reviste din Statele Unite ale Americii („Cider Press Review”, „Exquisite Corpse / Cyber Corpse”, „Hunger Magazine”, „International Notebook of Poetry”, „Quarter after Eight”, „Metamorphoses” ș.a.), din Franța („Poésie 2003”) și Austria („Wienzeile”). Este prezent în mai multe antologii de poezie românească publicate în țară și în străinătate, printre care: *Streiflicht. Eine Auswahl zeitgenössischer rumänischer Lyrik* (1994), *A Mini-Anthology of Postmodern Romanian Poetry, Romania and Western Civilisation* (1997), *City of Dreams and Whispers* (1998), *Harmony* (2001), *Club 8 – Poetry* (2001), *Speaking the Silence* (2001), *Ozone Friendly* (2002). În anul 1998 a fost distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Iași.

Volumele de poeme ale lui **A.**, *Oglinda la zid*, *Ușa din spate* (1994), *Sfârșitul drumului, începutul călătoriei* (1998), *Eu și câțiva prieteni* (2000), decurg parcă unele din altele. Există o anumită rigoare ce contrastează cu discursivismul văzut ca stare a desfășurării lucrurilor. Autorul creează sincope, spații de decantare a materiei poetice; operează contrageri, rupeți de ritm, pliază versul pe diferite formule, ca mai apoi să-l îndepărteze de o eventuală dicție previzibilă. Inserția biograficului, aluziile textuale, dizolvarea, pe alocuri, a lirismului și alunecarea spre proză, ironia, autoironia, definirea toposului „orașul meu colinar” încă din primul volum și păstrarea, augmmentarea acestuia în cărțile ulterioare, totul prins într-o ecuație complexă, sunt elemente care, într-un dialog neînhibat cu postmodernismul, impun rostirea sigură a lui **A.**, greu de încadrat într-o poetică anume.

SCRIERI: *Solstiții* (în colaborare), Iași, 1985; *Oglinda la zid*, Iași, 1992; *Ușa din spate*, Iași, 1994; *Sfârșitul drumului, începutul călătoriei*, Iași, 1998; *Eu și câțiva prieteni*, Timișoara, 2000.

Repere critice: Iolanda Vasiliu, *Portret al poetului ultragiati la tinerețe*, DL, 1993, 2; Alexandru Surugiu, *Ieșirea din labirint*, „Timpul”, 1993, 2; Ioan Holban, „Slash”, *adică rană, lovitură, a răni, a lovi, a biciui*, CRC, 1993, 41; O. Nimigean, *Bosch c'est moche!?*, CL, 1993, 14; Gabriela Gavril, „Ușa din spate”, CL, 1994, 4; George Vulturescu, „Ușa din spate”, PSS, 1994, 3–5; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (1997), 38–39; Antonio Patraș, „Sfârșitul drumului, începutul călătoriei”, CRC, 1998, 8; Gheorghe

Grigurcu, *Hiperbolă și litotă*, RL, 1999, 12; Letter, *Scrit. rom. '80-'90*, I, 17-19; Andrei Bodiu, *Efecte simultane*, OC, 2001, 52. S.A.

ANDRIEȘ, Andl (3.VI.1934, Iași), dramaturg și publicist. Este fiul lui Nicolae Andrieș, profesor de limba română, și al Luizei Andrieș (n. Lelescu), profesoară de limba franceză. A absolvit Facultatea de Filologie din Iași în 1955. Încă din timpul studenției, a lucrat ca redactor la „Iașul literar” (1954-1971), devenind redactor-șef adjunct al săptămânalului „Cronica” între 1971 și 1979. A fost președinte al Comitetului pentru Cultură și Educație Socialistă din Iași (1979-1981), director al Editurii Junimea din Iași (1981-1990, 1993-1997), director al Teatrului Național din Iași (1994-1996). În 1993 a inițiat și condus, în calitate de director, apariția unei noi serii a revistei „Însemnări ieșene”. A colaborat la revistele „Iașul literar”, „Contemporanul”, „Tânărul scriitor”, „Tribuna”, „Teatrul”, „Cronica”, „Convorbiri literare”, „Viața românească”, „Steaua”, „Luceafărul”, „Ateneu”, „Însemnări ieșene”, „Literatura și arta” etc.

A debutat în 1948 cu versuri în ziarul „Clopotul” din Botoșani și, editorial, cu volumul de poezie *Urcuș* (1959). Anii '60 îl impun însă ca dramaturg. Întâia sa piesă, *Postul de radio de pe strada Rareș* (1959), este distinsă cu Premiul „Vasile Alecsandri” al Ministerului Învățământului și Culturii și va fi reprezentată în anul următor la televiziune. Debutul pe o scenă profesionistă îl constituie comedia lirică *Grădina cu trandafiri* (1963). Metaforă a fericirii colective, această piesă, deși cunoaște un mare succes, fiind jucată pe numeroase scene din țară și străinătate, nu impune personaje memorabile, majoritatea fiind construite schematic, pe o singură trăsătură de caracter, după canonul ideologic al timpului. Dedicându-se genului dramatic, **A.** scrie într-un interval scurt mai multe piese într-un act (*Verbul galben*, *Duet*, *Interludiu*, *Vârsta zero*, *Destinul, vioara a doua*), pe care le reunește în volumul *Interludiu* (1973; Premiul pentru dramaturgie al Asociației Scriitorilor din Iași). Pieseile atestă calități incontestabile (talentul de a surprinde tipuri umane pertinente diverse, umorul de calitate, tonul jovial cu care este atacată mediocritatea), dar și lipsuri (rezolvările uneori prea teziste ale conflictelor propuse). Autor cu reale aptitudini de construcție, **A.** rămâne valabil ca dramaturg nu atât prin piesele cu subiecte — astăzi vetuste — centrate pe tema educației morale a tineretului din „era socialistă”, cât prin câteva piese mici din planul al doilea al creației sale (*Verbul galben*, *Vârsta zero*). Una dintre lucrările sale de rezistență, comedia *Duet*, în treisprezece capitole, probează vocația comică a dramaturgului care, observator fin, persiflează cu vervă tot ce este fals, mediocru, limitat. În 1974, a publicat impresii de călătorie în volumul *Ochii și lumea*, aici dezvăluindu-se două fațete inedite ale dramaturgului, acelea de grafician și de om de artă pasionat.

SCRIERI: *Urcuș*, București, 1959; *Postul de radio de pe strada Rareș*, 1959; *Vecinii soarelui*, 1960; *Mâna de oțel*, București, 1961; *Oaspetele fără nume*, 1963; *Instanța de duminică*, 1965; *În apropierea momentului*, 1966; *Interludiu*, București, 1973; *Ochii și lumea*, Iași, 1974; *Neștiuta strălucire*, Iași, f.a.

Repere bibliografice: Virgil Brădățeanu, *Viziune și univers în noua dramaturgie românească*, București, 1977, 354; Adriana Popescu, *Dramaturgi români contemporani*, TTR, 1983, 3; Constantin Ciopraga, *Moment*, CRC, 1984, 23; Horia Zilieru, *Andi Andrieș sau Poeticul comediei realiste*, CL, 1984, 6; Florin Faifer, *Alb, galben, violet*, „Viața”, 1993, 1; *Dict. scrit. rom.*, I, 69-70; *Andi Andrieș*, DRI, I, 26-31; Popa, *Ist. lit.*, II, 963; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 37-38. C.Br.

ANDRIȚOIU, Alexandru (8.X.1929, Vașcău — 1.X.1996, București), poet și traducător. Este fiul Ștefaniei (n. Todan) și al lui Nicolae Andrițoiu, mic meseriaș. După școala primară urmată la Vașcău și Liceul „Samuil Vulcan” de la Beiuș, absolvit în 1948, se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din Cluj, pe care o părăsește după doi ani (în 1951), fiind trimis la Școala de Literatură „M. Eminescu” din București. După absolvirea acesteia, lucrează în redacția revistei „Contemporanul”, apoi „se perindă” (după propria-i mărturisire) prin redacțiile altor publicații: „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „Viața militară”, „Cravata roșie”, pentru ca, începând din anul 1965 până în 1990, să fie redactorul-șef al revistei „Familia” din Oradea. A debutat publicistic în 1949, în ziarul „Lupta Ardealului” din Cluj. Editorial, debutează cu volumul de versuri *În Țara Moșilor se face ziuă*, apărut în 1953.

Versurile debutantului sunt subordonate cerințelor „realismului socialist”. Asprimea, îndârjirea rece, inflexibilitatea (notele ardelenesti ale temperamentului său liric) apar distorsionate de versificația triumfalistă, sunând impropriu, artificial. Posturile acestea continuă în *Porțile de aur* și *Deceniul primăverii* (ambele din 1958), din care, ca și din cartea de debut, poetul nu va reține nimic în severele lui selecții de mai târziu. Totuși, cel ce ulterior va slăvi lumina, culorile calde și melosul e anunțat, fie cât de firav, în unele versuri, precum cele din *Prinos de cântec*, după cum lirismul imnic, de slăvire a înaintașilor prin acest „prinos”, nu e fără legătură cu lirica viitoare a poetului scufundat în voluptatea evocării unor dulci timpuri și figuri. Imaginea adevăratului **A.** începe să se limpezească odată cu volumul *Cartea de lângă inimă* (1959), urmat de *Constelația lirei* (1963), unde versificația militantului e tot mai clar „subminată” de arta poetică a estetului, iar mult solicitata implicare în real se vede concurată până la eliminare de asumarea exclusivă a imaginarului, într-o profesiune de credință, ecou al celei barbiene din *Joc secund* (fără însă adâncimea și abstruzitățile aceleia). Valorizată azi, noua lui estetică apare, în contextul acelei epoci, cu totul meritorie. Frecvent citata *Artă poetică* marchează trecerea la un lirism de sublimare și interiorizare a realului prin oglindire în suprafețe translucide și, mental, în meandrele epurate de accidente și iregularități ale memoriei, adică în esențial: „Cea mai frumoasă lună e în lac, / cel mai frumos luceafăr e în mare, / și cântă cel mai sincer pitpalac / nu-n pomi, ci-n amintiri și în uitare. / Cea mai frumoasă lună e în lac.” Astfel înțeleasă, oglindirea creează un univers mirific: „Culori și mirodenii cercuri fac / în jurul meu. Argila mea tresare / și cu cămașa cerului mă-mbrac / Și iată-mă-s, deodată, cer și zare.” Se identifică aici liricul sedus de ascensional și transfigurat, macedonskian, de beatitudini

celeste. De acum înainte se definește progresiv și fizionomia lui ca poet de descendență clasică, uneori în variantă parnasiană, animat de idealul limpidității, al artei epurate de leștul materiei brute și neinformate estetic, artă al cărei arhetip este spiritul meridional: „O! pantă clasică din miază-zi / Ivită ca-ntr-un vers de Valéry, / de zei bătrâni purtată între mâini / te urci sub turme și sub bot de câini / până la stelele de sus ce nu-s / decât un joc secund în mări apus.” Rigoarea și cizelura formei devin pandantul obligatoriu al unui cosmos armonios, ale cărui principii sunt lumina (solară) și muzica, euritmia. „Panta clasică din miazăzi” coexistă cu melosul și plasticitatea divină a „viorii din Cremona”, cântată într-o îndrăgită poemă, lucrată cu scrupol prozodic: „Vioara-i ca din lemn de trandafiri / și are umăr suplu ca Madona. // Cioplindu-și-o cu mâinile subțiri, / neîntrecutul meșter din Cremona, / încă-nainte de-a o isprăvi, / i-a ascultat în vise melodia. / Cu dălți subțiri a rotunjit-o și / cu-amurguri dulci i-a poleit cutia.” Tentația zborului în azur (cu sugestii din simbolism) se înscrie de data aceasta într-o viziune clasică a lumii, ca încercare de cucerire și instituire a armoniei, fie pur estetice, fie moral-filosofice — timp de întoarcere acasă, de rechemare a principiului identității. Puritatea e răsplata suferinței cathartice și a durerii îndurate stoic: „Spălat de lacrimi ca o piatră de pe-un mormânt, revin acum / în mine, pur ca după o moarte posibilă. Și-a prins să-mi placă / acest eu însumi fără pată, suav și curățat de fum.” Bucuria extatică a poetului care „bea din cer ca după / Simposionul greu, filosofal” consemnează gestul suprem de oprire a devenirii-degradare și de cucerire a existenței esențiale, adevărate. Universal însuși suferă o sedimentare a materiei ponderabile și efemere, lucrurile se smulg gravitației și pornesc în levitație, lumina a devenit principiul lumii: „Azi soarele-i alt soare... / Și ca destinul, se întâmplă-n toate. / [...] Materiile scad pulverizate / [...] Poți trece, ca prin spirit, prin copaci / și ziduri, spirit însuși...” Dematerializarea și purgarea de accidental au cuprins întregul cosmos, terestru și astral: „Erau copacii scheme și aștrii cerc virgin, / În loc de păsări linii pluteau, pe ceruri line, / Zăpezi curgeau cu-arome, ca din potir de crin.” Când victoria asupra devenirii nu poate fi obținută prin această esențializare și abstractizare, pierderea eului în substanța anonimă e preferată trecerii individuale, căci această transmutare în ordinea imanentului e percepută ca stare potențială de înveșnicire prin reîntrupare în sevele vegetale sau în lanțul infinit al speței: „Ard vitele, sub aburi, sosite de la muncă / cu iarba-n pântec. Mama așteaptă-mpărtaşanii / de lapte, prin strămoșii ce se re-ntorc în prunci. // Leuconoe, iată cât de fecunzi trec anii.” Sublimarea materiei și jubilația suverană din volumele citate și, cu atât mai marcată, din *Vârful cu dor* (1964), *Versuri* (1968), *Simetrii* (1970), *Euritmii* (1972), *Aur și Pe drumul meu* (1974) e rezumată în cadențele grave ale unei replici la *Oda eminesciană*, revelator intitulată *Euritmie*: „E-nlăuntrul meu înzestrat cu luxuri / selenar de clar și chenar mișcării. / Luminez grădini și agit în fluxuri / apele mării. // M-am mutat mai sus. Și mi mirat, Selene-și / pune zborul meu încrustat cununii. / Aș putea s-ațing cu un deget leneș / cearcănul lunii.” În câteva rânduri, A. face profesiune de credință

parnasiană. Aceasta se verifică mai ales sub aspectul grijii extreme pentru formă. Altminteri, nimic din răceala / impersonalitatea parnasienilor, la care cultivarea formei e doar un pretext de sugrumare a expresiei eului. Or, particularitatea e tocmai exprimarea liberă a afectivității; poetul e un epicureu, un hedonist chiar, care glosează pe tema odei horatiene către Taliarh, încearcă să fixeze clipa în anluminura versului, elogiază fericirile periplului mundan: „Citește-mi din Horațiu iar și iarăși / poemul despre Taliarh, cu sobe / în care plâng păduri — cu vinuri vechi / ajunse ca oleiul, în cecuburi. / Și-am să te-ascult încet, nespuse de-ncet / când timpul vine calm și trece peste.” Iubitorul de clasicități se dezvăluie ca un sentimental, un trubadur autohton, boem balcanic al unui Levant mirific, de „amiezi valahe cu fluturi și fântâni”. Adesea evocarea folosește sugestia livrescă, uzează de intertext, găsește prototipul frumosului natural în artă („Te-aștept să vii și tu, ca dintr-o stampă / sau ca din vechi lecturi”). Livrescul nu e însă prilej de paradă a unei erudiții reci, ci trăire de voluptăți estetice. Formula definitivă e revelată de pendularea între „panta clasică din miazăzi” și o *jouissance de vivre* cu cețuri de burg medieval transilvan și ingrediente de oțiu oriental: „Mi-e groază de sofismul sintetic și cu vogă / și care moleșea din sânge mi-o abrogă, / cum și de postulatul lansat de Euclid / pe-un crug lucid” — stare tradusă în seducția baladescului (pândit însă de diluție). Ultimele volume (*Poeme noi*, 1984, *Versuri*, 1987) sunt vizitate de sentimentul elegiac al celui ce-și contemplă trecerea („Și uite, astfel ni se face iarnă, / și iar ne ninge timpul pe meninge”). O elegie totuși boem-voioasă, (auto)ironică, haz de necaz. Limbajul pierde din prețiozitatea

lexicală și prozodică, devine simplu, confesiv, se eliberează de convenții. Poetul atenuează jocurile boemei, în care odinioară își camufla tristețile, preferând acum tonuri mai grave și nedisimulate, stârnite de sentimentul curgerii inexorabile. Referința livrescă rămâne modică în aceste volume, iar atunci când apare e integrată în chip mai firesc: „Prin jungla nuferilor barca plutește fără nici o țință / iar noi în barcă, triști și palizi ca-ntr-un poem de Lamartine. / La margine de baltă rațe sălbatică, țipând, colindă, — / dorm armele-n banduliere, căci vânătorii zac de spleen”. În rezumat: „Risipitor de imagini și risipit uneori în poezia ocazională, Andrițoiu este în creația lui mai pură un poet de vocație, elegiac și livresc. Cultivă filonul clasic și reactualizează speciile uitate ale poeziei sentimentale printr-o fantezie inteligentă” (Eugen Simion). Poetul a tradus (singur sau în colaborare) din lirica elină, latină, canadiană (de limbă franceză), vietnameză, precum și din Rilke (*Poemele franceze*), N. Zidarov, I. Utkin și Horváth Imre. A mai publicat o carte de călătorii prin țară (*Curcubeu peste Carpați*, 1987), iar în 1989, *Prin Țara dimineților liniștite — o laudatio a Coreii* lui Kim Ir Sen. A scris scenariile filmelor *Șah la rege*, *Cineva deschide ușa* și *Elixirul tinereții*.

SCRIERI: *În țara moșilor se face ziuă*, București, 1953; *Dragoste și ură*, București, 1957; *Porțile de aur*, București, 1958; *Deceniul primăverii*, București, 1958; *Cartea de lângă inimă*, București, 1959; *File de cronică*, București, 1962; *Constelația lirei*, București, 1963; *Mărțișor*, București, 1964; *Vârful cu dor*, București, 1964; *Versuri*, București, 1968; *Simetrii*, București, 1970; *Euritmii*, București, 1972; *Aur*, București, 1974; *Pe drumul meu*, București, 1974; *Poeme noi*, București, 1984; *Constelația lirei*, pref. Eugen Simion, București, 1985; *Curcubeu peste Carpați*, București, 1987; *Versuri*, București, 1987; *Două flori, două surori*, București, 1988; *Prin țara dimineților liniștite*, București, 1989. **Traduceri:** Iosif Utkin, *Versuri*, pref. trad., București, 1959; *Din lirica latină*, pref. trad., București, 1964; A. S. Pușkin, *Versuri*, ed. bilingvă, București, 1964 (în colaborare cu Maria Banuș ș.a.); *Antologia literaturii maghiare*, I-II, București, 1965-1966 (în colaborare); *Din lirica elină*, pref. Edgar Papu, București, 1968 (în colaborare cu Dimos Rendis); N. Zidarov, *Versuri*, București, 1971 (în colaborare cu I. Brad și I. Horea); Dang Trăn-Con, Doan Thi-Diêm, *Plângerea femeii după bărbatul ei plecat la război*, București, 1974; *Antologie de poezie canadiană de limbă franceză*, pref. trad., București, 1976 (în colaborare cu Ursula Schiopu); *Antologie de poezie vietnameză clasică și contemporană*, pref. trad., București, 1980 (în colaborare cu Liliana Blajovici-Liciu); R. M. Rilke, *Poemele franceze*, pref. trad., Timișoara, 1984; To Hun, *Poeme*, București, 1987; Horváth Imre, *Noi doi în oglindă*, pref. trad., București, 1988; *Antologie de poezie chineză modernă și contemporană*, pref. Zou Difan, București, 1990 (în colaborare cu Ioan Budura).

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Lirica și speciile minore*, GL, 1963, 52; Al. Călinescu, Al. Andrițoiu, „Constelația lirei”, IL, 1964, 1; Simion, *Orientări*, 136-143; Constantin, *Despre poeți*, 75-82; Popa, *Dicț. lit.* (1971), 24-25; Martin, *Poeți*, II, 160-166; Grigurcu, *Teritoriu*, 210-213; Andriescu, *Disocieri*, 152-156; Poantă, *Modalități*, 63-66; Felea, *Secțiuni*, 55-60; Negoșescu, *Engrame*, 83-86; Barbu, *O ist.*, 341-344; Piru, *Poezia*, II, 36-43; Alexiu, *Ideografii*, 167-169; Grigurcu, *Poeți*, 95-100; *Lit. rom. cont.*, I, 424-428; Tașcu, *Poezia*, 18-22; Ștefănescu, *Prim-plan*, 145-149; Cistelean, *Poezie*, 206-211; Micu, *Limbaje*, 261-276; Simion, *Scriptorii*, IV, 95-104; *Dicț. scriit. rom.*, I, 70-72; Micu, *Ist. lit.*, 394-395; Alex. Ștefănescu, *Alexandru Andrițoiu*, RL, 2002, 32, 2003, 25. N.M.

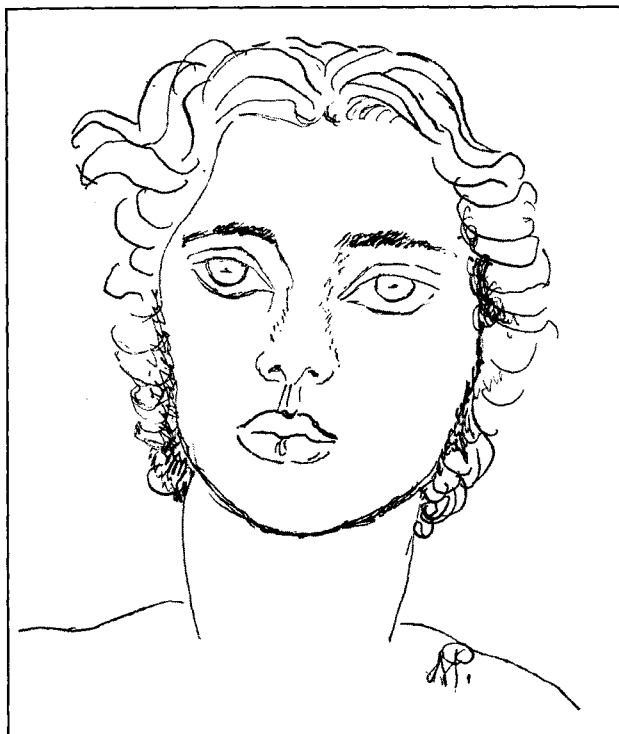
ANDRONACHE, Vasile (10.X.1936, Sinești, j. Vâlcea), poet. Fiu al Mariei (n. Popescu) și al lui Ion Andronache, A. urmează cursurile Facultății de Chimie Industrială (1968-1971), practicând diverse meserii pentru a se întreține. Din 1971, se consacră în exclusivitate poeziei. În 1993 se stabilește cu întreaga familie în comuna natală. Debutază cu poezie în „Luceafărul” (1963) și editorial cu volumul *Ochi neînnoptat* (1971).

Pentru A., într-o formă clasicizantă — sub semnul vag al lui Lucian Blaga și al lui Nichita Stănescu —, iscarea vocii poetice în universul său este o trudă analogă răsturnării brazdelor de pământ: „Pentru învechirea neantului / Timpul meu intră în munci, / Nădușind de cântec / Între brazdele pământului.” Dar comuniunile ei lirice sunt în plan astral („minerale glasuri, din luceferi”), iar extragerea metaforei din o „fântână de cuvânt” este exprimarea ființei resorbită în propria gândire: „Trupul ca o țiteră / Pe-o fântână de cuvânt, / Doarme într-o literă / Cuibărită chiar în gând.” În zone eterate, trupurile însele sunt construite doar din sunete sau din esențe („talangă de văzduh”) ce se întrepătrund fără amestec în nuntirea lor. Poet meditativ, A. încearcă circumscrierea și transfigurarea lirică a unor idei epistemologice în *Stelăria* (1981) și *Stelăria II* (1986). Teritoriul său liric, de astă dată, este unul material — delimitat de neant și stând sub puterea neantului —, din care poetul extrage idei esențiale, înfățișate ca trepte ale devenirii sale. Același limbaj și aceeași modalitate metaforică, conferind în simplitatea lor o oarecare onestitate poeziei lui A., sunt transferate în volumul de poezii patriotice *Metafora umană* (1982), ce conține o serie de encomioane dedicate „gândirii ceaușine”, „strategului stelar” descins din „clocotul sângelui dac”. *Antologia Stelăria* (1997) îi cuprinde majoritatea versurilor, la care poetul adaugă producții de după 1989.

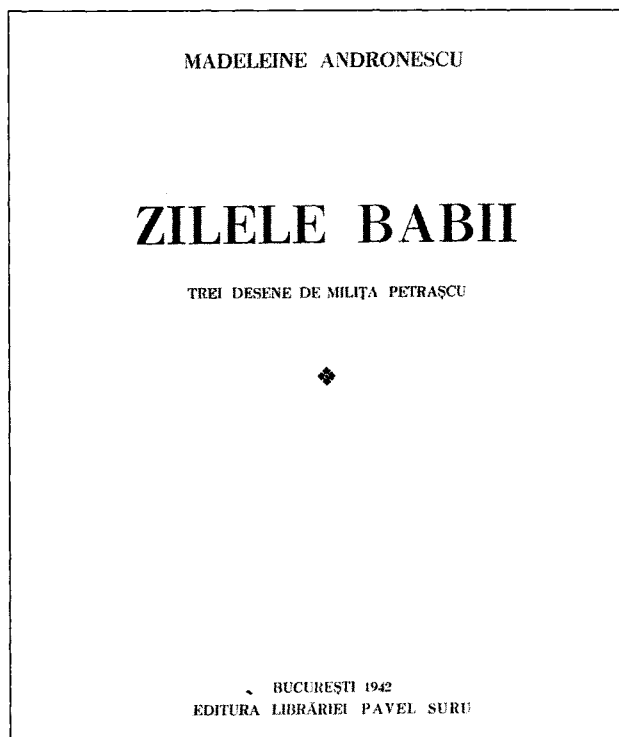
SCRIERI: *Ochi neînnoptat*, București, 1971; *Texte de ființă*, București, 1974; *Poeme*, București, 1978; *Stelăria*, I-II, București, 1981-1986; *Metafora umană*, București, 1982; *Stalactitele dorului*, București, 1983; *Poezii*, București, 1989; *Stelăria*, București, 1997.

Repere bibliografice: Dan Cristea, *Vasile Andronache*, „*Ochi neînnoptat*”, RL, 1971, 34; George Alboiu, *Trei poeți. Opinii*, LCF, 1976, 24; Aureliu Goci, *Vasile Andronache*, „*Poeme*”, RL, 1979, 30; Constant Călinescu, „*Metafora umană*”, LCF, 1983, 6; *Dicț. scriit. rom.*, I, 72-73; Popa, *Ist. lit.*, II, 646. E.M.

ANDRONESCU, Madeleine (13.XI.1915, Craiova — 1.VI.1995, București), poetă. Fiică a Elenei și a lui Eugen Andronescu, medic, A. a fost atrasă timpuriu de teatru (mama a jucat pe scena Teatrului Național din București, sub numele Elena Cruceanu). A urmat școala primară și gimnaziul la Institutul Moteanu din București, apoi Liceul „Fénelon” din Paris (1929-1930), Institutul „Ronsard” din București (1930-1931) și din nou, în capitala Franței, Liceul „Victor Duruy” (1931-1932). Între 1935 și 1938, a frecventat cursurile de actorie ale Conservatorului de Artă Dramatică din București. După absolvire a fost angajată la Teatrul din Sărindar, la Comedia și Municipal, la Teatrul Poporului, precum și la Teatrul Național, până în

Desen de Milița Petrașcu

1953, fiind transferată apoi la Teatrul Tineretului (unde a rămas până în 1965).

A. este autoarea unui singur volum de poeme, *Zilele babei* (1942), apărute aproape toate, mai întâi, în „Meșterul Manole”, „Claviaturi”, „Universul literar”, „Curentul”. Lirismul se remarcă aici printr-o ambiguitate aproape ostentativă, în orice caz declamatorie și respectând conveniențele boemiei „anilor nebuni” de dinaintea începerii războiului. Anotimpul preferat este acela, instabil, al primăverii incerte, al paradoxurilor șocante, descoperite și expuse nu fără emfază, divulgând o obsesie a trecerii timpului și acceptarea prezentului echivoc: „Tare mi-s dragi zilele babei / Ninsori cu soare pe din două / Sclipiri de ger, obraz de rouă / Văzduh cu mâncărimi de scabii. // S-a zăpăcit în spațiu timpul / Din clipă-n clipă altfel pică / Când uliu și când rândunică / Nu-și știe ceasul anotimpul.” Schițată în linii mari, copilăria abia trecută este rechemată uneori patetic, cu vagi urme din imagistica tradiționalistă, copleșite însă de savoarea încrâncenată a clipei, înrudită cu maniera lui Tudor Arghezi (poet prețuit, de altfel, de **A.**). Predominantă este trăirea condiției contradictorii, considerată esență a feminității. Totul este însă spus parcă în glumă, cu un aer de frondă juvenilă, destinată să oprească alunecarea în melancolie. Versurile mărturisesc o egolatrie nestăvilă și mult prea fățiș afirmată pentru a fi cu totul autentică. Îndărățul ei se află bucuria prezentului, susținută de gratuitatea sentimentelor cuprinse într-un joc detașat. Umorul și ironia răstălmăcind clișeele culturale premerg uneori gesticulația lirică din poezia lui Marin Sorescu. Pentru **A.**, poezia reprezenta o detașare explozivă, înrudită cu patosul pe care l-a avut „unul Serghiei Esenin” – ideal de gratuitate irumpativă provocată de umorile adolescenței, ce nu pot fi înțelese și apreciate decât prin delimitare de lasciva interiorizare a versurilor Mariei Banuș.

SCRIERI: *Zilele babei*, cu desene de Milița Petrașcu, București, 1942.

Repere bibliografice: C. V. [Constantin Virgil Gheorghiu], „*Pisici contradictorii*”, „Timpul”, 1940, 1204; Gherghinescu Vania, „*Zilele babei*”, TIA, 1942, 281; Petru Comarnescu, *Madeleine Andronescu*, RFR, 1942, 7; Perpessicius, *Opere*, IX, 322-324; Pillat, *Mozaic*, 190-191; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 1016. D.M.

ANDRONIC, Titus (17.IX.1934, Marginea, j. Bihor – 7.I.2000, Mediaș), poet. După ce a absolvit Școala medie tehnică de comerț din Oradea, a funcționat ca revizor contabil la Mediaș, unde s-a stabilit. A lucrat ca redactor la ziarul orădean „Crișana”, la „Vocea Mediașului” și la „Transilvania”. A înființat, la Mediaș, cenaclurile „Octavian Goga” (1960) și „Aron Cotruș”. A debutat cu un grupaj de poezii în „Familia” (1967), apoi, în volum, cu *Memoria toamnei* (1973).

Pe o latură a poeziei sale, **A.** este un peisagist interiorizat și discret, al cărui simbol tutelar e lumina estivală și autumnală aureolând registrul terestru. Acuarelele lui învâluie materialitatea grea și opacă, în secvențe plastice, ca și impresioniste, vibrante de luminescență și miresme, fluidități și bateri imponderabile de aripi, omături astrale și flăcări pure (definitorii sunt sintagmele titulare *Orele albe*, *Poem în alb*, *Despre soare și pietre*,

Steaua de cuarț, Peste lumina lucrurilor, Vară pură). Realitatea e la fel de specifică interiorității poetului: „Cu aște ninge seara ochiul meu”, „Fântână sunt cu murmure stelare/ Eu niciodată graniți n-am să-ți pun/ Fântână, stea și rug. Și soare.” Căci, pe o altă latură, poetul comunică organic, natural, cu acel spațiu al irizărilor și al efluviiilor, a cărui parte constitutivă el se și declară: „Ce limpezime verde împrejur,/ că-mi aud brațele zvâcnind în păsări” etc. O a treia temă, confluentă cu primele, este copilăria și satul magic și mirific, resuscitate nostalgice, dar sobru, prin secvențe semnificative de tablou sau prin frânturi de irepetabile trăiri. În fine, solitudinea, în care poetul se clăustrează de fapt spre a-și putea rumina amintirile suav-melancolizante. În toate cazurile, expresia e concentrată, tinzând nu întâmplător spre forma extremă și insolită a haikuului.

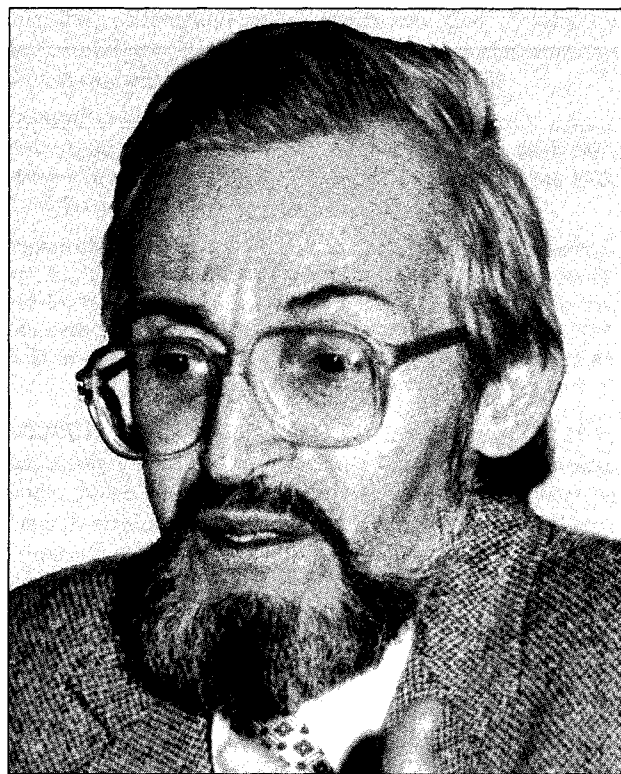
SCRIERI: *Memoria toamnei*, Cluj, 1973; *Dimineți rituale*, Cluj-Napoca, 1980; *Liniștea golfului*, Cluj-Napoca, 1988; *Soarele din turn*, Sibiu, 1994; *Ninsorile de aproape*, Sibiu, 1998; *Vocea liniștii*, Sibiu, 1998; *Lacul de jad – The Lake Carved in Jade*, ed. bilingvă, tr. Mircea Ivănescu, Sibiu, 1999.

Repere bibliografice: Mircea Ivănescu, *Titus Andronic*, T, 1974, 2; Titu Popescu, *Titus Andronic*, 1, *Diminețile rituale*, F, 1980, 9; Ioan Mariș, *Titus Andronic, poetul suavității naturale*, „Tribuna” (Sibiu), 1994, 7 octombrie; Ion Cristofor, *Poezia ca asceză*, TR, 1995, 9; Daniel Deleanu, *Titus Andronic*, „Ninsorile de aproape”, „Rostirea românească”, 1997, 5-7; Al. Florin Tene, *Titus Andronic*, „Vocea liniștii”, CRC, 1998, 9; Radu Patrichi, *În căutarea liniștii*, TMS, 1998, 5; Al. Sfârlea, *Titus Andronic*, „Lacul de jad”, „Al cincilea anotimp”, 1999, 3. N.M.

ANDRU, Vasile (pseudonim al lui Vasile Andrucovici; 22.V.1942, Bahrinești-Cernăuți), prozator, eseist și jurnalist. Este fiul Ecaterinei (n. Păun) și al lui Teodor Andrucovici, țărani. În 1944, după ocupația sovietică, familia Andrucovici trece clandestin frontiera, stabilindu-se în satul Mușenița, județul Suceava. **A.** face școala primară la Mușenița (1949-1955), gimnaziul la Baineț (1955-1956). Liceul, început în orașul Siret, este continuat la „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți (1958-1960). Absolvent al Universității „Al. I. Cuza” din Iași, Facultatea de Filologie, secția franceză (1960-1965), **A.** lucrează ca profesor de limba franceză la Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava (1965-1967), asistent universitar la Institutul Pedagogic din Suceava (1967-1973) și ulterior la Universitatea din Craiova (1973-1975). Din 1978, este redactor la revista „Viața românească”. Membru al Uniunii Scriitorilor din 1975, în 1990 este ales șef al Secției de proză a Asociației Scriitorilor din București, iar între 1995 și 1999 este membru al Consiliului Uniunii. Participă la numeroase schimburi și manifestări internaționale scriitoricești, la Budapesta, Berlin, Roma. În 1989 este beneficiarul unei burse de documentare la Biblioteca Vaticanului și căderea comunismului îl surprinde în Italia. Din 1975, paralel cu activitatea literară, își începe inițierea în practicile sapiențiale, devenind membru al grupului de practicanți Yoga, interzis în 1982. În 1987, inaugurează seria conferințelor-atelier de practică isihastă și de optimizare umană, înființând ulterior cenacluri și participând activ la întemeierea Centrului Național de Practică Isihastă (1994). În

1990 fondează Grupul de optimizare umană. Expunerile din cadrul acestui grup vor constitui substanța volumului *Terapia destinului* (1994). Devine un adept al pelerinajelor inițiatice, convertindu-și experiențele în pagini de jurnal. După 1990, întreprinde, ca bursier, două lungi călătorii de studii în India (1992, 1996). Primește titlul de master (*acharya*) în filosofia și în practica Vedanta. Începând din 1998, când călătorește pentru prima oară în Noua Zeelandă, interesul său cultural se reorientează către Antipozi. Se interesează de tradiția inițiativă maori și de practicile terapeutice polineziene. Fără a se rupe de matca spirituală românească, în 1999 se stabilește la Wellington și primește rezidență permanentă în Noua Zeelandă.

Debutează literar în 1967, cu schița *Colindul dificil*, în suplimentul literar „Suceava”, continuând cu publicarea unor proze scurte în „România literară”, unde este remarcat de S. Damian. Primul său volum, *Iutlanda posibilă* (1970), inaugurează o serie masivă de cărți – proză scurtă, romane, eseuri teoretico-programatice sau sapiențiale, memoriale ale unor voiaje reale sau spirituale. **A.** este un autor inclassabil, rezistând tipologizării sau operațiilor de afiliere comparativă la formule, generații sau coterii literare. Cu toate acestea, scriitorul n-a fost niciodată perceput ca un „caz”, un deviant sau un ostracizat, ci, în mod paradoxal, a beneficiat de simpatia celor mai eterogene, dacă nu de-a dreptul incompatibile condeie critice. O lectură globală a scrierilor sale lasă impresia de stabilitate neliniștită, întemeiată pe un dinamism subteran. Deși o bună parte dintre comentatori au identificat în el un autor egal cu

sine încă de la debut, cariera literară a lui **A.** are turnante evidente și, în anumite privințe, surprinzătoare. Prozatorul debutează odată cu autorii-jalon din anii '70, motiv pentru care Laurențiu Ulici îl anexează integral promoției. La o lectură atentă, volumele din decada a opta – în special *Iutlanda posibilă*, *Mireasa vine cu seara* (1973), *Mirele* (1975), *Arheologia dorințelor* (1977) – lasă totuși la vedere diferențe palpabile față de comilitonii cronologici. În prozele lui **A.** – eclectice ca gen, ca formulă epică și ca topografie imaginară – poate fi detectată o rezistență subterană tenace față de rețetele în uz ale scrisului. Lumea sa fictivă se naște din asaltul meticolos, pe alocuri desfășurat emfatic, asupra conjuncturalului etalat de literatura curentă. Se adaugă glisajele ghidate, adeseori obositoare, către cosmic și către arhetipal, ca și substanța pur nominală și inconsistența halucinantă a așa-numitelor sale personaje. În planul strict formal, corporalitatea și lucrătura strânsă a scrisului lui **A.** – consecințe ale unei elaborări meticuloase, programate la rece – se întrevăd cu ochiul liber, de la debut. Autorul va admite ulterior că prozele din această perioadă au fost lucrate migălos, urmând un canon muzical anumit (cântul gregorian), în care monodia alternează calculat cu contrapunctul. În această primă vârstă a scrisului său, prozatorul consacră o formulă și totodată o epuizează prin iterație manieristă. O turnantă vizibilă marchează *O zi spre sfârșitul secolului* (1983), volum de proze scurte, urmat de două romane – *Turnul* (1985), *Progresia Diana* (1987) – și de volumul programatic de eseuri *Viață și semn* (1989). În percepția publică, virajul survenit la începutul decadei a noua, cu precădere apetitul pentru elaborările teoretice pe marginea producției de text îl plasează rapid pe **A.** în sfera de gravitație a promoției optzeciste, deși, practic, nici una dintre părțile interesate nu face avansuri în direcția afilierii. În sfera teoreticului, **A.** se declară fascinat de avangarde (în fapt, de neomodernismele postbelice), mai exact de potențialul lor de a deruta cenzura prin experimental, atipic, inclasabil. Îndeosebi insistența scriitorului asupra interferenței dintre proză și „științele optimizării umane” (formulă care îi aparține) deschide o etapă nouă pentru literatura sa. Foarte succint, un tip particular de viziune, care poate fi numită generic operațională, prezentă în mod curent în sfera vieții, este transferată demonstrativ asupra literaturii. De aici și o serie de concepte-cheie ale programului – „optimizare, inginerie psiho-somatică” – atât în sensul de practici terapeutice, cât și în accepția de atribute ale creației. Pasajele revelatoare sunt etalate în volumul *Viață și semn*: „Spuneam: o inginerie psiho-somatică prin cuvânt. [...] În ce mod versetul nostru, enunțul nostru poate lovi tăcerea genetică, poate coborî până la acel nivel de profunzime de unde vin exigențele ereditare? Iată întrebările acestei întretăieri între literatură și practicile optimizării, între care, repetăm, relația este bilaterală, influența reciprocă.” După 1990, trecute prin filtrul noilor experiențe inițiatice, contondențele tehnice ale decadelor precedente – nu și memoria lor – se atenuează. În romanele *Muntele Calvarului* (1991) și *Păsările cerului* (1999) – cea mai bine articulată carte a etapei – sau în volumele de proză scurtă *Un univers cu o singură ieșire* (1997) și *Cel mai îndepărtat paradis*

(2001), explorarea structurilor mentalului colectiv devine prioritară, iar dimensiunea antropogenetică a literaturii trece în prim-plan. Ca și mai înainte, această vârstă a scrisului lui **A.** este escortată de un volum programatic, *Memoria textului* (1992), pledând pentru echivalarea creației cu producția unor „reacții necesar-modelatoare” ale speței. Avându-și punctul de sprijin în psihocibernetică, noua orientare îi va da sugestii autorului pentru repertoriul său de sintagme cu ecou abisal, între care un rol important îl deține „iluminarea”. Tot în ultima decadă a secolului, **A.** publică mai multe volume de eseuri sapiențiale – *Terapia destinului* (1994), *Misticii din Carpați* (1998), *Psihoterapie isihastă* (2000), *Istorie și taină la Sf. Munte Athos* (2001), *Yaatra. Jurnal în India* (2002) – definite de autor drept „o formă de eseu, articulat la o practică a înțelepciunii”.

SCRIERI: *Iutlanda posibilă*, București, 1970; *Mireasa vine cu seara*, București, 1973; *Mirele*, București, 1975; *Arheologia dorințelor*, București, 1977; *Noaptea împăratului*, București, 1979; *O zi spre sfârșitul secolului*, București, 1983; *Turnul*, București, 1985; *Progresia Diana*, București, 1987; *Viață și semn*, București, 1989; *Muntele Calvarului*, București, 1991; *Memoria textului*, București, 1992; *Terapia destinului*, Iași, 1994; *India văzută și nevăzută*, București, 1995; *Proză, eseuri, interviuri*, îngr. și introd. Constantin Blănaru, Chișinău, 1995; *Un univers cu o singură ieșire*, București, 1997; *Misticii din Carpați*, Chișinău, 1998; *Păsările cerului*, București, 1999; *Psihoterapie isihastă*, Chișinău, 2000; *Istorie și taină la Sf. Munte Athos*, București, 2001; *Cel mai îndepărtat paradis*, Cluj-Napoca, 2001; *Yaatra. Jurnal în India*, București, 2002; *Operație pe creier sau Eros și Thanatos*, București, 2003.

Repere bibliografice: S. Damian, *Fals tratat despre psihologia succesului*, București, 1972, 74–81; Voicu Bugariu, *Hiperluciditate*, LCF, 1975, 36; Valeriu Cristea, *Realism și viziune*, RL, 1975, 46; Liviu Leonte; *Proză analitică și sentimentală*, CRC, 1975, 46; Titel, *Pasiunea*, 156–157; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 24; Radu G. Țeposu, „Noaptea împăratului”, RL, 1979, 30; Sultana Craia, *Eseu românesc despre răscrucele puterii*, LCF, 1979, 11; Al. Protopopescu, *Împăratul... „c' est moi”*, VR, 1979, 8–9; Ștefănescu, *Jurnal*, 16; Dana Dumitriu, „O zi spre sfârșitul secolului”, RL, 1983, 52; Marian Papahagi, *Tehnica abruptului epic*, TR, 1985, 41; Valeriu Cristea, „Cartea mică a clipei” și „marele tunet”, RL, 1986, 14; Holban, *Profiluri*, 322–327; Cristea, *Fereastra*, 265–272; H. Zalis, *Prozele lui Vasile Andru*, CL, 1984, 4; Christian Crăciun, *Reverii antropologice*, T, 1990, 2; Mihaela Ursa, *Viața ca semn*, TR, 1991, 47; Maria Genescu, *Viața ca „un cumul de soartă bună”*, RL, 1994, 2; Ion Apetroaie, *Vasile Andru – textualist moderat*, în *Siretul, vatră de istorie și cultură românească*, îngr. Ion Popescu-Sireteanu, Iași, 1994, 429–435; Papahagi, *Interpretări*, 133–135; Ulici, *Lit. rom.*, I, 360–364; *Dicț. scriit. rom.*, I, 73–74; Cosma, *Romanul*, I, 265–266; Gheorghe Crăciun, *În căutarea referinței*, București, 1998, 35–36; Popa, *Ist. lit.*, II, 830; Christine Leșcu, *Mistica românească și marea temă a salvării*, CL, 2003, 5; *Dicț. analitic.*, IV, 611–613. M.S.

ANESTIN, Ion (24.XII.1900, București – 5.XII.1963, București), cronicar teatral, dramaturg și prozator. Bunicul, Ion Anestin, se numărase printre ctitorii Teatrului Național craiovean, iar unchiul, Victor și Alexandru Anestin, se făcuseră cunoscuți ca publiciști și literați. Și Theodor Anestin, tatăl lui **A.**, desenator la Primăria Capitalei, avusese în tinerețe unele preocupări literare. **A.** învață la Școala Visarion, apoi la Colegiul „Sf. Sava”, unde este coleg cu Vladimir Donescu. Împreună scot

„Revista Carol I”, ce va fi continuată de „Foaia tinerimei”. La ocuparea Bucureștilui, **A.**, fiind premilitar, trebuie să se refugieze în Moldova. Reîntors acasă în 1918, fără să-și termine liceul, se înscrie la Academia de Belle Arte, apoi la Academia liberă a lui N. Verona. Din 1921, se dedică activității plastice și publicisticii. Redactor la „Epoca”, el semnează grafică satirică, cronici, medalioane, tablete, note. În 1927, e alături de Mircea Eliade și Radu Capriel la revista „Est-Vest”, iar în 1928 răspunde chemării lui Vladimir Donescu, care înființează săptămânalul „Vremea”. Aici, **A.** girează între 1931 și 1938 pagina teatrală, asigură grafica, inserând și articole diverse. Concomitent, mai colaborează la „Duminica Universului”, „Bluze albastre”, „Cuvântul liber”, „Ordinea nouă”, „Gazeta”, „Adevărul literar și artistic”, „Timpul” (susținând între 1937 și 1941 cronică teatrală), „Jurnalul”, „Viața” ș.a. Scoate, de asemenea, trei reviste umoristice — „La zid!” (1932-1933, 1935-1936), „Recreația” (1940) și „Gluma” (1940-1943) — și una de teatru — „Spectacolul” (1939-1940). Ca artist plastic, are expoziții personale (1922, 1929, 1937), ilustrează numeroase cărți, semnează scenografia unor montări pe scene bucureștene, tipărește un album de gravuri, *Casa cu perdelele lăsate* (1929), și altul de caricaturi, *Cobai și felceri* (1932). Publică, totodată, „romanul” *De necredzuta viață a dumnealui Ioniță căpitan de oaste, scrisă de dumnealui Iancu Zogravul* (1934), urmat de biografia romanțată *Cetățeanul Tallien* (1938) și de *Schiță pentru istoria teatrului românesc* (1938). În 1939, i se reprezintă piesa într-un act *Dragodana* (tipărită în volum în 1940), o alta, *Falimentul zeilor*, intrând în repetiții. În manuscris a mai rămas și comedia *Napoleon & co.* În 1944, **A.** este suspendat pe cinci ani din activitatea ziaristică și, se pare, închis pentru caricaturile lui antisovietice. Între 1949 și 1954, e scenograf și director artistic la Teatrul de Păpuși din Pitești.

Spirit critic ascuțit, fire lesne inflamabilă, prompt în replică și gest, **A.** este un umorist înnăscut. Grafica lui satirică e realizată cu mijloacele artei, efectul mizând îndeobște pe sugestie, prezentă atât în compoziție, cât și în jocul dintre desen și text. Ciclul consacrat lui Ion Ion e un adevărat „roman” al cetățeanului simplu, supus veșnic experimentelor politice. Un analogon al acestei grafici e în bună parte publicistica lui **A.** Umorul său prodigios se manifestă și mai limpede în mulțimea de snoave, „legende fără ilustrații”, „panseuri”, parodii, schițe risipite în paginile „Vremii” ori ale „Glumei”. Romanul sui-generis *De necredzuta viață... sfidează pudibonderia mic-bugheză*, ca și albumul *Casa cu perdelele lăsate*. Autorul alege un subiect „scandalos”, o suită de întâmplări decameronenești, având în centru un neobișnuit de viril căpitan Ioniță. Licențiozitatea e atenuată prin proiectarea pe un fundal narativ „în stil de hronic”, după modelul lui Al. O. Teodoreanu. Umorismul se valorifică și în biografiile romanțate, îndeosebi în *Cetățeanul Tallien*, precum și în reportaje și note de drum. Un capitol aparte îl formează scrierile dedicate scenei. Disociind între cronică dramatică și critica teatrală, **A.** optează pentru cea dintâi, preocupat în primul rând să-și informeze cititorul. Sutele de cronici, scrise în peste zece ani de activitate, rezumă rapid subiectul pieselor, le relevă calitățile și defectele,

apreciază regia și interpretarea, rareori cedând complezenței. Pe lângă cronici, **A.** iscălește și numeroase articole în care își exprimă opiniile despre problemele teatrului în epocă. Provenit dintr-o familie de împătimiți ai Thaliei, se încumetă în *Schiță pentru istoria teatrului românesc* să încerce o prezentare succintă a evoluției artei scenice la noi, pe durata unui secol. Deficitară în latura documentară, lucrarea conține bune pagini evocatoare, împletind nostalgia lumii vechi cu ironia bonomă. O surpriză a fost prima piesă a lui **A.**, *Dragodana*. De dimensiuni reduse, drama are în centru conflictul dintre onoare, ce nu se poate păstra decât cu prețul vieții, și datoria perpetuării neamului. Prin dramatismul său, piesa amintește *Săptămâna luminată* a lui M. Săulescu. Instinctul de umorist irumpe, în schimb, în *Falimentul zeilor*, o parodie brodând cu mare libertate pe motivul Amfitrion. Olimpul ia uneori chipul mahalalei bucureștene, altelei pare consiliul de administrație al unei firme moderne. Teza antirăzboinică e estompată de acțiunea plină de antren și de vervă debordantă a dialogurilor, nu lipsite, totuși, de unele trivialități. O demitizare se încerca și în comedia *Napoleon & co.*, însă aici șarja e excesivă, iar comicul de limbaj se limitează la efecte facile.

SCRIERI: *De necredzuta viață a dumnealui Ioniță căpitan de oaste, scrisă de dumnealui Iancu Zogravul*, București, 1934; *Cetățeanul Tallien*, București, 1938; *Schiță pentru istoria teatrului românesc*, București, 1938; *Dragodana*, București, 1940; *Scrieri despre teatru*, îngr. și pref. Victor Durnea, București, 1989.

Repere bibliografice: Mircea Vulcănescu, *Însemnări pe marginea volumului „Cobai și felceri”*, CU, 1932, 2583, 2584; Octav Șuluțiu, I. Anestin, „De necredzuta viață a dumnealui Ioniță căpitan de oaste...”, „Reporter”, 1934, 18; Pompiliu Constantinescu, „De necredzuta viață a dumnealui Ioniță căpitan de oaste...”, VRA, 1934, 338; Perpessicius, *Opere*, VII, 34-40; N. Carandino, *O schiță pentru istoria teatrului românesc*, „România”, 1938, 150; N. Carandino, *Teatrul așa cum l-am văzut*, București, 1986, 96-98; D. Căpitanu, *Teatrul „Alexandru Davila” [Pitești]*, 1969, 30, *passim*; Brădățeanu, *Comedia*, 301; Massoff, *Teatr. rom.*, VI-VIII, *passim*; Mircea Ștefănescu, *Un dramaturg își amintește*, I, București, 1980, 105, 137-140, *passim*; Martinescu, *Umbre*, 111-125; Durnea, *Orizonturi*, 124-169. V.D.

ANESTIN, Victor (18.IX.1875, Bacău — 5.XI.1918, București), prozator și publicist. Al doilea dintre cei cinci copii ai actorilor Ion și Maria Anestin, **A.** își petrece copilăria printre oamenii scenei, de care își va aminti ulterior cu pietet. Urmează ciclul secundar la Colegiul „Sf. Sava” din București, apoi la Liceul „Carol I” din Craiova. Adolescentul descoperă lucrările lui Humboldt și, mai ales, ale lui Flammarion, cărui, mai târziu, în 1901, îi va dedica un studiu. Debutează în 1892, la „Revista ilustrată”, cu traduceri, în anul următor publicând alte tălmăciri în „Curierul Olteniei”. Înființează o societate literar-științifică și scoate în 1895 revista școlară „Freamătul”. Absolvind liceul în 1896, se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie din București, pe care nu o termină. Continuă să se instruiască, formându-și o cultură enciclopedică, chiar dacă, din 1898, este înrobitor de gazetărie; până la sfârșitul vieții va lucra la mai multe periodice concomitent. Este secretar de redacție la

„Foaia populară”, „Apărarea națională”, „Tribuna familiei”, „Patriotul”, „Țara”, „Vremea”, apoi redactor la „Adevărul” și „Dimineața”, la „Minerva”, „Universul” și „Universul literar”, la „Tribuna”, „Veselia” și prim-redactor la „Ziarul călătoriilor și al științelor populare”. Tuturor acestora le furnizează, sub semnătura sa ori sub pseudonime ca Andrei, Eugen, Hilarius, Lică, Lylo, Sirius, Stin, Syr, Tin, V'an, Victan, Victorian, Victor Eugen, Wega ș.a., poezii și proze scurte, cronici literare și dramatice, note, studii biografice, mii de articole pe teme științifice, precum și nenumărate traduceri. Cu articole de știință popularizată colaborează la alte numeroase publicații: „Tribuna”, „Epoca”, „România ilustrată”, „Revista idealistă”, „Sămănătorul”, „Noua revistă română”, „Flacăra”, „Gazeta Câmpinei”, „Gazeta politică și literară” ș.a. **A.** scoate, între 1907 și 1912, revista de astronomie „Orion” și, între 1914 și 1916, „Bibliografia română”. Până la război, tipărește, de asemenea, zeci de broșuri și volume, cea mai mare parte constituind-o lucrări de popularizare a științei, traduse și originale. Pionier al romanului românesc de anticipație, el publică *În anul 4000 sau o călătorie la Venus* (1899), *O tragedie cerească* (1917) și *Puterea științei. Cum a fost „omorât” războiul mondial* (1916). Mărturie a interesului său pentru teatru sunt studiul *Haralamb Lecca, autor dramatic* (1902), precum și traduceri din W. Shakespeare, *Hamlet* și *Othello* (1908), poate și *Regele Lear* și *Macbeth*, anunțate în 1909. Mai tâlmăcește cartea Clarei Tschudi *Tineretea Mariei Antoaneta, Carol I* de Paul Lindenberg și *Frederic cel Mare* de Lord Macaulay. Totodată, **A.** conferențiază la Universitatea Populară și la Societatea „Prietenii științei”, la a căror înființare are un rol de seamă. Războiul întrerupe eferescenta sa activitate. În anii 1917 și 1918, colaborează la „Gazeta Bucureștilor”, „Scena” — la aceasta din urmă cu o suită de articole despre actorii cunoscuți în copilărie, strânse în volumașul *Amintiri din teatru* (1918) —, „Biblioteca copiilor și a tinerimei” și la „Renașterea”.

Câștigat de orientarea științistă, **A.** a propovăduit-o la noi cu pasiune și abnegație. Conștient de la început că un popularizator al științei trebuie „să fie dublat de un literat”, el a căutat să dea expunerii limpezime și a preferat să integreze explicația tehnică într-o narațiune — *Romanul cerului* (1912), *Povestea științei* (1916) — sau într-o biografie — *Giordano Bruno* (1911), *Newton și atracția universală* (1911), *Viața anecdotică a învâțăților iluștri, Viața și invențiunile lui Edison* (1915), *Eroii științei* (1916) etc. Depășite, firesc, ca informație, aceste lucrări pot oferi încă o lectură agreabilă. Deși a subscris la teoria care susținea apropiata moarte a artei, **A.** a avut și preocupări pur literare. Cronicar la reviste populare sau la cotidiene de prestigiu, cum erau „Vremea” ori „Adevărul”, el recenzează cărțile noi, dând în genere aprecieri juste, iar în disputele vremii exprimă opinii de bun-simț. Servituțiile gazetăriei apasă vădit asupra scrierilor sale literare. Mai toate cronicile rimate din „Țara” și din „Patriotul” sunt facile, însă **A.** dispunea de unele resurse poetice. Balada *Don Zaneto* și poemul *Balul stelelor* relevă un umor de calitate, iar *Sonet*, o sensibilitate elegiacă, modelată de poezia lui Traian Demetrescu. Și în proză se vădesc aceleași dominante. Autorul se oprește frec-

vent asupra dramelor trăite de cei umili, dar, treptat, alunecă spre literatura de magazin, accentuând melodramaticul și senzationalul. O oarecare originalitate este atinsă atunci când recurge la propria experiență de viață, precum în nuveletele *Fericirea*, *Prietenul meu*, *Succesul meu*, *Revederea*. Merite de înainte-mergător, ce-i vor fi recunoscute târziu, are în domeniul literaturii științifico-fantastice. Prin articolul *Romanul științific* (1898) și prin altele, ulterioare, el este primul teoretician al genului, iar cele trei „romane”, *În anul 4000 sau O călătorie la Venus*, *O tragedie cerească* și *Puterea științei*, îl așază printre cei mai importanți autori români de anticipație din prima jumătate a secolului al XX-lea. Cel dintâi «roman» imaginează, plecând de la ipoteze mai vechi, o „lume locuită”, alta decât Pământul. Intriga este simplă, lăsând în umbră psihologia eroilor, dar coerența tabloului schițat, precum și atingerea unei probleme grave — alienarea omului prin tehnica omniprezentă — rețin atenția. „Povestea astronomică” *O tragedie cerească* închipuie distrugerea Pământului și a planetei Marte de către o stea stinsă, accentul căzând nu atât pe aspectul de anticipație, cât pe progresia spaimei și pe modalitățile diferite de trăire a catastrofei: resemnat, filosofic, pe „planeta roșie”; convulsiv, apocaliptic, pe cea „albastră”. Ultima „poveste fantastică” se arată anecdotică, excesiv demonstrativă. Ca traducător, **A.** se conformează gustului cititorilor și spiritului publicațiilor adresate acestora, oprindu-se la nuvele și romane submediocre. Alături de acestea, apar însă și texte ale unor scriitori precum A. Daudet,

Guy de Maupassant, E. A. Poe, H. W. Longfellow, Mark Twain, H. G. Wells ș.a. Traducerile din Shakespeare, în proză, sunt modeste, cu multe deficiențe. Tipărite în colecția „Biblioteca pentru toți”, ele au contribuit într-o măsură la pătrunderea marelui dramaturg englez la noi.

SCRIERI: În anul 4000 sau O călătorie la Venus, București, 1899; ed. îngr. și pref. Cornel Robu, Cluj-Napoca, 1986; *Camille Flammarion*, București, 1901; *Haralamb Lecca, autor dramatic*, București, 1902; *Giordano Bruno. Viața și opera lui*, București, 1911; *Povestea cerului*, București, 1912; *Romanul cerului*, București, [1912]; *O tragedie cerească*, București, 1914; *Ce trebuie să citim*, București, 1915; *Căpitanul Scott la Polul Sud*, București, 1915; *Eroii științei, Câmpina* [1916]; *Povestea științei*, București, 1915; *Puterea științei. Cum a fost „omorât” războiul european*, Câmpina, 1916; *Amintiri din teatru*, București, 1918; *Viața și opera celebrilor exploratori*, București, 1921. **Traduceri:** W. Shakespeare, *Hamlet*, București, [1908], *Othello*, București, [1908]; Paul Lindenberg, *Carol I*, București, 1915; Clara Tschudi, *Tineretea Mariei Antoaneta*, București, 1916; Lord Macaulay, *Frederic cel Mare*, București, [1918].

Repere bibliografice: Simplex [T. Arghezi], *Victor Anestin*, „Renașterea”, 1918, 134, 136; L. Florin, *Un apostol al științei: Victor Anestin*, pref. C. Parhon, Iași, 1921; I. M. Ștefan, V. Ionescu-Vlăsceanu, *Momente și figuri din istoria astronomiei românești*, București, 1968, 70-74; Ion Hobana, *Vârsta de aur a anticipației românești*, București, 1980, *passim*; Manolescu, *Literatura SF*, 219-221; Ion Hobana, *Science Fiction. Autori, cărți, idei*, II, București, 1986, *passim*; *Dict. scriit. rom.*, I, 74-77; *Dict. analitic*, IV, 636-641; Oprită, *Anticipația*, 35-40, 464-465, *passim*. V.D.

ANGELESCU, Silviu (24.I.1945, București), teoretician literar, etnolog și prozator. Este fiul Elenei (n. Popescu) și al lui Paraschiv Angelescu, preot și profesor. Absolvent al liceului din Răcari (1963) și al Facultății de Limba și Literatura Română a Universității din București (1972), lucrează între timp ca profesor suplinitor de limba română la Crevedia Mare și Găiseni, iar din 1972 ca asistent, lector și conferențiar la Catedra de etnologie și folclor a Universității din București. Obține titlul de doctor în filologie cu teza *Tipare portretistice în epica orală și cultă*. După 1989, este director adjunct al Direcției Relații Internaționale din Ministerul Învățământului și Științei (1990), vicepreședinte executiv al Fundației Culturale Române (1990-1992), director al Institutului de Istoria Artei. Debutează în „Analele Universității din București” (1977). Colaborează la „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Contemporanul”, „Limba și literatura română pentru elevi”, „Limbă și literatură” ș.a.

Alcătuiește în colaborare cu Octav Păun culegerile *Folclor din Dâmbovița* (1981), *Legende populare românești* (1983) și *Basme, cântece bătrânești și doine* (1989). În volumul *Portretul literar* (1985), care pornește de la teza de doctorat și a fost distins cu Premiul „G. Călinescu” al criticii, A. abordează o temă tratată doar sporadic de cercetătorii români dinaintea sa. Pornind de la definirea portretului ca imagine trecută prin filtrul unei convenții, A. analizează dubla determinare a acestuia în funcție de constrângerile textului și de modelele culturale ale epocii. Asociind perspectiva structural semiotică și cercetarea diacronică, lucrarea trasează structura internă a portretului și-i schițează devenirea istorică prin raportare la coduri culturale

diferite, fără a neglija rolul formei de comunicare, orală sau scrisă. Remarcabil prin performanțele de sinteză și teoretizare, volumul se distinge și prin plasticitatea exemplelor ce ilustrează discursul teoretic. Ca și Umberto Eco, A. abandonează studiul teoretic erudit în favoarea romanului pseudoistoric. *Calpuzanii* (1987; Premiul „Ion Creangă” al Academiei Române), folosește trucul romantic al manuscrisului găsit din întâmplare, pentru a înfățișa o cronică a domniei lui Mavrogheni, fanariotul smintit de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Datele reale, preluate din scrieri de epocă sau din studii istorice moderne, se împletesc cu cele fanteziste, romanul interesând mai mult prin calitatea stilistică a evocării decât prin linia epică, simplă în sine – un grup de boieri și cărturari încearcă răsturnarea domnului prin falsificarea banilor destinați tributului către Poartă – sau prin psihologia personajelor, înfățișate de altfel cu o admirabilă știință de portretist. Livresc fără a fi manierist, el folosește tehnica naivă a primelor romane românești – ce operează prin opunerea maniheistă a personajelor sau prin exhibarea unei morale evidente – și, totodată, reconstituie o savuroasă și plauzibilă limbă arhaizantă. Parodiind romanul picaresc și comic prin afișarea ironică a convențiilor, *Calpuzanii* poate fi citit și ca un roman cu cifru, o sugestie în acest sens fiind oferită de prefață, care, dincolo de fantazările erudite pe teme lingvistico-mitologice, conține și un avertisment către cititor. După mai bine de un deceniu de la publicarea studiului *Poetica legendei* ca postfață la culegerea de *Legende populare românești* (1983), A. reia, în volumul *Legenda* (1995), preocuparea de a defini această categorie a literaturii populare și de a o situa cât mai exact prin raportare la legendele altor popoare, la alte forme ale literaturii

orale, la legendele culte (Varlaam, Dosoftei, Neculce, Cantemir, Asachi, Alecu Russo, Negruzzi, Alecsandri), la antilegende (Negruzzi, *Pentru ce țiganii nu sunt români*, și I. L. Caragiale, *Magnum Mophtologicum*). Raportul dintre folclor și literatura de autor este studiat și în volumul *Mitul și literatura* (1999), unde sunt urmărite transferul de substanță și evoluția formală de la creațiile populare la dubletele lor culte și totodată se reliefează, cu aplicare la opere ale lui Heliade-Rădulescu, Rebreanu sau Sadoveanu, rolul mitului în structura tipologiilor literare.

SCRIERI: *Portretul literar*, București, 1985; *Calpuzanii*, București, 1987; ed. 2, București, 1999; *Legenda*, București, 1995; *Mitul și literatura*, București, 1999. **Culegeri:** *Folclor din Dâmbovița*, București, 1981 (în colaborare cu Octav Păun); *Legende populare românești*, postfața edit., București, 1983 (în colaborare cu Octav Păun); *Basme, cântece bătrânești și doine*, București, 1989 (în colaborare cu Octav Păun).

Repere bibliografice: Al. Călinescu, *Un studiu despre portretul literar*, CRC, 1985, 32; Adrian Marino, *Portret și autoportret*, TR, 1986, 48; Eugen Simion, „*Portretul literar*”, RL, 1986, 39; Roxana Sorescu, *Silviu Angelescu*, „*Portretul literar*”, LL, 1986, 1; Marian Papahagi, *Din vremea lui Mavrogheni*, TR, 1988, 7; Nicolae Manolescu, *Parodia burlescă*, RL, 1988, 9; Șerban Foartă, *Hronică literaricescă*, O, 1988, 10; Al. Călinescu, *Firește, un manuscris...*, CRC, 1988, 16; Mircea Mihăieș, *Reconstituiri*, O, 1988, 19; Traian Ungureanu, *Modernitatea bucoavelor*, AFT, 1988, 5; Gabriela Gavril, *Istorie ieroglică*, „*Dialog*”, 1988, 126; Val Condurache, *Povești trecute, povești viitoare*, CL, 1988, 7; Doru Mares, *Cronici-cronice*, VR, 1989, 4; Piru, *Critici*, 299-301; Gabriela Omăt, „*Eroi-comico-satiric*” *contra „delectatio morosa”*, RL, 1990, 28; Tatiana Mișuț, „*Calpuzanii*”, ATN, 1990, 8; Munteanu, *Jurnal*, V, 272-275; *Dicț. scriit. rom.*, I, 77-78; Lovinescu, *Unde scurte*, V, 60-65; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 47-48; Luminița Marcu, „*Mitul și literatura*”, RL, 1999, 18; *Dicț. analitic*, IV, 465-466.

ANGHEL, Dimitrie (16.VII.1872, Cornești, j. Iași – 13.XI.1914, Iași), poet și prozator. Tatăl lui **A.**, Dimitrie Anghel, comerciant și moșier, descindea din aromâni refugiați din părțile Ianinei, iar mama, Erifilia (n. Leatris), era grecoaică din insula Antigonii. Familia izbutise să intre în protipendada ieșeană, însă cunoaște curând declinul. După ce Erifilia se stinge prematur, în 1879, tatăl lui **A.**, angajat în câteva întreprinderi hazardate, dă faliment, ceea ce îi provoacă și moartea, în 1888. Cei patru copii vor avea totuși condiții pentru a-și desăvârși instrucția. Însă Mitif, cum e alintat cel de-al treilea, lipsit de afecțiunea maternă, cu complexe adânc înrădăcinate, refractar autoritarismului patern, dar acuzând și absența unei îndrumări, este un elev mediocru. În 1890, el abandonează, în pragul absolvirii, Gimnaziul „Alexandru cel Bun”, unde ajunsese după ce trecuse pe la Institutele Unite și pe la Școala de Belle Arte. Hotărâtoare în luarea deciziei au fost, se pare, descoperirea vocației poetice și apropierea de cercul socialist, unde e introdus de frații mai mari, Constantin D. Anghel, viitor membru în conducerea Partidului Social Democrat al Muncitorilor din România, și Paul Anghel. În octombrie 1890, primele lui versuri, purtând o tiranică influență eminesciană, vedeau lumina zilei în „Contemporanul”. Tânăruț frecventa în același

timp și casa lui N. Beldiceanu, unde se citea poezie simbolistă și se făceau experiențe de „audiție colorată”. În 1893, întreprinde o călătorie în Italia împreună cu I. Păun-Pincio, apoi merge singur la Paris, unde se aflau la studii frații săi, care încearcă zadarnic să-l înscrie la o școală superioară. Partea lui de moștenire îi îngăduie să trăiască aproape zece ani în preajma boemei artistice, să viziteze Spania, Elveția și din nou Italia. Pătruns de spiritul literaturii noi, fiind concomitent în contact cu tineri artiști și scriitori români aflați la Paris, el își limpezește vocea lirică. Între 1893 și 1901, în țară, îi apar traduceri și creații proprii, semnate și Mitif, în „*Adevărul literar*”, „*Lumea nouă științifică și literară*”, „*Vieța*”, „*Povestea vorbeii*”, „*Evenimentul*”, „*Literatură și artă română*”, „*Pagini literare*”, „*Convorbiri literare*”, „*Curierul literar*” ș.a. În vara anului 1902, se afla la Dumbrăveni, unde, împreună cu St. O. Iosif, pe care îl cunoscuse la Paris, traduce poezii de Paul Verlaine, ce vor fi strănse în volum în 1903. Din toamnă, cei doi se implică în reparația revistei „*Sămănătorul*”, la care **A.** colaborează cu traduceri, unele făcute cu St. O. Iosif, cu poezii și proză, semnând și cu pseudonimele Măghiran, Rozmarin, Florin, Teofil Jianu, V. Ieronim și Ion Fulga. Cu totul rar mai publică în „*Convorbiri literare*”, „*Literatură și artă română*”, „*Luceafărul*”, „*Făt-Frumos*”. La începutul anului 1905 apare *În grădină*, prima lui carte de versuri. Numit inspector domeniial în Dobrogea, la Constanța, face traduceri cu Ion Minulescu din Victor Hugo, Albert Samain, Charles Guérin, Henri de Régnier, care, semnate Gabriel Sutzu, apar în „*Sămănătorul*”, „*Viața literară și artistică*” și „*Revista celorlalți*”, toate fiind reunite în volum abia în 1935. Din noiembrie 1906, este redactor al „*Sămănătorul*”, unde va rămâne până în 1908. Semnând **A. Mirea**, **A.** și St. O. Iosif încep să publice aici, apoi și în „*Viața românească*”, „*Reforma*”, „*Viitorul*”, „*Ordinea*”, „*Minerva*”, „*Minerva literară ilustrată*”, „*Cumpăna*” (1909-1910, scoasă de cei doi împreună cu M. Sadoveanu și II. Chendi), un material bogat și extrem de variat. Volumele lor se succedă cu repezițiune: *Legenda funișurilor* (1907), *Cometa* (1908), *Caleidoscopul lui A. Mirea* (1908 și 1910), *Carmen saeculare* (1909), *Cireșul lui Lucullus* și *Portrete* (1910), precum și mai multe traduceri. Primele trei cărți au fost premiate în 1909 de Academia Română. În această perioadă, **A.** publică singur un al doilea volum de versuri, *Fantazii* (1909), și traducerea piesei *Amorul veghează* de Robert de Flers și G. A. de Caillavet (1909). Participă la șezători literare în Bucovina (1908, 1910), este membru fondator al Societății Scriitorilor Români, fiind ales vicepreședinte în primele trei comitete. Prietenia cu Iosif se destramă în anul 1910, întrucât **A.** nu poate să reziste pasiunii pentru soția acestuia, scriitoarea Natalia Negru, cu care mai târziu se va căsători. În fața reproșului tăcut ori a ostracizării fățișe, accentuate după moartea lui Iosif, scriitorul, fire orgolioasă, bravează, caută să se impună publicând frenetic. Numit, în 1911, inspector în Ministerul Cultelor și Artelor, are de suportat alte atacuri în presă. Extenuat psihic, cu o viață conjugală furtunoasă, lucrează foarte puțin. Câteva proze și poezii, unele semnate Ola (Olla) Canta (pseudonim folosit în colaborare cu Leon Feraru), ce apar în „*Flacăra*” și în „*Înfrățirea*”, sunt

ultimele scrieri. La 27 octombrie 1914, în cursul unei dispute violente cu soția sa, recurge la revolver. Glontele, destinat doar să o sperie pe Natalia Negru, o rănește ușor prin rîcoșeu și poetul, panicat, se împușcă. Rănit grav, va mai trăi două săptămâni de chinuri.

Mărturisirile lui **A.**, diseminate în operă, revelează un spirit lucid și anxios, chinuit de un rău interior, pe care încearcă să-l domine recurgând la remedii precum prietenia, iubirea, acțiunea socială, strategia lui *carpe diem*, pietatea, trăirea frumosului, creația, remedii care, toate, rînd pe rînd, par a-l fi decepționat. Astfel, mișcarea socialistă, îmbrățișată o vreme pentru idealul ei umanitarist, i se dezvăluie contradictorie, inconsistentă (*Povestea unui mușuroi*). Nici sentimentul acut al vocației, nici voința irepresibilă de artă nu-l scutesc de îndoială. Conștient de talentul său nativ, dar și de un anume deficit de forță creatoare, și-l asumă pe acesta din urmă lucid, modelându-se ca *poeta artifex*. Văzând creația ca o aventură personală, petrecută în solitudine, el nu se va recunoaște nici sămănătorist, nici simbolist, cu toată predilecția mărturisită pentru simbol. Curând după debut, se sustrage influenței eminesciene, cristalizarea unei expresii proprii începând încă din 1894, când publică poezia *În grădină*, pentru a se desăvârși în volumul cu același titlu, structurat riguros, ca un poem. Subiectivitatea poetului este preponderent modernă, recuzând în același timp demisia parnasiană și egolatria romantică. Înainte de toate, el este un senzitiv, cu o acuitate extraordinară a simțurilor, mai ales a celui olfactiv. Mobilitatea percepțiilor imprimă discursului un caracter difluent, accentuat de înclinația către inefabil și mister. Climatul este cel de *morbidezza*, întrucât trecerea inexorabilă, moartea nu determină la el revoltă luciferică ori invocație extatică, ci un frison epidemic, stări de evanescență și alienare, pentru a căror exprimare universul floral se oferă în chip firesc,

un impuls venind însă și de la simbolistii francezi. Grădina lui **A.** este grădina primordială, paradisiacă, în care jubilației simțurilor (culminând în „beție”, „vrajă”, „toropeală dulce”) i se asociază o stare de confort intelectual („gânduri blânde”, „iertătoare” și „bune”), dar și locul extincției, al „agoniei neîntrerupte”. În acest univers fragil și îndurerat, spiritul e cuprins de impulsuri contradictorii, năzuind spre creație („cântec”), dar și spre dezagregare, spre stingerea în „liniștea măreață”. Dacă ambianța grădinii e de natură simbolistă, în linia lui Albert Samain, simbolul aproape că lipsește; în schimb, paralelisme, asimilările între regnuri, corespondențele apar frecvent. Nu sunt rare însă nici personificările facile, alegoriile sau infiltrațiile minor romantice, iar metaforele, puține, utilizează un material sămănătorist. Totuși, poetul reușește imagini surprinzătoare, prevestindu-i pe Tudor Arghezi și Lucian Blaga. Deși tind la rigoarea prozodiei clasice, versurile, prin muzicalitatea lor monotonă, învăluitoare, reușesc să sugereze stări de suflet difuze, specific simboliste. Volumul *Fantazii* dezvăluie o capacitate deosebită de înnoire. Teama „de lume, de moarte și uitare”, distilată acum în retorte mai complicate, se transformă în elegie pură, în reveria unui *altundeva* și în fantezie grațioasă. Conștient de magia „împărecherilor de slove”, dar și de istoria depusă în ele, **A.** este recunoscător cuvintelor pentru „credință”, pentru puterea lor de evocare, pentru virtualitățile lor poetice, cautiune a propriei dăinuirii (*Imn*). Motivul creației revine, când direct, confesiv, când aluziv ori încifrat în simbol (*Darul valurilor*, *Visătorul*, *Metamorfoză*). Comoara de sub Rin, din *Visul unui Nibelung*, constituie un simbol al opereii dorite și visate, dobândită printr-un pact faustic, căci este „aurul care omoară”. Simbolul este reluat, sub altă figurație, de basm popular, în *Himera*, poem neinclus în volum. Bine reprezentat este și motivul marin. Oceanul este un simbol al spiritului uman insașiabil (*Nemulțumitul*); în întuneric, farul pare „un Crist umblând pe ape” (*În port*), iar marea, iubita ce se pregătește de culcare (*Nocturnă*). Rețin atât impresia directă, cât și jubilația gravă în fața forței originare. Evaziunea din real se face pe calea reveriei, indusă de un exces senzorial — parfumul crinilor, o melodie nordică, aroma ceaiului —, într-un decor polar sau exotic (*Metamorfoză*, *Reverie*, *Paharul fermecat*). Erosul e dominant în „fantazii”, precum *Moartea Narcisului*, o capodoperă a lui **A.**, *Scrisoare și Ex-voto*... Câteva poezii (*Pastel*, *Fantazie*), și ironice, și elegiace, prefigurează maniera lui A. Mirea sau lirica plictisului provincial. În *Fantazii*, versificația devine mai suplă, apar distihul, trioletul, cvintetul și octava și chiar o formă astrofică, iar lexicul cunoaște o infuzie de neologisme. Un capitol important al activității lui literare îl constituie colaborarea cu alți scriitori, ce reprezenta o soluție la inhibițiile proprii, provocate și de aspirația spre desăvârșire. În cele mai multe cazuri, rolul colaboratorului, fie el V. Savel, I. Minulescu, Leon Feraru sau V. Eftimiu, era acela de a transcrie textul. Doar conlucrarea cu St. O. Iosif, bazată pe o prietenie îndelungată, determinată de afinități, dar și de contraste puternice, putea fi una reală. Încercările contemporanilor de a evalua aportul unuia sau al altuia la realizarea opereii comune s-au izbit de rezerva ironică a autorilor. Posteritatea a înclinat

spre a-i recunoaște însă lui **A.** o contribuție mai însemnată. Cele două volume din *Caleidoscopul lui A. Mirea* reunesc cronici rimate, specie care, plecând de la un material perisabil, actualitatea, mizează pe divertisment, chiar cu riscul facilității, și pe efectul polemic, adesea cu prețul trivializării. Uneori și în *Caleidoscop...* se recurge la invectivă, la ridiculizarea oponentilor pe baza defectelor lor fizice, într-o viziune grotescă (*Ciofle-cării și hilaritate*), dar predominantă e zeflemeaua subțire, condescendentă și totuși incisivă. O emfază subtil autoironică dă farmec posturii de toreador ori de duelgiu impenitent (*Corrida, Racheta, Mănușă*). Treptat, pornirile polemice se calmează, făcând loc unui discurs confesiv, liric, în care fantezia, nonșalanța și umorul polizează asperitățile sincerității. Veritabilul roman autobiografic în versuri are, în chip vădit, ca erou pe **A.** Relativ puține, unele însă antologice, sunt cronicile brodate în jurul unui eveniment, al unor figuri politice ori ținând de faptul divers (*Five o'clock, O lacrimă la dosar sau Tribulațiile unei petiții, Un fost ministru – Un portret, Scrisoarea deschisă a unui melc*). Multitudinea de asociații surprinzătoare, fantezia nesecată, verva explozivă, ironia fină și sarcasmul vitriolant, măiestria versificării și rimele „bufe”, funambulești au contribuit, de asemenea, la înnobilarea speciei, la întemeierea unei tradiții, în care se va înscrie apoi un G. Topîrceanu. Familiarizarea lui St. O. Iosif cu literatura germană a făcut să i se atribuie lui ideea poemului dramatic în trei acte *Legenda funigeilor*. Însă modelarea intrigii, plasată într-un nebuloasă Ev Mediu gotic, lumea poemului, care e plină de semne fatidice, „de-nștiințări secrete” prea lesne descifrabile totuși, în care viața e condusă de o ursită, în care iubirea e o forță imposibil de oprit, iar puterea de seducție a eroului este irezistibilă, toate poartă mai degrabă amprenta lui **A.** Maniera lui Iosif se recunoaște abia în partitura cantabilă, poate și în versificația poliritmică. Frământările intime ale lui **A.** se relevă și mai clar în comedia în versuri *Cometa*, ce își ia drept etalon performanța lui Edmond Rostand, „miliardarul de rime”, încercând osmoza între lirism și verva spumoasă. Protagonistul acestei povești de dragoste, Titi Roznov, este, într-o măsură, un alter ego al autorului *Fantaziilor*.

Probând încă o dată putința metamorfozării, **A.** abordează și domeniul prozei, experimentând diverse formule. Primele două volume, *Cireșul lui Lucullus* și *Portrete*, sunt semnate împreună cu St. O. Iosif, dar stilul și materialul de viață îi aparțin în mare măsură. Cel dintâi conține proză scurtă, variată ca structură și atmosferă. Personajele și conflictele din nuvelele *Cireșul lui Lucullus, Răsplata lui Criton, Răzbunarea lui Arghir* și *Ochiul diavolului* ilustrează epic o idee, totuși scriitura îngrijită, finețea privirii, prospețimea descripției le detașează de proza vremii. Rețin atenția *Umbra casei* și *Scrisoare veche*, în care ficțiunea abia dacă modifică pasta autobiografică, și *Spovedanii*, unde, în forma jurnalului intim, se detaliază un proces reflexiv subtil, caracterizând un personaj straniu, dezabuzat, estet. *Al doilea colonizator al Daciei, Bullier, Idolul* și mai ales *Povestea unei console* marchează trecerea la ipostaza de memorialist, predominantă în *Portrete*, galerie a celor care i-au fost apropiați: N. Beldiceanu, I. Păun-Pincio, Artur Stavri,

Gheorghe din Moldova, Eduard Gruber, Vasile Cosmovici ș.a. Exagerarea pioasă a meritelor lasă loc, totuși, spiritului de observație și capacității de a sesiza esențialul, ce contribuie la conturarea și a unui profil de moralist. Memorialistul e prezent și în *Fantome* (1911), unde evocă oameni și locuri ce au dispărut, dar acum el e mânat de „dorul de propria-i viață”, o viață compusă din „bucăți”, comparabile unor reîntrupări metempsihotice, întrucât fiecareia îi corespunde un eu diferit. Dificila recompunere, cu ajutorul memoriei involuntare ori dirijate, are ca miză ultimă găsirea eului profund, primordial. Rareori subiectul momentului rememorat este însuși autorul, însă implicarea lui, fie elegiacă, fie reflexivă, este întotdeauna evidentă. Reminiscențe autobiografice sunt doar *Revista nocturnă* și *Fata din dașin*. Apropiate de acestea, *Mama, Ex-voto, Tata, Mihail Kogălniceanu* și *A. D. Holban* evocă persoane din cercul familial. Deși sunt proiectate adesea în fantastic, deși includ ceva din mirajul trecutului resuscitat, portretele au totuși și o valoare documentară. **A.** este și un martor fascinat de ceremonialul somptuos (*Garda imperială*) sau de pitorescul lașilor de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Totul arată un pictor versat, stăpân pe tehnici variate, de la acuarela pastelată la desenul în cărbune. În filigran, se discerne profilul medita-tivului și al moralistului, cu obsesiile sale cele mai adânci. Carte de poezie fulgurantă, de descripție și de reflexivitate vie, purtând însemnele unei artisticități baroce, având un rol important în cultivarea poemului în proză și a pamfletului, *Fantome* marchează o dată în evoluția prozei românești. Acest „carnet al unui ieșean” e completat de „carnetul unui fost parizian”, inclus în volumul *Povestea celor necăjiți*. Evocarea unor personalități (Oscar Wilde, Jean Moréas), schițarea unor figuri enigmatice, povestirea unor întâmplări insolite iau câteodată turnura unui adevărat eseu socio-psihologic și relevă atitudini contradictorii. Nostalgia idealizatoare este limitată de o viziune lucidă a Parisului, Babilon modern, care înstrăinează și, mai mult, degradează social și psihic. Dacă un spirit fantezist cutreieră unele proze anterioare, „fantezia” sau „fantazia” se impune ca specie epică autonomă abia în volumul *Oglinda fermecată* (1912). Un rost al acesteia, pentru **A.**, este acela de a izbăvi lumea de urât, de plictis, și de a o trans-pune într-un vis feeric. În acest univers virgin, adamic, au loc erupții intermitente ale unei infrarealități: întâmplări stranii, coincidențe misterioase, manifestări ale unor forțe oculte. O atmosferă înfiorată de neliniști ușor mistice se conturează din predilecția pentru vise premonitории, halucinații provocate de stupefiante, manii blânde, morbide sau extravagante vizi-uni colorate. Prin fastuoasele descrieri, prin psihologiile complicate, prin sugerarea unei alte realități și prin utilizarea alegoriei și a simbolului, *Oglinda fermecată* se apropie de canoanele prozei poetice simboliste. Ultimele două cărți, *Triumful vieții* (1912) și *Steluța* (1913), cuprind de asemenea „fantazii” și portrete, unele remarcabile ca putere de pătrundere și de plasticizare. **A.** a tradus multă poezie, criteriul fiind, în ciuda aparențelor, al afinității. Heine, Lenau, Friedrich Rückert stau alături de Goethe, André Chénier, Hugo, Théophile Gautier și Leconte de Lisle sau de Jean Moréas, Verhaeren, Francis

Jammes ș.a., de lirica de dragoste din folclorul spaniol, italian și grecesc.

Simbolist, în fond, D. Anghel este mai autentic decât alții, cu toate acele contrasturi și amestecuri ce constituie o personalitate [...]. Pentru că Anghel și-a întitulat o culegere de versuri Fantazii, a rămas un fel de clișeu critic că poetul e fantezist. [...]. „Fantezia” lui Anghel e fabulosul alegoric, însă din ea a derivat și un imagism [...]. Puțină, impopulară, proza lui D. Anghel este excepțională și revoluționară. Fără ea nu s-ar înțelege proza de mai târziu a lui Arghezi, care perfecționează și sistematizează maniera angheliană.

G. CĂLINESCU

SCRIERI: În grădină, București, 1905; *Legenda funigeilor* (în colaborare cu St. O. Iosif), Iași, 1907; *Cometa* (în colaborare cu St. O. Iosif), București, 1908; *Caleidoscopul lui A. Mirea* (în colaborare cu St. O. Iosif), I-II, București, 1908-1910; *Carmen saeculare* (în colaborare cu St. O. Iosif), București, 1909; *Fantazii*, București, 1909; *Cireșul lui Lucullus* (în colaborare cu St. O. Iosif), București, 1910; *Portrete* (în colaborare cu St. O. Iosif), București [1910]; *Povestea celor necăjiți*, București [1911]; *Fantome*, București, 1911; *Oglinda fermecată*, București, [1912]; *Triumful vieții*, București, [1912]; *Steluța*, București, [1913]; *Războiul* (în colaborare cu Victor Eftimiu), București, [1913]; *Opere complete*, București, [1922]; *Opere complete*, Proză, București, 1924; *Poezii*, îngr. și pref. D. Murărașu, București, 1946; *Poezii și proză*, îngr. M. I. Dragomirescu, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1957; *Poezii. Originale, traduceri și opere în colaborare [...]*, îngr. și pref. M. I. Dragomirescu, București, 1968; *Proză*, îngr. și pref. M.I. Dragomirescu, București, 1975; D. Anghel și St. O. Iosif, *Scieri*, îngr. și pref. Ion Roman, I-II, București, 1982. **Traduceri:** Paul Verlaine, *Traduceri din ...*, București, [1903] (în colaborare cu St. O. Iosif); Henric Ibsen, *Poezii*, București, 1906 (în colaborare cu St. O. Iosif); Robert de Flers și G. A. Caillavet, *Amorul veghează*, București, 1909; Al. Dumas-tatăl, *Strigoii Carpaților*, București, 1909 (în colaborare cu St. O. Iosif); Fr. Halm, *Camoens*, București, 1909 (în colaborare cu St. O. Iosif); Théodore de Banville, *Gringoire*, București, 1910 (în colaborare cu St. O. Iosif); Oscar Wilde, *Pescarul și suflul său*, pref. C. Stere, București, [1911]; La Fontaine, *Fabule*, București [1923] (în colaborare cu St. O. Iosif); Victor Hugo, *Albert Samain*, Charles Guérin, Henri Bataille, Henri de Régnier, *tălmăciți în limba românească*, București [1935] (în colaborare cu Ion Minulescu).

Repere bibliografice: Izabela Sadoveanu-Evan, *Impresii literare*, București, 1908, 151-163; Ibrăileanu, *Opere*, I, 321-326, III, 352-355, 375-379; Lovinescu, *Scieri*, I, 68-75, II, 128-132, IV, 531-539, V, 157-159; N. Iorga, *Studii literare*, I, București, 1969, 263-265; Sadoveanu, *Opere*, XVI, 577-579, XIX, 62-66, 105-108, *passim*; Chendi, *Pagini*, 445-448; Corneliu Moldovanu, *Autori și actori...*, București, 1944, 167-181, 217-219; Arghezi, *Scieri*, XXIII, 187-217, XXVII, 119-125; P. Locusteanu, *Cincizeci figuri contemporane*, București, 1912, XC; Iorga, *Oameni*, II, 19-21; Eftimiu, *Portrete*, 511-517; Trivale, *Cronici*, 337-342; G. Topîrceanu, *Scieri alese*, II, București, 1955, 175-178; Vasile Savel, *Contemporanii*, Arad, 1920, 73-94; Fundoianu, *Imagini*, 228-231; Natalia Negru, *Helianta. Două vieți stinse*, București, 1921; Davidescu, *Aspecte*, 227-230; Silvia T. Balan, *Opera literară a poetului Dimitrie Anghel*, București, 1925; Clarnet, *Mitif, poetul florilor*, București, 1929; Iorga, *Ist. lit. cont.*, II, 112-113, 133, 235-238, 244; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 687-691; Predescu, *Encicl.*, 35; Vianu, *Opere*, V, 212-218; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, 170-174, 191-195; Constantinescu, *Scieri*, VI, 24-37;

Șerban Cioculescu, *Dimitrie Anghel. Viața și opera*, București, 1945; Râpeanu, *Noi*, 42-84; Teodor Vârgolici, *Dimitrie Anghel*, București, 1966; Ciopraga, *Portrete*, 69-76; Ardeleanu, *Proza*, 127-190; Vlad, *Convergențe*, 179-202; Georgeta Horodincă, *D. Anghel. Portret în evantai*, București, 1972; Brădățeanu, *Istoria*, II, 77-78; Modola, *Dramaturgia*, 310-316; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 291-296; M. I. Dragomirescu, *D. Anghel*, București, 1988; Negoitescu, *Ist. lit.*, I, 160-162; *Dict. analitic*, I, 116-118, II, 41-44, 233-236, III, 202-206; Durnea, *Orizonturi*, 77-123; Vârgolici, *Portrete*, 195-204; *Dict. esențial*, 28-31. V.D.

ANGHEL, Paul (18.III.1931, Răcătău, j. Bacău — 4.X.1995, București), prozator, eseist, publicist și dramaturg. Fiu al lui Vasile și al Anei Anghel, învățătorii, A. urmează liceul la Bacău (absolvent în 1950), apoi Școala de literatură „M. Eminescu”. A fost redactor la „Contemporanul”, apoi redactor-șef la „Tribuna României” (1972-1974). Debutează cu un vast poem în „România liberă”, în 1947 (în același an, cu puțin înainte, mai publicase versuri în „Sportul popular”). Debutul editorial îl constituie volumul de proză *Șapte inși într-o căruță* (1961). Debutează ca dramaturg în 1968, când i se reprezintă la Cluj drama istorică *Săptămâna patimilor*, publicată apoi, în 1972, împreună cu drama *Viteazul*, în volumul *Teatru* (Premiul „I. L. Caragiale” al Academiei Române). A desfășurat o vastă — și foarte remarcată, în epocă, în contextul confruntării unor poziții diferite în materie de ideologie culturală — activitate publicistică (la „Scânteia”, „Contemporanul”, „Luceafărul”, „România literară”, „Steaua” și alte publicații).

După căbușirea regimului ceaușist, receptarea „senină”, cât de cât obiectivă a personalității și operei lui A. este, și va rămâne, probabil, pentru o vreme, dificilă, dacă nu imposibilă. „Campion”, în publicistică, al protocronismului, el e identificat — și nu numai de adversarii lui ideologici direcți — cu dezavantajoasă figură de propagandist al unui regim opresiv, deci de condeier aservit, lipsit de vreun merit real și durabil. Postura aceasta viciase, de altfel, receptarea critică a operei lui și înainte de decembrie 1989, dar, atunci, în sens invers: scriitorul, supraevaluat, oferit ca exemplu, a fost chiar comparat cu Tolstoi etc. Toate acestea explică, desigur, ostilitatea ori ignorarea cu care a fost tratat în anii '90, când și-a pierdut calitatea de autor agreeat — și „protejat” — de oficialitate. Este neîndoios că scriitorul nu a fost un „propagandist” oarecare, de duzină, cu limbaj grosier și cu ideafie vulgară sau nulă, adoptând docil o doctrină oficială. Dimpotrivă, a fost un om de idei — și de condei —, care a împărtășit, poate în deplină sinceritate, o anumită ideologie. Care ideologie s-a întâmplat să coincidă cu cea oficială, și se poate spune chiar că a alimentat-o. Supraevaluat cândva, ignorat ulterior, A. este o personalitate controversată. Om cultivat, inteligent, nu lipsit de rafinament, de talent literar și, mai ales, de talent publicistic, cu ușurința formulării pregnante, cu o scriitură deseori atractivă sau antrenantă, frizând pe alocuri kitschul, dar vădind întotdeauna resurse să-l evite de fapt, a manifestat o deosebită disponibilitate de a practica, cu dezinvoltură, diferite genuri (poezie, reportaj, eseu, proză, teatru). Un artizan al scrisului, mai degrabă decât un scriitor preocupat de viziunea artistică

(literarul e, la el, întotdeauna subordonat ideologicului), dar un artizan înzestrat, plin de vervă și spirit.

Volumul de debut, *Șapte inși într-o căruță*, e unul de proză cu tematică rurală, în maniera realismului socialist, dar cu abilitatea construirii dialogului și fără grosolănia rizibilă a altor scrieri teziste din epocă (a putut fi apropiat, astfel, de *Desfășurarea* lui Marin Preda). Reportajele literare din volumele *Victoria de la Oltina* (1961) și *Arpegii la Siret* (1964) sunt, bineînțeles, tributare servituților epocii: autorul sesizează și prezintă, prin prisma ideologiei comuniste, transformările prin care trec diverse medii sociale în condițiile „construirii socialismului”. Informația e amănunțită, trimiterile la istorie permanent prezente, ispita enciclopedică emană din fiecare reportaj. Scriitorul înregistrează cu atenție și se exprimă cu îngrijire, chiar dacă uneori pactizează — conform uzanțelor epocii și „cerințelor” genului — cu grandilocvența și cu lirismul triumfalist. Darul observației, capacitatea de a stabili asociații și conexiuni revelatoare fac din A. un bun reporter și, în general, un autor de note de călătorie interesante, adevărate eseuri (*O clipă în China*, 1978). Vocația lui în publicistică pare să fi fost, însă, ilustrarea tematicii culturale, chiar și în domeniul reportajului. O carte precum *Convorbiri culturale* (1972), de pildă, grupează „reportaje” literare (convorbirile la care face referire titlul fiind incluse în acestea), centrate, fiecare, pe câte un subiect (Brâncuși, Picu Pătruț, noua „lectură” britanică a lui Shakespeare), înfățișând o publicistică de calitate. În continuarea directă a acesteia vin eseurile scriitorului, linia de demarcație fiind greu de trasat. În eseistică, el abordează cu aplomb chestiuni de antropologie culturală (etnologie, folclor, istoria religiilor, istoria mentalităților, filosofia culturii și a istoriei), de istorie a culturii, meditează asupra „destinului” și „sensului” culturilor, propune o ideologie culturală. Toate acestea le face fără pedanterie exagerat „științifică” (dar cu rigoare a informației), într-o sinteză aflată în preajma diletantismului superior, dar și — privind „favorabil” lucrurile — a tărâmului culturologiei de maximă generalitate. Demersul lui are un clar sens ideologic; respinge ierarhizarea culturilor în „centru” și „periferii”, afirmă legitimitatea, îndreptățirea egală a tuturor culturilor de a ajunge la universal. Se opune sincronismului (lovinescian) în numele autohtonismului (conceput nu la modul pășunist-etnografic, ci într-un registru elevat, de ținută intelectuală). A fost un susținător al protocronismului și, făcând aceasta, s-a aflat în mod obiectiv în slujba unui regim dictatorial, ceea ce, pentru posteritatea imediată, i-a compromis demersul. Textele lui eseistice (*Arhivă sentimentală*, 1968, *Nouă arhivă sentimentală*, 1975), bine scrise, vădesc informație amplă, capacitate persuasivă, eleganță a formulării. A. nu este un gânditor original de calibrul, un creator de viziuni, dar are abilitatea discursivizării atractive a unor conjugări plauzibile de idei și, uneori, pe aceea de a avansa ipoteze și concluzii îndrăznețe, spectaculoase, greu „demonstrabile”, deseori inflaționiste. Ca ideolog al unui autohtonism modern, „intelectualist” cu „față mondială”, ca polemist viguros și susținător al protocronismului în epoca ceaușistă, își va păstra un loc de cert relief în istoria ideologiilor culturale românești.

La sfârșitul anilor '70 și în anii '80, A. s-a impus atenției printr-un vast ciclu romanesc, în care e propusă o frescă istorică amplă, cunoscut sub titlul generic *Zăpezile de-acum un veac* și format din unsprezece volume, dar ordinea de apariție a romanelor nu coincide cu ordonarea lor în cadrul ciclului: volumul I e *Ieșirea din iarnă*, 1981; volumul II — *Fluviile*, 1980; volumul III — *Te Deum la Grivița*, 1978; volumul IV — *Noroaietele*, 1982; volumul V — *Scrisoare de la Rahova*, 1977; volumul VI — *Noaptea otomană*, 1979 etc. „Panoramic”, „panoramare”, „caleidoscop de secvențe eteroclitice”, „policronie”, „decupaj cinematografic” sunt câțiva dintre termenii ori formulele prin care exegeza a încercat să aproximeze caracteristicile unei alcătuirii românești care a învederat incontestabila putere de construcție a scriitorului în registrul epic. Cuprinderea temporală a ciclului e pe măsura amplitudinii sale, mergând de la epoca Unirii din 1859 până la începutul secolului al XX-lea. Sunt aduse alternativ în prim-plan cele mai diverse medii și personaje, aria observată de prozator nelimitându-se la tabloul complex al componentelor socio-profesionale, culturale și etnice ale societății românești din epocă, ci extinzându-se, geograficește, de la Europa Occidentală până la Extremul Orient. Sunt reconstituite plauzibil cele mai diferite sfere de viațuire, de la cele mai modeste, ale plugarilor ori târgoveților de condiție umilă, până la cele ale potențailor cărora le aparține decizia în materie de politică internațională. Alături de personaje ficționale, imaginate de autor conform unei tipologii cuprinzătoare, în romanele ciclului se mișcă și personalități istorice cu existență atestată (ca, de pildă, M. Kogălniceanu,

I. C. Brătianu, I. Ghica, T. Maiorescu, Carol I). Coerența poli-cromului ansamblu românesc e asigurată tematic, el fiind centrat pe Războiul de Independență al României (1877-1878), pe preparativele și pe urmările acestuia. De fapt, obiectivul e dezbaterea chestiunii deplinei maturizării a conștiinței naționale românești în epoca modernă. Desfășurarea epică „slujește”, fără racile tezismului grosier, ideea afirmării destinului național, nu prin simplă suscitare convențională a vibrației emoționale, ci cu recurs la o fundamentare filosofică și istorică. Ciclu de romane e subîntins de o anumită filosofie a istoriei, care este a autorului și e exprimată nu numai implicit, prin organizarea materialului epic, ci și explicit, de unele personaje, în particular de Laurențiu Parva. Ideea fundamentală ar fi că prin Războiul de Independență poporul român a ajuns pe deplin la conștiința de sine, momentul dobândirii independenței naționale fiind, în consecință, cheia de boltă a conștiinței românești. Supraevaluată la vremea apariției, din motive extraliterare, de coechipierii ideologici ai autorului — și contestată exagerat, în replică, de adversarii lor —, suita de romane a lui **A.** nu e lipsită de calități literare, de o sobrietate a expresiei în acord cu sensibilitatea cititorului modern. Scriitorul a preferat idealizării neplauzibile recursul la o anumită „răceală” epică (o impasibilitate „flaubertiană”, cum a observat un critic), știind să exploateze cu pricepere tehnicile și procedeele unui realism evoluat. Observând că „între dramatismul temei istorice și modalitatea «rece» a tratării se păstrează o distanță”, criticul Constantin Stănescu opina că „din acest «decalaj» care favorizează realismul modern al privirii ies paginile cele mai bune”.

În teatru, **A.** a dat „drame de idei”, cu subiecte din istoria românilor, focalizate pe mari personalități politice (domnitorii Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul). Documentarea minuțioasă se îmbină cu înclinația, motivată ideologic, a scriitorului pentru raportarea trecutului la prezent (și invers), spre a degaja permanențe, cauzalități, repere valabile în contemporaneitate, pe plan moral și civic. Edifiante patriotice, piesele lui **A.** nu sunt vulgare schematici ori convenționale, fiind recunoscută capacitatea lui de a-și materializa ideile (rolul conducătorului în istorie, chestiunile legate de exercitarea puterii, angajarea patriotică) în conflicte dramatice plauzibile și în personaje viabile. Postum, în 2002, a apărut un volum care face parte dintr-un vast proiect în opt volume, inițiat prin 1970 și rămas pe șantier. Este *O istorie posibilă a literaturii române. Modelul magic*, lucrare teoretică, de erudiție și speculație culturologică, concepută într-o viziune spiritualistă și noologică. O amplă introducere cuprinde o critică a modelelor utilizate tradițional în istoria literară și antropologia culturală, propune o metodă și oferă — cumva pe urmele lui Blaga, dar în dezacord cu modelul din *Trilogia culturii* — o tipologie (după **A.**, modelele culturale ar fi, în succesiunea lor, următoarele: „modelul magic”, „modelul static-statuar”, „modelul beativ-dogmatic”, „modelul catastrofic”, „modelul static-gregar”, „modelul expansionist-dinamic”, „modelul expresionist-rebel”, „modelul fizic-descriptiv și termodinamic”), iar partea cealaltă a volumului tratează despre „modelul magic” în cultura

română, cu consistente referiri la și exemplificări din cultura tradițională și din corpusul folcloric.

Faptul (semnalat de Paul Anghel) că „în cultura română până la ora actuală nu sunt asimilate date importante din propria ei istorie” ar trebui să dea de gândit oricărui intelectual român. Și chiar dacă explicația la Paul Anghel este parțială și partizană, invocarea, printre altele, a cazului Hasdeu este, nu încapă îndoială, convingătoare.

MIRCEA MARTIN

SCRIERI: *Șapte inși într-o căruță*, București, 1961; *Victoria de la Olina*, București, 1961; *Arpegii la Siret*, București, 1964; *Arhivă sentimentală*, București, 1968; *Sfaturile motanului Grigore*, București, 1969; *Mor-mor și fetița portocalie*, București, 1969; *Alfabet sonor*, București, 1972; *Efemeride*, București, 1972; *Convoorbiri culturale*, București, 1972; *Recitind o țară*, București, 1972; *Teatru*, București, 1972; *Nouă arhivă sentimentală*, București, 1975; *Scrisoare de la Rahova*, București, 1977; *O clipă în China*, București, 1978; *Te Deum la Griovița*, București, 1978; *Noaptea otomană*, București, 1979; *Săptămâna patimilor*, București, 1979; *Popasuri între arme*, București, 1979; *Fluviile*, București, 1980; *Ieșirea din iarnă*, București, 1981; *Noroaiele*, București, 1982; *Zăpezile*, 1984; *Cutremurul*, București, 1986; *Întoarcerea morților*, București, 1987; *Ieșirea la mare*, București, 1988; *Fascinația ierbii*, București, 1988; *Zăpezile de-acum un veac*, I-II, București, 1996; *O istorie posibilă a literaturii române. Modelul magic*, pref. Ilie Bădescu, Timișoara, 2002; **Traduceri:** Hjalmar Bergman, *Markurell din Waldköping*, București, 1964 (în colaborare cu Valeriu Munteanu); Rafael Alberti, *Crângul pierdut*, I-II, București, 1966 (în colaborare cu Dumitru Alistar).

Repere bibliografice: Micu-Manolescu, *Literatura*, 282; I. Lungu, *Itinerar critic*, București, 1965, 163-168; Dimisianu, *Schițe*, 46-50; Stănescu, *Cronici*, 239-243; Radu Popescu, *Cronici dramatice*, București, 1972, 188-193; Nicolae Manolescu, *Reportaj și cultură*, RL, 1972, 21; Ștefănescu, *Preludiu*, 116-117; Ștefănescu, *Jurnal*, 191-194; Mircea Muthu, *La marginea geometriei*, București, 1979, 34-35; Mihai Ungheanu, *Paul Anghel*, „*Fluviile*” LCF, 1980, 43; Edgar Papu, „*Fluviile*”, LCF, 1980, 51; Hristu Căndroveanu, *Proza ca filosofie a istoriei*, LCF, 1980, 51; Mihail Diaconescu, *Rigoarea construcției*, LCF, 1980, 51; Artur Silvestri, *Un roman monumental*, LCF, 1980, 51; Pompiliu Marcea, *Vocația monumentalului*, CNT, 1981, 21; Nicolae Manolescu, *Istoria și romanul*, RL, 1981, 44; Mihai Ungheanu, *Paul Anghel*, „*Ieșirea din iarnă*”, LCF, 1982, 4; Val Condurache, *Fantezii critice*, Iași, 1983, 106-111; Diaconescu, *Dramaturgi*, 66-70; Faifer, *Dramaturgia*, 123-130; Marcea, *Concordanțe*, 236-246; Laurențiu Ulici, *Confort Procust*, București, 1983, 136-138; Ondangiu, *Romanul*, 21-27; D. Bălăeț, *Regăsirea continuă*, Craiova, 1986, 191, 202-204; Băileșteanu, *Aorist*, 140-151; Stănescu, *Jurnal*, 11, 121-125, 144-158; Cosma, *Romanul*, I, 98, II, 182-185; Cristea, *A scrie*, 248-261; *Dict. scriit. rom.*, I, 83-85; Paul Anghel, *DRI*, I, 32-50; Micu, *Ist. lit.*, 499-500; Ghițulescu, *Istoria*, 401-403; Popa, *Ist. lit.*, I, *passim*, II, 674-677; Mircea Martin, *Literatura română între comunism și naționalism*, (II), „22”, 2002, 44; Ilie Bădescu, *Prefață la Paul Anghel, O istorie posibilă a literaturii române. Modelul magic*, Timișoara, 2002, 5-71; Negrici, *Lit. rom.*, 319-320; Dan Mănuță, *Literatura și „modelul magic”*, CL, 2003, 4; Zamfirescu, *Istorie*, I, 406-464. N.Br.

ANGHEL, Petre (3.II.1944, Băilești, j. Dolj), prozator, poet și istoric literar. Fiu al Anicăi (n. Panea) și al lui Ion Anghel, fabricant de mobilă, **A.** își face studiile școlare în localitatea

natală (1951-1962), apoi urmează filologia la universitățile din Cluj (1964-1965) și București (1965-1969). Își ia doctoratul cu teza *Critica literară interbelică* (1978). Îndeplinește, succesiv ori simultan, funcții redacționale — uneori de conducere — la „Flacăra”, „Tribuna României”, Radioteleviziunea Română, „Conspect”, „Curierul național” ș.a. Debutul ca scriitor a avut loc în 1967, în revista „Amfiteatru”, iar debutul editorial îl constituie volumul de versuri *Duhul pământului*, apărut în 1971. A publicat un studiu de istorie și critică literară (*Mihai Ralea, vocația eseului*, 1973) un curs de teorie a literaturii (*Cuvântul și cuvintele*, 1999), dar este consacrat ca romancier. A mai colaborat la „Contemporanul”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Luceafărul”, „Steaua”, „Ramuri” ș.a. A îngrijit ediții și a semnat prefete.

Volumul de versuri *Duhul pământului*, în care realitatea este convertită în metaforă de extracție folclorică, dovedește vocația etică a scriitorului. Romanele lui **A.** au, de asemenea, un mesaj etic, iar moralitatea e tema lor centrală. Nu lipsește umorul acid și, uneori, ludic, dar nu fără tâlc (manifestat prin introducerea în partitura unor personaje a unor jocuri de cuvinte ori verbigeratii hazliu versificate, cu înțeles ambiguu, dar, la o deciptare mai atentă, revelator, ca la bufonii lui Shakespeare). Ceea ce este însă în primul rând caracteristic pentru modul de a proceda al scriitorului este postura de observator. O serie de romane (*Lupii la stână*, 1978, *Sita lui Mamona*, 1980, *Întoarcerea fiilor risipitori*, 1982, *Oaspeții bătrânului Catul*, 1984, *Moștenitorul*, 1986, *Dealul viilor*, 1988) se articulează, dacă nu într-un ciclu propriu-zis, în orice caz într-o frescă urmărită de-a lungul mai multor decenii, cam de prin anii premergători primului război mondial și până în prezentul scrierii romanelor, anii '70 și '80 ai secolului al XX-lea. În romanele cu acțiune „de epocă”, cum ar fi *Dealul viilor*, narațiunea amintește — desigur, prin omologii tematice și de tehnică narativă — de un filon românesc tradiționalist în literatura română. Și sub raportul tipologiei proza lui **A.** se încadrează unei tradiții, și se poate spune astfel că, de pildă, un Vasile Becherescu, podgorean violent, viclean și lacom (din *Dealul viilor*), se înscriează în galeria ariviștilor fără scrupule din plămada unor Dinu Păturică ori Tănase Scatiu. Uneori, într-adevăr, după cum remarca criticul Valeriu Cristea, se percepe „un abur subțire de idilism, pe care însă nu prozatorul îl suflă asupra narațiunii sale, ci se ridică din realitatea patriarhală”, observată și reconstituită literar. Se întâlnesc și note de fantastic, de straniu ori fabulos, lăsate în ambiguitate, ca în proza așa-zis „fantastică” a lui I. L. Caragiale ori ca la Pavel Dan, de pildă. Există fără îndoială o componentă „ardele-nească” a acestui prozator „oltean” — prin origine și tematică — ori, mai bine zis, după cum observa Valentin F. Mihăescu, scrierile lui se situează „la confluența între polemismul muntenesc și moralismul grav ardelenesc”.

SCRIERI: *Duhul pământului*, București, 1971; *Mihai Ralea, vocația eseului*, București, 1973; *Fratele nostru Emanuel*, București, 1976; *Lupii la stână*, București, 1978; *Prindeți vulpile*, București, 1978; *Scoala pedepselor*, Iași, 1979; *Sita lui Mamona*, București, 1980; *Dincolo de iubire*, Iași, 1982; *Întoarcerea fiilor risipitori*, București, 1982; *Oaspeții bătrânului Catul*,

București, 1984; *Moștenitorul*, București, 1986; *Dealul viilor*, București, 1988; *Zodia vărsătorului de plumbi*, București, 1989; *Cuvântul și cuvintele*, București, 1999; *Etic și estetic*, București, 2000.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *Debuturi în roman*, CNT, 1976, 25; Vasile Chifor, *Fețele adevărului și sentimentul frustrării*, T, 1976, 7; Mihai Dinu Gheorghiu, „Fratele nostru Emanuel”, CL, 1976, 12; Felea, *Aspecte*, I, 102-105; Anton Cosma, *Un roman despre viața măruntă*, VTRA, 1979, 4; Valentin F. Mihăescu, *Epică și etica actuală*, LCF, 1979, 14; Valeriu Cristea, *Basm și istorie*, RL, 1979, 18; Cristea, *Faptul*, 288-294; Vasile Chifor, *Spațiile prozatorului*, LCF, 1982, 1-2; Irina Petras, *Petre Anghel. Fondul principal de cuvinte*, ST, 1987, 2; Cornel Moraru, *Petre Anghel, „Moștenitorul”*, VTRA, 1987, 5; Eugen Simion, *Istorie și parabola istoriei*, RL, 1989, 7; Paul Dugneanu, *Forme literare*, București, 1993, 29-37; *Dict. scriit. rom.*, I, 85-86; Micu, *Ist. lit.*, 488; Popa, *Ist. lit.*, II, 1082. N.Br.

ANGHEL, Petre D. (27.VII.1940, Ciorogârla, j. Ilfov), editor și critic literar. Este fiul lui Dumitru și al Anghelinei Anghel, țărani. Absolvent al Liceului „Spiru Haret” din București (1958), a urmat apoi cursurile Facultății de Filologie ale Universității din București (1958-1963). A devenit, în 1963, cadru didactic la Catedra de limbi moderne a Universității Politehnica din București. Și-a luat doctoratul în științe filologice în 1984, cu o teză despre publicațiile conduse de G. Călinescu. A colaborat cu studii, articole, cronici și recenzii la „Revista de istorie și teorie literară”, „Forum”, „Limbă și literatură”, „Orizont”, „Caiete critice”, „Luceafărul”, fiind preocupat îndeosebi să comunice informații noi și texte inedite sau mai puțin cunoscute despre G. Călinescu, Tudor Arghezi, C. Noica și să recenzeze cărțile unor critici și istorici literari de prestigiu.

Volumul „*Istoria literaturii române de la origini până în prezent*” de G. Călinescu. *Dosarul critic* (1993), prefațat de un amănunțit itinerar al receptării, antologhează documentele referitoare la etapele elaborării monumentalei opere călinesciene — desprinse din corespondența autor-editor — și reface traseul spiritual al acesteia, de la explozia apariției, perplexitatea comilonilor și scandalul pro și contra la interzicerea ei în perioada comunistă, bătălia reeditării și triumful final. Preluând o ipoteză lansată de Al. Piru cu privire la intențiile lui Eminescu de a scrie un roman cu tema bogăție-putere-amor, **A.** a concretizat-o în ediția *Aur, mărire și amor* (1992), fragmentele eminesciene alcătuitoare, selectate din manuscrise, sugerând ideea unui fir epic românesc. A mai restituit textul integral al primei ediții din *Hronicul măscăriciului Vălătuc* de Al. O. Teodoreanu (1992), însoțit de un glosar și o amplă postfață, în care sunt evidențiate valoarea și unicitatea scrierii în contextul literar interbelic. O antologie de texte din literatura română, de la C. Negruzzi la Marin Preda, având ca dominantă eroticismul, este volumul *Au mai pățit-o și alții* (2001), conceput ca un „decameron românesc”. Preocupările de cercetător ale lui **A.** sunt evidențiate și de editarea, în colaborare, a lucrării *Basme române* (1996) de G. Dem. Teodorescu, într-o lecțiune nouă a manuscrisului, însoțită de un glosar și o amănunțită notă filologică.

SCRIERI: „Istoria literaturii române de la origini până în prezent” de G. Călinescu. *Dosarul critic* (în colaborare cu Rodica Pandele), București, 1993; *Și Domnul a zis*, București, 2003. **Ediții:** Al. O. Teodoreanu, *Hronical măsăricului Vâlătuc*, postfața edit., București, 1992, *Un porc de căne*, București, 1992; M. Eminescu, *Aur, mărire și amor*, Craiova, 1992; G. Dem. Teodorescu, *Basme române*, București, 1996 (în colaborare). **Antologii:** *Au mai pățit-o și alții*, București, 2001.

Repere bibliografice: Al. Piru, *Un dosar critic*, L, 1993, 11; Nicolae Manolescu, *Habent sua fata...*, RL, 1993, 13; Claudiu Constantinescu, *Ghid pentru retrăire*, RL, 1993, 14; Florin Mihăilescu, *Enigma „Istoriei”*, ST, 1993, 9; Simion, *Fragmente*, I, 132-136. M.I.

ANGHELESCU, Adrian (2.II.1940, Câmpulung), critic și istoric literar. Este fiul Eugeniei (n. Suicescu) și al lui Gheorghe Angheliescu, funcționar. După absolvirea Liceului „Dinicu Golescu” din Câmpulung (1959), urmează Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (licențiat în 1964). Funcționează ca redactor pentru literatură la cotidianul „Scântea” (1964-1972), apoi ca instructor al Consiliului Culturii și Educației Socialiste (1972-1973) și, în continuare, ca șef de secție (1973-1976) și redactor-șef al Editurii Eminescu (din 1976), redactor la Editura Fundației Culturale Române.

Culegerea de studii și eseuri *Creație și viață*, cu care debutează A. în 1978, circumscrie în bună măsură aria de preocupări a istoricului și criticului literar, aplecat asupra literaturii române moderne, și ilustrează câteva teme și strategii ce vor fi continuate și amplificate în lucrările ulterioare. Se detașează, prin masivitate și noutatea punctului de vedere, studiul despre I. L. Caragiale, interpretarea urmând teoria bahtiniană a carnavalescului. Categoria aceasta, aplicată operei comice a scriitorului român, e însă preluată întrucâtva restrictiv, deoarece neglijează caracteristica de bază a răsului carnavalesc care, în accepția lui Bahtin, se definește prin ambivalență (îl cuprinde și pe cel care râde și este interpretat ca regenerat), absentă la Caragiale. Așa cum îl preia A., carnavalescul se reduce la grotesc și caricatural. Mai pertinente se dovedesc celelalte interpretări: drumul inițiat în opera lui Mihail Sadoveanu, prin prisma căruia criticul reabilitează (ca scrieri importante) narațiuni marginalizate de tradiția exegetică (*Strada Lăpușneanu*, *Morminte și Oameni din lună*); „sublimul omenescului” la Tudor Arghezi într-un text de asemenea marginalizat după moartea poetului (*Cântare omului*). Pasiunea recuperatorie se materializează în chip definitoriu în tripticul de comentarii despre G. M. Cantacuzino, în restituirea căruia A. s-a manifestat și ca editor. Tot ca investigație de recuperare, reține atenția articolul despre dramaturgia (operă postumă) lui Traian Chelariu. Volumul *Vârstele lui Proteu* (1984) tratează, cu intenție monografică, despre baroc, urmărind devenirea acestuia de la formele de „proto-baroc” / „prebaroc” din antichitatea ebraică, în literatură, filosofie, sculptură, arhitectură, până la „splendorile aurifulgente” ale Bizanțului, la Michelangelo, Bernini, secolul al XVIII-lea francez, Spania lui El Greco și a Escorialului, iar de aici, la prelungirile canonului baroc în secolul al XIX-lea (autorul operează fine analogii și disocieri de romantism) și zorii secolului al XX-lea (D’Annunzio). Cu

Vedere dinspre Eyub (1986), interesul istoricului literar se deplasează spre memorialistica de călătorie. Editorul lui Nicolae Iorga (cel din *Istoria românilor prin călători*) este el însuși un împătimit al însemnărilor de voiaj și al imagologiei, cercetând cu acribie arcele frământatelor și instabilelor secole al XVII-lea și al XVIII-lea valahe și moldave (domniile lui Brâncoveanu, Despot, Constantin Mavrocordat etc.), reconstituind scenarii și mentalități sau, coborând mai aproape de noi, investigând memorialistica de călătorie a lui Gala Galaction spre a descifra în ea figura autorului (Eyubul din sintagma titulară a cărții lui A. este evocat de scriitor într-una din însemnările sale). Aici, ca și în lucrarea despre baroc, exegetul dovedește voluptăți de erudit ce stăruie în atmosfera creată de bogata informație reconstituitivă, visând pe documente și investindu-le imaginativ, reușind astfel să evite acumularea sufocantă prin exces terminologic și sicitate. Cercetarea tipologiei barochiste se continuă, acum în chip aplicativ, în cartea *Barocul în proza lui Arghezi* (1988), alimentată, la palierul ei teoretic, de sintezele lui E. R. Curtius, G.-R. Hocke, E. d’Ors și alți autori, urmași și în privința accepțiunii termenului „baroc”. Aplicarea se dovedește pertinentă, întrucât se bazează pe funciara durabilitate a eului creator arghezian și pe tensiunile niciodată stinse ale acesteia — deși tinzând spre o *concordia discors*. Comentariul taxonomic al criticului recurge la tipologia carnavalescului uman, fapțurile hibride, simbolistica măștilor, creaturi ca „junele decrepit”, „prostul solemn”, tehnica „desenului complex”, a zoomorfismului și reificării, poetica abstracțiunii etc., selectând din proza lui Arghezi tot ceea ce se raliază unui stil al exagerării, diformului, iregularului, grotescului, „absolutizării detaliului” etc. Achizițiile cercetării rezervate prozei se extind, explicit și mai ales implicit, și asupra poeziei, așa încât cartea definește lumea și arta argheziană în ansamblul lor.

SCRIERI: *Creație și viață*, București, 1978; *Vârstele lui Proteu*, București, 1984; *Vedere dinspre Eyub*, București, 1986; *Barocul în proza lui Arghezi*, București, 1988; *Gânduri în asfințit*, București, 1999. **Ediții:** Traian Chelariu, *Teatru*, pref. edit., București, 1976; G. M. Cantacuzino, *Izvoare și popasuri*, introd. edit., București, 1977; N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, introd. edit., București, 1981; Mihail Fărcășanu, *Frunzele nu mai sunt aceleași*, introd. edit., București, 1997.

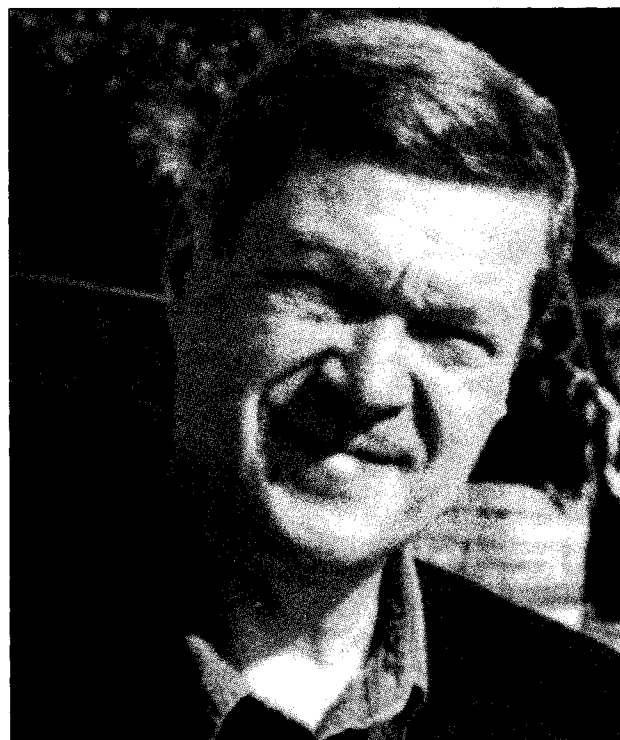
Repere bibliografice: Zaciu, *Lancea*, 218-221; Adam, *Planetariu*, 252-255; Piru, *Critici*, 224-226; *Dict. scriit. rom.*, I, 86-88. N.M.

ANGHELESCU, Mircea (12.III.1941, București), istoric literar. Este fiul lui Enache Angheliescu, medic, și al Georgetei Angheliescu (n. Bogdan), profesoară de științe naturale. Absolvent al Liceului „I. L. Caragiale” și al Facultății de Filologie a Universității București, secția arabă-română (1962), a susținut doctoratul în filologie în 1970 cu teza *Elemente preromantice în literatura română până la 1840* (publicată în 1971 cu titlul *Preromantismul românesc*); a făcut un stagiu de specializare în literatura comparată la Universitatea Indiana din Bloomington, SUA (1981). A lucrat la Biblioteca Centrală de Stat, la fondul de manuscrise, apoi a fost cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, unde între 1990 și 1994 a avut funcția de direc-

tor cu delegație. Secretar al Societății de Științe Filologice (1961–1974), secretar general al Asociației de Studii Orientale din România (1973–1980), membru în Comitetul Român de Literatură Comparată, vicepreședinte al Fundației Culturale Române (1994–2003). Este cadru universitar (din 1992) la Facultatea de Litere din București. Este căsătorit cu Nadia Angheliescu.

A debutat publicistic în 1961, la revista „Contemporanul”. Colaborează la „Gazeta literară”, „Limbă și literatură” (secretar de redacție între 1965 și 1971), „Luceafărul”, „România literară”, „Revista de istorie și teorie literară” (redactor-șef adjunct în 1974–1979), „Steaua”, „Viața românească”, „Transilvania” ș.a. Editor al culegerii „Romanoarabica” (I–II, 1974–1976), publică studii despre relațiile româno-arabe în reviste din Siria, Tunisia etc. Colaborator la „Revue de littérature comparée”, A. se impune ca un cercetător de valoare încă de la prima sa carte, *Preromantismul românesc* (1971). Spirit învățat, stăpânind o bogată informație și o remarcabilă pregătire teoretică, autorul trece aici, mai întâi, în revistă accepțiile pe care le-a avut preromantismul în literaturile occidentale, pentru a găsi o definiție a conceptului așa cum a fost vehiculat la noi. Făcând în permanență raportări comparatiste, A. constată că nu se poate vorbi în literatura română de un curent, de un univers preromantic și cu atât mai puțin de o etapă preromantică. Ceea ce se observă sunt doar elemente, ce apar firesc la început sub forma sentimentalismului, coexistând cu un clasicism de structură (al folclorului, de exemplu) și apoi, foarte curând, cu romantismul. După preambulul teoretic, prima parte a cărții se constituie ca o privire de ansamblu asupra culturii și literaturii române de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. În partea a doua, se efectuează o adevărată operație de depistare a particularităților preromantice ale poeziei românești de până la 1840, urmărindu-se cum a fost receptat modelul occidental. Sunt relevate câteva motive poetice tipice, recognoscibile și în literatura română, care le preia, uneori însă convertindu-le, așa cum se întâmplă cu poezia ruinelor, care în spațiul nostru semnifică nu o dată patriotismul. Oricât de scrupulos și de bun cunoscător al materiei, A. nu poate depăși treapta identificării elementelor preromantice, recunoscând că întreprinde „mai mult un studiu de istorie a tipologiilor, a răspândirii și accepțiilor acestora, decât o valorificare critică și estetică a lor”. O a doua cercetare de sinteză este *Literatura română și Orientul (sec. XVII–XIX)* (1975), care-și propune de astă dată un paralelism orientat spre alt punct cardinal și etalat pe alte niveluri, încorporând mai mult decât literatura cultă. Valorile culturale ale Orientului au contribuit, se dovedește, într-o măsură însemnată la formarea unui mare spirit ca Dimitrie Cantemir, dar, în același timp, au transmis înțelepciunea cărților populare, s-au reflectat în interesante jurnale de călătorie și au inspirat, cu istoria lor multimilenară, poezia română de la V. Alecsandri la Al. Macedonski. Totul este înfățișat cu metodă și cu o cunoaștere temeinică mai cu seamă a literaturii vechi și premoderne, către care autorul se întoarce adesea, ca de exemplu, în volumul *Scriitori și curente* (1982; Premiul Uniunii

Scriitorilor). După ce parcursese literatura română de până la 1840 sub raport istoric și tipologic, A. avansează în timp, lărgindu-și câmpul de cercetare cu *Introducere în opera lui Grigore Alexandrescu* (1973) și mai ales cu monografia *Ion Heliade-Rădulescu. O biografie a omului și a operei* (1986; Premiul Academiei Române). De la început se remarcă bogăția informației, spiritul sobru, echilibrat, refuzul oricărei literaturizări. Ca biograf, A. lasă documentele să vorbească, situându-se în tradiția lui Șerban Cioculescu și nu a lui G. Călinescu. Portretul se deduce din discursul biografic, în care viața se împletește foarte strâns cu opera. Sagacele cercetător umple mari lacune de istorie literară (ca de exemplu identificarea articolelor nesemnate ale lui Heliade), discută critic diversele ipoteze privind biografia, alcătuiește o adevărată monografie a „Curierului românesc”, cea mai importantă publicație condusă de „părintele literaturii române”, așa după cum rescrie și istoria revoluției de la 1848, a exilului și a anilor ce au urmat, mai puțin știuți, din viața lui Heliade. Textul e punctat de largi analize critice, ca aceea despre *Zburătorul* sau despre disputele filologice. Din cartea lui A., prima lucrare amplă și de substanță consacrată lui Heliade, se conturează pregnant figura marelui gazetar și polemist, a neobositului animator în diverse domenii, precum filologia, teatrul, traducerile, tiparul, a scriitorului profesionist, animat de proiecte titanice și de idei utopice, care și-a pus întreaga operă în slujba ideii naționale. *Ion Heliade-Rădulescu. O biografie a omului și a operei* se înscrie cert în istoria noastră literară ca o lucrare de referință. Nu lipsită de interes este și *Introducere în opera lui Petre Ispirescu*

(1987), unde se argumentează pentru prima dată în mod convingător ideea că autorul lucrării *Basmele românilor* nu a fost un simplu colportor și tipograf, ci un folclorist și un scriitor, tâlmăcind narațiunile populare în limbajul său propriu și lăsând posterității un semnificativ jurnal și unele însemnări de călătorie. *Lectura operei* (1986) îl relevă pe **A.** ca pe un avizat cronicar al edițiilor, unul dintre cei mai activi de la noi, iar *Textul și realitatea* (1988), ca pe un consecvent comentator al epocii premoderne și moderne a literaturii române, unde se simte în elementul său. Nu lipsesc nici unii autori din secolul al XX-lea. Menționabilă de asemenea aici este încercarea de a teoretiza istoria literară într-o viziune modernă. **A.** a mai publicat bune ediții critice din operele lui N. Filimon (1975–1978) și Dinicu Golescu (1990), a alcătuit și prefațat antologia *Călători români în Africa* (1983) și a îngrijit ediția *Literatura populară română* de M. Gaster (1983). A scris prefețe, uneori îngrijind și textele unor ediții din operele lui Grigore Alexandrescu, I. Heliade-Rădulescu, D. Ralet, Constantin Sion, Al. Macedonski, G. Bacovia, D. Caracostea, George Sand, Eugène Sue, Colette.

SCRIERI: *Barbu Delavrancea. Catalogul corespondenței*, București, 1967; *Preromantismul românesc*, București, 1971; *Introducere în opera lui Grigore Alexandrescu*, București, 1973; *Literatura română și Orientul*, București, 1975; *Scriitori și curente*, București, 1982; *Ion Heliade-Rădulescu. O biografie a omului și a operei*, București, 1986; ed. (*Echilibrul între antiteze. Heliade – o biografie*), București, 2001; *Lectura operei*, București, 1986; *Introducere în opera lui Petre Ispirescu*, București, 1987; *Textul și realitatea*, București, 1988; *Dicționar de termeni literari (în colaborare)*, București, 1995; *Clasicii noștri*, București, 1996; *Paris. Oameni și locuri*, București, 1999; *Cămașa lui Nessus*, București, 2000; *Literatura română. Dicționar de opere* (coordonator), Chișinău, 2003. **Ediții:** N. Filimon, *Opere*, I-II, introd. edit., București, 1975–1978; D. Ralet, *Suenire și impresii de călătorie în România, Bulgaria, Constantinopol*, București, 1979; M. Gaster, *Literatura populară română*, București, 1983; *Călători români în Africa*, pref. edit., București, 1983; D. Caracostea, *Scrieri alese*, I-III, pref. edit., București, 1986–1992; Dinicu Golescu, *Scrieri*, introd. edit., București, 1990; Radu Rosetti, *Amintiri*, I, București, 1996; Ion Heliade-Rădulescu, *Opere*, I-II, introd. edit., București, 2002. **Traduceri:** Abderrahman aș-Şaraqawi, *Visuri de copil*, București, 1967.

Repere bibliografice: Piru, *Varia* I, 31–34; Al. Săndulescu, *De la cronici la simbolism*, VR, 1983, 6; Ovidiu Papadima, *O reeditare binevenită*, LCF, 1987, 11; Ioana Em. Petrescu, „Ion Heliade-Rădulescu”, LL, I, 1988; Nicolae Manolescu, *Istoria literară*, RL, 1988, 45; Felix Karlinger, „Introducere în opera lui Petre Ispirescu”, „Österreichische Zeitschrift für Volkskunde”, 1988, 42; Florin Faifer, *Exactitatea lecturii*, CRC, 1983, 3; Adrian Marino, *Noua istorie literară*, TR, 1989, 16; Cornea, *Semnele*, 84–97; Ulici, *Lit. rom.*, 501–503; Mihai Zamfir, *Mereu alți clasici*, RL, 1997, 14; Roxana Sorescu, *Vitalitatea istoriei literare*, LCF, 1997, 28; Al. Săndulescu, *Un istoric literar de încredere*, VR, 1997, 11–12; *Dicț. esențial*, 31–32; Antonio Patraș, *Literatură și exil*, RL, 2001, 9; Manolescu, *Lista*, III, 310–314; Dan Mănuță, *De la comparatism la istorie literară*, CL, 2002, 5. Al.S.

ANGHELESCU, Nadia (27.IV.1941, Hărțăgani-Brad, j. Hunedoara), arabistă. Este fiica lui Emanuil Pop, profesor, și a Stanei Pop (n. Ilie), profesoară. Urmează liceul la Carei (1954–1957) și Facultatea de Filologie (secția arabă-română) a Universității

din București (1957–1961), după care este cadru universitar din 1961, apoi șef al Catedrei de limbi orientale de la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine și, din 1994, directoarea Centrului de Studii Arabe al Universității din București. Își ia doctoratul, în 1971, cu o lucrare de lingvistică. În 1991 a ținut cursuri de antropologie lingvistică arabă la Institutul Pontifical de Studii Arabe și Islamice din Roma, iar în 1992 la Collège de France din Paris. Este căsătorită cu Mircea Angheliescu.

Debutază în 1966, în „Studii de literatură universală”, cu lucrarea *Un clasic al prozei arabe: Djahiz*. **A.** se implică în promovarea culturii și literaturii arabe în spațiul cultural românesc, atât prin traduceri, transpunând, bunăoară, nuvele în *Cele mai ieftine nopți* (1971), cât și prin studii de lingvistică. Două dintre volumele sale interesează o sferă culturală mai largă. În *Limba și cultura în civilizația arabă* (1986), autoarea aplică teoria generală a intercondiționării limbă-cultură, evidențiind modul în care limba arabă contribuie la conturarea unui model cultural. Pornind de la ideea că nu atât limba în sine, cât atitudinea vorbitorilor ei poate arunca o lumină semnificativă asupra mentalității și culturii arabe, **A.** își propune să descifreze consecințele acestui raport în literatură și lingvistică. Analizele de strictă specialitate conduc spre un demers interpretativ care, depășind aria lingvisticii, „se înscrie în linia deschizătoare de largi perspective cultural-comparatiste de studiere a problemelor de profunzime ale gândirii lingvistice și relației dintre gândire, semn și limbaj, linie ilustrată la noi, între alții, cu strălucire de un orientalist și filosof de talia neuitatului Sergiu Al-George” (Cezar Baltag). Pentru valoarea ei incontestabilă, cartea a fost tradusă în italiană și în franceză. *Introducere în Islam* (1993) este o lucrare concepută în scopul de a pune la îndemâna musulmanilor și a nemusulmanilor, care nu au avut acces la izvoarele originale ale Islamului, o descriere clară, cuprinzătoare și competentă a acestei religii. Structurată în opt capitole, lucrarea este o incursiune în domeniul religiei, politicii, moralei, științei, culturii, educației islamice, constituindu-se ca un dialog între religii și atestând importanta pondere a civilizației islamice în cadrul spiritualității contemporane.

SCRIERI: *Limba și cultura în civilizația arabă*, București, 1986; *Introducere în Islam*, București, 1993. **Traduceri:** *Cele mai ieftine nopți*, pref. Nicolae Dobrișan, București, 1971 (în colaborare cu Ilie Bădicuț); Yves Thoraval, *Dicționar de civilizație musulmană*, București, 1997.

Repere bibliografice: Adrian Marino, *Comparatism, arabism, exotism*, T, 1986, 50; Cezar Baltag, *Mit, gândire, limbaj*, VR, 1987, 4; Maurice Borrmans, *Linguaggio, „Islamochristiana”*, 1993, 366; Cornelia Ștefănescu, *Accente pentru cunoașterea unor tradiții seculare*, JL, 1995, 9–12. L.B.Z.

ANI, revistă apărută la București, trimestrial, din decembrie 1935 până în iunie 1938, purtând subtitlul „Revistă de cultură armeană”; a fost continuată de un „Anuar de cultură armeană”, subintitulat „Ani” (1941–1943), sub direcția lui H. Dj. Siruni. După cum se arată în articolul «Ani» – titlul revistei, apărut în numărul inaugural, numele publicației vine de la Ani, capitală a regatului armean în timpul dinastiei Bagratizilor (861–1080). Articolul-program, *Câteva cuvinte*, este

semnat de N. Iorga. Încă din primul număr sunt evidente eforturile de a aduce la cunoștința publicului românesc cât mai multe valori ale literaturii armene vechi, cu precădere de tip poetic. Vahan Ghemingian publică traducerea *Rugăciunii la coborârea de pe cruce de Sahak*, ca și a poemului *Mi-am irosit comoara neîntinată* de Mesrob, autori de fundamentală importanță pentru definirea specificului literaturii armene, dar și a spiritualității creștine în general. H. Dj. Siruni face, în articolul *Secolul de aur*, o prezentare generală a dezvoltării culturii armene în prima jumătate a secolului al V-lea, decelând, ca momente hotărâtoare pentru constituirea unui climat de mare emulație artistică, anii 407, când au fost traduse în armeană proverbele din Solomon, și 434, când s-a realizat traducerea integrală a *Bibliei*. Cr. Odabașian tălmăcește în cel dintâi anuar, din poetul Daniel Varujan (1915-1940), pe care îl prezintă același neobosit H. Dj. Siruni. De altfel, aria de preocupări privind poezia îmbrățișează permanent spații culturale largi. Se publică scrisori redactate de Byron într-o mănăstire armeană de la Veneția, este evidențiată admirația lui Victor Hugo pentru armeni, se comentează traducerile din Eminescu în limba armeană, sunt publicate studii care stabilesc sorgintea armeană a unor teme poetice celebre, precum Tristan și Isolda. Sunt de reținut permanenta revalorizare a marelui act cultural reprezentat de traducerea *Bibliei*, dar și publicitatea făcută unor prozatori moderni, cum ar fi Ruben Zartarian, reprezentant de frunte al generației decimate în timpul genocidului din 1915. Teatrul, analizat de la formele antice de manifestare, este urmărit cu precădere sub aspectul circulației temelor, ca în cazul profilului eroului piesei *Polyeucte* de Corneille (Vorcom Kușaghian, *Poliect și originea sa armeană*), în piesa lui Beaumont și Fletcher *A King and No King* (Louis H. Gray, *O dramă engleză de origine armeană*) ori sub aspectul originii unor nuclee tematice (Frederic Mecler, *„Parsifal” și originea sa armeană*). Alte intervenții privesc contribuțiile armene la evoluția artelor plastice românești (K. H. Zambaccian, *Abgar Baltazar, pictor și critic de artă*), la dezvoltarea criticii literare (Gr. L. Trancu-Iași, *Garabet Ibrăileanu*), a liricii autohtone (Arșavir Aterian, *Despre originea lui Mihaîl Eminescu*) ori la dezvoltarea învățământului (H. Dj. Siruni, *Gheorghe Asachi și armenii*). Anuarul din 1941, dedicat operei lui N. Iorga, poate fi considerat exemplar pentru constanța preocupărilor și pentru toleranța culturală pe care o ilustrează publicația. I.I.

ANI DE UCENICIE, revistă a studenților Școlii de Literatură și Critică Literară „M. Eminescu”, apoi a Institutului cu același nume, apărută la București între 1951 și 1955. Publicația era destinată promovării lucrărilor literar-artistice ale tinerilor cursanți, concepute în baza „rețetei” realist-socialiste, într-o școală menită să producă, în serie, modelele de urmat ale unei noi perioade din literatura română, aservită total dogmatismului ideologic marxist-leninist. Apare multigrafiată, până în 1954, numerele succesive fiind organizate pe promoții, respectiv pe ani de studii. Colaborează cu poezii Nicolae Labiș (*Lui Nicolae Bălcescu*, *Balada vânăzătorului de măruntiș*), Florin Mugur (*Cuvintele lui Stalin*, *La optsprezece ani*), Ion Gheorghe (*Balada lui*

Ion și-a lui Octombrie, *Țara mea*, *Pegasul meu*), Ion Horea (*Noi purtăm în suflet primăvara*, *Gânduri lângă un ban de aramă*), Florența Albu (*Roza*, *Anii de studenție*, *Pe Ceahlău*), Victor Tulbure, Ion Băieșu, Nicolae Stoian, Doina Ciurea, Ion Acsan, Daniel Drăgan, Horia Aramă. Proza este reprezentată prin fragmente de roman de Ion Grecea (*Spionaj la graniță*) și Remus Luca (*Ana Nucului*), prin schițe și povestiri de Vera Hudici (*Réferință*), Radu Coșasu (*O știre de câteva rânduri*, *Sunt de discutat probleme importante*), Ștefan Luca (*Învățătorul*) ș.a. Teatru publică Ana Ioniță, iar Paul Goma un scenariu de film de 1500 m. plat. În critică se exersează Lucian Raicu (*Cu privire la unele procedee literare din romanul „Nicoară Potcoavă”, Moștenirea estetică a anului 1848*), Sonia Larian (*Cei trei revizori din „Revizorul”*), dar și Nicolae Stoian, Gheorghe Tomozei, Nicolae Labiș. Sunt traduse versuri din M. I. Lermontov, Victor Hugo, Nicolae Novalosov. Alți colaboratori: Emilia Căldăraru, Rusalina Mureșan, Valeria Boiculescu, Nagy István, Aurel Martin, Gh. Achiței, Aurel Covaci, Elena Dragoș, Irimie Străuț. I.I.

ANINEANU, Marta (5.III.1914, București — 15.VII.2000, București), bibliolog, editor și istoric literar. Este fiica Elenei Andronescu, absolventă a Facultății de Litere și Filosofie din București, și a colonelului Gheorghe Andronescu, fratele scriitoarei Smara (Smaranda Gheorghiu). Urmează școala primară și liceul la Târgoviște, iar din 1932, cursurile de istorie din cadrul Facultății de Litere și Filosofie din București, obținând licența în 1937. În anul precedent absolvise cursurile Înaltei Școli de Arhivistică și Paleografie de pe lângă Arhivele Statului din București, prezentând ca lucrare de diplomă un repertoriu al documentelor Țării Românești, tipărit la scurtă vreme sub auspiciile așezământului lui N. Iorga de la Vălenii de Munte. A semnat primele lucrări publicate cu numele Marta Andronescu. Din 1948 și până la pensionare (1972), a lucrat la Biblioteca Academiei Române ca paleograf, cercetător, șef al serviciului de manuscrise și carte rară. În 1983 i s-a decernat Premiul „Perpessicius” al revistei „Manuscriptum” pentru editarea corespondenței lui V. Alecsandri. A publicat numeroase documente inedite privind literatura română din secolul al XIX-lea, colaborând cu articole de istorie, bibliologie și istorie literară la revistele de specialitate („Studii și cercetări de bibliologie”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Manuscriptum”), dar și la „Luceafărul”, „Secolul 20”, „Buletinul UNESCO”. Prin realizarea unor ediții critice de referință ale operelor lui V. Alecsandri și A. I. Odobescu, a adus o contribuție însemnată la valorificarea patrimoniului istoriei literare românești.

SCRIERI: *Repertoriul documentelor Țării Românești publicate până azi. 1290-1508*, Vălenii de Munte, 1938; *Catalogul corespondenței lui Vasile Alecsandri*, București, 1957. **Ediții:** Vasile Alecsandri, *Corespondență*, București, 1960, *Opere*, VIII-X, București, 1981-1985; A.I. Odobescu, *Opere*, II, pref. Al. Dima, București, 1967 (în colaborare cu Virgil Cădea).

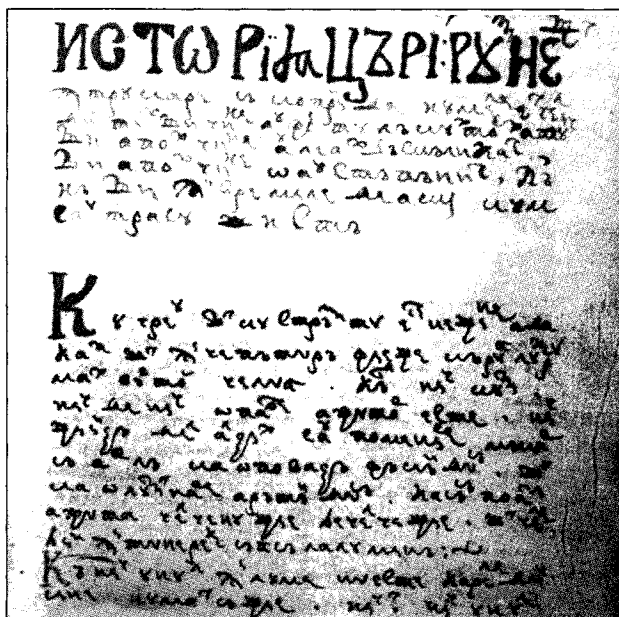
Repere bibliografice: Perpessicius, *Alte mențiuni*, I, 56-61, 80-81, III, 235. C.Pp.

ANONIMUL BRÂNCOVENESC, cronică a Țării Românești, scrisă la începutul secolului al XVIII-lea. Aparține unui apropiat al lui Constantin Brâncoveanu, care, într-un colorat stil memorialistic, expune principalele evenimente ale domniei acestuia; a fost numită de editorul Constantin Grecescu *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717*. Scrisă cu o vădită simpatie față de Brâncoveanu, fără a fi însă oficială, asemenea celei a lui Radu Greceanu, cum consideră unii cercetători, cronică este consacrată aproape în întregime — potrivit titlului primului capitol, cel mai amplu — *Domniei lui Costandin voevod, leat 7197 [1688], oct. 30 dni. Capitolul următor, Domniia lui Ștefan Vodă Cantacuzino, meseța martie 25, leat 7222 [1714]*, include și tragedia morții lui Brâncoveanu, a celor patru fii ai săi și a lui Ianache Văcărescu, iar ultimele două capitole, despre Nicolae și Ioan Mavrocordat, sunt extrem de succinte, oprindu-se la începutul domniei celui de-al doilea. Într-o măsură mai accentuată decât în cazul altor cronici muntene — ai căror autori au fost identificați, uneori, după cercetări asidue —, această operă rămâne anonimă, deși cel care scris-o, în două etape, mai întâi în anii de glorie ai sfertului de secol brâncovenesc, apoi prin 1716-1717, se arată a fi fost un apropiat al Curții domnești, uneori ca martor ocular, alături relatând din spusele unora „carii sînt vrednici de crezut”. Pe drept cuvânt a fost înlăturată ipoteza formulată de I. G. Sbiera, reluată de N. Iorga și de alți cercetători, potrivit căreia autorul ar fi fost Radu Popescu, ce cuprins „de remușcări” ar fi dat o altă versiune părților finale a *Istoriilor* sale (N. Cartoian), ca și cea neverosimilă care îl propunea pe ardeleanul Teodor Corbea (avansată de Scarlat Strușeanu). Chiar și opiniile sugerate în anii din urmă (de Elvira Sorohan și D. Velciu), referitoare la spătarul Preda Brâncoveanu (văr al domnului), respectiv

postelnicul Constantin Strâmbeanu, nu au întrunit adeviziunea istoricilor literari.

Textul, păstrat în cinci manuscrise (însă nu în toate integral), s-a bucurat în deceniile din urmă atât de o ediție critică și de unele retipăriri, cât și de ample comentarii și analize, ale căror concluzii îi subliniază deosebita valoare literară, ce-l ridică pe autorul anonim deasupra tuturor cronicarilor munteni. Scrisă cu un deosebit talent al evocării, într-un limbaj de o remarcabilă naturalețe, narațiunea este împletită cu redarea veridică a unor dialoguri semnificative, atât în stilul direct, cât și în cel indirect. „Capacitatea de a vedea scenic, de a transcrie nuanțele dialogului este afară din comun” (G. Călinescu). Asemenea unui tablou provenit dintr-o școală celebră, dar neatribuit încă unui anume pictor, această cronică — pandant literar la monumentele arhitecturale și artistice ale „stilului brâncovenesc” — așteaptă încă „întoarcerea autorului”. „Multe și vrednice de auzit istorii [...] faptele ce s-au întâmplat în zilele lui Costandin Vodă Brâncoveanu, care mă voi nevoi a le scrie cât voi putea” — își începe memorialistul istorisirea, manifestând un atașament nedesimulat față de înțeleptul și pașnicul domn. Lui i se datorează evocarea plină de semnificație a alegerii de către boieri, la moartea lui Șerban Cantacuzino — în locul fiului nevârștnic al acestuia —, a marelui logofăt Constantin Brâncoveanu, „neam de al lui Matei Vodă” Basarab, boierii adresându-i-se astfel: „Ne rugăm, nu lăsa țara să între alți oameni, sau răi, sau nebuni, să o strice, ci fii!” La care Brâncoveanu, subliniind că „dumneavoastră m-ați pohtit și fără voea mea m-ați pus domn în vreme ca acestea turburate, încungiurați de oști de vrăjmași” (aluzie la confruntările dintre cele trei mari imperii vecine), le cere în mod solemn: „Deaca pohtiți toți, mi-e voea și mie să-mi dați un jurământ înaintea lui Hristos precum veți fi cu dreptate și, de ar veni vreo primejdie domni[i] mele despre vreo parte, să stați cu mine toți!” În această lumină se cuvine a fi privită reacția severă a domnului atât față de abuzurile unora dintre slujitori, cât și, mai ales, față de actele de „hiclenie” ale unor boieri, care l-au dus, în cele din urmă, la piere. Iată, de pildă, cum se adresează el clucerului Constantin Știrbei, cel „cam lung la unghii”, care „au luat de la țară câte ceva și despre domnie au ascuns”, de veneau la „divan, la domn, oameni de să jăluia de luările acelea”: „Cluceriu, când te-am trimis în țară cu slujbe, fiind cu boierie, dreptate am poruncit să faci au nedreptate și jafuri?” La încercările de justificare ale acestuia, că „un covor și niște tipsii și tingiri ce au fost luat mită, de au făcut nedreptate săracilor, zicea că le-au dăruit mânăstirii Strehaii”, Brâncoveanu ripostează cu umor: „Auziți, boieri, cu jafuri și nedreptăți face pomene!” Cu atât mai neașteptată și nedreaptă s-a dovedit a fi intriga lui Constantin Cantacuzino Stolnicul, unchiul lui Brâncoveanu, pe care acesta „il numiea tată, că de multe ori și noi am auzit pe Costandin Vodă zicând că «eu tată n-am pomenit, de vreme ce am rămas mic de tată, fără cât pe dumnealui tata Costandin l-am cunoscut părinte în locul tătăne-mieu», și altele ca acestea zicea acel fericit om”. Se găsește aici, ca și în alte pasaje similare, „cheia” cu ajutorul căreia cercetătorii se pot apropia de autorul ce a știut atât

Anonimul brâncovenesc, B.A.R., ms. rom. 441

de bine să-și ascundă identitatea – „splendid anonim!” (G. Ivașcu). Din scrisul său atât de natural, A. I. Odobescu ar fi putut scoate destulă materie pentru alte „scene istorice din cronicile românești”, alături de Mihnea-Vodă cel Rău și de Doamna Chiajna.

Ediții: *Istoria Țării Românești de la anul 1689 încoace, continuată de un anonim*, publ. A. Treboniu Laurian și Nicolae Bălcescu, „Magazin istoric pentru Dacia”, t. V, 1847, 93–184, reed. fragm. în Nicolae Iorga, *Continuarea memoriilor lui Radu Popescu și întregirea lor de un anonim*, SDIR, III, 22–29; *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717*, îngr. și introd. Constantin Grecescu, pref. Dan Simonescu, București, 1959, reed. fragm. în *Cronicari munteni*, II, îngr. Mihail Gregorian, introd. Eugen Stănescu, București, 1961, 273–352, în *Cronici brâncovenesti*, îngr. și postfață Dan Horia Mazilu, București, 1988, 238–307, 351–377, 401–404.

Repere bibliografice: I. G. Sbiera, *Mișcări culturale și literare la români din stânga Dunării în răstimpul de la 1504–1714*, Cernăuți, 1897, 206–207; N. Iorga, *Cronicele muntene, Întâiul memoriu. Cronicele din secolul al XVII-lea*, București, 1899, 59–75; N. Iorga, *Despre cronici și cronicari*, îngr. Damaschin Mioc, București, 1988, 51–63, 122–123, 138–139; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 35–36; Scarlat Struțeanu, *Doi umaniști ardeleni la Curtea lui C. Brâncoveanu*, R, 1941, 1–2; Cartoian, *Ist. lit.*, III, 254–260; Al. Piru, *Literatura română veche*, București, 1961, 316–317; Cioculescu, *Varietăți*, 45–49; Elvira Sorohan, *Cronica anonimă despre Constantin Brâncoveanu. Contribuții cu privire la data scrierii și autorului ei*, AUL, limbă și literatură, t. XII, 1966, fasc. I; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 261–264, 566; Rodica Șuiu, *Anonimul brâncovenesc*, în *Dict. lit.* 1900, 39–41; Rotaru, *Valori*, II, 101–123; Dumitru Velciu, *O ipoteză nouă cu privire la autorul „Cronicii anonime brâncovenesti”* LL, 1983, 3; Constantin Brâncoveanu, coordonatori Paul Cernovodeanu și Florin Constantiniu, București, 1989, *passim*; Manolescu, *Istoria*, I, 70–73; Sorohan, *Introducere*, 256–273; Mazilu, *Noi*, 221–223. *II.M.*

ANOTIMPURI, cenaclu literar inițiat și coordonat la Paris, începând din ianuarie 1954, de Basil Munteanu, N. A. Gheorghiu și Nicu Caranica; și-a desfășurat ședințele bilunar, cu întreruperea activității doar în perioada de vară, până în aprilie 1958. Lecturile literare, urmate de discuții libere, aveau loc în Avenue de Robinson, Chetenay-Malebry (Seine), printre participanți, membri ai comunității românești din Franța, numărându-se L.M. Arcade, Ioan Cușa, George Ciorănescu, Remus Țincoca. „O mână de oameni, scriitori, cărturari, mai tineri și mai bătrâni, s-au prins că se vor întâlni periodic pentru a-și împărtăși unii altora propriile creațiuni de literatură românească și pentru a le judeca în comun, sincer și fătîș”, specifică Basil Munteanu în articolul *Perspective* („Anotimpuri”, 1/1955). Și tot el ținea să precizeze în acea împrejurare: „Nu-i patronează, nu-i prezidează, nu-i subvenționează nimeni. Asupra lor nu apasă influența dătătoare de «directive» a nici unui fel de corp constituit. N-au nici măcar nume: se vorbește uneori de «cenaclu» (fără majusculă), dar numai convențional, pentru a ști despre ce este vorba. N-au nici statute – poate pentru a nu ispiți pe nimeni să nu le asculte. Nu s-au făcut solemne declarații de principii, nici vibrante discursuri inaugurale. S-a pornit nu voluntar, în virtutea vreunui punct de onoare, ci spontan, datorită unui impuls

colectiv, unui consens liber.” Probabil că aceiași „consens liber” a acționat și în cazul destrămării cenaclului. În al doilea an de activitate, A. a avut un organ de presă propriu, editând publicația trimestrială cu același nume. Dispariția revistei, din motive de ordin financiar, a determinat, probabil, și încetarea activității cenaclului. *N.F.I.*

ANOTIMPURI, revistă trimestrială de literatură, apărută la Paris, în anul 1955, în trei numere, de formatul „Gândirii” interbelice. Multiplicată prin metoda monotip, revista este editată ca organ de presă al cenaclului „Anotimpuri”. Directorul publicației este N. A. Gheorghiu, dar spiritul ce o dirijează și o girează prin autoritatea sa academică este Basil Munteanu, de altfel și semnatarul articolului-program cu care se deschide primul număr (ianuarie–martie 1955). Pentru toate cele trei numere, coperta revistei, de o extremă eleganță, este executată de Horia Damian. De la început se poate remarca tendința de structurare a revistei pe anumite rubrici permanente. Una dintre acestea, „Cărți și reviste”, își propune să prezinte metodic producția literară în limba română a exilului. Comentariile critice sunt asigurate, de obicei, de C. Amărieuței, Mihai Niculescu, Eliza Cerbu, care semnează o cronică la romanul *Forêt interdite* de Mircea Eliade, A. Burileanu, autor al unui eseu despre proza Hortensiei Papadat-Bengescu, Theodor Cazaban, cu un interesant comentariu despre eseistica franceză a lui Emil Cioran, precum și de L. M. Arcade, Nicu Caranica. Într-un *Post-scriptum* din primul număr, semnificativ pentru precizarea intențiilor publicației, se specifică: „Când atâtea reviste literare românești publicate în preriegie au încetat să mai apară și când altele înfruntă greutatea ce împun sacrificii liber consimțite, un grup de scriitori români cu orizonturi deosebite a izbutit să închege un nucleu coerent, datorită tocmai deosebirilor lor de formație și de optică literară, numai pe temeiul unor nostalgii și al aspirației comune de a reda suflu de viață scrisului românesc pe tărâm străin. Faptul e simptomatic, plin de învățăminte și merită să fie relevat ca atare. „Sunt invitați să colaboreze toți cei „pe care îi interesează fenomenul literar românesc în exil”, revista fiind deschisă și „tuturor scriitorilor români aflați în alte țări” decât Franța. Publică versuri Nicu Caranica, George Ciorănescu, Ioan Cușa, Ion Pârvolescu, N. A. Gheorghiu, C. Amărieuței, L. M. Arcade, Vasile Țăra, iar pagini de proză – Mihai Niculescu. De menționat că în numărul 2-3/1955 apare povestirea *Fata căpitanului* de Mircea Eliade. *N.F.I.*

ANTEMIREANU, Alexandru (pseudonim al lui Alexandru Damian; 1.VIII.1877, Tomșani, j. Prahova – 29.VI.1910, București), poet, prozator și critic literar. **A.**, fiu al preotului Antemir Damian, frecventează la Ploiești cursurile Liceului „Sf. Petru și Pavel”, iar în 1895 se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, pe care nu o va termina. Debutul său publicistic, din 1895, în cotidianul „Țara”, este remarcat de liderul conservator N. Filipescu, care îl angajează în același an la „Epoca”, unde rămâne ca redactor al rubricii „Tribuna literară” și ca secretar de redacție până la

1903, cu o întrerupere de zece luni în 1900, când e trimis de patronul său politic la Paris și Munchen. Din 1905, este secretar de redacție la „Conservatorul”. A mai scris articole politice pentru „Românul”, la „Timpul” și „Apărarea națională” a fost, pentru scurtă vreme, secretar de redacție, iar la „Epoca literară”, redactor. În 1898 și 1899, împreună cu St. O. Iosif și cu sprijinul bănesc al lui I. Constantinescu-Stans, scoate revista literară „Floare-albastră”. În afara sutelor de articole politice sau literare (cronici, recenzii ș.a.), a mai colaborat cu versuri, schițe, cronici literare și dramatice, recenzii și note la „Povestea vorbei”, „Revista literară”, „Convorbiri literare”, „Secolul”, „Litere-științe-arte”, „Noua revistă română”, „Pagini alese”, „Ilustrațiunea română”, „Revista poporului”, „Revista idealistă”, „România ilustrată”. Va recurge și la numeroase pseudonime (Alan, Damian, Demeter, Elvira Santorino, Emir, Hialmar și Hyalmar, Lys, Lysandro, Pollux, Seraficus, Ulys, Vindex, Zara, Zaratuștra). Adept al lui F. Brunetière, A. își făcuse un crez din teoria „falimentului științei” și a „noului idealism”. După el, arta trebuie să se situeze în afara realității sociale, în zona „eternităților absolute și transcendente”, artistul având datoria de a cultiva „frumosul absolut”, de a urmări un

„ideal”. Viitorul ar aparține romantismului idealist. În numele acestui viitor, A. contestă sub raport artistic scrierile naturaliste și critică orientarea estetică de la „Contemporanul”, mai ales pe C. Dobrogeanu-Gherea. Este și unul dintre promotorii autohtonismului cultural și artistic. În studiul *Încercări critice. Junimea și roadele ei* (1905), încearcă o judecată de ansamblu asupra rolului junimiștilor în evoluția vieții noastre intelectuale. Concluziile la care ajunge sunt negative. Deși în câteva articole din „Floare-albastră” și „Epoca” A. susține că literatura noastră populară nu are valoare artistică, a arătat totuși interes pentru folclor și a cules basme populare, publicate în volumele postume *Zâna de pe tărâmul florilor* (1911) și *Păpușică, păpușică...* (1927). Un fragment de roman, *Paștele fără prihană*, cu reminiscente autobiografice, și, mai ales, romanul *Din vremea lui Căpitan Costache*, editat abia în 1937, îi certifică însușiri de romancier pe care nu le-a exploatat. Versurile din revista „Floare-albastră” sunt un reflex al variatelor lecturi de poezie franceză. Poezii săi preferați erau Th. Gautier și Leconte de Lisle. A tradus, mediocru, din Leconte de Lisle și J.-M. de Hérédia, dar a dat și versiuni menționabile din *Taras Bulba* de Gogol și *Strigoii* de Ibsen, doar ultima fiind publicată în volum.

SCRIERI: *Încercări critice. Junimea și roadele ei*, București, 1905; *Din vremea lui Căpitan Costache*, îngr. și pref. Apriiliana Medianu, București, 1937. **Culegeri:** *Zâna de pe tărâmul florilor*, București, 1911; *Păpușică, păpușică...*, București, 1927. **Traduceri:** H. Ibsen, *Strigoii*, Iași, 1897.

Repere bibliografice: S. Sanielevici, *D-l Antemireanu și arta romanțică*, „Adevărul de joi”, 1898, 10; S. Sanielevici, *Estetica d-lui Antemireanu*, „Adevărul de joi”, 1898, 11; Al. Antemireanu, „Conservatorul”, 1910, 143; Petre Vulcan, [Al. Antemireanu], „Ovidiu”, 1910, 3; N. Davidescu, Al. Antemireanu, F, 1927, 1-2; G. Tutoveanu, [Al. Antemireanu], „Scrisul nostru”, 1929, 1, 3, 11, 1930, 1-6, 9-10; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 37; *Perpessicius*, Opere, VII, 375-376; Sadoveanu, *Opere*, XVI, 517-519; D. Karnabatt, *Bohema de altădată*, București, 1944, 177-190; *Dict. lit. 1900*, 41-42; *Dict. scriit. rom.*, I, 89-91. R.Z.

ANTICIPAȚIA, revistă care a apărut la București între 1993 și decembrie 1996, ca organ de presă al Societății „Știință și tehnică”, funcționând sub egida Ministerului Cercetării și Tehnologiei. Director onorific este Alexandru Mironov, redactor — Mihai Dan Pavelescu, secretar de redacție — Constantin D. Pavel. Cum se arată în editorialul *Știință și imaginație*, semnat de Alexandru Mironov, revista intenționa să reînvie tradiția colecției „Povestiri științifico-fantastice” (tipărită în anii '60 de publicația „Știință și tehnică”), pe care o continuă în numerotare și despre care se vorbește ca despre un punct de răscruce în dezvoltarea literaturii SF pe teren românesc: „M-am hotărât, împreună cu prietenii Ion Albușescu și Dan Mihai Pavelescu, să înființez ceea ce se numește un *holding*. Un *holding SF* — de ce nu? — care să împresoare cititorul-ascultător- telespectator și să-l țină mereu pe calea cea bună.” Sunt promovați, în primul rând, autorii români: Liviu Radu, Geo Ovidiu Vitan, Camelia Onoiu, Bogdan-Tudor Bucheru, Marian Deaconu, Cristian și Mihaela Ionescu, Traian Bădulescu, Vlad Romeo-Frânghiu, Emil Olteanu. Mai intens mediatizați sunt Mihai Grămescu, Marius H. Luca, Constantin

D. Pavel. În 1996, Voicu Bugariu publică o suită de articole dedicate tinerei literaturi SF autohtone, sub titlul generic *Autori români*. Nu este uitată nici literatura SF străină. Cornel Robu tipărește cu intermitență un serial pe tema literaturii SF europene și americane, intitulat *Premii, topuri, clasamente*. Într-un singur număr (516/1994), publicația găzduiește nu mai puțin de trei autori străini, cu proze reprezentative: Frederik Pohl, *Mituri ale creației la rasele dispărute* (fără indicarea traducătorului), Brian W. Aldiss, *Câmpia, nesfârșita câmpie* (în tălmăcirea lui Victor Cociș), Bruce Sterling, *Strigoii* (în românește de Florin Pâtea). De reținut, alături de bogata iconografie, calitatea prezentării grafice, în efortul de a populariza acest tip de literatură cu precădere printre tineri. Alți colaboratori: Eduard Pandeles, Gabriela Buliga, Adina Chelcea, Cornel Daneliuc.

I.I.

ANTIM, Corneliu (pseudonim al lui Corneliu Țânțu; 4.IX.1942, Ploiești), poet. Este fiul Elenei (n. Athanasiu) și al lui Anton Țânțu. Urmează Liceul „I. L. Caragiale” din Ploiești, absolvit în 1960, și cursurile Facultății de Limba și Literatura Română a Universității din București, absolvite în 1965, precum și cursuri de politologie la Institutul de Perfecționare și Conducere (1972) și de istoria și teoria artei (1974). A fost metodist la Casa de Creație Prahova, culegător de folclor, realizator de spectacole folclorice, prezentate la festivaluri internaționale, curator al unor saloane de artă și programe expoziționale internaționale, editor de cataloage și autorul unor studii de specialitate despre importanți artiști plastici români. Din 1972, lucrează ca ziarist la „Romanian Review”, „România liberă”, „Curentul”, „Realitatea românească”, „Ziarul de Duminică”. După 1990, participă la diverse expoziții, ca artist plastic, cu creații proprii (sculptură, grafică, instalație). Este autorul unui film documentar despre opera lui D. Paciurea, premiat la Festivalul filmului de artă de la Berlin (1978). Este membru al Uniunii Artiștilor Plastici (secția critică) și al Uniunii Ziaristilor Profesioniști. A debutat în 1963, în „Gazeta literară”, și editorial, în 1976, cu *Corabia de celofan*. Colaborează la „Viața românească”, „Luceafărul”, „Tribuna”, „Tomis”, „Ateneu”, „Astra”, „Calende”, „Arca”, „Janus”, „Arta” ș.a.

Poezia lui **A.**, de la volumul de debut la *Culorile rostirii* (1986) și *Pământul într-o lacrimă. Recviem la evenimentele zilei* (1995), ultimul un jurnal liric-retoric postrevoluționar, aparține unui modernism întârziat: un lirism pur, concentrat, intens metaforic, vizionar-simbolic. Totuși, acestei lumi de „semne” nu-i lipsește o anumită materialitate, consistență, chiar dacă epurată de „contingent”. **A.** este un poet orfic, care mizează pe efectul auditiv, pe sonoritatea ritualică a poemelor (se remarcă frecvența figurilor de sunet, în special a asonanței). Temele poeziei sale sunt singurătatea, rostirea (Cuvântul), tăcerea, moartea, iubirea, înstrăinarea.

SCRIERI: *Corabia de celofan*, București, 1976; *Culorile rostirii*, București, 1986; *Pământul într-o lacrimă. Recviem la evenimentele zilei*, București, 1995.

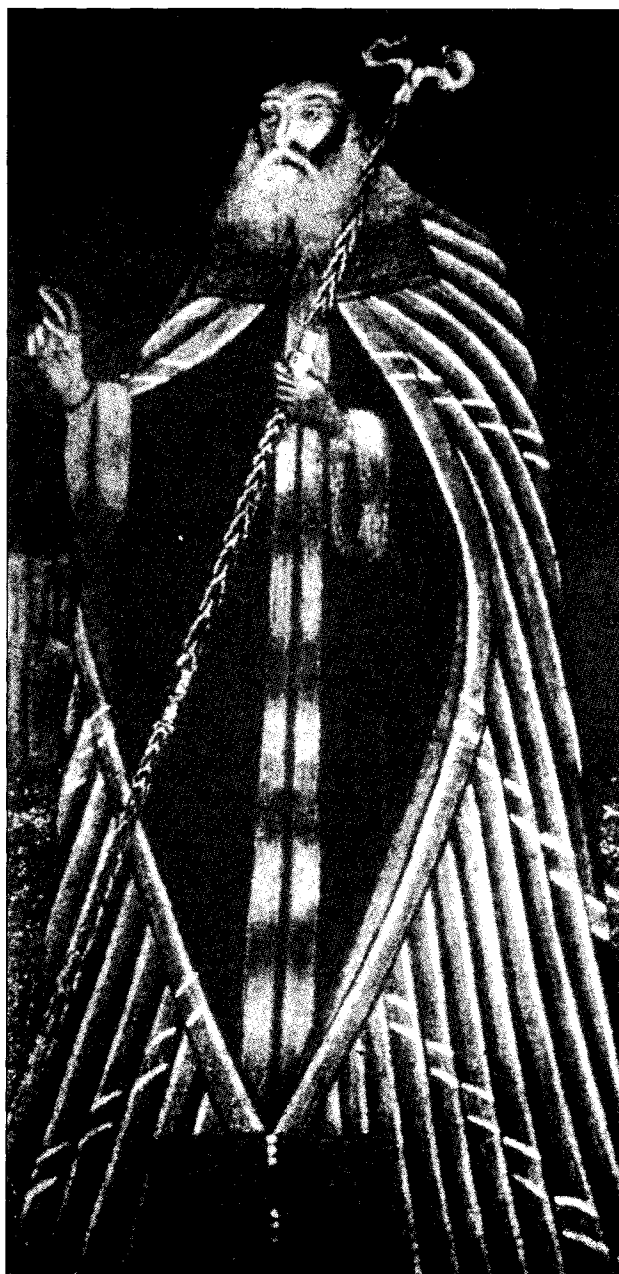
Repere bibliografice: Dan Stanca, *Protecția lacrimii*, LCF, 1996, 9; Dan C. Badea, *Recviemul revoluției*, CL, 1996, 6. R.D.

ANTIM IVIREANUL (c. 1660 – 3.IX.1716), cărturar și orator religios. Originar din Iviria (veche denumire a Georgiei), a avut o tinerețe zbuciumată. Luat rob de turci, este dus la Constantinopol, unde avea să-și dezvăluie înzestrarea pentru xilografură, pictură și broderie. Învață acum limbile turcă, greacă (veche și modernă), arabă. Venit la București (în intervalul dintre 1688 și 1690) ca tipograf, în urma unei solicitări a domnitorului Constantin Brâncoveanu, **A.I.** ajunge nu peste multă vreme în fruntea tipografiei domnești. Călugărindu-se, își schimbă numele mirean, Andrei, chemându-se acum Antim. În 1691 scoate de sub teascuri prima sa tipăritură, *Învățăturile lui Vasile Macedoneanul către fiul său Leon*. Un an mai târziu, semnează pentru prima dată Antim Ivireanul. În 1694 apare *Psaltirea*, prima carte imprimată numai de el în românește. Egumen la mănăstirea Snagov, tipărește aici, până în 1701, paisprezece cărți (în românește, grecește, în arabă, în slavonă). În jurul lui **A.I.** se formează, treptat, o adevărată școală tipografică: Mihail Ștefan (sau Ișvanovici), Gheorghe Radovici, ieromonahul Dionisie Floru. Părăsind Snagovul, poate și în urma unor intrigi, **A.I.** revine la București, unde timp de patru ani, până în 1705, face să apară cincisprezece tipărituri, cele mai multe în grecește. La 16 martie 1705 este ales episcop al Râmnicului, înființând încă o tipografie. Prin lucrările editate, **A.I.** ripostează, în numele Bisericii Ortodoxe, tendințelor de extindere ale catolicismului și calvinismului, decis să apere puritatea doctrinei de imixtiunile heterodoxe. Convins că limba română este în stare să exprime conceptele teologice și poate servi la oficierea serviciului divin, episcopul nu șovăie să o introducă în biserică, unde slavona începuse a-și pierde supremația. La Râmnicu Vâlcea, ca și la Târgoviște, publică, în românește, scrieri de bază pentru slujbele bisericești. Contribuția sa ține mai mult de prezentarea artistică (ilustrarea cu gravuri, realizarea unor frontispicii, de asemenea majusculele, vinițele, executate în xilografură). În 1708, e înălțat la suprema demnitate ecleziastică a Țării Românești. Dacă activitatea tipografică îi înlesnise ascensiunea, amestecul în politică îi va aduce sfârșitul. În timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu este cât pe ce să-și piardă scaunul mitropolitan. Iertat, păstorește în tihnă sub Ștefan Cantacuzino. Acum înalță Mănăstirea Tuturor Sfinților (1713), astăzi Antim, unde ar fi dorit să fie înmormântat. Mai puțin iertător decât Brâncoveanu, Nicolae Mavrocordat îi obține caterisirea. Acuzat de vrăjitorie și de alte „meșteșuguri satanicești”, dar și de uneltire contra puterii otomane și a domnitorului însuși, imprudentul vlădică e condamnat la surghiun, în peninsula Sinai, la mănăstirea Sfânta Ecaterina. În drum spre locul exilului e măcelărit de cei din escortă, rămășițele fiindu-i azvârlite în Tundja, un afluent al Mariței.

Înzestrarea artistică a lui **A.I.** a fost bogată. Excela în xilografură, dar era și îndemânic desenator și un caligraf cu slovă măiastră. A fost editor și tipograf, a tradus sau a

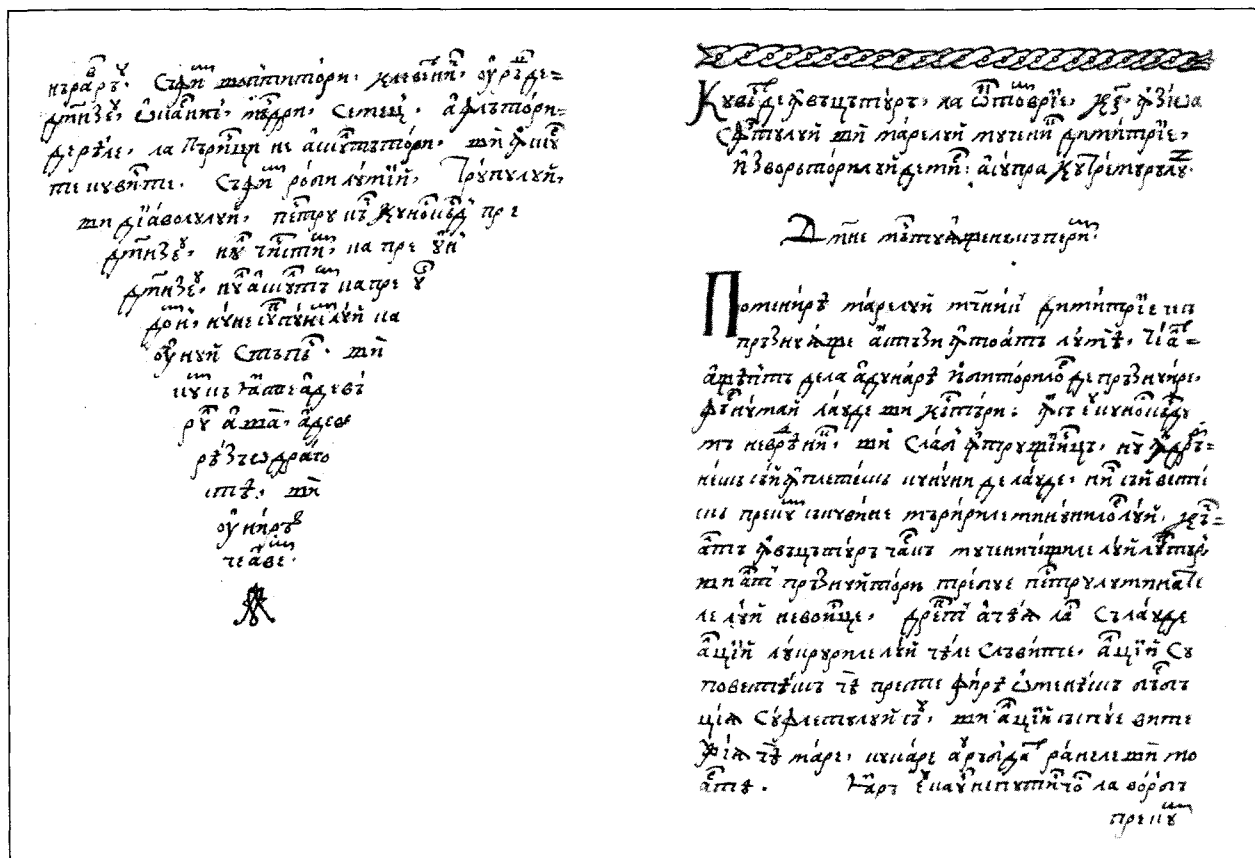
compilat, a scris cărți el însuși. Dintre cele treizeci și opt de cărți tipărite de **A.I.**, douăzeci și patru au apărut în românește. Sunt, în general, tipărituri religioase, dar și texte cu caracter didactic și moral sau chiar scrieri laice, precum *Alexandria* și *Floarea darurilor*. Este autorul a patru lucrări, la alte zece scrie predosloviile sau închinăciunile, la cinci compune versurile omagiale și la alte șase, „cuvântul de iertăciune” de la sfârșit. O remarcabilă valoare artistică are o prelucrare, fastuos ilustrată, a *Bibliei*, intitulată *Chipurile Vechiului și Noului Testament*. Transpunând integral în românește principalele cărți de cult, **A.I.** contribuie, în mare măsură, la naționalizarea serviciului divin, fiind considerat un creator al limbii liturgice.

Scrierile ce îi încununează opera sunt predicile sau *Didahiile*, după denumirea lor grecească. Păstrate în manuscris, ele au avut o circulație redusă. Fie că e vorba de predica propriu-zisă sau sintetică, de omilie, pareneză sau panegiric, ceea ce frapază în aceste rostiri este că ele trec dincolo de cadrele înguste ale cazaniei, așa cum poate fi întâlnită la Coresi sau la Varlaam, cu configurația ei stereotipă și substanța abstractă. Firește, **A.I.** nu improvizează, el urmează regulile omileticii, având în minte pilda oratoriei bizantine (și îndeosebi pe Ioan Hrisostom și pe Theofilact). Cuvântările lui, care conțin pasaje de fină exegeză teologică, nu sunt însă nicidecum o expunere seacă și pedantă. Predica are viață, culoare și, în mișcarea ei, când solemnă și înfiorată de simțăminte sublimă, când lirică și unduioasă, când aspră și poruncitoare, se simte freamătul personalității aprige a Ivireanului. Originalitatea didahiilor stă în modul în care mitropolitul știe să ceară și să prelucreze ideile sau tezele din care s-a inspirat, dar mai ales în stilul lor cuceritor. El nu se urcă la amvon doar pentru a săvârși un ritual. Vrea să instruiască, să educe, să deștepte conștiințele somnolente. Cu indignare, vehemență sau cu mustri pârinatești, denunță păcatele obștei, îndeosebi ireligiozitatea și nesupunerea în fața cârmuitorului. În fond, **A.I.** e un moralist, auster, veghind cu ochi de Argus la păzirea bunelor moravuri și irumpând tonitruant când i se pare că neregulile au întrecut măsura. O utopie creștină a perfecțiunii, în lumina supranaturală ce se revarsă din înalturi, se întrevede și în didahiile acestui prelat cu un sentiment absolut al valorilor morale. Construcția unei predici urmează un plan riguros. După introducerea în subiect sau textul și formula de adresare (plină de smerenie și umilință creștină), vine exordiu (având ca punct de pornire anumite imagini din realitatea înconjurătoare ori unele principii și maxime evanghelice), tratarea (în care se face uneori loc tâlcuirii alegorice) și, în fine, încheierea. Între legendă și istorie, între real și ireal, didahiile, respirând aerul pur al „Cărții cărților”, pleacă de la litera ei, însă dezvoltă, se poate spune creator, premisele pe care străvechile istorii, ca niște basme doliore de tâlcuri, le oferă. Accentuate cu mistică ferveare, unduindu-se ca sub line adieri sau înăsprindu-se și congestionându-se în mâni viforoase, aceste cuvântări ar putea fi luate drept o emanație spontană a inspirației unui arhieru cu improvisația fecundă. Aproape nimic rigid și trdnic în discursul viu, cu suavități curate și descărcări fulminante, al lui **A.I.** În tipare care îi îngrădesc, dar

Frescă din mănăstirea Govora

nu-i reprimă imaginația, el toarnă o materie abundentă, pulsantă, trasă apoi prin țevăria fină a unui excurs teologic, cu o finalitate moralizatoare rareori disimulată. Retorica lui este hotărât tranzitivă, cathartică și cu o dominantă psihagogică. „Doftor al sufletelor”, precum Iisus, s-ar voi preotul acesta intolerant de felul său și absolutist în viziunile terestre și escatologice care îl posedă. Îndemnând socratic la cunoașterea de sine, el se ostenește prin „lucrarea cuvântului” să salveze sufletul celui care, lipsit de „coiful mântuirii” și de „pavăza

Didahii, B.A.R., ms rom. 3460

credinței”, poate ajunge „vrăjmas luiș”. Idealul său etic, dedus din experiența mirobolantă a personajelor biblice, se așază ca sub o „stea noao” sub raza unui umanism creștin, care este un sigiliu al epocii. Paradoxul ar fi că acest cărturar cu o imaginație spectaculoasă și terifiantă a răului, care s-ar fi desfătat, desigur, citind terținele *Infernului* lui Dante, are o statornică încredere în posibilitatea unei lumi mai bune. Meliorist, propunerile lui de combatere a strâmbătății și a stricăciunii conțin însă și o doză de himeric.

Mijesc în didahiile lui A.I. și muguri narativi, însă firul epic, subțiat și lăsat în umbră de spectacolul ideii și de mizanscena oratoriei, se fluidifică sub arcanele unui lirism alegoric, somptuos și cu o vână de dramatism. Amprenta de naturalețe, cu turnura oralității, dar și un rafinament al simplității coexistă în perioadele încărcate cu tropi, amintind de arhitectonica arborescentă a barocului. Momentele de beatitudine a revelației, de apoteoză mistică, ambitusul sublimității imnice și sunetul elegiac, amplele interogații („întrebăciuni”) retorice și apostrofele învolburate se intercalează cu paragrafele analitice, cu buchetul lor de noime și de învățăminte. Dacă predicile, cu țesătura lor înflorată, vădesc o predispoziție de a plasticiza, fără ornamentație excesivă, ele se înfiripă și în structuri muzicale, polifonice, într-o gradăție când suitoare, când cobo-

rătoare, între care serpuiește în efluvii incantația. Comparațiile, înavuțite cu pilde din „cărțile” *Scripturii* sau din Sfintii Părinți, metafora, cu falduri grele sau vapoase, sunt „stălpările” unei parabole pulsând de sensuri. Prin această artă a cuvântului, exprimând o întregă gamă de stări sufletești, mitropolitul se comunică și pe sine, cu spiritul său neliniștit, tumultuos, dar și contemplativ, pătimaș și duios, frământat și capricios. A.I., cel mai de seamă orator bisericesc la noi, a dat prin suita de didahii străluciri literare elocvenței sacre.

Spontaneitatea exordiiilor, trecerea firească de la planul material la cel alegoric, reintrările familiare în chestiune, indignările, întristările, muștrările, interogațiile retorice, curmate la timp înainte de a deveni bombastice, pasiunea ce echilibrează toată exacta mașinărie a cazaniei destăinuie un orator excelent și un stilist desăvârșit. Didahiile rămân și azi vii.

G. CALINESCU

SCRIERI: *Predice făcute pe la praznice mari*, îngr. și pref. I. Bianu, București, 1886; *Didahiile ținute în Mitropolia din București*, îngr. și pref. Constantin Erbiceanu, București, 1888; *Din Didahiile ținute la Mitropolia din București*, îngr. I. Cornoi, București, 1895; *Predicile ținute la Mitropolia din București*, pref. N. Iorga, Vălenii de Munte, 1911; *Predici*, pref. P. V. Haneș, București, 1915; *Predici*, îngr. și pref. Gabriel

Ștrempel, București, 1962; *Didahii*, postfață Florin Faifer, București, 1983; *Opere*, îngr. și introd. Gabriel Ștrempel, București, 1997.

Repere bibliografice: Ștefan Dinulescu, *Viața și activitatea mitropolitului Țării Românești Antim Ivoreanul*, Cernăuți, 1886; T. Bădulescu, *Mitropolitul Ungro-Vlahiei Antim Ivoreanul*, București, 1893; N. Dobrescu, *Viața și faptele lui Antim Ivoreanul*, București, 1910; Iorga, *Ist. lit.* XVIII, I, 336-347; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 11-14; Cartoian, *Ist. lit.* (1996), 358-371; Piru, *Ist. lit.*, I, 266-279; Radu Albală, *Antim Ivoreanul și vremea lui*, București, 1962; *Ist. lit.*, I, 530-546; Mario Ruffini, *Il metropolita valacco Antim Ivoreanul*, Roma, 1966; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 230-233; *Dicț. lit.* 1900, 42-44; Fanny Djindjișvili, *Antim Ivoreanul, cărturar-umanist*, Iași, 1982; Mazilu, *Proza*, 177-208; Manolescu, *Istoria*, I, 53-59; Mazilu, *Recitind*, I, 429-433, II, 373-390; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 219-221; Eugen Negrici, *Antim Ivoreanul. Logos și personalitate*, București, 1997; Florin Faifer, *Cordonul de argint*, pref. Liviu Leonte, Iași, 1997, 10-42; Sorohan, *Introducere*, I, 121-137; *Dicț. analitic*, I, 296-298; Dan Horia Mazilu, *Introducere în opera lui Antim Ivoreanul*, București, 1999; Mazilu, *Noi*, 227-230; *Dicț. esențial*, 32-35. F.F.

ANTOHI, Sorin (20.VIII.1957, Târgu Ocna), eseist și traducător. Fiul al lui Nicolae Antohti și al Anetei (n. Tătaru), învățători. A absolvit Facultatea de Filologie (secția engleză-franceză) a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1981), după care a fost redactor la revista studențească „Dialog”, profesor la Liceul industrial Negrești, județul Vaslui (1984-1988), filolog la Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” din Iași (1988-1990), director general (1990), apoi consilier în Ministerul Învățământului (1991). Urmează studii de specializare în istorie la École des Hautes Études en Sciences Sociales (1990, 1992), predă ca *visiting professor* în SUA (Ann Arbor, Michigan), Germania (Universitățile Bielefeld) și Franța (Université „Paul Valéry”, Montpellier III) în diverse perioade cuprinse în intervalul 1993-1999, iar între 1997 și 2002 îndeplinește funcția de prorector la Central European University din Budapesta. Colaborează la „Echinox”, „Viața românească”, „Fahrenheit 451”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Contrapunct”, „22” ș.a. **A.** a coordonat volume colective, a tradus cărți de Alain Besançon, Pierre Manent și Katherine Verdery, a colaborat la volume precum *La Révolution française et les Roumains* (1989), *Cultură și societate* (1991), *Romania vs. Romania* (1996) ș.a., a prefațat volume de Michel Foucault, Ioan Petru Culianu ș.a.

Utopica. Studii asupra imaginarului social (1991) este o demonstrație în linia lui Mircea Eliade, unde istoria întâlnește psihanaliza, etnopsihologia încrucisează sociologia, antropologia și istoria instituțiilor. Utopismul (utopologia), înțeles ca gen literar și *forma mentis* colectivă, e discutat în relație cu mitologia și fantezmele personale, cu tiparele ideologiilor și fobiile milenarismului, fiind analizate raporturile nihilism/propensiune afirmativă, statutul utopiei în diverse modele ontologice, ucronia și acronia ș.a.m.d. *Civitas imaginalis. Istorie și utopie în cultura română* (1994) face pasul mai departe și „aplică” tiparele cărții precedente pe modelul românesc: utopism și pragmatism în mentalitățile pașoptiste, utopie și revoluție, utopia eminesciană, constituirea limbajului social-politic modern în cultura română, Noica și, mai ales, Cioran, cel din *Schimbară la față a României*, totul axat pe complexe ale culturii

române, pe teoria stigmatului etnic raportată la ideologii, la pedagogia socială și la jocul etnocrație/sincronie, izolaționism/europenism ș.a.m.d. de-a lungul ultimelor două sute de ani în geografia socio-mentală românească. Subiectele delicate (paseismul reacționar eminescian, adversitățile față de revoluția de la 1848, extremismul interbelic, amestecul de naționalism și „haine de soi” din cărțile lui Cioran, organicismul și utopia regresivă ce se regăsesc, de la Eminescu la puseurile antisincronizante de astăzi) sunt tratate contextualizat, cu circumstanțe atenuante, cu un real talent de arbitraj, **A.** fiind un moderator prin excelență. Omul conjuncției (și nu al disjuncției) se vede și în textul care încheie volumul *Exercițiul distanței (România în anii '90: geografie simbolică și identitate colectivă)* (1997), unde se face radiografia antinomiei occidentalism/autohtonism, fiecare cu argumentele și contraargumentele lui, cu bovarismul, limitele și deschiderile sale, totul conducând către ceea ce poate fi detectat ca fiind numitorul comun al scrierilor lui **A.**, și anume „a treia cale”. Cele 18 studii strâns aici acoperă un deceniu din viața autorului (1985-1997): la un capăt, *Sunetul Utopiei* (1985) — eseu de erudiție ironic-subversivă, „mic exercițiu alexandrin” în linia stabilită de Luca Pițu. La celălalt capăt, ineditul excurs despre *Adrian Marino și comparatismul utopic* sau notele despre gândirea lui Mihai Șora. Texte precum cele despre François Furet, Pierre Manent, Françoise Thom, Michel Foucault, Ioan Petru Culianu, despre menirea Bisericii și ambiguitățile antroposofiei, despre „europenismul culturalist antimodern” și capcanele post-modernității se situează „la răscrucea tuturor domeniilor și metodelor”, cum spune autorul: „exercițiul distanței este metafora atitudinii mele față de obiectele de studiu: o distanță internă, care nu anulează empatia, ci o supune în permanență privirii critice. O formulă din etnologie spune toate acestea în două cuvinte: *cold empathy*...”

A. a mai publicat trei cărți de convorbiri cu fiecare dintre mentorii săi: *Al treilea discurs. Cultură, ideologie și politică în România* (cu Adrian Marino, 2001); *Mai avem un viitor? România la început de mileniu* (cu Mihai Șora, 2001); *Oglinzi retrovizoare. Istorie, memorie și morală în România* (cu Alexandru Zub, 2002). A coordonat volumele colective *Dialog în libertate. Eseuri în onoarea lui Mihai Șora* (în colaborare cu Aurelian Crăiuțu, 1997), *Between Past and Future. The Revolutions of 1989 and Their Aftermath* (în colaborare cu Vladimir Tismăneanu (2001), *Religion, Fiction and History. Essays in Memory of Ioan Petru Culianu* (I-II, 2001). A îngrijit (în colaborare cu Mona Antohti) antologia Ioan Petru Culianu, *Jocurile minții. Istoria ideilor, teoria culturii, epistemologie* (2002).

SCRIERI: *Utopica. Studii asupra imaginarului social*, București, 1991; *Civitas imaginalis. Istorie și utopie în cultura română*, București, 1994; *Exercițiul distanței. Discursuri, societăți, metode*, București, 1997; *Imaginaire culturel et réalité politique dans la Roumanie moderne. Le Stigmate el l'utopie*, Paris-Montreal, 1999; *Al treilea discurs. Cultură, ideologie și politică în România (Adrian Marino în dialog cu Sorin Antohti)*, Iași, 2001; *Mai avem un viitor? România la început de mileniu (În dialog cu Mihai Șora)*, Iași, 2001; *Oglinzi retrovizoare. Istorie, memorie și morală în România (În dialog cu Al. Zub)*, Iași, 2002; *Efecte secundare. Istorie, cultură,*

politică, Iași, 2003. **Antologii, ediții:** *Dialog în libertate. Eseuri în onoarea lui Mihai Șora*, București, 1997 (în colaborare cu Aurelian Crăiuțu); *Between Past and Future. The Revolutions of 1989 and Their Aftermath*, Budapesta, 2000 (în colaborare cu Vladimir Tismăneanu); *Religion, Fiction, and History. Essays in Memory of Ioan Petru Culianu*, I-II, București, 2001; Ioan Petru Culianu, *Jocurile minții. Istoria ideilor, teoria culturii, epistemologie*, introd. edit., Iași, 2002 (în colaborare cu Mona Antohi); *Ioan Petru Culianu. Omul și opera*, Iași, 2003. **Traduceri:** Pierre Manent, *Istoria intelectuală a liberalismului*, pref. trad., București, 1992 (în colaborare cu Mona Antohi); Alain Besançon, *Anatomia unui spectru*, București, 1992 (în colaborare cu Mona Antohi); *Confuzia limbilor. Criza ideologică a Bisericii*, București, 1992 (în colaborare cu Mona Antohi); *Dilemele mântuirii. Criza Bisericii Catolice*, București, 1996 (în colaborare cu Mona Antohi); Katherine Verdery, *Compromis și rezistență. Cultura română sub Ceaușescu*, București, 1994 (în colaborare cu Mona Antohi); Mihai Șora, *Despre dialogul interior*, postfață Virgil Nemoianu, București, 1995 (în colaborare cu Mona Antohi).

Repere bibliografice: Traian Maximin, *Între utopie și science-fiction*, TR, 1992, 12; Adrian Marino, *O nouă istorie a ideilor*, LAI, 1995, 30 ianuarie; Dan C. Mihăilescu, *Stigmatul românesc encore & again*, „22”, 1995, 4; Cristian Preda, *Utopia între modele europene și experiențe românești*, „Sfera politică”, 1995, 33; Mircea Mihăieș, *Empatia rece*, „Cuvântul”, 1997, 9; Dan C. Mihăilescu, *Antohi, meniu complet*, „22”, 1997, 41; Mircea Mihăieș, *Dincolo de Șăieni*, „Cuvântul”, 1999, 4; Andrei Pippidi, *The Practice of Remoteness*, în *East Central Europe - L'Europe du Centre-Est. Eine wissenschaftliche Zeitschrift*, XXVI, partea I, Budapesta, 1999, 153-156; Oprîță, *Anticipația*, 548-551. D.C.M.

ANTON, Costache (27.VII.1930, Ungheni, j. Iași), prozator. Este fiul Mariei (n. Popa) și al lui Grigore Costache, funcționar. A urmat liceul la Iași (1941-1949) și, timp de un an (1950-1951), tot aici, cursurile Facultății de Filologie, după care optează pentru un curs de scenarii la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică din București. Debutează în 1950, cu o povestire, în „Iașul nou”, și în volum, cu *Neliniște în detașament*, în 1956. Devine redactor la Studioul de Filme București (1951-1956), apoi la Editura Tineretului (1956), la Televiziune (1957-1960) și la „Scânteia pionierului”; redactor-șef (1967-1980) și redactor (1980-1990) la revista „Cutezătorii”. Colaborează la „Gazeta literară”, „Tribuna”, „Tânărul scriitor”, „Viața românească”, „Lucafărul” ș.a. Adevăratul său debut editorial este însă romanul *Seri albastre* (1960); reeditat, adăugându-i-se un nou volum, în 1964 și apoi în 1968, 1985), marelui său succes, tradus în maghiară, rusă (patru ediții), slovacă, ucraineană și germană, care îi asigură un renume statornic în deceniile al șaselea și al șaptelea în rândurile celor mai tineri cititori, confirmat și prin premiile Consiliului Național al Organizației Pionierilor (1969, 1981), Premiul Uniunii Scriitorilor pentru literatura pentru copii și tineret (1972) și Premiul Asociației Scriitorilor din București (1976).

Dacă în prima perioadă a activității literare prozatorul se arată preocupat de atmosfera satului românesc, între traumele războiului și începutul colectivizării, cu problematica specifică momentului, reprezentate prin mijloace narative mai curând tradiționale și cu inerente concesii în plan ideologic, totuși, fără mare succes, prozatorul se face remarcat prin proze scurte

precum cele reunite în volumele *Lună beată* (1962) și prin romanul *Liniștea* (1965). Principalul său filon epic rămâne însă lumea riturilor de trecere de la copilărie la adolescență, pe care **A.** o reface în planul scriiturii cu o justețe și o delicatețe nu lipsite de accente de umor fin. Romanul *Seri albastre* are meritul de a nu se cantona în selectarea eroilor din medii „sănătoase” (iar dacă nu-i evită, în schimb îi prezintă verosimil și nuanțat); eroina principală este Vica, fiică a unui arhitect ale cărui tribulații adultere zguduie iremediabil micul univers domestic al adolescenței. Pline de candoare sunt momentele descoperirii neștiutelor spaime ale dragostei dintre eroină și Nunu, copilandru timid cu accese bruște de vitejie (fuge, pe urmele Vicăi, din tabăra școlară pe care aceasta o părăsise în ascuns, de frica unei meritate pedepse: întârziaseră într-o dimineață la adunare, amețiți de frumusețea unui câmp cu flori!). Cei doi se regăsesc, printr-un capriciu al destinului, în aceeași școală la începutul toamnei, pentru a fi definitiv despărțiți printr-un transfer al tatălui lui Nunu. Șansa unei revederi, deși minuțios pregătită și așteptată de față, îi va fi negată din pricina unei reparații fugare și inutile a tatălui rătăcitor. Mult mai mult spațiu ocupă în economia romanului aventurile grupului „Vrăbioilor”, copilandri fascinați de ritualurile unei „societăți secrete” peste care domnește necontestat Marele Vrăbioi, repetentul Rose, camaraderia dintre cei trei băieți (Nunu, Târnu și Isoscel) și dramele geloziilor reciproce ale celor trei fete (Vica, Sanda și Ligia). Alte câteva volume rămân în aceeași sferă (*Vica*, 1972, *Ochii aurii ai Roxanei*, 1972, *Neuitatele vacanțe*, 1974). Între 1973 și 1985, prozatorul se con-

centrează asupra unui nou roman de largă respirație epică și de lungă gestație, *Țarul*, pe care e silit de tribulațiile politice ale epocii să îl publice practic în trei variante: *Diminețile lungi* (1976) selectează aproape exclusiv episoadele care se raportau la lumea adolescenților, *Întâlniri paralele* (1986) recuperează în bună măsură dramele și neliniștile unei lumi a adulților obligați la o adaptare considerată infamantă în ochii propriilor copii (omniprezenți în roman în diverse straturi de generații și din rândurile cărora se evidențiază Tin, naratorul principal, în jurul căruia era centrată varianta precedentă a romanului) sau striviți de un sistem care nu acceptă verticalitatea morală (cazul juristului Șerban Strava, neadaptatul a cărui distrugere psihică și fizică constituie oglinda de umbră în care se adâncesc spaimile și revoltele adolescente). În sfârșit, varianta integrală, necenzurată, *Țarul* (2002), potențează prin accente de profundă demascare a unui regim funciar odios trama narativă deja configurată.

SCRIERI: *Neliniște în detașament*, București, 1956; *Seri albastre*, București, 1960; *Seri albastre*, I-II, București, 1964; *Colegi de clasă*, București, 1961; *Lună beată*, București, 1962; *Liniștea*, București, 1965; *Despărțirea de jocuri*, București, 1969; *Vica*, București, 1972; *Ochii aurii ai Roxanei*, București, 1972; *Neuitatele vacanțe*, București, 1974; *Diminețile lungi*, București, 1976; *În soare de april*, București, 1977; *Vacanța*, București, 1981; *Întâlniri paralele*, București, 1986; *În lunga noapte*, București, 1990; *Castelul din vis*, București, 1991; *Țarul*, București, 2002. **Traduceri:** Petăr Neznakomov, *Margaritka și cu mine*, București, 1965 (în colaborare cu Valentin Deșliu); Frigyes Kárinthy, *Moartea hipnotică*, postfață Adrian Rogoz, București, 1975 (în colaborare cu Eugen Hadai).

Repere bibliografice: Eugen Simion, *Costache Anton*, „*Seri albastre*”, CNT, 1960, 14; S. Damian, „*Lună beată*”, GL, 1962, 13; G. Dimisianu, *Costache Anton*, „*Liniștea*”, „*Scânteia*”, 1966, 6878; Cornel Regman, „*Liniștea*”, LCF, 1966, 6; Valeriu Cristea, *Costache Anton*, „*Liniștea*”, GL, 1996, 9; Eugen Luca, *Tineri romancieri*, VR, 1966, 1; D. Micu, *Un roman psihologic*, CNT, 1976, 22; Voicu Bugariu, *Adolescenți și maturi*, LCF, 1976, 22; M. Nițescu, *Text și subtext*, VR, 1976, 8; Ardeleanu, *Mențiuni*, 146-150; Stănescu, *Jurnal*, I, 153-158; Rodica Florea, *Gravitatea jocului*, RL, 1982, 14; Eugen Simion, *Temele romanului social*, RL, 1986, 47; Nicolae Mecu, *Vieți paralele*, VR, 1987, 6; Cristea, *Fereastra*, 236-243; Căndroaveanu, *Lit. rom.*, 109-113; G. Dimisianu, *Roman de moravuri sociale*, RL, 1991, 19; N. Mecu, „*În lunga noapte*”, VR, 1991, 7; *Dict. scriit. rom.*, I, 93-94; Cosma, *Romanul*, II, 192-193. ll.M.

ANTON, Ion (3.XII.1950, Gelăuza, j. Chișinău), poet și prozator. Este fiul lui Gheorghe și al Elenei Anton. A absolvit secția de ziaristică a Universității de Stat din Republica Moldova. A fost redactor la săptămânalul „Literatura și arta”, apoi la publicația pentru copii „Florile dalbe”.

În volumul de debut, *Vamă pentru speranță* (1983), poezia de conjunctură alternează cu bucăți lirice în care predominante sunt motivele tradiționale (copilăria, dorul, frunza, fântâna). Cu un instrumentar liric înnoit, de pastel și rondel modernizat, cel de al doilea volum de versuri, *Viitorul ca moștenire* (1992), dă expresie „amintirilor istorice” (*Rondelurile cetăților pentru suflet și trup*) și „clipelor de-o viață”, ce răsfrâng eternitatea ca „vesnic tablou al contradicțiilor”. A mai publicat plachetele de

poezii pentru copii *Bună dimineața, ziuă!* (1986), *Garderoba veselă* (1988) și culegerea de nuvele cu tematică istorică *Zodia Zimbrului* (1991).

SCRIERI: *Vamă pentru speranță*, pref. Gh. Vodă, Chișinău, 1983; *Dincolo de formule*, Chișinău, 1984; *Bună dimineața, ziuă!*, Chișinău, 1986; *Garderoba veselă*, Chișinău, 1988; *Zodia Zimbrului*, Chișinău, 1991; *Viitorul ca moștenire*, Chișinău, 1992; *Rondelurile călătorului*, Chișinău, 1997.

Repere bibliografice: Mihai Cimpoi, *Timpul real și cel probabil la debutanți: Ion Anton*, „*Vamă pentru speranță*”, LA, 1983, 15 decembrie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 235. M.C.

ANTONESCU, Emanuel (20.II.1870, Pitești – 1949, București), dramaturg. Este fiul moșierului Nicolae Antonescu și al Zoei Antonescu (n. Micescu), înrudită cu familia Brătianu. După primele clase gimnaziale de la Pitești, trece la Liceul „Sf. Sava” din București, tot aici urmând Facultatea de Drept. În 1897, își susține doctoratul la Berlin. Profesor de drept civil la Iași, apoi la București, unde, din 1936, va fi decanul Facultății de Drept, figură marcantă a Baroului de Ilfov și deputat, din partea Partidului Conservator, al Colegiului de Argeș, A. s-a integrat mișcării pentru o Românie întregită. Pasionat de teatru, scrie mai ales piese istorice, unele cu subiecte celebre (*Filip al II-lea*), altele inspirate din perioada antică și medievală. În 1929 devine membru în Societatea Autorilor Dramatici Români. Debutează cu o „tragedie romantică în versuri”, *În preajma tronului*, jucată la Teatrul Național din București, în 1894. Piesa, cu subiect „italian”, miza pe efecte violente teatrale — intrigă complicată, situații false, replici artificiale, reminiscențe ale spectacolului romantic. În 1916, tipărește *Dochia și Mesterul Manole*, piese dintr-o proiectată trilogie în versuri. Cea dintâi, pusă în scenă de Paul Gusty, în 1928, la Teatrul Național din București, marca cel mai împlinit moment al dramaturgului. Într-un text cu o frazare când apodictică și grandilocventă, când de o facilă sentimentalitate, filonul dramatic se pierde printre figuri istorice reale și personaje legendare: Dochia și Traian, Decebal și Bicilis, dinastia Flaviilor, Iuvenalis ș.a. Epoca romană este reconstituită de A. cu detalii erudite: palate, temple, serbări cu aer triumfal și orgiastic, mișcare continuă de patricieni, sclavi, războinici ș.a. Personaje mai conturate sunt Domițian, figură de tiran decadent, crud și extravagant, și Dochia, al cărei fond demonic se va accentua în „fantezia dramatică” *Mesterul Manole*. Traducerea în limba germană a piesei a apărut la Leipzig, în 1923. O versiune fragmentară, cu titlul *Mănăstirea Argeșului*, s-a publicat în 1933. Piesa împletește, cam nebulos și fantasmagoric, legenda creației cu mitul dacic. Lumea fantastică, supranaturală rămâne vizibilă doar pentru Manole. Feeria amestecă mitologia, fabulosul folcloric și personajele alegorice. *Dragoste nordică*, o parafrază fadă după Ibsen, subintitulată *O nouă Hedda Gabler*, a fost scrisă în 1917, dar publicată abia în 1929, sub pseudonimul Modestinus. Condiția artistului, lupta pentru o carieră universitară se împletesc cu motivul triumfului pasional, preluat din teatrul bulevardier. Scenele tari, tipologia sumară, protagoniștii inadecvat conturați obrubilează teza piesei — emanciparea femeii.

Fragmentul publicat din *Ispita* tratează, cu mijloacele melodramei, un *malentendu*.

SCRIERI: *Dochia*, București, 1916; ed. București, 1927; ed. București, 1929; *Meșterul Manole*, București, 1916; *Dragoste nordică*, București, 1929.

Repere bibliografice: I. C. Bacalbașa, „În preajma tronului”, LUP, 1894, 2413; Victor Eftimiu, „*Dochia*”, LUT, 1928, 1926; H. Blazian, „*Dochia*”, DEP, 1928, 159; Horia Furtună, *Antonescu N. Emanoil*, în Fr. Stanetti, *Fresca justiției contemporane române*, București, [1935], 161-164; Alex. Velescu, *Emanuel Antonescu*, „*Gazeta tribunalelor*”, 1937, 4; Massoff, *Teatr. rom.*, III, 343; Ciompec, *Motivul*, 77-81; *Emanuel Antonescu*, DRI, I, 51-54. A.Sm.

ANTONESCU, George (11.VI.1908, Horecea Mănăstirii-Cernăuți – 1.VI.1993, Câmpulung Moldovenesc), poet și prozator. Părinții săi, Neculai și Zamfira Antonovici, erau țărani. Numele originar al familiei, la care scriitorul revine în 1939, era Antonescu. A urmat școala primară în satul natal (1916-1917) și la Cernăuți (1918-1922), unde va frecventa și Liceul „Aron Pumnul” (1922-1929), și Facultatea de Teologie (1929-1933). A audiat și cursurile Facultății de Litere și Filosofie și ale Seminarului Pedagogic Universitar (1933-1936). Corector și încasator al ziarului „*Glasul Bucovinei*”, preot apoi într-o comună cernăuțeană, va lucra din 1937 în cancelaria Mitropoliei Bucovinei. Pe lângă alte însărcinări, a avut și răspunderea redacțională a publicațiilor „*Credința*” (1937-1949), la care colabora, alături de alți tineri poeți, încă din 1935, și „*Foia oficială*” a Mitropoliei (1947, devenită „*Cuvântul adevărului*”, 1948).

A. s-a format ca scriitor în ambianța grupării „*Iconar*”, fiind unul dintre fondatori. Debutase în revista „*Junimea literară*” (1931), în care va fi prezent, aproape număr de număr, până în 1935. A mai colaborat cu versuri, proză, publicistică literară și culturală la „*Glasul Bucovinei*”, „*Revista scriitorilor și scriitorilor români*”, „*Țara Șipenițului*”, „*Buna-Vestire*”, „*Convorbiri literare*”, „*Bucovina*”, „*Revista Bucovinei*”, „*Bucovina literară*”, „*Universul literar*”. După al doilea război mondial, la Suceava, pune bazele grupării literare „*Voievodul*”, împreună cu Dimitrie Loghin, Mihail Cazacu și D. Florea-Rariște și reușește chiar să publice o antologie a scrisului bucovinean (*Floare de gând*, 1947). În 1992 publică, sub titlul general *Neuitatele plaiuri natale*, un volum de poezie și, împreună cu soția sa, Silvia Antonescu, unul de proză. Încă de la debut, scriitorul a încercat versul și proza, cultivând apoi ambele genuri, dar cu rezultate diferite. Deși firescul mișcării și fluiditatea scriiturii sunt notabile, autorul, care insistă în direcția realismului psihologic, nu are propriu-zis instinct epic. O proză cu tente poetice, umoristică și fantezistă, ar fi convenit acestui scriitor cu înclinații calofile. Descriptivismul, ușor spiritualizat, domină începuturile poetului. Tematica tradițională caută relief expresivității moderne, care, în exces, impune versului o înfățișare muncită, nefirească sau un fals prestigiu ermetic. Plaiul bucovinean cu ape, izvoare, codri și țărani, surprins într-o lumină egală, fără timp, reprezintă materia în care se încrustează simbolurile unor trăiri potolite. Cerul,

și apele răsfrâng imaginea frustră a unui eden rustic, apropiat și prielnic omului, unde gesturile cele mai simple capătă o solemnitate ceremonioasă. Bucolică, fără a fi convențională, lirica evoluează firesc de la expresionismul formal, vizibil în stilizarea peisajului și extatica mișcării, la ortodoxismul imnic, celebrând „ploile și bobul”. Poezia lui **A.**, elaborată, de o anume prospețime a metaforei, tinde să se înscrie printre metamorfozele moderne ale tradiției.

SCRIERI: *Neuitatele plaiuri natale*, vol. I, pref. Constantin Blănaru, Suceava, 1992, vol. II (în colaborare cu Silvia Antonescu), Suceava, 1993. **Antologii:** *Floare de gând*, Suceava, 1947 (în colaborare cu Dimitrie Loghin).

Repere bibliografice: Mircea Streinul, *Poeți tineri bucovineni*, București, 1938, 8, 10, 11, 15, 19; Perpessicius, *Opere*, VIII, 80; Predescu, *Encicl.*, 41; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 907; Doina Cernica, „*Neuitatele plaiuri natale*”, „*Crai nou*”, 1993, 813; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 11-12; Rachieru, *Poeți Bucovina*, 31-32; [George Antonescu], „*Iconar*”, 1997, 6 (semnează Gheorghe Hrimiuc-Toporaș, George Bodea, Emil Satco, Liviu Papuc); Hrimiuc-Toporaș, *Atelier*, 163-176. G.H.-T.

ANTONESCU, Georgeta (18.XII.1937, Cluj), istoric literar. Fiică a Floricăi (n. Mazilu) și a lui Caius Antonescu, medici, **A.** frecventează școala la Sibiu (1944-1945), Lipova (1945-1949) și Cluj (1949-1951), apoi, tot la Cluj, liceul, între anii 1951 și 1954, avându-l între profesori pe I. D. Sârbu. Devine studentă a Facultății de Filologie-Istorie-Filosofie, secția română, a Universității „*Babeș-Bolyai*” (1954-1958) și se afirmă în cadrul cercurilor științifice studențești. După obținerea licenței, își începe cariera didactică în învățământul superior clujean.

Doctor în filologie din 1971, ajunge profesor la Facultatea de Litere. A îndeplinit și funcțiile de prodecan și decan la aceeași facultate. Debutează cu articole de istorie literară în „Buletinul cercurilor științifice studentești. Științe sociale” (Cluj, 1956–1957), iar editorial cu studiul monografic *Aron Densușianu* (1974). Colaborează cu studii de istorie literară și comentarii critice la revistele „Limbă și literatură”, „Manuscriptum”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Revista de pedagogie”, „Pro didactica”, „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»”, „Acta Musei Devensis”, „Sargetia”, „Tribuna”, „Steaua”, „Vatra”.

Anvergura reală a investigațiilor de istorie literară, capacitatea de a discerne critic valorile sunt ilustrate de numeroase articole semnate de **A.**, reprezentând contribuția la *Dicționarul scriitorilor români* (coordonat de Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu) și *Dicționarul analitic de opere literare românești* (coordonat de Ion Pop). Sunt comentarii pertinente la opere și autori atât din perioadele mai vechi ale literaturii române (cronicarii, pașoptiștii ș.a.), cât și din contemporaneitate (I. D. Sârbu ș.a.). Segmentul temporal cercetat cu predilecție este secolul al XIX-lea. Bazându-se pe evaluări generale temeinic argumentate, stăpânind cu autoritate detaliile informației, autoarea interpretează nuanțat și din perspectivă modernă scriitorii de nivel valoric variabil, respectiv pe Costache Bălăcescu și Costache Negruzzi, pe Costache Caragiali și Vasile Alecsandri, pe George Crețeanu și Ion Codru-Drăgușanu. Cele două cărți — monografia *Aron Densușianu* (1974) și eseul *Introducere în opera lui Ion Codru-Drăgușanu* (1983) — și edițiile pe care le-a pregătit și prefătat — *Amintiri din viața mea* de Francisc Hossu-Longin (1975), *Cercetări literare* de Aron Densușianu (1983) și *Negriada* de același autor (1988) — atestă în autoarea lor „un cercetător ponderat, cu o judecată critică și istorică echilibrată” (Al. Dobrescu). Scris sobru, exact, întemeindu-se pe o documentare abundentă și o idee clară de investigare și construcție, studiul monografic *Aron Densușianu* a fost bine primit de critică, fiind considerat „dosarul unei reabilitări”. Concepută după modelul consacrat, lucrarea tratează distinct viața și opera eruditului profesor ardelean. Reexaminarea contribuțiilor lui Aron Densușianu în critica și istoria literară are semnificația unui recurs și a unei restituiri, căci corectează o imagine istoriografică în mare parte nedreaptă. **A.** constată, pe baza unei lecturi atente și în contextul epocii, merite reale ale inomodului contemporan și coleg de generație al lui Maioreșcu, Hasdeu, Odobescu. Prin *Istoria limbei și literaturii române*, „una dintre primele sinteze cu adevărat personale pe care le-a cunoscut cultura noastră”, și prin studiile din volumul *Cercetări literare*, Aron Densușianu rămâne „unul dintre adevărații întemeietori ai istoriei noastre literare”. Opera lui fiind, în timp, „mai mult contestată decât cunoscută”, circumstanțele vieții și ale receptării scrisului său, traiectoria lor în posteritate fac din Aron Densușianu nu „un necunoscut, ci, mai degrabă un «necunoscut»”. În eseul consacrat operei lui Ion Codru-Drăgușanu, **A.** abordează cazul unui scriitor descoperit târziu. Deși nu a fost un anonim în epoca sa, ci un personaj cu o biografie interesantă («aventurier», călător, funcționar disciplinat), abia în secolul al XX-lea autorul

Peregrinului transilvan este valorizat ca scriitor, prin contribuția editorială și critică a lui N. Iorga și a lui Șerban Cioculescu. Autoarea reia toate datele cazului și, după un succint excurs biografic, procedează la o analiză sistematică a elocventului memorial al Drăgușanului, având în vedere tehnica narativă, structura compozițională, semnificația „voiajului”, așa cum se desprinde din *Peregrin*, pusă în comparație cu semnificația voiajului la predecesorii și contemporanii lui (Alecsandri, Bolintineanu, Filimon, mai vechiul Dinicu Golescu). Diferența specifică în cadrul genului, atunci în formare în literatura noastră, ar consta în faptul că această operă „transformă călătoria în «romanul» unei existențe și al unei aventuri”. **A.** continuă și ilustrează pertinent tradiția școlii clujene de critică și istorie literară, atât sub raportul temelor, cât și sub cel metodic, fapt evident și în contribuțiile autoarei la volumele colective de studii, alcătuite în cadrul catedrei: *Studii literare* (Cluj-Napoca, 1987); *Semiotica și poetica. Contribuții la studiul dialogului* (Cluj-Napoca, 1984); *Semiotica și poetica. Textul și coerența* (Cluj-Napoca, 1985); *Semiotica și poetica. Textul și intertextualitatea* (Cluj-Napoca, 1987).

SCRIERI: *Istoria literaturii române moderne* (în colaborare cu Maria Protase și Livia Grămadă), partea I, Cluj-Napoca, 1974; *Aron Densușianu*, Cluj-Napoca, 1974; *Istoria literaturii române. Epoca veche* (în colaborare cu O. Șchiau), Cluj-Napoca, 1975; *Istoria literaturii române. Epoca premodernă* (în colaborare cu O. Șchiau), Cluj-Napoca, 1981; *Introducere în opera lui Ion Codru-Drăgușanu*, București, 1983; „*Alexandru Lăpușneanu*” de Costache Negruzzi, Cluj-Napoca, 2001. **Ediții:** Francisc Hossu-Longin, *Amintiri din viața mea*, introd. edit., Cluj-Napoca, 1975; Aron Densușianu, *Cercetări literare*, introd. edit., Cluj-Napoca, 1983, *Negriada*, pref. edit., București, 1988. **Antologii:** *Natura în poezia românească*, pref. edit., București, 1996.

Repere bibliografice: Zăciu, *Bivouac*, 64–68; Mircea Popa, *Georgeta Antonescu*, „*Aron Densușianu*”, RITL, 1974, 4; Ioana Em. Petrescu, *Georgeta Antonescu*, „*Aron Densușianu*”, SUB, *Philologia*, t. XX, 1975; Ulici, *Prima verba*, I, 230–232; Dobrescu, *Foiletoane*, I, 175–180; Cioculescu, *Itinerar*, V, 121–126; *Dict. scriit. rom.*, I, 94–95; Ion Vlad, *Poezia naturii în antologie*, TR, 1996, 27; Cornel Ungureanu, *Școala Ardeleană – ultimele știri*, O, 2000, 8. C.H.

ANTONESCU, Nae (18.XII.1921, Terebești, j. Satu Mare), istoric literar. Este fiul lui Ioan Antonescu și al Mariei (n. Suci), prenumele la naștere fiind Ioan. A urmat Școala Normală la Oradea și București, Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din Cluj, Academia de Înalte Studii Economice din București. A funcționat ca profesor de limbă și literatură română la Școala generală din Terebești, unde a fost și director și la Școala Tehnică CFR din Satu Mare. Debutează publicistic în „*Ogorul sătmărean*” (1940), iar editorial cu *Scriitori uitați* (1980). A colaborat la „*Adevărul*”, „*Luceafărul*” (Sibiu), „*Pagini literare*”, „*Ardealul*”, „*Tribuna*”, „*Familia*”, „*Transilvania*”, „*Ateneu*”, „*Convorbiri literare*”, „*Steaua*”, „*Limbă și literatură*”, „*Viața românească*”, „*Poesis*” ș.a. A mai semnat I. A. Terebești, Nae Tarabă, Silviu Alexe, Titus Clemente. Spirit metodic și riguros, cu un mare scrupul al exactității informației și valorizării, **A.** s-a consacrat istoriei literare de

restituire, anume acelei direcții destinate a (re)aduce în conștiința publică și deopotrivă în cea critică figuri și fapte literare pe nedrept ignorate sau marginalizate. *Scriitori uitați* este o culegere de studii micromonografice (biografie, descrierea și evaluarea operei, portret sintetic, bibliografia operei și a referințelor critice) despre autori dispăruți prematur, înainte de a-și fi dat măsura întregă a înzestrării (N. Milcu, Al. Călinescu, Al. Vianu, I. Șugariu ș.a.) sau care au jucat un rol în epocă (I. Chinezu, O. Botez, Th. Murășanu ș.a.). Comentariul îmbină demersul analitic și critic cu evocarea, care însă nu obnubilează judecata de valoare, ci doar dă textului un fior de autenticitate și de trăit. Cel mai amplu studiu, o „schiță pentru o monografie”, e consacrat lui Octav Șuluțiu, critic luat ca model, deoarece ar fi „cel mai cinstit comentator al fenomenului beletristic românesc interbelic”. Cercetarea aplicată a lui A. vizează, în continuare, presa literară interbelică, din care izolează spre analiză revistele conduse de doi mari scriitori: Liviu Rebreanu și G. Călinescu. Cartea despre publicațiile celui dintâi, apărută în 1985, întregeste imaginea scriitorului, directorul de reviste („Mișcarea literară”, „Gazeta literară” și „România literară”) apărând istoricului literar drept un „militant însuflețit de idei mărețe și sentimente elevate, în slujba obștei scriitorilor și a progresului artistic al literaturii române”. Cele trei studii monografice sunt urmate de bibliografia analitică a publicațiilor. Apărută în 1999, cartea despre revista lui G. Călinescu „Jurnalul literar” reunește, pe lângă studiul propriu-zis și bibliografia exhaustivă a periodicului, o selecție de „texte programatice” și o bibliografie a referințelor critice. Autorul plasează „Jurnalul literar” în fruntea săptămânalelor literare interbelice, subliniindu-i „intenția de a săvârși o revoluție în conștiința scriitorilor tineri, cei care ar putea inaugura mult visata epocă de clasicități”. Cărțile lui A. oferă o informație amplă și sigură și o interpretare judicioasă, de istoric literar experimentat.

SCRIERI: *Scriitori uitați*, Cluj-Napoca, 1980; *Reviste literare conduse de Liviu Rebreanu*, București, 1985; *Revista „Jurnalul literar”*, Iași, 1999; *Reviste românești de cultură din Transilvania interbelică*, Cluj-Napoca, 1999; *Reviste literare interbelice*, Cluj-Napoca, 2001; *Reviste din Transilvania*, Oradea, 2001; *Scriitori și reviste din perioada interbelică*, Iași, 2002. **Ediții:** George Boldea, *Versuri*, pref. Emil Giurgiuca, București, 1973; Romulus Demetrescu, *Însemnări critice*, Cluj-Napoca, 1979 (în colaborare cu Dimitrie Danciu); C. Noica, *Poeme*, Piatra Neamț, 1995.

Repere bibliografice: Mircea Vaida, *Provincia scriitorului*, TR, 1981, 5; Nicolae Manolescu, *Scriitori (nu întotdeauna) uitați*, RL, 1981, 13; Șerban Cioculescu, „*Scriitori uitați*”, R, 1981, 3; Mircea Zăciu, „*Scriitori uitați*”, ST, 1981, 4; Mircea Popa, „*Reviste literare conduse de Liviu Rebreanu*”, TR, 1985, 47; *Dicț. scriit. rom.*, I, 95-96; Ion Buzăși, G. Călinescu la „*Jurnalul literar*”, RL, 1999, 24; Emil Pinteș, Grigore Scarlat, *Cartea „Jurnalului literar”*, ST, 1999, 8-9; Cornel Munteanu, *În zona publicisticii interbelice*, JL, 1999, 15-16; Vulturescu, *Cultură*, 23-26; Ștefan Borbély, *Cu mai puțină complezență*, „*Piața literară*”, 2002, 3; Lăgia Pamfilie, *Cartea revistelor...*, VTRA, 2002, 5-6. N.M.

ANTONESCU, Venera (15.V.1926, Slatina), poetă, eseistă și traducătoare. A absolvit Facultatea de Litere și Filosofie din

București, având ca disciplină de bază limba și literatura franceză. A funcționat la Catedra de literatură universală și comparată a Universității din București. Și-a susținut doctoratul în filologie în 1973 cu o teză intitulată *Cuplul tragic Ifigenia – Electra în teatrul francez și german*. A publicat în „România literară”, „Luceafărul”, „Ramuri”, „Astra” și „Studii de literatură universală”. A debutat în presă în 1942, cu două poeme în proză publicate în „Gazeta Oltului”, un supliment literar al elevilor din școlile secundare din Slatina. Editorial, a debutat în 1969 cu volumul de versuri *Stelele lui Filoctet*.

Cultura solidă pe care își construiește studiile consacrate Antichității nu alterează poezia scrisă de A., în sensul unei supraaglomerări de simboluri livrești. Dimpotrivă, poeziile din *Stelele lui Filoctet* (1969), *Dincolo de coclauri* (1979) și *Umblet subțire* (1986), încântă prin simplitate – o simplitate savantă, ce e drept –, prin lirism și candoare, prin abilitatea de a reda emoția primară, neprelucrată, toate acestea prinse într-o expresie meșteșugită, „cu o meticuloasă grijă a construcției simțită în fiecare vers, chiar și în cizelarea celor mai fugitive impresii” (Al. A. Philippide). Tema centrală a celor trei volume – ce pot fi considerate unul singur, dată fiind omogenitatea tematică – este „rotata/ libera/ copilărie”, „copilăria sfântă”, „copilăria – culbec”, pe care A. o invocă mereu cu nostalgia unui tărâm pierdut. Spațiul și timpul ocrotitor de odinioară, din care nu lipsesc prezențe și motive folclorice precum cel al ielelor, al paparudelor, al meșterului Manole, sunt inundate de „miresme puzderii și seve florale”, plante de toate soiurile, „gâze – în gri pastelat, albastru lăptos și galben ca paiul” –, toate cufundate în abur, ceață, colb, rotocoale de fum, căci nu sunt altceva decât tablouri evanescente ale aducerii-aminte: „tot mai stins opal e/ albu-acelor vremi în spulber de petale”. A tradus din Hugo von Hofmannsthal și Henrik Ibsen; este coautor al volumelor *Antologia poeziei franceze de la Rimbaud până azi* (1974-1976) și *Symbolismul european* (1983).

SCRIERI: *Figuri ale Antichității clasice în „Infernul” lui Dante*, București, 1966; *Stelele lui Filoctet*, București, 1969; *Antichitate orientală și clasică* (în colaborare cu Alexandru Cizek), București, 1971; *Esențe antice în configurații moderne*, București, 1973; *Dincolo de coclauri*, București, 1979; *Umblet subțire*, București, 1986; *Aud înfrunzire*, București, 1999; *Descântec în brumă... și depun mătasă*, Iași, 2001; *Zorilor zăbranic*, București, 2003. **Traduceri:** Henrik Ibsen, *Teatru*, pref. trad., București, 1974; *Împărat și galilean*, pref. trad., București, 1994; Hugo von Hofmannsthal, *Poezii*, pref. trad., București, 1981; Jules Laforgue, *31 poezii*, ed. bilingvă, postfața trad., București, 2003.

Repere bibliografice: Florin Manolescu, „*Stelele lui Filoctet*”, RL, 1970, 24; Ilieș Câmpeanu, *Venera Antonescu*, „*Dincolo de coclauri*”, CNT, 1980, 6; Dan C. Mihăilescu, „*Dincolo de coclauri*”, LCF, 1980, 11; B. Grigorescu, „*Umblet subțire*”, CL, 1988, 8; *Lit. rom. cont.*, I, 519; Geo Vasile, *Venera Antonescu sau Memorialul rugului*, VR, 1999, 10-11; Geo Vasile, *Venera Antonescu sau Elegiile unui cârturar singur*, CL, 2002, 7. C.Br.

ANTONESEI, Liviu (25.IV.1953, Vlădeni, j. Iași), poet și eseist. Este fiul lui Dimitrie Antonesei, economist, și al Anei Antonesei (n. Măriuță), asistentă medicală. A absolvit Liceul Național din Iași (1972) și Facultatea de Psihologie-Sociologie

a Universității „Al. I. Cuza” din același oraș (1976). Lucrează ca psiholog terapeut la Centrul Logopedic Interșcolar din Iași, profesor de logică la Liceul Pedagogic din Iași (1976–1979), cercetător la Centrul de Studii Socio-Umane al Universității din Iași (1979–1989), cadru didactic la Catedra de științele educației a Universității din Iași. În perioada studenției este redactor-șef adjunct la revista „Opinia studentescă”, ulterior activează ca redactor-șef adjunct la revista „Convorbiri literare” și director la revista „Timpul”. A fost, până în 1998, președintele filialei județene Iași a Partidului Alianței Civice. Debutează în revista „Dialog” (1974). Face parte, alături de Dan Petrescu, Mihai Dinu Gheorghiu și Luca Pițu, din grupul Sigma. Colaborează la revistele „Astra”, „Contrapunct”, „Convorbiri literare”, „Dialog”, „Familia”, „Opinia studentescă”, „Revista de filosofie”, „Revue roumaine de sciences sociales”, „România literară”, „Timpul”, „Transilvania”, precum și la volumele colective *Culture and Society* (1985), *Lucian Blaga – cunoaștere și creație* (1987), *Comportament și civilizație* (1987), *Cunoaștere, eficiență, acțiune* (1988), *Eminescu, sens, timp și devenire istorică* (1989). Semnează și cu pseudonimele L. D. Anton, Dimitrie Anton.

Volumul de eseuri *Semnele timpului. Opinii, dialoguri* (1988) este întâmpinat favorabil de critici, care îl interpretează însă în cheie diferită. Dacă Gh. Grigurcu identifică aici elemente de *Lebensphilosophie*, suflul unui vitalism antiintelectualist de sorginte trăiristă, N. Manolescu crede în schimb că eseurile sunt orientate decisiv spre spațiul culturii și că diversitatea punctelor de vedere critice răspunde, poate, într-un fel perspectivei postmoderne a autorului, ce înlătură barierele dintre real și livresc, practic și teoretic. Optând pentru libertatea de expresie oferită de o scriitură fragmentară și voit nesistematică, A. abordează în chip personal o problemă familiară eseisticii noastre interbelice, fascinată de cultură, în pagini care evită ariditatea erudiției prin efervescență juvenilă. Vocația creatoare o împlinește pe aceea de teoretician: A. include, în *Semnele timpului*, proze scurte în spiritul lui Borges sau Mircea Eliade, ce păcătuiesc uneori prin artificialitate abstractă, pentru a descoperi ulterior în poezie forma de expresie adecvată personalității sale. Volumul *Pharmakon* (1989), publicat în versiune integrală în 1990, sub titlul *Căutarea căutării* (Premiul Asociației Scriitorilor din Iași), atrage atenția prin substanțialitatea imaginarului, nealterată de numeroasele referințe livrești, de la Hölderlin la Mallarmé. În poezia lui A., în care obiectele proliferază refuzând ordinea, esențială pare a fi dimensiunea organicului. După 1989 autorul publică un volum de interviuri, 1990. *Vremea în schimbare* (1993), o traducere din Lev Șestov și propune un *Jurnal din anii ciumei. 1987–1989* (1995), „încercări de sociologie spontană”, care surprind ultimii ani ai comunismului românesc nu atât într-o analiză teoretică, cât într-o cronică cotidiană. *Despre dragoste. Anatomia unui sentiment* (2000) îmbină în formula eseului rigoarea investigației culturale întemeiate pe numeroase precizări terminologice și referiri la bibliografia de specialitate și autenticitatea confesiunii directe. Autorul reia unele idei de mult vehiculate în scrierile despre dragoste, cum ar fi aceea a

distincției între sexualitate și erotism, expresii ale fizicii, respectiv metafizicii iubirii, însă își înviorează reflecțiile, nu întotdeauna profunde sau originale, prin nota de prospețime, ecou al trăirii personale nemijlocite.

SCRIERI: *Semnele timpului. Opinii, dialoguri*, Iași, 1988; *Pharmakon*, București, 1989; ed. (*Căutarea căutării*), Iași, 1990; 1990. *Vremea în schimbare*, Iași, 1993; *Jurnal din anii ciumei. 1987–1989. Încercări de sociologie spontană*, Iași, 1995; *Paideia. Fundamentele culturale ale educației*, Iași, 1996; *O prostie a lui Platon. Intelectualii și politica*, Iași, 1997; *Nautilus. Structuri, momente și modele în cultura interbelică*, Iași, 1998; *Apariția Eonei și celelalte poeme de dragoste culese din arborele Gnozei*, Botoșani, 1999; *Despre dragoste. Anatomia unui sentiment*, Iași, 2000; *Check Point Charlie. 7 povestiri fără a mai socoti și prefața*, Iași, 2002.

Traduceri: Lev Șestov, *Noaptea din grădina Ghetsimani*, Iași, 1995 (în colaborare cu Gabriela Gavril-Antonesei).

Repere bibliografice: Gh. Grigurcu, *Diversitatea semnelor timpului*, ST, 1989, 2; Nicolae Manolescu, *Un tânăr eseist*, RL, 1989, 15; Constantin Pricop, *Formele poetice*, CL, 1989, 9; Marian Papahagi, „*Semnele*” eseului și „*farmecul*” poeziei, TR, 1990, 4; Gh. Perian, *Restituirea unei cărți cenzurate*, TR, 1991, 18; Nicolae Coande, „*Veni-vor timpuri mai puțin secetose*”, R, 1991, 7–8; Nichita Danilov, *Apocalipsa de carton*, Iași, 1993, 99–102; Ioan Holban, *Salonul refuzaților*, Iași, 1995, 199–201; *Dict. scriit. rom.*, I, 96–97; Gh. Grigurcu, *Culoarea ciumei*, RL, 1996, 36; Bucur, *Poeți optzeciști*, 25–27; Alex. Ștefănescu, *Iubirea, bibelou de porțelan*, RL, 2001, 3; Codrin Liviu Cuțitaru, *Furor eroticus*, OC, 2001, 48; Popa, *Ist. lit.*, II, 627–628; Tudorel Urian, *Bărbatul la cincizeci de ani*, RL, 2003, 19. A.C.

ANTONIADE, C.[onstantin] (16.VIII.1880, București – 19.VII.1954, Madrid), eseist. Al treilea dintre cei șase copii ai Alexandrinei (n. Capelleanu) și ai lui Diamandi Antoniadă, inspector financiar, A. și-a făcut studiile medii la Liceul „Matei Basarab”, după care a urmat dreptul și filosofia la Universitatea din București, obținând ambele licențe (1902, 1903). Intră în magistratură făcându-se repede remarcat, astfel că în 1914 era delegat ca secretar general în Ministerul de Justiție. După război i se încredințează importante misiuni diplomatice: secretar general al delegației române la Conferința de pace (1919–1920) și arbitru în Tribunalul mixt româno-ungar (1921–1927) la Paris, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Geneva, pe lângă Societatea Națiunilor (1928–1936), și la Berna (1936–1937). Revocat odată cu intrarea în dizgrație a lui Nicolae Titulescu, al cărui prieten și apropiat colaborator a fost, s-a retras la Paris, unde a trăit din avocatură. A fost membru fondator al Societății de Filosofie din România (1910), iar din 1929, membru al Academiei Diplomatice Internaționale.

A. s-a format într-un climat spiritual dominat de autoritatea modelului junimist. Personalitate complexă, s-a distins deopotrivă ca literat și gânditor. Întâietatea aparține filosofului, afirmat exploziv cu o suită de lucrări în care abordează aspecte teoretice (*Iluziunea realistă. Încercare de critică filosofică* – teză de doctorat, 1907, eseurile *Nihil novi?* și *Raționalism și pragmatism*, ambele din 1913), de istorie a filosofiei (monografiile *Thomas Carlyle*, 1909, *Filosofia lui Henri Bergson*, 1910) și de filosofie a culturii (*Imperialismul culturii germane*, 1915).

Traducerile din Thomas Carlyle (*Eroii. Cultul eroilor și eroicul în istorie*, 1910, *Muncă, sinceritate, tăcere*, 1910) și John Ruskin (*Comori și grădini*, 1914) întregesc imaginea acestei perioade febrile, când era stimulat și de perspectiva succesiunii la Catedra de istoria filosofiei, liberă prin pensionarea lui T. Maiorescu, obținută însă în 1910 de P. P. Negulescu. A colaborat la „Convorbiri literare”, „Noua revistă română”, „Rampa” ș.a. Câteva articole de atitudine politică publică în ziarele „Capitala”, „Izbânda” și „Dacia”, reluând într-o formă mai accesibilă idei din eseul polemic *Imperialismul culturii germane*. După un timp, revine în actualitatea literară cu scrieri consacrate Renașterii italiene: *Machiavelli. Omul, timpurile, opera* (I-II, 1933-1934), *Trei figuri din cinquecento: Pietro Aretino, Francesco Guicciardini, Benvenuto Cellini* (1935; editată în 1937 și în limba franceză) și *Figuri din cinquecento. Principese, curteni, curtezane* (1939). Acest ciclu istorico-biografic se încheie cu volumul *Les ambassadeurs de Venise au XVIème siècle*, lucrare redactată simultan în limbile română și franceză, care va fi publicată (versiunea franceză, singura încheiată) postum la Madrid, în 1984, de fiul său George Antoniadă. **A.** este și autorul articolelor *Machiavelli* și *Guicciardini*, din tomul al cincilea al unui *Dictionnaire diplomatique*, editat de Academia Diplomatică Internațională, în care el însuși figurează. Se pare că s-au rătăcit memoriile și corespondența purtată cu numeroșii săi prieteni și cunoscuți, între care mari nume ale culturii române și universale.

Scrierile filosofice ale lui **A.**, dincolo de noutatea repede remarcată a punctelor de vedere, atrag atenția și asupra unor însușiri care prefigurează pe biograful personalităților Renașterii italiene. Gânditor matur, familiarizat cu istoria doctriinelor filosofice și a culturii europene, **A.** posedă capacitatea de a expune fidel, dar atașant un sistem de cugetare. Studiile despre Thomas Carlyle și Henri Bergson, mai curând modele de lectură comprehensivă decât exegeze critice, evidențiază tendința autorului de a transgresa sfera ideilor, orientându-se către personalitatea filosofului, a cărui efigie spirituală încearcă să o fixeze portretistic. Puntea de legătură dintre scrierile filosofice și cele închinată Renașterii o constituie însă eseul *Imperialismul culturii germane*, revelator pentru afinitatea față de valorile clasicismului greco-latin. Departate de a fi o întoarcere la Antichitate, Renașterea este văzută ca un moment nou în evoluția neîntreruptă, uneori subterană, a concepției care face din om măsura tuturor lucrurilor. Ceea ce o distinge, cum afirmă eseistul, este modul contradictoriu în care omul Renașterii și-a reprezentat și a trăit ideea de libertate individuală, cucerire care, transmisă și omului modern, deschide nu numai perspectiva împlinirii, ci și pe aceea a eșecului de sine. Nu doar studii de istorie a culturii sunt încercările sale, cât, mai ales, biografii exemplare. Convertind istoria în epică, biograful este dublat de un moralist superior, interesat de condiția umană a individului surprins în tentativa de a-și construi singur destinul. Machiavelli, Guicciardini, Pietro Aretino, Benvenuto Cellini, Baltasare Castiglione, Isabella d'Este sunt figuri reprezentative pentru tiposociologia Renașterii. Contemporane, aceste „vieți paralele” întrețin un dialog subtil, luminându-se reciproc. Se ilustrează astfel ipostaza individualismului impen-

tent, infinit adaptabil și indiferent la sensul transcendent al valorilor. Amoralitatea personajelor, deși senină ca a zeilor, îi aliniază unui destin comun, epoca însăși fiind astfel. Cu zâmbet detașat, biograful își urmărește eroii, integrând acțiunile lor în mentalitatea timpului, pe pânza căruia, refăcută în detalii semnificative, le proiectează. Omul, opera și epoca sunt reprezentate în interferențele lor permanente, portretul final fiind o suprapunere de schițe creionate succesiv. Abilitatea autorului de a scoate în relief resorturile psihice ale diferitelor atitudini și reacții, ca și harul înscenării epice a unor fapte controlabile, desprinse dintr-o documentare amplă, conferă narațiunilor o convingătoare veridicitate, încât până și aspectele inevitabil aride capătă cursivitatea tensionată a trăitului. Biograf autentic, **A.** își domină subiectele de la înălțimea unei viziuni coerente despre om și lume.

SCRIERI: *Thomas Carlyle*, București, 1909; *Filosofia lui Henri Bergson*, București, 1910; *Imperialismul culturii germane*, București, 1915; *Machiavelli. Omul, timpurile, opera*, I-II, București, 1933-1934; ed. 3, Timișoara, 1993; *Trei figuri din cinquecento: Pietro Aretino, Francesco Guicciardini, Benvenuto Cellini*, București, 1935; *Figuri din cinquecento. Principese, curteni și curtezane*, București, 1939; *Les ambassadeurs de Venise au XVIème siècle*, îngr. George Antoniadă, Madrid, 1984; *Opere*, îngr. Ion Mihail Popescu, București, 1985. **Traduceri:** *Thomas Carlyle, Eroii. Cultul eroilor și eroicul în istorie*, București, 1910, *Muncă, sinceritate, tăcere*, București, 1910; John Ruskin, *Comori și grădini*, București, [1914].

Repere bibliografice: A. Vlahuță, „*Thomas Carlyle*” de C. Antoniadă, U, 1909, 113; Mihail Dragomirescu, „*Thomas Carlyle*” de C. Antoniadă, CVC, 1910, 10; Petre Pandrea, C. Antoniadă, ADV, 1935, 15913; Octav Șuluțiu, C. Antoniadă, „*Trei figuri din cinquecento*”, F, 1935, 9-10; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 832, *Ist. lit.* (1982), 916; Nicolae Bagdasar, *Istoria filosofiei românești*, ed. 2, București, 1941, 245-246; Kalustian, *Simple note*, I, 179-183, II, *passim*, III, 156-160; Nicolae Iuga, *Constantin Antoniadă, „Opere”*, ST, 1985, 9; Gh. Vlăduțescu, *Un filosof minor, „Revista de filosofie”*, 1986, 1; Ornea, *Interpretări*, 255-260; Ștefan Lemny, *Carlyle și propensiunea etică în cultura română*, în *Cultură și societate*, îngr. Al. Zub, București, 1991, 271-285; Hrimiuc-Toporaș, *Atelier*, 229-236. G.H.-T.

ANTONIU, Corneliu (31.X.1940, Craiova), poet și publicist. Fiul al Veronicăi și al lui Ioan Antoniu, comerciant, **A.** a absolvit liceul în 1965, apoi Școala tehnică de construcții din Arad. Practică diverse meserii, între care și aceea de marinar. Locuiește la Galați, unde este director al revistei de cultură „Antares”, înființată prin străduințele sale în 1998, sub egida Uniunii Scriitorilor. A debutat editorial cu volumul *Ascunsa ninsoare*, apărut în 1978. A mai publicat versuri în „Tomis”, „Convorbiri literare”, „Ateneu”, „Dunărea literară”.

A. este un elegiac modern care consolidează generația șaptezecistă în dimensiunea ei reflexivă. De la primul volum, *Ascunsa ninsoare*, poetul își dezvăluie hotărât temele și identitatea lirică, pe care le va confirma, cu nesemnificative inconsecvențe, în alte cărți de poezie publicate: *Supunerile* (1982), *Fluturele de diamant* (1986), *Amintiri din pădurile de miconiu* (1991). Motivul principal al versurilor sale este acela al

destructurării ființei, pe care un dat indicibil al lumii o despodobește, o lipsește încetul cu încetul, dar irevocabil, de însemnele identității. Ideea ar fi că poetul a fost plămădit, prin naștere, ca sinteză deplină a elementelor de alcătuire și de definiție ale universului, constituindu-se ca o matcă în care timpul, „ceas ca de lemn putred”, le face pe toate să curgă spre neștiut, măsurând neliniștitor destrămarea, ca la Lucian Blaga. Imagistica, de foarte multe ori inspirată și firească, se hrănește cel mai des din semantica plecării, a ducerii, a părăsirii. Aerul „pleacă printre degete, cu casă cu tot”; „pe o apă o să plece chipul meu”; „Eu știu: anii, pădurea, toate / Cum înfrunzesc / Și cum de mine se îndepărtează”; sau, obsesiv: „Din frunze pleacă, pleacă și pleacă o dansatoare.” Starea are profunzime, căci poetul o păstrează la distanță egală și de ispita intelectualismului greoi, și de aceea a ludicului facil. **A.** convinge de autenticitatea ei în versuri cel mai adesea libere, de o fluentă discret tânguitoare, care îi reușesc bine. Poate cea mai izbită poezie a primului volum, emblematică și pentru următoarele, este însă *Drumul miriapodului*, care, în prozodie similibaladescă, vorbește despre aceeași dramă a dez-identificării: „Pluteam în vis, pluteam în nori / Din carnea mea plecau popoare / Și un sânge negru sculptor / Strălumina adâncă mare...”. E o ambiguitate aici, deliberat creată și tot astfel întreținută. *Drumul miriapodului* — și al viziunii poetului — este fie al pieirii definitive, fie al dispersării modern-mioritice și al realcătuirii ființei în jurul osaturii universale. O întrebare și răspunsuri optionale implicite, din care își nutresc tensiunea discretă cele mai bune piese ale celor patru volume de versuri. Cu *Adio Kap Blanck* (1997), **A.** își testează abilitățile jurnaliere. Rezultatul testului e pozitiv, mai cu seamă în linia tomnatic-inițiativă, bine servită de o scriitură alertă și de un fin spirit de observație.

SCRIERI: *Ascunsa ninsoare*, București, 1978; *Supunerile*, București, 1982; *Fluturile de diamant*, București, 1986; *Amintiri din pădurile de miconiu*, București, 1991; *Adio Kap Blanck*, Galați, 1997.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Poeți*, ARG, 1978, 4; Constantin Călin, *Corneliu Antoniu*, „*Ascunsa ninsoare*”, ATN, 1979, 8; Ciobanu, *Însemne*, II, 246–249; Tatiana Mihuț, *Corneliu Antoniu*, „*Supunerile*”, ATN, 1983, 2; Virgil Mazilescu, „*Supunerile*”, RL, 1983, 21; Constantin Trandafir, *Corneliu Antoniu*, „*Fluturile de diamant*”, ATN, 1987, 8; Victor Sterom, „*Adio Kap Blanck*”, CRC, 1999, 5; George Bădărău, „*Adio Kap Blanck*”, CL, 1999, 7; Liviu Ioan Stoiciu, *O biografie neromantată cu poetul aventurier Corneliu Antoniu*, CL, 2001, 6. A.G.

ANTONIU, Ion (2.XII.1934, Sătmărel, j. Satu Mare), poet. Fiu al Iuliane și al lui Dumitru Antoniu, ceasornicar, **A.** a absolvit liceul la Cluj. În 1953 se înscrie la Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu” din București și își susține licența la Cluj, în 1964. Profesor de liceu la Ploiești și la Cluj, asistent, apoi șef de lucrări la Secția de arhitectură și la Secția electronică a Institutului Politehnic din Cluj-Napoca (1973–1985), expune totodată lucrări de pictură în numeroase expoziții colective și personale. Debutează cu versuri în revista „*Steaua*” (1963) și editorial, cu volumul de versuri *Chiron sau Râni permanente* (1997).

Pentru **A.**, poezia este, înainte de orice, o polifonie armonică de cuvinte, neinteresându-l altceva decât comunicarea în sine, sonoritatea verbului așezat în structuri de rostire alambicate, după metoda suprarealistă. Discursul confesiv are tensiune vizionară, înscrisă în metaforismul baroc al angoasei dezintegrării în ordinea cosmică a firii: „Moarte putrezită va ieși din mine acoperindu-mă cețuri ruginii/ un port mi se va deschide în ochi corăbii în formă de paianjeni/ Vrăjitori de ierburi vor învenina-ntr-un craniu beția soarelui” (*Câte focuri de armă s-au tras pentru a ucide bunătatea din om?*). Nonconformist, poetul este un artizan de imagini șocante, insolite, viziuni plastice, într-un spectacol debordant al lirismului grotesc, rafinat totuși, proiectat cosmic în detalii obsedante. Acorduri grave de confesiune esențializată, într-un prezent maculat, acompaniază trăirile unui suflet pur într-o lume ce se deteriorează prin propria ei depersonalizare: „Ninge cu zăpadă criogenă peste liniștea circumterestră [...]. Atoteternul contabilizează pe ecrane de computer viața efemeridelor!” (*Iarna absențelor noastre*).

SCRIERI: *Chiron sau Râni permanente*, Cluj-Napoca, 1997; *Xinesis*, Cluj-Napoca, 1997; *Saxofon cu ape friguroase*, Cluj-Napoca, 1998; *Eonda fragilă sau Triumful lui Proteu*, Cluj-Napoca, 1999.

Repere bibliografice: Constantin Cubleșan, *Râni permanente*, „*Curierul*” (Cluj-Napoca), 1998, 159; Poantă, *Dict. poeți*, 15–16. Ct.C.

ANUAR DE ETNOLOGIE, ARTĂ, ISTORIE, LINGVICĂ, publicație care a apărut între 1981 și 1983, editată de Baza de Cercetări Științifice Timișoara a Academiei Republicii Socialiste România. Comitetul de redacție al primului volum este format din Eugen Todoran, Deliu Petroiu, Viorel Țigu, Aurel Turcuș, Sergiu Drincu. În comitetul de redacție al volumului secund apare și Victor Andrei, iar în cel de al treilea, Constantin Chevereșan. De la volumul al doilea publicația are și un secretar de redacție, în persoana Vioricăi Goicu. Volumul întâi se deschide cu un *Cuvânt înainte*, semnat de academicianul profesor Dan Mateescu, în care finalitatea apariției periodice este bine precizată: „Baza de Cercetări Științifice a Academiei Republicii Socialiste România editează pentru prima oară un anuar al subcomisiilor de etnologie și de cultivare a limbii, cuprinzând o parte din rezultatele activității de cercetare, documentare și studii în domeniile etnologiei, istoriei, artei și lingvisticii.” Apar, în conformitate cu profilul asumat, studii dedicate fenomenului poetic, semnate de Eugen Todoran (*Mit, filosofie, mitosofie în opera lui Lucian Blaga*), Dumitru Vlăduț, G. I. Tohăneanu (*Simboluri eminesciene: „lira” și „dalta”*) ș.a. Sunt cercetate literatura naivă a scriitorilor rurali (Aurel Turcuș, *Aspecte privind condeierii țărani din Banat*) și literatura religioasă, în sensul complex al permanențelor ei ideatice, adesea cu un puternic ecou în iconografie (Ramona Boca Bordei, *Cărturari ai Râmnicului în cultura românească a secolului al XVIII-lea*, Viorel Țigu, *Ilustrația în cărțile de Râmnic și rolul ei în răspândirea ideilor artistice în secolul al XVIII-lea*), o serie de studii interdisciplinare fiind dedicate folclorului (Aurel Turcuș, *Numărătoarea mare și Clasificarea creației aforistice și*

enigmatice în folcloristica românească, Doina Comloșan, Pentru o tipologie a faptelor folclorice, Ioan P. Bogdan, Originea «trunchiului de arbore fermecat», Philipp Detlef Strunk, Acceptiunea timpului în folclorul bănățean). În buna tradiție a studiilor academice, cercetările sunt însoțite de rezumate în limbi de circulație, cuprinsul fiecărui tom fiind de asemenea tradus în rusă, franceză, engleză și germană. I.I.

ANUAR DE LINGVISTICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ, publicație periodică a Institutului de Filologie Română „A. Philippide” al Filialei Iași a Academiei Române, apărut la Iași din anul 1965; continuă revistele „Studii și cercetări științifice”, seria Filologie (Iași, 1951-1963) și „Anuar de filologie” (Iași, 1964). Între anii 1981 și 1995, a fost editat în două serii, A. Lingvistică și B. Istorie literară. În 1965 și 1966, Al. Dima, membru corespondent al Academiei Române, a condus revista în calitate de redactor responsabil; între 1967 și 1975, această însărcinare i-a revenit lui N. I. Popa; din 1976, Vasile Arvinte a fost redactor responsabil, secondat pentru partea de istorie literară de Dan Mănuță (redactor responsabil adjunct); începând din 1988 și până în 1995, Remus Zăstroiu este redactor responsabil al seriei B. Istorie literară. În anul 1996, cele două serii au fost reunite, prin reducerea spațiului tipografic, într-un singur volum, Stelian Dumistrăcel devenind redactor responsabil, iar Remus Zăstroiu, redactor responsabil adjunct pentru partea de istorie literară. În rubricile permanente ale revistei, „Studii” și „Note și documente”, se publică, în primul rând, rezultate ale cercetărilor legate de proiectele departamentelor de istorie literară și de folclor ale institutului: *Istoria criticii literare din secolul al XIX-lea*, *Dictionarul literaturii române de la origini până la 1900*, *Dictionarul general al literaturii române*, *Arhiva de folclor a Moldovei și Bucovinei*, *Monografia folclorice*. Au contribuții cu studii și articole din această categorie, alături de altele de teorie a literaturii, comparatistică etc., Al. Dima, N. I. Popa, Al. Teodorescu, I. Lăzărescu, Dimitrie Costea, Dan Mănuță, Remus Zăstroiu, Leon Volovici, Horst Fassel, Gabriela Drăgoi, Stănuța Crețu, Florin Faifer, Lucia Berdan, Lucia Cires, I. H. Ciubotaru, Algeria Simota, Rodica Șuiu, Silvia Ciubotaru, Gh. Hrimiuc-Toporaș, Victor Durnea, Andrei Corbea, Ioan Holban, Ofelia Ichim ș.a. Cu studii privind literatura română sau diverse literaturi străine, istoria culturii, istoria mentalităților, cu cercetări de imagologie, genealogie, naratologie ș.a. au colaborat Gavril Istrate, Traian Cantemir, Const. Ciopraga, Eugeniu Sperantia, Theofil Simenschy, Maria Platon, Maria Carpov, Adrian Marino, Al. Husar, Natalia Cantemir, Al. Zub, Liviu Leonte, I. D. Lăudat, N. Crețu, Iulian Popescu, Leonida Maniu, Ion Pop, Mircea Popa, Adrian Voica, Dan C. Mihăilescu, Șt. Cuciureanu, Ion Constantinescu, Mihai Drăgan, I. Apetroaie, Rodica Ciocan-Ivănescu, Traian Diaconescu, Gr. Marcu, Noemi Bomher, Sorina Bălănescu, Liviu Cotorcea, Anca Sârbu, Adela Hagiu, Astrid Agache, Doru Scărlătescu, I. Popescu-Sireteanu, Magda Jeanrenaud ș.a. În paginile revistei, Petru Caraman, Ovidiu Bârlea, Ion Talos, Vasile Adăscăliței, Petru Ursachi, Florin Bucescu, Viorel Bârleanu sunt autori de studii

vizând domeniile etnologiei, etnografiei, ale folclorului literar sau muzical. Între colaboratori se numără și mulți specialiști de renume din străinătate: Hans-Robert Jauss, Michael Kapellen, Horst Schuller-Anger, Stefan Hof, Anton Schwob, Michael Soukop, Burkhard Steinwach, Till R. Kuhnle (toți din spațiul cultural germanic), Odille Serre (Franța), Eric Freedman (Franța), William Kluback (SUA), Maria Bak (Polonia), Michael Finkenthal (Israel), Zhang Yushu (China) ș.a. La rubrica „Note și documente” s-au tipărit, pe lângă articolele membrilor institutului, și altele provenind de la renumiți cercetători ai unor domenii complementare: C. C. Angelescu, Gh. Buzatu, Ștefan Sorin Gorovei, Mihai Timofte (istorie), C. Turcu, Rodica Eugenia Anghel (arhivistică), Gh. Sibechi (genealogie), Sergiu Pavlicencu (literatură spaniolă) ș.a. Revista a aniversat, totodată, prin studii sau articole de înalt nivel științific, personalități ale învățământului universitar și ale cercetării științifice ieșene, precum Iorgu Iordan, Petru Caraman, Al. Dima, N. I. Popa, V. Harea, a publicat numere omagiale, închinare centenarelor Lucian Blaga, Ion Barbu, N. I. Popa sau sărbătoririi profesorului Const. Ciopraga, și numere tematice dedicate comparatismului românesc ori dictionarelor literare. Un caracter special au tomurile XXXII (*Centenar Eminescu – Creangă*), XXXIII (materialele Simpozionului german-român organizat de Institutul „A. Philippide” în anul 1992) și XXXIV (materialele Simpozionului internațional B. Fundoianu-B. Fondane, organizat în anul 1994). Rubrica „Critică și bibliografie” comentează lucrări de specialitate și periodicele sau cărțile primite în cadrul schimbului internațional de publicații întreținut de redacția revistei cu peste 60 de institute de cercetare, instituții de învățământ superior și biblioteci din străinătate. O.I.

ANUARUL ARHIVEI DE FOLCLOR, revistă care a apărut din 1932 la Cluj, apoi la Sibiu și din nou la Cluj, până în 1945, fiind publicată de Ion Mușlea, ca organ al Arhivei de Folclor a Academiei Române (1930); reapare din 1980. Prin cele șapte volume tipărite în perioada interbelică, **A. A. de F.** avea să devină, ca preocupări, viziune și metodologie a abordării, publicația-etalon în sfera științelor despre cultura populară. Anuarul reflectă cu fidelitate starea acestor științe în momentul respectiv, ca și, mai ales, concepția lui Ion Mușlea, întors de curând de la École Roumaine en France (1923-1925). Considerat „realizarea cea mai apreciată” (Ion Talos) a lui Mușlea, **A. A. de F.** și-a adus o „contribuție substanțială în folcloristica vremii în aproape toate sectoarele mari ale cercetării” (Ovidiu Bârlea). Editată de Academia Română, publicația venea să înlocuiască mai vechea colecție „Din viața poporului român” a aceleiași instituții și avea menirea să instaureze spiritul științific în domeniile etnografiei și folclorului și să sincronizeze astfel cercetarea românească cu cea europeană și universală. În scopul acesta, Ion Mușlea reușește să atragă în paginile publicației colaborarea „unora dintre cei mai de seamă specialiști în diferitele domenii ale folclorului românesc din acel timp” (Ion Talos), fapt care asigură o remarcabilă

ținută științifică tuturor materialelor inserate. Se adaugă tineri cercetători (unii de la Muzeul Limbii Române sau de la Universitatea clujeană), „stipendiați” ai Arhivei de Folclor, bine antrenați științific, care vor realiza și tipări câteva culegeri și studii demne de tot interesul. Sumarul include monografiile etnofolclorice zonale ori ale unor ținuturi românești, studii de istoria folclorului și a folcloristicii, contribuții teoretice referitoare la categoriile literaturii orale (baladă, poezie lirică, teatru popular), abordări ale literaturii orale din perspectivă comparată, contribuții notabile la cercetarea obiceiurilor ș.a.m.d. În sfârșit, la inițiativa laudabilă și în realizarea lui Ion Mușlea (cu colaborarea parțială a lui Ion Mărcuș și Laurențiu F. Nemeș), se tipărește *Bibliografia curentă a folclorului românesc*. Alături de aceasta, în fiecare volum au mai fost publicate și alte tipuri de bibliografii (a revistei „Muza”, bibliografii regionale, bibliografia lucrărilor cu caracter folcloric și etnografic apărute sub egida Academiei Române între anii 1877 și 1929). Specialiștii socotesc că meritele cele mai însemnate și le-ar fi câștigat **A. A. de F.** prin publicarea monografiilor etnografico-folclorice regionale. Modelul acestora l-a constituit, desigur, cea gândită de Ion Mușlea și intitulată *Cercetări folclorice în Țara Oașului* (publicată în volumul I, din 1932), care se impune prin bogăția, vechimea și autenticitatea materialului, prin marcarea elementelor de specific zonal, prin tendința de exhaustivitate și, mai cu seamă, prin metoda de cercetare, pertinentă, aflată în acord cu exigențele științei folcloristicii de la acea dată. Vor mai publica asemenea monografii parțiale sau generale, la fel de solid alcătuite (semne diacritice, glosar, ilustrații foto, hărți etc.), P. V. Ștefanucă (*Folclor din județul Lăpușna, Cercetări folclorice în valea Nistrului de Jos*), Emil Petrovici (*Folclor din Valea Almăjului, Folclor de la moșii din Scărișoara*), N. P. Smochină (*Din literatura populară a românilor de peste Nistru*), Vasile Scurtu (*Cercetări folclorice în Ugocea românească*), Ion Pătruț (*Folclor de la românii din Serbia*), Gh. Pavelescu (*Cercetări folclorice în sudul județului Bihor*). Ele rezistă și astăzi sub raport științific. Dintre studiile de teorie folclorică sunt de reținut excelențele contribuții ale lui Petru Caraman (*Contribuție la cronologizarea și geneza baladei populare la români*), Ion Diaconu (*Psihologie și creație populară*) și Gh. Pavelescu (*Pasărea suflet*), toate ilustrând aspecte ale reflecției contemporane în marginea fenomenelor ținând de cultura populară. O notă aparte, ca profunzime și subtilitate exegetică, aduc intervențiile lui Vasile Bogrea. Interpretarea de ordin comparativ, încă la mare preț în perioada respectivă (ca de altfel și cea filologică), se regăsește în încercările unor Silviu Dragomir și Ion Mușlea (despre scriitorii raguzani și refrenul colindelor românești, respectiv despre variantele românești ale snoavei referitoare la femeia necredincioasă). Istoria folclorului și a folcloristicii a intrat, de asemenea, în atenția colaboratorilor, aceștia abordând subiecte ca *Academia Română și folclorul*, *Ion Bianu și folclorul nostru*, *Ovid Densusianu, folclorist* (Ion Mușlea), istoricul revistei „Sezătoarea”, activitatea lui M. Gaster (Artur Gorovei). În aceeași categorie ar intra și studiile lui Valeriu Bologna, Gh. Bogdan-Duică și Ion Breazu despre interesul unor învățați străini arătat folclorului românesc, ca și paginile lui David Prodan comentând câteva

versuri despre răscoala condusă de Horea, Cloșca și Crișan ori cele ale lui Romulus Todoran privind poeziile populare dintr-un manuscris ardelean din 1831. Teatrul popular (D. St. Petruțiu, Elisabeta Nanu, Tatiana Gălușcă) și obiceiurile (St. Pașca, N. Drăganu, T. Morariu, Traian Gherman) fac și ele obiectul unor studii aplicate. Anuarul s-a bucurat de o foarte bună primire din partea specialiștilor. Ei au remarcat ținuta științifică a publicației (Ion Bianu, Jack Byck, H. H. Stahl, Ovidiu Bârlea), densitatea materialelor și profesionalismul cercetătorilor (Mircea Eliade), autoritatea în materie a celor ce semnează articole.

După două încercări rămase fără rezultat datorită contextului cultural-politic, publicația, numită acum „Anuarul de Folclor”, reapare în 1980, patronată de Sectorul de etnologie și sociologie de pe lângă Centrul de Științe Sociale al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca și avându-l ca redactor responsabil pe Ion Talos. Din 1985, redactor responsabil este Ion Cuceu, iar din 1990 se revine la vechea denumire: „Anuarul Arhivei de Folclor”. Noua publicație era închinată „împlinirii a 50 de ani de la întemeierea Arhivei de Folclor a Academiei Române” și își propunea drept prim obiectiv să continue, pe linia lui Ion Mușlea, tradiția cercetărilor folclorice din acest centru universitar. În al doilea rând, așa cum procedase și Ion Mușlea, se încerca să se concentreze „contribuții ale unora dintre cei mai valoroși cercetători din întreaga țară” și să se publice „studii referitoare la toate regiunile folclorice ale țării”, elaborate de specialiști din țară sau de peste hotare. Astfel, în paginile lui pot fi întâlnite, în afară de semnăturile aparținând clujenilor, și numele lui Petru Caraman, Ovidiu Bârlea, Silvia Ciubotaru, Nicoleta Coatu, Mihai A. Canciovici, Tiberiu Alexandru, Corneliu Dan Georgescu, Iosif Herțea, Ion Chiș Ster ș.a., ca și ale unor renumiți etnologi și antropologi străini, precum Marianne Mesnil, Cristina Papa sau Harry A. Senn. Rubricile sunt, de regulă, „Studii”, „Note”, „Recenzii”, dar mai apar și alte compartimentări ca, de exemplu, „Sistematica-tipologica”, „Arhiva”, „Contribuții de istoria folcloristicii și a etnografiei”, „Centenarul nașterii lui Béla Bartók” ș.a. Spre deosebire de vechiul anuar, în relație, iarăși, cu specializarea cercetătorilor, sunt publicate contribuții de etnomuzicologie și etnocoreologie, referitoare la folclorul maghiar și la cel săsesc din Transilvania, ori (câteva) privind relațiile cu folclorul românesc. Studiile și notele, având un spectru tematic foarte larg, reflectă exact statutul folcloristicii românești actuale, ca și tradiția ei (inclusiv pe plan metodologic). Numele mai des întâlnite printre autorii studiilor sunt cele ale lui Traian Mărza, Dumitru Pop, Faragó József, Ion Talos, István Almási, Gabriela Vöo, Lucia Iștoc, Zamfir Dejeu, Maria Hlinca-Drăgan, Iona Szenic, Hanni Markel, István Pál Demény, Ion Șeuleanu. I.Ș.

ANUARUL INSTITUTULUI DE CERCETĂRI SOCIO-UMANE SIBIU, publicație de cercetări arheologice și de istorie, sociologie și etnologie, de istorie literară și culturală; apare la Sibiu, din 1994. Colegiul de redacție este alcătuit din Eugen Onu

(redactor-șef), V. Ciobanu (redactor-șef adjunct), Dorel Morândău (secretar de redacție), Victor V. Grecu, Sigrîd Haldenwang, N. Jurca, Ilie Moise, Thomas Năgler, Dorina N. Rusu. Periodicul publică studii și articole semnate de cercetători și universitari, note și recenzii referitoare la lucrări de istorie, lingvistică, etnologie și filologie. Numărul din 1995 marchează centenarul Lucian Blaga, iar cel din 1996 este consacrat aniversării a patru decenii de la înființarea Institutului de Cercetări Socio-Umane din Sibiu. În paginile anuarului apar studii de Eugen Onu, Victor V. Grecu, Ilie Moise, Livia Dumitru, Anca Goția, Joachim Wittstock, note și recenzii scrise de Petre Beșliu, Lucian Giura, Sabin Luca, Victor Domșa și Anca Goția, care semnează în fiecare număr și o cronică a activității științifice a institutului. Alți colaboratori: Mircea Popa, George Nistor, Vasile Ciobanu, Mihai Sofronie, Liliana Popa, Dorin Goția, Sorin Rusu. I.Ms.

ANUARUL SOCIALIST, revistă care a apărut la București în 1946, ca publicație a Partidului Social Democrat din România. Sunt inserate date biografice și note bibliografice despre Ion Păun-Pincio, I. C. Frimu, Karl Marx, Anatole France, Jean Jaurès, K. Kautsky. Colaborează cu versuri Ștefan Baciu, Ștefan Tita; cu proză – Ion Pas, I. Felea, Gala Galaction; cu articole politice – G. Spina, Eugen Relgis. Alți colaboratori: N. Deleanu, Lothar Rădăceanu, Marin Iordă. I.H.

ANUȚA, Cătălin (25.IX.1968, Iași – 20.V.1997, Iași), poet. Este fiul lui Ioan Anuța, profesor, și al Margaretei Anuța, ingineră. A făcut studii primare, gimnaziale și liceale în orașul natal, încercând să le continue la Facultatea de Litere, secția de jurnalistică. O boală necruțătoare l-a răpus însă timpuriu.

A debutat în 1986, la „Suplimentul literar-artistic al «Scântei tineretului»”, publicând apoi în „Orizont”, „Ramuri”, „România literară”, „Steaua”, „Astra”, „Amfiteatru” ș.a. Postum, i-au apărut volumele *Ars longa, vita brevis* (1997), *Invazia vidului* (1999), *Robit eternității* (1999), *Sfinxul* (2000), *Fusese destul* (2000), *Pe valurile purgatorului* (2001), *Cu barca pe Styx* (2001), *Curcubeul gândului* (2002). Înzestrat cu un acut simț al tragicului mereu proiectat în orizont cosmic, **A.** este copleșit de un morb metafizic. Împotriva catastrofei care se apropie, poetul încearcă să se apere printr-o irupție viscerală, tradusă adesea într-un cromatism strident. Oponându-se artificialității optzeciste, **A.** posedă aproape toate elementele pentru a restaura poezia unei exasperări curate.

SCRIERI: *Ars longa, vita brevis*, Iași, 1997; *Invazia vidului*, Iași, 1999; *Robit eternității*, pref. Liviu Leonte, Iași, 1999; *Sfinxul*, pref. Ioan Constantinescu, Iași, 2000; *Fusese destul*, postfață Corneliu Ștefanache, Iași, 2000; *Pe valurile purgatorului*, Iași, 2001; *Cu barca pe Styx*, pref. Al. Călinescu, Const. Ciopraga și Al. Husar, Iași, 2001; *Curcubeul gândului*, Iași, 2002.

Repere bibliografice: Dan Mănuță, *Oală cu pământ de epocă*, CL, 1998, 3; Stelian Baboi, *Ferice de cel adormit de nufării poeziei*, CL, 2000, 12; Dan Bogdan Hanu, *Leșirea spre mare*, CL, 2001, 5. D.M.

APĂRAREA, revistă care a apărut la București, bilunar, între 5 aprilie 1946 și 13 decembrie 1947, sub conducerea unui comitet de redacție; de la numărul 10/1946 devine organ central al organizației politice „Apărarea patriotică”. Subtitlul „Pace, solidaritate, progres” apare de la numărul 2/1946, când publicația suferă o diminuare de format, valabilă până la numărul 41/1947, moment în care se revine la un format mărit, iar subtitlul este „Organ de luptă pentru pace, solidaritate și progres”. Articolul-program *Sub semnul păcii, solidarității și progresului* declară intenția revistei de a participa la efortul de „consolidare a regimului nostru democratic, pentru reconstrucție, pentru vindecarea rănilor războiului”. Revista, care era programată să promoveze acele „valori” care se opuneau trecutului impregnat de ideologia de dreapta, nu va fi, totuși, integral acaparată de dogmatismul, incipient acum, ce va da nota caracteristică publicisticii – literare și neliterare – de mai târziu. Ca atare, poezia publicată este puțină și prevestitoare, sub aspect ideologic, prin poeme ca *Octombrie 1917* și *Focul lui Prometeu* de Victor Eftimiu ori scenariul liric *Tipografiu ucis* de Nina Cassian. Frecvente sunt însă prezentările de poezi, medaliaoane, evocările, seria încheindu-se cu recenzii la cărțile recent apărute, românești și străine. Sunt redescoperiți Cezar Bolliac (Corina Săndulescu, *Un luptător pentru democrație – Cezar Bolliac*), dar și Ilarie Voronca (V. Cristian, *Ilarie Voronca*) sau Tristan Tzara (V. Cristian, *Tristan Tzara printre noi*). Octav Șuluțiu, cronicarul oficial al revistei, comentează caietul de versuri al lui Aurel Baranga, *Marea furtună*, plachetele *Cântarea munților* și *Țara luminii* de Magda Isanos, volumele *Un om așteaptă răsăritul* de Mihai Beniuc și *Cântece de galeră* de Cicerone Theodorescu, *Călătorii* de Sanda Movilă ori *Libertatea de a trage cu pușca* de Geo Dumitrescu. Sunt prezentați în medaliaoane poeți ca Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu sau Sașa Pană. V. Cristian scrie despre Louis Aragon, Micaela Catargi despre Elsa Triolet, Octav Șuluțiu despre volumul de *Poeme* tradus de Margareta Sterian din Walt Whitman. Cât privește proza, caracterul informativ al comentariilor vizând punerea în temă a cititorilor asupra apariției unor noi voci literare este la fel de evident ca și în cazul poeziei. Octav Șuluțiu scrie la „Cronica literară” despre un roman al lui Sergiu Dan, *Unde începe noaptea*, despre *Turmele* lui Eusebiu Camilar, despre *Fantezii răsăritene* de Mihail Sadoveanu, despre opera Hortensiei Papadat-Bengescu (*Marele Premiu Național de literatură*), despre *Revolte* de F. Aderca, despre un volum de nuvele al Luciei Demetrius, *Album de familie*. Urmează, în serie, comentarii ale aceluiași cronicar dedicate romanelor *Çișmigiu et Co.* de Grigore Băjenaru, *Soarele negru* de Ticu Archip, *Trubendal* de Virgiliu Monda, *Marele ospăț* de Sanda Movilă, *O dragoste la Viena* de Victor Eftimiu, *Un om își trăiește viața* de Ion Biberi, *Singura cale* de Dumitru Corbea, *Timpuri împlinite* de Dan Petrașincu, *Tapirul* de Cezar Petrescu, *Oameni la pândă* de Liviu Bratoloveanu. Tot Octav Șuluțiu comentează și traduceri de romane străine: *Pogonul lui Dumnezeu* de Erskine Caldwell, *Pe Donul liniștit* de Mihail Șolohov ori *Tânăra gardă* de A. Fadeev. Literatura originală este puțin prezentă în paginile revistei. Se publică un fragment dintr-o

proză de Nicolae Ghiță, *Moș Călinoiu din Cepari*, un altul din romanul lui Mihail Florescu *Pe Ebrul însângerat*, povestirea lui Al. Antoniu *O poveste pentru toată lumea*, fragmentul de roman *Cutremurul* de A. G. Vaida. Reportajul, puțin comentat în alte publicații literare contemporane, atrage atenția lui Octav Șuluțiu atunci când apare *Ninge peste Ucraina* de Aurel Baranga și când se tipărește volumul *Oameni și cărbuni în Valea Jiului* de Geo Bogza. Un interes real suscită cărțile de critică literară, a căror apariție este consemnată permanent. Astfel, Octav Șuluțiu scrie despre G. Călinescu, *Impresii asupra literaturii spaniole*, despre Tudor Vianu, *Figuri și forme literare*, despre *Oameni și cărți* de Silviu Iosifescu, *Permanențe franceze* de Bazil Munteanu. Teatrul este și el sistematic comentat. Al. Rosetti analizează opera lui Mihail Sebastian, Amelia Gherson scrie despre Cehov, F. Aderca face cronică la spectacolele cu *Nana*, dramatizare după Zola de N. Kirițescu, jucată la Teatrul Ateneului, la dramatizarea lui I. Șahighian după *Anna Karenina* de Tolstoi, pusă în scenă la Teatrul Odeon, sau scrie despre spectacolele de la Naționalul bucureștean cu *Seringa* lui Tudor Arghezi. Tot F. Aderca prezintă cititorului român piesa *Mașina de scris* de Jean Cocteau, în vreme de Octav Șuluțiu comentează farsa lui Federico García Lorca, *Nemaiopomenita pantofăreasă*, tradusă de Lascăr Sebastian. Alți colaboratori: K. H. Zambaccian, Dumitru Hâncu.

I.I.

APĂRAREA NAȚIONALĂ, gazetă care a apărut la București, zilnic, între 15 ianuarie 1900 și 9 februarie 1903. Director: B. P. Hasdeu (2-12 ianuarie 1902). Ziarul își propune să apere elementul național, popoarele având datoria de a trăi și a se dezvolta potrivit „firii și geniului lor”. În afară de rubricile „Buletinul politic” și „Ultimele informații”, **A.n.** conține, sporadic, o „Cronică astronomică” de Victor Anestin, o „Cronică muzicală” de Juarez Movilă, o „Cronică literară” de N. I. Apostolescu, o „Cronică teatrală” (la *Vlaicu Vodă* de Al. Davila), „Note critice” de Al. Antemireanu și „Foiletonul”, în care apar amintiri de V. A. Urechia, intitulate *Din tainele vieții*, însemnările *Educația poporului român* de Gr. V. Borgovan, fragmente din romanul *Quo vadis?* de H. Sienkiewicz, articolele *Sfârșitul lumii* de C. Flammariion și *Cine pleacă?* de I. Slavici. Gazeta publică discursul lui N. S. Dumitrescu rostit la Societatea „Tinerimea Română”, cu prilejul împlinirii unui sfert de veac de la înființarea societății. Alți colaboratori: Zamfir C. Arbore, C. Nutzescu, N. Pandelea, Th. Cornel, V. D. Păun.

I.H.

APETROAIE, Ion (11. I. 1937, Lișna, j. Botoșani — 24. VIII. 1997, Iași), critic și istoric literar. Este fiul Mariei (n. Calistru) și al lui Gheorghe Apetroaie, țărani. A urmat Liceul „Grigore Ghica Voievod” din Dorohoi, pe care l-a absolvit în 1954, apoi Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1955-1960). Face carieră didactică la Catedra de literatură română și comparată a aceleiași facultăți. Între 1972 și 1976 a funcționat ca lector de limbă și civilizație românească la Universitatea „Paul Valéry” din Montpellier și la Sorbona. Din

1977 a fost secretar de redacție al revistei „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» din Iași”. A debutat cu articole de critică literară în revista „Iașul literar” (1960). A mai colaborat la „Ateneu”, „Gazeta literară”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Steaua”, „Tribuna”, „Tomis”, „Ramuri”, „Orizont”.

Volumul de debut al lui **A.**, monografia critică *V. Voiculescu* (1975), este primul studiu de amploare dedicat vieții și operei marelui scriitor. Îmbinând cele mai importante elemente ale biografiei lui Voiculescu (cu excepția episodului arestării și condamnării sale de către autoritățile comuniste) cu etapele creșterii și împlinirii sale ca artist, cartea este o analiză minuțioasă a universului imaginar voiculescian, abordat atât din perspectiva creației lirice a scriitorului, cât și din aceea a operei sale în proză. Tradiționalismul lui Voiculescu, susține criticul, rezultă dintr-o sinteză complexă a sămănătorismului și poporanismului, înțelese însă la un mod superior, acela al importanței cruciale a culturii populare în definirea spiritualității unui neam. Un accent disonant, în contextul unei opere echilibrate, îl reprezintă insistența de a face din autorul *Poemelor cu îngeri*, în acord cu ideologia oficială a vremii în care apare monografia și împotriva evidenței, un „ateu politic”, judecată care, dacă nu este evaziv-ironică, ar pune sub semnul întrebării întregul eșafodaj ideatic al demersului analitic. *Orfeu și Aristarc* (1982) — culegere de studii și articole despre unii dintre cei mai importanți autori români de la începutul secolului al XX-lea (Bacovia, Sadoveanu, Hogaș, Galaction, Rebreanu) — conține, în prefață, și o profesiune de credință: critica literară, spune **A.** pe urmele lui Ibrăileanu și Călinescu, este o formă de creație, iar adevăratul critic trebuie să aibă capacitatea de a pătrunde atât principiile întemeietoare ale macrouniversului (viziunea lui Orfeu), cât și structura organizatoare a microuniversului reprezentat de opera literară (perspectiva lui Aristarc). **A.** a mai îngrijit sau prefațat ediții din I. Al. Brătescu-Voinești, D. Caracostea, G. Bacovia, V. Voiculescu și T. Arghezi.

SCRIERI: V. Voiculescu, București, 1975; *Literatura română a secolului al XX-lea*, I, Iași, 1978; *Orfeu și Aristarc*, Iași, 1982; *Literatură și reflexivitate*, Iași, 1996; *Portrete și comentarii critice*, Galați, 1997. **EDIȚII:** I. Al. Brătescu-Voinești, *Întuneric și lumină*, pref. edit., București, 1971 (în colaborare cu Andrei Rusu), *Nuvele și povestiri*, Iași, 1985; Dimitrie Caracostea, *Creativitatea eminesciană*, introd. edit., Iași, 1987; Vasile Voiculescu, *Poezii*, pref. edit., Galați, 1995; T. Arghezi, *Cuvinte potrivite*, pref. edit., Iași, 1997.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *Ion Apetroaie*, „V. Voiculescu”, RL, 1975, 37; Aurel Sasu, *O monografie „Voiculescu”*, ST, 1975, 11; Nae Antonescu, *Ion Apetroaie*, „Vasile Voiculescu”, RIL, 1975, 4; Constantin Călin, *Prima monografie „Voiculescu”*, ATN, 1976, 1; D. Micu, *Ion Apetroaie*, „V. Voiculescu”, CNT, 1976, 32; Dan Mănuță, *Bemolii lui Aristarc*, CRC, 1982, 17; C. Trandafir, *Textul și metoda*, ATN, 1982, 2; Mircea Popa, „Orfeu și Aristarc”, ST, 1982, 5; Mihai Drăgan, „Orfeu și Aristarc”, CL, 1982, 11; Gh. Bulgăr, „Orfeu și Aristarc”, RL, 1983, 1; Al. Săndulescu, *Între Orfeu și Aristarc*, VR, 1983, 2; *Dict. scriit. rom.*, I, 97-98; Const. Ciopraga, *Rigoarea discursului/ timbru participativ*, CRC, 1997, 1; Dan Mănuță, *Meditații ale unui degustător de esențe*, CRC, 1997, 1; Ștefan Avădanei, *Destin uman, cărturăresc, academic*, CRC, 1997, 4; Dan Mănuță, *A trăi în*

timpul valorilor, CRC, 1997, 4; Ioan Lazăr, *Literatură și reflexivitate*, ATN, 1997, 2; Dan Mănuacă, *Cuvântul și tăcerea*, CRC, 1998, 1. L.H.

APOLZAN, Mioara (12.V.1944, Stoenesti, j. Vâlcea), istoric literar și prozatoare. Este fiica Elvirei (n. Petrescu) și a lui Vespasian Popescu, contabil. Petrece copilăria și anii de școală primară și secundară la Sibiu, absolvind Facultatea de Filologie a Universității din Cluj (1967). Între 1967 și 1986 a fost cercetător științific la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” din București. Obține doctoratul în filologie în 1980, cu o monografie despre „Revista Fundațiilor Regale”. Debutează în publicistică în 1967, cu articole de istorie literară și recenzii apărute în „Revista de istorie și teorie literară”. Volumul de studii asupra modalităților prozei românești contemporane *Casa ficțiunii* (1979; Premiul pentru debut în critică al Uniunii Scriitorilor), abordează romane și formule narative ale unor scriitori consacrați ai deceniului al optulea (George Bălăiță, Constantin Ţoiu, Augustin Buzura, D. R. Popescu, Al. Ivăsiuc, Virgil Duda), din perspective teoretice practicate la data respectivă pe plan european; analiza fină și riguroasă urmărește să traseze profilurile caracteristice și să verifice intuițiile cronicarilor literari asupra reprezentativității anumitor autori români contemporani.

A. a publicat studii substanțiale în domeniul metodologiei istoriei literare, rămase în paginile revistelor de specialitate, precum și mai multe ediții comentate din opera unor scriitori români. A colaborat, în calitate de coautor, la câteva volume apărute mai cu seamă înainte de 1984 (an în care sănătatea o silește să se îndepărteze de activitatea științifică). Printre aceste cărți se numără un dicționar de termeni literari (1976), o panoramă a poeziei contemporane românești (1980), un compendiu de istorie a literaturii române publicat, în limba germană, la Berlin (1983), un studiu asupra presei literare românești dintre cele două războaie (1984) și o bibliografie, în două volume, a scrierilor lui I. L. Caragiale din periodice (1997). Sub un titlu destinat să înșele vigilența cenzurii, *Aspecte de istorie literară* (1983), îi apare teza de doctorat, care reconstituie cu minuțiozitate și spirit de sinteză, intuind cu finețe nucleele ideologice, rolul grupării scriitoricești din jurul „Revistei Fundațiilor Regale” în evoluția literaturii române interbelice. Imobilizată din 1986, în urma unei intervenții chirurgicale, va continua să publice sporadic, colaborând mai susținut la suplimentul cultural al ziarului „Cotidianul” și la emisiunile postului de radio Europa Liberă (1994–1995). În 1993 își face debutul ca prozatoare cu volumul *Carte de identitate*, bine primit de critică. Seria subintitulată „proze, mai mult sau mai puțin scurte, pe teme mai mult sau mai puțin închipuite”, o incurșiune în fantasticul existenței cotidiene, este precedată de un „jurnal din memoria” al anilor 1986–1989, mărturie autobiografică de mare intensitate, dar și meditație asupra felului în care textul literar înglobează și ordonează semnele disparate ale unor experiențe de viață.

SCRIERI: *Casa ficțiunii. Romane și romancierii din deceniul 8*, Cluj-Napoca, 1979; *Aspecte de istorie literară*, București, 1983; *Carte de identitate*, București,

1993. **Ediții:** I.L. Caragiale, *Teatru*, București, 1976 (în colaborare cu Al. Rosetti, Șerban Cioculescu și Liviu Călin); H. Bonciu, *Pensiunea doamnei Pipersberg*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1984. **Traduceri:** Maurice Denuzière, *Louisiana*, București, 1995 (în colaborare cu Sorin Apolzan).

Repere bibliografice: Mihai Coman, *Metodă și sens configurator*, LCF, 1979, 32; Mircea Mihăieș, *Romane și romancierii în deceniul opt*, O, 1979, 40; Nicolae Manolescu, „Casa ficțiunii” și ferestrele ei, RL, 1979, 48; Al. Călinescu, „Casa ficțiunii”, CRC, 1980, 10; Mircea Scarlat, *Mioara Apolzan*, „Aspecte de istorie literară”, CNT, 1983, 18; Al. Călinescu, *Mioara Apolzan*, „Aspecte de istorie literară”, CL, 1983, 8; Al. Săndulescu, *Mioara Apolzan*, „Aspecte de istorie literară”, RL, 1983, 34; Dan C. Mihăilescu, *Medalion*, LAL, 1993, 13; Ioana Părvulescu, *Dreptul la identitate*, RL, 1993, 30; Monica Spiridon, *Încercarea scriitorului*, R, 1993, 10–11; Mircea Angheliescu, *Construcția și reconstrucția cotidianului*, VR, 1994, 2. C.Pp.

APOSTOL, Constantin (21.XII.1904, Focșani – ?), prozator. Fiu al lui Vasile și al Ecaterinei Apostol, podgoreni în Vrancea. **A.** a urmat cursurile Facultății de Litere din București (1925–1928), perioadă în care frecventează cenaclul literar al lui M. Dragomirescu și debutează cu proză în revista „Ritmul vremii” (1928), semnând Apostol Fulga (nume folosit apoi curent). A fost profesor, în principal la Focșani, iar după pensionare se stabilește la București. A colaborat la „Universul literar”, „Vitrina literară”, „Facla”, „Azi”, „Treisprezece” (Focșani), „Revista Fundațiilor Regale”, „Timpul”, „Convorbiri literare”.

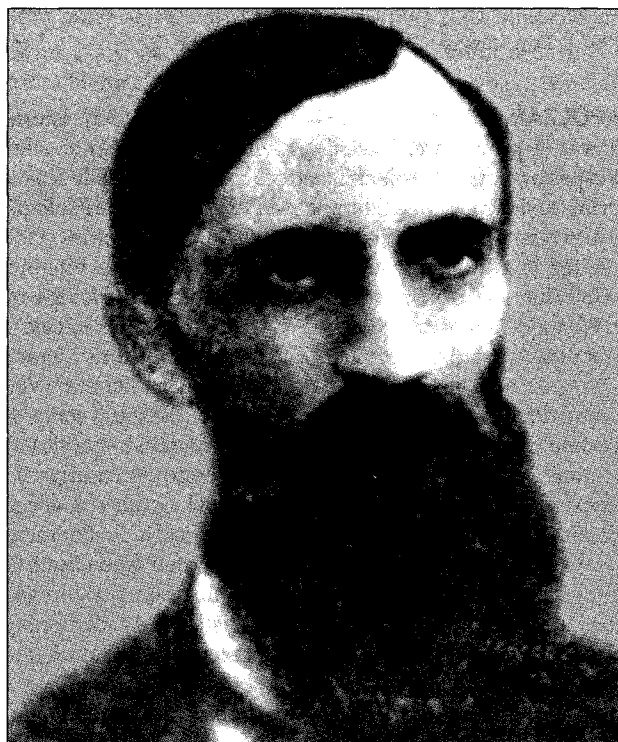
Proza din periodice prefigurează, cu câteva excepții, romanul *Altceva* (1936), în care **A.** intenționează să ilustreze o anumită stare a tinereții din deceniul al patrulea, sesizabilă, de altfel, în scrierile vremii. Personajele sunt purtate de o nebuloasă aspirație spre afirmare socială, de o puternică dorință de a trăi intens. În fuga permanentă de monotonie și plictis, de involuție biologică și de conștiința morții, „sensul unic” al vieții este satisfacerea instinctului vital, fără interogații și angajări. Însă această cale nu neutralizează obsesia unui „altceva” nedefinit. Autorul folosește o formulă epică modernă, structurându-și cartea în trei părți, cu trei naratori — *Povestește ea...*, *Povestește el...*, *Și acum autorul*. Scris în alt registru, romanul *Fericirea nu are istorie* (1942) pare o replică la dezorientarea din *Altceva* — fericirea este posibilă urmând căile firești ale vieții și nu alergând după himere. Volumele *Amarul sânge al strugurilor* (1969) și *Război cu zurgălăi* (1971) fac parte dintr-un ciclu ce se vrea o „cronică a epocii”, cu centrul în Odobești. „Însoțitor” și grefier detașat, implicit ironic, autorul reușește să re-creeze o realitate proprie. Alte trei romane anunțate în presă nu au mai apărut. Fie ca traducător, fie doar ca girant al unor traducători interziși în perioada 1937–1944 (Eugen Relgis, Eugen B. Marian, Paul B. Marian), **A.** a contribuit la editarea unor opere ale literaturii universale în versiune românească, între care *Jane Eyre* de Charlotte Brontë, *Rebecca* de Daphné du Maurier, *Familia Malavoglia* de Giovanni Verga.

SCRIERI: *Altceva*, București, 1936; *Fericirea nu are istorie*, București, 1942; *Amarul sânge al strugurilor*, București, 1969; *Război cu zurgălăi*, București, 1971.

Repere bibliografice: Mihail Șerban, *Apostol Fulga*, „*Altceva*”, ADV, 1936, 16056; Ovidiu Papadima, „*Altceva*”, F, 1936, 2; Radu Preajbă, Boris Buzilă, [Interviuri cu C. Apostol], RRI, I, partea I, 106-112; Dana Dumitriu, *Constantin Apostol*, „*Amarul sânge al strugurilor*”, RL, 1970, 10; D. Florea-Rariște, „*Amarul sânge al strugurilor*”, IL, 1970, 4; Liviu Chiscop, „*Amarul sânge al strugurilor*”, ATN, 1970, 7; Viola Vancea, „*Război cu zurgălăi*”, RL, 1972, 3; Popa, *Ist. lit.*, II, 683. C. T.

APOSTOLESCU, N.[icolae] I. (3.V.1876, Alexandria – 2.XI.1918, Pitești), istoric literar și comparatist. Înscris în 1883 la o școală primară din Alexandria, **A.** urmează, din 1888, Liceul „Gh. Lazăr” din București, unde se mutaseră părinții, Polixenia și Iancu Apostolescu, negustor. După bacalaureat, s-a înscris la Facultatea de Litere și Filosofie. Luându-și examenul de licență, funcționează un timp la Liceul „Matei Basarab” din București, apoi, din februarie 1899, este profesor la Liceul „I. C. Brătianu” din Pitești. A predat aici, de-a lungul anilor, româna, franceza, elina, filosofia, printre elevii lui numărându-se G. Vâlsan, Gh. Ulieru, Ion Barbu, Istrate Micescu, Armand Călinescu, Ion Trivale, Vl. Streinu, Ion Minulescu. În 1904 îi apare culegerea de „literatură, estetică, filologie” intitulată *Studii*, prefată de B. P. Hasdeu. Câștigând, în 1905, o bursă la Paris (pentru semantică și literatură comparată), frecventează cursuri la École de Hautes Études și la Sorbona, obținând în 1909 titlul de *docteur ès lettres*. Tezele *L'Influence des romantiques français sur la poésie roumaine* (1909) și *L'Ancienne versification roumaine (XVII-XVIII siècles)* (1909) sunt susținute în fața unei comisii prezidate de Émile Faguet, din care făceau parte, printre alții, Émile Picot și Mario Roques. Între 1908 și 1909, ține cursuri de limba și literatura română la École des Langues Orientales Vivantes. Întors în țară, devine un animator al vieții culturale piteștene, grație îndeosebi artei lui de conferențiar. Societatea Scriitorilor Români îl primește în rândurile ei. O primă tentativă, din 1915, de a ajunge suplinitor la Catedra de istoria literaturii române și estetică literară de la Facultatea de Litere, eşuează. Abia peste trei ani, în toamna lui 1918, facultatea ieșeană avea să-l prefere altor candidați, dar pentru **A.** răspunsul, favorabil, vine prea târziu, cu câteva ceasuri înainte de a muri (în urma unei pleurezii).

Semnătura lui **A.** poate fi întâlnită mai des în „Literatură și artă română”, „Conservatorul”, „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, unde a figurat și în comitetul de redacție, „Noua revistă română”, „Steagul”, dar și în alte publicații, precum „Revista Societății Tinerimea română”, „Adevărul”, „Epoca”, „Revista armatei”, „Revue de Roumanie”, „Flacăra”, „Gazeta Transilvaniei”, „Țara nouă”, „Doina”, „La Politique”, „Duminica poporului”, „Glasul Argeșului”, „Lumină nouă”, „Convorbiri literare”, „Revista cercului de studii al Partidului Conservator”, „Cronicarul”. Îndeobște, colaborările lui sunt însemnări literare, istorice, politice, dar și pe alte teme. A scris versuri, cele mai multe rămânând în manuscris. Traducerile (semnate A. Nicoară) din Albert Samain, Sully Prudhomme, Henri de Régnier sunt publicate în „Literatură și artă română”. Cele două volume din *Istoria literaturii române moderne* (1913-1916) oferă o imagine sumară a literaturii noastre, de la

primele manifestări și până la 1900. Având competența filologică și libertatea de spirit care vin din școala dezinhibată a lui B. P. Hasdeu, **A.** suferă, însă, de un subiectivism care agravează insuficiențele gustului său literar. Erudiția lui se lasă prea în voia reflexului comparatist, „izvoarele inspirației” fiind căutate și acolo unde ele nu există. Mai gravă este tăgăduirea absurdă a unor mari scriitori (I. Creangă, M. Eminescu, O. Goga), autori de talie modestă, pe de altă parte, fiind tratați cu excesivă generozitate. Studiile lui **A.**, în care istoricul literar se înfrățește cu eseistul, vădesc o tendință spre teoretizări, amprenta hasdeiană putând fi ușor recunoscută. Preia multe dintre simpatiile și, mai cu seamă, antipatiile maestrului, lansându-se în aprecieri bizare. Ca „poeți naționali români” el nu-i acceptă decât pe V. Alecsandri și G. Coșbuc. În schimb, versurile lui Eminescu, în special postumele, nu ar fi având deloc o „înfățișare națională”, pesimismul, ca și medievalismul infuzând acestei lirici esențe străine. În studiul *Bălcescu și „Cântarea României”*, **A.** atribuie istoricului muntean paternitatea misteriosului poem. A și editat, de altfel, în 1914, lucrarea, sub numele lui N. Bălcescu, însoțind-o de un studiu introductiv. Alte încercări vizează fie folclorul, fie limbajul, privit în înfățișările lui sociale ori sub aspect semantic, în timp ce *Ritm și măsură* și *Versificație românească* anunță o cercetare de referință în poetica noastră, *L'Ancienne versification roumaine (XVII-XVIII siècles)* (1909). Înainte de a aborda stihurile mai vechi, stilisticianul examinează structura și valorile versului modern românesc, confruntat cu pulsațiile versificației franceze. Silabele tonice și cele atone se înscru, în limba română – potrivit lui **A.** –, într-o succesiune care face din ritmul

accentuat componenta esențială a versificației, în așa fel încât rima poate chiar să lipsească. Se certifică deci posibilitatea versului liber, cu cezura mobilă. Unele dintre ideile acestui studiu au fost reluate de M. Dragomirescu, Vl. Streinu, Ladislau Gáldi, Mihai Bordeianu.

În postură de critic, **A.** este incitant, derutând însă nu o dată. El e tentat de a muta discuția într-un plan al generalizărilor estetice (principiile operei de artă, mecanismul creației, raportul dintre artist și public). Se ocupă de personajul literar, compară drama cu poezia epică și cu lirica, scrie despre opere aflate sub „domnia visului” ș.a.m.d. Îl rețin chestiunile de versificație și cele legate de dificultatea traducerilor de poezie. Interesul îi este captat în mod deosebit de problematica imitației (pe care nu o deosebește de influență), pe acest teren, însă, inventivitatea exegetului căzând în extravagantă. În polemici, ia partea lui Hasdeu și sare ca ars când cineva îi contestă maestrului său vreo teorie. Pe M. Dragomirescu îl zeflemisește, și tot așa pe G. Bogdan-Duică și N. Iorga. Pe cât de nedrept poate fi în persiflări, pe atât de cordial devine în portretele conturate lui B. P. Hasdeu, G. I. Ionnescu-Gion, Gr. Tocilescu sau Iuliei Hasdeu. Despre scriitorii francezi (Sully Prudhomme, Émile Gebhart, Maurice Barrès ș.a.) și nu numai (Emerson), întocmește mici monografii. Domeniul în care se ilustrează este acela al literaturii comparate. Ecouri multe și favorabile au însoțit, în străinătate, teza lui de doctorat, *L'Influence des romantiques français sur la poésie roumaine*, despre care scriu Émile Faguet, Léon Séché, Hippolyte Buffenoir, Alfred Jeanroy, Jules Feller, Mario Roques, Alphonse Bayot, Marcel Montandon, Gustav Weigand ș.a. De formație sorbonardă, pozitivistă, istoristă, autorul își dezvoltă teoria privilegiind instanța emițătoare — în acest caz, literatura franceză —, ceea ce face din romantismul românesc un fenomen de import. Cu excese și erori, se urmăresc etapele influenței franceze la noi, începând cu epoca fanariotă. Dacă eșafodajul teoretic nu e deloc ireproșabil, segmente ale cercetării se dovedesc, de multe ori, remarcabile. Destule identificări de izvoare sunt contribuții de finețe, însă răsățul sursologic îneacă operele supuse discuției într-o ploaie de „reminiscente” (de pildă o rețea de trimiteri îl împăienjenește pe I. Heliade-Rădulescu: Lamartine, Chateaubriand, V. Hugo, dar și Alphonse Esquiros, G. de Mancy, Paul Hédouin, Elsa Grant). Unele sugestii vor fi reluate, nuanțat, de D. Popovici. Oricum, contribuția comparatistă pe tărâm literar a lui **A.**, alături de aceea a lui Pompiliu Eliade sau Charles Drouhet, nu e de trecut cu vederea. De calitate sunt traducerile de poezie românească încorporate în *L'Influence...*, vădind un scriitor care se ignoră.

SCRIERI: *Despre cuvânt*, București, 1900; *Studii. Literatură, estetică, filologie*, pref. B. P. Hasdeu, București, 1904; „*Marin Gelea*”. *Roman de N. Petrașcu*, București, 1906; *L'Influence des romantiques français sur la poésie roumaine*, pref. Émile Faguet, Paris, 1909; *L'Ancienne versification roumaine (XVII-XVIII siècles)*, Paris, 1909; *Cetățuile lui Negru Vodă și a lui Țepeș*, București, 1910; *Tocilescu*, București, 1912; *Hasdeu și Tocilescu*, București, 1913; *Istoria literaturii române moderne, I-II*, București, 1913-1916; *Lenea*, București, 1914; *Poezia munților*, București, 1916; *Studii și portrete literare*, îngr. și pref. Ion M. Dinu, Cluj-Napoca, 1983.

Traduceri: Émile Gebhart, *După ce Ulyse revăzu Itaca...*, București, 1912; Jean Richepin, *Desfrânata*, București, 1914.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Scrieri*, IV, 290-292; Ibrăileanu, *Opere*, III, 342-351; Streinu, *Versificația*, 117-118, 123, 135-136, 162; Bucur, *Istoriografia*, 139-143; Mihai Bordeianu, *Versificația românească*, Iași, 1974, 24, 39-40, 53, 61, 71-72, 97, 99; Vasile Voia, N. I. Apostolescu *comparatist*, SUB, *Philologia*, t. XXVIII, 1983; Cristea, *Teleorman*, 62-64; Ion M. Dinu, *Nicolae I. Apostolescu. Omul și opera*, Craiova, 1983; Anghelescu, *Lectura*, 141-145; *Dicț. scriit. rom.*, I, 98-100. F.F.

APOSTROF, revistă care apare la Cluj-Napoca, lunar, din ianuarie 1990, sub egida Uniunii Scriitorilor. Redactor-șef este Marta Petreu. Din colectivul redacțional fac parte Liviu Malița, Ioan Milea, Ovidiu Pecican, Mircea Țicudean, Virgil Leon, Octavian Soviany, Ștefan Borbély, Ștefan Melancu, Horváth Sandor, Claudiu Groza, Dora Pavel. Dorind să continue programul revistei „Echinoc”, **A.** se concentrează îndeosebi asupra fenomenului literar și cultural actual, surprins în diversele lui ipostaze, dar și într-o viziune integratoare. Rubrici: „Dosar”, „Estuar”, „Cronica literară”, „Ospățul filosofilor”, „Vestiar”, „Puncte de reper”, „Eseu”, „Café Apostrof”, „Arhiva A”, „Biblioteci în aer liber”, „Colonia penitenciară”. Revista publică versuri ale unor poeți reprezentativi din diferite generații, de la perioada interbelică la cea contemporană: Lucian Blaga, Ion Barbu (inedite, 8-9/1994), Ion Pillat, V. Voiculescu, Nichifor Crainic, Radu Stanca (inedit, 5/2000), Radu Gyr, Adrian Maniu, Vintilă Horia, Ștefan Aug. Doinaș, Marin Sorescu (inedit, 5/1997), Mircea Cărtărescu, Mircea Ivănescu, Florența Albu, Ion Caraion, Ion Negoitescu (inedit, 8-9/1994), Magda Cârneci, Augustin Pop, Judith Mészáros (debut), Alexandru Mușina, Dan Damaschin, Letiția Ilea ș.a. Urmând să introducă în circuit valorile culturii și literaturii române trecute sub tăcere în perioada comunistă, **A.** publică o serie de texte în proză, adesea cu caracter memorialistic, ale unor însemnați scriitori contemporani, iar din literatura interbelică reține fragmente cu valoare îndeosebi documentară. Apar astfel texte din Camil Petrescu (fragment din romanul *Atomul*, inedit, 1-2/1995), Lucian Blaga (*Începuturile și cadrul unei prietenii*, despre prietenia cu Nichifor Crainic, 5/1991), Cezar Petrescu (*Pe când eram mai tineri*, fragmente, 5/1991), Sextil Pușcariu (*Călare pe două veacuri*, pasaje cenzurate la apariția volumului în 1968, și *Pagini de jurnal*, 9/1993), Eugen Ionescu (*Fragmente dintr-un jurnal intim*, 6/1991), N. Steinhardt (un fragment din prima versiune a *Jurnalului fericirii*, 1-2/1991), Paul Goma (fragmente din romanul *Astra*, 1/1990 ș.u.), Ion D. Sârbu (un fragment din *Lupul și catedrala*, 3-4/1995, *Fragmente de jurnal cu Blaga*, 5-7/1995, și fragmente din *Jurnal clujean*,

12/1996), Nicolae Balotă (fragmente din *Caietul albastru*, în 1995 și 1996), Petru Comarnescu (*Jurnal*, inedit, 5/1993), Gabriela Melinescu (*Jurnal suedez*, în 1999–2001), Ion Negoitescu, Adrian Marino, Mircea Zăciu, D. Țepeneag, Norman Manea, Valentin Silvestru, Florența Albu ș.a. Teatru semnează Petru Dumitriu. Un interes deosebit îl prezintă rubricile „Dosar” (îngrijită de Ion Vartic) și „Arhiva”, unde sunt publicate texte mai puțin cunoscute sau inedite, dialoguri epistolare ale unor personalități ale literaturii române, frecvent însoțite de comentarii critice. Astfel apar scrisori semnate de Lucian Blaga, Camil Petrescu, Mircea Eliade, Constantin Noica, Emil Cioran, D. D. Roșca, Petre Țuțea, Eugen Ionescu, Ștefan Baciu, Ion Caraion, G. Călinescu, Radu Petrescu, Norman Manea ș.a. În cadrul unor numere format carte, **A.** publică *Scrisori către bunul Dumnezeu* de Ion D. Sârbu, *12 scrisori de pe culmile disperării* de Emil Cioran, însoțite și de alte texte (12/1996), un „dosar” Eugen Ionescu (9/1998) etc. În domeniul studiilor literare, axate mai cu seamă asupra problematicii contemporane, revista atrage colaborarea unor critici și istorici literari precum Ion Negoitescu, Adrian Marino, Mircea Zăciu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Nicolae Balotă, Petru Poantă, Gheorghe Grigurcu, Mircea Popa, Ion Vartic, Mircea Muthu, Irina Petraș, Alex. Ștefănescu, Ion Vlad, iar cronică de carte este semnată de Liviu Malița, Ioan Milea, Mircea Țicudean, Virgil Leon, Ovidiu Pecican, Octavian Soviany, Mircea Petean, Ion Bălu, Dumitru Chioaru, Al. Cistelean, Liviu Bleoca, Ștefan Borbély, Ruxandra Cesereanu, Laura Pavel ș.a. În mod deosebit se remarcă eseurile, în special literare și filosofice, inserate la rubricile „Eseu” și „Ospățul filosofilor”, semnate de Nichifor Crainic (*Isus în țara mea*, 5/1991), Nae Ionescu, Anton Dumitriu, Petre Țuțea, Emil Cioran, Arșavir Acterian, N. Steinhardt, Nicolae Breban, Marta Petreu, Virgil Nemoianu, Ion Ianoși, Matei Călinescu, Radu G. Țeposu, Valentin Protopopescu, Alexandru Sever ș.a. Revista, bogată în traduceri, se axează îndeosebi pe fragmente din operele unor scriitori moderni și contemporani, însoțite uneori de prezentări succinte. Sunt publicate poezii ale profesorului clujean Henri Jacquier, în versiunea românească a lui Lucian Blaga și Ion Barbu (10/1995). Apar fragmente din *Jurnalul ocult* de August Strindberg, traduse de Gabriela Melinescu, din *Căutarea intermitentă* de Eugen Ionescu, în tălmăcirea Ancăi Măniuțiu, din jurnalele lui Lev Tolstoi (2/2001), Franz Kafka (4/2001) și din alte scrieri aparținând lui Emil Cioran, Petru Dumitriu, Paul Celan, Tristan Tzara ș.a. Revista inițiază dezbateri și anchete la care participă numeroși scriitori, pe teme precum: criza culturii, revizionismul, statutul actual al scriitorului, naționalism și cultură, receptarea operei lui I. L. Caragiale. **A.** publică de asemenea un număr mare de interviuri cu scriitori și oameni de cultură români și străini: N. Steinhardt, Nicolae Manolescu, Gheorghe Grigurcu, Cornel Regman, Alex. Ștefănescu, Andrei Pleșu, Ion Negoitescu, Z. Ornea, Norman Manea, Matei Călinescu, Jean Starobinski, Jean Rousset, realizate de Marta Petreu, Ion Pop, Mihai Dragolea ș.a. În paginile revistei mai sunt incluse fișe bibliografice ale unor scriitori din țară sau din exil, documente din arhive personale, cronică teatrală,

plastică, muzicală, cugetări, aforisme (șapte aforisme inedite de Lucian Blaga, 3–4/1991), un „dicționar de sinucidere”, un „dicționar de utopii și antiutopii”, un supliment începând din anul 1999. Alți colaboratori: Victor Felea, Olga Caba, Ioan Mușlea, Victor Cubleşan, Ioan Groșan, Diana Adamek, Sanda Cordoș, Mircea Ghițulescu, Ion Stratan, Maria Cornelia Oros, Andriana Fianu, Adriana Popescu, Virgil Mihaiu. *M.W.*

APOZIȚIA, cenaclu literar și artistic înființat la 23 martie 1969 la München, în Germania, din inițiativa unui grup de intelectuali români stabiliți în capitala Bavariei. „Fără președinți, «Apoziția» pare o nonexistență juridică, ce se vrea cultural productivă”, va declara, într-un articol publicat în revista cu același nume (1/1973), poetul George Ciorănescu, conducătorul întrunirilor literare ce aveau loc în ultima vineri a fiecărei luni, la Haus der Begegnung, Rumfordstr. 12. G. Ciorănescu definește **A.** ca pe „o grupare” ce „nu și-a impus obiectivul banal de a dinamita universul și odată cu el lumea artelor, prin manifeste incendiare, care să producă o nouă revoluție culturală galbenă, roșie ori policromă... Trăind din plin o epocă plină de ispite și decepții, ar trebui totuși să ne ferim să devenim simpli prizonieri și sclavi ai ei, practicând o artă a momentului, orientată după linia partidului la Est și fluctuațiile modei la Vest. Căci talentul nu trebuie sacrificat nici normativului estic, și nici modelului artistic.” La ședințele **A.** au citit versuri Al. Busuioceanu, Ion Anastasiu, George Ciorănescu, Mihai Cismărescu, Paul Celan, Horia Stamatu, Antoinette Bodisco, George Uscătescu, Doina Ienciu ș.a. Au avut loc dezbateri asupra unor traduceri din literatura universală datorate lui Al. Busuioceanu (*San Juan de la Cruz*), George Ciorănescu (*Apollinaire*, *Nguyen Van Xiem*, *Miguel de Unamuno*, *Paul Gerhardt*, *T. S. Eliot* ș.a.), Giuseppe Cifarelli (*Dante Alighieri*). Se traduce din literatura română în germană – M. Eminescu (*Mathilde Kloss*), Ion Barbu (*Anneli Gabany*), în armeană – Lucian Blaga (*Al. Apostu*), în spaniolă – Ion Barbu (*Al. Ciorănescu*) ș.a. În cercurile de proză și de dramaturgie au fost comentate lucrări de Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Mihai Niculescu, Virgil Marin Gherasim. Din 1973, lucrările citite în cenaclu au fost publicate în revista „Apoziția”. S-au organizat, de asemenea, seri muzicale și conferințe pe teme de artă plastică (*Radu Maier*), sărbătoriri ale evenimentelor istorice și culturale. Din inițiativa lui G. Ciorănescu, D. Ghermani și M. Carp, au avut loc în 1986 „Zile de cultură românească” la München, iar în 1989, membri ai cenaclului au participat la comemorarea lui Mihai Eminescu la Paris. Colecția „Apoziția”, inițiată de cenaclu, a publicat următoarele volume: Aristide Burileanu, *Carte de pețec* (1976), Mihaela Ghelmegeanu-Lausch, *Versuri* (1976), N. Novac, *Tălmăciri din lirica americană* (1977, 1979), George Ciorănescu, *Morior ergo sum* (1981), Mihaela Ghelmegeanu-Lausch, *În spatele ecranului* (1981), N. Novac, *Sturm und Feuer* (1982), George Ciorănescu, *Mai aproape de îngeri* (1986), *Catrene definitive diezate* (1987), *Metaerotism imaginar* (1990) și *Spicuiuri din lirica americană contemporană* (1993). Considerând că „nimănuși nu îi este îngăduit

să asiste cu brațele încrucișate la transformarea unui neam mândru și demn într-o armată de roboți manipulați...". **A.** și-a exprimat în anii '80 și '90 solidaritatea cu grupările disidente sau protestatare din țară prin apeluri, scrisori deschise, manifeste, transmise de cele mai multe ori, prin postul de radio Europa Liberă. După dispariția, în 1993, a lui George Ciorănescu, conducerea cenaclului a revenit lui Vasile Iliescu, iar din 1996 lui Pavel Chihaia, Titu Popescu și Radu Bărbulescu. *M.P.-C.*

APOZIȚIA, revistă a cenaclului literar și artistic „Apoziția” din München, apărută între 1973 și 1994, anual în primii trei ani, ulterior – în numere duble acoperind perioade de 2-5 ani; în total nouă volume broșate, de 190-230 pagini. Mai multe modificări survenite în caseta redacțională vădesc caracterul oarecum spontan al apariției acestei reviste de cenaclu. Ion Dumitru, în a cărui editură müncheneză se tipărește **A.**, este și redactorul primului număr, cules pe gestetner; la numărul 6-7 (1980-1981) i se alătură, ca redactor, George Ciorănescu, conducătorul cercului literar, care până atunci figura ca lector și corector; de la numărul 8-9 (1982-1985), G. Ciorănescu devine unic redactor, iar Ion Dumitru – editor. Grafica de bună calitate (portrete, desene, viniete) și coperta sunt realizate de Radu Anton Maier; sporadic, reproduceri după St. Eleutheriades, desene de Șt. Munteanu, fotografiile de Dan Eremia Grigorescu, Aurelia Leicard ș.a. îmbogățesc ilustrația revistei. Un articol inaugural, *Ce este „Apoziția”*, desemnat, dar aparținând, fără îndoială, lui George Ciorănescu, configurează profilul acestei publicații de cultură românească, care nu-și propune un program sau o direcție literară, nu-și pune problema „opțiunii sau adevizunii la una sau alta din școlile, tendințele și curentele existente” și nu refuză nici o experiență „în afara dogmatismului ultrasimplificator”. Dincolo de refugiul artistic – „întâlnire în parte întâmplătoare de tineri cărunți cu preocupări imaginare artistice, aparținând la diferite familii spirituale” –, **A.** caută să împlinescă imperative culturale majore, cărora intelectualii români din exil nu au încetat niciodată să le răspundă. „Căci – declară autorul articolului – astăzi cinstirea patriei prin cultură nu mai poate fi numai o afirmație, ci trebuie să fie o afirmare [...] a scrie românește la nivelul culturii occidentale este o operă la fel de folositoare cu a explica ethosul românesc și specificitatea valahă într-o limbă străină.” Revista fructifică, doar cu puține excepții, producția literară a membrilor cenaclului, scriitori români și germani, proveniți din România și stabiliți în Germania. Rareori pot fi întâlnite semnăturile unor autori din afara granițelor germane (Vintilă Horia, Mira Simian, Ștefan Baciu, V. Posteuca, Aron Cotruș, N. Novac, Ionel Jianu, Al. Busuioceanu; în numărul 10-11/1986-1988, se publică și câteva poezii de Doina Cornea). Cei mai frecvenți colaboratori sunt George Ciorănescu, Al. Ciorănescu, Aristide Burileanu, Anton Baraschi, Ion Anastasiu, Ion Dumitru, Mathilde Kloss, Mihaela Ghelmegeanu-Lausch, Annely Ute Gabanyi, Ion Cicală, Virgil Marin Gherasim, Emil Sigmeth, Dorina Ienciu, Iacob Popper. Primele numere sunt consacrate, cu precădere, versurilor originale și traducerilor

din poezia română în germană (Eminescu, tradus de Mathilde Kloss), ca și traducerilor din literatura universală (semnate de Al. Busuioceanu, Al. Ciorănescu, G. Ciorănescu, N. Novac, Giuseppe Cifarelli). Scurte „note biobibliografice”, conținând prețioase date asupra scriitorilor din exil, prefațază, începând de la numărul 3/1975, grupajele de versuri și proză scurtă. Textele critice, cronici și studii istorico-literare, adeseori contribuții de excepție la bibliografia operei, precum studiul lui Horia Stamatu Gr. Cugler – *Apunake ori al lui G. Ciorănescu despre Ion Barbu. Poet de circumstanță* (2/1974), risipite inițial în tot cuprinsul revistei, sunt ulterior grupate la rubrica „Semnalări” (uneori „Semnalări. Interpretări. Comentarii”), sub semnăturile lui Aristide Burileanu, Gh. Timofte, G. Ciorănescu, Pavel Chihaia, Gelu Ionescu, I. Negoșescu, Adolf Armbruster, Virgil Nemoianu și Matei Cazacu. Consemnările, ca și comentariile critice au în vedere mai ales revistele și cărțile exilului, dominate, în anii '80, de tematica dezvăluirilor din memoriile despre închisorile comuniste (G. Ciorănescu, *Pitești. Apogeul torturii totale, Testamentul din morgă al unui supraviețuitor al temnițelor comuniste*; Doru Novacovici, *Despre închisorile și lagărele prin care am trecut*; Cicerone Ionițoiu, *Morminte fără cruce*). În **A.** se publică, deopotrivă, și altfel de pagini memorialistice, între care și *Rugați-vă pentru fratele Alexandru*, memorial al anilor petrecuți în închisoare de C. Noica, citit în 1986, cu îngăduința autorului, în cercul „Apoziția”, în traducerea lui G. Ciorănescu, după originalul englez. Sub genericul „Literatura nouă și istoria recentă”, Aristide Burileanu trece în revistă cele mai importante romane românești contemporane (*Delirul* de Marin Preda, *Fețele tăcerii* de Augustin Buzura, *Caloianul* de I. Lăncrănjan). Sumarul ultimelor apariții ale **A.** se îmbogățește cu alte două rubrici: „Documente” – istorice și literare (Iuliu Maniu, *O scrisoare inedită despre încheierea și aplicarea armistițiului*; Horst Fassel, *Un document inedit din 1864 despre I. Creangă*) și „In memoriam”, semnată de G. Ciorănescu (*Brutus Coste, diplomatul ostaș în slujba țării*; Horia Roman: *poet prin vocație, jurnalist prin profesie*). Integral, numărul 12-13/1991 este dedicat lui Mihai Eminescu, iar ultimul număr (14-15/1992-1994, apărut după moartea lui G. Ciorănescu) este consacrat aproape în întregime memoriei celui care aproape un sfert de secol condusese cel mai important cerc literar românesc din Germania și revista lui. *M.P.-C.*

ARACHELIAN, Vartan (21.X.1936, Constanța), prozator și publicist. Este fiul lui Hacıadur Arachelian, comerciant, și al lui Supie (n. Ovanesian). După absolvirea Facultății de Filologie a Universității din București (1965), îmbrățișează cariera jurnalistă: redactor la „Scânteia tineretului” (1965-1970) apoi, până în 1999, cu două întreruperi, în 1983 și 1991, când este îndepărtat temporar, redactor la Televiziunea Română. Din 1999, activează ca jurnalist independent. A debutat cu schițe în ziarul „Dobrogea nouă” (1955), iar editorial cu volumul *Aventurile „originalității”* (1968). În 1996 a primit Premiul „Pamfil Șeicaru”.

Cartea de debut, dar și următoarea (*Cum învățăm să trăim*, 1977) recomandau un publicist cu aptitudini de reporter și de eseist pe teme civice. Textele de aici sunt montaje dinamice de reportaj, comentariu, interviu, anchetă, incursiune biografică, interferate ingenios. Ulterior, **A.** este atras de evocarea istorică amplă, minuțios documentată și resuscitând, pe un schelet epic, personaje și evenimente reale. Intervalul de timp subînțins de aceste documente cu tentă literară, situate la granița dintre reconstituirea istorică și roman și având ca liant tematic problema națională, începe cu deceniile luptei de emancipare dinaintea primului război mondial (*Sub blestemul imperiului*, 2000), continuă cu anii 1914–1916 (*Toamna pătimirii noastre*, 1980) și următorii, până la 1 Decembrie 1918 (*Duminică, după infern*, 1983) și se încheie cu deceniul al patrulea al secolului, care face obiectul unui roman istoric, *Ediție specială* (1990), reeditat în 1999 sub titlul original, *Noaptea bastarzilor*. Este o frescă epică a vieții politice românești (cu trimiteri substanțiale și la contextul european), atinsă de „bizantinism” și de agresivitatea totalitară. Remarcabilă literar este radiografia contrastelor sociale ale unui București policrom, a mediilor jurnalistice și a unor figuri politice de prim-plan (I. G. Duca, Carol al II-lea, apoi „bastarzi” legionari ș.a.) Totul este evocat din perspectiva a doi ziariști independenți, însă documentul viu, personajele și scenele istorice domină lumea romanului.

SCRIERI: *Aventurile „originalității”*, București, 1968; *Cum învățăm să trăim*, București, 1977; *Vorbește-mi de dragoste*, București, 1978; *Toamna pătimirii noastre*, București, 1980; *Duminică, după infern*, București, 1983; *Ediție specială*, București, 1990; ed. (*Noaptea bastarzilor*), București, 1999; *Convorbiri cu Corneliu Coposu*, București, 1992; *Cuvântul care zidește*, București, 1993; *Față în față cu Petre Roman*, București, 1996; *În fața dumneavoastră. Revoluția și personajele sale*, pref. Florin Constantiniu, București, 1998; *Sub blestemul imperiului*, București, 2000; *Sub semnul Crucii*, București, 2001; *Măștile puterii*, Constanța, 2002.

Repere bibliografice: Victor Felea, „*Cum învățăm să trăim*”, TR, 1978, 22; Sergiu Selian, *Un moralist modern*, TMS, 1978, 9; Victor Felea, *Anchetele reporterului*, TR, 1979, 7; Mihai Ungheanu, *O evocare lucidă: „Toamna pătimirii noastre”*, LCF, 1980, 17; Mihai Stoian, *Cultivarea faptului de viață*, „Presa noastră”, 1981, 10; Mihai Ungheanu, *Vartan Arachelian*, „*Duminică, după infern*”, LCF, 1984, 40; C. S.[tănescu], *Ultimul deceniu înainte de comunism*, ADV, 1999, 2973. N.M.

ARAI, Zicu A. (I.VIII.1877, Samarina, Grecia – 1945), poet. Neam de țărani macedoneni, **A.** s-a născut în cea mai înaltă așezare din Balcani. A deprins buchile în satul natal, frecventând apoi, până în 1894, Gimnaziul român din Ianina. După absolvire, se înscrie la Liceul român din Bitolia. În 1897, încheind anii de școală, vine la București, pentru a urma, din 1898, Facultatea de Litere. Însă, fire mai puțin răzbatătoare, e covârșit de dificultățile materiale și, nevoit să renunțe la studenție, intră ca bursier (1898–1899) la Școala Superioară de Agricultură din Herăstrău. În 1900, se întoarce la ai săi, pe plaiurile Pindului, unde, valorificându-și iscusința pedagogică, va fi ani de-a rândul institutor la Mețova și la Pretori, institutor-director la școala din Samarina (în timpul verii) și la cea din Vlahu-Iani. Din 1924 dispune de o catedră la Liceul

român din Grebena, liceu care tipărea și o revistă, cu un titlu iubit de aromâni – „Lumina”.

În „Lumina”, „Calendarul aromânesc”, „Lilicea Pindului”, „Flambura”, „Peninsula Balcanică”, „Almanahul aromânesc «Frăția»”, „Revista aromânească”, o altă „Lumină” (1936–1937), precum și în „Dimândarea”, „organ de luptă românească”, **A.** își publică poemele evocatoare pentru existența zbuciumată, asediată de potrivnicii, a fraților săi „de ginte aromână”. Această frântură de români trăind sub zări întunecate, căci „Șchirirea-așteaptă un popor / când dulțea-l’i limbă cheare” (*S-a dus bucuria de la noi...*). În dispoziție elegiacă, melancolia găsindu-și un spațiu de rezonanță în decorul autumnal, samarineanul cântă de „dor și jale”, atent la ritmuri și chiar la muzicalitatea rostirii. Își împărtășește măhnirile, iar alteori revolta, în versuri ce mărturisesc hotărât influența lui G. Coșbuc, din a cărui lirică a și încercat unele echivalențe în aromână (*Moartea lui Fulger, Nunta Zamferei, El Zorab, Noi vrem pământ*). În același grai, folosindu-se de o traducere a lui H. G. Lecca, a transpus poemul *Enoh Arden* al lui Alfred Tennyson. Creionând, cu stângăcii și asperități, pasteluri în care încearcă să dea contur unor crâmpoșe senine, idilice din viața păstorească, punând, răzleț, câte un accent satiric, **A.** nu uită nici o clipă că „armânescu sândzi strigi”. Biruindu-și deprimarea, el își asprește glasul, vrând să se exprime cât mai energic, mai răspicat. Numai că, temperamental, gesticulația combativă nu i se prea potrivește. Samarineanul rămâne un poet strict dialectal.

SCRIERI: [Poezii], în *Antologie aromânească*, îngr. Tache Papahagi, București, 1922, 155–166, 170–172, în Tache Papahagi, *Poezii Z. A. Araia și T. Caciona*, București, 1932, 2–97, în *Antologie lirică aromână*, îngr. și pref. Hristu Căndroveanu, București, 1975, 174–183, în UVPA, 178–188. **Traduceri:** Alfred Tennyson, *Enoh Arden*, Monastir, 1911, reed. fragm. în *Antologie aromânească*, îngr. Tache Papahagi, București, 1922, 167–169.

Repere bibliografice: Tache Papahagi, *Zicu A. Araia*, în *Antologie aromânească*, București, 1922, 154; Tache Papahagi, *Versuri în dialect*, „Peninsula Balcanică”, 1924, 6; Scrima Ioan, *Poetul Zicu Araia*, „Lumina”, 1936, 1; N. Chiriac-Dimancea, *Cățiva dintre scriitorii macedoneni. Contribuția lor la literatura cultă românească*, „Revista noastră” (Ploiești), 1938, 49–50; Hristu Căndroveanu, *Zicu A. Araia*, în *Antologie lirică aromână*, București, 1975, 173; Hristu Căndroveanu, *Zicu A. Araia*, UVPA, 176–177. F.F.

ARAMĂ, Horia (4.XI.1930, Iași), poet, prozator și eseist. Este fiul Roxanei (n. Goldu) și al lui Iancu Aramă, funcționar. Absolvent al Școlii de Literatură „M. Eminescu” (1954), **A.** a făcut studii, neterminate, la Facultatea de Filosofie din București, fiind apoi redactor la Radio (1950–1952) și la mai multe publicații pentru copii. Debutază în 1950 cu versuri pentru copii, pentru ca, în continuare, să publice într-un ritm susținut volume de proză scurtă științifico-fantastică, nuvele fantastice, apoi romane. A colaborat frecvent, de-a lungul anilor, la revistele „Viața românească”, „România literară”, „Contemporanul”, „Echinoc” ș.a. A semnat, uneori în colaborare, traduceri din autori cehi, maghiari, polonezi.

Poezia pentru copii a lui A. reprezintă prelucrarea unui sentimentalism minor, derivabil din contextul ideologizant al deceniului șase. Trecerea autorului la genul literaturii fantastice și științifico-fantastice va reflecta găsirea timbrului propriu, personalizat. O constantă a acestor scrieri, punct de plecare pentru problematizări topice în fluxul epic al textelor, o reprezintă frecventarea motivelor clasice ale „transferului de personalitate” și „dedublării eului” (Cornel Robu); referințele la care se poate face trimitere din această perspectivă sunt abundente în spațiile universal și național ale genului (Robert L. Stevenson, Gustav Meyrink, Vladimir Colin), ceea ce poate însemna că originalitatea moderată a autorului român este într-o bună măsură efectul unei asumări voluntare. Un derivat este ideea, curentă în epocă, a alienării individului uman; punerea în scenă se realizează prin imaginarea — veridică în parametrii codului fantastic — a unor lumi posibile care să faciliteze contactul umanului cu non-umanul. În *Verde Aixa* (1976), peisajul central al romanului este ocupat, după modelul lui Stanislaw Lem din *Solaris*, de o planetă vie care îi extermină pe rând pe membrii expediției colonizatoare, substituindu-i prin simulacre de natură vegetală ce păstrează aparența superficială a umanului. Romanul *Tărmlul interzis* (1972) rescrie (pe urmele unui Robert Silverberg) tema de largă răspândire a hoților de trupuri care preiau controlul asupra carcaselor biologice ale altora, parazitându-le conștiința și emoțiile. Pe pretexte mai mult sau mai puțin similare contactului umanului cu non-umanul, cu efecte alienante pentru cel dintâi termen, sunt construite povestirile din *Moartea păsării săgeată* (1966) ori *Cosmonautul cel trist* (1967), reluate parțial în *Pălăria de pai* (1974); trama epică este adesea, în tradiția literaturii științifico-fantastice scrise în România deceniilor șase și șapte, „îmblânzită” prin introducerea în discurs a unui ton vag liric. *Colecționarul de insule* (1981), *Insulele fericite* (1986) și *O insulă în spațiu* (1991) sunt eseuri pe tema utopiilor literare; cărțile valorificate aici compun o bibliografie nesistematică, dar diversă, în alcătuirea căreia intră și exemplificări din spațiul românesc.

SCRIERI: *Păsări călătoare*, București, 1955; *Fumul, ploaia, un fânțar și-o pereche de ochelari*, București, 1957; *De la om la om*, București, 1960; *Omul care are timp*, București, 1964; *Femeia cosmică*, București, 1965; *Scări la stele*, București, 1965; *Lumile stau de vorbă*, București, 1966; *Moartea păsării-săgeată*, București, 1966; *Cosmonautul cel trist*, București, 1967; *Dumnezeu umbla desculț*, București, 1968; *Tărmlul interzis*, București, 1972; *Pălăria de pai*, București, 1974; *Jocuri de apă*, București, 1975; *Verde Aixa*, București, 1976; *Cetatea Soarelui*, București, 1978; *Colecționarul de insule*, București, 1981; *Dincolo de paradis*, București, 1983; *Insulele fericite. Călătorie în lumea utopiei*, București, 1986; *O insulă în spațiu*, București, 1991; *Egocentrism*, București, 2000; *Planeta celor doi sori*, București, 2003. **Traduceri:** Jiri V. Svoboda, *Cântece din Praga*, București, 1958; Vasil Iv. Stojanov, *Zumbai zum*, București, 1959; Szabó Magda, *Spuneți-i Zsofeii*, București, 1974 (în colaborare cu Eugen Haidai); Lucjan Wolanowski, *Adio, bumerang. Australia ieri și azi*, București, 1977 (în colaborare cu Teodor Holban); David Brin, *Postașul vine după Apocalips*, București, 1993; Pierre Bellemare, *Marile crime ale istoriei*, București, 1999.

Repere critice: Al. Sincu, „*Scări la stele*”, GL, 1965, 51; Marian Popa, *À propos de...*, LCF, 1968, 2; Ilie Constantin, „*Cosmonautul cel trist*”, GL,

1968, 3; Magdalena Popescu, „*Dumnezeu umbla desculț*”, GL, 1968, 31; Magda Ursache, „*Dumnezeu umbla desculț*”, CRC, 1968, 51; Mircea Iorgulescu, „*Tărmlul interzis*”, LCF, 1972, 45; Valeriu Cristea, *Diversitatea stilurilor*, RL, 1974, 30; Adrian Rogoz, *Pârghia viitorului*, VR, 1974, 10; Constantin Cubleşan, „*Verde Aixa*”, RL, 1977, 13; Alex. Ștefănescu, *Un zâmbet amar*, VR, 1979, 10; Al. Tănase, „*Colecționarul de insule*”, RL, 1983, 39; Adrian Rogoz, „*Dincolo de paradis*”, VR, 1985, 3; Mirodan, *Dicționar*, I, 66–68; Cornel Robu, *Horia Aramă, în Timpul este umbra noastră*, Cluj-Napoca, 1991, 161–164; *Dicț. scriit. rom.*, I, 100–102; Cosma, *Romanul*, II, 229–230; Popa, *Ist. lit.*, II, 1024; *Dicț. analitic*, IV, 653–656; Oprîță, *Anticipația*, 194–203. C.Pp.

ARARAT, revistă lunară apărută la București din 1 iulie 1924 până în mai 1942, ca publicație a armenilor din România, sub direcția lui A. Manissalian, președintele Orfelinatlui Armean din România, apoi a lui V. Mestugean, scriitor. Revista este puternic ancorată în viața armenilor din țară, despre care se dau tot felul de știri, dar și în aceea a țării de origine, al cărei trecut și a cărei cultură sunt mereu readuse în atenție, la fel ca și viața comunităților armenice din Serbia. Un loc important este acordat literaturii române, reproducându-se foarte des poezii de Alecsandri, Eminescu, Coșbuc, Macedonski, Goga, Petru Vulcan, Smara, Gr. V. Dimitriu, Mihail Cruceanu, N. Vulovici. Dintre prozatori sunt prezenți cu texte D. D. Pătrășcanu, Av. Aharonian, Gr. Zohrab, Grodian, Mikael Ohanesian, Raffi, Șirvarezeade, V. Mestugean ș.a. Revista găzduiește folclor, tradiții și obiceiuri armenice și numeroase articole despre viața și trecutul armenilor, unele semnate de N. Iorga, H. Dj. Siruni, Ion Sângiorgiu, Fr. Macler, Jules Merza ș.a., N. Iorga primind la un moment dat Premiul Brémond sau „Armenia” pentru cercetările sale. Sunt prezentați apoi doi poeți armeni, V. Cozmin și Daniel Varujan, precum și francezul Fr. Macler, pentru cercetările sale în domeniu. Se reproduc o schiță de Panait Istrati și altele de Pierre Loti și Fr. Werfel și se publică o variantă armeană a *Meșterului Manole*. Din câmpul literaturilor străine sunt evocați scriitori ca Lamartine, Hugo, Barbuse, D'Annunzio ș.a. Este salutată traducerea *Bibliei* de Gala Galaction, se deplânge moartea lui O. Goga și a lui G. Ibrăileanu, iar lui Eminescu i se consacră mai multe articole. M.Pp.

ARBORE, Grigore (pseudonim al lui Grigore Popescu; 11.VI.1943, Pietroșița, j. Dâmbovița), poet și traducător. Este fiul Mariei (n. Cârstoiu) și al lui Grigore Popescu, țărani. A urmat liceul la Târgoviște și a absolvit Facultatea de Istorie a Universității din București, secția istorie veche și arheologie (1965), precum și Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu”, secția istoria și teoria artei (1970). Între 1973 și 1975 face studii de specializare la Pisa, în Italia, unde își dă doctoratul în istoria artelor (1975), obținând și doctoratul în filologie la București, în 1981. Debutează cu versuri în „*Lucafărul*”, în 1963; debutul editorial îl constituie volumul *Exodul* (1967). A fost redactor la „*Scânteia*” (1967–1968), „*Lucafărul*” (1968–1969), „*Scânteia tineretului*” (1969–1970), „*Amfiteatru*” (1971–1973, 1975–1982), „*Viața studentească*” (1975–1982). A publicat articole și cronici de artă nu numai în periodicele la care a fost redactor, ci și în

„România literară”, „Contemporanul” ș.a. În 1987 se stabilește în Italia, unde lucrează la Consiglio Nazionale delle Ricerche.

Volumul de debut propune o formulă lirică de factură clasicizantă (în sensul clasicității greco-latine), un amestec de onirism și expresionism (poate influențat și de modelul poeziei lui Ioan Alexandru), exterior, decorativ, a cărui artificialitate se complică până la ermetism și manierism, tendință accentuată în volumele următoare. „Universul poetic”, „imaginea” sunt construite, livrești, circulare, închise. Ele comunică de fapt lipsa de comunicare, de fior liric, o absență. Tipătul „expresionist” este mai mult tăcere, ecoul unui sunet, încremenire. Natura se denaturalizează, peisajul se construiește din afară și rămâne exterior, legătura cu eul liric se estompează, sub presiunea unei imperioase nevoi de obiectivare, de distanțare — un „exod” al eului din propriul act al exprimării sale. Revelării „eului” i se substituie un amplu scenariu imagistic, uneori fascinant, alteleori straniu ori retoric-convențional, în sensul convenției „clasice”, astfel încât „absența” se înveșmântează într-un bogat decor, al cărui simbolism complicat camuflează vidul interior. Lipsa unei evoluții stilistice, reluarea aceluiași teme și motive, de la un volum la altul, își pot găsi astfel o explicație. Călătoria („exodul”), corabia (luntrea), moartea și reînvierea, umbra, devenirea (destinul), apa (fluviul, ploaia, marea), lumina (soarele, focul), fântâna, ochiul și orbirea, cunoașterea sunt polii simbolici ai acestui univers poetic. O poezie emblematică, *Și parcă totul?*, indică sensul unui exod universal, dinspre Sudul solar (dominat de vegetație, de culoarea verde) către Nordul nocturn (alb, acoperit de zăpezi). **A.** valorifică formule lirice dintre cele mai diverse: teme antice, stil clasicizant (obsedantul mit al argonauților, titlurile latine ale unor poeme), ritmul și universul folcloric (influențe blagiene, argheziene), aluzii la poezii ori tendințe, simboluri consacrate moderne (*Corbul* lui Poe, simbolismul francez, T. S. Eliot). *Pax autumnalis*, prin formula prozodică, este o replică la *Oda* lui Eminescu, iar *Balada regelui Lys*, prin tematică și stil, trimite la Doinaș și Macedonski. Se pot identifica alte afinități, cu obsesiile bacoviene, cu descriptivismul pillatian, cu ermetismul barbian ori cu onirismul lui Gellu Naum. Cărțile sale de versuri reiau aceleași teme și motive, în același registru stilistic, al detașării de sine echilibrate, decorative; pietrificarea emoției este dublată de conștiința propriei goliri interioare și a neputinței de exprimare poetică. Fără a se impune în contextul literar al anilor '70, poezia scrisă de **A.** reprezintă o voce cu o notă distinctă, caracterizată prin impersonalitatea rece, deghizată într-o imagistică livrescă, barochizantă.

SCRIERI: *Exodul*, București, 1967; *Cenușa*, București, 1969; *Auguralia*, București, 1972; *Chagall*, București, 1972; *Piero della Francesca*, București, 1974; *Poeme*, București, 1974; *Futurismul*, București, 1975; *Averse*, București, 1976; *Cetatea ideală în viziunea Renașterii*, București, 1978; *Bellini*, București, 1978; *Stolul de argint*, București, 1979; *Retrageri*, postfață Paul Dugneanu, București, 1982; *Din toate părțile*, București, 1984; *Forma ca viziune*, București, 1984; *Paul Vasilescu*, București, 1987.

Traduceri: J. Ph. Minguet, *Estetica rococoului*, București, 1973 (în colaborare cu Smaranda Roșu); A. Tabucchi, *Piața Italiei*, București, 1981; A. Chastel, *Artă și umanism la Florența pe vremea lui Lorenzo*

Magnificul, I-II, pref. edit., București, 1981 (în colaborare cu Smaranda Roșu); E. Garin, *Umanismul italian*, pref. edit., București, 1982.

Repere bibliografice: Marin Mincu, *Grigore Arbore*, „Exodul”, AFT, 1967, 21; Ion Negoitescu, *Triptic poetic*, F, 1967, 11; Laurențiu Ciobanu, „Exodul”, CRC, 1967, 49; Florin Mugur, „Exodul”, VR, 1968, 1; Valeriu Cristea, „Exodul”, AFT, 1968, 2; Florin Manolescu, *Grigore Arbore*, „Cenușa”, RL, 1969, 48; Doinaș, *Diogene*, 143-144; Adrian Popescu, *Grigore Arbore*, „Auguralia”, ST, 1973, 1; Dinu Flămând, „Auguralia”, ARG, 1973, 2; Mircea Iorgulescu, *Grigore Arbore*, LCF, 1974, 27; Mihai Ungheanu, *Grigore Arbore*, „Poeme”, LCF, 1974, 37; Piru, *Poezia*, II, 409-413; Mincu, *Poezie*, 192-193; Barbu, *O ist.*, 140-142; Iorgulescu, *Scriitori*, 24-25; Laurențiu Ulici, *Conștiință și opțiune*, CNT, 1979, 8; Dan Alexandru Condeescu, *Sensibilitate și cultură*, LCF, 1979, 13; Mircea Iorgulescu, *Un spirit reticent*, RL, 1979, 20; Alboiu, *Un poet*, 136-137; Laurențiu Ulici, *Grigore Arbore*, „Retrageri”, CNT, 1983, 17; Grigurcu, *Existența*, 324-330; *Dict. scriit. rom.*, I, 102-103; Manolescu, *Enciclopedia*, 56-57. R.D.

ARBORE, Zamfir C. (14.XI.1848, Cernăuți — 2.IV.1933, București), publicist și memorialist. Descendent al unor vechi familii de boieri, fiu al secretarului gubernamental Constantin Ralli, **A.** urmează liceul la Chișinău, Nikolaev și Moscova, se înscrie în 1867 la Universitatea din Moscova, trecând apoi la Academia Militară de Medicină din Petersburg. Întră în cercurile narodnice studențești, este arestat și întemnițat, în cele din urmă, în fortăreața Petropavlovsk, de unde, după o detenție de mai bine de doi ani, ia calea exilului și ajunge în Elveția. Activează în cercurile socialiste de aici, în care se aflau numeroși emigranți ruși, redactează în limba rusă două gazete și mai multe broșuri de propagandă, trecute apoi clandestin în Rusia. După 1876, se stabilește în România, cetățenia română fiindu-i recunoscută în 1881. Contribuie la organizarea unor cercuri socialiste și la editarea unor periodice de aceeași orientare. Cu vremea, s-a îndepărtat de prietenii lui politici, rămânând legat doar de aspirațiile umanitariste ale mișcării; era, ca și alte vlăstare aristocrate, un utopic, teoretizând, printre altele, menirea intelectualului în viața unei societăți, necesitatea unei reforme morale întru regenerarea umanității. Constant a rămas numai în ferența urii lui față de țarism. La București lucrează în redacția ziarelor „Românul”, „Telegraful”, „Telegraful român”, „Corespondența română” ș.a., este funcționar la Arhivele Statului, conduce aproape trei decenii serviciul statistic al Primăriei, fiind, după 1900, și profesor de limba rusă la Școala superioară de război.

Scriind în limba rusă și în română, **A.** nu se mărginește la publicarea de propagandă narodnică. Colaborează la alcătuirea părții privitoare la Rusia din *La Géographie universelle* a lui Elisée Reclus (geograf și militant socialist care redacta împreună cu **A.** și publicația „Le Travailleur”). Dar lucrarea sa de căpătâi este *Basarabia în secolul XIX* (1898), o monografie istorico-geografică a ținutului, interesantă în special prin datele arheologice, etnografice și folclorice. Autorul elaborează și *Dicționarul geografic al Basarabiei* (1904). Deși nu s-a considerat un scriitor, a lăsat o serie de confesiuni, multe mărturii autobiografice dezvăluind cel puțin un condei atent. Memoriaistica din *Temniță și exil* (1894), *Nihilistii* (1895), *În exil* (1896), reluată fragmentar în volumul *În temnițele rusești* (1923), evocă

tineretea agitată a unei generații, destinul nu o dată tragic al unor militanți. Înaintea lui C. Stere, **A.** se referă la atmosfera terifiantă din Rusia țaristă, la infernul închisorilor, elogiind elanurile generoase, sacrificiul luptătorilor antițariști, majoritatea oameni cu o tinerețe sfărâmată. Numeroase portrete de socialiști, cunoscuți în Rusia, Elveția și România, sporesc, în pofida unor tușe subiective, valoarea de document a scrierilor. Anterior, publicase în „Amicul copiilor”, revistă scoasă, între 1891 și 1894, împreună cu St. Basarabeanu (Victor Crășescu), mai multe schițe și povestiri pătrunse de duioșie și compasiune față de suferință, trecând cititorului chibzuite lecții de morală. Apărute numai în presă, câteva texte, tatonări în literatura de aventuri, romane ori povestiri (*Frații Lupu, Gambuzino sau Căutătorii de aur, Istoria unui român în America, Diamantul pierdut, Mercedes și Dolores* ș.a.), prelucrările după Cervantes, Daniel Defoe, Alphonse Daudet, H. Chr. Andersen, basmele și legendele mitologice se adresau, la sfârșit de secol XIX, copiilor, vârstei lor.

SCRIERI: *Temniță și exil*, Râmnicu Sărat, 1894; *Nihilisti*, București, 1895; *În exil*, Craiova, 1896; *În temniță*, Craiova, 1897; *Basarabia în secolul XIX*, București, 1898; *În temnițele rusești*, București, [1923]; *În pușcări* Petro-Pavlovsk, București, 1924; *Opere alese*, îngr. și pref. A. Kidel, Chișinău, 1957.

Repere bibliografice: Iorga, *Oameni*, III, 361, 372-373; Paul Zarifopol, *Zamfir Arbore*, ALA, 1933, 644; Haneș, *Scriitorii*, 268-285; *Dict. lit.* 1900, 46-47.

G.D.

ARBOROASA, societate cultural-literară a studenților români de la Universitatea din Cernăuți, care a funcționat între 1875 și 1877. În condițiile dominației austriece, ședința inaugurală a avut loc la 17 februarie 1876, din inițiativa lui Teodor V. Ștefanelli și a lui Ciprian Porumbescu. Cel dintâi a ținut cu acest prilej un discurs intitulat *Principiul naționalităților în secolul al XIX-lea și starea culturii românilor din Bucovina*, prezentând totodată și scopul societății: „perfecționarea reciprocă a membrilor pe terenul național, literar și social, prin prelegeri literare, îndeletnicirea în arta oratorică, susținerea unui cabinet de lectură, a unei biblioteci, aranjări de petreceri, serate literar-declamatorice muzicale, sprijinirea membrilor sărmani și căutarea lor gratuită în caz de boală”. Ședințele Societății erau fie administrative, fie social-literare. La aceste ședințe se făcea muzică, se citeau producții literare originale, se declamau poezii, se susțineau conferințe literare sau științifice, însoțite de discuții. Societatea avea și un imn compus de Ciprian Porumbescu, pe versuri de T. V. Ștefanelli. În primul an, numărul membrilor a fost de 44, T. V. Ștefanelli și Vasile Morariu fiind membri extraordinari. Primul ei președinte a fost Gherasim Buliga, student la litere, iar vicepreședinte Ion Topală, student în teologie, pentru ca din februarie până în noiembrie 1877 președinte să fie Ciprian Porumbescu. Societatea a scos și o serie de reviste umoristice, precum „Lingușitorul”, „Leușteanul” și altele. În aprilie 1877, membrii **A.** au luat inițiativa întocmirii unei statistici a studenților români care frecventau universitățile Imperiului și a efectuării unui recensământ al studenților români. Întrucât **A.** a primit unele ajutoare oferite de Ministerul Instrucțiunii din România și l-a comemorat pe domnitorul Grigore Ghica, cu ocazia împlinirii a o sută de ani de la cedarea Bucovinei către austrieci, societatea a fost târâtă într-un proces oneros, iar conducătorii ei arestați și înțemnițați. La 11 noiembrie 1877 s-a emis un ordin pentru desființarea societății. Procesul a fost judecat în februarie 1878, iar împricinaiții eliberați.

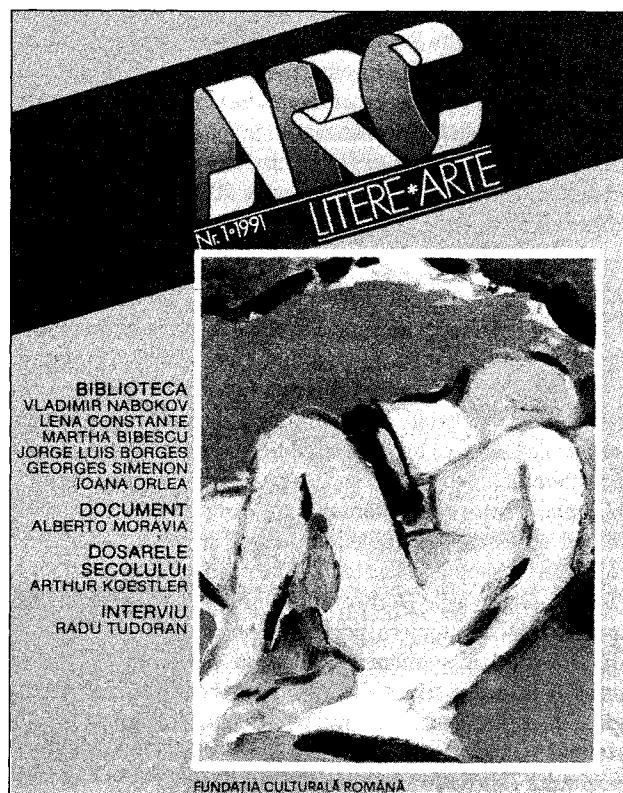
I.Cr.

ARC, revistă care a apărut la Focșani, într-un singur număr, la 15 aprilie 1937, redactor fiind Pavel Nedelcu. Subtitlul publicației este „Literatură și pamflet”, iar articolul-program, *Precizări*, nesemnat, pune problema raportului poet-critic în termeni ireconciliabili: „Tu nu numeri, de fapt, stelele în versurile tale [...] — ca un pezevenghiu cu ochelari să-ți dea nota 5 în literatură, pentru că nota 10 o poate primi numai dânsul.” Militând pentru o artă tânără, fără complexe, opusă anchilozării intelectuale și rutinei, **A.** publică un credo liric semnat de Virgil Carianopol (*Bilet tatii*), texte poetice de E. Ar. Zaharia (*Betelgeuse*) și Vasile Dorneanu (*Primăvară*). Proza este reprezentată de N. Cantonișu, prin *Scoala primăvară nr. 2* (fragment din romanul în manuscris *Amintirile unui copil de familie proastă*). În ordine critică, de reținut comentariul dialogat imaginat de poetul Mircea Streinul pe tema inefabilului poeziei în context național sau notele lui Ignat Bușilă pe marginea poemului *Țară* de Aron Cotruș.

I.I.

ARC, revistă de „litere, arte” care a apărut la București din 1991 până în 1997, sub egida Fundației Culturale Române, directorul instituției, Augustin Buzura, fiind președintele publicației, iar redactor-șef, George Bălăiță. Scopul **A.** ar fi „polarizarea valorilor”; „având «tăria opiniilor» și, păstrându-și, pentru a rămâne în miezul grav al lucrurilor, simțul umorului”, publicația mai afirmă: „Mica noastră performanță ar putea ajunge până acolo încât tot ce este pretutindeni valoare românească să se cuprindă în paginile revistei” (1/1991). Și mai târziu, se insistă asupra opțiunii inițiale, privind „cititorul inteligent și cu simțul umorului în stare să citească de dragul cititului” (2-4/1995). Cu o apariție de patru numere pe an, **A.** are un conținut deosebit de divers, distribuit în câteva rubrici permanente și în altele proprii doar unui anumit număr. Sub titlul generic *Facsimil*, se publică, aproape în fiecare număr, o serie de documente inedite ale istoriei literaturii române și universale: secvențe din corespondența lui Tudor Vianu cu Ion Petrovici (3/1992), a lui Jules Romains cu Ion Pillat (4/1993), a lui G. Oprescu cu Paul Morand (1-2/1994), a lui André Gide cu Elena Văcărescu (3-4/1994), a lui Henry Negrescu cu Mihail Kogălniceanu (1-2/1996), a lui Benedetto Croce cu Elena Bacaloglu (3-4/1996), dar și fragmente inedite sau mai puțin cunoscute din creația lui Paul Valéry (1/1991), Voltaire (2/1992), Björnsterne Björnson (1-2/1993), Eugen Ionescu (1-2/1997) ș.a. O rubrică aproape permanentă – „Geografia cărții”, ulterior „Mapamond” – reunește informații și fragmente literare din spațiul cultural sârbo-croat

(4/1992), Spania (1-2/1993), Belgia, Germania, Italia, Franța, Grecia, Luxemburg și Olanda (4/1993, 3-4/1994), Japonia (1-2/1994), Suedia (2-4/1995), Austria (3-4/1996) etc. Urmărind să facă cunoscută cititorilor din străinătate creația literară românească, revista publică fragmente din operele unor scriitori români mai vechi sau aparținând generațiilor tinere, dar și unele pagini inedite, precum și articole referitoare la momente de seamă ale istoriei literaturii și, în general, ale culturii românești. Sunt prezentate, în interviuri sau în articole comemorative, personalități ale culturii românești: Grigore Moșil, Octav Onicescu (1-2/1993), Geo Bogza (3/1993), Constantin Rădulescu-Motru (4/1993), Lucian Blaga (1/1995), Alexandru Rosetti (2-4/1995), D. D. Roșca, Mihai Ralea (1-2/1996) ș.a. **A.** oferă cititorilor români și pagini din scriitori prestigioși ai literaturii universale: Ernest Hemingway (1/1991), Octavio Paz (2/1992), T. S. Eliot (3/1992), Thomas Mann (4/1993), Oscar Wilde (1/1995), Aleksandr Soljenitșin (3-4/1996) ș.a. Revistă cu o paletă foarte largă de abordare, **A.** reunește în paginile ei poezii, fragmente de romane sau de nuvele, eseuri, dar și articole despre muzică, arte plastice, film. O rubrică interesantă este cea intitulată „Ieri” sau „Alaltăieri”, în care sunt reproduse fragmente din presa secolului trecut (cu precădere din anii '30-'40), texte „de o actualitate atât de stringentă încât, dacă n-ar fi fost semnate și datate, oricare cititor ar fi putut jura că sunt scrise astăzi”, restituite și pentru „eleganța stilului, percutanța ideilor și urbanitatea atitudinii autorilor”, cu valoare de model (3/1993). Sub genericul „Lecturi”, sunt recenzate ultimele apariții literare, iar „Calendarul” consemnează principalele manifestări organizate, în țară sau în străinătate, de Fundația Culturală Română. Revista este bogată și interesant ilustrată, pe lângă numeroase fotografii, fiind reproduse desene, viniere, gravuri și picturi celebre. Sub raportul ilustrației, se disting numerele în care sunt reproduse numai lucrări de Paciurea (1/1995), schițe de Preziosi din București anulul 1869 (1-2/1996) sau inedite preluate după carnetele de acuarele și desene în tuș ale Magdalenei Rădulescu (3-4/1996). Un farmec aparte are ilustrația sepia a unui întreg număr (1-2/1997), conținând numeroase fotografii, afișe de teatru și concert, facsimile etc. Pentru cititorii străini, **A.** publică, începând din 1994, și un supliment în limbile engleză și franceză, „The Golden Bough”, „Le Rameau d'Or”, în paginile căruia sunt reproduse pagini semnificative din literatura română: *Miorița*, versuri de George Bacovia, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, fragmente din proza lui Ion Creangă, Liviu Rebreanu, Urmuz, V. Voiculescu (1/1994), poeme de Virgil Mazilescu și Leonid Dimov (1/1995), referiri la literatura de avangardă din România, ilustrată cu versuri de Alexandru Macedonski și Tristan Tzara (2/1995). Un număr special (1/1997) al suplimentului este dedicat romanului românesc, ilustrat cu fragmente din opera lui Liviu Rebreanu, însoțite de considerații critice semnate de G. Călinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, Mihai Ralea ș.a., iar un alt număr (4/1996) este consacrat țaranului român, văzut prin intermediul lucrărilor lui Ioan Slavici, Mihail Sadoveanu, Marin Preda, George Enescu, Constantin Brâncuși. Și supli-

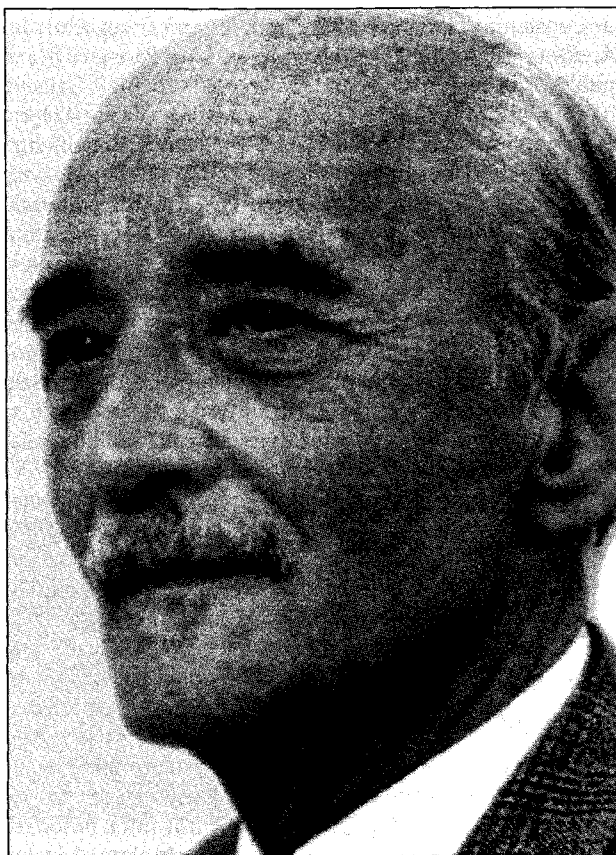
mentele revistei **A.** sunt deosebit de frumos ilustrate cu miniaturi de pe vechi cărți românești existente în patrimoniul Bibliotecii Academiei Române, cu reproduceri după picturile lui Ion Gheorghiu, Victor Brauner sau cu imagini de la Muzeul Țăranului Român din București.

D.N.R.

ARCADE, supliment al ziarului „Tribuna Sibiului”, apărut la Sibiu, cu o periodicitate neregulată, între 1969 și 1971; nu conține o casetă redacțională. Revista are un profil larg, abordând domenii diverse — istorie, învățământ, psihologie, etnografie, artă plastică, muzică, teatru — și informând asupra vieții cultural-artistice sibiene. Locul cel mai important îl ocupă literatura, **A.** valorificând în cea mai mare parte potențialul artistic local. Poezia — grupată uneori în rubrici de autor, altele sub titlul „Lirice” — este ilustrată cu versuri de Victor Nistea, Mira Preda, Titus Andronic, George Popa, Gheorghe Grădinaru, Nicolae Petru, George Pușcariu ș.a.; un grupaj de epigrame apare sub semnăturile lui C. Micandru, Marin Niță, Traian Suciu. Se publică și din lirica poezilor sibiieni de limbă germană: Christian Maurer, Werner Bossert, Georg Scherg, Gerhard Eike, în traduceri realizate de Mircea Avram și Corneliu Buchholzer. Este de remarcă publicarea tălmăcirilor lui Pimen Constantinescu din limba italiană (Dante, poezie friulană). Proză — schițe, povestiri istorice — semnează Aurel Călinescu, Paul Constant, Rodica Braga, Ladmiss Andreescu, Ion Aronescu, iar dintre prozatorii de limbă germană, Anneliese Suchanek. Din literatura dramatică se publică primul act al ultimei piese scrise de Radu Stanca, legenda dramatică *Povestea dulgherului și a frumoasei sale soții*. Literatura populară este și ea prezentă în paginile revistei prin câteva balade voinicești culese din Mărginimea Sibiului. În cadrul rubricii „Prezențe editoriale sibiene” sunt recenzate volume de versuri de Mira Preda, Victor Nistea, Ecaterina Săndulescu, volume de povestiri și nuvele ale lui Ladmiss Andreescu, romanul istoric *Iancu Jianu* de Paul Constant, volumul de *Teatru* al lui Radu Stanca. În același context, la rubrica „Santier. Convorbiri”, sub forma unor interviuri, se fac incursiuni în „atelierile de creație” — ultimele apariții, creații în lucru, proiecte — ale scriitorilor sibiieni. Sub titlul *Amintiri despre Lucian Blaga*, nepotul acestuia, Lionel L. Blaga, evocă perioada 1940-1943, petrecută de poet la Sibiu.

L.D.

ARCADE, L. M. (pseudonim al lui Leonid Mămăligă; 13.VII.1921, Vaslui — 4.XII.2001, Paris), prozator, poet, eseist și dramaturg. Este fiu al Semproniei (n. Terfaloga) și al lui Mina Mămăligă, ofițer. Își face clasele elementare și liceale la Lugoj, localitate din care se trăgea familia mamei sale, și Lipcani (Bucovina), luându-și bacalaureatul în 1940, la Lugoj. Urmează Facultatea de Drept a Universității din București (licențiat în 1944). Debutează încă din liceu, cu poezii, în revista „Iconar”, dar adevărata afirmare publicistică o consideră a fi eseul *Cele două Europe*, publicat în 1943 în paginile revistei „Vremea”. Colaborează de asemenea, în primii ani după război, cu articole politice la „Dreptatea”. În 1946 obține din partea guvernului

francez o bursă de studii la Paris, unde se stabilește definitiv, întreprinzând cercetări paralele de economie politică în vederea trecerii unui doctorat, a cărui temă, *Maximalismul*, determină și câteva eseuri publicate încă din 1951 în revista exilului românesc anticomunist de la Paris, „România viitoare”. Face parte din grupul studenților refugiați, național-țărăniști, sprijiniți de Comitetul Național, sub aripa lui Constantin Vișoianu și Alexandru Cretzeanu. În 1949 și 1950 a fost director literar adjunct al Editurii Pavois; din 1951 până în 1976, director comercial și apoi director al unei societăți pe acțiuni. Publică, la mari intervale de timp și cu destulă reținere, în câteva dintre cele mai importante reviste culturale ale exilului, precum „Destin”, „România”, „Ființa românească”, „Prodromos”. Se numără printre membrii fondatori ai cenaclului „Anotimpuri” și ai revistei cu același titlu, inițiată în 1955 de N. A. Gheorghiu. Încercările literare ale lui **A.** abordează o paletă extrem de largă, de la poeme, eseuri și povestiri, până la pagini de critică literară, recenzii de cărți. Figurează, de altfel, în antologia *Poezia românească nouă*, alcătuită în 1956, în exil, de Vintilă Horia. În anii '60 creează Cenaclul de la Neuilly-sur-Seine, pe care îl găzduiește în locuința sa de la Paris. Primele povestiri, datând din 1949, sunt însăilări satirice, plecând de la realitățile dramatice ale exilului parizian anticomunist românesc, tratate în tonalitățile caragialești deja manifeste în presa de coloratură național-țărănișă, susținută

de Constantin Vișoianu („Moftul român” ș.a.). În cenaclul său, **A.** citește, capitol după capitol, prima lui carte, *Poveste cu țigani*, publicată în 1965 în seria editorială inițiată sub titlul „Caietele Înorogului”, în care a mai inclus cărți de Mircea Eliade și Horia Stamatu, instaurând un climat intelectual cultivat cu intenția de a defini un adevărat grup literar. Din 1980, coordonează, împreună cu Aureliu Răuță, cercul și gruparea editorială „Hyperion”. *Poveste cu țigani* s-a bucurat de succes în toată publicistica literară a exilului, dar a rămas în perspectiva interpretativă a multora drept o carte stranie, greu definibilă și extrem de dificil de înțeles. În revista „Prodromos” (6/1967), Andrei Scrima a încercat, de altfel, o decodificare a prozei lui **A.**, apropiindu-l pe autor de registrul literaturii inițiatice, de resursele oarecum „secrete” ale literaturii lui Mateiu I. Caragiale și Ion Barbu. Într-o dedicație care însoțește textul în ediția a treia, din 1996, Scrima a legat numele prozatorului de inițialele V.V. și S.T. (adică V. Voiculescu și Sandu Tudor), integrându-l unei anume „Tagme de Taină”. Prozatorul lucrează nu cu fapte și întâmplări, ci cu pilde, ca în „cărțile de învățătură” sau în „viețile sfinților”. Jocul artistic astfel dezvăluit implică o anume arhaizare a cuvântului și o structură a frazei ce simulează și sugerează totodată înțelepciunea, tâlcul. Este vorba aici de o ceremonie a limbajului; satul, decojit „ca un ou curățat”, se situează într-o zonă incertă, fiindând între puritatea inițială de dinainte de păcat, pe care aspiră să o atingă Cavalerii, și păcatul ca atare, înfățișat de reprezentanții lui Nefărtate, lumea tuciuire a unei vieți anistorice; pentru că țigani, în viziunea mitică a prozatorului, nu au intrat niciodată în cursul istoriei, au fost mereu deasupra sau în afara vârstelor civilizației. Sensul dual al fenomenelor, pe care **A.** îl împinge până spre unele valori cu rezonanțe bogomilice (de unde și echivalarea țiganilor cu purtătorii de însemne satanice), derivă, în realitate, din alternarea perspectivei narative în funcție de intuirea timpului povestirii. *Poveste cu țigani* s-ar fi putut intitula, într-un înțeles mai perceptibil receptării critice, *povestea păcatului și a ispășirii lui*, ceea ce face din această narațiune o retranscriere în esență a preocupărilor fundamentale din literatura de înțelepciune și din cărțile populare de prevestire ale Evului de Mijloc. Sensul inițiativ pe care-l descifra Andrei Scrima în *Poveste cu țigani* se pierde totuși la **A.** sau se rezumă la o nuanță contemplativ-constatativă. Lipsește drumul, s-a anulat călătoria, după cum absentează și „Rugul aprins”, dar au trecut în prim-plan pilda istorisită, ridicarea spre sens biblic a universului individualizat. Satul din *Poveste cu țigani* trăiește și respiră în raport cu valorile eternității, ca și acela al lui Blaga din *Arca lui Noe* sau al lui Voiculescu din *Povestiri* și din *Zahei Orbul*.

Căderea în derizoriu, modificarea registrului tradițional, prin alterarea înțelesurilor lumii odată cu desacralizarea istorică a cosmosului uman, se petrec la **A.** și în cea de a doua carte a sa, *Revoluție culturală* (1984), sau, și mai pregnant, în piesa de teatru *Umbra*. Tema este din nou cea a Judecății de apoi, acum plasată în planul strict istoric. Procedul artistic rămâne cel parabolic, totul concentrându-se într-o utopie, care acționează cu personaje conceptuale, fără identitate particulară, fără

trăire psihologică. E aici o cădere în deriziune a înseși istoriei, și — cu toate că titlul trimite spre anumite fenomene contemporane dilatate sub comunism —, naratorul lărgeste considerabil perspectiva dezbaterii ideilor, atemporalizându-și mesajul. O revoltă a boemei (studenții) se ridică împotriva terorii modificatoare de perspective, exercitată de un regim al modernizării exprese, ce desființează valorile umane, tinzând să le anuleze. Lupta se dă într-un cimitir, pe care „temnițarii”, excavatorul puterii, vor să-l demoleze, pentru a construi în loc o fabrică de săpun franțuzesc, iar insurgenții își fac baricade din oseminte. Este mai puțin important cine învinge până la urmă în această „revoluție culturală”, căci înfruntarea reală are loc, în fond, în plan ideatic, din nou între marșul forțat al istoriei și sensul etern al tradiției. Trimiterile de ordin parabolic abundă și aici (cei doisprezece „studenți” compun un fel de „Cină de taină”), dar tendința parodică duce mai evident lucrurile spre universul închis al comunismului („viitor de aur țara noastră are și prevăz prin SECU a lui Înălțare”), ceea ce face astăzi din autorul ei un adevărat spirit premonitor. Tenta satirică, prezentă și în antiutopiile din dramaturgia lui **A.**, aceluși răsul/plânsul de care amintea I. D. Sârbu, semnifică, în realitate, înclinarea povestitorului de a afla în hazul de necaz echilibrul nu numai narativ, dar și ideatic. Parodicul se impune în *Scrisorile lui Conducică*, „basm dramatic în IX tablouri”, de fapt o reluare a *Revoluției culturale*. Spiritul parodic se manifestă și în prima dintre piesele de teatru ale lui **A.**, *Ultima cauză a marelui Just* (titlul versiunii românești realizată după textul redactat în franceză, *La Crypte et la chère*). Deriziunea are, și acum, trimiteri evidente la totalitarism și la spectrul tragicomic-ridicol al comunismului; ceea ce a și provocat comentarii nefavorabile în cronicile pariziene de spectacol ale piesei. O abordare a absurdului încercase scriitorul încă din *Timbrele de altădată*, unul din microromanele ce i-au pregătit debutul literar, publicat în „Jurnalul literar” (1998), după aproape o jumătate de veac de la scrierea lui, și, mai pregnant, în nuvela *Pe vremea șoferilor ruși*, text redactat în limba franceză, tipărit în revista „L’Authenticité” (7/1997) și încredințat ulterior, în versiunea românească a autorului, tot „Jurnalului literar” (1-2/2000). O familiarizare cu absurdul demonstrase **A.** într-un eseu consacrat lui Eugen Ionescu, eseu care, alături de acela consacrat lui Mircea Eliade — *Marele Arhitect* — și de paginile dedicate lui Ștefan Lupașcu, intitulate *Afectivitatea și cele trei materii*, se numără printre paginile memorabile în cariera lui de comentator literar.

SCRIERI: *Poveste cu țigani*, Paris, 1965; ed. (*Despre ursită sau Poveste cu țigani*, București, 1996); *Revoluția culturală*, Paris, 1984; ed. București, 1996; *Teatru*, pref. Manuel de Diéguez, București, 1996.

Repere bibliografice: Horia Stamatu, L. M. Arcade, în *Români*, 13-15; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 85-89; Negoitescu, *Scriitori contemporani*, 24-26; *Dicț. scriit. rom.*, I, 103-104; Cornel Regman, L. M. Arcade, „*Poveste cu țigani*”, JL, 1996, 9-24; Cornel Regman, L. M. Arcade, „*Revoluție culturală*”, JL, 1996, 39-46; Sanda Diaconescu, *Dramaturgia* — „ultima cauză”, JL, 1996, 39-46; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 229-238; Cornelia Ștefănescu, *Despre „vremea șoferilor ruși...”*, JL, 1998, 1-2; Cosma, *Romanul*, II, 380-385; Ghițulescu, *Istoria*, 406-407; Ungureanu,

La vest, II, 29-43; Ileana Corbea, Nicolae Florescu, *Resemnarea Cavalerilor*, București, 2002, 147-155; Manolescu, *Enciclopedia*, 57-60; Nicolae Florescu, *Memirea pribegilor*, București, 2003, 125-137. N.F.I.

ARCAȘUL, revistă culturală care a apărut la Vatra Dornei între 13 aprilie 1924 și 14 august 1927, în proiect săptămânal, dar de fapt fără o regularitate deosebită. Director și redactor este Valerian Dugan. De la numărul 15-16/1925, publicația își schimbă numele în „Santinela română”, așa cum explică editorialul *Gazeta „Arcașul” sub alt nume*. De la numărul 1/1927 titlul publicației devine „Luceafărul Carpaților”. Ambele schimbări sunt însoțite de modificări de format. Conform articolului-program, intitulat *Către cetitori* și semnat Redacția, publicația este organul de presă al asociației culturale cu același nume, înființată, încă înainte de primul război mondial, de societatea studentească „Dacia”, pentru luminarea țărânimii: „În această gazetă veți găsi știri [...] de la societățile culturale și de la arcașii din întreaga țară, despre întâlnirile sărbătorești ale sătenilor de munte cu cei de la țară, despre hotărârile și faptele lor și despre portul, graiul și obiceiurile lor.” Scopurile inițial inocent-culturale se manifestă cu vremea tot mai estompat și apare o tot mai acută implicare politică. În numărul 14/1925 se publică primul articol amplu, nesemnat, despre A. C. Cuza și C. Stere, în perioada următoare comentariile despre conducătorii mișcării legionare devenind tot mai frecvente și fiind însoțite de multă iconografie. Aproape număr de număr sunt publicate poezii populare culese din Bucovina, dar și din alte părți ale țării. Sunt retipărite, pentru a sublinia legăturile cu tradițiile literaturii de inspirație rurală, poeme de George Coșbuc (*Spinul, Lupta vieții*), St. O Iosif (*E mult de-atunci*). Alături de o astfel de literatură, în periodic apar și primele producții aparținând la ceea ce se va numi mai târziu literatura propriu-zis legionară. E vorba de poeme precum *Merele* de M. C. Popescu ori *Arcașii* de Serghie Florescu. I.I.

ARCHIP, Ticu [Sevastia] (4.I.1891, Târgoviște – 31.III.1965, București), autoare dramatică, prozatoare, traducătoare. Fiică a Elisei (n. Mainge) și a lui Grigore Archip, ofițer, **A.** a absolvit, în 1913, Facultatea de Matematică din București și a predat această disciplină la diferite școli, între 1923 și 1927 funcționând și ca asistentă a profesorilor G. Țițeica și D. Pompeiu la seminariile de geometrie analitică și de mecanică ale Facultății de Matematică. Formația sa profesională se va reflecta în viitoarele scrieri epice și, mai pregnant, în cele dramatice, prin rigoarea construcției, exactitatea relatării și logica foarte personală conferită atât atitudinii comportamentale a personajelor, cât și structurii conflictului.

Debutează cu piesa *Inelul*, reprezentată la Teatrul Național din București în 1921 și publicată în anul următor. Din 1922 frecventează cenaclul Sburătorul, condus de E. Lovinescu, și devine membră activă a acestei grupări literare în 1924, aderând, în creația sa, la instrumentarul promovat de modernismul psihologic. Semnează proză, fragmente din piese de teatru sau articole diverse în relativ numeroase reviste, printre

care „Sburătorul”, „Viața literară”, „Revista scriitoarei” (apoi „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”), „Universul literar”, „Gazeta literară”, „Vremea”. Între 1926 și 1938 face parte din comitetul Societății Scriitoarelor Române. Încredințată că în dramaturgie scriitorul are șansa unei plasări mai apropiate de adevărul care se cere comunicat, **A.** mai face câteva tentative de a se impune în lumea scenei. După *Inelul*, i se reprezintă, în 1928, piesa *Luminița*, urmată, în 1930, de *Ecoul*, jucată, dar rămasă în manuscris, pentru ca în 1935 să apară din nou pe afișul Teatrului Național din București cu *Gură de leu*, piesă din care a fost publicat, în presă, doar un fragment. Nepublicată a rămas și *Maria Baskirtseff* (prelucrare și adaptare după *Jurnalul scriitoarei* care dă numele piesei), cu premiera în stagiunea 1938-1939, la Naționalul din București. *Inelul*, piesă în trei acte, urmărește caruselul unor iubiri necoincidente, apelând la situații și stări melodramatice, cu efect garantat la o anumită categorie de public. În *Luminița*, text cu vagi rezonanțe ibseniene, **A.**, fără să renunțe total la unele soluții facile, procedează la radiografierea unei drame conjugale, abordând direct, uneori dur, adevăruri tipice căsătoriilor eșuate. *Gură de leu* este o dramă mai apropiată, ca atmosferă și ca unghi de contemplare a personajelor, de nuvelistica scriitoarei; preocupată de dramele sufletești, investigate deseori prin întoarceri în timp, autoarea preferă ambianțele enigmatice, traversate de semne și gesturi greu de explicat. Este înfățișată viața unei femei care provoacă nenorociri celor din jur, ca urmare a unui dominant instinct distructiv. Toate aceste compuneri drama-

tice s-au dovedit lipsite de posteritate, autoarea neizbutind să depășească decât rareori limita locurilor comune cultivate, în epocă, de o întregă cohortă de veleitari ai textului destinat scenei. Deși considera că în teatru își elaborează mai precis personajele și poate păstra, astfel, un echilibru convenabil între ideile-reper și forma finală a scrierii, partea cea mai izbutită din literatura semnată de **A.** este reprezentată de proză, mai ales de nuvelistică. Scriitoarea și-a adunat nuvelele în două volume, *Colecționarul de pietre prețioase* (1926) și *Aventura* (1929), impunându-se ca o prezență foarte personală în peisajul literar al deceniului al treilea. Spre deosebire de nota cvasidominantă a prozei feminine, **A.** ocolește apelul la atmosfera liric-duioasă și la gingășiile stilistice explicite. Atât nuvelele, cât și, mai târziu, romanul *Soarele negru* (I-II, 1946-1949) relevă un acut spirit de observație, o decizie constantă în prezentarea și comentarea detașată a vieții, o înțelegere artistică particulară a selectării și filtrării informației brute. Tributară „psihologiei abisale”, nuvelistica sa cultivă trăirile consumate la palierelor obscure ale conștiinței, care izbucnesc la suprafața gestului perceptibil prin reacții imprevizibile. Amănuntul, reținut și ordonat cu meticulozitate, tinde spre o uniformizare păstoasă a informației, pe terenul căreia personajele construiesc realități iluzorii, configurate asimetric și, de multe ori, ilogic. Atenția scriitoarei este reținută de cazuri speciale, contorsionate, uneori de-a dreptul clinice. Ambianța evocată este incertă, cețoasă, curiozitatea analitică preferând radiografierea stărilor emoționale prin apelul la retrospecție. Dragostea, motiv des întâlnit în proza scurtă scrisă de **A.**, este considerată aproape exclusiv o participare concretă, imediată, instinctuală, parțenirii păstrând o îndărătnică tăcere asupra eventualelor lor emoții intime, secunde. Textul oferă informații directe doar despre întâmplarea erotică, fie că ea se consumă grăbit și incomod (*Aventura*), fie că îmbracă forma unei răzbunări sadice (*Dăscălița*) sau a unui straniu impuls, generator de crimă (*Un fapt divers*). Crima poate fi și rezultatul egoismului exacerbant, care alunecă spre demență (*Înainte de proces*). În zona interferenței dintre realitate și delirul morbid se plasează și *Maria Boul*, narațiune dezvoltată într-o compoziție de notabil rafinament al analizei psihologice; planurile întretăiate țin aici de grotesc, înțeles ca amplificare necontrolată a sensibilității primare închise într-o existență tragică. În anii de după cel de al doilea război mondial, scriitoarea a lucrat la un roman proiectat în trei părți, *Soarele negru*. Fragmente din roman fuseseră publicate cu 15 ani înaintea tipării primului volum, în „Revista scriitoarelor și scriitorilor români” (1931, 1932, 1943) și în „Reporter” (1933). O primă parte, definitivă, din această construcție epică, *Oameni*, apare în 1946. Al doilea volum, *Zeul*, este publicat în 1949. În prefața acestuia, **A.** afirmă că a treia parte a romanului, *Viața*, era deja scrisă, însă ea n-a mai apărut și nici manuscrisul nu s-a găsit. Dacă, așa cum se crede, povestea *Patul fraților* (1949) este un fragment din *Viața*, faza de elaborare a volumului pare să fi fost una embrionară. După *Zeul*, scriitoarea nu mai publică nici o lucrare originală, semnând doar traduceri din limbile engleză, franceză și rusă. *Soarele negru* marchează o modificare în instrumentarul

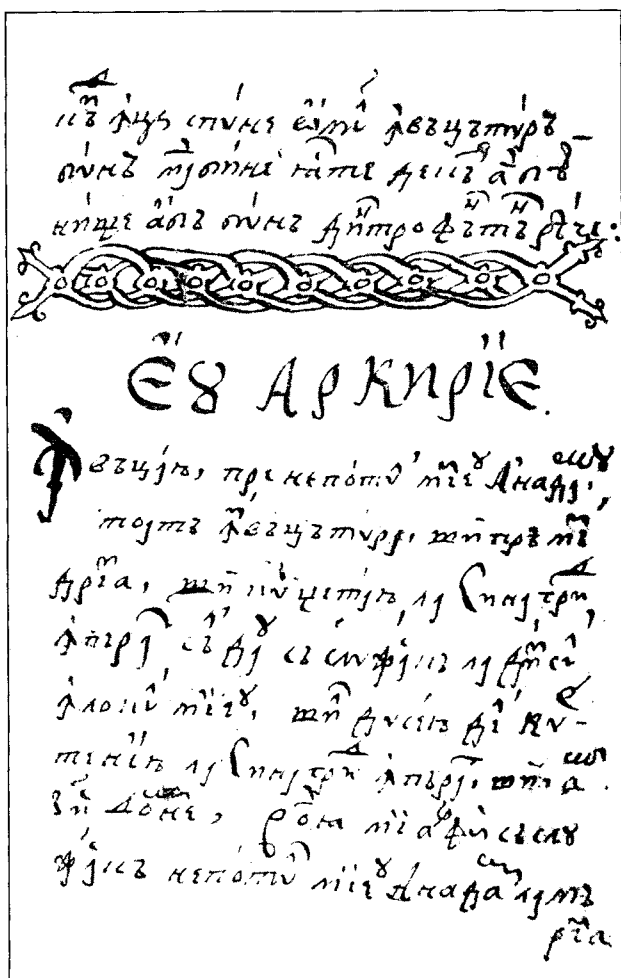
artistic, prozatoarea renunțând la interferențele dintre real și oniric în favoarea observației și comentariului, distanțate, sarcastice uneori. Primul volum este populat de existențe numeroase și diverse, de la cea mai oropsită categorie socială, bătrânii abandonati și uitați într-o periferie extremă a interesului public (temă abordată, în cheia absurdului tragic, încă din nuvela *În azil*), până la individualitățile active, dinamice și, la nevoie, agresive, în stare să recurgă la combinații surprinzătoare pentru a se insinua și a se fixa cât mai aproape de vârfulurele eșafodajului social și decizional. Reperul central în dezlănțuirea unor porniri psihice distructive este Olga, fire romantică, naivă, dar și posesivă. Prim-planul acțiunii este ocupat de inginerul Ion Dragomir, proaspăt îmbogățit, de soția lui, Lili, ființă vicelană și egoistă, și de Cora, doctorița căsătorită cu un personaj cameleon, Mihai Drăgescu. În volumul al doilea, distribuția se îmbogățește prin câteva personaje ce rezistă vitregiilor din acest microunivers dominat de ban. Între ele se remarcă profesorul savant Dinu Haralamb, supranumit Zeul, caracter orgolios, exclusivist, autoritar, suferind de o gelozie patologică, și nonconformista Frosa Paraschiv. Personajele centrale sunt bine argumentate caracterologic, acțiunea distinct, cu întretăieri de traiectorii dispuse concentric, pe circumferințe din ce în ce mai largi și mai difuz desenate, păstrând mereu în centru destinul special al Olgăi. Fără a comunica emoția estetică proaspătă și neliniștitoare a nuvelor, *Soarele negru* este un roman notabil prin echilibru compozițional, vizualitate a descrierilor, expresivitate a replicilor și fluentă a povestirii.

SCRIERI: *Inelul*, București, 1922; *Colecționarul de pietre prețioase*, București, 1926; *Luminița*, București, 1928; *Aventura*, București, 1929; ed. îngr. Maria S. Muthu, pref. Mircea Muthu, Cluj-Napoca, 1979; *Soarele negru*, vol. I: *Oameni*, vol. II: *Zeul*, București, 1946-1949; ed. îngr. Constantin Mohanu, pref. Eugenia Tudor Anton, București, 1983; *Patul fraților*, București, 1949. **TRADUCERI:** Maxim Gorki, *Mama*, București, 1952; L. N. Tolstoi, *Opere*, vol. I: *Copilăria. Adolescența. Tinerețea*, București, 1953 (în colaborare cu Maria Vlad); Iuri Trifonov, *Studentii*, București, 1953 (în colaborare cu Ion Frunză); Nikolai Zadornov, *Ținutul îndepărtat*, București, 1954 (în colaborare cu Andrei Ivanovski); *Spre ocean*, București, 1955 (în colaborare cu Andrei Ivanovski); *Tătucul Amur*, București, 1955 (în colaborare cu Andrei Ivanovski); Al. Dumas, *Cei trei mușchetari*, I-II, București, 1956 (în colaborare cu Milton Fanny Lehrer); Vilis Latis, *Patria pierdută*, București, 1957 (în colaborare cu Igor Block); Jules Verne, *Uimitoarele peripeții ale domnului Antifer*, București, 1959 (în colaborare cu Mimi Westfried); Oscar Wilde, *Prințul fericit și alte povestiri*, pref. Vladimir Colin, București, 1960; Thomas Gwyn, *Totul ți-e potrivnic*, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, București, 1962; Joseph Conrad, *Lord Jim*, pref. Mihail Bogdan, București, 1964; Hans Scherffig, *Primăveri irosite*, București, 1964 (în colaborare cu Valeriu Munteanu); Francis Bret Harte, *Surghiuniții din Poker Flat*, pref. F. Brunea-Fox, București, 1965.

Repere bibliografice: Aderca, *Contribuții*, I, 10-18, II, 145-146; Lovinescu, *Scrieri*, V, 212-217; Perpessicius, *Opere*, XI, 380-393; Cioculescu, *Aspecte*, 485-490; Streinu, *Pagini*, II, 249-252; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 465-466; Piru, *Panorama*, 279-281; Protopopescu, *Volumul*, 87-100; Protopopescu, *Romanul*, 266-269; Tia Șerbănescu, *O prozatoare importantă*, RL, 1985, 50; Cornel Munteanu, *Proza fenomenologică și simbolistă*, TR, 1991, 5; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 244-245; Cosma, *Romanul*,

I, 223-224; Dicț. scriit. rom., I, 104-107; Ticu Archip, DRI, I, 55-73; Lovinescu, Sburătorul, I-VI, *passim*; Ticu Archip, DCS, 181. C.P.

ARCHIRIE ȘI ANADAN, carte populară. Originară din Asiria și datând din secolele al VI-lea și al V-lea î. Hr. (o variantă în limba arameică a fost descoperită în 1906-1907 lângă orașul Elefantina, pe Nil), scrierea a avut o circulație intensă în Orient. În literatura română a pătruns în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea (cel mai vechi manuscris păstrat este cel al ieromonahului Vartolomei din satul maramureșean Budac, datând din 1708), prin filieră medio-bulgară, spațiu unde ajunsese în secolele al XI-lea și al XII-lea. Mai înainte, copii ale cărții au circulat în limbile siriacă, arabă, armeană. Nu există o variantă grecească; de asemenea, este singura carte populară orientală de mare circulație care nu a ajuns în vestul Europei. A fost tipărită prima dată în limba română de Anton Pann, în 1850 (*Înțeleptul Archir cu nepotul său Anadan*), cu intervenții în text, purtând amprenta libertății caracteristice celui care mai degrabă prelucra versiunea-model.

Povestirea se încadrează în seria romanelor de Curte (fidelitatea unui vasal) și a cărților de înțelepciune, cu finalitate moralizatoare. Archirie, sfetnicul împăratului Sinagrip, neavând copii, îl ia spre educare pe nepotul său, Anadan. Acesta, nerecunoscător și vrând să grăbească moștenirea, ticluiește o scrisoare către împărat în care îl arată pe Archirie ca trădător. Fără a sta pe gânduri, împăratul porunceșteuciderea acestuia, zădărnicită însă de călău, care îl ascunde pe Archirie. La puțin timp, faraonul Egiptului îi cere împăratului să-i dezlege câteva enigme sau să-i plătească tribut. Ieșit din ascunzătoare, Archirie rezolvă enigmele (o cetate în aer, o frânghie de nisip etc.), iar nerecunoscătorul Anadan își găsește pieirea. Nota caracteristică este dată de maximele și proverbele care ilustrează fiecare situație, alături de ghicitoriile faraonului și de fabulele pe care i le spune Archirie lui Anadan. Ca în cazul oricărei cărți populare, structura este comună pe întreaga arie de răspândire, dar povestirea este modificată și autohtonizată de fiecare dată. În versiunile numeroase care au circulat la noi, proverbele sunt românești (adăugate sau echivalente celor străine), Archirie învață *Bucoavna*, *Ceaslovul* și *Psaltirea*, iar Anadan este mare logofăt și petrece cu lăute și cimpoaie.

Ediții: *Înțeleptul Archir cu nepotul său Anadan* (prelucrare de Anton Pann), București, 1850; ed. 2, București, 1854; *Povestea lui Archirie*, îngr. și pref. Alexandru Lupeanu, Gherla, 1922; *Povestea lui Archirie filosoful, când îl învață pe nepotul său Anadan* carte, CPL, I, 309-319; *Archirie și Anadan*, îngr. și introd. Magdalena Georgescu, București, 1997; ed., în *Cărți populare*, îngr. Isai Cârnu, Chișinău, 1998, 135-155.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, 104-113; Fr. Nau, *Histoire et sagesse d'Ahikar l'Assyrien*, Paris, 1909; N. Drăganu, *Pagini de literatură veche* (O colecție de cărți populare într-un manuscris din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea), DR, 1923, 238-251; N. Iorga, *Livres populaires dans le sud-est de l'Europe et surtout chez les Roumains*, „Bulletin de la Section historique de l'Académie Roumaine”, t. XIV, 1928; Cartoian, *Cărțile pop.* (1929), I, 251-262, II, 252-253, 257, 259; Cartoian, *Ist. lit.* (1940), I, 80-81; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 51-52; Piru, *Ist. lit.*, I, 437-440; Chițimia, *Probleme*, 403-416; Lăudat, *Ist. lit.*, II, 220-224; *Ist. lit.*, I, 661-663; Mircea Angheliescu, *Literatura română și Oriental*, București, 1975, 41, *passim*; Constantin Ciuchindul, „*Povestea lui Archirie filosoful*”, carte populară românească din secolul al XVII-lea, București, 1976; Moraru-Velculescu, *Bibliografia*, vol. I, partea I, 121-166; *Dicț. lit.* 1900, 47-48. C.B.

ARCHIV PENTRU FILOLOGIE ȘI ISTORIE, revistă istorică, filologică și literară apărută la Blaj între 1 ianuarie 1867 și 20 octombrie 1870, de zece ori pe an, și, un ultim număr, la 25 noiembrie 1872. După cum indică și titlul, editând acest periodic, pe care l-a redactat și scris aproape singur, Timotei Cipariu nu intenționa să publice literatură. Totuși, în articolele lui, Cipariu îl numește deseori „organ literariu” sau „folia literaria”. Revista continuă să urmărească țelurile celor două periodice scoase de Cipariu în 1847 și 1848, „Organul luminării” și „Organul național”. Elementul esențial al programului editorial este acțiunea de unificare a limbii și ortografiei. Se preconiza studierea istoriei limbii române, a ortografiei, gramaticii și lexicologiei. De asemenea, științele înrudite cu

filologia, mai ales istoria și geografia, constituiau un obiectiv al preocupărilor științifice ale lui Cipariu. Literatură nu se tipărește, cu unele excepții, precum poezia *Imnul creațiunii* de I. Heliade-Rădulescu, apoi o adaptare în limba română a celei *Stabat Mater*, făcută de Samuil Micu, și, ca un omagiu adus amintirii istoricului ardelean, *Elegia a XXV-a* de Gh. Șincai, în limba latină. Sunt publicate articole privitoare la corifeii Școlii Ardelene, Micu, Șincai și Maior, sau la activitatea lui I. Budai-Deleanu, Ienăchiță Văcărescu ș.a. Nu lipsește interesul istoric și critic pentru literatura originală românească. Astfel, într-un studiu amplu dedicat comparației dintre stadiul de dezvoltare al limbii române la 1870 și cel de la 1830, se analizează cu minuțiozitate poezia și mai ales lexicul poetic al lui Ioan Prale. Curiozitățile lexicale care împovărau traducerea în versuri a *Psaltirii* sunt numite „strămbăturile poeticești ale lui I. Pralea”. Confruntarea cu traducerile mai vechi ale lui Dosoftei și Teodor Corbea nu este favorabilă pentru versiunea lui Prale. *Dicționarul grotesc* al lui V. Alecsandri, care ironiza și exagerările lingvistice ale lui Timotei Cipariu, este, de asemenea, supus unei critici severe, negându-i-se calitatea umorului, dar se face și observații cu caracter mai general, și anume se critică înclinarea spre facil, predilecția poetului, din acea epocă, pentru vodevil și burlesc. Cât privește istoria folclorului românesc, este interesantă informația, extrasă din însemnările de călătorie ale unui sol suedez, că la Curtea domnească a Moldovei străinii erau întâmpinați, la 1632, cu „cântece naționale”. În sfârșit, revista adăpostește în paginile sale replica dată criticilor maiorescieni de I. Micu Moldovanu. Acesta admite necesitatea de a critica pentru a înrăuri pozitiv evoluția culturii și a literaturii, dar contestă poziția criticului junimist, mai ales în legătură cu activitatea culturală a lui Gh. Șincai și P. Maior. Între octombrie 1870 și noiembrie 1872, din motive personale, Timotei Cipariu întrerupe apariția revistei. *Epilogul* publicat în 1872 conține un bilanț al realizărilor, unde se consideră că publicația a fost o „colecție de materiale”, dar nu a obținut și „prelucrarea științifică” dorită de învățatul editor și redactor.

R.Z.

ARDEALUL, revistă care a apărut la Brașov între 1912 și 11-24 iulie 1914, săptămânal. Colegiul de redacție nu este menționat. Publicația își ilustrează profilul mărturisit în subtitlul „Foaișe social-culturale”, publicând poeme de St. O. Iosif (*Imnul muncii, O clipă*), V. Demetrius (*Lângă mort*), Ecaterina Pitiș. Aici P. Locusteanu tipărește *Amintiri despre Cerna*, surprinzătoare prin prospețimea impresiei faptului de viață trăit; același

autor își publică observațiile asupra personalității lui Ion Luca Caragiale: *Caragiale la teatru, Caragiale despre presă*. Cât privește proza, se tipăresc în foileton lucrarea lui George Coșbuc având ca temă participarea armatei române la războiul din 1877-1878, *Războiul nostru pentru neatarnare*, povestiri de I. Chiru-Nanov și de I. Pop. Victor Anestin semnează bucată *De vorbă cu o cometă*, la rubrica „Foiletonul «Ardealului»”. Numărul 35 din 6-19 septembrie 1913 este în întregime închinat tragediei morții a lui Aurel Vlaicu. Este mereu transparentă dorința de a susține, în primul rând prin apelul la literatură, sentimentul demnității naționale, într-o vreme când constituirea statului național român era încă un deziderat. Acelorași scopuri le-a fost destinată și publicarea de folclor. Societatea Scriitorilor Români beneficiază de o prezentare destul de amplă (11/1914). Ultimele numere din 1914 sunt ediții speciale, care anunță declanșarea războiului. I.I.

ARDEALUL, publicație apărută la București între 16 februarie 1941 și 16 ianuarie 1946, la început săptămânal, din 4 februarie 1945, cotidian, directori fiind Anton Ionel Mureșeanu (16 februarie 1941-5 ianuarie 1942), apoi Constantin Hagea (21 februarie 1942-martie 1944) și din nou Anton Ionel Mureșeanu. Subtitlul inițial, „Organ liber de luptă și afirmare românească al refugiaților și expulzaților din Ardeal”, devine, din 4 februarie 1945, „Cotidian independent de luptă cetățenească”. Articolul-program, apărut sub semnătura lui Anton Ionel Mureșeanu și intitulat *Ardealul nostru*, mărturisește suferința adâncă produsă printre români de sfârșirea țării prin Dictatul de la Viena, ca și legământul de a menține viu, prin cultură, sentimentul demnității naționale: „Ardeale!!! îți simțim durerea ta și a fiilor tăi și îți vom tâlmăci în scrisul nostru, încreștând în sânge, drepturile tale și ale fiilor tăi la viață liberă și românească.” În primul număr este publicată *Deșteaptă-te, române* de Andrei Mureșeanu, după care poeziile lui O. Goga alternează cu articole omagiale, cum este cel semnat de Corneliu Coposu, datat 8 mai 1938, deci scris la moartea marelui scriitor. Poetul primei generații de la A. se dovedește Iustin Ilieșiu care, alături de alți refugiați, între care mulți năsăudeni (Lucian Valea, Ion Th. Ilea), dă nota dominantă a liricii cultivate de revistă. În 1941, aici debutează „elevul” Dominic Stanca (cu *Oameni*). Pagina de poezie din august 1941, intitulată *Generația care se ridică*, antologhează poeme de Ștefan Baciu, Emil Isac, Vlaicu Bărna, Lucian Valea, Ion Th. Ilea, celor de la A. alăturându-li-se și Aron Cotruș, cu poema *Cuvinte către țărani*. Între poezii celui de al doilea val este de consemnat Petre Bucșa, care devine unul dintre colaboratorii statornici ai revistei. După ocuparea Bucureștiului de armatele sovietice, Mihai Beniuc publică poema *Mesaj garioafei roșii de la Cluj*, iar în numărul 376/1945, Tudor Arghezi tipărește poezia *Plugul*. În ultima perioadă a revistei, apar și alte nume: Verona Brateș, Vasile Copilu-Cheatră, Vasile Bucur. În genere, mai ales în perioada în care periodicul s-a transformat în cotidian, nivelul liricii publicate scade. Proza găzduită este modestă. Printre publicații revistei se numără Vasile Netea (*Note pentru literatura*

bănățeană), Raoul Șorban (*Viață culturală românească în Ardealul de Nord*), alături de Ion Groșanu, Ion N. Voiculescu, Livia Chiriacescu, Vasile Adam, Traian Stoica, Corneliu Albu, Gabriel Tepelea. Alți colaboratori: Liviu Rebreanu, Perpessiciu, Gh. Moldovan, Ștefan Manciulea, Ion Berindei, I. A. Terebești (Nae Antonescu), Ion Șugariu, V. Nițescu, Emil Petrovici, Constantin Mihail, Aurel Tita, Emil Precup, Emil Giurgiuca, Ovidiu Hulea, Constantin Cojan. I.I.

ARDEALUL TÂNĂR, revistă apărută la Cluj între 1 ianuarie 1930 și ianuarie 1931, mai întâi bilunar, apoi, din 15 aprilie 1930, lunar, cu unele întreruperi. Director este V. V. Tilea, iar redactor responsabil — N. Buta. Articolul-program, *Cuvânt înainte*, semnat cu numele publicației, al cărei subtitlu este „Revistă bilunară de ideologie democratică”, afirmă drept finalitate „cultivarea conștientă a naționalismului organic, singura îndreptățită să disciplineze armonios toate eforturile, toate aspirațiile noastre”. De asemenea, „sugestiv și elementar”, periodicul „dorește să fie organul de onestă, obiectivă și mai ales curajoasă spovedanie bilunară a generației tinere ardelenesti”. Ca atare, îmbinând finalitatea politică și istorico-socială cu aceea literar-artistică, revista publică în mod consecvent lirică militantă. Lui Aron Cotruș, poet preferat, i se tipăresc aici: *Horia, Am coborât muntele...*, *Cine n-are nădejde flămândă*, *Copil de moț*, *Alba Iulia*, *Balta*, *Sângerări*, *Aeroplan*, *Ion*, *De sute de ori*, *Dobrogea*. Alți poeți sunt Cornelia Buzdugan, Teofil Bugnariu, Traian Marcu. Prin comparație cu nivelul liricii, proza publicată în revistă este minoră. Relativ bine scrise sunt intervențiile comunicând informații despre soarta literaturii românești în străinătate, cum ar fi cea aparținând lui Nicolae Drumaru (*Succesul cărții românești în Italia*, în care este comentată talmăcirea realizată de Claudiu Ispescu din *Pădurea spânzuraților* de Liviu Rebreanu) ori acelea semnate de Olimpiu Boitoș (*Literatura română în Franța*) sau de Aurel Decei (*Scriptorii români în Italia*, cu comentarii, iarăși, despre versiunea italiană a unor romane precum *Ciuleandra* ori *Pădurea spânzuraților*). Cât privește teatrul, publicația nu propune texte și creatori noi, mulțumindu-se cu comentarea unor evenimente de odinioară, cum ar fi spectacolele realizate între 1833 și 1838 la Blaj (Septimiu Popa, *Cea dintâi scenă românească din Ardeal*). Sub pseudonim, apare o cronică dramatică dedicată primei montări, la Cluj, a piesei *Meșterul Manole* de Lucian Blaga, în regia lui Ștefan Braborescu, cu observații interesante asupra modernității europene a textului. De altfel, sub aspectul raporturilor culturale cu Occidentul, **A. t.** se detașează prin caracterul său de revistă bine informată. Rubrica „Scrisori din Paris” conține, de exemplu, materiale extrem de „la zi”. Congresul internațional al criticii în artă și literatură, desfășurat în septembrie 1929 la București și Sinaia, îi prilejuiește lui Olimpiu Boitoș articolul *Ecouri pariziene de la ultimul congres al criticii*. Aceeași linie o ilustrează comentariul intitulat *O sută de ani de viață franceză la „Revue des deux mondes”* și o intervenție din 1930 despre *Săptămâna teatrului românesc la Paris*. Petre

Țuța, în această vreme student la Cluj, scrie eseu *Despre canalie*. I.I.

ARDEALUL TEATRAL ȘI ARTISTIC, revistă apărută la Cluj între octombrie 1927 și ianuarie 1928, sub conducerea unui comitet. Articolul-program, *Cuvânt înainte*, semnat de Victor Eftimiu, noul director al Operei și Teatrului Național din Cluj, afirmă: „Cu gând senin pornim la drum, cu dorul ca ai noștri să-și cunoască luminătorii, iar cei de lângă noi, concetățenii de altă limbă, să ne cunoască, să ne înțeleagă și să ne iubească pentru sufletul și arta noastră, luminoase și prietenoase.” În primul număr se publică poemul dramatic *Rapsozii* de Tiberiu Brediceanu. Alexandru Hodoș se dedică istoriei teatrului românesc din Transilvania (*Teatrul românesc în Ardeal*, *Teatrul și scena*, *Teatrul românesc pe scenele maghiare*), de care se ocupă și Jac Paleologu (*Presa și teatrul românesc în Ardeal*), în timp ce N. Ghiulea abordează aspectele teoretice ale fenomenului artistic (*Aspectul social al artei*, *Toleranța în artă*, *Individualul și socialul în artă*, *Arta națională*). Revista are în vedere și literaturile străine. Astfel, se reproduce un text din Giovanni Papini, *O tragedie infernală*, tradus, iar Leonard Paukerow, în *Ceva despre opera rusească „Evghenie Oneghin” și autorul ei*, încearcă o paralelă Pușkin—Ceaikovski. Fiecare număr cuprinde și caietul de sală al unei montări scenice la teatru și la operă. I.I.

ARDELEANU, Aurel Gheorghe (26.IV.1936, Timișoara), dramaturg și prozator. Este fiul Sofiei (n. Unc) și al lui Gheorghe Ardeleanu, muncitor. După absolvirea Școlii Medii Tehnice de Construcții din orașul natal (1954), urmează Facultatea de Arte Plastice din aceeași localitate (terminată în 1963) și apoi Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din București, secția muzeologie, până în 1981. Pentru scurt timp este profesor la Recaș (județul Timiș), apoi conservator la Centrul Județean al Creației Populare, iar din 1993 lucrează la Inspectoratul pentru Cultură al județului Timiș. Colaborează la „Orizont”, „Tribuna”, „Familia”, „Meridianul Timișoara”, „România literară”, „Steaua” ș.a.

Debutează în 1969 cu un scenariu radiofonic, gen cultivat și în continuare. Debutul teatral are loc cu piesa *Coroană pentru Doja* (montată la Teatrul Național din Timișoara, stagiunea 1972-1973, și la Televiziunea Română, 1972), urmat de reprezentarea și a altor piese: *Appassionata* (Teatrul Național din Timișoara, stagiunea 1974-1975; Teatrul de Stat din Oradea, stagiunea 1975-1976), *Turnul de cireș* (Teatrul de Nord din Satu-Mare, stagiunea 1976-1977), *Tentația* (Teatrul Național din Timișoara, stagiunea 1983-1984; Teatrul Național din Cluj-Napoca, stagiunea 1984-1985). În 1989, volumul *Tentația. Coroană pentru Doja* adună o bună parte din dramaturgia lui **A.**, a cărei temă predilectă este raportul dintre călău și victimă, identificabilă și în scrierile sale epice. În teatru, autorul adoptă formula modernă, brechtiană, căreia îi alătură proiecția realistă îmbinată cu o neîndoieinică vocație poetică. *Coroană pentru Doja* este un oratoriu cu tentă filosofică, ce uzează de procedeele verificate al teatrului în

teatru. Proiectată în medievalitate, tragedia eroului nu exclude trimerile la lumea de azi. Istorie a unei crime premeditate, *Tentația* este o acidă condamnare a alienării în societatea de consum. Piesa *Napoleon, Soldatul și Femeia sau Îngerul călău* (2000; Premiul pentru dramaturgie al Asociației Scriitorilor din Timișoara) dezvoltă o „acțiune” care coboară din alegorie în istorie, organizată în jurul relației dintre stăpân și supus; eroul, un intelectual român predispus la compromisuri morale grave, eșuează lamentabil, pentru el momentul schimbării vremurilor nefăcând decât să mențină o realitate în care lui îi revine rolul de victimă perpetuă. În proză, **A.** evocă lumea mărunță, dar colorată a periferiei timișorene, dovedindu-se un bun cronicar al banalului, sub care înfloresc himere și se consumă drame neștiute. Maniera este, de data aceasta, realismul magic, care face să coexiste nuditatea vieții cu fabulosul, sentimentalismul cu grotescul. Romanul *Ploaia de nisip* (1982) a fost distins cu Premiul pentru proză al Asociației Scriitorilor din Timișoara.

SCRIERI: *Ploaia de nisip*, Timișoara, 1982; *Ființe de o zi*, Timișoara, 1984; *Tentația. Coroană pentru Doja*, București, 1989; *Napoleon, Soldatul și Femeia sau Îngerul călău*, postfață Corneliu Mircea, Timișoara, 2000.

Repere bibliografice: Cocora, *Privitor*, 203–204; D. R. Popescu, *Virgule*, Cluj-Napoca, 1978, 203; Cornel Ungureanu, „*Ploaia de nisip*”, CNT, 1983, 14; Laurențiu Ulici, *Poveste din cartierul de vest*, RL, 1983, 18; Irina Petraș, „*Ploaia de nisip*”, TR, 1983, 31; Florin Bănescu, „*Ploaia de nisip*”, F, 1983, 7; Corneliu Mircea, *Retorica unei fericiri iluzorii*, O, 1984, 9; Mira Iosif, „*Tentația*”, TTR, 1984, 4; Constantin Cubleşan, „*Ființe de o zi*”, TR, 1985, 7; Olimpia Berca, *Aurel Gheorghe Ardeleanu*, O, 1989, 18; Ion Cocora, *Un dramaturg*, TR, 1989, 40; Ioan Cristescu, „*Coroană pentru Doja*”, RL, 1989, 40; Mircea Ghițulescu, „*Coroană pentru Doja*”, ST, 1989, 9; Adrian Dinu Rachieru, *Așteptând*, „*Meridianul Timișoara*”, 1990, 6; *Aurel Gheorghe Ardeleanu*, DRI, I, 74–77; Ghițulescu, *Istoria*, 407. D.B.-D.

ARDELEANU, Carol (18.III.1883, București – 26.XI.1949, București), prozator. Fiu al Terezei și al lui Gheorghe Ardeleanu, lemnar din cartierul Antim, **A.** este după tată urmașul unor ciobani din Săliște. În familie se credea că mama lui era fiica naturală a poetului Iancu Văcărescu. Clasele primare le va fi făcut într-una din școlile mahalalei, iar studiile secundare la Liceul „Gh. Lazăr”. În 1904 se înscrie la Școala de Arte Frumoase, pe care o frecventează timp de patru ani. Pentru a-și câștiga existența, lucrează ca „zugrav de biserici”, apoi ocupă un post de funcționar în Ministerul Comunicațiilor, unde peste ani ajunge șeful secției de cai ferate particulare. O experiență dură, în care însă **A.** va și să afle nucleul epic al primelor sale cărți, va fi aceea a întâiului război mondial. În preajma ocupării Bucureștilor, însoțit de familie, ia calea refugiului. De la Iași, poate cu însărcinări de serviciu, trece Prutul și Nistrul, plecând la Aleșa, o suburbie a orașului ucrainean Kerson. Aici îl vor prinde evenimentele din octombrie 1917. Revenit în țară, probabil la începutul anului 1918, locuiește scurt timp la Iași, apoi se întoarce la București.

A. debutează relativ devreme, la șaptesprezece ani, în „Pagini literare”. În aprilie 1899, aproape odată cu M. S. Cobuz (Mihail Sadoveanu) și I. M. Nirvan (Ion Minulescu), trimitea

revistei încercări în versuri. La începutul anului 1906 publică din nou, de data aceasta versuri, în „Viața literară” și „Sămănătorul”. Colaborează cu poezii la „Viața literară și artistică”, „Revista noastră” și „Lucașul”. Trece apoi la „Neamul românesc” și „Neamul românesc literar”. Până la război mai tipărește versuri și cronici de artă plastică în „Arta română”, „Flacăra”, „Vremea”. La cotidianul „România”, în 1917, este autor de stihuri mobilizatoare, patriotice, iar la rubrica intitulată „Carnetul unui pribeag”, folosind semnătura Ac., poate și pseudonimul Idem, scrie note critice, uneori adevărate pamflete, precum și articole izvorâte din obida și suferințele acelor zile de restriște. Tot la Iași mai colaborează la „Unirea”, apoi, după întoarcerea la București, numele îi va apărea, în decursul următoarelor trei decenii, sub articole, nuvele, fragmente de roman sau de piese de teatru, în paginile unor reviste și gazete ca „Ramuri”, „Flacăra”, „Sburătorul”, „Lucașul”, „Îndreptarea literară”, „Dimineața”, „Adevărul literar și artistic”, „Cugetul românesc”, „Universul literar”, „Ritmul vremii”, „Viața literară”, „Propilee literare”, „Cuvântul liber”, „Revista literară” ș.a. Evenimentele insolite ale refugiului în Ucraina vor fi evocate în prima lui carte, culegerea de nuvele *Rusia revoluționară* (1918). Mai multe nuvele și o piesă de teatru, rodul experiențelor din anii de război și din cei care au urmat, sunt strânse în cărțile *Pe străzile Iașului* (1920), *Rochia albă* (1921), *În regatul nopții* (1923) și *Casa vechiturilor* (1923), ultima fiind o dramă. Alte două drame, *Un om din altă lume*, inclusă în 1919 în repertoriul companiei Excelsior, și *Ultimul capitol*, care figura în cel al Teatrului Național din București în stagiunea 1926–1927, nu s-au jucat și nici nu au fost tipărite. Romanul *Diplomatul, tăbăcarul și actrița* (1926) îi aduce Premiul „I. Al. Brătescu-Voinești” al Societății Scriitorilor Români și îl impune atenției criticii literare; în 1931 cartea va fi tradusă în limba cehă. Cu oarecare regularitate, **A.** își publică între anii 1929 și 1943 romanele *Am ucis pe Dumnezeu* (1929), *Casa cu fete* (1931), *Viermii pământului* (1933), evocarea biografică *Domnul Tudor* (1934), *Viața de câine* (1937) și *O crimă. Toți la fel și nici unul ca altul* (1943).

Întâia carte, *Rusia revoluționară*, evocă în notații sumare figuri caracteristice desprinse din masa de oameni purtată de valul revoluției, întâmplări neobișnuite, tratate într-un registru anecdotic. Elemente ale propriei biografii – peripeții și impresii din refugiu – constituie substanța epică a scrierilor din volumul *Pe străzile Iașului*. Schițele și nuvelele din culegerile următoare, *Rochia albă*, *În regatul nopții*, par file desprinse dintr-un blocnotes al romancierului. Atenția pentru exactitate și veridic, prezentă în descrierea tăbăcăriei din *Diplomatul, tăbăcarul și actrița* sau a minei din *Viermii pământului*, se află și într-o nuvelă ca *Uzina*, unde intriga erotică este doar un pretext. Un personaj care stăruie în memorie, schițat în linii subtile, cu profunzime și înțelegere, este Nathan, croitorul aflat în pragul declasării, din nuvela cu același nume. Proza este una de sondaj psihologic și de descriere a neobișnuitului. Ca și în romane, dar cu un simț al măsurii pe care mai târziu nu-l va mai dovedi, scriitorul exploatează pitorescul, mai ales pe cel

Călinescu, *Cronici*, I, 72-73, 213-214, II, 248-252, 368; Lovinescu, *Scrieri*, V, 179-183, VI, 230-231; Constantinescu, *Scrieri*, I, 38-55; Șerban Cioculescu, C. Ardeleanu, „Casa cu fete”, *ADV*, 1931, 14475; Șerban Cioculescu, C. Ardeleanu, „Viermii pământului”, *ADV*, 1933, 15174; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 227, 257, 273, 333; Călinescu, *Ulyse*, 228-233; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 690-691, *Ist. lit.* (1982), 774-776; Papadima, *Scritorii*, 79-80; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 162-164, 181-182, 255, 299-302, 590-591; Zalis, *Estetica*, 47, 49, 53-54, 63, 100-105; Șerban, *Ispita*, 208-211; Ion Lungu, *Carol Ardeleanu*, ST, 1983, 3; *Dicț. scriit. rom.*, I, 107-108; Violeta Ștefanian, „Casa cu fete”, TMS, 1999, 5; *Carol Ardeleanu*, DCS, 96, 168.

R.Z.

ARDELEANU, Virgil (5.II.1932, Târgu Mureș), critic literar. Fiu al Mariei (n. Zamfir) și al lui Gheorghe Ardelean, **A.** a absolvit Facultatea de Filologie a Universității din Cluj, fiind apoi bibliotecar la Biblioteca Centrală Universitară din Cluj (1956-1959) și redactor (din 1959) la revista „Steaua”. Cariera lui a cunoscut două „fracturi” considerabile, o dată la începutul anilor '70, a doua oară către sfârșitul anilor '80. Deși indisociabil în ultimii douăzeci de ani de evoluția revistei clujene „Steaua”, unde a fost multă vreme „placa turnantă” a redacției, **A.** își leagă numele de câteva zone fierbinți ale istoriei literare contemporane. Temperament coleric, tăios, laconic și deloc ipocrit (profesional) în exprimare, el a stârnit multe reacții vehemente, datorită poziției net favorabile literaturii (și persoanei) lui Eugen Barbu și, viceversa, nefavorabile (cu multe nuanțe, însă) literaturii lui Marin Preda de după volumul întâi al *Moromeților*. După ce a debutat editorial cu o serie de *Însemnări despre proză* (1966), volum continuat de *Proza poezilor* (1969), tipărește o culegere de cronici literare, „A urî”... „A iubi”. *Puncte de reper în proza actuală* (1971), în care desparte apele clar: al doilea volum din *Moromeții* nu reprezintă decât o „pală continuare” a volumului anterior, în vreme ce *Foamea de spațiu* de Eugen Barbu este operă de artist, de sociolog, americanolog, politolog sensibil etc. Considerată „scandaloasă”, cronica la volumul al doilea din *Moromeții* a făcut obiectul unei mese rotunde la „Gazeta literară”, **A.** fiind acuzat că ar avea o reticență programatică față de Marin Preda. După *Opinii. Prozatori și critici* (1975) și *Mențiuni* (1978) — și ele culegeri de cronici literare — aveau să treacă nu mai puțin de unsprezece ani până la următoarea carte a autorului: *Jurnal* (1989). Tipărit fragmentar în „Transilvania” (1988-1989), „jurnalul” este înșesat de observații amare și tranșant formulate privind natura libertății scrisului, lupta cu opreliștile mentale și administrative, obsesia adevărului și a sincerității etc. La apariția în volum, forța de impact a textului a fost însă considerabil redusă de inexistența unor capitole confesive; singure, ideile, lipsite de suportul emoțional și pur subiectiv, explodau cam fără țintă. Expresie, oarecum, a unei înfrângeri triumfătoare (pentru că *Jurnalul* lui **A.** poartă, fără îndoială, masca eșecului), cartea din 1989 rămâne o pată de culoare în peisajul criticii literare din epocă.

SCRIERI: *Însemnări despre proză*, București, 1966; *Proza poezilor*, București, 1969; „A urî”... „A iubi”. *Puncte de reper în proza actuală*, Cluj,

1971; *Opinii. Prozatori și critici*, Cluj-Napoca, 1975; *Mențiuni*, Cluj-Napoca, 1978; *Jurnal*, București, 1989.

Repere bibliografice: Adrian Marino, *Virgil Ardeleanu*, „Însemnări despre proză”, CRC, 1967, 11; Felea, *Reflexii*, 187-190; Piru, *Varia*, I, 505-507; Tomuș, *Răsfrângeri*, 77-81; Felea, *Secțiuni*, 362-367; Zăciu, *Lecturi*, 180-184; Ion Vlad, *Punctul de vedere al cronicarului*, ST, 1976, 1; Petru Poantă, *Critica de caracter*, ST, 1976, 1; Culcer, *Citind*, 48-53; Regman, *Colocvial*, 170-172; Constantin Hârlav, *Un critic al opțiunilor pătimase*, VST, 1978, 37; Popescu, *Cărți*, 49-52; Tomuș, *Mișcarea*, 305-308; Florin Faifer, *Criticul ca moralist*, CRC, 1990, 3; Adrian Marino, *Criticul moralist*, TR, 1990, 6; *Dicț. scriit. rom.*, I, 108-109; Popa, *Ist. lit.*, II, 1136; Adrian Popescu, *Criticul necesar*, ST, 2002, 2-3.

D.C.M.

ARENA, publicație de cultură a PEN-Centre, cu apariție lunară, a cărei redacție, de la Londra, este formată din reprezentanți și personalități intelectuale europene. De formatul unei cărți de buzunar, **A.** tipărește texte cultural-literare în principalele limbi de circulație, îndeosebi engleza și franceza. Interesul românesc pentru **A.** se concentrează asupra numărului 3-6 din ianuarie 1963, reprezentând anul XI de apariție, număr consacrat aproape în întregime definirii literaturii exilului românesc, problemelor și valorilor acestei literaturi. **A.** încheagă astfel o adevărată perspectivă istorică de prezentare a deschiderilor universale ale literaturii române, concepută ca o sinteză programatică și ca un manifest cultural și politic chiar de scriitorii români ai exilului. Sunt selectate din primii cincisprezece ani de presă românească a exilului texte reprezentative, de la eseurile lui Mircea Eliade (*Două tradiții spirituale în România*) și Alexandru Busuioceanu (*Marsyas — un epilog*) până la studiile lui Basil Munteanu (*Introducere în cercetarea lirismului românesc*) și Constantin Amărieuței (*Exilul și întoarcerea în patrie*), de la versurile lui Aron Cotruș și Vintilă Horia până la poemele lui Horia Stamatu, Yvonne Rossignon sau Ion Pârvulescu și de la paginile de proză ale lui Silviu Crăciunaș până la un fragment dintr-o nuvelă despre exil a lui Vintilă Horia. Însemnărilor lui Virgil Ierunca despre Lucian Blaga și Alexandru Busuioceanu, *Deux morts, un mène exil*, li se adaugă cele ale lui C. L. Popovici, *L'Art abstrait roumain de Brancusi à nos jours*. În versiune franceză este publicat și poemul lui Radu Gyr, *Astă-noapte, Isus*, dar indicându-se drept autor *Anonymous*. Despre teatrul lui Eugen Ionescu scriu Peter Lennon (un interesant interviu cu dramaturgul, reprodus după „The Guardian”) și Marcel Brion, după cum despre eseistica lui Emil Cioran sunt reproduse din „Revue des études roumaines” notele lui Manuel de Diéguez (*L'Héritage de Pascal dans l'œuvre de Cioran*). Un articol mai general, *Culture de la liberté*, semnat de Eugen Relgis, și un altul, nesemnat, dar aparținând lui Theodor Cazaban (*PEN in Exile: Romanians*) deschid orizontul problematicii acestui număr din **A.**, alcătuit, se pare, de Theodor Cazaban. La celelalte rubrici se remarcă texte de Yasunari Kawabata și Witold Gombrowicz. Numărul 3-6 din 1963 ilustrează o primă încercare de integrare a literaturii române în dialogul european al culturilor, realizată din perspectiva scriitorilor din exil.

N.FI.

ARENA LITERARĂ, publicație apărută la Brăila de la 1 decembrie 1927 până la 1 mai 1928. Directori sunt George și Kostya Galitza, prim-redactor – S. Semilian. Deși dedicată, așa cum spune articolul-program, debutanților, talentelor nedescoperite, revista publică, aproape exclusiv, producții ale conducătorilor publicației și ale redactorilor săi. Astfel, în primul număr apar un „fragment de roman”, *Întâlnirea*, din *Romanul unui singuratic* de George Galitza, grupajul de amintiri *Un flirt*, semnat de S. Semilian, iar publicistică fac Kostya Galitza (*Zangio*) și S. Semilian (*Panaît Istrati și confrății săi români*). Același S. Semilian publică, în numărul 5, amintiri despre Camil Baltazar, din creația lirică a acestuia revista reproducând elegia *Reculegeri în nemurirea ta*. Dintre puținii colaboratori, de reținut: Șt. V. Ionescu, Sergiu Negură, Anton Gurgu.

11.

ARGES, revistă care apare la Pitești din iunie 1966 până în decembrie 1990; până în 1975 apare lunar, iar între 1975 și 1982 apare trimestrial; din 1991 reappare sub titlul „Calende”. Redactori-șefi sunt, pe rând, Mihail Diaconescu (1966–1971), Gheorghe Tomozei (1971–1983), Sergiu Nicolaescu (1983–1990), Nicolae Oprea (din 1990). Comitetul de redacție este alcătuit din Al. Cerna-Rădulescu, Șerban Cioculescu, Augustin Z. N. Pop, Gabriel Țepelea, Ion Popovici, Corneliu Marcu, Ioana Girardi, Mihail Moșandrei. Periodic, revista editează și un număr de suplimente, „Biblioteca Arges”, „Literaturul”, „Almanah Arges”, „Poesis”, „Anticipația”, consacrate creației literare, îndeosebi poeziei, dar și scrierilor în proză. Revista își propune, cu formulări turnate în tiparul ideologic al momentului, să fie „locul de dezbateră amplă și pasionată a tuturor realizărilor și direcțiilor ce se manifestă în viața socială, știința, literatura și arta românească”, printr-o „reflectare artistică bogată” și printr-o „mare varietate stilistică”. O atenție deosebită este acordată personalităților locale din domeniul științei și culturii, integrării lor în „contextul general românesc”, valorilor ce sunt continuatoare ale „tradițiilor populare, istorice și culturale ale regiunii” (*Început de drum*). Revista se axează îndeosebi pe informații din actualitate, dar publică și numeroase pagini de literatură, cronică, critică și istorie literară, texte inedite de un vădit interes literar. Orientarea spre fenomenul cultural, în special spre cel literar, devine preponderentă în 1990. Rubrici: „Meșterul Manole”, „Permanențe”, „Jurnal contemporan”, „Cronica subiectivă”, „Logos”, „Pagini literare”, „Caleidoscop”, „Jurnalul artelor”, „Confluente”, „Restituiri”, „Linotyp”, „Ancheta Arges”, „Labirint”, „Caligrame”. **A.** publică scrieri ale unor autori de prestigiu, dar încurajează și creația tinerilor poeți, cărora le consacră un spațiu relativ mare, îndeosebi în suplimentele revistei. Versurile poartă semnături precum Octavian Goga (cu inedite), Lucian Blaga, Tudor Arghezi (inedit), V. Voiculescu (inedit), Ion Pillat, Aron Cotruș, Veronica Micle, Victor Eftimiu, Nicolae Labiș, Geo Bogza, Ștefan Aug. Doinaș, Valeriu Anania, Aurel Rău, Gheorghe Tomozei, Leonid Dimov, B. Fundoianu (inedit), Ion Caraion, Vladimir Streinu (inedit), Nina Cassian, Gheorghe Pitut,

Florența Albu, Aurel Iordache, Florin Mugur, Otilia Nicolescu, Toma Biolan, Radu Cârnci, Elisabeta Niță, Vera Lungu, Mihail Moșandrei, Ion Th. Ilea. În 1990, odată cu schimbarea de perspectivă a revistei, orientată de acum înspre literatură, colaborează cu versuri și Mircea Dinescu, Mircea Cărtărescu, Dan Damaschin, Mircea Petean, Aurel Pantea. Scrierile în proză sunt semnate de Marin Preda (inedit, fragment din romanul *Delirul* și povestirea *Salcâmul* în varianta originală), Tudor Mușatescu, Eugen Barbu, Nicolae Breban, Augustin Buzura, Radu Petrescu ș.a. Se publică, de asemenea, numeroase articole de critică și istorie literară, cronică de carte și recenzii, semnate de Nicolae Manolescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Nicolae Balotă, Ion Negoieșcu (fragmente din *Istoria literaturii române*), Constantin Ciopraga, Adrian Marino, Gheorghe Grigurcu, Gheorghe Tomozei, Sergiu Nicolaescu, Nicolae Oprea, Petru Poantă, Ion Rotaru, Mircea Iorgulescu, Mircea Martin, Șerban Cioculescu, Al. Cerna-Rădulescu, Augustin Z. N. Pop (*Date noi asupra lui Eminescu*), Florin Mugur, Victor Felea, Ion Cruceană, George Munteanu, Radu G. Țeposu, Mihail Diaconescu, Gabriel Țepelea, Dan Laurențiu, Florin Mihăilescu. Revista conține, de asemenea, eseuri importante sub raport literar și documentar, cum sunt cele ce dezbate problema românismului: V. Voiculescu (inedit, *Expresia sufletului nostru*), Constantin Noica (*Cuvinte împreună despre cultura românească*). Începând cu numărul 2/1966 până în 1967, Tudor Arghezi publică aici câteva „bilete de papagal”, în cadrul unei rubrici ce poartă același titlu. **A.** cuprinde, de asemenea, traduceri din operele unor scriitori importanți din literatura universală, având în vedere popularizarea unor nume mai puțin cunoscute marelui public. Sunt traduse pagini din scriitori ca Francesco Petrarca, Giordano Bruno, J. W. Goethe, Maxim Gorki, B. P. Shelley, Fr. Hölderlin, Charles Baudelaire, Paul Verlaine, Arthur Rimbaud, Stéphane Mallarmé, Rainer Maria Rilke, A. J. Cronin, Jorge Luis Borges, Bertholt Brecht, Antoine de Saint-Exupéry, Serghei Esenin, Louis Aragon, Fr. Nietzsche, Constantin Kavafis, dar și din Emil Cioran, Paul Celan, Peter Neagoe. Revista se remarcă prin numeroase texte inedite, multe reprezentând un material documentar bogat pentru studiile de istorie literară. Dintre acestea sunt de menționat: Liviu Rebreanu (pagini de jurnal), Tiberiu Rebreanu (*Din viața fratelui meu*), Liviu Rebreanu despre Emil Gârleanu, Mihail Sadoveanu la conducerea ziarului „România”, Din mărturiile inedite ale poetului Ion Pillat, G. Topîrceanu (o poezie postumă și o conferință rostită la Teatrul Național din Iași), Const. Calmuschi (mărturie inedită despre Eminescu), Titu Maiorescu văzut de Sextil Pușcariu, Camil Petrescu – *Din versurile inedite ale lui Ladima*, Vladimir Streinu (*La Rochefoucauld, Etimologice, Poezia și*

publicul), Petre Pandrea (despre Lucian Blaga). Corespondența inedită publicată în revistă este, de asemenea, importantă: Mihai Eminescu (către Veronica Micle), Veronica Micle, I. L. Caragiale, Mihail Sadoveanu, A. I. Odobescu, Lucian Blaga și Victor Ion Popa (către Ion Chinezu), Mateiu I. Caragiale (către N. Boicescu), E. Lovinescu, Anton Holban, Constantin Noica, Thomas Mann, Camil Baltazar, Alexandru Davila, Victor Eftimiu. **A.** inserează și un număr mare de interviuri cu scriitori și critici reprezentativi, pe teme de larg interes. Dintre aceștia sunt de menționat Horia Lovinescu, Marin Preda, Constantin Noica, Victor Eftimiu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Alexandru Piru, Nicolae Manolescu, Dumitru Micu, Fănuș Neagu, Ioan Alexandru, Roman Jakobson, Leon Levitchi. În paginile revistei se mai găsesc articole memorialistice (N. Carandino, *Amintiri despre Mihael Sebastian*), comemorative (despre Tudor Arghezi), schițe autobiografice (Ovid Densusianu), anchete în rândul scriitorilor, eseuri istorice, lingvistice, sociologice, etnografice, reportaje, informații din știință și tehnică, numeroase articole politice, cronică științifică, cronică teatrală, cronică limbii, cronică muzicală, cronică filmului, cronică pedagogică, cronică mărunță, o rubrică sportivă, pagini de publicitate ș.a. Alți colaboratori: Miron Cordon, Nicolae Baltag, Dan Cristea, Laurențiu Ulici, Emil Brumaru, Paul Anghel, Gh. Catană, Ion Popa-Argeșanu, Ion Marin Iovescu, Petre Mihai Gorcea, George Sbârcea, Dan Verona, Horia Bădescu, Mircea Popa. **M.W.**

ARGEȘANU, Constantin (17.IX.1892, Târgu Dealului, azi Ștefănești, j. Argeș – 19.I.1964, București), autor de versuri, prozator și traducător. Fiu al Zafirei (n. Popescu) și al lui Emanoil Argeșanu, **A.** a absolvit liceul la Pitești, apoi a urmat cursurile unor institute militare la București și Potsdam, devenind ofițer de geniu. Participă la primul război mondial, iar mai târziu (1926–1927) se reprofilează la școala de pilotaj din Tecuci. Ca ofițer de aviație, primește posturi de comandă, mai întâi la Iași (1928–1937), apoi la București, atingând apogeul carierei între 1944 și 1947, când, general fiind, deține funcția de comandant al Aeronauticii Regale Române. Membru al Societății Scriitorilor Români, a avut și după 1948 unele atribuții în conducerea Uniunii Scriitorilor. Începând din 1908, a colaborat intens la periodicele vremii, între care, în mod susținut, la „Duminecă”, „Universul literar”, „Greierul” (Iași), „Adevărul literar și artistic”, „Rampa”, „Opinia”, „Tot”, „Cadran” (Iași), unde a făcut parte din redacție, „Aripi românești”, „Poporul” (ca prim-redactor), „Papagalul”, „Aripi noi” și multe altele, cu versuri, proză, articole. Inițial, a semnat Const. Em. Popescu-Pitești, C. Em. P. Argeșan, apoi și C. Arg., C. P. Argeșel, Don Carlos, Ion Brambură, Nichifor Coțcariul. Publicistica sa cuprinde, cu puține excepții, articole despre teatru.

Debutul lui **A.**, cu versuri în „Veselia” (1908), indică înclinația spre umor, gen potrivit atât temperamentului său, cât și posibilităților de exprimare literară. Cronicile rimate, câteva seriale umoristice din reviste sunt, în general, spirituale,

spumoase, cu efect bine calculat. În paralel însă, **A.** publică și versuri în care sentimentul singurătății, suferința vin din insatisfacția față de întâmplările comune ale vieții. Tristețea fără nume, rău atribuit mai degrabă condiției umane, generează și lirismul sumbru din prima lui carte de versuri, *Cântecele tavernei* (1922). Autorul își afirmă conștiința de poet damnat, care a scris într-o „carte blestemată” despre „adevărul vieții”. Împreună cu Al. Bibescu, semnează și o insignifiantă dramă în versuri, *Ferdinand Catholicul* (1929). Cea mai importantă față a scrisului său – umorul – este ilustrată de proză, în mare parte apărută doar în periodice. Cu supratitlul *Vacanțele unui trubadur* sau separat, el a publicat schițe care tratează, într-o manieră ușoară, glumeață, aspecte ale vieții citadine, mondene. Scrierile adunate în volumul *Drumuri albastre* (1937) alcătuiesc o evocare nostalgică a începuturilor aviației militare românești, într-o atmosferă ușor exaltată. Dar nonșalanța ostentativă a aviatorilor, bravada, distanța dintre gestul teribilist și efectul rizibil, reacțiile spectaculoase ale camarazilor plasează totul în zona umorului. Câteva schițe mai „terestre”, în care apar stereotipii și obtuzități militare, îl apropie de ironistul Gh. Brăescu. În *Țambalul lui Chiran* (1949) și în *Pilot fără noroc* (1958) apar și câteva schițe care demonstrează virtuți în creionarea rapidă a unei scene, în desfășurarea cu o naturalețe concisă a dialogurilor, în formularea lapidară a poantei sau în „reconstituirea” suculentă a unor exprimări agramate sau argotice. Câteva dintre prozele lui **A.** au fost traduse în limba rusă. În colaborare sau singur, a realizat numeroase versiuni în română din literatura rusă și sovietică (Pușkin, Cehov ș.a.).

SCRIERI: *Cântecele tavernei*, București, 1922; *Ferdinand Catholicul* (în colaborare cu Al. Bibescu), București, 1929; *Drumuri albastre*, București, 1937; *Țambalul lui Chiran*, București, 1949; *Pilot fără noroc*, București, 1958; *Rasskazî* [*Povestiri*], pref. Geo Dumitrescu, București, 1961. **TRADUCERI:** A. P. Cehov, *Nușele*, București, 1949 (în colaborare cu Val. Cordon); Nikolai Virta, *Bătălia Stalingradului*, București, 1950 (în colaborare cu Val. Cordon); *Antologia poezilor decembriști. 1826–1951*, București, 1951 (în colaborare cu Claudia Millian și Demostene Botez); V. Matev, *În taigaua Narâmului*, București, 1953 (în colaborare cu M. Zarie); E. Samuilencoc, *Noroc vânătoresc*, București, 1954 (în colaborare cu Silviu Iosifescu); K. Simonov, *Suvorov*, București, 1955; S. N. Sergheev-Tenski, *Epopoea Sevastopolului*, I–II, București, 1955 (în colaborare cu L. Pop); Alexander Iașin, *Aliona Fomina*, București, 1956 (în colaborare cu Mihai Dragomir).

Repere bibliografice: Scarlat Struțeanu, „*Cântecele tavernei*” de Const. Argeșan, „Viitorul”, 1922, 4269; Paul I. Papadopol, *Din trecutul „Universului literar”*, UVR, 1927, 12; Paul I. Papadopol, *Const. Argeșanu și Alexandru Bibescu*, „*Ferdinand Catholicul*”, UVR, 1930, 19; Mihail Sadoveanu, *Aviatorii*, DMN, 1937, 10873; P. Gr. [Gr. T. Popa], *Const. Argeșanu*, „*Drumuri albastre*”, IIS, 1937, 8; Geo Dumitrescu, [*Prefață*] la Constantin Argeșanu, *Rasskazî* [*Povestiri*], București, 1961; *Dict. scriit. rom.*, I, 109–110. **C.T.**

ARGETOIANU, Constantin (3.III.1871, Craiova – 6.II.1955, Sighet), memorialist. Fiu al unui general și om politic – Ion Argetoianu, absolvent al Școlii de Aplicații de la Metz (Franța) –, **A.** a primit educația cuvenită descendentului unei

familiei vechi și bogate. A urmat primele clase la Craiova, oras cu o viață culturală și socială remarcabilă în acea vreme. S-a pregătit în particular pentru examene în primii ani de liceu, apoi a urmat ultimele clase la Liceul „Sf. Gheorghe” din București. Ca mulți tineri de condiția lui, a fost trimis pentru studii universitare la Paris (1888–1896). Inteligent și dotat, și-a luat doctoratul în medicină și licența în drept și litere. Întors în țară, a fost numit în 1898 atașat, apoi secretar și consilier de legăție la Constantinopol. Până în 1913, când s-a retras din diplomatie, această carieră l-a purtat la Roma, Viena și Paris. Atras de viața politică, s-a înscris în 1913 în Partidul Conservator și a ajuns repede (1914) deputat, apoi senator. Ulterior s-a alăturat maresalului Al. Averescu și a contribuit la formarea Partidului Poporului, în 1920. La 37 de ani (în 1918) a fost pentru prima oară ministru, la Justiție. În 1920 și 1921 a deținut portofolii la Ministerul Finanțelor, Ministerul Justiției și Ministerul de Interne. A schimbat mai multe formațiuni politice (Partidul Național Democrat, Partidul Național, Partidul Național Liberal), având o carieră politică agitată, cu numeroase ministere, inclusiv la Agricultură și la Afacerile Străine. În 1932 a fondat Uniunea Agrară, transformată în 1936 în Partidul Agrar. A fost consilier regal în 1938, președintele Consiliului de Miniștri în 1939 și titular al Ministerului Afacerilor Străine în 1940. A publicat scrieri, în majoritatea lor conferințe, legate de activitatea lui politică și administrativă. În 1938 i-a apărut un jurnal de călătorie, considerat de editorii de mai târziu drept o parte integrantă a memoriilor sale (*Pe urmele trecutului. O călătorie în Egipt*). Între 1944 și 1946 a stat în Elveția, dar apoi s-a întors în țară. Se vede că experiența politică și diplomatică nu l-a ajutat să înțeleagă încotro evoluau lucrurile. A creat un nou partid, Uniunea Națională Muncă și Refacere, cu existență efemeră, desființat în 1948, iar în 1950 a fost arestat, ca mulți alți foști fruntași politici și diplomați, a cunoscut ororile închisorii și a murit, după ani de suferință, la Sighet.

A. a lăsat o monumentală operă memorialistică în manuscris, editată postum, mai întâi în presă (în revista „Magazin istoric”), apoi în volum. Este vorba de un ciclu intitulat *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, care acoperă mai multe decenii, din 1871 până în 1934. Tot postum, în 1998, i s-a publicat volumul *Însemnări zilnice*, o primă parte a notelor lui, anume cea referitoare la anii 1935–1936. Ca și memoriile, însemnările cotidiene au caracter politic, iar manuscrisul, în curs de editare integrală, cuprinde mai multe mii de pagini, adică o serie de cel puțin zece volume. Întreaga existență și experiență a memorialistului se reflectă în această reconstituire a unei vieți și a unei epoci. Scrierile rămase inedite atâta vreme au o dublă valoare. În primul rând una documentară, prezentând un interes deosebit în redescoperirea unor decenii de istorie cenzurată și/sau contrafăcută, din perspectiva unui om politic și diplomat aflat mereu în cercurile puterii, informat și capabil de judecăți avizate. În al doilea rând, valoarea memoriilor stă în calitatea scrisului și în temperamentul de literat al autorului, instruit și înzestrat cu simțul cuvântului, abil portretist și înveninat cronicar, implicat afectiv. A rezultat din această sin-

teză o creație care nu interesează numai istoriografia (politică, a mentalităților, diplomatică), dar și literatura. Acest descendent de boieri olteni duce până în prima jumătate a secolului al XX-lea spiritul cronicarilor munteni, maliția lor pătimașă, plăcerea de a observa fără cruțare, nu arareori deformând și șarjând realitatea. Consumându-și existența în medii elegante, într-o Europă care trăia în stil Belle Époque și apoi cu euforia „anilor nebuni”, răsfățat în confort, finețuri, plăceri rafinate, sensibil la farmecul naturii, la flori și lecturi de bun gust, la prezențele feminine, memorialistul a fost și un moralist foarte intransigent când era vorba despre interese, ale lui, ale altora sau chiar interesul general. El vestește „mahalagismul”, „mizeria morală” a mediilor politice, consemnează compromisuri, trădări, intrigi, descrie în chip foarte subiectiv, dar și — prin aceasta chiar — savuros, o lume colcăind de interese, ambiții, vanitate, rivalități, egoism și poftă, foarte vie și foarte impură, dar fără de care n-ar fi putut trăi. Evadează uneori în lecturi și peisaje, căci are, după cum se vede în notațiile din Egipt, simț poetic și plăcerea fanteziei, dar adevărata lui viață este cea mărunțită într-o agitație politică frenetică, încălțită, contradictorie. *Memoriile*, mai mult decât *Însemnările*, creează (sau recrează) din perspectivă proprie o lume al cărei stil de viață s-a demodat, dar ale cărei mobiluri și moravuri renasc, surprinzător de neschimbate, în România de după 1990. Scrierile lui **A.** s-au editat redevenind actuale și interesante prin arta de a sugera, de a impune o imagine, de a surprinde ori de a creiona un tip uman, o personalitate, o categorie morală.

SCRIERI: *Pe urmele trecutului. O călătorie în Egipt*, București, 1938; *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, îngr. și introd. Ion

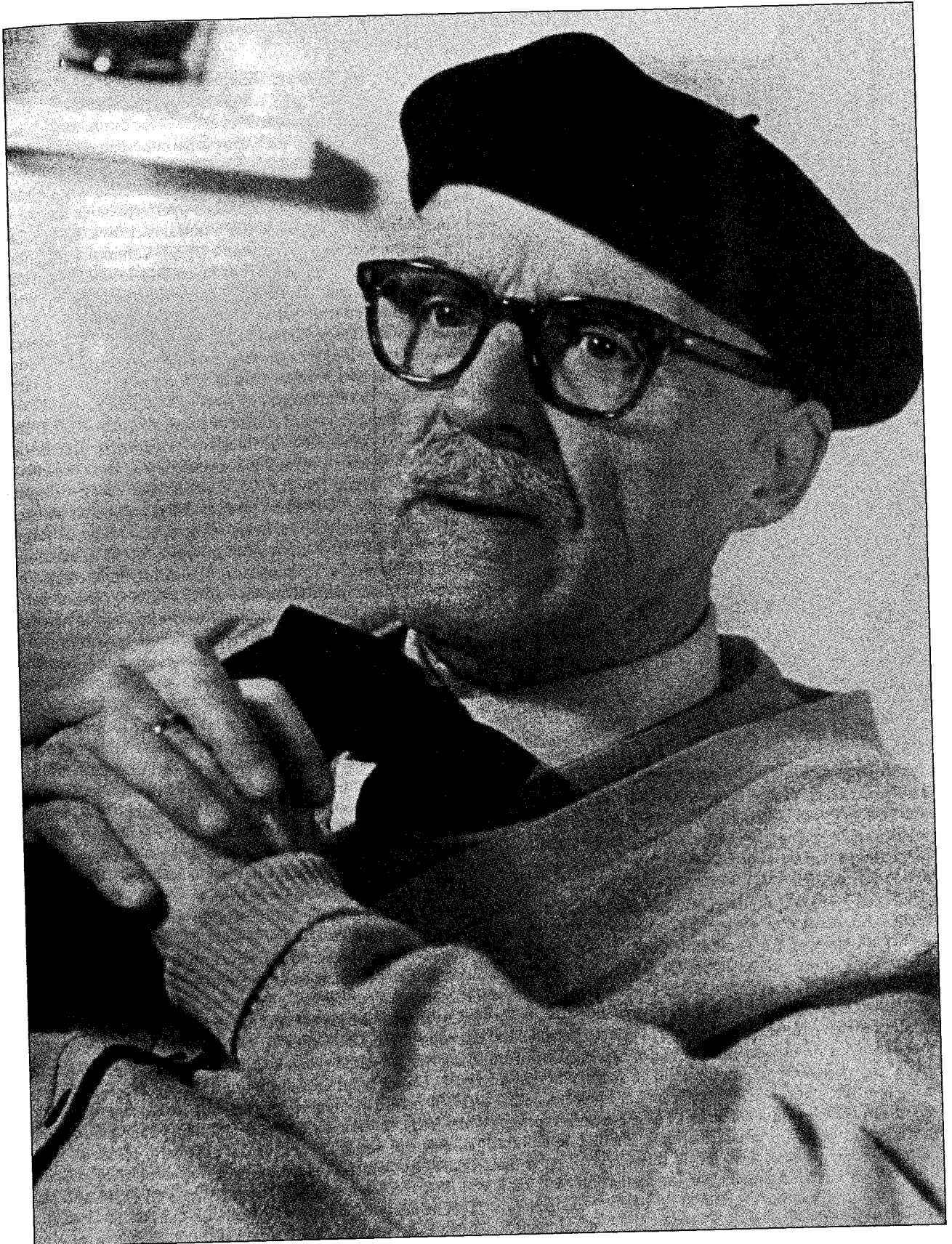
Ardeleanu, I-II, București, 1991-1993; ed., I-XI, îngr. și postfață Stelian Neagoe, București, 1991-1998; *Însemnări zilnice*, I-VII, îngr. Stelian Neagoe, București, 1998-2003.

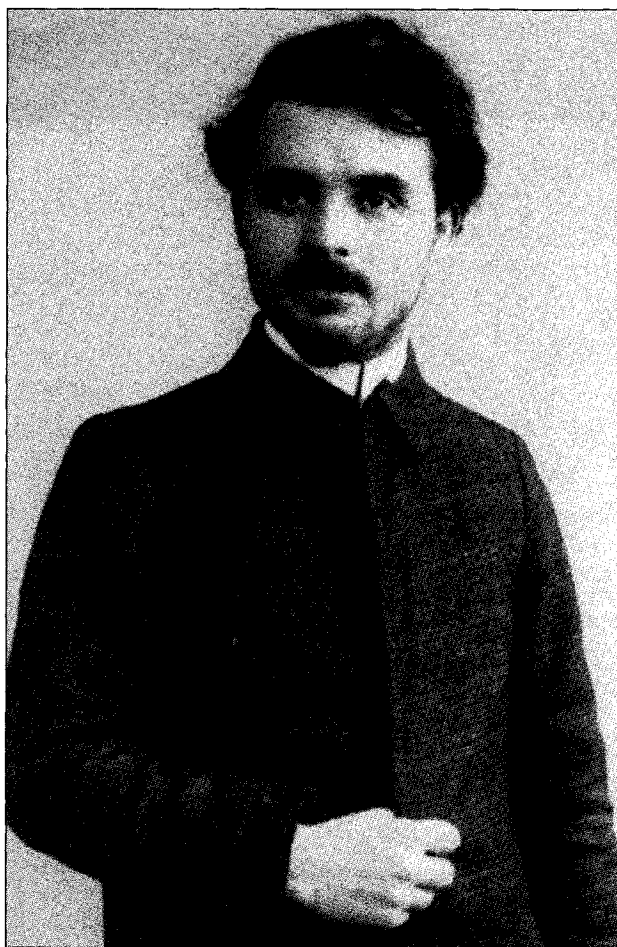
Repere bibliografice: Z. Ornea, *Memorialistica lui Argetoianu*, RL, 1992, 33; Z. Ornea, *Încă un volum din memoriile lui Argetoianu*, RL, 1996, 28; Alexandru George, *Comparații semnificative*, LCF, 1996, 32; Nicolae Manolescu, *Politica și literatura*, „Dilema”, 1998, 267; Viorica Moisuc, *Puncte de convergență: Constantin Argetoianu și Louis Barthou*, „Dilema”, 1998, 267; Z. Ornea, *Versatilul Constantin Argetoianu*, „Dilema”, 1998, 267; Mircea Mihăieș, „Memorii”, „Cuvântul”, 1998, 11; Z. Ornea, *Destăinuirile lui Argetoianu*, RL, 1998, 22-24; Săndulescu, *Memorialiști*, 128-136. G.B.I.

ARGHEZI, Tudor (21.V.1880, București – 14.VII.1967, București), poet, prozator și gazetar. Era fiul lui Nicolae Theodorescu (inițial Nicolae Tudor Cojocar), cu obârșia în Cărbunești-Gorj, agricultor (arendas la Martalogi și Costești), funcționar la banca din Pitești. Identitatea mamei, cea impusă de actul de naștere dat publicității – în care **A.** apare ca fiu legitim al lui Nae Theodorescu și al Mariei Iliescu –, este contrazisă de mărturiile ale corespondenței și ale operei, de memoriile celor apropiați; conform lor, Rosalia Arghesi, de naționalitate germană, venită din ținuturile Brașovului în București, ca menajeră, ce trecea drept „mamă de suflet”, a fost adevărata sa mamă. Părinții, necăsătoriți, vor fi uniți în semnătura scriitorului, legalizată ca nume oficial în 1956. „Puțini știu”, dezvăluia un cunoscut în 1931, că Tudor Arghezi este „pseudonimul propriului său nume”. Acest destin al „oamenilor fără ascendență” (*Dintr-un foisor*) l-a făcut pe **A.** fie să tacă, fie să dea alte versiuni asupra originii sale, amestec de adevăr și ficțiune, dar l-a marcat definitiv. Literatura revoltei anarhice, sarcasmul și dezgustul își au rădăcinile în realități dure, în confruntarea, la o vârstă crudă, a unei sensibilități acute cu „mocirla”. Copilăria în casa lui Manole Pârvulescu, comerciant, bărbatul lângă care a trăit, în București, Rosalia, este „cea mai amară” etapă a vieții. Din suferința anilor dintâi dobândește dorința unei „ireductibile independențe” și voința de a se construi prin sine însuși, împotriva împrejurărilor dușmănoase. După școala primară, la „Petrașche Poenaru” (1887-1891), și gimnaziul clasic, la „Cantemir Vodă” (1891-1896), va pregăti liceul în particular; în cadrul Institutului Clinciu și Popa, în 1905, trece ultimele examene, pentru clasele a șasea și a șaptea. Hotărâse să se întrețină singur: medita, la algebră, la doisprezece ani, a fost ucenic pe lângă un cioplitor de pietre funerare, custode al unei expoziții de pictură a societății „Ileana” (cunoscând, astfel, pe I. L. Caragiale), laborant la fabrica de zahăr din Chitila (în 1897). Frecvența clubul socialist de la „Lumea nouă”.

În ziarul „Liga ortodoxă”, la 30 iulie 1896, Ion Theo (precurtarea i-a fost sugerată de Al. Macedonski) debutează în poezie, tăios, cu acuzatoarele strofe din *Tatălui meu*; le urmează compuneri când instrumentaliste, când parnasiene, când purtând amprenta elegiei eminesciene. Macedonski elogiază cutezanța cu care tânărul „rupe” tehnica versificării, însă acesta nu suportă amestecul „peniței” patronului său literar și părăsește cenaclul macedonskian. Colaborează totuși la sateliți ai

„Literaturului”: „Revista modernă” (1897) și „Viața nouă” (1898, semnând Ion Th. Arghezzi). Leagă prietenii trainice (nici ele scutite de încercări) cu Gala Galaction și N. D. Cocea, cu V. Demetrius. Nevoia unui refugiu în fața privațiunilor cotidiene, aspirații spirituale și artistice (să învețe să scrie „pe dedesupt”) îl fac să intre în cinul călugăresc (februarie 1900). După o ucenicie la mănăstirea Cernica, îmbracă haina monahală sub numele de Iosif. E hirotonisit diacon și adus la Mitropolie ca secretar. Cu mitropolitul Iosif Gheorghian (acesta îl recomandase referent de conferențiar pentru religiile comparate la Școala de ofițeri), traduce lucrarea reverendului francez H.-G. Didon, *Isus Hristos*. Scoate în 1904, împreună cu V. Demetrius, revista „Linia dreaptă”, unde publică o parte din ciclul, funebru și baudelairian, *Agate negre*, nuvela *Lotar*, manifestul poetic *Vers și poezie*. Semna Tudor Arghezi și I. Gabriel. În 1905, **A.** își dă demisia din slujba de diacon. Ajutat de mitropolitul Iosif Gheorghian, pleacă, pentru studii teologice, în Elveția, la Fribourg. Nu se simte bine în schitul Cordelierilor, unde fusese găzduit, și, refuzând să se convertească la catolicism, îl părăsește pentru o singură dată „activă”. Între 1906 și 1910 trăiește la Geneva. Audiază cursuri la Universitate, călătorește, în 1910 stând câteva luni la Paris. Ucenic al unei școli libere de meserii, luca bijuterii ieftine, capace de ceasornice. În 1905, la Paris, din legătura cu profesoara Constanța Zissu (se căsătorește în 1912, divorțează în 1914), i se născuse un băiat, Eliazar-Lotar; crescut de părintele său, absolvind liceul, el se va stabili în Franța (fotograf de artă, cineast, Elly Lothar a lucrat cu sculptorul Giacometti, cu regizorii René Claire și Luis Buñuel). În țară, N. D. Cocea deschide „Viața socială” cu incendiara *Rugă de seară* (1910) și, dintr-un caiet lăsat acasă, transcrie câteva piese din *Agate negre*, prezentându-l pe **A.** drept „poetul cel mai revoluționar al vremii”. Acesta își face o reîntrire explozivă în jurnalistică, atacând în „Facla”, din mai 1911, pe mitropolitul în scaun, Athanasie Mironescu. Fulminantele pamflete îl aduc pe fostul diacon, considerat încă în rândurile monahilor, în fața Consistoriului, care îl exclude din cin. Viața și-o câștigă de acum înainte cu condeiul. Pune un prolog în versuri pentru „Comoedia” (1911), colaborează la „Rampa” și la revista „Teatru”, îl ajută pe Th. Cornel la dicționarul biografic *Figuri contemporane din România* (1911), traduce din Dostoievski. În 1913 este redactor-șef la cotidianul lui Al. Bogdan-Pitești, „Seara”; ține rubrica polemică „Tabula rasa”, având ca fîntă pe Take Ionescu, Ion I. C. Brătianu, O. Goga, pe socialiști, și cronica teatrală și artistică, cu pagini memorabile despre Constantin Brâncuși, Șt. Luchian, Th. Pallady. Redactor la „Steagul” (1915-1916, 1918), director, împreună cu Gala Galaction, al săptămânalului „Cronica” (1915-1916), subvenționat de Al. Bogdan-Pitești, susține ideea neutralității României. Rămăs în capitala ocupată de armata germană, publică în oficiosul „Bukarester Tageblatt”-„Gazeta Bucureștilor” (1917-1918; articole politice, prezentări de spectacole, semnate T.A., A ori Sigma), în „Scena” (1918) și „Renașterea” (1918). Procesul intentat unui număr de 24 de ziaristi (între ei, I. Slavici) pentru colaboraționism, în februarie 1919,

duce la condamnarea lui **A.** la cinci ani de închisoare. Deținut în penitenciarul Văcărești, va fi sprijinit moral de soția sa (Paraschiva Burda, originară din Bunești Bucovinei, din 1916 tovarăsa de o viață a scriitorului). Datorită intervenției lui N. Iorga, este grațiat la sfârșitul anului. Stihuri din viitoarele *Flori de mucigai*, fragmente din *Poarta neagră* se tipăresc în „Hiena” (1919–1920). Ion I. C. Brătianu, sfătuit de I. Pillat, îi încredințează conducerea unei reviste care trebuia să contribuie la unificarea spirituală a neamului. În „Cugetul românesc” (1922–1924), alături de N. Iorga, Lucian Blaga, G. Bacovia, Camil Petrescu, V. Voiculescu, N. Crainic, Urmuz ș.a., **A.** este prezent cu *Duhovnicească*, *Întoarcere în țărână*, *Psalmistul singuratic*, cronici, pamfletul *Cum se scrie românește*, vizând stilul romancierului Liviu Rebreanu, și „*Literatura nouă*”, în care apără, contradictoriu, de loviturile lui N. Iorga, curentul de primenire din poezie. „*Naștunea*”, „foaia intelectualității”, apărută în 1923 din inițiativa lui I. G. Duca, este scrisă aproape în întregime de **A.** El rămăsese adeptul modelului cultural german și biciuia haosul social de după război. Apar aici *Belșug*, *Amintirile ierodiaconului Iosif*. Varietatea publicisticii sale (în „*Viața românească*”, „*Rampa*”, „*Făclia*”, „*Gândirea*”, „*Contemporanul*”, „*Clipa*”, „*Clopotul*”, „*Lumea*”, „*Integral*”,

„*Țara noastră*”, „*Adevărul literar și artistic*”, „*Sinteza*”, „*Viața literară*”, „*Ramuri*” ș.a.), neaderența la vreun program, agresivitatea polemicilor, forma lor artistică fac din **A.** un gazetar fără egal. Poetul, în schimb, era parțial cunoscut, cu precădere în rândurile boemei intelectuale. El nu are nici o carte. Dureros îndoit de sine și orgolios, văzând în poezie o experiență intimă, aproape o taină, aștepta urmărind „perfecționarea izolată a individualității”; mitul lui era o unică, exclusivă, scriere. La 47 de ani, scoate *Cuvinte potrivite* (1927). Volumul, în intenție reprezentativ, e o selecție care va marca temele sale. Cele o sută de poeme, inegale, dar izbitoare prin originalitate, au împărțit critica între adeviziune și admirație (E. Lovinescu, F. Aderca, Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, G. Călinescu, Vladimir Streinu) și contestarea totală (G. Bogdan-Duică, Ion Barbu). **A.** își continuă drumul într-o carieră literară fără precedent: cea mai mare parte a operei sale abia după 1927 va ieși la lumină. Lansează „*Bilete de papagal*” (1928–1929, 1930, 1937–1938, 1944–1945). „*Minusculă*” ca format, „*Bilete de papagal*” a fost o foarte bună revistă de literatură, deschisă tinerilor (Eugen Ionescu, M. Blecher, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu ș.a.). Contribuția lui **A.** este masivă: poeme, tablete, diatribe împotriva lui M. Dragomirescu, N. Crainic, N. Iorga (la intervenția acestuia, poliția interzice în 1938 „*Bilete de papagal*”). Scriitorul, ajuns la o rodnică împlinire creatoare, încredințează tiparului aproape an de an câte o carte, experimentează alte formule în lirică, dă romane (deși era adversarul prozei lungi, îmbâcsite), într-un fel de efervescență a reînnoirii și descoperirii de sine: *Icoane de lemn*. Din amintirile ierodiaconului Iosif (1929), *Poarta neagră* (1930), *Flori de mucigai* și *Cartea cu jucării* (1931), *Tablete din Țara de Kutu* (1933), *Ochii Maicii Domnului* (1934). Primește Premiul Național pentru poezie (1934, ex aequo cu G. Bacovia), în pofida faptului că *Istoria literaturii contemporane* a lui N. Iorga îl prezintă drept o emblemă a artei decadente și pornografice. Retras în casa familiei, ridicată la Mărțișor între 1929 și 1933, „ca un schit”, cu grădină și stupi în livadă, lângă copiii Domnica (Mitzura) și Iosif (Baruțu), **A.** face să apară *Cărticică de seară* (1935), *Cimitirul Buna-Vestire* (1936), o ediție definitivă la *Versuri* (1936; îmbogățită în 1940 și 1943), *Ce-ai cu mine, vântule?* (1937), *Hore* (1939), *Lina* (1942). N. Georgescu, din cercul lui N. Iorga, îl atacă în mai multe articole, reunite în volumul *Literatura de scandal* (1938), încercându-se aducerea lui în fața justiției. Se constituie, pentru a-l susține, Gruparea criticilor literari români. **A.** publică în „*Dreptatea*”, „*Ramuri*”, „*Adam*”, „*Cuvântul*”, „*Mișcarea*”, „*Dimineața*”, „*Săptămâna C.F.R.*”, „*Progresul social*”, „*Viața*”, „*Vremea*”, „*Realitatea ilustrată*”, „*Revista Fundațiilor Regale*”, „*Revista română*”, „*Informația zilei*”, „*Torța*”, „*Jurnalul de dimineață*” ș.a. Este închis trei luni (1943) pentru pamfletul *Baroane*, care lovea, abia voalat, în Manfred von Killinger, reprezentantul lui Hitler în București. Distins, din nou, cu Premiul Național pentru poezie în 1945, tipărește volumele *Bilete de papagal* și *Manual de morală practică*, în 1946, și colaborează susținut la „*Adevărul*” (1946–1947) cu *Tablete*; unele, ostile noului regim, pun în evidență criza culturii. Volumul *Una sută una poeme*, din 1947, este retras din

librării. Eseul *Artă și libertate* (despre Apostolul Pavel), oferit revistei „Agora”, se pierde. Împotriva lui **A.** se desfășoară o campanie de denigrare în „Scânteia”, susținută de Miron Radu Paraschivescu (1947) și de Sorin Toma, cu seria de articole *Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei* (1948). Baraștu este privat de libertate, **A.** e alungat din presă. Tăcerea în jurul numelui poetului va dura până în 1954. Face față dificultăților materiale traducând din literaturile rusă (în colaborare) și franceză: I. A. Kuprin, *Moloh* (1951), I. A. Krâlov, *Fabule* (1952), M. E. Saltîkov-Scedrin, *Povestiri* (1952), N. V. Gogol, *Suflete moarte* (1954), Anatole France, *În floarea vieții* (1953), La Fontaine, *Fabule* (1954). Reapare cu versurile „copilărești” din *Prisaca* în 1954. Anul 1955 aduce semnele acceptării scriitorului de către oficialități. Publică *Pagini din trecut și 1907 – Peizaje* în 1955, *Cântare omului* în 1956, *Din drum...* în 1957. Devine membru al Academiei Republicii Populare Române, e decorat cu Ordinul Muncii clasa I (1955). Face parte din delegația care preia de la Moscova o parte din tezaurul țării (1956; *Un vast univers*, discursul său la Kremlin, neagă resentimente mai vechi și mai sincere). Laureat al Premiului de Stat în 1957, va fi sărbătorit ca poet național în 1960. Apar *Lume veche, lume nouă* (1958), *Versuri* (1959, 1960), *Tablete de cronicar* (1960), *Frunze* (1961), *Cu bastonul prin București* (1961), *Răzlețe* (1965). Din 1962 începe editarea integrală a operei sale, proiectată în 61 de volume. Universitatea din Viena îi acordă Premiul Herder în 1965. Este ales membru al Academiei Sârbe de Științe și Litere. Colaborează la „Contemporanul”, „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „Scrisul bănățean”, „Argeș”. Plachetele *Poeme noi* (1963), *Cadențe* (1964), *Silabe* (1965), *Ritmuri* (1966), *Noaptea* (1967) cuprind inedite, unele venind din alte etape de creație. La un an după moartea soției sale, poetul se stinge și este înmormântat, după dorință, în grădina casei lor, la Mărțișor. I se fac funeralii naționale. Postum, apar culegerile de versuri *Frunzele tale* (1968), *Crenți și XC* (1970).

A. a fost un om de mari contraste, cu toxine și excesiv în totul. Stăpân ca nici un alt scriitor român pe posibilitățile nelimitate ale limbii, și-a creat, prin forța cuvântului („figuri tari tăiate cu fierul”, N. Iorga) și puterea de șoc a împerecherilor antinomice, un stil, care a pus capăt epigonismului eminescian. Nu s-a afiliat nici unui curent, deși într-o carieră literară de peste șapte decenii a fost contemporan cu numeroase orientări estetice. A avut o evoluție singulară. A contrariat și lucrul nu i-a plăcut. Aspirând la idealitate și la împlinirea de sine, a făcut gesturi oportuniste, ce-i contraziceau credințele. A mers contra tuturor, consecvent sieși și propriilor inconsecvențe. A regretat „febrilitatea ondulărilor noastre” și a răscumpărat-o cu „înțelegerea supremă” din poezie. A propus, ca unic adevăr asupra sa, opera. Protecția, imprevizibilă în gama larg deschisă a tonurilor și în jocul atitudinilor lirice, nutrită de tensiuni, refractară de aceea formulei critice sintetizatoare, opera are, totuși, coerența ei secretă. Aceasta e dată de amprenta sufletului arghezian, același, în profunzime, în toate manifestările lui, dar dezvoltându-se în diferențiere și scindarea dramatică a termenilor care îi proiectează gesturile, energiile, nostalgiile specifice. Căci

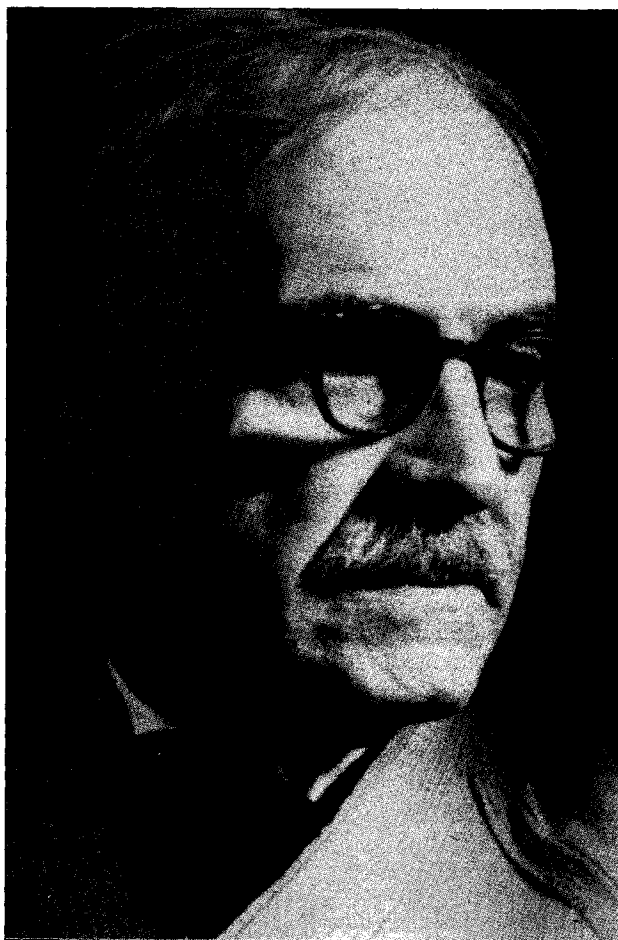

Desen de Theodor Pallady

A. refuza morala restrictivă și exploata contradicția, complementaritățile, libertatea redefinirilor de sine. Nu numai dintr-un nonconformism funciar, ci și datorită substratului idealist al poeziei sale. Binele și Răul sunt ramificațiile, egale, ale aceleiași rădăcini. Antinomiile prin care Unitatea divină există formează misterul ultim. Trăirea antinomiilor lor în năzuința continuă către Unitate organizează imaginarul arghezian.

A. este un poet al omenescului, al destinului omului, perceput cu o acută și obsesivă conștiință a limitei: materialitate, timp, trecere, Dumnezeu. Existența e, pentru el, pribegie ori ocol într-un spațiu închis, zbatere în menghina condiției umane, o captivitate fără ieșire. Reactionând ca un primitiv, uimit și copleșit sub povara urgiilor iscate de potrivnicia naturii, a sorții, de păcat și de rău, reface experiențe originare: eros, moarte, individul înaintea divinității. Traseele căutării Ființei, percepute în adevărul și intensitatea dramei personale, sunt, în esență, filosofice, fără ca expresia să fie cea a unei dezbateri intelectuale. **A.** proiectează „durerile de viață” în metafore și simboluri nedespărțite de limbajul tainelor și al legilor universale, ca în *Biblie* sau ca în poezia populară, și vocabile cu însușiri violent materiale, ținând de sorgintea pământeană, devin apte, într-un salt transfigurativ, să semnifice idealitatea. Alteori, se spovedește, dar la modul său, întortocheat, obscur-angoasat. „Radicalismul” nevoii de cunoaștere („gândirea, singura scuză și țintă a vieții mele”) arată

un substrat nu atât intelectualist (Alexandru George), cât existențial. Suferința cea mai adâncă e suferința închiderii („Sunt prins din patru laturi deodată”): ea corespunde te-restrității și căderii în timp, moartea fiind centrul „marelui ocol”. Încercarea, eșuată, de a forța datul, ca și mortificarea de sine, cu dorința integrării fără iluzii în vecia țărâni sunt forme de răscoală ale unei firi „fatal anarhice”, împotriva asprei rânduiei (*Restituiri*). Dacă, pentru „copii”, va ascunde sfârșitul absurd într-un, înșelător senin, joc de-a v-ați ascunselea, dacă și gândul propriei stingeri se alină, uneori, în „murmurul de epitafe” al trecutului lumii, orgoliul său e de a primi soarta cu ochii larg deschiși, stându-i în față drept, bărbătește. Crucea pe care e răstignit noul Crist, omul arghezian, e teroarea lăuntrică a golului în care se pulverizează implacabil tot ce trăiește (*Duhovnicească*). Copleșitoare sunt la **A.** viziunile destrămării: o moarte grea macină lucruri, ființe. Vidul ascuns, lăuntric, duce la metamorfoze de coșmar ale degradării: „Urechea lui, închisă pentru graiuri, / Cu scamă s-a umplut, de mucigaiuri. / Gingia moale, înțarcată, suge, / Ochiul pornește blând să se usuce.”; „De țâțele femeii, rămase fără lapte, / Prunci orbi și muți, schelete și sluți ai spânzurat.” Condiția umană e pusă sub semnul apăsător al blestemelor, cu mari viziuni ale agoniei

universului („Usca-s-ar izvoarele toate și marea, / Și stinge-s-ar soarele ca lumânarea. / Topească-se zarea ca scrumul”) și ale dezagregării monstruoase a materiei. În centrul liricii argheziene stă, însă, proiecția unor neliniști interioare de ordinul căutării morale (interogația conștiinței etice, opțiunile ei) și al cunoașterii. Ceea ce refuză el e viețuirea amorfă, anestezierea elanurilor într-un orizont meschin, incoerența sinelui: „Ca fluturii, ce rabdă să-i poarte-n praf omida, / Să rabd și eu în mine, povară, două vieți?” Pasivitatea, preț al umilinței și ascezei, e detestată în numele puterii și luptei (*Nehotărâre*). O dorită altitudine neatinsă de micime (*Muntele Măslinilor*) se unește cu percepția dualității, „osânda” omului: „Făcuși din tine două puteri adânci de ură.” Sufletul său e multiplu, polimorf, rupt între solicitări divergente: „Sunt înger, sunt și diavol și fiară și alte-asemeni” (*Portret*). „Sfântul palid” și „biciul ce-l sângerează obraz”, martirul și călăul, Iisus și caricatura lui Iisus sunt, ca la Baudelaire, fețele alternante ale unei interiorități contradictorii, marcată de spaima în fața forței oarbe, ce „dă tiptil ocoale de dihor”, dublul inform al eului (*Triumful, Fiara mării, De când mă știi, Strigoii pribeag*). Negările, schimbările nedumeritoare, de perspectivă semnalizează sfâșieri și, totodată, căutarea neostoită a credinței, a statornicirii. Robie, bici, lanț – imagini dominante – trimit la stratul prim, întunecat, din care, prin revoltă și sete de absolut, se ridică omul (*Testament*). Extremele între care se zbate el sunt „bolnava și palida maimuță” și Mântuitorul – prefigurarea și transfigurarea omenescului (*Cei doi orbi*). Revolta ca prag al întemeierii („E-ndreptățirea ramurei obscure / Ieșită la lumină din pădure / Și dând în vârf, ca un ciorchin de negi, / Rodul durerii de vecii întregi.”) și voința de a aprofunda „realitatea omului” prin asumarea contradicțiilor, a zbuciumului („Ca un norod de pașnici și veseli asasini / Ce pregătesc dreptatea luminii viitoare, / Unii-nvârtesc săcurea, ceilalți desfoaie crini, / Cu sufletele-n beznă și degetele-n soare.”) – iată calea aleasă de **A.** în trăire, cunoaștere, poezie (*Rugă de vecernie*). O formă specială a situației între impulsuri opuse se manifestă în raporturile cu ceilalți. **A.** e vădit de partea celor „căzniți, urâți și goi”, purtători neștiuți – întrucât reprezintă natura elementară – ai germeului unei lumi superioare (*Caligula*); versantul opus solidarității cu mulțimea e izolarea individualistă, mizantropică (*Printul, Vrăciul*). Dar în *Testament* el se vede pe sine ca un Ales, răzbunătorul, prin cuvânt, al „durerii de vecii întregi”, acumulată de străbuni, robi, căci nu au putut ajunge la Logos. Hrisov postum al înaintașilor petrecuți în obscuritate și dizgrație, cartea poetului e rodul unei munci îndârjite cu verbul, a cărui forță taumaturgică vine din transmutarea veninului și a imundului în lumină spirituală: „Din bube, mucigaiuri și noroi / Iscat-am frumuseți și prețuri noi”. *Cuvinte potrivite* a fost gândit ca un itinerar sacru: căutarea dumnezeirii, supremă împlinire pentru om.

Cu toate că și alte teme (iubirea, trecutul) sunt implicate aventurii capitale, asumarea dramatică a identității, axa ei o constituie *Psalmii*. **A.** a fost un poet religios, de o religiozitate interiorizată, foarte pură, dar deloc previzibilă, deloc lineară în manifestările ei. Poetul respinge viziunea instituționalizată,

dogmatică, a unei divinități reprezentate convențional, apariție severă, instanță punitivă — Tatăl. Ideea argheziană de Dumnezeu se apropie de teologia negativă: canoanele figurative sunt simțite ca falsuri, principiul absolut fiind accesibil doar meditației și unei memorii adânci, arhetipale: „Ești ca un gând, și ești, / și nici nu ești, / Între putință și-ntră amintire.” Mai mult, în jurul acestei imagini centrale cresc iradierile unei semantici a aspirațiilor spre o cunoaștere a esențelor, adâncă, totalizatoare, echivalentă cu un maximum de existență: „Pentru ca mintea mea să poată să-nțeleagă / Nengenuncheată firii de pământ.” Nesiguranța legată de instrumentul acestei cunoașteri (mintea e „ca tuciul”, cuvântul — gol ori prihănit, o prăpastie desparte ce e palpabil de înțelegerea spirituală), nesiguranța — urmare a ascunderii, a lipsei de determinare pentru Unu („fără vârstă, fără țărăm, fără vamă”), nesiguranța față de sine însuși și a celui care nădăjduiește la „o ivire din cristal” („nici omul meu nu-i, poate, omenesc”; desfacerea de lume a sfântului e o stare nenaturală și o tortură) transformă poemele — ce ar fi trebuit să fie ofrandă și laudă Dumnezeirii — în transcrieri vehemente ale suferinței și derelicțiunii: „Tare sunt singur, Doamne, și pieziș!” Așteptarea răzvrătită, reproșul aduc *Psalmii* aproape de amarele tânguiri ale lui Iov. Specific argheziene sunt și accentele de trufie provocatoare, rivalitatea cu Atotputernicul: „Cercasem eu, cu arcul meu, / Să te răstorn pe tine, Dumnezeu!” Totuși, ieșirea din seria comună a ispitelor „ușoare și blajine”, spre încercarea ultimă, este aleasă pentru a da o forță de șoc mai mare supunerii: „Ți-am auzit cuvântul zicând că nu se poate.” Atitudinile cele mai adverse sunt conținute în „pândă” neconținută a lui Dumnezeu: „Să teucid? Sau să-nngenunchi a cere.” Exasperat de hieratismul lunecos al semnelor divinității, strigătul psalmistului cerând evidența senzorială echivalează cu o revoltă ieșită tocmai din esențialitatea setei lui de certitudine: „Vreau să te pipăi și să urlu: «Este!»” Între credință și tăgadă, nici una biruitoare, încordarea către nemărginire („Sunt, Doamne, prejmuț ca o grădină, / În care paște-un mânz”), „neliniștita patimă cerească” e chiar prețul râvnit: existența se substanțializează în patosul interogației, zbaterilor, iar omenescul se dezvăluie eroic în neostenita sa sete de perfecțiune. Drama căutării de sine întru Dumnezeu revine ciclic în poezia lui A. Un rezumat al ei e alegoria din *Între două nopți*. Între opacitatea destinului biologic (pământul), Deus absconditus și detașarea pe care o cere dobândirea cerului (muncă chinuitoare, ce „sapă”, destramă insul), omul nu mai poate reitera mântuirea lui Crist. Simbolul cel mai adevărat al eului arghezian acesta este: omul îndumnezeit, Iisus. Îndoindu-se și fugind de pe cruce (*Duhovnicească*). Jertfit întru eternitate, „singur și nemernic” (*Psalm*). Alături, disperarea muritorului de a nu afla așezare și odihnă: „Unde ne ducem? Cine ne primește? În poarta cui să cerem crezământ? / Hai, calule, hai, câine, pământeste, / Să batem, frânți, cu pumnii în pământ” (*Două stepe*). Demiurgic, A. poate afirma accesul la Spirit prin artă: „Port în mine semnul, ca o cheazășie, / Că am leacul mare-al morții tuturor.” Odată cu astfel de acorduri titaniene, el are, însă, o dragoste și o tandrețe franciscană pentru ceea ce, cu

simplitate, cu inocență, poartă semnul unei vitalități primordiale și al temeiniciei (*Plugule, Chemarea, Lumină lină*). Sunt sentimente ce vor domina în *Cărticică de seară, Mărțișoare*, în ciclul *Buruieni* din *Hore*.

După *Cuvinte potrivite*, și rupt de aspirația înaltului de care ele erau pătrunse, cu volumul *Flori de mucigai*, rod al închisorii, A. dă (într-o suită de portrete și de scene de gen crude și înșelătoare în realismul lor cu tentă burlescă ori grotescă) o imagine percutantă a golului din om: „Îmi caut leacul / Și la Dumnezeu și la Dracul.” Ordine și sens sunt suspendate. Cădoarea e mincinoasă (*Pui de găi... Lache*), jocul devine agresivitate paroxistică (*Sici, bei, La popice*), mizeria biologică e coplesitoare (*Cina, Ion Ion*). Sânge, foame, ațâțare (*Streche, Rada, Tinca*). Instinctele arată disperarea lipsei de ființă. Moartea, despuată de suferință, de speranța redempțiunii se reduce la ceea ce numărătoare a cadavrelor (*Dimineață, Morții*). Închisoarea e „Golgotă șeasă, fără altare”. Totuși, o undă de lumină în ochii unui monstru (*Sfântul*), Ion Ion, fixat prin moarte în neprihănită copilărie, „fătălaul”, cu suprafirescul genealogiei lui metaforice, de androgin („Cine știe din ce zământ, / Morfolit de o copită / De făptură negrăită / Cu coarne de gheață, / Cu coama de ceață, / Cu uger de omăt — / Iese așa fel de făt”), lasă să se întrevadă cum în această lume zace, ca în haosul începuturilor, întreagă, rădăcina miraculoasă a vieții. Oralitatea tonului și umorul transcriu minunarea poetului în fața imprezibilei naturi umane. Verva stilistică, truculența verbală, echilibrul aparte dintre compasiunea pentru omenirea căzută, spunerea fără patos, reportericească și, prin ea, sugestia demonicului și a damnării fac din al doilea volum al lui A. un moment unic în poezia românească. În *Cărticică de seară*, îmbolnăvirii de vreme, vulnerabilității, frământărilor abstracte și sterile („Cântecul nu e bun, / Cuvântul e oftat, / Brațul târăgănat, / Moleșită aripa. / Mă bate vremea, mă bate ziua, mă bate clipa” — *Cântec din fluier*) li se găsește alinare în „experiența naivității” (Emil Cioran) și a imanentei divinului. Iubirea și nunta, universul gospodăriei, paradis terestru în mic, proliferarea de roade („Auzi? / Cartofii sunt lehuzi. / Ascultă, harul a trecut prin ei / Virginal, candid și holtei. / Dumnezeiește.”) transcriu un rit al sacralizării existenței: integrarea în ciclurile unei vitalități cosmice, fără moarte (*Înviere, Dragoste, Căsnicie, Har*). Mesageri îi sunt buruienile „cu fir aprins”, lăcusta, pământul, toate cele ce, fără glas, mărturisesc prezența lui Dumnezeu în creația sa (*A venit, Denie, Urare*). Simpatia argheziană pentru universul vegetal și animal intră și în jocul, cu sugestii satirice, în cheia căruia e scris ciclul *Hore*. Gluma poetului nu e niciodată nevinovată: lenea dospită a dovleacului, școala orătâniilor de curte au un ricoșeu semantic bătând înspre sensul ordinii sociale (*Horă în grădină, Horă-n bățătură, Hora lui Esculap*). Din perspectiva unui polemism moral și politic, sub masca improvizației fanteziste și libere, a paradoxului, a predicăției ilogice, e abordată o lume pe dos. Ambivalența ironiei, care are o față critică și una anarhică, răspunde întru totul intențiilor autorului și formulei ludice alese.

Una sută una poeme, apărut în plină perioadă de instalare a proletcultismului și împiedicat să ajungă la cititori, este marcat de amprenta timpului: războiul, seceta, confruntarea cu forme ale dușmăniei față de cultură. Atmosfera e dată de amenințarea tulbură venind din partea unor „străini”, a „furilor”, a intrușilor, cu o voită confuzie între spațiul ogrăzii și cel al țării. Imaginile declinului sunt amplificate simbolic. Cronica anului de secetă capătă, prin acumulări hiperbolice, o coloratură fantastică. Viziuni opresive, goyești, trădează angoasa deposeării de existență: „golul pătrat, numărul sterp și sensul nul” (*Păretele de oar, S-a culcat o fiară, Bivolul de jar*). Inversiunea tuturor semnelor arată un Dumnezeu crud, oglindă indiferentă, sau înșelător – „măscărici”, „tertipar”, „nebun”. Poetul ar vrea să știe dacă jertfa, dacă Iisus al lui și-au păstrat adevărul. Parabole ale libertății amenințate (*Soim și fată, Flautul descântat*), autoportrete (*Sarcină sacră, De când mă știi*) sunt impregnate de o puternică tensiune interogativă. Concluzia pare să fie pierderea speranței („O singură jivină, gogoloi/ Ca un arici, ca un pește,/ Pitulată se rostogolește.// Și un coșciug spânzură-n văzduh:/ Al Tatălui, Al Fiului și-al Sfântului Duh” – *Ogor pustiu*). Accente nemijlocit legate de împrejurările silnice (pizma, răzbunarea) se amestecă și ele în acest puternic, dar inegal volum. După mai puțin semnificativa *Prisaca, 1907 – Peizaje*, evocare a răscoalei și adevărata revenire a lui **A.**, exprimă un sentiment statornic, adeziunea la revolta dintotdeauna a celor oprimați, și oferă ocazia exersării unei poezicități aspre. De o parte, încrâncenarea țăranilor și notarea brută a revărsării de mânie, de cruzime, de cealaltă, portretele „domnilor”, inapți a-i înțelege, tonul sarcastic și deformarea caricaturală, grotescă. Sugestia unei orbiri și iresponsabilități sociale și politice ce anunță un viitor de violente răsturnări, unită cu forța artei de pamfletar a poetului susțin volumul. *Cântare omului* e sociogonie în imagini și odă libertății. Secvențele principale ale acestei alcătuirii simfonice relevă treptele cuceririi și afirmării umanului din om: ridicarea din pulbere pe verticala demnității și a cunoașterii, botezul nemărginirii, bătălia minții pentru adevăr, cutezanța prometeică, inventivitatea, munca. Semnificativ, fiecare pas înseamnă ruperea unor împotriviri, rezistențe, inerții. Pentru **A.**, omenescul se câștigă în lupta dusă cu limitele și opreliștile: „Tu ți-ai învins pământul, mormântul și destinul.” Odeii se alătură o complementară abordare problematizantă, în meditația asupra destinului omenirii. Devenit, din rob, propriul său stăpân, într-o lume care se deschide tot mai larg inteligenței (*Cel ce gândește singur*), omul e apoteozat, nu însă fără un accent grav, dat de conștiința răspunderilor lui pentru soarta umanității și a planetei. *Cântare omului* datorează momentele sale de împlinire artistică energiei expresive argheziene, capacității imaginilor de a da viață ideii, dincolo de schema compozițional-programatică a ciclului, ce îi dă un aer ilustrativ, chiar tezist. Volumele *Frunze, Poeme noi, Cadențe, Silabe, Ritmuri și Noaptea* marchează întoarcerea la o poezie a eului, dominată de motivul timpului. În atmosfera crepusculară a senectuții, teme vechi se reiau într-o adiere, atotcuprinzătoare, de tristețe. Sub prăbușirea „timpului întreg” se naște un fior al viețuirii

într-un limb al solitudinii totale, între viață și neviață. Poezia de dragoste, acum poezie a regretului și amintirii, e de o mare puritate. Se continuă „dialogul” cu divinitatea, rostirea întrebărilor fără răspuns asupra hotarelor de nedepășit din condiția umană. Acceptarea misterelor inaccesibile (*Psalmul mut*), afirmarea necesității interioare căreia îi răspunde „fantoma” divinității (*Psalmistul*) stau alături de răzvrătirile când vitalist-dionisiace (*Marele Cioclu*), când patetice în tragismul viziunii de chin absurd, sisific, prin care este interpretat destinul (*Haruri*), și de certitudinea pribegiei și a căutării. Morții i se opune sacrificiul salvator, împlinit prin poezie (*Poetul lui necunoscut*).

Lăsate să plutească în muzicalitate și imaginar, odată cu ieșirea de sub tensiunea concentrată a versului, sunt poemele în proză din *Ce-ai cu mine, vântule?*. Sufletul, confruntat cu înțelesul ascuns al existenței, se mișcă între ecouri, reminiscențe, oglinzi ale visului. Lumea e spațiu al tainei. Prin urzeala văzutele trece, neînțeleasă, „invizibila rezonanță”, „neuzita paliditate”, ținând de esențele ultime (*Sâmburii din miezuri*). Setea de absolut și jalea „știrbirii de viață” a celui prins în labirintul căutării Spiritului sunt aduse la o limită a sfâșierii extreme, ce cheamă în minte ideea expresionistă de artă. Figurile fantasmatiche, măștile alegorice, decorul straniu, metaforă a stărilor din afund, fac din poemele în proză un limbaj obsedant, cvasimagic (*Omul sunător, Zburătorul, Marginea, Dansatorul, Rugul înalt*). *Povestirile boabei și ale fărâmei* (a doua parte a volumului *Ce-ai cu mine, vântule?*, reluată într-o formă mai cuprinzătoare în 1964, sub titlul *Pe o palmă de țărână*) construiesc un vis al armoniei. Între ierburi, vietăți, păsări, sufletul copilărit, fermecat, cuprinde pământul într-o plasă de reverie, în care se străvăd raporturi secrete, dimensiunea cosmică a făpturilor mici. Înțelesurile apar în lumină, se manifestă prin viață, „sfânta sfintelor”. Petecul de grădină e cuib cald, răni vechi se închid și, prinsă în legănarea generală, trecerea va fi lină, fără durere. Aceleiași perspective adamice-feerice îi aparține și *Cartea cu jucării*, suită de istorii având ca protagoniști pe cei doi ștregari, Mițu și Barufu, la prima vedere, poem, în fond, al copilăriei, în dimensiunea ei de fabulos și de inocență a instinctelor. Percepția infantilă, fraged senzuală, trece la scriitor, iar vibrația de culoare și de sunet în descriere e urmarea acestei contopiri, în timp ce metafora e chemată să dea expresie minunii și mirării de a fi. În starea de încântare, obiectele, creaturile, substanțele intră în neostenite jocuri, schimbându-și firea și rostul. Povestea și mitul aureolează obișnuitul. Transcrierea genezei în limbajul gesturilor cotidiene devine savuroasa istorie despre „cum a făcut mama pe Mițu”. Umorul tandru este ecoul fraternității universale. Pătrunderea „dincolo”, prin firescul grațios al cotidianului, înobilează „jucăriile”.

Icoane de lemn și Poarta neagră mărturisesc „dramatica unei întinări” (Eugen Ionescu). Și în prima – subintitulată jurnal, cartea cuprinde schițe, pamflete și meditații ieșite din experiența călugăriei –, și în a doua – cartea temniței –, realitatea socială e doar punctul de plecare, nu scopul: ea hrănește tabloul de coșmar și determină simbolică anihilării individului

într-un spațiu al captivității fără ieșire. Cutremurul sufletului încercat de prăpastia dintre aspirația la viața „îngerească” și josnicia mediului monahal, aneantizarea insului, provocată de cruda și impersonala funcționare a mecanismului punitiv, trec în prim-plan. Oroarea demolează mituri, rescrie portrete, creează atmosfera de dominare a unor forțe potrivnice omului. Scatologicul, care trădează întinarea, metamorfozele animaliere, dezvăluind răul adânc, transformarea credinței în „comică și spurcată tragedie titubantă”, teroarea în fața reducăției umane duc scrierile când la un paroxism expresionist, când la intuiția, aproape kafkiană, a unei „vini nedefinite, ca un păienjenis”.

Cele trei romane ale lui A., *Ochii Maicii Domnului*, *Cimitirul Buna-Vestire*, *Lina*, formează, nemărturisit, un ciclu; obsesia permanentă a autorului, valorizarea existenței sau învierea, este implicată unor destine paradigmatiche, cu oprire asupra evenimentelor fundamentale ale vieții: nașterea, nunta și moartea. Romanele, denumite ulterior poeme, desfășoară narativ, dar și pe un principiu al asociației de imagini, fantasmă, evenimente cu tipare de mit, lăsând să se întrevadă natura miraculoasă a existenței, întrepătrunderea dintre fantastic și real. Obscur, pierdut în, nerecunoscute de ceilalți, hierofanii, miracolul nu se refuză eroilor lui A. Cum realul e simplă față, dincolo de care joacă altceva, cum observația fixează conținuturi ce scapă conștiinței (prin oniric, halucinații, nevroze), proza rupe cu tradiția realistă, purtând, în chiar acest efort, însemnele modernității. Romanele sunt proiecții ale unei ideale *quête*: emanciparea provizoriului către durabil și etern. Visul pe care, în *Ochii Maicii Domnului*, Vintilă Voinea nu vrea să-l piardă și în numele căruia va renunța la legăturile mirene este amintirea paradisiacă. La origini (în copilărie), omul era întreg, iar dragostea mamă — fiu, parte în divin. După moartea Sabinei, având de ales între lumea celor efemere (traul lui, aici, e inautentic, de strigoi) și țărml unde „nimic nu cade”, primește călugăria ca pe o încorporare în universul permanențelor și iubirii. Sabina îi va zâmbi, suprafiresc, din icoana Maicii Domnului. *Lina*, roman prolix, lăsând să precumpănească cronică existențelor umile, cu întâmplări mai direct legate de biografia lui A., are în centru, prin Ion Trestie, crescut pe „mâini vitrege”, ajuns laborant la o fabrică de zahăr, și prin *Lina*, frumusețea ivită din mocirlă, tot problema sufletului și a „mântuirii care domină nenorocul”. Transsubstanțierea, înălțarea din straturile obscure ale alcătuirii omenești la treapta inalterabilă a Spiritului, este figura care organizează destinul personajelor. Aventura simbolică a lui Trestie se luminează de sensul unui efort general: cel al materiei țintind a se însufleți și a participa la Idee. Proces figurat în planul realist al cărții (apt însă și de o lectură alegorică) de sinteza cristalului pur, incoruptibil, din masa lăncedă, putridă, pieritoare, în fabrica de zahăr — teatru neașteptat al clocotului morții și renașterii. Gulică Unanian, personajul din *Cimitirul Buna-Vestire*, are o situație aparte, propria sa viziune ironico-grotescă subordonându-se celei auctoriale. Bațjocorit de semenii pentru neîndemânarea (dată curăției sale) cu care ratează în sfera relațiilor sociale,

Gulică descoperă sistematic în „marea evidență” a prezentului istoric un tumult de forme caricate, degradări ale noimelor și rosturilor firii. Pare un bufon, dar deține, precum profeții judecătorești ai vechimii, secretul întocmirii noului prin distrucție și întinsul pamflet din primele cincizeci de capitole ale romanului e *Apocalipsa* lui. Mișcarea sarcastic panoramată se dezvoltă în dublu sens: augmentează, în portrete, monstrozitatea și viciul, reducând apoi totul — când teribilul halucinează și sparge limitele — la materia joasă, supusă distrugerii. Ipostazele proliferante ale stricăciunii, enormul lor compun carnavalescul spectacol al unei sacralități pierdute, trista ei parodie. Chemat de această infinită degradare, evenimentul salvator, Învierea, irumpe, instaurând dimensiunea lui miraculoasă. Paradoxal, extraordinarul coexistă cu ironia. Judecata obștească nu reușește să claseze noua natură (un viitor al ființelor purificate, „matematic uniforme”, înfiorează imaginația, dând tablourilor coloratura unei utopii negative), iar ordinea publică, în fața „revoluției” Învierii, eșuează ridicol. Arestați sunt, pentru „port de nume ilicit”, Kogălniceanu, Tudor Vladimirescu, Eminescu. Grotescul, comicul oribil, cu excrescențe fantastice, sub semnul căruia stă romanul, are o motivație metafizică: arată vremuri de-a-ndoaselea, fără credință, agonice. Alianța dintre clovnesc și sacru, amestecul viață-moarte fac din *Cimitirul Buna-Vestire* o scriere provocatoare, în care insolitul dă o deschidere vizionară pamfletului.

VIAȚA

- 1880** **mai, 21** Se naște în București Ion N. Theodorescu, „fiu legitim al d-lui Nae Theodorescu, de ani treizeci și unu, comersant, și al d-nei Maria, de ani optsprezece”.
- 1887–1891** Este elev al școlii primare „Petrașe Poenaru” din București.
- 1891–1897** Intră la gimnaziul clasic „Cantemir Vodă”; de la 11 ani, nevoit să se întrețină singur, dă meditații și este, pe rând, ucenic la un atelier de cioplit pietre funerare, custode de expoziție de pictură, laborant al fabricii de zahăr din Chitila.
- 1896**
- 1897–1898**
- 1904**
- 1900** **februarie** Intră în viața monahală, la mănăstirea Cernica sub numele Iosif. După hirotonire, diaconul Iosif revine în București, ca secretar la Mitropolie.
- 1905** Trece ultimele examene de liceu (pentru clasele a VI-a și a VII-a), pregătite în particular. Renunță la slujba de diacon. La Paris i se naște un fiu (Eliazar–Lotar) din legătura cu Constanța Zissu. Este trimis, pentru studii teologice în Elveția, la Fribourg.
- 1906–1910** Trăiește la Geneva: audiază cursuri la Universitate, se întreține ca meseriaș, călătorește.
- 1910**
- 1911**
- 1911–1912**
- 1912–1914** Este căsătorit cu profesoara Constanța Zissu.
- 1913**
- 1915–1916**
- 1916** Se căsătorește cu Paraschiva Burda.
- 1917–1918**
- 1919** Acuzat, alături de alți 24 de ziariști, că a colaborat cu ocupantul german, e condamnat și închis la penitenciarul Văcărești; la intervenția lui N. Iorga, va fi grațiat înainte de sfârșitul anului.
- 1919–1920**
- 1922**

OPERA

ianuarie, 30 Debutează, cu poezia *Tatălui meu*, în ziarul „Liga ortodoxă” (director: Al. Macedonski), semnând Ion Theo. Câteva luni frecventează cenaclul macedonskian.

Publică versuri în „Revista modernă” (1897) și în „Viața nouă” (1898, sub semnătura Ion Th. Argezzi).

aprilie, 15 Apare primul număr al revistei „Linia dreaptă”, scoasă împreună cu Vasile Demetrius.

Își publică în paginile ei ciclul liric *Agate negre*, semnat Tudor Argezi.

N. D. Cocea îi publică în primul număr al „Vieții sociale” poemul *Rugă de seară*.

Îi apare în „Facla” o serie de pamflete îndreptate împotriva mitropolitului Athanasie Mironescu, ceea ce va determina excluderea din cinul monahal.

Colaborează la „Rampa”, „Facla”, „Teatru”, „Viața românească”. Traduce din Dostoievski.

E redactor-șef la ziarul „Seara” al lui Alexandru Bogdan-Pitești. Va fi redactor la „Steagul” și, alături de Gala Galaction, codirector al săptămânalului „Cronica”; susține ideea neutralității României.

Sub ocupație germană, colaborează la oficiosul „Bukarester Tageblatt”–„Gazeta Bucureștilor”, la „Scena” și „Renașterea”.

Publică versuri și proză în „Hiena”.

Conduce nou apăruta revistă „Cugetul românesc”.

Susține, în polemică cu N. Iorga, înnoirile în poezie, totodată respingând, eronat și în ton excesiv, stilul romancierului Liviu Rebreanu.

1923		
1924	Se naște primul copil, Domnica (Mitzura).	
1925	Se naște al doilea copil, Iosif (Barătu).	
1927		
1928		
1929		
1930		Este director al săptămânalului „Națiunea”.
1931		Debutează editorial cu volumul de versuri <i>Cuvinte potrivite</i> , salutat de importante voci critice (E. Lovinescu, F. Aderca, Șerban Cioculescu, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu, Mihai Ralea) ca un adevărat eveniment literar. Scoate revista în format iliputan „Bilete de papagal”, care va avea mai multe serii.
1933		Publică volumul <i>Icoane de lemn</i> .
1934		Apare <i>Poarta neagră</i> ; colaborări la „Adevărul literar și artistic”, „Tiparița literară” ș. a.
1935		Publică <i>Flori de mucigai</i> (versuri) și <i>Cartea cu jucării</i> (proză).
1936		Apare volumul <i>Tablete din Țara de Kutu</i> .
1937		Publică romanul <i>Ochii Maicii Domnului</i> .
1939		I se decernează (ex aequo cu G. Bacovia) Premiul Național pentru poezie.
1942		I se tipărește al treilea volum de versuri: <i>Cărticică de seară</i> .
1943	Suportă o nouă detenție, de trei luni, ca urmare a publicării pamfletului <i>Baroane</i> , care îl viza pe Manfred von Killinger, trimisul Germaniei naziste la București.	Apar romanul <i>Cimitirul Buna-Vestire</i> și o „ediție definitivă” de <i>Versuri</i> (amplificată în 1940 și în 1943).
1945		Publică volumul <i>Ce-ai cu mine, vântule?</i>
1946		Este editat un nou volum de versuri: <i>Hore</i> .
1946–1947		Apare romanul <i>Lina</i> .
1947–1948		Este distins cu Premiul Național pentru poezie.
1951–1954		Apar volumele <i>Bilete de papagal</i> și <i>Manual de morală practică</i> . În ziarul „Adevărul” publică texte anticomuniste, semnalând criza culturii.
1954		Se dezlănțuie o violentă campanie de denigrare a poetului, instrumentată în ziarul „Scârțea”.
1955	Devine membru al Academiei Republicii Populare Române și este decorat cu Ordinul Muncii, clasa I.	Volumul <i>Una sută una poeme</i> este retras din librării.
1956		Nu i se publică decât traduceri (din I.A. Kuprin, Krâlov, I. A. Saitâkov–Șcedrin, N.V. Gogol, Anatole France, La Fontaine).
1957	Este laureat al Premiului de Stat.	Îi apare volumul de versuri „copilărești” <i>Prisaca</i> .
1958		Publică volumele <i>Pagini din trecut</i> și <i>1907 – Peizaje</i> .
1960	Este sărbătorit ca poet național.	Apare volumul <i>Cântare omului</i> .
1961		Publică volumele <i>Stihuri peștițe</i> și <i>Din drum...</i>
1962		Sunt editate volumul de publicistică <i>Lume veche, lume nouă</i> și un volum de versuri pentru copii, <i>Cartea mea frumoasă</i> .
1963–1967		Apare volumul <i>Tablete de cronicar</i> .
1965	Universitatea din Viena îi acordă Premiul Herder și este din nou sărbătorit la scară națională.	I se publică volumele <i>Frunze</i> și <i>Cu bastonul prin București</i> .
1967	Iulie, 14 Moare la București Tudor Arghezi. Va fi înmormântat la Mărțișor, cu funeralii naționale.	Începe editarea integrală a operei sale, proiectată în 61 de volume. Ies de sub tipar mai multe cărți: <i>Poeme noi</i> (1963), <i>Cadente</i> (1964), <i>Răzlețe</i> (1965), <i>Silabe</i> (1965), <i>Ritmuri</i> (1966), <i>Noaptea</i> (1967).

cu ecouri în *Poarta neagră* și *Flori de mucigai*. Întâmplător, a tradus din Tristan Bernard (*Cafeneaua cea mică*, 1912) și D. I. Fonvizin (*Neisprăvitul*).

A. este în aproape tot ce a scris o individualitate creatoare viguroasă, inconfundabilă, prin opțiuni, atitudini, stil. Unitatea amplei sale opere, de la poezia lirică la romane și utopie, de la pamflet și tablete la poemul în proză și de la portrete la ideile despre scris, rămâne cea dată de un echilibru instabil de reacții, dar tocmai de aceea mai adevărat, mai uman, și de raportarea originală la tradiție (pentru el, un „fond ancestral [...] mai profund decât formele, deci din afara tradiției” — I. Negoitescu), ca și la modernitate (ea nu se datorează opțiunilor formale, ci observării, adânci, neconvenționale, a sufletului omenesc). Poezia îl situează între cei mai de seamă lirici ai secolului al XX-lea, prin patosul unei interogații moral-cognitive care unește altitudinea căutărilor cu limbajul violent și cu simboluri de largă rezonanță, integrând în curentul unui lirism organic și al unei energii expresive cu nesfârșite resurse reacția în fața spectacolului omenescului, reflecția asupra poeziei înseși. Totul, cu o forță a verbului la nivelul marii arte. Mai puțin cunoscută, proza este și ea de o incontestabilă valoare, subliniată de orientările mai noi ale literaturii lumii, cu care coincide în sensul subiectivizării viziunii, al potențării parabolei și absurdului, în paralel cu slăbirea convențiilor realismului. Din opera lui **A.**, în selecții reprezentative sau în publicații, au apărut traduceri pe toate meridianele și scriitorii renumiți (Salvatore Quasimodo, Rafael Alberti, Pablo Neruda, Anna Ahmatova, Iannis Ritsos, Arne Hægqvist, Jaroslaw Iwaszkiewicz, Eugen Ionescu ș.a.) i-au tălmăcit scrierile.

Când spunem că drama conștiinței argheziene este exclusiv mistică, nu trebuie să dăm un conținut limitat acestei expresii; mistică sa se creează dialectic, se configurează contradictoriu și, dacă va ajunge la starea de beatitudine (treapta ultimă, purificatoare, a oricărei conștiințe mistice), aceasta se va întâmpla numai după descoperirea vieții înseși ca formă manifestată a misterului...

POMPILIU CONSTANTINESCU

Universul său substanțial, sensul de explorație metafizică al viziunilor, intelectualitatea fără cadre raționale ale acestei lirici, iată chestiunile adecvate. Rezultatul cercetării este zguduitor. Cine va asculta până la înfiorare solemnul Testament? [...] Al doilea aspect profund al poeziei lui Arghezi, în afara oricărei poziții noționale, este sentimentul de oscilare materială între două lumi cu densități deosebite, cerul și pământul. E vorba, dar, nu de antiteza de concepte ideal — real, ci de un proces, văzut în planul poeziei, de metamorfoză, de osmoză între spiritual și material, amândoi termenii luați ca momente îndepărtate ale aceleiași materii.

G. CĂLINESCU

SCRIERI: *Cuvinte potrivite*, București, 1927; *Icoane de lemn. Din amintirile ierodiaconului Iosif*, București, 1929; *Poarta neagră*, București, 1930; *Flori de mucigai*, București, 1931; *Cartea cu jucării*, București, 1931; *Tablete din Țara de Kutu*, București, 1933; *Ochii Maicii Domnului*,

București, 1934; *Cuvinte potrivite și... încrucișate*, București, 1934; *Cărtică de seară*, București, 1935; *Cimitirul Buna-Vestire*, București, 1936; ed. București, 1968; ed. București, 1997; *Versuri*, București, 1936; ed. 2, București, 1940; ed. 3, București, 1943; *Ce-ai cu mine, vântule? Povestirile boabei și ale fărâmei*, București, 1937; ed. (*Ce-ai cu mine, vântule? Pe o palmă de țărăna*), îngr. G. Pienescu, pref. Mircea Tomuş, București, 1970; *Hore*, București, 1939; *Lina*, București, 1942; ed. îngr. Gabriel Dimisianu, București, 1980; *Eminescu*, București, 1943; *Bilete de papagal*, București, 1946; *Manual de morală practică*, Iași, 1946; ed. îngr. Simona Cioculescu, Galați, 1993; *Versuri alese*, București, 1946; *Una sută una poeme*, București, 1947; *Prisaca*, București, 1954; *Pagini din trecut*, București, 1955; ed. îngr. G. Pienescu, pref. autorului, București, 1956; *1907—Peizaje*, București, 1955; ed. pref. Constantin Cubleşan, București, 1973; *Cântare omului*, București, 1956; ed. postfață Adrian Anghelescu, București, 1972; *Stihuri peștrițe*, București, 1957; *Din drum...*, București, 1957; *Cartea mea frumoasă*, București, 1958; *Versuri alese*, București, 1958; *Lume veche, lume nouă*, București, 1958; *Versuri*, pref. Mihai Beniuc, București, 1959; *Versuri*, pref. Mihai Ralea, București, 1960; *Versuri și proze*, pref. Paul Georgescu, București, 1960; *Tablete de cronicar*, pref. D. Micu, București, 1960; *Versuri*, București, 1961; *Frunze*, București, 1961; *Cu bastonul prin București*, București, 1961; *Scrieri*, vol. I—XXXIII, București, 1962—1983, vol. XXXIV—XXXVIII, îngr. Mitzura Arghezi, București, 1985—1988, vol. XXXIX—XLIV, îngr. Mitzura Arghezi și Traian Radu, București, 1994—2003; *Poeme noi*, București, 1963; *Cadențe*, București, 1964; *Răzlețe*, București, 1965; *Silabe*, București, 1965; *Animale mari și mici*, București, 1965; *Versuri lungi*, pref. D. Micu, București, 1965; *Ritmuri*, București, 1966; *Versuri*, I—II, București, 1966; *Noaptea*, București, 1967; *Litanii*, București, 1967; *Teatru*, București, 1968; *Frunzele tale*, București, 1968; *Crengi*, București, 1970; *Poezii*, București, 1970; *XC. Poeme inedite*, îngr. Mitzura și Barutu T. Arghezi, București, 1970; *Frânturi*, București, 1970; *Poezii*, îngr. și postfață Nicolae Manolescu, București, 1971; *Din pragul casei*, București, 1972; *Poeme noi*, pref. Al. Piru, Craiova, 1972; *Versuri și proze*, pref. Graziella Ștefan, București, 1973; *Călătorie în vis*, București, 1973; *Poemele țărăni*, îngr. și pref. Mircea Iorgulescu, 1973; *Pensula și dalta*, îngr. G. Pienescu, București, 1973; *Articole vorbite. Conferințe radiofonice*, îngr. Victor Crăciun, București, 1974; *Stihuri*, îngr. și pref. Al. Piru, Craiova, 1974; *Povestirile boabei și ale fărâmei*, îngr. Mitzura și Barutu T. Arghezi, Cluj-Napoca, 1974; *Ars poetica*, îngr. Ilie Guțan, Cluj-Napoca, 1974; *Caligula*, postfață Z. Sângeorzan, București, 1975; *Poezia filosofică*, îngr. și pref. Elena Zaharia-Filipaș, București, 1976; *Zdreanță*, Craiova, 1977; *Cuvinte potrivite*, postfață Gh. Grigurcu, București, 1977; *Pamflete*, îngr. și pref. Mariana Ionescu, București, 1979; *Versuri*, I—II, îngr. și postfață G. Pienescu, pref. Ion Caraion, București, 1980; ed. 2, I—II, îngr. și postfață G. Pienescu, București, 1985; *Versuri*, repere istorico-literare Mircea Scarlat, București, 1980; *Versuri*, pref. Al. Piru, Craiova, 1980; *Deslușiri*, îngr. Mitzura Arghezi, București, 1980; *50 de poeme — 50 poèmes*, ed. bilingvă, tr. Annie Bentoiu, pref. Eugen Simion, București, 1981; *Tudor Arghezi. Autoportret prin corespondență*, îngr. și pref. Barbu Cioculescu, București, 1982; *Poeme — Poems*, ed. bilingvă, tr. Andrei Bantaș, pref. Nicolae Manolescu, București, 1983; *Poezii — Stihii*, ed. bilingvă, tr. Larisa Manea și Traian Radu, pref. Mihai Manguilea, București, 1985; *Poeme în proză*, îngr. Ilie Guțan, București, 1985; *Arte poetice*, îngr. G. I. Tohăneanu și Livius Petru Bercea, București, 1987; *Opere*, I—IV, îngr. Mitzura Arghezi și Traian Radu, pref. Eugen Simion, București, 2000—2003. **TRADUCERI:** F. Dostoievski, *Amintiri din casa morților*, București, 1912; I. A. Kuprin, *Moloh*, București, 1951 (în colaborare cu R. Vasiliu); I. A. Krâlov *Fabule*, București, 1952; M. Saltâkov-Scedrin, *Povestiri*, București, 1952 (în colaborare cu O. Panaitescu); Anatole France, *În floarea vieții*, București, 1953;

N. V. Gogol, *Suflete moarte*, București, 1954 (în colaborare cu I. Tăranu, N. D. Gane, R. Donici); La Fontaine, *Fabule*, București, 1954; Bertolt Brecht, *Ana Fierling și copiii ei*, București, 1957; Molière, *Comedii. Mizantropul. George Dandin sau soțul păcălit. Avarul. Domnul de Pourceaugnac*, București, 1964, în *Scrieri*, XXXVI, București, 1986; [Fr. Rabelais, Paul Verlaine, Rimbaud, Baudelaire, Teophrast, La Fontaine, I. A. Krălov], în *Scrieri*, V, București, 1964; [Walt Whitman, I. Ehrenburg, N. Mizin], în *Frunzele tale*, București, 1968; [Anonim francez, D. I. Fonvizin, Tristan Bernard, Bertolt Brecht], în *Teatru*, București, 1968.

Repere bibliografice: Fundoianu, *Imagini*, 205–215; Aderca, *Contribuții*, I, 5–9, 611–614, 784–791, II, 31–34, 42–48, 543–544, 573–580; Șerban Cioculescu, *Argheziana*, București, 1985; Lovinescu, *Scrieri*, I, 408–419, IV, 590–609, V, 159–164, VI, 150–158, 253–255; Davidescu, *Aspecte*, 237–241, 442–449; Bogdan-Duică, *Studii*, 435–443; Mihai Ralea, *Scrieri din trecut. În literatură*, I, București, 1957, 9–33; Ion Barbu, *Pagini de proză*, București, 1968, 63–74; Streinu, *Pagini*, I, 11–23, 130–135, II, 7–21, 235–237, III, 7–27, IV, 7–18, 100–101; Victor N. Popescu, *Tragedia unui suflet: Tudor Arghezi*, București, 1930; Ionescu, *Război*, I, 21–24, 72–79, 103–105, 292–294, II, 130, 270; Perpessicius, *Opere*, III, 214–226, IV, 115–120, 314–318, V, 67–72, 211–216, VI, 300–303, VII, 110–114, 142–145, 239–242, XI, 325–328, 359–363, XII, 330–331, 349–350, 373, 386–387; Eugen Ionescu, *Nu*, București, 1934, 5–57; Petru Manoliu, *Teologia lui Tudor Arghezi*, CL, 1934, 2; Iorga, *Ist. lit. cont.*, II, 234–235, 241–244, 289, 291–292, 295–296, 323; Sebastian, *Jurnal*, 220–224, 243–250; D. Caracostea, *Prolegomena argheziană*, București, 1937; Munteanu, *Panorama*, 275–283; G. Călinescu, *Tudor Arghezi*, Iași, 1939; Pompiliu Constantinescu, *Tudor Arghezi*, București, 1940; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 724–736, *Ist. lit.* (1982), 808–819; Vianu, *Opere*, III, 129–135, 475–503, V, 224–234, 543–548; Cioculescu, *Aspecte*, 59–92; Umberto Ciacciolo, *Il simbolismo grottesco di Tudor Arghezi*, SL, 1944, 147–196; Șerban Cioculescu, *Introducere în poezia lui Tudor Arghezi*, București, 1946; Ov. S. Crohmălniceanu, *Tudor Arghezi*, București, 1960; Mihail Petroveanu, *Tudor Arghezi. Poetul*, București, 1961; Tudor Vianu, *Arghezi, poet al omului*, București, 1964; Tudor Vianu, *Tudor Arghezi*, București, 1964; Dumitru Micu, *Opera lui Tudor Arghezi. Eșeu despre vârstele interioare*, București, 1965; Sorin Alexandrescu, *Simbol și simbolizare*, SPS, 318–369; Domițian Cesereanu, *Arghezi și folclorul*, București, 1966; Cioculescu, *Varietăți*, 415–456; Ivașcu, *Confruntări*, 269–316; Baconsky, *Marginalii*, 22–42; Manolescu, *Metamorfozele*, 75–84; Alexandru George, *Marele Alpha*, București, 1970; Negoșescu, *Însemnări*, 83–100; Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr.*, 206–215; Manolescu, *Teme*, I, 61–64, 145–179; Dumitru Micu, *Tudor Arghezi*, București, 1972; Al. Cerna-Rădulescu, *Arbori din țara promisă*, București, 1972, 181–243; Gala Galaction, *Jurnal*, I–III, București, 1973, *passim*; Ciopraga, *Personalitatea*, 206–215; George, *Sfârșitul*, I, 113–124, 209–232, II, 1978, 214–228, III, 113–142; Todoran, *Secțiuni*, 289–328; Oarcăsu, *Destine*, 84–95; Simion, *Scritori*, I, 7–30, II, 28–110, 431–433; Negoșescu, *Engrame*, 6–9; Piru, *Poezia*, 9–44; Dan, *Proza*, 252–257; Papahagi, *Exerciții*, 24–47; Al. Bojin, *Fenomenul arghezian*, București, 1976; Vladimir Streinu, *Eminescu – Arghezi*, îngr. George Munteanu, București, 1976, 163–231; Cristea, *Alianțe*, 127–211; Gorcea, *Nesomnul*, 110–174; Emil Manu, *Tudor Arghezi. Cadente*, București, 1977; Mihail Chirnoagă, *Basorelieturi*, îngr. Gh. Perian, Cluj-Napoca, 1977, 228–236, 250–256; Nicolae Balotă, *Opera lui Tudor Arghezi*, București, 1979; Ilie Guțan, *Tudor Arghezi. Imaginarul erotic*, București, 1980; Doinas, *Lectura*, 114–130; Marian Popa, *Geschichte der rumänischen Literatur*, București, 1980, 178–182; Florea Firan, *Pe urmele lui Tudor Arghezi*, București, 1981; Mariana Ionescu, *Ochiul ciclopului. Tudor Arghezi, prozatorul*, București, 1981; L-am cunoscut pe Tudor Arghezi, îngr.

Nicolae Dragoș, București, 1981; Mihai Zamfir, *Poemul românesc în proză*, București, 1981, 387–412; Tudor Arghezi, *Autoportret prin corespondență*, îngr. și pref. Barbu Cioculescu, București, 1982; Tudor Arghezi interpretat de..., îngr. și pref. Alex. Ștefănescu, București, 1982; Popa, *Competență*, 131–136; Simuț, *Diferența*, 40–61; Alex. Ștefănescu, *Între da și nu*, București, 1982, 23–28; Manolescu, *Arca*, III, 35–54; Dimisianu, *Lecturi*, 41–50; Valentin F. Mihăescu, *Timp și mod*, București, 1983, 37–49; Sorescu, *Liricul*, 143–197; Zăciu, *Viaticum*, 259–305; Dorina Grăsoiu, „Bătălia” Arghezi, Cluj-Napoca, 1984; Emilia Parpală, *Poetica lui Tudor Arghezi*, București, 1984; Pop, *Jocul*, 97–116; Scarlat, *Ist. poeziei*, III, 125–184, IV, 139–143; Adrian Angheliescu, *Barocul în proza lui Arghezi*, București, 1988; Livius Petru Bercea, *Lexicul poetic arghezian*, Timișoara, 1988; Elvira Sorohan, *Grottescul arghezian*, RITL, 1988, 1–2; Mihălescu, *Întrebările*, 124–143; Grigurcu, *Eminescu – Labiș*, 71–101; Simion Mioc, *Modalitățile lirice interbelice*, I, Timișoara, 1989, 2–204; Cornea, *Aproapele*, 385–397; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 41–42; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 271–274; Alex. Ștefănescu, *Tudor Arghezi*, RL, 1992, 34; Gheorghe Bulgăr, *Întâlnire cu Tudor Arghezi*, București, 1992; Zăciu, *Clasici*, 221–259; Ciopraga, *Amfiteatru*, 13–80; Marian Victor Buciu, *Celălalt Arghezi*, Craiova, 1995; Borbély, *Grădina*, 11–19; Micu, *Scurtă ist.*, II, 49–57; Caraion, *Tristețe*, 82–86; Ion Sârbu, *Proza artistică a lui Tudor Arghezi*, Iași, 1995; N. Rotund, *Tudor Arghezi, prozatorul*, Constanța, 1996; Baruțu T. Arghezi, *Înainte uitării*, Oradea, 1996; Al. Cerna-Rădulescu, *Ultima învație*, București, 1996, 173–187, 202–214, 222–228; Theodor Codreanu, *Provocarea valorilor*, Galați, 1997, 161–172; Pavel Țugui, *Amurgul demiurgilor*, București, 1998, 31–103; Nicolae Manolescu, *Din nou despre „cazul” Arghezi*, RL, 1998, 10; *Dict. analitic*, I, 125–127, 175–176, 195–197, 253–256, II, 80–83, 132–133, 149–151, III, 188–190, 352–353, 429–431, IV, 206–208, 225–226, 292–296, 473–477; Cornel Regman, *Întâlniri cu clasici*, București, 1998, 129–133; Nichifor Crainic, *Spiritualitatea poeziei românești*, București, 1998, 121–148; Ion Caraion, *Jurnal*, II, București, 1998, *passim*; Gheorghe Grigurcu, *Psihologie argheziană*, RL, 1999, 7, 8; Tudor Arghezi, DCS, 17–19, 170, 187, 199–200; Marian Beșteliu, *Tudor Arghezi, poet religios*, București, 1999; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 279–284, 296–298; Aurel Ciulei, *Tudor Arghezi, romancierul*, pref. Al. Balaci, București, 1999; Cornel Munteanu, *Pamfletul ca discurs literar*, București, 1999, *passim*; George, *Reveniri*, 134–136, 146–160, 339–340; Nicolae Manolescu, *Inutile silogisme de morală practică*, RL, 2000, 22; Dumitru Chioaru, *Poetica temporalității*, Cluj-Napoca, 2000, 108–136; *Dict. esențial*, 35–41; Baruțu T. Arghezi, „Duhovnicească”, „Psalmi”, „Testament” de T. Arghezi, Cluj-Napoca, 2001; Ștefan Melancu, *Apocalipsa cuvântului. Pamfletul arghezian*, pref. Nicolae Balotă, Cluj-Napoca, 2001; Popa, *Ist. lit.*, I, 1122–1132, *passim*; Vărgolici, *Portrete*, 302–328; Alex. Ștefănescu, *Tudor Arghezi*, RL, 2003, 26; Ion Tudor Iovian, *Gherla imaginarului arghezian*, Bacău, 2003. S.C.

ARGINTESCU-AMZA, N. [icolae] (22.IX.1904, Galați – 7.IX.1973, București), eseist și traducător. Este fiul lui Savel Argintescu, medic, și al Elenei (n. Popescu), descendentă a unei familii de ardeleni. Pentru a atrage atenția asupra originii sale pe linie maternă, criticul își va completa identitatea cu onomasticul Amza. Absolvent al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, va activa, între 1930 și 1932, ca profesor de filosofie, interesându-se, în paralel, și de cercetarea sociologică. A colaborat astfel cu echipele conduse de D. Gusti la realizarea a două filme: *Drăguș* (1931) și *Probleme sociale* (1932) și și-a sintetizat observațiile culese pe teren în studiul *Problema gustului popular* (1932). Din 1932 până în 1939, va

căuta să-și desăvârșească instrucția la Berlin, Dresda, München, Paris, Londra ori Amsterdam, prin specializări în istoria artelor și muzeologie, în estetică și psihologie. Înainte de război colaborează la „Azi”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Viața românească”, „Flacăra”, „Lumină și culoare”, „Semnalul”, iar mai târziu la „Gazeta literară”, „Contemporanul”, „Secolul 20” ș.a. A deținut, ca titular, cronica de artă plastică în revistele „Bis” (1943-1944), „Democrația” (1945-1946) și „Veac nou” (1947-1949). Timp de doi ani (1943-1944) este consilier al „Revistei Fundațiilor Regale”. Între 1955 și 1958 susține numeroase conferințe, pe teme de artă plastică și literatură. După 1965, criticul se întoarce la cronica de artă, prefațează cataloage de expoziții și, mai ales, traduce din autori și opere reprezentative ale literaturii universale, începând cu antichitatea latină (Horațiu, Lucrețiu), trecând prin Shakespeare și dramaturgia clasică germană, pentru a se opri la poezia europeană modernă — Rimbaud, Baudelaire, Stefan George, ori la proza lui Cesare Pavese. Redusă ca întindere, creația sa originală vorbește despre „servituțle”, dar și despre „măreția” unei inteligențe ieșite din comun, dispusă să pună în joc atât atribuțiile unei erudiții lipsite de ostentație, cât și rigoarea unui spirit critic în stare să întrețină viața operei și să-i găsească accentul specific în câmpul valorilor. Pictura lui Theodor Pallady își va descoperi astfel neașteptate puncte de contact cu opera unor Flaubert, Proust și Bach, după cum sculptura lui Constantin Brâncuși va tinde să resusciteze ceva din spiritul creației lui Eminescu, Caragiale, Arghezi sau Enescu. Rod al unei inventivități asociate cu luciditatea și măsura, interpretările criticului reușesc să aducă opera în situația de a se deschide unor nebanuite orizonturi artistice.

SCRIERI: *Problema gustului popular*, București, 1932; *Vermeer. Un mare poet al realismului olandez*, București, 1967; *Lucian Grigorescu*, 1969; *Expresivitate, valoare și mesaj plastic*, pref. Nicolae Balotă, București, 1973. **Traduceri:** Fr. Schiller, *Teatru*, I-II, București, 1955; Molière, *Opere*, vol. I: *Școala bărbatilor*, 1955; Vl. Maiakovski, *Teatru. Misterul Buf*, București, 1967; *Poezia germană modernă. De la Ștefan George la Enzensberger*, I-II, București, 1967 (în colaborare); Arthur Rimbaud, *Scrieri alese*, îngr. Irina Bădescu, București, 1969 (în colaborare cu Petre Solomon); Fr. Schiller, *Teatru. Hoții*, București, 1969; Cesare Pavese, *Poeme*, pref. trad., București, 1971; *Poezii ai expresionismului*, București, 1971 (în colaborare cu Dan Constantinescu și Petre Stoica).

Repere bibliografice: Adrian Beldeanu, *Nicolae Argintescu-Amza*, „Expresivitate, valoare și mesaj plastic”, SPM, 1973, 143; Andrei Pleșu, *Servituțle și măreția inteligenței*, CNT, 1973, 32; Mircea Iorgulescu, N. Argintescu-Amza, „Expresivitate, valoare și mesaj plastic”, LCF, 1973, 35; Barbu Brezianu, N. Argintescu-Amza, LCF, 1973, 37; Gheorghe Grigurcu, N. Argintescu-Amza, F, 1973, 9; *Dicț. scriit. rom.*, I, 120-122. T.T.

ARGONAUT, revistă care a apărut la Iași între 1983 și 1985, cu o periodicitate oscilând între trimestrial și lunar; este editată ca „supliment de literatură pentru tineret” de revista „Convorbiri literare”. Redactor responsabil este Daniel Dimitriu. Fără un program explicit, publicația se arată interesată de tipărirea literaturii SF, fie aceasta originală sau tradusă. Începând cu numărul 1/1983 se inițiază publicarea romanului *Patru spațiale* de Cicerone Sbanțu. O povestire mai amplă este cea semnată

de Vlad Fringhiu și Dan Merișca, *Echipajul Val-Vârtej se întoarce*. Alți autori de literatură SF publicați în **A.** sunt Aurel Cărășel, Lucian Merișca, George Ceaușu, Maria Nicolae-Dumitrescu, Victor Nănescu, Cătălin Ionescu, Alina Nour, Dumitru Vacariu. Din anul 1984, publicația începe să cuprindă și traduceri din marea literatură SF a lumii. Sunt tălmăciți Isaac Asimov, Ray Bradbury, Daniel F. Galonye, Frederic Brown, Brian W. Aldiss. Periodicul mai cuprinde fișe istorico-literare, articole de interes general, dar și mărturisiri privind aspecte din experiența literară a marilor scriitori de literatură SF sau polițistă (Georges Simenon, *Romancierul este un om care scrie romane; insist asupra pluralului*). I.I.

ARHIVA, revistă științifică și literară care a apărut, mai întâi o dată la două luni, apoi lunar, în Iași, din iulie 1889; s-a editat și după 1900, cu o întrerupere în intervalul 1916-1921, până în septembrie 1940. Publicație periodică a Societății științifice și literare din Iași, revista a avut, în primii ani, caracterul unui buletin, publicând, în principal, studii, note și recenzii referitoare la rezultatele cercetărilor întreprinse de membrii societății. După ce A. D. Xenopol își asumă sarcina de director al publicației (în ianuarie 1894), în **A.** încep să se tipărească și scrieri literare. Un timp, partea literară a fost redactată de H. Tiktin. Printre colaboratorii rubricilor științifice s-au numărat Gr. Cobălcescu, A. D. Xenopol (cu studii de istorie și istorie literară), Gr. Buțureanu, Gh. Ghibănescu, I. Tanoviceanu, H. Tiktin, N. Iorga, Gr. Goilav, G. Bogdan-Duică, I. Găvănescu, A. Philippide, Sextil Pușcariu, Iorgu Iordan, Augustin Scriban. Articole de critică literară au publicat A. D. Xenopol, N. Iorga, Gr. I. Alexandrescu, Ov. Densusianu, D. A. Teodoru, V. Hulubei și Emil Gârleanu, iar N. Vaschide și Șt. Popescu, mai multe cronici dedicate artelor plastice. Versuri au dat A. D. Xenopol (care folosea pseudonimele I. Laur și Rama), N. Beldiceanu, S. Bodnărescu, Tr. Demetrescu, A. C. Cuza, Raul Stavri, J. B. Hétrat, Gr. N. Lazu, Cornelia din Moldova, D. Iamandi, Ana Conta Kernbach, Adela Xenopol, Spiru V. Hasnaș, A. Vojen, N. Muscă, G. Murnu, V. Lateș, Virginia Micle-Gruber, Emil Gârleanu, G. Bacovia, Demostene Botez ș.a. Începând din 1893, C. Hogaș colaborează cu *Amintiri din o călătorie*. Alte scrieri în proză aparțin lui Gh. Ghibănescu, Gr. I. Alexandrescu, Al. Papadopol-Calimah, N. Bosnieff-Alexandrescu și Emil Gârleanu. A. D. Xenopol este și autorul unor impresii de călătorie (semnate, uneori, Vitold), iar Titus Dunka al dramei *Învingător și învins*. D. G. Iamandi traducea din lirica lui Goethe și Schiller, St. O. Iosif din cea a lui Petöfi și Heine, Ana Conta Kernbach și Gr. N. Lazu, din Heine. Emil Gârleanu (sub pseudonimul Emilgar) tălmăcea, sub titlul *Deznădejde*, o poezie de Verlaine. Se publică și o traducere a comediei *Menehmi* de J.-Fr. Regnard. R.Z.

ARHIVA CFR, publicație care a apărut la Chișinău, bilunar, între 15 iunie 1922 și decembrie 1925. Director: Ioan I. Apostolescu; redactor: N. Porfiri (pentru partea științifică), C. Ignătescu-Jap (pentru partea literară). Revista conține, în partea literară, versuri, proză și câteva traduceri din literatura

universală. Semnează versuri C. Ignătescu, Liviu Marian, Sandu Teleajen, D. Teleor, Const. T. Stoika, iar proză — Al. Terziman, N. Dunăreanu, Jean Bart (*Dincolo, peste Ocean*, februarie 1923, republicare din „Viața Românească”), Gh. Brăescu (*Primul pas*, republicare din „Cugetul românesc”). Două traduceri în proză rețin atenția: *Acarul* de Peter Rosegger, în tălmăcirea lui I. Tudescul, și *De plictiseală* de Maxim Gorki, traducător fiind M. Sevastos. Sumarele anilor 1922-1925 grupează materia în „Profesionale”, „Cronici statistice”, „Vesele”, „Juridice”, „Interne” și „Externe”. Alți colaboratori: Valeriu Mardare, D. Iov, Ludovic Daus, Al. Bilciurescu. I.H.

ARHIVA NOUĂ, revistă literară care a apărut în decembrie 1890 la București. Prim-redactor era I. I. Livescu, iar colaboratori, Lucreția Suci-Rudow, Eufrosina C. Homoriceanu-Stoinescu, V. Demetrescu, G. Mateescu și I. C. Măldărescu. O nuvelă, *De departe*, îi aparține lui D. Teleor. Două traduceri, din Elena Văcărescu (*Luna lui mai* — de I. I. Livescu) și Luiza Chronbach (*Copiii* — de I. S. Spartali) se adaugă beletristicilor originale. Livescu mai scrie o cronică a spectacolelor Teatrului Național și un articol de directivă, în care se afirmă necesitatea unei vieți literare sănătoase. R.Z.

ARHIVA ROMÂNEASCĂ, revistă de istorie editată, la Iași, de Mihail Kogălniceanu. Primul tom a apărut, într-o primă ediție, în martie 1840, reluat cu mici modificări în 1841; tomul al doilea a apărut în 1845. În 1860 și 1862 ambele tomuri au fost reeditate. Publicația, pe care Kogălniceanu o dorea trimestrială sau măcar anuală, trebuia să contribuie, alături de colecțiile de cronici românești tipărite tot de el, la adunarea și publicarea documentelor din trecutul Țărilor Române. O importantă *Introducere* la primul tom, scrisă de M. Kogălniceanu, justifică obiectivele noii reviste, printr-un elogiu adus tradițiilor naționale, istoriei — „cartea de căpetenie”, „paladiul naționalității noastre”. Studiul aprofundat al trecutului românilor devine o condiție a păstrării ființei naționale și un mijloc de descifrare a căilor de evoluție a țării.

În cele două tomuri au apărut documente și acte oficiale privitoare la istoria tuturor provinciilor românești, adunate din arhivele din țară sau din străinătate, însemnări de călătorie ș.a. Kogălniceanu publică scurte articole despre epoca lui Ștefan cel Mare, biografia lui Gh. Șincai, recenzii la cărți românești referitoare la istorie, note polemice ș.a. Din scrierile istorice mai vechi, revista publică *Întâmplările Cantacuzineștilor și Brâncovenilor în Valahia* de D. Cantemir, fragmente de cronici moldovenesti din manuscrisele rămase de la Vartolomei Măzăreanu sau atribuite acestuia. Un panegiric, anonim, al lui Ștefan cel Mare, apărut pentru întâia dată aici, este reprezentativ pentru valoarea elocvenței românești din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Odată cu apariția celui de al doilea tom — ultimul, datorită plecării din țară a redactorului —, Kogălniceanu anunță că „Magazin istoric pentru Dacia” rămâne o „vrednică clironoamă” a revistei sale. **A.r.** are meritul însemnat de a fi scos la lumină documente și vechi scrieri istorice românești și de a fi sporit considerabil interesul pentru studierea istoriei naționale. L.V.

**АРХИВА
РОМЪНЕАСКЪ.
ФОАІЕ
РЕТРОСПЕКТИВЪ III ТРИМЕСТРИАЛЪ.**

ARHIVA ROMÂNEASCĂ, revistă care a apărut la București între 1939 și 1946 (zece volume), ca serie nouă a revistei cu același titlu (1840-1845), sub conducerea unui comitet alcătuit din Mihail Costăchescu, N. Georgescu-Tistu, Constantin Moisil, D. Panaitescu-Perpessicius, D. Popovici, Aurelian Sacerdoțeanu, Aurel V. Sava, Dan Simonescu, Emil Vărtosu și G. Zane; redactor: C. I. Andreescu; secretar de redacție: Sanda Diaconescu. Revista, editată de Fundația culturală „M. Kogălniceanu”, își propune să publice articole și studii referitoare la activitatea lui M. Kogălniceanu și a scriitorilor din generația „Daciei literare”. Rubrici: „Articole”, „Paleografie și diplomatică”, „Studii bibliografice”, „Discuții”, „Note”, „Recenzii”. Semnează articole și studii N. Cartoian (M. Kogălniceanu, *Arhiva românească*), Emil Vărtosu (*Despre „Tragodia” vornicului Alecu Beldiman*), G. Zane (*O scrisoare a lui N. Bălcescu*), Artur Gorovei (*Amintiri despre M. Kogălniceanu*), Dan Simonescu (*Realitatea literaturii române vechi*), D. Popovici (*Din legăturile lui M. Kogălniceanu cu Transilvania, Concepția istorică a lui M. Kogălniceanu*). Dintre documentele istorice prezentate merită a fi reținute: Dan Berindei, *O scrisoare a lui Gh. Asachi din 1856*, N. Georgescu-Tistu, *Originalul scrisorilor Ghica — Alecsandri*, Sanda Diaconescu, *Ecoul operelor lui V. Alecsandri în străinătate*. Alți colaboratori: G. T. Kirileanu, Ilie Corfus, C. Turcu, Gh. Brătianu, Al. Lapedatu. I.H.

ARHIVA RURALĂ, periodic apărut la București, săptămânal, între 16 aprilie și 21 decembrie 1872 și, cu intermitențe, între 1 ianuarie 1873 și august 1876. Una dintre primele publicații românești dedicate exclusiv mediului rural, **A.r.** avea un conținut foarte variat. Scopul mărturisit de redactorul și editorul Demetriu N. Preda într-un articol editorial intitulat *Muncă și lumină* era acela de a difuza „luminile” culturii la țară. Cele mai multe articole cuprindeau informații agrotehnice și economice. Alături de acestea au apărut însă și unele de interes mai general, cu subiecte istorice, scrise de D. Bolintineanu și Gr. G. Tocilescu, sau consacrate literaturii, datinilor, moravurilor și credințelor populare, scrise de G. Dem. Teodorescu. Revista a publicat multă literatură, aleasă pentru a corespunde gustului cititorilor de la sate. Au fost reproduse câteva dintre poeziile și traducerea lui I. Heliade-Rădulescu, începând cu

Zburătorul. Un alt poet consecvent republicat era pașoptistul I. Catina, cărui a se dedica și o prezentare pertinentă, subliniindu-se aspectul social al poeziilor lui. Au colaborat C. Bolliac, D. Bolintineanu, G. Crețeanu și Șt. C. Michăilescu. Apar și câteva traduceri din V. Hugo (de I. Catina) și Ch.-H. Millevoeye (de M. Cristescu), acestea din urmă însoțite de un articol în care era discutată influența poeziei elegiace a acestui precursor al romanticilor asupra lui Lamartine. Heliade murind la câteva zile după apariția primului număr din *A.r.*, în următoarele s-au publicat discursurile funebre rostite de B. P. Hasdeu, V. A. Urechia și C. Esarcu, precum și o emoționantă și documentată evocare. La fel s-a procedat și la moartea lui D. Bolintineanu, survenită după câteva luni. Deși nu este o revistă literară propriu-zisă, *A.r.* interesează datorită efortului de a impune atenției cititorului rural o literatură de calitate și de a-i forma gustul literar.

R.Z.

ARHIVA SOMEȘANĂ, revistă apărută la Năsăud, neregulat, între 1924 și 1940, în Editura Regiei „Regna”, societate cooperativă pentru exploatarea pădurilor grănicerești din județul Năsăud, sub îngrijirea unui comitet; între 1972 și 1977, tot la Năsăud, apare o nouă serie, sub auspiciile Muzeului Năsăudean. Colegiul de redacție al seriei noi este alcătuit inițial din Alexandru Giurgiuca, Anton Coșbuc, Grigore Găzdac, Nicolae Istrate, Ion R. Nistor, Vasile Petrei, Septimiu Pop, Octavian Ruleanu, Ion Rusu Sărățeanu; din 1974, în colegiul redacțional intră Pompei Ștefănescu; între 1975 și 1977, în colegiu figurează Alexandru Giurgiuca, Vasile Petrei, Septimiu Pop, Octavian Ruleanu, Ion Rusu Sărățeanu, Pompei Ștefănescu. În prima ei serie, conform articolului-program *Cătră cetitori*, desemnat, **A.s.** își propune: „Vom publica în această revistă articole de tot felul: istorice, culturale, sociale, economice, lingvistice, cu un cuvânt, articole cari îmbrățișează trecutul și viața culturală a ținutului nostru. Nu vrem să facem regionalism exclusivist, căci vor fi binevenite și articole din alte părți, dar un fel de patriotism local vom avea.” Materialele publicate în ambele serii ale revistei sunt cu precădere istorice, culturale, sociale și lingvistice, inspirate din viața școlilor năsăudene și din tradițiile ținutului, în trecut regiune de graniță, cu drepturi și obligații specifice, diferite de acelea ale românilor din alte părți ale Transilvaniei. Poezia românească originală preocupă totuși pe mulți dintre redactori și colaboratori. Numărul 5/1926 este dedicat omagierii lui George Coșbuc, originar de pe aceste meleaguri. Nicolae Drăganu, în articolul *Din cele dintâi încercări poetice ale lui George Coșbuc*, analizează începuturile creației lui lirice, publicând mai multe poeme de tinerețe, Iuliu Moisil studiază, la rândul său, aceeași lirică, reproducând tot texte din perioada începuturilor. Corespondență publică preotul Anton Coșbuc, de genealogia familiei se ocupă Virgil Șotropa, iar viața și opera sunt abordate, pe rând, de Vasile Bichigean, Sandu Manoliu, Virgil Șotropa, Vasile Meruțiu, preocuparea pentru viața și activitatea lui George Coșbuc rămânând constantă. Despre Andrei Mureșanu, autorul faimosului *Un răsunet*,

precum și despre vărul său, Iacob Mureșianu, scriu Iosif Naghiu, Ion Cutova, Ilie Petrei, Grigore Găzdac. Dintre prozatori, Liviu Rebreanu este cu totul absent în preocupările celor care scriu în prima serie, fiind recuperat de colaboratorii celei noi. Teatrul, neatacat ca subiect în primele numere ale seriei dintâi, intră în zona de interes a redactorilor **A.s.** în deceniul al patrulea, atât sub aspectul analizei turneelor efectuate în zonă de trupele profesioniste, cât și al spectacolelor de diletanți. Creațiile populare studențești apărute în mediul vienez, cum sunt *Vechea noastră gardă*, *Viața de student*, *Papa și sultanul*, sunt recuperate din manuscrise și reintroduse în circuitul cultural de Iuliu Moisil. *Versul lui Bunăparte* și *În spitalul ambulant din Verona*, texte concepute în stil popular, al doilea tradus din limba germană, preocupă pe același Iuliu Moisil, o versiune din comuna Zagra a *Versului*... fiind publicată și de Victor Corbul. Cât privește folclorul propriu-zis, acesta interesează pe Nicolae Drăganu, Ștefan Buzilă ș.a. Pentru secțiunea traducerilor, e de reținut fragmentul din *Poemation de secunde legione valachica sub Carola barone Enzenbergi* de Antonio Cosimello (Antonius Cosimellus), tipărit de Iuliu Moisil (*Extras din Poema ținutului grăniceresc al Năsăudului*), care-i face autorului și biografia. E vorba de un poem scris în limba latină, între 1764 și 1767, la Năsăud și tipărit în mai multe rânduri, între 1767 și 1830, la Sibiu și la Oradea, al cărui autor, un ofițer din garnizoana regimentului grăniceresc Năsăud, face elogiul văii superioare a Someșului Mare și al locuitorilor acesteia (cea dintâi prezentare a operei și autorului aparține lui Vasile Bichigean, în 1925). Altă traducere, de o valoare indiscutabilă, este cea aparținând poetului Ion Cutova, din *Vitejiile preapiosului și preaviteazului Mihai Voievod* de Stavrinus. Alți colaboratori: Sever Hurdea, Vladimir Macavei, Aurel A. Mureșianu, Ioan Vaida.

I.I.

ARHIVELE OLTENIEI, revistă cu profil enciclopedic apărută la Craiova din ianuarie 1922 până în decembrie 1943, trimestrială în primii doi ani de apariție, iar din ianuarie 1924 — de șase ori pe an. Directorii publicației sunt Ch. Laugier (1922–1925), C. D. Fortunescu (1926–1943), cu un comitet de conducere fluctuant, din acesta făcând parte, în 1922, Șt. Ciuceanu, T. Bulat, Al. Bărcăcilă. Născută din activitatea filialei oltene, condusă de Ch. Laugier (președinte) și de C. D. Fortunescu (secretar), a societății „Prietenii științei”, înființată de Gh. Țițeica și Victor Anestin, **A.O.** își justifică apariția, așa cum se afirmă în articolul-program, prin aceea că va publica „tot ce interesează Oltenia”, deoarece „suntem o părticică dintr-un tot, o regiune dintr-o țară, toate progresele științei, toate mișcările și manifestările sociale atrăgându-ne și pe noi: regionalism nu înseamnă exclusivism”. Ca urmare, „grila” rubricilor, îmbogățită în 1926, de când la conducere rămâne C. D. Fortunescu, presupune abordarea unei tematici extrem de largi: „Studii și cercetări”, „Oltenia istorică”, „Oltenia arheologică”, „Oltenia folcloristică”, „Oltenia naturalistă”, „Oltenia culturală”, „Oltenia literară”, „Note și comunicări”,

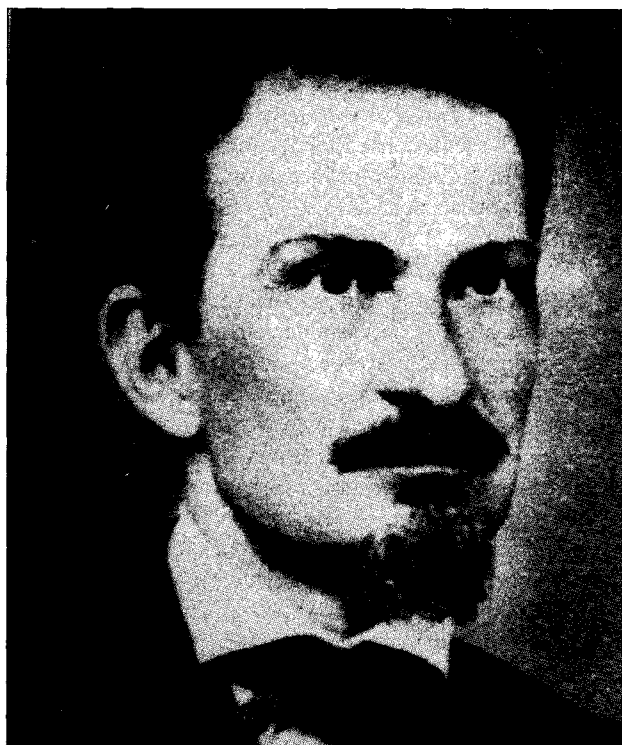
„Recenzii”. Literatura nu reprezenta, deci, decât o latură a preocupărilor revistei, **A.O.** rămânând, și din acest punct de vedere, ca program, în limitele unui provincialism „luminat”, cu nostalgia marii culturi. Cel mai mediatizat poet este Radu Gyr, permanent recenzat, încă de la debut. Din creația sa poetică, puternic înrăuită de ideologia de dreapta, sunt selecționate poeme ca: *Odraslă sfântă, Baladă nordică, Țară, Cântec de leagăn, Rugăciune, Noi nevređnicii...*, *Era o casă albă...*, *Basm*. Din volumul *Nu mi-am plecat genunchii* de Elena Farago, publicat la Craiova, în 1926, este preluat poemul cu același titlu, C. D. Fortunescu scriind un articol, *Opera poetei Elena Farago*. Aici mai publică versuri Coca Farago, alături de ea apărând și Eugen Constant, Const. Jaleș, Aurel Chirescu, Ada Umbră, Sabina Paulian, Lucian Costin, Măia Cerna, Al. Negură, George Voevidca, Valentin Al. Georgescu, V. Ciocâlțeu, Nicolae Segărcăeanu, Aurel Tita, Alexandru Marius, George Fonea, Ion Mara, Doina Bucur, N. G. Nicolescu, Horia Petra-Petrescu, George Aria, Mihail Șt. Cioroiu. În ciuda numărului mare de texte, nivelul liricii publicate este scăzut. Relativ bine reprezentată este, pe tot parcursul apariției revistei, istoria literară. Prozatorii **A.O.** sunt Nicolae Al Lupului, C. S. Nicolăescu-Plopșor, Ion Dongorozi, Coca Farago, Ionel Rujeanu, Florica Eug. Ionescu, Marius Theodorian-Carada, Doina Bucur, M. A. Ioanid, Marta Pavelin. Sunt comentate romane de Gib I. Mihăescu, Victor Ion Popa, Horia Furtună, Al. Lascarov-Moldovanu, Ion Biberi, Antoaneta Iotta-Leonin, Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, G. M. Zamfirescu, Ionel Teodoreanu, Emanoil Bucuța. Alături de folclor, din prima serie mai este de reținut capitolul de traduceri: cele efectuate de Pimen R. Constantinescu din *Canti* de Leopardi ori acelea realizate de Aurel Tita din Stéphane Mallarmé și din Paul Valéry. Seria a doua a revistei aspiră, cum se afirmă în articolul-program *Gânduri de început*, să urmărească „reliefarea celor mai autentice și mai reprezentative valori ale creației materiale și spirituale, din Antichitate și până astăzi”, valori născute în această parte a țării. Publicația încearcă astfel să se integreze tradiției din perioada interbelică. l.l.

ARHIVELE OLTENIEI, revistă apărută la Craiova în 1981, editată de Centrul de Științe Sociale din cadrul Academiei de Științe Sociale și Politice, cu o periodicitate de regulă anuală. Comitetul redacțional, condus de istoricul Ion Pătroi, menționează că revista reprezintă „un liant peste timp” propunându-și să continue profilul enciclopedic stabilit de revista înființată în 1922 de Ch. Laugier și C. D. Fortunescu, prin publicarea unor materiale de istorie, arheologie, folcloristică, științele naturii, cultură. **A.O.** a fost apreciată ca „una din acele publicații fundamentale pentru emanciparea culturală a marilor regiuni istorice ale țării” (Mihnea Gheorghiu), subliniindu-se mereu necesitatea și rolul unei publicații științifice într-un peisaj dominat de reviste literare. Într-adevăr, preocupările de arheologie și de istorie (colaborează Marin Nica, Gh. Popilian, Șt. Ștefănescu) se îmbină cu cele de filologie (I. Coteanu,

Al. Graur, Gh. Bolocan), sociologie, filosofie, economie și uneori cu cele literare. Cu studii și articole de istorie literară sunt prezenți Ovidiu Ghidirmic (despre G. Călinescu, Mateiu I. Caragiale, maiorescianism), M. Andreescu-Schenker (*Poezia lui Mircea Dinescu*), Const. M. Popa (despre Rebreanu, Sadoveanu), iar Marin Sorescu publică poemul *Călătoarea* (3/1984). După 1989, revista apare sub egida Institutului de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor” din cadrul Academiei Române. În numărul 7 din 1992, se precizează că revista „a ieșit din perimetrul unui regionalism cultural – altădată programatic afișat –, abordând nu numai probleme de interes local, specifice zonei, ci și aspecte de o largă deschidere națională și universală”. În colegiul redacțional figurează Gh. Popilian, Ovidiu Ghidirmic, Em. Bureștea, Gh. Iordache, revista fiind publicată de Editura Academiei Române și beneficiind de apariție anuală regulată. Se păstrează profilul enciclopedic, cu preponderență pentru disciplinele arheologie-istorie sau etnografie și lingvistică. Deși materialele de istorie și critică literară sunt mai rare, se remarcă interesul crescând pentru studiile de stilistică (cu referiri la opera lui Tudor Vianu, Lucian Blaga, Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Ștefan Bănuțescu). M. Albu propune în articolul *Negație și metamorfoză* conturul psihologiei artistice particulare a scriitorilor olteni. I. Militaru se preocupă de scrierile filosofice ale lui C. Noica, iar Marin Sorescu este comentat de M. Albu și A. Berceanu-Vâlceanu. La rubrica recenziilor sunt prezentate traduceri sau lucrări de istorie literară recent apărute, cum ar fi primul volum din *Literatura română contemporană* de Laurențiu Ulici (1995) sau *Postmodernismul* de J.-F. Lyotard (1999). M.S.

ARICESCU, C.[onstantin] D. (18.III.1823, Câmpulung – 18.II.1886, București), poet, prozator, dramaturg și publicist. Fiu al serdarului Dimitrie Aricescu și al Elenei (n. Chiliașu), **A.** învață mai întâi cu dascăli greci, apoi la școala românească din orașul natal și la Colegiul „Sf. Sava” din București, unde, la secția „umanioare”, erau profesori și Petrache Poenaru, Florian Aaron, C. Aristia. Scurt timp lucrează ca ajutor de inginer, dar se înapoiază la Câmpulung și organizează o trupă de actori diletanți. Colaborator, în 1848, la „Pruncul român”, participant la manifestările revoluționare din Câmpulung, arestat și surghiunit în 1853 la Snagov, **A.** va fi și un vajnic susținător al Unirii, ales deputat în Divanul ad-hoc al Țării Românești în 1857, dar și mai târziu. A fost administrator la „Românul”, „Buciumul”, „Pressa”, director al Arhivelor Statului, director al Domeniilor Statului, director la Imprimeria Statului, revizor școlar. Duce o viață agitată – în 1862 este iar închis, pentru cinci luni, la Văcărești –, pe care o va povesti, cu aere de martir, în versuri și proză.

Format în epoca pregătirii mișcării de la 1848, **A.** este unul dintre cei mai aprinși publiciști ai vremii, colaborator la „Curierul românesc”, „Pruncul român”, „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, „România”, „Steaua Dunării”, „Secolul”,

„Dâmbovița”, „Naționalul”, „Reforma”, „Concordia”, „Trompeta Carpaților”, „Opiniunea constituțională”, „Poporul”, „Columna lui Traian”, „Națiunea”, „România liberă” și, evident, la ziarele al căror administrator era. Publicistul își afirmă încrederea în progres, pledează pentru democratizare și moralitate, apără drepturile țăranilor, are opțiuni antimonarhice. Scrie *Istoria Câmpulungului, prima residență a României* (1855-1856), o monografie informată bogat dar inegal, publică o serie de documente privind mișcarea pașoptistă (*Capii revoluțiunii de la 1848 judecați prin propriile lor acte*, 1866, *Corespondința secretă și acte inedite ale capilor revoluțiunii române de la 1848, 1873-1874*), precum și un studiu, de merituos pionierat, asupra evenimentelor din 1821 (*Istoria revoluțiunii române de la 1821*, două volume apărute în 1874, completate de opusul *Acte justificative la „Istoria revoluțiunii române de la 1821”*). Fără să fie unul dintre capii revoluției de la 1848, ci doar un căzuș cu suflet vibrant, A. adaugă la cronica acelor zile mărturiile din *Procesul și esilul meu la Snagov* (1859), din *Procesul meu pentru „Oda la Grecia”* (1863) sau din manuscrisul *Memoriile mele*, editat postum. Imaginea epocii se recompune destul de viu, impetuosul autor, extrem de inventiv și locvace, fiind când patetic, grav, necruțător, când emfatic, naiv.

Literatura lui A., puțin ținută în seamă de mulți contemporani și de posteritate, este a unui poligraf perseverent. Incurajat de I. Heliade-Rădulescu, un mentor literar generos, el publică, în chiar anul debutului în presă, și cel dintâi volum de versuri — *Câteva ore de colegiu* (1846). Se întâlnesc aici reflexe ale lecturilor din Byron, Lamartine, Musset, Hugo, fructificate

având în față și modelul poeziei lui Heliade. Tânărul condeier versifică, într-o manieră pretențioasă, cu o sentențiozitate greoaie, multe dintre motivele romantice consacrate, cum va face și în *Arpa română* (1852), *Lyra* (1858) ș.a. Poemul epitalamic *Florica* (1847), având ambiția transpunerii unei iubiri ideale, este o superficială proză rimată. Prin temperament și prin experiență, A. este mai degrabă un adept al liricii militante, cu sursa în evenimentele timpului. Scrie *Marșul libertății*, *Mircea*, *Hora Unirii*, numeroase alegorii, fabule, satire, pamflete, balade istorice care, în lipsa unui sigiliu de originalitate, întrefineau doar un climat literar specific. Târziu, în 1884, mizând pe valoarea documentară a unor astfel de producții, va publica într-o antologie, *Satire politice care au circulat în public, manuscrise și anonime, între anii 1840-1866*, scrieri aparținând mai multor autori. Nereușite, prolixă sunt și impresiile de călătorie, „epistole familiale” trimise în lume prin volumele *Flori de la Tușnad* (1872), *O preîmplare pe munți sau Lumea reală și lumea ideală* (1872), *O excursiune pe munți* (1878). Cu veleități de dramaturg, A. include în repertoriul teatrului pe care îl înființase la Câmpulung și comedii proprii: *Coconul Panaiotache*, *Neaga rea sau Gâina cântă, nu cocoșul*, *Boierul Vlăduță sau ș-a spart dracul opincile*, *Peșitorul (Samsarii de căsătorii)*. I se mai reprezintă dialogul în versuri *Trâmbița Unirii*, publicat în 1860 împreună cu o altă piesă care preamărea Unirea. Implicații politice și trimiteri autobiografice se află în piesa *Carbonarii* (1873). De altfel, în cronici dramatice, dar și în prefețele la două romane traduse în 1856 (*Călătorie împregiurul camerei mele* de Xavier de Maistre și *Octav* de Alfred de Musset), sunt exprimate idei despre rostul educativ al literaturii și despre misiunea de „luminători și conducători de oameni” pe care o au scriitorii. În pofida intențiilor ce îl animă, autorul nu-și depășește mediocritatea nici când scrie proză. Romanul *Misterele căsătoriei*, apărut în trei volume (1861-1886), împrumută idei și aforisme din *La Physiologie du mariage* de Balzac, din Michelet, din J.-J. Rousseau și mulți alții, clișee din romanele lui E. Sue și Paul de Kock, într-o încercare, până la urmă ilară, de a alcătui un îndreptar și de a găsi o cheie pentru bunul mers al căsniciei. Ca și la alți prozatori ai secolului, moravurile sociale sunt adesea surprinse adecvat. Pentru acest tip de observații, critica îndreptându-se de astă dată spre viața monahală, merită menționată și nuvela *Sora Agapia sau Călugăria și căsătoria*, inspirată poate de nuvela *Le Religieuse* a lui Diderot sau mai curând de *Soeur Anne* a lui Paul de Kock.

SCRIERI: *Câteva ore de colegiu*, București [1846]; *Florica*, București, 1847; *Arpa română*, București, 1852; *Istoria Câmpulungului, prima residență a României*, I-II, București, 1855-1856; *Lyra*, București, 1858; *Esplicarea alegoriilor din „Arpa română” cum și pasagele șterse de cenzură din această operă*, București, 1859; *Procesul și esilul meu la Snagov*, București, 1859; *Șoimul Carpaților*, București, 1860; *Trâmbița Unirii și Sărbătoarea națională*, București, 1860; *Misterele căsătoriei*, I-III, București, 1861-1886; *Procesul meu pentru „Oda la Grecia”*, București, 1863; *Capii revoluțiunii române de la 1848 judecați prin propriile lor acte*, I, București, 1866; *Sora Agapia sau Călugăria și căsătoria*, București, 1871; *Flori de la Tușnad*, București, 1872; *O preîmplare pe munți sau Lumea reală și lumea ideală*, București, 1872; *Carbonarii*, București, 1873; *Corespondința secretă și acte*

inedite ale capilor revoluțiunii române de la 1848, I-III, București, 1873-1874; *Istoria revoluțiunii române de la 1821*, Craiova, 1874; ed. îngr. și pref. VI. Osiac, Ion Pătroi și Dinica Ciobotea, Craiova, 1996; *Acte justificative la „Istoria revoluțiunii române de la 1821”*, Craiova, 1874; *O excursiune pe munți*, București, [1878]; *Cântul lebedei*, București, 1884; *Flori și fluturi*, București, 1900; *Strigoii din Fanar*, București, f.a.; *Scrieri alese*, îngr. Dan Simonescu și Petre Costinescu, pref. Șt. Cazimir, București, 1982; *Memoriile mele*, îngr. și pref. Liviu Petreanu, București, 2002.

Traduceri: Xavier de Maistre, *Călătorie împregiurul camerei mele*, București, 1856; [Alfred de Musset], *Octav*, pref. trad., București, 1856; C. Eglantier, *Girosella*, București, 1876.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit.* XIX, II, 202-203, III, 111-112; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 249, *Ist. lit.* (1982), 275-278; Vărgolici, *Începuturile*, 98-104; M. N. Rusu, *O nuvelă inedită și un roman necunoscut de C. D. Aricescu*, AFT, 1977, 10; *Dicț. lit.* 1900, 51-52; Marian Barbu, *Romanul de mistere în literatura română*, Craiova, 1981, 123-125; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, 343-344; „*Girosella*” sau *Un roman cu cheie*, ARG, 1986, 2; Manolescu, *Istoria*, I, 252; Faifer, *Semnele*, 180, 208; *Dicț. scriit. rom.*, I, 122-124. G.D.

ARIEȘANU, Ion (8.IX.1930, Ocna Mureș), prozator. Este fiu al Elenei (n. Popa) și al lui Iosif Arieșanu, lăcătuș mecanic. A absolvit Liceul „Mihai Viteazul” din Turda în 1951, apoi Facultatea de Filologie din Cluj (1955). După o scurtă carieră didactică universitară (1955-1957) în același oraș, se dedică activității în presă, fiind redactor la „Drapelul roșu”, redactor-șef la revista „Orizont”. Colaborează cu proză și cu reportaje la „Orizont”, „Steaua”, „Familia”, „Lucașfăruș”, „România literară”.

Debutază cu proză scurtă în „Făclia Ardealului” (1951), iar editorial cu volumul de schițe și povestiri *Anii adolescenței* (1962). Într-o primă fază, proza sa descinde din tradiția narativă a Ardealului (în special din Slavici), dar ulterior simplitatea construcției cedează locul unor amplificări care angrenează atât personajele, cât și situațiile. Proza scurtă și primele romane au ca punct de plecare viața provinciei bănățene și ardelenă, cu precădere ceea ce ține de contemporaneitatea autorului. Uzând mai cu seamă de descripții și de notații rapide, prozatorul pare a prelua mijloacele artistice ale reportajului literar, accentuând însă asupra componentei psihologice a personajelor și lăsând în plan secund prezența socialului din reportaj. Mediile preferate sunt cele muncitorești și intelectuale, cele de nivel social mijlociu. Autorul pare a fi preocupat permanent de dramele unor cupluri care nu-și mai pot regăsi echilibrul. Romanele din deceniul nouă, *O pasăre în iarnă* (1986) și *Lumina de la capătul nopții* (1987), pornesc de la personaje și fapte cunoscute în mediile timișorene, cărora A. le urmărește evoluțiile cu minuția unui chirurg fascinat de intercondiționările complicatului organism uman. Mina, ca mediu socio-uman, oferă autorului cadrul în care sunt plasate unele dintre destinele personajelor sale, atât în proza scurtă, cât și în romanul *O complicată stare de fericire* (1967). A. rămâne în aria sentimentalului, fără a-și implica personajele în vreo stare tensională motivată politic. Romanul *Cei buni mor cei dintâi* (1998) este o evocare de bun nivel artistic a revoluției din

decembrie 1989. În câteva reportaje A. elogiază omul simplu, faptele obișnuite, cotidiene, fără a cădea în banalitate.

SCRIERI: *Anii adolescenței*, București, 1962; *Trenul albastru*, București, 1965; *Vară târzie*, București, 1967; *O complicată stare de fericire*, București, 1967; *Vraja sau transformarea miraculoasă a lucrurilor*, București, 1971; *Primiți puțină duioșie?*, București, 1972; *Amintiri de pe planeta Pământ*, București, 1973; *Lumini peste Apuseni*, București, 1974; *Prietenul pe care-l caut pretutindeni*, București, 1976; *Respirație liberă*, Timișoara, 1979; *Lumina stranie*, Timișoara, 1981; *O pasăre în iarnă*, Timișoara, 1986; *Lumina de la capătul nopții*, Timișoara, 1987; *Cei buni mor cei dintâi*, Timișoara, 1998; *Cruci de lemn*, Timișoara, 2001. **Traduceri:** Nebojsa S. Popovici, *Toamna, casa și păunul*, Timișoara, 1996.

Repere bibliografice: Mihai Botez, *Temă actuală*, LCF, 1962, 7; Ov. S. Crohmălniceanu, „*Anii adolescenței*”, GL, 1962, 28; Teodor Vărgolici, „*Trenul albastru*”, GL, 1965, 24; Gh. Grigurcu, „*O complicată stare de fericire*”, F, 1967, 5; Constantin Cubleşan, *Ion Arieșanu*, „*O complicată stare de fericire*”, TR, 1967, 27; Șerban Foartă, *Ion Arieșanu*, „*Vară târzie*”, O, 1967, 7; Ciobanu, *Nuvela*, 127; Dana Dumitriu, *Ion Arieșanu*, „*Vraja...*”, ARG, 1972, 6; Sorin Titel, *Ion Arieșanu*, „*Vraja*”, RL, 1972, 28; Teodor Tihan, *Romanul unei noi posibile iubiri*, ST, 1972, 8; Cornel Ungureanu, *Ion Arieșanu*, „*Prietenul pe care-l caut pretutindeni*”, O, 1976, 1; Valeriu Cristea, *Pragul expresiei*, RL, 1976, 6; Valentin Tașcu, *O carte și lumea ei*, ST, 1976, 2; Ardeleanu, *Mențiuni*, 142-145; Marian Odangiu, *Biografia stării de fericire*, RL, 1980, 39; Cornel Ungureanu, *Ion Arieșanu*, „*O pasăre în iarnă*”, O, 1986, 17; Adrian Dinu Rachieru, *Un prozator „cald”*, AST, 1988, 10; Eugen Dorcescu, „*Lumina de la capătul nopții*” sau *Despre sociofilie*, O, 1988, 5; Cosma, *Romanul*, I, 287-288; Cristea, *A scrie*, 262-265; Ruja, *Parte*, I, 93-102; *Dicț. scriit. rom.*, I, 124-125; Eugen Dorcescu, *Proză și polemologie*, O, 2002, 4. L.P.B.

ARION, George (5.IV.1946, Tecuci), poet, prozator, gazetar și eseist. Este fiul lui Gheorghe Arion, profesor, și al Aglaiei Arion (n. Moțaș), învățătoare. Urmează liceul la București, absolvindu-l în 1964 și apoi Facultatea de Filologie a Universității din același oraș (1965-1970). Debutază cu versuri în revista „Contemporanul” (1966), prima lui carte, *Copiii lăsați singuri*, apărută în 1979, cuprinzând tot poezii. Colaborează la „România literară”, „Contemporanul”, „Vatra”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”. Din 1974 este redactor la revista „Flacăra”, secția cultură; în 1990 devine director al publicațiilor „Flacăra”.

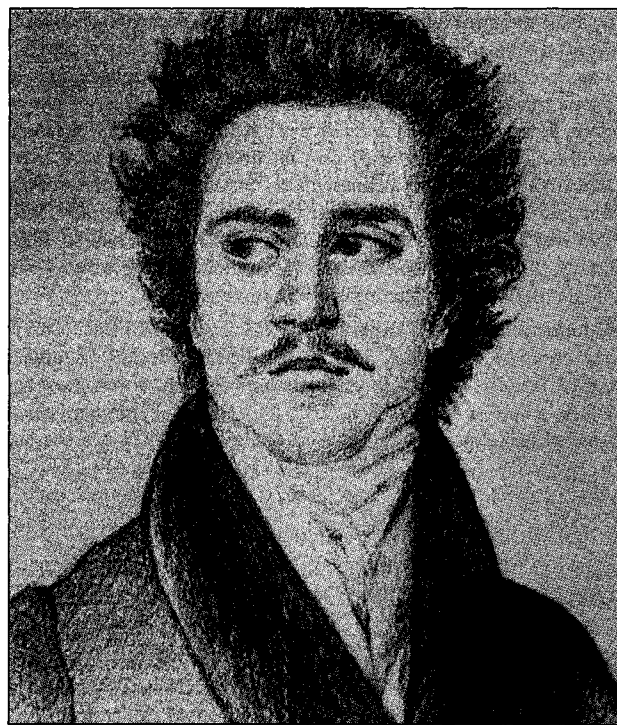
Deși a debutat ca poet — lirică de gesticulație adolescentină, salvând excesele de gravitate prin fibra autoironică —, A. reprezintă întâi de toate un câștig pentru publicistică: nu doar cei peste douăzeci de ani la „Flacăra”, dar în special trei volume de *Interviuri*, apărute între 1979 și 1987, modelul fiind Adrian Păunescu, l-au impus în lumea literară. Volumul dedicat poeziei lui Alexandru Philippide (1982) încearcă să asocieze stilul publicistic cu istoria literară. Linie curmată, din păcate. Se pare însă că adevărata vocație a lui A. este romanul polițist. Aici lecția unor Chase ori Chandler a însemnat foarte mult. Eroul este un amestec de Sam Spade și Marlowe, superman flegmatic și Don Juan pe cât de păgubos, pe atât de invincibil. Cu certe calități scenaristice (*Atac în bibliotecă*, 1983, a și fost ecranizat după 1990), proza polițistă a lui A. are toate ingredientele „meseriei”, inclusiv doza de autopersiflare prin care faptele

cele mai dure devin un plăcut decor compensator pentru bovarismele lectorului român. Pitoresc, jocul ironiei cu autoironia dublează eficient natura ludică (și uneori chiar parodică) a intrigii polițiste. Contextele occidentale în care se plasează de regulă acțiunea, alura asumată de narator – un James Bond omnidotat – și deseale trimiteri subtextuale la vârfurile de ieri și de azi ale genului, de la Agatha Christie la SAS-uri, sunt calități care ar fi meritat mai multă „atenție” din partea autorului. După 1990, de pildă, prozele reunite în *Nesfârșita zi de ieri* (1997) trag mai mult spre tradiția gogoliană, către Ilf și Petrov, cu angajați ai SRI, pretinse comploturi vizând asasinarea regelui Mihai ș.a.m.d., în bufonade spionistice și pseudotensiuni carnavalesci, nu fără puseuri către șarja politică și satira socială la adresa tranziției postceaușiste a României. Dacă **A.** are dreptate când afirmă, în prefața antologiei lirice *Traversarea* (1997), că „paginile din această carte nu-mi aparțin. Ele au fost scrise de un tânăr student căruia îi plăcea să zăbovească prin biblioteci”, nu este mai puțin adevărat că publicistica pe teme sociopolitice din *Viața sub un președinte de regat* (1997), dar mai ales excelența idee de a-și reuni sutele de interviuri cu personalități ale vieții culturale, realizate între 1975 și 1999, sub titlul *O istorie a societății românești contemporane în interviuri*, întregesc cu adevărat personalitatea autorului.

SCRIERI: *Copiii lăsați singuri*, Craiova, 1979; *Interviuri*, București, I–III, 1979–1987; *Amintiri din cetatea nimănui*, București, 1980; *Alexandru Philippide sau Drama unicității. Încercare de portret interior*, București, 1982; *Atac în bibliotecă*, București 1983; *Profesionistul. Țintă în mișcare*, București, 1985; *Trucaj*, București, 1986; *Pe ce picior dansați?*, București, 1991; *Misterul din fotografie*, București, 1991; *Crimele din Barintown*, București, 1995; *Pentru că în viața aceasta*, București, 1997; *Traversarea*, București, 1997; *Viața sub un președinte de regat*, București, 1997; *Nesfârșita zi de ieri*, București, 1997; *O istorie a societății românești contemporane în interviuri*, I–II, București, 1999; *Cameleonul*, București, 2001; *Detectiv fără voie*, București, 2001; *Anchetele unui detectiv singur*, București, 2003; *Spioni în arșiță*, București, 2003.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, II, 50–51; Șerban Cioculescu, „Medalion liric”, *RMB*, 1979, 19; Șerban Cioculescu, *Scritorul și timpul său*, RL, 1979, 48; Ciobanu, *Opera*, 223–225; Stănescu, *Jurnal*, II, 95–97; Al. Dobrescu, *Profesionistul... amator*, CRC, 1985, 34; Ioan T. Morar, *Avem un Chandler!*, O, 1985, 35; Nicolae Manolescu, *Un roman (nu chiar) polițist*, RL, 1985, 40; Eugen Simion, *Romanul polițist*, ATN, 1986, 3; Dana Dumitriu, *Un detectiv bovaric*, RL, 1987, 3; Tudorel Urian, *George Arion*, „Trucaj”, VST, 1987, 4; Valentin Tașcu, *Romanul „trucată”*, TR, 1987, 14; Val Condurache, *Optica-literară*, CL, 1987, 4; Gheorghe Glodeanu, *Fascinația romanului de acțiune*, F, 1987, 10; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 176–180; Alex. Ștefănescu, *Cinci romane în două cărți*, RL, 1991, 7; Alex. Ștefănescu, *O carte care poate intra în NATO*, RL, 1995, 40; *Dict. scriit. rom.*, I, 125–126; Alex. Ștefănescu, *George Arion la 50 de ani*, RL, 1996, 13; Cosma, *Romanul*, II, 207–208; Popa, *Ist. lit.*, II, 1017–1018. D.C.M.

ARISTIA, Costache [Constantin] (1800, București – 18.IV.1880, București), scriitor și traducător. Fiu al unui grec căzut în luptele de la Missolonghi, **A.** e încă un adolescent în momentul apropierii sale de mișcarea eteristă (1818). Studiile și le face la Academia grecească din București. Remarcat de domnița Ralu Caragea cu prilejul reprezentațiilor teatrale organizate cu

evlii școlii, este trimis la Paris, pentru a studia acolo jocul celebrului actor Fr.-J. Talma. Întors în țară, el continuă să apară pe scenă, în teatrul de la Cișmeaua Roșie, impunându-se prin talentul său impetuos, prin jocul inspirat și patetic, adeseori exagerat și grandilocvent, în stilul vremii. În 1821 e „mavrofor” în „batalionul sacru” al lui Ipsilanti. Supraviețuind luptelor de la Drăgășani împotriva turcilor, va trece granița, plecând în Austria, și de acolo la Roma, de unde, în 1824, e trimis pentru studii la Academia ioniană din Corfu. Luîndu-și diploma, **A.**, după câteva popasuri la Roma și Paris, se reîntoarce în București, fiind numit profesor de limba greacă (1830) și franceză (1831) la „Sf. Sava”. De asemenea, i se încredințează și catedra de declamație de la școala Societății Filarmonice, societate la întemeierea căreia a luat parte. Primul nostru mare actor, cu studii în străinătate, el a creat o adevărată școală actricească, având printre ucenici pe C. A. Rosetti, C. Caragiali, care îl va depăși, pe Eufrosina Popescu și C. Mihăileanu. La catedră pleda pentru o artă cu o ținută clasică și o funcție militantă și patriotică. În anul 1835, intră în redacția „Gazetei Teatrului Național”. După dizolvarea Societății Filarmonice, pleacă la Atena, unde înființează Asociația filodramatică. Înapoiat în țară, **A.**, care aderase în 1843 la organizația politică „Frăția”, este, în timpul mișcării de la 1848, comandant al Gărzii naționale. Arestat de turci, reușește să evadeze și emigrează la Paris. Refuzând cetățenia greacă ce i se oferă la Atena, revine în București, unde va lua parte, împreună cu C. Caragiali, la organizarea, în 1851, a spectacolului inaugural al Teatrului Național. Din 1860, funcționează la catedra de limba greacă a gimnaziului „Gheorghe Lazăr”, unde predă

până în 1865, când se retrage din viața publică. Moare în urma unui atac de apoplexie, opt ani după ce își pierduse vederea.

Până la 1828, înfocatul eterist de odinioară nu știa încă să scrie românește. În 1827, el localizează, în limba greacă modernă, comedia lui Molière *George Dandin*, vizând, prin personaje botezate ilar, unele moravuri ciocoiești din opera aceluiași dramaturg, **A.** traduce mai târziu, în românește, *Le Mariage forcé*, devenită *Silita căsătorie*. După doi ani, la Paris, el publică, tot în grecește, un *Imn către Elada*. Sporadic, va mai compune, în aceeași limbă, unele opere, precum tragedia în cinci acte *Armodios și Aristogiton sau Panathinea* (Atena, 1840), care exaltă lupta împotriva tiraniei. Pedagogul, cu remarcabile însușiri, este și un harnic autor de manuale școlare și cărți didactice (gramatici, abecedare franțuzești, o culegere de lecții istorice, fizice și morale). În „Învățătorul satului” apare, între 1843 și 1847, un ciclu de articole cu o pronunțată tendință etică, adunate într-un volum (*Săteanul creștin sau Partea morală din foaia satului*, 1853). Istorioare morale (*Repezitatea vieții*) sunt tipărite și în „Vestitorul românesc”. Într-un limbaj sfătos și curgător, ele alcătuiesc, la un loc, un fel de tratat de morală, ale cărui precepte sunt ilustrate tot prin istorioare morale (*Petre și Cristina*, *Prințul dezamăgit*, *Puterea religiei* ș.a.). Printre alte povestiri, o meditație intitulată *Gloria (Slava) omului* este un soliloqui, de tip preromantic, pe tema soartei omenești, privită sub spectrul deșertăciunii. **A.** a fost un traducător ambițios și nu lipsit de iscusință, ale cărui realizări au ca trăsătură comună o deosebită fidelitate față de original. Este, mai întâi, cazul versiunii românești a tragediei lui V. Alfieri, *Saul*, care a prilejuit și o reprezentare teatrală de un răsunător succes în 1836. Apreciată, în cuvinte pline de căldură, de către C. Negruzzi, traducerea e apărută cu o amplă argumentație de I. Heliade-Rădulescu împotriva criticilor, nu cu totul injuste, însă excesiv de severe, ale lui Gh. Asachi. Polemica era purtată îndeosebi în jurul metrelui folosit de autorul român, precum și al respectării textului original. O altă operă a lui Alfieri, *Virginia* (1836), tălmăcită în proză ritmată, nu a avut un răsunset asemănător. Dar visul lui de traducător a fost Homer. *Iliada* l-a obsedat ani de-a rândul. I s-a părut prea simplă întâia versiune, aceea din 1837 (e vorba de primele șase cânturi, însoțite și de o *Disertație asupra nașterii și vieții lui Omer*). După un travaliu copleșitor, care avea să-l coste vederea, realizează o a doua versiune, din care publică primul cânt în 1858, apoi în 1868, precedat de un pretențios studiu introductiv (*Disertatio despre hexametru antic hellen și modern românesc și ceva despre limbă*). Scrisă cu ortografia italianizantă a lui Heliade-Rădulescu, încercarea e săvârșită în versuri hexametrice frumos sunătoare, dar înțelesul este cel mai adesea compromis de o limbă bizară, cu silnice inversiuni și cuvinte compuse („brațalba”, „argintarcatul”, „coifulgerosul” ș.a.), făurite chiar de către autorul român. Cu toată pledoaria lui Heliade, traducerea a părut multora, încă de pe atunci, ceva foarte asemănător cu o parodie. Nu cu prea mult timp înainte, în 1857, într-o „precuvântare” la *Paralela sau Viețile bărbaților iluștri*, prima traducere în limba română a cărții lui Plutarh, dovedise, totuși, o anume circumspecție și o orientare justă, în genere, și în chestiunile de

limbă, care l-au preocupat, firesc, multă vreme. Dintre alte tălmăciri ale lui **A.**, notabilă, nu și prin limba folosită, e *Biblia sacră* (1859), redată după o ediție grecească.

A scris și versuri originale, fără să fi avut o înzestrare deosebită pentru poezie. Inspirare de urcarea pe tron a lui Gheorghe Bibescu, „stanțele epice” din volumul *Prințul român* (1843) sunt naive și exaltate. Asemenea „stanțe” apar și în „Foaie pentru minte, inimă și literatură” și în „Curierul românesc”. În „Învățătorul satului”, inserate în articolele moralizatoare din ciclul amintit, se găsesc câteva poezii simple, pe motive populare. Un volum de versuri nu a mai apucat să vadă lumina tiparului. Tot în manuscris a rămas și o tragedie în versuri, *Iosef cel lacom sau Păcatul osândit* (1842), o traducere din franceză.

SCRIERI: *Disertație asupra nașterii și vieții lui Omer*, în Homer, *Iliada*, I, pref. trad., pref. I. Eliade, București, 1837; *Prințul român*, București, 1843; *Săteanul creștin sau Partea morală din foaia satului*, București, 1853; *Disertatio despre hexametru antic hellen și modern românesc și ceva despre limbă*, în Homer, *Iliada*, București, 1868. **TRADUCERI:** Vittorio Alfieri, *Din operele lui...*, vol. I: *Saul*, pref. trad., București, 1836; *Virginia*, București, 1836; Homer, *Iliada*, I, pref. trad., pref. I. Eliade, București, 1837; ed. București, 1868; Plutarh, *Paralela sau Viețile bărbaților iluștri*, pref. trad., București, 1857; *Biblia sacră*, partea I-III, București, 1859.

Repere bibliografice: J. A. Vaillant, *La Roumanie*, III, Paris, 1844, 216-218; C. Negruzzi, *Păcatele tinereților și alte scrieri*, îngr. Liviu Leonte, pref. N. I. Popa, București, 1959, 255-257; Gh. Asachi, *Scrieri literare*, îngr. și pref. N. A. Ursu, II, București, 1957, 337-339; Ion Heliade-Rădulescu, *Opere*, II, îngr. și introd. D. Popovici, București, 1943, 94-104, 124-131; Vasile Alecsandri, *Proză*, îngr. și introd. G. C. Nicolescu, București, 1967, 286-294; C. Aristia, [*Scrisori*], DML, I, 33-53; *Lepturarii românesc cules den scriptori rumâni*, IV, partea II, publ. Aron Pumnul, Viena, 1865, 17; Iorga, *Ist. lit.* XIX, I, 139-142; Ramiro Ortiz, *Per la storia della cultura italiana in Rumania*, București, 1916, 276-278, 301-312, 324-343; Cezar Papacoste, *Vechi traduceri din clasici*, „*Iliada*” lui C. Aristia, RC, 1931, 3-4; Popovici, *Romant. rom.*, 364; G. Călinescu, *I. Eliade Rădulescu și școala sa*, București, 1966, 107-115; Ana Maria Popescu, Al. Machedon, *Constantin Aristia*, București, 1967; Cornea, *Originile*, 595-596; Virgil Brădățeanu, *Profiluri. Mari actori români*, I, București, 1973, 9-22; *Dict. lit.* 1900, 53-54; *Dict. scriit. rom.*, I, 126-127. F.F.

ARISTIDE, Mircea (pseudonim al lui Aristide Mircea Aimé Kleckner; 31.V.1927, București — 17.X.2002), poet și prozator. Învăță la București la liceele Schewitz-Thyérin, „Profesori Asociați” și „Cultura”, urmând apoi, fără să le absolvească, Facultatea de Filosofie și Institutul de Construcții. Mai face doi ani cursuri de regie de teatru la Universitatea Populară. Angajat la Radiodifuziunea Română, este, între 1974 și 1985, secretar al studioului de umor. În 1987 emigrează în Israel. Colaborează la „Steaua” (cu un „dictionar parodic”), la „Tribuna”, „Tomis”, „Urzica”, „Orizont” ș.a., unde publică versuri, proză scurtă și traduceri. Scrie, de asemenea, scenarii radiofonice și texte pentru melodii de muzică ușoară. Prima lui carte, *Am vrut să scriu*, apare în 1960. După mai bine de două decenii, îi sunt editate, într-un ritm alert, numeroase volume, în limba română, dar și în ebraică, printre care *Kova tembel*

(1987), cu o prefață de Marin Sorescu, *Râsete în Olimp* (1989), *Hotare* (1992), *Cer cuvântul la diverse* (1996). Umoristul versifică dezinvolt, ingenios, produce sau doar transcrie „perle” și „briliante”, dă la iveală în cascadă „umor în pastile”, truvaiuri scilpitoare, întotdeauna percutant actuale. Va obține, de altfel, un premiu la Festivalul de Umor de la Vaslui (1995). Tot acum, publică romanul *Scrisori neparfumate* (1995), culegerile de nuvele *Shifra Treger* (1997), *În numele dragostei* (1999) ș.a., unde tonalitatea se modifică, prozatorul vorbind despre destinul generației sale ori despre o lume a periferiei, dură, violentă și pătimașă.

SCRIERI: *Am vrut să scriu*, Iași, 1960; *Pentru tine, draga mea*, București, 1985; *Kova tembel*, pref. Marin Sorescu, Tel Aviv, 1987; *Râsete în Olimp*, Tel Aviv, 1989; *Fata primarului*, Aarhus (Danemarca), 1990; *Hotare*, Rehovot, 1992; *Zugrăveli*, Tel Aviv, 1992; *Legenda legendelor*, București, 1992; *Scrisori neparfumate*, București, 1995; *Cer cuvântul la diverse*, București, 1996; *The Internationale*, București, 1995; *De dragoste, de viață, de țară*, Tel Aviv, 1997; *Shifra Treger*, Tel Aviv, 1997; *Jurnal de bord pe bicicletă*, Haifa, 1997; *În numele dragostei*, București, 1999; *Postalionul cu povești*, București, 2000; *Pentru cine se nimereste*, București, 2000; *Povestea poveștilor*, București, 2000; *Declarație*, București, 2000; *Crede și nu cerceta*, București, 2000; *Panseurile domnului Găgă*, București, 2000; *Lăutărești și țigănești*, București, 2001.

Repere critice: Aczél, *Scritori rom. Israel*, 21-24.

E.-E.T.

ARMEANU, Valeriu (23.V.1946, Giroc, j.Timiș), poet. Fiu al lui Gavrilă Armeanu, militar, și al Eugeniei (n. Cătălinoiu), cadru medical, **A.** a absolvit Liceul „Traian” din Drobeta-Turnu Severin (1968). A fost muncitor, apoi bibliotecar la Biblioteca Casei de Copii din Drobeta-Turnu Severin (1969-1989). Începând din 1990 a editat, timp de doi ani, ziarul „Scorpion”. În 1994 a devenit instructor la Centrul Județean Drobeta-Turnu Severin al Creației Populare. A debutat în 1963, cu versuri, în revista „Ramuri”. A mai colaborat la „Tribuna”, „Orizont”, „Luceafărul”, „România literară”, „Contemporanul”, „Vatra”.

Placheta de debut a lui **A.**, *Să visăm* (1970), însumează poeme în care eufoniile de sorginte folclorică și reminiscențele din Nichita Stănescu se combină cu formulări sentențioase ori de o anumită prețiozitate. Ponderea cea mai însemnată în economia volumului o deține lirica erotică: femeia e chemată într-un univers miraculos, încărcat de rezonanțe folclorice și mitologice, în care iubirea se confundă cu libertatea de a visa: „Vino să ne iubim în Argia, / Acolo e patria mea, / și liberi să fim ca fluturii, / Căci Argia nu e numai un pământ / Ca o durere albă, / E-o inimă, vai, / Crescută peste iarbă”. Evoluția scrisului lui **A.** se produce în sensul discursivizării lirismului, al transformării poemului în reportaj liric în care domină ironia, paradoxul și asocierile șocante. Volumul cel mai reprezentativ în acest sens este *Vanități* (1980); aici baladele caligrafice ale începuturilor devin, sub presiunea formulelor poetice la modă, parabole cu rădăcini în epica vieții cotidiane ori expresii șarjate ale unei viziuni poetice bonome, cu accente de parodie. Rama preponderent epică a tablourilor adună accente moraliste, vindicative, referințe ironice ori apăsător sarcastice: „Un paj își tatuează strănutul / pe pereți, / mai

suntem acolo, / mai stăm liniștiți, / bem camfor / pentru orice eventualitate, / ne mustră conștiința / că n-am făcut pentru lume nimic.”

SCRIERI: *Să visăm*, București, 1970; *Imn la Cetatea Luminii*, Timișoara, 1974; *Odihna lacrimii*, București, 1977; *Lanul cu vedenii*, Timișoara, 1978; *Neguțătorii de triluri*, București, 1979; *Vanități*, București, 1980; *Azilul de cuvinte*, București, 1983; *Poeme*, București, 1989; *Repulsii*, Drobeta-Turnu Severin, 1997; *Trei basme pentru Măruca*, Drobeta-Turnu Severin, 1999; *Lanul cu vedenii*, Craiova, 2001.

Repere bibliografice: Ion Pop, *Valeriu Armeanu, „Să visăm”*, ST, 1970, 11; Ilie Constantin, *Valeriu Armeanu, „Să visăm”*, RL, 1970, 50; Șerban Cioculescu, *Experiențe lirice*, FLC, 1977, 37; Alex. Ștefănescu, *Valeriu Armeanu, „Odihna lacrimii”, „Scânțea tinereții”*, 1977, 8845; Virgil Mazilescu, *„Neguțătorii de triluri”*, RL, 1979, 52; Dan Alexandru Condeescu, *Valeriu Armeanu. Planeta amintirii*, LCF, 1980, 1; Constantin Crișan, *Valeriu Armeanu, „Azilul de cuvinte”*, RL, 1984, 10; Lucian Alexiu, *Valeriu Armeanu*, O, 1990, 30; Ulici, *Lit. rom.*, I, 245-247; Maria Nițu, *„Nu v-atingeți de Socrate...”, „Orient latin”*, 1997, 12; Popa, *Ist. lit.*, II, 554. L.A.

ARMONIA, gazetă politică și literară apărută la Târgoviște, săptămânal, între 24 mai 1881 și decembrie 1883. În primele luni redactor a fost C. Alexandrescu, profesor de geografie și autor de nuvele. Din 27 septembrie, conducerea periodicului este asigurată de un comitet din care făcea parte, alături de C. Alexandrescu, și Al. Vlahuță, profesor, atunci, la gimnaziul din localitate. Vlahuță a publicat în **A.** din primul număr, când îi apar articolele *Banul* și *Paralela*. Tot aici, el tipărește poezii, proză satirică, articole politice și câteva dintre poeziile care îi apăruseră mai înainte în „Convorbiri literare”. Schița *Un Fănuță*, portret realizat în trăsături realiste, ironice, îl face pe Vlahuță eroul unui conflict de presă. Un an mai târziu, după apariția poeziei *Scrisoarea unui bătrân*, un nou conflict izbucnește. De data aceasta, cel vizat era unul dintre șefii politici locali și tânărul poet va trebui să suporte consecințele îndrăznelii sale, pierzându-și postul de profesor. În **A.** s-au mai publicat versuri de I. Comșa și N. V. Scurtescu. Nuvele și însemnări de călătorie a dat C. Alessandrescu. Din Feneleon traduce Irina Beștelei. Mai apar maxime din scrierile unor autori străini și articole despre menirea socială a școlii. R.Z.

ARTA, revistă care a apărut la București, lunar, între 1 ianuarie și decembrie 1912, sub conducerea unui comitet. Purtând subtitlul „Revistă literară, artistică, teatrală”, **A.** își propune să cultive „simțul frumosului, simțul artei ce înalță” și să-i apropie „mai mult pe toți cei ce doresc propășirea artei la noi”. Rubrici: „Versuri”, „Proză”, „Articolul nostru”, „Notițe artistice”. Colaborează

cu versuri: Ion Al-George (*Hyperion*), Corneliu Moldovanu, Victor Eftimiu, C. Răuleț, G. Gregorian, M. Demetriad, M. Săulescu, Oreste, C. Titus Stoika, Șerban Bascovici; cu proză — Nigrim, Liviu Rebreanu (*Mușteriu!*); cu teatru — M. Sorbul (*Poveste banală*), Elena Văcărescu (*Satana*, în traducerea lui D. Nanu). Corneliu Moldovanu traduce un fragment din *Polyeucte* de Corneille. Versurile sunt în general de factură modernistă. Semnează portrete literare Corneliu Moldovanu. Alți colaboratori: Th. M. Stoenescu, Lia Hârsu, V. Demetrius, I. Chiru-Nanov, D. Karnabatt, D. Iacobescu. I.H.

ARTA, revistă apărută la Brașov în mai 1938, cu subtitlul „Publicație de atitudine monarhică”. Rubrici: „Literatură”, „Plastică”, „Muzică-Teatru”. Colaborează cu versuri Ștefan Baciu, I. Anestin, Virgil Carianopol. Ștefan Stănescu traduce versurile *Adormirea Maicii Domnului* de Rainer Maria Rilke. N.N. Rădulescu comentează nuvela fantastică *La hanul lui Mânjoală* de I. L. Caragiale. I.H.

ARTA, publicație de orientare democratică și de informații artistice, care, purtând subtitlul „Teatru, cinema, literatură, muzică, plastică”, apare la București, săptămânal, între 21 mai și 6 august 1941. Director: Vlaicu Bârna. A. își propune să fie un îndreptar al gustului public, prin introducerea criteriului obiectivității în aprecierea operelor de artă. În articolul *Misiunea teatrului*, Emil Giurgiuca subliniază importanța numirii lui Liviu Rebreanu în funcția de director al Teatrului Național. Cezar Petrescu răspunde la întrebările lui Vlaicu Bârna despre romanele *Întunecare* și *Ochii strigoiiului*. Colaborează cu versuri Tudor Arghezi (*Mâța*), Ion Pillat. Arghezi își republică aici comedia *Negușătorul de ochelari*. „Cronica literară” și „Cronica dramatică” sunt semnate de Vlaicu Bârna, „Cronica plastică” de Ion Vlasiu. Alți colaboratori: Virgil Carianopol, N. Carandino. I.H.

ARTĂ NOUĂ, revistă apărută la București, săptămânal, din 12 aprilie 1942 până în 21 martie 1943, continuând programul revistei „Arta” (1941) și purtând subtitlul „Teatru, cinema, literatură, muzică”. Director: Vlaicu Bârna. A.n. se menține pe poziții democratice și progresiste. Colaborează cu versuri I. Pogan, D. Karnabatt, V. Voiculescu, Emil Giurgiuca; cu proză — I. M. Sadoveanu, Tudor Mușatescu. În paginile revistei apar articole și studii diverse. Camil Petrescu pledează pentru *Teatru substanțial*, E. Lovinescu publică articolul *Spre alt teatru*, T. Arghezi, tableta *Transcrieri*. Alți colaboratori: Horia Oprescu, Petru Manoliu, Ionel Neamtzu, George Sbârcea. I.H.

ARTA ROMÂNEASCĂ, publicație care a apărut la Iași, lunar, între ianuarie-februarie 1908 și aprilie-iunie 1912; subtitlul era „Revistă pentru pictură, sculptură, arhitectură, muzică, artă dramatică, literatură”. Director: A.D. Atanasiu. De la numărul 3/1908 își modifică titlul în „Arta română”, întrucât la București exista Societatea „Arta românească” din 1906, sub

președinția lui Radu Rosetti. În articolul *Rostul mișcării artistice* (1/1908), se preconiza ca arta „să străbată cât mai neîntârziat în conștiința poporului nostru”. A.r. publică articole și studii de artă, dări de seamă despre mișcarea artistică, reviste și cărți, precum și versuri, cugetări de Titu Maiorescu (7/1908), *Scrisori din corespondența lui Gh. Asachi către Gh. Panaitescu* (1/1910 ș.u.). Colaborează cu versuri G. Tutoveanu, N. Rădulescu-Niger; cu articole, A.D. Atanasiu (despre *Societatea Scriitorilor Români*), Teodor T. Burada (despre învățământul muzical), Eduard Caudella (despre primul concert al lui G. Enescu), N. Tonitza (scrisori din Paris). Alți colaboratori: A.D. Xenopol, Mihail Strajanu. I.H.

ARTA ȘI OMUL, publicație apărută la București, lunar, în iulie-august 1933, ianuarie 1936, martie 1937; subtitlul era „Revistă pentru răspândirea frumosului”. Se publică articole însoțite de reproduceri după picturi de Ștefan Dimitrescu (un portret al lui M. Sadoveanu), N. Grigorescu, Iser, Marius Bunescu. N. Tonitza scrie despre Șt. Dimitrescu. Numărul din ianuarie 1936, la care colaborează Gala Galaction (*Povestea vieții mele*) și Olga Greceanu, este închinat reginei Maria. Alți colaboratori: Dan Botta, Al. Busuioceanu, Eugen Ionescu. I.H.

ASACHI, revistă științifică și literară redactată și editată la Piatra Neamț, lunar, între 10 aprilie 1881 și 10 februarie 1885; în aprilie și decembrie 1882, aprilie și iulie-octombrie 1883, octombrie — decembrie 1884 și ianuarie 1885 nu a apărut. Societatea literară și științifică „Asachi” și, implicit, periodicul editat de ea au fost efectul unei laudabile emulații care domnea printre membrii grupului de intelectuali format la Piatra Neamț pe la 1880, după modelul Junimii și sub influența directă, mărturisită de altfel, a societății ieșene. Totuși, programul revistei, care era și al societății, nu este inspirat numai de cel al „Convorbirilor literare”, deoarece insista, cu o nuanță pașoptistă destul de clară în formulări, asupra scopurilor pe care le urmărea. Desele schimbări survenite în componența comitetului de redacție, din care făcea parte, de la 10 mai 1881, și Calistrat Hogaș, nu au modificat programul stabilit inițial. Se prevedea o acțiune de răspândire a cunoștințelor științifice în rândul tineretului. Se adaugă intenția de a studia urmele arheologice și istorice, monumentele de arhitectură, tradițiile etnografice și folclorice, bogățiile naturale etc. Coloanele revistei ilustrează, în bună măsură, aceste variate preocupări, deși, în puținii ani de apariție și cu mijloacele științifice sau de informare existente atunci, nu s-au putut obține decât rezultate sporadice. În jurul revistei se formase un mic grup de autori de versuri: Calistrat Hogaș, Gr. N. Lazu, G. I. Lazariu, I. P. Eșanu, Gh. Boteanu, T. I. Crivăț, V. D. Costinescu și A. Dimitrescu. Magistratul Gr. I. Alexandrescu, cel care mai târziu, împreună cu A. D. Xenopol și Eduard Gruber, a editat scrierile lui Ion Creangă, este autorul unei modeste nuvele, inspirată din viața țăranilor de pe Valea Bistriței.

Începuturile literare ale lui Calistrat Hogaș sunt legate de A. Deși debutase cu poezii în ziarul „Corespondența provin-

cială", Hogaș se manifestă întâia oară ca personalitate literară prin colaborările (versuri, articole de critică și însemnări de călătorie) publicate între mai 1881 și februarie 1885 în paginile revistei nemțene. În două spirituale recenzii, îmbinând observația tăioasă cu ironia, el analizează volumele de versuri ale unor poeți locali. Preferințele sale poetice sunt exprimate cu claritate. Hogaș recomandă cititorilor lectura scrierilor lui V. Alecsandri, D. Bolintineanu, M. Eminescu și chiar D. Petrino. În schimb, se arată rezervat față de Al. Macedonski. Într-un articol intitulat *Despre lectură*, scriitorul comentează lecturile păturii culte și răul provocat de traduceri neselective. Tânăra generație, scria Hogaș, va rămâne aproape necunoscută, deoarece **A.** nu s-a răspândit în afara cercului de cititori locali.

R.Z.

ASACHI, Ermiona (16.XII.1821, Viena – 9.XII.1900, Paris), traducătoare. Fiică a lui Gheorghe Asachi și a Elenei (n. Tayber), **A.**, căsătorită la optsprezece ani cu Alexandru Moruzi, se desparte la scurt timp de el și pleacă în Franța (1845). La Paris intră în cercul intelectualilor revoluționari francezi, făcând o impresie deosebită prin cultura și distincția ei intelectuală. În 1852 se căsătorește cu Edgar Quinet, istoric și scriitor francez, dedicându-se susținerii activității soțului ei și editării operelor acestuia. În afara unui volum de cronici muzicale, toate cărțile scrise de **A.** în franceză (semnate Hermione Quinet) cuprind memorii închinare vieții lui Edgar Quinet (*Mémoires d'exil*, 1868, *Cinquante ans d'amitié. Michelet-Quinet* ș.a.). Bogata ei corespondență dezvăluie prețuirea pe care i-au acordat-o Victor Hugo, Jules Michelet, Louis Blanc.

Până la plecarea din țară, **A.** participase la acțiunile culturale ale tatălui ei. A realizat câteva traduceri de calitate din scrieri literare mediocre, cu accentuate intenții educative. În 1839 traduce o nuvelă a lui Émile Deschamps, *René-Paul și Paul-René*, și poema biblică *Rut* de Karoline Pichler. Urmează, în 1840, *Istoria sfântă pentru tinerimea moldo-română*, prelucrare a unor povestiri biblice, și, în 1843, scrierea filosofică moralizatoare a lui Silvio Pellico, *Despre îndatoririle oamenilor*, prima traducere românească din opera scriitorului italian. O nuvelă fără valoare, apărută în „Albina românească” (1839), și fragmente din opera lui Benjamin Franklin, în „Spicuitorul moldo-român” (1841), semnate E. A., aparțin probabil, aceleiași traducătoare, de la care a mai rămas, în manuscris, începutul unei tâlmăcirii din Aug. von Kotzebue, *Fiul pierdut*.

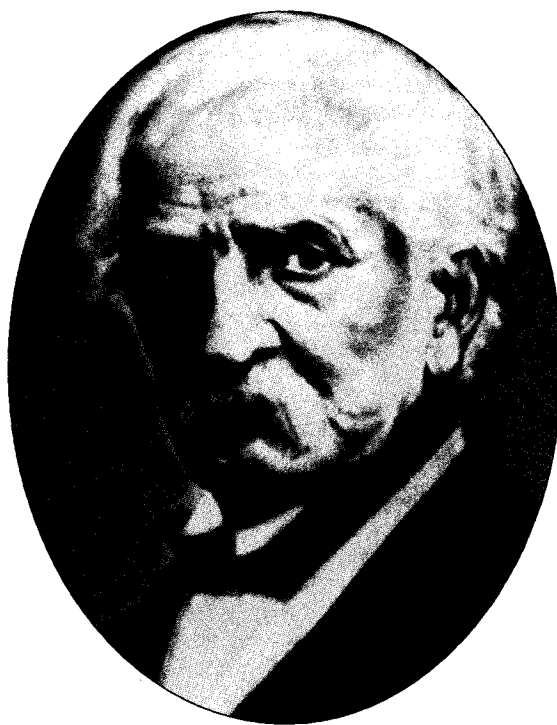
Traduceri: Émile Deschamps, *René-Paul și Paul-René*, Iași, 1839; Karoline Pichler, *Rut*, Iași, 1839; *Istoria sfântă pentru tinerimea moldo-română*, Iași, 1840; Silvio Pellico, *Despre îndatoririle oamenilor*, Iași, 1843.

Repere bibliografice: Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 195; Elena Piru, *Victor Hugo și Hermiona Quinet Asachi*, GL, 1967, 48; Constantin Simionescu, *Hermiona Asachi-Quinet*, SPM, 1976, 268; *Dicț. lit.* 1900, 55. L.V.

ASACHI, Gheorghe (1.III.1788, Herța – 12.XI.1869, Iași), scriitor și îndrumător cultural. **A.** este primul dintre cei patru copii ai preotului Lazăr (Leon) Asachi și ai Elenei Asachi

(n. Ardeleanu), familia lui având, se pare, o ascendență transilvăneană. Tatăl a desfășurat o bogată carieră ecleziastică, împletită cu misiuni culturale și politice, la Herța, apoi în ținutul Hotinului și la Lvov și, după 1803, la Iași, unde în 1820 ajunge arhimandrit, în urma serviciilor aduse mitropolitului Veniamin Costache. Cleric iluminist, Lazăr Asachi îmbogățește literatura română cu primele transpunerii din preromanticii Young și Bernardin de Saint-Pierre. **A.** a urmat, la Lvov, colegiul clasic (1796-1803) și, scurt timp (1803-1804), Facultatea de Filosofie, Litere și Științe, cu o specializare în ingineria civilă și arhitectură, aplicații atestate de planurile făcute unor construcții din Lvov și Iași. Pentru continuarea studiilor, pleacă în 1805 la Viena, capitala despotismului luminat, ocupată atunci de Napoleon. Beneficiază, între 1805 și 1808, de prelegerile de matematică și astronomie ale lui J. T. Burg, dar și de o pregătire polivalentă, în spiritul enciclopedismului vremii, în artă, literatură și limbi străine. Orientarea umanistă îi resuscită tradiția latinistă și nostalgia obârșiiilor romane, făcându-l să aleagă Italia drept patria desăvârșirii sale spirituale. Străbate orașele lombarde, aflate sub stăpânire habsburgică, călătorește până la Neapole și la ruinele Pompeiului și face o temerară descendere, evocată memorabil, în craterul Vezuviului. La Roma aprofundează, între 1808 și 1812, studiul Antichității și al culturii neoclasică, cunoaște arheologia, arhitectura și istoria artelor, deprinde artele plastice în atelierul pictorului Michele Keck și ale sculptorului Antonio Canova, cercetează arhive și biblioteci (face excerpte la Vatican), se instruieste în arta poetică, cu abatele Tarengi. Pătrunde în saloanele vremii, venind în contact cu diferite celebrități: Wilhelm von Humboldt, sculptorii A. Thorvaldsen, Chr. D. Rauch, poetul V. Monti (la Milano) ș.a. Climatul politic italian, în care se pregătea Risorgimento-ul, îi întărește propria conștiință națională. La Roma, trăiește o dragoste spiritualizată, în manieră petrarchizantă, prelungită în opera sa poetică, pentru Bianca Milesi, o milaneză cultivată, cu vederi liberale și atașamente carbonare, ce împărtășea sentimentele „misogalliste” ale lui Vittorio Alfieri. Muza va fi numită, în spirit arcadizant, Leuca (Leufca, Lefca) și Cinzia, în timp ce poetul lua pseudonimele Alvir, Alviru Corintio-Dacico, Alvir Dachienu (Alviru Dacianu). Prin poeziile de dragoste compuse în italiană și sonetul ocazional, pe o temă la modă (zborul cu aerostatul), publicat în „Giornale del Campidoglio” (1811), obține titlul, des invocat, de „mădular Academiei de Roma”. La sosirea în țară, în 1812, visul Daciei rediviva, legat de campania napoleoniană în Răsărit, împărtășit de **A.**, se va risipi în contact cu realitatea fanariotă. Cultul datoriei și un dinamism pragmatic îl desemnează drept omul providențial într-o perioadă de tranziție spre modernizarea instituțiilor sociale și culturale. Pregătirea polivalentă în științe, arte și literatură, orizontul enciclopedic deschis spre varii domenii — filologie, istoriografie, arhivistică, iconografie, geodezie, economie, matematică ș.a. — îi confirmă capacitatea de a îndeplini imperatiile de grabnică asimilare a noilor structuri europene. În trei decenii, până la 1840, **A.** pune bazele învățământului național până la nivel superior, ale presei și teatrului românesc, dezvoltă producția editorială și pe cea grafică. Încă din 1813,

este numit de domnitorul Scarlat Callimachi referendar la Departamentul Treburilor din Afară. În același an, sprijinit de Veniamin Costache, înființează o clasă în limba română, pe lângă școala domnească grecizată, pentru pregătirea inginerilor hotarnici, cărora le-a predat, între 1813 și 1818, matematica, geodezia și arhitectura. Ca referendar al Epitropiei Învățăturilor Publice, a fost, în fapt, conducătorul învățământului din Moldova, în perioada 1820-1849. În 1820, alături de Veniamin Costache, refăcea Seminarul de la Socola, aducând, din Ardeal, profesori de specialitate: I. Costea, I. Manfi, V. Fabian-Bob și Vasilie Popp. **A.** este cel care organizează prima reprezentare teatrală în limba română, la 27 decembrie 1816, în casa hatmanului Constantin Ghica din Iași, cu pastorală *Mirtil și Hloe*, prelucrare de Florian după S. Gessner. În timpul Eteriei, se refugiază în Bucovina și Basarabia, întorcându-se la Iași în 1822, când saluta „restatornicirea” domniilor pământene. Apreciat de Ioan Sandu Sturza, este numit agent diplomatic la Viena (1822-1827). A fost căsătorit cu Elena Tayber, persoană instruită, cu pregătire muzicală. Dintre copiii lor, a ajuns la notorietate traducătoarea Ermiona Asachi (Quinet). Pentru activitatea sa culturală și diplomatică a fost ridicat în rang, de la comis la vel agă, în 1827. Un moment de izbândă al lui **A.**, sprijinit, în lupta contra tendințelor elenizante din învățământ, de Gh. Săulescu și Vasile Fabian, este deschiderea, la 28 martie 1828, a școlii Normale și a Gimnaziului Vasilian, cărui a se adaugă, în 1832, un colegiu cu secții pentru bursieri. A contribuit la redactarea Regulamentului Organic, fiind secretarul delegației moldovene ce a susținut proiectul, la București și la Petersburg (1830). Sub conducerea lui, se deschid școli „ținutale”, școli sătești și pentru minorități (armeni, evrei). În 1834, ia ființă primul institut de educație a fetelor din Moldova și, în 1841, școala de arte și meșteșuguri din Iași, completându-se, astfel, sistemul de instrucție conceput de el întru „propășirea” prin știință și cultură. Eforturile referendarului se văd încununare la 16 iunie 1835 prin inaugurarea Academiei Mihăilene, instituție de învățământ superior după model european, ce funcționa cu trei facultăți (filosofie, drept, teologie) și două cursuri „extraordinare”. Prin clasele de pictură și arhitectură, introduse la Academie, se anticipă crearea învățământului artistic. La 15 noiembrie 1836, se înființează Conservatorul filarmonic-dramatic prin strădania lui Ștefan Catargiu, a spătarului Vasile Alecsandri, tatăl poetului, și a lui **A.**, ce va fi și profesor de declamație. Conservatoriștii dau spectacole cu piese de Aug. von Kotzebue, prelucrate de **A.**, sau din dramaturgia originală a acestuia. Tot ei susțin la Iași prima reprezentare lirică, în limba română, cu opera *Norma* de V. Bellini, la 20 februarie 1838. **A.** a fondat la Iași, în 1832, „Institutul Albinei” pentru imprimarea de cărți și litografii. În același scop, va deschide o fabrică de hârtie la Piatra Neamț (Petrodava), în 1841. Tot în 1832, pune bazele Arhivelor Statului din Iași, instituție nouă, prețioasă pentru istoria națională, la direcția căreia s-a aflat până în 1849 și, scurt timp, în 1857 și 1858. Presa, ca factor de culturalizare în spiritul unui program de sorginte iluministă, este îndatorată mult lui **A.**, întemeietorul publicațiilor

periodice din Iași. La 1 iunie 1829, editează „Albina românească”, prima gazetă politică și literară din Moldova, ce sugera din titlu o deschidere spre ambele principate. Cu o apariție întinsă pe două decenii, deși cu întreruperi și scăderi de formă și, de la un timp, concurată de periodicele lui M. Kogălniceanu, gazeta a fost susținută și de suplimentele ei: „Foaia oficială” (1832), „Alăuta românească” (1837-1838) — de interes literar, „Foaia sătească a Principatului Moldovii” (1839-1840, 1846-1851) și „Arhiva Albinei pentru arheologie română și industrie”. Trăsăturile „Albinei românești” vor fi conservate, cu riscul unor defazări și anacronisme în plan publicistic, de „Gazeta de Moldavia” (1850-1858) și „Patria” (1858-1859). **A.** a mai condus magazinele științifico-literare „Spicuitorul moldo-român” (1841), în ediție bilingvă pentru francofoni, și „Icoana lumii” (1840-1841, 1845-1846), titlu reluat și de săptămânalul scos în 1865 și 1866. A editat „Calendar pentru români” și suplimentul literar „Almanah de învățătură și petrecere” (1847-1869), rămas important prin publicarea unei mari părți din opera proprie.

Bogata colaborare la periodicele pe care le-a scos relevă preocupările multiple ale lui **A.** pentru arhivistică, arheologie și istoriografie (în care face operă de popularizare, uneori de pionierat, fără o documentație riguroasă de specialitate), pentru literatură și toate genurile ei. Numeroase articole, multe nesemnate, conțin cronici literare și artistice (despre spectacole muzicale și teatrale din capitala Moldovei) — printre primele, în epocă, cu valoare de document, intervenții filologice în chestiuni controversate de limbă și materiale pe teme politice. **A.** nu părăsește, decât rar, tonul moderat, atitudinea conser-

vatoare, vag conciliantă, a unui oficial dispus doar la reforme, în spiritul mai vechii generații iluministe. Omul, prin excelență, al Regulamentului Organic și devotatul domnitorului Mihail Sturza, el face față mai multor schimbări de regim, de la fanarioți la dinastia regală. Ca structură și formație intelectuală, apare depășit la momentul 1848, deși, prin vastul său program de reforme cultural-patriotice, pregătise atmosfera favorabilă mișcării revoluționare și formării generației pașoptiste. Aceasta, deși îndatorată înfăptuirilor lui, nu ezită să-l critice. **A.** însuși, într-un moment de luciditate premonitoare, recunoștea ruptura de timpul său și izolarea ce va urma (*Meditația unui îmbătrânit poet*, 1839). Pensionat sub Grigore Ghica Vodă, primește, după 1850, doar funcții onorifice: membru în comisia de pregătire a expozițiilor de la Londra (1851) și Paris (1855), cenzor (1851–1856) și director la Departamentul Cultului și Învățăturilor Publice (iulie 1856–ianuarie 1857). Momentul Unirii Principatelor îl găsește în tabăra separatiștilor, contrazicând parcă scrierile în care militase pentru idealul României unite. În izolarea orgolioasă, tot mai accentuată, a bătrâneții, se va fi resimțit de o tristețe frustrantă la omiterea sa din proaspăt înființata Societate Literară Română (1866),

ulterior Academia Română. Spre sfârșitul vieții, la 81 de ani, mai pornește într-o călătorie, aproape simbolică, la Lvov, pentru recuperarea manuscriselor lui I. Budai-Deleanu.

O conștiință de cititor animă opera scriitorului, deprins a cultiva și inventaria prolific, și uneori prolix, toate genurile și speciile literare; cele poetice — oda, imnul, elegia, sonetul, meditația, legenda și balada, satira și fabula, alături de proză și dramaturgie. O creație întinsă pe jumătate de veac îl face contemporan cu mai multe faze ale literaturii, de la „dimineața” anacreontică a poeziei române la lirismul clasicității — căruia **A.**, prin formație, temperament și concepție, i-a fost un exponent paradigmatic —, de la explozia romantică, receptată de sensibilitatea sa artistică, la primele armonii preeminesceniene. O ideologie literară explicată greoi, dar temeinic, în prefețele volumelor tipărite, ca și în risipa publicistică, trimite la ideea originală a lui Gianbattista Vico, teoretizată în romantism, privind întâietatea poeziei ca expresie spontană de „simțire”, ca primă formă de creație a spiritului uman. Concepția subsumează eticismul luminilor, cultivând „virtutea” ca ideal și finalitate, crezului clasicist ce se revendică nu doar de la latinitatea horatiană, ci, în mod declarat, de la „modelul” poetic italian, suprem reper estetic, „imitat” tematic și prozodic. Marcând o diferențiere față de gustul vremii ce frecventa spiritul francez, **A.** introduce modele culturale italiene, atât din marea literatură: Dante, Ariosto, Tasso și, mai ales, Petrarca, dar și minori din Settecento (V. da Filicaia, L. Savioli, G. Parini, B. Menzini, L. Pignotti, O. Minzoni, L. S. Fontana) sau mai iluștrii Metastasio, Ugo Foscolo, Vittorio Alfieri, V. Monti. Motive și teme literare, simple influențe sau îndepărtate localizări, prelucrări apropiate originalului sau traduceri propriu-zise dezvăluie surse și filiere ale culturii scriitorului (completate de excerptele făcute de acesta și de lista bibliotecii sale): Antichitatea greacă (Anacreon, Moschos din Siracuză, Bion din Smirna) și latină (Horațiu, Catul, Propertiu), Renașterea italiană, clasicismul francez (Boileau, La Fontaine), preromantici (Ossian, Gray, Gessner, Florian), romantici (Goethe, Schiller, Byron, Lamartine, V. Hugo), scriitori din literatura slavă, apropiată formației galițiene a lui **A.** (A. Mickiewicz, J. Krasicki, V. Jukovski), sau corespunzători perioadei vieneze — Aug. von Kotzebue, H. Zschokke. Rezultă o operă literară în care intertextualitatea se insinuează permanent, dar originalitatea scriitorului se impune; el captează teme, idei, șabloane literare și le topește formal, le „naționalizează”. Artizan trudnic al limbii române, pe care o mănuiua cu dificultate, **A.** își proiecta singur instrumentarul poetic, lucrând, din 1813, la un *Rimario moldavo*, dicționar de rime și îndreptar de versificație. Obsesia limpezirii filologice îi însoțește opera, adunând într-un „vocabulari” — la finele primei ediții de *Poezii* (1836) — arhaisme și neologisme, nume proprii și o importantă terminologie literară, cu definiția speciilor poetice, vizând aceeași preocupare de a oferi reguli clasice de urmat.

Începuturile poetice ale lui **A.** au fost „uiteate” în manuscrise — cel mai compact fiind *Alăuta a lui Alvoir Dachieniu* (1819–1820) — de poetul-editor devenit un personaj oficial,

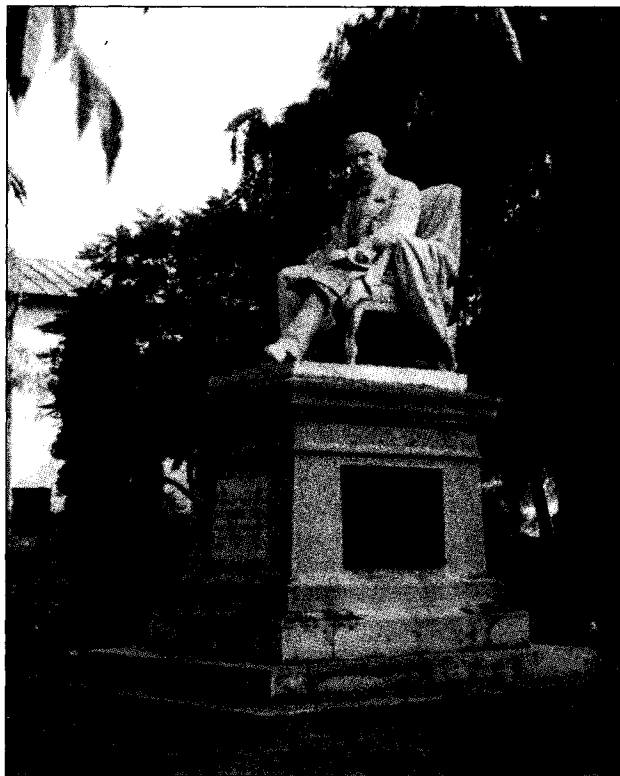
chiar aulic, incompatibil cu revărsarea sentimentală a „cântecelelor” de tinerețe. Scrise sub influența literaturii anacreontice și a curentului arcadic, idilele pastorale, inspirate de muze artificiale (Filide, Silvia, Tirsi), având o imagistică bucolică și convențională, se contaminatează de lirismul autohton al cântecelor de lume, de „alăută”. Nu lipsesc tânguirile la modă, suferințele afectate, patimi exagerate („urgă” amorului), șantajul sentimental („dorita moarte”): *Rugă către Amor, Cântec [O, suspine arzător], [Ah, viață plin de jale]* ș.a. O surprinzătoare *Meditație*, din 1821, de fapt traducerea celebrei *L'Isolément* (1820) de A. de Lamartine, rămâne o mostră de sincronism asachian, fără ecou în plan literar. Piesele de rezistență ale liricii erotice ale lui A. stau sub semnul sonetului petrarchist ce inspiră, până la pastişă, ciclurile de poezii compuse la tinerețe, în italiană, *La Leucaide* și *Raccolta delle Poesie*, asupra cărora poetul va reveni în variante românești, originale, mature. Iubirea, într-o viziune platonice, ia forma unei prietenii spirituale ce tinde spre eternizare. Sentimentul melancoliei, poetizat prima oară de Petrarca, se regăsește în poezia lui A., ce avansează, câteodată, acorduri preeminente, în *Dorul întâlnirii* sau *Alvir către a sa miniatură* („și mie lin luceafărul / Din ceri va să-mi străluce, / Când dulce-a fi d-o patimă, / Aminte a-și aduce”). Vechea Romă, dar și splendorile Italiei moderne sunt beatificate poetic în compoziții clasice: sonetul *Cătră Tibru* sau oda *La Italia*. Adorația peisajului sudic se răsfrânge în contemplarea măreției romane, a vestigiilor arheologice, transcrise într-o succesiune toponimică sonoră: Columna lui Traian — memento al nobleței originilor, Capitoliul ș.a. Lirica ocazională — ode, innuri, unele sonete și meditații — înregistrează evenimentul istoric și cultural, reușitele constructive și civilizatorii. Îndemnul programatic și militant din *Prolog. La Patrie* (1836) propovăduiește funcția melioristă a artei și a cunoașterii în transformarea obștii. În ton oratoric sau encomiastic, sunt marcate etapele importante ale propășirii naționale: *La moldoveni. La restatornicirea domnilor pământeni. 1822. La introducerea limbei naționale în publica învățătură, Restaurarea școalelor naționale în Moldova, Paladiul moldovenilor* (la inaugurarea Academiei Mihăilene). Poezia patriotică nu rămâne doar declamativă și conjuncturală, ci resuscită, alteori, figuri alegorice, clasicizante: motivul „bărcii”, „luntrea”, „vasul patriei plutitor” — preluat din Horațiu. Spiritul religios și sentimentalismul preromantic se întâlnesc în meditația asupra morții din poezia sepulcrală a lui A., în care conștiința deșertăciunilor lumii este îndreptată spre sensul faptelor și virtuților ce se transmit urmașilor, iar neliniștea extincției este atenuată de pietatea creștină: *La moartea părintelui meu, Mormântul, Holera în Moldova*. Alteori, adoptă modele celebre — *Elegie scrisă pe ținutul unui sat* (după Th. Gray, prin intermediarul francez al lui M.-J. Chénier), cu o apostrofă originală împotriva nobilimii. Durerea părintelui este proiectată în două „viziuni” consolatoare, în *Fiicei mele Eufrosina* (transpunere după Petrarca) și *Eufrosina. Viziune pe râpele Ozanei*, cu ascendență literară în elegia lui Goethe, *Euphrosyne*, și în versificația populară. Circulația motivelor romantice din literatura europeană și „programele” naționale, de la 1840, ce

promovează originalitatea, istorismul, tradiția folclorică, impulsionează filonul epic al creației lui A., în balade și legende. Tema trecutului, a eroismului medieval și a strămoșilor războinici este introdusă de un „cânt osianic” — *Milian și Dina*. Balada *Ștefan cel Mare înaintea cetății Neamțu* amplifică retoric — într-un crescendo dramatic și cu o „morală” patriotică — un episod preluat din D. Cantemir, consacrat ulterior de D. Bolintineanu. Într-o epocă de mitizări romantice, A. tinde spre crearea unei mitologii naționale (în registru poetic și fantezist), unind zeități eline și tradiții populare românești. Mitul etnogenezei, al întemeierii neamului, din *Dochia și Traian* (transpus destul de prozaic, dar cu euritmii populare), trimite la sacrificiul simbolic al fiicei lui Decebal pe muntele sacru Pion (Ceahlău). În *Turnul lui But*, una dintre cele mai valoroase balade ale lui A., sunt asimilate motive romantice europene — din *Lenore* a lui A. G. Bürger sau *Fuga* lui Mickiewicz — și bogate elemente folclorice românești. O atmosferă fantastică învăluie cavalcada nocturnă, tenebros-macabră, a perechii fantomatice, Ana și But, spre muntele Pion. Legendele *Jijia* și *Sirena lacului* cultivă misterul și toposul romantic al poeziei „lăkiștilor”. În *Jijia* se ascunde „schitul cufundat” (contaminare a motivului „cetății scufundate” sau *Orașul în mare*, la E. A. Poe), în care s-au salvat de pângărire fecioarele-călugărițe. *Sirena lacului* (variantă a *Rusalkai*) mizează pe credințe străvechi despre metamorfozele între regnuri — zâna apelor, pește, sirenă —, dar și pe ideea sancțiunii, aplicată bărbatului necredincios. În *Moșii*, mântuirea sufletelor dezlegate, într-o panoramă a fantasticului nocturn: ateistul, paricidul, sinucigașul, „vânătorul patriei sale”, se face prin practici ritualice populare. Disciplina poetică și virtuozitatea tehnică în prelucrarea motivelor universale ale romantismului îl apropie pe A. de capodoperă (*Turnul lui But*) și suplinește, alteori, vizionarismul său limitat și imaginația cuminte. Motive universale cultivă și poezia lui didactică, grupată în cicluri de fabule retipărite în mai multe ediții (1836, 1844, 1862). Nu inventivitatea „fabulografului” (termenul îi aparține) primează, ci apelul la modelele clasice ale genului, în special, *La Fontaine*, dar și Fedru, L. Pignotti, Florian și Králov, care servesc acțiunea moralistului. Sub vălul alegoriei, sunt atacate viciile general-umane și sociale, „străinomania” ce bântuie epoca. Pervertirea cosmopolită a educației duce la inadaptare (*Castorii*), iar impostura provoacă răsturnarea valorilor (*Momița la bal masché*). Satirele, la rândul lor, sunt imitații: epigrama după Marțial, *Satiră asupra omului*, după Boileau, iar după I. Krasicki, *Soția de modă*. Această satiră dezvoltă un scenariu dialogat, susținut de tânărul conservator, repede depășit de pretențiile exorbitante ale capricioasei soții și de ritmul schimbărilor („Iaca-a doua zi începe cu reforma radicală”), impus la conacul de la țară. În fabule și satire, nu lipsesc expresivitatea formală și pitorescul lingvistic.

A. intră în istoria teatrului românesc odată cu prima reprezentare scenică, în limba română, în 1816, a pastoralei *Mirtil și Hloe*, dramatizare de Florian după S. Gessner. Reprezentația, cu o semnificație moral-educativă, s-a transformat într-un eveniment teatral și patriotic de răsunet. Pentru

crearea unui repertoriu, el apelează la traduceri din Racine, Voltaire (*Alzira*), Goldoni (*Camarierul di doi stăpâni*), V. Alfieri (*Saul*) sau din librete de operă (*Norma*, *Attila*). Prelucrările sale din Aug. von Kotzebue corespund gustului epocii pentru dramele larmoaiante, pentru comedii și vodevilurile acestuia, jucate, în 1837, la Conservatorul ieșean: *Lapeirus* (melodramă, în decor exotic, despre căpitanul La Péyrouse), *Fiul pierdut*, *Văduva vicleană sau Temperamentele*, *Contrabantul sau întunecimea de lună și Sărăcie și fudulie*. Originalitatea, ce se observă în unele elemente de localizare a subiectelor, se afirmă, apoi, în prefețe, prologuri, „cântecele” (pe muzica unor arii celebre) și în comentarii publicistice despre rolul acestor spectacole în impunerea limbii române, în „declamație”. **A.** debutează în literatura dramatică originală în 1834, cu scenete ocazionale, festive: *Serbarea păstorilor moldoveni și Dragoș*, *întâiul domn suveran al Moldovii*. Valorifică filonul teatrului istoric într-o serie de piese, scrise cu o imaginație dramatică precară, dar cu mesaj patriotic: *Petru Rareș*, *Voichița de Românie* (1863) — un simbol „unionist” ce răzbate din vălmășagul Evului Mediu, *Elena Dragoș de Moldavia* (1863) — o dramă a luptelor de succesiune la Curtea lui Ivan al III-lea, și *Petru I, țarul Rusiei la Iași* (1868) — un episod schematic, după D. Cantemir. Petru Rareș este subiectul a două drame istorice, una jucată în 1837, cealaltă tipărită în 1853 și în 1863. Piesa reprezentată are o valoare documentară, ca prima dramă

Statuia din Iași a lui Gheorghe Asachi.
Sculptură de Ion Georgescu

istorică românească, dar și mai multă relevanță dramatică. Ea este construită pe conflictul clasic dintre sentiment și datorie, între dorința de răzbunare a bătrânului Căliman împotriva lui Petru Rareș și ajutorul dat de oștean în luptă. O reușită tipologică este Malaspina, intrigantul de speță romantică. *Turnul Butului* (1863) este o dramă hibridă, ce amestecă medievalități (lupta lui But la Marienburg, dispute cavalierești) și „tradiții poporane”, departe însă de valoarea artistică a baladei. Scenetele comice ocazionale, *Înturnarea plăieșului din Anglia* (1851), ce absoarbe textul idilei *Piatra Teiului* (în care jucase și Matei Millo), și *Țigani* (1856, la momentul dezrobirii lor), ce aduce un personaj insolit de țigan bucătar, trecut prin civilizația Parisului, sunt menite a risipi prejudecăți sociale. Preocupat de a servi un repertoriu național, **A.** compune, eclectic, pastorale idilice, cu aer desuet și interstii de agrement, și drame istorice, ce preiau elemente de recuzită romantică (efecte tari, deghizări), amestecă monologuri prea ample și dialoguri fără savoare, declamate de personaje artificiale.

În contextul literaturii române, nuvelele lui **A.** par, la data apariției — 1859, ediția în limba franceză, 1867, cea în limba română —, depășite și greu clasabile. Pentru prozatorul îmbătrânit, aceste scrieri ample sunt mărturia unei mutații estetice, contorsionate și dificile, de adaptare la doctrina romantică. Dorind a da un „uric strălucit”, desprins din „negura mitologiei și a alegoriei”, el urmărește istoria Moldovei în cronologia evenimentelor semnificative, centrate în jurul unor personaje cu încărcătură mitică — *Dragoș*, *Alesandru cel Bun*, *Svidrighelo*, *Elena Moldovei*, *Valea Albă*, *Bogdan voievod*, *Petru Rareș*, *Mazepa în Moldova*, *Ruxanda Doamna* ș.a. El inserează în prozele sale largi excursuri informative (în care erorile nu lipsesc), veritabile „fișe” enciclopedice, extrase din cronici și istoriografia străină (polonă, rusă), ce instruiesc în istoria Moldovei și a popoarelor vecine. Documentația ostentativă nu devine artă și, în lungi pasaje, juxtapuse în țesătura narativă, intenția artistică pare absentă. Inventivitatea epică, redusă, reclamată de însuși senzaționalul subiectelor istorice, este stimulată de imaginarul legendar și de poetica romantică. O Moldovă pastorală, a unui timp legendar, este „bruscată” de intervenția arheologului **A.**, ce caută urme antice și sfârșește în elucubrații etimologice (Prutul provine din Brutus, lacul Brateș din Brutis, movila Găiatei din Gaeta). Moldova arhetipală, a genezei naționale prin exodul din Maramureș în „Dacia Transalpină”, este figurată în nuvela *Dragoș*. Evul Mediu național, contaminat de trăsături occidentale: cavalerism, eros spiritualizat, frenezie religioasă, se împărtășește de virtuți eroice, transpuse în romantism în slujba ideii patriotice. Ștefan cel Mare sau Petru Rareș țin discursuri pătrunse de mesianism romantic, presărate, însă, de sintagme pașoptiste („unirea compatrioților”). Petru Rareș, erou exponențial și cavalier fără prihană, este recunoscut, într-o scenă de suspans, semnaland justiția imanentă a istoriei, drept „clironom” (moștenitor) al dinastiei „Dragoșizilor” (Mușatinii). Domni scelerati, ca Ștefăniță Vodă, se folosesc de intriganti criminali: Malaspina, Griti. Atinși de demonism, eroi aventuroși și războinici bănuie prin Moldova până își vor împlini destinul: Svidrighelo sau

Mazepa (subiect celebru prin Byron). Eroinele, Elena Moldovei (comparată cu Elena Lacedemona) și Doamna Ruxanda, par proiectate în linia clasice, de n-ar fi semnul fatalității — frumusețea ce atrage nenorociri. În nuvele, notabile sunt pictura unor tablouri giganteste („urgia” elementelor în furtună) sau fantezia detaliilor, descrise de un ochi rafinat (etalarea de daruri princiare, ceremonii nuptiale sau îndoliate, arsenalul crimei romantice). Nuvelele istorice ale lui A., amestec nediferențiat de erudiție, elemente legendare cu ținte mitice și romanesc senzațional, sunt relateate linear, într-o compoziție minimală, de un narator unic, surprins de pusee jurnalistice (vorbind, anacronic, de „republici”, „deputați”, „vot”, „guvern național” ș.a.).

Deși valențele artistice ale limbii scriitorului au fost totdeauna discutabile, A. apare bine orientat teoretic în dezbaterile filologice. Într-un *Referat asupra „Gramaticii” lui Gh. Săulescu* (1833), considera limba un bun comun al societății. Pentru îmbogățirea ei, recomandă împrumuturi din limbile romanice și resuscitarea arhaismelor, din fondul autohton al limbii vechi. Și textele bisericești, unitare prin norma lor, pot fi valorificate de limba literară (*Omul literat*). Soluțiile propuse ar asigura unitatea etnică prin cea lingvistică, limitându-se erezii filologice. Articolul *Câteva observații filologice* (1861) aducea argumente pentru folosirea unei ortografii bazate pe principiul fonetic, având ca model limba italiană. Dar limba operei sale prezintă multe inconsecvențe ortografice și un vocabular, parțial rebarbativ, încărcat de cuvinte arhaice și moldovenisme, grecisme și bizare calcuri italo-latinești. Pasionat de istorie și de disciplinele auxiliare: epigrafia, genealogia, arheologia, A. a publicat numeroase broșuri despre figuri istorice românești, biografii ale unor cronicari și un studiu cronologic, dintr-o proiectată istorie a Moldovei (1865), după ce, mai devreme (1832-1833), tradusese *Istoria imperiului rosieni* de Ivan Kaidanov.

În *balade și în legende, Asachi s-a străduțit să înjghebeze o mitologie literară română biziindu-se pe tradiția populară. Asta va fi și preocuparea lui Alecsandri. Însă viziunea lui Asachi e, intențional, mai grandioasă și în termeni clasici. El urmărește să determine punctele mitice din teritoriul moldav și să facă lista divinităților, spre a putea transporta în Dacia sistemul mitologic elin.*

G. CĂLINESCU

SCRIERI: *Poezii*, Iași, 1836; ed. 2 (*Culegere de poezii*), Iași, 1854; ed. 3 (*Culegere de poezii*), Iași, 1863; ed. îngr. și pref. N. Iorga, Vălenii de Munte, 1908; ed. îngr. D. Murărașu, București, 1945; *Fabule alese*, Iași, 1836; ed. 3 (*Fabule versuite*), Iași, 1844; ed. 4 (*Fabule... adăogită cu viața lui Esop*), Iași, 1862; *Dochia și Traian după zicerile populare a românilor cu itinerarul muntelui Pionu*, Iași, 1840; *Petru Rareș*, I-II, Iași, 1853-1863; *Țigani*, Iași, 1856; *Nouvelles historiques de la Moldo-Roumanie*, Iași, 1859; *Notiție biografică*, Iași, 1863; *Elena Dragoș de Moldavia*, Iași, 1863; *Turnul Butului*, Iași, 1863; *Voichița de Românie*, Iași, 1863; *Nuvele istorice a României*, I, ed. 3, Iași, 1867; *Culegere de fabule*, București, 1895; ed. 2, București, 1905; *Fabule*, I-II, Iași, 1896; *Nuvele istorice*, îngr. și pref. P. V. Haneș, București, 1915; *Dragoș*, București, 1926; *Mazepa în Moldova*, îngr. P. V. Haneș, București, 1926; *Alexandru cel Bun*, îngr. P. V. Haneș, București, 1928; *Ruxanda Doamna*, îngr. P. V. Haneș,

București, 1928; *Soidrighelo*, îngr. P. V. Haneș, București, 1928; *Valea Albă*, îngr. P. V. Haneș, București, f.a.; *Bogdan Voievod*, îngr. P. V. Haneș, București, f.a.; *Scrieri literare*, I-II, îngr. și pref. N. A. Ursu, București, 1957; *Scrieri alese*, Chișinău, 1968; *Petru Rareș*, îngr. și pref. Emil Manu, București, 1970; *Opere*, I-II, îngr. și introd. N. A. Ursu, București, 1973-1981; *Alăuta lui Alviru Dachieniu*, DCM, I, 29-68; *Leucaida lui Alviru Corintio-Dacico*, tr., îngr. și introd. George Sorescu, București, 1974; ed. București, 1991; *Opere*, I-II, îngr. și pref. F. Levit, Chișinău, 1991; *Ruxanda Doamna*, postfață Dan Horia Mazilu, București, 1992.

Traduceri: Ivan Kaidanov, *Istoria imperiului rosieni*, I-II, Iași, 1832-1833; F. Romani, *Norma*, Iași, 1838; August von Kotzebue, *Fiul pierdut*, Iași, 1839; *Pedagogul*, Iași, 1839; Florian, *Mirtil și Hloe*, Iași, 1850.

Repere bibliografice: Ioan Negre, *Gheorghe Asachi. Viața, lucrările, scrierile sale și epoca în care a trăit. 1788-1869*, Piatra Neamț, 1882; C. Calmuschi, *Gheorghe Asachi. Viața și activitatea lui*, Bărlad, 1887; V. A. Urechia, *George Asachi*, București, 1890; Iorga, *Ist. lit.* XIX, I, 14-17, 45-47, 106-110, 178-187, 190-196, 276-282, II, 212-214, III, 120-125; Ibrăileanu, *Opere*, I, 34-43, VII, 305-311; C. I. Istrati, *Din trecutul nostru. Una sută de ani de când Asachi s-a dus la Roma*, București, 1909; Chendi, *Pagini*, 341-345; Elena Bacaloglu, *Bianca Milesi e Giorgio Asaky*, Roma, 1912; Hélène Bacaloglu, *Preuves d'amour*, București, 1914, 1-52; Burada, *Ist. teatr.*, I, 99-103, 166-172, 184, II, 11, 39, 49, 135; Densusianu, *Opere*, IV, 383-399; Lovinescu, *Opere*, III, 307-466; P. V. Haneș, *Studii literare*, București, 1925, 183-225; D. Caracostea, *Izvoarele lui G. Asachi*, București, 1928; Claudio Isopescu, *Il poeta Giorgio Asachi in Italia*, Livorno, 1930; Ramiro Ortiz, *Gheorghe Asachi e il petrarchismo rumeno*, în *Varia romanica*, Firenze, 1932; Zarifopol, *Pentru arta lit.*, II, 78-88; D. Caracostea, *Le préromantisme de G. Asaky*, București, 1940; Călinescu, *Ist. lit.*, (1941), 96-111, *Ist. lit.* (1982), 94-110; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.*, 18-28; Popovici, *Studii*, II, 125-144, 153-156; H. Blazian, *Gh. Asachi*, București, 1958; Massoff, *Teatr. rom.*, I, 68-77, 218, 219, 222-227, 229-231, 514; Cornea-Păcurariu, *Ist. lit.*, 141-165; N. C. Enescu, *Gheorghe Asachi, organizatorul școlilor naționale din Moldova*, București, 1962; *Ist. teatr. Rom.*, I, 169-173; Brădățeanu, *Istoria*, I, 66-70, 89-93, 220-222; F. D. Levit, *Gheorghe Asachi*, Chișinău, 1966; E. Pahonțu, *Începuturile vieții artistice moderne în Moldova. Gh. Asachi și Gh. Panaiteanu*, București, 1967; *Ist. lit.*, II, 354-372; Gh. Ungureanu, *Figuri de arhiviști români: Gheorghe Asachi (1788-1869)*, București, 1969; George Sorescu, *Gh. Asachi*, București, 1970; Anghelescu, *Preromant. rom.*, 143-144, 155, 189, 200, 210-211, 214-215, 219-220, 222, 257; Păcurariu, *Clas. rom.*, 59-63; Zamfir, *Proza poetică*, 102-103, 126-127; Cornea, *Originile*, 320-343; Piru, *Varia*, I, 52-60; [Acte, documente], DCM, I, 68-82; Al. Bistrițeanu, *Teorie și inspirație folclorică la predecesorii lui V. Alecsandri*, București, 1977, 107-153; Marin Beștelu, *Imaginația scriitorilor romantici*, Craiova, 1978, 29-34; *Dicț. lit.* 1900, 55-60; Al. Zub, *A scrie și a face istorie*, Iași, 1981, *passim*; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, 223-234, 244, *passim*; Tacciu, *Romant. rom.*, I-III, *passim*; Zăciu, *Vaticum*, 11-28; Roxana Sorescu, *Gh. Asachi și mitul etnogenezei*, LL, 1984; Marin Sorescu, *Versurile „versuite” ale lui Gheorghe Asachi*, RITL, 1986, 4; Mihai Zamfir, *Gheorghe Asachi sau „Cerul înstelat deasupra noastră”*, VR, 1988, 3; Al. Zub, *Între două lumi*, RL, 1988, 11; Nicolae Manolescu, *Gh. Asachi în limburile noii poezii*, RL, 1990, 27; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 23-27; *Gheorghe Asachi. Studii*, București, 1992; *Gheorghe Asachi. 1788-1869. Bibliografie*, Iași, 1993; Faifer, *Semnele*, 90-94; Manolescu, *Poeți*, 7-22; *Dicț. esențial*, 41-43; Vărgolici, *Portrete*, 5-9.

A. Sm.

ASIMINEI, Constantin (20.VII.1894, Epureni, j. Vaslui — 31.I.1947, Galați), poet. Fiu al unei familii de țărani săraci, A. urmează cursurile primare în satul natal, gimnaziul la

Huși, iar liceul la Bârlad, terminându-l în 1916. După ce a absolvit Facultatea de Litere și Filosofie a Universității bucureștene (1923), funcționează ca profesor de filosofie și pedagogie la Huși și Galați, apoi ca inspector general al școlilor. Publică versuri, proză, cronici și articole (semnându-le uneori și C.A., Const. As., C. A. Siminei) în „Drum drept”, „Neamul românesc”, „Lucafărul”, „Gazeta Transilvaniei”, „Gazeta țăranilor” (unde a fost și secretar de redacție), „Adevărul literar și artistic”, „Cuget clar” ș.a. A tipărit trei volume de poezii: *Visuri și dureri* (1919), *Volbura* (1921) și *Luminișurile anilor mei* (1937). Dintr-un amplu poem istoric (de fapt o încercare de epopee), intitulat inițial *Apa trece, pietrele rămân*, apoi *Daciada sau Cântarea neamului românesc*, la care lucrase unsprezece ani, nu i-au apărut, din cauza morții premature, decât unele fragmente, în periodice. Lirica lui A. atestă, prin diversitatea ei (elegii, ode, poeme, cântece în stil popular, pasteluri cu tentă sămănătoristă), un poet prolific, exersat în arta versificației, dar fără un timbru propriu, dominat de surse livrești. A lăsat, în presă, și câteva traduceri din Hugo, Verlaine și Tagore.

SCRIERI: *Visuri și dureri*, Huși, 1919; *Volbura*, București, 1921; *Luminișurile anilor mei*, București, 1937.

Repere bibliografice: Cezar Papacostea, *Const. Asiminei*, „*Volbura*”, CL, 1921, 10-11; Lovinescu, *Scieri*, IV, 412-413, VI, 80; [*Constantin Asiminei*], ADLTR, 5 - 6, 5 - 24. C.Bz.

ASLAN, Edgar Theodor (3.II.1863, Iași - 2.XII.1908, București), prozator, dramaturg și traducător. A urmat liceul la București, unde a absolvit și Facultatea de Drept. A publicat schițe, nuvele, prelucrări și traduceri în „Convorbiri literare”, „Peșul”, „Ateneul român”, „România liberă”, „Epoca”, „Revista idealistă” ș.a. A. e un analist, prozele lui din volumele *Foc de paie* (1896) și *Marieta și alte nuvele* (1912) vădind o nuanțată pătrundere psihologică. El are, de pildă, o bună intuiție a sufletului infantil. Umorul, în aceste povestiri, e mai mult subînțeles, impulsurile satirice fiind dozate cu oarecare subtilitate. *Fiica lui Radu cel Frumos* (1905) este un roman de aventuri, plasat într-un cadru istoric real, populat de personaje care, cele mai multe, au existat aieva. Fără să manifeste o deosebită inventivitate, A. este totuși un bun povestitor. Stilul are o patină de vechime, iar limba, îngrijită, plăcută, vădește cultură.

Tragedia *Fernanda* („Peșul”, 1887-1888), cu o versificație destul de sigură, dar cu o intrigă ciudată, pare o traducere. Ca traducător, A. nu e preocupat de calitatea literară a textelor, versiunile românești pe care le realizează fiind destinate scenei. A tălmăcit din Sofocle (prin Jules Lacroix), Euripide (prin Ernest Legouvé), Shakespeare (tot după un intermediar francez), Racine, Molière, precum și din François Coppée, Jules Lemaitre, Jean-François Regnard, Armand Silvestre și Eugène Morand, Georges Feydeau și Maurice Desvallières, M-me Émile de Girardin, Eugène Scribe ș.a. În proză, A. a tradus un volum de povești și legende al lui Washington Irving.

SCRIERI: *Ielele*, București, 1892; *Foc de paie*, București, 1896; *Fiica lui Radu cel Frumos*, București, 1905; *Marieta și alte nuvele*, București [1912].

Traduceri: P.-J. Barbier, *Vinceneta*, București, 1888; Sofocle, *Oedip Rege*, București, [1894] (în colaborare); Racine, *Împrișnății*, București, 1901; Euripide, *Medeea*, București, 1907; Washington Irving, *Povești și legende*, București, 1909.

Repere bibliografice: V.A. Urechia, *Sofocle*, „*Oedip Rege*”, AAR, partea administrativă, t. XVIII, 1894-1895; Predescu, *Encicl.*, 55; Nicolae Șerban, *Racine en Roumanie*, București, 1940, 126-131; *Dict. lit.* 1900, 60-61. F.F.

ASLAN, Isaia C. (14.III.1888, Focșani - 15.X.1965, București), dramaturg și publicist. Fiul Dinuței și al lui Chircor Aslan, comerciant, după absolvirea Liceului „Unirea” din Focșani, face studii juridice, devenind avocat în București. În timpul refugiului la Iași, scrie, în 1917 și 1918, piesa *Odinioară*, urmată de comedii și texte de revistă. Din 1923, este membru al Societății Autorilor Dramatici Români, iar din 1941, al Societății Scriitorilor Români. A. publică versuri în revistele „Duminică”, unde, elev fiind, a debutat în 1905, apoi în „Revista idealistă”, „Viața literară”, „Convorbiri critice”, „Timpul”, „Universul literar”, „Teatrul de mâine” (Iași), „Adevărul literar și artistic”, „Lupta”, „Gazeta femeilor”. A fost redactor și cronicar teatral la revista „Rampa” (1911-1912), unde semna și Conu Leonida. Poeziile lui, fluente în versificație, conțin accente moraliste și notații sentimentale. În publicistica teatrală, în cronici și în interviuri, pledează pentru un repertoriu național, nuanțează condiția criticului dramatic și reține înnoirile aduse de teatrul modern. Un eveniment teatral ca spectacolul *Hamlet* cu Tony Bulandra concentrează virtuțile cronicarului. Reflectând la arta actorului, A. conturează portretele unor mari artiști ai epocii: Marioara Voiculescu, Maria Filotti, Const. Nottara, Gh. Ciprian ș.a.

Poemul dramatic *Odinioară* (1919) descinde din tradiția literară a basmelor versificate și îmbină elemente de feerie cu cele ale teatrului istoric. Încetinită de numeroase tirade, eroice sau sentimentale, acțiunea dramatică se precipită spre final, cumulând răpiri, travestiuri, lovituri de teatru. Unele contradicții tipologice nu ocolesc figurile principale, altminteri bine individualizate: blândețea împăratului se transformă în megalomanie sangvinară, sfetnici frivoli și verbioși se comportă eroic ș.a. Piesa, pusă în scenă de Const. Nottara în stagiunea 1920-1921 la Teatrul Național din București, s-a jucat și la Craiova. Cea mai cunoscută comedie a lui A., și singura tipărită, în 1938, rămâne *Glumele destinului*, montată la Studioul Teatrului Național din capitală de Ion Șahighian, reprezentată la Cluj, Iași și Timișoara, dar și în Germania. Folosind pigmentul de autenticitate al unui fapt divers, autorul combină elemente ale comediei de situație și de moravuri cu cele de farsă bufă și vodevil pentru a satiriza pe cei ce vor să provoace destinul în mod artificial. Fără semnificație dramatică deosebită, cele patru „tablouri” impun o tipologie de pitoresc provincial, într-o desfășurare scenică alertă. Calități de comediograf vădesc și revistele lui A.: *Țara lui Hübsch*, jucat în 1919, *Carul statului* (1923), *Gura lumii* ș.a. Ironia, gluma și fichiuitoare din cuplete ținteau realitățile zilei: demagogia politicianilor, lăcomia îmbogățitorilor de război ș.a. A. a dat bune traduceri din

teatrul lui Edmond Rostand, respectând spiritul galic și metaforismul avântat al originalului. Un fragment din *Cyran de Bergerac* s-a publicat în 1916, iar *L'Aiglon (Puiul de vultur)*, tradus în 1921, a fost reprezentat în 1923 de Compania Bulandra.

SCRIERI: *Odinioară*, București, 1919; *Cuplete din revista „Țara lui Hübsch”*, București, 1919; *Glumele destinului*, pref. Teodor Scarlat, București, 1938.

Repere bibliografice: A. B. [Al. Busuioceanu], I. C. Aslan, „*Odinioară*”, „*Dacia*”, 1919, 281; F. A. [F. Aderca], *Cronica dramatică*, CN, 1923, 29; Paul I. Prodan, *Teatrul românesc contemporan*, București, 1927, 13-16; I. Anestin, „*Glumele destinului*”, TIL, 1938, 1023; Dem. Theodorescu, „*Glumele destinului*”, CU, 1938, 3167; Romicus [Romulus Seišanu], „*Glumele destinului*”, U, 1938, 70; Ion I. Cantacuzino, „*Glumele destinului*”, BVS, 1938, 313; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 641; Massoff, *Teatr. rom.*, VIII, 176, 194, 214. A.Sm.

ASLAN, Theodor (c. 1836 – 13.I.1900, București), traducător. De profesie avocat, A. făcuse studii universitare la Paris. În țară, a fost aghiotant al domnitorului Al. I. Cuza. Între anii 1871 și 1876 i se încredințează conducerea Teatrului Național din Iași și, chiar dacă nu găsește întotdeauna cele mai bune soluții, se dovedește un director întreprinzător: decide înprospătarea trupei, inaugurează o stagiune de operetă cu care reperțează un mare succes de public, aduce mașiniști și decoratori din străinătate, dar angajează și o trupă franceză, ceea ce stârnește nemulțumirea unor actori, și așa afectați de situația materială precară. Căsătorit cu Cleopatra Russo, sora scriitorului Alecu Russo, A. era unchiul actorului Petre Sturdza.

Teatrul, pentru A., reprezintă o „oglină fidelă” a realității, un mijloc eficient și agreabil de a înrăuri moravurile și „a isculi mintea”. În ce privește interpretarea scenică, el se declară împotriva oricăror excese, cerând actorilor un spor de naturalețe. Susținător al traducerilor, menite să compenseze lacunele din repertoriul original, A. înțelege să-și pună teoria în practică. Astfel, transpune în românește piese de Victor Hugo, A. D'Ennery, Victorien Sardou, Henri Monnier, Edouard Pailleron, Philippe Dumanoir, Eugène Scribe și Mélesville, Théodor Barrière și Léon Beauvallet, dar în special vodeviluri de Eugène Labiche, Delacour, François-Antoine Jolly, Paul-Bernard Rosier, Paul Siraudin, Gustave Vaez, Varin ș.a. A mai transpus libretele unor opere și operete.

Traduceri: [Autor neidentificat], *Coaliția*, Iași, 1860; A. Ghislanzoni, *Celesta*, București, 1891.

Repere bibliografice: Massoff, *Teatr. rom.*, II, 352-358, 364-368; *Dicț. lit.* 1900, 61-62. F.F.

ASMODEU, revistă umoristică săptămânală care a apărut între 14 și 30 septembrie 1871 și între 24 martie și 2 iunie 1874 la București. Deși nu există indicații precise asupra redactorului sau redactorilor, revista pare să facă parte din seria publicațiilor satirice ale lui N. T. Orășanu, semnată al majorității colaborărilor, mai ales cu pseudonimul Nicor. Datoria unui

jurnal umoristic, se arată în *Profesiunea de credință*, este de a sancționa vicile și ridicolul cu ajutorul râsului. Săgețile satirice sunt îndreptate împotriva Palatului și a reacțiunii politice, țintele obișnuite ale lui N. T. Orășanu. Politicienii junimiști (P. P. Carp, Titu Maiorescu) și liberalii (I. Ghica) sunt criticați deopotrivă. Junimismul („noua direcție negruțiană în literatură”) este, de asemenea, atacat. Revista are și o rubrică intitulată „Mofturi politice, sociale și de tot felul”, la care, probabil, a colaborat I. L. Caragiale, ca și la rubricile „Asmodii” și „Cronica”. R.Z.

ASOCIAȚIA CULTURALĂ INTERNAȚIONALĂ A ETNIEI ROMÂNE (ACIER), societate înființată la Viena, în 6 septembrie 1983, cu prilejul reuniunii intelectualilor români de peste hotare la simpozionul internațional multidisciplinar „Românii – apărătorii Europei”. Președinte este Mihail Steriade, iar copreședinte, Augustin Orajensek (președintele comunității românilor din Austria). După cum se afirmă în *Mesajul* și în statutul noului for, Asociația, neangajată politic, „a fost înființată în scopul păstrării, afirmării și răspândirii valorilor spirituale și naționale create de români de-a lungul timpului, apărării acestora față de oricare încercare de a le falsifica sau interpreta în mod denaturat, menținerii specificului românesc în rândul originarilor din România, sprijinirii comunităților laice și religioase”. Se are în vedere realizarea „unor activități demne de renumele înaintașilor”, „de prestigiul și capacitatea creatoare a intelectualității românești”. Printre punctele esențiale din programul pe anii 1983-1984 figurează, de pildă, sărbătorirea a 65 de ani de la realizarea Marii Uniri și a 125 de ani de la Unirea din 1859, comemorarea a cincizeci de ani de la moartea lui Vasile Goldiș și a două sute de ani de la răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan, ridicarea unui monument dedicat lui Dinu Lipatti la Geneva, organizarea unui simpozion, la Toronto, cu tema *Contribuția etniei românești la dezvoltarea culturii canadiene*, în sfârșit editarea, sub egida Asociației, a unor lucrări științifice destinate afirmării pe plan internațional a istoriei, culturii și spiritualității românești. Atenția se îndreaptă îndeosebi către activarea și susținerea românilor din diaspora și mai puțin spre sprijinirea românilor din țară. Între cărțile publicate poate fi citată o lucrare a lui Nicholas Bucur (membru în comitetul de conducere), *Adevărul despre Transilvania*. Cu prilejul ședinței de analiză a activității în perioada 1983-1984, se organizează la Viena, în iunie 1984, simpozionul internațional „Ștefan cel Mare” și se hotărăște sărbătorirea centenarului nașterii scriitorilor V. Voiculescu și Panait Istrati, precum și a o sută de ani de la apariția revistei „Tribuna”. Suspiciunea față de conlucrarea conducerii Asociației cu oficialitățile române, pe de o parte, dar mai ales animozitățile create de dorința acesteia de a-și subordona toate nucleele române din străinătate, pe de altă parte, au condus la izolarea ei treptată și, în cele din urmă, la autodizolvare. I.O.

ASOCIAȚIA CULTURALĂ ROMÂNĂ, societate creată în 1957, dintr-un număr de 19 emigranți români, la Hamilton-Ontario,

în Canada. Ea a început prin cumpărarea unui teren (de 45 pogoane), denumit Câmpul Românesc, pe care s-a ridicat în 1970 un pavilion cultural unde au fost organizate șezători, sărbătorite zilele naționale ale vechii României, prezentate conferințe și desfășurate concerte. În 1987 s-a inaugurat un nou centru cultural, care din 1990, în urma sărbătoririi centenarului nașterii și a comemorării unei jumătăți de secol de la moartea Nae Ionescu, a fost desemnat drept Centrul Cultural Românesc „Nae Ionescu”. În actul de înființare se stipulează faptul că acesta este menit a cultiva „dragostea de țară și de a ajuta la închegarea unității românești, aici, în străinătate, precum și de a promova cultura neamului românesc”. Sunt, de altfel, deziderate esențiale ale asociației, la care s-ar mai putea adăuga „păstrarea legăturilor dintre români și dezvoltarea sentimentului de ajutor reciproc”, principiu înscris în statut. Asociația acționează prin trei secții: culturală, artistică și sportivă, organizate încă de la prima adunare generală, din 17 februarie 1957. Cea mai importantă realizare rămâne însă periodicul „Cuvântul românesc”, una dintre cele mai bune gazete ale exilului. De fapt, întreaga activitate a Asociației este coordonată în jurul acestei publicații. Președinte este George Bălașu, desemnat în ianuarie 1991.

Repere bibliografice: Eugen Popescu, *Asociația Culturală Română, în Antologia asociațiilor și personalităților culturale românești din exil*, ed. 2, San Diego, 1991, 103-104. N.F.I.

ASOCIAȚIA CULTURALĂ ROMÂNEASCĂ, organizație culturală înființată în 1957 la Madrid, din inițiativa unui grup de scriitori și intelectuali români din exil: Ion Protopopescu, George Uscătescu, Vasile Iasinschi, Vladimir Petrovici, Aureliu Răuță, Mihai Florin Enescu, Vintilă Horia și Horia Stamatu. Adunarea constitutivă din 15 aprilie 1957 a alcătuit statutul și a ales comitetul de conducere, din care, inițial, au făcut parte, între alții, scriitorii Vintilă Horia, Horia Stamatu, G. Uscătescu și Aureliu Răuță. Activitatea este prioritar culturală, dar nu lipsește din preocupările sale nici interesul pentru situația generală a României. În adunarea constitutivă s-au stabilit atribuțiile principale ale Asociației, menite să contribuie la continuitatea și dezvoltarea culturii românești în lume și la menținerea și strângerea relațiilor tradiționale dintre cultura română și cultura lumii libere. Totodată, societatea își propunea să coopereze la acțiunea de valorizare a poziției românești prin demersuri destinate opiniei publice internaționale și forurilor competente, în care să se insiste asupra importanței deosebite pe care o reprezintă libertatea și suveranitatea României pentru Europa, în primul rând să cerceteze schimbările de structură din sistemul comunist din România, în fine, să-și aducă propria contribuție la eforturile de unificare spirituală a românilor, dezințat important pentru membrii Asociației: „Scopul nostru nu este de a realiza o himerică unire între toți românii din exil, nici acela de a ascunde sub o formă spirituală, macroscopică intenții politice și nici acela de a servi drept trambulină ambițiilor personale ale unuia sau altuia [...]. Singurul gând care ne animă e acela de a aduce o fărâmă de

lumină și de origine românească în întunericul de tentații și de îndoieli care ne înconjoară [...]. Apele se vor liniști mai curând sau mai târziu, însă din marele cataclism vor supraviețui numai valorile care vor fi știut să reprezinte esența permanentă a neamurilor. Aceasta e de ordin cultural și nu politic.” Prin statut s-a stabilit înființarea unui Cerc de studii și cercetări, având obligația să elaboreze programul de activitate, să organizeze o arhivă documentară și să editeze „Buletinul Asociației Culturale Românești”, al cărui prim număr a apărut în 1957. Prima acțiune de răsunet a fost „Săptămâna românească” desfășurată între 10 și 17 mai 1957 la Madrid, la care au participat prințul Nicolae și principesa Ileana. Mese rotunde, conferințe pe diverse teme, concerte au constituit programul „săptămânii” care, de asemenea, a cooptat dintre personalitățile prezente și alți membri (Mircea Popescu, St. Teodorescu, Gh. Racoveanu, Virgil Mihăilescu, D.C. Amzăr ș. a.). M.P.-C.

ASOCIAȚIA FRANȚA-ROMÂNIA, organizație înființată la Paris la 10 mai 1945, ca o instituție de prietenie și solidaritate pentru susținerea și promovarea culturii celor două țări. Inițiatorii aparțin unui cerc de personalități franceze și de intelectuali români stabiliți în Franța. În principal, activitatea **A.F.-R.** consta în organizarea de conferințe și spectacole și avea drept scop final – cum se specifica în statutul ei – susținerea unui complex program editorial din care, bineînțeles, nu lipsea nici publicarea de reviste culturale. Președintele asociației a fost ales M. J. Paul-Boncour, iar printre vicepreședinți se număra și Elena Văcărescu, secretar general fiind M. Darras. Dintre membrii Comitetului de conducere făceau parte C. Levaditti, Traian Vuia, Francisc Jourdain și Mario Roques. **A.F.-R.** dispunea de patru secții, structurate în conformitate cu specialitatea membrilor săi fondatori: grupul politic, grupul universitar, grupul scriitorilor și artiștilor, grupul oamenilor de presă, toate antrenate în stabilirea de relații culturale cu România. De o largă audiență s-a bucurat ciclul de conferințe și prelegeri cu privire la literatura română susținut de Mario Roques, în cadrul celei de a doua secțiuni a asociației, la sediul acesteia din rue Vezely 16 Paris. Un alt ciclu de prelegeri a fost consacrat problemei Transilvaniei, istoricului și specificității sale esențial românești, concomitent cu discuțiile purtate în jurul Păcii de la Paris după cel de-al doilea război mondial. Pe parcursul activității sale, din 1946 până în toamna lui 1947, **A.F.-R.** a publicat „Cahiers France-Roumanie”, de fapt un buletin informativ, dar și un mijloc de reproducere fragmentară sau abreviată a celor mai semnificative conferințe sau prelegeri ce s-au ținut în cadrul manifestărilor asociației. Inge Katharina Bider apreciază că publicația „Cahiers France-Roumanie” a avut „o înaltă ținută și un înalt nivel în tot cursul existenței lor” (*Exilul ca experiență culturală. Asociații și instituții românești în Apus. 1945-1989*, Münster, 1993). **A.F.-R.** își încetează practic activitatea în anul 1949, odată cu apariția Centrului Român de Cercetări de la Paris, instituție culturală mult mai complexă, ce i-a preluat în bună măsură și la un nivel superior dezideratele. N.F.I.

ASOCIAȚIA LITERARĂ A ROMÂNIEI, societate literară înființată la București în 1845, în scopul încurajării literaturii naționale. Procesul verbal de constituire, datat 14 februarie și alcătuit de N. Bălcescu, a fost iscălit de I. Ghica, D. Brătianu, C. A. Rosetti, D. Bolintineanu, I. Em. Florescu, C. Bolliac, Șt. Golescu, C. G. Filipescu, I. Voinescu II, Al. G. Golescu, A. T. Laurian, care pot fi considerați membri întemeietori. Societatea a luat naștere din inițiativa cercurilor revoluționare muntene. Se pare că la adăpostul ei activa și asociația politică secretă „Frăția”. Organizarea a fost pregătită îndelung, atât prin încercarea de constituire a unei Societăți literare în 1836, cu aproape aceiași membri, cât și prin întruniri sporadice anterioare anului 1845. În asociație nu a fost acceptat, deși se pare că la unele lucrări pregătitoare a participat, I. Heliade-Rădulescu. Din Moldova au fost invitați să participe C. Negruzzi, V. Alecsandri, C. Negri și Gh. Asachi, iar din Transilvania – G. Barițiu, T. Cipariu și P. Vasici. În 1846, sunt coopțați ca membri Iancu Văcărescu, R. Rosetti, C. N. Brăiloiu, I. Voinescu I., Gr. Alexandrescu, iar în 1847, Florian Aaron, I. D. Negulici, P. Poenaru, C. Moroiu, Șt. Ferechide, I. A. Filipescu. În 1847, asociația și-a reorganizat structura și, probabil, pentru a se pune la adăpost de suspiciuni, a acceptat patronajul domnitorului Gheorghe Bibescu. Un obiectiv important a fost să înlesnească tipărirea de cărți în limba română, încurajând astfel activitatea autorilor originali și a traducătorilor. S-a cumpărat și o tipografie, vândută apoi lui C. A. Rosetti și E. Winterhalder, care au imprimat unele dintre tipărișurile societății. Au apărut, astfel, cu sprijinul societății, volume de poezii de D. Bolintineanu și I. Văcărescu, *Meropa* de Voltaire în traducerea lui Gr. Alexandrescu, un manual școlar (*Prietenul tinereții*) tradus de C. A. Rosetti și E. Winterhalder. Se plănuia tălmăcirea unor scrieri de A. G. Baumgarten, C. Beccaria, S. Pellico. Au fost sprijiniți bănește, pentru a putea traduce, R. Rosetti, I. Brezoianu, N. D. Racoviță și, pentru scrieri originale, N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, I. Ghica, Șt. Golescu, C. Bălcescu. Asociația a făcut cea dintâi încercare, la noi, de organizare a retribuiri scriitorilor și traducătorilor, pas important pe calea profesionalizării acestor două îndeletniciri. În întrunirile asociației s-a discutat problema înlocuirii alfabetului chirilic cu alfabetul latin, unii membri scriind numai cu litere latine. În 1847, sub patronajul asociației, în mod deosebit al lui I. Ghica, apare publicația „Album științific și literar”, concepută ca o continuare a „Propășirii”. Cunoscută uneori și sub denumirea Asociația pentru înaintarea literaturii, **A.I.a.R.** a fost un însemnat mijloc de creare a unui spirit literar unitar în Țara Românească, Moldova și Transilvania, contribuind totodată și la pregătirea atmosferei revoluționare dinaintea de 1848.

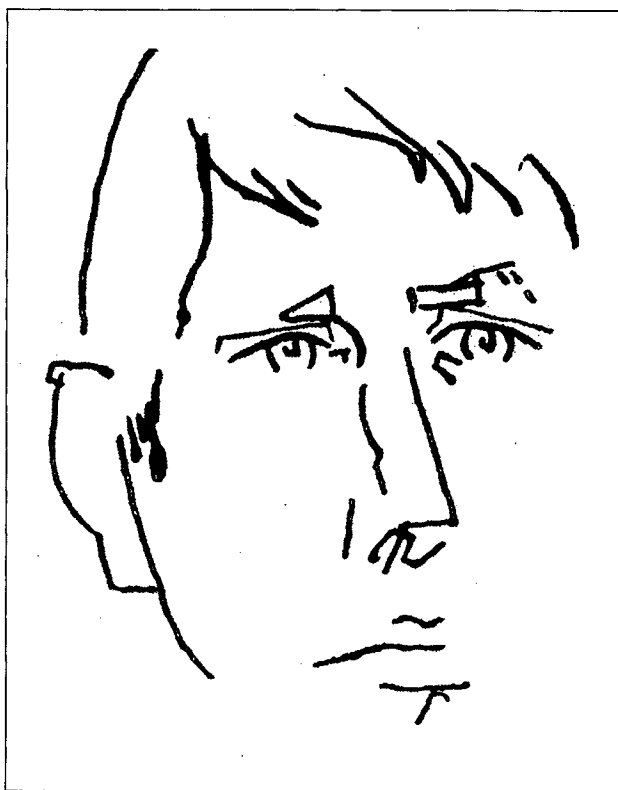
Repere bibliografice: *Statutele Asociației literare a României*, în *Anal 1848 în Principatele Române*, I, București, 1902, 44–61; *Dicț. lit.* 1900, 62; Cornelia Bodea, 1848 *la români*, I, București, 1998, 285–286. D.M.

ASOCIAȚIA SCRIITORILOR PROFESIONIȘTI DIN ROMÂNIA (ASPRO), organizație profesională scriitoricească

înființată la 11 iulie 1994. Dintre membrii fondatori, majoritatea aparțin generațiilor '80 și '90 – de la Mircea Nedelciu, Gheorghe Crăciun și Mircea Cărtărescu la Ștefan Borbély, Viorel Marineasa, Magda Cârneci și Liviu Antonesei –, dar sunt și nume consacrate în deceniile anterioare, precum Paul Cornea, Radu Cosașu, Adrian Marino, Costache Olăreanu, Mircea Horia Simionescu ș.a. Asociația numără circa 150 de membri și este coordonată de un consiliu format din unsprezece membri aleși, condus de un președinte și un vicepreședinte. Președinte de la fondare: Ion Bogdan Lefter; vicepreședinți, de-a lungul anilor: Gheorghe Crăciun, Dan Alexandru Condeescu, Călin Vlășie. Înființată, în intenția fondatorilor săi, ca o alternativă la structurile organizatorice scriitoricești anterioare, asociația își propune, în câteva articole și declarații-program, să dinamizeze viața culturală și literară de după 1989 printr-o abordare mai flexibilă și, în același timp, mai incisivă (în sens polemic) a problemelor de fond ale istoriei spirituale și ale vieții literare de la noi. În viziunea președintelui asociației, expusă într-un catalog de prezentare pentru Târgul Internațional de Carte de la Frankfurt din 1997, aceasta este „prima formă de reacție instituționalizată a autorilor români la provocările noii piețe editoriale și culturale în general. Intenția noastră a fost aceea de a lansa proiecte care să promoveze imaginea scriitorului în România de astăzi: festivaluri, premii, dezbateri publice și așa mai departe. Am considerat că într-un mediu concurențial trebuie să fii dinamic, inventiv, pragmatic.” Asociația acordă din 1996 premii anuale – cu intenția sesizabilă de a compensa eventualele injustiții ale nominalizărilor la distincțiile Uniunii Scriitorilor –, premii grupate în trei categorii și care își propun să acopere cele două nivele ale consumului cultural: cel elită și cel larg, „de masă”. Astfel, au apărut Premiul ASPRO pentru cea mai bună carte a anului, Premiul ASPRO pentru experiment și Premiul ASPRO pentru cea mai populară carte a anului. Laurii Marelui Premiu ASPRO au revenit, în ordine cronologică, următorilor scriitori: Andrei Cornea (1995), Vladimir Tismăneanu (1996), Lucian Boia și Liviu Ioan Stoiciu (1997), Dorin Tudoran (1998), Monica Lovinescu (1999), Adrian Marino (2000), Matei Călinescu și Andrei Oișteanu (2001), Gabriel Liiceanu (2002). În ceea ce privește proiectele de anvergură, asociația organizează un festival național de poezie la Sighișoara; de asemenea, desfășoară o serie de proiecte și programe culturale modelate după cerințele pieței culturale, printre care, în calitate de coorganizator (alături de ARTEXPO), Târgul Internațional de Carte de la București.

L.H.

ASTALOȘ, George (4.X.1933, București), poet, dramaturg, eseist și traducător. „Bucureștean de origine pură germană”, A. s-a născut în cartierul Hala Traian, „coté jardin”, cum îi place să precizeze. Tatăl poetului, Gustav Astalosch, etnic german din Vatra Dornei, a fost deportat, în 1945, la minele din Donbass, împreună cu alți membri ai familiei. Mama, Marioara (n. Tănăsescu), a lucrat în redacția ziarului „Ardealul”, cotidian al Partidului Național Țărănesc, a cărui membră era. A. face

Desen de C. Piliuță

Liceul Catolic „Sf. Andrei” din București, luându-și bacalaureatul în 1951, și, în același an, intră la Școala Militară de Topografie din București. Absolvent în 1953, ajunge la gradul de căpitan în 1964, când demisionează definitiv din armată, reținând din cariera armelor doar „suflul comportamental al militarului activ” și respectul pentru valorile fundamentale ale profesiei, între care, nu în ultimul rând, „dimensiunea riscului”. Debutează în 1948 cu versuri publicate în revista școlară „Falanga” a Liceului „Mihai Viteazul”. Tot atunci, un *Imn* sportiv, scris la cerere și în a cărui substanță lexicală „mocește seismica protestatară” a poemelor de mai târziu, îl consacră ca „poet preferat al cartierului”, după propria expresie. Adevăratul debut îl constituie piesa *Vin soldații*, pusă în scenă la Teatrul Casandra (stagiunea 1968-1969) și publicată în volumul din 1970, *Vin soldații și alte piese*, pentru care primește Premiul Uniunii Scriitorilor. Tot în 1970 îi apare și primul volum de poezii, *Șodron*, apreciat de prefațatorul său, Eugen Schileru, pentru luciditatea cu care poetul descoperă „imperfecțiunile vieții”, dar și pentru „prospețimea” și „cuceritoarea puritate” a versurilor. Relevabile sunt, încă de la acest volum, umorul și autoironia care caracterizează întreaga operă a lui **A.**, capacitatea de a se distanța de sine însuși, „niciodată concesiv”. Reprezentative pentru spiritul protestatar al poetului sunt *Poemele retorice*, datând dintr-o etapă anterioară (1958-1968, cum se menționează în volumul publi-

cat în România abia în 1991), și cele din ciclul *Blue Jeans*, poeme cu mare priză la studenți, dar cunoscute, la timpul respectiv, numai de publicul oarecum restrâns al recitalurilor de poezie, pe cale orală, așadar, ori transcrise în copii manuscris. În aceeași perioadă, alcătuieste un dicționar de argou român modern care, la prima încercare de a fi publicat sub formă de „fișe pentru un dicționar posibil”, în revista „Săptămâna”, nu depășește cenzura secției de literatură a Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Este una dintre „utopiile” lui **A.**, ce datează, ca și toate celelalte, dintr-o perioadă anterioară debutului efectiv. În 1971 participă la Congresul PEN-Club International ținut la Piron, în Slovenia, unde cunoștința cu Pierre Emmanuel, de la Academia Franceză, îi aduce o bursă la Paris. În același an, **A.** se stabilește definitiv în Franța. Convingerea lui că, dacă scriitorul ia calea exilului, „bunul simț îl obligă să scrie în limba țării de adopțiune” și că „ieșirea din cercul de cretă al originilor lui nu creează un spațiu conflictual particular, ci degajă o mai mare forță de creație, a cărei energie e profitabilă tuturor” (*Fie pâinea cât de rea tot mai bine-i la Paris*), îi determină opțiunea pentru limba franceză. În 1972 participă la Bienala Internațională de Poezie din Belgia. Léopold Sédar Senghor îi propune funcția de redactor-șef al revistei plurilingve de artă, literă și știință „Nouvelle Europe”, unde va ține și rubrica de critică literară. Articolele, studiile și eseurile publicate aici, începând din 1972, vor constitui „clasele primare” ale limbii franceze pentru **A.**, care va acorda în revistă un spațiu publicistic considerabil literaturii române, fie cu texte propriu-zise ale scriitorilor din țară și din exil, fie cu studii consacrate lor. Un grupaj de versuri (din *Poeme retorice*, volum predat în 1971, la Cartea Românească, „dintr-o pornire per-versă spre actul gratuit” — va declara autorul douăzeci de ani mai târziu) îi apare în „Il Giornale dei poeti” din Roma, alte poeme din același ciclu fiind difuzate pe postul Radio France International și la Televiziunea belgiană. Prima carte publicată în Occident este eseu *Teatrul floral-spațial* (1972), urmată de două volume de poeme: *La lingua del canario*, ediție bilingvă italo-română, prefațată de Pasquale Morabito (1974), și *Bordel à merde* (1975), ambele cuprinzând versuri din suita *Retoricelor*. Poeziile îi sunt difuzate, de asemenea, pe canale de radio și de televiziune din Franța, Italia, Belgia, Germania, Marea Britanie, Canada, SUA ș.a., iar premiul italian Silarius pentru poezie străină îi încununează în Occident începuturile literare.

Protestatară în esența sa, adică „nihilistă, ironică, directă și universal valabilă” și nu aluziv parabolică, vizând o anume ordine socială, poezia lui era aptă a fi receptată pe orice meridian. Discursul liric — expresie a stilului său comportamental nonconformist și rebel, în perpetuă opoziție, țintește să „recupereze” libertățile pierdute și chiar erorile creatorului în efortul său „de a-și computeriza destinul” sau „fantasmul”. **A.** respinge, așadar, sistematic eternele interdicții „nu e bine” sau „nu se poate” (*Prima recuperare, A doua recuperare*, în *Poeme retorice interzise*), chiar dacă uneori, depășit de opreliști, constată tocmai amarnica „inutilitate a efortului”: „Totul este inutil, iubit/ Citim în soarele care ne săcăie,/ în lumina

răsturnată a zăpezii/ în gerul care ne înţepă buza..." (*Inutil iubito*). Convins că „în poezie nu există inspiraţie, ci doar căutare”, la a doua întâlnire cu poezia, în Franţa, găseşte în Isidore Isou un model cu care propria-i atitudine se poate identifica. Filiaţia recunoscută cu părintele lettrismului constituie imboldul spre continuitate. Giancarlo Vigorelli, prefaţatorul celei de a doua ediţii italiene de poezie, apărută în 1983, a observat că scriind în franceză precum Tristan Tzara, B. Fundoianu ori Gherasim Luca, **A.** nu-şi „francizează” poezia, „păstrându-i intacte rădăcinile româneşti”. Demersurile dramaturgice ale scriitorului sunt şi ele determinate de vocaţia poetică, relaţia dintre poezie şi teatru fiind „ombilicală” în cazul poetului ce debutase editorial cu un volum de teatru. Dar caracterul „eminamente poetic”, relevat de Mircea Iorgulescu în piesele de mare succes ale debutului dramaturgic al lui **A.**, este subminat chiar din pornire de tentaţia confruntării dintre grupurile de personaje antagoniste: în *Vin soldaţii*, grupul militarilor, dominaţi de spirit războinic (Generalul cărui i s-a prezis o carieră strălucită, Comandantul de geniu, Generalul care şi-a pierdut un ochi pe câmpul de luptă), în opoziţie cu aspiraţiile îndrăgostiţilor — Annabella şi Tânărul cu pantaloni albaştri. *Teatrul revolver* (unsprezece piese ilustrate de Florin Păcă şi prezentate de Laurenţiu Ulici în „Almanahul literar”, 1970) a fost creat spre a ridiculiza ideea „vetustă”, după autor, a conflictului dramatic. Temele istorice — *Eşafodul, Robespierre, Napoleon* — din suita provocată de aniversarea bicentenarului Revoluţiei Franceze (piese cu amplă documentare), ca şi *Moartea lui Dracula sau Procesul nu a avut loc* — sunt elaborate şi ele spre „renovarea” genului prea „declamativ”, „retoric”, „reacţionar” şi repunerea lui într-o altă formulă scenică, cea numită de comentatori şi teoreticieni (Angelo Aybar, Pino Mariano) „teatrul intruziunii”. Expresiv ilustrată şi în *Ceaiul nostru cel de toate zilele* (intrusul este aici ochiul puterii) sau în *O rugăciune de prisos*, intruziunea ajunge la desăvârşire în *Robespierre*. „Adevărata libertate a omului e dreptul la delaţiune” este sloganul sub care se petrece acţiunea acestei tragedii istorice, cu patru personaje şi un papagal vorbitor şi desfăşurată de-a lungul a două zile din viaţa lui Robespierre. Un capitol important în dramaturgia lui **A.** îl reprezintă teatrul politic, inaugurat în 1967 cu *Song pentru Anamaria*. Acţiunea piesei, transpusă ulterior în *Ce ne facem fără Willi*, din volumul de „teatru politic” *Politikon*, apărut la Editura Cartea Românească în 1996, se desfăşoară într-un lagăr de concentrare. Parafrazând o formulă devenită clasică, cititorul este însă avertizat că „Orice asemănare cu vreun fapt petrecut aiurea sau cu persoane aflate încă în viaţă nu este întâmplătoare”. Nu întâmplătoare sunt şi replicile: „Păzeşte cineva. Întotdeauna păzeşte cineva” sau „Unde e un civil, trebuie să fie şi un soldat. Civilul şi soldatul. Civilul şi soldatul. Civilul şi soldatul.” Transparentă în piesa scrisă şi publicată înainte de plecarea din ţară, polemica este ulterior directă şi necruţătoare. **A.** tratează fără menajamente fapte şi evenimente politice de notorietate, dezvăluind, sub bunele intenţii ce le animă, contradicţiile, până la paradox, care le subminează. În *Domnişoara Helsinki*, aparenţa de onorabilitate a „pensiunii de familie” pariziene, unde „nimeni nu deranjează pe nimeni şi toată lumea

încurcă pe toată lumea”, ascunde intoleranţă şi xenofobie. Plină de atenţii faţă de Domnişoara Helsinki, „orfelina de drepturile omului” care va sucumba melodramatic, „patroana” ignoră la nesfârşit prezenţa „clientului” nedorit, venit de undeva din Est, acuzându-l în cele din urmă de moartea Domnişoarei. Tripticul dramatic *Amprenta exilului* (*Sarea exilului, Caviar, vodcă şi bye bye, Întoarcerea la matcă*), scris la Paris în 1995 şi tradus în limba română de autor, este o temă cu variaţiuni, construită pe eşafodajul dezbaterii asupra condiţiei exilatului. Traversând epoci şi spaţii diferite, personajele trăiesc aceeaşi dramă a dezrădăcinării, perspectiva fiind numai aparent schimbată. Când întoarcerea este posibilă, unii o acceptă necondiţionat, precum „Marchiza”, alungată de Revoluţia Franceză în Germania (*Sarea exilului*), ori „exilatul” (*Întoarcerea la matcă*), care sfârşeşte tragic după prima noapte petrecută în ţară, alţii însă nu se lasă înşelaţi de aparenţe. Replica „savan-tului” din *Sarea exilului* pare a fi un motiv suficient: „Nu vă faceţi iluzii, doamnă. Şefii de azi sunt privilegiaţii de ieri... Pentru ei nu sunteţi decât un transfug, printre mulţi alţii, care vă întorceţi în ţară ca să-i dislocaţi pe ei şi ai lor din bunurile pe care şi le-au însuşit cu japca. L-au asasinat [pe tiran] ca să se caţere ei în capul mesei!” În ciuda subtitlurilor atribuite („parabolă”, „farsă”, „divertisment”) şi a replicilor savuroase, adeseori de teatru bulevardier, piesele lui **A.** relevă adevăruri grave, uneori incomode, curajoş şi lucid evaluate. Reprezentate pe scenele europene şi americane (Paris, Londra, Copenhaga, Ankara, Dortmund, Edmonton, Ottawa, New York, Washington etc.) au fost puse în scenă, din nou, şi în ţară după 1989 şi, de asemenea, incluse în repertoriul teatrului la microfon. Comitent cu poezia şi dramaturgia, **A.** abordează şi teoretic preocupările sale fundamentale, pasiunea pentru studiul argoului alăturându-se poeziei şi dramaturgiei, iar eseurile sale pe aceste teme sunt publicate în mai multe ediţii succesive. Reunite într-un volum publicat în 1997, la Bucureşti, *Utopii*, eseurile sunt însoţite de fragmente autobiografice, remarcabile pentru verva ce le animă, capacitatea evocatoare şi talentul memorialistic al autorului. Greu încadrabilă într-un gen, această carte — amestec insolit de teorii, anecdote, amintiri, jocuri de cuvinte şi de idei care făşnesc de sub condei — relevă, în persoana scriitorului stabilit la Paris, în primul rând poetul ce-şi etalează, cu sau fără voie, originea danubiano-pontică.

SCRIERI: *Vin soldaţii şi alte piese*, pref. Al. Paleologu, Bucureşti, 1970; *Şodron*, pref. Eugen Schileru, Bucureşti, 1970; *Teatrul floral-spaţial*, Luxemburg, 1972; *La Pluridimensionalité du théâtre*, Bruxelles, 1973; *La lingua del canario*, pref. Pasquale Morabito, Reggio Calabria, 1974; ed. 2, pref. Giancarlo Vigorelli, Reggio Calabria, 1983; *Bordel à merde*, Paris, 1975; *Global Vision of the Art*, Strasbourg, 1976; *Théâtre-art référentiel*, Strasbourg, 1976; *Aqua Mater*, ed. bilingvă, pref. Mario Luzi, Calabria, 1984; *Symétries*, pref. Jean-Claude Renard, Luxembourg, 1986; ed. (*Simetrii*, Constanţa, 1991); *Poeme retorice interzise. 1958-1968*, Bucureşti, 1991; *Contestatory Visions*, pref. Ronald Bogue, Atlanta, 1991; *Robespierre*, Turnu Severin, 1991; *Magma*, ed. bilingvă, italiano-engleză, Erreci, 1992; *Chants de revolte*, Paris, 1992; *Musique de paroles*, Paris, 1993; *O rugăciune de prisos — Une prière de trop*, ed. bilingvă, Craiova, 1994; *Mirosul banilor*, Bucureşti, 1995; *Fie pâinea cât de rea, tot mai bine-i la Paris*, I, Bucureşti, 1996, II, Iaşi, 1998; *Ecuţia*

tăcerii, București, 1996; *Ethique et esthétique*, Paris, 1996; *Politikon*, București, 1996; *Parcurs*, București, 1997; *Utopii*, București, 1997; *Poeme-Poèmes*, ed. bilingvă, București, 1997; *Pe multe de șuriu. Cânturi de ocnă*, cu microglosare argotice și cu desene de Constantin Piliuță, București, 1999; *De l'argot*, Marsilia, 2000; *Ceainăria de argint*, București, 2001; *Exil. 1. Memoriile unei memorii*, București, 2003. **Traduceri:** *Éthique et esthétique. Anthologie de poésie roumaine*, Pas-de-Calais, 1996; *Voix de la Roumanie*, Marsilia, 1997; *Spectre lyrique*, introd. trad., București, 1999; *Versant lyrique. Sélection anthologique de la poésie bessarabienne contemporaine*, București, 2000; *Héritage lyrique. Sélection anthologique de la poésie israélienne d'expression roumaine*, pref. trad., București, 2002.

Repere bibliografice: Al. Paleologu, *Cuvânt înainte la George Astalos, Vin soldații și alte piese*, București, 1970; Constantin, *Despre poeți*, 225-226; Ciobanu, *Panoramic*, 255-257; Dumitru Ichim, „La lingua del canario”, „Cuvântul românesc”, 1983, 82; M. Kapetanovich, *Portret literar. Georges Astalos sau Aventura lucidă a creației*, „Cuvântul românesc”, 1984, 102; Georgeta Postulea, *George Astalos. La confluența generațiilor*, „Universul liber”, 1988, 74; Andriana Fianu, *Cu George Astalos despre „Teatrul intruziunii”*, RL, 1990, 25; Alex. Ștefănescu, *După douăzeci de ani*, RL, 1991, 35; Claudiu Constantinescu, *Astalos, Talos și Thales*, RL, 1992, 21; Români, 17-18; Marina Constantinescu, *Numai constrângerea eliberează*, RL, 1995, 1; Anca-Maria Rusu, *George Astalos la „Pluriel”*, CRC, 1995, 4; Valeriu Stancu, [Interviuri cu George Astalos], CRC, 1995, 20-23, 1997, 7; Mircea Iorgulescu, *George Astalos*, în *Dicț. scriit. rom.*, I, 131-133; Grete Tartler, *Astalos (dar nu Măgureanu)*, RL, 1996, 31; Ioan Holban, *Omul hamletian și cel donquijotist*, CL, 1996, 11; Gheorghe Grigurcu, *Lirism neptunic*, RL, 1997, 2; Ioan Tepelea, *Cartografierea valorilor și impunerea locului propriu*, TR, 1997, 12; Mircea A. Diaconu, *George Astalos sau Ecuția tăcerii*, CL, 1997, 4; Ionel Savitescu, [George Astalos], CRC, 1999, 4, 9, 2000, 2; Ionel Savitescu, *Utopii*, ATN, 1999, 1; Dana Puiu, *Exilul ca parodie a decolării*, TMS, 2000, 4; Ion Roșioru, *Cânturi de ocnă*, CL, 2000, 8; Ghițulescu, *Istoria*, 286-290; Popa, *Ist. lit.*, II, 966-969; Manolescu, *Enciclopedia*, 60-63; *George Astalos - 70. Poetul, dramaturgul, omul*, București, 2003. M.P.-C.

ASTRA (ASOCIAȚIUNEA TRANSILVANĂ PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN),

instituție culturală întemeiată la Sibiu în 1861 și desființată în 1950. Ideea unei forme de manifestare organizată a vieții culturale din Transilvania, înscrisă în spiritul Școlii Ardelene, dar și în programul revoluției de la 1848, duce la constituirea **A.**, societate care, printr-un program larg, mobil, de preocupări și înfăptuiri culturale, sociale și economice, s-a orientat către afirmarea individualității naționale și întărirea solidarității românilor din Transilvania și din alte ținuturi. La elaborarea statutelor au participat George Barițiu, Ioan Pușcariu, Timotei Cipariu și Andrei Șaguna, constituirea asociației având loc la Sibiu, în zilele de 23-26 octombrie 1861. Primul președinte al ei a fost Andrei Șaguna, vicepreședinte - Timotei Cipariu, iar secretar - George Barițiu. De-a lungul anilor, au mai fost desemnați președinți Vasile Ladislau Pop, Iacob Bologa, Timotei Cipariu, George Barițiu, Ioan Mîcu Moldovanu, Alexandru Mocsonyi, Iosif Sterca Șuluțiu, Andrei Bârseanu, Vasile Goldiș, Iuliu Moldovanu și Nicolae Popoviciu. Asociația a primit între membrii ei, alături de românii transilvăneni, organizați în 1869 pe „despărțăminte”, și

reprezentanți ai culturii din Banat, Crișana, Maramureș, Bucovina. Din 1925 s-a pregătit înființarea unei regionale în Basarabia (comisar general - Onisifor Ghibu), iar în 1927 a luat ființă o regională în Dobrogea. Ca membri onorifici au fost desemnați, încă din primii ani, dar și mai târziu, numeroși cărturari de peste munți (C. Hurmuzachi, A. I. Odobescu, M. Kogălniceanu, G. Sion, Titu Maiorescu, B. P. Hasdeu, V. Alecsandri, N. Iorga ș. a.), la adunările generale participând, de asemenea, invitați din toate ținuturile locuite de români. Între membrii de onoare figurează și personalități precum J. Urban Jarnik, Gustav Weigand, Elena Văcărescu, Mario Roques, Em. de Martonne, W. Meyer-Lübke. Activitatea **A.** a fost structurată inițial în trei secții, propuse în 1864 și activate în 1877 (filologică, istorică, de științe fizico-naturale), cărora li s-au adăugat în 1900 secțiile școlară și economică, pentru ca ulterior numărul lor să crească (au apărut secțiile medicală, de științe sociale, tehnică-industrială, artistică, etnografică-geografică), după Unirea din 1918 producându-se și alte modificări. Programul asociației, o chemare la demnitate și unitate, stipula „înaintarea” prin intermediul culturii, progresul prin elaborarea și editarea unor studii diverse - lucrări istorice, etnografice, folclorice, științifice etc. -, prin instituirea de premii și stipendii pentru astfel de studii. Între deziderate, formulate încă în 1862, se aflau: stabilirea unei ortografii unitare, adoptarea alfabetului latin, unificarea limbii și editarea unui dicționar (idei preluate de Societatea Literară Română, viitoarea Academie Română, la a cărei fondare cărturarii ardeleni au un rol însemnat), înființarea unei biblioteci de carte veche românească (T. Cipariu), crearea unei catedre pentru cultivarea artelor plastice (G. Barițiu), elaborarea unui studiu despre familiile nobile românești din Transilvania (Ioan Pușcariu, care, de altfel, va împlini această idee ca autor al lucrării în două volume *Date istorice privitoare la familiile nobile române*, 1892-1895). Asociația a optat însă treptat pentru o activitate cu caracter de „luminare”, susținând adecvat un anume tip de acțiuni: organizarea de conferințe, prelegeri populare, serbări, reuniuni, expoziții etnografice, industriale și agricole, înființarea unei biblioteci centrale la Sibiu, a unor biblioteci și cămine culturale la sate, întemeierea de școli (între care școala civilă de fete, deschisă la Sibiu în 1886, precum și un număr important de școli țărănești), universități populare, editarea de manuale, inițierea unor cursuri de alfabetizare, de educație practică, economică ș.a.m.d. În 1905, a fost inaugurat Muzeul istoric și etnografic de la Sibiu, în cadrul Palatului Asociațiunii, care mai cuprindea biblioteca, birourile editurii, săli de conferințe. Sub auspiciile **A.** au funcționat două conservatoare de muzică, la Brașov (1928-1940, condus de Tiberiu Brediceanu) și la Sighet (1936-1940). Din fondurile asociației au primit burse generații de elevi și studenți, printre ei numărându-se Andrei Bârseanu, G. Bogdan-Duică, Victor Babeș, Ioan Lupaș, O. Goga, I. U. Soricu, Aron Cotruș, Iuliu Hațieganu, Vasile Bologa ș.a. Societatea a dispus de reviste proprii - „Transilvania” (1868-1945), „Țara noastră” (scoasă în 1907 de O. Goga), „Revue de Transylvanie” (editată în 1934 și condusă de Silviu Dragomir și D. D. Roșca), „Foaia

poporului" (1943-1947), anele **A.** fiind editate din 1880, inițial separat și apoi incluse în „Transilvania”. A patronat de asemenea o editură unde, în colecții precum „Biblioteca populară a Asociațiunii” sau „Biblioteca tineretului”, au apărut mai cu seamă scrieri literare destinate cititorilor de la sate (V. Alecsandri, P. Ispirescu, I. Creangă, I. Pop-Reteganul, P. Dulfu, G. Coșbuc, I. Slavici, O. Goga, I. Agârbiceanu), biografii pilduitoare, monografii istorice, broșuri de îndrumare practică, almanahuri, calendare, în timp ce în „Biblioteca Astra” intrau lucrări de specialitate, destinate intelectualilor. Cu fondurile și sub egida asociației s-a elaborat *Enciclopedia română*, coordonată de Corneliu Diaconovici și structurată în trei volume, apărute la Sibiu, în 1898-1904. Instituție reprezentativă a culturii românești, **A.** a avut rolul ei, însemnat, în menținerea unității naționale, dincolo de diferențele profesionale ori de stratificarea socială, și a pregătit sistematic, perseverent emanciparea politică și Unirea din 1918, participând, în etapa următoare, la consolidarea acestor realizări.

Repere bibliografice: Eugen Hulea, *Astra*, Sibiu, 1944; Vasile Curticăpeanu, *Mișcarea culturală românească pentru Unirea din 1918*, București, 1968, 59-139; *Dicț. lit.* 1900, 62-64; Pamfil Matei, *Astra*, Cluj-Napoca, 1986; *Astra. 1861-1950*, Sibiu, 1987; Dorin Almășan, *Semicentenarul Astrei*, TR, 1991, 4; *Astra. 1861-1991*, Sibiu, 1992; Mihai Sofronie, *Asociațiunea Transilvană (ASTRA), model de organizare culturală până la 1918*, Sibiu, 1996; Mihai Sofronie, *Aspecte ale activității Asociațiunii Transilvane (ASTRA) până la 1918*, Sibiu, 1996; Ștefan Manciu, *Timotei Cipariu și Astra*, Blaj, 2001; Mihai Sofronie, *Mitropolitul Andrei Șaguna și Asociațiunea Transilvană (ASTRA)*, Constanța, 2001. G.D.

ASTRA, revistă de popularizare a literaturii universale apărută la București, bilunar, în 1915, 1916 și 1918 sub redacția lui Ion Gorun; în 1918 își modifică titlul, devenind „Astra ilustrată”. Publică nuvele, schițe, dări de seamă, articole de popularizare a științei, anecdote, maxime și cugetări, în marea lor majoritate traduceri sau localizări după autori străini: Mark Twain, A. Daudet, Guy de Maupassant, Conan Doyle, Paul Heyse, Maxim Gorki, D. Grandville, Jules Lemaitre, H. G. Wells, Émile Zola. Traducerile, nesemnate, aparțin, în marea lor majoritate, lui Ion Gorun. I.H.

ASTRA, revistă care a apărut la Brașov, lunar, între iunie 1966 și aprilie 1974, apoi trimestrial, între mai 1974 și decembrie 1989; reapare, într-o serie nouă, din ianuarie 1990. Între anii 1966 și 1974, are subtitlul „Lunar politic-social, cultural”. Redactor-șef: Ion Lupu (1966-1972), Dan Tărchilă (1972-1973), Mihai Nadin (1974), Ion Ciutacu (1975-1980), N. Stoiie ș.a. Colegiul de redacție era alcătuit în 1982 din Daniel Drăgan (redactor-șef), Constantin Catina, Ion Itu, Eftimie Modâlcă, Dumitru E. Popescu (secretar de redacție), Dan Tărchilă. Apărând cu titlul simbolic al societății înființate în 1861, la Sibiu, de Andrei Șaguna, Timotei Cipariu și George Barițiu, **A.** își propune să stimuleze „activitatea culturală și publicistică originală”, să participe activ „la schimbul de opinii și la

confruntarea de idei în problemele științei, artei și culturii românești”. Apariția revistei este salutată de Tudor Arghezi (*O bună dimineață pe viața întreagă*), de Ion Pas, Zaharia Stancu și Eugen Jebeleanu. **A.** publică versuri și proză, cronici literare și artistice, eseuri, texte inedite, traduceri, reportaje, anchete, dezbateri pe teme politice, sociale, de istorie națională, mese rotunde, știri culturale. Consemnează manifestări artistice (festivaluri muzicale, concursuri de interpretare, recitaluri), organizate în cadrul unor serii tradiționale ale vechii societăți Astra. Între anii 1966 și 1973, literatura beneficiază de un spațiu mai întins. Colaborează cu versuri Tiberiu Utan, Ana Blandiana, Aurel Baranga, Gherghinescu Vania, V. Eftimiu, Ștefan Aug. Doinaș, Rusalin Mureșan, Ion Stanciu, H. Țugui, G. Boitor, Adrian Munțiu; cu proză – Eugen Barbu, Paul Constant, M. Joldea, Dan Tărchilă, Radu Theodoru; cu articole de istorie și critică literară – Edgar Papu, Al. A. Philippide, N. Carandino, Voicu Bugariu, Platon Pardău, M. Nadin. Se publică texte inedite de Sextil Pușcariu, Radu Stanca, Cincinat Pavelescu (1968), A. Vlahuță (1970); convorbiri cu istorici, scriitori și oameni de știință (C. Daicoviciu, G. Dimisianu, Șt. Aug. Doinaș, N. Manolescu, Valeriu Râpeanu, Radu Tudoran, M. Beniuc, Gr. Moisil), mese rotunde ca, de exemplu, *M. Eminescu și conștiința românească*, la care participă Șerban Cioculescu, Al. Dima, C. Noica, Sergiu Al-Gerge, Al. Piru, Ion Biberi, sau *Blaga filosof*, cu participarea lui Al. Tănase și A. Boboc. Sumarele revistei pe anii 1968 – 1982 au o tematică variată, începând cu literatura română – poezie, proză, teorie, critică și istorie literară, etnografie și folclor, continuând cu traduceri din literatura universală, până la probleme de cultură generală, istorie și arheologie, școală, învățământ ș.a. Critica literară este reprezentată de Adrian Marino, Nicolae Manolescu, Emil Manu, Mihai Neagu Basarab, A. I. Brumar. O rubrică interesantă este cea intitulată „Genul proxim”, în care Aurel Tănăsescu, Ion Hobana și Tudor Popescu discută problemele literaturii de anticipație și de aventuri. **A.** repune în circulație numele unor scriitori care au debutat înaintea celui de-al doilea război mondial (V. Copilu-Cheatră, *Testamentul lui Horia*, 3/1980), publică texte inedite (*O scrisoare a lui Liviu Brebeanu*, 1/1982), organizează Serile „Astrii”, în care se discută despre *Noua calitate în gândirea artistică* (1/1980) sau despre *Romanul uzinei și uzina subiect de roman*, la care își spun cuvântul A. I. Brumaru, Ion Itu, M.N. Rusu și Mihai Ungheanu (2/1980). M. N. Rusu publică fragmente din *Dicționarul scriitorilor brașoveni*, Ion Itu, articolul *George Barițiu, patriot, istoric și publicist*,

Adolf Menschendorfer, versuri inedite traduse de Adrian Hamzea. Alți colaboratori: Dumitru Borțun, Anatol Ghermanski, Ion Frunzetti, Dan Grigorescu, Viorel Cosma, Vasile Oltean, Adrian Păunescu, Ovidiu Moceanu, Florin Șindrilaru, Marius Pop, Ion Ungureanu, Dan Orghidan. I.H.

ASTRA MARAMUREȘULUI, organ săptămânal al despărțământului Maramureș al Astei apărut la Sighet, în două serii, din 4 februarie 1927 până la 25 decembrie 1937. Redactori la cea dintâi serie sunt V. Ilea și V. Bergheanu; seria a doua apare (bilunar și lunar) sub conducerea unui comitet, de la 1 ianuarie 1933, doar cu titlul „Astra” și cu subtitlul „Organ al despărțământului Maramureș”. Revista este un fel de arhivă spirituală a Maramureșului, publicând în mod sistematic documente și incursiuni istorice despre istoria ținutului (*Din vechile diplome maramureșene* de Ion Bilțu-Dăncuș; *Maramureșul* de Ov. V. Mihăilescu, *Oameni din Maramureș*, *Scriitori maramureșeni: Artemiu Homorodeanu*, publicate de V. Bergheanu; *Doina Maramureșului*, *Legenda Rozavei*, *Muzeul etnografic al Maramureșului* de Emil Al. Micle etc.). Articole pe teme asemănătoare semnează și Mihai Bologa, V. Lazăr, Toma Murgoi-Jiboteanu, Andrei Radu, M. Iosivaș, C. Ionescu-Olt ș.a. Literatura este foarte bine reprezentată, fie printr-un adevărat contingent de scriitori locali, fie prin atragerea unor colaboratori valoroși. Dintre scriitorii locali sunt de amintit Mircea Bosânceanu, C. Ionescu-Olt, Toma Murgoi-Jiboteanu, Emil Al. Micle, V. I. Bergheanu, G. Grecea, M. Iosivaș, Gh. Șt. Cazacu, I. Gr. Slujeru, I. Berinde, care semnează atât poezie, cât și proză și comentarii critice. Astfel, V. Bergheanu scrie despre Alecsandri și Coșbuc, C. Ionescu-Olt despre I. Al. Brătescu-Voinești și N. Bălcescu, M. Frunză despre Al. Macedonski și Pavel Al. Macedonski, Dragomir Zavostin despre Eminescu, M. Iosivaș comentează *Răscoala* lui Liviu Rebreanu, *Priveliștile românești* ale lui Al. Bădăuțu, *Lupii* lui Dinu Nicodin, Ion Ion volumul de poezii *Sincere* de T. Murgoi-Jiboteanu, ca și romanul lui G. M. Zamfirescu *Maidanul cu dragoste* sau nuvelistica lui Ioan Slavici. De mare valoare pentru cititorii revistei era rubrica „Antologie”, unde sunt reproduse poezii de Barbu Nemțeanu, Ion Minulescu, Camil Baltazar, Oreste, Artur Enăchescu, A. Toma, Alfred Moșoiu, Demostene Botez, Al. O. Teodoreanu, V. Russu-Șirianu, Al. Mateevici. Se mai publică versuri de Nichifor Crainic (*Amintirile, În taină*), Ion Pillat (*Moș Gheorghe jitarul, Ștrul Leiba, Ilinca lui Ion, Anisia, Părintele Niculai, Vlad plugarul*), G. Topîrceanu (*Balada Popii din Rudeni*), Otilia Cazimir (*Lumini și umbre*), Mihai Codreanu (*Nemurirea, Poveste veche*), Ada Umbră (*Voi plopi înalți..., Noapte de vară, Strofe mici din vremuri mari ș.a.*), Pavel Al. Macedonski (*Singurătate*), dar și reproduceri din Eminescu (*Cu mâne zilele-ți adaugi...*), Coșbuc (*Pe deal, Cântecul junelui*), Al. Macedonski (*Pădurea*), I. Al. Brătescu-Voinești (schița *Rătăcire*) ș.a. Sunt reluate în **A.** și articole de Ion Lupaș, G. Bogdan-Duică, Ion Breazu și chiar articole de avangardă, precum *Arta modernă și publicul: cubismul și expresionismul* de Tasso Marchini. Revista își atinge apogeul în 1933 și își pierde

importanța prin 1937, devenind tot mai mult un oficiu de publicare a comunicatelor Astei. M.Pp.

ASTRA NOUĂ, revistă apărută la București, bilunar, între 1922 și 1933 (19 numere). Redactată de Ion Gorun și continuând revista „Astra” (1915, 1916, 1918), **A.n.** este destinată unui public larg, principalul ei scop constituindu-l popularizarea literaturii universale. Numai că schițele, povestirile și nuvelele sunt selectate, în general, nu după criteriul valorii, ci după acela al accesibilității. Apar, în traduceri mediocre, nesemnate, puțini autori celebri (Cehov, Jókai Mór, Gorki, Maupassant), cele mai multe texte fiind adaptări după scriitorii obscuri sau pur și simplu proze anonime cu titluri precum *Căutați femeial*, *Dragoste pe nevăzute*, *Coconița schiloadă* etc. Pe lângă acestea, revista mai publică articole despre viața unor personalități, maxime, anecdote, sfaturi medicale și gospodărești. I.M.

ATANASIU, D. I. (8.IX.1888, Burdujeni-Suceava – ?), prozator și gazetar. Fiu al unui institutor din Dorohoi, **A.** a absolvit liceul, apoi a avut o perioadă de peregrinări, cu slujbe temporare, prin țară, când, din 1906, a și colaborat la câteva periodice. Din 1919, devine ziarist profesionist, odată cu numirea sa ca redactor la ziarul „Unirea” (Bălți), apoi la „Gazeta Bălților” (1920). La Craiova, este director la „Vremea nouă” (1921–1924, 1927), redactor și director-proprietar (împreună cu Al. Iacobescu) la „Dreptatea” (1925). Stabilizat în București, va fi redactor la „Curentul” (1928–1929), „Izbânda” (1934–1935), „Ordinea” (1936–1944, unde a fost și prim-redactor), „Tribuna românească” (1946–1947). A mai colaborat și la „Slove”, „Lectura”, „Rampa”, „Ramuri”. „Frontul Mărășești ilustrat” ș.a. Semnând și A., At, D. A., Dan, D.I.A., D.I. Amian, Nyusu, el a scris mii de articole pe cele mai diferite teme, de la faptul divers la comentarii culturale și artistice. Pentru **A.**, gazetăria era expresia imediată a reacției emotive la contactul cu evenimentele vieții, a nevoii de sinceritate și a dorinței de ameliorare a existenței sociale.

Proza lui **A.** este în bună măsură, prin teme și interpretare, o continuitate a scrisului jurnalier. Eroul din *Nyusu* (1937) este un ziarist, a cărui biografie (asemănătoare cu a autorului) ilustrează ideea centrală a romanului – viața omului este supusă fatalității. Alternarea relatării naratorului cu confesiunile personajului principal, tonul general, ritmul precipitat dau un oarecare dramatism textului epic. Interesant este și profilul personajului-narator, purtătorul de mesaj în privința sensului și eficienței literaturii. *Femeiea, eterna poveste...* (1945) este o încercare nereușită de a demonstra cum, din ușurință și inconștiență, o femeie poate provoca ratarea și moartea unui bărbat. Alte texte din periodice au un caracter de proză memorialistică – *Întâmplări din vacanță*, *Generalul Stan Poetaș* – sau sunt mici „fantezii”-, crochiuri, portrete lirice, pamflete. Povestea unei vieți nefericite era și subiectul „dramei în 4 acte” *Străinul*, jucată la Calafat, în 1923. **A.** a publicat și câteva broșuri – *Puncte de întineric și lumină în trecutul neamului românesc* (1919), *Amilcar Săndulescu, fiul eroului necunoscut*

(1924), *Cei trei mușchetari* (1938) –, care se înscriu în abundența sa producție gazetărească.

SCRIERI: *Nyusu*, București, 1937; *Femeia, eterna poveste...*, București, 1945.

Repere bibliografice: Geo A. Borzea, „*Nyusu*”, roman de D. I. Atanasiu, „*Mișcarea*”, 1937, 1830; Al. Iacobescu, D. I. Atanasiu, „*Nyusu*”, CTC, 1937, 7-8. C. T.

ATANASIU, Gheorghe (14.VIII.1902, Făurei, j. Vrancea – 19.VII.1974, Timișoara), prozator. Fiu al lui Iftimie Atanasiu, notar, și al Anetei Atanasiu, „maestră de lucru de mână”, A. a urmat școala primară în satul natal, apoi Școala Normală la Bârlad, iar în continuare, până în 1927, cursul medico-pedagogic la Universitatea din Cluj. Concomitent, a funcționat ca învățător suplinitor în comuna putneană Soveja, ca învățător în comuna natală, apoi în comuna Răpsig (din județul Arad), până în 1927. Timp de trei decenii (până în 1967) a fost profesor, director și director de studii la Așezământul pentru ocrotirea surdo-mușilor (școala profesională specială de surdo-muși) din Timișoara. Ca profesor în domeniul medico-pedagogic, a publicat numeroase manuale școlare, studii și articole în toate revistele de specialitate, până în 1968. A fost membru fondator și secretar general al Asociației Scriitorilor Români din Banat „Altarul cărții”.

Activitatea literară a însemnat, pentru A., o prelungire a celei didactice, atât în ce privește scopul, cât și, uneori, mijloacele. Participant la anchete sociologice în sate bănățene, a cunoscut îndeaproape realitățile sociale, etnice și folclorice ale împrejurimilor Timișoarei, pe care le-a făcut apoi cunoscute în numeroase articole publicate. De altfel, satul românesc (bănățean, în speță) i-a îndemnat în mod obișnuit condeii când a fost vorba să se încerce și în literatură. Debutând în 1925, în „*Tribuna nouă*”, cu o schiță din viața învățătorilor de la țară, A. va continua să publice, constant, până după 1945, în „*Țara*”, „*Vestul*”, „*Progres și cultură*”, „*Granița*”, „*Banatul literar*”, „*Știrea*”, „*Lucefărul*”, „*Colț de țară*”, „*Biruința*”, „*România de Vest*”, „*Fruncea*”, „*Provincia*”, „*Banatul*” ș.a. În genere, optica schițelor și povestirilor este a intelectualului sătesc îndatorat unui sămănătorism întârziat. Greu desprinse de lecția de morală sunt și romanele lui A. *Adelina* (1934), roman confesiv, intenționa să fie o replică la *Adela* lui G. Ibrăileanu, prin acreditarea ideii că iubirea trupească nu este un „păcat”. Amazoană fără gingășie, *Adelina* rămâne un personaj confuz într-un roman minor. Nici *Dezmoșteniții* (1935) nu are alt merit decât acela al priorității tematicii (lumea infirmilor). Predilecția pentru situații-limită ajunge aici la paroxism și generează pagini tipice de melodramă. *Moara Roșie* (1939) este o frescă a satului bănățean dinainte și de după Unirea din 1918. Paginile despre revolta locuitorilor din Moara Roșie și înăbușirea ei, precum și acelea despre mașinațiunile politicianilor după Unire au rigoarea documentului și deseori concizie sugestivă și convingătoare. A. este și autorul piesei *S-a spovedit un om*, reprezentată în 1943 de Teatrul Național din Cluj. Recenzent sărguincios, A. a colaborat la mai toate periodicile bănățene

dintre 1930 și 1965, dovedind, dacă nu un gust deosebit, cel puțin profesarea unor principii etice ireproșabile. A fost îngăduitor cu scriitorii locali (Dridri Goroniță, Al. Tințariu, Dorian Grozdan, Ilie Enea ș.a.), prezentați fără discernământ critic. Sensibil totuși la literatura de valoare, a consacrat cronici de bună calitate unor scrieri ale lui T. Argezei, L. Rebreanu, M. Sadoveanu G. Ibrăileanu. Deși a colaborat și la periodice din București sau din alte orașe, A. rămâne un autor strict provincial.

SCRIERI: *Adelina*, Timișoara, 1934; *Dezmoșteniții*, Timișoara, 1935; *Moara Roșie*, București, 1938; *S-a spovedit un om*, Timișoara, 1943.

Repere bibliografice: Romulus Demetrescu, „*Dezmoșteniții*”, PLI, 1936, 3-4; Paul I. Papadopol, *Un nou romancier: Gh. Atanasiu*, „*Cuget clar*”, 1937, 597-598; G. M. Ivanov, *Simfonie literară în Banat*, RML, 1940, 39; Tîrșoi, *Premise*, 46-56; Gr. Popiți, *Pe cărările tinereții*, Timișoara, 1979, 46-56; Ungureanu, *Imediata*, I, 181-186; Dan Mănuță, *Johann Müller als Sprachrohr seines Autors Gheorghe Atanasiu*, „*Beiträge zur deutschen Kultur*” (Freiburg), 1986, 4; Mănuță, *Analogii*, 250-260. D.M.

ATENEU, revistă de cultură care apare la Bacău, lunar, din august 1964 până în ianuarie 1975, apoi trimestrial, din februarie 1975 până în mai 1982 și din nou lunar din iunie 1982. Primul redactor-șef este Radu Cârnci, iar secretar general de redacție, Stelian Nănanu; prezentare grafică: Cicerone Cernegura. Comitetul de redacție este alcătuit din Iulian Antonescu, George Bălăiță, Victor Enășoae, Iulia Hălăucescu, Olimpia Hrișcă, Victor Kernbach, Alexandru Radian. Redactori-șefi au mai fost, succesiv, Constantin Călin (1973-1974), Dumitru Mitulescu (1974-1979), Petru Filioreanu (1979-1982), George Genoiu (1982-1989), Sergiu Adam (din 1990). Din colegiul de redacție au mai făcut parte, de-a lungul vremii, Mihai Sabin, Vasile Sporici, Ovidiu Genaru, Ioanid Romanescu, Gheorghe Popovici, Horia Gane, Eugen Uricaru, Calistrat Costin, Vlad Sorianu, Eugen Verman, Carmen Mihalache-Popa, Victor Mitocar și ș.a. Amintind tradiția interbelică a revistei, de la numărul 1/1972, respectiv 6/1983, sunt menționați pe frontispiciu fondatorii seriei 1925-1927 („*Ateneul cultural*”), George Bacovia și Grigore Tăbăcaru. De la numărul 1/1974, subtitlul „*Revistă de cultură*” devine „*Revistă social-culturală*”. În articolul-program din primul număr, intitulat *Cu sentimentul demnității*, se arată că A. își propune să fie o revistă „cu un profil multilateral, oglindind creații literar-artistice și științifice, precum și aspecte ale culturii de masă”. Recunoscân-

du-se drept „rod al revoluției culturale”, noua publicație promite că va fi „o tribună de afirmare a noii vieți spirituale”. Mai accentuat după 1974, servilismul ideologic al revistei nu va afecta totuși prea mult partea ei propriu-zis literară, alături de nenumăratele editoriale și reportaje cu caracter propagandistic continuând să se publice o literatură de bună calitate și extrem de variată. Îmbrățișând domenii variate și beneficiind de aportul unor colaboratori valoroși, **A.** a încercat să fie o revistă echilibrată, în care să-și găsească locul atât tradiția, cât și actualitatea și în care să poată fi citați autori din toate generațiile și texte de toate genurile. Această opțiune pentru echilibru și diversitate este evidentă, de pildă, în cazul poeziei apărute aici de-a lungul anilor. Pot fi întâlnite creații inedite ale unor importanți poeți interbelici: Vasile Voiculescu (*Epidaur, Maturitate*, 10/1965; *Palatul de marmură neagră, Aur, Ghetarul, Chiparosul din Lido, Deznădăjduirea Oceanului*, 9/1970), Ion Vinea (*Ispită, Retorsus*, 10/1965) ș.a. Apar grupaje lirice, uneori ample, ale unor poeți de seamă din așa-zisa „generație a războiului”, precum Ion Caraion, Ștefan Aug. Doinaș, Virgil Teodorescu, și, mai ales, poeme ale unor autori aflați în plină afirmare în anii '60 și '70: Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Marius Robescu, Mircea Ciobanu, Petre Stoica, Leonid Dimov, Emil Brumaru, Mihai Ursachi, Constanța Buzea, Gheorghe Tomozei, Radu Cărneci. Nu lipsesc însă nici optzecișii Mircea Cărtărescu, Ion Stratan, Gellu Dorian, Dorin Popa, Magda Cărneci. De observat că, deși evită în genere regionalismul cultural și literar, **A.** rezervă un loc aparte unor remarcabili poeți originari din Moldova, între aceștia aflându-se și Ovidiu Genaru, Ioanid Romanescu, Mihai Sabin, iar la rubrica „Lyceum” apar versuri ale unor tinere talente locale. La fel de variată și adesea de bun nivel este proza publicată în revista băcăuană. Cu schițe, povestiri sau scurte nuvele colaborează, între alții, Sorin Titel, Dumitru Țepeneag, Gabriela Adameșteanu, Mircea Nedelciu, Cristian Teodorescu, Petru Cimpoșu, iar cu fragmente de roman Eugen Barbu (*Princepele*), Eugen Uricaru (*Vladia*), care de altfel a debutat în **A.** (1/1966), Dana Dumitriu (*Printul Ghica*), Bedros Horasangian (*Sala de așteptare*), Petru Popescu, Norman Manea, Bujor Nedelcovici, Corneliu Ștefanache. Nu este neglijată nici proza nonfictională, ilustrată cu succes de Petru Comarnescu (*Jurnal de călătorie*, 6/1965) sau de George Bălăiță, ale cărui tablete epico-eseistice au apărut constant, începând cu 1974, la rubrica „Rondul de noapte”. Cu toate că spațiul ce i se acordă este mai redus, dramaturgia este prezentă în sumarul revistei prin câteva titluri demne de reținut: drama istorică *Dimitrie Cantemir* de Eusebiu Camilar (inedită, 11/1973), poemul dramatic *Steaua Zimbrului* de Valeriu Anania și în special o serie de fragmente din piesele lui George Genoiu (*În colivie, Casa noastră, Conversație în oglindă*). Un loc privilegiat în economia publicației îl dețin critica și istoria literară, interesul îndreptându-se, pe de o parte, spre o permanentă punere în discuție și evaluare a literaturii contemporane, pe de alta, spre o continuă recuperare și valorificare a tradiției. Cea dintâi preocupare e vădită nu numai de tematica anchetelor lansate periodic (*Poezia tinerilor în reviste, Ce e nou în poezia românească?, Condiția criticului tânăr, Situația „prozei*

scurte” etc.), ci și de abundența și calitatea criticii practicate aici, fie că e vorba de „cronica literară” ținută, în decursul anilor, de Constantin Călin, Vlad Sorianu, Al. Protopopescu, Ion Pop, Emil Nicolae, Vasile Spiridon, fie că e vorba de articolele semnate de Gheorghe Grigurcu și Cristian Livescu (la rubrica „Variatăți critice”), de Nicolae Manolescu (titular, între 1984 și 1990, al unei excelente rubrici, „Aperto libro”) sau de Eugen Simion, care comentează, de exemplu, poezia lui Gellu Naum (8,9/1983) și a lui Mircea Dinescu (1,2/1984). Cealaltă intenție a revistei, de reactualizare critică a moștenirii literare, este demonstrată de numerele omagiale consacrate clasicilor, de evocarea sistematică a unor scriitori din prima jumătate a veacului al XX-lea și de restituirea unor texte inedite ale acestora. Contribuțiile istorico-literare și exegetice nu sunt deloc puține și între ele se numără cele ale lui Vladimir Streinu (*Sadoveanu*, 7/1966), Al. Piru (*Viața lui Vasile Alecsandri*), Mihai Drăgan (*Programul critic al lui Ibrăileanu*), I. Constantinescu (comentarii eminesciene la rubrica „Confluente”), Ion Rotaru (fragmente din *O istorie a literaturii române*). Tot o expresie a atașamentului față de valorile trecutului este adevăratul cult al lui Bacovia, pe care revista îl întreține, încă de la apariția ei, prin diferite mijloace: numere dedicate parțial sau integral marelui poet (10/1966, 9/1973, 3/1975, 3/1977, 9/1991, 10/1992), publicarea unor postume inedite (între care *Divagări utile*, 10/1966), a unor poeme închinat lui de poeți contemporani și a unor traduceri din opera sa (de pildă cele în franceză, aparținând lui Romulus Vulpescu și lui Emanoil Marcu), înființarea unor rubrici speciale („Bacoviana”, „Bacovia după Bacovia”, „Teme bacoviene”), unde sunt găzduite aproape număr de număr comentarii ce abordează din multiple unghiuri creația scriitorului. Căutând să fie o publicație cât mai completă, **A.** dă o mare atenție nu doar literaturii autohtone, ci și celei universale, așa cum o atestă numeroasele rubrici de recenzii și comentarii critice („Cronica traducerilor” de Laurențiu Ulici, „Scriitori străini contemporani” de Leonard Gavrilu, „Permanențe” de Al. Husar) sau de traduceri („Orfeu”, „Accente”, „Meridiane literar-artistice”, „Din poezia lumii”, unul dintre colaboratorii consecvenți fiind Ștefan Aug. Doinaș). În ce privește traducerile, acestea sunt de găsit și în afara rubricilor menționate și reprezintă cele mai diverse literaturi, epoci și genuri. Din lungul lor șir se pot reține scrieri celebre precum *Cântarea Cântărilor* (versiunea lui Radu Cărneci), *Imnurile orfice* (Ion Acsan), versuri de Petrarca, Omar Khayyam, Hölderlin, Keats, Trakl, Rilke, Lorca, proze ale unor autori moderni, ca James Joyce, Hermann Broch, Kafka, Elias Canetti, Faulkner, Beckett, Camus, Umberto Eco, sau fragmente din opera unor scriitori români din exil: Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran. În plus, la capitolul traduceri se cuvin semnalate cele câteva încercări de transpunere în limbi străine a *Luceafărului* lui Eminescu (în franceză: George Pruteanu, 6/1970, și Emil Vasiliad, 6/1971; în engleză: Ștefan Avădanei și Al. Pascu, 6/1971). Alți colaboratori: Romulus Vulpescu, Valentin Silvestru, D. Vatamaniuc, Constantin Cubleşan, Al. Săndulescu, Mircea Popa, Mircea Tomuş, Nae Antonescu, H. Zalis, Florin Mihăilescu, C. D. Zeletin, Florian Potra, M. R. Iacoban,

Florin Mugur, Ion Apetroaie, Sașa Pană, Mihail Grădinaru, Dan Mănuță, George Munteanu, Ion Biberi, Constantin Ciopraga, Matei Călinescu, I. D. Lăudat, Adrian Marino, Liviu Petrescu, Emil Manu, Liviu Leonte, C. Trandafir, Al. Zub, Elena Piru, Elvira Sorohan, Mihai Cimpoi, Z. Ornea. I.M.

ATENEUL CULTURAL, revistă care a apărut la Bacău, lunar, între 1925 și 1927, sub îngrijirea lui Grigore Tăbăcaru și George Bacovia, având subtitlul „Literatură, artă, știință”; de la numărul 4 își schimbă titlul în „Ateneul literar”, numărul 10 poartă titlul „Ateneul”, iar la numărul 13 se revine la titlul inițial. Deși marcată de un oarecare provincialism, datorat în primul rând lipsei unor colaboratori de prestigiu, revista se distinge totuși prin amprenta inconfundabilă lăsată asupra ei de poetul George Bacovia. Acesta, împreună cu celălalt redactor, Gr. Tăbăcaru, i-a imprimat un caracter modern, definit de opțiunea limpede pentru estetica simbolistă. Asumarea acesteia transpare fără echivoc atât din câteva texte critice semnate de Gr. Tăbăcaru (articolele *Asupra originii simbolismului și Despre Bacovia*), cât și, mai ales, din literatura publicată de revistă. Se disting, înainte de toate, o seamă dintre poemele lui Bacovia însuși. Între altele: *Note de primăvară*, *Singur*, *Scânteii galbene*, *Umbra*, *Amurg*, *Toamnă*, *Nocturnă*, *Plumb de iarnă*, *Fanfară*. În **A.C.** sunt tipărite apoi câteva poezii inedite ale lui Ștefan Petică, privit ca un însemnat reprezentant al simbolismului românesc, din nefericire dispărut prematur (*Cântece de seară*, *Între luptă și vis*), și, de asemenea, versurile unor poeți minori, dar având toți, mai mult sau mai puțin, afinități cu orientarea simbolist-modernistă: Ion Amaru, N. Țintă, Agatha Grigorescu, G.D. Apostol, Mihail D. Stamate, I. Negură, Gh. Ionescu, Eugeniu Ștefănescu-Est, Ed. Sbiera. Deși privilegiată lirica, revista acordă suficient spațiu și prozei. În paginile ei apar pentru prima oară principalele scrieri în acest gen ale lui Bacovia: *Nuvelă din trecut*, *Când cad frunzele*, *Târziu*, *În cafeu*, *În zadar*, *Dintr-un text comun*, *Ninsoare*, *Cântec târziu*. Tot cu mici proze mai colaborează George Burcel, Alex. Șendrea (schița „rurală” intitulată *Două suflete*), Agatha Grigorescu (scrierile sentimental-fantastice *Viziuni și Macul roșu*), N. Anghel (*Locul de întâlnire*). Între preocupările publicației se numără și aceea a unor restituiri istorico-literare. În mai multe numere, Gr. Tăbăcaru dă la iveală (sub titlul *Amănunte necunoscute din viața și opera poetului*) fragmente inedite din manuscrisele lui Ștefan Petică. Din sumar nu lipsesc nici traducerea, și selecția acestora oglindind predilecția redactorilor pentru curentul simbolist (versiuni românești ale unor texte de Jean Moréas, Remy de Gourmont, Paul Verlaine ș.a.). I.M.

ATENEUL ROMÂN, revistă literară și științifică apărută la Iași de la 15 septembrie 1860 până în decembrie 1861, săptămânal și lunar. Va publica — anunța **A.r.** în programul său — „tratat” de știință, contribuții la istoria literaturii, un „curier” științific, unul artistic și literar, acte oficiale ale școlii române, beletristică. Cercul redactorilor, mai toți profesori (G. Mărzescu, I. Strat, I. Missail, Z. Columb), era dominat de V. Alexandrescu

(V. A. Urechia). De la 20 februarie 1861, el va fi singurul redactor al revistei, devenită acum organul unei societăți literar-artistice și științifice. V. A. Urechia tipărește aici, sub titlul *Poezia*, fragmente din cursul său, *Schițări de literatură română*. Sprijinindu-se pe bogate citate (din Aristotel, Tacit, Platon, Sofocle, Bossuet, Lamartine), cu trimiteri comparatiste, autorul încerca să definească specificul poeziei în raport cu filosofia, istoria și științele și să comenteze caracterele generale ale liricii românești. Spirit pedant, dominat de ambiția unei precizii cvasiștiințifice, Urechia nu ajunge decât la o caracterizare didactică și discutabilă a etapelor de evoluție ale acesteia în spațiul național. O cercetare a fabulei (*Fabuliști români*), o lucrare intitulată *Pasiunile și simțimintele la românii vechi și moderni*, o alta consacrată teatrului popular (*Irozii*) îi aparțin tot lui V. A. Urechia, care a susținut, de asemenea, „Curierul literar” (recenzii la V. Alecsandri, Al. Pelimon, A. T. Laurian, I. Missail) și rubrica „Bele-arte”, unde apar comentarii legate de primele manifestări ale picturii la noi. Cronică științifică aducea informații din epocă. Mai solide, prin colaborările lui B. P. Hasdeu, sunt preocupările de istorie ale revistei. Hasdeu a dat portretele unor scriitori ce au lăsat observații asupra vieții românilor în trecut (Ștefan Raicevich, bulgarul Spiridon Palauzov), o disertație despre Luca Stroici, un *Chronicon Putnense*, documente privind autonomia politică a României. Al. Papadopol-Calimah se ocupa de *Originile censului și legile agrare la români*, I. Missail, de Unirea Principatelor. Revista a publicat descrieri ale unor cărți rare (*Critil și Andronius* sau *Prologul tuturor sântilor* de mitropolitul Dosoftei), acte oficiale. Literatura beletristică era reprezentată de scrierile minore ale lui Romulus Scriban, încă elev, apoi student la Torino, debutant în **A.r.**, de I. Ianov, D. Ralet, Gh. Țăutu, Gh. Sion, cu producții ce se înscriu în sfera poeziei patriotice, de versurile lui B. P. Hasdeu, Th. Șerbănescu, I. V. Adrian și Gh. Nichitachi, fabulist, imitator al lui Al. Donici. Aici V. Pogor traducea din Anacreon, P.-J. Cantel, P. Dupont, V. A. Urechia din satirele lui Juvenal și, din Lucretiu, *De rerum natura*. S.C.

ATENEUL ROMÂN, revistă culturală și literară, cu apariție lunară, editată la București de la 15 ianuarie 1894 până la 15 decembrie 1895. **A.r.** continua, sub direcția lui T. G. Djuvara, la un interval de 25 de ani, periodicul „Atheneul român” (1866-1869). În articolul-program intitulat *Ateneul român. Precuovăntare*, C. Esarcu reamintea cititorilor revista predecesoare și realizările ei, subliniind faptul că noua publicație ținea, de asemenea, „să instruiască și să moralizeze poporul”, pentru „a crea în țară un curent educativ”, iar în al doilea rând, să ofere publicului operele originale și „transcendente”, intenționând să publice, în acest scop, scriitori cunoscuți, dar și debutanți. Programul schițat conține, comparat cu acela din 1866, și câteva elemente noi. Mai întâi, o pronunțată nuanță națională. „Piatra angulară” trebuia să fie „amorul naționalității române”, „infiltrarea lui în toate fibrele românești”. Apoi, se arăta interes pentru emanciparea femeii și, în sfârșit, se dă o mare atenție laturii estetice a educației și culturii.

A. r. nu a reușit să joace, în câmpul literaturii române, un rol pe măsura ambițiilor redactorilor. În același timp, ideile și intențiile literare nu erau formulate clar, într-o epocă de serioase frământări și polemici ideologice sau estetice, în care orice scriitor se vedea obligat să adopte o poziție estetică, să se alăture unei reviste sau unui cerc literar. Cu versuri au colaborat Th. Șerbănescu, Al. Vlahuță, Duiliu Zamfirescu, Th. M. Stoenescu, D. C. Ollănescu-Ascanio, H. G. Leca și T. G. Djuvara (sub pseudonimul T. Ezneanu). Aici Șerbănescu traducea poezii din H. Heine și Ada Negri, Duiliu Zamfirescu, din Leopardi și Carducci, T. G. Djuvara, din Heine. Ciru Oeconomu publica romanul istoric, cu subiect din vremea Imperiului bizantin, *Răzbunarea lui Anastase*, iar Duiliu Zamfirescu, însemnări de călătorie străbătute de o subtilă ironie. Cu un vodevil intitulat *În pragul scenei* colabora I. D. Malla. Scarlat I. Ghica traduce și publică în **A.r.** tragedia *Iuliu Cezar* a lui Shakespeare. Un fragment din studiul monografic despre V. Alecsandri de N. Petrașcu apărea la rubrica „Literă”, alături de articole scrise de L. Bachelin (despre literatura populară), A. Demetriescu, T. G. Djuvara, profesorul botoșănean N. Răutu (*Satira literară la români*), L. Șăineanu (*Din basmele românilor*), Gh. Adamescu (*Viața militară în poezia poporului român*). N. Ionescu, V. A. Urechia, N. Kretzulescu și G. I. Ionnescu-Gion participau cu lucrări dedicate unor probleme de istorie. Lui N. Bălcescu i se publică testamentul, inedit până atunci, iar lui M. Kogălniceanu o scrisoare, de asemenea inedită, adresată în 1837 lui Gh. Asachi. Atenția dată folclorului este, de asemenea, remarcabilă. Se publică și câteva recenzii, printre altele la *Poezii populare din Transilvania* (1893), culegerea lui I. G. Bibicescu și *Alte basme culese din gura poporului* (1893), volumul lui D. Stăncescu.

R.Z.

ATHENEUL, revistă culturală și literară din care au apărut treizeci de numere, la Galați, între 1 ianuarie și 31 iulie 1884. Inițiatorul și redactorul publicației, învățătorul Gr. Petrovanu, nu urmărea să facă din **A.** un difuzor de literatură originală, ci să trezească interesul tineretului pentru lecturile bune, instructive. Semnalând, în articolul *Câteva cuvinte*, predilecția pentru scrierile frivole, în limbi străine sau traduse într-o „limbă plină de barbarisme”, care „strică limba și lătesc cangrena morală a societății noastre”, Gr. Petrovanu își propunea să activeze pentru îmbunătățirea moravurilor și a obiceiurilor politice, pentru cultivarea limbii și pentru a atrage cititorii către o literatură corespunzătoare sub raport etic și estetic. S-au publicat și multe încercări literare ale poezilor gălățeni. Lista versificatorilor care au colaborat la **A.** cuprinde pe A. Antoniady, C. Camiliu, C. Constantinescu, A. Ionescu, N. B. Munteșescu, G. Rarincescu și G. Veveriță. C. Constantinescu și A. Antoniady erau și autorii unor naive poeme în proză, iar ultimul mai tipărește o nuvelă pesimistă, sumbră. Dintre scriitorii consacrați, cel mai frecvent publicat era V. Alecsandri. De o popularitate aproape egală se bucura D. Petrino, ale cărui versuri erau reproduse, probabil, din volumul *Lumini și umbre* (1870). Gr. Petrovanu și C. Camiliu aveau și veleități de critici literari.

Primul, într-un studiu cam didactic, dar deosebit de informat, consacrat fabulei, urmărea istoria speciei în Antichitate și în clasicismul francez. Articolul *Fabula „Curcile” de V. Alecsandri*, al celui de-al doilea, pleca de la analiza fabulei cu acest titlu pentru a încerca să stabilească locul pe care poetul îl ocupă în literatura română. Trăsătura dominantă a poeziei lui Alecsandri ar fi fost duioșia; simțul naturii și observația socială erau celelalte elemente principale care îi caracterizau literatura. S-au făcut traduceri din *Istoria naturală* a lui Buffon, din Voltaire (*Istoria lui Carol al XII-lea*), din scrierile lui Fénelon și Marmontel, din versurile lui Lamartine. Lui Goethe i se dă o atenție deosebită, iar traducătorul său, A. Antoniady, dovedește posibilități mult mai mari decât în încercările sale literare originale. S-au mai tradus o parte din fabulele lui Esop și câteva fragmente din scrierile științifice ale lui L. Büchner.

R.Z.

ATHENEUL ROMÂN, revistă culturală și literară care a apărut la București între 1 iunie 1866 și august 1869, la început o dată pe lună, apoi neregulat. A fost organul Societății pentru construirea Ateneului Român, condusă de C. Esarcu. Din comitetul de redacție făceau parte V. A. Urechia și C. I. Stăncescu. Rubricile erau intitulate „Programul conferințelor Ateneului”, „Cronica Ateneului”, „Educațiune-instrucțiune”, „Belle-arte” și „Maxime”. Se publicau și lucrări literare originale sau traduceri. Scopul revistei, enunțat în mai multe articole editoriale, era de a participa la instruirea poporului și la îmbunătățirea moravurilor, prin publicistică și conferințe care să difuzeze cunoștințe științifice și filosofice.

Spre deosebire de alte reviste ale timpului, care tipăreau, de cele mai multe ori, reproduceri din literatura scriitorilor consacrați și rar scrieri inedite, **A.r.** a obținut versuri noi de la poeți ca D. Bolintineanu, G. Crețeanu, N. Nicolescu și Gh. Sion. Lui C. Stamati i s-au reprodus poezii din volumul *Muza românească* (1868), iar I. Heliade-Rădulescu și-a republicat aici multe dintre versurile și articolele critice mai vechi. Revista obișnuia să colaboreze direct cu autorii, încercând să-i grupeze în jurul ei, după modelul „Convorbirilor literare”. Această inițiativă nu a avut însă rezultatul așteptat. B. P. Hasdeu și-a tipărit în **A.r.** câteva studii istorice, iar G. Missail un amplu articol despre datini, moravuri și despre literatura folclorică, precum și un altul în care analiza muzica populară. În afară de cronici plastice, C. Esarcu a mai scris și comentarii la spectacolele Teatrului Național din București, prilej de a discuta menirea primei instituții scenice românești și structura repertoriului dramatic. Tot de situația teatrului românesc se ocupă și Șt. Vellescu, într-o conferință ținută la Ateneul Român și publicată, după aceea, în revistă. Șt. Vellescu semnaleză, printre primii, influența negativă pe care „drama de bulevard” o are asupra moravurilor. În același timp, remarcă situația dramaturgiei autohtone, obligată să abandoneze subiectele naționale și să imite modelele străine pentru a rezista concurenței. Teatrul românesc, scria Vellescu, trebuie să devină un instrument de cultură și educație, care să se adreseze tuturor claselor sociale și să trezească în conștiințele

spectatorilor cele mai frumoase sentimente patriotice, precum și iubirea de libertate. Alte articole de critică literară au publicat V. A. Urechia și C. Aristia. Tot în **A.r.**, Aristia a tipărit mai multe fragmente din traducerea *Iliadei* de Homer. R.Z.

ATHENEUM, publicație care a apărut la Iași și la București, de șase ori pe an, din februarie 1935 până în ianuarie 1940, cu subtitlul „Revistă de ideologie și știință a liceelor militare”. Directorii publicației erau general Dumitru Marțian și colonel Ion S. Dumitrescu; redactor-șef: Mihai Uță; secretar de redacție – D. Popovici. De la numărul 2 din 1935 director este și colonel Ion Stănescu. Din 1937 publicația se mută la București, apare trimestrial și se subintitulează „Revista învățământului liceelor militare”, fiind condusă de un comitet format din Ion Ionescu Bujor, N. Pandelea, P. Marinescu, M. Moldovan. Urmărind programatic să facă din școală „un factor de cultură cu o rază de acțiune mai cuprinzătoare”, **A.** acordă o atenție specială mișcării ideologice, literare și științifice din țară și din străinătate. Dacă nu publică deloc literatură propriu-zisă, în schimb studiile de pedagogie, filosofie, estetică, istorie și istorie literară sunt bine reprezentate și au adesea o remarcabilă ținută academică. Printre colaboratorii revistei s-au numărat câțiva autori de prestigiu, ca Ion Pillat (*Tradiție și modernism, Specificul românesc în lirica noastră modernă, Poezia pură la Eminescu*), Tudor Vianu (eseul *Artă și natură*), istoricul literar D. Popovici și clasicistul D. M. Pippidi. Alți colaboratori: Ovidiu Papadima, Mircea Mancaș, Aug. Z. N. Pop, G. Ivașcu, Constantin-Stelian, M. Botez, M. Chirnoagă, Dionisie Petrovan. I.M.

AURORA, calendar literar, ilustrat, apărut în anul 1881 la București. Era editat de librarul și poetul G. O. Gârbea, care avea intenția să inaugureze, cu acest volum, o serie de calendare literare anuale. Editorul și-a asigurat colaborarea poezilor I. I. Roșca și I. N. Polychroniade. Tot ca autor de versuri participa la alcătuirea acestui calendar și B. Delavrancea, care republica poezia *Plecăm*, extrasă din ciclul *Poiana Lungă – Amintiri*, apărut în anul 1878. P. Ispirescu dădea trei frumoase prelucrări de basme populare, iar A. Lupu-Antonescu, schițe cu caracter social. Erau republicate și câteva dintre poeziile lui Al. Depărățeanu și G. Muțescu, precum și o serie de proverbe turcești din colecțiile lui Anton Pann. G. O. Gârbea își tipărea în calendar și versurile proprii, fără valoare literară, alături de un șir de portrete biografice, bine scrise, ale lui C. Bălăcescu, Gh. Magheru ș.a. R.Z.

AURORA, publicație care a apărut la Craiova, bilunar, între 20 mai 1903 și 29 martie 1904, cu subtitlul „Revistă pentru literatură, știință și artă”. Interesantă prin varietatea textelor, **A.** conține o legendă indiană, un fragment din lucrarea *Zei cetății* de Fustel de Coulanges, un fragment din piesa *Iuliu Cezar* de Shakespeare, un articol detaliat despre *Expoziția internațională de belle-arte de la Veneția*, numeroase versuri semnate de

N. Burlănescu-Alin, poezii populare culese de Șt. St. Tuțescu, cronici dramatice, rubricile „Hazuri”, „Reclame”, „Poșta redacției”, „Știri” și „Cugetări”. I.H.

AURORA, publicație care a apărut la București, de trei ori pe lună, între 30 ianuarie și 1 iulie 1906, cu subtitlul „Revistă literară și istorică”. Cu profil de cultură armeană, **A.** conține traduceri din literatura armeană veche și nouă, note biografice, articole despre tradiții și obiceiuri ale armenilor din țară și din străinătate. Rubrici: „Din istoria Armeniei”, „Armenii în Franța”, „Cronică teatrală”, „Aurora în provincie”, „Ecouri”. Colaborează cu versuri Petru Vulcan, Gr. Yamgaci, iar cu proză, Gr. Goilav, Gr. Zarban. Textele literare ale scriitorilor armeni sunt însoțite de scurte biografii. Se republică un text din B. P. Hasdeu, despre Mănăstirea Argeș. I.H.

AURORA, publicație care a apărut la București, zilnic, între 23 octombrie 1921 și 27 noiembrie 1937. Director: N. Lupu (1921-1924); de la 24 iunie 1924, devine „organ al Partidului Național Țărănesc”. **A.** își propune să răspândească cultura și învățătura în rândul țăranilor. Rubrici: „Chestiunea zilei”, „Știrile zilei”, „Revista revistelor”, „Ultima oră”. La suplimentul apărut în corpul ziarului la 7 ianuarie 1924, intitulat „Aurora literară, artistică, socială”, colaborează N. Davidescu, George Silviu. Sporadic, apar cronici dramatice semnate de N. Davidescu, cronici plastice aparținând lui D. Caselli, dar și cronici literare scrise de Andrei Braniște. Numărul 751/1924 conține o pagină închinată lui Anatole France. Începând cu primul număr din 1921, apare, în foileton, traducerea romanului *Zeilor li-e sete* de Anatole France. Alți colaboratori: V. V. Haneș, C. Stere, Eugen Crăciun, G.M. Vlădescu, T. Teodorescu-Braniște, Marcu Beza. I.H.

AURORA, revistă care a apărut la Oradea, săptămânal, din 24 decembrie 1922 până în 15 iunie 1923, sub direcția lui G. Bacaloglu. Redactori sunt George A. Petre, Kereszturi Sándor, Salamon László. Subtitlul publicației este „Literară, artistică, teatrală, socială. Irodalom, művészet, színház, társadalom”. În articolul *Programul nostru*, redacția revistei își anunța clar intențiile: în noua situație istorică generată de Unirea din 1918, urma să contribuie la mai buna cunoaștere a celor două principale etnii care conviețuiesc în Transilvania. Ideea reconcilierii româno-maghiare e repetată în articolul *Noi orizonturi*, tot din primul număr, și reluată apoi, sub diverse forme, în multe editoriale. De pildă, în cel intitulat *Am sosit prea devreme*, în care, răspunzând unor obiecții aduse publicației, potrivit cărora timpul reconcilierii n-ar fi sosit, redacția afirmă: „...noi am început munca fiindcă apropierea între români și maghiari ne apare ca o necesitate istorică și, în vârtejul urii, noi vom fi puntea pe care ei se vor îmbrățișa pentru a șterge păcatele veacurilor trecute.” Necesitatea unei îmbunătățiri a relațiilor dintre naționalități e subliniată, de asemenea, în scrisorile deschise publicate sub titlul *Părerii despre apropiere* și

semnate de scriitori precum Cezar Petrescu, Emil Isac, Franyó Zoltán și Benedek Elek. Toate aceste texte, ca și notele și articolele culturale găzduite de rubricile dedicate teatrului, cinematografului și artei, apar în **A.** atât în română cât și în maghiară, bilingvismul oglindind el însuși dorința revistei de a fi o punte de comunicare între români și maghiari. O expresie a acestei aspirații, și cea mai importantă, o reprezintă numeroasele traduceri din cele două literaturi. Din literatura română sunt publicate în versiune maghiară poezii de Eminescu (*Venere și Madonă, Sonete, Melancolie, Glossa*), Blaga, Goga, Pillat, Adrian Maniu, Coșbuc, Vlahuță, Panait Cerna, Victor Eftimiu și proze de Caragiale, Rebreanu, Slavici, Sadoveanu, Agârbiceanu, I. Al. Brătescu-Voinești, Corneliu Moldovanu, Eugeniu Sperantia, Constanța Hodoș. Din maghiară în română sunt transpuse poezii de Petöfi, Arany János, Kiss Jozsef, Szép Ernő, Gyóni Géza, Gyarmati Ferenc, Bartalis János, Áprily Lajos, Victoria Keresztury-Diamandi și proze de Ady Endre, Ligeti Ernő, Jókai Mór, Móricz Zsigmond, Fr. Karinthy. Tot în traducere românească apare, în mai multe numere succesive, piesa într-un act *Marioara* de Korda Béla. I.M.

AURORA, revistă de literatură care apare la Oradea, semestrial, din martie 1993, fiind editată de Societatea Oamenilor de Știință și a Scriitorilor din Bihor. Colectivul redacțional este alcătuit din Ioan Derșidan, Ioan Țepelea, Ion Simuț. Reluând tradiția începută în perioada interbelică de revista orădeană omonimă (1922-1923), noua **A.** dorește să contribuie la stabilirea unui autentic dialog intercultural româno-maghiar și, mai mult, la extinderea acestui dialog la întreg spațiul central-european. Așa cum arată Ion Simuț în articolul *Aurora – Încotro?* (3/1994), publicația își propune „o cunoaștere sistematică a identității culturale a Europei Centrale”, pentru a fi „o sinteză inedită de provincialism și europenism”, care „să aducă în conștiința contemporanilor ideea acestei duble apartenențe”, astfel încât Bihorul să devină „un avanpost al integrării în Europa”. Intenția redacției s-a și realizat, cel puțin în parte, prin deschiderea unor dezbateri sub titlul *Ne putem înțelege noi și ungrii?* sau *Dialogul româno-maghiar* (1-2/1993), ca și a unui „dosar” pe tema *Identitatea Europei Centrale* (2-3/1994), ultimul număr cuprinzând traduceri ale unor excelente analize de John Willet, Milan Kundera, Czesław Miłosz, Vladimir Tismăneanu și, de asemenea, eseuri de Radu Enescu și Mircea Muthu, contribuții istorico-literare de Mircea Popa. Mai puțin evidentă este tendința central-europeană în paginile consacrate literaturii propriu-zise, cele mai multe dintre textele de acest gen aparținând unor autori autohtoni. Se publică versuri de Adrian Popescu, Teohar Mihadăș, Al. Andrițoiu, Ioan Moldovan, Ioan Țepelea, Viorel Horj, proze scurte de Mircea Horia Simionescu, Bedros Horasangian, Florin Ardelean, Horia Alexandru Căbuți, fragmente din jurnalele lui Paul Goma și Victor Velea. Din sumarul revistei nu sunt absente nici teoria și critica literară, ilustrate de Adrian Marino, printr-o secvență din *Biografia ideii de literatură*, de Nae Antonescu, care scrie despre mai multe periodice bihorene din trecut, de Valentin Chifor,

semnatar al unui mic studiu intitulat *Felix Aderca și receptarea criticii moderne*, de Ioan Derșidan, cu un comentariu despre *Craii de Curtea-Vechă*. Alți colaboratori: George Vulturescu, Haralamb Zincă, Grigore Scarlat, Stelian Vasilescu, P. Andrei, Liviu Podaru. I.M.

AURORA ROMÂNĂ, revistă literară care a apărut la Pesta, bilunar, între 1 ianuarie 1863 și 15 august 1865. Proprietar, editor și redactor responsabil a fost preotul Ioanichie Miculescu, iar redactori, Iosif Vulcan, pentru primele opt numere (până la 22 aprilie 1863), și M. Besanu. De fapt, lui Vulcan îi aparțin atât alegerea titlului, cât și meritul de a fi organizat redacția și de a fi stabilit profilul periodicului. **A.r.**, se specifică într-un „anunț de prenumerație”, va tipări, alături de contribuții închinăte vieții sociale, istoriei naționale și limbii, literatură originală, traduceri, corespondențe din toate părțile locuite de români, „într-un stil cât se poate de popular”. Angajamentele redacției acestei „foi beletristice”, reluate în editorialul din primul număr și în anunțurile următoare, vor fi în bună măsură respectate. După ce, în urma unui conflict cu Ioanichie Miculescu, Vulcan se retrage din redacție, partea literară a revistei pierde din vioiciune și diversitate, iar stilul devine greoi, limba încărcată de latinisme. Alături de Iosif Vulcan, versuri au publicat Justin Popfii, Zaharia Boiu, I. Papiu, A. Densușianu, V. Bumbac, Victor Rusu, At. M. Marienescu, Iulian Grozescu, Paul Dragu. Se republică poezii de Al. Pelimon și C. D. Aricescu. Ca și poezia (*Cătră române* de I. Vulcan, *Adio Bucovinei* de V. Bumbac, *La România* de I. Papiu ș.a.), proza este inspirată din istoria românilor sau din realitățile sociale transilvănene și dă glas sentimentelor naționale. Nuvelele și schițele aparțin lui I. Vulcan, Adelinei Olteanu, lui Pamfil Văleanu, I. S. Ventielu, M. Besanu, Iulian Grozescu. În afară de balade populare, At. M. Marienescu publică articole politice și culturale. Din Boccaccio traduce A. Densușianu; I. Vulcan și I. Ioviță transpun în românește, primul o nuvelă franceză, iar cel de al doilea o narațiune germană; povestirea *Fata boierului* de Jókai Mór este tradusă de Paul Dragu. Articolul *Cultura națională*, din 1863, semnat cu inițiala N., pledează pentru o cultură și o literatură bazate pe realitatea autohtonă. Doi ani mai târziu, când apare „Familia” lui Vulcan, publicația care răspundea mult mai hotărât necesităților culturale și politice ale epocii, Ioanichie Miculescu hotărăște să sisteze editarea revistei. R.Z.

AURORA ROMÂNĂ, revistă care a apărut la Cernăuți, lunar, între 1 august 1881 și 15 decembrie 1882 și între ianuarie și august 1884, cu subtitlul „Organ beletristic-literar al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina”. Redactor responsabil și editor: Ion I. Bumbac. **A.r.** are un conținut bogat: proză, cronici literare, literatură populară, istorie și critică literară, cercetări filologice, bibliografii, ceea ce îl determină pe I. I. Bumbac să-i schimbe, în 1884, subtitlul în „Revistă științifică-literară”. S. Fl. Marian semnează articole despre obiceiuri, moravuri și datini populare, I. Bumbac scrie despre manuscri-

sele codicelui de la Voroneț. În ultimul an de apariție, pot fi citite studiul *Din istoria limbii și literaturii române*, o critică la drama *Despot-Vodă* de V. Alecsandri, poezii din colecția lui D. Petrino, urmate de alte studii de istorie și filologie (nesemnate). Alți colaboratori: T. V. Ștefanelli, Enea Hodos, T. V. Păcățian, I. I. Tuțescu, C. Morariu, Samson Bodnărescu. I.H.

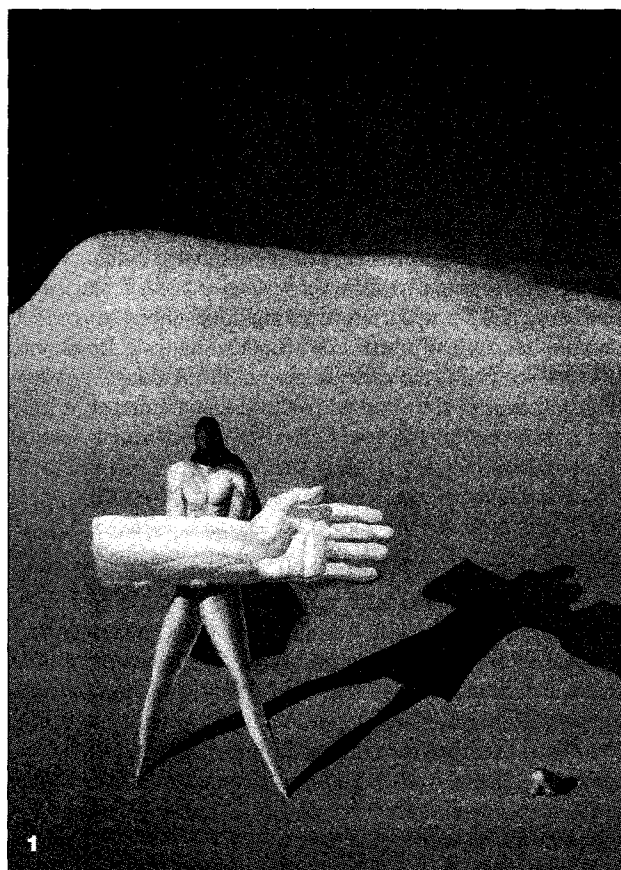
AUSONIA, publicație cu subtitlul „Caiete trimestriale de poezie italiană”, apărută mai întâi la Focșani, în 1932-1933, iar apoi la Cluj, în 1934, seria cuprinzând în total cinci numere. Redactor și traducător este Pimen Constantinescu. Destinate exclusiv publicării unor traduceri din lirica italiană, caietele conțin, fiecare în parte, o selecție din creația câte unui autor italian. Preferințele traducătorului se îndreaptă spre poezii decadente și sentimentale de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Astfel, se publică *Poeme conviviale* de Giovanni Pascoli, *Patruzeci și patru de sonete* de Gabriele D'Annunzio, *Cartea Mării* de Ada Negri și versuri ale unor autori minori precum Pietro Mignosi și Gino Novelli. Transpunerile lui Pimen Constantinescu vădesc sensibilitate poetică, talent literar și sunt însoțite de o introducere, de note și de o bibliografie românească a poetului tradus. I.M.

AUSONIA, publicație care a apărut la București, de cinci ori pe an, din mai 1933 până în septembrie 1943, cu subtitlul „Revistă de cultură clasică pentru școlari și tineret”. Editată de Institutul de Studii Latine sub conducerea lui N. I. Herescu, revista are un comitet de redacție alcătuit din N. I. Barbu, V. Buescu, I. Mașala, M. Mihăileanu, P. Mușat, G. Năncescu, David Popescu. Aceștia li se adaugă pe parcurs M. I. Gabrea, V. Teodoriu, N. Niculiță, Maria Marinescu-Himu. De la numărul 3/1939, prim-redactor e M. Mihăileanu, iar de la numărul 3-5/1943, redactor responsabil devine N. I. Barbu. Scoasă sub îngrijirea unor clasicști remarcabili, majoritatea dintre ei profesori de liceu sau universitari, **A.** își propune să mențină viu interesul tinerilor pentru cultura latină. Într-un scurt articol din primul număr, intitulat *În loc de cuvânt înainte*, se reproduce un fragment din volumul *Pentru clasicism (Fapte, idei, oameni)* de N. I. Herescu, precizându-se că aici se exprimă motivul care a determinat editarea unei reviste adresate tineretului: „Clasicismul nu este o materie de predare oarecare, la liceu ca și la universitate. El nu este cultivat numai pentru ceea ce reprezintă intrinsec, ca știință, ci și pentru valoarea sa etică, estetică și pedagogică.” Așadar, se subliniază rolul formativ, modelator al culturii clasice. **A.** va reuși, într-adevăr, să fie la înălțimea acestui rol de-a lungul anilor de apariție. Prin studiile, eseurile, dezbaterile, notele critice și traducerile publicate la rubrici ca „Note și informațiuni”, „Părerii și discuții”, „Hac pagina latine loquimur”, „Traduceri”, „Pagina distractivă”, se urmărește nu numai informarea tinerilor cititori, ci și inițierea lor într-un mod de gândire întemeiat pe valori clasice. Importante sunt în acest sens comentariile pe teme literare, istorice, lingvistice și pedagogice semnate de excelenți specialiști. I. Mașala scrie despre *Viața și moartea în*

opera lui Lucrețiu, M. Mihăileanu despre *Horatius și clasele sociale*, *Horatius și plebea romană*, M. Popescu-Spinieni despre *România în lumina geografilor antici (Herodot)*, P. P. Ionescu despre *Caracterele generale ale filosofiei latine și despre Seneca și timpul său*, Lelia Teodosiu despre *Andromaca la Homer*, *Virgiliu și Racine* și despre *Ovidiu la Tomis*, Maria Marinescu-Himu despre *Caracterele lui Teofrast și Observațiuni privind onomastica română*, N. Creangă despre *Construcția gerundivală și despre Frază latină*. Pe lângă acestea, e de consemnat și o colaborare a lui Nicolae Iorga (cu articolul *Clasicismul în școala de odinioară*). Un loc esențial îl ocupă traducerile din opera unor autori antici, precum Horațiu, Plutarh, Ovidiu, Prudentius, Propertiu. I. Săvulescu traduce o serie de poeme din *Antologia palatină*. Revista lansează și un concurs de traduceri pentru elevi, cele mai reușite versiuni fiind publicate. Alți colaboratori: P. Mușat, I. Levandovschi, Gino Lupi, D. N. Burileanu, C. Drăgulescu, Lucia Brătianu-Grigore, I. Iordănescu. I.M.

AVANGARDĂ, nume generic dat unor orientări și grupări literar-artistice moderniste apărute îndeosebi la începutul secolului al XX-lea. Dacă originile metaforei „avant-gardei” coboară, după cum argumentează Matei Călinescu, până la mijlocul secolului al XVI-lea, mișcările artistice grupate sub denumirea omonimă reprezintă un fenomen al secolului al XX-lea, puternic asociat conceptului de modernitate cu care, de cele mai multe ori, se și confundă. Ca atitudine și orientare, **a.** reia în *extremis* aceeași configurație temporală a modernismului (conform căreia trecutul este reductibil la o conștiință normativă osificată și astfel sacrificat în numele ideii de progres și viitor salvator): apologia nonconformismului pe fondul unui vizionarism militant, revoluționar. Tendințele estetice ale **a.** iau naștere și se dezvoltă sub semnul unei negații radicale — refuzul categoric și global al artei și literaturii anterioare. Cu cât acestea sunt mai intens considerate „clasice”, „academice”, „oficiale”, „consacrate”, cu atât antagonismul — urmat de respingere — este mai agresiv și mai violent. Acesta este sensul cel mai profund și mai general al „activismului”, al „luptei”, „opozității” și „rupturii” pentru care pledează **a.**: o contestare absolută a tot ceea ce este „învechit”, a „poncifelor” de orice natură. Iar o asemenea negație se menține arareori, poate niciodată, în sfera esteticului pur: este vorba întotdeauna de un refuz global, cu implicații mai mult sau mai puțin artistice, mai mult sau mai puțin teoretice. Pornit la vânatoarea formelor tradiționale — indiferent de orientare —, cum ar fi ordinea, inteligibilitatea și însăși noțiunea de capodoperă, avangardistul sfârșește adesea prin a uita de viitor, pentru că futurismul teoretic al **a.** ajunge uneori un simplu pretext pentru utilizarea tehnicilor subversive și subminatoare. Evoluând sub auspiciile refuzului categoric, ale unui „nu” autofondator, **a.** lansează pe piața culturală un nou produs: artistul-om, pentru care viața e spectacol, iar spectacolul e viață. O estetică sinucigașă a „antiartei pentru antiartă”.

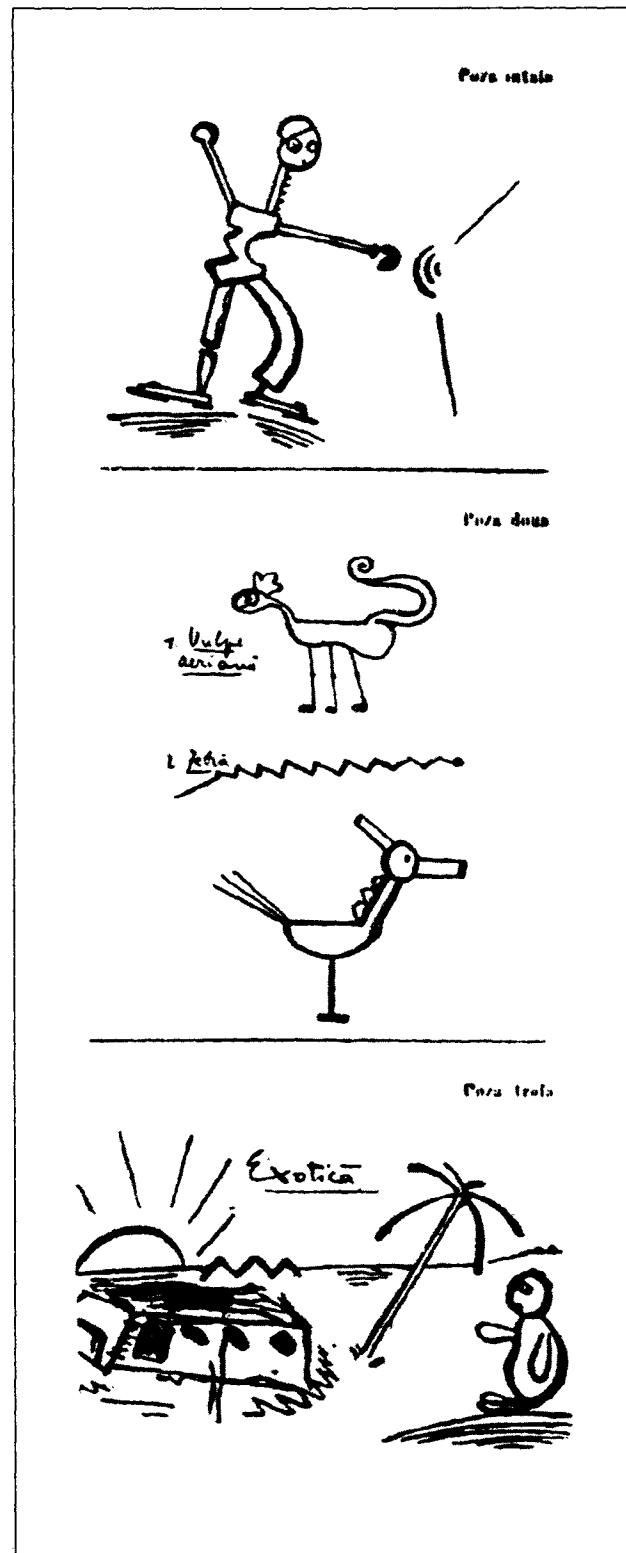
Pe tărâm autohton, **a.** se supune celebrei ecuații conform căreia efectele contrastante sunt direct proporționale cu dis-

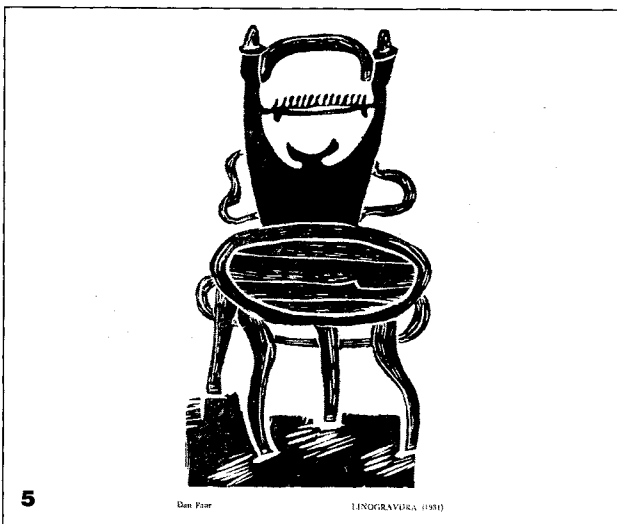
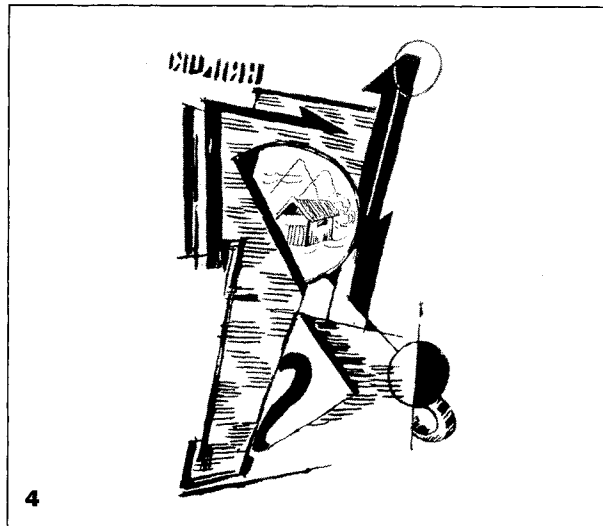
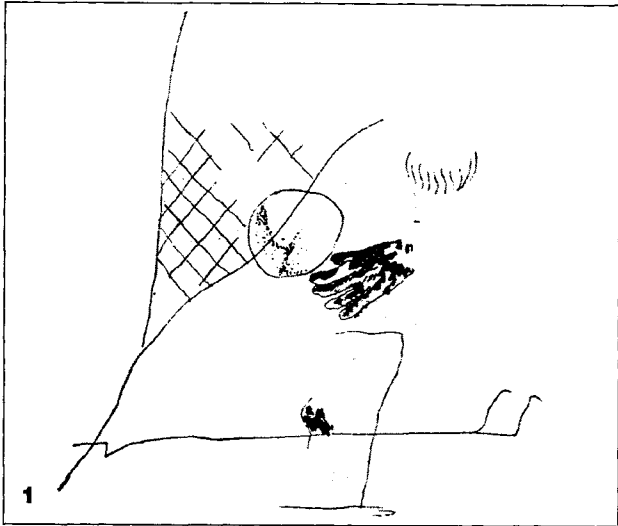
1. Jules Perahim, *Mitralieră*;
2. Hans Mattis-Teutsch, *Florile sufletului*

tanța față de centrul de iradiere. La începutul secolului, semnele altei distanțări, față de tradiție, sunt încă discrete. De orientare simbolistă, efemera revistă „Simbolul” (1912) îi are ca inițiatori pe S. Samyro (viitorul Tristan Tzara) și pe I. Iovanaki (viitorul Ion Vinea), iar drept colaboratori, printre alții, pe Adrian Maniu și, pentru partea grafică, pe Marcel Iancu, ulterior puternic implicat în mișcarea modernistă. De altfel, mulți dintre viitorii avangardiști debutează sub auspiciile simbolismului. Mai mult decât în alte literaturi europene, în spațiul românesc a existat, cu excepția momentelor de radicalitate doctrinară, o disponibilitate a **a.** pentru valorizarea literaturii în termenii modernismului. O atestă, bunăoară, prețuirea avangardiștilor față de Tudor Arghezi sau colaborarea permanentă cu B. Fundoianu. Concomitent s-au făcut eforturi de sincronizare cu mișcările avangardiste europene. În comparație cu romantismul și simbolismul, perioade cu defazări mai spectaculoase, **a.** românească se racordează mai bine la tendințele momentului, excepție făcând futurismul și dadaismul, receptate cu oarecare întârziere. În **a.** de la noi pot fi identificate mai multe „vârste” poetice, chiar dacă suprapunerile, interferențele și discontinuitățile nu ocolesc acest traseu: constructivismul, integralismul și suprarealismul. Prima și cea mai importantă tribună a constructivismului este „Contemporanul” (1922-1932), publicație condusă de Ion Vinea. Inițial revista își propunea, urmând o sugestie a lui Marcel Iancu, să dea corp unui „dadaism constructiv”, dar, în fapt, constructivismul, care promova rigoarea împinsă până la schematicitate, cerebralitatea și austeritatea expresiei, a influențat mai mult poetica și scriitura celor de aici. De altfel, pendularea continuă între modernism și **a.** s-a metamorfozat, în cele din urmă, într-un eclecticism pe care l-au sancționat chiar avangardiștii. Alte două reviste, „75HP” (1924, număr unic) și „Punct” (1924-1925), vădesc o atitudine mai radicală și o mai limpede angajare în direcția constructivismului. Ca lider se impune Ilarie Voronca, autor al manifestelor *Aviograma* („75HP”), *Gramatică*, *Arhitectura* („Punct”), din care nu lipsesc accentele dadaiste și futuriste, dar și al unor texte izvorâte din voința de sincronizare: *Hidrofil*, *Strofă I*, *Strofă II*. Primii noștri avangardiști se arată deschiși la sugestii constructiviste venite din dadaism (negarea convențiilor poetice, anularea subiectivității creatorului etc.), dar mai cu seamă din futurism (energeticismul, scriitura „de aparat Morse”, proprie unui „secol-vitează”, dispreț pentru metafizică ori pentru arta ca *mimesis*). Ilarie Voronca, St. Roll, Ion Vinea practică o poezie sincopată, din care lirismul este izgonit cu o brutalitate voioasă, cuvintele ajungând „în libertate” prin abolirea oricăror restricții gramaticale și a punctuației. Cu „Integral” (1925-1928), radicalismul primei faze se domolește și **a.** capătă o exprimare teoretică mai clară, ceea ce determină impunerea rapidă a revistei în peisajul literar al momentului. Interesul publicației pentru mai toate domeniile artistice este notabil, ca și voința de a ține pasul cu mișcarea europeană, după cum atestă manifestul, fără titlu și nesemnat, scris de Ion Călugăru. Din acest orgoliu al reprezentativității se naște integralismul, variantă autohtonă a constructivismului. Poziția specială a revistei „Integral” se explică și

prin relația cu suprarealismul: mai întâi dezavuată din cauza rămănerii ei în afara „ritmului epocii” (Ilarie Voronca, *Suprarealism și integralism*), orientarea inițiată de André Breton va fi acceptată și asimilată drept componentă importantă a integralismului; un număr dublu (13-14/1927) consfințește schimbarea atitudinii, alături de Ilarie Voronca, Mihai Cosma, Sașa Pană și St. Roll aflându-se numele lui Tristan Tzara (convertit la suprarealism), Max Jacob, Pierre Reverdy, Blaise Cendrars sau G. Ribemont-Dessaignes. Oricum, creația poetică de aici o ia înaintea declarațiilor de principiu. S-a vorbit mult despre particularitatea revistei „Integral” în peisajul artistic românesc prin distanțarea asumată față de modernism, prin disponibilitatea și deschiderea față de orice experiență poetică nouă. Aici apar primele imagini ale unui urbanism din ce în ce mai agresiv și antimodern (cel puțin pentru modernismul artistic). Orașul geometrizat, orizontul imagistic tehnologizat sfidează tradiționalele reprezentări poetice, descinzând în și dintr-o realitate nemediată, doar pentru a o media după alte formule, cele ale suprarealității. O revistă de **a.** este și „unu” (1928-1932, 1935), apărută prin eforturile lui Sașa Pană și ale prietenului său Moldov. Încă de la început caracterul ei este eclectic: futuristul F. T. Marinetti stă alături de Tristan Tzara, André Breton și Louis Aragon, iar articolul *Reabilitarea visului* de Geo Bogza (34/1931) e urmat de manifestul *Poezia agresivă sau despre poemul reportaj* al lui Paul Sterian, care amintește de agresivitatea primelor texte constructiviste. Un concept central, suprarealitatea, preluat din *Second manifeste du surréalisme* al lui Breton, va fi comentat în numărul 28 din 1929. Dar formula poetică promovată la „unu” privilegiază simbioza unor orientări diferite într-un fenomen literar distinct. Din suprarealism sunt preluate sugestii care țin mai ales de imagism, teoretizat în spațiul francez de Pierre Reverdy: elemente cât mai disparate, pentru a spori capacitatea imaginației de a se elibera de sub tutela gândirii logice. Principalele repere pe harta suprarealismului, visul, hazardul obiectiv, spontaneitatea actului creator, redimensionarea cotidianului prin miraculos, devin elemente esențiale și pentru poezii de la „unu”. Dacă inițial revista intenționa să publice scrierile unor autori considerați spirite tutelare – Urmuz și Tzara –, la editura omonimă pe care o înființează apar și plachetele de versuri ale principalilor săi colaboratori: Ilarie Voronca, St. Roll, Geo Bogza, C. Nisipeanu, Sașa Pană. Aceeași atitudine de sinteză a tendințelor importante din **a.** europeană – de la dadaism la suprarealism – se întâlnește și în constelația de reviste alcătuită din „Urmuz” (1928), „XX. Literatură contemporană” (1928-1929), „Alge” (1930-1931) și „Meridian” (1934-1938, 1941, 1943-1946), la care se adaugă „Liceu” (1932) și „Viața imediată” (1933). Aici vor fi prezenți și poeți de la „unu”, ceea ce va asigura continuitatea **a.** românești. Etapa suprarealistă se remarcă, înainte de toate, printr-un gust pronunțat pentru demersul teoretic și printr-o conștiință de sine foarte accentuată, trăsături identificabile în numeroase texte, printre care lucrările *Critica mizeriei* (1945), semnată de Gellu Naum, Paul Păun și Virgil Teodorescu, *Dialectique de la dialectique. Message adressé au mouvement surréaliste international* (1945) de Gherasim Luca și D. Trost, *Spectrul*

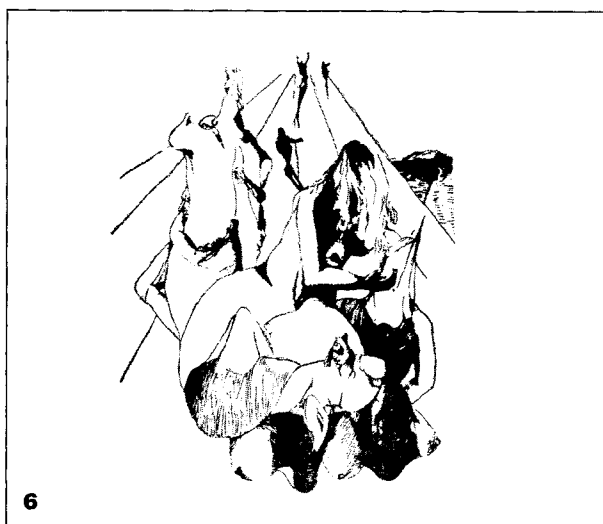

Divertisment pentru Coco,
desen de Jonathan X Uranus (Mihail Avramescu)

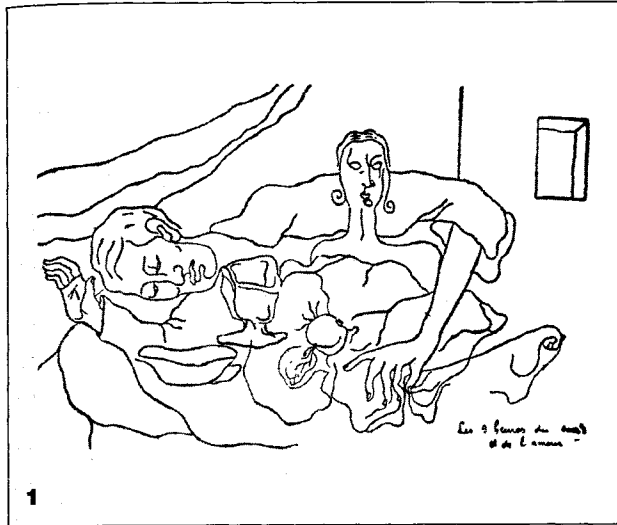

Dan Faur

LINOGRĂVURĂ (1980)

1. Desen de B. Herold; 2. Desen de Dida Solomon Callimachi; 3. Ion Călugăru, Autoportret; 4. Desen de Marcel Iancu; 5. Linogravură de Dan Faur; 6. Desen de Tașcu Gheorghiu.

1

AUTOPORIRET

de Romulus DIANU

Estă doamnă, alb
 Trupul meu AICI
 Identic cu orice stăut
 Uci, băbătește trist

MERCI!

Aștept

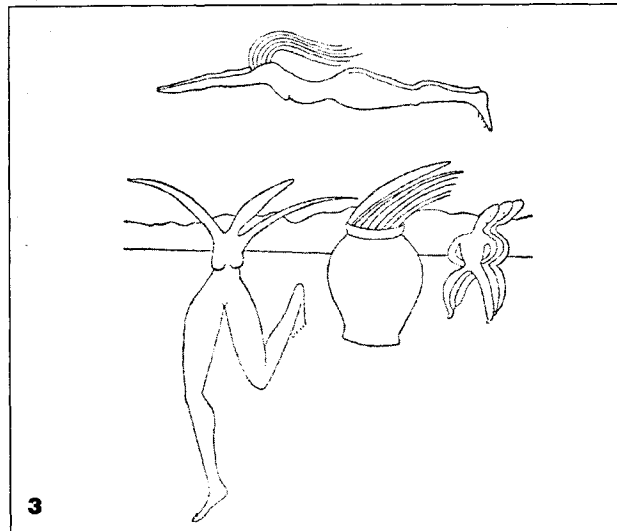
Sunt frumos ca rana vie de cutit
 Cu oțet, cu amestecul de parfumele
 Orice atingere scotică electrică aprin
 Aed liniștea istorică și vidul fermelor
 Capul sună matinal, vai, ce jucărie!

THE EXCEPTIONAL PETER PAN

Stiu si vorbesc despre iubire si moarte
 Iubesc ca si tina ploaie si noaptea
 Aristocratica revelării sensuale
 Cu tremurul de dinase al miazilor
 Amănutele apăsătoare fetelor pure idealitate
 Măsușul cald și acru de gira spânzării
 Amătește viațetele prelunge și despartite
 În fiecare și alia una cu adămintele
 În moarte — în suan — în glas
 Acumtore magice splendoră a noștri
 Și vule rev și sibe ale repasoabil

VAL MAT.	În care este
În b o s c	HERDUTA
S e r a l	În noaptea
imi plac	Vecințele
Femeile	Primeste
Amalia	În loc de
Apel la	F L O R
Voluntate	Arca ANO
Asasinații	Portier

2

3

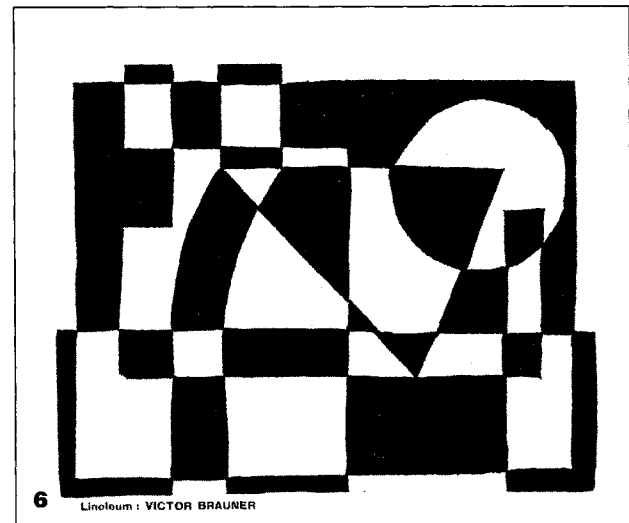

4

DE VICTOR BRAUNER & ILARIE VORONCA

5

6

Linoleum : VICTOR BRAUNER

1. Orele 9 seara, orele iubirii, desen de Miron Paraschivescu; 2. Autoportret de Romulus Dianu; 3. Femeia de aer, desen de Constantin Nisipeanu; 4. Victor Brauner și Ilarie Voronca, Pictopoezia; 5. Desen de Suly; 6. Linogravură de Victor Brauner.

longevității. 122 de cadavre (1946), aparținând lui Gellu Naum și Virgil Teodorescu. La acești poeți, discursul teoretic nu se mai axează pe conceptul de dicteu, ci pe cel de suprarealitate, definită ca „punct al spiritului în care viața și moartea, realul și imaginarul, trecutul și prezentul, comunicabilul și incomunicabilul, ceea ce este sus și ceea ce este jos încetează să mai fie percepute contradictoriu.” Sunt puse în discuție condiția creatorului și existența poeziei, se proclamă atotputernicia visului, virtuțile automatismului psihic pur, supremația hazardului obiectiv și libertatea absolută a eului. Modul de cunoaștere a sinelui – în serviciul căruia scrierea de texte poetice echivalează cu un fel de terapie – evocă „metoda paranoic-critică” a lui Salvador Dalí. Literatura este respinsă ca instituție culturală osificată, întemeiată pe convenții și coduri, în timp ce poezia (așa cum o gândeau acești poeți-teoreticieni) ar fi o formă ideală de exprimare a libertății imaginarului. De aici, caracterul deschis, nestructurat, al poeziei suprarealiste, mereu „pe cale de a se face”, urmând traseele sinuoase ale unei cunoașteri relativizate, explodate chiar, prin descentrarea viziunii antropomorfe. Prolungindu-se câțiva ani după cel de-al doilea război mondial, suprarealismul românesc înregistrează ca un seismograf de mare finețe cataclismele istoriei noastre și înfăptuiește închiderea **a.** asupra ei înseși.

Mișcările **a.** istorice nu vor fi reușit, desigur, să distrugă arta ca instituție, avertizând totuși asupra pretențiilor de validitate universală ale unei anumite școli sau curent artistic.

Din această perspectivă, ruptura pe care mișcările de **a.** au produs-o în istoria artei semnifică în primul rând imposibilitatea postulării unor norme estetice ca universal valide. „Cultura a crizei”, **a.** vede în artă o experiență a falimentului și a crizei. Dacă nu există sau a fost epuizată, criza trebuie inventată. De aici accentuarea declinului „natural” al formelor tradiționale și dramatizarea paroxistică a simptomelor decadentei și epuizării lor într-o lume mereu în schimbare și tot de aici imposibilitatea stabilirii unui moment anume în timp pentru ceea ce a fost numit „moartea **a.**”: momentul unei asemenea morți este conținut în însăși nașterea sa. Atunci când inertiile gustului sunt înfrânte și publicul reconvertit, când piața se lasă modelată și creează o cerere de astfel de opere, când nu mai rămâne nimic de distrus tocmai datorită popularității cu care distrugerea a fost receptată, **a.** este silită de propriul ei simț al consecvenței să se sinucidă. Dacă piața românească a operei de **a.** a atins și formule extreme, vizibile în eclecticismul profesat în paginile revistelor, ea va manifesta în egală măsură anumite suspiciuni cu privire la un dadaism recunoscut în general drept cea mai provocatoare dintre orientări. În parte pentru că dadaismul fusese conceput să se plieze pe formulele amplu ierarhizate și „birocratizate” ale marilor literaturi (o literatură tânără ca aceea română, marginalizată și ignorată de fenomenul dada, ignoră la rândul ei), în parte pentru că radicalitatea negației reprezintă o caracteristică a tuturor mișcărilor de **a.**

Sașa Pană, Ce frumoasă e viața de familie! Păcat că timpul zboară și copiii cresc prea repede. Colaj, 1935

din secolul nostru. Marin Mincu pledează chiar pentru caracterul „preponderent afirmativ” al avangardismului românesc, plecând de la distincția lui Angelo Guglielmi între avangardism și experientialism, între negație și ruptură, pe de o parte, și instituirea noului (chiar dacă insolit) la nivelul expresiei. Reprezentantii români, consideră Mincu, preocupați mai întâi de toate de înnoirea posibilităților expresive, vor fi înclinat spre cel din urmă. Toate mișcările de a. ale secolului al XX-lea se vor supune complexității raporturilor dintre revoluția social-politică și o revoluție literară, articulând astfel, într-un dublu sens, programul lui M. A. Bakunin: „A distruge înseamnă a crea”.

Repere bibliografice: Emilian I. Constantinescu, *Anarhismul poetic*, București, 1932; Radu Gyr, *Curențe de avangardă în literatura română*, „Revista dobrogeană”, 1937, 7-9; Călinescu, *Principii*, 17-52; Sașa Pană, *Antologia literaturii române de avangardă*, pref. Matei Călinescu, București, 1969; Ion Pop, *Avangardismul poetic românesc*, București, 1969; Matei Călinescu, *Eseuri despre literatura modernă*, București, 1970, 93-111, 174-186; Mario de Micheli, *Avangarda artistică a secolului XX*, tr. Ilie Constantin, București, 1970; Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr., passim*; Marino, *Dicționar*, I, 177-224; Sașa Pană, *Născut în '02*, București, 1973; Ioan Mișuț, *Symbolism, modernism, avangardism*, București, 1976, 42-67, 88-89; Marco Cugno, Marin Mincu, *Poesia romena d'avanguardia. Testi e manifesti da Urmuz a Ion Caraion*, Milano, 1980; Dan Grigorescu, *Istoria unei generații pierdute: expresionistii*, București, 1980; *Avangarda literară românească*, îngr. și introd. Marin Mincu, București, 1983; Adrian Marino, *Tendances esthétiques*, în *Les Avant-gardes littéraires du XXe siècle*, II, Budapesta, 1984; *Avangarda românească*, MS, 1990, 3-4 (număr special); Ion Pop, *Avangarda în literatura română*, București, 1990; *L'Avant-garde roumaine et son contexte européen*, „Euresis” (CREL), 1994, 1-2 (număr special); Ovid. S. Crohmălniceanu, *Amintiri deghizate*, București, 1994, 161-166; *L'Avant-garde roumaine*, îngr. Petre Răileanu, „Le Rameau d'or”, 1995, 2; Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității: modernism, avangardă, decadentă, kitsch, postmodernism*, tr. Tatiana Pătrulescu și Radu Turcanu, postfață Mircea Martin, București, 1995; Gabriela Duda, *Câteva „cuvinte pădurete” despre avangarda literară*, RITL, 1996, 1-4; *Literatura românească de avangardă*, îngr. și pref. Gabriela Duda, București, 1997; Ovid. S. Crohmălniceanu, *Eveii în mișcarea de avangardă românească*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 2001; *Dicționar de avangardă literară românească*. Scriitori, reviste, curențe, coordonator Lucian Pricop, București, 2001; Iulian Boldea, *Symbolism, modernism, tradiționalism, avangardă*, Brașov, 186-205; Dan Grigorescu, *Dicționarul avangardelor*, București, 2003; Tristan Tzara, *Omul care a pus la cale revoluția Dada*, București, 2003. C.Tr.

AVĂDANEI, Ștefan (14.XII.1946, Dumești, j. Iași), eseist, critic literar și traducător. Este fiul lui Gheorghe și al Anicăi Avădanei, țărani. După absolvirea Liceului „C. Negruzzi” din Iași, urmează secția engleză-română a Facultății de Filologie de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași (1964-1969), unde ulterior își începe cariera universitară. Doctor al Universității din Cluj-Napoca (1976), **A.** este profesor la Catedra de engleză a Universității „Al. I. Cuza”. Între anii 1992 și 1998, a fost decan al Facultății de Litere, apoi prorector al Universității din Iași. Este președinte al Societății române de studii angliste și americaniste, filiala Iași, secretar de redacție la „Analele Universității «Al. I. Cuza»”, face parte din European Society

for the Study of English. De-a lungul anilor a participat la programe de schimburi culturale și specializări în Anglia, Scoția, Germania și în Statele Unite ale Americii, a fost lector Fulbright la Cleveland State University (1984-1985) și cercetător rezident la Yale University (1992-1993). A colaborat, din 1970, cu articole, eseuri, studii și recenzii la „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Ateneu”, „Tribuna”, „Lucaefărul”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, precum și la reviste din SUA („American Studies International”, „The Unicorn”, „The Comparatist”). A debutat, ca traducător, cu volumul G. G. Byron, *Poeme* (1972), continuând cu transpuneri atât din scriitori englezi și americani, cât și din autori români, ca, de exemplu, ediția bilingvă Lucian Blaga, *Poemele luminii – Poems of Light* (1981).

Studiul comparatist *Eminescu și literatura engleză* (1982) examinează relațiile dintre Eminescu și Shakespeare, dar și dintre Eminescu și poezii romantice englezi, cu scopul de a reliefa deschiderea operei eminesciene prin alăturarea ei unor creații de primă valoare ale literaturii engleze. Opinând că o asemenea cercetare trebuie să focalizeze corespondențe și paralelisme de viziune ori de metodă, **A.**, fidel ideii că opera literară este mereu citită prin straturile literare și critice care i se suprapun în timp, propune citirea romanticilor englezi (a lui Byron, cu precădere) prin prisma lui Eminescu, un romantic târziu din alt spațiu cultural. Pandant al acestui crez este abordarea operei eminesciene din perspectiva unor concepte critice elaborate de cercetătorii poeziei romantice engleze. Volumul *La început a fost metafora* (1994) abordează metafora ca formă fundamentală de manifestare a gândirii umane, detectabilă în toate domeniile ce îl relaționează pe om cu universul și urmărind descrierea unor concepte prin altele, în esență „asimilarea necunoscutului la ceva mai puțin necunoscut”. Așezând în relație gândirea, limbajul și realitatea, metafora nu este doar o figură de discurs între altele, ci o modalitate izvorâtă din necesitatea reductiv-integratoare a minții omenești de a percepe o situație, prin proiectarea de structuri dintr-un domeniu în altul. Drumul metaforei merge dinspre particular, cunoscut, vizibil, analizabil etc. către general, misterios, invizibil, inaccesibil etc., iar translațiile realizate prin identificare, comparație și juxtapunere subliniază, în mod paradoxal, conștiința deosebirilor, evidențiază tocmai existența diferențelor dintre termeni, introducând în spațiul discursului și o esențială ambiguitate. În continuare, în diversificări pe domenii, autorul urmărește metafora atât ca strategie specifică/instrument ce contribuie la organizarea domeniului, cât și ca rezultat al dezvoltării disciplinelor respective. În consecință, sunt cercetate metaforele retorice, dar și o retorică a metaforei, metaforele poetice și o poetică a metaforei, metaforele filosofice și filosofia metaforei ș.a.m.d. Discutând statutul și funcțiile metaforei în diferite zone ale activității logico-lingvistice, **A.** dovedește asimilarea nuanțată a unei bogate lecturi teoretice, evitând impasurile unor controverse din critica actuală. Așa, de pildă, premisa potrivit căreia metafora este principiul structurant al limbajului în general, nu doar în literatură, ridică problema conceptului de literaritate ca definitoriu pentru specificul lite-

raturii, pe care autorul o soluționează plasând literatura și non-literarul într-o relație metaforică. Figură a retoricii ori a poeziei, metafora se manifestă și este analizabilă în plan lingvistic, capitolul despre metafora lingvistică urmărind, în cadrul filosofiei limbii, interconstrucțiile dintre limbă și gândire. Metafora ca trecere din subconștient în conștiință și limbă, caracterul analogic al activității psihice, lumea ca metaforă pentru viața psihică și, mai ales, folosirea metaforei biologice pentru înțelegerea minții sunt punctele de plecare în interpretarea metaforei psihologice. În continuare este evidențiat rolul metaforei ca element structural al sistemelor metafizice de la Platon la Foucault, Ricoeur, Derrida. **A.** a publicat numeroase cursuri universitare de literatură engleză și americană sau de poetică.

SCRIERI: *Eminescu și literatura engleză*, Iași, 1982; *Introduction to Poetics*, I-II, Iași, 1983-1988; *Teme și imagini americane*, Iași, 1990; *North American Literary History*, Iași, 1993; *La început a fost metafora*, Iași, 1994; *Dezvoltări complementare: poeți - critici americani din secolul XX*, Iași, 1994; *Terminologie poetică și retorică* (în colaborare), Iași, 1994; *Introduction to Poetics*, I-II, Iași, 1996-2000; *66 de poeți americani*, Iași, 1997; *Acolada Atlantică*, Iași, 2001. **Traduceri:** G. G. Byron, *Poeme*, Iași, 1972; H.D. Thoreau, *Walden*, Iași, 1973; George Eliot, *Felix Holt, radicalul*, Iași, 1973; Lucian Blaga, *Poemele luminii - Poems of Light*, ed. bilingvă, București, 1981; Constantin Ciopraga, *The Personality of Romanian Literature*, Iași, 1981; George Steiner, *După Babel*, București, 1983.

Repere bibliografice: Mihai Coman, Ștefan Avădanei, „*Eminescu și literatura engleză*”, CRC, 1983, 2; Al. Ștefan, *Poezie din Europa răsăriteană în limba engleză*, CRC, 1983, 49; Al. Pascu în dialog cu Ștefan Avădanei, CRC, 1994, 15; Laura Carmen Cuțitaru, Ștefan Avădanei, „*In the Beginning Was the Metaphor*”, AUI, literatură, t. XLI, 1995; Irina Andone, „*La început a fost metafora*”, AUI, lingvistică, t. XLI-XLII, 1995-1996; Micu, *Ist. lit.*, 746; Codrin Liviu Cuțitaru, *Un altfel de critică*, OC, 2000, 7; Ionel Savitescu, *Tentația atlantică*, CRC, 2002, 8. *Il.C.*

AVÂNTURI CULTURALE, revistă apărută la Bârlad, lunar, din ianuarie până în iunie și din septembrie până în decembrie 1937, ultimul număr fiind dublu (9-10). Comitetul redacțional este format din V. Apostoleanu, D. Barbu, Stelian N. Cucu, N. Gaiu, Gh. V. Gâlcă, Iosif Maloman, P. Todicescu, Gh. Tomescu, Șt. Vancea. În articolul *Către cititori*, din primul număr, e exprimat cu modestie țelul publicației, care nu vrea să se înscrie pe nici o „axă ideologică”, ci urmează doar „direcția bunului simț”. Pornită la drum „cu gândul unei munci cinstite”, ea va ilustra „o năzuință către frumos și adevăr”. Paginile revistei oglindesc această tendință culturalizantă, textele tipărite aparținând mai ales redactorilor și abordând teme generale din diverse domenii: istorie, religie, economie, științele naturii, pedagogie. Un loc important îl ocupă și literatura. Astfel, G. Tutoveanu colaborează aproape număr de număr cu versuri de factură tradiționalistă și tot versuri publică, sporadic, V. Dornescu, G. Nedelca, G. Ursu. Proza e reprezentată de Aurel Lambrino, iar rubrica de critică literară îi revine lui Gh. Tomescu, autor al unor comentarii despre Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu și Ion Dragoslav. *I.M.*

AVRAM, Vasile (17.VI.1940, Lemniu, j. Sălaj - 12.XII.2002, Nicula, j. Cluj), eseist și prozator. Fiu al Tereziei (n. Hossu) și al lui Ioan Avram, țărani, **A.** urmează Liceul Clasic din Cluj și, între 1962 și 1967, Facultatea de Filologie la Universitatea din Timișoara și la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj. Este, succesiv, redactor, șef de secție și secretar de redacție la ziarul „Informația Harghitei” (1968-1976), director la Centrul Județean Sibiu al Creației Populare (1976-1987), redactor la revista „Transilvania” (1987-1990), redactor-șef al cotidianului „Dimineața” (ulterior numit „Radical”) din Sibiu (1990), șef de secție și secretar de redacție la revista „Continent” din Sibiu (până în 1992), muzeograf și șef de secție (1992-1994) la Muzeul Civilizației Populare din Dumbrava Sibiului, redactor-șef al săptămânalului „Opinia” din Sibiu (1994-1996) și, în același timp, cadru didactic asociat, iar din 1996, cadru didactic titular la Catedra de jurnalistică a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu. Este doctor în filologie al Universității din București, cu teza *Mit și religie în tradiția românească* (1998).

Principala preocupare a lui **A.** în lucrarea *Liturghia cosmică. Constelația magicului. O viziune românească asupra misterului existențial* (1994) este aceea de a găsi și de a adopta calea cea mai propice înțelegerii și prezentării magiei, adică o altă poziție decât aceea a exegeților care au descris-o ca pe o pseudoștiință, o pseudoreligie, o pseudoartă, o gândire prelogică. Luând în considerare unele științe pozitive și umaniste, ca fizica, astronomia, biologia și psihologia, care oferă „o bună motivație ontologică și gnoseologică gândirii magice tradiționale”, autorul are de examinat un fenomen vast, deloc ușor de definit și interpretat, ale cărui limite „se pierd între faldurile înșelătoare ale unui cosmos necunoscut și, deopotrivă, în adâncurile întunecoase ale eului”. Cu o impresionantă bibliografie, străină și românească, el realizează un studiu larg antropologic, preocupat să descopere mecanismul unor credințe și practici care scapă înțelegerii obișnuite, raționale. O altă lucrare, *Creștinismul cosmic - o paradigmă pierdută? (Mit și ortodoxie în tradiția românească)* (1999), poate fi considerată o „extensie tematică” a studiului anterior de vreme ce propune o examinare a simbolurilor mito-religioase, elemente cu rost fundamental în viața satului tradițional. Perspectiva cărții este și aici larg antropologică, studiul hermeneutic fiind unul pluridisciplinar. **A.** susține că în spațiul românesc este foarte viu un creștinism cosmic, care și-a menținut prezența în pofida unor potrivnicii ideologice. Norme, valențe mitice bine articulate, chiar superstițiile, definite ca „jaloane ale unui comportament ritmat după respirația cosmosului, după presentimentele lăuntrice, după experiența dobândită de-a lungul a secole și milenii de practică a vieții”, toate acestea sunt caracteristice creștinismului cosmic. Cartea nu rămâne o prezentare a creștinismului popular, ci încearcă și câteva răspunsuri la dileme ale lumii contemporane.

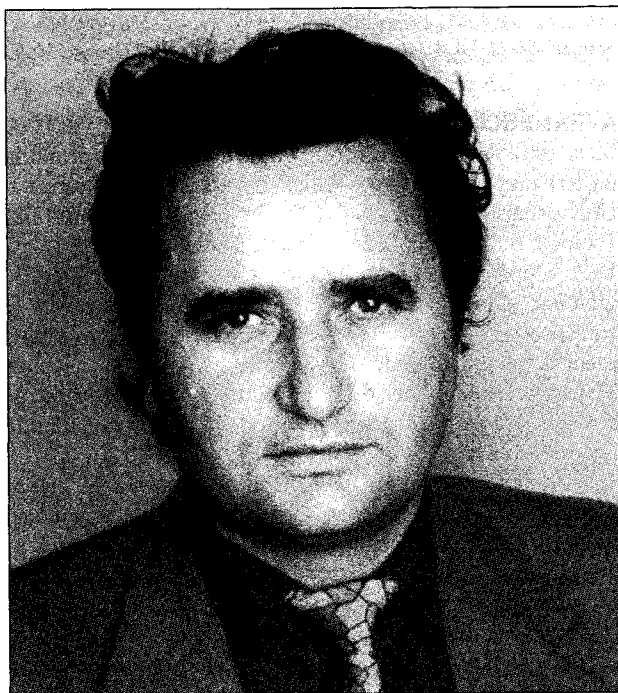
SCRIERI: *Spirala*, București, 1987; *Zeul din labirint. Sibiu, decembrie 1989*, Sibiu, 1992; *Liturghia cosmică. Constelația magicului. O viziune românească asupra misterului existențial*, Năsăud, 1994; *Cărțile eptimahice*, Sibiu, 1996; *Anima dr. Telea. Timp și destin la noul român*, Sibiu, 1996;

Creștinismul cosmic – o paradigmă pierdută? (Mit și ortodoxie în tradiția românească), Sibiu, 1999.

Repere bibliografice: Valentin Chifor, *Parabola spiralei*, TR, 1987, 38; *In memoriam. Scriitorul și profesorul Vasile Avram*, TR, 2002, 49; Augustin Cosmuța, *Despărțirea de un prieten*, „Graiul Maramureșului”, 2002, 15 decembrie; Ioan Ciocean, *Vasile Avram*, „Graiul Sălajului”, 2002, 17 decembrie; Mircea Tomuș, *Vasile Avram*, T, 2002, 6; Ion Mariș, *Vasile Avram*, T, 2003, 1; Eugene Van Herbeek, *Vasile Avram*, T, 2003, 1. I.D.

AVRAMESCU, Lucian (14.VIII.1948, Sângeru, j. Prahova), poet și ziarist. Fiu al Virginiei și al lui Maximilian Avramescu, **A.** urmează cursurile Facultății de Horticultură a Universității din Craiova (absolvită în 1971), cu o licență în arhitectura peisageră, apoi cursurile Facultății de Jurnalism din cadrul Universității București. Debutează, în 1967, cu poezie și reportaje în „România literară” și „Lucafărul”. Conduce cenaclul Serbările „Scânteii tineretului” până în 1985. Ziarist la „Orizont” (Râmnicu Vâlcea, 1975), „Scânteia tineretului” (redactor-șef adjunct), „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»” (1986–1989) și „Tineretul liber”, ziar înființat în 22 decembrie 1989, este fondatorul Agenției de știri „AM Press” (1991), prima agenție de știri independentă din România.

Într-o perioadă în care poezia românească era tentată de experiment, de modernitate asumată și glorifică cuvântul în sine, **A.** se atașează filonului tradiționalist. Treptat, acest filon va fi tot mai apreciat de oficialitatea literară, pe măsura apropierea de sfârșitul anilor '80. Tradiționalismul poetului se reliefează nu doar în preferințele tematice (folclorism explicit, aluzii retorice cu trimiteri la dacism, rescrieri de balade – precum *Legenda Mănăstirii Argeșului*), cât mai ales în prozodie. **A.** cultivă versul și strofa clasice, rima rară, combinațiile lexicale inedite. De aici o serie de poezii cu pretexte „ancestrale”, cu atmosferă vag folclorică. În cele mai bune exemple de acest fel răzbate câte un ecou din Ion Pillat. Poetul posedă o bună tehnică, se mișcă dezinvolt prin mai multe forme ritmice și strofice, este uneori un adevărat maestru al prozodiei. Ceea ce face însă ca poezia să „rateze” în numeroase exemple este tăcănitul ei de metronom, sonoritatea goală a versului fără substanță. Primele volume, *Poeme* (1975), *Stele pe dealuri* (1976) și *Transplantul de albastru* (1976), trădează o structură eminatamente romantică, spontaneitate și capacitate retorică. **A.** stăpânește verbul și nu doar atât, îl domesticește și îi insuflă o sensibilitate poetică și un dramatism care se transmit uneori cititorului. Lirismul nu e confesiv, ci spectaculos, poemele (majoritatea de dragoste) au o armonie formală desăvârșită. Versificând cu ușurință, poetul adoptă poze și se lasă deseori furat de inspirație. Abandonându-se unei atitudini grav sentimentale, el reface un univers tradiționalist fixat în evenimentele vârstei. Dorul de spațiu și timpul copilăriei, transfigurat poetic, nu e, în poezia lui, poză intelectuală, ci expresia unei memorii dureroase, filtrată discret în mărturisirea lirică: „Din mamă ta eu m-am născut sub stele / cu vinul roș arzând la sărbători / și-n vis mi se arătau în joc de iele / sub scorburi de mesteceni ursitori / aici am fost la cimitir cu tata / de mână-ntâi

și-apoi rămase el / sub bulgării-întorși greu cu lopata / și aruncați ca-n sângele de miel / aici mă-ntorc din când în când cu vină / și vechi iubiri mă ceartă de la porți / și eu mai duc un cerc peste tulpină / și greu mă recunosc întâii morți.” *Un liber albatros* (1978) aduce o schimbare a discursului poetic, dar adevărata schimbare e relevantă în trilogia *Nu cer iertare* (1981–1985). Discursul rafinat calofil din primele volume e înlocuit de cel al străzii, deseori de o expresivitate orală excesivă. Resortul dramatic dă semne de oboseală și poetul sesizează riscul unei excesive folosiri. *Nu cer iertare* și *Bună seara, iubito* (1989–2000) sunt cărțile unui ironist. Poetul ia o poză manieristă, dar efectele poetice sunt, și aici, demne de remarcat: „Mă jur pe dumnezeul fricii / pe cel mai dur, pe cel mai rău / pungaș din cerurile sterpe / mă jur cu mâna pe călău / că n-am furat un O din Ou / mă jur pe liturghia țuicii / din birtu-n care se făcu / câmpie sufletul meu seara / mă jur așa cum juri și tu / că n-am furat din oU un U / și jur cu-ntreagă spaima vieții / sub limpezimi de lună nouă / că n-am furat vocale rupte / ci ca un hoț de cai când plouă / eu le-am furat pe amândouă.” Fraza muzicală, prozodia impecabilă, rostirea declamativă, discursivitatea fac ca poemele lui **A.** să fie și un perfect pretext textual pentru muzica ușoară românească.

SCRIERI: *Poeme*, București, 1975; *Stele pe dealuri*, Craiova, 1976; *Transplantul de albastru*, București, 1976; *Un liber albatros*, București, 1978; *Ei, aș, spunea poetul*, București, 1980; *Nu cer iertare*, I–III, București, 1981–1985; *Bună seara, iubito*, I–II, București, 1989–2000.

Repere bibliografice: Al. Piru, *Plus și minus*, LCF, 1976, 10; Dana Dumitriu, *Lucian Avramescu*, „Poeme”, RI, 1976, 17; Dan Laurențiu, *Lucian Avramescu*, „Stele pe dealuri”, LCF, 1976, 33; Ulici, *Prima verba*, II, 39–41; Iorgulescu, *Scriitori*, 26–27; Alex. Ștefănescu, *Lucian Avramescu*,

„Nu cer iertare”, RL, 1985, 42; Munteanu, *Jurnal*, IV, 186–189; Poantă, *Scriitori*, 58–61; Ulici, *Lit. rom.*, I, 173; Popa, *Ist. lit.*, II, 293. Mr.F.

AVRAMESCU, Mihail (17.I.1909, București – 30.VIII.1984, București). **A.** provine dintr-o familie evreiască și a primit la naștere prenumele Marcel-Mihail. Este licențiat în filosofie al Universității din București (1934) și licențiat al Institutului Teologic București cu teza *Qabbalah. Gnosa tradițională a Legii Vechi*. După o tinerețe spectaculoasă, în care a fost magician, grafolog, astrolog, adept al lui René Guénon, cu care a și corespondat, se convertește la ortodoxie și este hirotonisit preot în București, unde slujește la Biserica Albă și la Schitul Maicilor. După o perioadă de acută criză spirituală, se autoexilează în 1962 la biserica ortodoxă din Jimbolia, unde rămâne până la pensionare (1976).

A debutat cu schița *Urangutanul în calorifer*, semnată cu pseudonimul Mark Abrams. A publicat texte avangardiste, teribiliste, ludice ori absurde, unele în stilul lui Urmuz, în diferite reviste: „Bilete de papagal”, „Adam”, „Zodiac”, „Contemporanul”, semnând cu pseudonimele Ionathan X Uranus, Uranus, I.X.U. A semnat Ștefan Adam o rubrică „Semne” în „Fapta” și cu numele propriu unele colaborări ocazionale la „Cuvântul liber”, „Radical” și „Vreamea”. În 1935, a editat efemera revistă „Memra”, consacrată ezoterismului, unde a semnat Yang, Memra, U. Debutul editorial, postum, îl constituie volumul *Fragmente reziduale disperate din Calendarul incendiat al lui Ierusalim Unicornus* (1999), jurnal travestit, mistic-alegoric, în care ortodoxismul, ocultismul, ermetismul, suprarealismul, ironia, umorul se îmbină într-o construcție originală, profund paradoxală. De altfel, insolitul autor nu-și recunoaște nici un „confrate” spiritual ori literar, în afară de „mult chinuitul confrate pastor Kierkegaard”. Travestiul, dedublarea și autodemascarea revelatoare sunt figuri centrale ale *Calendarului*. Pe de o parte, se manifestă dedublarea eului auctorial ce poartă măști diferite: de la „solitarul Serafim (fost și boxer) Uranus” și Ionathan X. Uranus, pseudonime din tinerețea avangardistă a lui **A.**, la Ierusalim Unicornus, „autorul ilizibil al acestui Calendar”, nepotul lui Inorog Urzitorul, nume și personaj ieroglific ce amintește de fascinantul Inorog din *Istoria ieroglifică* a lui Dimitrie Cantemir. Pe de altă parte, e tatonată „Dumnezeirea travestită”, misterul dedublat, dar și „realitatea inexorabilă” a „autodemascării Absolutului”. Și, în fine, un ultim palier al acestei dedublări e alcătuirea proteică a acestui fals jurnal, care își răsfrânge și multiplică trăirile în povești alegorice ori poeme (*Copii inocenți în cetatea ocrotită*, poeziile lui Inorog Urzitorul), își travestește tragismul în parodie ori joc (sunt pagini întregi unde toate cuvintele încep cu aceeași literă), iar misticismul în ironie lucidă (*Despre virilitatea duhului și contrariile ei*). *Calendarul* cuprinde 39 de zile din perioada 21 iunie – 14 septembrie 1965, majoritatea dedicate sărbătorilor religioase (Noaptea de Sânziene, Sf. Ilie, Adormirea Maicii Domnului, Ziua Crucii), prilej pentru mai mult ori mai puțin „inocente paradoxii”. „Humoristul liber din Ortodoxia neconformistă”, cum se

autointitulează Părintele X. Uranus, se adresează, într-o ultimă predică, ascultătorilor creștini ca unor „amarnici și precari vertebrați verticali crucificați”, sintagmă ce exprimă elocvent perspectiva detașat ironică a autorului față de mizera condiție umană. **A.** își provoacă întotdeauna cititorii, chiar și pe cei mai puțin ortodocși, uneori violent (*Dintre criteriile generate de virușii occidentali sârmoși, ghimpați, empirici*), alții subtil metaforic, prin jocuri oximoronice și alunecări dintr-un registru stilistic într-altul, producând o ficțiune imposibilă, pluristratificată, prolixă. „Această operă atât de ostentativă, gândită și scrisă în piramidele helicoidale intersecționate ale unui limbaj excesiv, suprasaturat de calificative” (Mihail Constantineanu), poate constitui nu doar jurnalul unui „intelectual al Bisericii”, ci și o veritabilă *ars poetica*, care propune incendierea cuvântului, distrugerea obișnuințelor lingvistice și de gândire, pentru a elibera cuvântul-intelect din vremelnicie, transformându-l în foc pur, adică în veșnicie, prin arderea și comuniunea în „vălvătaia sălbatică și slobodă a Adevărului”. *Calendarul incendiat*, prin stilul său luxuriant, prin amestecul de parodie intelectuală, poezie, ezoterism ortodox și ostentație barocă, este una dintre cele mai originale și excentrice scrieri din literatura „de sertar” a ultimelor decenii.

SCRIERI: *Fragmente reziduale disperate din Calendarul incendiat al lui Ierusalim Unicornus*, pref. Alexandru Paleologu, postfață Mihail Constantineanu, București, 1999; *Monolog nocturn despre Suverana Slobozenie a Singurătății*, îngr. Mariana Macri, pref. Andrei Pleșu, București, 2001.

Repere bibliografice: Șasa Pană, *Născut în '02*, București, 1973, 362; Ieronim Șerbu, *Vitrina cu amintiri*, București, 1973, 205–211; Ungureanu, *Imediata*, II, 109–125; N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Cluj-Napoca, 1991, 111–115, 146–147, *passim*; Alexandru George, *Notă la o „evocare”*, RL, 1994, 28; Mihail Constantineanu, *Marcel Avramescu și împăcarea contradicțiilor*, RL, 1994, 28; Mihail Constantineanu, „Nu am venit să fac, ci sunt chemat să fiu”, RL, 1994, 37; Ștefan Baciu, *Praful de pe tobă*, București, 1995, 557–558; Ungureanu, *La vest*, II, 137–144; Nicolae Manolescu, *Jonathan X Uranus, „humorist liber”*, RL, 2001, 43; Mircea Platon, *Eternitatea în travesti*, CL, 2002, 2; Petru Comarnescu, *Jurnal. 1923–1947*, III, îngr. Traian Filip, Mircea Filip și Adrian Munțiu, pref. Dan Grigorescu, București, 2003, 34–35, 41; Claudio Mutti, *Guénon în România*, București, 2003, 94–106, 140–142, *passim*. R.D.

AVRAMESCU, Tiberiu (16.III.1933, Timișoara), istoric literar și editor. Familia sa, originară din Basarabia (Miclăușeni-Lăpușna), a cunoscut vitregia vremurilor, după o perioadă petrecută la Chișinău fiind nevoită, în 1940, să se refugieze în țară și să se stabilească în București. Aici, **A.** a urmat Liceul „Cantemir Vodă” (1944–1951) și Facultatea de Filologie (1951–1955). Repartizat la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, începe o îndelungată și rodnică activitate editorială, desfășurată apoi la Editura pentru Literatură și la Editura Minerva; între anii 1974 și 1990 a lucrat la Centrala Editorială. A fost după 1990, pentru scurt timp, director general în Ministerul Culturii, revenind la Editura Minerva ca redactor-șef. În perioada 1959–1974, ca șef al „Bibliotecii pentru toți”, **A.** a contribuit la asigurarea continuității și obținerii succeselor acestei prestigioase colecții, care în 1995 a împlinit o sută de ani de existență neîntreruptă.

A debutat în revista „Tânărul scriitor” (1955), cu un studiu de istorie literară despre o piesă de teatru necunoscută din perioada revoluției de la 1848. S-a consacrat apoi unei laborioase cercetări a presei democratice și socialiste românești de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, cercetare concretizată în două substanțiale monografii, *Constantin Mille. Tinerețea unui socialist* (1973) și „*Adevărul*”. *Mișcarea democratică și socialistă. 1895–1920* (1982). Ambele lucrări, bazate pe o documentare exhaustivă, filtrând metodic și scrupulos informația copleșitoare, au în centru personalitatea lui Constantin Mille, al cărui rol fundamental în crearea presei românești moderne și democratice îl pun în evidență. Cunoscând în detaliu epoca primelor curente și mișcări democratice din România, A. a alcătuit o interesantă culegere, *Amintiri literare despre vechea mișcare socialistă (1870–1900)* (1975), în care a inclus și comentat mărturiile provenind de la Gh. Nădejde, Zamfir C. Arbore, Sofia Nădejde, C. Mille, Constantin Bacalbașa, Jean Bart, Gala Galaction, H. Sanielevici, Dimitrie Anghel, Ștefan Petică, Tudor Arghezi și alții. A. are de asemenea meritul de a fi readus în circulație memoriile lui Constantin Bacalbașa, *Bucureștii de altădată* (1987–2000). Substanțialele note explicative, care urmează fiecărui capitol, verifică toate afirmațiile lui Constantin Bacalbașa, pe unele rectificându-le, pe cele mai multe completându-le cu numeroase și interesante detalii, cu precizări și analize ce aprofundează cunoașterea societății românești din epoca evocată.

SCRIERI: Constantin Mille. *Tinerețea unui socialist*, București, 1973; „*Adevărul*”. *Mișcarea democratică și socialistă. 1895–1920*, București, 1982; **Antologii:** *Începuturile teatrului românesc*, pref. edit., București, 1963; *Amintiri literare despre vechea mișcare socialistă (1870–1900)*, pref. edit., București, 1975. **Ediții:** Ion Teodorescu, Izabela Sadoveanu, *Amintiri (Din lumea umbrelor. Sufletul altor generații)*, introd. edit., București, 1980 (în colaborare cu Arșița Avramescu); Constantin Bacalbașa, *Bucureștii de altădată*, București, 1987–2000 (în colaborare cu Arșița Avramescu); *Basarab. Scrisori din Basarabia*, I–II, Chișinău, 1996–2001 (în colaborare cu Arșița Avramescu).

Repere bibliografice: Ion Ardeleanu, „*Constantin Mille. Tinerețea unui socialist*”, RL, 1974, 6; Valeriu Răpeanu, *Tiberiu Avramescu, „Constantin Mille. Tinerețea unui socialist”*, CNT, 1974, 8; Șerban Cioculescu, *Memorialistică socialistă*, RL, 1981, 7; Z. Ornea, *O monografie despre „Adevărul”*, RL, 1983, 21; Z. Ornea, „*Bucureștii de altădată*”, RL, 1988, 12; Șerban Cioculescu, *Literatura în „Bucureștii de altădată”*, RL, 1988, 14; Mircea Angheliescu, „*Bucureștii de altădată*”, LCF, 1994, 4, 6; Teodor Vărgolici, „*Bucureștii de altădată*”, ALA, 1994, 205; Z. Ornea, *Correspondență din Basarabia înainte de 1900*, RL, 1997, 13; Teodor Vărgolici, *Epopeea pătimirii basarabene*, ALA, 1997, 364; Iordan Datcu, *Sub semnul Minervei*, București, 2000, 142–144; Z. Ornea, *Capitala de odinioară*, RL, 2001, 13; Teodor Vărgolici, „*Bucureștii de altădată*”, ALA, 2001, 595. T. V.

AXA, publicație care a apărut la București, bilunar, de la 20 octombrie 1932 până la 25 decembrie 1933. Redactori sunt Mihail Polihroniade și Ioan Victor Vojen. De la numărul 5, subtitlul „Publicație bilunară de artă, literatură, politică” devine „Publicație bilunară, politică, artistică, literară”. O a doua serie, subintitulată „Ziar de luptă politică, doctrină legionară,

informație și reportaj”, apare la București, cotidian, în 1940–1941, sub direcția lui Pavel Costin Deleanu, prim-redactor fiind Crișu Axente. În primul număr din seria întâi este deja precizată ferm orientarea ideologică a publicației. Într-un editorial violent antidemocratic, Nichifor Crainic, vorbind în numele tinerii generații dezorientate și nemulțumite, anunță „falimentul statului, provocat de democrația conducătoare”. În același articol, intitulat *Spre stânga sau spre dreapta?*, sunt condamnate „nulitatea de creație și fabuloasa capacitate de consumație parazitara” și se propune, ca soluție, doctrina așa-zisului corporatism social, „întemeiat pe cultul competențelor, pe concepția morală a muncii, pe individualismul organizat în categorii sociale, pe dreapta autoritate”. Tot aici, într-un articol programatic (*Predoslovie*), Ioan Victor Vojen subliniază și el existența unei „crize de ideal” a tinerilor și vorbește despre o „schimbare a vremurilor”. Afirmând: „Concepem un stat nou etnic românesc clădit pe tradiție”, el lasă să se întrevadă de pe acum tradiționalismul radical și chiar extremism care va fi adoptat de mișcarea legionară. Dar, în ciuda acestei poziții ideologice, care, între altele, respingea estetismul și cosmopolitismul în artă, la început revista păstrează totuși un anumit echilibru. Așa se face că, cel puțin în numerele din 1932, printre colaboratori se află câțiva dintre scriitorii moderniști de seamă. Anton Holban publică aici o scurtă povestire intitulată *Scatiul și stăpânul său*, iar Camil Petrescu un fragment din însemnările sale de călătorie (*Rapid Constantinopol-Bioram. Dansul pântecului*). Eugen Ionescu scrie, la cronică literară, despre lucrarea *Eminescu* de Lucian Boz, rubrica fiind preluată apoi de Arșavir Aterian (articole despre *Homo americanus* de Petru Comarnescu, *Răscoala* de Liviu Rebreanu), după care titularul ei devine Octav Șuluțiu. Acesta comentează cu înțelegere și simpatie autori diverși, cu toate că unii dintre ei nu corespundeau exigențelor ideologice ale revistei (articole despre *Critice de Pompiliu Constantinescu*, *Camere mobilate* de Damian Stănoiu, *Maitreyi* de Mircea Eliade, *Fecior de slugă* de N. D. Cocea, *Menuetul* de G. M. Vlădescu, *Farmece* de C. Gane, *Cunoașterea luciferică* de Lucian Blaga, *Firu-n patru* de E. Lovinescu). În prima ei fază, când a avut un caracter cultural mai pronunțat, revista dispunea de rubrici variate. Pe lângă cronică literară, existau cronică plastică (semnată de George Zlotescu sau Gh. Labin), teatrală (Ioan Victor Vojen), muzicală (Luciliu Olteanu, Musicus), cinematografică (Ion I. Cantacuzino). Din 1933, A. capătă însă un profil tot mai accentuat politic, susținând din ce în ce mai vehement idei antidemocratice și sovine și afișându-și simpatia pentru nazismul care tocmai se instala în Germania. În urma acestei politizări, spațiul dedicat culturii scade simțitor, iar textele despre literatură și artă sunt marcate și ele adânc de radicalismul ideologiei legionare. De exemplu, la cronică literară apare un lung articol al lui Octav Șuluțiu (*Pro domo*, II), care, conformându-se extremismului practicat de revistă, scrie, între altele, despre o preconizată critică dogmatică, văzută ca „singura posibilitate de salvare din haosul spiritual”. De altfel, în această fază revista nu se mai bucură de colaborarea unor autori importanți. Cele două scurte eseuri ale lui Constantin Noica (*Quia absurdum și Să tăcem*) și un articol al

lui Mircea Eliade (*A nu mai fi român*), publicate în 1933, sunt mai degrabă ocazionale și ne semnificative. Foarte activi sunt însă publiciștii Ilie Imbrescu, Const. Popov, Andrei Valeriu, Virgil Rădulescu, Virgil Ionescu, Mihail Stelescu. În a doua serie, **A.** devine, explicit, organul de presă al mișcării legionare, manifestând aceeași atitudine totalitară vădită cu ani în urmă, la care se adaugă prohitlerismul și cultul Căpitanului. Publiciștii politici ai ziarului sunt Pavel Costin Deleanu, Crișu Axente, Ion Botaș, Ana Maria Toader, Mircea Goruneanu. Ziarului nu-i lipsesc paginile culturale, foarte influențate și ele de doctrina legionară. Horia Stamatu publică un fragment din poemul *Pan*, iar cu versuri ocazionale colaborează Ștefan Ion Gheorghe (*Balada a III-a*). Proza este reprezentată de Anton Balotă, care semnează o povestire istorică (*Împărtașania*), iar cronică literară e susținută, sporadic, de Horia Stamatu, care își exprimă în câteva articole propria concepție despre poezie (*Eliberarea poeziei, Poezia individualistă, Un veac de poezie românească*). Notabile sunt, însă, textele cu subiecte teatrale ale lui Haig Acterian, eseu *Națiunea martiră* al lui Dan Botta și articolul *Pentru arhitecți, sculptori și pictori* al lui Nae Ionescu. Olga Caba traduce din poetul spaniol José Maria Peman (poemele *Alcazarul și Lupta Bestiei cu Îngerul*). La acestea se mai adaugă numeroasele contribuții folclorice ale lui Ilarion Cocișiu și Pompiliu Preca, precum și cronicile muzicale ale lui L. Popovici și cele teatrale ale lui Liviu Bratoloveanu. *I.M.*

AXELRAD, A.[vram Adolf] (1879, Bârlad — 12.VIII.1963, București), poet, gazetar și traducător. **A.** face studii liceale la Bârlad. Elev, începe a colabora la gazetele locale („Paloda”, 1896-1899, „Vocea Tutovei”, 1898), folosind pseudonime ca Sorin, A. (și Alecu) De la Tutova sau Delatutova. E printre cei ce redactau aici, în 1898, săptămânalul „Aurora zionistă”. În preajma lui 1900, obține atestatul de institutor de limba

Desen de Rosental

română pentru școlile israelite; predă la Huși, scurt timp, apoi în urbea de origine, spre a se stabili ulterior la București. În capitală, a funcționat la școlile „Maria” și „Ronetti-Roman” (unde a deținut și postul de director). Ca tânăr debutant în Bucureștii începutului de veac, **A.** trece prin redacția unor gazete ca „Adevărul”, „România”, „Patria”; vreme de câteva decenii e de găsit semnând, deopotrivă ca poet și publicist, în periodice precum „Evenimentul” (Iași), „Tribuna populară”, „Arta”, „Cronica israelită”, „Mișcarea”, „Absolutio”, „Umanitatea”, „Puntea de fildes”, „Dimineața”, „Adevărul literar și artistic”, „Curierul israelit”, „Semnalul”, „Gazeta evreiască” etc., în cea dintâi postură îndeobște sub numele real, A. Axelrad, în timp ce gazetarul apelează la pseudonime ca A. Luca, A. A.-Luca (A. Luca-Axelrad) sau Roata, A. Roată, Moș Roată, A. Tutov(eanu).

Placheta de debut, *Spre Răsărit* (1900), trimite vag la țara biblică, pierdută; într-o a doua, **A.** versifică povețe pentru școlarii săi (*Copiii și cartea*, 1901). Discret, sentimental, poetul cântă, în maniera sfârșitului de veac, durerea neamului căruia îi aparține (*Lădița cu necazuri*, 1919), învie scene din copilărie, drame mărunte, „murmurul ceainei”, „salonul” — ambianța declasaților șomeri. „Lădița”, evocând bagajul ancestral de suferințe și năzuințe spre emancipare, revine și în titlul unei antologii masive din 1945. **A.** adoptă acum și versul alb, de largă respirație, cursiv, în câteva grupaje inedite, cu suflu mesianic (*La râul Babilonului* ș.a.). Lecturile din André Spire și Edmond Fleg îi sunt benefice. Din ambii autori transpune consecvent după 1920, la fel cum, tânăr, talmăcise atașat din Moriss Rosenfeld (pe care îl preia din idiș). Din André Spire a încheșat, de altfel, un consistent volum de talmăcirii — *Poeme evreiești* (1930), după *Poèmes juifs* și *Nouveaux poèmes juifs*. *Biblia, Thora*, textele talmudice, tradiția rabinică, legendele hasidice își află, de asemenea, în **A.** un harnic colportor. Probabil stimulată de M. Dragomirescu, poetul încerca primele talmăcirii din *Kohélet* (*Ecclesiast*) în „Convorbiri critice” (1907). *Psalmi, Proverbele, Ecclesiastul* rămân ca sursă favorită de prelucrări, transpuneri, parafraze succesive. Modelul publicistului e cel întruchipat mai înainte de 1900 de cărturarul medic Iuliu Barasch, pe urma căruia **A.** a fondat, la rândul-i, mai multe periodice cu caracter științific și educativ sau cu aspect enciclopedic: „Progresele științei” (1904-1906), „Convorbiri științifice și filosofice” (1912), „Orizontul” (a fost prezent în colectivul publicației de la înființare, în 1921, până în februarie 1924, când părăsea definitiv redacția), „Revista ideilor” (1924-1925), „Minunile naturii” (1925). „Lunatic” și „idealist”, își investește bruma de agoniseală pentru a edita în timp câteva bune serii de popularizare: „Biblioteca Lumen” (înființată în 1908), „Menorah”, „Convorbiri științifice”, „Oameni celebri”, „Orizontul”, „Probleme și idei”, „Noua colecție Lumen” ș.a. A practicat și publicistică de atitudine, cu note critice, mai rar acerbe (îndeosebi în perioada colaborărilor la „Facla”, de sub conducerea lui N. D. Cocea), alături de tabletă sau foiletonul cultural.

SCRIERI: *Spre Răsărit*, pref. A. Steuerman, Bârlad, 1900; *Copiii și cartea*, Bârlad, 1901; *Edison și invențiunile sale*, București, 1911; *Galileu*, București, 1911; *Lădița cu necazuri*, București, 1919; ed. București, 1945; *Patria și dreptul meu*, București, 1937; *La râul Babilonului*, București, 1945. **Traduceri:** Émile Zola, *Sângele*, București, 1908; Max Nordau, *Psihologia zefemelei*, București, [1908], *Psihologia dragostei*, București, [1909], *Unde-i adevărul?*, București, [1910], *Pesimism și optimism*, București, [1911], *Morala luxului*, București, [1921]; Maxim Gorki, *Omul*, București, 1908, *Iubita. Cântecul șoimului*, București, [1909], *Revelionul unui vagabond. O noapte de toamnă*, București, [1910] (în colaborare cu A. Damianoff), *În temniță*, București, 1910; L. N. Tolstoi, *Viața. Amorul. Fericirea*, București, [1908], *Știința și religia*, București, [1909], *Testamentul meu*, București, [1909], *Să nu ucizi!*, București, [1910], *Există Dumnezeu?*, București, [1910], *Adevărul și minciuna*, București, 1910, *Mici povestiri*, București, 1910, *Rămas bun*, București, [1910], *Civilizația*, București, [1911], *În ce constă fericirea?*, București, [1911], *Țarul și mujicul*, București, [1911], *Războiul*, București, [1911]; Fr. Coppée, *Copil de suflet*, București, [1908]; C. Delon, *Gutenberg*, București, 1909; L. N. Andreev, *Minciuna*, București, [1909]; C. Lombroso, *Procesul Steinhil și femeia criminală*, București, 1909; I. S. Turgheniev, *Destul!*, București, [1909]; E. Haeckel, *Originea omului*, București, [1909], *Nemurirea sufletului*, București, 1924; E. A. Poe, *Moartea roșie. Cei opt orangutani. Corbul*, București, [1909]; Voltaire, *Sufletul*, București, 1909, *Ce este omul?*, București, [1921]; [Voltaire, J.-J. Rousseau, D. Diderot], în *Adevăr și libertate*, București, f.a.; Ch. Baudelaire, *Poeme în proză*, București, 1909; Ch. R. Darwin, *Lupta pentru existență*, București, 1909; Cervantes, *Căinii din Valladolid*, București, [1909]; I. I. Mecinikov, *Câteva chestiuni științifice*, București, [1909]; G. Brandes, *Leon Tolstoi*, București, 1910 (în colaborare cu S. Brădeanu); Buffon, *Om și natura*, București, 1910; H. Bernheim, J.-M. Charcot, *Hipnotismul*, București, 1910; J.-J. Rousseau, *Pagini alese*, București, 1910, *Despre originea inegalității dintre oameni*, București, [1912]; Platon, *Ce-i amorul?*, București, 1910; K. Marx, *Muncă, marfă, bani*, București, [1910]; ed. București, 1945; A. Schopenhauer, *Durerile lumii*, București, 1910; P. Mantegazza, *Artă de a iubi și de a fi iubit*, București, [1910], *Fiziologia amorului*, București, [1912]; D. Diderot, *Credință și ateism*, București, [1911]; Helvétius, *Puterea pasiunilor*, București, 1911; A. Carnegie, *Artă de a face bani*, București, 1911; L. Büchner, *Ce-i omul?*, București, 1911; Fr. Nietzsche, *Om superior*, București, [1911]; J. Finot, *Despre bogăție și sărăcie*, București, 1912; J.-H. Fabre, *Din viața insectelor*, București, [1912]; G. Bonnier, *Socialismul la albine*, București, [1912]; W. Ostwald, *Mișcarea perpetuă*, București, 1912; G. B. Clemenceau, *Cele două drapele*, București, 1914; G. Hervé, *Ghilotina sau funia?*, București, 1914; J.-H. Poincaré, *Știința și poezia*, București, 1919, *Morala și știința*, București, 1924; B. Spinoza, *Despre Dumnezeu, natură și om*, București, 1919; H. Bergson, *Filosofia franceză*, București, [1923], *Sufletul și corpul*, București, 1924; E. Boutroux, *Esența religiei*, București, 1924; A. France, *Gânduri de lumină*, București, 1924, *Spre timpuri mai bune*, București, 1948; J. Jaurès, *Pagini alese*, București, [1924]; O. Lourié, *Sociologi ruși*, București, 1924; E. Renan, *Om și universul*, București, [1924]; André Spire, *Poeme evreiești*, București, 1930; [A. von Humboldt, J. Mace ș.a.], în *Minunile naturii*, București, 1937; H. Heine, *Viiitorul Germaniei*, București, 1944; E. I. Doros, *Noul secretar*, București, 1951; B. B. Kudriavțev, M. V. Lomonosov, București, 1951 (în colaborare cu V. Blok).

Repere bibliografice: D. Nanu, „Lădița cu necazuri”, SBR, 1919, 16; Carol Drimer, A.A. Luca, „Telegraful”, 1925, 514, 518, 523; A. P. Samson, „Poeme evreiești”, RP, 1930, 3612; S. Podoleanu, 60 scriitori, 23–26; [Camil Petrescu], *La porțile împărătești*, „Football”, 1937, 1; I. Peltz, „Lădița cu necazuri”, „Drapelul”, 1945, 231; Ion Pas, *Prezențe*,

București, 1968, 241–242; Streinu, *Pagini*, I, 357, II, 160, III, 86; *Encycl. jud.*, V, 453–454, XIV, 420, 422, 425; Camil Baltazar, A. Axelrad-Luca, RCM, 1972, 279; Straje, *Dict. pseud.*, 37; Mirodan, *Dicționar*, I, 81–84; Paul B. Marian, A. Luca, *Poezii postume*, RCM, 1986, 613. R.Ș.

AXINTE URICARIUL (c. 1670, Scânteia, j. Iași – c. 1733), cronicar. De condiție socială modestă, la început vătaf de sat, **A.U.** ajunge în 1702 pisar de cancelarie, iar în 1707, uricar la Logofetei, primind după un an și diferite însărcinări de hotărnicii. Și-a spus Uricariul după funcția pe care a îndeplinit-o. Cunoștea limbile slavonă, greacă, latină și, probabil, turcă. Din 1710, la porunca domnitorului Nicolae Mavrocordat, **A.U.** transcrie letopisețele lui Grigore Ureche, Miron Costin și Nicolae Costin. În letopisețul anonim dintre 1661 și 1709, intervine cu modificări și adăugări de pasaje. Se pare că mai târziu, în jurul anului 1730, va conlucra cu un copist muntean la o mare compilație de cronici muntene și moldovene, cunoscută sub numele *Cronica paralelă a Țării Românești și a Moldovei*. Gabriel Ștrempel, editorul cronicii, sprijină cu argumente demne de luat în seamă această atribuire (cu toate că nu este nici el ocolit de unele îndoieli). Important este că un autor, în veacul al XVIII-lea, a avut ideea alcătuirii acestui „corpus ciudat” și unic, ca dimensiuni, între cronicile românești (Gabriel Ștrempel). *Istorie „paralelă” în Letopisețul Țării Românești și a Țării Moldovei. De viața a prealuminărilor domni ce-au stăpânit întru aceste 2 țări și ce s-au lucrat în zilele lor, și a părților streine, care să megieșesc cu aceste țări, pre largu adunate den multe letopisețe și cu bună îndreptare alcătuit. Precum să vede înseamnă alternarea, la început, a unor secvențe, mai lungi sau mai scurte (mai întâi referitoare la Țara Românească, beneficiară a unui „descălecat” mai timpuriu), luate din cronicile „consacrate”, secvențe în cuprinsul cărora autorul compilației își îngăduie intervenții, completări, parafrazări ori colaționări între mai multe izvoare, iar apoi, așezarea în succesiune a unor scrieri întregi, cu rare situații în care se mai pot constata amestecuri. După moartea lui N. Costin (1712) este desemnat de domnitor să redacteze cronică oficială a Moldovei – *De a doua domnia lui Nicolae Alexandru Vodă, văleat 1720*. Izvoarele lui **A.U.** au fost *Letopisețul anonim al Țării Moldovei* (1661–1709), letopisețul lui N. Costin, însemnările și corespondența domnitorului, mărturiile unor boieri, știri din actele oficiale, de prin „gazeturi” și „avizii”. Cronicarul se arată informat și asupra mersului politicii europene. Cronică relatează sosirea lui Mavrocordat la Țarigrad, intrigile boierești de la Poartă, fuga lui Dimitrie Cantemir și înlocuirea acestuia, în scaunul Moldovei, cu Nicolae Mavrocordat. Mai departe, **A.U.** descrie situația din țară, cu accente de durere pentru mizeria Moldovei, „căzută sub giugul robiei”, nevoită să suporte invazia unor trupe străine. Pătruns de gândul că ordinea socială este rânduită de Dumnezeu, că monarhia este de drept divin, el îl prezintă pe Mavrocordat într-o lumină aparte, ca pe un om plin de smerenie, și se ocupă pe larg de reformele și preferențele pe care domnitorul le încearcă. Mavrocordat apare, astfel, ca un binefăcător al țării și cronicarul, atunci când are de*

judecat conflictul dintre marea boierime și domn, se așază, firesc, de partea cârmuitorului. Atât de adânc îi sunt înrădăcinate convingerile religioase, încât, de pildă, tragedia lui Constantin Brâncoveanu este explicată prin unele purtări „necreștinești” ale acestuia. Generos și cucernic, Nicolae Mavrocordat e înfățișat ca un înțelept pentru care soarta țării se află mai presus de orice interes sau ambiții de ordin personal.

A.U. e un bun povestitor, sfântos și molcom, înclinat mereu spre sentințe și moralizări, de obicei în spirit creștin. Unele descrieri sunt vii, respiră autenticitate, în vreme ce în notațiile portretistice (Mavrocordat, Carol al XII-lea, patriarhul Ierusalimului Hrisant Notara, Brâncoveanu, hanul tătäresc) surprind nu atât trăsăturile fizice, cât cele morale. Letopiseșul e întocmit într-o limbă destul de fluentă, cu vădite reminiscențe din textele biblice, cu care **A.U.** era familiarizat.

SCRIERI: *A doua domnie a lui Neculai Alecsandru Mavrocordat* V. V. în *Moldova*, în *Cronicele României sau Letopiseșele Moldovei și Valahiei*, II, publ. M. Kogălniceanu, București, 1872, 119-173; *De a doua domnie a lui Nicolae Alexandru Vodă, văleat 7720*, în Ioan Șt. Petre, *Axintie Uricariul*, București, 1944, 77-179; *Cronica paralelă a Țării Românești și a Moldovei*, I-II, îngr. și introd. Gabriel Ștrempele, București, 1993-1994.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit.*, XVIII, I, 110-120; Giorge Pascu, *Istoria literaturii române din secolul al XVIII-lea*, București, 1927, 57-62; Perpessicius, *Opere*, X, 147-149; Călinescu, *Ist. lit.*, (1941), 30; Ioan Șt. Petre, *Axinte Uricariul*, București, 1944; I. Lăzărescu, *Valoarea literară a cronicii lui Axinte Uricariul*, ALIL, t. X, 1959, 1-2; Zamfirescu, *Studii*, 184-204; Lăudat, *Ist. lit.*, III, 5-13; Dicț. lit. 1900, 66-67; Dan Zamfirescu, *Contribuții la istoria literaturii române vechi*, București, 1981, 401-459; Andrei Pippidi, *În jurul cronicarului Vasile Buhăescul*, AIX, t. XXIII, 1986, 2; Ciprian Zaharia, *Iosif I Mușat, întâiul mare ierarh român*, Roman, 1987, 232-233; Ștefan S. Gorovei, *Între Vasile Buhăescul și Vasile Buzilă. O problemă de „paternitate” literară*, AIX, t. XXV, 1988, 1; Ștefan S. Gorovei, *Spre unificarea istoriografiei naționale: „Cronica paralelă” (Iași, 1733)*, AIX, t. XXV, 1988, 2; Alexandru V. Diță, *Despre un pretins cronicar: Axinte Uricariul*, LCF, 1989, 23; Ștefan S. Gorovei, *Semnificația unor documente false din secolul XVIII*, AIX, t. XXVI, 1989, 1; Andrei Pippidi, *O cronică munteană și un cronicar moldovean. O ipoteză*, AIX, t. XXVI, 1989, 1; Gabriel Ștrempele, *Introducere la Axinte Uricariul. Cronica paralelă a Țării Românești și a Moldovei*, I, îngr. Gabriel Ștrempele, București, 1993; Cătălina Velculescu, *Din nou despre „Cronica paralelă” și „Letopiseșul cantacuzinesc”*, RITL, 1994, 3. I.L.

AXIOMA, revistă care apare lunar din aprilie 2000 la Ploiești, purtând subtitlul „Literatură, științe, religie, arte”. În primul număr este menționată componența echipei redacționale – director: Marian Ruscu, redactor-șef: Ieronim Tătaru, redactor-șef adjunct: Stelian Stan, redactor coordonator: Miron Oprea, secretar de redacție: Bogdan Costin Georgescu –, completată de la numărul 2/2002 cu un grup de redactori (Gabriela Vasilescu, Beatrice Ruscu, Vasile Moga, Marian Chirulescu, Constantin Dobrescu). După reorganizări succesive, editorul fixează (10/2001) un colegiu redacțional format din cadre didactice universitare (Ion Bălu, Mihai Brescan, Sanda Hărlav Maistorovici, Miron Oprea, Ion Simaciu, Constantin Trandafir, Gabriela Vasilescu) și îi indică drept redactori pe Ina Bercea, Marian Chirulescu, Christian Crăciun,

Gabriel Memelis, Loredana Netedu, Viorica Răduță, Beatrice Ruscu, Ioana Scoruș, Nicolae Dorel Trifu. Revista are, de asemenea, corespondenți în străinătate: Cristina Neesham (Austria), Theodor Vasilache (Germania), Ileana Cristina Botescu (Germania), Jacques Raunet (Franța). În articolul-program *De ce Axioma?*, semnat Redacția, plecându-se de la înțelesurile termenului „axiomă”, sunt expuse motivele opțiunii pentru acest nume dat publicației: „Inițiatorii acestei publicații de cultură și-au propus drept obiectiv punerea în evidență a adevărilor simple, clare și utile omului în activitatea spirituală [...]. Publicația nu are însă numai scop formativ (idei noi, puncte de vedere noi asupra diverselor chestiuni etc.). În acest sens, vom căuta să relieffăm acele adevăruri simple, clare, precise (deci axiomatice) și în articolele cu scop informativ. Printre altele, modelele noastre spirituale sunt două personalități prahovene, reprezentative în cultura română: I. L. Caragiale și Nichita Stănescu, scriitori ce au dat multe «axiome» pentru creșterea limbii și literaturii, pentru cultura românească...” Rubricile permanente principale ilustrează dezideratele programatice: „Cronică”, „Eseu”, „Calendar”. În **A.** sunt publicate, cu precădere, scrierile membrilor grupării, în toate genurile, de la poezie, proză, la studiul de istorie și istorie literară, eseu filosofic, teologic, studiul comparatist, cronică de actualitate (teatru, muzică, arte plastice), tâlmăcirii din literatura universală. Revista consacră pagini speciale (câteodată un întreg număr) unor personalități ale culturii, îndeosebi scriitorilor I. L. Caragiale, Nichita Stănescu, Zaharia Stancu, Șerban Cioculescu, Mihai Eminescu. O suită de editoriale atipice, întrucât sunt de fapt studii de istorie literară, marchează momente comemorative vizând personalități românești și străine cu valoare de reper (Virginia Woolf, Gustave Flaubert, Stephane Mallarmé, Nicolaus Lenau, José Ortega y Gasset ș.a.). De asemenea, **A.** consemnează, în „file de dicționar”, momentele aniversare ale unor personalități literare contemporane sau evenimente editoriale. Deși colaborările vizează domenii variate, revista nu rămâne la stadiul de magazin ilustrat, iar scrierile și documentele inedite (scrisori, jurnale, memorii, iconografii) nu vizează senzaționalul, ci cunoașterea aprofundată a personalităților de la care provin (I. L. Caragiale, Tudor Arghezi, B. Delavrancea, G. Călinescu, Paul Constantinescu, Grigore Ionescu, George Moroșanu, Horia Bodnărescu ș.a.). Rubricile girate de un singur autor („La colț” – Ion Stratan; „Ei și Prahova” – Paul D. Popescu) sunt radiografii incitante și abordează conexiuni cu artele, filosofia, religia. **A.** publică versuri de Ion Stratan, Simion Bărbulescu, Lazăr Avram, Viorica Răduță, Ioana Scoruș, Nicolae Dorel Trifu, Ioan Vieru, Dumitru Pricop, Sterian Vicol, Beatrice Ruscu, Maria Nicolae, Al. Florin Țene ș.a.; proză de Viorica Răduță, Serghie Bucur, Ioana Scoruș, Marian Ruscu, Livia Dinulescu ș.a.; eseuri, cronici, studii și comentarii de Ieronim Tătaru, Ion Bălu, Constantin Trandafir, Constantin Hărlav, Christian Crăciun, Gabriel Memelis, Bogdan Costin Georgescu, Miron Oprea, Simion Bărbulescu, Marian Chivulescu, Gabriela Vasilescu, Nicolae Dumitrescu, Sanda Hărlav Maistorovici, Viorica Răduță, Diana Rânciog, Ion

Macri, Loredana Mihăilă, Miruna Negrea, Ina Bercea, Vasile Moga, Ion Roșioru, Arleen Ionescu, Mariana Gheorghe, Loredana Netedu ș.a.; studii de istorie semnate de Constantin Dobrescu, Gavriil Preda, Paul D. Popescu; memorialistică de Miron Oprea (despre Dan Barbilian — Ion Barbu); traduceri de Vasile Moga, Bogdan Stoicescu. Revista acordă rubrici speciale saului, jazului, interviurilor cu personalități românești și străine din diverse domenii.

C.H.

AZAP, Gheorghe (26.VII.1939, Ticvanu Mic, j. Caraș-Severin), poet. Este fiul Elenei (n. Cătană) și al lui Gheorghe Azap, tâmplar. Face studii gimnaziale la Ticvanu Mic și liceale la Oravița, Anina și Timișoara. Este redactor la revista „Răzoare” (Oravița, 1996). Colaborează la „Caraș-Severinul literar și artistic” (Reșița), „Flamura”, „Timpul”, „Luceafărul”, „Orizont”, „Drapelul roșu” (toate de la Timișoara), „România literară”, „Steaua”, „Transilvania”, „Tribuna”.

După debutul din „Scrisul bănațean” (1958), a urmat o lungă așteptare până la apariția volumului colectiv *Uneori zborul* (1974). Prima carte, placheta de versuri *Maria*, îi apare în 1975. Încă de la început, atât universul tematic (iubirea și singurătatea), cât și limbajul ca atare sunt deplin constituite. Volumele ce au urmat, *Bocceluța cu plăpânde* (1977), *Roxana, Roxana, Roxana* (1978; Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara), *Ețetera* (1979), *Cântece strengărești* (1981) etc., favorabil întâmpinate de critică, reiau, într-o perpetuu și nu lipsită de riscuri autorecuperare, aceleași motive în formule poetice cvasiidentice: suferința erotică, disimulată și intensificată prin persiflare, într-o haină ostentativ (și aparent) facilă. Maniera stilistică, dominată de ludic, angrenează permanent jocuri de cuvinte, de sensuri și de intertexte. **A.** ostentează meșteșugul poetic prin acrobații de versificare; poemele abundă în invenții verbale, expresii argotice, chiar golănești, jonglând totodată cu miturile și eroii sublimi ai literaturii. Grimasa ironică e îmblânzită de melancolie. Versurile de album, romanța, cronica rimată, grandilocvența ori accentele pastorale sunt mimate ingenios. Poza bufă de François Villon — epicureu, livresc și boem, actualizat prin minulescianism și modernism, reușește să comunice plăcerea de a nu mai putea trăi decât făcând literatură, iar versurile celebrează indisociabil iubirea de viață și iubirea de literatură: „La Iasnaia Poliana-i un spațiu osebit / Pios ca o miroznă de-a lungul unui ev / Și ierni împovărate de nopți de antracit / Acolo zburdă Kitty în inima lui Lev”. **A.** dă expresie literară unui proces banal ca un clișeu, pentru că-l încearcă oricine, și magic, pentru că reușește puținora, ca alchimia, comutarea vieții sufletești în poem: „Iubitele, prădate, se-nturnă înapoi. / Și remușcarea oare cu ce să le-o ogoi? [...] Sfielnic se înturnă iubitele și eu / Nu mai posed misterul de fluier și de zeu // Zadarnic câte un spectru suspină lângă geam / Căci ospitalitate nicicâtă nu mai am. [...] Vai! cătră ce tărâmurii de stupi să le îndemn / Acuma, când sunt țeapăn ca un fetiș de lemn!?”

SCRIERI: *Maria*, Timișoara, 1975; *Bocceluța cu plăpânde*, București, 1977; *Roxana, Roxana, Roxana*, București, 1978; *Ețetera*, Timișoara, 1979;

Cântece strengărești, București, 1981; *Cuibușorul nostru de nicicând*, Timișoara, 1982; *Ultimul exemplar*, București, 1987; *Tereremul ocarinei*, Timișoara, 1995; *Vreo carte*, Timișoara, 1995; *Poeme de cinci stele*, Cluj-Napoca, 2002.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *Amuzament și gravitate*, RL, 1977, 42; Cornel Ungureanu, *Gheorghe Azap și plăcerile vieții la țară*, O, 1979, 29; Gabriela Omăt, *Gheorghe Azap sau Despre iubirea de literatură*, „Semenicul”, 1980, 10; Felea, *Aspecte*, II, 284–286; Simion, *Scriitori*, III, 393–398; *Dicț. scriit. rom.*, I, 134–135; Bitte-Chis-Sârbu, *Dicț. scriit. Caraș-Severin*, 1998, 12–14; Popa, *Ist. lit.*, II, 551–552. O.B.

AZARIE (mijlocul sec. XVI), cronicar. Cu **A.** avea să se încheie, în Moldova, șirul de istoriografi-monahi ce izvodesc anale în slavonă. Ucenicește la Roman și Suceava până să ajungă la mănăstirea Golia din Iași, unde se poate să fi devenit egumen. Își redactează cronica la cererea domnitorului Petru Șchiopul, recomandat acestuia, probabil, pentru instrucția și elocința sa aleasă, deopotrivă de mitropolitul Anastasie, ca și de logofătul Ioan Golăi, ochii ce supraveghează apoi din umbră relatarea. A scris în continuarea versiunii integrale a textului „magistrului” Macarie; păstrând tipicul cronologizării stricte (nu fără a lăsa să-i scape însă și destule „licențe” sau erori) și avansând în genere prudent în comentarii, deși instinctul epic, graba de a reveni pe-alocuri cu detalii concură în a-i decupa ceva mai insistent statura și umoarea, uneori, de martor-narator, cronica sa constituie pentru întregul interval restituit (1551–1574) rememorarea unor evenimente trăite, accesibile. Letopisețul lui Eftimie, în schimb, față de care scara de valori acreditată e căteodată alta, îi va rămâne, s-ar părea, necunoscut. Preeminența „ideologiei” și oportunitățile momentului înrăuresc, altminteri, și la **A.**, asupra judecății de durată; discernământul afișat (dar, ca și la înaintași, adesea exprimat paradoxal și pătimaș), dictează ca din culise, aprioric, valoarea „distribuției” ori consistența „rolului”, intrările, ieșirile din cadru, notate pentru fiecare personaj protagonist pe scena, altfel dominată de imprevizibil, a istoriei. Discreta relevanță epică (eventual și dramatică) a textului ține și de incipienta „tehnică” a eclerajului, complementară la virtuțile limbajului, poetizant în maniera prerenascentistă. Orgoliu sau naivitate, încrederea primilor noștri cronicari în propria capacitate de a persuadea un cititor ingenuu creează cel dintâi efect „artistic”; în timp ce informația e manevrată cu aparentă „inocență”, contrastele și „filtrele”, cuta posomorâtă sau insinuantă funcționează eficient, într-un discurs subînțeles pragmatic. Spre menajarea susceptibilității Porții (comanditarul cronicii se bucură de trecere la Istanbul), **A.** îl tratează cu ambiguă îngăduință, la concurență — neștiută — cu Eftimie, ce motivase fără echivoc și aprobase, în letopisețul paralel, complotul ce-l va suprima pe Ștefăniță. Exagerarea dispoziției pioase și dărnicii cititorului Lăpușneanu față de propria zidire de la Slatina (e invocată și faimoasa convertire ca Pahomie monah, răstălmăcită cinic, în alt veac, drept joc duplicitar, al histrionicului personaj, cu „masca” morții în final) anticipă, retoric, nota subsecventă, în care **A.** dezavua pe Despot (Iacob Heraclid): un apostat, uzurpator, de extracție incertă, persecu-

tor, ca „luteran”, al clerului și boierimii indigene. Acumularea de „păcate” e stringentă, punând la încercare răbdarea cronicarului. Partizanatul va fi încă și mai obstinat, „rechizitoriul” virulent, într-un portret — cheia secvenței e apocaliptică — menit a submina imaginea lui Ioan Vodă (cel Cumplit); rival nemijlocit lui Petru Șchiopul și victimă, într-un răsunător scenariu al „vânzării”, în care Ganelon ia chipul Ieremieii Golia, fratele logofătului, cel care trage sforile letopiseșului. Ca și antecesorii, A. (ce crede în valoarea scrisului, reiterând, în cronică, elogiul minții și lauda „alcătuirilor retoricești”) recurge la modele bizantine; e preferat Manasses, cu *Istoria sinoptică* (extrem de receptat și „productiv” în școala cronografică a locului), al cărui stil manierist convine vehemenței de comandă ori exercițiului encomiastic, disimulării sau eschivelor candide ale cronicarului.

Descoperit la Petersburg, într-un miscelaneu transcris, se pare, în Moldova pe la sfârșitul veacului al XVI-lea sau începutul celui următor, letopiseșul datorat lui A. e publicat de A. I. Iațimirski, în 1908, și peste doar un an, de I. Bogdan, la București. Ar aparține, de asemenea, cronicarului transcrierea în medio-bulgară a unei cărți apreciate a intra în patrimoniul istoric și hagiografic al „Bizanțului” balcanic, *Viețile regilor și episcopilor sârbi*, un monument, transmis din secolul al XIV-lea, al scrisului sud-dunărean.

SCRIERI: *Letopiseșul lui Azarie*, tr. și publ. Ion Bogdan, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XXXI, 1908-1909; reed. în *Cronicele slavo-române din sec. XV-XVI publicate de Ion Bogdan*, îngr. P.P. Panaitescu, București, 1959, în LRV, I, 206-220.

Repere bibliografice: Bogdan, *Scieri*, 416-463; Iorga, *Ist. lit.*, I, 154-155; Minea, *Letopiseșele*, 98-140; Cartoian, *Ist. lit.* (1940), I, 34-35, 40-42; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 18-20, 890-891; Ciobanu, *Ist. lit.* (1989), 20-21, 52-55, 58, 65, 67, 70-72, 167; Émile Turdeanu, *La Littérature bulgare du XIV-e siècle et sa diffusion dans les Pays Roumains*, Paris, 1947, 22-34, *passim*; Ion-Radu Mircea, „*Les Vies des rois et archevêques serbes et leur circulation en Moldavie*”, RSE, 1966, 3-4; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 87-90; Piru, *Ist. lit.*, I, 36-39; *Ist. lit.*, I, 261-264, 279; Mihăilă, *Contribuții*, 104-163; *Dict. lit.* 1900, 67; G. Mihăilă, *Cultură și literatură română veche în context european*, București, 1979, 380-389; Mazilu, *Lit. rom.*, 321-349, 413-417; Velculescu, *Sciere*, 7-26; Păcurariu, *Ist. Bis.*, I, 474, 486-487, 520, 529, 569; Mazilu, *Recitind*, I, 165-167; Sorohan, *Introducere*, 56-59. R.Ș.

AZI, revistă lunară „de literatură, critică și artă” apărută la București, lunar, între martie 1932 și august 1938, iar apoi săptămânal, între 9 februarie 1939 și 8 septembrie 1940. Redactor este Zaharia Stancu, care de la numărul 3/1932 devine director; de la numărul 4/1934 până la numărul 1/1935, publicația apare sub conducerea unui comitet; de la numărul 1/1935 redactori sunt Zaharia Stancu și Petru Manoliu; de la numărul 21/1936 e menționat, din nou, ca redactor numai Zaharia Stancu, desemnat apoi încă o dată ca director de la numărul 30/1937. Începând cu numărul 26/1937, subtitlul este „Revistă lunară literară, artistică, socială”, iar din 1939, când apare într-o a doua serie, săptămânală, subtitlul e „Politic, social, literar”, director și proprietar fiind Zaharia

Stancu. Deși lipsită inițial de un program explicit, revista dovedește, prin conținutul ei, că s-a dorit a fi un spațiu de manifestare a tinerei generații intelectuale de la 1930. În paginile ei pot fi întâlnite, cel puțin în primii ani, numele cele mai proeminente ale acestei generații și problematica ei, exprimată mai ales într-o febrilă și densă eseistică pe teme filosofice, artistice, literare, sociale. Astfel, în numărul 1, în locul unui eventual articol-program sau al unui editorial, se publică eseu *Crepuscul* al lui Mircea Eliade, care va da tonul unei întregi dezbateri. Autorul constata aici „marea deplasare împlinită de Renaștere în raporturile omului cu lumea” și deplângea faptul că s-a ajuns treptat la „incomprehensibilitatea simbolului”: „Epoca modernă, prin excelență simbolică, refuză orice sens simbolic activităților sale, fie individuale, fie colective.” Ideea este preluată în numărul următor de Mihail Sebastian, care deploră la rândul său „decadența modernistă”, pentru a fi ulterior discutat din diferite unghiuri: Emil Cioran vorbește astfel despre „epuizarea instinctului creator” și despre „atomizarea socială” din epoca modernă, Petru Comarnescu subliniază „sărăcia sufletească” și „conștiința aproape somnambulică” a omului contemporan, văzând cauza în naturalismul și mecanicismul acestei perioade și soluția în revenirea la un „neoclasicism”, la „armonizarea tuturor antinomiilor și exceselor”, Constantin Noica subliniază importanța actuală a filosofiei și a modelelor oferite de ea, Octav Șuluțiu pune problema valorilor în civilizație, iar Mircea Eliade intervine din nou în dezbateri printr-un eseu intitulat *Căile spiritului*, în care distinge două direcții spirituale ce pot reprezenta încă repere în eclectica, dacă nu haotica lume modernă: *soteria*, calea mântuirii, și *simpatia*, calea armoniei cu întreaga existență. Faptul că eseistica reprezintă punctul forte al revistei este dovedit și de frecvența și vigoarea ideatică a unor texte semnate fie de autorii amintiți, fie de Vasile Lovinescu (*Exercițiile spirituale ale Sfântului Ighnațiu de Loyola*), Eugen Ionescu (*Critică și scrupule sentimentale*), Nicolae Roșu (*Procesul ortodoxiei*), Mihail Polihroniade (*Gene-*

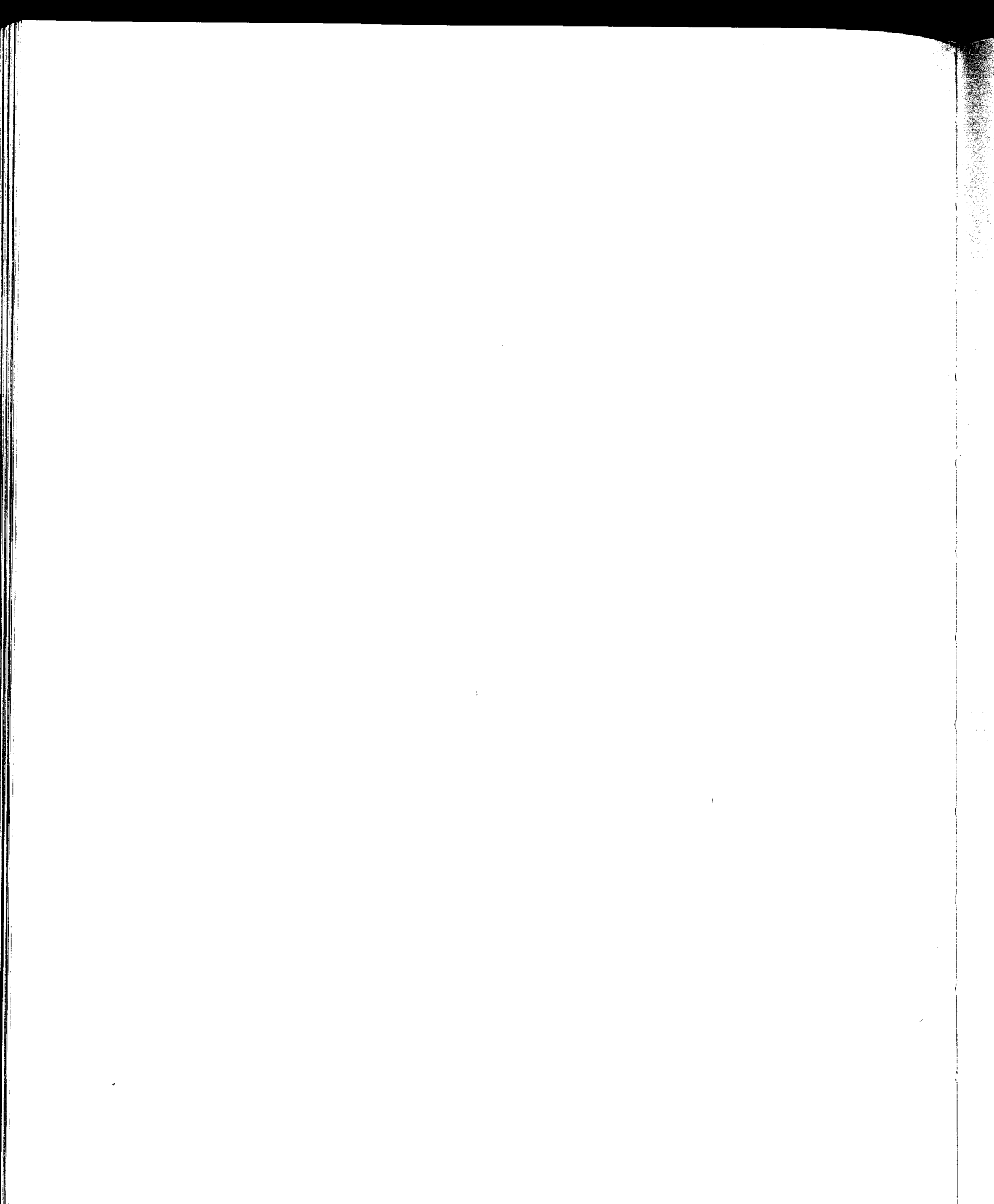
MARTIE 1932

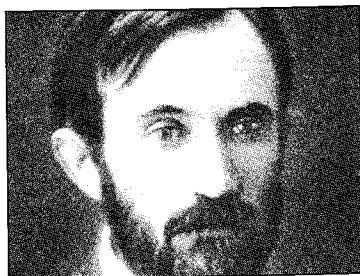
rația tânără și ritmul mondial), Petru Manoliu (*Călătorie la capătul vieții, Despre cineva: moartea, Geneva*), Horia Groza (*Literatul mistic și tipurile colective, Critica poemului*), M. Blecher (*Exegeza câtorva teme comune*), Anton Dumitriu (*Supraoameni, De ce filosofăm?*, *Despre explicația științifică, Monarhie și ierarhie*). Acordând întâietate eseului și, în general, publicisticii culturale (în rubrici precum „Ieri, azi, mâine” sau „Cronica mărunță”, în prima sa serie, și „Viața culturală și artistică de azi” ori „Azi punem lucrurile la punct”, în cea de-a doua), revista nu neglijează nici beletristica propriu-zisă sau comentariile asupra acesteia. În **A.** se publică, de exemplu, destul de multă poezie de calitate, aparținând unor autori deja consacrați sau unor tineri care mai târziu vor confirma. E de reținut în primul rând colaborarea lui Vasile Voiculescu (*Bacantă dansând, Plecarea, Arta târzie, În peștera Nirvanei, Balada sfântului în câmp, Rămâi*) și a lui Victor Eftimiu (*Nu ți-am cerut, o, Doamne...*, *Să plâng și să laud*), iar dintre cei din noua generație se remarcă Sașa Pană, Ilarie Voronca, Emil Giurgiuca, Horia Stamatu, Ștefan Baciu, Radu Boureanu, Virgil Carianopol, Ion Th. Ilea, Petre Dinu, Geo Bogza, Maria Banuș, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu. De diverse orientări estetice, mergând de la modernismul debordant până la tradiționalismul echilibrat, acești poeți și-au găsit cu toții loc, fără vreo discriminare, în paginile revistei, ceea ce indică limpede caracterul ei nedogmatic, deschiderea spre toate valorile, de oriunde ar veni ele. Același lucru se poate observa și în cazul prozei publicate aici, semnată de scriitori din generații diferite, cu viziuni și stiluri diferite. Apar aici fragmente din romanele analitice ale Hortensiei Papadat-Bengescu, Anton Holban și Gib I. Mihăescu, proză de observație realistă aparținând lui Ion Călugăru, povestiri de Panait Istrati și G. M. Zamfirescu, ca și texte de Mihail Sebastian, Mircea Eliade, Radu Boureanu, Romulus Dianu, Coca Farago, Geo Bogza ș.a. Dacă genul dramatic e mai puțin prezent, fiind de consemnat doar publicarea scenetei *La pragul minunii* de Vasile Voiculescu și actul I din piesa *Oameni feluriți* de Anton Holban, mult mai bogat se arată compartimentul critic al revistei, care cuprinde atât interpretări teoretice sau istorico-literare de anvergură, cât și comentarii la zi despre cărți, personalități și probleme ale vieții scriitoricești. Aici își publică Anton Holban un lung și comprehensiv eseu despre

Marcel Proust (22-26/1936) și celebra confesiune artistică intitulată *Testament literar* (27/1937). Pompiliu Constantinescu scrie despre *Sensul creator al junimismului*, N. Argintescu-Amza e autorul unor *Glose pentru neoclasicism*, Sașa Pană semnează un medalion despre Alfred Jarry, Victor Eftimiu analizează minuțios și într-un spirit extrem de critic traducerea *Iliadei* făcută de George Murnu (*O mistificare*, 6-7, 9-12/1939), D. Trost abordează teme diverse: *Drumurile poeziei, Estetica lui Zola, Revoluția în literatură*. În ce privește cronică literară, aceasta a avut un caracter nepermanent în prima serie a revistei, când a fost susținută de diverși autori (Octav Șuluțiu, Vasile Damaschin și Constantin Micu), și a fost mai constantă în a doua serie, unde titularul ei a fost Ieronim Șerbu, comentator fin și exact al unor cărți de Liviu Rebreanu, Al. A. Philippide, G. Călinescu, F. Aderca, Dan Petrașincu ș.a. Tot în a doua serie **A.** are și o rubrică denumită „Cartea străină”, în care Gheorghe Dinu urmărește cu atenție și consecvență noile apariții din literatura universală. La acestea se adaugă o publicistică densă, cuprinzând recenzii, evocări, articole comemorative, note critice și polemice, care, împreună, reușesc să dea o imagine vie a fenomenului literar. Revista are excelente rubrici de „Cronică plastică”, „Cronică muzicală”, „Cronică teatrală”, „Cronică cinematografică”. Un spațiu larg se acordă și traducerilor, foarte variate în privința epocilor, literaturilor și genurilor ilustrate: dialogul filosofic *Hanurile* de Erasim din Rotterdam, eseu *Zei în exil* de Heine, aforisme de Jules Renard, proză de Cehov, Maupassant, Zola, Knut Hamsun, William Faulkner, teatru de Karel Čapek, poeme de Carducci, Rilke, Maiakovski, Apollinaire ș.a. Mult mai angajată în bătălia ideologică a vremii în a doua perioadă, așa cum o arată editorialele lui Zaharia Stancu și mai ales vehementa campanie dusă de acesta împotriva lui Pamfil Șeicaru în 1939, **A.** a izbutit totuși să evite extremele și să devină una dintre publicațiile cele mai valoroase din perioada interbelică. Printre colaboratori s-au mai numărat Traian Herseni, Henri H. Stahl, Vladimir Streinu, Ernest Bernea, Oscar Lemnar, Mihail Celarianu, H. Bonciu, Al. Mironescu, G. Talaz, George Demetru-Pan, Emil Gulian, Ștefan Roll, Tudor Teodorescu-Braniște, N. Carandino, Eugen Relgis, Emil Huszar, Mircea Damian ș.a.

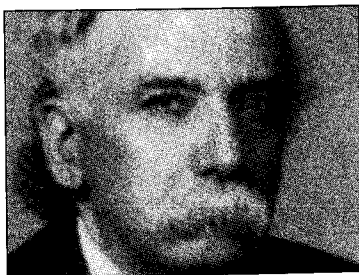
I.M.

B

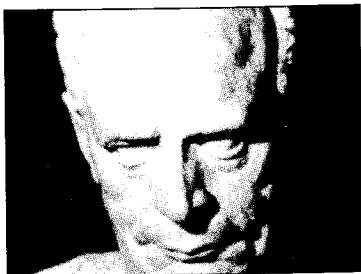
Bacovia, George

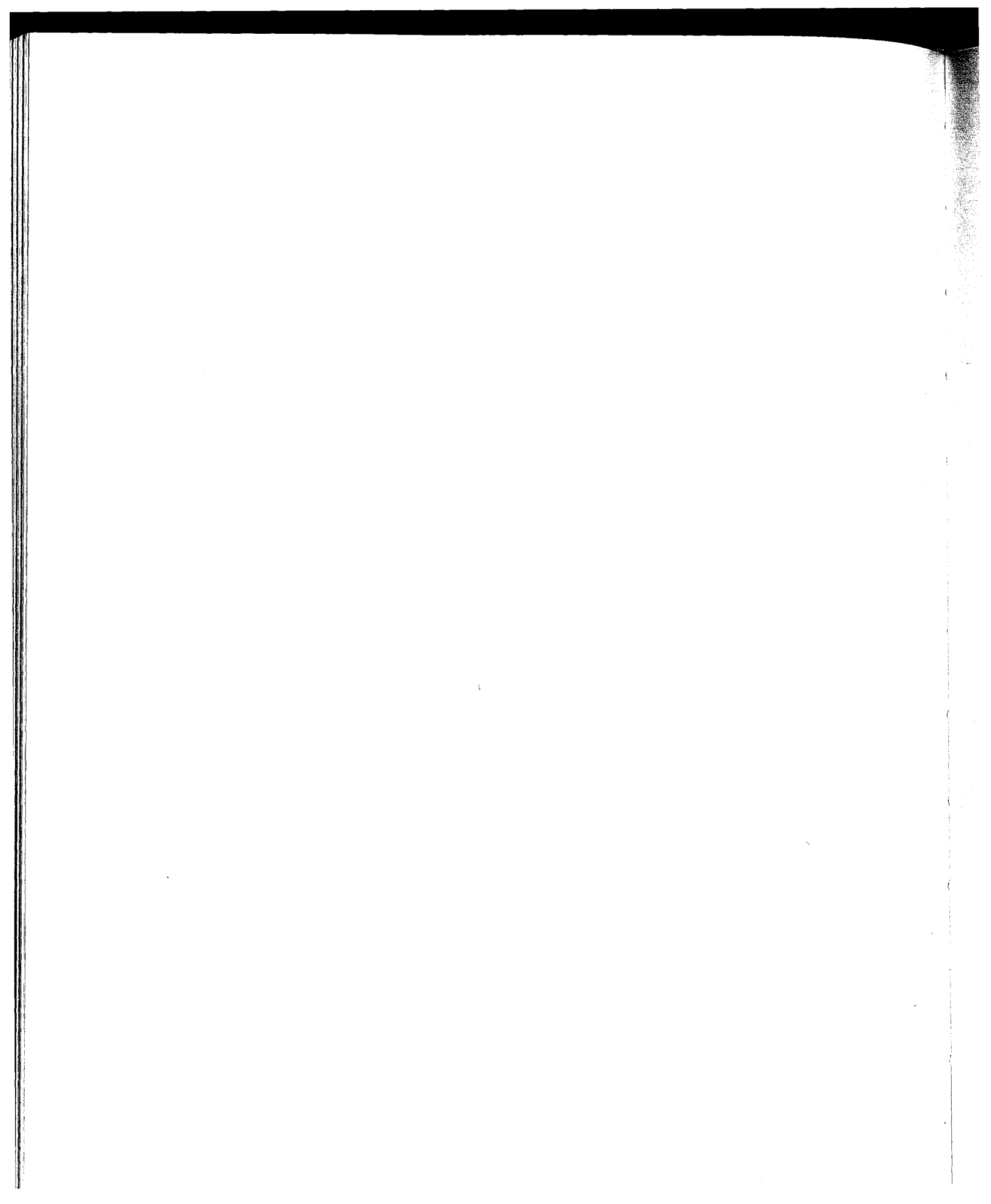
Barbu, Ion

Bizantinism

Blaga, Lucian

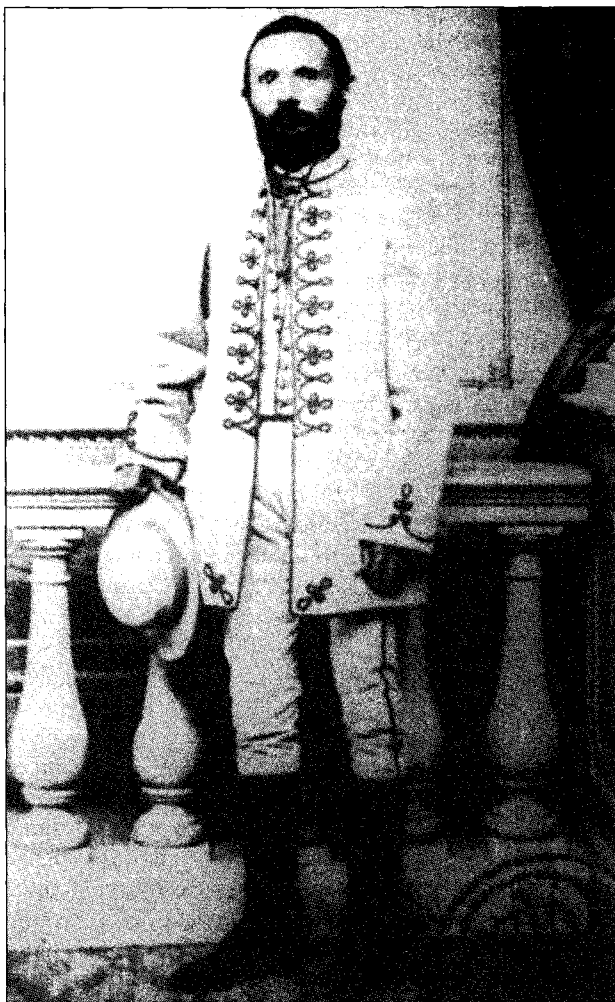
BABANSKI, Valeriu (6.XI.1945, Babele-Ismail), prozator și poet. Este fiul Anei (n. Toarcă) și al lui Petru Babansky, intelectuali. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1972). A colaborat la „Basarabia”, fiind apoi redactor-șef al revistelor „Quo vadis” și „Columna”. De coloratură romantică, volumul de nuvele *Cântecul păsării măiestre* (1983) este urmat de *Duhul apelor* (1988) și *Mielul de Paști* (1991). Proza lui **B.**, oprindu-se asupra unor experiențe dure, alternează notația realistă cu umorul. Ca poet, a scris parodii de succes (*Sarcofagul lui Tutankamon*, 1986).

SCRIERI: *Cântecul păsării măiestre*, Chișinău, 1983; *Sarcofagul lui Tutankamon*, Chișinău, 1986; *Duhul apelor*, Chișinău, 1988; *Mielul de Paști*, Chișinău, 1991.

Repere bibliografice: L. Tomșa, Valeriu Babanski, „Cântecul păsării măiestre”, „Nistru”, 1983, 12; Ion Ciocanu, *Dreptul la critică*, Chișinău, 1990, 210-214. N.BI.

BABEȘ, Vincentiu (21.I.1821, Hodoni, j. Timiș – 3.II.1907, Budapesta), publicist. A fost crescut de un unchi al său, Mitra Babeș, prieten al lui D. Tichindeal. A urmat clasele gimnaziale la Timișoara, Seghedin și Karlowitz, iar cele liceale la Seghedin. După studii teologice la Arad, pleacă la Pesta, unde urmează cursuri juridice la Universitate. Întors la Arad în 1846, intră în magistratură, devenind, peste doi ani, avocat. În 1849 este numit, pentru scurt timp, director al școlilor românești din trei districte bănățene. Intrând în viața politică, a fost un foarte activ luptător pentru drepturile naționale ale românilor. Trimis la Viena în 1849, ca unul dintre reprezentanții politici ai românilor, el rămâne în capitala Imperiului și ocupă diferite funcții administrative și judecătorești, ajungând, în 1860, secretar aulic. În 1862 este transferat, ca referent și judecător, la Pesta. Încă la Viena, publicase, în germană și română, *Cauza limbilor și naționalităților în Austria* (1860), prin care se impune ca un apărător al egalității în drepturi a naționalităților de pe teritoriul Imperiului habsburgic. Colabora cu articole politice la „Gazeta Transilvaniei”, „Amicul poporului”, „Telegraful român”, „Luminătorul”. Numărându-se printre fondatorii Partidului Național al Românilor, **B.**, om politic, deputat în Dietă, a militat pentru autonomia Transilvaniei, a participat decisiv la realizarea separării bisericii românești de cea sârbească și la înființarea Mitropoliei Ortodoxe din Sibiu (1864). În ziarul „Albina” (1866-1876), pe care l-a condus de la apariție (figurează însă ca editor și redactor doar din 1869, iar ca redactor responsabil, din 1870), a scris numeroase articole politice. Membru în Dietă din 1860 până în 1890, președinte al Partidului Național al Românilor, din 1881 până în 1891, a fost unul dintre protagoniștii vieții politice românești transilvănene. Devine, din 1866, membru al Societății Literare Române și, din 1870, face parte din comitetul de conducere al Societății pentru fond de teatru român. Murind la Budapesta, a fost reînhumat, în 1936, în satul natal. Savantul Victor Babeș este fiul lui.

Activitatea literară restrânsă a lui **B.** este legată mai mult de anii de tinerețe. Încă student, colabora din 1843 cu poezii și epigrame la „Foaie pentru minte, inimă și literatură”. În 1848

publica în „Amicul poporului” modeste versuri de critică socială și satire. Și colaborările literare la „Muza română” (1865) aparțin tot anilor studenției. Primele sale încercări poetice au fost criticate cu asprime de Andrei Mureșanu, care, într-un articol din „Foaie pentru minte, inimă și literatură” (1844), i-a reproșat licențe și stângăcii prozodice. Analiza severă a provocat replica bătăioasă a lui **B.** (*Critică în reflexiile asupra poeziei noastre*) și din nou o punere la punct iritată din partea celui care era, de pe acum, un poet consacrat. Dacă apărarea valorii versurilor criticate era zadarnică, în schimb, principiile în numele cărora polemizează publicistul prezintă interes prin încercarea de a aduce în discuție un punct de vedere înnoitor, de rezonanță romantică, în aprecierea poeziei. Confruntarea dintre **B.** și A. Mureșanu este una dintre primele polemici literare din presa românească din Transilvania și dovedește creșterea interesului pentru problemele meșteșugului poetic, precum și pătrunderea unor tendințe estetice noi în judecarea poeziei.

SCRIERI: *Cauza limbilor și naționalităților în Austria*, Viena, 1860.

Repere bibliografice: Pop, *Conspic*, II, 293; Iorga, *Oameni*, I, 250-251, II, 422-423; Ilie Groșianu, *Vincentiu Babeș*, Timișoara, 1938; Vicențiu Bugariu, *Figuri bănățene*, Timișoara, 1942, 75-89; Mihai Zamfir, *O polemică despre versificație la 1844*, AUB, științe sociale – filologie, t. XII, 1963; Octavian Metea, *Publicistica lui Vincentiu Babeș*, O, 1970, 11; *Corespondența lui Vincentiu Babeș (Scrisori primite)*, îngr. și introd. Mihail P. Dan și George Cipăianu, pref. Ștefan Pascu, Cluj-Napoca, 1976; *Dict. lit.* 1900, 68. L. V.

BABEȚI, Adriana (12.XI.1949, Oradea), eseistă, prozatoare și traducătoare. Este fiica Mariei (n. Jude), educatoare, și a lui Alexandru Simlovici, ofițer. **B.** a publicat până în 1975 sub numele Adriana Simlovici și Adriana Brădeanu și cu pseudonimul Iosana Pantea. Urmează la Timișoara școala generală și liceul, apoi Facultatea de Filologie (1967-1972). A devenit din 1972 redactor la revista „Orizont” unde este, din 1989, secretar general de redacție. Din 1990 predă literatura comparată la Universitatea de Vest din Timișoara. În 1997 își ia doctoratul în litere cu o teză despre Dimitrie Cantemir. Împreună cu Cornel Ungureanu coordonează, începând din 1997, Centrul de studii comparate central-europene „A treia Europă”. Colaborează la „Orizont”, „Amfiteatru”, „Secolul 20”, „Viața românească”, „România literară”, „Contrapunct”, „Echinoc”, „Familia”, „Dialog”, „Agora”, „Cuvântul”, „Meridian”. Este vicepreședinte al Asociației Române de Literatură Comparată (din 1997).

A debutat cu proză în „Amfiteatru” (1969) și editorial cu *Femeia în roșu* (1990), roman scris în colaborare cu Mircea Nedelciu și Mircea Mihăieș (Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor). Cartea adoptă formula romanului senzațional, prelucrată în spirit parodic, ludic, prin activarea unui întreg arsenal de documente, scriituri, strategii textuale, referințe livrești, atitudini auctoriale. Un roman al scrierii romanului însoțește ca o umbră istorisirea propriu-zisă. Între Banat și Chicago sau Viena se țese istoria Anei din Comloș, devenită Sage după emigrarea în SUA, unde, intrând în lumea interlopă a anilor '20-'30, ajunge să-l predea FBI-ului pe celebrul „inamic public nr. 1 al Americii”, gangsterul John Dillinger. Realizând o interferență ironică între realitatea istorică și ficțiune, romanul este conceput într-un spirit tipic postmodern. Volumul *Bătăliile pierdute. Dimitrie Cantemir: Strategii de lectură* (1998), la origine teza sa de doctorat, își propune o reabordare a unui autor considerat prioritar ca aparținând perioadei „vechi” a literaturii române, Dimitrie Cantemir, dintr-o perspectivă modernă (teoria textului, pragmatica, estetica receptării). O lectură „nouă”, care debutează prin a-și preciza conceptele și metodologia, pentru a efectua apoi o sistematizare a „modelului” cantemirian, demersuri necesare analizei de text propriu-zise, operată asupra *Istoriei ieroglice* și asupra *Divanului*. O altă carte, *Dilemele Europei Centrale* (1998) reunește trei ample studii consacrate spațiului central-european, crizelor identității, precum și relației dintre istorie și subiectivitatea unor mari scriitori central-europeni din secolul al XX-lea. **B.** a tradus din opera teoretică a membrilor grupului Tel Quel și a lui Roland Barthes, a transpus scrieri ale lui Barbey d'Aureville și Adam

Michnik și a îngrijit ediții din Platon, Marsilio Ficino și Alexandru Paleologu.

SCRIERI: *Femeia în roșu* (în colaborare cu Mircea Nedelciu și Mircea Mihăieș), București, 1990; *Bătăliile pierdute. Dimitrie Cantemir: Strategii de lectură*, Timișoara, 1998; *Dilemele Europei Centrale*, Timișoara, 1998; *Arahnă și pânza*, Timișoara, 2002. **Traduceri:** *Pentru o teorie a textului. Antologie „Tel Quel”*. 1960-1971, introd. trad., București, 1980 (în colaborare cu Delia Sepetean Vasiliu); Roland Barthes, *Romanul scriiturii*, pref. trad., București, 1987 (în colaborare cu Delia Sepetean Vasiliu); Barbey d'Aureville, *Dandysmul*, introd. trad., Iași, 1995; Adam Michnik, *Scrisori din închisoare și alte eseuri*, introd. Vladimir Tismăneanu, Iași, 1997 (în colaborare cu Mircea Mihăieș).

Repere bibliografice: Livius Ciocărlie, *Antologia „Tel Quel” sau Despre trecutul apropiat*, O, 1981, 7; Vasile Popovici, *Roland Barthes: „această blândă scriitură”*, O, 1987, 39; Nicolae Manolescu, *Fragmente dintr-un discurs critic*, CRC, 1987, 48; Ov. S. Crohmălniceanu, *Un roman popular rafinat*, CNP, 1991, 4; Ioan Bogdan Lefter, *Frumoasa fără corp*, CNP, 1991, 4; Cornel Ungureanu, *Cine l-a ucis pe Dillinger?*, O, 1991, 5; Florin Manolescu, *Ann from Loonga sau Romanul fără frontiere*, LCF, 1991, 14; Ioana Bot, *Prejudecățile cititorului*, TR, 1991, 22; Virgil Nemoianu, *The Real Romanian Revolution. „Femeia în roșu” („The Woman in Red”)*, „The World & Review” (Washington), 1991, august; Constantin M. Popa, *Dorința triumfătoare*, R, 1991, 7-8; Gabriela Omăt, *A căzut, a căzut Babilonul cel Mare*, VR, 1992, 6-7; Dan C. Mihăilescu, *Călătorie cu biblioplanul*, LAI, 1996, 4; Cornel Ungureanu, *Între Babeți și Barbey*, O, 1996, 4; Costică Brădătan, *Dandysmul între askesis și vita diabolii*, ALA, 1996, 4; Nicolae Manolescu, *Scriitorii români și Mitteleuropa*, RL, 1997, 45; Ion Simuț, *E posibilă renașterea Europei Centrale?*, F, 1997, 12; Liviu Antonesei, *Inima tumultuoasă a Europei*, „Monitorul”, 1997, 5; Cornel Ungureanu, *Strategiile seducției*, O, 1998, 7; Vasile Popovici, *Această exaltare a culturii*, O, 1998, 11; Luca Pițu, *La cafeaua hermeneutică*, București, 1998, 242-243; Sergiu Ailenei, *Ultimul om universal*, CL, 1998, 8; Monica Spiridon, *Modelul Cantemir*, RL, 1999, 1; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 444-456; *Dict. analitic*, II, 63-65; Petras, *Panorama*, 108. S. V.

BABU, Ovidia (30.IX.1932, Silistra), poetă și istoric literar. Este fiica Angelei (n. Cicani) și a lui Nicolae Babu, inspector la Banca Națională a României, scriitor în dialect aromân. După absolvirea Facultății de Limba și Literatura Română din cadrul Universității București (1955), a fost repartizată la Catedra de istoria literaturii române, unde a funcționat ca asistent universitar până în 1978, când s-a pensionat medical. În același an a obținut titlul de doctor în filologie, în urma susținerii tezei *Dacii în conștiința romanticilor noștri*. A debutat în 1957 cu un articol de critică literară, *Despre elementul folcloric în poezia lui Tudor Arghezi* (în „Caiete critice”), iar prima poezie a publicat-o în 1967 în „Lucaefărul”. Debutează editorial în 1971, cu volumul *Poeme*, care va fi urmat de alte câteva cărți de poezie. A colaborat la „Lucaefărul”, „Almanahul literar” al Asociației Scriitorilor din București, „Analele Universității București”.

Lirica este la **B.**, de sorginte cerebrală. Aluziile livrești — nu puține — se încadrează firesc în fluxul discursului poetic, înfiorat de o acută senzație de neliniște, de teamă, dar o teamă calmă, niciodată transformată în panică. Trăindu-și cu luciditate destinul, ca pe un dat ce nu poate fi nicicum deturnat,

poeta, ca o altă Ană a lui Manole (simbol ce revine, de altfel, obsesiv în poezia sa), se lasă zidită de viață, de sentimente, de cuvinte, fără zberi, fără regrete, ci doar cu o vagă nostalgie după ceea ce ar fi putut să fie și nu a fost. Ca istoric și critic literar, a dat, prin volumul *Dacii în conștiința romanticilor noștri* (1979), un foarte serios și aprofundat studiu. Pe lângă originalitatea temei, impun bogăția informației, coerența construcției, rigoarea argumentației și, nu în ultimul rând, eleganța și percutanța stilului. Dominându-și subiectul, autoarea reușește nu doar un excelent expozeu al evoluției ideii de dacism (de la primii cronicari, trecând prin Școala Ardeleană, până la Eminescu), ci și o incitantă analiză a creației câtorva dintre romanticii noștri preocupați de temă, fie în calitate de ideologi: Mihail Kogălniceanu, Alecu Russo, Cezar Bolliac, B. P. Hasdeu, fie de artiști, prelucrători ai motivului: Gh. Asachi, Constantin Stamati, Al. Pelimon, Romulus Scriban, Fr. Damé, Dimitrie Bolintineanu și, evident, Eminescu, căruia îi este acordată o treime din spațiul cărții.

SCRIERI: *Poeme*, București, 1971; *Dacii în conștiința romanticilor noștri*, București, 1979; *Fără chip*, București, 1980; *Îmblânzirea miracolului*, București, 1983; *Stup împietrit*, București, 1999; *Ajunul tăcerii*, București, 2001.

Repere bibliografice: Dan Cristea, *Ovidia Babu*, „Poeme”, RL, 1971, 15; Mihai Coman, *Istoria unei idei...*, LCF, 1979, 15; D. Păcurariu, „Dacii în conștiința romanticilor noștri”, CRC, 1979, 34; G. Lange Kowal, „Die Daker im Bewusstsein unserer Romantiker”. *Entwurf zu einer Geschichte des dakischen Substrats*, „Beiträge zur Südosteuropa-Forschungen” (München), 1981; Marina Spalac, *Salvarea prin cuvinte*, LCF, 2000, 14; Simion Bărbulescu, *Gusturi și scrieri*, LCF, 2000, 30. D.Gr.

BACALBAȘA, Anton (21.II.1865, Brăila – 1.X.1899, București), scriitor și gazetar. Tatăl lui se numise Costache Telescu, dar, înfiat de un unchi staroste de băcani sau bacalbașa, i se schimbă numele. Căsătorit cu Aneta Bobescu, avusese mai mulți copii, dintre care, în afară de **B.**, vor ajunge oameni de condei Ion (Iancu) și Constantin C. Bacalbașa. Dat afară de la gimnaziu, **B.** se înrolează în armată; aici se îmbolnăvește de tuberculoza care avea să îl răpună. Șocat de brutalitatea și absurdul vieții de cazarmă, părăsește armata și, cu temperamentul său entuziast, de agitator, se avântă în rândurile mișcării socialiste. Dobândind prestigiu, va fi cooptat în Consiliul General al Partidului Social Democrat al Muncitorilor din România, de unde însă demisionează în 1894. Intrat în Partidul Conservator, se vede ales deputat de Ilfov în colegiul al doilea (1899). A mai fost cenzor la Societatea Presei (1894) și secretar în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice. A scris enorm, aproape două mii de articole, schițe și pamflete. A colaborat la „Literatorul”, unde a și debutat, „Emanciparea”, „Contemporanul”, „Epoca”, „Gazeta muncitorului”, unde era redactor, „Dezrobirea”, unde figurează în comitetul de redacție, „Democrația socială”, unde e de asemenea redactor, „Lumea nouă” ș.a. Împreună cu I. L. Caragiale, întemeiază revista umoristică și literară „Moftul român” (1893). Din 1893 până în 1895 e director al „Adevărului literar”. În anul 1895 scoate

„Moș Teacă”, subintitulat „jurnal țivil și cazon”. Cu o fantezie neastâmpărată, și-a născocit o sumedenie de pseudonime, care de care mai năstrușnice (ca, de pildă, Kinderfus, Calyope Fourreau, Abayados de Calatrava y Rigolo Năbădayos).

Copil teribil al presei socialiste, iubitor de farse și bufonerii, **B.** era, în campaniile pe care le susținea, un gazetar de temut. Scria cu patimă, cu exaltări de vizionar, știind să fie dur, șfichiuitor, vindicativ. Virulența lui pamfletară – prevestindu-l pe N. D. Cocea – nu cruță deloc instituțiile timpului. Totul, sau aproape totul, i se pare o farsă sinistă, un spectacol de bălci, penibil și caraghios. Verva satirică a polemistului se proiectează în creionări acide, vizând diverse specimene din viața politică ori din presă. După modelul lui Caracudi al lui Caragiale, **B.** conturează tipul gazetarului fără principii și fără scrupule. Părerile lui asupra artei preiau idei ale lui C. Dobrogeanu-Gherea (funcția socială a artei, impactul mediului social asupra procesului de creație ș.a.m.d.). Exponent al școlii critice a „Contemporanului”, pledând pentru arta cu tendință, nu acceptă în nici un chip estetica junimistă. Cu o consecvență subminată uneori de o impetuoasă incompreensiune, lansează atac după atac împotriva literaturii decadente, a formalismului, a pesimismului. În argumentările pe care le dezvoltă, comentariului sociologic i se asociază din când în când criteriul estetic. Cu excese și confuzii, **B.** poate fi socotit printre precursorii orientării marxiste în estetica românească. Fără interes sunt încercările de critică literară.

În literatură, **B.** rămâne, în fond, același publicist. A scris schițe, nuvele, un început de „roman cazon”. Poeziile de factură intimistă sunt naive, versificatorul simțindu-se mai în largul său în rostirea umoristică. Accentele sentimentale, romantice (în lirica erotică e un eminescianizant) lasă locul

treptat pornirilor de sarcasm și vehemență. Cele câteva traduceri — din Maupassant, Turgheniev, Théodore Ghèze, Jókai Mór, Hector France, E. I. Bedinghaus — sunt tipărite în „Democrația” și „Adevărul”. O încercare dramatică, *Virtute militară*, ancorează în tematica predilectă a autorului, angrenat în campania antimilitaristă din epocă. Spiritual, caustic, cu un gust pronunțat pentru caricatură, **B.** este un Daumier al prozei satirice românești. *Moș Teacă* (1893) e o șarjă enormă a mentalității de tip cazon. Inspirându-se din creația lui Charles Leroy, *Le Colonel Ramollot*, scriitorul a fost acuzat că ar fi comis un plagiat. Moș Teacă apare însă ca un personaj de cea mai autohtonă proveniență, ieșit dintr-o cazarmă românească. Pe cât de grotesc, pe atât de absurd, ridicol prin ignoranță, îngâmfare, automatisme, de o agresivitate tâmpă și grosolană, personajul și-a câștigat îndată o faimă care s-a dovedit trainică. Într-o manieră melodramatică sunt scrise schițele din volumul *Din viața militară* (1895), unde se dezvăluie atrocitățile vieții de cazarmă. Gazetar prolific și scâpărător, **B.** nu a avut nici răgazul, nici răbdarea de a elabora o operă la care talentul său l-ar fi îndreptătit.

SCRIERI: *Moș Teacă*, București, 1893; *Arta pentru artă*, București, 1894; *Din viața militară*, București, 1895; *Pardon!* (în colaborare cu Constantin C. Bacalbașa și Ion C. Bacalbașa), București, 1899; *Scrieri alese*, I-II, îngr. și introd. Virgiliu Ene, București, 1965.

Repere bibliografice: Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 498-499, *Ist. lit.* (1982), 564-565; Barbu Lăzăreanu, *Anton Bacalbașa*, București, 1948; *Ist. lit.*, III, 581-583; Virgiliu Ene, *Anton Bacalbașa*, București, 1975; *Dict. lit.* 1900, 68-70.

F.F.

BACALBAȘA, Constantin C. (21.VIII.1856, București — 5.II.1935, București), ziarist și memorialist. Provine dintr-o familie stabilită la Brăila, unde tatăl său, Costache, originar, se pare, din Oltenia, a fost mulți ani polițist și apoi șef al poliției locale. Căsătorit cu Aneta (n. Bobescu), acesta va avea mai mulți copii, dintre care s-au mai ilustrat în lumea literelor Ion (Iancu) C. Bacalbașa și Anton Bacalbașa. **B.** urmează cursurile școlii elementare la Brăila și, în continuare, pe cele ale gimnaziului din localitate; în vara anului 1871 vine la București pentru a-și continua studiile la Liceul „Sf. Sava”. În 1876, după ce-și obține bacalaureatul, se înscrie la Facultatea de Drept din București (unde va fi coleg, printre alții, cu Duiliu Zamfirescu), pe care însă nu o va absolvi vreodată. Este atras de lumea presei și, totodată, de mișcarea social-democrată, în curs de înfîprire la noi, cu un mai larg ecou în medii școlare și universitare. Participă la activitatea primelor cercuri socialiste românești; în 1880, Constantin Dobrogeanu-Gherea îl însărcinează cu secretariatul revistei „România viitoare”, din care ar fi apărut un singur număr, în decembrie același an. Adevărul debut ziaristic și-l face însă la „Telegraful” lui I. C. Fundescu, cotidian liberal de bună ținută publicistică, în septembrie 1881, când inaugurează aici o rubrică săptămânală, „Cronica”, semnată cu pseudonimul Bacon. A desfășurat, în continuare, fără întrerupere, vreme de 54 de ani (un adevărat record în ziaristica românească), o foarte rodnică activitate gazetărească,

concretizată în mii de articole publicate succesiv în presa social-democrată, radicală, conservatoare sau în marile cotidiane populare, afirmându-se astfel ca unul dintre bunii condeieri din prima generație de ziarști profesioniști de la noi, animat fiind de idei sincer democratice și cumpănit patriotice. Se cuvine a fi reținută îndeosebi activitatea sa la cotidianul „Drepturile omului”, apărut în februarie 1885, la „Epoca” lui Nicolae Filipescu, lansată tot în 1885 (unde semnează „Cronica glumeață” cu pseudonimul, reluat și în anii următori, Radu Țandără), la „Lupta” lui George Panu, mutată de la Iași la București în 1886, unde **B.** își desăvârșește formația gazetărească, ajungând redactor-șef, apoi director și, în sfârșit, la „Adevărul”, unde Constantin Mille îl cheamă la începutul anului 1895, oferindu-i postul de prim-redactor și pe acela de coordonator, pentru puțină vreme, din ianuarie până în mai 1897, al suplimentului literar „Adevărul ilustrat”. După 1900, părăsind „Adevărul”, se va dedica activității în presa conservatoare, căpătând încrederea unor fruntași ai partidului, care îi susțin candidatura pentru a fi ales deputat de Ilfov în două legislaturi (1911 și 1912). În acești ani va înființa, cu sprijinul lui P. P. Carp, la 5/18 mai 1900, cotidianul „Patriotul” (la care va fi, o vreme, redactor-șef), trecând apoi, după 1907, la foile centrale ale Partidului Conservator, „Epoca” și „Conservatorul” (la cea de a doua ajunge și prim-redactor prin 1912); în noiembrie 1914 devine, pentru puțină vreme, director al noului oficios conservator „Steagul”, de orientare marghilomanistă, unde va susține, contrar liniei oficiale a gazetei, necesitatea realizării unității naționale românești printr-o politică energică, în condițiile favorabile oferite de prima conflagrație mondială. După război, înființează, la 2/15 decembrie 1918, cotidianul de dimineață „Românimea”; trece din nou la „Adevărul”, reapărut în 1918, și apoi, începând din 1925, la „Universul”, celălalt cotidian de mare tiraj al vremii. Ca o recunoaștere a meritelor sale de ziarist profesionist, cu o activitate impresionantă, este ales în 1919 președinte al Sindicatului Ziaristilor din București, calitate în care deschide în 1922 întâiul congres al asociațiilor de jurnaliști din România și prezintă un semnificativ raport asupra libertății presei. În 1935 era din nou deputat de Ilfov, ales pe lista liberală (fusesse și președinte de vârstă al Adunării Deputaților) și unul dintre cei mai prețuiți colaboratori ai cotidianului „Universul”, a cărui linie agresiv-naționalistă nu o susținea totuși, optând pentru o atitudine mai moderată.

B. s-a manifestat în literatură — cu totul sporadic — de foarte tânăr; a debutat în „Femeia română”, revista Mariei Flechtenmacher, în octombrie 1878, cu poezii sentimental-declamatoare, lipsite de har, în stilul dulceag-lăcrimos al epocii. Ceva mai inspirat s-a dovedit a fi în publicistica umoristică, revista antibrătienistă „Ghiță Berbecu” (1887-1889), la care a scris, nefiind lipsită de haz. I s-a jucat, la Teatrul Național din București, la începutul anului 1889, „comedia originală în trei acte” *Petecul lui Berechet*. Dar **B.** rămâne în istoria literaturii („de frontieră”) românești prin captivantele sale amintiri grupate sub titlul *Bucureștii de altădată*, apărute în patru volume între anii 1927-1933, însă publicate mai întâi în foiletonul de sâmbătă al ziarului „Adevărul”, începând din

noiembrie 1921 și continuate apoi, din martie 1926, în „Universul”. Ele fuseseră precedate de o altă serie de amintiri, fără relevanță, referitoare la viața cotidiană din Bucureștii anilor de război, *Capitala sub ocupația dușmanului* (1921), inserate inițial tot în foileton, în cotidianul „România”, sub titlul *Jurnalul meu sub ocupație* (semnate cu pseudonimul Radu Țandără). Bazându-se pe o foarte bună memorie, reîmprospătată și prin foilețarea atentă a colecțiilor unor ziare din epocă („Românul”, „Trompeta Carpaților”, „L'Indépendance roumaine”, „Adevărul” ș.a.), *Bucureștii de altădată* se constituie, pentru perioada 1871-1914, la care se referă în episoade dispuse cronologic, într-o cronică fremătând de viață, colorată și densă, a unui oraș aflat în plin proces de trecere de la starea patriarhală, percepută duios – nostalgic, dar fără regrete, la aceea a unei capitale europene moderne. Începându-și narațiunea cu o descriere detaliată a vechiului București, așa cum l-a cunoscut la sosirea sa aici, **B.** înregistrează principalele evenimente social-politice care au marcat perioada: guvernarea liberală din 1876-1888, în răstimpul căreia s-au pus bazele unor instituții necesare modernizării țării, proclamarea independenței și Războiul de Independență din 1877-1878, proclamarea regatului în 1881, viața parlamentară, cu luminile și umbrele ei, alternanța la putere a liberalilor și conservatorilor, care a asigurat, până la primul război mondial, stabilitatea și eficiența regimului politic din România, interesul crescând, către 1900, pentru soarta românilor aflați în afara hotarelor țării etc. Sunt amintite, totodată, principalele acțiuni edilitare care au schimbat în puțini ani aspectul orașului, îndeosebi în „zona centrală” (rectificarea Dâmboviței, marile bulevarde, instalarea telefonului etc.), precum și principalele evenimente cultural-artistice (spectacole și concerte, directoratul lui I.L. Caragiale la Teatrul Național, moartea lui Eminescu, apariția unor publicații etc.). O atenție marcată este acordată faptului divers din mai multe domenii, ceea ce face lectura mai atractivă pentru cititorul amator de evocări nostalgice: *Târgul Moșilor*, *Apele de la Văcărești*, *Petrețeri ale vechiului București*, *Contrabandele bucureștene*, *Viața studențească*, *Epoca lui Claymoor*, *Escrocheria cu „apa de aur”*, *Primul și singurul atentat împotriva regelui Carol (1888)*, *Fioroasa crimă din Tabaci*, *Banda Zdrelea și Mărunțelul*, *Rochia – pantalon la București* etc. Savuroasele amintiri ale lui **B.** se încheie cu moartea regelui Carol I, întâmplată în septembrie 1914, moment considerat că ar marca punctul final pentru „perioada istorică ce poate purta numele «Bucureștii de altădată»”. Lipsite, totuși, de virtuți literare deosebite, scrise uneori destul de bolovănos, amintirile se impun prin valoarea documentară indiscutabilă, dar și prin evocarea colorată a unui trecut revolut. Ele și-au câștigat, mai ales odată cu trecerea vremii, un loc binemeritat în istoria memorialisticii românești, secundând prestigioase lucrări referitoare la aceeași perioadă din istoria României.

SCRIERI: *Pardon!* (în colaborare cu Anton Bacalbașa și Ion C. Bacalbașa), București, 1899; *Capitala sub ocupația dușmanului. 1916-1918*, Brăila, [1921]; *Raportul asupra libertății presei*, [București, 1922]; *Bucureștii de altădată*, I-IV, București, 1927-1933; ed. 2, București,

1935-1936; ed. 3, I-III, îngr. și introd. Aristița și Tiberiu Avramescu, București, 1987-2000.

Repere bibliografice: [N. Iorga], *Dări de seamă*, RI, 1928, 1-3; *Encicl. istoriografiei rom.*, 43; Șerban Cioculescu, *Literatura în „Bucureștii de altădată”*, RL, 1988, 14; Ornea, *Înțelesuri*, 280-285; Tiberiu Avramescu, *Constantin Bacalbașa – o jumătate de veac în slujba presei românești*, „Jurnalism & comunicare”, 2003, 3. T.A.

BACALBAȘA, Gheorghe (29.III.1944, București), prozator. Este fiul Veronicăi (n. Iarusievici) și al lui Nicolae Bacalbașa, profesor. Între anii 1961 și 1967 urmează cursurile Facultății de Medicină din București. În prezent, este medic primar, în specialitatea obstetrică-ginecologie, la Spitalul „Sf. Pantelimon” din București. Funcționează, în același timp, ca șef de lucrări la Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila”. Doctor în științe medicale din 1994, este membru al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști.

Fără etape intermediare, **B.** debutează, în anul 1995, cu un roman de succes: *Domiciliu obligatoriu*. El a parcurs însă un drum ascuns în anii optzeci, scrisul devenind pentru autor o supapă de supraviețuire. Romanul este practic unul de sertar. Acțiunea cărții se petrece în mediul cunoscut scriitorului, într-o clinică de chirurgie. Un profesor impostor, Zugrăvescu, ajuns prin fraudă și compromisuri politice în fruntea instituției, dispune discreționar de soarta subalternilor săi. Spitalul devine, prin extensie, simbol al sistemului totalitar. Nu trebuie căutate neapărat chei pentru lectura acestui roman, care se cere interpretat, mai degrabă, ca un „jurnal din anii ciumei”, cum afirma autorul într-un interviu. Scriitorul nu disjunge maniheic între personaje negative și pozitive, ci este interesat de involuția în planul moral atât a directorului satrap, cât și a altor individualități marcate și alterate de sistem. Cu o acțiune captivantă, alternând observația romanescă și notația de jurnal intim, cartea este o alegorie, un exercițiu de exorcizare împotriva unor comportamente patologice. Scriitorul își continuă observațiile „clinice” într-o nouă carte, cu un titlu simbolic, *Căprioara de ghips* (2001). Subiectul se desfășoară pe două planuri: pe de o parte, iubirea dintre un tânăr doctor ginecolog și frumoasa Maria, iar, pe de alta, eforturile neamțului Hans, specialist în utilajele de import, la un mare combinat siderurgic, care insistă, fără succes, pe la autorități, să scoată din țară o fată dornică de amoruri, macaragista de la fier vechi. Personajele sunt schițate din câteva tușe, cu o incisivitate critică deosebită față de atmosfera de cazarmă dintr-o secție de obstetrică-ginecologie a unui spital de provincie. O teamă difuză domină întreaga viață cenușie a oamenilor, curgând monoton, sub amenințarea „uriișei ciuperce de fum”, în cadrele trasate de omni-prezența Securitate.

SCRIERI: *Domiciliu obligatoriu*, Galați, 1995; *Căprioara de ghips*, Galați, 2001.

Repere bibliografice: Dan Grigorescu, *Gheorghe Bacalbașa, „Domiciliu obligatoriu”*, L, 1995, 33-34; Alex. Ștefănescu, *Culisele vieții de medic*, RL, 1995, 34; Dan C. Mihăilescu, *„Domiciliu obligatoriu”*, LAI, 1995, 34; Horia Stanca, *„Domiciliu obligatoriu”*, JL, 1995, 37-40. S.I.

BACALBAȘA, Ion (Iancu) C. (24.VII.1863, Brăila — 10.VI.1918, București), ziarist, cronicar dramatic și dramaturg. Este fiul Anetei (n. Bobescu) și al lui Costache Telescu, gazetar și politician, șef al poliției brăilene. După studii liceale făcute la Brăila și București, a urmat cursurile Facultății bucureștene de Litere. În anul 1886 a început activitatea jurnalistică la gazeta „Lupta” a lui G. Panu. A colaborat, deseori sub pseudonimele Memphis, Moșu, Tel, la diverse periodice politice și literare dintre 1886 și 1918, printre care „Lupta”, „Epoca”, „Ziua”, „Cronica”, „Adevărul”, „Revista idealistă”, „Minerva”, „Înainte”. La unele a fost redactor, girant-responsabil, secretar de redacție sau prim-redactor. Scrisa mult, cu relativă ușurință, urmărindu-și ideile cu pasiune. Director general al teatrelor și director la Teatrul Național din București, în două rânduri, mai întâi în anul 1912 și apoi, în timpul ocupației germane din 1917, a încercat să reorganizeze prima instituție dramatică a țării. A fost președintele sindicatului ziariștilor. Anton și Constantin C. Bacalbașa sunt frații săi.

B. a debutat ca dramaturg cu piesa *De focu birului* (1895), jucată sub titlul *Mort fără lumânare*. Cărciumarul Gheorghe îl ucide, cu complicitatea Joitei, soția sa, pe cămătarul chir Dumitru. Remușcărilor sunt puternice și Gheorghe va recunoaște crima. Atmosfera și situațiile dramatice sunt asemănătoare cu acelea din *Năpasta*, drama lui I. L. Caragiale. Piesa a avut o frumoasă carieră scenică. Drama *De la oaste* (1904), jucată mai întâi la Iași în decembrie 1903 și apoi la București în ianuarie 1904, a fost motivul unei campanii de presă. Autorul a vrut să demonstreze că mediul urban corupe sufletul simplu și curat al tinerilor de la țară, dar demonstrația este lipsită de cursivitate și adevăr psihologic. Comedia *Moșu* și drama *Frații Assan* (scrisă în colaborare cu Mircea Demetriade) sunt lipsite de interes. Cronicar dramatic cu o activitate îndelungată, **B.** este mai interesant în această ipostază decât în aceea de dramaturg. Situându-se pe o poziție cu tradiție în critica de la noi, el este preocupat de nivelul calitativ al repertoriului teatral și de situația dramaturgiei originale. Există însă în cronicile sale și alte idei demne de a fi semnalate. **B.** cere dramaturgilor texte scrise sub incitația evenimentelor contemporane. Totodată, el combate excesul de reprezentății cu piese străine, precum și mania localizărilor. Cronicile sale îmbrățișează spectacolul teatral în ansamblul său; s-a arătat, în egală măsură, preocupat de locul în societate al autorului dramatic profesionist și al actorului de teatru.

SCRIERI: *De focu birului sau Mort fără lumânare*, București, 1895; *Pardon!* (în colaborare cu Anton Bacalbașa și Constantin C. Bacalbașa), București, 1899; *De la oaste*, București, 1904; *Teatrul Național din București*, București, 1912.

Repere bibliografice: Caragiale, *Opere*, IV, 251-255; Chendi, *Foiletoane*, 122-126; Anca Costa-Foru, *Ion C. Bacalbașa și teatrul*, SCIA, 1956, 3-4; *Dicț. lit.* 1900, 70-71; Brădățeanu, *Istoria*, II, 67-68; Modola, *Dramaturgia*, 263-264. R.Z.

BACALOGU, Elena (19. XII. 1878, București — 25. XI. 1947, București), prozatoare și publicistă. Sora mezină a lui George

Bacalogu și a lui Victor A. Bacalogu, ofițeri de carieră, cu preocupări publicistice și literare, **B.** își face educația într-un pension și, probabil, după ce se căsătorește cu Radu D. Rosetti, audiază cursuri de literatură, filosofie și istoria artei la Bruxelles și Paris. Divorțând, se va recăsători în 1902 cu Ovid Densusianu, de care se desparte curând. Își va crește singură copilul, viitorul scriitor Ovid Densusianu-fiul. O traducere din Carmen Sylva, *Robia Peleşului* (1897, semnată Elena Radu Rosetti), e urmată de un mic studiu, intitulat *Despre symbolism și Maeterlinck* (1903). **B.** colaborează cu versuri, proze scurte și „cozerii literare”, iscălite și Elena Densusianu sau Elena Bacalogu-Densusianu, în „La Roumanie” și „Țara”. Tipărește romanul *În luptă* (I, 1906), continuat de *Două forțe* (II, 1908). Cel de-al treilea volum, *Izbânda noastră*, anunțat, n-a mai apărut. Ulterior, **B.** va locui, până în preajma celui de-al doilea război mondial, în Italia, unde face propagandă culturii române. În țară trimite corespondențe și, mai rar, traduceri periodicele „Ordinea”, „Adevărul”, „Dimineța”, „Noua revistă română”, „Universul” ș.a. O parte din articolele și conferințele ținute în Italia e adunată în volumele *Preuves d'amour* (1914), *Per la Grande Rumania* (1915), *Movimento nazionale fascista italo-rumeno* (1923). Târziu, va publica în „Porunca vremii” o suită de amintiri despre fiica lui Dostoievski. Dacă studiul *Despre symbolism și Maeterlinck* reține atenția ca atitudine în favoarea modernismului, „romanul psihologic” *În luptă*, grevat de un tezism feminist și de subiectivitate și scris într-un limbaj artificios, e un eșec. Mai interesante sunt prozele scurte, „cozeriile” și „scrisorile” din Italia, unele — veritabile reportaje, altele — pagini de jurnal intim.

SCRIERI: *Despre symbolism și Maeterlinck*, București, 1903; *În luptă*, vol. I, București, 1906, vol. II: *Două forțe*, București, 1908; *Naples et son plus grand poète*, Neapole, 1911; *Bianca Milesi e Giorgio Asachi*, Roma, 1912; *Preuves d'amour*, pref. Hélène Vacaresco, București, 1914; *Per la Grande Rumania*, București, 1915; *Movimento nazionale fascista italo-rumeno*, Milano, 1923. **Traduceri:** Carmen Sylva, *Robia Peleşului*, București, 1897.

Repere bibliografice: P. N. [G. Ibrăileanu], *Elena Bacalogu, „În luptă”*, VR, 1906, 4; I. Bianu, „În luptă”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXIX, 1908-1909; M. D. [Mihail Dragomirescu], „*Două forțe*” de Elena Bacalogu, CVC, 1908, 2; Predescu, *Encicl.*, 65; O. Densusianu-fiul, *O mare prietenie literară*, SPM, 1982, 619. V.D.

BACALOGU, Victor A. (13. XI. 1872, București — 16. VII. 1945, București), dramaturg și prozator. Provenit dintr-o familie ce dăduse câteva personalități culturale, **B.** urmează Gimnaziul „Gh. Lazăr” și Liceul „Matei Basarab” și se înscrie apoi la școala militară. Sublocotenent în 1893, la geniu, va fi avansat în 1917 colonel, grad cu care se va pensiona. Debutază în 1903, când drama sa *Minorii* este reprezentată la Teatrul Liric, apoi la Teatrul Național, textul fiind tipărit în 1909. În 1903-1904 i se joacă piesele *Mama*, *Vijelie și Jour fixe*, iar în 1911, la Brăila, *Iubire de mamă și Același cântec*. În manuscris a rămas drama *Dezordine*, cu o variantă intitulată *Vârtejul*. Preocupat de educația subordonaților săi, **B.** publică în 1906 volumul *Teatru ostășesc și*

sătesc. Mai târziu, colaborează cu articole, note și impresii, schițe și povestiri la „Universul”, „Ilustrațiunea națională”, „Dimineața”, „Adevărul”, „Ilustrațiunea”, „Gazeta Capitalei”, „Cele trei Crișuri” ș.a. O mare parte din aceste scrieri e adunată în volumele *Din virtuțile neamului* (1913), *Sclipiri patriotice* (1914) și *Spre lumină!* (1939).

Piesele care se păstrează — *Minorii* și *Dezordine* — se vor satirice, însă inabilitatea autorului e vădită: pe de o parte, se acumulează detalii naturaliste și șarjări excesive, pe de altă parte, intriga alunecă în melodramă, sfârșitul fericit datorându-se unor intervenții exterioare, neverosimile. Intenția moralizatoare devine predică și lecție directă în „teatrul ostășesc și sătesc”, dar și în cele trei volume de proză. În acestea, totuși, fac notă distinctă unele pagini de jurnal intim și câteva tablete lirice, nu lipsite de o anume sensibilitate și dovedind chiar un efort de stilizare, precum și o serie de schițe din mediul cazon.

SCRIERI: *Teatru ostășesc și sătesc*, pref. A. Saegiu, București, 1906; *Minorii*, București, [1909]; *Din virtuțile neamului*, București, 1913; *Sclipiri patriotice*, Focșani, 1914; *Spre lumină!*, pref. D. V. Toni, București, [1939].

Repere bibliografice: E.D.F. [Emil D. Fagure], „*Minorii*”, *piesă în 4 acte de d. Bacaloglu*, ADV, 1903, 4863; V. Pârvan, *Scrieri*, îngr. și pref. Al. Zub, București, 1981, 207–208. V.D.

BACIU, Ștefan (29.X.1918, Brașov — 7.I.1993, Honolulu, SUA), poet, eseist, memorialist și traducător. Este fiul Elisabetei (n. Sager) și al lui Ioan Baciu, profesor de limba germană. Urmează, între 1929 și 1937, Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov, unde îi are profesori pe tatăl său, pe Octav Șuluțiu și pe Emil Cioran. A absolvit în 1941 Facultatea de Drept din București. A fost redactor la „Universul literar” (1938–1943), secretar particular al ambasadorului Ion Lugosianu, director al ziarului „Universul” (1940–1944), secretar de redacție la „Gândirea” (1941–1944); din august 1944, redactor la „Liberitatea”, gazetă condusă de Constantin Titel Petrescu; din 1946 până în 1949, este atașat de presă la Berna. Pleacă la Rio de Janeiro, apoi la Seattle, unde e profesor de civilizație hispano-americană (1962–1964), ca și la Honolulu, unde se stabilește definitiv. A colaborat la „Brașovul literar”, „Răboj”, „Viața literară”, „Abecedar”, „Vremea”, „Pagini literare”, „Familia”, „Gândirea”, „Gând românesc”, „Pământul”, „Azi”, „Universul literar”, „Rampa”, „Frize”, „Claviaturi”, „Meșterul Manole”, „Cuvântul liber”, „Manifest” etc. A publicat câteva mii de articole și cronici în ziare și reviste latino-americane. Împreună cu Faust Brădescu și I. G. Dimitriu înființează în 1951, la Rio de Janeiro, Cercul cultural „Andrei Mureșanu” și revista „Înșir’te mărgărite”. Din 1965 până în noiembrie 1992, a editat la Honolulu, cu mijloace proprii, caietele internaționale de poezie „Mele”. A fost căsătorit cu scriitoarea Mira Simian.

A debutat în revista „Klingsor” (Brașov), în 1933 (cu un ciclu de poezii transpuse în germană de tatăl său), și în volum cu *Poemele poetului tânăr* (1935), care primește Premiul Fun-

dațiilor Regale și Premiul Societății Scriitorilor Români. *Poemele poetului tânăr* se remarcă prin ingenuitate și prin prospețimea plină de vitalitate a percepției. Poetul trăiește miracolul unei existențe plenare, cosmicizate prin intermediul scrisului. Transformat în zeu ce colindă, cu „flautul de azur pe umăr” (*Relieful poetului*), printr-un univers armonios, poetul se regăsește și se contopește cu acesta, într-un impuls demiurgic integrator: „Să dormi cu capul pe nadir, cu tălpile-n zenit/ Și-apoi să-ți scrii poemele țâșnind din frunte” (*Poemul poetului tânăr*). Lirismul devine confesional, sentimental, uneori retoric. În poeziile de dragoste, iubita, natura și poemul se identifică în celebrarea continuă a „cultului poemului” (G. Călinescu), astfel încât întreg volumul constituie o veritabilă „mistică a poetului și a poeziei” (Pompiliu Constantinescu). *Poeme de dragoste* (1936) consacră dubla și rodnică metamorfoză a poemului în iubită, a iubitei în poem. Ea este „soră, prietenă, iubită”, „toamnelor logodnică”, „cântec”, „poemă lineară, perfectă și-armonioasă” (*Indioială*). Erotismul ingenuu, adolescentin, uneori cu accente argeziene, capătă dimensiunile sacralității; apropierea „ne-carnală”, de multe ori imaginară, se convertește în pasionalitatea creației: „Cu pasul tău de stea și de vioară/ Te-aud trecând prin inimă și vis, / Te prind atent, te răstignesc pe manuscris, / Soră de seară și albă căprioară” (*Într-un pahar aș vrea*). Placheta *Micul dor* (1937) cuprinde poezii de dragoste, unele, arte poetice de o ingenuitate mai jucăușă, mai decorative și mai artificiale. *Drumeț în anotimpuri* (1939) dezvoltă linia pillatiană a poeziei tradiționaliste, descriptiv-intimiste, cu influențe vizibile din Fr. Jammes, în timp ce *Căutătorul de comori* (1939) reprezintă sinteza unor formule poetice diverse: de la poezia tradiționalistă, bucolică, elegiacă ori confesivă, cu înclinație spre artificiu din ciclul *Stele căzătoare* și argezia-

nismul psalmilor din ciclul *Pre Tine te lăudăm* la melodicitatea, simplitatea și puritatea poemelor de dragoste din ciclul *Fata din ierburii*. În câteva poeme, „duritatea viziunii”, „asperitățile” limbajului, pe alocuri frust, violent, asociații insolite de cuvinte ori schimbări bruște de registru stilistic, „semnul notației proprii”, în opinia lui P. Constantinescu, apropiu lirica lui B. de expresionism ori de suprarealism. *Cetatea lui Bucur* (1940) combină elementul anecdotic cu tragicul, ironia cu parodia, retorica și prozodia cântecului de lume cu imagini de factură expresionistă, în încercarea de a surprinde viața pestriță a capitalei bucureștene, o cetate-bâlci pitorească și plină de viață. Următoarele volume publicate în țară, inconsistente valoric, nu anunță evoluția surprinzătoare a poeziei din exil.

Poemele poetului pribeag (1963) corespund unei alte vârste poetice, de această dată profund modernistă, și unei experiențe traumatizante: „deștărarea”, tema centrală, obsedantă a liricii lui B., generează viziuni coșmarești, apocaliptice, în care singurătatea și moartea covârșesc sufletul pribeag: „Aici cresc baobabi. Aici cresc șerpi. / Aici cresc țipete care se-neacă-n tăcere, [...] Aici cresc liane pești sicrie nevăzute / unghiile când trec peste harpă, cad...” (*Coșmar*). Poemele, elegiace sau senzuale, descriu cel mai adesea peisaje exotice (porturi, mări, țărmuri, orașe), iar România este prezentă ca peisaj interior, ținut de taină care se suprapune dureros spațiilor exterioare. Starea de dor este „radiografiată” tulburător, convingând prin simplitate și naturalitate: „tu vezi un bulgăr de humă / și-n somn strângi în pumni Țara Bârsei: / acesta e dorul” (*Radiografia cuvântului dor*). Sinceritatea patriotismului lui B. este dezarmantă în poeziile angajate politic, care-i exprimă încrederea într-o Românie mai presus de negurile istoriei: „Te simt în sânge și-n vise / te port neîntrerupt / Românie / cu â din a / ... Pâine, mânie, osândă, cântec / totul deodată ești, Românie / cu â din a. / Așa cum ai fost vei rămâne: / norul nu schimbă cerul / și nu te schimbă pe tine / Românie / cu â din i” (*Apa trece*). Volumul *Ukulele* (1967) propune o altă sintaxă poetică, simplificată, o linie melodică inspirată de ritmurile hawaiene, în poeme imagiste, concentrate, unele fals descriptive ori narrative, de fapt deghizări ale sentimentului de melancolie, însingurare, neîmplinire, ceea ce îndreptățește eticheta de „imagist sentimental” pe care i-a aplicat-o Dumitru Micu. *Poemele poetului singur* (1980), antologie a poemelor scrise în perioada 1970-1980, cuprinde poezii confesive, autobiografice; universul se transformă într-o lume interioară, profund personală și mai ales românească, probabil leacul poetului „singur” împotriva alienării. Se configurează profilul paradoxal al unui poet pe cât de cosmopolit, pe atât de român (*Autobiografie...*), amestec de Don Quijote și Ulise (*Elegia sexagenarului adolescent*), veșnic călător utopic. Elementul ludic, ironic și auto-ironic reapare, constituind substanța volumului *Îngerul malağambist în insula Oahu* (1979), personaj donquijotesc și alter ego tragicomic al poetului.

Memorialistica din *Franctiror cu termen redus* (1968), *Sub Tâmpa în Honolulu* (1973), *Praf de pe tobă* (1980), *Microportrete* (1984) ș.a. dezvăluie același sentimental cu nostalgia originii, evocând cu tandrețe locuri, oameni și istorii trecute, cu o plăcere neistovită a detaliului pitoresc și a pronunțării cuvân-

tului neaoș românesc. Trecutul, învăluit într-o aură mitică, este paradisul pierdut pe care încearcă să-l recupereze memoria afectivă, cu o sinceritate a mărturiei și un farmec literar irezistibil.

SCRIERI: *Poemele poetului tânăr*, București, 1935; *Poeme de dragoste*, Oradea, 1936; *Micul dor*, Brașov, 1937; *Drumeț în anotimpuri*, Iași, 1939; *Căutătorul de comori*, București, 1939; *Cetatea lui Bucur*, București, 1940; *Lanterna magică* (în colaborare cu Traian Lalescu), București, 1941; *Muzica sferelor*, București, 1943; *Cântecul mulțimii*, pref. Ion Pas, București, 1944; *Caiet de vacanță*, Râmnicu Vâlcea, 1945; *Analiza cuvântului dor*, Sierras de Córdoba, 1951; *Servindo à Poesia*, Rio de Janeiro, 1953; *Poesia, vida e morte de Azarias H. Pallas*, Rio de Janeiro, 1956; *Dois Guatemaltecos*, Rio de Janeiro, 1957; *Don Sal*, Rio de Janeiro, 1960; *Bucareste-Estação Norte*, Rio de Janeiro, 1961; *Cortina de ferro sobre Cuba*, pref. Salvador de Madariaga, Rio de Janeiro, 1961; *César Vallejo*, Rio de Janeiro, 1962; *Barraza*, Mexico, 1963; *Juan Bosch: del exilio a la presidencia*, Buenos Aires, 1963; *Poemele poetului pribeag*, Mexico, 1963; *Aron Cotruș. Omul și poetul*, München, 1965; *168 horas de poesia, 7 dias en Nicaragua*, Managua, 1965; *Manuel Bandeira de corpo inteiro*, Rio de Janeiro, 1966; *Juan Bosch, un hombre solo*, Madrid, 1967; *Ukulele*, Madrid, 1967; *Franctiror cu termen redus*, Honolulu, 1968; *Sandino*, Honolulu, 1968; *Poemas Chapines*, Honolulu, 1971; *Poemele poetului Ștefan Baciu*, pref. Lucian Boz, Madrid, 1972; *Sub Tâmpa în Honolulu*, Honolulu, 1973; *Ein Rumäne aus Rio de Janeiro*, Honolulu, 1974; *Călătorii*, Madrid, 1974; *Costa Rica en seis espejos*, San José, 1976; *Școala primară „Andrei Mureșianu”*, Honolulu, 1976; *Neîmpliniri*, Honolulu, 1976; *Urmuz*, Mexico, 1978; *El que pierde gana*, León, 1978; *Surrealismo Latinoamericano. Preguntas y respuestas*, Valparaíso, 1979; *Îngerul malağambist în insula Oahu*, Honolulu, 1979; *Mira*, Honolulu, 1979; ed. (*Mira*, „dublă autobiografie”), București, 1998; *Poemele poetului singur*, Honolulu, 1980; *Palmierii de pe Dealul Melcilor*, Honolulu, 1980; *Praf de pe tobă. Memorii. 1918-1946*, Honolulu, 1980; ed. București, 1995; *Laoradio 98*, Rio de Janeiro, 1982; *Microportrete*, Honolulu, 1984; *Francisco Amighetti*, Heredia, 1985; *Centroamericanos*, San José, 1986; *Tristan Marof de cuerpo entero*, La Paz, 1987; *Singur în Singapur*, Honolulu, 1988; *Poemele poetului singur*, București, 1991; *Peste o mie de catrene. Sub Tâmpa din... Honolulu*, Brașov, 1994; *Un brașovean în arhipelagul Sandwich Hawaii*, București, 1994; *Însemnările unui om fără cancelarie*, București, 1996; *Radiografia cuvântului „dor”*, îngr. Ioana Baciu Mărgineanu, Brașov, 1998; [*Scrisori*], în Lucian Boz, *Scrisori din exil*, îngr. Mircea Popa, tr. Doru Burlacu, Călin Teuțișan și Rozalia Groza, Cluj-Napoca, 2001, 6-70. **Traduceri:** *Georg Trakl, 25 de poeme*, Iași, 1938; Willy Ley, *Călătoria în Univers*, București, 1942; Waldemar Bonsels, *Albina Maia și pășaniile ei*, București, 1943; Gummerus, *Fortăreața*, București, 1943 (în colaborare cu Sergiu Dumitrescu); *Poetas rumanos*, Los Angeles, 1969; *11+11 poetas rumanos contemporáneos*, León, 1976; Lucian Blaga, *Las poemas de la luz*, Venezuela, 1985; Ledo Ivo, *Las Pistas*, 1986; Yvan Goll, *El Canal de Panama*, Panama, 1988.

Repere bibliografice: Ștefan Baciu văzut de critică, București, 1940; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 944; Constantinescu, *Scieri*, I, 150-155; Gino Lupi, *Novecento letterario romeno*, Milano, 1965-1966, 175-176; Manolescu, *Metamorfozele*, 118-121; Micu, „Gândirea”, 623-628; Constantin Eretescu, *De vorbă cu Ștefan Baciu. „Poezia în libertate”*, RL, 1990, 18; Nicolae Manolescu, *Fișă pentru o biografie poetică*, RL, 1990, 24, 25; Alexandru Ruja, *Poezia lui Ștefan Baciu*, JL, 1990, 27; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 76-80; Negoiteșcu, *Ist. lit.*, I, 339-340; I. Cremer, *Ștefan Baciu poet suprarealist*, L, 1991, 10; Const. Ciopraga, *Memoriile „...septuagenarului tânăr”*, CRC, 1991, 32; Aurel Rău, *Ștefan Baciu, fără distanțe*, ST, 1992, 11-12; Ștefan Baciu, *Biobibliografie*, APF, 1992, 2; Radu Aldulescu,

O lume pierdută, RL, 1992, 7; Români, 19–21; Arșavir Acterian, Ștefan Baciu și revista „Mele”, RL, 1993, 3; Doina Uricariu, Triplu salt oceanic și liric, RL, 1993, 3; Ion Cristofor, Un poet al dorului: Ștefan Baciu, TR, 1993, 3; Ioana Părvulescu, Brașovul din Pacific, RL, 1995, 3; Pericle Martinescu, Un „șagunist” în Hawaii, RL, 1995, 14–15; Roxana Sorescu, România – spațiu ficțional, LCF, 1995, 27; Popa, Convergențe, 72–77, 82–86; Ioana Părvulescu, Mirabila Mira, RL, 1998, 34; Popa, Reîntoarcerea, 213–225; Ornea, Portrete, 290–294; Ștefan Baciu, DCS, 81; Dict. esențial, 44–46; Ungureanu, La vest, II, 67–73; Emil Manu, Poemele poetului Ștefan Baciu, ALA, 2001, 557; Nae Antonescu, Scriitori și reviste din perioada interbelică, Iași, 2001, 169–181; Popa, Ist. lit., II, 461–464; Manolescu, Enciclopedia, 64–69; Dict. analitic, IV, 671–673. R.D.

BACONSKY, A.[nato] E.[milian] (16.VI.1925, Cofa-Hotin – 4.III.1977, București), poet, prozator, eseist și traducător. Este fiul Liubei (n. Marian), învățătoare, și al lui Eftimie Baconsky, preot, amândoi descendenți ai unor vechi familii de răzeși moldoveni din ținuturile Lăpușnei și ale Orheiului (patronimul Marian al familiei mamei este atestat încă din 1633). Este frate cu Leon Baconsky. Studiile liceale le face la Chișinău (1936–1944, Liceul „Alecu Russo”) și apoi la Râmnicu Vâlcea (1944–1945, Liceul „Al. Lahovary”). În 1945 se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din Cluj; frecventează, de asemenea, cursurile de estetică și filosofie ținute de Lucian Blaga și Eugeniu Sperantia. În același an debutează la ziarul „Tribuna nouă”, cu articolul *Socialul și geneza artei*. În 1948 pregătește un volum de poezii suprarealiste la Editura Fundațiilor Regale, volum care, în urma desființării editurii, nu va mai ajunge să vadă lumina tiparului. În 1950, după absolvirea facultății (1949), este angajat secretar de redacție la „Almanahul literar”, unde lucrează împreună cu Victor Felea, Dumitru Micu și Aurel Rău. În 1952 este numit redactor-șef al aceleiași reviste, devenită, din 1954, ca urmare a propunerii membrilor redacției, „Steaua”, funcție pe care o va deține până în 1959. Ca responsabil al revistei, militează, atât în articole teoretice, cât și în selecția scriitorilor români și străini publicați, pentru legitimarea lirismului, într-o perioadă dominată, în literatura noastră, de clișeele tematice și ideologice ale realismului socialist. Trebuie menționată, în același sens, cuvântarea lui B. la primul Congres al Scriitorilor din România (1956), în care autorul își amendează și chiar reneagă propria producție proletcultistă din anii '50 și denunță amestecul nociv al dogmatismului ideologic în poezie prin obiecțiile aduse pretenției excesive a „realismului în lirică”. În 1959, B. se mută la București, unde devine unul dintre principalii animatori ai vieții literare din capitală. În 1962 inițiază, în „Contemporanul”, ciclul de eseuri *Meridiane*, care va apărea timp de trei ani și unde sunt comentate aspectele esențiale ale mișcării literare universale din secolul al XX-lea. În prelungirea acestuia, între 1968 și 1970 susține o serie de emisiuni radiofonice săptămânale, intitulată *Meridiane lirice*, în cadrul căreia traduceri din operele unora dintre cei mai mari poeți contemporani sunt însoțite de portrete-eseu; pe baza lor autorul va alcătui antologia *Panorama poeziei universale contemporane* (1972). Între 1965 și 1977, călătorește în Austria, Franța, Italia, Iugoslavia, Germania, unde participă la manifestări și

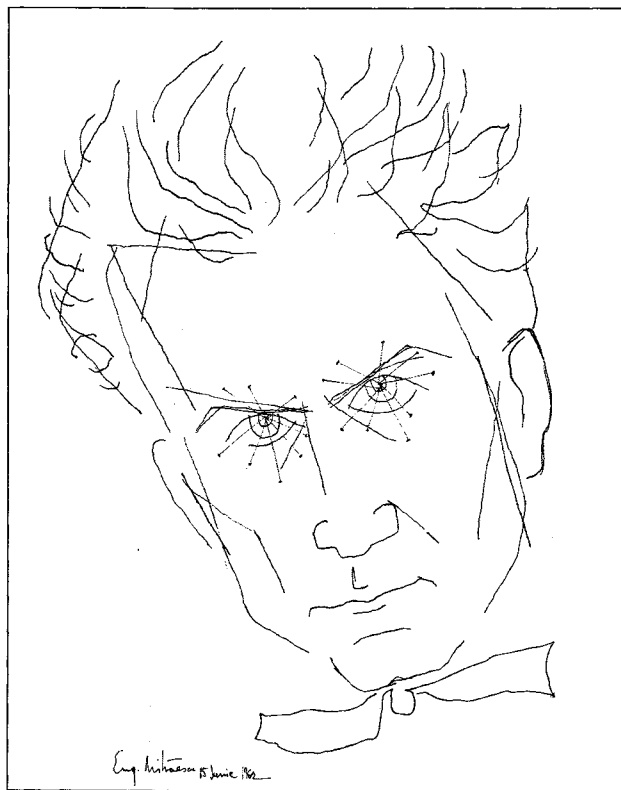
dezbateri culturale și publică poezii și eseuri în mai multe reviste literare. Moare, împreună cu soția sa, în timpul cutremurului din 4 martie, sub dărâmurile blocului „Continental”. A mai colaborat la „Gazeta literară”, „Viața românească”, „Secolul 20”, „Luceafărul”, „Cronica”, precum și la „Literatur und Kritik”, „Die Presse” (Austria), „Die Welt”, „Ensemble” (Germania), „Cahiers de l’Herne” (Franța).

Primele volume de versuri ale lui B., *Poezii* (1950) și *Cântece de zi și noapte* (1954, Premiul de Stat), stau sub semnul „literaturii noi”, proletcultiste: în spiritul cerințelor ideologice ale momentului, poeziile sale cântă pământul care „e al celor ce-l muncesc”, tractoarele, iarna „când Lenin a murit”, „lumina vremii noi” și „partizanii patriei bulgare”. Versificația abundentă și facilă e de cele mai multe ori doar un pretext pentru lansarea lozincilor la modă: „Și păsările-ntoarse parcă spun/ Că anul holdei noastre va fi bun/ și izbucnind în flori candide merii/ Lansează iar lozinca primăverii:/ – Nici o parcelă ne-însămânțată!” Poezia didacticistă, inspirată din evenimente istorice „purificate” ideologic și transformate în anticipări ale „lumii noi”, este de asemenea prezentă: sunt aduse astfel în scenă figurile lui Ștefan cel Mare, Gheorghe Doja, Horea, Cloșca și Crișan, Bălcescu și Avram Iancu. Scrisul lui B. continuă cu variațiuni pe aceleași teme până în 1957, când, odată cu apariția volumului *Dincolo de iarnă*, rezultat al revizuirii radicale a viziunii autorului față de lirism, se observă o adevărată metamorfoză: pastelurile sale, deși mai păstrează urme ale vechii atitudini, aduc în lumină un lirism de tip confesiv, ale cărui note dominante sunt melancolia și visarea: „Frunze metalice cad,/ Oglinda apei e spartă –/ Frunze metalice cad,/ Le-nvăluie apa, le poartă./ Dragostea ta m-a

strigat?/ Vântul îmi bate în poartă." Cu *Fluxul memoriei* (1957), *Imn către zorii de zi* (1962) și *Fiul risipitor* (1964), poezia baconskyană se situează definitiv în zona lirismului autentic, purtător al principalelor calități care l-au impus pe autor în conștiința literară a epocii. Poetul devine un „estet al melancoliei” (E. Simion), un cântăreț al peisajelor toamnei, al luminii care se stinge în amurg și al „somniașilor crizantemelor”: „O, dalii, tufăniși și crizanteme, / Flori târzii, flori de toamnă – / De aramă, de purpură steme / Peste paloarea grădinilor brumate, / Un sentiment nelămurit mă tot îndeamnă / Să vă iubesc mai mult decât pe toate. // Corola rece o mângâi în palmă. / După-amiaza aceasta cât e de calmă! / Prin ceața toamnei pădurea se despoaie, / Departe se sting ecourile turmelor / Care coboară spre câmpie; / Cu fum împrăștiat prin iarbă / Ard frunze umede-n vie, / În zare cocorii se-neacă și dispar / În mările cerului fără hotar – / Și peste toate, ca o melodie, / Tulpinile se-nalță, se mlădie, / În nesfârșirea toamnei, diademe, / Culori arzând de iubire târzie – / O, dalii, tufăniși și crizanteme.” Conștiința dureroasă a trecerii ireversibile a timpului, profunda tristețe ce însoțește schimbarea anotimpurilor structurează întreaga gamă de tonuri a poemelor, care cunosc o gradație ascendentă a sentimentului, de la emoția banală ce însoțește imaginea „copiilor care cresc” (*Vântul*) până la viziunea cu accente tragice, amintind de lirismul blagian, din *Divagație nocturnă*: „Se apropie de mine

Desen de Eug. Mihăescu

tristețea-ncet/ Cum vine-n codri ploaia de noiembrie;/ Nici dragostea, nici noaptea nu-mi alină/ Această umbră tragică a timpului/ Și simt că undeva e-o rană,/ E-n mine-o rană care nu se-nchide./ E poate-altoiul nevăzut al morții/ Ce-mi crește undeva în trup și-n suflet.” Ajuns în amiaza vieții, de unde nu mai poate urma decât coborârea ireversibilă (*Anno aetatis suae XL*), poetul nu pare a fi „nici tânăr, nici bătrân / nici rudă nimănu, și nici strein/ nici bun, nici rău [...] / nici sănătos și falnic, nici bolnav”, situându-se astfel în acea zonă nedeterminată, în acel spațiu nespațial care este limbajul dantesc, grădina paradisiacă așezată în primul cerc al Infernului, unde marii înțelepți de dinaintea nașterii lui Iisus se plimbă cu pași oboșiți și rari, apăsați de tristețea de a nu-l fi cunoscut pe Mântuitor. Impresia profundă produsă de aceste volume, care marchează unul dintre cele mai importante momente ale istoriei poeziei românești postbelice, provine, în bună măsură, din suflul elegiac al viziunii lirice, în care neliniștea ontologică (*Imn către neliniște*), filtrată de o conștiință bine cumpănită, își face din timp ecranul metafizic pe care sunt proiectate marile întrebări existențiale. Timpul se constituie, de asemenea, în fundalul structurant al estetismului baconskyan, care invocă, din perspectiva unei culturi aflate în amurg, „primăvara florentină” a lui Dante și Botticelli, ale căror umbre ilustre domină Piazză della Signoria din Florența: „Târziu sună pașii celui din urmă./ Turnul și steaua e tot ce-a rămas./ Printre statui întunericul/ naște călugări cu glugi./ Luna coboară, luna duce-n exil/ spre apus, amintirea poetului;/ și pe lezezi bătrâne cad/ nevăzute ghirlande.” Poezia de dragoste, adunată în ciclul *Seară erotică*, dezvăluie un poet senzual, însă fără stridente, ale cărui „nuduri” se integrează atât de bine în cadrul natural, încât sfârșesc prin a nu mai putea fi deosebite de acesta, vântul trecându-le prin plete „ca prin ierburi cu arome amare”. Ultimul moment important în devenirea lirică a lui B. este reprezentat de apariția volumului *Cadavre în vid* (1969; Premiul Uniunii Scriitorilor), apreciat în mod unanim de critică drept una dintre cele mai valoroase opere ale literaturii contemporane. Schimbarea de viziune față de cărțile anterioare este aproape totală: dacă până acum sentimentele de frustrare și neliniște, generate de conștiința trecerii ireversibile a timpului, erau purificate estetic într-o melancolie senină, *Cadavre în vid* aduce cu sine împotrivirea și revolta, concretizate într-o imagistică de-a dreptul apocaliptică. Spectacolul, pus în scenă de un regizor aflat într-o profundă criză existențială și morală, este acela al unei lumi în agonie, în care „cadavre neîngropate la timp”, infestate de viermi hidoși, stau alături de șerpi, „cameleoni anxioși” și hiene, alcătuind laolaltă un bestiar al spaimei și coșmarului. O lume a „golului metafizic” și a „eroilor apocrifi”, nouă Sodomă în care domnesc dezolarea și zădărnicia: „Aici e la fel de trist, de stupid, de zadarnic,/ nu mai ai nici pe cine ucide/ și nici de cine să fii ucis” (*Hamlet apocriful*). Este locul în care viii nu se mai deosebesc de cei morți, iar cadavrele „încep să-ntinerească”, într-o parodie macabră a evoluționismului, ale cărui legi răsturnate fac din boală, pestilență și crimă emblemele unei realități întoarse, „paraistorice”: „Noi n-am murit niciodată și nu vom muri, / în complicitate cu viermii pământului zodă noastră/

surzătoare se arată: un dans / ne salvează mereu, un dans mlădios, / o eschivă de membre, o eschivă de inimi, / o eschivă de capete, o eschivă de umbre de capete — o, / capetele tăiate, cele ce nu s-au plecat, / cele ce n-au purtat niciodată o mască, / încet în larmă apun — și nu le mai deosebim / din piramida de craniu ce crește mereu / printre volutele dansului nostru." Aflate sub semnul lui „nu", a negației totale și definitive, personajele acestei lumi așteaptă venirea „zeului hielor" — imaginea lugubră a speranței eschatologice într-un univers otrăvit și stigmatizat, unde, odată cu cărțile, „bisericele goale" și bibliotecile, metafizica și idealitatea eșuează în abisul fetid al descompunerii și aneantizării. Viziunea cu accente morbide a autorului, născută dintr-un imaginar terorizat de apropierea morții, trece și asupra iubirii, ale cărei gesturi capătă înfățișarea grotescă a dansurilor macabre medievale: „Ultimul drum al tău trece prin nimfe/ scheletice, prin răvășite membre/ de paradis bolnav" (*Eros în amurg*). *Corabia lui Sebastian* (1978), volum publicat postum, conține poezia și poezia într-un univers liric ce păstrează, în linii mari, caracteristicile definitorii ale cărții anterioare: spaima și sentimentul golului, al neantului, încercate pe o corabie aflată în derivă — imagine alegorică a societății de consum, în care, pe urmele gândirii lui Spengler, goana după bunăstare materială a Occidentului este echivalată cu amurgul culturii și spiritualității: „Ce impecabilă mașină e această civilizație. De ce oare desăvârșirea dă un presentiment al morții?"

Ca teoretician al literaturii, alături de contribuția decisivă pe care și-a adus-o la reinstaurarea lirismului în poezia românească de după 1947 — cea mai spectaculoasă atitudine fiind decizerea, în 1956, de propria sa creație proletcultistă —, **B.** este autorul unei *Schițe de fenomenologie poetică*, al cărei cel mai interesant capitol, intitulat *Declinul metaforei*, a stârnit vii dezbateri în epocă, prefigurând atitudini lirice ulterioare. „Intrată sub zodia facilității și desuetudinii", spune autorul, metafora este un simplu „ornament", un „element al stilului", de care poezia poate să se lipsească fără pierderi majore. Coerența însăși a poeziei fiind „de tip metaforic", efortul poetului trebuie îndreptat către asocierea contrastantă a cuvintelor, ale căror ciocniri „neașteptate" pot duce la efecte literare spectaculoase. După cum s-a remarcat însă (Mircea Martin), creația lui poetică, chiar și aceea ulterioară acestui studiu, este departe de a ilustra pledoaria teoretică a autorului.

B. construiește, în *Echinoux nebunilor și alte povestiri* (1967), un univers mitopoetic în care realul și imaginarul, obiectele concrete și fantasmale reveriei se împletesc într-o scriitură de mare densitate stilistică. Înscrise de cei mai mulți exegeți în cadrul literaturii fantastice, prozele baconskyene posedă, dincolo de desfășurarea narativă ce justifică încadrarea tipologică menționată, un accentuat caracter parabolic; personajele, întotdeauna nenumite (cu excepția straniului călugăr Apolinarie din *Farul*), sunt în fapt ipostaze existențiale umane exemplare — paznicul, meșteșugarul, artistul, salvatorul —, încorporate vremelnic în trupuri și figuri cețoase, lipsite de orice concretețe. Lumea acestor umbre umane este una enigmatică, confuză și obscură, în care trăirile și percepțiile „per-

sonajelor" sunt abulice, situate la granița dintre vis și realitate, apropiind astfel scrisul lui **B.** de suprarealism — filon literar care, abandonat în mod public după eșecul publicării primului său volum în 1948, n-a încetat să bântuie imaginarul scriitorului. „Întâmplările" narate poartă și ele pecetea metamorfodelor ciudate și miraculoase ale visului: în *Farul*, paznicul, împreună cu povestitorul, descoperă, ca urmare a ravagiilor unui incendiu, o casă ascunsă pe o insulă din mijlocul bălților Deltei, în interiorul căreia zac cadavrele a șase bătrâni cu bărbi lungi, posibilă imagine a „înțelepților lumii" (de altminteri, numărul acestora este același cu cel al poezilor-înțelepți din limbajul dantesc); în *Artiștii din insulă*, naratorul este purtat pe mare de un sloi de gheață până la o insulă „înconjurată de stânci și de valuri", specie de paradis terestru unde se spune că trăiau pictori și sculptori, preocupați exclusiv de propria artă. Romantismul viziunii mitopoetice, recognoscibil în predilecția autorului către visare, se conjugă însă cu tragismul și absurdul caracteristice literaturii moderne, conferind prozei poematice baconskyene o individualitate și o originalitate bine marcate în contextul literar contemporan. Înscriindu-se în aceeași paradigmă stilistică, romanul alegoric *Biserica Neagră* (1990) este o meditație sumbră asupra destinului uman, văzut din perspectiva sfârșitului ineluctabil al oricărei existențe individuale, și, în același timp, o antiutopie, o critică virulentă a totalitarismului comunist, orientat către distrugerea personalității și individualității umane. Locuitor al unui oraș asediat de o misterioasă „ligă a cerșetorilor" și forțat să locuiască într-o biserică părăsită, personajul romanului trăiește o experiență stranie, în care absurdul se împletește cu grotescul și viziunea terifiantă pentru a sugera o Judecată de apoi sui generis, marcată de o serie ilogică de ipostaze și etape purificatoare. Ca și în prozele scurte, personajele nu au nume, fiind nominalizate prin profesiile pe care le reprezintă și ilustrând astfel depersonalizarea și dezumanizarea impuse de ideologia comunistă. Omniprezența imaginilor și sentimentelor apocaliptice, în care se regăsesc elemente amintind de peisajul liric bacovian, de lumea picturilor lui Bosch sau de atmosfera prozelor lui Kafka și Orwell, reușește să focalizeze într-o unică lentilă stilistică și imaginară viziunea sumbră a „cadavrelor în vid" și protestul la adresa absurdului totalitar, conferind astfel scrisului lui **B.** o dimensiune nebănuită în anii cincizeci.

Baconsky credea în superioritatea artei, poezia și eseistica lui puțin scorbosă, cultă în chip excesiv, însă profundă și originală, apărând totdeauna imaginea creatorului solemn, estetizant, senioral, pierdut în cerul marilor modele. El însuși, ca om, trecea până de curând printre noi ca un prinț exilat, abstras și melancolic, de o melancolie puțin studiată, voievodală. Am avut sentimentul, citindu-l și observându-l de la distanță, că poetul își construiește un stil al personalității și se identificase, în cele din urmă, în viață și poezie, cu el. A. E. Baconsky rămâne prin modul de a fi și de a scrie una dintre figurile cele mai originale ale literaturii postbelice.

SCRIERI: *Poezii*, București, 1950; *Copiii din Valea Arieșului*, București, 1951; *Să dăm poporului muncitor produse de bună calitate* (în colaborare cu I. Dragomirescu), București, 1951; *Constructorii vieții noi* (în colaborare cu M. Sadoveanu, Maria Banuș, E. Camilar ș.a.), București, 1951; *Cântece de zi și noapte*, București, 1954; *Itinerar bulgar*, București, 1954; *Două poeme*, București, 1956; *Colocviu critic*, București, 1957; *Dincolo de iarnă*, București, 1957; *Fluxul memoriei*, București, 1957; *Călătorii în Europa și Asia*, București, 1960; *Versuri*, București, 1961; *Imn către zorii de zi*, București, 1962; *Poeți și poezie*, București, 1963; *Clujul și împrejurimile sale*, București, 1963; *Versuri*, pref. Mihail Petroveanu, București, 1964; *Fiul risipitor*, București, 1964; *Meridiane*, București, 1965; *Dumitru Ghiață*, București, 1966; *Echinoxul nebulilor și alte povestiri*, București, 1967; *Remember*, vol. I: *Jurnal de călătorie*, vol. II: *Fals jurnal de călătorie*, București, 1968; ed. 2, I-II, București, 1977; *Cadaore în vid*, București, 1969; *Meridiane*, București, 1969; *Ion Țuculescu*, București, 1972; *Botticelli*, București, 1975; *Botticelli. Divina Comedie*, București, 1977; *Corabia lui Sebastian*, București, 1978; *Fluxul memoriei*, îngr. și pref. Mircea Braga, București, 1987; *Itinerarii plastice*, îngr. Șerban Stati, pref. Petre Stoica, București, 1987; *Scieri*, îngr. Pavel Țugui, introd. Mircea Martin, I-II, București, 1990; *Biserica Neagră*, ed. 2, îngr. Pavel Țugui, București, 1995; *Poezii*, București, 1996; *Biserica Neagră și alte proze*, București-Chișinău, 1997; *L'Église Noire*, tr. Samuel Richard, pref. Al. Călinescu, București-Paris, 1997. **Traduceri:** *Poeți clasici coreeni*, București, 1960; *Salvatore Quasimodo*, *Versuri*, pref. Tudor Arghezi, București, 1961; *Poezii*, ed. bilingvă, București, 1968; *Artur Lundkvist*, *Versuri*, București, 1963; *Mahabharata. Ardeea zeilor*, pref. trad., București, 1964; *Jorge Semprun*, *Marea călătorie*, pref. trad., București, 1964; *Carl Sandburg*, *Versuri*, pref. trad., București, 1966; *S. Kányádi, Cai verticali*, București, 1969; *Panorama poeziei universale contemporane*, introd. trad., București, 1972; *Françoise Cachin*, *Gauguin*, București, 1977; *Odysseas Elytis, Iar ca sentiment un cristal*, îngr. și pref. Iordan Chimet, Cluj-Napoca, 1980 (în colaborare). **Repere bibliografice:** Petroveanu, *Pagini*, 163-169; Felea, *Reflexii*, 57-66, 138-147; Mincu, *Critice*, I, 106-108; Regman, *Cronicari*, 19-28; Felea, *Poezie*, 20-26, 167-177; Grigurcu, *Teritoriu*, 123-137; Ciobanu, *Panoramic*, 14-23, 127-131; Poantă, *Modalități*, 42-50; Petroveanu, *Traietorii*, 193-207; Iorgulescu, *Rondul*, 44-55; Felea, *Secțiuni*, 16-23, 402-405; Piru, *Poezia*, I, 360-370; Ciobanu, *Incursiuni*, 67-78; Ungureanu, *La umbra cărților*, 160-163; Laurențiu, *Eseuri*, 24-29; Felea, *Aspecte*, I, 106-108, II, 5-7, 15-19; Martin, *Identificări*, 208-211; Ciobanu, *Însemne*, I, 128-168; Ștefănescu, *Preludiu*, 36-39; Raicu, *Practica scrisului*, 281-284; Simion, *Scritori*, I, 153-156, 634-638, III, 135-158; Alboiu, *Un poet*, 62-64; Popescu, *Cărți*, 153-156; Doinaș, *Lectura*, 182-187; Tomuș, *Mișcarea*, 57-69, 90-93; Felea, *Prezența*, 197-200; Iorgulescu, *Ceara*, 129-134; Pop, *Lecturi*, 57-62; Mircea Martin, *Poezia regăsită*, RL, 1989, 4; Gheorghiu, *Reflexe*, 67-71; Flămând, *Intimitatea*, 76-87; Grigurcu, *Eminescu – Labis*, 408-433; Simion, *Romanul parabolic*, RL, 1990, 23; Gabriela Omăt, *Poetul își asumă răul din lume*, RL, 1990, 23; Nicolae Manolescu, *Proza lui A. E. Baconsky*, RL, 1990, 40; Mircea Martin, *A. E. Baconsky redivivus*, JL, 1990, 42; Ioan Holban, *Vor apăra profeții... înnoitorii... oamenii viitorului*, CRC, 1990, 47; J. Popper, *Un poet aristocrat*: A. E. Baconsky, ST, 1993, 6; Liviu Petrescu, *A. E. Baconsky – între mit și realitate*, RL, 1994, 40; Negoțescu, *Scritorii contemporani*, 27-32; Constantin, *Complicitatea*, 99-105; Mircea Popa, *Alegorie și simbol la A. E. Baconsky*, ST, 1994, 4-5; Gh. Grigurcu, *A. E. Baconsky între realitate și mit*, RL, 1995, 5; Negoită Irimie, *Când poezia era rege*, ST, 1995, 6; Aurel Rău, *Într-o roză a cântecelor*, ST, 1995, 6; Mănuță, *Analogii*, 221-228; Simion, *Fragmente*, II, 46-49; *Dicț. analitic*, I, 95-98, 109-110, 231-232, II, 9-10, 83-84; Glodeanu, *Dimensiuni*, 98-102; Manolescu, *Litere*, 81-91; *Dicț. esențial*, 46-49; Manolescu, *Lista*, I, 85-88, II, 106-110; Popa, *Ist. lit.*, I, 920-927, *passim*; Negrici, *Lit. rom.*, 218-219, 261-262; Ilie

Constantin, *Naturi moarte*, RL, 2003, 24; Diana Câmpan, *Gâtul de lebădă și confesiunile mascate ale lui A. E. Baconsky*, Cluj-Napoca, 2003. L.H.

BACONSKY, Leon (4.V.1928, Lencăuți-Hotin), critic și istoric literar, traducător. Este fiul Liubei (n. Marian), învățătoare, și al lui Eftimie Baconsky, preot, și frate al lui A. E. Baconsky. **B.** termină studiile liceale în 1951 la Râmnicu Vâlcea, apoi urmează Facultatea de Filologie a Universității din Cluj, unde profesorii D. Popovici și Ion Breazu îi marchează formația prin rigoare și onestitate științifică. Face carieră universitară la Facultatea de Filologie a Universității clujene (1955-1990), unde a predat literatura română contemporană, ca disciplină de bază, dar și istoria ideilor estetice, introducerea în literatură, teoria și practica presei. Debutează în presă cu un articol despre Leonid Leonov, în „Steaua” (1954). Debutul editorial are loc în 1963 cu o traducere din Prosper Mérimée, *Cronica domniei lui Carol al IX-lea*. Colaborează sporadic la revistele „Astra”, „Contemporanul”, „Lucașul”, „Secolul 20”, „Steaua”, „Tribuna”, „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»”, unde publică studii și articole importante despre Gib I. Mihăescu, eseuri despre G. Coșbuc, iar la rubrica „Figurine” („Tribuna”, 1971-1972) compune o galerie de portrete ale unor scriitori mai puțin cunoscuți (I. I. Ciorănescu, Igena Floru ș.a.). Semnează uneori, în presă, C. Dornescu, Septimiu Turcu, Vlaicu Țion, B. Prima lui carte, *Marginalii critice și istorico-literare* (1968), conține studii, articole, cronici despre poezia unor clasici români din secolul al XX-lea, ca și despre autori din generațiile mai recente. Spirit universitar, educat la școala filologică clujeană, **B.** are calități certe de critic și cercetător literar. „Marginaliile” sunt studii profunde, bazate pe o serioasă muncă de informație. Capitolul *Prospecțiuni în critica poeziei* urmărește, de pildă, cum au fost recenzate versurile lui O. Goga, Emil Isac, Adrian Maniu. Observații fine și precizări prețioase cuprind și „omagiile” aduse lui I. M. Sadoveanu, Ion Agârbiceanu, Vladimir Streinu. **B.** răsfoiește publicații transilvănene uitate, are unele preferințe regionale exprimate într-o serie de „profiluri clujene”. Eseul *Statutul epistemologic al liricului*, apărut în volumul colectiv *Literatura în actualitate* (1971), prezintă concepții moderne asupra actului poetic și a finalității sale. Autorul respinge ca perimat conceptul de „redare” și chiar de „reflectare”, tinzând spre acceptarea unei „realități imaginate”. Interpretările lui **B.** modifică substanțial optica înțelegerii și valorificarea moștenirii poetice din trecut.

SCRIERI: *Marginalii critice și istorico-literare*, București, 1968. **Ediții:** Stejar Ionescu, *Domnul de la Murano*, introd. edit., București, introd. edit., București, 1971; Gib I. Mihăescu, *Teatru*, postfața edit., București, 1973. **Traduceri:** Prosper Mérimée, *Cronica domniei lui Carol al IX-lea*, București, 1963; Marcel Brion, *Rembrandt*, București, 1973 (în colaborare cu Rodica Baconsky); Jean-Marie Casal, *Civilizația Indusului și enigmată sa*, pref. Constantin Daniel, București, 1987 (în colaborare cu Rodica Baconsky); Maurice Rheims, *Înfernul curiozității*, pref. trad., I-II, București, 1987 (în colaborare cu Rodica Baconsky).

Repere bibliografice: Mircea Muthu, *Leon Baconsky, „Marginalii critice și istorico-literare”*, „Făclia”, 1969, 6910; Const. Ciopraga, *Critică și istorie literară: Dinu Pillat, Leon Baconsky*, CRC, 1969, 35; Gh. Jurma,

Trei cărți de cercetare literară, O, 1969, 9; Viorica Guy Marica, *Artă și livresc*, ST, 1989, 9; Doina Uricariu, *Erudiție și pasiune*, VR, 1989, 9; Popa, *Ist. lit.*, II, 1 104.

BACONSKY, Teodor (14. II. 1963, București), eseist. Este fiu al Ioanei (n. Postică), profesoară, și al scriitorului A. E. Baconsky. A absolvit Liceul de filologie-istorie „Zoia Kosmodemianskaia” din București (1981), după care a urmat cursurile Facultății de Teologie Ortodoxă din același oraș (1982-1986). În 1994 a obținut titlul de doctor în antropologie religioasă și istoria comparată a religiilor la Universitatea Paris-Sorbonne. De asemenea, a făcut studii postdoctorale la New Europe College, București (1997). Între 1987 și 1989 a fost redactor la Editura Institutului Biblic, apoi consilier în Ministerul Culturii (1990). După perioada de doctorat (1990-1994), în care a fost bursier al guvernului francez, a devenit director al Editurii Anastasia, lector la Facultatea de Filosofie a Universității din București (1995-1996) și redactor-șef al Departamentului „Viața spirituală” din TVR (1996-1997). Între 1997 și 2001 a fost ambasador al României pe lângă Sfântul Scaun de la Vatican, în Republica San Marino și la Ordinul Suveran Militar de Malta. Din anul 2001 este director general în Ministerul Afacerilor Externe. A colaborat la „Dilema”, „Secolul 20”, „Cuvântul”, „22”, „Martor”, „Litere, arte, idei”, „Orizont”, „Vatra”, „România literară”, „Religiuni e societă” (Florența), „Social Compass” (Londra) ș.a.

Volumul de debut al lui **B.**, *Râsul patriarhilor* (1996), re-trasează istoria spiritualității europene plecând de la un fenomen atât fiziologic, cât mai ales social și cultural: râsul, act ale cărui semnificații, simple în aparență, dezvăluie la o analiză atentă o întregă țesătură de implicații simbolice și determinări psiho-mentale, care, organizate într-o adevărată antropologie a derizoriului, funcționează ca principiu de inserție a ființei umane în ordinea socială și cosmică. Sistematizând, într-un stil elevat și echilibrat, principalele demersuri teoretice care au încercat circumscrierea aspectelor esențiale ale râsului de-a lungul istoriei civilizației — de la Platon și Origen la psihanaliza freudiană și „mecanica vie” a lui Bergson —, **B.** își focalizează instrumentarul analitic asupra scrierilor patristice răsăritene, reconstruind, pe fondul confluenței spirituale dintre elenism și tradiția vetero- și neotestamentară, atitudinile culturale și mentale ale Bisericii Ortodoxe în privința derizivității. Râsul are o funcție fundamental religioasă, afirmă autorul: în economia raportului dintre sacru și profan, hohotul de râs, indiferent că este vorba de parodie, imitație sau chiar blasfemie, denotă prezența presantă a sacrului, a cărui energie numinoasă, generatoare a unei tensiuni imposibil de suportat de fragila ființă umană, este disipată, „umanizată” printr-o explozie vocală reflexă. În această perspectivă, atitudinea reținută a Mântuitorului (faptul că, așa cum reiese din Evangheliile canonice, Iisus nu a râs niciodată) devine motivul central al unei dispute teologice și culturale care nu a încetat să fascineze gândirea europeană, de la Părinții Bisericii — dintre care Tertulian, Clement Alexandrinul și Grigorie de Nyssa sunt doar câteva nume sonore dintr-o listă substanțială

propusă de **B.** — până la Umberto Eco. Dar dacă faptul că Iisus nu a râs, spune autorul, este absolut normal în perspectiva „afirmării treptate a deității sale”, omul obișnuit este un *zoon gelastikon*, o ființă pentru care râsul face parte din esența sa, așa cum au lăsat să se înțeleagă părinții Bisericii Ortodoxe, atunci când au deosebit între „râsul virtuos”, armă de luptă pe care înțeleptul o folosește împotriva răului, și „râsul primejdios”, josnic sau trufaș — cel care, batjocorind cele sfinte, se transformă în instrument al diavolului. Volumul *Iacob și îngerul* (1996) adună laolaltă, organizate în cinci secțiuni, eseurile pe care autorul le-a publicat în revistele „Dilema”, „Transilvania”, „Secolul 20” și „Sfera politiciii” în perioada 1994-1996. Impresionând în primul rând prin calitatea stilului, în care concizia și acuratețea terminologică se combină în mod fericit cu paradoxul și formularea fulgurantă, memorabilă, eseurile abordează principalele antinomii ale gândirii și culturii europene: intelect activ/intelect contemplativ, tradiție/modernitate, sacru/profan, *Imperium/Sacerdotium* și, mai ales, binomul Orient/Occident, așa cum apare acesta din perspectiva relației dintre ortodoxie și catolicism.

SCRIERI: *Le Rire des Pères. Essai sur le rire dans la patristique grecque*, pref. Michel Meslin, Paris, 1996; ed. (*Râsul patriarhilor. O antropologie a derizivității în patristica răsăriteană*), pref. Andrei Pleșu, București, 1996; *Iacob și îngerul. 45 de ipostaze ale faptului religios*, București, 1996; *Ispita Binelui. Eseuri despre urbanitatea credinței*, București, 1999; *Puterea schismei. Un portret al creștinismului răsăritean*, București, 2001; *Roma caput mundi. Un ghid subiectiv al Cetății eterne* (în colaborare cu Horia Bernea), București, 2001.

Repere bibliografice: Michel Meslin, *Avant-propos* la Teodor Baconsky, *Le Rire des Pères*, Paris, 1996; Andrei Pleșu, *Cuvânt înainte* la Teodor Baconsky, *Râsul patriarhilor*, București, 1996; Anca Manolescu, *Speranță și stil*, „Dilema”, 2000, 364; Robert Lazu, *Dezamăgire și speranță*, O, 2000, 11; Augustin Ioan, „Roma caput mundi”, „Dilema”, 2003, 517, 518. L.H.

BACOVIA, George (4.IX.1881, Bacău — 22.V.1957, București), poet. Este al patrulea dintre cei opt copii ai Zoiței (n. Langa) și ai lui Dimitrie Vasiliu, comerciant. Prin tată, **B.** se trăgea dintr-o veche familie boierească (Mustea), atestată pe vremea lui Ștefan cel Mare. Urmează primele patru clase gimnaziale la Școala Domnească din orașul natal, apoi — începând din 1894 — este înscris la Gimnaziul „Principele Ferdinand”. Încheie studiile liceale în 1903, după ce trecuse prin Liceul Militar din Iași și prin cel din Bacău. Are, printre profesori, pe G. Ibrăileanu (română, clasa a V-a), Dimitrie Nanu (română, clasa a VI-a) și D. D. Pătrășcanu (istorie). Se distinge la desen și muzică. În octombrie 1903 se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din București și, după multe amânări, exmatriculări, reprimiri, reușește să capete diploma de licență la Iași, în noiembrie 1911, în aceeași lună fiind admis în Colegiul de avocați din județul Bacău. Nu exercită însă profesiunea. În 1912 este suplinitor în școli din Bacău, apoi, în februarie 1913, capătă postul de copist la Prefectura din Bacău, după puțin timp devine ajutor de contabil la Prefectură; în iunie 1914 este internat la Sanatoriul de boli nervoase al

doctorului Mărgăritescu din București. În decembrie același an primește vizita lui Al. Macedonski la Bacău. Viața lui **B.** se împarte, în continuare, între slujbe efemere (copist la Direcția învățământului secundar și superior a Ministerului Instrucțiunii și Cultelor, șef de birou în Direcția generală a asistenței sociale din Ministerul Muncii și Ocrotirilor Sociale, profesor de desen și caligrafie la Școala Normală de Băieți din Bacău, bibliotecar la Ministerul Minelor ș.a.), perioade de internare în diverse clinici de boli nervoase, lungi convalescențe și, bineînțeles, literatură. În iunie 1928 se căsătorește cu Agatha Grigorescu, profesoară și, ea însăși, poetă. În noiembrie 1931 se naște unicul fiu al poetului, Gabriel (decedat, la Bacău, la 24 ianuarie 1999). În 1933, familia **B.** se mută la București, în 1934, **B.** primește, alături de Tudor Arghezi, Premiul Național de Poezie.

B. debutează, la 20 martie 1899, în „Literatorul” cu poezia *Și toate*, sub numele de V. George; în decembrie 1903 publică în „Viața nouă” (revistă al cărei redactor literar era Aristide Cantilli) *Amurg*, *Lacustră* și *Nevroză*, apoi în „Arta” (Iași), în același an, îi apar poemele *Toamnă* și *Melancolie*, semnate G. Bacovia. Numele de Bacovia l-a luat, mărturisește el într-o convorbire cu Vasile Netea (în „Vremea”, 6 iunie 1947), din dicționarul lui Hasdeu. Și tot poetul mai indică o sursă: *Baco* e o prescurtare de la *Bacchus*, la care adaugă latinescul *via* („cale”), așadar: *Bacovia* înseamnă și „calea lui Bacchus”. Frecventează cenaclul literar al lui Macedonski. Alte colaborări, la „Românul literar”, „Liga conservatoare”, „Revista idealistă”. Cele mai multe (și mai bune) poeme sunt scrise de

B. în această perioadă (20–22 de ani). Numele lui este menționat de M. Dragomirescu în „Convorbiri” (februarie 1907), iar I. M. Rașcu (Evandru) scrie despre el (*Un cântăreț al toamnei*) în 1910. **B.** publică și sub pseudonimul George Andoni în revista „Versuri și proză” a lui I. M. Rașcu, alte publicații la care colaborează fiind „Insula”, „Flacăra”, „Seara”, „Cronica Moldovei”, „Noua revistă română”, „Curierul Bacăului”, „Gândirea”, „Cugetul românesc”. În mai 1915, **B.** editează la Bacău, împreună cu Ion Iordăchescu și Șmil Kraus, „Orienturi noi”, publicație modernistă în care folosește și pseudonimele Vag, Geo Vag. Macedonski îl recomandă în „Făclia” (ianuarie 1916) în acești termeni: „*Bacovia*. Acesta este pseudonimul unui tânăr din Bacău, d. Vasiliu, admirabil poet, dar a cărui modestie l-a ținut în umbră cu tot nemărginitul lui talent. Era aproape un copil, când în 1902 a venit la mine într-o frumoasă zi de vară să-mi citească, sfios cum nu se poate mai mult, versuri de-ale sale. Marea sa originalitate m-a lăsat înmărmurit de uimire. Câtva timp l-am pierdut apoi din vedere. A încercat și el, firește, să străbată. Cu Bucureștii însă nu s-a împăcat și s-a întors în scumpul său Bacău, petec de rai pe care băcăuanii nu-l prețuiesc destul sau deloc. Ca și Iuliu Cezar Săvescu, ca și Ștefan Petică, ca și Alexandru Petroff și alții, el a izvorât din mișcarea culturală și de simțiri a «Literaturii» și este un premergător, iar nicidecum o coadă oarecare desprinsă din ea și întrebuințând fără nici un rost sonoritatea împerecherii literelor și culoarea imaginilor. Venit în literatură după Ion Theo, azi Tudor Arghezi, cel care a îndrăznit pe această cale mult, pentru că înseamnă mult, și după Alexandru Petroff al cărui grai e desprins din al poezilor latini ori descendenții ciclului alexandrin, Bacovia se înfățișează cu toate acestea ca un strălucit poet de excepție în literatura română. În Franța, principii poezilor sunt proclamați de confracții lor. La noi e mai bine. Îi proclamă talentul lor, și principe va rămâne Bacovia în toți timpii, prin o însemnată parte a poeziilor lui. Unele dintre ele sunt mai pline de farmec decât ale lui Verlaine, iar altele sunt tot atât de ciudate ca ale lui Mallarmé...” Sub îngrijirea lui Ion Pillat apare volumul *Plumb*, semnalat prompt de F. Aderca, mai târziu de B. Fundoianu, N. Davidescu, E. Lovinescu („Sburătorul literar”, 1922) ș.a. În martie 1925, **B.** scoate împreună cu Grigore Tăbăcaru, la Bacău, „Ateneul literar”, iar în 1926 editează volumul *Scânteii galbene*. Într-o convorbire, din acești ani, cu I. Valerian își justifică arta poetică simbolistă: „În poezie m-a obsedat totdeauna un subiect de culoare. Pictura cu vintolor, sau audiițe colorată, cum vrei s-o iei. Îmi place mult vioara. Melodiile au avut pentru mine influență colorantă. Întâi am făcut muzică și după strunele vioarei am scris versuri. Fie după note, fie după urechea sufletului, acest instrument m-a însoțit cu credință, până azi. Am făcut și compoziții pentru mine. Pictorul întrebuințează în meșteșugul său culorile alb, roșu, violet. Le vezi cu ochii. Eu am încercat să le redau cu inteligență, prin cuvinte. Fiecărui sentiment îi corespunde o culoare. Acum, în urmă, m-a obsedat galbenul, culoarea deznădejdiei. De aceea ultimul volum poartă titlul *Scânteii galbene*. Roșul e sângele, e viața zgomotoasă. Nu vreau să-ți fac teorii. Urâsc definițiile dascălilor pentru adormit copiii. Asta-i osân-

VIAȚA

- 1881** **septembrie, 4** Se naște la Bacău Gheorghe Vasiliu, fiul Zoței (n. Langa) și al lui Dimitrie Vasiliu.
- 1889-1894** Elev la Școala Domnească din Bacău.
- 1894-1899** Elev la Gimnaziul „Principele Ferdinand” din Bacău.
- 1899** Participant și premiant (premiul I) la concursul național de desen al Societății științifice și literare „Tinerimea română”.
- 1900** Se pregătește în particular pentru continuarea școlii, fiind declarat repetent cu un an înainte, în clasa a V-a.
- 1903** După peregrinări, în 1901-1902, la Liceul Militar din Iași și apoi la Liceul „Principele Ferdinand” din Bacău, își susține examenul de bacalaureat și se înscrie la Facultatea de Drept din București. Îi întâlnește pe Al. Macedonski, N. D. Cocea și Al. Bogdan-Pitești.
- 1904-1907**
- 1905** Se retrage în al doilea an de facultate, având dificultăți în promovarea unor examene.
- 1907** Student al Facultății de Drept din Iași.
- 1911** Obține diploma de licențiat în drept și se înscrie în Colegiul de avocați din Bacău, fără a profesa vreodată.
- 1912-1913** Suplinitor la o școală primară din Bacău și în comuna Călugăra, apoi suplinitor pe un post de copist și ajutor de contabil la Prefectura orașului.
- 1913** Demisionează din motive medicale.
- 1914** Bolnav de nervi, este internat într-un sanatoriu bucureștean. Revine la Bacău, unde îl vizitează Al. Macedonski.
- 1915** O întâlnește pe Agatha Grigorescu, viitoarea sa soție.
- 1916** Copist clasa a III-a la Ministerul Instrucțiunii și Cultelor.
- 1917-1918** Funcționar în București.
- 1918**
- 1920.** Șef de birou clasa a III-a la Ministerul Muncii și Ocrotirilor Sociale.
- 1921** Demisionează din postul de șef birou clasa I.
- 1922** Se întoarce la Bacău.
- 1923** I se acordă Premiul Ministerului Artelor, în valoare de 5000 de lei, pentru volumul *Plumb*.

OPERA

martie, 20. Debutează în „Literatorul” cu poezia *Și toate*, iscălită V. George

Scrie poezia *Plumb*.

Publică versuri în revistele „Viața nouă” din București și „Arta” din Iași. Semnează pentru prima dată cu pseudonimul G. Bacovia.

Publică versuri în „Românul literar”, „Liga conservatoare”, *Revista idealistă*.

Publică, sub pseudonimul George Andoni, în revista „Versuri și proză”, condusă de I. M. Rașcu.

Publică poezii în revistele „Românul literar”, „Flacăra”, „Insula”.

Publică poezii în ziare și reviste: „Versuri și proză”, „Seara”, „Noua revistă română”, „Absolutio”.
Primul volum, *Plumb*, se află sub tipar.

mai-Iulie Publică, la Bacău, împreună cu Ion Iordăchescu și Șmil Kraus revista „Orizonturi noi”.

Apare, în luna Ianuarie, la București, volumul *Plumb*.
Publică în „Făclia”, „Cronica Moldovei”, „Noua revistă română”, „Flacăra”.

Publică un poem în proză și poezia *Nocturnă* în „Literatorul”.

Publică versuri în presa vremii.
Îi apar cinci poezii în *Antologia toamnei*, realizată de Ion Pillat.

Publică în revistele „Flacăra” și „Gândirea”.

1924	Suplinitor pentru desen și caligrafie la Școala Comercială de băieți din Bacău.	Apare la Râmnicu Sărat ediția a doua a volumului <i>Plumb</i> .
1925	Premiul pentru poezie al Societății Scriitorilor Români în valoare de 10 000 de lei.	martie Editează la Bacău, împreună cu Grigore Tăbăcaru, primul număr al revistei „Ateneul literar” (devenită „Ateneul cultural”), unde își va tipări numeroase versuri. În <i>Antologia poezilor de azi</i> , alcătuită de Ion Pillat și Perpessicius, îi sunt publicate zece poezii.
1926	Profesor de desen și caligrafie la Școala Normală de băieți din Bacău.	Apare, la Bacău, volumul <i>Scânteii galbene</i> și, la București, volumul de poeme în proză, <i>Bucăți de noapte</i> .
1927		Apare, în „Viața literară”, primul interviu despre viața și opera sa, realizat de I. Valerian.
1928	Se căsătorește cu Agatha Grigorescu și se stabilește la București.	
1929		Publică la București, împreună cu G. Șt. Cazacu, seria a doua a revistei „Orizonturi noi”. Apare, tot la București, volumul <i>Poezii</i> . Este tipărit al doilea interviu acordat lui I. Valerian pentru revista „Viața literară”; aici vor fi publicate câteva poezii.
1930	Referent la Direcția Culturii Poporului din Ministerul Artelor. Revine la Bacău.	Apare, la București, volumul <i>Cu voi...</i>
1931	Se naște fiul său, Gabriel Bacovia.	
1932	Pensionar al Societății Scriitorilor Români. Este distins cu „Meritul Cultural” pentru litere și opere literare, clasa a II-a.	
1933	Se stabilește definitiv la București.	
1934	Primește Premiul Național de Poezie, împreună cu Tudor Arghezi.	Apare, la București, sub egida Fundației pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, volumul antologic <i>Poezii</i> , îngrijit și prefațat de Adrian Maniu.
1935	I se conferă pentru a doua oară „Meritul Cultural” pentru litere și opere literare cavalier clasa a II-a.	
1935–1936		Publică în „Revista Fundațiilor Regale” și, la solicitarea lui Adrian Maniu, în „Muzică și poezie”.
1936	Este internat în Spitalul Central din București, ca urmare a unei noi nevroze.	Apare volumul <i>Comedii în fond</i> .
1944		În seria „Scriitori români contemporani” a Fundației Regale pentru Literatură și Artă, apare volumul <i>Opere</i> .
1945	Este angajat bibliotecar la Ministerul Minelor și Petrolului.	
1946	Este sărbătorit cu onoruri și fast deosebit de Ministerul Artelor la împlinirea a 65 de ani de viață și 50 de ani de activitate literară. Este numit consilier cultural la Departamentul Artelor (post suprimat în anul următor).	I se publică volumul <i>Stanțe burgheze</i> .
1948–1949	I se creează un post la Teatrul Poporului din București.	
1955	Consiliul de Miniștri îi acordă o pensie de onoare.	
1956	Este distins cu „Ordinul Muncii” clasa I, la împlinirea a 75 de ani.	Este editat volumul antologic <i>Poezii</i> , cu o prefață de Eugen Jebeleanu.
1957	mai, 22 Poetul se stinge din viață la București. Va fi înhumat la Cimitirul Bellu.	

G. Bacovia împreună cu Agatha Grigorescu-Bacovia

da modernă. Unii ar spune: metafizica culorilor.” Și mai departe, despre modelele lui literare: „Cât privește despre mine, am fost și rămân un poet al decadenței, fără a pierde nici grandoarea versurilor unui Vigny. Dintre confrăți, n-am înțeles nici poezia lui Minulescu, și poate nici pe Stamatiad. Citesc din toți, dar nu admit pe nimeni. Din tumultul de la polul artei, nu dezvelesc decât întârziate țipete de cocori pe un cer înnoptat de iarnă. După mine se vor limpezi și aceste lucruri. Mi-a plăcut în artă să urmăresc întotdeauna o problemă. Deși am citit în tinerețe pe Rimbaud, Baudelaire, Laforgue și alții, n-am simțit sufletul românesc vibrând lângă ei. Alt neam, altă vârstă. Noi trebuie să ne străduim pentru originalitatea noastră. Să devenim o ființă organică, nu paraziți și maimuțe.” **B.** publicase în reviste, înainte chiar de apariția volumului *Plumb*, un număr de poeme în proză, note epice subiective, iar mai târziu (1929) începe un roman liric, *Cântec târziu*. Pe toate acestea le publică sub un titlu comun: *Bucăți de noapte* (1926). În 1933 scoate al treilea volum de versuri, *Cu voi...*, apoi *Comedii în fond* (1936), *Stanțe burgheze* (1946), iar postum îi apare ciclul *Stanțe și versete* (în „Viața românească”, septembrie 1961). În 1934 Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II” îi publică volumul antologic *Poezii* cu o prefață de Adrian Maniu. Toate scrierile lui **B.** (inclusiv articolele, însemnările subiective, prozele lirice, interviurile) vor fi tipărite, într-o ediție integrală, însoțită de desenele făcute de poet, în seria „Opere fundamentale” (2001), sub îngrijirea lui Mircea Colosenco.

Critica literară nu și-a dat seama de la început de dimensiunea reală a lirismului bacovian. E. Lovinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Perpessicius (acesta mai aproape de adevăr în judecata lui de valoare), Pompiliu Constantinescu, G. Călinescu recunosc originalitatea poetului, dar drămuiesc bine propozițiile când e vorba să dea o judecată de valoare globală. Impresia de monotonie, artificiu liric trece de la un comentariu la altul. Mai mult decât atât: luptând pentru impunerea poeziei lui Arghezi, critica estetică l-a uitat pe **B.** care, în jurul anului 1900, schimbase radical limbajul și temele poeziei românești. A trebuit să apară o altă sensibilitate și altă generație poetică pentru ca **B.** să fie recunoscut un mare poet. Acest lucru s-a întâmplat în anii '60, când modernitatea românească revine în actualitate. Poeți și criticii tineri de atunci îl descoperă și îl impun. O alianță spirituală care, ca și în cazul întâlnirii cu Arghezi, Blaga și Barbu, a funcționat și a dus, în cele din urmă, la renașterea lirismului românesc după trauma realismului socialist. Temele poeziei lui **B.** sunt acelea ale simbolismului din ramura postbaudelairianului Rollinat, poetul *Nevrozelor*, pe care, de altfel, autorul român îl citează în mai multe rânduri. Un simbolism negru, decadent, prăbușit într-o astenie generală, sensibil la aspectele macabre ale existenței și, în același timp, dornic să exprime sensul corespondențelor dintre simțuri și să realizeze o sinteză a artelor. **B.** preia, cum mărturisește, conceptul de audiență colorată și caută să sugereze în mici poeme muzicale, străbătute ca de un curent electric de o tristețe agitată, cu toate rănile deschise,

echivalența lirică a cenușii sau a violetului. Acestea, plus albul, galbenul, sunt culorile lui favorite. N-a scris un sonet al vocalelor, dar a încercat să introducă paleta pictorului în poem și să asocieze ritmul versurilor cu sonorile unei muzici grave. Și-a justificat, într-un interviu, preferințele plastice: cenușii ar fi culoarea obișnuită a Bacăului și, „existând în natură, s-a strecurat necalculat în versurile mele”. Tot așa violetul, observat, zice el, pe valea Bistriței din zona Bacău. În fine, galbenul ar fi inspirat de privescile din grădina publică a orașului. Explicații prea realiste. În fapt, toți simbolisții, indiferent unde trăiesc, sunt preocupați de aceste corespondențe și caută să formuleze o estetică adecvată, pornind de la estetica lui Baudelaire. Macedonski și elevii săi fac exerciții în acest sens. Revenind la teme și fantasmalele poetului (obsesia derizoriului și a macabrului, teroarea de universurile lichide, sensibilitatea la semnele funerarului din existență), se pune firesc întrebarea cât este sensibilitate reală în aceste poeme și cât este poză literară. Răspunsul nu poate fi decât unul: lirismul lui **B.** este o împletire ingenioasă de poză și trăire sfâșietoare, de „secreție”, cum zice Lovinescu, a unui spirit bolnav de tristețile, melancoliile lumii. E greu de spus cine a imitat și pe cine. Mistificarea literară este atât de bine asimilată încât nu se mai simte în poem ce este expresie a existențialului și ce reprezintă clișee luate de la decadenții francezi. Este ca un ser care, odată intrat în circulația sanguină a poeziei, nu mai poate fi identificat. În fond, ceea ce contează în procesul imitației este rezultatul. Toți imită mai mult sau mai puțin, observa T. S. Eliot, numai la poezii proști se vede ce-au luat și de unde, poezii autentici asimilează rapid și bine modelele. **B.** trăiește, așa-zicând, într-un mod naiv și cu o sinceritate totală modelele. Poza devine modul lui de a fi liric, în fine, el își desenează cu sânge închipuirile pe care le ia din cărți. Aceasta este cel puțin impresia pe care o ai când îi citești poemele de o derutantă elementaritate, în care se plimbă fără aroganță (fără acel *défi* întâlnit la mai toți poezii simbolisți din faza insurecției) fantasmalele decadenților, tristețile lor delirante, decorurile îndoliate. **B.** cultivă mica scenă livresc-existențială în care există un unic simbol liric dezvoltat prin câteva detalii repetitive. Iată, *Plumb*, poemul liminar din volumul apărut în 1916: sicrie de plumb, cavou, veșminte funerare, coroane de plumb, aripi de plumb, flori de plumb și, în acest decor, amorul de plumb pe care îl strigă, deznădăjduit, poetul copleșit de singurătatea lui. Totul se învârtă în jurul acestei fantasme puse în scenă. Poetul romantic caută singurătatea într-un cadru cosmic, de regulă codrul sălbatic și grandios, poetul simbolist transportă singurătatea în cavouri și pune totul sub semnul unei culori unice care, în fapt, sugerează o dezolantă, apăsătoare culoare metalică (plumbul care nu are propriu-zis o culoare sau are una, indistinctă, negrul degradat spre cenușiu). Care este simbolul memorabil, unde e marea poezie în aceste versuri care adună și învârt asemenea detalii?: „Dormeau adânc sicriile de plumb / Și flori de plumb și funerar vestmânt — / Stam singur în cavou... și era vânt... / Și scârțâiau coroanele de plumb. // Dormea întors amorul meu de plumb / Pe flori de plumb, și-am început să-l strig — / Stam singur lângă mort... și era frig... / Și-i atârnau aripi de plumb.” Simbolul se vede cu ochiul liber: singurătatea individului într-un univers închis,

reduc la maxim, sufocant, iar lirismul iese din sugestia acestei stranie stări de izolare și frig în vecinătatea cadavrelor. Sublimul romantic este astfel înlocuit de simbolisți prin valorificarea estetică a macabrului, a derizoriului din real. Argezi, care începe prin a cultiva aceleași elemente, introduce și o notă patetică și conceptualizantă în poem, deschizând astfel simbolul spre alte universuri. **B.** execută operația inversă: închide simbolul liric, repetă amănunțele, pictează cu aceeași culoare, stinge tonurile. *Pastel* aduce în tablou corbii, țărăitul ploii de toamnă, mugetul vitelor închise în ocol și sunetul trist, dogit al tălângilor. Poemul sugerează, admirabil, senzația de agonie a vegetației, de târziu în lume și de prăbușire a universului într-o tristețe grea, aceea a individului care contemplă această moarte fără glorie: „Și tare-i târziu / Și n-am mai murit”. Din nou gândul merge spre agoniile fastuoase ale romanticilor și, făcând comparația de rigoare, se observă puținătatea elementelor cu care lucrează spiritul bacovian, absența ceremoniei, obstinația cultivării micilor simboluri ale derizoriului din sfera existenței. Dar tocmai această lipsă de „măreție de simbol”, pentru a reproduce o formulă ironică, dă măreție poemului bacovian, simplu și cutremurător ca un bocet șoptit. Scenariile, modelele, în fine, pozele luate de la alții și care se văd, ca o cusătură cu ață albă la un costum de gală, nu strică tonalitatea și nu falsifică mesajul poemului. Un mesaj care

Desen de Florica Cordescu

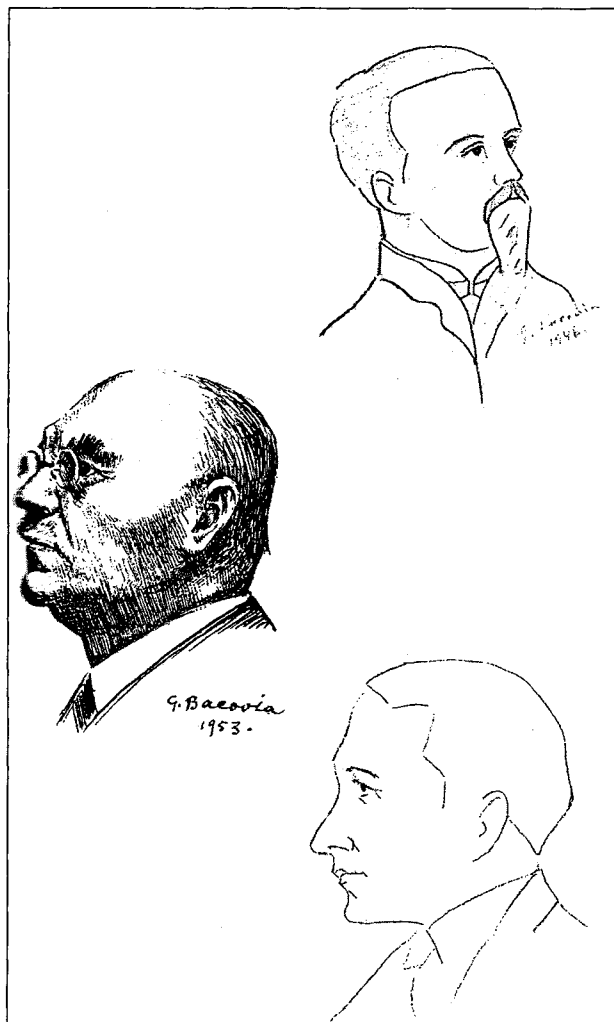

comunică, de cele mai multe ori, o sugestie despre tragicul existenței mărunte, solitare, fără orizonturi. **B.** transmite de o sută de ori aceste semnale de urgență ale ființei instalate într-o solitudine grea. O singurătate, iarăși, lipsită de orgoliul încercat de romantici, o singurătate care nu eliberează ființa de circumstanțele constrângătoare ale vieții, ci o închide și o descompune lent și iremediabil. Mai mult, solitudinea bacoviană nu este niciodată singură, este înconjurată mai totdeauna de alte singurătăți mai mari: parcul din mijlocul orașului este solitar, piețele sunt pustii, hanul, drumul, odaia în care poetul așteaptă să se întâmple ceva și nu se întâmplă, totul, pe scurt, este scufundat într-o singurătate minerală. Este, în chip surprinzător, spațiul de teroare și în același timp spațiul de securitate al poetului. Îl izolează de lume și, totodată, îi sporește frica abisală — frica de lucruri și frica de fantasmе pe care le fabrică imaginația. E greu de spus dacă există un spațiu de securitate (în sensul pe care îl dau criticii tematiști de felul lui Jean-Pierre Richard) în care spiritul liric bacovian se simte ocrotit. La prima vedere, spațiul de refugiu este spațiul singurătății (camera în care se izolează și unde ascultă tăcerile grele sau de unde vede prăpădul ninsorii, crășma păcătoasă dintr-un târg blestemat, hanul de la marginea orașului, vastul cavou în care se află cadavrul iubitei, din nou cârciuma în care cântă barbar o femeie etc.), un spațiu care închide spiritul, nu-l eliberează de fantasmеle urâtului. Este, apoi, spațiul din afară: parcul, târgul ca atare, marginile lui, care se deschid spre „zarea grea de plumb”, mahalalele în care așteaptă fecioarele ofticoase, zidurile umede ale caselor, pământul care pare un mormânt, liceul — cimitir al tinereților, apoi chiar cimitirul, care ocupă și el un loc în acest tablou sumbru. Nici un semn, deci, de securitate din afară, nici un colț în care spiritul să se simtă în siguranță, doar cadavre care se descompun, păsări care cad, piețe pustii, parcuri solitare, ploi putrede, zări de plumb, din nou parcuri devastate, toamne ude și primăveri ftizice, tristeți de piatră, zăpezi apăsătoare, imposibile, cavouri, pereți umezi și ceruri prăbușite. Acesta este spațiul fizic în care s-a fixat spațiul interior, spațiul de securitate al simbolistului **B.** O securitate fragilă a spiritului în insecuritatea maximă a spațiului din afară. Există, totuși, în poezia lui **B.** și momente de calm, și mici spații ocrotitoare. Vremelnic ocrotitoare, securizante. De pildă, odaia încălzită în care iubita servește ceaiul, cântă la clavir sau citește „ceva de la poluri”, ca în poemul *Decembre*. Instalat în fotoliu, lângă soba în care trosnește focul, poetul contemplă prin geamuri peisajul polar de afară și ascultă vijelia. Moment de liniște, de împăcare cu lumea din afară și de calm interior. Chiar și obiectele, până acum apăsătoare, doborâte de singurătatea lor, capătă o aură mistică: „Și toate din casă mi-s sfinte”. Zăpada (element, în genere, negativ, obstacol în calea spiritului și sursă de neliniște pentru psihicul poetului înspăimântat de lucruri) a creat un cadru favorabil. Poetul este, în camera străjuită de nămeți, un prizonier bucuros. Frica de elemente — sentiment dominant în poemele bacoviene — este înlocuită aici cu o scurtă stare de tihnă și desfătare: „Și vino și tu mai aproape; / Citește-mi ceva de la poluri, / Și ningă... zăpada ne-ngroape. // Ce cald e aicea la tine. / Și toate din casă mi-s sfinte; / Te uită cum ninge

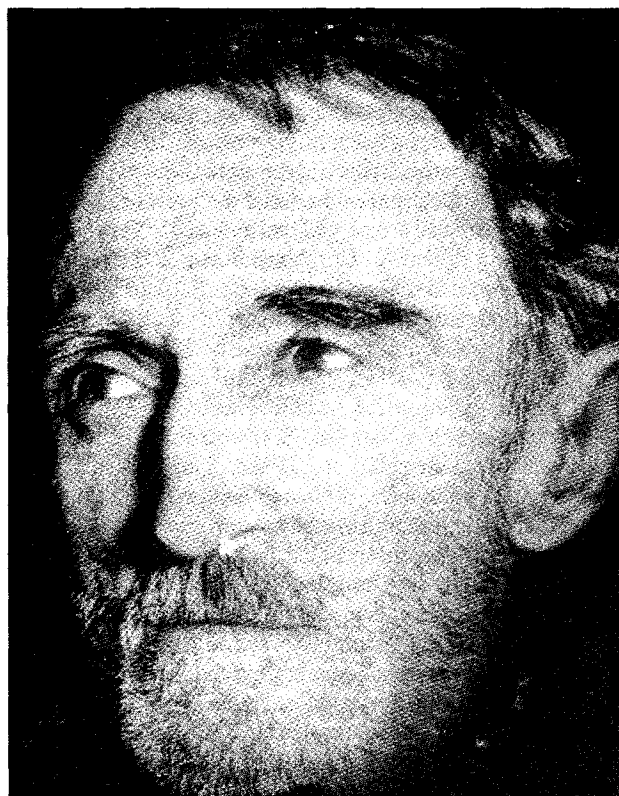
Decembre... / Nu râde... citește-nainte. // E ziuă și ce întuneric... / Mai spune s-aducă și lampa — / Te uită, zăpada-i cât gardul, / Și-a prins promoroacă și clampa. // Eu nu mă mai duc azi acasă... / Potop e-napoi și-nainte, / Te uită cum ninge Decembre, / Nu râde... citește 'nainte.”

Mai sunt în acest spațiu liric de securitate/insecuritate, amurgurile violete, zăvoii violet, copacii albi, copacii negri, foșnetul toamnei, din nou apusul de toamnă violet sau de humă etc., care ar putea da o altă idee despre relațiile lui **B.** în plan senzorial cu lucrurile din afară. Acestea sugerează însă mai degrabă o tehnică poetică decât un mod de a primi elementele materiei. O tehnică învățată de la simbolisti și, totodată, o poză asumată și transformată în cele din urmă într-un cadru de existență. El pune mai mult suflet și mai puțin fantezie decât alții în aceste teste de audiență colorată și parfumată. Rezultă un număr destul de mare de poeme în care sunetele și parfumurile se cheamă și se confundă într-o muzică

T. Maiorescu, C. Rădulescu-Motru și G. Topîrceanu.
Desene de G. Bacovia

a suspinelor. Ambiția poetului este de a realiza, cum spune în *Nervi de primăvară*, „o pictură parfumată cu vibrări de violet”. Invocă, în acest scop, pe Venus care se ivește dimineața dintr-o rouă de culori și pășește apoi într-un univers de lucruri violete. *Matinală*, din care face parte această imagine, este un mic poem eminescian tradus în limbajul corespondențelor simboliste: „Aurora violetă / Plouă rouă de culori — / Venus, plină de fiori, / Pare-o vie violetă. // Bat la geamul tău încet, / Bat cu-o roză sângeroasă — / Vino, floare somnoroasă, / Cât pe zări e violet. // Plâns de ape se repetă / Încă totu-i adormit — / Ca în vise s-a pornit / Roata morii — violetă.” **B.** este, probabil, primul care introduce la noi relația culturală în poem sau, mai corect spus, face din referința livrescă un element de reflecție lirică. Este un mod de a indica modelele și, totodată, de a gândi poezia ca artificiu, iar opera ca produsul unui *poeta faber*. Este, desigur, și un joc, o trecere, sub ochii cititorului, de la poezia inimii la poezia poeziei. Într-un poem se ivesc numele lui Poe, Baudelaire și Rollinat, în alte versuri sunt invocați Eminescu, Heine și Lenau sau, mai aproape de stilul lirismului bacovian, Verlaine. Prezența romanticilor nu arată o afinitate estetică, deși există câteva accente eminesciene în poemele lui, ca, de pildă, în acest dialog cu *umbra* (o temă romantică răspândită): „Mă prăfuisse timpul dormind peste hârtii... / Se întindea noianul de unde nu mai vii; / O umbră, în odaie, pe umeri m-apăsa — / Vedeam ce nu se vede, vorbeam ce nu era.” Sau în *Poveste*, unde apare „șoptirea singuraticii păduri” și, în acest spațiu tipic eminescian, se infiripă și femeia „ca o pală rătăcire coborând din alte zări”. Erosul bacovian descoperă acum codrul mirific, tema depărtării, idila, „povestea cu dureri și cu mistere”, euforia sărutului, pe scurt, amorul în faza juvenil-pasională. Chiar ritmurile acestei frumoase povești de iubire amintesc de desfășurarea lentă, mătăsoasă a versului eminescian: „Îți aduci aminte ziua când ți-am spus că ești frumoasă, / Când cu buzele de sânge și cu ochii sclipitori / Printre arborii de toamnă te opreai încet, sfioasă / Lăsând gândul spre amorul înțeles de-atâtea ori...” S-a vorbit de monotonia poeziei lui **B.**, de tematica ei redusă, în fine, de „manierismul insuportabil” (G. Călinescu). Faptul este de ordinul evidenței, deși trebuie recunoscut că tocmai această închidere a lirismului într-o problematică repetitivă dă o notă de originalitate și profunzime poemelor sale. În fond, poezia lui are un unic motiv muzical, executat la un violoncel care, încet-încet, prin acumulare de tonuri joase, dă o impresie extraordinară de suferință și de vibrație aproape maladiivă a spiritului. Dacă nevroza are un sunet și are o culoare, ea are, în literatura română, culoarea și sunetul poemului bacovian. Spre deosebire de Arghezi, care încearcă toate temele și construiește o vastă mitologie lirică în marginea lor, autorul *Plumbului* trasează în jurul lui un cerc de mici subiecte și nu evadează aproape niciodată din acest spațiu. Tot ceea ce se petrece se petrece aici. La urmă, se observă că la el cercul s-a umplut de fantasmе și că poemele ating temele grave ale existenței. Poezia plictisului provincial, poezia târgului blestemat, copiii după „pozele” decadenților, manierism patetic, teama de universurile umide, fragilitatea ființei în fața elementelor, invenție poetică limitată și reluări obsesive într-o lirică

astenică, ingenuă în măsura în care ingenuitatea se înțelege cu imitația modelului — toate acestea sunt adevărate sau de multe ori adevărate, reale. Dar există ceva mai profund în această poezie a spațiilor închise și a singurătăților compacte, și anume sentimentul de gol al existenței și de gol istoric, senzația de surprare a lumii și, odată cu ea, de desfăcere, surprare lentă a elementelor interioare ale ființei, în fine, amestecul de naivitate și poză satanică într-o lirică muzicală care încearcă, din loc în loc, să strice regulile retoricii. G. Călinescu vorbește chiar de „o retorică întoarsă”, însă retorica poetică nu-i răsturnată integral și consecvent în lirica bacoviană. Poetul, fidel programului lui Verlaine, încearcă doar s-o sugrume din când în când, desfăcând versul, rupând fluiditatea discursului pentru a-l recompune, apoi, în altă strofă. Multe versuri sunt emblematice tocmai prin prozaismul sau, mai bine spus, prin îndrăzneala de a defini o stare lirică nu prin mijloacele tradiționale de seducție, ci printr-o alianță din care a fost eliminată tocmai „poezia” în veșmintele ei sărbătorești. Câteva dovezi: iată amurgul, universul ca un cavou, târgul ostil și pustiul existenței: „Trec corbii — ah, «Corbii» / Poetului Tradem — / Și curg pe-nnoptat / Pe-un târg înghețat // Se duc pe pustii”, sugerate, toate, prin câteva referințe cât se poate de banale și un „ah” care rușinează orice idee de solemnitate în poezie. Gravitatea, solemnitatea găsesc însă altă cale pentru a ajunge la suprafața versurilor: „Un gol istoric se întinde”; „E toamnă, e foșnet, e somn... / Copacii, pe stradă oftează; / E tuse, e plânset, e gol... / Și-i frig, și burează...”;

„Barbar cânta femeia-aceea”; „O poemă decadentă, cadaveric parfumată”; „Și-n toamna asta udă, mai putredă ca cele ce s-au dus / Când vântul va boci, din nou, la cei de jos, la cei de sus — / La geamul tău, în spaima nopții, ca un prelung final, / Voi repeta că anii trec mereu mai greu și mai brutal”; „Ninge secular, tăcere, pare a fi bine”; „Ninge grandios, în orașul vast cum nu mai este”; „Sunt cel mai trist din acest oraș”; „Verde crud, verde crud; Te mai văd, te mai aud”; „La geamuri, toamna cântă funerar / Un vals îndoliat și monoton”; „E numai vedere... nu mai pot să vorbesc”; „Și plouă cu-o părere de rău”; „O, țară tristă, plină de humor...”; „Liceu — cimitir / Al tinereții mele — / Pedanți profesori / Și examene grele”; „Vorbește încet, pășește încet, / Că totul cade ca o jale nouă”; „E ora când cade gândul amar, / Tăcere... e ora lașității”; „Blestemată mai fie și toamna / Și frunza ce pică pe noi —; / Blestemat să mai fie și târgul / Ursuz, și cu veșnice ploii... / Cetate, — azilul ftiziei — / Nămeți de la pol te cuprind... / Cetate, azi moare poetul / În brațele tale tușind...” „Nu se poate spune de unde vine farmecul bizar al acestor versuri care nu formulează nici o comparație de preț și nici o metaforă care să ne fure ochii și să încânte urechea. De ce rămân în minte, deși nu au în ele nimic memorabil? Cum se face că aceste confesiuni, de o exasperantă banalitate, acaparează, „smintesc” fantezia noastră de lectori sceptici, în fine, cum de reușește **B.**, poet care voiește să fie un anarhic în estetica poeziei, să simplifice atât de mult limbajul poeziei, dându-i, în același timp, atâta pregnantă și o așa de mare putere emoțională? Secretele poeziei moderne care, cum se știe, își caută sonuri și „vederi” (o formulă bacoviană) în zonele de umbră ale existenței. Rimbaud invita poetul modern să viziteze nevăzutul, neauzitul, nepipăitul și nemirosibilul pentru a putea reinventa poezia. **B.**, pornind din alt punct, vizitează cămările realului derizoriu, ungherele plictisului existențial, subteranele tristeții și ale eșecului, în fine, privește existența prin geamul afumat al unei delirante singurătăți. Reușește și el, în cele din urmă, să reinventeze poezia silind-o să coboare în micul infern al existenței curente.

Dintr-o minus-vitalitate notorie, universul liric bacovian se hrănește cu lăcomie, ca să zicem astfel, extrăgând una dintre cele mai tari arme poetice din câte cunosc în simbolismul nostru; aș spune chiar că filtrează esența cea mai concentrată, amestec de fetid și mosc, de durere și plăcere, indistinct îngemănate. Eul bacovian răsucesce un tragic, un obsedant scâncet, suferința se clatină într-o semisomnolență în care instinctul vital alterat posedă nu știu ce încordată luciditate; materia în dezagregare are un fel de conștiință de sine, vizibilă în însuși propriul ei proces de dezatomizare; ea umple toată conștiința reflexivă a poetului, manifestată printr-o atentă notație. Oricâtă simplitate și stângăcie verbală dovedește lirica bacoviană, acestea sunt și semnele neîndoioase ale lucidității lui artistice; conștiința umană se prăbușește în reacții fiziologice, dizlocate, fără nici o puțință de se ridica pe un plan egal sau analog, dar numai o inteligență artistică o poate surprinde în înseși confuzele ei dezagregări.

POMPILIU CONSTANTINESCU

SCRIERI: *Plumb*, București, 1916; ed. 2, Râmnicu Sărat, 1924; *Scântei galbene*, Bacău, 1926; *Bucăți de noapte*, București, 1926; *Poezii*, București, 1929; *Cu voi...*, București, 1930; *Poezii*, pref. Adrian Maniu, București, 1934; *Comedii în fond*, București, 1936; *Opere*, București, 1944; *Stante burghize*, București, 1946; *Poezii*, pref. Eugen Jebeleanu, București, 1956; *Poezii*, București, 1957; *Scrieri alese*, pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1961; *Plumb. Versuri și proză*, îngr. Ion Nistor, pref. Nicolae Manolescu, București, 1965; *Stante și versete. Postume*, București, 1970; *Opere*, îngr. Mihail Petroveanu și Cornelia Botez, pref. Mihail Petroveanu, București, 1978; *Plumb*, îngr. Romulus Vulpescu, București, 1983; *Opere*, pref. Ion Simuț, București, 1994; *Poezii*, îngr. Tudor Opriș și Gabriel Bacovia, pref. Tudor Opriș, București, 1996; *Plumb – Plomb*, ed. bilingvă, tr. Odile Serre, Pitești, 1998; *Plumb. Poezii. Proză*, îngr. Ion Nistor, pref. Mircea Anghelescu, București, 1998; *Plumb – Plomb*, ed. bilingvă, tr. Miron Kiropol, pref. Basarab Nicolescu, Iași, 2000; *Opere (Poezii. Proză. Publicistică. Corespondență. Destănuiri)*, îngr. Mircea Coloșenco, introd. Eugen Simion, București, 2001.

Repere bibliografice: I. Ludo, *Un poet al toamnei, „Absolutio”*, 1913, 25 decembrie; Al. Macedonski, *Bacovia*, „Făclia”, 1916, 7; Aderca, *Contribuții*, I, 331-332, 442-444, II, 167-170; Fundoianu, *Imagini*, 133-136, 170-177, 224-228, 323-325; Davidescu, *Aspecte*, I, 25-26, 231-236; Lovinescu, *Scrieri*, I, 403-407, IV, 581-584; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 1927, 312-316; Camil Petrescu, G. Bacovia, RVVR, 1922, 12, 13; Cezar Petrescu, G. Bacovia, *poet al deznădejților provinciale*, G, 1923, 7; Adrian Maniu, G. Bacovia, „Mișcarea literară”, 1925, 36-37; Perpessicius, *Mențiuni*, I, 227-230, 248-250, 341-343, II, 114-120, 238-246, 416-422, V, 426-432; Mihail Sebastian, *Bacovia*, RVS, 1929, 3; I. Valerian, „Scântei galbene”, VLT, 1926, 5; I. Valerian [Interviu cu G. Bacovia], VLT, 1927, 53; I. Valerian, „Cântec târziu”. *Romanul unui poet. De vorbă cu G. Bacovia*, VLT, 1929, 107; Camil Petrescu, *Argezi*, Bacovia, RFR, 1934, 6; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 228-230; Cioculescu, *Aspecte*, 136-140; Biberi, *Études*, 60-61; Streinu, *Pagini*, I, 35-41; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 627-630; Pillat, *Tradiție*, 52-53; Constantinescu, *Scrieri*, I, 155-161; Tudor Vianu, *Figuri și forme literare*, 1946, 132-133; A. E. Baconsky, *Colocuiu critic*, București, 1957, 45-98; Svetlana Matta, *Existence poétique de Bacovia*, Winterhur, 1958; Petroveanu, *Pagini*, 255-259; Agatha Grigorescu-Bacovia, *Bacovia. Viața poetului*, București, 1962; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 71-74; Călinescu, *Aspecte*, 7-23; Felea, *Dialoguri*, 37-44; Manolescu, *Lecturi*, 63-86; Bote, *Symbolismul*, 475-476; Negoitescu, *Scritori*, 137-153; Ciopraga, *Portrete*, 145-152; Rașcu, *Amintiri*, 7-101; Baconsky, *Marginalii*, 353-361; Tomuș, *15 poezi*, 112-126; Gáldi László, *Fonosimbolismul rimelor în „Nocturnele” lui Bacovia*, LR, 1969, 2; Mihail Petroveanu, *Bacovia*, București, 1969; Liviu Chiscop, *George Bacovia (1881-1957)*. *Bibliografie*, Bacău, 1970; Doinaș, *Diogene*, 42-52; Micu, *Început*, 448-468; Popa, *Modele*, 120-132; Ulici, *Recurs*, 69-79; Mircea Anghelescu, *Satanismul bacovian*, RITL, 1972, 2; Barbu Cioculescu, *Dualitatea răs-plâns în poezia lui George Bacovia*, RITL, 1972, 2; Doinaș, *Poezie*, 71-73; Agatha Grigorescu-Bacovia, *Bacovia. Poezie sau destin*, București, 1972; Emil Manu, *Introducere în cromatica lui Bacovia*, RITL, 1972, 2; Mihai Vornicu, *Masca poetică a lui George Bacovia*, RITL, 1972, 2; Piru, *Varia*, I, 350-361; Sasu, *Progresii*, 113-118; Tudor, *Pretexte*, 207-218; Balotă, *Umanități*, 362-367; George, *Sfârșitul*, I, 119-125, 343-346; Zăciu, *Ordinea*, 186-190; Gheorghe Griguru, *Bacovia, un antisentimental*, București, 1974; Romul Munteanu, *Une interprétation bachelardienne de la poésie de George Bacovia*, CREL, 1974, 4; Paleologu, *Simțul practic*, 41-43; Piru, *Reflexe*, 199-207; Manolescu, *Teme*, II, 90-94, IV, 125-128; Popa, *Forma*, 57-69; Papahagi, *Exerciții*, 93-97; Pop, *Transcrieri*, 33-41; Ion Caraion, *Bacovia. Sfârșitul continuu*, București,

1977; Ciobanu, *Însemne*, I, 5-29; Gheorghe Pătrar, *Bacovia și Bacăul*, pref. George Bălăiță, 1977; Apetroaie, *Lit. rom.*, 187-213; Ciopraga, *Ulyse*, 82-95; Ungureanu, *Contextul*, 116-128; Cioculescu, *Itinerar*, III, 171-177, V, 395-400; Dinu Flămând, *Introducere în opera lui G. Bacovia*, București, 1979; Cristea, *Faptul*, 34-37; Ștefănescu, *Jurnal*, 231-236; Bucur, *Poezie*, 60-80; Daniel Dimitriu, *Bacovia*, București, 1981; Iorgulescu, *Ceara*, 83-86; Manu, *Sensuri*, 64-69; Raicu, *Calea de acces*, 5-46; Săndulescu, *Portrete*, 198-203; Marcea, *Concordanțe*, 257-261; Valentin F. Mihăescu, *Timp și mod*, București, 1983, 22-36; Zăciu, *Viaticum*, 234-251; Ciopraga, *Propile*, 54-66; Alexandra Irdries, *Alternative bacoviene*, București, 1984; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 303-334; Petru Comarnescu, *Kalokagathon*, îngr. Dan Grigorescu și Florin Toma, introd. Dan Grigorescu, București, 1985, 268-269; Moraru, *Ceremonia*, 7-34; Pop, *Jocul*, 29-41; Sorescu, *Ușor cu pianul*, 361-362; Nicolae Manolescu, *Despre poezie*, București, 1987, 204-206; Mircea Scarlat, *George Bacovia*, Nuanțări, București, 1987; Ștefănescu, *Prim-plan*, 32-39; Mihăilescu, *Întrebările*, 144-154; Simion Mioc, *Anamorfoză și poetică*, 1988, 30-39; Grigurcu, *Eminescu - Labiș*, 105-110; Solomon Marcus, *Invenție și descoperire*, București, 1989, 271-282; Mircea Muthu, *Alchimia milenului*, 1989, 84-86; Fanache, *Vârstele poeziei*, 135-182; Radu Petrescu, *G. Bacovia*, VR, 1991, 9, 10; Negoieșcu, *Ist. lit.*, I, 267-270; Cezar Baltag, *Eseuri*, București, 1992, 78-81; Alexandru Mușina, *Arcadia bacoviană: o contrautopie*, RL, 1993, 6; Alexandru Buican, *Posteritatea lui Bacovia și „Istoria” lui... G. Călinescu*, București, 1994; Gh. Crăciun, *Bacovia - principiul tranzitiv al „Stanțelor”*, RL, 1994, 34; V. Fanache, *Bacovia. Ruptura de utopia romantică și afirmarea spiritului modern*, Cluj-Napoca, 1994; Micu, *Scurtă ist.*, I, 367-369; Gh. Crăciun, *Simbolismul bacovian de la conformism la ezezie*, ST, 1995, 3; Agatha Grigorescu-Bacovia, *George Bacovia. Posteritatea poetului*, București, 1995; Ioan Milea, *Lecturi bacoviene și alte eseuri*, București, 1995, 7-87; Pop, *Recapitulări*, 12-21; Popa, *Estuar*, 64-71; Ion Deaconescu, *George Bacovia sau Monologul pe mai multe voci*, Iași, 1996; Lucian Tamaris, *Plânsul lui Bacovia. O interpretare psihanalitică*, București, 1997; Daniel Dimitriu, *Bacovia după Bacovia*, Iași, 1998; *Dict. analitic*, I, 216-219, 256-259, II, 328-329, III, 350-352, IV, 14-15, 98-100, 150-153; Liviu Chiscop, *Paharul cu otrăvă. Adevăr și ficțiune despre destinul lui Bacovia*, Bacău, 1999; Marian Papahagi, Sanda Cherata, Emma Tămăianu, Teodor Vușcan, *Concordanța poeziilor lui George Bacovia*, introd. Sanda Cherata, Cluj-Napoca, 1999; Radu Petrescu, *G. Bacovia*, Pitești, 1999; Constantin Călin, *Dosarul Bacovia*, I, București, 1999; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 284-285; Dumitru Chioaru, *Poetica temporalității*, Cluj-Napoca, 2000, 86-107; *Dict. esențial*, 49-52; Gheorghe Grigurcu, [G. Bacovia], RL, 2000, 30, 43-44, 2001, 20; Eugen Simion, *Introducere la George Bacovia*, *Opere*, îngr. Mircea Coloșenco, București, 2001; Marilena Donea, *George Bacovia. Biobiografie*, Bacău, 2001; Ion Bogdan Lefter, *Bacovia - un model de tranziție*, 2001; Popa, *Ist. lit.*, I, 1133-1134; Constantin Trandafir, *Poezia lui Bacovia*, București, 2001; Andrei Iustin Hossu, *Cuvinte despre Bacovia sau Revelațiile unui veac*, SUA, 2001; Theodor Codreanu, *Complexul bacovian*, Iași, 2002; V. Fanache, *Bacovia în 10 poeme*, Cluj-Napoca, 2002.

BACU, Dumitru (14.II.1923, Gramaticova-Vodena, Grecia - 15.X.1997, Paris), memorialist și poet. Este fiul Hridei și al lui Constantin Bacu, preot. Învață carte în satul natal, apoi frecventează liceul românesc din Grebena și școala comercială română din Salonic. Emigrează în România, unde își ia bacalaureatul la Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța. Se înscrie în București la Politehnică, dar este arestat în 1949 ca „dușman al poporului muncitor” și eliberat abia după ce face

ani grei de temniță, petrecuți în parte și la Pitești, experiență din care a rezultat cartea *Pitești - Centru de reeducare studențească*, apărută mai întâi la Madrid, în 1963, în Canada, la Hamilton, în 1989, în SUA, la Englewood, în 1971, și la București, în 1991. La câțiva ani după „ispășirea” din pușcăriile comuniste, în 1959, B. se expatriază, stabilindu-se mai întâi la Évry, apoi la Paris. A scris la revistele din exil „Caete de dor”, „Vatra” și „Cuvântul românesc”, ca și la „Deșteptarea” și „Dimândarea” din București (după 1990).

„Din granit dacă ați fi - și totuși nu veți putea să țineți până la capăt!” este motoul cărții lui B., „deviza” torționarilor de la „Școala de reeducare studențească” din Pitești. Carte-document, ea poartă un subtitlu ce rezumă de fapt „fenomenul Pitești”: *La Buchenwald se murea mai ușor*. Postul de radio Europa liberă a difuzat-o mai întâi pe calea undelor, apoi Virgil Ierunca a readus-o în conștiințe prin lucrarea sa, *Fenomenul Pitești*. Cartea trece însă dincolo de ceea ce s-a numit „fenomenul Pitești”, experiența (in)umană trăită acolo de mii de tineri radiografiind întregul sistem concentraționar comunist din România, ca și din lagărul comunist în genere. Ea aduce totodată în prim-plan un element inedit, ce o singularizează între mărturiile despre gulag de pretutindeni: anume ruina sufletului deținutului (nu neapărat nimicirea lui fizică), spre a putea fi folosit ca torționar împotriva adversarilor sistemului opresiv. Sunt de subliniat și fluența memoriilor lui, firescul rostirii, care le conferă nu doar emoția unui tulburător document de suflet, ci și calitatea de pagini de autentică literatură.

B. a scris și poezie, în limba română, ca și în grai aromân. În mod deosebit este de menționat culegerea *Cântiți tră niagârșiri [Cântece spre neuitare]* (1996). Sorgintea celor mai multe dintre poeme sunt tot închisorile comuniste: „Majoritatea poeziilor [...] din această carte au fost scrise în temnițele comuniste”, mai întâi în minte, „pe vremea când nu ni se permitea nici măcar umbră de creion sau hârtie. Descoperisem însă *placa de ardezie*, confecționată din curea și praf DTT, iar drept creion, o așchie de scândură smulsă din prici sau un fir de sârmă ciupit din gardurile ce ne păzeau de *furia poporului muncitor*.” Poemele de pușcărie sunt memorabile, nu în notă revendicativă, ci prin atitudinea creștină, care comentează suferința, în tonalitate uneori mioritică, precum în *Cântic di moarti*, unde poetul își invocă mama ca martoră a pătimirii fiului ei, suferind, în propria carne, chinul lui: „...ș-tini aduchiși, dadă... / tu inimă ț-acriscură schiñi // și-ț trimbura mâna / când ti-aplicași ca s-tincliñi // sâmtși cum / sârâma din tini / schimură 'nă rugăciuni și s-duți? // dado, / laie dado... / tu aistă noapți, / țerlu s-învațuți cu 'nă noauă Cruți.” Acest lirism are și o coardă erotică, răsunând chiar și în elegia temniței: „Nu-i vrearea biligiucă, ni ciupari, / S-li porț pirifan, dzua, la videari; / Niți icoană di-aviu, la cari s-ti-ncliñi, / Ca să-ț-afirească inima di schiñi. // Nu i hrisafi, galbină flurie, / S-u coși pi cicioană, tră ciudie; / Nu s-veadi. Nu s-acată. Nu-i mânar, / S-lu-angañi cu zboară dulț, di picurar. // Ma iasti-un foc bătut di ploi, tu cheari, / Ți ardi greu, ș-durut, ca 'nă-aștiptari. / Nu-l agârșea. Aveagl'iu-l cu sivdaie, / Ma vrei s-nu-l aff'i astes, cinușă laie.” B. reușește să salveze nu numai versurile proprii, ci și unele

compuse de alți deținuți, ce vor alcătui antologia *Ofrandă. Poezii din închisori* (1963). De reținut și excelențele transpuneri în grai aromânesc după Eminescu, Arghezi, Ion Barbu, Dan Botta și Emil Botta, ca și din poeți occidentali, între care Charles Baudelaire, Paul Verlaine, Rimbaud, Paul Claudel, Apollinaire, precum și din autori chinezi.

SCRIERI: *Aiud*, Madrid, 1961; *Pitești – Centru de reeducare studențească*, Madrid, 1963; ed. Hamilton, 1989; ed. (*The Anti-Humans. Student „Reeducation” in Romanian Prisons*), Englewood, 1971; ed. București, 1991; *Acolo șezum și plânsem*, Madrid, 1964; *Cântiți tră niagârșiri*, București, 1996. **Antologii:** *Ofrandă. Poezii din închisori*, Madrid, 1963.

Repere bibliografice: Căndroveanu, *Aromânii*, 109–111; Hristu Căndroveanu, *Dumitru Bacu*, „Deșteptarea”, 1996, 7; Popa, *Ist. lit.*, I, 961–962; Theodor Cazaban, *Eseuri și cronici literare*, București, 2002, 125–128; Manolescu, *Enciclopedia*, 69–71. Hr.C.

BADEA, Mircea (4.VIII.1915, București – 25.III.1977, București), poet. Pe numele adevărat Mircea Bădulescu, licențiat în litere și filosofie, fost student al lui Tudor Vianu, **B.** țâșnește pe neașteptate între poeții vremii cu volumul de versuri *Incantații*, care primește în 1940 unul dintre premiile acordate scriitorilor tineri de Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, fiind editat sub aceste auspicii în același an. După război, pecefuit de un destin ce a fost, într-un fel, al generației din care făcea parte, **B.** – un timp redactor la Radiodifuziunea Română – părea a-și fi rupt punțile ducând spre poezie. La o distanță de peste trei decenii, o nouă carte, *De dragoste...* (1971), depune însă mărturie pentru o continuă și tainică trudă; o apariție târzie, completând ori doar retușând imaginea din tinerețe a poetului. „Incantațiile” lui alcătuiesc în cele din urmă o singură poemă și exaltă „lumina de aur a bucuriei” în amiaza unei iubiri împărțite. Aproape ritualizată, euforia erotică este transpusă în suneri moi, de descântec, rezonând în cadențele unui vers neobișnuit de amplu, iar în dialoguri, unde femeia și bărbatul își răspund sub vraja adorației, se distilează parcă arome orientale. Expansiunea, frenezia simțurilor, starea de beatitudine senzuală stau sub semnul panteismului și sunt exprimate într-o manieră francă, îndrăzneată. Câteodată, utilizând sugestii venite din basm ori dintr-o posibilă figurație medievală, poetul face ca aceste imnuri închinare iubirii să se deschidă către adâncurile sentimentului. **B.**, care nu deține mari resurse imaginative, exploatează în schimb o intuiție fericită, ritmând debitul liric într-o mișcare muzicală nu o dată plină de rafinament.

SCRIERI: *Incantații*, București, 1940; *De dragoste...*, postfață Mihai Gafița, București, 1971.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, IX, 40–42; Octav Șuluțiu, *Mircea Badea*, „Incantații”, G, 1941, 5; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 859; Piru, *Varia*, II, 437–440; Nae Antonescu, „De dragoste...”, ST, 1972, 14; Gabriela Melinescu, *Cavaler al inimii*, LCF, 1972, 15; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 80–81.

BADEA, Ștefan (30.XI.1951, Butoiești, j. Mehedinți), critic literar. Este fiul Elisabetei și al lui Gheorghe Badea, economist. Student la Institutul Pedagogic de trei ani, se transferă la Facultatea de Filologie (secția română-franceză) a Universității din Timișoara, unde își ia licența în 1974. Profesor de română și franceză la școala din Măneciu-Pământeni (Prahova), iar din 1978, profesor de română la liceul din Măneciu-Ungureni. Debutează în presă cu studiul „Sara pe deal” – de la varianta la forma definitivă (1975). Colaborează cu studii de lingvistică, stilistică, recenzii, eseuri și articole de critică literară la „România literară”, „Limbă și literatură”, „Orizont”, „Studii și cercetări de lingvistică”, „Caietele «Mihai Eminescu»”, „Buletinul Filialei Ploiești a Societății de Științe Filologice din România”, „Revista nouă” (Ploiești), „Al cincilea anotimp” (Oradea). Editorial, debutează cu o antologie comentată: M. Eminescu, *Poezia de inspirație folclorică* (1982).

B. practică un tip de cercetare situat la interferența dintre stilistica lingvistică, stilistica literară și critica și istoria literară, terenul său de aplicație predilect fiind opera literară eminesciană. Într-o primă lucrare, antologia *Poezia de inspirație folclorică*, **B.** are în vedere, alături de textul eminescian publicat, analiza: cercetează principalele poeme de inspirație folclorică (basmelor versificate), „precum și acele poezii originale a căror legătură cu folclorul este vizibilă «cu ochiul liber»”, și „treptele asimilării folclorului”, pus în raport cu marile teme eminesciene. Autorul crede că „asimilarea folclorului, în sens strict, nu trebuie căutată, nu poate fi urmărită, în postumele eminesciene”, întrucât „în manuscrise nu putem descifra decât etape ale procesului – neîncheiat, în cazul postumelor”. „Asimilarea folclorului” este urmărită „la două niveluri între care, firește, există numeroase punți: în poemele originale de inspirație folclorică și în opera lui Eminescu în general”. Comentariile care însoțesc poemele antologate cumulează într-un glosar complex informații din domeniul folcloristicii, al istoriei, observații și disocieri privind prozodia și modul de a lucra al poetului, prezența și răspândirea unor teme specifice, incursiuni în mitologia poetică eminesciană. **B.** și-a extins investigațiile, în lucrări speciale, la domeniul „numelor proprii eminesciene” (cele cu valoare simbolică) și la raporturile nu doar cronologice între variantele diverselor poeme, vizând „biografia poeziei eminesciene”, geneza și metamorfozele ei. În *Biografia poeziei eminesciene. Constituirea textului poetic* (1997), **B.** urmează, parțial, modelul studiului lui Alain Guillerrou, *Geneza interioară a poeziei lui Eminescu*, și încearcă să aproximeze o imagine a creativității eminesciene în dinamica ei specifică, individuală. Preocupat de studiul limbajului poetic, **B.** lucrează *Dicționarul limbii poetice românești* (I–II, 2000–2001).

SCRIERI: *Semnificația numelor proprii eminesciene*, București, 1990; *Biografia poeziei eminesciene. Constituirea textului poetic*, București, [1997]; *Dicționarul limbii poetice românești*, I–II, București, 2000–2001.

Ediții: Mihai Eminescu, *Poezia de inspirație folclorică*, pref. edit., București, 1982; Mihail Sadoveanu, *Hanu-Ancuței*, pref. edit., București, 1985.

Repere bibliografice: Petru Gheorghe Bârlea, *Mihai Eminescu*, „Poezia de inspirație folclorică”, LL, 1983, 2; G. I. Tohăneanu, *Un exemplu*, O,

1983, 13; Dumitru M. Ion, M. Eminescu, „Poezia de inspirație folclorică”, RL, 1984, 2; Constantin Hărlav, Probitate intelectuală, CNT, 1985, 42; Elena Ștefoi, „Semnificația numelor proprii eminesciene”, LAI, 1991, 15; Nicolae Manolescu, Numele proprii în opera lui Eminescu, RL, 1991, 29; Al. Piru, Eminescu azi, București, 1993, 85–88; Gheorghe Bulgar, Momentul Eminescu, București, 2000, 152–154. C.H.

BADIU, Vasile (26.IX.1933, Măgurele, j. Ungheni – 29.V.1994, Chișinău), critic și istoric literar. Este fiul Sofiei (n. Coșciug) și al lui Alexandru Badiu, țărani. Absolvent al Universității de Stat din Chișinău (1959), va fi profesor de limba română la Borogani (Cahul), până în 1964, când devine cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară al Academiei de Științe a Republicii Moldova.

A debutat în 1956, cu un articol despre Ion Creangă, continuând apoi să fie prezent în periodice cu studii și comentarii referitoare la Ion Neculce, Dimitrie Cantemir, Mihail Kogălniceanu, Mihai Eminescu, reunite în volumul *Din perspectiva actualității* (1975). După 1980, a inițiat o intensă activitate de valorificare a literaturii române, editând scrieri de Iulia Hasdeu, Al. Mateevici, G. V. Madan, C. Stere, Magda Isanos ș.a.

SCRIERI: *Din perspectiva actualității*, Chișinău, 1975; *Studii de teorie a literaturii* (în colaborare), Chișinău, 1979; *Creația scriitorilor moldoveni în școală:* N. Costenco, A. Busuioc, V. Beșleagă, G. Malarciuc (în colaborare), Chișinău, 1990. **Ediții:** George V. Madan, *Văzute și trăite*, Chișinău, 1989; C. Stere, *În preajma revoluției*, I–IV, Chișinău, 1990–1991, *În viață, în literatură*, Chișinău, 1991; Ștefan Ciobanu, *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusească*, Chișinău, 1992.

Repere bibliografice: Sergiu Moraru, *Vocația criticului*, LA, 1983, 22 septembrie; A. Burlacu, S. Pânzaru, *Vasile Badiu. 60 de ani*, RLSL, 1993, 6; *Lista bibliografică selectivă a publicațiilor criticului și istoricului literar V. Badiu*, RLSL, 1993, 6; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 273–274. N.BI.

BAGDAT, Toma Alexandru (1824–10.III.1887), traducător. A fost primarul orașului Râmnicu Sărat (1874). În 1848, a publicat la București traducerea „slobodă” a pieselor lui Shakespeare *Romeo și Julieta* și *Othello*, precedată de o biografie a autorului. Traducerea este făcută după versiunea franceză a lui Le Tourneur și nu depășește, în genere, nivelul mediocru al celorlalte traduceri din Shakespeare apărute până atunci în limba română. În „consecvențele morale” așezate după fiecare piesă, B. arată o înțelegere mărginită, excesiv moralizantă, a operei dramaturgului englez. Reprezentațiile teatrale cu *Othello* și cu *Romeo și Julieta* ale trupei lui Matei Millo (1851) foloseau textul lui B.

Traduceri: W. Shakespeare, *Romeo și Julieta. Othello*, pref. și postfața trad., București, 1848.

Repere bibliografice: Petre Grimm, *Traduceri și imitațiuni românești după literatura engleză*, DR, III, 1922–1923; Duțu, *Explorări*, 254–256; *Dicț. lit.* 1900, 71. L.V.

BAHNER, Werner (18.VI.1927, Neuwiese-Erzgebirge, Germania), romanist german. După examenul de bacalaureat, susținut la Stollberg, în Saxonia (1946), B. frecventează cursurile

secțiilor de romanistică, anglistică și filosofie ale Universității din Leipzig. În anul 1950 își încheie studiile prin trecerea examenului de stat (specializarea principală: limba și literatura franceză, specializările secundare: spaniola și engleza) și obține titlul de doctor, cu disertația *Cercetări privind noțiunea de „popor” în literatura franceză (secolele XV–XVIII)*. Mereu preocupat de formația sa ca om de știință, parcurge stadiile ascensiunii universitare, fiind totodată dispus să-și asume responsabilități organizatorice la nivelurile superioare. Devine doctor docent la Facultatea de Filosofie a Universității din Leipzig cu teza *Teorii despre originea limbii spaniole în Siglo de Oro* (1955), iar în ierarhia universitară este promovat (1960) profesor de filologie romanică la Leipzig. Între 1965 și 1991, B. se află la conducerea unor institute de cercetare ale Academiei de Științe din partea răsăriteană a Berlinului (director al Institutului de Limbi Romanice, director adjunct și șef de secție la Institutul de Limbi Romanice, director adjunct și șef de secție la Institutul Central de Istorie Literară, director al Institutului Central de Lingvistică). În anul 1965, a fost ales membru al Academiei Saxone de Știință din Leipzig, al cărei președinte este în perioada 1980–1991; în 1966, și Academia Germană de Științe din Berlin îl primește în rândurile sale, iar în 1987, devine *doctor honoris causa* al Universității din Leipzig. După o ședere îndelungată la Berlin, B. se stabilește la Leipzig.

Pe cât de diverse sunt domeniile de investigație ale cunosătorului lumii romanice în vasta ei extensiune geografică, pe atât de strâns legate sunt aceste domenii între ele. Cercetător și popularizator al fenomenelor românismului cultural, B. este preocupat mai ales de evoluția limbii române populare și literare, precum și de istoriografia cercetărilor dedicate vorbirii și scrierii românești. În conexiune cu aspectele lingvistice sunt cele privind geneza cultural-spirituală a românilor, dezvoltarea literaturii lor, în perioada primelor apariții și a avântului cărturăresc din timpul luminismului. Comentează astfel operele cronicarilor într-un studiu privind elementele naționale în conștiința lingvistică și istorică a cronicarilor români din secolul al XVII-lea, publicat în volum la Berlin, în 1977, și tradus în românește în 1982: *Forme, idei, evoluții în literaturile popoarelor romanice*. Revine mereu la Dimitrie Cantemir, acest reprezentant al științelor în pragul luminismului timpuriu, și la concepțiile lui (de exemplu, acelea referitoare la istoria limbilor). Plasează într-un larg context european configurațiile spirituale românești din epoca luminilor, în studiul *Aspecte comune și specifice ale iluminismului în țările romanice*. Manifestă preferință pentru corifeii Școlii Ardelene, pentru reprezentantul „cel mai de seamă” din acea mișcare cultural-literară, Ion Budai-Deleanu. Mai sporadice sunt reflecțiile lui B. asupra creațiilor literare din vremurile mai noi: îngrijește, sub semnul „Luceafărului”, un volum de versuri de Mihai Eminescu, *Der Abendstern. Gedichte* (1964); însoțește cu postfețe volume de proză de Mihail Sadoveanu (Leipzig, 1957), Ioan Slavici (Leipzig, 1958) și Liviu Rebreanu (Berlin, 1962).

SCRIERI: *Das Sprach und Geschichtsbewusstsein in der rumänischen Literatur von 1780 bis 1880* [Conștiința lingvistică și istorică în literatura română de la 1780 la 1880], Berlin, 1967; *Ein bedeutender Gelehrter an der*

Schwelle zur Frühaufklärung: Dimitrie Cantemir (1673 bis 1723) [Un cărturar de seamă în pragul iluminismului: Dimitrie Cantemir (1673-1723)], în *Dimitrie Cantemir*, Berlin, 1974; *Formen, Ideen, Prozesse in den Literaturen der romanischen Völker*, I-II, Berlin, 1977; ed. (Forme, idei, evoluții în literaturile popoarelor romanice), tr. Yvette Davidescu, București, 1982; *Zur Geschichte der Rumänistik von 1700 bis 1890 in den deutschsprachigen Ländern* [Despre istoria românisticii dintre 1700 și 1890 în țările germanofone], în *Beiträge zur Geschichte der Sprachwissenschaft*, VII, Münster, 1997. **Traduceri:** Iorgu Jordan, *Einführung in die Geschichte und Methoden der romanischen Sprachwissenschaft*, Berlin, 1962; Mihai Eminescu, *Der Abendstern. Gedichte*, Berlin, 1964.

Repere bibliografice: Cornea, *Semnele*, 237-241; *Kontinuität und Innovation. Studien zur Geschichte der romanischen Sprachforschung vom 17. bis zum 19. Jahrhundert. Festschrift für Werner Bahner zum 70. Geburtstag*, îngr. Gerda Hassler, Münster, 1997. J.W.

BAICAN, Elie (1845, Crasna, j. Vaslui – 1912, București), folclorist. După școala primară și seminarul absolvit la Huși, urmează Academia din Iași (fosta Academie Mihăileană), Școala Normală de la Trei Ierarhi, iar după 1875, Facultatea de Litere la București. A fost institutor la Iași, timp în care i-a cunoscut pe Mihai Eminescu, Titu Maiorescu și Ion Creangă, iar între 1892 și 1895 a fost director la o școală primară din Focșani. A colaborat la „Timpul”, „Epoca”, „Columna lui Traian”, „Convorbiri literare”, „Sămănătorul”, „Făt-Frumos”. Prefațându-i *Literatura populară sau Palavre și anecdote* (1882), Eminescu nădăjduia că „autorul lor își va continua lucrarea, în care arată talent și se va sili să dezgroape mai târziu poveștile lui Pepelea, cari sunt fără contestare mai vechi decât aceste ce scapără din contactul cu străinii”. **B.** nu va urma însă sfatul marelui poet, ci va publica *Obiceiuri la români* (1884), *Limba metaforică sau Graiul cârâitor la români* (1892), *Spânul și omul cu barba roșie* (1898). Snoavele publicate de el, fără precizarea numelor informatorilor, urmează tematica știută a fațetilor ce circulau în epocă.

SCRIERI: *Limba metaforică sau Graiul cârâitor la români*, Focșani, 1892. **Culegeri:** *Literatura populară sau Palavre și anecdote*, pref. M.E. [M. Eminescu], București, 1882; *Obiceiuri la români*, București, 1884; *Spânul și omul cu barba roșie*, București, 1898.

Repere bibliografice: Ov. Papadima, *Folclorul în periodicele lui Hasdeu („Traian” și „Columna lui Traian”)*, SIL, 332; Gh. Cardaș, *E. Baican*, DCL, I, 111-113; Dicț. lit. 1900, 71; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 52-53. I.D.

BAICULESCU, George (1.IV.1900, Rubla, j. Buzău – 6.IX.1972, București), istoric literar, bibliograf și editor. Este fiul Mariei și al lui Pavel Baiculescu, învățător. **B.** a urmat școala primară în cătunul natal și apoi la Râmnicu Sărat, unde a făcut și liceul, absolvit în 1921. În ultima clasă, răspundea de revista elevilor, „Zori de zi”, și era secretarul societății „Junimea culturală”. În timpul primului război mondial a fost „cercetaș” și administrator de spital. La București, s-a înscris la Facultatea de Litere, pe care a terminat-o în 1925. Se angajase în 1922 la Biblioteca Academiei Române. Lucrând aici mai bine de patru decenii, a parcurs toate treptele ierarhice, de la bibliotecar la șef de sector, șef de secție și director (1941-1949), iar din 1965,

consultant științific. A debutat, ca autor de versuri, în „Liga Deșteptarea” (1916) și a continuat să publice în „Universul literar”, „Zori de zi” (Râmnicu Sărat), „Foaia Râmnicului”, „România nouă”, „Îndrumarea” (Râmnicu Sărat), „Adevărul literar și artistic”, „Foaia tinerimii”, „Ploieștii literari”, „Cele trei Crișuri”, „Convorbiri literare”, „Gândirea”, „Ramuri”, „Năzuința” (Craiova) ș.a., până prin 1933 iscăind și cu pseudonimele Radu Buzescu și George Freamăt. Atras de timpuriu de literatură, face critică literară vreme îndelungată, fiind și membru în redacțiile publicațiilor „Adevărul literar și artistic” (1923-1926), „Flamura” (1925-1926), „Viața literară” (1926) și „Propilee literare” (1926-1929). A tradus din Marțial, La Rochefoucauld, Maeterlinck, Baudelaire, Alain.

Debutază în revista „Izvorășul” (1919-1920) cu un articol despre folclor, domeniu care l-a atras în alte câteva rânduri, **B.** fiind și editorul unui florilegiu din lirica populară, *Cântece de dragoste din toate ținuturile locuite de români*, apărut în 1924. La „Cele trei Crișuri” a trimis (1930-1934) informații despre viața literară bucureșteană. În general, critica lui este una de recomandare. Aproape un deceniu, în „Adevărul literar și artistic”, a publicat numeroase recenzii la cărți românești și străine. Discuta despre Ibsen, Strindberg, Julien Benda, Paul Morand, Rabindranath Tagore ș.a., oferind informații conștiințioase. Într-o manieră aproape impersonală scria despre Constantin Kirițescu, Gh. Brăescu, George Mihail Zamfirescu, Ion Agârbiceanu, Perpessicius, Aron Cotruș; despre Tudor Mușatescu, A. Dominic, Mihail Drumeș, I. Gherghinescu-Vania, formula observații pertinente. Prefera proza și, cu toate că pentru poezie avea o receptivitate îngustă, nu a ezitat să-și spună părerea despre Tudor Argeșiu („oribil”), Ion Barbu („halucinații”) și Lucian Blaga („absența fiorului poetic”). Cu timpul, renunță la critică și se îndreaptă către explorarea unor zone mai puțin studiate sau chiar necunoscute din istoria literaturii române, vădindu-și formația pozitivistă și înclinațiile filologice. S-a încercat și în investigații mai pretențioase, care presupuneau disocieri subtile; astfel, *Horațiu în literatura română* (1939) cercetează influențele „de suprafață” și cele „de adâncime” ale scriitorului latin asupra lui D. Bolintineanu, A. I. Odobescu și V. Alecsandri. Portretele pe care le-a făcut unor autori români mai vechi (Dimitrie Cantemir) sau mai noi (Andrei Șaguna, St. O. Iosif, Pompiliu Eliade, Ana Conta-Kernbach, Emil Gârleanu, Ioan Paul) au impresionat cu deosebire prin informația densă, ireproșabilă pentru vremea când au fost alcătuite. Împreună cu I. Massoff a întocmit, în 1935, o istorie, sumară, a teatrului românesc. Descoperind colecția „Epocii literare” din 1896, face cunoscută colaborarea, ignorată până atunci, a lui I. L. Caragiale și îi înmănușează apoi articolele într-un volum (*Pagini de proză necunoscută*, 1936). Contribuții documentare a adus și pentru Ion Ghica sau Petre Ispirescu. Cu totul deosebit este meritul lui în stabilirea textului romanului *Ciocoi vechi și noi*, publicat în două ediții (1931, 1944), pentru ca în 1957 să editeze întreaga operă a lui Nicolae Filimon, retipărindu-i și proza scurtă, jurnalul de călătorie, cronicile literare și muzicale; ulterior a redactat notele și variantele la primul volum (apărut în 1975) din seria

Opere. De altfel, **B.** a fost cel dintâi istoric literar care s-a ocupat îndeaproape și de biografia scriitorului, documentația sa rămânând fundamentală. În ediții de un bun nivel filologic, a îngrijit dramele istorice ale lui Alecsandri, opera lui Heliade-Rădulescu și scrierile lui Grigore Alexandrescu. În colaborare, a publicat bibliografia referitoare la scrierile lui N. Bălcescu, V. Pârvan, A. P. Cehov sau la ecouri iberice și hispano-americe în România, precum și o culegere din glosele lui B. Lăzăreanu. Cea mai importantă contribuție a lui **B.** este însă „descrierea bibliografică” a presei românești din perioada 1907-1918, cuprinsă în volumul al doilea din *Publicațiile periodice românești*, elaborat în colaborare cu Georgeta Răduică și Neonila Onofrei (1969). Este o lucrare indispensabilă cercetătorilor de istorie a culturii, așezată în descendența studiilor bibliografice elaborate de I. Bianu.

SCRIERI: *Teatrul românesc acum o sută de ani* (în colaborare cu I. Massoff), pref. Paul I. Prodan, București, 1935; *Drama istorică în teatrul lui V. Alecsandri*, Craiova, 1937; *Ioan Eliade-Rădulescu. Omul și opera*, București, 1939; *Horafiu în literatura română*, București, 1939; *Nicolae Filimon, inițiatorul romanului românesc*, București, 1940; *Activitatea folcloristică a lui Nicolae Filimon*, București, 1941; *Bibliografia scrierilor lui N. Bălcescu*, în *Articole și referate despre N. Bălcescu*, București, 1953; *Vasile Pârvan. Biobibliografie* (în colaborare), București, 1957; *Échos ibériques et hispano-américains en Roumanie* (în colaborare), București, 1959; *Tchékhov en Roumanie* (în colaborare), București, 1960; *Publicațiile periodice românești*, vol. II (în colaborare cu Georgeta Răduică și Neonila Onofrei), București, 1969. **Culegeri:** *Cântece de dragoste din toate ținuturile locuite de români*, Cluj, 1924. **Ediții:** N. Filimon, *Ciocoi vechi și noi*, pref. edit., Craiova, 1931; ed. București, 1944, *Nenorocirile unui slujnicar*, pref. edit., București, 1933, *Opere alese*, pref. G. Ivașcu, București, 1957, *Opere*, I, introd. Mircea Angheliescu, București, 1975 (în colaborare cu Mircea Angheliescu); I. L. Caragiale, *Pagini de proză necunoscută*, pref. edit., București, 1936; V. Alecsandri, *Drame istorice*, introd. edit., Craiova, 1937; I. Heliade-Rădulescu, *Scrieri literare*, introd. edit., Craiova, 1939, *Scrieri politice, sociale și lingvistice*, Craiova, [1942]; Grigore Alexandrescu, *Opere complete. Poezii și proză*, București, 1940; Barbu Lăzăreanu, *Glose și comentarii de istoriografie literară*, București, 1958 (în colaborare cu Ion Crișan).

Repere bibliografice: Al. A. Philippide, N. Filimon, „Ciocoi vechi și noi”, ediție îngrijită și comentată de G. Baiculescu, ALA, 1931, 545; Perpessicius, *Opere*, V, 92-96, IX, 215-219; Dan Smântânescu, N. Filimon. „Ciocoi vechi și noi”, „Epoca”, 1933, 1399; Dan Smântânescu, „Teatrul românesc acum o sută de ani”, RP, 1934, 5007; Gh. Vrabie, „Ion Eliade-Rădulescu”, G, 1939, 7; Perpessicius, *Lecturi*, 302-308, 406-414; George Muntean, George Baiculescu, RL, 1972, 38; Bucur, *Istoriografia*, 256-257; *Dicț. scriit. rom.*, I, 150-151. D.M.

BAIDAN, Boris (22.X.1912, Vulcănești-Cahul – 4.V.1984, Chișinău), poet. Născut într-o familie de învățători, a urmat liceul la Ismail, apoi, între 1934 și 1939, Facultatea de Litere din Iași. Aici, a făcut parte din cercul literar „Noua Junime”, condus de G. Călinescu. Profesor la Tighina, Chișinău și Jura (Râbnița) până în 1944, a lucrat un timp la Universitatea din Cluj, unde a obținut, în 1945, titlul de doctor în științe filologice. Întors în Basarabia, în 1949 a fost deportat lungă vreme. Pensionat în 1982, s-a sinucis după doi ani. **B.** a debutat cu

versuri în 1932, la revista „Orientări” (Moinești), continuând să colaboreze la „Viața Basarabiei”, „Lumea”, „Bugeacul”, „Însemnări” ș.a. În 1940, și-a adunat poeziile în volumul *Invitație la melancolie*.

Un lirism individualist animă strofele lui **B.**, înseninate numai de amintirea locurilor copilăriei, de „nălucirile visării”, melancolia sa fiind ușor intelectualizată, provocată și întreținută de aluzii și iluzii livrești. „Întoarcerea în amintire” este unicul mijloc rodnic de spiritualizare a unei poezii care nu a ajuns să se lămurească și să se desprindă de abstracțiunile inculcate de bune lecturi. Anumite contribuții de slavistică a adus **B.** prin punerea în circulație, la noi, a unor interpretări mai recente referitoare la *Cuvânt despre oastea lui Igor*.

SCRIERI: Al. Papadopol-Calimah și „Cuvânt despre expediția lui Igor”, Iași, 1939; *Invitație la melancolie*, Chișinău, 1940.

Repere bibliografice: Dragomir Petrescu, Boris Baidan, „Invitație la melancolie”, „Bugeacul”, 1939, 5-7; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 144-145; Mănuță, *Perspective*, 42-46. D.M.

BAISKI, Dușan (11.III.1955, Sănnicolau Mare, j. Timiș), prozator, dramaturg și publicist. Este fiul Elenei (n. Ieftici) și al lui Ștefan Baiski, muncitori. **B.** frecventează cursurile Școlii profesionale „Electromotor” (1973) și ale Școlii de arte-actorie și regie teatru din Timișoara (1974); în 1979 a absolvit Liceul de Filologie-Istorie din același oraș. A făcut studii și la Open University Bussines School din Marea Britanie (1998-1999). Lucrează la săptămânalul de informație și divertisment „Agenda” din Timișoara, ca redactor-șef de secție (social-economic). Este inițiatorul și totodată coordonatorul principal al revistei „Banat-Media”. Colaborează la mai multe publicații din țară și străinătate: „Orizont”, „Paradox”, „Helikon”, „Književni život”, „Știință și tehnică”, „Renașterea bănățeană”, „Realitatea bănățeană”, „Banatske novine”, „Forum studențesc”, „Tribuna tineretului” (Iugoslavia), „Stremljenja” (Iugoslavia) ș.a.

A debutat în presă cu proză SF în „Forum studențesc” (Timișoara, 1977). Debutul editorial îl reprezintă volumul *Averse izolate* (1984). Diversitatea preocupărilor lui **B.** se manifestă și în domeniul propriu-zis al literaturii. Autor al câtorva volume de proză, publică în 1990 o carte de poeme în limba sârbă, urmată de o piesă de teatru, care tratează, în registru parodic, problematica socială a tranziției postdecembriste. Abordează, cu egală disponibilitate, specia povestirii fantastice și proza SF. De o factură specială, îmbinând parabolicul și raportarea la circumstanțe controlabile, povestirile lui **B.** au un caracter destul de elaborat. Regimului aluziv al narațiunii i se adaugă o rețea densă de simboluri, de gesturi și apariții premonitorii, care conferă volumelor autorului o coerență obișnuită mai curând în cazul unor construcții românești. Unitare prin atmosfera crepusculară pe care o evocă, textele parabolice din volumul *Luna și tramvaiul 5* (1994) pot fi citite ca o utopie negativă. Drumul personajelor spre un Enad încremenit într-un Ev Mediu decorativ este presărat de avertismente ce prefigurează sfârșitul unei civilizații, încheierea unui ciclu al

istoriei. O atmosferă ireală, neliniștitoare, un univers în care timpul se dilată ori este de-a dreptul abolit conservă cel mult o umanitate lipsită de liber arbitru, care asistă, impasibilă ori neputincioasă, la infinita repetare a acelorași evenimente și întâmplări tragice. **B.** a tradus câțiva mari scriitori sârbi din acest secol (Miloš Crnjanski, Vuk Drašković), precum și, prin intermediul unei versiuni în limba sârbă, poeți chinezi contemporani.

SCRIERI: *Averse izolate*, Timișoara, 1984; *Radiografia unui caz banal*, Timișoara, 1988; *Luna și tramvaiul 5*, Timișoara, 1994; *Piața cu paiate*, Timișoara, 1994. **Traduceri:** Zang Xiangua, Radesco Pusić, *Antologie de poezie chineză contemporană*, Timișoara, 1996.

Repere bibliografice: Lucian Vasile Szabo, *Radiografii literare*, O, 1988, 52; Miomir Todorov, *Dușan Baiski*, „Radiografia unui caz banal”, „Banatske novine”, 1989, 1; Al. Tion, *Secvențe critice*, AST, 1989, 3; Ioan Holban, *Dușan Baiski*, „Radiografia unui caz banal”, CL, 1989, 4; Mircea Iorgulescu, *Existența și procedeele*, RL, 1989, 29; Gheorghe Secheșan, *Biografii comune*, O, 1989, 9; Ivo Muncian, *Dușan Baiski. Dragoste între umbre*, „Naša reči”, 1991, 59; Paul Eugen Banciu, *Pariul autorului cu sine*, „Orient latin”, 1994, 3; Maria Genescu, *Drumul spre Enad*, RL, 1994, 9; Octavian Soviany, *Istории insolite*, CNT, 1994, 41; I. J. Rovina, *Scriitorul Dușan Baiski în trei ipostaze*, „Renașterea bănățeană”, 1994, 1 358. L.A.

BAIULESCU, Maria (21.VIII.1860, Brașov – 24.VI.1941, Brașov), poetă. Este fiica Elenei și a lui Bartolomeiu Baiulescu, protopop. Face primele clase în urbea natală, la Școala română, la un liceu german, precum și la Institutul francez de domnișoare, continuând să se pregătească în particular. Președintă, din 1906, a Reuniunii Femeilor Române din Brașov, **B.** – pe atunci directoare a Școlii industriale – nu-și cruță eforturile pentru crearea Uniunii Femeilor Române din Ardeal, a cărei lideră este până în 1935, iar apoi, „prezidentă de onoare”. Președintă a secției feminine a Astreii, **B.** vede în săteancă și orășeancă o cheazăsie a renașterii morale. A colaborat la „Tribuna”, „Universul literar”, „Vatra”, „Dreptatea”, „Epoca”, „Familia”, „Gazeta femeii” ș.a.

Ca scriitoare, profilul acestei feministe cu suflet caritabil rămâne indistinct. A debutat, sub pseudonimul gingaș Sulfina, în „Meseriașul român”, cu traduceri din literatura germană și franceză. Scrierile literare, publicate mai întâi în reviste și ziare, le va strânge în volumele *Note și impresiuni* (1896) și *Extaz* (1908), de ambițioasă paletă (eglogă, doină „în formă populară”, sonet, nocturnă, pastorală, romanță, aubadă, barca-rolă, sonată, baladă, elegie). Deși atentă la melodicitatea frazării, **B.** nu se prea întâlnește, în stihurile ei, cu lirismul. E sinceră, dar fadă, sensibilă, cadențându-și însă extazele în debitări sălcii. Abia în „peisagii”, unde figurația mitologică e conturată cu o anume grație, și în versurile de palpit amoros ea accede, ici-colo, la expresivitate. În proză, cultivă o manieră în care, printre „reflexiuni” poetice și alte simțitoare „reverii”, se înfiripă și o simbolistică a anotimpurilor. Însemnările de călătorie, presărate cu semne de exclamație, denotă curiozitate pentru latura etnografică a locurilor vizitate. Jucate de societățile de diletanți, în regia autoarei, aceste compuneri drama-

tice amalgamează însăilări proprii (printre care *Vacanții*) și localizări (după Juin și Flerx, Marc Michel și Labiche). Ca traducătoare, **B.** face o figură onorabilă. A tradus, nu fără iscusință, din Saltăkov-Șcedrin, Louis de Meurville, H. Bernstein, Ferdinand Freiligrath, Fr. Schiller, H. Sudermann, Shakespeare, Goethe, multe transpuneri rămânând în pagini de gazetă.

SCRIERI: *Note și impresiuni*, Craiova, 1896; *Vacanții*, Brașov, 1903; *Extaz*, București, 1908. **Traduceri:** Marc Michel și Eugène Labiche, *Un om buclucaș*, Brașov, 1898; Juin și Flerx, *Idil la țară*, Brașov, 1898; Goethe, *Hermann și Dorothea*, Brașov, 1911.

Repere bibliografice: Cornel, *Figuri*, I, 149; Ion Gherghel, *Goethe în literatura română*, I, București, 1931, 43, 79, 117-119; *Cărturari brașoveni*, 22-23; Elena Dunăreanu, *Personalități feminine*, Sibiu, 1975, 11-13; Florin Faifer, *Feminista*, CL, 1998, 1. F.F.

BALABAN, Mircea E. (13.XII.1905, București – 1.VIII.1971, București), poet, prozator și traducător. Dintre părinți, inginerul Emil Balaban, director general al Poștelor și director al Școlii Politehnice, și Virginia (n. Mănculescu), mama lui **B.** manifestase înclinații artistice, fiind absolventă a Conservatorului de Muzică și Artă Dramatică din București. După clase primare, făcute acasă (cu examene la școala „Clemența”), el urmează clasa întâi de liceu la Iași, familia alegând, din cauza războiului, soluția plecării în refugiu. La revenirea în București, este înmatriculat la Liceul „Gh. Lazăr”. Încă elev, se înscrie la Conservator, la clasa Mariei Filotti. Odată cu încheierea anului întâi își ia bacalaureatul, iar la sfârșitul celui de-al doilea an obține un angajament la Teatrul Mic. În 1927, punând punct uceniciei bucureștene, pleacă la Paris, unde va rămâne opt ani, răstimp în care obține, în 1934, licența în litere și filosofie la Sorbona. Viața lui de actor pare să înceapă sub bune auspicii. Este primit să studieze, fiind curând și angajat la Théâtre de l'Atelier al lui Charles Dullin, apoi la Théâtre Porte Saint Martin; a mai jucat mici roluri, sub direcția lui Louis Jouvet, și la Théâtre Maturins, în trupa lui Georges Pitoëff. Dar, întors în țară, pe **B.** nu-l așteaptă decât o carieră mai curând modestă de interpret, îndeosebi în comedie, la Teatrul Național din București, Teatrul Nostru, Teatrul Municipal, Teatrul de Comedie, Teatrul Modern, ca și la teatrele naționale din Craiova și Cluj. A figurat, cu prezențe episodice, în distribuția unor filme.

Este, poate, și o nevoie de compensație în râvna lui **B.** de a scrie versuri – dorința de a-și pune în relief vocea lirică, alta decât aceea de pe scenă sau de la teatrul radiofonic. Meloman – compune poemul în proză *Năluca* ascultând un cvartet de Debussy – , el caută să imprime poemelor lui, lucrute într-o tehnică impresionistă, o anume muzicalitate. O calitate, inventivitatea imagistică, elaborație a unui diletant prețios, se transformă în contrariul ei, câtă vreme versul pletoric e pândit mereu de facilitate. În „Revue roumaine” (1964-1971), **B.** a publicat tălmăciri în franceză ale unor creații (în versuri sau în proză) aparținând lui Al. Macedonski, Ion Pillat, Lucian Blaga, V. Voiculescu, Mihai Codreanu, G. Călinescu, Eugen Jebeleanu, Nicolae Labiș, Nichita Stănescu ș.a. În 1970 și 1971,

înregistrează versiunea proprie, în limba franceză, a douăzeci și cinci de poeme (*Poésie roumaine du XX-ème siècle* – Tudor Arghezi, G. Topîrceanu, V. Voiculescu, Ion Pillat, Adrian Maniu) pe un disc, apărut în 1974. Așa cum în 1947, pentru turneul Teatrului Alhambra în Liban și Egipt, tradusese libretul operetei *Țara surâsului* de Franz Lehár, în 1965, cu prilejul deplasării Teatrului de Comedie în Franța, face același lucru cu piesele *Umbra* de Evgheni Șvart și *Mușchetarii Măgăriei sale* de Ion Lucian. Dramatizarea după Jules Verne, *O iarnă printre ghețari*, a fost transmisă la Radio București. În manuscris, în afara unor tâlmăciri de versuri, din românește în franțuzește (de la V. Alecsandri la Tiberiu Utan) și din franțuzește în românește (de la Paul Verlaine la Paul Fort), i-au rămas mai multe texte dramatice, câteva dramatizări și două piese scrise în limba franceză; de asemenea, un scenariu cinematografic. Memoriile lui, rămase în manuscris, poartă titlul *46 de ani de teatru*.

Câteva poeme alcătuite în franceză susțin partea sentimentală a romanului *Al treilea* (1943). Un „debut remarcabil”, potrivit aprecierii lui Pompiliu Constantinescu, impresiile lui Perpessicius fiind și ele mai mult decât favorabile. Pe urzeala unei povești de dragoste (Irène și Jacques visează o iubire care să poarte „accentul veșniciei”), **B.**, ambițios în intențiile lui, urmărește să dezvolte tema destinului, eternul „al treilea”, care sfârșimă iluziile și proiectele a doi logodnici aflați în pragul vieții. Jacques, student în sculptură și arhitectură la Paris, este victima unei eredități încărcate, care nu va întârzia să răbufnească. Ciclotimic, trecând ușor de la veselie la tristețe, el suferă de „excitație maniacă”; iar „deraieră” lui e prevestită de unele comportări ciudate. Va sfârși ca un „strigoi”, într-un ospiciu, modelând din zăpadă – simbol lejer – o statuie. Detaliile morbide abat romanul în sfera patologiei, speculată într-o anecdotică insistență, ce dă în vileag lecturile predilecte ale prozatorului. Tentat de analiza psihologică, el nu-și reprimă deloc, în pasajele descriptive, gustul pentru metafora susceptibilă să împânzească liric o narațiune care, urmând acest fâgaș, se diluează treptat.

SCRIERI: *Al treilea*, București, [1943].

Repere bibliografice: Al. R. [Al. Raicu], *Mircea E. Balaban*, „Studio Teatrul Național”, 1943-1944, februarie-martie; Pompiliu Constantinescu, „*Al treilea*”, VRA, 1944, 734; Perpessicius, *Opere*, XI, 33-35; Ion Biberi, *Mircea E. Balaban*, „*Al treilea*”, „*Democrația*”, 1945, 31; Camil Petrescu, *Mircea Balaban*, „*Fapta*”, 1946, 642; Piru, *Panorama*, 370; Massoff, *Teatr. rom.*, VII, *passim*, VIII, *passim*; Florin Faifer, *Comediantul*, CL, 2001, 7.

F.F.

BALACI, Alexandru (12.VI. 1916, Aurora, j. Mehedinți – 5.III.2002, București), istoric literar, eseist, traducător și poet. Este fiul Mariei (n. Păvălan) și al lui Constantin Balaci, subofițer. **B.** termină liceul la Craiova, apoi urmează Facultatea de Litere la Universitatea din București (1934-1938), specializându-se în limba și literatura italiană. În 1943 își susține teza de doctorat, pentru ca, din 1946, să îmbrățișeze cariera didactică. Ocupă funcții pedagogice și de conducere: profesor, șef al

Catedrei de lingvistică romanică la Institutul de Limbi și Literaturi Străine, decan, prorector. Întrerupte între 1969 și 1973, când funcționează ca director al Bibliotecii Române de la Roma, îndatoririle sale universitare sunt dublate de multiple activități științifice și socio-culturale, precum: vicepreședinte al Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă (1965-1969), președinte al Asociației Române pentru Națiunile Unite din 1974, în același an intrând și în componența Comitetului executiv al Federației Mondiale pentru Națiunile Unite. Participă la conducerea revistelor „*Studii de literatură universală*”, „*Secolul 20*” etc. În 1965, este ales membru corespondent al Academiei Române, titularizat în 1994. Instituții de cultură italiene îi acordă premiile Tor Margana (1971), Etna Taormina (1977) și Circe Sabandia (1983). A fost, din 1993, președinte de onoare al Asociației Culturale România-Italia.

Primele două monografii, *Giovanni Pascoli în neoclasicismul italian* (1944) și *Giosuè Carducci* (1947), prefigurau deja direcția fundamentală a preocupărilor lui **B.** – istoria literaturii italiene. La intervale relativ scurte, publică apoi, între 1958 și 1968, patru volume de *Studii italiene*. Problematika diversă și personalitățile avute în vedere acoperă evoluția literaturii italiene de la Dante până în vremea noastră, impunând un specialist de prestigiu. Pentru deciptarea sensurilor operei, **B.** folosește predilect demersul impresionist și pe cel al criticii istorice, la care se adaugă în formularea judecăților estetice, și

Al. Balaci împreună cu Al. Rosetti

alte metode critice, cele sociopsiho-biografice, printre altele. Stilul nu evită metafora temperată, denotând implicarea uneori puternică, dominantă chiar a emoționalității, turnată însă mai totdeauna în expresii calme. Căci poeziile din placheta *Dolores* (1941), juvenile notații sentimentale, ori impresiile de călătorie din *Jurnal italian* (1973) și, mai apoi, din *Itinerare paralele* (1981), impregnate și stilistic de măreția coplesitoare a istoriei, culturii și geologiei traseelor parcurse, indică înclinații complementare în ansamblul activității. Temperamental și intelectual, **B.** înclină frecvent spre cuprinderea monografică, modalitate de studiu cu largi posibilități analitico-explicative, demonstrând preferința statornică pentru imaginea unei personalități reprezentative, și numai implicit a unui aspect tematist, a unui curent sau a unei epoci. Sintezele globale însă își așteaptă un timp al marilor retrospective. Monografiile punctează momente de rezonanță universală în evoluția literelor italiene. Precedate mai totdeauna de investigații parțiale, publicate în revistele de specialitate sau în *Studii italiene*, ele conțin împliniri nuanțate față de cercetările anterioare, exegetul străduindu-se de fiecare dată să pătrundă în esența operei pentru a-i desluși sensurile durabile și consonanțele contemporane specifice. Criteriile de apreciere se identifică aproape cu dezideratele exprimate de Dante în *Divina Comedie*: poetul a fost ales să spună adevărul în chip nonconformist, opera este reprezentarea integrală a vieții, iar la făurirea ei

participă cerul și pământul, altfel spus, realitatea și fantezia poetică. Istoricul literar se îndreaptă spre creatorii de prim rang. Marilor precursori ai Renașterii italiene li se consacră câte un volum: *Dante Alighieri* (1966), *Francesco Petrarca* (1968) și *Giovanni Boccaccio* (1976), evidențiind contribuția fiecăruia la cultura umanității. Opera dantescă este plasată în contextul ascensiunii „stării a treia”, Petrarca reprezintă prima conștiință de sine a lumii moderne, conștiință scindată între stereotipurile a două culturi, clericală și laică, în vreme ce Boccaccio e socotit al doilea mare umanist italian. Urmează câteva monografii despre scriitorii renascentiști, mai întâi Niccolò Machiavelli, comentat pozitiv până și în machiavelismul înțeles ca doctrină, și apoi Lodovico Ariosto — o adevărată sinteză a Renașterii literare. Lor li se va adăuga Torquato Tasso. Tinzând să acopere toate epocile și curentele importante, interesul cercetătorului stăruie mai îndelung, după un scurt popas în secolul luminilor (Vittorio Alfieri), asupra romantismului, monografiile *Giacomo Leopardi* (1972) și *Alessandro Manzoni* (1974) circumscriind două dintre personalitățile proeminente ale curentului. Spirit magnific, etern agitat, romantic lucid, Leopardi este întrecut — crede **B.** — de Manzoni prin experiența trăirii pe întregul arc risorgimental și printr-o concepție constructivă a vieții. Intelectual sensibil, de vastă cultură, exegetul își sprijină afirmațiile pe apropieri comparative, fertile în sugestii, cu aria altor mari literaturi, operând argumentate diferențieri

și ierarhizări valorice în cazuri nu o dată complexe. Estetica dificilă a lui Ugo Foscolo, de pildă, este fixată dialectic între romantism și neoclasicism, revigorarea poeticilor antice înglobându-i nuanțat și pe Carducci și Pascoli, cel din urmă decadentist prin excelență. Ordonate cronologic, exegezele monografice sunt scrise într-un stil cu acuzate valențe poematice, agreând frecvent paradoxul. Fibra lirică a autorului vibrează profund la stimulii operei, dar formația clasicistă temperează expresia verbală. Expunerea avansează calm pe spațiul întins al analizelor, coagulându-se uneori în pledoarii strânse, dirijate lucid spre finalitatea demonstrației de idei. Rare interogații aparent patetice și afirmații aproape sentențioase indică un retorism strunit. Expunerea capătă culoare și relief biografic, întreșând biografia scriitorului analizat cu contextul istoric, ocazie de a reconstitui convingător împrejurări istorice, destinul unor idei și al oamenilor cu reliefuri limpezi. Spațiile dintre marile personalități, mai puțin ori deloc reprezentate, sunt investigate în *Studii italiene*. Aproape că nu există problemă, scriitor sau operă mai importantă care să nu fi intrat în câmpul atenției sale. De la școala siciliană la literatura Italiei contemporane, istoricul literar parcurge o arie întinsă și diversificată, punctând contribuțiile de referință. Unele probleme vor fi reluate și în *Studii și note literare* (1979). **B.** reface astfel întreaga devenire a literaturii italiene, din perspectiva unei estetici constant realiste. Disponerea acestui material polimorf într-o curgere temporal coerentă, în scopul elaborării unei istorii a literaturii italiene, este anunțată de cele două volume din *Storia della letteratura italiana* (1962), mijlocită și de *Sinteze umaniste* (1984). Traducerile (unele, în colaborare cu soția sa, Anca Balaci) și intervențiile publicistice completează activitatea impunătoare a italianistului.

SCRIERI: Dolores, București, 1941; *Giovanni Pascoli în neoclasicismul italian*, București, 1944; *Giosuè Carducci*, București, 1947; *Studii italiene*, I-IV, București, 1958-1968; *Storia della letteratura italiana*, I-II, București, 1962; *Dante Alighieri*, București, 1966; ed. București, 1995; *Francesco Petrarca*, București, 1968; *Niccolò Machiavelli*, București, 1969; *Giacomo Leopardi*, București, 1972; ed. București, 1998; *Jurnal italian*, București, 1973; *Lodovico Ariosto, contemporanul nostru*, București, 1974; *Alessandro Manzoni (Monografia unei vieți și a unei capodopere)*, București, 1974; *Giovanni Boccaccio*, București, 1976; *Ugo Foscolo*, București, 1978; *Studii și note literare*, București, 1979; *Andrea Mantegna*, București, 1980; *Itinerare paralele*, București, 1981; *Tiepolo*, București, 1982; *Torquato Tasso*, București, 1982; *Sinteze umaniste*, București, 1984; *Luigi Pirandello*, București, 1986; *În fluxul spiritualității*, București, 1987; *Vittorio Alfieri*, București, 1989. **Traduceri:** Silvio Micheli, *Adevărul*, București, 1955; Vasco Pratolini, *Metello*, pref. trad., București, 1957; Alessandro Manzoni, *Logodnicii*, București, 1961; Giuseppe Ungaretti, *Poezii*, ed. bilingvă, București, 1963 (în colaborare cu M. R. Paraschivescu), *Carnetul bătrânului*, București, 1981; Luigi Pirandello, *Șalul negru*, București, 1966; Goffredo Parise, *Crematoriul din Viena*, București, 1973; Alain, *Studii și eseuri*, I-II, pref. Ion Pascadi, București, 1973 (în colaborare cu N. Steinhardt); Paolo Monelli, *O aventură în secolul întâi*, I-II, București, 1977 (în colaborare cu Anca Balaci); Giulio Andreotti, *Statele Unite ale Americii văzute de aproape*, București, 1991 (în colaborare cu Anca Balaci); Renato Pestriniero, *Cuibul de dincolo de umbră*, București, 1993 (în colaborare cu Anca Balaci); Anna

Rinonapoli, *Cavalerii lui Tau*, București, 1993 (în colaborare cu Anca Balaci).

Repere bibliografice: Perpessicus, *Opere*, IX, 301-303; Piru, *Panorama*, 530; Mincu, *Critice*, II, 259; Michaela Schiopu, *Alexandru Balaci, „Alessandro Manzoni”*, „Synthesis”, 1974, 1; Piru, *Reflexe*, 49-54; Andreia Roman, *Afinitățile și opțiunile unui italianist*, SXX, 1977, 6; Stan Velea, *Al. Balaci*, LCF, 1980, 19; Dan Grigorescu, *Giuseppe Ungaretti, „Carnetul bătrânului”*, CNT, 1981, 29; Felea, *Prezența*, 145-149; Corbea-Florescu, *Biografii*, III, 9-23; Ierunca, *Dimpotrivă*, 177-181; Velea, *Universalisti*, 100-108; *Dicț. scr. rom.*, I, 151-154; Popa, *Ist. lit.*, II, 1149-1150; Eugen Simion, *Un boier al spiritului*, AC, 2002, 5; Mihai Zamfir, *Balaci*, RL, 2002, 12. St. V.

BALACI, Anca (14.II.1932, București), prozatoare și traducătoare. Este fiica Mariei (n. Paraipan) și a lui Minodor Udișteanu, avocat. **B.** a absolvit Facultatea de Filologie, secția limbi clasice, a Universității din București (1954). A fost profesoară la Academia Militară (1954-1957), redactor și șef de secție la Editura Științifică (1954-1969), asistentă la Catedra de filologie clasică a Universității din București (1965-1967). Este membră a Academiei Internaționale de Propagandă Culturală de la Roma. A debutat în 1961 ca traducătoare, domeniu în care s-a afirmat de-a lungul anilor prin numeroase transpuneri din limbile franceză și italiană, unele realizate în colaborare cu soțul său, Alexandru Balaci.

În 1965, publică *Mic dicționar de mitologie greacă și latină*, gândit ca lucrare de popularizare, cu informații concentrate. În acest scop, autoarea a efectuat o selecție în multitudinea de variante ale unor legende și mituri, prezentându-le pe cele mai

dezvolta în text conflicte sociale sau naționale, în cântecele vitejești, haiducești sau istorice. Gândirea mitică odată depășită, din primul strat au luat naștere **b.** nuvelistice, fie prin evoluția de la fantastic spre real, fie prin înscrierea unor teme noi în tiparul arhaic. În clasificarea textelor, s-au avut în vedere unul sau mai multe criterii (tematica, determinarea istorică, tipul de relații sociale reflectate etc.), de unde și varietatea categoriilor. G. Dem. Teodorescu, printre primii la noi, împărțindu-le în **b.** în: solare și superstițioase, istorice, haiducești, domestice. Clasificări mai recente disting **b.** legendare, vitejești (voinicesti, haiducești), de conflict familial și social și istorice sau **b.** fantastice, vitejești (ciclul cotropitorilor turci, tătari, haiducii, hoțomanii), păstorești, despre Curtea feudală, familiale și jurnale orale. După alte criterii, textele au fost grupate în **b.** legendare, păstorești, cântece istorice sau de Curte, antiotomane, antif feudale, familiale. În sfârșit, pornind de la cadrele structurale de gândire și mentalitate, au fost împărțite în **b.** aparținând gândirii și mentalității mitice (sau magice), gândirii și mentalității eroice, gândirii concrete și comportamentului realist.

Surse: V. Alecsandri, *Poezii populare. Balade (Cântice bătrânești) adunate și îndreptate*, I-II, Iași, 1852-1853; At. M. Marienescu, *Poezia populară. Balade culese și corese*, I, Pesta, 1859, II, Viena, 1867; S. Fl. Marian, *Poezii populare din Bucovina*, Botoșani, 1869; Miron Pompiliu, *Balade populare române*, Iași, 1870; N. A. Caranfil, *Cântece populare de pre valea Prutului*, Huși, 1872; S. Fl. Marian, *Poezii populare române*, I, Cernăuți, 1873; Teodor T. Burada, *O călătorie în Dobrogea*, Iași, 1880; I. Pop-Regeganul, *Trandafiri și vioarele*, Gherla, 1884; G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, București, 1885; Elena D. O. Sevastos, *Cântece moldovenești*, Iași, 1888; I. G. Bibicescu, *Poezii populare din Transilvania*, București, 1893; Gh. Cătană, *Balade populare din gura poporului bănățean*, Brașov, 1895; C. Rădulescu-Codin, *Din Muscel, cântece populare*, I, București, 1896; G. Alexici, *Texte din literatura populară română*, I, Budapesta, 1899; Avram Corcea, *Balade populare*, Caransebeș, 1899; Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folcloristice*, I, partea I-II, București, 1900; Enea Hodos, *Poezii populare din Bănat*, vol. II: *Balade*, Sibiu, 1906; Tit Bud, *Poezii populare din Maramureș*, București, 1908; C. N. Mateescu, *Balade*, pref. N. Iorga, Vălenii de Munte, 1909; Iosif Popovici, *Poezii populare române*, vol. I: *Balade populare din Banat*, Oravița, 1909; Al. Vasiliu, *Cântece, urături și bocete de ale poporului*, București, 1909; N. Păsculescu, *Literatura populară română*, București, 1910; Tudor Pamfile, *Cântece de țară*, București, 1913; I. Bârlea, *Balade, colinde și bocete din Maramureș*, București, 1924; Tudor Pamfile, *Cântece bătrânești, doine, muștrări și blesteme*, Tecuci, 1926; D. Furtună, *Cântece bătrânești din părțile Prutului*, București, 1927; N. Georgescu-Tistu, *Folclor din județul Buzău*, București, 1928; I. Diaconu, *Ținutul Vrancei*, București, 1930; C. Rădulescu-Codin, *Comorile poporului*, București, 1930; C. Brăiloiu, *Cântece bătrânești din Oltenia, Muntenia, Moldova și Bucovina*, București, 1932; I. Diaconu, *Folclor din Râmnicu Sărat*, I-II, Focșani, 1933-1934; *Folclor din Transilvania*, București, I-X, 1962-1990; Al. I. Amzulescu, *Balade populare române*, I-III, București, 1964; *Folclor din Oltenia și Muntenia*, I-XII, București, 1967-1989; Cristea Sandu-Timoc, *Cântece bătrânești și doine*, pref. T. Arghezi, București, 1967; *Folclor din Moldova*, București, I-V, 1969-1984; Al. I. Amzulescu, *Cântece bătrânești*, București, 1974; Nic. Densușianu, *Vechii cântece și tradiții populare române. Texte poetice din răspunsurile la „Chestionarul istoric” (1893-1897)*, îngr. și introd. I. Opreșan, București, 1975; Al. I. Amzulescu, *Cântecul epic eroic. Tipologie și corpus de texte poetice*, București, 1981; Al. I. Amzulescu,

Balada familială. Tipologie și corpus de texte poetice, București, 1983; Petre Caraman, *Literatură populară*, îngr. și introd. I. H. Ciubotaru, Iași, 1982; Lucia Berdan, *Balade din Moldova*, cu un capitol de etnomuzicologie de Viorel Bârleanu și Florin Bucescu, Iași, 1986; *O capodoperă a baladei românești: „Toma Alimos”*, îngr. și introd. Iordan Datcu și Viorica Săvulescu, București, 1989; Al. I. Amzulescu, *Cântecul popular din Muscel*. MCF, 1990, partea II; Ion Căliman, Cornel Veselău, *Poezii populare românești. Folclor din Banat*, București, 1996; Ion Filipciuc, *Miorița străbate lumea*, Câmpulung Moldovenesc, 2001.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Balada populară românească*, Vălenii de Munte, 1910; Mircea Eliade, *Comentarii la legenda Mășterului Manole*, București, 1943; Gh. Vrabie, *Balada populară românească*, București, 1966; D. Caracostea, *Poezia tradițională românească*, București, îngr. D. Șandru, pref. Ov. Bârlea, I-II, București, 1969; Gh. Vrabie, *Folclorul. Obiect, principii, metodă, categorii*, București, 1970, 300-324; Gh. Pavlescu, *Studii și cercetări de folclor*, București, 1971, 218-282; I. C. Chițimia, *Folclorul românesc în perspectivă comparată*, București, 1971, 77-139; Ion Talos, *Mășterul Manole*, I-II, București, 1973-1997; *Semiotica folclorului*, îngr. Solomon Marcus, București, 1975, 25-49; Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc*, București, 1976, 278-320; *Dict. lit.* 1900, 71-73; Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, tr. Maria și Cezar Ivănescu, București, 1980; Adrian Fochi, *Estetica oralității*, București, 1980, *passim*; Adrian Fochi, *Femeia lui Puthiphar (K2111)*, București, 1982; Ovidiu Bârlea, *Folclorul românesc*, II, București, 1983, 61-167; Adrian Fochi, *Paralele folclorice. Coordonatele culturii carpatice*, București, 1984; Al. I. Amzulescu, *Cântecul nostru bătrânesc*, pref. Iordan Datcu, București, 1986; Petru Caraman, *Studii de folclor*, îngr. Viorica Săvulescu, introd. Iordan Datcu, I-II, București, 1987-1988, *passim*; Adrian Fochi, *Valori ale culturii populare românești*, I-II, îngr. Rodica Fochi, introd. Iordan Datcu, București, 1987-1988; Nicolae Brânda, *Mituri ale antropocentrismului românesc. Miorița*, București, 1991; Ion Șeuleanu, *Dincoace de sacru, dincolo de profan*, Târgu Mureș, 1994, 31-55; Sabina Ispas, *Cântecul epic-eroic românesc în context sud-est european. Cântecele peșirii*, București, 1995; Dumitru Pop, *Studii de istoria folcloristicii românești*, Baia Mare, 1997, *passim*; Mihai Pop, *Folclor românesc*, II, București, 1998, 87-120, 315-327; Iordan Datcu, *Un mit: Toma Alimos*, București, 1999; Alexandru Husar, *Miorița*, Iași, 1999; Al. I. Amzulescu, *Valori de patrimoniu ale cântecului bătrânesc din Oltenia*, București, 2000; Al. I. Amzulescu, *Miorița și alte studii și note de folclor românesc*, București, 2001; Ștefania Mincu, *Miorița, o hermeneutică ontologică*, Constanța, 2002. L.Cș.

BALAHUR, Paul (17.IV.1953, Timișoara), poet. Este fiul Alexandrinei (n. Popovici) și al lui Petru Balahur. A absolvit la Iași Liceul „C. Negruzzi”, apoi Facultatea de Filosofie (1976) și Facultatea de Drept (1982). În timpul studenției a fost redactor-șef la „Alma Mater”, lucrând apoi ca redactor la revista „Cronica”. A debutat în aceeași revistă, în 1968, iar în volum, în 1974, cu *Anotimpul corăbiilor*. Publică mai cu seamă în revistele ieșene „Cronica” și „Convorbiri literare”, dar și în „Amfiteatru”, „Ateneu”, „Luceafărul”, „Tribuna”, „Scânteia tineretului”, uneori semnând cu pseudonimul Petru Bogdan.

B. scrie o poezie a seninătății aproape netulburate, inițial articulată pe simbolurile convenționale ale poeziei patriotice: țara, „cariatide brazii”, plaiul, fluierul. În *Anotimpul corăbiilor*, încrederea în Partid („Orice zidesc cu țâmpla și împlinesc cu dorul / Întemeind în lucruri un anotimp ales / Numai prin

tine-și află deplinul înțeles" – *Partid*) se alătură, într-o lirică hibridă, inegală, ecourilor blagiene abia disimulate („Stau și ascult roata sevei / Și semințele încă plesnind"). În alte volume, *Noaptea de zburător* (1977) sau *Ce oră bate în Univers?* (1983), poetul caută perfecțiunea formală, paralel cu o anume adâncire a temelor inițial abordate convențional. Melancoliile vârstei se exprimă adesea în tonul baladesc păunescian: „Prea mult, iubito, ne-am jucat de-a umbra, / Și de a fi, și de a nu mai fi", sau în sonore rostiri filosofarde: „O, fructul gol al cărui miez / prin moarte eu am să devin". O etapă nouă începe odată cu volumul *Mierle în poligon* (1989), unde calofilia autoimpusă e fisurată de încrâncenări neașteptate ale viziunii. Mai multe poeme se ocupă de locul poetului în lume, cu trimitere la condiția creatorului în societatea românească a timpului: „Când istoria-n noi se sufocă / e nevoie de aer curat". Poeții sunt acum „singurii zei de serviciu" și „cu visele lumii datori", „pentru cântecul lor vor da seamă / ca și mierlele din poligon".

SCRIERI: *Anotimpul corăbiilor*, Iași, 1974; *Făt-Frumos din grai*, București, 1976; *Noaptea de zburător*, 1977; *Călătorie cu dirijabilul*, Iași, 1980; *Ce oră bate în Univers?*, București, 1983; *O ploaie de aripi*, Iași, 1985; *Mierle în poligon*, Iași, 1989.

Repere bibliografice: Lurențiu Ulici, „Anotimpul corăbiilor", RL, 1974, 40; Al. Andriescu, „Anotimpul corăbiilor", CRC, 1974, 45; Lit. rom. cont., I, 752–754; Liviu Leonte, „Ce oră bate în Univers?", CRC, 1984, 6; Al. Calinescu, „O ploaie de aripi", CRC, 1985, 23; Ioan Holban, „O ploaie de aripi", RL, 1986, 34; Ioan Holban, *Ochiul și clepsidra*, CRC, 1989, 32; Alex. Ștefănescu, *Prezențe lirice*, RL, 1989, 45; Ulici, Lit. rom., I, 178–179; Dicț. scriit. rom., I, 156; Popa, Ist. lit., II, 599. T.R.

BALAJ, Veronica (7.X.1952, Târgu Mureș), prozatoare, poetă și traducătoare. Este fiica Ancăi (n. Filimon) și a lui Victor Ciobanu, inginer. Licențiată a Facultății de Filologie de la Universitatea din Timișoara (1975), funcționează ca profesoară la Târgu Mureș (1975–1979), reporter la Studioul de Radio Târgu Mureș (1979–1981) și la Studioul de Radio Timișoara (1981–1985), instructor la Centrul de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Masă din județul Timiș (1985–1989), iar din 1989, este redactor la secția culturală a Studioului de Radio Timișoara. Colaborează la revistele „Orizont", „Contemporanul", „Lucașfărul", „Familia", „Steaua", „Cronica", „Vatra", „Orient latin", „Minerva", „Zburătorul" ș.a.

Debutază, în 1989, cu proză scurtă în „Orizont" și în volumul colectiv *În căutarea timpului prezent*. Cu aplicații împărțite formal între mai multe genuri și specii literare – reportaj, note de călătorie, memorialistică, proză scurtă, roman, versuri –, cărțile semnate de B. cumulează o cantitate apreciabilă de informație culturală și de fapte „trăite". Frapează în scrierile în proză și în culegerile de poeme preocuparea pentru latura formalizată a scrisului, după cum, în exercițiul literar propriu-zis, se remarcă abandonarea oricăror preconcepții și norme teoretice, acesta fiind felul supus-nesus în raport cu convențiile literaturii. Între confesiune și rememorare, între consemnarea rapidă, reportericească și

minuția analizei, pregnanță are regimul afectiv-temperamental al paginii: modul febril, precipitat al notațiilor și lirismul infuz al frazei. Scrise alert, cu preocupare pentru sondarea meandrelor și zonelor obscure ale sufletului feminin, romanele *Sărbători amânate* (1993) și *Vara himerelor* (1996) își trag tensiunile din situarea echidistantă între modurile narative tradiționale și experiment: trecere a nonficcionalului în ficțional, alternare a analizei psihologice și consemnare realistă a faptelor, aducere la rampă a personajelor într-un fel de recitativ dominat de datul memorial, de evenimentele trăite nemijlocit.

SCRIERI: *În căutarea timpului prezent* (în colaborare), Timișoara, 1989; *Valsul meduzelor*, Timișoara, 1989; *Jurnal de Timișoara*, Herculane, 1991; *Parisul fără mine*, Timișoara, 1992; *Sărbători amânate*, Timișoara, 1993; *Ploua la Troia*, Timișoara, 1995; *Vara himerelor*, Timișoara, 1996; *Andrada și Prințul Vis*, Timișoara, 1996; *Cu îngerul la arat – Ploughing with the Angel*, ed. bilingvă, tr. Antuza Genescu, Timișoara, 1997; *Legendă din Țara Moșilor* (în colaborare cu Stela Simon), Timișoara, 1997; *Interviuri cu Florentin Smarandache*, Târgoviște, 1998; *Ritualuri de scrib – The Rituals of the Scribe*, ed. bilingvă, tr. Antuza Genescu, Timișoara, 1999; *Cafeneaua anticarului – Le Café du bouquiniste*, ed. bilingvă, tr. Claudiu Soare, București, 1999; *Zile de sticlă*, Timișoara, 2000; *Baltazara*, Timișoara, 2001; *Băutori de nepăsări – Sippers of Indolence – Buveurs de nonchalance*, ed. plurilingvă, tr. Antuza Genescu, Rodica Opreanu, Ramona Gabriela Secoșan, Timișoara, 2002.

Repere bibliografice: Eugen Dorcescu, „Ploua la Troia", O, 1995, 4; Eugen Dorcescu, *Despre pulverizarea eului*, O, 1996, 9; Iulian Ciocan, *Ilisei și Balaj versus Truman Capote și John Barth*, „Contrafort", 1996, 10; Cornel Munteanu, „Cu îngerul la arat", PSS, 1998, 5–6; Teodor Damian, *Roua lecturii. O hermeneutică teologică în context literar*, New York, 1998, 151–153; Rodica Draghinescu, *Felurite atitudini și ținute stilistice (De la parterul epic la etajul poetic)*, CL, 1998, 2; Al. Florin Țene, „Cu îngerul la arat", „Minerva", 1999, 78–80; Al. Pintescu, „Cu îngerul la arat", PSS, 1999, 1–2; Ion Arieșanu, *Miniaturi critice*, O, 2000, 5. L.A.

BALAMACI, Elena (7.X.1918, Corița, Macedonia – 22.IX.1994, București), poetă și prozatoare. Urmează la București Școala Centrală de Fete, apoi Facultatea de Litere și Filosofie. A publicat versuri în „România literară".

Volumul de debut, *Casa dintâi* (1972), dedicat Căllei Delavrancea, deși prezentat elogios de Al. A. Philippide, a fost primit cu destulă rezervă de critică, autoarei reproșându-i-se descriptivismul, mimarea actului liric și a unui soi de supra-realism desuet. Tema predilectă a versurilor e amintirea, B. făcând logiul clipei efemere. Romanul *Xena și umbrele ei* (1981) e analiza unei drame psihologice, văzută din perspectiva eroinei principale. Un soț gelos, care a omorât un presupus amant, scăpând nepedepsit datorită falsei mărturii a soției sale, îi răpește acesteia copiii și îi duce în străinătate, luând toate măsurile pentru a nu fi descoperiți. De atunci, viața Xenei rămâne „înstrăinată" (cum sugerează și numele ei), sub apăsarea așteptării chinuitoare, dramatice, privită minuțios de autoare, ca prin microscop. Apropiată prin tendința de intelectualizare a emoției de Hortensia Papadat-Bengescu, Cella Delavrancea, Ioana Postelnicu și Anișoara Odeanu, B. apare ca o prozatoare

stăpână pe tehnicile moderne ale romanului, practicând discontinuitatea temporală, paralelismul planurilor și decuparea lor într-o manieră asemănătoare procedeele cinematografice. Scriitura este densă, fraza are o topică adesea neobișnuită, dar interesul cititorului e întreținut cu abilitate prin câteva strategii de amânare a deznodământului.

Scrieri: *Casa dintâi*, București, 1972; *Xena și umbrele ei*, București, 1981.

Repere bibliografice: Dumitru Stancu, *Elena Balamaci*, „*Casa dintâi*”, RL, 1972, 20; D. Micu, *Elena Balamaci*, „*Casa dintâi*”, VR, 1972, 7; Al. Lungu, *Debut precoce sau tardiv?*, VR, 1972, 9; Cella Delavrancea, *Mozaic în timp*, București, 1973, 181-190; *Lit. rom. cont.*, I, 512-513; Edgar Papu, *Elena Balamaci*, „*Xena și umbrele ei*”, CNT, 1982, 19; George Muntean, *Elena Balamaci*, „*Xena și umbrele ei*”, RL, 1982, 23; N. Barbu, *Un roman de dragoste*, CRC, 1982, 27. S.V.

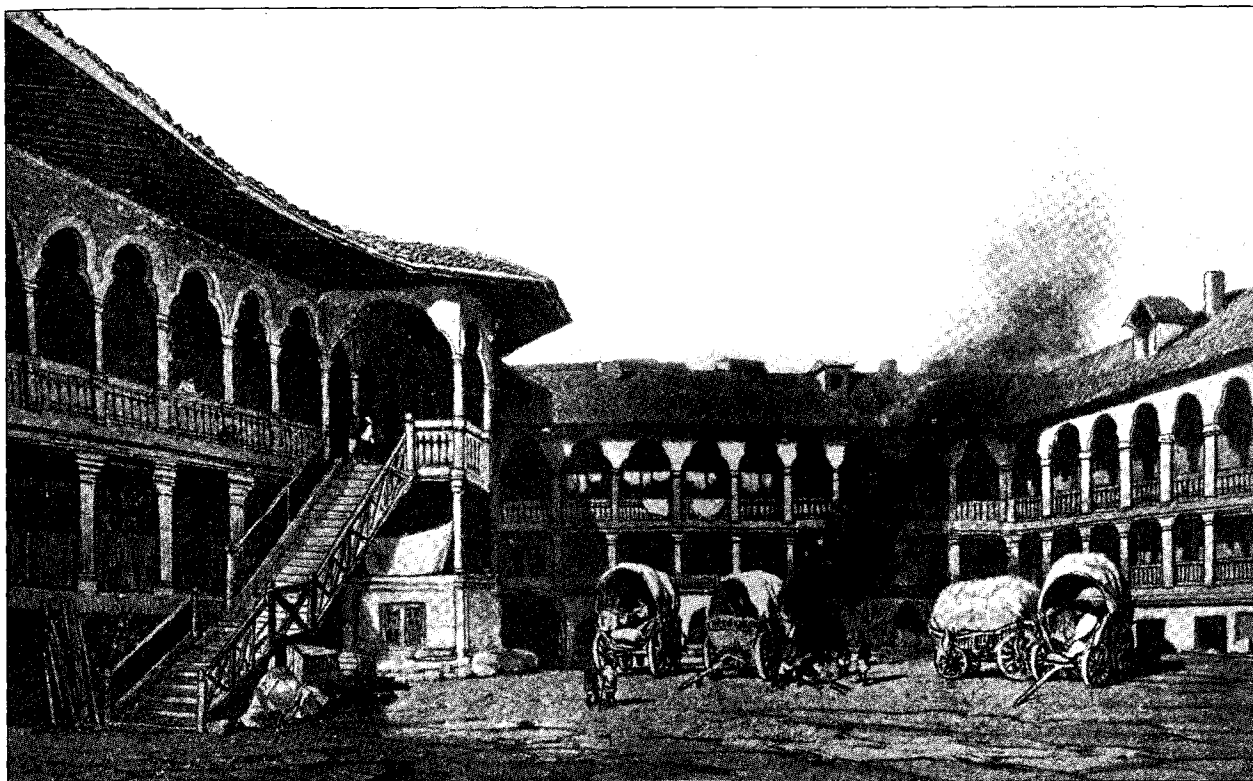
BALAN, Dumitru (18.IX.1933, Burdujeni-Suceava), istoric literar și traducător. Este fiul Mariei (n. Ciornei) și al lui Ilie Balan, muncitor ceferist. Urmează Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava, apoi face studii la Facultatea de Filologie a Universității din București (1952-1953) și la Facultatea de Filologie (secția rusă) a Universității de Stat „M. Lomonosov” din Moscova (1954-1958), devenind cadru didactic la Institutul de Limbă și Literatură Rusă „Maxim Gorki”, apoi la Universitatea din București. A colaborat la „România literară”, „Luceafărul”, „Contemporanul”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Tribuna”, „Tomis”, „Ramuri”, „Suplimentul literar artistic al «Scânteii tineretului»”, „Bucovina literară”, „Steaua” etc., cu articole și studii despre scriitori ca Lev Tolstoi, Cehov, Gorki, Evtuşenko, Voznesenski, Bela Ahmadulina, B. Okudjava, B. Pasternak, Osip Mandelstam, Vladimir Vâsoțki, Boris Pilniak. Editorial, debutează cu *Maiakovski în România* (1975), un studiu de literatură comparată, în care urmărește procesul receptării poetului rus în România, de la primele ecouri, în 1921, până în 1975. Se desprinde ideea că poetul rus, receptat și înainte de război, a fost supralicitat după război prin traduceri și comentarii, fiind considerat prin excelență poetul revoluției comuniste.

SCRIERI: *Maiakovski în România*, București, 1975; *Pușkin în context cultural românesc*, București, 1984 (în colaborare); *Poezia rusă din secolul XX*, București, 1997. **Antologii:** *Ruskaia poezia konca XIX – načela XX veka (1890-1917)*, București, 1975 (în colaborare); *Ruskaia a sovetskaia poezia. Lirika*, București, 1977 (în colaborare cu Aneta Dobre). **Traduceri:** Bulat Okudjava, *Cântecul esențial*, București, 1987 (în colaborare cu Passionaria Stoicescu); Arkadi și Gheorghî Weiner, *Leac contra friicii*, București, 1990; Bahtiar Vahabazde, *Timp și spațiu*, pref. Fănuș Neagu, postfață Cinghiz Aitmatov, București, 2001 (în colaborare cu Simion Iurac); Mihail Arțăbașev, *Sanin*, București, 2002; Vladimir Bukovski, *Și se întoarce vântul*, București, 2002; Elcin, *Teatru*, București, 2003.

Repere bibliografice: I. C. Chițimia, *România și „interminabilul” poet Pușkin*, LCF, 1986, 22; N. Turtureanu, *Fiul veacului*, CRC, 1987, 45; Grete Tartler, „*Cântecul esențial*”, RL, 1988, 1; I. Arieșanu, *Lumină albă*, O, 1988, 6; Traian Nădăban, *Probleme de filologie slavă*, Timișoara, 1988, 182-184; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 15; Mircea Croitoru, *Studii de limbă, literatură și metodică*, Cluj-Napoca, 2000, 282-289. M.Vs.

BALCANIA, revistă a Institutului de Studii și Cercetări Balcanice, apărută la București, anual, între 1938 și 1945. Director: Victor Papacostea; secretar de redacție: Emil Condurachi. Revista își propune să promoveze studiile și cercetările de tip comparatist privitoare la limba, literatura, istoria, cultura, folclorul și etnografia popoarelor balcanice, insistând pe elementele moștenite din fondul traco-ilir sau din latină și scoțând în evidență eventualele interferențe și similitudini. Încă din primul număr, Th. Capidan scrie despre „romanitatea balcanică”, Sever Pop despre lucrările la *Atlasul Lingvistic*, Emil Petrovici despre elementele slave de origine savantă în română, Nicolae Drăganu despre toponimie și onomastică, Nestor Camariano despre opera lui Rigas Velestinlis, iar Victor Papacostea despre legăturile dintre românii nord-dunăreni și cei din Epir. Se publică și note de călătorie (Chr. Geagea), studii despre cronici și izvoare istorice, conținând numeroase date și informații privitoare la turci, armeni, albanezi, greci, sârbi, poloni și unguri. Se remarcă studiul lui Nestor Camariano despre cel dintâi jurnal grecesc din București (8/1945) și prezentările de cărți. Mai colaborează Andrei Oțetea, Mihai Berza, Aurelian Sacerdoțeanu, Const. Moisil, Ion Nistor, Ion Moga, Silviu Dragomir, Dan Simonescu, Nicolae Bănescu, Radu Vulpe, Ion Radu Mircea, Gr. Florescu, Șt. Ciobanu, Vasile Hristu, Al. Elian, I. D. Suciuc, H. Dj. Siruni ș.a. M.Pp.

BALCANISM. Ca orientare literar-artistică, **b.** se definește nu doar prin predilectii și opțiuni tematice („lumea” amestecată a Balcanilor, dar și cea din spațiile de iradiere a acestui spirit, moștenirea Bizanțului, istoria marcată de dominația otomană, ca și urmele lăsate de un astfel de trecut), ci, înainte de toate, prin conștiința necesarei asumări a acestei „dimensiuni” în complexitatea identității românești (pe o scală de atitudine și evaluări, corelate, de la totala adversitate – linia N. Filimon – Mateiu I. Caragiale – până la extrema simetrică, de „mai dreaptă cinstire a lumii lui Anton Pann” – I. Barbu). Întreg câmpul manifestărilor în literatură și artă stă sub semnul unui gust al pitorescului și al etosului popular, sceptic-ironic, amar ludic, al orizontului estetic bogat în posibilități, propriu unei rafinate poetici a stilizării, a ambiguității și a tensiunilor oximoronice fecunde. **B.** literar românesc este o realitate culturală complexă, de delimitat, înainte de toate, față de accepția curentă, doar negativă, a vocabulei. Acest din urmă sens vizează mentalități considerate dominante în sud-estul Europei, mai cu seamă un comportament lipsit de principii morale ferme, corupt, pervertit, versatil și tranzacțional, și nu numai la nivel individual, interuman direct, ci și instituțional-administrativ, social, politic. Raportarea **b.** literar la sensul larg, inevitabilă, se face – și s-a făcut mereu – la modul repunerii în discuție a legăturilor și demarcațiilor, al integrării celui de al doilea în sinteze superioare, de interogație și joc estetic, cristalizate în opere importante aparținând literaturii române. Premisele unui astfel de fenomen țin de un context geopolitic, bine precizat, și de un întreg proces istoric, din care au rezultat unele tendințe caracteristice – convergente – ale mentali-

Hanul lui Manuc

tăților din aria balcanică sau în atingere cu ea. Moștenirea Bizanțului și a iradierilor spiritului lui și după 1453, dominația otomană și lupta împotriva ei, forme de conviețuire și de cooperare, influențe reciproce, legături culturale au creat o relativă comunitate în planul experiențelor, conducând la unele apropieri în sfera realităților sociale și morale, care au marcat profilurile etnopsihologice, fără a le uniformiza însă. Din acest punct de vedere, tocmai situația aparte a românilor implică un paradox revelator de diferență esențială, definitorie: nesituarea în Balcani, formula aparte a regimului otomano-fanariot, cu consecințele lui, apartenența la latinitate și orientarea modernă, spre Occident, i-au pus într-un raport singular cu balcanitatea — ca dat istoric și, nu mai puțin, ca fenomen moral și cultural —, modelând, în ultimă instanță, o paradigmă inconfundabilă, de sentiment și conștiință: **b.** românesc, categorie care, când folosită polemic, când înnobilită moral și estetic, astfel repusă ciclic în discuție, reinterpretată și reevaluată, dovedește, prin chiar aceasta, că ea conține cu adevărat în existența noastră (istorică, dar și în cea cotidiană) și în devenirea culturii naționale.

Nu fără unele prezențe și în folclor (*Meșterul Manole*, *Chira Chiralina*, tema haiduciei, paremiologie), balcanitatea post-bizantină își pune vizibil amprenta asupra unei capodopere a literaturii noastre medievale, *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, scrisă în slavonă, înainte de 1521.

Manual politic în primul rând, menit să formeze în arta de a conduce, de a purta războaie sau a primi soli etc., textul are și o dimensiune lirică, meditativ-elegiacă, pe universale *topoi*: *fortuna labilis, ubi sunt*. Un adevăr omenesc mai adânc imprimă operei înfiorarea de timp și de nimicnicia ființei („...că omul, în lumea aceasta, șade între viață și moarte”) și accentele de conștiință tragică a limitărilor și constrângerilor istorice, politice, resimțite de principele unei țări mici. Parabolelor și metaforelor biblice, ecourilor din opere ale Sfinților Părinți ai ortodoxiei (Hrisostom) li se alătură simboluri (inorogul) și mici ilustrări narativ-plastice ale „sfătuirilor”, ca în cărțile populare, din care ele și vin (*Fiziologul*, *Alexandria*, *Varlaam și Ioasaf*), inserții de imaginar oriental, recursul, de asemenea dătător de culoare, la un fond paremiologic al sud-estului, cu încă mai adânci, în timp, și mai ramificate, în spațiu, rădăcini răsăritene. Începând cu ultimii ani ai veacului al XVII-lea, apar, în opera lui Dimitrie Cantemir, semnele unei prime forme de **b.** literar românesc. Cu deschiderea sa spre Apusul latin, dar și cu o bună cunoaștere, la sursă, a Levantului, prințul, format în spiritul unui umanism de sinteză europeană, privea mai detașat și lucid ceea ce era rigid și în declin în ideologia și ordinea politică a Răsăritului balcanic; și, față de moralismul ascetic al lui Neagoe, venea cu o altfel de înțelegere a lumii, avea conștiința latinității noastre (*Descriptio Moldaviae*, *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*) și viziunea înălțării și decăderii Porții ca

putere continentală (*Istoria Imperiului Otoman*). Și, mai cu seamă, dădea în *Istoria ieroglifică* o imagine — în convenția alegorică a măștilor zoomorfe — a relelor, păcatelor și slăbiciunilor care trăgeau neamul în jos: intrigi politice, duplicitate și trădare, spoliere. După mazierea Vidrei (Constantin Duca), Corbul (Constantin Brâncoveanu) se amestecă în rivalitățile pentru tronul Moldovei, susținându-și protejatul, pe Mihai Racoviță (Struțocămila), împotriva Inorogului (autorul) și a Filului (Antioh Cantemir). Dependența de Cetatea Epithimiei (Constantinopolul, devenit Istanbulul turcesc, unde se află Curtea Sultanului), desfășurările retorice din divanul „dobitoacelor” de la Arnăut-Chioi, revolta „mustelor” (a țaranilor) împotriva jafului boieresc, luptele pentru putere compun tabloul sumbru, de „roman social-istoric”, bântuit de un rău moral a cărui imagine se realizează în jocul estetic al glisării baroce între gustul grotescului și al șarpei (Struțocămila, Hameleonul), efecte parodice (pe tipare de elocință bizantină), inserții narrative (anecdotă, legendă, snoavă), „citate” paremiologice, pe de o parte și, de cealaltă, notele grave, de „elegii căielnice și trăghicești”, pe teme ale soartei omenești, dar și ale conștiinței unui destin istoric. Dincolo de — și chiar prin — ludic literar al „spectacolului” de măști alegorice (dobitoace, păsări, „himere” hibride, groțești), se comunică o solitudine morală adâncă, a Inorogului, într-o lume și o istorie văzute, „ieroglific”, cu o luciditate amară, fără iluzii.

Peste mai bine de un veac după moartea învățatului prinț moldovean, tipograful și scriitorul Anton Pann, născut la Sliven, în Bulgaria, se adresa unui public cumpărător („prenumeranți” de calendare și cărți), târgoveți și mărunți mahalagii, iubitori de cântece de lume, de povești și „anecdote”, de proverbe, de glume, de „istorioare”. *Năzdrăvăniile lui Nastratin Hogea* ilustrează un soi de înțelepciune și o „pedagogie” morală surzătoare, un realism și un bun-simț popular al căror haz nu cade niciodată în pură bufonerie, fără miez. Hogea își îndeamnă „blana” să guste din bunătăți, la nuntă, „coptorul” și-l face „pe rotile” („la toți să placă”), judecătorului corupt îi arată pietroiul „de dar”, ascuns în sân, trușășului pașă nu-i lasă bațjocura fără replică etc. Ironie, umor, moralism tradițional, simț al măsurii, care nu iartă nici prostia umilă (săracul prea „cuminte”, neștiutor de nici o bucurie și de nici un păcat, bun să-i pui „căpăstru”). Adoptat, grație lui Anton Pann, în spațiul culturii românești, Nastratin Hogea, isteț, pitoresc și mucalit, sceptic, dar nu mizantrop și departe de a fi el însuși fără păcat, se întâlnește cu un „nastratinism” mai vechi, autohton, prezent de atâtea ori în folclorul nostru. La rândul ei, *Povestea vorbii* (mai originală decât *Năzdrăvăniile...*, împletire de traducere și prelucrare) e un „dialog”, în creștere arborescentă, între — pe de o parte — adevărate lanțuri de „proverburi” („vorba ăluia”), desfășurate cu o neistovită vervă și cu destule, imprevizibile, salturi, până la măsura unui adevărat spectacol verbal, și, de cealaltă parte, „povestea” care ilustrează, plastic, narativ, în versuri, „vorba”; sunt narațiuni pe tipare de fabulă, de basm, de snoavă, de alegorie amplificată uneori metaforic și parodic (*Povestea poamelor*), care se umplu de mișcare și relief comic, de efecte hiperbolice (leneșii, gata să

ardă în foc, mirați de osteneala de a-i preveni de pericol), vorbire aparent absurdă etc. Sinteză, ca artă literară, de ludică paradă de „proverburi” și vitalitate comică a povestirilor-ilustrări, de un aer naiv pe care li-l subliniază forma versificată, *Povestea vorbii* reprezintă momentul unui **b.** literar definit ca întâlnire a spiritului popular autohton cu cel balcanic și oriental în plăcerea povestirii, dispoziție digresivă, pitoresc și umor, bogăție paremiologică, ironie, realism, morală echilibrată, măsură omenească, a bunului-simț. Complementar rolului jucat de Anton Pann, **b.** literar românesc își descoperea prin Nicolae Filimon și Ion Ghica fața polemică, dezvăluitoare a unui rău moral-social cu explicații, cel puțin în parte, istorice. *Ciocoi vechi și noi* (1863) este imaginea înălțării pe scara socială, folosind orice mijloace, a lui Dinu Păturică în, deloc întâmplător, perfectă simetrie cu vertiginosă ruinare și cădere a postelnicului Andronache Tuzluc. Boierul fanariot este el însuși un parvenit, ridicat pe valul unei puteri fără rădăcini (domnitorul Caragea). Orbirea sa față de manevrele și necinstea feciorului lui Ghinea Păturică este reversul unei ascensiuni sociale rapide, „norocoase”, căreia moleșitul Tuzluc, imprudent, pasiv, vulnerabil, e pornit să-i guste satisfacțiile: bogăție, putere, alcov. Slăbiciunile i le exploatează „ciocoiul fanarioticesc” Dinu Păturică; pe rând ciubucciu, „păzitor” al amantei stăpânului, administrator necinstit al averilor lui, trecând apoi de la masca supușeniei umile la cinism: vânzător de slujbe, sameș hoț, jefuitor feroce, trădător. Există o anumită ironie, amară, în viziunea acestei complementarități sau „însoțiri fără voie”, monstruoasă, între două fețe ale aceleiași rău, una alogenă, cealaltă pământeană. Iar atmosfera de putreziciune, opulență și senzualitate pervertitoare din, mai ales, descrierile de interioare, costume, mese bogate nu e decât metafora unei lumi inconștient agonice, lăsând să se ghicească un aer de impostură, instinctualitate decadentă, pierdere în climatul moral al unui „triumf” precar și narcotizant. E punctul cel mai înalt, în ordine estetică, atins de versiunea dominant polemică, a **b.** literar din *Ciocoi vechi și noi*. La rândul ei, Ion Ghica a dat în unele pagini din *Convorbiri economice* și mai cu seamă în *Scrisori către Vasile Alecsandri* (din 1879 și până spre sfârșitul vieții), cu mobilitatea asociativă și digresivă permisă de forma literară a „scrisorii”, o caleidoscopică rotire de imagini, portrete, scene „de gen”, descrieri, istorie trăită, destine. Peste toate domnește un duh al evocării, dar memoria autorului nu e nostalgică și sentimentală, ci poezia ei, reală, vine din imprevizibile volute și salturi, într-o mișcare interioară firesc și echilibrat subiectivă, capabilă să alăture, nesilnic, desenul precis și culoarea, accentul ironic ori malițios și unda lucid lirică, nervul povestirii și informația istorică, anecdota și ideea. Reînvie sub pana lui Ion Ghica lumea unor timpuri apuse, mai îndepărtate sau mai apropiate de momentul scrierii, portrete de domni fanarioți lacomi și abuzivi, gata să vândă „slujbele și caftanele” cui dă mai mult, „pe parale”, și porniți să stoarcă „porcoi de mahmudele” de la negustori prinși cu „ocaua mică” sau punși de galbeni de la zarafi în care bagă spaima (Vodă Caragea, Mavrogheni), oameni-legendă (haiducii Tunsu și Jianu, Teodoros, ajuns „negos” al Abisinieii)

și oameni-povestire (căpitanul Laurent, Gheorghe Șeriful), cămătari ca Băltărețu, satrapi locali (*Clucerul Alecu Gheorghescu*), figuri ale boemei bucureștene (A. Pann, N. Filimon), *Dascăli greci și dascăli români*, „nebuni” ca Manea, Sgabercea și „printrul” Zamfir, cu gălceava lor bufonă (și ironică), „cuconași” iuți la mânie, „artăgoși și tulburători”, zaverghii de la 1821. Tablouri de epocă: ciumă, tâlhării, „ziafeturi” și țara în jaf domnesc, fanariot (*Din vremea lui Caragea*), eșecul Eteriei și uciderea „domnului Tudor” (*Din timpul zaverei*), trecerea din ghearele fanarioților „sub cizma moscalilor”, „nacealnici și pazarnici” (*Bârzoș*), realități de altădată, cu culoarea lor (*Bucureștiul vechi*, *Scoala acum 50 de ani*, *Un bal la Curte în 1827*, *O călătorie de la București la Iași înainte de 1848*), destrămarea averii Dudescului,

oameni-idei (*Teodor Diamant*, *Ion Câmpineanu*, *Nicu Bălcescu*). Totul, văzut cu o privire trează, însă nu rece, care „înțelege”, cu o ușoară detașare și umor, uneori ironie, că toți aceștia sunt, într-o măsură, și produsul trecutului lor, nu fără a crede însă în schimbare, în progresul economic și social posibil și în ridicarea prin cultură (rolul școlii).

În special dinspre Ion Ghica vine, prelungindu-se până azi, acea linie din proza noastră care acordă o atenție deosebită culorii, pitorescului cu accente orientale, balcanice, stilizării pe tipare când baladești, când fabuloase, de legendă sau basm. Cu o vizibilă plăcere a jocului estetic, intertextual, în *Abu-Hassan* sau în *Kir Ianulea*, la I. L. Caragiale, dar și cu o sugestie, puternică, de sterilitate și marionetizare („trairi”, gesturi, vervă) a

Stradă din București cu case de tip balcanic. Desen de Doussant (începutul sec. XIX)

lunii lui „Mitică”, din *Momente și schițe* sau *D-ale carnavalului*. Cu dezvoltări, la Gala Galaction, narativ-parabole, într-un orizont de umanism și etos popular, balcanic și oriental (*Papucii lui Mahmud*) sau în visul lui Stoicea (*Moara lui Călifar*), cel pus la încercare de diavol, dar și cu ecouri, tot la el, dintr-un fond folcloric și legendar dunărean, adesea cu irizări de fantastic și magie (*În pădurea Cotoșmanei*, *Copca rădvanului*) ori purtând urmele istoriei (*Lângă apa Vodislavei*) sau pe cele ale conviețuirii, ca dialog interetnic, de credințe și mentalități (*De la noi la Cladova*, *Soleima*, *Papucii lui Mahmud*). Mihail Sadoveanu vedea în ceea ce considera el „balcanic” mai curând o neașezare, o precaritate morală, căreia îi opunea un fond al tradiției românești, țărănească în esență, dar nu ignora afinitățile și chiar înrudirile spiritului popular autohton cu cel oriental (*Ostrovul lupilor*). Dincolo însă de un astfel de umanism popular și de stilizări în linia cărților populare (*Divanul persian*), opera sadoveniană nu se apropie de **b.** decât prin proiecțiile, diversificate, date în imaginar memoriei Bizanțului. În epopeea *Frații Jderi* sunt încă vii ecourile anului tragic al căderii, 1453, dar și a amintirea strălucirii imperiale și culturale, păstrată la Curtea marelui voievod Ștefan. Modelele climatului de nesiguranță și teroare întreținut de Duca-Vodă și oamenii săi sunt de căutat nu numai în Stambulul sultanilor, ci și la Bizanțul acelor alte vremi, duse pentru totdeauna (*Zodia cancerului*). În *Creanga de aur*, trecerea viitorului „decheneu” Kesarion Breb prin cetatea imperială îl pune la încercare prin iubire și este prilej totodată de a cunoaște, de a vedea, cu ochii mai treji ai „străinului”, amestecul de fast și putreziciune, vâlmășagul de patimi, viclenii și cruzimi, orgolii, ambiții, ipocrizii, de intrigi și lupte pentru putere, adevăratul chip a ceea ce se ascunde „sub strălucirea purperei bizantine”, acolo, în jurul tronului împărătesc, a cărui fascinație orbește, distruge. La Emanoil Bucuța, pretextul etnografic generează o poematizare fastuos calofilă (revărsare de detalii plastice, într-o cuprindere barocă, sinteză de reverie și ceremonial) a „spațiului” dobrogean (*Fuga lui Șefki*). E multă culoare și atmosferă balcanică, dar și, mai larg, orientală, în proza lui Panait Istrati: o mobilitate picarescă specifică, pe fondul unei chemări a spațiilor deschise, tema haiduciei, prețuirea arătată unei umanități simple, fruste, văzută în asprimea ei deloc edulcorată, o, mai cu seamă, impresie de inepuizabilă disponibilitate narativă. Și, rezultantă a viziunii scriitorului: sugestia puternică a unei vitalități elementare, care are poezia ei autentică, de la ipostaza unei senzualități inocente (*Chira Chiralina*) și până la trăirile contradictorii, tensionate între „furia simțurilor” și tot atât de pasionala condamnare a „plăcerilor deșarte” (*Cosma*, *Moș Anghel*). De notat, în fine, și alte prezențe semnificative, în paleta diversificată a **b.** literar interbelic: Stănică Rațiu, cu versatilitatea lui hiperbolică, în *Enigma Otiliei*, romanul lui G. Călinescu, umanitatea amestecată, de port dunărean (Jean Bart, *Europolis*), reabilitarea lui „Mitică”, în replica dată, polemic, lui Caragiale de către Camil Petrescu (comedia *Mitică Popescu*), apropierea de o viziune a absurdului, în cheia unei poetici a grotescului și a subminării parodice, de la Urmuz la Tudor Arghezi (*Cimitirul Bunavestire*). Dar capodopera rămâne

Craii de Curtea-Veche (1929), semnată Mateiu I. Caragiale. Precedată de „tâmpla de icoane” medievale din *Pajere* (poeme-portret care „rezumă” o lume dispărută, fanariotă, cu atmosfera ei de „trândavă-aromeală” și lascivitate, dar și cu o undă a nostalgiei nobiliare), cartea e o „trâmbă de vedenii”, o operă inclassabilă, unică. „Hagialăcurile” în timp, în istorie (Pașadia), în spațiu (Pantazi), dar și în realul unei lumi infernale, putredă moral și pervertitoare, către care „craii” sunt trași, ispitiți de Pîrgu, bufon, însă și „călăuză” malefică, apar în textul matein văzute din perspectiva unui al patrulea personaj, Povestitorul, amestec de admirație și iubire pentru primii doi (reversul: dispreț și aversiune față de „soitariul” Pîrgu) și profundă contrariere la spectacolul degradării și automaculării lor. Viziune ce implică și degajă sugestii de ordinul unei conștiințe tragice, a ratării existențiale, a impregnării existenței înseși de moarte, proiectată într-o structură înainte de toate simbolică, susținută și de atmosfera, tonul, somptuoșitatea, armonia, dar și contrastele („culoarea” limbajului lui Pîrgu față de cel hieratizant sau liric al „crailor”) unor cadențe verbale de mare rafinament stilistic, orchestrate calofil. Performanța estetică, înaltă, a sublimării spectacolului unui adânc rău moral, fără a-i atenua, ci dimpotrivă, relieful și „șocul”, în frumusețe, în artă, într-o nostalgie, totuși, a luminii interioare face din opera matein o scriere emblematică pentru implicațiile complexe ale **b.** literar românesc.

Fără să lipsească, momentele raportabile la balcanitate și **b.** au fost, cu siguranță, mai puține, mai rare în poezie. Costache Conachi și Văcăreștii scriu o lirică neoanecrotică într-un context, nu numai cultural, în care legăturile cu Grecia erau puternice. Dimitrie Bolintineanu, mai târziu, cânta *Florile Bosforului*, cultivând o deschidere spre orizonturi exotice, deși, geografic cel puțin, nu chiar așa de îndepărtate de spațiul românesc. Dobrogea „de foc și var” îi inspira lui Ion Vinea „desene” de o delicată „caligrafie” modernă, ca în *Tomis*, *Nox*, *Casă din Mangalia*, iar Balcicul îi trezește lui Ion Pillat când reverii vag nostalgice, când fantasmă urcând din memoria unui pământ bătrân. O cu totul altă perspectivă estetică, pe linia **b.**, apărea în poezia lui Adrian Maniu, a cărei configurație internă, retorică și stilistică, individualizată de mărci ale hieratismului, de voite disonanțe și „stângăcii”, tinde să creeze echivalențe verbale, poetice ale artei religioase bizantine: poemul-„icoană”, stilizare care își subliniază propria convenție estetică (în special refuzul perspectivei: cale a spiritualizării și a idealizării, la antipodul tratării realiste). Pitorescul galeriei de portrete ale deținătorilor din arhezienele *Flori de mucigai* (1931), de la șarlatani și escroci ca Lache sau cel din *Candori* la senzualele Rada și Tina, ori „Fătălăul”, cu ambiguitatea lui anatomică, altfel, „tâlhar de drumul mare”, sau revoltatul Ion Ion, mortul cu lumina satului în ochii deschiși, narativitatea mulată pe tipare folclorice (*Pui de găi...*, *Ucișă-l toaca*), sugestia de mișcare, oralitatea și culoarea limbajului compun nu numai o imagine a închisorii ca „lume”, cu atmosfera ei distinctă, ci și un fel de mare metaforă, de ansamblu, a amestecului uman, a versatilității și a travestirii menite să înșele pe naivi etc. Accente care trimit la pasionalitatea și cromatica periferiei

bucureștene depășesc la Miron Radu Paraschivescu, în *Cântice țigănești*, nivelul unei „localizări” a modelului străin (García Lorca, *Romancero gitan*), sugerând un etos balcanic, al ludicului cu fond grav, ca în antologica baladă *Rică*. După război, câțiva poeți importanți vor diversifica gama **b.**: fantezistul Leonid Dimov, Ioan Alexandru, cu *Imnele sale*, amintitoare, ca atmosferă stilistică, globală, de tradiția bizantină și ortodoxă a laudării luminii lumii, divin miracol de toate zilele, precum și Ion Gheorghe (*Cavalerul trac*), dar și textualistul „prozaizant” Mircea Cărtărescu (*Levantul*), cultivator al unui umor implicat efectelor de intertextualitate, capabile astfel să împospăteze vibrația lirică, tonul rostirii poetice. Însă, dintre poeți, autorul esențial pentru „vârsta” modernă a **b.** literar românesc rămâne Ion Barbu, creatorul ciclului *Isarlâk* din *Joc secund* (1930), în ale cărui poeme se consumă, atingându-și ținta, o tentativă de adâncire și nuanțare a înțelesurilor **b.**, chiar de reabilitare a sensului lui moral: „Pentru mai dreapta cinstire a lumii lui Anton Pann”. Pitorescul, cromatica și viermuiala de bazar oriental nu lipsesc din viziunea poetică barbiană a acestui „Orient” imaginar, dar oricât ar fi ele de puternice, sensul unei astfel de reverii e dincolo de „descripție” și de valorile plastice: *Selim* (din afara ciclului, dar ținând totuși de atmosfera lui), vânzătorul de bragă și „zaharicale”, rămâne nu doar o „nălucă” venind dintr-un timp dus, al copilăriei, ci și prilejul unei revărsări de materialitate, văzută cu o prospețime și o acuitate a notației senzoriale care fac din relieful și vibrația picturală a detaliilor „metafora” unei bucurii a concretului, așa cum se oferă ea unei inocențe a simțurilor. *Domnișoara Hus*, ca o altă Pena Corcodușa, din alt „veac”, este, pe linii încercate până la un punct și în *Cântec de rușine și Răsturnica*, o ipostază a omenescului căreia tocmai deformarea expresivă în sensul grotescului și al hiperbolei îi subliniază un tâlc universal, legat de pasionalitate, timp și moarte. Dar punctul cel mai înalt al „mai drepte cinstiri” promise de autor „lumii lui Anton Pann” e de căutat în *Nastratin Hogea la Isarlâk*, în care, pe fundalul de „spornică mulțime” la fel de pestriță („Veneau de toată mâna”) ca și pulpanele și „cârpelile” de pe „ciudatul caic”, se detașează imaginea nu atât a insului Nastratin („înghemuit pe-o bârnă, / Un turc smolit de foame și chin, cu fața cârnă, / Cu mâinile și gura aduse la genunchi”), cât a autofagiei simbolice — răspuns dat chemării ademenitoare rostite de „dulceagul glas al pașii”. Nu pitorescul, nici măcar înțelepciunea glumeață a legenda-rului personaj, ci o cu totul altă față a lui, gravă, poate chiar ascetică, preferă să vadă Ion Barbu: „Sfânt trup și hrană sieși, Hagi rupea din el”. „Alba, / Dreapta / Isarlâk” e mai mult „un târg temut hilar / și balcan-peninsular”: spațiu în care „hazul Hogii Nastratin” are un revers tragic, complementaritate situată undeva „la mijloc de Râu și Bun”, la treapta unei „slave stătătoare”. Trebuie să i se recunoască „momentului” Mateiu I. Caragiale — Ion Barbu atingerea unui nivel al sintezei superioare a **b.**, de rafinament estetic și complexitate semantică, cu nu puține implicații polemice față de o înțelegere sumară și vulgarizată a lucrurilor.

După al doilea război mondial, „paleta” perspectivelor și a „formelor” literare care valorifică același filon continuă să dea

semne de vitalitate și diversificare în proza românească, de la accentul pus de autori ca Zaharia Stancu sau Fănuș Neagu pe o pasionalitate ardentă și frustră (*Pădurea nebună*) sau pe experiențe de aventură picarescă purtând urmele istoriei trăite (*Jocul cu moartea, Îngerul a strigat*) la alegoria fals „istorică” realizată de Eugen Barbu în *Prințelepe*, ori de la parabola fantezistă din *Cartea de la Metopolis* a lui Ștefan Bănulescu, cu jocurile ei aluzive (în special din „feeria lumii bizantine”, pusă sub semnul duplicității și al suspiciunii cvasigeneralizate) și până la pamfletul (în esență, politic) direct, sarcastic, la I. D. Sârbu, în *Adio, Europa*, sau într-un travesti pseudo-istoric care nu-i reduce, ci îi subliniază ironia, ca în *Calpuzanii* lui Silviu Angelescu.

Dar vârsta de aur a **b.** literar românesc rămâne cea ilustrată în perioada interbelică nu numai de mari scriitori ca Mateiu I. Caragiale și Ion Barbu, ci și de istorici, folcloriști, lingviști, critici și istorici literari (N. Iorga, D. Russo, Th. Capidan, Tache Papahagi, D. Caracostea), care participă, prin cercetările lor, la o reflecție intrată în ultima vreme (ca în lucrările lui Mircea Muthu) într-o etapă a elaborărilor de sinteză, atât de necesare.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Bizant după Bizant*, București, 1972; Ariadna Camariano, *Influența poeziei lirice neogrecești asupra celei românești*, București, 1935; D. Caracostea, *Material sud-est european și formă românească*, RFR, 1942, 12; Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, tr. Maria și Cezar Ivănescu, București, 1980, *passim*; Duțu, *Cărțile*, *passim*; Alexandru Duțu, *Sinteză și originalitate în cultura română (1650-1848)*, București, 1972, *passim*; Vlad, *Povestirea*, *passim*; Ciopraga, *Personalitatea*, *passim*; Muthu, *Lit. rom.*, *passim*; Mircea Muthu, *Permanențe literare românești din perspectivă comparată*, București, 1986, *passim*; Mircea Muthu, *Dinspre Sud-Est*, București, 1999, *passim*; Maria Todorova, *Balkanii și balcanismul*, tr. Mihaela Constantinescu și Sofia Oprescu, București, 2000; Mircea Muthu, *Balcanismul literar românesc*, I-III, Cluj-Napoca, 2002; Mircea Muthu, *Balcanologie*, Cluj-Napoca, 2002. N.Cr.

BĂLINT Tibor (12.VI.1932, Cluj), prozator și traducător. Copilăria grea, petrecută într-o mahala a Clujului, va fi determinantă pentru formarea viziunii sale literar-artifice. După studii medii absolvite la Cluj, devine redactor și reporter, mai întâi în orașul natal, la ziarul „Igazság” (era concomitent student la Facultatea de Filologie), apoi la București, la „Falvak Népe” și „Ifjúmunkás”. Se întoarce la Cluj, unde, din 1967, este redactorul revistei pentru copii „Napsugár”. Debutează în presă la revista „Utunk” și editorial în 1963, cu o culegere de nuvele. În 1969 și în 1979 este distins cu Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor.

B. este un traducător cu predilecție al literaturii române din secolul al XX-lea. A transpus în limba maghiară mai ales acele romane care se apropiau de înclinațiile sale de prozator: *Maidanul cu dragoste* de G. M. Zamfirescu (1964), *Corigent la limba română* de Ion Minulescu (1970), *Facerea lumii* (1973) și *Groapa* (1978) de Eugen Barbu, *Matei Iliescu* de Radu Petrescu (1986). Traducerile sale aduc în orizontul cititorilor maghiari autori români a căror operă este mai puțin cunoscută sau doar parțial publicată în limba maghiară. Din creația originală a lui

B. au apărut în românește mai multe romane și volume de povestiri, în traduceri semnate de Gelu Păteanu, Veronica Bărlădeanu și Paul Drumaru.

Traduceri: G.M. Zamfirescu, *Városszéli szerelem* [Maidanul cu dragoste], București, 1964; Ion Minulescu, *Román nyelvből elégtelen* [Corigent la limba română], București, 1970; Eugen Barbu, *Világteremtés* [Facerea lumii], București, 1973, *A gödör* [Groapa], București, 1978; Radu Petrescu, *Rendhagyó szerelem* [Matei Iliescu], București, 1986.

Repere bibliografice: Bartis Ferenc, G. M. Zamfirescu, „Városszéli szerelem”, IGZ, 1965, 9; Metz Katalin, Eugen Barbu, „Világteremtés”, IGZ, 1974, 2; Éltető József, Eugen Barbu, „A gödör”, IGZ, 1978, 5; Balotă, *Scriitori maghiari, 393–401: Rom. magy. ir. lex.*, I, 129–131; Bartha Zoltán, *Bálint Tibor*, Budapesta, 1990. O.K.

BALMUȘ, Constantin I. (25.V.1898, Murgeni, j. Vaslui – 13.VII.1957, Geneva), clasicist. Fiul unui institutor, **B.** începe școala la Ivești, venind în 1909 la Liceul Internat din Iași, unde în acea vreme erau profesori G. Ibrăileanu, V. Bogrea, M. Carp, M. Jacotă, Calistrat Hogăș, Iorgu Iordan ș.a. Absolvind secția clasică, după război se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din același oraș, iar în 1920 își ia licența în filologie clasică cu *magna cum laude*. După o scurtă perioadă de profesorat la Liceul Militar din Iași, urmează câteva stagii de specializare în străinătate, la Bonn și Berlin (1922–1924), la Școala Română din Roma (1925–1926). Își susține doctoratul la Iași, în 1925, cu o lucrare despre tehnica povestirii la Plutarh în *Vieți paralele*, iar pentru docență prezintă în 1931 *Étude sur le style de Saint Augustin dans „Les Confessions” et „La Cité de Dieu”*, apărut cu un an înainte la Paris. După stagiul de la Roma, publicase cercetarea *De Quintiliani fontibus graecis* (1927). La Universitatea din Iași, asistent al lui I. M. Marinescu la Catedra de latină, avansat conferențiar în 1932, devine profesor la Catedra de greacă în 1937 și decan în 1945. Este transferat în 1948 la Universitatea din București și i se acordă acum mai multe demnități: membru al Academiei (1949), rector al Universității, director al Muzeului Național de Antichități, deputat în Marea Adunare Națională ș.a. Moartea survine pe când se afla internat într-o clinică din Elveția, unde a și fost incinerat.

Clasicist cu o pregătire serioasă, de structură enciclopedică, spirit mobil, în perpetuă fervență, specialist cu privirea așezată, așintită spre revigorarea disciplinei sale, dar și literat cu bun gust și înzestrare, **B.** s-a recordat fericit la orientările mai noi ale filologiei clasice europene. Considerând insuficientă erudiția pozitivistă, el va fi preocupat îndeosebi de „formele de creație și de expresie” la scriitorii greci și latini, căile de acces fiind deopotrivă traducerea și comentarea literaturii antice. Transpune, în 1922, romanul *Daphnis și Chloe* de Longos, cea dintâi traducere integrală în limba română (reeditată repetat până astăzi), unde „infidelitatea” produce un text meritoriu stilistic. Comentariul din *Tehnica povestirii la Plutarchos în „Bioi paralelei”* (1925) își găsește modelul în analiza lui H. Taine asupra operei lui Titus Livius și urmărește sistematic felul în care istoria se metamorfozează în literatură în *Viețile paralele*, clasicistul tinzând să definească nu numai arta lui Plutarh, ci și

arta din epoca helenistică. În *Étude...*, lucrare ce își are locul ei în bibliografia augustiniană, demonstrația e mai spectaculoasă, mai dezinvoltă; **B.** verifică ideea că „arta este expresie”, iar în literatură „expresia este stil”, precum și posibilitatea de a-l compara pe scriitorul latin cu mai toate vârstele literaturii, până la contemporaneitate. Căci **B.** s-a îndreptat spre Antichitate ca un om al secolului al XX-lea, mișcându-se astfel într-un spațiu a cărui extensie atinge epoca modernă. Interesat și de evoluția ideilor critice, estetice, este un specialist în artele poetice ale Antichității. Tălmăcește *Tratatul despre sublim* (1935), *Tratatul despre stil* al lui Demetrios (1943), *Poetica* lui Aristotel (1957). Transpunerile în românește, făcute cu ediții critice de prestigiu în față, cu versiuni în franceză, italiană ori germană, antrenează interpretări moderne, nu o dată surprinzătoare. Performante sunt și tălmăcirile fragmentelor ilustrative incluse în cele trei tratate. A mai tradus din Carducci (*La izvoarele Clitumnului*, 1940), iar postum, în 1963, a apărut, publicată prima oară integral în limba română, scrierea *Despre viețile și doctrinele filosofilor* a lui Diogene Laerțiu. De o bună apreciere s-au bucurat cursurile universitare ale lui **B.** (la preluarea Catedrei de greacă de la Iași, lecția inaugurală, ulterior editată, se intitula *Fost-au grecii senini?* și urma o idee nietzscheiană), precum și seria completă de manuale de limba latină pentru cursurile de gimnaziu și liceu, publicate în colaborare cu Al. Graur, în 1935–1936. Dacă prezența în presa interbelică („Viața românească”, „Adevărul literar și artistic”, „Favonius”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Jurnalul literar”, „Însemnări ieșene”, „Ethos” ș.a.) prelungeste preocupările clasicistului, intrarea pe făgașul publicisticii politice – în 1945 **B.** acceptă să ia conducerea ziarului „Moldova liberă” –, ca și alte câteva atitudini conjuncturale, excesive și nedrepte față de confrăți, i-au pecetluit ultimul deceniu de viață. Vremea a vrut să selecteze și să păstreze însă chipul cărturarului îndrăgostit de frumusețea lumii antice.

SCRIERI: *Tehnica povestirii la Plutarchos în „Bioi paralelei”*, Chișinău, 1925; *De Quintiliani fontibus graecis*, Iași, 1927; *Étude sur le style de Saint Augustin dans „Les Confessions” et „La Cité de Dieu”*, Paris, 1930; *Fost-au grecii senini?*, București, 1938; *Tucidide. Concepția și metoda sa istorică*, București, 1956. **Traduceri:** Longos, *Daphnis și Chloe*, introd. trad., București, 1922; *Tratatul despre sublim*, introd. trad., București, 1935; Demetrios, *Tratatul despre stil*, introd. trad., Iași, 1943; Aristotel, *Poetica*, București, 1957; Diogene Laerțiu, *Despre viețile și doctrinele filosofilor*, introd. Aram M. Frenkian, București, 1963.

Repere bibliografice: Călinescu, *Cronici*, II, 83–86; Călinescu, *Ulyse*, 279–283; N. I. Popa, *Constantin I. Balmuș*, AUI, științe sociale, t. III, 1957; *In memoriam Constantini I. Balmuș*, îngr. Cicerone Călinescu, Traian Diaconescu și Constantin Botez, Iași, 1984; Gavril Istrate, *Constantin Balmuș*, CL, 2000, 1. G.D.

BALMUȘ, Pavel (18.VIII.1944, Sărătenii Noi, j. Orhei), istoric literar și editor. Este fiul Elisavetei (n. Pallady) și al lui Timotei Balmuș, agricultori. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1966), devenind cercetător științific la Institutul de Literatură și Folclor al Academiei de Științe a Republicii Moldova și președinte al Societății

Bibliofililor din Republica Moldova. Publică, din 1972, în revistele „Nistru”, „Basarabia”, „Literatură și artă”, „Caiete critice” etc., precum și în culegeri colective, articole și studii despre Dimitrie Cantemir, Al. Hâjdeu, M. Kogălniceanu, B. P. Hasdeu și alți scriitori. A îngrijit ediții din scrierile lui B. P. Hasdeu, Al. Hâjdeu, A. Donici, Dimitrie Cantemir, Antioh Cantemir, Miron Costin, Dosoftei ș.a., a alcătuit câteva antologii de poezie.

SCRIERI: *Studii și materiale despre Alexandru și Boleslav Hâjdeu* (în colaborare), Chișinău, 1984. **Ediții:** B. P. Hasdeu, *Principii de lingvistică*, Chișinău, 1974; Alexandru Hâjdeu, *Izbrannoe*, Chișinău, 1986 (în colaborare); Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Chișinău, 1988; Antioh Cantemir, *Satire și alte poetice compuneri*, Chișinău, 1988; Alexandru Donici, *Fabule*, Chișinău, 1988; Miron Costin, *Opere*, pref. Vladimir Beșleagă, postfața edit., Chișinău, 1989; Dosoftei, *Opere poetice*, postfața edit., Chișinău, 1989; *Aglaiia. Roman anonim din secolul al XIX-lea*, introd. Dan Mănuță, pref. Ion Varta, postfața edit., Chișinău, 1996. **Antologii:** *Antologia poeziei vechi moldovenești*, Chișinău, 1986; *Antologia poeziei moderne moldovenești*, Chișinău, 1988; *Poeți de pe vremea lui Eminescu*, Chișinău, 1990; *Un veac de aur în Moldova (1643-1743)*, coordonator Virgil Căndea, Chișinău-București, 1996.

Repere bibliografice: Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 276.

VI. C.

BALOTĂ, Bianca (8.VIII.1936, Focșani), prozatoare. Este fiica Elisabetei (n. Stavăr) și a lui Petre Marcu, ofițer de carieră, și soția lui Nicolae Balotă. Din 1944 se stabilește cu familia la Brașov, unde termină școala elementară și liceul. Între 1954 și 1959 urmează la București cursurile Facultății de Filologie, secția literatură și critică literară. În perioada 1959-1972, lucrează ca ziaristă și ca redactor de carte la Editura pentru Literatură, secția „Biblioteca pentru toți”. Din 1979 pleacă din țară, întâi la München, apoi la Tours și Paris, unde Nicolae Balotă este invitat ca profesor, stabilindu-se la Paris, în 1981; din 2001 își schimbă reședința la Nisa. Debutează editorial cu volumul de nuvele *Mașina de fugit în lume* (1969). A colaborat cu articole, cronici literare, schițe și povestiri la „Astra”, „Lucefărul”, „România literară”, „Apostrof”, „Familia”, „Steaua” ș.a.

Mașina de fugit în lume cuprinde șapte nuvele, ordonate în sensul unui roman de formare (probabil, cu implicații autobiografice), care urmărește trecerea de la vârsta copilăriei la cea a adolescenței. Întâmplările și personajele acestei lumi, deși mărunte, capătă importanță prin relevanța lor în plan psihologic, prin impactul asupra eului (de multe ori, se narează la persoana întâi). Relația problematică a eului cu ceilalți (părinți, prieteni, iubit), cu lumea („realitatea” de ordin ontologic, istoric, social), cu sine constituie tema nuvelor, dar și a întregii creații a autoarei. Se confruntă, în acest volum, ca și în următoarele, „perechi” antagonice de lumi: lumea copilăriei și a adolescenței cu lumea maturității, realitatea interioară cu realitatea exterioară, „lumea veche”, de dinainte de război, cu lumea nouă (a „omului nou”). Se configurează un model, ideal și iluzoriu, al autenticității, recuperabil doar prin intermediul memoriei sau al imaginației, de unde evazionismul eului narativ și cultul originilor (casa, orașul bunicilor sau al părin-

ților ca spațiu aproape mitic, copilăria ca timp paradisiac). *Minunații cai verzi*, ultima nuvelă a volumului și cea mai valoroasă, prezintă întâlnirea feminității cu pasiunea, inaugurând tema cuplului, centrală în creația ulterioară. Firul epic este abil condus, psihologicul evoluând adesea spre oniric. Nuvela este un amalgam de fragmente de realitate interioară și „exterioară”, o succesiune de revelații și întâmplări minore din biografia unui eu feminin deopotrivă intelectual și stihial. Volumul *Bal la regina Portugaliei* (1979) conține două romane, unul de mai mică întindere, *Străbunica Hedviga*, și cel care dă titlul volumului. Ambele, construite pe principiul povestirii în povestire și al ocolurilor narative, se circumscriu modelului romanului total al anilor '70, combinând analiza psihologică, epicul obiectiv, fresca socială și cronică de familie. *Străbunica Hedviga*, mic roman de familie, e dominat de figura masivă a străbunicii, personaj înzestrat cu atributele unei făpturi mitice și simbolice pentru lumea așezată, solidă de dinainte de război, lumea din care provine „eroina” romanului. *Bal la regina Portugaliei* se desfășoară pe două planuri narative, care se intersectează prin intermediul personajelor și al acțiunii, dar mai ales prin problematică. Ene Șerban, personajul masculin, este prototipul cuceritorului, parvenitul anilor '50, șeful unei instituții culturale, promovată încet dar sigur în funcții de conducere. Raluca, personajul feminin central, provenind dintr-o familie „bună”, interesează mai ales din punct de vedere al biografiei interioare: relația de cuplu, prietenele și experiența relației cu un fascinant psihiatru, care improvizază, pentru grupul de prieteni, „balul la regina Portugaliei”, un fel de petreceri-carnaval, spectacole care creează spații ale libertății și imaginației debordante. Totul nu este însă decât iluzie, simplu joc: doctorul va pleca în străinătate și i se va pierde urma. Finalul romanului sugerează că și Ene Șerban este „jucat”, pentru că lumea e doar aparent îmblânzită. Evident, conotațiile politice, deși discrete, există: evenimente vag relatate (arestări, dispariții, trafic de influență, protecționisme) trimit la realitățile epocii. Romanul *Zăpada de-altădată* (1994), superior valoric, abandonează tematica de fond socială, concentrându-se asupra intersecției, întâmplătoare, dintre două destine și personaje: bărbatul și femeia. Ritmul romanului este alert, notațiile rapide, dense, epicul solid. Construcția romanului este foarte interesantă: juxtapunerea de planuri și perspective narative, corespunzând celor două personaje, „ea” și „el”, și celor două timpuri ale romanului, prezentul (ajunul Revelionului) și trecutul (fragmente din biografiile celor doi eroi, alternând cu fragmente din viața unor personaje-satelit). Istoria în paralel a întâlnirii celor doi se compune din mici povestiri, scrise la persoana întâi, din perspectiva celor doi protagoniști, complicate prin includerea în ramă a unor alte povestiri. Este de-a dreptul captivantă relatarea aceluiași episod — clasică ciocnire dintre un el grăbit și cavaler și o ea încărcată de pachete, la ieșirea dintr-un magazin — din două perspective opuse, cum sunt cea feminină și cea masculină. Romanul are farmecul unei povestiri polițiste bine scrise, dar și al unui *romance* în cheie simbolică: reîntâlnirea din final a celor doi nu este un facil happy-end, ci regăsirea unei

stări de grație care înseamnă puritate și frumusețe, recuperarea adevăratei zăpezi, a „zăpezii de-altădată” din orașul copilăriei, a „zăpezilor mele”, deci a unui „sine” autentic.

SCRIERI: *Mașina de fugit în lume*, București, 1969; *Bal la regina Portugaliei*, București, 1979; ed. București, 2002; *Zăpada de-altădată*, București, 1994; *Micul palat baroc*, București, 1999; *Străbunica Hedviga*, București, 2002. **Traduceri:** Stefan Zweig, *Maria Stuart*, I-II, București, 1974–1992 (în colaborare cu Nicolae Balotă).

Repere bibliografice: Platon Pardău, *Patosul obiectiv*, RL, 1979, 18; Ion Maxim, „Bal la regina Portugaliei”, O, 1979, 21; Radu Mareș, *Un nume nou: Bianca Balotă*, TR, 1979, 39; Eufrosina Alboiu, *Străbunicile sunt frumoase*, RMB, 1979, 10 759; Emil Manu, *Bianca Balotă*, „Bal la regina Portugaliei”, SPM, 1979, 446; Barbu Cioculescu, *În căutarea timpului ascuns*, LCF, 2000, 4; Roxana Răcaru, *Dantelărie de cristal*, RL, 2000, 14; Irina Petraș, *Locurile memoriei*, APF, 2000, 5; Chris Nedelea, *Mărirea și decăderea palatului baroc*, ST, 2000, 5–6. R.D.

BALOTĂ, Nicolae (26.I.1925, Cluj), critic literar, estetician și eseist. Este fiul Adelinei (n. Dragoman), de origine armeană pe linie paternă, și al lui Gheorghe Balotă, avocat. Urmează la Cluj clasele primare la școala „Avram Iancu” (1931–1935), Liceul „G. Barițiu” (1935–1940). În urma Dictatului de la Viena, familia Balotă este obligată să părăsească Clujul. **B.** își continuă studiile la Liceul „Sfântul Vasile cel Mare” din Blaj (din septembrie 1940). Face ultimele clase la Liceul „Gheorghe Lazăr” din Sibiu (1941–1943), înscriindu-se apoi la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj, aflată în refugiu la Sibiu, unde îi are profesori pe Lucian Blaga, Florian Ștefănescu-Goangă, Yves Auger, D. D. Roșca, Liviu Rusu. Acum îi cunoaște pe Radu Stanca, I. Negoieșcu, Ștefan Aug. Doinaș, I. D. Sârbu și Cornel Regman, toți membri ai Cercului Literar de la Sibiu. Devine redactor la cotidianul național-tărănist „România nouă”. Își continuă, după război, studiile la Cluj (1945–1947). La 1 august 1946 este numit preparator la Institutul de Psihologie al Universității din același oraș. În 1947 își ia licența în filosofia culturii, psihologie, limba și literatura franceză. Este arestat în octombrie 1948 și condamnat pentru „deținere și răspândire de material subversiv”, dar eliberat curând. Apoi, timp de cinci ani, este, pe rând, pedagog, cercetător la Institutul de Lingvistică din Cluj, bibliotecar. În ianuarie 1956, este din nou arestat și anchetat vreme de nouă luni, judecat și condamnat la șapte ani de închisoare, pentru „înalță trădare”, motivul real fiind un memoriu care, trimis peste hotare, ar fi avut menirea să arate lumii libere situația României. Este deținut în închisorile de la Jilava, Făgăraș, Gherla, Pitești, Dej. La 31 decembrie 1962, suferă o nouă condamnare de 24 de luni domiciliu forțat în satul Lătești din Bărăgan. Este eliberat în aprilie 1964 și începe să publice îndeosebi în „Familia”, dar și la „Steaua”, „Lucașfăruș”, „Secolul 20”, „Gazeta literară”, „Contemporanul” etc. Între 1969 și 1971 ține cursuri de literatură universală și comparată la Universitatea din București, ca suplinter al lui Sorin Alexandrescu. În 1971, este angajat cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”. În 1977 este *visiting professor* la Südosteuropagesellschaft din München

și predă cursuri de literatură comparată și de limbă și literatură română la Universitatea din același oraș. Tot acum ține conferințe la universitățile din Basel, Heidelberg, Freiburg. În 1981 se stabilește la Paris, iar din 1990 devine cetățean francez. Funcționează ca profesor la Universitatea „François Rabelais” din Tours (până în 1990, când se pensionează). Funcționase, în paralel, și la Universitatea din Le Mans. A colaborat 15 ani la postul de radio Europa liberă. Din 1995, în calitate de profesor invitat de literatură comparată, ține cursuri la universitățile din Cluj și București, Universitatea din Cluj numindu-l profesor-asociat. **B.** a debutat publicistic în „Revista Cercului Literar” (1945). În anii '60, după perioada de reclusiune și interdicție, revine în presa culturală cu articole, eseuri, studii foarte informate și profunde pe teme variate de cultură. Prima carte a lui **B.**, *Euphorion* apărută în 1969, este o culegere din textele publicate anterior în reviste. Unele dintre ele tind către verificarea unor interpretări teoretice (ca, de exemplu, *Pledoarie pentru autonomia esului*, specie literară suspectată de non-conformism ideologic în deceniul anterior, *Hermes sau Voința de obscuritate în poezie* etc.). Altele sunt articolele de critică la zi, implicate în disputele literare curente, precum *Direcția nouă și călinescianismul*, *Critica creatoare*, *critica normativă*, *critica fermentativă* și altele, într-un moment dominat în critică de exemplul călinescian, îndeosebi pe latura sa impresionistă. **B.** afirmă că modelul Călinescu nu mai este întru totul de urmat și că o critică estetică-filosofică, fără a fi excesiv normativă, ar fi mai potrivită și mai utilă noilor generații de literați. Se manifesta aici și resurecția unui mai vechi conflict din anii interbelici, între școala critică de la București și cea de la Cluj (Liviu Rusu, D. Popovici), dar și, în genere, între critica estetică (M. Dragomirescu, T. Vianu) și cea impresionistă (G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu ș.a.), reflex al mai vechii dispute franceze dintre critica filosofică, sistematică (F. Brunetiere) și cea impresionistă (Anatole France, J. Lemaître). Lui **B.** i s-a replicat, în momentul ce a urmat campaniei duse alături de I. Negoieșcu, Virgil Nemoianu ș.a., că, nefiind un observator la zi al producției literare, nu poate veni cu o „nouă direcție” în critică. După încă un volum de eseuri (*Labirint*, 1970), **B.** publică monografia *Urmuz* (1970), bine ancorată în tendința de normalizare a judecăților de valoare: se impunea reabilitarea avangardei românești, iar Urmuz fusese considerat un precursor chiar de către suprarealiștii români interbelici, el dând și numele unei reviste conduse de Geo Bogza (1928). **B.** dovedește că scrierile lui Urmuz nu sunt întâmplătoare și diletante (cum fuseseră multă vreme considerate), că insolitul autor avea antene prin care recepta primele manifestări ale absurdului în literatura europeană. Urmează cartea cea mai coerentă ca viziune și lectură hermeneutică a lui **B.**, *Lupta cu absurdul* (1971). În primul capitol (*Preliminarii. Absurdul, fenomen de criză*), autorul demonstrează că motivul „absurdului” reprezintă elementul paradigmatic al unei perioade, când el se manifestă în toate domeniile: estetic, filosofic, moral, cotidian. Absurdul este un „fenomen de criză”, așa cum fusese melancolia în vremea romanticilor. Estetica speculează cu privire la absurd, teatrul absurdului a invadat scenele, opiniile

despre un univers absurd, despre un univers al absurdului, despre omul absurd au devenit curente în publicistica vremii noastre. Urmează un capitol despre *Strămoșii literari ai absurdului* și un altul, *Trei precursori*, în care sunt tratați micromonografic Lewis Carroll, Alfred Jarry, Christian Morgenstern. Vaste prezentări sunt consacrate corifeilor literaturii absurdului: *Kafka sau Universul absurd*, *Absurdul în aventura dadaistă*, *Albert Camus sau Absurdul și revolta*, *Eugen Ionescu sau Absurditatea absurdului*, *Samuel Beckett sau Apocalipsa absurdului*. Cultura clasică a autorului este pusă în lucru și în studiul monografic *Jakob Burckhardt – un umanist modern* (1974). O altă carte, *De la Ion la Ioanide* (1974), al cărei subtitlu este *Prozatori români ai secolului XX*, ar fi o replică la *Arta prozatorilor români* a lui Tudor Vianu, referindu-se însă doar la scriitorii secolului al XX-lea, până la 1944: *Rebreanu, Iorga – memorialistul*, *Vasile Pârvan, Ibrăileanu – romancier și memorialist*, *Marcel Blecher și realitatea mediată a creației*, *Gib I. Mihăescu, Pavel Dan*. Într-un capitol, *Introducere în proza transilvănească*, **B.** vorbește despre apologia vieții rurale la scriitorii ardeleni și despre critica orașului (a civilizației urbane), socotit „locul înstrăinării”, cetatea în care domină străinul, decadența și corupția. Această atitudine ar fi specific ardelenescă (deși nu lipsește nici la scriitorii din alte regiuni românești): „Ceea ce în sensul cel mai larg putem numi *umanismul transilvănean* își are originea în acest atlas al satului. Transilvania și-a descoperit curând o vocație profetic-didascalică; ea a devenit o *provincie pedagogică* tocmai pentru că a păstrat o legătură recunoscută cu acea matcă a valorilor care este satul. Dascălul ardelen se trage de la țară și nu uită niciodată aceasta.” Volumul *Arte poetice ale secolului XX* (1976) se compune din două părți: în prima, având în vedere „ipostaze românești”, autorul își propune să analizeze doctrina despre poezie a poezilor și criticilor români din secolul al XX-lea. Poeticile pe care le analizează aparțin unor scriitori ca Tudor Arghezi, Blaga, Ion Barbu, Pillat, Al. A. Philippide, Ilarie Voronca, Dan Botta, Beniuc, Radu Stanca. Dintre critici sunt selectați Paul Zarifopol, Pius Servien, Vasile Pârvan, Tudor Vianu, G. Călinescu, Vladimir Streinu, Liviu Rusu, Edgar Papu, Ion Biberi. În partea a doua, ce se referă la „ipostaze străine”, autorul își articulează comentariul după aceeași dispunere: pe de o parte poeticile vii, moderniste, ca futurismul, expresionismul, dadaismul, suprarealismul; pe de altă parte, teoreticieni, esteticieni, filosofi ai artei, ca Benedetto Croce, Paul Valéry, H. Bremond, Paul Claudel, T. S. Eliot. Chiar dacă nu o afirmă expres, organizarea cărții, ca și textul propriu-zis dovedesc rezerva autorului față de demersul formalismului structuralist, atitudine confirmată de o întregă orientare ulterioară, când structuralismul e supus unor atacuri și dezavuări venite din diferite direcții. Totuși, într-o lucrare monografică, *Opera lui Tudor Arghezi* (1979), **B.** acceptă, în parte, unghiul formalistilor, mai precis al predecesorilor acestuia curent și, mai clar, al lui Marcel Proust (din eseu *În contra lui Sainte-Beuve*), care spunea: „O carte este produsul unui alt eu decât cel pe care-l manifestăm în obiceiurile noastre, în societate, în viciile noastre”. Dar acest „alt eu”, dacă nu e cel real, contingent, al scriitorului, este „un dublu mitic” al eului

preauman, care se desprinde din opera lui. Astfel, **B.** nu se ocupă de biografia lui Arghezi, ci de opera lui, iar în măsura în care se referă la date biografice, le evaluează din perspectiva creației.

Caietul albastru (I–II, 1998) cuprinde jurnalul autorului din anii 1954–1955, însoțit de un *Remember*, un alt jurnal, în marginea celui dintâi: adnotări, rememorări și reflecții târzii, din anii 1991–1998. Jurnalul este o adevărată surpriză. Scriitor matur și cărturar format încă de la 30 de ani, **B.** judecă lucid evenimentele sociale, politice, morale ale deceniului al șaselea și taxează cu asprime tendințele extremiste, fascismul și comunismul (în care trăia), xenofobia, lipsa de libertate, presiunea ideologiei false. Încă și mai important, autorul se vedește un om fundamental religios, condiție din perspectiva căreia își formulează ideile pe tema culturii și a religiei. Astfel, un eseu inclus în jurnal se referă la problema libertății și a individualismului contemporan, cărora autorul le preferă libertatea într-o credință, căci în afara acesteia omul decade, se degradează. Jurnalul și *Rememberul* însoțitor desenează și un amplu tablou al lumii literare, cu personajele ei emblematice (Lucian Blaga, Tudor Vianu, Tudor Arghezi), dar și cu altele, în devenire, cum sunt foștii membri ai Cercului Literar de la Sibiu (Dominic Stanca, Radu Stanca și, mai ales, Ion Negoitescu), pe

care **B.** îi caracterizează cu o surprinzătoare și complexă artă de prozator.

SCRIERI: *Euphorion*, București, 1969; *Labirint*, București, 1970; *Urmuz*, Cluj, 1970; *Lupta cu absurdul*, București, 1971; ed. 2 (*Literatura absurdului*), București, 2000; *Despre pasiuni*, București, 1971; *Umanități*, București, 1973; *De la Ion la Ioanide*, București, 1974; *Jakob Burckhardt – un umanist modern*, București, 1974; *Introducere în opera lui Al. Philippide*, București, 1974; *Arte poetice ale secolului XX*, București, 1976; *Universul prozei*, București, 1976; *Arta lecturii*, București, 1978; *Opera lui Tudor Arghezi*, București, 1979; ed. București, 1997; *Scriitori maghiari din România. 1920–1980*, București, 1981; *Mapamond literar*, București, 1983; *Les Minorités culturelles en Roumanie*, Paris, 1984; *Max Blecher, un Philoctète de la littérature*, 1988; *L'ange dans la poésie de Rilke*, 1993; *Parisul e o carte*, București, 1994; *Calea, adevărul și viața*, București, 1995; *Caietul albastru*, I–II, București, 1998; *Eminescu, poet al inițierii în poezie*, ed. plurilingvă, București, 2000; *Literatura franceză de la Villon la zilele noastre*, Cluj-Napoca, 2001; *Ortodoxia pentru postmoderniști* (în colaborare), Timișoara, 2001. **Traduceri:** Jakob Burckhardt, *Cultura Renașterii în Italia*, pref. trad., I–II, București, 1969 (în colaborare cu Gheorghe I. Ciorogariu); Stefan Zweig, *Maria Stuart*, I–II, București, 1974–1992 (în colaborare cu Bianca Balotă).

Repere bibliografice: Bugariu, *Incursiuni*, 122–130; Stănescu, *Poeți și critici*, 177–181; Piru, *Varia*, I, 315–317; Vlad, *Convergențe*, 123–130; Petrescu, *Scriitori*, 85–89; Tomuş, *Răsfrângeri*, 88–92; Constantin, *Prozatori–critici*, 35–39; Georgescu, *Printre cărți*, 232–236; Paleologu, *Simțul practic*, 102–104; Dimisianu, *Valori*, 141–144; Nițescu, *Repere*, 72–84, 160, 161; Martin, *Metonimii*, 363–366; Ungheanu, *La umbra cărților*, 65–74; Bălan, *Artă*, 202–204; Ungheanu, *Arhipelag*, 370–375; Negoșescu, *Engrame*, 161–173; Regman, *Explorări*, 148–158; Baltag, *Polemos*, 119–122; Dobrescu, *Foiletoane*, I, 124–128, II, 223–226; Popescu, *Cărți*, 13–21; Grigurcu, *Critici*, 455–471; Martin, *Paranteze*, 149–151; Livescu, *Scene*, 219–222; Petru Poantă, *Nicolae Balotă, „Mapamond literar”*, ST, 1983, 6; Sângeorzan, *Anotimpurile*, 145–158; Gheorghiu, *Reflexe*, 145–148; Grigurcu, *Între critici*, 127–130; Titel, *Cehov*, 155–159; Petru Comarnescu, *Kalokagathon*, îngr. Dan Grigorescu și Florin Toma, introd. Dan Grigorescu, București, 1985, 236; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 398–399; Cristea, *A scrie*, 78–81; Grigurcu, *Peisaj*, I, 66–72; Adrian Popescu, *Nicolae Balotă sau Înțeleptul în labirint*, ST, 1994, 9; Ierunca, *Dimpotrivă*, 243–246; Pavel Chihaia, *Nicolae Balotă, „Parisul e o carte”*, JL, 1994, 21–24; Gheorghe Grigurcu, *Nicolae Balotă sau Teoria și practica rostirii*, VR, 1995, 1–2; Gheorghe Grigurcu, *Meditațiile religioase ale lui Nicolae Balotă*, RL, 1996, 50; Alex. Ștefănescu, *Un umanist își contemplă viața*, RL, 1999, 4; Z. Ornea, *Un jurnal tulburător*, RL, 1999, 18; Glodeanu, *Incursiuni*, 251–269; *Nicolae Balotă–75*, APF, 2000, 1–2 (semnează Ion Vartic, Petru Poantă, Ion Simuș, Eugen Uricaru, Laurențiu Ulici, Sanda Cordos, Constantin Țoiu, Ștefan Borbély, Mircea Popa, Michael Finkenthal, Irina Petraș); Michel Solomon, N. Steinhardt, Ioan Ploscaru, *Mărturii despre Nicolae Balotă în închisoare*, CL, 2000, 3; *Dicț. esențial*, 52–53; Manolescu, *Lista*, III, 173–180; Pop, *Viață*, 56–62; Popa, *Ist. lit.*, II, 1096–1097; Petraș, *Panorama*, 110–114; Ioan Adam, Georgeta Adam, *Proba exilului*, București, 2002, 203–207. M.Vs.

BALSȚ, Teodor (pseudonim al lui Emil Bălășescu; 9.II.1924, București – 27. VII. 1983, București), poet și traducător. Este fiul Mariei și al lui Dumitru Bălășescu, funcționar. Urmează la București, Liceul „Mihai Viteazul”, apoi Facultatea de Litere și Filosofie. A fost șef al secției de poezie a Casei Centrale a Creației Populare (1954–1956), redactor la „Lucașul”

(1958–1962, 1972–1982), secretar de redacție la „Gazeta literară” și „România literară” (1962–1972). A mai colaborat la „Târgoviștea”, „Ancheta” și „Fapta”. Debutează în „Mugurul”, revistă a Liceului „Mihai Viteazul”.

Primele volume, 1907 (1957), *Poarta soarelui* (1964), *Poeme* (1965), stau sub semnul convențiilor tematice și stilistice ale epocii, evocând epic răscoalele țărănești – figura lui Ștefan Furtună –, luptele greviste de la Grivița (1933), războiul civil din Spania sau exaltând fapte în realitate obișnuite: lansarea la apă a unui cargou românesc, inaugurarea unei fabrici de conserve la Tecuci. Din această producție de versificație se salvează doar câteva secvențe de evocare nostalgică a vechiului București sau a vestigiilor dacice și unele strofe de pastel: „Și liniști galactice-adię;/ sub albul lor cântec stelar / orașul adoarme-n câmpie / cu lună în inelar” (*Poarta soarelui*). În continuare, **B.** se va îndruma spre descriția sobră, cu notație eliptică și delicată. *Noaptea coridei* (1976) reverberază o Spanie pitorească, patrie de elecție a poetului, cu muntoase „spinări jupuite / de vânturi și soare”, reminiscențe maure, toponime a căror simplă rostire induce atmosfera specifică. Cum s-a observat, volumul se resimte de contactul intim cu poezia lui Federico García Lorca. În genere, poemele lui **B.** din această etapă a creației sunt structurate binar: după o primă secvență sumar descriptivă, urmează prelungirea ei ca un ecou (sau ca un contrapunct) în interioritatea eului liric: „Inima galbenă a lunii / arde pe vânturi și lasă / vagi reverii de mătasă / cercului galben de astre / [...] / Singură / Inima mea, / pendulând / între lună și soare”. A tradus, singur sau în colaborare, din Cervantes, Lope de Vega, Federico García Lorca, Miguel Hernández. Antologia de „folclor poetic contemporan” *Pe-un picior de plai* (1957) e lipsită de scrupulul fidelității și autenticității.

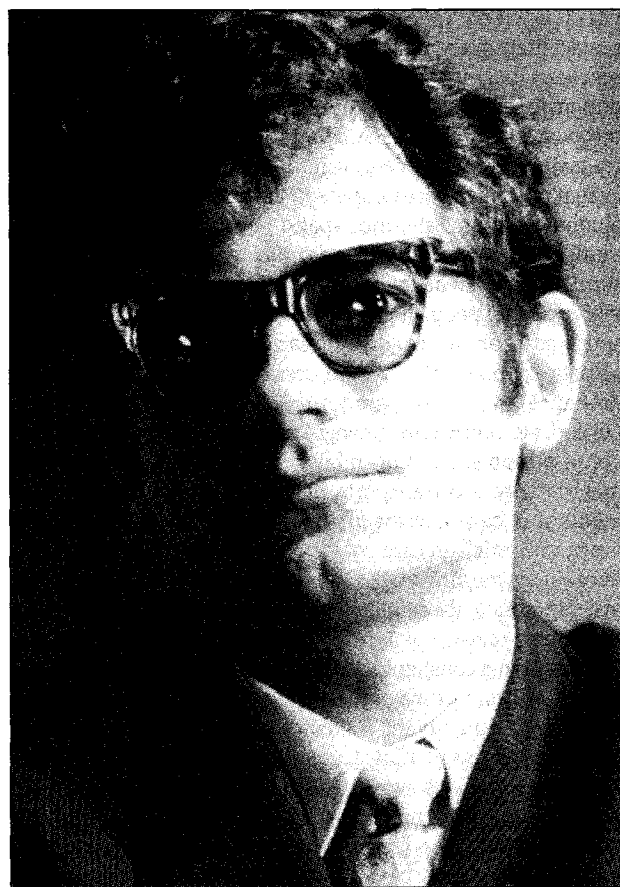
SCRIERI: 1907, București, 1957; *Poarta soarelui*, București, 1964; *Poeme*, București, 1965; *Nord*, București, 1970; *Pasărea de sunet*, București, 1975; *Noaptea coridei*, București, 1976; ed. bilingvă (*Noaptea coridei – The Night of the Corrida*), tr. Mihaela Christe, Timișoara, 1997; *Satul din pământ*, București, 1997. **Traduceri:** Federico García Lorca, *Carte de poeme*, București, 1958 (în colaborare cu Victor Const. Bercescu), *Nunta însângerată*, în García Lorca, *4 piese de teatru*, București, 1958, *Poeme – Poemas*, ed. bilingvă, București, 1968, *Romancero țigan și alte poeme*, pref. Vasile Nicolescu, București, 1977; Lope de Vega, *Mofturile Belisei și Vitejiile Belisei*, în Lope de Vega, *Comedii*, București, 1962; Miguel Hernández, *Poeme*, pref. Andrei Ionescu, București, 1968; Guillaume Apollinaire, [Versuri], în Guillaume Apollinaire, *Scrieri alese*, îngr. Virgil Teodorescu, pref. Vasile Nicolescu, București, 1971; Miguel de Cervantes Saavedra, *Asediul Numanciei*, în Miguel de Cervantes Saavedra, *Teatru*, București, 1971.

Repere bibliografice: Martin, *Poeți*, I, 148–153; Al. Protopopescu, *Teodor Bals, „Poarta soarelui”*, CRC, 1966, 10; Dan Cristea, „Nord”, RL, 1971, 4; Valeriu Cristea, „Nord”, CL, 1971, 4; Piru, *Poezia*, I, 388–390; Alexiu, *Ideografii*, 151–152; Dimisianu, *Opinii*, 89–93; Felea, *Aspecte*, II, 137–141; *Dicț. scriit. rom.*, I, 160–161. N.M.

BALTAG, Cezar (26.VII.1939, Mălinești-Hotin – 26.V.1997, București), poet, eseist și traducător. Este fiul Margaretei

(n. Alexandrescu) și al lui Porfirie Baltag, preot, frate cu criticul literar Nicolae Baltag și soț al poetei Ioana Bantaș. În 1944, familia se refugiază din Basarabia și se stabilește la Mereni, județul Vâlcea. **B.** urmează Liceul „Nicolae Bălcescu” (fost „I. C. Brătianu”) de la Pitești și, din 1955, Facultatea de Filologie a Universității din București (secția critică și istorie literară), luându-și licența în 1960. După trei ani de șomaj (din cauza „dosarului”), în 1963 e încadrat corector, apoi redactor la „Gazeta literară”, unde este coleg cu Nichita Stănescu. Între 1968 și 1974, este redactor-șef adjunct la „Lucefărul”; din 1974, redactor, iar din 1990 până la moarte, redactor-șef la „Viața românească”. În 1972, primește o bursă în SUA, prilej cu care, în aprilie 1973, îl vizitează la Chicago pe Mircea Eliade. Întâlnirea cu istoricul religiilor o va considera „definitorie pentru cristalizarea demersurilor și căutărilor [sale] intelectuale”, fiind convins că „și-a găsit cu adevărat «maestrul spiritual»”. A debutat editorial în 1960, cu volumul de versuri *Comuna de aur*, în colecția „Lucefărul” a Editurii pentru Literatură. A primit Premiul Uniunii Scriitorilor (1966, 1973, 1985, 1995), Premiul Academiei Române (1981) și Premiul Național „Mihai Eminescu” pentru integrala operei poetice (Botoșani, 1993).

Primele două volume, *Comuna de aur* și *Vis planetar* (1964) (repudiate mai târziu de autor, care va reține foarte puțin din ele în culegerile retrospective), sunt marcate cvasiintegral de conjunctura politică din momentul apariției. Totuși, fie și distorsionat, ele lasă a se întrezări poezia care l-a consacrat pe **B.** În prezentarea cărții *Comuna de aur*, Paul Georgescu prognoza un „poet al ideilor, [...] al meditației filosofice”, ilustrând „capacitatea alchimistului de a transpune conceptul în imagine poetică”. S-ar mai putea adăuga înclinația către radiografia „dimineții simțurilor”, exaltare / exultare solară prin care „materia” e propulsată, modulată, în „azurul suplu” și-n „căile stelare”. Notabilă era și setea de rostire: elan irepresibil de transferare în cuvânt a clocotului juvenil. „Cititorule, viața mea a trecut în cuvinte” – iată un vers aparent banal, care însă, la o lectură inversă, dinspre creația de maturitate spre începuturi, devine emblematic pentru întreaga evoluție a liricii lui **B.** *Răsfrângeri* (1966) confirmă un poet care cu fiecare volum își va arăta o nouă față a talentului, într-o îndelungată căutare de sine. Se impune acum, ca figură-cheie a imaginarului, metafora oglinzii / oglindirii, prelungire a poeziei barbiene („Din ceas, dedus...”), filtrare a senzorialului până la a-i conferi puritatea ideii. Răsfrântă în aventura existențială a poetului (care e aventură a spiritului), lumea se esențializează și astfel se adevărește, oglinda eului poetic „dizolvă” în ea chipul fenomenal și-l transferă în numental. Răsfrângerea înseamnă și oglindire reciprocă a lucrurilor – mod de a induce rezonanța universală și euritmia. Jubilația ei apare însă contrapunctată de insistenta prezență a simbolului trecerii. Confesiunea lirică se drapează deocamdată într-o rostire aproape axiomătică, abstractă, ce răcește fluidul vital și impersonalizează experiența care îi stă la bază: „Cel ce nu e a venit, / cel ce e s-a risipit, / eu însămânțez în lucruri / sufletul lui Heraclit”. Lirismul abstract (suspectat chiar de prețiozitate și artificiu) se prelungește și se intensifică în *Odihna în țipăt* (1969), carte

saturată de interogații ontice și de chestionări ale arheologiei Ființei, ale eului propriu și ale devenirii-drum către moarte: „Și rădăcinile rămân în nimic. / Și ochiul cade strigând. / Ce vede, Doamne, un ochi ce cade / și cât vede el / strigând, și nemai-auzindu-se?” Nucleul ciclului îl formează poemele plecând de la basmul cel mai metafizic și cel mai tragic al românilor, *Tinerete fără bătrânețe*. „Pattern-ul de basm” va reveni adesea în creația lui **B.**, care explorează și ca esist depozitul de mituri, legende, descântece și bocete. Componenta ermetică a cărții apare astfel atenuată. Fără a îngheța acest flux liric, *Șah orb* (1971) încearcă formule din vecinătatea poemului în proză și a eseului liric, combinat cu evocarea autobiografică (interpretarea unor experiențe semnificative în ordinea formării poetice). Orientarea către ludic, amorsată în câteva poeme în versuri, explodează în volumul *Madona din dud* (1973) – revanșă aproape ostentativă pe care și-o ia poetul ca replică la obiecția de abstracțiune și obscuritate: „Mă strigă umbra mereu; / Cine iese-n locul meu? / Azi o naștem pe Alcest, / *testimonium ludus est* / En, ten, tin, / o ce joc sublim!”. Ciclul – pus pe muzică de Cornel Țăranu – valorifică folclorul și limba țiganilor, ca și pasionalitatea lor specifică. Limbajul argotic și împeștriat cu idiotisme țigănești, caracterul ritualic, incantatoriu al versurilor fac din acest volum cea mai pitorească și exotică scriere a lui **B.** În *Unicorn în oglindă* (1975), critica a

văzut o etapă în care poetul renunță la pitoresc și la muzicalitate și esențializează discursul liric, fără a abandona scheletul imageriei mitice. Acum se lasă mai bine percepută dimensiunea inițiativă a poeziei. Două experiențe au stat la originea ei: întâlnirea cu Eliade și dispariția neașteptată, prematură a fratelui poetului, în 1975. Pentru o vreme, lirismul își mai păstrează vocea impersonală, însă obsesia astralului, a albului (ca mărci ale unui spațiu spiritual epurat de zgura mundană și de rupturile existenței empirice, și congener, simbolul tutelar al unicornului) conferă, prin ele însele, o vibrație înaltă poemelor. *Dialog la mal* (1985) este, dacă se poate spune așa, cartea celei de-a doua consacări a lui B., de data aceasta ca poet orfic. Apare consemnată aici o experiență (inițiativă) a „trecerii paradoxale”, a „pragului”, „malului”, „ușilor” etc. dintre lumi: imanent-transcendent, temporal-atemporal, profan-sacru. O combustie voltaică transsubstanțiază materia spre a o transporta în lumină – simbolul axial al volumului, ca și al celor ulterioare. Poetul plonjează într-un lung „vis ontic”, în care „obiectele sunt / O scară cu treptele ferme / o lume fără pra”. Obsedanta temă a Timpului revine, însă aureolată de noblețea traseului ezoteric, de al cărui instrument magic, cuvântul și Cuvântul, poetul, ca și eseistul, devine tot mai conștient. Odată cuvântul rostit, „Lumea poate începe”. El este prima și ultima treaptă a creației / Creației: „Iată, îți dau un cuvânt / și cu el îți dau lumea / și nu-ți cer nimic / numai să îți minte Cuvântul”. Rostirea poetică, spune și eseistul, are o soartă vitregă în evul modern și în cel postmodern, care tind către pierderea sensului. Dar tot ei îi revine misiunea de a-l recupera și recredita, și prin aceasta de a salva lumea (este ceea ce mărturisește B. răspunzând la întrebarea „De ce scrieți?”). Rostirea poetică restituie sacrul și-l conservă. Finalitatea soteriologică se conjugă în *Euridice și umbra* (1988) și în *Chemarea numelui* (1995) cu un aflus biografic (dispariția prematură a soției poetului). Poezia de eteruri nelumești și de metafore ale distanțării și impersonalizării se individualizează în sensul cel mai propriu, fără a deveni în vreun fel anecdotică sau retorică, ci păstrându-și altitudinea zborului. Elegii, bocete, ritualuri incantatorii ale trecerii, toate acestea filtrate prin drama personală, versurile din ultimele două volume alcătuiesc totodată o artă poetică: poezia ca mijloc al mântuirii. După ce a epurat lumea / existența de zgura materialității, poezia acestui mallarmean se autoclaustrează în „fiordul ei de lacrimi”, ca „o lungă ezitare între sens/și sunet”, ca un joc de oglinzi paralele, luând „un chip al cuvântului / sau un chip de înger / sau amândouă la un loc”. O suită de eseuri, apărute mai întâi în reviste, confirmă o dată mai mult identitatea lirică a lui B. drept unul dintre cei mai cultivați poeți ai epocii. Eseurile dezbat teme capitale pentru înțelegerea operei sale: sacrul și poezia, sau texte teoretice fundamentale referitoare la acestea, de la James Frazer, Rudolf Otto și Lucian Blaga la Mircea Eliade, Martin Heidegger, Paul Ricoeur și Sergiu Al-Ghorge. O temă reiterată este aceea a rigorii poetice față în față cu aleatoriul avangardistilor. Câteva eseuri despre metaforă par începutul unei cercetări de anvergură. Preocupările traducătorului sunt convergente cu opera poetului și eseistu-

lui. În condiții potrivnice, a tradus și publicat *Istoria credințelor și ideilor religioase* (I–III, 1981–1988), fundamentala sinteză a lui Mircea Eliade. A continuat cu *Dicționar al religiilor* de Mircea Eliade și Ioan Petru Culianu (1993) și cu *Nostalgia originilor* de Mircea Eliade (1994).

Dacă în volumele anterioare (inclusiv în Madona din dud) tendința dominantă era una hermetică, demersul caracteristic acum (în volumul Euridice și umbra) este unul orfic. Poezia speculativă (în toate sensurile) nu-l mai satisface pe autor. Cuvântul nu doar răsfrânge, el încearcă să întrupeze. Trecerea de la hermetism la orfism e trecerea de la o hermeneutică a misterului la o soteriologie. Poetul nu mai inițiază, ci speră să salveze. De fapt, el inițiază acum într-o terapeuțică a miracolului.

MIRCEA MARTIN

SCRIERI: *Comuna de aur*, pref. Paul Georgescu, București, 1960; *Vis planetar*, București, 1964; *Răsfrângeri*, București, 1966; *Monada*, București, 1968; *Odihnă în țipăt*, București, 1969; *Șah orb*, București, 1971; *Madona din dud*, București, 1973; *Unicorn în oglindă*, București, 1975; ed. (*Unicorn in the Looking Glass*), tr. Stavros Deligiorgis, Iowa City (SUA), 1979; *Poeme*, București, 1981; *Dialog la mal*, București, 1985; *Euridice și umbra*, București, 1988; *Eseuri*, Galați, 1992; *Chemarea numelui*, București, 1995; *Ochii tăcerii*, introd. Mircea Martin, București, 1996; *Paradoxul semnelor*, București, 1996; *Chemarea numelui – L'appel du nom*, ed. bilingvă, tr. Alain Paruit, Odile Serre, Ilie Constantin, București-Paris, 1999. **Traduceri:** Stavros Deligiorgis, *Arhitectura narativă în „Decameronul”*, București, 1979; Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, I–III, București, 1981–1988, *Nostalgia originilor*, București, 1994; Mircea Eliade, Ioan Petru Culianu, *Dicționar al religiilor*, București, 1993.

Repere bibliografice: Felea, *Dialoguri*, 263–264; Călinescu, *Aspecte*, 302–314; Simion, *Orientări*, 174–183; Martin, *Poeți*, I, 212–222, II, 217–222; Regman, *Cronicari*, 193–203; Caraion, *Duelul*, 17–19; Raicu, *Structuri*, 317–322; Poantă, *Modalități*, 157–165; Pop, *Poezia*, 121–142; Andriescu, *Relief*, 51–57; Cristea, *Un an*, 150–153; Petroveanu, *Traicorii*, 304–311; Căndroaveanu, *Alfabet*, 26–41; Barbu, *O ist.*, 271–276; Pîru, *Poezia*, II, 137–146; Iorgulescu, *Al doilea rond*, 281–285; Laurențiu, *Eseuri*, 30–43; Raicu, *Critica*, 39–43, 257–262; Alexiu, *Ideografii*, 69–73; Nițescu, *Poeți*, 120–139; Simion, *Scriitori*, I, 211–215, III, 211–224; Iorgulescu, *Scriitori*, 29–32; Raicu, *Practica scrisului*, 330–333; Dorcescu, *Embleme*, 121–127; Grigurcu, *Poeți*, 320–324; Alboiu, *Un poet*, 112–113; Ruja, *Valori*, 140–146; Tomuș, *Mișcarea*, 134–135; Steinhart, *Critică*, 101–102; Carmen-Maria Roșca, *Funcția soteriologică a poeziei*, RITL, 1986, 1–3; Cristea, *Fereastra*, 173–178; Ștefănescu, *Prim-plan*, 270–278; Cistelecan, *Poezie*, 155–158; Nicolae Manolescu, „*Elegie pentru floarea secerată*”, RL, 1988, 50; Valeriu Cristea, „*Lumea fără tine*”, RL, 1989, 16; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 44–50; Tupan, *Scenarii*, 197–204; Mircea Martin, *De la hermetism la orfism*, RL, 1990, 10; Cristea, *A scrie*, 156–159; Andreea Deciu, *Dilemele lui Kir Grigorie*, RL, 1993, 14; Octavian Soviany, *Eseurile lui Cezar Baltag*, CNT, 1993, 20; Mihai Gramatopol, *Jocurile spiritului*, CNT, 1993, 23; Maria-Ana Tupan, *De la hermeneutică la virtuozitatea... onomatopoeii*, VR, 1993, 6–7; Negoșescu, *Scriitori contemporani*, 32–36; Constantin, *Complicitatea*, 138–143; Florin Mihăilescu, *Ideograme de poet*, ST, 1994, 4–5; Victoria Dimitriu, *Cezar Baltag, „Chemarea numelui”*, JL, 1995, 21–24; Alex. Ștefănescu, *Zăngănit de idei*, RL, 1995, 34; Dan Cristea, *Melancoiliile tăcerii și ale cuvântului*, LCF, 1996,

8; Alexandru Ruja, *Jurnal de cărți*, O, 1997, 1, 5; Cornel Ungureanu, *Ochii tăcerii*, O, 1997, 6; Pop, *Pagini*, 84-88; *Dicț. analitic*, I, 294-296, III, 198-201; Cistelean, *Top ten*, 24-26; Mircea A. Diaconu, *Cezar Baltag*, Brașov, 2000; *Dicț. esențial*, 53-55; Grigurcu, *Poezie*, I, 72-83; Manolescu, *Lista*, I, 189-193; Popa, *Ist. lit.*, II, 427-429; Cristea-Enache, *Concert*, 22-25; Alex. Ștefănescu, *Cezar Baltag*, RL, 2002, 32; Ilie Constantin, *Chemarea numelui*, RL, 2003, 47. N.M.

BALTAG, Nicolae (6.XII.1940, Dorohoi – 20.II.1975, București), critic literar. Este fiul Margaretei (n. Alexandrescu) și al lui Porfirie Baltag, preot; frate cu poetul Cezar Baltag. După studii liceale urmate la Pitești, a absolvit, în 1966, Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, cu teza *Concepția despre poezie a lui Ion Barbu*, publicată postum (1978) în volumul *Polemos*. Între terminarea liceului și admiterea la facultate a fost constrâns să exercite diverse profesii, inclusiv pe aceea de muncitor necalificat la fabrica „Iosif Rangheț”. A colaborat la revistele „Luceafărul”, „Gazeta literară”, „Contemporanul”, „Argeș”, „Radio-Telescoala”, deținând în „Scântea tinereții” o rubrică permanentă intitulată „Cronica debuturilor”. Dovedind un gust literar sigur, capabil să detecteze și cele mai anemice filoane ale talentului, **B.** a reușit în aceste articole (mare parte neadunate în volum) să ofere diagnostice corecte despre poeți (pe atunci necunoscuți), precum Gheorghe Istrate, Marin Mincu, Ion Drăgănoiu, Florica Mitroi, Titus Vâjeu, Marius Robescu, Dan Rotaru ș.a.

La scurt timp după moarte, în 1978, a apărut singurul său volum, *Polemos*, îngrijit de Gheorghe Istrate și cu un *Cuvânt înainte* al lui Eugen Simion. Cele două studii de istorie literară cuprinse aici – despre ermetismul barbian și despre momente polemice în literatura română – fac dovada unor calități mai puțin puse în valoare, și anume: suflul amplu, capacitatea de a construi, de a se mișca dezinvolt nu doar în spațiul restrâns al unei cronici, ci și în lucrări de mai mare anvergură. Scriind cu precădere despre congeneri (Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Constanța Buzea, Adrian Păunescu, Mircea Dinescu), **B.** nu a ezitat să-și dea verdictul asupra operelor unor scriitori de mult intrați în conștiința publică: G. Călinescu, Camil Petrescu, Emil Botta, M. R. Paraschivescu, Zaharia Stancu, vădind pretutindeni „noblețea spiritului, voință de a ridica totul la măsura esteticului, un lirism concentrat, stăpânit în fraze articulate, cu oarecare nimb emblematic” (Eugen Simion).

SCRIERI: *Polemos*, îngr. Gheorghe Istrate, pref. Eugen Simion, București, 1978.

Repere bibliografice: Piru, *Debuturi*, 62-65; Grigurcu, *Între critici*, 354-359; Sângeorzan, *Anotimpurile*, 190-192; *Dicț. scriit. rom.*, I, 163-164. D.Gr.

BALTAG, Radu (pseudonim al lui Rudolf Bernhardt; 1885-1938, Paris), prozator. Tatăl său, originar din Transilvania, era portar de noapte la un hotel din București. **B.** îi are prieteni apropiați, la începuturile lui literare, pe Vasile Demetrius, Tudor Arghezi și N. D. Cocea. Pseudonimul este ales de Gala Galaction în 1906, când tânărul îi este prezentat de

V. Demetrius. Debutază ca prozator în 1907, în revista „Literatură și artă română”, și continuă să publice schițe și nuvele în „Convorbiri critice” (unde se bucură de prețuirea lui M. Dragomirescu), „Revista idealistă” ș.a. La cotidianul național-liberal „Prezentul”, care începuse să apară din martie 1905, este redactor și secretar de redacție. Aproape toate textele în proză ce i-au apărut în reviste sunt cuprinse în volumul *Feciorul și alte nuvele* (1910). De asemenea, **B.** traduce *Carmen* de Prosper Mérimée (1908), *Moș Goriot* de Balzac (1909) și *Război și pace* de Lev Tolstoi (1911).

În 1910, imediat după ce se căsătorește, pleacă definitiv din țară și se stabilește la Paris. Publică în reviste pariziene, semnând Claude-Rodolphe Bernhaut și Adrien Le Corbeau. În revistele românești la care este corespondent semnează Adrian Corbul, mai rar A.C., C.R.B., Rudy, Rudolf. Aici publică mai multe articole, nu numai literare, menite să evoce atmosfera culturală și politică a Franței. Este destul de prețuit de cititorii din Ardeal, pentru care trimite corespondențe la „Luceafărul”, „Tribuna”, „Societatea de mâine”, „Românul”, „Tribuna poporului”, „Patria”, „Cosinzeana” ș.a. Intrat funcționar în serviciul de expediție al editurii pariziene Fasquelle, **B.** își va duce traiul de pe o zi pe alta. Printre prietenii apropiați aflați la Paris, se numără, multă vreme, V. Eftimiu și E. Lovinescu, iar O. Goga, Sever Bocu și Sextil Pușcariu vor străbate adesea metropola grație bunei îndrumări a lui **B.** Șlefuitându-și stilul în contactele cu personalități ale culturii franceze (Anatole France, Octave Mirbeau, Edmond și Jean Rostand), publică, la Editura Fasquelle, sub pseudonimul Adrien Le Corbeau, două romane care îi aduc un succes de stimă, intrând în discuție cu ocazia decernării premiului Goncourt: *Le Gigantesque. Roman d'un arbre* (1922) și *L'Heure finale (Méditations)* (1924). Cățiva critici îl consideră chiar un stilist strălucit. A murit bolnav și sărac, așa cum fusese întotdeauna, fiind înmormântat în cimitirul din Passy.

În volumul *Feciorul și alte nuvele*, încheiat stilistic, dar inegal ca valoare, mai evidente sunt atracția pentru atmosferă și simpatia aproape sămănătoristă față de năpăstuiții sorții. Lumea imaginată în nuvele este, totuși, în esența ei, citadină. Teza orașului nimicitor de vieți este insuficientă, precară, scrierile lui **B.**, întemeindu-se cel mai adesea pe opoziția dintre favorizați și defavorizați. Deși frământările interioare sunt urmărite cu destulă pricepere în mai toate scrierile, analiza rămâne, totuși, stângace, iar pasajele descriptive, cu tentă prea pronunțată poetică, se află într-o oarecare discrepanță cu fluxul epic. Într-o tehnică adecvată genului scurt, intrarea în narație se face abrupt, faptele se succed cronologic, iar relatarea (adesea confesiune) se încheie odată cu stingerea conflictului urmărit. În schița *Pe scară* și în nuvela *Din pricina dragostei*, patima ajunsă la paroxism și teama de demascare constituie cauze ale unor crime. Personajul Barbu Ogriziș din nuvela *În urma banchetului*, cuprins de o ură nestăpânită, îl pândeste fără încetare pe vărul său înstărit, până când, umilit de mărnimia acestuia, se sinucide. Obsesia inculcată personajelor pare să alimenteze abundent inspirația lui **B.** Nuvela cea mai bine structurată este, poate, *Sfârșitul dascălului Pavel*, în care dascălul

unei biserici de oraș, un om altminteri destul de onest, se simte ispitit să o prade în toila nopții. Totul se relevă aici la nivelul sugestiei, care orientează aproape toate imaginile. Atmosfera, susținută de hiperbolă, misterul sublimat în jocul percepțiilor și tribulațiile născute din teama abia stăpânită a dascălului permit trecerea într-un fantastic apropiat de cel din nuvelele lui I. L. Caragiale. Ieșirea din mister se face însă discursiv, prin explicație logică. Priceput creator de atmosferă în registrul ficțional, **B.** își încearcă măiestria și în evocarea atmosferei culturale a Parisului. Mai pătruns acum, poate, de rostul artei, el caută din ce în ce mai atent „adevărul etern, ideea, sentimentul profund uman”.

SCRIERI: *Feciorul și alte nuvele*, București, 1910; *Le Gigantesque. Roman d'un arbre*, Paris, 1922; *L'Heure finale (Méditations)*, Paris, 1924.

Traduceri: Prosper Mérimée, *Carmen*, București, 1908; Balzac, *Moș Goriot*, București, 1909; Lev Tolstoi, *Război și pace*, I-II, Arad, 1911.

Repere bibliografice: Chendi, *Schițe*, 170-172; Eftimiu, *Portrete*, 319-325, 331; Gala Galaction, *Jurnal*, I, București, 1973, 531, *passim*; E. Lovinescu, *Memorii*, București, 1976, 100-101; Mirodan, *Dicționar*, I, 380-382. V.P.S.

BALTAZAR, Camil (pseudonim al lui Leibu Goldstein; 25.VIII.1902, Mera, j. Vrancea — 27.IV.1977, București), poet, publicist, memorialist și traducător. Este fiul chiriștigului Herman Fischer Goldstein. Absolvent a patru clase de liceu în particular, probabil la Brăila și Focșani, **B.** prestează diferite meserii pentru a-și câștiga existența. Gazetăria îi oferă șansa de a-și descoperi adevărata vocație. Debutează în 1921, la „Sburătorul”, în a cărui redacție va lucra un timp. Împreună cu Petru Comarnescu scoate în octombrie 1928 revista „Țiparnița literară”, pe care în scurt timp o conduce singur, până în 1931. Va fi, de asemenea, secretar de redacție sau redactor la mai multe periodice: „Săptămâna muncii intelectuale și artistice”, suplimentul „Vremea literară” (1929-1930) al gazetei „Vremea”, „România literară” (1932-1934), „Călăuza artelor”, „Albina”, „Reporter”. Colaborează la „Rampa”, „Flacăra”, „Revista română”, „Adevărul literar și artistic”, „Mișcarea literară”, „Capricorn”, „Familia”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Tribuna”, „Luceafărul”, „Viața românească” ș.a. Mai semnează cu pseudonimele C. Balt., Bal, B. Camil, Lacremony, Luca Luminiță, Luca G. Luminiță. A fost membru al Societății Scriitorilor Români, calitate ce i-a fost retrasă în 1940 din motive rasiale. După 1944 a funcționat ca inspector general în Ministerul Artelor și, din 1952, responsabil al Serviciului de Presă și Propagandă din Ministerul Industriei Alimentare. În anii '60 era redactor la „Gazeta literară”.

În 1923 lui **B.** îi apare prima carte de versuri, intitulată *Vecernii*. Atmosfera imaginată este aceea a unui târg prăfuit și depriment, cu bolnavi de ftizie, a căror suferință se află, de cele mai multe ori, în vecinătatea morții. Orașul este „o fată bolnavă în agonie”, casele par „femei tăcute”, poetul se închipuie într-un sanatoriu, unde moartea face parte din cotidian. Thanatos nu înspăimântă, ci izbăvește de osânda suferinței, prezența iubitei dispărute dăinuie, totul fiind transpus într-un

filigran de culoare și sunet, în care nota simbolistă domină. Dimineața are aparența unei picturi „cu tonuri fragede și crude”, soarele transformă amintirile în „bănuți strălucitori”, parcă așezați pe ochii fetei. Sunetele flașnetei ritmează orchestrația monotonă a târgului, iar liniștea nopții se risipește în tânguirea clavierului. Imagini de o intensă candoare sugerează prezența diafană, imaterială a iubirii frânte demult: „Apa ochilor tăi s-a revărsat, albastră, în casă;/ tot ce-am simțit după aceea a fost numai lumină și mătasă”. Ceea ce s-ar fi vrut însă expresia unor trăiri profunde, hrănite de suferință și dezolare, alunecă adesea în pasișă sau afectare, într-un retorism minat de numeroase stângăcii. Placheta de versuri *Flaute de mătase*, apărută tot în 1923, se înscrie în alt registru tematic, acela al iubirii pure, realizat însă prin exploatarea aceleiași recuzite simboliste. Ca într-o taină desprinsă de timp, pătrunsă doar de vise, decorul cu „îngeri” ai serii și „melodii albe”, în care „liniștea e de mătase brumată”, și evocarea iubitei moarte simbolizează suavitatea, evanescența trăirii. Într-o viziune originală, ușor hiperbolizată metaforic, este figurată făptura celei care nu mai este: „Vine încet și lin/trupul tău: ninsoare”, „Ți-a rămas un fulg de nea necules / pe potecile gurii”, „Sufletul tău, fluier de mătase”. Aglomerarea jocurilor de lumină și de culoare, nu o dată forțate, micșorează autenticitatea acestui cântec nostalgic al iubirii. Aceleiași

imagistici i se subsumează în placheta *Reculegeri în nemurirea ta* (1925) un discurs poetic eliberat de stângăcii, de unele prețiozități și excесе, ceea ce l-a făcut pe E. Lovinescu să-și exprime fără rezerve aprecierea. Odată cu *Biblice* (1926) și *Strigări trupești lângă glezne* (1926), din poezia erotică a lui **B.** dispar elementele diafane. Inflexiunile „blânde” fac loc unei expresivități care se vrea de tip arghezian, ca în *Flori de mucigai*. Ebreea, Miryam, Ruth, Esthera, Sulamita, Tamar, Noemi sunt câteva dintre personajele ciclului sugestiv intitulat *Biblice*. Schimbarea de ton este evidentă: „Neagră sunt și pulpa mea de smoală, / șoldul, cald caval și umerii lăute; / m-aș da ție toată goală, / fericită în simțirea coapselor durute.” În volumul *Întoarcerea poetului la uneltele sale* (1934), **B.** fie mimează dezinteresul față de inefabilul poeziei simboliste, fie chiar alunecă în prozaism: „Mă bântuie trepidația cotidiană”, „Adun material de la colaboratori / Pentru «România literară», / Mai scriu un cursiv de circumstanță” etc. Notațiile de fals jurnal care acaparaseră interesul poetului păreau să se estompeze în *Tărâm transcendent* (1939), însă **B.** nu mai are forța de a crea imagini originale și recurge la clișee, la alăturări nefericite de vocabule: „mizeria cotidiană, suava mea brăncă”, „dureoasa mea tribulație”, „ineluctabila mea tristețe”, „gâl-gâitoare [...] vie”, „să-mi redea elevația” etc. Acela în care mulți critici literari vedeau o speranță a poeziei vremii va scrie după 1947 versificări de circumstanță închinată „clasei muncitoare” și noii puteri politice ori își va reedita în antologii versurile din creația anterioară. Rămân documente pentru istoria literară volumele de amintiri *Scriitor și om* (1946), *Contemporan cu ei* (1962), *Evocări și dialoguri literare* (1974). Ca traducător, **B.** a desfășurat o impresionantă activitate, ce dăinuie în timp prin reeditări (un exemplu este *Vrăjitorul din Oz* de F. L. Baum).

SCRIERI: *Vecernii*, Craiova, 1923; *Flaute de mătase*, Brăila, 1923; *Reculegeri în nemurirea ta*, București, 1925; *Biblice*, București, 1926; *Strigări trupești lângă glezne*, București, 1926; *Cina cea de taină*, București, 1929; *Poeme vechi și noi*, București, 1931; *Întoarcerea poetului la uneltele sale*, București, 1934; *Tărâm transcendent*, București, 1939; *Magda Isanos, poeta luptătoare*, București, [1946]; *Scriitor și om*, București, 1946; *Poeme de zodie nouă*, București, 1947; *Nespus mi-i dragă ființa omenească*, București, 1956; *Versuri*, București, 1957; *Contemporan cu ei*, București, 1962; *Austria*, București, 1963; *Soare pe zăpezi*, București, 1965; *Soare pe culmi*, pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1972; *Violoncel solar*, București, 1972; *Glorie iubirii*, București, 1973; *Evocări și dialoguri literare*, București, 1974; *Ghirlanda iubirii*, București, 1975; *Nobletea plaiului natal*, București, 1976. **TRADUCERI:** *Antologia prozatorilor ruși contemporani*, București, [1930]; Th. Mann, *Moartea la Veneția*, București, 1930, *Pătimirile și măreția maeștrilor*, București, 1946 (în colaborare cu Iozefina Baltazar); Jacob Wassermann, *Cazul Maurizius*, I-II, București, 1930; Selma Lagerlöf, *Jerusalem*, București, [1931]; Ludwig Renn, *Măcelul*, București, [1931]; Franz Werfel, *Cazul judecătorului Sebastian*, București, [1931]; Else Jerusalem, *Felinarul roșu. Cărăbușul sfânt*, I-II, București, [1934]; D. H. Lawrence, *Fii și amanți*, București, [1935]; H. Mann, *Ura*, București, [1935]; *Vânătoarea dragostei*, București, 1935 (în colaborare cu Isaiia Răcăciuni); Alia Rachmanova, *Fabrica de oameni noi*, București, [1936]; Pearl S. Buck, *Mama*, București, [1937]; *Ultima datorie*, București, 1944; F. L. Baum,

Vrăjitorul din Oz, București, 1940 (în colaborare cu Iozefina Baltazar); Fannie Hurst, *În marginea vieții*, București, 1940; E. M. Remarque, *Iubește pe aproapele tău*, București, 1945; John Knittel, *Via Mala*, București, 1946, *Thérèse Etienne*, București, [1947]; Bernard Shaw, *Cezar și Cleopatra*, București, 1948 (în colaborare cu Mary Lăzărescu); Octave Aubry, *Maria Walewska*, București, [f.a.]; V. Grossmann, *Stepan Colciughin*, I-III, București, 1949-1950 (în colaborare cu Ștefania Brătulescu); A. Iacobson, *O noapte hotărâtoare*, București, 1951 (în colaborare cu Victor Botvnic); Evgheni Permjak, *Ultimele înghețuri*, București, 1964 (în colaborare cu Lidia Bimbulov); Christa Wolf, *Cerul dragostei*, București, 1965; Wolf Schneider, *Omniprezentul Babilon*, pref. Em. Condurachi, București, 1968 (în colaborare cu Iozefina Baltazar).

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, II, 123-126, 161-163, 209-213, IV, 23-26, VII, 18-27, XI, 425-429; Sadoveanu, *Cărți*, I, 255-257; Constantinescu, *Scrieri*, I, 162-172; Sebastian, *Jurnal*, 199-201; Lovinescu, *Scrieri*, IV, 657-663; Streinu, *Pagini*, II, 94-104; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 753-756; *Scrisori către Camil Baltazar*, București, 1965; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 345-354; Piru, *Ist. lit.*, 345-346; Mirodan, *Dictionar*, I, 90-98; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 506-510; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 47-51, 165-167; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 310-312; Lovinescu, *Sburătorul*, I-VI, *passim*; Ierunca, *Dimpotrivă*, 189-193; *Camil Baltazar*, DCS, 45-46; *Dict. esențial*, 55-57; *Dict. analitic*, IV, 352-354. O.I.

BALTAN, Iosif (25.XII.1923, Chișinău – 18.IX.1975, Chișinău), poet și eseist. Absolvent al Cursurilor Superioare de Literatură (1956) și al Institutului de Literatură „Maxim Gorki” (1958) de la Moscova, a fost redactor-șef adjunct al revistei „Nistru” și al săptămânalului „Cultura Moldovei”.

Debutează editorial cu placheta de versuri *La straja vieții* (1949). Până în 1974, îi apar alte numeroase volume, precum *Din iureșul anilor* (1959), *Patru sute de privighetori* (1963), *De vorbă cu dragostea* (1965), *Nopti de veghe* (1971) ș.a. *Lirica* lui **B.** este una care răspunde conjuncturii istorice, dominată de un retorism calculat și de șabloane ideologice care susțin un soi de exaltare continuă, o atmosferă festivă. Eseurile, adunate în volumele *Zile și drumuri* (1961) și *Sălășluințele frumosului* (1975), se referă la literatura europeană care nu prejudicia imaginea lumii comuniste, altfel spus, de coloratură prosovietică. A tradus din H. Fast, Walter Scott, Th. Dreiser, R. Kipling ș.a.

SCRIERI: *La straja vieții*, Chișinău, 1949; *Poezii*, Chișinău, 1952; *Din iureșul anilor*, Chișinău, 1959; *Zile și drumuri*, Chișinău, 1961; *Patru sute de privighetori*, Chișinău, 1963; *De vorbă cu dragostea*, Chișinău, 1965; *Versuri*, Chișinău, 1970; *Nopti de veghe*, Chișinău, 1971; *Fețele clipei*, Chișinău, 1973; *Cireșar*, Chișinău, 1974; *Sălășluințele frumosului*, Chișinău, 1975; *Lirică*, pref. H. Corbu, Chișinău, 1980; *Suprema dragoste*, Chișinău, 1987. **TRADUCERI:** H. Fast, *Ultima graniță*, Chișinău, 1959; Th. Dreiser, *Tragedie americană*, I-II, Chișinău, 1956; W. Scott, *Aivengo*, Chișinău, 1957; R. Kipling, *Maugli*, Chișinău, 1959; V. Sobko, *Stadionul*, Chișinău, 1961; Seton Thompson, *Rolf și Cuoneb*, Chișinău, 1961; R. Rolland, *Viața lui Tolstoi*, Chișinău, 1966; N. Asaev, *Strofe alese*, Chișinău, 1970; V. Bronevski, *Poezii și poeme*, Chișinău, 1971; V. Ketlinskaia, *Bărbăție*, Chișinău, 1972.

Repere bibliografice: I. Ciocanu, *Dialog continuu*, Chișinău, 1977, 141-147; Alexandru Cosmescu, *Ctitori de lumină*, Chișinău, 1986, 27-31; I. C. Ciobanu, *Modelări artistice*, Chișinău, 1986, 128-162;

I. C. Ciobanu, *Iosif Balțan, omul și scriitorul*, LA, 1993, 26 decembrie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 189–190*. E.B.

BANATUL, revistă apărută, la Lugoj, săptămânal, între 2 iulie și 11 decembrie 1905, având subtitlul „Foaie pentru poporul român”. Director și redactor este Valeriu Braniște. Revista este importantă în epocă deoarece continuă programul altei publicații culturale bănățene, la care Valeriu Braniște fusese redactor responsabil, „Foaia de duminică” (1894–1897), (supliment al ziarului „Dreptatea”), având un mai accentuat profil literar. Programul este tot unul cultural-educativ, cu scopul de „a răspândi lumina minții și căldura inimei”, prin „învățături și sfaturi, pentru ca poporul nostru să aibă ce ceti și anume să aibă lucruri bune și folositoare”. Sumarul revistei confirmă acest program, în paginile ei republicându-se literatura marilor scriitori români, de la Vasile Alecsandri, la St. O. Iosif și George Coșbuc. Sunt reproduse, de asemenea, multe materiale folclorice, îndeosebi din aria Banatului și Transilvaniei, din colecția Jarník-Bărsăneanu, dar și din alte zone (balada *Toma Alimos*, balada *Miorița* în varianta lui Alecsandri, basme de Petre Ispirescu). Suita *Povestea neamului*, nesemnată, face cunoscută cititorilor, într-o formă epică accesibilă, istoria românilor și a figurilor ei celor mai de seamă. Revista se mai ocupă și de educația practică, de informația economică, de știrile culturale la ordinea zilei, căutând să-și cultive cititorii în cele mai variate domenii. M.F.

BANATUL, revistă apărută lunar la Timișoara, între ianuarie 1926 și ianuarie 1930, subtitlul fiind „Revistă ilustrată, literară, artistică, socială”. Director era C. Lahovary, editor-proprietar Sim. S. Moldovan, redactor Grigore Ion. Revista are un comitet director onorific: Valeriu Braniște, Tiberiu Brediceanu, Sabin Drăgoi, consulii Franței, Austriei și Germaniei, din Timișoara. În 1927 și 1928, director devine Aron Cotruș; între 1928 și 1930, comitetul director este condus de Sever Bocu. Din 1927 își modifică subtitlul în „Revista culturală”. Revista și-a luat ca model publicația „Cultura” din Cluj, atât în privința alegerii în comitetul director a unor consuli străini, cât și prin publicarea de articole, studii, literatură originală în limbile germană și maghiară, pentru a reflecta complexitatea culturii din Banat, profilul ei pluriethnic: „...vrem să zugrăvim fizionomia ciudată și barocă [...] a unui colț de țară unde se ciocnesc atâtea soiuri și se împletesc atâtea culturi” (1/1926). Ideea îi aparține lui Lucian Blaga, care semnează, în primul număr, studiul *Barocul etnograției românești*. Studiile și articolele publicate de revistă urmăresc tocmai abordarea adecvată a culturii bănățene, cu accent pe specificul românesc în contextul acestei interculturalități. Astfel, E. Lovinescu publică *Tradiționalismul*, Lucian Blaga — *Teatrul de vest*, Filaret Barbu — *Renașterea folclorului*, Sabin V. Drăgoi — *Crăciunul la noi*. Se tipăresc studii de istorie și de filosofie a istoriei (semnate de Sever Bocu, P. Ciobanu, Fr. Blaskovics), de istoria artei (V. Bârlea, Ioachim Miloia), de muzicologie etc. Literatura originală este ilustrată mai ales prin poezii semnate de Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Aron Cotruș.

Proza este reprezentată de scriitori bănățeni (dintre care se detașează Mihail Gașpar). Revista promovează traduceri din literatura română, remarcându-se versiunile în germană ale lui Franyó Zoltán (din Ion Pillat, Ion Minulescu, Nichifor Crainic). Profilul periodicului este completat de recenzii și cronicile literare, politice și economice. Neutră în primii ani din punct de vedere politic, publicația evoluează, sub direcția lui Aron Cotruș, spre o atitudine politică cu accente naționaliste, mai ales privitoare la situația românilor din afara granițelor țării (numărul din 1930 este dedicat în întregime Congresului românilor din Iugoslavia, ținut la Timișoara în iunie 1930). M.F.

BANATUL, revistă culturală apărută la Timișoara în 1994. Redactor: Adrian Dinu Rachieru. Publicația reia programul revistei „Banatul” din 1926–1930, în sensul promovării tradiției culturale și publicistice locale, dincolo, însă, de un provincialism îngust, tradiție căreia caută să-i păstreze specificul. În acest sens, sunt publicate cele mai importante studii despre Banat și mentalitatea bănățeană apărute între cele două războaie mondiale în presa vremii, în special în revista omonimă: Lucian Blaga, *Barocul etnograției românești*, G. Călinescu, *Opinii fugare și libere despre Banat sau Țară*, Camil Petrescu, *Bocșa Montană*. Semnează articole și literatură originală Olga Neagu, Aurel Gh. Ardeleanu, Eugen Jurca, Vasile Barbu, Gh. I. Tohăneanu, Dumitru Vlăduț ș.a. Revista este compartimentată pe rubrici: „Cronica literară”, „Viața literară”, „Tradiții”, „Muzică”, „Dicționar”, remarcându-se rubrica „Români de pretutindeni”, care promovează literatura și cultura românilor din Banatul sârbesc, Basarabia și Bucovina (se publică mai ales poezie), precum și rubrica „Universală”, în care se înregistrează ecouri cultural-artistice românești peste hotare. M.F.

BANATUL LITERAR, revistă lunară care a apărut în mai multe etape, mai întâi la Timișoara, din septembrie 1934 până în iunie 1935, schimbându-și apoi locul de apariție și trecând pe la Lugoj, Craiova, București, Caransebeș, Craiova; își încetează apariția în septembrie 1938. Deseori va fi editată trimestrial, cu numere compactate, din cauza frecvenței schimbări de tipografie. Din 1935, subtitlul devine „Revistă literară”. Director era Lucian Costin, redactori — Gh. Lica-Olt și Grigore Bugarin. Revista are ecou în epocă datorită orientării ei, spiritul director fiind Lucian Costin, care s-a înscris în curentul tradiționalist de sorginte „gândiristă”, în ultimii ani aderând deschis la principiile „Gândirii”. Se continuă și se împlinesc mai vechile orientări ale presei culturale bănățene, promovând păstrarea și reînvierea valorilor spirituale și artistice populare într-o revigorată expresie literară (L. Costin, *Probleme de estetică în poezie și Estetica constructivismului în limbă*, Aurel E. Peteanu, *Natura și poezia*). Consecventă acestui program, revista se îndreaptă, cu precădere, spre studiile de folclorică, semnate tot de L. Costin (*Geneza baladei bănățene, Estetica artei populare, Novăceștii în balada bănățeană*). Sunt publicate bogate materiale folclorice (colecția de balade a lui Gheorghe Cătană, colecția de basme, povestiri și snoave a lui Lucian Costin). Cât privește

literatura propriu-zisă, sunt promovați mai ales tineri scriitori bănățeni, în măsura în care aceștia îi ilustrează programul estetic (Constantin Miu-Lerca, Mia Cerna, Grigore Bugarin, Gheorghe Atanasiu, Gheorghe Cătană, V. Flueraș). Mai colaborează cu versuri E. Camilar, N. Crainic, Al. Iacobescu, E. Ar. Zaharia ș.a. O rubrică specială, „Din viața scriitorilor”, prezintă și popularizează scriitori importanți din restul țării (M. Sadoveanu, O. Goga, L. Rebreanu ș.a.). O sumă de traduceri din literatura universală (Petrarca, Goethe, Rilke) apar însoțite de prezentări. Fiecare număr are cronici și recenzii, precum și informații privind conferințele literare, activitatea cenaclurilor literare, expozițiile de artă și evenimentele culturale din Timișoara.

M.F.

BANCIU, Axente (10.VIII.1875, Săliște, j. Sibiu – 13.VIII.1959, Sibiu), publicist. După studii liceale la Sibiu și Brașov, a urmat literale la Budapesta, fiind, din 1898, profesor de limba și literatura română și de limba maghiară la gimnaziul român din Brașov. În 1916, în timpul refugiului, va funcționa ca profesor la Liceul „Codreanu” din Bârlad, apoi la licee din Chișinău, revenind în 1918 la Brașov. Este cooptat membru în Marele Sfat al Țării. A fost membru de onoare al Sindicatului Presei Române din Transilvania, iar între anii 1926 și 1928, președintele despărțământului Brașov al Astrei, când s-a aflat printre inițiatorii înființării Bibliotecii „Dr. Alexandru Bogdan”, devenită Biblioteca Municipală Brașov. În 1948 a fost ales membru al Academiei Române. A editat, între anii 1929 și 1938, „Țara Bârsei”, revistă de cultură, și a colaborat și la „Transilvania”, „Gazeta Transilvaniei”, „Societatea de mâine”, „Familia”, „Tribuna” (Arad), „Dreptatea” (Brașov), „Românul” (Arad), „Gând românesc”. A semnat și cu pseudonimele S. Tamba și N. Hurlup.

Două sunt în principal laturile scrisului lui **B.**: evocarea unor luptători pentru drepturile românilor transilvăneni – de la unii celebri, ca G. Barițiu, G. Bogdan-Duică, V. Goldiș și Al. Bogdan până la țărani modești, ca Nicolae Oprea – și cultivarea limbii în cadrul rubricii „Din dicționarul greșelilor noastre de limbă și ortografie”, apărută în revista „Societatea de mâine”. Portretele și evocările au apărut în volumul *Morții vii* (1938), nota comună surprinsă și reliefată de **B.** în definirea celor despre care scrie fiind dârzenia în apărarea limbii, a tradițiilor și credinței românilor. Cel mai amplu portret, o micromonografie, este conținut de volumul *Dr. Alexandru Bogdan* (1926), consacrat unui strălucit intelectual transilvănean. În *Disprețuiții „ciobani valahi”* (1944), este evocat curajosul țăran Nicolae Oprea, care, în timpul a trei călătorii întreprinse la Viena, a apărut, cum s-a priceput, ortodoxia în fața oficialilor habsburgici. În descendența demersului lui Titu Maiorescu din *Limba română în jurnalele din Austria*, **B.**, în *Cum vorbim și cum ar trebui să vorbim românește (Ardelenisme și alte -isme)* (1913), pune în discuție numeroase cuvinte și expresii nemțești și ungurești improprii limbii române, semnalând multe anomalii în fonetică, morfologie și sintaxă, lexicologie și locuțiuni.

SCRIERI: *Cum vorbim și cum ar trebui să vorbim românește (Ardelenisme și alte -isme)*, Brașov, 1913; *Dr. Alexandru Bogdan*, Brașov, 1926; *Morții vii*, Brașov, 1938; *Iluzie și realitate*, Brașov, 1940; *Doctorul Nicolae Comșa*, Brașov, 1944; *Studentii academici din Cluj de acum un veac*, Sibiu, 1944; *Disprețuiții „ciobani valahi”*, Sibiu, 1944.

Repere bibliografice: *Cărturari brașoveni*, 25–26.

I.D.

BANCIU, Paul Eugen (30.XI.1943, Botoșani), prozator. Este fiul Elenei (n. Bălan) și al lui Paul Banciu, jurist. **B.** face studii liceale la Hunedoara și este absolvent al Facultății de Desen a Universității din Timișoara (1964) și al Facultății de Filosofie a Universității din Cluj (1974). Lucrează ca redactor la ziarul „Unirea” din Alba Iulia și la revista „Orizont”, iar din 1992 este director al Bibliotecii Județene Timiș. Debutează cu o schiță în „Orizont”, în 1972. Colaborează la „Contemporanul”, „Lucceafărul”, „Orizont”, „Tribuna”. Scrie scenarii de film și cronici radiofonice.

Romanul *Casa Ursei Mari* (1978; Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor) înfățișează întâlnirea, văzută ca formă de adaptare, și nu ca rezistență (cum remarca la apariția cărții Nicolae Manolescu), dintre comunitatea patriarhală a tăietorilor de lemne și lumea dinamică a constructorilor de hidrocentrale. Într-un timp mitic ce interferează cu cel cotidian, pe fundalul grupurilor constituite, evoluează un cuplu interesant nu atât psihologic, cât prin virtuți reprezentative: Femeia întrușchipează stabilitatea, Bărbatul – imboldul schimbării. Tot o comunitate închisă, autarhică este prezentă și în *Reciful* (1979), construcție epică sofisticată, montaj de fișe existențiale, oglindind în însăși structura sa lumea ca labirint, ipostaziată în cetatea Burnei. În *Sărbătorile* (1981; Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara), autorul revine în spațiul privilegiat al

muntelui, la Ciulpău, pentru a înfățișa existența aflată sub semnul transhumanței și al datinilor: fondul ancestral este topit într-o poveste de început de secol XX, în care lumea oierilor încearcă să reziste invaziei modernității. Romanul parabolic *Ziguratul* (1982; Premiul Uniunii Scriitorilor) reflectă într-o structură terasată etapele inițierii unui tânăr gazetar din Burna care descoperă, dincolo de faptul divers, realitatea semnificativă: simbolicul prevalează, iar epicul, diluat uneori de divagații teoretice, include tensiunea mitică. Roman cu tentă eseistică despre condiția socială și morală a scriitorului, *Muflonul* (I-II, 1986-1989) atinge, fără o suficiență dezvoltare epică, problematica raporturilor de putere dintre autor și personaje, precum și a determinărilor reciproce dintre viață și literatură. *Casa de pânză* (1995) întrupează din unghi personal o temă specifică epocii postdecembriste: parcursul inițiat al personajelor vizează regăsirea identității pierdute în contactul pervertitor cu puterea sau în exil, iar experiența individuală capătă semnificații de orizont existențial. Lumea Burnei reappare în *Demonul discret* (1996), dar de data aceasta personajele evadează din spațiul lor consacrat: naratorul Matei se află acum într-un turn de observație dintr-un oraș străin, de unde scrutează lumea cu o lunetă. Ca și în romanele mai vechi, **B.** plasează criza individuală a omului modern, incapabil să-și depășească statutul de demon mărunț, pe fundalul crizei colective a lumii crepusculare postbelice, aflată în pierdere de identitate și tradiții. În *Noaptea strigoilor* (*Martorul*) (1996), cadrul este al unui oraș de provincie în care participanții la un simpozion de istorie se trezesc izolați din pricina viscolului. Constrânși la imobilitate, ei profită de acest răgaz pentru a petrece sau a reflecta asupra propriilor existențe, iar agitația frenetică a acestor intelectuali trădează deruta lumii actuale care nu și-a găsit încă reperatele. Evenimentele din România postcomunistă își află ecou în cele mai recente lucrări ale lui **B.**: volumul de eseuri cu nuanță filosofică *Picătura de cucută* (1997) și romanul *Remora* (*Jucătorul*) (1998), care mizează parcă mai mult decât cele precedente pe notația realistă, fără a părăsi însă filonul mediativ. Autorul reconstituie minuțios lumea noilor ariviști, dominată de figura Magdalenei, aristocrată care intermediază căsătorii sau afaceri, din plăcerea de a dirija existențele celor din jur. Ancorarea în real, realizată prin referirea constantă la evenimente nonfictive – revoluție, mineriade –, este dublată de evaziunea în lumea ideilor, exprimate, uneori inadecvat, de „eroi” ca șoferul preocupat de problema existențialistă a libertății individuale. În proza lui **B.**, atență la concret, dar cu permanentă deschidere simbolică, se întâlnesc filiera epicii ardelenestă tradiționale cu tehnici narative moderne, mănute cu îndemănare, chiar dacă uneori într-o manieră abuziv livrescă. Roman psihologic cu substrat filosofic, ancorat în actualitatea tranziției prelungește a anilor '90, *Marii fericite* (*Prorocul*) (2000) este animat – pe fundalul contrastelor dintre capitala levantină și Timișoara cosmopolită, cu nostalgii central-europene – de tensiunea înfruntării unor personaje cu soluții existențiale diferite: tatăl, care a optat pentru retragerea din lume, contemplată cu detașare, dar și cu melancolie, și fiul, mânat de dorința de putere, angajat în agresivul tumult cotidian.

SCRIERI: *Casa Ursei Mari*, Cluj-Napoca, 1978; *Reciful*, Timișoara, 1979; *Sărbătorile*, București, 1981; *Ziguratul*, București, 1982; *Muflonul*, I-II, Timișoara, 1986-1989; *Casa de pânză*, Timișoara, 1995; *Demonul discret*, Timișoara, 1996; *Noaptea strigoilor* (*Martorul*), Timișoara, 1996; *Picătura de cucută*, Iași, 1997; *Remora* (*Jucătorul*), Timișoara, 1998; *O călătorie cu aeroplanul peste muntele erodat*, Timișoara, 1999; *Infinitul rău*, Timișoara, 2000; *Marii fericite* (*Prorocul*), București, 2000; *Grădina lui Epicur*, Timișoara, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Două debuturi*, RL, 1979, 27; Val Condurache, *Paul Eugen Banciu*, „Sărbătorile”, CL, 1982, 3; Eugen Dorcescu, *Proza lui Paul Eugen Banciu*, O, 1982, 38; Cornel Ungureanu, *Realul și posibilul*, O, 1983, 11; D. R. Popescu, *Galaxia Grama*, București, 1984, 334; Odangiu, *Romanul*, 153-156; Ioan Holban, *Drama și melodrama*, CRC, 1986, 45; Gh. Perian, „Muflonul”, F, 1986, 11; Ulici, *Prima verba*, III, 22-23; Rujă, *Parte*, I, 67-75; Radu Cernătescu, *Întoarcerea romanului risipitor*, LCF, 1995, 24; *Dict. scriit. rom.*, I, 167-168; Cornel Ungureanu, *Romanul alegoric și personajele sale neascultătoare*, O, 1996, 5; Cornel Ungureanu, *Prozatorii. Continuitate și alternativă*, O, 1997, 1; Perian, *Pagini*, 195-200; Dan Croitoru, *Romanul arivistului postdecembrist*, RL, 1999, 5; Gabriela Glăvan, *Despre fericire și demonii ei*, O, 2001, 2. A.C.

BANDRATUR, Ionel (22.IV.1922, Panciu), poet și prozator. Este fiul Anghelinei (n. Crăpuceanu) și al lui Haralambie Bandratur, țaran. După ce a urmat Liceul „Unirea” din Focșani (1933-1941), devine student la Facultatea de Filosofie și Litere din Cluj (în refugiu la Sibiu, 1941-1945), licența în domeniul filosofiei culturii pregătindu-și-o cu Lucian Blaga. Între anii 1945 și 1948 este ziarist independent la „Tribuna nouă” din Cluj. Deținut politic în 1949, la Cluj și Arad, se vede după aceea constrâns să ducă o existență marginală, trecând de la o meserie la alta: om de serviciu, legător de cărți, tipograf, electrician, contabil. Între anii 1957 și 1984 a fost profesor de limba franceză și de limba română la Liceul „Ioan Slavici” din Panciu. A debutat în 1939, cu poemul *Stepa*, sub pseudonimul Ilariu Spulber, în „Jurnalul literar” al lui G. Călinescu, iar editorial, cu volumul de versuri *Vrăjitorul de cuvinte* (1940).

B. reappare în literatură în 1971 cu o carte de proză, *Fântâna iadului*, ajutat de Marin Preda, pe atunci director al Editurii Cartea Românească. Modalitatea predilectă de exprimare va fi de acum încolo romanul, dominat, în cele mai multe cazuri, de tehnicile și ticurile povestirii. Experiența de poet a lui **B.** se resimte stăruitor și în opera prozatorului, influențând particularitățile stilului, alegerea și interpretarea temelor, structura intimă a personajelor. Elementul autobiografic este intercalat în expunerea epică, de unde, tonalitatea lirică a scrierilor, ezitățile în efortul de obiectivare. Privilegiată rămâne evocarea, în majoritatea cazurilor personajele stabilindu-și identitatea prin intervenția memoriei autorului sau a unui interpus. Prozatorul utilizează procedeul povestirii „în ramă” (*Fântâna iadului*), maniera jurnalului literar (*Un student de altădată*, 1987) sau, în unele cazuri, reconstituirea istorică (*Cândva de demult*, 1991). Abordată în circumstanțe diverse, erotica ocupă în proza sa un spațiu larg, insistența asupra unor detalii fiziologice și mai puțin asupra psihologiei personajelor provocând din partea criticii literare unele obiecții. În genere, însă, se poate spune că scriitorul este „bun povestitor cu resurse

memorialistice, pictor al provinciei clasice, colorabile umoristic și uneori prin ceea ce are licențios" (Marian Popa).

SCRIERI: *Vrăjitorul de cuvinte*, Bolgrad, 1940; *Fântâna iadului*, București, 1971; *Fiul primarului*, București, 1976; *Hanul trăsniț*, București, 1984; *Un student de altădată*, Iași, 1987; *Cândva de demult*, Galați, 1991; *Mă numesc Eva*, București, 1996; *Flămânda*, București, 1996; *Ora astrală a României*, Focșani, 1997; *Banchetul dragostei*, Focșani, 1998; *Gloria*, Focșani, 1999; *Paradisul evident*, Iași, 2002; *Voluptatea de a scrie*, Iași, 2002.

Repere bibliografice: Dana Dumitriu, „Fântâna iadului”, ARG, 1972, 4; Octavian Voicu, „Fiul primarului”, ATN, 1977, 1; Sorin Titel, „Fiul primarului”, RL, 1977, 3; Cristea, A scrie, 265-274; Alex. Ștefănescu, *Literatură naivă*, RL, 1996, 44; Muscalu, *Dicț. scriit. vrânceni*, 17-19; Popa, *Ist. lit.*, II, 939. A.H.

BANEA, Gheorghe (14.II.1891, Măcin, j. Tulcea – 19.XII.1967, București), prozator. Este fiul Aniței și al lui Sandu Banea, mocani stabiliți în Dobrogea. **B.** rămâne devreme orfan de tată. Urmează, din 1904, ca bursier, Liceul „N. Bălcescu” din Brăila, printre colegii lui numărându-se viitorul critic Perpessicius. După ce-și ia, în 1912, bacalaureatul, se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie din București, dar își întrerupe studiile fiind mobilizat. Sublocotenentul **B.** este rănit grav la cap și luat prizonier la 30 august 1916. Timp de doi ani peregrinează prin spitalele de campanie și lagărele bulgărești. În țară, unde fusese declarat mort pe câmpul de luptă, se întoarce în vara anului 1918. Deși e „mare mutilat de război”, **B.** își ia licența în 1919 și va fi profesor la Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu, apoi la Brăila, la liceul pe care îl absolvise, iar din 1936 până în 1952, când este pensionat, la câteva licee bucureștene. După ce alcătuiește, în 1922, un mic *Dicționar român-italian*, **B.** colaborează sporadic la ziarul „Îndreptarea” și la „Analele Brăilei”. Mutat în capitală, publică în „Cuget clar” un fragment de roman, urmat de altele, în „Revista Fundațiilor Regale”. Valoarea lor impune, încât cartea vede lumina tiparului îndată, sub titlul *Zile de lazareț. Jurnal de captivitate și spital* (1938). Tot în „Revista Fundațiilor Regale”, apoi în „Universul literar”, **B.** dă la iveală alte texte, adunate ulterior în volumul *Vin apele!* (1940). În 1940, săptămânalul „Vremea” îi publică un amplu fragment de roman, integral fiind editat postum în volumul *Mușchetarii în Balcani. Vin apele!* (1982), ce include și o proză inedită, *Oreia (Jurnalul actorului Alexandru Miereanu)*.

Apărut la două decenii după încheierea primului război mondial, *Zile de lazareț* înregistrează un mare succes de critică, despre carte scriind elogios G. Călinescu, Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu, Camil Petrescu, Mihail Sebastian ș.a. Greu încadrabilă într-o specie anume, creația lui **B.** a interesat și interesează ca document al unei perioade istorice, dar și al unei experiențe-limită. Relatarea nudă, lipsită de ornamente, e compensată de darul înnăscut al povestirii. Departe de a fi o acumulare de atrocități, narațiunea impresionează prin calm, seninătate, împăcare cu viața și, nu în ultimul rând, prin umor și (auto)ironie. Precum la înaintași, concepția etică se relevă și în recursul nepremeditat la proverbul, zicala ori perifriza populară. Portretistul completează pe narator, astfel încât memorialul oglindește o lume diversă,

cu scăderile și, mai rar, cu însușirile ei. Vârtejul „lazaretului” sugerează, prin sine însuși, un generos mesaj umanist. A doua carte, *Vin apele!*, are o compoziție mai eterogenă, reunind amintiri din copilărie, unele structurate ca autentice nuvele, portrete și peisaje, precum și eseuri privitoare la istoria, geografia și folclorul regiunii natale. Romanul postum *Mușchetarii în Balcani* stă mărturie pentru eforturile lui **B.** de a ieși din spațiul confesiunii. Subiectul și personajele aparțin experiențelor din perioada captivității, însă autorul se șterge practic din narațiune. Imaginea „lazaretului” e mai palidă (poate și din cauza autocenzurii), în schimb narațiunea e mai alertă, cu elemente picarești. Romanul acesta, împreună cu *Oreia (Jurnalul actorului Alexandru Miereanu)*, o povește de dragoste, demonstrează că **B.** avea resurse de a depăși statutul de autor al unei singure cărți valoroase.

SCRIERI: *Zile de lazareț. Jurnal de captivitate și spital*, București, 1938; *Vin apele!*, București, 1940; *Mușchetarii în Balcani. Vin apele!*, îngr. și pref. Aurel Sasu, București, 1982.

Repere bibliografice: G. Călinescu, G. Banea, „Zile de lazareț”, ALA, 1938, 903; C. Fântăneru, G. Banea, „Zile de lazareț”, UVR, 1938, 7; Ionescu, *Război*, II, 139-141; Constantinescu, *Scrieri*, I, 173-176; Papadima, *Creatorii*, 173-178; Camil Petrescu, *Cărțile luptătorilor: „Fata moartă” de I. Missir și „Zile de lazareț” de G. Banea*, RFR, 1938, 5; Perpessicius, *Opere*, IX, 35-39; Predescu, *Encicl.*, 76; Șerban Cioculescu, G. Banea, „*Vin apele!*”, VAA, 1941, 70; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 846; Aurel Sasu, *Un destin tragic: George Banea*, MS, 1989, 3; *Dicț. scriit. rom.*, I, 169-170; Durnea, *Orizonturi*, 186-199. V.D.

BANTAȘ, Andrei (30.XI.1930, Iași – 17.I.1997, București), traducător. Este fiul Angelicăi (n. Constantinescu) și al lui

Mihail Bantaș, profesor, traducător al poeziei lui Eminescu. **B.** urmează cursurile Liceului Internat din orașul natal și ale Colegiului „Sf. Sava” din București, absolvind în 1947, când devine student al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București (1947-1951). Face carieră universitară în domeniul limbii și literaturii engleze. Membru a șapte societăți internaționale de lingvistică și al Academiei de Științe din New York, susține conferințe la universități din Londra, Viena, Milano.

Debutează în 1956 cu o traducere din James Greenwood, *Povestea unui mic zdrențăros*, realizată în colaborare cu Virgil Teodorescu. Anglist de primă mărime, **B.** a publicat lucrări esențiale atât în domeniul teoretic, cât și în cel aplicat, elaborând un număr impresionant de instrumente de lucru pentru cei interesați de studiul limbii și literaturii engleze: 42 de dicționare anglo-române și poliglote, generale și specializate, 34 de tratate, manuale, lucrări didactice și numeroase articole de gramatică engleză și contrastivă, fonetică, lexicologie, semantică, stilistică, teoria traducerilor. Este autor, singur sau în colaborare, al celor mai ample dicționare anglo-române: *Dicționar englez-român enciclopedic* (1974) – 150 000 de cuvinte – și *English Romanian Dictionary* (1972) – 70 000 de cuvinte –, cu Leon Levițchi. Ducând mai departe activitatea lexicografică a mentorului său, Leon Levițchi, publică *Dicționar român-englez* (1994; 40 000 de cuvinte). Impresionante sunt și volumul și sfera de cuprindere a traducerilor lui **B.** din și în limba română. În talmăcirea lui au intrat în circuitul cultural internațional opere importante ale literaturii române, acoperind toate genurile literare – poezie, proză, dramaturgie, eseistică, critică și

istorie literară. Impunându-și un program ambițios în ceea ce privește poezia, a publicat *Balade populare românești – Romanian Popular Ballads* (1980), ediția bilingvă Tudor Arghezi, *Poezii-Poems* (1983), iar în colaborare cu Leon Levițchi, Mihai Eminescu, *Poezii-Poems* (1978; Premiul Uniunii Scriitorilor). A alcătuit o antologie de poezie românească a secolului al XX-lea, pe care a tradus-o împreună cu Dan Duțescu și Leon Levițchi, *Like Diamonds in Coal Asleep* (1985). Urmărind să ofere o privire de ansamblu asupra variatului peisaj liric românesc, corelat cu majoritatea curentelor și influențelor din poezia europeană a secolului al XX-lea, selecția cuprinde 70 de poeți (de la Mihai Codreanu la Mircea Dinescu). În traducerea lui **B.** au apărut, în antologii sau în reviste din țară și străinătate, nuvele și schițe, fragmente literare din peste 50 de autori români, de la Neașu din Câmpulung, Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, Antim Ivireanu, Dimitrie Cantemir la I. L. Caragiale, Ion Creangă sau la Mateiu I. Caragiale, I. Al. Brătescu-Voinești, I. A. Bassarabescu, D. D. Pătrășcanu și până la scriitorii contemporani. A stilizat traducerile câtorva romane: Liviu Rebreanu, *Ion* (1968), Mihail Sadoveanu, *Under the Sign of the Crab (Zodia Cancerului)* (1967) și Augustin Buzura, *Refuges (Refugii)* (1993). Pandant al acestei vaste activități este transpunerea în limba română a aproape o sută de piese de teatru, de la Shakespeare la Harold Pinter. Versiunea românească a comediei *Femeia îndărătnică* de Shakespeare a fost distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1988). De asemenea, a tradus o mare parte din proza lui William Somerset Maugham și Conan Doyle, de multe ori însoțindu-și traducerile de prefețe și studii introductive, unele foarte ample.

Traduceri: James Greenwood, *Povestea unui mic zdrențăros*, București, 1956 (în colaborare cu Virgil Teodorescu); Wilkie Collins, *Piatra lunii*, București, 1962; A. J. Cronin, *Sub stele*, București, 1965; Samuel Butler, *Și tu vei fi țărănuș*, București, 1967; Oscar Wilde, *Teatru*, București, 1967; Peter Shaffer, *În căutarea soarelui, în Teatru englez contemporan*, I, București, 1968; Camil Petrescu, *Venetian Act*, București, 1970; Lucian Blaga, *Masterbuilder Manole*, București, 1971; G. Călinescu, *Studies in Poetics*, București, 1971; Anne Brontë, *Necunoscuta de la Wildfell Hall*, București, 1974; Nathaniel Hawthorne, *Diavolul din manuscris*, București, 1974; W. M. Thackeray, *Virginienii*, București, 1976; J. B. Priestley, *Prieteni de nădejde*, București, 1978; *Romanian Essayists of Today*, București, 1978 (în colaborare cu Anda Teodorescu); Mihai Eminescu, *Poezii-Poems*, ed. bilingvă, București, 1978 (în colaborare cu Leon Levițchi); Marin Sorescu, *The Matrix*, București, 1978; *Christian Art in Romania*, I-IV, București, 1979-1989; *Balade populare românești-Romanian Popular Ballads*, ed. bilingvă, București, 1980 (în colaborare cu Leon Levițchi); Ion Lăncrăjan, *The Dog's Way*, București, 1982; Willa Cather, *Casa profesorului*, București, 1982; Urmuz, *Bizarre Pages*, București, 1983; Tudor Arghezi, *Poezii – Poems*, ed. bilingvă, București, 1983; Thomas Hardy, *Micile ironii ale vieții*, București, 1984; *Like Diamonds in Coal Asleep. Selections from 20th Century Romanian Poetry*, București, 1985 (în colaborare cu Dan Duțescu și Leon Levițchi); Christopher Marlowe, *Evreul din Malta și Eduard II*, în Christopher Marlowe, *Teatru*, București, 1988 (în colaborare cu Florentin Toma); Van Vogt, *Făuritorii de arme. Arsenalale din Isher*, București, 1992; Dan Grigorescu, *Brâncuși*, București, 1992; Isaac Asimov, *Pulbere de stele*, București, 1993; W. Somerset Maugham, *Bilet periculos*, Brașov, 1995, *Machiavelli și mătrăguna*, București, 1995; Ioan Flora, *Cincizeci de romane și alte utopii*, ed. bilingvă, pref. Cornel Ungureanu, București, 1996 (în colaborare cu Richard Collins); Aldous Huxley, *Minunata*

lume nouă. Reîntoarcerea în minunata lume nouă, București, 1997; Thomas Carlyle, *Semnele timpului*, Iași, 1998. **Ediții:** *Up to the Star. The Life and Work of the Romanian Poet Mihai Eminescu*, ed. bilingvă, Cluj-Napoca, 2000 (în colaborare cu Mariana Neț).

Repere bibliografice: Ioana Ieronim, *Momente semnificative din opera de traducere a literaturii universale: Oscar Wilde*, SXX, 1975, 1-2; Mariana Neț, Tudor Arghezi, „Poezii-Poems”, CREL, 1984, 1; Mariana Neț, „Like Diamonds in Coal Asleep”, CREL, 1986, 2; Ioan Pânzaru, *Notes sur quelques traductions de la poésie d'Eminescu*, CREL, 1989, 2; Eugenia Gavriliu, *Cartea universitară*, RL, 1994, 4; Laurenția Dascălu Jinga, *O tenacitate necesară*, JL, 2003, 1-6. **Il.C.**

BANTAȘ, Ioana (10.XI.1937, Clocociov, j. Olt – 7.XII.1987, București), poetă. Este fiica Mariei (n. Neață), muncitoare, și a lui Ion Mustăț, gestoriar. După studiile liceale absolvite la Pitești (1955), urmează Facultatea de Filologie a Universității din București (1955-1960). A funcționat ca învățătoare și profesoară de limba română în provincie, apoi în București. A fost soția poetului Cezar Baltag. Debutază în 1957, cu versuri, în „Tânărul scriitor”. Debutul editorial are loc în 1966, cu volumul de versuri *Memorie de iulie*, prefațat de Al. Piru.

În primele poeme a fost identificată influența lui Nichita Stănescu, cel din *O viziune a sentimentelor*, dar se poate susține și că acestea sunt rodul sensibilității proprii, exprimată ca uimire și extaz juvenil în fața miracolelor cosmosului și ale vieții. Simbolul cu cea mai mare pondere ce apare aici, soarele (cu o întregă constelație izotopică: cerul, zborul, aripa, părul despletit în vânt), se încarcă de semnificații personale: „memoria de iulie” se va clarifica ulterior ca temă majoră a poeziei spațiului ancestral al autoarei. *Vertebra lui Yorick* (1970) afirmă a doua temă structurantă a universului poeziei scrise de **B.**, feminitatea, în ipostaza Penelopei și a Euridiceei, exercitând o funcție apotropaică și protectoare. *Scrisori către Orfeu* (1972) dezvoltă aceste ipostaze. Neputincioasă în fața arcanelor făpturii lui Orfeu, Euridice asumă, magic, misiunea de a-l apropria înglobându-l, „înfășurat în hrana ochiului meu”. Tot acum, capătă consistență cealaltă temă, a memoriei, în care subzistă universul fabulos, mitico-magic al copilăriei: bunica „trecea precum leoaica / bătrână în amurg, / cu un popor de zâne / și iepuri după ea”, Oltul – mag și vrăjitor – „cu soare mă ungea, / cu șopârle mă lega” etc. Acest spațiu-timp original re apare în *Dimineața primigeniei* (1980), unde abundă evocările de ritualuri: „diminețile” morților, făcutul pâinii sau, pur și simplu, mersul copilei țărânci spre câmp, purtând pe cap coșul cu demâncare („Treceam așa pe dealuri legănând / soarele copt în baniță”). Totul – ființe, obiecte, gesturi – este învăluit într-un aer magic, de incantație. *Primigenia*, o ipostază a poetei-copil, reactualizează spațiul-timpul auroral: „Jos era cerul verde strălucitor / și unde călcam se aprindeau / sorii minusculi, unde dormeam / se deschideau izvoare”. Din același fond mitico-magic arhetipal se nutresc și cele câteva povestiri publicate între 1969 și 1975 în „Luceafărul”: *Singură ploaia*, *Comana* și *Duminică*, *Bunica*. Aspirația către poezia meditației abstracte (ciclul *Cântece pentru numărul unu* din *Scrisori către Orfeu*) este contrazisă de adevărata vocație a poetei, care rămâne lirica feminității (în ipostaza de iubită și mamă) și a copilăriei în decorul arhaic.

SCRIERI: *Memorie de iulie*, pref. Al. Piru, București, 1966; *Poarta spre vid*, București, 1969; *Vertebra lui Yorick*, București, 1970; *Scrisori către Orfeu*, București, 1972; *Dimineața primigeniei*, București, 1980.

Repere bibliografice: Paul Georgescu, *Două tinere condeie*, RMB, 1966, 6774; Marin Mincu, Ioana Bantaș, „Memorie de iulie”, AFT, 1966, 7; Aurel Martin, Ioana Bantaș, „Memorie de iulie”, GL, 1966, 33; Dana Dumitriu, „Scrisori către Orfeu”, RL, 1973, 23; Mircea Iorgulescu, *Ioana Bantaș (Profil)*, LCF, 1974, 28; Alex. Ștefănescu, *Feminitate, autenticitate, har*, CNT, 1980, 10; Dana Dumitriu, *Două poete*, RL, 1980, 14; Ana-Maria Tupan, *Ioana Bantaș*, LCF, 1980, 30; *Lit. rom. cont.*, I, 588-590; Nicolae Mecu, *Feminitate și discreție*, VR, 1980, 10. **N.M.**

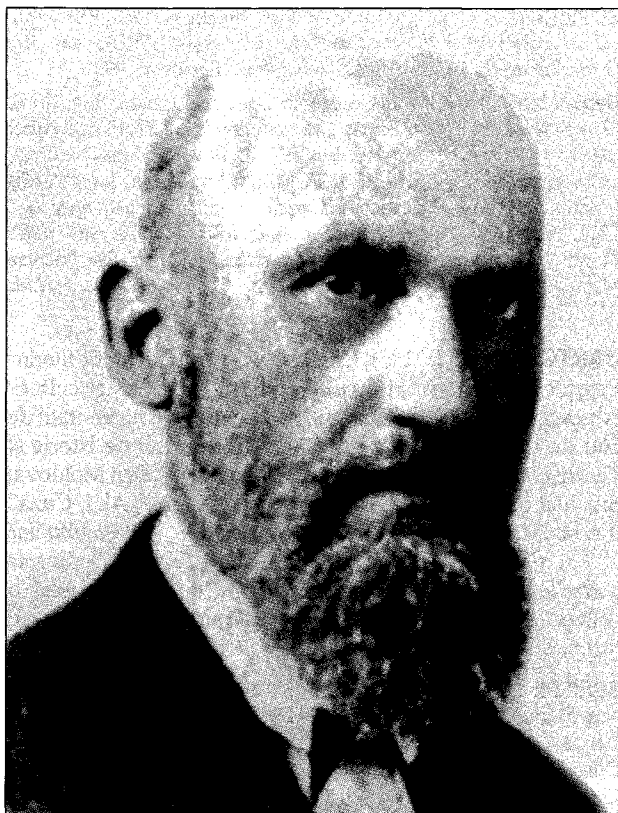
BANTOȘ, Ana (7.IV.1951, Chirianca, j. Chișinău), critic literar. Este fiica Efrasinei (n. Stoleru) și a lui Anton Lisnic, agricultori. Absolventă, în 1973, a Facultății de Filologie a Universității de Stat de la Chișinău, este cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară al Academiei de Științe a Republicii Moldova. Și-a luat doctoratul în filologie la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași (1998). **B.** este autoarea volumelor *Creație și atitudine* (1986) și *Dinamica sacrului în poezia română din Basarabia postbelică* (2000). Vădind preferință pentru lirica modernă, o comentează inteligent, nuanțat, în formulă eseistică și cu o terminologie discret universitară.

SCRIERI: *Creație și atitudine*, Chișinău, 1986; *Căutări și realizări în poezia basarabeană contemporană*, Iași, 1998; *Literatura română postbelică. Integrări, valorificări, reconsiderări* (în colaborare), Chișinău, 1998; *Dinamica sacrului în poezia română din Basarabia postbelică*, pref. Constantin Ciopraga, București, 2000.

Repere bibliografice: Dan Mănuță, *În consonanță cu normele literare românești actuale*, „Limba română” (Chișinău), 1998, 3; Constantin Ciopraga, *Prefață la Ana Bantaș, Dinamica sacrului în poezia română din Basarabia postbelică*, București, 2000. **M.D.g.**

BANU, Constantin (20.III.1873, București – 8.IX.1940, Roman), autor de versuri și proză, gazetar. Este fiul Smarandei și al lui Gheorghe Banu. **B.** a absolvit Facultatea de Litere și Filosofie (1895) și Facultatea de Drept (1900), iar din 1898, a fost profesor la Liceul „Matei Basarab”, apoi la Seminarul „Nifon” din București. Articolele politice din „Secolul XX” (1899 ș.u.), precum și talentul oratoric îl impun atenției Partidului Liberal, pe ale cărui liste va fi ales deputat, apoi senator. Îndeplinește funcții importante în presa liberală – prim-redactor la „Voința națională” (din 1903) și director la „Viitorul” (din 1907). În 1918 face parte din delegația trimisă la Paris pentru a susține interesele naționale, în calitate de codirector al publicației „La Roumanie”. După ce, în 1922-1923, este ministru al Artelor și Cultelor, urmează o relativă retragere din viața publică. Moare departe de București (avea o proprietate la Hălăucești, lângă Roman), dar e înmormântat la cimitirul Bellu.

Îndrumarea sau fondarea unor periodice culturale și literare constituie aspectul cel mai important al activității lui **B.** Sub conducerea sa, „Voința națională” devine un ziar în care literatura și comentariile literare, teatrale, artele plastice aveau un loc permanent. **B.** însuși, semnând Teofil, susține rubrica „Una-alta”, într-un stil cu valențe literare, fie pe teme politice,

fie afirmându-și credința în funcția socială a artei. Tot aici începe o strânsă colaborare cu Petre Locusteanu, împreună cu care va înființa revista „Flacăra”, apărută, într-o primă etapă, din 1911 până în 1916. Criticată uneori pentru eclectism, pentru lipsa discernământului estetic, publicația a fost silită să susțină polemici, în special prin pana lui **B.** În această revistă îi apar cele mai multe scrieri: versuri, aforisme, articole literare, culturale și politice, semnate și cu pseudonimele Glaucon, Mefisto și, uneori, Al. Șerban, Const. Paul, Cronicarul Dâmboviței (ultimele, folosite și de P. Locusteanu). Unele texte pe teme sociale, concepute ca schițe sau scenete, denunță parazitismul, lipsa de patriotism, aroganța, prostia agresivă. Simpatia, simțul datoriei față de clasele active constituie principalul sens al ideologiei sale. Obiectivitatea politică, sinceritatea caracterizează întreaga sa publicistică, inserată și în „Viitorul”, „Semnalul”, „Adevărul”, „Convorbiri literare”, „Cele trei Crișuri” ș.a. Volumul *Sub mască* (1916, semnat Mefisto) conține versuri apărute în „Flacăra”, la rubrica „Gazeta rimată”. Subiectele sunt tratate variat, în tonuri ce merg de la umor și glumă la pamflet și invectivă. Virulența critică și intenția moralizatoare sunt susținute de o anume abilitate literară, subordonată finalității polemice. *Grădina lui Glaucon sau Manualul bunului politician* (1937) sintetizează experiența politică și artistică a lui **B.** Înclinat să-și analizeze semenii, el își afirmă în cele 757 de secvențe ale cărții — aforisme, sfaturi, schițe de moravuri — luciditatea, cultura și

propensiunea etică. Poate fi recunoscut aici un spirit ales, ironic și sceptic, capabil să formuleze concis și plastic judecăți generale. Broșura *Trăiască viața!*... (1916) este o culegere de articole, unele cu un pronunțat caracter autobiografic.

SCRIERI: *Sub mască*, București, 1916; *Trăiască viața!*..., București, 1916; *Grădina lui Glaucon sau Manualul bunului politician*, București, 1937.

Repere bibliografice: Masoff, *Despre ei*, 25-31; Călinescu, *Ulyse*, 367-369; Papadima, *Scriitorii*, 44-46; Eftimiu, *Amințiri*, 219-222; Ciopraga, *Lit. rom.*, 183-184; Cioculescu, *Aspecte*, 533-535. C. T.

BANUȘ, Maria (10.IV.1914, București — 14.VII.1999, București), poetă, prozatoare și traducătoare. Este fiica Anettei (n. Marcus) și a lui Max Banuș, funcționar. A absolvit, în 1931, Institutul „Pompilian”, urmând apoi Facultatea de Drept și Facultatea de Litere și Filosofie la Universitatea din București (1934). Debutează în presă la vârsta de paisprezece ani, în „Bilete de papagal”, cu o poezie intitulată chiar *14 ani*. Editorial, debutează cu volumul de poezii *Țara fetelor* (1937), care aduce o notă de prosepțime tinerească în lirica momentului și, în același timp, accente caracteristice pentru filonul ulterior al poeziei feminine de la noi. Doi ani mai târziu, publică un volum de traduceri din Rilke (*Poeme*, 1939). Urmează un deceniu de implicare politică și socială (**B.** a fost activistă în ilegalitate a PCR, militanșismul său antifascist fiind evocat în paginile volumului *Sub camuflaj*, 1978). Face, în această perioadă, multă publicistică, scrie poezie și proză, iar imediat după război numele său este prezent în paginile revistelor „Contemporanul”, „Steaua”, „Gazeta literară”, „Viața românească” ș.a. **B.** a fost una dintre reprezentantele de seamă al realismului socialist, lucru acreditat și de numeroase distincții oferite de regimul comunist (Premiul de Stat, 1949, 1951; Premiul „G. Coșbuc” al Academiei RPR, 1949). A primit, de asemenea, Premiul Uniunii Scriitorilor în 1986 și Premiul Herder în 1989. Poezia scrisă de **B.** cunoaște, după 1944, două etape distincte. Prima se caracterizează prin intensitatea angajării față de idealurile comuniste (*Bucurie*, 1949, *Fiilor mei*, 1949, *Despre pământ*, 1954, *Ție-ți vorbesc, Americă!*, 1955, *Se-arată lumea*, 1956, *La porțile raiului*, 1957, *Poezii*, 1958). După aceea, lirica sa cunoaște o însemnată schimbare de traiectorie. Substanța versurilor se epurează treptat de clișeele realismului socialist, evoluând spre un tip de reflexivitate care va atinge maturizarea în *Portretul din Fayum* (1970) și va continua, egal, și în volumele următoare.

Debutul poetei a fost întâmpinat cu reacții critice de susținere aproape unanime. Se recunoșteau în versurile din *Țara fetelor* o reală elocvență poetică a senzualității juvenile, o forță remarcabilă de transpunere în cuvânt a metamorfozei trupului la vârsta puberă. Verbul „atârna” greu în această etapă, universul simțirii luptă cu densitatea substanței vitale, aflată în ebulliție cosmică. Primăvara e, de pildă, „grea ca un pântec de bivol”; „ceva [...] / mare, unsuros [...] se prelinge în mine, greu, pe neașteptate”. După *Țara fetelor*, scrisul poetei va părăsi acest filon, adoptând în mare măsură simplismul versificațiilor proletcultiste, pe care le înnobilează uneori cu ta-

lentul personal. Alteori însă, zelul poetic decompensează măsura simțului artistic; rezultă versuri care vor face carieră în zona ridicolului: „Plugul, strungul și condeilul / S-au pornit să chiuie” sau „La masa verde, față-n față / cer unii moarte, alții viață” — o versiune simplificată a tranzacțiilor istoriei politice. Poemele versifică reportajele la modă ale primelor două decenii de după război. Dar, spre sfârșitul anilor '50, poeta găsește și exploatează un culoar mai decent. Universul domestic dislocă treptat discursivitățile heuripiste, aducând accente noi, precum cele din lirica erotică a acestei perioade mature (*Meta-morfoze*, 1963, antologie a liricii sale de dragoste, începând cu volumul de debut). Modalitatea de trăire și literaturizare expresionistă a fost, se dovedește acum, o caracteristică în-născută, nu dobândită pe cale livrescă, a temperamentului poetei. Ea și-a proiectat, de la adolescență la senectute, stările lirice în elemente cosmice, prin hipertrofierea eului până la recunoașterea lui în toate detaliile lumii. Debutând sub semnul unei vulnerabilități emoționale introvertite, în deceniile '50-'60 **B.** și-a extravertit trăirile, pentru a-și regăsi, cu trecerea anilor, unitatea emoțională a personalității într-o nouă neliniște, întemeiată pe fuga ireparabilă a timpului. Poeta a avut întotdeauna capacitatea de a crea tensiune lirică prin acumulare de impresii concrete și prin enumerare de acțiuni. Există la ea și talentul de a sugera intensitatea sentimentului fără a-l numi, ci ascunzându-l în spatele unei perdele de notații aproape exacte, selectate pentru concretețea lor senzorială: „Ascultă. Mergeam. Deodată părul ciufulit îmi căzu pe față. Țâsnise vântul, / Crengile arse de praf se căutau între ele cu foșnet moale. Era un salcâm, era și marea. / Ne-am oprit să-mi scutur nisipul strâns în sandale. Atâta tot. / Încheieturile tale îmi erau mai dragi decât cerul și decât pământul.” Procedul acumulării de percepții, jocul subtil interioritate-exterioritate va rămâne constant. Se va schimba numai orientarea proiecției: în adolescență — neliniștea descoperirii carnalului; în perioada proletcultistă — neliniștea descoperirii morții impuse prin război și a tensiunilor sociale într-un univers văzut violent antagonic; la maturitate — neliniștea descoperirii ravagiilor impuse de trecerea timpului, dar și de o existență inautentică, falsificată, mascată. Din nevoia de stabilitate într-o lume dorită obiectivă, însă de fiecare dată subiectivizată ca prin blestem, și prin aceasta labilă și de neînțeles, poeta recurge la maniera descriptivă. Exercițiul supunerii la obiect este un mijloc terapeutic folosit din instinct ori de câte ori sensurile esențiale încep să scape spiritului, niciodată echilibrat. Frecvența descrierii orașului, a Bucureștilor de ieri și de azi, aici își are sursa: orașul apără, oferă certitudini, este un mediu familiar. Orașul, ca și peisajul construit de mâna omului, înseamnă un triumf al forțelor raționale asupra neliniștilor obscure. Pentru **B.**, forma violentă de concretizare a angoaselor existențiale a reprezentat-o războiul. În literatura sa bazată pe teme compensatorii, panica reducerii la neant a ființei stârnește nevoia de statornicie în timp, gândul că pieirea individului nu poate fi iremediabilă. Echilibrul regăsit în maternitate, vindecarea de teamă prin asumarea unei responsabilități dintre cele fundamentale devin cu vremea expresii patetice ale personalității

poetei. Când cele două mari obsesii, amenințarea cu distrugerea și supraviețuirea prin continuitate, se reunesc, rezultatele sunt remarcabile. Inclusiv în lirica de dragoste, acum cântare a solidarității și a ocrotirii: „Ca sărutarea noastră să nu se termine / te chem de-atâtea ori noaptea cu buze arse de sete / din cortul bătut de vânturi. / Și ziua merg mai departe...” În anii '60, când **B.** reîncepe să se caute pe sine, ajunge și la teme precum evadarea din timp prin trăirea intensă a clipei, asumarea întrebărilor grave ale existenței, imposibilitatea de a dobândi certitudini dincolo de senzații: „Era foarte târziu când ne-am născut. / Totul fusese înainte. / Timpul se făcuse bătrân și rău, / era un golem de lut, / enorm, fără minte, / înainte legănându-se, / și sugruma tot ce era încă viu, / sugruma cu laba lui moale, măloasă. / Ne aflam acolo, goi, dezveliți, / ca niște melci fără casă, / în calea sa. / Undeva, departe, aproape, / trebuia să existe alt spațiu, / alt timp. / Trebuia să găsesc, trebuia...” Maniera poetică se revizuieste radical, imagistica se modifică, reapar elementele vegetale (flori, arbori, iarbă, ferigi, fructe), iar metafora luminii își reintră în drepturi. Imaginea obsedantă este aceea a lui Ianus, cel cu două chipuri, unul autentic, altul — o mască, zeu la hotarul dintre ipostaza ardentă și cea disciplinată a personalității, dintre dăruire și ferecare în sine, dintre viață și moarte. Placa turnantă a poeziei scrise de **B.** o reprezintă volumul *Tocmai ieșeam din arenă* (1967). Premisele lui se puneau încă din 1957, când apăruse *Torentul*, volum marcat deja de semnele

„clarviziunii agonice”. *Tocmai ieșeam din arenă* se întoarce cu fervoare asupra universului intim, pe care-l consideră „ochi în ochi”, într-o enormă dorință de autorecuperare: „Ce lacomă eram, / îți ceream o vultură, un salt, o disonanță, / o cădere în gol, / o-nălțare la ceruri, / o străfulgerare albă și neagră, / un dans complicat, violent al ideii. // Acum, îmi plimb mâinile ca o oarbă / pe conturul craniului tău / și spun: un nas, o ureche, o gură [...] / Doamne, sunt fericită.” Lirismul rece-justificativ reconstruiește vechile patetisme, evitând o poezie propriu-zisă a proceselor de conștiință, dar adăugând o anume gravitate, de esență morală, noii etape poetice: „Ei, da, nu-i ușor / să fii călărețul și calul și spada / să fii și satira, să fii și balada / [...] Sub vreme să fii și să-i fii ziditorul”. Tema măștii se instalează solid și va reapărea constant în culegerile următoare, la fel cea a trecerii implacabile a timpului. După parcurgerea câtorva spirale ale regășirii de sine, creația poetei atinge zenitul în *Portretul din Fayum*, carte a disperării reținute în fața morții, a bilanțului amar, a răscumpărării prin suferință. Această tonalitate va rezona în anii următori în mai toate versurile poetei, trecând în 1989, odată cu volumul *Carusel*, printr-o acalmie ceva mai înșeninată, mai împăcată cu lipsa de șanse a luptei cu timpul. O ciudată voluptate a înfrângerii neagă înfrângerea însăși (*Artă, Placa, Am întors capul, Am refuzat sărăcia*), aducând poezia la tensiunea unei surde lupte de gherilă: „În intimitatea odăii, cu televizor / așa, pe neașteptate, intră șacalii. / Vin, se-așază roată / pe fundul lor slab, jigărit, / și ne latră / în intimitatea cu televizor, a odăii.” Cu *Noiembrie inocentul* (1981) poezia se instalează parcă în zona dintre gravitație și lipsa de gravitație. Chipul din oglindă este perceput adesea ca oferindu-se deja dincolo („Numele meu s-a dezlipit de mine / a trecut vadul, e dincolo / prin vântul toamnei, / prin gârla de frunze de-abia ne auzim”). Temele din volumele anterioare (trecerea, poezia vâmlor, motivul „ubi sunt”, în forma nostalgiilor legate de vechiul București, măștile eului ș.a.) dobândesc aici un halou meditativ, disimulând carnalitățile de odinioară. Apar figurile neliniștitoare ale unei geografii thanatice: „toate se petrec după scenariul întrevăzut / surpriză e numai intensitatea vârtejului / găuri negre se mișcă rotund / își joacă sfârșitu-nțelesului / atunci când cobor după tine / când pipăi pereții / și-ncerc să mă agăț / de lipicioasa mazăgă verzuie / hrube la succesive niveluri / ca-ntr-o baie comună de aburi / din ce în ce mai fierbinți / insuportabili / pe treptele ultime”. Elegiac, fără relaxări inutile, tensionat, dar fără crispare, *Noiembrie inocentul* înșcria, fără îndoială, o „ajungere” în lirica autoarei. Portret în oglindă, ultimele ei cărți de poezie cresc în adevărul acestor frumoase versuri dintr-o *Elegie* (din volumul *Portretul din Fayum*): „afară e înlăuntrul / și înlăuntrul i-afară / și până-nșerează mai am câteva ceasuri / să-mi mestec fărâma de taină, / până la mohorâtul hotar / unde nu se zărește decât / șirul de simulacre / statui în giulgiu / A lângă A / necropola Identitate / profilată-n amurg”.

B. a mai semnat eseuri, mici proze-portret, memorialistică (*Sub camuflaj. Jurnal 1943-1944*, 1978, *Himera*, 1980) și teatru (*Ziua cea mare*, 1951, *Îndrăgostiții*, 1954, și *Oaspeții de la mansardă*, 1978, texte lipsite de valoare). A tradus mult din lirica uni-

versală: Shakespeare, Pușkin, Pablo Neruda, Robert Browning, Nazim Hikmet ș.a. A participat cu versiuni românești la alcătuirea unor antologii din lirica bulgară, germană, austriacă, latino-americană.

Maria Banuș cercetează, cu mai mare îndreptățire, din interior, confuza fiziologie în erupție a fetei ce iese din adolescență și stă, nehotărâtă, tenătoare, concupiscentă, la porțile altei vârste. Toate poemele, chiar și cele mai bine plasate în mediul obiectiv, vor să prindă linia subțire, indecisă dintre bucurie și frică, singurătate insuportabilă și dorință aprigă de evaziune.

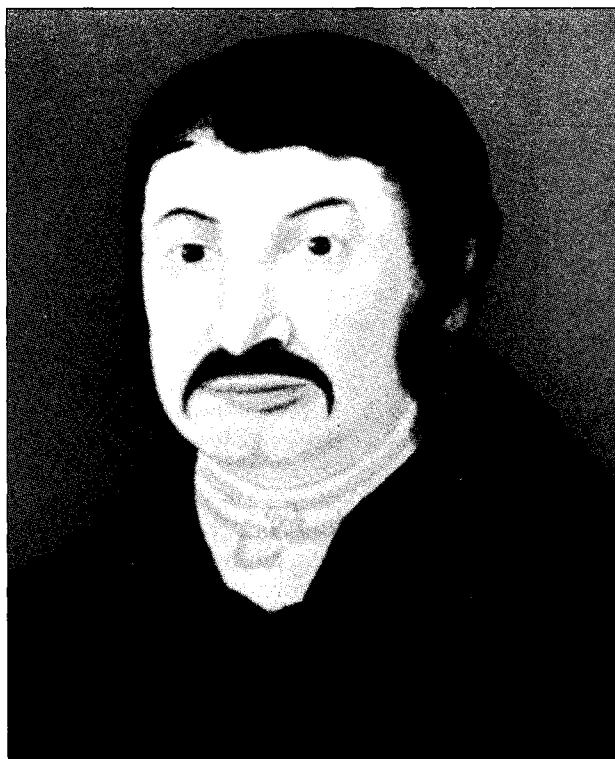
EUGEN SIMION

SCRIERI: *Țara fetelor*, București, 1937; *Bucurie*, București, 1949; *Fiilor mei*, București, 1949; *Constructorii vieții noi* (în colaborare cu A. E. Baconsky, M. Sadoveanu, E. Camilar ș.a.), București, 1951; *Ziua cea mare*, București, 1951; *București, oraș iubit*, București, 1953; *Versuri alese*, București, 1953; *Despre pământ*, București, 1954; *Îndrăgostiții*, București, 1954; *Ție-ți vorbesc, Americă!*, București, 1955; *Se-arată lumea!*, București, 1956; *Torentul*, București, 1957; *La porțile raiului*, București, 1957; *Poezii*, pref. Silviu Iosifescu, București, 1958; *Poezii*, pref. Tudor Vianu, București, 1961; *Prin orașul cu minuni*, București, 1961; *Magnet*, București, 1962; *Metamorfoze*, București, 1963; *Diamantul*, București, 1965; *Tocmai ieșeam din arenă*, București, 1967; *Portretul din Fayum*, cu ilustrații de Tudor Banuș, București, 1970; *Scrieri*, I-III, București, 1971-1978; *Noru' visătoru' și amicii săi*, București, 1971; *Oricine și ceva*, București, 1972; *Sub camuflaj. Jurnal 1943-1944*, București, 1978; *Himera*, București, 1980; *Noiembrie inocentul*, București, 1981; *Orologiu cu figuri*, pref. Ovid S. Crohmălniceanu, București, 1984; *Carusel*, pref. Nicolae Manolescu, București, 1989; *Fiesta*, București, 1990; *Demon între paranteze-Demon in Brackets*, ed. bilingvă, tr. Dan Duțescu, pref. Nicolae Manolescu, București-Londra-Boston, 1994. **Traduceri:** R. M. Rilke, *Poeme*, București, 1939, *Versuri*, București, 1966, *Moștenești verzele*, Timișoara, 1998, *Părtaș cu cerul*, Timișoara, 1998; W. Shakespeare, *Hamlet*, București, 1948 (în colaborare cu Vera Călin); A. S. Pușkin, *Poezii*, București, 1949, *Versuri*, ed. bilingvă, București, 1964 (în colaborare cu Al. Andrițoiu); N. I. Vaptarov, *Poeme*, București, 1952 (în colaborare cu Vlaicu Bărna și Demostene Botez); Robert Browning, *Cântărețul vrăjitor*, București, 1953; *Antologia poeziei sovietice*, București, 1955 (în colaborare); Pablo Neruda, *Strugurii și vântul*, București, 1956, *Poeme noi*, București, 1963; *Antologia poeziei bulgare*, pref. Cicerone Theodorescu, București, 1956 (în colaborare); *Antologia poeziei latino-americane*, București, 1961 (în colaborare); J. W. Goethe, *Poezii și poeme*, București, 1964 (în colaborare), *Opere. Poezia*, București, 1982 (în colaborare); *Din poezia de dragoste a lumii*, pref. trad., București, 1964; ed., I-II, București, 1974; *Poezia germană modernă de la Stefan George la Enzensberger*, îngr. și pref. Petre Stoica, I-II, București, 1967 (în colaborare); *Lirice*, București, 1967 (în colaborare); *Poezia austriacă modernă de la Rainer Maria Rilke până în zilele noastre*, București, 1970 (în colaborare cu Petre Stoica); André Frénaud, *Cu ură, dragostea mea*, București, 1970; Per Olof Ekström, *N-a dansat decât o oară*, București, 1971 (în colaborare cu Petre Banuș); Lars Gustafsson, *O dimineață în Suedia*, București, 1972 (în colaborare cu Petre Banuș); August Strindberg, *Visul*, București, 1972 (în colaborare cu Petre Banuș); Selma Lagerlöf, *Charlotte Lövensköld*, București, 1972 (în colaborare cu Petre Banuș); *Antologia poeziei franceze de la Rimbaud până astăzi*, I-III, îngr. Ion Caraion și Ov. S. Crohmălniceanu, București, pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1974-1976 (în colaborare); Alain Bosquet, *Note pentru o singurătate*, pref. trad., București, 1977, *Zbuciu-*

mul lui Dumnezeu, București, 1993, *Măine fără mine*, București, 1998; *Duhuri peste ape. Tălmăciri din lirica universală*, București, 1981; Paul Verlaine, *O sută de poeme—Cent poèmes*, București, 1996 (în colaborare).

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, I, 177-179; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 847; Dumitru Micu, *Maria Banuș*, București, 1956; Petroveanu, *Pagini*, 23-32; Petroveanu, *Profiluri*, 93-112; Felea, *Dialoguri*, 97-101; Oarcăsu, *Opinii*, 27-49; Negoșescu, *Scriitori*, 431-434; Oarcăsu, *Oglinzi*, 166-171; Piru, *Panorama*, 109-112; Felea, *Poezie*, 27-30; Grigurcu, *Teritoriu*, 108-112; Cioculescu, *Aspecte*, 214-220; Călinescu, *Literatura*, 148-155; Tudor, *Pretexte*, 219-232; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 578-582; Ciobanu, *Critica*, 35-46; Iorgulescu, *Rondul*, 23-32; Cristea, *Un an*, 29-36; Petroveanu, *Traietorii*, 105-119; Felea, *Secțiuni*, 35-40, 91-96, 412-414; Barbu, *O ist.*, 226-230; Piru, *Poezia*, I, 192-204; Zalis, *Tensiuni*, 94-101; Cristea, *Domeniul*, 88-95; Laurențiu, *Eseuri*, 44-48; Alexiu, *Ideografii*, 93-97; Felea, *Aspecte*, I, 235-238, III, 15-18; Grigurcu, *Poeți*, 291-298; *Lit. rom. cont.*, I, 163-169; Sângeorzan, *Conversații*, 28-35; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 377-381; Pop, *Lecturi*, 37-50; Mirodan, *Dicționar*, I, 99-112; Căndroveanu, *Printre poeți*, 27-33; Cubleşan, *Civic-etic*, 188-192; Raicu, *Fragmente*, 416-419; Simion, *Scriitori*, III, 66-87; Ștefănescu, *Prim-plan*, 78-85; Micu, *Limbaje*, 40-54; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 235-239; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 11-18; Nicolae Manolescu, *De-a v-ași ascuns*, RL, 1990, 40; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 81-82; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 340-341; Valeriu Cristea, „*Încă mai ține serbarea*”, CC, 1991, 4-5; Constantin, *Complicitatea*, 78-81; Doina Uricariu, *Decenii de poezie*, RL, 1994, 14; Micu, *Scurtă ist.*, II, 93-94, 321-323; *Dicț. analitic*, I, 143-145, III, 400-401; Alex. Ștefănescu, *Maria Banuș*, RL, 1999, 31; *Dicț. esențial*, 57-60; Manolescu, *Lista*, I, 29-38; Popa, *Ist. lit.*, I, 82-83, *passim*, II, 354-355.

T.R., R.S.

BARAC, Ioan (1776 sau 1777, Alămor, j. Sibiu – 12.VII.1848, Brașov), traducător și versificator. Fiu de preot, își face studiile liceale la Aiud, iar pe cele superioare, juridice, la Cluj. Învățător mai întâi la Avrig, apoi la Brașov (unde devine colegul, iar mai târziu ginerele filologului Radu Tempea), profesând un timp ca avocat, **B.** ocupă, din 1805 până la moarte, funcția de „magistratual translator” – traducător pentru limbile maghiară și germană – la Primăria din Brașov. Încă din tinerețe și-a manifestat preocuparea pentru studiul limbii și literaturii maghiare, al limbilor germană și latină, pentru poezie și folclor, preocupare care avea să se concretizeze într-o importantă activitate de traducător și animator cultural. Pe lângă elaborarea unor apreciate versiuni sau prelucrări (majoritatea în versuri) ale unor opere celebre sau doar la modă în epocă, s-a afirmat și în calitate de redactor la „Foaia duminicii” (1837) sau de colaborator la „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, periodice în care a publicat versuri și articole pe teme literare.

Prima și cea mai cunoscută scriere a lui **B.** este *Istorie despre Arghir cel frumos și despre Elena cea frumoasă și pustiiți crăiasă* (1801), o adaptare după *Argirus historiaja* a scriitorului maghiar Gyergyai Albert, care devine în intenția autorului român o alegorie a cuceririi Daciei de către Traian. Desfășurarea epică a *Istoriei...* este asemănătoare cu aceea a basmului *Prăselea cel voinic și merele de aur*, din colecția de mai târziu a lui Petre Ispirescu. Relatarea peripețiilor mezinului împăratului Acleton, plecat pentru a o regăsi pe aleasa inimii lui, satisfăcea nevoia de romanesc a unui public încă puțin evoluat, crescut în atmo-

sfera poveștilor autohtone și a cărților populare. O anume fluiditate a versurilor, simplitatea limbii și accesibilitatea lecturii, apropierea de modelele folclorice au făcut ca această scriere să se bucure de o difuzare amplă, aducându-i autorului nu numai popularitate în epocă, dar și prețuirea scriitorilor români din generațiile ulterioare. O altă realizare de seamă a lui **B.** este transpunerea în stihuri, după o versiune germană în proză, a ciclului de povești orientale intitulat *O mie și una de nopți. Istorii arabicești sau Halima*, apărută în opt volume (1836-1840) și reeditată și mai târziu. Și snoava populară *Cei trei frați gheboși sau Trei bărbați și o muiare* (1843) este adaptarea unei prelucrări germane sau franceze a unor motive din *Halima*. Alte traduceri care, prin tipărire și răspândire, i-au mărit faima sunt *Risipirea cea de pre urmă a Ierusalimului* (după o prelucrare maghiară din Flavius Josephus, 1821), *Toată viața, istețiile și faptele minunatului Tilu Buhoglină* (după originalul german *Til Eulenspiegel*, 1840), *Nașterea și toată viața minunatului Piticot de un cot și cu barbă cu tot* (după o prelucrare folclorică germană, 1842), *Tragedia lui Samson în cinci perdele* (după o versiune germană a scrierii lui L. A. Riccoboni, 1859), *Ulisses sau Istoriile lui Odiseis* (o versiune din 1816 a unei prelucrări maghiare după Homer, apărută, fragmentar, abia în 1877, în revista „Albina Carpaților”), *O paradigmă a leneșului Pipelea Găscariul* (după *Ludás Matyi* de Fazekas Mihály, tipărită în volum în 1916). Printre tălmăcirile rămase în manuscris, se numără și una dintre primele încercări românești de traducere din opera lui Shakespeare – *Amlet, prințul de la Dania*, după o versiune germană –, precum și alte prelucrări (în general

după intermediare maghiare) din scrierile lui Ovidiu (fragmente din *Metamorfoze*), Xenofon (*Bunătatea și înalta milostivire a craiului Chiru al perșilor și jalnica moarte a craiului Avraxat și a crăiesii sale Pantea*), Enea Silvio Piccolomini (*Amoriul prin carele s-au alunecat și s-au ofțat Lucreția din cetatea Suna din Italia din carele i s-au tras și moartea*), S. Gessner (*Întâiul corabiariu*), Marmontel (*Laurette*), Chateaubriand (*Atala*) sau din scriitorii mai puțin celebri — Aug. Bohse, I. F. Castelli, L. Schiemann. Două vodeviluri de Aug. von Kotzebue au fost jucate la Brașov, în 1840, după texte (care nu s-au păstrat) intitulate, în traducerea lui **B.**, *Cetățuia pe drumul țării și Pustnicul din insula Forrea*. Laborios și înzestrat pentru activitatea de traducere și prelucrare, **B.** a contribuit la dezvoltarea gustului pentru citit, la răspândirea unei bune limbi românești, bazată pe tradiția populară. Lucrările sale veneau să umple golul de carte românească resimțit în spațiul transilvănean, pregătind într-o măsură apreciabilă evoluția ulterioară, renașterea literară de la mijlocul secolului, prin cultivarea limbii ca instrument artistic al creării unor opere originale, prin exersarea versificației românești sau prin punerea în circulație a unor motive din literatura universală. În plus, finalitatea etică, explicită, a scrierilor traduse și adaptate de **B.** răspundea unui deziderat major al epocii, continuând spiritul iluminist al Școlii Ardelene — educarea poporului, ameliorarea relațiilor dintre oameni. Mai modeste sunt cele câteva texte originale ale lui **B.**, între care poemul omagial *Gratulație întru cinstea preasfințitului domn Vasile Moga, episcopul neunit în M. Prințipat al Ardealului* (1811), câteva poezii cu subiect erotic, o povestire, sentințe și șarade. În prefețe și în articole, el s-a arătat preocupat de unele chestiuni de teorie literară, făcând, după surse germane, unele comentarii despre fabulă, despre idilă, pe care o prețuia pentru „scoposul ei cel mai curat esteticesc și moralicesc”, „scopos” care apărea ca un criteriu important și în judecarea raportului dintre artă și realitate.

SCRIERI: *Istorie despre Arghir cel frumos și despre Elena cea frumoasă și pustiiu crăiasă*, Sibiu, 1801; *Gratulație întru cinstea preasfințitului domn Vasile Moga, episcopul neunit în M. Prințipat al Ardealului*, Brașov, 1811; *Cei trei frați gheboși sau Trei bărbați și o muiare*, Brașov, 1843. **Traduceri:** Flavius Josephus, *Risipirea cea de pre urmă a Ierusalimului*, București, 1821; *O mie și una de nopți. Istorii arabești sau Halima*, I-VIII, Brașov, 1836-1840; *Toată viața, istețiile și faptele minunatului Tilu Buhoglină*, Brașov, 1840; *Nașterea și toată viața minunatului Piticot de un cot și cu barbă cu tot*, Brașov, 1842; L. A. Riccoboni, *Tragedia lui Samson în cinci perdele*, Sibiu, 1859; Fazekas Mihály, *O parađigmă a leneșului Pipelea Gâscariu*, Arad, 1916.

Repere bibliografice: Ion Colan, *Viața și opera lui Ioan Barac*, București, 1928; Ovid Densusianu, *Literatura română modernă*, I, București, 1920, 141-145; G. Bogdan-Duică, *Ioan Barac*, București, 1933; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 78-79; Popovici, *Studii*, I, 453-461, 489-493; Papadima, *Ipostaze*, 157-163; *Dict. lit.* 1900, 74-76; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, 203-204.

A. T.

BARANGA, Aurel (20.VI.1913, București — 10.VI.1979, București), dramaturg, poet, prozator și publicist. Este fiul Paulinei și al lui Jean Leibovici, funcționar. **B.** are parte de o

copilărie săracă în mahalaua bucureșteană a tabacilor. Urmează clasele primare la școala „August Treboniu Laurian” de lângă biserica Lucaci, continuă la Liceul „Matei Basarab” (între profesori, Perpessicius), absolvit în 1931, apoi intră la Facultatea de Medicină, terminată în 1938; până în 1944 va practica sporadic, deschizându-și, din toamna lui 1941 (după mărturisirea autorului), un „mic cabinet medical de cartier”, la capătul Căii Dudești. După ce, la treisprezece ani, fusese încurajat ca poet de „Adevărul literar” (la „Poșta redacției”), în 1929 debutează cu schița *Noapte albă* în „Bilete de papagal” a lui Tudor Arghezi, apoi participă la mișcarea avangardistă: editează în 1930, împreună cu Gherasim Luca, revista „Alge”, faptă pentru care cei doi redactori vor fi închiși, în 1933, printre „politici” la Văcărești; colaborează la „unu” și la „Facla” lui Ion Vinea, mai apoi, cu reportaje, critică, pamflete, la ziare și reviste de stânga: „Cuvântul liber”, „Azi”, „Reporter”, „Lumea românească” ș.a. După 1944 este redactor la „România liberă”, la Radio București (unde produce „reportaje dramatice”, evocări ale unor „momente de luptă” din anii ilegalității: *Doftana*, *Lagărul de la Târgu Jiu* etc.), redactor-șef (din 1949) al revistei satirice „Urzica”, în fine, la Teatrul Național, secretar literar (1947-1953) și director artistic (1958-1961). Debutase ca poet de avangardă cu volumul *Poeme cu orbi* (1933) și va publica după 1944 câteva volume de reportaje și poezii agitatorice, antiburgheze și antiimperialiste, va scrie versurile primului imn al Republicii, cunoscând, în anii '50, notorietatea prin piese de teatru ce satisfăceau „comanda socială” a vremii — *Bal în Făgădău* (premiera în august 1946, regia Sică Alexandrescu), „comedia lirică” *Voiaj în Noua Caledonie* (jucată în 1947, la Cluj), *Iarbă rea* (1948), *Recolta de aur* (1949), *Pentru fericirea poporului* (1951; în colaborare cu Nicolae Moraru), *Bulevardul împăcării* (1952) etc. Membru al PCR din 1945, al Comitetului Central între 1965 și 1974, făcând parte din delegația țării la ONU în 1957, primind Premiul de Stat în 1954, cunoaște apogeul carierei sale în decembrie 1973, când are loc, în prezența conducerii de partid și de stat, inaugurarea noii clădiri a Teatrului Național din Capitală cu un act din *Apus de soare* de Delavrancea (avându-l pe George Calboreanu în rolul principal) și cu o piesă a lui **B.**, ultimele cinci tablouri ale „epopeii dramatice” *Simfonia patetică* (prelucrare a unui mai vechi text, *Arcul de triumf*). În 1978 adresează o scrisoare-mărturisire Colocviului național de literatură dramatică, în care își reneagă o parte a operei, recunoscând a fi fost supusă clișeeor ideologice și dogmatice.

Notorietatea căpătată de **B.** imediat după 1944 în „noua dramaturgie” se datorează în special talentului de bun meșteșugar în tehnica teatrală, dar și unei certe înzestrări de moralist, sensibil la tipologia umană în rapidă schimbare. Urmând exemplul lui I. L. Caragiale, din altă epocă de tranziție forțată, **B.** sesizează „noile forme fără fond” ce se voiau introduse în societatea românească a anilor '50, dar, cu o estetică mult simplificată și, din păcate, dogmatică, ilustrează decăderea comediei la rangul de farsă cu „un patos simplu și uman”, împărțirea tranșantă a personajelor în „eroi pozitivi” și „eroi negativi”, care se înfruntă până la biruința programatică

a celor dintâi (muncitor, țăran, activist, secretar de partid); se adaugă la toate acestea câteva complicații sentimentale, uneori chiar între membrii celor două categorii maniheic opuse, o acțiune captivantă prin răsturnări de situație și intervenția lui „deus ex machina”, replici spumoase și ușor nonconformiste. Cu aportul unor mari și iluștri actori, aceste piese schematică, continuând în fond teatrul bulevardier, se transformă în spectacole de succes și uneori chiar de durată (*Mielul turbat* s-a jucat, în 25 de ani, de mii de ori, ca și *Opinia publică*, montată și în străinătate. Primele piese ale lui B. — *Bal în Făgădău*, *Iarbă rea*, *Recolta de aur*, *Bulevardul împăcării* — sunt de-a dreptul îndatorate lui I. L. Caragiale și lui Tudor Mușatescu, prin actualizarea, în beneficiul unui inventar de idei propriu epocii, a câtorva elemente dramatice de succes: atmosfera electorală care se încheie în concordie generală, liricizarea psihologiei omului simplu, „recuperarea” unor intelectuali onești, finalul optimist. Altă serie tematică — *Pentru fericirea poporului* (devenită *Anii negri*), *Arcul de triumf* (transformată în *Simfonia patetică*), *Viața unei femei* — evocă „anii de luptă a comuniștilor în ilegalitate și imediat după instaurarea puterii populare”. Câteva personaje, articulate ingenios, în fond cu o inteligență a manipulării ieșită din comun, sunt cel puțin viabile. Dar seria cea mai interesantă teatral, ca și sub raport documentar, este aceea dedicată mediilor funcționărești, gazetărești, actoricești, precum și noilor parveniți — *Mielul turbat*, *Rețeta fericirii*, *Siciliana*, *Opinia publică*, *Travesti*, *Fii cuminte*, *Cristofor*. Piesele acestei serii reușesc să capteze, în pofida unor abile trasee de îndoctrinare, prin darul de a da substanță câtorva personaje și prin surprinderea unor tare sociale, a unor — familiare epocii — „tertipuri” de parvenire: căsătoria de conveniență, buletinul de București, cumulul de relații social-politice utile etc. Astfel, Spiridon Biserică, un umil muncitor, e preocupat numai de ameliorarea muncii prin inovații și invenții, lucru la care superiorii săi se opun din comoditate, când nu vor să devină coautori. Perseverența lui Spiridon Biserică e văzută de ceilalți ca un fel de „turbare”, dar „mielul” (personajul e construit cu sugestii caracterologice din Mitică Popescu al lui Camil Petrescu și Alexandru Andronic al lui Mihail Sebastian), ajutat și de întâmplare, înfrânge birocrația. Ziaristul Chitlaru, de la „Făclia vie”, luptă cu demagogia redactorului-șef ori cu înscenări și acuzații nedrepte, instituindu-se într-un fel de exponent al „opiniei publice”. O „eroină”, directoarea de teatru Alexandra Dan, își face un examen de conștiință și constată că de fapt și-a „jucat” viața în... travesti, ratându-și fericirea personală. Din peste douăzeci de piese, plus altele mai scurte și mult prea schematică, concepute pentru „teatrul de amatori”, autorul însuși, într-un bilanț din 1978, considera că au rămas valabile mai puțin de jumătate, și, în fața reînnoirii dramaturgiei, înfăptuită de Marin Sorescu, Dumitru Radu Popescu ș.a., afirma într-o profesiune de credință ambiguă, realist-clasică și artificial-estetică: „Acum, când în întreaga lume se practică un *anti-teatru* furios, nutresc ambiția să realizez un *pro-teatru* alcătuit din limpezimi, dintr-o geometrie exemplară a relațiilor omeneste, scris în respectul tuturor canoanelor, înfrângând dificultăți, superiorul dispreț al onora,

surășul satisfăcut al altora. [...] Ce înduri în viață nu poți îndura în teatru. Pe scenă, chiar și *urătul* trebuie să fie agreabil, odiosul atrăgător, sordidul pitoresc. Altfel, fuge lumea din sală, cea mai aspră pedeapsă pentru un dramaturg.” Din poezia lui B. se rețin îndeosebi unele fabule ce actualizează teme mai vechi, căci, în fond, scriitorul este un moralist care observă cu acuitate și are plăcerea clasificăției, așa cum o dovedește volumul *Satirice* (1977): „omul zero-dimensional, omul de cafea, *homo duplex*, omul mitocan, moftologiii, procesomanii” etc. Alături de mai tinerii Paul Everac și Teodor Mazilu, B. a scris un teatru inegal, care datează în bună parte datorită supunerii, e drept cu oarecare nuanță, la canonul ideologic al momentului. Talentul dramaturgului pare să fi fost însă real, iar capacitatea de a îngloba tehnici, truvaiuri, tradiții ale comicului, de la satira caragialiană la comedia lirică și/sau tragică a lui G. M. Zamfirescu, Mihail Sebastian, Tudor Mușatescu ș.a., practic ineputabilă.

Aurel Baranga a descoperit și a impus dramaturgiei contemporane câteva tipuri de teme, situații și personaje satirice proprii noii societăți românești. Traficul de influență, ridicolul jocului ierarhiilor administrative, birocrația cronică și confortul incompetenței, toate acestea, înscrise în perimetrul mai larg a ceea ce am numit ipoteza unei conspirații a mediocrității, sunt câteva din descoperirile satirice ale lui Aurel Baranga. Servite de o pricepere rară a meșesugului comediei, ele îi asigură autorului o prezență emblematică în dramaturgia contemporană.

SCRIERI: *Poeme cu orbi*, București, 1933; *Ninge peste Ucraina*, București, 1945; *Bal în Făgădău*, București, 1946; *Marea furtună*, București, 1946; *Sufletu' arenășoaiiei*, București, 1949; *Vocea Americii*, București, 1949; *Viața învinge* (în colaborare cu Dinu Negreanu), București, 1950; *Voința de pace a popoarelor nu poate fi înfrântă*, București, 1951; *Pentru fericirea poporului* (în colaborare cu Nicolae Moraru), București, 1951; *Bulevardul împăcării*, București, 1952; *Iarbă rea*, București, 1952; *Pamflete*, București, 1952; *Cântecul libertății*, București, 1953; *Teatru*, București, 1953; *Mielul turbat*, București, 1954; *Arcul de triumf*, București, 1955; *Recolta de aur*, București, 1957; *Rețeta fericirii sau Despre ceea ce nu se vorbește*, București, 1957; *Teatru*, I-II, București, 1959; *Fii cuminte, Cristofor!*, București, 1965; *Comedii*, București, 1967; *Poezii*, București, 1968; *Opinia publică. 5 comedii*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1971; *Teatru*, vol. I-II: *Comedii*, vol. III: *Drame*, București, 1971; *Tipuri și tertipurii*, București, 1971; *Poezii*, București, 1973; *Teatru*, București, 1973; *Simfonia patetică*, București, 1974; *Teze și paranteze*, București, 1974; *Alge*, București, 1975; *Viața unei femei*, București, 1976; *Fabule*, București, 1977; *Satirice*, București, 1977; *Jurnal de atelier*, București, 1978; *Teatru*, I-II, București, 1978; *Interesul general*, București, 1982; *Teatru*, București, 1989. **Traduceri:** Valentin Kataev, *O zi de odihnă*, București, 1948 (în colaborare cu Sică Alexandrescu); Lope de Vega, *Cavalerul din Olmedo*, București, 1949 (în colaborare cu Sică Alexandrescu); Jean-Paul Sartre, *Adevărul, numai adevărul*, București, 1957; Molière, *Violențele lui Scapin*, în Molière, *Opere*, IV, București, 1958; Ilya Ehrenburg, *Pipa comunarului*, București, 1965 (în colaborare cu Dragoș Vacariuc).

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, XI, 292-297; Piru, *Panorama*, 458-460; Râpeanu, *Interferențe*, 197-208; Valeriu Râpeanu, *Pe drumurile tradiției*, București, 1973, 139-145; Barbu, *O ist.*, 68-70; Virgil Brădățeanu, *Viziune și univers în noua dramaturgie românească*, București, 1977, 117-139; Ștefănescu, *Preludiu*, 221-226; Raicu, *Practica scrisului*, 296-299; Ștefănescu, *Jurnal*, 169-170; Felea, *Aspecte*, II, 47-50; Aurel Baranga, *interpretat de...*, îngr. și pref. Mihaela Cristea, București, 1981; Brădățeanu, *Istoria*, III, 200-208; Vartic, *Modelul*, 266-275; Cocora, *Privitor*, III, 56-62; Diaconescu, *Dramaturgi*, 18-44; Faifer, *Dramaturgia*, 14-18; Râpeanu, *Memoria*, 88-92; Ghițulescu, *O panoramă*, 32-48; Silvestru, *Un deceniu*, 263-264; Mirodan, *Dicționar*, I, 116-120; Lovinescu, *Unde scurte*, III, 46-52; *Dicț. scriit. rom.*, I, 177-180; Aurel Baranga, *DRI*, I, 78-141; Ghițulescu, *Istoria*, 200-208; Popa, *Ist. lit.*, I, 1051-1053, *passim*, II, 948-954; Alex. Ștefănescu, *Aurel Baranga*, RL, 2003, 14.

M.Dt.

BARBĂ, Gheorghe (14.XI.1929, Ismail), istoric literar. Este fiul Ninei și al lui Calistrat Barbă, învățători. Părinții refugiindu-se peste Prut în anii '40, B. urmează Liceul „Frații Buzești” din Craiova, apoi Facultatea de Limba și Literatura Rusă din cadrul Institutului Pedagogic „Maxim Gorki” din București, absolvind-o în 1953. A fost cadru didactic la Universitatea București, luându-și doctoratul în filologie ca teza *Mihail Șolohov și literatura română* (1971).

Debutază în publicistică în 1960. Colaborează la revistele „Romanoslavica”, „Studii de literatură universală”, „Analele Universității București”, „Secolul 20”, „Rumânskaia literatura”, „România literară”, „Luceafărul”, „Novâi mir”, „Vestnic M.G.U.” etc. Publică articole, cronici, profiluri literare, recenzii, pe teme ca: relațiile literare româno-ruse, istoria literaturii ruse vechi și moderne, aspecte ale fenomenului literar rus contemporan. Traduce din proza sovietică. Publică numeroase studii despre Pușkin, I. Bondarev, V. M. Șuksin, Iuri Kojevnikov, ca și

despre fenomenul Soljenitîn (acestea în ultimii ani, 1994-1996), înregistrează ecouri ale literaturii ruse în spațiul românesc în perioada 1940-1949 ș.a. Câteva articole studiază relația dintre proza lui Marin Preda și aceea a unor scriitori ruși etc. Debutează în volum cu *Mihail Șolohov în universul literar românesc* (1975), în care relevă mai toate aspectele receptării scriitorului, începând de la primele traduceri și comentarii (1929) până în 1975. *Istoria literaturii ruse vechi. Sec. XI-XVII* (1989) este unul dintre puținele manuale de literatură rusă veche elaborate în România.

SCRIERI: *Mihail Șolohov în universul literar românesc*, București, 1975; *Istoria literaturii ruse vechi. Sec. XI-XVII*, București, 1989; *Prelegeri de literatură rusă și relații literare româno-ruse*, București, 1995. **Traduceri:** *Sovremenniaia sovskaia proza*, București, 1978 (în colaborare).

Repere bibliografice: S. Wolf, *Profesorului Gheorghe Barbă la 65 de ani*, RSL, 1995.

M.Vs.

BARBORICĂ, Cornel (5.IV.1931, Turnu Severin), slavist, comparatist și traducător. Este fiul Elisabetei (n. Mardale), croitoreasă, și al lui Gheorghe Barborică, cizmar. Absolvent al Liceului „Traian” din Turnu Severin (1949), urmează doi ani la Facultatea de Filologie din București, apoi alți cinci la Bratislava, luându-și licența în limba și literatura slovacă în 1955. Urcă toate treptele carierei universitare la Facultatea de Limbi și Literaturi Slave a Universității bucureștene, al cărei decan este între 1972 și 1976. Doctoratul și-l susține în 1971 cu o teză despre *Karel Čapek* (1971). Excursul analitic, dens și limpede, se suprapune peste o realitate documentară vastă și policromă, îndreptățind generalizări cutezătoare, ce contrazic nu o dată opiniile specialiștilor cehi și slovaci. Structura monografiei se întemeiază pe criteriul convergenței cronologice, care adună informațiile spre două planuri permanent întrepătrunse genetic, reconstituind pozitiv curgerea vieții și devenirea operii lui Čapek — povestiri, romane, piese de teatru, publicistică. Realitățile din care crește opera și problematica sunt înfățișate cu procedeele itinerarului istorist și socio-biografic, iar extragerea semnificațiilor și situarea valorică se operează cu mijloace comparatiste. Dorința de a repara o nedreptate, plasându-l cu îndreptățire pe Čapek printre numele de vază ale patrimoniului universal, explică în bună măsură îndârjirea analitică a autorului pe cât mai multe registre. Trecerea de la monografia unui scriitor la aceea a unei literaturi se realizează prin *Istoria literaturii slovace* (1976). Consecuția epocilor și a curentelor de la Renaștere până în vremea noastră urmează în genere periodizarea tradițională, încercări de modificare putând fi semnalate în cadrul perioadelor modernă și contemporană. Materia cărții este ordonată deci în funcție de cronologia evenimentelor. Prinsă în dinamica multilaterală a procesului istoric, creația adună referiri explicative din toate straturile existențiale. Dacă perimetrele de ansamblu sunt hotărâte de dialectica temporală, în interiorul fiecărei epoci expunerea se centrează pe alte criterii metodologice. Specificitatea intrinsecă, bogăția literaturii, proporționalitatea funcțională și dispunerea elementelor constitutive, de fiecare dată altele, au împins spre planurile principale ale comen-

tariului când domenii și probleme majore (Renașterea, barocul, iluminismul), când probleme și personalități (clasicism-romantism, generația deceniului al cincilea), când, în sfârșit, individualități marcante (aparținând realismului de după 1918). În judecarea fenomenului literar slovac, **B.** folosește frecvent apropierea comparative, așezându-l astfel într-o zonă de cultură mai cuprinzătoare. Vizând, de câte ori e cazul, întreg spațiul european, raportările privesc cel mai adesea literaturile învecinate, cehă și maghiară, în special; evenimente comune în curgerea istoriei fundamentează explicativ întrepătrunderile culturale care s-au operat de-a lungul timpului. Nu puține sunt, de asemenea, apropierea cu literatura română, din mulțimea relațiilor semnalate ieșind în relief îndeosebi momentul I. Krasko-M. Eminescu. Contribuțiile comparatiste conferă complexitate demersului istorico-literar, marcând diferențierile specifice atât de necesare ierarhizărilor de valoare și lărgind perspectiva integratoare în seria fenomenelor de același fel. Pe asemenea traiecte generalizant comparative se plasează și volumul *Studii de literatură comparată* (1987). Intenția formulată explicit de **B.** este aceea de a încheia pledoarii concludente care să demonstreze unitatea spirituală a Europei, în pofida unor tendințe contrare mai vechi sau mai noi, într-un cuvânt, întregirea hărții literare, a conștiinței estetice europene prin includerea valorilor slave. Susținerea propriei opinii se înfăptuiește aici pe câteva fâgașe tematice, urmărite istorico-literar și analitic în zone europene cât mai largi: idei, specii, genuri, epoci și modalități literare. În același mod și cu aceeași finalitate își va concepe **B.** și volumul *Utopie și antiutopie* (1998), o încercare de explicitare analitică și comparată a surselor și eflorescențelor mesianismului slav în Cehia, Slovacia, Polonia și Rusia, așadar, în teritoriile locuite de popoarele slave în

interferență stimulativă cu alte culturi ale Europei. Comentariul subliniază, comparatist, similitudini și deosebiri revelatoare între spațiile de referință și personalitățile reprezentative.

SCRIERI: Karel Čapek, București, 1971; *Prelegeri de literatură slovacă*, București, 1975; *Istoria literaturii slovace*, București, 1976; *Studii de literatură comparată*, București, 1987; *Cintorin slonov a Paralelné zrkadla* [Cimitirul elefanților și Oglinzi paralele], Nădlag, 1995; *Utopie și antiutopie*, București, 1998; *Crima de la km.99*, București, 1999; *Ciclopul*, București, 2001. **TRADUCERI:** Fr. Hecko, *Satul de lemn*, București, 1959; Vl. Minac, *Cu vântul în față*, București, 1962; J. Glazarová, *Așteptare*, București, 1965; K. Čapek, *Teatru*, București, 1968; M. Urban, *Biciul viu*, București, 1969; B. Hrabal, *Toba spartă*, București, 1971; I. Krasko, *Nox et solitudo*, București, 1973; J. Mukařovský, *Studii de estetică*, București, 1974; V. Sikula, *Acalmie*, București, 1977; *Lirică slovacă. De la începuturi până azi*, București, 1987.

Repere bibliografice: Tiberiu Pleter, *Profesorul Corneliu Barborică—sexagenar*, RSL, 1992; Velea, *Universaliști*, 1996, 235–242. St. V.

BARBU, Ana (5.II.1936, Bulboaca, j. Chișinău), prozatoare. A absolvit, la București, Facultatea de Filologie, secția limbă și literatură română, în anul 1958. Lucrează inițial în învățământ. Între anii 1966 și 1971, este redactor la revista „Tomis” din Constanța, apoi, din 1972 până în 1984, la Editura Eminescu, iar în perioada 1984–1993, la Editura Cartea Românească. A debutat cu schițe în revista „Luceafărul”, al cărei premiu pentru proză l-a obținut în 1963. Prima ei carte, *Nunta de argint*, apare în 1966.

Proza scurtă publicată de **B.** reunește schițe și povestiri în care sunt analizate stări afective variate, legate mai ales de momente tensionate, reflectând criza interioară a personajelor. Primează notațiile lirice, descrierea nuanțată a peisajelor (marea este toposul preferat) și surprinderea fină a detaliilor. Fiecare gest pare simptomul unor atitudini și relații complexe, care incită prin ambiguitate. Narațiunea se concentrează pe forța sugestiei și mai puțin pe definirea concretă a sentimentelor. Sunt alese personaje feminine în formare, vulnerabile, irascibile și rebele, cu o imaginație și o sensibilitate exacerbate. Marina (*Plicul* din volumul *Nunta de argint*), o tânără senzuală, acceptă propunerea unui sculptor de a-i fi model ca pe un capriciu și o distracție de moment, pentru ca, odată cu plecarea artistului, să simtă pentru acesta o pasiune neașteptat de puternică. Ceea ce caracterizează personajele feminine este trecerea rapidă de la o stare la alta și nesiguranța propriilor sentimente. *Într-o vară sau, mai exact, niciodată* descrie cu detalii pregnante etapele unei relații eșuate, de la indiferența mai mult sau mai puțin sesizabilă la o irepresibilă repulsie. Tăcerea marchează îndepărtarea progresivă a partenerilor, culminând cu momentul în care înstrăinarea devine definitivă: „...cortina de tăcere se aprinse dintr-o dată, iar între ei rămase doar un pumn de cenușă”. Neînțelegerile din cuplu se repercutează puternic asupra sensibilității copiilor, care le percep ca pe o vină ce le aparține. Corina, bunăoară, este tentată să nu ia în serios conflictul dintre părinți, pentru ca ulterior să-i sesizeze gravitatea, ca și neputința de a interveni. În volumul *Viscol* (1969), **B.** propune o proză de analiză psihologică, concentrată pe mutațiile interioare și pe echilibrul fragil al personajelor. Universul

protagonistelor, care își resimt singurătatea chiar și, sau mai ales, în cuplu, este animat de înșiruirea unor imagini, linii, culori, sunete, asociate figurilor prezente sau absente, ce le-au marcat într-un anumit moment existența. Amurgul devine pentru personajul feminin din *Apus* timpul propice rememoraării, gândurile oprindu-i-se fulgurant asupra destinului nepoatei sale Maria-Alma, moartă într-un accident de mașină. Portretul fetei este recompus din frânturi de replici și amintiri ce-i scot la iveală volubilitatea și farmecul. În *Doliu*, tulburarea provocată de moartea câinelui credincios devine pentru Anicuța atât de puternică, încât îi domină orice trăire, reducându-i impulsurile la o mortifiantă inerție: se retrage în singurătate anulând comunicarea cu cei din jur. Impregnată de lirism, narațiunea are în centru un tip de feminitate ireductibilă la o simplă paradigmă. Femeia este mai degrabă o sumă a contrastelor: apatică, voluntară, vulnerabilă, puternică, distanțată, volubilă, dominantă rămânând totuși nota de senzualitate.

SCRIERI: *Nunta de argint*, București, 1966; *Viscol*, București, 1969; *Nisipuri*, București, 1972.

Repere bibliografice: Ștefan Bănuțescu, *Debuturi în proză*, LCF, 1964, 1; Octavian Voicu, *Ana Barbu*, „*Viscol*”, ATN, 1970, 3; Carmen Vericeanu, *Ana Barbu*, „*Nisipuri*”, CRC, 1972, 7; Mirela Roznovanu, *Ana Barbu*, „*Nisipuri*”, ATN, 1973, 2; Marin Mincu, *Ana Barbu*, „*Nisipuri*”, TMS, 1973, 6; Iorgulescu, *Scritori*, 178; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 299-300; Popa, *Ist. lit.*, II, 864. M.M.

BARBU, Eugen (20.II.1924, București — 7.IX.1993, București), prozator, dramaturg, eseist, poet și publicist. Este fiul lui Nicolae Barbu, tâmplar la Atelierele CFR. **B.** a urmat studiile primare, secundare și liceale în capitală, luându-și bacalaureatul în 1943 la Liceul Internat Schewitz-Thyérin. În același an se înscrie la Facultatea de Drept din București, pe care o va abandona în favoarea Școlii de Ofițeri de Jandarmi (1943-1945). Audiază, în paralel, cursuri la Facultatea de Litere și Filosofie, fără a o absolvi. Trece prin felurite medii și profesii. Este jucător de fotbal și antrenor, tipograf și corector la Casa Scântei; devine redactor-șef al revistei „*Lucafașul*” (1962-1968), iar din 1970 până în 1989 conduce revista „*Săptămâna culturală a Capitalei*”; după 1989 este director-fondator al publicației „*România Mare*”. A fost membru supleant al Comitetului Central al PCR din 1969, membru corespondent al Academiei RSR din 1974 și deputat din 1975. A fost distins cu mai multe premii naționale și cu Premiul Herder (1978). Publică sub pseudonim (Eugen Rabé și Eugen Baraba) la „*Epigrama*”, „*Gluma*”, „*Păcală*”, „*Veselia*” și, din 1946, colaborează la „*Fapta*” (unde e de înregistrat adevăratul său debut). A frecventat (în 1946) cenaclul Sburătorului, a colaborat la numeroase reviste și la principalele ziare din capitală, încredințându-le texte strict literare (fragmente românești, schițe, nuvele) ori acoperind o publicistică vioaie, de atitudine, întinsă de la reportaj, impresii de călătorie, articol politic, chiar cronici literare până la virulenta cronică sportivă. În 1955, „*Viața românească*” îi publică nuvela *Munca de jos*, inclusă în *Gloaba* (1955), volum marcând debutul său editorial. Urmează un triptic „sportiv”, la cota divertismentului: *Tripletă de aur*, *Balonul e rotund* și *Unsprezece*

(toate în 1956), prefățând apariția unei capodopere a literaturii române, romanul *Groapa*, publicat în 1957. Primele rânduri ale cărții (mărturisirea prozatorului) au fost scrise prin '45-'46, inspirate de un fapt divers: închiderea celebrei „gropi a lui Ouatu”; romanul a suferit prefaceri până la ediția definitivă (1982). **B.** scrie industriios și ritmul editorial probează această avalanșă: urmează câteva volume de nuvele (*Oaie și ai săi*, 1958, *Patru condamnați la moarte*, 1959, *Prânzul de duminică*, 1962, *Martiriul Sfântului Sebastian*, 1969, *Miresale*, 1975), dar și volume de reportaje, note de călătorie, eseuri (precum *Măștile lui Goethe*, 1967), aparținând unui moralist modern, cu lecturi demistificatoare, versuri (*Osânda soarelui*, 1968, adunând, de-a lungul a două decenii, poeme încropite — s-a spus — de un „diletant”). Implicat în prezentul imediat, polemist de temut, muindu-și pana în cerneala pamfletară, el urmărește atent pulsul vieții românești și comentează, poematizând, evenimentul politic, intern sau internațional. Reportajele sale metamorfozează faptele nude (luate ca pretext), așezând sub lupă detaliul, pentru a extrage semnificații în registrul literaturii. *Pe-un picior de plai* (1957), *Cât în șapte zile* (1960), *Cu o torță alergând în fața nopții* (1972) ating nivelul „artistic” al scrisului, vădind o deschidere eseistică, probată și în jurnalele de călătorie, ocazionate de plecările în străinătate: *Foamea de spațiu* (1969), *Jurnal în China* (1970). Detenta romanescă este însă impresionantă, propulsând titluri atât pe ambițioasa linie a

Cenaclul de la revista „Luceafărul”, anii '60

realizării unei fresce sociale (*Șoseaua Nordului*, 1959, *Facerea lumii*, 1964), cât și vădind interes (inclusiv filologic) pentru reconstituirea în cheie barocă a crepuscularei lumi fanariote în romane care ating, sub acoperișul parabolei, din nou, pragul capodoperei: *Princepele* (1969), *Săptămâna nebunilor* (1981). Nu poate fi ignorat productivul filon al nuvelei de aventuri și istorice (evocând, îndeosebi, vremea haiducească, ca, de pildă, *Vânzarea de frate*, 1968), exploatat prin abundența scenariilor de film (unele, în colaborare) de certă tentă comercială. Și nici scandalul stârnit de romanul *Incognito* (I–IV, 1975–1980), un ciné-roman acuzat de plagiat. Deși „plutea” în aerul epocii, discuția este deschisă de Nicolae Manolescu, în „România literară” (2/1979). Criticul demontează ideea „romanului-colaj”, invocată de **B.**, și incriminează procedeele de „transcriere” și „conspectare” a unui număr mare de pagini din cărți semnate de K. Paustovski, Ilya Ehrenburg ș.a. Biroul Uniunii Scriitorilor hotărăște înființarea unei comisii alcătuite din Dan Hăulică, Al. Piru, Eugen Simion și Mircea Zăciu, care să ofere o expertiză a cazului. La 21 februarie 1979, Consiliul Uniunii Scriitorilor ia în discuție concluziile comisiei și a doua zi dă publicității un comunicat prin care dezavuează „procedeele plagiatului folosit de Eugen Barbu în volumul III al romanului *Incognito*, procedeele contrar normelor profesionale și morale, incompatibil cu principiile eticii și echității scriitoricești”. Și pasiunea pentru poezie a lui **B.** răzbate temperamental, cu

erupții de subiectivism nedomolit, în zgomotos anunțată O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini până în prezent, proiectată în mai multe volume, din care, în 1975, ieșea primul tom (rămas și singurul), dedicat poeziei contemporane. Cititor insașiabil, **B.** simțea nevoia unei demonstrații în acest sens, încredințând tiparului toate frământările sale literare și existențiale. Și-a prezentat, astfel, în cărți masive, de efort aglutinant, șantierul (citate comentate, proiecte, bruioane, tot soiul de adnotări), începând cu *Jurnal* (1966), apoi *Caietele Prințelului*, o serie inaugurată în 1972, din care, până în 1981, publicase șapte volume, atestând o tot mai pronunțată fază livrescă a scrisului său. În dramaturgie nu a excelat. După *Sfântul*, poposește fie în mediul negustoresc interbelic (*Să nu-ți faci prăvălie cu scară*, din 1959), fie închipuie alegoric o umanitate abstractă (*Labyrintul*, 1967) sau dramatizează câteva episoade din *Groapa*.

Traseul romanesc al lui **B.** poartă tot timpul un mesaj insurgent și îi fortifică popularitatea. Personalitate puternică, contestatară, revărsând în pagină energie polemică, scriitorul devine, în bună măsură, ambasadorul lumii din care a plecat: periferia. Este, după cum afirmă el însuși într-un fragment de jurnal, „o lume fără ecou”. *Groapa* apărea într-un moment literar aservit academismului aseptice și pompierismului proleptic, ce propulsa numai numele utile conjuncturii socio-politice; o perspectivă discreționară în valorizare, apelând la un tablou

tematic normativ, construit prin conjuncția apriorismului sociologic cu realismul fotografic. Romanul dezvăluia, în schimb, un peisaj sordid, biciuind imaginația senzorială. Până a pătrunde în circuitul didactic, tratamentul aplicat romanului și romancierului a sancționat drastic deviația de la normele curente, procustiene, din producția epocii. Dacă e privită nu doar prin fereastra unei lecturi tematice (multă vreme exclusivistă), ceea ce se observă de îndată este rafinamentul pozițional al cărții; fascicolul epic proiectează secvențe consubstanțiale, cu rol de personaje-reflector, nu lipsite de elementul contrastiv. Lângă toată coloristica și grozăviile din lumea Cuțaridei, sistemul ficțional își încorporează, cu o remarcabilă concizie, lumea parlăgiului Marin Piscică, reverberând nostalgia Paradisului. *Groapa* decodează însemnele unei civilizații în extincție, fisurând ideologia comună asupra mahalalei — un mediu „insular”, vitalist, înăbușindu-și ecurile, dar sfârșind, inevitabil, prin a se „deschide”. Scriitorul fixează cu rafinament și voluptate, reabilitând argoul, momentul agonie al unei „lumi”. *Groapa* etalează și delicia de *gourmet* ale autorului, fastul sărbătorec al enumerărilor, luxuria inventarului. **B.** crede în puterea cuvintelor, în forța lor incantatorie și generativă. Dar cărțile imediat următoare, *Șoseaua Nordului*, *Facerea lumii*, *Războiul undelor* (1974, în colaborare cu N. P. Mihail) ori *Atac în cer* (1966), reconstituie mediul grivițean, mutând accentul pe un

moment istoric; ca romane ale rezistenței antifasciste, ele narează despre activitatea comuniștilor din ilegalitate, pregătind gestul insurecțional de la 23 august 1944. Pătrunse de un discret lirism și erodate, sensibil, de tezism, scrierile se salvează parțial prin culoare lingvistică. *Facerea lumii* duce mai departe cronografia, urmărind destinul unei familii muncitorești. Un tipograf (Filipache) devine director al unei întreprinderi naționalizate și sfârșește înfrânt, strivit de circumstanțe absurde. Dar în interiorul romanului există un alt roman, care dezvoltă pe filiera erotică, prin insolitul cuplu Eva (fiica lui Filipache) — Manicatide (un cinic stilat), pictura unui mediu crepuscular. Intrat, odată cu *Princepele*, după erupția realistă, într-o fază ce a fost numită livrescă, **B.** dezvăluie arta unui mare colorist, degustător de arome și împătimit calofil, dezgropând o limbă somptuoasă din hronice, pisanii și foieturi. Filoanelor cărturărești li se asociază cruditățile verbale. Coloritul descripției, opulența detaliilor, dezinvoltura imagistică și capacitatea de vizualizare fac din el un scriitor baroc, trădându-și obsesia cărturărească și gustul pentru ezoterism. Impulsul regresiv îl definește ca pe un „poet” al stărilor crepusculare, chestionând istoria sub pavăza parabolei. Departe de a fi un roman istoric pur, *Princepele* dezvoltă — livresc și fabulos — ideea de fanariotism, derulată într-un cerc tragic. Perspectiva e închisă, o tristețe grea coboară peste acest scenariu repetitiv. În fine, *Săptămâna nebunilor* este istoria unei prăbușiri cu delirante rătăcirii și reveniri. Aparent, suita titlurilor romanesti e fără legătură. Dar numitorul lor comun e ușor sesizabil; sunt tustrele parabole ale puterii. Și, odată cu *Princepele*, începe o altă etapă a receptării realului. *Săptămâna nebunilor* vorbește în fastuosul decor al agoniei despre voluptatea stingerii unui suflet otrăvit. E aici o lume letargică, aflată sub pecetea implacabilă a morții. Cartea, impregnată de filosofie thanatică, este romanul unei devorante iubiri și, în același timp, al unei mari farse, măștile și carnavalurile vestind atmosfera teatrală. În interiorul ficțiunii, autorul introduce o altă ficțiune — lunga serie de vedenii ale lui Hrisant Hrisoscelu, prizonier în lumea iluzorie a halucinogenelor, hrănindu-și clipele de supraviețuire cu preparativele pentru moarte. Se vedește aici, în tristul ei spectacol, o viață ireală, vrând să compenseze ruinarea aspirațiilor fostului eterist. Beizadeaua râvnise tronul bizantin și îmbrăcase haina revoluționarului. Încă plin de vanități și de rămășițe idealiste, el trăiește sub obsesia marii iubiri și a datoriei de trimis, eșecul mișcării neanulându-i speranțele într-o Magna Hellas. Reîntors în București, Hrisant Hrisoscelu intră de fapt în intimitatea morții. El refuză trezia, viața și, după atâta risipă și nebulie, „voia numai să zacă”. Paralizia morfinomană eliberează visarea, reveria și Hrisant se exilează în amintire. Fastul montărilor, dezlanțuirile carnavalesce, jocul și goana măștilor, pofa de ceremonial insinuează ideea teatralității. Surparea idealului eterist, deșteptând — în replică — simțul actoricesc al lui Hrisant, pledează pentru ideea unei istorii consumate ca farsă. Barochismul cărții este indiscutabil. Se întâlnesc aici poetica preaplinului, tehnica aglomerativă, laitmotivul *ubi sunt* și, desigur, amenințarea Trimisului (adică, motivul „omului secret” al barocului).

VIAȚA

- 1924 februarie, 20 Se naște la București Eugen Barbu, fiul lui Nicolae Barbu, tâmplar la Atelierele CFR.
- 1931 Începe studiile elementare la Școala primară nr. 40 din București.
- 1935–1943 Urmează, tot în București, cursurile secundare la Liceul „Aurel Vlaicu”, apoi la Liceul Internat Schewitz-Thyérin își ia bacalaureatul.
- 1941–1945
- 1943 Se înscrie la Facultatea de Drept din București, pe care o va abandona în favoarea Școlii de Ofițeri de Jandarmi, părăsită și aceasta la 1 septembrie 1945.
- 1943–1945
- 1945 Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie din București. Este jucător de fotbal și antrenor. Este interesat de întâlnirile cenaclului de pe lângă revista „Fapta”, condus de scriitorul Mircea Damian.
- 1946
- 1948 Se retrage de la Facultatea de Litere și Filosofie.
- 1949–1953
- 1950 Se angajează corector la Întreprinderea Poligrafică nr. 1 din București.
- 1955
- 1956
- 1957
- 1958
- 1959

OPERA

Sub pseudonimele Eugen Rabé și Eugen Baraba, publică la revistele „Epigrama”, „Gluma”, „Păcală” și „Veselia”.

Își începe *Jurnalul*.

Lucrează la romanul *Groapa*, reușind, peste un an, să redacteze aproape trei sute de pagini.

Citește la cenaclul Sburătorul un fragment din *Groapa* (capitolul *Aia mică*), nedumerindu-i — va nota în *Jurnal* — pe „venerabili din fotolii”.

Începe, într-un ritm susținut, colaborarea foiletonistică la revista „Fapta”, condusă de Mircea Damian, semnând și cronică literară.

Redactează prima versiune a piesei *Sfântul*.

Rescrie *Groapa* (care, în timp, va „suporta” treisprezece variante).

Apare în „Viața românească” nuvela *Munca de jos*, inclusă în volumul de debut, *Gloaba*, publicat tot în acest an la Editura Tineretului.

Publică tripticul *Tripleta de aur* (nuvele), *Balonul e rotund* și *Unsprezece* (romane).

Publică volumul de reportaje *Pe-un picior de plai*.

Apare *Groapa*, roman dovedind — după atâtea transcrieri — un scrupul „extravagant”.

Tipărește volumul de nuvele *Oaie și ai săi*.

Urmează un alt volum de nuvele, *Patru condamnați la moarte*, precum și romanul *Șoseaua Nordului*.

Are loc premiera cu *Să nu-ți faci prăvălie cu scară!*, la Teatrul Național din Cluj, piesa fiind publicată tot acum.

- 1960 Se căsătorește cu actrița Marga Butuc.
- 1961
- 1962 Este numit (la cerere) redactor-șef al revistei „Luceafărul”.
- 1963 Conduce, începând cu 8 ianuarie, cinaclul „Nicolae Labiș” la Casa Scriitorilor din București, o veritabilă pepinieră care a contribuit la pregătirea „exploziei” saizeciste.
- 1964
- 1965
- 1966
- 1967
- 1968 „Echipa Barbu” e înlăturată de la revista „Luceafărul”.
- 1969 Este ales membru supleant al Comitetului Central, în urma Congresului al X-lea al PCR.
- 1970 Este numit redactor-șef al revistei „Săptămâna culturală a Capitalei”; scriitorul va conduce publicația până în decembrie 1989.
- 1971
- 1972
- 1973
- 1974 Este ales membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România.
- Apare volumul de reportaje *Cât în șapte zile*.
- I se editează volumul de nuvele *Tereza*, cu o prefață de Ov. S. Crohmălniceanu.
- Publică volumul de nuvele *Prânzul de duminică*.
- Publică romanul *Facerea lumii*.
Groapa apare în Franța.
- Are loc premiera filmului *Haiducii*, al cărui scenariu îl semnează.
- Publică volumul *Jurnal*.
- Are loc premiera filmului *Procesul alb* (ecranizare după *Șoseaua Nordului*).
- Are loc premiera filmului *Răzbunarea haiducilor*, realizat după un scenariu al scriitorului.
- Publică volumul de eseuri *Măștile lui Goethe* și piesa *Labyrintul* (inițial apărută în „Luceafărul”).
- Îi apare volumul de versuri *Osânda soarelui*.
- Are loc premiera filmului *Flăpărea fecioarelor*, al cărui scenariu l-a semnat.
- Evocă lumea haiducească în *Vânzarea de frate* și își adună piesele de teatru într-un volum.
- Publică *Princepele* (la Editura Tineretului), roman care va stârni un imens scandal; va fi încununat cu Premiul Academiei.
- Însemnările de călătorie sunt adunate în volumul *Foamea de spațiu*.
- Tipărește o carte nouă de nuvele, *Martiriul Sfântului Sebastian*.
- Publică *Jurnal în China*.
- Semnează scenariile filmelor *Haiducii lui Șaptecăi*, *Zestrea Domniței Ralu* și *Facerea lumii*.
- TVR difuzează serialul *Urmărirea*, al cărui scenariu îl semnează.
- Se joacă *Groapa* la Teatrul Satiric Muzical „C. Tănase” din București.
- Apare primul volum din seria *Caietele Princepelui*.
- Își adună reportajele în volumul *Cu o torță alergând în fața nopții*.
- Apar alte două volume din *Caietele Princepelui*; ultimul volum, al șaptelea, e publicat în 1981.
- Pregătește scenariile pentru filmele *Oaie și ai săi*, *Drumul oaselor*, *Batalionul de pedeapsă*.

1975 Este ales deputat în Marea Adunare Națională.

1977

1978 I se decernează Premiul Herder pentru Literatură.

1979

1980

1981

1984

1986-1987

1990 Înființează și conduce revista „România Mare” (împreună cu Corneliu Vadim Tudor).
Este exclus din Uniunea Scriitorilor.

1993 septembrie, 7 În urma unei comotii cerebrale, Eugen Barbu se stinge din viață la Spitalul Elias din București.

Începe publicarea romanului *Incognito*, alt serial „de scandal”.

Tipărește volumul de nuvele *Miresele*.

Din proiectul *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini până în prezent* realizează doar un prim volum, dedicat poeziei contemporane.

Apare volumul al doilea din *Incognito*.

Publică în „Săptămâna” fragmente din *Săptămâna nebunilor*.

Apare volumul al treilea din *Incognito*. „Procedeeul plagiatului”, utilizat în carte, este dezavuat oficial de Consiliul Uniunii Scriitorilor.

I se publică volumul al patrulea din *Incognito*.

Tipărește romanul *Săptămâna nebunilor*.

Scrie scenariile pentru filmele *Masca de argint* și *Colierul de turcoaze*.

Scenarizează *Domnișoara Aurica*.

Primește Premiul Asociației Cineaștilor din România.

Publică în revista „România Mare” microromanul *Mausoleul*.

Străinul „ce nu mai sosea” infiltrează în toți porii narațiunii spaima, prin dilatarea fricii obscure. Umbra Trimisului, inițial așteptat, devine o amenințare, o promisiune a pedepsei. De fapt, frica este o temă obsesivă a prozei „barbiste”, iar „dialogurile platonice despre putere” ating culminația în *Principele*, punând față în față un conducător crud și pervers și pe inițiatul Messer Ottaviano, chiromant și cabalist, ce întrupează demonismul istoriei. Acesta din urmă primește replica lui Ioan Valahul, imaginat ca un simbol de sinteză arhaică și de logică etnică, dotat cu simțul eternității.

Poligraf pătimaș și capricios, nu în puține rânduri agresiv, **B.** era tot mai interesat de aluzia culturală, devenită obsesie cărturărească, cultivând — dincolo de pitoresc — „cuvintele cântătoare”. *Caietele Principelei* se înfățișează, astfel, ca o autocontemplare a Operei, în efortul unei documentări specioase, favorizând inventivitatea lexicală. Și *Ianus* (1993), o carte neîncheiată, dezarticulată (apărută postum), dovedește aceeași fascinație picturală față de lumile crepusculare, combinând alchimia cuvintelor cu exotismul facil, clișeistic, și registrul elegiac cu cel violent-sarcastic. Răzbat în această narațiune la persoana întâi — mai degrabă jurnal al unui eu măcinat de incertitudini, privind dezabuzat-cinic spectacolul unei epoci dure, cuprinse de marasm (e vorba de anii '50-'60) — ecourile romanului existențialist. Sedus de plăcerea

relatării, autorul aduce în scenă o galerie grotescă, un spectacol caricatural și, interesat excesiv de atmosferă, aglomerează reportaje de călătorie (adesea fanteziste) și referințe livrești, centrifugând substanța epică. În pofida interesului coerent pentru o epocă abia încheiată, istoria e văzută tot ca simbol și parabolă, la fel ca și în *O lume de câștigat*, roman parțial publicat (ca serial) în câteva reviste, rămas însă în sertarele prozatorului. **B.** reconstitua aici kominternismul cultural și politic, ce a deturnat sensul unei revoluții prin pervertirea idealurilor. Și alte proiecte — anunțatul roman „care nu se mai naște” *Frica ori Gloria victis*, ca și *Aventura limbii române*, îngropată în paginile revistei „Săptămâna” — dau o idee despre această operă inegală, de aspect multiform, care prin performanțele ei se așază în vecinătatea simfonismului matein. Scriitor-spectacol, veritabil ferment iscând într-o viață literară „militarizată” scandaluri în serie, antrenând tabere în zgomot de războaie culturale pilotate politic, **B.** a fost o explozie de energie, mânat de uriașe ambiții sub cupola diversității publicistice. S-a risipit în gazetărie, s-a încredințat, cu frapante denivelări, exercițiilor de dramaturgie și poezie, a fost ispitit de fabulos și de barochism, s-a lăsat sedus de aluviuni culturale și de exotism. Așadar, o izbitoare luxurianță verbală, slujind o „imagine senzorială”, apreciată chiar și de inamici. Și un relief axiologic accidentat, făcând saltul de la

gestațiile îndelungate, răbdurile rescieri, lunga așteptare (ca în cazul romanului *Groapa*) până la nerăbdarea de a încredința tiparului orice rând așternut, autorul sperând la monumentalitate; remarcabil tehnician în nuvelistică, scriitorul a sfârșit în opulență epică, etalând conspecte de lectură, cu vădită intenție calofilă, fără a-și reprima predispoziția pentru argou și limbaj pitoresc. Lângă capodopere viețuiesc, în bună frățietate, titluri care țin de romanul popular, literatura de consum ori de scenaristică de tip comercial. Din altă perspectivă, un apetit agonic, cu timbru funerar îl însoțește pe scriitor chiar de la început. *Groapa* dezvăluia în esență crepusculul unei lumi: mahalaua și timpul copilăriei. În etapa livrescă, prozatorul configurează o umanitate bântuită de presimțiri funeste, supusă devitalizării. Astfel, *Săptămâna nebunilor*, o altă reușită romanescă, dezvoltând, într-un luxuriant decorativism de epocă, tema reîntoarcerii, face din protagonist un iremediabil condamnat, captivul unei iluzii. Marile romane ale lui **B.** țin de metaistorie, alegând „cuvinte posedate de stări”. Scrisul său confirmă o vocație nemilos concuroasă de erupțiile vanitoase ale unui prozator confiscat inițial de lăcomia realului, și mai apoi de parada erudiției. O dreaptă ierarhizare a valorilor literare românești, dincolo de flama adversităților, nu poate ocoli „testul Barbu” (Mihai Ungheanu).

Eugen Barbu e un nuvelist de mijloace variate epice, psihologice și sociologice, strălucit evocator de medii și tipuri, chiar când acestea apar doar câteva clipe. Scriitorul are o excepțională memorie a lucrurilor și faptelor văzute sau auzite, observatorul știe să aleagă detaliul caracteristic, iar naratorul momentul semnificativ, în stare să creeze o atmosferă sau să dea viață unui tip.

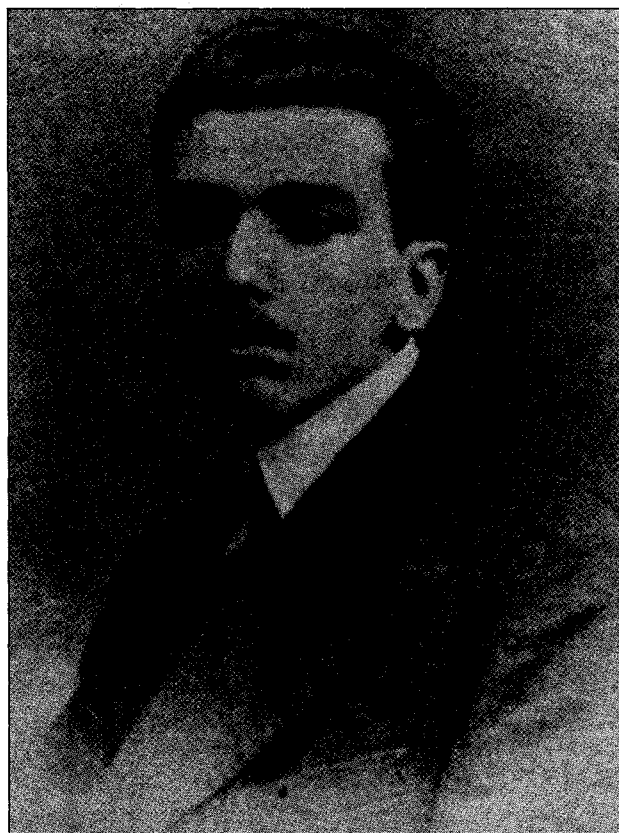
AL. PIRU

SCRIERI: *Gloaba*, București, 1955; *Tripleta de aur*, București, 1956; *Balonul e rotund*, București, 1956; *Unsprezece*, București, 1956; *Pe-un picior de plai*, București, 1957; *Groapa*, București, 1957; ed. București, 1982; *Oaie și ai săi*, București, 1958; *Patru condamnați la moarte*, București, 1959; *Să nu-ți faci prăvălie cu scară*, București, 1959; *Șoseaua Nordului*, București, 1959; ed. I-II, București, 1965-1967; *Cât în șapte zile*, București, 1960; *Tereza*, pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1961; *Prânzul de duminică*, București, 1962; *Facerea lumii*, București, 1964; *Jurnal*, București, 1966; ed. 2, București, 2003; *Atac în cer*, București, 1966; *Măștile lui Goethe*, București, 1967; *Labyrinthul*, București, 1967; *Osânda soarelui*, București, 1968; *Vânzarea de frate*, București, 1968; *Teatrul*, București, 1968; *Foamea de spațiu*, București, 1969; *Martiriul Sfântului Sebastian*, București, 1969; *Princepele*, București, 1969; *Jurnal în China*, București, 1970; *Cu o torță alergând în fața nopții*, București, 1972; *Caietele Prințelui*, I, Cluj, 1972, II-VII, București, 1973-1981; *Războiul undelor* (în colaborare cu N. P. Mihail), București, 1974; *Incognito*, I-IV, București, 1975-1980; *Mîreșele*, București, 1975; *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini până în prezent*, vol. I: *Poezia contemporană*, București, 1975; *Săptămâna nebunilor*, București, 1981; *Ianus*, București, 1993; *Nușele*, postfață Elisabeta Lăsceni, București, 2001. **Traduceri:** H. Cobb, *Cărările gloriei*, București, 1961 (în colaborare cu A. I. Deleanu); Hans Marchwitza, *Peter Kumiak și urmașii*, București, 1962 (în colaborare cu A. I. Deleanu); W. Faulkner, *Nechemat în țărână*, București, 1964 (în colaborare cu A. I. Deleanu), *Cătunul*, București, 1967 (în colaborare cu A. I. Deleanu), *Orașul*, București, 1967

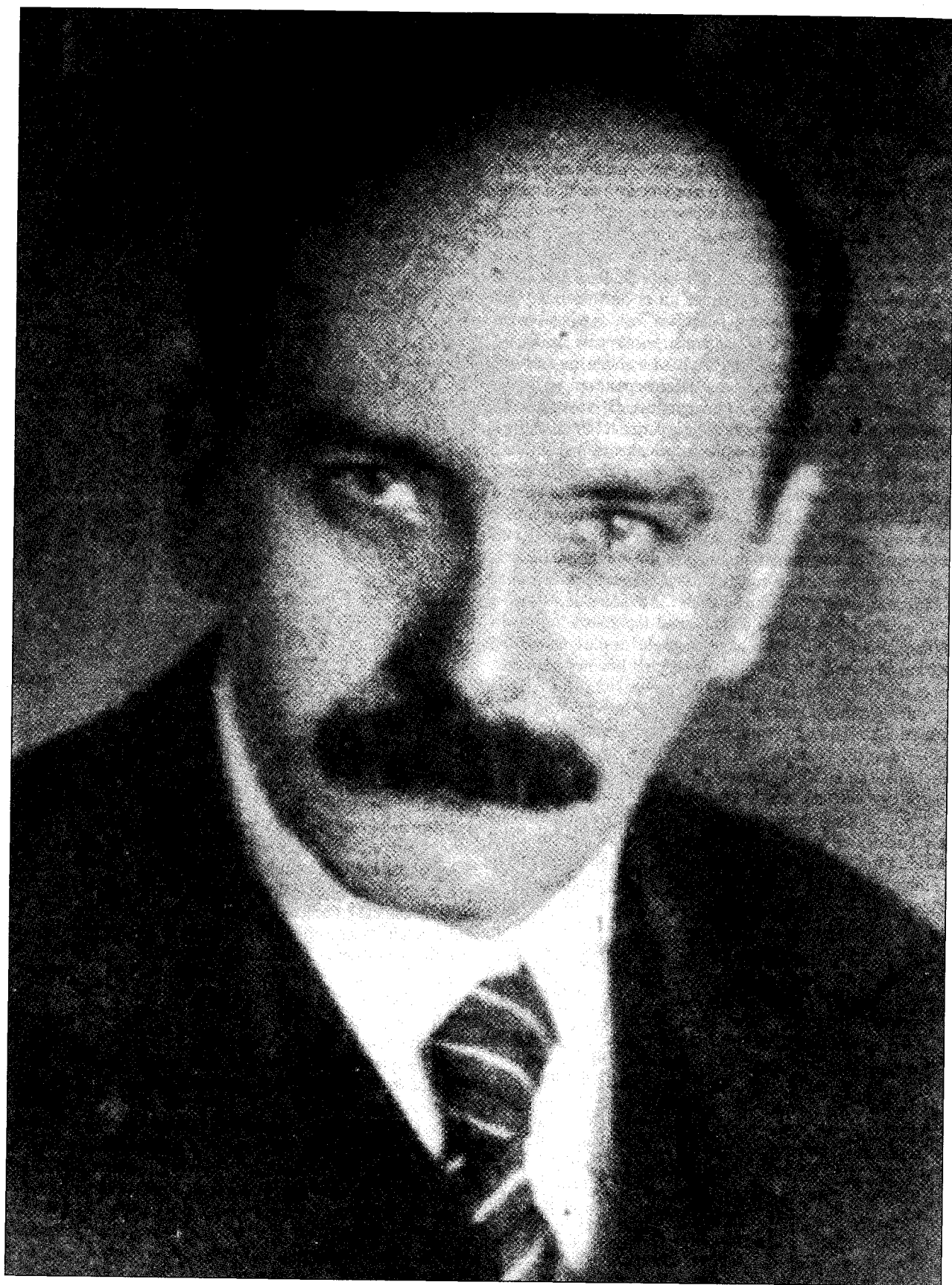
(în colaborare cu A. I. Deleanu), *Casa cu coloane*, București, 1968 (în colaborare cu A. I. Deleanu); J. B. Priestley, *Fundătura îngerilor*, București, 1964 (în colaborare cu A. I. Deleanu); K. Simonov, *Nimeni nu se naște soldat*, I-II, București, 1966 (în colaborare cu Vladimir Cogan), *Ultima vară*, I, București, 1974 (în colaborare cu Gr. Tatus); Th. Mann, *Doctor Faustus*, pref. I. Ianoși, București, 1966 (în colaborare cu A. I. Deleanu); Panait Istrati, *Opere alese – Oeuvres choisies*, ed. bilingvă, pref. Al. Oprea, I-VI, IX, București, 1969-1970, *Domnița din Snagov*, București, 1971, *Haiducii*, București, 1971, *Chira Chiralina*, cu ilustrații de Mircea Dumitrescu, București, 1973, *Ciulinii Bărăganului*, București, 1977.

Repere bibliografice: Georgescu, *Încercări*, II, 100-105; Damian, *Directii*, 101-115; Simion, *Orientări*, 250-259; Ardeleanu, *Însemnări*, 74-99; Oprea, *Mișcarea*, 141-150; Regman, *Cărți*, 58-62; Drăgan, *Aproximații*, 187-195; Răpeanu, *Interferențe*, 187-191; Dimisianu, *Prozatori*, 130-135; Ardeleanu, „A urî”, 27-41; Stănescu, *Cronici*, 67-75; Popa, *Modele*, 107-114; Sorianu, *Contrapunct*, 162-172; Perpessicius, *Lecturi*, 415-431; Barbu, *Sine ira*, 166-168; Protopopescu, *Volumul*, 216-222; Vlad, *Convergențe*, 271-275; Munteanu, *Opera*, 205-209; Andriescu, *Disocieri*, 242-250; Tomuș, *Răsfârșiri*, 267-272; Tudor, *Pretexte*, 165-173; Andriescu, *Relief*, 172-185; Eugen Barbu interpretat de..., îngr. și pref. Emil Manu, București, 1974; Ungureanu, *La umbra cărților*, 145-148; Ardeleanu, *Opinii*, 6-14; Tașcu, *Incidențe*, 194-219; Bălan, *Artă*, 151-152; Oprea, *Incidențe*, 76-82; Ciobanu, *Incursiuni*, 212-216; Streinu, *Pagini*, IV, 263-265; Cristea, *Domeniul*, 33-36; Ungureanu, *Proză*, 41-79; Vlad, *Lectura*, 242-248; Tudor-Anton, *Ipostaze*, 138-144; Martin, *Acolade*, 149-155; Ștefănescu, *Preludiu*, 150-160; Ardeleanu, *Mențiuni*, 31-50; Regman, *Explorări*, 51-60, 121-132; Manu, *Eseu*, 209-243; Vaida, *Mitologii*, 152-154; Pillat, *Itinerarii*, 284-291; Simion, *Scriitori*, I, 543-581; Cubleşan, *Teatrul*, 221-227; Munteanu, *Jurnal*, II, 246-252; Sângeorzan, *Conversații*, 189-193; Ștefănescu, *Jurnal*, 81-82; Băileșteanu, *Refracții*, 107-127; Zăciu, *Lancea*, 386-399; Marcea, *Varietăți*, 226-229; Popa, *Competență*, 224-256; Livescu, *Scene*, 166-170; Iorgulescu, *Ceara*, 188-202; Diaconescu, *Dramaturgi*, 213-216; Stănescu, *Jurnal*, II, 104-109; Dobrescu, *Foiletoane*, III, 60-67; Leonte, *Prozatori*, I, 120-135, II, 107-132, 258-265; Odangiu, *Romanul*, 19-21; Ungureanu, *Proza*, I, 264-309; Marcea, *Atitudini*, 104-115; Sorescu, *Ușor cu pianul*, 398-402; Rachieru, *Vocația*, 125-143; Ștefănescu, *Prim-plan*, 135-144; Holban, *Profiluri*, 38-55; Popa, *Clasici*, 74-76; Tihan, *Apropierea*, 76-80; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 193-198, 367-369, III, 67-70, 73, 76, 96-100, 348-352; Nicolae Manolescu, *Cazul Eugen Barbu*, RL, 1990, 41; Gheorghe Grigurcu, *Un trubadur al dictaturii*, „22”, 1990, 29; Mircea Mihăieș, *Caliban și plutonierii*, RL, 1991, 30; Cristea, *A scrie*, 243-248; Ion Vlad, *Spectacolul textului narativ*, TR, 1994, 6; Constantin Cubleşan, *Incomodul Eugen Barbu*, RL, 1994, 9; Alexandru George, *Ultima groapă*, RL, 1994, 9; Alexandru George, *Note despre cazul Eugen Barbu*, RL, 1994, 10; Alexandru George, *Alte note despre cazul Eugen Barbu*, RL, 1994, 11; Bogdan Popescu, *Romanul unui fals mizantrop*, CC, 1994, 4-5; Andrei Grigor, *Comentarii la „Groapa” lui Eugen Barbu*, CC, 1994, 6-8; Ierunca, *Dimpotrivă*, 122-129, 313-354; Eugen Barbu, DRI, I, 142-158; Mănuță, *Analogii*, 205-209; Ungheanu, *Scriitorii*, 146-149, 157-159, 182-184; Alexandru George, *Întâlniri*, București, 1997, 190-205; Glodeanu, *Dimensiuni*, 41-46; *Dict. analitic*, II, 113-118, III, 65-69, 411-415, IV, 87-93; *Dict. esențial*, 60-62; Ghițulescu, *Istoria*, 407-409; Manolescu, *Lista*, II, 75-92, III, 163-168; Popa, *Ist. lit.*, I, 1013-1022, *passim*, II, 772-796, *passim*; Alex. Ștefănescu, *Eugen Barbu*, RL, 2002, 33-34; Zamfirescu, *Istorie*, II, 384-389. A.D.R.

BARBU, Ion (pseudonim al lui Dan Barbilian; 19.III.1895, Câmpulung – 11.VIII.1961, București), poet, eseist și traducător. A făcut carieră și ca matematician, cu numele de stare civilă. Este fiul Smarandei (n. Șoiculescu) și al lui Constantin I. Barbilian, magistrat. Încă din adolescență, aproape tot ceea ce întreprinde **B.** se constituie fie ca o provocare intenționată, fie ca o reacție (uneori întemeiată, alteori umorală) ce întrece cu mult, în intensitate și „anvergură”, stimulul inițial. În liceu, fiindcă tânărul Tudor Vianu, „mai aparent genial”, compune și traduce poeme, **B.** încearcă să-l imite și se gândește să înceapă traducând din Baudelaire. Efectul nu e, din nefericire, cel scontat, dimpotrivă, Vianu îl „mortifică” prin ironii; și atunci novicele se va încropăta să-i demonstreze că poate „la rigoare simula poezia” atât de bine, încât să-l oblige pe ironicul prieten să scrie o carte despre el. (Astfel că, peste ani, pe deplin consacrat și în poezie, și în matematici, **B.** va mărturisii: „Cariera mea poetică sfârșește logic la cartea lui Vianu despre mine. Orice vers mai mult e o pierdere de vreme.”) „Stimulul” din tinerețe e poate mai puțin cunoscut; dar reacția, adică opera poetică a lui **B.** (și a doua reacție, cea critică, la ea: studiul lui Tudor Vianu din 1935) intră în canonul literaturii române. Liceanul excepțional dotat pentru matematici e la un pas de repetenție, pentru că nu îl interesează deloc anumite materii. Ca militar, riscă la un moment dat, din cauza atitudinilor nonconformiste, să fie trimis în fața Curții Marțiale. Nu se va alege chiar aici, însă la sfârșit, când toți colegii săi devin ofițeri, tânărul insurgent se alege cu gradul de plutonier. După război, în toamna lui 1919, îl vizitează pe E. Lovinescu exact în ziua înmormântării lui Al. Vlahuță, provocând și aici o scenă succulentă, relatată ulterior în *Memorii* de marele critic. Își ia pseudonimul Ion Barbu, pentru că nu are curajul „de a amesteca pe geometru în poezie”; și, oricum, numele matematicianului i se pare că „are ceva lăutăresc în sunet”. Barbu e de altfel numele de familie inițial al tatălui său, pe care un profesor de liceu avusese plăcerea să-l modifice, în urma unei mângâieri meditative a bărbiei („barbilia”, pe latinește). Modificând, acum, mai vechea modificare, **B.** ajunge așadar în punctul inițial – mai ales că bunicul pe linie paternă, meșter zidar trăgându-se din mahalaua bucureșteană Omul de Piatră, fiu de român macedonean, se numise el însuși Ion Barbu. Luându-i numele, scriitorul va considera că e de datoria lui să-i lase glasul „să se facă auzit” în poemele sale de atmosferă balcanică. Aflat la doctorat în Germania, la Göttingen, sentimental-aprigul matematician-poet duce o viață de boem exuberant, insașiabil. Evoluează „ca un vultur” în domeniul cuceririlor erotice și le inventariază apoi scrupulos, nu ușor (datorită numărului lor), dar cu o vizibilă satisfacție, în scrisorile către bunul său prieten, seriosul și cumintele Tudor Vianu. De dragul acestuia, se mută de la Göttingen la Tübingen, și aici o întâlnește pe Gerda Hossenfelder. Don Juanul balcanic o cere imediat în căsătorie, astfel că rasa teutonă va fi transplantată pe sol românesc: mai întâi la Giurgiu și apoi la București, unde freneticul **B.** este profesor suplinitor de matematică. În timpul orelor predate, profesorul, indignat de „evidenta neștiință matematică” a elevilor, își regăsește uneori seninătatea pierdută citindu-le din poemele lui Poe, Mallarmé,

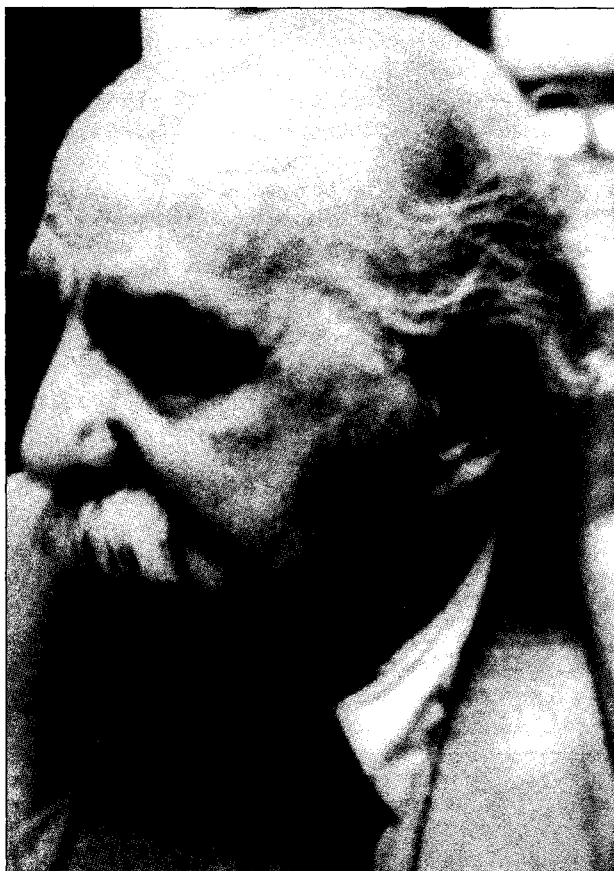

Rimbaud, Rilke. La sfârșit de an, nu le strică acestora să li se predea, două-trei ore, filosofie matematică. Originalul profesor suplinitor ajunge asistent, conferențiar și apoi profesor universitar. Pentru el, „geometria elementară nu e numai o categorie seacă, didactică, ori paradisul arhaic și naiv al gândirii matematice; dar, dimpotrivă, un model al esențialității și eleganței formulării, un clasicism”. Se consideră un reprezentant al Programului de la Erlangen, conform căruia cercetarea matematică majoră „primește o organizare și o orientare învecinate cu aceea a funcțiunii poetice, care, apropiind prin metaforă elemente disjuncte, desfășoară structura identică a universului sensibil”. Elementele disjuncte vor fi în continuare apropiate, prin metaforele poetice, prin organizarea matematică, dar și prin înseși activitatea și viața lui **B.**: non-conformist inepuizabil, sergent în toate războaiele, mereu cu câte o provocare proaspătă în raniță. Una fiind și colaborarea, după 6 septembrie 1940, în presa legionară, „accident” regretat ulterior, însă nu suficient de convingător. Temperamentul său coleric, „reactiv”, orgolios și susceptibil, e bine fixat în polemica antologică – nu numai de idei, ci și de afecte – cu Argezi. La capătul răsunătorului schimb de focuri publicistice și epistolare, turbulentul poet al Ideii descoperă un înduioșător element comun: „Mi-ar părea rău să mă cert cu dumneata, fiindcă ții oarecum la câini.” Sarcasticul polemist s-a contaminat, așadar, de marea slăbiciune a omului pentru animale, pentru câini în primul rând. Plângând cu lacrimi amare la

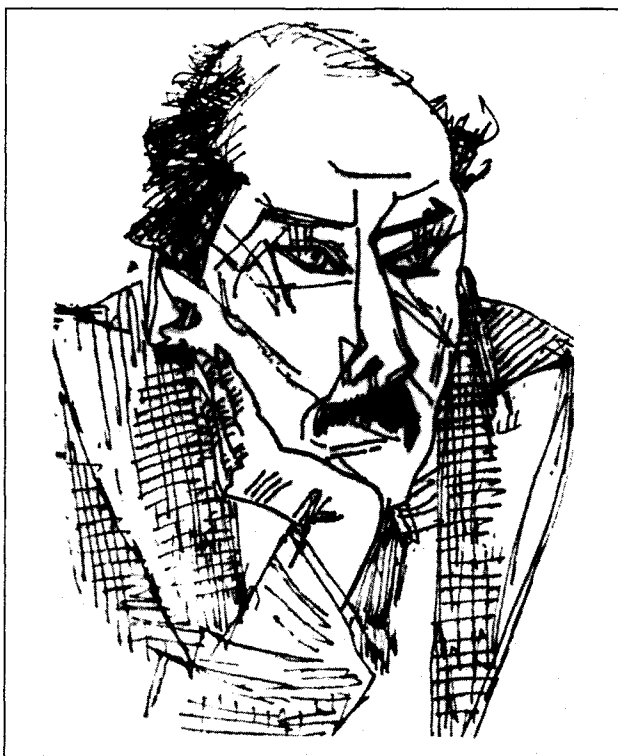
moartea fiecăruia dintre numeroșii săi patrupezi, eseistul necruțător va scrie pe un bilețel, cu puțin timp înainte de propria lui moarte, următoarele rânduri: „Dacă atunci când mă voi prezenta acolo nu-mi vor ieși înainte toți câinii mei, îți neg, Dumnezeule, existența”. Grav bolnav, **B.** moare în august 1961 — și, ca un fel de ermetism în sfârșit „dezlegat”, a doua zi după înmormântare, salcia din curtea casei sale, în care poetul vedea un copac sacru, s-a prăbușit deodată, din cauza unei furtuni, peste mormintele mult-iubiților și credincioșilor săi câini. O reacție firească a naturii, la moartea unui poet de o originalitate stranie, intens expresivă și provocatoare: o sinteză de apolinic și dionisiac.

În numai doisprezece ani, poetul care debutase în „Literaturul” lui Macedonski (1918, cu poezia *Ființă*) ajunge la o deplină consacrare. Frecventează asiduu cenaclul Sburătorul, publică versuri în revista cu același nume, ca și în „Umanitatea”, „Cuvântul liber”, „România nouă”, „Contemporanul”, „Viața românească”, „Cugetul românesc”, „Cetatea literară”, „Hiena”, publică în 1921 *După melci* (plachetă ilustrată complet inadecvat, ca o carte pentru copii), intră în *Antologia poezilor de azi* a lui Ion Pillat și Perpessicius cu poemele *Păunul* și *Uvedenrode* (1925), iar în istoria literaturii române cu volumul *Joc secund* (1930) — ce marchează, într-un mod simbolic, și sfârșitul carierei sale poetice. Eseurile și articolele sale critice pot fi grupate, din punctul de vedere al (vehemenței) ideatei, într-o primă perioadă relativ mai „cuminte”, între 1920 (anul când debutează ca eseist în „Umanitatea”, cu o recenzie la un volum de versuri al lui Nichifor Crainic), și 1921 (când matematicianul pleacă în Germania pentru doctorat) și o a doua, efectiv „incendiară”, între 1927 și 1930. Articolele publicate acum, în „Ideea europeană” (*Poetica domnului Arghezi și Evoluția poeziei lirice, după E. Lovinescu*), „Viața literară” (*Poezia leneșă*), „Ultima oră” (*Răsăritul crailor, Legenda și somnul în poezia lui Blaga*) și „Vremea” (*Salut în Novalis*) evidențiază, spectaculos ca un foc de artificii al spiritului, un crez (și un program) estetic: cel al poeziei pure, fixat mai ales polemic, în contradicție. Poezia „tristă de însăși tristețea materiei” a lui Tudor Arghezi („fără mesagiu, respins de idee”), sincronismul lovinescian „ca o verzuie pastă”, cu a sa „durată curentă” ce se cere concurată printr-o poezie ridicată la totala depersonalizare, poemele în stil „pastiș sau pestriț” ale gândiriștilor, de la care **B.** se întoarce „cu un dezgust ilimitat”, noile curente poetice, avangardiste, în care, sub o „obraznică insurecție”, se ascund de fapt procedee zoliste, și deci o „iremediabilă ratare”; în fine, ca o apoteoză (sau, poate, ca o apocalipsă), întreaga „poezie leneșă” (fie ea constructivistă ori folclorică, simbolistă ori veristă) a epocii sale, care nu poate să iasă din „acest tabiet al romanței și al elegiei” și să ajungă la „experiență și transfigurare”, fiind salvată de „inanitatea totală” numai prin Blaga și Philippide — toate acestea constituie un veritabil clișeu, o esențializată imagine fotografică negativă, ce trebuie dezvoltată pentru a se obține distribuția specific barbiană a luminii și umbrei: un joc secund, mai pur. Cu un caracter cvasicircumstanțial după 1930, producția literară a lui **B.** (apărută în „Falanga”, „Pan”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Revista literară”) stărnește interesul mai ales prin acele piese (*Cuvânt*

către poezi, 1941, *Protocol al unui club Mateiu Caragiale*, 1947) în care — de data aceasta prin elogiu, iar nu prin ocară — poetul se definește. Prefața scrisă, în 1931, pentru volumul de debut al lui Dan Botta (*Eulalii*), intitulată *Veghea lui Roderick Usher* și concepută ca o „parafrază” după Edgar Allan Poe, are o intensă expresivitate răsucită-n sine, dar și o valoare funcțională, căci ea caracterizează și luminează, indirect, dintr-un unghi perfect, sistemul poetic și valoric barbian.

Extrem de critic față de majoritatea formulelor poetice ale epocii, **B.** nu a manifestat mai multă îngăduință nici față de propria sa producție lirică, pe care o cerne printr-o sită foarte fină, astfel încât ceea ce rămâne, la urmă, în volum, să-l reprezinte cu adevărat. Luciditatea maximă a poetului solicită o exegeză critică pe măsură și ridică un semn de întrebare: dacă **B.** trebuie analizat în evoluția sa, așadar dintr-o perspectivă diacronică, fixând etapele devenirii sale (cum a procedat Tudor Vianu), ori, dimpotrivă, se cere interpretat exclusiv prin prisma volumului *Joc secund*, mai exact, a ordinii celor trei cicluri de aici (ca la Ov. S. Crohmălniceanu). În primul caz nu se ține cont de voința poetului însuși, extrem de atent la felul în care își alcătuieste volumul (și chiar la prezentarea grafică: dezamăgitoare în *După melci*, concordantă cu spiritul cărții în *Joc secund*) și comunicând prin ordinea ciclurilor și a poemelor un anumit mesaj. În al doilea caz, rămân în afara discuției numeroasele poeme pe care autorul nu le-a mai publicat, din

Desen de Marcel Iancu

vării motive (cel mai important: că nu-l exprimă întru totul), în volum. Pe de altă parte, o poezie atât de dificilă nu poate fi înțeleasă deplin (în măsura în care acest lucru e posibil) dacă este „cercetată” numai în punctul ei cel mai înalt, și totodată terminus. Astfel că cele două variante de analiză și interpretare trebuie creditate alternativ, urmărind mai întâi evoluția liricii lui **B.** până la punctul culminant reprezentat de *Joc secund*, și reproiectând apoi, prin interpretarea acestuia, lumini asupra traseului parcurs. Formal parnasiene, primele poeme (considerate, retrospectiv, simple „exerciții de digitație pentru poeziile de mai târziu”) acoperă de fapt cu perfecțiunea rece, austeră și convențională a modelului o energie — uneori chiar o înflăcărare — aproape romantică. Cultul formei e păstrat, ca la Hérédia, Leconte de Lisle ori Macedonski în ultima sa perioadă de creație, lirismul însă nu mai poate să-și păstreze maxima obiectivă impusă de estetica parnasiă. Helada „academică” și „decorativă” e înlocuită prin Helada lui Nietzsche, a elanului „cutreierând dinamic ființele” și „ridicând extatic un cer platonician”. Distanțarea însăși lasă loc apropierii, până la limita contopirii contrariilor, altfel spus, până la sinteza, pe spirala spiritului, dintre teză și antiteză. Sinteza de apolinic și dionisiac, aspirația către absolut și experiența intensă, orgiacă, a trăirii, tensiunea dintre un *acolo, sus* și un *aici, jos* se vor dovedi extrem de fecunde pentru lirica barbiană. Un poem se intitulează chiar *Nietzsche*, un altul, *Panteism*, se încheie cu două versuri definitorii („Cutremurând vertebre de silex ori granit, / Va hohoti, imensă, Vitala

Histerie”); sufletul universal vorbește — și se exprimă — prin glasul „munților” (soliditate, „supremă încordare de granit”), al „lavei” (fluid solidificat), al „banchizelor” (soliditate aparentă, ascunzând de fapt „verzi și stătătoare pustietăți lichide”), al „răului” (lichid „gigant clocotitor”, devenit „ușoară spumă”), iar izbucnirea colosală spre înalt și coborârea spre „calda, impudica Cybelă” nu constituie două opțiuni extreme, aflate la cele două capete ale claviaturii; dimpotrivă, într-un mod doar aparent paradoxal, ele sunt strânse și răsucite, memorabil, într-un singur fir — transformat în filon liric. Poetul se dovedește de o mare maturitate încă de la primele sale versuri, acestea exploataând, cu efecte mai mereu remarcabile, captarea și „fixarea” energetismului fluid și arzător în plasa rece, „indiferentă”, strict instrumentală, a unei prozodii regulate. „Spasm încremenit”, așadar, inclusiv cu ajutorul dat de forma fixă, perfect cizelată, a strofelor. Elementele nu sunt decorative, ca la adevărații parnasieni: materialul folosit de poet este el însuși o lavă care s-a răcit și a devenit materie verbală, dobândind formele reliefului pe care îl „umple” („Te-năbușai în păcla încinsei atmosfere, / O, tu, noian de lavă ce-aveai să fii pământul!”), tângind cu toate acestea (sau, poate, tocmai de aceea) după „o altă lume”, după „slava-ntrevăzută”. Cele două extreme, căutând, în virtutea unui principiu supraordonator, apropierea și identificarea, sunt în prima fază a creației barbiene oarecum „epurate”, abstractizate, prezentate, cvasididactic, în felul unor imagini purificate de orice element străin, care le-ar putea altera coerența și deturna semnificația. Dintr-un alt unghi și într-o altă manieră poetică vor fi ele privite și „tratate” în *După melci*, poem care încheie, practic, o etapă în creația lui **B.**, deschizând o alta. Poezia capătă carnație epică, povestea devine un înveliș (plăcut la atingere) sub care pot fi descoperite, pe cont propriu, sensuri mai adânci, un substrat simbolic bogat. „Concluziile” nu sunt așadar date de la bun început, ci desprinse cu efort (și cu conștiința neepuizării lor), printr-o atentă hermeneutică. Descântecul ce anunță melcului sosirea primăverii și bocetul cu care mica vietea, cu pântecul „mușcat” de iarnă, e apoi petrecută, acoperă cu un strat popular, de înțelepciune condensată și accesibilă oricui, diferența de „statut” și nivel dintre două ființe. Fragilitatea copilului e un dat, un semn firesc al vârstei sale, o caracteristică printre altele (și „compensată” de altele) a omului, „fiară bătrână”; în schimb, fragilitatea melcului e un rezultat, ea apărând atunci când el este scos, prin „cânt și îmbieri”, de după al său „oblon de var”, pus protector „între trup și ce-i afară”. Mică vietea hermafrodită, melcul e o făptură perfectă, ce nu are nevoie decât de sine însuși; în somnul lui hibernal (tulburat printr-un act de magie, dar unul necugetat), el simbolizează increatul, virtualitatea pură, latența neprimejdută de vreo „concretizare” în ordinea fenomenală. Inexistentul, odată ieșit din condiția lui, suportă capriciile și rigorile ce apasă lumea viului; spiritul, deschis imprudent către materie, intră și se transformă în ea, devenind „perisabil”. Sinteza nu e, de această dată, dintre cele mai fericite — poate pentru că ea este complet inutilă, „superfluă”: melcul însuși, eroul acestei mici, înduioșătoare drame, reprezintă o sinteză, o sferă în care principiul masculin și cel feminin s-au îmbinat. A-i tulbura armonia

paradisiacă e totuna cu a-l încredința morții. Tot o tulburare a armoniei se găsește și în *Riga Crypto și Iapona Enigel*, și ea se dovedește la fel de funestă. *Crypto*, „regele ciupearcă”, visând la unirea cu o ființă omenească, care însă e însetată de lumină, încearcă s-o aducă pe Iapona Enigel în spațiul securizant, închis, al propriei condiții, „în somn fraged și răcoare”. Prelungită imprudent, tentativa expune din nou increatul logicii aspre, implacabile a viului — care nu e alta decât consumul, alterarea, altfel spus, moartea: „Dar timpul, vezi, nu adăsta, / Iar soarele acuma sta / Zvârlit în sus, ca un inel”. Părăsirea paradisului inexistenței, chiar și dintr-o aspirație superioară, se dovedește tragică. Deschizându-și micile porți ale sufletului său mare către o făptură omenească, „regele ciupearcă” devine el însuși uman, ieșind astfel din propria perfecțiune, de făptură — ca și melcul cel „nătâng” — suficiență sieși. „Sfânt trup și hrană sieși, hagi rupea din el”: excepționalul vers dinspre finalul poemului *Nastratin Hogeia la Isarlâk* condensează o întreagă filosofie. „Cu mâinile și gura aduse la genunchi”, încovoiat, încovrigat, Nastratin Hogeia desenează, prin chiar trupul său, de carne și sânge, un cerc — adică un simbol al perfecțiunii; iar Isarlâk-ul ce-l asistă, cetatea „la mijloc de Rău și Bun”, e implorată să nu se schimbe, să nu-și dea perfecțiunea de „târg temut, hilar / Și balcan-peninsular” pe o metamorfoză cât de promițătoare: „— Raiul meu, rămâi așa!” (*Isarlâk*). „Așa”, adică „într-o slavă stătătoare”. Acest Levant ideal, găsindu-și mulțumirea și justificarea în propria placiditate și stagnare, e, poate, „ultima Grecie”, acea Grecie impersonală și în afara istoriei, capabilă, după **B.**, a face concurență „duratei curente”. Pitorescul anecdotic nu exclude așadar, în poemele narrative barbiene, Ideea: dimpotrivă, se constituie ca un excelent „intermediar” al ei, un intermediar ce nu trebuie subestimat, căci, în cele mai reușite piese, valoarea plastică, extraordinară, ajunge chiar să o umbrească pe cea ideatică. Drumul către „țintă” este și el important, uneori mai important decât însuși țelul propus. Se ajunge astfel, câteodată, la „extremală” autoreferențialitate: într-un poem ca *In memoriam*, textul pare că se îmbată cu propriile sonorități, inventând un joc cu reguli stranii, inaccesibile, marcate grafic prin caractere italice: „*Cir-li-lai, cir-li-lai, / Precum stropi de apă rece / În copaie când te lai; / Vir-o-con-go-eo-lig, / Oase-închise-afară-n frig / Lir-liu-gean, lir-liu-gean, / Ca trei pietre date dura / Pe dulci lespezi de mărgear.*” Una dintre cele mai frumoase strofe din poezia românească nu „comunică”, practic, nimic și nu poate fi nicidecum analizată, raționalizată. E, acesta, un pas (îndrăzneț) către gratuitatea aproape pură din poemul *Uvedenrode*, ce încheie ciclul cu același titlu printr-o programatică îndepărtare de tot ceea ce poate să pară sens constituit, fixat, încheiat. Poetul dă senzația că ascultă de un „singur instinct, al Cântului”: versurile sale sunt perfect ermetice, deschizându-se cu greu înțelegerii, dar, prin extraordinara lor eufonie, solicitând simțul auditiv: „*Gasteropozii! / Mult-limpezi rapsozi, / Moduri de ode / Ceruri eșarfă / Antene în harfă: // Uvendenrode / Peste mode și timp / Olimp!*” **B.** se apropie aici foarte mult de natura orfică a poeziei; poemul său nu mai narează un act necugetat de magie (precum *După melci*), ci, prin materia sa

verbală, efectuează el însuși unul — de data aceasta, în urma unei intense concentrări. Ca un șarpe schimbând piei după piei, lirica barbiană se dispensează de învelișul anecdotic, de pitoresc, de filonul popular, de Anton Pann; nu se poate ajunge altfel la „rarefierea lirismului absolut”, e nevoie de o eliminare a tuturor elementelor ce amintesc — și sunt „îmbibate” — de contingent. „Fiind o atitudine de vis și extaz, poezia trece pe deasupra oricărui accident”: iată o definiție barbiană ce trebuie, deocamdată, parcursă în sens invers. Pentru a fi o atitudine de vis și extaz, poezia trebuie să abandoneze accidentalul; ca să fie universală, impersonală, absolută, ea trebuie să-și ardă specificul, personalizarea și relativul din ea. Spre acest țel estetic tinde ciclul *Joc secund*, ce începe prin cunoscutul poem și se încheie printr-o strofă nu mai puțin antologică, deși mai puțin citată: „*Dogoarea, podoaba: răsfețe / Un secol cefal și apter. / — Știu drumul Slăbitelor Fețe. / Știu plânsul apos din eter*” (*Edict*). „Dogoarea” mult prea omenească și „podoaba” mult prea pământescă să „răsfețe”, în continuare, „un secol cefal și apter”, raționalist și pozitivist: aceasta nu va fi și calea urmată de poet, ci calea de la care el se consideră dator să se abată, pentru a atinge astfel veritabila asceză, atitudinea „de vis și extaz”. Puritatea ce nu trebuie alterată a increatului (*Oul dogmatic, Riga Crypto și Iapona Enigel, După melci*) și puritatea ce nu trebuie alterată a poeziei se „sustin” așadar reciproc, ca două fețe, asemănătoare dar nu identice, ale unei monede. Universul liric barbian se configurează ca un sistem, cu analogii și corespondențe mai ușor sau mai greu vizibile, cu

Desen de Ștefan Dimitrescu

VIATA

- 1895** **martie, 19** Se naște la Câmpulung Dan Barbilian, fiul Smarandei (n. Șoiculescu) și al lui Constantin I. Barbilian, magistrat.
- 1902-1906** Începe școala primară la Câmpulung și o termină la Stâlpeni (județul Muscel), din cauza mutărilor la care e obligat tatăl său, numit în diferite funcții.
- 1906-1914** Urmează liceul la Pitești și Câmpulung, iar cursul superior, la București, primele două clase la „Gheorghe Lazăr”, următoarele două la „Mihai Viteazul”.
Se împrietenește cu Tudor Vianu și cu Simon Bayer; influențat de Vianu, își încearcă forțele artistice, pentru prima oară, într-o traducere de poezie.
Este salvat de la repetenție de profesorul său de matematică, Ion Banciu.
- 1912** Excepțional dotat pentru matematici, câștigă concursul pe țară al „Gazetei matematice” (Gh. Țițeica – președinte al juriului).
- 1914** Își ia bacalaureatul.
Urmează cursurile secției de matematică de la Facultatea de Științe, Universitatea din București, avându-i printre profesori pe Gh. Țițeica, D. Pompeiu, Tr. Lalescu.
- 1916-1918** E obligat, din cauza războiului, să-și întrerupă studiile și să-și satisfacă stagiul militar, urmând Școala de Geniu din Huși.
- 1918** Pedepsit pentru nonconformismul său, va absolvi Școala de Geniu doar cu gradul de plutonier. Revine în București și frecventează din nou cursurile secției de matematică.
- 1919**
- 1919-1921**
- 1920**

OPERA

septembrie, 28 Debutează în „Literatorul” lui Al. Macedonski cu poezia *Ființa*.

Îl vizitează, exact în ziua înmormântării lui Al. Vlahuță, pe E. Lovinescu.

Va publica, sub pseudonimul Ion Barbu, un grupaj de poeme în numărul 34 al „Sburătorului”, cu o recomandare calduroasă a criticului (*Un poet nou*).

Frecventează cenaclul Sburătorul și colaborează cu versuri la revista cu același nume, precum și la „Umanitatea”, „Cuvântul liber”, „România nouă”, „Hiena” ș.a. Printre poemele publicate: *Lava, Munții, Copacul, Banchizele, Panteism, Nietzsche, Umanizare*.

Debutează ca eseist în „Umanitatea”, cu o recenzie (*Opera de artă concepută ca un efort de integrare*) la volumul de versuri al lui Nichifor Crainic *Darurile pământului*.

- 1921** Își ia licența în matematică.
La recomandarea lui Gh. Țițeica, obține o bursă pentru doctorat în Germania, la Göttingen, sub îndrumarea profesorului Landau. După numai două luni bursa îi este suspendată, doctorandul fiind nevoit să reziste doar cu sprijin financiar de acasă.
- 1921-1924** Duce o viață de boem la Göttingen, Tübingen și Berlin, neglijându-și doctoratul.
Corespondează febril cu Tudor Vianu, venit la Tübingen tot pentru doctorat.
O întâlnește pe Gerda Hossenfelder și o cere imediat în căsătorie.
- 1921-1925**
- 1925** Se căsătorește, la Giurgiu, cu Gerda Hossenfelder.
- 1925-1927**
- 1925-1929** Funcționează ca profesor suplinitor de matematică, la Giurgiu, apoi la București, la liceele „Spiru Haret” și „Dimitrie Cantemir”.
- 1926** Devine asistent la Facultatea de Științe din București, Catedra de geometrie analitică a lui Gh. Țițeica.
- 1927-1930**
- 1929** Sub conducerea lui Gh. Țițeica, își ia doctoratul, cu teza *Reprezentarea canonică a adunării funcțiilor ipereliptice*.
- 1930**
- 1931**
- 1932** Devine, prin concurs, conferențiar la Catedra de matematici elementare și geometrie descriptivă la Universitatea din București.
- 1934** Participă la Congresul Internațional de Matematică de la Praga.

Spre sfârșitul anului, poemul *După melci* i se publică într-o plachetă, ilustrată însă inadecvat, ca o carte pentru copii.

Publică, mai întâi în „Revista română” și „Viața românească”, apoi în „Contimporanul” lui Ion Vinea, poeme de factură narativă, ale unei noi vârste poetice. Printre ele: *Riga Crypto și Iapona Enigel*, *Selim*, *In memoriam*, *Domnișoara Hus*, *Isarlák*, *Nastratin Hogeia la Isarlák*, *Cântec de rușine*, *Răsturnica*.

Intră, cu poemele *Păunul* și *Uvedenrode*, în *Antologia poezilor de azi* a lui Ion Pillat și Perpessicius.

Îi apar, în „Cetatea literară” și (mai ales) în „Contimporanul” și în „Sburătorul”, poeme care ulterior vor intra în ciclul *Uvedenrode* din volumul *Joc secund: Oul dogmatic, Ritmuri pentru nunțile necesare, Falduri, Uvedenrode, Joc secund, Timbru, Grup, Mod, Statură*.

Publică în „Ideea europeană” și în „Viața literară” articole și două interviuri extrem de polemice la adresa lui Tudor Arghezi și E. Lovinescu și a mai tuturor formulelor poetice din epocă, elogiindu-l în schimb pe Mateiu I. Caragiale și arătându-și, în „Ultima oră” și „Vremea”, prețuirea pentru Lucian Blaga și Al. A. Philippide.

Îi apare volumul de versuri *Joc secund*, ce marchează, într-un mod simbolic, și sfârșitul carierei sale poetice.

Prefătează volumul de debut al poetului Dan Botta, *Eulalii*, cu *Veghea lui Roderick Usher*, o „parafrază” după E. A. Poe.

1935		Polemica îndelungată cu Tudor Arghezi, „latentă” încă din 1920, dar începută în 1927, cunoaște ultimele acorduri, în „Adevărul literar și artistic” și în „Facia”.
1936	Este invitat să țină prelegeri la Universitatea din Hamburg și la cea din Münster-Westfalia.	
1938	Ține prelegeri și la Viena.	
1940–1947		Publică în „Falanga”, „Pan”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Revista literară” poeme și texte cvasicircumstanțiale, excepție făcând arta poetică implicată în <i>Cuvânt către poeți</i> (1941) și elogiul adus, încă o dată, lui Mateiu I. Caragiale (1947).
1942	Devine profesor titular la Catedra de algebră a Facultății de Științe, Universitatea din București.	
1950	I se decernează Premiul „Gheorghe Lazăr” al Academiei, pentru matematică.	Este cooptat într-un colectiv format în vederea traducerii în limba română a operei lui Shakespeare.
1955		Încheie traducerea primelor două acte din piesa <i>Viața și moartea regelui Richard al III-lea</i> de Shakespeare, apărută postum, în 1964.
1956		Publică în „Viața românească” poemul <i>Bălcescu trăind</i> , înstrunat după linia ideologică a epocii.
1961	august, 11 Ion Barbu moare la spitalul „Vasile Roaită” din București.	

repetiții și reluări de motive, cu trepte ce trebuie parcurse și ritmuri diverse. Cele trei moduri de cunoaștere din *Ritmuri pentru nunțile necesare*: cunoașterea erotică (roata „Venerii/Inimii”), cunoașterea intelectuală (roata „capului/Mercur”) și cunoașterea extatică (roata „Soarelui/Marelui”), sugerează, prin succesiunea lor, și drumul pe care poezia barbiană însăși pășește — metamorfozându-se neîncetat, pentru a ajunge la țintă. Ținta fiind nunta supremă, sinteza dintre materie și spirit, în „Cămara Soarelui / Marelui / Nun și stea”. Lirismul absolut e atins prin succesive renunțări și rarefierii, prin sublimare și purificare, prin anevoioasa descoperire a esențelor. Realitatea se spiritualizează și devine „mântuit azur”, eliberându-se de povara timpului (măsurat prin „ceas”); înălțimea „acestei calme creste” e măsurată prin „adâncul” ei; „încercarea cirezilor agreste”, adică îndepărtarea trudnică de teluric, e o condiție sine qua non pentru obținerea unui „joc secund, mai pur”: o lume paradisiacă, de arhetipuri, eternul cer platonician în care sălășluiesc doar ideile lucrurilor. Poetul e catalizatorul acestei uluitoare, unice levitații către realitate, în cursul căreia se de-realizează, se eliberează de povara propriei consistențe, tinzând spre ideea: „Poetul ridică însumarea/De harfe resirate ce-n zbor invers le pierzi...” Altfel spus: „Punctul ideal de unde ridicăm această hartă a poeziei argheziene se așază sub constelația și în rarefierea lirismului absolut, depărtat cu mai multe poduri de raze de zodia celeilalte poezii [...] unde sub pretext de *confidență, sinceritate, disociație, naivitate, poți ridica* (s.n.) orice proză la măsura de aur a lirei.” E greu de spus dacă

e posibilă o poezie cu adevărat pură, dacă limbajul care o construiește poate fi complet de-realizat. De ar fi așa, strofele ar trebui înlocuite de versuri, versurile — de cuvinte, cuvintele — de silabe, silabele — de litere, iar literele — de neant; căci în orice secvență, oricât de îndepărtată de norma logicii comune, există o coagulare, o închegare, o realizare semantică. Dadaistii înșiși nu se lăsau — deși pretindeau, superb, că o fac — în voia hazardului pur: cuvintele extrase de ei „la întâmplare”, primind „cum se cuvine” articolul hotărât și nehotărât, fiind corect precedate de prepoziții și înlănțuite prin conjuncții, dovedeau că exista un „aranjament” al lor, chiar dacă minimal, într-o secvență. Spre deosebire de matematică, poezia nu este, nu poate fi un univers „de curății și semne”, căci ea e făcută din cuvinte, iar cuvintele, oricât s-ar încerca vidarea lor, continuă să păstreze o legătură „impură” cu cei ce le folosesc și cei cărora, vrând-nevrând, li se adresează. Poate că aceasta este explicația succesiunii „întoarse” în care se prezintă cele trei cicluri ale volumului *Joc secund*: nu în ordinea cronologică, nu în acord cu traseul dificil al unei evoluții, ci într-un „zbor invers”, de la punctul cel mai înalt către contingentul „fatal”, de la concluzie către premisele ei, văzute și interpretate acum într-o altă lumină, mai caldă, mai omenească, mai artistică. Indicând sensul pe care lirica modernă e datoare să-l urmeze, excepționalul volum barbian arată, totodată, că poezia nu poate respira, mereu, la nesfârșit, un aer cu oxigenul atât de rarefiat. Ea trebuie, pentru a supraviețui, să se deschidă către tot ceea ce **B.** a încercat să lase în urmă: „În tinerețe, am aruncat

discuției cuvântului de *lirism absolut*. Mulți l-au întâmpinat cu potrivnicie. Astăzi pare sigur că dreptatea a stat de partea acelora, nu a mea. Poezia e încă valoare relativă. E vâlul de aparențe și încântare, fâlfâitor deasupra lucrurilor, cum se definea din vechi (*Cuvânt către poeți*, 1941). Încheiere, ultimul poem din *Joc secund*, aduce în același spațiu Isarlăkul pitoresc, târg hilar și balcan peninsular (și de-acum familiar), și un „Eptagon cu vârful stelelor la fel”, schițat de-a dreptul pe hârtie, după ultimul vers. Jocul „secund, mai pur” nu poate exista (și nu poate avea o semnificație) decât precedat de o realitate „primă” și impură — o realitate de care poetul să îl despartă mereu, să încerce mereu să-l despartă.

Aspirând către marea lumină necreată a spiritului pur, poetul s-a oprit de câteva ori pe granița care desparte creatul de increat. Nu cunoaștem în întreaga literatură un alt poet care să fi îndrăznit a-și propune dificila temă a trecerii de la neființă la viață, vraja magică a desfacerii din adâncurile mobile ale posibilului.

TUDOR VIANU

SCRIERI: *După melci*, cu ilustrații de M. Teișanu, București, 1921; *Joc secund*, cu portretul autorului desenat și gravat în lemn de Marcel Iancu, București, 1930; îngr. și pref. Al. Rosetti și Liviu Călin, București, 1966; *Ocean*, ed. îngr. și pref. Al. Rosetti și Liviu Călin, București, 1964; *Pagini de proză*, îngr. și introd. Dinu Pillat, București, 1970; ed. 2, București, 1984; *Poezii*, îngr. Romulus Vulpescu, București, 1970; *Bălcescu trăind*, copertă și ilustrații de Val Munteanu, București, 1971; *Poezii*, îngr. și postfață Dinu Flămând, București, 1975; *Poezii*, îngr. și pref. Marin Mincu, București, 1975; *Pagini inedite*, îngr. Gerda Barbilian, V. Protopopescu și V. Gh. Vodă, pref. Gheorghe Mihoc, București, 1981; *Joc secund – Juego segundo*, ed. bilingvă, tr. Victor Ivanovici și Omar Lara, pref. Victor Ivanovici, București, 1981; *Ion Barbu în corespondență*, I, îngr. Gerda Barbilian și N. Scurtu, București, 1982; *Nadîr latent – Nadîr latent*, ed. bilingvă, tr. și pref. Paul Miclău, București, 1985; *Joc secund*, îngr. Romulus Vulpescu, București, 1986; *Poezii. Proză. Publicistică*, îngr. Dinu Pillat, Mihai Dascal și Maria Rafailă, București, 1987; *Joc secund*, îngr. Sande Vârjoghe, București, 1995; *Călătoriile lui don Miguel. Corespondență Ion Barbu–Al. Rosetti*, îngr. Simona Cioculescu, București, 1995; *Opere, I–II*, îngr. și pref. Mircea Coloșenco, Cluj-Napoca, 1997–1999; *Opere, I–II*, îngr. Mircea Coloșenco, introd. Eugen Simion, București, 2000. **Traduceri:** W. Shakespeare, *Viața și moartea regelui Richard al III-lea*, îngr. Romulus Vulpescu, București, 1964.

Repere bibliografice: E Lovinescu, *Un poet nou*, SBR, 1919, 34; Lovinescu, *Critice*, VI, 165–169, IX, 174–186; Aderca, *Contribuții*, I, 19–24, II, 42–48, 573–590; Al. A. Philippide, *Ion Barbu*, „*Joc secund*”, ALA, 1930, 474; Șerban Cioculescu, *Ion Barbu*, „*Joc secund*”, ADV, 1930, 14122; Perpessicius, *Ion Barbu*, „*Joc secund*”, CU, 1930, 1732; G. Călinescu, *Sub zodia altei poezii*, VRA, 1930, 118–119; Constantinescu, *Scrieri*, I, 180–187; Sebastian, *Jurnal*, 192–194; E. Lovinescu, *Memorii*, II, București, 1932, 118–127; Eugen Ionescu, *Nu*, București, 1934, 58–72; Tudor Arghezi, *Scrisori*, ALA, 1935, 761; Tudor Vianu, *Ion Barbu*, București, 1935; Șerban Cioculescu, *O cercetare asupra poeziei noastre ermetice*, RFR, 1937, 12; G. Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 892–896; Ov. S. Crohmălniceanu, *Ion Barbu*, VR, 1963, 6–7; Adrian Marino, *Retrospectivă Ion Barbu*, ST, 1965, 3; Manolescu, *Lecturi*, 1966, 87–113; Mircea Tomuș, *Ion Barbu și „Jocul secund”*, ST, 1966, 9; Ivașcu, *Confruntări*, I, 385–392, III, 75–78; Al. Rosetti, *Barbiana. I–III*, LCF, 1967,

36, 37, 39; Ciopraga, *Portrete*, 300–304; Al. Paleologu, *Introducere în poezia lui Ion Barbu*, VR, 1967, 1; Cezar Baltag, *Simultan literar*, AFT, 1967, 17; Martin, *Poeți*, I, 53–61; Călinescu, *Eseuri*, 21–52; Basarab Nicolescu, *Cosmologia „Jocului secund”*, București, 1968; Solomon Marcus, *Ion Barbu, matematician și profesor*, GL, 1968, 12; Constantin Florin Pavlovici, „*Isarlăk*” – comentarii la ciclul balcanic al poeziei lui Ion Barbu, VR, 1968, 7; Eugen Simion, *Ion Barbu și E. Lovinescu*, RL, 1969, 47; Dinu Pillat, *Ion Barbu*, București, 1969; Mincu, *Critice*, I, 17–38; Cristea, *Interpretări*, 222–223; Ion Pop, *În perspectiva „Jocului secund”*, RL, 1970, 41; Nițescu, *Scylla*, 9, 24, 31–54; Romulus Vulpescu, *Ion Barbu – Literatura este circumstanță*, MS, 1971, 3; Manolescu, *Teme*, I, 35–40, IV, 89–93, V, 137–143; George, *Semne*, 263–283; Ulici, *Recurs*, 45–58; Cioculescu, *Itinerar*, I, 256–270; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 441–477; Nițescu, *Repere*, 165–173; Oarcăsu, *Destine*, 76–83; Gerda Barbilian, *Ion Barbu. Amintiri*, București, 1975; Zăciu, *Lecturi*, 129–133; Tașcu, *Incidente*, 104–108; Negoșescu, *Analize*, 243–250; Papahagi, *Exerciții*, 48–86; Caraion, *Pălărierul*, 95–108; *Ion Barbu interpretat de...*, îngr. și pref. George Gibescu, București, 1976; Pop, *Transcrieri*, 165–173; Baltag, *Polemos*, 50–75; Dorin Teodorescu, *Poetica lui Ion Barbu*, Craiova, 1978; Sorescu, *Interpretări*, 6–32; Șerban Foarță, *Eseu asupra poeziei lui Ion Barbu*, Timișoara, 1980; Papahagi, *Eros*, 77–109; Petrescu, *Configurații*, 189–209; Mircea Scarlat, *Ion Barbu. Poezie și deziderat*, București, 1981; Alexandru Ciorănescu, *Ion Barbu*, New York, 1981; ed. București, 1996; Piru, *Ist. lit.*, 409–413; Marin Mincu, *Ion Barbu. Eseu despre textualizarea poetică*, București, 1981; Bucur, *Poezie*, 81–95; Cheie-Pantea, *Palingeneza*, 158–169; Papahagi, *Critica*, 58–153; Cioculescu, *Itinerar*, IV, 308–314; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 190–192, III, 63–66, 94–97, 114–117, 188–243, IV, 131–134; Dobrescu, *Foiletoane*, III, 216–226; Mandics György, *Ion Barbu*, „*Gest închis*”. O analiză a universului semantic al volumului „*Joc secund*”, tr. Büch Schiff, pref. Dan Grigorescu, București, 1984; Pop, *Jocul*, 117–174; Mihăilescu, *Întrebările*, 179–200; Tupan, *Scenarii*, 78–134; Grigurcu, *Eminescu–Labiș*, 132–140; Mircea Coloșenco, *Ion Barbu–Dan Barbilian. Biografie documentară*, București, 1989; Mircea Muthu, *Alchimia milenului*, București, 1989, 91–102; Ioana Em. Petrescu, *Eminescu și mutațiile poeziei românești*, Cluj-Napoca, 1989, *passim*; Marin Mincu, *Opera literară a lui Ion Barbu*, București, 1990; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 346–348; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 283–284; Cezar Baltag, *Eseuri*, București, 1992, 65–76; Alex. Ștefănescu, *Ion Barbu*, RL, 1993, 28; Ierunca, *Subiect*, 54–56; Ioana Em. Petrescu, *Ion Barbu și poetica postmodernismului*, București, 1993; Geo Șerban, *Ion Barbu – ecuația anului 1940*, RL, 1994, 38; Ovid S. Crohmălniceanu, *Amintiri deghizate*, București, 1994, 32–43; Caraion, *Tristețe*, 73–81; Cezar Baltag, *Ion Barbu între dinamica alternativei și soluția plotiniană*, VR, 1995, 3–4; Papahagi, *Interpretări*, 35–39; Pop, *Recapitulări*, 87–133; Eugen Simion, *Puțină epistologie*, CC, 1995, 3–4; Micu, *Scurtă ist.*, II, 302–305, 399–405; Marian Barbu, Simona Barbu, *Simbolistica poeziei lui Ion Barbu*, București, 1997; Marin Sorescu, *Biblioteca de poezie românească*, București, 1997, 329–334; Dumitru Chioaru, *Poetica temporalității*, Cluj-Napoca, 2000, 167–187; *Dicț. analitic*, I, 316–318, II, 184–186, 282–284, III, 111–113, 257–259, IV, 39–41, 331–335; Mihai Botez, *În oglinzi paralele. Însemnări despre Ion Barbu*, București, 1999; Simion, *Fragmente*, III, 163–176; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 276–279; Hrimiuc-Toporaș, *Atelier*, 11–24; Eugen Simion, *Introducere la Ion Barbu, Opere, I–II*, îngr. Mircea Coloșenco, București, 2000; *Dicț. esențial*, 62–67.

D.C.–E.

BARBU, Marian (29.IX.1939, Milești, j. Dolj), critic literar și prozator. Este fiul Elenei și al lui Constantin Barbu, țărani. A absolvit Liceul „Frații Buzești” din Craiova și Facultatea de

Limba și Literatura Română (1959–1964) a Universității din București. Funcționează ca profesor la Colegiul Național „Frații Buzești” (1964–1999) din Craiova, iar între 1965 și 1971 activează ca ziarist la cotidianul „Înainte”. După 1990, este și redactor-șef al revistei „Meridian” (1990–1992), profesor la Universitatea „Mihai Viteazul” din Craiova. Colaborează la revistele „Argeș”, „Lucefărul”, „România literară”, „Orizont”, „Ramuri”, „Analele Universității din Craiova”, „Literatorul”, „Caiete critice” etc.

Debutează cu versuri în revista „Argeș” (1968), la recomandarea lui Ion Caraion, și tot cu un ciclu de versuri intră în *Caietul debutanților* (1979), al Editurii Albatros. Editorial, debutează individual cu studiul *Romanul de mistere în literatura română* (1981). Urmează romanul *Orașul la ora amintirilor* (1984), în care tema obsedantului deceniu este ilustrată prin personaje din medii diferite; sunt de evidențiat aici claritatea demersului narativ, dinamismul acțiunii. *Câmpia nu este singură* (1986) denotă influențele romanului sud-american, în folosirea planurilor narative multiple și îmbinarea fantasticii cu oniricul și realizmul. Romanul vrea să fie reprezentarea etosului unei colectivități rurale, confruntată cu istoria. *Aproapele nostru trădează* (1992), subintitulat „roman semipolitic”, folosește tehnici ale prozei moderne (textualism, intertextualitate) și postmoderne, care vor sta și la baza romanului *Colonelul de la Ghiol* (1996), „roman polimorf”, „prin focul încrucișat al limbajelor”, prin sinteza personaj-narator-autor, sau „roman total” (Stan Velea), în care formele moderne se îmbină cu cele clasice (biografia unor personaje, logica episoadelor), pentru a nu știrbi inteligibilitatea textului. De altfel, textul este programatic construit în manieră postmodernistă și axat pe intertextualitate; în final, autorul atașează o listă a numelor de persoane la care se referă, de la Achile, Aristofan, Aristotel la Roland Barthes, Brâncuși, Bogza sau Toprîceanu și de la Varlaam la Theodor Stolojan. Mai adaugă un „indice alfabetic de spații și ape”, precum și o schemă cu diferențele dintre modernism și postmodernism. Romanul a atras atenția criticii și probabil va mai stârni discuții. În toată această perioadă, **B.** publică mai multe ediții din autori clasici și contemporani (I. M. Bujoreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Gala Galaction, Ion Agârbiceanu, Barbu Delavrancea ș.a.), precum și numeroase articole de critică și istorie literară. Primul său volum, *Romanul de mistere în literatura română*, includea un excurs istorico-literar care urmărea romanul de mistere românesc în comparație strânsă și documentată cu modelele străine, traseu mai puțin frecventat în cercetarea românească. Cele mai multe ecouri le-a avut însă cartea *Aspecte ale romanului românesc contemporan* (I–II, 1993–1995). Critica a apreciat abordarea pertinentă, desprinsă de interpretarea și evaluarea cu motivație ideologică, concentrată asupra unei valorizări cât mai apropiate de exigențele criteriului estetic ce transcende toate subiectivitățile. Pe de altă parte, în atenția autorului au intrat și opere ale unor scriitori români din exil, precum *Ora 25* de Constantin Virgil Gheorghiu, *Noaptea de Sânziene* de Mircea Eliade, *Cronică de familie* de Petru Dumitriu, interzis multă vreme în critica noastră, *Dumnezeu s-a născut în*

exil de Vintilă Horia, *Povara bunătății noastre* de Ion Druță, *Nonroman* de Florian Smarandache. Acesta din urmă, refugiat în SUA, a creat acolo un curent numit paradoxism, publicând și o *Antologie despre paradoxism* (Los Angeles, 1993), în care este inclus și **B.**, cu studiul *Un logos ascuns: paradoxismul*. În *Aspectele... stau alături*, firesc din unghi estetic, romancierii diferiți ca ideologie: Zaharia Stancu, Eugen Barbu, Ion Lăncrăjan, Paul Anghel, pe de o parte, Marin Preda, Augustin Buzura, George Bălăiță, Octavian Paler, pe de altă parte, pe lângă autori ca I. M. Sadoveanu, Mihail Sadoveanu, V. Voiculescu, Ion D. Sârbu ș.a.

SCRIERI: *Romanul de mistere în literatura română*, Craiova, 1981; *Orașul la ora amintirilor*, Craiova, 1984; *Câmpia nu este singură*, București, 1986; *Aproapele nostru trădează*, Craiova, 1992; *Aspecte ale romanului românesc contemporan*, I–II, Craiova, 1993–1995; *Colonelul de la Ghiol*, Craiova, 1996; *Simbolistica poeziei lui Ion Barbu* (în colaborare cu Simona Barbu), Craiova, 1997; *Reexaminări critice*, Craiova, 1997; *Brazii din Poiana Soarelui*, Craiova, 1998; *Trăind printre cărți*, I–II, Petroșani, 2001–2002; *Fuga de sub model*, Craiova, 2002. **EDIȚII:** Traian Demetrescu, *Între vis și realitate*, pref. Al. Macedonski, postfața edit., Craiova, 1996.

Repere bibliografice: Mircea Zăciu, „*Romanul de mistere în literatura română*”, ST, 1981, 11; George Muntean, „*Romanul de mistere în literatura română*”, RL, 1982, 27; Const. M. Popa, „*Aproapele nostru trădează*”, R, 1992, 3–4; Dan Milcu [D. Micu], *O panoramă a romanului contemporan*, L, 1993, 34; Ion Dodu Bălan, Marian Barbu, „*Aspecte ale romanului românesc contemporan*”, „*Glasul românesc*”, 1993, 15; Răzvan Voncu, *Seninătatea vocației clasice*, L, 1994, 29–31; Tudor Nedelcea, *Aspecte ale romanului*, „*Excelsior*”, 1996, 1; Constantin Cubleşan, *Aspecte ale romanului*, ST, 1996, 6; Const. M. Popa, *Toamna colonelilor*, R, 1996, 10–12; Stan Velea, *Marian Barbu, Simona Barbu*, „*Simbolistica poeziei lui Ion Barbu*”, RITL, 1997, 1–2; Stan Velea, *Un roman total?*, JL, 1997, 27–30; Aura Christi, *Ex libris*, CNT, 2001, 3, 11; Florin Al. Țene, „*Trăind printre cărți*”, ATN, 2002, 2; Gheorghe Glodeanu, *Fascinația cărților*, CNT, 2002, 24; Marie-Louise Semen, „*Fuga de sub model*”, LCF, 2002, 30. M. Vs.

BARBU, Nicolae (15.XII.1921, Iași – 22.V.1985, Iași), critic și istoric teatral, gazetar. Elev la Liceul Național din orașul natal, **B.** se înscrie, după terminarea școlii, la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității ieșene, luându-și licența în 1946. Nu pășise pragul studenției când, prin 1941, începe să publice în presa locală. Va continua să fie prezent, cu articole și diverse însemnări, și în anii următori, după ce obține o catedră în învățământul preuniversitar (1946–1955). Cu tactul și comprehensiunea ce îl caracterizau, înclinat spre studiu, ar fi putut să aibă o bună carieră de profesor. Dar l-a atras viața de redacție, atașamentul său pentru gazetărie fiind una dintre trăsăturile prin care a rămas în amintirea celor care l-au cunoscut. Redactor și secretar de redacție la cotidienele „Moldova nouă” și „Opinia”, unde își face mâna, între 1954 și 1966 îndeplinește, cu profesionalism, funcția de redactor-șef adjunct la „Iașul literar”. După înființarea revistei „Cronica” (1966), trece cu bagajul său de experiență la noul săptămânar.

În afară de periodicele ieșene, în care a semnat sute de cronici teatrale, studii de istoria teatrului, comentarii literare, uneori cronici plastice, **B.** a mai colaborat la jurnale („România

liberă" ș.a.) și la reviste de cultură („Contemporanul”, „Tribuna”, „Steaua”, „Teatrul” ș.a.); a scris și sub pseudonimul Radu Naumescu. S-a impus în peisajul cultural al urbei îndeosebi prin pasiunea pentru teatru. Iubea actorii, pe cei din generația de aur a Naționalului ieșean îi venera, ceea ce nu-i diminua, în cronicile de spectacol, voința de a se păstra în limitele obiectivității. Cu un ton de o urbanitate fără cusur, păstra, ca o marcă a corectitudinii, o mină sobră, concentrat să descifreze — fără virtuozități analitice, însă limpede și exact — sensurile unor montări. Probitatea lui era aceea a unui spirit avizat și ferm, cu o pedală tradiționalistă în aprecierile cum-pănite, în care apetența pentru valorile de mult recunoscute se conjugă cu o anume prudență față de inovația agresivă. Pentru **B.**, totul, în sfera artei, e o „chestiune de dozaj”, de aceea și critica lui, atentă și la obiect, respinge excesivitățile și ambiguitatea. Nu agreea extravagantele unor regizori bolnavi de „narcisism”, așa cum ricana la moda „demitizărilor” sau la „actualizările forțate”, căzând în exhibiționism și abracadabrant, în dauna textului sacrosanct. Nu se arăta încântat nici de „reconstituirea muzeistică”, declarându-se, ca să pară în pas cu vremea, un adept al „inovației creatoare”. Firea sa, care nu se dezmente, este aceea a unui conservator. Ambiția lui este aceea de a-și însoți demersul analitic și cel istoriografic prin considerații teoretice (*Sine ira...*, 1971, *Noi și clasicii*, 1975, *Antract*, 1979). Lecturile fidele, pline de bun-simț, denotă o înclinație spre reflexivitate, comentariul pe teme literare sau teatrale angajându-se într-o vanitoasă monologare pe marginea unor concepte (actualitate și valoare, tradiție și inovație ș.a.). Criticul, pus pe disocieri, își propune să clarifice o noțiune sau alta, combătând astfel „poncifile”, „prejudecățile” care-l supără. O carte întreagă, *Noi și clasicii*, își subminează însă efortul de a reinterpretă creații de vârf ale literaturii noastre prin dilatarea abuzivă, cu ifos globalizant, a noțiunii de „clasic”, în care **B.** înghesuie scriitori fel de fel. Urmărind să surprindă „coordonatele” unor opere, să definească „atitudinile” (lirice etc.) și să contureze „profiluri” (sau, mai pompos, „efigii”), „creionările” acestea elaborate, neocolite de pedanterie, rămân discrete sub raportul contribuției proprii. Ceea ce îi înviează scrisul sunt nu metaforele, rare și artificioase, ci fluxul amintirii, evocările, cu deosebire cele plasate în ambianță ieșeană, dând austerelor glose ceva culoare și un pic de fior. Seriozitate și rigoare dovedesc monografiile pe care **B.** le-a consacrat unor glorii ale teatrului ieșean — *Matei Millo* (1963), unde interpretul preferat al lui V. Alecsandri e văzut ca un „reformator pe linia realismului”, *Aglae Pruteanu* (1965), care, evitând romanțarea, ia totuși o turnură encomiastică, în fine, *Biografie și creație* (1983), o reconstituire a carierei de „actor total” a lui C. Ramadan. Apelând, ca un cercetător scrupulos ce era, la date culese din publicațiile vremii și de prin arhive, precum și la alte mărturii, folosite cu discernământ, **B.** încearcă să reînvie, atât cât se mai poate, reprezentații de succes de altădată, neîmpăcat, s-ar spune, cu efemeritatea lor. O prețioasă lucrare, doldora de informații, este *Dictionarul actorilor Teatrului Național din Iași* (1976), galerie de portretizări precise și nuanțate, la care se poate apela oricând. Aceeași temeinicie

se vădește și în suita de *Momente din istoria teatrului românesc* (1977), din „zori” și până înspre zilele noastre. Mergând pe „firul tradiției”, meticolosul analist, care judecă fiecare secvență în funcție de context, își structurează materialul în funcție de acele „înnoiri” ce au survenit într-un moment sau altul grație aportului unor personalități ale scrisului și ale scenei. Un proces pe care autorul ține să-l pună în evidență este acela al „sincronizării”, dinamică fastă, ducând, în viziunea lui sărbătorească, la infiriparea „dimensiunii universale” a multor valori autohtone. Cu unele pagini mai greoaie și, pe anumite porțiuni, cu pasaje, stilistic vorbind, mai cenușii, excursul, deloc „succint”, probează convingător o bună cunoaștere a fenomenului teatral.

SCRIERI: *Matei Millo*, București, 1963; *Aglae Pruteanu*, București, 1965; *Sine ira...*, Iași, 1971; *Noi și clasicii*, București, 1975; *Dictionarul actorilor Teatrului Național din Iași*, Iași, 1976; *Momente din istoria teatrului românesc*, pref. Valeriu Răpeanu, București, 1977; *Antract*, București, 1979; *Biografie și creație (Arta lui C. Ramadan)*, București, 1983.

Repere bibliografice: Popa, *Dicț. lit.* (1977), 66–67; Liviu Leonte, *Critic și istoric literar*, CRC, 1985, 2; Constantin Ciopraga, *Definitiva plecare...*, CL, 1985, 5; Leon, *Umbre*, V, 98–102; Maței, *Personalități*, VI, 42–44; Petras, *Panorama*, 117–119; Busuicoc, *Scriitori ieșeni* (2002), 54–55. F.F.

BARBU, Nicolae Ion (8.X.1908, Urși-Cârșănești, j. Vâlcea — 23.VIII.1993, București), clasicist. Sfârșește studiile liceale la Râmnicu Vâlcea în 1928, după care își ia licența în 1931 în filologie latină, iar doctoratul la Strasbourg, în 1933. În 1934 începe să predea la Universitatea din București, fiind promovată ca profesor titular în 1954, și ca șef de catedră în 1963; funcționează aici până la pensionare. Membru a șase academii străine (Roma, Pescara, Salerno ș.a.), a trei societăți de studii clasice (Rio de Janeiro, Berlin și Varșovia) și președinte al societății „Ovidianum”, este director științific al publicației „Quaderni dell’umanismo” (Roma) și conduce, la București, revista „Ausonia”.

Clasicist de structură lansoniană, **B.** își va localiza eforturile istorico-literare în aria literaturilor greacă și latină, cu o anume preferință pentru cea din urmă. Exclusivitatea spațiului abordat indică un reflex firesc al fizionomiei intelectuale și al metodologiei acestui spirit riguros ordonator. Prima lucrare publicată în volum este teza complementară de doctorat, *Les Sources et l'originalité d'Appien dans le deuxième livre des „Guerres civiles”* (1933), susținută la Universitatea din Strasbourg. Materialul înfățișat, configurația expunerii și expresia lexicală simplă anunțau coordonatele ce vor particulariza profilul cercetătorului. Enunțând, la început, datele problemei, autorul trece în revistă, critic ori laudativ, studiile anterioare, stăruind îndeosebi asupra neîmplinirilor. Odată delimitate necunoscutele, se stabilesc modalitățile și operațiunile menite să conducă la rezolvarea lor. La capătul excursului comparativ, parcimonios și la obiect, **B.** formulează concluzii limpezi și convingătoare. Astfel, demonstrează că Appian a folosit izvoare diferite, favorabile sau ostile, pe care le-a confundat uneori, schimbându-le cronologia și apropiindu-se mai mult de

Plutarh. O construcție aproape identică — elementele de studiu, realizările cercetărilor anterioare, demonstrația analitică și concluzii — prezintă și a doua carte, *Les Procédés de la peinture des caractères et la vérité historique dans les biographies de Plutarque* (1934), teza principală de doctorat. Fazele acestei metodologii pronunțat pozitivistice, cu pondere mai mare pe faptul concret decât pe comentariu, vor fi respectate și în celelalte lucrări. Așadar, tot un studiu de sursologie, inițiat în scopul clarificării unei probleme fundamentale pentru Plutarh — modul în care acesta a conciliat istoricul și anecdoticul. Generalizările finale se impun aproape de la sine: eruditul Plutarh a folosit constructiv izvoarele, neinfluențabil și cu discernământ critic; nu a fost un moralist, ci un bun cunoscător al firii omenești, cu lecturi întinse. Neașteptat, conceptual și metodologic, va fi al treilea volum, *Dualismul tragediei lui Sofocle* (1936), fundamentat pe ideea artei pure, care dă și perspectiva de apreciere. Respingând tendința premeditată și diferențele dintre genuri, autorul va judeca tragediile sofocleene în funcție de relația binară idei filosofice și religioase — patetism dramatic, criteriu modernist discriminator, pe care îl aplică mecanic literaturii antice. Intenționalitatea de orice natură, crede el, împinge *Antigona*, *Ajax*, *Filoctet* și *Oedip la Colona* în abisurile nonartei. Titlul de capodoperă se cuvine doar tragediilor *Oedip rege*, *Electra* și *Trachinienele*, în care facultățile creatoare sunt utilizate de un artist neîntinat de imixtiunea tendinței. Această abateră de la poetica realistă este un efect de scurtă durată, la care, din pricina inaderenței lui structurale, **B.** va renunța ușor, ca la o cochetărie de moment. Cărțile scrise după 1944 sunt doveditoare în acest sens. *Aspecte din viața romană în scrisorile lui Cicero* (1959) o confirmă, tabloul Romei antice, răsfrânt de celebrul creator în epistole și cuvântări, reconstituind mediat profilul omului și pe cel al cetățeanului, care se explică unul prin celălalt. Pe linia încercărilor de sinteză se înscrie și volumul *Valori umane în literatura greacă* (1967). După război, **B.** va aborda subiecte mai cuprinzătoare, ce depășesc concretul restrâns al unei probleme anume. Autorul țintește închegarea unor imagini de ansamblu — adevărate istorii ale literaturii — pe care însă n-a mai apucat să le realizeze. Expresia stilistică, mai puțin sincopată, se va mula și ea pe cadrele largite ale gândirii scăpate de chingile demonstrației stricte, aproape matematice, și se va adapta fenomenului studiat, chiar dacă și acum desfășurarea comentariului va parcurge aceleași etape. Operele cercetate, literare și istorice, acoperă un spațiu destul de vast, de la poemele homerice și Hesiod la lirică, tragedie și istoriografie. E vorba de o schiță a valorilor mai însemnate, prin mijlocirea căreia se reformulează, în curgerea vremii, judecăți cu privire la mentalități, opere și personalități ale culturii. Este o optică, până la un punct, inedită și rezultatele sunt pe măsură. Adăugiri sintetice va conține și *Antichitatea clasică. 100 de figuri celebre* (1976) — tablete instructive și picante, datorită inserțiilor anecdotice, ca și, în parte, raportările analitice, reactualizante, din *Noi și clasicii* (1975). Activitatea clasicistului, a istoricului literar s-a împletit cu preocupările didactice, ducând la elaborarea mai multor manuale de limbă, gramatică

și literatură, latină îndeosebi, destinate elevilor și studenților. La acestea se adaugă și câteva traduceri remarcabile.

SCRIERI: *Les Sources et l'originalité d'Appien dans le deuxième livre des „Guerres civiles“*, Paris, 1933; *Les Procédés de la peinture des caractères et la vérité historique dans les biographies de Plutarque*, Paris, 1934; *Dualismul tragediei lui Sofocle*, București, 1936; *Aspecte din viața romană în scrisorile lui Cicero*, București, 1959; *Valori umane în literatura greacă*, București, 1967; *Noi și clasicii*, București, 1975; *Antichitatea clasică. 100 de figuri celebre*, București, 1976. **TRADUCERI:** Plutarh, *Vieți paralele*, București, 1957; Aristotel, *Fizica*, București, 1966; Tucidide, *Războiul peloponeziac*, București, 1966; Fericitul Augustin, *Scrieri alese*, București, 1985.

Repere bibliografice: Stan Velea, N. I. Barbu, RITL, 1979, 4; Velea, *Universaliști*, 66–71; Petria, *Vâlcea*, 38–39. St. V.

BARBU, Petre (20.VII.1962, Galați), prozator și dramaturg. Provine dintr-o familie de muncitori. După studiile liceale la Galați, a absolvit tot aici, în 1988, Facultatea de Mecanică a Universității Tehnice, lucrând apoi ca inginer la „Electroargeș“ din Curtea de Argeș. Debutază publicistic în revista studentească „Orientări“ (Galați), după care Laurențiu Ulici îi prefătează un grupaj de proze scurte, *Scara mea de incendiu*. Din 1995 este redactor la „Capital“. În 1990 a beneficiat de o bursă de specializare în jurnalism, în SUA.

Ioan Buduca a caracterizat exact proza lui **B.**, observând că „personajele se mișcă în firescul corupt al unei existențe cursive, dar nu-și pierd sufletul.“ Accentul pe „infinitezimalul“ scriiturii — de unde și trimiterele la Milan Kundera, de pildă — lega debutul editorial al lui **B.**, cu prozele din *Tricoul portocaliu fără număr de concurs* (1993), de linia Mircea Nedelciu-Cristian Teodorescu-Bedros Horasangian: realism cotidian interesat de psihologia colectivă, pentru care filmografia care a influențat generația '80 în proză devine o referință aproape obligatorie. Cazuistică de cartier în epoca ceaușistă, amestec de situații grotesci și fizionomii suprarealiste, dar și gogolienne, o ironie bonomă, nu corosivă, cu atenție la sentiment și la drama deriziunii. Pe scurt, scriitorul face parte din familia unui Nicolae Velea, și nu dintre partizanii filmelor lui Lucian Pintilie. În 1998, **B.** săvârșește saltul așteptat de la prozele scurte la roman. *Ultima tresărire a submarinului legionar* (1998) este un roman cu sincope temporale, cu personaje ce par comice la început, pentru a deveni forțe primejdioase odată ce nebulia generală se instalează ireversibil peste o lume (o Românie) citită ca o înșiruire de glume proaste. Didactic vorbind, este un roman al căutării adevărului: ancheta întreprinsă în 1997 de un ziarist de la o gazetă centrală (Lucian Zvorîșteanu) asupra dispariției înainte de 1989 a unui stomatolog (Cezar Flonta) dintr-un oraș de provincie (nu fără fine trimiteri la romanele de tip Augustin Buzura, D. R. Popescu). Câțiva intelectuali de provincie (un arheolog tracoman, un june prozator imberb, o cochetă, un intelectual problematizant, un dentist lubric, profitor și ratat, un gazetar politruc, plus bufonul de rigoare al „Curtii“, semianalfabet și agresiv) formează în 1986 un soi de cenaclu botezat Colocviile 79, unde se citește în grup *Niște țărani* de Dinu Săraru și *Pumnul și palma* de Dumitru Popescu. Șarja e

suculentă, autorul are ochi gogolian și aplecare spre fantasticul cotidian de tip Bulgakov, ca și Daniel Bănulescu. Dacă firul degradării generale, de la 1986 la 1989, este răsucit de anonimul june strungar și prozator în cheie autoironică, retrospectiva dinspre 1997 înspre 1986 este parcursă (în tradiție camilpetresciană) de ziaristul Lucian Zvorișteanu, omul legat de urbea buclucașă prin multe fire sentimentale. Urmează revelații tulburătoare, lecții de cinism versatil, malformarea realității, spulberarea adevărurilor: Lucian află că, ani de-a rândul, actualul său redactor-șef, Danciu, a semnat pe numele lui (Zvorișteanu) diverse articole la comandă, pe ponturi vândute de Ciolfan, unele de-a dreptul periculoase pentru viața oamenilor, inclusiv pentru cazul Flonta. Morala romanului: „arată-mi un ziarist român cu douăzeci de ani de meserie care n-a mâncat rahat! Asta a fost slujba noastră de atunci, mâncători de rahat. Acum suntem liberi. Minciunile se vând mai bine ca adevărul. O să te lovești în meseria asta blestemată de atâtea minciuni, încât o să ajungi să te întrebi dacă nu cumva toată viața ta e o minciună.”

Cu o astfel de priză la contingent și cu darul replicii, pe care îl are, **B.** cultivă cu succes și genul dramatic; a câștigat premii, a fost nominalizat la concursurile UNITER, iar piesa *La stânga tatălui* a fost inclusă în antologia *După cenzură*, tipărită în engleză și franceză la Unitext în 2000. Conturul piesei ar fi: într-un oraș de graniță, în zilele detronării lui Ceaușescu, tineri și bătrâni, agenți provocatori, mișcări sindicale, confuzie generală, conștiințe „camilpetresciene”. De altminteri, se pare că în ultimii ani dramaturgia l-a captivat aproape definitiv pe **B.**

SCRIERI: *Tricoul portocaliu fără număr de concurs*, București, 1993; *Dumnezeu binecuvântează America*, București, 1995; *Ultima tresărire a submarinului legionar*, București, 1998.

Repere bibliografice: Emil Mladin, *Despre un maraton*, RL, 1994, 41; Tania Radu, *Postcitatismul*, LAI, 1996, 7; Dan C. Mihăilescu, *Hora impostorilor*, „22”, 1998, 19; Gabriel Avram, *Oare cum tresare un submarin?*, RL, 1998, 21; Ioan Stanomir, *Apocalipsa după Petre Barbu*, LCF, 1998, 27. D.C.M.

BARCAROIU, Constantin (24.I.1895, București – 21.IV.1974, București), poet și prozator. Fiu al unor locuitori, probabil foarte strămtorați, ai periferiei bucureștene, **B.** a urmat cu mari greutăți școala primară și liceul, apoi s-a înscris la Conservatorul de Artă Dramatică, pe care l-a absolvit în 1924. Actor ambulant aproape un deceniu, în 1934 este redactor la „Cruciada românismului”; publică versuri și cronici dramatice în nenumărate reviste și ziare din București și din alte orașe din țară, între care „Drumul vremii” (Craiova), „Pasărea albastră”, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”, „Litera” (Arad), „Sfarmă-Piatră”, „Flacăra” ș.a. Câteva strofe îi apar și în „Universul” și „Universul literar”. În 1945, părăsind gazetăria, urcă din nou pe scenă, jucând la diverse atenee populare bucureștene, iar din 1949 este angajat la Teatrul de Stat din Reșița, de unde se și pensionează.

B. a debutat ca poet în „Epoca” (1922), cu versuri de factură vag minulesciană. Cel dintâi volum, *Florile roșii* (1934), incluzând câteva poeme în proză, glosează despre soarta umiliților. Înduioșarea melodramatică tinde să dea suport unor structuri contrastante, apropiate adesea de pilda religioasă. **B.** folosește, frecvent retoric, o imagistică de sursă biblică pentru a sugera paragina spirituală a veacului, condamnată în numele unui creștinism indignat – substratul celei de a doua cărți, *Cetatea mea* (1939). Simbolismul întârziat (ploaie autumnală, nevroză, ftizie, solitudine apăsătoare) este pătruns de câte o notă expresionistă (motivul „urletului” revine obsedant). Un amplu poem, *Mama* (1948), caută să creeze un simbol al suferinței și al resemnării universale și, pe alocuri, al posibilității de regenerare morală, sprijinindu-se și pe o prozodie zbuciumată și stranie în manierismul ei. O tentativă de înnoire, de abandonare a tonurilor întunecate și a imaginilor sumbre, se remarcă în volumul *Pe drumuri înșorite* (1944), însă în versuri descriptive și grăbite. Un oarecare renume și-a dobândit **B.** în epocă prin romanul *Periferie* (1935), dedicat luptei dintre „două clase” sociale, adică dintre „săraci” și „bogați”, categorii care generează și un maniheism, inevitabil, al personajelor. Autorul confundă în mod curent principiile creștinismului primitiv cu acelea ale râvnitei societăți „viitoare”, în care, se presupune, va domni umanitarismul, cam lănced însă, așa cum îl bănuiește naratorul. „Uriș abator”, marginea Bucureștiului este văzută de **B.** ca un simbol al agoniei lumii în general, precum la Eugen Barbu în *Groapa*. Din durtățile de limbaj și violențele exhibate rămâne însă un tablou de apăsată culoare și, pe alocuri, de relief.

SCRIERI: *Florile roșii*, București, 1934; *Periferie*, București, 1935; *Frânturi de suflet*, București, 1935; *Cetatea mea*, București, 1939; *Pe drumuri înșorite*, București, 1944; *Mama*, București, 1948.

Repere bibliografice: Paul Bărbulescu, *Constantin Barcaroiu, „Periferie”*, „Răsăritul”, 1935, 9-10; Camil Baltazar, *De la Panait Istrati la Constantin Barcaroiu, „Credința”*, 1935, 499; Paul I. Papadopol, *Const. Barcaroiu, „Frânturi de suflet”*, PL, 1937, 4; Dimitrie Stelaru, *Zei prind soareci*, București, 1968, 110-112; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 304; Rotaru, *O ist.*, II, 696. D.M.

BARDAN, Vasile (28.II.1947, Valea Seacă, j. Bacău), poet, eseist și critic literar. Este fiul Victoriei (n. Chiorcea) și al lui Nicolae Bardan, țărani. După absolvirea Liceului „George Bacovia” din Bacău (1965), urmează Facultatea de Filologie din cadrul Universității din București, pe care o termină în 1978. Între acești ani, a fost angajat la mina de cupru Bălan din județul Harghita, apoi la Întreprinderea de Prefabricate din Beton (București), a fost profesor de limba română și franceză în mai multe sate din județul Bacău și a absolvit Institutul Pedagogic al Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1973, cursuri fără frecvență). Este apoi bibliotecar la Clubul ICTB (Apaca) din București. Debutează cu poezie în revista „Ateneu” (1967), fiind încurajat de Ioanid Romanescu. Colaborează cu versuri, eseuri și recenzii la „Ateneu”, „Amfiteatru”, „Convorbiri literare”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”,

„Steaua”, „Luceafărul”, „Contemporanul”, „Familia”, „România literară”, „Caiete critice”, „Cuvântul românesc” (Canada), „Sinteze”. Participă la mai multe cenacluri literare și înființează el însuși unul, în cadrul Clubului ICTB. Debutul editorial are loc în 1989, cu volumul *Gravitația tăcerii*, prefațat de Ioanid Romanescu.

O mare încredere în forța Cuvântului (obligatoriu, cu majusculă) caracterizează versurile lui **B.**, fie că e vorba de cele metaforizante, de factură neomodernistă, fie de cele „neo-realiste”, îngroșate prin aderența la realitatea exterioară post-revoluționară. Pe de o parte, aspirație spre cerul înalt și pur al Poeziei (cu sfidarea forței gravitaționale), pe de alta, revărsare în spațiul devenit extensibil al poemelor, din necesități de documentare socială și pamflet moral. Bun versificator, autorul caută și găsește în numeroase rânduri rezolvări prozodice ingenioase (mai ales în volumul *Poezia și foamea*, 1997). Semnificativă rămâne însă pendularea între registre lirice atât de diferite, cu rezultate notabile deopotrivă în discursul „înalt”, abstract și în cel de violență culoare realistă. Textele de critică literară și un studiu despre Ioanid Romanescu (1997) sunt scrise cu aceeași vână polemică și cu o bună informare pregătitoare.

SCRIERI: *Gravitația tăcerii*, pref. Ioanid Romanescu, București, 1989; *Noaptea gravitației*, pref. Mircea Ciobanu, București, 1994; *Gravitionia*, postfață Constantin Sorescu, București, 1995; *Poezia și foamea*, București, 1997; *Ioanid Romanescu în apărarea poeziei*, pref. Constantin Crișan, Iași, 1997; *Poezia după Auschwitz*, București, 1998; *Omul probabil*, pref. Daniel Cristea-Enache, București, 2000.

Repere bibliografice: Cezar Ivănescu, *Numele poetului*, LCF, 1982, 29; Alexandru Piru, *Poeți în regie proprie*, SLAST, 1989, 22; Radu Sorescu, *Vasile Bardan*, „Gravitația tăcerii”, CNT, 1989, 24; Alexandru Ruja, „Gravitația tăcerii”, LCF, 1989, 32; Octavian Soviany, *Echilibru fragil*, CNT, 1995, 14; Dinu Pătulea, *Patru poeți*, CC, 1995, 8-9; Daniel Cristea-Enache, *Poezia masculină*, CC, 1997, 8-10; Daniel Cristea-Enache, *O pasiune pură*, ALA, 1999, 455. D.C.-E.

BARDÓCZ Árpád (23.IV. 1888, Ileanda, j. Sălaj — 9.VIII.1953, Budapesta), traducător și poet. După terminarea Facultății de Drept, a fost funcționar la Timișoara. În 1921 s-a stabilit în orașul Vác din Ungaria. A colaborat la revistele clujene „Erdélyi Szemle”, „Pásztortűz”, „Erdélyi Helikon” și la „Vasárnap” din Arad, cu poezii proprii și cu traduceri din creația poetică a lui Vasile Alecsandri. **B.** este primul maghiar care a publicat volume de traduceri din poezia lui V. Alecsandri; *Emlék [Suvénire]* (1935) a apărut cu introducerea și notele traducătorului, cel de al doilea volum, *Könnyecsepek [Lăcrămioare]* (1938) a fost editat, de asemenea, cu un studiu introductiv semnat de **B.** despre viața lui Alecsandri.

Traduceri: V. Alecsandri, *Emlék [Suvénire]*, Cluj, 1935, *Könnyecsepek [Lăcrămioare]*, introd. trad., Budapesta, 1938.

Repere bibliografice: Endre Károly, *V. Alecsandri*, „Emlék”, „Erdélyi Helikon”, 1935, 7; Gáldi László, *Vasile Alecsandri*, „Emlék”, „Vasárnap”, 1935, 23; A. P. Todor, *V. Alecsandri în limba maghiară*, PL, 1936, 3; Gáldi László, *Vasile Alecsandri*, „Könnyecsepek”, „Vasárnap”, 1938, 9; Lőrinczi

László, *Vasile Alecsandri*, „Könnyecsepek”, „Erdélyi Helikon”, 1938, 8; A. P. Todor, „Lăcrămioare” de V. Alecsandri în traducere maghiară, CL, 1939, 1. O.K.

BARICADA, publicație apărută la București de la 17 ianuarie 1990 până în 1996, cu subtitlul „Săptămânal independent de opinie și cultură”. Redactor-șef este Eduard Victor Gugui, redactor-șef adjunct — Adrian Ștefan Iurașcu, secretar de redacție — Constantin Călinescu; de la numărul 6/1991, redactor-șef adjunct devine Virgil Miron Pătru, iar secretar general de redacție Cornel Catană, funcție preluată de la numărul 36/1991 de Valentin Hossu-Longin, iar de la numărul 42/1991, de Vlad Macri; de la numărul 43/1992 Vlad Macri devine redactor-șef adjunct, iar Mihai Bujeniță secretar general de redacție. De la numărul 36/1992, subtitlul devine „Hebdomadar politic și cultural”, revista schimbându-și atunci și formatul. Apărută în perioada de efervescentă publicistică de după căderea regimului comunist, **B.** a manifestat de la început o atitudine combativă, abordând cu curaj probleme ardente ale actualității social-politice. Pe plan literar s-a dovedit însă foarte eclectică, principalul ei merit rămânând acela de a contribui la recuperarea unor scriitori neglijați în epoca totalitară. În general, versurile și prozele publicate în revistă sunt nesemnificative, colaborarea lui Cezar Ivănescu (cu amplul poem *Doina. Ultima Thule*) și a lui Ion Lăncrănjan (cu „microromanul contemporan” *Leul și ciobanul*) constituind mai degrabă excepții. Mult mai bogate și mai valoroase sunt, în schimb, paginile de critică și istorie literară. Pe lângă recenziile semnate de Geo Vasile, Radu Aldulescu și Elena Gugu și comentariile critice ale lui D. Vatamaniuc și Constantin Călinescu, se distinge, prin abundența și calitatea textelor, colaborarea lui Romul Munteanu, care scrie aici nu numai cronici despre cărțile unor autori contemporani ca Octavian Paler, Stelian Tănase, Ion Stratan, Ioan Flora ș.a., ci și articole recuperatoare despre câțiva importanți poeți, prozatori sau filosofi interbelici (între alții, Mircea Eliade, Aron Cotruș, Panait Istrati, Radu Gyr, Nae Ionescu). Tot sensul unei restituiri îl are și inițiativa revistei de a relua, în serial, o parte dintre articolele lui Mircea Eliade din *Oceanografie* și de a publica pentru prima dată fragmente din eseu *Filosofia nuanțelor* al lui Petre Țuțea, ca și cele câteva „divagări” bacoviene inedite, pe care fiul poetului, Gabriel Bacovia, le-a oferit revistei. De asemenea, se cuvine a fi menționate paginile comemorative dedicate lui Mihai Eminescu, I. L. Caragiale și Nichita Stănescu, traduceri din literatură și filosofia universală (de exemplu, Rimbaud, Rubén Darío, Nietzsche) și interviurile cu Dumitru Țepeneag, William Totok, I. Negoieșcu, Ana Blandiana, Alexandru Paleologu, George Astaloș, Dan Petrescu. Din 1992, revista capătă un mai pronunțat caracter social-politic și interesul inițial pentru cultură și literatură scade în mod vădit. I.M.

BARÎȚIU, George (24.V.1812, Jucu de Jos, j. Cluj — 2.V.1893, Sibiu), ziarist și mentor cultural. Este fiul Anei Rafila (n. Cornea) și al preotului Ioan Pop-Barîțiu. **B.** învață la școala

maghiară din Trascău (Rimetea), la gimnaziul din Blaj și apoi la Liceul Piarist din Cluj, frecventând „humanioarele”. În 1829, se înscrie la Facultatea de Filosofie din Cluj. În pofida restricțiilor, își procură și citește cu aviditate cărți în limba română. După absolvire, revine la Blaj și intră student la Teologie. Sunt anii când îi cunoaște pe Simion Bărnuțiu și Timotei Cipariu, când participă ca actor și autor la câteva spectacole de teatru în limba română, organizate la Seminar, printre primele de acest fel din Transilvania. În 1835, la terminarea studiilor, este numit profesor la liceul din Blaj. Cunoscut și apreciat de mai mulți negustori brașoveni care își aveau fiii elevi la Blaj, este chemat să conducă școala română din Brașov. Dar înainte de a se așeza în acest oraș, pleacă împreună cu T. Cipariu într-o călătorie ce va avea rezonanță în activitatea celor doi. Vizitează mai multe orașe din sudul Transilvaniei, trec Carpații, la București stabilesc contacte cu personalități de seamă ale vieții politice și culturale din Țara Românească, printre care I. Heliade-Rădulescu, C. A. Rosetti, I. Câmpineanu, Iancu Văcărescu, Cezar Bolliac, profesorii Petrache Poenaru, Florian Aaron, Eftimie Murgu; iau parte la câteva întâlniri la Societatea Filarmonică, văd spectacole de teatru. La întoarcere, din 1836, **B.** este profesor de gramatică română și germană, limbă latină, istorie, geografie, aritmetică, principii de bună purtare, contabilitate și corespondență comercială. Brașovul a fost văzut de **B.** ca un centru unde puteau rodi ideile lui referitoare la afirmarea națională prin intermediul școlii și culturii. În 1837, cu ajutorul bănesc al negustorului R. Orghidan, scoate cea dintâi gazetă a sa, „Foaie de săptămână”, apărută doar în două numere. La 1 ianuarie 1838, finanțat de J. Gött, proprietar de tipografie, face să apară „Foaie literară”. În același an, la 12 martie, iese „Gazeta de Transilvania”, iar la 2 iulie „Foaie literară” se transformă în „Foaie pentru minte, inimă și literatură”. Acestea sunt periodicele pe care **B.** le conduce cu energie și cumpătate până la începutul anului 1849. Spre a se dedica lor, renunță, în 1845, la cariera de profesor. Ziaristul contribuie intens la pregătirea mișcării de la 1848, scrie febril, de pe o poziție politică totuși prudentă, mai puțin radicală decât a altor revoluționari. Depășind-o, participă la adunarea de pe Câmpia Libertății de la Blaj, îl însoțește pe episcopul I. Lemeni la Cluj, unde este prezentată în Dieta moțiunea de pe Câmpia Libertății. Se votează însă unirea cu Ungaria și **B.** se întoarce dezamăgit acasă. Urmează zile de zbucium, când, cooptat în comitetul de pacificare, este nevoit, odată cu intrarea trupelor generalului Bem în Sibiu, să ia calea refugiului peste munți. Poposește la Câmpina, unde în iunie 1849 este arestat și dus la închisoarea din Ploiești. Trimis sub escortă în Bucovina, la Cernăuți, este eliberat prin intervenția familiei Hurmuzachi și găzduit la moșia Cernaucă, unde își aflaseră azilul și alți revoluționari români. Se reîntoarce la Brașov în toamna lui 1849 și primește permisiunea pentru reaparitia celor două publicații ale sale, care sunt însă repede suprimate, sub învinuirea de „cerbicie”. Reapărute în septembrie 1850, cu un alt redactor, Iacob Mureșianu, gazetele stau încă sub influența lui **B.** O perioadă îl va interesa mai ales activitatea comercială și industrială. Conducând Gremiul

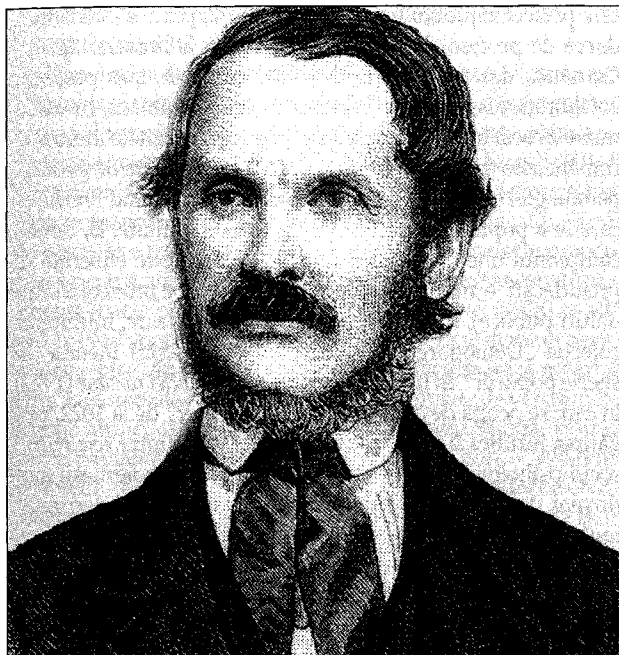
negustorilor din Brașov, izbuteste să obțină autorizația pentru a deschide o tipografie românească și pentru a înființa fabrica de hârtie de la Zărnești, al cărei director comercial este vreme de două decenii. Între timp scoate o altă publicație, „Călimariu pentru poporul românesc” (1852-1865), animată de aceeași încredere în puterea luminării. **B.** călătorește mult, interesându-se, în fiecare țară, de viața oamenilor, de nivelul civilizației, de organizarea economică și socială, aspecte cercetate în relație cu nevoia de schimbare a stării de acasă. După 1860, reintră în viața politică, devenind un militant energic care, alături de alții, avea de reprezentat interesele românilor în Dieta din Sibiu și în Parlamentul din Viena. În vremea dualismului austro-ungar, proclamat în 1867, adept al direcției pasiviste, el susține afirmarea cât mai sistematică și completă a individualității naționale românești. Se mută la Sibiu și editează ziarul „Observatoriul” (1878-1885), unde publică mai ales studii istorice și sociologice. Participă, în 1881, la înființarea Partidului Național Român, ajungând în 1884 președinte al partidului. Cărturarul era unul dintre cei care contribuieră la constituirea, în 1861, a Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român (Astra), ales de la început secretar al societății, apoi redactor al revistei „Transilvania” (1868-1893), președinte al secției istorice (1877) și

președinte al Astrei (1888). Prezent, în 1866, la București, ca membru fondator al Societății Literare Române (Academia Română), are calitatea de președinte al secției istorice, cu câteva luni înainte de moarte fiind ales președinte al forului academic român.

Întemeietor al presei românești din Transilvania, ziarist fecund, îndrumător în domeniul culturii, istoric și om politic cu vederi progresiste, **B.** este un deschizător de drumuri care se integrează mișcării de regenerare națională, alături de Gh. Asachi, I. Heliade-Rădulescu și M. Kogălniceanu. Cele două mari publicații pe care le conduce, „Gazeta de Transilvania” și „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, fac, înainte de orice, educația simțămintelor naționale și civice, țintind să întărească unitatea între români. Legăturile cu mai toate personalitățile epocii, mărturisite și de un fond epistolar impresionant (11 000 de scrisori), asigurau circulația de idei, solidarizarea eficientă a eforturilor, dincolo de granițele politice ale momentului. În tradiția Școlii Ardelene, ideologia de esență iluministă se însoțește cu un spirit pedagogic superior, ce îi guvernează toate acțiunile. Menirea foilor sale va fi aceea de „a lăți idei” în cât mai multe domenii, pentru că „românii nu au timp de pierdut cu nimicuri”. Premergând ideilor „Daciei literare”, se arată preocupat de unitatea limbii literare și de adoptarea unei ortografii unitare. Publică frecvent sau reproduce scrieri din celelalte provincii, încurajează discuțiile despre limbă și literatură, utile în aflarea unei orientări comune. **B.** este un discipol al lui Petru Maior, ceea ce îl determină să se îndepărteze de purismul latinist și să aibă, în general, o atitudine moderată. Tot el recomandă culegerea, cât mai fidelă, de obiceiuri vechi, povestiri, cântece, „frazuri, proverbur și ziceri originale românești”, descântece etc., indicând astfel un program de adunare a creațiilor populare, văzute, herderian, ca însemne ale identității etnice și lingvistice. Cu vremea, scrie și despre muzică și coregrafie, port și așezări, despre cultura estetică și gustul popular, stimulând publicarea studiilor de etnografie. În dorința de a afla calea cea mai potrivită pentru propășirea literaturii, pentru a preîntâmpina manifestările păgubitoare, își inițiază cititorii, stabilește un dialog cu ei. Ca și Heliade, face incursiuni în estetică, în teoria și în critica literară, comentează scrieri originale, discută despre traduceri și rolul lor în modelarea unei literaturi începătoare; urmărește, bunăoară, evoluția și caracteristicile stilului în artă, analizează umorul și satira, face considerații de poetică, privilegiază sensul moral, educativ al literaturii. Aspirația spre clasicitate este înțeleasă hegelian, ca o năzuință spre armonie și desăvârșire, spre exemplar; **B.** atribuie de timpuriu criticii un rol de limpezire a atmosferei literare. În felul lui înțelept de a cugeta, domină preceptele esteticii clasice, primite prin intermediul gânditorilor și esteticienilor germani (Goethe, Hegel, Winckelmann, Lessing, W. T. Krug, Jean Paul, J. G. von Müller, K. J. Weber ș.a.). Relevând în repetate rânduri trebuința unei istorii critice a literaturii române din toate provinciile, aduce el însuși importante contribuții documentare, apte să configureze un întins capitol de istorie culturală.

Ca scriitor, **B.** rămâne atașat mult timp teatrului. Debutează cu versurile *Murăș, Murăș, apă lină și Cântec păstoresc*, scrise în 1835 pentru o reprezentare a teologilor din Blaj. Deși modeste, ele au acorduri grave, caracteristice poeziei ardelene ce prevestește apariția lui O. Goga. Tot pentru spectacolele de diletanți compune *Suspînul*, prolog la piesa *Inimile multămitoare*, reprezentată în 1838 la Brașov, iar în 1891 alcătuieste alte două piese ocazionale, interpretate la Școala civilă de fete a Astrei, din Sibiu. Cu toate că nu avea vocație de autor dramatic, ispita teatrului pare să fie totuși puternică, de vreme ce, atunci când traduce, el alege, de obicei, lucrări dramatice. Astfel, în 1839-1840, talmăcește, tipărindu-le în „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, scene din *Intrigă și iubire*, *Don Carlos*, *Conjurația lui Fiesco* și *Maria Stuart* de Schiller, iar în 1840 — câte o scenă din *Negușătorul din Veneția* și din *Julius Caesar* de Shakespeare, acestea fiind unele dintre primele traduceri în limba română din opera shakespeariană. Pentru a umple un gol, publică, mai cu seamă în anii de început, istorioare și nuvele, scrieri de factură romantică. **B.** nu era un imaginativ și proza sa stă între limite finând de literatura convențională, minoră. Unele povestiri sunt prelucrări, ilustrând preferința pentru accentele moralizatoare ori pentru senzațional și tenebros, altele, cu subiect istoric, au de asemenea un epic precar. În schimb, *O privire peste ținutul Hațegului în Transilvania* (1838), ca și câteva pagini cu tonalități de poem în proză, descriții poetice, meditații înaripate de sentimentul mândriei față de gloria trecutului, în felul celor compuse mai târziu de N. Bălcescu și Al. Russo, sunt mai rezistente la timp. Însemnările din călătoriile în Țara Românească și Moldova sau în apusul Europei au un mod al lor de a fi autentice. Puțin înclinat spre introspecție și lirism, ca și I. Codru-Drăgușanu, călătorul știe să observe lucid și să comenteze aspecte felurite ale vieții sociale, să cântărească gradul de civilizație al fiecărei țări. Nu poate ignora contrastele, ce îl intrigă și îl mahnesc. Ca și Dinicu Golescu, a cărui înrăurire transpare mai ales în primele însemnări, atenția îi este îndreptată spre tot ce ar fi putut să fie trecut alor săi ca învățătură. **B.** are darul de a scrie clar, energic, fără rigiditate, ba chiar cu frecvente tente de umor. Cu o astfel de înzestrare, a putut aborda toate formele publicisticii. Căci vocația lui a fost ziaristica, politică și culturală, „Nestorul presei românești” — cum fusese numit — slujind-o mai bine de o jumătate de secol.

Către sfârșitul vieții, își urmează stăruitor și o a doua chemare: istoria. Pregătite de o serie de culegeri și documente — **B.** ar fi dorit să realizeze pentru Transilvania o colecție asemănătoare celei a lui Eudoxiu Hurmuzachi —, cele trei volume intitulate *Părți alese din istoria Transilvaniei pre două sute de ani din urmă* (1889-1891) reprezintă cea mai importantă contribuție ardeleană la istoriografia română din secolul al XIX-lea. Autorul utilizează modalitatea biografiilor și monografiilor, premergătoare unei istorii sistematice, de sinteză. Informațiile aduse, remarcabile, au un sigiliu aparte, dat de calitatea de martor al multora dintre evenimente. **B.** evocă desfășurarea lor, instrumentând minuțios, precis fiecare detaliu. În cronică anului 1848 și a perioadei ce a urmat își au locul narațiuni,

portrete, meditații și confesiuni, pagini memorialistice, toate reconstituind o epocă dramatică, într-o structură vie, mobilă.

Un om reprezentativ, o expresie a nevoilor neamului său, o personalitate binefăcătoare care n-a crezut niciodată că are drepturi asupra sa însuși, acesta a fost Barițiu. Și de aceea el e așa de greu de deslușit pentru cei ce caută în el omul și atât de lesne de respectat pentru acei care-i văd munca.

N. IORGA

SCRIERI: *Părți alese din istoria Transilvaniei pre două sute de ani din urmă*, I-III, Sibiu, 1899-1891; *Două drame familiare*, Sibiu, 1891; *Studii și articole*, pref. I. Lupaș, Sibiu, 1912; *Articole literare*, îngr. și pref. Vasile Netea, București, 1959; *Scrieri social-politice*, îngr. și pref. Victor Chereșteșu, Camil Mureșan, George Em. Marica, București, 1962; *Viața și ideile lui George Barițiu*, îngr. și pref. Radu Pantazi, București, 1964.

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, I, 205-206, 208-211; Iorga, *Oameni*, I, 67-72; I. Lupaș, *Un capitol din istoria ziaristicii românești ardelenne* — *Gheorghe Barițiu*, Sibiu, 1906; Iorga, *Ist. lit.* XIX, I, 301-302, II, 227-228, 230, 237, III, 31-35, 222-225; Nicolae Bănescu, *Gheorghe Barițiu. Rolul său în cultura națională*, Vălenii de Munte, 1910; Iorga, *Ist. presei*, 64-69; Popovici, *Romant. rom.*, 330-338; Breazu, *Studii*, I, *passim*; E. Lovinescu, *Titu Maiorescu*, I, București, 1940, 317-322, 432-433; Cornea-Păcurariu, *Ist. lit.*, 518-524; Pervain, *Studii*, 304-309, 365-422, 445-458; Vasile Netea, *George Barițiu. Viața și activitatea sa*, București, 1966; Curticăpeanu, *Mișc. cult.*, 60-109, 237-240; *Ist. lit.*, II, 404-412; George Em. Marica, *Foate pentru minte, inimă și literatură*, București, 1969, 7-148; Cornea, *Originile*, 446-447, 508-509, 598-599; *George Barițiu și contemporanii săi*, I-IX, îngr. Ștefan Pascu, Iosif Pervain, Ioan Chindriș, Titus Moraru, Gelu Neamtu, Grigore Ploșteanu, Mircea Popa, pref. Ștefan Pascu și Iosif Pervain, București, 1973-1993; *Dict. lit.* 1900, 76-79; George Em. Marica, *Studii de istoria și sociologia culturii române ardelenne din secolul al XIX-lea*, vol. III: *George Barițiu — istoric*,

Cluj-Napoca, 1980; Ornea, *Actualitatea*, 48-53; Pamfil Matei, *Astra*, Cluj-Napoca, 1986, *passim*; Angheliescu, *Lectura*, 55-59; *Astra*. 1861-1950, Sibiu, 1987, *passim*; Faifer, *Semnele*, 99-102, *passim*; Zamfirescu, *Istorie*, II, 54-57. G.D.

BARIȚIU, Ieronim G. (19.VIII.1848, Brașov — 18.III.1899, Sibiu), publicist și traducător. Este al cincilea dintre cei nouă copii ai Mariei (n. Velisar) și ai lui George Barițiu și unicul fiu rămas în viață, alături de patru surori. Învață la Brașov și la Sibiu, apoi la Viena, unde, din 1868 până în 1873, face studii filosofice, juridice și comerciale, fără a le termina. Întors acasă, este funcționar la fabrica de hârtie din Zărnești și la Institutul de credit și economii „Albina”. Publicist al cărui scris dezvăluie preocupări variate, pasiune și inteligență, **B.** rămâne mereu în umbra părintelui său, care avea prestigiul de cel dintâi și cel mai mare ziarist ardelen. Scrie risipit, inegal, nereușind să fie altceva decât un redactor sau un colaborator util al câtorva publicații. Astfel, în „Familia”, revista-magazin a lui Iosif Vulcan, unde, în 1867, începe să se manifeste, îi apar corespondențe culturale, notițe etnografice, impresii de călătorie, articole instructive, proză moralizatoare, biografii romanțate, multe dintre acestea fiind prelucrări ori traduceri. Într-o singură perioadă, când secondează pe G. Barițiu în redactarea ziarului „Observatoriul”, editat la Sibiu între 1878 și 1885, posibilitățile lui sunt mai bine folosite, cu toate că îi revenea o bună parte din grija elaborării ziarului, de la editorialul politic la poșta redacției. În articole, semnate și cu pseudonimele Camil (utilizat și în corespondențele de la Viena trimise „Românului”) sau, mai rar, Lucrețiu și Junius (ce apăruseră și în corespondențele publicate în „Semănătorul” din Bârlad), **B.**, un spirit viu, polemic, vehement, câteodată chiar violent, analizează starea de fapt și militează pentru drepturile politice, economice și sociale ale românilor din Imperiu. În sprijinul acestei campanii, el comentează ori transpune în românește lucrări de drept, economie și economie politică, precum *Lupta pentru drept* de Rudolf von Ihering sau *Ideea de stat a Austriei* de František Palacky. Considerând gândirea iluministă franceză un bun instrument în lupta pentru emancipare, împotriva oricărui fel de despotism, tâlmăcește, în 1879, primul în Transilvania, *Contractul social* de J.-J. Rousseau. Din rațiuni mai degrabă ideologice, traduce drama *Emilia Galotti* de Lessing, precum și un fragment din *Don Carlos* de Schiller.

B. nu avea resurse de scriitor și va persevera în a face traduceri, eterogene în general, deși e sesizabilă preferința, pe de o parte, pentru literatura franceză, iar pe de alta, pentru scrierile privitoare la morală ori direct moralizatoare. În „Observatoriul”, dar și în „Familia”, „Amicul familiei”, „Transilvania”, „Telegraful român”, „Gazeta Transilvaniei”, „Minerva”, apar în transpunerea lui aforisme și cugetări, pagini din Pascal, Montesquieu, din *Caracterele* lui La Bruyère, din Teofrast, Boccaccio, Buffon, V. Hugo, Al. Dumas-fiul, Catulle Mendès, Matilde Serao, O. Feuillet, E. Souvestre ș.a. Au fost publicate și în volum numai considerabile istorice-morale ale lui J. Pederzani, tâlmăcite sub titlul *Femeile* (1883), semnat

Junius), precum și, în 1893, *Arta de a trăi* de Stugau (August von Schmidt). Între scrierile răzlețe ale acestui publicist se află câteva amintiri despre Eminescu, apărute în 1894, la scurtă vreme după moartea poetului. Prezența fascinantă, boemă a lui Eminescu, cunoscut la Sibiu și regăsit în studenție în cercul „României june” de la Viena, este surprinsă în detalii sugestive, avansându-se și ipoteze asupra cauzelor dezechilibrului nervos ce a pecetluit viața poetului. O soartă asemănătoare l-a urmărit și pe **B.**, care a murit cu mintea rătăcită, într-un sanatoriu.

SCRIERI: *Din zbuciumul veacului*, îngr. și introd. Bucur Țincu, pref. Vasile Netea, Cluj-Napoca, 1982. **Traduceri:** J. Pederzani, *Femeile*, Sibiu, 1883; Stugau [August von Schmidt], *Arta de a trăi*, Brașov, 1893.

Repere bibliografice: [I. G. Barițiu], „Telegraful român”, 1899, 26; Aurel A. Mureșianu, *Un fost amic al lui Mihai Eminescu: Ieronim G. Barițiu*, „Prometeu”, 1938, 8-10; Bucur Țincu, *Un scriitor sibian necunoscut: Ieronim G. Barițiu*, în *Cibinium*, Sibiu, 1977, 169-179; *Dicț. lit.* 1900, 79-80; Nicolae Mecu, *Publicistică militantă*, VR, 1983, 2; Faifer, *Semnele*, 230-231. G.D.

BARJANSCHI, Iurie (6.IX.1922, Brașov — 11.IX.1986, Orhei), poet, prozator și traducător. Încă elev la Liceul „B. P. Hasdeu” din Chișinău, pe care îl va absolvi în 1940, a debutat în presă cu versuri (1936). Numeroasele volume de poezie și proză tipărite între 1948 și 1982 (între care *Drumul spre fericire*, *Cuvânt despre pace*, *Zile roșii*) colportează și ilustrează un repertoriu de teme date, impuse, tot felul de clișee proletcultiste, într-un limbaj primitiv. Concomitent, **B.** a tradus din Goethe, Pușkin, Lermontov ș.a.

SCRIERI: *Drumul spre fericire*, Chișinău, 1948; *Poezii pentru școlari*, Chișinău, 1951; *Cuvânt despre pace*, Chișinău, 1952; *Sub cerul înstelat*, Chișinău, 1956; *Ileana Cosânzeana*, Chișinău, 1958; *Drum*, Chișinău, 1967; *Versuri*, Chișinău, 1973; *Soare de mai*, Chișinău, 1977; *Zile roșii*, Chișinău, 1978; *Trăiesc pentru tine*, Chișinău, 1982. **Traduceri:** A. Pușkin, *Evgheeni Oneghin*, Chișinău, 1950, *Poeme*, Chișinău, 1951, *Cântecele slavilor apuseni*, Chișinău, 1958; Goethe, *Faust*, Chișinău, 1954; M. Lermontov, *Poeme*, Chișinău, 1955, *Bal mascat*, Chișinău, 1966, *Versuri alese*, Chișinău, 1969; Fr. Schiller, *Wilhelm Tell*, Chișinău, 1956; Vl. Maiakovski, *Bine!*, Chișinău, 1957; A. Tvardovski, *Zări după zări*, Chișinău, 1962; M. Râlski, *Versuri alese*, Chișinău, 1963; A. Prokofiev, *Versuri alese*, Chișinău, 1963; Lope de Vega, *Fuente Ovejuna* (*Izvorul oilor*), Chișinău, 1968; A. Isaachean, *Strofe lirice*, Chișinău, 1976.

Repere bibliografice: Aureliu Busuioc, *Viața în telescop*, „Cultura Moldovei”, 1958, 14 septembrie. I.C.

BARNOSCHI, D.[imitrie] V. (21.IX.1884, Țigănași, j. Iași — 29.V.1954, București). Este fiul Elizei și al lui Dumitru Vasiliu, funcționar. A urmat Liceul Internat din Iași, încheiat în 1902, după care se înscrie la Facultatea de Drept tot din Iași, se transferă la București, obține licența în 1907 și doctoratul în 1911. Din 1910, semnează D. Barnosche (Barnoschi)-Vasiliu, oficial numindu-se Dumitru V. Barnoschi abia din 1939. În anii din preajma războiului se apropie de Partidul Conservator și de fruntașul acestuia, P. P. Carp. În timpul ocupației germane,

este prefect al județului Prahova. În 1920, primește recomandarea de profesor la Facultatea de Drept a Universității din Cernăuți, dar numirea nu i-a fost ratificată, sub pretextul colaboraționismului cu ocupantul străin. Rămâne în continuare avocat în București, citește cu o vie curiozitate literatură, românească și străină, se interesează îndeaproape de evoluția psihologiei și se simte atras de teoriile lui Sigmund Freud, pe care le-a popularizat, înțelegându-le cu exactitate. **B.** devine campionul unei teorii morale pe care o dorește eliberată de prejudecăți — nudismul. Ține conferințe (care provoacă scandaluri publice), tipărește broșuri de popularizare, înființează colecția „Demogorgon”, în care include lucrări menite „să sperie poporul”. În lucrarea *Originele democrației române* (1922), în care se ocupă de constituția „cărvunarilor” de la 1822, pregătirea juridică îl ajută să descifreze câteva dintre resorturile socio-psihologice ale „ponturilor” avansate de boiernașii moldoveni, dar aceste rezultate oneste sunt umbrite de interpretări fanteziste și de înlocuirea documentului cu înțuiția și cu arbitrarul concluziilor. Înființează revista „Cărvunarii”, apărută în două serii, în 1927 și în 1931, și trimisă gratuit „întregii elite sociale a țării”. În numele propriului „cărvunarism”, **B.** anunță „falimentul capitalismului”, sistem social față de care a avut rezerve serioase. A fost un democrat convins și un adversar al exceselor de ordin politic și social, atitudini vizibile în colaborările sale de mai bine de un deceniu la „Adevărul literar și artistic”. Și-a afirmat, chiar într-un oficios al extremei drepte, „Cruciada românismului” (1935), principiile umanitare și spiritul tolerant. Dorind să asigure o răspândire mai

mare a literaturii române peste hotare, a înființat în 1938 o altă revistă, „Ronsard”.

Romancier de vocație nu a fost **B.**, cu toate că se considera autorul unor romane „de probleme”. Fiind un om de cultură întinsă și temeinică, un spirit mobil și o inteligență pătrunzătoare, și-a transpus în *Neamul Coțofănesc* (1930), *Rumilia* (1934) și *Stăvilare. Se aleg apele* (1942) păreri polemice despre societatea românească a epocii. Ambiționa, asemenea lui Cezar Petrescu, la o frescă socială. Acaparantă se dovedește preocuparea pentru refacerea unui traseu al istoriei românești după o schemă foarte personală. În volumul *Cărvunarii* (1928) se află mai curând succinte tablouri istorice, fanteziste în mare parte, cu deosebire când au în vedere „viața zbuciumată și moartea silnică a comisului Ionică Tăutu”, dar apropiate de verosimilul artistic atunci când se referă la Ioniță Sandu Sturza, primul domn pământean după fanarioți. Adevărata ivire a „izbăvirii naționale” pare a fi considerată însă epoca lui Iordache Darie Dărmănescu, a cărui trepidantă viață a fost transpusă de **B.** în romanul *Conspirația Dărmănescului* (1936). Desfășurarea narațiunii este aceea a romanului istoric tradițional, deviată, în final, în pagini de un vizionarism curios pentru cine nu le admite substratul ezoteric și simbolic. Motivările psihologice sunt făcute cu iscusință, personajele aspiră la o statură și trăsături de epopee, dialogurile între inamici sunt impregnate de un aer cavaleresc, patriotic și declamator totodată, cu unele tentative de adaptare la hazul autohton. Predilecția pentru stările incerte, pentru îmbinările lexicale străni, străine spiritului epocii și, uneori, limbii române, pentru fastuos, ocult, pentru personaje bizare, perverse și amatoare de astrologie ori magie, preludează *Princepele* lui Eugen Barbu. În proiectul romantic al scriitorului, „zorii renașterii” nu cuprind decât o singură scriere epică, *Stăvilare. Se aleg apele*, ultimul roman al lui **B.** și totodată cel mai nerealizat. Înscris în ciclul romanesc dedicat contemporaneității, *Neamul Coțofănesc* a fost interzis de sinodul Bisericii Ortodoxe Române, odată cu *Icoane de lemn* de T. Arghezi și *Marele Duhovnic* de V. Eftimiu. Ficțiunea epică este săracă, dar suplinită printr-o neistovită imaginație lubrică și ample digresiuni jurnalistice. Scriitorul ar fi plecat, se pare, de la un caz real, în marginea căruia a închipuit o serie de evenimente ce se petrec în Moldova, în timpul războiului. La Sărcani, la conacul boierilor Coțofanu, s-a înființat un spital, în care sunt îngrijii răniți, infirmierele fiind femei din elita vremii. Împrejurările conduc personajele către o transformare morală, în sensul afirmării sincerității și al acceptării realității brutale; orice restricție etică fiind abolită, se dezlănțuie cele mai ascunse – până atunci – pasiuni erotice. În castelul-Sodomă coexistă devoțiunea și altruismul cu libertinajul cel mai deșucheat. Atmosfera este de sabat grotesc, iar balul din grotele Sărcanilor, cu travestiuri senzuale și împreunări în lanț, anticipă, iarăși, episoadele corespunzătoare din *Princepele* lui Eugen Barbu. Dezmățului cosmic i se opune castitatea sătenilor. Castelul este incendiat de țărani revoltați de „măscările” pe care, din întâmplare, le descoperă, iar justiția, coruptă, distruge declarațiile lor incriminatorii. Cu totul lipsit de acoperire artistică este *Rumilia*, în care tezismul domină construi-

rea intrigii și argumentarea ei. **B.** este un romancier atras de stările tulburi, incerte, fie sociale, precum în *Neamul Coțofănesc* sau în *Conspirația Dărmănescului*, fie individuale, precum în *Rumilia*. Aici, imaginația se dezlănțuie fără opreliști, excitată de ceremonialuri erotice fără număr. Prezentat în mai toate ipostazele, normale și patologice, erosul are aspectul unui delir permanent. Odată eliberate de complexele culturale, personajele devin „animale sănătoase”, de o indescriptibilă vulgaritate. Unele pagini din romanele lui **B.** sunt în drum către pornografia în stare pură, iar scenele de dragoste au, câteodată, o trivialitate penibilă. Echilibrate și lipsite de asperități sunt povestirile din *Răfuiele boierești. A suta necredință* (1932), anecdote trase către studiul de moravuri și pitorescul obiceiurilor.

SCRIERI: *Reacțiune*, București, 1918; *Originele democrației române*, București, 1922; *Cărvunarii*, București, 1928; *Neamul Coțofănesc*, București, 1930; *Ahileion Nudist-Palace*, București, 1931; *Răfuiele boierești. A suta necredință*, București, 1932; *Mărturisirea trupului*, București, 1933; *Rumilia*, București, 1934; *Nudismul*, București, 1934; *Conspirația Dărmănescului*, București, 1936; *Salvați elita!*, București, 1936; *Maria, regina României, „Povestea vieții mele”*, București, 1936; *Calea împărătească*, București, 1938; *Moșierii și a doua lor chemare*, București, 1940; *Sarea pământului*, București, 1942; *Stăvilare. Se aleg apele*, București, 1942; *Conspirația Dărmănescului. Cărvunarii*, îngr. V. Iova, pref. Șerban Cioculescu, scrisoare de Perpessiciu, București, 1982; *Originele democrației române. Cărvunarii. Constituția Moldovei de la 1822*, București, 1996. **Traduceri:** E. Coué, *Stăpânirea de sine*, București, 1927; O. S. Marden, *Minunile gândului*, București, 1928; I. Sulacov, *Însemnările unui flămând*, București, f.a.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Scieri*, VI, 236; Octav Botez, D. V. Barnoschi, „Cărvunarii”, VR, 1928, 9; Mihail Sadoveanu, „Cărvunarii”, *poveste istorică de D. V. Barnoschi*, ALA, 1929, 431; Alexandru Bilciurescu, D. V. Barnoschi, „Neamul Coțofănesc”, CL, 1930, mai; Perpessiciu, *Opere*, IV, 60-64, V, 187, VII, 74-76; Petre Pandrea, D. V. Barnoschi, „Rumilia”, ALA, 1934, 727; N. Iorga, *Alt otrăvitor*, „Cuget clar”, 1936, 7; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 920; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 341-342, 600-601; Carianopol, *Scriitori*, I, 165-172; Dan Mănuță, D. V. Barnoschi sau *Fronța evghenisită*, CL, 1988, 9; *Dicț. scriit. rom.*, I, 195-196; D. V. Barnoschi, DCS, 175. **D.M.**

BAROC, stil artistic definit în opoziție cu cel clasic. Termenul are o dublă etimologie; în silogistica medievală scolastică, denumea o argumentație pedantă, sofisticată; în limbile portugheză și spaniolă, sub formele *barroco* și, respectiv, *barruoco*, denumea perlele cu înfățișare neregulată. În literatură pătrunde în secolele XVI-XVII, cu înțelesul de „ciudat”, „bizar”, „extravagant”, „absurd”, înțeles cu care a circulat până către finele secolului al XIX-lea, nu fără a-l păstra, într-o anume publicistică, până azi. În accepție stilistică, începe a fi utilizat în secolul al XVIII-lea, cu aplicație, inițial, la arhitectură, cu sensul depreciativ de „straniu”, „insolită”, necanonic. Cu același sens e aplicat, tot atunci, la muzică. În secolul următor, cuvântul denumește, în marile sinteze de istorie a culturii și artei realizate de Jakob Burckhardt și Heinrich Wölfflin, fără conotații defavorabile, stilul (arhitectonic și nu numai) al Antirenașterii și Contrareformei. Opus stilului clasic, instaurat de Renaștere, **b.** sfidează principiile de normă, ordine, măsură,

Mănăstirea Hurez. Foișorul lui Dionisie

echilibru, promovând iregularul, excentricul, dând frâu liber imaginației, practicând gratuitatea, ludicul, prețuind decorul, ornamentația, fastul, strălucirea, reliefând anomalii și contraste, cultivând fabulosul, fantasticul, spectaculosul. În poezie, unde proliferază sub denumiri precum *concretism*, *gongorism*, *marinism*, *eufuism*, *prețiozitate*, cultivă expresia șocantă, paradoxul, artificul, excesul verbal și imagistic, figurile caracteristice fiind oximoronul, hiperbatul, catahreza, șarada, calamburul; în proză și teatru, satisface gustul pentru extraordinar, pentru aventură, pentru peripeții, pentru criptic, pentru mister, și în acest scop complică narația, ramifică acțiunea prin episoade adiționale, mai mult sau mai puțin aderente la trunchiul epic, introduce situații neașteptate, surprinzătoare, provoacă întorsături ilariante de situații, deznodăminte imprevizibile, îmbină tragicul și comicul, dramaticul și grotescul, recurge la încifrări, la travestituri, întrebuițează „măști”, inclusiv animaliere. Poetica **b.** vizează impresiunea bruscă, producerea de uimire, de *meraviglia*. În terminologia estetică actuală, termenul **b.** e concurat de cuvântul „manierism”, propus de Ernst Robert Curtius, adoptat de G.-R. Hocke. Discuțiile referitoare la delimitarea sferei semantice a fiecăruia dintre acești doi termeni continuă încă. În înțelegerea autorului român al celor mai ample sinteze teoretico-istorice asupra stilurilor, Edgar Papu, **b.** exprimă, deghizat și defensiv, o viziune tragică a

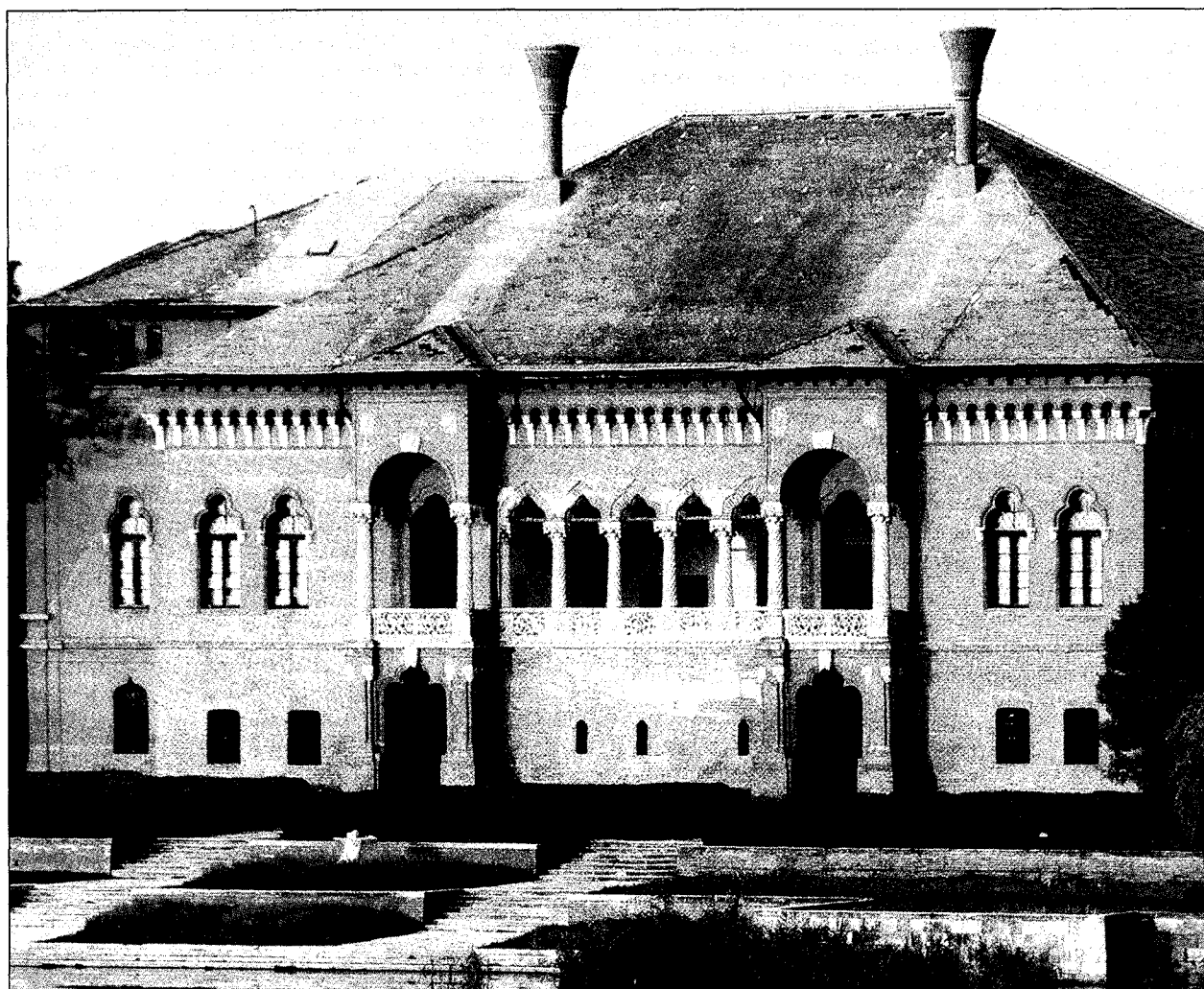
existenței, în timp ce manierismul, prin deformarea sfidătoare a realității, prin afișarea ostentativă a nefirescului, reprezintă o atitudine agresivă față de realitatea obiectivă.

Privitor la **b.** românesc s-au formulat puncte de vedere diametral opuse. Potrivit unuia dintre acestea, despre existența la noi a acestui stil se poate vorbi doar „într-o oarecare măsură” (Adrian Marino); cealaltă opinie (Edgar Papu) atribuie caracter baroc unor momente de civilizație și unor fapte de creație artistică realizate în tot cursul istoriei noastre, începând de la daci. Construcțiile geto-dace (din care s-au păstrat, desigur, doar fragmente) s-ar încadra tipologic în stilul baroc etern și universal (Eugenio d’Ors vorbește de „eonul baroc”), prezentând asemănări cu Machu Picchu, enigmatică așezare incașă din Peru. Eclipsat timp de peste un mileniu, după cucerirea romană, **b.** reapare în spațiul românesc, *avant la lettre*, în secolul al XVI-lea, materializat mai ales în arhitectură (biserica de la Curtea de Argeș), dar și în alte forme de artă, inclusiv în literatură (*Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*). Prefigurări ale unui asemenea „protocronism” s-ar putea identifica și în veacul precedent, grefate pe varianta autohtonă a unui clasicism bizantin. Ca adevărată epocă a **b.** sunt considerate secolele XVII–XVIII, consacrată în arhitectură de biserici ca acelea ale mănăstirilor Dragomirna, Trei Ierarhi, Golia, catedrala greco-catolică din Blaj, de semnificative înfăptuiri în pictură (cele de la Sucevița în special), tapiserie, ceramică, ca și de mari opere literare: unele dintre scrierile lui Miron Costin, versurile lui Dosoftei, *Istoria ieroglifică* a lui Dimitrie Cantemir, *Țiganiada* lui Ion Budai-Deleanu. Caractere baroce, mai mult sau mai puțin marcante, sunt semnalate de istorici ai artelor și ai literaturii și în secolele XIX–XX. Sunt menționate astfel, în arhitectură și artele plastice, unele dintre creațiile lui Ion Mincu, Ion Berindei, Octav Doicescu, Gh. Petrașcu, Francisc Șirato, Ion Țuculescu, Corneliu Baba; în literatură, caractere și aspecte ale operelor unor scriitori ca N. Văcărescu, I. Heliade-Rădulescu, D. Bolintineanu, Al. Depărățeanu, A. I. Odobescu, M. Eminescu (în *Glosă*), Al. Macedonski, Calistrat Hogaș, N. Iorga, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Gala Galaction, Mateiu I. Caragiale, Lucian Blaga, Ion Barbu, G. Călinescu, Eugen Barbu, Leonid Dimov. Ca stil de epocă, **b.** românesc literar a fost studiat în câteva sinteze de proporții. Prima, a lui Dan Horia Mazilu, *Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea* (1976), debutează cu aserțiunea, întemeiată pe o consistentă informație, că semnele **b.** nu apar în secolul al XVIII-lea, cum, la data respectivă, se mai credea, ci în cel precedent, ca urmare a contactelor culturale cu Polonia și Ucraina; al optsprezecelea veac înregistrează doar a treia, și ultima, etapă a unui proces de receptare a stilului, cu sugestii italiene, venite pe filieră neogrecescă, și cu mai multe contacte — acum directe — realizate cu literaturile apusene. Cercetătorul nu situează începuturile **b.** românesc mai devreme, considerând că în secolul al XVI-lea începe, la noi, cu Neagoe Basarab, Renașterea, spre a se încheia la sfârșitul primei jumătăți a secolului următor, prin faptele de cultură ale unor ierarhi și boieri cărturari din toate ținuturile românești, printre care Udriște Năsturel, cel mai ilustru precursor al **b.** Demonstrarea

acestei teze formează cuprinsul unei alte cărți a lui Dan Horia Mazilu, *Literatura română în epoca Renașterii* (1984). În volumul consacrat literaturii de expresie barocă, stilul acesteia e văzut ca o concretizare la scara continentală a unei crize de conștiință care pretindea „vehement” o compensație estetică. Revărsată din Occident în Europa răsăriteană, în medii atât catolice cât și ortodoxe, spiritualitatea barocă n-a generat un stil de epocă hegemon, însă manifestările ei s-au concretizat în producții de speță literară ce dețin o pondere sensibilă în creația culturală din perioada veche. Printre acestea se numără „stihurile de stemă”, cu artificiile lor ingenioase, caracteristice poeziei emblematice, „gnomele numerice”, acrostihurile, inscripțiile în versuri, versurile în rețea, șaradele rimate, feluritele forme de joc, de grauitate, construcțiile verbale enigmatice, toate ciudățeniile grafice, precum și discursurile encomiastice și alte compuneri obținute prin utilizarea mijloacelor retoricii literare

a timpului. De altfel, aceasta constituia principala materie de studiu în școlile catolice, școli în care au învățat (în Polonia, mai cu seamă) și unii dintre ctitorii culturii românești vechi și premoderne. În contribuțiile din anii următori — *Vocația europeană a literaturii române vechi* (1991), *Recitind literatura română veche* (I–III, 1994–2001), *Literatura barocă în context european* (1996) —, Dan Horia Mazilu analizează rosturile retoricii, mai cu seamă ale celei bizantine, în construcțiile baroce din literatura noastră, interesul acordat unor „genuri” și motive literare, prevalența unui imaginar definibil ca baroc. Propunând „un nou model de interpretare”, un alt cercetător, Ion Istrate, prezintă într-o lucrare importantă, *Barocul literar românesc* (1982), geneza **b.** din spațiul nostru cultural ca implicat în acțiunea formativă a cărților populare, convergență cu autohtonizarea fondului spiritual bizantin. Asimilarea tot mai adâncă a culturii bizantine a dus la descoperirea funda-

Palatul Mogoșoia

mentelor europene, greco-latine, ale acesteia, preluate de umanismul Renașterii și transmise **b.** Dar în acele fundamente își are sursa primordială și cultura românească. Pe de altă parte, pătrunderea și tot mai intensă circulație la noi a cărților populare, cu lumea lor fabuloasă, deschideau gustul pentru straniu, pentru evaziunea din real, pentru o existență alternativă imaginară. Fără a fi ele însele scrieri baroce, cărțile populare posedă conținuturi ce includ prefigurări ale viitorului stil baroc. Cum acest stil, proliferant în țările Apusului, exprima experiențe sufletești analoge celor din Răsărit proiectate în cărțile atât de răspândite la noi, era normal ca literatura română să intre, prin creatorii ei, în dialog cu Occidentul baroc și să se resimtă de pe urma acestui fapt. Rezultatul major a fost modernizarea, și în literatura noastră, a unor specii: poemul filosofic, romanul, teatrul parodic, poemul burlesc. Operele reprezentative în acest sens înscriu tot atâtea momente notabile (primele trei fiind și monumente, se poate spune) ale **b.** în literatura română: *Viața lumii* de Miron Costin, *Istoria ieroglică* de Dimitrie Cantemir, *Țiganiada* de Ion Budai-Deleanu, *Occisio Gregorii in Moldavia Vodae tragedice expressa* (atribuită lui Budai-Deleanu). Această trecere normală, cu contribuția cărților populare, de la bizantinism la **b.**, printr-o dublă mișcare, spre adânc (fondul ancestral, greco-roman) și spre exterior (cultura occidentală), face inutilă recurgerea la conceptele de umanism și mai ales Renaștere pentru definirea unor fenomenalități de creație românești. Cultura noastră s-a integrat în cea europeană într-un proces de evoluție firească pe propriile coordonate. Validitatea acestui punct de vedere, inspirat, probabil, de eseistica revistei „Gândirea”, dar argumentat prin roadele unei laborioase cercetări personale, e, firește, de discutat. Afla cumva între afirmare și tăgăduire — Nicolae Manolescu include în *Istoria critică a literaturii române* (1990) un capitol intitulat, semnificativ, *A existat un baroc românesc?* —, secvențele baroce din literatura noastră au adunat, între timp, în jur numele unor cercetători reputați ai discursului literar medieval: Alexandru Duțu, Doina Curticăpeanu ș.a. Izvorâte dintr-o mentalitate precis circumscrisă, construcțiile baroce dovedesc prezența în lumea românească a unei „vocații a instabilității” ce dirija contemplarea universului sub semnul mobilității, al fragilității și nonperenității. Evenimentele scurse, istoria deci, dar și alcătuirile din imediata contemporaneitate sunt analizate prin prisma acestei copleșitoare instabilități, ce generează, natural, nesiguranță. **B.** literar românesc a participat, astfel, la configurarea răsăriteană, ortodoxă, a curentului european.

Repere bibliografice: G. Călinescu, *Impresii asupra literaturii spaniole*, București, 1946, 11-32; Jakob Burckhardt, *Cultura Renașterii în Italia*, I-II, tr. Nicolae Balotă și Gheorghe I. Ciorogariu, pref. Nicolae Balotă, București, 1969; Victor L. Tapié, *Barocul*, tr. și pref. Alexandru Duțu, București, 1969; Ernst Robert Curtius, *Literatura europeană și Evul Mediu latin*, tr. Adolf Armbruster, introd. Alexandru Duțu, București, 1970; René Wellek, *Conceptul de baroc în știința literară*, tr. Rodica Tiniș, București, 1970; Matei Călinescu, *Eseuri*, București, 1970, 115-144; *Clasicism, baroc, romantism*, Cluj, 1971, 56-95; Eugenio d'Ors, *Trei ore în muzeul Prado. Barocul*, tr. și pref. Irina Runcan, București, 1971;

Marino, *Dicționar*, I, 225-254; Balotă, *Umanități*, 58-85; Curticăpeanu, *Orizonturile, passim*; Andrei Pippidi, *O teorie eclectică a barocului românesc*, RITL, 1976, 4; Jean Rousset, *Literatura barocului în Franța. Circe și păunul*, tr. Constantin Teacă, pref. Adrian Marino, București, 1976; Dan Horia Mazilu, *Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea*, București, 1976; Edgar Papu, *Barocul ca tip de existență*, I-II, București, 1977; Gustav-René Hocke, *Manierismul în literatură*, tr. Herta Spuhn, pref. Nicolae Balotă, București, 1977; Viorica S. Constantinescu, *Considérations sur le baroque roumain*, CREL, 1978, 1; [Barocul], RITL, 1978, 1 (semnează Mircea Angheliescu, I. C. Chițimia, Alexandru Duțu, Dan Horia Mazilu, Mihai Moraru, Al. Piru); Simion, *Scriitori*, I, 543-581, III, 260-264; Alexandru Duțu, *Modele, imagini, priveliști*, Cluj-Napoca, 1979, *passim*; Alexandru Ciorănescu, *Barocul sau Descoperirea dramei*, tr. Gabriela Tureacu, Cluj-Napoca, 1980; Romul Munteanu, *Clasicism și baroc în cultura europeană din secolul al XVII-lea*, I-III, București, 1981-1985; Ion Istrate, *Barocul literar românesc*, București, 1982; Adrian Angheliescu, *Vârstele lui Proteu*, București, 1984; Alexandru Duțu, *Humanisme, baroque, Lumières. L'exemple roumain*, București, 1984, *passim*; *Peut-on parler d'un baroque roumain?*, CREL, 1986, 4 (semnează Alexandru Duțu, Edgar Papu, Tudor Păcuraru, Mihai Zamfir, Dan Horia Mazilu, Romul Munteanu, Cornel Mihai Ionescu, Dolores Toma, Dim. Păcurariu, Ileana Mihăilă); Adrian Angheliescu, *Barocul în proza lui Arghezi*, București, 1988; Manolescu, *Istoria*, I, 10-12; Dan Horia Mazilu, *Vocația europeană a literaturii române vechi*, București, 1991, *passim*; Mazilu, *Recitind*, I-III, *passim*; Dan Horia Mazilu, *Literatura română barocă în context european*, București, 1996; Diana Adamek, *Ochiul de linx. Barocul și revenirea sale*, București, 1997; Ileana Mihăilă, *Statutul artistului în epoca barocă. Strălucirea și suferințele Magicianului*, București, 1998; Ileana Mihăilă, *Renaștere și modernitate*, București, 1998, 35-92; Ada D. Cruceanu, *Capete de pod sau Despre fețele barocului*, Timișoara, 2001. **D.Mc.**

BARONZI, George (20.X.1828, Brăila — 28.V.1896, București), poet, prozator, dramaturg, publicist și traducător. Este fiul lui Anton Baronți (sau Baronschi), avocat, venit în Țara Românească din insula Zante. **B.** ocupă o serie de slujbe în administrația județelor Dâmbovița, Vlașca, Covurlui, Ialomița și la Craiova. Autor prodigios de poezie, proză și teatru, traducător productiv, **B.** este unul dintre aceia care și-au făcut din scris o preocupare de-o viață. Debutează timpuriu, în 1844, cu drama *Eleonora*. Colaborează, timp de jumătate de secol, la diferite publicații. În 1845 scria la „Curierul românesc”, în 1848 era redactor al revistei „România”, iar în 1859 editează împreună cu Gh. Sion, foaia „Zioa”; este redactor la publicațiile „Moș Ion”, „Presa română”, „Vocea Poporului”, apărute la Brăila și Galați, conduce „Vocea covurlui” (1870). Mai publică în „Patria”, „Concordia”, „Românul”, „Naționalul”, „Dâmbovița”, „Unirea”, „Revista Carpaților”, „Constituționalul”, „Buciumul”, „Trompeta Carpaților”, „Ghimpele”, „Literatorul”, „Revista literară” ș.a. Versurile lui **B.**, adunate în mai multe culegeri (*Cugetările singurătății*, 1847, *Nopturnele*, 1853, *Danubienele*, 1859, *Zănele Carpaților*, 1860, *Satire*, 1867, *Fabule alese*, 1868, *Legende și balade*, 1876 ș.a.), sunt mărturii ale unui temperament poetic cu multe disponibilități. A scris poezie elegiacă, erotică, patriotică, satire, fabule, balade, legende, fiind tributar în bună parte lui Gr. Alexandrescu, V. Alecsandri, D. Bolintineanu, C. Bolliac. Epigonismul lui

apare evident în poemul epic, larg, grandilocvent și artificios. Resuscitând mai vechile teme romantice pașoptiste, prelungindu-le ecoul până târziu (în 1890 îi apare o încercare de epopee, *Daciada*), el aspiră totodată, ca și alți poeți de tranziție, la primenirea inspirației și a tehnicii versului. Atras de legendar, de fantastic, de misterul timpurilor și civilizațiilor revoluate, cultivând exotismul, **B.** tinde să depășească experimentul formal și să dea poeziei rezonanțe meditative. Inițiative poetice temerare sunt cosmogoniile din *Hiranyagarba* ori rafinamentul compoziției dintr-o altă legendă inspirată de literatura indiană, *Yavana și Nurvady* (1881), premergând manierei parnasiene. În prelucrarea epicii populare, pentru care a avut un interes deosebit, ca și pentru problemele limbajului popular sau pentru posibilitățile de îmbogățire a limbii literare, **B.** se apropie mai mult de Bolintineanu decât de Alecsandri. Uimitoarelor intuiții muzicale din *Corbea Haiducul*, *Cântecul nebunului*, *Badea Haiducul*, *Cățelul pământului* (refrenul acestei ultime poezii a fost preluat de M. Eminescu ca epigraf în poemul *Strigoii*), sugestiilor auditive folosite în *Zodia racului* li se adaugă, aici și în alte locuri, o fantezie plastică puțin obișnuită. La **B.** pot fi aflate versuri pline, meșteșugite, somptuoase uneori, alerte alteori, cu vădite delicii de coloratură lexicală și cu virtuozități de rimă și ritm. Și în proză scriitorul este ispitit de elementul fantastic. Ciclul *Heptameron* (1861) cuprinde câteva povestiri care utilizează înscenarea fantezistă, narațiunea rămânând, de fapt, în planul real, ca mai târziu la D. Anghel, dar și altele care imaginează subiecte din epoci legendare, în reconstituiri cu un caracter fantast. Mai târziu, în romanele *Biciul lui Dumnezeu* (1884) și *Fontana zinelor* (1896), unul despre domnia lui Vlad Țepeș, celălalt coborând spre vremea întemeierii Moldovei, **B.** oscilează între adevărul

istoric și scenariul fabulos. Cel mai cunoscut în epocă a fost un alt roman al lui, *Misterele Bucureștilor* (I-III, 1862-1864). Semnificativ este că, până la 1860, poligraful a dat versiuni românești după romanele unor scriitori citați cu aviditate la mijlocul secolului al XIX-lea (George Sand, E. Sue, Al. Dumas-fiul, Walter Scott). Romanul *Misterele Bucureștilor* seamănă însă în mod izbitor cu *Misterele Londrei* de Paul Féval, însușindu-și până în amănunt intriga, personajele, atmosfera, toate specifice, de altfel, romanului-foileton occidental. Adaptarea este forțată, pornind de la bizareria numelor proprii până la descrierea moravurilor. Mediocru, construit subred pe ideea de frescă a unui mediu social, este și romanul *Muncitorii statului*. **B.** a scris, de asemenea, foarte multe piese de teatru. *Matei Basarab sau Dorobanți și seimeni* (1858) figurează printre primele drame istorice românești în versuri, fiind înrăurită, ca și *Alestar* (1878), de teatrul romantic al lui V. Hugo. Comediile, vodevilurile, farsele lui **B.**, numeroase, au fost în întregime acoperite de timp.

SCRIERI: *Eleonora*, București, 1844; *Romana*, București, 1847; *Cugetările singurătății*, București, 1847; *Nopturnele*, București, 1853; *Matei Basarab sau Dorobanți și seimeni*, București, 1858; *Corbea Haiducul*, București, 1859; *Danubianele*, București, 1859; *Zânele Carpaților*, București, 1860; *O farsă din zilele noastre*, Focșani, 1860; *Impresiuni din carnavalul 1861*, Focșani, 1861; *Heptameron*, Focșani, 1861; *Legenda României*, București, 1862; *Misterele Bucureștilor*, I-III, București, 1862-1864; *Orele dalbe*, București, 1864; *Satire*, București, 1867; *Fabule alese*, București, 1868; *Călătoria printre secolii istorici*, București, 1870; *Opere complete*, vol. I: *Limba română și tradițiunile ei*, Galați, 1872; *Amor, Patria și Dumnezeu după poezii indieni*, Galați, 1874; *Opere poetice*, vol. I: *Legende și balade*, Galați, 1876; *Nătarăii*, Galați, 1876; *Ecouri poetice*, Galați, 1877; *O scenă dintr-o mie*, Galați, 1877; *Lumea se dă pe gheață*, Galați, 1877; *Sergentul rănit*, Galați, 1877; *Alestar*, Galați, 1878; *Ordinea zilei*, Galați, 1879; *Batista Veleli sau Răzbunarea poporului*, Galați, 1879; *Femeile noastre*, Galați, 1880; *Drapelul sângerat*, Galați, 1880; *Dama de cupă*, Galați, 1880; *Muncitorii statului*, Galați, [1880]; *Nebunia de la Plezna. Gornistul și turcul sau Tichia Dracului*, Galați, 1880; *O luptă între fiare*, Galați, 1880; *Timerele sau Păstorul domn*, Călărași, 1881; *Yavana și Nurvady*, Călărași, 1881; *Emblema maternității*, Călărași, 1881; *Barba lui Ștefan cel Mare*, Craiova, 1882; *Comedia stelelor*, Craiova, 1882; *Palatul fermecat sau Crucea și sfoara*, București, 1883; *Biciul lui Dumnezeu*, București, 1884; *Cheia de aur*, București, 1884; *Confidențele unui om de inimă*, București, 1885; *Caritatea în costum de carnaval*, București, 1887; *Daciada*, Brăila, 1890; *Mina haiduceasa, fata codrilor*, București, 1896; *Fontana zinelor*, București, 1896; *Wogg-Jersey și umbra sa*, [Galați], f.a.; *Pasărea măiastră*, Vălenii de Munte, 1909; *Poezii alese*, pref. N. Iorga, Vălenii de Munte, 1909. **Traduceri:** Al. Dumas, *Castelul brâncovenesc* [*Strigoii Carpaților*, fragm.], în *Castelul brâncovenesc, Carnavalul Veneției și Visul vieții omenesci de Michel-Angel*, București, 1852; *Iacobinii și girondinii*, București, 1855; *Isaac Lachedem*, I-IV, București, 1855-1856; *Cei patruzeci și cinci*, I-III, București, 1856-1857; *Contele de Monte Cristo*, I-VIII, București, 1857-1858; *Marie Stuart*, București, 1858; *Marchiza de Brinvilliers*, București, 1858; Byron, [*Poezii*], în *Potpuri literar*, București, 1852; George Sand, *Metella*, București, 1853; *Lacul dracului*, București, 1855; R. R. Thelusson, *Orbul*, București, 1853; [*Autori neidentificați*], *Dominoul roșu*, București, 1853; *Lena și ziua fără mâne*, București, 1855; E. Sue, *Matilda sau Memoriile unei femei june*, I-IV, București, 1853-1854; Al. Dumas-fiul, *Dama cu mărgăritari*, I-II, București, 1856; Walter Scott, *Ricard Inimă de Leu sau Talismanul*, București, 1856; *Fidanța de*

Lammermoor, București, 1856; Fr. Guizot, *Istoria civilizațiunii în Europa*, I-II, București, 1856, *Istoria civilizațiunii în Franța*, I-V, București, 1858.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit.* XIX, III, 196-205; N. Iorga, *Un contemporan al lui Alecsandri. Poetul Gheorghe Baronzi*, ALA, 1922, 79; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 295-297, *Ist. lit.* (1982), 330-334; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.*, 292-294; Pillat, *Itinerarii*, 76-80; Perpessicius, *Mențiuni ist.*, 149-166; Brădățeanu, *Istoria*, II, 59; *Dict. lit.* 1900, 80-81; Marian Barbu, *Romanul de mistere în literatura română*, Craiova, 1981, 88-100, *passim*; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, 391-393; Vasilica Tudoriu-Grünwald, *Precursori ai poeziei eminesciene* - G. Baronzi, București, 1988; Manolescu, *Istoria*, I, 319-321. G.D.

BAROS, Aurel Maria (6.III.1955, Urluieni, j. Argeș), prozator. Absolvent al Academiei de Studii Economice din București (1980), **B.** lucrează ca economist la Uniunea Scriitorilor, înființându-și în 1990 propria editură - AMB. A debutat cu poezie în liceu, în revista „Muguri” (1972), continuând cu proză scurtă în „România literară”, „Lucafărul”, „Viața românească”, „Contemporanul”, „Steaua” ș.a. Debutează editorial în 1986, cu romanul *Pământul ne rabdă pe toți*, care primește Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor și Premiul revistei „Argeș”.

De la început a fost remarcată apropierea romanului de debut al lui **B.** de *Moromeții* lui Marin Preda - roman rural, zona Teleorman, în preajma războiului -, observându-se și diferențele: absența unui personaj central (romanul lui **B.** fiind o frescă în care personajele sunt mai omogene ca statură), absența ideii de decădere a unei societăți tradiționale. De aceea, din critica la roman este de reținut sintagma „*remake epic*” (Ioan Groșan). Galeria personajelor include întreaga gamă a figurilor arhetipale ale satului (bogatul, nevolnicul, nevasta tânără și săracă ș.a.), însă nici o „personalitate” nu direcționează fluxul epic, acesta fiind condus mai degrabă de către destinul comunității în întregul ei. Originar din satul pe care îl descrie, prozatorul continuă să-și investigheze tema predilectă cu încă un roman, *Calea dragostei și-a morții peste care treci odată* (1990), și un volum de proză scurtă, *La furat de fete mari* (1994), în care atenția este focalizată pe diferite personaje. Planurile temporale se întretaie cu repeziciune, solicitând câteodată o atenție sporită din partea cititorului; ca pentru orice societate arhaică, aceeași atenție o pretinde urmărirea încrengăturii genealogice a personajelor. O notă specială trebuie făcută în ce privește limbajul acestora, lipsit de o cosmetizare stilistică, în consens cu realismul urmărit de autor, conținând elemente de oralitate tipică regiunii, „transcrise” cu strictețe. Imaginea construită de **B.** este, firește, mai puțin scilpitoare decât cea din *Moromeții*, însă are notele ei aparte de autenticitate, de perspectivă personală a autorului, ceea ce implică și o participare sufletească și, câteodată, o viziune aproape mitică, cea a copilului de țaran care povestește istoria familiei sale. Parcursul editorial al scrierilor lui **B.** este, într-un fel, paradoxal: debutând cu un roman anunțat ca un prim volum (din trei), autorul continuă cu lucrări de dimensiuni din ce în ce mai reduse și ajunge, la zece ani de la debut, să publice o carte de versuri, în stil modernist, *Software d'amour* (1996) - mici fragmente de poezii de dragoste, scrise pentru fiecare zi a lunii, pentru

fiecare lună și pentru fiecare an din intervalul 1995-2035, astfel încât în fiecare zi să poată fi recreată o nouă poezie, unică, după o metodă interactivă.

SCRIERI: *Pământul ne rabdă pe toți*, București, 1986; *Calea dragostei și-a morții peste care treci odată*, București, 1990; *La furat de fete mari*, București, 1994; *Software d'amour*, București, 1996.

Repere bibliografice: Nicolae Georgescu, Aurel Maria Baros, „Pământul ne rabdă pe toți”, LCF, 1987, 8; Cristian Teodorescu, *După primul tur*, CNT, 1987, 18; Paul Dugneanu, *Plăcerea povestirii*, LCF, 1987, 27; Ioan Groșan, *Cronică de familie*, VST, 1987, 10; Ioan Holban, Aurel Maria Baros, „Pământul ne rabdă pe toți”, CL, 1988, 3. C.B.

BART, Jean (pseudonim al lui Eugeniu [Eugenie] Botez; 28.XI.1874, Burdujeni-Suceava - 12.V.1933, București), prozator. Tatăl lui **B.**, căpitanul de dorobanți Panaite Botez, se distinge în Războiul pentru Independență și avansează până la gradul de general de brigadă. Mama, Smaranda, fiică a căminarului Nastasachi Mihail, absolvise un pension francez. În 1878, familia se mută la Iași, unde în toamna lui 1883 **B.** îl are ca institutor, în clasa a doua, pe Ion Creangă. Între 1886 și 1889 este elev la gimnaziu, iar în august 1869 e înmatriculat la Școala fiilor de militari. Din septembrie 1894, frecventează Școala de ofițeri din București, pe care o termină în vara lui 1896, ca sublocotenent. Urmează apoi la Galați, vreme de șase luni, Școala de aplicație a marinei regale. În 1897 își începe cariera de ofițer de marină, îndeplinind diferite funcții, între care acelea de comisar maritim și de comandant al porturilor Călărași, Sulina, Constanța, și ajunge până la gradul de comandor. O altă latură a activității lui **B.** este aceea legată de programul de asistență socială, printre ai cărui inițiatori este socotit. A fost primul director general al Asistenței Sociale, în Ministerul Muncii și Ocrotirilor Sociale (1921). În 1922, este ales membru corespondent al Academiei Române, referatul de recomandare fiind susținut de Mihail Sadoveanu. Călătorește în fiecare an, la diferite congrese, vizitând cu această ocazie orașe precum Paris, Varșovia, Geneva și făcând un tur prin Egipt, Palestina, Turcia. Cea dintâi carte, *Jurnal de bord*, alcătuită din „*șchițe marine și militare*”, îi apăruse în 1901. *Jurnal de bord*, *Datorii uitate* (1916), *Prințesa Bibița* (1923) au fost premiate de Academia Română. Surmenajul a grăbit, fără îndoială, evoluția unui diabet mai vechi, sfârșitul neașteptat al lui **B.** consternând pe toată lumea. Era pe punctul de a lua Premiul Național pentru proză.

Aflat încă pe băncile școlii, **B.** se încumetă să polemizeze, în „*Munca*” (1894), și încă pe un ton arțagos, cu Al. Vlahuță. Semnează Gh. Rot..., lucrător-croitoriu, apoi Un muncitor. Tot aici folosește iscălitura Tr., prescurtare a pseudonimului Troțuș, ce însoțește primele sale scrieri, publicate în „*Lumea nouă literară și științifică*” (1896). Eugeniu P. Botez se deghizează pentru prima oară în Jean Bart în „*Adevărul de joi*” (1898). Literatura lui a avut mulți cititori, fiind republicată în numeroase alte ziare, reviste, calendare și almanahuri: „*Revista maritimă*” (Brăila), fondată în 1900 de **B.**, care a fost aici și secretar de redacție, „*Curentul*”, „*Curentul nou*”, „*Viața*

românească", „Adevărul", „Dimineața", „Adevărul literar și artistic", „România maritimă și fluvială" (1931-1933), revistă înființată tot de **B.**, care a îndeplinit și funcția de director ș.a. Din scrierile sale s-au făcut traduceri în franceză, italiană, spaniolă, germană, rusă, cehă, poloneză, maghiară, bulgară, portugheză și chiar în esperanto.

Lipsită de vervă spectaculară și de epatante artificii, publicistica lui **B.** nu conține nici un dram de gratuitate și e străină de vanitatea ogîndirii de sine. În spinoasa „chestiune a Dunării", competența lui, așa cum reiese și din lucrările publicate, e aceea a unui specialist, stăpîn pe argumentul istoric, politic, economic. *Cartea Dunărei* (1933) este o monografie documentată, sacrificînd pe alocuri unui murmur de lirism sobrietatea excursului. Valorile morale și cele poetice sunt, aici, iradierii ale temei navale. Opiniile literare ale lui **B.** sunt în genere cumînți, de bun-simț, cu o tendință, totuși, de retardare. O serie de evocări apar ca „sclipiri răzlețe" din vremuri care smulg sobrului vaporean o pioasă lacrimă, dar îi deșteaptă și un fin surăs. Secvențele din trecut, mîngăiate de ficțional, tind să se preschimbe în schițe literare. Scrisorile dintr-o călătorie sau alta, publicate în „Adevărul", au o turnură meditativă. Atâtea „lucruri văzute și auzite" trezesc în reporter naratorul. După cum proza lui **B.** dispune de o densă încărcătură de veridicitate, unele „însemnări și amintiri" mimează reflexele epicului plăsmuit. Și prima călătorie a lui **B.** pe Marea Neagră (consemnată în *Jurnal de bord*), ca și celelalte, descrise în fragmente de jurnal rămase în „Viața românească", comunică o stare de euforie și de „uimire". Cu deosebire în cel de-al doilea jurnal de bord, impresiile prind să-și croiască un făgaș narativ. În călătoria spre America de Nord (*Peste Ocean*, 1926), **B.** nu mai e, desigur, sublocotenentul emotiv de odinioară. După șocul primelor contacte, comandorul, revenindu-și cu greu din năuceală și triindu-și de la o zi la alta prejudecățile, privește cu mai multă înțelegere și chiar cu admirație un mod de viață care știe să prețuiască promptitudinea și eficiența. Cu un minimum de meșteșugiri, în întâmplările pe care le narează, imaginarul capătă amprenta întâmplării adevărate. Dacă amintirea se prezintă ca un teritoriu al povestirii, povestirea, la rândul ei, se înfășoară pe vobletele unor rememorări. În această subtilă ambiguitate subzistă modernitatea, atîta cîtă este, a discursului narativ.

Bântuie, în „schițele militare" ale lui **B.**, un duh al deznașdejdiei. Un cer întunecat strivește fără putință de împotrivire niște făpturi oropsite — deposedați ai vieții meniți suferinței și, adeseori, unui tragic sfârșit (*Mărgărint bețivul*, *La poarta spitalului* ș.a.). Verismul acestor proze nu-și refuză un arsenal al literaturizării. Ceea ce nu le anulează substanța de „documente omenești". Cu o viziune nedisimulat tezigă, confruntînd două „lumi aparte", nuvela *Datorii uitate* se clădește pe complexul poporanist al vinovăției. Registrul patetic alternează cu secvențe umoristice, în care, cu o inventivă, dar cam apăsată expresivitate a amănuntului, se conturează o tipologie grotesc-malignă. Nuvela pendulează între palpitul caritabilității și încruntarea malițioasă. Ființe modeste, insignifiante în aparență, la cheremul unor forțe potrivnice, sunt și eroii „schițelor

marine din lumea porturilor". Născuți pentru a suferi, într-o zodie a cumpenei, au parte numai de necazuri, de zbcucium, de unde și asceza resemnării. Firi introvertite, ei poartă în sufletul obosit traumele multor înfrângeri (*Rătăcit*, *Cimitirul maritim*, *Pleca un vapor din port...*). Există, ca la însingurații sadovenieni, o taină grea în viața lor, vreun „păcat" săvârșit cine știe cum ori o „întâmplare tristă", a cărei drojdie le otrăvește fiecare ceas. Își țin cât își țin „inima zăvorâtă", dar compresiunea lăuntrică îi silește, odată și odată, să-și spună păsul (*Cu rușii în deltă*). Astfel, pe „firul necazurilor", se înnaște treptat „povestea". Decorul se animă, amplificînd ecoul înneguratelor mărturisiri. Alteori, natura e indiferentă, cînd nu își bate joc, precum marea, cu un „hohot clocotitor". Cel mai adesea, însă, cadrul e stăpînit de o „tristețe mută". Prin pudoarea indicibilă a simțămintelor, prin complicațiile sufletești, inhibitorii, ale personajului narator, nuvela *După douăzeci de ani* consună cu *Adela*, romanul lui G. Ibrăileanu. O adiere de lirism nostalgic învăluie evocarea unei iubiri eterice. O „viață pierdută" este și aceea a romanțioasei Bibița Garoflide, care se ofilește în orașelul-port unde numai pentru dînsa nu se întâmplă nimic. În pătimirile ei, declanșate de farsa crudă a unor răutăcioși, se ivește, în contraefect, o nuanță de ridicol. Între lacrimă și surăs, **B.** are un mod al său de a ironiza, cu o seriozitate întretăiată de câte un licăr de amuzament (*Horățiu Baltă*, *La conferință*). Birocratismul abuziv, inept generează comicul absurd. În forme ilare, acest

absurd poate avea un conținut tragic (*O protestare postumă*). În *Intrarea câinilor în Anglia este strict oprită*, schiță mereu antologată, nostimada este rezultanta disproporției dintre cauză și urmările ei. Un efect al gândirii aberante îl înfățișează și episodul insolit din *Fără permis de export*. În câteva narațiuni, **B.** atinge, asemenea lui I. Al. Brătescu-Voinești, o clapă a înduioșării (*Șoimul, Singură*). Lirismul edulcorează aici o proză căreia îi priește mai degrabă nota de asprime.

Confirmând pronosticul unor comentatori (în primul rând, al lui G. Ibrăileanu) și învingându-și propriile temeri, **B.** scrie romanul *Europolis* (1933). O scrisoare neașteptată stărnește vâlvă între locuitorii Sulinei, vestind revenirea lui Nicola Marulis din ținuturile de peste Ocean. În micul port cosmopolit de la gurile Dunării, unde alternanța de prosperitate și colaps economic, de somnolență și febrilitate intră în ciclitatea firească a locului, totul se poate schimba peste noapte. Într-un decupaj atent ritmat, naratorul sugerează, din șusoteli, calcule înfrigorate, salturi în himeric, toată nerăbdarea, volbură de curiozitate și de realizabile nădejdi, cu care este așteptat Americanul. Întoarcerea lui este elementul activizant al narațiunii. Contrariați de ținuta sărăcăcioasă a lui Nicola, pusă îndată pe seama originalității yankee, membrii coloniei grecești se întrec în a-l potopi cu măguliri și favoruri, jucând, pe coarda ipocriziei, o comedie impudică, în râvna lor de a se arăta vrednici de „milioanele” care îi fascinează. Se pun la cale străvezii tertipurii, încolțesc resentimente, înfloresc zăzania. Soția lui Stamati, trufașa Penelopa, apelipisită până la nevroză de viața searbădă pe care o duce, bovarizează. Lânzezeala, insuportabilă pentru o fire pasională, o face disponibilă aventurii. Încât, prezența seducătorului Angelo Deliu dezlanțuie frenezia erotică a impetuoașei grecoaise. O siluetă feminină de farmec exotic este ciocolatița Evantia, fiica lui Nicola. Și în furoarea amoroasă a Penelopei, și în romantica idilă dintre Evantia și sensibilul locotenent Neagu, se percepe vibrația difuză a irealizabilului, bucuria, extazul fiind săgetate de rele prevestiri. Plătind prețul irecuperabil al candorii, fata cade în brațele experte ale lui Deliu. Un păcat al vinovăției fără vină, marcând începutul degringoladei. Zvonurile, suspiciunile întefându-se, adevărul despre Nicola Marulis iese dintr-o dată la iveală. Averele lui, de fost pușcăriaș, încapă într-o boccea. O masivă decepție, revărsată în ostilitate și ură, urmează acestor dezvăluiri. Hulit și urgisit, bătrânul se hazardează într-o acțiune de contrabandă și moare împușcat. Dezastrele curg, într-o reacție în lanț. Abandonată de flușturatecul Deliu, Penelopa se sinucide. Distrus, Stamati își pierde mințile. Evantia eșuează la un deocheat varieteu, stingându-se de ftizie. Într-un melancolic *Epilog*, naratorul înșiruie și alte răsuciri de destin, sub vrerea impenetrabilă a fatalității. Sulina însăși agonizează, se pustiește, se destramă. **B.** aruncă peste această lume, cu dramele și caraghioslăcurile ei, o căutătură sceptică și totuși împăcată. Ironia, sancționând, ca și în alte scrieri ale sale, excesul și artificul, se aliază cu lirismul, care — afinitate cu Pierre Loti — împânzește pasajele descriptive, inspirate de priveliștea mării. Din noianul de fapte ce asigură densitatea epică a romanului se arcuiesc îngândurări, tatonând, cu oare-

care ieftinătate, „misterul” iubirii, al vieții și al morții, legățile nelămurite ale balansului dintre iluzie și realitate. Între sarcasm și nostalgie, proza de moderație clasică a lui **B.**, absorbând „documentele omenești” în ficțiune, se configurează într-un spațiu al autenticității.

SCRIERI: *Jurnal de bord*, București, 1901; *Sărmanul Dionis* (în colaborare cu Const. Calmuschi și G. Orleanu), București, 1909; *Datorii uitate*, București, 1916; *În cușca leului*, București, 1916; *Prințesa Bibița*, București, 1923; *Proză*, București, [1925]; *În Deltă...*, București, [1925]; *Peste Ocean*, București, [1926]; *Schițe marine din lumea porturilor*, București, [1928]; *Însemnări și amintiri*, [București], 1928; *Misterul casei din Sărărie*, București, 1929; *O corabie românească. Nava-școală brikul „Mircea”*, București, [1931]; *Pe drumuri de apă*, București, [1931]; *Europolis*, București, [1933]; ed. 2, pref. G. Călinescu, București, 1933; ed. 3, pref. G. Călinescu, București, 1939; ed. pref. George Ivașcu, București, 1962; ed. pref. Octav Botez, îngr. Constantin Mohanu, București, 1971; *Cartea Dunărei*, pref. I. Simionescu, București, 1933; *Zâna izvorului sănătății* (în colaborare cu Doctorul Ygrec [I. Glicsmann] și Mihail Celarianu), București, f.a.; *Jurnal de bord*, îngr. și pref. Virgiliu Ene, București, 1965; ed. București, 1986; *Schițe marine*, îngr. și pref. Constantin Mohanu, București, 1968; *După furtună*, București, 1969; *Scrieri*, îngr. și pref. Constantin Mohanu, I-II, București, 1974-1979; *Schițe marine din lumea porturilor*, îngr. și pref. Virgiliu Ene, București, 1975; *Jurnal de bord. Datorii uitate. Prințesa Bibița. În Deltă. Schițe marine din lumea porturilor*, îngr. și postfață Mircea Braga, București, 1981; *Europolis și trei nuvele*, îngr. și pref. Ion Bogdan Lefter, București, 1985.

Repere bibliografice: Sanielevici, *Cercetări*, 41-47; Ibrăileanu, *Opere*, II, 255-257, III, 54-57; Ralea, *Scrieri*, II, 119-121, 432-434, 440-441; Sadoveanu, *Cărți*, II, 148-150; Lovinescu, *Scrieri*, V, 94-96, VI, 193-194; Vianu, *Opere*, III, 48-50; Călinescu, *Cronici*, II, 207-210, 438-439; Arghezi, *Scrieri*, XXX, 177-179; Perpessiciu, *Opere*, VI, 236-241, IX, 44, XI, 51-61; Constantinescu, *Scrieri*, I, 188-193; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 674-676; Botez, *Scrieri*, 226-232; Ciopraga, *Lit. rom.*, 524-531; Micu, *Început*, 387-388; Marian Popa, *Geschichte der rumänischen Literatur*, București, 1980, 146-147; Piru, *Ist. lit.*, 242-243; Negoiteșcu, *Ist. lit.*, I, 204-205; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 16-17; *Dicț. scriit. rom.*, I, 199-202; *Dicț. analitic*, II, 30-32; Constantin Mohanu, *Jean Bart (Eugeniu Botez). Viața și opera*, București, 2001; Faifer, *Pluta*, 136-144. F.F.

BARZIN, Vlada (19.VIII.1940, Gelu, j. Timiș), poet. Este fiul Liubiței și al lui Dușan Barzin, țărani. **B.** a făcut liceul în Variaș, în județul Timiș (1955-1959), urmând apoi studii de profil economic. Colaborează la reviste și publicații cotidiene din România și din fosta Iugoslavie.

Debutează publicistic în gazeta „Banatske novine” (Timișoara, 1967), iar editorial cu volumul în limba sârbă, *Kad pucaju pupolci [Când plesnesc mugurii]*. A publicat în limba română volumul *Nemuririle ierbii* (1984). În poezia de confesiune și de notație, bucolică în esență, ca și în versurile care interoghează asupra veacului și a civilizației moderne — construite, epic și epigramatic, în jurul câte unui simbol livresc, **B.** adoptă teme ale actualității literare, se încredințează mărturisirii, vorbește despre un spațiu de predilecție naturist, înscenează un ceremonial propice jocului grațios de imagini, reveriei, rememorării. Poet al universului citadin în numeroase

cazuri, **B.** se regăsește și în versuri marcate de o romantică aplecare către visare, de nostalgia unui timp al plenitudinii afective, în elegii și în poeme de dragoste, nu rareori în versuri ce resuscită, cu discretă ironie, o amintire, un peisaj, un tablou de gen, mitologic.

SCRIERI: *Nemuririle ierbii*, Timișoara, 1984; *Atlantida*, îngr. Carmen Blaga, tr. Carmen Blaga și Lucian Alexiu, Timișoara, 1992; *Zahodenje. Izbrane i nove pesme*, Timișoara, 2001.

Repere bibliografice: Cedomir Milenovici, *Vlada Barzin. Fluxuri stelare*, „Banatske novine”, 1979, 3565; Lucian Alexiu, *Vlada Barzin*, O, 1980, 19; Dușan Petrovici, *Spirala de aur. Poeți sârbi din România*, București, 1980, 133-139; Eugen Dorcescu, *Între imagine și prozodie*, O, 1984, 36; Slavko Tomici, *Ceremonii lirice*, O, 1984, 45. C.B.I.

BASARABIA, gazetă politică și culturală apărută la Chișinău între 24 mai 1906 și 11 martie 1907 (79 de numere), cu litere chirilice. Este prima publicație din Basarabia în limba română, avându-l ca redactor-editor pe Emanuil Gavriliță. La început apărea de două ori pe săptămână (de regulă miercuri și sâmbăta), mai târziu periodicitatea ei a devenit neregulată. Din primul număr, colaboratorii gazetei se declară îndrumători în orientarea basarabenilor spre „conștiința de sine”, spre trezirea lor din „starea de somn”, din „starea de moarte”. Platforma politică a ziarului a constituit-o democratismul țărănesc, cu revendicarea lui fundamentală: pământul să fie dat celor „ce-l lucrează pre el”; Duma de Stat țaristă era considerată unica instituție aptă să rezolve chestiunile privitoare la dobândirea drepturilor și libertăților social-politice și naționale. Punerea în drepturile sale a limbii materne, naționalizarea învățământului, instituțiilor publice, Bisericii etc. s-au aflat mereu în centrul atenției celor de la **B.** În mai multe articole au fost afirmate ideea unității basarabenilor cu românii din partea dreaptă a Prutului, comunitatea istoriei și a culturii lor. Gazeta își propunea să facă „începutul unei literaturi poporane” și să popularizeze folclorul. În ciuda scurtei sale existențe, **B.** a avut eficiență, propagând activ literatura națională sau ilustrând-o prin retipăriri din opera lui Gh. Asachi, Al. Donici, C. Negruzzi, V. Alecsandri, I. Creangă, M. Eminescu, Al. Russo, Gr. Alexandrescu, G. Coșbuc, I. L. Caragiale, A. Mureșanu, I. Catina, Matilda Cugler-Poni, la rubricile „Lira basarabească”, „Foița” (Foișoara) Basarabiei”, „Din scriitorii români”, „Scriitorii însemnați ai neamului”, „Oamenii mari ai românilor” ș.a. A publicat și traduceri din A. Krâlov, A. S. Pușkin, A. Kolțov, L. N. Tolstoi, A. P. Cehov, V. G. Korolenko ș.a. În paginile **B.** s-a afirmat, într-o etapă de început, ca poet, traducător și folclorist, Al. Mateevici. S.P.

BASARABIA, cotidian care a apărut la Chișinău și București (duplex) între 23 iulie 1941 și 6 mai 1944. Ziarul nu conține o casetă redacțională. Pe lângă materialul informativ specific unui cotidian, **B.** supune atenției cititorilor și rubricile „Duh și slovă” și „Pagina literară”. În numărul 218, este anunțată lansarea suplimentului literar „Basarabia literară”. După acest

număr, „Pagina literară” din cotidian a fost suspendată, menținându-se doar rubrica „Duh și slovă”, cu o orientare net tradiționalistă. **B.** a beneficiat de numeroase colaborări ale unor personalități literare din întreaga țară. Poeziile publicate în ziar au fost semnate cel mai adesea de Octav Sargețiu, I. Buzdugan, O. Crușevan, Al. Negură, Sergiu Matei Nica, Ioachim Fuiagă, Al. Bardier. La capitolul proză, **B.** s-a bucurat de colaborările lui Al. Lascarov-Moldovanu, Mircea Streinul, Lotis Dolenga, D. Munteanu-Râmnic, Sergiu Matei Nica, N. Dunăreanu. Probleme de literatură erau puse în discuție de I. Ionașcu (noile orientări din literatura basarabească, situația scriitorilor din Transnistria și direcția ortodoxistă), Sergiu Grosu, Nicolae V. Coban, Al. Vicol (în *Pana în Cerna și Basarabia*), M. Vrânceanu (în *Eminescu și rușii*), Nicolae V. Coban (în *Cincinat Pavelescu și Basarabia*) ș.a. I. Agârbiceanu semnează în trei numere consecutive articolul *Conștiința românească la românii transnistreni*. Cronica literară și cea editorială au fost susținute de S. Grosu, O. Sargețiu, Sergiu Matei Nica, Dan Bălțeanu, Al. Negură. Revista a avut un rol important în promovarea literaturii române contemporane din Basarabia. I.Dg.

BASARABIA, revistă de literatură și cultură, cu apariție lunară, editată de Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova, la Chișinău, din martie 1988. Continuă, ca serie nouă, publicațiile „Octombrie” (1931-1957), apărută la Tiraspol, și „Nistru” (1957-1987). Deși supuse comenzii politice, cele două serii inițiale, mai ales „Nistru”, reușesc să publice numeroase articole despre moștenirea literară, despre necesitatea imperativă de a reveni la normele literare și promovează o literatură de calitate, prin difuzarea scrierilor lui Ion Druță, Grigore Vieru, Vasile Vasilache, George Meniuc, Nicolae Costenco, Petru Cărare, Serafim Saka, Nicolae Dabija. Seria nouă a susținut procesul de renaștere națională, valorificând literatura română, în genere cenzurată, exilată, marginalizată (*Doina* și articole ale lui Mihai Eminescu, operele lui Constantin Stere, Andrei Țepordei, Leon Donici ș.a.). Au apărut aici articole despre scriitori români consacrați, precum și grupaje de versuri și nuvele ale acestora, s-a rezervat spațiu articolelor despre așa-zisele „pete albe” ale istoriei (foametea, deportările, colectivizarea, „stagnarea”). În toate seriile sale, pe lângă literatura originală și critica de întâmpinare, mai mult sau mai puțin aserivită metodologic și ideologic, revista a publicat traduceri din literatura universală, opere ale scriitorilor români clasici și contemporani și studii despre ei, articole despre limba română, teatru și cinematografie. La început, redactor-șef a fost Iacob Cutcovețchi, înlocuit, odată cu numărul 2 din 1948, de Ion Canna, căruia i-au succedat de la numărul 1 din 1949 până la numărul 3 din 1951, Petrea Cruceanu, apoi Vladimir Galit (până la numărul 12 din 1952), iar cu numărul 1 din 1953, Fiodor Ponomari. Pentru câteva numere din 1948 a semnat în calitate de redactor-șef Chiril Ilișenco, viitorul președinte al Sovietului Suprem al Republicii Socialiste Sovietice Moldovenești. Pentru o scurtă perioadă, între anii 1957 și 1959, care coincide cu „dezghețul” cultural, redactor-șef este numit

George Meniuc. Odată cu numărul 10 din 1960 în postul-cheie se instalează Ion C. Ciobanu, căruia îi succedă, de la numărul 7 din 1961, Bogdan Istru. Începând cu numărul 6 din 1964, redactor-șef devine pentru o lungă perioadă Arhip Ciubotaru (până în decembrie 1987, cu excepția anilor 1961-1970, când revista e girată de Emilian Bucov, care îi impune o direcție oficială pronunțată). Din martie 1988 revista este total restruc-turată și orientată național, cu accentul pus pe valorificarea culturii române din Basarabia și pe cercetarea „petelor albe” din istorie. La început, colegiul redacțional era format din Valeriu Babanski (secretar responsabil), Vladimir Beșleagă, Nicolae Costenco, Ion Druță, Bogdan Istru, Vasile Levițchi, Victor Prohin, Serafim Saka, Vasile Vasilache; din 1990, redactor-șef este Dumitru Matcovschi, din 1995 în echipa redacțională intrând și N. Popa, E. Lungu, Iulian Nicuță, Em. Galaicu-Păun. **B.** este, în această perioadă, una dintre revistele literare românești cele mai importante, în unii ani tirajele ei ajungând până la 20 000 sau chiar 30 000 de exemplare. Publicația se remarcă printr-o densitate deosebită, prin deschiderea spre valorile literare general românești și europene și prin abordarea susținută a problemelor culturii și literaturii române din Basarabia, din România și din diaspora. *M.C.*

BASARABIA LITERARĂ, supliment săptămânal al ziarului „Basarabia” (1941-1944), care a apărut la Chișinău între 6 aprilie 1942 și 10 februarie 1944. Revista publică poezii, proză, articole de istorie literară, amintiri ș.a. Colaborează cu versuri G. Tutoveanu, D. Stelaru, Ion Buzdugan, Ion Potopin, Theodor Al. Munteanu, Dimitrie Iov, Emil Giurgiuca, Ion Șugariu; cu proză: B. Jordan, Al. Negură, Iulian Vesper, C. Salcia, Ion Ojog, Ernest Verzea; cu articole: Gabriel Țepelea (*Un animator: Octavian C. Tăslăoanu*), Cicerone Theodorescu (*Scritorul și neamul*), Eugen Jelebeanu (*Ferestre spre Octavian Goga*), Pericle Martinescu (*Destinul cultural al provinciei*); cu amintiri: N. Dunăreanu (*Barbu Delavrancea la Tulcea*, republicare) și Aurel Chirescu (*Câteva zile la Cetatea Albă*). Victor Stroe traduce *Legenda Finlandei* de Eino Leina. Alți colaboratori: Virgil Carianopol, Șerban Bascovici, Radu Gyr, Traian Chelariu, E. Ar. Zaharia, V. Damaschin, George Dorul Dumitrescu, Matei Alexandrescu, Petre A. Petre, G. Bezviconi. *I.H.*

BASCOVICI, Șerban (I.I.1891, București – 19.III.1968, București), poet și traducător. Este fiul Ecaterinei și al lui Ghiorghe Bascovitz. **B.** a urmat Liceul „Matei Basarab” din București. După absolvire (1911), a intrat funcționar la Asigurările Sociale, unde a ajuns, către vârsta pensionării, șef de serviciu. Elev în clasa a cincea de liceu, debutează în „Dumineca” (1905), cu versuri naive și colaborează la revista școlii („Din liceu”, 1906). Vede în simbolism, încă din 1909, singura mișcare literară adecvată epocii. După o scurtă colaborare la „Convorbiri critice” (1907, 1908), se apropie de „Vieța nouă” și de cercul lui Ov. Densusianu. Timp de zece ani, își publică poeziile reprezentative mai ales în revista lui Densusianu (1907-1917). După război, intră în cercul lui Al. Macedonski și

Desen de Marcel Iancu

publică în „Literatorul” (1918), precum și în „Universul literar”. În 1919, fusese admis membru al Societății Scriitorilor Români. În 1937 înmănunchează o parte din versuri în *Destăinuiri*, volum distins cu Premiul Societății Scriitorilor Români.

Symbolismul lui **B.** este apropiat de maniera lui Panait Cerna, cu deosebire prin tenta meditativă. O neașteptată obsesie a tânărului licean devine și spațiu de tensiune lirică: trecerea, timpul și dispersarea în cosmos. Eolianul este prezent în mai toate versurile, sub forme variate (furtună, adiere, viscol, zbor), spre a sublinia „agonia” lumii și risipirea vieții. Peisajul citadin este, ca la mai toți simbolistii, sumbru. Poetul trăiește în „orașul morții”, acoperit de giulgiul zăpezii; lumina moare în culori întunecate, răsfrântă în oglinzi care o irizează funebru; trenul damnat, izbucnit din „cripta gării”, se îndreaptă spre cețuri și ploi filigranate, către amurgurile apocaliptice ale munților. Muzicale, de o cursivitate prozodică aproape ireproșabilă, poeziile lui **B.** sunt înrudite cu versurile cantabile ale lui I. Minulescu. Se apelează adesea la oximoron, spre a sugera o ambiguitate care este însă mai curând paradox juvenil decât profunzime. Un virtuoz al versului s-a arătat **B.** și în traducerile din Charles Baudelaire, adunate într-un volum, distins și el cu Premiul Societății Scriitorilor Români (1940). A mai tradus din Victor Hugo (*Hernani*), Molière (*Tartuffe*), Paul Gérauld ș.a.

SCRIERI: *Destăinuiri*, București, 1937; *Nae S.T.B.*, București, 1944.

Traduceri: Charles Baudelaire, *Florile răului*, București, 1940, reed. fragm. în Charles Baudelaire, *Les Fleures du mal – Florile răului*, ed. bilingvă, îngr. Geo Dumitrescu, București, 1967, *passim*; Francis de Croisset, *Doamna din Malacca*, București, 1942; Jean Giono, *Să-mi rămână bucuria*, București, 1943; ed. București, 1971 (în colaborare cu Marcel Gafton); Maxence van der Meersch, *Trupuri și suflete*, I-II, București, 1945; Clément Vautel, Raymond Escholier, *Împăratul cu ochii albaștri*, București, 1946.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Scieri*, IV, 476; George Dumitrescu, *Șerban Bascovici*, „*Destăinuiri*”, U, 1938, 16; Constantinescu, *Scieri*, I, 193-196; Al. Iacobescu, *Șerban Bascovici*, „*Destăinuiri*”, CTC, 1938, 1-2; Ștefan Baciu, *Șerban Bascovici*, „*Destăinuiri*”, „*Sfarmă-Piatră*”, 1938, 132; Perpessicius, *Opere*, VII, 321-325; Petru Comarnescu, *Traducerile din Baudelaire ale lui Șerban Bascovici*, RFR, 1940, 11; Bote, *Simbolismul*, 146, 148; Adriana Ilescu, *Literatorul*, București, 1968, 120-124; Ciopraga, *Lit. rom.*, 444-445; Micu, *Scritori*, 105-106; Nae Antonescu, *Șerban Bascovici*, RL, 1991, 1; *Dicț. scriit. rom.*, I, 205-206; *Șerban Bascovici*, DCS, 100.

BASILESCU, Nicolae I. (4.IV.1868, Ocnele Mari, j. Vâlcea – 4.XI.1904, Iași), poet și traducător. Născut într-o familie de condiție modestă, **B.** a urmat liceul la Craiova și Facultatea de Litere și Filosofie la București. Licența și-a luat-o în 1892, cu o teză despre Schopenhauer. După terminarea facultății, a fost, între 1893 și 1896, secretar al Facultății de Litere și Filosofie din București, apoi, între 1898 și 1902, profesor secundar în București. Din noiembrie 1902, este transferat ca profesor în Iași. Remarcat de Titu Maiorescu încă din anii studenției, **B.** a intrat în rândurile junimiștilor și a făcut parte, din 1894 până în 1904, din comitetele succesive de direcție ale „Convorbirilor literare”, la care a și colaborat, în aceeași perioadă. Activitatea politică a junimiștilor a susținut-o prin articolele din „România jună” (1899-1900) și din „Tribuna conservatoare”, ziar al cărui redactor a fost din martie 1903 până în iulie 1904.

Discipol al lui Maiorescu, **B.** a reprezentat una dintre speranțele junimismului de după 1890. Dar articolele sale de critică literară, rămase în pagini de revistă, ca, de altfel, și celelalte scrieri, sunt cu totul incolore și, adesea, fără opinii ferme. Maiorescian prin mimetism, este și el de părere că personalitatea unui artist domină mediul înconjurător, a cărui influență, totuși, o recunoaște. Combătându-l pe H. Taine, admite înrăurirea mediului nu la nivelul individului, ci la acela al speciei. Ca poet, a debutat în 1892 cu *Orla*, poem „în genul lui Ossian”. Utilizând cu sobrietate procedeele retoricii romantice, poemul se distinge prin acuratețe și prin corectitudinea rece a imaginilor. Tragedia în versuri *Parisina* (1897) se desfășoară în jurul unei intrigii amoroase de Curte din Italia Renășterii. O activitate relativ bogată a desfășurat **B.** în calitate de traducător. A tălmăcit *Infinitul* lui Leopardi, permițându-și însă libertăți prea mari față de original. Din poemele lui Ossian, a tradus un fragment sub titlul *Rezbelul din Croma*. Cele mai numeroase traduceri le-a făcut însă din opera lui Catul. Prin utilizarea unor structuri strofice întâlnite și la G. Coșbuc, el realizează o versiune izbită a versurilor poetului latin. Din

spaniolul P. A. de Alarcón, a transpus în românește nuvela *El sombrero de tres picos*, sub titlul *Morăreasa și corregidorul*. Tălmăcirea, realizată în 1896, a fost reluată, îmbunătățită substanțial și republicată postum (1908), atrăgând atenția prin cursivitatea stilului și firescul expresiilor.

Traduceri: P. A. de Alarcón, *Morăreasa și corregidorul*, București, 1896; ed. 2 (*Morărița*), București, 1908.

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, *N. I. Basilescu*, CL, 1905, 1; Alexandrina Mititelu, *Traduceri românești din Leopardi*, SI, 1936; M. Ciurdariu, *Un junimist uitat: N. I. Basilescu*, RITL, 1972, 4, 1973, 1; *Dicț. lit.* 1900, 82.

D.M.

BASM, specie a epicii populare în proză, cunoscută în mediile folclorice sub numele general de *poveste*. Termenul **b.**, de origine slavă, *basn'*, cu sensul originar de „fabulă”, „apolog”, „minciună”, „născocire”, a intrat în textele scrise românești sub formele *basnă* și *basnu* încă din secolul al XVII-lea și a fost adoptat, mai târziu, de către culegătorii de proză populară din Muntenia (N. Filimon, P. Ispirescu) pentru a desemna o narațiune orală de mari dimensiuni, „pluriepisodică” (Ovidiu Bârlea), aparținând „poveștilor complexe” („complex tales”, după Stith Thompson), în care un erou, aparținând de regulă umanului, se confruntă cu adversari veniți din lumea nonumanului (zmei, balauri, zgripturoaice, draci), pe care îi învinge, prin forțele proprii sau, cel mai adesea, cu sprijinul unor personaje ajutătoare (adjuvanți), ființe umane sau animale dotate cu însușiri supranaturale. Dimensiunea, amploarea epică diferențiază **b.** de alte specii ale prozei populare, precum legenda, snoava și povestirea, și îl apropie de narațiunile populare în versuri cântate, cântece bătrânești sau balade, pe de o parte, și de romanul din literatura cultă, pe de altă parte. Aproximarea de roman a fost menționată încă de B. P. Hasdeu și fixată într-o formulare memorabilă de G. Călinescu: „Basmul este un gen vast, depășind cu mult romanul, fiind mitologie, etică, știință, observație morală etc.” Aproximarea se susține numai până la un punct, deoarece **b.** este, ca și romanul, „o operă de creație literară”, dar are, spre deosebire de acesta, „o geneză specială” și un mod de realizare specific, fiind „o oglindire în orice caz a vieții în moduri fabuloase”. Ceea ce separă decisiv cele două tipuri de discurs narativ este natura orală a **b.**, față de existența scrisă a romanului din literatura de autor. Cel dintâi este spus de un povestitor către un auditoriu, fiind destinat ascultării, al doilea este scris și destinat cititului. Specia presupunea cu necesitate, în formele ei genuine, tradiționale, coprezența în timp și spațiu a emițătorului (povestitorului) și destinatarului (ascultătorilor) mesajului, pe când comunicarea dintre romancier și cititorii săi se realizează mediat, prin mijlocirea textului scris. Efect al oralității, caracterul formalizat este vădit la toate nivelele, de la cel de suprafață (formulele) până la cel de adâncime (structura).

Mărci categoriale, formulele de început (inițiale) și de sfârșit (finale) încadrează narațiunea, delimitează povestea de comunicarea cotidiană, obișnuită, ceea ce face ca **b.** să fie

Petre Ispirescu, Tinerețe fără bătrânețe. Desen de Val Munteanu

socotit o „povestire în ramă”. Formulele inițiale avertizează ascultătorul în legătură cu caracterul neobișnuit al întâmplărilor care urmează a fi relatate, întâmplări care s-au petrecut în trecut („A fost odată ca niciodată, că dacă n-ar fi nu s-ar povesti...”), într-un timp fabulos, ireal, incontrollabil, un timp al tuturor posibilităților („pe când se potcoveau purecii cu nouăzeci și nouă de oca de fier și zburau până la cer...”). Recurgând la așa-numita „formulă a imposibilului” (P. Bogatârev), ce constă în alăturarea unor elemente care se contrazic, se exclude reciproc, formulele inițiale au menirea de a-l abstrage pe ascultător din contingent și de a-l transporta în lumea fabulosului, constituindu-se într-un procedeu poetic specific basmului fantastic. La rândul lor, formulele finale, printr-un procedeu contrar, îl readuc pe ascultător, cum s-ar zice, „cu picioarele pe pământ”, povestitorul continuând să afirme calitatea sa de martor/participant la evenimentele relatate („Și s-a întâmplat că eram și eu acolo și am mâncat din bucatele ce erau la masă”), calitate negată printr-o replică a „formulei imposibilului” de la începutul **b.** („Apoi, când am plecat de-acolo mi-au dat și mie un cal cu trupul de ceară, cu picioarele de bețe, cu coada de

fuior și cu capul de tigvă...”), dublată de „mijlocul de locomotivă” folosit: „și venii pe o șa și vă spusei dumneavoastră așa” sau „încălecai pe o lingură scurtă, s-o dau pe la nasul cui n-ascultă” ori, mai rar, „Mă-ncălecai p-un arici/Și vă povestii pân-aici”. De multe ori, formula finală lasă să se înțeleagă că toată istorisirea a fost o născocire: „M-am suit pe o prăjină/Și v-am spus chiar o minciună...” ori: „Iar eu mă suii pe-o șa/Și o spusei așa,/Șaua a fost cam ruginoasă/Și povestea mincinoasă”. În conformitate cu teoria sa în legătură cu originea **b.** în vis, B. P. Hasdeu consideră că formulele finale au menirea de a face „tranzițiunea” din lumea poveștii în lumea reală și că aceasta se realizează „printr-o glumă, printr-o păcăleală, printr-un scepticism aparent”. N. Roșianu crede, la rândul său, că „funcția principală a formulilor finale constă în transpunerea ascultătorilor în lumea reală; printr-o ușoară ironie, prin tonul ei de glumă, de parodie, formula finală destramă lumea de basm”. Instanța orală a comunicării explică, de asemenea, prezența și funcția formulilor mediane, dintre care unele, cele „externe”, au menirea de a trezi curiozitatea ascultătorilor („Și se duseră multă lume la împărăție, ca Dumnezeu să ne ție, că din poveste multă înainte este, mai mândră și mai frumoasă, s-ascultați și dumneavoastră; cine a asculta bine a învăța”) și de a verifica atenția acestora — dacă povestitorul zice, la un moment dat, un cuvânt („ciont”), auditorii sunt obligați să răspundă cu un alt cuvânt („leves”), dovadă că iau parte activă la actul de comunicare, dar și de a face trecerea de la un episod la altul, de la o „mișcare” la alta. Tot ca o consecință a oralității apare și celălalt grup, al formulilor mediane, numite de N. Roșianu „interne”, formule ce caracterizează anumite personaje, obiecte, acțiuni, schimburi de replici etc., constituind un adevărat „depozit” de elemente prefabricate, care, aflate la dispoziția povestitorului, servesc procesului de creație și dau stabilitate textului.

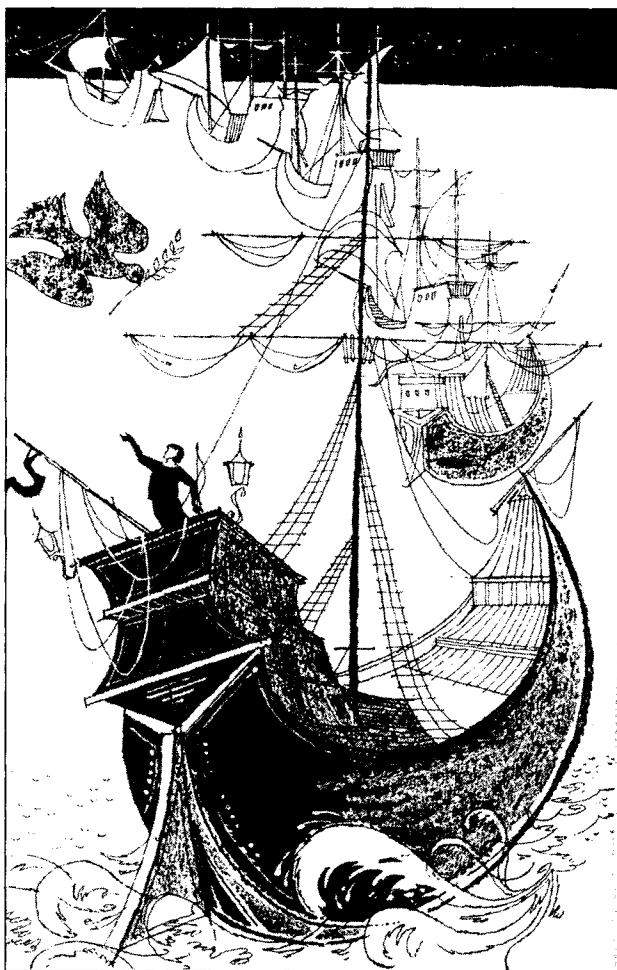
În tipologia internațională a **b.** sunt cuprinse narațiuni diferite atât din punctul de vedere al originii, cât și al tematicii, structurii și formelor de expresie, distingându-se între **b.** fantastic, care corespunde la ceea ce în engleză se numește *fairy-tale* sau *magic-tale* (*Tales of Magic*), în germană *Märchen*, în franceză *conte de fées*, **b.** religios (*Religious Tales*), **b.** nuvelistic (*Novellette/Romantic Tales*), **b.** despre uriașul (dracul) cel prost (*Tales of the Stupid Ogre*), toate grupate sub denumirea generică *ordinary folk-tales*, acoperind tipurile 300-1199 din Catalogul Aarne-Thompson, în timp ce **b.** despre animale (*Animal Tales*) ocupă pozițiile 1-299, glumele și anecdotele (*Jokes and Anecdotes*) — 1200-1999, poveștile cu formule (*Formula Tales*) — 2000-2399, un ultim capitol cuprinzând povești neclasificabile (*Unclassified Tales*), tipurile 2400-2499. Înainte ca finlandezul Antti Aarne să pună în *Verzeichnis der Märchentypen* (1910) bazele catalogului internațional de povești, tradus în engleză și completat de Stith Thompson, în două ediții — prima în 1928, a doua în 1961 —, Lazăr Șăineanu propunea, în monografia *Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice* (1895), o clasificare a **b.** apropiată, în liniile ei generale, de aceea acceptată, ulterior, pe plan mondial, incluzând, în

secțiunea întâi, povești mitico-fantastice, cu nu mai puțin de zece „cicluri”, în secțiunea a doua, povești etico-mitice (psihologice), cu alte zece „cicluri”, într-a treia — povești religioase (legende) (trei „cicluri”), într-a patra — povești glumețe (snoave) cu două „cicluri” și într-un adaos — fabula animală. Tot acest efort de ordonare, de clasificare a materialului narațiunilor populare în proză a adâncit cunoașterea domeniului și a contribuit la definirea mai exactă a speciei-pivot a acestora, **b.** fantastic sau **b.** propriu-zis. Alături de caracterul formular, generat, ca în cazul întregului folclor, de natura orală a comunicării, **b.** se definește ca o structură narativă de un tip deosebit, determinată de funcțiile lui, mai vechi și mai noi. Trebuie făcută, la început, distincția dintre actul povestitului, performarea, transmiterea **b.** în felurite ocazii (la șezătoare sau la clacă, la stână, în cabanele forestiere, la priveghi, la moară etc.) și **b.** ca atare, ca enunț, ca text, ca mesaj. În culturile arhaice, tradiționale, se atribuia povestitului, actului zicerii, spunerii, enunțării, o funcție magică, de protecție a locului (casa, stâna) unde se spuneau povești sau de obținere, prin forța cuvântului rostit în anumite circumstanțe temporale (pe durata gestației oilor, de exemplu), a unor ființe miraculoase (un miel vorbitor).

Cât privește **b.** ca narațiune, ca „poveste” (*story*, *récit*), acesta trebuie privit tot în contextul zicerii sale și în raport cu funcțiile cărora le va fi răspuns, în diferite epoci istorice, culturi și societăți. Titlul celei dintâi colecții de **b.** folclorice, realizată, cu intenții științifice, de frații Jacob și Wilhelm Grimm, *Kinder und Haus Märchen* (1812-1820), a impus imaginea romantică a poveștilor „pentru copii și casă”, a circumscris **b.** universului casnic și copilăresc, instituind drept zicători predilecți ai unor astfel de narațiuni persoane în vârstă („bunicul” sau „bunica”, „unchiașul sfătos”), iar ca loc al performării, „vatra”, „căminul”, „gura sobei”. A reduce însă cadrul zicerii basmelor la acela strict familial și condiția „povestașului” la aceea a bătrânului casei înseamnă a limita excesiv contextul performării și a îngusta însăși posibilitatea de înțelegere a **b.** popular. De fapt, această imagine este contrazisă chiar de statutul sursei unora dintre „poveștile pentru copii și casă” culese de Frații Grimm de la „die alte Marie”, pe numele ei Maria Müller, născută Clar, îngrijitoarea copiilor unui farmacist din oraș. Înainte de a privi **b.** ca performare, ca act de comunicare (Mihai Pop), folcloriștii au arătat interesul convenit povestitorilor, subliniindu-se ocaziile zicerii, structura repertoriilor, raporturile cu auditoriul, particularitățile stilului individual în limitele stilului local, zonal, național. Rolul povestitorului în contextul socio-cultural căruia îi aparține a fost scos în evidență de majoritatea folcloriștilor. La noi, bunăoară, sugestive „fișe de informator” anexează Ovidiu Bârlea în volumul al treilea din *Antologie de proză populară epică* (1966), iar Tony Brill scrie o micromonografie despre *O povestitoare din Hațeg* (1967).

Admițându-i vechimea de necontestat, care îl așază, ca origine, în timpuri foarte îndepărtate, cercetătorii se întrec în a aduce dovezi ale consemnării în scris a unor teme și structuri narrative de **b.** încă din Antichitate și în a le depista sursele. Tentația aflării originilor a orientat cercetarea, în acord cu

direcțiile științifice dominante în epocă, către miturile arhaice clasice sau indo-europene (teoria mitologică) sau către textele scrise ale vechilor indieni, de unde, pe diferite căi, ar fi ajuns în Europa (teoria indianistă sau migraționistă). O dezvoltare a teoriei mitologice se găsește în așa-numita teorie naturistă, după care, în procesul despărțirii limbilor din trunchiul comun indo-european, sensurile primare ale unor cuvinte s-au uitat, mitologia fiind rezultatul unei „boli a limbajului”. Descinzând din „erori de limbă”, miturile n-ar fi fost altceva decât denumiri voalate ale corpurilor și fenomenelor cerești — soarele, aurora, crepusculul. Îmbrățișată și de unii autori români (At. M. Marienescu, Aron Densușianu, Grigore Silași, George Coșbuc), teoria naturistă a fost aplicată la basmele românești în prefața lui Leo Bachelin la *Sept contes roumaines* (1894), în care se arată, între altele, că porcul ar reprezenta „forma zoomorfică a ceței matinale, a norilor furtunoși sau a nopții” etc. Moses Gaster și Nicolae Iorga adaptează teza generală a migraționismului lui Theodor Benfey la condițiile locale, atribuind o mai mare pondere, în procesul transmiterii, Bizanțului, bogomilismului și cârților populare. Grupul teoriei ori monogenetic li se opune grupul teoriilor poligenetice sau antropologice, rod al depășirii europocentrismului și al deschiderii unor noi perspective prin cunoașterea populațiilor așa-zis „primitive” și a culturii acestora. Cel puțin la nivelul unor motive, teme, atitudini comune narațiunilor diferitelor popoare, între care nu au putut exista schimburi culturale, împrumuturi sau influențe reciproce, singura explicație plauzibilă stă în producerea lor independentă, de către mentalitatea primitivă, în locuri și în timpuri diferite, după cum susțin E. B. Tylor și Andrew Lang. Mai aproape de dezideratul găsirii „rădăcinilor istorice” ale **b.** „ca întreg” se află V. I. Propp, lucrarea sa din 1946, model de cercetare genetică, diferită de cea istorică, urmărind să descopere izvoarele **b.**, prin raportarea acestuia la „instituțiile sociale ale trecutului”, la anumite „datini și rituri”, la miturile arhaice și la modul de gândire primitiv. Pentru Propp, **b.** nu este supraviețuire, ci rezultatul unui proces istoric, al devenirii în timp, al desacralizării, demagizării ritului și mitului deopotrivă. O contribuție originală, chiar dacă prea puțin cunoscută pe plan internațional, la elucidarea originii **b.** aduce B. P. Hasdeu, care, în *Etymologicum Magnum Romaniae* (1898), întrevide ca sursă a acestuia visul (teoria onirică). Independent de Ludwig Laistner (*Das Ratsel der Sphinx*, 1889) și de Edward Clodd (*Myths and Dreams*, 1890), savantul român identifică o serie de asemănări între **b.** și vis (zborul ca „mijloc foarte îndemânatec de locomoție”, comprimarea și dilatarea timpului și a spațiului, prezența firească a personajelor fantastice — zei, zâne, sfinți, monștri —, inexistența deosebirilor dintre limbi, chiar „dobitoacele” vorbind omenește, prezența metamorfozelor „celor mai extravagante”, „suferințele și nenorocirile cele mai cumplite se încheie sistematic printr-un bun deznodământ”). Fără a fi validată în chip științific, teoria onirică deschide drumul cercetării psihanalitice a **b.**, de la S. Freud la cei din școala lui, Karl Abraham (*Dreams and Myths*, 1913), Erich Fromm (*The Forgotten Language. An Introduction to the Understanding of Dreams, Fairy Tales, and Myths*, 1951), Geza

Petre Ispirescu, Fiul vânătorului. Desen de Val Munteanu

Roheim (*The Gates of the Dream*, 1952) ș.a. Nici una dintre aceste ipoteze, luată singură, nu dă însă un răspuns definitiv, complet în legătură cu originea **b.**; în fiecare se pot găsi sugestii demne de a fi luate în considerație și din toate se poate întrupa o imagine mai completă a **b.** ca întreg. Căci este sigur că **b.** popular tradițional se află în imediata proximitate a mitului primitiv (diferit de miturile clasice ale Antichității greco-latine), pe care îl continuă, dar de care se și desparte, se diferențiază din punct de vedere funcțional. Mitul are un pronunțat caracter ritual, situându-se pe planul sacrului, spre deosebire de **b.**, care este o povestire nerituală, situată pe planul profanului. De aici decurge veridicitatea (și credibilitatea) absolută a mitului, în raport cu caracterul neveridic al **b.**, al cărui adevăr este subminat de chiar formulele lui inițiale și finale. Mitul explică, are o funcție etiologică, „povestea” lui este plasată într-un timp al originilor, al începuturilor (*in illo tempore*), **b.** relatează experiența unui erou uman petrecută într-un timp din afara istoriei, dar nu primordial, ci vag de-părtat de momentul zicerii. Mitul instituie, prin rememorarea

unor gesturi primordiale, o ordine; **b.** propune, prin intermediul ficțiunii, un model de comportament ideal, o lume, alta decât cea reală, imediată, o lume dorită, visată, imaginată, construită prin mijlocirea cuvântului. Mitul este un construct cultural cu valoare ideologică, **b.** — un produs estetic, o operă de artă a cuvântului, menită să emoționeze.

O particularitate artistică de prim ordin a **b.** propriu-zis o constituie amestecul inextricabil dintre realitate și ceea ce se numește fantastic. Nașterea și creșterea miraculoasă a eroului (numit, generic, Făt-Frumos, dar și Greuceanu, Prâslea, Petrea, Țugulea ș.a.m.d.), ființele supranaturale aparținând altor țărâmuri și altor regnuri (zmei, balauri), metamorfozele spectaculoase ale celor urmăriți, dimensiunile fizice nefirești ale unor personaje, animalele vorbitoare, calul care mănâncă jăratec, obiectele și uneltele magice cu puteri ieșite din comun, substanțele cu însușiri tămăduitoare, precum apa vie și apa moartă, proiectează **b.** într-o lume ale cărei margini sunt nefirești din punctul de vedere al gândirii raționale, științifice a omului modern. Dar nu și din acela al omului societății tradiționale pentru care toată „sceneria” **b.** se înscrie în limitele posibilului: „Poate că s-o întâmplat cândva, oarecând”, zice un povestitor, altul afirmă chiar mai categoric: „Tăte așa or fost, n-ai pute alcătui atâtea minciuni”, al treilea aduce în sprijin alte argumente: „Că viteji o fost, știm și din istorie. Estea-s adevărate. [...] Toate o fost cu puțință.” Indiferent care ar fi sursa genetică a elementelor fantastice prezente în **b.** (mituri, ritualuri, credințe magice, visuri, coșmaruri etc.), ceea ce se impune este literaturizarea lor, transformarea lor în imagini poetice, în constituenți ai unui discurs narativ de tip ficțional. Alegoria, fabulosul, feericul, miraculosul devin niște procedee de încifrare, de poetizare a realității de dincolo de real, o lume acceptată, ca și cum ar fi reală. Amestecul firesc al celor două lumi, relația de complementaritate ce se stabilește între ele constituie una dintre dominantele **b.** fantastic.

B. popular a găsit în el însuși forța de a se adapta neconștient condițiilor mereu schimbătoare din societatea omenească, răspunzând nevoii firești a omului de a domina forțele răului, de a se bucura de victoria binelui, de a dobândi fericirea, de a se împlini prin dragoste și căsătorie, de a străbate spații nelimitate, de a controla timpul, de a atinge inaccesibilul. O sursă a acestui proteism, a acestei forțe de perpetuă regenerare se află în chiar structura sa narativă. În raport cu funcția ei dominantă, fiecare categorie folclorică și-a creat un model sau modele structurale proprii. S-a constatat că, urmare a procesului de modelare, **b.** propriu-zis sau fantastic are o structură „monotipică”. Concluzia este rezultatul cercetării morfologice întreprinse de V. I. Propp (1928), care a identificat elementele stabile ale **b.**, numite „funcții”, a constatat că „numărul funcțiilor din basmul fantastic este limitat”, astfel de invariante reducându-se la 31, și că „succesiunea funcțiilor este întotdeauna aceeași”. Nu toate funcțiile se regăsesc la nivelul unui singur basm, dar unele dintre ele, cuplate în perechi, sunt obligatorii (de exemplu, funcția VIII — „prejudicierea” și XIX — „remediarea” sau XVI — „lupta” și XVIII — „victoria”). În raport cu schema epică utilizată, se poate distinge între

așa-numitele „b. biografice”, care urmăresc eroul de la naștere sau chiar dinainte de naștere, adesea miraculoasă (dintr-un bob de piper, dintr-o lacrimă, dintr-un măr etc.), până la căsătorie și înscăunare, și b. „episodice”, „mai scurte și mai clare”, în care, arată Ovidiu Bârlea, se insistă numai asupra unui episod din viața eroului. Unicitatea și stabilitatea modelului la nivelul repertoriului de b. al tuturor popoarelor asigură transmiterea și perpetuarea categoriei, regenerarea ei continuă și explică permanența în timp a narațiunilor populare de acest tip.

Originea și temele comune pe spații culturale extrem de largi, ca și modelul narativ universal nu se opun originalității și specificului național sau local. Nuanțele particulare, parfumul specific al fiecărei realizări concrete a unei teme sau a unui motiv universal în variante individuale datorate unui povestitor înzestrat vin să contrabalanseze tiparul învederat al b., schematismul construcției sale. B., ca și literatura clasică, aprecia G. Călinescu, este „un plagiat sincer și total, și geniul se relevă în arta copiatului”, adăugând: „Accidental constituie în basm esența. Așezarea în timp și în spațiu, detaliul senzorial și moral conferă fără eforturi a treia dimensiune.” Colecțiile de b. populare românești, începând cu însemnarea manuscrisă *Istoria unui voinic înțelept întrebându-se din ponturi cu o fată de împărat* (1797) și terminând cu înregistrările sonore, realizate în ultimele decenii și aflate în arhivele institutelor de cercetare, reprezintă un corpus uriaș de texte, mărturisind extrema bogăție a repertoriului național (circa 600 de titluri, aproximează Ovidiu Bârlea, dintre care aproape jumătate „nu figurează în catalogul internațional”). Culegerile acoperă toate provinciile, respectiv marile zone etno-folclorice românești, începând cu Transilvania și cu Banatul, de unde au cules frații germani Albert și Arthur Schott (1845), apoi Franz Obert, Mircea Vasile Stănescu-Arădanul, Demetriu Boer, Ștefan Cacoveanu, între precursori numărându-se, în Bucovina, I. Gh. Sbiera (1855–1856, dar culegerea sa a fost tipărită abia în 1886), urmat de Simion Fl. Marian și alții. Pentru Principate, începutul îl face N. Filimon (1862), urmat imediat de P. Ispirescu, I. C. Fundescu, D. Stăncescu, G. Dem. Teodorescu, din Muntenia, în timp ce din Moldova sunt de reținut culegerile lui Alexandru Vasiliu și D. Furtună. Repertoriul transilvănean este cuprins în culegerile lui G. Cătană (Banat), I. Pop-Reteganul, Pauline Schullerus ș.a. Stadiul contemporan al b. poate fi urmărit în culegerile lui Ovidiu Bârlea, I. Nijloveanu, Gh. Vrabie, Mihail M. Robea, Octav Păun și Silviu Angelescu, Pamfil Bilțiu, acestea din urmă provenind din zone folclorice mai restrânse (Olt, Argeș, Dâmbovița, Maramureș).

Fie că este inspirat direct dintr-un prototip folcloric cunoscut, fie că este o creație strict personală, originală, b. cult nu poate fi separat de modelul lui popular, de sursa sa folclorică. Se înțelege că nu se poate vorbi despre b. cult decât după ce b. popular a fost descoperit, cules, publicat și comentat de oamenii de cultură ai vremii. Aproape simultan cu culegerea b. populare, a început și prelucrarea acestora de către scriitorii vremii, b. devenind astfel o specie de sorgine populară a literaturii culte. Chiar dacă încercări vor fi fost și înaintea lui,

M. Eminescu are meritul de a fi creatorul primului b. cult izbutit, original, remarcabil din literatura română, *Făt-Frumos din lacrimă* (1870). Îi urmează Ioan Slavici cu *Zâna Zorilor* (1872), A. I. Odobescu cu *Basmul cu fata din piatră și cu feciorul de împărat cel cu noroc la vânat* sau *Basmul bisoceanului*, inclus în cunoscuta sa scriere, *Pseudo-cynegetikos* (1874), și, nu mult mai târziu, Ion Creangă cu ale sale povești: *Soacra cu trei nurori* (1875), *Capra cu trei iezi* (1875), *Dănilă Prepeleac* (1876), *Povestea porcului* (1876), *Povestea lui Stan Pățitul* (1877), *Povestea lui Harap-Alb* (1877) etc. Lista scriitorilor creatori de b. culte sau „de autor” (diferite, deci, de b. populare, orale, anonime) poate fi completată cu numele lui I. L. Caragiale (*Calul Dracului*, *Abu-Hasan*), Barbu Delavrancea (*Neghinița*, *Poveste*, *Stăpânea odată...*). Lor li se pot adăuga alți scriitori care au folosit b. popular drept model pentru opere literare în versuri (V. Alecsandri, *Înșiră-te mărgărite*, M. Eminescu, *Călin Nebunul*, *Miron și frumoasa fără corp*, *Fata-n grădina de aur*, rămas în manuscris și transformat apoi în marile poem filosofice *Luceaferul*, G. Coșbuc, *Fata craiului din cetini*, *Izvor de apă vie*, *Tulnic și Liara*) sau chiar dramatice (V. Alecsandri, *Sânziana și Pepelea*, Victor Eftimiu, *Înșir-te mărgărite*, *Cocoșul negru*). Elaborate și comunicate prin intermediul scrisului, destinate, dintru început, cititului, b. de autor poartă mai pregnant decât cele populare, orale, amprenta stilistică a creatorului și a epocii sale. *Făt-Frumos din lacrimă* este o proză romantică și o ilustrare a eminescianismului, în timp ce scrierile de același fel ale contemporanului Ion Creangă, într-o mai mică măsură, poate, *Povestea lui Harap-Alb*, sunt narațiuni realiste, care comunică, s-a observat, cu proza memorialistică din *Amintiri din copilărie*. Mai puțin constrâns decât povestitorul popular să respecte modelul tradițional, scriitorul cult are libertatea de a se distanța de acesta până într-atât încât cititorul sau criticul literar să se întrebe dacă narațiunea respectivă mai este sau nu un b. În raport cu viziunea scriitorului, accentul se poate muta de pe eroid pe etic, de pe aventură pe meditație, ajungându-se până la parodie și antibasm. Dar tocmai această libertate a creatorului-scriitor în raport cu modelul tradițional face ca b. cult sau „de autor” să fie o specie încă vie a literaturii române, răspunzând nevoii de adevăr, de bine și de frumos, acut resimțite și în lumea contemporană.

Surse: Arthur și Albert Schott, *Walachische Märchen*, Stuttgart, Tübingen, 1845; Emeric Basiliu Stănescu Arădanul, *Povești culese și corese*, I, Timișoara, 1860; Petre Ispirescu, *Legende și basmele românilor*. *Ghicitori și proverbur*, introd. B. P. Hasdeu, I-II, București, 1872-1876; I. C. Fundescu, *Basme, orații, păcălituri și ghicitori*, introd. B. P. Hasdeu, București, 1867; D. Stăncescu, *Basme culese din popor*, pref. M. Gaster, București, 1885; I. G. Sbiera, *Povești populare românești*, Cernăuți, 1886; I. Pop-Reteganul, *Povești ardelenesti culese din gura poporului*, I-V, pref. Alexiu Viciu, Brașov, 1888; Elena D. O. Sevastos, *Povești*, Iași, 1892; George Cătană, *Poveștile Banatului*, I-III, Gherla, 1893-1895; Sim. Fl. Marian, *Răspalta. Povești din Bucovina*, Suceava, 1897; Pericle Papahagi, *Basme aromâne*, București, 1905; Pauline Schullerus, *Rumänische Volksmärchen aus dem mitteren Harbachtale*, „Archiv de Vereins für siebenbürgische Landeskunde” (Sibiu), 1905-1906; George Cătană, *Povești populare din Banat*, I-II, Brașov, 1908; I. A. Candrea, Ovid Densusianu, *Povești din diferite ținuturi locuite de români*, București,

1909; Dumitru Furtună, *Izvodiri din bătrâni*, Vălenii de Munte, 1912; Tudor Pamfile, *Un tăciune și-un cărbune*, București, 1914; C. Rădulescu-Codin, *Făt Frumos*, București, 1914; C. Rădulescu-Codin, *Îngerul din Codin*, București, 1913; C. Rădulescu-Codin, *Cal de zmeu, leu-paraleu și alte povești*, București, 1926; Alexandru Vasiliu, *Povești și legende*, București, 1927; Ovidiu Bârlea, *Antologie de proză populară epică*, I-III, București, 1966; Petre Ugliș-Delapescica, *Poezii și basme populare din Crișana și Banat*, București, 1968; G. Dem. Teodorescu, *Basme române*, îngr. Stanca Fotino, București, 1968; Gheorghe Vrabie, *Basmul cu soarele și fata de împărat. Povești, snoave și legende argeșene*, București, 1973; Demetriu Boer, Mircea Vasile Stănescu-Arădanul, Ștefan Cacoveanu, *Povești din Transilvania*, îngr. Ovidiu Bârlea și Ion Talos, pref. Ovidiu Bârlea, Cluj-Napoca, 1975; Mihai Lupescu, *Tei legănat. Folclor moldovenesc*, îngr. și pref. Petru Ursache, Iași, 1975; Octav Păun, Silviu Anghelescu, *Folclor din Dâmbovița*, București, 1978; Ion Nijloveanu, *Basme populare românești*, București, 1982; Felix Karlinger, *Rumänische Märchen ausserhalb Rumäniens*, Kassel, 1982; Mihail M. Robea, *Basme populare românești*, București, 1986; Pamfil Bîlțiu, *Făt-Frumos cel înțelept. O sută de basme, povești, legende, snoave și povestiri din județul Maramureș, Baia Mare*, 1994; Viorica Nișcov, *A fost de unde n-a fost. Basmul popular românesc. Excurs critic și texte comentate*, București, 1996; B. P. Hasdeu, *Omul cu flori. Basme și legende populare românești*, îngr. și pref. I. Opreșan, București, 1997.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, 544-555; B. P. Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*, III, București, 1893, coloanele 2596-2652; Leo Bachelin, *Introduction générale et un commentaire folklorique. Sept contes roumains*, tr. Jules Brune, Paris, 1894; Lazăr Șăineanu, *Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice*, București, 1895; Adolf Schullerus, *Verzeichniss der rumänischen Märchen und Märchenvarianten nach dem System der Märchentypen Antti Aarnes*, Helsinki, 1928; I.-A. Candrea, *Lumea basmelor*, București, 1932; G. Călinescu, *Estetica basmului*, București, 1965; Ovidiu Bârlea, *Poveștile lui Creangă*, București, 1967; Ovidiu Papadima, *Literatura populară română. Din istoria și poezia ei*, București, 1968, 509-573; Vladimir I. Propp, *Morfologia basmului*, tr. Radu Nicolau, îngr. și introd. Radu Niculescu, București, 1970; Gh. Vrabie, *Folclorul*, București, 1970, 47-54, 327-362; N. Roșianu, *Stereotipia basmului*, București, 1973; Vladimir I. Propp, *Rădăcinile istorice ale basmului fantastic*, tr. Radu Nicolau, pref. Nicolae Roșianu, București, 1974; *Semiotica folclorului*, îngr. Solomon Marcus, București, 1975, 117-179; Gh. Vrabie, *Structura poetică a basmului*, București, 1975; Ovidiu Bârlea, *Mică enciclopedie a poveștilor românești*, București, 1976; Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc*, București, 1976, 249-271; Mircea Constantinescu, *Triumful lui Făt-Frumos*, București, 1979; Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, tr. Maria și Cezar Ivănescu, pref. Emil Condurachi, București, 1980, *passim*; Ovidiu Bârlea, *Folclorul românesc*, I, București, 1981, *passim*; Mihai Coman, *Sora Soarelui*, București, 1983; Gheorghe Vrabie, *Proza populară românească*, București, 1986, *passim*; Mircea Cărtărescu, *Enciclopedia zmeilor*, București, 2002. N.C.

BASSARABEANU, Dem. [Dumitru] (24.IX.1900, Craiova – 29.X.1968, București), poet și publicist. Este fiul Elenei și al lui Ilie Basarabeanu. Nimic nu prevestea, în școlăritatea lipsită de probleme a lui B., viața dezordonată, deriva unei boeme eșuând în spleen sau în excesul potatoric. Era încă elev de școală primară în Craiova când începe să scrie versuri. Licean, își vede tipărite inimoasele compuneri în revista „Micul

templier” (1912). Adolescența însă scoate la iveală fondul intim al lui B., care este acela al unui inadapabil, de o sensibilitate aproape maladivă. Pe neașteptate, el se eclipsează din orizontul imediat al urbei, ceea ce face ca, în 1932, zvonul despre moartea lui să se întindă fulgerător. Câteva necroloage deplâng stingerea prematură a unui bard nefericit. În scurtă vreme, lucrurile se lămuiesc. Din pricina firii sale dificile, B., care între timp se apropiase de cercurile socialiste, trece din slujbă în slujbă. Din când în când, își face apariția în salonul literar al Elenei Farago. Din 1936, figurează ca membru fondator în Societatea Scriitorilor Olteni, iar în 1946 avea să fie cooptat în Societatea Scriitorilor Români. Dar el, ca poet, nu mai avea nimic de spus.

După debutul precoce din „Micul templier”, B. trimite versuri la „Fulgerul studențimii” și la „Revista copiilor și a tinerimei”. Folosind uneori pseudonime (Delajiu, D. B. Delajiu, D. Paltin, Dem. Paltin, D. B. Silvan), va fi prezent cu poezii (în multe cazuri fiind vorba de republicări) în peste o sută de ziare și reviste, îndeosebi din București și Craiova: „Adevărul literar și artistic”, „Flamura”, „Omul liber”, unde, în două rânduri (1923 și 1925), a avut funcția de prim-redactor, „Săptămâna”, „Conștiința culturală”, „Convorbiri literare”, „Ecoul Capitalei”, unde a fost secretar de redacție, iar în 1931 – director, împreună cu G. Gheorghiu, „Vremea nouă”, la care, în primul număr, din 1932, figura ca prim-redactor, „Ramuri”, „Presa nouă”, în redacția căreia a lucrat, „Gând și slovă oltenească” și multe altele. Numeroase poeme au fost strânse în plachetele *Frumoasele* (1927), *13 poezii* (1939) și în volumul *Versuri* (1934). Fără să fie un profesionist al ziaristicii, B. practică, în articolele pe teme la ordinea zilei, o gazetărie de atitudine, degajată de atonia și întunecările liricii lui monocorde. Reportajele vădesc și simpatie, și compasiune pentru dezmoștenii soartei. Broșura *Pacea universală perpetuă* (1935), încropită împreună cu Crăciun C. Dronca, dovedește că poetul oltean are acces la utopie. În notațiile critice pe marginea unor scrieri literare, el preferă textele de substanță „natural emotivă”. În comentariul, cu ton panegiric, *Poezia lui Al. T. Stamatiad* (1937), criticul de circumstanță își varsă năduful pe felul de a scrie, „anarhic, arbitrar și absurd”, prin care cohorta de „dadaști, futuriști, integraliști, ermetiști” nu ar face decât să producă o „bâiguitoare confuzie lirică”.

Pentru autorul unor poeme ca *Romanța și Tu, sora mea, Durere...*, totul este ca lirica să închidă în sine zvâcnetul unui suflet. Nevrozele lui își acomodează o ambianță cutreierată de un „duh de jale”. „Alcoolizat”, în cărucia îmbăcșită de fum de țigară, trăindu-și sfâșierile „între vis și lut”, abulicul cunoaște stări de dedublare, ruminând păreri de rău pentru „seninul” de odinioară. În atmosfera lăncedă, care împinge la sinucidere sau poate exaspera până la „delir”, „ritmuri funebre” însoțesc pulsațiile dezordonate ale unui suflet agonizant. „Joc de hypnoze și magie”, doar poezia are virtuți consolatoare. Iubirea apare ca o experiență mai degrabă traumatizantă. Camera, patul, oglinda constituie recuzita evocatoare a unei intimități defuncte. Reflex al deziluziei, căderea în desfrâu mai păstrează urmele unui idealism corupt. Erotica lui B. e in-

decisă între viciu și himeră. De fapt, poetul e un bacovian, care preia din lirica marelui „pontif al poeziei de atmosferă”, deturându-le în poncif, nu doar tenta întunecată a unei viziuni sau o anume cadență a rostirii, ci și un calapod pentru sintagme. Impresia de monotonie rămâne oricum preponderentă, chiar dacă poetul încearcă să-și extindă claviatura de la romanță, sonet, rondel și psalm la pantum și triolet, ba chiar, surprinzător, la odă. **B.** pune mult zel în poezia ocazională. Apaticul se smulge, în asemenea momente, din marasmul unei existențe tulburi, clamându-și cu o dârzenie care îl face de nerecunoscut fie oțărarea, fie încrederea în „deșteptări răsturnătoare”. Sunt țâșniri de energie care, ieșind din stereotipul „strofelor negre”, se complac în mecanica unei rostiri impersonale.

SCRIERI: *Frumoasele*, Craiova, [1927]; *Versuri*, Craiova, 1934; *Poezia lui Al. T. Stamatiad*, București, 1937; *13 poezii*, București, 1939.

Repere bibliografice: Metzulescu, *Literile*, I, 17-19; Kalustian, *Simple note*, II, 175-177; Firan, *Profiluri*, 81-82; Faifer, *Pluta*, 21-26. F.F.

BASSARABESCU, Ioan A. (17.XII.1870, Giurgiu – 29.III.1952, București), prozator. Este fiul Elisabetei (n. Starostescu) și al pitarului Alexandru Bassarabescu. **B.** urmează clasele primare la București, unde familia se mutase în 1877. Înscris în 1884 la Liceul „Sf. Sava”, își ia bacalaureatul în 1891. Va urma Facultatea de Litere și Filosofie, absolvind în 1896. Silit, în urma morții tatălui său, să-și caute o slujbă, studentul se angajase ca „impiegat” în Ministerul de Finanțe. În 1896 suplinea o catedră de geografie la Liceul „Unirea” din Focșani, pentru ca din decembrie 1897 să fie transferat la Ploiești. Luându-și în vara lui 1899 și licența în istorie, primește titularizarea, promovând de la clasele de gimnaziu la cele ale cursului liceal. A predat, în afară de geografie, lecții de istorie, dar și de română și franceză. În 1901, își trece examenul de capacitate. Până la pensionare a mai funcționat și la alte școli din București, Ploiești, Focșani. „Unchiul”, cum i se spunea afectuos, elaborează împreună cu M. Nicolescu-Ploiești o *Carte de cetire* (1926), în 1930 îi apare un manual de limba română, iar în anul următor tipărește cu V. V. Haneș o *Antologie a scriitorilor români*. A mai fost inspector la Casa Școalelor și inspector general al învățământului primar. În 1918 ajunge prefect de Prahova, iar în 1926 ocupă, în Parlament, un fotoliu de senator. În 1908, este cooptat în primul comitet al Societății Scriitorilor Români, iar un an mai târziu, la propunerea lui Duiliu Zamfirescu, va fi ales membru corespondent al Academiei Române; recomandat de M. Sadoveanu, devine în 1935 membru plin. Nu îl ocolesc nici premiile literare, între care, în 1926, premiul „I. Al. Brătescu-Voinești”, și, în 1930, Premiul Național pentru proză. Se pensionează în 1935, după o îndelungată carieră didactică. Moare în urma unui accident.

Încă din liceu, **B.** compune „nuvele” pentru revistele poligrafiate „Armonia” și „Studentul român”. Încurajat de profesorul Simion Mândrescu, încredințează câteva texte revistei „Mugurul”; aici își vede imprimată, în 1888, nuvela *Nostalgie*. Semnătura lui sau pseudonimele pe care și le alege

(Arab, Ion Arab, Barion, I. A. Barion, Bion) pot fi întâlnite, în afară de „România literară”, la „Revista poporului”, unde a fost redactor, „Generația nouă”, „Adevărul”, „Românul”. În 1893, intră în comitetul de redacție al periodicului „Românul literar”. Remarcat de B. P. Hasdeu, se apropie de „Revista nouă”. Schițele și nuvelele lui au, de pe acum, căutare în multe alte publicații: „Universul ilustrat”, „Revista theatrelor”, „Revista contimporană”, „Adevărul ilustrat”, „Revista orientală”, „Revista copiilor”, „Revista literară”. Colaborarea (din 1896 până în 1935) la „Convorbiri literare”, unde, din 1900, e membru în comitetul de redacție, instituie, începând cu nuvela *Emma*, etapa de maturitate a scrisului lui **B.** A fost tradus în franceză, italiană, rusă, portugheză, bulgară. Un aer de diletanțism blajin emană din intervențiile lui în materie de literatură. Cu toată tenta lor paternală, opiniile sunt intolerante în fond. Aderând, pe urmele lui T. Maiorescu, la principiul artei pentru artă, scriitorul se dovedește un tradiționalist, speriat de excese și mefient față de „invențiuni”. Și în recenzii el își dezvăluie felul de a gândi literatura. Exercițiul critic, la **B.**, este o cale dibuitoare spre sine. Versurile lui sunt nesemnificative, palide rimări pe tema incongruenței dintre „realitatea vieții” și „visul tinereții” – temă centrală și în proza de început, în perioada deschisă de volumul *Nuvele* (1903), care s-ar putea numi „Bassarabescu înainte de Bassarabescu”. În afară de nuvele și schițe, a mai scris parabole pentru copii, note de călătorie, poeme în proză, monoloage satirice și epigrame sălcii. Două comedioare de G. Courteline, *Taina familiei* și *Liniștea casei*, traduse de el, au fost puse în scenă în stagiunea 1908-1909. Comedia *Ovidiu Șicană* (1908) este o adaptare liberă după *La*

Farce de maître Pierre Pathelin. A tradus, între 1890 și 1893, din G. Duruy, Byron, A. Daudet și, târziu, în 1945, din Thomas Hardy.

Invenția epică, la **B.**, se sprijină pe fluxul memorării. Dicția măsurată păstrează un iz evocator și atunci când vine vorba despre oameni și vremuri care au fost, și când, în schițe sau nuvele, sunt distilate „amintiri vesele și duioase” — subtitlul volumului *Lume de ieri* (1943), unde tristețea și surâsul se află într-un domol balans. Un debut romantic, între „furie” și restriște, este acela al prozatorului. Se va despărți însă curând de primele lui „bucăți” melodramatice, în care tema erotică, eventual complicată cu o notă socială, este tratată în cheia unui patetism discursiv și lacrimogen. Câteva scrieri anunță, prin ironia mijindă, alura izvodirilor de maturitate. Deocamdată, în asemenea istorisiri cu profil incert, Maupassant și Flaubert își dau mâna cu Edmondo de Amicis. Schițele din „Revista copiilor”, reluate în volumul *Moș Stan* (1923), par concepute sub semnul lui *Cuore*, prin candoare și sentimentalism, prin nimbul de exemplaritate. Lumea nuvelor și schițelor lui **B.** se mișcă într-o lentă, definitivă circularitate. Ambianța este aceea a orașelor de provincie, unde monotonia se împânzește peste tot. O existență căzută în plictis, instalată — la fel ca în proza lui I. Al. Brătescu-Voinești — în stereotipii, care sunt semnul neîndoielnic al unei reducții sufletești. Pendulul acompaniază cu un ticăit leșez gesturile unor creaturi pălite de euforia actelor maniacale (*Leandrii, Întrre acareturi*). O banalitate compactă plafonează mărunta lor mișurare. S-ar părea că, în târgușoarele năclăite în torpoare, nimic nu poate schimba mersul egal al fiecărei zile. Tocmai de aceea, orice întâmplare care bruschează obișnuințele se supradimensionează incredibil, trezind o neliniște vecină cu panica (*Spre Slatina*). Ca și Gună, Mosor (din *Miraj*), consilierul de curte Ambrozie (din *În goana trenului*) se înrudește cu nevroticii caragialieni care, dintr-o spaimă, dintr-o mânie, pot să dea în fandacsie. Plictisul e mare și oamenii își mai alungă urâtul ținându-se de pozne sau — nevindecabil miticism — discutând politică. Comice, până la un punct, sunt șiretlicurile la care, urmărind să se mărite, participă, cu osârdia speței, văduve, fete bătrâne, fete tinere. După nuntă, însă, începe șirul lung de dezolări. Eroii lui **B.** sunt muncii câteodată de „dorul după altceva” (*Surori*). În nuvela de linie clasică *Pe drezină*, romanțioasa Iulia, cununată cu supraponderalul Napoleon Manolescu-Pletea, se aventurează într-o fugă „poetică”, pe drezină, cu șeful de gară Traian Popovici. Amețită de prea multe lecturi, exaltată își dorește să ajungă într-un mare oraș, unde să își consume amorul la care o împinge criza ei de bovarism. Când nu e o târguială vehementă pentru zestre (*Nerăbdătorii*), căsătoria e un blestem pentru cel mai slab dintre parteneri (*La vreme*) sau, alteori, o dezonoare (*De pe culme*). O boierime scăpătată, dar fudulă vânează alianțe pe care, într-ascuns, le disprețuiește (*În ciuda coanei Dochia*). Lașitatea micului burghez proteguiește râvna căpătuielii și resignațiunea bicornică împacă iute lucrurile. Se întănesc, în proza lui **B.**, două mari categorii de personaje: pe de o parte, abuliciei, timorații, făpturi asemenea celor din schițele lui Cehov, pe de alta, firile energice, eficiente, indivizi care nu se

dau în lături să smulgă, prin malversațiuni, profitul pe care îl adulmecă. Slujbașul umil, soția aservită, târgovețul onest au de a face cu parvenitul, demagogul, vânătorul de zestre. Scriitorul își tratează eroii fără complicități și fără maliții, amuzându-se, chiar dacă nu o prea arată, de grotescul, în preajma absurdului, al unor întâmplări (*Nerăbdătorii*). Câteva narațiuni valorifică, într-o manieră sentimentală, melodramatică instantaneul amar (*Un om în toată firea*). În prozele unde eroii nu sunt ce par a fi, posturile ilariante pot să conțină nuanțe de dramatism. Este reversul acelor situații în care dramatismul, tratat cu o subtilă ambiguitate, emite reflexele unui comic (verbal sau factual) de umoare sarcastică. În pofida unor subiecte anodine, simțul măsurii și lapidaritatea contribuie la impresia de esențial, punctată cu un bun instinct al amănuntului revelator. Adevăratul **B.** e de căutat îndeosebi în acele scrieri unde, în absența oricărei grimase (de înduioșare, de încruntare), precizia observației și finețea psihologică profită de răceala istorisirii. Elaborând cu economie de mijloace, pe spații mici, autorul se dovedește meșter în a-și grada narațiunea prin acumulări infinitesimale, până la finalul deseori în răspăr. Pictura de interior pe care o caligrafiază, într-un discurs stilizat, preponderent substantival, înădește, printr-o urzeală de ecouri și sugestii, o povestire de grad secund. Prin exilarea personajului, obiectele devin „voci” ale narațiunii, fiecare detaliu întregind o compoziție statică în aparență, cutreierată însă de un duh când șagalic și când elegiac (*Cât ține liturghia, Acasă*). Paradoxal sau nu, unui autor cu plăcerea confesiunii, cum este **B.**, îi reușesc de minune asemenea scrieri care, construind un spațiu al tăcerii, se privează de eul narator.

SCRIERI: *Nuvele*, București, 1903; *Vulturii*, București, 1907; *Norocul*, București, 1907; *Ovidiu Șicană*, Ploiești, 1908; *Noi și vechi*, București, 1909; *Nenea*, București, [1916]; *Un dor împlinit*, București, 1919; *Moș Stan*, București, [1923]; *Schițe și nuvele*, București, 1923; *Pe drezină și alte nuvele*, București, [1924]; *Spre Slatina și alte nuvele*, București, [1924]; *Un om în toată firea*, București, [1927]; *Domnu Dincă*, București, 1928; *Două epoci din literatura română*, București, 1928; *Limba română*, București, 1930; *Opere complete*, I-II, București, 1939–1940; *O scriitoare necunoscută din epoca Unirii Principatelor*, București, 1940; *Proză*, București, [1942]; *Lume de ieri*, București, [1943]; *Schițe și nuvele*, pref. Zoe Dumitrescu, București, 1953; *Schițe și nuvele*, București, 1955; *Lume de ieri. Nuvele, schițe, amintiri*, pref. Al. Piru, București, 1958; *Un om în toată firea*, îngr. și pref. Tiberiu Avramescu, București, 1961; *Pe drezină. Nuvele, schițe, amintiri*, pref. G. Dimisianu, București, 1963; *Scrieri alese*, îngr. și pref. Teodor Vărgolici, București, 1966; *Un om în toată firea*, Iași, 1972; *Un dor împlinit*, București, 1974; *Pe drezină. Nuvele și schițe umoristice*, îngr. Teodor Vărgolici, București, 1976; *Nuvele și schițe*, îngr. Teodor Vărgolici, București, 1985; *Un om în toată firea*, îngr. și pref. Teodor Vărgolici, București, 1988. **Antologii:** *Antologia scriitorilor români*, București, 1931 (în colaborare cu V. V. Haneș). **Traduceri:** Georges Courteline, *Taina familiei. Liniștea casei*, București, 1924.

Repere bibliografice: Botez, *Scrieri*, 258–264; Sadoveanu, *Cărți*, I, 66–68; Lovinescu, *Opere*, IV, 132–137, 443–448; Davidescu, *Aspecte*, 59–63; Constantinescu, *Scrieri*, I, 197–201; Călinescu, *Cronici*, I, 95–96, II, 138–140; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), II, 150–151; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 581–582; Vianu, *Opere*, IV, 487–488, V, 206, 241–243; Teodor Vărgolici, *Doi nuveliști: Emil Gârleanu, I. A. Bassarabescu*, București,

1965; Ciopraga, *Lit. rom.*, 567-572; Micu, *Început*, 101-103; Piru, *Analize*, 226-235; *Dict. scriit. rom.*, I, 206-208; Florin Faifer, *Cordonul de argint*, pref. Liviu Leonte, Iași, 1997, 102-111; Lovinescu, *Sburătorul*, IV, V, *passim*; *Dict. analitic*, III, 170-172. F.F.

BATALI, Aurelia (16.IX.1934, Bazargic), poetă, traducătoare și editoare. Este fiica unui contabil. A absolvit liceul la Constanța (1951) și timp de un an a lucrat ca reporter. A urmat apoi, până în 1957, Facultatea de Filologie din București și a activat ca redactor, mai întâi la „Gazeta literară”, apoi la Editura pentru Literatură, în cele din urmă la Editura Eminescu, până la pensionare. A debutat cu versuri în revista liceului, „Flori albastre” (1950), iar prima ei carte, *Balade pentru orele de seară*, apare în 1969.

În volumele de versuri, **B.** versifică egal, cu ușoare căderi în discursivitate, fără să provoace nici elogii critice, nici repudieri tranșante. În această întindere de lirism reținut, care atinge în cele din urmă un nou echilibru rezultat din sublimarea tristeților și a singurătății, se găsesc și insule de vers meșteșugit: „Și umerii dor, parc-ar trebui să dea-n aripi” (*Uneori ziua*) sau chiar poeme cu o construcție savantă (*Conversație*). Ele dau seama despre o poetă livrescă, urmărită uneori de umbra poeziei lui Dimitrie Stelaru, Marin Sorescu sau Emil Botta, căruia, de altfel, i-a îngrijit ediția *Poezii* (I-II, 1979), însoțită de un impresionant aparat critic. În ultimii ani, **B.** s-a dedicat exclusiv traducerilor din literatura contemporană.

SCRIERI: *Balade pentru orele de seară*, București, 1969; *Dimineți*, București, 1972; *Cu un ochi înecat în noapte, un ochi înecat în amiază*, București, 1976; *Versuri*, București, 1981; *Ploaia din memorie*, București, 1984; *Fereastra de brume*, București, 1986. **Ediții:** Emil Botta, *Poezii*, pref. Valeriu Râpeanu, I-II, București, 1979. **Traduceri:** Victor Sivetidis, *Zbor ireversibil*, București, 1972 (în colaborare cu Florența Albu); *Patru prozatori americani*, București, 1989 (în colaborare cu Adina Mavrodin); Vasili Ardamatski, *Porțile*, București, 1989 (în colaborare cu Nina Antonescu); Gaston Leroux, *Secretul marelui Loustalot*, București, 1992; Consiglio Milantoni, *Noaptea ploilor. Și dacă Dumnezeu nu există*, București, 1993; Emmanuel Roblès, *Iarba ruinelor*, București, 1994; Norman Mailer, *Strigoiul lui Harlot*, București, 1995; Libby Purves, *Cum să nu fii o mamă perfectă*, București, 1996; *Cele mai frumoase 22 de povestiri. Literatură americană clasică*, Pitești, 2003.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *Aurelia Batali, „Balade pentru orele de seară”*, RL, 1969, 11; Const. Ciopraga, *Poezie feminină*, CRC, 1969, 20; Florența Albu, *Aurelia Batali, „Balade pentru orele de seară”*, VR, 1969, 5; Haralambie Țugui, *Balade pentru orele de seară*, IL, 1969, 10; Mihai Minculescu, *Aurelia Batali, „Dimineți”*, RL, 1972, 30; Caraion, *Duelul*, 13-17; Aureliu Goci, *„Dimineți”*, CRC, 1973, 3; Barbu, *O ist.*, 384-386; Corneliu Popel, *Mențiuni critice*, CRC, 1977, 1; *Lit. rom. cont.*, I, 660-661; Petru Văluoreanu, *Aurelia Batali, „Versuri”*, TMS, 1981, 16. C.Br.

BATOVA, Dimitrie (pseudonim al lui Dimitrie Popescu; 8.VI.1909, Cuzgun, azi Ion Corvin, j. Constanța — 27.XI.1942, Călărași), poet și prozator. A urmat clasele primare și liceul în comuna natală și la Siliștra, unde se va stabili cu familia în 1919. Își ia bacalaureatul în 1928, cu multe laude, dar înscris la Facultatea de Litere, e nevoit să abandoneze studiile din cauza

situației materiale precare. Cum îi plăcea să citească, se angajează ca bibliotecar la liceul din Siliștra (1926-1932), aici îndeplinind și funcția de pedagog. Din 1929, suplinește catedrele de religie, fizică-chimie și desen. Președinte al organizației locale a Partidului Social Democrat, evoluează spre mișcarea de extremă dreapta, alături de Mihail Stelescu, fapt pentru care scurt timp este și închis. Prin 1933, se aventura într-un turneu cu o echipă de actori. S-a crezut, în 1936, că **B.** a murit și comentarii mișcate au deplâns, în presă, frângerea unui destin poetic promițător. Era, de fapt, un semn de rea vestire. Concentrat la Călărași din 1938, ca sublocotenent în rezervă, va fi trimis pe frontul din Crimeea, în linia întâi. Acolo se îmbolnăvește, având de suportat câteva internări. La Odesa i se pierd mai multe manuscrise. Poate și acest șoc să-i fi grăbit sfârșitul.

Încă elev, în 1927, împreună cu alți colegi, **B.** scoate la săpirograf o foiță literară, „Revista noastră”. Peste câțiva ani, va fi redactor la „Cuvântul muncitoresc” (1932). Conduce „Ecoul Siliștrei” (1932-1933), împreună cu Paul Florențiu redactează „Lira dobrogeană” (1933), iar cu D. Găvan, „Talpa țării” (1933). A mai colaborat la „Dunărea”, „Lumina”, „Rod nou” (uneori, sub pseudonimul Kamadeva), „Solia”, „Nenufar”, „Cuget dobrogean”, „Festival”, „Naționalul nou”, unde a fost și secretar de redacție, „Năzuința”, „Flamura” ș.a. Cu înfățișarea lui de star de cinema și cu argumentul unei înzestrări susținute de lecturi serioase, **B.** devine, de prin 1934, un fel de idol al tinerilor poeți grupați în jurul revistelor „Festival” și „Rod nou”. Deși foarte tânăr, e înconjurat de admiratori și emuli, încât unii încep chiar să vorbească de o „școală batoviană”. Ambiția vădită a lui **B.** era aceea de a stăpâni un limbaj filosofic. Se vede asta în romanele *Ieronim* (crâmpoie sunt inserate în „Dunărea”, 1931, și în „Ecoul Siliștrei”, 1932) și *Anteu*. În alte proze, personajele, muncite de gânduri, sunt pradă unei crize sufletești sau de conștiință, ce duce fie la triste capitulări, fie la răzvrătirea care e datul unui suflet apostat. Un ifos teoretizant există și în articolele lui, scrise cu duh încrâncenat și cârtitor. Polemismul, revers al unor frustrări, imprimă publicisticii o tentă pamfletară. Și în versurile cu accente sociale, și în lirica erotică, prezente în volumul *Aliquid* (1933), **B.** eminescianizează. Pe alocuri, câte o notă bacoviană. Serenada, romanța nu formează registrul liric cel mai potrivit pentru acest spirit zbuciumat, captiv al unor stări de anxietate. Elegiacul alternează cu grotescul, litania alunecă în umor negru. Lui **B.** îi place, evident, să filosofeze. Dar cugetările lui, amare, nu evită ponciful și viziunile nebulose, versul nervos fiind răscuit și frânt, într-o violentă mișcare prozodică, tentată de ritualul abscons. În poeziile de după *Aliquid*, fizionomia eului liric se modifică. Captând ecouri barbiene, poetul cultivă acum un balcanism cutreierat de vedeniile unui delir oniric, în turnură expresionistă. Dincolo de asemenea înrâuriri și contiguități, **B.** este, nu încapă îndoială, un poet autentic. Lirica lui exprimă armoniile și dizarmoniile unui „cântec bizar”.

SCRIERI: *Aliquid*, Siliștra, 1933.

Repere bibliografice: Victor Corcheș, Gavril Voșloban, *Lirica dobrogeană*, Constanța, 1984, 308–311; Ovidiu Dunăreanu, Victor Corcheș, *Corabia de fildeş*, Constanța, 2000, 111–113; Faifer, *Pluta*, 27–30. F.F.

BATZARIA, Nicolae (18.III.1874, Krușovo, Macedonia – 28.I.1952, București), prozator și ziarist. Este fiul lui Constantin Batzaria, agricultor înstărit și negustor. A urmat primele clase în satul natal, cu un învățător chemat din România, pentru a merge apoi la liceul românesc din Bitolia. Absolvent din 1891 al liceului, este inclus între cadrele didactice în 1891–1892 și 1895–1902, între timp având și alte profesii (conducător tehnic, negustor). Continuă studiile la București, unde frecventează cursuri la Litere și Drept. Pentru un timp, va fi profesor și director la școala din localitatea natală, profesor la gimnaziul din Ianina, interpret la Consulatul general rusesc din Salonic (1904), mufetiș (inspector școlar) al vilaetelor Kosovo și Salonic. Cu sprijinul partidului Junilor turci, la care aderă din 1907, este numit senator (1908), iar din 1912, ministru al Lucrărilor Publice. Va face parte din delegația statului turc la Londra, cu prilejul semnării tratatului de pace din 1913, dar, evoluția politică devenindu-i nefavorabilă, demisionează în același an din toate funcțiile, stabilindu-se în România. În ianuarie 1915, **B.**, care se bucura de sprijinul unor importanți oameni politici, al lui N. Iorga în primul rând, obține cetățenia română. Cât durează primul război mondial, se află în Elveția, probabil într-o misiune de propagandă. În 1922, este ales senator, reprezentând Partidul Poporului, și până prin 1930, îl va secunda pe N. Iorga în activitatea Ligii Culturale. În 1933, acum membru al Partidului Liberal, devine deputat de Ilfov, iar ceva mai târziu este numit, pentru puțină vreme, prefect al județului Timiș-Torontal. Cariera politică a lui **B.** este însă în scădere. Încă din 1920 el se dedicase, în principal, gazetăriei profesionale, fiind redactor și conducător a numeroase ziare, reviste, almanahuri și calendare. Părăsind, la mijlocul anului 1936, ziarul „Adevărul” și „Dimineața”, la care scria din 1921, intră în conducerea unui cotidian tot atât de popular, dar orientat spre dreapta – „Universul”. După război, în 1945, este exclus din rândul ziariștilor și i se interzice să mai publice. Între timp fusese radiat și din Societatea Scriitorilor Români, al cărei membru devenise din iulie 1921. A murit în lagărul de la Ghencea.

Potrivit propriilor mărturisiri, **B.** ar fi început să publice în gazeta „Adevărul” din București, încă de pe când era elev de liceu în Bitolia, prin 1890 sau 1891, sub un pseudonim. Între 1901 și 1902 colaborează la revista „Frăția”. Este apoi membru în comitetul de redacție și, pentru un an, în 1904, director al publicației profesorilor din Bitolia, „Lumina”, unde îi apar multe încercări literare, schițe sau anecdote versificate. Mai scrie la „Sămănătorul” sub pseudonimul N. Macedoneanul, ales de N. Iorga (din 1902), la „Șezătoarea” din Fălticeni și la săptămânalul „Românul de la Pind”, pe care îl tipărea la București (1903–1904). „Deșteptarea” (Salonic, 1908) este ultimul periodic editat de **B.** în afara României. Împreună cu Marcu Beza mai tipărise în 1906–1907, la București, „Graiu

bun”, al cărui director era, folosind tot pseudonimul N. Macedoneanul. Sunt cele din urmă publicații redactate în aromână și conduse de el. De acum, colaborează doar sporadic la alte gazete dialectale și se consacră ziaristicii în limba română, timp de aproape o jumătate de secol, scriind la peste o sută de ziare și reviste, între care se numără „Familia”, „Adevărul”, „Viața românească”, „Lupta”, „Adevărul literar și artistic”, „Dimineața”, „Sburătorul”, „Duminica copiilor”, „Calendarul revistei «Universul copiilor»”, „Universul”, „Preocupări literare”, „Universul literar”. Totodată, este inițiatorul unor reviste pentru copii, începând cu „Bucuria copiilor”, pe care o înființează în 1922 la Craiova. Din 1924, scoate la București „Dimineața copiilor”, al cărei director va fi doisprezece ani, până în iulie 1936; o alcătuia mai mult singur, așa cum va proceda și la „Universul copiilor”, la care trece, tot ca director, din septembrie 1936, pentru alți nouă ani. A întrebuițat pseudonimele Ali-Baba, Ali-Bei, Boemus, Bucureșteanul, Dâmb, Dinu Dumbrăveanu, Dinu Pivniceru, Dorina Grădinaru, Ion Vantea, Maica Lina, Maria Savel, Marcu Ionescu, Marin Opreanu, Moș Nae, N. Macedoneanul, P. A. Triot, Vasile Stănoiu, Vintilă Bratu, Vlad Astronomu și multe altele. Ziaristul **B.** abordează fără complexe, în continuarea tradiției gazetărești autohtone, un întreg repertoriu de subiecte politice, culturale sau literare. Gazetăria sa este una de atitudine partizană, de dezbateră pasionată, cu enunțuri limpezi, cât mai aproape de nivelul de înțelegere al unor cititori puțin pretențioși.

Primele scrieri literare ale lui **B.**, anecdote versificate, schițe, sunt compuse în aromână. În 1901, își strânge sub titlul *Părăvului* (cuvânt care în dialect înseamnă „anecdote”) versurile compuse până atunci. Succesul l-a îndreptățit să-și reediteze în două rânduri (1904, 1923) broșura, amplificând-o. Fiecare text pleacă de la o întâmplare reală, de la un tip caracteristic, ciudat, oricum memorabil, întâlnit în peregrinările prin munții și satele Macedoniei sau desprins din tradiția orală crușoveană. Culoarea locală, trimiterile la legende și personaje orientale, chiar mentalitatea dezvăluită sau sensul parabolelor le apropie de povestirile ce îl au ca erou pe Nastratin Hogea și de atmosfera poveștilor Șeherezadei. Același halou oarecum exotic se regăsește în proza (schițe și amintiri) din „Sămănătorul” (1902), reluată apoi și amplificată în câteva culegeri de după 1920. Sunetul precumpănitor al acesteia este al unei literaturi a dezrădăcinării. **B.** se lasă adesea purtat de fluxul amintirii, evocând cu nostalgie locul nașterii și oamenii de acolo. O filosofie a resemnării, de sorginte orientală, și de asemenea înțelegerea rostului unor împrejurări socotite nu fapte izolate, accidentale, ci o constantă a existenței aromânilor, constituie fundalul acestor schițe și povestiri. Protagonistii unor nuvele amintesc „scrisorile” lui Ion Ghica: aromânii Coletti și Karaiskakis, primul, un fel de ministru de Externe, cel de al doilea, omul forte al celebrului răzvrătit Ali Pașa din Ianina (*Pentru onoarea ta, Pașe!*), epopeicul Kir Vasilaki din povestirea omonimă, un Münchenhausen balcanic, cei doi leneși ai satului, Toma și Dinu, convertiți aparent, pentru a scăpa de gura lumii, la muncă (*Doi angroșiști*). Aglomerarea de etnii atât de deosebite, aromâni, albanezi, sârbi, greci, bulgari, turci ș.a., ameste-

cul de confesiuni, confruntarea de mentalități nu rămân fără ecou într-o proză individualizată de o ambianță aparte. Toate aceste scrieri cu specific aromânesc au fost publicate, începând cu anul 1902, în gazete și reviste din Bitolia și din țară sau în cărți precum *De la frații de departe* (1921), *Turcoaicele* (1921), *România văzută de departe* (1922), *Prima turcoaică* (1932). Deși proza lui **B.** a fost adesea alăturată de aceea a lui Pierre Loti, similitudinile s-ar putea explica doar prin realitățile asemănătoare de la care pornesc cei doi autori. Astfel, în romanul *Sărmana Léila* (1922), a cărui eroină este fiica unui demnitar al sultanului Abdul-Hamid, acțiunea, cu inserții epistolare, se situează într-un Stambul stăpânit de deruta ce caracterizează prăbușirea imperiului. Având privilegiul de a studia la Roma, unde tatăl ei este ambasador, tânăra turcoaică intră în conflict cu legile și obiceiurile care stăpânesc societatea turcească. În pofida informației bogate, a construcției reușite de tipuri orientale — sultanul, sfetnicii, imamii și eunucii răsăriți parcă dintr-un fantomatic Ev Mediu, cadânele îmbătrânite, timorate, lipsite de speranță —, cu toată veridicitatea atmosferei de serai și de harem, cartea suferă în plan literar. O altă categorie de scrieri ale lui **B.** ține de memorialistică. În *În închisorile turcești* și *Din lumea Islamului. Turcia Junilor turci* (1922) concentrează „impresii și amintiri” despre o lume dispărută și despre o alta ce abia lua ființă. După propria-i mărturie, **B.** povestește pur și simplu, fără să-și caute cuvintele sau să urmărească efecte de stil. Întâmplările relatate au autenticitatea faptului trăit. Prima carte se menține în zona amănuntului biografic, enumerând cu acuratețe episoade picarești extrase din experiența tânărului profesor, călător în munții Macedoniei sau ai Albaniei. Cea de a doua se constituie într-o tentativă ambițioasă de prezentare a mișcării Junilor turci. Sunt retrăite peripețiile unei revoluții, evenimentele fiind judecate din perspectiva unui participant care minimalizează totuși ceea ce nu consună cu interesele aromânești și căruia, nu o dată, îi scapă sensul faptelor. Între protagoniști se află prietenii săi — tânărul maior Enver, viitorul Kemal Atatürk, cel care îl convinge să se alăture mișcării; intransigentul Gemal-Pașa; energicul Talaat-Bei; subtilul specialist financiar Djavid-Bei —, conducători mai întâi ai revoluției și apoi ai noii Turcii. Memorabile sunt portretele, care se alcătuiesc treptat, ale acestor oameni, construite din gesturi, atitudini, fapte caracterizante, selectate cu abilitate, dezvăluind personalități complexe.

Devenind redactor, apoi director la „Dimineața copiilor”, **B.** părăsește cu timpul alte preocupări. De altfel, din 1922, când la Craiova îi apare culegerea de povestiri *Bucuria copiilor*, va tipări aproximativ șaptezeci de cărți adresate vârstelor copilăriei și adolescenței, la care se adaugă și câteva „cărți de cetire” pentru cursul primar. A scris însă mult, enorm chiar, presat de datoria de a furniza material publicațiilor pe care le avea în grijă: schițe, povești, nuvele, romane, scenete și piese de teatru, versuri, articole culturale, note biografice despre autori străini. Traduce și localizează, totodată, din Jacob și Wilhelm Grimm, W. Hauff, J. P. Hebel, Carl Ewald, W. Busch, Christoph Schmid, M. Fiechtl, Max Nordau, H. Chr. Andersen, Edmondo de Amicis, John Ruskin, Hugh Lofting, A. A. Milne, Rabindra-

nath Tagore, Omar Sefedin ș.a. A mai prelucrat, din literatura Orientului, *O mie și una de nopți*, *Tutinamé* sau *Poveștile Papagalului*, basme turcești, indiene, persane, caucaziene, arabe ș.a. Fără să fie neapărat un inovator, **B.** a creat o modalitate proprie de a scrie pentru copii și tineret. Producția bogată, cvasi-industrială, l-a împins însă spre soluții tot mai facile, spre autopastașă. Romanele lui, de fapt povestiri de dimensiuni ceva mai mari, schematice, reluând aceeași tramă până la uzură, revenind, în decoruri schimbate, la aceleași personaje, împărțind oamenii în buni și răi, moralizează câteodată plictisitor, deși la vremea apariției nu le-a lipsit succesul. Este vorba de peripețiile unor copii sau adolescenți aflați în situații ieșite din comun — luptele din întâiul război mondial (*Suflete de viteji*), răpiri, naufragii, regăsiri spectaculoase (*Sandu și Sanda, Fetița schimbată*) —, de călătorii în peisaje exotice (*Unchiul meu Adam, Șerban și Uragan în avion, Mica Robinson*) sau de întâmplări din viața de toate zilele (*Sărmanul Adrian, Copilul nimă-nui*). Câteva scrieri se inspiră din pozele și isprăvile unor personaje ce își vor avea celebritatea lor: Haplea și Frosa, Lir și Tibșir, Timofte și Porumbața, Uitucilă. Alte culegeri includ adaptări iscusite ale unor legende din toate zările (*Clopotul fermecat, Comoara cu povești, Povești de aur*), povestiri istorice, basme compuse de el sau prelucrate.

SCRIERI: *Părăvului*, București, 1901; ed. București, 1904; ed. București, 1923; ed. Syracuse (SUA), 1989; *De la frații de departe*, Oradea, 1921; Nu

tot ce zboară se mânăncă, București, 1921; *Spovedanii de cadâne*, București, 1921; *Turcoaicele*, Iași, 1921; *Sărmana Lăila*, București, 1922; *Primul poet*, București, [1922]; *Bucuria copiilor*, Craiova, 1922; *Din lumea Islamului*. *Turcia junilor turci*, pref. N. Iorga, București, 1922; *România văzută de departe*, București, 1922; *Colina îndrăgostiților*, București, 1923; *Clopotul fermecat*, București, 1925; *Of și Țepeluș*, București, 1925; *Suflete de viteji*, București, 1925; *Haplea*, cu desene de Mihai Iordache, București, 1926; *Minuni din jurul nostru* (în colaborare cu Dumitru Stoica și Petre Puchianu), Craiova, 1927; *Comoara cu povești*, cu ilustrații de Dragoș, București, 1927; *În tinerețe sau la bătrânețe?*, București, 1927; *Haplea la București*, cu ilustrații de Mihai Iordache, București, 1928; *Miți Mițișor și Soșoiu Soșolici*, București, 1929; *Haplea*, București, [1930]; *Povești cu noroc*, București, 1930; *Haplea la școală*, București, 1931; *Prima turcoaică*, București, 1932; *Haplea în străinătate*, București, 1932; *Lir și Tibișir*, București, 1933; *Noile pățanii ale lui Haplea*, cu desene de Geo și Gusty, București, 1934; *Unchiul meu Adam*, cu desene de Gusty, București, 1934; *Anecdote*, pref. Take Papahagi, București, 1935; *Coana Frosa la București*, București, 1935; *Răpirea celor două fete*, București, 1935; *Rilă lepurilă*, București, 1935; *Flor Voinicul*, București, 1937; *În țara copiilor trântori*, București, 1938; *Păpușica*, cu desene de Pascal, București, 1938; *Serban și Uragan în avion*, București, 1938; *Ștregărele*, cu desene de Pascal, București, 1938; *Buchete de povești*, București, 1939; *Mica Robinson*, București, 1939; ed. Sibiu, 1992; *Sandru și Sanda*, cu desene de Pascal, București, 1939; *Uitucilă*, București, 1939; *O mie și una de nopți povestite pentru tineret*, cu desene de Pascal, București, 1940; *Rilă-Epurilă aviator*, cu desene de Pascal, București, 1940; *Sărmanul Adrian*, București, 1940; *Buruiana fermecată*, București, 1940; *Copiii cu părul de aur*. *Scufița Roșie în Țara Zânelor*, cu desene de G. Ilescu și Ioana, București, [1941]; *Copilul nimănu*, cu desene de G. Ilescu, București, 1941; *Haplea. Pățanii din tinerețe*, București, 1941; *Trandafrul mării și alte povestiri din „O mie și una de nopți” și de la alte popoare*, cu desene de Pascal, București, 1941; *Mimina*, București, 1942; *Porumbița și Timofte*, București, 1942; *Regina din Insula piticilor*, cu desene de Ioana, București, 1942; *Spiriduşul lui Ionel*, București, 1942; *Tiriplic cel norocos*, București, 1942; *Cutia cu jucării*, București, 1943; *Coana Frosa*. *Viața și aventurile ei*, cu desene de Pascal, București, 1943; *Lacrimile mamei*, cu desene de Vasile Dobrescu, București, 1943; *Poveștile papagalului*, cu desene de Vasile Dobrescu, București, 1943; *De toate și frumoase*, București, 1944; *Fetița schimbată*, cu desene de Pascal, București, 1944; *La plimbare-n zi cu soare*, București, 1944; *Povești de aur*, ed. 2, cu desene de Pascal, București, 1944; ed. cu desene de Livia Rusz, București, 1968; ed. pref. Gica Iuteș, București, 1987; ed. București, 1994; *Genoveva de Brabant*, cu desene de Pascal, București, 1945; ed. Sibiu, 1993; *Cartea bucuriei*, București, 1945; *Fel de fel de viețuitoare*, București, 1945; *Jar Voievod și Fulg Albastru*, București, 1945; *Joc și veselie*, București, 1945; *Maimuțica*, cu desene de Pascal, București, 1945; *Privește și citește*, București, 1945; *Haplea. Pățanii și năzdrăvăni*, București, 1970; *Haplea. Alte pățanii și năzdrăvăni*, cu desene de Marin Iorda, București, 1971; *Povești din tolba lui Moș Nae*, Iași, 1993; *Aventurile lui Tirtirică*, București, f.a.; *Cartea mea*, București, f.a.; *Comoara cu povești alese printre cele mai frumoase de la diferite popoare*, București, f.a.; *Cutia cu jucării*, București, f.a.; *Ina, fetița prigonită*, București, f.a.; *Istorie pentru Puiu*, București, f.a.; *În închisorile turcești*, Brăila, f.a.; *Martinică și Puky*, București, f.a.; *Michi Maus în Țara viselor*, București, f.a.; *Moara Piticilor*, București, f.a.; *Omul întors din Rai*, București, f.a.; *Pentru copiii noștri*, București, f.a.; *Stan și Bran*, București, f.a.; *Ștregăriile lui Gigi*, București, f.a.; *Zâmbiți, vă rog*, București, f.a. **Traduceri:** Rabindranath Tagore, *Lumina ochilor*, București, 1921; *Pietrele flămânde*, București, 1927; John Ruskin, *Regele râului de aur*, București, 1925; H. Chr. Andersen, *Evreica și alte povestiri*,

București, 1926; Wilhelm Busch, *Ca să mai râdem*, București, 1926; *Plici și Plum*, cu desenele autorului, București, 1928; Max Nordau, *Închisoare de flori*, București, 1926; Halid Zia, *Sclava neagră*, București, 1927; Christoph von Schmid, *Inelul pierdut*, București, 1929; *Jertfa Lilianei*, București, 1930; *Copilul crescut în peșteră*, București, 1943; *În căutarea norocului*, cu desene de Pascal, București, 1943; ed. Sibiu, 1992; Hugh Lofting, *Doctorul Mititelu*, București, 1935; A. I. Manoff, *Originea găgăuzilor*, București, 1940.

Repere bibliografice: Iacint, *Două curente*, „Macedonia”, 1901, 1; Lovinescu, *Scrieri*, V, 154, VI, 266; Iorga, *Ist. lit. cont.*, II, 81-122; N. Iorga, *O viață de om așa cum a fost*, îngr. Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, introd. Valeriu Râpeanu, I, București, 1972, I, 438, 824, 832; Crăciun, *Confesiuni*, 184; Hristu Căndroveanu, N. Batzaria, UVPA, 134-137; Elena-Natalia Ionescu, *Relations littéraires roumaines-turques (au XX-ème siècle)*, RSE, 1988, 1; *Dicț. scriit. rom.*, I, 208-210; Căndroveanu, *Aromânii*, 77-80. R.Z.

BĂCILĂ, Iosif (12.IX.1947, Dalboșeț, j. Caraș-Severin), poet. Este fiul Floarei Băcilă, funcționară, și al lui Iosif Băcilă, tâmplar. Urmează școala generală în localitatea natală, apoi liceul în comuna Bozovici (1961-1965) și Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara (1968-1972). A debutat cu poezie în revista „Orizont” (1979).

Imaginea-cheie a liricii lui B. este aceea a locului natal, văzut ca spațiu privilegiat, generator de sentimente și aserțiuni lirice, textul reflectând puternice afinități cu poezia lui Lucian Blaga: „Să știi că-i frumos / Să te auzi în cuvânt / (veghe adunată într-un dor de-aurori); / În fiecare vers. E ceva din suflul tău, / din străfulgerile copilăriei / încrustate-n zăpoare”. Ochii, „pleoapele zorilor”, fluierul, moara, izvorul, pădurea, dar și tata, bunica, farina sunt reperele, figurile care au pondere în structurarea versului lui B. El urmează atât tiparul poeziei populare, cât și al versului alb, într-o încercare, nu lipsită de farmecul melancoliei împăcate cu trecerea, de a aduce în peisajul liric câteva elemente specifice, de atmosferă și tonalitate, continuând lirica bănățeană interbelică, în linia lui Grigore Popiți și Constantin Miu-Lerca.

SCRIERI: *Lumina cântecului*, Timișoara, 1986; *Poeme*, Reșița, 1993; *Poeme Sânziene*, Reșița, 1997; *Îndestularea cu dor*, Reșița, 1997; *Oglinzi în inima pietrei*, Reșița, 2002.

Repere bibliografice: Olimpia Berca, *Dintre sute de catarge*, O, 1985, 26; Constanța Buzea, *Șase ipostaze ale aceluiași izvor*, AFI, 1985, 8; Octavian Doclin, *Poetul în valea miracolelor*, „Semenicul”, 1997, 1-2; Ionel Bota, *Fals tratat despre „întemeierea” melancoliei. Eseu asupra poeziei lui Iosif Băcilă*, Reșița, 2002. O.B.

BĂCIUȚ, Nicolae (10.XII.1956, Chintelnice, j. Bistrița-Năsăud), poet, traducător și eseist. Este fiul Mariei (n. Măgherușan) și al lui Gheorghe Băciuț, țărani. Absolvent al Liceului „Liviu Rebreanu” din Bistrița, face studii universitare la Facultatea de Filologie (secția română-engleză) a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (1978-1982). În timpul studiilor universitare este redactor și apoi secretar responsabil de redacție la „Echinox”, unde și debutează în 1980. Mai întâi profesor (1982-1983), devine apoi redactor la revista „Vatra” din Târgu

Mureș, corespondent al Televiziunii Române (din 1991). Este fondator, redactor-șef și director al mai multor publicații, între care și „Noul Pământ” (SUA), precum și redactor-șef la Editura Tipomur din Târgu Mureș.

Poetul **B.**, format la școala „Echinoului” clujean, se înscrie pe traseele lirice ale generației sale și, totodată, într-un plan secund și mai anevoie sesizabil, într-o linie de continuitate a poeziei transilvănene. În *Muzeul de iarnă* (1986), volumul de debut, **B.** cultivă o poezie a sensurilor grave, a esențelor, o poezie reflexivă privind condiția omului în lume, impactul acestuia cu o realitate de regulă ostilă. Două din cele trei cicluri ale volumului sunt consacrate, după observația lui Nicolae Manolescu, în bună măsură, poeticului, facerii poeziei, a poemelor care, la rândul lor, ca într-o complicată alchimie, îl scriu ele însele pe poet. Pe urmele textualiștilor, încrederea lui **B.** în puterea întemeietoare, recuperatoare a cuvântului și în valoarea lui ordonatoare de lumi este majoră; cuvântul nu înseamnă doar un substitut al realului, ci este chiar acest real, anunțând ivirea unor stări-limită, tensionate, insinuarea unor momente de criză existențială, când poetul se simte trădat de cuvinte. Un metaforism (și alegorism) discret asigură o anume distincție discursului liric, un anume inefabil tensiunilor, arătându-l pe **B.** ca pe un spirit delicat ce mai crede în mântuirea prin poezie de frigul din om și din afara lui. *Memoria zăpezii* (1989) reia câteva dintre temele, motivele și stările lirice din *Muzeul de iarnă*, dar adâncind meditația și accentuând prezența existențialului în interiorul textelor. Poetul se abandonează „în voia poemului”, care are forța de a acapara „eul creator”. Cu *Nostalgii interzise* (1991), **B.** pare a intra într-o nouă vârstă lirică, în care formula poetică din cărțile anterioare se consolidează și se rafinează în mod evident. Cele două cicluri, *Mănușa de gheață* și *Nostalgii secrete*, dezvăluie un poet ce „își contemplă neputințele și căderile” cu amară luciditate, într-o lume derutată de angoase și frică, unde ființa și-a pierdut de mult puritatea originară. Șansa de salvare nu poate veni decât tot dinspre cuvânt și poezie. Volumul aduce un spor vizibil în rafinarea limbajului poetic, în grija cu care, de cele mai multe ori, e cizelat versul. În *Casa cu idoli* (1996) revin, pe fondul unui univers poetic limpede conturat, mai vechile motive-obsesii ale frigului, cenușii, cuvântului, poeziei, memoriei, cum le definea Iulian Boldea, stările situându-se undeva pe traiectul dintre „disperare și speranță”, dintre „certitudine” și „neliniște interogativă”. Câteva volume care includ convorbiri sau interviuri, jurnale de călătorie, o carte de publicistică arată alte fațete ale talentului și personalității lui **B.**, intelectual atent la viața cetății și la ceea ce se schimbă înăuntrul fenomenului literar-cultural.

SCRIERI: *Muzeul de iarnă*, Cluj-Napoca, 1986; *Memoria zăpezii*, București, 1989; *Jocuri încrucișate*, Târgu Mureș, 1990; *Nostalgii interzise*, Târgu Mureș, 1991; *Între lumi. Convorbiri cu N. Steinhardt*, Târgu Mureș, 1994; *America, partea nevăzută a lunii*, Târgu Mureș, 1994; *Casa cu idoli*, Târgu Mureș, 1996; *A doua Americă*, Târgu Mureș, 1996; *Anotimpul probabil*, Târgu Mureș, 1997; *Curs și recurs*, Târgu Mureș, 1997; *Și așa mai departe*, Târgu Mureș, 1997; *Între oglinzi*, Târgu Mureș, 1998; *Lumină lină*, Târgu Mureș, 1999; *Babel după Babel*, Târgu Mureș, 2000; *Manualul de ceară*, Târgu Mureș, 2001; *Aproape departe*, Târgu

Mureș, 2001; *Solstițiu la echinox*, Târgu Mureș, 2002; *Zona liberă*, Târgu Mureș, 2003; *Alb pe alb*, Târgu Mureș, 2003; *Muntele Athos din Muntele Athos*, Târgu Mureș, 2003.

Repere bibliografice: Gheorghe Grigurcu, *Nicolae Băciut*, „*Muzeul de iarnă*”, ST, 1986, 9; Nicolae Manolescu, *Tineri poeți*, RL, 1986, 48; Nicolae Steinhardt, *Două texte poetice*, TR, 1986, 50; Constanța Buzea, „*Muzeul de iarnă*”, AFT, 1987, 5; Eugen Simion, *Poezia „ca o vertebră de aur”*, RL, 1990, 1; Ioan Milea, *Agonia textului*, TR, 1990, 15; Petru Scutelnicu, *Inteligența metaforei*, ATN, 1990, 4; Ioan Holban, *Ardelenii*, CRC, 1990, 29; Coșovei, *Pornind, 90-94*; Cornel Munteanu, *Nicolae Băciut*, „*Nostalgii interzise*”, ST, 1992, 3; Traian T. Coșovei, *O dioramă a frigului*, CNT, 1992, 42; Bucur Demetrian, *Un poet al zăpezii*, R, 1993, 5; Iulian Boldea, *Vizionarismul abstract*, „*Cuvântul*”, 1997, 15 februarie; Milea, *Sub semnul, 152-154*; Lefter, *Scrit. rom. '80-'90*, I, 50-52; Adrian Alui Gheorghe, *Cărți de poezie*, CL, 2002, 1. I.Ș.

BĂDĂUȚĂ, A.[lexandru] (14.VI.1901, Zâmbreasca, j. Teleorman — 18.V.1983, București), cronicar literar și prozator. Fiu al Elenei (n. Popescu) și al lui Constantin Bădăuță, țărani, **B.** urmează cele dintâi clase în satul natal, liceul la Pitești, devenind în 1922 student al Facultății de Litere și Filosofie din București, absolvită *magna cum laude* în 1930. Ar fi făcut, în acest răstimp, și studii la Paris. După un debut cu versuri în „Nufărul” din Alexandria (1919) și după câteva încercări în proză apărute în revista „Muguri” din Câmpulung (Muscel), în „Foaia tinerimii” și la „Cugetul românesc”, elevul lui Mihail

Dragomirescu optează pentru exercițiul critic, fiind unul dintre cronicarii sărguincioși și de bună-credință ai deceniului al treilea. Este secretar de redacție la „Cugetul românesc” (1923–1924), la „Buletinul cultural” (1925–1928), redactor la „Cuvântul literar și artistic” (1924–1925), colaborator din 1924, iar o vreme secretar de redacție (1928–1931) la „Gândirea”, dar prezent în același timp în „Viața literară” (1926–1932) ș.a. În volumul *Note literare* (1928) este inclusă o parte din cronicile și foiletoanele critice publicate în presă. **B.** devine, în 1928, consilier tehnic la Serviciul propagandei turistice din Ministerul Propagandei. Urcă în ierarhie, ajungând în 1941 secretar general al Departamentului propagandei românești. S-a întâmpnat ca omul și vocația lui să întâlnească astfel spațiul cel mai propice de manifestare. Albumul *Priveliști românești* (1932), apărut și în versiune franceză în același an, deschide seria unei întinse campanii de valorizare a individualității peisajului românesc, activitate pe care au apreciat-o T. Arghezi, L. Rebreanu, Gala Galaction, Ionel Jianu, V. Voiculescu, Vl. Streinu ș.a. Lui **B.** îi aparțin nu numai textul, ci și multe din cele peste două sute de imagini fotografice. A mai alcătuit *Ghidul balneo-climateric al României* (1932, în română și în franceză), un album dedicat României (Leipzig, 1933, realizat în colaborare cu Kurt Hielscher), *Ghidul Bucureștilor* (în colaborare cu Al. Cicio Pop, publicat în 1935, iar în versiune franceză în 1936). Editează și prefatează albumul *Bucureștii în 1869* de Preziosi (1936), colaborează cu Al. Tzigara-Samurcaș, Thor Kielland și Henrik Grenover la alcătuirea unui album dedicat artei populare românești (Oslo, 1936), scoate cu Georges Détaillé broșura *À travers la Roumanie*, cu ilustrații de Aurel Jiquidi (tipărită la Bruxelles, 1936). Elaborează împreună cu Al. Cicio Pop și Valeriu Pușcariu *Ghidul României*, distins în 1940 cu Premiul „Năsturel Herescu” al Academiei Române (ghid apărut și în franceză și germană), publică albumul *La Roumanie au travail*, editat și în românește (1940), precum și alte numeroase pliante și broșuri. Sub auspicii oficiale, **B.** mai alcătuiește albumul *Munții României* (1942). Nu numai aici, metafora literară și deopotrivă metafora fotografică, utilizate ca mijloace de persuasiune turistică și, mai larg, ca modalitate de cunoaștere geografică și umană, se apropie într-o măsură de tehnica acelei „geografii trăite”, prezentă la Simion Mehedinți ori la I. Simionescu. Fragmentar, literatura turistică a lui **B.**, drumeț împătimit el însuși, apăruse și în presă („Lumea turistică”, „România pitorească”, „Curentul”, „Preocupări literare” ș.a.). Cu o evidentă percepție poetică a naturii, modelându-și impresiile după gesturile largi, retorice ale genului, **B.** caută mereu un *analogon* în imaginari al realului și produce simetrii bogate, ingenioase. Călătoria, ca și relatarea ei devin astfel „un prilej continuu de freamăt, de oprire, de exclamare”. Memorialistică propriu-zisă se află în *Icoane argeșene* (1944), resuscitare sentimental-anecdotică a copilăriei și a anilor de școală la Pitești, și în *O carte trăită* (1977), întoarcere târzie într-un timp atroce, delimitând primul război mondial. Secvențe, momente simbolice, chipuri, atmosferă se decupează lent, naratorul împingând amintirile înapoi în timp, până în anii Războiului pentru Independență. Epurat din

presă în 1944, **B.** va avea de suferit ani mulți de închisoare politică.

Într-o primă ipostază, **B.** se arată preocupat de actualitatea „încă fumegândă” a literaturii. Cronicarul nu se angajează în judecăți de valoare îndrăznețe, practică un comentariu moderat, animat de vibrație și căldură. Între grupările de la „Gândirea” și de la „Sburătorul”, balanța înclină firesc spre cea dintâi, printr-o afinitate de structură temperamentală și morală. Criticul nu are îndeobște apercepții doctrinare sau de apartenență la un grup. El este un lector senin, candid, evident sincer și atunci când își rostește admirația, și când își dezvăluie rezervele, ba chiar propriile limite de înțelegere. Scrie despre poezie, dar mai ales despre roman, dezvoltând, uneori, idei pertinente asupra evoluției genului (*Romanul urban românesc*, *Romanul psihologic românesc* ș.a.). Invocând nu o dată disocierile lui Benedetto Croce privitoare la vârstele literaturii, ține să remarce că lirismul — „o caracteristică permanentă și strivitor dominantă” la români — ar putea fi o cauză în întârzierea genului romanesc la noi. Pentru **B.**, creația e „un proces de asociere, de coerență și sinteză”; opera țâșnește dintr-o „apă interioară” și dă seamă de profunzimea și tensiunile acesteia, vibrațiile lăuntrice răsfrângându-se în „plastica formală” a scrierii. Câteva foiletoane sunt mai aspre și sancționează, bunăoară, fecunditatea comercială și „mecanica de flașnetă” a scrisului lui Victor Eftimiu. Insuficiența aplicației analitice trebuie să fi fost unul dintre motivele care l-au făcut pe **B.** să renunțe la practicarea criticii literare.

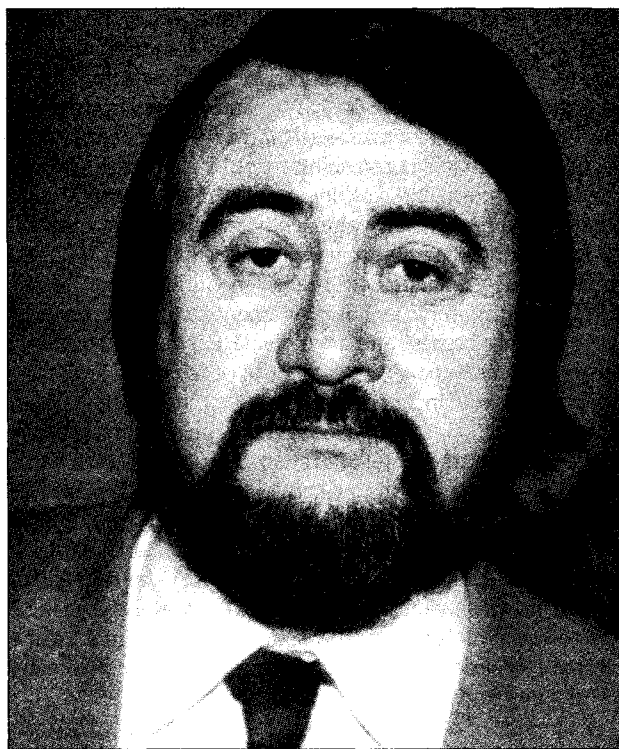
SCRIERI: *Beethoven*, București, 1927; *Note literare*, București, 1928; *Priveliști românești*, București, 1932; *Argeș*, Craiova, 1935; *România la lucru*, București, 1940; *Munții României*, Craiova, 1942; *Icoane argeșene*, Sibiu, 1944; *O carte trăită*, pref. George Muntean, București, 1977; *Priveliști românești*, pref. Șerban Cioculescu, postfață Mircea Dumitrescu, București, 1983.

Repere bibliografice: Călinescu, *Cronici*, I, 253, II, 117–188; Sadoveanu, *Opere*, XIV, 389–392; Streinu, *Pagini*, V, 238–241; Micu, „Gândirea”, 970–971; George Muntean, *Alexandru Bădănuță*, RL, 1983, 21; *Dicț. scriit. rom.*, I, 210–211. G.D.

BĂDESCU, Horia (24.II.1943, Arefu, j. Argeș), poet, prozator, eseist și traducător. Este fiul Elenei (n. Petcu) și al lui Gheorghe Bădescu, învățători, **B.** frecventează școala primară și gimnazial în localitatea natală, iar în 1957 devine elev al Liceului „Vlaicu Vodă” din Curtea de Argeș. Bacalaureat în 1961, urmează cursurile Facultății de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, finalizate în 1968. Lucrează ca redactor la Studioul teritorial de radio Cluj, fiind șef al secției culturale (1968–1971), apoi redactor-șef al secției de tineret, până la desființarea studioului de către autoritățile comuniste (1985). În 1987, este numit director al Teatrului Național din Cluj. Devine director al Radioteleviziunii din Cluj începând din 22 decembrie 1989, apoi, din 1994, lucrează în diplomație, funcționând ca director adjunct (1994–1996) și director (1997–1998) al Centrului Cultural Român de la Paris, ulterior ca diplomat în cadrul Direcției Culturale a Ministerului de

Externe. Este doctor în litere, din 1997, cu teza *Poezie și sacru*. Membru fondator (1990) și vicepreședinte (1990-1992), va fi președinte (1992-1994) al Societății culturale „Lucian Blaga”. Debutează în presă, cu versuri, la revista „Tribuna” (1964). Membru fondator al cenaclului literar studentesc „Echinox” (1967), este profund legat de gruparea revistei cu același nume. Debutează editorial, în 1971, cu volumul de poeme *Marile Eleusii*. Colaborează cu versuri, publicistică, proză, eseuri și traduceri, îndeosebi din literatura franceză, la „Tribuna”, „Steaua”, „Echinox”, „Apostrof”, „România literară”, „Lucașfărul”, „Viața românească”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Familia”, „Vatra”, „Poesis” (Satu Mare), „Ramuri”, „Literaturul”, „Caiete critice”, „Ateneu”, „Argeș”, „Transilvania”, „Unu” (Oradea) ș.a. Cicluri din versurile sale au apărut, traduse în limbile franceză, maghiară, sârbă, macedoneană, rusă, germană, engleză, în reviste și în antologii tipărite în țară și în străinătate. După 1990, cele mai numeroase tălmăciri din poezia sa apar în limba franceză (în Belgia și în Franța). **B.** se afirmă și ca eseist, colaborând la publicații ca „Phréatique” (Paris), „Poésie-Rencontre” (Lyon), „L’Estracelle” (Pas-de-Calais), „Le Journal des poètes” (Bruxelles), „Mémoire du XXIe siècle” ș.a. sau conferențiind îndeosebi la Bienala internațională de poezie de la Liège (1990, 1992, 1994, 1996) și la Colocviile Internaționale Blaga (Paris, 1995, 1996 și 1997), pe care le-a inițiat, textele fiind publicate în documentele fiecărei manifestări. De asemenea, scriitorul activează (din 1993) ca membru în Consiliul de Administrație al asociației Maison Internationale de la Poésie (Bruxelles), membru al Comitetului Științific al Institutului Internațional pentru Poezie și Operă al UNESCO (Verona, Italia), membru al Centrului Internațional de Studii și Cercetări Transdisciplinare (Paris), membru al comitetului de redacție al revistei „Mémoire du XXIe siècle” (Franța) și președinte de onoare al revistei „Europoésie” (Paris). Este membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Uniunii Scriitorilor din Franța.

B. este un scriitor care se exprimă dezinvolt și substanțial în (aproape) toate registrele literarului. Dominant în scrisul său, încă de la debut, rămâne însă modul liric. Iar dacă din bibliografia sa lipsesc speciile dramaticului, absența este doar formală. Categoria dramaticului, divers implicată în structura compartimentelor liric și epic ale operei, este, în același timp, o temă de meditație pentru eseist. Debutul editorial se produce în același an (1971) cu al poezilor Adrian Popescu și Ion Mircea, din prima echipă de redactori (și poeți) echinoxști. Cartea *Marile Eleusii* apare cu recomandarea criticului Ion Negoitescu, în a cărui opinie **B.** este „un neoromantic”, cu o „sensibilitate molcomă, turnată în blânde rigori prozodice”, orientată către „marea tematică spre a o reduce la subiectivitate”. Lectura critică recunoaște în autorul *Marilor Eleusii* o „voce”, un timbru poetic personal, original și inconfundabil. Volumul fixează liniile esențiale de dezvoltare ale poeziei lui **B.**, într-un mod aproape programatic: dacă primul ciclu, *Zăpezile*, figurează o deschidere a orizontului liric spre cosmic, *De taină*, cel de-al doilea ciclu, este orientat către intimitate, iar

ciclul final, *Marile Eleusii*, indică o vocație specială pentru poezie cu formă fixă (ilustrată aici prin sonet). Culegerile ulterioare (*Nevăzutele Urse*, 1975, *Cântece de viscol*, 1976, *Anonimus*, 1977, *Ascunsa truadă*, 1979) confirmă că **B.** a intuit de la început o formulă poetică proprie, relevantă, căreia îi rămâne fidel, întrucât este productivă sub toate aspectele. Dar dacă, tematic, se cristalizează trei mari obsesii (timpul, erosul și cosmosul), surprinzătoare și impresionante sunt dexteritatea prozodică, diversitatea și virtuozitatea „spunerii”, a rostirii. Poetul străbate, ca pe niște adevărate căi obligatorii, formele „canonice”, tutelare ale poeziei. Cu fiecare poem se reia un ritual, ca o nouă tentativă de acces într-un spațiu/timp magic, unificând gama atitudinilor lirice sub semnul unei gestici simbolice. Versul rămâne, esențial, rostire, adică discurs adresat unui interlocutor tăcut. De aici preferința poetului pentru cântec, baladă, psalm, „lied”, „silogism”, toate purtând, cu accente și intensități diferite, un frison metafizic, prezent de la primul poem al cărții de debut, până la *Ziua cenușii* (2000): „dinspre îngheț te bântuie un vânt,/ fantastici nori ți se-nvârtesc în creier,/ pe osii strâmbe și pe roți dințate/ auzi cum opinteste cineva/și nu e timp, o, nu e timp/ pentru adaosuri ori pentru schimb./ Apoi prin cețuri înspre partea mării/doar fâlfâirea pruncilor stelari/în nesfârșit de așternuturi albe./ Asemenea doar alb în neîntors/ sau în întoarcerea deplină/și/ ca între două semne urma mea” (*Zăpezile*). Pentru **B.**, „sentimentul de comuniune cu cosmicul” (Eugen Simion) este, simultan, unul al neliniștii ontologice. Poetul are timpuriu viziunea declinului universal, a căderii inevitabile, a trecerii: „Ne-apasă vremea, ne-ncovoae

timpul,/ne dă prin oase iarba încolțind;/precum mistreții bălților pe grind,/ simțim mișcând în sânge anotimpul./ Dă-n toamnă lumea, se zbârcește clipa,/curg pieile luminii pe pământ,/în părul rar al cerului, pe rând,/mătreața stelelor se înfiripă./Încet se subrezește schelăria./ Marele Cariu roade dedesubt/și cu făina unsă ne-nterupt/iși ghiftuiește moartea brutăria/adulmecând veeilor reversul./ Ne micșorăm sau crește Universul?" Toate volumele, chiar cele în care „recursul” la forme canonice este programatic (*Anonimus, Lieduri*, 1992, premiate de Asociația Scriitorilor din Cluj-Napoca, *Ronsete*, 1995), reiau simfonic temele fundamentale (iubirea, moartea, timpul) într-o orchestrație ceremonială. Poemele pot fi citite ca niște „cântece împotriva morții”, din ce în ce mai laconice și mai reflexive. Din înscenări fastuoase, cum erau baladele (*Starea bizantină*, 1983), ele se restrâng la dimensiunea, directețea și dramatismul unui crochiu expresionist sau a unui haiku, fără a pierde, însă, ritualitatea rostirii: „Spală-mă de cuvintele toate,/ce mai rămân înghițite/e pasul în moarte!” (*Arhetipală*) sau: „Ciori/pe un stârn înghețat;/ materia/orarbă de singurătate/hulpav devorându-se” (*Ciori*). În întregul ei, poezia lui B. se vedește drept „poezie a ființei și a rostirii” (Eugen Simion), proiectând cosmic derizoriul ființei umane, drama existențială. Ea devine tot mai mult lamentație solemnă și rugă imperativă.

Ca eseist, B. citește poezia Magdei Isanos ca pe „un drum spre Eleusis” (*Magda Isanos. Drumul spre Eleusis*, 1975), adică „un drum către împărăția miraculoaselor forțe generative eterne. Un punct în care gândul produce stupoare și îndoială înainte de a se face lumină și înțelepciune.” Aici este de înțeles și un pro domo, o asumare a ipostazei „eleusine” a poetului. În esul *Măsterul Manole sau imanența tragicului* (1986), autorul aprofundează meditația. El insistă asupra ideii că „creatorul a fost privit ca o ființă ce iese din sfera umanului, având legături intime cu teritoriile și cu puterile sacrului.” Viziunea critică este congeneră aceleia care-i structurează poezia. Semnificativă prin îndrăzneală și acuratețea demonstrației este perspectiva asupra baladei *Măsterul Manole*: „o tragedie în esențialitatea sa simbolică și artistică, în spiritul său, în trama sa, în personajele sale, în alcătuirea articulațiilor sale”. Cele două romane, *Joia patimilor* (1981) și *Zborul găștei sălbatice* (1989), completează fericit profilul plurivalent al operei lui B.

SCRIERI: *Marile Eleusii*, Cluj, 1971; *Magda Isanos. Drumul spre Eleusis*, București, 1975; *Nevăzutele Urse*, Cluj-Napoca, 1975; *Cântece de viscol*, București, 1976; *Anonimus*, postfață Petru Poantă, Cluj-Napoca, 1977; *Ascunsa trupă*, București, 1979; *Grigore Alexandrescu. Parada măștilor*, București, 1981; *Joia patimilor*, București, 1981; *Recurs la singurătate*, București, 1982; *Starea bizantină*, Cluj-Napoca, 1983; *Apărarea lui Socrate*, București, 1985; *Măsterul Manole sau imanența tragicului*, București, 1986; *Anotimpurile*, pref. Liviu Petrescu, Cluj-Napoca, 1987; *Zborul găștei sălbatice*, București, 1989; ed. (*Le Vol de l'oise sauvage*), tr. Gérard Bayo, Paris, 2000; *Ferestre*, București, 1990; *Furcile caudine*, București, 1991; *Lieduri*, pref. Liviu Petrescu, Cluj-Napoca, 1992; *Ante portas*, Bruxelles, 1992; *Le Visage du temps*, Troyes, 1993; *Fierul spinilor*, Cluj-Napoca, 1995; *Ronsete*, cu ilustrații de Călin Stegorean, Cluj-Napoca, 1995; *Ieșirea din Europa*, București, 1996; *A doua venire – Le Deuxième retour*, ed. bilingvă, tr. Paola Bentz-Fauci, Oradea, 1996;

Portrait apocryphe – Portret apocrif, ed. bilingvă, tr. Nicola Bentz-Fauci și Mihai Zaharia, București-Montreal, 1998; *Les Syllogisme du chemin*, Amay-Bruxelles, 1999; *La Mémoire de l'être. La Poésie et le sacré*, Monaco, 2000; *Ziua cenușii*, București, 2000. **Traduceri:** Henri Cornélus, *Îmblânzitorul de himere*, postfața trad., Cluj-Napoca, 1991; Marc Quaghebeur, *Tăceri și semne*, Cluj-Napoca, 1992; Etienne de Sadeleer, *Vulnerat omnes ultima necat*, Cluj-Napoca, 1993; Dominique Daguet, *La proba cuvintelor. Îmblânzirea misterului*, pref. trad., Cluj-Napoca, 1993; Gérard Bayo, *Exod-Exode*, București, 1997; Huguette de Broqueville, *Strania voluptate a matematicii literare*, București, 1998; Francis Coffinet, *Marche sur le continent en veille – Călătorie pe continentul veghind*, ed. bilingvă, pref. Slah Stétié, Troyes, 1998.

Repere bibliografice: Ion Pop, Horia Bădescu, „*Marile Eleusii*”, ST, 1971, 8; Poantă, *Modalități*, 133-134; Cristea, *Un an*, 267-269; Piru, *Poezia*, II, 494-497; Nicolae Manolescu, *La al doilea volum*, RL, 1975, 8; Felea, *Aspecte*, I, 140-144, II, 213-219; Iorgulescu, *Scriitori*, 33-35; Poantă, *Radiografii*, I, 261-267, II, 77-79, 163-165; Regman, *Explorări*, 10-12, 233-235; Alboiu, *Un poet*, 175-176; *Lit. rom. cont.*, I, 737; Moraru, *Semnele*, 137-143; Dana Dumitriu, „*Lumea mă crede vesel*”, RL, 1982, 11; Tartler, *Melopoetica*, 57-60; Costin Tuchilă, *În natură*, LCF, 1985, 24; Tașcu, *Poezia*, 55-69; Grigurcu, *Existența*, 401-405; Mihai Zamfir, *Eroismul poeziei*, VR, 1986, 7; Mircea Muthu, *Manole, tragicul*, TR, 1987, 23; Cistelescan, *Poezie*, 199-205; Rotaru, *O ist.*, III, 508-509; Al. Th. Ionescu, *Și totuși, poetul*, VTRA, 1989, 10; Simion, *Scriitori*, IV, 393-403; Ioan Adam, *Memorie și ființare*, RL, 1989, 19; Ioan Holban, *Lumea, povestea*, CRC, 1989, 25; Liviu Petrescu, *O literatură a rezistenței*, ATN, 1990, 6; Ioan Holban, *Ciocărlia și hultanul*, CRC, 1990, 34; Papahagi, *Cumpănă*, 229-240; Vodă-Căpușan, *Accente*, 174-176; Diana Adamek, *Ultima vânătoare*, TR, 1991, 4; Cornel Moraru, *Apocrifele lui Horia Bădescu*, VTRA, 1992, 4; Cornel Moraru, *Un liric în transformare*, VTRA, 1993, 6; Adrian Popescu, Horia Bădescu, ECH, 1994, 1-3; Poantă, *Scriitori*, 74-81; Al. Pintescu, *Jocul dragostei și al hazardului*, București, 1994, 68-73; Ioan Holban, *Salonul refuzaților*, Iași, 1995, 191-193; Ulici, *Lit. rom.*, I, 127-130; *Dicț. scriit. rom.* I, 211-213; Simuț, *Critica*, 134-137; Micu, *Scurtă ist.*, II, 353-354; Mircea A. Diaconu, *Deitalizare și litesc*, CL, 1997, 7; Petrescu, *Studii transilvane*, 186-193; Ioana Bot, *Trădarea cuvintelor*, București, 1997, 137-142; Ioan Adam, *Inelele lui Saturn*, București, 1998, 323-348; Liviu Grăsoiu, *Efgia poetului*, VR, 2001, 7-8; Poantă, *Dicț. poezi*, 23-27; Petras, *Panorama*, 119-121; Adrian Pintescu, Horia Bădescu sau *Sentimentul capodoperei*, „*Poezia*”, 2002, 1; Ioan Holban, *Un înger răstignit pe gură*, CL, 2002, 4; Ioana Bot, *În apărarea poeziei*, CNT, 2003, 3; Ioan Adam, *Cum răsuna tonnaticul Eheu*, ALA, 2003, 655; *Dicț. analitic*, IV, 53-56. C.H.

BĂDESCU, Ioan Scipione (15.V.1847, Răstoilț, j. Sălaj – 4.IX.1904, Botoșani), ziarist, poet și culegător de folclor. Era al doisprezecelea copil al protopopului Ion Bădescu. A urmat liceul românesc din Beiuș, pe care l-a terminat în 1867. A încercat apoi să studieze la Universitatea din Pesta; probabil din motive politice, pleacă la București, iar de aici, la Iași, unde urmează și termină cursurile Facultății de Litere și Filosofie. Devenit membru al Junimii încă din studenție, semnează în „Convorbiri literare”, este redactor la „Curierul de Iași” și întemeiază, alături de T. Codrescu la început, un ziar propriu – „Noul curier român” (1871-1873), la care a colaborat și Ion Creangă. În 1874, în urma unui scandal politic, este nevoit să plece la Viena. Un timp, a fost redactor la ziarele bucureștene „Românul”, „Pressa”, „Trompeta Carpaților”, iar mai târziu, la

„Timpul”, alături de M. Eminescu, I. L. Caragiale și I. Slavici, și la „Țara de Sus”. Între 1881 și 1884, a fost revizor școlar în județele Neamț, Suceava, Botoșani și Dorohoi. Scurt timp director al Școlii Normale din Galați, revine în Botoșani, unde, stabilit definitiv din 1886, redactează ziarul „Curierul român” (1886–1904).

Preocupările politice ale lui **B.** au început încă de pe băncile liceului. Volumul de debut, *Poezii* (1868), însumează versuri scrise pe parcursul a patru ani. Aflat sub influența lui D. Bolintineanu, el a preluat numai elementele manieriste, pe care le-a degradat, inventând cuvinte, abuzând de barbarisme, de neologisme greșit folosite și de diminutive. Cartea include și câteva poezii populare. A publicat versuri în „Curierul român”, cele mai multe de dragoste, superioare primelor încercări, dar scrise pe un ton minor, prea îndatorat lui Eminescu. A tradus din Petöfi (*Nebunul*), J. Eötvös (*Bard și rege*) și din Hugo (*Cânturile mele*). Încă din 1864, **B.** începuse să culegă poezii populare și a continuat această activitate, sistematic, în vara anului 1869, când, în calitate de membru al Societății „Orientul”, a primit însărcinarea de a culege, împreună cu Miron Pompiliu și N. Droc-Barcianu, folclor ardelenesc. Primele texte le-a publicat în „Foaia Societății pentru literatura și cultura română în Bucovina”, apoi în „Convorbiri literare”, „Noul Curier român”, „Trompeta Carpaților”, „Globul” și, în sfârșit, „Curierul român”. Procedând aidoma lui Miron Pompiliu, **B.** nu modifică textul, dar nici nu dă indicații asupra provenienței lui, decât cu totul sumar (cele mai multe sunt culese din Maramureș). Majoritatea textelor sunt doine (unele

de cătănie); există și câteva balade cu caracter familial. Appreciate în mod deosebit și de Al. Macedonski, poeziile populare culese de **B.** au contribuit la valorificarea folclorului dintr-o regiune mai puțin cercetată până atunci, făcând cunoscute câteva doine de o frumusețe deosebită.

O întinsă activitate a desfășurat **B.** în calitate de ziarist. Încă elev, el colaborase la cele mai importante publicații ardelenesti, precum „Albina”, „Concordia”, „Familia”. A publicat articole și în presa maghiară, semnate cu pseudonimul I. Băgyai. În ziarul propriu, „Noul curier român”, a semnat, uneori cu pseudonimul Reștoțanu, numeroase articole, foiletoane și reportaje. Timp de peste optsprezece ani, a fost director și proprietar al ziarului „Curierul român”, din care a reușit să facă, mai ales în ultimii ani de apariție, o bună gazetă de provincie.

SCRIERI: *Poezii*, I, Pesta, 1868; *Coroana României*, București, 1881.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 209–211; Eugeniu Potoran, *Poezii Bihorului*, Oradea, 1934, 75–76; Vasile Vartolomei, *Mărturia culturală bihorene*, Cluj, 1944, 161–172; Nicolae V. Bălan, *Un prieten al lui Eminescu: Scipione Bădescu*, LL, IX, 1965; *Dicț. lit.* 1900, 85–86; *Dicț. scriit. rom.*, I, 213–214; Ioan Porumb; Ioniță Scipione Bădescu, TR, 1996, 30. D.M.

BĂDESCU, Irina (4.XI.1938, Cluj), istoric literar și traducătoare. Este fiica Irinei și a lui Radu Bădescu. **B.** a absolvit Facultatea de Filologie la Universitatea din București (în 1961). Predă până în 1964 la Institutul Pedagogic din București, după care devine asistent și urcă până la gradul de profesor la Facultatea de Limbi Străine, secția franceză, a Universității din București.

B. reprezintă un caz tipic de vocație pedagogică universitară care cenzurează fatalmente energia scriitoricească, punând mereu cu urgență în prim-plan misiia social-formativă. Și-a luat doctoratul cu o teză despre receptarea lui J.-J. Rousseau în Franța (1750–1800), din care a tipărit un prim volum în 1999 (*L'Oeuvre, le texte et ses ailleurs*), unde receptarea lui Rousseau ca ideolog, pedagog, personaj literar, subiect de anecdotică ș.a.m.d. slujește deopotrivă istoriei literare, sociologiei și evoluției comparative a mentalităților. A redactat cursuri universitare (*Literatura secolului al XVIII-lea*), a tradus în română din Barbey d'Aureville (*Diabolicele*), Gérard de Nerval (*Aurelia*), Eugen Ionescu (*Jurnal în fărâme*) ș.a., dar și în franceză, din V. Voiculescu (*Povestiri*).

SCRIERI: *La Littérature française dans l'espace culturel roumain* (în colaborare), București, 1984; *Création et devenir dans la littérature française du XXe siècle* (în colaborare), București, 1989; *L'Oeuvre, le texte et ses ailleurs*, București, 1999. **Traduceri:** Barbey d'Aureville, *Diabolicele*, București, 1975; V. Voiculescu, *Récits*, postfața trad., București, 1983; Eugen Ionescu, *Jurnal în fărâme*, București, 1992; Michel Tournier, *Meteori*, București, 1997; Gilbert Durand, *Figuri mitice și chipuri ale operei*, București, 1998; Catherine Durand, *Trădarea*, București, 1999; Hélène Sixous, *Înlăuntrul*, București, 1999; Françoise Bonardel, *Filosofia alchimiei*, Iași, 2000.

Repere bibliografice: Andreea Deciu, *Texte vechi, idei noi*, RL, 1998, 25. D.C.M.

BĂDESCU, Lucian (1914–1979, Paris), istoric literar. A absolvit Liceul „Sf. Sava” din București și, după studiile universitare, a fost profesor de limba franceză la Râmnicu Vâlcea. Plecat din țară în 1939, s-a stabilit în Franța și a fost cercetător la Centre de la Recherche Scientifique din Paris, unde și-a susținut teza de doctorat, *La Génération poétique de 1860. La jeunesse de deux rives. Milieux d'avant-garde et mouvements littéraires. Les oeuvres et les hommes*, pe care o tipărește în 1971. A publicat sub numele Luc Badesco. Studiul, care se citește ca un roman, are meritul de a reabilita poeți francezi cu desăvârșire uitați, criticul nefiind împins de o opțiune personală, ci de convingerea că o operă literară, ca și autorul ei, e mai întâi o existență, înainte de a deveni o valoare. **B.** își propune să scrie romanul unei generații intermediare, ale cărei eforturi, chiar dacă nu explică geniul lui Mallarmé, Verlaine și Rimbaud, permit identificarea semnelor care îl anunță. Meritul său este acela de a aduce la lumină lucruri pe nedrept uitate, precum și de a stabili legături subtile, greu de pătruns, între lumea anilor 1860 și marea literatură franceză. Prea discursivă totuși, lucrarea lui **B.** e interesantă fragmentar, mai ales în ceea ce privește capitolele consacrate tinerilor din jurul lui Catulle Mendès, fondator al „Revistei fantaziste”. Stâlp viu al Bibliotecii Naționale din Paris, **B.** a descoperit, tot răsfoind publicații obscure, un text necunoscut al lui Baudelaire, motiv pentru care profesorul Antoine Adam îl citează în cursurile lui de la Sorbona.

SCRIERI: *La Génération poétique de 1860. La jeunesse de deux rives. Milieux d'avant-garde et mouvements littéraires. Les oeuvres et les hommes*, Paris, 1971. **Traduceri:** Mircea Eliade, *Fragments d'un journal*, Paris, 1973.

Repere bibliografice: Ierunca, *Românește*, 224–226; Ierunca, *Subiect*, 47–52; Lovinescu, *La apa Vavilonului*, I, București, 1999, 112–114, II, 8, 49, 217–218; Virgil Ierunca, *Trecut-au anii...*, București, 2000, 82, 85, 102, 104, 135, 437–439; Mira Feticu, *Lucian Bădescu și tristețea de a dezgropa necunoscuți*, JL, 2000, 15–18; Manolescu, *Enciclopedia*, 74–75. Mr.F.

BĂDILIȚĂ, Cristian (27.III.1968, Săveni), eseist, traducător și poet. După absolvirea Liceului „A. T. Laurian” din Botoșani, urmează Facultatea de Limbi și Literaturi Străine (1987–1989) și Facultatea de Limbi Clasice (1989–1993) la Universitatea din București și studii teologice la Seminarul Conciliar din Madrid (1991–1992). În 1994 și 1995, este asistent de limbă și literatură greacă la Universitatea din Timișoara; în 1995 și 1996, pregătește un doctorat la Universitatea Paris IV–Sorbona (*Le Moine et la mort. Enquête sur les récits du mort dans le monachisme égyptien*). Între 1996 și 2001, tot la Sorbona, lucrează la o teză de doctorat cu subiectul *Les Métamorphoses de l'Antichrist chez les Pères de l'Eglise (II–Ve siècles)*, susținută cu mențiunea „très honorable”. A publicat numeroase volume — eseuri, jurnal, ediții, traduceri, cărți de interviuri ș.a. — și a participat la o serie de colocvii în țară și străinătate.

După „inerentele” încercări poetice, autocalificate drept „din ce în ce mai goale, mai raționale, mai cuminiți”, **B.** irumpe, cu volumul *Nodul gordian* (1996, ediție „renegată” ulterior), în teologie, înspre isihasm, istoria religiilor, filosofia religiei și comparativă în domeniu, fiind — alături de Toader Paleologu, Adrian Papahagi ș.a. — unul dintre promotorii noii spiritualități creștine în spațiul românesc. „Mă interesează să prind structura acelei filosofii ortodoxe pe care am intuit-o la un moment dat în cursurile lui Nae Ionescu. Din păcate, noi n-am făcut altceva, în teologie, decât să-i maimuțărăm fie pe nemți, fie pe franțuși, fie pe ruși (cu câteva serioase excepții).” E aici ironie puțin acidă, umor tandru și ceva (falsă) autopersiflare, dar și un adevăr care sare în ochi — balansul între contrarii: socializare sau reclusiune, trăire pură sau productivitate editorială, erudiție sau angajare religioasă și chiar politică, dăruire creștină, răceala bibliotecii sau cinism necruțător, patriotism ardent sau cioranizare vituperantă? De ce moralitatea îi ocolește pe români? Cum de s-au adunat atâtea complexe, uri, meschinării în sufletul neamului ăstuia nefericit? Este limpede în toate aserțiunile și interogațiile lui **B.** spumeaga cioraniană, exasperată de România din prea înfocată pasiune pentru ea, după cum e limpede oscilația autorului, așa-zicând, între Cruce și Sabie: „Mi-a dispărut orice pasiune pentru România. Mă gândesc la ea cu acea duioșie mucalită cu care mă gândesc uneori la iubitele din școala generală. Dar numai o fără netrebnică, bolnavă, degenerată poate fi iubită cu pasiune” (*Tentația mizantropiei*, 2000). Din asidua frecvență a ideii creștine ruse, paralel cu venerarea profund simpatetică a ceea ce Emil Cioran numea „la pensée réactionnaire”, câștigă profunzimea reflecției, dar pierde simțul proporțiilor și nuanțelor; câștigă partea sobră, conservatoare, antifrivolă și profund constructivă a persoanei culturale, dar pierde omul rațional, tolerant, absolutist numai în relativizare; câștigă statura morală și vigoarea „militară” a etosului individual, însă natura socială a eului se alterează în ritm susținut, apucând-o tot mai încrunțat pe calea unui anumit fundamentalism. În orice caz, cultul construcției nu poate face decât bine în perimetrul unei generații prea puțin interesate de temeinicie și de necesitatea naturii catalitice a omului de cultură. Pe de altă parte, **B.** este și un interlocutor foarte activ și eficient în planul discuțiilor de idei. *Întâlnirea cu sacrul*, carte de interviuri cu și despre Mircea Eliade, alcătuită împreună cu Paul Barbăneagră (1996), ca și dialogurile cu Theodor Cazaban din *Captiv în lumea liberă* (2002) conțin foarte multe idei incitante în perspectiva reevaluării perioadei interbelice, dar și de o actualitate de netăgăduit. Abordarea lui Mircea Eliade, ca și a problematicei sacrului în lume și la români în genere, alături de conservatismul din convorbirile cu Teodor Cazaban, circumscriu istoria dilemelor naționale în context european, în dialog cu puseurile americanofobe din același spațiu al Europei, cu dialectica alogenie–autohtonism, catolicism–ortodoxie, ca și cu relația dintre Biserica Ortodoxă Română și laicatul „inteligentiei” ș.a.m.d. Se poate spune că, prin **B.** și confracții săi, dialogul subteran al generației „Criterion” cu generația '90 este merit unor rezultate din ce în ce mai surprinzătoare.

SCRIERI: *Nodul gordian*, București, 1996; ed. București, 2002; *Sacru și melancolie*, Timișoara, 1996; *Cartea micilor erezii*, Satu Mare, 1999; *Tentația mizantropiei*, Iași, 2000; *Regele cu o harfă în mâini*, București, 2000. **Antologii și ediții:** *Întâlnirea cu sacralul. Sapte interviuri cu și despre Mircea Eliade*, Botoșani, 1996; ed. 2, Cluj-Napoca, 2001; *Socrate-omul*, București, 1996; *Miturile lui Platon*, introd. edit., București, 1996; *Eliadiana*, Iași, 1997; *Captiv în lumea liberă. Theodor Cazaban în dialog cu Cristian Bădiliță*, postfață Alexandru Paleologu, Cluj-Napoca, 2002; *Pe viu despre părinții Bisericii*, București, 2003. **Traduceri:** Origen, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, cartea I, Iași, 1995; Bossuet, *Sfântul Bernard de Clairvaux, Sfântul Francisc din Assis, Sfânta Tereza din Avila*, Timișoara, 1996; *Evangheliile apocrife*, introd. trad., București, 1996; Evagrie Ponticul, *Tratatul practic. Gnosticul*, Iași, 1997; Juan Martin Velasco, *Introducere în fenomenologia religiei*, Iași, 1997; *Apocalipsa lui Pavel*, Iași, 1997; *Apocalipsa lui Ioan în tradiția iudeo creștină*, București, 1998; Porphyrios, *Viața lui Pitagora și viața lui Plotin*, Iași, 1998; *Trei apocrife ale Vechiului Testament*, Iași, 2000; *Manual de anticristologie*, îngr. trad., Iași, 2002.

Repere bibliografice: Andreea Deciu, *Sămânță de poet tânăr și fără complexe*, RL, 1994, 27; Dan C. Mihăilescu, *Din generația Humanitas*, „22”, 1996, 51; Dan C. Mihăilescu, *O ambiție năvalnică*, „22”, 1997, 43; Marius Lazurca, *Sfârșenie sau moarte*, O, 1998, 11; Alex. Ștefănescu, *Poet român afirmat la sfârșitul secolului XX*, RL, 1999, 33; Dan C. Mihăilescu, *Ispita anarhiei*, „22”, 2000, 17; Dan C. Mihăilescu, *Tărie de boierie*, „Ziarul de duminică”, 2002, 30. D.C.M.

BĂGULESCU, Gheorghe (1.XI.1890, Dedulești, j. Brăila -?), prozator. Este fiul Radei și al lui Petru Băgulescu. S-a dedicat carierei armelor, parcurgând toate treptele ierarhiei militare, de la gradul de sublocotenent (1912) până la general de brigadă (1940). Pentru deosebite fapte de arme în primul război mondial, a primit distincția Cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul”. Temperament ușor inflamabil, s-a aflat mereu în conflict cu mediile politice, deși regulamentul interzicea orice manifestare de acest gen. În 1941, este acreditat ministru plenipotențiar al țării noastre în Japonia. Aici a desfășurat, între altele, o foarte susținută activitate de propagare a valorilor culturale românești. A mijlocit cea dintâi, probabil, tălmăcire din opera lui M. Eminescu în limba japoneză.

Impetuos precum în viața politică, debutează **B.** și în literatură, semnând, în 1915, volumul *Rânduri de la frontieră*. Experiența războiului a folosit-o în alte două volume, *Zile de energie* (1918) și *Zile triste* (1919). În romanul *Antiquitas rediviva* (1926), alegoria este ratată ca demonstrație („romanul credinței eroice”) prin excesul de informații istorice (chiar turistice, pe alocuri) și de scene involuntar parodice. Construcția este vicioasă, subrezită în parte de tezism. Acest defect este însă echilibrat prin câteva stranii pagini poetice și prin amestecul dintre fantastic și realism. *Antiquitas rediviva* rămâne un bun exercițiu pregătitor al romanului următor. Pentru *Suflet japonez* (I-III, 1938-1939), **B.** s-a documentat îndelung, studiind istoria Japoniei după documentele oferite de universitățile din Tokio și Waseda, de muzeele din Tokio și Ako, precum și după informațiile pe care i le-au dat urmașii unei familii de samurai. Trilogia care a rezultat se sprijină pe o construcție epică aproape impecabilă, în cadrele și convențiile romanului istoric.

Este urmărită astfel istoria unei familii de nobili daimyo, care, în secolele XVII-XVIII, trece prin confruntări, narațiunea luând frecvent întorsături de basm. Nobilul Naganao îl are ca inamic pe fostul pirat Aku Taro, iar Naganori (fiul celui dintâi) pe Kira (fiul celui de al doilea). Conflictul este sumar, dar amplificat prin praranze care introduc elemente de atmosferă, gesturi sau comportamente specifice. Uneori, cu deosebire în partea a doua, succesiunea evenimentelor este imaginată cu abilitate deosebită pentru a surprinde o psihologie particularizatoare, ce rămâne totuși la nivel descriptiv. Intenția fiind de frescă istorică, personajele nu sunt aprofundate, dar se mișcă pe coordonate generale riguros delimitate, în marginile unor tipologii conturate de statutul social (daimyo, samurai, șogun, ronin, gheșă ș.a.m.d.). Sub titlul *Yamato Damashii*, romanul a cunoscut o versiune engleză și una franceză, ambele apărute la Tokio, în 1938.

SCRIERI: *Rânduri de la frontieră*, Craiova, 1915; *Zile de energie. Impresii și povestiri de pe front. 1916-1917*, cu o scrisoare de N. Iorga, Târgu Neamț, 1918; *Dezertorul*, București, 1919; *Zile triste*, cu o scrisoare de N. Iorga, București, 1919; *Antiquitas rediviva. Vremurile revin*, Craiova, 1926; *Suflet japonez*, I-III, București, 1938-1939; ed. București, 2003.

Repere bibliografice: Ovid Densusianu, *Căp. G. Băgulescu, „Zile de energie”, „Zile triste”*, VAN, 1919, 12; Ioan Țimiraș, *Căpitanul Băgulescu înaintea Consiliului de Război sub guvernul Marghiloman*, București, 1921; Pan M. Vizirescu, *Gh. Băgulescu, „Suflet japonez”, „Sfarmă-Piatră”*, 1938, 116; C. Fântăneru, *„Suflet japonez”, roman de G. Băgulescu*, UVR, 1938, 3; Mănuță, *Perspective*, 94-100. D.M.

BĂIEȘU, Ion (2.I.1933, Băiești-Aldeni, j. Buzău - 21.IX.1992, New Jersey, SUA), prozator, dramaturg și gazetar. Este fiul Aureliei și al lui Ion Mihalache, țărani. Face școala primară în satul natal și în Poponeți, sat vecin. Preotul de aici, zis Ciomag, îl trimite la Liceul Comercial din Buzău (1944-1951). După absolvire, vrea să se înscrie la Facultatea de Drept din București, dar nimerește la Facultatea de Filosofie. Lipsit însă de mijloace materiale, se transferă la Școala de Literatură „M. Eminescu”, unde beneficiază de casă și masă gratuit. Aici întâlnește pe Fănuș Neagu, Al. Căprariu, Victor Tulbure, Remus Luca, Aurel Martin ș.a., viitori scriitori. Prozatorul va prezenta mai târziu, cu umor, atmosfera din această școală bizară în care erau acceptați, de-a valma, tineri talentați, cu studiile liceale terminate, dar și femei de serviciu, proaspăt alfabetizate, „cu origine socială sănătoasă”. Este apoi redactor la „Albina” (1952), „Scântea tinerețului” (1954-1964), redactor-șef la „Amfiteatru” (1966-1968). Pentru că numele său (Ion Mihalache) seamănă cu cel al omului politic țărănist Ion Mihalache, tânărul scriitor este nevoit să-și aleagă un pseudonim, unul care-i va aduce notorietate: Ion Băieșu. Debutează în „Viața Buzăului” (1951) cu versuri. Publică în 1956 un volum de schițe, *Necazuri și bucurii*, apoi o povestire, *Cei din urmă* (1959), în genul lui Marin Preda din *Desfășurarea*. Narațiunea care-i atestă talentul epic este *Papuc* din volumul *Noaptea cu dragoste* (1962), scrisă tot în stilul lui Preda. Alte povestiri în stil jurnalistic din această fază nu scapă de clișeele literare ale momentului. Stilul epic capătă originalitate și autorul se

impune prin volumul *Sufereau împreună* (1965). Talentul lui umoristic și satiric are mare audiență la public (*Oameni cu simțul humorului*, 1964, *Iubirea e un lucru foarte mare*, 1967 – schițe despre Tața și Costel, ulterior dramatizate și interpretate admirabil de Octavian Cotescu și Coca Andronescu; *Umor*, 1970, *La iarbă albastră*, 1973 etc.). **B.** face, cu succes, și cronică sportivă (*Fotbalul-joc de bărbați*, 1971), scrie reportaje, mici eseuri morale, portrete satirice. Unele sunt ocazionale, efemere, dar printre ele pot fi descoperite și fragmente literare autentice. Originalitatea talentului comic se vede limpede în volumele, mai sever selectate, *Pompierul și opera* (1976), *Dragoste bolnavă* (1980), *Umorul la domiciliu* (1981). Multe dintre aceste narațiuni umoristice, nu lipsite de un fond tragic, au fost transformate de **B.** în piese de teatru, unele dintre ele de mare succes (*Preșul*, apărută în 1970, s-a jucat ani de-a rândul fără întrerupere). În fapt, vocația de dramaturg – descoperită relativ târziu – se dovedește a fi vocația esențială a lui **B.** Alături de Teodor Mazilu și Marin Sorescu, el cultivă în literatura română, pe urmele lui I. L. Caragiale, o formulă de teatru în care intră farsa tragică, parodia și formula teatrului ionescian (teatrul absurdului). Câteva piese (*Cine sapă groapa altuia*, *Chițimia*, *Dresoarea de fantome*, *În căutarea sensului pierdut*, *Iertarea*, *Alibi*, *Boul și vițelii*), lângă altele (*Preșul*), care întretin comicul de situație și ironizează limbajul de lemn, au creat un stil și o tipologie. Câteodată piesele abordează teme de existență mai grave și, nu de puține ori, moravurile societății

totalitare. **B.** a publicat și un roman remarcabil, *Balanța* (1985), într-o notă senzațională și, bineînțeles, comică. Verva lui este, și aici, scânteietoare și, în genere, romanul are substanță. A devenit, ulterior, scenariul unui film realizat de Lucian Pintilie. Pentru activitatea lui literară, **B.** a fost distins cu Premiul Academiei (1971) și, de mai multe ori (1968, 1973, 1979), cu Premiul Uniunii Scriitorilor.

În literatura satirică și umoristică mai veche, subiectele erau luate din lumea mahalalei și lumea cazonă. **B.** și alți prozatori satirici postbelici își caută temele în spațiul comerțului socialist, al administrației publice (birocrăția) și al căminului. Gestionarul necinstit și patetic, vârstnicul adulter, femeia filosoafă și infidelă, amici care se „magnetizează” și povestesc, la cărciumă, întâmplări ieșite din comun, funcționari la „spațiile verzi” care se lasă mituiți și, la rândul lor, mituiesc pe șefi pentru a le închide gura constituie noua tipologie pe care o prezintă epica lui **B.** În nuvela *Sufereau împreună*, Genica, tânără lucrătoare la o cooperativă, suferă pentru că nu i se întâmplă nimic senzațional în viață. Cu puțină exagerare, s-ar putea spune că ea cunoaște boala subtilă numită *taedium vitae*. „Sunt îngrozitor de indiferentă – scrie ea unei prietene – toți oamenii trăiesc tot felul de întâmplări, tuturor li se întâmplă câte ceva zilnic [...] numai mie nu, de ce?” Surpriza apare sub chipul lui Benone, veterinar și fotbalist, un tânăr trăsnet, cu imaginație bogată și decizii rapide. De cum vede pe dezgustată de viață Genica, o cere în căsătorie: „te-am citit, te-am notat, te-am bifat, ești a mea”. Confesiunea femeii – cum că a fost de mai multe ori măritată și că, în genere, n-a fost ușă de biserică – , nu-l clatină în hotărârea lui. Benone pare chiar a fi foarte mulțumit de experiența încărcată a Genicăi, căci, zice el, e bine să cunoști lumea. Genica este și ea, în felul ei, o filosoafă. Ea caută suferința, întâmplarea, actul de viață excepțional pentru a-și găsi o rațiune de existență. Îl află relativ repede: Benone se îmbată cumplit și produce daune majore în cooperativa unde este angajat; e pasibil de închiisoare. Genica are, în aceste circumstanțe, revelația suferinței. E mulțumită, dar, de nenorocirea care a dat peste ea. Benone, la rândul lui, strigă cu satisfacție: „sunt un ticălos”, și nu se teme de ispășire. De aici, începe propriu-zis tema profundă a nuvelei: bovarismul suferinței. Eroii trec bucuroși prin terapeutică durerii pentru a-și găsi o identitate. „Vreau să sufăr pentru ceva, înțelegi?”, strigă Benone, iar Genica pare, acum, fericită: „toată viața am să fiu alături de tine”. Când sătenii, mai toleranți și mai puțin exaltați, îl scapă pe Benone de pedeapsă, acesta se arată nefericit: „Nenorociții! Ce-au avut cu noi?” E vorba, se înțelege, de o impostură, însă în interiorul imposturii există totdeauna o notă de patetism și sinceritate. Escrocii din proza lui **B.** au o filosofie de existență, trădările în amor le provoacă drame de conștiință, ticăloșii suferă îndelung și își traduc suferința în concepte. Viciul are nevoie, pentru a se impune, de orgoliul onestității în cazul acestor eroi. Ei suferă de un fel de patologie a sincerității. Individul V. Ceapă, om înșurat, cunoaște în tren o brunetă tânără (în toate schițele lui **B.** diavolul ispitei este „brunetă foc”) și din această clipă viața lui interioară se tulbură. „Cinstit până la fanatism”, el declară

Mircea Sântimbreanu și Ion Băieșu

soției adevărul, iar soția, în prada aceluiași sentiment, mărturisește că și ea este încurcată cu un bărbat cunoscut în parc, pensionat de boală. Cei trei iau masa împreună și din discuția amicală reiese că pensionarul are legături cu altă femeie, de asemenea căsătorită. Lanțul sincerităților continuă, și primul individ, V. Ceapă, înfierbântat de o nouă pasiune, vine să discute „sincer” chestiunea cu soțul femeii pe care o iubește. Acesta este de profesie avocat și crede tot timpul că, de fapt, clientul lui a venit să-l consulte într-o problemă de divorț (*Sinceritate*). Întoarsă pe neașteptate din deplasare, o femeie își găsește soțul cu o „brunetă” în pat. Scenă clasică de comedie disperată. Ion Băieșu complică soluția, îi dă o nuanță fantezistă. Agresorii și victimele trăiesc, deopotrivă, în proza lui o mare sete de iluzii și minciuna cea mai puțin verosimilă sfârșește prin a fi acceptată. Elementul care favorizează aceste modificări este tot sinceritatea. Soțul fabrică o istorie cu o față transformată în broscuță și, ascultând-o, soția are la sfârșit lacrimi de recunoștință în ochi (*Broscuța*). În altă parte (*Liber*), soțul vine mai devreme acasă și își descoperă nevasta în tovărășia unui bărbat. Culpabilii aduc, și aici, argumentul sincerității sentimentului. Soțul legitim este deposedat de locuință, mașină, de bunurile casnice, sub presiunea unui puternic sentiment de onoare („Dragă, zise soția către amant, dânsul nu este cine îți închipui tu. E un om de onoare”). Formula magică

potolește spiritele, suspiciunile cele mai tenebroase dispar în clipa în care adversarul recunoaște cavalereste că preopinutul este un om de bună-credință. Pentru orgoliul de a fi considerat un om de cuvânt, un potlogar se lasă prins, un soț acceptă infidelitatea, un magistrat este jefuit etc. **B.** Încearcă să diversifice tipologia în *Acceleratorul* – narațiunea lui, poate, cea mai bună – creând două personaje care revin în proza ulterioară: tânărul visător, agresat de alții, și femeia voluntară care vrea să facă bine și provoacă numai nenorociri. George, agronomul care a inventat un aparat de reglat timpul, e din familia inadptabililor din nuvelistica veche. Lia Pogonat e din rasa Vidrei și a doamnei Clara, în variantă modernă; cu o energie ieșită din comun, bărbătoasă, ea vânează ființele slabe, nefericite și vrea să le aducă la o viață normală. Se căsătorește cu un coleg care a orbit și luptă să-i redea vederea, reușește, apoi îl părăsește, descoperă un alt coleg, George, care trăiește în afara ritmurilor obișnuite ale timpului, și femeia aprigă nu se lasă până ce nu-i distruge curiosul aparat, acceleratorul. Personajul memorabil al narațiunii este Lia, caracter complex, foarte ingenios articulat. Ea terorizează indivizii în numele fericirii. Nu trăiește decât ca să îndrepte lucrurile, se sacrifică pentru alții până îi distruge. Notațiile prozatorului sunt fine și, în genere, povestirea este admirabil construită. Personajul generic al acestei proze ingenioase este o speță de Mitică generos,

inocent, încolțit de rude, prieteni, colegi, pus să intervină pe lângă forurile administrative în chestiuni delicate, un individ, în fine, de care abuzează toți și, din această pricină, este mereu pe drumuri și, firește, mereu intră în încurcături tragicomice.

Dramaturgia lui **B.** prezintă niște indivizi buimăciți, ca și eroii lui I. L. Caragiale, de cuvinte. Numai că, în epoca totalitarismului, cuvintele sunt folosite mai ales pentru a ascunde gândurile, nu pentru a le comunica. Limbajul este, în consecință, fie duplicitar, fie „de lemn”, abstract, vid de sensuri. Eroii lui **B.** trec, cu toate acestea, prin tragedii existențiale adevărate, sunt nefericiți, au iluzii, fabrică utopii și, la nivelul lor de înțelegere, caută explicații metafizice care, bineînțeles, produc răsul. Pamfil, vicepreședinte de bloc (*Preșul*), este obsedat de simțul justiției și al demnității. Cineva se șterge pe preșul din fața ușii lui și gestul îi pare un atentat la condiția sa morală și socială. Preșul (simbol derizoriu) reprezintă pentru el ceea ce reprezintă Veta pentru jupân Dumitrache: o formă a posesiunii și a orgoliului. El are ambăț, adică o conștiință hipertrofiată a valorii individuale și o mistică a ierarhiei sociale. Comicul se naște și aici din disproporția dintre ambiție (ca expresie a personalității individului) și posibilitățile lui reale. Justițiarul Pamfil este în realitate un potlogar mărunț, suspicios, delator, caricatura, pe scurt, a unui mare arivist în zone sociale periferice. Tânărul George din aceeași piesă prefigurează un personaj ce revine și în alte scrieri: timidul inventiv, creatorul visător pândit de o lume peștrită de escroci și paraziți. El a inventat o mașină de detectat sunetele (subiectul din nuvela *Acceleratorul*) și mașina stimulează spiritul afacerist al vecinilor curioși. Piesa se termină bine, onestitatea triumfă, proiectele diabolicului Pamfil eșuează. Comedia este bine scrisă și, deși nu pune o mare temă în discuție, pictura zonelor morale joase se reține. **B.** s-a specializat în acest gen de comedie care sugerează răul mărunț, răul cotidian, micul infern uman. Bubuleac (*Alibi*) este funcționar la ICRAL și doctor în științe juridice. A căpătat licența și doctoratul făcând mici servicii gospodărești profesorilor și înalților funcționari din minister. Este, cu alte cuvinte, un Dandanache mai tânăr și cu un simț mai acut al relațiilor sociale. Nu are ambiții sociale mari, sfera lui de acțiune e micul profit. Trage de limbă clienții și comunică unde trebuie ceea ce află. Cu *Dresoarea de fantome*, **B.** plonjează în absurdul ionescian. O femeie-torționar este trimisă să dreseze fantomele într-un castel destinat turismului internațional. Ce urmează se poate închipui: scene de vrăjitorie medievală și scene, foarte vii, de tortură modernă. Fantomele sunt schingiuite ca să facă glume, să spună o poantă. Când, exasperate, eleucid dresoarea, apare numaidecât o alta, cu biciul în mână și cu aceeași întrebare pe buze: „nu e nimeni aici?” Istoria se repetă. Comedia, cu multe absurdități calculate, se transformă într-o meditație despre violență și umilintă în istorie. În *Chițimia* apare și un filosof particular, variantă balcanică a psihanalistului de profesie. El dă consultații la domiciliu și vindecă prin mijloace barbare pe indivizii ce suferă de obsesia dublului. Însă toate aceste fapte ieșite din comun (toți ironiștii au cultul faptului de excepție și sunt, ca I. L. Caragiale, superstițioși) capătă, de la un punct, un

sens mai adânc, parodia începe să devină parabolă. Chițimia, stimulat de un profesor escroc, lucrează la o invenție (perpetuum mobile pe calea ferată) și este vizitat noaptea de un alt Chițimia, acela căruia îi luase cu douăzeci de ani în urmă identitatea, logodnica și ideile. Consultat, filosoful crede că este vorba de o halucinație, apoi, când faptele se precipită, pune la cale un asasinat ce eșuează datorită unei femei energice și drepte, soția impostorului Chițimia I și logodnica neprihănitului Chițimia II. Femeia întinerește și pleacă de acasă cu vechiul ei logodnic, iar Chițimia I caută să-și regăsească adevărata identitate. Fantasticul este tratat într-o manieră realistă, parabola se slujește de regia unei drame obișnuite, însă înțelesul parabolei nu mai este atât de simplu. Chițimia I, impostorul decrepit, parazit (se lasă întreținut de soția lui), s-a substituit altui Chițimia (Chițimia II) cu douăzeci de ani în urmă, traficându-i apoi ideile. Chițimia II ar putea fi imaginea pură, curajoasă a unei tinereți ce a fost apoi jefuită și distrusă prin mediocritate și inerție. Dar rostul unei parabole este să semnifice mai multe lucruri, și Ion Băieșu are inteligența și priceperea de a nu-și explicita simbolul. Tendința dramaturgului este să privească umanitatea prin viciile ei mărunte. Faptul se vede mai bine în *Boul și viștii* și *Gărgărița*. Cea dintâi este o traducere în limbaj realist și în situații contemporane a cunoscutei fabule despre ingratitudea copiilor parveniți față de părinții simpli și onești. Un bătrân țaran își anunță printr-o scrisoare fiii, fixați la oraș, că vine să-i vadă. Fiii intră în panică, soțiile lor se ceartă lamentabil, nimeni nu este, în fapt, încântat să primească pe incomodul tată. Ideea că bătrânul ar putea sta o iarnă întreagă la oraș exasperează noua generație stăpânită de alte griji (mașină, covoare, relații sociale). Prudent și politicos, bătrânul țaran stă însă numai un sfert de oră. El aduce copiilor o traistă plină cu afumături și vrea să-i ajute, din economiile lui, cu o sumă de bani. Copiii împart în chip echitabil darurile și, bucuroși că scapă din încurcătura, se grăbesc să-și conducă tatăl până la poarta casei. Scena confruntării dintre cele două mentalități este admirabilă. Copiii sunt egoiști, meschini, fără a fi cu necesitate ticăloși. Tatăl nu aduce ingraților copii nici o imputare. El a pregătit totul, gospodărește, inclusiv încercarea din urmă: moartea. Răsul dă, aici, în plâns, comedia se transformă într-o veritabilă tragedie: tragedia destinului individual înțeles în modul grav al existenței țărănești.

B. a încercat, ca mai toți prozatorii din generația lui, să scrie un roman de moravuri și de observație socială și a și reușit. *Balanța* are o structură simplă: istoria a două destine (NELA, specialistă în psihologie, și medicul Mitică Bostan), iar în jurul ei se adună un număr mare de „întâmplări aiurite”. Cartea se citește cu plăcere și cu interes. Are o notă senzațională și, uneori, voit tenebroasă. *Balanța* dezvoltă, totuși, o temă sentimentală: iubirea dintre doi tineri intelectuali în timpul marilor inundații. Violențe, răpiri, anchete, intrigi, alianțe bizare (dintre o prințesă și un țigan), crime (uciderea unui economist justițiar), detenție (medicul Mitică Bostan traversează, nevinovat, și această experiență), treceri și petreceri, toate există în acest roman scris cu inteligență, cu umor de bună calitate și, de multe ori, cu o fantezie explozivă. Literatura lui **B.**, colorată,

ingenioasă și simpatică prin ironia ei muntească, este în multe privințe originală și substanțială.

Succesul de public al teatrului și al literaturii lui Ion Băieșu este explicabil încă de la prima vedere, scriitorul având darul de a stabili repede o cale de acces, o punte de comunicare cu preocupările tuturor, de a vorbi despre lucruri care interesează, confirmate de o experiență cotidiană și unanimă, într-o formă cum nu se poate mai directă, într-un stil propriu, de o simpatică blazare aparentă, cu un excelent umor al familiarității cu cititorul avizat de toate categoriile, fără altă pregătire decât aceea foarte solidă, dată de școala vieții... Cu ecouri numeroase în public, se-ntâmplă ca această literatură să nu displacă criticilor, dimpotrivă, să-i solicite curiozitatea prin densitate realistă și priză asupra actualității de toate zilele, prin lipsă de sofisticare și un plăcut aplomb al firescului. Criticul literar se simte și el „om ca toți oamenii” luând contact cu această proză saturată de real, de concretul diurn, străină oricărei emfaze problematice și abisale, proză din care totuși, substanța și adâncimea nu lipsesc.

LUCIAN RAICU

SCRIERI: *Necazuri și bucurii*, București, 1956; *Cei din urmă*, București, 1959; *Noaptea cu dragoste*, București, 1962; *Oameni cu simțul umorului*, București, 1964; *Sufereau împreună*, București, 1965; *Iubirea e un lucru foarte mare*, București, 1967; *Umor*, București, 1970; *Teatru*, București, 1970; *Preșul*, București, 1970; *Fotbalul – joc de bărbați*, București, 1971; *La iarbă albastră*, Timișoara, 1973; *Cine sapă groapa altuia*, București, 1974; *Chițimia*, București, 1975; *Pompierul și opera*, București, 1976; *Fiul satului*, București, 1976; *În căutarea sensului pierdut*, București, 1979; *Dragoste bolnavă*, București, 1980; *Umorul la domiciliu*, București, 1981; *Boul și viței*, București, 1982; *Vederea*, București, 1983; *Balanța*, București, 1985; ed. 2, pref. Eugen Simion, București, 1990; *Autorul e în sală*, București, 1987; *Întâmplări trăite de alții*, București, 1987; *Acceleratorul*, București, 1990; *Un activist al suferinței*, București, 1991; *Tristețea vânătorului de sticle goale*, cu ilustrații de Florin Pucă, București, 1992; *Țara lui Papură Vodă*, îngr. și pref. Florentin Popescu, București, 1996; *Omul care vine din Buzău*, București, 2001. **Traduceri:** Gloria Alcorta, *Hotelul lumii și alte imposturi*, București, 1970; Charles Ferdinand Ramuz, *Aimé Pache, pictor din Vaud*, pref. H. Zalis, București, 1972 (în colaborare cu Matei Călinescu).

Repere bibliografice: Stănescu, *Cronici*, 76–82; Ciobanu, *Panoramic*, 241–244; Constantin, *Prozatori-critici*, 88–92; Iorgulescu, *Rondul*, 128–131; Ungheanu, *Arhipelag*, 147–150; Oprea, *Incidente*, 96–102; Titel, *Pasiunea*, 130–132; Raicu, *Critica*, 148–152; Ungureanu, *Proză*, 221–223; Raicu, *Practica scrisului*, 268–271; Cubleșan, *Teatrul*, 165–176; Cristea, *Faptul*, 235–240; Cocora, *Privitor*, III, 143–144; Diaconescu, *Dramaturgi*, 61–67; Faifer, *Dramaturgia*, 19–30; Dimisianu, *Lecturi*, 191–195; Dobrescu, *Foiletoane*, III, 108–113; Ghițulescu, *O panoramă*, 189–197; Simion, *Scriitori*, III, 415–434; Silvestru, *Un deceniu*, 267; Ungureanu, *Proza rom.*, I, 644–655; Ștefănescu, *Prim-plan*, 183–190; Dimisianu, *Subiecte*, 129–133; Fevronia Novac, *Sentimentul contemporan al tragicului*, RL, 1991, 20; Alex. Ștefănescu, *Risipitorul*, RL, 1992, 30; Viorel Căcoveanu, *Despărțirea de Băieșu*, ST, 1992, 10; Lucian Chișu, *Fals tratat de logică elementară*, L, 1992, 49; Cristea, *A scrie*, 163–167; *Dicț. scriit. rom.*, I, 214–216; Ion Băieșu, DRI, I, 159–194; Ghițulescu, *Istoria*, 280–285; Manolescu, *Lista*, II, 337–340; Popa, *Ist. lit.*, II, 975–981; Negrici, *Lit. rom.*, 228–230; *Dicț. analitic*, IV, 455–456, 679–680. E.S.

BĂIEȘU, Nicolae (24.VI.1934, Caracușeni Vechi, j. Edineț), folclorist. Este fiul Eugeniei (n. Lipceanschi) și al lui Mihail Băieșu, țărani. A absolvit Școala Pedagogică din Soroca (1955) și a făcut studii superioare la Facultatea de Istorie și Filologie a Institutului Pedagogic „Ion Creangă” (1956–1960) și la Universitatea de Stat din Chișinău (1960–1961). A obținut titlul de doctor habilitat, cu teza *Folclorul calendaristic în Republica Moldova și în localitățile românești din Ucraina*. Între 1991 și 1999 a fost șef al secției de studiere a culturii populare la Institutul de Etnografie și Folclor al Academiei de Științe a Republicii Moldova. Colaborează la „Limba și literatura moldovenească” („Revista de lingvistică și știință literară”), „Revista de etnografie și folclor”, „Revista de etnologie” ș.a. A primit Premiul „Simion Florea Marian” al Academiei Române și Premiul „Dacia”. A participat la elaborarea corpusului *Creația populară moldovenească* și la editarea culegerilor de folclor pe zone (7 volume). Abordează probleme de istorie a folcloristicii din secolele XIX–XX, legate de activitatea lui Gh. Asachi, T. Stămați, I. Creangă, M. Eminescu, Al. Mateevici, A. Gorovei, Gh. Madan ș.a. Elaborează unele capitole în cursuri teoretice și creștomații pentru instituțiile de învățământ superior.

SCRIERI: *Folclor moldovenesc: Bibliografie (1924–1967)*, Chișinău, 1968. **Culegeri:** *Ineluș învârtecuș. Folclorul copiilor*, Chișinău, 1969; *Ți-am adus un mărtișor*, Chișinău, 1969; *Poezia populară moldovenească a obiceiurilor de Anul Nou*, Chișinău, 1972; *Poezia obiceiurilor calendaristice*, Chișinău, 1975; *Folclorul copiilor*, Chișinău, 1978; *Apă vie. Din comoara folclorului moldovenesc*, Chișinău, 1980 (în colaborare); *Folclorul ritualic și viața*, Chișinău, 1981; *De-a mijatca. Din folclorul copiilor*, Chișinău, 1982; *Frumos e la șezătoare*, Chișinău, 1983 (în colaborare); *Comoara fiicăruia*, Chișinău, 1984; *Să trăiți, să-nfloriți! Din poezia obiceiurilor calendaristice*, Chișinău, 1984; *Huța, huța cu căruța*, Chișinău, 1985; *Arici pogonici. Din folclorul copiilor*, Chișinău, 1990; *Să trăiți, să-nfloriți! Colinde, hăuituri, teatru folcloric*, Chișinău, 1993 (în colaborare).

Repere bibliografice: I. Vatamanu, *A vedea cu inima*, Chișinău, 1984, 152–156; G. Botezatu, A. Hâncu, *Nicolae Băieșu, la 60 de ani*, RLSL, 1994, 4; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 62–63. Gr.B.

BĂILĂ, Ion (11.IV.1879, Vale, j. Sibiu – 15.XII.1929, București), poet, prozator și gazetar. Fiu de preot, B. urmează, ca și fratele său Nicolae, viitor actor, liceul german din Sibiu. Ar fi făcut, de asemenea, studii de literatură și filosofie la Viena. Debutează cu un sonet, în 1898, în „Tribuna literară”, unde va continua să publice până la dispariția acesteia, în 1902. În interval, îi apar la Sibiu mai multe plachete: *Epigrame* (1898, semnată Iulian Devale), *Pe sub arini* (1901), *Mortua est* (1902), *Cântece* (1902) și *Poeți germani* (1902), aceasta din urmă cuprinzând tâlmăciri din Goethe și Heine. Între 1908 și 1910, e redactor la revista sebeșană „Munca”, în al cărei supliment intitulat „Chindia” iscălește, și cu pseudonimele Delavale, Ion Vălean, poezii, povestiri, note de drum și scurte piese de teatru. În același oraș, în 1910, edita „după un manuscris găsit” tragedia în versuri *Avel*. Din 1911, este – se pare – redactor la „Românul” din Arad, iar în care în primii doi ani ai războiului mondial publica o suită de poezii inspirate de evenimente, adunate mai târziu în volumul *Zbuciumul Ardealului* (1929). La Arad vede

lumina tiparului și broșura, cu două „piese pentru debutanți”, intitulată *Pe povârniș. Însurăm pe Victor!* (1916). După Unire, **B.** se consacră preponderent ziaristicii. Este redactor la „Românul”, „Dacia traiană” (Sibiu), „Dacia” (București), „Neamul românesc”, „România nouă” (Chișinău), „Universul literar”, „Adevărul literar și artistic”. Simultan, mai colaborează și la alte periodice.

Relativ bogată, lirica juvenilă a lui **B.** e tributară maestrilor germani (Goethe, Heine) ori români (Eminescu, Coșbuc). Unele influențe sunt evidente și în poeziile din volumul de maturitate *Zbuciumul Ardealului*, care izbutesc totuși pe alocuri să transpună, în registru epic, experiența tragică a războiului. Dacă încercările dramatice ale lui **B.** nu-și propun decât să antreneze interpreți începători și să moralizeze un public încă nedepins cu teatrul, în schimb, cele câteva proze vădesc reale însușiri de povestitor. Acestea, de altfel, dau valoare și publicisticii lui **B.** de după 1919, situată în mare parte la granița dintre istoriografie și memorialistică. Episoadele istoriei ardelențe dintre 1890 și 1914 sunt relateate cu obiectivitate, dar și cu detalii bogate, iar protagoniștii sunt portretizați sugestiv.

SCRIERI: *Epigrame*, Sibiu, 1898; *Pe sub arini*, Sibiu, 1901; *Mortua est*, Sibiu, 1902; *Cântece*, Sibiu, 1902; *Pe povârniș. Însurăm pe Victor!*, Arad, 1916; *Ardelenii și Basarabia*, București, 1925; *Zbuciumul Ardealului*, București, 1929. **Traduceri:** *Poeți germani. Johann W. Goethe, Heinrich Heine*, Sibiu, 1902.

Repere bibliografice: Chendi, *Scieri*, III, 149–150; Perpessiciu, *Opere*, III, 221; Perpessiciu, *Dictando divers*, București, 1940, 129–131. V.D.

BĂILEANU, Gheorghe (18.IV.1901, Iași – 10.VII.1975, Iași), prozator. După absolvirea școlii primare „Gh. Asachi” și a Liceului Internat din Iași (1919), **B.**, fiul Elenei (n. Mărzescu), profesoară, și al lui Gheorghe Băileanu, profesor de liceu și conferențiar la Universitatea din București, va obține licența în drept (1922), apoi în litere și filosofie (1925) la Universitatea ieșeană. Își susține doctoratul în drept (1926) și funcționează, din același an, ca asistent la Facultatea de Drept din Iași. A fost avocat, înscris în barou, și a făcut parte din administrația Epitropiei „Sf. Spiridon” din Iași, al cărei director general va deveni (1935–1938). În 1938 este judecat pentru tendința de organizare „bolșevică” a Epitropiei, pentru ca în 1951 să compare în fața instanței, acuzat de colaborare cu vechiul regim. Îndepărtat din învățământ, **B.** va lucra, după „reabilitare”, ca muzeograf, contribuind la întemeierea Muzeului de istorie clinică medicală și a Muzeului de istorie al Moldovei. A fost și custode onorific al Casei memoriale „M. Kogălniceanu” din Iași. Publică, într-un număr relativ mare de periodice, amintiri, portrete literare, articole de istorie. Debutul literar și-l face în 1939, cu nvela *Ctitorii de grai bătrân. De la Herța*, în „Viața românească”. Un an mai târziu îi apare în „Însemnări ieșene” povestirea *Pleacă dilijanșă*, care va fi inclusă și în volumul *Răzmerița bairamului domnesc* (1943). Sub titlul *Pe urmele lui Vasile Bălțatu la întrecere de halca*, tipărește în „lașul nou” (1954) o secvență din romanul, rămas în manuscris, *Volnicii norodului*,

care cunoaște două faze intermediare: *Flamura cernită* (1945) și, mai târziu, *Paloșul cel cumplit* (1959). Altă nvelă, *Încăunarea lui Ștefan* (1957), apare în „Iașul literar”. Au rămas în manuscris *Istoria orașului Iași*, din care redactase câteva sute de pagini, nvela *Romanța Moldovei* și piesa de teatru *Bonete albe*.

Proza lui **B.**, cu subiecte pseudoistorice, inspirate de studierea documentelor vechi, își îngăduie o tratare destul de dezinhbată a sursei originare. Informația de arhivă se regăsește îndeosebi în selecția detaliilor de ceremonial și de vestimentație. În pofida unei limbi ușor arhaizante, fantezistă și barocă, acțiunea, condusă cu mână sigură, este dinamică, povestirile sunt concise, lectura agreabilă și antrenantă. Autorul are capacitatea de a reține amănuntul revelator pentru firea personajului, care se definește prin gest și replică, întocmai ca în teatru.

SCRIERI: *Răzmerița bairamului domnesc*, București, 1943.

Repere bibliografice: Gheorghe Băileanu, *Note autobiografice, titluri, lucrări, activitate, jurisprudențe, aprecieri*, Iași, 1939; G. C. Nicolescu, „Răzmerița bairamului domnesc”, UVR, 1943, 11; Petru Comarnescu, *Romanțările istorice și juridice ale d-lui Gh. Băileanu*, „Timpul”, 1943, 2173; Mihai Ursachi, *George Băileanu*, CRC, 1975, 29; S. Marin, *O valoroasă retrospectivă istorică*, TR, 1969, 49; Maței, *Personalități*, III, 38–39. G.H.-T.

BĂILEȘTEANU, Fănuș [Ștefan] (21.VII.1947, Sălcuța, j. Dolj), critic și istoric literar. Este fiul Floarei (n. Bosa) și al lui Constantin Băileșteanu, țărani; este frate cu Jean Băileșteanu. **B.** a urmat Liceul „Frații Buzești” din Craiova și a absolvit Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1970). A fost lector la Centrala Cărții (1970–1971), instructor la Direcția Literaturii și Publicațiilor, sectorul Edituri, din Consiliul Culturii și Educației Socialiste (1971–1980), redactor și secretar de redacție la revista „Manuscriptum” (1980–1989), publicist-comentator la revista „Academica” (1990–1991), redactor responsabil al „Analelor Academiei Române” și șef al Biroului de presă al Academiei Române (1991–1994). Din 1994, este director adjunct al Bibliotecii Academiei Române.

În anii studenției, **B.** colaborează la „Scânțea tineretului”, „Viața studentească”, „Informația Bucureștiului”. Activitatea de critic literar și-o începe cu o cronică la cartea lui Nicolae Manolescu, *Contradicția lui Maiorescu*, publicată în revista „Tomis” (1971). S-a impus în primul rând ca exeget și editor al operei lui Mihail Sadoveanu. Împreună cu Cornel Simionescu, elaborează ediția critică a *Operele* lui Mihail Sadoveanu, însoțită de un aparat critic, bazat pe o documentare exhaustivă, privind receptarea operei sadoveniene de-a lungul timpului. După antologia *Mihail Sadoveanu interpretat de ...* (1973), publică *Introducere în opera lui Mihail Sadoveanu* (1977), unde analizează țintește semnificațiile fundamentale, văzute prin prisma unor concepte bine delimitate, în raport cu viziunea scriitorului asupra existenței. În capitolul intitulat *Cosmos*, **B.** descifrează în opera lui Sadoveanu „un simbolism cosmic inimitabil”, primul element constituindu-l Soarele. Solaritatea

sadoveniană se manifestă pe toate coordonatele existenței umane, de la contemplarea astrului până la răsfângerea razelor lui în cele mai tainice unghere ale minții și sufletului omenesc. Pe de altă parte, spațiul și timpul sunt categorii permanente și dominante în opera sadoveniană. Există, astfel, un spațiu real și unul magic, imaginar, având, ca și la Lucian Blaga, „o matrice mioritică”, dar deosebindu-se prin aceea că termenii săi extremi nu sunt dealul și valea, ci muntele și abisul, câmpia și marea. Eroii sadovenieni, mai ales bătrânii, purtători ai unei îndelungate experiențe empirice, ajung la o înțelegere a cosmosului, a tainelor universului, a spațiului și timpului prin simbolistica semnelor. În comentarea literaturii române contemporane, **B.** s-a dovedit un critic cu egale disponibilități interpretative pentru poezie și proză. În volumul *Abside* (1979) desenează cu o mână sigură profile ale unor poeți precum Al. Andrițoiu, Ana Blandiana, Vasile Nicolescu, Aurel Rău, Marin Sorescu, Nichita Stănescu. O primă sinteză monografică asupra poeziei lui Nichita Stănescu realizează în eseul *Poeta ludens* (1979). Prozatori contemporani ca Marin Preda, Eugen Barbu, Paul Anghel, Constantin Ţoiu, Francisc Păcurariu sunt prezentați în volumul *Refracții* (1980), pe când Geo Bogza, Laurențiu Fulga, I. Lăncrănjan ș.a., alături de clasicii Liviu Rebreanu, Jean Bart, sunt comentați în paginile din volumul *Aorist* (1988). Revenind la poezie, **B.** consacră două sinteze monografice unor autori de prestigiu: *Grigore Vieru* (1995) și *Marin Sorescu* (1998). Mai multe comentarii care au un orizont deschis spre filosofia culturii și le-a reunit în volumele *Eseuri* (1982), *Personalități culturale românești din străinătate* (1999) și *Fețele rostirii* (2002).

SCRIERI: *Introducere în opera lui Mihail Sadoveanu*, București, 1977; *Abside*, București, 1979; *Poeta ludens*, București, 1979; *Refracții*, București, 1980; *Eseuri*, București, 1982; *Aorist*, București, 1988; *Grigore Vieru*, București, 1995; *Marin Sorescu*, București, 1998; *Personalități culturale românești din străinătate*, București, 1999; *Fețele rostirii*, București, 2002. **Antologii:** *Mihail Sadoveanu interpretat de...*, pref. edit., București, 1973; *Alexandru Macedonski interpretat de...*, pref. edit., București, 1975. **Ediții:** Mihail Sadoveanu, *Opere I-VIII*, introd. Constantin Ciopraga, București, 1981-1997 (în colaborare cu Cornel Simionescu).

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Sadoveniense*, RL, 1974, 6, 7; Lucian Raicu, *Mitul iubirii și al genezei*, RL, 1974, 47; Mircea Iorgulescu, *Comentarii despre Macedonski*, RL, 1975, 42; Nicolae Manolescu, *Criticiile unei colecții*, RL, 1976, 38; Mircea Scarlat, „Introducere în opera lui Mihail Sadoveanu”, RL, 1977, 18; C. Cubleșan, „Introducere în opera lui Mihail Sadoveanu”, ST, 1977, 12; Al. Piru, „Introducere în opera lui Mihail Sadoveanu”, LCF, 1977, 46; Ovidiu Ghidirmic, *Sadoveanu într-o nouă exegeză*, R, 1977, 12; Nicolae Mecu, „Abside”, RITL, 1980, 3; Mihai Dinu Gheorghiu, „Abside”, CL, 1980, 5; Nicolae Bârna, „Abside”, RL, 1980, 32; Șerban Cioculescu, *Mihail Sadoveanu, „Opere”*, MS, 1982, 4; Ion Buzași, „Grigore Vieru”, TR, 1995, 14; Ovidiu Ghidirmic, „Grigore Vieru”, „Cuvântul libertății”, 1995, 22 aprilie; *Dict. scriit. rom.*, I, 216-217. T.V.

BĂILEȘTEANU, Jean (13.II.1951, Sălcuta, j. Dolj), prozator. Este fiul Floarei (n. Bosa) și al lui Constantin Băileșteanu, țărani; este frate cu Fănuș Băileșteanu. După absolvirea Liceu-

lui „Frații Buzești” din Craiova (1971), lucrează ca bibliotecar la Biblioteca Județeană Dolj. Colaborează la „Ramuri”, „Înainte”, „Steaua”, „Luceafărul”, „Suplimentul literar artistic al «Scântei tineretului»”, „Cuvântul libertății”, „Independentul”, „Meridian”, „Gorjanul” ș.a. După 1989 înființează Editura Cartea Nouă.

Debutează cu volumul de povestiri *Clopotul viselor* (1975), urmat de alte volume de proză scurtă: *Dealul lupului* (1978), *Poveștile de fiecare zi* (1982), *Povestiri de pe Desnățui* (1988), încercări izbutite de a ilustra genul scurt în literatura contemporană. Între acestea se intercalează un roman, *Drum în tăcere* (1987), anunțat ca începutul unui ciclu, proiectat în cinci volume. Ediția a doua din acest prim volum, completată cu pasajele cenzurate, apare în 1990; apoi, împreună cu al doilea volum, în 1997. Aici, prozatorul descrie „«drumul în tăcere» al țaranului care traversează istoria, de la «noi vrem pământ...» până la întoarcerea pământului la țaran sau a țaranului la pământ. Este o istorie tristă, pe care țaranul și-a asumat-o de la ideea rebreniană a iubirii de pământ până la deposedarea sa prin colectivizare” (Tudor Nedelcea). Stilul e marcat de oralitate și pigmentat de note umoristice; întovărășirile agricole aveau denumiri ca „Vasile Roaită”, „7 Noiembrie”, „I. V. Stalin”, care deveniseră nume comune, încât, întrebați unde au pământul, țaranii răspundeau: „la Roaită”, „la Stalin”. Problematica țărănească abordată în acest roman (iar mai înainte în volumele de povestiri) este reluată în *Sfântul drac sau judecata de... acum* (1999). Acest al treilea roman al lui **B.** este, pe de o parte, o monografie a satului oltenesc și a limbajului specific, pus în valoare de Marin Sorescu în *La liliaci*; pe de altă parte, o reluare a tipului de colocvii țărănesc de la „poiana lui Iocan” al lui Marin Preda, purtat aici pe marginea șanțului sau la MAT-ul din sat. Un „decameron” în care mai multe personaje spun povești, despre ei și despre alții. Tonul este însă naturalist, rebrenian, cu bătăi, răzbunări, omoruri, închisori, o atmosferă crudă, neidealizată.

O excepție de la tema țărănească se află în romanul *Geniul și închipuirea* (1997), care tratează tema creatorului de geniu, văzut ca o „pendulare dramatică” între aspirație și eșec, împlinire și rată. Acest roman merită o atenție specială, nu doar pentru stilul clar, lipsit de înflorituri metaforice, dar și pentru problematica gravă pe care o abordează: geniul și condiția geniului în societate; apoi pentru narațiunea alertă sau excursul eseistic pe teme filosofice, în special cea a genialității. În centru se află două personaje. Primul este un tânăr de 22 de ani, Puiu Dinescu, boem și cam libertin, care nu izbuteste să-și treacă examenul de admitere la facultate, ceea ce nici nu dorește cu adevărat, întrucât pasiunea lui este arta, poezia. Îndrăgostit de doctorița din sat, vrea s-o cucerească, dar în final femeia îl părăsește pentru altul. Celălalt e un profesor de matematică la Craiova, captivat și el de literatură. Acest Tretie Răbdare are un destin ciudat. El întâlnește un personaj malefic, un fel de vrăjitor practicând chiromanția, spiritismul și chiar magia neagră și care vrea să-l convertească la diabolism. Ambii prieteni, poetul și profesorul, obsedați de ideea geniului, poartă discuții repetate despre geniu și nebulie, geniu și

putere, geniu și prostie, geniu și închipuire etc. Poate că acesta este cel mai bun roman al scriitorului.

SCRIERI: *Clopotul viselor*, Craiova, 1975; *Dealul lupului*, Craiova, 1978; *Poveștile de fiecare zi*, București, 1982; *Drum în tăcere*, Craiova, 1987; ed., I-II, Craiova, 1997; *Povestiri de pe Desnățui*, Craiova, 1988; *Goana*, București, 1989; *Geniul și închipuirea*, Craiova, 1997; *Sfântul drac sau Judecata de... acum*, pref. Tudor Nedelcea, Craiova, 1999.

Repere bibliografice: V. Mihai, „Clopotul viselor”, ST, 1976, 7; Aureliu Goci, „Poveștile de fiecare zi”, R, 1983, 5; Firan, *Profiluri*, 99-100; Popa, *Clasici*, 112-115; Ulici, *Lit. rom.*, I, 419-420; Constantin Dumitrache, *Plăcerea vorbeii*, LCF, 1999, 34; Tudor Nedelcea, *De la Poiana lui Iocan la Valea Desmățuiului*, „Terca Grifonis”, 1999, 4-5; Geo Vasile, *Romanul satului informatizat: oral, coral, individual*, CNT, 2000, 36; Marian Barbu, *Zona melancoliei*, LCF, 2001, 45-46; Popa, *Ist. lit.*, II, 832-833. M. Vs.

BĂJENARU, Grigore (13.II.1907, Brătulești-Cocioc, azi Periș, j. Ilfov – 5.II.1986, București), prozator. Este fiul Anei (n. Grigoriade) și al lui Ion Popescu-Băjenaru, institutor, publicist și autor de manuale școlare. **B.** încheie cursul primar la o școală din Ghencea, în București; frecventează apoi Liceul „Gh. Lazăr” luându-și bacalaureatul în 1926. Licențiat în filosofie și litere (1930), își susține doctoratul în 1938, la îndemnul lui Mihail Dragomirescu, cu o lucrare despre proza lui B. Delavrancea. În căutarea unei catedre stabile, peregrinează, după absolvire, prin câteva școli de stat (serale, de ucenici) sau colegii particulare din București, ulterior schimbând profesia de dascăl cu slujbe administrative (la Primăria capitalei, Observatorul astronomic popular, Pinacoteca municipală). Debuta, ca elev, în „Lumea copiilor” din 1923, în anul următor tipărind și o primă carte (*Din țara basmelor*), în „regia” părintelui său; publică snoave, amintiri, povești și versuri în atractivele reviste interbelice pentru cei mici: „Dimineața copiilor”, „Universul copiilor”, „Lumina copiilor”. A mai colaborat la „Universul”, „Convorbiri literare”, dar și la foi modeste, ca „Opațul satelor”, la calendare și diverse almanahuri. Câteva încercări de istorie literară se apleacă, de preferință, spre clasici: *Un plagiat ardelenesc după romanul „Ciocoi vechi și noi” al lui N. Filimon* (1932), *Delavrancea. Omul și opera și Eminescu, dramaturg* (ambele din 1940).

Povestitor „născut”, tânărul debutant învie scene alerte, spirituale (*Teatrul lui Buzilă*, *În nopțile sfinte, Bonurile lui Ali*), unde candorile vârstei „nestiutoare” trec în prim-plan, chiar dacă în fundal apasă, undeva aproape, umbra frontului (tatăl e la război, copiii așteaptă ziua „de leafă” ca pe o sărbătoare, din panoplia clasei priveghează faimoasa „Usturica”, o replică naivă – citadină – la amintirile „humuleșteanului”). Cultivă tot mai dezinvolt, apoi, un aliaj de haz destins, bonom, vervă surzătoare ori ironie subversivă, iar ca revers, un gen de evocare, agreabil, ce-i va atrage cititori fideli. Cartea ce îi aduce recunoașterea e *Cișmigiu et Comp.*, o odisee de licean simpatic, șturlubatic premiant, aplaudat ori, după caz, temut între rivalii „lăzăriști”, irezistibil umorist și mim. Amestec de lirism și de umor, de stil colocvial și anecdotică spumoasă, romanul din 1942, un best-seller pentru câteva promoții de adolescenți

postbelici, a continuat să fie editat (1946, 1947 ș.u.), s-a bucurat și de o talmăcire maghiară etc. Fără dimensiunea unei autentice „rupturi”, **B.** e atras, în următoarele decenii, de noile colecții și antologii pentru copii („Licurici”, „Pogonici”, Almanahul „Roza vânturilor”) și de literatura cu substrat educativ. Scrie laborios și publică, la Editura Tineretului, apoi, constant, la editurile Ion Creangă și Sport-Turism, culegeri de povești, legende, basme, intitulate sugestiv: *Orologiul împăratului* (1957), *Vârful cu dor* (1973), *Grădina înțelepților* (1975), *Piatra Craiului* (1978), *Fata din dafin* (1982), narații ample cu pretext istoric – se întvede un proiect destinat eposului vitejesc, în *Banul Mărăcine* (I-II, 1967), *Inelul lui Dragoș-Vodă* (1968), *Taina lui Mircea-Voievod* (1970), *Spătarul Coman de Suceava* (1977), *Mărețul rege Burebista* (1980) –, unde accentul cade îndeobște pe latura spectaculară: suspans, culoare locală, aventuri pica-rești, șabloane, stereotipii, menite să „complice” și să agrementeze intriga întru captarea publicului favorit. Ucenicind în umbra măștrilor recunoscuți ai genului (H. Sienkiewicz, Al. Dumas, M. Sadoveanu), **B.**, artizanul, tinde să împace propria aptitudine fabulară cu exigențele documentare, dar fără să evite ilustrativismul, o abundență uneori fastidioasă a detaliilor ce risipește din „magia” povestirii. Îndatorat „tradiției orale”, nu uită, altfel, să-și declare stirpea și să-și cultive precursorii (în *Ispirescu, împăratul basmelor*, 1983). Pe urma altor prețuiți băsmuitori (N. Filimon, I. C. Fundescu, N. I. Dumitrașcu sau N. D. Popescu, toți cu frumoase, expresive variante la *Fata din dafin*), va izbuti notabile remake-uri, recuperând embleme, măști (extrem de „productivă” cea a cheșului), integrând surse, triind motive, diverse ca factură și tipologie. Umorul blajin reanimă, în fine, în *Mici povestiri despre oameni mari* (1981), anecdotică instructiv-cordială, verva păstoasă, duhul boem și destins al unui București de odinioară: lume pestriță, cafenele, simigierii (a lui „Kir Sotir”, „la Agop”, în Calea Moșilor), instituții cu faimă și oameni „cari au fost”, agitația de o clipă a urbei, ambianța balcanică. Trecerea timpului pune surdină, atenuând din exuberanțele comice, în *Bună dimineața, băieți!* (1972), unde disputa ingenuă clasă-catedră e ecou târziu din *Cișmigiu et Comp.*

SCRIERI: *Din țara basmelor*, București [1924]; *Un plagiat ardelenesc după romanul „Ciocoi vechi și noi” al lui N. Filimon*, București, 1932; *Schițele și nuvelele lui Delavrancea*, București, 1939; *Delavrancea. Omul și opera*, București, 1940; *Eminescu, dramaturg*, București, 1940; *Cișmigiu et Comp.*, București, 1942; ed. București, 1992; *Mintea și norocul*, București, 1943; *Hora anotimpurilor*, București, 1945; *Cu trenul*, București, 1947; *Cei trei ștengari*, București, 1947; *Ocupațiile micuților*, București, 1947; *Comoara*, București, 1952; *Orologiul împăratului*, București, 1957; *Banul Mărăcine*, I-II, București, 1967; *Cerbiul lui Mihai-Vodă*, București, 1968; *Inelul lui Dragoș-Vodă*, I-II, București, 1968; *Taina lui Mircea-Voievod*, București, 1970; *Bună dimineața, băieți!*, București, 1972; *Vârful cu dor*, București, 1973; *Grădina înțelepților*, București, 1975; *Spătarul Coman de Suceava*, București, 1977; *Piatra Craiului*, București, 1978; *Mărețul rege Burebista*, București, 1980; *Mici povestiri despre oameni mari*, București, 1981; *Fata din dafin*, București, 1982; *Ispirescu, împăratul basmelor*, București, 1983; *Povestiri de vitejie*, București, 1984; *Nouă basme vesele pentru toate vârstele*, București, 1989.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), I, 295; „*Cișmigiu et Comp.*”, UVR, 1942, 50; Octav Șuluțiu, Grigore Băjenaru, „*Cișmigiu et Comp.*”, „*Apararea*”, 1947, 31; Bucur, *Istoriografia*, 335, 351; Viniciu Gașița, *Bibliografie de literatură pentru copii*, București, 1979, 73-74; Grigore Băjenaru, *Cum am scris „Cișmigiu et Comp.”*, în *O vatră de lumină (1860-1980)*, îngr. și pref. Tudor Oprea, București, 1981, 152-153; [Grigore Băjenaru], ADLTR, B-99, B-106; *Dict. scriit. rom.*, III, 847-849.

R.S.

BĂLAJ, Teofil Tiberiu (6.VII.1937, Sfântu Gheorghe – 26.VI.2001, București), poet și eseist. Este fiul Lucreției (n. Dan) și al lui Teofil Bălaj, muncitor CFR. Ca elev, debutează foarte precoce în presă (în 1949, la doisprezece ani), cu o poezie ocazională (în revista „Pionierul”). Urmează Facultatea de Filologie-Istorie-Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, secția română-istorie, absolvind în 1959. Din 1958, încă student, intră corector la ziarul „Făclia” din Cluj, iar în 1959 devine șef al secției culturale la același ziar. Din 1961, e funcționar în Ministerul Afacerilor Externe. În 1963 obține, prin concurs, gradul diplomatic de atașat; devine diplomat de carieră, cu însărcinări privind domeniul cultural. Funcționează ca atașat cultural al Ambasadei României la Paris (1966-1970). Debutul editorial, ca poet, are loc în 1968, cu volumul *Fructul oprit*.

Poezia lui **B.** e o sinteză a tradițiilor lirice ardelenene (Andrei Mureșanu, G. Coșbuc, Emil Isac) și a unor sugestii oferite de modernismul poetic al secolului al XX-lea. Poemele din *Fructul oprit* atestă un demers liric discret, meditativ, fără ifose docte, recurând la descripția unor stări colorate afectiv de vagi neliniști sau de satisfacții neeforice. De regulă succinte, poemele sunt deseori salvate în extremis de platiitudine prin menținerea unui miez inefabil (semnalat uneori printr-o difuză „poantă” concluzivă) și prin decența rostirii. Poetul schițează adesea mici solilocvii pe teme morale, cochetează fără exagerare cu tonul gnomic. Tabloul general e al unei cronici a înțelepciunii eului liric prin acomodare cu contingentul. „Peisagistica lăuntrică” și cea exterioară intră în comunicare și reverberează în același registru, de regulă fără picturalitate. Se rețin câteva crochiuri „de voiaj”, ocazionale, cu subiect lutețian sau, mai larg, galic, tributare întrucâtva unui anumit „exotism” cultural convențional (*Luteția dezbrăcată*, *Din Turnul Eiffel, Pădurea de la Barbizon, Amurg breton* ș.a.), precum și câteva „cărți poștale” bucolice, agreabile. Arsenalul lexical, imagistic și prozodic este cel curent în epocă, metaforele sunt câteodată ingenioase, dar nu frapante prin originalitate, stilul e lipsit de stridențe, dar și de vigoare. În *Schimbarea la față* (1970), poetul rămâne consecvent viziunii și manierei acreditate anterior. Gânduri răzlețe sunt caligrafiate în scurte poeme. Spațiul rural este evocat cu autenticitate specială, cu mici accente „ardelenești”, ici și colo prin câte o imagine, aducând aminte de Lucian Blaga, cu referire la un fond ancestral, însă fără recurs la fabulos și mit. Eul poetic poate încerca melancolii, dispoziții nostalgice, angouase controlate (*Într-o seară*, *un tren* propune o stoică meditație asupra morții), dar e structural stenic, „optimist”, împăcat, în esență, cu existența. Rostirea

rămâne discretă, neenergetică, „cuvincioasă” în toate accepțiunile termenului. *Inima cuvintelor* (1979) reia, masiv, poeme din volumele anterioare, adăugând câteva, puține, piese noi. Poetul cultivă mai accentuat, dar și foarte convențional mândria patriotică și se simte dator să se arate preocupat de devenirea țării. *Cântec de mai* (1989) cuprinde compuneri versificate conform consemnurilor propagandistice ale oficialităților momentului (glorificarea convențională și mitificarea Partidului Comunist, cultul personalității lui Nicolae Ceaușescu), fără interes estetic. Convorbiri, interviuri și declarații ale unor personalități artistice sau culturale, consemnate în spațiu parizian și prevăzute cu mici introduceri eseistice, eventual asociate în lumina unor idei comune și comentate cu sagacitate (și cu o grijă specială pentru „buna opinie” a mediilor intelectuale franceze despre identitatea culturală românească) sunt adunate în *Autografe pariziene* (1972), alături de eseuri sau încercări de reportaj literar. Poezie pentru copii se află în *Carte de citire* (1983; Premiul pentru poezie al Organizației Pionierilor). Alte titluri aparțin, în esență, literaturii de informare turistică (monografii, albume): *România se prezintă* (apărută în mai multe limbi, 1972); *Franța* (1976) ș.a. **B.** are o participare la lucrarea colectivă *Diplomația română în slujba independenței* (1977). Pagini de jurnal i-au fost publicate în 1996, sub titlul *Secunda câștigată*.

SCRIERI: *Fructul oprit*, București, 1968; *Schimbarea la față*, București, 1970; *Autografe pariziene*, Cluj, 1972; *România se prezintă*, București, 1972; *Franța*, București, 1976; *Inima cuvintelor*, Cluj-Napoca, 1979; *Carte de citire*, București, 1983; *Cântec de mai*, București, 1989; *Secunda câștigată*, București, 1996.

Repere bibliografice: Constantin Cubleşan, „*Fructul oprit*”, „*Făclia*”, 1968, 13 decembrie; Aurel Martin, „*Fructul oprit*” de Teofil Bălaj, RMB, 1969, 7545; Petru M. Haș, „*Fructul oprit*”, ST, 1969, 1; Zaharia Sângeorzan, *Debuturi: Teofil Bălaj, Paul Drumaru, Marin Mincu*, CRC, 1969, 9; Ion Lungu, „*Fructul oprit*”, TR, 1969, 15; Dumitru Micu, „*Fructul oprit*”, RL, 1969, 16; Ilie Constantin, Teofil Bălaj, „*Schimbarea la față*”, RL, 1970, 43; Ion Cocora, „*Schimbarea la față*”, TR, 1970, 44; Adrian Popescu, Teofil Bălaj, „*Autografe pariziene*”, ST, 1972, 23; M. C. Runcanu, „*România se prezintă*”, TR, 1973, 1; O.G., „*Autografe pariziene*”, TMS, 1973, 7.

N.Br.

BĂLAN, Eugen (21.X.1904, Focșani – 4.IV.1968, București), prozator. Este fiul unui ofițer de carieră căzut în luptele de la Turtucaia. **B.** urmează Liceul Militar din Craiova, după care se înscrie la Facultatea de Științe, secția de matematică, la Universitatea din București. Va trece apoi la Școala Politehnică, unde își ia licența. În 1940 își ia a doua licență, în drept. Exerciță numeroase ocupații: director la Imprimeria Centrală, profesor de matematică, economist, vameș, consilier tehnic, proiectant. În 1937 și 1939, **B.** publică două eseuri în „*Arta și tehnica grafică*”. Apariția romanului *Într-o duminică de august* (1941) surprinde totuși critica. Războiul și, apoi, alte cauze l-au făcut pe autor să abandoneze literatura până în 1965. Câteva schițe și o nvelă sunt publicate postum, în volumul *Exerciții* (1970).

Tipărit chiar înainte de intrarea României în război, romanul lui **B.** se bucură de succes, fiind apreciat de critici

precum Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu, C. Fântăneru, Perpessicius, O. Șuluțiu ș.a. Autorul își exprimase într-unul din eseuri admirația pentru opera lui Proust, „clădită ca o catedrală”, iar în romanul său citează cuvintele unui personaj din *Muntele vrăjit* al lui Thomas Mann, ceea ce denotă familiarizarea cu problematica modernă a genului. Într-o *duminecă de august* înregistrează fluxul conștiinței unui personaj-narator pe durata unei zile, cu inerentele recuperări ale unor porțiuni din trecut, datorate memoriei involuntare. „Dumineca de august” e ziua în care „eroul” ia hotărârea de a scrie un roman, gest care trebuie să-l salveze din semiconștiința, confuzia mentală și abulia în care se scufunda. Procesul e configurat în detaliu, fraza lui B., mlădioasă, elegantă, putând exprima subtilități îndeobște dificil de surprins. Prin aceste calități, romanul își păstrează prospețimea, el fiind, de altfel, reeditat în 1991. Prozele publicate în 1970, *Exerciții*, relevă aceleași însușiri de observator al lumii exterioare și interioare, având totuși un pronunțat caracter de încercări nefinisate. Excepție face cea mai amplă dintre ele, care propune o continuare a scrierii lui Mateiu I. Caragiale *Sub pecetea tainei*, fiind reușită ca rezolvare epică a enigmei, dar fără vraja scrisului matein.

SCRIERI: *Într-o duminică de august*, București, 1941; ed. îngr. și postfață Mariana Vartic, Cluj-Napoca, 1991; *Exerciții*, postfață Lucian Cursaru, București, 1970.

Repere bibliografice: Pompiliu Constantinescu, „*Într-o duminică de august*” de Eugen Bălan, VRA, 1941, 601; Cioculescu, *Aspecte*, 434–435; Const. Fântăneru, „*Într-o duminică de august*”, UVR, 1941, 28; Perpessicius, *Opere*, IX, 189–194; Octav Șuluțiu, „*Într-o duminică de august*”, G, 1941, 7; Ștefan Popescu, *Critice*, I, București, 1947, 133–141; Gino Lupi, *Novecento letterario romano*, Milano, 1965–1966, 477; Piru, *Panorama*, 371; Dana Dumitriu, Eugen Bălan, „*Exerciții*”, RL, 1970, 28; Zăciu, *Lancea*, 122–128; Crohmăniceanu, *Al doilea suflu*, 92–98; Ion Simuț, *Trei reeditări*, RL, 1992, 2; Irina Petras, „*Într-o duminică de august*”, TR, 1992, 13; *Dicț. scriit. rom.*, I, 217–219. V.D.

BĂLAN, George (11.III.1929, Turnu Măgurele), eseist. După ce urmează Conservatorul din București (1950–1955) și face studii de muzicologie la Moscova (1957–1961), devine cadru didactic la Catedra de estetică a Conservatorului din București. A făcut și studii de teologie. A fost redactor muzical la „Contemporanul” (1951–1957, 1961–1963). În 1977 s-a stabilit la München, apoi la Sankt Peter, în Pădurea Neagră, unde a fondat Societatea Internațională „Musicosophia”. Eseistica muzicologului, paginile de prezentare a unor momente și figuri din istoria muzicii, scrise nu numai cu o deplină stăpânire a domeniului, ci și cu anume frazare atașantă, au fost apreciate și au contribuit la apropierea cititorilor de acest spațiu al culturii.

Apărut după aproape treizeci de ani de când a fost scris, volumul *În dialog cu Emil Cioran* (1996) are meritul, și acesta este cel mai important al său, de a fi fost, în anii '60, o primă încercare de reabilitare a lui Cioran într-o epocă în care acest subiect stârnea scandal. Cu deosebire două capitole rețin atenția. Primul, *Emil Cioran și românii, românii și Emil Cioran*, este de

fapt o anchetă care ia în discuție receptarea lui Cioran după război. Un studiu document care strânge laolaltă, în urma unei informări serioase, toate datele despre campania dusă împotriva lui Cioran între anii 1959 și 1962, câteva nume mari, Lucian Blaga ori Nichifor Crainic, fiind invocate aici în spiritul adevărului. Al doilea capitol, *Schimbarea la față a României*, propune o imagine a spațiului spiritual românesc în care sunt puse față în față gândirea lui Blaga și a lui Cioran. În ansamblu, demersul eșuează însă într-un descriptivism obositor și monoton. Tonul este exagerat și patetic, poate și ca o reacție la un moment ostil culturii: scrisă în anii '60, cartea practică un demers de identificare aproape totală cu autorul cercetat. Și în amplul studiu *Nebănuitul Eminescu*, publicat în 1984, dar scris cu zece ani înaintea, tonalitatea encomiastică își atinge limitele. După ce analizează critic istoria exegezei eminesciene — B. este supărat mai ales pe G. Călinescu (pe care îl socotește profanator, monografia sa fiind calificată drept o „monumentală eroare de gândire”) —, autorul încearcă să capteze esența poetului identificându-l ba cu un inițiat, ba cu Făt-Frumos, ba cu un rege, ba cu un împărat, ba cu un dac, ba cu un arab etc. Eminescu i se înfățișează ca sfântul național al românilor: „Pentru români, Mihai Eminescu este sfânt, deoarece el a trăit cea mai sfântă dorință de a risipi negurile neștiinței spirituale”.

SCRIERI: *Muzica, artă greu de înțeles*, București, 1960; G. Enescu — *mesajul estetic*, București, 1962; *Enescu — viața*, București, 1963; *Gustav Mahler*, București, 1964; *Muzica, temă de meditație filosofică*, București, 1965; *Eu, Richard Wagner*, București, 1966; *Înmoirile muzicii*, București, 1966; *Dincolo de muzică*, București, 1967; *Noi și clasicii*, București, 1968; *Arta de a înțelege muzica*, București, 1970; *Meditații beethoveniene*, București, 1970; *Muzica și lumea ideilor*, București, 1973; *Cazul Schoenberg*, București, 1974; *Mică filosofie a muzicii*, București, 1975; *Muzica*, București, 1975; *O istorie a muzicii europene*, București, 1975; *Das Musikhören als Weg zum Geist*, Sankt Peter, 1981; *Beruf: Musikhören*, Sankt Peter, 1983; *Musikalische Selbsttherapie*, Sankt Peter, 1984; *À la redécouverte de la musique*, Sankt Peter, 1984; *Nebănuitul Eminescu*, München, 1984; ed. București, 1999; *Rätselhafter Bruckner*, Sankt Peter, 1986; *L'Art d'écouter Mozart*, Sankt Peter, 1988; *Musik als Rätsel und Herausforderung*, Sankt Peter, 1989; *Le Geste musical*, Sankt Peter, 1990; *ABC de l'écoute créatrice*, Sankt Peter, 1991; *Roman einer Idee*, Sankt Peter, 1991; *Petit traité de l'art de fredonner*, Sankt Peter, 1992; *Procesul lui Socrate*, București, 1993; *În dialog cu Emil Cioran*, București, 1996; *L'Auditeur et sa dignité*, Sankt Peter, 1996; *Via meditativa. Întâlnirea cu noi înșine*, București, 1997; *Cum să ascultăm muzica* (în colaborare), București, 1998; *Inspirierte Musikhörer*, Sankt Peter, 2000; *Celălalt Eros*, Chișinău, 2001; *Iubirea interzisă*, Chișinău, 2001.

Repere bibliografice: Caraion, *Tristete*, 65–67; Manolescu, *Enciclopedia*, 75–76. P.C.

BĂLAN, Ion (21.I.1909, Hârșeni, j. Brașov — 24.XII.1979, București), poet. Este fiul Mariei și al lui Mihai Bălan, țărani. B. termină liceul la Sibiu și își ia licența în drept la București. Debutează în 1933 la revista „Abecedar”, colaborând apoi la „Gând românesc”, „Universul literar”, „Vreimea”, „Pagini literare”, „Curentul literar”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Dacia rediviva”, „Sentinela” ș.a. Volumul de versuri *Febre cerești* apare în 1941. Redactor la „Dacia”, funcționar de stat,

B. va lucra după război în redacția Editurii Scânteia. O carte retrospectivă, apărută în 1970 și menținând titlul din 1941, adăuga versuri noi, unele risipite între timp prin mai multe periodice literare.

Lirica din *Febre cerești*, volum întâmpinat cu elogii de unii critici, l-a situat pe **B.** între talentele generației sale. Dacă sensibilitatea poetului este mai degrabă aceea a unui simbolist, între mijloace pot fi detectate semne ce țin de romantism, dar și de tehnicile moderne. Starea caracteristică acestei lirici derivă din suferință și deznădejde, poetul, prins între Pan și „albastre ispite, cerești capcane”, traducând cu fervoare conștiința vremelnice. Prinț nostalgic, înconjurat de „albe vedenii”, navigator spre o insulă himerică, ieșind din timp („vom da timpului cătușele înapoi”), el pare sortit să locuiască și să răsfrângă o lume fantomatică, transparentă, îndepărtată. Viața se metamorfozează în amintirea ei dureroasă („sevele roșii s-au făcut palori”), iubită e „nălucă din flăcări și zăpezi moarte”, ochiul descoperă doar „o nălucă de floare”. Și totuși, ca și la alți poeți ardeleni, o anume forță — asprime, înverșunare, îndârjire — vine când să susțină scepticismul, când să-l înlăture. Efectului de distanțare, de evadare fantezistă i se opun consistența, incandescența materiei. **B.** privilegiază metaforele în care domină trimiterile spre ardere, văpaie și sânge. Dacă toamna este văzută simbolist, ca un anotimp cu „palori de prețios metal muribund”, mult mai frecvent natura apare incendiată de prezențe vegetale insolite, iar iubirea tinde a se hrăni din aceeași otrăvită „foame de roșu”, amintită și în eseuri lirice precum *Floarea roșie*. În violența coloristică suprapusă glacialității de fond se simte, parcă, ceva din arta icoanei pe sticlă, stilizarea, rigoarea formală fiind o formă de a filtra emoția. În anii din urmă, lirica lui **B.** se devitalizează; supra-viețuiesc numai virtuozitatea, reveria pictorică.

SCRIERI: *Febre cerești*, București, 1941; *Febre cerești*, pref. Aurel Dragoș Munteanu, București, 1970.

Repere bibliografice: Pompiliu Constantinescu, *Ion Bălan*, „*Febre cerești*”, VRA, 1941, 607; Octav Șuluțiu, *Ion Bălan*, „*Febre cerești*”, G, 1941, 9; Perpessicius, *Opere*, IX, 364–367; Aurel Dragoș Munteanu, *Un poet de tranziție*, R, 1969, 6; *Dicț. scriit. rom.*, I, 219. G.D.

BĂLAN, Ion Dodu (5.X.1929, Vaidei, j. Hunedoara), critic și istoric literar, poet. Este fiul Anei (n. Pavel) și al lui Ioan Bălan, țărani. Este căsătorit cu Elena Bălan-Osiac. Și-a început liceul la Orăștie și l-a continuat la „Sf. Sava” din București, absolvind în 1949. Urmează Facultatea de Filologie din capitală (1949–1953). A obținut titlul de doctor în filologie în 1968. A făcut parte din redacțiile revistelor „Viața românească”, „Tânărul scriitor” și „Luceafărul”. Cadru didactic universitar, a fost între 1967 și 1969 lector la Universitatea din Toulouse. A ocupat funcția de vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste (1969–1977), a fost membru supleant (1969–1979), apoi membru plin (1979–1989) al Comitetului Central al Partidului Comunist Român.

Pe lângă critica și istoria literară, **B.** s-a manifestat și ca poet, prozator, folclorist și publicist. A debutat editorial cu

studiul *Influențe folclorice în poezia noastră actuală* (1955). În ipostaza de cronicar literar, nu are preferințe pentru un anumit gen de scrieri, dovedindu-se receptiv atât la poezia lirică, roman și nuvelă, piese de teatru, cât și la reportaj sau la lucrările de critică și istorie literară. A abordat de asemenea numeroase aspecte ale literaturii române mai vechi, aducând contribuții importante despre cronicari și corifeii Școlii Ardeleni, despre Eminescu, Alecsandri, C. Negruzzi, Andrei Mureșanu, Coșbuc, Măiorescu, Blaga, Rebreanu, Panait Cerna, St. O. Iosif, Tudor Arghezi, Ion Minulescu ș.a. Multe dintre aceste studii au fost publicate inițial ca prefețe la diverse ediții din operele scriitorilor respectivi. Atât cronicile literare, cât și studiile de istorie literară le-a reunit în volume cu un profil mozaicat, în care a cedat mult spațiu și publicisticii. Câteva monografii, despre Ioan Slavici, Octavian Goga și Aron Cotruș, sunt elaborate pe baza unei ample documentări, cu multe elemente inedite. În monografia *Ioan Slavici sau Roata de la Carul Mare* (1985), **B.** demonstrează caracterul preponderent etic al operei autorului *Marei*, transpus la un nivel de artă superior, concretizat în personaje vii, autentice. Totodată, surprinde modul subtil în care Slavici a infuzat operei sale o viguroasă sevă folclorică și etnografică, integrată organic universului artistic. Pentru Octavian Goga, **B.** a manifestat un interes continuu. După o primă micromonografie (1966), și-a extins cercetările, consacrand marelui poet o amplă exegeză (1971); ediția a doua, din 1975, a fost premiată de Academia Română. Deși pe alocuri a plătit tribut interpretărilor dogmatice, eronate ale epocii, mai ales în ceea ce privește publicistica poetului, reunită în volumul *Mustul care fierbe*, criticul demonstrează că, în peisajul liricii românești de la începutul secolului al XX-lea, Octavian Goga a erupt vulcanic, zguduind sensibilitățile și dinamizând energia contemporanilor săi, transmițând un mesaj nou, de impresionantă reverberație și forță emoțională, impunându-se în primul rând ca tălmăcitor al pătimirii românilor din Transilvania și totodată ca o expresie vaticinară a suferințelor și aspirațiilor întregului popor. **B.** argumentează că Octavian Goga a cântat pătimirea neamului său nu pe un ton clamoros, ci arborând calmul aparent al îndurării, în sonorități de vibrație psalmodică; suferințele și năzuințele semenilor săi au fost astfel exprimate în ritmuri de copleșitoare gravitate, cu inflexiuni stilistice de tulburătoare atmosferă religioasă. Cu aceeași devoțiune, s-a aplecat și asupra lui Aron Cotruș, căruia i-a prefațat mai întâi ediția de *Versuri* (1978) și apoi i-a consacrat studiul *Resurecția unui poet* (1981). Noua ediție (1995) reprezintă forma structural revăzută a studiului anterior, expurgată de concesiile dogmatice și restabilind profilul real al poetului. Criticul descifrează mesajul poeziilor lui Aron Cotruș, le sistematizează sensurile pe coordonatele unor teme și motive centrale, le relevă simbolurile caracteristice, precizând că toate acestea converg spre conturarea unui profil armonios și inconfundabil al unui autor din familia *poeta vates*, tribun și profet al neamului său, în a cărui lirică dimensiunea națională și cea socială se îngemănează până la deplina contopire. În *Copilăria unui Icar* (1974; Premiul Uniunii Scriitorilor), pornind de la simbolul antic al omului care

încearcă să înfrângă vămile văzduhului, **B.** susține, prin analogie, semnificația tragică a destinului lui Aurel Vlaicu, într-un poem în proză destinat îndeosebi cititorilor tineri. Poeziile din volumele *Neliniștea fântânii* (1978), *Arbori pentru veșnicii* (1981) și *Cutremur de suflet* (1996) dezvăluie un temperament liric înclinat spre confesiune și meditație.

SCRIERI: *Influențe folclorice în poezia noastră actuală*, București, 1955; *Delimitări critice*, București, 1964; *Octavian Goga*, București, 1966; *Valori literare*, București, 1966; *Condiția creației*, București, 1968; *Cuvintele au cuvântul*, Iași, 1971; *Octavian Goga*, București, 1971; ed. 2, București, 1975; *Ethos și cultură sau Vocația tineretii*, București, 1972; *La Politique culturelle en Roumanie*, Paris, 1974; *Copilăria unui Icar*, București, 1974; *Artă și ideal*, București, 1975; *În focarul timpului*, București, 1977; *Neliniștea fântânii*, București, 1978; *Constelații diurne*, București, 1979; *Resurecția unui poet: Aron Cotruș*, București, 1981; ed. (Aron Cotruș), București, 1995; *Arbori pentru veșnicii*, București, 1981; *Țara omeniei și oamenii săi*, București, 1983; *Ioan Slavici sau Roata de la Carul Mare*, București, 1985; *Pietre pentru templul lor*, București, 1985; *Peisaj interior*, București, 1986; *Ei l-au cunoscut pe Aurel Vlaicu*, București, 1986; *Repere critice*, București, 1988; *Momente ale liricii românești în secolul XX*, București, 2000. **Ediții:** Vasile Alecsandri, *Poezii populare*, pref. edit., București, 1956; Mihai Eminescu, *Literatura populară*, pref. edit., București, 1956; Spiridon Popescu, *Pașini alese*, pref. edit., București, 1959; Moș Gheorghe la expoziție, pref. edit., București, 1962; Miorița. *Balade populare*, pref. edit., București, 1961; I. I. Mironescu, *Furtună veteranul*, pref. edit., București 1961; Ion Slavici, *Teatru*, pref. edit., București, 1963; G. Coșbuc, *Balade și idile*, pref. edit., București, 1964; Octavian Goga, *Opere*, I-III, introd. edit., București, 1967-1972; *Precursori*, introd. edit., București, 1989; Costache Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanu*, postfața edit., București, 1973; Barbu Nemțeanu, *Stropi de soare*, pref. edit., București, 1973; *Cartea înțelepciunii populare*, pref. edit., București, 1974; St. O. Iosif, *Poezii*, București, 1975; Panait Cerna, *Poezii*, postfața edit., București, 1976; Eugen Goga, *Cartea facerii*, pref. edit., București, 1984, *Doună Siberii*, pref. edit., București, 1997; Aron Cotruș, *Versuri*, postfața edit., București, 1985.

Repere bibliografice: Barbu, *Sine ira*, 205-208; Piru, *Varia*, I, 523-526; Stănescu, *Poezi și critici*, 95-101; Corbea-Florescu, *Biografii*, 21; Drăgan, *Reacții*, 27-35; Grigurcu, *Ideii*, 127-130; Valeriu Râpeanu, *Pe drumurile tradiției*, București, 1973, 223-226; Martin, *Metonimii*, 367-370; Piru, *Reflexe*, 213-217; Z. Ornea, *Confluente*, București, 1976, 265-269; Martin, *Paranteze*, 161-163; Marcea, *Varietăți*, 197-200; Marcea, *Concordanțe*, 249-253; Stănescu, *Jurnal*, II, 206-209, III, 177-181; Piru, *Critici*, 89-92; Cioculescu, *Itinerar*, V, 463-469; Lovinescu, *Unde scurte*, II, 99-102; Ierunca, *Dimpotrivă*, 157-161; Teodor Vârgolici, *Lirica lui Aron Cotruș*, ALA, 1995, 28; Dicț. scriit. rom., I, 219-221; Gheorghe Grigurcu, *Poezia nomenclaturii*, RL, 1996, 33; Micu, *Scurtă ist.*, IV, 126-128; Grigurcu, *Poezie*, I, 94-98; Popa, *Ist. lit.*, II, 220-223, *passim*. T. V.

BĂLAN-OSIAC, Elena (24.III.1940, Șelaru, j. Dâmbovița), comparatistă și traducătoare. Este fiica Paraschivei și a lui Dumitru Osiac, țărani. Este căsătorită cu Ion Dodu Bălan. După terminarea studiilor liceale, la Ploiești, în 1961, se înscrie la Facultatea de Limbi Romane și Clasice, secția spaniolă (absolvită în 1966). Este licențiată a Facultății de Litere din Toulouse, specialitatea limba și literatura portugheză (1969); susține teza de doctorat la aceeași facultate (1970). La Catedra de limbi străine a Academiei de Științe Economice din București (din 1966), ocupă postul de lector (1971),

conferențiar (1976) și profesor universitar (1991). Din 1992, conduce Catedra de limba spaniolă la Facultatea de Limbi Străine a Universității „Spiru Haret” din București, iar din 1998, este și prorector. Colaborează la „Secolul 20”, „România literară”, „Cahiers roumains d'études littéraires” ș.a. Traducătoare a unor autori spanioli și portughezi, precum Oswald de Andrade, Ana Maria Matute, José Maria Sanjuan, Ramón del Valle-Inclán, Miguel Angel Asturias, Rubén Darío, **B.-O.** publică studii de specialitate pe teme de metodologie a predării limbilor străine sau de filologie romanică, precum *Ovid Densusianu și preocupările sale ibero-romanice*, *Poemele lui Lucian Blaga în portugheză*, *Versurile în spaniolă, franceză și portugheză ale poeziei lui Lucian Blaga* ș.a. Traduce în spaniolă din G. Călinescu, Eugen Barbu, Fănuș Neagu și alcătuiește dicționare și cursuri. Este căsătorită cu Ion Dodu Bălan.

În 1972, **B.-O.** publică volumul *Sentimentul dorului în poezia română, spaniolă și portugheză* (varianta în limba franceză, în 1977), o încercare de studiu comparativ al acestui motiv liric, definind dorul ca sentiment de solitudine nostalgică. Fără preocupări de analiză critică, lucrarea se mărginește să semnaleze în sfera lirică neolatină incidențe ale reprezentării lirice de atitudini existențiale, propunându-și o metodă comparatistă (menționează teoria circulației internaționale a temelor literare, cu exemplificări de coincidențe intenționate sau similitudini), și investighează similitudinile semantice ale cuvintelor *saudade-soledad-dor*, semne ale unui posibil paralelism în „atitudinea lirică” a celor trei națiuni din extremitățile latinității europene. Din descrierea acestor ipostaze ontologice și lirice reiese că termenul dor, la cele trei popoare, denumește o stare fluctuantă, determinată de cei mai variați factori în timp și spațiu, diferențiați specific.

SCRIERI: *Sentimentul dorului în poezia română, spaniolă și portugheză*, București, 1972; ed. (*La Solitude nostalgique dans la poésie roumaine, espagnole et portugaise*), București, 1977. **Traduceri:** Ana Maria Matute, *Primele amintiri*, București, 1968; Oswald de Andrade, *Regele lumânărilor*, București, 1972; José Maria Sanjuan, *Requiem pentru noi toți*, București, 1974; Miguel Angel Asturias, *Căutătorul de perle*, București, 1980; Rubén Darío, *Balotul*, București, 1979; Ramón del Valle-Inclán, *Memoriile marchizului de Bradomin*, București, 1987.

Repere bibliografice: Edgar Papu, *O carte despre dor*, LCF, 1973, 5; Mircea Zăciu, *O carte despre dor*, TR, 1973, 7; Dragoș Vranceanu, „Sentimentul dorului în poezia română, spaniolă și portugheză”, CNT, 1973, 19; Manuel de Paire Boles, [*Cronică*], „Revista portuguesa de filologia” (Coimbra), t. XVII, 1978. E.M.

BĂLĂCEANU, Ion (25.I.1828, București – 22.XII.1914, Nisa, Franța), memorialist. S-a născut într-o familie boierească ale cărei origini se află în secolul al XIV-lea, ca fiu al Mariei (n. Văcărescu) și al lui Constantin Bălăceanu, mare hatman. Și-a început instrucția acasă, cu un preceptor francez și a continuat-o la Paris, unde a urmat cursurile Liceului „Louis le Grand”, după care a audiat prelegerile lui Jules Michelet și Edgard Quinet la Collège de France. Aflat în capitala Franței, a făcut parte din Societatea studenților români (1845). Revenit în patrie, a luat parte la evenimentele revoluționare de la 1848,

fiind numit prefect de Muscel (3 august–22 septembrie 1848), pentru ca, în vara anului 1849, să se afle în statul-major al generalului Iosif Bem, ca ofițer adjutant. După înfrângerea revoluției, a luat drumul exilului, acționând în Franța pentru împlinirea dezideratelor de unitate ale românilor. Revenit în 1856 în țară, s-a manifestat ca un înfocat unionist, făcând parte din Comitetul Central al Unirii din București. După Unire a fost numit prefect al Poliției Bucureștilor, iar din mai 1859, emisar al lui Al. I. Cuza în Piemont și Franța, pentru dobândirea recunoașterii dublei alegeri; ulterior a fost membru în Comisia Centrală de la Focșani (1859–1862) și ministru al Controlului din Țara Românească (11 octombrie 1859–mai 1860), precum și delegat în prima Comisie a puterilor riverane Dunării. Membru (din 1865) al lojii „Sages d'Héliopolis”, s-a aflat printre cei mai activi participanți la acțiunea care a dus la îndepărtarea lui Al. I. Cuza. **B.** a fost ales deputat în Constituanta din 1866. În plan politic, a fost adeptul ideilor liberale moderne și un apropiat al lui Ion Ghica. Între 30 ianuarie și 30 martie 1876, a fost titularul Ministerului Afacerilor Străine. A desfășurat o intensă activitate diplomatică, în calitate de agent diplomatic la Paris (februarie 1866–mai 1867), la Constantinopol (decembrie 1870–martie 1871), agent diplomatic (mai 1876–septembrie 1878) și trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Viena (septembrie 1878–octombrie 1882); în aceeași calitate, la Roma (octombrie 1882–septembrie 1884), Paris (septembrie 1884–ianuarie 1885), Constantinopol (aprilie 1886–martie 1889) și la Londra (aprilie 1893–octombrie 1900).

B. a lăsat în manuscris o importantă lucrare memorialistică (*Histoire des familles Balaceanu/Vacarescu*), tradusă și publicată în 2002, sub titlul *Amintiri politice și diplomatice. 1848–1903*. Este vorba despre o dactilogramă de 198 de pagini, scrisă după dictarea lui **B.** de ginerele său, Pierre Nicot de Villemain. În cele 19 capitole ale lucrării, memorialistul reconstituie, cu talent narativ, dar și cu o fină înțelegere, evenimentele la care a participat direct sau la care a fost doar martor, descrie locuri prin care a trecut sau a stat mai multă vreme, prezintă o serie de personalități cu care a venit în contact. Istorisite spre sfârșitul vieții din nevoia de a lăsa urmașilor ceva din experiența proprie, datele, numele ori trimiterile la diferite evenimente sunt reproduse din memorie, ceea ce a condus, după cum se întâmplă adesea în acest gen de lucrări, la unele erori, care pot fi lesne amendate cu ajutorul documentelor de epocă. În pagini animate expresiv, **B.** reînvie primii ani ai adolescenței petrecuți la Paris, la studii, cele dintâi impresii la reîntoarcerea în Țara Românească și atmosfera care domnea aici în preajma izbucnirii revoluției de la 1848. El descrie, cu o mare putere de evocare, ultimele zile ale domniei lui Gheorghe Bibescu, instalarea puterii revoluționare în Țara Românească, arestarea Guvernului provizoriu și apoi eliberarea lui de către populația răsculată a Bucureștilor, înrolarea sa în Garda națională, calitate în care a și fost numit prefect de Muscel, funcție pe care a abandonat-o odată cu înaintarea trupelor otomane și țariste în interiorul Țării Românești, când s-a văzut nevoit să fugă, prin pasul Bran, în Transilvania. Perioada exilului, alături de alți fruntași ai revoluției române, între care Nicolae Bălcescu și

Ion Ghica, de care s-a simțit puternic atras și de a cărui prietenie a fost mândru toată viața, înrolarea în statul major al generalului Bem, revenirea în țară și activitatea unionistă reprezintă subiectul a încă două capitole ale memoriilor sale. O secvență deosebită, cu valoare documentară în primul rând, se referă la activitatea desfășurată de **B.** în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza. De mare interes sunt referințele la acțiunile în vederea aducerii în țară a prințului Carol de Hohenzollern-Sigmaringen. Ideea lansată de Hortense Cornu, convorbirile în această direcție cu Napoleon al III-lea și cu cancelarul Otto von Bismarck, strategiile de convingere a tânărului prinț german, escortarea acestuia pe Dunăre, până în țară, sunt momente de implicare maximă a lui **B.**, transpuse în notații care se succed cu repeziciune, cinematografic, aruncând o nouă lumină asupra acestui moment istoric. Cea mai mare parte din *Amintiri...* o consacră autorul, după cum era și firesc, activității sale de diplomat. Fie că s-a aflat la Paris, la Viena, la Londra, la Roma ori la Constantinopol, **B.** a dat dovadă de calitate deosebite, puse în slujba țării sale. În paginile memoriilor sunt refăcute convorbiri tainice cu diverse personalități, se emit judecăți de valoare asupra evenimentelor, considerații personale — toate în măsură să definească o mentalitate și o epocă. Din întreaga expunere răzbate sentimentul trăirii intense a unui timp istoric. Relatate alert, cu dialoguri vii între

autor și unii dintre cei mai de seamă protagoniști ai timpului (sunt rememorate convorbiri cu Napoleon al III-lea, contele Cavour, Kossuth, Bismarck, lordul Palmerston și alte personalități ale Europei), cu descrierea sugestivă a locurilor și a oamenilor, *Amintirile politice și diplomatice* rămase de la **B.** se constituie deopotrivă într-un izvor istoric de mare însemnătate și într-o mărturie expresivă din punct de vedere literar.

SCRIERI: *Amintiri politice și diplomatice. 1848-1903*, tr., îngr. și introd. Georgeta Filitti-Cavallioti, București, 2002.

Repere bibliografice: Al. Săndulescu, *Un memorialist necunoscut: Ion Bălăceanu*, RL, 2003, 29. D.N.R.

BĂLĂCEANU, Ion (28.III.1928, Ceairlighiol-Caliacra), prozator. Este fiul Tudorei și al lui Gheorghe N. Bălăceanu, țărani. Prozatorul și-a confecționat un arbore genealogic ce vrea să ateste o descendență din familia boierească, scăpătată, a Bălăcenilor, pe „ramura lor negustorească”. Urmează școala primară în comuna natală, dar o întrerupe în 1940, odată cu cedarea Cadrilaterului. Continuă studiile în 1946, la Cluj, unde se afla ca militar activ. Anii copilăriei și ai adolescenței îl poartă prin diverse locuri din țară, unde practică felurite îndeletniciri: vânzător de covrigi, ucenic de patiserie, argat. Recrutat militar (1948), avansează repede în grad, pentru că în 1956, odată cu unul dintre primele valuri de reducere a cadrelor Ministerului Armatei, să fie trecut în rezervă. Lucrează, până la pensionare, ca mecanic auto, șofer pe mașini de transport greu etc. Între timp, frecventează cenaclul literar al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor. Aici este remarcat de D. R. Popescu, care îl sprijină, publicându-i prima povestire — *Întâmplări pe șosea* — în „*Stea*” (1960). Cea dintâi carte, *Pâinea și bicicleta*, îi apare în 1966. Este membru al Uniunii Scriitorilor din 1969 și al Asociației Artiștilor Plastici din Cluj din 1992.

Maniera de a povesti a lui **B.** descinde în linie directă din proza lui Panait Istrati, de care îl leagă ținuturile dunărene și dobrogene de bastină. El nu are însă nici forța, nici lirismul maestrului de sub tutela căruia a făcut, de-a lungul anilor, evidente eforturi de a se emancipa. Cele mai bune texte realizează cea atmosferă de balcanism românesc (*Pe drumuri*), specifică și marelui brăilean, excelând în descrieri de natură halucinantă (*A răsărit luna*) sau exotice (*Un cort pe malul Dunării*). Eroul povestirilor din volumul *Pâinea și bicicleta*, pelerin prin țară, cu fesul turcesc pe creștet, are și el ceva din destinul rătăcitor al personajelor din *Chira Chiralina* sau *Neranțula*. În genere, narațiunile sunt simple, fără paranteze sau planuri secundare, modalitatea cea mai frecventă fiind cea confesivă. Scrise la persoana întâi, ele par mai curând mărturisiri autobiografice. Aceeași modalitate o folosește **B.** și în povestirile sau nuvelele având ca personaje șoferi ce călătoresc prin țară și devin eroii unor întâmplări senzaționale, uneori de factură detectivistă. Narațiunile sunt pline de viață, o viață simplă, chiar rudimentară, dar autentică și vie. Capabil să transcrie cu fidelitate și în amănunțime, până la naturalism, întâmplări de fiecare zi, prozatorul nu mizează pe noutate tematică, nici pe cea de expresie, ci mai degrabă pe surprinderea mișcărilor sufletești, pe urmărirea unor schimbări în planul conștiinței morale a eroilor.

SCRIERI: *Pâinea și bicicleta*, pref. D.R. Popescu, București, 1966; *Cai năzdrăvani*, București, 1969; *Ceașca*, Iași, 1981.

Repere bibliografice: Valeriu Cristea, „*Pâinea și bicicleta*”, GL, 1966, 49; Constantin Cubleşan, „*Pâinea și bicicleta*”, ST, 1966, 12; Mihai Drăgan, „*Pâinea și bicicleta*”, IL, 1966, 12; Ion Lungu, „*Cai năzdrăvani*”, ST, 1969, 8; Ion Oarcăsu, „*Ceașca*”, TR, 1982, 2; Teodor Tanco, *Un roman la persoana întâi*, „*Ecoul*” (Bistrița), 1982, ianuarie. Ct.C.

BĂLĂCESCU, Costache (20.I.1800, București — 29.II.1880, București), poet și dramaturg. Este fiul clucerului Ioan Bălăcescu. **B.** a învățat la școlile grecești din București. A fost prefect în județele Muscel, Prahova, Dâmbovița, Olt. Membru al Societății Filarmonice, este ales, în 1866, în Comitetul teatral, iar mai târziu ajunge, se pare, chiar director al Teatrului Național. S-a bucurat, în epocă, de multă popularitate, unele versuri ale sale știindu-se pe dinafară. Treptat însă, peste scriitorul retras și mizantrop s-a așternut uitarea, pe care nici chiar rândurile elogioase ale lui M. Eminescu, din „*Convorbiri literare*” (1874), n-au reușit, atunci, să o destrame. Octogenar, **B.** moare sărac, lăsând, între alți moștenitori, un fiu, Demetru, care a scris și el poezii, apărute în „*Voința Tulcei*” (1897).

A debutat în „*Curierul românesc*” (1844), cu poezia *Primăvara*, dar, înclinat fiind spre satiră, nu s-a ilustrat niciodată ca poet liric. Dacă simțea uneori nevoia să se tânguie, e din pricină că, spirit cărtitor, avea sentimentul că lumea este altfel de cum ar trebui să fie și că el, poetul, e veșnic prigonit. De aici, unele cugetări sceptice, străbătute de un sentiment al zădărniceii și îmbibate de un umor cam acru, cu privire la oameni și la soartă. Veșnic nemulțumit, posac și cărcotaș, **B.** ar fi o figură aproape antipatică, dacă nu ar avea destul spirit să se ia și pe sine peste picior și să dea răutăților o formă cât de cât hazlie. Câteodată se folosește de maniera șansonieră a lui Béranger. Dintre satirele sale, între care câteva sugestive șarje caricaturale, se detașează aceea, în metru popular, intitulată *Fă-mă, tată, să-ți seamăn sau Căftănitul de țară la București* (scrisă în 1838, apărută în 1860), unde sunt vizate năravuri și instituții ale vremii. **B.** a mai compus fabule, cu pronunțat iz anecdotic, și, de asemenea, epigrame, fiind printre primii la noi care au cultivat această specie. Proza, de colorit satiric (*Relația voiajului meu ce am făcut cu tata la deal*), constă mai ales în tălmăciri, prelucrări, localizări. Un titlu ciudat are satira filologică, în veșmânt alegoric, *Divanul dobitoacelor filantropicoase, filodicoase și filopatricoase*. În comedia de moravuri, **B.** anticipă, într-o măsură, pe V. Alecsandri. S-a jucat cu mult succes, la București, în 1845, piesa *O bună educație*, care persiflează ridicolul provenind din imitația de suprafață a Apusului. Dacă sunt luate în derâdere ifosele boierimii și limbajul ei împesit cu franțuzisme, nici apucăturile ilare ale burgheziei nu sunt trecute cu vederea. În fond, **B.** este un antibonjurist, un conservator, iritat și amuzat deopotrivă de metehnele prezentului, dar cu o vagă, dacă nu inexistentă, idee de progres.

SCRIERI: *O bună educație. Poezii și fabule*, București, 1845; *Poezii inedite*, pref. I. Heliade-Rădulescu, București, 1860; *Culegere de fabule*, București, 1895; *Poezii*, I-II, pref. I. Suchianu, București, 1898.

Repere bibliografice: Mihai Eminescu, *Despre cultură și artă*, îngr. D. Irimia, Iași, 1970, 73-78; Iorga, *Ist. lit.* XIX., II, 72, 76-84, 206;

Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 200-202; Popovici, *Romant. rom.*, 91-96; Brădăteanu, *Istoria*, I, 150-152; *Ist. lit.*, II, 304-306; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 367-368; *Dicț. lit.* 1900, 86-87; Mândra, *Ist. lit. dram.*, I, 113-115; Micu, *Scurtă ist.*, I, 186-189, 221-223; *Dicț. scriit. rom.*, I, 221-223. F.F.

BĂLĂCESCU, Lucia Dem. (22.I.1895, București — 5.XI.1979, București), prozatoare. Fiică a comandoului Petre Demetriade, **B.** s-a bucurat de o educație îngrijită. A studiat la Școala de Belle Arte din București și, în particular, cu Gh. Petrașcu și cu Eustațiu Stoenescu, desăvârșindu-și studiile în Elveția și în Franța. La Paris frecventează medii în care se cultivau fronda și se promova spiritul modern. Talentată pictoriță, **B.** a avut un număr impresionant de expoziții personale și internaționale. Un capitol deosebit de dureros în viața sa l-a constituit experiența trăită în Basarabia, ca martoră a ocupării acestui ținut de către armata sovietică.

B. debutează ca publicistă la „Timpul”, în 1937. A semnat cronică plastică, articole culturale, impresii de călătorie în periodicele „Le Moment”, „Bis”, „Vremea”, „Astra” ș.a. Prin articolele *In memoriam: Katherine Mansfield și Omagiu lui I. Minulescu*, își exprima afinitatea față de două personalități literare de care s-a simțit atrasă întreaga viață. Ar fi vrut să traducă în românește opera autoarei engleze, dar împrejurările nu i-au permis. Ion Minulescu a fost unul dintre cei care, recunoscându-i talentul în pictură, a influențat-o în sensul aderării la mișcarea modernă. Un alt scriitor prețuit de **B.**, datorită sensibilității, culturii, dar și imensei sale suferințe fizice, a fost M. Blecher. Acestuia i-a dedicat un articol în „Le Moment”, precum și un spațiu destul de larg în volumul de amintiri *Destăinuiri anti-literare* (1979). **B.** a ilustrat cu desene câteva cărți ale unor scriitori români și străini: *Corigent la limba română* de Ion Minulescu (unul dintre desene este reprodus în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* de G. Călinescu), *Ce-ai cu mine, vântule?* și alte câteva volume ale lui T. Arghezi (desene pentru care obține, în 1938, un premiu la Praga), *Un port la răsărit* de Radu Tudoran; a realizat peste două sute de ilustrații la *Decameronul* lui Boccaccio. În 1939, a primit Premiul Academiei Române pentru ilustrații, printre acestea numărându-se și cele care însoțesc traduceri din poeziile lui Baudelaire.

Preocuparea pictoriței pentru literatură nu se oprește aici. Publică în „Curierul literar” câteva fragmente din ceea ce avea să fie *În noul Paradis* (1942), volum în care sunt rememorate zilele petrecute în Basarabia, imediat după intrarea, în 1940, a armatei sovietice. Suferind de tuberculoză osoasă, **B.** se afla internată la sanatoriul din Bugaz, localitate la țărmul mării. În clipa în care se anunță ocuparea Basarabiei, bolnavii capabili să se deplaseze hotărâsc să se întoarcă în România. *În noul Paradis* este o cronică în miniatură a ceea ce aduce comunismul în mentalitatea și în starea materială a oamenilor: pervertirea valorilor, ură, minciună, mizerie. Precum în pictură, prozatoarea știe să surprindă esențialul. Ritmul narațiunii este trepidant, tensiunea situațiilor este însoțită de ironia amară, fină care străbate, de altfel, cartea, începând chiar de la titlu.

Ilustrație de Lucia Dem. Bălăcescu la *Corigent la limba română* de Ion Minulescu

Protagonistii își poartă numele reale, iar portretele desenate sunt mai elocvente decât orice comentarii. Aceași atmosferă de autenticitate se simte și în *Destăinuiri anti-literare*. Din nou, titlul este concludent. **B.** rememorează evenimente și prezențe importante din viața sa. Studiile în țară și în străinătate, expozițiile, cu satisfacțiile și insatisfacțiile lor, membrii familiei, personalitățile din cultură care au influențat-o în carieră și, mai ales, ambiția de a răzbate, de a se impune, care nu a fost copleșită de lunga sa boală, sunt punctate prin evenimente esențiale, tratate pe un ton ce oscilează între lirism și ironie. Crâmpie sugestive din viața câtorva creatori de frumos sunt conturate cu entuziasm și înțelegere. Printre numele celor evocați în amintiri se numără Mateiu I. Caragiale, Th. Pallady, Henri Catargi, Ion Minulescu, Mihaela Petrașcu, Marcel Iancu, Ion Vinea, K. H. Zambaccian, T. Arghezi, M. Blecher, E. Lovinescu, Luca Ion Caragiale, Cella Delavrancea. Desenele ce ilustrează volumul aduc un plus de expresivitate și de vitalitate narațiunii. Povestind, **B.** creează mici tablouri în care, asemenea picturii sale, culorile exprimă în cele din urmă încântarea în fața vieții, bucuria de a trăi.

SCRIERI: *În noul Paradis*, București, 1942; *Destăinuiri anti-literare*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1979.

Repere bibliografice: Ovidiu Constantinescu, *Lucia Dem. Bălăcescu, „În noul Paradis”, „Bis”, 1942, 14; Dan Petrașincu, „În noul Paradis”, VAA, 1942, 294; Const. Virgil Gheorghiu, *Doamna de la sanatoriul din Bugaz*, TIL, 1942, 1701; Iulian Mereuță, *Lucia Bălăcescu*, București, 1979; Lucreția Crăciun, *Donația Lucia Dem. Bălăcescu*, București, 1980. O.I.*

BĂLĂEȚ, Dumitru (8.XI.1935, Crasna, j. Gorj), poet, eseist și istoric literar. Este fiul Elenei (n. Seceleanu), țărancă, și al lui Dumitru Bălăeț, țaran și picher de drumuri. După școala pedagogică de învățători din Târgu Jiu, își continuă studiile la Facultatea de Filologie (1954–1959) din București și își ia doctoratul cu o teză despre viața și opera lui Radu Ionescu. Este asistent și apoi lector la Facultatea de Ziaristică a Școlii Superioare de Partid „Ștefan Gheorghiu”, devenită Academia cu același nume (1959–1989), instructor la Comitetul Central al PCR (1966–1968), inspector general în Comitetul Culturii și Educației Socialiste (1971–1973), bibliotecar la Biblioteca Centrata de Stat, lector principal la Comitetul pentru Presă și Tipărituri (până în 1977), redactor la „Revista română” pentru străinătate (1978), deputat de Gorj în Parlament (din 1992) și redactor-șef al organului de presă „Socialismul” (din 1991).

Debutază cu versuri în „Lucaefărul” (1960) și în volum cu *Topos Atopos* (1969). Lirica lui B. e, într-o măsură, de factură livrescă și intenționează recuperarea imagistică a protoistoriei, rescriind mituri sau preluând teme folclorice, dar și motive și figuri consacrate, pe care le prezintă în cheie uneori tezist-ideologică. Tot de factură livrescă, dar în stilul lui Lucian Blaga, este poezia de inspirație diversă (meditație, pasteluri) din *Ce rămâne* (1974). Volumul următor, *Augustele iubiri* (1976), este alcătuit din trei cicluri de poeme patriotice, scrise în tonalitatea epocii. Sub semnul livrescului declarativ (înrauit de direcția clasicizantă a lui G. Călinescu) și al apolinismului, volumul *În căutarea lui Trophonius* (1982) se vrea o epopee a descoperirii eroului mitic, constructor al unui templu al lui Apollo: o aventură a cunoașterii și transgresării limitelor umane, pierdută în tonul emfatic. Protocronismul e și mai viguros în eseurile istorico-literare ale lui B. Volumul *Eterna regăsire* (1979), bunăoară, încearcă o interpretare a sensurilor „mai profunde” ale unor texte (din Dosoftei, Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Al. Russo, Eminescu, Labiș, Nichita Stănescu, Caraion ș.a.), folosind metode structuraliste ale antropologiei, pentru „regăsirea” spațiului mitic dacic-mioritic. Autorul pornește de la ceea ce el numește „fondul homeric” al literaturii române vechi, ca să ajungă pe urmele „Mioarei totem” până la Cezar Ivănescu. Următorul volum, *Regăsirea continuă* (1986), extinde, cu alte metode, cercetarea elementelor de „mioritism” de la rădăcinile sale mitologice (prin arheologism și folclor) la Sadoveanu, Ion Lăncrăjan și Paul Anghel. B. îngrijește câteva ediții din scrierile lui Radu Ionescu, Al. Depărățeanu, Ilarie Chendi ș.a. Preocupat mai cu seamă de proza secolului al XIX-lea, cercetează și reeditează *Catastihul amorului* și *La gura sobei*, un text teoretic despre roman și romanul propriu-zis, apărute anonim în 1865, atribuindu-le lui Radu Ionescu.

SCRIERI: *Topos Atopos*, București, 1969; *Scuturile*, București, 1971; *Ce rămâne*, București, 1974; *Augustele iubiri*, București, 1976; *Glasure*, București, 1978; *Eterna regăsire*, București, 1979; *În căutarea lui Trophonius*, București, 1982; *Odihna pe prund*, București, 1983; *Radu Ionescu – un fiu al fantasiei*, București, 1985; *Regăsirea continuă*, Craiova, 1986; *De la Eminescu la societatea muncii*, București, 1995; *Din parlament către pământul țării*, București, 1995; *Trăiri și fragmente*, București, 1996; *Țara lui Dromichete*, București, 2000; *Sub clopotele Bucovinei*, București, 2002. **Ediții:** N. Georgescu-Tistu, *Cartea și bibliotecile*, pref. edit., București, 1972; Radu Ionescu, *Scrieri alese*, pref. edit., București, 1974; Al. Depărățeanu, *Scrieri*, pref. edit., București, 1980; *Catastihul amorului și La gura sobei*, introd. edit., Cluj-Napoca, 1986; Ilarie Chendi, *Scrieri*, I–VI, pref. edit., București, 1988–2003.

Repere bibliografice: Aureliu Goci, *Dumitru Bălăeț, „Ce rămâne”, RL, 1974, 45; Dorin Tudoran, „Ce rămâne”, LCF, 1974, 45; Daniel Dimitriu, „Augustele iubiri”. Poezia agorei, CL, 1977, 3; Fănuș Băileșteanu, Dumitru Bălăeț, „Augustele iubiri”, RL, 1977, 22; Dan Mănuacă, „Glasure”, CL, 1978, 12; Radu G. Țeposu, „Glasure”, RL, 1979, 17; Mihai Coman, *Reveria mioritică*, LCF, 1980, 8; Artur Silvestri, „Odihna pe prund”, LCF, 1984, 38; Paul Dugneanu, *Valori restituite*, LCF, 1988, 1; *Dicț. scriit. rom.*, I, 223–224. E.M.*

BĂLĂIȚĂ, George (17.IV.1935, Bacău), prozator. Este fiul Constanței (n. Popa) și al lui Gheorghe Bălăiță, funcționar comercial. Urmează, un timp, cursurile Institutului de Cultură Fizică și Sport din București (1953–1955). Este absolvent al Facultății de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1967). Lucrează ca desenator tehnic, profesor suplinitor, instructor metodist, iar din 1964, ca redactor și apoi redactor-șef adjunct al revistei „Ateneu” din Bacău. După mutarea la București, devine secretar al Uniunii Scriitorilor (1979), apoi director al Editurii Cartea Românească (1980–1989) și redactor-șef al revistei „Arc” (1991–1997).

Debutază cu reportaje în ziarul „Steagul roșu” din Bacău (1958) și cu proză în „Lucaefărul” (1960). Primele cărți ale lui B. (*Călătoria*, 1964, *Conversând despre Ionescu*, 1966, *Întâmplări din noaptea soarelui de lapte*, 1967), volume de proză scurtă, interesante prin ele însele, apar în perspectiva vremii ca pregătitoare ale romanelor de mai târziu. Tânărul scriitor practică, împreună cu Nicolae Velea, Fănuș Neagu, D. R. Popescu, o literatură despre oameni suciți, adică despre unii care, fie că e vorba de copii sau de țărani, se descoperă pe ei înșiși și își regăsesc inocența prin felul năstrușnic de a vorbi și de a exista. Ei exprimă euforia desprinderii din alienare, traversând totodată, îndeosebi copiii, momente de nedefinită tristețe. Nu fără legătură cu literatura absurdului, prozatorul obține efecte din îngemănarea insolitului cu banalitatea. De pe acum se manifestă refuzul unui realism plat în declinarea de către narator a competenței auctoriale, în renunțarea la cronologia lineară, în compoziția ce pare a fi regizată de hazard, în indecizia asupra caracterului imaginar sau „adevărat” al întâmplărilor, mergând până la sugestia că întregul univers al acestor proze ar fi inventat de narator. Asemenea procedee nu alterează cu nimic însușirile scriitorului, de pe acum frapante, de captare a realului în datele lui concrete. În această ultimă privință, volumul

Întâmplări din noaptea soarelui de lapte este mai puțin edificator. În schimb, prin elementele lor simbolice, onirice ori de basm, „întâmplările” reprezintă încă un pas spre lumea romancierului, în care distincția dintre real și imaginar va fi devenit caducă.

Întreaga măsură și-o dă **B.** cu *Lumea în două zile* (1975; Premiul Uniunii Scriitorilor), roman ce reprezintă o dată importantă în literatura română a celei de-a doua jumătăți a secolului al XX-lea. Cele „două zile” fac parte din existența polară, contradictorie, a lui Antipa, mic funcționar. În 21 decembrie, în orașul Albala, el trăiește domestic și pasiv, dependent ca o plantă agățătoare de mult mai dinamica lui soție, care se agită prin apartament, pregătind bunătățile pentru ziua de Crăciun. Dacă ziua aceasta stă sub semnul vieții pașnice, vegetative, în 21 iunie, când acțiunea se mută de la Albala la Dealu Ocna, unde Antipa își desfășoară activitatea, tot ce se întâmplă într-un regim infernal. La o masă neagră se adună — număr simbolic — douăsprezece personaje. În fața mesenilor, cu care își face veacul în cărciumă, mai întâi neîncredători, apoi stupefiați și la urmă consternați și înfricoșați, Antipa își dovedește darul de prezicător al morții. Pe rând, diverși locuitori ai orașului, ba chiar și unii dintre convivi decedază la data anunțată de el. Istoria se termină tragic. Părându-i-se că Antipa, din care își făcuse un idol, nu e la înălțimea așteptărilor lui, Anghel, un iluminat de focul iadului, îl ucide. În legătură cu cele „două zile”, s-a vorbit ca despre doi versanți opuși, *domestica* și *infernală*, care n-ar comunica între ei. La o primă vedere, lucrurile așa stau. Sunt lesne de enumerat elementele acestei simetrii inverse. După cum se găsește la Albala ori la Dealu Ocna, Antipa e absent, adormit sau ironic și profund, e visător sau activ, jovial sau cinic, pașnic sau malefic. Blajinului August pălărierul, care întruchipează spiritul de toleranță, relația cu toposul domestic, i se opune fanaticul până la crimă Anghel. Sentimentului conjugal și matern al Feliciei îi răspunde nesațiul erotic al Silviei Raclîș. De o parte căminul, cu jocuri nevinovate, de cealaltă cărciuma, cu petreceri sinistre. De o parte iarna sărbătorească, de cealaltă vara tulbure și tulburată. S-ar zice că într-una din zile eroii sunt în paradis, în cealaltă în infern. În pofida acestor opoziții, cele două existențe ale lui Antipa totuși comunică, iar punctele dintre ele nu se limitează la personaje și situații. De fapt, în adâncime, cele două zile au o substanță comună, dar una care tinde „iarna” spre o stare vegetativă, în vreme ce „vara” intră în ebuliție. Amândouă dețin o plasmă elementară indistinctă, lipsită de complexitate, în ambele oamenii sunt informi, ca prinși într-o magmă. Mai mult decât atât, chiar în comportamentul lor cele două laturi ale firii lui Antipa tind să alunece una într-alta, ceea ce autorul pare să și spună: „Vreau doar să arăt cum într-o singură ființă aceste două stări sunt active și într-un echilibru relativ.” Într-adevăr, incontestabila deosebire dintre părți este totuși una relativă. De pildă, dacă la Dealu Ocna Antipa trăiește sub imperiul agresivității și al hazardului, dincolo, în Albala, maternei Felicia nu-i lipsește o anumită agresivitate a geloziei, după cum nu lipsesc nici accidentele ori catastrofele domestice.

Deosebirea e că în timp ce la Dealu Ocna ele sunt grotesti, la Albala sunt hazlii, burlești. Or, diferența dintre burlesc și grotesc nu este de ordinul opoziției, ci de acela al vecinătății. Poate că sărbătorirea Ajunului de Crăciun la 21 decembrie sugerează tocmai faptul că, în cadrul general al unei opoziții, regimul mai profund al lucrurilor este acela al alunecării și al devierii dintr-un tipar prezumtiv. În acest regim există Antipa însuși care, nu fiindcă ar fi o dată placid și altă dată malefic, nu poate fi definit, ci pentru că „el este din toate câte ceva și nimic precis” (Eugen Simion). Lumea lui **B.** nu este cea reală, iar romanul său nu este unul realist. Nu psihologia și faptele indivizilor veridici îl preocupă pe prozatorul care privește lumea din perspectivă ontologică. Autorul cercetează ființa și zonele ei de adâncime, faptele și personajele nefiind decât vizualizări și corporalizări ale constatărilor lui, dintre care cea mai importantă se arată a fi aceea că ființa este circumscrisă negativității. Una dintre zonele ontologice pomenite este cea a vieții neînfrânate de nici o normă în sălbăcia ei. Singura „normă” pare a fi jocul hazardului. În acea zonă se ucide și bântuie teama de moarte. Exorcizarea fricii se realizează, ca în societatea originară studiată de René Girard, prin desemnarea unor victime expiatoare. Abia atunci când jocul criminal își face efectul, se produce ușurarea manifestată prin hohotul de râs înfricoșător: „Moare, a râs și Antipa și am început toți să râdem [...] asta ne-a electrizat, a readus printre noi buna dispoziție, da, vrem, am urlat unanim, am ciocnit paharele...” Veselia aceasta este însă una infernală. Când se găsește la

Dealul Ocna, Antipa se schimbă, parcă, într-un diavol: „Ești dat dracu, sughița Druică și se îneca în râs. Am și certificatul, a spus Antipa.” Crima pusă la cale de personajul care decide în joacă soarta semenilor lui este una generatoare de haos. Orgia bahică pe care o dezlănțuie face să se șteargă diferențele și determină indivizii să-și piardă identitatea, să se aglutineze într-o turmă vânzolită de dezordine: „Dar ce se întâmplă? Doctorul Pușlenghea are capul profesorului Lăduncă, pe umerii lui Viziru stă capul lui Pușlenghea, inginerul Druică poartă capul lui Antipa. Dar trupul lui Antipa? S-o fi topit în căldura mare.” Un alt factor de dezordine și spaimă este sexualitatea. Iminența ei stârnește în Antipa „vârtej, teamă, rușine, triumf”, adică, altfel spus, tot haos. Erosul agresiv este reprezentat de Silvia Racliș. Cu gura ei „lacomă”, „crudă”, „neîndurătoare”, în care proliferază „dinți tăioși care se înmulțesc și îi acoperă fața”, Silvia Racliș își arată natura malefică. Ea este devoratoare ca femela păianjenului, împerecherea cu ea este primejdioasă. În chip vădit, Silvia Racliș aparține zonei infernale. Ea păstrează amintirea veacurilor primordiale, iar cineva o întreabă: „Unde îți ascunzi coada și copitele?” Tot așa cum beția de pe urma programării crimei îi învălmășește pe indivizi într-o masă nediferențiată, iar sexualitatea „armăsă-roaice” îl dezarticulează pe individ: „mațele tale și pipota, ficatul, ce mai aveai pe acolo, pluteau la voia întâmplării.” De rândul acesta, însă, nu mai este vorba de o dezordine agitată, ci de o toropeală amenințătoare care îl cuprinde pe bărbatul ce va rămâne gol, mic și flasc. La Albala, Antipa asistă neputincios la

prăbușirea lui în nonsens: „Sunt apa din ceașca asta care este tot eu, dar o clătinare, uite, o adiere face să-mi scape sensul, apare, se scufundă, nu este.” Haosul agitat de moartea intempestivă anunțată — și, în sens performativ, înfăptuită — de Antipa este înlocuit de o confuzie moleșită. Din agresiv, cum e în cealaltă postură, personajul ajunge „un leneș care-și suge unghiile toată iarna”, un individ comparat pe drept cuvânt de prietenii săi cu Oblomov. În funcție de situarea într-un plan sau în celălalt, erosul, întruchipat de această dată de Felicia, se schimbă și el, devenind protector și matern. Până și moartea se modifică, ea nemaifiind consecința unei decizii criminale, ci o retragere odihnitoare din viață: „Trupul ei [al Felicie] era o cetate invincibilă, sufletul ei era osia lumii. Ea era locul în care Antipa renăscuse și va fi îngropat când îi va veni vremea.” Din păcate, toropeala lui Antipa o contaminează și pe Felicia: „A băgat de seamă până acum o anume lene, moliciune, întârzierea în mișcarea brațelor, a picioarelor ei.” S-ar zice că, pentru a-și păstra identitatea, iubirea trebuie să se degajeze de descompunerea prin moleșală. Ca să se păstreze curată, iubirea pentru celălalt trebuie să fie iluzorie. Închisă în ea însăși, iubirea se iubește pe sine. De aceea, la modul simbolic, Felicia trebuie să-l ucidă pe Antipa: „Și pentru ca iubirea să rămână pură și neîntinată era nevoie de moartea lui. Numai așa ființa ei omenească s-ar fi eliberat. Și liberă de orice constrângere, netulburată de micile înșelăciuni, ea și-ar fi iubit în liniște iubirea.” Cercul fiind infernal, și ființa destinată negativității, fiul lui Antipa, care — pentru a asigura circulari-

George Bălăiță, Ioana Diaconescu și Dana Dumitriu

tatea – se naște după moartea tatălui, nu vrea să-și facă apariția în lume: „el se răsuci în apa caldă și întunecată și nu vru să se arate”. Totuși, copilul nu poate să se împotrivescă pentru că ciclul este fără de sfârșit. Îl scoate la „lumină” „un bărbat cu mâinile puternice și îndemânatic, noduroase”: „haide, îi spuse cu glasul lui gros și batjocoritor, am să-ți dau tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte, ieși odată.” Puțini scriitorii români evoluează cu atâta sânguință în abisalitate ca **B.**, meritul romancierului fiind acela de a face într-o manieră de o mare consistență artistică.

Ca și substanța, modalitatea literară a romanului funcționează prin deviere și, mai ales, prin amestec între opuși. Se deviază dinspre grotesc spre burlesc, dinspre baroc spre parodic, dinspre sensul aproximat spre un alt sens aproximat, și se împletesc inextricabil realul cu imaginarul, adevărul cu minciuna, fantasticul cu banalul, tonul farsei cu tonul tragic, artificul cu autenticitatea, livrescul cu senzorialul, pentru captarea în frază a senzațiilor de diverse feluri **B.** fiind excepțional dotat. În roman se amestecă anchetatori, voci, limbaje, timp narativ și secvențe temporale, paranteze, digresiuni, puneri în abis. Autorul este la curent cu toate tehnicile utilizate de romancierii moderni, de la Joyce la Robbe-Grillet. Procedeul folosit împiedică sensul să se precizeze, îl fac să fie la rândul lui deviat și amestecat. Poate că adevăratul sens al romanului este cel pe care l-a surprins Nicolae Manolescu în *Arca lui Noe*, și anume luarea carnavalescă în derădere a culturii oficiale și, dincolo de aceasta, a ordinii inerte și constrângătoare în care s-a trăit la noi. *Lumea în două zile* este și un roman despre roman, adică o meditație asupra literaturii, prin care **B.** participă la una din tendințele europene dominante ale vremii.

Acest aspect dobândește noi valențe în *Ucenicul neascultător* (1977; Premiul „Ion Creangă” al Academiei), prezentat la apariție ca prim volum al unei trilogii. Reapar aici „scribii” la mai multe niveluri, care înregistrează fapte și le transcriu. Personajul principal, Naum Capdeaur, consemnează povestea celor din jurul său, fiind la rândul lui observat de ei. Romanul este, în parte, acela al formării unui scriitor ca „ucenic neascultător”. Aceasta înseamnă, s-ar zice, că scriitorul împiedică sensul aparent al faptelor să se fixeze și produce o derută prin care, subiacent, se comunică un sens subversiv despre infernul istoriei. Cartea e și mai barocă, și mai complicată, și mai livrescă decât cea anterioară; se face și mai mult apel la mit, la legendă, la basm. Pe de altă parte, din confuzia voită se desprind totuși nuclee și se organizează opt narațiuni. Cât despre substanță, aceasta urcă din ontologic spre social și spre psihologic. Conturând mai decis personajele decât în trecut, **B.** reia o temă tradițională a prozei românești, aceea a venirii de la sat la oraș. Conceput ca unul despre „cucerirea” orașului, motivul se îmbină cu romanul puterii, caracteristic deceniului al optulea. Este romanul unei familii și, totodată, un Bildungsroman. Se regăsește aici însușirea de a face ca prin tratamentul parodic – de altfel, mai puțin accentuat decât în *Lumea în două zile* – să nu se piardă fiorul tragic și reapare marea foame de concret a prozatorului. Deși lipsit de intensitatea și densitatea creatoare

din romane, nu este de neglijat nici volumul *Noaptea unui provincial* (1983). Acum autorul se plimbă relaxat pe dinaintea imaginilor unor mari personalități (Eminescu, Tolstoi, Chagall, Heisenberg), pe care evită să le vadă ca pe niște statui prin aceea că le privește dintr-un unghi insolit. Despre Eminescu vorbește o călugăriță în vârstă care l-a cunoscut fără să fi avut conștiința a ceea ce reprezenta presupusul poet, pe Sadoveanu naratorul îl întâlnește când viața aproape se retrăsese din el, dar mai scăpăra intermitent. Relatând pe un ton neutru, autorul știe încă să atragă participarea cititorului, care actualizează emoția tănuită, însă nu absentă din volum. După 1989, **B.** nu se mai manifestă ca prozator, ci publică o traducere din Andrei Platonov, precum și o culegere de eseuri scrise între 1964 și 1994, *Gulliver în țara nimănui*, distinsă cu Premiul Asociației Scriitorilor din București (1994). Aflat în plină putere creatoare, **B.** este una dintre prezențele majore ale literaturii române de după al doilea război mondial.

Cel mai frapant lucru la George Bălăiță este tocmai luarea în derădere a normelor (nu în ultimul rând, și literare), latura de bufonerie estetică-morală, care își are reflexul în structura însăși a romanelor sale. [...] Jovialitatea naratorului lui G. Bălăiță este expresia acestei lumi de aparențe, neînfrânată de ipocrizii moraliste și bucuroasă să se înfrupte din plăcerile vieții: o lume pusă pe șotii, pe „drăcovenii”, răsând cu toată gura, care încearcă în felul acesta gustul libertății, rezistând opresiunii tragice.

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *Călătoria*, București, 1964; *Conversând despre Ionescu*, București, 1966; *Întâmplări din noaptea soarelui de lapte*, București, 1967; ed. 2, București, 1999; *Lumea în două zile*, București, 1975; ed. 2, București, 1985; ed. 5, București, 1998; *Ucenicul neascultător*, București, 1977; *Noaptea unui provincial*, Iași, 1983; *Gulliver în țara nimănui*, București, 1994. **Traduceri:** Andrei Platonov, *Cevengur*, pref. Ion Ianoși, București, 1990 (în colaborare cu Janina Ianoși).

Repere bibliografice: Culcer, *Citind*, 240–246; Nicolae Prelipceanu, *Dialoguri fără Platon*, Cluj-Napoca, 1976, 182–187; Ungureanu, *Proză*, 175–184; Vlad, *Lectura*, 257–265; Georgescu, *Volume*, 46–54; Mioara Apolzan, *Casa ficțiunii*, București, 1979, 13–45; Iorgulescu, *Firescul*, 179–185; Negoitescu, *Alte însemnări*, 193–195; Raicu, *Contemporani*, 37–41; Moraru, *Semnele*, 203–208; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 237–246; Piru, *Ist. lit.*, 524–525; Culcer, *Serii*, 178–184; Tomuș, *Mișcarea*, 269–272; Regman, *Noi explorări*, 20–27; Gorcea, *Structură*, 137–140, 205–212, 232–239; Livescu, *Scene*, 177–185; Simuș, *Diferența*, 161–166; Alex. Ștefănescu, *Între da și nu*, București, 1982, 104–108; Val Condurache, *Fantezii critice*, Iași, 1983, 23–32, 42–44; Teșosu, *Viața*, 158–165; Manolescu, *Arca*, III, 166–189; Vlad, *Lectura rom.*, 116–127; Cristea, *Modestie*, 164–177; Manea, *Contur*, 49–53; Odangiu, *Romanul*, 81–89; Raicu, *Fragmente*, 340–347; Simion, *Scriitori*, III, 446–461; George Bălăiță, *RRI*, I, partea II, 258–288; Ungureanu, *Proză rom.*, I, 550–578; Cristea, *Fereastră*, 179–185; Holban, *Profiluri*, 137–149; Simion Bărbulescu, *Profiluri literare contemporane*, București, 1987, 152–163; Ștefănescu, *Prim-plan*, 212–226; Tuchilă, *Privirea*, 281–291; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 138–144; Pecie, *Romancierul*, 188–221; Spiridon, *Melancolia*, 53–99; Corina Ciocârlie, *Pragmatica personajului*, București, 1992, 186–193; Lovinescu, *Unde scurte*, II, 165–167; Micu, *Scurtă ist.*, III, 250–255; Cosma, *Romanul*, II, 293–298; Glodeanu, *Dimensiuni*, 155–162;

Perian, *Pagini*, 165-170; Gheorghe Grigurcu, *Opiniile unui ucenic ascultător*, CL, 1999, 8; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 337-339; *Diç. analitic*, II, 383-386, IV, 277-279; *Diç. esențial*, 70-72; Sorescu, *Lumea*, 145-152; Bărna, *Comentarii*, 148-157; Manolescu, *Lista*, II, 209-216; Popa, *Ist. lit.*, II, 760-766; Negrici, *Lit. rom.*, 338-347. A.C.

BĂLĂNESCU, Gabriel (16.IV.1913, Berbești, j. Vâlcea — 19.III.1986, Santa Clara, SUA), prozator. Este fiul Gabrielei și al lui Ion Bălănescu. **B.** a făcut clasele primare în comuna natală și Liceul „Al. Lahovary” din Râmnicu Vâlcea. Încă înainte de absolvire luase hotărârea să se înscrie la Facultatea de Litere din București. Fire exaltată, cu gustul riscului și o înclinație spre trăiri impetuoase, **B.**, care între timp intră în gazetărie, devine un adept al mișcării legionare. Condamnat în 1945, în contumacie, la închisoare pe viață, este arestat un an mai târziu. Eliberat în 1947, se alătură grupurilor de partizani din munți, făcând parte din comandamentul mișcării legionare de rezistență anticomunistă. Prins în februarie 1949, e osândit la temniță grea. La mai mult de un deceniu după punerea în libertate (1964), în martie 1977, obține azil politic, stabilindu-se în SUA. S-a stins după o suferință îndelungată.

În țară, a colaborat, iscăbind cu inițiale, cu prescurtări ale numelui sau cu pseudonimul Șerban Barițiu, la foile vâlcene „Oltul”, „Bobi de mărgean”, „Însemnări”, unde a fost și redactor, „Litere”, „Iconar”, „Buna Vestire”, „Revista funcționarilor publici”, „Vremea” ș.a. Reîncepe să scrie în exil, la publicațiile „Drum” (Mankato, Minnesota), „Libertatea” (New York), uneori folosind semnăturile Aron Grămadă sau Silviu Turdeanu; de asemenea, este prezent în câteva numere ale revistei „Mele” (Honolulu). În 1981, tipărește eseul *Jurnalul unui anonim*, iar Editura Dacia din Madrid îi scoate cartea *Din împărăția morții*, o evocare a suferințelor îndurate în pușcăriile comuniste. Între 1981 și 1986 a fost director al revistei „Curierul”. Cu învârteliri verbale alunecând, printre nebulozități și contorsionări, într-un delir ce mimează ideea febricitantă, **B.** se avântă în publicistică ținând „sabia” într-o mână și „crucea” în cealaltă. Iluminările și smeririle lui, într-o gestică a trăirilor extreme, exhibă mari tensionări, între exasperare și nădăjduire. După debutul nesemnificativ la „Oltul” (1923), compune proză, în care obscurizarea înțelesurilor, într-o manieră aproape stocastică, este mai mult o chestiune de strategie a unui discurs narcisic. Tema „drumului”, spre și dinspre necunoscut, halucinația suprarrealistă a „visului”, silueta mitică a lui Acteon, cu trena ei alegorică, sunt, în aceste texte prea dificile pentru cât au de spus, componente obsesive, care se găsesc și în cărțile lui **B.** Alegorie a căutării de sine, romanul *Acteon* (1934) e, cu accentele lui de negativism și teribilism, spovedania unui înfrânt. O carte când obscură și pretențioasă, când cotropită de lirismul difuz al unei meditații despre singurătatea și tristețea creatorului, prins în „cercurile concentrice ale necunoscutului”. În *Satul Daba* (1936), logica visului, amalgamând prevestiri, presentimente, o teamă fără nume, tinde să încropească o stare de poem. Dar încețoșarea persistentă și sintaxa abruptă, eliptică proiectează aceste „vecernii” în vag și în nedeslușit. O disperare care nu urcă pe

culmi, o frământare izbucnind în emfază și în irațional agită solilocviul din *Cartea întunerecului* (1940). Este, cu spasmele unui epic hipernevrotic, jurnalul unui sceptic, torturat de incertitudini, absorbit de reverii, glorificând „tensiunea astrală a nopții” care declanșează resorturile profunde ale vieții, dar și atâta, demonic, instinctele. Romanul *Avram Iancu* (1940), cu o prefață scrisă de Liviu Rebreanu, îmbină ficțiunea cu documentul, într-o narațiune împinsă spre confiniile basmului. La moartea Regelui Munților, „durerea cuprindea cerul”, amplificând printr-o metonimie uriașă semnificația unui destin.

SCRIERI: *Acteon*, pref. Stefan Ion George, Râmnicu Vâlcea, 1934; *Satul Daba*, Râmnicu Vâlcea, 1936; *Avram Iancu*, pref. Liviu Rebreanu, București, 1940; *Cartea întunerecului*, București, 1940; *Jurnalul unui anonim*, 1981; *Din împărăția morții*, Madrid, 1981; ed. Timișoara, 1994.

Repere bibliografice: Ionescu, *Război*, I, 215, 217-219; Rebreanu, *Opere*, XVI, 404-406; *Ne-a părăsit camaradul Gabriel Bălănescu*, „Libertatea” (New York), 1986, 45-46; Faifer, *Pluta*, 31-34. F.F.

BĂLĂNESCU, Ioan P. (9.VII.1878, Giurgiu — 12.XII.1950, București), poet și prozator. Mezinul unei familii de mici proprietari, **B.** a absolvit în 1899 Școala Militară, urcând apoi în ierarhie până la gradul de viceamiral. Debutează în 1897, cu versuri, la „Adevărul literar”. Poezii și, rar, câte o schiță îi apar în „Povestea vorbeii”, „Harfa”, „Carmen” și „Ovidiu”. Versurile vor fi strânse în placheta *Surprize* (1900). Semnând și Ioan Bălănescu-Danubian, I. B. Danubian și Danubian, **B.** colaborează apoi la „Tribuna liberală” (Galați), „Noua revistă olteană”, „Presa” (Giurgiu), unde publică în foileton *Schițe marine*. Ziarul unui pribeag, tipărit și în volum, sub titlul *Din largul mării* (1906). Ulterior, se consacră carierei militare, colaborând frecvent la diverse periodice, îndeosebi pe chestiuni de marină. A tipărit, de asemenea, mai multe lucrări de popularizare.

Volumul *Surprize* se distinge în producția momentului prin tematica preponderent marină, nu însă și prin factura versurilor. Influențele din poezia lui Eminescu și Macedonski se pierd și ele în sentimentalismul minor al epocii. Mai interesantă e proza lui **B.** *Din largul mării* este jurnalul de bord al unei călătorii de la Constanța la Rotterdam, în care alternează expansiuni lirice, meditații romantice, relatări alerte de fapte și observații uneori pătrunzătoare. Rețin atenția elogiul modelului occidental de civilizație și implicita pledoarie pentru instaurarea acesteia pe meleagurile românești.

SCRIERI: *Surprize*, Constanța, 1900; *Din largul mării*, București, 1906.

Repere bibliografice: N. I. Apostolescu, I. *Bălănescu-Danubian*, „Din largul mării”, LAR, 1906, 6-8; N. Iorga, *Cronica*, „Sămănătorul”, 1907, 14. V.D.

BĂLĂNESCU, Sorina (25.XII.1941, Iași), critic și istoric literar, traducătoare. Este fiica Virginiei și a lui Constantin Bălănescu, actori la Teatrul Național din Iași. Urmează cursurile Școlii Medii „Vasile Alecsandri” din orașul natal, absolvindu-le în 1959. Este licențiată a Universității „Al. I. Cuza”, secția limba și

literatura rusă – limba și literatura română (1964) și apoi în specialitatea limba și literatura engleză (1972). Preparador, din 1964, la Catedra de limba și literatura rusă a Facultății de Filologie din Iași, ajunge în 1995 profesor titular. În 1979, obține titlul de doctor în filologie, cu teza *Simbolul în dramaturgia lui Cehov*. Din anul 2001, este profesor-asociat al Universității de Arte „George Enescu” din Iași, unde predă un curs de istorie a teatrului universal. Colaborează cu numeroase studii, eseuri, articole de istorie și critică literară, de teorie și istorie a teatrului, cronici dramatice și recenzii la „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Arlechin”, „Contemporanul”, „Secolul 20”, „Ateneu”, „Adevărul literar și artistic”, „Teatrul azi”, „Viața românească”, „Dacia literară”, „Timpul”, „Kitej-grad”, „Romanoslavica”, „Studii de slavistică”, „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza»” ș.a. A publicat volumele *Prelegeri de istoria literaturii ruse din secolul al XIX-lea* (în colaborare cu Livia Cotorcea, 1976), *Dramaturgia cehoviană – simbol și teatralitate* (1983), *Simple propoziții. Încercări de poetică* (1994), *Istoria literaturii ruse din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Epoca 1870–1890* (1995), *O viață în sute de roluri: Margareta Baciu* (2002). De semnalat și contribuția pe care o are la elaborarea ediției critice A. P. Cehov, *Opere* (I–V, 1986–1999). A tradus din autori ruși de primă mărime (Aleksandr Soljenitîn, Mihail Bulgakov și Andrei Platonov).

În studiile sale, B. încearcă să aplice noile metode critice în analiza textelor clasice. Ea acordă o atenție deosebită demersului poetic, încredințată fiind că prin intermediul acestuia pot fi descoperite „o surprinzătoare modernitate, o realitate nouă, acolo unde comentariul senin pare cantonat definitiv în istoria literară”. În cele mai multe dintre situații, autorii luați în discuție sunt clasici ai literaturii ruse (Cehov, Gogol, Turgheniev, Dostoievski ș.a.). Comentatoarea îi pune în relație cu scriitori aparținând altor spații culturale și stabilește zonele prin care operele comunică între ele. Pasiunea pentru arta dramatică și familiarizarea cu viața din jurul scenei au determinat-o pe B. să publice o monografie despre una dintre cele mai importante figuri ale Naționalului ieșean. Lucrarea *O viață în sute de roluri: Margareta Baciu* este o trecere în revistă a marilor realizări ale actriței, urmărite în strânsă legătură cu devenirea istorică a teatrului din Iași. Se remarcă modul fericit în care coexistă rigoarea unei cercetări bazate pe o documentare serioasă și emoția unei spectacolare calificate. Aceeași vocație pentru teatru, văzută ca o împletire între textul dramaturgic, arta actorului și autoritatea regizorală, se manifestă și în cronicile dramatice, echilibrate și pertinente.

SCRIERI: *Prelegeri de istoria literaturii ruse din secolul al XIX-lea*, Iași, 1976 (în colaborare cu Livia Cotorcea); *Dramaturgia cehoviană – simbol și teatralitate*, Iași, 1983; *Simple propoziții. Încercări de poetică*, Iași, 1994; *Istoria literaturii ruse din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Epoca 1870–1890*, Iași, 1995; *O viață în sute de roluri: Margareta Baciu*, București, 2002. **EDIȚII:** A. P. Cehov, *Opere*, I–V, introd. edit., București, 1986–1999, *Ștepa și alte povestiri*, Iași, 2001, *Logodnica și alte povestiri*, Iași, 2002; Vasile Harea, Dimitrie Cantemir și fiul său Antioh, Iași, 1999. **TRADUCERI:** Mihail Roșcin, *Anul Nou pe stil vechi*, București, 1980;

Aleksandr Soljenitîn, *Natalia Resetovskaia*, Iași, 1995; G. V. Ivanova, *Pensionarii puterii*, Iași, 1998.

REPERE BIBLIOGRAFICE: Al. Călinescu, *(Re)întâlniri cu teatrul*, CL, 1983, 34; Livia Cotorcea, Sorina Bălănescu, „*Dramaturgia cehoviană – simbol și teatralitate*”, „Buletinul Universității «Al. I. Cuza» din Iași”, 1983, 52; Titel, *Cehov*, 80–86; Liviu Leonte, *Studii, eseuri, ediții*, CRC, 1984, 1; Al. Dobrescu, *Bursa cărților*, „Timpul”, 1994, 8; Constantin Coroiu, *Salonul nr. 6 e pretutindeni*, ALA, 1999, 482; Grete Tartler, *Povestiri de o sută de rânduri și o sută de luni*, RL, 2002, 3; Constantin Coroiu, *O viață în sute de roluri, un rol cât o viață*, ALA, 2002, 644; Bogdan Ulmu, *Margareta Baciu și Naționalul ieșean*, CL, 2002, 12; Ștefan Oprea, *O carte despre Margareta Baciu*, TTR, 2003, 1–2. Ș.A.

BĂLĂNOIU, Emilian (5.IX.1939, București), prozator. Este fiul Paraschivei (n. Rădulescu), absolventă a Conservatorului, și al lui Gheorghe Bălănoiu, inginer. Între 1956 și 1962, urmează, la București, cursurile Academiei Tehnice Militare, în pofida unei evidente înclinații literare. A fost inginer militar, inginer proiectant și redactor principal la Institutul de Documentare Tehnică din București. Din 1968, lucrează în învățământ, ca profesor-inginer.

În 1969, debutează editorial cu volumul de nuvele *Adam*, dezvoltând o tematică de tip compozit, într-un amestec de proză alegorică și psihologică. Un an mai târziu, apare volumul de povestiri *Absenții de la dragoste*, o incursiune de tip psihologic în zona problemelor de familie, temă recurentă a prozei lui B. Însă conform părerii criticii, autorul nu excelează în registrul prozei scurte, aptitudinile sale în sondarea analitică a conștiinței personajelor și spiritul demonstrativ necesitând o structură amplă, de tip romanesc. Într-adevăr, romanele lui B. sunt superioare stilistic, tematic și structural scrierilor anterioare. *Copilăria, adolescența și tinerețea lui Nicolae Ostia* (1971) reprezintă cronica unei fatalități existențiale. Până la maturitate, timp de cincisprezece ani, Nicolae Ostia trăiește coșmarul claustrării, fiind închis și legat în casă de tatăl său vitreg, sub pretextul participării tânărului la acțiunile unei bande de huligani. După moartea tatălui, la treizeci și doi de ani, este eliberat, dar nu poate scăpa și de absurdul ce-i guvernează existența: acostează pe stradă o femeie și, victimă a împrejurarilor, ajunge la Miliție, unde, odată cu biografia, își scrie, prin punere în abis, și povestea reclusiunii. Nedezicându-se de statutul său de personaj absurd, Nicolae Ostia acceptă acuzația pentru o vină care nu-i aparține, devenind emblematic pentru condiția individului într-un sistem social absurd. Următorul roman, *Iubește tu* (1978), marchează întoarcerea autorului la tema familiei și a conflictelor din interiorul ei. Cu o construcție amintind de maniera scriitoarei Karen Blixen, cartea prezintă destrămarea unui cuplu (un tânăr profesor cu un contract într-o țară africană și soția lui), pe motivul unei suspiciuni de infidelitate. *Eristikon* (1982), catalogat de critică drept „cel mai miezos text” al autorului (Laurențiu Ulici), abordează din nou teme existențiale, conflictul centrându-se în jurul unui personaj a cărui viață se transformă într-un calvar îndată ce directorul școlii, unde luca ca profesor de matematică, un ins despot care strânsese timp de douăzeci de ani documente calomni-

oase referitoare la subalternii săi, îi încredințează, simțindu-și sfârșitul aproape, consecință a unei boli incurabile, întreaga lui arhivă compromițătoare. *Peste toate înălțimile* (1987) este un roman ce prezintă în două planuri, ca personaje, membrii familiei scriitorului Matei Popovici. Fără să mai aibă miza celor precedente, scrierea se remarcă prin buna creație de atmosferă.

SCRIERI: *Adam*, București, 1969; *Absenții de la dragoste*, București, 1970; *Copilăria, adolescența și tinerețea lui Nicolae Ostia*, București, 1971; *Iubește tu*, București, 1978; *Eristikon*, București, 1982; *Analiză pentru șansele Iuliei*, București, 1985; *Peste toate înălțimile*, București, 1987; *Portret de femeie. Rugămintea fierbinte*, pref. Irina Petras, București, 2003.

Repere bibliografice: Lucian Raicu, *Emilian Bălănoiu*, „*Adam*”, RL, 1969, 33; Nae Antonescu, *Emilian Bălănoiu*, „*Absenții de la dragoste*”, ST, 1970, 7; Iorgulescu, *Scriitori*, 179; Rodica Florea, *Un roman exotic*, VR, 1979, 6; Dana Dumitriu, *Analiză, simpatie, patetism*, RL, 1983, 34; Nicolae Georgescu, *Dosariada*, LCF, 1983, 40; Cornel Regman, „*Eristikon*”, VR, 1983, 9; Petras, *Lit. rom.*, 139, 159–162; Ulici, *Lit. rom.*, 420–421; Mîcu, *Ist. lit.*, 584. C.M.B.

BĂLĂȘEL, Teodor (7.XI.1869, Bogdănești, j. Vâlcea – 30.I.1941, Ștefănești, j. Vâlcea), folclorist. După ce a urmat cursurile Seminarului de la Râmnicu Vâlcea (1885–1889), a fost învățător (din 1889), diacon (din 1892) și preot paroh (din 1894) în comuna vâlceană Ștefănești. Împreună cu C. S. Nicolăescu-Plopșor, G. F. Ciaușanu, N. I. Dumitracu, Gh. N. Dumitrescu-Bistrița, I. N. Popescu, C. Ciobanu-Plenița, I. I. Buligan-Delagorj și Gh. Gh. Fierăscu a pus, la 3–5 ianuarie 1927, bazele Tovărășiei folcloriștilor olteni, care a editat, timp de un an, revista „Suflet oltenesc”.

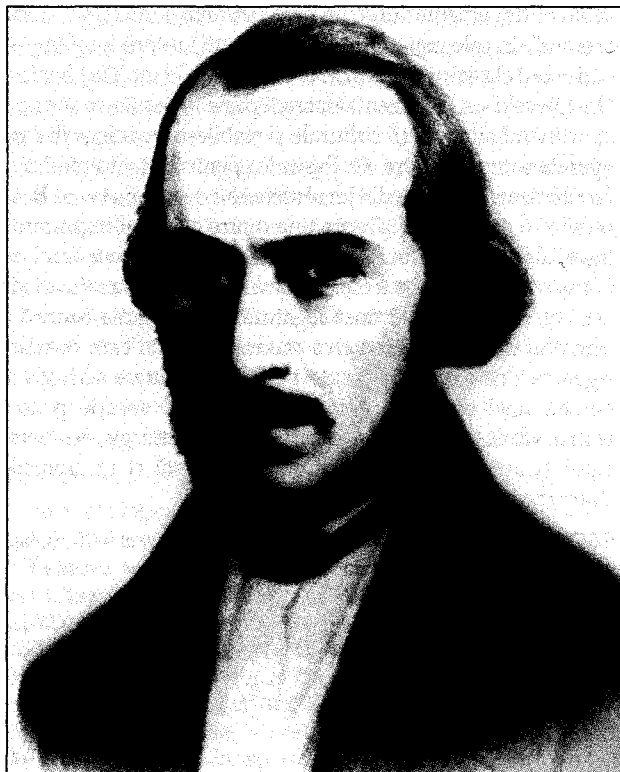
Având șansa de a locui într-o bogată zonă folclorică, în apropiere de Valea Mamului (lângă Drăgășani), loc vestit pentru lăutarii mămuleni, organizați și în „bande”, care au existat până la sfârșitul secolului al XIX-lea, în fostele județe Vâlcea, Olt și Romanați, **B.** culege de la unul dintre acești lăutari „cele mai autentice balade, doine și cântece haiducești”. De o extraordinară tenacitate și folosind diferite genuri de informatori (lăutari, bătrâni rapsozi și deținători de folclor, elevi), el tinde la epuizarea repertoriului celor chestionați. Dorința de a realiza o colecție cât mai reprezentativă îl determină să lanseze și apeluri scrise: în 1901 prin foi volante, în 1902 prin intermediul „Revistei învățătorilor și învățătoarelor” și al altor publicații, în care atrage atenția eventualilor săi colaboratori să respecte autenticitatea producțiilor populare. Trei tentative (în 1894, 1910 și 1915) de a-și edita colecția sub egida Academiei Române nu i-au reușit, deși într-un scurt cuvânt înainte N. Iorga scria despre **B.** și despre colecția lui: „Nimeni nu cunoaște mai bine aceste părți de străveche tradiție și viață populară rămasă așa de curată și în vremile de azi. Vrednicul cleric, înălbit de vremuri, ni oferă o comoară; s-o știm prețui”. Au știut s-o prețuiască, prin referate favorabile, Ov. Densusianu și Gr. Tocilescu, însă colecția n-a putut să apară din motive financiare. Cea mai reprezentativă colecție a sa, apărută postum, *Cântece populare oltenesti* (1967),

prin numărul mare de balade antologate, rămâne cea mai valoroasă lucrare de acest gen pentru spațiul oltenesc.

Culegeri: *Sfânta Duminiță*, Valenii de Munte, 1912; *Versuri populare române*, I–IV, Craiova, 1919–1926; *Ostrovol de la Călimănești*, Râmnicu Vâlcea, 1931; *Cămătarul fix*, Râmnicu Vâlcea, 1935; *Împăratul și ciobanul*, Râmnicu Vâlcea, 1938; *Cântece populare oltenesti*, pref. N. Iorga, în *Folclor din Oltenia și Muntenia*, II, îngr. Gh. Alexe și Vasile D. Nicolescu, București, 1967.

Repere bibliografice: Bârlea, *Ist. folc.*, 390–392; Nicolae Bellu, *Teodor Bălășel*, R, 1991, 2; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 63–65. I.D.

BĂLCESCU, Nicolae (29.VI.1819, București – 29.XI.1852, Palermo, Italia), istoric și prozator. Părinții lui **B.** erau originari din Bălcești (județul Vâlcea), unde mama, Zinca Bălcescu (care și-a păstrat numele de familie și după căsătoria cu pitarul Barbu sin Petre, tatăl lui **B.**), avea o moșie. Faceau parte din mica boierime, cu averea mereu în scădere după bejenia din vremea răscoalei lui Tudor Vladimirescu și după moartea prematură a tatălui, în 1824. **B.** și-a început instrucția școlară în familie, cu un dascăl grec. Din 1832 este elev la Colegiul „Sf. Sava”. Aici îl cunoaște pe Ion Ghica. De la profesorul bănățean Eftimie Murgu își însușește primele elemente de filosofie. La 19 ani se angajează în armată cu gradul de iuncher și predă, ca învățător, cunoștințe elementare și lecții de istorie într-o școală destinată ostașilor. Studiul istoriei, mai ales al documentelor referitoare la trecutul Principatelor, devine preocuparea dominantă, ceea ce are ca urmare și orientarea tânărului ofițer

spre gruparea națională, condusă de colonelul Ion Câmpineanu. În 1840 participă la mișcarea revoluționară inițiată de Dimitrie Filipescu (alături de Eftimie Murgu, C. Bolliac, Marin Serghiescu, J. A. Vaillant, C. Telegescu). Mișcarea fiind descoperită de autorități, iar complotiștii arestați, **B.**, socotit minor, este condamnat numai la trei ani de reclusiune la mănăstirea Mărgineni. După o detenție grea, care i-a subrezit sănătatea, este grațiat în aprilie 1842. Din 1843, se află printre membrii de bază ai unei societăți literare; împreună cu I. Ghica și Chr. Tell, întemeiază societatea secretă „Frăția”, având ca deviză „Dreptate, Frăție”. Călătorește prin provinciile românești, în căutarea vestigiilor istorice, și leagă prietenii cu moldovenii V. Alecsandri, C. Negri, M. Kogălniceanu și cu ardeleanul G. Barițiu. Cu studiul *Puterea armată și arta militară de la întemeierea Principatului Valahiei până acum* (1844), prima sa colaborare la revista ieșeană „Propășirea”, se afirmă ca unul dintre cei mai competenți istorici ai românilor, apreciat de Gh. Asachi, M. Kogălniceanu, I. Heliade-Rădulescu. În 1845, în Asociația literară, este ales secretar, împreună cu I. Voinescu II. În același an, în colaborare cu Aug. T. Laurian, el scoate „Magazin istoric pentru Dacia”. Își continuă călătoriile de studii prin țară, dar, în 1846, și pentru a evita noi represiuni din partea stăpânirii, pleacă în Apus. La Paris, se reîntâlnește cu M. Kogălniceanu (cu care proiectează alcătuirea unui dicționar biografic al personalităților din istoria românilor), C. A. Rosetti, I. Ghica, Ion și Dimitrie Brătianu. La parte la ședințele Societății studenților români din Paris, precizându-și orientarea și programul politic. Atmosfera revoluționară din rândurile studenților români este întreținută și de prelegerile lui Jules Michelet, Edgar Quinet și Adam Mickiewicz, care au avut o înrăurire însemnată și asupra lui **B.** În bibliotecile pariziene, cum va face și în orașele Italiei, el adună documente privitoare la epoca lui Mihai Viteazul. După șapte luni de la sosirea în Franța, apar primele semne ale bolii de plămâni care îl va doborî peste câțiva ani. Pleacă în Italia, unde se întâlnește cu V. Alecsandri. În vara anului 1847, e din nou la Paris, unde face propagandă în presă în favoarea emancipării Țărilor Române și pentru reforme sociale democratice. În februarie 1848, izbucnește revoluția în Franța. **B.**, om cu o rară vocație de revoluționar, trăiește intens evenimentele și e fericit că poate trimite în țară prietenului Alecsandri o bucată de catifea smulșă din tronul regelui Louis-Philippe. Se întoarce în țară în aprilie 1848. Împreună cu I. Ghica și Al. G. Golescu-Negru (Arăpila), face parte dintr-o comisie executivă aleasă de comitetul revoluționar român. Colaborează la redactarea proiectului de constituție și a Proclamației, insistând, într-o dispută neîntreruptă cu mulți dintre conducătorii mișcării, pentru menținerea articolului 13 privitor la desființarea clăcii și împroprietărirea țăranilor. După izbânda revoluției, la 11 iunie 1848, este numit în fruntea Departamentului relațiilor externe, dar renunță repede și preferă funcția de secretar al Guvernului provizoriu. În tot timpul evenimentelor din 1848, el a reprezentat, în opoziție cu majoritatea noilor miniștri, atitudinea cea mai intransigentă, atât în relațiile cu puterile străine care amenințau cu invazia (Rusia și Turcia), cât și în aplicarea reformelor sociale anunțate în Proclamația de la

Islaz. Este adeptul rezistenței armate în cazul unui atac străin, cere în ședințele Guvernului provizoriu împroprietărirea țăranilor prin despăgubiri, eliberarea țăganilor robi, votul universal și direct. În același scop, colaborează la redactarea ziarelor „Învățătorul satului” și „Popolul suveran”. După înlocuirea Guvernului provizoriu cu o Locotenentă domnească, **B.** este propus în deputăția care va pleca la Constantinopol pentru a obține recunoașterea unor reforme. Misiunea eșuează, ca și întreaga mișcare, și apelurile sale pentru o mobilizare armată rămân zadarnice. Întors în țară la 13 septembrie, este arestat de turci și imbarcat într-o ghimie, pe Dunăre, împreună cu ceilalți conducători ai revoluției, în vederea expulzării din țară. Refugiat în Transilvania, urmărește acțiunile revoluționare ale maghiarilor și românilor, aflați, spre marele său regret, în conflict. În februarie 1849, ajunge la Constantinopol. Este secretar al emigrației române și participă la unele acțiuni politice care urmăreau, pe cale diplomatică, o tardivă salvare a revoluției din Muntenia. Deceționat de nesfârșitele rivalități și conflicte dintre emigranți, pe care nu reușește să le potolească, se îndreaptă din nou spre Ardeal, atras de posibilitatea de a orienta mișcarea condusă de Avram Iancu, în vederea reactivării revoluționare și a celorlalte provincii românești. În numeroasele întâlniri cu conducătorii revoluției ungare (L. Kossuth, generalii Bem și Perczel), încearcă să obțină din partea acestora recunoașterea drepturilor românilor din Transilvania. Propunerile lui, în numele revoluționarilor români, sunt acceptate doar când armata revoluționară ungară este înfrântă. Mereu în primejdie de a fi arestat, **B.** se refugiază pentru o lună în tabăra lui Avram Iancu de la Câmpeni. În

octombrie 1849, este din nou la Paris, făcând mari eforturi de a organiza emigrația pentru pregătirea unei noi revoluții. La începutul anului următor, călătorește la Londra pentru o întrevvedere cu lordul Palmerston și încearcă, printr-o perseverență activitate diplomatică, să câștige sprijinul guvernului englez în favoarea Principatelor. Întors la Paris, publică *Question économique des Principautés Danubiennes* (1850). În noiembrie 1850, **B.** scoate revista „România viitoare” (număr unic). Măhnit de conflictele dintre exilații români, bolnav, renunță în mare măsură la activitatea politică și se consacră redactării monografiei istorice *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*. În primăvara anului 1851, slăbit de boală, se stabilește lângă Paris, la Ville d'Avray. Spre sfârșitul anului, în căutarea unei clime mai favorabile, se mută la Hyères, însoțit de Sevastița, sora lui, și de Maria Cantacuzino. La sfârșitul lunii aprilie 1852, pornește spre Constantinopol, cu gândul de a se stabili în Moldova. La 8 septembrie, trece Dunărea pe malul românesc și, pentru câteva ore, la pichetul din Turnu Măgurele, se întâlnește cu mama lui. În octombrie, se îndreaptă singur spre Italia, trece prin Neapole și se oprește la Palermo, unde moare după scurtă vreme. A fost înmormântat în cimitirul Mănăstirii Capucinilor.

Împună cu Mihail Kogălniceanu, **B.** inaugurează în cultura românească o concepție modernă despre istorie și pune bazele istoriografiei naționale, ca știință. Pentru el, a scrie istorie nu înseamnă a face biografia unor eroi privilegiați, ci a reconstitui, cu ajutorul documentelor, viața poporului, „cu instituțiile, sentimentele și obiceiurile lui în deosebite veacuri”. Istoricul, cunoscând și apreciind cu discernământ operele istorice moderne, trebuie să cerceteze izvoarele adevăratei istorii naționale: tradițiile și literatura populară, hrisoavele și cronicile, inscripțiile și vestigiile arheologice, descrierile etnografice. Într-o perioadă când scrierea istorică nu se desprinsese cu totul de literatură, **B.**, istoric romantic, este mereu preocupat de expresia stilistică și de arhitectura operelor lui. Datorită talentului său, aproape tot ce a scris, nu numai cartea despre Mihai Viteazul, poate intra în aria literaturii.

Și-a început activitatea pe acest tărâm cu două studii asupra organizării armatei la români, în Muntenia și Moldova, deoarece considera vechile oștiri autohtone modele de instituții sociale bine organizate și socotea că procesul de regenerare națională nu poate începe decât printr-un sistem militar defensiv bine alcătuit. Meditațiile pe marginea faptelor sunt legate de constatarea decăderii puterii de apărare a Țărilor

Bătălia de la Călugăreni. Litografie

Române, decădere atribuită corupției și lipsei de patriotism a boierilor. **B.** urmărește declinul provinciilor românești, trăgând învățămintele necesare în vederea unor înnoiri fundamentale. Alte studii (*Cuvânt preliminaru despre izvoarele istoriei românilor, Românii și fanarioții, Campania românilor în contra turcilor de la anul 1595*) dezvăluie un istoric modern, cu o gândire matură și un stil original și viguros. Interpretând faptele istorice și integrându-le viziunii proprii, autorul are darul de a evoca dramatic trecutul, de a colora romantic narațiunea, fără deformări și grandilocvență. Expunerea e concisă, în fraze elegante, care atestă suplețea gândirii și asimilarea procedeelelor istoricilor moderni (Aug. Thierry, Fr. Guizot, J. Michelet). Evocarea unor evenimente este adesea întreruptă de scurte aprecieri concludive, patetice de multe ori, luminând fie semnificațiile mai adânci, cu valoare simbolică, ale unor evenimente, fie eroi. **B.** a inaugurat la noi genul biografiilor istorice (Ioan Tăutul, mare logofăt al Moldovei, Spătarul Ioan Cantacuzino, Postelnicul Constantin Cantacuzino, Logofătul Miron Costin). Sobre, sintetice, acestea recompun imaginea unor personalități exemplare din istoria românilor. Problemele politice și naționale fiind mereu aceleași, biografiile devin un prilej de a pune de fiecare dată în discuție politica externă a Principatelor și de a relua procesul boierimii. Citatele din cronici, numeroase, fac corp comun cu expunerea, fără mare diferență de ton, **B.** adaptându-se cu suplețe stilului cronicăresc. *Despre starea soțială a muncitorilor plugari în Principatele Române în deosebite timpuri și, îndeosebi, memoriul scris la Paris, Question économique des Principautés Danubiennes* (cu o versiune românească apărută postum, *Reforma socială la români*) sunt cele mai profunde analize pe care le-a produs ideologia pașoptistă asupra cauzelor economice, sociale și politice care au generat revoluția de la 1848. Radicalismul gânditorului social atinge în aceste studii nivelul maxim. Evidența faptelor și a argumentelor ține locul declarațiilor de compasiune sau ură. Scrisul lui **B.** a devenit foarte matur, echilibrat și sigur. Au dispărut aproape cu totul accentele excesiv retorice, prezente în unele studii anterioare. Ca și în articolele scrise în zilele revoluției, **B.** posedă arta de a transmite cu forța elocinței convingerile sale. *Mersul revoluției în istoria românilor* are, de asemenea, aspectul unui manifest care rezumă, pe un ton agitatoric și evocator, cauzele istorice ale revoluției de la 1848. Incursiunea în trecut devine o scurtă istorie a poporului român, scrisă cu patetism romantic (cu figuri stilistice convenționale, uneori, de poem în proză), dar și cu luciditatea și profunzimea omului politic. Tot aici, ca și în *Introducere la Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*, este expusă, cu solemnitate sacerdotală, concepția determinist-providențială despre istoria omenirii. **B.** crede într-o lege a progresului universal, în „triumful binelui asupra răului, al spiritului asupra materiei, al dreptului asupra silei”. Odată cu apariția creștinismului, omenirea a intrat într-o fază de dezvoltare progresivă, sub imperiul rațiunii. Rolul istoriei este de a dezvălui și a demonstra această mișcare, a cărei țintă finală ar fi contopirea esenței umane cu esența divină. Națiunile au un destin și o „misie” (ca și indivizii) și, prin specificul și menirea lor, participă la unitatea și armonia lumii. Fiecare abatere de la

legea divină e pedepsită, dar omul nu este instrumentul orb al fatalității, el poate alege, prin voința sa, calea pentru împlinirea destinului.

Pe plan literar, viziunea lui **B.** asupra istoriei generează o perspectivă grandioasă asupra faptelor și eroilor din trecut. *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*, opera care îl așază pe **B.** printre cei mai de seamă scriitori ai perioadei pașoptiste, a fost elaborată în exil, între 1849 și 1852. Rămasă în manuscris, ne-terminată, lucrarea a fost publicată postum de A. I. Odobescu, mai întâi parțial, în „Revista română” (1861-1863), apoi în volum în 1877 (cu titlul *Istoria românilor sub Mihai-Vodă Viteazul*), ediție supravegheată de I. Slavici, care a făcut unele modificări de ordin gramatical și lexical. Monografie a unei epoci din istoria românilor și a unui domnitor, scrierea este alcătuită, în proiectul inițial, din șase „cărți” (ultima a rămas nescrisă), urmărind principalele etape ale evoluției evenimentelor: *Libertatea națională, Călugărenii, Servagiul, Unitatea națională, Mirăslău, Gorăslău*. Deși concepută ca o „poemă istorică”, lucrarea are la bază o documentație și o rigoare științifică fără precedent în cultura noastră. Cronici autohtone și străine, istorii, acte, mărturii, legende se adună într-o operă unitară ca perspectivă și ca expresie literară. Izvoarele sunt uneori prelucrate, altelei compilate, totdeauna selectate și decupate conform opticii și exigenței scriitorului. În mare măsură, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul* reprezintă o sinteză a gândirii politice, sociale și istorice, aplicată la o perioadă de răscruce din istoria luptei pentru unitatea națională. Anii domniei lui Mihai dobândesc semnificații pentru contemporanii scriitorului, obiectivele naționale, politice și sociale rămânând, în viziunea sa, aceleași: unirea, independența, soarta țăranilor. De aici, tonul pasionat, numeroasele referiri directe și analogiile cu soarta românilor din veacul al XIX-lea. Participarea afectivă e a unui rapsod, dar și a luptătorului pentru aceeași cauză. Mihai Viteazul este pentru **B.**, înainte de orice, simbolul luptei pentru unitatea națională. Treptat, însă, se încheagă un portret mult mai complex al eroului: domnitor, diplomat și om politic, strateg, ostaș, părinte și soț, cu calități și defecte pe măsura unei mari personalități. Alcătuirea cărții are mereu în vedere să aducă în prim-plan figura voievodului român. Relatările istoricilor străini sunt repovestite de **B.**, care însă le înviorează printr-o viziune mai plastică, mai concretă. Sunt reproduse chiar și legende orientale, ce dau un aer de fabulos unor episoade și sporesc dimensiunile epeice ale domnitorului și ale oastei sale. Ele au darul de a crea o tensiune prevestitoare de mari evenimente. Povestirea e străbătută, în cele mai izbutite pagini, de un patos al participării la o epocă importantă din istoria țării și de bucuria de a vedea întrupate într-un singur om idealuri care sînt și ale autorului. **B.** are un talent neobișnuit de a anima faptele prin cele mai variate mijloace stilistice. Prin tehnica alternării timpurilor verbale (trecut – prezent istoric), prin abundența epitetelor concrete, a metaforelor și a detaliilor semnificative, povestirea capătă culoare și viață. Amănunte, mici întâmplări sugerează stări de spirit colective, starea sufletească a mulțimii sau a unor protagoniști. Tonul relatării este când solemn și grav în reflecții-

Apărătorii Constituției. Desen de Costache Petrescu

ile despre soarta românilor, când dinamic, precipitat, în reconstituirea luptelor armate, când exact, concis și neutru în prezentarea contextului istoric european. Descrierea bătăliilor e realizată cu o bună știință a compoziției și a gradăției. Marile încleștări militare sunt precedate de descrierea minuțioasă a locului bătăliei, atmosfera e străbătută de fiorii evenimentului apropiat. În limitele exactității faptelor, scriitorul reușește, printr-o optică particulară, să dea o aură mitologică bătăliei, la care participă, parcă, întreaga fire; combatanții capătă înfățișare fabuloasă. **B.** are ochi de strateg care vede întreaga panoramă, dar și cadrele parțiale, mișcările din planul secund. Scenele dinamice, alerte alternează, într-o construcție subtilă, cu altele domoale, de reflux sau de pregătire a unor noi involburări. Asemenea cronicilor, narațiunea este presărată cu aforisme și „învățătură”, scoase, bătrânește, din experiența istoriei. Patosul rapsodului cronicar dă expunerii, în momentele cruciale, un aer de legendă. Pe alocuri, însă, în pasajele excesiv exaltate, înflăcărate, care creează o tensiune continuă, cade într-un fel de grandilocvență. Îmbinând maniera exactă și suplă a istoricului modern cu cea cronicărească, **B.** este creatorul unui stil original al narațiunii istorice, cu deosebite efecte expresive, ale cărui influențe pot fi recunoscute în opera marilor istorici care vor urma: B. P. Hasdeu, A. D. Xenopol,

N. Iorga. Istoric romantic și vizionar, el este, totodată, un scriitor-cronicar, înclinat spre moralizări, un pedagog al națiunii.

Prin această variată folosire a timpurilor verbale, narațiunea capătă o perspectivă, o pluralitate de planuri în adâncime. [...] Exemplul lui Bălcescu ne autorizează a vorbi despre o tehnică a basoreliefului în povestirea istorică.

TUDOR VIANU

SCRIERI: *Puterea armată și arta militară de la întemeierea Principatului Valahiei până acum*, Iași, 1844; *Cușoant preliminaru despre izvoarele istoriei românilor*, București, 1845; *Drepturile românilor către Înalta Poartă*, București, [1848]; *Question économique des Principautés Danubiennes*, Paris, 1850; *Istoria românilor sub Mihai-Vodă Viteazul*, îngr. și pref. A. I. Odobescu, București, 1878; ed. îngr. Alex. Lepădatu (*Români sub Mihai-Vodă Viteazul*), București, 1908; ed. (*Români supt Mihai-Voievod Viteazul*), I-II, îngr. Andrei Rusu, pref. Paul Cornea, București, 1967; ed. îngr. Andrei Rusu, pref. G. C. Nicolescu, București, 1970; ed. îngr. Maria Platon, Iași, 1988; ed. îngr. Andrei Rusu, București, 1997; *Biografii istorice*, București, [1901]; *Din ineditile lui Nicolae Bălcescu. Manualul bunului român*, îngr. și introd. P. V. Haneș, București, [1903]; *Patru studii istorice*, îngr. P. P. Panaitescu, București, 1928; *Scieri istorice*, îngr. și introd. P. P. Panaitescu, Craiova, [1930]; *Opere*, t. I: *Scieri istorice, politice și economice*, partea I-II, îngr. și introd. G. Zane, București, 1940, t. II: *Scrisori și scieri inedite*, îngr. și introd. G. Zane și Elena Zane, București, 1948; *Opere complete*, vol. I: *Români sub Mihai-Voievod Viteazul*, îngr. și pref. Stelian Semedrescu, București, [1940], vol. II: *Studii și biografii istorice*, îngr. Lucian Predescu, București, [1944]; *Scieri sociale*, îngr. P. P. Panaitescu, București, 1947; *Opere*, București, 1952; *Opere*, vol. I: *Studii și articole*, vol. II: *Istoria românilor sub Mihai-Vodă Viteazul*, București, 1953, vol. IV: *Corespondență*, îngr. G. Zane, București, 1964; *Opere alese*, I-II, îngr. Andrei Rusu, introd. Gh. Georgescu-Buzău, București, 1960; *Privire asupra stării de față, asupra trecutului și viitorului patriei noastre*, îngr. și pref. Cornelia Bodea, Bălcești pe Topolog, 1970; *Scieri alese*, îngr. Andrei Rusu, pref. Paul Cornea, București, 1973; *Opere*, I-IV, îngr. G. Zane și Elena G. Zane, București, 1974-1990.

Repere bibliografice: I. Voinescu II, *Nicolas Balcesco*, Paris, [1853]; Gr. G. Tocilescu, *Nicolae Bălcescu. Viața, timpul și operele sale*, București, 1876; I. Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848*, București, 1889, *passim*; Iorga, *Pagini*, I, 65-97; Haneș, *Studii*, 56-74; P. P. Panaitescu, *Contribuții la o biografie a lui N. Bălcescu*, București, 1923; Vianu, *Arta*, I, 31-43, II, 345-353; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 176-182; *Ist. lit.* (1982), 184-191; Popovici, *Romant. rom.*, 462-484; Gh. Georgescu-Buzău, *N. Bălcescu*, București, 1956; Cornea, *Studii*, 219-267; Andrei Oțetea, *Nicolae Bălcescu*, București, 1967; *Ist. lit.*, II, 507-527; Dan Berindei, *Bălcescu*, București, 1969; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 438-445; *Studii despre N. Bălcescu*, București, 1969; *Studia et acta Musei Nicolae Bălcescu*, I-III, Bălcești pe Topolog, 1969-1971; Horia Nestorescu-Bălcești, *Nicolae Bălcescu. Contribuții bibliografice*, introd. Dan Berindei, București, 1971; G. Zane, *N. Bălcescu. Opera-omul-epoca*, București, 1975; *Dict. lit.* 1900, 87-92; Petrescu, *Configurații*, 94-100; Simuț, *Diferența*, 12-15; Dan Berindei, *Pe urmele lui Nicolae Bălcescu*, București, 1984; Horia Nestorescu-Bălcești, *Nicolae Bălcescu. Urme în bronzul istoriei*, București, 1988; Mănuță, *Lectură*, 78-97; Mircea Angheliescu, *Valori etice și valori literare în opera lui Nicolae Bălcescu*, RL, 1989, 27; Cornea, *Aproapele*, 131-162; Negoiteșcu, *Ist. lit.*, I, 46-51; Z. Ornea, *Bălcescu în proza istorică*, RL, 1997, 38; Mircea Angheliescu, *Bălcescu, revoluția de la 1848 și miturile istorice ale comunismului românesc*, RL, 1998, 4; *Dict. esențial*, 72-75; Vărgolici, *Portrete*, 32-49; Cornelia Ștefănescu, *Istorie și literatură*, RL, 2002, 49; *Dict. analitic*, IV, 50-53. L.V.

BĂLCEȘTI, Ștefan (pseudonim al lui Ștefan Ionescu; 30.V.1896, Oltețu, azi Otetelișu, j. Vâlcea – 11.XI.1975, București), poet și publicist. La toponimul Bălcești, al comunei natale, trimite numele literar adoptat de poet mai târziu. Este fiul Sultanei și al lui Gheorghe Ionescu (tatăl va ajunge diriginte poștal la Râmnicu Vâlcea). **B.** a urmat, la Craiova, Liceul Militar „D. A. Sturdza”, după anii de front tânărul ofițer fiind integrat aici în rândul dascălilor. Elev, face întâii pași în publicistică, între 1913 și 1915, încurajat de gazetele locale „Curierul Olteniei”, „Apărarea națională”, și tot acum apare cu prima recoltă de versuri, juvenile, în „Viața literară” (revistă redactată cu Al. Iacobescu și Marcel Romanescu, între 1914 și 1916). Până la încetarea primului război, e regăsit colaborând la „România viitoare”, „Gazeta Transilvaniei”, „Foaia interesantă”, „Crai nou”, „Florile dalbe”, „Dacia”, „Sfatul țării” (curent și sub iscălitura Șt. Ionescu-Bălcești), iar din 1920 la „Știrea”, „Românul”, „Gândirea”, „Flamura”, „Năzuința”, „Țara noastră”, „Universul literar”, „Convorbiri literare”, „Cuget clar”, „Arhivele Olteniei”, „Provincia literară”, „Secolul” ș.a. Poetul (căpitan în preajma anilor '30) se atașă în timp grupării literare de la „Ramuri”; ca secretar de redacție al publicației (din 1928), rămâne un modest factotum și sufletul din umbră al acesteia până la dispariția faimoasei serii interbelice. A îndrumat, între anii 1937 și 1942, activitatea de la „Flamuri”, revistă a liceelor cu specific militar. E printre membrii fondatori ai Uniunii Scriitorilor Olteni.

La mijlocul deceniului al treilea, E. Lovinescu îl menționa pe **B.**, plasându-l într-un ultim val sămănătorist. Poetul debutase în 1925, cu un fragment dramatic, *Darul voievozilor*, reprezentat în prealabil la Teatrul din Arad, într-un spectacol dedicat Unirii și încoronării de la Alba Iulia (din 1922). Semnată în asociere cu A. Pop-Marțian, culegerea *Miresme de departe* (1927) va reuni, într-o apropiere inspirată, primele cicluri de traduceri, notabile, la noi, după Elena Văcărescu și Anna Brâncoveanu de Noailles. În lirica poetului, rețin estompele, surdina. Timbrul discret elegiac îl definea în *Proure pentru porți uitate* (1934). Din simbolismul începutului de veac, revine parcul, rustică devălmășie, în care crinii se învecinează cu sulfina și răsurile, loc salutat cu o ludică reverență, refugiu și pretext al reveriei. Timpul lucrează și decorul familiar renaste în jocul livresc, în vreme ce comparația așază neobosit un azi lângă ieri: grădina ce era și grădina de acum, paradisul din vară și mormintele „de rugină”, între care hotar stă un „dar” adversativ, ce deconspiră, în cele din urmă, întregul peisaj ca fiind o pură figură a trecerii. Bucuria își schimbă semnul ușor și devine litanie, tipicuri și eresuri cărturărești abat de la curgerea lumii de-afară (*Octombrie, Scrisoare*). Vorniceni, Moneasa sunt aici Miorcanii și Florica poetului Pillat. Erotica filtrează nostalgic despărțirea, extazul admirativ și gestul cavaleresc. Misterul unei trecătoare captează fulgurant, ca în sonetul baudelairean. Frăgezimi de penel, cu reflex bizantin, ca la Adrian Maniu, povestesc despre o inocentă iubită. În fine, iubirea apare ca dar neorgolios și jertfă de sine, într-un poem cu adieri de franciscanism. Cu „un accent

frumos” (G. Călinescu), tradiționalismul lui **B.** denotă și o fericită petrecere pe la școala modernă.

SCRIERI: *Darul voievozilor*, Craiova, 1925; *Proure pentru porți uitate*, Craiova, 1934. **Traduceri:** Elena Văcărescu, *Contesa de Noailles, Miresme de departe*, Câmpulung Muscel, 1927 (în colaborare cu A. Pop-Marțian).

Repere bibliografice: C. D. Fortunescu, „*Darul voievozilor*”, AO, 1925, 20; C. D. Fortunescu, „*Miresme de departe*”, AO, 1927, 31; Lovinescu, *Scrieri*, IV, 427, 434, VI, 96; C. D. Fortunescu, „*Proure pentru porți uitate*”, AO, 1934, 71-73; [G. Călinescu], *Cărți*, VR, 1934, 7; M. D. Ioanid, „*Proure pentru porți uitate*”, R, 1934, 1; Paul I. Papadopol, *Doi cântăreți tradiționaliști*, U, 1934, 240; Metzulescu, *Literile*, 14-16; Eugen Constant, „*Proure pentru porți uitate*”, „*Condeiful*”, 1938, 1; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 928; Kalustian, *Simple note*, II, 354-357; Firan, *Profiluri*, 419; [Ștefan Bălcești], ADLTR, B-148; Radu Gyr, *Calendarul meu*, îngr. I. Popișteanu, Constanța, 1996, 41-42, 60-63, 69-70, 72, 84-87; George Sorescu, *Neliniștea esențelor*, Târgu Jiu, 1996, 60-61, 76-77; Ghițulescu, *Istoria*, 476. R.Ș.

BĂLEANU, Andrei (13.I.1931, București), eseist și critic de teatru. Este fiul Ilenei și al lui Ion Băleanu. **B.** urmează liceul între 1945 și 1948, înscriindu-se apoi la Facultatea de Filosofie a Universității din București (1948-1952); în 1956, la Leningrad, devine doctor în filosofie. Din primul an de studenție lucrează în presă, ca redactor la „Universul”, apoi la „Scânteia tineretului” și ca redactor-șef la „Tânărul leninist” (1951-1954); între 1956 și 1969, este șef de secție la „Scânteia”. După 1969, a fost director adjunct la Teatrul de Comedie din București și, din 1984, director adjunct al Teatrului Evreiesc de Stat. Din 1985, se stabilește în Republica Federală Germania. A colaborat la „Gazeta literară”, „Tânărul scriitor”, dar mai ales la „Teatrul”, cu cronici de spectacole și cu interviuri.

Debutul editorial al lui **B.**, *Conținut și formă în artă* (1959), o ilustrare teoretică a esteticii vulgarizante realist-socialiste, înseamnă trasarea proiectului de o viață al autorului: critica marxistă sociologizantă. Doar tonul se va modifica, pierzându-și din virulență de-a lungul anilor. **B.** trece în revistă teoriile marxist-leniniste despre artă ca oglindire a realității obiective și ca produs al subiectivității, ca să ajungă la lucrări literare ale unor veleitari proletcultiști, în care unitatea dialectică conținut-formă ar fi înfăptuită; autorul neagă vehement orice realizare de alt tip, considerând-o „reacționară” (modalitățile propuse de G. Lukács sunt amendate ca aberații). Volumele următoare, dedicate în special teatrului, înseamnă aplicarea aceluiași rigori la fenomenul teatral, asupra căruia **B.** stăruie, încercând să analizeze arta regizorală, văzută ca rezultat al dialecticii realism-metaforă scenică. Aceeași tendință marchează opțiunile lui **B.** când studiază teatrul englez și american al „furiei și violenței” sau în volumele de interviuri și convorbiri cu regizori și actori români. Volumul din 1983, intitulat *Arta transfigurării*, renunță la grila marxistă explicită, propunându-și o lectură impresionistă a spectacolului de teatru. Cele patru secțiuni ale cărții descriu ceea ce autorul numește metamorfozele imaginii teatrale, adică traiectul realitate-literatură dramatică-spectacol-rol-interpret-public. **B.** se face

cunoscut în lumea literară și prin prefețe la traduceri din teatrul american, englez, francez. A publicat el însuși câteva traduceri din autori francezi.

SCRIERI: *Conținut și formă în artă*, București, 1959; *Realism și metaforă în teatru*, București, 1965; *Teatrul furiei și al violenței. Privire asupra dramaturgiei americane și engleze (1956–1965)*, București, 1967; *Teatrul modern la răscruce?*, București, 1969; *Cultura spectacolului teatral (De vorbă cu 12 regizori)* (în colaborare cu C. Băltărețu), București, 1976; *Actorul în căutarea personajului (25 de convorbiri despre arta spectacolului)* (în colaborare cu Doina Dragnea), București, 1981; *Arta transfigurării*, București, 1983; *Actorul între adevăr și ficțiune* (în colaborare cu Doina Dragnea), București, 1984. **Traduceri:** Jean Anouilh, *Cher Antoine sau lubirea ratată*, București, 1971; John Gassner, *Formă și idei în teatrul modern*, București, 1972; Marchizul de Sade, *Filosofia în budoar*, București, 1993.

Repere bibliografice: Ion Apetroaie, *O carte despre teatrul contemporan*, ATN, 1967, 4; Margareta Antonescu, *Teatrul contemporan*, „Romanian Review”, 1967, 2; Valentin Silvestru, *Profilul unei generații*, TR, 1979, 6; Mirodan, *Dicționar*, I, 129–130; Români, 28–29; Manolescu, *Enciclopedia*, 76. E.M.

BĂLU, Ion (26.X.1933, Câmpina), critic și istoric literar. Este fiul Anei (n. Nică) și al lui Titi Bălu, maistru în învățământul profesional. **B.** a urmat Liceul „Barbu Știrbey” din Câmpina (1944–1952), apoi Facultatea de Filologie (1956–1960) și Facultatea de Științe Juridice (1960–1964) ale Universității din București. A funcționat multă vreme ca profesor de limba și literatura română la Liceul „Nicolae Grigorescu” din Câmpina, unde s-a stabilit definitiv. După 1989, a devenit profesor la Universitatea de Petrol și Gaze din Ploiești. A debutat în 1963, cu articole de critică și istorie literară, în „Contemporanul”, colaborând apoi la „Gazeta literară”, „Viața românească”, „Lucefărul”, „Cronica”, „Tribuna”, „Steaua” ș.a. Prima lui carte, G. Călinescu. *Eseu despre etapele creației*, apare în 1970.

În domeniul istoriei literare, **B.** a adus contribuții valoroase, supunând operele scriitorilor clasici unor ample și atente analize și abordând aspecte puțin sau deloc cercetate; un exemplu îl constituie studiul *Dimitrie Bolintineanu, călător*. Marea majoritate a cercetărilor sale de istorie literară au rămas în paginile revistelor unde au apărut, nefiind încă adunate într-un volum. **B.** și-a concentrat însă atenția asupra a două personalități ale spiritualității românești, G. Călinescu și Lucian Blaga. Pentru G. Călinescu. *Eseu despre etapele creației*, a întreprins o enormă muncă de documentare, săvârșită cu luciditate și rigoare. Cercetând tot ceea ce a scris și publicat Călinescu, precum și tot ceea ce s-a scris și s-a publicat despre viața și opera lui, explorând arhivele diverselor instituții culturale și de învățământ, **B.** a alcătuit, în 1975, o biobibliografie exhaustivă. Dispunând de acest imens material documentar, a putut să reconstituie întreaga biografie a criticului în *Viața lui G. Călinescu* (1981), scrisă fluid, cu participare afectivă, oferind numeroase date necunoscute, referitoare îndeosebi la familia și părinții adoptivi ai lui Călinescu, la debutul publicistic, la tribulațiile sale ca profesor la Iași și București etc. Cu aceeași osârdie, **B.** s-a dedicat și cercetării vieții și operei lui Lucian

Blaga. După o condensată micromonografie (1986), a trecut la masiva construcție *Viața lui Lucian Blaga*, primul volum apărând în 1995. Atât în lucrarea consacrată lui G. Călinescu, cât și în cea închinată marelui poet și filosof, **B.** a respins orice tentativă de romanțare, de lansare în supoziții, valorificând fiecare amănunt cu precauție și discernământ critic, acordând fiecărei afirmații un suport documentar indubitabil. Totuși, exegezele lui **B.** nu sunt niște expuneri monotone și aride. Evocarea biografiei celor doi mari creatori denotă vibrație interioară, incitând permanent interesul și sensibilitatea cititorului. **B.** prezintă procesul formativ al personalității lui Lucian Blaga, al devenirii sale ca om, ca poet și filosof, în conexiune cu realitățile înconjurătoare, cu epoca în care a trăit și cu oamenii care i-au marcat existența. Insistă asupra mediului familial, relevând apoi rolul satului natal în structurarea viziunii lui Blaga asupra lumii și demonstrând modul în care magicul, demonicul, miraculosul și arhaicul din lumea satului își vor trimite însemnele în scenariile cosmice ale poeziei și, prin proiectarea către început de lume a datelor realității, se vor reflecta în dramaturgia sa. Structurile aceleiași culturi „minore” se vor evidenția în „matricea stilistică” și „categoriile abisale” din *Trilogia culturii*, în studiile *Gândirea magică, Știință și religie* și altele. Cu probe convingătoare, **B.** argumentează că, în activitatea diplomatică, la Varșovia, Praga, Berna, Viena, Lisabona, Lucian Blaga și-a afirmat strălucit personalitatea, conștiința profesională.

SCRIERI: G. Călinescu. *Eseu despre etapele creației*, București, 1970; Cezar Petrescu, București, 1972; G. Călinescu (1899–1965). *Biobibliografie*, București, 1975; Marin Preda, București, 1976; *Nostalgia absolutului*, București, 1981; *Viața lui G. Călinescu*, București, 1981; ed. 2, București, 1994; *Nicolae Labiș*, București, 1982; *Lucian Blaga*, București, 1986; *Viața lui Ion Creangă*, București, 1990; *Viața lui Lucian Blaga*, I–IV, București, 1995–1999; *Mircea Eliade*, București, 1996; *Opera lui Lucian Blaga*, București, 1997; *Blaga supravegheat de Securitate* (în colaborare cu Dorli Blaga), Cluj-Napoca, 1999; *Opera lui G. Călinescu*, București, 2001; *Ioan Alexandru*, Brașov, 2002. **Ediții:** G. Călinescu, *Enigma Otiliei*, București, 2000.

Repere bibliografice: Liviu Petrescu, *Ion Bălu*, „Cezar Petrescu”, RL, 1972, 21; Piru, *Varia*, I, 459–462; Grigurcu, *Ideii*, 269–274; Nițescu, *Repere*, 53–57; Negoțescu, *Engrame*, 259; Șerban Cioculescu, *Biobibliografie călinesciană*, FLC, 1976, 10; Nicolae Manolescu, „*Eram bărbatul care...*”, RL, 1982, 7; Al. Piru, *Ion Bălu*, „*Viața lui G. Călinescu*”, LCF, 1982, 8; Z. Sângeorzan, *O carte despre Labiș*, CL, 1983, 8; Dobrescu, *Foiletoane*, III, 167–173; Constantin Cubleşan, *Viața lui Ion Creangă*, ST, 1990, 11–12; Florin Faifer, *Anxietățile unui jovial*, CRC, 1991, 6; Lovinescu, *Unde scurte*, III, 290–297; *Dicț. scriit. rom.*, I, 231–232; Z. Ornea, *Blaga în 1935–1944*, RL, 1997, 25; Petraș, *Panorama*, 124–125; Dan Mănuță, *Bibliografie călinesciană comentată*, CL, 2002, 3. T.V.

BĂNCILĂ, Vasile (1.I.1897, Brăila – 10.VI.1979, București), eseist. Este fiul Elenei (n. Chiriac) și al lui Neculai Băncilă, proprietar de podgorii la Urechești, în județul Buzău. A absolvit Liceul „Nicolae Bălcescu” din Brăila, luând bacalaureatul în iulie 1916, cu o lună înainte de intrarea României în primul război mondial. Participă ca voluntar la

război, alegându-se cu răni grave și cu o invaliditate pe viață. Pentru meritele sale, devine sublocotenent în rezervă și i se conferă înalte medalii. Cu un an înainte de a-și lua licența *magna cum laude* în filosofie, la Universitatea din București (1922), își începuse deja, ca student, activitatea didactică, la Liceul Evanghelic din același oraș, unde avea să predea până în 1923. Din toamna aceluiași an devine profesor titular la Școala Normală de Băieți din Brăila, pentru disciplinele filosofie și logică, și beneficiază, în ciclurile 1925-1927 și 1929-1930, de specializări la Paris, ca membru al Școlii Române de la Fontenay-aux-Roses. Liceul la care preda fiind desființat, din 1 noiembrie 1930 **B.** trece temporar la Școala Normală de Fete din aceeași localitate. Din 1931 până în 1932 funcționează ca revizor școlar pentru județele Brăila, Covurlui, Tecuci și Bacău, pentru ca în 1932 și 1933 să obțină o catedră la București, la Liceul „Mihai Viteazul”, unde ține orele de filosofie la clasa regelui Mihai I. Profesează apoi în orașul natal, până la al doilea război, este mobilizat abuziv în 1942, la Tecuci, iar în 1945, după ce cunoscuse rigorile detenției, se vede îndepărtat de la catedră de autoritățile comuniste, care îi trec numele la index. Se stabilește la București, unde publică rar, după 1960, și tot aici se stinge din viață, fiind înmormântat la cimitirul mănăstirii Cernica.

Primele sale articole pe teme culturale le publică în „Viața studentească”, în 1921, însă faima de eseist redutabil i-o aduc colaborările la „Ideea europeană” (din 1924) și, mai ales, la revista „Gândirea”, din al cărei cerc face parte între 1926 și 1938, fiind socotit unul dintre ideologii curentului „gândirist”. Colaborează intens, mai bine de douăzeci de ani, cu eseuri pe teme de filosofie, literatură, sociologie, pedagogie, cu articole, cronici, portrete literare, impresii de călătorie și cu încercări în proză, la diverse publicații: „Cuvântul dăscălesc”, „Revista generală a învățământului”, „Vox studentium” (Geneva), „Revista de filosofie”, „Fântâna darurilor”, „Solidaritatea”, „Tiparnița literară”, „Lucefărul literar și artistic”, „Foaia învățătorului”, „Viața literară”, „Analele Brăilei”, „Calendarul”, „Relief dunărean”, „Satul și școala”, „Școala română”, „Lumi-nița” (Brăila), unde era (în 1935) președinte al comitetului de conducere, „Dreptatea”, „Gând românesc”, „Graiul satelor” (Cahul), „Rânduiala”, „Ethnos”, „Almanahul școlii primare și al familiei”, „Omul nou”, „Însemnări sociologice”, „Universul literar”, „Mugurul”, „Plaiuri săcelene”, „Farul nou” ș.a. După mulți ani, în care i se interzice să publice din cauza ideologiei etnicist-metafizice din eseurile sale, **B.** colaborează, foarte rar și atent cenzurat, mai mult cu evocări ale vieții culturale, la „Tribuna”, „Steaua”, „Secolul 20”, „Lucefărul” (unde semnează și cu pseudonimul B. Vasile) ș.a.

Considerat „cel mai fecund creator al generației sale” (N. Bagdasar), revendicat aproape în aceeași măsură de istoria literaturii și de cea a filosofiei românești, **B.** așază, consecvent, în miezul ideatic al studiilor pe care le publică dominanta metafizică, liniile viziunii etnic-creștine dând coerență teoriei și subtilitate interpretării. Eseurile lui **B.**, răspândite în reviste, ilustrări, cum afirmă el însuși, ale unui „gen tipic pentru epoca modernă”, făcând tranziția „între filosofie și știință, pe de o

parte, și poezie, pe de alta” (*Despre eseul*), sunt unitare atât ca fond, cât și în plan stilistic, expunerea întrunind în egală măsură calitățile expresiei adecvate, devenită uneori chiar aforistică, și pe cele ale rigorii teoretice. Seria studiilor esențiale, susceptibile de a alcătui viitoare cărți, începe cu afirmarea unei viziuni românești asupra timpului, întemeiată pe intuiția ritmurilor cosmice (*Reforma calendarului*, 1924), eseurile lui **B.**, mai ales cele din revista „Gândirea”, accentuând asupra rolului pe care ar trebui să-l aibă religia în pedagogie și în variantele etnice în orice studiu închinat culturii în sens larg. Eseurile despre „vârste” (*Adolescența. Proiecție subiectivă*, 1926, *Solidaritatea vârstelor și viața socială*, 1926, *Greșeala adulților*, 1927, *Bătrânețe și sacerdoțiu*, 1929, *Noua generație*, 1936 ș.a.) investesc acest concept cu semnificații noi, datorate unei contextualizări particulare: vârstele devin expresii ale relației cu dimensiunea metafizică, iar sinteza („solidarizarea”) lor poate să ducă la armonia socială. Eseistul nu ezită să confere „realității metafizice” rolul primordial, în contextul spiritual al căutării „valorilor transcendente” (*Despre noua spiritualitate*, 1929). „Atmosferei” religioase a educației, apropiată ca sens de „hieratismul lumii patriarhale”, îi opune, cu o exagerare voită, mecanicismul modern (*Știință și spirit metafizic*, 1935, *Religia în școala primară*, intitulat apoi *Inițierea religioasă a copilului*, 1936-1939). Întrucât religiosul și etnicul constituie căile prin care „personalitatea” poate să comunice cu totalitatea („realitatea generală”), **B.** pledează pentru abolirea individualismului și pentru societatea autentică („etică”), în armonie cu

„misterul lucrurilor” și cu legile realității generale. „Curentul de autohtonizare” a culturii, pe care aveau să-l susțină și alți teoreticieni de la „Gândirea” (în speță, ortodoxiștii), atribuie autenticitate numai formelor culturale dezvoltate pe notele specificului etnic. Dacă întâia formă care s-a autohtonizat este, în concepția lui B., literatura, iar cea de pe urmă filosofia („expresia superlativă a cunoașterii de sine, fundamentală și armonizată”), în logica modernă („periferică, compozită, unilaterală, individualizată la exces”) ar fi necesară o reformă pentru a fi înțelese în mod adecvat nevoile de cunoaștere pe care etnicul le impune (*Autohtonizarea filosofiei*, 1927, *Etnicul și logica modernă*, 1935). Alte concepte devin, de asemenea, operante într-un mod particular în filosofia „confluențelor” din eseuri: „realitatea destinului” reprezintă „confluența factorului metafizic și a factorului natural pe același meridian existențial” (*Ideea de destin*, 1937), iar înălțimea absolută a vieții, la care omul ajunge pe calea culturii, este sărbătoarea, „trăirea creatoare a dimensiunii festive a realității” (*Duhul sărbătorii și Declinul sărbătorii*, 1936, *Pedagogia sărbătorii*, 1937). Studiul *Doctrina personalismului energetic a d-lui Rădulescu-Motru* (1927) conține în nuce o bună parte a sistemului ideologic al lui B. Discutând opera de psiholog, pedagog și filosof a celui ce-i fusese profesor, el glosează în jurul conceptului de autohtonizare a culturii, reformulează în mod original ideea de gnoseologie fundamentală, de teorie a receptării și redefinesc contextual însăși ideea de filosofie. „Filosofia integrală”, pe care o vede eseistul în doctrina „personalismului energetic”, este fundamentată pe realitatea etnică, devenind „într-un sens, cea mai etnică disciplină” – adevăr redescoperit, peste o jumătate de secol, de deconstrucțiști, în speță de J. Derrida. Meticuloasă și profundă, analiza din studiul *C. Rădulescu-Motru, pedagog* (1932) surprinde aspectele de actualitate și modul original în care sunt împăcate conceptele antinomice. Fascinat de personalitatea complexă a lui Vasile Pârvan, B. va scrie studiul *Tragicul lui Pârvan și tragicul modern* (apărut întâi în volumul *În memoria lui Vasile Pârvan*, în 1934, iar trei ani mai târziu în volum separat), în care concepției despre tragic ca rezultat armonios al opoziției cosmic-individual i se adaugă viziunea metafizică particulară și puterea de evocare a „figurii interioare”. Tot în 1934 îi apar, în mici volume separate, studiile *Teoreticism și Literatură și puritate*. În cel dintâi eseistul acuză „mulțimea teoriilor și sărăcia adevărului”, destinul pozitivist al unor idei filosofice profund metafizice, iar în cel de-al doilea discută aspecte ale literaturii apropiate de „puritatea” în sens metafizic. Un fel de încoronare a preocupărilor privind filosofia vârstelor, studiul *Erocratie și pedagogie* (1937) explică tendința erotică a societății (și, implicit, a educației) ca urmare a ieșirii omului din realitatea armonizatoare a vieții generale. Eseurile despre opera lui Lucian Blaga, esența eseisticii literare a lui B., își găsesc motivarea în primul rând în conjugarea a două moduri de înțelegere a lumii. La doi ani după ce publică în „Gândirea” studiul *Lucian Blaga, eseist* (1934), în care pune în evidență polivalența spirituală a autorului *Spațiului mioritic*, B. ține la Cluj o conferință, dezvoltată mai târziu în amplul volum *Lucian Blaga, energie românească*

(1938). Văzând creația acestuia drept „expresie majoră a destinului cultural românesc”, eseistul descoperă, în caracterul lui Blaga, „aderarea firească la metafizic”, afirmând totodată rolul etnicului, dimensiunea „cea mai organică” pentru înțelegerea operei acestui „cristal etnic pur”. Urmărind ecourile spiritualității țărănești în opera lui Blaga, B. motivează mai întâi viziunea ei metafizică prin intuirea în etnic a unei „proiecții de transcendențe spirituale”, pentru a investiga apoi, cu adâncime constantă a ideilor, modalitățile de cunoaștere țărănească identificate atât în opera de reflecție, cât și în poezii.

B. mai tipărește, după publicarea în revista „Gând românesc” în 1938, studiul *Semnificația Ardealului* (1944), evocare a trăsăturilor unei generații și caldă pledoarie pentru valoarea notelor definitorii ardelenesti prezente în specificul etnic românesc. Câteva dintre articolele publicate în reviste (de pildă, *Orașe dunărene*, 1939) conțin, în sinteză, idei din eseul neterminat *Spațiul Bărăganului*, proiectat de B. ca studiu complementar la *Spațiul mioritic* (care-i este dedicat), pentru a releva semnificațiile spațiului de câmpie în complexul de trăsături ale mentalului românesc. După 1960, în evocările și interpretările sale revin cu insistență figuri spirituale determinante pentru evoluția modernă a culturii noastre (T. Maiorescu, Spiru Haret, C. Rădulescu-Motru, Simion Mehedinți, V. Pârvan, N. Iorga, L. Blaga ș.a.). Studiul *Literatura lui Panait Istrati*, tipărit integral abia postum, descoperă antinomii din opera scriitorului brăilean („un sentiment tutelar al destinului” întâlnindu-se cu „sentimentul aproape sălbatic [...] al libertății”), predominante fiind în arta literară istratiană puterea imaginativă și biruința asupra convenționalului. B. este și autor de aforisme și cugetări, scrise de-a lungul a zeci de ani, care lasă să transpară un chip interior mai puțin supus canoanelor și o gândire incomodă, adoptând interogativ marile teme ale filosofiei, logicii, eticii, esteticii, psihologiei, religiei, istoriei etc., totul filtrat de viziunea metafizică, în raționamente care surprind adesea prin forma lor lirică. Paginile bogatei corespondențe cu Lucian Blaga, Ion Chinezu, Basil Munteanu ș.a. completează imaginea lui B., integrat în atmosfera culturală a epocii, și se constituie în mărturie indirecte despre avaturile culturii într-o perioadă zbuciumată a istoriei.

SCRIERI: *Doctrina personalismului energetic al d-lui Rădulescu-Motru*, București, 1927; *C. Rădulescu-Motru, pedagog*, București, 1932; *Teoreticism*, Cluj, 1934; *Literatură și puritate*, Cluj, 1934; *Tragicul lui Pârvan și tragicul modern*, Brăila, 1937; *Erocratie și pedagogie*, Buzău, 1937; *Lucian Blaga, energie românească*, Cluj, 1938; *Semnificația Ardealului*, București, 1944; *Portrete și semnificații*, îngr. Ileana Băncilă, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1987; *Aforisme și para-aforisme*, I-II, îngr. Ileana Băncilă, Timișoara, 1993-1994; *Inițierea religioasă a copilului*, îngr. Ileana Băncilă, Brăila, 1994; *Duhul sărbătorii*, București, 1996; *Copilărie și miracol brăilean*, Brăila, 1996; *Corespondență Vasile Băncilă-Basil Munteanu*, îngr. Zamfir Bălan, Brăila, 1997; *C. Rădulescu-Motru*, îngr. Ileana Băncilă, Constanța, 1997; *Filosofia vârstelor*, îngr. și introd. Ileana Băncilă, București, 1997; *Spațiul Bărăganului*, îngr. Dora Mezdrea, București, 2000; *Vasile Băncilă-Lucian Blaga. Corespondență*, îngr. Dora Mezdrea, București, 2001; *Artă și cunoaștere*, îngr. Dora Mezdrea, București, 2002; *Opere*, îngr. Dora Mezdrea, Brăila, 2003.

Repere bibliografice: Vrabie, *Gândirismul*, 325–330; N. Bagdasar, *Istoria filosofiei românești*, București, 1941, 238–243; Papadiam, *Creatorii*, 84–92; Micu, „Gândirea”, 168–176; Constantin Georgiade, *Despre filosofia de inspirație țărănească a lui Vasile Băncilă*, „Revista de filosofie”, 1990, 1; Steinhardt, *Monologul*, 329–338; *Dicț. scriit. rom.*, I, 232–234; Alexandru George, *Întâlniri*, București, 1997, 144–147; Constantin Mihai, *Ontologie și redescoperire*, CL, 2000, 11; Popa, *Ist. lit.*, II, 1058–1059.

V.P.S.

BĂNESCU, Florin (28.III.1939, Armeniș, j. Caraș-Severin), prozator și traducător. Este fiul Elenei-Brândușa și al lui Marcu Bănescu, preot. A urmat liceul la Timișoara (1953–1956), apoi Facultatea de Medicină, absolvită în același oraș (1962). Își practică meseria de medic în Dobrogea (Medgidia, Cogealac), apoi la Hunedoara și Arad, la Centrul Sanitar Antiepidemic. În timpul studenției a frecventat cenaclurile literare timișorene, iar mai târziu, la Arad, a fost redactor responsabil la „Viața literar-artistică”, „Orizont arădean” (supliment literar al revistei „Orizont” din Timișoara), Almanahul „Aradul literar”, fiind și președinte al Cenaclului din Arad al Uniunii Scriitorilor. A colaborat, îndeosebi cu proză, la „Tribuna”, „Orizont”, „Lucefărul”, „Cariatide” și „Arca” (Arad). Debutează cu povestirea *Duminică la tropice* (1968) în revista „Orizont”, iar editorial cu volumul de proze scurte *Să arunci cu pietre în soare* (1974).

Volumul de debut aduce în fața cititorului o lume pe care au explorat-o literar și alți scriitori bănățeni (Virgil Birou, Sorin Titel). Comunitățile rurale din zona de munte a Banatului evidențiază un specific care își pune amprenta pe caracterele personajelor și face ca întâmplările mărunte și aparent nesemnificative să fie investite cu semnificații majore. Prozatorul alege eroi care își dezvăluie apartenența la un spațiu geografic și prin nume. Medicul Afilon Jurchescu, din romanul *Anotimp al ninsorilor albastre* (1975), este un astfel de personaj tipic. Povestea relației sale cu Ioana, o ciudată și dificilă femeie, dobândește o turnură lirică, deseori poetizantă. Proza lui B. se va orienta spre reflectarea prezentului sau trecutului spațiului autohton, prin introspecție psihologică, agrementată cu divagări lirice și descrieri de spații geografice exotice (cu personajele lor aferente), care sunt însă doar pretexte pentru prezentarea unor valori general umane: curajul, cinstea, corectitudinea, generozitatea. Astfel, romanul *Ierni peste tei* (1978) e o evocare a răscobalei antihabsburgice a țăranilor din zona montană a Banatului (1737–1739), iar *Tangaj* (1980; Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara), un roman de actualitate, în care trăirile personajului principal (medicul Nicolae Banu) se reconstituie din permanente proiectări ale prezentului în trecut. Eroul pornește „în căutarea timpului pierdut”, trece prin „purgatoriul amintirilor” spre a înțelege „cum i-a fost viața”. Prin romanele *Semintele dimineții* (1976) și *Portocale pentru vinovați* (1982), un autor ingenios își conduce cititorul în lumi imaginare, uneori de-a dreptul fabuloase, în care acțiunea este doar pretext pentru narațiuni-simbol. B. realizează construcții literare riguroase, croind lumi în care se desfășoară istorii exemplare, topogramele prozelor și destinelor fiind

adecvate întotdeauna momentului istoric pe care îl evocă. Atmosfera cărților se alcătuiește din jocul amintirii și al rememorării, fiecare personaj fiind o oglindă în care autorul însuși se poate reflecta, purtând cu sine memoria și istoria unei întregi colectivități. B. îmbină tehnici ale noului roman cu o bună tradiție a prozei bănățene. Reportajele sale sunt impregnate de lirism și abordează subiecte locale.

SCRIERI: *Să arunci cu pietre în soare*, București, 1974; *Anotimp al ninsorilor albastre*, București, 1975; *Semintele dimineții*, București, 1976; *Ierni peste tei*, București, 1978; *Orele orașului Arad* (în colaborare), București, 1978; *Tangaj*, București, 1980; *Portocale pentru vinovați*, București, 1982; *Calendar pe o sută de ani*, Timișoara, 1982; *Moara de apă*, Timișoara, 1984; *Cartea Mureșului*, București, 1986; *Drumul gugulanilor (Strada)*, Timișoara, 1987; *La Trei Ape*, București, 1988; *Oameni și lupi, biserici și tei*, Arad, 1995; *Despre arta burlianieră și alte povestiri*, Arad, 1997; *Mușchetarii Câmpiei de Vest*, Nădlac, 2000. **Traduceri:** V. Sikula, *Maistorii*, Timișoara, 1983 (în colaborare cu Ondrej Stefanko); Anton Hykisch, *Adorați regina*, Arad, 1991 (în colaborare cu Ondrej Stefanko); Bohumil Hrabal, *Barbarul tandru*, Nădlac, 2000, *Prea zgomotoasa singurătate*, Nădlac, 2000, *Acest oraș este în grija comună a locuitorilor săi*, Nădlac, 2001, *Mașinuța*, Nădlac, 2002; Pavel Vilikovsky, *Calul la etaj, orbul la Vrâble*, Nădlac, 2000 (în colaborare cu Ondrej Stefanko); Stanislav Rakús, *Cerșetorii*, Nădlac, 2001; Milo Urban, *Lângă moara din deal. Bătrânețe*, Nădlac, 2002.

Repere bibliografice: Marcel Pop-Corniș, *Prezențe literare*, O, 1976, 14; Iorgulescu, *Scriitori*, 179; Ungureanu, *Imediată*, I, 229–230; Moraru, *Textul*, 217–220; Odangiu, *Romanul*, 106–108; Titel, *Cehov*, 193–196; [Florin Bănescu], *RRI*, I, 289–290; Ștefan Damian, *Florin Bănescu – o experiență literară*, TR, 1989, 14; Ovidiu Pecican, *Un romancier SF: Florin Bănescu*, TR, 1991, 35; *Dicț. scriit. rom.*, I, 234–235; Ulici, *Lit. rom.*, I, 383–385; Negrilă, *Dicț. scriit. arădeni*, 13–17; Cosma, *Romanul*, II, 153–154; Ada D. Cruceanu, *Narativul moștenirii*, CL, 2000, 4; Popa, *Ist. lit.*, II, 887–888; Cornel Ungureanu, *Alfi mușchetari de cursă lungă*, O, 2002, 11; Gheorghe Mocuța, *Recuperarea mitului prin povestire*, F, 2002, 11–12. L.P.B.

BĂNESCU, Nicolae (16.XII.1878, Călărași – 11.IX.1971, București), bizantinolog. După studii secundare și universitare la București, face o specializare în limba greacă și literatura bizantină la München (1910–1912), unde își trece și doctoratul (1914). Revizor școlar, profesor secundar, profesor universitar de bizantinologie la Cluj (1919–1938), apoi la București (1938–1947), rector al Universității din Cluj (1924, 1926), devine membru corespondent (1920), titular (1938) și vicepreședinte (1938–1947) al Academiei Române; în 1964, primește titlul de profesor emerit. A fost membru în comitetul de conducere al revistei „Byzantion”, de la fondarea ei, și vicepreședinte de onoare al Asociației Internaționale de Studii Bizantine (1961–1971).

Frecventarea asiduă a surselor bizantine, perfectă cunoaștere a limbii și literaturii mediogrecești i-au permis lui B. relevarea unor momente ignorate ale istoriei românești. Interesul pentru literatura medio și neogreacă l-a condus spre cercetarea și editarea unui mare număr de texte bizantine și poeme populare grecești, precum și la evidențierea unor aspecte ale activității unor personalități bizantine și postbizan-

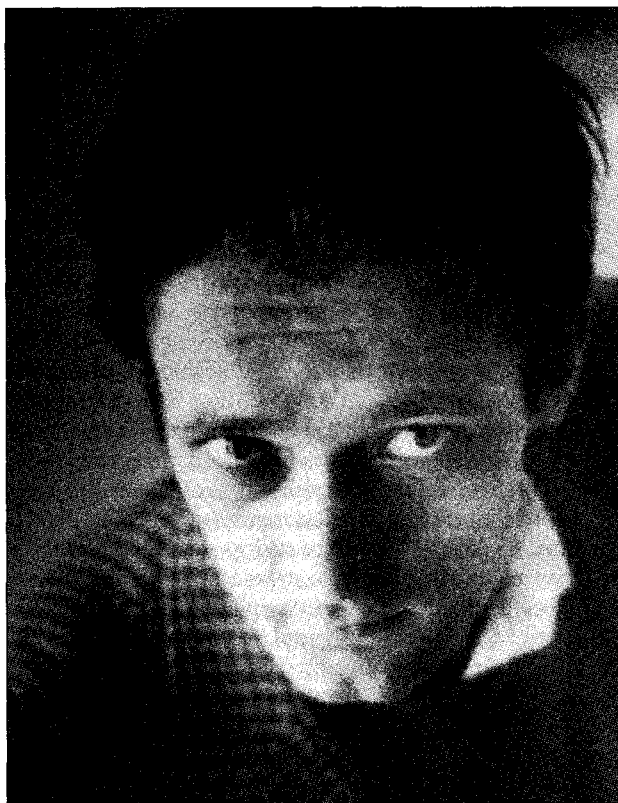
tine sau aparținând lumii grecești moderne. Incursiunile în cultura Imperiului Bizantin îi dau prilejul să reevalueze personalități autohtone, al căror apostolat a contribuit la întemeierea literaturii române moderne. Astfel, în colecții de mare tiraj sau susținând conferințe, **B.** a popularizat cu rigoare științifică figuri de oameni de cultură și savanți uitați (Iordache Golescu, G. Barițiu, Gr. Pleșoianu). Monografia dedicată lui Ioan Maiorescu (1912, scrisă în colaborare cu V. Mihăilescu) este până azi una dintre puținele lucrări de prestigiu consacrate cărturarului transilvănean pașoptist.

SCRIERI: Iordache Golescu, *Viața și scrierile marelui vornic*, Vălenii de Munte, 1910; *Un capitol din istoria Mănăstirii Neamțului*, Vălenii de Munte, 1910; *Gheorghe Bariț. Rolul său în cultura națională*, Vălenii de Munte, 1911; *Correspondența familiei Hurmuzachi cu Gheorghe Bariț*, Vălenii de Munte, 1911; *Un poem grec vulgare relativă Pierre le Boiteux de Valachie*, București, 1912; *Ioan Maiorescu* (în colaborare cu V. Mihăilescu), București, 1912; *Însemnări din campanie (22 iunie – 8 august 1913)*, București, 1913; *Deux poèmes byzantins inédits du XIIIème siècle*, București, 1913; *Un dascăl uitat: Grigore Pleșoianu*, București, 1915; *Istoria Imperiului Bizantin*, I-II, îngr. și pref. Tudor Teoteoi, București, 2000–2003. **Ediții:** *Correspondența familiei Hurmuzachi cu Gh. Bariț*, Vălenii de Munte, 1910. **Traduceri:** Euripide, *Hecuba*. *Ifigenia în Aulis*, introd. trad., Craiova, 1905; Plutarh, *Viața lui Pericle*, București, 1907.

Repere bibliografice: Petre Ș. Năsturel, *Le 90^e anniversaire du prof. Nicolas Banescu*, RSE, 1969, 1; Bucur, *Istoriografia*, 217–218; *Encicl. istoriografiei rom.*, 50–51. A.M.

BĂNULESCU, Daniel (31.VIII.1960, București), poet și prozator. Este fiul Constanței (n. Voican) și al lui Ion Bănulescu. După studiile liceale în București, la „Dimitrie Cantemir” (promoția 1979), va absolvi (1988) Institutul de Petrol și Gaze din Ploiești. În 1981, Constanța Buzea îi publică în „Amfiteatru” primele poeme; redebutează în 1990, în „Luceafărul”.

În centrul universului său poetic, scria Nicolae Manolescu pe coperta a patra a volumului de debut al lui **B.**, *Te voi iubi până la sfârșitul patului* (1993; Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor), stă „sexul bărbatului acoperit cu plapuma nebuniei lui”. *Metamorfoza limbajului* urmărește nebunia sexuală, nebunia socială, „nebunia nesecată a lumii. Toate actele poetice stau sub semnul invenției, bizareriei, agresivității.” Iată câteva mostre din acel volum cu ecouri din Tudor Arghezi sau M. R. Paraschivescu („C-ai un umăr isteț și miștoc numai cute și rotunjoare/ Când l-aude izbit de cearceaf și dansând neica moare”), însă apropiat, ca stil, de Ion Stratan, Florin Iaru și Mariana Marin: „Îmi explici că dacă nu ți i-aș mai mângâia/ Trupul tău ar face punge de sânge // Îmi ceri să te ajut/ Îmi treci prin-nainte unul câte unul argumentele și picioarele tale/ Au un gust ciudat/ Eu însumi stau sub o fereastră dată cu geam/ Pe care aș putea s-o mestec cu pumnul”; „Ca o carte din biblioteca ta de lenjerie intimă mă simt/ Diferitele poziții în care ai putea să citești lucruri cuvioase/Fără ca trupul să se poată împotrivi și să scriu/ Și să-mi scrii.” Un an mai târziu, în 1994, **B.** publică un savuros volum de proză, *Te pup în fund, Conducător iubit*, cu pagini de sarcasm satiric și funambulesc, lansând un personaj memorabil (IF-ul), în linia figurilor Curții cu miracole, un amestec de haiduc local și James Bond, de Lică-fante-de-Obor, Terente și Zahei, demon și dandi, coțcar și Crai, dar nu de Curtea Veche, ci de Casa Poporului: „În câteva zile fărăma patruj’da apartamente, dormea unde poftea mușchii lui, în două luni Miliția îl căuta nu ca să-l lege, ci ca să-i dea de lucru pe la ambasade. «Tălică nu pricepi – se miro-noseau lent-coloneii – dar dacă nu aduci teancul ăla de date, ca mâine începe războiul și poimăine se desființează și școala de partid». Tălică pricepea. IF-ul era băiat parfum. Oprea câte un amărât pe stradă și îi umplea teșcherea de sute: *Tataie* – îi șoptea apucatul – *acum tu te duci și-ți cumperi un lucru cum dorește plăcerea ta*. O vară și o toamnă luase în grijă un azil de bătrâni. Spârgea și aducea...” Boschetari, skizii lui Marco, „societatea secretă” a pegrei vesele, securiști antrenând de zor „echipe de vinovați”, zone de lumpen burlesc, mușcător și înduioșător la rigoare, iar peste toți și toate, un Ceaușescu de carnaval al deriziunii – iată notele acestui volum. Dar *Te pup în fund, Conducător iubit* era doar prima parte dintr-o trilogie (*Bătălia de la Armaghedon*), urmarea fiind *Cei șapte regi ai orașului București* (1998; Premiul Academiei Române), roman tipic pentru relația de continuitate/adversitate dintre textualismul optzecist, ludic-detașat și parodic, și nouăzecismul oscilând între dezabuzare și jubilație. Din păcate, pe cât de frumos și promițător începe romanul, pe atât de dezamăgitoare este desfășurarea lui. Burți uriașe, umflate de narcisismul argotic al autorului, lăbărțări nepermise față de miza pusă în joc descentrează ireversibil lectura. Este posibil ca totul să fi

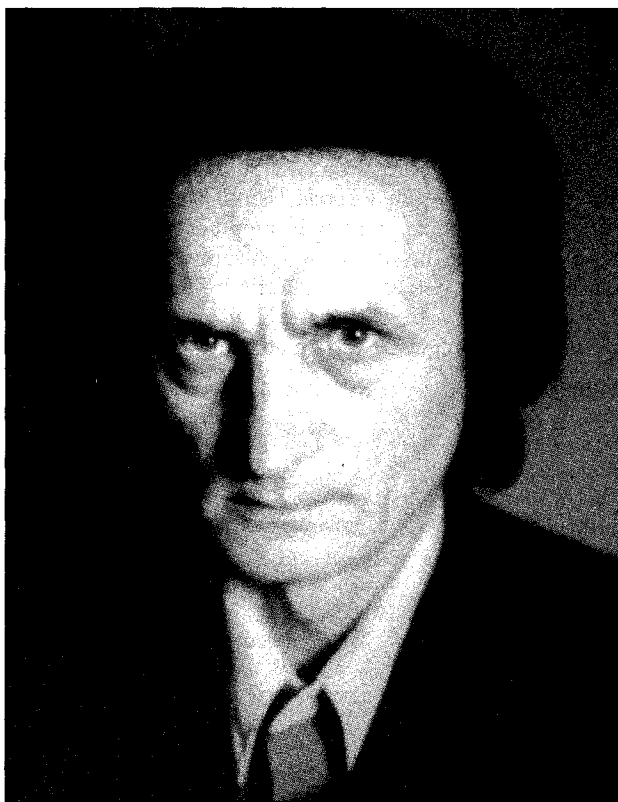
preexistat în stadiul de fragmente, parțial cizelate, iar articularea să fi eșuat tocmai din excesiva conturare (până la autonomie deplină) a părților. Prea sunt bine definite unele episoade (cele patru bagaje literate, în linia antropomorfizării obiectuale din suprarealism, cuplul aproape shakespearian Bruță-Chiose, bufoni, boschetari, gropari fără craniu sârmanului Yorick, apoi scena de amor în trei – Genel, Gabriela plus spectrul lui Mircea Eliade, în prelunga intertextuare cu *La țigănci*, destinul junelui supranumit Pink Floyd, povestea-n poveste, cu un halucinant cuplu de octogenare, figura lui Doru Cișmea-Sinistratul, corelată cu reparația IF-ului din *Te pup în fund, Conducător iubit* și a colonelului Gabrea), pentru ca ele să-și mai poată permite „luxul” omogenității, adică pentru a se cupla eficient și consistent la ceea ce trebuia să fie axul, miza romanului: băntuirea Bucureștilor de Diavolul în căutare de chei pentru dibuirea averii. Altminteri, zeci de pagini de la începutul romanului stau sub vigoarea argotic-sexual-afaceristă a lui Țaca Genel (un corespondent al Korovievului bulgakovian), taximetristul care îl călăuzește pe Diavol prin urbea Dâmboviței. Sunt precedate de savuroasa sarabandă a celor patru geamantane pe nume Fiorosul Marcel, Relu Înmiresmatul, Dulcele Doru și Gabi cel Norocos, urmată de atmosfera salonului de magie și bordel („Cabinet de Desăvârșire Psihică”) al ghicitoarei Maria C. Nicolici. După care începe defilarea secvențială a figurilor celor șapte regi (total fiind complicat biblico-apocaliptic pe fond suprarealist și autoreferențial), cu amestecuri de Cristian Popescu, Cenaclul

de Luni, „fătălii de optzeciști”, „șaptezeciști – puțini și bețivi”, Adrian Păunescu, cenaclul Universitas, condus de Mircea Martin, devenit „centrul ocult al Bucureștilor” ș.a.m.d. Adevăratul, marele spectacol al cărții rezidă în limbaj. De altfel, în 2000 (după ce promise, în 1997, Premiul Orașului București pentru volumul de versuri *Balada lui Daniel Bănulescu*), apare *Republica Federală Daniel Bănulescu. Statul de Nord & Statul de Sud*, antologie somptuos-narcisiacă, la începutul căreia poetul notează: „deși cunoaște sute de colegi mai talentați decât el [...] autorul întrezărește pentru literatura română doar trei mari șanse: poetul Daniel Bănulescu, romanțierul Daniel Bănulescu și dramaturgul Daniel Bănulescu”.

SCRIERI: *Te voi iubi până la sfârșitul patului*, București, 1993; *Te pup în fund, Conducător iubit*, București, 1994; *Balada lui Daniel Bănulescu*, București, 1997; *Cei șapte regi ai orașului București*, postfață Dan Silviu Boerescu, București, 1998; *Republica Federală Daniel Bănulescu. Statul de Nord & Statul de Sud*, cuvânt înainte Z. Ornea, îngr. și pref. Nicolae Tone, București, 2000; (...prima jumătate a anului), București, 2002.

Repere bibliografice: Andreea Deciu, *O carte simpatică*, RL, 1994, 11; Bucur Demetrian, *Poetul – „un înger de vrajbă”*, R, 1998, 4; Ion Roșioru, *Balada lui Daniel*, TMS, 1998, 4; Dan C. Mihăilescu, *Desant '98 și maestrul fără margarete*, „22”, 1998, 20; Glodeanu, *Dimensiuni*, 233-235; [Daniel Bănulescu], PRA, I, 182-198; Alex. Ștefănescu, *O nouă sensibilitate*, RL, 2000, 29; Grigurcu, *Poezie*, I, 99-103; Cistelecan, *Top ten*, 114-116; Lefter, *Scrit. rom. '80-90*, I, 52-54; Bârna, *Comentarii*, 75-96; Mircea A. Diaconu, *Daniel Bănulescu – ascetul și eruditul ascezei*, CL, 2002, 12; Roxana Racaru, *Peisaj postapocaliptic*, RL, 2003, 3; Iuliana Alexa, „Poezii”, RL, 2003, 7; Nicolae Bârna, *Rugăciunea lui Daniel*, VR, 2003, 8-9. D.C.M.

BĂNULESCU, Ștefan (8.IX.1929, Făcăeni, j. Ialomița – 25.V.1998, București), prozator, eseist și jurnalist. Este fiul Elenei și al lui Ion Bănulescu, țărani. Termină liceul la Călărași, urmează Facultatea de Drept (1945-1948), va trece pe la Școala de Literatură „M. Eminescu”, absolvind în 1952 Facultatea de Filologie a Universității din București. Face carieră de jurnalist la „Gazeta literară” (sub direcția lui Zaharia Stancu) și la „Lucaefărul”, unde, între 1968 și 1971, este și redactor-șef. Primește burse de studii la Universitatea din Urbino (1966), Iowa City (1971-1972) și la Akademie der Künste din Berlinul de Vest (1983). După 1989, este vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, redactor la editura și la revista „Tinerama”. Debutază publicistic în „Viața românească” cu un eseu despre Gogol (1949), iar în volum, în 1960, cu o culegere de reportaje, *Drum în câmpie*. În 1965 apare volumul de nuvele *Iarna bărbaților*, distins cu Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor (reeditat în 1967, revăzut și adăugit în 1971, publicat în ediție definitivă în 1979, tradus integral sau parțial în diverse limbi europene). O gestație sincronă și osmotică vor avea două cărți apărute la un interval de un an: *Scrisori provinciale* (1976) și romanul *Cartea de la Metopolis* (1977) – primul volum din ciclul epic *Cartea Milionarului*, rămas neîncheiat. **B.** a reluat *Scrisorile provinciale* într-o variantă adăugită și reînnoită, cu titlul *Scrisori din provincia de Sud-Est sau O bătălie cu povestiri* (1994).

Mutatis mutandis, **B.** este însă, la fel ca Balzac, creator al unei singure lumi. Și, în același timp, autor al unei singure cărți — romanul în șantier perpetuu *Cartea Milionarului*, în jurul căruia gravitează un sistem de scrieri-satelit: eseuri, proze scurte, scrisori imaginare și reale, bucăți inclasabile etc. Dacă nu este sesizată unitatea profundă a operei, scriitorul poate părea divers și chiar dispersat. De aici iluzoria sa disponibilitate de a fi afiliat, derivat, înseriat, de a i se găsi precursori. De la Nicu Gane la Anton Pann, la Odobescu sau I. L. Caragiale, Urmuz sau Pavel Dan, de la Mircea Eliade, Rebreanu, Mihail Sadoveanu la Eminescu, Panait Istrati, Voiculescu, Ion Barbu sau Gala Galaction, în fine, de la Swift la Gogol sau Faulkner, aproape oricine a fost menționat ca antemergător al lui **B.** În realitate, autorul nu a avut precursori și — cel puțin până acum — nici urmași. Ca și lumea sa fictivă, cartea sa nu se poate imita decât pe sine. Proza lui este un univers producător de ficțiuni echivoce generic, având un singur gen proxim — istorisirea. După Sadoveanu, **B.** este al doilea mare povestitor modern al limbii române. Epistolarul imaginar publicat parțial înainte de roman și integral după el, cu titlul *Scrisori din provincia de Sud-Est*, oferă cheia generatoare a operei. Textele compozite reunite în el sunt magma amniotică fictivă și totodată embrionul din care crește opera. Nu întâmplător, subtitlul cărții este *O bătălie cu povestiri*. Prozele nu sunt nici fantastice, nici mitologice, nici miraculoase. Lumea ficțiunii e inefabilă și examinează, după cum precizează autorul, atât de generos și de limpede în expunerea esteticii sale, încât e de

mirare că faptul a trecut neobservat, „partea nevăzută a lucrurilor întâmplăte”: „Locuiesc și eu într-o provincie de Sud-Est, de pe malul fluviului, într-un oraș puțin vizitat, unde cel mai curent lucru mi se pare a fi nu banalul, obișnuitul, ci inefabilul.” *Scrisorile din provincia de Sud-Est* trebuie privite ca niște crochiuri de roman, așa cum sunt schițele de atelier ale pictorilor. Dincolo de toate deosebirile, ele expun o meditație constantă despre puterea și rostul cuvintelor. Autorul cărții „mandatează” diverși naratori sau istorisește în nume propriu, pentru a relata episoade, a anunța tipologii și a schița o topografie, care mai târziu vor fi absorbite de mecanismul centripet al *Cărții Milionarului*. Personaje, întâmplări, elemente de peisaj și de atmosferă migrează din *Scrisori...* în *Iarna bărbaților* sau în *Cântece de câmpie* (1968), vărsându-se după aceea în *Cartea...* Topometristul — protagonist al *Cărții Milionarului* și cetățean de vază al Metopolisului — este în acest volum regizor al unei sărbători a Cuvântului și a istorisirilor, care ies unele din altele ca sertarele cu povești ale *Decameronului*. Harul său — se precizează — stă în aceea că „poate lega și strânge laolaltă, ca într-o avere nevisată, poveștile strânse la întretăierile timpului”. El se dedă unor manevre complicate de colportaj și de aglutinare a vorbelor, meșterind o „cutie cu povești” în adâncurile căreia s-a plămădit și universul Cărții. Dacă în special *Povestirile din insulă* sunt proto-forma (pre-textul) unei bune părți din *Cartea de la Metopolis*, ultima parte a culegerii, *Povestiri din muzeul scrisorilor*, pare mai curând o suită de exerciții de digitație în vederea unui volum viitor, cel de-al doilea, al Cărții... Iterația, transmisia de bunuri fictive, circulația numelor, a poveștilor și a destinelor de la un volum la altul atestă unitatea spațiului fictiv și faptul că se rămâne tot timpul în perimetrul Cărții...

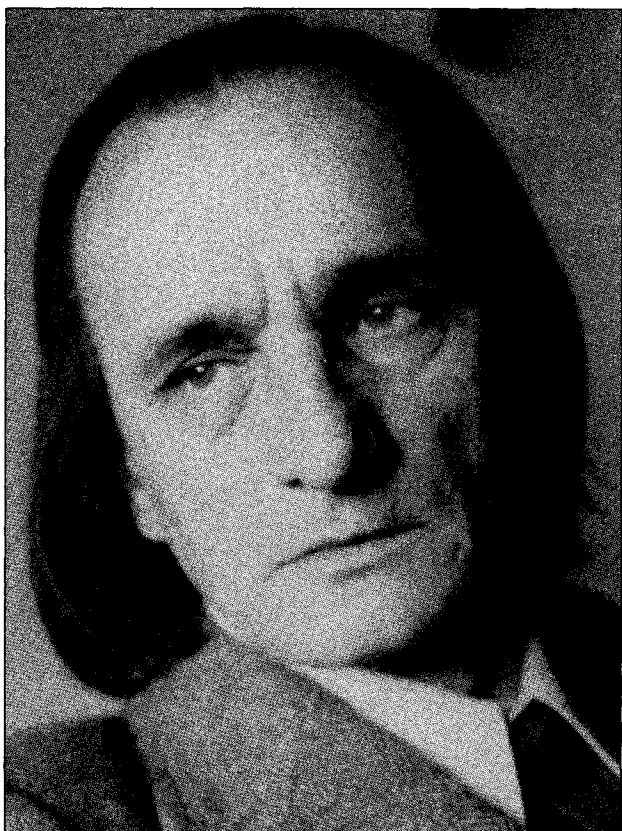
Înainte de roman, **B.** a dat ineditul volum de nuvele *Iarna bărbaților*, care include texte foarte diverse, ca întindere sau ca structură, având un singur numitor comun: nici unul dintre ele nu poate fi măsurat cu etalonul obișnuit al prozei de acest tip. *Mistreții erau blânzi* și *Dropia* sunt produsul unui antisadovenism de substanță, ca și de expresie. Scriind după Sadoveanu, lui **B.** îi reușește dezacordarea armoniilor macro și microcosmice ale autorului *Țării de dincolo de negură* și al *Împărăției apelor*. Între lume și povestitorul ei, între lume și cititori, s-au ridicat în răstimp stavile de netrecut, bariere și împrejmuiri solide sau doar perdele amăgitoare de cuvinte migratoare. Personajele din *Dropia*, de pildă, alunecă la fel ca niște umbre pe apa nocturnă a câmpiei. Ele obișnuiesc să măsoare lumea cu basmul și cu cântecul — forme verbale atinse în grad înalt de stereotipie. Călătoria ca o finalitate fără scop este unicul nucleu epic al câtorva bucăți, precum *Mistreții erau blânzi*, *Dropia*, *Satul de lut* sau *Masa cu oglinzi*, indiferent că se caută un oraș sau un sat, un loc de veci pentru un copil sau o dropie la fel de intangibilă ca pasărea măiastră. Ciclul *Vară și viscol* rodează o formulă productivă în *Cartea de la Metopolis* — resuscitarea reală sau imaginată — a unui personaj. Prozele intitulate *Monolog în fața fluviului*, *La curtea ospățului* și *Măști fără oameni* relatează destinul sucit al lui Grigore Nereju, coborâtorul celei mai vechi stirpe din Glava. El moare oficial de

două ori în timpul războiului și familia îi organizează de fiecare dată un priveghi ritual, rechemând cu acest prilej, peste nisip, pe întemeietorii neamului său. Din textele următoare, *Un trup gol se întoarce pe pământ și pe apă* și *Cenușa de ieri*, reiese că mortul începe cea de-a treia viață, ajungând la timp la locul priveghiului, ca să-și mănânce coliva. Ca și spațiul, timpul real al nuvelor este circumscris istoric în proximitatea celui de-al doilea război. Câmpia și Orașul, adevărații protagoniști ai *Cărții de la Metopolis*, își împart și dominația asupra universului fictiv din *Iarna bărbaților*. După cum tot în cartea de nuvele apare cu pregnanță tiparul structural al repetiției, a cărei fenomenologie o înscenează somptuos viitorul roman. În ciclul de proze *Masa cu oglinzi*, sub semnul revenirii stă mirajul numit de cineva „apa celor fără de viață”. Iar în *Ploaia și biserica pe roate*, toată narația se rezumă la repetarea unui text pe care nu numai povestitorul (Popescu), ci și ascultătorul său (ceasornicarul Schwartz) îl știe deja pe de rost. Opera lui B. este construită pe principiul reiterării, al repetiției, al circulației și al prefacerii, alcătuind un spațiu unitar textual și omogen stilistic și tematic. Un univers al istorisirii, născătoare deopotrivă de Lume și de Carte. Monocord și egal cu sine însuși, scriitorul nu mizează pe surpriză sau pe diferență, ci, dimpotrivă, își scoate efectele din previzibil și din repetitiv. Principiul repetiției și al confirmării este ilustrat triumfal de *Cartea de la Metopolis*, unde el coboară în ficțiune, devenind pe de o parte o normă structurală a lumii povestite și pe de alta o temă de comentat și de dezbătut. Romanul nu poate fi povestit, ci doar demontat în articulațiile sale complicate, fiind mult mai important prin ce se arată decât prin ce se relatează în el. Personajele, ca și evenimentele ilustrează un stil existențial – cel din urbea dunăreană numită Metopolis – care trădează o nevoie acută de modele, întreținând în toate (când e nevoie, chiar în mod fraudulos) aparențele unor afilieri retroactive. Sursa majoră a derivațiilor modelatoare, modelul modelelor, îl reprezintă Bizanțul imperial, erijat în mit al originilor. La Metopolis, a fi, a face, a cugeta și a vedea sunt deopotrivă variante ale bizantinizării. Conform istoricilor, Bizanțul a reprezentat în istorie o moștenire intelectuală care a reușit să se perpetueze printr-o descendență prelungită și eclectică – a formei imperiale romane, apoi a celei creștine – devenindu-și sieși copie și succesori. Nicolae Iorga este de părere că ipostaza crepusculară a bizantinismului se află exact în spațiul dunărean (care îl obsedează pe B.), mai precis, în renașterea elino-bizantină din timpul lui Nicolae Mavrocordat. Relația dintre un tipar originar și o serie de ipostaze ulterioare modelează în roman gesticulația existențială, ca și pe cea creatoare – Metopolisul fiind un spațiu propice înfăptuirii artistice, de la spectacolul teatral și orfevrărie la sculptură, croitorie, arhitectură sau literatură. În piatră, în cuvântul scris sau rostit, în lână și în stofă sau în metale prețioase, metopolisienii lucrează harnic, confecționând „falsuri exacte” ale unor prototipuri mai mult sau mai puțin faimoase. Cronica metopolisiană a personajului-autor numit generic *Milionarul* consemnează minuțios faza finală a procesului de degradare a arhetipurilor într-o fenomenalitate de stereotipuri pitorești. Inclusă *en abîme* în

roman, piesa *O feerie bizantină* (certificatul de noblețe al orașului) ilustrează foarte bine mania bizantină a stereotipiei hilare. Printre personajele aduse în scenă apar trei Theodocte, două Rhodomnee, crainicul vesel și cel prăpăstios, un Procopius din Cesareea lăudător și altul bârfitor al lui Iustinian și al Theodorei, poetul Theodor Prodromul cel cu idei înalte și altul cu idei joase și veninoase ș.a. Înzeștrați cu o abilitate neobișnuită de „a proceda sumar și cu mijloacele fixe de tipar ale legendelor” – cum precizează naratorul anonim – metopolisienii obișnuiesc să judece fiecare om printr-un timp al lui rămas în urmă. Unul dintre protagoniștii romanului, generalul Marosin, a încremenit în tiparul unui eveniment de mult încheiat: dragostea lui de tinerețe cu Fibula Serafis. Endemică în lumea fictivă a lui B., preocuparea stăruitoare pentru arhi-realități are un caracter paradoxal. Relațiile dintre originale și copiile lor – fie că e vorba despre ghetete de măritiș ale lepei-Roșii, de dublura subterană a orașului Metopolis, de poemul lui Emil Havaet, de bijuteriile Fibulei Serafis sau chiar de identitatea unor personaje ca Fibula însăși, Zoe Porfirogeneta, Filip Lăscăreanu-Umilitul sau Sultana Mavrocordat – sunt foarte alambicate. De cele mai multe ori, realitatea originară pare să existe anume ca să facă posibilă devierea în raport cu ea. Iau astfel naștere serii întregi de copii sau de urmași, la

Ana Blandiana și Ștefan Bănulescu

limită uzurpatori sau falsuri, care își reduc ascendența la o simplă metaforă, dacă nu de-a dreptul la minciună. Și de această dată precedentul este Bizanțul — o matcă a diferirii, unde toate lucrurile au cel puțin două fețe, ca să nu se poată deosebi adevărul de fals: „În Bizanț au fost două feluri de lucruri: *Care erau și care nu erau*. Sau, fiecare lucru putea avea două fețe, dacă nu mai multe.” În condițiile date, în lumea imaginară de la Metopolis, ca și în literatura lui **B.**, se intră într-o circularitate teoretic infinită a repetițiilor, a reluării, a translației. Ia naștere un spațiu continuu unde pre-facerea este justificată de existența unui mit al originilor și nutrită de o memorie generică difuză. Toate personajele mai importante din roman stau sub semnul acestui sindrom, îndeosebi trioul de raisonneuri alcătuit din generalul Marosin, Topometrist și autorul fictiv poreclit Milionarul. De altfel, literatura fabricată de Milionar — Cartea sa — e un produs desăvârșit al acestei lumi „a alunecășurilor de spirit și de caracter, unde artificul e mai prețios și mai gustat decât realitatea”. Generalul Marosin, fin cunoscător al lumii metopolisiene și totodată criticul fictivizat (sau înscris) al autorului-Milionar, pune în circulație o serie de expresii pregnante, pentru a-i defini programul estetic. Printre ele, „haosul de artificii”, „falsificarea exactă”, „ecoul târziu”, „lovitura bizantină” ș.c.l. De altfel, Cartea nu se datorează exclusiv autorului ei fictiv. Ea trece prin Pavilionul generalului, suportând cu acest prilej prefaceri importante. Din simbioza între un interpret sui-generis ca Marosin și un

autor ca Milionarul s-ar naște probabil creatorul desăvârșit, în stare să pună în practică rețeta ideală spre care năzuiește prozatorul. *Cartea de la Metopolis* este deci, într-o latură a sa, un metaroman, arătând cum se plănuieste, se face și se citește literatura. Pe alocuri, romancierul își descrie tehnica recurgând la cuvintele altora, uzând deci de cunoscutul joc între text și subtext detectat de Marosin la Metopolis. Dacă recurge la figurile simbolice de creatori și de comentatori care se întâlnesc la tot pasul în universul fictiv, **B.** o face ca să aducă în discuție alternativele în funcție de care a optat el. Deși își dă pe față alegerea și își revelează codul, el nu montează o campanie de explicitare. Totul se păstrează în registrul fertil al echivocului. Autorul prizează el însuși tehnica duplicitară a bizantinizării, scrie, pentru cine vrea să priceapă sau, cu o vorbă a lui Marosin, „caută oul de sub cuvânt, întinzându-l altuia să scoată pui din el.” Există într-una dintre *Scrisorile din provincia de Sud-Est* o reflecție care rezumă apodictic fascinația constantă și rodnică pentru puterile cuvântului rostit sau scris. Nu întâmplător textul — *Cerneală mai avea, dar nu mai avea nisip* — figurează în capitolul cu nume sugestiv *Loc pentru fiecare în Comedia cuvintelor*: „Poveștile și cuvintele sunt ca florile cu fruct, nu se mestecă în dinți, cu gura la soare ca să se coacă.” Subzistă aici morala creatoare a întregii opere.

Ștefan Bănulescu a subțiat sângele personajelor sale din Metopolis până la desăvârșita lui transformare în apă, ținând cont de vechimea acestui sânge, consemnată în valori numismatice și arheologice, spre a-l trezi apoi iarăși la o utopică existență, în desimea aerului balcanic. De aceea, sub fantasmagoria vehementă a numelor și poreclelor actuale se citește raționamentul obosit al oțiumului antic. Acesta este sensul cel mai adânc al utopiei lui Bănulescu, căreia îi corespunde și o viziune istorică în planul ficțiunii.

I. NEGOIȚESCU

SCRIERI: *Drum în câmpie*, pref. Eusebiu Camilar, București, 1960; *Iarna bărbaților*, București, 1965; ed. 2, București, 1967; ed. București, 1971; ed. București, 1979; ed. pref. G. Dimisianu, București, 1991; *Cântece de câmpie*, București, 1968; *Scrisori provinciale*, București, 1976; *Cartea Milionarului*, vol. I: *Cartea de la Metopolis*, București, 1977; *Scrisori din provincia de Sud-Est sau O bătălie cu povestiri*, București, 1994; *Un regat imaginar*, București, 1997; *Elegii la sfârșit de secol*, București, 1999.

Repere bibliografice: Ardeleanu, *Însemnări*, 167-176; Negoitescu, *Scritori*, 483-486; Oprea, *Mișcarea*, 197-204; Mincu, *Critice*, I, 112-115; Drăgan, *Aproximații*, 201-210; Dimisianu, *Prozatori*, 70-78; Raicu, *Structuri*, 277-282; Iorgulescu, *Rondul*, 132-142; Cristea, *Domeniul*, 196-201; Balotă, *Universul*, 130-143; Dimisianu, *Nouă prozatori*, 7-23; Ungureanu, *Proză*, 147-156; Ștefănescu, *Preludiu*, 168-173; Vlad, *Lectura*, 236-241; Ardeleanu, *Mențiuni*, 137-141; Simion, *Scritori*, I, 598-615; Regman, *Explorări*, 159-168, 284-294; Ștefănescu, *Jurnal*, 117-118, 130-134; Băileșteanu, *Refracții*, 150-161; Tomuș, *Mișcarea*, 229-232; Iorgulescu, *Critică*, 99-104; Culcer, *Serii*, 190-194; Gorcea, *Structură*, 85-88, 131-137, 183-185, 212-214, 217-218; Simuț, *Diferența*, 153-158; Vartic, *Modelul*, 192-198; Manolescu, *Arca*, III, 100-140; Gheorghiu, *Reflexe*, 40-45; Țeposu, *Viața*, 173-178; Raicu, *Fragmente*, 311-317; Ștefănescu, *Dialog*, 137-145; Condurache, *Portret*, 37-40; Monica Pillat, *Ieșirea din contur*, București, 1985, 37-40; Ungureanu, *Proza rom.*, I,

467-500; Dimisianu, *Subiecte*, 108-115; Holban, *Profiluri*, 101-105; Ștefănescu, *Prim-plan*, 150-159; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 99-104; Spiridon, *Melancolia*, 8-52; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 206-207, II, 251-254; Laurențiu Hanganu, *Istoria ficțiunii*, RL, 1993, 22; [Ștefan Bănuțescu], RL, 1994, 42 (semnează Andreea Deciu, Gabriel Dimisianu, Ioana Părvulescu); Negoșescu, *Scritori contemporani*, 36-38; Dan-Silviu Boerescu, *Ștefan Bănuțescu*, „*Scrisori din provincia de Sud-Est sau O bătălie cu povestiri*”, LCF, 1995, 30; Simuț, *Incursiuni*, 127-130; Georgeta Horodincă, *Un regat imaginar*, RL, 1996, 7; Monica Spiridon, *Un prozator nepereche*, R, 1996, 4-6; Nora Iuga, *Neasemănarea geniului*, „22”, 1998, 24; *Dicț. analitic*, I, 131-134, 326-328, II, 145-148; Glodeanu, *Dimensiuni*, 110-115; S. Damian, *Opera lacomă*, RL, 1999, 19; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 334-336; Dimisianu, *Lumea*, 191-194, 586-589; *Dicț. esențial*, 75-79; Monica Spiridon, *Ștefan Bănuțescu*, Brașov, 2001; Alex. Ștefănescu, *Ștefan Bănuțescu*, RL, 2001, 20, 37; Manolescu, *Lista*, I, 101-102, II, 142-147; Cristea-Enache, *Concert*, 145-153; Popa, *Ist. lit.*, II, 820-823; Negrici, *Lit. rom.*, 218-219, 329-331. M.S.

BĂNUȚESCU-BODONI, Gavriil (1746, Bistrița – 30.III.1821, Chișinău), cărturar. Este fiul Anastasiei și al lui Grigore Bănuțescu; la naștere a primit numele Grigore. A făcut studii superioare la Academia Teologică din Kiev (1771-1773), continuându-le în Grecia. Predă un timp limba latină la Școala Domnească din Iași (1777-1778), apoi limba greacă la Seminarul Teologic din Poltava, devenind ulterior rector al acestuia. A fost mitropolit al Kievului (1799-1803), exarh al Moldovei, Valahiei și Basarabiei (1808-1812), mitropolit al Chișinăului și Hotinului, din 1812 până la moartea sa. Este înmormântat la mănăstirea Căpriana.

B.-B. a desfășurat o largă activitate culturală. Prin eforturile sale, au fost înființate, la Chișinău, Seminarul Teologic (1813), o școală de nivel mediu pentru fiii de nobili (1816) și tipografia eparhială, inaugurată la 31 mai 1814. Aici s-au tipărit, sub îngrijirea ori supravegherea lui, multe cărți de cult și manuale școlare în limba română. A fondat, de asemenea, secția pentru Basarabia a Societății Biblice Rusești, de care este legată editarea *Bibliei* românești de la Petersburg, apărută în 1819 și realizată după *Biblia de la Blaj* (1795).

Repere bibliografice: P. V. Haneș, *Scritori basarabeni*, București, 1936, 93-143; Alexe Mateevici, *Opere*, I, îngr. Ion Nuță, Efim Levit, Sava Pânzaru, Chișinău, 1993, 392-428; Colesnic, *Basarabia*, I, 6-11; Păcurariu, *Ist. Bis.*, III, 196-198, *passim*; Boris Buzilă, *Din istoria vieții bisericești din Basarabia*, București-Chișinău, 1996, 23-41; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 41-42; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 23. V.C.

BĂNUȚ, Aurel P. (23.X.1881, Cohalm, azi Rupea, j. Brașov – 28.VII.1970, Brașov), gazetar și prozator. Părinții, Maria (n. Coșșa) și Paul Bănuțiu, judecător, se sting prematur, așa încât **B.** crește sub oblăduirea rudelor dinspre mamă. Învață la Cohalm, Copăcel și Făgăraș, terminând liceul la Blaj, în 1899. Urmează studii de drept la Cluj și, din 1902, la Budapesta; târziu, în 1925, își ia diploma de doctor în științe politice, iar în 1928 pe aceea de doctor în drept, la Universitatea din Cluj. Cu o bursă a Societății pentru fond de teatru român, studiază, între 1905 și 1908, la Conservatorul de Artă Dramatică din București,

în același interval urmând și un stagiul de pregătire teoretică la Berlin. Ca director artistic al Societății pentru fond de teatru român între 1908 și 1914, înființează peste 60 de comitete filiale, formează și instruieste trupe de diletanți, întreprinde turnee cu compania pe care o alcătuiește și unde va funcționa ca regizor și nu o dată ca actor și autor. În timpul războiului, **B.** dezeretează din armata austro-ungară, trece munții și se înrolează voluntar în armata română, încercând să-și fructifice și acum aptitudinile artistice, în spectacole organizate cu tovarășii de arme. Fără să fie tentat de profesia de avocat (era înscris în Baroul Ilfov și ulterior în cel din Oradea), a schimbat, cu o mobilitate ce nu va fi fost doar a zodiei politice sub care se afla la un moment dat, reședințe și funcții: director al propagandei culturale din Ardeal și Banat (1925-1927), director al Teatrului de Vest din Oradea (1928), prefect al județului Târnava Mare, inspector în Direcția Educației Poporului, prefect de Someș, primar în Ocna Sibiului. Retras în 1940 la Tinca-Bihor, pensionat și de Societatea Scriitorilor Români, va trăi, o vreme, la București, revenind în cele din urmă la Brașov.

Supranumit de confrăți, cu o hiperbolă strivitoare, „un Caragiale al Ardealului”, **B.** are însă o altfel de însemnătate. El a fost mai cu seamă un om plin de energie, ingeniozitate și talent, un ferment într-o utilă acțiune de luminare și culturalizare. În perioada budapestană, sprijinit de alți studenți români, membri ai Societății „Petru Maior”, ia inițiativa întemeierii și finanțării revistei „Luceafărul”, fiind editor și redactor responsabil până la sfârșitul anului 1902, apoi doar editor, până în aprilie 1903, când trece gazeta în mâinile lui Oct. Tăslăoanu și ale lui O. Goga. Chiar în primele numere, tipărește un grupaj de scrisori primite de Paul Bănuțiu de la Aron Pumnul, cât și întâiele sale foiletoane umoristice, semnate Zeno Sylvian, Z. Sylvian, urmate de altele, apărute, din 1902, în „Poporul român”. Mai publică în „Gazeta Transilvaniei”, „Țara noastră”, „Anuarul Societății pentru fond de teatru român”, „Lupta” din Budapesta, „Drapelul” (Lugoj), „Revista teatrală”, „Românul” (Arad), „Renașterea română” (unde, în 1919, este și director alături de V. Hotăran), „Transilvania”, „Societatea de mâine”, „Familia”, „Tribuna”, „Pagini literare” ș.a. Gazetar, animator al vieții teatrale, **B.** este autor al unei literaturi de aspect fragmentar – foiletoane, schițe umoristice, proză –, apărută în periodice de mare tiraj din Ardeal și Banat, editată și reeditată în colecții de circuit popular, multe dintre textele lui făcând deliciul spectacolelor date de diletanți. O galerie de personaje ilare, surprinse, în miniaturile sale, în situații de dilatare ridicolă a importanței lor sociale, formează lumea în care pătrund un ochi avizat și o ureche exersată, spre a restabili, prin exagerarea metehnelor, ordinea firească a lucrurilor. Ca într-o dioramă tragicomică, ce se poate reface prin juxtapunerea fragmentelor, mișună „frunțașii” unui loc, „factorii ponderoși în conducerea destinului noastre”, cum le zice Ierofteiu Buhă, „docinte ambulante emerit”. O mecanică, foarte bine deprinsă, a trămbițării sentimentelor naționale, a bunelor intenții face ca interese mărunte să se poată insinua sub masca vreunui „scop idealist și consacrat”, cum ar fi, de pildă, lupta împotriva „stagnațiunii

culturale". În atitudini alternează găunoșenia lustruită, violența, grosolană. În pofida grămezilor de „tistii”, titluri și funcții invocate cu grandilocvență puerilă, ignoranța apare adesea uluitoare și declanșează o serie de neînțelegeri și vane zăzanii. La **B.**, invenția este ca și inexistentă, iar comicul vine din alte zone. Mai întâi din disproporția dintre insignifianța conflictelor, disputelor și amploarea, forma supradimensională pe care acestea o iau. Prozatorul evită să povestească; introduce personajul în scenă și îl lasă apoi să-și spună păsul ori „convingerile”. Tipul de discurs al eroilor (scrisoare, cerere, petiție, raport, telegramă, cuvântare polemică), relevant pentru portretul lor, tinde să extragă de peste tot același amar adevăr moral. Cea mai generoasă sursă a comicului se află în limbajul personajelor, în acea locvacitate neistovită, încenată spre a indica rupturi de nivel între gândire și expresie. **B.** face din cuvinte personaje pentru o comedie a limbajului, savuroasă chiar atunci când e îngroșată. Nu atât fonetismele – acest „material de limbă” era apreciat de Sextil Pușcariu, bunăoară – ori topica enunțurilor, cât fixații snoabe, cu precădere latinomania, formele corupte, citatele maltratate, sintagmele aberante, poncifele contribuie la portretizarea satirică. În numele personajelor (Romulus Topârlan, Danton Păstârnac, Decebal Zăbăilă, Hercules Bețișoș ș.a.) urcă ceva din sevele comediei burlești aflate în subsolul *Țiganiadei* lui I. Budai-Deleanu. G. Călinescu detecta la **B.**, descendent al lui Victor Vlad Delamarina întru ilustrarea umorului dialectal, tocmai

„burlescul lingvistic”. Deși multe dintre spumoasele lui „momente” par a fi replici la paginile dedicate de I. L. Caragiale lui Marius Chicoș Rostogan, distanța e mare. La scriitorul ardelean, învățătorul, preotul au manii inofensive și sunt priviți cu îngăduință și compasiune. Câteva chipuri de țărani – Achim Filăru și mai cu seamă Mon – completează imaginea obștei. Acești oameni trecuți prin tot felul de întâmplări, dintre care unele iau proporții homerice, ca în cazul povestirilor din războiul cu „franțogul”, la „Măilat”, rememorează vremurile de odinioară, fruste, necorupte, și formulează critici de bun-simț la adresa agitației sterpe a oamenilor mai noi. **B.** este și un memorialist cu aplomb, ce se sprijină pe amintirea intactă a momentelor evocate, adesea și pe documente, ca în însemnările despre Jan Urban Jarník, George Dima, Iacob Mureșianu. El introduce în spațiul evocării nucleee epice, crochiuri de portret fizic, contururi de portret moral, aprecieri de critic, toate trasate destins, personal. Dacă amintirile despre Caragiale și Coșbuc sunt configurate într-un registru oarecum obișnuit, anecdotic, altele, precum cele despre C. I. Nottara, au o valoare documentară specială. Accentele patetice și nu o dată sublinierile autoflagelatoare („Agârbiceanu-omul e cu un an în urma mea, Agârbiceanu-scriitorul e cu o sută de ani înaintea mea”) vorbesc despre credința în solidaritatea de generație, dar și despre luciditatea evaluării propriei contribuții.

SCRIERI: Achim „Filăru”. *Despre lume și oameni*, Brașov, 1913; *Elocuința frackelui Ladislau. Cartea părintelui Reteveiu*, Sibiu, 1923; *Lămurirea ucenicilor. Raportul docintelui ambulat în penziunea leroftelui Cucu despre activitatea Comitetului teatral din Ardeal și în jur*, Sighișoara, 1924; *Eroii din „Hinterland”*, Sighișoara, 1925; *Gheorghe Cârțan*, Sibiu, 1927; *Tempi passati*, București, 1931; *Oameni de ispravă*, Sibiu, 1939; *George Dima*, București, 1955; *Tempi passati. Evocări*, pref. Mircea Zăciu, București, 1965; *Scieri*, îngr. și pref. Petronela Negoșanu, București, 1974.

Repere bibliografice: Teodor Neș, *Oameni din Bihor*, Oradea, 1937, 428–437; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 567–568; Eugeniu Potoran, *Umoristul Ardealului*: A. P. Bănuț, Tinca-Bihor, 1944; Zăciu, *Masca*, 358–364; Agârbiceanu, *Meditație*, 246–250; Perpessiciu, *Alte mențiuni*, III, 265–270; Vasile Netea, *Geneza revistei „Lucaefărul”*, MS, 1973, 3; *Dicț. scriit. rom.*, I, 238–240. G.D.

BĂNUȚĂ, Ion (7.XI.1914, Siliștea, j. Argeș – 30.XII.1986, București), poet. Este fiul Radei (n. Georgescu) și al lui Dumitru Bănuță, țărani. Urmează o școală de arte și meserii, fiind, în paralel, ucenic și muncitor la Uzinele „Grivița”. Participă la grevele din 1933, iar în 1941 este arestat pentru activitate în cadrul PCR. După 1944, devine primul președinte al Sindicatului Ziaristilor din Banat. Urmează liceul în particular și studiază ziaristica la Facultatea de Filosofie a Universității din București, pe care a absolvit-o în 1959. Între 1960 și 1968, este director al Editurii pentru Literatură, unde s-a distins printr-o preocupare eficientă pentru literatura clasică, din care a inițiat ediții de opere, ca și pentru literatura contemporană (a patronat debutul multor scriitori tineri în colecția „Lucaefărul”). Este demis în anul 1968 pentru că tipărise, în colecția „Biblioteca pentru toți”, antologia *Poezia română modernă. De la G. Bacovia la Emil Botta* (I-II), alcătuită de Nicolae Manolescu, în care

figurau poeți indezirabili regimului comunist: Aron Cotruș, Nichifor Crainic, Radu Gyr, Ștefan Baciu ș.a. A fost trimis redactor-șef la „Albina”. A colaborat la „Viața românească”, „România literară”, „Tomis”, „Cronica”, „Familia”, „Astra” ș.a.

B. debutează editorial în 1946, la Lugoj, cu placheta de versuri *Cetatea tăcerii*, dedicată experienței carcerale și memoriei celor căzuți în „lupta pentru progres”. Publică, în anii '40, în „Presa liberă”, pe care el însuși o înființează, articole și reportaje care servesc ideologia comunistă. O serie de volume (*Izvoare*, 1956, *La hotarul dintre lumi*, 1960, *Am rechemat iubirea*, 1962 și *Scrisoare către anul 2000*, 1963) conturează profilul unui poet militant în stilul rudimentar al epocii, ce abordează tematica socială, în versuri agitatorice, conjuncturale. Angajarea, enunțată cu un neistovit retorism, vizează evenimentul imediat, chiar dacă notații lirice cu un caracter diferit (erotică, introspecție, reflexivitate) își semnaleză uneori prezența. Bunăoară, pe o temă dată, pacea, timbrul e susținut de „angajamente” viguroase: „Te apărăm / că suntem mulți / noi, robitorii, / de noapte cu noapte, / zi cu zi, / vom fi aci, / mereu prezenți, / mereu în stare de alarmă [...] noi vom fi mulți, / vom fi o mie de milioane.” **B.** va trece însă de la cronică rimată și exaltarea conformistă a „biruințelor” și a „steagului leninist” la un tip de poezie reflexivă, care atrage în gesticulația amplă motive cu reverberație general umană. Evoluția către un lirism mai elaborat începe odată cu *Lacrima diavolului* (1965), unde poetul, depășind faptul concret, încearcă o viziune de ansamblu asupra lumii, diavolul, spirit răzvrătit, semnificând setea de cunoaștere a omului. Punctul de sus al scrisului lui **B.** este *Olimpul Diavolului*, lucrare ce se vrea monumentală, con-

cepută în zece volume intitulate „panorame”, din care au fost realizate: *Panorama efemeridelor* (1967), *Panorama sărutului* (1969), *Panorama focului albastru* (1972), *Panorama iubirii zugravului* (1974), *Panorama duhului meu* (1976), *Panorama-n dor de domnișoara Pogany* (1977), *Panorama-n sălcii plângătoare* (1981). Sub semnul lui Dante Alighieri, Infernul, Purgatoriul, Paradisul sunt aici compartimente ale „scenei lumii”, iar diavolul – un simbol al naturii contradictorii a ființei omenești și un posibil alter ego al poetului. Pe de altă parte, invocând pactul faustic, poetul-ateu respinge inerția, starea de lăncezeală și-și „cumpără” de la diavol fervența, „sublimul neastâmpăr”, „germenele frumos al furtunii”, neliniștea și dreptul de a fi „greier cântăreț al Universului”, pentru a glorifica omul și valorile lui. Nu este vorba aici doar de o schimbare de registru tematic, doar de lăsarea în urmă a poeziei ocazionale, a cărei caducitate poetul o va fi înțeles într-un târziu, ci și de un alt mod de a scrie, de recuperarea unor teritorii lirice și a unor posibilități ale versului. Poetul prea grăbit, admonestat altădată pentru „multele stângăcii, facilități și contradicții în imagini” (G. Călinescu), este acum un ludic, un candid fermecat de cuvinte („Plânge diavolul din mine / În candoare de sabine. // Plânge iarba în nesațiu / Și mi-e dor de un Horațiu [...] Plânge-un om în joc de roate / Spițele sunt rupte toate.”). E preocupat nu de versul pletoric, ci de exprimarea lapidară, sentențioasă, astfel încât scrisul supravegheat, rafinamentul exercițiului stilistic din „panoramele” sale îl înscriu între poeții devotați ideii de virtuozitate.

SCRIERI: *Cetatea tăcerii*, Timișoara, 1946; *Izvoare*, București, 1956; *La hotarul dintre lumi*, București, 1960; *Am rechemat iubirea*, București, 1962; *Scrisoare către anul 2000*, București, 1963; *Versuri*, pref. G. Călinescu, București, 1963; *Lacrima Diavolului*, București, 1965; *Olimpul Diavolului*. *Panorama efemeridelor*, București, 1967; *Olimpul Diavolului*. *Panorama templului meu*, București, 1968; *Olimpul Diavolului*. *Panorama sărutului*, București, 1969; *Olimpul Diavolului*. *Panorama focului albastru*, București, 1972; *Olimpul Diavolului*. *Panorama iubirii zugravului*, București, 1974; *După flori*, București, 1975; *Olimpul Diavolului*. *Panorama duhului meu*, București, 1976; *Olimpul Diavolului*. *Panorama-n dor de domnișoara Pogany*, București, 1977; *Olimpul Diavolului*. *Panorama-n sălcii plângătoare*, București, 1981. **Traduceri:** Pablo Neruda, *Gloria și moartea lui Joaquin Murieta*, București, 1972 (în colaborare cu Rosalia Bianu).

Repere bibliografice: Martin, *Poeți*, I, 78–84, II, 84–89; Piru, *Panorama*, 196; Sorianu, *Glose*, 117–120; Drăgan, *Aproximații*, 196–200; Perpersicic, *Lecturi*, 27–31, 294–298; Călinescu, *Literatura*, 183–185; Ciobanu, *Panoramic*, 44–51; Ciobanu, *Incursiuni*, 93–97; Piru, *Poezia*, I, 324–329; Laurențiu, *Eseuri*, 49–55; Căndroveanu, *Poeți*, 38–43; Lit. rom. cont., I, 222–227; Căndroveanu, *Printre poeți*, 34–39; Alexandru Balaci, *Cuvânt despre Ion Bănuță*, LCF, 1987, 2; *Dict. scr. rom.*, I, 240–241; Iordan Dăcu, *Sub semnul Minervei*, București, 2000, 11–28; Popa, *Ist. lit.*, II, 465–466; Nicolae Rotaru, *Fiul nemulțumirii*, „Amurg sentimental”, 2003, 6.

L.Bz.

BĂRAN, Vasile (20.I.1931, Pojogeni, j. Gorj), prozator, publicist și poet. Fiu al Anei și al lui Gheorghe Băran, țărani, **B.** urmează liceul la Târgu Jiu și București, apoi Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu”, secția de ziaristică. A fost

redactor la Agerpres, „Scânteia tineretului”, „Scânteia”, la secția de scenarii a Studioului Cinematografic București, secretar de redacție la „România literară” (1969–1989).

Debutul dublu al lui **B.**, cu *Gospodăria colectivă – izvor de bunăstare și belșug și Pe drumul fericirii* (GAC Oltul, com. Teslui), apărute în 1961, se circumscrie speciei, mult frecventate în epocă, a reportajului literar contrafăcut în sensul pozitivului mobilizator, propagandistic. În continuare, autorul publică abundent în mai toate formele convenționale ale literaturii, distanțându-se parțial de finalitatea pur ideologică a începutului. Tipul de notație și, implicit, viziunea de ansamblu sunt acelea ale unui reporter care acumulează materie factologică nestructurată narativ și transparentă moral. O preferință constantă merge către „microsoane”, compuneri de mici dimensiuni, eterogene tematic, cultivând cu precădere mijloacele expresive ale satirei și parabolicului. Romanele lui **B.** își propun să sondeze, problematizând în sfera „eticului socialist”, diverse medii, începând cu cel rural și terminând cu acela artistic. Deși evident mediocră, această literatură a beneficiat de ecouri critice pozitive, un dosar al receptării putând fi simptomatic pentru limbajul dublu al criticii literare în comunism, apt să pluseze, prin terminologia pusă în joc, valori neconvingătoare estetic, dar convenabile ideologic. S-a vorbit astfel despre „o arhitectură secretă disimulată printr-un barochism digresiv” (Mircea Iorgulescu) sau despre capacitatea „de a profila simboluri existențiale” în cadrul „unor motive structuratoare care susțin ansamblul” (Gabriel Dimisianu). După 1989, autorul va ilustra și tipul de literatură senzațională, precum în *Dracula, adolescentul blestemat* (1999). Ca eseist, **B.** nu evită prețiozitățile și informațiile deficitare ale diletantului; *Monografia istorice* (2003) acordă credit unor ipoteze hazardate, pe linia dacologilor improvizați.

SCRIERI: *Gospodăria colectivă – izvor de bunăstare și belșug*, București, 1961; *Pe drumul fericirii* (GAC Oltul, com. Teslui), București, 1961; *Contemporani cu viitorul*, București, 1962; *Uluitoarea dispariție a unui cap liniștit*, București, 1965; *O raită prin pădurea de întâmplări*, București, 1966; *Duminica lucrurilor*, București, 1968; *Întâmplări din primul vis*, București, 1968; *Săgeata albă*, București, 1968; *Numărați până la unu*, București, 1969; *Berbecul zburător*, București, 1971; *Cuptorul de ars cărămidă*, București, 1971; *Microsoane satirice*, Cluj, 1971; *Ancheta*, București, 1972; *Imnurile verii, Cartea proverbelor*, București, 1973; *Cocorii de iarnă*, București, 1973; *Călcâiul lui Ahile. Microsoane satirice*, Iași, 1974; *Cascada*, București, 1974; *Cresc odată cu țara*, 1974; *Insula manechinelor*, București, 1975; *Ambarcațiunea eroică*, București, 1976; *O.R.A. (Opinii, reportaje, anchete)*, București, 1976; *Diamantul viu*, București, 1978; *R.I.T.M.*, București, 1978; *Pământul plat. Romanul unui vis*, București, 1979; *I.M.N. (Impresii, microsoane, notații)*, București, 1981; *Oglinda nepieptănată*, Craiova, 1982; *Cavalerii de pe coastă*, București, 1982; *Pluta meduzei*, Craiova, 1982; *Roata și soarele*, București, 1982; *Sub cerul umbrelei mele*, București, 1984; *Limpezirea fântâni*, București, 1984; *Ranița grea a iubirii*, București, 1985; *Plecarea cavalerilor*, București, 1986; *Recucerirea dragostei*, București, 1987; *Nevăzutele războaie*, București, 1989; *Acești scriitori minunați și conștiințele lor zburătoare*, București, 1992; *De la regina muncii la regina moartă*, București, 1994; *Noaptea Mokshanalei*, București, 1995; *Mierea din nevasta altuia*, pref. Fănuș Neagu, București, 1997; *Regina moartă*,

Craiova, 1998; *Dracula, adolescentul blestemat*, București, 1999; *De la Lenuța Petrescu la Elena Ceaușescu*, București, 2000; *Itinerar brâncușian*, București, 2001; *Tepeș, fiul Dragonului*, București, 2000; *Monografia istorice*, București, 2003.

Repere bibliografice: Dimisianu, *Prozatori*, 145–146; Popa, *Modele*, 143–145; Dimisianu, *Valori*, 116–118; Titel, *Pasiunea*, 77–78; Dimisianu, *Lecturi*, 196–203; Odangiu, *Romanul*, 30–32; Alex. Ștefănescu, „Sub cerul umbrelei mele”, *RL*, 1985; 3; Dumitru Micu, „Ranița grea a iubirii”, *CNT*, 1985, 13; Grigore Smeu, „Ranița grea a iubirii”, *RL*, 1985, 30; Lucian Raicu, „Limpezirea fântâni”, *RL*, 1985, 41; Tudorel Urian, „Plecarea cavalerilor”, *O*, 1986, 50; Mircea Iorgulescu, „Plecarea cavalerilor”, *RL*, 1987, 15; Nicolae Manolescu, *Un personaj devenit autor*, *RL*, 1992, 42; *Dict. scriit. rom.*, I, 241–243; Cosma, *Romanul*, II, 215; Popa, *Ist. lit.*, II, 886; Oprea, *Anticipația*, 443–444. *M.I.*

BĂRĂGANUL, publicație care a apărut la București, lunar, din noiembrie 1931 până în decembrie 1939. Director este N. Thomescu-Baciu; de la numărul 11 din 1932 redactor este Gallia Tudor, de la numărul 16 pe 1933 – Lucia Carmeluș, iar de la numărul 3-4 pe 1936 – N. Gherculescu. Având pe frontispiciu două devize foarte grăitoare: „Muncește și vei avea” și „Citește, te vei lumina”, revista se adresează în primul rând populației rurale de pe meleagurile ialomițene. Scopul ei, urmărit cu o lăudabilă consecvență, este de a contribui la o „cultivare a minților tuturor celorlora cari lăncezesc în bezna satelor”, adică la „luminarea și deșteptarea țaranului român”. **B.** se caracterizează printr-un conținut divers și accesibil. Se publică poezii populare sau în stil popular, povestiri, anecdote, epigrame, amintiri, evocări istorice, cugetări, scurte reportaje, articole pe teme sociale și economice, note culturale. În afara directorului N. Thomescu-Baciu, care semnează frecvent versuri ocazionale, proză memorialistică și editoriale social-politice, la **B.** mai colaborează, între alții, T. Sandiny, Dinu Credință, Vintilă Petrescu-Vrancea, Th. Rosen, I. Dumitrescu, R. Voinești, C. Tonegaru, George Tăvală, I. Osipov, Mihail Lungianu. *I.M.*

BĂRBUCEANU, Constantin (17.X.1923, Ceptura, j. Prahova – 1997, București), prozator. Este fiul Virginiei (n. Popescu) și al lui Panait Bărbuceanu. Urmează, la Ploiești, Liceul „Sf. Petru și Pavel”, apoi Institutul de Petrol și Gaze, pe care îl va absolvi în 1952. Este șef de secție și maistru sondor șef (1948–1961), funcționar la PECO București (1961–1967), la Fondul Literar al Uniunii Scriitorilor (din 1971). Debutează în anul 1963, cu romanul *Bârlogul lupilor*.

Autor de romane de acțiune – fie polițiste, fie reprezentând „aspecte ale luptei comuniștilor în ilegalitate” –, **B.** respectă cu fidelitate canonul genului. În romanele polițiste *Gentlemanul schiop* (1970), *Samsarul* (1975), *Casa păcatelor* (1980), ideologizarea dublează intriga detectivistă, altminteri bine condusă. Stânjenitor este, în schimb, maniheismul autorului: hoții, falsificatorii sau proxeneții sunt îndeobște semnați prin onomastica lor – nume cu rezonanță grecească ori armenească, drept reprezentanți irecuperabili ai „vechiului regim”. O calitate a scrisului lui **B.** este aceea de a oferi o bună radio-

grafie a mediilor infracționale, chiar dacă sensul demonstrației e fals, iar incursiunile psihologice extrem de sumare. În *Samsarul*, bunăoară, sunt anchetați locatarii unui bloc în care a avut loc o crimă, prilej de a pune în mișcare un întreg repertoriu de fizionomie, comportamente și limbaje: adolescența pură (Anda Deheleanu), gestionarul hoț (Ștefan Mărăcineanu), femeia vulgară și ușuratică, sprijin neprețuit pentru detectiv datorită limbuției sale (Roza Mărgărit), bătrânul care își transformă casa în tractir (Aram Agopian) sau actrița proxenetă (Mariana Pop). Oarecum diferit este romanul *Femei singure* (1969), unde accentele psihologice sunt mai judicios distribuite, nuanțând viața interioară a personajelor. Frământările Rodicăi (soția unui condamnat la cincisprezece ani de închisoare) și procesul maturizării fiicei acesteia, Nadia, sunt conturate uneori cu tușe fine. În contrapartidă față de eroii pozitivi (cele două „femei singure” și Radu, cumnatul Rodicăi), apar personaje fără relief: condamnatul (om lipsit de scrupule și de o senzualitate maladivă) și sora sa, Marieta, femeie frivolă și rapace. Separarea celor două grupuri, survenită în finalul cărții, este soluția etică simplistă spre care „curge”, fără volute dramatice, întreaga scriere.

SCRIERI: *Bârlogul lupilor*, București, 1963; *Ceața*, București, 1968; *Femei singure*, București, 1969; *Gentlemanul șchiop*, Iași, 1970; *Expresul de noapte*, București, 1974; *Samsarul*, București, 1975; *Casa păcatelor*, București, 1980; *Ultima spovedanie*, București, 1984.

Repere bibliografice: Boris Buzilă, *Două cărți de proză*, RMB, 1969, 7754; Leonida Neamțu, „*Samsarul*”, ST, 1976, 1; Emil Manu, „*Samsarul*”, „*Pentru patrie*”, 1976, 2; Valentin F. Mihăescu, „*Samsarul*”, LCF, 1976, 27; Ion Cocora, „*Samsarul*”, TR, 1976, 28; Olimpia Berca, „*Samsarul*”, O, 1976, 11; *Dicț. scriit. rom.*, I, 243-244; *Popa, Ist. lit.*, II, 1023-1024. A.F.

BĂRBULESCU, Corneliu (3.V.1913, București), folclorist și traducător. Este fiu de preot. Face studii universitare de litere și filosofie la București (1933-1938), unde i-a fost elev lui N. Cartoian. A fost, succesiv, bibliotecar la Facultatea de Litere și Filosofie (1936-1938), profesor secundar (din 1941) în București, funcționar în Ministerul Învățământului (1944), profesor de limba și literatura română la Institutul Român din Sofia (1944-1945), funcționar în Ministerul de Finanțe (1946-1948), iarăși profesor de liceu în București (1948-1950), după care lucrează la Institutul de Folclor din București, inițial ca asistent (1951-1958), apoi în calitate de cercetător (1958-1980). Și-a luat doctoratul în filologie la Universitatea din București cu teza *Petre Ispirescu* (1971).

B. cercetează cu predilecție, din unghi comparatist, proza populară românească, mai ales basmul, încercând să delimiteze genul și specia populară românească de proza cultă și de narațiunea populară sud-dunăreană, pe baza unor constante specifice folclorului românesc. În același cerc de preocupări se înscriu și proiectul unei ample lucrări de sistematizare a basmelor, *Catalogul poveștilor românești*, rămas în manuscris, prin care intenționa să aducă unele completări la clasificarea internațională Aarne-Thompson, pornind de la constantele speci-

fice poveștilor românești, precum și sinteza *Poveștile* (capitol în *Istoria literaturii române*, I, 1964) și micromonografia *Petre Ispirescu*, publicată ca introducere la Petre Ispirescu, *Opere* (I, 1969), ediție îngrijită de Aristița Avramescu. Remarcabilă este traducerea pe care a dat-o celor două cărți despre China ale spătarului Nicolae Milescu (1956-1958).

SCRIERI: *Catalogul poveștilor românești*, RF, 1960, 1-2; *Les Légendes populaires roumaines*, „Acta ethnographica” (Budapesta), 1964, 1-4; *Analiza istorică a basmului „Fata cu mâinile tăiate”* (Ath. 706), REF, 1966, 1; *Câteva observații la basmul „Înșiră-te mărgăritar”* (tip 707 c), REF, 1968, 4; *Quelques constantes dans la structure du conte populaire roumain*, „Zeitschrift für Balkanologie”, 1971-1972, 1-2; *Motifs concordants dans les narrations populaires des peuples de la Péninsule Balkanique*, „Zeitschrift für Balkanologie”, 1973, 1-2. **Ediții:** *Din înțelepciunea poporului. Proverbe, zicători, ghicitori*, București, 1957 (în colaborare cu Gh. Ghiță); *Lupul păcălab. Povești cu animale*, pref. edit., București, 1960; *Făt-Frumos. Basme populare românești*, pref. edit., București, 1967. **Traduceri:** Nicolae Milescu, *Jurnal de călătorie în China*, pref. trad., București, 1956; ed. 2, București, 1958; ed. postfața trad., București, 1987; *Descrierea Chinei*, pref. trad., București, 1975; *Basme africane*, I-II, București, 1967. I.D.

BĂRBULESCU, Emil (19.X.1897, Ploiești — 31.III.1926, București), poet. Între 1909 și 1916, a urmat Liceul „Sfinții Petru și Pavel” din Ploiești. Înrolat în 1916, e avansat sublocotenent în 1917 și locotenent în 1919, rămânând ofițer activ până în 1921, când demisionează, pentru a se dedica publicisticii. Debutează în „*Curierul liceului*”, revistă fondată de fratele său mai mare, Zaharia Bărbulescu. Mai colaborează asiduu, cu versuri iscălite Ioan Em. Rădulescu, la „*România viitoare*” și, sporadic, la „*Cortina*”, „*Propășirea*”, „*Flacăra*”. După război, publică note, scurte proze și poezii în „*Dunărea*”, „*România nouă*”, „*România viitoare*”, „*Gazeta cărților*”, „*Cele trei Crișuri*”. Prim-redactor al ziarului „*Transilvania românească*” (Alba Iulia), devenit „*Săptămâna*” (Ploiești), trimite corespondențe la „*Adevărul literar și artistic*”, „*Flacăra*”, „*Rampa*”. Scoate, la Ploiești, ziarele „*Scânteia*” și „*Săgeata*”, semnând și cu pseudonimele Mephisto, Maître Gaudissart, Pierrot, Sandu Miriște ș.a. Tipărește placheta *Iubire albă* (1923), alte poezii mai apărându-i în „*Gândul nostru*” (Iași) și „*Tribuna nouă*” (Arad). Anunța acum și un roman în trei volume — *Aurul negru, Aurul roșu, Aurul galben* —, dar, bolnav de tuberculoză, se stinge prematur.

Ispitit de modalități poetice diferite, **B.** frecventează motivele romantice și descrierea parnasiană, abundând în termeni sonori (*Pe tronul Lethei, În Cetatea moartă*), dar și lirica „de idei”, într-un registru ușor retoric, ori cea de factură simbolistă (*Acorduri de toamnă, Largo, Tăcerea*). În poeziile inspirate de experiența frontului, apelează și la versul alb. Cu timpul, tentația modernității se accentuează și **B.** recurge la un imagism oarecum insolit pentru epocă (*Jazzband, Flirt naïv, Clownul*) ori cochetează cu antipoeticul. În fond, el este un introvertit și un senzitiv și cele mai multe strofe din *Iubire albă*, ca și cele scrise ulterior, sunt elegii erotice sau peisaje sufletești, când exultând de vitalitate, când pline de o languare înfiorată de angoasă

(*Litanie postumă, Reîntoarcere, Căprioara sălbatică*). Proza lui **B.**, puțină, se constituie dintr-o suită de notații cvasipoetice și din câteva schițe de portrete.

SCRIERI: *Iubire albă*, Ploiești, 1923.

Repere bibliografice: Cornelia Buzdugan, *O lacrimă pentru un poet: Emil Bărbulescu*, VL, 1926, 12; Sandu Teleajen, *Emil Bărbulescu*, „Gândul nostru”, 1926, 3; Virgil Treboniu, *Poezia lui Emil Bărbulescu*, RAZ, 1938, 49. V.D.

BĂRBULESCU, Ilie (1.XII.1873, București – 5.V.1945, București), istoric literar. Absolvent în 1891 al Liceului „Sf. Sava”, s-a înscris în același an la secția istorică a Facultății de Litere din București, urmând în paralel cursurile Școlii Normale Superioare. După licență, obține o bursă pentru studiul limbilor slave la universitățile din Praga și Agram (Zagreb). În 1899 își trece, la Agram, doctoratul cu o teză redactată în limba sârbă, reluată și îmbogățită într-o versiune românească premiată de Academia Română, *Fonetica alfabetului cirilic în textele române din veacul XVI și XVII, în legătură cu monumentele paleo-sârbo-bulgaro-ruse și româno-slave* (1904). Între 1900 și 1905, lucrează la Arhivele Statului din București. Îi apar câteva cărți: *Cercetări istorico-filologice* (1900), *Studii privitoare la limba și istoria românilor* (1902), *Vechile relații ale Principatelor Române cu Croația* (1903), mai multe studii și articole. În 1905 i se încredințează Catedra de slavistică, nou înființată, la Universitatea din Iași, la care **B.** va funcționa mai întâi ca suplinitor, apoi ca profesor titular (1909) până la pensionare (1938). Îi succede fostul său student Petru Caraman. Raporturile româno-slave privite din perspectiva actualității le va consacra numeroase studii și articole de istorie politică, sintetizate în *Relations des Roumains avec les Serbes, les Bulgares, les Grecs et la Croatie en liaison avec la question macédo-roumaine* (1912). În 1908 este ales membru corespondent al Academiei Române, apoi al Academiei de Științe din Belgrad (1914) și al Societății Regale Cehe de Științe din Praga (1929). Cărțile sale fundamentale apar în 1928 – *Curentele literare la români în perioada slavonismului cultural*, și în 1929 – *Individualitatea limbii române și elementele slave vechi*. Consacrându-se revistei „Arhiva”, reînviată în 1921 sub direcția sa, va fi prezent număr de număr cu studii și articole, documente, note filologice și etimologice, imprimând publicației o agresivitate de temut.

O bună parte din cercetările slavistului sunt legate direct de istoria literaturii române, **B.** atrăgând atenția că el este preocupat îndeosebi de „românistică”. *Curentele literare la români...* este o sinteză a cercetărilor privind chestiunile controversate din epoca veche a culturii și a literaturii noastre. Cu o mare cantitate de fapte, mergând până la argumentarea microscopică, cărturarul tinde să deslușească problemele referitoare la tipurile de scriere folosite pe teritoriul românesc, la adoptarea limbii slavone (mediobulgara secolelor XI-XII) și a alfabetului chirilic, la „curentele literare” slave corespunzătoare concepțiilor despre traducere, curente preluate de literatura slavono-română. Pozitivist obstinat, suspectând de impresionism orice interpretare, **B.** a avansat, în domeniul istoriei literare,

dar mai ales în filologie și în istoria limbii, multe ipoteze amendabile. Izbânzile parțiale, care s-au absorbit în fondul comun al disciplinelor respective, compensează însă în bună parte erorile.

SCRIERI: *Cercetări istorico-filologice*, București, 1900; *Studii privitoare la limba și istoria românilor*, București, 1902; *Problemele capitale ale slavisticii la români*, Iași, 1906; *Relations des Roumains avec les Serbes, les Bulgares, les Grecs et la Croatie en liaison avec la question macédo-roumaine*, Iași, 1912; ed. Iași, 1999; *Istoria literaturii ruse moderne*, Iași, 1921; *Curentele literare la români în perioada slavonismului cultural*, București, 1928; *Individualitatea limbii române și elementele slave vechi*, București, 1929; *Istoria literaturii și gramatica limbii bulgare vechi*, Iași, 1930.

Repere bibliografice: I. Bogdan, *Lucrările filologice ale d-lor I. Bărbulescu și I. Bianu*, CL, 1902, 2; N. Iorga, *Un tânăr „învățat român”*, CL, 1902, 2; I. Bogdan, *Alfabetul chirilic și noile teorii ale d-lui Ilie Bărbulescu*, CL, 1902, 3; N. Iorga, *Ilie Bărbulescu*, „Studii privitoare la limba și istoria românilor”, CL, 1902, 7; Ilie Bărbulescu, *Memoriu de studii, titluri și publicații*, București, 1905; *Raportul d-lui A. Philippide asupra lucrărilor d-lui Ilie Bărbulescu*, „Evenimentul”, 1906, 9; *Omagiu profesorului Ilie Bărbulescu la 25 de ani de profesorat*, Iași, 1931; Ilie Bărbulescu, *Câteva pagini de istorie contemporană. Pro domo*, Iași, 1932; P. P. Panaitescu, *Influența literară slavă la români*, RIR, 1932, 2-3; Gr. Nandriș, *Ilie Bărbulescu*, „Individualitatea limbii române și elementele slave vechi”, RIR, 1932, 2-3; Valentin Gr. Chelaru, *Legende care dispar...*, Iași, 1936; I. Pătruț, *Ilie Bărbulescu*, DR, 1948, 357; Diomid Strugaru, *Correspondență inedită I. Bogdan – Ilie Bărbulescu*, TMS, 1970, 3; *Omagiu lui Ilie Bărbulescu* AUI, lingvistică, t. XVIII, 1971; Diomid Strugaru, *Slaviștii români Ioan Bogdan și Ilie Bărbulescu în lumina unei corespondențe inedite*, RSL, 1972, 333-346; G. Mihăilă, *Studii de lexicologie și istorie a lingvisticii românești*, București, 1973, 188-194; I. D. Lăudat, *Ilie Bărbulescu despre unele probleme ale literaturii române vechi*, AUI, literatură, t. XIX, 1973;

Bucur, *Istoriografia*, 193–195; Balacciu–Chiriacescu, *Dicționar*, 66–67; Mihai Lozbă, *Ilie Bărbulescu despre raporturile culturale, literare și lingvistice româno-iugoslave, în Actele simpozionului româno-iugoslav*, București, 1979, 271–279; G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, Iași, 1980, 270–271; Gavril Istrate, *Ilie Bărbulescu*, CL, 2000, 8. G.H.-T.

BĂRBULESCU, Marta (6.VI.1937, Păunești, j. Vrancea), poetă și prozatoare. Este fiica Georgetei (n. Pintilie) și a lui Gheorghe Gavrilă, funcționar. Face liceul teoretic „Mihail Kogălniceanu” din Galați. Debutază publicistic în „Iașul literar”, în 1963, iar editorial, cu două cărți de poezie, *Jocul anilor* și *Poarta viselor*, în 1967. Între 1991 și 1999, conduce cenaclul „Orfeu” de pe lângă Biblioteca „N. Iorga” din Ploiești, unde editează opt culegeri pe care le și prefățează.

Încă de la primele volume semnate de **B.**, se evidențiază cele două dominante în jurul cărora se va organiza mai apoi lirismul autoarei: erotismul și mirarea, spaima în fața trecerii. Poezia erotică are ca particularitate tocmai visul contopirii cu jumătatea cealaltă, o neîntreruptă și veșnic eșuată tentativă de regăsire a unității și a purității primordiale. O pierdere, o dizolvare în celălalt, uneori disperată, alteori lascivă sau plină de naivitate și de grație infantilă, prin care se încearcă depășirea angoasei provocate de conștientizarea mării treceri. Cealaltă particularitate este identificarea cu viața naturii, ceea ce face posibilă percepția corespondențelor între freamătul exterior și cel interior, dar și revelează singurătatea interioară și singurătatea în fața cosmosului: „De acolo n-am să mai vin / niciodată / decât întovărășită / de razele lunii / furișate-n odaie, / dusă de lanț / de-un anotimp / cu degetul pe buze...”

SCRIERI: *Jocul anilor*, București, 1967; *Poarta viselor*, București, 1967; *Îngerii lui Rafael*, București, 1969; *Dincolo de ceasuri*, București, 1972; *Ideea de înfrunzire*, București, 1976; *Lumea culorilor*, București, 1976; *Invulnerabil cursul lumii*, București, 1977; *Idoli de zăpadă*, București, 1981; *Surâsul copilăriei*, București, 1981; *Pledoarie împotriva morții*, București, 1983; *Anotimpuri cu umire*, București, 1985; *Treptele verii*, București, 1985; *O aripă călătoare*, București, 1988; *Fumul abastriu*, București, 1990; *Cântec de ademenit copilăria*, București, 1991; *Întâmplări din colțul cu jucării*, București, 1994; *Sărbătoarea focului*, Pitești, 1997; *Doi căței cu papucei*, Pitești, 1997; *Jurnal incomod*, I–II, Pitești, 1997–2003; *La umbra umbrei*, București, 1998; *Alergător de cursă lungă*, Pitești, 1999; *Totul pentru mai târziu*, Pitești, 1999; *Leagănul*, Cerașu–Prahova, 2000; *Jerba de foc*, Cerașu–Prahova, 2001; *Tornada*, Cerașu–Prahova, 2002; *Ca să nu mor în moarte*, Pitești, 2002.

Repere bibliografice: Tomuș, *Carnet*, 30–32; Piru, *Poezia*, II, 291–293; Ulici, *Lit. rom.*, I, 247–248; George Bădărău, *Proze pentru mai târziu*, CL, 1999, 8; Ion Roșioru, „*Jurnal incomod*”, CL, 1999, 11; Ștefan Ion Ghilimescu, *Poetul sfârșitului de secol și altfel*, LCF, 2000, 42; Ion Roșioru, *Leagănul și marea iubire*, LCF, 2002, 8; Ion Roșioru, *Perpetua căutare a fericii*, CL, 2002, 7; Constantin Ciopraga, *Marta Bărbulescu sau Tristețea de a exista*, CL, 2003, 8. P.C.

BĂRBULESCU, Paul (12.XII.1909, București – 29.IV.1987, București), poet și publicist. Este fiul Eugeniei și al lui Teodor Bărbulescu, funcționar. **B.** învață la liceele bucureștene „Titu Maiorescu” și „Mihai Viteazul”, urmând apoi Facultatea de

Litere și Filosofie (1929–1933). A fost toată viața funcționar în Ministerul de Finanțe (1933–1969).

A debutat cu versuri, în 1930, în revista studențească „Licăriri”. A colaborat cu poezii și publicistică literară la „*Litere*”, „*Timpul nostru*”, „*Cruciada românismului*”, unde a fost și redactor (1934–1936), „*Raza literară*”, „*Jurnalul*”, „*Lu-ceafărul*” și la alte publicații interbelice. Versuri i-au fost incluse și în colecția brașoveană „*Caietele iubirii*” (*Poteci*, 1940). A semnat și cu pseudonimele P. Barbaru, N. Vrajbă, B. Chiril sau Chiriță Barbu. Inițiativele editoriale ale lui **B.**, entuziasmul său și al altor tineri poeți (Grigore Ancu, Ion Horea Munteanu, Gh. Manea Manolache, Cristian Sârbu și Virgil Treboniu) au dus la înființarea colecției „*Adonis*”, unde au apărut, între 1935 și 1945, peste 130 de „caiete” cu poezii. Publicistul **B.** are o bună intuiție portretistică a scriitorilor (G. M. Zamfirescu, Panait Istrati, socotit un mentor spiritual la „*Cruciada românismului*”, sau Constantin Barcaroiu), tratați uneori cu partizanat gazetăresc sau sentimental. Scriind despre Virgil Treboniu, Vladimir Cavarnali, Matei Alexandrescu, Cristian Sârbu, Emil Vora, pledează pentru poezia modernă, amenințată, afirmă el, de atrofierea sensibilității. **B.**, unul dintre poeții minori afirmați de colecția „*Adonis*”, și-a publicat majoritatea poeziilor în caietele colective ale acestei colecții și în două plachete: *Cenușiu* (1936) și *Vraja anotimpurilor* (1943). Obediență față de modelele sale – G. Bacovia și Paul Verlaine, din care tradusese –, poezia lui **B.** are o unitate tematică la limita monotoniei. Natura „neurastenizată”, cerul de „cenușă”, asocierea frecventă toamnă-moarte, „paloarea ftiziei în frunze” compun un arsenal poetic previzibil. În noaptea „lichidă” se strecoară nota funebră a unui „timp bolnav”. Plân-sul interior, mai mult enunțat decât trăit, tristețea („culoarea iubită îmi e cenușiu”) alunecă în stări evanescente. Mai rar, *O noapte de vară citadină* aduce acorduri de jazz și frenezia orașului cosmopolit. În poezia peisajului și a anotimpurilor se strecoară meditația trecerii timpului, dar, depășit de rigorile poeziei conceptuale, **B.** rămâne la un nivel îndeobște banal.

SCRIERI: *Cenușiu*, București, 1936; *Vraja anotimpurilor*, București, 1943; *Scurt comentariu critic la poezia lui Virgil Treboniu*, București, 1945.

Repere bibliografice: Virgil Treboniu, *Poezia lui Paul Bărbulescu*, RAZ, 1938, 46; Perpessicius, *Opere*, IX, 44; Manu, *Reviste*, 37, 156–157; [Paul Bărbulescu], ADLTR, B-66, V-55, V-56, V-71. A.Sm.

BĂRBULESCU, Simion (17.IV.1925, Bârlogu, j. Argeș), critic și istoric literar. Este fiul lui Dimitrie Bărbulescu, agronom. **B.** urmează cursurile Liceului „I. C. Brătianu” din Pitești (1935–1943) și face studii de filologie și filosofie la Universitatea din București (1943–1947). A funcționat ca profesor de limba și literatura română la Bușteni. Și-a luat doctoratul în filologie în 1974, la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, cu o teză despre opera literară a lui Demostene Botez. Debutază cu un ciclu de poeme în proză în revista catolică „*Raiul tineretului*”, iar editorial, cu volumul *Comentarii critice*, în 1969.

B. vădește pasiune pentru cercetarea pozitivistă a literaturii române, dar și preocupări de stilistică ori interes pentru

incursiuni comparatiste. În volumul *Comentarii critice*, majoritatea studiilor se rezumă la înregistrarea de fapte și întocmirea de lungi liste (*Despre limba poeziei lui Mihai Beniuc, Limba poeziei lui Nicolae Labiș, Mijloace artistice originale în opera lui Ion Agârbiceanu*), care își arată până la urmă gratuitatea. Un capitol care se anunța un studiu de literatură comparată (*O temă majoră a literaturii universale: copilul*) nu face decât să inventarizeze scriitorii care au tratat această temă, fără a reuși să ajungă la vreo concluzie cu valoare de idee polarizantă. Încercarea de a epuiza sursele e lăudabilă, însă celor mai multe comentarii din volum le lipsește substanța, pagina fiind mai degrabă un soi de contabilizare searbădă. *Demostene Botez – viața ca roman trăit* (1983) este un tip de monografie la modă în epocă, tratând viața și opera unui scriitor. Analiza pleacă programatic de la relația fapt de viață–reflectare în operă. Convins de valoarea scriitorului analizat, **B.** intenționează o „lucrare de restaurație”, iar efortul lui se îndreaptă mai cu seamă spre definirea, cu minuțiozitate, a universului estetic și etic, căutându-se nuclee de semnificații majore. **B.** a îngrijit ediții din opera lui Simion Stolnicu, scriitor căruia îi consacră și o încercare critică apărută în 2002.

SCRIERI: *Comentarii critice*, București, 1969; *Demostene Botez – viața ca roman trăit*, București, 1983; *Profiluri literare contemporane*, București, 1987; *De la Eminescu la Emil Cioran*, Pitești, 1996; *Chemarea străjerilor*, Cerașu-Prahova, 1996; *Marea iubire (Mărturisirile lui Adrian Doinaru)*, Pitești, 1997; *Cuvinte nemuritoare. Sublima eschivă a limbajului revelat*, Cerașu-Prahova, 1999; *Simion Stolnicu sau Despre tentația efemerului*, Ploiești, 2002; *Introducere în opera lui Al. Piru*, Pitești, 2002; *Ca o barcă împinsă de vânt*, Brașov, 2003. **Ediții:** Simion Stolnicu, *Șerpuiți între lut și torțele de aur*, pref. Vladimir Streinu, București, 1973, *Printre scriitori și artiști*, pref. edit., București, 1988. **Traduceri:** Gérard Leroy, *Dumnezeu este un drept al omului*, București, 1993; San Juan de la Cruz, *Poeme mistice – Canticos espirituales*, ed. bilingvă, Brașov, 1996; Bahya Ibn Paquda, *Opera poetică*, Cerașu-Prahova, 2003.

Repere bibliografice: Ov. S. Crohmălniceanu, *Simion Bărbulescu, „Comentarii critice”*, RL, 1969, 38; Ovidiu Moceanu, *Viața ca roman trăit*, AST, 1983, 7; Aurel Ion Brumar, *Un mod al criticii*, AST, 1988, 7; Bogdan Crețu, *Neajunsurile unei monografii*, CL, 2002, 6; Ștefan Ion Ghilimescu, *Datoriile criticului, „Litere”* (Găești), 2003, 4; Maria Irod, *„Ca o barcă împinsă de vânt”*, LCF, 2003, 16; Maria Ionică, *O altfel de lectură*, LCF, 2003, 21.

P. C.

BĂRBULESCU, Titus (22.VI.1920, București), prozator și critic literar. Este fiul Cornелиei și al lui Eugen Bărbulescu, preot (ambii originari din județul Argeș). **B.** urmează, în paralel, după absolvirea Liceului „Cantemir Vodă” din București, cursurile Facultății de Litere și Filosofie și ale Facultății de Drept de la Universitatea din București (promoția 1941 și, respectiv, 1942). Sublocotenent de cavalerie (după terminarea Școlii de ofițeri de rezervă), este trimis pe frontul de Vest (Transilvania, Ungaria, Cehoslovacia). Rănit în martie 1945, e luat prizonier de germani și, printr-un concurs de împrejurări favorabile, descrise în „povestea de război” *Ionică*, ajunge în Franța (la Chartres, apoi la Paris), unde participă la mișcarea de rezistență a românilor din exil. În Franța activează ca

reprezentant pentru difuzare al editurii Le Pavois. După absolvirea, la Sorbona (1952–1953), a cursurilor care pregăteau profesori de franceză pentru străinătate (CAEFÉ), e angajat profesor stagiar, apoi titular, de limba și civilizația franceză și consilier la Alianța Franceză (1953–1985). Din 1955, funcționează concomitent ca asistent (ulterior conferențiar) al profesorului Alain Guillerrou, la Catedra de limbă și civilizație română din cadrul Institutului Național de Limbi și Civilizații Orientale, Sorbona III. Între 1970 și 1983 este redactor al publicațiilor „Bulletin informatif” și „Cahiers”, editate de Asociația Francezilor de Origine Română. Își ia doctoratul în litere la Sorbona, în 1978, cu lucrarea *Lucian Blaga (1895–1961) poète et dramaturge*. A colaborat, în țară, la „Bilete de papagal”, „Perspective”, „Izvoare de filosofie” și, în străinătate, la „Luceafărul”, „Anotimpuri”, „Caete de dor”, „Limite”, „Națiunea română”, „Sfinții Arhangheli”, „Biserica ortodoxă română din Paris” (Franța), „Revista scriitorilor români” (Germania), „România” (SUA) ș.a.

Autor a numeroase eseuri, cronici și articole răspândite în presa exilului, **B.** se impune ca o voce distinctă a prozei românești prin volumele *Bune și nebune... Amintiri* (1955) și *Ionică. Poveste de război* (1995). În tradiția *Crailor de Curtea-Vechi*, **B.** reface nostalgic, în prima carte, atmosfera unui București fabulos, de sfârșit de lume, viciat și neștiutor de realitatea amenințătoare a războiului iminent. Rememorarea prin prisma lecturilor semnificative proiectează faptele concrete în sfera simbolurilor și a metaforelor de sursă apocaliptică. *Ionică. Poveste de război* este o istorie de dragoste înfiripată în cursul celei de-a doua conflagrații mondiale între un ofițer român, plecat cu unitatea spre front, și o enigmatică nevastă ungu-roaică, plină de dorinți și patimi. Proză densă, pigmentată cu umor și dezvoltată în acolade narative – nu fără inserțiuni palpitate –, la hotarul dintre autobiografic și ficțiune, *Ionică* dezvoltă până la un punct o atmosferă idilică, ciudată în situația întâlnirii a două etnii aflate prin forța împrejurărilor istorice în conflict. Autorul vrea să sugereze că forța primară a dragostei învinge orice piedică sau prejudecată. Apelul la epica folclorică și, în genere, la substratul arhaic dă narațiunii o neașteptată rotunjime de „poveste”, cum de altfel și este subintitulată. Evocarea nostalgică a întâmplărilor reale ce stau la baza ficțiunii a marcat maniera prozei, relevând o incontestabilă vână narativă, neexploatăată suficient. Mai productiv s-a dovedit **B.** în domeniul cercetărilor literare, sferă în care a publicat două importante studii (ambele pregătite inițial ca teze de doctorat): *Lucian Blaga. Teme și tipare fundamentale* (1997) și *Arta poetică eminesciană* (1998). Substanțial nutrite de noile metodologii filologico-literare ale anilor '70, în special de structuralism, cele două lucrări, elaborate la Paris sub îndrumarea profesorului Alain Guillerrou, încearcă să surprindă esența ultimă a artei poetice la Mihai Eminescu și Lucian Blaga. Dacă studiul dedicat poetului național nu depășește – în pofida strălucirii sale – un anume tehnicism, cantonându-se într-o cercetare limitativă a metricii și ritmicii, pentru a percepe astfel „arhitectura interioară” a creației eminesciene, lucrarea despre Lucian Blaga constituie una dintre cele mai profunde

analize dedicate operei acestuia. Familiarizat deopotrivă cu filosofia și estetica literară, **B.** privește fiecare temă sau tipar utilizate de Lucian Blaga din perspectiva construcției de ansamblu a operei, în totalitatea și devenirea ei. Sunt identificate în special cuvintele și structurile recurente („a cânta”, „cântec”, „a zice”, „a fi”, „fire”, „ființă”, „a face”, „a crea”, „lume”, „lumină-întuneric”, „poveste”, „eres”, „sat” etc.), cu valoare individualizantă pentru stilul și viziunea asupra lumii și vieții a poetului și dramaturgului.

SCRIERI: *Bune și nebune... Amintiri*, Aalborg (Danemarca), 1995; *Ionică. Poveste de război*, Aalborg (Danemarca), 1995; *Lucian Blaga. Teme și tipare fundamentale*, București, 1997; *Arta poetică eminesciană*, București, 1998. **Traduceri:** Lucian Blaga, *Poemele luminii – Lysets digte – Poèmes de la lumière – I carmi della luce*, ed. plurilingvă, pref. Eugen Lozovan, Aalborg (Danemarca), 1996 (în colaborare).

Repere bibliografice: Popa, *Ist. lit.*, II, 1046.

I.O.

BĂRGĂUANU, Gheorghe (4.VIII.1896, Lunca-Filipeni, j. Bacău – 8.III.1964, București), poet. Este fiul Dominicăi (n. Cucu) și al lui Grigore Bărgăuanu, țărani. **B.** e admis, în 1908, bursier, la Iași, al Liceului Internat, încheind mai apoi, strălucit, în fruntea promoției. Sensibil, iscoditor, generos, capabil de prietenii de durată (cu Ionel Teodoreanu și Stejar Ionescu, colegi de clasă și de scris), nu e scutit de traumele unei vieți sinuoase; chemat din Școala Militară direct în tranșee – „calificat” telegrafist pe frontul Oituz-Târgu-Ocna-Cășin –, își vede tipărită în tăia poezie în ziarul „România”, în februarie 1918. Student la Facultatea de Drept din Iași, obține licența într-un singur an (în iunie 1919), trecând examenele în avans. Primește, tot acum, „Coroana României” în grad de cavaler (distincție remisă tânărului rezervist și în 1922, concomitent cu Crucea comemorativă a războiului). Se face remarcat cu versurile publicate, în 1920, în „Viața românească” (va fi aici corector, redactor și secretar de redacție o vreme; o primă căsnicie cu Maria, fiica lui G. Ibrăileanu, va eșua în schimb). Ca avocat și membru al Baroului ieșean, **B.** practică până la începutul anilor '30, dată la care intră în magistratură. E, rând pe rând, judecător la Iași, consilier la Curtea de Apel (din Iași se va transfera la București, în 1943), secretar general în Ministerul de Justiție (în perioada de interimat a lui Lucrețiu Pătrășcanu), funcționează la Înalta Curte de Casație (1945) și la Curtea Supremă, până în 1948, când e constrâns, se pare, a abandona. În literatură, ca și în publicistică, poetul se manifestă cu parcimonie, selectiv, cenzurat, având mística paginii scrise, ca mai toți „viețistii”. Se afirmă nezugomotos, cu poeziile grupate în *Pământ și soare* (1927). Semnează în „Gândirea” (redacția clujeană), „Adevărul literar și artistic”, „Glasul nostru” (Bacău) sau „Însemnări ieșene”, cu reveniri, după al doilea război mondial, în „Torța”, „Viața românească”, în „Universul” (la rubrica „Mișcarea în magistratură”). Sub pseudonimul Grigore Filip, de care mai uzase în „Opinia” din Iași, în anii interbelici, ia parte la dezbateri ce vizează cultivarea limbii, inițiate de revista „Cum vorbim”.

Hrănit de energii primordiale, peisajul agrest trimite încă, la **B.**, discrete semnale, până la margini obscure, „viciene” de târg, la pragul căruia se poticnesc „ulița”, drumul („figură” ce revine în poeme obsesiv), de unde și exasperarea reprimată, senzația de clausturare, în piatră sau în „dugheni îngun-cheate”, așteptând umil, ca dinspre un alt orizont, transcendent, „darul pâinii”. Poetul pare astfel a celebra, și el, elanul primitiv și inocența satului, în replică la spleen și la anostul citadin, dar nostalgiile sunt reținute și oarecum „obiectivate” în tonul epic, nesentimental și în culorile, mai adesea tranșante, cu urme expresioniste în limbaj. Titlul însuși al cărții în vederea afinitatea, corespondența durabilă și, deopotrivă, stăruința, distanța în contrapunerea termenilor: pământ și soare, teluric-uranic. August cândva, timpul devine material, proliferând în roduri, precipitându-se a se filtra în alambicuri. Poetul e notabil în scenele „de gen”, cu aer „olandez” (G. Călinescu), sau când glorifică prozaica abundența, într-un peisaj ce amintește pe alocuri de Verhaeren, din *Flamande*. Poloboace, căpițe, cârciumi în „medean”, piețe de pește, „cară cu boi” încremenite la răspântii, asemenea unor menhire, fac relieful acestei lirici, în care orașul, „bătrân”, se animă de o continuă, subtilă aproape, împresurare a satului, absorbind însetat jertfa de roade, aromele, „susurul”, ca un „plămân”. Aspecte disonante în târgul-relicvariu, vegheat de soarele crepuscular, vara, exuberanța coacerii, „pârگا” scapă mereu undeva în afară de cadru, în prim-planul poemelor invadează substituții solari, produsele ardelenilor – fânul, grâul sau vinul –, esențele, filtrul; regăsite în alt anotimp, al penumbrei, al ploilor dezolante, provinciale, cu unda abia perceptibilă de melancolie, ce spiritualizează decorul. Mai începtător, dar eterogen, volumul postum, *Anotimpuri* (1980), îl dezvăluie pe poet mai puțin apăsător de canoane, mai expansiv și „vulnerabil”. Lirismul e difuz, evanescent, versul lăsat să vibreze acum și pe coarde intime. Întrebările conduc meditația (moartea, vanitatea vieții și a creației) în texte cu turnură vag argehiziană, alături **B.**, discret confesiv, secondându-i pe Otilia Cazimir sau pe Demostene Botez.

SCRIERI: *Pământ și soare*, Iași, 1927; *Anotimpuri*, îngr. Gr. Bărgăuanu și I. Magnea-Potopin, București, 1980; *Poezii*, îngr. Gr. Bărgăuanu, pref. Const. Ciopraga, Iași, 1997.

Repere bibliografice: *Scrisori – Ibrăileanu*, IV, 7, 93, 100, 214, 235, 275; *Ralea*, *Scrieri*, II, 449-451; Octav Botez, „Pământ și soare”, *ALA*, 1928, 373; N. Davidescu, „Pământ și soare”, *UVR*, 1928, 8; *Călinescu și contemporanii*, I, 98-100, II, 73-74; *Călinescu, Ist. lit.* (1941), 759-760; *Manolescu, Metamorfozele*, 25-27, 43; *Botez, Memorii*, I, 319-321; *Ștefana Velisar-Teodoreanu, Ursitul*, București, 1970, 95-107; *Rotaru, O ist.*, II, 577-578; *Crohmălniceanu, Literatura*, II, 342-343; *Micu, „Gândirea”*, 620-621, 673; *G. Bărgăuanu, ADLTR*, B-76; *Rodica Șuii, Un „viețist”*: *G. Bărgăuanu*, CL, 1986, 8; *Scarlat, Ist. poeziei*, IV, 38, 112-114; *Aurel C. M. Oprescu, Din lumea judecătorească*, București, 1992, 155-156; *Dicț. scriit. rom.*, I, 244-245. R.Ș.

BĂRNUȚIU, Simion (2.VIII.1808, Bocșa, j. Sălaj – 28.V.1864, Hida sau Treznea, j. Sălaj), estetician. Este fiul Anei și al lui Ioan Bărnuțiu, cantor și învățător. Asemenea celorlalți șapte frați și

surori, a învățat mai întâi la școala din satul natal, ultimii doi ani (1818–1820) făcându-i la Șimleu. A urmat apoi cursurile Liceului Piarist din Carei, iar la Blaj, între 1826 și 1829, teologia. Este profesor la liceul din Blaj, îndeplinind după aceea, până în 1834, funcțiile de arhivar la Consistoriu și prefect de studii la Seminar. Între 1834 și 1839, a fost notar consistorial în același oraș, reîntorcându-se, din 1839, în corpul profesoral. Peste trei ani, intră în conflict cu episcopul I. Lemeni și cu autoritățile ungurești, deoarece protestase cu violență împotriva tendințelor de înlocuire, cu maghiara, a limbii române în biserică. Victimă a unui lung proces, **B.** va fi suspendat din profesorat în 1845, an în care se înscrie ca student la Academia de Drept din Sibiu, ajutat materialicește de prieteni și de foști elevi. Odată cu izbucnirea revoluției din 1848, ia parte activă la toate evenimentele, fiind unul dintre conducătorii revoluționarilor din Transilvania. La 24 și 25 martie alcătuiește două înflăcărâte proclamații către românii transilvăneni, care cunosc o răspândire imediată. La 14 mai, rostește în catedrala din Blaj un amplu discurs, îndemnându-și conaționali la luptă pentru dobândirea libertății naționale și sociale și luând atitudine împotriva nobilimii maghiare. Tot el citește jurământul solemn al revoluționarilor. Aproape un an, **B.** se află în centrul tuturor acțiunilor revoluționare. În martie 1849, după înfrângerea mișcării, se refugiază în Țara Românească, de unde, după arestări și eliberări succesive, ajunge la Viena. Un an și jumătate a urmat aici cursurile Facultății de Drept, după care, din octombrie 1852, se înscrie tot la Drept, la Universitatea din Pavia, obținând doctoratul în 1854. În ianuarie 1855, este chemat profesor la Iași, unde va preda filosofia la Academia

Mihăileană. În 1856, este numit profesor la Facultatea de Drept, unde ține cursuri de istoria dreptului roman, de drept natural, privat și public, de logică și de psihologie. Rămăsese partizanul aceluiași idei liberale, unele chiar revoluționare, ca în 1848, câștigându-și aici numeroși adepți. Entuziasmați de ideologia sa, aceștia înființează gruparea politică Frațiunea liberă și independentă, care număra printre membrii ei pe G. Panu, Șt. Micle, A. Fătu, A. D. Holban și I. Creangă. În plină ascensiune, **B.** se retrage, grav bolnav, către locul de baștină și se stinge în drum spre casă, în pădurea Almașului, fiind înmormântat în satul natal.

Fără a fi avut o concepție filosofică proprie, **B.** a contribuit în mod substanțial la răspândirea, în cultura noastră, a unor idei de largă circulație în filosofia europeană de la începutul secolului al XIX-lea. În ansamblu, opiniile sale derivă din filosofia kantiană și din raționalism, fiind adaptate la cerințele vieții sociale românești, deși nu totdeauna în chipul cel mai nimerit. Structură de teoretician, **B.** prefera uneori raționamentul logic elementelor oferite de realitate. Și-a răspândit ideile prin cursurile sale, importante și datorită teoretizărilor în spirit evoluționist pe care le conțineau (multe dintre aceste cursuri reprezintă traduceri din lucrările lui F. K. von Savigny, K. von Rotteck, R. von Ihering). Din opera lui W. T. Krug, *System der theoretischen Philosophie*, a tradus partea referitoare la estetică, predând după ea la Academia Mihăileană și apoi și la Facultatea de Drept din Iași. Astfel, el difuzează o sumă de idei estetice care au pregătit înțelegerea principiilor junimiste: delimitarea specificului artei, definirea frumosului ca obiect al artei și stabilirea deosebirilor dintre frumos, adevăr și bine, sublinierea însemnătății gustului în judecata estetică, precizarea categoriilor estetice ș.a.m.d. În cursurile sale de estetică, precum și în alte împrejurări, a reliefat identitatea dintre frumosul și adevărul estetic și a condiționat reușita unei opere de sinceritatea trăirii interioare a creatorului. Adept al unui frumos de tip clasic, el l-a privit numai sub aspect formal. Prelegerile sale au contribuit în mod substanțial la îmbogățirea și modernizarea terminologiei estetice românești. În domeniul filologiei, **B.** a susținut cu fervoare punctele de vedere ale latinismului. În diverse studii și articole, a cerut scriitorilor să cultive limba, convins că numai ei pot contribui hotărâtor la desăvârșirea unei limbi literare cât mai lipsită de elemente străine. De altfel, pentru el, lexicul de origine latină reprezenta frumosul din limbă, iar cel de altă origine — urâțul. Ca modele de stil, oferea scriitorilor români pe clasicii antici și pe Dante.

În istoria culturii române, **B.** a rămas cunoscut și prin însușirile sale oratorice, datorită cărora poate fi considerat unul dintre cei mai mari oratori români din Transilvania secolului al XIX-lea. Discursurile și apelurile sale din 1848, precum și cele ulterioare dezvăluie noblețe de gândire și înălțime de concepție, demonstrând, totodată, o bună stăpânire a frazării, supusă unei argumentări patetice și unor cadențe pasionate. În pofida unui limbaj câteodată latinizat, retorica simplă (metafore în stil popular, comparații ingenioase), pigmentată adesea cu sarcasm și ironie, întărește eficiența intervențiilor lui **B.**, explicându-i, în parte, popularitatea.

SCRIERI: *Raporturile românilor cu ungurii și principiile libertății naționale*, ed. 2, Viena, 1852; ed. (*Românii și ungurii*), îngr. și pref. G. Bogdan-Duică, Cluj, 1924; *Estetica*, îngr. și pref. Ion Iliescu, București, 1972; *Discursul de la Blaj și scrieri de la 1848*, îngr. Ioan Chindriș, pref. Ion Rațiu, Cluj-Napoca, 1990; *Istoria filosofiei*, I-II, coordonator Ioan Chindriș, București, 2000-2002. **Traduceri:** [W. T. Krug], *Estetica*, îngr. și pref. Ion Iliescu, București, 1972.

Repere bibliografice: G. Bogdan-Duică, *Viața și ideile lui Simion Bărnuțiu*, București, 1924; Petre Pandrea, *Filosofia politico-juridică a lui Simion Bărnuțiu*, București, 1935; Papadima, *Creatorii*, 11-37; D. D. Roșca, *Europeanul Bărnuțiu*, Sibiu, 1944; Radu Pantazi, *Simion Bărnuțiu. Opera și gândirea*, București, 1967; *Ist. lit.*, II, 562-566; Ion Iliescu, *Geneza ideilor estetice în cultura românească (sec. XVI-XIX)*, Timișoara, 1972, 265-284; George Em. Marica, *Studii de istoria și sociologia culturii române ardeleni din secolul al XIX-lea*, I, Cluj-Napoca, 1977, *passim*; *Dict. lit.* 1900, 92-94; Corneliu Albu, *Simion Bărnuțiu*, București, 1985; *Dict. scriit. rom.*, I, 245-247; Ioan Oprea, *Terminologia filosofică românească modernă*, București, 1996, 41-46.

D.M.

BÂRGĂU, Valeriu (7.III.1950, Mileștii de Jos, j. Bacău), poet și prozator. Este fiul Valeriei (n. Roșu) și al lui Neculai Bârgău, funcționar la spitalul comunal. După absolvirea Școlii Militare „Gheorghe Lazăr” din Sibiu, este cadru în armată, la o mare unitate din Brăila. Părăsește cariera militară în 1971. O vreme docher în portul Brăila, se stabilește apoi la Hunedoara și lucrează ca muncitor la Combinatul siderurgic. Debutase în presă în 1968 („Ateneu”). Semnează și cu pseudonimele Valeriu Răureanu, Ion Patruochi. Debutează în volum cu *Epistolele tânărului Theodosie* (1978; Premiul pentru debut al CC al UTC). Trăiește la Deva, unde, în februarie 1990, înființează Grupul de Publicații și Editură Călăuza asigurându-i, ca director, conducerea. Editura Călăuza scoate, între alte publicații cu profiluri diverse, lunarul „Ardealul literar și artistic”. Este consilier al Editurii Steaua Dunării. În 1994 fondează revista lunară pentru literatură și cultură „Constelația Dragonului”. Colaborează la „Ateneu”, „Tribuna”, „Contemporanul”, „Lucafașul”, „România literară”, „Tomis”, „Argeș”, „Orizont”, „Familia”, „Steaua”, „Cronica”, „Convorbiri literare”, „Transilvania”, „Astra”, „Albina”, „Mihai Eminescu” și „Căruța cu povești” (ultimele două din Sydney, Australia) ș.a.

Placheta de debut, *Epistolele tânărului Theodosie*, vădește un temperament poetic vitalist, cu exprimare viguroasă, uneori frustă, încă necizelată. Cele 19 „epistole” care alcătuiesc placheta (referirea la *Învățăturile lui Neogoe Basarab către fiul său Theodosie* e evidentă) arborează un entuziasm auster, un anumit triumfalism tensionat: eul liric își clamează jubilația apartenenței (la patrie, la popor) și a participării la devenirea obștească. Rostirea e deseori prolixă, uneori greoaie sau „aspră”, frazarea ideatico-imagistică e mai degrabă descriptiv-narativă, tonul e declamatoriu. Volumele ulterioare atestă o evoluție către limpiditatea expresiei și o atenuare a tenei vitaliste în favoarea unei viziuni intelectual-contemplative. În *Floarea soarelui sau Mâna de lucru* (1978), persistă „angajarea” din epistole, slujită, însă, mai puțin de mobilizarea patrimoniului istoric și mitologic ancestral și mai mult de referirea la

concretul cotidianului. În *Alfabetul straniu în care vă vorbesc* (1980), poetul se repliază într-o postură interiorizată, aflată la mijloc de drum între jubilație și angoasă. În poemele în vers liber, marcate de un anumit intelectualism și de manipularea „experimentală” a inventarului imagistic, răsună ecouri din Lucian Blaga, dar și din Geo Dumitrescu sau din alte referințe culturale livești. E vorba de o poezie comună, întru totul conformă orizontului liric al anilor '70, nici novatoare, nici conservatoare. *Tulburarea naturii* (1982) vădește o sinteză echilibrată a celor două maniere conturate anterior. În volumele următoare — *Plantele din fereastră* (1984), *Noima de aur* (1986), *Sfârșitul lumii* (1992), *Apocalipsa după Valeriu* (1996) —, poezia lui B., consecventă unei formule bine „rodată”, dobândește un spor de echilibru, autenticitate și pregnanță, șlefându-se fără transformări majore. Scrierile în proză — un *Jurnal de uzină* (1981), un volum de reportaje și interviuri (*Steaua de pământ*, 1985) și un roman (*Semne particulare*, 1988) — reprezintă, în fond, trei fațete ale unui demers unic: consemnarea, convențional literaturizată, cu nerv jurnalistic și oarecare autenticitate factologică, a unor biografii comune sau a unor fapte de muncă, în mediul vieții de șantier, de uzină etc. Tributul plătit comandamentelor propagandistice compromise în mare măsură rezultatul. *Utopia profesorului Dunca* (1983), semnat împreună cu Neculai Chirica, e un roman „polițist”, de „acțiune” și „enigmă”, marcat de convenționalismul propriu, în epocă, genului. B. a publicat și versuri pentru copii (*Poezii în zori*, 1988). Un interesant volum de critică literară este *Generația '80. Precursori & urmași*, apărut în 1999.

SCRIERI: *Epistolele tânărului Theodosie*, Deva, 1978; *Floarea soarelui sau Mâna de lucru*, București, 1978; *Alfabetul straniu în care vă vorbesc*, București, 1980; *Jurnal de uzină*, București, 1981; *Tulburarea naturii*, Timișoara, 1982; *Utopia profesorului Dunca* (în colaborare cu Neculai Chirica), București, 1983; *Plantele din fereastră*, București, 1984; *Steaua de pământ*, București, 1985; *Noima de aur*, București, 1986; *Poezii în zori*, București, 1988; *Semne particulare*, Timișoara, 1988; *Sfârșitul lumii*, Deva, 1992; *Apocalipsa după Valeriu*, Timișoara, 1996; *Generația '80. Precursori & urmași*, Deva, 1999.

Repere bibliografice: Nicolae Ciobanu, Valeriu Bârgău, „Floarea soarelui”, LCF, 1978, 13; Mircea Moț, Valeriu Bârgău, „Floarea soarelui”, ST, 1978, 10; Ciobanu, *Însemne*, II, 205-206; Anastasia Manu, „Floarea soarelui sau Mâna de lucru”, TR, 1979, 14; Anatol Ghermanschi, „Alfabetul straniu în care vă vorbesc”, AST, 1981, 4; Dumitru Radu Popa, „Alfabetul straniu în care vă vorbesc”, RL, 1981, 30; Tudor Dumitru Savu, „Jurnal de uzină”, TR, 1982, 4; Mara Nicoară, „Tulburarea naturii”, RL, 1983, 14; Valentin Tașcu, *Poezia lui Valeriu Bârgău*, CNT, 1985, 2; Mariana Lazăr, „Steaua de pământ”, ST, 1985, 1; Dan Lupulescu, „Plantele din fereastră”, R, 1985, 12; Laurențiu Ulici, *Ardelenii*, RL, 1986, 39; Dorin Măran, *Poezia lui Valeriu Bârgău*, SLAST, 1987, 13; Adrian Dinu Rachieru, „Noima de aur”, AST, 1987, 11; Ioan Holban, „Semne particulare”, CRC, 1988, 35; Ulici, *Lit. rom.*, I, 249-250; Dumitru Dem. Ionașcu, *Supraviețuitorii. Cartea cu prieteni*, Deva, 1998, 28-38; Ioan Octavian Rudeanu, „Apocalipsa după Valeriu”, „Ardealul literar și artistic”, 1999, 6; Constantin Cubleșan, „Generația '80”, „Cetatea culturală”, 1999; Felicia Crișan, „Generația '80”, „Paralela 45”, 2000, 1 februarie; Traian T. Coșovei, „Generația '80. Precursori și urmași”, ADV, 2000, 25-26 martie.

N.Br.

BÂRLĂDEANU, Lucreția (30.V.1956, Tătărauca Veche, j. Soroca), poetă. A absolvit Facultatea de Filologie la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (1979), unde, între anii 1981 și 1988, a fost lector-asistent la Catedra de limba și literatura română. Este lector la Catedra de teatrologie și literatură universală a Institutului de Arte din Chișinău. Și-a susținut teza de doctorat în filologie cu tema *Sentimentul naturii în poezia lui Eminescu*. Debutază în culegerea colectivă *Dintre sute de catarge* (1977). În 1988, publică placheta *Rouă de cuvinte*. Cultivă o lirică de confesiune erotică, în tonalitatea și cu atributele romanței: cadru, atmosferă, vocabular, simbolistică. Poeziile-romanțe ale autoarei mărturisesc unele tangențe cu romanțele lui I. Minulescu, bizuindu-se pe o formulă lirică simplă și melodioasă, pe o bună tehnică de versificație.

SCRIERI: *Dintre sute de catarge* (în colaborare), Chișinău, 1977; *Rouă de cuvinte*, pref. Leonida Lari, Chișinău, 1988; *Sentimentul naturii în poezia lui Eminescu*, Chișinău, 1996.

Repere bibliografice: G. Mazilu, „*Rouă de cuvinte*”, „Tinerimea Moldovei”, 1988, 28 octombrie; E. Lungu, *Când Euridice scrie și plânge*, „Orizontul”, 1989, 2; Ștefan Munteanu, „*Sentimentul naturii în poezia lui Eminescu*”, ATN, 1998, 1. M.D.g.

BÂRLEA, Ion (11.I.1883, Berbești, j. Maramureș — 13.V.1969, București), folclorist. Face studii universitare de teologie la Gherla (1901-1905) și este apoi învățător și preot în Ieud (1909-1913), Călinești (1913-1920) și Sighet, din Maramureș, Orțișoara din județul Timiș și Vinga din județul Arad. Va fi ales președinte al Ligii Culturale din Sighet și activează în calitate de corespondent al secțiilor de istorie și folclor ale Astrei. A condus „Gazeta maramurășană” (Sighet).

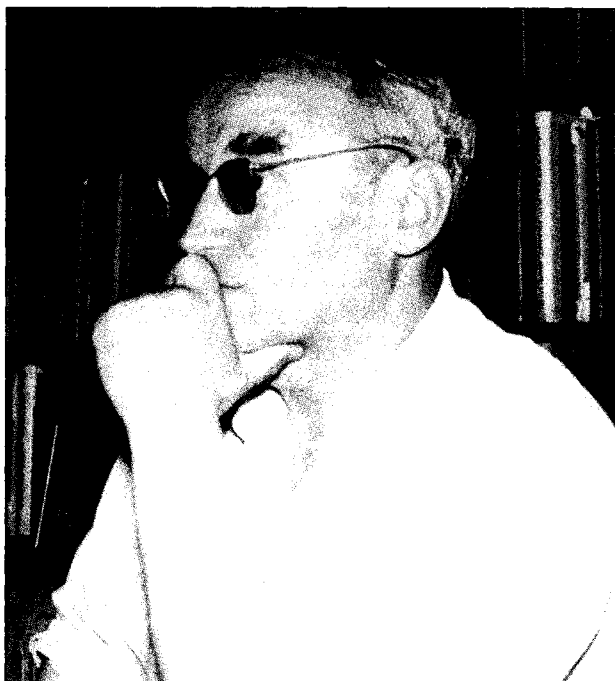
B. este autorul celei mai bogate (1200 de piese, unele foarte ample) și valoroase culegeri de folclor din Maramureș, realizată între anii 1905 și 1909 și între 1910 și 1913, parțial în colaborare cu Tiberiu Brediceanu și Béla Bartók. Colaborarea cu acesta din urmă a evocat-o în studiul *Béla Bartók și legăturile lui cu Maramureșul* (1957). Materialul cules a fost publicat în 1924, în volumele *Balade, colinde și bocete din Maramureș* și *Cântece populare din Maramureș. Descânțete, vrăji, farmece și desfaceri*. Cele două volume conțin balade istorice și voinicești, colinde, bocete, cântece de dragoste, de jale și de supărare, cătănești, cântece satirice, cântece de petrecere, chiuituri ș.a., toate însoțite de referințe despre localități și informatori și de note explicative. Cele mai multe texte au fost culese din Berbești (700) și Ieud (150). Editată cu sprijinul lui G. T. Kirileanu, colecția a fost bine apreciată de Ovid Densusianu pentru valoarea ei documentară („ne înlesnește cunoașterea producțiilor populare dintr-un ținut prea puțin cercetat”), pentru autenticitatea și valoarea estetică a numeroase cântece, iar de Vasile Bogrea pentru notele însoțitoare („în fond mici repertorii de etnografie și folclor maramureșean”), care „aduc informații utile pentru înțelegerea poeziilor” și de Artur Gorovei pentru corectitudinea transcrierii („Chipul cum este cules acest material, fără îndreptări și adausuri, precum au făcut unii culegători, indicațiile și explicările unor cuvinte

necunoscute chiar de cărturarii din vechiul Regat, dau acestei lucrări caracterul unei opere științifice”).

SCRIERI: *Însemnări din bisericile Maramureșului*, București, 1909. **Culegeri:** *Balade, colinde și bocete din Maramureș*, București, 1924; *Cântece populare din Maramureș. Descânțete, vrăji, farmece și desfaceri*, București, 1924; *Literatură populară din Maramureș*, I-II, îngr. și introd. Iordan Dăcu, pref. Mihai Pop, București, 1968.

Repere bibliografice: O. Densusianu, I. Bârlea, „*Balade, colinde și bocete din Maramureș*”; „*Cântece populare din Maramureș*”, „Grai și suflet”, II, 1925, fasc. 1; N. I. [N. Iorga], *O culegere de cântece din Maramureș*, R, 1925, 2; V. Bogrea, *Păr. lîntele* I. Bârlea, „*Cântece populare din Maramureș*”, DR, 1924-1926, 1927; A. G. [Artur Gorovei], *Cronica*, „Sezătoarea”, 1925, 3-4; Ovidiu Papadima, *Ion Bârlea*, „*Literatură populară din Maramureș*”, RITL, 1969, 2; Ion Talos, *Ion Bârlea*, „*Literatură populară din Maramureș*”, „Jahrbuch für Volksliedforschung” (Freiburg), 1970, 196-197; Dumitru Pop, *Folcloristica Maramureșului*, București, 1971, 87-96, 269-297; Păcurariu, *Dict. teolog.*, 42. I.D.

BÂRLEA, Ovidiu (13.VIII.1917, Bârlești-Mogoș, j. Alba — 7.I.1990, Cluj-Napoca), folclorist și prozator. Fiu de țărani, B. face școala primară la Bârlești (1924-1928), studii gimnaziale la Baia de Arieș (1928-1929), Liceul Militar în Târgu Mureș (1929-1937) și studii universitare de litere (filologie modernă) la București (1937-1939, 1940-1942). Este funcționar câteva luni în Departamentul naționalităților (1948-1949), apoi cercetător la Institutul de Folclor din București (1949-1969), unde timp de nouăsprezece ani deține funcția de șef al sectorului literar. Colaborează la „*Analele Universității din Timișoara*”, „*Anuarul de folclor*”, „*Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei*”, „*Ateneu*”, „*Flacăra*”, „*Limbă și literatură*”, „*Orizont*”, „*Revista de folclor*”, „*Revista de*

etnografie și folclor", „Revista Fundațiilor Regale“, „România literară“, „Satul“, „Sociologie românească“, „Steaua“, „Tribuna“.

Prin rigoare, caracter larg comprehensiv și varietate a operei sale de culegător, exeget, metodolog, istoric al folcloristicii și editor, **B.** continuă activitatea pleiadei de folcloriști alcătuită din P. Caraman, T. Papahagi, I. Diaconu, D. Caracostea și I. Mușlea, fiind însă mai apropiat, prin afinități spirituale și preocupări, de ultimii doi, al căror travaliu științific îl duce mai departe. Astfel, el definitivează și publică *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hasdeu* (1970) de I. Mușlea și *Problemele tipologiei folclorice* (1971) de D. Caracostea. De acești doi eminenți cercetători ai culturii noastre populare îl leagă de asemenea meditația gravă asupra destinului folcloristicii, efortul de a o elibera de sub tutela literaturii, a eseisticii literare și a diletantismului, de a o dota cu instrumentele de lucru necesare, îndelung așteptate. Spre deosebire însă de D. Caracostea, care a abordat și „disciplinele adiacente“, sau de I. Mușlea, care a fost acaparată de etnografie, **B.** și-a delimitat cu fermitate, din dorința de a-l cunoaște în profunzime, domeniul cercetării, restrângându-l la fenomenul folcloric, pe care îl studiază în toată complexitatea lui. Cunoașterea profundă și nemijlocită a folclorului românesc în evoluția lui, ca și fructuoasa activitate de înregistrare modernă a creațiilor populare (**B.** este unul dintre cei mai avizați cercetători contemporani ai „terenului“), dublate de numeroase și atente lecturi din bibliografia folcloristicii universale și îndeosebi din bibliografia germană, toate au rodit în studiul *Metoda de cercetare a folclorului* (1969), singura lucrare temeinică de acest fel din bibliografia românească de specialitate. Aici sunt expuse critic metodele de culegere a folclorului, precum și modalitățile specifice de interpretare a lui. Preluând o idee a lui D. Caracostea (care încă din 1915 atrăgea atenția asupra necesității de a introduce în evaluarea creației folclorice alte criterii decât cele folosite curent în aprecierea creației culte), **B.**, fără să neghe utilitatea anumitor „jaloane“ ale esteticii „academice“, accentuează ideea că „folclorul posedă frumuseți care rezistă acestui examen“ și cere cercetătorului creației populare un gust estetic special, apt să surprindă realitatea sincretică a fenomenului și valoarea artistică inefabilă a formelor arhaice; el preconizează examinarea „frumosului folcloric din punctul de vedere al creatorilor și interpreților acestuia“, prin „contemplarea realității folclorice vii, observând fluxurile și refluxurile ce se petrec acolo, mecanismele de creație, interpretare și circulație, care nu pot fi nicidecum bănuite din colecțiile lipsite de pulsațiile vivificatoare“. Deși publicat anterior, studiul *Poveștile lui Creangă* (1967) este, cel puțin în parte, o ilustrare a acestei teze. Beneficiind de o temeinică documentare, evidentă în ediția critică *Antologie de proză populară epică* (I-III, 1966), în care juxtapune două sau trei variante ale aceleiași povești, culeasă, după recomandarea lui D. Caracostea, la anumite intervale de timp, pentru a se surprinde stabilitatea ori modificarea unor tipuri (procedee aplicat, înaintea lui, de C. Brăiloiu și de I. Diaconu), **B.** întreprinde o minuțioasă analiză comparativă între arta lui I. Creangă, pe de o parte, și arta povestitorilor

anonimi și a scriitorilor populari, pe de altă parte. În esență, observația lui **B.** repetă pătrunzătoarele observații formulate de N. Iorga, G. Ibrăileanu, Iorgu Iordan, Al. Dima, Vladimir Streinu, Jean Boutière și îndeosebi de G. Călinescu, relative la substanța folclorică a operei lui Creangă, dar analiza comparativă adaugă noi argumente la cele deja cunoscute despre genialul talent al humuleșteanului de a săvârși o sinteză individuală unică a procedeelelor artistice curente în proza populară. Superioară acestui studiu și, desigur, una dintre cele mai importante lucrări ale lui **B.** este *Istoria folcloristicii românești* (1974; Premiul „B. P. Hasdeu“ al Academiei Române), vastă sinteză diacronică a folcloristicii noastre, prima încercare de ierarhizare a valorilor, de la creatorii de școală și „folcloriștii piloni“ până la culegătorii amatori care și-au adus contribuția, cu mai multă sau mai puțină pricepere științifică, dar întotdeauna călăuziți de bune intenții, la adunarea tezaurului culturii populare în ultimii 150 de ani. Operă de pionierat, nu lipsită de lacune de informare, parțial explicabile prin inexistența în arhive și biblioteci a surselor documentare fundamentale și a monografiilor premergătoare, conținând clasificări și evaluări uneori discutabile și accente puternic subiective, *Istoria folcloristicii românești* este o carte de referință pentru toate sintezele ce vor urma. Pe o treaptă valorică apropiată se situează *Mică enciclopedie a poveștilor românești* (1976), „veritabil corpus de mitologie, credințe și artă“ (N. Bot), una dintre puținele lucrări de acest fel din lume. În cele 126 articole ce o alcătuiesc, sunt prezentați protagoniștii poveștilor, diversele probe de curaj la care aceștia sunt supuși, metamorfozele prin care trec etc. Adevărate capitole monografice sunt rezervate categoriilor prozei populare și unor probleme teoretice, ca de exemplu: cercetarea și clasificarea poveștilor, legile epicii populare, experimentul folcloric, teoriile asupra basmului. Studiul impune prin excelență sintetizare a unui material impresionant, prin bogăția faptelor observate direct, în sfârșit, prin limpezimea, concizia și accesibilitatea expunerii. *Poetică folclorică* (1979) propune o despărțire de poeticile clasice care s-au ocupat de folclor și care sporesc „opacitatea față de specificul folcloric cu cât sunt urmate cu mai multă fidelitate“. În replică la aceste poetici, sunt relevate „normele populare care condiționează creația poetică“, autorul avansând cu prudență, „fără evaluări tranșante, atât de dăunătoare într-un domeniu stăpânit de alte orizonturi spirituale și de alte ierarhizări valorice“, pe terenul acestui nou mod de a concepe examinarea poetică a producțiilor populare. Din întreaga demonstrație se desprinde ideea că poetica populară este un domeniu pe deplin autonom, opinie exprimată într-o măsură mai mare sau mai mică și de Hegel, Ramon Menéndez Pidal, Léon Pineau, Otto Böckel, C. Brăiloiu, G. Ibrăileanu, D. Caracostea, la care **B.** face referiri. În *Folclorul românesc* (I-II, 1981-1983), autorul nu ambiționează să dea un tratat, ci o sinteză în care urmărește să pună în lumină „rolul funcțional al fiecărei specii folclorice și mai cu seamă caracteristicile stilistice împreună cu modalitățile compoziționale de structurare poetică, menite să exprime cât mai adecvat tematica abordată cu atari mijloace poetice“. Cu deosebire

inovator este ultimul capitol, *Încercare de sinteză*, în care sunt dezbătute chestiuni precum cronologizarea folclorului, relația folclorului românesc cu mitologia greacă și cu cea latină, sistemul de versificație al poeziei populare românești, zona acestora. Cu privire la *Eseu despre dansul popular românesc* (1982), autorul însuși afirmă că este elaborat de un „nespecialist”, totuși coreologii l-au primit cu interes pentru caracterul lui incitant. Proza lui **B.** din *Urme pe piatră* (1974) și *Șteampuri fără apă* (1979) se situează în tradiția lui Ion Agârbiceanu atât ca manieră, cât și ca mediu (Munții Apuseni). În *Efigii* (1987), **B.** le conturează lui N. Iorga, D. Caracostea, C. Brăiloiu, Ion Chinezu, Lucian Blaga, Petru Caraman, I. Mușlea, I. Breazu, Anton Golopenția și Il. Cocișiu „portrete spirituale”, pline de observații substanțiale.

Astăzi, când avem în față o adevărată operă științifică, întemeiată fără îndoială pe o profundă cunoaștere a spiritualității tradiționale, a legităților și structurii ei de bază, putem adăuga că nici un alt folclorist român n-a avut la noi un orizont atât de larg ca Ovidiu Bârlea și nu s-a putut apropia mai mult de poziția privilegiată pe care o oferă cercetătorului trăirea simpatetică a valorilor spiritului popular, în urma investigării terenului în contact nemijlocit cu problematica relevantă de deplină stăpânire a bibliografiei de specialitate. De aceea, nimeni n-a studiat folclorul românesc mai bine decât a făcut-o acest atât de înzestrat fiu de țărani din Mogoșul Munților Apuseni.

ION CUCEU

SCRIERI: *Snoave și ghicitori*, București, 1957; *Poveștile lui Creangă*, București, 1967; *Proverbe și zicături*, București, 1967; *Metoda de cercetare a folclorului*, București, 1969; *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hasdeu* (în colaborare cu I. Mușlea), București, 1970; *Problemele tipologiei folclorice* (în colaborare cu D. Caracostea), București, 1971; *Istoria folcloristicii românești*, București, 1974; *Urme pe piatră*, București, 1974; *Mică enciclopedie a poveștilor românești*, București, 1976; *Șteampuri fără apă*, București, 1979; *Poetică folclorică*, București, 1979; *Folclorul românesc*, I-II, București, 1981-1983; *Eseu despre dansul popular românesc*, București, 1982; *Efigii*, București, 1987; *Se face ziuă. Romanul anului 1848*, București, 2001. **Antologii:** *Antologie de proză populară epică*, I-III, București, 1966; *Petrea Făt-Frumos*, București, 1967; *Rumänische Volks Märchen*, Düsseldorf-Köln, 1969 (în colaborare cu Felix Karlinger); *Horea și Iancu în tradițiile poporului*, București, 1972 (în colaborare cu Ioan Șerb). **Ediții:** Petru Caraman, *Studii de etnografie și folclor*, postfață Ion H. Ciubotaru, Iași, 1997 (în colaborare cu Ion H. Ciubotaru).

Repere bibliografice: N. Bot, *Studierea și editarea științifică a prozei populare*, ST, 1967, 1; Pavel Ruxândoiu, *Ovidiu Bârlea, „Antologie de proză populară epică”*, REF, 1967, 1; Iordan Datcu, *Ovidiu Bârlea, „Antologie de proză populară epică”*, O, 1967, 8; Felix Karlinger, *Ovidiu Bârlea, „Antologie de proză populară epică”*. Ovidiu Bârlea, *„Poveștile lui Creangă”*, „Österreichische Zeitschrift für Volkskunde” (Viena), 1967, 300-302; N. Constantinescu, *Ovidiu Bârlea, „Poveștile lui Creangă”*, GL, 1967, 49; Hanni Markel, *Ovidiu Bârlea, „Antologie de proză populară epică”*, „Poveștile lui Creangă”, în „Deutsches Jahrbuch für Volkskunde” (Berlin), 1968, partea II, 405-407; Radu Niculescu, *Rumänische Volksmärchen*, RITL, 1970, 3; Radu Răutu, *Ovidiu Bârlea, „Metoda de cercetare a folclorului”*, REF, 1970, 4; Virgiliu Florea, *Tipologia folclorului*, ST, 1971,

10; Ion Talos, *Enciclopedia poveștilor românești*, ST, 1976, 6; Ion Talos, *Ovidiu Bârlea, „Istoria folcloristicii românești”*, CREL, 1977, 1; Mihai Coman, *De la poetică la antropologie*, LCF, 1979, 23; N. Bot, *Ovidiu Bârlea, „Poetică folclorică”*, AAF, 1981, 309-311; N. Bot, *Ovidiu Bârlea, „Folclorul românesc”*, AAF, 1983, 350-353; Ion Cuceu, *Ovidiu Bârlea, „Eseu despre dansul popular românesc”*, AAF, 1983, 384-386; Marian Vasile, *Teorii folclorice românești în ultimele decenii*, REF, 1989, 3; Iordan Datcu, *Ovidiu Bârlea și demnitatea scrisului*, JL, 1990, 5; Iordan Datcu, *Bibliografia lucrărilor științifice ale lui Ovidiu Bârlea*, REF, 1990, 5-6; Ion Cuceu, *Ovidiu Bârlea (1917-1990)*, AAF, 1991-1993, 429-432; *Dict. scriit. rom.*, I, 247-249; Petraș, *Panorama*, 126-127; Datcu, *Repere*, 296-300; Marcel Duță, *Un remarcabil roman istoric-etnografic*, CC, 2002, 11-12. I.D.

BÂRNA, Nicolae (11.X.1950, București), critic literar și traducător. Este fiul Elenei (n. Nopcea) și al lui Vlaicu Bârna, scriitor. A absolvit Liceul „Mihai Viteazul” din București (1969) și Facultatea de Limbi Romanice a Universității din București, secția franceză-română (1973). După absolvire, a lucrat la Redacția publicațiilor pentru străinătate. Din 1992 este redactor la revista „Caiete critice”, iar din 1995, cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” din București. Își susține doctoratul în filologie în 1999, cu o teză despre modernizarea prozei rurale. A debutat în 1972, cu un articol despre Roland Barthes, publicat în „Viața românească”. Debutul editorial îl constituie volumul *Țepeneag. Introducere într-o lume de hârtie* (1998; Premiul „Titu Maiorescu” al Academiei Române). Colaborează la „Viața românească”, „România literară”, „Luceafărul”, „Steaua”, „Familia”, „Revue roumaine”, „Caiete critice”, „Literatorul”, „Apostrof”, „Tribuna”, „Contemporanul. Ideea europeană”. A tradus *Silogismele amărăciunii* de Emil Cioran și diverse texte de Tristan Tzara, J.-F. Lyotard, M. Nadeau, I. P. Culiuanu ș.a. A prefațat sau a îngrijit ediții din opera unor scriitori precum Marin Preda, Petru Popescu, Nicolae Breban, Leonid Dimov, D. Țepeneag, Ionel Teodoreanu, I. L. Caragiale. A tradus în franceză nuvela *Gemenii* de Mircea Cărtărescu.

Volumul *Țepeneag. Introducere într-o lume de hârtie* propune nu doar recuperarea unui „scriitor din exil” vitregit de soartă (autorul a fost „interzis” timp de aproape douăzeci de ani în România), dar și un sistem de lectură critică, caracterizat printr-un „mimesis” exegetic, deopotrivă empatic și teoretic. **B.** pornește de la premisele plierii demersului critic la „obiectul” său — „lumea de hârtie”, sintagmă ce amintește de *Oamenii de hârtie* a lui William Golding, în care, deloc întâmplător, personajele centrale, scriitorul și biograful/criticul său, duc o adevărată luptă pentru existență, fizică și culturală. În cazul lui **B.**, criticul și romancierul „luptă” de aceeași parte, de multe ori cu arme din același arsenal: cartea are o structură programatic „muzicală”, asemenea operelor autorului comentat, lucrează cu un instrumentar critic provenind din aria franceză — critica arhetipală (Gilbert Durand), teoreticienii Noului Roman (Jean Ricardou) —, de asemenea, contextul cultural în care se plasează este cel al culturii franceze (cu trimiteri la Beckett, Gide, Robbe-Grillet și alți scriitori ai Noului Roman), iar „stilul” critic debordează de subiectivitate, înțelegând prin

aceasta nu doar „empatia”, ci și o anume „familiaritate” funciară cu opera, explicabilă prin postura de cititor entuziasmat pe care și-o asumă, manifestată lingvistic prin oralitate, mărci ale afectivității, umor, ironie ori autoironie. Capitolele cărții urmăresc traseul literar, aventura operei lui Țepeneag, încorporând un material „anex” foarte divers: teorie și istorie literară (onirism, teoria Noului Roman, textualism, optzecism), cenzură, biografie, istoria receptării etc. Toate acestea gravitează în jurul comentariului critic propriu-zis, focalizat asupra semnificativului – teme, motive, personaje, scene, figurile „bestiarului auctorial”, miturile esențiale (mitul cristic și mitul mioritic), simbolismul (arhetipal, dar și literar, livresc) – și asupra semnificativului – structura complexă a textului, modul „muzical” de articulare, reluarea și dezvoltarea temelor și motivelor, în cadrul aceluiași roman și la nivelul întregii opere, „autospecularitatea”. „Variațiunile” pe tema Țepeneag interesează deopotrivă critica și istoria literară, ele descoperă nu numai un scriitor fascinant, valoros, dar îl și așază, paradoxal, într-un mod foarte ferm (ca teoretician al onirismului și precursor al textualismului), într-un context literar autohton nu tocmai limpezit. *Comentarii critice* (2001) e o încercare de cuprindere – mai ales – a prozei actuale, după o selecție în care se ghicesc gusturile și afinitățile de lectură ale criticului: „brehjuanul” Breban, „orbitorul” Cărtărescu, „vrăjitorul” Bănulescu, Țârlea în postură de „surprinzător romancier realist”, deja clasicul Țepeneag, M. H. Simionescu, „notre grand MHS”, „ruralul” modern Sorin Titel, G. Cușnarencu și alții. Nu lipsesc, în secțiunea eteroclită a *Revizitărilor*, poezii („Dimov mitograf”, Marta Petreu), criticii și eseistii (Valeriu Cristea, E. Lovinescu, Ion Ianoși ș.a.). Ceea ce frapează este „stilul” criticului. Scriind despre biografie (Valeriu Cristea) adoptă un ton afectiv, de „biograf”, scriind despre Breban devine el însuși „brebanian”, e postmodern cu postmodernii (Mircea Cărtărescu), modernist cu modernistii (Sorin Titel), „moral” cu moralistii (George Cușnarencu). Stilul, de multe ori flamboaiant – apar paranteze, adresări, interjecții, aparteurii, note de subsol cu alt rol decât cel strict funcțional – , antrenat și de ceea ce B. numise în volumul anterior „ispita analogiilor”, transformă *Comentariile...* într-o carte mai degrabă de literatură critică, un fel de jurnal al lecturilor critice.

SCRIERI: Țepeneag, *Introducere într-o lume de hârtie*, București, 1998; *Comentarii critice*, București, 2001. **Ediții:** I. L. Caragiale, *Opere*, I-II, pref. Eugen Simion, București 2000 (în colaborare cu Stancu Ilin și Constantin Hărlav); Leonid Dimov, *Versuri*, postfața edit., București, 2000; Dumitru Țepeneag, *Prin gaura cheii* pref. edit., București, 2001. **Traduceri:** Emil Cioran, *Silogismele amărăciunii*, București, 1992; ed. București, 2000.

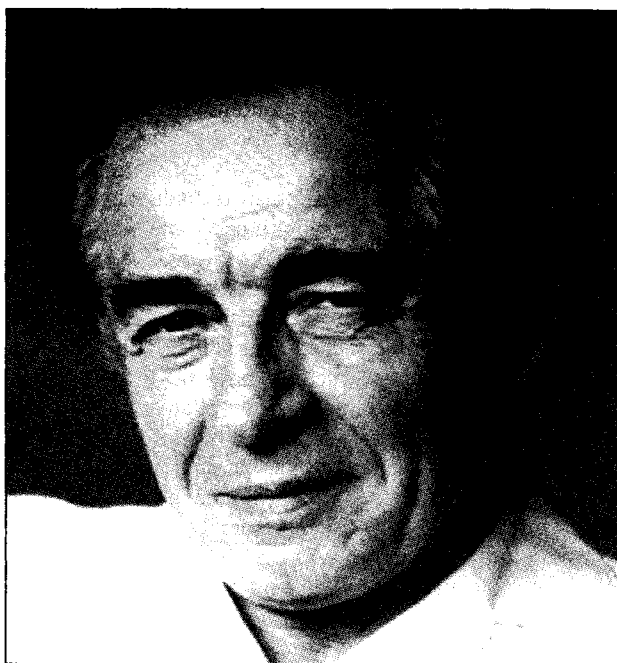
Repere bibliografice: N. Oprea, *Țepeneag și onirismul estetic*, „Calende”, 1998, 1-5; Octavian Soviany, *Clasicul Țepeneag*, CNT, 1998, 26; Costache Olăreanu, *Aripile lui Țepeneag*, ALA, 1998, 430; Daniel Cristea-Enache, *Zâmbetul satisfăcut al criticii literare*, ALA, 1998, 438; G. Dimisianu, *O carte despre Dumitru Țepeneag*, RL, 1998, 40; Diana Adamek, *Lumea de hârtie*, APF, 1998, 12; Oana Buxban, *Ora de critică*, ST, 1998, 10; M. V. Buciu, *O introducere în opera lui Dumitru Țepeneag*, CNT, 1999, 41; Mihai Borșoș, *Referat de necesitate*, „Arhipelag”, 2000, 4;

Dimisianu, *Lumea*, 181-185; Irina Petraș, *Un critic ardent*, APF, 2002, 10; Elena Vlădăreanu, *Când comentariul critic face cu ochiul*, „Cotidianul”, 2002, 268; Dan Perșu, *Plăcerea de a comenta*, TMS, 2003, 1. R.D.

BÂRNA, Vlaicu (4.XI.1913, Crișan, j. Hunedoara – 11.III.1999, București), poet, traducător, prozator și gazetar. Este fiul Mariei (n. Pavel) și al lui Ioan Bârna, țăran. După școala primară din satul natal, frecventează Liceul „Avram Iancu” din Brad. În toamna anului 1932, proaspăt bacalaureat, devine student al Facultății de Litere și Filosofie, secția filologie modernă, a Universității din București. Audiază cursurile unor dascăli ca Ovid Densusianu, D. Caracostea, Mihail Dragomirescu, Al. Rosetti (cărui îi va dedica poemul *Semne* din culegerea *Ceas de umbră*, 1966) și încă din ianuarie 1933 începe să frecventeze grupările din preajma revistelor „Litere”, „Viața literară”, „Azi”, care-i găzduiesc debutul literar cu versuri. Participă la întrunirile cenaclului Iovinescian Sburătorul, în cadrul cărui citește versuri, și nu ocolește boema. Corector de noapte la câteva ziare, este angajat secretar de redacție la „Azi”, redactor la „Rampa”, „România” (sub conducerea lui Cezar Petrescu) și, mai târziu, la cotidianul „Ardealul”. În timpul războiului editează în regie proprie publicațiile „Arta” (1941, transformată în „Arta nouă”, 1942-1943), „Galeria” (1941-1943) și bilunarul politic-cultural „Câmpia Libertății” (1944). Lucrează un timp ca secretar de presă la Ministerul Afacerilor Străine. După război, este redactor și șef de presă la Editura pentru Literatură și Artă, apoi consilier literar la Radiodifuziunea Română și redactor la „Viața românească”. De asemenea, îndeplinește funcția de secretar al Uniunii Scriitorilor. Colaborează cu versuri, traduceri, comentarii critice, cronici de spectacole și de expoziții la „Revista Fundațiilor Regale”, „Gândirea”, „Familia”, „Pagini literare”, „Viața literară”, „Universul literar”, „Viața românească”, „Gazeta literară”, „Steaua”, „Tribuna”, „Luceafărul”, „România literară”, „Literatură” ș. a. A semnat și cu pseudonimele Vornicu Bunea, Vladimir Bunea, Antioh, Ion Ardeleanu. Debutează editorial, în colecția revistei „Azi”, cu volumul de versuri *Cabane albe* (1936). Societatea Scriitorilor Români l-a distins cu Premiul „Ion Pavelescu” pentru sonet, în 1934. De asemenea, poetul este laureat cu medalie de aur la Viena (Preistäger der 7 Weltfestspiele, 1959).

Poet „de șoaptă lirică”, înzestrat „cu instinctul cântecului” (Pompiliu Constantinescu), B. și-a vădit în *Cabane albe*, în *Brume* (1940) și *Turnuri* (1945) identitatea vocii lirice, dicțiunea originală, „cadența internă”, „metronomică” (M. Petroveanu) și aria tematică individualizatoare. După război, la începuturile proletcultismului însă, poetul „a rătăcit pe tărâmurile străine artei sale” (N. Steinhardt). Cărțile din intervalul 1949-1956 (*Minerii din satul lui Crișan*, 1949, *Tulnice în munți*, 1950, *Cerbul roșu*, 1956) intră în categoria reportajului versificat, abundând în locuri comune, alegorii tocite, simbolistică în general simplistă, fără valoare poetică. Pe bună dreptate, antologia de autor, *Cupa de aur* (1970), le exclude. Selecția are în vedere volumele *Cabane albe*, *Brume*, *Turnuri*, *Arcul aurorii* (1962), *Ceas de umbră* (1966) și un grup de poeme inedite. Poetul

încearcă o sistematizare a creației sale din perspectiva lirismului începuturilor, vizând recuperarea universului poetic propriu, a viziunii care îl individualizează și a categoriei de sensibilitate care îl identifică. Acestea se concretizează, mai ales, în revenirea decisivă la tonalitatea elegiacă fundamentală. De asemenea, **B.** reface cadențele unor poeme din *Cabane albe* și *Brume*, îndepărtează parte din stridențele lexicale care i-au fost reproșate la debut, iar poemele alese din *Arcul aurorii* și *Ceas de umbră* indică și îmbogățirea registrului său poetic. Îndeosebi culegerea din urmă poate fi considerată drept atestatul unei adevărate resurecții lirice. Volumele secvente antologice de autor din 1970 — *Corabia de fum* (1971), *Auster* (1973), *Grăunțele timpului* (1976), *Sandala lui Empedocle* (1980; Premiul Academiei), *Poligonul de tir* (1984), *Monotonia metronomului* (1985) — sunt dezvoltarea poetică firească a obsesiilor majore enunțate în ciclurile inițiale și adaugă ipostaze noi sub aspectul tematic și al discursului liric. **B.** este un tradiționalist care a știut să asimileze sugestiile celor mai importante direcții poetice contemporane. Deși marcate de ecouri din ermetismul și cromatismul barbian sau de topica și cadențele blagiene, primele culegeri de versuri arată în „cel dintâi poet moț” (Emil Giurgiuca) un peisagist elegiac, discret caligraf de reverii alpine, de nostalgii „brumate” și de feerii glaciale. Pasteluri, cântece sau balade, poemele sale sunt proiecții ale sensibilității în peisaje spiritualizate sau incantații melancolice. Stilizate în sensul abstractizării, geografia natală, atmosfera și amintirile transilvane sunt invocate/evocate fie în tablouri fumurii, grave, dominate de simbolicele turnuri ale reveriilor gotice, fie în peisaje delicat irizate de „brume” luminoase. „Brumate” (**B.** a impus „poezia brumei” în lirica românească) sau ninse, înălțimile alpestre figurează „scena fermecată a universului” (M. Petroveanu). Sugestiile de legendă și mit nordic induc sentimentul unei istorii fabuloase și al unui spațiu exotic/utopic. În erotica din *Brume*, ființa iubită e reprezentată ca o himerică apariție în spațiul cast al unui Eden montan, învăluit în lumina Septentrionului. Rareori pur descriptive, pastelurile sunt în genere sublimări muzicale de stări afective, în registrul unui imaginar atras de constelația simbolică a muntelui (un fel de centru paradisiac al universului). Formula definitorie pentru prima etapă lirică rămâne aceea enunțată de poetul însuși, „stampe lirice”, în care muntele, turnurile, bruma sunt simboluri ale înaltului și purității glaciale, ale verticalității și solitudinii. După „fractura” (Ilie Constantin) proletcultistă, se revine la registrul contemplativ, solemnitatea rituală a rostirii, tonul elegiac, alături de notația meditativă, alegoria ironică, viziunile grotesce. Poezia lui **B.** își adaugă un registru reflexiv, care se arată dominant, chiar și în incantațiile elegiace. Tema lirică principală este timpul, ca biografie și ca istorie. Locul reveriilor îl iau interogațiile fără răspuns, neliniștea discretă, sentimentul trecerii inevitabile, presimțirea unui sfârșit al tuturor lucrurilor. Trecutul (biografic, istoric) este pretextul unor „popasuri durute”. Poetul rămâne același artizan al versului, fie că poemul se alcătuește ca reflecție esopică, fie că ia forma comentariului, descrierii în gust parnasian sau a interogației și parabolei. **B.** a publicat și două romane istorice,

Romanul Caterinei Varga (1960) și *Când era Horia împărat* (1962), evocând eroi din istoria românilor ardeleni. Paginile memorialistice, răspândite în presă, în ultimele două decenii, adunate, apoi, în volumul *Între Capșa și Corso* (1998), sunt o adevărată mină de informații prețioase despre personalitățile literare și climatul cultural interbelic (îndeosebi). Pe lângă interesul documentar pe care-l prezintă, evocările se disting prin calitatea literară deosebită, concretizată în remarcabile portrete, farmec narativ, gustul anecdotei nobile și al mărturiei revelatoare. **B.** a tradus, singur și în colaborare, din Shakespeare, Mickiewicz, H. Heine, V. Hugo ș.a. și a prefațat traduceri din Korda Istvan și din povestirile antice chineze.

SCRIERI: *Cabane albe*, București, 1936; *Brume*, Sighișoara, 1940; *Turnuri*, București, 1945; *Minerii din satul lui Crișan*, București, 1949; *Tulnice în munți*, București, 1950; *Cerbul roșu*, București, 1956; *Romanul Caterinei Varga*, București, 1960; *Când era Horia împărat*, București, 1962; *Arcul aurorii*, București, 1962; *Ceas de umbră*, București, 1966; *Pământ al Patriei*, București, 1970; *Cupa de aur*, pref. Traian Stoica, București, 1970; *Corabia de fum*, București, 1971; *Auster*, București, 1973; *Grăunțele timpului*, București, 1976; *Patria mea, plai al Mioriței*, București, 1977; *Sandala lui Empedocle*, București, 1980; *Poligonul de tir*, București, 1984; *Monotonia metronomului*, București, 1985; *Cântec despre țară*, Cluj-Napoca, 1987; *Între Capșa și Corso*, București, 1998. **Traduceri:** G. Kubanski, *Clara*, București, 1949 (în colaborare cu V. Căciuleanu); N. I. Vapțarov, *Poeme*, București, 1952 (în colaborare cu Maria Banuș și Demostene Botez); Go Mo Jo, *Scieri alese*, pref. Ion Vitner, București, 1955 (în colaborare cu Anda Boldur), *Ospățul lui Confucius*, pref. Al. Oprea, București, 1965 (în colaborare cu Anda Boldur, Alice Gabrielescu și Nina Gafița); Meliusz Iozsef, *Cântec despre anul 1437*, București, 1957; Adam Mickiewicz, *Poezii*, București, 1957 (în colaborare cu Miron Radu Paraschivescu și Virgil Teodorescu); M. Gubelman, *Un erou legendar*: S. G. Lazo, București, 1960 (în colaborare cu Olga Crușevan); Mikola Zarudnii, *Curcubeul*, București, 1960 (în colaborare cu Lilly

Imrescu); Ho Tzin-Ciji, Din Ni, *Fata cu părul cărunt*, București, 1960 (în colaborare cu Natașa Gheorghiu); Luisa Carnes, *Juan Caballero*, București, 1964 (în colaborare cu Maria Ivanovici); Jorge Icaza, *Copiii vântului*, București, 1965 (în colaborare cu David Mihail); G. M. Markov, *Tatăl și fiul*, București, 1965 (în colaborare cu Eleonora Mircea); J. M. Barrie, *Peter Pan sau Băiatul care nu vrea să crească mare*, București, 1966; Kuzma Ciornăi, *Generația a treia*, București, 1967 (în colaborare cu Nicolae Gumă); Timofei Dmitriev, *Vârtejul verde*, București, 1970 (în colaborare cu Ion Porumbaru); William Shakespeare, *Comedii*, II, pref. Dan Grigorescu, București, 1981 (în colaborare cu Virgil Teodorescu).

Repere bibliografice: Octav Șuluțiu, *Vlaicu Bârna, „Cabane albe”*, F, 1936, 9-10; Emil Giurgiuca, *Poezii tineri ardeleni*, București, 1940, 27-36; Aurel Marin, *Comentarii critice*, Brașov, 1942, 199-204; Ion Apostol Popescu, *Literatura ardeleană nouă*, București, 1944, 121-123; Constantinescu, *Scrieri*, I, 240-248; Streinu, *Pagini*, V, 140-141; Perpessicius, *Opere*, VII, 250-252, IX, 46-49; Piru, *Panorama*, 99-100; Tomuș, *Carnet*, 41-43; Ilie Constantin, *Vlaicu Bârna, „Cupa de aur”*, RL, 1970, 33; Barbu Solacolu, „*Corabia de fum*”, VR, 1971, 11; Popa, *Dicț. lit.* (1971), 95; Călinescu, *Literatura*, 51-53; Ioana Crețulescu, „*Auster*”, VR, 1973, 6; Petroveanu, *Traietorii*, 101-105; Felea, *Sectiuni*, 161-163; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 512-514; Micu, „*Gândirea*”, 629-632; Valeriu Cristea, *Ca Fortinbras*, RL, 1977, 5; Ovidiu Ghidirmic, *Lirism muzical*, RL, 1978, 23; Ov. S. Crohmălniceanu, *Lirism și evocare*, RL, 1980, 37; *Lit. rom. cont.*, I, 191-195; Virgil Nistor, *Alte semnificații lirice*, ST, 1981, 12; Vlad Papu, „*Neîmpăcata cântare*” a poetului, VR, 1983, 7; Rodica Florea, *Vlaicu Bârna* - 70, RL, 1983, 49; Leon Baconsky, *Vlaicu Bârna*, ST, 1983, 12; Steinhart, *Critică*, 94-97; Gabriel Stănescu, *Sfârșit de spectacol*, VR, 1986, 2; Leon Baconsky, *Vlaicu Bârna, „Monotonia metronomului”*, ST, 1986, 8; Irina Petraș, *Cântec despre țară*, ST, 1987, 12; Aurel Martin, „*Cântec despre țară*”, RL, 1988, 18; Emil Manu, *Sub Ursa Mare*, RL, 1988, 50; Stolnicu, *Printre scriitori*, 137-139; *Dicț. scriit. rom.*, I, 249-251; Z. Ornea, *Memorialistică savuroasă și instructivă*, RL, 1999, 11; Daniel Cristea-Enache, *O altă respirație*, ALA, 1999, 477; Popa, *Ist. lit.*, II, 359-360; Săndulescu, *Memorialiști*, 298-304. C.H.

BÂRSAN, Zaharia (11.I.1878, Brașov - 13.XII.1948, Cluj), dramaturg, poet și prozator. Este fiul Mariei (n. Vlădăreanu) și al lui Zaharia Bârsan, mic proprietar agricol. **B.** urmează în Sânpetru școala primară, iar din 1889 este, timp de șase ani, elev al Gimnaziului superior greco-ortodox român din Brașov; între colegii și prietenii lui gimnaziști s-au numărat I. Scurtu, Sextil Pușcariu, O. Goga, I. Lupaș, H. Petra-Petrescu. Debutează în ianuarie 1897 la „Convorbiri literare”, sub semnătura Săn-Petreanul, cu poezia *În zori*. Continuă studiile secundare la Liceul grăniceresc din Năsăud, la Institutul Clinciu-Popa din București, își susține examenul de bacalaureat la Liceul „Gh. Lazăr” și se înscrie la Conservatorul de Artă Dramatică, audiind și cursurile Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București. Distribuit, încă de pe băncile Conservatorului, în diferite roluri, **B.** va absolvi, în 1901, clasa de declamație condusă de C. I. Nottara. Împreună cu o mică trupă de diletanți, începe, din primăvara anului 1903, o serie lungă de turnee teatrale în principalele orașe ale Transilvaniei. Inițiativa trezește un interes deosebit în epocă. Societatea pentru fond de teatru român îi acordă prima sa bursă de perfecționare, condiționată de organizarea și instruirea ulterioară a diletanților din această parte a țării.

Bursa îi facilitează contacte profesionale la Viena și la Berlin, după care, în stagiunea 1905-1906, va practica o scurtă asistență pe lângă actorul Ermete Novelli, la Florența. Între 1906 și 1913, reia turneele în Transilvania, incluzând în repertoriul trupei sale fragmente din dramaturgia și din lirica românească, precum și traduceri sau localizări proprii. Până în anul 1919 mai apare, deseori cu succes, pe scenele bucureștene sau, în perioada refugului din 1917-1918, la Iași. **B.** era un actor cu temperament puternic, ținută impunătoare, distincție scenică, frazare limpede, timbru vocal plăcut. Structural, a fost un interpret liric și romantic. Popularitatea și prestigiul de care se bucura în Transilvania determină numirea lui în funcția de director al Teatrului Național din Cluj, odată cu înființarea acestei instituții, în 1919. Va deține calitatea de director al Naționalului clujean între anii 1919 și 1927, 1931 și 1936. Pensionat în 1938, va continua, încă doi ani, doar activitatea de profesor la Conservatorul din Cluj, începută în 1919. În 1945 este declarat director onorific al Teatrului Național din Cluj, investire singulară în istoria teatrului românesc. Este înmormântat în cimitirul Sf. Vineri din București, alături de soția sa, actrița Olimpia Bârsan.

În perioada „Sămănătorului”, **B.** se apropie mai mult de St. O. Iosif, lor alăturându-li-se, curând, Ilarie Chendi. Împreună cu acesta din urmă, va trece, în 1908, la „Viața literară și artistică”. La „Lucafărul” făcea parte, în primul an de colaborare, din comitetul de redacție, ca și la „Falanga literară și artistică” (1910). Membru fondator al Societății Scriitorilor Români, este ales în primul comitet de conducere (1909) și reales în 1914. În 1911 și în 1913, la reînființare, figurează între membrii fondatori ai Societății Autorilor Dramatici Români. În primii ani după debut semnează și Zacharia Bârsan Săn-Petreanul, Z. Bârsan-Veturio, Sânpetreanul, Veturio, S-P, Zach, Fulmen, Fortunio. Orientarea vag romantică și presămănătoristă de la „Floare-albastră” se va resimți în întreaga sa operă, dominată, tematic, de câteva idei-reper: cinstirea trecutului istoric, realizarea unității naționale, valorificarea filonului folcloric. Din ideologia sămănătoristă reține doar viziunea idilică asupra vieții satului. Debutează editorial cu volumul de versuri *Visuri de noroc* (1903). Lirica mărturisește, de multe ori, un epigonism lesne de recunoscut; de la Eminescu și Coșbuc sau de la Heine și Lenau, **B.** învață să prețuiască valorile poeziei populare, să cultive balada și cântecul, să alătore meditației umorului. Prioritatea acordată frumosului este declarată deschis. Nu lipsesc din poemele sale ecouri de legendă sau imagini ale realităților sociale aspre. Mai aproape de sursele lui creatoare sunt meditația și poezia naturii. Unele dintre poemele patriotice au cunoscut o largă popularitate. *Ca mâini va bate ceasul!*, amplă compoziție pledând pentru ideea de unitate națională, este declarată „dăunătoare” de autoritățile maghiare, care ordonă, în 1914, arestarea autorului. *Cu toții una*, poezie frecvent republicată între 1914 și 1945 (uneori și cu alte titluri), omagiază jertfele ostașilor români. Inclusă ca monolog al lui Zefir în *Trandafirii roșii*, declanșă, la fiecare reprezentație, manifestări de entuziasm patriotic. Primele încercări epice ale lui **B.**, declamatorii, romantice, sunt găzduite de „Gazeta Transilvaniei” (1900). Va continua să publice, în diferite periodice, cu

deosebire proză scurtă, în care sunt relatate, aparent fidel, întâmplări obișnuite. Multe povestiri stau sub semnul amintirii, teren prielnic meditației și regretelor. Lumea satului transilvănean îi oferă material bogat, permanențele etice ale acestui microunivers — dreptatea, adevărul, onestitatea, compasiunea — fiind frecventate în spirit sămănătorist. Eresuri și răsfrângeri ale fantasticului din basmele auzite în copilărie, timide introspecții psihologice, note, uneori prea apăsate, de umor sau de duioșie, răbufniri ale nemulțumirilor sociale, interferențe între stări de veghe și de visare definesc alte dimensiuni ale prozei lui **B.** Mediul citadin, considerat, tot pe linie sămănătoristă, ca loc al dezagregării sufletești, îi prilejuiește comentarii moralizatoare. Intitulate „nuvele”, prozele sunt, de fapt, povestiri în care, la fel ca și în lirică, domină o tonalitate subiectivă. Ceea ce nu i-a reușit decât rareori în scrierile de ficțiune, **B.** izbutește în bună măsură prin memorialul *Impresii de teatru din Ardeal* (1908), unde sunt descrise plastic locuri și medii sociale, sunt portretizați oameni pe care autorul i-a cunoscut. Lucrarea, în ansamblul ei, proiectează imaginea unei activități de pionierat teatral și ocupă un loc distinct între scrierile sale epice. **B.** mai publică, în periodice, reportaje, cronici și comentarii teatrale, portrete, evocări, interviuri, articole diverse. Îl preocupă condiția morală și materială a actorului, starea dramaturgiei originale, rolul teatrului în promovarea ideii de unitate națională, istoria teatrului românesc.

În contextul dramaturgiei românești de la începutul secolului, ca și în ansamblul operei literare proprii, teatrul ocupă un loc notabil. Încă din 1904, **B.** exersează câteva localizări „din italienește”, autorii nefiind menționați. Traduce un fragment din *Azilul de noapte* de Maxim Gorki (1904). Comedia lui Carlo

Goldoni, *Slugă la doi stăpâni*, „acomodată” prin comprimare, va figura în repertoriul Teatrului Național din București în stagiunea 1909–1910. În stagiunea 1924–1925, i se montează, pe aceeași scenă, *Morcovel*, traducere după *Poil de carotte* de Jules Renard. După două proiecte nefinalizate (piesa *Dragoste* și o dramă istorică despre Avram Iancu, aceasta în colaborare cu St. O. Iosif), **B.** debutează ca dramaturg, la Teatrul Național din București, în noiembrie 1908, cu piesa în două acte, *Mărul*. De la această scriere până la *Domnul de rouă*, basm dramatic reprezentat și tipărit în 1938, caracteristice dramaturgiei lui **B.** vor fi interferențele dintre elementele romantice și cele realiste. Eroii, trasați în tușe avântate, aspiră spre perfecțiune, au de multe ori calități excepționale. Cu unele accente de melodramă, *Mărul* licitează dualitatea bine-rău, sprijinindu-se pe un simbol ostentativ didacticist. Piesa în trei acte *Sirena* (1910) își propune dezvoltarea unei teme cu implicații sociale, în care timide introspecții psihologice atestă influențe din Ibsen. În același an, 1910, i se reprezintă, tot fără ecou, *Jurământul*. **B.** se impune în lumea teatrului abia cu următorul „act dramatic”, *Se face ziuă*, elaborat în 1911. Premiera, programată la Teatrul Național din București în martie 1914, dar oprită în urma unei intervenții a Legației Austro-Ungare, va avea loc la începutul lunii mai, cu distribuția de la Național, însă pe scena Teatrului Modern. Acțiunea din *Se face ziuă*, plasată „în ultima noapte a anului 1784”, surprinde un moment din răscoala condusă de Horea, Cloșca și Crișan. Piesa este mai mult una de comentariu și de atmosferă, decât de acțiune. Sunt vizibile, în câteva monologuri, influențe din teatrul lui Delavrancea. Dacă, în pofida popularității de care s-a bucurat, *Se face ziuă* a alunecat în uitare, *Trandafirii roșii* (1915), scriere dramatică în trei acte și în versuri, cu o carieră scenică remarcabilă, se bucură încă de un anume interes. Lucrarea, o feerie în notă neoromantică, dezvoltă motivul jertfei aduse unui ideal. Valorile poetice prevalează asupra celor dramatice. Tânărul și visătorul trubadur Zefir își asumă sacrificiul suprem: cu sângele său înroșește 77 de trandafiri albi în 77 de zile, pentru a îndepărta blestemul care plutește asupra domniței Liana. Personajul antitetic, Val Voievod, preferatul domniței, este un caracter șovăielnic, egoist și laș. Aparent înfrânt, Zefir, care se stinge odată cu aducerea ultimului trandafir, devine personificarea simbolului dăruirii. După două decenii, în *Domnul de rouă*, **B.** folosește aceeași modalitate de expozeu dramatic, apelând însă la filoane care țin de legendă și de mit. Punctul de plecare îl constituie un eres consemnat de Al. Vlahuță în *România pitorească*, derivat din motivul folcloric prezent în „Soarele și Luna”. Autorul plasează acțiunea basmului său dramatic la o Curte domnească, într-un timp indefinit. Asemenea Craiului de Rouă din eres, Alean, fiul Doamnei Luna, rod al unei iubiri neîngăduite, este condamnat să ispășească păcatul părinților săi printr-o existență nocturnă. Chemarea lui la tron, de cei care nu-i știau blestemul, nu se poate împlini. Alean este expresia dualității lumină-întuneric, înlăuntrul căreia oscilația și ezităările au ca deznodământ moartea. Nu mai este însă cazul unei dispariții acceptate, ca la Zefir, ci al dispariției iminente, al destinului uman fragil, al perisabilității aspirațiilor. În ambele

sale basme dramatice, **B.** alege soluții de tratare personală a temei de bază, neacceptând doar nararea întâmplării, așa cum procedează, spre exemplu, Victor Eftimiu, ci transformând-o în pretext al unei fabule dramatice „cu cheie”, întregul, ca și părțile componente fiind simboluri sau agenți purtători de idei în acțiune. Satira *Las'pe mine* și comedia de moravuri *Bursierul societății* au rămas în manuscris și nereprezentate.

SCRIERI: *Visuri de noroc*, București, 1903; *Ramuri*, Budapesta, 1906; *Poezii*, București, 1907; *Impresii de teatru din Ardeal*, Arad, 1908; *Nuvele*, București, 1909; *Sirena. Jurământul*, Beius, 1912; *Nuvele*, București, 1914; *Se face ziuă*, București, 1914; *Ca mâini va bate ceasul!*, București, 1915; *Trandafirii roșii*, București, 1915; *Furtuna. Cu toții una. Poemul Unirei*, Sibiu, 1922; *Poezii*, București, 1924; *Domnul de rouă*, București, 1938; *Scrieri*, îngr. Cornel Simionescu și Aurora Pârvu, pref. Cornel Simionescu, București, 1969. **Traduceri:** Oscar Wilde, *Salomea*, București, [1907].

Repere bibliografice: Chendi, *Pagini*, 310-313; Lovinescu, *Scrieri*, IV, 387-390; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, 210-215; Pușcariu, *Călare*, 257-266; Justin Ceuca, *Zaharia Bârsan*, Cluj-Napoca, 1978; Brădățeanu, *Istoria*, II, 82-85; Modola, *Dramaturgia*, 202, 214; Silvestru, *Un deceniu*, 152-154; *Dicț. scriit. rom.*, I, 251-252; *Zaharia Bârsan*, DRI, I, 195-200; Ghițulescu, *Istoria*, 144-146; *Dicț. analitic*, IV, 244-246. C.P.

BÂRSEANU, Andrei (17.X.1858, Dârste-Brașov — 19.VIII.1922, București), folclorist și poet. Este fiul lui Toma Bârsan, preot. După studii gimnaziale și liceale la Brașov (1870-1878) și studii universitare de litere și filosofie (1878-1881) la Viena și München, la Viena fiind și președinte al Societății „România jună” a studenților români, revine la Brașov, unde este profesor secundar (1881-1905), co-rector al școlii medii (1889-1891), dirigent al Școlii Comerciale Superioare (din 1891). Din 1891 este și director al învățământului din Sibiu. A fost vicepreședinte (1905-1910) și președinte (1911-1922) al Astei, membru (1908) și vicepreședinte al Academiei Române. A editat împreună cu Ion Popea „Școala și familia” (1887-1888). A semnat și cu pseudonimul Sandu Pungă-Goală.

Remarcabil militant pe tărâmul învățământului românesc și al culturii naționale, autor de manuale didactice și al unui meritoriu studiu, *Istoria școalelor centrale române greco-ortodoxe din Brașov* (1902), premiat de Academia Română, **B.** și-a dobândit o meritată faimă prin editarea, împreună cu Jan Urban Jarník, a unei colecții alcătuite plecând de la materialul profesorului blăjean Ioan Micu Moldovanu, *Doine și strigături din Ardeal* (I-II, 1885). Contribuția lui **B.** constă în clasarea celor peste 1000 de piese (648 de doine — de dragoste, de dor, de jale, haiducești, ostășești ș.a. — și 359 de strigături), în elaborarea notelor și a prefeței. **B.** este, de asemenea, autorul mai multor culegeri: *Cincizeci de colinde* (1890), însumând 23 de colinde religioase și 27 „lumești”, cunoscute și din alte colecții, *Din traista lui Moș Stoica. O sută și una minciuni populare din Țara Ardealului* (1891), remarcabilă prin autenticitatea umorului și a spiritului critic țărănesc, *Snoave, chiuituri, povestiri* (1925), cuprinzând 42 de cântece și strigături, un colind, o închinare de pahar și o snoavă. Mai puțin cunoscut, studiul său în limba germană, *Die rumänische Volksdichtung* [Poezia populară

românească], publicat în „Die Karpathen” (Brașov, 1908), dovedește, ca și notele și prefața la *Doine și strigături din Ardeal*, o profundă cunoaștere a folclorului. Aici autorul examinează problemele de prozodie și mijloacele artistice ale creației populare autohtone, amintește genurile folclorice și dă o imagine asupra folcloristicii românești. Remarcabile sunt cunoștințele sale despre modul specific de interpretare a cântecului epic și despre caracterul improvisatoric al unor genuri folclorice. Ca și D. Caracostea mai târziu, **B.** vorbește despre „un material” sud-est european și despre o formă românească în folclorul autohton.

SCRIERI: *Istoria școalelor centrale române greco-ortodoxe din Brașov*, Brașov, 1902; *Grăiește marea*, București, 1922. **Culegeri:** *Doine și strigături din Ardeal*, I-II, București, 1885 (în colaborare cu Jan Urban Jarník); ed. îngr. C. Ciuchindel, pref. Ovidiu Papadima, București, 1961; ed. îngr. și introd. Adrian Fochi, București, 1968; *Cincizeci de colinde*, Brașov, 1890; *Din traista lui Moș Stoica. O sută și una minciuni populare din Țara Ardealului*, Brașov, 1891; *Snoave, chiuituri, povestiri*, Sibiu, 1925. **Traduceri:** R. Roth, *Călătoria lui Stanley prin Africa Centrală* (1874-1877), Brașov, 1886.

Repere bibliografice: I. Bratu, *Un preot al deșteptării noastre. Andrei Bârseanu. Omul și opera*, Sibiu, 1930; George Lăzărescu, *Andrei Bârseanu*, București, [1940]; Mihail Robea, *Andrei Bârseanu folcloristul*, LL, 1960, 261-276; Bârlea, *Ist. folc.*, 297-298; *Dicț. lit.* 1900, 94-95; Adrian Fochi, *Centenarul unui act fundamental de cultură: antologia de folclor transilvănean a lui J. U. Jarník și Andrei Bârseanu*, REF, 1985,

152-155; Iordan Datcu, *O carte a Blajului*, T, 1985, 11; S. Fl. Marian și corespondenții săi, București, 1991, 82-84; Tepelea, *Rememorări*, 132-133; Datcu, *Dict. etnolog.*, I, 81-83; *Dict. analitic*, I, 313-314. I.D.

BÂRSEANUL, Ion (? - 1916), autor de versuri și proză. Originar din Târgu Frumos, **B.** a fost corector la Editura Minerva din București și a făcut parte din anturajul principalilor scriitori de la începutul secolului, alături de care semna (la început I. Bârsean) versuri și proză în periodicele primului deceniu: „Literatură și artă română”, „Sămănătorul”, „Viața literară”, „Viața literară și artistică”, „Minerva” ș.a. Din 1911, a devenit membru al Societății Scriitorilor Români.

Cele mai multe dintre colaborările în versuri și le-a adunat în placheta *Primele cânturi* (1906) și în culegerea *Rapsodii și balade* (1910). Țintind să fie reprezentări alegorice ale existenței umane, meditații asupra vieții, versurile lui **B.**, altfel destul de comune, au în atenție idei și sentimente legate de eroziunea produsă de timp și deziluzii, obsesia morții ce întunecă bucuriile. Și descrierile unor cadre din natură capătă conotații asemănătoare, unele fiind metafore sau simboluri ale stărilor și sentimentelor omenești. Mai multe poeme epico-descriptive sunt construite pe motive istorice sau folclorice de o imaginație cam cețoasă, cu posibilități de vizualizare a unor scene, dar nu și a ansamblului. Nu lipsesc versificările pe tema iubirii, cu obișnuitele invocări, suferințe și tribulații, cu visări erotice în decoruri romantice. Dar carențe importante de concepție și exprimare duc la idei și imagini poetice confuze, uneori incoerente. O viziune în genere sumbră, un patetism afectat, născut parcă dintr-o suferință generală, dintr-o permanentă insatisfacție a ființei umane, o fantezie desuet romanțioasă, trăirea ușor exacerbată tulbură logica discursului liric. **B.** și-a strâns schițele și povestirile în două volume - *Popasuri vânătoarești* (1906) și *Dor pustiu* (1908). În primul, câteva întâmplări mărunte sunt tratate cu umor, pe un ton mucalit, natural și senin, constituindu-se în lecturi ușoare și plăcute. În cel de-al doilea, doar piesa titulară e o povestire coerentă, veridică, susținută de o exprimare adecvată, care reușește să creeze o atmosferă grea, de nefericire implacabilă, ținută ca un halou în jurul unui personaj viabil. În celelalte proze, autorul alunecă spre artificial, senzational și fantasmagoric, înspre relatarea fără relief a faptului oarecare. Excepție ar face *Iorgu Halițki*, încercare de portretizare a unui nebul, părând să sugereze misterul ușor supranatural ce învăluie uneori pe acești bolnavi. Traducerile din Tolstoi, Zola, Daudet au cunoscut mai multe ediții în prima jumătate a secolului. O povestire a lui **B.**, în versiune germană, a apărut în volumul *Rumänische Erzählungen* (1907).

SCRIERI: *Primele cânturi*, Budapesta, 1906; *Popasuri vânătoarești*, București, 1906; *Dor pustiu*, București, 1908; *Rapsodii și balade. 1900-1910*, București, 1910. **Traduceri:** Émile Zola, *Două nuvele*, București, 1909; Alphonse Daudet, *Niverneza*, București, 1909; Leon Tolstoi, *Povestiri populare*, București, 1912.

Repere bibliografice: Sex. Til. [Sextil Pușcariu], [Ion Bârseanul], GT, 1901, 46; N. I. Apostolescu, *Ion Bârseanul*, „Primele cânturi”, LAR, 1907,

2; I. C. Negruzzi, *Ion Bârseanul*, „Popasuri vânătoarești”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXIX, 1906-1907; A. C. [Al. Ciura], *Ion Bârseanul*, „Dor pustiu”, LU, 1909, 2; Victor Eftimiu, „Dor pustiu”, istorisirii de Ion Bârseanul, ADV, 1909, 6981; Chendi, *Schițe*, 90-91; Pușcariu, *Cinci ani*, 103-105; Iosif Nădejde, „Rapsodii și balade” de Ion Bârseanul, ADV, 1910, 7307; Il. Chendi, *Realismul tinerilor prozatori*, MLI, 1910, 29; Lovinescu, *Scrieri*, IV, 390-392; Sadoveanu, *Opere*, XVI, 615-617, 620-622; Ciopraga, *Lit. rom.*, 590. C.T.

BÂRSILĂ, Mircea (19.X.1952, Broșteni, j. Mehedinți), poet, eseist. Este fiul Elenei (n. Ardeiu) și al lui Aurel Bârsilă, țărani. Frecventează școala primară și gimnaziul în localitatea natală, iar liceul în Grădinari (Caraș-Severin) și în Caransebeș. Student al Facultății de Filologie (secția română-latină) a Universității din Timișoara (1974-1978), se atașează de profesorii Vasile Tudor Crețu, G. I. Tohăneanu și Eugen Todoran. Este membru al Cenaclului literar studentesc „Pavel Dan” și președinte al acestuia (1976-1978), visează, împreună cu prietenii și colegii săi Ion Monoian, Eugen Bunaru, Gheoghe Pruncuț, Adrian Derlea, Viorel Marinescu, nici mai mult nici mai puțin decât „schimbarea la față a poeziei”. Grupul purta numele de „mondersilism”. După licență, lucrează ca profesor de limba și literatura română (1978-1983) în comuna Independența (județul Călărași), metodist (1984) la Centrul de Îndrumare a Creației Populare Călărași, apoi (1985-1991) șef al Inspectoratului Interjudețean (Argeș, Olt, Vâlcea) al Uniunii Compozitorilor din România. Redactor, din 1991, la revista „Calende” din Pitești, în 1994 se transferă la Teatrul „Al. Davila” din același oraș, ca secretar literar. În 2000, doctor în filologie al Universității de Vest din Timișoara, cu teza *Dimensiunea ludică a poeziei lui Nichita Stănescu*, din 2001 este conferențiar la Universitatea din Pitești. A debutat, cu versuri, în ziarul județean „Flamura” (Reșița, 1969). Prima revistă literară în care a publicat poezii este „Orizont” (1970), iar cea dintâi carte e volumul de poeme *Obrazul celălalt al Lunii* (1982). Colaborează cu versuri, recenzii, cronici și eseuri la „Orizont”, „Forum studentesc”, „Lucaefărul”, „Amfiteatrul”, „Argeș”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»” (unde a utilizat și pseudonimul Mircea Silă), „România literară”, „Calende”, „Poesis”, „Neue Literatur”.

Debutul editorial al lui **B.** s-a produs la începutul anilor '80, în plină campanie de lansare a „plutonului optzecicist”, fără însă a fi remarcat în mod deosebit, cu toate că *Obrazul celălalt al Lunii*, premiată de Editura Eminescu, oferea argumentele unei situații originale în cadrul acestei promoții. Poemele „resuscită cu proșpețime o lume aparent epuizată de literatură - satul” (Daniel Dimitriu), într-o formulă aflată în consens cu acelea ale congenerilor săi. Volumul a fost citit ca „jurnalul despărțirii de o lume arhaică, mitologică și, nu în ultimul rând, bucolică” (Mircea Mihăieș). Alcătuite din versuri lungi, adevărate lanțuri metaforice solemn intonate, poemele sunt, în cea mai mare parte, confesiuni fixate pe o dicțiune elegiacă și reflexivă. În formula rememorării, în reprezentări nu o dată de un patetism hieratic, poetul propune o viziune a unei arhaități strănii, ca în poemul *Colaci de pământ*: „Când

naște femeia/oamenii își împart unii altora/ primeniți, la cimitir/ colaci din pământ/ disting semne cerești/ în zbieretul vacilor/ în orăcăitul broaștelor posedate de lună/ și se duc la lehză cu daruri/ ca la o biserică/ de pe ai cărei pereți s-a desprins un sfânt/ și a zburat". Poezia mitologizează elementele lumii și înfățișările cotidianului, îmbinând arhaicul rural și sacrul creștin, superstiția populară și mitologia clasică, reveria ironic-duioasă și „reflecția”. Lumea (realul) apare transfigurată, populată de făpturi mitologice și zeități coborâte în mijlocul ei; lucrurile (înfățișările) cotidianului parcurg o mișcare misterioasă către ceresc și sacru. Poetul „citește” realul/lumea ca pe o carte care vorbește despre o altă realitate: „prin găurile din acoperișul realității / se poate vedea o altă realitate.” Poemele, constituite ca „simetrii negative”, cum le numește poetul în volumul *Scutul lui Perseu* (1993), transcriu aceste treceri între cele două lumi: poezia poate fi, așadar, un „exod în regatul propriilor noastre tenebre” sau un „tainic amestec de durere și exaltare”, căutare extatică a „esențelor pure”. Cu *O linie aproape neagră – Une ligne presque noir* (2000), dimensiunea gravă (percepția semnelor rău prevestitoare, obsesia tanatică și tentația senzualității fruste) dobândește accente dominante. Eul liric, înstrăinat în „lemnăria subconștientului”, își proiectează stările în imaginea unui univers ostil, într-un spațiu de o materialitate densă, grea, dizarmonică. Alternativa refugiului salvator în edenica lume originară, a satului, a naturii, niciodată uitată, rămâne de domeniul reveriei compensatoare și al unei chemări/întrebări fără răspuns: „Veniți cu mine pe câmp să privim de aproape spicul de grâu și să tragem adânc / în piepturi mirosuri de iasomie și de rogoz. Veniți / să dormiți într-o păstăie răcoasă de mazăre. / De când nu ați mai stat de vorbă cu sturzul? / De când nu ați mai înnoptat, lângă foc, într-o luncă?” **B.** este și un aplicat comentator al poeziei. Cronicile din „Calende” (dedicate cărților la zi), eseurile din volumul *Lecturi* (2001) și, mai ales, cartea dedicată lui Nichita Stănescu (*Dimensiunea ludică a poeziei lui Nichita Stănescu*, 2001) indică o bună percepție a valorilor.

SCRIERI: *Obrazul celălalt al Lunii*, București, 1982; *Argint galben*, București, 1988; *Scutul lui Perseu*, Pitești, 1993; *Fecioara divină și cerbul*, Pitești, 1999; *O linie aproape neagră – Une ligne presque noir*, ed. bilingvă, tr. Ana Maria Baros, București, 2000; *Acordeonul soarelui*, Pitești, 2001; *Dimensiunea ludică a poeziei lui Nichita Stănescu*, Pitești, 2001; *Lecturi*, Pitești, 2001; *Anotimpurile unui cătun*, Pitești, 2003.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Viața la țară*, RL, 1982, 30; Alexandru Condeescu, *De veghe lângă satul copilăriei*, LCF, 1982, 37; Constanța Buzea, *Poeme despre seninătatea necesară*, AFT, 1989, 2; Mircea Mihăieș, *Fața ascunsă a poemului*, O, 1989, 3; Daniel Dimitriu, *Mircea Bârsilă, „Argint galben”*, CL, 1989, 5; Gheorghe Grigurcu, *Evocarea vitalității*, RL, 1989, 21; Al. Cistelean, *Cu și fără bilețele de recomandare*, VTRA, 1989, 5; Cristea, *A scrie*, 238–241; Doina Tudorovici, *Cincizeci de parabole*, CNT, 1993, 51–52; Țeposu, *Istoria*, 105–106; Nicolae Oprea, *Scutul sau oglinda poetică, „Calende”*, 1994, 3; Gheorghe Grigurcu, *Zburătorul poet*, CNT, 1994, 4; Dan Cristea, *Un alt optzecist*, LCF, 1995, 3; Robert Ștefan, *Oglinzile scutului*, O, 1995, 5; Eugen Bunaru, *Pariul cu poezia*, O, 1998, 2; Lefter, *Scriit. rom.* '80-'90, I, 56–58;

Grigurcu, *Poezie*, I, 104–111; Nicolae Diaconu, *În voia literaturii*, Târgu Jiu, 2000, 153–155; Petraș, *Panorama*, 127. C.H.

BECESCU, Florian I. (25.III.1878, Pitești – 7.V.1914, Pitești), poet și prozator. Fiu de preot, **B.** a absolvit în 1893 gimnaziul în orașul natal. A urmat, pesemne, și o altă școală, căci devine curând telegrafist, profesie ce-l va face să peregrineze prin țară. În anii 1903 și 1904 se găsea la Bruxelles, după unii pentru a-și îngrijii sănătatea precară. Aici era ales președinte al Societății studenților români din Belgia.

B. debutează, cu o schiță și cu o poezie, în 1896, în ziarul „Dreptatea” din Turnu Severin. În continuare, va colabora asiduu cu versuri, proză, note și comentarii, iscălite și cu pseudonimele Floreal, Florib, Ieșanu, Juvenal, Rocambole, Telegrafistul X.Y., Zed, Zefirina ș.a., la „Foaia pentru toți”, „Adevărul ilustrat”, „Povestea vorbeii”, „Epoca”, „Convorbiri literare”, „Literatură și artă română”, „Pagini literare”, „Revista modernă”, „Noua revistă română”, „Arhiva”, „Pagini alese”, „Ovidiu”, „Cronica”, „Jurnalul”, „Românul literar”, „Revista idealistă”, „Convorbiri critice” ș.a. În 1901, pe când era considerat de unii o mare făgăduință, i se tipărește, prin subscripție publică, volumul de versuri *Vise și lacrimi*, căruia îi vor urma *Spre ziuă* (1906), *Poveste grozavă* (1909) și *În valuri* (1911). *Domnișoara Sécession* (1908) cuprinde „disertații”. Apărute parțial ori integral în periodice, sub varii generice, *Impresii de călătorie prin Europa*, *Poveștile telegrafistului X.Y.*, *Din memoriile unui neuroastenic*, „*Vorbe... vorbe*” au rămas netipărite în volum. În publicistica lui **B.**, impulsivitatea umorală prevalează. La început, apropiat de junimiști, pe care îi adulează în scrisori și dedicații, el denunță ca „primejdie națională” literatura „falsă”, prin care înțelege atât veleitarismul impenitent, cât și tentativele moderniste. Ulterior, se arată deosebit de agresiv față de „ardeleni”, atacul extinzându-se și asupra „Sămănătorului”, ceea ce îi va atrage simpatia cercului de la „Românul literar și politic”. Înzestrat cu o abilitate rară, chiar cu talent, **B.** nu are forță de creație, nici cultură suficientă și, ca urmare, e predispus la imitație. Inițial, îl imită pe Coșbuc, apoi pe Eminescu, ale cărui poeme le transcrie, diluându-le. Ambițios, încearcă și o *Poveste a Omului*, precum și ample poeme istorice (*Ultimul vis al lui Bonaparte*, *Moartea lui Mihai Viteazul*), dar orice emoție e strivită sub figurația desuet romantică și mașinăria retorică. În *Spre ziuă* se distinge un halou de lirism autentic, susținut îndeosebi de toposul căminului, mai consistent în ultimul volum, *În valuri*. Multul dor de soare și de primăvară, într-o formă totuși banalizată, dezvăluie aprehensiuni profunde. Sensibilitatea față de soarta oropsiților și de nedreptățile sociale, reală, nu izbuteste să ocolească melodramaticul. Poemul *Poveste grozavă*, prilejuit de răscola din 1907, adoptă ca soluție alegoria, însă personificările sunt comode. Se rețin totuși câteva scene, pentru realismul și vivacitatea lor. În proză, **B.** utilizează clișeele timpului, adăugându-le uneori un haz sumbru. Crispate, alunecând adesea în autocompătămire, sunt „poveștile telegrafistului X.Y.”, în schimb „disertațiile” – conferințe libere pe teme ca „domni-

șoara Sécession", poetul veleitar, militarul fanfaron etc. — sunt pline de vervă, mordante.

SCRIERI: *Vise și lacrimi*, Craiova, 1901; *Spre ziuă*, Constanța, 1906; *Domnișoara Sécession*, Constanța, 1908; *Poveste grozavă*, ed. 2, Constanța, 1909; *În valuri*, Constanța, 1911.

Repere bibliografice: D. C. Ollănescu, Florian I. Becescu, „*Vise și lacrimi*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXIV, 1901–1902; Chendi, *Scieri*, II, 97–101, III, 142–144; [Ovid Densusianu], Florian I. Becescu, „*Spre ziuă*”, VAN, 1906, 21; Mihail Dragomirescu, *Repere critice*, CVC, 1907, 3; D. C. Ollănescu, „*Spre ziuă*”, *poezii de Florian I. Becescu*, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXIX, 1906–1907; Mihail Dragomirescu, „*Poveste grozavă*” de Florian I. Becescu, CVC, 1909, 9; Cornel, *Figuri*, I, 230–231; Predescu, *Encicl.*, 91. V.D.

BEHRING, Eva (28.VI.1936, Stettin, azi Szczecin, Polonia — 26.I.2004, Berlin), traducătoare, editoare și istoric literar german. Este fiica Elisabetei și a lui Karl Mierke. **B.** face studii medii la Schwerin și Halle, iar între 1956 și 1961, urmează cursurile Facultății de Filologie a Universității din București (limba și literatura română și limbi romanice). În 1971, obține titlul de doctor în filologie *magna cum laude*, în urma susținerii, la Berlin, a disertației despre metafora în poezia de dragoste a lui M. Eminescu (*Die Liebesauffassung Mihai Eminescus im Spiegel ihrer Bilder und Metaphern*). A fost cercetător științific al Institutul Central de Istorie Literară al Academiei de Științe din RDG, devenind, în 1990 și 1991, șefa sectorului Romanistică–Anglistică–Americanistică. La Universitatea Humboldt din Berlin a ținut prelegeri despre literatura română (1979–1981). Membră, până în 1990, a Comitetului Național al RDG pentru studiile sud-est europene, **B.** este, din 1994, membră a prezidiului Societății Sud-Est-Europa din München. Pentru întreaga activitate de mesageră a literaturii române în spațiul german i s-a conferit, în 1995, titlul de membră de onoare a Fundației Culturale Române.

Debutul publicistic din 1966, cu un articol despre studii românești referitoare la Eminescu (în „*Beiträge zur Romanischen Philologie*” din Berlin), a fost urmat de numeroase colaborări atât la reviste germane, cât și românești: „*Zur Gegenwarts-literatur in den romanischen Ländern*”, „*Weimarer Beiträge*”, „*Interferențe culturale româno-germane*”, „*Contribuții ieșene de germanistică*”, „*Revista de istorie și teorie literară*”, „*Lettre internationale*” (ediția română) etc. Studiile publicate aici (*Despre problemele periodizării literaturii române*, *Literatura română a anilor '70*, *Literatura română de după 1944*), postfețele semnate la traducerea unor romane precum *Creanga de aur* (M. Sadoveanu), *Bietul Ioanide* și *Scrinul negru* (G. Călinescu), *Delirul* (Marin Preda) și, nu în ultimul rând, medalioanele despre scriitorii români redactate în cadrul unor prestigioase lexicoane (*Lexicon fremdsprachiger Schriftsteller*, Leipzig, 1977–1980; *Lexicon ost und südosteuropäischer Literaturen*, Leipzig, 1990; *Kindlers Neues Literaturlexicon*, München, 1990–1991) au contribuit substanțial la cunoașterea literaturii române în perimetrul cultural german. De o mare mobilitate intelectuală, posedând, în egală măsură, spirit analitic și putere de sinteză,

B. a reușit să ofere de-a lungul unui sfert de secol publicului german câteva antologii comentate, exemplare ca selecție și informație, precum și lucrarea de mare anvergură *Rumänische Literaturgeschichte von den Anfängen bis zur Gegenwart* [*Istoria literaturii române de la începuturi până în prezent*] (1994), exegeză care încununează fericit cariera de excepție a unei cercetătoare străine, atât de devotată fenomenului cultural românesc. În numai 316 pagini sunt surprinse principalele aspecte ale literaturii române (de la folclor până la generația '80), acordându-se un spațiu amplu atât „emigrației interioare” (A. E. Baconsky, Adrian Marino, Ion Negojescu, N. Balotă și Al. Paleologu), cât și contribuției exilului (Mircea Eliade, Emil Cioran, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Dumitru Țepeneag, Paul Goma). O carte dedicată exclusiv exilului românesc apare în 2001.

SCRIERI: *Rumänische Literaturgeschichte von den Anfängen bis zu Gegenwart*, Konstanz, 1994; *Scriitori români din exil. 1945–1989*, tr. Tatiana Petrache și Lucia Nicolau, București, 2001. **Antologii:** Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, *Gedichte*, Berlin, 1976; *Lyrik aus Rumänien*, Leipzig, 1980; *Die tanzende Katze. Rumänische Erzähler des 20. Jahrhunderts*, Leipzig, 1985; *Erkundungen. 33 rumänische Erzähler*, Berlin, 1985; *Texte der rumänischen Avantgarde. 1907–1947*, Leipzig, 1988; *Auswahl „Poesiealbum 154 – Tudor Arghezi”*, Berlin, 1990; *Rumänische Exilliteratur: 1945–1989 und ihre Integration heute*, München, 1999; *Geschichtliche Mythen in den Literaturen und Kulturen Ostmittel- und Südosteuropas*, Stuttgart, 1999 (în colaborare).

Repere bibliografice: Adrian Marino, *Lucrări estetice despre avangardă*, TR, 1989, 6; Radu Ciobanu, *O nouă antologie românească în R.D.G.*, T, 1989, 5; Ov. S. Crohmalniceanu, *Producțiile avangardei românești peste hotare*, R, 1989, 8; Andrei Corbea, *Ego, alter, alter ego*, Iași, 1993, 110–111; Adrian Marino, *O sinteză germană a literaturii române*, LAL, 1994, 66; Florin Manolescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent de Eva Behring*, „*Synthesis*”, XXI, 1994; Mircea M. Pop, *Un eveniment editorial pentru literatura română*, ST, 1995, 6; Roxana Sorescu, *Cu Eva Behring despre literatura exilului românesc*, LCF, 1996, 45; Liviu Grăsoiu, *O privire asupra exilului românesc*, CL, 2001, 1; Mioara Apolzan, *O privire „din afară”*. O carte despre exil, RL, 2002, 2; Mircea Anghelescu, *Scriitori români în exil*, RL, 2002, 30. D.Gr.

BEKE György (3.VIII.1927, Ozun, j. Covasna), reporter și traducător. Face școala medie la Sfânta Gheorghe și studii universitare de filologie la Universitatea din Cluj. A lucrat ca reporter al ziarului „*Népi Egység*” din Sfânta Gheorghe (1947), apoi al cotidianelor „*Româniai Magyar Szó*” (1948–1952) și „*Elöre*” (1953–1972) și al revistei „*A Hét*” (1973–1989) din București. După pensionare, s-a stabilit în Ungaria. Călător pasionat pe drumurile țării, **B.** s-a orientat constant spre problemele relațiilor culturale româno-maghiare, căutând urmele, semnele și manifestările unui destin cultural comun. Reportajele sale, adunate în mai multe volume, continuă tradițiile cele mai bune ale scriitorilor sociografi maghiari din anii '30, făcând parte dintr-o categorie care a primit în acest secol drept de cetățenie în literatură. În opera lui **B.** un loc deosebit îl ocupă lucrarea *Fără interpret* (1972), apărută simultan în limba română și în limba maghiară (*Tolmács nélkül*, 1972), care cuprinde convorbiri cu 56 de scri-

itori români și maghiari despre relațiile literare româno-maghiare. Cartea este o mărturie despre prietenia literară și un document al respectului reciproc, al solidarității umane.

B. s-a dovedit un traducător devotat al prozei românești. În sfera preocupărilor sale intră atât proza literară, cât și cea științifică, atât proza contemporană, cât și cea din secolele trecute. Din Jean Bart traduce aproape toate nuvelele, precum și romanul *Europolis* (1960), tipărit apoi în repetate ediții. Din proza românească contemporană dă versiuni în maghiară la *Ce mult te-am iubit* de Zaharia Stancu (1970), *Descoperirea familiei* de Ion Brad (1979), *Săptămâna neterminată* de Petre Sâlcudeanu (1971) și *Drum deschis* de Șerban Nedelcu (1962). Din proza românească mai traduce povestiri și nuvele ale lui Emil Gârleanu, memorialul de călătorie al lui Dinicu Golescu, *România pitorească* de Al. Vlahuță. **B.** alcătuieste și traduce o antologie a aforismelor românești (1967) care, revizuită și lărgită, va apărea într-o nouă ediție, sub titlul *Kagylók tengerzúgáhrsál* [Scoici cu vuietul mării] (1971). Volumul cuprinde aforisme din *Învățăturile lui Neogoe Basarab către fiul său Theodosie*, din D. Cantemir, Anton Pann, T. Maiorescu, M. Eminescu, I. L. Caragiale, N. Iorga, T. Arghezi, M. Sadoveanu, Lucian Blaga, T. Vianu, G. Călinescu ș.a., constituind un adevărat „florilegiu gnomico-sapiential al literelor române” (Nicolae Balotă). Traducerile și le însoțește cu studii introductive sau postfețe în care prezintă autorii și operele traduse. Prin numeroasele sale articole, interviuri, recenzii, reportaje răspândite în periodice, **B.** a contribuit la cunoașterea literaturii și culturii românești în rândurile cititorilor maghiari.

SCRIERI: *Fără interpret*, București, 1972; ed. (Tolmács nélkül), București, 1972; *Szilágysági hepe-hupa* [Reportaje din Sălaj], București, 1975; *Búvópatakok* [Reportaje din județul Bistrița-Năsăud], București, 1980; *Boltivék teherbirása* [Însemnări din Maramureș și Satu Mare], București, 1983; *Itegy másra találnak az emberek* [Însemnări din Bihor], București, 1984. **Traduceri:** Alexandru Vlahuță, *Szépséges Románia* [România pitorească], București, 1956; Emil Gârleanu, *Elbeszélések* [Povestiri], București, 1956, *Akik a természet nyelvén szólnak* [Din lumea celor cari nu cuvântă], București, 1963, *Az első fájdalom* [Cea dintâi durere], București, 1971; Jean Bart, *Europolis*, București, 1960; Șerban Nedelcu, *Szabad úton* [Drum deschis], București, 1962; *Román aforizmak* [Aforisme românești], București, 1967; ed. (Kagylók tengerzúgáhrsál [Scoici cu vuietul mării]), București, 1971; Zaharia Stancu, *Sirató* [Ce mult te-am iubit], București, 1970; Petre Sâlcudeanu, *Csonkahét* [Săptămâna neterminată], București, 1971; Dinicu Golescu, *Utazásaim leirása. 1824, 1825, 1826* [Însemnare a călătoriei mele. 1824, 1825, 1826], București, 1977.

Repere bibliografice: Polgár István, *Jean Bart, „Europolis”*, IGZ, 1961, 1; Szemlér Ferenc, „România pitorească” în limba maghiară, „Scanteia”, 1969, 8071; Török László, *Kagylók tengerzúgással*, IGZ, 1972, 5; Balotă, *Scritori maghiari*, 508–513; *Rom. magy. ir. lex.*, I, 189–191. O.K.

BELCIU, Maya (22.V.1926, Lugoj), prozatoare. Este fiica Alexandrinei (n. Siminescu) și a lui Tiberiu Belciu, funcționar. **B.** face liceul la Caransebeș, Craiova și Timișoara („Notre-Dame” și „Carmen Sylva”), după care urmează cursurile Facultății de Drept din Cluj. Va absolvi doi ani la Facultatea de Medicină și va trece apoi la Institutul de Teatru din Cluj. În anul al doilea,

intră în trupa Teatrului Național din Cluj, după care se transferă la Teatrul „Maria Filotti” din Brăila și la Teatrul Național din Timișoara. În 1961, în urma unui concurs, vine la București la Teatrul Regional (dramă și estradă). Renunță la cariera teatrală și este angajată la Editura Meridiane, ca redactor la secția de teatru-cinema.

Scrie versuri de la vârsta de paisprezece ani, publicându-le în revista pentru copii și studenți „Țara visurilor noastre”. Atunci își alege pseudonimul Maya Bistra, sub care colaborează la diferite reviste culturale din Timișoara și Cluj. Redactează împreună cu Raoul Șorban, „Caietele” de spectacol ale Teatrului Național din Cluj. Redebutează în „Lucefărul” (1964), cu un fragment de roman, și editorial cu romanul *Blana de focă* (1966). Publică fragmente de roman, reportaje literare, interviuri, reportaje despre localități bănățene în principalele reviste bucureștene și face filme documentare. Acțiunea romanului *Blana de focă* se desfășoară pe două planuri: real — un sat bănățean și lumea fiordurilor nordice; imaginar — tradiția evanescentă a lumii satului și fantomatica apariție a unui marinar, prezență nicidecum sigură, între vis și realitate. Ambele se lasă descoperite prin mijlocirea culorii specifice fiecărui tărâm în parte, prin diversitatea expresiei care, elocventă până la senzorialitate, atinge parcă esența lucrurilor și a faptelor (acestea mereu fulgurante, incisive, de o concentrată forță epică). A *XI-a poruncă* (1969) are la bază experiența

teatrală a autoarei. Scena și culisele ei sunt descrise cu o claritate analitică din care nu lipsesc nici melancolia, nici cinismul sau sinceritatea brutală, alternând într-un joc de trăiri subtile. *Moartea centaurului* (1970), volum de proze scurte și nuvele, prefigurează romanul *Dyonis sârmanu* (1984). Universul romanului este unul concentraționar: într-un oraș care trebuia scufundat și reconstruit, sosește un ordin de „dispersare” a trei categorii de oameni: bătrâni, oligofreni și intelectuali. Aceștia trebuiau supuși la tot felul de experiențe de supraviețuire. Și *Dyonis sârmanu* este conceput în dublu plan, al iubirii și al revoltei, bine sugerate prin simboluri, cu accente pasionale, febrile. Există și un roman în roman, *Trista poveste a doamnei Maderbach și a domnului general Bem*, istoria contemporană legându-se astfel de istoria trecutului, la distanță de un secol (1848). În *La cules de vipere* (1978) se mișcă o lume ruptă brusc și brutal de toate tradițiile ei, de toate cutumele de clasă și de familie. O lume automatizată și bolnavă, victimă a unui morb ce macină dintotdeauna omenirea: acapararea și răzbu-narea. Evocările sunt precise, stilul nervos, verva de povestitor e dublată de viziunea unui dramaturg. Personajele sunt un amestec de grotesc, ridicol și tragic, la limita dintre patetic și absurd. *Vin americanii... destin amânat* (1998) interferează realități și destine din cea de a doua parte a secolului al XX-lea, după ce în locul celor așteptați, țara cunoaște experiența invadării de către Armata Roșie. Romanciera reconstituie atmosfera unei epoci de mari răsturnări, prin alăturarea unor scene din prezent cu altele aduse din amintire. Ramificat ca un arbore genealogic, pentru a urmări cât mai multe destine misterios îngemănate de istorie, romanul e scris cu ironie și gravitate, dar mai ales cu o vibrație specială la amănunt, la inefabil, la insesizabil, element propriu prozei scrise de B., aproape lirică fără a fi vreodată sentimentală, exactă și acidă, fără a cădea în cinism. *Întâmplare cu Zâna Mirării* (2002) este o povestire cu note autobiografice, dintr-o „biografie a fantazării”.

SCRIERI: *Blana de focă*, București, 1966; ed. București, 2002; *A XI-a poruncă*, București, 1969; *Moartea centaurului*, București, 1970; *La cules de vipere*, București, 1978; *Dyonis sârmanu*, București, 1984; *Vin americanii... destin amânat*, București, 1998; *Întâmplare cu Zâna Mirării*, București, 2002. **Traduceri:** Fred Hoyle și John Elliot, *A de la Andromeda*, București, 1968 (în colaborare cu Dan Hurmuzescu).

Repere bibliografice: Al. Săndulescu, *Maya Belciu*, „Blana de focă”, GL, 1966, 41; M. N. Rusu, *Maya Belciu*, „Blana de focă”, LCF, 1966, 42; Voicu Bugariu, *Maya Belciu*, „Blana de focă”, AST, 1966, 5; Gabriel Dimisianu, *Maya Belciu*, „Blana de focă”, VR, 1967, 5; Valeriu Cristea, *Maya Belciu*, „A XI-a poruncă”, RL, 1969, 14; Mihai Ungheanu, *Maya Belciu*, „A XI-a poruncă”, LCF, 1969, 32; Marcel Petrișor, *Maya Belciu*, „A XI-a poruncă”, VR, 1969, 9; Mircea Iorgulescu, *Maya Belciu*, „Moartea centaurului”, RL, 1970, 40; Mirela Roznoveanu, *Maya Belciu*, „Moartea centaurului”, TMS, 1970, 11; Sultana Craia, *Epicul dispersat*, LCF, 1979, 16; Cornelia Ștefănescu, *Spectacol și adevăr interior*, VR, 1979, 6; Ungureanu, *Imediata*, I, 212–217; Georgeta Drăghici, *Destin amânat*, RL, 1999, 15; Barbu Cioculescu, *Putere de evocare*, L, 1999, 16; Cornelia Ștefănescu, *Maya Belciu*, „Vin americanii”, „Anotimpuri literare”, 2000, 17; Ada D. Cruceanu, *Întâmplări cu Zâna Mirării*, „Reflex” (Reșița), 2002, 4–5–6; Gabriel Dimisianu, *Maya Belciu*, „Blana de focă”, RL, 2003, 6. C.Ș.

BELCIUGĂTEANU, Corneliu (18.VII.1922, București – 11.IX.1973, București), poet. Este fiul Anitei Belciugăteanu. B. urmează în capitală cursurile școlii primare, apoi pe cele ale Liceului „Spiru Haret” și ale Facultății de Medicină, după care profesează ca medic la spitalul „Gheorghe Marinescu” din București.

Debutează cu un poem și cu un articol-confesiune, în 1938, în „Vlăstarul”, revista literară a Liceului „Spiru Haret”. Colaborează sporadic, semnând recenzii și articole, la „Preocupări literare” (1940) și la „Preocupări universitare” (1943–1944). Cele câteva poezii apărute în „Vlăstarul” nu anunțau în nici un fel fronda și agresivitatea exclusivistă etalate în *Fugind de neant* (1946). Placheta care inaugura colecția „Confesiuni lirice” a Editurii Boema, este prefătată de autor, cele 15 poeme incluse aici fiind însoțite de tot atâtea „autocomentarii” bizare. Ideea de la care pleacă B. în considerațiile introductive, cu aplicare la fiecare text din cuprins, ar fi aceea că poetul este cel mai bun (și singurul adevărat) critic al propriei sale creații. Autorul avansează, cu gravitate, premisa propriei genialități, care s-ar afla într-o antiteză tranșantă cu mediocritatea literaturii autohtone. Asocierea declarată, ca dimensiune a valorii, cu nume ca Verlaine, Hölderlin, Valéry, Pușkin, Byron, Shelley, Apollinaire, Keats, Stefan George, Hofmannsthal, Baudelaire, Leopardi, iar din literatura română cu Eminescu, Arghezi, Bacovia, B. revendicând pentru sine egalitatea, cel puțin, cu toți aceștia, imprimă demonstrației o notă de comic grotesc. Poetul, încredințat că produce „mutația speciei umane” și că fiecare lucrare a sa este destinată nemuririi, lansează și un „manifest fulgerat cu frenezie hugoliană”, recomandând un nou curent literar, „concretismul”, care-și propune „să liricizeze materialul special și arid al profesiunilor intelectuale”. În acest sens, se oferă și un „model”, *Poema meningococului*, având ca temă elogierea semnificațiilor poetice ale microbului respectiv. Apelul teoreticianului a rămas, desigur, fără ecou printre confracți. Volumul din 1969, *Versuri din patru decenii*, grupează titlurile, în funcție de data elaborării lor, în trei secțiuni: 1937–1940, 1943–1949, 1956–1963. Alături de compoziții cursive, bogate în imagini poetice sau mărturisind influențe folclorice elegant asimilate, sunt incluse pasteluri calme, cu o melodică interioară bine cumpănită, dar și demonstrații ostentative de versificare prețioasă, care elimină emoția estetică.

SCRIERI: *Fugind de neant*, pref. autorului, București, 1946; *Versuri din patru decenii*, pref. M.R.P. [Miron Radu Paraschivescu], București, 1969.

Repere bibliografice: Piru, *Panorama*, 182–184.

C.P.

BELDEANU, Adrian (10.VI.1935, Lugoj – 30.VI.1994, București), poet și prozator. Fiu al unui medic veterinar, B. a absolvit liceul la Bârlad (1952), urmând apoi, la București, Școala de Literatură „M. Eminescu” (1952–1954) și Facultatea de Drept (1954–1958). Din 1959, s-a înscris în barou și a funcționat ca avocat pledant. Debutează în „Luceafărul”, în 1966. Desfășoară regulat și activitate publicistică (mai ales cronică plastică), în publicațiile conduse de Eugen Barbu (în „Săptămâna culturală a Capitalei”, publică, în serial, între 1973

și 1977, un *Dicționar plastic selectiv*, alcătuit din articole micro-monografice despre plasticieni români contemporani), scriitor de care este apropiat și care îl sprijină. Prima carte, *Vitralii cu păsări*, îi apare în 1967.

Ca poet, **B.** a produs compuneri intimiste și calofile, de atmosferă și de expresie îngrijit-ingenioasă, convențională, vădind abilitate și „meserie”. Poemele lui sunt crochiuri, „pasteluri” ori „tablouri” (de interior, cu recuzită domestică etc.), montaje de imagini și descripții detaliate și consistente (uneori parcă „prea” insistent exploatate), dublate de mici soliloquii, de „declarații” ori comentarii lirice intermitente. La orizontul epocii în care a fost scrisă și publicată, este o poezie banală, „corectă”, nu dezagreabilă, nici impresionantă, incontestabil rutinieră și minoră. O anumită atmosferă „casnică” și „gastro-nomică” poate uneori aminti, prin ingrediente și recuzită, de cea din lirica unor Emil Brumaru ori G. Almosnino, însă fără concretețea fascinant-enigmatică obținută de aceia, fără fior, mai degrabă marcată de un fel de „suficiență” discret egolatră și compromisă prin proliferarea „mecanică” a expresiei, prin metaforizarea previzibilă (chiar atunci când e construită în genul șaradei, și ea limitat „surprinzătoare”). Poetul a practicat și formele prozodice fixe (rondelul, sonetul). Romanele lui **B.** — *Canapeaua cu pisici* (1971), *Să mai câștigi o zi* (1972) — constituie un fel de completare prozastică a poemelor, ținând de aceeași viziune „măruntă”, hedonistă, intimistă, intensiv și neconvingător „sinestezică”, cu scurte, rapid istovite elanuri generalizatoare și pilduitoare. Pe ample porțiuni, proza scriitorului se plasează la limita dintre reportaj și consemnarea diaristică. Priceperea exprimării și o oarecare înzestrare pentru observația detaliată nu sunt susținute de aptitudinea construcției românești. Prozatorul practică un descriptivism atent și omniprezent: se succedă peisaje, interioare, toalete și veșminte sau vestimentații, piese de mobilier și alte obiecte (artistice sau utilitare, tehnice sau artizanale etc.), toate supuse unei descripții minuțioase, ironic-vioi comentate. De același tratament au parte și fizionomiile sau trupurile umane (în special feminine). În fond, romanele lui **B.** sunt, în bună parte, formate din publicistică de observație — în sens larg — mondenă, travestită în proză de ficțiune. Vigoarea epică e cvasinulă, „conflictele” — convenționale, minimale, arhicunoscute, iar pasajele analitice — de asemenea superficiale. E vorba de romane (semi)populare, cu pretenții de elevație și rafinement, în fond kitsch, fie și moderat. Marcate de o înclinație spre consemnarea unui anumit hedonism erotic, ele pun în scenă povești de dragoste sau aventuri amoroase, consumate în medii „moderne” și „mondene” ale citadinismului anilor '60-'70. Personajele, care lucrează în institute de proiectări ori sunt balerine, pictori, gazetari etc., se preocupă de vestimentație, de confortul lor domestic și de amenajarea rafinată a locuinței, dau — sau se duc la — petreceri dansante, la care se bea neapărat whisky Black & White și se dansează după ultimele șlagăre ale momentului, unele au automobil propriu etc. E o lume de epicurei cam cinici unii dintre ei, chiar abjecți, alții, mai puțin reliefați, par „pozitivi” moralmente, în ultimă analiză. Nu se poate contesta însă o anumită validitate a

reconstituirii consistenței trăitului, a cotidianului, detaliile percepției fiind convingător consemnate, fără „zboruri” majore. E o panoramare — convențională, dar pitorească, cu un vag farmec retro — la nivelul cotidianului, a epocii barului Katanga, a muzicii lui Adamo, a ceaiurilor dansante cu magnetofon, a generalizării frigiderului și televizorului, a primelor „autoturisme proprietate personală”, dar și (încă) a locuirii „la comun” ș.a.m.d. În *Să mai câștigi o zi*, statutul de avocat al protagonistului-narator dă prilejul etalării unei serii de „cazuri” (procesuale, juridice), motivând mici „reportaje” sau portrete umane voite pitorești.

SCRIERI: *Vitralii cu păsări*, București, 1967; *Corrida*, București, 1968; *Variațiuni pentru speranță*, București, 1970; *Canapeaua cu pisici*, București, 1971; *Să mai câștigi o zi*, București, 1972; *Ceasornicul de aer*, București, 1974; *Floarea de fân*, București, 1977; *Ceaiul de la ora cinci*, București, 1983; *Tacâmuri de argint*, București, 1983; *A treia repriză*, București, 1988.

Repere bibliografice: Dinu Flămând, *Adrian Beldeanu*, ST, 1969, 4; Dumitru Micu, „*Corrida*”, RL, 1969, 41; Ioan Neacșu, „*Corrida*”, ATN, 1969, 10; Valentin Pașcu, „*Variațiuni pentru speranță*”, TR, 1970, 49; Ilie Constantin, „*Variațiuni pentru speranță*”, RL, 1970, 26; Val Condurache, „*Să mai câștigi o zi*”, CRC, 1972, 37; Nicolae Ciobanu, „*Să mai câștigi o zi*”, LCF, 1972, 43; Emil Manu, *Adrian Beldeanu*, „*Floarea de fân*”, SPM, 1978, 381; Regman, *Noi explorări*, 238-242. N.Br.

BELDEANU, Ion (22.VIII.1939, Zamostea, j. Suceava), poet și prozator. Este fiul Olimpii (n. Irimescu) și al lui Ion Beldeanu, militar căzut pe front la Odessa (1941). A absolvit Școala Pedagogică din Rădăuți, apoi a urmat cursurile unei școli postliceale de bibliotecari și ale Facultății de Filologie de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, după care, vreme de un an, a fost învățător la țară, iar din 1966 s-a consacrat ziaristicii. A lucrat în presa locală, apoi a devenit corespondent Agerpres pentru județul Suceava. A făcut parte din echipa care, în 1981, a fondat Cenaclul Suceava al Uniunii Scriitorilor și care a realizat publicația „Pagini bucovinene”, supliment al revistei „Convorbiri literare”. A fost secretar, apoi președinte al Societății Scriitorilor Bucovineni, din care fac parte și români din Ucraina, este redactor-șef al revistei „Bucovina literară”. Ca poet, a debutat în 1964 la „Ateneu”. A colaborat la numeroase reviste literare și de cultură.

Primul volum de versuri, *Mirele pâinii* (1976), evidențiază rafinamentul metaforic specific promoției '70, chemat, parcă, de splendoarea peisajului bucovinean. Idilismului calofil i se asociază sentimentalismul discret și incantația elegiacă. În *Bună seara, frumoasă poveste* (1981), aceeași tehnică a „acuarelei” combină abil nuanțele, lirismul confesiv fiind marcat de o „cuminte melancolie”. În *Armura solară* (1983), peisajul e mirific, lumina îl face strălucitor sau îi relevă transparența. Se regăsește aici „eșarfa melancoliei” care învăluie elegia subtil ticlucită. Totodată, un segment important al scrisului lui **B.** este poezia erotică. În *Lecția de melancolie* (1987), elegia nu mai este menționată în titluri, însă rezonanța ei persistă, căpătând accentuare bacoviene. În *Semințe eterne* (1990), evocării elegiace a ținutului bucovinean și a neamului din care se trage poetul i se

adaugă oda „ostașilor căzuți la datorie” și „lauda cuvântului” în care „susură cântecul”. Sesizând riscul de a se bloca într-un lirism minor, al efectelor, poetul își dezvăluie un alt chip în *Proba mea de viață* (1995). Tonalitatea sentimental-melancolică e „bruiată” de rostirea ironică sau chiar de strigătul sarcastic. Schimbarea nu e în dezavantajul poetului, dar nu-i poate schimba identitatea conturată anterior. **B.** a fost distins cu Premiul Eminescu pentru poezie pe anul 1995, acordat la Festivalul Național de Literatură „Mihai Eminescu” de la Suceava-Putna. Prozatorul **B.** debutează cu un volum de reportaje literare, realizat în colaborare cu Alexei Rudeanu și intitulat *Destine din Nord* (1974). Aici contactul cu realitatea imediată al gazetarului nu împiedică, ci stimulează scriitorul să absoarbă contingentul într-o realitate permanentă și reprezentativă (locuri pitorești, îndeletniciri, mentalități etc.). Volumul *Albastru de Bucovina* (1979) restrânge această reprezentare la spațiul indicat de titlu, spațiu transformat într-un decor fermecător, din care au dispărut plutașii, dar nu și caii de la Brodina, în care frumusețea naturii e concurată de munca omului, ajuns chiar să decoperteze un vârf de munte din Călimani pentru a-i exploata zăcămintul de sulf. După-amiaza unei amintiri (1985) se apropie mai mult de ficțiune, reportajului propriu-zis i se substituie portretul și dialogul cu un interlocutor devenit personaj literar (femeia frumoasă, bărbatul viteaz, de pildă). Experiența gazetarului e un pretext pentru autorul de proză scurtă. În *Iarba iubirii* (1989), reporterul-scriitor poposește acasă la Nicolae Labiș sau la Ciprian Porumbescu, face istoria plutăritului, prezintă „cronicile” și casa-muzeu a lui Toader Hrib de la Arbore, descrie ținutul Ostrei, codrii Rădăuților, Cetatea Sucevei, reproduce discuții, conturează portrete. În proza lui **B.** se regăsesc pitorescul nuanțat și lirismul contemplativ-sentimental al poetului. *Bucovina care ne doare* (I-II, 1996-2002) este un dosar de documente și impresii referitoare la ce au fost și sunt acum zonele Bucovina de Nord și Ținutul Herței. Ceea ce au trăit și trăiesc azi românii din aceste teritorii înstrăinate de țară este reconstituit prin note de călătorie, prin relatarea participării la acțiuni culturale, prin reproducerea unor texte apărute în presa locală. Din nou gazetarul și scriitorul colaborează eficient.

SCRIERI: *Destine din Nord* (în colaborare cu Alexei Rudeanu), Iași, 1974; *Mirele pâinii*, București, 1976; *Albastru de Bucovina*, București, 1979; *Bună seara, frumoasă poveste*, Iași, 1981; *Armura solară*, București, 1983; *După-amiaza unei amintiri*, Iași, 1985; *Lecția de melancolie*, Cluj-Napoca, 1987; *Iarba iubirii*, Iași, 1989; *Semințe eterne*, București, 1990; *Proba mea de viață*, Iași, 1995; *Bucovina care ne doare*, I-II, Iași, 1996-2002; *O dimineață pentru fiecare*, Suceava, 1998; *Ceaiul de după execuție*, Timișoara, 1999; *Glontele de cucută*, Timișoara, 2001; *Realitatea are chipul tău*, Cluj-Napoca, 2002. **Ediții:** Constantin Ștefuriuc, *Structura lacrimii*, Botoșani, 1997.

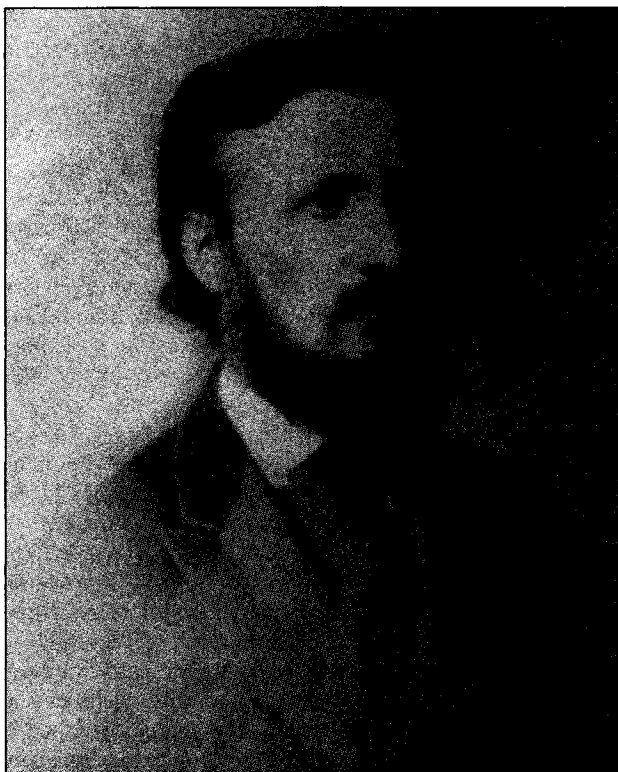
Repere bibliografice: Constantin Călin, „Mirele pâinii”, ATN, 1977, 129; Const. Cubleşan, „Mirele pâinii”, TR, 1977, 14; Dumitru Radu Popa, *Jurnal de lectură*, TBR, 1981, 212; Al. Cistelecian, *Vitrina cu cărți*, F, 1982, 5; Valentin Tașcu, „Bună seara, frumoasă poveste”, ST, 1982, 8; Zaharia Sângeorzan, „Armura solară”, RL, 1984, 38; Mihail Iordache, „După-amiaza unei amintiri”, „Pagini bucovinene”, 1985, 9; Cornel

Munteanu, „Lecția de melancolie”, TR, 1988, 6; Adrian Dinu Rachieru, *Sensibilitatea Nordului*, LCF, 1988, 39; Liviu Papadima, „Lecția de melancolie”, TBR, 1988, 375; Liviu Leonte, *O nouă lecție de melancolie*, CRC, 1995, 12; Mircea A. Diaconu, „Proba mea de viață”, PSS, 1995, 12; Arcadie Suceveanu, *Lecția de melancolie continuă*, „Contrafort”, 1996, 9; Constantin Dram, *Situații și tipologii*, CL, 1998, 3; Gh. Lupu, „O dimineață pentru fiecare”, ATN, 1998, 8; Theodor Codreanu, *Texte recuperate*, VR, 1998, 11-12; Ioan Holban, *Melodrame suspendate*, RL, 1999, 9; Simion Bărbulescu, *Un solitar confesiv*, CNT, 2000, 10; Vlad Sorianu, *Între simbolism și expresionism*, ATN, 2000, 39; Constantin Pricop, *Cu buzunarele pline de vrăbii*, „Bucovina literară”, 2000, 7-8; Daniel Ștefan Pocovnicu, *Intellectualul și armata*, CL, 2002, 1; Gheorghe Grigurcu, *Dincolo de provincie*, RL, 2003, 32; Constantin Ciopraga, *Proze recente*, CL, 2002, 11. **D.D.**

BELDICEANU, Neculai (26.X.1844, Preutești, j. Suceava – 2.II.1896, Iași), poet. Tatăl, Nicolae Beldiceanu, avea moșie la Preutești; pierzând-o, ajunge judecător la Tribunalul din Suceava. Mama descindea, de asemenea, dintr-o familie de mici boieri din Preutești. **B.** a copilărit în sat și a învățat la Fălticeni și Iași, unde a urmat cursurile Academiei Mihăilene. A ocupat funcții administrative: subprefect, comisar de poliție. Între 1870 și 1874 era profesor suplinitor de limba română și latină la Liceul „Alecui Donici” din Fălticeni. Transferat în Botoșani (preda istoria și geografia), apoi la Iași, a rămas până la sfârșitul vieții profesor (și director) la Școala de meserii și la Gimnaziul „Ștefan cel Mare”. Despărțirea de soție, după douăzeci de ani de căsnicie, a pus la grea încercare sănătatea poetului, bolnav de nervi în ultimii ani de viață. A murit în urma unei comotii cerebrale.

B. a fost în multe privințe un om interesant. Citea mult și era pasionat de arheologie, epigrafie, numismatică. A învățat paleoslava pentru a traduce vechi inscripții, a strâns o bogată colecție de hrisoave și de monede vechi, pe care a lăsat-o Institutului de Geologie din Iași. A descoperit, la Cucuteni, urmele celei mai vechi civilizații de pe teritoriul țării noastre. Singur sau împreună cu profesorul Gr. Buțureanu, a făcut săpături arheologice la Rădășeni, Preutești, Belcești, Dolhasca, Siret, Volovăț, Sârca ș.a. Plănuia o lucrare fundamentală pentru istoria țării, inspirată de *Corpus Inscriptionum Latinarum* al lui Th. Mommsen. S-a numărat printre fondatorii Societății Științifice și Literare din Iași. A publicat două lucrări de arheologie, *Antichitățile de la Cucuteni* (1885) și *Epitaful aflat la Bunești* (1888). În manuscris i-a rămas o lucrare despre *Inscripțiile și notele adunate din mănăstirile Moldovei și Bucovinei*. Îl interesau istoria pământului, evoluția speciilor, originea omului. Împreună cu Ed. Gruber a făcut experiențe psihologice în domeniul „auzității colorate”, adică al corespondenței sunet-culoare. Era membru al Academiei de Științe din Berlin.

Ca poet, **B.** a debutat în 1863, în ziarul lui B. P. Hasdeu, „Lumina”. O perioadă mai lungă a publicat pasteluri în „Convorbiri literare” (1872-1881) și un timp a frecventat cenaclul junimist. Decisive în formația lui au fost însă apropierea de socialiștii ieșeni și colaborarea la „Contemporanul”. Poezia sa din această perioadă se înscrie în lirica socială,

protestatară și umanitară. În „Contemporanul” îi apar *Dezmoștenii*, *Lăutarul*, *Vechituri*, *Amurgul veacului*, piese în care, înrăurit de ideologia socialistă, evoluează spre militantism. În 1887, în urma unor neînțelegeri cu V. G. Morțun, **B.** părăsește cercul „Contemporanului” și își formează un cenaclu propriu, din care au făcut parte Ed. Gruber, Artur Gorovei, Izabela Sadoveanu, Dimitrie Anghel, A. Steurman, Artur Stavri, V. Lateș. La ședințe a participat de mai multe ori I. Creangă, care a citit aici, la 4 mai 1888, o parte, inedită, din *Amințiri din copilărie*. **B.** l-a încurajat pe D. Anghel, aflat la începuturile carierei sale literare. Intenționa să scoată o publicație a cenaclului, sub conducerea lui C. Dobrogeanu-Gherea, dar cercul s-a dizolvat în 1889, prin plecarea lui Ed. Gruber în străinătate, a lui Artur Stavri la București și, mai ales, datorită izolării lui **B.**, deprimat de moartea unuia dintre copii. Versurile și le strânge în volumul *Poezii* (1893). Creații pe modele folclorice dă în culegerea *Doine* (1893). Părăsind tradiționalismul primei perioade – pasteluri în maniera Alecsandri, meditații în nota decepționismului posteminescian (*Geniu și nefericire*) –, **B.** a încercat o nouă formulă prin abordarea în poezie a unei tematici care de obicei formează obiectul științelor exacte. Un amplu poem, *Pământul*, evocă geneza și istoria planetei, erele geologice, apariția omului. A teoretizat poliritmia, experimentând-o, pe teme tradiționaliste, în poema *Țăranii*. Vorbește, pentru prima dată la noi, despre versul polifonic și *Poliritmiile* sale anunță noi tehnici ale poeziei. Când reușește să se desprindă de modele și să exprime cu spontaneitate impulsurile sufletului (*Sorin*), lirica

lui capătă simplitate, și accente grave îl apropie, surprinzător, de Tudor Arghezi. Alteori sprinteneala versului anunță ritmurile lui St. O. Iosif. **B.** este autorul unei drame, *Dorman*, cu un subiect situat în perioada formării poporului român, dramă ce a servit ca libret de operă (muzica Eduard Caudella), și al unei satire în versuri, *Tala. Nuvelă contemporană* (1882), având ca model poemul *Rolla* al lui Musset.

SCRIERI: *Tala. Nuvelă contemporană*, Iași, 1882; *Poezii*, Iași, 1893; *Doine*, Iași, 1893; *Poezii*, pref. Ion Vitner, București, 1951.

Repere bibliografice: Raicu Ionescu-Rion, *Arta revoluționară*, îngr. și introd. Victor Vișinescu, București, 1972, 107–112; Anghel-Iosif, *Portrete*, 3–9; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 482–483, *Ist. lit.* (1982), 547–548; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.*, 199–200; G. G. Ursu, *N. Beldiceanu*, București, 1961; Streinu, *Versificația*, 178–179; *Ist. lit.*, III, 574–576; *Dicț. lit.* 1900, 95–96; *Dicț. scriit. rom.*, I, 252–254. S.C.

BELDICEANU, Nicolae N. (15.V.1881, Rădășeni, j. Suceava – 9.VI.1923, Sibiu), prozator, autor dramatic și traducător. Este fiul Aglaei, fiica preotului Gheorghe Lateș din Rădășeni, și al lui Neculai Beldiceanu, poetul de la „Contemporanul”. **B.**, încredințat tatălui, în urma despărțirii părinților, își face studiile secundare în Iași. La Liceul Național îl cunoaște pe Mihail Sadoveanu și, din 1896, cei doi rămân legați printr-o nezdruncinată prietenie, evocată de Sadoveanu în *Anii de ucenicie* și de **B.** într-o proză intitulată *Visuri*. Împreună au tradus din Turgheniev *Povestiri vânătoarești*, plănuiind și un roman satiric, *Isprăvile părintelui Tărăboi*; materia unor povestiri sadoveniene din *Crâșma lui Moș Precu* se trage din acest proiect. Constrâns să-și găsească o slujbă, **B.** vine în București, unde locuia mama sa. Începe să frecventeze Academia liberă de muzică și artă dramatică a poetului Th. M. Stoenescu. În 1900, publică în „Revista literară” (debutul, sub pseudonimul N.B. Rădășeanu, este o traducere din É. Zola). Colaborează la „Revista modernă”, „Pagini alese”, „Zeflemeaua”. În „Sămănătorul”, proza și versurile sale sunt susținute de încurajarea generoasă a criticii lui N. Iorga. **B.** își câștigă viața ca funcționar. Era căsătorit cu Victoria, fiica lui Ioan Nădejde și a Sofiei Nădejde. În 1905, îi apăruse volumul de nuvele *Chipuri de la mahala*, urmat de *Cea dintâi iubire* (1908), *Maica Melania și Taina* (1909), *Povestiri mărunte* și *Un singuratic* (1910), *Neguri* și *La un han, odată...* (1911), *Chilia dragostii* (1913), *Fetița doctorului* (1914). Prezent în periodicele vremii („Făt-Frumos”, „Voința românească”, „Facla”, „Convorbiri literare”, „Minerva”, „Viața socială”, „Universul literar”, „Ramuri”, „Dimineața”, „Drum drept”), devenise, în 1908, membru al Societății Scriitorilor Români și, în 1914, făcea chiar parte din comitetul societății în calitate de cenzor, alături de Gala Galaction. Avea și preocupări legate de teatru: în 1912, Teatrul Național din Craiova anunță deschiderea stagiunii cu două comedii de **B.**, *O inaugurare* și *La manevre*, în 1915 talmăcea piesa lui Fr. de Croisset, *Uliul*, iar în 1917, Teatrul Național din Iași obține un succes cu drama lui, *În întuneric*. Anii primei conflagrații mondiale îl găsesc soldat într-un regiment, iar în 1917 este chemat în redacția ziarului de front „România”, sub conducerea lui M. Sadoveanu.

Publică volumele de povestiri *Prăpastia lui Hortopan* (1918), *Fântâna balaurului* (1920), *Ospățul* (1921). După război, face parte din conducerea Editurii Luceafărul din Chișinău, crează un almanah pentru Basarabia, publică în „Adevărul” din București și în „Dreptatea” din Chișinău pledoarii pentru refacerea prin cultură a unității neamului, colaborează la „Școala Basarabiei” și „Glasul Bucovinei”, înființează societatea „Cetatea luminii”. Publicistica din această perioadă este reunită în culegerea *Între Prut și Nistru* (1922). Cu toate că apărea în „Țara nouă”, „Straja”, „Lamura”, „Stropi de rouă”, „Ora”, „Gândul nostru”, **B.** se simțea singur, marginalizat. Apar și primele semne de boală mintală. A fost internat la Mărcuța, apoi la Sibiu, unde și moare. Volumul pe care îl pregătea, *În munții Bulgariei*, nu a mai fost editat; în manuscris a rămas o piesă de teatru, *Floarea morții*, care urma să intre în repetiție pe scena Naționalului ieșean.

Înainte de a descoperi viața, ca prozator, **B.** a avut imaginea ei fixată prin grila maștrilor pe care, într-o admirație fidelă, i-a urmat toată viața: Maupassant, M. Sadoveanu, I. L. Caragiale. Cartea de debut, *Chipuri de la mahala*, vădea influențe venind din Caragiale. Ele se situează la nivelul cel mai vizibil: în limbajul personajelor, imitat pentru efectul de ridicol hilar, nu ca mărturie a golului interior ce îl generează. Totuși, cu sfială, **B.** reușește să aducă în aceste încercări o notă proprie: în lumea micilor drame, mereu aceleași, comice, meschine ori vulgare, o clipă de duioșie, amintirea inocenței pierdute trezită de valsul melancolic al caterincii vorbesc despre omenescul periferiei (*La Filaret, Romanța*). Alte asemenea momente se ivesc odată cu deșteptarea pământului în primăvară, când lumina invadează cadrele pustii care sunt personajele, biete făpturi uscate, fanfaroane și cu arțag, exprimând inconștient amărăciunea existenței, în ipostaza ei umilă și mediocră. Schematismul sufletesc lasă să se vadă nu individul, ci categoria: fata bătrână (*Tușa Ruxândrița, Domnișoara Bița*), femeia bărbătoasă și agresivă (*Cucoana Vastica*), masculi masivi, grei de cap, cu ticuri militaroase (*Focul lui Don Vagmistrul*). Decorul mahalalelor are și el o stereotipie care nu e apăsătoare, ci doar pitorească. Numeroasele volume pe care **B.** le-a scos nu au un profil aparte. În schimb motivele, structura personajelor, climatul prezintă o recurență care, pe lângă acceptarea comodă a unor scheme, trădează convingeri, obsesii ale autorului. Ele nu se ridică la o filosofie a vieții și a tainei, ca la M. Sadoveanu, cel din povestiri, model atât sub raportul lumii evocate, cât și al stilului. Apariții fragile, suflete necăjite, candid, personajele lui **B.** sunt dezarmate, incapabile să se apere, chiar dacă realizează distanța dintre iluzii și josnicia vieții. Prin bătrâni slăbiți și oropsiți (*Mătușa Anița*), prin nebunul cu ochii curați (*Lefter*) și cătelul chinuit (*Mutul*), prin cruzimea inconștientă (*Nepotul*), autorul urmărea nu doar să trezească mila, ci să zugrăvească „acele dureri abia simțite” de care vorbea Guy de Maupassant. De aceea, numeroase personaje sunt copii (*Ionică, Fetița doctorului*), prozatorul evocând, în acord cu trăirile lor, încărcate de spaime, jocuri de umbre amenințătoare, case cu răceli de pivniță, ploi mohorâte (*Neguri*). Aureolate de o lumină lină, în care trece și

ceva din convenția sămănătoristă a frumuseții refugiate în trecut și în puritatea vieții la țară, sunt icoanele bunicilor (*Un crâmpel, Bunicii*), datinile sfinte (*Interior*), tabloul câmpului, cu poezia văzduhului limpede și a muncii. Tonalități sămănătoriste transpar și în conturarea unor caractere puternice aparținând trecutului eroic. Întâmplările vitejești cu haiduci (*Gruia, La un han, odată... Maica Melania, Taina*), când senzaționale, când cu ecouri de baladă și basm, nu ajung la acea forță a vieții pe care M. Sadoveanu știa a o transmite prin astfel de figuri. Curgerea melancolică a frazei este însă comună celor doi scriitori. Cu *Pâinea*, idilic rural este părăsit. **B.** dă o istorie aspră, în tonuri sobre, vădind cunoașterea exactă a sufletului țărănesc. Interesantă pentru că a reușit să treacă în gest câte ceva din straturile obscure, realizând aliajul paradoxal dintre o curăție de sfânt și nebulia instinctului erotic, e nvela *Chirică*, care a stat la baza dramei *În întuneric*. În aducerea la suprafață și adâncirea unor stări întunecate, de coșmar (ca în *Vulturul*, din seria povestirilor de război, acestea în genere slabe, teziste ori șocante), ar fi putut sta autenticitatea și reușita lui **B.** Dar intuiții adevărate se risipesc și aproape se șterg în țesătura acestor povestiri ce se angajează, fără căutări, pe un drum sigur: impresionarea cititorului. De aici, pitorescul edulcorat și florii (teama, greața). Proza lui **B.** nu a putut depăși condiția de fragment, de decupaj nesemnificativ în ordinea vieții, ca și a artei; ea procură o lectură plăcută datorită unei „vizualități” intense, plasticității descrierilor. În schimb, traducerile din povestirile lui Maupassant și versiunea sa la romanul acestuia *Pierre et Jean* se desfășoară într-o curgere firească, bazată pe înțelegerea textului, și într-un limbaj adecvat, demne de a trezi interesul cititorului.

SCRIERI: *Chipuri de la mahala*, București, 1905; *Cea dintâi iubire*, București, 1908; *Maica Melania*, București, 1909; *Taina*, București, 1909; *Povestiri mărunte*, București, 1910; *Un singuratic*, București, 1910; *Neguri*, București, 1911; *La un han, odată...*, București, 1911; *Chilia dragostii*, București, 1913; *Fetița doctorului*, București, 1914; *Prăpastia lui Hortopan*, Botoșani, 1918; *Fântâna balaurului*, București, 1920; *Ospățul*, București, 1921; *Între Prut și Nistru*, București, 1922. **Traduceri:** I. S. Turgheniev, *Povestiri vânătoarești*, pref. M. Sadoveanu, București, 1909 (în colaborare cu M. Sadoveanu); Guy de Maupassant, *Petru și Ioan*, București, 1909, *Cei dintâi fulgi*, București, 1909, *Pustiul*, București, 1915.

Repere bibliografice: Chendi, *Impresii*, 189-200; Chendi, *Pagini*, 467-468; Iorga, *Oameni*, II, 467-469; Sadoveanu, *Opere*, XVI, 539-547, XIX, 287-303; Lovinescu, *Scrieri*, V, 55-57; Ciopraga, *Lit. rom.*, 514-517; *Dicț. scriit. rom.*, I, 254-255. S.C.

BELDIE, Constantin (8.IX.1887, Stroești, j. Argeș – 11.VI.1954, București), memorialist. Tatăl său – nepot de iobagi răsculați și fiul lui Ghiță Beldie, în tinerețe cioban – fusese socialist militant și ateu declarat, iar mama sa era fiică de țărani iobagi de pe moșia unui grof din Șercaia Făgărașului. **B.** și-a făcut studiile la Liceul „Sf. Sava” și la Facultatea de Litere din București. A fost secretar de redacție la „Noua revistă română” (1910-1916) și la „Ideea europeană” (1919-1928), iar înainte și după anii petrecuți la cele două reviste a funcționat ca biblio-

tecar la Facultatea de Litere, învățător în Șotriile (lângă Doftana), funcționar la un laborator de analize medicale, profesor, corector, funcționar la Loteria de Stat, la Monitorul Oficial, la Recensământ, la o fabrică de sticlărie. În tot acest timp, preocuparea sa pentru literatură, pictură și muzică a rămas constantă. Expresie a acestei existențe, într-un fel artistă, a fost și faptul că prin anii '50 își ținea casa, din strada Jules Michelet, deschisă unui cenaclu (el îi spunea „academie”), la care participau V. Voiculescu, care a citit aici *Sezon mort*, Șerban Cioculescu, A. P. Bănuț, Tit Simedrea, profesorul și academicianul Nae Popescu, doctorul N. Vătămanu. Încă din copilărie, scrie singur și editează într-un număr limitat de exemplare revista „Luna”. A mai colaborat la „Insula” și „Cuvântul”. **B.**, un bonom, un epicureu, a rămas multă vreme oarecum ignorat de istoria literară. În 1918 tipărise două broșuri: *Glossa spiritului cărturăresc. Încercare antiintelectualistă* – în care, printre altele, exprima astfel de crezuri: „Suntem impetuoși, năvalnici. Disprețuim pe molatici, pe îndoielnici și pe obosiți”; „O voință mare și puternică și o mare speranță”; „Drepturile noastre le cucerim”; „Convingem prin GEST, nu numai prin raționament”; „Ne ferim de cărturarii pedanți. Sunt totdeauna sterili și totdeauna fățarnici” – și *Ce vrem. Catehism pentru suflete nehotărâte*. Autorul unor asemenea sentințe care propovăduiau afirmarea impetuoasă era cunoscut până în anii '50 doar prin aceste broșuri. N. Vătămanu, un participant la întâlnirile „academiei”, prețuind la **B.** harul și hazul cu care nara momente din viața vechiului București, l-a îndemnat stăruitor să le scrie. Astfel, cel care, autodefinitându-se, credea că fusese o viață întreagă marcat de un complex în care intrau deopotrivă „timidități ascunse cu grijă”, obsesia stilului frumos, „acele predispoziții stricătoare de diletant și

juisor al vieții, atât de străine abstractorilor de chintesență”, „lipsa de aplicație și osârdie laborioasă la exercițiul speculațiilor spirituale”, cel care se socotea „un rățacit prin lumea intelectualilor” s-a hotărât, în primăvara anului 1950, să-și redacteze amintirile, adunându-le în două impunătoare manuscrise: *Lume și întâmplări dintr-o jumătate de veac (1900-1950)* și *Oameni văzuți de aproape (1900-1950)*. O tentativă a fiului său de a le tipări, prin 1975, a rămas fără rezultat, astfel că lucrarea a apărut abia după un sfert de secol, cu titlul *Memorii. Caleidoscopul unei jumătăți de veac în București (1900-1950)*, din care lipsesc capitole importante (T. Arghezi, de exemplu). Trecerea amintirilor din ipostaza orală în cea de text nu a dus la pierderea acelor calități pe care le apreciaseră ascultătorii lor: C. Rădulescu-Motru, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, T. Vianu, N. Petrescu, I. Brucăr, F. Aderca.

Primele secțiuni ale amintirilor sunt consacrate originii autorului și copilăriei petrecute în mahalaua Gorganului și Brezoianului. Amator de pitoresc, **B.** consemnează, cu ochi de pictor și de etnograf, lumea peștriță a capitalei și spectacolul străzii cu „panorămile”, panopticumurile și menajerile ei. Școlarul și studentul nu și-a dobândit instrucția pe băncile liceului și ale facultății, ci, cum spunea el însuși, a acumulat o cultură liberă, frecventând biblioteci publice, anticariate, conferințe, expoziții, concerte. A făcut parte dintr-o echipă de boemi cu lavalieră, care l-a avut membru, la un moment dat, și pe Urmuz. O bună parte din amintirile sale radiografiază o jumătate de veac de viață bucureșteană, pe categorii socio-profesionale: scriitori, filosofi, gazetari (se reține portretul venalului Dem. Theodorescu, poreclit „șacalul”), profesori, ingineri, magistrați, medici, diplomați, clerici. Imaginile despre Tudor Arghezi, de exemplu, nu sunt întru totul confortabile, un portret scris cu aciditate fiind și acela al lui Nae Ionescu. Perpessicius și Șerban Cioculescu, care îl citiseră în manuscris, îi comunică autorului impresia că și-a caricat modelele reale, iar Cioculescu spune chiar că memorialistul își adunase informațiile „de pe la bucătărie”. **B.** se apăra afirmând: „ca și cum n-ar fi mai instructive pentru cunoașterea și înțelegerea unei lumi și a unei epoci indiscrețiile culese de Saint-Simon din gura lacheilor de la Versailles sau cele văzute de Brantôme prin gaura cheii, sau cele adunate de Proust printre bârfelile, intrigile și vanitățile snobilor și mondenelor din saloanele cu lume obosită de trândăveli și de viții”. Amintirile lui **B.** vădesc o personalitate iscoditoare, ageră, dotată cu o „curiozitate avidă și malițioasă”, cu „limbă rea”, și „gură spartă”, uneori chiar „nеспălată” (unii intimi i-au reproșat că anumite pagini ale sale amintesc de Vitellius), însă nu pățimas, invidios sau răzbu-nător. Știind ce „presă” are între anumiți intimi ai săi, **B.** afirmă apăsat că și-a păstrat neatinsă obiectivitatea și, vorba lui Neculce, n-a scris „pe voia cuiva sau în pisma cuiva”. Și-a făcut din respectarea adevărului, repetă el, o deviză, urmându-l și în acest sens pe Saint-Simon, din care extrage două citate plasate ca moto: „Il faut que celui qui écrit des mémoires, aime la vérité jusqu'à lui sacrifier toute chose.” „J'ai chérie la vérité jusqu'à contre moi-même.”

SCRIERI: *Glossa spiritului cărturăresc. Încercare antiintelectualistă*, București, 1918; *Ce vrem. Catehism pentru suflete nehotărâte*, București, 1919; *Memorii. Caleidoscopul unei jumătăți de veac în București (1900-1950)*, pref. P. Leonăchescu, București, 2000.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *Amintiri*, București, 1975, 278-286; Florin Faifer, *Necruțătorul*, CL, 1999, 12; Iordan Datcu, *Memoriile lui Constantin Beldie*, ALA, 2000, 537; Gh. Grigurcu, *Memoriile unui hedonist*, RL, 2000, 41; Z. Ornea, *Dezvăluirile lui Constantin Beldie*, RL, 2000, 46; Popa, *Ist. lit.*, I, 724-725; Săndulescu, *Memorialiști*, I.D. 215-220.

BELDIMAN, Alecu [Alexandru] (1760, Huși sau Iași – 1826), poet și traducător. Era fiul marelui vornic Gheorghe Beldiman. Se înrudea, prin mama sa, cu Enache Kogălniceanu, iar prin a doua soție, cu C. Conachi. Cariera administrativă a început-o în 1785, ajungând până la rangul de vornic. Scrierile originale ale lui **B.** sunt puține: un acrostih din 1801, *Stihuri făcute la Tazlău* (1824), meditații și poezii de dragoste, *Tragodia sau mai bine a zice Jalnica Moldavei întâmplare după răzvrătirea grecilor 1821*, tipărită prima oară de Alecu Balica, în 1861, sub titlul *Eterie sau Jalnicile scene prilejite în Moldavia din răzvrătirile grecilor*. Adăugat la sfârșitul *Tragodiei lui Sapor*, tradusă de el în 1801, acrostihul lui **B.** este și una dintre cele dintâi manifestări de acest gen la noi. **B.** este și autorul unora dintre primele meditații poetice din literatura română, influențate de preromantism. Considerată opera sa reprezentativă, *Tragodia...* urmărește cronologic întâmplările care au avut loc la 1821, în Moldova, odată cu intrarea eteriștilor. Relatare a unui martor al evenimentelor, lucrarea are mai ales o valoare documentară. Cuprinzând 4266 de versuri a câte cincisprezece silabe, cu ritm trohaic și rime masculine perechi, *Tragodia...* este precedată, ca în poemele clasice, de o invocație. Prezentând Eteria într-o lumină total defavorabilă, opera lui **B.** cuprinde elemente de burlăsc și satiră. Portretele personajelor sunt sumare și caricaturale. Tonul de relatare familiară face ca *Tragodia...* să aparțină mai mult cronicilor versificate, a căror fază de sfârșit o reprezintă.

B. a fost un traducător înzestrat și totodată pasionat. A dat versiuni din Metastasio, Homer, Florian, Gessner, Voltaire, Abatele Prévost.

SCRIERI: *Eterie sau Jalnicile scene prilejite în Moldavia din răzvrătirile grecilor*, îngr. Alecu Balica, Iași, 1861. **Traduceri:** S. Gessner, *Moartea lui Avel*, pref. Zaharia Carcalechi, Buda, 1818; Florian, *Istoria lui Numa Pompiliu, al doilea crai al Romiei*, pref. trad., Iași, [1820]; Voltaire, *Tragodia lui Orest*, pref. Zaharia Carcalechi, Buda, 1820.

Repere bibliografice: Popovici, *Studii*, I, 154-160; Piru, *Ist. lit.*, II, 208-216; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 344-345; Angheliescu, *Preromant. rom.*, 94-102; Rotaru, *O ist.*, I, 83-85; Cornea, *Originile*, 284-285; *Dicț. lit.* 1900, 96-97; *Dicț. scriit. rom.*, I, 255-256; Ursu, *Contribuții*, 243-261. D.M.

BELGIA ORIENTULUI, publicație apărută la București, săptămânal, din 7 februarie 1903 până în 29 noiembrie 1907. Până la 5 februarie 1904 subtitlul este „Supliment gratuit al ziarului «Adevărul»”, dată după care publicația devine de sine stătătoare,

ca o revistă politico-literară cu caracter umoristico-satiric. Pe prima pagină se reproduce caricatura oamenilor politici mai importanți (D. A. Sturdza, Al. Marghiloman, P. P. Carp), printre rubricile revistei figurând: „Simpatiile noastre”, „Cronica melodramatică”, „Provincia are cuvântul”. Colaborează cu versuri D. Teleor, Cincinat Pavelescu, G. Caîr, Const. C. Brăescu, C. Cosco. De remarcat este faptul că publicația adăpostește debutul lui G. Topîrceanu, care semnează Top câteva poezii (*M-am procopsit, La mahala, Amorul. Femeia. Studiu filosofic pesimist, Pisica miraculoasă*) și proză, precum și începuturile literare ale lui Victor Eftimiu, care semnează sub inițiala Victor sau I. B. Victor o serie de poezii (*Prigorii și Cârpașii*) sau texte umoristico-satirice, precum acela intitulat *Magnum moftologicum*, apărut sub semnătura B.P. Hasmodeu. Tânărul debutant excelează în parodii de romane de senzație, cum ar fi: *Clopotele blestemată sau cadavru-mblănit. Roman original de mare senzație destinat a face marț pe dnii Xavier de Montepin, Ponson du Terrail et Co. și Dona Manda sau Cavalerii sângerânzi. Roman stupid de actualitate*, semnat Niță Balamuceanu. M.P.P.

BELICOV, Serafim (9.III.1947, Viișoara, j. Edineț), poet. Este fiul Mariei (n. Cebotaru) și al lui Constantin Belicov, țărani. **B.** a absolvit, în 1970, Facultatea de Ziaristică a Universității de Stat din Chișinău. Funcționează ca redactor la radio, la publicațiile „Cultura” și „Moldova suverană”. Debutează editorial în 1976, cu placheta *Veghe*, urmată în același an de volumul *Nesfârșitul spicului*. **B.** cultivă o lirică a sentimentului de mirare în fața frumuseții și luminii, care aureolează mugur, spic și om, totul fiind transpus în imagini simple și într-o prozodie melodică. În *Vameș* (1991) și *Procesul lui Narcis* (1995) a încercat și tehnici poetice mai noi.

SCRIERI: *Veghe*, Chișinău, 1976; *Nesfârșitul spicului*, Chișinău, 1976; *Ev*, pref. Mihai Cimpoi, Chișinău, 1987; *Vameș*, Chișinău, 1991; *Procesul lui Narcis*, Chișinău, 1995; *Elegii contra frigului*, Chișinău, 2001.

Repere bibliografice: Ion Ciocanu, *Sansele poeziei angajate*, LA, 1992, 9 aprilie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 220; Ion Beldeanu, *Fișier „Bucovina literară”*, 2001, 2-3; Ion Beldeanu, „*Elegii contra frigului*”, „Bucovina literară”, 2002, 7-8. E.B.

BELIGAN, Anamaria (15.XI.1958, București), prozatoare. Este fiica Danei Lovinescu (n. Crivetz) și a actorului Radu Beligan. A absolvit secția de regie film (promoția 1981) a Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică din București. În 1982 părăsește România și, după șapte luni de lagăr în Germania, emigrează în Australia. Lucrează ca regizor și scenarist la Melbourne, predă la Australian Film, Television and Radio din Sydney. A publicat în „*Vatra*”, „*Ramuri*”, „*Luceafărul*”, „*Orizont*”, „*Arc*”.

O relație oarecum paradoxală face ca abia cea de-a doua carte publicată de **B.**, romanul *Scrisori către Mona Lisa* (1999), să atragă atenția asupra calităților autoarei de proze scurte din volumul *Încă un minut cu Monica Vitti* (1998). Dacă romanul, în montura, situațiile și chiar cazuistica lui, este ceva obișnuit, în linia literaturii lagărelor cu emigranți (aici, *Asylbewerber-i la*

finele anilor '80), în schimb prozele scurte compun o atmosferă încărcată de mister psihologic, cu fibre de halucinație și cu acel amestec „simbolist” de glacialitate și incandescență, de voyeurism și morbideță estetizantă. În *Scrisori către Monalisa*, totul e limpede: tema spațiului închis, universul concentraționar, lume în care de la sublim la sordid nu este nici măcar un pas. Mizerie și tensionare, spațiu populat peștiș, cu destine și temperamente din varii geografii etnoreligioase. Tema emigrantului-captiv (aici, tocmai într-un hotel numit Arkadia) este — ca și *paternul* din *Azilul de noapte* — o șansă generoasă pentru însumarea de psihologii contrastante și contexte cu pitoresc viguros. În jurul lui Matei, anxiosul și, oarecum, amnezicul, omul cu o imaginație de artist (între altele, incitante sunt paginile în care el își închipuie o idilă între Ion Barbu, matematicianul poet, student la Berlin, și faimoasa Leny Riefenstahl, „patroana” cinematografilei hitleriste), gravitează feminitatea dezabuzată *à la russe*, la modul gorkian, a Verei, cinismul amoral și tranzacțional al lui Victor Coteș, alcoolismul halucinatoriu al polonezului Krzysztof, timiditatea senzuală a cuplului Berndt-Satri, țigănia atașantă prin logoree, inventivitate, optimism și pungășie sentimentală (Nae Lebădaru), exhibiționismul lui Beno, tulpureala visătoare și agresivă a croatului Radovan Belen ș.a.m.d. — totul sfârșind cvasionic, în flăcări pe ninsori purificatoare: incendierea purgatorului cu vibrații de infern.

Prozele reunite în volumul *Încă un minut cu Monica Vitti* (motoul e din Julio Cortázar) se întemeiază pe imaginarul filmic al autoarei, împănate cu câte o referință livrescă neașteptată, cu zone oscilând între „les contes cruels” ale lui Villiers, ironia sumbră și misterul „jucat” din unele proze ale lui E. A. Poe ori cutare „tales of unexpected” scenarizate post-modern în cinematografia britanică. (De altminteri, caracteristic aici este tocmai umorul negru, englezesc.) Cruzime, rafinement și ironie neagră (*Un craniu remarcabil*), cu nostalgia lui Graham Greene. Un punct de plecare, derizoriu-grotesc, al povestirii titulare („aș putea fi îndrăgostit orbește de Mona... dacă n-ar fi atât de hotărâtă să nu se radă pe picioare”) se transformă într-o amețitoare orgie vizuală, un soi de realitate virtuală cu Monica Vitti în *Aventura* lui Michelangelo Antonioni. Excelentul crochiu borgesian al lui *Juanito cucertorul*, care visează, conchistadorial, să cucerească pământul, savuroasa îndopare cu prăjituri a fetelor (vecină cu fabulosul copilăriei din prozele lui Mircea Cărtărescu) din *Bilet pentru Ninive*, paginile în care apar și unele viitoare personaje din *Scrisori către Monalisa* (Radovan, de exemplu) — toate conturează cartea de vizită a unei imaginații care vede crud, cadrează cu umor, frazează tăios, în ritm de scenariu hollywoodian.

SCRIERI: *Încă un minut cu Monica Vitti*, tr. autoarei în colaborare cu Dana Lovinescu, Iași, 1998; *Scrisori către Monalisa*, tr. autoarei în colaborare cu Dana Lovinescu, Iași, 1999; *Dragostea e un Trabant*, București, 2003.

Repere bibliografice: Ioan Lascu, *Povestiri neverosimile cu final verosimil, dar și invers*, TMS, 1998, 7-8; Dan C. Mihăilescu, *Evadând în ficțiune*, „22”, 2000, 4; Daciana Branea, *Arca fantastică*, O, 2000, 1; Lefter, *Scrit. rom. '80-'90*, I, 50-60; Cătălin Constantin, *Călătorie cu un Trabant australian*, RL, 2003, 16. D.C.M.

BELIGAN, Marica (1943, La Louvière, Belgia — 27.II.1993, București), prozatoare și traducătoare. Este fiica baronei Jeanne de Siemmons și a lui Petru Pop. A urmat cursuri de artă dramatică la Conservatorul din Bruxelles. La 13 ani debutează, în Belgia, cu un volum de nuvele, apărut la editura Leclerc. În 1965, vine la București, în cadrul schimburilor culturale româno-belgiene. Aici îl cunoaște pe actorul Radu Beligan, cu care se căsătorește, stabilindu-se definitiv în România. Cu toate că a scris câteva piese, *Căutăm autor dramatic*, *Absența conștiinței ș.a.*, în urzeala cărora pot fi detectate modele, trimeri la genul comediei amare și al vodevilului, **B.** a investit mai mult în transpunerea în românește și în adaptarea pentru scenă a unor texte aparținând lui Pierre Chesnot, Neil Simon ș.a. A tradus și dramatizat *Străinul* de Albert Camus. Tot pentru scenă a realizat versiuni în limba franceză după piese ale lui V. Alecsandri, M. Sebastian, Aurel Baranga, Paul Everac. În 1967, publică adaptarea în limba franceză a piesei *Capul de rățoi* (*Tête de canard*) de G. Ciprian. Un an mai târziu, îi apare în țară romanul *Cenușa mea va fi caldă*, în traducerea lui Petru Popescu, o alegorie plasată într-un ținut imaginar numit Trislanda, în care oamenii săraci, înfomețați, sături de injustiție, hotărâsc să-și facă singuri dreptate și să-și modifice astfel cursul existenței. În 1990 publică, în limba română, o culegere de nuvele, intitulată *Timpul de veghe, timpul de vis*, iar postum, apare romanul *O aspirină pentru doi* (1993), o cronică a nemulțumirii sentimentale, într-o lume banală, superficială și rutinieră.

SCRIERI: *Cenușa mea va fi caldă*, tr. Petru Popescu, București, 1968; *Timpul de veghe, timpul de vis*, București, 1990; *O aspirină pentru doi*, București, 1993. **Traduceri:** G. Ciprian, *Tête de canard*, București, 1967; Aurel Baranga, *Les Mots de la semaine*, Paris, 1968; *L'Eglise orthodoxe roumaine dans le passé et aujourd'hui*, București, 1979.

Repere bibliografice: Vasile Sporici, „*Cenușa mea va fi caldă*”, ATN, 1969, 4; Ghițulescu, *Istoria*, 410. C.M.B.

BELIGAN, Radu (14.XII.1918, Galbeni, j. Bacău), eseist și traducător. Este fiul Eufrosinei și al lui Nicolae Beligan, șef de gară și actor la Naționalul ieșean. După absolvirea Liceului Internat din Iași, **B.** pleacă la București, înscriindu-se la Academia Regală de Muzică și Teatru, clasa profesoarei Lucia Sturdza-Bulandra. Debutează, cu poezie, în „*Viața Românească*” (1938), scrie la „*Însemnări ieșene*” (cronică teatrală), „*Opinia*”, „*Front literar*”, „*Bis*”, „*Arta liberă*” ș.a. Actor de mare prestigiu, interpret de roluri memorabile în spectacole cu piese din dramaturgia română și universală, inimitabil în Miroiu din *Steaua fără nume* de Mihail Sebastian, Rică Venturiano din *O noapte furtunoasă* de I. L. Caragiale (și în filmul din 1943 al lui Jean Georgescu), de o mare subtilitate în Hlestakov din *Revizorul* de N. V. Gogol, Béranger din *Rinocerii* de Eugen Ionescu sau în rolul comisarului aulic Jankovici în filmul „*Horea*” de Mircea Mureșan, **B.** este, în același timp, director al Teatrului de Comedie din București (1960-1968) și cel mai longeviv director din întreaga istorie a Teatrului Național (1969-1990). Om de cultură enciclopedică, având întinse relații internaționale și beneficiind de toate onorurile

sistemului (a fost membru al Marii Adunări Naționale, artist al poporului, președinte și apoi președinte de onoare al Institutului Internațional de Teatru), **B.** realizează nenumărate traduceri și adaptări pentru scenă ale unor piese unde este și protagonist (*Coiletele* de Bertrand Blier, de exemplu), precum și trei volume de eseuri și proză confesivă, *Portrete și subtexte* (1968), *Luni, marți, miercuri* (1978) și *Note de insomniac* (2000). Este laureat al Premiului Academiei Române (1997) și Mare Ofițer al Legiunii de Onoare (2002).

Cărțile lui **B.** sunt pseudo-jurnale, texte în care coexistă amintiri, portrete, note critice, învederând o „existență plurală” lucidă, un permanent dialog cu sine însuși, cu viața, literatura, teatrul. Ca și în rolurile care l-au făcut celebru, **B.** se așază întotdeauna într-un loc de unde se poate exprima în surdina, privind spectacolul vieții cu o anume detașare, cu ironie și melancolie, ca din spatele unei cortine. Stilul e direct, rafinat, apelând rar la metaforă. Portrete memorabile (Jean-Louis Barrault, George Vraca, Grigore Vasiliu-Birlic, Geo Bogza, V. I. Popa, Erwin Piscator, Laurence Olivier), anecdote, „cancanuri” dezvăluite discret, adevărate „comedii miniaturale”, formulări inspirate („un bun actor trăiește pe scenă fără să abuzeze de ea”) dau savoare acestor pagini.

SCRIERI: *Portrete și subtexte*, București, 1968; *Luni, marți, miercuri*, București, 1978; *Note de insomniac*, București, 2000.

Repere bibliografice: Al. Piru, *Însemnările unui actor*, LCF, 1968, 10; Paul Georgescu, *Un actor despre el însuși*, „Informația Bucureștiului”, 1968, 14 mai; Vlaicu Bârna, *Un portret și alte modele*, VR, 1968, 7; Constantin Crișan, *Jurnal de lectură*, CNT, 1968, 36; N. Carandino, *Actori de ieri și de azi*, Cluj, 1973, 150-153; Aurel Bădescu, *Teatrul și inteligența*, CNT, 1979, 9; Cristina Corciovescu, Bujor T. Răpeanu, *1234 cineaști români*, București, 1996, 34; Eugen Comanescu, *Beligan în... manuscris*, „Cronica română”, 2000, 21257. N.I.

BELIMACE, Constantin T. (1848, Moloviște, Macedonia – 1932, Bitolia, Macedonia), poet. Este fiul lui Tașcu Belimace, țaran. După absolvirea școlii primare în satul natal, urmează cursul superior la o școală de limbă sârbă din Belgrad, oraș unde își face și serviciul militar (1868-1870). În 1873, s-a stabilit la București. Împreună cu Andrei Bagav, Șt. Mihăileanu și C. Cairetti, editează, între 1888 și 1889, revista „Macedonia”, unde își publică cele dintâi versuri. Din 1893, se întoarce în Macedonia, ca intendat al internatului liceului românesc din Bitolia. Prizonier al armatei bulgare în primul război mondial, și-a transpus impresiile într-un amplu poem (peste două mii cinci sute de versuri), ulterior pierdut. A publicat poezii numai în dialectul aromânesc, în „Macedonia”, „Frățilia”, „Graiu bun”, „Deșteptarea”, „Tribuna românilor de peste hotare”, „Peninsula balcanică” ș.a., între 1888 și 1926. Cele mai bune versuri ale lui **B.** se inspiră din universul păstoresc, motiv pentru care, până la un punct, ele pot părea idile, deși în realitate au doar puține elemente livrești și mărturisesc o vagă influență a lui V. Alecsandri și, poate, a lui G. Coșbuc. Sunt, în fapt, rezultatul impresiilor puternice lăsate de amintirea lumii în care a copilărit, de particularitățile ei etnografice. Pe lângă „angucitori” (cimilituri) și poezii populare (culese din împreju-

rimile satului natal și publicate în „Macedonia”), **B.** a scris versuri în manieră populară, cu prozodie caracteristică și tematică specifică. Unele se apropie de cântecele „de dragoste” sau de „înstrăinare”, altele aduc mult cu balada (*Curnicea*, de exemplu, seamănă cu *Miorița*). Anecdotică de tip cult este puțin prezentă, precum în *Ficiorul crescut tu pădure*; predomină succesiunea imagistică particulară doinei, precum în *Călugărița*, *Dudia* sau *Picuraru cătră vruta lui*. Renumele lui **B.** printre poeții dialectali a fost consolidat de poezia *Dimândarea părintească*; însuflețite de un acut alean al dezrădăcinării, versurile sunt de fapt o imprecăție adresată celui „cari de limba lui se-alasă”. O autoamenințare deznădăjduită și o exhortație nu lipsită de patetism ridică această „poruncă părintească” până la pragul de valoare simbolică, asemănătoare cu a „testamentului” lui Ienăchiță Văcărescu sau a versurilor lui Al. Mateevici. Întors melancolic spre atmosfera din cătunul distrus de „furllii”, care „viață vie nu lăsară” (*Hora*), **B.** închipuie și câte o baladă despre iele, „albele zâne / de la fântâne” (*Albele și mușatele*), pentru a încerca reconstituirea unui univers lăsat departe în trecut, dar de care nu s-a putut despărți niciodată.

SCRIERI: [*Poezii*], UVPA, 23-39.

Repere bibliografice: Ion Foti, *Costa Belimace*, București, 1936; [*Constantin T. Belimace*], UVPA, 19-22; Căndrovanu, *Aromânii*, 62-70; *Dict. scriit. rom.*, I, 256-257; Mănuță, *Perspective*, 5-13. D.M.

BELISTOV, Vladimir (22.IV.1918, Chișinău – 21.II.2000, Chișinău), poet, prozator și traducător. Este fiul Anastasiei

(n. Nicolaev) și al lui Nicolae Belistov. A absolvit Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău (1948). A scris poeme pentru copii și tineret (*Grică Pierde-Vară*, 1955, *Lauda de sine nu miroase-a bine...*, 1957), proză (romanele *Două surori*, în revista „Nistru”, și *Soldații*, apărut fragmentar în săptămânalul „Cultura”), a publicat reportaje, schițe, recenzii și cronici teatrale în reviste și ziare din Chișinău („Cultura”, „Nistru”, „Femeia Moldovei”, „Moldova socialistă”, „Învățătorul sovietic”, „Tinerimea Moldovei”).

Cunoscător temeinic al limbilor greacă, latină, franceză, germană și rusă, **B.** a tradus proză, poezie, dramaturgie din literatura Greciei antice (*Lisistrata* de Aristofan, *Medeea* și *Ifigenia în Aulida* de Euripide), din literatura clasică latină (comedii de Plaut), din cea rusă (*Neisprăvitul* de D. I. Fonvizin, *Balade* de V. Jukovski, *Oaspetele de piatră* de A. Pușkin, *Spaniolii* de M. I. Lermontov, *Azul de noapte* de Maxim Gorki ș.a.), engleză (*Romeo și Julieta* de W. Shakespeare), franceză (*Cidul* de Corneille), germană (*Atta Troll* și *Germania* de H. Heine), polonă (*Opere alese* de A. Mickiewicz), ucraineană (*Caterina* și *Oarba* de T. Șevcenko) ș.a. A tradus mult și din literatura popoarelor fostei URSS. Alte două volume de *Traduceri alese* (1968, 1978) îl recomandă pe **B.** ca pe unul dintre cei mai fecunzi tălmăcitori din Basarabia postbelică.

SCRIERI: *Grică Pierde-Vară*, Chișinău, 1955; *Lauda de sine nu miroase-a bine...*, Chișinău, 1957. **Traduceri:** A. Pușkin, *Opere alese*, Chișinău, 1949 (în colaborare cu I. Balțan și I. Barjanski); D. I. Fonvizin, *Neisprăvitul*, Chișinău, 1953; Jules Verne, *Copiii căpitanului Grant*, Chișinău, 1956; W. Shakespeare, *Romeo și Julieta*, Chișinău, 1958; A. Mickiewicz, *Opere alese*, pref. M. Rălski, Chișinău, 1958, *Grazyna*, Chișinău, 1976; M. Macrici, *Aurora boreală*, Chișinău, 1959; Liu Bai-Jui, *Flacăra nepieritoare*, Chișinău, 1961; M. Ibraghimov, *Frăția apelor*, Chișinău, 1961; M. Stelmah, *Prețul sângelui*, Chișinău, 1961; N. Leskov, *Povestiri*, Chișinău, 1961; V. Lugovskoi, *Versuri*, Chișinău, 1963; N. Tihonov, *Versuri*, Chișinău, 1967; K. Kuliev, *Versuri alese*, Chișinău, 1968 (în colaborare cu A. Roșca); *Traduceri alese*, Chișinău, 1968; H. Heine, *Germania (Poveste de iarnă)*, Chișinău, 1970, *Poeme*, Chișinău, 1976; E. Bagrițko, *Poeme*, Chișinău, 1970; G. Nizami, *Leili și Medjnun*, Chișinău, 1971, *Șapte frumoase*, Chișinău, 1990; Djami, *Poeme*, Chișinău, 1972; Euripide, *Tragedii*, Chișinău, 1973; Aristofan, *Comedii*, Chișinău, 1975; *Poemele dragostei. Traduceri alese*, Chișinău, 1978; Goethe, *Vulpoiul Reinecke*, Chișinău, 1978, *Drame*, Chișinău, 1979; Corneille, *Tragedii*, Chișinău, 1980; Fr. Schiller, *Don Carlos. Fecioara din Orléans. Wilhelm Tell*, Chișinău, 1982 (în colaborare cu Pavel Starostin); *Cântecul lui Rolland*, Chișinău, 1983; Demian Bednii, *Versuri*, Chișinău, 1983; Jean Racine, *Tragedii*, Chișinău, 1985.

Repere bibliografice: Vasile Badiu, *Vladimir Belistov*, „Nistru”, 1968, 4; Ion Ciocanu, *Cu fața spre carte*, Chișinău, 1989, 281-284; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 172. S.P.

BELLA György (2.XII.1923, Sibiu – 12.III.1982, Budapesta), istoric literar și traducător ungar. După primii ani ai copilăriei petrecuți la Cluj și Ineu, face școala primară și liceul la Orosháza (Ungaria) și studii superioare la Facultatea de Filologie a Universității „Eötvös Loránd” din Budapesta. Lucrează la Biblioteca Națională „Széchenyi” (1950-1957). Este apoi profesor de liceu (1957-1963), redactor la Editura Európa (1963-

1967) și la Editura Szépirodalmi (din 1968) din Budapesta. Deși se trage dintr-o familie mixtă (tatăl său a fost român), limba română a învățat-o târziu. Referent pentru literatura română în cadrul Editurii Európa, **B.** a avut un rol important în selectarea și publicarea în limba maghiară a autorilor români. A contribuit la acest program și prin traduceri, semnând versiunea maghiară a romanelor *Dispariția unui om de rând* (1965) de Mihai Beniuc, *Ore de dimineață* (1975) de Platon Pardău, precum și a pieselor de teatru *Steaua fără nume* de Mihail Sebastian și *Martin Bormann* de Marin Preda, publicate în volumul de teatru modern românesc *Egyszerű véletlenek [Simple coincidențe]* (1967). A mai tradus din proza lui D. R. Popescu, Petru Popescu, Sorin Titel, A. E. Baconsky, Ion Băieșu, Vasile Rebreanu, Constantin Țoiu. Literatura română contemporană din care a tradus cu predilecție reprezintă și obiectul principal al demersurilor sale critice și eseistice. A prezentat o serie de scriitori români (G. Călinescu, Veronica Porumbacu, Aurel Rău, Marin Sorescu), în medalioane literare, respectiv în recenzii și cronici literare în revista „Nagyvilág” și în postfețele unor volume de traduceri publicate de editurile unde a lucrat. A urmărit cu atenție noile orientări ale literaturii române moderne, precum și realizările esteticii și istoriei literare românești contemporane. Astfel documentat, **B.** întocmește aproape toate articolele privitoare la literatura română pentru dicționarul *A XX. század külföldi írói [Scriitorii din străinătate ai secolului XX]* (Budapesta, 1968), în care figurează, printre scriitorii și poeții cei mai însemnați din literatura universală, și 27 de autori români (de la Tudor Arghezi până la Ilarie Voronca). **B.** este, de asemenea, colaboratorul principal și coordonatorul materialului românesc pentru lexiconul literaturii universale, *Világirodalmi lexikon*, în șaptesprezece volume, apărut la Budapesta, între anii 1970 și 1995. Pentru această lucrare, **B.** a propus aproximativ 400 de titluri (autori, mișcări literare) din domeniul literaturii române. În primele cinci volume (literele A-K), participă efectiv și la redactarea articolelor, adjuccându-și literatura română din secolul al XX-lea, în special autorii contemporani. Peste cincizeci de poeți și scriitori români, de la I. Agârbiceanu până la E. Jebeleanu, sunt prezentați de el. Principiile de bază pe care le-a adoptat în vederea structurării și prezentării materialului literar românesc sunt respectate și în continuare, în realizarea volumelor apărute după moartea lui prematură. A avut preocupări remarcabile și în domeniul istoriei literaturii maghiare. Sub îngrijirea sa au apărut mai multe volume din corespondența lui Ady Endre (1956, 1983), Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, Juhász Gyula (1959), documentele inedite ale ultimilor ani din viața lui Babits Mihály (1980).

Traduceri: Mihai Beniuc, *Egy közember története [Dispariția unui om de rând]*, Budapesta, 1965; Mihail Sebastian, *Névtelen csillag [Steaua fără nume]*, în *Egyszerű véletlenek [Simple coincidențe]*, Budapesta, 1967, 67-157; Marin Preda, *Martin Bormann*, în *Egyszerű véletlenek [Simple coincidențe]*, Budapesta, 1967, 473-525 (în colaborare cu Domokos Samuel); Platon Pardău, *Reggeli órák [Ore de dimineață]*, Budapesta, 1975.

Referințe critice: *Bella György*, în *Magyar irodalmi lexikon*, I, Budapesta, 1963, 129; *Beke, Fără interpret*, 373–381; *Bella György*, în *Új magyar irodalmi lexikon*, I, Budapesta, 1994, 179–190. O.K.

BELLU, Pavel (14.III.1920, Vrâniuț, j. Caraș-Severin — 9.I.1988, Cluj-Napoca), poet, prozator și eseist. Este fiul Rujei (n. Peia) și al lui Pavel Bellu, țărani. A urmat Liceul „General Dragalina” din Oravița, luându-și bacalaureatul la Timișoara (1939). S-a înscris la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București, pe care a întrerupt-o din cauza războiului, trecând în 1940 la Școala militară de ofițeri, terminată în 1943. În 1945, s-a stabilit la Cluj, unde a urmat Facultatea de Filosofie și Litere (1945–1948). În 1975, și-a susținut examenul de doctorat cu teza *Tragicul senin*, sub îndrumarea lui Liviu Rusu. A funcționat ca profesor de psihologie, logică și literatură română în licee clujene (1949–1954), secretar literar la Teatrul Național din Cluj (1959), economist la Întreprinderea de Utilaje de Transport Cluj (1959–1965), director al filialei Fondului Plastic din Cluj (1965–1969). A făcut parte din redacțiile revistelor „Lucaefărul” (Timișoara), „Tinerețea”, „Generația de mâine” (Oravița) și a colaborat la „Colț de țară”, „Fruncea”, „Făclia”, „Vestul”, „Vremea”, „Universul literar”, „România de mâine”, „Orizont”, „Steaua”, „Tribuna”, „Utunk”. A mai semnat Marius Nicoară, Ion Ulmu, Panait Vardaru, Nona Vida, Laurențiu. A debutat la 16 ani, cu poezia *Un tandafir*, în revista școlară „Lucaefărul” (Timișoara), iar editorialul cu volumul de versuri *Candelabre albastre*, în 1936.

B. scrie o poezie imnică, al cărei obiect îl constituie figuri mitice (Apollo, Orfeu, Dionisos, Zamolxe), care-i tutează propriul mod de a înțelege lumea și arta, dar și natura clasică virgiliană („celui mai înalt prieten”, Vergiliu, îi dedică un ciclu de versuri caracteristic) ori iubirea ca aspirație și împlinire spirituală supremă („Nici cărți, nici filosofie, nici mistere! / [...] Numai iubirea nemurește”). Este un lirism în descendența romantismului calm, împlănit de solara armonie și de cantabilitatea clasică, al adorării lucrurilor și trăirilor simple. „Marile vicii” ale poetului sunt muntele și marea, soarele și azurul, dar și iarba și grâul, toate acestea exaltate cu sentimentul panic al contopirii, probabil catalizat de Lucian Blaga. Despre marele poet, a scris o carte situată, ca factură, între reconstituirea biografică pozitivistă, comentariul critic simpatetic și eseul „poematic-filosofic”, considerat de **B.** încă necesar într-un moment (1970) de redescoperire euforică a „orizonturilor blagiene”. Cartea conține interesante sugestii interpretative, însă partea cea mai rezistentă se referă la anii lugojeni ai poetului (1924–1926) și la raporturile lui cu familia Bredicenilor. Ceva din lirica lui **B.** pătrunde și în cele două romane istorice, cu deosebire în *Fericita jale a Cumbriei* (1979), unde intrarea în narațiune e prefațată de familiarizarea cu „spiritus loci”: muntele, entitate emblematică a eroului, Eftimie Murgu. Prima parte îl evocă în ipostază de revoluționar și tribun al românilor bănățeni, cea de-a doua în relațiile intime, o prezență ubicuă rămânând, și atunci când nu apare, Cumbria, mama protagonistului. Simbolic, cele două ipostaze stau sub

semnul focului, respectiv al apei. Oximoronică este și alcătuirea umană a eroilor reprezentativi din cealaltă evocare istorică, *Focul rece* (1982), urmărind destinul familiei Mocioni, pe fundalul luptei bănățenilor și transilvănenilor în a doua jumătate a secolului al XIX-lea pentru emancipare națională (mișcarea memorandistă etc.). Eroii, ca și naratorul, trăiesc febril obsesia memoriei și a urgențelor istoriei, care le animă toate inițiativele. Scrise de un om cultivat, cu stringența expresiei (reflex al exercițiului poetic, poate), romanele (mai ales al doilea) datează totuși, din cauza ideologizării ad-hoc, în spiritul naționalismului practicat oficial în anii 1970–1989 (exaltarea dacismului, imaginea deformată a străinului etc.). Două drame istorice într-un act evocă episoade-cheie din activitatea lui Avram Iancu imediat după 1848–1849 (*Iancu și Pajura*) și din viața lui Tudor Vladimirescu, ajuns domn (*Capul din fântână*). Piesele apasă pe inflexibilitatea eroilor în relațiile cu trimișii împăratului, respectiv cu ai boierilor antireformiști. Și aici se simte impactul actualizării ideologice forțate. **B.** a întocmit mai multe antologii din poezii bănățeni, din epigramași și din scrierile despre Horea.

SCRIERI: *Candelabre albastre*, Timișoara, 1936; *Flori de piatră*, Timișoara, 1940; *Elogiul simplității*, București, 1967; *Blaga în marea trecere*, București, 1970; *Iancu și Pajura. Capul din fântână*, Reșița, 1972; *Avram Iancu*, București, 1972; *Arhitectura gândului*, Cluj, 1977; *Fericita jale a Cumbriei*, Timișoara, 1979; *Focul rece*, Timișoara, 1982; *Lebăda solară*, București, 1984.

Repere bibliografice: I. Jivi-Bănățeanu, *Tânărul poet Pavel Bellu*, „Lucaefărul”, 1936, 11; E. Secoșan, „Candelabre albastre” de Pavel Bellu, „Reșița”, 1937, 40; M. Georgescu, „Flori de piatră”, VS, 1940, 2406; I. Arcaș, „Elogiul simplității”, „Făclia” (Cluj), 1967, 6408; Petru Poantă, „Blaga în marea trecere”, „Făclia”, 1970, 9 august; Ion Cocora, *Avram Iancu*, TR, 1973, 10; Nicolae Țirioi, *Barocul bănățean*, O, 1973, 7; Ungureanu, *Imediată*, I, 59, 102–103; Nicolae Țirioi, „Focul rece”, „Drapelul roșu”, 1982, 11 970; Al. Jebeleanu, *Elogiul simplității*, O, 1985, 12; Al. Husar, *Pavel Bellu*, „Lebăda solară”, CL, 1985, 4; Valentin Tașcu, *Poezie și simplitate: Pavel Bellu*, O, 1985, 37; Nicolae Țirioi, *Un poet de viziune metaforică*, O, 1988, 5; *Diț. scriit. rom.*, I, 257–258; Popa, *Ist. lit.*, II, 393–394. N.M.

BELLU, Petre (18.VI.1896, Turnu Măgurele — 14.XI.1952, București), prozator și autor dramatic. După terminarea școlii primare în Roșiori de Vede, unde se stabiliseră părinții săi (Sevastia și Enache), de origine macedoromână, **B.** își părăsește familia (decimată de tuberculoză) și vagabondează, oprindu-se prin 1911 la București, unde învață și profesează tâmplăria. Frecventează întrunirile mișcării socialiste, aderând la o ideologie sentimental-umanitaristă care va deveni principiul generator al scrisului său. Câteva articole îi apar în presa socialistă, apoi, în 1929, debutează, în „Foaia tinerimii” cu povestea *Gheorghe Bolboacă*. Succesul primei cărți, *Apărarea are cuvântul* (1934), dă un sens vieții sale. Publică alte volume și colaborează cu articole literare și sociale, cu amintiri, interviuri, proză la „Rampa”, „Gazeta”, „Facla”, „Tempo”, „Raza literară”, „Tribuna” și multe altele. Ca ziarist la „Gazeta refugiaților”, „Informația zilei”, „Drapelul”, „Era nouă”, el vizează

diferite aspecte ale vieții sociale și literare, apără interesele celor mulți. Mai puțin cunoscută a rămas activitatea sa de autor dramatic și conducător al unei trupe care a dat numeroase spectacole, după texte de **B.**, în București și în multe localități din țară, între anii 1935 și 1946.

Romanul *Apărarea are cuvântul* a provocat reacții extreme, de la aprecieri superlative, la contestarea autorului, însoțită de critici dure, pline de invective. Personajul-narator, condamnat la ocnă pentru uciderea propriei fiice, este fiu al unei prostituat, crescut într-o casă de toleranță. El se confesează cu intenția de a-și motiva crima, apoi se sinucide. Tenta senzațională, aerul de tragedie sfâșietoare, atmosfera de scandal care s-a iscat în jurul cărții și a autorului i-au asigurat succesul comercial, ducând și la traducerea ei în limbile bulgară, maghiară, franceză, spaniolă, turcă, engleză. Astfel, popularitatea neobișnuită (*Apărarea...*, în formă dramatizată, a avut și un mare număr de reprezentații) s-a extins și peste hotare, unele reviste neezitând să îl așeze pe **B.** alături de Jack London, Maxim Gorki, Panait Istrati. Versiunea spaniolă, apărută prima dată la Santiago de Chile în 1940, ajunsese, după 1980, în librăriile din Buenos Aires la a paisprezecea ediție. O compoziție mai elaborată, dar aceeași aplecare spre pledoaria pe teme sociale, prezintă romanul *Cazul doamnei Predescu* (1935), axat, de asemenea, pe autobiografia justificativă a eroinei, o militanță pentru emanciparea femeii. În *Luminile mahalalei* (1936), **B.** încearcă o formulă modernă: personajele povestesc pe rând,

dezvăluindu-și astfel identitatea, apoi autorul preia narațiunea, adunând toate firele epice într-un punct final. Utopia binelui social realizat prin generozitatea unor indivizi bogăți este ideea romanelor *Câine vagabond* (1936), *Uzina B* (1941) și *Adăpostul calicilor* (1942). Volumele *Am furat!* (1940), *Răstigniții!*... (1940), *Amara dezamăgire* (1942), *După moartea Mihaelei* (1943) literaturizează inabil alte aspecte ale unei bogate experiențe de viață. Proza scurtă din *David și Goliat* (1936), *Bărbat cu trei neveste!* (1941), *Fratele infirm* (1943) nu se diferențiază de substanța și stilul romanelor. Totuși, câteva schițe și povestiri din *Fratele infirm* și din periodicele anilor '40, precum și romanul *O crimă lângă Brașov* (1945) indică o anumite evoluție a lui **B.**, desprins într-o măsură de sentimentalism și de eticismul confuz. Pe fondul unei anumite obiectivități câștigate, precizia observației, accentele discrete relevă o atitudine mai detașată, ușor ironică. În afară de dramatizarea după *Apărarea are cuvântul*, **B.** a mai scris piesa *Chestia cu Aura*, jucată în București în 1937, reluată și publicată în 1941 sub formă de roman (*Uzina B*).

SCRIERI: *Apărarea are cuvântul*, pref. Panait Istrati, București, 1934; *Cazul doamnei Predescu*, București, 1935; *Câine vagabond*, București, 1936; *Luminile mahalalei*, București, 1936; *David și Goliat*, București, 1936; *Am furat!*, București, 1940; *Răstigniții!*..., București, 1940; *Uzina B*, București, 1941; *Bărbat cu trei neveste!*, București, 1941; *Amara dezamăgire*, București, 1942; *Adăpostul calicilor*, București, 1942; *După moartea Mihaelei*, București, 1943; *Fratele infirm*, București, 1943; *O crimă lângă Brașov*, București, 1945.

Repere bibliografice: Panait Istrati, *Amintiri. Evocări. Confesiuni*, îngr., pref. și tr. Alexandru Talex, București, 1985, 215-218, 464-467; Petru Manoliu, *Petre Bellu are cuvântul!*, RP, 1934, 4977; Al. Robot, *Un debut: Petre Bellu*, RP, 1934, 4981; C. Nani, „Acuzarea are cuvântul”, „Ordinea”, 1934, 508; Al. Robot, *Petre Bellu ne povestește cum a ajuns din tâmplar scriitor*, RRI, I, partea I, 311-316; Petre Chiricuță, „Apărarea are cuvântul”, „Gazeta”, 1934, 134; D. St. Rădulescu, *Petre Bellu*, „Apărarea are cuvântul”, „Naționalul nou”, 1934, 88; Vlaicu Bârna, *Un scriitor umanitarist: Petre Bellu*, „Umanitatea”, 1934, 1; Is.[abela] Sadoveanu, *Povestitori*, ALA, 1934, 721; E. R. [Emanoil Radian], *Petre Bellu*, „Apărarea are cuvântul”, FRZ, 1934, 8; AL. Iacobescu, *Dar altă ediție?*, „Jurnalul”, 1934, 25; Eugen Constant, „Apărarea are cuvântul” de Petre Bellu, „Meridian”, 1934, caiet 6; Ghiță Popescu, *Petre Bellu*, „Cazul doamnei Predescu”, RVM, 1935, 18-20; Adrian Vereea, *Teatrul Majestic: „Apărarea are cuvântul”*, LUT, 1936, 4281; Geo Bogza, *Petre Bellu a scris despre pești, prostituate și hoți de buzunare, iar acum lasă condeiul pentru a intra în rândurile lor*, „Tempo”, 1936, 1012; N. Crevedia, *Izu Abermanii și Petre Bellu scrisului*, PRV, 1936, 542; Virgil Carianopol, *Petre Bellu*, „Uzina B”, „Gazeta refugiaților”, 1941, 28; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 847; George Dan, *Periferia în romanul burghez*, FLC, 1948, 12; Mihai Novicov, *Un răspuns tov. Petre Bellu*, FLC, 1948, 14; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 255, 304, 592-593; George Corbu, *Din tainele arhivelor. Într-un spectaculos chestionar, Petre Bellu*, „Agenda literară”, 1985, 372-374; Haralamb Zincă, *O ciudățenie: Petre Bellu la New York*, RL, 1992, 37; Cristea, *Teleorman*, 102-103. C.T.

BENADOR, Ury (pseudonim al lui Simion Schmidt; 1.V.1895, Milișăuți, j. Suceava — 23.XI.1971, București), prozator. Dintre cei șase copii ai Liubei (n. Schmidt) și ai lui Moise Grinberg, croitor din Mihăileni, stabilit, ulterior, la Brăila, **B.**, al doilea

născut, a trebuit să ia de timpuriu viața pe cont propriu. Lipsit de mijloace, a întrerupt pregătirea școlară la nivelul ciclului primar, dar nici una dintre ocupațiile încercate (librar, vânzător de vopsele etc.) nu-l va reține. Și-a însușit, ca autodidact, limbile ebraică, franceză și germană, care, alături de idiș și română, i-au lărgit orizontul. Activează în gruparea literară „Licht” și editează bilunarul „Der Hamer” (1916, împreună cu Iacob Botoșanschi), revista „Inzl” (1935, împreună cu Marius Mircu) și periodicul „Șoibn” (1936), la care figurează ca girant responsabil. După 1944 este membru în comitetul central al Consiliului Democratic Evreiesc. Între 1947 și 1954, a ocupat postul de secretar literar al Teatrului Evreiesc de Stat din București. Ca dramaturg, și-a făcut intrarea, în 1927, în cercul Sburătorului, devenind unul dintre devotații cenaclului lovinescian, căruia îi datorează, poate, orientarea spre roman. Ca publicist și scriitor în limba română, **B.** își începe cariera la „Scena” (1918) și continuă cu teatru, proză, articole literare și teatrale la „Adam”, „Hasmonaea”, „Reporter”, „Viața românească”, „Rampa”, „Facla”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Contemporanul”, „La Roumanie nouvelle”, „Gazeta literară”, „Teatrul” ș.a., semnând și Adam, Ben-Hador, S. Benador, S. Schmidt, Zanol Balon.

Cu volumul *5 acte* (1925), **B.**, autor de piese ne jucate, se situează în avangarda mișcării teatrale românești, sensibilă în acei ani la experiențele expresioniste. Era la curent cu creația unor Georg Kaiser, Walter Hasenclever, Fr. Jolst, Fritz von

Unruh, în orbita cărora gravita, alături de F. Aderca, Isaiia Răcăciuni și Ion Sân-Giorgiu. În *Otrava* (*Un epilog*), personajul Ary Ury, genul de artist ce „ia viața în tragic și un ton prea sus”, are revelația dureroasă a trădării spiritului prin limbaj. În *Simfonia roșie*, o mulțime de personaje generice monologhează în jurul unui iminent cataclism. Spaime atavice, reminiscențe ale pogromurilor și viziuni sumbre, premonitorii compun o atmosferă fantomatică, terorizantă, irizată intermitent de licăriri de nădejdie. Drama *În cimitir* exploatează un alt motiv expresionist, epifania sacrului în realități umile, derizorii. Expresionismul pieselor este uneori prea acuzat și insuficient încorporat limbajului dramatic. Nuvelele, înscrise în aceeași paradigmă estetică, se situează într-o continuitate directă cu teatrul. Scriitor de tip obsesiv, cu o invenție săracă, **B.** a revenit asupra câtorva teme și motive. Immanuel Lang, pianistul din nouela *Final*, este unul dintre „cei trei copii bolnavi ai vremii noastre”, care, într-un solilocviu tragic, se arată torturat de alienare, de criza de identitate și de căutarea unui ideal. Autorul îl instalează în nebunie ca într-o nouă realitate, securizantă, prin care „farsa jocului de-a viața” este suprimată. Prin Immanuel Lang, **B.** a intenționat să dea glas impasului unei generații trăindu-și crepuscular aurora iluziilor. Un subiect îndrăzneț, tratat într-un limbaj somptuos liric, propune nouela *Appassionata*. Concepută muzical, narațiunea avansează, după ce și-a enunțat motivele, într-un crescendo de oratoriu spre un final halucinant. Eroul iese din îngrădirile rasei și ale religiei și trăiește, eliberat de orice prejudecată, miracolul dezmărginirii, murind în plin extaz. Farmecul nuvelei rezidă în arta subtilă a proiecției realului în fantastic și mit, într-o viziune când candidă, când înfricoșată. Decorul e de asemenea expresionist, dar deformarea liniei nu merge până la grotesc și caricatural, ci are o grație naivă, chagalliană. Oameni și lucruri intră parcă sub puterea luminii de lună și a muzicii, într-o stare de levitație ireală. Limbajul caută simplitatea celui biblic, de la care împrumută unele formule și sintagme.

Baruch Landau din romanul *Ghetto veac XX* (1934) ar reprezenta cea dintâi verigă din biografia personajului benadorian, identic structurat sub nume variate în toată literatura sa marcată de autobiografism și proiecții bovarice. Inerția, abulia și eșecurile acestui tânăr intelectual sunt simptome ale unei împotriviri organice la norma care obligă individul să intre într-un rol anume. Intenția autorului a fost de a face din „viața romanțată” a personajului o imagine a epocii și a lumii evreiești, retrasă într-un ghetou moral. El adoptă însă o formulă narativă hibridă, alternând sau amestecând cronică realistă a unui mediu cu textul subiectiv al lui Baruch, a cărui densitate pune în umbră teza. Realitatea ghetoului ajunge la cititor prin filtrul negativ al conștiinței personajului, dar câștigă o importanță încărcătură simbolică. Deși pare a se îndepărta de temele sale obsesive și de modelul expresionist, **B.** păstrează în următorul roman, *Subiect banal* (1935), același tip de personaj, trăindu-și existența în chip tensionat, la limita anormalului. Titlul e o provocare, întrucât încearcă să recupereze un „subiect banal”, gelozia, prin ocolirea sistematică a convențiilor. Dar literatura recuzată la nivelul discursului se insinuează în

existența personajului, impunându-și schemele. Ludwig Holdengraeber nu face decât să întărească, prin nefericitul lui experiment, „adevărul” impus de literatură că toate soțiile își înșeală soții, în timp ce aspirația lui secretă era aceea de a se sustrage destinului comun. Dispus să ridiculizeze cu orice prilej prejudecățile, cinicul personaj ascunde un ins însetat de puritate. Concluzia e întunecată: nu există excepție și nici salvare, omul e jucăria unor forțe oarbe, iar eșafodajul moral bine-rău, cinstit-necinstit, pur-impur se dovedește iluzie sau ipocrizie. Nebunia lui Ludwig e un protest, un refuz al acestor adevăruri, pe care, din sete de certitudine, le-a provocat, „jucându-se cu focul”. Romanul se desfășoară silogistic, având rigoarea unei acțiuni tragice. În reconstituirea pe care o face, Ludwig încearcă să raționalizeze iraționalul și confesiunea lui necruțătoare capătă prin excesul de luciditate un aer aproape pervers. *Hilda* (1936) este replica la *Subiect banal*, romanul fiind scris din perspectiva soției împinse la adulter. Scriitorul recurge, de data aceasta, frecvent, la poncife melodramatice. Jurnalul Hildei, eroină lipsită de personalitate, este „prelucrat” neinspirat de autor. Ființă fără nici un mister, complexată, ea nu face decât să confirme pas cu pas scenariul vinovăției închipuite de Ludwig. Prin alunecarea în foileton a unui subiect analizat anterior in vitro, *Hilda* este un roman compromis, în ciuda unor intuiții fine și a unor pagini de subtilitate analitică. *Final grotesc* (1940) aduce numai aparent o înnoire în literatura lui B. În esență, motivul expresionist al chemării transfiguratoare se menține, tratat însă relaxat, ușor caricatural. Atmosfera dulce-amară a cărții, firea sucită a protagonistului, un fel de Don Quijote blajin, fără demon, par o raportare autoironică la nuvela *Appassionata*. Înfrățirea comună a personajului, boem cumsecade și păgubos, ascunde o fire de misionar, sol disprețuit al ideii de resurrecție morală prin artă. În „mica lui demență”, el se dovedește extrem de lucid și, observator ascuțit, spune într-o formă paradoxală sau bonom-ironică, de moralist rapsodic, adevăruri dintre cele mai crude. Se vede lesne aici, ca și în *Hilda*, deplasarea interesului de la individ la peisajul etico-social, dar nimic nu se încheagă în sensul epicii obiective. Mai târziu, scriitorul va schematiza și mai mult lucrurile, în sensul angajării în „lupta de clasă”. Astfel, în „*Gablonz*” – *Magazin universal* (1961), cei bogați apar ca o încarnare a răului, cumulând toate tarele psihice și morale, iar cei săraci ca depozitari exclusivi ai valorilor etice superioare. Romanul, o combinație eteroclită de pamflet și melodramă, se situează la nivelul de jos al producțiilor similare din epocă. O involuntară vulgarizare este biografia romanțată *Beethoven-omul* (1964), elaborată îndelung, mai bine de două decenii. A tradus, în colaborare cu Sofia Marian, din Hans Scherfig,

SCRIERI: 5 acte, Brăila, 1925; *Ghetto veac XX*, București, 1934; *Subiect banal*. *Appassionata*, cu o copertă de Maxy, București, 1935; *Hilda*, București, 1936; *Preludiu la Beethoven*. *Final*. *Final grotesc*, București, 1940; *Appassionata*. *Preludiu la Beethoven*. *Final*, București, 1948; „*Gablonz*” – *Magazin universal*, București, 1961; ed. București, 1973; *Beethoven-omul*, București, 1964; *Subiect banal*. *Final grotesc*. *Final*. *Appassionata*, București, 1968; *Opere*, I, București, 1968; *Subiect banal*,

pref. G. Dimisianu, București, 1998. **Traduceri:** Hans Scherfig, *Scorpionul*, București, 1956 (în colaborare cu Sofia Marian).

Repere bibliografice: F. A. [F. Aderca], *Ury Benador*, „5 acte”, „Mișcarea literară”, 1925, 28; Al. Robot, „*Ghetto veac XX*”, RP, 1934, 4 850; [Al. Robot, Camil Baltazar, C. I. Șiclovian, Oscar Lemnar, C. Pantazescu, Dan Petrașincu, *Interviuri cu Ury Benador*], RRI, partea I, 317–342; Mihail Dan, *Ury Benador*, „*Ghetto veac XX*”, FCL, 1934, 979; N. Carandino, „*Ghetto veac XX*”, FCL, 1934, 1025; Perpessicius, *Opere*, VII, 50–53; Constantinescu, *Scrieri*, I, 202–217; Erasm [Petru Manoliu], *Ury Benador*, „*Appassionata*”, „Credința”, 1935, 269; C. Panaitescu, *Ury Benador*, „*Subiect banal*”, FCL, 1935, 1293; Dan Petrașincu, *Despre „Subiect banal” de Ury Benador*, „Reporter”, 1935, 72; Mihail Sebastian, „*Subiect banal*”, RP, 1935, 5213; Pericle Martinescu, „*Subiect banal*”, VR, 1935, 5–6; Petru Manoliu, „*Subiect banal*”, „Azi”, 1935, 3; Octav Șuluțiu, „*Subiect banal*”, F, 1935, 3; Șerban Cioculescu, „*Subiect banal*”, RFR, 1935, 8; Boz, *Anii*, 140–141; Podoleanu, *60 scriitori*, I, 41; Petru Manoliu, *Ury Benador*, „*Hilda*”, „Floarea de foc”, 1936, 4; Eugen Ionescu, „*Hilda*”, FCL, 1936, 1568; Mihail Sebastian, „*Hilda*”, RP, 1936, 5483; Pericle Martinescu, „*Hilda*”, SDM, 1936, 4; Holban, *Opere*, III, 292–294; Lovinescu, *Scrieri*, VI, 290–291; Ieronim Șerbu, *Itinerarii critice*, București, 1971, 36–39; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 794–795; Dan Petrașincu, *Ury Benador*, *romancier*, „Dreptatea nouă”, 1946, 175; Dimisianu, *Șchițe*, 41–44; Z. Ornea, *Ury Benador*, „*Gablonz*” – *Magazin universal*, IL, 1961, 9; Răpeanu, *Noi*, 209–214; Al. Săndulescu, „*Gablonz*” – *Magazin universal*, ST, 1961, 9; Liviu Călin, „*Gablonz*” – *Magazin universal*, GL, 1961, 49; Ov. S. Crohmălniceanu, „*Gablonz*” – *Magazin universal*, VR, 1961, 11; Lucian Raicu, *Ury Benador*, „*Beethoven – omul*”, GL, 1964, 48; Magdalena Popescu, *Ury Benador*, „*Final grotesc*”, RL, 1968, 4; G. Dimisianu, „*Final grotesc*”, FLC, 1968, 46; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 345–346; Aurel Baranga, *Teze și paranteze*, București, 1974, 83–84; *Ury Benador*, în *Encycl. jud.*, XIV, 426; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 79–80; Lăzărescu, *Romanul*, 182–186; Mirodan, *Dicționar*, I, 139–147; Dimisianu, *Subiecte*, 81–83; *Dicț. scriit. rom.*, I, 258–260; Z. Ornea, *Proza lui Ury Benador*, RL, 1998, 25; H. Zalis, *Sondarea abisului*, RL, 1999, 35; Hrimiuc-Toporaș, *Atelier*, 237–253; N. Breban, *Ury Benador – poetul*, VR, 1999, 12; *Ury Benador*, DCS, 26–27; *Dicț. analitic*, II, 107–108, IV, 171–173; Dimisianu, *Lumea*, 521–528; Popa, *Ist. lit.*, I, 1039–1040. G.H.-T.

BENEA, Marcela (4.VI.1948, Vărătic, j. Edineț), poetă. Este fiica Anastasiei (n. Velișcă) și a lui Procopie Benea. Absolventă a Facultății de Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1972), B. a fost profesora, apoi redactor la Editura Cartea Moldovenească și la Radioul de Stat din Republica Moldova.

Debutul timpuriu, din anii de școală, este urmat de două volume târzii, *Zestre* (1974) și *Poveste neterminată* (1988), în care sunt exploatare fericit sonorile melopeice și exaltate virtuțile tăcerii. Într-un spațiu în care lumina („sora mea de viață și de moarte”) este atotstăpânitoare, înțelegerea ruralității ca lume și lege alternează cu tentativa de a descifra și alte sensuri existențiale.

SCRIERI: *Zestre*, pref. Grigore Vieru, Chișinău, 1974; *Poveste neterminată*, pref. Eugen Lungu, Chișinău, 1988.

Repere bibliografice: Ion Vatamanu, *Viața cuvântului*, Chișinău, 1980, 169–170; V. Romanciuc, „*Pecetea tăcerii o sapă...*”, LA, 1987, 12 martie; Iulian Filip, *Când poetul tace*, LA, 1987, 12 martie; Andrei Țurcanu, *Bunul simț*, Chișinău, 1996, 99–113; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 227. M.Dg.

BENEȘ, V. [Wilhelm] (27.II.1907, Târgu Jiu — 26.IV.1960, București), prozator și eseist. Fiul al lui Gotlieb Beneș, ceramist ceh stabilit la Târgu Jiu în 1900 și căsătorit cu Emma Hubner, de origine germană, **B.** urmează cursurile școlii primare și primii ani de liceu în orașul natal, își face studiile secundare la Craiova, se înscrie apoi la Academia Comercială din București și, în fine, frecventează cursurile Academiei de Arte Frumoase din Cluj. Debutează aici ca artist plastic într-o expoziție de pictură în alb-negru și este totodată profesor de desen, critic de artă și gazetar. Revine apoi la București, cooptat fiind în conducerea Casei Școalelor. În 1942 era consilier al Editurii Gorjanu, iar după război și după anii de detenție, a funcționat ca redactor tehnic la Editura pentru Literatură. I-au rămas în manuscris câteva studii și eseuri de artă și primul din cele patru volume ale unui proiectat *Tratat de estetică și de teoria artei plastice*. A semnat cronici, comentarii, eseuri, studii de artă și de literatură, dar și articole pe teme economice, sociale și politice în numeroase reviste dintre anii '30 și '40, precum „Hyperion”, „Societatea de mâine”, „Pagini literare”, „Națiunea română”, „Gând românesc”, „Familia”, „Gazeta ilustrată”, „Meșterul Manole”, „Tribuna”, „Națiunea”, „Sfarmă-Piatră”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Preocupări literare”, „Poporul”, „Vremea”, „Gândirea” ș.a. Era considerat unul dintre cei mai avizați critici de artă din epocă, studiile sale, dintre care unele au apărut în volume, operând incursiuni minuțios argumentate în domeniul relațiilor care se stabilesc între opera de artă plastică și subiectul receptor sau oferind comentarii inedite pe marginea câtorva capodopere ale picturii naționale și universale. Preocupări similare manifestă și pentru muzică și literatură, de o importanță specială fiind un studiu de sinteză din 1941, *Note despre nuvela fantastică*.

Debutul scriitoricesc al lui **B.** se produce în anul 1935, când publică în „Pagini literare” două tablete, intitulate *Însemnări*. Nuvele — cele mai multe incluse apoi în volumele *Hanul roșu* (1938), *Semn rău* (1943) și *Îngerul alb* (1944) — și tablete literare va publica (semnând și V.B.) în „Pagini literare”, „Gând românesc”, „Națiunea” (Brăila), „Curentul literar”, „Sfarmă-Piatră”, „Gândirea”. Prozatorul este interesat de surprinderea tragicului din existența umană, pe care îl abordează cu mijloacele unui fantastic pregnant, original. Fantasticul este înțeles de **B.** ca o incursiune în „reversul” realității imediate, palpabile, experiență, după el, perfect posibilă; acest „revers” îi apare ca un accident survenit în desfășurarea logicii comune a existenței, la confluența dintre starea de vis și cea de trăire concretă sau afectivă. Amalgamarea realului cu irealul, posibilă mai ales în starea de vis, refugiu în închipuire, fantezia fără opreliști se întâlnesc pe terenul comun al „jocului”. Saltul din realitate (alimentat de halucinație, viziune morbidă, tenebre) poate fi provocat și de alienarea în faze diferite, mergând până la nebunia clinică. Semnificativ este, din acest punct de vedere, faptul că manuscrisul primului volum de nuvele, *Hanul roșu*, purta inițial titlul *Povestiri bolnave*. Aici este povestea unei răzbușări și, până la un punct, ea poate fi situată în descendența unor pagini celebre, *Moara cu noroc* de I. Slavici sau *O făclie de Paște* de I. L. Caragiale. Nimic fantastic în această

relatare detașată a dramei, doar o hiperbolizare a realului, care crispează și îl neliniștește pe cititor. În *Semn rău* (titlul inițial — *Tolea*, 1940) este, în esență, prezentat un caz de fofobie, care, corelat cu o seamă de coincidențe neliniștitoare, devine argument al intervenției unor forțe distructive ce impun relații ciudate în micro-universul satului. În *Vraciul Ieronim* se înfiripă atmosfera Evului Mediu, când nevoia de vrăji era mai puternică decât vraja însăși. Nebunia în care alunecă Ieronim își are sursa în răzvrătire și în negarea ordinii stupide a cetății. Și în alte nuvele asemenea răsfrângeri ale unor conștiințe zbcucumate, obosite sau revoltate se convertesc în patologic individual sau colectiv. *Dorințele lui Ștefan Hubertus*, *Amo, amas, amat...*, *Pavilionul nr. 6*, *Biserica din Fraustadt* sau *Semn rău* preiau ecurile unor credințe ancestrale: un blestem sau o coincidență nefastă pot influența nefericit o existență sau un șir de existențe. Nota dominantă a prozei lui **B.** o constituie vizualizarea compoziției, imaginația lucrând mai ales în sensul realizării plastice a întâmplării relatate. Sunt preferate culorile potolite, patinate, țintind o întoarcere prelungă în timp. Exterioarele în care se mișcă Ieronim evocă decoruri medievale trase în tonuri cenușii sau coclite. Interioarele din aceeași nuvelă, descrise cu lux de amănunte, plutesc în aburi gălbui sau roșcați. O privește ireală, plutind printre cețuri care șterg distanțele, este aceea a fantomaticii fortărețe a regelui Wenceslav (*Cetatea cu steaguri albe*). Decorul interior pare unul de după apocalipsă: totul stă sub semnul morții biruitoare, ființe și lucruri suferind, în egală măsură, destrămarea și nimicirea materiei. Regele singur, despre care nu se poate spune dacă este un supraviețuitor sau o nălucă, oficiază la serbarea halucinantă a propriei sale nunți. Tehnica vizualizării fantasticului este utilizată de **B.**, într-o gamă de mare mobilitate a imaginației, și în *Wilhelm Temerarul, duce de Brabant*, *Țara depărtărilor*, *Teodot nebunul*, *Păcatul fratelui Beatus*, *Insula vrăjitoarelor*.

SCRIERI: *Hanul roșu*, Sighișoara, 1938; *Semn rău*, București, 1943; *Îngerul alb*, București, 1944; *Hanul roșu*, îngr. Ion Maxim, Craiova, 1983.

EDIȚII: *Mărturie despre N. Grigorescu*, București, 1957 (în colaborare cu Ionel Jianu). **TRADUCERI:** Lion Feuchtwanger, *Goya sau Drumul spinos al cunoașterii*, București, 1957; ed. București, 1995.

Repere bibliografice: Octav Șuluțiu, *V. Beneș, „Hanul roșu”*, F, 1938, 8; Perpessicius, *Opere*, VIII, 67-69; Papadima, *Scriitorii*, 163-166; Demetrescu, *Însemnări*, 286-316; Octav Șuluțiu, *V. Beneș, „Semn rău”*, RFR, 1943, 5; Zalis, *Aspecte*, 114-119; Popa, *Spații*, 136-163; Dan, *Proza*, 285-289; Antonescu, *Scriitori*, 168-182; *Diçt. scriit. rom.*, I, 260-262. C.P.

BENGESCU-DABIJA, Gheorghe (30.VI.1844, București — 13.I.1916, București), dramaturg. Este fiul austriecei Louise Galviny von Uffmann și al lui Titus Bengescu. Cognomenul Dabija și l-a adăugat după căsătorie. A făcut studii militare în Franța, intrând apoi în armata română, unde ajunge la gradul de general. Membru al Junimii încă din 1868, a colaborat la „Convorbiri literare” timp de aproape două decenii.

Debutează în 1870, când i se joacă piesa *Amorul unchiului*, prelucrare după E. Sue. A tradus librettele câtorva dintre cele

mai apreciate opere din epocă. Astfel, în 1875, ajutându-l pe Edgar Th. Aslan să înjghebeze primul spectacol românesc de operetă, el traduce libreturile operetelor *Fata mamei Angot* de Ch. Lecocq și *Princesa de Trebizund* de J. Offenbach. Tot atunci, a tălmăcit libretul operetei *Giroflé-Girofla* de Ch. Lecocq. În 1880, a transpus în românește libretul scris de Fr. Zell și R. Gené pentru opereta *Fatinița* a lui Fr. Suppé. A mai tradus *Corabia Salamandra* de Ch. de Livry, Deforges și A. de Leuven, *Domnu' Choufleury* de Saint-Remy și *Martira* de A. d'Ennery și Ed. Tarbe Des Sablons. Fără a avea strălucire, tălmăcirile sale sunt plastice și scutite de prezența unor neologisme stridente. În anul 1896, a tradus *Macbeth* de Shakespeare. **B.-D.** este și unul dintre întemeietorii operetei naționale românești. Dacă libretul scris de el în 1876 pentru opereta *Scaii bărbăților* nu a avut succes, în schimb, cu *Olteanca* (1880), a cărei muzică a fost compusă de G. Otremba și Ed. Caudella, **B.-D.** își leagă numele de începuturile operetei românești. Libretul are la bază o piesă franceză care a inspirat și nuvela lui N. Gane *Două nebunii*, dar prelucrarea este atât de iscusită, încât textul emană un incontestabil specific autohton, evident în intrigă și atmosfera de șezătoare. În 1893, a scris libretul pentru o nouă operetă, *Insula florilor*, pe muzică de M. Cohen-Lănuș.

B.-D. a fost și un dramaturg prolific. Ca autor de piese originale, a debutat în 1871 cu *O palmă la bal mascat*, reușită comedie de situații, publicată în „Convorbiri literare”. A doua piesă a lui **B.-D.**, *Radu III cel Frumos*, preia subiectul dintr-o

nuvelă istorică a lui N. D. Popescu, fără a reuși să depășească mediocritatea modelului. *Cucoana Nastasia Hodoronc* se înscrie printre cele mai reușite comedii românești de moravuri din secolul al XIX-lea. Îmbrăcată în haina vodevilului, satira este îndreptată împotriva micii boierimi și a parveniților. Se distinge personajul titular, o variantă mahalagească a Chiriței lui V. Alecsandri. În istoria dramaturgiei românești, **B.-D.** a rămas cunoscut mai ales ca autor al piesei *Pygmalion, regele Feniciei*, a cărei premieră, în februarie 1886, a constituit un adevărat triumf. Subiectul a fost împrumutat din *Les Aventures de Télémaque* de Fénelon. Personajele sunt înrobite unei singure trăsături de caracter, sub impulsul căreia acționează aproape orbește. Acțiunea stă sub semnul destinului eroilor, iar impresia pe care o produce este puternică. Condusă foarte strâns, fără scene de prisos, intriga face totuși concesii spectaculosului, ca, de altfel, întregul limbaj al piesei, orientat către declamația pompoasă. A doua tragedie, *Amilcar Barca, generalisim al Cartaginei* (1894), a împrumutat subiectul din romanul lui Flaubert, *Salammbô*. Încercând să compună o piesă de meditație, autorul nu realizează decât o firavă însărire de monologuri. Ceva mai reușită, *Silvina Doamna* (1897) reia subiectul unei piese mai vechi, *Despina*, reprezentată cu peste douăzeci de ani mai înainte. Prefigurare a Doamnei Clara din *Vlaicu-Vodă* a lui Al. Davila, eroina continuă șirul unor personaje tradiționale ale teatrului românesc, precum Vidra din *Răzvan și Vidra* de B. P. Hasdeu sau Carmina din *Despot-Vodă* de V. Alecsandri. Bulevardieră este *Crimă sau virtute* (1901). Ultima piesă, *Mustrare de cuget* (1913), e o reușită idilă în mediu rustic, **B.-D.** realizând aici un tablou de un pitoresc robust, susținut de un dialog vivace, cu replici iuți.

SCRIERI: *Radu cel Frumos*, Iași, 1875; *Olteanca*, Iași, 1880; *Pygmalion, regele Feniciei*, București, 1886; *Amilcar Barca, generalisim al Cartaginei*, București, 1894; *Cumințenia fetelor*, București, 1894; *Criza și armata*, București, 1901; *Mustrare de cuget*, București, 1913. **Traduceri:** Ch. Nuițter și E. Tréfeu, *Princesa de Trebizund*, Iași, 1875; Clairville, P. Siraudin și Koenig, [*Versuri din „Fata mamei Angot”*], Iași, 1875.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 15-17; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, 88-89, 122-126, 155-156; Mănuță, *Scrit. jun.*, 18-33; Mândra, *Clasicism*, 132-153; *Dicț. lit. 1900*, 98-99; Brădățeanu, *Istoria*, II, 24-26; *Dicț. scriit. rom.*, I, 262-264. D.M.

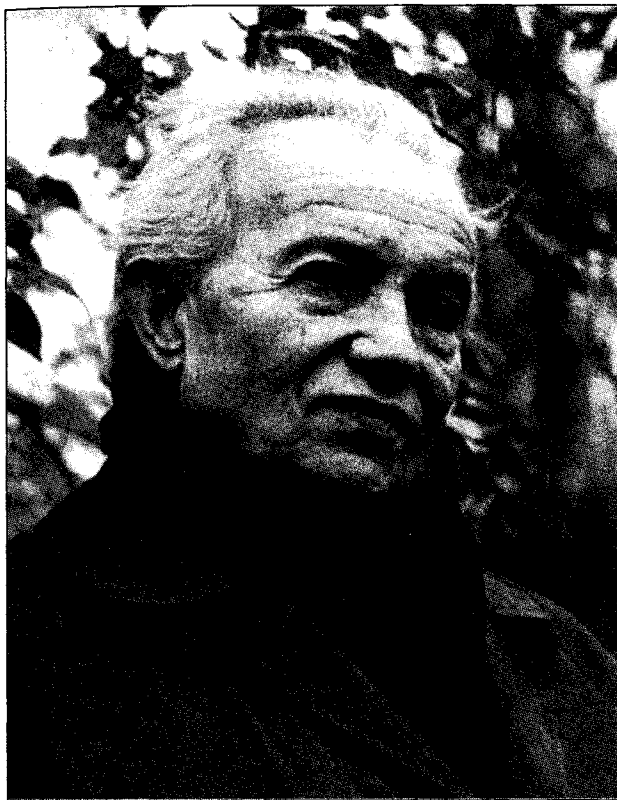
BENIUC, Mihai (20.XI.1907, Sebiș, j. Arad — 24.VI.1988, București), poet, prozator, dramaturg și eseist. Este fiul Veselinei și al lui Atanasie Beniuc, țărani. Urmează școala primară maghiară din sat și Liceul „Moise Nicoară” din Arad (1921-1928), terminat în particular. Licențiat în psihologie, sociologie, filosofie al Universității din Cluj (1931), face studii de psihologie animală la Hamburg, sub îndrumarea biopsihologului J. von Uexküll. Își ia doctoratul în științe psihologice, la Universitatea din Cluj, cu teza *Învățare și inteligență la animale* (1934), devenind primul specialist român în psihologie animală și comparată. Funcționează ca preparator la Institutul de Psihologie din Cluj (1932-1938), conferențiar universitar (1943-1946), devenind apoi consilier cultural la Ambasada

Română din Moscova (1946–1948), secretar, prim-secretar și președinte al Uniunii Scriitorilor (1949–1965), deputat în Marea Adunare Națională, profesor universitar de psihologie la Facultatea de Filosofie din București (1965–1974). A fost membru al Academiei RPR (din 1955). A primit Premiul de Stat pentru poezie (1954) și Marele Premiu al Uniunii Scriitorilor (1981). A dominat ideologic și administrativ viața scriitoricească (și culturală în general) în perioada 1948–1965, a trăit o lentă îndepărtare din câmpul cultural până prin 1978, după care și-a văzut declinul literar și prăbușirea gloriei în fața altor principii decât cele pe care le promovase o viață.

Debutează cu poezie în revista liceului arădean, „Laboremus” (1926). Debutul editorial, cu sprijinul lui N. D. Cocea, îl reprezintă volumul *Cântece de pierzanie*, apărut în 1938, care aduce în atenția publică un rapsod din familia mesianicilor duri, asemenea lui Aron Cotruș, și lansează un autor care inventa alegorii ușor decodabile (ursul românesc, melița războiului etc.), versificate în poeme animate de un puternic suflu interior. După 1944, devenit scriitor prolix și „cântând” în versuri absolut orice eveniment politic la ordinea zilei, **B.** a știut, în cele câteva zeci de poeme antologice pe care se întemeiază totuși opera sa, să-și păstreze o ținută poetică remarcabilă. Forța acesteia stă în repetiția câtorva idei și motive fundamentale, într-o simbolistică transparentă, de obicei de extracție filosofică. Valoarea acestui tip de poezie nu este de aflat nici în profunzimea, nici în noutatea ideilor, ci în vigoarea

afirmării unor credințe care ar fi comune tuturor — sau care trec ca atare. Cum spunea **B.** însuși: „Mă inventau, de cumva n-aș fi fost.” Versul profetic al lui Goga se încarcă aici de ideologie. Tonul oracular, tentativele demiurgice din *Cântece de pierzanie* sunt convertite în jubilație revoluționară. *Chivără Roșie* reprezintă alegoria-cheie a primei epoci de entuziasm, când duhul revoluției „Umbla fără hodină / Prin zloată, prin ploaie, prin tină, / prin munții sâlhui / În casa orișicui / Văzut-nevăzut...” Istoria transilvană își află întruparea în epopeea răscoalei lui Horea. Abstract vorbind, el poate fi și ipostaza ideală a poetului, ce se regăsește solidar cu istoria („La mine-n sânge / Istoria contemporană plânge”) și cu aspirațiile cele mai adânc înrădăcinate ale mulțimilor („Venisem flăcău de pe Crișuri / cu sufletu-n trei învelişuri: / De jale, de dor, de răscoale / A celor din munți și din vale”). **B.** are o acută conștiință a spațiului și a timpului cărora le aparține. De aici derivă și temele sale fundamentale: participarea la evenimentul istoric ca formă supremă de împlinire a destinului individual, pe de o parte, iar pe de alta, trecerea ireversibilă, dramatică, a vremii, necruțătoare pentru individ în unicitatea sa fizică. Fie că se referă la un moment mitologic ori la Doja, Horea, Avram Iancu, poetul se exprimă doar ca exponent al colectivității unitare la care participă: „Nici graiul nu-i al meu, nici cântul”; „Ce sunt eu? Sămânța din mulțime / Ce cresc tu atâta cât putu”. Gestul suprem este, ca și la Goga, al sacrificiului de sine pentru binele neamului. Poetul ajunge să înțeleagă necesitatea istorică încercând a se defini pe sine, istoria lui există numai pentru că există și el ca poet, de aici o anume grandilocvență a expresiei, nesancționată de o conștiință critică. **B.** pendulează între două momente lirice intense: neliniștea apropierei sfârșitului, fatalitate scrâșnit acceptată, și optimismul manifest al creatorului ce-și vrea roadele muncii împrăștiate în mulțime. Copacul roditor, mărul cules de toți, extrăgându-și sevele din grădina patriei, devine motiv fundamental al liricii sale. Poet al stărilor antinomice, ignorând nuanțele intermediare, nu departe de exaltările lui **B.** se află și opusul acelei atitudini, la fel de radical afirmată. Temperament al extremelor, poetul se vrea însă în fiecare moment — exemplar. Trăirea timpului individual înseamnă, pentru gustul lui negator și polemic, o luptă neîncetată cu materia, cu atât mai crâncenă cu cât reprezintă de fapt o luptă cu sine, luptă în care învingătorul se află prins în cătușele învinsului. „Ticălosul” timp ce-a pierdut cheile casei de fier în care ține închise fizicurile anilor, oricât de voinicește ar fi provocat, dă, depărtându-se, angoasa apropierei neantului. Drama stă nu în acceptarea sau negarea trecerii anilor, ci în imposibilitatea de a se împăca cu vreuna dintre cele două atitudini posibile: fuga din propriul timp („De cați în urmă, / stâlp te faci, de sare / Trecutul arde, / fugi, hai fugi mai tare”) ori împăcarea cu gândul că viitorul nu poate aduce mai mult decât a fost („Cad frunză moartă, galbenă pe lut / cântându-mi viitorul din trecut”). Poet al contrastelor, **B.** conjură și amenință pe rând, oferă, unul după altul, spectacolul comedianului și pe cel al tragedianului în fața puterilor implacabile. Înfruntarea cu timpul este pentru el mai mult decât drama firească a oricărui om care descoperă că

îmbătrânește, ea înseamnă punerea în discuție a structurii sale poetice. Căci **B.** este unul dintre marii poeți ai instantaneului, ai stării lirice de o clipă. Emoția lui e întotdeauna legată de o circumstanță perisabilă, care ocupă adesea primul loc în arhitectura unui poem. Literatura română cunoaște destul de puțini poeți atât de hărțuiți de teama de singurătate precum acest poet împrăștiat în istorie. La vârsta senectuții, **B.** a descoperit iremediabila singurătate a marilor pasiuni. De când începe să-și pună întrebări esențiale, el are sentimentul pierderii identității: „Am zis că sunt și totuși nu sunt eu / Încerc să mă descopăr pe mine / Și descopăr mereu că-s altul / cine sunt eu? / Început, urmare, sfârșit?” Poemele din ultima perioadă sunt expresia detașată a unui sentiment particular: condamnarea la singurătate a statuilor publice: „A trebuit să-nving / să tot înving / Tristeților să pun în mine stavili, / Să umblu-n zale, / sabie să-ncing / Să-mi țin dorința-nlănțuită-n pravili... / Când aș fi vrut să zic și eu / Am constatat că limbă n-am, nici gură, / Și că-s ținut sub pază-ntr-un muzeu / Pustie pe dinăuntru – o armură.” E vremea când poetul se întoarce spre sine, cel din tinerețe, și își reia toate vechile alegorii, doar pentru a le descoperi perisabilitatea: „Te iată, măr de lângă drum, cenușă / Eternității eu îi bat la ușă.” Acum, când iubirea e obsedată de neîmplinire, de timpul așezat între îndrăgostiți, **B.** pornește uneori de la descrieri concrete, ca să plonjeze în fantasticul medieval: „Eram noi doi / Și cu femeia trei / Ședeam la masă / În jurul unei sticle de coniac / cu aspra ei licoare în scădere / Ca luna de pe cer / Pătrar din urmă /

Toamna devreme / Și noaptea târziu / Vântul cântă o muzică ciudată / De xilofon, prin arbori / Și noi, tustrei tăceam / Femeia frumoasă / Moartea bătrână, / Și eu visător”. Singurătatea temperamentului său extravertit, cea mai tristă dintre toate, întrucât nu mai găsește credit la publicul nedispus să-și schimbe viziunile despre magii recunoscuți, regăsește, ca unică soluție a uitării, a neîmplinirii, a morții, tot solidaritatea cu huma natală. Proza sa are valoare documentară și psihologică: deformările de caracter impuse de o istorie contorsionată se pot studia bine în personajele cu model real ale scriitorului.

Pentru că [Mihai Beniuc] a scris mult, neînchipuit de mult, și a făcut de multe ori ceea ce un poet autentic nu trebuie să facă, fiind adesea mai prejos de talentul sau, pentru că a vorbit și când trebuia să tacă și a tăcut când trebuia să vorbească, cu vocea cât se poate de tare, critica tânără îl ignoră. Însă Mihai Beniuc nu poate fi ignorat în nici un fel. El este în cele o sută de poeme fundamentale risipite într-un număr astronomic de versuri, s-o spunem limpede, o voce autoritară, de neconfundat și de neînlocuit în poezia românească din ultimele cinci decenii.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Cântece de pierzanie*, Sighișoara, 1938; *Cântece noi*, Sighișoara, 1940; *Orașul pierdut*, București, 1943; *Poezii*, București, 1943; *Un om așteaptă răsăritul*, București, 1946; *Versuri alese*, București, 1949; *Cântec pentru tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej*, București, 1951; *Steaguri*, București, 1951; *Despre poezie*, București, 1953; *O seamă de poeme*, București, 1953; *Pe-aici nu se trece*, București, 1953; *În frunte comunistii*, București, 1954; *Mărul de lângă drum*, București, 1954; *Partidul m-a-nouățat*, București, 1954; *Frăția între poporul român și minoritățile naționale*, București, 1954; *Trăinicie*, București, 1955; *Versuri alese*, I-II, București, 1955; *Păcală, slugă la primar*, București, 1955; *Ură personală*, București, 1955; *Azimă*, București, 1956; *Poezii*, București, 1956; *Poezia noastră*, București, 1956; *Inima bătrânului Vezuv*, București, 1957; *Călători prin constelații*, București, 1957; *Meșterul Manole. Cronici și studii literare (1934-1957)*, îngr. și pref. Savin Bratu, București, 1957; *Cu tineretul spre viitor*, București, 1957; *Poezii*, București, 1959; *În Valea Cucului*, București, 1959; *Cu un ceas mai devreme*, București, 1959; *Pe multe de cuțit*, București, 1959; *Poezii*, pref. Savin Bratu, București, 1960; *Cântecele inimii*, București 1960; *Materia și visele*, București, 1961; *Culorile toamnei*, București, 1962; *Mărul de lângă drum*, pref. G. Ivașcu, București, 1962; *Întoarcerea*, București, 1962; *Poezii*, București, 1962; *Pe coardele timpului*, București, 1963; *Dispariția unui om de rând*, București, 1963; *Cu faruri aprinse*, București, 1964; *Colți de stâncă*, București, 1965; *Zi de zi*, București, 1965; *Poezii*, București, 1966; *Alte drumuri*, București, 1967; *Mozaic*, București, 1968; *Inima-n zale*, București, 1969; *Poezii. 1938-1968*, București, 1969; *Lumini crepusculare*, București, 1970; *Etape*, Cluj, 1971; *Explozie înăbușită*, București, 1971; *Arderi*, București, 1972; *Scrieri*, I-VIII, București, 1972-1978; *Poezia militantă*, București, 1972; *Turn de veghe*, București, 1972; *Un bătrân către un tânăr cărturar*, București, 1973; *Pământ! Pământ!*, București, 1973; *Poezii*, București, îngr. I. Nistor, pref. Vasile Fanache, 1973; *Focuri de toamnă*, București, 1974; *Rămâne pururi vatra*, București, 1974; *Patrula de noapte*, București, 1975; *Țara amintirilor*, București, 1976; *Aurul regelui Midas*, București, 1977; *Dialog*, București, 1977; *Vă las ca frunza*, Timișoara, 1978; *Glasp pietrelor*, București, 1978; *Ajun de răscăală*, București, 1979; *Elegii*, București, 1979; *Lupta cu îngerul*, București, 1980; *Apele se revarsă în*

mare, București, 1982; 75 poeme, București, 1982; *Filon de aur*, București, 1984; *Iarna magnoliei*, București, 1984; *Rugul poeziei*, București, 1985; *Horea*, București, 1986; *În voia vântului*, București, 1987; *Vlășia mea*, București, 1987; *Sub patru dictaturi. Memorii (1940-1975)*, îngr. Ion Cristoiu și Mircea Suciuc, pref. Ion Cristoiu, București, 1999; *Ultima scrisoare de dragoste*, îngr. și introd. Ioan Adam, București, 1999. **Traduceri:** *Cântec despre oastea lui Igor*, București, 1951; Apollinaire, *Poeme*, București, 1963; ed. bilingvă, București, 1968; Karel Jonckheere, *Poeme*, pref. trad., București, 1965; François Mauriac, *Thérèse Desqueyroux*, București, 1966 (în colaborare cu Emma Beniuc), *Thérèse Desqueyroux. Cuibul de vipere*, București, 1967 (în colaborare cu Emma Beniuc); Attila Jozsef, *Poezii-Versek*, ed. bilingvă, pref. trad., București, 1967; *Antologie de poezie neerlandeză, olandeză și flamandă*, pref. Garmt Stuiveling, București, 1973 (în colaborare cu Ion Caraion, Aurel Covaci și Petre Solomon).

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, I, 218-228; Perpessicius, *Opere*, VIII, 267-271, IX, 24-26, X, 297-302, XI, 25-28; A. E. Baconsky, *Colocviu critic*, București, 1957, 102-116; Georgescu, *Încercări*, I, 20-39, II, 247-257; Petroveanu, *Pagini*, 108-126; Ștefan Bănuțescu, Ilie Purcaru, *Colocvii. Artistul și epoca*, București, 1964, 167-180; Călinescu, *Aspecte*, 213-230; Simion, *Orientări*, 84-90; Ardeleanu, *Însemnări*, 112-118; Negoiteșcu, *Scriitori*, 422-426; Zăciu, *Masca*, 380-387; Streinu, *Pagini*, II, 105-112, III, 434-441, IV, 72-74; N. Tertulian, *Eseuri*, București, 1968, 313-350; Piru, *Panorama*, 76-88; Martin, *Poeți*, II, 58-65; Constantin, *Despre poeți*, 29-33; V. Fanache, *Poezia lui Mihai Beniuc*, București, 1972; Călinescu, *Literatura*, 68-81; Corbea-Florescu, *Biografii*, 27-36; Martin, *Metonimii*, 347-350; Bălan, *Artă*, 148-150; Balotă, *Arte*, 185-194; Cristea, *Domeniul*, 76-78; Negoiteșcu, *Analize*, 269-276; Alexiu, *Ideografii*, 13-15; Ștefănescu, *Preludiu*, 12-17; Felea, *Aspecte*, I, 48-59, III, 3-10; Raicu, *Practica scrisului*, 213-221; Simion, *Scriitori*, I, 43-77; Poantă, *Radiografii*, I, 112-115; Sasu, *În căutarea*, 93-96; Grigurcu, *Poeți*, 82-91; *Lit.rom. cont.*, I, 144-151; Cristea, *Faptul*, 74-77; Ștefănescu, *Jurnal*, 88-91; Zăciu, *Lancea*, 349-361; Tomuş, *Mișcarea*, 76-78; Căndroveanu, *Printre poeți*, 20-27; Cristea, *Modestie*, 38-42; Marcea, *Atitudinii*, 134-137; Micu, *Limbaje*, 144-154; Tuchilă, *Privirea*, 99-110; Grigurcu, *Eminescu-Labis*, 259-265; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 37-41, 389-392; Ierunca, *Românește*, 122-126; Negoiteșcu, *Ist. lit.*, I, 324-326; Alex. Ștefănescu, *Mihai Beniuc*, RL, 1992, 37; Constantin, *Complicitatea*, 58-63; Nițescu, *Proletcultismul*, 214-217; Florin Faifer, *Sub steaua roșie, un dramaturg fără stea*, TTR, 1998, 1-2; *Dict. analitic*, I, 199-201; Alex. Ștefănescu, *Sub dictatura prostului-gust*, RL, 1999, 43; *Dict. esențial*, 79-82; Gh. Grigurcu, *O străfocămilă ideologică*, RL, 2000, 15-18; Manolescu, *Lista*, I, 15-18; Popa, *Ist. lit.*, I, 613-618, *passim*, II, *passim*; Alex. Ștefănescu, *Mihai Beniuc sau Insolența plebeiană*, CL, 2003, 3. R.S.

BENTOIU, Annie (1.V.1927, București), prozatoare, traducătoare și poetă. Provine dintr-o familie de intelectuali: tatăl — medic, mama, de origine elvețiană, stabilită, prin căsătorie, în România în 1920. Urmează liceul la Școala Centrală de Fete din București, unde susține și bacalaureatul (1945). Face studii universitare de drept, întrerupte în 1949, după căsătoria cu muzicianul Pascal Bentoiu. Între 1950 și 1954, este funcționară la fabrica „Zorile” din Jilava. Mai mulți membri ai familiei, foști demnitari, suferă în acest interval condamnări la detenție. Din 1960 lucrează ca traducător în limba franceză pentru diverse publicații românești („Revue roumaine”, „Cahiers roumains d'études littéraires” etc.) și pentru edituri din stră-

inătate care alcătuiesc diverse antologii de literatură română (Seuil, 1968, Nagel, 1981); traduce de asemenea piese de teatru, librete de operă, texte de lieduri.

Debutează în literatură, sub pseudonimul Adriana Vlad, cu romanul *Strada Mare*, apărut în 1969, dar elaborat între anii 1957 și 1961, o evocare a vieții de provincie. După 1979, îi apar mai multe volume de traduceri în limba franceză: basme, poezii populare, eseuri, nuvele, poezie. Publică în Elveția, la Éditions de l'Aire din Lausanne, o antologie din poezia eminesciană. Scrie, în paralel, și poezie originală în limba franceză, publicată în diverse reviste din Franța și Elveția, inițial sub pseudonimul Annie Lucens. În 1989 îi sunt tipărite la Lausanne trei plachete de versuri, reunind paginile editate anterior, urmate, în 1990, de un volum de proză poetică (*Phrases pour la vie quotidienne* — 1989), care reconstituie lupta interioară pentru supraviețuire în decursul ultimului an de dictatură. Sub titlul *Fraze pentru viața de fiecare zi* — 1989, același volum va fi tipărit, în traducerea Irinei Eliade, și la București, în 1998. La sfârșitul anului 2000, un volum de amintiri (*Timpul ce ni s-a dat*), din care publicase în anii precedenți o serie de pagini în „România literară”, o readeuce în prim-planul actualității. Conținând remarcabile portrete, evocări ale Bucureștiului de dinainte de război și încercări de analiză a mutațiilor sociologice din deceniile regimului comunist, cartea pare să fie scrisă din perspectiva unei datorii morale față de tânără generație, dar și pentru a căuta un răspuns obsesivei întrebări „cum a fost posibil?”

SCRIERI: *Strada Mare*, București, 1969; *Poèmes*, I-II, Lausanne, 1989; *Dix méditations sur une rose*, Lausanne, 1989; *Phrases pour la vie quotidienne* — 1989, Lausanne, 1990; ed. (*Fraze pentru viața de zi cu zi* — 1989), tr. Irina Eliade, București, 1998; *Timpul ce ni s-a dat*, București, 2000. **Traduceri:** Petre Ispirescu, *Contes roumains*, București, 1979; *Anthologie de la poésie populaire roumaine*, București, 1979 (în colaborare cu Andreea Dobrescu-Warodin); Pascal Bentoiu, *L'Image et le sens. Essai sur le phénomène musical*, București, 1979; Tudor Arghezi, *Cincizeci de poeme — Cinquante poèmes en vers et en prose*, ed. bilingvă, București, 1981, *Poeme alese — Poèmes choisis*, ed. bilingvă, îngr. Ion Acsan, pref. Eugen Simion, București, 1996; Margarita Wallmann, *Pridvoarele cerului*, București, 1981; Adrian Marino, *Littérature roumaine — littératures occidentales. Rencontres*, București, 1982; *Récits insolites. De Mihai Eminescu à Ana Blandiana*, București, 1983; Ileana Mălăncioiu, *À travers la zone interdite — Peste zona interzisă*, ed. bilingvă, pref. Eugen Negrici, București, 1984; Gellu Naum, *Partea cealaltă — L'Autre côté*, ed. bilingvă, București, 1991 (în colaborare cu André Fleury); Constantin Abăluță, *La Route des fourmis*, București, 1997, *Les Chambres. Les Parois*, pref. Petr Král, Paris, 2003 (în colaborare); Mihai Eminescu, *Trente poèmes*, Lausanne, 1999, *Poeme alese — Poèmes choisis*, ed. bilingvă, îngr. Ion Acsan, pref. Edgar Papu, București, 1999 (în colaborare cu Alain Bosquet și Jean-Louis Couriol), *Cinquante poèmes — Cincizeci de poeme*, ed. bilingvă, București, 2000; Guy de Pourtalès, *Berlioz și Europa romantică*, București, 2001.

Repere bibliografice: Nicolae Prelipceanu, *O admirabilă carte de memorii*, RMB, 2001, 3299; Alex. Ștefănescu, *Annie Bentoiu își amintește...*, RL, 2001, 2; Alexandru George, *În timpul ce ni s-a dat*, LCF, 2001, 5; Monica Lovinescu, „*Timpul ce ni s-a dat*”, RL, 2001, 19; Săndulescu, *Memorialiști*, 312-318. C.Pp.

BERARIU, Constantin (21.III.1870, Ceahor—Cernăuți — 12.XI.1929, Cernăuți), poet și traducător. Fiu al preotului și publicistului Artemie Berariu-Ieremievici, **B.** a absolvit Liceul German de Stat din Cernăuți și a urmat cursurile Facultății de Drept din același oraș, obținând licența în 1892. Debutază în 1891, cu articole literare și versuri, în „Gazeta Bucovinei”, unde va lucra ca ziarist până în 1896. Este, totodată, unul dintre întemeietorii și principalii colaboratori ai revistei „Încercări literare” (1892–1893). Între 1896 și 1898 își continuă studiile la Universitatea din Innsbruck, apoi își reia activitatea de gazetar în Cernăuți, la „Patria” (până în 1900) și la „Deșteptarea”. Din 1905, devine funcționar administrativ și redactor la „Foaia legilor și ordonanțelor țării Bucovina”. După 1919 este profesor la Facultatea de Drept din Cernăuți, având și un rol decisiv în înființarea și organizarea Teatrului Național, al cărui director a fost între 1922 și 1925. În ziarele la care a lucrat, precum și în „Vatra”, „Tribuna”, „Tribuna literară”, „Gazeta Transilvaniei”, „Sămănătorul”, „Junimea literară” ș.a., a publicat versuri, proză, articole culturale și politice, semnând și cu pseudonimele Amsis, A. Ricu, C. B. Ceahor, Corneliu Miclu, Flamen.

B. a versificat, într-o manieră facilă, motive lirice comune sau aspecte întâmplătoare ale vieții individuale și sociale. O notă aparte face ultima sa poezie, *Baccanal tragic*, în care izbuteste să sugereze atmosfera tensionată a unei serbări ritualice printr-o descriere sincopată, în ritm primitiv, și printr-o cromatică stranie. Feeria în versuri *Făt-Frumos în grădina Sfintei Vineri* (1903) a reținut atenția prin aerul de puritate și de gingășie al acestei compoziții mai degrabă ludice, imaginată într-un decor edenic, animat de personificări alegorice din mitologia autohtonă. În poemul dramatic *Cheleş-Împărat* (1923), elementele de basm au o pondere redusă și intervin numai indirect, prim-planul fiind ocupat de înfățișarea unor sentimente și fapte „reale”. O altă „feerie”, *Norocul*, are ca autor pe **B.**, alături de Gr. de Pantasi. Împreună cu Temistocle Bocancea, a scris și libretul operetei *Moș Ciocârlan*, pe muzica lui Tudor Flondor (1901). Puțin numeroasele sale texte în proză aparțin genului memorialistic, evocând cu predilecție vremea și mediul copilăriei. *Amintiri din timpul stagiului militar* sunt străbătute de sentimentul aproape euforic al noutății, de bucuria de a vedea și a trăi frumusețile Italiei. Două teatre bucureștene au folosit talmăcirile lui **B.** după *Clopotul scufundat* de G. Hauptmann și după *Oricine* de Hugo von Hofmannsthal. Ca activ om politic și specialist în drept, **B.** este autorul unor lucrări precum *Tricolorul românesc* (1901) și *Noua Constituție a României* (1922).

SCRIERI: *Făt-Frumos în grădina Sfintei Vineri*, Suceava, 1903; *Cheleş-Împărat*, Cernăuți, 1923. **Traduceri:** Fr. Grillparzer, *Ale mării și iubirii valuri*, Cernăuți, 1904; Gerhard Hauptmann, *Clopotul scufundat*, Cernăuți, 1930; Hugo von Hofmannsthal, *Oricine. Spectacolul morții omului bogat*, Cernăuți, 1930.

Repere bibliografice: Victor Morariu, „*Făt-Frumos în grădina Sfintei Vineri*”, „Junimea literară”, 1904, 1–6; Tiberiu Crudu, „*Cheleş-Împărat*” de Constantin Berariu, „Revista Moldovei”, 1923, 6–7; Perpessiciu, *Opere*, XII, 542–543; Victor Morariu, *Constantin Berariu (1870–1929)*, FF,

1929, 6; [Ion I. Nistor, Al. Iordan, Traian Chelariu, E. Pohonțu, Arcadie Gherman, C. Ștefănescu-Galați], [Constantin Berariu], „Junimea literară”, 1930, 1–4; Mircea Streinul, *Constantin Berariu*, „Calendarul «Glasul Bucovinei»”, 1932, 57–59; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 21, 79–80, 108, 255. C.T.

BERARIU-IEREMIEVICI, Artemie (8.IX.1834, Satu Mare, j. Suceava — 15.IX.1922), publicist. După școlile urmate la Suceava și Cernăuți, **B.-I.** studiază, din 1858, filologia clasică în cadrul Facultății de Filosofie din Viena. Poliglot, el cunoștea limbile clasice, câteva limbi romanice (franceza, italiana) și slave (șârba, ucraineana, rusa). După hirotonire (1862), se dedică activității de îndrumător al vieții național-culturale din Bucovina. Paroh, din 1865, în comuna Ceahor, el a fost și profesor la Institutul Teologic din Cernăuți. Mai târziu, **B.-I.** va fi cancelar mitropolitan și sinodal (1884–1895), protopop la Cernăuți (1892) și, din 1895, arhiepiscop. Este redactor, între 1883 și 1895, al paginilor românești din publicația bilingvă „Candela”. A colaborat la „Albina” și la „Patria” din Pesta și, de asemenea, la o serie de publicații din Transilvania — „Gazeta de Transilvania”, „Telegraful român”, „Observatoriul”, „Deșteptarea” — și din Bucovina — „Foaia Soțietății pentru literatura și cultura română în Bucovina”, „Steluța”, „Revista politică”, „Gazeta Bucovinei”. În 1862, **B.-I.** participă la fondarea „Reuniunii române de leptură din Cernăuți”, care va deveni Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina. Adept al cauzei românești și luptător pentru deșteptarea și formarea conștiinței naționale, publică, în 1870, la Pesta, *Recugetările politice ale unui muntean*. Preocupat de ridicarea morală și culturală a țărănilor, **B.-I.** scrie câteva istorioare morale, tipărite la Cernăuți, în care deplânge tare sociale din lumea satelor, aducând exemple pentru îndreptarea unor vicii: *Terminul Sfântului Nicolai* (1886), *Norocul unui satulmărean* (1888) și *Din cătănia mea* (1892). Fără vreun merit literar deosebit, lucrările sale păstrează tonul și graiul popular bucovinean.

SCRIERI: *Recugetările politice ale unui muntean*, Pesta, 1870; *Terminul Sfântului Nicolai*, Cernăuți, 1886; *Norocul unui satulmărean*, Cernăuți, 1888; *Din cătănia mea*, Cernăuți, 1892.

Repere bibliografice: Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, 140–142; Predescu, *Encicl.*, 96; *Dicț. lit.* 1900, 99. A.Sm.

BERBECARU, Valentin (24.II.1927, București — 27.I.1988, București), prozator. Este fiul Iuliei (n. Mihăilescu) și al lui Ion Berbecaru, funcționar superior la Banca Națională. Face gimnaziul și liceul (1938–1947) în București, urmează doi ani la Facultatea de Științe Juridico-Administrative, frecventând ulterior diverse școli serale și de reciclare pentru activitatea de contabil și administrator. Funcționează ca secretar la o școală a Ministerului Telecomunicațiilor (1952–1953), apoi se angajează contabil la gospodăriile agricole de stat din Ceptura, Dumbrăveni și Rupea (1953–1959). Între 1959 și 1962, lucrează ca administrator la Institutul Politehnic București, șef de depozit la o întreprindere de geologie (1962–1965) și director de hotel la

complexul turistic Capitol (1976-1977). A debutat în „Gazeta literară” (1964). A colaborat la „Viața românească”, „Lucașfărușul”, „Tribuna”, „Tomis”. Debutul editorial îl reprezintă romanul *Banchetul*, apărut în 1967.

Prospectarea vieții studentești (*Banchetul*), construirea unui nou cartier pe ruinele ghetoului evreiesc (*Provincia sufletelor*, 1985), salvarea pământurilor gospodăriei agricole de stat de inundații sau pregătirea vilelor foștilor aristocrați pentru a primi pe muncitorii sindicaliști veniți la odihnă (*Trinitate confidențială*, 1968) sunt câteva dintre tentativele lui **B.** de a-și racorda tematic prozele (romane, schițe, povestiri) la norma ideologică cu privire la realitățile social-politice ale României postbelice. Precaritatea discursului artistic, modul palid și neconvingător în care evoluează personajele, îngustimea orizontului lor spiritual și derizoriul acțiunilor pe care le desfășoară contravin flagrant cerințelor „estetice” după care era elaborat personajul „învingător”, „omul de tip nou”. Este aproape evident că scriitorul folosește aceste subiecte și aceste personaje ca simple pretexte pentru a produce un veritabil transfer de interes estetic asupra altor personaje, recrutate, acestea, dintre perdanții istoriei. Irina (*Trinitate confidențială*), doctorul Orghidan, Paul Tănăsescu, Sandy Stavropol (*Șah etern*, 1971) sau Pierre Manicatide (*Provincia sufletelor*), urmașii unor intelectuali marcanți sau ai unor familii boierești care au ctitorit țara și neamul, sunt adevăratele personaje ale literaturii lui **B.** Aflați în crepusculul vieții, după ce au pățimit privațiuni și umilințe de tot felul pentru vini imaginare, ei și-au iertat călăii și nu-și clamează strident și inutil frustrările, ci își trăiesc plener, bonom sau înțelept boema în care s-au instalat cu secretă plăcere. O anume detașare a autorului, ca și ironia tandră cu care sunt consemnate zbaterele lor întru supraviețuire nu fac din acești inși pitorești personaje cu adevărat tragice, cum și sunt în fond, ci doar simple apariții uneori desuete. În consecință, autorul nu găsește printre contemporanii săi pe adevărații eroi. De aceea, în *Războiul lui Vasile Vodă Cannano* (1978), ca și în celelalte romane istorice, va imagina un trecut fabulos, în care talentul și rafinamentul său artistic (ce amintesc de *Cartea Milionarului* a lui Ștefan Bănuțescu sau de *Calpuzanii* lui Silviu Angelescu) se pot exprima în voie, abstrăgându-se subtil, dar total comandamentelor extraliterare ale esteticii oficiale. Imaginând acțiuni inedite și eroi excepționali (Vasile Vodă), autorul face ca până și personajele negative să aibă o putere de seducție fascinantă, precum acel Iani Deli, bufon la Curtea lui Vasile Vodă, desprins parcă din *Capriciile* lui Goya.

SCRIERI: *Banchetul*, București, 1967; *Trinitate confidențială*, București, 1968; *Suplinitor*, București, 1971; *Șah etern*, București, 1971; *Războiul lui Vasile Vodă Cannano*, București, 1978; *Serdarul podinilor*, București, 1982; *Provincia sufletelor*, București, 1985; *Judele păstorilor*, București, 1986.

Repere bibliografice: Valeriu Cristea, *Valentin Berbecaru*, „*Banchetul*”, GL, 1967, 27; Magdalena Popescu, *Valentin Berbecaru*, „*Trinitate confidențială*”, GL, 1968, 25; Alex. Ștefănescu, *Valentin Berbecaru*, „*Suplinitor*”, LCF, 1971, 29; Virgil Ardeleanu, *Valentin Berbecaru*, „*Șah etern*”, ST, 1972, 8; Aureliu Goci, *Valentin Berbecaru*, „*Șah etern*”, RL,

1972, 16; Barbu Cioculescu, *Valentin Berbecaru*, „*Războiul lui Vasile Vodă Cannano*”, RL, 1979, 12; *Dicț. scriit. rom.*, I, 267-268; Cosma, *Romanul*, II, 105. G.E.

BERCEANU, Patrel (19.IV.1951, Băilești, j. Dolj), poet și critic dramatic. Este fiul Mariei (n. Becea) și al lui Nicolae Berceanu, muncitor. **B.** urmează, după liceu, o școală tehnică și începe, fără a-l termina, Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale” din București, secția teatrologie-filmologie. Lucrează ca muncitor și ofician postal, iar după reluarea studiilor și absolvirea Institutului (1980), funcționează ca profesor la Școala Populară de Artă din Craiova, regizor de teatru la Casa de Cultură a Studenților și șef al secției de presă la Centrul Universitar din același oraș. Din 1988, devine secretar literar la Teatrul Național din Craiova, iar din 1997 este și director al Teatrului pentru Copii și Tineret „Colibri” din Craiova. A efectuat în 1995 un stagiu de cercetare la Centrul Național de Teatru din Caen (Franța). Colaborează la „România literară”, „Lucașfărușul”, la „Amfiteatru” și „Viața studentească” (unde este redactor), „Ramuri”, „Familia”, „Vatra”, „Argeș”, „Tomis”, „Contrapunct”, „Teatrul” („Teatrul azi”), „Belvedere” (Franța) și „Wiener Festwochen” (Austria). Cartea de poeme *Lacrimi civile* (1991) a fost distinsă cu un premiu al Filialei Craiova a Uniunii Scriitorilor.

Volumul de debut al lui **B.**, *Sentimentul baricadei* (1976), cultivă un lirism discursiv, direct, lipsit de ostentație sau artificiozitate. Poezia se naște din observarea și trăirea realității cotidiene, filtrată însă printr-o sensibilitate acută, capabilă să discearnă prezența sacralului înapoia gesturilor și imaginilor celor mai banale: „Bătrâna hrănind porumbii orașului / dintr-un coșuleț de răchită / în urma ei o răcoare subțire de psalm.” Poetul stă de vorbă cu pietrele și păsările, „întinde capcane pentru rouă” în „pădurea de salcâmi a vieții” sau admiră strălucirea fascinantă a boabelor de rouă pe o cutie abandonată în soare, într-o lume guvernată de poezie, de actul estetic. *Poeme în mărime naturală* (1983), produs al unei sensibilități artistice mai mature, continuă viziunea lirică a primului volum, poeziei faptului cotidian adăugându-i-se acum o atitudine ironic-demitizantă, în care povestea lui Hamlet devine una polițistă, iar episodul stafiei tatălui este în întregime inventat. Artiștii epocilor trecute nu sunt mai talentați decât cei actuali — spune **B.**, reluând cearta dintre antici și moderni —, ci și-au dobândit notorietatea datorită simplului fapt al trecerii timpului. *Întâmplarea cea mare* (1984) aduce, odată cu un plus de metaforizare a discursului liric, un sentiment de oboseală existențială; versurile sunt pătrunse de o melancolie discretă, trecerea anilor învăluind totul în ceața amintirilor: „încă o zi încă o rază prin vidul de sticlă / până la tâmplă / ostenită luminează ce-mi spui / ia-ți viața în spate și umblă / calc peste prag încă o dată / ce contează încotro / cât încă se-ntâmplă.”

SCRIERI: *Sentimentul baricadei*, Craiova, 1976; *Poeme în mărime naturală*, Craiova, 1983; *Întâmplarea cea mare*, București, 1984; *Lacrimi civile*, Craiova, 1991; *Noi povestiri după piesele lui Shakespeare* (în

colaborare cu Doina Pologea), Craiova, 1993; *Monografia unui spectacol de excepție: „Titus Andronicus” de Silviu Purcărete*, Craiova, 1997.

Repere bibliografice: Mihai Dinu Gheorghiu, *Poezia naturii și natura poeziei*, CL, 1977, 5; Nicolae Ciobanu, *Discurs ceremonios-patetic*, LCF, 1977, 27; Ulici, *Prima verba*, II, 43-44; Firan, *Profiluri*, 102-104; Popa, *Clasici*, 115-119; Coșovei, *Pornind*, 239-242; Constantin M. Popa, *Lacrimi incomode*, R, 1991, 10-11; Tudor Oprea, *500 debuturi literare. Istoria debutului școlar al scriitorilor români (1820-1980)*, Galați, 1991, 210-211; Al. Cistelean, *Tranșanța confesivă*, LCF, 1995, 8. L.H.

BERCIU, Ștefan (13.VII.1928, București – 13.I.2000, București), prozator și dramaturg. Absolvent al Liceului comercial „Krețulescu” din București, în 1951 își ia licența la Facultatea de Finanțe și Credit a Academiei de Științe Economice. Timp de două decenii (1947-1967) a activat în Miliția Judiciară.

În proză, **B.** debutează cu o culegere de nuvele, *Cutia cu scrisori* (1959). Genul în care se va specializa este acela al romanului polițist, lucrat cu meșteșug, dar fără un simț deosebit al verosimilului (*Jos masca, domnule Dib*, 1971, *Insula spionilor*, 1972, *Întâlnire în Valea Morții*, 1974, *Prețul tăcerii*, 1974, *Pichetul în alarmă*, 1976, *Invidia*, 1979, *Martor ocular*, 1982 ș.a.). Scriitorul, care nu uită de micii cititori (*Armata de pitici*, 1974), abordează, adresându-se vârstei pionierești, literatura științifico-fantastică (*Fantastica aventură 2101*, 1975) sau se inspiră din lumea sportului (*Ultima repriză*, 1989). În afara unor scenarii radiofonice, confecționează și scenarii pentru televiziune, *Prescripția* (1969) fiind primul serial polițist românesc. În conflictul permanent dintre „oameni” și „neoameni”, între apărătorii legii și răufăcătorii, din dramaturgia lui **B.**, nu prea e loc pentru variații de scriitură, chiar dacă autorul încearcă pe alocuri să încurce ițele (*Cine a ucis?*, *Oameni și umbre*, *Acuzarea apără*, *Hipnoza sau Contraspionaj*, *Insula spionilor*, *Șantaj*, *Regele pungășilor*, *Cercul morții*, *Pisica sălbatică*, *Halucinația și alte câteva*, toate puse în scenă la diferite teatre din țară). Potrivit „mitologiei” caricaturale a epocii, tenebroșii infractori sunt trădători de țară, agenți ai spionajului străin, șantajști, sabotori atentând la avutul obștesc. Urmăritorii, în schimb, lucrătorii Securității în speță, sunt blagosloviți cu sumedenie de calitate, între care nu lipsesc omul și spiritul de omenie. Perindarea martorilor și a suspectilor oferă prilejul unor schițe de portret, într-o creionare cam de serie. Ca să-și „umanizeze” fauna de păcătoși, **B.** recurge la un alt clișeu, ca de melodramă, unii dintre cei căzuți în greșală (hoțul, prostituata) dezvăluind un fond cinstit, care, adică, îi situează în categoria celor recuperabili. Este un cusur frecvent al acestei literaturi căderea în artificiozitate, în tonuri false, în neplauzibil. Un tendenționism incorrigibil viciază natura relațiilor și, consecutiv, forma lor de manifestare. Lipsite de haz sunt comedii, în registru satiric, burlesc sau parodic (*Barul aventurilor*, „*Ce-aveți cu Bibicu?*”, *Magie neagră*). Cât privește compunerile pentru teatrul de amatori, ele sunt simpliste, șablonarde, profesând o „aforistică” sforăitoare, prin care își face loc, la fel ca în scrierile în proză, o strategie a îndochinării.

SCRIERI: *Moartea unui singuratic*, București, 1967; *Naufragiații*, București, 1967; *Cutia cu scrisori*, București, 1969; *Răpirea*, București,

1969; *Teatrul polițist*, București, 1969; *Jos masca, domnule Dib*, București, 1971; *Pâinea și sarea*, București, 1971; *Voalul negru*, București, 1971; *Insula spionilor*, București, 1972; *Furtul*, București, 1973; *Armata de pitici*, București, 1974; *Întâlnire în Valea Morții*, București, 1974; *Prețul tăcerii*, București, 1974; *Fantastica aventură 2101*, București, 1975; *Pichetul în alarmă*, București, 1976; *Colivia de aur*, București, 1977; *Răfuiala*, București, 1977; *Pseudonimul*, București, 1978; „*Restul se aranjează*”, București, 1978; *Invidia*, București, 1979; *Obsesia*, București, 1979; *Trădătorul*, București, 1979; *Martor ocular*, București, 1982; *Pe cont propriu*, București, 1982; „*Ce-aveți cu Bibicu?*”, București, 1984; *Fără martori*, București, 1984; *În cercul alb*, București, 1984; *Substituție de persoană*, București, 1984; *Ultima repriză*, București, 1989; *Contrabandă cu martor*, București, 1990; *Purgatoriul*, București, 1991; *Traficanți de carne vie*, București, 1992; *Capcană pentru dublură*, București, 1998; *Hipnoza*, București, 2001.

Repere bibliografice: Valentin Silvestru, *Piesa-proces*, CNT, 1963, 23; Constantin Cubleşan, *Teatrul polițist?*, TR, 1970, 5; Dinu Săraru, *Al treilea gong*, București, 1973, 150-154; Adriana Popescu, *Dramaturgia română contemporană de la A la Z*, TTR, 1984, 5, 6; Mirodan, *Dicționar*, I, 149-150; Ștefan Berciu, DRI, I, 201-206; Florin Faifer, *Ștefan Berciu, dramaturg*, CRC, 1999, 12; Nicolae Rotaru, *Nea Fane*, „*Amurg sentimental*”, 2000, 7. F.F.

BERDAN, Lucia (30.VII.1942, Iași – 11.XII.2003, Iași), etnolog și istoric literar. Este fiica Mariei Hopu (n. Bălătescu), profesoară de lucru manual, și a lui Ioan V. Hopu, contabil. După absolvirea Facultății de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1965), devine cercetător științific la Institutul de Filologie Română „A. Philippide” din Iași. Își ia doctoratul în etnologie la Universitatea din Cluj-Napoca (1987) cu teza *Cântecul popular eroic din spațiul folcloric moldovenesc în contextul cântecului epic românesc*. A contribuit, printr-o îndelungată și laborioasă investigație de teren, la alcătuirea Arhivei de Folclor a Moldovei și Bucovinei. Este laureată a Premiului „Timotei Cipariu” al Academiei Române pe anul 1979 pentru colaborarea la lucrarea colectivă *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*.

Convinsă că cercetarea de teren este singura cale care poate conduce la clarificări științifice în problematica pe care și-a propus s-o dezbată, în *Balade din Moldova* (1986) **B.** a procedat inițial la studierea nemijlocită a eposului eroic contemporan în spațiul Moldovei, examen care i-a permis deopotrivă să obțină o imagine de ansamblu a fenomenului și să raporteze cântecul moldovenesc la întregul repertoriu românesc. Chiar în acest spațiu cercetătoarea distinge particularități ale unor zone ca Suceava, Vrancea, Galați, Bacău, Neamț, Vaslui. Demersul este minuțios, astfel că tipurile și subtipurile știute din catalogul epicii populare versificate apar aici în funcție de modul reprezentării lor în Moldova. Un util examen, cu numeroase observații personale, conține capitolul închinat morfologiei baladei, iar capitolul de etnomuzicologie semnat de Viorel Bărleanu și Florin Bucescu dă o notă de modernitate cercetării. Aceleași calități are și culegerea *Descânțec din Moldova* (1982). **B.** s-a arătat interesată de riturile de trecere, în dublă ipostază: ca traducătoare, în 1999, a celebrei lucrări a lui Arnold van Gennep, *Les Rites de passage*, și ca autoare a studiului *Fetele*

destinului (1999). Într-un demers structuralist, autoarea examinează cele trei mari rituri familiale (nașterea, nunta, moartea) în corelația ce există între ele, în aspectele lor comune relevante, în ceea ce au general și simbolic, în ceea ce le deosebește (bradul, spre exemplu, dobândește altă tratare la nuntă sau la moarte), interesul mergând spre structurile mitice ale obiceiurilor. Apariția, în anul 2000, a traducerii în limba română a lucrării (din 1920) al lui Arnold van Gennepe, *Totemismul*, pe care B. a prefațat-o, a incitat-o pe aceasta să scrie un studiu despre fenomenul autohton, *Totemism românesc* (2001). Un capitol de recapitulări, care lipsește din cartea sa, ar fi arătat că subiectul a fost prezent în literatura românească de specialitate, cartea lui Nicolae Petrescu, *Primitivii* (1944), fiind doar un exemplu în această privință. *Totemism românesc* este, în cea mai mare parte, o exegeză a unor ritualuri, rituri, obiceiuri și sărbători populare, totemul dobândind în concepția autoarei o accepțiune etnologică. Titlul cărții trebuie înțeles deci în accepțiunea lui metaforică, studiul fiind de fapt închinat strămoșilor și cultului lor, definindu-se astfel ca unul de istoria culturii.

SCRIERI: *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900* (în colaborare), București, 1979; *Fețele destinului. Incursiune în etnologia românească a riturilor de trecere*, Iași, 1999; *Totemism românesc. Structuri mitice arhetipale în obiceiuri, ceremonialuri, credințe, basme*, Iași, 2001; *Mitologia cuvintelor*, Iași, 2003; *Cântecul popular epic eroic din Moldova*, Iași, 2003. **Culegeri:** *Decăntece din Moldova*, introd. Lucia Cireș, Iași, 1982 (în colaborare cu Lucia Cireș); *Balade din Moldova*, introd. edit., cu un capitol de etnomuzicologie de Viorel Bârleanu și Florin Bucescu, Iași, 1986. **Traduceri:** Arnold van Gennepe, *Riturile de trecere*, introd. Nicolae Constantinescu, postfața trad., Iași, 1996 (în colaborare cu Nora Vasilescu), *Formarea legendelor*, introd. Petru Ursache, postfața trad., Iași, 1997 (în colaborare cu Crina Ioana Berdan), *Totemismul*, pref. trad., Iași, 2000.

Repere bibliografice: *Dicționarele literare și locul lor în cadrul culturii românești contemporane*, ALIL, t. XXVII, 1979-1980; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 70-71; Petru Ursache, *Romanul comunitar*, CL, 1999, 9; Petru Ursache, *Fundamente mitice ale totemismului*, CL, 2002, 2; Otilia Hedeșan, *Totemism românesc?*, O, 2002, 7. I.D.

BERG, Lotte (5.XII.1907, Cernăuți — 12.IX.1981, București), traducătoare. B., provenind din familia de proprietari Bacinski (la naștere, numele ei era Lucia Bacinski), trăiește primele decenii ale vieții în mediul aristocratic bucovinean. Aceste etape biografice au fost trecute consecvent sub tăcere, din precauție, atât de ea însăși, cât și de alții. Se stabilește în anul 1944 la București. Schimbându-și modul de viață și (se poate presupune) mentalitatea, ea devine o susținătoare angajată a regimului „democrat popular”. Se orientează spre literatură, găsind în scris satisfacții, dar și un mijloc de subzistență. În anii '50 și '60, publică poezii cu caracter mobilizator, de propagandă realist-socialistă, versurile având, deseori, după propria ei mărturisire de mai târziu (1978), un pronunțat caracter gazetăresc. Vremelnic, e corector la revista „Kultureller Wegweiser”, practicând și diferite alte profesii. Însă activitatea cea mai intensă o desfășoară pe tărâmul literar, ca autoare

(publică, în germană, volume de versuri, povestiri, numeroase cărți pentru copii) și ca traducătoare. Colaborează ani de-a rândul cu poeta Else Kornis, atât în domeniul traducerilor, cât și al creațiilor originale destinate cititorului tânăr. Unele traduceri le semnează împreună cu Rudolf Lichtendorf.

Atrasă de fabulația basmului popular și de cea a basmului cult de inspirație folclorică, B. realizează o serie de traduceri, preocupându-se vreme mai îndelungată de transpunerea în germană a textelor lui Petre Ispirescu. Un filon poetic pe care îl explorează ani de-a rândul este fabula românească: transpune în germană atât fabule de Grigore Alexandrescu, Anton Pann și Alecu Donici, cât și scrieri mai noi (de George Topîrceanu, Tudor Arghezi, Marcel Breslașu și alții). Își folosește toate resursele poetice pentru ca țelul pe care și-l propusese împreună cu Rudolf Lichtendorf să fie atins: obținerea prin efort comun a unor versiuni cât mai apropiate de original, din opera poetică a lui George Coșbuc și din narațiunile lui Emil Gârleanu. Dă, de asemenea, un volum de versiuni din poeziile lui St. O. Iosif și o talmăcire a unui roman de Ionel Teodoreanu (*Bal mascat*). B. își măsoară forțele în transpunerea unui poem atât de dificil cum este *După melci* de Ion Barbu, convingându-i, prin versiunea obținută, pe îngrijitorii unei ediții Ion Barbu în germană. Disponibilitatea de a găsi echivalarea în limba germană a unor poezii cu timbru variat, provenind de la autori deosebiți ca viziune și limbaj, poate fi confirmată de colaborările ei în periodice („Rumänische Rundschau” etc.) sau de prezența în antologii. Din creația contemporanilor, acordă un interes deosebit poemelor Ninei Cassian și celor ale lui Nicolae Labiș, traduse împreună cu Else Kornis.

Traduceri: Grigore Alexandrescu, *Fabeln [Fabule]*, București, 1957; George Coșbuc, *Ausgewählte Gedichte [Poezii alese]*, București, 1962 (în colaborare cu Rudolf Lichtendorf), *Balladen und Idyllen [Balade și idile]*, București, 1963 (în colaborare cu Rudolf Lichtendorf), *Gedichte [Poezii]*, București, 1968 (în colaborare cu Rudolf Lichtendorf); Nina Cassian, *Die täglichen Feste [Sărbătorile zilnice]*, București, 1963 (în colaborare cu Else Kornis); Victor Eftimiu, *Der Waldsproß [Pănașul codrilor]*, București, 1963; Nicolae Labiș, *Erste Liebe [Primele iubiri]*, București, 1963 (în colaborare cu Else Kornis), *Gedichte [Poezii]*, București, 1969; *Possenpitz und Murrenmatz [Păcălici și Tândăleș]*, București, 1963; Otilia Cazimir, *Winter im Dorf [Baba Iarnă într-o sat]*, București, 1964; St. O. Iosif, *Bekanntnisse. Gedichte [Confesiuni. Poezii]*, București, 1965; Petre Ispirescu, *Ileana Sânziana*, București, 1970, *Märchen [Basme]*, București, 1972, *Kaiser Aleodor [Aleodor împărat]*, București, 1975, *Märchen [Basme]*, Berlin, 1975, *Der Zauberkater [Cotoșman năzdrăvan]*, București, 1982; Emil Gârleanu, *Das Pferd. Der Hasenfuß. Die Kämpfer. Die Rehgeiß. Flaterhaft. In meinem Hof. Pock! Pock!. Wenn der Herr nicht zu Hause ist [Calul. Fricosul. Luptătorii. Căprioara. Hoinar. În curtea mea. Cioc! cioc! cioc!. Când stăpânul nu-i acasă]*, București, 1971 (în colaborare cu Rudolf Lichtendorf); Călin Gruia, *Die Tauprinzessin [Domnița de rouă]*, București, 1973; Ioan Slavici, *Der gescheite Păcală [Păcală în satul lui]*, București, 1973; Marta Cozmin, *Der übermütige Hahn und andere Märchen [Cocoșul de aur și alte povești]*, București, 1977; Ionel Teodoreanu, *Maskenball [Bal mascat]*, București, 1977, *Der Spiegel [Oglinda]*, București, 1979.

Repere bibliografice: *Die rumäniendeutsche Gegenwartsliteratur: Versuch einer Bestandsaufnahme und Interpretation*, „Volk und Kultur”, 1973, 12; Anna Bretz, *Die Kunst der Nachdichtung. Gespräch mit*, „Volk und

Kultur", 1977, 3; *Für den Tag, für die Zeit. Besuch bei Lotte Berg in Bukarest*, „Karpfen-Rundschau“, 1978, 12 mai; Edith Vasilescu, *Übersetzen macht Spaß. Gespräch mit Lotte Berg*, „Volk und Kultur“, 1979, 7; Hedi Hauser, *Lotte Berg zum gedenken*, „Neue Literatur“, 1981, 10; A. G. [Annelly Ute Gabanyi], *Rumänische Literatur in deutscher Übersetzung. 1945-1981*, „Rumänisch-deutsche Interferenzen“ (Heidelberg), 1986. J.W.

BERLOGEA, Ileana (16.VIII.1931, Jidvei, j. Alba – 17.X.2002, București), teatrolog și istoric literar. Este fiica Irinei (n. Kerekes) și a lui Ilie Bărbulescu, învățător. După liceul urmat la Blaj și la Cluj, începe Facultatea de Drept, dar o abandonează pentru a se înscrie la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică din București (1950-1954). Redactor o vreme la revista „Roumanie d'aujourd'hui“, din 1957 își începe și cariera universitară la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică: asistent (1960-1964), conferențiar (1964-1970), profesor și decan (1970-1989). În 1964 își susține teza de doctorat, *Dramaturgia rusă pe scenele românești până în 1944*, la Institutul „Lunacearski“ din Moscova. Colaborează la „Ateneu“, „Contemporanul“, „Luceafărul“, „România literară“, „Steaua“, „Teatrul“ ș.a.

În 1965 debutează editorial cu o monografie despre actorul George Storin, lucrare ce atestă respect pentru tradiție și valoare, pasiune pentru teatrul românesc. O altă monografie o consacră Agathe Bărsescu. Printre istoricii și teoreticienii teatrului nou, B. deține un loc aparte, numele ei fiind legat de cercetarea și valorificarea literaturii dramatice și a artei

spectacolului din perspectivă universală, în câteva lucrări valoroase: o monografie consacrată lui Pirandello, o cercetare exhaustivă cu privire la piesele lui G. B. Shaw pe scenele românești, un studiu riguros despre teatrul medieval european, o radiografie atentă a teatrului american de azi. B. dovedește de fiecare dată că stăpânește temeinic domeniul datorită vastei informații teoretice și documentare, reușind totodată să ofere cititorului o cale de acces spre tema propusă. *Istoria teatrului universal* (I-II, 1981-1982, în colaborare cu Silvia Cucu și Eugen Nicoară) este un tratat destinat formării și educării omului de teatru, familiarizându-l cu evoluția artei spectacolului, cu modul în care s-a stabilit de-a lungul timpului relația dintre creator și public. Primul volum este consacrat prezentării teatrului grec, latin, medieval, al Renașterii, încheindu-se cu teatrul englez. Volumul al doilea prezintă sinteze concise privind caracteristicile unor mișcări naționale și profilurile unor animatori de frunte ai artei spectacolului. Un loc important îl ocupă aici autorii români care au contribuit la exegeza teatrului românesc.

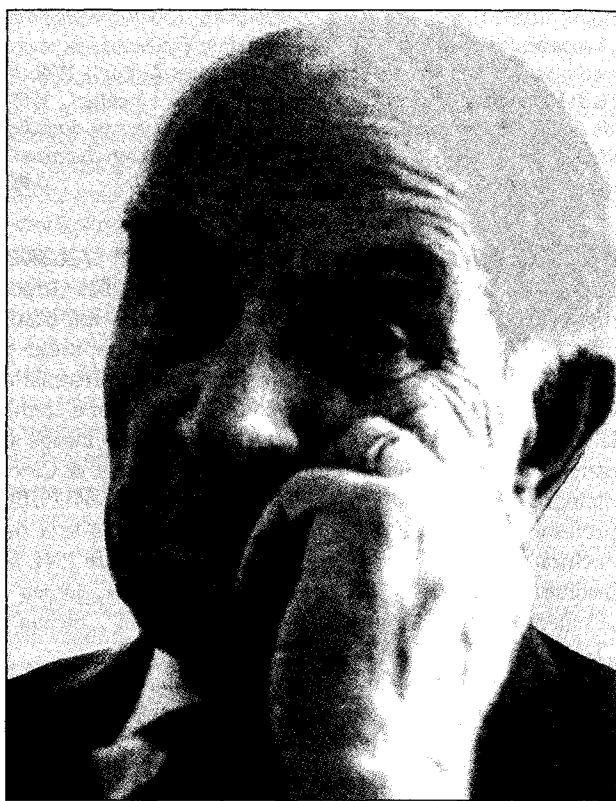
SCRIERI: *George Storin*, București, 1965; *Pirandello*, București, 1967; *G. B. Shaw în România*, București, 1968; *Teatrul medieval european*, București, 1970; *Agatha Bărsescu*, București, 1972; *Teatrul expresionist german*, București, 1974; *Teatrul american de azi. Călătorie teatrală prin Statele Unite*, Cluj-Napoca, 1978; *Istoria teatrului universal* (în colaborare cu Silvia Cucu și Eugen Nicoară), I-II, București, 1981-1982; *Teatrul românesc, teatrul universal. Confluente*, Iași, 1983; *Teatrul și societatea contemporană*, București, 1985; *Liviu Ciulei, regizor pe patru continente*, București, 1998; *Teatrul românesc în secolul XX*, București, 2000.

Repere bibliografice: Maria Vodă-Căpușan, „*Teatrul american de azi*“, TR, 1978, 41; Mihai Vasiliu, *Ileana Berlogea*, „*Istoria teatrului universal*“, F, 1982, 3; Nicolae Barbu, *Ileana Berlogea. Teatrul românesc în context universal*, CRC, 1983, 29; Natalia Stancu, *Ileana Berlogea, Silvia Cucu, Eugen Nicoară*, „*Istoria teatrului universal*“, TTR, 1984, 1; Dicț. scriit. rom., I, 268-270; Petras, *Panorama*, 128; Popa, *Ist. lit.*, II, 945-946. M.P.

BERNEA, Ernest (28.III.1905, Focșani – 14.XI.1990, București), etnograf, poet și eseist. Face școala primară la Brăila, iar liceul la Brăila și Tecuci. Urmează studii universitare de filosofie (1926-1929) și de literatură (secția română-franceză) la Facultatea de Litere din București, unde îi are profesori pe D. Gusti, C. Rădulescu-Motru, P. P. Negulescu, Ov. Densusianu, Ch. Drouhet și Nae Ionescu, iar apoi studii de specializare în etnologie și sociologie comparată cu Marcel Mauss la Paris (1930-1932) și în filosofie cu Martin Heidegger la Freiburg (1932-1933). Lucrează ca bibliotecar la Facultatea de Litere din București (1927-1930), secretar al secției de monografii sociologice a Institutului Social Român (1933-1935), asistent (1935-1940) la Catedra de geografie și etnografie condusă de S. Mehedinți, ținându-și primul curs de etnologie la Universitatea din București. Între 1940 și 1944, este director-adjunct la Direcția Presei, apoi director în Ministerul de Externe (1944-1947). Între anii 1949 și 1954, cu unele intervale de libertate, trece prin lagărele și închisorile comuniste din Târgu Jiu, Brașov, Peninsula, Poarta Albă, Capul Midia, după care are domiciliu forțat în Bărăgan. În 1954 este condamnat de

Tribunalul Militar București la zece ani temniță grea, sub acuzația de a fi fost „filosof extremist”, promotor al mișcărilor „de tip naționalist”. Cercetarea civilizației tradiționale sătești însemna pentru acuzatorii săi „negare a importanței mișcării muncitorești”. În 1984, va fi din nou anchetat și bătut crunt de către Securitate, care îi confiscă șapte manuscrise. Este, între 1965 și 1978, consultant științific la Institutul de Etnografie și Folclor din București. A fondat, în 1935, împreună cu Dumitru C. Amzăr, Ion Ionică și I. Samarineanu, revista „Rânduiala”.

Deși a publicat și poezie (*Gând și cântec*, 1939, *Colina lacrimilor*, 1943) și eseuri (*Preludii*, 1940, *Îndemn la simplitate*, 1941), **B.** s-a afirmat cu autoritate ca sociolog și etnograf. Participă la campaniile monografice organizate și conduse de D. Gusti, el practică o metodă concretă și experimentală. În studii, evită metoda comparată, considerând-o prematură. *Civilizația română sătească. Ipoteze și precizări* (1944) pornește de la constatarea scindării satului românesc, care a intrat „într-un proces de destrămare”. Așadar, nu spre formele „decăzute” se îndreaptă atenția sa, ci „spre regiunile izolate de munte, unde satul românesc stăruie să trăiască o viață nealterată, armonioasă și echilibrată, bogată în valori tradiționale, ca un produs curat al pământului și istoriei locale”. Propensiunea spre arhaic a cercetătorului se însoțește strâns cu aceea spre manifestările magice, religioase, mentalitatea satului fiind văzută dintr-o perspectivă gândiristă, integral dominată de magic, de religios: „Activitatea magică și religioasă stăpânește până în cele mai intime cute sufletul țaranului român colorând în acest fel toate celelalte activități”. Planul de lucru al campaniilor monografice ale școlii sociologice de la București, elaborat de D. Gusti, cuprindea, între altele, cercetarea cadrului psihic al satului românesc tradițional. Acestui program i se datorează pregătirea și elaborarea altei lucrări a lui **B.**, *Cadre ale gândirii populare românești. Contribuții la reprezentarea spațiului, timpului și cauzalității* (1985), apreciată la apariție ca un eveniment, ca o lucrare unică în literatura de specialitate de la noi și „în literatura celorlalte popoare europene” (Ovidiu Bârlea). Cele trei categorii — spațiu, timp, cauzalitate — nu apar, argumentează **B.**, în mecanismul de gândire al țaranului român, agregate într-o teorie sau o concepție generală. Timpul este perceput atât ca fenomen pozitiv, cât și ca fenomen calitativ. Satul arhaic românesc nu avea despre timp o concepție abstractă, omogenă și cantitativă; timpul era perceput concret, cu înfățișări variate: „timpul e așa ca o viață de om” — spune un informator. Modul cum concepea satul tradițional timpul își avea rădăcinile în credințe magico-religioase. Spațiul (locul) este văzut concret, ca bun sau rău. Locul bun este rodnic, benefic, sfânt, locul rău este nerodnic, aducător de rău, de necaz, este sec, „pietros”, răutatea lui datorându-se unui duh malefic. În locul rău joacă ielele, se săvârșesc omoruri și se fac fermece. Locul rău influențează omul și animalele prin îmbolnăviri sau întâmplări neobișnuite, sinistre. O bogată tradiție alcătuită din credințe definește locul rău. Potrivit lor, locul rău este cel unde s-a ridicat volbura, adică unde s-a iscat un vârtej de praf, unde s-a tăvălit un cal, unde a fost îngropat un strigoi, unde s-a săvârșit un păcat, unde a avut loc o dragoste

nelegiuită, unde s-a pus la cale o faptă rea, unde s-a făptuit o crimă. Locuri „ferite” sunt biserica, grădina, mormântul. Spațiul în genere este exprimat prin cuvântul „lume”; el e „pretutindeni, aproape și departe; spațiu e lumea toată, cât o vedem și cât n-o vedem”, o lume rânduită de Dumnezeu. Chiar și lumea de dincolo își are o rânduială a ei, veșnică, este o lume ordonată. Spațiul nu este conceput de țaranul român în chip abstract, ci populat de lucruri: „unde nu e lucru, nu-i loc” — afirmă un informator. Cauzalitatea este înțeleasă ca legătură între fenomene și lucruri, atât în lumea cosmică, cât și în cea terestră: „Merg lucrurile așa împreună că au o lege și ele, sunt legate; Soarele merge, da' cu el și luna și stelele; sunt toate legate. Nimic nu merge așa, la întâmplare. Ce s-ar alege?” — adaugă alt informator. Studiile *Nunta în Țara Oltului* (1967) și *Moartea și înmormântarea în Gorjul de nord* (1998) sunt expresia cea mai elocventă a metodei concrete de cercetare.

SCRIERI: *Gând și cântec*, București, 1939; *Pași în singurătate*, București, 1940; *Preludii*, București, 1940; *Îndemn la simplitate*, București, 1941; *Timpul la țaranul român. Contribuție la problema timpului în religie și magie*, București, 1941; *Moldovă tristă*, București, 1941; *Colina lacrimilor*, București, 1943; *Firide literare*, București, 1944; *Maramureșul, țară românească*, București, 1944; *Civilizația română sătească. Ipoteze și precizări*, Craiova, 1944; *Nunta în Țara Oltului. Încercare de sociologie românească*, în *Studii de folclor și literatură*, București, 1967, 51–135; *Poezii populare în lumina etnografiei*, București, 1976; *Cadre ale gândirii populare românești. Contribuții la reprezentarea spațiului, timpului și cauzalității*, postfață Ovidiu Bârlea, București, 1985; *Cel ce urcă muntele*, București, 1996; *Crist și condiția umană. Încercări de antropologie creștină*, București,

1996; Spațiu, timp și cauzalitate la poporul român, București, 1997; Treptele bucuriei, Iași, 1997; Moartea și înmormântarea în Gorjul de nord, București, 1998.

Repere bibliografice: N. Steinhardt, *Ernest Bernea despre cadrele gândirii populare românești*, ST, 1986, 7; Vintilă Mihăilescu, *Spațiul filosofiei populare*, CNT, 1986, 16; Andrei Pleșu, *Păstrarea ca formă a creației*, VR, 1987, 3; Marin Marian, *Ernest Bernea, „Cadre ale gândirii populare românești”*, REF, 1987, 2; Mihai Coman, *Ernest Bernea, „Cadre ale gândirii populare românești”*, REF, 1987, 3; Vasile Zvanciuc, *Ernest Bernea, „Cadre ale gândirii populare românești”*, AAF, 1987, 476-478; Iordan Datcu, *Ernest Bernea într-o autobiografie*, ST, 1991, 5-6; Silviu G. Totelecan, *Ruptura de transcendență – o pierdere sau un câștig?*, TR, 1997, 45-47; Datcu, *Dict. etnolog.*, I, 71-72. I.D.

BERTOLDO, carte populară de înțelepciune, cu un caracter satiric. Motivul, avându-și originea în vechile legende brahmane, este acela al înfruntării spirituale, competiție de întrebări enigmatice și răspunsuri înțelepte, între un suveran și slujitorul său. Arhetipul, aflat într-un text arameic, *Solomon și Așmedai*, inclus și în *Talmud*, se va transmite, prin intermediare bizantine la slavii de sud și la ruși, iar prin redacții latine, în Occident. Vechea legendă cunoaște o revitalizare în prelucrarea, cu elemente folclorice italiene, a lui Giulio Cesare Croce della Lira, *Le sottilissime astuzie di Bertoldo* (1592). Interesul cărții trece de la înțelepciunea lui Solomon, înlocuit cu regele longobarzilor, la eroul popular Bertoldo, înzestrat cu vervă, spirit satiric mușcător și independență față de convențiile și servilismul de la Curte. Impulsionat de succes, Croce continuă povestirea cu isprăvile lui Bertoldino, iar scriitorul Camillo Scaligeri della Fratta compune un text despre Cacaseno, nepotul lui Bertoldo. Acest ciclu de povestiri, bogat în snoave, farse, proverbe și enigme cu răspunsuri epigramatice, a fost transformat într-un lung poem de poezi ai Academiei „della Crusca”. Prelucrarea lui Croce s-a răspândit în multe literaturi: neogreacă, portugheză, spaniolă sau franceză. După versiunea franceză, bazată pe textul lui Croce și pe poemul Academiei, s-a făcut o traducere germană (1751), prescurtată într-o ediție populară. În literatura română există două redacții ale romanului: după intermediare neogrecești aduse de fanarioți s-au tălmăcit, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, *Istoriile lui Bertold*, rămase în manuscris (cel mai vechi, anterior anului 1775), iar după ediția germană prescurtată, adusă de sașii din Transilvania, s-a tradus *Viața lui Bertoldo și a lui Bertoldino, feciorului lui, dimpreună și a lui Cacasino, nepotului lui*, tipărită la Sibiu, în 1799. Bertoldo, un țaran urât, dar înțelept, precum Esop, câștigă prețuirea regelui Alboni din Verona, ieșind învingător din conflictele cu femeile, inclusiv cu regina, și cu sfetnicii Curții, în special cu rivalul său, bufonul Fagotti (sau Glomez). Prin șiretenie și istețime, el scapă de pedepsele atrase de atacurile sale îndrăznețe împotriva cârmuirii și a curtenilor. Înțelepciunea eroului se evidențiază în răspunsuri, devenite frecvente în literatura folclorică, de tipul: cel mai repede umblă gândul, vinul cel mai bun este cel nepălătit și de la mesele altora, cea mai mare laudă o aduce cel care vrea să înșele, buruiiana pe care o cunosc și orbii este urzica ș.a.

В І А Ц А
Л Ъ Н
Б Е Р Т О Л Д О,
Ш І І Л Ъ Н
К Е Р Т О Л Д І Н О
Ф Ъ Ч О Р Ъ Л Ъ Н Л Ъ Н;
Д І Н Н П Р Ъ Ъ Н Х П І Н І Л Ъ Н
К А К Ж С Ъ Н О
Н Ъ Н О Т Ъ Л Ъ Н Л Ъ Н
Я К В М П К Ж І О К В Л Е С Х Д Н Н К В Р Ц Ъ Н Н Ѳ П О -
Р Н Ч Е Щ І Н Ф Ъ Р П Т Е Д Е С Ф Х -
П Х П Ъ Р А В .

С Н К І І Н , Ѳ Т Ѳ П О Р Ъ Ф І М Л Ъ Н П І П Ѳ Ж К А С І Н О .

І 7 9 9 .

Viața lui Bertoldo și a lui Bertoldino, feciorului lui, dimpreună și a lui Cacasino, nepotului lui, Sibiu, 1799

Romanul conține o serie de motive folclorice de circulație universală, prezente și în creația populară românească: motivul omului închis în sac sau în butoi și condamnat la moarte, al celui care merge nici îmbrăcat, nici gol (învelit în plasă), al judecății făcute de rege, după modelul lui Solomon, al celor două femei certate de la împărțirea unei oglinzi ș.a. Modificările și calitățile traducerilor – dialog viu și spontan, simplitate a compoziției, limbaj popular – au integrat romanul lui Bertoldo în literatura populară românească. Parte din motivele populare incluse în roman au fost prelucrate de Anton Pann, altele au îmbogățit povestirile lui Petre Dulfu despre Păcală. O localizare a romanului, intitulată *Vicleniile meșterului Perdaf*, urmată de *Guguleț, fiul vicleanului meșter Perdaf*, s-a publicat la Galați, în 1875.

Ediții: *Viața lui Bertoldo și a lui Bertoldino, feciorului lui, dimpreună și a lui Cacasino, nepotului lui*, Sibiu, 1799; ed. Sibiu, 1836; ed. pref. Mircea

Ciobanu, București, 1968; ed. îngr. și introd. Magdalena Georgescu, în *Cele mai vechi cărți populare în literatura română*, București, 1999, 69-241; ed. îngr. și introd. Galaction Verebeanu, Chișinău, 2002.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, 78-91; Bogdan, *Scrieri*, 482-488; Cartoian, *Cărțile pop.*, II, 364-383; I. C. Chițimia, *Introducere*, CPL, I, 237-239; *Ist. lit.*, I, 681-683; Moraru-Velculescu, *Bibliografia*, I, partea I, 182-196; *Dicț. lit.* 1900, 99-100; Ursu, *Contribuții*, 347-352. A.Sm.

BERZA, Mihai (23.VIII.1907, Tecuci – 5.X.1978, București), istoric literar, medievist. Este fiul Ecaterinei (n. Muste) și al lui Theodor Berza, moșier, licențiat în drept. **B.** a urmat Facultatea de Istorie a Universității din Iași, unde Ilie Minea și George Brătianu i-au fost mentori. De asemenea, a audiat cursuri la École Pratique des Hautes Études din Paris. Debutază cu studiul *Matei al Mirelor și Cronica cantacuzinească*, în „Cercetări istorice” (1928). Își ia doctoratul în istorie cu teza *Amalfi preducale*. Are o activitate deosebit de bogată: secretar al Școlii Române din Roma, profesor universitar (Școala de Arhivistică și Facultatea de Istorie din București, Collège de France), cercetător, șef de secție, subdirector, director (Institutul de Istorie „N. Iorga”, Institutul de Studii Sud-Est Europene), redactor-șef la „Revue des études sud-est européennes”, membru al comitetului de redacție la „Revue roumaine d'histoire”, „Studii și cercetări de istoria artelor” ș.a. A fost membru corespondent al Academiei Române, membru titular al Academiei Sârbe de Științe și Arte.

În *Studiu introductiv* la volumul *Pentru o istorie a vechii culturi românești* (1985), Andrei Pippidi reproduce proiectele de sumare stabilite de însuși **B.** pentru nu mai puțin de cinci tomuri: A. *Miscellanea de istorie românească* (I. *Istorie politică și socială*; II. *Istoriografie și istorie culturală*; III. *Artă medievală*); B. *Miscellanea de istorie universală* (I. *Istorie și cultură în Sud-Estul Europei*; II. *Istorie și cultură în Europa de Apus*). Din păcate, aceste proiecte nu s-au realizat. **B.** face parte dintre acei specialiști români care nu și-au mărginit cercetările doar la trecutul țării noastre, ci și-au extins investigațiile și asupra Europei apusene. Studiază istoria și cultura orașului italian Amalfi pentru a înțelege problemele esențiale ale orașelor mediteraneene la începutul Evului Mediu. Împreună cu alți istorici ai culturii, contribuie la elaborarea proiectului unei noi istorii a Europei medievale, cea dintâi lucrare colectivă de istorie universală (și istorie a culturii) concepută în țara noastră, proiect pe care l-a zădărnicit izbucnirea celui de-al doilea război mondial. În domeniul culturii vechi românești, cercetările lui **B.** se întind pe un registru larg, de la expunerile de sinteză în context sud-est european până la investigațiile de amănunt, precum cea referitoare la Matei al Mirelor. Acordă o egală atenție personalităților marcante (Neagoie Basarab, Ion Neculce, Dimitrie Cantemir), ca și indiciilor referitoare la mentalitățile colective (viziunea despre om și lume la cronicarii români, imaginea Imperiului Otoman în letopisețele din Moldova în secolele XV-XVII, conștiința unității de neam în istoriografia medievală, ideea romanității). Umanismului sud-est european i se indică legăturile firești cu restul continentului, iar ritmurile contactelor culturale dintre români și Italia sau Insulele Ioniene

sunt surprinse în veritabilele microsinteze. Atenț la valorile culturii românești îmbrăcate acum câteva secole în haina slavonă, **B.** se dovedește un tot atât de bun cunoscător al înaintașilor mai apropiați din secolul al XIX-lea, precum Eudoxiu Hurmuzachi și familia sa, ori al activității de precursor al istoriei ideilor și mentalităților desfășurate de Nicolae Iorga.

SCRIERI: *Trei tetraevanghele ale lui Teodor Mărișescu*, în *Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare*, îngr. Mihai Berza, București, 1964; *Opera lui Neagoie Basarab în conștiința societății românești*, în *Neagoie Basarab. 1512-1521*, București, 1972; *Pentru o istorie a vechii culturi românești*, îngr. și introd. Andrei Pippidi, București, 1985.

Repere bibliografice: Andrei Pippidi, *Studiu introductiv la Pentru o istorie a vechii culturi românești*, București, 1985, V-XLV; *Encicl. istoriografiei rom.*, 56-57; Olga Cicanci, *Profesorul Mihai Berza*, „Hrisovul”, 2002, 123-130. C.V.

BEȘLEAGĂ, Vladimir (25.VII.1931, Mălăiești – Transnistria), prozator și eseist. Este fiul Eugeniei (n. Ciocârlan) și al lui Vasile Beșleagă, contabil. După absolvirea Facultății de Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1955), își pregătește doctoratul la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe din Moldova, având ca temă de cercetare creația lui Liviu Rebreanu. A colaborat la publicațiile „Cultura”, „Chipăruș”, „Nistru” ș.a. I s-au decernat Premiul de Stat (1978) și titlul de lucrător emerit al culturii (1981).

B. debutează editorial în 1956 cu o culegere de povestiri, *Zbântuila*, urmată de alte cărți de literatură pentru copii: *Vacanța mea* (1959), *Buștea* (1962), *Gălușca lui Ilușca* (1963), *Vrei să zbori la lună?* (1964), al căror merit constă în încercarea, nu lipsită de un anume succes, de a readuce literatura pentru copii la rosturile ei veritabile. Culegerea *La fântâna Leahului* (1963) prefigurează universul tematic și problematica etică a prozelor sale de amploare. Era, pentru acea perioadă, semnalul apariției unui scriitor format, care putea evolua în scurta etapă de dezgheț politic de la mijlocul anilor '50. Abia romanul *Zbor frânt* (1966) îi dă însă prozatorului certitudinea că a debutat cu adevărat. Sfidând naturalismul pozitiv și perceperea rudimentară a timpului narativ, **B.** exersează acum un realism dur, obiectiv, deprins de la Rebreanu, și un realism psihologic, introspectiv, asimilat din lectura lui Proust. Replică la romanele panoramice, suprapopulate de eroi și supraîncărcate de situații, *Zbor frânt* emancipează cu succes timpul auctorial. Rememorările lui Isai, eroul principal, întoarse spre război și spre atmosfera de suspiciune din perioada postbelică, durează atât cât el trece Nistrul pe sub apă de la un mal la altul. Imaginea copilului amenințat de pericolul războiului și a omului matur suspectat de colaboraționism domină întregul roman. Suprapunerea planurilor temporale amplifică efectul. Timpul, dilatat în solilocvii, fărâmițat, pus, aparent, în cele mai haotice relații este în fond strict ordonat potrivit legilor contrapunctului. Forțele care contribuie la regenerarea sufletească a lui Isai sunt datinile satului, tradițiile neamului, legile nescrise, dar atât de instructive ale pământului. Investigând în

continuare puterea regeneratoare a lumii rurale, **B.** observă că ea e supusă de sistemul totalitar care încearcă s-o anuleze, iar omului nu-i rămâne altceva decât să se autoanalizeze, examinând calitatea relațiilor dintre el și societate. Un atare studiu este poemul tragic *Viața și moartea nefericitului Filimon sau Anevoioasa cale a cunoașterii de sine* (1988). Îndrăgostit de soția prietenului său, Filimon contribuie la moartea acestuia. Crima are rădăcini adânci în mediul familial și în cel social. Ca și în *Zbor frânt*, timpul fizic e limitat, în vreme ce timpul psihic e nemărginit. Filimon își face introspecția în trei zile și trei nopți, timp în care e obligat să revadă „o viață și o lume”. Atât mediul familial, meschin-pragmatic, cât și mediul social, marcat de filistinism, îl împing la pierzanie. Ideea aceasta, atunci evident îndrăzneată, nu avea cum să placă ideologilor stăgării și romanul, scris în 1969 și 1970, a putut fi publicat doar peste aproape două decenii. Interzicerea tipării acestui roman a avut urmări nefaste pentru întreaga literatură din spațiul basarabean. Dacă e adevărat că „momentul tipării lui este favorabil anume spargerii tiparului inert al alb-negrului care a dominat întreg timpul ce s-a scurs de la momentul așternerii sale pe hârtie” (Mihai Cimpoi), nu e mai puțin adevărat că editarea lui la începutul anilor '70 ar fi putut avea un puternic efect de descurajare a literaturii simpliste ce apărea în acea perioadă. Interzicerea a provocat o modificare radicală și în concepția scriitorului. Convins că maniera lui narativă nu are nici o șansă, el acceptă formula ruralismului — orientare stilistică ce va anima în anii '60-'80 tradițiile sămănătoriste în spațiul basarabean. Narațiunea romanului *Acasă* (1976) începe prin anul 1932 și sfârșește pe la mijlocul anilor '70. Autorul, constrâns de ideologia sistemului totalitar, s-a văzut nevoit să împingă pe planul doi situațiile tragice și să prezinte în prim-plan un chip de „dezhădăcinat”, care se întoarce în oraș în satul natal, unde, respirând înțelepciunea unei lumi seculare, renaște spiritual, devine om integru. Interesant conceptual și, în linii mari, artisticeste susținut, romanul este totuși sub nivelul posibilităților autorului. Însoțit de încă cinci nuvele umoristice, va apărea într-o altă ediție, purtând titlul inițial *Nepotul* (1993), neacceptat anterior de cenzură. Conștient, conform propriei afirmații, de faptul că „cel mai mare neajuns și păcat al autorului ei a fost că am făcut concesii ideologice dominante încălcând adevărul vieții și al istoriei”, **B.**, prin intermediul notelor de subsol, restabilește, în locul sloganurilor comuniste, care i-au fost impuse de cenzură, viziunea autentică a manuscrisului, ridicând astfel considerabil valoarea operei. Romanul *Ignat și Ana* (1979) abordează coordonate importante ale eticii, puse, în perioada stăgării, sub semnul dispariției. Ignat și Ana își construiesc o casă, pe care și-o doresc frumoasă, dar, pe parcurs, accentul se deplasează spre acumularea de avuție, înțeleasă în sens meschin. Înnoirea materială se soldează, într-o societate bolnavă de filistinism, cu degradarea familiei. La familie, ca la un reazem moral al omului, într-o perioadă când acesta e supus pervertirii etice, revine autorul și în romanul *Durere* (1981), scris, în comparație cu cel premergător, într-o manieră gazetărească și mai pronunțată. Este o pledoarie pentru vatră, pentru casă ca

matrice spirituală și morală. Aprofundarea matricei neamului face obiectul trilogiei despre Miron Costin, din care au apărut două părți: *Sânge pe zăpadă* (1985) și *Cumplite vremi* (1990). Prin volumul de eseuri *Suflul vremii* (1981), **B.** se manifestă și ca un exeget subtil al procesului literar. A tradus din Erasmus, Harriet Beecher Stowe, K. Fedin ș.a.

SCRIERI: *Zbânțuila*, Chișinău, 1956; *Vacanța mea*, Chișinău, 1959; *Buftea*, Chișinău, 1962; *Gălușca lui Ilușca*, Chișinău, 1963; *La fântâna Leahului*, Chișinău, 1963; *Vrei să zbori la lună?*, Chișinău, 1964; *Zbor frânt*, Chișinău, 1966; *Patria sovietică*, Chișinău, 1971; *Acasă*, Chișinău, 1976; *Isai*, Chișinău, 1976; *Ignat și Ana*, Chișinău, 1979; *Durere*, Chișinău, 1981; *Suflul vremii*, Chișinău, 1981; *Sânge pe zăpadă*, Chișinău, 1985; *Viața și moartea nefericitului Filimon sau Anevoioasa cale a cunoașterii de sine*, Chișinău, 1988; *Cumplite vremi*, Chișinău, 1990; *Zbor frânt. Pădurea albastră. Cel de-al treilea dacă ar fi fost acolo...*, Chișinău, 1992; *Nepotul*, 1993. **Traduceri:** D. Mamed-Kuli-Zade, *Cutia poștală*, Chișinău, 1967; K. Fedin, *Orașe și ani*, Chișinău, 1970; Longos, *Dafnis și Hloe*, Chișinău, 1970; Harriet Beecher Stowe, *Coliba unchiului Tom*, Chișinău, 1972; Erasmus, *Lauda prostiei*, Chișinău, 1976.

Repere bibliografice: Mihai Cimpoi, *Disocieri*, Chișinău, 1969, 102-107; A. Hropotnisch, *Treptele creației, trepte ale măiestriei*, Chișinău, 1981; Ion Ciocanu, *Argumentul de rigoare*, Chișinău, 1985, 65-83; Ana Bantoș, *Dimensiuni ale omenescului în literatura contemporană: universul copilariei*, „Nistru”, 1986, 6; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 199-200; Simion

Bărbulescu, Vladimir Beșleașă, un mare povestitor, CL, 1999, 7; Popa, Ist. lit., II, 1195.

N.BI.

BEȘTELIU, Marin (7.VI.1939, Podari, j. Dolj), istoric și critic literar. Este fiul Anei (n. Dârju) și al lui Atanasie Beșteliu, țaran înstărit. **B.** urmează Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București, funcționează ca profesor de liceu și devine apoi profesor la Facultatea de Filologie a Universității din Craiova. Își susține teza de doctorat în 1973, cu tema *Elemente fantastice în romantismul românesc*.

A debutat în 1968, în revista „Ramuri”, cu un studiu asupra manuscrisului dramei neterminate *Sfârșitul de Gib I. Mihăescu* și a continuat să publice intermitent studii și articole în revistele „Ramuri”, „Cronica”, „Vatra”, despre poezii romantice, literatura fantastică, epoca marilor clasici, precum și recenzii de întâmpinare ale cărților de critică și istorie literară. Primul său volum, *Realismul literaturii fantastice* (1975), a fost primit cu interes, reprezentând cel dintâi eseu de proporții asupra unei teme controversate, abia atunci repusă în discuție la noi. În contextul epocii, autorul pornește de la definirea fantasticului ca spațiu literar cu un conținut psihologic și o expresie artistică specifice; experiențele creatoare sunt ordonate într-o imagine diacronică. Trimiterile la studiile consacrate fantasticului (Tvetan Todorov, Roger Caillois) contribuie la o mai bună situare a contribuției proprii. *Imaginația scriitorilor romantici* (1978) folosește un „criteriu” mai larg în individualizarea unei secțiuni a universului poetic romantic, spre a demonstra prezența în literatura română a unui filon complementar mult evidențiatei vocații mesianice. Autorul cercetează operele „precursorilor” (Iancu Văcărescu, Gh. Asachi, C. Stamati), experiențele fragmentare ale generației pașoptiste (Ion Heliade-Rădulescu, Vasile Alecsandri ș.a.), pentru a scoate în relief extinderea universului romantic imaginar în generația de tranziție, ca și momentul de sinteză și plenitudine din opera eminesciană și din poezia lui Macedonski; bun cunosător al istoriei literare, **B.** completează cu elemente inedite cadrul general. Opera lui Mihai Eminescu este studiată monografic (jumătate din numărul de pagini al cărții), pornind de la conspectarea unei „estetici a imaginației” și a câmpurilor poetice în care aceasta se afirmă: poezia erotică, poemele filosofice, construcțiile vizionare, orizontul plutonic. *Alexandru Macedonski și complexul modernității* (1984), împreună cu ediția din opera aceluiași autor, pe care **B.** o îngrijește, însoțind-o de un studiu despre primatul unicității, îl desemnează drept un atent cercetător al operei macedonskiene. Pornind de la profilul net individualizat al personalității poetului (narcisismul, megalomania, complexul persecuției etc.), **B.** descoperă mai întâi esența morală a complexului modernității (la Macedonski echivalat cu pledoaria pentru propria poezie) și impune „filonul de aur” al operei în diversele variante ale sublimării prin creație. Psihocritica i-a sugerat un instrument de cercetare (rețelele de imagini) care poate servi la configurarea devenirii operei, de la intuiții poetice spontane la obsedanta aspirație spre „excelsior”. Rețelele de imagini, adică

disperarea și sarcasmul, postura egolatră, mirajul, lumina, cu modificările de raporturi dintre ele, „scriu” destinul unui poet ce a debutat grăbit, fără o conștiință scriitoricească sigură, dar s-a restructurat profund după drama autoexilului, detașându-se de contingent în creație și transfigurând poetic evaziunea.

SCRIERI: *Realismul literaturii fantastice*, Craiova, 1975; *Imaginația scriitorilor romantici*, Craiova, 1978; *Alexandru Macedonski și complexul modernității*, Craiova, 1984; *Tudor Arghezi, poet religios*, București, 1999. **Ediții:** V. Voiculescu, *Capul de zimbriu*, pref. edit., Craiova, 1988; Alexandru Macedonski, *Cartea de aur*, introd. edit., Craiova, 1995; *Poezia simbolistă românească*, pref. edit., Craiova, 2001.

Repere bibliografice: Serafim Duicu, „*Realismul literaturii fantastice*”, VTRA, 1975, 9; Mihai Dinu, „*Realismul literaturii fantastice*”, CL, 1975, 10; Crăciun Bejan, „*Realismul literaturii fantastice*”, F, 1975, 11; Nicolae Manolescu, „*Realismul literaturii fantastice*”, RL, 1975, 51; B. Constantin, „*Imaginația scriitorilor romantici*”, R, 1979, 1; Mihai Dinu Gheorghiu, „*Imaginația scriitorilor romantici*”, RL, 1979, 17; Ovidiu Ghidirmic, „*Alexandru Macedonski și complexul modernității*”, R, 1984, 11; Nicolae Jiplea, „*Alexandru Macedonski și complexul modernității*”, O, 1984, 39; Gabriel Coșoveanu, *Arghezi – poet al substanței numinoase*, R, 1999, 11; Mircea Moisa, *O lectură ce redefiniște / reconfigurează*, R, 1999, 11; Ilie Guțan, *Religiozitatea lui Arghezi*, „*Euphorion*”, 2001, 1-2; Oprîță, *Anticipația*, 534-535.

C.V.

BEZA, Marcu (30.VI.1882, Vlaho-Clisura, Macedonia – 30.V.1949, București), eseist, critic literar, prozator, poet și folclorist. A urmat Facultatea de Litere și Filosofie din București, unde i-a avut profesori pe Titu Maiorescu și Nicolae Iorga, care i-au apreciat activitatea de eseist și publicist. Primul volum, *De la noi* (proză în dialect aromân), i-a apărut în anul 1903. A redactat revista „Grai bun” (1906-1907, 1909). Din 1909 a fost interpret la Legația Română din Londra; până în 1914, a studiat în paralel literele la Londra și Oxford. În 1916, la intrarea României în război, se întoarce în țară și pleacă pe front. A fost consul general al României în Anglia (1920-1933), perioadă în care a lucrat în chip remarcabil pentru a stabili relații între oamenii de cultură englezi și români. A mijlocit – între altele – stabilirea unor legături între Bernard Shaw și Teatrul Național din București și a sprijinit traducerea în limba engleză a romanului *Pădurea spânzuraților* de Liviu Rebreanu. De-a lungul întregii sale vieți, dar mai ales ca docent la King's College și la Universitatea din Londra, a făcut cunoscută în Anglia cultura română, prin cursuri și prin cărțile publicate. Totodată, a semnat numeroase studii și cărți despre cultura engleză. În anul 1925, **B.** a fost ales membru corespondent al Academiei Române. Din 1933 a îndeplinit misiunea de consul general al României la Ierusalim, ceea ce i-a înlesnit documentarea pentru lucrările sale de istoria culturii într-o direcție în care mai publicase și care se va dovedi ulterior de o mare însemnătate. În timpul celui de-al doilea război mondial, în calitate de consilier cultural la Legația Română, s-a aflat la Londra, și a continuat să publice lucrări despre istoria și cultura românilor. A colaborat la revistele „Românul de la Pind”, „România literară”, „Convorbiri literare”, „Analele

Academiei Române", „Lucafăru", „Boabe de grâu", „Cuget românesc", „Ideea europeană", „Lumina", „Lilicea Pindului", „Revista aromânească", „Universul", „Notes and Queries" (Paris) ș.a. A publicat în periodice proză scurtă și poezii în dialectul aromân.

Alături de alți cărturari români — N. Iorga, Gr. Nandriș, G. Cioran, T. Bodogae —, **B.** a urmărit raporturile culturii române cu sudul Peninsulei Balcanice și îndeosebi cu Muntele Athos, punând în lumină puternica influență a mănăstirilor de la Sfântul Munte asupra celor din Mediterana orientală. S-a dedicat, de asemenea, unor studii privind arta populară românească, mai cu seamă țesăturile, subliniind originalitatea interpretării modelelor și a armoniei cromatice. În anii imediat următori primului război mondial, a fost însă personalitatea cea mai marcantă a anglisticii românești. Spre deosebire de scrierile sale în proză, unele primite cu o oarecare răceală (E. Lovinescu, de pildă, vorbind despre romanul *O viață*, apărut în 1921, considera că scriitorul „nu reușește să ridice o simplă schiță filigranată la tonul și dezvoltarea epică necesară"), notele de călătorie în Anglia — scrise cu mai multă vervă decât cele ale lui Ioan Botez și N. Petrescu, publicate cam în același timp — dovedeau o fină înțelegere și capacitatea de a explica societatea contemporană engleză, încă insuficient cunoscută la noi. Rodul îndelungatei sale șederi în Anglia, al preocupării de a observa viața londoneză și de a fi permanent la curent cu problemele culturii engleze se reflectă inițial în câteva note și scurte eseuri apărute în „Convorbiri literare", unde alternau cu schițele din viața aromânilor, însemnările despre poezia în dialect din Macedonia și cu florilegiile de versuri populare din aceleași ținuturi. Eseurile de anglistică se referă la personalități precum Thomas Carlyle, John Ruskin, Frank Harris, la teatru și reviste literare, dar și la imaginea românilor în paginile scriitorilor englezi. Cele mai semnificative comentarii sunt însă cele privitoare la Shakespeare, la teatrul elisabetan și la spectacolele shakespeareiene pe scenele moderne. **B.** este cel dintâi român care semnaleză viziunea regizorală înnoitoare a lui Gordon Craig și Granville-Parker, conchizând că „dramele lui Shakespeare nu au numai valoare istorică, ci ele sunt întru totul și ale timpului nostru." Cartea *Shakespeare in Roumania* (1931) nu intenționa să epuizeze o temă, ci doar să atragă luarea-aminte asupra unui aspect important al circulației motivelor între două culturi europene. **B.** este unul dintre primii care introduc acest element esențial în cercetarea comparatistă românească, extinzând studiul comparativ și asupra literaturilor populare. Când s-a aflat la Londra, și-a asumat sarcina de a prezenta publicului englez unele forme specifice ale culturii românești. Conferințele sale, ale căror texte s-au pierdut, au avut, după cum se poate afla din relatările contemporane expunerii lor, un efect deosebit de favorabil. Pe de altă parte, definindu-l poate în egală măsură, există la el un orizont al scrisului în care sunt proiectate originile sale, lumea „împietrită sub o vrajă" a aromânilor. Tache Papahagi, editor al literaturii în dialect a autorului, l-a apreciat ca pe un poet etnoliric „de o inspirație profundă și cumpănită". **B.** este, printre scriitorii aromâni, cel mai apt să

sustină dimensiunea reflexivă, fără a ignora nici metafora, ceea ce conferă densitate și expresivitate discursului liric sau epic. Din acest unghi, mai cu seamă povestirile sale par a fi niște mici romane condensate, ca de pildă *Gardana*, remarcată de E. Lovinescu, tradusă și în limba engleză. Autorul se dovedește un povestitor plin de farmec, în nota arhaică a graiului din Pind, cu sonorități de veche cronică. Atât în poezie, cât și în proză, sunt înfățișate, ca în niște stampe, imagini arhetipale din viața cărăvănarilor și a păstorilor aromâni din vechime, a haiducilor, a luptătorilor aromâni pentru libertate. E o evocare nostalgică, o întoarcere obsesivă spre o umanitate distinctă în amalgamul de etnii din Balcani.

SCRIERI: *De la noi*, București, 1903; *Graiul bun. Calendar aromânesc*, București, 1909; *Pe drumuri. Din viața aromânilor*, București, 1914; *Romantismul englez*, București, f.a.; *Papers on the Romanian People and Literature*, Londra, 1920; *Zidra. Gardana. The Dead Pool*, Londra-New York, 1921; *O viață*, București, 1921; ed. (*Doda*), Londra, 1925; *Ruva. Între două lumi*, București, f.a.; *Romanul englez contemporan*, București, 1928; *Paganism in Romanian Folklore*, Londra, 1928; *Shakespeare in Roumania*, Londra, 1931; *Din alte țări. Studii și impresii*, București, 1933; *Bibliotecă mănăstirești la Muntele Athos*, București, 1934; *Lands of Many Religions. Palestine, Syria, Cyprus and Mount Sinai*, Londra, 1934; *Urme românești în Răsăritul Ortodox*, București, 1935; *Calea destinului*,

București, 1938; *Cartea cu amintiri*, București, 1938; *Din Anglia. Însemnările unui literat*, Iași, f.a.; *Vechi legături cu Anglia*, București, 1938; *Necunoscuta*, București, 1939; *Origin of the Roumanians*, Worcester-Londra, 1941; *The Roumanian Church*, London, 1943; *Heritage of Byzantium*, Londra, 1947; *Romantismul: romanul englez*, îngr. și introd. Andi Bălu, București, 1999; *Pe tărâmurile biblice*, București, 2000. **Traduceri:** Oscar Wilde, *De Profundis*, București, [1915].

Repere bibliografice: M. Iorgulescu, *Marcu Beza, „O viață”*, SBR, 1921, 3; O. B. [Octav Botez], *„Din Anglia”*, VR, 1922, 8; Dragoș Protopopescu, *Un roman românesc în Anglia*, UVR, 1926, 24; Em. Bucuța, *O carte cu datini*, G, 1928, 6-7; Em. Bucuța, *Doi junimiști: Duiliu Zamfirescu și Marcu Beza*, G, 1929, 4; Dragoș Protopopescu, *Shakespeare în România*, RP, 1931, 4076; Adrian Maniu, *Nuvele macedonene*, U, 1934, 250; Izabela Sadoveanu, *Marcu Beza*, ALA, 1934, 730; Perpessicius, *Opere*, VII, 123-126, VIII, 43-46, 398-400; Petru Comarnescu, *Urme românești...*, RFR, 1936, 11; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 283-284; Ralea, *Scrieri*, II, 536; George Muntean, *Correspondența dintre Liviu Rebreanu și Marcu Beza*, RITL, 1970, 1; Tache Papahagi, *Grai, folclor, etnografie*, îngr. și pref. Valeriu Rusu, București, 1981, 393-403; Constantin Darie, *Marcu Beza. Amintiri*, „Magazin istoric”, 1985, 6; *Marcu Beza*, UVPA, 197-199; Petru Comarnescu, *Kalokagathon*, îngr. Dan Grigorescu și Florin Toma, introd. Dan Grigorescu, București, 1985, 255-258; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 97-98; Valeriu Papahagi, *Marcu Beza*, TR, 1993, 10, 11; *Dicț. scriit. rom.*, I, 270-272; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 72-73; *Marcu Beza*, DCS, 105-106. *D.G., Hr.C.*

BEZDECHI, Ștefan (24.IV.1888, Ploiești — 25.III.1958, Cluj), clasicist și traducător. Provine dintr-o familie de mici meseriași de origine aromână. Student al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, discipol al lui V. Pârvan, **B.** a studiat apoi la Berlin. A venit în contact cu vestiți cercetători ai Antichității, ca Ulrich von Willamowitz-Moellendorff și Eduard Norden. La intrarea României în primul război mondial, se refugiază în Danemarca. În 1919, este numit agregat stagiar pentru limba și literatura greacă la Facultatea de Litere din Cluj. Treizeci de ani (1919-1951) va activa în catedră, devenind profesor titular din 1926. Obținuse în 1920, la

București, titlul de doctor în litere cu o teză despre al patrulea discurs al lui Demostene. Membru al Școlii Române din Roma, cercetează aici, în 1924, manuscrise din arhiva Vaticanului, descoperind și publicând inedite ale istoricului bizantin Nicephor Gregoras. Este prezent în periodice și reviste de specialitate clujene („Dacoromania”, „Cultura poporului”, „Societatea de mâine” — unde semna Tiberiu Boldur —, „Propilee literare”, „Hyperion”, „Gând românesc”, „Anuarul Institutului de Studii Clasice”, „Symposion”), în „Transilvania” din Sibiu, „Ephemeris Dacoromana” din Roma, „Acropole” din Atena, de asemenea, în „Neamul românesc literar”, „Drum drept”, „Convorbiri literare”, „Propilee literare”, „Analele Dobrogei”, „Orpheus-Favonius”, „Camenae” ș.a.

Doă volume, sinteze în domeniul clasicismului, *Aristofan și contemporanii săi* (1922) și *Gânduri și chipuri din Grecia veche* (1927), oferă, pentru un public mai larg, primul, imaginea luptei de idei, de mentalități și forme de artă din Grecia de după războiul peloponeziac, dezvoltată în jurul unor personalități definitorii, Euripide și Aristofan, iar al doilea, prin Homer și Socrate, o privire asupra producției spirituale ca parte integrantă a vieții unui popor. Pledoarie pentru reactualizarea unei tradiții majore, clasicismul antic, sunt și traduceri ale lui **B.** A transpus în românește toate dialogurile lui Platon (și a publicat mare parte dintre ele). A dat, sub titlul *Statul atenian* (1946), *Constituția Atenei* de Aristotel, precum și *Metafizica* (apărută postum, în 1965). A tradus din Aristofan și din Euripide, Lucian, Xenofon, Hesiod și Plutarh. A alcătuit *Antologia liricilor greci* (1927) și *Antologia poeziei grecești. 1800-1930* (1939), precum și o culegere de texte pe tema *Sportul la eleni* (1937). A ilustrat literatura latină prin versiuni românești din Marc Aureliu și Ovidiu (*Tristia*, 1930), pentru care primește Premiul „Năsturel Herescu” al Academiei Române, *Ponticele* nefiind editate în volum). A pătruns în cercetarea literaturii religioase cu *Bucăți alese din opera Sfântului Athanasie cel Mare* și cu editarea unor scrieri ale Sfântului Ioan Gură de Aur. A lăsat o monografie asupra primului umanist de origine română, Nicolaus Olahus, a publicat *Cronica inedită de la Blaj a protosinghelului Naum Râmniceanu*. Cu *Trei comedii* (1922) din Ludwig Holberg, **B.** este primul nostru traducător din daneză. La tălmăcirea *Utopiei* lui Thomas Morus, apărută în 1958, a lucrat împreună cu fratele său, Elefterie Bezdechi. Versiunea românească din 1959 după Erasmus, *Elogiul nebuniei*, îi aparține. Traducerile lui **B.**, antologiile pe care le-a alcătuit sunt însoțite de prefete, adevărate studii prin amploarea și exactitatea informației filologice și prin abordarea comparatistă.

SCRIERI: *Aristofan și contemporanii săi*, București, 1922; *Gânduri și chipuri din Grecia veche*, Cluj, 1927; *Nicolaus Olahus, primul umanist de origine română*, Aninoasa-Gorj, 1939; *Nonnos și Ovidiu*, Sibiu, 1941; *Pentru clasicism*, Sibiu, 1942; *Sfântul Ioan Gură de Aur și Platon*, Sibiu, 1945; *Gânduri și chipuri din lumea antică*, îngr. și pref. Veronica Mocanu, postfată Nicolae Lascu, Cluj-Napoca, 1980. **Ediții:** *Cronica inedită de la Blaj a protosinghelului Naum Râmniceanu*, partea I, introd. edit., Cluj-Sibiu, 1944. **Traduceri:** Marc Aureliu, *Către sine însuși*, pref. trad., București, 1922; Ludwig Holberg, *Trei comedii*, pref. trad., București,

1922; Platon, *Dialoguri*, pref. trad., București, 1922; ed. 2, îngr. N. Râmbu, Iași, 1993, *Fedru*, pref. trad., Aninoasa-Corj, 1939, *Protagoras și Lysis*, pref. trad., Sibiu, 1941, *Euthyfron. Menexen*, pref. trad., Sibiu, 1943, *Menon. Euthydemus*, pref. trad., Sibiu, 1943, *Alcibiade*, I-II, pref. trad., București, 1943, *Parmenide*, introd. trad., Sibiu, 1943, *Hippias Maior*, pref. trad., Sibiu, 1943, *Symposion*, pref. trad., București, 1944, *Sofistul*, pref. trad., Sibiu, 1945, *Scrisorile. Dialoguri suspecte. Dialoguri apocrife*, introd. trad., București, 1996; Aristofan, *Norii*, București, 1924; ed. București, 1955 (în colaborare cu Demostene Botez), *Păsările*, Arad, 1926, *Plutus*, Sibiu, pref. trad., 1944; Lucian din Samosata, *Dialogurile morților și dialogurile zeilor*, pref. trad., București, 1924, *Dialoguri și conferințe*, introd. trad., București, 1925 (în colaborare cu Elefterie Bezdechi); Euripide, *Bacantele. Alceste. Ciclopul*, pref. trad., București, 1925, *Hippolit*, pref. trad., Sibiu, 1944; Xenofon, *Apologia lui Socrate*, București, 1925, *Tratatul de vânătoare*, Cluj, 1934; *Bucăți alese din opera Sfântului Atanasie cel Mare*, pref. trad., Cluj, 1925; *Antologia liricilor greci*, pref. trad., Cluj, 1927; Ovidiu, în *Din elegiile lui...*, Cernăuți, 1928, *Tristia. Scrisori din Tomis*, pref. trad., Cluj, 1930; ed. 2, București, 1957; Hesiod, *Lucrări și zile*, pref. trad., Cluj, 1930; ed. (*Munci și zile*), București, 1957; Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrisori alese*, I-II, Râmnicu Vâlcea, 1937-1938, *Predici despre pocăință și despre Sf. Vavila*, pref. trad., Sibiu, 1938; [Hipocrate, Seneca, Galenus, Plutarh, Anthyllus, Pausanias, Philostratos, Elian, Heliodor], în *Sportul la eleni*, Cluj, 1937 (în colaborare cu Elefterie Bezdechi); *Antologia poeziei grecești. 1800-1930*, pref. trad., Cluj, 1939; Plutarh, *Despre mânie. Despre liniștea sufletească. Despre limbuție*, pref. trad., Sibiu, 1943; Aristotel, *Politica*, introd. trad., București, f. a. (în colaborare cu Elefterie Bezdechi), *Statul atenian*, pref. trad., București, 1946; ed. 2, Iași, 1992, *Metafizica*, îngr. și introd. Dan Bădărău, București, 1965; ed. București, 1996; Thomas Morus, *Utopia*, București, 1958 (în colaborare cu Elefterie Bezdechi); Erasmus, *Elogiul nebuniei*, introd. C. I. Botez, București, 1959.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, XII, 542; N. I. Herescu, *Pentru clasicism*, Craiova, 1937, 62; Speranția, *Figuri*, 87-95; Lascu, *Clasicii, passim*; Mircea Muthu, *Ștefan Bezdechi*, RITL, 1988, 1-2; *Dicț. esențial*, 82-84. S.C.

BEZVICONI, Gheorghe (14.IV.1910, Jitomir, Ucraina – 30.IV.1966, București), istoric literar. Este fiul Sofiei (n. Pigulevski) și al lui Gavriil Bezveconnai, care se trăgea dintr-o veche-familie de cazaci. Încă licean (avea șaptesprezece ani), debutează cu articole de istorie, scrise în limba rusă, apoi și în franceză și română. După moartea tatălui său (1937), **B.**, devenit între timp membru fondator al Societății Scriitorilor Basarabeni, pleacă la București. Prețuit de N. Iorga, zelosul tânăr, care fusese cooptat ca membru corespondent al unor societăți științifice din străinătate, este angajat, în 1938, la Institutul pentru Studii Istorice Universale. În presa franceză, belgiană, elvețiană, austriacă, bulgară, cehă apar consemnări elogioase despre activitatea sa, referirile vizând mai ales revista, scoasă cu multe sacrificii, „Din trecutul nostru” (Chișinău, 1933-1939). După război, începe o perioadă ingrată și pentru **B.** În anii 1953 și 1954 nu găsește altă soluție de supraviețuire decât să se angajeze portar, apoi paznic la cimitirul Bellu. Rămas și acolo om de știință și continuând preocupări mai vechi (*Cimitirul Bellu din București – muzeu de sculptură și arhitectură*, 1941), întocmește lucrarea *Necropola Capitalei* (1972), prețioasă prin documentația ei insolită.

B. a scris atât de mult, încât nu e de mirare că s-a folosit și de pseudonime: Gh. Bohuș, Alexis Gurja (sau Gurji), Gh. Moldovan, Nicolae Pândaru, Nicolae Strajă. A colaborat mai întâi, în limba rusă, la publicații din Chișinău („Viața Basarabiei”, „Arhivele Basarabiei” ș.a.). Periodicele românești în care semnează sunt puzderie („Gazeta femeii”, „Însemnări ieșene”, „Bugeacul”, „Gazeta cărților”, „Convorbiri literare”, „Păstorul Tutovei”, „Ani”, „Cetatea Moldovei” ș.a.). Broșurile lui **B.** (uneori, simple extrase) dezvăluie, în afara unei neistovite puteri de muncă, un mare apetit al scormonirii: *Cărturari basarabeni* (1940), *Din alte vremi* (1940), *Romancierul Dimitrie Moruzi* (1942), *Scriitorul Stamati. Familia și contemporanii săi* (1942), *Scriitorul Leon Donici* (1942), *Profiluri de ieri și de azi* (1943) ș.a. Pentru lucrarea *Călători ruși în Moldova și Muntenia* (1947), i se atribuie Premiul „Năsturel Herescu” al Academiei Române. Genealogist a cărui osârdie n-o egalează decât o capacitate neobișnuită de absorbție a documentului, **B.** este, în felul lui, un erudit. Schițele monografice consacrate ținuturilor de dincolo, dar și de dincoace de Prut încorporează un belșug de informații culese cu o tenacitate ce impune. Mai mult decât legendele, adevărul istoric îl captivează. Argumentând ideea de continuitate, sub asprimea unor vremuri potrivnice, el subliniază, fără a cădea în retorism, vitalitatea și forța de expansiune a elementului autohton. Unor boieri, unor ofițeri, unor cărturari basarabeni li se alcătuieste cu minuție biografia, tînta ultimă a documentaristului, tentat câteodată de

romanțări, fiind aceea de a reconstitui „viața de basm” a altor timpuri. Înclinat spre portretistică, manifestând aptitudini de memorialist, **B.** lasă să pătrundă în contribuțiile lui episoade de aventură, mister, intrigi amoroase, baluri, dueluri. Unele studii tind să ia o turnură romanescă. De altfel, cărturarul a și compus, în rusește, între 1953 și 1956, un roman, *Ultimul om de prisos*, rămas netipărit. Medalioanele de scriitori (C. Stamati-Ciurea, Al. Donici, I. Sârbu, Dimitrie Moruzi, C. Stere, Leon Donici) alcătuiesc, laolaltă, un compediu de literatură basarabeană, minat însă de un șovăielnic simț al valorii. Într-o măsură, erorile de gust sunt compensate prin acribie.

SCRIERI: *Cărturari basarabeni*, Chișinău, 1940; *Din alte vremi*, București, 1940; *Cimitirul Bellu din București – muzeu de sculptură și arhitectură*, București, 1941; *Romancierul Dimitrie Moruzi*, Iași, 1942; *Scriitorul Stamatii. Familia și contemporanii săi*, Iași, 1942; *Scriitorul Leon Donici*, Iași, 1942; *Profiluri de ieri și de azi*, București, 1943; *Călători ruși în Moldova și Muntenia*, București, 1947; *Pușkin în exil* (în colaborare cu Scarlat Callimachi), pref. Scarlat Callimachi, București, 1947; *Contribuții la istoria relațiilor româno-ruse*, București, 1958; *Necropola Capitalei*, București, 1972; *Semimileniul Chișinăului*, Chișinău, 1996.

Repere bibliografice: Scarlat Preajbă, *Prezentări literare*, București, 1941, 21–27; Tudor, *Mișcarea*, 210–211; *Călinescu și contemporanii*, I, 106–108; Florin Faifer, *Gheorghe Bezuconi – o râvnă de benedictin*, RR, 1996, 3. F.F.

BHOSE, Amita (9.II.1933, Calcutta, India – 24.X.1992, București), eminescolog și traducătoare indiană. Fiică a unui jurist indian, Sudhir Kumar Bhose, **B.** provine din două familii cu tradiții intelectuale și beneficiază de o educație aleasă. Studiază chimia, fizica și matematica la Universitatea din Calcutta, obținând o diplomă în 1953. Însoțindu-și în România soțul care se specializa în geologia petrolului, urmează un curs de limba română la Universitatea din București (1959–1961). Revenită în India, desfășoară o activitate intensă, proiectul fiind promovarea literaturii române. Sub semnătura Amita Ray, publică interviuri, articole și povestiri în mai multe reviste indiene de limbă bengali și traduce în această limbă, între 1962 și 1972, teatru, proză și poezie de I. L. Caragiale, M. Sebastian, M. Sadoveanu, Zaharia Stancu, M. Eminescu, Marin Sorescu ș.a. În 1965 obține licența în limbile engleză și bengali la Universitatea din Calcutta. Predă, cu începere din 1972, limba bengali, apoi și limba sanscrită, la Universitatea din București, unde își susține în 1975 doctoratul, sub conducerea profesoarei Zoe Dumitrescu-Buşulenga, cu o teză despre Eminescu și cultura indiană. În 1977 se stabilește definitiv în România. Este distinsă în 1972 cu un Premiu al Uniunii Scriitorilor pentru traducerea în limba bengali a poeziilor lui Eminescu, iar în 1977 i se decernează, în semn de recunoaștere a serviciilor aduse culturii române, medalia comemorativă emisă cu prilejul centenarului independenței de stat a României.

B. este autoarea unor manuale și dicționare de limbă bengali și a mai multor volume de traduceri în limba română din folclorul și literatura bengaleză. În cadrul ediției operelor lui M. Eminescu (vol. XIV, 1985), a adnotat textul manuscri-

selor ce cuprind excerpte în limba sanscrită, iar în colecția „Eminesciana” a Editurii Junimea din Iași i s-a publicat, în 1978, o versiune a lucrării de doctorat, axată pe raporturile poetului național cu mitologia și cu filosofia indiană. Articolele și studiile de comparativă publicate în reviste academice și literare din România sunt reproduse în volumul antologic postum *Maree indiană. Interferențe culturale indo-române* (1998), care cuprinde și o bibliografie cvasicompletă a traducerilor și conferințelor autoarei.

SCRIERI: *Eminescu și India*, Iași, 1978; *Maree indiană. Interferențe culturale indo-române*, îngr. Carmen Mușat-Coman, București, 1998; *Eminescu*, îngr. Mihai Dascal și Carmen Mușat-Coman, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, București, 2001. **Traduceri:** *Povestea prințului Sobur. Basme populare bengali repovestite pentru copii*, București, 1975; *Proverbe și cugetări bengaleze*, București, 1975; Rabindranath Tagore, *Scrisori rupte*, pref. trad., București, 1978.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *Eminesciana*, București, 1985, 355–356; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Eminescu. Viață, creație, cultură*, București, 1988, 492–493. C.Pp.

BIANU, Ioan (8.IX.1856, Făget, j. Alba – 13.II.1935, București), filolog, bibliograf și istoric literar. Este fiul Anicăi (n. Popa) și al lui Gligor Bianu, țărani. **B.** absolvă gimnaziul de la Blaj, apoi urmează cursurile Facultății de Filosofie și Litere din București (1876–1881). În următorii doi ani își continuă studiile la Milano și Paris, cercetând totodată modul de organizare și funcționare a marilor biblioteci. Revenit în țară, este profesor la Liceul „Sf. Sava”, apoi, din 1901, predă istoria literaturii române la facultatea pe care o urmăse. Cea mai mare parte a vieții și-o consacră însă Academiei Române și, în special, Bibliotecii Academiei Române. Numit în 1879 în postul de „scriitor-archivist-bibliotecar”, **B.** prelua un modest fond de cărți și manuscrise depozitat la întâmplare, pentru ca, după ce fusese mai multe decenii director (1884–1935), să lase posterității un adevărat tezaur național, constituit din sute de mii de volume, manuscrise, periodice, stampe și fotografii, colecții numismatice, adăpostit într-o clădire adecvată. În plus, a fost permanent preocupat să scoată la lumină piesele puțin cunoscute sau rare, prin editarea și comentarea lor. În 1895, el pune bazele bibliografiei generale românești, proiectată după criteriile științifice și realizată doar parțial în timpul vieții sale. Ca membru activ, secretar general și președinte al Academiei Române, a avut responsabilități și inițiative de mare importanță pentru cultura națională. Printre altele, s-a îngrijit de apariția periodicelor acestei instituții, a colecțiilor de folclor și a unor serii de lucrări de diferite profiluri. Secretar al comisiei ortografice, contribuie substanțial la stabilirea unor reguli unitare, fiind un tenace susținător al sistemului fonetic, propus de T. Maiorescu. În 1899, el tipărește rezultatele a aproape două decenii de dificile dezbateri în *Ortografia limbei române*. Numele său este legat și de elaborarea *Dicționarului limbii române*, ca secretar, vreme de o jumătate de secol, al comisiei răspunzătoare de această operă. Între 1902 și 1934, alcătuiește numeroase rapoarte asupra scrierilor prezentate pentru premiile Acade-

miei, susținând, cu competență și gust, adevăratele valori. A colaborat la „Analele Academiei Române”, „Columna lui Traian”, „Familia”, „Revista nouă”, „Convorbiri literare” și multe altele. Apropiat al lui D. A. Sturdza, **B.** a făcut politică liberală, fiind după 1895, în câteva rânduri, deputat. Un prețios document, *Note politice. 1906–1914*, se referă și la această experiență. Opiniile cu privire la problema națională sunt exprimate în broșurile *Politica românilor din Ungaria* (1909, scrisă împreună cu Septimiu Albini și semnată B-A) și *Pentru lămurirea situației* (1914, sub pseudonimul Ion Frunză).

B. are o remarcabilă operă de filolog și cercetător al istoriei literare, axată pe câteva direcții principale: editarea de texte vechi — *Psaltirea scheiană*, câteva tipărituri coresiene, în colecția *Texte de limbă din sec. XVI. Pagini de veche scriere românească* (în colaborare cu N. Cartoian); editarea, însoțită de studii substanțiale și note, a unor importante opere — *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei, *Predici* de Antim Ivireanul, poeziile lui V. Alecsandri; elaborarea unor sinteze — *Viața și activitatea lui Maniu Samuil Micul alias Clain de Sadu* (1876), *Momente culturale* (1904), conținând studii despre T. Cipariu, A. T. Laurian, C. Conachi, Al. Papiu-Ilarian. *Bibliografia românească veche. 1508–1830* (I–IV, 1903–1944), elaborată împreună cu Nerva Hodoș și Dan Simonescu, lucrare monumentală, atât prin concepția modernă, cât și datorită excelentelor condiții grafice și tehnice, este un valoros instrument de lucru, deoarece numeroase reproduceri, descrieri și diverse informații însoțesc înregistrarea fiecărei cărți. *Catalogul manuscriselor românești* (I–III, 1907–1931), „întocmit” în colaborare cu Remus Caracaș și G. Nicolaiasa, a presupus o muncă mai dificilă, de investigare a unor fonduri arhivistice prețioase. În alte câteva contribuții a

abordat și aspectele lingvistice ale epocii vechi, iar discursul de recepție la Academie este intitulat *Despre introducerea limbii românești în biserica românilor* (1904). Inițiind, în cadrul Bibliotecii Academiei, operația de catalogare și descriere a ziarelor și revistelor, el face un document istoric al începuturilor presei în țările române, care prefațează primul tom din *Publicațiile periodice românești* de Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu (1913). Corespondența lui **B.**, mărturie relevantă despre sine, întregeste și nuanțează imaginea unei personalități cu o aparență aspră, luminând profilul unui om menit să umple un mare gol în cultura românească. Totodată, acest impresionant fond epistolar, încă nereconstituit în întregime, conține informații inedite despre o întreagă epocă și despre numeroși contemporani, între care mulți scriitori.

SCRIERI: *Viața și activitatea lui Maniu Samuil Micul alias Clain de Sadu*, București, 1876; *Poesia satirică la români*, București, 1881; *Despre cultura și literatura românească în secolul al XIX-lea*, București, 1891; *Bibliografia românească veche. 1508–1830* (în colaborare cu Nerva Hodoș și Dan Simonescu), I–IV, București, 1903–1944; *Despre introducerea limbii românești în biserica românilor*, București, 1904; *Momente culturale*, pref. Ilarie Chendi, București, 1904; *Catalogul manuscriselor românești* (în colaborare cu Remus Caracaș și G. Nicolaiasa), I–II, București, 1907–1913, III, Craiova, 1931; *Începutorii Academiei Române la 1866 și 1867*, București, 1922; *Album de paleografie românească (Scrierea chirilică)* (în colaborare cu N. Cartoian), București, 1926. **EDIȚII:** Antim Ivireanul, *Predice făcute pe la praznice mari*, București, 1886; Dosoftei, *Psaltirea în versuri*, introd. edit., București, 1889; Vasile Alecsandri, *Opere complete. Poezii*, I–II, pref. edit., București, 1896; Coresi, *Întrebare creștinească*, București, 1925, *Pravila Sfinților Apostoli*, București, 1925, *Lucrul apostolesc. Apostolul*, București, 1930.

Repere bibliografice: Iorga, *Pagini*, I, 37–39; *Publicațiuni de Ioan Bianu*, București, 1901; G. Bogdan-Duică, *Ion Bianu*, „Despre introducerea limbii românești în biserica românilor”, CL, 1904, 7–9; Argezi, *Scrieri*, XXIII, 269–272, XXVI, 215–218; Nicolae Drăganu, I. Bianu, „Texte de limbă din sec. XVI”, DR, IV, 1924–1926, partea 2, 1091–1101; *Omagiu lui Ioan Bianu*, București, 1927; *Sărbătorirea profesorului Ion Bianu*, București, 1928; I. Valerian, *Chipuri din viața literară*, București, 1970, 156–160; Gala Galaction, *Chipuri și popasuri*, îngr. și pref. Teodor Vărgolici, București, 1969, 107–110; Iorga, *Oameni*, III, 436–437; I. Crăciun, *Doi bibliografi români. Ioan Bianu și Al. Sadi-Ionescu*, Cluj, 1937; Macrea, *Contribuții*, 156–161; *Biblioteca Academiei R. S. România. 1867–1967. Cartea centenarului*, București, 1968, *passim*; Mircea Iosa, „Notele politice” ale lui Ioan Bianu și însemnătatea lor, STD, 1972, 1; Theodorescu, *Ist. bibl.*, 73–99; Brateș, *Oameni*, 105–118; Bârlea, *Ist. folc.*, 377–379; *Scrisori către Ioan Bianu*, I–V, îngr. și pref. Marieta Croicu și Petre Croicu, București, 1974–1980; Ciobanu, *Însemne*, I, 200–219; Sextil Pușcariu, *Memorii*, îngr. Magdalena Vulpe, pref. Ion Bulei, București, 1978, 825–830; Balacciu-Chiriacescu, *Dicționar*, 68–70; Gabriel Ștrempel, *Biblioteca Academiei Române în viața lui Ioan Bianu*, „Memoriile Secției de științe filologice, literatură și arte”, t. VII, 1985; L. Ioan, 1916–1917. *Martor în București* — Ioan Bianu, „Magazin istoric”, 1986, 1. C. T.

BIBERI, ION (21.VII.1904, Turnu Severin — 27.IX.1990, București), prozator, eseist și critic literar. Mama lui **B.** era fiica unui emigrant francez, Pierre Gayraud, arhitect-antreprenor, venit în Principate către 1870 și stabilit la Turnu Severin. Tatăl,

căpitanul de marină Constantin Biberi, era fiu al lui Andrei Biberi, doctor în medicină, cu studii la Leipzig. **B.** învață la o școală catolică din orașul natal, iar din 1915, la Liceul Militar din Craiova. După terminarea acestuia, frecventează clasa a VIII-a la Liceul „Traian” din Turnu Severin, iar din toamna lui 1922 devine student al Facultății de Medicină din București, dar audiază și cursurile lui C. Rădulescu-Motru, N. Iorga, Mihail Dragomirescu, Mircea Florian și Ștefan Zeletin. În anul 1929 obține titlul de doctor în medicină și chirurgie. Antrenat în mișcarea naționalistă studențească, traversează, în acești ani, o gravă criză morală, din care va ieși imun la orice formă de sectarism. Un an este medic de plasă în județul Mehedinți, iar în 1930 pleacă la Paris pentru desăvârșirea pregătirii de specialitate. Specializat în psihiatrie, de la întoarcerea în țară (1935) **B.** va lucra ca medic al Societății de Navigație din Turnu Severin până în 1939, când se transferă la Casa Centrală a Asigurărilor Sociale din București. Medic de front în al doilea război mondial, își va continua cariera la Spitalul Central din Capitală, până la pensionare (1968). În 1947 a deținut, scurt timp, funcția de director în Consiliul superior al literaturii dramatice și creației muzicale.

Astronomia i-a oferit lui **B.** primele subiecte pentru compilațiile din revista „Ecou” (1919–1921) a elevilor Liceului

Militar din Craiova. Un articol de aceeași factură îi apare la București, în revista enciclopedică ilustrată „Orizontul” (1921), sub semnătura B. C. Ioan. În același an se vede publicat și premiat, odată cu Mircea Eliade, de „Ziarul științelor populare și al călătoriilor”. Scrie o vreme la „Naționalismul” (Turnu Severin, 1923; aici a fost și redactor) și la „Cuvântul studențesc”. În fluxul abundent al jurnalisticii își fac loc, aici, ca și la „Conștiința națională” (1925–1926), cronici și recenzii literare, comentarii referitoare la raportul dintre național și valoare în artă, precum și o cronică a ideilor științifice, continuată în „Zorile Mehedințiului”, „Mișcarea literară”, „Societatea de mâine”. În 1928, tipărește broșura *Contribuții la definiția naționalismului*. La îndemnul regizorului Ion Sava începe, în 1928, o colaborare statornică la „Bilete de papagal”, cu exerciții de stil și de fabulație în tiparul tabletelor argeziene, dar și cu articole de atitudine care atestă o răspicată emancipare ideologică. Cu eseurile și portretele din „Universul literar”, „Curentul” și „Datina” (Turnu Severin), interesul pentru literatură prinde un contur mai ferm. Dar abia din 1935, după revenirea din Franța, scrisul lui **B.** își găsește tonul și o cadență proprie. Romanul *Proces* (1935; Premiul „Teohirghiol-Eforie”), atrage atenția prin îndrăzneala formulei narative, însă următoarele volume — *Oameni în ceață* (1937), *Cercuri în apă* (1939), *Un om își trăiește viața* (1946), *Destinul Aisei* (1983) și *Luminile Capricornului* (1983) — sunt inegale. Cu *Thanatos* (1936; Premiul scriitorilor tineri al Editurii Fundațiilor Regale) se deschide seria eseurilor științifico-filosofice, în care vor intra *Funcțiunile creatoare ale subconștientului* (1938) și cele două tomuri din *Individualitate și destin* (1945). Pe concluziile lor se sprijină concepția antropologică a lui **B.** din *Essai sur la condition humaine* (1973, redactat încă din 1947) și *Permanențele clepsidrei. Încercare asupra întrebărilor ultime* (1981). Volumele constituie, însă, numai momente de vârf ale unei susținute prezențe în periodice cu studii, eseuri, recenzii, cronici literare și dramatice, proză, interviuri și dialoguri pe teme culturale: „Revista Fundațiilor Regale”, „Azi”, „Le Moment” (unde, între 1935 și 1937, a ținut rubrica *Les Écrivains roumains contemporains*), „Reporter”, „Junimea literară” (Cernăuți), „Adevărul literar și artistic”, „Vremea”, „Meridian” (Craiova), „Floarea de foc”, „Credința”, „Viața literară”, „Ramuri”, „Familia”, „Viața românească”, „Lumea românească”, „Atheneum” (Iași), „Universul literar”, „Festival” (Siliștră), „România literară”, „Curierul (magazin) literar”, „Revista română”, „Preocupări literare”, „Democrația”, „Semnalul”, „Drum nou” (Turnu Măgurele), „L'Indépendance roumaine”, „Victoria”, „Tine-rețea”, „Veac nou”, „Buletinul apărării patriotice”, „Cotidianul de amiază”, „Apărarea”, „Contemporanul”, „Femeia și căminul”, „Forum”, „Gazeta literară”, „Secolul 20”, „Astra”, „Revue roumaine”, „Luceafărul”, „Steaua”, „Ateneu”, „Tribuna”, „Almanah literar”, „Echinox”, „Manuscriptum”, „Revista de istorie și teorie literară” ș.a. Numai o parte din această publicistică a intrat în alcătuirea volumelor *Études sur la littérature roumaine contemporaine* (1937), *Profiluri literare franceze* (1945), *Eseuri* (1971), *Eseuri literare, filosofice și artistice*

(1982), *Eseuri și foiletoane critice* (1982) și *Ultime eseuri* (1985). Interviuurile și dialogurile adunate în *Lumea de mâine* (1945), *Orizonturi spirituale* (1968) și *Lumea de azi* (1980) oferă documente de biografie intelectuală a unor personalități reprezentative, dar și, discret sugerate, posibile modele de împlinire umană. De o curiozitate enciclopedică, instruit în multe domenii, spirit generos și colocvial, dispus la confesiune și aplecat spre persuasiune, **B.** ar fi fost un profesor de excepție. În compensație, și-a cheltuit înzestrarea pedagogică în conferințe și cărți, în egală măsură instructive și fermecătoare, ca *Alcoolismul* (1966), *Arta de a trăi* (1970), *Argonauții viitorului* (1971), *Arta de a scrie și de a vorbi în public* (1972), *Eros* (1974), dând genului de popularizare o ținută elevată. Preocupările științifice și literare intră, acum, în faza sintezelor. În monografiile *Lev N. Tolstoi* (1947) și *Tudor Vianu* (1966), în eseu *Poezia, mod de existență* (1968), transpare o metodă personală, îndelung elaborată, de investigare a fenomenului literar. O utilă descriere morfologică a dat în *Arta suprarealistă* (1973), reconfirmare a interesului cu care **B.** a urmărit, încă din 1940, cu *Bruegel, ciudatul*, manifestările artistice ieșite din structuri mentale mai puțin obișnuite. *Principii de psihologie antropologică* (1971) vizează posibilitatea unei științe a formării personalității din perspectivă pluridisciplinară. A scris, de asemenea, prefețe și studii introductive la volume de E. T. A. Hoffmann, Jean Giraudoux, Oscar Walter Cisek, Ion Pogon, Dan Botta, George Ulrieru ș.a. În 1968, a îngrijit o antologie din nuvela romantică germană. A tradus din Joseph von Eichendorff, Voltaire și Tolstoi. În anul 1979, la 75 de ani de viață, i s-a decernat Premiul special al Uniunii Scriitorilor pentru întreaga activitate literară.

Proza lui **B.** se înscrie, la început, în literatura autenticității și a experienței. Romanul *Proces* s-a vrut și o verificare a posibilităților expresive ale monologului interior, aplicat pe toată întinderea discursului și nu doar „fragmentar”, cum făcuse, după opinia lui **B.**, James Joyce. Autorul căuta să câștige abilitatea necesară definitivării unei cărți în limba franceză, *Effondrement*, al cărei manuscris, citit de Șerban Cioculescu, s-ar fi pierdut în bombardamentele din 1944. **B.** coboară până la zonele germinale ale psihicului, înregistrând, în frânturi de cuvinte învălmășite, rumoarea lor dezarticulată. Procedeu, atingând uneori virtuozitatea, funcționează, de la un moment dat, în gol. Căci, într-o formă insolită, **B.** compune un roman clasic, centrat pe un personaj aflat într-o situație specială: proprietarul Alexandru Padeș este acuzat că și-a ucis administratorul. Polifonia vieții este redusă, astfel, la un studiu de caz. Tulburarea percepției, dedublarea, trecerile succesive prin stări de halucinație, delir și hipnoză sau de limpezime și luciditate tind să devină adevărate teme ale romanului. Teza, teoretizată apoi în *Thanatos* și în eseu *Dragoste și moarte*, este aceea că situațiile de criză sunt proprii cunoașterii de adâncime a omului. Atenția specială dată complexelor malade, trăirilor crepusculare, de invazie onirică pare să fi generat prozele din *Oameni în ceață*, unde colecția de „cazuri” reține prin veracitatea descrierii proceselor nevrotice. Deși schematice și eseistice, povestirile grupate în *Puterea*

mitului aduc o sensibilă modificare de viziune. Omul împrumută, aici, ceva din măreția forțelor elementare. O înfiorare lirică străbate aceste pagini, unde se anunță teme ale eseisticii filosofico-antropologice și, totodată, tonalitatea ei imnică din ultima fază. **B.** construiește, alteori, vedenii groțefte și spaimoase, fantasmagorii ale unui eu dilatat, ispitit, în somn, de tentații demiurgice și, tot acolo, sistematic redus la neputință. Scriitorul fixează, de obicei, un punct critic, premergător catastrofei, căci personajele poartă, ca pe o vină tragică, păcatul necunoașterii de sine. Ele nu evoluează, ci se transformă radical sau pier. Tema eșecului, a prăbușirii este centrală în romanele *Cercuri în apă* și *Un om își trăiește viața*. În cel dintâi, povestea, plasată într-un oraș de provincie de după primul război, se încheagă lent, perspectiva auctorială alternând cu aceea a unor martori. Cadrul epic, consistența atmosferei și acuitatea portretistică anunțau o frescă, rezultatul fiind însă o dramoletă grotescă. Impaciența epică minează și *Un om își trăiește viața*, altă istorie a unei ratări. Conceput ca un *Bildungsroman*, interesând nu numai prin scriitura modernă, dar și ca documentar autobiografic, cartea amintește de *Romanul adolescentului miop* al lui Mircea Eliade. *Destinul Aisei* este o duioasă poveste a iubirii conjugale, cu parteneri reeditând ființa simbiotică a cuplului mitologic Philemon și Baucis, dar nu și destinul lui fericit. În *Luminile Capricornului*, **B.** abordează romanul științifico-fantastic, arie în care mai dăduse un scenariu cinematografic (*Sfârșit*), cuprins în volumul *Oameni în ceață*. Pe scheme convenționale și cu personaje-lemnă, el reușește să lege o intrigă simplă, dar coerentă, împăcând poezia aventurii cu idealul unei unități utopice. Între operele de imaginație, piesa *Hanibal* (1967) reprezintă un episod izolat, ca și scenariul radiofonic după nuvela *Sărmanul Dionis* a lui M. Eminescu.

Puntea de legătură dintre literatura și eseistica lui **B.** o formează experiența de viață a autorului. Esau *Thanatos* își are originea într-o întâmplare care avea să-i schimbe cursul vieții: intoxicarea, aproape mortală, cu o substanță opiacee. Moartea, o problemă a celorlalți, devine o prezență directă, copleșitoare și, în răsturnarea de orizont survenită, a căuta un răspuns la problema morții echivalează cu a da vieții o noimă: scrierea cărții semnifică depășirea impasului. *Thanatos* este, deopotrivă, și fructul unui climat spiritual frisonant, chiar dacă autorul acceptă sau nu opiniile unor Sören Kierkegaard, Sigmund Freud, Martin Heidegger, Leon Șestov, Mircea Eliade, Emil Cioran sau, mai târziu, pe cele ale existențialismului francez. Opțiunea consolatoare primește în *Individualitate și destin* o întemeiere de principiu în constatarea alcătuirii dizarmonice a ființei. Neliniștea se revelează a fi însăși forța modelatoare a umanității din om. Între robia corpului și libertatea spiritului, omul, ființă cosmică prin origine și destin, îmbogățește fizionomia universului cu lumea valorilor (*Essai sur la condition humaine, Permanențele clepsidrei. Încercare asupra întrebărilor ultime*). Cum numai poezia poate da expresie trăirii simpatetice a întregii varietăți a existenței, la mijloacele ei recurge și **B.** în eseu *Popas în lumină*, viziune poetică a metamorfozelor eului traversând imaginar spațiile galactice, regnurile și istoria

într-o adevărată beție a cunoașterii. Un eu plin, jubilat, care își proclamă fericirea în ubicuitate și în predispoziție ludică. Plecând de la date de genetică, biologie și psihologie, **B.** s-a ridicat până în pragul unei antropologii filosofice, având drept corolar o teorie a personalității, înțeleasă ca obiect modelat și subiect modelator de cultură. În mod firesc, el va așeza în centrul ideilor sale estetice individualitatea creatorului. Cărților de „filosofie biologică” intenționa să le adauge volumul *Personalitatea și actul artistic*, din care ar fi făcut parte și eseurile publicate între 1937 și 1941. Pentru **B.**, arta este „limbajul simbolic al personalității profunde a artistului”, de unde și primatul fondului omenesc asupra realizării formale, ca și posibilitatea de a stabili omologii între structura operei și natura psihosomatică a artistului. Într-o asemenea perspectivă este înțeleasă și poezia, considerată în *Poezia, mod de existență* ca o expresie integrală a ființei umane, în atitudinile sale fundamentale: cunoașterea și acțiunea. Poezia nefiind reducibilă la vers, proza o întrupează adesea mai convingător și cu mai multă fidelitate, precum la Cervantes, Hugo, Eminescu. O pronunțată tendință de modelare formală se manifestă, în schimb, în esul *Estetica romanului*, cumulând texte redactate și publicate în diferite etape. **B.** se apropie de înțelegerea morfologic-structurală a speciei; doar că invariantele, „structuri de adâncime” inventariabile, după exemplul lui Carlo Gozzi și Georges Polti, au substrat psihologic. Observații demne de atenție sunt cele despre temporalitatea narativă la James Joyce, Franz Kafka, Robert Musil, William Faulkner ș.a. Dintre categoriile estetice, fantasticul are un interes aparte în interpretările lui **B.** Eseurile *Literatura fantastică*, *Fantasticul, atitudine mentală și Fantasticul în artele plastice* tind să ridice la nivelul conceptului observațiile culese din frecventarea asiduă a operelor unor E. T. A. Hoffmann, E. A. Poe, William Blake, Franz Kafka, M. Blecher, ale romanticilor și suprarrealiștilor, precum și ale „ciudaților” Hieronymus Bosch, Bruegel, Salvador Dalí ș.a.

Și critica lui **B.** pleacă de la conceperea operei ca un complex de valori și, totodată, ca manifestare a unei conștiințe creatoare (*Evoluția criticii literare, Orientări pentru o critică literară*). Deși cu simpatii mărturisite pentru Albert Thibaudet, Charles du Bos sau Ernst Robert Curtius, **B.** are opinii mai apropiate de estetica germană a intropatiei și de gestaltismul lui Dilthey, dar cu o coloratură deterministă, arătându-se preocupat de idealul unei critici complete, interpretativă și de tip erudit. Esecistica lui **B.**, care nu excelează în ipoteze ingenioase, se îndreaptă spre „genii tumultuoase și vaste” (Goethe, Balzac, Hugo, Wagner, Dostoievski, Eminescu, Proust, Iorga, Argezi, Joyce) sau creatorii „ciudați” și „tragici” (Hoffmann, Poe, Strindberg, Rimbaud, Blake). Apărută odată cu *Istoria literaturii române contemporane* a lui E. Lovinescu și precedând cu un an *Panorama de la littérature roumaine* a lui Basil Munteanu, *Études sur la littérature roumaine contemporaine* mijlocește familiarizarea cu universul și mai ales cu timbrul creației literare românești. Cu puține excepții (G. Călinescu, omisiune voluntară, și Anton Holban, mai curând un lapsus) și câteva surplusuri, trădând fie simpatii

locale (Elena și Coca Farago), fie atenții curtenitoare (N. M. Condiescu), nici unul dintre numele de prim-plan nu lipsește. Cele mai multe dintre siluetele critice vibrează reținut de plăcerea dialogului cu opere și scriitori „de nivel european”. **B.** amendează tacit opinii curente, avansează ipoteze de lectură neconvențională pentru T. Argezi (ca romancier) și Mihail Sadoveanu (componenta mitică și inițiativă). Paralelele comparatiste (Urmuz – Kafka, Mateiu I. Caragiale – E. A. Poe, Ibrăileanu – Alfred Valette, M. Blecher – Th. Mann) vin de la sine, constituind repere pentru ipoteticul cititor străin. Trecerea sub tăcere a tensiunilor și disputelor dintre grupări și reviste face ca imaginea să nu fie a unui câmp de luptă, ci mai curând, a unei grădini academice. Pentru **B.**, modernism și tradiționalism sunt simple cadre de situare și nu criterii valorice, iar conceptul de generație este un criteriu taxonomic. Contribuțiile din *Profiluri literare franceze* uzează de o informație bogată, exploatată însă liber și fără pedanterie. **B.** își pune în aplicare metoda caracterologică pentru apropierea de câteva figuri marcante ale geniului francez, de la Fr. Villon și Fr. Rabelais la Paul Valéry și Marguerite Yourcenar. Interviuurile și convorbirile adunate în volumele *Lumea de mâine*, *Orizonturi spirituale* și *Lumea de azi*, subtile anchete psihologice, își află motivația profundă în fascinația pe care o exercită asupra autorului „personalitățile accentuate”, în sentimentul reconfortant al participării la conturarea efigiei spirituale a unei epoci. Autorul lor e un umanist cu apetituri enciclopedice și nostalgii transdisciplinare.

SCRIERI: *Proces*, București, 1935; *Thanatos*, București, 1936; ed. pref. Constantin Bălăceanu-Stolnici, București, 2000; *Oameni în ceață*, Craiova, 1937; *Études sur la littérature roumaine contemporaine*, Paris, 1937; *Funcțiunile creatoare ale subconștientului*, București, 1938; ed. (*Visul și structurile subconștientului*), București, 1970; *Cercuri în apă*, București, 1939; *Bruegel, ciudațul*, București, 1940; *Individualitate și destin*, I-II, București, 1945; *Profiluri literare franceze*, București, 1945; *Lumea de mâine*, București, 1945; ed. pref. Adrian Cioroianu, București, 2001; *Un om își trăiește viața*, București, 1946; *Lev N. Tolstoi*, București, 1947; *Tudor Vianu*, București, 1966; *Hanibal*, București, 1967; *Orizonturi spirituale*, București, 1968; *Poezia, mod de existență*, București, 1968; *Oameni în ceață. Proces*, pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1969; *Arta de a trăi*, București, 1970; *Argonauții viitorului*, București, 1971; *Eseuri*, București, 1971; *Arta de a scrie și de a vorbi în public*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1972; *Arta suprarrealistă*, București, 1973; *Essai sur la condition humaine*, București, 1973; *Eros*, București, 1974; *Ion Sava*, București, 1974; *Lumea de azi*, Iași, 1980; *Permanențele clepsidrei. Încercare asupra întrebărilor ultime*, București, 1981; *Eseuri literare, filosofice și artistice*, București, 1982; *Eseuri și foiletoane critice*, București, 1982; *Destinul Aisei*, București, 1983; *Luminile Capricornului*, București, 1983; *Ultime eseuri*, București, 1985. **Traduceri:** Joseph von Eichendorff, *Din amintirile unui pierde-vară*, pref. trad., București, 1946; Lev Tolstoi, *Moartea lui Ivan Ilici*, introd. trad., București, 1946 (în colaborare cu Mihai Calmăc), *Hagi Murad*, București, 1947; Voltaire, *Candide sau optimistul*, București, 1947.

Repere bibliografice: Octav Șuluțiu, *Ion Biberi*, „Proces”, F, 1935, 2; Constantinescu, *Scieri*, I, 229–239; Cioculescu, *Aspecte*, 291–293; Streinu, *Pagini*, V, 250–252; G. Călinescu, *Ion Biberi*, „Thanatos”, ALA, 1936, 812, 814, 818; Mircea Eliade, *O carte despre moarte*, RFR, 1936, 8; Papadima, *Creatorii*, 66–67, 122–127; G. Călinescu, *Ion Biberi*, „Oameni

în ceață", ALA, 1937, 857; Șerban Cioculescu, *Ion Biberi*, „*Études sur la littérature roumaine contemporaine*”, ADV, 1937, 16510; Ionescu, *Război*, I, 124; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 967; Lovinescu, *Scrieri*, III, 250-251; Perpessicius, *Opere*, XI, 246-251; Dan Petrașincu, „*Profiluri literare franceze*”, „*Dreptatea nouă*”, 1946, 226; Perpessicius, *Lecturi*, 152-160; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 498-500; Martin, *Metonimii*, 343-346; Cioculescu, *Itinerar*, II, 356-360, IV, 422-426; Simion, *Scriitori*, I, 363-366; Dorin Tudoran, *Biografia debuturilor*, Iași, 1978, 90-106; Constantin Ciopraga, *Profiluri critice*, CRC, 1980, 5; Nicolae Manolescu, *Dialoguri literare*, RL, 1980, 44; Steinhardt, *Incertitudini*, 50-53; Manolescu, *Arca*, II, 185-186; Mihaela Albu, *Ion Biberi*, Craiova, 1982; Emil Manu, *Ion Biberi*, „*Eseuri literare, filosofice și artistice*”, CNT, 1983, 13; Apolzan, *Aspecte*, 267-269, *passim*; Șerban Cioculescu, *Pasiunea creatoare*, RL, 1984, 30; Firan, *Profiluri*, 107-113; Edgar Papu, *Ion Biberi*, RITL, 1987, 1-2; Vasile, *Conceptul*, 248-249; Marin Voiculescu, *Confluente spirituale*, București, 1994, 30-43; *Dict. scriit. rom.*, I, 275-277; Ierunca, *Semnul*, 164-168; Hrimiuc-Toporaș, *Atelier*, 255-290; Ion Biberi, DCS, 67-68; Popa, *Ist. lit.*, I, 319-320; Opreț, *Anticipația*, 85-89; *Dict. analitic*, IV, 680-682. G.H.-T.

BIBESCU, Anton (15.VII.1878, Paris – 2.IX.1951, Londra), autor dramatic. Este nepot al domnitorului muntean Gheorghe Bibescu. A urmat literele și dreptul la Paris, intrând, pe la 1900, în diplomatie. A fost secretar al Legației Române din capitala Franței, consilier de legație la Londra, ministru plenipotențiar al României la Washington și Madrid. Prin poziția sa socială a avut relații cu personalități de seamă ale vieții culturale și

politice din Anglia, Franța, Statele Unite. Făcea dese popasuri în țară (avea o moșie în Oltenia), fiind primit cu interes și deferență în cercurile artistice și literare, ținea conferințe, i se luau interviuri. A scris în franceză, începând din 1904, o serie de opere dramatice jucate cu succes, timp de patru decenii, pe scenele românești și străine. În 1932 a fost ales membru al Societății Autorilor Dramatici Români.

Cele câteva piese intrate, în traducere, în repertoriul nostru teatral (*Ana visează*, *Cine e nebun*, *Care din ele?*, *Moștenitorul*, *Quartet*), vădesc, prin tematica abordată (adulterul, inadapabilitatea la condițiile vieții sociale), influența teatrului clasic, în genul comediei de salon. Reține atenția ingenioasă mânăuire a elementelor ce dau savoare acțiunii (comicul de situații sau de caracter, surpriza, replica inteligentă, spirituală). Autorul este sensibil și la unele sugestii moderniste, fapt demonstrat de piesa *Cine e nebun*, în care dezvoltă ideea pirandelliană a labirintului sufleteș sau a esenței ascunse îndărătul aparenței. Se remarcă aceeași manieră incitantă de abordare, plină de vervă și umor, **B.** dovedindu-se un fin observator al psihologiei feminine și al mecanismelor sociale.

Repere bibliografice: Tudor Teodorescu-Braniște, „*Care din ele?*”, ALA, 1930, 479; N. Carandino, *Anton Bibescu*, RML, 1939, 7; *Un portret în zece compartimente...*, „*Momentul*”, 1945, 185; Șerban Cioculescu, *Cronica dramatică*, „*Semnalul*”, 1945, 1046; Oscar Lemnar, *Cronica dramatică*, „*Dreptatea nouă*”, 1945, 93, 108; *Anton Bibescu*, DRI, I, 207-208; Mihail Sebastian, *Jurnal. 1935-1944*, îngr. Gabriela Omăt, pref. Leon Volovici, București, 1996, 132-133, 205-206, 208-209, 211, 472, 473, 511, 512, 513; Faifer, *Pluta*, 35-37. C.Bz.

BIBESCU, Martha (15.I.1886, București – 28.XI.1973, Paris), prozatoare. Este fiica Smarandei Mavrocordat, descendentă din spiță voievodală, și a lui Ion Lahovary, om politic și diplomat în timpul domniei lui Carol I. Și-a petrecut, un timp, copilăria, la conacul părinților din Balotești, iar apoi în Franța. Aici va primi o educație aleasă, continuată într-o mănăstire din Belgia. În 1905 se căsătorește cu George Valentin Bibescu, nepot al domnitorului Gheorghe Bibescu, dobândind, prin această alianță, titlul de principesă. Întreprinde o călătorie prin Persia și Turcia, iar impresiile le va publica, la îndemnul lui Maurice Barrès, într-un volum cu titlul *Les Huit paradis* (1908), care îi aduce un răsunător succes și Premiul Academiei Franceze. Cartea a fost întâmpinată elogios de personalități marcante ale literaturii franceze, precum Marcel Proust, Anatole France, Remy de Gourmont, Jean Moréas ș.a. Descoperindu-și vocația, **B.** își va consacra mare parte din timp scrisului, fără a renunța la viața mondenă. Distincția, inteligența, farmecul personal făceau din ea o prezență căutată în saloanele aristocratice ale timpului și, totodată, o amfitrioană fascinantă la palatele sale de la Posada și Mogoșoaia. A cunoscut oameni iluștri, de toate națiile și profesiile (literați, politicieni și diplomați, capete încoronate, oameni de știință, artiști), corespundența și opera sa memorialistică fiind înțesate de nume celebre (O. Goga, V. Pârvan, I. G. Duca, P. Claudel, M. Proust, Churchill, Roosevelt, Chaplin ș.a.), a călătorit mult, afirmân-

du-și pretutindeni, cu mândrie, obârșia veche românească. În timpul celui de-al doilea război mondial, datorită relațiilor sale, va interveni, în repetate rânduri, în favoarea intereselor României, pe lângă marile puteri. **B.** a publicat, în limba franceză, aproape patruzeci de volume, cărora li se adaugă numeroase colaborări în presa vremii. Scrie romane autobiografice, impresii de călătorie, biografii romanțate, studii și eseuri, cronici artistice și mondene, pagini de jurnal și întreține o bogată corespondență. Semnează, de obicei, Princesse Bibesco, dar și cu pseudonimul Lucile Decaux. Parte din scrieri au fost traduse în Anglia, Suedia, Olanda, Germania ș.a.

În afară de *Două portrete* (1930) și *Destinul lordului Thomson of Cardington* (1932), tălmăcite chiar de autoare, celelalte traduceri românești au apărut cu întârziere (*Isvor, țara sălcilor*, 1937, *Cele opt raiuri*, 1946, peste câteva decenii, *La bal cu Marcel Proust*, 1976, *Jurnal politic*, 1979, iar după 1990, într-un ritm mai susținut). Critica românească interbelică a receptat, în mare parte favorabil, aproape toate cărțile ei apărute în limba franceză (*Isvor, le pays des saules*, 1923, *Le Perroquet vert*, 1924, *Catherine-Paris*, 1927, *Noblesse de robe*, 1928, *Jour d'Égypte*, 1929, *Croisade pour l'anémone*, 1931, *Égalité*, 1935, *Le Rire de la Naiade*, 1935, *Images d'Épinal*, 1937, *Feuilles de calendrier*, 1939). Stabilită în Franța după 1946, **B.** continuă să publice, pe linia unor preocupări mai vechi, câteva cărți de evocare, în manieră epistolară, a unor personalități (*La Vie d'une amitié*, I-III, 1951-1957, *Le Confesseur et les poètes*, 1970, *Échanges avec Paul Claudel*, 1972). Proiectul unei lucrări mai ample, legată de istoria neamului românesc (*La Nymphe Europe*), va fi abandonat după primul volum (1960; postum, în 1976, a apărut și un al doilea tom). În 1955, este aleasă membru al Academiei Regale din Belgia, iar în 1966, este distinsă cu un premiu al Academiei Franceze pentru întreaga activitate.

B. se numără printre scriitorii al căror debut editorial a însemnat o afirmare impetuoasă, răsplătit și cu un premiu academic. Impresiile de călătorie din *Les Huit paradis* vor cuceri publicul prin farmec exotic, cu adieri din *O mie și una de nopți*. Peisaje de vis și miresme legendare, palate fastuoase și maghernițe umile, cadâne, cerșetori, înțelepți alcătuiesc, aici, o ambianță specific orientală, transpusă adecvat într-un amplu registru cromatic și muzical. Pe alocuri, accentele poematice amintesc de Saadi sau de Omar Khayyam. Cu timpul, memorialistica de călătorie tinde spre concizie, vădind și o anume accentuare a predispoziției meditative. Astfel, atât *Jour d'Égypte*, cât și *Croisade pour l'anémone* vor capta pe un ton mai grav pulsul civilizațiilor trecute. Primită cu entuziasm de contemporani, cartea *Isvor, le pays des saules* a stârnit senzație prin materialul inedit și pitoresc, inspirat de realitățile rurale românești. Măiestria autoarei rezidă în trasarea unei anume configurații spirituale a țăranului, a omului unei civilizații vechi, surprins în fluxul existenței lui cotidiene. Datinile și obiceiurile apar ca niște coordonate fundamentale ale traiului isvorenilor, generând drame și acționând ciclic, implacabil, asemenea destinului. „Țara sălcilor” se conduce după legi proprii, cu reminiscențe venite din timpuri străvechi. Imaginea satului este, astfel, ușor aureolată prin transfigurare mitică și

infuzii de lirism. Dincolo de atotputernicia tradiției se conturează, totuși, într-o serie de tablouri răzlețe, în genul lui Jules Renard, un om al pământului, având rosturi, calități și defecte general umane. Personalitatea artistică a scriitoarei se manifestă într-un amplu registru expresiv, talentul său ilustrându-se cu deosebită vigoare mai ales în arta portretistică. Înstrătată cu spirit de observație și fină intuiție psihologică, **B.** va oferi în această direcție modele remarcabile. Reține în mod deosebit imaginea regelui Ferdinand din *Două portrete*, o transpunere parțială după *Portraits d'hommes* (1929). Conturându-se cu precizie, dintr-un mănunchi de amintiri revelatoare, derulate cu patos evocator, figura monarhului pare să fie, în această scriere, aceea a unui personaj dramatic, marcat lăuntric de o chinuitoare contradicție între firea sa (de om modest, timid, retras) și comportarea impusă de obligațiile de suveran. Discipolă fidelă a lui Chateaubriand, scriitoarea tinde de multe ori să-și învaluije personajele într-o aureolă romantică. Este și cazul eroului titular din *Destinul lordului Thomson of Cardington* (1932). Prin acumularea detaliilor sugestive, realizată cu un adânc simț al nuanțelor, atașatul militar al Marii Britanii la București se profilează ca o figură de cavalier medieval. Ipostaza este amplificată de simbolistica fastuoasă folosită de **B.**, care își situează eroul sub zodia focului, element ce pare să-i acompanieze ca un laitmotiv viața și apoi chiar moartea (se prăbușește cu un avion în flăcări). Reconstituirea ambianței este făcută, însă, într-o manieră realistă. Diplomatul englez aparține totodată și timpului său, fiind implicat în relațiile complexe ale primului război mondial. O altă reușită portretistică ce vădește putere de introspecție este legată de figura lui Marcel Proust (*Au bal avec Marcel*

Proust, 1928). Scriitorul evocat pare să iradieze o fascinație hoffmanniană. Comentariul unor scrisori vine să completeze imaginea unui însingurat, devorat de boală și dornic de afecțiune. Corespondența adnotată va constitui, de altfel, un eficient mijloc de evocare și în volume ca *La Vie d'une amitié, Le Confesseur et les poètes, Échanges avec Paul Claudel* ș.a. Se cuvin, de asemenea, menționare, pentru valoarea lor documentară și literară, câteva schițe sugestive de portret (Hitler, Göring, Mussolini ș.a.) din *Jurnal politic*, text ce cuprinde însemnări din perioada 1939-1941. Înfățișând degingolada României în etapa premergătoare celui de-al doilea război mondial, însemnările rețin prin reconstituirea atmosferei generale, de o mare autenticitate, și nu mai puțin prin vigoarea realistă a unor scene.

B. s-a mai exersat și în alte genuri. Astfel *Noblesse de robe* este un îndreptar de modă căruia autoarea îi dă o ingenioasă turnură literară. De asemenea, nu lipsite de interes sunt acele *Pages de Bukovine et de Transylvanie* (1930), excursuri eseistice în istoria și arta românească, sau *Feuilles de calendrier* (1939), care înmănușează un ciclu de articole și reportaje scânteietoare de vervă. **B.** reprezintă, alături de Elena Văcărescu și Anna de Noailles, o ipostază strălucită a afirmării spiritului românesc peste hotare.

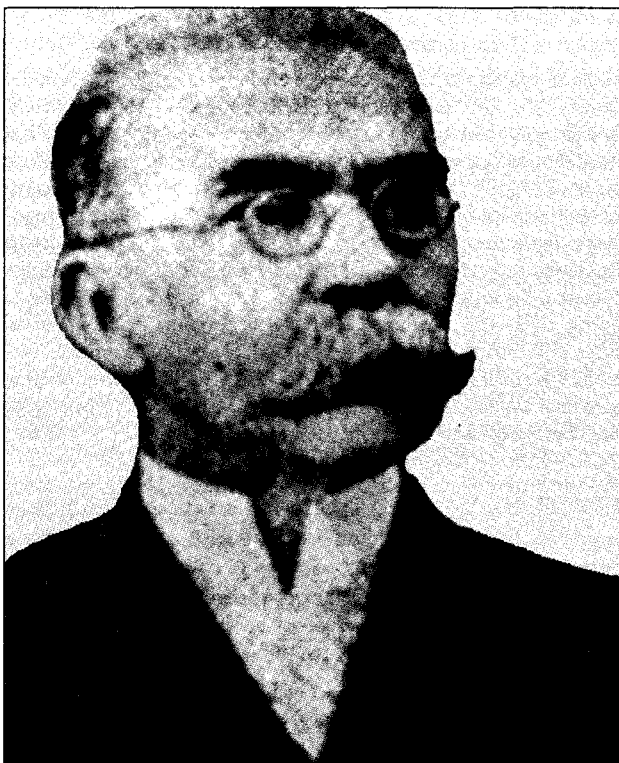
SCRIERI: *Les Huit paradis*, Paris, 1908; ed. (*Cele opt raiuri*), tr. Tudor Nicolaescu, București, 1946; *Alexandre Asiatique ou L'Histoire du plus grand bonheur possible*, Paris, 1912; *Isvor, le pays des saules*, I-II, Paris, 1923; ed. (*Isvor, țara sălcilor*), tr. Pia Brătianu, pref. Mihail Sadoveanu, București, 1937; ed. tr. Anca-Maria Christodorescu, pref. Maria Brăescu, București, 2000; *Le Perroquet vert*, Paris, 1924; ed. (*Papagalul verde*), tr. și pref. Constantin Popescu, București, 1998; *Catherine-Paris*, Paris, 1927; ed. tr. Maria Brăescu și Gh. Lăzărescu, București, 1996; *Au bal avec Marcel Proust*, Paris, 1928; ed. (*La bal cu Marcel Proust*), tr. și pref. Tudor Ionescu, Cluj-Napoca, 1976; *La Tourquoise*, Paris, 1928; *Noblesse de robe*, Paris, 1928; *Portraits d'hommes*, Paris, [1929]; *Jour d'Égypte*, Paris, 1929; *La maison du bon Dieu*, Paris, 1929; *Două portrete*, București, 1930; *Pages de Bukovine et de Transylvanie*, Paris, 1930; *Croisade pour l'anémone*, Paris, 1931; *Le Destin de lord Thomson of Cardington suivi de Smaranda*, Paris, 1932; ed. (*Destinul lordului Thomson of Cardington*), București, [1932]; ed. tr. Vasile Zincenco, pref. Ion Bulei, București, 2002; *Lettres d'une fille de Napoléon*, Paris, 1933; ed. (*O fică necunoscută a lui Napoleon*), îngr. și pref. Ion Grecescu, tr. Andreea Gheorghitziu, București, 1993; *Égalité*, Paris, 1935; *Le Rire de la Naiade*, Paris, 1935; *Un Tendre amour de Napoléon: Marie Walewska*, Paris, 1936; *Images d'Épinal*, Paris, 1937; *Katia. Le Démon bleu du tsar Alexandre*, Paris, 1938; ed. (*Katia. Demonul albastru al țarului Alexandru II*), București, 1991; *Loulou. Prince impérial*, Paris, 1938; *Feuilles de calendrier*, Paris, 1939; *In memoriam: l'abbé Mugnier et lady Leslie*, Paris, 1946; *Pont l'Abîme ou La Grande passion de la duchesse de Baume*, Paris, 1947; *Câline ou La Folle équipée de la duchesse de Berry*, Paris, 1948; *La Vie d'une amitié*, I-II, Paris, 1951-1957; *Theodora ou Le Cadeau de Dieu*, Paris, 1953; *Churchill ou Le courage*, Paris, 1956; *Elisabeth II*, Paris, 1957; *La Nymphe Europe*, I-II, Paris, 1960-1976; *Echanges avec Paul Claudel*, Paris, 1972; ed. (*Corespondența cu Paul Claudel*), tr. Maria Brăescu și Gh. Lăzărescu, București, 1992; *Jurnal politic. 1939-1941*, tr. și introd. Cristian Popișteanu și Nicolae Minei, București, 1979; *Imagini de album*, tr. Elena Bulei, București, 1998; *Un sacrifice regal. Ferdinand al României*, tr. Maria Brăescu, București, 2000; *Jurnal 1915*, tr. Vasile

Zincenco, pref. Ion Bulei, București, 2001; *Jurnal berlinez '38*, tr. și îngr. Dumitru Hâncu, București, 2001.

Repere bibliografice: Cioculescu, *Amintiri*, 395-399; Cioculescu, *Itinerar*, III, 198-202; Paleologu, *Ipoteze*, 274-282; Maria Brăescu, *Interferențe românești în opera Marthei Bibescu*, București, 1983; Ion Negoitescu, *Despre Martha Bibescu*, TR, 1990, 25; Lovinescu, *Unde scurte*, II, 75-77; *Dicț. scriit. rom.*, I, 277-280; Christine Sutherland, *Enchantress: Marthe Bibesco and Her World*, New York, 1996; Al. Dragomirescu, *Universul epistolar al Marthei Bibescu*, Floiești, 1997; Ghislain de Diesbach, *Martha Bibescu. Ultima orhidee*, I-II, tr. și îngr. Constantin Popescu, București, 1998; Narcis Dorin Ion, *Mogoșoaia. Trei secole de istorie. 1702-2002*, București, 2002, *passim*; Dumitru Hâncu, *Martha Bibescu. Intrigă fără iubire*, București, 2002; Magda Teodorescu, *Farmecul desuet al legendelor*, RL, 2003, 16; Adrian Majuru, *Martha Bibescu, „Destinul lordului Thomson of Cardington”*, OC, 2003, 153; Manolescu, *Enciclopedia*, 80-86. C.Bz.

BIBICESCU, I.[oan] G. (8.XI.1848, Cerneți, j. Mehedinți — 2.V.1924, București), folclorist și publicist. Și-a făcut clasele primare la Turnu Severin, iar liceul la Craiova. Studiază dreptul la București și Paris, după care, întors în capitală, acceptă un post de copist la primărie. Aici îl descoperă C. A. Rosetti, care îl angajează în redacția ziarului „Românul”. Părăsește, după 12 ani, ziarul, dar nu și ideile democratice, pe care le va promova în continuare ca redactor la ziarele „Dorobanțul”, „Renașterea”, „Unirea”, „Telegraful” (devenit „Telegraful român”). Cu vremea, reușește să dețină funcții dintre cele mai importante în viața politică a Bucureștiului, ajungând și deputat. A fost director al Societății pentru industrie și comerțul petrolului, membru în comitetul Societății Presei, în comitetul Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor. În anul 1895, este numit director și, în 1916, guvernator al Băncii Naționale, calitate în care a acordat sprijin material mai ales revistelor transilvănene. A donat o bibliotecă orașului Turnu Severin. Preocupările sale au mers spre domenii diverse, ca economie politică, demografie, drept, istoria culturii, fără a străluci însă în vreunul dintre ele.

B. și-a dobândit notorietatea prin activitatea de folclorist, pe care a desfășurat-o totuși accidental, fără veleități, în primul rând din motive de ordin moral. Îngrijorat de posibilitatea dispariției creației populare din Transilvania, el culege câțiva ani la rând folclor din Vâlcele (județul Covasna). Realizează, în felul acesta, monografia folclorică a unei localități. La data apariției volumului *Poezii populare din Transilvania* (1893), textele erau deja cunoscute din ziare și din manuscris, astfel că prezentarea colecției fusese făcută din 1884 de G. I. Ionnescu-Gion și era citată de B. P. Hasdeu în *Etymologicum Magnum Romaniae*. În afara materialelor culese direct, **B.** introduce în cartea sa și texte din alte surse, pentru a ilustra folclorul întregii provincii. Majoritatea o reprezintă textele lirice, la care se adaugă colinde, balade, ghicitori și o prezentare a obiceiului „înfrățit-însurățit”, în care dovedește și aptitudini de filolog. În folclor, **B.** se orientează neașteptat de lesne și mai toate observațiile sale din prefață sunt întemeiate, unele vădind mare finețe de spirit. Folclorul înseamnă pentru el etnopsihologie, dar interpretările

sale sunt lipsite de punctul de vedere istoric. **B.** remarcă unitatea sincretică a cântecului, text-melodie, calitatea îndoielnică a informațiilor furnizate de lăutari și face un patetic apel pentru culegerea folclorului amenințat cu dispariția. A tradus din franceză câteva povestiri romanțioase în foiletonul ziarului „Românul” (Amédée Achard, Étienne Enault, Jane Mac Leod, L. Sermensan, Émile Souvestre).

Culegeri: *Poezii populare din Transilvania*, București, 1893; ed. îngr. Maria Croicu, introd. I. C. Chițimia, București, 1970.

Repere bibliografice: Petru Drăgănescu-Brateș, *Viața și opera lui Ioan G. Bibicescu*, Turnu Măgurele, 1938; Octav Păun, *Un folclorist valoros: I. G. Bibicescu*, GL, 1964, 19; Vrabie, *Folcloristica*, 246; Bârlea, *Ist.folc.*, 301-303; *Dicț. lit. 1900, 100-101*; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 74. L.Cș.

BIBLIA, cartea sacră a iudaismului și a creștinismului. Nici o altă creație spirituală nu a avut asupra destinului uman o mai profundă și mai durabilă înrăurire decât *Biblia* — „Cartea cărților”. Credințe, culturi, cunoștințe, concepții ale omului despre viață, despre lume și despre sine, despre relația sa cu tainele existenței sunt împletite în acest monument unic, alcătuit de-a lungul veacurilor. E formată din câteva zeci de cărți, cu conținut istoric, dogmatic, ritual, poetic, filosofico-moral. Cam pe la sfârșitul secolului al II-lea d. Hr. i s-a dat numele de „biblie” care, după ce în grecește însemnase „fâșie de papirus”, a ajuns să însemne diminutivul pentru „carte”. Însușind milenii de istorie, de experiență și inspirație, a avut ea însăși propria istorie în cultura și în credința popoarelor, fiind tâlmăcită,

treptat, în toate limbile pământului. Masiva parte scrisă înaintea apariției învățaturii creștine formează cartea sacră a poporului evreu, a religiei sale. Alcătuirea acesteia s-a desfășurat în timp cam un mileniu, de la o dată greu de precizat. Ea este parțial acceptată de creștinism, în ce privește conținutul istoric, poetic, filosofico-moral și simbolic, dar nu pe aceeași treaptă cu „legea cea nouă”, propovăduită de Iisus Hristos. Creștinismul ține seamă de faptul că partea veche a *Bibliei* a fost cunoscută de Iisus și de apostolii săi, că învățătura cea nouă nu venea să înlăture, „să strice”, ci să îndrepte Legea Domnului, fie printr-o nouă interpretare, fie restabilindu-i sensurile veritabile, originare, pe care trecerea vremii le redusese uneori la enunțuri formale. Spre a deosebi cele două componente — iudaică și creștină —, primeia i s-a dat numele de *Vechiul Testament* (mai corect ar fi fost *Vechiul Legământ*), iar celei de-a doua, *Noul Testament*. Redactarea *Vechiului Testament* s-a încheiat prin secolul al V-lea sau cel târziu în secolul al IV-lea î. Hr. I s-au adăugat ulterior unele părți istorice, care însă nu sunt recunoscute ca organice nici de tradiția iudaică, nici de o parte a celei creștine. Versiunile originare au fost redactate în ebraică, iar pe parcurs în arameică — limba uzuală a evreilor după întoarcerea din așa-numita „robie babilonică”, însemnând deportarea lor în Mesopotamia de către invadatorii asirieni și chaldeenii, între secolele VIII-VI î. Hr. A cunoscut copii și variante, a suferit îndreptări; către finele primului mileniu al erei creștine, un șir de învățați evrei le-a stabilit o formă, devenită oficială, numită „masoretică” (din ebraica târzie: *masoreth* „tradiție”, „legătură”). În fapt, până acum vreo cincizeci de ani, cele mai vechi manuscrise ebraice sau arameice ale *Vechiului Testament*, ajunse până la noi, erau copii databile din secolele IX-X. Dar, pe de o parte mărturia celebrului istoric Flavius Josephus (c. 40-100 d. Hr.), pe de alta descoperirea (1947) a încă și mai celebrilor manuscrise de la Qumran (pe țărmul Mării Moarte) atestă că în secolul I d. Hr. textul ebraic al *Vechiului Testament* era cunoscut, aflat în circulație cu mult înainte, prezentând doar variante de lectură, pe care „masoreticii” vor căuta să le unifice. O dovadă despre un timp mai îndepărtat în care *Vechiul Testament* era deja consemnat în scris e constituită de traducerea efectuată în limba greacă în secolul al III-lea î. Hr. Ea a fost solicitată de numeroasa și bogata populație evreiască din Alexandria, capitala unuia dintre regatele elenistice. Deși, ca limbă, se afla într-un proces de grecizare, această importantă minoritate își păstrase credința originară. Suveranul Ptolemeu II Philadelphul (285-246 î. Hr.) a venit în întâmpinarea dorinței influenților lui susuși; a autorizat-o și chiar a sprijinit-o, cerând preoților și învățaților evrei de la Ierusalim, păstrători de manuscrise ale cărților sacre, să le trimită pe acestea la Alexandria. Acolo, ele au fost preluate de un grup de șaptezeci de învățați, care au săvârșit traducerea lor în grecește. Așa a apărut *Septuaginta*, numită astfel după numărul traducătorilor. Ea a fost încheiată de continuatori ai acestora către sfârșitul secolului al III-lea, după opiniile unor cercetători chiar ceva mai târziu. Fiind o transpunere într-o limbă de cultură universală, larg cunoscută de-a lungul vremurilor în mediile ecleziastice și intelectuale în

БИБЛІА

ІДЕКЖ

ДУМНІЗВІСКА СКРИПТУРЪ

ІЛВТЕН БІСКИ ШИ ІЛВТЕН ПОАС ЛІЦЕ.

ГОАТЕ

КАРЕ СІВ ТХАМТІНІТ ДІПРЕ ЛІМБІА ЕЛНІБІСЖ СПРЕ ІЦЕЛІЦЕРЪ
ЛІМБІІН РІМЖІЕЦІН КІДПОДІКА ПРЪ ЕДНІДІН КРЕЦІННІ ,
ШИ ІДМІНІАТІДІН ДІМНІ

1679-1688.

ІОАНІ ШІБІАНА КІАТІ КОЗІНІ КАСІРІБІ КОБІ ОДІ

ШИ КІ ДІЕМІАРЕ ДІМІБІДІ

1683-1714.

КОСТІДІНА КРІНІ КОБІ ЦІАА МІРІАЕ ДОГОФІТІ

НЕПОТЬ ДЕ СОРІ ІЛВ МІРІІН СІАЕ , КІРЕАЕ ДІПЪ ПРЕТВІНІРЪ ІЛВІТІН МІН
СІВ ПОЛЕНІТ ДІМНІ , ПІТЪ РІНІСІДІА ДІМІЗІД ДІН ІЛВІЦЕРЪ ІЛГОЛТЕН
ЦІРЪ РІМЖІЕЦІН , ПІЕ ДІМІБІДІ ІЛВ ІКОРОНАТ КІ ДІМНІА ШІ СІПІЖ
НІРЪ ІЛГОЛТІ ЦІРА ОУГРОВАЛІІЕН . ШІ ІПІРЪ ЗІЛЕАЕ МІРІІН СІАЕ СІВ
СІВХІРІШІТІ ІЛВІТІ ДІМІЗІЕІМІ ІЛВІРЪ . КІРЕАЕ ШІ ТОЛІТІ
КЕЛІДІАА ТЪ ДІЕЦІХІРІШІТІ СІАЕ РІДІКІАТІ

ТІПІРІТІДІАЕ ІПІЖ ІКІСІДІАЕ МІТРОПОЛІІН ЕДІКІРЕЦІНІОРЕ ,

ІРЕБІА ПІТІОРІІН ПРЪ СІНІЦІТІДІН ПІРІКІТЕ КІРЪ АГОДОІІЕ

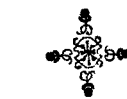
МІТРОПОЛІТІДІА ЦІРІІН , ШІ ЕЗІРІХІ ЛІТІВІОРЕ ,

ШІ ПІІТІРЪ ТЪ ДІ СІВІЦЕ ПРІІНІЦЕ , СІВ ДІРІНІТІ , МІМІДІІН РІМЖІЕЦІН .

ІА ІНІДІА ДІАА ФІАТЕРЪ ІДІМІІН , 5173.
ІІРЪ ДІАА СІПІСЕНІА ІДІМІІН , ІАХІН . = 1688.

1688

ІЛІНА ІДІН ПОЕІМІРН І ІІ ЗІЛЕ .

general, *Septuaginta* este până astăzi, pentru teologi și filologi, o versiune fundamentală a *Vechiului Testament*. În afară de această transpunere, s-au mai făcut și alte traduceri din ebraică în greacă. Ultima dintre cele ce ar putea fi numite „istorice” este din secolul al XIV-lea, operă a unui anonim din Veneția. Evreii preferă, bineînțeles cu excepția textului genuin, traducerea grecească a unui anume Akylas din Sinope, care a trăit pe timpul împăratului Hadrian (117–138 d. Hr.). Ei o consideră mai apropiată de textul ebraic decât *Septuaginta*. Traducerea integrală a *Bibliei* în limba latină a fost dusă la bun sfârșit, în jurul anului 400 d. Hr., de către Sfântul Ieronim. Era un timp în care latina devenise limba de comunicare în întreg spațiul Imperiului Roman. De aceea traduceri Sfântului Ieronim i s-a spus *Vulgata* („în obște cunoscută”). Spre deosebire de *Septuaginta*, ea a cuprins și *Noul Testament*, fiind astfel prima veritabilă „integrală” a *Bibliei*, în înțelesul actual al cuvântului. Cărțile *Noului Testament* au fost scrise inițial în limba greacă. Despre *Evanghelia Sfântului Matei* există mărturie că a fost redactată în arameică. Acest text s-a pierdut, dar din fericire el fusese tradus în grecește, versiune în care s-a păstrat. Primele care au fost consemnate în scris par a fi *Epistolele Sfântului Pavel*, între anii 48–60 d. Hr. Cele patru *Evangelii*, *Faptele Apostolilor* și alte părți alcătuitoare ale *Noului Testament* au fost scrise între anii 60 și 100, ultima fiind, probabil, *Apocalipsul Sfântului Ioan din Patmos*. E de remarcat că, în vreme ce *Vechiul Testament* având — e adevărat — o întindere mult mai mare, a fost alcătuit pe rând, în decurs de aproape o mie de ani, *Noul Testament* a fost fixat în scris cam în cincizeci de ani, poate ceva mai mult, dacă se admite ipoteza că aceia care au stat în preajma Mântuitorului au făcut însemnări, măcar în parte, ale spuselor și faptelor lui, pentru a le folosi apoi în forma redactată, rămasă posterității. Cărțile *Noului Testament* au circulat la început separat. Numai pe la începutul secolului al II-lea au fost grupate la un loc. Tot atunci, *Faptele Apostolilor* au fost constituite ca un capitol aparte de *Evanghelia Sfântului Luca*, iar, nu mult mai târziu, Sfântul Iustin a folosit pentru întâia dată denumirea *Evangelie* (în greacă, „vestirea cea bună”) pentru cele patru cărți care vorbesc despre viața, învățătura și faptele lui Iisus Hristos. Pe la anul 190, când marele gânditor creștin Tertulian a tradus în latină fragmente din acestea, el le-a numit *Noul Testament*. Ulterior a început a fi denumit și *Sancta Scriptura*. De-a lungul secolelor, *Vulgata* a cunoscut și ea numeroase copii manuscrise, cu lecturi variate și cu destule greșeli făcute de copiiști. În cele din urmă, Conciliul de la Trento (reunit de trei ori, între 1545 și 1563) a stabilit textul latin care a rămas oficial pentru lumea catolică. Cu începerea din secolul al IV-lea, versiunilor **B.** în limbile Orientului Apropiat și ale culturii clasice li s-au adăugat treptat traduceri în limbile noilor popoare trecute la creștinism. Prin acestea, ele își vor forma limba proprie, adaptată exprimării scrise. Așa au fost traducerea în gotică, făcută de episcopul Wulfila (secolul al IV-lea), și în slava medievală, de misionarii Chiril și Metodiu și discipolii lor (secolele IX–X). De pe la sfârșitul secolului al XIII-lea datează traduceri în franceză și

BIBLIA

DE LA BLAJ

1795

Ediție jubiliară

Cu binecuvântarea
Î. P. S. LUCIAN MUREȘAN
 mitropolitul Bisericii Române Unite

spaniolă, din secolele al XV-lea și al XVI-lea, în germană, poloneză, italiană, maghiară ș.a.

În cazul literaturii române, este plauzibil ca *Sfânta Scriptură* să fi urmat același traseu cu ansamblul elementelor culturale legate de creștinism. E mai mult decât probabil, dată fiind pleiada de scriitori patristici străromâni, ca strămoșii noștri să fi cunoscut *Vulgata*, după cum e la fel de plauzibil, datorită funcției acestora, de „mediatori spirituali între Roma și Constantinopol” (G. Tepelea), ca și *Septuaginta* să fi circulat pe teritoriul românesc. Dovezile materiale existente nu permit, însă, decât lansarea unor supoziții. Nici în ceea ce privește perioada de după Marea Schismă (1054), când Biserica română, rămasă ortodoxă, a intrat, treptat, în sfera de influență a celei sud-slave (care o izolase de Bizanț), dovezile materiale nu sunt mai numeroase. Majoritatea cercetătorilor (N. Cartoian, Șt. Ciobanu) tind să acrediteze ideea pătrunderii liturghiei slave la nord de Dunăre încă din secolele X–XI, dar probele materiale — inscripții, manuscrise, referiri în cronografele bizantine — lipsesc cu desăvârșire. De aceea, primul fapt atestat în legătură cu pătrunderea textului biblic în literatura română este manuscrisul unui *Evangeliiar* slavon, copiat la 1405 de Nicodim de la Tismana, călugăr athonit originar din Prilep (Macedonia) și exilat la nord de Dunăre după ocuparea Peninsulei Balcanice de către otomani. În chip firesc la un popor creștin, textul *Noului Testament* precede apariția celui vechi-testamentar, fenomen accentuat în anii care vor urma, când copiiștii anonimi continuă opera de transcriere și multiplicare a textelor *Scripturii*, în mănăstirile reorganizate după modelul athonit de către Nicodim. Treptat, munca acestor copiiști atinge performanțe artistice remarcabile. *Tetraevangheliarul* caligrafiat și împodobit cu miniaturi de Gavriil Uric în 1429 a ajuns, de pildă, în Biblioteca Bodleiana de la Oxford.

BIBLIA

SAU

SFÎNTA SCRIPTURĂ

TIPĂRITĂ SUB ÎNDRUMAREA ȘI CU PURTAREA
DE GRIJĂ A PREA FERICITULUI PĂRINTE

† JUSTINIAN

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

CU APROBAREA SFÎNTULUI SINOD

BUCUREȘTI
INSTITUTUL BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXA
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
1968

Printre primele manifestări scriptice ale limbii române se numără textele rotacizante (*Psaltirea Scheiană*, *Psaltirea Voronețeană*, *Codicele Voronețean*, *Psaltirea Hurmuzaki*), originare din nordul Maramureșului. Din păcate, originalele acestor prime traduceri din *Biblie* nu s-au păstrat. Copiile manuscrise din secolul al XVI-lea nu permit stabilirea unor cronologii exacte, din cauza unor erori de copiere a colofoanelor criptate. Unele dintre datele propuse (1391, de exemplu) sunt contrazise de norma lingvistică a textelor, altele, de circumstanțele istorice ale circulației manuscriselor. Nici originea acestor traduceri nu pare a fi foarte clară, fiind formulate o serie de explicații: influența catolică, influența reformată și cea husită. Ultima teorie, propusă de N. Iorğa și susținută filologic de I. A. Candrea, pare cea mai corectă, deși nu lămurește condițiile în care aceste manuscrise, produse într-o zonă de contact cu husitismul, s-au răspândit în teritoriile românești (sudul Transilvaniei, Moldova) fără legătură cu fenomenul în discuție. Importanța primelor traduceri românești ale *Bibliei* privește, pe lângă aspectul teologic propriu-zis, istoria limbii și a literaturii. Ele fixează în scris forme arhaice de limbă, specifice tranziției de la latina vulgară la limba română actuală, oferind cercetătorilor un bogat material lexical, ce constă în cuvinte moștenite din latină și dispărute azi sau retrase pe o arie dialectală extrem de re-

strânsă, cum aprecia N. Cartoajan. De asemenea, după fericita expresie a aceluiași istoric literar, textele rotacizante reprezintă „primele zări de lumină în păcla slavonismului”.

Apariția tiparului este strâns legată de prezența *Scripturii* în cultura noastră medievală. Cea de-a treia carte scoasă de Macarie în slavonă, după *Liturghierul* din 1508 și *Octoiul* din 1510, este un *Tetraevangheliar* (1512). Urmașul său, Dimitrie Liubavici, tipărește și el, tot în slavonă, un *Evangheliar* și, în 1547, un *Apostol* (*Epistolele Sf. Ap. Pavel*). O extraordinară răspândire avea să cunoască textul biblic prin opera de traducere și editare a diaconului Coresi. Printre primele cărți tălmăcite și tipărite de acesta se află un *Tetraevangheliar* (1561), *Lucrul Sfîntilor Apostoli* (1566), o *Psaltire* și un *Liturghier* (1570), o *Psaltire slavo-română* (1577), culminând cu monumentală *Carte ce se cheamă Evanghelie cu învățătură* (1581). Adăugând, la toate acestea, tipăriturile lui biblice în limba slavonă (*Evangheliar*, 1562, 1579, 1583, *Liturghier*, c. 1568–1570, *Psaltire*, 1577 ș. a.), precum și activitatea altor tipografi brașoveni contemporani lui Coresi (diacul Lorinț tipărește un *Evangheliar* la 1570 și o *Evanghelie* la 1579, Călin tipograful reproduce la 1566 *Evangheliarul coresian*), se poate conchide că sfârșitul secolului al XVI-lea a fost momentul decisiv de trecere de la circulația orală, eventual manuscrisă, a *Bibliei*, la prezența ei reală, sub formă de carte, în toate colțurile teritoriilor locuite de români, și chiar dincolo de ele („exportul” de carte religioasă, în toate țările de rit ortodox, fiind o constantă a preocupărilor voievozilor și cărturarilor români). Momentul Coresi marchează și trecerea de la faza aleatorie a traducerilor biblice, la cea a unei munci organizate, ce avea să culmineze cu *Biblia de la București*, tipărită în 1688. O dovedește începerea chiar de către fiul lui Coresi, Șerban, împreună cu Matei Grămaticul, a traducerii sistematice a *Scripturii*, pornind chiar de la *Vechiul Testament*. Sub numele de *Palia* (de la vechiul grecesc *paleos*, „vechi”), se tipăresc în 1582, la Orăștie, primele două capitole ale *Vechiului Testament*, *Facerea* (*Bitia*) și *Ieșirea* (*Ishodul*), transpuse în românește după o *Biblie* maghiară tradusă de predicatorul clujean Gâspăr Heltai, elev al lui Philip Melancton. Ca și prima tipăritură coresiană în limba română, *Întrebare creștinească* (1559), *Palia de la Orăștie* decurge și ea dintr-o inițiativă a reformaților ardeleni (sași și maghiari, deopotrivă), de a calviniza sau luteraniza majoritatea ortodoxă românească a Principatului, spre a crea o contrapondere catolicismului, care găsea mai lesne un limbaj comun cu ortodocșii. Faptul acesta (al inițiativei reformate) nu știrbește cu nimic importanța celor două demersuri cărturărești, care au fost repede expurgate de deformări reformate și integrate efortului general al cărturarilor și oamenilor bisericii românești de a ajunge la o *Biblie* în limba națională. Biserica ortodoxă a știut să profite de aceste deschideri spre a-și afirma autonomia, autonomie la care o obliga însuși statutul ei de unică Biserică ortodoxă europeană, afară de cea rusă, aflată pe un teritoriu liber de dominația otomană.

Impulsul decisiv pentru traducerea integrală a *Bibliei* în limba română avea să vină tot din Transilvania, unde, sub supravegherea și cu purtarea de grijă a mitropolitului Simion

fapt, certificatul de maturitate al limbii române și al întregii culturi naționale. Considerată de specialiști drept una dintre cele mai bune traduceri din lume la acea vreme, *Biblia de la București* este și astăzi un monument de expresivitate literară românească, fiind luată ca punct de plecare și etalon de traducătorii ulteriori, chiar dacă „mai îndreptându-se și curățându-se de oarecare ziceri neobicinuite într-această țară”, cum se spune într-o ediție de secol XIX. Pot fi, în acest sens, menționate edițiile sinodale ale *Bibliei*, începând cu cea din 1914, versiunea din 1938 realizată de Vasile Radu și Gala Galaction și ediția jubiliară a Sfântului Sinod, „diortosită” de Bartolomeu Anania, în 2001. Apariția *Bibliei de la București* coincide cu maturizarea limbii române. Difuzată masiv prin tipar, răspunzând exigențelor vorbitorilor de limbă română din toate părțile teritoriului românesc, cartea a însemnat, totodată, ieșirea textului scriptural din preocupările nemijlocite ale scriitorilor români. Chiar autorii de omilii, cum este Antim Ivireanul, acordă o mai mică importanță textuală pericopei evanghelice propriu-zise, rareori citată în textul oratoric, și o mult mai mare atenție creației omiletice originale. Traducerile ulterioare ale *Bibliei*, în afară de necesarul proces de actualizare lingvistică, au marcat și o accentuată deliteraturizare. Un loc special în această evoluție îl ocupă totuși *Biblia de la Blaj*, în traducerea lui Samuil Micu (1795).

Pe lângă edificarea unui sistem de genuri și specii și stabilizarea unei limbi literare unitare, traducerea *Bibliei* a reprezentat o preocupare esențială a primilor noștri scriitori. Înraurirea literară a fost, în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, enormă, prestigiul ei răsfrângându-se asupra artei literare, pe care a influențat-o în mare măsură. Textul biblic, conținând mai multe coduri de lectură, a impus un model ce se regăsește în narațiunile multor scriitori ai perioadei (Dimitrie Cantemir, Antim Ivireanul, Radu Greceanu). Punctul culminant atins prin *Biblia de la București* a coincis aproape perfect cu începutul secularizării literaturii, ce avea să elimine textul sacru din preocupările literare. De abia epoca modernă, prin mișcarea tradiționalistă și prin resurecția eseului teologic (după 1989), a restaurat din prestigiul unui model literar și al unei surse de inspirație practic inepuizabile. C.M., R.V.

BIBLIA DE LA BLAJ, versiune românească a *Bibliei* tipărită în 1795 la Blaj. În Principate, unde scrierile, atât laice, cât și religioase, au fost, după 1711-1716, tot mai copleșite de grecismul susținut de domnitorii fanarioți, nu s-a mai putut realiza, pe parcursul secolului al XVIII-lea, ceva comparabil cu marea operă de la 1688, *Biblia de la București*. A avut loc, în schimb, o nouă și semnificativă mișcare pendulară a ceea ce era tot mai unitara conștiință românească. Precum fusese și în secolul al XVI-lea, Transilvania a revenit în fruntea activităților promoatoare de credință și de cultură. Ca urmare a unirii unei mari părți a românilor ardeleni cu Biserica Romei (1698-1700), s-a deschis orizontul lor către centrele apusene de învățatură. În Transilvania s-a format, din tineri trecuți prin seminariile și colegiile de la Viena și Roma, Școala Ardeleană, care a așezat temelia culturii și conștiinței naționale moderne. Învățați

Școlii Ardeleni, în majoritate clerici uniți, au pus la loc de frunte și publicarea de literatură religioasă. Deschizând un capitol nou în dezvoltarea istoriografiei și lingvisticii, Școala Ardeleană a năzuit totodată să elibereze limba română, nu în ultimul rând scrierile religioase, de caftanul greoi și învechit al slavonismului și să o aducă mai aproape de eleganța rezonanțelor ei originare, latine. Dintre aceste străduințe nu putea lipsi aceea de a înfăptui împlinirea oricărei literaturi religioase de oriunde: o nouă traducere și editare a *Bibliei*. Încă episcopul Petru Pavel Aaron, în jurul anului 1760, se încumetase la o traducere, fără a o fi putut publica. Misiunea avea să fie asumată și dusă la bun sfârșit de Samuil Micu, cel mai fecund editor și traducător de carte religioasă dintre învățații Școlii Ardeleni. Îndemnul i-a venit mai întâi de la episcopul de Oradea, Ignatie Darabant, unul dintre prelații care au încurajat mult această mișcare de înnoire culturală și națională. A început munca pe la 1783, după textul grecesc și cel latinesc, nu fără a fi consultat și cărți anterioare în românește: *Palia de la Orăștie*, *Noul Testament de la Bălgrad* și *Biblia de la București*. Face uneori aluzii la textul ebraic, la cel arab și persan, deși, cel puțin pe ultimele două, e improbabil să le fi utilizat direct. A continuat, cu întreruperi, cam un deceniu. A colaborat cu el și episcopul Ioan Bob, împreună cu un grup de învățați blăjeni,

Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a legii cei vechi și a celei noao, *Sibiu, 1856-1858*

revizuind traducerea — mai ales prin compararea cu *Septuaginta* — și adăugându-i note și explicații („tâlcuri”). Tot episcopul a întreprins demersurile necesare la Viena pentru dobândirea autorizației de tipărire la Blaj a acestei *Bibliei*, alta decât cea de la București. Lui Samuil Micu i se datorează însă, în proporție covârșitoare, împlinirea acestui grandios efort de erudiție și de talent: la Blaj, în 1795, se tipărește *Biblia adecă Dumnezeiasca scriptură a legii vechi și a ceii noao*. Învățatul ardelean răspundea, prin truda lui aproape monahală, unei nevoi de ordin religios în primul rând, dar îndeplinea și un serviciu de obște pentru toți românii, de oricare confesiune. Fiindcă, așa cum el însuși scria în *Înștiințare către cetitor*: „*Scriptura Sfântă* [...] românește tâlmăcită la anul 1688 în București s-au fost tipărit, dar cu foarte întunecată și încurcată așezare și întocmire a graiului românesc și mult osibit de limba cea de acum obicinuită, și mai ales de graiul și stilul cel din cărțile besericești, care în toate besericile românești se cetesc [...] Afară de aceasta, aceale vechi *Bibliei* atâta s-au împușinat, cât foarte rar, să nu zic bun credincios creștin, ci preot easte la carele să află, și nici cu foarte mare preț, făr' de mare trapăd și osteneală nu să află.” Tipărirea de la Blaj este mai puțin artistică decât cea din 1688, dar mai corectă, în sensul unei mai mari apropieri de original, și, cu deosebire, mai românească decât oricare dintre realizările anterioare. Un poet și un mare traducător ca George Coșbuc afirma: „Negreșit, *Biblia de la Blaj* e cea mai limpede tradusă și mai luminată de înțeles, fiindcă au tradus-o bărbați cu înaltă cultură literară, pe lângă cea teologică.” Textul ei a fost reprodus la Sankt Petersburg în 1819, pentru a servi românilor din Basarabia. Apoi, la Buzău, o ediție inițiată de episcopul Filotei s-a tipărit între 1854 și 1856. Și tot textul ei a stat la baza ediției de la Sibiu, din 1856–1858, obținută de episcopul Andrei Șaguna. Prin aceste ediții, realizate în aria credinței ortodoxe, *Biblia* blăjeană de la 1795 a dominat limbajul creștin românesc până în pragul anului 1900, când încep să apară ediții de mare tiraj, tipărite de societăți care își au sediul mai ales în Marea Britanie, consacrate răspândirii *Bibliei* în toată lumea.

Ediții: *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a legii vechi și a ceii noao*, tr. Samuil Micu, Blaj, 1795; ed. (*Biblia sau Testamentul Vechi și Nou*), t. I–V, Buzău, 1854–1856; ed. Sibiu, 1856–1858; *Biblia de la Blaj*, 1795, ed. jubiliară, coordonator Ioan Chindriș, pref. Lucian Mureșan și Camil Mureșan, postfețe Ioan Chindriș și Eugen Pavel, Roma, 2000.

Repere bibliografice: Aurel Crăciunescu, *Mitropolitul Andreiu și Sf. Scriptură*, „*Revista teologică*”, 1909, 440–457; Ioan Bălan, *Biblia de la Blaj*, „*Cultura creștină*”, 1914, 5, 6; Ioan Modrișan, Zenovie Păclișanu, *Cum a apărut Biblia lui Clain?*, „*Cultura creștină*”, 1919, 5–6; Zenovie Păclișanu, *Un vechi proces literar (Relațiile lui I. Bob cu S. Klein, Gh. Șincăi și P. Maior)*, RFR, 1935, 7; Grigore Marcu, *Sfânta Scriptură în „pom românesc”*, MA, 1958, 11–12; Zenovie Păclișanu, *Istoria Bisericii Române Unite*, „*Buna Vestire*” (Roma), 1976, 1–4; Virgil Căndea, *Răzuna dominantă. Contribuții la istoria umanismului românesc*, Cluj-Napoca, 1979, 114; Al. Andriescu, *Elemente de stil oral în Noul Testament de la Bălgrad (1648) și Biblia de la București (1688) în comparație cu Biblia lui Micu (1795)*, AUI, lingvistică, t. XXXII, 1986; Ioan Chindriș, *Originile Școlii Ardelene*, RITL, 1986, 4; Perpessicius, *Scriitori români*, I, București, 1986, 57–80; Al. Andriescu, *Biblia de la București (1688) și Biblia de la Blaj*, „*Dacoromania*” (Freiburg), 1988, 7; Ioan Chindriș, *Idei, oameni, fapte*,

MS, 1988, 1; Gabriela Mircea, *Etape ale difuzării Bibliilor blăjene între anii 1795 și 1822*, „*Biblioteca și cercetarea*”, 1996, 96–105; Cornel Tatai-Baltă, *Implicațiile tipografice și arta grafică în Biblia lui Samuil Micu (1795)*, în *Pagini de artă românească*, Blaj, 1998, 54–62; Ioan Chindriș, *Secolele Bibliei de la Blaj*, în *Biblia de la Blaj*, 1795, ed. jubiliară, Roma, 2000, 2339–2406; Eugen Pavel, *Un monument de limbă literară: Biblia lui Samuil Micu*, în *Biblia de la Blaj*, 1795, ed. jubiliară, Roma, 2000, 2417–2433. C.M.

BIBLIA DE LA BUCUREȘTI, prima ediție românească integrală a *Bibliei*. S-a tipărit la București în numai zece luni, din noiembrie 1687 până în septembrie 1688, reprezentând în epocă o importantă realizare filologică. Apariția cărții s-a impus la un moment dat ca un deziderat al politicii culturale promovate de domnitorul Șerban Cantacuzino. *Biblia de la București* a suscitât întrebări referitoare la autorul sau autorii traducerii, precum și la raporturile textului cu tâlmăcirile anterioare, parțiale, din *Scriptură* în limba română — tipărirea lui Coresi, *Palia de la Orăștie*, *Noul Testament de la Bălgrad*, tipărirea mitropolitului Dosoftei al Moldovei sau traducerea *Vechiului Testament* rămasă în manuscris de la Nicolae Milescu. S-a considerat îndeobște că la întocmirea acestei ediții a *Bibliei* au contribuit un grup de cărturari din Țara Românească, între care, frații Radu și Șerban Greceanu (celui dintâi datorându-i-se și *Stihurile asupra stemei prea luminatului și înălțatului Domn Ioan Șarban C. B. Voievod*), arhiepiscopul grec Ghermanos Nyssis, consultat în materie de limbă și dogmă, Mitrofan, fostul episcop al Hușilor, stabilit în Țara Românească, supraveghetor tehnic al ediției, nume la care a fost asociat și cel al stolnicului Constantin Cantacuzino (presupus ca fiind autor de fapt, sau coautor, al predosloviilor semnate de mitropolitul Teodosie și de patriarhul Dositei al Ierusalimului). Traducerea de la 1688, efectuată după *Septuaginta*, ar fi fost confruntată, conform unei păreri tradiționale, cu transpunerile anterioare ale *Vechiului* și *Noului Testament* existente la noi, din care numeroase pasaje ar fi fost preluate și integrate aproape fără modificări în cuprinsul noii ediții. Apariția *Bibliei* din 1688 a fost apreciată în acest context drept momentul afirmării depline a limbii naționale în cult, o încununare a strădaniilor cărturarilor clerici și laici din cele trei state feudale românești, și extinse pe o durată de mai bine de un secol, pentru dezvoltarea limbii literare. Traducerea și tipărirea integrală a *Bibliei* în Țara Românească ar fi avut drept consecință afirmarea subdialectului muntean ca bază în evoluția ulterioară a limbii române literare. Cercetările mai noi, reactualizând un alt punct de vedere, dar aprofundând investigația și argumentarea, insistă asupra însemnătății traducerii lui N. Milescu, a ponderii acestui text în cuprinsul ediției de la 1688. A fost semnalată apoi pătrunderea în textul *Bibliei de la București*, în proporție considerabilă, a unor fenomene lingvistice de tip popular (muntenesti), dar și a unor particularități fonetice, morfologice și lexicale caracteristice graiurilor nordice, ardelenesti și moldovenesti. Existența celor din urmă a fost explicată, între altele, prin prezența în Țara Românească a unei pleiade de tipografi moldoveni, unii dintre ei continuatori ai prestigioasei activități desfășurate în domeniul traducerilor

religioase la Iași, sub îndrumarea mitropolitului Dosoftei, iar mai de curând, prin contribuția efectivă a acestuia la traducere.

Prin reconsiderarea contribuției lui Nicolae Milescu, a cărui traducere din *Vechiul Testament* a avut un rol determinant în alcătuirea ediției din 1688, însăși apariția *Bibliei de la București* redobândește proporții de eveniment cultural, ținând de o tradiție umanistă ale cărei manifestări au putut fi recunoscute la noi încă din prima jumătate a secolului al XVII-lea. În traducerea *Vechiului Testament*, datând din perioada șederii sale la Constantinopol, între anii 1661 și 1664, ca reprezentant diplomatic al domnitorului Grigore Ghica al Țării Românești, Milescu s-a folosit de o ediție protestantă, prestigioasă în epocă, *Septuaginta* tipărită la Frankfurt pe Main în 1597. Lipsa de prejudecată în alegerea ediției, ca și strădania de a transpune în limba română un cuprinzător aparat critic, atestă preocupări de ordin filologic și cultural ce pot justifica interesul, manifestat încă în tinerețe de Milescu, față de o asemenea lucrare. Paralel cu textul grecesc al *Septuagintei*, el a consultat mai multe ediții latinești (dintre care cel puțin două retipăreau versiunea latină oficială a *Bibliei* – *Vulgata*, iar o alta conținea o traducere mai nouă, independentă), precum și *Biblia* slavonă, tipărită în 1581, la Ostrog. Elaborată cu rigoare filologică, traducerea lui Nicolae Milescu ar fi fost revizuită de un grup de cărturari munteni, necunoscuți (cum atestă manuscrisul 45 de la Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române, o copie ce a aparținut mitropolitului Țării Românești, Teodosie Veștemeanu), cărora le-a parvenit într-o formă nedefinitivă textul, astăzi pierdut, al spătarului moldovean, și care ar fi perfectat traducerea acestuia, probabil între anii 1683 și 1686. Respectând metoda și exigențele filologice adaptate de Milescu însuși, autorii (sau autorul) manuscrisului 45 au urmărit colaționarea unui număr mai mare de izvoare (între care se număra și ediția R. Daniel a *Septuagintei*, tipărită la Oxford în 1653 sau la Cambridge în 1655) și au amplificat aparatul critic al versiunii inițiale. Potrivit unei ipoteze formulate mai de curând, una dintre principalele revizuii ale versiunii elaborate de Milescu s-ar datora lui Dosoftei, viitorul mitropolit al Moldovei (identificat ca autorul manuscrisului 45), căruia i-ar fi revenit o asemenea însărcinare încă înainte de 1671, în perioada episcopatului la Roman, și al cărui aport la desăvârșirea traducerii *Vechiului Testament* poate fi considerat ca apreciabil. S-a demonstrat că, ulterior, alcătuirii ediției de la 1688, cărora nu li se poate atribui o nouă traducere integrală a *Bibliei*, au renunțat, în parte, la comparativismul erudit al predecesorilor și s-au îndreptat, contrar așteptărilor, spre simplificarea și limpezirea textului și aparatului critic al manuscrisului. Meritele lor își află expresie îndeosebi în acuratețea frazei și, adesea, împotriva dificultăților de înțelegere a originalului elin, de aflare a unor echivalențe în limba română sau de acceptare a unor termeni neologici, în proprietatea transpunerii. Ilustrând eforturile filologice succesive ale mai multor cărturari umaniști români din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, în *Biblia de la București*, ediție ortodoxă oficială, ajunge a fi inclus de asemenea, în chip neașteptat, un apocrif din epoca elenistică, tratatul filosofic *Despre rațiunea dominantă* (*Pentru sânghurul țiitoriu gând*), multă vreme pus în seama

istoricului Josephus Flavius. Preluat odată cu traducerea lui Milescu, cel care, interesat, îl reține din ediția *Bibliei* de la Frankfurt, *Pentru sânghurul țiitoriu gând* este cea dintâi scriere filosofică publicată în limba română, precedând cu un deceniu *Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea sau Giudețul sufletului cu trupul* (1698) al lui Dimitrie Cantemir. În același timp, actul însuși al editării *Bibliei de la București*, alăturând *Vechiului Testament* (tradus de Milescu și revăzut, cum s-a presupus, de Dosoftei) *Noul Testament*, tipărit în 1648 la Alba Iulia, apare îndoit motivat, la data respectivă, de temeuri religioase, cât și de rațiuni politice. Înfăptuită sub patronajul lui Șerban Cantacuzino, ediția de la București, realizată cu vădită economie de timp și de mijloace, sugerând și o anume precipitare, urma să popularizeze numele domnului Țării Românești, care își asumase rolul de protector spiritual al creștinătății balcanice și de conducător al răzcoalei antiotomane. (Șerban Cantacuzino finanțase și o ediție în limba greacă a *Bibliei*, apărută din inițiativa lui N. Glykis, la Veneția, în 1687.) Moartea domnului survenind la 29 octombrie 1688, cu puțin înaintea punerii în circulație a cărții, de monumentală ediție se grăbește a beneficia, într-un cadru politic prea puțin schimbat, ruda și urmașul la domnie al lui Șerban Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu. O a doua foaie de titlu, substituind pe aceea a primelor exemplare ale *Bibliei*, asociază, în ultima clipă, în chip oficial, întreprinderii numele lui Constantin Brâncoveanu. Exemplare din *Biblia de la București* au aparținut unor cărturari ai epocii din Țara Românească sau din Moldova, lui Stoica Ludescu ori, semnificativ, mitropolitului Dosoftei, căruia i-a fost dăruită cartea (în care apar și câteva însemnări autografe – comentarii explicative –, intervenții târzii pe text ale ierarhului moldovean) în numele domnitorului Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir va adnota de asemenea în marginea unui exemplar din ediția din 1688, moștenită de la părintele său, domnitorul Constantin Cantemir.

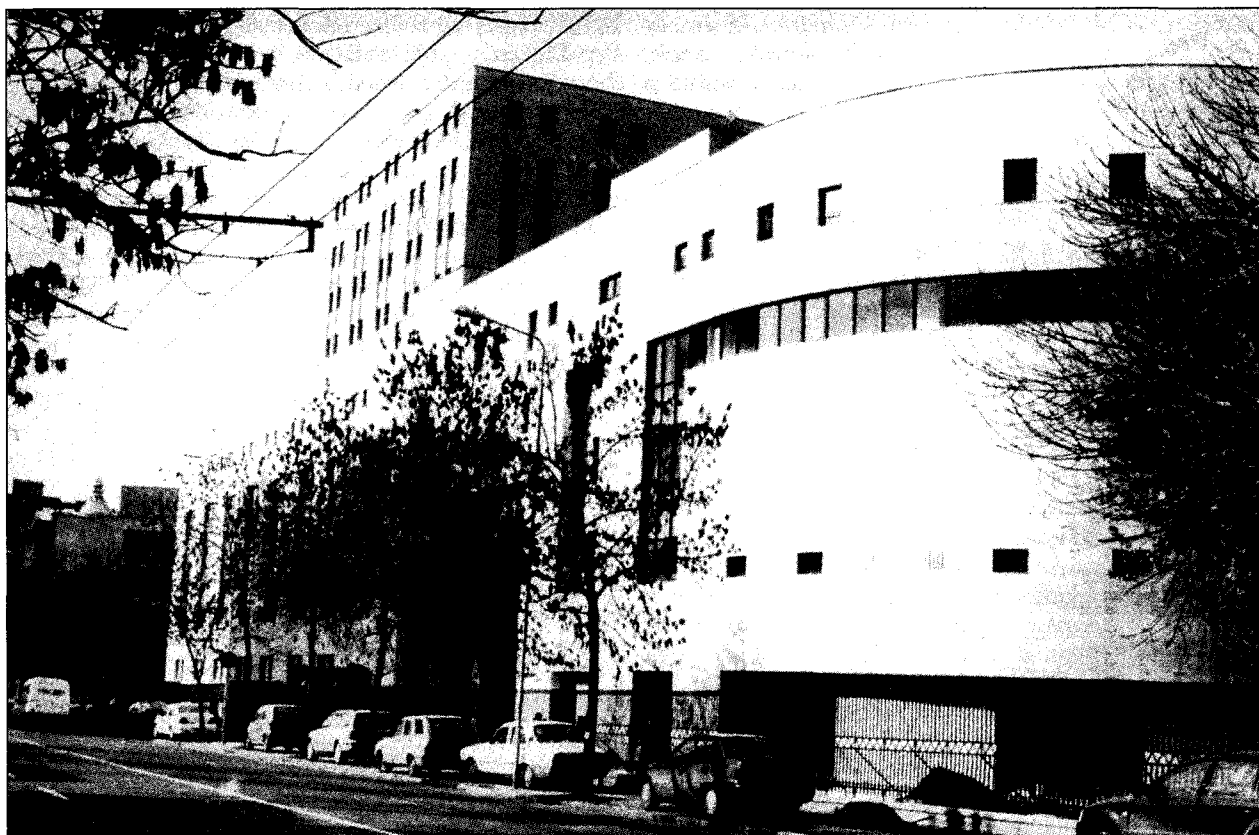
Ediții: *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură*, București, 1688; *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, coordonator I. C. Chițimia, București, 1988; *Monumenta Linguae Dacoromanorum. Biblia 1688, I-V*, Iași, 1988-1997, XI, Iași, 2003; *Biblia 1688, I-II*, îngr. Vasile Arvinte și Ioan Caproșu, Iași, 2001-2002.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. relig.*, 207-208; N. Iorga, *În legătură cu „Biblia” de la 1688 și „Biblia” de la 1667 a lui Nicolae Milescu*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XXXVIII, 1915-1916; Const. Solomon, *Biblia de la București (1688)*, Tecuci, 1932; Cartoian, *Ist. lit.*, III (1945), 214-219; Ciobanu, *Ist. lit.* (1947), 297-308; Haneș, *Studii ist. lit.*, 74-131; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 221-222; *Ist. lit.*, I, 418-425; Piru, *Ist. lit.*, I, 212-216; Rosetti-Cazacu-Onu, *Ist. lb. lit.*, I, 167-183; Țepelea-Bulgăr, *Momente*, 44-50; *Dict. lit.* 1900, 101-102; Virgil Căndea, *Rațiunea dominantă. Contribuții la istoria umanismului românesc*, Cluj-Napoca, 1979, 106-214, 222-223; Alexandru Andriescu, *Locul Bibliei de la București în istoria culturii, literaturii și limbii române literare*, în *Monumenta Linguae Dacoromanorum. Biblia 1688, I*, Iași, 1988, 7-45; *Biblia de la București (1688)*, „Dacoromania” (Freiburg), 1988, 7 (număr special); Eugen Munteanu, *Studii de lexicologie biblică*, Iași, 1995, 16-88; Al. Andriescu, *Studii de filologie și istorie literară*, Iași, 1997, 90-208; Vasile Arvinte, *Normele limbii literare în Biblia de la București (1688)*, în *Biblia 1688, I*, îngr. Vasile Arvinte și Ioan Caproșu, Iași, 2001, I-CXLVI; Alexandru Andriescu, *Psalmii în literatura română*, în *Monumenta Linguae Dacoromanorum*, XI, Iași, 2003, 5-144. R.S.

BIBLIOGRAFIA ROMÂNĂ, publicație apărută la București, lunar, de la 1 iulie 1914 până în iunie 1916, sub direcția lui Victor Anestin, fiind patronată de Editura Librăriei Alcalay and Co. **B. r.** are un caracter preponderent informativ, principalul ei scop fiind acela de a anunța prompt noile apariții editoriale, pe domenii: „Poezie”, „Nuvele-romane”, „Critică literară, filosofie, istorie”, „Filologie”, „Teatru”, „Religie” etc. Sumarul cuprinde însă și numeroase comentarii, scurte recenzii, note pe cele mai diverse teme legate de universul cărții, începând cu istoria artei tipografice și încheind cu problema difuzării tipăriturilor. Cu excepția notelor lui Victor Anestin, textele nu sunt semnate. *I.M.*

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, instituție care funcționează în cadrul Academiei Române, având statut de bibliotecă națională. Conform statutului, **B.A.R.** „conservă bunurile de patrimoniu mobil care aparțin Academiei Române, exercită dreptul de depozit legal național pentru tipăriturile de toate categoriile, colectează, păstrează, organizează și pune în valoare fondul național de tipărituri, manuscrise, hărți, colecții de artă, colecții numismatice, colecții filatelice și alte documente de valoare științifică și culturală, colectează și păstrează arhivele personale provenite de la membri ai Academiei Române, efectuează cercetări în domeniul bibliologiei și al documentării, face schimburi de publicații cu biblioteci, instituții și societăți științifice din străinătate, organizează manifestări expoziționale” etc. Bazele instituției au fost puse în 1867, când episcopul Buzăului, Dionisie Romano, a donat Societății Academice Române întreaga bibliotecă, ce aparținuse căpitanului Constantin Cornescu-Oltelnicianu, una dintre cele mai mari și mai valoroase biblioteci particulare din Țara Românească. Exemplul a fost urmat de numeroase alte personalități ale țării: Carol Davila, George Barițiu, A. T. Laurian, Timotei Cipariu, V. A. Urechia, Petrache Poenaru. Până în 1871, fondul de carte a fost totuși destul de redus, acestuia alăturându-i-se și o importantă donație de monede, prima de acest fel, provenită de la Mihail Crișan, protopopul de Reghin, și oferită de către Al. Papiu-Ilarian. După 1871, evoluția instituției a fost mai rapidă, datorită masivelor donații făcute îndeosebi de membrii Societății Academice Române (devenită ulterior Academia Română), o contribuție remarcabilă având A. I. Odobescu, căruia i se datorează, între altele, depunerea manuscriselor poezilor Văcărești, dar și a unor lucrări de literatură modernă, Ion Ghica, cel care a oferit manuscrisele unor lucrări ale lui N. Bălcescu, D. Bolintineanu, V. Alecsandri, dar și ale altor revoluționari pașoptiști. De numele lui D. A. Sturdza este legată întemeierea cabinetelor numismatic, de stampe, de cartografie, precum și a fondului de documente istorice, tot el făcând donații deosebit de valoroase ce proveneau atât din colecțiile proprii, cât și din fondurile de carte veche și manuscrise descoperite la diferite mănăstiri și biserici din întreg spațiul românesc. De-a lungul anilor, zestrea de cărți vechi și manuscrise a **B.A.R.** a sporit considerabil. Așa, de pildă, în 1902, Titu Maiorescu a oferit spre păstrare manuscrisele lui Mihai Eminescu, iar doi ani mai târziu și cele 25 de manuscrise vechi ce aparținuseră poetului și pe care acesta le

purtase cu el întreaga viață. În 1920, Iacob Negruzzi a dăruit numeroase scrisori ce aparținuseră membrilor societății Junimea, în 1937, s-au cumpărat de la Londra, prin intermediul lui Nicolae Titulescu, 200 de manuscrise din biblioteca lui Moses Gaster, iar în 1941, s-a primit imensa arhivă a lui George Coșbuc etc. La rândul lor, Mihail Kogălniceanu, G. Barițiu, episcopul Melchisedec, Al. Papiu-Ilarian, N. Docan, Ștefan Hepites, Constantin Hamangiu, Mihail C. Sutz, Ștefan Capșa, Dimitrie Papasoglu și numeroși alți oameni de cultură au îmbogățit colecțiile bibliotecii academice cu cărți și manuscrise, cu gravuri, desene și stampe, cu monede și medalii, cu timbre și hărți, cu afișe și programe dintre cele mai diverse. Un rol însemnat în îmbogățirea fondului de carte l-au avut și schimburile de publicații cu instituții academice similare, cu societăți și universități de peste hotare, acțiune demarată tot în 1871 și continuată fără întrerupere în perioada ce a urmat. Organizarea după criterii strict științifice a acestor importante colecții s-a datorat lui Ioan Bianu, care a inițiat totodată întocmirea de inventare și cataloage, a elaborat un plan bibliografic, bibliografii și repertorii, dar și primul regulament al **B.A.R.** care împreună cu Legea Depozitului Legal (1884) au constituit actele normative menite a-i statua activitatea. După o perioadă în care a funcționat în spații improprii, ce se dovediseră neîncăpătoare față de numărul mare de colecții și de perspectiva sporirii lor neîncetate, în 1929 s-a înălțat primul edificiu propriu, înlocuit în 1938 cu un altul, proiectat de arhitectul Duiliu Marcu, prevăzând, pe lângă depozite speciale pentru toate tipurile de colecții, săli de lectură și de expoziții. De-a lungul anilor, în fruntea instituției s-au aflat importanți oameni de cultură: Ioan Bianu (1884-1935), generalul Radu R. Rosetti (1935-1945), Ioan I. Nistor (1945-1948), Perpessicius (1957), Tudor Vianu (1958-1964), Șerban Cioculescu (1966-1975), Jean Livescu (1975-1980), Victor Emanuel Sahini (1980-1993), Gabriel Ștrempel (din 1993). În lunga ei existență, **B.A.R.** a trecut și prin momente deosebit de dificile. Astfel, în anii primului război mondial, o parte a manuscriselor slave au fost ridicate de trupele bulgare, acestea fiind restituite numai în urma unor susținute intervenții la autoritățile de ocupație germane; în vara anului 1944, din cauza bombardamentelor, s-au impus măsuri sporite de siguranță și apărare a depozitelor; în anii regimului totalitar, numeroase cărți și periodice au fost trecute la așa-numitele „colecții speciale”, a căror consultare se obținea cu multă dificultate, de asemenea, o parte din manuscrise, stampe, hărți și partituri au fost transferate la Arhivele Statului, iar fondurile destinate achizițiilor au fost simțitor diminuate etc. După 1990, procesul de renaștere a Academiei Române a cuprins și **B.A.R.**, căreia i s-a acordat o atenție aparte. În ultimii ani, au sporit achizițiile de carte, s-au intensificat schimburile internaționale, astfel încât astăzi în depozite se află circa unsprezece milioane de documente, manuscrise, cărți rare, stampe, periodice, partituri, stampe, gravuri, desene, hărți, monete, timbre ș.a. În decembrie 2001, a fost inaugurat un nou edificiu, o clădire funcțională, care, în 16 000 m², adăpostește, după metodele cele mai moderne, întregul patrimoniu al bibliotecii. De-a lungul anilor, **B.A.R.** a desfășurat și o intensă activitate de cercetare, con-

Noua clădire a Bibliotecii Academiei Române

cretizată într-o serie de volume: *Bibliografia românească veche*, *Bibliografia periodicelor românești*, *Bibliografia națională a cărții*, *Catalogul manuscriselor românești*, *Catalogul manuscriselor grecești*, *Repertoriul general al periodicelor științifice*, *Bibliografie contemporană a literaturii române pentru anii 1944-1960*, *Bibliografia românească modernă*, în numeroase bibliografii consacrate unor mari personalități etc., precum în articolele din revista „Studii și cercetări de documentare și bibliologie”, ca și în numeroase buletine informative. De asemenea, cu diferite prilejuri, se organizează expoziții tematice din fondurile proprii de carte, manuscrise, hărți, stampe și desene și sunt găzduite manifestări științifice, cea mai de seamă instituție de profil a țării îmbinând astfel armonios funcția sa de bază, de achiziționare și de conservare, cu munca de cercetare și de popularizare a unor însemnate valori ale patrimoniului spiritual românesc și universal.

Repere bibliografice: Ioan Bianu, *Localul Bibliotecii Academiei*, București, 1910; *Memoriu privitor la clădirea Bibliotecii Academiei Române*, București, 1911; George Baiculescu, *Biblioteca Academiei la nouă decenii de activitate. 1867-1957*, „Căluza bibliotecarului”, 1957, 12, 1958, 1, 2; Ioan Lupu, *Primii donatori ai Bibliotecii Academiei Române*, SCD, 1965, 3; Șerban Cioculescu, *Biblioteca Academiei la o sută de ani*, SCD, 1967, 2-3; Ioan Lupu, *Biblioteca Academiei, bibliotecă națională deținătoare a fondului românesc de publicații*, SCD, 1967, 2-3; *Biblioteca Academiei R.S.R.*

1867-1967. *Cartea centenarului*, București, 1968; Gabriel Ștrempel, *Biblioteca Academiei Române în viața lui Ioan Bianu*, „Memoriile Secției de științe filologice, literatură și arte”, t. VII, 1985. D.N.F.

BIBLIOTECA FAMILIEI, revistă literară apărută la București de la 1 ianuarie 1890 până la 18 iulie 1895. Director a fost Vasile Alecsandrescu; din 17 februarie 1892, el și-l asociază, ca redactor, pe Mircea Demetriade; tot atunci se anunță colaborarea lui Al. Macedonski și Bonifaciu Florescu. Săptămânală mai întâi, în ultima parte a anului 1891 revista a apărut de două ori pe săptămână, în anul următor, bilunar, iar în 1895, de trei ori pe lună. În **B.** s-au tipărit numeroase traduceri, unele nesemnate, altele realizate de V. Alecsandrescu (care semna Vasal), de Cincinat Pavelescu, B. Florescu și Lucia I. Livescu. S-a tradus din Jules Verne (romanele *Tragediile oceanului* și *Cesar Cascabel*), din Catulle Mendès, J. Richepin, Ed. Gondinet, J. Barbier, Maupassant ș.a. Din poemele în proză ale lui Turgheniev transpune în românește Ludovic Leist (*Nimfele*, *Auzi-vei judecata proștilor*, *Natura*). Macedonski publică o epigramă (*Lui X., poet sumbru*) și republică mai multe *Nopti*. Versuri au dat și Bonifaciu Florescu, Mircea Demetriade, Al. Obedenaru, Anna Ciupagea, I. I. Livescu, Ilie Ighel-Deleanu, Caton Theodorian, Al. G. Polihroniade, Adrian Milan. În numărul 9 din 3 martie 1891 debuta Cincinat Pavelescu, sub

iscălitura P. C. de la Milcov, cu poezia *Visuri triste*. În afară de versuri și proză, V. Alecsandrescu publică articole și cronici teatrale, știri din teatru și din viața culturală, aforisme și anecdote.

R.Z.

BIBLIOTECA MODERNĂ, revistă apărută, lunar, la București din 1 ianuarie 1908 până în 1 iunie 1911 (54 de numere, unele duble sau triple). Director: Vasile Sandrescu. Redacția explică, în *Rostul acestei reviste*, intenția de a răspunde unei multitudini de cerințe culturale prin editarea unui fel de magazin literar-artistic. În consecință, publicația va conține de toate. Rubrici: „Cugetări”, „Cronica”, „Medicina”, „Bucătărie”, „Recreație”. Se remarcă suita de portrete ale unor personalități ale timpului: George Enescu, Take Ionescu, Pompiliu Eliade, Ion I. Lăvescu, Marioara Voiculescu, Aristizza Romanescu, Radu D. Rosetti, Petre Liciu, Bonifaciu Florescu, Smara, Ion Brezeanu, I. C. Bacalbașa. Poezie publică Al. Macedonski (*Noaptea de ianuarie*), Anna Ciupagea-Mateescu, Mircea Demetriade, Ion I. Lăvescu, N. Țincu, Radu D. Rosetti, Carmen Sylva, Ludovic Dăuș, Caton Theodorian, Smara, Bonifaciu Florescu, Constantin Răuleț, Mihail Celarianu. Pagini de proză semnează doar Vasile Alecsandrescu (romanul *Viclenie socială*), care colaborează și cu un text dramatic, Mihail Drăgănescu, Ricard D. Ioan. Articolele de critică aparțin aceluiași V. Alecsandrescu, precum și lui M. A. Renert, Mihail C. Bunescu, Constantin Răuleț, care fac cronică teatrală. Traducerile sunt din Paul Hervieu, Catulle Mendès, Hélène Vacaresco, H. Heine, Turgheniev, Uhland, E. Castelnuovo. Se publică partituri muzicale, pe versuri ale marilor poeți români. Revista mai conține ilustrații foto, caricaturi, umor, jocuri etc. În general, nu-și depășește intențiile.

V.T.

BIBLIOTECA ROMANELOR CELEBRE, publicație destinată traducerilor din literatura universală, apărută la București, săptămânal, între 24 decembrie 1905 și 26 ianuarie 1906, sub direcția lui Al. Polihroniade. În cele patru numere ale publicației, sunt tipărite în versiune românească proze erotico-sentimentale și de aventuri din autori la modă: Ponson du Terrail (*Victimă*), Jules Mary (*Răzburarea părâsitei*), Conan Doyle (*Isprăvile colonelului de Gérard*) ș.a.

I.M.

BIBLIOTECA ROMÂNĂ, instituție culturală înființată la 1 mai 1949 la Freiburg im Breisgau, Germania, unde funcționează și un Institut Român de Cercetări, **B. R.** este cel mai important așezământ cultural al exilului românesc, singurul din Europa ce posedă un sediu propriu și o impresionantă arhivă, cu un depozit documentar organizat pe criterii științifice. A fost creată din inițiativa profesorului Virgil Mihăilescu de un grup restrâns de refugiați români aflați la Freiburg. Fondul inițial era constituit din 36 de volume, două teze de doctorat, numere disparate de broșuri, ziare și reviste, câteva obiecte de artă populară. Inaugurată festiv la 17 decembrie 1950, beneficiind și de patronajul unor personalități științifice și universitare germane (Hugo Friedrich, Ernst Gamillscheg, Wilhelm Giese,

H. Stimm ș.a.) sau al unor intelectuali români din exil (Sever Pop, D. Găzdaru, Mircea Eliade, M. Prodan, Emil Turdeanu, Petre Sergescu, Gr. Nandriș, Basil Munteanu, Constantin Nagacevschi ș.a.), instituția ajunge, prin diverse donații și prin achiziții proprii, să posede în depozitele sale un patrimoniu de peste 70 000 de volume, 3 200 de texte documentare, 600 de manuscrise, 300 de hărți și atlase, aproximativ 1 000 de piese numismatice și 10 000 de piese filatelice, circa 1 500 de piese de artă populară și religioasă românești. Fondul de publicații ale exilului românesc, unic în lume, cuprinde peste 2 000 de titluri de periodice, în circa 110 000 de exemplare. La 29 octombrie 1970, **B. R.** și-a cumpărat, din veniturile proprii, dar și cu sprijinul substanțial al statului federal german, sediul în care se găsește astăzi, deschizând în 7 iunie 1971, la Freiburg, o Casă a Culturii Române. În alcătuirea fondurilor instituției, un loc important îl ocupă donațiile George Răut (Franța), Gino Lupi (Milano), Leontin Jean Constantinescu (Saarbrücken), N. A. Florescu (Sydney, Australia), Constantin Sporea (München), George Racoveanu (Freising, Germania), I. N. Manzatti (Italia), Günther Reichenkron (Berlin), Aureliu Răuță (Madrid). La împlinirea a zece ani de existență (mai 1959), în cadrul așezământului a început să activeze și un Institut Român de Cercetări, ce și-a propus încă de la înființare să studieze poziția românismului în cadrul unei Europe libere și unite, valorile spirituale naționale ce pot constitui o contribuție universală la dezvoltarea unui umanism social, creștin și democratic, influențele reciproce între români și minoritățile conlocuitoare, între români și vecinii lor din spațiul sud-est european. Se cuvine să fie menționate de asemenea tipăriturile, ce constituie sectorul editorial al instituției. El a debutat, încă din 1949, printr-un volum de *Poezii* de M. Eminescu (prefațat de Mircea Eliade), multiplicat în 500 de exemplare, căruia i-au urmat, sub titlul *Fără țară*, o antologie de poezii populare întocmită în 1950 de I. Grigoriu, iar un an mai târziu (1951), o *Culegere de legende și basme românești*, acestea multiplicat în 300 de exemplare. S-au mai realizat ediții, multiplicat în 100 și 200 de exemplare, din V. Alecsandri, *Doine* (1952), și I. L. Caragiale, *Opere alese* (1952). Tot în 1952, s-a imprimat un studiu al lui Ioan Guția, *Sentimentul timpului în poezia lui Eminescu*. În 1959, s-a publicat primul volum din *Noul album macedo-român*, iar șase ani mai târziu, în 1965, s-a realizat volumul al doilea. Lucrarea documentar-istorică a lui Hans Diplich, *Rumänisch-deutsche Kulturbeziehungen im Banat und rumänische Volkslieder* (1960), o antologie, în germană, din versurile lui Lucian Blaga, *Die Gezeiten der Seele* (1965), și volumul lui D. Găzdaru, *Studii istorico-filologice* (1978), se adaugă acestor tipărituri. În fine, cu o anume consecvență, începând din 1953, a fost oferit comunităților românești din exil „Buletinul Bibliotecii Române”. Ultimul aspect menționabil în activitatea **B. R.** și a Institutului Român de Cercetări este organizarea de manifestări culturale și științifice. În afara sesiunilor de comunicări științifice anuale desfășurate și în prezent, cu ocazia adunărilor generale ale Institutului, în cadrul așezământului au loc, cu o oarecare ritmicitate, cicluri de conferințe, manifestări artistice, concerte, atestând o complexă viață culturală românească a exilului. Astfel, între 5 și 10 mai 1956, s-a desfășurat o „Săptămână

românească", menită să ilustreze valențele intelectuale ale exilului și posibilitățile lui culturale și artistice în oglindirea realităților spirituale naționale. În 1959 și 1969, s-au organizat manifestări jubiliare cu ocazia împlinirii a zece și, respectiv, douăzeci de ani de la înființare. Aceeași instituție și-a marcat rolul bine definit în desfășurarea unor simpozioane internaționale, cum a fost cel consacrat lui M. Eminescu, în 1989, la Paris, în colaborare cu Fundația Culturală Română din Madrid, sau a unor congrese ale exilului românesc, ultimul organizat tot la Paris, în mai 1994.

N.FI.

BIBLIOTECĂ. O colecție de cărți, organizată după criterii precise, poate defini o **b.** Criterii precise în organizare se întâlnesc și la **b.** din Antichitate; cu cât acestea sunt mai bogate, cu atât exigența în precizie este mai mare. S-ar putea spune că **b.** s-au născut odată cu nevoia de cunoaștere a omului. Antichitatea a dezvăluit, în urma săpăturilor arheologice și a relațiilor istoricilor vechi, prezența unor mari **b.**, a căror vechime coboară adesea până în mileniul al III-lea î.Hr. Diodor din Sicilia vorbește de existența unei **b.** la Memphis, precum și a unor arhive (și în Egipt, și în Caldeo-Asiria, arhivele și cărțile erau păstrate împreună) vechi de peste 2000 de ani înaintea lui Hristos. Jean-François Champollion a găsit în ruinele de la Teba, la palatul lui Ramses al II-lea, construcții ce atestă existența unei mari **b.** La Edfu, în Egiptul de Sus, a fost detectată, în templul lui Horus, o sală ai cărei pereți sunt plini de inscripții cu titluri de cărți. La Tell-El-Amarna, tot în Egipt, a fost găsită în ruinele **b.** corespondența diplomatică a regilor Amenofis al III-lea și al IV-lea din mileniul al II-lea î.Hr., în limba akkadiană (limba diplomatică a vremii), în scriere cuneiformă, purtată cu caldeo-asirienii și cu hitiții. Imperiul asirian a lăsat numeroase scrieri pe care Sargon al II-lea (secolul VIII î.Hr.) le-a teaurizat într-o **b.** dezvoltată un veac mai târziu de Assurbanipal, cel mai cultivat dintre regii asirieni. Toată cultura vremii a pus Assurbanipal să fie copiată pe zecile de mii de tăblițe de lut ale **b.** de la Ninive, aflate astăzi la British Museum din Londra. Pe malul Eufratului, la Nippur, în jurul templului, au fost dezgropate părți ale marii **b.** și ale arhivelor, formate din tăblițe sumeriene și caldeo-asiriene, închise inițial în cutii de lemn sau de argilă, date cu păcură, ca să fie păzite de umezeală, și așezate pe rafturi sau în nișe săpate în perete. Toate aveau câte o etichetă ce preciza conținutul grupului de tăblițe. Alte **b.** au fost scoase la iveală de săpăturile arheologice din Asia Mică, la Boghazköi (Turcia), unde a existat cândva orașul Hattuşaş, capitala hitiților, popor în plină dezvoltare între 1900 și 1200 î.Hr. Au fost identificate aici și cataloage cu titluri de opere și cu numărul de tăblițe pentru fiecare scriere. După inventarea și răspândirea alfabetului, cartea, sub forma ei de rulou, își găsește din ce în ce mai mult locul în **b.**, unele devenite celebre în istoria culturii universale. În lumea elenistică, două sunt **b.** cunoscute îndeobște. Una este cea din Alexandria Egiptului, cea mai mare **b.** a civilizației antice, fondată de Ptolomeu I Soter (305-283 î.Hr.). Învățații pe care Ptolomeu al II-lea Philadelphul (283-246 î.Hr.) i-a chemat în Egipt au fost atrași nu numai de traiul liniștit pe care îl oferea faraonul de stirpe grecească, ci mai ales de bogăția **b.** Museion

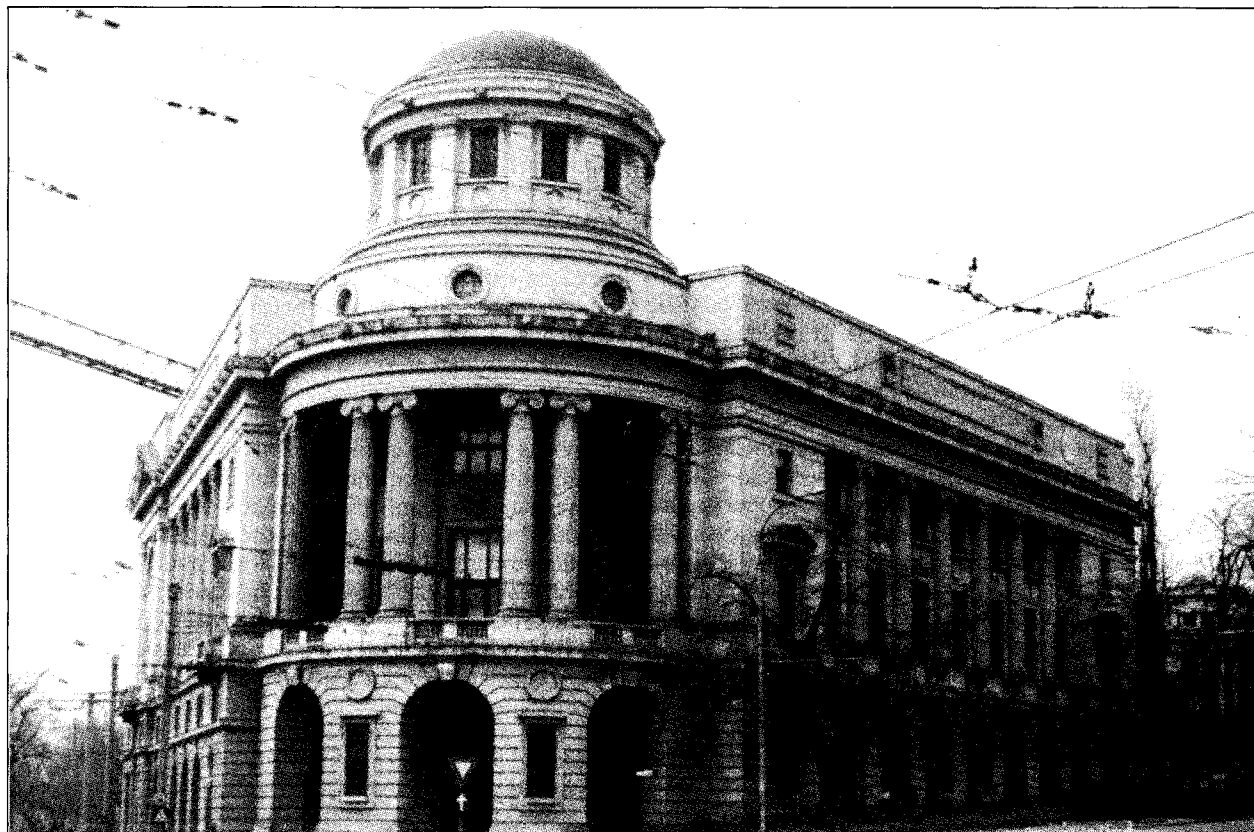
din Alexandria, ruloarele ei trecând de 700 000. Erau adunate aici nu numai creațiile filosofiei, literaturii și științelor grecești, ci și majoritatea operelor egiptene, caldeo-asiriene, ebraice, persane, traduse în limba greacă. Mai exista o **b.** în Alexandria, mai mică, de numai 300 000 de ruloare, situată lângă templul lui Serapis, Serapeionul, dependentă oarecum de cea dintâi. Scopul pe care și l-a propus **b.** din Alexandria a fost acela de a reuni toată literatura greacă în cele mai corecte copii. Este prima înflorire a filologiei pe care o atestă istoria. Dintre învățații care au lucrat la organizarea **b.** alexandrine trebuie reținut în mod deosebit poetul Callimachos din Cyrene, mort în anul 235 î.Hr., considerat părintele bibliografiei. El a elaborat primul catalog metodic al scriitorilor greci, cunoscut sub numele de *pinakes*. O sută de ani mai târziu, catalogul a fost refăcut, sau rescris, în *Canon Alexandrinus*, care înregistrează personalitățile culturii grecești. **B.** din Alexandria a avut un destin tragic. Corpul Museion (sau Bruchion, cum se mai numea, după cartierul orașului) a ars în anul 47 î.Hr., în timpul expediției lui Cezar în Egipt. Serapeionul a mai cunoscut o perioadă de înflorire, când Marc Antoniu a dăruit Cleopatrei o parte din biblioteca Pergamului, drept compensație pentru arderea Museionului. În 391 d.Hr., creștinii, luând cu asalt templul Serapis, ard și biblioteca. Rămășițele au slujit în anul 641 la încălzirea băilor lui Amru, aghiotantul lui Omar, după cucerirea Alexandriei, care, când califul l-a întrebat ce să facă cu **b.**, i-a răspuns prin dilema rămasă celebră: dacă ea cuprinde scrieri conforme *Coranului*, poate fi distrusă, întrucât există *Coranul*; dacă nu, cu atât mai mult nu-și are rostul. A doua mare **b.** din Antichitate, rivală la un moment dat cu aceea din Alexandria, a fost **b.** din Pergam, oraș din vestul Asiei Mici, nu departe de Troia. Așezată în apropierea templului lui Esculap, ea cuprindea 200 000 de ruloare, din papirus și pergament, căci egiptenii, geloși pe dezvoltarea ei, au prohibit exportul de papirus și i-au obligat pe greci să folosească pergamentul ca suport pentru scris. După despuieră ordonată de Marc Antoniu, **b.** a avut soarta Serapeionului, fiind incendiată de creștinii. Pergamul a fost creștinat foarte devreme, sub directă participare a Sfântului Apostol Pavel, și manifestările îndreptate împotriva literaturii necreștine n-au fost lipsite de violență. La Roma, gustul pentru lectură și pentru **b.** s-a înfiripat mult mai târziu. Dar după ocuparea Greciei și a Macedoniei (146 î.Hr.) și după asimilarea culturii grecești, s-au strâns la Roma multe manuscrise și s-au înjghebat **b.** particulare cu care patricienii romani se mândreau. Paulus Aemilianus adusese cu entuziasm biblioteca lui Perseu, ultimul rege macedonean, și a fost cel dintâi care a înjghebat o bibliotecă prețioasă în orașul etern. Cezar s-a hotărât să înființeze o mare **b.** publică, dar moartea l-a surprins fără să-și fi putut realiza planul. Cel care a pus bazele primei **b.** a fost Asinius Pollio, scriitor și poet de oarecare merit, în anul 39 î.Hr., în Templul Libertății. Și la Roma primele **b.** publice erau atașate templelor; mai târziu, în primele două secole ale imperiului, vor fi organizate în jurul termelor. Octavian August a înzestrat și el Roma cu două biblioteci: una în apropierea templului lui Apollo de pe muntele Palatin, în anul 28 î.Hr., în amintirea luptei de la Actium, cealaltă la intrarea în Câmpul lui Marte, Biblioteca Octaviana, în cinstea surorii sale. Fiecare era

condusă de un *procurator bibliothecae*, care aparținea clasei cavalerilor, și servită de un *librarius* și mai mulți adjuncți, de obicei liberi. Fondul latin de manuscrise era separat de cel grecesc și de cel în alte limbi. Amândouă vor cădea pradă incendiilor. Domițian a fondat și el o **b.** pe Capitoliu. Dar adevărata **b.**, de mari dimensiuni, pe lângă care erau atașate și arhivele, a fost creată de împăratul Traian: Biblioteca Ulpia. După unele estimări, în jurul anului 370 d.Hr. Roma avea nu mai puțin de 28 de biblioteci publice, unele așezate în jurul băilor. Nimic nu va rămâne din această moștenire spirituală a lumii romane: totul va fi distrus de barbarii care nu o dată au invadat Roma. Apoi, pentru multe sute de ani, **b.** se vor retrage între zidurile mănăstirești, singurele locuri apărate oarecum de violența frământărilor popoarelor migratoare. Celebrele mănăstiri irlandeze, cele plasate pe continent (Luxeuil, Corbie, Korvey), cele de la Fulda, Saint Gall, Bobbio, Monte Casino, Fleury sur Loire, Cluny, Vivarium și multe altele aveau biblioteci din care au parvenit până astăzi relicve salvate din furtunile vremilor. Un moment de strălucire se va ivi în Apus în vremea lui Carol cel Mare. La Aachen se va desfășura o remarcabilă activitate de copiere într-un scriptoriu rămas celebru și va fi înjghebată o superbă **b.** imperială. La moartea împăratului, toate cărțile au fost vândute la mezat, după propria-i dorință, și banii au fost împărțiți săracilor.

Imperiul Bizantin, care a dăinuit până în 1453, agonizând în ultima jumătate de mileniu a existenței sale, s-a bucurat, totuși, de mai multă liniște. Literatura creștină în greacă, latină, siriacă și coptă a cunoscut un remarcabil avânt. La începutul veacului al IV-lea, Sfântul Pamfil pune bazele unei mari **b.** în Cezareea Palestinei, distrusă în anul 637, de arabi. La Constantinopol, fondatorul capitalei adunase o **b.** bogată, ce va cădea pradă focului în anul 475, dar va fi restaurată și va supraviețui și cruciaților. Altă **b.** care deținea un număr impresionant de texte din literatura religioasă a fost aceea a mănăstirii Studion, centrul teologic al capitalei. Bogată va fi **b.** mănăstirii Sfânta Ecaterina de pe muntele Sinai, care la data redescoperirii de către cercetători încă avea peste 3 000 de manuscrise, printre ele aflându-se și cea mai veche versiune a *Noului Testament*. În sfârșit, sunt de amintit **b.** mănăstirești de la Athos, care au acumulat de-a lungul a 900 de ani scrieri și documente de mare preț.

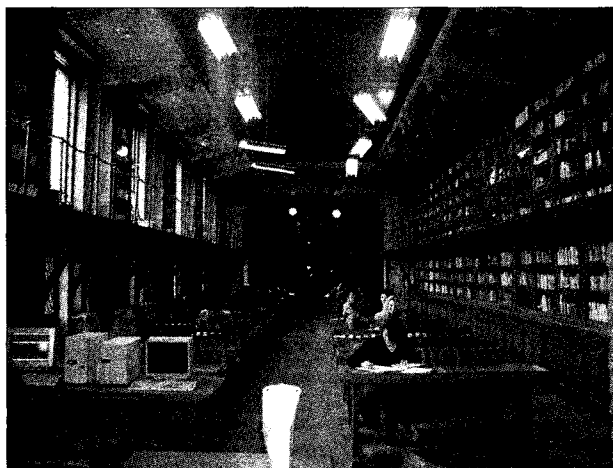
Dar pe la finele secolului al XII-lea un suflu nou răzbate în Europa de Apus. Burghezia orașelor se trezește la o viață nouă și nu se mai mulțumește doar cu cunoștințele pe care i le oferă Biserica. Se simte nevoia unui învățământ sistematic, care se va face în universitățile ce se vor ivi începând cu anul 1154 (Bologna) și vor împânzi Apusul. Cartea se va laiciza, **b.** mari și bine înzestrate se vor ivi pe lângă universități, literatura va

Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” din Iași

îmbrăca limbile națiunilor. **B.** Universității din Paris este opera lui Robert de Sorbon, capelan și confesor al regelui Ludovic cel Sfânt (1226–1270), și datează din 1257. Unele dintre manuscrisele foarte prețioase erau legate cu lanțuri (*libri catenati*) de pupitrele pe care erau așezate pentru lectură. Ludovic cel Sfânt avea o **b.** a sa de scrieri teologice, alături de capelă, la care aveau acces cei interesați de lectură. Este un embrion de **b.** publică, ce nu a rezistat decât până la moartea regelui, când s-a împrăștiat. Abia sub Carol al V-lea Înțeleptul (1364–1380) se pun bazele primei **b.** publice franceze, nucleul viitoarei Bibliotecii Naționale. **B.** era instalată la Luvru și avea ca bibliotecar pe Gilles Malet, care la 1373 a întocmit un catalog ce s-a păstrat până astăzi. De amintit **b.** ducilor de Burgundia, care la finele secolului al XV-lea avea peste 4 000 de volume, cifră mare pentru vremea aceea. **B.** Vaticanului, cea a lui San Marco din Veneția, Laurentiana din Florența, fondată de Laurențiu Magnificul, biblioteca lui Matei Corvinul de la Buda, cea a Universității din Oxford etc. sunt tot atâtea centre de înflorire a culturii apusene. Vor veni însă vremuri grele și pentru **b.** Mai întâi tulburările pricinuite de Reformă și de războaiele religioase din secolul al XVI-lea vor duce la imense distrugerii de **b.** abațiale. În special în Anglia, dar și în Franța, pierderile pentru cultura universală provocate de distrugerile mănăstirilor catolice au fost de nereparat. Iar în timpul războiului de 30 de ani (1618–1648) pierderile nu vor fi mai mici. Multe rapturi de cărți săvârșite de beligeranți vor deplasa aceste averi spirituale dintr-o țară în alta. Așa s-a născut, spre pildă, **b.** de la Upsala, cu colecții luate mai ales din Boemia. În secolul al XVIII-lea și mai ales în secolul al XIX-lea vor fi puse bazele unor **b.** naționale cu sute de mii de tomuri, practic în toate statele. Nu poate fi urmărită, evident, evoluția acestor așezăminte până astăzi. Cu noile sisteme informaționale, cărțile din întreaga lume devin, practic, bunuri ale întregii omeniri.

La noi, începuturile trebuie căutate la adăpostul zidurilor mănăstirilor din Țara Românească și Moldova. La Tismana, Cozia, Vodița, la Neamț, Bistrița, Putna, se lucrau capodoperele artei miniaturistice, care, înainte de a împodobi rafturile marilor **b.** europene, au aparținut acestor mănăstiri. Un Nicodim de la Tismana, un Gavriil Uric de la Neamț au creat **b.** de manuscrise pe care însă vicisitudinile le-au risipit în patru vânturi. Când, la sfârșitul secolului al XIX-lea, Biblioteca Academiei Române a adunat rămășițele marilor **b.** monahale, a avut surpriza să găsească la Neamț câteva zeci de manuscrise din veacurile anterioare introducerii tiparului la români. Și multe altele au rămas în continuare în **b.** mănăstirii. Nu există date despre existența unor **b.** voievodale sau boierești până în secolul al XVII-lea. Se întâlnesc pe la 1645 preocupări în acest sens la Udriște Năsturel; în **b.** acestui rafinat boier va găsi Varlaam al Moldovei acel catehism al calvinilor pe care îl va combate cu atâta energie. Grigore Ureche, Miron și Nicolae Costin, Dosoftei poetul și mitropolitul vor dispune de **b.** bine înzestrate, inclusiv cu cărți occidentale, necesare elaborării operelor pe care le-au lăsat. Iar spre sfârșitul secolului, în singurătatea sa aurită de la Mărgineni-Prahova, stolnicul Constantin Cantacuzino va zăbovi cu imensă plăcere asupra cărților din vestita sa **b.**, al cărei început de catalogare se situează pe la 1667. Despre această **b.**, devastată în parte la

*Biblioteca Facultății de Litere a Universității din București.
Sala de lectură*

1716, când stolnicul a fost omorât la Constantinopol, s-au scris nu puține studii, inclusiv de către străini. Constantin Brâncoveanu (1688–1714), strălucit voievod și mecena al culturii, avea și el o vastă **b.** la București și Hurezi, adunată cu grijă prin cumpărături și daruri. Dar cea mai bogată **b.**, fondată în primele decenii ale secolului al XVIII-lea de către Nicolae Mavrocordat (1716–1730), a fost cea de la Văcărești, organizată sistematic, cu cataloage riguroase. Și aceasta s-a împrăștiat după moartea lui Constantin Mavrocordat, fiul lui Nicolae, fiind vândută. Rămășițele, puține, au ajuns în **b.** de la „Sf. Sava”, unde s-au întâlnit cu altele rămase de la stolnic și de la Brâncoveanu și care cu vremea au fost vărsate în patrimoniul Academiei Române.

După 1830, iau ființă trei **b.** publice subvenționate de stat, la București, Iași și Craiova. Numeroase **b.** particulare, cu colecții variate, se dezvoltă mai ales după 1850: M. Kogălniceanu, Gh. Asachi, V. Alecsandri, Hurmuzachi, D. A. Sturdza, Ion Ghica, A. I. Odobescu ș.a., iar în 1867 ia ființă Biblioteca Academiei Române. Aceasta avea să joace de atunci și până astăzi primul rol în procesul de documentare a culturii și științei, datorită prețioaselor colecții nu numai de cărți și periodice, ci și de manuscrise, documente istorice, stampe, hărți, numismatică, partituri, totalitatea colecțiilor depășind zece milioane de unități. **B.** mari au fost fondate pe lângă universitățile din București, Iași și Cluj, după cum în marile orașe ale țării au luat ființă **b.** reprezentative: la Galați, Turnu Severin, Ploiești, Bacău, Buzău etc. Astăzi, în toate orașele țării există mari **b.** publice, cu multe sute de mii de volume. În 1952, a fost înființată Biblioteca Centrală de Stat, **b.** pentru publicul larg, devenită după 1989 Biblioteca Națională. Ea se ocupă de îndrumarea bibliotecilor publice din țară. Biblioteca Academiei Române elaborează bibliografiile naționale ale României și este **b.** științifică a țării. Procesul de modernizare în curs de desfășurare va alinia marile **b.** ale României celorlalte instituții similare din întreaga lume.

BIBLIOTECĂ ROMĂNEASCĂ, revistă care a apărut la Buda în ianuarie 1821, în 1829, 1830 și 1834. Zaharia Carcalechi, „ferlegher” la Tipografia Universității din Buda, a editat și redactat această publicație, tipărint în 1821 prima parte, în 1829 și 1830, câte două părți, iar în 1834, ultimele patru. În mai multe rânduri el anunță că va scoate revista de douăsprezece ori pe an. Împrejurările îl obligă, însă, de fiecare dată, să renunțe. Dorința lui era de a oferi tuturor românilor o revistă cu profil cultural, cuprinzând articole de istorie națională și universală, de agricultură, comentarii politice („starea lumii”), varietăți, informații zoologice și botanice, povești și literatură originală. În decursul anilor, intențiile nu i s-au realizat întru totul. Carcalechi nu avea cunoștințele necesare și nici colaboratorii pe care îi presupune o atare întreprindere. În **B. r.** s-a publicat o istorie a romanilor, compilată după scrierile istorice germane și franceze de Damaschin T. Bojâncă (numai capitolele 1-4), Gr. Cuciureanu (capitolul 5), I. Maiorescu (semnând I. Trifu) și pictorul C. Lecca. Alte scrieri, despre Dimitrie Cantemir, Radu Șerban, Mihai Viteazul, precum și traducerea unor istorioare morale și *Istoria lumii pe scurt* îi aparțin lui Damaschin T. Bojâncă. Carcalechi este autorul articolelor-program și al dedicațiilor ce însoțeau unele numere. El scrie articole de istorie, care au un pronunțat caracter de popularizare, traduce din greacă și germană povestiri și istorioare moralizatoare, redactează știri privind viața culturală din Principate, informații bibliografice (*Izvorul cărților*), liste cu prețul mărfurilor ș.a. Literatură originală s-a publicat puțin: fabula *Guzganul de cetate și cel de câmp* de Gh. Asachi, poezia *Ruinurile Târgoviștii* de V. Cârlova. Un articol, *Literatura*, încercând o definiție a literaturii, discută și situația poeziei românești la 1830. Mai colaborează, cu o *Cuvântare de rugăciune*, Emanoil Gojdu. **B. r.** a avut, pentru epoca în care era editată, un număr relativ mare de „prenumeranți” în Transilvania și în Principate. Scoțând această revistă, Carcalechi urmărea, fără îndoială, și scopuri comerciale. Dar el era înșuflețit, în primul rând, de dorința de a contribui, cu modestele lui mijloace, la propășirea neamului, la realizarea unității culturale a românilor.

R.Z.

BIEDRZYCKI, Emil (5.V.1880, Suceava – 12.XII.1975, Cracovia, Polonia), istoric literar și traducător polonez. Originar dintr-o familie poloneză din Bucovina, **B.** și-a făcut studiile liceale la Cernăuți și pe cele superioare la Universitatea „Jan Kazimierz” din Lvov, unde și-a luat doctoratul în filologie și a funcționat ca lector de limbă și literatură română (1922-1939). În timpul războiului, Universitatea din Lvov fiind închisă, a lucrat ca translator la o societate de asigurări. După război, își reia activitatea în cadrul lectoratului de limbă română de la Universitatea Jagellonă din Cracovia (din februarie 1945), funcționând neîntrerupt până la pensionare, în 1965. A fost membru al Comisiei de istorie literară a Academiei Polone de Științe de la Cracovia.

Încă din perioada interbelică, **B.** s-a remarcat ca unul dintre principalii promotori ai acțiunilor de cunoaștere a culturii și

literaturii române în mediul polonez, prin numeroase studii și traduceri: *Literatura rumuńska* [*Literatura română*], o primă sinteză a literaturii române de la începuturi până în 1930, inserată ca un capitol aparte în monumentală *Wielka literatura powszechna* [*Marea literatură universală*], publicată la Varșovia, în 1933, *Zarys dziejow literatury rumuńskiej* [*Schiță de istorie a literaturii române*] (1935), însoțită de o antologie, în care versurile mai multor poeți români, începând cu Grigore Alexandrescu, sunt traduse în colaborare cu poetul T. Hollender. Dintre acestea, unele au fost reproduse într-o cuprinzătoare antologie poloneză de poezie românească (Varșovia, 1989). La vremea sa, istoria literaturii române a lui **B.** a fost foarte bine primită (Gr. Nandriș, în recenzia sa din „Gând românesc”, martie 1935, își exprimă recunoștința „pentru dragostea și priceperea cu care autorul ne-a prezentat compatrioților săi”). Participant, alături de alți polonezi, la cursurile de vară ale lui N. Iorga, la Vălenii de Munte, **B.** s-a manifestat și în planul istoriografiei, prin traducerea unor texte reprezentative, precum studiul lui O. Górka despre *Cronica lui Ștefan cel Mare*. În domeniul literaturii comparate, s-a remarcat, printre altele, prin studiul *Două epoei țărănești. Reymont și Rebreanu* (1932). A redactat un manual de limba română și o monografie despre Nicolae Bălcescu, ce cuprinde și traducerea integrală în polonă a *Cântării României* (pledând, cu noi argumente, pentru paternitatea lui Bălcescu). A făcut parte din comitetul de redacție al marelui *Dicționar român-polon* (*Słownik rumuńsko-polski*), apărut în 1970. În 1973, a publicat la Cracovia o masivă istorie a polonezilor din Bucovina (*Historia Polaków na Bukowinie*), cu numeroase materiale inedite, din arhiva personală, referitoare la cultura poloneză în Bucovina și la legăturile cu mediul românesc.

SCRIERI: *Związki kulturalne polsko-rumuńskie*, Lvov, 1933; *Zarys dziejow literatury rumuńskiej*, Lvov, 1935; *Nikolaj Bălcescu pisarz i rewolucjonista*, Cracovia, 1961; *Historia Polaków na Bukowinie*, Cracovia, 1973.

Repere bibliografice: S. Łukasik, *Pologne et Roumanie. Aux confins des deux peuples et des deux langues*, Paris-Cracovia, 1938, 134-135; M. Mitu, *50 de ani de filologie română la Universitatea din Cracovia*, LL, 1972, 2; V. Jeglinschi, *Relații culturale româno-polone în primele decenii ale sec. XX (1900-1945)*, București, 1977, *passim*; S. Wiślak, *Studiile de limbă română la Universitatea Jagellonă, în Relații culturale româno-polone*, București, 1982, 19-20; Velea, *Interferențe*, 83-84; Mihai Mitu, *Rumuńsko-polskie związki literackie, în Literatura polska XX wieku*, II, Varșovia, 2000, 532. A.M.

BIENKOWSKA, Danuta (31.I.1920, Vilnius, Lituania – 20.VIII.1992, Varșovia), prozatoare, traducătoare și eseistă poloneză. Începe Facultatea de Medicină în 1937 la Universitatea din Poznań și o termină în 1943 la București, unde emigrase din cauza războiului. Lucrează apoi, ca medic și director de spital, în sate din Moldova, până în 1945, când se întoarce în Polonia și practică medicina la Wrocław. Stabilită la Varșovia în 1949, după 1950 se va dedica literaturii, renunțând la prima profesiune. Colaborează la radio și la periodicele „*Żołnierz Polski*”, „*Głos Pracy*”, „*Płomyk*”, „*Nowe Książki*”,

„Dialog” „Fakty” ș.a. Este vicepreședintă a secției varșoviene a Uniunii Scriitorilor Polonezi (1972–1975), apoi membră a Comitetului Național (1975–1978, 1978–1980). Autoritățile poloneze i-au conferit pentru activitatea literară Premiul Președintelui Consiliului de Miniștri (1978), Crucea de Aur a Ordinului Meritul Cultural (1955), titlul Activist Cultural Emerit (1967), Crucea de Cavaler (1972) și Crucea de Ofițer (1985) ale Ordinului Renașterea Poloniei, iar autoritățile românești, pentru traduceri din literatura română – Premiul Uniunii Scriitorilor Români (1984 și 1990) și medaliile „Ion Creangă” și „Mihai Eminescu”.

Debutază în 1948 cu povestirea *Zdrada* [Trădarea], apărută în „Trybuna Dolnośląska”. Tematic, proza scrisă de B., alcătuită din numeroase romane de observație socială, polițiste și pentru tineret, apărute la intervale scurte, precum și din câteva volume de povestiri și biografii romanțate, acoperă în principiu realități și probleme poloneze de după al doilea război mondial; excursurile în trecutul istoric și cultural sunt rare, de câteva ori inspirația vizând istoria românilor, în *Ślubne kobierce* [Covoare de nuntă] (1974) și *Michał Waleczny* [Mihai Viteazul] (1975), de exemplu. Merite excepționale și-a câștigat B. în cunoașterea literaturii române în Polonia prin traduceri de proză și dramaturgie clasică (Ion Creangă, I. L. Caragiale, Mateiu I. Caragiale, Cezar Petrescu, Mihail Sebastian, Liviu Rebreanu, Jean Bart, Ion Marin Sadoveanu) și contemporană (Geo Bogza, Eugen Barbu, G. Călinescu, Al. I. Ștefănescu, Alecu Ivan Ghilia, Marin Sorescu, Al. Ivasiuc, Iosif Naghiu, Zaharia Stancu, G. Ciprian, Maria-Luiza Cristescu, Vintilă Corbul, Dumitru Solomon, Constantin Chiriță, Mircea Sântimbreanu, Mircea Radu Iacoban, Paul Cornel Chitic, Constantin Țoiu ș.a.). Câteva exegeze se constituie ca ipostaze complementare în programul de familiarizare a cititorului polonez cu istoria (Rumunia od Trajana do demokracji ludowej, 1953) și literatura română (*Dzieje literatury rumuńskiej* [Istoria literaturii române]), în volumul *Dzieje literatury europejskich* (1977). La acestea se adaugă numeroase colaborări la radio și articole în presa scrisă, referitoare la spațiul cultural românesc.

Traduceri: Geo Bogza, *Kamienny kraj i inne opowiadania* [Țara de piatră și alte povestiri], Varșovia, 1956; Ion Creangă, *Wspomnienia z dzieciństwa* [Amintiri din copilărie], Varșovia, 1960, *Złoty most* [Povestea porcului], Varșovia, 1973; Eugen Barbu, *Szosa północna* [Șoseaua Nordului], Varșovia, 1961, *Księżę* [Princepele], Varșovia, 1979; G. Călinescu, *Czarna komoda* [Scrînul negru], Varșovia, 1962, *Biedny Ioanide* [Bietul Ioanide], Varșovia, 1973, *Poeta młotoci* [Viața lui Mihai Eminescu], Varșovia, 1977; Al. I. Ștefănescu, *Nie biegaj samotnie po deszczu* [Să nu alergi singur prin ploaie], Varșovia, 1963; Mateiu I. Caragiale, *Fanfaroni ze Starego Dworu* [Craii de Curtea-Veche], Varșovia, 1968; Cezar Petrescu, *Fram, nie dźwiedz polarny* [Fram, ursul polar], Varșovia, 1968; Alecu Ivan Ghilia, *Noce bez snu* [Nopti fără somn], Varșovia, 1969; Marin Sorescu, *Jonasz* [Iona], „Dialog” (Varșovia), 1969, 5, *Trzeci pal* [A treia țepă], „Dialog” (Varșovia), 1991, 1, *Kościelny* [Paracliserul], „Dialog” (Varșovia), 1991, 1; Alexandru Ivasiuc, *Westybul* [Vestibul], Varșovia, 1970; Iosif Naghiu, *Ciemność* [Intunericul], „Dialog” (Varșovia), 1971, 6; I. L. Caragiale, *Abu-Hasan*, Varșovia, 1972; Liviu Rebreanu, *Ion*, Varșovia, 1972; Zaharia Stancu, *Jak bardzo cię kochałem* [Ce mult te-am

ubit], Varșovia, 1972; G. Ciprian, *Kaczy łeb* [Capul de rățoi], „Dialog” (Varșovia), 1973, 8; Jean Bart, *Europolis*, Gdańsk, 1974; Maria-Luiza Cristescu, *Nu zabijajcie kobiet* [Nu ucideți femeile], Varșovia, 1974; Vintilă Corbul, *Dynastia Sunderland-Beauclair*, I-II, Varșovia, 1975–1980, *Hollywood, piekło marzeń* [Hollywood, iadul visurilor], Katowice, 1992; Dumitru Solomon, *Diogenes pies* [Diogene câinele], „Dialog” (Varșovia), 1975, 4; Ion Marin Sadoveanu, *W świetle gazowych lamp* [Sfârșit de veac în București], Varșovia, 1976; Constantin Chiriță, *Śnieżne skrzydła* [Aripi de zăpadă], Varșovia, 1977; Mircea Sântimbreanu, *Duża przerwa* [Recreația mare], Varșovia, 1978 (în colaborare); Romulus Vulcănescu, *Kolumna niebios* [Coloana infinită], Varșovia, 1979; Mircea Radu Iacoban, *Kłopotliwy świadek* [Departeu], Varșovia, 1980; Cătălin Bursaci, *Pierwsza księżka, ostatnia księżka* [Prima carte, ultima carte], Varșovia, 1982; Paul Cornel Chitic, *Europa, aport*, „Dialog” (Varșovia), 1984, 9; V. A. Gheorghiu, *Zeczywistość i fikcja* [Realitate și ficțiune], Varșovia, 1984, *Sugestia*, Varșovia, 1987; Constantin Țoiu, *Grzech pierworodny* [Galeria cu viață sălbatică], Varșovia, 1985.

Repere bibliografice: Velea, *Paralelisme*, 74–94; Velea, *Interferențe*, 49–51, 85–91; Stan Velea, *Literatură polonă în România*, București, 2001, 335–344. St. V.

BILCIURESCU, Alexandru (13.XII.1901, Paris – ?, București), poet, prozator și publicist. Născut într-un mediu de intelectuali, B. va continua tradiția familiei și va studia științele juridice. Tatăl, Alexandru Bilciurescu, avocat, și mama, Alice (n. Ionescu-Mihăești, nepoată a pictorului Anton Chladek), i-au asigurat o educație îngrijită. El își trece, după o perioadă de secretariat în biroul tatălui său, doctoratul în științe juridice cu teza *Asigurarea asupra vieții* (1930). În paralel, are o activitate publicistică și literară intensă. Este redactor la „Timpul”, „Era nouă”, „Bilete de papagal”, „Poporul”, „Timpul familiei”. Colaborează la „Sburătorul”, „Convorbiri literare”, „Adevărul literar și artistic”, „Rampa”, precum și la publicații de specialitate ca „Revista avocaților” sau „Jurnalul avocaților”. A mai semnat Alexis Bihoreanu, V. Iru, Mircea Robu, Banul Mărăcine, Dr. Bemol. A colaborat la Radiodifuziunea Română, la redacția pentru străinătate.

B. este un scriitor deosebit de prolific. El se încearcă în toate genurile literare, mai puțin în dramaturgie, unde poate fi semnalată o singură piesă, scrisă în colaborare cu V. Cotan, *Sub lumina lune* (1921). Debutul său editorial de sine stătător are loc cu volumul de versuri *Morții* (1922). Ca poet, B. este sensibil influențat de simbolism, de care neputându-se desprinde, vadește o carență de originalitate. *Fii fericirea mea!* (1923), *Zoologice* (1941) și *Thalassa* (1941) (ultimele două premiate de Academia Română), *Acropole* (1945) – toate uzează de aceleași motive: marea, momentul despărțirii, țipătul dezolant al pescărușului, ploaia, corabia care se îndepărtează. O oarecare distanțare de poetica simbolistă se simte în volumul *Zăpada mieilor* (1944), dar timbrul redevine puternic bacovian în *Lacrimile pământului* (1944). În acest volum, B. părăsește universul marin pentru a evoca parcuri unde „cad frunze, funerare”. În ceea ce privește romanele, se pare că B. folosește o anume schemă, pe care o urmează aproape fără excepție. Acestea apar oricum într-un ritm neobișnuit (chiar trei sau patru pe an), ele necâștigând nimic prin perseverența exer-

cițiului. În centrul atenției se află un defect fizic, realmente irecuperabil, al unui personaj, defect care îl împiedică pe acesta să-și urmeze aspirațiile și sentimentele. Printr-un concurs de împrejurări imposibile în viața reală, eroul scapă de complexul său și își atinge idealul, care se dovedește a fi cu totul altceva decât își imaginase. Urmează, firesc, dezamăgirea. În zadar eroul și-a eliminat handicapul, nimicnicia condiției umane nu poate fi depășită. Personajele lui **B.** au, de regulă, o stare materială solidă sau se îmbogățesc; ele nu sunt totdeauna credibile, nu „trăiesc”, rămân numai niște fantome. **B.** este fascinat de universul feminin, dar, pentru că nu îl înțelege decât superficial, își plasează eroinele în ipostaze apăsate dezavantajoase, imorale chiar. Intriga se desfășoară rapid, previzibil, trădând preferința pentru un anumit tip de acțiune și anumite caractere. **B.** scrie și literatură pentru copii, chiar una reușită. Scriitorul mai publică și câteva plachete, unele omagiale, arătându-se același îndrăgostit de mare dintotdeauna: *I. Gr. Periețeanu, poet al mării* (1942), *Marea și muzica* (1944), *Camoës, cavalerul mării* (1945), *Cristofor Columb, conchistadorul lumii noi* (1946).

SCRIERI: *Sub lumina lunii* (în colaborare cu V. Cotan), București, 1921; *Morții*, București, 1922; *Fii fericirea mea!*, București, 1923; *Stafiile dragostei* (în colaborare cu Dr. Ygrec, Sărmanul Klopstock și Alexis Nour), București, 1929; *Doamna Casanova* (în colaborare cu M. Toneghin), București, 1932; *Fecioare la licitație* (în colaborare cu M. Toneghin), București, 1933; ed. Iași, 1991; *Pozne și năzbătii*, București, [1933]; *Fata cu păr de lup*, București, 1934; *Cavalerii verticali* (în colaborare cu Ionel Jianu), București, 1934; *Rumba dragostei* (în colaborare cu M. Toneghin), București, 1934; *Tichia de mărgăritar*, București, 1935; *Cine a ucis?* (în colaborare cu G. M. Amza), București, 1936; *Paraziții tacâmului* (în colaborare cu M. Toneghin), București, 1938; *Vampirul* (în colaborare cu G. M. Amza), București, 1938; *Femeia din noroi*, București, 1939; *Dorel pleacă în lume*, București, 1939; *Vagabondul sentimental*, București, 1939; *Vitriol*, București, 1939; *Zoologice*, București, 1941; *Thalassa*, București, 1941; *I. Gr. Periețeanu, poet al mării*, București, 1942; *Pentru o femeie*, București, 1943; *Zăpada mieilor*, București, 1944; *Lacrimile pământului*, București, 1944; *Marea și muzica*, București, 1944; *Acropole*, București, 1945; *Camoës, cavalerul mării*, București, 1945; *Cristofor Columb, conchistadorul lumii noi*, București, 1946; *Mercenarele dragostei*, I-II, București, 1947. **Traduceri:** Bernard Gavoty, *Amintirile lui George Enescu*, București, 1982 (în colaborare cu Romeo Drăghici).

Repere bibliografice: Claudia Millian, „*Morții*”, *versuri de Al. Bilciurescu*, ALA, 1922, 104; Radu Mislea, *Scriitorul Al. B.*, „*Omul liber*”, 1931, 346; Al. Robot, *Al. Bilciurescu – M. Toneghin*, „*Doamna Casanova*”, RP, 1932, 4481; Petre Dinu, „*Doamna Casanova*”, „*Azi*”, 1933, 1; Romulus Demetrescu, *Al. Bilciurescu*, „*Tichia de mărgăritar*”, PLI, 1935, 8-9; G. Călinescu, *M. Toneghin – Al. Bilciurescu*, „*Paraziții tacâmului*”, ALA, 1938, 914; Bailli Jean Ursescu, *Trei rapsozi ai mării*, București, 1944, 19-31; Ștefan Baciu, *Praful de pe tobă*, București, 1995, 597; *Dicț. scriit. rom.*, I, 280-281.

N.Bc.

BILETE DE PAPAGAL, publicație apărută la București, zilnic, din 2 februarie 1928 până în 9 august 1929, apoi săptămânal, din 15 iunie până în 5 octombrie 1930; tot săptămânal, între 1937 și 1938, și din nou zilnic, din 15 decembrie 1944 până în 12 februarie 1945. Director: Tudor Argezi. Într-un singur număr,

Sămbătă 4 August 1928

No.153

apar zilnic
2 lei

bilete

Director
T. ARGHEZI

de papagal

461 din 1930, este menționat ca director și Gheorghe Brăescu. Între 1944 și 1945, ca girant responsabil figurează Nicolae Scarlat. În seria a doua, din 1930, formatul e mai mic decât cel inițial, iar seria a patra are format de ziar. O așa-zisă „ultimă serie” apare în cuprinsul revistei „Argeș” (de la numărul 2/1966 până la numărul 3/1967). Fondată de Tudor Argezi la puțin timp după apariția celebrului său volum *Cuvinte potrivite*, revista este expresia unui talent poetic și publicistic de o excepțională vigoare și originalitate. Tentația novatoare, dorința de a realiza ceva unic e exprimată de Argezi încă din primul număr al liliputanei publicații, atunci când susține, în stilul său inconfundabil, că „Un ziar atât de mic n-a mai apărut niciodată, nici la furnici” și că această „foiță de țigare” sau „fițuică” vrea „să realizeze în universul hârtiei tipărite un echivalent al puricelui din lumea de carne și oase”, precizând însă că preocuparea sa de căpetenie nu va fi aceea „de a face pe oameni să se scarpine, ci pe cititor să zâmbească”. În același articol inaugural, apăsând asupra ideii de independență, Argezi arată tranșant că **B. de p.** „apar din inițiativa strict personală a unui scriitor, fără bănci, fără idoli, fără partid politic și fonduri inexplicate, adică în toate condițiile dorite de expresia sincerității”. Reiterată și asumată cu curaj și mai târziu, în ciuda dificultăților pe care le presupune (*Numărul o sută*), această libertate a propriei inițiative îi îngăduie poetului să scoată o revistă foarte vie, neconvențională, în care cultura și realitățile românești sunt abordate fără prejudecăți, cu un spirit critic pătrunzător și inventiv, ceea ce i-a atras multe simpatii, dar și multe adversități. Publicația a respins orice academism, „cultivarea în eprubetă închisă, cu dop, a vieții politice și literare”, și a căutat să aducă un aer proaspăt în spațiul dezbaterii publice și al literaturii, stimulând în mod consecvent creativitatea și setea de afirmare a unor „condeie noi”. Foarte prețuită de tinerii scriitori, revista, mai ales în prima ei serie, le-a dat onora prilejul să deuteze, iar pe alții i-a ajutat să se facă mai bine cunoscuți. Astfel, în ce privește poezia, pe lângă cele câteva texte ale lui Argezi însuși (*Voci, Creion, Potcovarii, Sonet pentru cocoli, Sonet de izbândă, Însemnări pentru povești*) sau colaborările ocazionale ale lui Adrian Maniu și George Topîrceanu, aici se tipăresc din abundență versuri ale unor foarte tineri autori, dintre care unii vor dobândi ulterior notorietate: viitorul dramaturg Eugen Ionescu, căruia i se publică în 1928 câteva *Elegii pentru fânțe mici*, Emil Botta, care debutează aici în 1929, Virgil Gheorghiu, Eugen Jebeleanu,

Geo Bogza, Maria Banuș, Mihai Beniuc, Cicerone Theodorescu, George Lesnea. Atenția constantă acordată tinerilor scriitori nu e însă decât unul dintre mijloacele prin care revista încearcă să învieze atmosfera literară din epocă. Un altul e ingenioasa inovație publicistică prin care Arghezi a reușit să-și exprime propria viziune despre relația dintre viață și literatură: tableta. Scrise într-un concentrat și sclipitor stil metaforic, căruia nu îi lipsesc nici lirismul, nici umorul, tabletele argheziene au o mare gamă tematică și tonalități variate. Între ele se găsesc mușcătoare satire politice (*Comunismul la el acasă*, *Triptic politic*) sau anticlericale (*Bilet unui prieten preot*, *Moravuri episcopale*), mici pamflete cu țintă precisă (*Superomul unanim*, la adresa lui Nicolae Iorga, ori *Ortodoxia artistico-literară*, vizându-l pe Nichifor Crainic), elogi pline de căldură, cum este cel adus tipografilor (*Culegătorul de semne*), inimitabile poeme în proză (*Caise*, *Mițu și Baruțu*, *Rândunelele*, *Pisica*). De o savoare aparte sunt „tabletele cu Cocó”, papagalul care a devenit nu doar blazonul revistei, ci și un personaj nelipsit din paginile ei, putând fi întâlnit în diferite ipostaze: de confesor, de interlocutor, de martor ascuns la anumite evenimente, de reporter poznaș și, în genere, de simbol al opiniei publice sau al ubicuității jurnalistice (*Cocó șofeur*, *Cocó deputat*, *Câinele lui Cocó*, *Cocó la Iași*, *Cocó și actorii*, *Plângerea lui Cocó*, *Rugăciunea lui Cocó*, *Cocó-express* etc.). Ca prozator, Tudor Arghezi nu publică însă în **B. de p.** numai tablete, ci și o serie de mici povestiri cu conținut anecdotic, caracterologic sau chiar parabolic, între care: *Iisus al doilea*, *Un linșaj*, *Moș Niculae*, *Fizionomistul*, *Un roman de iubire*, *Doi vecini*. În ce privește proza, sunt de consemnat, în afara textelor argheziene, contribuții remarcabile ale altor scriitori. Deși dintre ei nu lipsesc cei de factură mai tradiționalistă, precum Mihail Sadoveanu, Ionel Teodoreanu, I. Peltz, preferați sunt totuși moderniștii de felul lui Urmuz, descoperit postum, M. Blecher, care debutează aici în 1930, Geo Bogza, F. Aderca. Ultimul este, de fapt, cel mai constant colaborator al revistei, fiind foarte des prezent și în postura de critic literar. În această calitate, semnează articole de sinteză (*Curențe literare în Europa*) sau de bilanț (*Anul literar*), comentarii polemice (*Mistica farsă*, despre mișcarea gândiristă), eseuri despre Shakespeare, Tolstoi, Taine, Mallarmé, medaliaone (*Adversarul G. Ibrăileanu*, *Gospodarul Sadoveanu*, *Cavalerul Perpessicius*) și, din când în când, recenzii. O dovadă că literatura e înțeleasă ca fenomen viu și dinamic o constituie expresivele portrete făcute de Tudor Arghezi unor personalități ca Urmuz, C. Argetoianu, N. D. Cocea, C. Stere, Gala Galaction, alături de repetatele sale elogi aduse poezilor tineri și, în general, poeziei, care „garantează culturii o înflorire continuă și omului, locuitor al unui mare miracol, zilnic mai întins, facultatea de a-I simți”. Cu toate că spațiul redus a împiedicat revista să aibă un sumar foarte divers, s-au publicat la răstimpuri și texte dramatice, cum sunt piesa scurtă *Negustorul de ochelari* a lui Tudor Arghezi ori sceneta *Triunghi* a lui F. Aderca, și, de asemenea, nu au fost neglijate nici traducerile (epigrame de Marțial, poemele *Nemărginire* și *Epigonilor* de Ibsen, reflecții de Paul Valéry, eseu *Omul autentic* de André Gide). Mai mult, au existat chiar câteva rubrici cu o anume

continuitate: „Cronica dramatică” (ținută în 1930 de Isaiia Răcăciuni), „Moment muzical” (F. Aderca), „Gura lumii” (anecdote), „Pagini vechi” (unde se reiau scrieri de Ion Ghica și A. I. Odobescu). Toate acestea întregesc imaginea unei publicații care, de excelent nivel literar în prima ei serie, plină de nerv polemic în a doua și vădind o fermă atitudine antifascistă și prodemocratică în a treia, s-a impus prin calitatea și insolitul ei, purtând pecetea de neșters a spiritului arghegian. Alți colaboratori: Otilia Cazimir, Al. O. Teodoreanu, Gala Galaction, Paul Zarifopol, B. Fundoianu, Octav Șuluțiu, Aurel Lambrino, Sărmanul Klopstock, Ionathan X. Uranus (pseudonim al lui Marcel Avramescu), N. Davidescu, Demostene Botez, Simion Stolnicu, Mircea Pavelescu, Sanda Movilă, Alexandru Sahia, Eugen Constant, Liviu Deleanu, G. Ivașcu, Mihail Steriade, Gherghinescu-Vania, N. Crevedia, Radu Boureanu, Ilarie Dobridor, Laurențiu Fulga, Ion Biberi, Paul B. Marian, Aurel Baranga, Dragoș Vrânceanu, Mircea Damian, Horia Bottea, Constantin Nisipeanu, Teodor Scarlat, Ion Sofia Manolescu. I.M.

BILEȚCHI, Nicolae (12.III.1937, Opreșeni, azi Dubovka, Ucraina), critic și istoric literar. Este fiul Elenei (n. Haisuc) și al lui Vasile Bilețchi, țărani. A absolvit Facultatea de Filologie (secția germano-romanică) la Universitatea din Cernăuți (1959). Doctorand la Institutul de Literatură Universală „Maxim Gorki” al Academiei de Științe din URSS, între 1964 și

1967, și-a luat doctoratul în filologie în 1987. Este cercetător științific principal la Institutul de Istorie și Teorie Literară al Academiei de Științe a Republicii Moldova. A fost ales membru corespondent al Academiei de Științe a Republicii Moldova (1992).

A debutat editorial cu studiul monografic *Epiceskie i liriceskie elementî v moldavskoi sovetskoi dramaturgii* [Elementele epic și liric în dramaturgia sovietică moldovenească] (1972). În volumele *Consemnări critice* (1976) și *Considerări și reconsiderări literare* (1983), **B.** s-a afirmat ca un avizat cercetător al dramaturgiei și prozei contemporane din Republica Moldova. Plătind o vreme tribut înțelegerii literaturii prin prisma realismului socialist, **B.** realizează totuși exegeze serioase, în care predomină analiza psihologică a personajelor și atenția concentrată asupra procedeelelor artistice. Efortul de sincronizare cu statutul criticii și istoriei literare moderne se vedește în studiul *Romanul și contemporaneitatea* (1984), unde **B.** apelează la un instrumentar critic complex și la un limbaj estetic înnoit, atunci când se referă la particularitățile formale (*Zbor frânt* de Vladimir Beșleagă), la substratul dramatic al timpului încremenit (*Vămile* de Serafim Saka), la „direcția estetică” (*Disc* de George Meniuc), la interferența timpurilor (*Unchiul din Paris* de Aureliu Busuioc) sau la cronotopul basmului (*Povestea cu cocoșul roșu* de V. Vasilache). **B.** formulează tot aici și rezerve critice, abordând cu luciditate și în toată complexitatea lui procesul literar.

SCRIERI: *Epiceskie i liriceskie elementî v moldavskoi sovetskoi dramaturgii* [Elementele epic și liric în dramaturgia sovietică moldovenească], Chișinău, 1972; *Consemnări critice*, Chișinău, 1976; *Considerări și reconsiderări literare*, Chișinău, 1983; *Romanul și contemporaneitatea*, Chișinău, 1984; *Creația scriitorilor moldoveni în școală:* N. Costenco, A. Busuioc, V. Beșleagă; G. Malarciuc (în colaborare), Chișinău, 1990.

Repere bibliografice: Andrei Țurcanu, *Considerări și reconsiderări literare*, RLSL, 1984, 3; Iuri Kojevnikov, *Moldavski sovremennii roman*, „Voprosi literaturi”, 1985, 9; Mihail Dolgan, *Responsabilitatea cuvântului critic*, Chișinău, 1987, 102-105. I.C.

BILEȚCHI-ALBESCU, Ioan (23.VIII.1881, Opișeni, azi Dubovka, Ucraina – 15.X.1962, Câmpulung Moldovenesc), publicist și traducător. Urmează clasele primare în satul natal, iar în 1895, intră la Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava. Plăcându-i umanioarele, va opta pentru Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cernăuți, studenția lui diligentă desfășurându-se între anii 1903 și 1907. După absolvire, va fi numit profesor de latină și elină la școala unde își luase bacalaureatul. Din 1909, e transferat la Liceul „Dragoș Vodă” din Câmpulung Moldovenesc. Profesor definitiv încă din 1908, obține doctoratul în 1912, cu o teză redactată în limba germană, în care se ocupă de modalitățile de exprimare a superlativului la o seamă de scriitori latini, ca Tibul, Catul, Propertiu, Vergiliu, Horațiu și Ovidiu. S-a impus, curând, prin seriozitate și temeinic și, după ce, în 1916, este numit, vizorului, director, din 1919 ocupă acest post până în septembrie 1941, când se pensionează.

Din când în când, **B.-A.** semna în periodicele bucovinene „Glasul Bucovinei”, „Junimea literară”, „Glasul muntelui”, rememorând evenimente politice la care avusese șansa să ia parte, cugetând, cu o retorică de catedră, la țară și la destinul ei sau însăilând vreo cronică dramatică. Acestei publicistici întâmplătoare i se adaugă și câteva articole tratând chestiuni de pedagogie, recenzii de cărți științifice și, mai ales, studii meticuloase de toponimie și patronimie, scoase și în broșuri, după ce apăruseră mai întâi în „Orpheus” (1927-1928) și, pe parcursul mai multor ani, în „Anuarul Liceului «Dragoș Vodă»”, pe care **B.-A.** îl editează din 1921 până în 1939. Sunt contribuții stimabile – luate în seamă de învățați precum Carlo Tagliavini, V. Grecu, Șt. Pașca –, dar care se lansează în ipoteze riscante. A alcătuit și o istorie a orașului Câmpulung Moldovenesc, rămasă în manuscris. **B.-A.** era, înainte de toate, un elenist, cu o reputație pentru unii confirmată de traduceri sale, în versuri albe, din piesele lui Aristofan, *Norii* (1923), *Broaștele* (1925), *Păsările* (1936). Un Aristofan pe care l-a dorit „în haină românească”, recurgând la neoașisme nu totdeauna potrivite, în versiuni ce se feresc să cadă în infidelitate și obscuritate, dar mai ales, cum cer „estetica și urbanitatea”, evitând, pudic, exprimările prea fruste. În prefețe, nedeținându-și vocația, **B.-A.** ține să scoată în relief caracterul moral-educativ al ostenețelor lui. El schițează și unele apropieri între *Păsările* și comedia shakespeariană *Visul unei nopți de vară*, care s-ar asemena prin „fantezia exuberantă”, comparația fiind împinsă până la piesa *Chantecler* a lui Edmond Rostand. Alte traduceri din Aristofan (*Plutos*, *Viespile*, *Cavalerii*, *Pacea*) nu s-au publicat.

SCRIERI: *Ausdrucksmittel zur Bezeichnung des hohen Grades einer Eingsenschaft bei Catull, Tibull, Properz, Vergil, Horaz, Ovid und Statius*, Cernăuți, 1909; *Sentimentul naturii în opera lui Horațiu și Virgiliu*, Siliștra, 1930. **Traduceri:** Aristofan, *Norii*, pref. trad., București, 1923, *Broaștele*, pref. trad., București, 1925, *Păsările*, pref. trad., Câmpulung, 1936.

Repere bibliografice: N. Bogdan, *Clasicii greci și latini în românește*, „Clipa”, 1924, 70; George Voevicda, *Aristophanes în românește*, „Junimea literară”, 1937, 1-9; Ion Faifer, *Aristophanes pentru prima oară în românește?*, IIS, 1938, 6; Grațian Jucan, *Câmpulungul Moldovenesc*, București, 1979, 66-68; Satco-Pânzar, *Dicționar*, 26; Florin Faifer, *Profesorii*, CL, 2000, 1. F.F.

BINELE PUBLIC, gazetă politică și literară apărută la București, de trei ori pe săptămână și apoi zilnic, între 29 noiembrie 1878 și martie 1884. Când fracțiunea „liberalilor sinceri”, ale cărei idei politice le apăra **B. p.**, se unește cu Partidul Conservator, gazeta fuzionează cu „Timpul” și în locul lor se va înființa, de la 18 martie 1884, „România”. La **B. p.** a colaborat frecvent cu articole de orientare literară, dar și în calitate de cronicar dramatic și literar, G. I. Ionnescu-Gion. În 1879 și 1880, i se alătură D. D. Racoviță-Sphinx, care publică, de asemenea, cronici dramatice, dar și cugetări, articole de informație culturală, recenzii, nuvele, traduceri. Au mai scris în coloanele gazetei M. N. Săulescu, G. Missail, iar G. O.

Gârbea și N. Lepădătescu au fost redactori, primul în anul 1879, cel de al doilea în anii 1882 și 1883. Câteva traduceri fără însemnătate dă și I. S. Spartali. În ianuarie 1879, o cronică dramatică nesemnăată ataca spectacolul de la Teatrul Național cu *O noapte furtunoasă* de I. L. Caragiale. „Tânărul autor cu ochelari” era criticat pentru așa numitele „exagerări” în descrierea moravurilor. R.Z.

BIOLAN, Toma (1.IX.1941, Cobia, j. Dâmbovița), poet, prozator și dramaturg. Este fiul Anei (n. Tănăsescu) și al lui Ion Biolan, cântăreț bisericesc. După studiile elementare în comuna natală, a absolvit Liceul „N. Bălcescu” din Târgoviște (1959), apoi Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1964). Funcționează ca redactor la revista „Argeș” (1967-1971) și secretar al Teatrului „Al. Davila” din Pitești (1971-1972 și după 1974). Debutază editorial în 1979, cu volumul de poezie *Pasărea paradisului*. Colaborează la „Argeș”, „Ateneu”, „Ramuri”, „Argeșul”, „Săgetătorul” (supliment literar al cotidianului piteștean „Argeșul”) ș.a.

Înainte de a debuta individual în volum, **B.** publică în placheta de versuri *Templu grec*, apărută în 1970 în colecția „Biblioteca «Argeș»”, coordonată de Gh. Tomozei. În 1967, Geo Dumitrescu îl recomandă drept un poet caracterizat prin „luciditate, inteligență”, „precizia severă a expresiei” și „discreție”, fără ca acestea să „înghețe” fluidul liric. Este formula în care poezia lui **B.** se va menține pe tot parcursul ei, fie că va evoca figuri emblematice ale istoriei reale (Neagoe Basarab, Mateiu I. Caragiale) sau imaginare (Don Quijote), fie că va sonda arheologia eului sau va construi interioare-cochilii și spații de reverie ale unui temperament retractil: „Tărăgănare dulce prin / Moi sunete de clavecin / Stârnind pe răcoroase dale / Plutiri alene de petale”. Dominanta universului său rămâne aspirația liliială și astrală, ascensional-purificatoare, poemul însuși fiind înțeles ca o „stare de melancolie a inocenței”. Liric ce-și cenzurează efuziunile și evită exhibarea, **B.** este dublat de un „sceptic melancolic” (Al. Piru) și de un (auto)ironist bonom și delicat: dimensiune evidentă mai ales în prozele sale scurte, scrise ca pentru divertisment, dar nu mai puțin ca penetrante sondaje, de novelist sceptic, în diverse medii (familie, scenă, viață literară, lumea funcționarilor și a șefilor acestora etc.), surprinzând pe viu mecanica imediatului, a cotidianului și excelând în comicul verbal, în jocurile de limbaj care răstoarnă sau împing spre absurd sensurile consacrate. Acesta este și mijlocul predilect al autorului de aforisme, ca și de piese pentru copii (scrise inclusiv pentru teatrul de păpuși), comedii caracterizate prin vervă, dar și prin candoare: univers în care poetul retractil își continuă reveriile.

SCRIERI: *Micul dorobanț*, în *Teatru - piese într-un act*, București, 1977; *Pasărea paradisului*, București, 1979; *Artașul*, Pitești, 1983; *Nuferi în somn*, București, 1983; *Test de fidelitate*, București, 1986; *Cartea care zâmbește*, București, 1987; *Cu șoimul pe umăr*, București, 1988; *Și păsările învață să cânte*, București, 1991; *Rețeta pentru grețuri*, București, 1992; *Una pe față, una pe dos. Tricotaje în doi peri*, Pitești, 1998; *Te iubesc*, (dar

nu) *pe gratis!*, Pitești, 2000; *Izvoare-n cer și pe pământ*, Pitești, 2001; *Seducător, Tânase*, Pitești, 2002.

Repere bibliografice: Geo Dumitrescu, *Poșta redacției. Antologie Toma Biolan*, CNT, 1967, 50; Petru Mihai Gorcea, *Poezie*, ARG, 1979, 4; Laurențiu Ulici, *Stadii*, RL, 1979, 41; Petru Mihai Gorcea, *Ascunsa floare de jăritic*, ARG, 1984, 3; Val Condurache, *Toma Biolan*, „Test de fidelitate”, CL, 1988, 9; Marian Barbu, *Infernul declinabil*, „Săgetătorul” (Pitești), 1997, 35; Dan Giurea, „Înapoi acasă!” de Toma Biolan, „Argeș” (Pitești), 1998, 2 229; Tudor Cristea, *Treptele timpului*, „Litere” (Găești), 2001, 7. N.M.

BIRĂESCU, Aquilina (30.VI.1948, Cerneteaz, j. Timiș), prozatoare. Este fiica Iconiei și a lui Vasile Micșan, funcționar. După absolvirea (în 1973) a Facultății de Filologie, secția română-franceză, a Universității din Timișoara, lucrează ca bibliograf la Biblioteca Județeană Timiș. A fost soția scriitorului Traian Liviu Birăescu. A mai semnat Ara Mușat. A debutat cu versuri în „Orizont” (1970), iar ca prozatoare în volumul colectiv *Drumul cel mare* (1985).

Pariu cu viitorul (1989) este un volum de proză scurtă, populat cu personaje dilematice, de obicei intelectuali și bătrâni, care trăiesc drame mai grave sau mai mărunte, provocate de nevoia adaptării la o nouă viață (de pildă, a ruralilor la urbanitate) și plasate, de cele mai multe ori, la nivelul conștiinței lor. De aici, recurgerea frecventă la analiza psihologică și mai ales la tehnica introspecției ca mod de definire a unor individualități. Perspectiva adoptată este cea realistă, nu fără pulsioni poetice și suavități discrete. Literatura pentru copii scrisă de **B.** este ingenioasă, atractivă, relevând imaginație și adecvare la destinatar.

SCRIERI: *Pariu cu viitorul*, Timișoara, 1989; *Întâmplări mari și mici pentru nepoți și bunici*, Timișoara, 1996; *Scriitori și lingviști timișoreni (1945-1999)*. *Dicționar bibliografic* (în colaborare cu Diana Zărie), Timișoara, 2000.

Repere bibliografice: Radu Enescu, C.C. Platon, F, 1985, 4; Radu Călin Cristea, *La drumul mare al prozei scurte*, F, 1985, 5; Ioan Groșan, *Drumuri și poteci*, AFT, 1985, 9; Rodica Oprean, *Îndemn la visare*, „Paralela 45”, 1997, 11; Popa, *Ist. lit.*, II, 647. D.B.-D.

BIRĂESCU, Traian Liviu (19.VII.1924, Timișoara — 8.I.1998, Timișoara), critic literar, eseist și prozator. Este fiul Emiliei (n. Bojin), învățătoare, și al lui Traian Birăescu, ziarist. După absolvirea Liceului „C. Diaconovici-Loga” din Timișoara, urmează Facultatea de Litere și Filosofie și Facultatea de Drept din Cluj, terminate în 1948. A susținut un doctorat în literatură comparată (1974). A profesat ca jurist în Timișoara, apoi a devenit cadru didactic la Facultatea de Filologie a Universității din localitate. Colaborează la „Scrisul bănățean”, „Orizont”, „Tribuna”, „Familia”, „Transilvania”, „Cronica” ș.a. A fost soțul Aquilinei Birăescu.

Debutază cu un eseu în „Vrerea” din Timișoara (1946) și editorial cu volumul *Condiția romanului* (1971), o cercetare riguroasă a romanului european modern, abordat cu mijloacele criticii, dar și ale sociologiei literare. *Căile eseului* (1976)

investighează evoluția acestei specii, inclusiv în literatura română, relevându-i-se pătrunderea în proza de ficțiune, dar și calitățile estetice. Competența lui **B.** în aria comparatismului se va concretiza în *Proust, azi* (1979) și în *Compediu de literatură universală și comparată* (I-II, 1997-1999). Vocația critică, autentică, este mereu dublată de o atitudine într-o măsură didactică, ceea ce influențează expunerea, cu toate că, atunci când situația o cere, autorul recurge la armele polemică de idei. **B.** nu abdică de la condiția de critic nici atunci când scrie roman. În romanele *Echinoc de toamnă* (1981), *Pomul cunoașterii* (1983), *Calea amintirilor* (1986), epica este impregnată de efectul lecturilor și al reflecțiilor asupra literaturii altora. Evidentă este îndeosebi influența lui Marcel Proust asupra strategiilor narative utilizate și a lui Th. Mann în ceea ce privește predicția pentru tehnica palimpsestului și pentru substratul livresc. Autorul imaginează personaje care se rețin, plasate într-un univers ce se reconstituie în permanență prin rememorare.

SCRIERI: *Condiția romanului*, Cluj, 1971; *Căile eseului*, Timișoara, 1976; *Proust, azi*, Timișoara, 1979; *Echinoc de toamnă*, Timișoara, 1981; *Pomul cunoașterii*, Timișoara, 1983; *Calea amintirilor*, Timișoara, 1986; *Compediu de literatură universală și comparată*, vol. I.: *Antichitatea și Evul Mediu*, Timișoara, 1997, vol. II.: *Renașterea și barocul*, Timișoara, 1999.

Repere bibliografice: Cornel Ungureanu, *Traian Liviu Birăescu*, „*Căile eseului*”, O, 1977, 1; Ion Istrate, „*Căile eseului*”, ST, 1977, 2; Sorin Titel, *Proust – contemporanul nostru*, RL, 1979, 29; Brândușa Armanca, *Traian Liviu Birăescu*, „*Echinoc de toamnă*”, O, 1981, 34; Adrian Dinu Rachieru, *În plasa amintirilor*, O, 1983, 42; Cosma, *Romanul*, I, 277; *Dicț. scriit. rom.*, I, 281-282; Dana Chetrinescu, *Farmecul discret al erudiției*, O, 1997, 11; Ioan Arieșanu, *Miniaturi critice*, O, 2000, 4. D.B.-D.

BIROU, Virgil (11.V.1903, Tigvaniu Mare, j. Caraș-Severin – 22.IV.1968, Timișoara), prozator și publicist. Este fiul Ioanei (n. Zară) și al lui Iuliu Birou, învățători. A absolvit, în 1930, Facultatea de Mine din cadrul Institutului Politehnic din Timișoara. În 1933, este printre membrii fondatori ai societății literare „Altarul cărții”, iar mai târziu, președinte al Asociației Scriitorilor din Banat, funcție pe care o deține până la desființarea acesteia de către autoritățile comuniste. A debutat în 1932, în revista timișoreană „Vrearea”. A colaborat la „Revista Fundațiilor Regale”, „Vrearea”, „Scrișul bănățean”, „Orizont”.

Primul volum al lui **B.**, *Oameni și locuri din Caraș* (1940), îmbină reportajul și analiza sociologică – modalități de expresie care, odată cu dezvoltarea școlilor românești de folclor și sociologie, începuseră să capteze tot mai mult atenția scriitorilor din ultimii ani ai epocii interbelice – într-o adevărată monografie spirituală a Banatului anilor '30. Marcate nu de puține ori de stângăcii literare, dar având întotdeauna un anumit farmec al expresiei „neaoșe”, evocările lui **B.** reușesc, atât prin generozitatea viziunii – cartea include aspectele cele mai diverse, de la cele geografice și economice la cele sociologice sau antropologice –, cât, mai ales, prin sentimentalismul molcom „bănățean”, să facă trecerea de la jurnalism la literatură. Capacitatea sa de a surprinde culoarea locală, ca și

aceea de „a citi” în sufletele oamenilor, ale căror portrete, uneori memorabile, trimite la literatura unui Calistrat Hogaș – de amintit aici figurile lui George Mingea, Pau Piele sau cea a dascălului Braia, un „domn Trandafir” bănățean – fac din cartea lui **B.** o operă cu certe valențe estetice. Romanul *Lume fără cer* (1947), singura operă literară propriu-zisă a autorului, se înscrie, prin toate datele sale, de la spiritul pozitivist al observației la arhitectura narativă precisă, cu capitele organizate simetric, în canoanele realismului naturalist. Inspirată din viața dură, „lipsită de cer” a minerilor – a „ocnarilor”, cum li se spune în Banat –, narațiunea lui **B.** transferă în plan literar experiența documentară și sociologică a autorului. Tablourile sale, indiferent dacă este vorba de peisaje și târguri (așa cum este, de pildă, descrierea Oraviței) sau despre portretele personajelor centrale, sunt întotdeauna creionate după canonul observației științifice, etnografico-documentare: figura eroului cărții, Pavel Toc, un țăran care devine miner pentru a scăpa de recrutare, este edificatoare în acest sens. Fundalul pe care se desfășoară acțiunea romanului, lumea pestriță a Imperiului Austro-Ungar în declin, așa cum era aceasta percepută în satele românești din Banat, îi prilejuiește lui **B.** o nouă demonstrație a calităților sale de fin observator al realităților sociale și economice. Proza scurtă, risipită în revistele „Vrearea”, „Revista Institutului Social Banat-Crișana”, „Orizont”, nu se ridică la nivelul romanului. **B.** este și autorul unor volume în care reportajul literar se îmbină cu studiul etnografic și cu cercetarea sociologică. Scriitorul a coordonat, de asemenea, o valoroasă antologie (*Poezia nouă bănățeană*, 1944), prin care a încercat să impună atenției cititorilor un grup de tineri poeți, dintre care unii au confirmat previziunile editorului.

SCRIERI: *Oameni și locuri din Caraș*, Timișoara, 1940; ed. îngr. și pref. Nicolae Țirioi, Timișoara, 1982; *Crucile de piatră de pe Valea Carașului*, Timișoara, 1941; *Năzuințe și realizări. Etape din viața culturală bănățeană*, Timișoara, 1941; *Oglinda lui moș Ion Stăvan*, cu desene de Catul Bogdan, Timișoara, 1946; *Lume fără cer*, București, 1947; ed. Timișoara, 1972; *Drumuri și popasuri bănățene*, București, 1962; *Răzbușarea lui Stolojan*, îngr. N. Danciu Petniceanu, Timișoara, 1997; *Revoluția de la 1848 în Caraș*, îngr. Juan Petroi Constantin, Timișoara, 2002. **Antologii:** *Poezia nouă bănățeană*, Timișoara, 1944.

Repere bibliografice: Petre Pascu, „*Oameni și locuri din Caraș*”, „*Timpul Transilvaniei*”, 1941, 83-84; Petru Sfetca, *Virgil Birou*, VS, 1941, 2580, 1942, 2744; Petru Sfetca, „*Oameni și locuri din Caraș*”, „*Dacia*”, 1943, 39; Gherghinescu Vania, *Despre scriitorii bănățeni*, VS, 1943, 2907; Nicolae Țirioi, „*Poezia nouă bănățeană*”, VS, 1944, 3058; Mihail Chirnoagă, [„*Poezia nouă bănățeană*”], UVR, 1944, 28; Al. Jebeleanu, „*Oglinda lui moș Ion Stăvan*”, „*Banatul*”, 1946, 42; L. Voita, *Lume fără cer*, GL, 1957, 36; Traian Liviu Birăescu, „*Lume fără cer*”, O, 1957, 10; Valeriu Cristea, „*Drumuri și popasuri bănățene*”, GL, 1962, 50; Dan Ursuleanu, *Virgil Birou*, LCF, 1966, 37; Pavel Bellu, *Virgil Birou*, TR, 1968, 19; Nicolae Ciobanu, *Virgil Birou*, O, 1968, 5; Țirioi, *Premise*, 53, 58-61, 95-103, 109-111; Popa, *Dicționar* (1977), 85; Ungureanu, *Imediata*, I, 67-97, 192-193; Pavel Bellu, *Virgil Birou – uriașul candid*, O, 1981, 33; Mihai Alexandru, *Virgil Birou în memoria urmașilor*, O, 1982, 23; Nicolae Țirioi, *Virgil Birou și viața artistică din Banat*, O, 1983, 21; Timotei Jurca, *Un roman nedreptățit – „Lume fără cer” de Virgil Birou*, O,

1986, 52; Ion Marin Almăjan, *Virgil Birou sau Despre începutul continuu*, O, 1988, 25; *Dicț. scriit. rom.*, I, 282-283; Popa, *Ist. lit.*, I, 526. L.H.

BIRUINȚA, publicație apărută la Cluj, zilnic, din 16 aprilie până la 31 decembrie 1926. Director: Al. Hodoș. Ziarul susține orientarea politică a lui O. Goga și își propune „o reabilitare a Ardealului” politic și cultural. **B.** dispune de rubrici ca: „Icoana de pe stradă” (susținută de Ecaterina Pitiș), „Tabloul cu săgeți”, „Cercul politic”, „Din nevoile Clujului”. Colaboratorii mai importanți sunt Silviu Dragomir, D. I. Cucu, G. M. Ivanov, Onisifor Ghibu, Al. Lascarov-Moldovanu, Horia Teculescu, Elie Dăianu, Septimiu Popa, Sebastian Stanca, Ion Mehedințeanu, Coriolan Bărbat, Corneliu I. Codarcea, Aurel Ciato, Ion Lupaș, Vladimir Nicoară. Se scrie mult despre Goga, se vorbește despre comemorarea lui M. Eminescu și se analizează traducerea în maghiară a *Lucașfărului*, realizată de Berde Maria. G. M. Ivanov scrie despre Ibsen, D. I. Cucu despre Francis Jammes, în timp ce Ioan Lupaș cere un monument pentru G. Coșbuc la Năsăud. M.Pp.

BIS, revistă apărută la București, săptămânal, între 16 martie și 7 aprilie 1935 (cinci numere). Redactori: N. Carandino, C. Panaitescu. Subtitlul revistei este „Săptămânal de teatru, muzică, literatură, artă, sport și cinematograf”. În articolul *Pentru ce Bis?*, din primul număr, inițiatorii publicației promit „o judicioasă scrutare a actualității culturale”, „o veghe permanentă asupra fenomenului cultural, un material divers și abundent, o orientare completă”. În bună parte aceste promisiuni vor fi respectate la un nivel onorabil în scurtul răstimp de apariție al revistei. Dacă literatura propriu-zisă e aproape absentă — *Poemul primăverii* al lui I. Peltz constituie o excepție —, în schimb rubricile de comentarii sunt destul de bogate și acoperă domenii variate. Se remarcă îndeosebi cronicile literare ale lui Mihail Vălsan, care scrie despre cărți ca *Ion Barbu* de Tudor Vianu, *Valori* de Mihai Ralea, *Ochii Maicii Domnului* de Tudor Arghezi, *Sângele* de Dan Petrașincu. La acestea se adaugă articolele de la rubrica „Cartea străină” ale lui George I. Ghidu și Sergiu Dan, cronică plastică semnată cu pseudonimul P. Lastic, cronică muzicală susținută de Tudor Ciortea. Colaborează, de asemenea, Zaharia Stancu, cu un articol despre realegerea lui Liviu Rebreanu ca președinte al Societății Scriitorilor Români, și Petru Manoliu, cu un eseu intitulat *Procesul Baudelaire*. I.M.

BIS, revistă apărută la București, săptămânal, de la 13 septembrie 1942 până la 25 octombrie 1946, sub direcția Sandei Cocărăscu. Publicația și-a schimbat în mai multe rânduri formatul și subtitlul (inițial, „Artă, teatru, cinema, muzică”, de la numărul 140 din 1946, „Săptămâna bucureșteană în teatru, muzică, plastică, cinema, sport”; de la numărul 147 din 1946, „Săptămâna bucureșteană în teatru, cinema, muzică, modă”; de la numărul 148 din 1946, „Teatru, cinema, muzică, modă”, pagina femeii, mondenități”; de la numărul 169 din 1946,

„Caleidoscopul vieții artistice”). De la numărul 156 din 1946 redactor responsabil devine Liliana Delescu. Concepută ca un magazin al tuturor artelor, revista reușește să ofere o imagine a vieții culturale românești și europene din epocă. În paginile ei, cu rubrici diverse și bogat ilustrate, apar informații și comentarii de actualitate, sunt evocate personalități artistice, sunt semnalate talente în plină afirmare. O atenție specială e acordată artelor spectacolului, cu un accent pe teatru și film. Revista are o echipă de cronicari tineri, dar redevabili, cu un spirit critic ascuțit, deseori polemic. Cronică teatrală e semnată de N. Carandino, cea cinematografică de Emil Darie, cea muzicală de Virgil Gheorghiu, cea plastică de M.R. Paraschivescu, cea literară de Ovidiu Constantinescu. Articole de fond despre evenimente sau fenomene culturale din epocă publică, între alții, Al. Kiriteșcu, F. Aderca, Radu Beligan. La revistă mai colaborează Victor Eftimiu, Ion Pas, Lucia Demetrius, Ionel Teodoreanu, Henriette Yvonne Stahl. În numărul 6 din 1942 poate fi întâlnită și semnătura lui Tudor Arghezi (tableta *Bis in idem*), care își exprimă admirația pentru noua publicație. Se remarcă rubrica de interviuri, dedicată în general unor actori, dar din care nu lipsesc nici scriitorii (de exemplu, N. D. Cocea și Tudor Mușatescu). În schimb, revista, axată aproape exclusiv pe publicistică, tipărește foarte puține texte literare (G. M. Zamfirescu, *Cântecul vieții*, și Sanda Cocărăscu, *O poveste de Crăciun*, scenetă). I.M.

BISERICA ȘI ȘCOALA, publicație apărută săptămânal (duminica) la Arad, în intervalul 11 februarie 1877-27 iunie 1948. Subtitlul inițial, „Foaie bisericească, scolastică, literară și economică”, s-a modificat de-a lungul timpului, fiind, în 1939, „Revistă oficială a Episcopiei Aradului”. Era tipărită în format revistă de opt pagini, în bune condiții grafice și tehnice, în special după 1879, când este lucrată la Tipografia Diecezană. Are și suplimente, atașate revistei sau autonome. În 1933, timp de aproape un an, editează suplimentul „Lumina tineretului” (redactor C. Turicu), având ca obiectiv educarea religioasă a tinerilor, iar în 1948, apare săptămânal suplimentul „Biserica și școala. Adaos pentru popor” (redactor Ilarion V. Felea). Din 1992, publicația reapare, seria nouă având o periodicitate de două numere în primul an. Primul redactor responsabil este Vicențiu Mangra (până la numărul 52 din 4 ianuarie 1878; i se va mai încredința această responsabilitate în anii 1883-1884 și 1890). Următorii redactori responsabili sunt Aron Hamsea (1879-1882, 1884-1899), Constantin Gurbanu (1884), George Proca (1899), Roman Ciorogariu (1901-1917), Teodor Botiș (1917-1921), Simion Stana (1922-1936), Gheorghe Ciuhandu (director) (1937-1939), Ilarion V. Felea (1939-1945), Demian Tudor (1945-1947), P. Deheleanu (1948). În cuvântul către cititori din primul număr, unde se face cunoscut și programul revistei, Vicențiu Mangra arată menirea bisericii și școlii: „Să formăm poporul, să-i inspirăm conștiința de sine, să-i perfecționăm mintea, să-i nobilităm inima și să-i asigurăm o pozițiune mai bună, un viitor mai fericit”. Programul seriei noi, intitulat *Continuare peste ani*, semnat de Timotei Seviciu,

episcopul Aradului, arată că **B. și ș.** se dorește a fi în condițiile actuale un organ special pentru cultivarea ideilor și principiilor religioase și morale ale ortodoxiei. Revista a privilegiat aspectele diverse ale organizării vieții religioase, dar a manifestat interes particular și pentru studiile de pedagogie și psihologie, găzduind, printre altele, o seamă de lucrări ale lui Petru Pipoș. **B. și ș.** a răspândit în Ardeal noutățile culturale și științifice din Regat, reproducând rapoarte și conferințe de la Academia Română sau articole din „Convorbiri literare” și alte reviste. De la bun început a arătat o admirație specială față de Vasile Alecsandri (*Balcanul și Carpatul, Odă ostașilor români, 10 Mai 1881, Cântecul ginteii latine*, acesta din urmă în limbile română, latină, franceză, italiană, cu o prezentare de Gr. H. Granda). În numărul 25 din 1878 apare *Adresa românilor din Arad trimisă d-lui V. Alecsandri*, conținând felicitări pentru premiul de la Montpellier, precum și răspunsul de mulțumire al poetului. În numărul din 24 iunie 1909, dedicat lui Eminescu, la douăzeci de ani de la moartea sa, un grupaj liric (*Rugăciune, Sonet, Învierrea și Colinde, colinde*) este însoțit de o prezentare a vieții și a operei. Se publică de asemenea poezii semnate de Florica Ciura-Ștefănescu, Petre Dulfu, Lucian Emandi, Maria Flechtenmacher, Petru Mercea, Vasile Militaru, Pavel Popa. Există multe versificări ocazionale, aparținând lui G. Sion, Iosif Vulcan, Demetru Constantinescu, Vasile D. Păun, Zaharia Boiu, Teodor Ceonța, Alexandru Munteanu al lui Vasile, Radu Ionescu, Iosif Ioan Ardeleanu, precum și o însemnată cantitate de poezie religioasă, compusă de Ioan Jebeleanu, V. Aga, C. Manea, Lucian Lungu, Vasile Lădaru, I. Avramescu, Ion Triponescu, Gheorghe I. Crețu, Feodor Rudolf Floruțiu, Teodor Sărac, Teodor Bodârlău, Dan. C. Bălțeanu, Ioniță Hornea, Ioan Atanasie Bucur, Ion Lascu-Dumbravă, Traian Rusu-Șirianu, Iorgu Gorgos, M. Moldovean. Mai puțin cultivată în paginile revistei este proza. În mai multe numere din 1880, este preluată din „Convorbiri literare” corespondența dintre Vasile Alecsandri și Ion Ghica, iar George Dumbravă publică în foileton (1918) nuvela *Din Basarabia rusească*. Foarte atractive sunt notele de călătorie, semnate de Ion Mara, ieromonahul Iulian, Badea Cireșanu, P. Bolcaș, Lucia V. Babescu. Cu totul sporadică este dramaturgia, prezentă prin piesa *Casa fără Dumnezeu. Trei tablouri dramatice din viața concubinilor* de Caius Turicu. Deși nesistematice, preocupările de critică, istorie și teorie literară familiarizează cititorul cu fenomenul literar și cultural, îndeosebi prin rubrica „Cronica bibliografică”, devenită mai târziu „Cărți și reviste”. Recenzentul cel mai stăruitor și mai avizat este Sever Secula. Mai semnează asemenea comentarii Gh. Moțiu și Constantin Rudneanu. Aici Gh. Naghiu și Gh. Ciuhandu realizează studii extinse de istorie literară și culturală, privind primele publicații religioase din Arad. În anii '30 și '40 sunt de semnalat eseurile lui Lucian Emandi, Gh. Moțiu, D. Stăniloae, Nichifor Crainic, Constantin Rudneanu, Marin Sfetcu, precum și aforisme și cugetări de Gh. Moțiu. **B. și ș.** dovedește interes pentru literatura populară, găzduind culegeri realizate de Teodor T. Burada, episcopul Melchisedec, poezii populare de Crăciun, lirică folclorică de

război, precum și studii despre folclor semnate de G. Coșbuc, P. Barbu, Gussy Apostolescu, Simion Stana. D.V.

BISTRIȚIANU, Alexandru (7.IX.1911, Tecuci – 3.VII.1976, București), istoric literar și folclorist. Este fiul Eugeniei (n. Stavri) și al lui Ion Bistrițeanu, profesor de limba română. Urmează liceul la Lugoj, apoi face studii universitare la Facultatea de Litere și Filosofie din București (1929–1933), unde frecventează și cursurile Seminarului Pedagogic Universitar „Titu Maiorescu”. Asistent onorific (1933–1935) la Catedra de literatură română și estetică a profesorului Mihail Dragomirescu, din 1942 devine asistent și la Catedra de literatură română veche, condusă de Nicolae Cartoian, la Universitatea din București. Mai mulți ani va fi profesor de liceu la București, Arad, în anii 1947 și 1948 funcționând și la Seminarul Pedagogic Universitar „Titu Maiorescu”. În ultima parte a activității sale didactice este lector și conferențiar, șef de catedră la Institutul de Perfecționare a Cadrelor Didactice (1955–1960), decan al Facultății de Filologie a Institutului Pedagogic din București (1962–1963) și prorector al instituției, conferențiar la Catedra de literatură comparată și teoria literaturii a Universității din București. Între anii 1950 și 1963, a fost cercetător și șef de secție la Institutul de Istorie și Teorie Literară al Academiei Române. A înființat și a redactat, împreună cu profesorul Aurel E. Peteanu, „Primăvara Banatului”, revistă a elevilor Liceului „Coriolan Brediceanu” din Lugoj. Secretar de redacție la „Limbă și literatură” (1954–1963) și redactor-șef la revista „Limbă și literatură pentru elevi” (1972–1974), a colaborat la „Cercetări folclorice”, „Contemporanul”, „Cristalul”, „Datina”, „Litere”, „Semenicul”, „Semnalul”, „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”.

B. se va îndrepta spre istoria literară, mai întâi regională, cu lucrările *Doi scriitori bănățeni: Victor Vlad Delamarina și Ioan Popovici Bănățeanu* (1943), *Vasile Alecsandri și bănățenii* (1946). Cea mai amplă și unitară lucrare a sa, *Teorie și inspirație folclorică la predecesorii lui V. Alecsandri* (1977), a cărei elaborare i-a fost propusă de G. Călinescu, este structurată pe ideea că „filonul folcloric străbate evoluția întregii noastre literaturi”, idee ilustrată prin cercetarea monografică a problemei la șase scriitori: D. Cantemir (raportul operei acestuia cu etosul popular cunoaște o „pregnantă și strălucită afirmare – poate unică la acea dată în planul culturii europene”), Gh. Asachi, I. Heliade-Rădulescu, M. Kogălniceanu, C. Negruzzi și N. Bălcescu. Lipsește din sumarul cărții Alecu Russo, fiindcă – precizează **B.** – acesta a colaborat discret la colecția de poezii populare a lui Alecsandri, nefăcând deci parte dintre precursori, ci din „etapa romantică a maturizării și sintezelor”. Preocuparea pentru zăcămintele folclorice și pentru unii dintre cei ce le-au studiat este vădită și în alte studii ale lui **B.**, despre Frații Schott, Fr. Obert, R. Kunisch, Elena Sevastos, Leo Bachelin.

SCRIERI: *Doi scriitori bănățeni: Victor Vlad Delamarina și Ioan Popovici Bănățeanu*, Craiova, 1943; *Vasile Alecsandri și bănățenii*, Craiova, 1946; *Literatura română contemporană* (în colaborare cu Savin Bratu și Const. Ciopraga), București, 1961; *Introducere în studiul literaturii* (în colaborare cu Constantin Boroianu), București, 1965; *Teorie și inspirație folclorică la predecesorii lui V. Alecsandri*, București, 1977.

Repere bibliografice: Al. Dima, *Un capitol de istorie a folcloristicii*, CRC, 1977, 2; *Dicț. scriit. rom.*, I, 283–284; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 76–77; Victor Stoleru, *Ipostaze de istorie literară*, București, 2002, 166–167, 169–171.

BITAY Árpád (20.VII.1896, Budapesta – 30.XI.1937, Alba Iulia), istoric literar și traducător. A făcut studii medii la Cluj, Brașov și Alba Iulia (1907–1915). După bacalaureat, este recrutat și trimis pe frontul italian, unde supraviețuiește unui atac cu gaze toxice. Urmărilor intoxicației suferite atunci le suportă până la sfârșitul timpuriu. Absolvent al Facultății de Drept din Debrecin (1919), se înscrie la Facultatea de Istorie-Filologie a Universității din Cluj, secția de istorie-română, pe care o va absolvi în 1923. După studii de romanistică la Universitatea din Leipzig (1927–1928), se stabilește în 1929 la Alba Iulia, unde este profesor de limba și literatura română, de latină și germană. Publică în presa vremii încă din anul 1920, iar prima lucrare de rezonanță îi apare în 1922 – o istorie recapitulativă a literaturii române (*A román irodalomtörténet összefoglaló áttekintése*), destinată tineretului maghiar studios. În urma aprecierilor favorabile ale profesorilor Nicolae Drăganu și Sextil Pușcariu, tipărește lucrarea și în limba română, sub titlul *Istoria literaturii române* (1924). Tot cu scopuri didactice publică o scurtă gramatică a limbii române (1923). Sub îngrijirea lui **B.** apare *Műfordítások román költőkből* (1928), o selecție reprezentativă a poeziei românești, de la folclorul literar până la Lucian Blaga. A tradus din proza lui I. Al. Brătescu-Voinești, A. I. Odobescu, I. Creangă, I. L. Caragiale, Emil Gârleanu,

I. Agârbiceanu, Gh. Brăescu, D. D. Pătrășcanu, din dramaturgia lui V. Alecsandri și N. Iorga. Concomitent, publicul român a putut citi în „Adevărul literar și artistic”, „Cuget clar” și „Universul literar” versiunile românești ale unor scrieri de Jókai Mór, Kovács Deszö, Nyirő József, Gyallay Domokos și Szabó Mária, realizate de **B.** A contribuit la cunoașterea valorilor literar-culturale maghiare și prin expunerile prezentate la cursurile Universității Populare din Vălenii de Munte, unde N. Iorga l-a invitat pentru prima oară în 1923. Până în 1937, **B.** a fost prezent la Vălenii de Munte în fiecare vară, ținând aproximativ o sută de comunicări despre literatura, cultura și istoria maghiară și despre legăturile literar-culturale româno-maghiare.

Ca istoric literar, **B.** n-a reușit să realizeze mari sinteze reprezentative. În schimb, a contribuit la studierea interferențelor spirituale româno-maghiare cu multe date noi, pe care le-a publicat sub formă de articole, note, materiale documentare în „Dacoromania” și în „Erdélyi Irodalmi Szemle”. A scris cu predilecție despre personalități ale trecutului cultural maghiar care au avut legături cu viața și cultura românească, cum au fost Viola József, medic la Curtea Moldovei, poetul Sükei Károly, fiul preotului reformat din București, Szontagh Samuel, farmacist maghiar din Muntenia, Ponori Thewrek József, primul traducător maghiar al proverbelor românești, pictorul Barabás Miklós, care a trăit și a lucrat într-un timp în București, familia Széchenyi și relațiile ei cu românii, Acs Károly, primul traducător în maghiară al cântecelor populare românești. Totodată, a valorificat date și informații noi, adunate din arhive și colecții de manuscrise, despre viața și activitatea unor cărturari români: Gh. Asachi, protopopul Popa Pătru din Tinăud, Nicolae Milescu Spătarul, Gheorghe Buitul, Vasile Moga și, în mai multe rânduri, despre Gheorghe Șincai și Gheorghe Lazăr.

SCRIERI: *A román irodalomtörténet összefoglaló áttekintése*, Alba Iulia, 1922; ed. (*Istoria literaturii române*), Cluj, 1924; *Az erdélyi románok a protestáns fejedelmek alatt* [Românii din Transilvania sub domnia domnitorilor protestanți], Târnăveni, 1925; *Gyulafehérvár Erdélyi művelődéstörténetében* [Alba-Iulia în istoria culturală a Ardealului], Cluj, 1926; *Az Alba-Iulia-i róm. kat. székese gyűjtemény és környéke* [Catedrala romano-catolică din Alba-Iulia și împrejurimea sa], Alba Iulia, 1936; *Scrieri alese*, îngr. și introd. Kovács Ferenc, București. **Antologii:** *Műfordítások román költőkből* [Antologia poezilor români], Cluj, 1928.

Repere bibliografice: Nicolae Drăganu, *Bitay Árpád*, „A román irodalomtörténet összefoglaló áttekintése”, DR, 1921–1922, 757–761; N. Iorga, *Bitay Árpád*, „A román irodalomtörténet összefoglaló áttekintése”, „Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale”, 1922, 74–75; Sextil Pușcariu, *O istorie a literaturii române în ungurește*, „Cugetul românesc”, 1922, 597–599; Nicolae Drăganu, *Bitay Árpád*, „Az erdélyi románok a protestáns fejedelmek alatt”, DR, 1924–1926, 1126–1128; V. Hondrilă, *O prețioasă contribuție la istoria românilor. O scrisoare despre Ștefan cel Mare. Comunicarea d-lui Bitay Árpád*, „Biruinta”, 1926, 100; N. Iorga, *S-a pierdut un om de bine*, „Neamul românesc”, 1937, 266; György Lajos, *Istoricul literar maghiar dr. Bitay Árpád*, PL, 1938, 8; Dr. Bitay Árpád *életrajzi adatai és tudományos munkássága*, Cluj, 1938; Boliay Zoltán [Gaál Gábor], *Bitay Árpád*, KOR, 1938, 1; Engel Károly, *A megértés és testőriesülés. Iorga levelek Bitay*

Árpád hágyatékbán, UTK, 1965, 49; Dávid Gyula, Egy hidverő, UTK, 1967, 48; Engel Károly, Hidverők, KOR, 1968, 4; Kovács Ferenc, Bitay Árpád előadásai Nicolae Iorga szabadegyetemén, KOR, 1975, 9; Bitay Árpád, 1977, 5–89; O. Şireagu, Bitay Árpádra emlékezem..., UTK, 1978, 3. O.K.

BITTEL, Adriana (31.V.1946, Bucureşti), prozatoare. Este fiica Aliciei (n. Margulis), avocată, și a lui Lazăr Bittel, economist. A absolvit Liceul „Mihail Sadoveanu” (1964) și Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din Bucureşti (1970). Mai întâi corector (1972–1989), din 1990 lucrează ca redactor la „România literară”. Debutază în 1964 cu o povestire în „Gazeta literară”. Colaborează la „Argeş”, „Contemporanul”, „Echinoc”, „Lucaefărul”, „România literară” ș.a.

A debutat editorial cu volumul *Lucruri într-un pod albastru* (1980), așezat sub semnul versului lui Ion Barbu „Munții-n Spirit, lucruri într-un pod albastru”. Prozele poetice din această carte, cu epic redus, transcriu senzații nedefinite sau observații acute ale unui personaj-narator feminin, care deformează liric realitatea prin percepția personală. Detaliul de viață cotidiană se împletește cu viziunea de vis, iar planul realist se intersectează cu cel fantastic, într-o incursiune, defel gratuită, în zonele existențiale profunde. Între prozele cu ecouri oniric-borgesiene sunt inserate, ca niște file din caietul naratorului, câteva poeme ceremonios livrești, scrise într-un limbaj poetic modern, care transmit cu sensibilitate acută o stare de solitudine melancolică. Autoarea își modifică sensibil modalitatea de expresie odată cu volumul următor de proză scurtă, *Somnul după naștere* (1984); ea optează acum pentru o formulă a micului realism de observație socială și psihologică. Teme eterne — dragostea, nefericirea, inadaptarea, singurătatea — sunt rescrise cu prosepțime și autenticitate. Mai puțin interesată de experimentul formal decât de adevărul situațiilor de viață, **B.** scrie modern, dar fără ostentație. Cele optsprezece schițe și povestiri independente prezintă o anumită unitate de adâncime. Ele se coagulează de obicei în jurul unei eroine stângace, visătoare și bovarice, care însă observă cu finețe întâmplările cotidiene ale universului ei mărunț și se auto-analizează lucid. Același interes cehovian pentru dramele derizorii ale omului obișnuit îl dovedesc și cele opt proze, unitare ca stil și tematică, din volumul *Iulia în iulie* (1986). Prozatoarea nu își idealizează, dar nici nu își caricaturizează personajele, privitye cu atenție, inteligență și umor. Lumea este reconstituită cu acuitate a notației realiste, prin acumularea detaliilor și printr-o rafinată tehnică a colajului. Din câteva trăsături sigure, **B.** schițează caractere și reface ambianța locurilor, din care se rețin unele interioare decrepitate sau străzile Bucureștiului, cu atmosferă uneori stranie, evocate și în paginile lui Bedros Horasangian sau ale lui Mircea Cărtărescu. Romanul *Fototeca. Temă cu variațiuni* (1989) înfățișează viața de redacție din perspectiva unui personaj remarcabil prin capacitatea de a surprinde lumea dincolo de aparenta ei monotonie. Ștearsă, naivă și altruistă, ca și eroinele prozelor anterioare ale autoarei, Coca beneficiază de avantajul unei miopii deformatoare, înmagazinând imagini pe care le

ordonează într-un sistem personal de relații cu lumea. Organizându-și fototeca după reguli numai de ea știute, Coca transformă o îndeletnicire anostă într-o activitate poetică, iar defectul de care suferă devine un talent. Aparent lipsită de viață personală, ea observă de pe margine o realitate în care nu este implicată activ și reține toate micile drame ale colegilor de redacție; știința contemplației este dublată de o înțelegere afectuoasă a lumii. Imaginile disparate se fixează nu numai pe retină, ci și în conștiința unui martor. Narațiunea vie, ce surprinde detaliile unei existențe cotidiene cenușii, se îmbogățește cu planul amintirii, căci scriitoarea consideră, pe urmele lui Max Frisch — sub auspiciile căruia își așază romanul —, că, în timp ce prezentul poate fi doar privit, trăite sunt cu adevărat așteptarea sau amintirea.

SCRIERI: *Lucruri într-un pod albastru*, București, 1980; *Somnul după naștere*, București, 1984; *Iulia în iulie*, București, 1986; *Fototeca. Temă cu variațiuni*, București, 1989; *Întâlnire la Paris*, București, 2001.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Sugestia poetică*, RL, 1980, 28; Maria Banuș, *Niște lucruri mai aparte*, RL, 1980, 43; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 138–140, V, 34–38, VI, 88–91; Valeriu Cristea, *Cariatidele cotidianului*, RL, 1986, 25; George Pruteanu, „Balzacia și Lorena”, CL, 1986, 12; Nicolae Manolescu, *Scurte povestiri*, RL, 1987, 12; Holban, *Profiluri*, 396–397; Rotaru, *O ist.*, III, 916–917; Simion, *Scriitori*, IV, 685–692; Florin Manolescu, *Proza „micului realism”*, LCF, 1990, 5; Eugen Simion, *Temă cu variațiuni*, RL, 1990, 6; George Pruteanu, *La vie en prose*, CRC, 1990, 14; Constantin Cubleşan, *Despre miopie*, ALA, 1990, 21; Diana Adamek, *Regatul de imagini*, TR, 1990, 22; Valeriu Cristea, *Realism critic*, CC, 1990, 1; Gh. Perian, *Un roman al vieții particulare*, VTRA, 1990, 6; Adriana Babeți, *Dioptrii*, O, 1990, 7; Gabriela Omăt, *Personaj și persona*, VR, 1990, 6; Teșosu, *Istoria*, 155–156; *Dict. scriit. rom.*, I, 284–285; Lefter, *Scriit. rom.* '80-'90, I, 63–65; Alex. Ștefănescu, *Întâlnire cu literatura bună*, RL, 2001, 8; Adriana Babeți, *Ada & companiții*, O, 2001, 4; Gabriela Glăvan, *Kinoparadisurile artificiale*, O, 2001, 4; Ilinca Ilian, *Ordine versus entropie*, O, 2001, 4; Mircea Iorgulescu, *Lectură incandescentă*, „22”, 2001, 50; Carmen Mușat, *Traseele memoriei*, OC, 2001, 54; Daniel Cristea-Enache, *Tatăl a avut dreptate*, ALA, 2002, 617. A.C.

BIVOL, Efim (16.I.1951, Costești, j. Chișinău), poet. Este fiul Alexandrei (n. Bârcă) și al lui Vasile Bivol, țărani. A absolvit, în 1974, Universitatea de Stat din Chișinău. La început profesor de limba română, din 1986 este redactor la revista satirică „Chipăruș”.

În volumele *Lei-paralei* (1985), *Curcanul lăudăros* (1988), *Bârna din ochi* (1991) și *SRL (Scris cu răspundere limitată)* (1993), **B.** cultivă o poezie satirică și umoristică, vizând, cu o bună cunoaștere a mecanismului comic, nu numai viciile general umane, ci și realitățile politice curente.

SCRIERI: *Lei-paralei*, Chișinău, 1985; *Curcanul lăudăros*, Chișinău, 1988; *Bârna din ochi*, Chișinău, 1991; *SRL (Scris cu răspundere limitată)*, Chișinău, 1993.

Repere bibliografice: Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 221.

M.C.

BIZANTINISM. „Cine zice slavism, zice bizantinism — afirma Demostene Russo în cartea sa *Elenismul în România* (1912) —, căci slavonismul nu era altceva decât trupul exterior mișcat de sufletul bizantin.” Remarca reputatului bizantinolog cuprinde o doză importantă de veridicitate, dar are și tendința de a trimite către o generalizare (excesivă și oarecum exclusivistă) a „stării” literare la slavii de sud. Partea de acceptat din această teză spune că prin intermediul literaturilor sud-slave — veche și mediobulgară și sârbească — românii (și nu numai ei, fiindcă textele elaborate la sud de Dunăre vor parcurge și trasee est-europene, ajungând la ruși și ucrainenii) au receptat, de fapt, literatura bizantină, că literaturile acestea, născute preponderent pe teme grecești, au funcționat ca o filieră prin care „bunurile” literare și culturale din Bizanț au fost translate pe un spațiu însemnat, menit să ajungă un fel de „Bizanț după Bizanț”. Într-adevăr, românii nu au comunicat direct cu cultura bizantină decât ceva mai târziu. Pentru perioada cea mai veche, din secolele al XIV-lea și al XV-lea, contactele nemijlocite (fără a lipsi) nu au fost deosebit de semnificative. Afirmarea lui Demostene Russo — care îndeamnă fără greș la investigarea temeinică a literaturii bizantine, pentru a înțelege în profunzime rosturile literaturii române de expresie slavonă, precum și evoluțiile ulterioare în românește — lasă, nedrept, la o parte producțiile proprii ale scriitorilor slavi (care ajung și ele în bibliotecile românești), ignorându-le nu fiindcă ar fi fost contestată existența lor, ci pentru că, probabil, cercetătorul se îndoia de originalitatea acestora. Russo nu a rămas singur pe această poziție. Și surprinzător, dar și semnificativ, peste aproape șase decenii, un cercetător rus îndelung familiarizat cu problemele literaturii slave medievale, D. S. Lihaciov, va vorbi cam în aceiași termeni despre caracteristicile literaturii vechi bulgare. Teoria lui Lihaciov (formulată prin anii '60 și reluată apoi în câteva rânduri) este mai amplă. Evocând relațiile stabilite între culturile sud-est și est-europene (într-o comunicare ce conta pe tezele „universaliste” ale unei ortodoxii supranaționale) și ajungând la încheierea că aceste legături au reușit să construiască o „cultură comunitară” (la baza căreia se află în bună măsură cea bulgară), prin intermediul căreia slavii au comunicat cu Bizanțul, Lihaciov (neinformați în privința vechii literaturi românești) socotea că influența Bulgariei asupra celorlalte țări slave a fost reprezentată doar de acea parte a culturii ei care fusese supusă bizantinizării: „Nu avem știință ca asupra Rusiei să fi existat vreo înrăurire a elementelor protobulgare sau a celor aparținând culturii populare slavo-bulgare. Repet: cultura bulgară a exercitat o influență și s-a «transplantat» în Rusia doar în acea parte a ei care reprezintă «cultura creștină intermediară.»” Cu alte cuvinte, D. S. Lihaciov (precum altădată Demostene Russo) valida integral literaturile slave de sud, pe cea bulgară în special, doar în acea secțiune a lor ce poate primi calificativul de „redacție a literaturii bizantine”, parte utilă ca vehicul pentru valorile spirituale grecești traduse. Semnificativ este exemplul selectat de Dan Zamfirescu din cuprinsul literaturii noastre (care în destule cazuri a preluat scrieri bulgare sau sârbești ce nu au ajuns la slavii de răsărit): cazul *Panegiricului*

lui *Constantin cel Mare* de Eftimie al Târnovei. Acest text, care nu a interesat în epoca lui Gavriil Uric (prescriitor al celor mai multe compuneri eftimiene), va fi adus în actualitatea literară românească în anii lui Ștefan cel Mare, vreme a cruciadei antiotomane, când un „erou exemplar” de felul împăratului proteguit al creștinismului era trebuincios. Scrierea lui Eftimie al Târnovei, menită, atunci când a fost alcătuită, să însuflească curaj în circumstanțe dificile, venea să sprijine un efort combatant. Ea va intra în cuprinsul *Învățăturilor lui Neagoie Basarab către fiul său Theodosie*, căci și voievodul de la Argeș edifica un „model monarhic”, și va reapărea (cu rosturi nu prea greu de deslușit), împreună cu *Învățăturile...* traduse în românește, în vremea lui Matei Basarab și în ambițioasele decenii brâncoveneste.

Ar fi greșit să se considere că „mijlocitorii” slavi au monopolizat absolut toate căile de comunicare ale cărturarilor români cu Bizanțul, cu literatura și cultura bizantină. Dacă s-ar proclama, cum s-a și întâmplat, valabilitatea generală a unei asemenea formulări, imaginea vieții spirituale a românilor ar suferi nedorite îndepărtări de realitate. Tabloul, înfățișând niște modești știutori de carte slavonă, în stare doar să prescrie textele tâlmăcite în alte părți, nu reface nici pe departe starea adevărată a literaturii române din veacurile al XIV-lea și, mai cu seamă, al XV-lea și al XVI-lea, ignoră capacitățile de asimilare și re-proiectare manifestate de oamenii de carte români, eludează deschiderile și nu valorifică posibilitățile unei culturi cu virtuți probate. Nu toate căile, prin care se constituiseră relațiile culturale româno-bizantine din veacurile al XV-lea și al XVI-lea, trecuseră prin „filiera” sud-slavă. Contactele directe cu Athosul s-au stabilit încă pe la sfârșitul secolului al XIV-lea. Înființarea mitropoliilor din Țara Românească (1359) și Moldova (1401) s-a făcut prin năzuința lăuntrică, dar nu fără cointeresarea patriarhilor ecumenici din Constantinopol. La fel va proceda și un voievod maramureșan care solicita Patriarhiei constantinopolitane să ia sub jurisdicția sa, înălțând-o la rangul de stravropighie, importanta și influenta mănăstire românească din Peri. Izbânzile artistice din epoca Paleologilor au găsit ecouri și interpretări în alcătuirile arhitecților și pictorilor români. Biserica Sf. Nicolae (Domnească) din Curtea de Argeș, mănăstirea lui Mircea cel Bătrân de la Cozia oglindesc modele bizantine. Iconografia românească din acea vreme și de mai târziu este și ea de vădită sorginte paleologică. Instinctiv, dar și din rațiuni politice (căci vecinii — ungurii și polonii — erau catolici), românii au căutat legăturile cu Bizanțul, simțind acea civilizație a Imperiului, cu toate produsele ei, ca aparținând unei „antichități zonale”, continuatoare a celei vechi, romane, din care și ei se revendicau. „Prin Bizanț — spunea G. M. Cantacuzino — noi ne legăm de marea tradiție clasică greco-romană și suntem solidari cu civilizațiile occidentale. De aceea, pentru noi studiul artei bizantine ar trebui să aibă o însemnătate deosebită. În ea vom găsi obârșia tematicii noastre plastice. Legile și proporțiile arhitecturii bizantine derivă din cele clasice, chiar dacă acest lucru nu e clar la prima vedere pentru toți”. Știrile de care dispune știința contemporană despre aceste raporturi directe sunt, într-adevăr,

sumare. Coroborate, însă, aceste informații îngăduie depășirea cadrului format de practicarea, tradițional acceptată și acreditată, a unor exerciții monotone. Lăsând la o parte faptul că, în unele centre cărțurărești românești, raporturile cu Apusul latin nu conteniseră, ci reprezentau fundamentul dezvoltărilor interne, trebuie admis că și în zona de influență slavo-bizantină cultivarea textelor slave aduse de la sud de Dunăre nu epuiza disponibilitățile celor școliți. Există date care confirmă că limba greacă nu a încetat a fi cunoscută și folosită. Într-un codice din secolul al XV-lea, scris în Moldova, cuprinzând epistole ale lui Fotie și Athanasie cel Mare și decizii sinodale, există câteva rânduri, șterse, însoțite de o însemnare a scriitorului: „Aceste cuvinte cu cerneală roșie se află în grecește și le-am transcris, dar s-au șters cu negru, pentru că noi am sărit din text”. Comentând manuscrisul, P. P. Panaitescu socotește că el conține o traducere făcută din grecește în slavonă, realizată în Moldova. Chiar dacă această însemnare îmbracă doar o constatare apărută în urma unei confruntări a versiunii slave, deja existentă, cu originalul grecesc, esența travaliului filologic al cărțurarilor români nu se schimbă și afirmația referitoare la cunoașterea limbii grecești rămâne valabilă. Deși cărțurarii de la sud de Dunăre, bulgari și sârbi, au de pus, cu deosebire în secolul al XIV-lea, eforturi însemnate în direcția racordării propriilor preocupări cu literatura bizantină mai

nouă, rezultatele nu au izbutit să depășească totuși o anumită „sferă de interese” pe care tradiția — numărând acum câteva veacuri — a acestei particulare „redacții sud-slave” a literaturii bizantine o fixase aproape definitiv. Sunt traduse — și încep să circule în Bulgaria și Serbia, în Țările Române și apoi în Rusia — scrierile importante ale mișcării conduse de Grigorie Palamas (concomitent, cele care proveneau dinspre partida adversă, cea îndrumată de calabrezul Bernardo Varlaam, sunt sever blocate), materialele ce vor fi incluse în impunătoarea colecție a *Mineielor* — elaborate, după unii cercetători, la Târnova —, precum și alte texte, modeste în genere sub unghiul valorii literare. Un „zid” — a cărui impenetrabilitate o asigurau rigoarea unei biserici aflate în interminabilele conflicte cu felurite „erezii” locale, țelurile ce animau intelectualitatea bulgară a vremii, necoincidente cu finalitățile unor forme „facile”, soliditatea unor tradiții și, poate, lipsa de interes față de textele vag angajate „ideologic” — dincolo de care au trecut extrem de puține lucruri din înfloritoarea producție literară a „Renasterii Paleologe”, a obturat multe canale de comunicare între literatura bizantină și cele sud-est-europene. Despre acest obstacol cercetătorii slavi — dornici să evidențieze punțile și nu restricțiile — vorbesc puțin, dar existența lui a fost, din păcate, foarte reală.

Biserica Domnească din Curtea de Argeș

În Bizanțul secolelor al XIII-lea și al XIV-lea s-a scris, parcă spre a oferi o lăuntrică echilibrare imperiului care începuse să se clatine, o literatură variată, deja atentă la modelele apusene și vizibil înclinată (în ciuda exagerărilor „puriste”, nu puține) către întrebuintărea unui vesmânt lingvistic accesibil, „democratic”. Existau, firește, genuri și specii predilectate, agreate, la fel cum erau altele — textele dramatice, de pildă — care nu stârneau nici un fel de curiozitate. Lirica religioasă are în Nicephoros Vlemmides, în Nicephoros Callist Xanthopoulos, în Markos Evghenikos ori în împăratul Theodor II Laskaris, toți stihuitoari într-o limbă ce disprețuiește, încă, idiomul vorbit, reprezentanți de marcă. În poezia laică, convenționalismul domină elogiile compuse de un Mihail Holobolos sau de Manuil Philes (condeier „profesionist” care solicită intens formulările encomiastice), sfaturile plictisitoare pe care le împrăștie neobosit Theodor Lapites sau enormele compoziții ale lui Theodor Melithenotes, a cărui alcătuire *Despre prudentă*, cu cele 3 062 de versuri ale ei, redactate, se pare, sub înrăurirea scrierii *L'Amorosa visione* a lui Boccaccio, era socotită de Karl Krumbacher drept o „monstruoasă poetică”. Mai vii și venind cu siguranță din medii nearistocratice sunt satirele și parodiile (precum celebra *Poulologos*), ca și numeroasele texte populate de păsări, animale ori fructe, toate ascunzând sub învelișul parabolilor țeluri critice și combative. Și epica uzează mult de vers. Sunt la modă romanele și povestirile versificate („sedii” ale „materializărilor” ficționale), multe de inspirație și model apusene, chiar atunci când puneau în mișcare eroii din Antichitatea greacă. O *Ahileiadă* (e drept, din secolul al XV-lea) maschează fondul homeric sub haine croite de scriitorii franci. Urme france, la fel de vizibile, apar în romanul *Lybistros și Rhodamna* (un text de peste 4 000 de versuri), care repetă, ca țesătură a intrigii, o scriere vestică de oarecare notorietate, *Belthandros și Chryzanta*. Vremurile împăraților din dinastiile Laskaris și Paleolog adăpostesc niște epistolografi frenetici. Cărturarii scriu prietenilor, își scriu unii altora, adresează epistole împăraților. Între cei mai celebri autori de scrisori trebuie așezat Theodor Metochitul, autor de scrieri filosofice, istorice și literare, profesor al lui Nicephoros Grigoras, cunoscător profund al gândirii anticilor și admirator al lui Platon, scriitor și filosof de primă mărime din secolul al XIV-lea și probabil unul dintre cei mai însemnați din întreaga literatură bizantină. Se cuvine a mai fi amintiți, ca epistolografi, Nicephoros Hummos (elev al lui Grigorie din Cipru) și un devotat — într-un spirit ce îi prevestește pe marii umanști — al lui Aristotel, dar și Mazaris, plecat imitator al lui Lucian ori Toma Magistrul, cărturar ce descinde din stirpea Metochit-Grigoras. Retorii s-au simțit totdeauna în largul lor între cărturarii bizantini. Oratoria poate fi inclusă între „genurile” agreate (în variatele ei ipostaze), iar retorica a fost un depozit la care scriitorii au apelat fără rezerve. Între autorii de discursuri, de panegirice, de „cuvinte”, diverse ca substanță și țel, se află Demetrios Cydones (cărui studiiile făcute la Milano i-au sădit o afecțiune statornică pentru literatura latină; va traduce în grecește *Summa theologica* a lui Toma d'Aquino), retoricianul desăvârșit care a fost Theodor Hiraktenos și, nu în ultimul

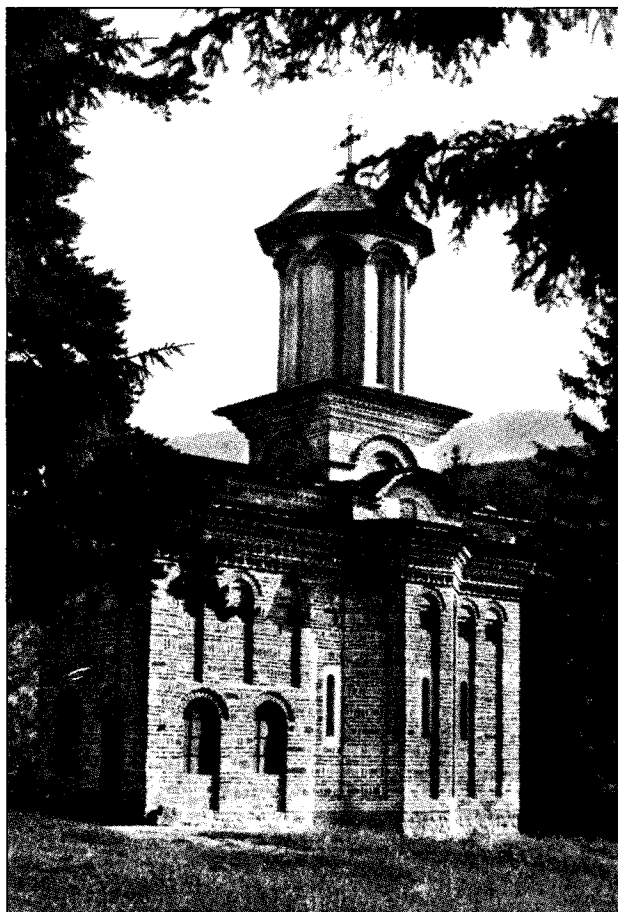
rând, împăratul Manuil II Paleolog, savant, filosof și orator distins. Literatura istorică, ansamblu cu variate componente, îi convoacă pe autorii de memorii (dintre care se cade a fi pomenit împăratul Ioan VI Cantacuzin, în a cărui *Istorie* în patru cărți subiectivitatea se numește justificare, perpetuă apărare și îndreptățire a multelor și întortocheatele acțiuni politice la care a participat) și pe cei de autobiografii (un Nicephoros Vlemmides, un Grigorie din Cipru, un Gheorghios Pachymeres din Niceea, cu o scriere în hexametri), lângă istoriografi și (acum desueți) alcătuitori de cronografe. Între scriitorii de istorie se cade a fi evocat un Nicephoros Callist Xanthopoulos, autor, la începutul veacului al XIV-lea, al unei importante *Istoriei bisericesti* (dusă până la anul 911) din care se va „nutri” Eftimie al Târnovei în scrierea *Panegiricul lui Constantin cel Mare*. Cei mai mulți dintre istoricii „laici” sunt savanți de talie europeană, căci nu altfel pot fi calificați niște autori de însemnătatea lui Gheorghios Akropolites, elev al niceenilor Vlemmides și Hekapertites și continuator, prin a sa *Chroniké syggraphé*, al lui Choniates. Preocuparea istoricilor bizantini de a se continua unii pe alții este dovedită de tabloul neîntrerupt al curgerii evenimentelor pe care îl refac scrierile lor, chiar dacă punctele de vedere asupra unor fapte diferă, uneori surprinzător, de la un autor la altul. Cronica lui Akropolites se oprea la eliberarea Constantinopolului. Cu alungarea „latinilor” din Bizanț își începea lucrarea urmașul lui Akropolites, Pachymeres, martor al evenimentelor pe care le înregistrează. Enorm de multă știință, dar mai puțină obiectivitate, acestea ar fi trăsăturile impunătoare *Istoriei a romeilor* (*Historia Romaiké*, în 37 de cărți), rămasă de la veritabilul „uomo universale”, retor, gramatician, filosof, matematician, teolog și istoric care a fost Nicephoros Grigoras. Om al Renașterii și mare polihistor (poate cel mai însemnat al ultimelor două veacuri ale Bizanțului — zice Karl Krumbacher), Grigoras a coborât în for, s-a înscris în dispute, fiind inamicul cel mai temut al isihăștilor (în conciliul din 1351 aceștia îi vor arunca anatema). A rămas mereu el însuși, din care pricină partea originală a *Istoriei* sale, cam de pe la 1320, va îmbrăca un pronunțat caracter memorialistic. Rămânând în pragul secolului al XV-lea (secol în care scriu ultimii mari admiratori ai lui Tucidide, precum Ioannes Kananas, Ioannes Anagnostes, Dukas, Laonikos Chalkokondyles, Gheorghios Sphrantges, Kritoboulos din Imbros și alții), căci producția istorică a acestui veac (chiar dacă ar fi fost talmăcită de slavii de sud, așa cum nu s-a întâmplat) nu ar fi putut practic să ajungă la îndemâna cărturarilor noștri în aceeași perioadă, pot fi consemnate, în fine, și aparițiile — desuete pentru această epocă — ale unor cronici în versuri. Un anume Ephrem compune, în trimetri bizantini, o cronică ce mergea până la 1261, iar de la Mihail Panaretos a rămas o cronică despre Imperiul Trebizondei, cuprinzând evenimentele consumate între anii 1204 și 1426. Ar trebui adăugată aici foarte diversă literatură religioasă produsă de adepții lui Grigorie Palamas, care, după conciliul din 1351, scriu cu frenezie spre consolidarea și propensiunea mișcării isihaste.

Cât și în ce măsură i-a interesat pe cărturarii bulgari, contemporani cu veacurile de înflorire culturală bizantină,

producția literară a „Renașterii Paleologe”? Care au fost „genurile” literare care, prin tălmăcirii din grecește ori prin eforturi proprii (jalonate de aceleași modele bizantine), au fost selectate spre a crea sistemul ce avea apoi să transmită propuneri și spre alte spații literare? Dacă se judecă doar după acel unic *Stihirar* (culegere de imnuri religioase) tălmăcit din grecește, însoțit de alte câteva compuneri de factură asemănătoare, răspândite prin felurite sbornice, răspunsurile la aceste întrebări ar trebui să sune foarte puțin încurajator. Abordând un asemenea unghi, ar însemna să fie ignorate niște specificități ale procesului literar petrecut la sud de Dunăre în ultima parte a veacului al XIII-lea și pe toată desfășurarea celui de-al XIV-lea, condițiile care au dirijat mișcările de idei și concretizările lor în sfera „culturalului” și a „literarului”. În literaturile slave din sudul Dunării, în cea bulgară în particular, secolul al XIV-lea impunea câteva tendințe ce vor avea urmări în modelarea sistemului „genurilor” literare practice de scriitorii Prerenășterii răsăritene. Sunt destule indiciile care spun că, îndemnați de spiritul laborios al isihăștilor și grupați în centrele culturale de la Paroria, Kelifarevo, Târnovo și Vidin, cărturarii bulgari au desfășurat o activitate literară notabilă. Îndeletnicirea lor de bază o reprezentau mai cu seamă tălmăcirea și copierea de texte bizantine. Continua, deci, activitatea de transferare a unor „bunuri” literare, începută în veacurile precedente, dar care acum era plasată sub niște comandamente sensibil modificate de programele isihaste. Sunt traduse operele marilor scriitori bizantini ai isihasmului, cu deosebire cele care sprijineau canonizarea unor fruntași ai mișcării, cum ar fi *Viața lui Grigorie Sinaitul* și *Viața lui Theodosie de Târnova*, scrise de patriarhul Callist, *Viața Sfântului Romil*, compusă de Grigorie, ucenicul lui. Theodosie de Târnova însuși tălmăcise *Capetele foarte folosite*, sinteză atribuită lui Grigorie Sinaitul. Textele isihăștilor își fac loc în sbornicele cu conținut stabil, colecții al căror „sumar” este revăzut prin reînnoirea traducerilor și achiziționarea unor scrieri până atunci evitate din pricina dificultăților de ordin lingvistic (hagiografiile compuse de Simeon Metaphrastul pot reprezenta această categorie). Marile sbornice cuprinzând „vieți” și panegirice poartă pecetea exigenței isihăștilor față de puritatea lingvistică și față de „aparatură” stilistică al scrierii. „Ideologic” și dogmatic, posibilitățile de pătrundere în sbornice — prin urmare și în „circuitul literar” — a textelor ce oscilau între canonic și necanonic se reduc drastic. Sporește în schimb, simțitor, cercul scriitorilor bizantini antologați. Sunt „convocați” acum și autori din vremurile mai noi. Ei nu depășesc, însă, veacul al XII-lea. Între ei, Ioan Damaschinul, Andrei din Creta, Iulian Taviotul, Isichia, Antipatros din Vostrona, Theodor Studitul, Theodor Daphnopathos, patriarhul Gherman, Simeon Metaphrastul, prezbiterul Leontie, Nicethas din Paphlagonia și alții. Își fac apariția „viețile” de mai mare întindere, de obicei texte ce glorificau figuri martirizate în vremea împăraților iconoclaști. Acum se traduc hagiografiile consacrate lui Ioan Gură de Aur și lui Ștefan Noul Mărturisitor (autor, Simeon Metaphrastul), lui Grigore Omirito (de Grigorie, episcop al Negranosului), lui Macarie Egipteanul (de Serapion), lui Vasilie cel Nou (de

diaconul Grigorie), mucenicului Artemie (de Ioan din Rhodos) etc. Pe acest fundament va fi zidită prestigioasa activitate de panegirist a lui Eftimie de Târnova, care, în strădania sa de a-i nemuri pe „martirii naționali” (cu scopuri de o profundă rezonanță patriotică și politică), a consacrat literatura hagiografică și sub unghiul originalității. Lângă hagiografie trebuie înregistrate oratoria (căci numeroasele „cuvinte” care se prefac sau se compilează erau destinate și rostirii) și epistolografia (Eftimie de Târnova a fost și un autor de scrisori). În privința scrierilor cu caracter istoriografic, în depozitele sud-slave se aflau deja *Cronografia pe scurt a patriarhului Nicephoros*, tălmăcită probabil prin veacurile al IX-lea și al X-lea (continuată de cărturarii sârbi — aceiași care dăduseră colecția de *Vieți ale țarilor și arhiepiscopilor sârbi* — prin *Letopisețele sârbești zise „noi”*), *Cronica scurtă* a lui Gheorghios Hamartolos, transpusă în slava veche către sfârșitul secolului al X-lea ori la începutul celui de-al XI-lea. În veacul al XIV-lea, este tradusă *Cronica universală*, pe care o elaborase cu patru secole mai înainte Simeon Metaphrastul, și tot în acest timp, și tot în mediul cărturăresc din preajma țarului Ivan Alexandr (personaj iubitor de cultură, posesor al unei importante biblioteci, sprijinitor al scriitorilor și

Biserica mănăstirii Cozia

artiștilor), s-a tălmăcit și *Istoria sinoptică* a lui Constantin Manasses (pentru bibliotecă țarului executându-se o copie „de lux” — astăzi la Vatican — împodobită cu șaizeci și nouă de miniaturi). La curtea aceluiași Ivan Alexandr se configurează și interesul pentru literatura juridică. Este tălmăcită *Sintagma* pe care Matei Vlastaris o alcătuieste la Salonic prin 1335. (Sărbii o traduseseră în jurul anilor 1347-1349 sau 1342.) Tot în veacul al XIV-lea un anonim transpune și *Pandectele lui Nikon*, sporind zestrea de texte în acest domeniu. O ochire în domeniul „beletristicii” nu scoate la iveală prea multe elemente demne de a fi reținute. Epica este reprezentată prin „romanul popular” *Viața Sfinților Varlaam și Ioasaf*, scriere în care edificarea de tip ascetic lasă loc și pentru exercitarea altor funcții, și prin așa-zisele „povestiri istorice” și pseudo-istorice, precum *Cuvânt despre Alexandru cel Bătrân*, *Cuvânt despreuciderea împăratului Focas* sau *Viața lui Esop*, deși ideea traducerii lor în mediul cultural bulgăresc nu este acceptată de toți cercetătorii. Acest tablou, departe de a fi complet, poate totuși convinge că între „breșele” importante făcute către contemporaneitatea bizantină se află cea produsă de literatura isihastă. Se poate spune că această breșă este cu deosebire importantă, pentru că literatura curentului palamit transfera în Balcani un set nou de principii în interpretarea raportului capital dintre om și univers, o atitudine modificată față de exercițiul spiritual și față de imaginea lui „literară”. În rest, scriitorii bulgari s-au oprit asupra unor texte cărora timpul scurs le consacrase însemnătatea și le validase valoarea.

Trebuie spus din nou că literatura română veche (și literaturile est-slave) nu au comunicat direct (decât mai târziu și în chip nu foarte semnificativ) cu literatura bizantină. Pentru epoca începuturilor, drept mijlocitor i-a folosit literatura veche (apoi medio-) bulgară („participările” sârbești au o frecvență mult mai redusă), cea literatură pe care D. S. Lihaciov o numea „filieră” sau „intermediar”. Această „literatură-intermediar” a operat ca un filtru, cu exigențe selectorii proprii, pe seama căruia trebuie așezate, în mare măsură, și configurațiile din structura genologică furnizată atât propriilor scriitori, cât și cărturarilor din spațiile cărora le facilita contactul cu literatura Bizanțului. Un lung interval de timp achizițiile acestei „literaturi-intermediar” au avut, pentru ariile din estul și sud-estul continentului, un statut de „monopol”. Sub acest regim, nu totdeauna convenabil și nici foarte fertil (ca evoluție) pentru literaturile — „receptorii”, „literatură-intermediar” a realizat operația, foarte importantă, de colportare, transferare și transplantare a unor „bunuri” literare în conformitate cu un program. Schematic și succint reprezentată, evoluția literelor românești în planul opțiunilor „genologice” arată că veacurile XIII, XIV, XV și XVI se consacră în chip covârșitor (ceea ce pentru cel de-al XV-lea secol nu înseamnă și exclusiv) transferării și asimilării de texte, acumulării de informație într-un demers în care „intervenția” este încă sporadică și nu cutează a depăși limitele unor modeste „localizări”. Câmpul literaturii este dominat de textele „împrumutate” (apropiate în cadrul acelei circulații facilitate de „universalismul” ortodox), scrieri bizantine de primă mărime, dar și opere ale cărturarilor

sud-slavi. Aceste scrieri compun un fond de informare și de lectură, cu funcții modelatoare ale căror rezultate pot fi nemijlocit constatate. Nu lipsesc din depozitele de carte nici acele „genuri-ansamblu”, „mixte”, cumva amorfe și eterogene, a căror estetică, medievală, conta, se pare, pe reunirea în corpusuri enorme a unor lucrări aparținând unor „genuri” diferite și compuse în „chei” variate. Se scriu și acum, în veacul al XV-lea și mai târziu (mai exact, se copiază), și se vor scrie în secolele următoare (căci presiunea tradiției nu poate fi eludată) sbornice masive, cu conținut fix sau mobil, colecții de „cuvinte”, mineie, paterice, proloage etc. Dar o modificare de structură apare cu evidentă, reflectând, la nivelul relației scriitor-text, o schimbare petrecută în mentalitatea auctorială. Literatura românească își cere dreptul de cetate, apar autori care „trăiesc” ca personalități distincte. Numele lor însoțește (chiar dacă nu mereu) niște opere, cu caracteristici bine precizate (dovadă că scriitorii erau deja în posesia unor idei cât se poate de limpezi în privința delimitării „genurilor” și a „speciilor”), lesne de încadrat într-un sistem. Toate acestea constituie indicii ale unui proces de înnoire, o înnoire realizată prin prefacerea resurselor unei medievalități ce nu mai convenea. Pe aceste temeuri, veacul următor va dura propria sa activitate. Inițiativele românești din secolul al XV-lea, presărate în cadrul aceluia curent unidirecțional al achiziției literare, depășesc cu mult media unor producții obișnuite. Lirica, spre exemplu, a debutat de-a dreptul spectaculos. *Pripealele* compuse de monahul Filotei de la Cozia (fostul logofăt Filos al lui Mircea cel Bătrân), spre a însoți psalmii „aleși” ai bizantinului Nicephoros Vlemmides, au avut un deosebit succes, atestat de răspândire (vor ajunge destul de repede a fi tipărite) și consacrare. Mai departe, însă, în secolul al XV-lea, poezia nu-i va mai tenta pe cărturari. Proza hagiografică, în schimb, devine un punct de atracție. Numeroase serii de „vieți ale sfinților” ce circulau la noi în paterice, proloage (corespondentul slavon al grecescului „sinaxar”) ori mineie, au stimulat, împreună cu alți factori, alcătuirea primelor texte autohtone. Dacă o *Viață a lui Nicodim*, scrisă de ucenici după moartea întemeietorului mănăstirilor Vodița și Tismana, poate fi doar bănuită deocamdată (și pe baza „cutumei” literare, dar și în temeiul redacțiilor târzii, care trebuie să fi pornit de la o alcătuire veche), *Mucenicia sfântului și slăvitului mucenic Ioan cel Nou care a fost chinuit la Cetatea Albă*, scrisă la începutul secolului al XV-lea de Grigorie, „monah și prezbiter în marea biserică a Moldovlahiei”, este o remarcabilă realitate. Acest text, ce-și va adăuga mai târziu și un epilog, va intra într-un fertil și stimulator dialog cu artele figurative dând naștere unei veritabile tradiții. Împodobind, în 1541, din porunca lui Petru Rareș, paraclisul din turnul clopotniței mănăstirii Bistrița, un artist din școala lui Dragoș Coman reprezenta cu amănunțime viața sfântului. Prstavul Marcu, pictor al Voronețului, a reluat și el, câțiva ani mai târziu, această „idee” a programului iconografic alcătuit, probabil, de mitropolitul Grigore Roșca. Hagiografia va fi o inițiativă viabilă în vechea noastră literatură, reapărând fie sub forma unor texte originale, fie în prelucrări, cu rol de „localizare”,

prilejuite de „naționalizarea” unor relicve aduse de prin alte părți (ca și moaștele aceluiași Ioan cel Nou). Persistența, transformată în consecvență, a unui mod de a recepta și de a crea capătă, pentru această fază a literaturii noastre — când *Mucenicia Sfântului Ioan cel Nou*, redactată la noi, are cam același statut, în codul epocii, cu *Viața și traiul precuvioasei maicii noastre Filotheea*, text cu două versiuni succesive, una aparținând lui Eftimie al Târnovei și cealaltă lui Ioasaf al Vidinului, sau cu *Viața Sfântului Grigorie Decapolitul*, tâlmăcită din greacă în slavonă la mănăstirea Bistrița din Oltenia, unde poposiseră moaștele sfântului —, mult mai multă pondere decât o originalitate interpretată doar prin identificarea elementelor de diferențiere. Istoriografia începe firesc prin „inscripții”, într-o manieră pe care o dezvoltă pomelnicele, dar și analele ori „cronicile” pictate. Curtea și mănăstirea, Aula și Ecclesia vor consemna, cu țeluri specifice, istoria, primele alcătuirii lăsând destul de repede locul elaborărilor programate. Epoca lui Ștefan cel Mare, cu stabilitatea ei generatoare de strălucire într-ale spiritului, a favorizat autonomizarea exercițiului istoriografic. Marele *Letopiseț de când s-a început, cu voia lui Dumnezeu, Țara Moldovei*, face din narațiunea istorică — de marcă bizantină — al doilea mare „gen” al timpului, alături de hagiografie. Al XVI-lea secol va aduce diversificarea scrierilor cu caracter istoriografic și, mai ales, apariția textelor comandate de un voievod sau altul. Cronicarii călugări — Macarie, Eftimie, Azarie — vor îndeplini aceste porunci, luând, firește, tot istoriografia bizantină (pe Manasses) drept pildă stilistică și depozit de ornamente retorice. Între speciile mai mărunte, dar semnificative pentru efortul de diversificare a literaturii originale, trebuie amintită epistolografia. Nu s-au păstrat epistole ale oamenilor bisericii (de felul celor schimbate în veacul precedent de egumenul Nicodim sau de mitropolitul Antim al Ungrovlahiei cu patriarhul Eftimie al Târnovei), deși ele trebuie să fi existat, dacă se are în vedere autoritatea de care se bucurau ierarhii Moldovei. Au ajuns până la noi, însă, scrisori de domni, texte prin excelență politice (frecvent folosite, cum lasă a înțelege începutul unei epistole a lui Vlad Țepeș către Matei Corvin), unele și cu valoare „memorialistică”, care comunică, comentează ori interpretează evenimente ale timpului. Textele rămase de la Ștefan cel Mare, subsumabile aceleiași specii, țin în egală măsură și de oratoria politică. Și așa-zicând „scrisoarea-circulară”, adresată principilor creștini după izbândă din 1475 de la Podul Înalt, și solia, rostită în fața senatului Republicii Venețiene de Ioan Țamblac, unchiul Mariei din Mangop, dar scrisă cu siguranță după dictarea voievodului, înmănușează, punând pe seama lui Ștefan cel Mare, calități de subtil analist și însușiri de literat fin. Voievodul va proba convingător acest har de scriitor în textul inscripției (remarcabil fragment de „publicistică” patriotică și politică) de pe zidul bisericii ridicată la Războieni întru cinstirea oștenilor căzuți acolo pentru apărarea țării. Sunt de menționat, în fine, produsele aparținând oratoriei de amvon, domeniu care trebuie să fi fost bine reprezentat, căci prelați cărturari cu posibilități de a se exercita în această direcție sunt semnalăți pe parcursul întregului veac al XV-lea și mai târziu.

„Lecția” bizantină care a fost deprinsă de literații români fără „mijlocitorul” sud-slav a dus la instalarea în sistemul „genurilor” literare practicate la noi a scrierii parenetice (care pe cărturarii de la sud de Dunăre nu îi interesase). După Synesios, Agapet diaconul, Vasile Macedoneanul, Constantin Porfirogenetul și Teophilact Hephastos, șirul „sfaturilor pentru prinț” a fost continuat, în lumea postbizantină, de Neagoe Basarab cu ale sale *Învățături...* pentru Theodosie și apoi de Matei al Mirelor, autor al unor *Sfaturi* către Alexandru Iliș. Întreaga cultură românească veche, mai cu seamă în spațiul începuturilor, este de marcă bizantină. Din Bizanț și din zonele care l-au moștenit, literatura română a primit genuri și specii literare, idei și motive, modele și sugestii, construindu-și — operație fundamentală — sistemul genologic și asigurând cadrul pentru cele mai importante forme de discurs, crescând și dezvoltându-se ca o adevărată literatură europeană.

Repere bibliografice: Karl Krumbacher, *Geschichte der byzantinischen Literatur von Justinian bis zum Ende des Oströmischen Reiches (527-1453)*, München, 1897; D. Russo, *Studii bizantine-române*, București, 1907; D. Russo, *Studii și critice*, București, 1910; D. Russo, *Elenismul în România*, București, 1912; O. Dalton, *East Christian Arts*, Oxford, 1925; Charles Diehl, *Manuel de l'art byzantine*, I-II, Paris, 1926; N. Iorga, *Histoire de la vie byzantine. Empire et civilisation*, I-II, București, 1934; ed. (*Istoria vieții bizantine. Imperiu și civilizație*), tr. Maria Holban, București, 1974; D. Russo, *Studii istorice greco-romane*, I-II, București, 1935; N. Iorga, *Byzance après Byzance*, București, 1935; ed. (*Bizanț după Bizanț*), tr. Liliana Iorga Pippidi, postfață Virgil Cândea, București, 1972; N. Lazarev, *Istorija vizantijskoj živopisi*, I, Moscova, 1947; Hans-Georg Beck, *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich*, München, 1959; D. Fecioru și Dan Zamfirescu, *Literatura bizantină și slavă în vechea cultură românească*, RSL, 1963; S. Impellizzeri, *La letteratura bizantina. Da Costantino agli iconoclasti*, Bari, 1965; *Istorija Vizantii*, sub redacția lui S. D. Skazkin, I, Moscova, 1967; D. Obolensky, *The Byzantine Commonwealth. Eastern Europe (500-1453)*, Londra, 1971; P. P. Panaitescu, *Contribuții la istoria culturii românești*, îngr. Silvia Panaitescu și Dan Zamfirescu, pref. Dan Zamfirescu, București, 1971, 13-124; D. S. Lihaciov, *Razvoitie ruskoj literatury X-XVII vekov. Epochi i stili*, Leningrad, 1973; I. P. Medvedev, *Vizantijskij gumanizim XIV-XV vv.*, Leningrad, 1973; D. Anghelov, *Istorija na Vizantijska*, partea I, ed. 5, Sofia, 1973, partea II, ed. 2, Sofia, 1974, partea III, ed. 5, Sofia 1976; A. Gouillou, *La Civilisation byzantine*, Paris, 1974; D. S. Lihaciov, *Prerenașterea rusă. Cultura Rusiei în vremea lui Rubliov și a lui Epifanie Preaînțeleptul*, tr. Corneliu Golopenția, îngr. și pref. Dan Zamfirescu, București, 1975; G. M. Cantacuzino, *Izvoare și popasuri*, îngr. și introd. Adrian Anghelescu, București, 1977, 251-255; Donald M. Nicol, *Church and Society in the Last Centuries of Byzantium*, Cambridge, 1979; Donald M. Nicol, *The End of the Byzantine Empire*, Londra, 1979; Mario Ruffini, *Aspetti de la cultura religiosa ortodossa romana medievale*, Roma, 1980; Mazilu, *Recitină*, I, 23-27, 71-79, *passim*; Nicolae Bănescu, *Istoria Imperiului Bizantin*, I-II, îngr. și pref. Tudor Teoteoi, București, 2000-2003. D.H.M.

BLAGA, Iosif (1.VII.1864, Lančrăm, j. Alba — 2.VI.1937, Brașov), estetician. Și-a făcut studiile secundare în Sebeș și Alba Iulia, unde, în 1884, își ia bacalaureatul. Între 1884 și 1887, urmează teologia la Seminarul din Sibiu, iar din 1887 filosofia, la Universitatea din Budapesta, obținând în 1891 doctoratul.

Din toamna aceluiași an, până în 1924, este profesor la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov, unde, după moartea lui Virgil Onițiu, ajunge, în 1915, director. A mai fost (1901-1912) secretar al Societății pentru fond de teatru român. Din anul 1916 și până în 1919, când se înapoiază la Brașov, B. călătorește în Suedia, Norvegia, Franța, pledând, oricând i se ivește prilejul, cauza Ardealului său. Facea parte din Consiliul Național al Unității Românilor, în care calitate a colaborat, la Paris (1918-1919), la alcătuirea hărții etnografice a Transilvaniei. A fost inspector școlar (1924-1925), preot paroh la biserica „Sf. Nicolae” din Șchei și protopop al Brașovului (din 1924), președinte al Eforiei școlilor românești ortodoxe din Brașov (din 1925). Între 1928 și 1931, a fost vicepreședinte al Senatului. Poetul Lucian Blaga îi era nepot.

În publicistica lui B., preocuparea dominantă este aceea estetică. Chestiuni cum sunt arta și finalitatea ei (care este plăcerea de ordin spiritual) sau înrăurirea morală a artei își fac loc într-o suită de articole scrise vii, fără pedanterie, apărute în „Tribuna poporului” (1897). Unele idei vor fi reluate în manualul *Teoria dramei, cu un tratat introductiv despre frumos și artă* (1899), bazat pe o informație cuprinzătoare, culeasă din studiile unor esteticieni germani (Fr. Th. Vischer, J. Wackernagel, Ed. von Hartmann, G. Th. Fechner ș.a.). Revendicându-se din estetica hegeliană, cartea lui B. nu i se subordonează întru totul. Concepția ei, înrăurită de Fr. Hebbel, ține de curentul psihologizant — ilustrat de teoreticieni ca Fechner, J. Volkelt ș.a. —, potrivit căruia un adevăr estetic trebuie verificat întotdeauna prin legile psihologiei. Metoda, în argumentația lui B., este aceea inductivă, cu exemplificări din literatura universală și din cea română. *Teoria dramei...* a trezit ecouri favorabile, dar a provocat și serioase critici, de pildă, în revista „Convorbiri literare”, din partea lui Ghiță Pop. În replică, B., în articolul *Din estetica tragicului* (1900), retipărit în broșură, reia, cu noi precizări, discuția asupra subiectelor intrate în litigiu (vina tragică, eroul tragic, fatalismul în tragediile vechilor greci ș.a.). În estetica românească, el rămâne ca autor al celei dintâi cărți care se ocupă, într-un mod sistematic, de unele probleme de estetică a literaturii dramatice.

SCRIERI: *Teoria dramei, cu un tratat introductiv despre frumos și artă*, Brașov, 1899; ed. îngr. și introd. Serafim Duicu, Craiova, 1995; *Din estetica tragicului*, Sibiu, 1900; *Excursiunea școlară în Italia*, Brașov, 1907; *Societatea pentru fond de teatru român și domnul Zaharia Bârsan*, Brașov, 1907; *Directorul Virgil Onițiu. Sufletul și activitatea lui*, Brașov, 1916.

Repere bibliografice: Ghiță Pop, „*Teoria dramei*” de Isif Blaga, CL, 1899, 10-11; *Cărturari brașoveni*, 41-42; Mindra, *Clasicism*, 98-99; *Dicț. lit.* 1900, 104-105; *Dicț. scriit. rom.*, I, 285-287; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 49-50.

F.F.

BLAGA, Lucian (9.V.1895, Lančrâm, j. Alba — 6.V.1961, Cluj), poet, dramaturg, romancier, eseist și traducător. Tatăl lui, preotul Isidor Blaga, a avut ideea să dea tuturor copiilor săi nume începând cu litera L: Letiția, Lionel, Liciniu, Liviu, Longin, Lelia etc., poetul fiind al nouălea dintre ei. Om cultivat, preotul cunoștea bine limba germană, îi citea pe Kant și

Schopenhauer în original, era un spirit deschis, neferindu-se să includă printre lecturile sale, de preferință filosofice, chiar și scrierile lui David Strauss, susținătorul tezei că persoana și faptele lui Iisus sunt plâsmuiri mitice. Mama, Ana (n. Moga), tot dintr-o familie preotească, de origine aromână, compensa puțina instrucție școlară cu bogate cunoștințe folclorice. Viitorul poet a început să vorbească abia la patru ani și n-a reușit niciodată să pronunțe ușor consoana r. Cursul primar îl începe în satul natal (1901), continuând la școala șasească din Sebeș (1902-1905). Urmează apoi Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov (1905-1914). Elev foarte studios, cu atracție precoce pentru filosofie, după ce trece bacalaureatul, ca să nu fie încorporat în armată, odată cu izbucnirea primului război mondial, se înscrie la Seminarul Teologic din Sibiu pe care îl va absolvi în 1917. Student al Facultății de Filosofie din Viena, își ia doctoratul în 1920, cu teza *Kultur und Erkenntnis*. Traducerea românească va apărea în 1922, sub titlul *Cultură și cunoștință*. La Viena o întâlnește pe Cornelia Brediceanu, studentă în medicină, viitoarea lui soție. Îndrăgostit, scrie versuri care vor intra în placheta *Poemele luminii*. Debutase la „Românul”, în 1910, cu poezia *Noapte*. Tot acolo avea să-i apară studiul *Intuiția în filosofia lui Bergson* (1914). Dă aforisme și articole la „Pagini literare” din Arad. Debutează editorial cu *Poemele luminii* (1919), apărute parțial în „Glasul Bucovinei”, în același an publicând culegerea de cugetări *Pietre pentru templul meu*, ambele obținând Premiul Academiei Române, la propunerea lui Sextil Pușcariu. Trimite versuri revistelor „Lucefărul” și „Lamura”, scoase și conduse, după război, de Al. Vlahuță, pe care, sosind în București, îl vizitează. În casa bătrânului poet, face cunoștință cu Nichifor Crainic și V. Voiculescu, amândoi admiratori ai tânărului și practicând, ca și el, o lirică de „concepție”. Încearcă să obțină o docență universitară, dar, nereușind, intră în redacția ziarului clujean „Voința” (1920). Se împrietenește aici cu alți viitori membri ai grupării „Gândirea”, Cezar Petrescu, Gib I. Mihăescu și Adrian Maniu. B. devine unul dintre întemeietorii cercului și revistei cu același nume, unde își va publica numeroase scrieri, dând publicației bună parte din strălucire și având un rol de prim ordin în fixarea orientării ei literare și ideologice. Se va număra printre colaboratorii altor ziare și periodice înrudite cu „Gândirea”, precum „Cuvântul”, „Curentul”, „Darul vremii”, „Familia”, „Gând românesc”. Semnează și în „Patria”, „Cugetul românesc”, „Viața românească”, „Adevărul literar și artistic”, „Universul literar”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Societatea de mâine”, „Cultura”, „Convorbiri literare”, „Țara”. Îi apar texte și în publicații străine: „Prager Presse”, „Glos prawdy”, „Droga”, „Der Bund”, „Die Tatwelt”, „Archiv für Geschichte der Philosophie”. Foarte fecund, e prezent aproape în fiecare an cu câte o nouă contribuție pe tărâmul liricii, dramaturgiei sau eseisticii: *Pașii profetului* (1921), *Zamolxe* (1921), *Tulburarea apelor* (1923), *Filosofia stilului* (1924), *În marea trecere* (1924), *Fețele unui veac* (1925), *Daria* (1925), *Fapta. Învierea* (1925), *Fenomenul originar* (1925), *Ferestre colorate* (1926). Din 1926 intră în diplomație, ca atașat de presă și consilier pe lângă legațiile României, la Varșovia (1926), Praga

(1927-1928), Berna (1928-1932, 1937-1938) și Viena (1932-1937), apoi ca ministru plenipotențiar în Portugalia (1938-1939). Își petrece astfel o bună parte a vieții în străinătate, unde fusese încă de pe când era licean și vizitate, cu prilejul unei scurte excursii, Italia (Catania, Messina, Napoli, Pompei, Cetatea Vaticanului, Florența, Veneția și Fiume), după ce văzuse Atena și Sfânta Sofia, la Constantinopol. Cariera diplomatică nu-l stânjenește în desfășurarea activității literare, dimpotrivă, îi dă răgazul să și-o împlinească. Roadele muncii pe tărâm poetic sunt culegerile de versuri *Lauda somnului* (1929), *La cumpăna apelor* (1933) și *La curțile dorului* (1938), unde, mai ales, pătrunde ecoul anilor lungi trăiți departe de țară, apoi piesele de teatru *Meșterul Manole* (1927), *Cruciada copiilor* (1930) și *Avram Iancu* (1934). Admirația stăruitoare a gânditorului pentru Goethe își găsește o expresie cuprinzătoare în eseul *Daimonion* (1930). Începând cu *Eonul dogmatic* (1931), **B.** încredințează tiparului lucrările care vor alcătui sistemul său filosofic. Dintre ele, *Spațiul mioritic*, apărut în 1936, anul când e ales membru al Academiei Române, cunoaște un deosebit ecou. Devine profesor la Universitatea „Regele Ferdinand” din Cluj, unde se creează pentru el o catedră specială de filosofia culturii (1939-1948). Pe măsură ce hitlerismul câștigă teren în Europa, **B.** ține să ia distanță mereu sporită față de doctrinele rasiste și expansioniste. Părăsește în 1942, demonstrativ, asociația Astra, fiindcă în statutele ei se introduseseră discriminări etnice. Pe măsură ce sistemul său filosofic își dezvăluie, mai ales prin cheia lui de boltă, *Diferențialele divine* (1940), caracterul, relațiile autorului cu Nichifor Crainic

și ortodoxismul gândirist intră în criză. Spiritul liber al poetului față de dogmele creștinismului răsăritean îi atrag atacuri violente chiar în revista la întemeierea și afirmarea căreia avusese o contribuție esențială. Comparat cu Iulian Apostatul, e acuzat că „are pe dracu în el” și că se ridică împotriva lui Dumnezeu, dintr-un „păcătos” orgoliu intelectual. După ruptura de „Gândirea”, scoate revista „Saeculum” (1943-1944), unde răspunde criticilor aduse sistemului său. În anii războiului, publică ultima culegere de versuri, antumă, *Nebănuitele trepte* (1943) și piesa de teatru *Arca lui Noe* (1944). Apar de asemenea scrierile filosofice, care conțin expunerea sistemului speculativ al lui **B.**, grupate în *Trilogia cunoașterii* (1943), *Trilogia culturii* (1944) și *Trilogia valorilor* (1946). Îndepărtat din învățământul universitar în 1948, este angajat ca bibliotecar la Biblioteca din Cluj a Academiei Republicii Populare Române (din 1954, director adjunct), cercetător științific la Institutul de Istorie și Filosofie (1949-1953) și apoi pe lângă Secția de istorie literară și folclor a Academiei, Filiala Cluj. Elaborează pentru aceasta lucrările *Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea* și *Experimentul și spiritul matematic*, amândouă tipărite postum, în 1966 și, respectiv, în 1969. După culegerea de aforisme *Discobolul* (1945) nu mai poate publica, deși scrie foarte mult, decât traduceri: Goethe, *Faust* (1955), *Din lirica universală* (1957) și Lessing *Opere* (I-II, 1958). Este propus în 1959 de Academia Suedeză la Premiul Nobel. Revine în viața literară, puțin înainte de moarte, cu colaborări la revista „Steaua” (versuri) și „Contemporanul” (articole). Lasă în manuscris ciclurile de poezii *Vârsta de fier. 1940-1944*, *Cântecul focului*, *Corăbii cu cenușă* și *Ce aude unicornul*, apărute postum în ediția *Opere* (I-XII, 1974-1995), autobiografia *Hronical și cântecul vârstelor*, piesa *Anton Pann*, romanul *Luntrea lui Caron*, precum și lucrările filosofice *Aspecte antropologice* și *Ființa istorică*.

Opera literară și cea filosofică ale lui **B.** au crescut într-o osmoză perfectă, versurile autorului fiind ecoul trăirii lirice a meditațiilor sale, după cum piesele de teatru izvorăsc din conflictele pe care gânditorul le-a surprins, reflectând asupra sensurilor unor eresuri locale. La rândul lui, sistemul metafizic construit de poet vedește o mare anvergură imagistică și acordă o încredere deosebită puterii sugestive a metaforei, folosită frecvent și investită cu o funcție gnoseologică principală. A ocupat în cadrul grupării de la „Gândirea” o poziție aparte (întruchipând o „stângă” a acesteia, după cum a ținut să precizeze, adică o aripă nonconformistă, neliniștită, iscoditoare, înclinată spre abateri de la linia strict tradiționalist-ortodoxistă). Dacă interesul pentru arhaitate, primitivism, practici magice, plâsmuiri mitice și reprezentări proprii creștinismului răsăritean (sofianicul) îl apropia de gândirism, alte preferințe, cum ar fi simpatia autorului pentru experiențele artistice moderne, îi dictau distanțări nete de acesta. **B.** s-a numărat printre primii care a vorbit la noi cu admirație de Edvard Munch și Van Gogh, de Barlach și Arhipenko; a trecut o vreme drept „avangardist” și a practicat în lirica și teatrul său estetica expresionismului, descoperit și asumat pe vremea studiilor la Viena. Avea să mărturisească mai târziu că

se simte foarte apropiat de Brâncuși, dar sub raportul unui „tradiționalism metafizic”, care detestă pitorescul etnografic sămănătorist și caută nota diferențială autohtonă în apriorismul inconștient. De asemenea, nu recunoștea ortodoxiei deținerea „adevărului revelat”, ci o socotea, ca și pe alte credințe religioase, o izvodire culturală, cu o amprentă stilistică proprie, adică o reprezentare subiectivă, deformată a realității. A și intrat, până la urmă, în conflict cu directorul „Gândirii”, vechiul său prieten Nichifor Crainic, și și-a atras fulgerele acestuia. Foarte ardelean, prin atmosfera și universul figurativ al liricii sale, **B.** nu urmează totuși tradiția înaintașilor săi, Andrei Mureșanu, G. Coșbuc, O. Goga, Aron Cotruș, tribuni ai luptei naționale și sociale, ci practică o poezie cosmică, străbătută de fiori metafizici, în spirit eminescian. Vine apoi cu o formație filosofică, literară și artistică, precumpănitor germană, când majoritatea confrăților săi se mișcau în raza culturii franceze. Toate acestea îl singularizează în peisajul intelectual românesc interbelic, dar, paradoxal, nu-i răpesc facultatea de a fi foarte reprezentativ. El e, ca și Eminescu, Creangă, Coșbuc, Sadoveanu, unul dintre scriitorii care întrușchipează cel mai grăitor particularitățile spiritului național. Eseurile sale din tinerețe, *Filosofia stilului*, *Fetele unui veac*, *Fenomenul original*, *Ferestre colorate*, îl arată preocupat de morfologia culturii. Pe linia Frobenius, Dilthey, Spengler, **B.** caută înclinații care disting de-a lungul vremurilor ansamblul creațiilor spirituale (literare, artistice, arhitectonice, filosofice, religioase, științifice etc.) ale diverselor popoare, cum ar fi: tipicul, individualul, stihialul. Eseurile din tinerețe aduc o viziune inedită, la noi, asupra istoriei culturii și dovedesc o arie de cunoștințe foarte întinsă, precum și facultăți asociative legate de înzestrarea poetică. Se remarcă din capul locului și atracția exercitată asupra sa de spiritul „ingenuu”, „copilăros”, „anonim”, pe care îl regăsește în arta modernă, simbolică, expresionistă, constructivistă sau abstractă. Simpatia pentru formele de viață arhaice și pentru primitivitatea naturală alunecă inevitabil către o mitizare a satului; acesta ar trăi, după **B.**, în „zariște cosmică” și având conștiința unui destin „emanat din veșnicie”. Poetul aparținea mediului intelectualității rurale ardelenesti, care își apărase identitatea numai printr-o obstinată rezistență conservatoare față de orice schimbare a stilului de viață tradițional. Gândirea lui **B.**, în antiistoricitatea sa stăruitoare (interesul pentru tiparele inconștiente, nemodificabile prin evoluția societății), atenția acordată miturilor, practicilor magice, permanențelor ancestrale (eresurilor) se fac ecoul acestor aprehensiuni față de efectele civilizației. Existența umană rurală devine pentru filosof cu totul altceva decât cea urbană. Ontologizând asemenea diferențe, el ajunge să considere până și „preistoria” nu o vârstă a omenirii, ci o modalitate continuă de a trăi în afara timpului măsurat și trecător. Gustul primitivității „naive”, „aurorale”, plâsmuitoare de „basme” are ca revers aversiunea pe care i-o trezește civilizația „rece”, „calculată”, „mecanică”. **B.** întâlnește aici curentul filosofic profetitor, de la Nietzsche la Spengler și Klages, al declinului Occidentului pozitivist și al prăbușirii încrederii lui în puterile rațiunii. Orientarea aceasta a gândirii

LUCIAN BLAGA

RELIGIE ȘI SPIRIT

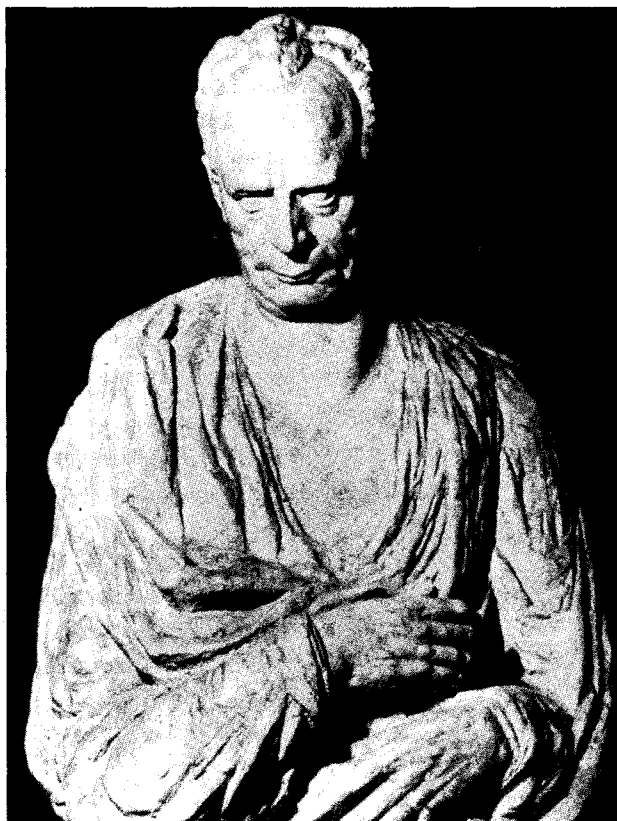
Bunului meu
prieten
Grigore Popa

L. Blaga

europene autorul o anunță în *Eonul dogmatic*. Cu acest volum, inaugurează șirul lucrărilor care se vor aduna succesiv, câte trei, spre a clădi sistemul său filosofic original. Astfel, pe lângă *Eonul dogmatic*, *Trilogia cunoașterii* va cuprinde *Cunoașterea luciferică* (1933) și *Cenzura transcendentă* (1934), iar *Trilogia culturii* va fi alcătuită din *Orizont și stil* (1936), *Spațiul mioritic* (1936) și *Geneza metafizei și sensul culturii* (1937), în timp ce *Artă și valoare* (1939), *Despre gândirea magică* (1941), contopită apoi cu *Știință și creație* (1942), *Religie și spirit* (1942) vor constitui *Trilogia valorilor*. Cheia de boltă a acestei ambițioase construcții, care trebuia să se încheie cu o *Trilogie cosmologică* (nerealizată), o dădea volumul *Diferențialele divine*. Gândirea lui **B.** se mișcă în interiorul curentului „filosofiei existenței” (*Lebensphilosophie*), cu o priză deosebită asupra spiritelor la începutul secolului al XX-lea, epocă de războaie și revoluții, înclinată a face din „viață”, tocmai pentru că aceasta devine foarte primejduită, principalul obiect al interogației intelectuale. De aici, adâncirea opoziției romantice mai vechi între cultură și civilizație. Ultima ar satisface nevoile existenței omului „întru imediat, autoconservare și securitate”, fiind prin urmare nedefinitorie pentru natura umană. Omul și-a manifestat felul său de a fi aparte numai acolo unde trăiește „întru mister și revelare”. Iar aceasta se petrece exclusiv în planul culturii. Pe linia sustragerii activității spiritului de sub imperiul rațiunii, **B.** distinge două moduri de cunoaștere, „paradisiacă” și „luciferică”. Întâia s-ar mulțumi să reducă numeric „misterele”, anulând o parte dintre ele. E demersul științei și al gândirii raționale în genere, darul acordat de Dumnezeu lui Adam, în rai, să numească și să clasifice făpturile și lucrurile. Cunoașterea „luciferică”, dimpotrivă, înmulțește și amplifică „misterele”. Urmează, așa cum sugerează numirea acestui demers, îndemnul dat omului de către șarpe, să fure secretul divinității, să săvârșească saltul din făgașele logice ale minții,

să depună o activitate creatoare. E ceea ce și fac metafizica, arta, crearea de mituri, religia, mistica, ba, după **B.**, chiar și știința, atunci când părăsește planul strict constatativ și lansează teorii (*Cunoașterea luciferică*). Pe calea „minus-cunoașterii” creatoare, omul nu epuizează niciodată „misterele”, ci le „deschide” și le „variază”. *Trilogia culturii* sugerează ori chiar numește căile prin care se realizează aceasta. Acolo unde Frobenius sau Spengler căutaseră un numitor stilistic comun în determinantul spațial, autorul român elimină orice factor fizic, interiorizează totul și imaginează niște „coordonate abisale”, care ar dubla categoriile kantiene și ar alcătui o „matrice” inconștientă. Ea își pune pecetea pe caracterele spiritului, silindu-le să urmeze, fără s-o știe, o cale anume. Ditează, cu alte cuvinte, o reprezentare particulară spațială și temporală și imprimă facultăților creatoare un „accent axiologic” aparte, după cum culturile își acceptă sau nu orizonturile; manifestă totodată o atitudine proprie față de destin și o „năzuință formativă” specifică (*Orizont și stil*). În *Spațiul mioritic*, **B.** aplică felul său de a vedea particularismul cultural realizărilor spirituale românești. E cea mai îndrăzneată tentativă efectuată într-un domeniu care a preocupat la noi, aproape obsesiv, reflecția intelectuală, decenii întregi. Chiar dacă unele considerații sunt contestabile, prin natura lor pur speculativă, neprijinită pe o anchetă științifică solidă, și stârnind de aceea critici, remarcile filosofului surprind adesea particularități reale și le situează într-o perspectivă net superioară tuturor aserțiunilor precedente de acest ordin. Morfologul culturii semnalează o reprezentare spațială „ondulată”, o predispoziție de „retragere din istorie”, o împăcare cu destinul, văzut ca succesiune a unor „suișuri” și „coborășuri”, ca năzuință formativă geometrizantă, temperată. *Spațiul mioritic* aduce și alte observații originale, referitoare la ortodoxie, influențe spirituale străine, ornamentală etc. *Geneza metaforei și sensul culturii* îi dă prilej lui **B.** să reevalueze, în comparație cu știința, și manifestând vădit o simpatie superioară pentru ele, metafizica, mitologia, gândirea magică, mistica, sub raportul importanței lor. Strădania sa speculativă e de a „anonimiza”, dacă se poate spune așa, creația spirituală umană, accentul căzând mereu pe „apriorism” și pe imbold „supraindividual”, chiar și acolo unde sunt evocate contribuții personale și se rostesc nume ca Democrit, Rembrandt sau Goethe. Tendința apare și mai marcată în argumentele aduse pentru reabilitarea culturilor așa-zis „minore”. Teoria minus cunoașterii, pe de o parte, și a coordonatelor abisale, pe de alta, deschid sistemului blagian poarta către metafizică. Matricea stilistică face din om o ființă înzestrată cu darul metaforic, singurul în stare, după autor, să aproximeze misterele și să cheme spiritul la creație culturală; dar creația nu dă niciodată o reprezentare integral adecvată a realității, tocmai din cauza acțiunii ei particularizante (*Cenzura transcendentă*). Creația culturală suferă așadar o interdicție gnoseologică, o „cenzură transcendentă”. O exerciție demiurgul însuși, care — explică filosoful — a făurit lumea din emisii infime ale naturii sale atotputernice și nemărginite, „diferențialele divine”, totdeauna necomplete, fiindcă altfel ar

Sculptură de Romulus Ladea

risca să creeze o făptură cu însușirile sale și să se autonege prin limitare. Omul e ființa deținătoare a celor mai multe asemenea particule sacre, iar cele absente instituie „cenzura transcendentă”, care îl împiedică să atingă cunoașterea absolută și — așa cum tinde — să ia locul Marelui Anonim, nume poetic dat de filosof divinității. Această aspirație grandioasă, osândită la veșnică neîmplinire, ar dărui omului măreția și tragismul lui. Sub latura metafizică, sistemul trădează curioase înrudiri cu doctrinele emanentiste și cabaliste despre creatorul universului. De asemenea, reflectă o rivalitate freudiană între fiu și tată, proiectată în alt plan. Între sistemul filosofic și opera poetică a lui **B.** o legătură imediată o întreține literatura aforistică, de care autorul s-a simțit atras încă din anii debutului editorial, când a publicat culegerea de maxime *Pietre pentru templul meu*, și până târziu, când își adună cugetările sub titlul *Discobolul*. Nestrălucind prin vervă spirituală și concizie expresivă, producția lui sentențioasă are în schimb sugestivitate imagistică și respirație lirică, lăsându-se transpusă ușor sub formă de versuri, foarte asemănătoare celor care i-au alcătuit volumele.

Poemele luminii, ca și culegerile următoare, prezintă o puternică unitate sub raport tematic, gravitând în jurul anumitor centre ale rețelei lirice. Aici centrul este natura misterioasă a luminii, adeseori obiect de reflecție și în scrierile

VIAȚA

- 1895** mai, 9 Se naște la Lancrăm Lucian Blaga, fiul Anei (n. Moga), de origine aromână, și al preotului Isidor Blaga.
- 1901** Este înscris la școala primară din Lancrăm.
- 1902** Trece la școala săsească din Sebeș, unde își continuă, până la absolvire, studiile elementare.
- 1905** Intră la liceul „Andrei Șaguna” din Brașov.
- 1910** În clasa a V-a liceală face o excursie în străinătate. Vizitează orașele Atena, Constantinopol, Catania și Messina, Napoli, Pompei, Roma, Florența, Veneția și Fiume. Cu această ocazie vede pentru întâia oară și orașul București, unde se duce la Biblioteca Academiei Române ca să arunce o privire asupra manuscriselor lui M. Eminescu.
- 1914** Izbucnește primul război mondial. După ce își ia bacalaureatul, ca să nu fie încorporat, se înscrie la Seminarul Teologic din Sibiu.
- 1917** Este absolvent al Seminarului Teologic.
Devine student al Facultății de Filosofie din Viena. Descoperă aici pictura și literatura expresionistă.
Face cunoștință cu Cornelia Brediceanu, studentă la medicină, viitoarea lui soție; se îndrăgostește și scrie versuri inspirate de iubirea pentru ea, ce vor intra în placheta *Poemele luminii*.
- 1918**
- 1919** Premiat de Academia Română, poetul vine cu acest prilej la București, unde îl vizitează pe Ai. Vlahuță, în casa căruia îi cunoaște pe Nichifor Crainic și pe V. Voiculescu.
- 1920** Doctor în filosofie la Viena, cu teza *Kultur und Erkenntnis*.
Redactor la ziarul „Voința” din Cluj; are colegi de redacție pe Cezar Petrescu, Gib I. Mihăescu și pe Adrian Maniu.
Se căsătorește cu Cornelia Brediceanu.
- 1921**
- 1922**
- 1923**
- 1924**
- 1925**

OPERA

Debutează în ziarul „Românul” din Arad cu poezia *Noapte*.

Publică în „Românul” studiul *Intuiția în filosofia lui Bergson*.

Compune în întregime volumul de poezii *Poemele luminii*.

Debutează editorial cu placheta *Poemele luminii*.

Este tipărită culegerea de cugetări *Pietre pentru templul meu*. La propunerea lui Sextil Pușcariu, care îi publicase o bună parte din versuri în „Glasul Bucovinei”, Academia Română premiază ambele volume.

Colaborează la ziarul „Patria” și la revistele „Luceafărul” și „Lamura”.

Se lansează la Cluj revista „Gândirea”, sub direcția lui Cezar Petrescu. Poetul se numără printre întemeietorii publicației, în paginile căreia îi vor apărea numeroase scrieri.

Apar placheta *Pașii profetului* și piesa de teatru *Zamolxe* („mister păgân”).

Apare *Cultură și cunoștință*, versiunea românească a tezei de doctorat.

Apare în volum drama *Tulburarea apelor*.

Se editează *Filosofia stilului* (eseuri) și versurile din volumul *În marea trecere*.

Se tipăresc *Daria* (dramă), *Fapta* („joc dramatic”), *Învierea* („pantomimă”), precum și eseurile adunate sub titlurile *Fetele unui veac* și *Fenomenul original*.

1926 Intră în diplomație ca atașat de presă și consilier pe lângă Legația României la Varșovia.

1927 Atașat de presă și consilier pe lângă Legația României la Praga.

1928-1932 Atașat de presă și consilier pe lângă Legația României la Berna.

1929

1930

1931

1932-1937 Atașat de presă și consilier pe lângă Legația României din Viena.

1933

1934

1935

1936 Devine membru al Academiei Române. Rosteste discursul de recepție *Elogiul satului românesc*.

1937

1937-1938 Atașat de presă și consilier pe lângă Legația României din Berna.

1938

1938-1939 Ministru plenipotențiar al României la Lisabona.

1939 Profesor la Catedra de filosofia culturii de la Universitatea „Regele Ferdinand” din Cluj. Izbucnește al doilea război mondial.

1940 Prin Dictatul de la Viena, Ardealul de Nord este atribuit Ungariei. Universitatea clujeană se mută la Sibiu.

1941

1942

1943

1943-1944

I se publică volumul de „însemnări și fragmente” *Ferestre colorate*.

Apare drama *Mășterul Manole*.

Se publică volumul de versuri *Lauda somnului*.

Apar *Daimonion* (eseu) și piesa *Cruciada copiilor*, a cărei premieră are loc la Teatrul Național din Cluj.

Publică *Eonul dogmatic*.

Sunt editate volumele *Cunoașterea luciferică* și *La cumpăna apelor*.

Apar drama *Avram Iancu* și „încercarea metafizică” *Cenzura transcendentă*.

Publică *Orizont și stil*.

Apare *Spațiul mioritic*.

I se publică volumul *Geneza metaforei și sensul culturii*.

Apare volumul de versuri *La curțile dorului*.

Publică *Artă și valoare*.

Ion Petrovici îi critică în „Gândirea” sistemul filosofic, iar Dan Botta revendică paternitatea ideii centrale din *Spațiul mioritic*, adică reprezentarea „ondulată” a spațiului în cultura românească. Apare volumul *Diferențialele divine*.

Poetul îi răspunde lui Dan Botta în „Gândirea”, „Timpul” și „Țara”; polemica degenează, Dan Botta îl provoacă la duel și publică volumul *Cazul Blaga*.

Relațiile cu „Gândirea” se răcesc treptat.

Apar eseurile din *Despre gândirea magică*.

Îi apar mai multe cărți: *Poezii* (ediție definitivă), *Opera dramatică* (I-II), *Religie și spirit și Știință și creație*.

Este publicată *Trilogia cunoașterii*.

Apare volumul de poezii *Nebănuitele trepte*.

Scoate revista „Saeculum”, în paginile căreia polemizează cu criticii sistemului său filosofic, cu ortodoxiștii îndeosebi, dar și cu C. Rădulescu-Motru, împotriva căruia publică două pamflete violente. Ruptura de „Gândirea” se consumă.

1944 Ardealul de Nord e eliberat.
Universitatea „Regele Ferdinand” revine la Cluj.

1945

1946

1947

1948 Ca urmare a reformei învățământului, e îndepărtat de la
Universitate și angajat bibliotecar la Biblioteca Academiei.

1949–1953 E angajat cercetător la Institutul de Istorie și Filosofie din Cluj,
apoi cercetător pe lângă Secția de istorie literară și folclor a
Academiei.

1954 Este avansat director adjunct la Biblioteca Academiei.

1955–1958

1960 Este propus de Academia Regală Suedeză la Premiul Nobel.

1961 mai, 6 Bolnav de cancer, Lucian Blaga moare la Cluj.

Publică *Trilogia culturii* și piesa *Arca lui Noe*.

Este editat volumul de aforisme și însemnări *Discobolul*.

Îi apare *Trilogia valorilor*.

Apare *Despre conștiința filosofică* (I–II).

I se permite să publice doar traduceri: Goethe, *Faust*, volumul *Din lirica universală*, Lessing, *Opere* (I–II).

Revine în viața literară cu poezii publicate în revista „Steaua” și câteva articole în „Contemporanul”.

Își pregătește manuscrisele pentru o editie completă, a cărei apariție va fi însă postumă.

filosofice ale lui **B.** Lirismul poemelor se hrănește dintr-o dublă sursă, expansiunea sufletească juvenilă, nevoia de cheltuire energetică în cuprinderi nemăsurate (*Vreau să joc*) și interiorizarea pe care i-o provoacă spiritului descoperirea unor relații tainice ale lucrurilor, simbioza rilkeană viață–moarte (*Gorunul*). Sentimentul confundării cu o forță stihială, impersonală a existenței amintește de Nietzsche și de vitalismul lui dionisiac, recognoscibil în multe din aceste versuri. Cântând lumina, ca Daubler, poetul se mișcă deopotrivă în universul cosmicist al forțelor elementare expresioniste. E și momentul când dă glas avânturilor sale erotice (*Lumina*), ceea ce nu va mai face decât în lirica târzie, din ultima parte a vieții. Volumul următor, *Pașii profetului*, își găsește unitatea într-o întoarcere din reflecția aducătoare de neliniști la indiferența senzualismului elementar. Versurile, așa cum indică și titlul, stau sub semnul revenirii anahoretului printre oameni, după experiența schimnică, moment celebrat și de drama *Zamolxe*. Aici apare pentru întâia oară un aspect caracteristic al liricii lui **B.**, „panismul”. E sentimentul de beatitudine cosmică a naturii, care își trăiește, calmă, darnică, senină, surdă la orice întrebare, strictul instinct vital, într-o eternă vară, când dogoarea ei blândă, adormitoare topește ierburile și vietățile laolaltă, dăruindu-le o pace universală, bucolică, anonimizantă. E practicat în *Pașii profetului* un lirism extatic, de identificare cu sevele solului, cu holdele aplecate sub greutatea holdelor, cu cerul sclipitor, însoțit, totul amintind vibrația copleșitoare a pânzelor lui Van Gogh. Lumea e percepută de la nivelul rădăcinii vegetale, reconstituită prin mănunchiuri de senzații primare, căldură, umezeală, atingeri moi. Panismul blagian, varianta originală a regresivității geologice expresioniste, convertește nostalgia existenței nediferențiate, molusculare, întâlnită la Gottfried Benn, în apologia vieții neschimbate, „eternizate” a satului ardelean. Dar fiori metafizici vin și aici, ca în *Poemele luminii*, să tulbure nepăsarea fericită a firii. Pan, bătrân și orb, retras într-o

peșteră, e urmărit de umbra lui Christ. Conștiința, spiritul aștern umbră în edenul păgân al naturii. „Moartea lui Pan”, motiv liric foarte răspândit în literatura postnietzscheană, intervine și la **B.**, marcându-i poezia printr-un al doilea aspect caracteristic, „tristetea metafizică”. Aceasta se extinde treptat în universul autorului odată cu volumele *În marea trecere*, *Lauda somnului*, *La cumpăna apelor*, unde are loc o înstrăinare tainică, tot mai pronunțată, a naturii de om. Imbold al cufundării în sânul ei liniștitor, „panismul” întâlnește o rezistență crescândă. În întreaga fire se insinuează o melancolie secretă. O boală ascunsă roade lumea, o împuținează și ofilește, împingând-o într-un anotimp autumnal, de extincție lentă. Viața — descoperă poetul — înseamnă de fapt combustie, înaintare inexorabilă spre moarte. Existența e în esență „marea trecere”. După Trakl, nimeni n-a dat o expresie mai copleșitoare acestui sentiment anxios, propriu liricii expresioniste. Poezia blagiană începe să fie populată de viziuni apocaliptice, anunță și ea „Menschheitsdämmerung”, „aude plânsul orașelor”, așa-numitul „Qual der Stadte”, lamentația marilor aglomerări umane, unde germenul original al vieții a fost ucis sau urmează curând să piară în cataclismul inevitabil, către care se îndreaptă civilizația mecanizată modernă (*Semne, Veac*). Sensibilitatea metafizică a autorului proiectează acest dezastru universal pe plan cosmic, noul diluviu nu mai conținește, semne amenințătoare umplu zările, paradisul însuși intră în destrămare. **B.** excelează în a evoca o lume scăzută, stinsă, văduvită de sensurile vieții autentice. Oriunde întorci privirea nu întâlnești decât resturi calcinate, ca după un incendiu mistuitor. Tudor Vianu a atras atenția asupra recurenței cuvântului „cenușă” în visările poetului, atinse de „tristetea metafizică”. „Dezmărginirea” din *Poemele luminii* și *Pașii profetului* e căutată acum nu spațial, în afară, ci interior și temporal, scormonind străfundurile memoriei. Comunitatea cu Marele Tot are loc printr-o coborâre spre tiparele originare

ale ființei, spre „obârșii”, la „mume”. *Lauda somnului*, cel mai înalt punct al liricii blagiene, împinge universul într-o noapte ancestrală, grea de latențe zămisliitoare. Aici trăiește prefigurarea fantastică a întregii spețe, fiindcă totul se situează pe tărâmul visului care permite sângelui să se „tragă înapoi, în părinți” (*Somn*). **B.** practică în aceste versuri un „traumhafter Vitalismus”, stăpânit de misterioase predestinări atavice, o lirică onirică foarte originală, modernă, expresionistă ca factură, dar comunicând prin viziune și atmosferă cu o arhitate absolută. Poetul își asumă existențial consecințele ipotezei speculative a filosofului. Dacă viața nu poate ieși niciodată din niște „izvoade” inițiale și participă neconținut la un „joc al întoarcerii”, toate zbaterele individuale rămân fără rost. Dezolarea invadează astfel vitalismul oniric, imprimându-i oboseala nesfârșitelor întrupări. Descurajarea și chiar refuzul de a relua revenirea dinainte prevăzute ale ființei nimeni nu le-a cântat mai zguduitoare ca **B.** (*Cetire în palmă, Tăgăduiri*). „Tristețea metafizică” traversează un stadiu anxios (*În marea trecere*) și apoi chinuitor (*Lauda somnului*), spre o resemnare înțeleaptă. Ecoul ei îl aduc versurile culegerii următoare, *La cumpăna apelor*, care, cum sugerează titlul, fixează pragul de unde evenimentele vieții urmează a fi retrăite într-o simetrie a declinului. Se înmulțesc și reprezentările satului românesc sub o aură mitică, întreținând ideea veșniciei lui, prin fauna sacră pe care o găzduiește, taurul neînjugat, ursul tămăduitor, licuricii cu lămpașe. Volumele *La curțile dorului* și *Nebănuitele trepte* reiau motive lirice anterioare, adăugându-le o mai intensă nostalgie în prelungita depărtare de țară, după plaiurile natale, dar și imagini cu tot mai dese note locale (*Olarii, Mânzul, Veste*) și cu trimiteri spre credințe străvechi. E sensibilă și o abandonare treptată a formelor prozodice libere, în favoarea celor regulate, cu preferință pentru metrica populară. În asemenea versuri ritmate sunt scrise mai toate poeziile din lunga perioadă când autorul a fost împiedicat să publice. Această producție, apărută aproape în întregime abia postum, egalează ca volum lirica antumă și se ordonează în câteva cicluri: *Vârsta de fier*. 1940-1944, *Cântecul focului*, *Corăbii cu cenușă*, *Ce aude unicornul*. O iubire târzie îl întoarce pe autor la poezia erotică, uitată parcă după prima lui culegere. Puterile regeneratoare ale iubirii aduc o înseninare sensibilă a universului liric. Acesta își rafinează formele și își aprinde culorile până la incandescență. Lumea renaște miraculos, într-o înfățișare purificată și transparentă, ce amintește o mitică preexistență paradisiacă. Până și atracția amoroasă se spiritualizează, îndrăgostiții simțindu-se fericiți să adoarmă sub ninsori vegetale, asemenea amanților eminescieni. E însă o dragoste la apusul vieții (*Vară de noiembrie*) și, pe deasupra, silită să rămână mereu tănuită (*Întâlniri*). Poetul speculează mișcător aceste condiții restrictive ale sentimentului erotic, lăsând să-l umbrească regretele și temerile social-morale. E mai goethean ca oriunde în opera sa lirică apărută postum; se apropie aici de o limpezime și o seninătate clasică (chiar și sub raportul formei, împinsă către o simplificare rafinată), dar nu încetează a iscodi lucrurile, a le căuta tâlcuri ascunse. În grupajul *Câinele din Pompei*, impresii italice fac să tresară memoria mitică a autorului, care vizitase de timpuriu locuri cu rezonanță culturală unică. Numeroase

versuri exprimă o tot mai accentuată neîncredere rilkeană a poetului în cuvânt și se amplifică lirica autoreflexivă (*Ulise*). Autorul distinge metafora „plasticizantă” de cea „revelatoare”, căreia avea să-i acorde preferință. Aceasta din urmă implică — după el — un sâmbure „mitic”, o frântură de „poveste”, fiindcă e rodul unei crize gnoseologice și nu o poate aminti, fără a schița o narație a ei. Lirica lui **B.** conține, drept urmare, întotdeauna, ecouri epice îndepărtate, istorisește experiențe existențiale, sub formă de „basm” sau parabolă, lăsând dicțiunii principală funcție metaforică și reducând la minimum descripția. Din cauză că utilizează copios zăcăminte imaginative folclorice, credințe obscure, reminiscențe ale unor practici magice străvechi, în ciuda subiectivității extreme, poezia lui dă o impresie stranie de obiectivitate. Deformarea fabulatorie a realității trimite la reprezentări colective persistente, de unde senzația că relevă o natură veritabilă, profundă, esențială, a lucrurilor, și nu simpla lor aparență. Arta poetică e una a făuririi de „viziuni”. Lirica dobândește în consecință o factură foarte personală, rezultată dintr-o împăcare a spiritului reflexiv, chinuit mereu de otrava îndoielii, cu o sensibilitate genuină, care-și păstrează intactă naivitatea copilărească; singularitatea, împinsă până la bizarerie, izbuteste astfel să împrumute aspectul anonim al creației populare și nota ei națională atât de pregnantă. Din aliajul rar de cultură solidă, sensibilitate metafizică și fond arhaic rural, **B.** plămăduiește o mitologie curioasă. De esență folclorică, aceasta are o notă autohtonă, pronunțat ardelenască, dar rămâne, totuși, strict personală și aparține poetului și numai lui. Fauna pe care o instituie, unicorni fără glas, urși împărați, păsări prefăcute în oameni, greieri cu apucături popești, fete lunatice, șerpi domestici, balauri deprinși să calce stânilile, ca să fure lapte

Desen de Marcel Iancu

albastru, închipuie un tărâm din basme, întrezărit parcă sub sclipiri de rouă diamantină. Peisajul pare cufundat într-o tăcere de biserică și doar ecourile tulnicelor îl străbat câteodată, cu chemările lor melancolice, îndepărtate. Viața se urzește aici după modelul regnului vegetal. Totul dă sentimentul că răsare și crește din ierburi, frunze și copaci, are o origine silvestră. Poetul proiectează asupra unei realități degradate, pentru el, imaginea infantilă, tradițională, a spațiului stăpânit de mister și permanent deschis miracolului: pădurea.

Teatrul lui B. are o factură net expresionistă, piesele, evitând denumirile obișnuite ale genului, se vor „mistere”, „jocuri dramatice”, „pantomime”, așa cum textele destinate scenei de un Georg Kaiser, Hasenklever, Fritz von Unruh sau Toller țineau să fie, nu comedii ori tragedii, ci „utopii”, „strigăte”, „dansuri ale morții”. Personajele, rezumate la condiția lor categorială, adesea n-au nume. Ele sunt „un bărbat”, „un moșneag”, „un tânăr”, „un cioban”, „magul”, „întâiul”, „al doilea”, „al treilea zidar” etc. Conflictul migrează pe plan cosmic, eroii constituie doar veșmintele pasagere ale diverselor „stihii”, „principii”, „puteri elementare”, care se ciocnesc și-și dispută supremația. Piesele au structura dramelor „vestirii” (*Verkündigungsdramen*) sau „metamorfozei” (*Verwandlungsdramen*), proprii teatrului expresionist, adică prezintă prefacerea oamenilor în alții „noi”, altfel de cum erau până atunci, sub efectul „jertfei” săvârșite de eroul principal. Psihologia individuală dispare din teatrul acesta, fiind înlocuită de porniri irepresibile, elementare, sub efectul cărora personajele se mișcă. „Mesagiul” („vestirea”) ia forma unor devize cu putere de a contamina oamenii și a le biciui voința, îndreptând-o spre faptă. *Zamolxe*, subintitulată „mister păgân”, e o dramă poetică, situată într-un timp mitic, pe meleaguri dacice, printre inși care, trăind confundați cu natura, sunt fulgere, izvoare, clocote de viață impersonală. Ei constituie pur și simplu forțe „smulse din potirul Marei Firi”, cum se spune în piesă. *Zamolxe*, întruchipând principiul „profetic”, înțelege foarte bine și ce ordine superioară le ghidează existența, drept care predică religia Marelui Orb, un soi de panteism păgân, corespunzător naturii și comportamentului dacilor. Dacii practică inconștient credința aceasta, fără a avea revelația învățaturii lui *Zamolxe*. Profetul intră în conflict cu Magul, personificare a spiritului practic și a instrumentalizării sentimentului religios, a utilizării lui ca mijloc de dominație politico-socială. Altfel zis, sacrul refuză instituționalizarea sa. *Zamolxe* trebuie să se sacrifice pentru a-și împiedica rivalul să transforme o dispoziție nativă autentică, o credință adevărată, într-un cult. După ce-l acuzase pe propovăduitorul religiei Marelui Orb de erezii și obținuse izgonirea profetului, Magul, observând răspândirea tot mai mare a învățaturii lui *Zamolxe* și întrevăzând repede că o poate folosi ca să-și întărească autoritatea, pune să se cioplească o statuie a acestuia, o așază în templu și organizează venerarea ei. Din peștera unde viețuise și dobândise, asemenea mușchiului jilav, sălbăticiunilor, ploii și vântului, indiferența naturii, profetul revine printre oameni. Aflând că ei se închină unui idol cu chipul său, pătrunde în templu și sfărâmă statuia. Indignați de sacrilegiu, credincioșii îl lapidează. Dar abia

astfel, prin actul jertfei, religia Marelui Orb le pătrunde în suflete. Originalitatea dramaturgiei blagiene rezidă în facultatea autorului de a descoperi în credințe populare ancestrale luminișuri metafizice și surse ale unor conflicte cu implicații ontologice. „Misterul păgân” e de fapt un „eres” care aduce pe scenă ecouri spirituale creștine într-o dramă religioasă dacică: Dumnezeu trebuie să-și sacrifice cuvântul (aici pe profetul său), spre a se revela oamenilor. Tot un „eres”, „Isus pământul”, credința populară străveche, potrivit căreia nu a avut loc o înălțare la cer a Mântuitorului, ci din dragoste pentru umanitate El a rămas în mijlocul ei, fiind chiar solul pe care lumea calcă, alcătuiește miezul celei mai solide piese a lui Blaga, *Tulburarea apelor*, unde luteranismul exercită o energică operă misionară asupra valahilor transilvăneni și e gata să câștige sufletul păstorului lor spiritual, o ființă rustică, pădureață, în haine preoțești. Iarși o jertfă salvează integritatea corpului religiei autohtone. Un moșneag, care crede în Isus pământul, ia asupra sa vina incendiului bisericii din sat și-i ajută astfel preotului să se smulgă de sub fascinația luteranismului și să rămână fidel ortodoxiei. Dramele cu punct de plecare istoric, *Meșterul Manole*, *Cruciada copiilor*, *Avram Iancu*, dizolvă o vagă atmosferă de Ev Mediu românesc în mit. Forțele chemate să ducă înainte acțiunea sunt până la urmă tot stihii, de la puterile diavolești și divine conlucrând, conform credințelor bogomilice, la prozelitismul catolic, lumesc, și transcendentismul ortodox și la duhurile puste și ale pădurii. Jertfa cu efect moral metamorfozant tinde să devină în toate trei

piesele. Prima și ultima dramatizează din nou „eresuri”, practica magică păgână a sacrificiului uman slujind înălțării unui edificiu (aici, sacru) și sugerând „frăția” Diavol-Dumnezeu sau aducând în scenă identitatea dintre căpetenia moșilor, tribunul Avram Iancu, și o pasăre „fără nume”, blesmată să se „facă om”, așa cum spun niște stranii versuri populare. *Daria* și *Fapta* sunt piese freudiene, cu o substanță dramatică extrasă din complexul oedipian. Limbajul poetic și factura expresionistă au făcut ca teatrul lui B. să nu prea fie jucat în perioada interbelică și cu atât mai puțin ulterior. Prin originalitate și substanță însă, ocupă un loc de frunte în literatura dramatică a acestei întregi epoci. Singură contribuția lui Camil Petrescu îi poate sta alături. *Hronicul și cântecul vârstelor*, o reconstituire autobiografică a copilăriei și adolescenței autorului, cuprinde bogate și sugestive informații asupra mediului său de formație, familial și intelectual. Romanul postum *Luntrea lui Caron* are stângăcii de poet aventurat pe tărâmul prozei, dar reușește să intereseze datorită stăruitoarelor analogii mitice evocate.

Lirism gnoseologic, lirismul lui Blaga se constituie din aspirația spiritului său la cunoașterea totală. Descoperind pretutindeni în lume numai taine nedezlegate, ciudățeni (sensul vechi, slavon), adică minuni, poetul este un miraculat. El a dat de cu vreme de izvoarele propriei poezii, pe care, formulându-le mai întâi ca pe niște enunțuri de teoreme ale misterului cosmic, le va demonstra liric în versuri și teoretic într-o operă de gânditor, care este și cea mai cuprinzătoare și înaltă construcție rațională, ce a fost impusă vreodată iraționalului.

VLADIMIR STREINU

Tragedia de cunoaștere experimentată de poezia d-lui Blaga i-a lăsat o aspirație spre moarte, care-l însoțește chiar și în aparenta lui împăcare cu lumea. Metafizica sa își clădește un univers legendar, în absolutul unei canadori originare, din cenușa marilor îndoieli care s-au lăsat pe fundul sufletului.

POMPILIU CONSTANTINESCU

SCRIERI: *Poemele luminii*, Sibiu, 1919; *Pietre pentru templul meu*, Sibiu, 1919; *Pașii profetului*, Cluj, 1921; *Zamolxe*, Cluj, 1921; *Cultură și cunoștință*, Cluj, 1922; *Tulburarea apelor*, Cluj, 1923; *Filosofia stilului*, București, 1924; *În marea trecere*, Cluj, 1924; *Fețele unui veac*, Arad, 1925; *Daria*, Cluj, 1925; *Fapta*. *Învierea*, București, 1925; *Fenomenul originar*, București, 1925; *Ferestre colorate*, Arad, 1926; *Meșterul Manole*, Sibiu, 1927; *Lauda somnului*, București, 1929; *Daimonion*, Cluj, 1930; *Cruciada copiilor*, Sibiu, 1930; *Eonul dogmatic*, București, 1931; *Cunoașterea luciferică*, Sibiu, 1933; *La cumpăna apelor*, Sibiu, 1933; *Cenzura transcendentă*, București, 1934; *Aoram Iancu*, Sibiu, 1934; *Orizont și stil*, București, 1936; *Spațiul mioritic*, București, 1936; *Geneza metaforei și sensul culturii*, București, 1937; *La curțile dorului*, București, 1938; *Artă și valoare*, București, 1939; *Diferențialele divine*, București, 1940; *Despre gândirea magică*, București, 1941; ed. pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1992; *Poezii*, București, 1942; *Opera dramatică*, I-II, Sibiu, 1942; *Religie și spirit*, Sibiu, 1942; *Știință și creație*, Sibiu, 1942; *Nebănuitele trepte*, Sibiu, 1943; *Trilogia cunoașterii*, București, 1943; ed. 2, București, 1993; *Arca lui Noe*, Sibiu, 1944; *Trilogia culturii*, București, 1944; ed. 2, București, 1994; *Discobolul*, București, 1945; *Trilogia valorilor*, București, 1946; ed. 2, București, 1996; *Despre conștiința*

filosofică, I-II, Cluj, 1947; ed. 2, îngr. Dorli Blaga și I. Maxim, pref. H. Wald, Timișoara, 1974; *Poezii*, îngr. și pref. G. Ivașcu, București, 1962; *Hronicul și cântecul vârstelor*, îngr. și pref. G. Ivașcu, București, 1965; ed. postfață Ioan Holban, București, 1990; *Versuri*, îngr. și pref. Aurel Rău, București, 1966; *Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*, îngr. G. Ivașcu, București, 1966; *Poezii*, îngr. G. Ivașcu, București, 1967; *Zări și etape*, îngr. Dorli Blaga, pref. D. Ghișe, București, 1968; *Poezii*, I-II, îngr. G. Ivașcu, pref. Mircea Tomus, București, 1968; *Experimentul și spiritul matematic*, pref. Călina Mare, București, 1969; *Teatru*, îngr. și pref. Eugen Todoran, București, 1970; *Scrieri despre artă*, îngr. și introd. Emil Manu, pref. D. Micu, București, 1970; *Nouăzeci de poezii – Novana lirice*, ed. bilingvă, tr. Mariano Baffi, pref. Edgar Papu, București, 1971; *Isovoade*, îngr. Dorli Blaga și Petre Nicolau, pref. G. Gană, București, 1972; *În marea trecere – En el gran correr*, ed. bilingvă, tr. și pref. Darie Novăceanu, București, 1972; *Poezie. Teatru. Proză autobiografică*, I-II, îngr. și pref. G. Gană, București, 1972; *Ceasornicul de nisip*, îngr. și pref. Mircea Popa, Cluj, 1973; *Opere*, I-XII, îngr. Dorli Blaga, pref. Serban Cioculescu, București, 1974–1995; *Poeme – Gedichte*, ed. bilingvă, tr. și pref. Wolf von Aichelburg, București, 1974; *Poeme – Poèmes*, ed. bilingvă, tr. Veturia Drăgănescu-Vericeanu, pref. Eugen Simion, București, 1974; *Ce aude unicornul*, îngr. și postfață Eugen Simion, București, 1975; *Nebănuitele trepte – Nehozennyte stupini*, ed. bilingvă, tr. Iuri Kojevnikov, pref. Valeriu Cristea, București, 1975; *În marea trecere – The Great Transition*, ed. bilingvă, tr. Roy Mac-Gregor Hastie, pref. I. D. Bălan, București, 1975; *Poemele luminii – Poems of Light*, ed. bilingvă, tr. Don Eulert, Ștefan Avădanei, M. Bogdan, pref. Const. Ciopraga, introd. Don Eulert, București, 1975; *Aspecte antropologice*, îngr. și pref. I. Maxim, Timișoara, 1976; *Poeme – Poems*, ed. bilingvă, tr. I. Codreanu, pref. Lucian Raicu, București, 1976; *Ființa istorică*, îngr. și postfață T. Cățineanu, Cluj-Napoca, 1977; *Încercări filosofice*, îngr. și pref. A. Ilica, pref. V. Colțescu, Timișoara, 1977; *Elanul insulei*, îngr. Dorli Blaga și G. Gană, pref. G. Gană, Cluj-Napoca, 1977; *Poemele luminii – Les Poèmes de la lumière*, ed. bilingvă, tr. Paul Miclău, pref. Romul Munteanu, București, 1978; *Poemele luminii – Pesnite na svetlosti*, ed. bilingvă, tr. Tașco Sarov, pref. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1979; *Poeme – Gedichte*, ed. bilingvă, tr. Ruth Herrfurth, pref. G. Gană, București, 1980; *Poemele luminii – Poems of Light*, ed. bilingvă, tr. Ștefan Avădanei, București, 1981; *Mirabila sămânță – A milagrosa semente*, ed. bilingvă, tr. Micaela Slăvescu, pref. G. Gană, București, 1981; *Poeme – Poimata*, ed. bilingvă, tr. Dimos Rendis Ravanis, pref. Aurel Martin, București, 1981; *Opere*, I-VI, îngr. și introd. G. Gană, București, 1982–1997; *Meșterul Manole*, pref. Maria Sittner-Prică, București, 1983; *Teatru*, I-II, îngr. Mihai Dascal și Dorli Blaga, București, 1984; *Poezii*, îngr. și postfață Cristian Moraru, București, 1986; *Cunoaștere și creație*, București, 1987; *Teatru*, I-II, pref. G. Gană, București, 1987; *Peisaj și amintire*, București, 1988; *Poezii*, București, 1988; *Corespondență A-F*, îngr. M. Cenușă, Cluj-Napoca, 1989; *Éloge du village roumain*, îngr. Mariana Danesco și Raul Marin, Paris, 1989; *Luntrea lui Caron*, îngr. Dorli Blaga și Mircea Vasilescu, postfață Mircea Vasilescu, București, 1990; *Ecce tempus*, București, 1992; *Din activitatea diplomatică*, I-III, îngr. și postfață Pavel Țugui, București, 1995; *Opera poetică*, îngr. George Gană și Dorli Blaga, cuvânt înainte Eugen Simion, pref. G. Gană, București, 1995; *Poemele luminii*, îngr. Al. Condeescu, București, 1995; *De amicitia: Lucian Blaga – Ion Breazu*. *Corespondență*, îngr. Mircea Curticeanu, Cluj-Napoca, 1995; *Poemele luminii – Lysets digte – Poèmes de la lumière – I carmi della luce*, ed. plurilingvă, tr. Povl Skarup, Titus Barbulescu, Eugen Lozovan, pref. Eugen Lozovan, Aalborg (Danemarca), 1996; *Poezii – Poésies*, ed. bilingvă, tr. Jean Poncet, București, 1997; *Trilogia cosmologică*, București, 1997; *Corespondență de familie*, îngr. Dorli Blaga, București,

2000. **Antologii:** *Antologie de poezie populară*, îngr. G. Ivașcu, București, 1966; **Traduceri:** H. Marti, *Intermezzo românesc*, București, 1930; J. W. Goethe, *Faust*, pref. Tudor Vianu, București, 1955; *Din lirica universală*, București, 1957; Lessing, *Opere*, I-II, pref. Paul Langfelder, București, 1958; *Din lirica engleză*, București, 1970.

Repere bibliografice: I. Al. Brătescu-Voinești, [Lucian Blaga], AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. LXI, 1920-1921; Nicolae Davidescu, *Aspecte și direcții literare*, I, București, 1921, 168-174, II, București, 1924, 11-12; Lovinescu, *Critice*, VII, 15-25, IX, 121-128; Aderca, *Contribuții*, I, 25-30, II, 190, 284-286; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, 378-382; Constantinescu, *Scrieri*, I, 249-313; Perpessicius, *Mențiuni*, I, 333-337, II, 32-39, V, 305-312; Mihai Ralea, *Perspective*, București, 1928, 94-102; F. Aderca, *Mărturia unei generații*, București, 1929, 41-50; Sebastian, *Jurnal*, 189-192; Petre Drăghici, *Poezia lui Lucian Blaga*, Sibiu, 1930; E. Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 68, 97-99, 396-373; Tudor Vianu, *Studii și portrete literare*, I, Craiova, 1938, *passim*; Vasile Băncilă, *Lucian Blaga, energie românească*, Cluj, 1938; C. Fântâneru, *Poezia lui Lucian Blaga și gândirea mitică*, București, 1940; Dan Botta, *Cazul Blaga*, București, 1941; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 792-797; *Ist. lit.* (1982), 876-881, 951-953; Șerban Cioculescu, *Aspecte lirice contemporane*, București, 1942, 93-113; Papadima, *Creatorii*, 84-92, 430-449; Ovidiu Drimba, *Filosofia lui Blaga*, 1944; Ov. S. Crohmălniceanu, *Lucian Blaga*, București, 1963; Călinescu, *Aspecte*, 81-91; Negoșescu, *Scritori*, 180-185, 256-260; Streinu, *Versificația*, 86-89; Ivașcu, *Confruntări*, I, 317-384; D. Micu, *Lirica lui Lucian Blaga*, București, 1967; Rosa del Conte, *La lirica di Lucian Blaga*, Roma, 1967; Călinescu, *Eseuri*, 53-57; Oarcăsu, *Oglinzi*, 60-77; Tomuș, 15 *poezi*, 243-271; Piru, *Panorama*, 22-33; Streinu, *Pașini*, I, 42-51, 247-251, II, 86-89, IV, 49-52; Balotă, *Euphorion*, 259-330; Mincu, *Critice*, I, 87-89, II, 15-22; Philippide, *Considerații*, I, 106-112; Pavel Bellu, *Blaga în marea trecere*, București, 1970; Mariana Sora, *Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga*, București, 1970; Negoșescu, *Însemnări*, 67-82; Paleologu, *Spiritul*, 73-94; Balotă, *Labirint*, 315-317; Drăgan, *Aproximații*, 171-176; Zăciu, *Glose*, 77-95; Negoșescu, *Lampa*, 11-14; Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr.*, 64-92; Marin Bucur, *Lucian Blaga. Dor și eternitate*, București, 1971; Nicoletta Corteanu-Loffredo, *Profilii de estetica europeană*, Roma, 1971, 103-91; Ulici, *Recurs*, 59-68; Manolescu, *Teme*, I, 58-60, II, 74-77, 100-102; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 79-86, II, 192-256; Braga, *Sincronism*, 78-86, 122-167; Sasu, *Progresii*, 108-112; Cioculescu, *Aspecte*, 71-83; Doinaș, *Poezie*, 9-19, 79-84; Raicu, *Structuri*, 74-81; Balotă, *Umanități*, 368-377; Andriescu, *Disocieri*, 177-183; Șuluțiu, *Scritori*, 91-120; Șt. Aug. Doinaș, *Orfeu și tentația realului*, București, 1974, 167-178; Melania Livadă, *Inițiere în poezia lui Blaga*, București, 1974; Piru, *Poezia*, I, 44-57; Mircea Vaida, *L. Blaga. Afinități și izvoare*, București, 1975; Micu, „*Gândirea*”, 20-206, 217-220, 363-457, 839-857, 905-931; Negoșescu, *Engrame*, 10-13; Alexandra Indrieș, *Corola de minuni a lumii*, Timișoara, 1975; Bălan, *Artă*, 121-130; Tașcu, *Incidențe*, 127-134; Dorcescu, *Metafora*, 83-98; Zalis, *Tensiuni*, 28-37; Cristea, *Domeniul*, 49-65; Pop, *Transcrieri*, 5-32; G. Gană, *Opera literară a lui Lucian Blaga*, București, 1976; Balotă, *Universul*, 26-48; Fanache, *Întâlniri*, 116-132; Simion, *Scritori*, II, 111-153; Martin, *Identificări*, 5-47, 168-170; Ciobanu, *Însemne*, I, 30-45; Vaida, *Mitologii*, 13-18, 31-35, 39-47; Ciopraga, *Ulyse*, 61-81; Pillat, *Itinerarii*, 248-260; Zăciu, *Alte lecturi*, 106-109; Raicu, *Practica scrisului*, 127-146; George, *Sfârșitul*, II, 240-246; Micu, *Lecturi*, 194-198; Ungureanu, *Contextul*, 7-46; Brădățeanu, *Istoria*, II, 234-258; *Lucian Blaga interpretat de ...*, îngr. și introd. Emil Vasilescu, București, 1981; Sasu, *În căutarea*, 117-122; Cioculescu, *Itinerar*, III, 223-226, 371-378, V, 501-513; Doinaș, *Lectura*, 7-90; Ornea, *Tradiționalism*, 605-627; Ungureanu, *Imediata*, I, 41-43; Zăciu, *Lancea*, 326-385; Sângeorzan, *Conversații*, 7-10; Petrescu, *Configurații*, 210-214; Ion Pop, *Lucian Blaga. Universul liric*, București,

1981; Liviu Rusu, *De la Eminescu la Lucian Blaga*, București, 1981, 163-228; Eugen Todoran, *Lucian Blaga. Mitul poetic*, I-II, Timișoara, 1981-1983; Mircea Vaida, *Pe urmele lui Lucian Blaga*, București, 1982; Bucur, *Poezie*, 171-201; Cheie-Pantea, *Palingeneza*, 131-157; Șerban Cioculescu, *Poeți români*, București, 1982, 312-347; Pop, *Lecturi*, 22-30; Trandafir, *Dinamica*, 158-176; Cotruș, *Meditații*, 170-206, 507-517; Al. Teodorescu, *Lucian Blaga și cultura populară românească*, Iași, 1983; Dan C. Mihăilescu, *Dramaturgia lui Lucian Blaga*, Cluj-Napoca, 1984; Nicolescu, *Starea*, II, 20-22; Vodă-Căpușan, *Teatru*, 24-58; Petru Comarnescu, *Kalokagathon*, îngr. Dan Grigorescu și Florin Toma, introd. Dan Grigorescu, București, 1985, 240-244, 263-266; Eugen Todoran, *Lucian Blaga. Mitul dramatic*, București, 1985; Scarlat, *Ist. poeziei*, III, 144-146, 224-282; Măciucă, *Motive*, 60-77; Ion Bălu, *Lucian Blaga*, București, 1986; I. Opreșan, *Lucian Blaga printre contemporani*, București, 1987; Băncilă, *Portrete*, 182-230, 292-330; Ștefănescu, *Prim-plan*, 40-47; Mihăilescu, *Întrebările*, 155-168; Ioana Em. Petrescu, *Eminescu și mutațiile poeziei românești*, Cluj-Napoca, 1989, *passim*; Tepelea, *Opțiuni*, 274-290; Noica, *Istoricitate*, 130-195; Papu, *Lumini*, 381-387; Grigurcu, *Eminescu - Labiș*, 111-132; Holban, *Literatura*, 281-294; Tupan, *Scenarii*, 23-78; Elena Indrieș, *Dimensiuni ale poeziei române moderne*, București, 1989, 7-69; Fanache, *Vârstele poeziei*, 89-126; Ierunca, *Românește*, 23-26; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 275-283; Steinhardt, *Monologul*, 339-344; Eliade, *Împotriva*, 195-199; Simion, *Mercurio*, 108-111; Dumitru Stăniloae, *Poziția d-lui Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie*, București, 1993; Eva Behring, *Rumänische Literaturgeschichte von den Anfängen bis zu Gegenwart*, Konstanz, 1994, 217-220, 255-257; Ierunca, *Dimpotrivă*, 262-265; Papu, *Scritori-filozofi, passim*; Simion Mioc, *Modalități lirice interbelice*, vol. I: Tudor Arghezi și Lucian Blaga, Timișoara, 1995; Const. I. Turcu, *Lucian Blaga sau Fascinația diplomației*, București, 1995; *Lucian Blaga*, DRI, I, 209-230; Domnița „Nebănuitorilor trepte”. *Epistolar Lucian Blaga - Domnița Gherghinescu-Vania*, îngr. Simona Cioculescu, București, 1995; Ion Bălu, *Viața lui Lucian Blaga*, I-IV, București, 1995-1999; Micu, *Scurtă ist.*, II, 57-65; Anania, *Rotonda*, 150-163; Vasile Muscă, *Filosofia ideii naționale la Lucian Blaga și D. D. Roșca*, Cluj-Napoca, 1996; Ion Bălu, *Opera lui Lucian Blaga*, București, 1997; Titus Bărbulescu, *Lucian Blaga. Teme și tipare fundamentale*, București, 1997; Mihai Cimpoi, *Lucian Blaga, paradisiacul, lufifericul, mioriticul*, Cluj-Napoca, 1997; Corin Braga, *Lucian Blaga. Geneza lumilor imaginare*, București, 1997; Nicu Caranica, *Un Esculap al sufletului românesc*, București, 1997, 115-142; Ovidiu Moceanu, *Experiența lecturii*, Brașov, 1997, 29-41; *Eonul Blaga. Întâiul veac*, îngr. Mircea Borcilă, Cluj-Napoca, 1997; *Dict. analitic.*, I, 76-77, 157-159, II, 29-30, 112-113, 137-140, 241-243, 323-328, 346-348, 390-394, III, 54-55, 64-65, 117-118, 266-268, 370-372, IV, 258-259, 426-429, 648-650; Ion Mares, *Lucian Blaga. Clasicizarea expresionismului românesc*, București, 1998; Glodeanu, *Dimensiuni*, 30-34; Simion, *Fragmente*, II, 125-129, III, 343-355; Dorli Blaga, Ion Bălu, *Blaga supraviețuit de Securitate*, Cluj-Napoca, 1999; Dumitru Chioaru, *Poetica temporalității*, Cluj-Napoca, 2000, 137-166; *Dict. esențial*, 84-89; Doina Modola, *Lucian Blaga și teatrul*, București, 2000; Mircea Muthu, *Lucian Blaga. Dimensiuni europene*, Cluj-Napoca, 2000; Ungureanu, *La vest*, II, 119-130; Ghițulescu, *Istoria*, 86-100; Traian Pop, *Introducere în filosofia lui Blaga*, Cluj-Napoca, 2001; Popa, *Ist. lit.*, I, 1135-1148, *passim*; Dan Zamfirescu, *Cultura română - sinteză europeană*, București-Chișinău, 2002, 296-316; Alex. Ștefănescu, *Lucian Blaga*, RL, 2003, 22; Dumitru Micu, *Lucian Blaga. Autofăurirea prin logos*, București, 2003. *Ov.S.C.*

BLAJEVICI, Teoctist (23.II.1807, Tișăuți, j. Suceava - 9.VII.1879, Cernăuți), cărturar și autor de versuri. Teodor pe numele de mirean, fiu al parohului din Tișăuți, după studii

teologice la Cernăuți, este numit, din 1832, preot la Storojineț și Prisăcăreni, iar după 1837 intră în cinul monahal. La Cernăuți, a funcționat ca „spiritual” și, din 1857, ca rector la seminarul Institutului Teologic. Între 1848 și 1866, asesor și referent la Consistoriul episcopal, suplinește, în răstimpuri, catedre vacante la gimnaziu și la Preparandie. Din 1863 egumen la mănăstirea Dragomirna, este numit, în 1874, arhimandrit diecezan și vicar. În 1877, a fost ales mitropolit al Bucovinei și Dalmației.

B. publică în „Calendarul pentru Bucovina” din Cernăuți, în 1842, poemul religios *Iordania. 1841 în Cernăuți*, poezia *Simțirile la mânăncândă*, două fabule – *Flămândul motan*, în care îi moralizează pe cei limbuți – și *Cocoveica și vrabia*, cu „parimiile” corespunzătoare. În calendarul pe 1844 îi apare traducerea unei ode a lui G. R. Derjavin, cu un conținut religios. În 1848, el tipărește, într-o foaie volantă, ca și Iraclie Porumbescu, o *Odă la soborul clirosului Bucovinei*. În calendarul pe 1854 figurează o imitație a lui **B.** după celebra odă a lui Derjavin, *Dumnezeu*. În același an, îi apar într-o broșură poeziile *Preotesele vădane* și *Iumnul văduvelor preotese*. Limba poeziilor sale este curată, lipsită de împrumuturi străine, cu o ortografie neinfluențată de etimologismul lui Aron Pumnul. Lui **B.** îi aparține și o gramatică (scrisă în germană) a limbii române, *Theoretisch-praktische Grammatik der Dacoromanischen*, imprimată la Lvov și Cernăuți, în 1844, manual care a cunoscut mai multe ediții. În anexa gramaticii, **B.** adaugă o *Culegere de anecdote, fabule și „istoricele”*, traduceri de proverbe, idiotisme și texte literare românești. Pentru necesitățile învățământului teologic, a redactat alte trei manuale, tipărite la Viena, în 1865. La deschiderea mormintelor domnești de la Putna, în 1856, el glorifică într-o scurtă descriere, în limba germană, viața lui Ștefan cel Mare. Ierarh cu merite culturale și înzestrare poetică, **B.** și-a ales, ca poet, pseudonimul Teoctist Șoimul.

Repere bibliografice: Ion Nistor, *Istoria Bisericii din Bucovina*, București, 1916, 129–139; Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, 22, 26–27; I. Zugrav, *Un ierarh cărturar: Teoctist Blaieviici*, MM, 1970, 3–6; *Dicț. lit.* 1900, 105; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 50. A.Sm.

BLAJUL, revistă apărută la Blaj, lunar, din ianuarie 1934 până în decembrie 1936. Se voia o replică locală la publicațiile dominate de clericalism și politicianism („Unirea” și „Unirea poporului”) și totodată încerca să răspundă cerințelor culturale ale zonei, lipsită de reviste literare și de cultură. Secretar de redacție este Nicolae Comșa, iar din colectivul redacțional fac parte scriitorul Pavel Dan, istoricii Ștefan Manciușea și Nicolae Albu, istoricul literar Dionisie Popa, sculptorul Virgil Fulicea. Seria a doua apare fără dată, probabil în 1991, ca „revistă lunară de cultură și istorie”, într-un singur număr. Director coordonator este acum Octavian Barna, secretar de redacție Mihai Hila, redactori – Teodor Seiceanu, Mircea Stroia, Anca Matei. Articolul-program din 1934, *Pornim la drum*, proclamând drept postulate „credința în Dumnezeu” și „dragostea de neam”, jalonează orientarea către fenomenul literar, faptul științific și de cultură, cu ecouri din ideile

cipariene: „Vom dărui tiparului gândurile noastre, presărând printre ele nestemate vechi din biblioteci și arhive. Drumul îl vrem străjuit de mâini prietenești, întinse cu același consemn: pelerini, fără ezitări, spre zi de sărbătoare a sufletului!” Revista a publicat studii, articole, documente, cronici și recenzii, tratând aspecte diverse de cultură, literatură, artă, istorie, filosofie, estetică, sociologie, politică. Un spațiu larg este destinat literaturii originale, versuri și proză, semnate de Ion Agârbiceanu, Pavel Dan, Radu Brateș, Virgil Fulicea, Virgil Stanciu. Cele mai bogate colaborări îi aparțin lui Pavel Dan, fost profesor de greacă și latină la Blaj, și lui Radu Brateș, prieten apropiat al lui Pavel Dan. În domeniul teoriei, istoriei și criticii literare se publică opinii, controverse și dispute relative la fenomenul literar contemporan. Se discută, astfel, modernismul arghezian, cu un răspuns tăios dat lui N. Iorga, adversar recunoscut al noilor tendințe în poezia românească. Partea de cultură se concentrează asupra tradițiilor progresiste, datorate activității unor personalități și asociații culturale. Un domeniu bine reprezentat în revistă este acela al istoriei naționale și în special transilvănene; se publică documente ce evidențiază lupta seculară a românilor transilvăneni pentru drepturi sociale și politice, întru apărarea ființei naționale. Este înfățișată opera istorică și filologică a Școlii Ardelene, se dau informații prețioase despre evenimente istorice, se tipăresc documente referitoare la Avram Iancu. **B.** prezintă constant diverse reviste din țară și promovează legăturile cu alte societăți și reviste din Transilvania. În seria a doua, redacția îi invită pe cei interesați să colaboreze în paginile revistei, văzută ca „o tribună de largă deschidere pentru actul autentic de istorie și cultură”. Se pledează, bunăoară, pentru înființarea unui muzeu al Școlii Ardelene la Blaj. Colaboratori la primul și singurul număr din această etapă sunt Ioan Alexandru, Ioana Em. Petrescu, Teodor Seiceanu, Ion Buzăși, Ioan Opris, Octavian Jeican, Arcadie Hinescu, Iuliu Chețan. V.V.G.

BLANDIANA, Ana (pseudonim al Otiliei Valeria Coman; 25.III.1942, Timișoara), poetă și prozatoare. Este fiica Otiliei (n. Diacu) și a lui Gheorghe Coman, preot. După studii liceale la Oradea (1955–1959), urmează Facultatea de Filologie la Universitatea din Cluj (1962–1967). Lucrează în redacția revistelor „Viața studentească” și „Amfiteatru” (1968–1974), ca bibliotecară la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din București (1975–1977) și ca redactor la Uniunea Scriitorilor (1977–1979). În 1973 și 1974 a beneficiat de o bursă la Yowa (SUA), iar în 1982 a fost distinsă cu Premiul Herder. În 1990 este aleasă președintă a PEN – Clubului român. Președintă și vicepreședintă a Alianței Civice (1991–1996), a devenit, în 1995, președintă a Fundației Academia Civică, în cadrul căreia a inițiat proiectul Memorialul de la Sighet, dedicat victimelor comunismului. După debutul absolut în revista „Cravata roșie”, în 1954, reînnoit în „Tribuna” din 1959, va avea interdicție de publicare între 1960 și 1963, pentru ca, din 1964, când reintră în publicistică la „Contemporanul”, să fie o prezență constantă, semnând săptămânal vreme de trei decenii, cu

precădere în paginile „României literare”. Cea dintâi plachetă, *Persoana întâia plural*, îi apare în 1964.

Natură eminentemente romantică, de tip contemplativ și interiorizat, formată îndeosebi prin studierea intensă a lui Eminescu, Blaga și Novalis, a muzicii clasice și a picturii, B. tinde, în poezie, la lirismul esențial, pe care îl și realizează, adesea. În versurile ei — libere și albe, cele mai multe —, figurile de stil nu sunt numeroase, însă poeta creează metafore totale prin aceea că însăși gândirea îi este metaforică. Atrasă de ceea ce Goethe numește „fenomenul originar”, de prototipurile existenței, stăpânită de nostalgia încreatului, poeta își însușește gândirea mitică, proprie copilăriei umanității. Ea „se copilărește”, interogând cosmosul cu ingenuitate și abandonându-se la modul infantil unor reverii de natură a-i restitui sensibilitatea ingenuă din vârsta inocenței. „Am scris [...] — zice ea, într-un eseu — pentru a mă copilări, pentru a deveni un copil, pentru a mă vindeca astfel de maturitatea pe care o simțeam coborând asupra mea ca o febră, ca o boală ce s-ar putea dovedi incurabilă.” În primele două volume (*Persoana întâia plural* și *Călcâiul vulnerabil*, 1966) și chiar în al treilea (*A treia taină*, 1969), fuziunea reflecției cu vibrația e discontinuă și nu în toate cazurile deplină. Nota cărții de debut este un lirism al ingenuității, căruia nu-i sunt necesare, spre a se comunica, construcțiile imagistice, „procedeele”, „literatura”. Simpla (de fapt, doar aparent simpla) confesie îi este de ajuns. Poeta operează rareori cu metafore, de regulă apelează la „simple” (însă provocatoare) reprezentări: „Iubesc ploile,

iubesc cu patimă ploile, / Îmi place să mă tăvălesc prin iarba lor albă, înaltă, / Îmi place să le rup firele și să umblu cu ele în dinți, / Să amețească, privindu-mă astfel, bărbații.” În *Călcâiul vulnerabil*, lirismul emană uneori din reflecție, devenind gnostic sau parabolic, iar *A treia taină* e un fel de *mea culpa* față de versurile anterioare. Autoarea se străduiește să-și comunice simțirea ne-„modelată în fraze”, ne-„înnorată de vorbe”, neliteraturizată și, implicit, neadulterată de reflecție. Întoarcerea la modul ingenuu al culegerii de debut nu mai e însă posibilă. Poeta nu-și poate traversa stările sufletești fără a le decanta în „raza gândului etern”. Gândește însă cu simțurile. Mai exact, ocolește conceptul, transmițând — nu ca atare, ci distilată, sterilizată prin idee — frenezia simțurilor. Piese exemplar-antologice sunt, de departe, *Requiem* și *Pietă*, un fel de ode meditative (în tonalitate elegiacă), una către „bărbatul cu numele Gheorghe, / copilul cu numele tată”, cealaltă către Mamă, care posedă atributele mamei absolute, ale Geei. Cu *Octombrie, noiembrie, decembrie* (1972), poeta ancorează în mitologic; mai propriu spus, își mitologizează meditația lirică, își proiectează în mit aventura pe tărâmul creației, aventură direcționată de o continuă și implicită meditație asupra fenomenologiei actului creator. Piesele ce compun volumul se integrează, prin convergența semnificațiilor, într-o viziune totalizantă, întocmesc, de fapt, un singur poem, în care este celebrat miracolul nașterii Poemului. Beatitudinea extatică provocată de ceea ce estetica de sursă platoniană numește „inspirație” e omologată cu ceremonialul unor nupții nepământesti, poeta imaginându-se mireasă a unui personaj fabulos, un fel de demon „pe care nimeni / Nu l-a văzut decât în somn” și care, pentru ca să existe, trebuie creat prin cuvânt, rămânând, totuși, principe al necuvântului: „Tată cuvintelor din mine / Și peste nerostire domn.” Prin sonoritatea unor versete, poemul devine o adevărată replică la *Cântarea Cântărilor*, opunând erosului foarte senzual de acolo o senzualitate de lume florală, serafică. În zona suavului și — de astă dată — a fragmentarului, în registrul liric al confidenței se înscriu paginile din *Poezii* (1974), pe al cărui spațiu „raza gândului” iradiază în decoruri de transparențe lunare, cu fructe îngreunate de somn, topite parcă în zumzete auzite ca prin vis. Această culegere preludează *Somnul din somn* (1977), carte ce marchează o nouă etapă, învederând asumarea artisticului. Autoarei nu-i mai este frică de cuvânt, nu consideră o tragedie preschimbarea lucrurilor în aur verbal. Poezia rezidă, aici, în finețea sugestiei, în efectele de ton, de culoare, de accent, de nuanță, în inefabilul pictural, în imagine. Priveliști și, în genere, existențe banale dobândesc, prin transfigurare, proprietăți incantatorii; copacii, fructele, frunzele, păsările răspândesc irizări de tărâm fantastic. Spre a obține astfel de rezultate, poeta întrebuințează tehnicile stării de vis natural, pentru prima dată, însă — după cum o sugerează chiar titlul volumului — visul este, în viziunea ei, însuși principiul existenței cosmice: „Suntem visați de cineva / Visat la rândul său / De altul / Care e visul / Unui vis / Anume.” Noile poeme propun, în consecință, un univers analog celui imaginabil într-un presupus stadiu precreeatural, existent doar ca pură

posibilitate, un univers doar visat și, ca atare, nesupus (încă) legilor mișcării (dar presimțindu-le), încremenit. Totul aici e părere, proiecție pe un vast ecran al imaginației „celui ce mă visează”. Alcătuit din „dealuri, dulci-mpădurite, ascunse jumătate în pământ” și „jumătate în văzduh”, săgetat de păsări odată cu care zboară „cu vuiet mare”, „tot mai sus”, biserici fără acoperișe, dar cu aripi de șindrilă, străbătut și de „pleoapele plopului (...) duse de vânt”, cutreierat de „sornoroase și indiferente mioare”, luminat de „ora de miere”, de „galbena zăpadă / Pe care-o ning din crengi învinse merii”, acest univers e, de fapt, un „spațiu mioritic” în viziune nouă, un spațiu de vis eminescian (Dacia din *Memento mori*) și de închipuire blagiană. Pământ, pentru Blaga, ce „vindecă setea de mântuire”, „spațiul mioritic” este pentru B. un tărâm euthanasic, în care extincția e o dulce topire, în adieri de miresme și zumzet de albine. Dar nu numai aici, ci în întreaga operă a poetei, motivul fundamental e somnul. Somnul ca succedaneu al morții sau, spus invers, moartea ca somn. „Somn” și „moarte” sunt metafore ale stării de poezie. Versuri ca: „Mori, mori, dragul meu” sau „Adormi, adormi”, din *Octombrie, noiembrie, decembrie*, sunt formule rituale pentru „sărbătorirea nunții”, a nunții lirice, „necesare”. Agenții acesteia sunt greierii: „Greierii cântă numai în somn, / Greierii ziua sunt numai insecte” (*Ochiul de greier*, 1981); tot astfel poeziei. Pentru ca lumea să le apară miraculoasă, pentru ca deshidratarea frunzelor să li se înfățișeze ca „mirific incendiu al pădurii căzute în roșu”, ei trebuie să iasă din orizontul diurnului, să dea ochiului sufletească, închis spre existența din afară, posibilitatea de a se trezi înăuntru. În durata somnului său, fecund, poetul e „mort” ca ins obișnuit. În acest înțeles, creația este „moarte”. Poet e, în consecință, cine știe să „moară”. Poetul devine, prin „moarte”, un simplu „glas / Așezat somptuos / În al cărții sicriu”. Devine, cu alte cuvinte, argheziene: „un nume adunat pe-o carte”. Cei vechi credeau că numele sunt „puteri”, că în nume e cuprinsă chintesenta numenală a individuațiilor, partea lor de eternitate. Aflând doar în „somn” „cum o cheamă” cu adevărat, B. își ia, astfel, în posesie natura incoruptibilă. Coboară la izvoarele ființei, la „nume”. Când, în următoarele cărți, îndeosebi în *Arhitectura valurilor* (1990) și în *Soarele de apoi* (2000), intuițiile și, în genere, stările sufletești devin, prin exces de conștientizare, cam prea transparente, lirismul riscă a fi absorbit pe alocuri de filosofie. Asemenea situații sunt rare. De regulă, poeta „filosofează” visând, cântând în „somn”, ca greierii. Visuri treze, grațioase fantazii se materializează liric, adesea cu efecte de umor delicios, în versurile accesibile și copiilor din volumele *Întâmplări din grădina mea* (1980) și *Alte întâmplări din grădina mea* (1983).

Proza narativă este — ca, de altfel, și poezia și eseistica — eminentamente meditativă. Lirice, prin autoproiecția în fabulos, prin subiectivitate în genere, piesele ce compun *Cele patru anotimpuri* (1977) narează aventuri cerebrale, devenind implicit moduri ale unei interogații. Într-o capelă cufundată în întuneric, ochiul descoperă, în lumina chibriturilor, roiuri de fluturi. Desenele de pe aripile fluturilor le reproduc pe cele din

vitralii. Ridicați în aer, viermi înaripați execută un dans bizar, halucinant, dând un spectacol de o frumusețe perversă, demonică. După terminarea baletului, fluturii inundă iconostasul. Moment dintr-o fantastică aventură infernală, această vedenie rezumă procesul ireversibil al degradării sacrului, al profanizării sacrale. *Cele patru anotimpuri* se instalează într-un spațiu al fantasticului oniric lipsit de elementul terifiant, al fantasticului revelatoriu, de tipul celui cultivat de Eminescu și de Mircea Eliade. Patru proze, care ilustrează simbolic titlul, sunt tot atâtea basme, în același timp poeme meditative. Înfrățite sub același regim literar, al metaforicului, al parabolicului, al fantasticului, *Proiectele de trecut*, editate în 1982, inserează într-un climat ce pare de basm situații din realitatea prozaică, inclusiv — cum criptografic o atestă și titlul cărții — reminiscențe traumatizante ale trecutului autobiografic. Intitulată de-a dreptul *Reportaj*, o bucată aduce imagini ale Dunării revărsate peste locurile în care tatăl naratoarei pătimize, ca deținut politic, în anii terorii de jstite, refăcând în context seara de răvășitoare amintire a „ridicării” lui. Narațiunea titulară descrie traiul, în aceeași perioadă cumplită, al unor deportați pe Bărăgan. Inspirată de rememorări ce trec inevitabil faptele reale prin fascicole de refracții subiective, halucinante, povestirea *Proiecte de trecut* integrează un aspect al dramei istorice parcurse de poporul român sub comunism într-un motiv literar universal, reactualizând povestea lui Robinson Crusoe într-o nouă versiune, superioară celei sadoveniene din *Păuna Mică*, comparabilă cu cea din *Cefalu* de Lawrence Durrell. Alta e moralitatea artistică în *Imitație de coșmar* (1995), unde nu realul preia atribute ale fabulosului, ci o scenerie onirică revelă uluitor un implicat al realului. Romanul *Sertarul cu aplauze*

(1992) se integrează doar parțial tipului de proză cultivat în precedentele cărți ale autoarei. Există și în el poezie, simboluri, parabolă, irealitate, creația încorporează în cuprinsul său reflecție, însă construcția (nu străină de „iluziile noului roman francez”, chiar dacă scriitoarea crede că le-a părăsit „înainte de a le da formă materială”) e mult mai complexă. Ceea ce leagă fluxurile narative, trei la număr, nu este doar trecerea unor personaje prin fiecare dintre ele, ci confluența problematică. Insolite, situațiile-pivot frizează absurdul, și chiar îl produc. Răspunzând invitației de a vizita, într-un grup de scriitori, un fel de școală, Alexandru Șerban se pomeneste închis în ospiciu. La țară, cultivatorii de pământ își procură hrana de la oras. Pâinile găsite asupra celor ce le aduc, trecând Dunărea, sunt aruncate de milițieni în fluviu. În aceeași zonă dunăreană, acoperită pe suprafețe imense cu vie, nimeni nu poate gusta licit nici măcar o singură boabă de strugure, întreaga producție viticolă fiind destinată exportului. În octombrie se reeditează, totuși, an de an, misterele dionisiace. Totul, în roman, e ambiguu. Ceea ce se vede nu e decât camuflaj; real cu adevărat este ceea ce se ascunde sub aparența realității. Ca în timpurile migrațiilor, oamenii pământului carpato-dunărean participă doar aparent la viața istorică, în realitate o boicotează, instalați în infraistorie. Dedesubtul structurilor sociale în care sunt formal integrați, ei și-au recreat structuri de tip arhaic. Altfel spus, țărani au fugit din istorie. Roman-parabolă, structurat de situații cu încărcătură metaforică, *Sertarul cu aplauze* devine, prin comentarea situațiilor metaforizante și prin frecvența enunțurilor reflexive în general, și un roman-eseu. În subtext, un roman polemic. Nedeclarat și, aproape sigur, neintenționat, meditația pe tema fugii devine o replică la o idee ce traversează ca leitmotiv proza narativă postbelică a lui Mircea Eliade. Tema fundamentală a eposului eliadesc este căutarea libertății, și din toate experiențele personajelor angajate în această căutare rezultă că adevărata libertate nu poate fi decât interioară. Doar pe aceasta n-o poate răpi nimeni și nimic, doar ea nu dispăre sub nici o tiranie, în nici o detenție. Fără a opune acestei concepții un nu categoric, **B.** se întreabă, prin tot ce expune și istorisește, dacă acesta e întreg adevărul. Dacă, în alți termeni, singura alternativă la suportarea morții prin teroarea istoriei rămâne fuga. Dacă da, ai unde să fugi? Experiența lui Alexandru Șerban dovedește că nu. Fugind din temniță, el nimerește într-o piață în care, fără nici o constrângere, o masă de oameni aplaudă și aclamă atât de aidoma dresaților dintre care a fugit, încât personajul crede, la început, că aude tot ropotele și glasurile din „sertar”. Astfel realizează evadatul că întreaga țară devenise o școală de corecție, că lumea întreagă chiar este o închisoare. Scriitoarea nu contrazice explicit această opinie, pare chiar s-o confirme. Când personajul și naratoarea ajung în situația de a fi înecați de valuri murdare, și el încearcă să li se împotrivescă, ea îi poruncește, plângând: „Deschide aripile! [...] Numai de noi depinde să nu acceptăm.”

Motivul somnului și al dorinței de repaos, cu vechi rădăcini în poezia românească, de la Eminescu la Blaga și mai departe, își leapădă crusta

de temă literară, se îmbogățește cu o varietate de sensuri, adesea divergente, își regenerează substraturile și redobândește o nouă, surprinzătoare prospețime la Ana Blandiana. Numeroase titluri alese din ultimul ei volum pot figura în orice antologie a acestei teme atât de fertile pentru meditația lirică de totdeauna. Din perspectiva ei, polaritatea viață-moarte, terestru-spiritual capătă un relief memorabil. Particularitatea acestei rostiri este că într-o formă echilibrată melodioasă, calm elegiacă, de felul unui blând și inofensiv murmur abia dacă muzical, spune lucruri deloc temperate, neliniștitoare, dureroase. Materialitatea percepțiilor directe se filtrează în sunete de o mare puritate. Înăbușirea conținutului dramatic într-o formulare dulce somnolentă este de un neașteptat efect.

LUCIAN RAICU

SCRIERI: *Persoana întâia plural*, pref. N. Manolescu, București, 1964; *Călcâiul vulnerabil*, București, 1966; *A treia taină*, București, 1969; *Calitatea de martor*, București, 1970; *Cincizeci de poeme*, București, 1970; *Convorbiri subiective* (în colaborare cu Romulus Rusan), București, 1971; *Octombrie, noiembrie, decembrie*, București, 1972; *Poezii*, București, 1974; *Eu scriu, tu scrii, el, ea scrie*, București, 1976; *O discuție la Masa Tăcerii și alte convorbiri subiective* (în colaborare cu Romulus Rusan), București, 1976; *Cele patru anotimpuri*, București, 1977; *Somnul din somn*, București, 1977; *Cea mai frumoasă dintre lumile posibile*, București, 1978; *Poeme*, pref. Al. Philippide, București, 1978; *Întâmplări din grădina mea*, București, 1980; *Ochiul de greier*, București, 1981; *Proiecte de trecut*, București, 1982; *Poeme – Poems*, ed. bilingvă, tr. Dan Duțescu, pref. D. Micu, București, 1982; *Alte întâmplări din grădina mea*, București, 1983; *Ora de nisip*, București 1983; *Coridoare de oglinzi*, București 1984; *Stea de pază*, București, 1985; *Autoportret cu palimpsest*, București, 1986; *Orașe de silabe*, București, 1987; *Întâmplări de pe strada mea*, București, 1988; *Poezii*, pref. Eugen Simion, București, 1989; *Arhitectura valurilor*, București, 1990; *Poeme fără Arpagic, pentru cititorul cel mai mic*, București, 1991; *100 de poeme*, București, 1991; *Sertarul cu aplauze*, București, 1992; ed. pref. Rumiana Stanceva, Cluj-Napoca, 2002; *Imitație de coșmar*, București, 1995; *În dimineața de după moarte*, București, 1996; *Balanța cu un singur talger – Die Waage mit einer einzigen Schab – La Balance à un seul plateau – The Balance Scale with a Single Pan*, ed. plurilingvă, București, 1997; *La cules de îngeri*, București, 1998; *Cartea albă a lui Arpagic*, București, 1998; *Geniul de a fi*, București, 1998; *Soarele de apoi*, București, 2000; *Ghicitul în mulțimi*, București, 2000; *Cine sunt eu? (Un sfert de secol de întrebări)*, Cluj-Napoca, 2001.

Traduceri: Michel de Ghelderode, *Povestiri crepusculare*, București, 1973.

Repere bibliografice: Călinescu, *Aspecte*, 319–323; Regman, *Cărți*, 30–34; Martin, *Poeți*, I, 232–238; Constantin, *Despre poeți*, 137–141; Felea, *Poezie*, 31–36; Stănescu, *Poeți și critici*, 40–43; Sasu, *Progresii*, 146–150; Ciobanu, *Panoramic*, 60–72; Grigurcu, *Teritoriu*, 184–188; Pop, *Poezia*, 245–262; Poantă, *Modalități*, 194–197; Petrescu, *Scriitori*, 154–159; Tomuș, *Răsfrângerii*, 244–249; Ciobanu, *Critică*, 35–46, 117–124; Felea, *Secțiuni*, 194–199; Dimisianu, *Valori*, 90–92; Căndroveanu, *Alfabet*, 42–52; Petroveanu, *Traiectorii*, 324–325; Piru, *Poezia*, II, 369–382; Ungheanu, *Arhipelag*, 144–146; Barbu, *O ist.*, 374–379; Raicu, *Critica*, 297–305; Iorgulescu, *Al doilea rond*, 285–289; Ștefănescu, *Preludiu*, 112–115; Felea, *Aspecte*, I, 41–47; Dimisianu, *Opinii*, 122–126; Iorgulescu, *Scriitori*, 35–37; Simion, *Scriitori*, I, 331–340, IV, 151–171; Poantă, *Radiografii*, I, 231–235; Nițescu, *Poeți*, 173–180; Alboiu, *Un poet*, 121–123; Băileșteanu, *Abside*, 26–48; Grigurcu, *Poeți*, 372–379; Cristea, *Faptul*, 116–122; Raicu, *Contemporani*, 122–126; Zăciu, *Lancea*, 94–100; Grigurcu, *Critici*, 579–581; Felea, *Prezența*, 220–223; Pop, *Lecturi*, 85–90;

Raicu, *Fragmente*, 247-254; Cristea, *Modestie*, 58-61, 194-201; Iorgulescu, *Prezent*, 225-227; Cistelecan, *Poezie*, 143-154; Dimisianu, *Subiecte*, 164-171; Regman, *De la imperfect*, 146-161; Micu, *Limbașe*, 253-269; Căndroveanu, *Lit. rom.*, 239-241; Cornel Ungureanu, *Ana Blandiana*, O, 1990, 12, 19; Ioan Holban, *Documente ale memoriei colective*, CRC, 1990, 22, 23; Diana Adamek, *O poetică a predicatului*, TR, 1990, 25; Ioan Holban, *Proza Anei Blandiana*, CRC, 1990, 30; Tania Radu, *Coșmarul prin refracție*, LAI, 1992, 48; Ierunca, *Subiect*, 115-120; George, *Sfârșitul*, IV, 313-322; Negoitescu, *Scriitori contemporani*, 38-44; Constantin, *Complicitatea*, 184-188; Lovinescu, *Unde scurte*, III, 76-80, IV, 177-178; Micu, *Scurtă ist.*, II, 324-327; I. Sârbu, *Nuwelele Anei Blandiana*, CRC, 1997, 3-4; Pop, *Pagini*, 93-97; *Dict. analitic*, I, 154-155, 159-161, III, 191-193, 422-425, IV, 127-129; Perian, *Pagini*, 209-214; Manolescu, *Litere*, 63-67; Milea, *Sub semnul*, 39-43; *Dict. esențial*, 89-92; Iulian Boldea, *Ana Blandiana*, Brașov, 2000; Grigurcu, *Poezie*, I, 112-131; [*Ana Blandiana*], F, 2000, 3 (număr omagial); Alex. Ștefănescu, *Aplauze pentru Ana Blandiana*, RL, 2000, 47; Gh. Grigurcu, *În spatele celebrității*, RL, 2001, 12; Alex. Ștefănescu, *De la monolog la dialog*, RL, 2001, 21; Manolescu, *Lista*, I, 263-274; Pop, *Viață*, 141-143; Popa, *Ist. lit.*, II, 560-563; Alex. Ștefănescu, *Ana Blandiana*, RL, 2002, 11; Ioan Holban, *Proza Anei Blandiana*, CL, 2002, 8; Mircea Iorgulescu, *Proiecte de sine*, „22”, 2003, 673; Gabriel Dimisianu, *Despre vulnerabilitatea umană*, RL, 2003, 43. D.Mc.

BLANK, Aristide (1.1.1883, București – 1.1.1961, Paris), autor dramatic. Un personaj controversat a fost **B.**, bancher cu notabile gesturi de filotimie și, deopotrivă, rafinat om de cultură. După absolvirea Facultății de Drept (1904), devine jurisconsult și se înscrie în Barou. La campania militară din Bulgaria și la primul război mondial participă ca ofițer de aviație. De la tatăl său, Mauriciu, moștenește conducerea unui adevărat imperiu financiar, banca „Marmorosch-Blank” expunându-l, firească, multor invidii. Bogătașul – care se înscrie în Partidul Liberal – cam vorbește în vânt atunci când, în conferințe, studii și broșuri (*Economice*, 1932 ș.a.), formulează propuneri de redresare a economiei românești. Contestat în violente campanii de presă, consilierul economic al regelui Carol al II-lea își caută o compensație în spațiul ficțiunii. Dacă, însă, omul de condei – care debutează în „Foaia populară” (1899) cu poemul în proză *Bătrâna* – primește aprecieri și mai sincere, și mai ipocrite, mecenatul face multe acte de caritate. Astfel, stipendiază, în țară și în străinătate, studenți merituosi. În 1920, întemeiază Editura Cultura Națională. Mai târziu, instituie Premiul „Techirghiol-Eforia”, primul laureat fiind Mircea Eliade. Îl sprijină pe doctorul N. Lupu în tipărirea ziarului „Aurora” (1921) și, dintr-un capriciu de magnat de presă, cumpără publicațiile „Lupta” și „Rampa”, fiind, la un moment dat, și proprietar al ziarelor „Adevărul” și „Dimineața”. Membru, din 1930, al Societății Autorilor Dramatici, pune la dispoziția lui N. Iorga fonduri pentru înființarea Teatrului Popular.

În slăbiciunea lui **B.** pentru teatru e un amestec de snobism și de pasiune autentică. Drama *L'Assoiffé* (în prima versiune: *Don Juan?*) a avut premiera la Paris, în 1925. Compania Pitoëff asigurându-i o montare la Théâtre des Arts. Versiunea românească, *Însetatul*, deschide volumul *Literare* (1932), care

mai include *Ariadna fără fir*, *Vapoare în ceață*, *Satele lui Potemkin*. Într-o țară nedefinită, un ins supradotat, Andrei, îmbătându-se de himere și clocotind de voință de a înfăptui, devine lider al unui partid dictatorial, după ce părăsise forțele de stânga. Stăpânit de beția de a se jertfi, pentru a dărui celorlalți bucurie, vizionarul nu izbuteste să se facă înțeles în elanurile lui reformatoare. „Omul de mâine” suportă brutala respingere a clipei. Izolat, trădat, lovit de absurde învinuiri, eroul – proiecție vanitoasă a lui **B.** însuși – ia calea exilului. Bărbat plin de farmec, Andrei nu acceptă să rămână captivul iubirii. În femeie el nu caută desfătarea, ci frumosul, ca și misterul de care este însetat. Dar, printr-un renghi al destinului, idealistul ajunge să fie privit de ceilalți doar ca un seducător cinic și egoist. Un soț zular îl ucide și amintirea omului politic de anvergură se va pierde în legenda unui Don Juan care și-a primit pedeapsa cuvenită. Adevăr și minciună, esență și aparență sunt conceptele de manevră ale unui autor care, conștient pe un livresc de salon, pirandellizează fără a accede la consistența unei parabole. Dincolo de grația fadă a mondenității, piesa își are totuși momentele ei de febrilitate, ca și o anume energie în disputa de idei. Un labirint fără ieșire, prin care suflete cuprinse de patimi rătăcesc amăgite de părelnicia vieții, iată universul pe care ar vrea să-l sugereze tripticul *Labirinte: Ariadna fără fir*, *Vapoare în ceață*, „tragi-comedie”, *Satele lui Potemkin*, dramă psihologică pe o canava istorică (inclusă în 1929, sub pseudonimul Andrei Dănescu, în repertoriul Teatrului Național din București). O intenție de complicare a trăirilor sufletești există și în piesa, cu subiect preluat din cronici, *Iarna lui Hangerli*. Publicat în „Viața românească” (1939), fragmentul – un singur act – nu era lipsit de făgăduieli. Dintre alte texte dramatice, *Steaua*, „fantezie dialogată”, nu s-a păstrat, iar *La Rhapsodie des dieux*, scrisă probabil tot în deceniul al treilea, dar tipărită abia în 1940, reformulează cu oarecare ingeniozitate eposul homeric. E un capriciu în răspăr, mizând pe contrapunctul parodic, o nonșalantă erudiție susținând, cu sclipiri de spirit, amalgamul de replici și aluzii. **B.** demitizează cu un surâs subțire povestea, căreia încearcă să-i imprime și o dimensiune psihologică, punându-și eroii – Ulise și Penelopa – într-o situație de specială infidelitate. În acorduri grotești e orchestrată o ceartă „homerică” în Olimp, târâm unde Icar se preumblă împreună cu Leonardo da Vinci, iar Venus pare desprinsă dintr-un tablou al lui Velázquez. În Infern își îndură supliciu grupul lui Laocoon, apoi Sisif și Prometeu, dar și Sofocle, Shakespeare, Voltaire, Goethe, Edison. Fie și prin acest soi de intertextualism, piesei *La Rhapsodie des dieux* nu i se poate nega tenta de modernitate. O textură dramatică „prezintă” și scrierea în proză *Dialogul morților* („Dimineața”, 1933), feerie politică tincturată de sarcasm.

SCRIERI: *Literare*, București, 1932; *La Rhapsodie des Dieux*, Paris-București, 1940.

Repere bibliografice: Nicolae Ivașcu [Nae Ionescu], *Finanțe și cultură*, „Ideea europeană”, 1922, 98; Camil Petrescu, *Teze și antiteze*, București, 1936, 206-214; Arghezi, *Scrieri*, XXIV, 37-41, 200-214, 220-225; Hyperion [Șt. Antim], *Aristide Blank*, București, 1928; Călinescu, *Cronici*, II, 211-213; Tudor Teodorescu-Braniște, „*Literare*” de Aristide Blank,

ADV, 1933, 15128; Lucian Boz, *Aristide Blank*, „Economice și literare”, DMN, 1933, 9481; Dem. Botez, *Aristide Blank*, „La Rhapsodie des dieux”, VR, 1940, 5; Mirodan, *Dicționar*, I, 174-179; Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine*, III, partea V, îngr. Stelian Neagoe, București, 1992, 228-231, 237, 244-245; Faifer, *Pluta*, 38-41. F.F.

BLANOVSCHI, Axentie (14.II.1934, Budăi, j. Orhei), poet și publicist. Absolvent al Facultății de Istorie și Filologie a Universității de Stat din Republica Moldova (1956), a fost redactor-șef al ziarului „Tinerimea Moldovei” (1965-1969) și redactor-șef adjunct al săptămânalului „Literatura și arta” (1981-1990). A debutat editorial cu placheta de versuri *Sub geana codrului* (1958), tributară perspectivei festivist-idilice a epocii. **B.** n-a evoluat considerabil ca poet nici în cartea care îi reprezintă întreaga poezie, *La vatra soarelui* (1982). La viziunea simplificatoare asupra vieții se adaugă simplismul expresiei. **B.** a practicat cu un anumit succes publicistica „la zi”, în paginile săptămânalului „Literatură și artă”.

SCRIERI: *Sub geana codrului*, Chișinău, 1958; *Dealul cornului*, Chișinău, 1976; *Aroma gliei*, Chișinău, 1979; *La vatra soarelui*, Chișinău, 1982. I.C.

BLAZIAN, H.[enri] (15.III.1902, București – 20.X.1961, București), gazetar și traducător. Era fiul Clarei (n. Blasbalg) și a lui Martin Israilovici, comerciant. A urmat școala primară și liceul în București și Bacău, apoi Conservatorul de Artă Dramatică din Cluj, absolvindu-l în anul 1922. Ar fi studiat mai târziu dreptul și filosofia. Paralel cu o intensă activitate publicistică, desfășurată mai bine de trei decenii, **B.** a fost inspector general al cinematografelor din țară, director pentru partea literară și artistică a Societății Române de Radiodifuziune (1929-1930) și, la aceeași instituție, până în anul 1940, „director al programului vorbit”. După război, a înființat Editura Tradiția. A lucrat în Ministerul Artelor și a publicat, aproape număr de număr, în cotidianul „Era nouă” (1944-1947), din a cărui redacție a făcut parte.

Cel dintâi text al său este o schiță umoristică apărută în revista „Veselia”, în 1920. Povestirea *Taina trădării*, din „Adevărul literar și artistic” (1926), pune capăt prozei de ficțiune a lui **B.** În faza căutărilor, el publică versuri, cronici muzicale și teatrale, interviuri, recenzii și medalioane („medalii”) literare la „Gazeta Transilvaniei”, „Viața bucureșteană”, „Curierul artelor”, „Analele literare, politice”, „Rampa”, „Nădejdea” (Timișoara), „Năzuința” (Craiova), „Dacia” (Constanța), „Clipa”. Din 1926, când devine secretar de redacție la „Adevărul literar și artistic”, și până în 1938, scrisul său se adaptează profilului revistei, căpătând, din nevoia de a acoperi tot felul de rubrici mărunte, o diversitate definitorie pentru structura gazetărească a înzestrării pe care o avea. Aici și la „Dreptatea” (1927-1938), la care a fost redactor, se concentrează majoritatea contribuțiilor sale interesând literatura. Colaborează cu articole de artă plastică și culturale la „Universul literar”, „Convorbiri literare”, „Săptămâna literară”, „Adevărul”, „Viața literară”, „România literară”, „Viața românească”, „Era

nouă”, „Democrația”, „Lumină și culoare”, „Libertatea”, „Contemporanul”, „Tânărul scriitor” ș.a. Datorită experienței sale redactionale, a fost asociat și la editarea periodicelor „Cărvunarii” (1927), „Hanul Samariteanului” (1929), „Progresul social” (1932-1933).

Dintre ipostazele publicisticii lui **B.** mai ferm conturată este aceea de cronicar plastic. Albușele intitulate *Plastica anului* (panoramând anii 1930, 1931, 1932) erau exerciții pregătitoare pentru o proiectată istorie a artelor plastice românești. Câteva articole referitoare la secolul al XIX-lea apar în „Viața românească” și „Curentul”, probând, prin utile cercetări și îmbogățiri de date, pasiunea și seriozitatea documentării. Micromonografia *Giovanni Schiavoni* (1939) dă adevărata măsură a remarcabilelor lui însușiri de istoric. Au urmat *Gh. Asachi* (1957) și *Pallady* (1958). Incisiv și personal în cronica plastică, **B.** s-a mărginit în ceea ce privește literatura să vehiculeze informații, să popularizeze valori consacrate. Medalionul e structurat didactic, dar bine documentat. Precumpnesc numele de autori străini (Georg Brandes, Knut Hamsun, Ibsen), iar literaturile nordice (norvegiană, suedeză, daneză), în plină expansiune asupra continentului, beneficiază de portrete colective, schițe în perspectivă istorică. Traducerile numeroase (A. Strindberg, Th. Hardy, H. G. Wells, Selma Lagerlöf, Blasco Ibañez ș.a.), deși fragmentare sau de mică întindere, se subsumează aceleiași strategii cultural-informative. **B.** selectează și cărți de succes, precum romanul *Giacomo Casanova Cavaler de Seingalt* (*Un poet al vieții sale*) de Stefan Zweig, tradus în colaborare cu Al. A. Philippide. Excepții notabile sunt tălmăcirile câtorva eseuuri ale lui Benedetto Croce, adunate în broșura *Lirismul și totalitatea artei* (1929), și romanul lui Stendhal, *Roșu și negru* (1928). Recenziile sale la cărți românești și străine (Tudor Arghezi, F. Aderca, Gala Galaction, Ion Minulescu, Liviu Rebreanu, Tudor Vianu, Paul Zarifopol ș.a.), câteodată inspirat redactate, păstrează totuși un aer ocazional. În schimb, cronica teatrală, practică cu o riguroasă ritmicitate, acoperă din 1927 aproape toate reprezentațiile scenelor din București, pe parcursul mai multor stagioni. Cronicarul abordează probleme de regie și de interpretare, dar valoarea literară a textului dramatic este ceea ce îl interesează mai mult. El distinge, cu destulă siguranță, între succesul comercial și arta autentică. O eroare flagrantă, posibil efect al solidarizării cu o opinie de grup, este respingerea comediei *Mitică Popescu*, de fapt a întregii opere dramatice a lui Camil Petrescu. De teatru **B.** s-a apropiat și prin intermediul traducerilor. Împreună cu I. Miasnikov, a dramatizat, sub titlul *1+2+3*, romanul *Podhodțev și ceilalți doi* de Arcadie Avercenko și a realizat o versiune a comediei lui Leonid Andreev, *Gaudeamus*, jucată la Cluj în stagiunea 1935-1936. În 1931, era ales secretar general al Asociației Criticii Dramatice și Muzicale, iar în 1934 participă alături de Maria Filotti și I. M. Sadoveanu la Congresul internațional de teatru de la Moscova. Însemnările de călătorie din URSS, ca și cele din Spania, Portugalia și Cehoslovacia conțin vioaie narații de tip reportericesc, uneori cu o abilită tehnică a reorganizării elementului senzational.

SCRIERI: *Balcicul în artă*, București, 1931; *Jean-Louis Forain*, București, 1931; *Plastica anului. 1930-1932*, I-III, București, 1933; *Giovanni Schiavoni*, București, 1939; *Gh. Asachi*, București, 1957; *Pallady*, București, 1958. **Traduceri:** Stendhal, *Roșu și negru*, București, 1928; Benedetto Croce, *Lirismul și totalitatea artei*, pref. Tudor Vianu, București, 1929; Herbert G. Wells, *Mărul cunoștinții*, București, f.a.; Stefan Zweig, *Giacomo Casanova Cavaler de Seingalt (Un poet al vieții sale)*, București, 1945 (în colaborare cu Al. A. Philippide).

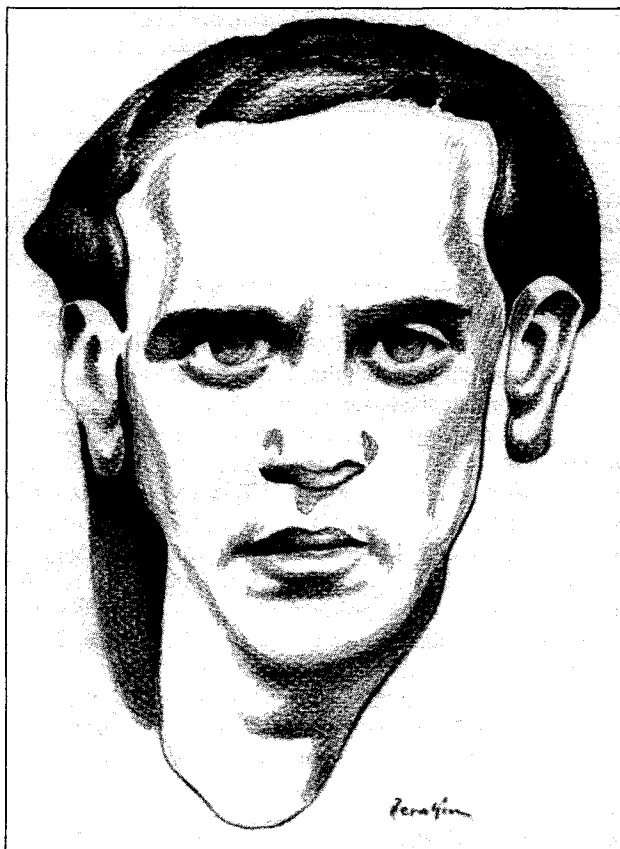
Repere bibliografice: Zarifopol, *Eseuri*, I, 135-137; Perpessicius, *Opere*, VI, 22-24, VIII, 378-381; Călinescu, *Scrisori*, 284; Petre Oprea, *Cronici și critici de artă în presa bucureșteană a anilor 1924-1930*, RMZ, 1989, 9-10. G.H.-T.

BLECHER, M.[ax] (30.IX.1909, Botoșani – 30.V.1938, Roman), prozator și poet. Fiu al lui Lazăr Blecher, fabricant de porțelanuri și ceramică, **B.** a absolvit liceul la Roman, apoi a plecat în Franța pentru a studia medicina. În toamna anului 1928, i se descoperă boala – morbul lui Pott (tuberculoză osoasă) – care avea să-i impună un destin tragic, cu repercusiuni directe asupra activității sale literare. Este internat la Berck-sur-Mer (Franța), unde e încorsetat în ghips. Boala progresează, tratamentele sunt ineficiente, ca și peregrinarea prin alte sanatorii din Leysin (Elveția), Techirghiol, Brașov, București. Dar aceste prelungite spitalizări au dat un conținut special vieții sale, condiționându-i și alimentându-i scrierile. Resemnat, el se retrage spre sfârșitul anului 1934 la Roman, continuând să scrie și să se țină la curent cu mișcarea culturală și literară din țară și din străinătate, atât prin lecturi, cât și prin intermediul corespondenței (cu Ilarie Voronca, André Breton, André Gide, Martin Heidegger ș.a.) sau prin discuții cu prietenii care îl vizitau. De altfel, câteva „descoperiri” și contacte cu anumite opere și persoane sunt alte importante repere ale formării și devenirii sale. Între acestea se detașează apropierea de filosofia lui S. Kierkegaard și de curentul produs mai târziu de acesta prin interpretările lui Husserl și Heidegger. Pe plan literar, **B.** își găsește propria definiție în suprarealism. Un efect deosebit de benefic, tonifiant și catalizator a avut asupra sa prietenia cu Geo Bogza, Sașa Pană, Mihail Sebastian, care l-au ajutat să se clarifice ca scriitor, l-au încurajat și și-au asumat editarea manuscriselor sale. Debutul lui **B.** s-a produs în 1930, când T. Arghezi, apreciind tenta urmuziană a unor mici proze – *Herrant și Don Jazz* –, le publică în „Bilete de papagal”. Cu alte texte literare (schite, prozopoeeme, versuri, traduceri, reportaje) sau cu eseuri, recenzii și note, el continuă să colaboreze la „Le Surréalisme au service de la révolution” (Paris), „Adevărul literar și artistic”, „Adam”, „Viața românească”, „Vremea”, „Feuillets inutiles” (Paris), „Lumea românească”, semnând și In-Interim, M., M.B., M. sau Mihail Bera, X.Y. Îi apar, postum, traduceri în franceză din autori români sau fragmente din scrierile proprii în „Bulletin des tours d'ivoire” (Ixelles, Belgia), „Orizont”, „Revista literară”, „Ateneu”, „Viața românească”, „Almanahul literar”, „Réalités secrètes” (Paris), „Manuscriptum”, „Dialogue” (Montpellier). Publicistica lui, deși restrânsă, oferă indicii suficiente despre întinderea și profunzimea preocupărilor sale. Acuta nevoie de

a ști, de a înțelege cât mai exact lumea, omul, este una dintre constantele spiritului său, vizibilă și în articole. Câteva eseuri pe teme filosofice relevă un cititor original, pasionat și activ, un spirit analitic pătrunzător. Unele confesii și precizări cuprinse în corespondență vin să sugereze elemente ale unei posibile estetici suprarealiste. „Irealitatea și ilogismul vieții” nu sunt pentru el speculații intelectuale, ci „evenimente fantastice” trăite. Aspirația lui ar fi să transpună în literatură înalta tensiune („demența aceea rece”) din pictura lui Salvador Dali. Tălmăcirile de versuri, publicate în „Frize” (din G. Apollinaire, Pierre Unik, Langston Hughes, Shane Leslie, Richard Aldington), conturează mai concret aria interesului său, confirmându-i și posibilitățile expresive.

O sensibilitate și o viziune particulare, o deosebită acuitate a percepției relevă poeziile din cartea de debut, *Corp transparent* (1934), precum și versurile și prozopoeemele postume, toate adunate în *Vizuina luminată* (1971). **B.** consideră cuvintele realități concrete și invită nu la o lectură, ci la o vizionare din interior a poemelor. Privirea lucidă descompune imaginile lumii; figuri și obiecte, lumini și culori, senzații și stări sunt reordonate liber, după logica visului sau a delirului și sub influența uneori manieristă a practicilor suprarealiste. Diversitatea haotică, hazardul combinațiilor constituie încă de acum o dimensiune a „irealității”. Viața apare ca un „umbrel” printre șiruri de lucruri, sub cerul nedefinit, insensibil, o rătăcire prin lumea sinelui. Poetul propune un corectiv acestei veșnice

Desen de Perahim

evanescente a existenței, imaginând „materializări” ale timpului, ale febrei, visului, amintirilor în obiecte care să eternizeze clipa. Poate cea mai plastică imagine a unei stări onirice ca soluționare a impactului dintre conștiință și viețuire este aceea din *Plimbare marină*, care parcă vine în continuarea diluviului bacovian. Plânsul materiei s-a sfârșit, eul e sub ape, iar această contopire cu esența materiei îl alină și îl salvează de măcinarea în gol a cotidianului. Geneza, motivația și elaborarea prozei lui **B.** sunt intim legate de condiția sa biografică. Boala și claustrarea au dus atât la o acutizare a percepției, a gândirii, cât și la o detașare față de existență. Schimbarea perspectivei, a conținutului vieții, limitarea la funcțiile spirituale provoacă o deplasare fundamentală. Toată experiența anterioară se reorganizează, capătă alt înțeles, iar prezentul și viitorul nu-i oferă decât șansa scrisului. Trăirea a devenit operă, iar persoana, personaj. Scris între 1934 și 1935, „cu o înfrigurare ascuțită la extrem”, *Întâmplări în irealitatea imediată* (1936) este un eseu asupra eului, având ca punct de plecare o nedumerire esențială față de propria identitate și, în consecință, față de realitatea exterioară. Căutând răspuns la întrebarea „cine anume sunt?”, naratorul derulează secvențe din copilărie, le descrie și le interpretează. Un prolog și un epilog, aparținând prezentului povestirii, încadrează aceste amintiri. Faptele se

adaugă firesc, într-o succesiune legată de creștere și cunoaștere, dar, în loc să aducă răspunsuri și limpeziri, ele sporesc nedumerirea, solitudinea, angoasa, drama inutilității proprii și a lumii. Senzația sciziunii interioare, sentimentul alienării și alterității, care alternează și se contrazic cu certitudinea unei identități prea concrete și limitate, imprecizia receptării, a reprezentării generează conceptul complex și ambiguu al „irealității imediate”. Instalat în prezentul fugos și inconsistent, naratorul supune analizei fluxul de date, amintiri, imagini, stări subconștiente. Operația are ca efect impresia de irealitate a eului, văzut ca o mixtură hibridă, incoerentă, incertă, o sumă haotică de percepții, gânduri, afecte, viziuni, memorări. Ireală îi apare și lumea exterioară, cunoașterea oferind doar adevăruri aparente, subiective. Manifestările vieții sociale amplifică până la halucinație senzația de artificial, de spectacol bizar, dominat de obiceiuri și convenții stupide, eșuat în absurd. De aici, conștiința dramatică a incongruenței dintre eu și lume, sentimentul absolutei izolări. Proiectat pe fundalul irealității generale, insul își trăiește viața ca pe un coșmar. Substratul generator al introspecției și al textului este suferința ca stare existențială, agonia, al căror traseu naratorul tinde să-l reconstituie (cum o mărturisește și în moto: „I pant, I sink, I tremble, I expire” – Shelley). Criza identității eului, incoerența acestuia își au, în principal, originea în dualitatea contradictorie materie-conștiință, laitmotiv al cărții. Condiția materială a existenței e resimțită ca un „prizonierat”, ca o „eroare” sau o „mască” străină, care obligă eul spiritual la o viață improprie. Suferința de a fi vine și din imposibilitatea de a percepe mediul, non-eul ca pe un tot unitar, cert, semnificativ. În amețitoarea diversitate a lumii, eterogenă, de o materialitate grea, imuabilă, invadatoare, dar și cu o neliniștitoare viață secretă („spațiile blestamate”, „viclenia obiectelor”), relevată prin emanații receptate în cursul unor scurte anastomoze ale ființei cu lucrurile, eul e disperat de lipsa reperelor stabile, a rostului. Pe cât de densă, împietrită e materia, pe atât de abstract și nedefinit este fluxul conștiinței, a cărui instabilitate dislocă eul din realitate și îi provoacă vertijuri. Terorizat, exclus sau atras cu perfidie de materie, descumpănit de conținutul propriului psihic, personajul se simte și mai străin în lumea oamenilor, ale căror manifestări i se par hilare, artificiale. Mult mai adevărate, mai coerente par spectacolele propriu-zise – filmul, teatrul, panopticumul. Varietatea, schimbarea, repetarea, dispersarea, inutilitatea constituie cadrele ireale ale „bizarei aventuri de a fi om”, o rătăcire interogativă până la demență, într-o perfectă solitudine și imposibilitate a comunicării. Totul se reduce la vedere („sunt numai vedere”, spunea și Bacovia), la privirea penetrantă, corozivă. A nu accepta ordinea „evidentă” a lumii, a-ți pune o singură întrebare fundamentală asupra vieții înseamnă a te îmbolnăvi iremediabil – susține undeva un personaj. Și acesta este sensul bolii în proza lui **B.** Pentru a reconstitui traseul căutării de sine și ipostazele suferinței, autorul recurge la narațiunea autobiografică, edificând un suport epic de sine stătător, care poate fi considerat și ca o proză obișnuită, având tema copilăriei în ambianța târgului moldovenesc. Dar lucidi-

tatea încordată până la delir este ceea ce face esența specifică, unică și modernă a prozei lui **B.** Într-o narațiune aparent obișnuită, într-un stil simplu dar iradiant este încorporat un substrat ideatic dens, de ineputabile sugestii. Este și efectul unei duble priviri, de la distanță și dinăuntru. Capacitatea de a capta radiații secrete, de a sesiza nestarea permanentă a materiei contribuie la subminarea ideii obișnuite de real, transportând totul pe un teren nesigur, de halucinație în plină trezie și lumină. *Întâmplări...*, depășind stadiul de refuz al formelor consacrate, specific avangardei, izbuteste să fie, în cadrul aceleiași orientări, o operă care păstrează întreaga voință de construcție, de comunicare clară. *Inimi cicatrizate* (1936) are aspectul unei proze obiective, urmărind evoluția unui bolnav și atitudinea sa față de noua ipostază, din momentul diagnosticării maladiei până la instalarea totală în condiția de pacient al unui sanatoriu. Sunt descrise mutațiile aduse de boală în conștiința pacientului, manifestările concrete ale suferinței, atmosfera generală a locului, precum și interioarele de spital, orașelul, plaja, oceanul. Personajul principal este identic cu naratorul din *Întâmplări...*, cu aceleași senzații, percepții și stări, cu aceeași nedumerire existențială și impresie a inutilității generale. Însă în *Inimi...*, efortul de autoidentificare a eului cu sine este înlocuit de reconstituirea experienței de bolnav, în care răul biologic pare să-l estompeze pe cel metafizic, dar amplifică dramatismul prin dislocarea din normal, prin durerea concretă, prin sentimentul de iminență a morții. Fugoasa și inefabila irealitate a devenit o realitate tragică, definitivă. Intensitatea stărilor de criză și de interogare permanentă este mult diminuată acum de predispoziția de a accepta viața ca viețuire pură, neîntunecată de dorințe și sentimente, de umbrele fluxului interior, fără nici o tulburare, „iluminat și limpede ca o apă”. Dar această aspirație este doar efemer împlinită, așa încât cea mai mare suferință este tot criza conștiinței lipsite de repere, bântuită de întrebări, de gânduri și imagini dispartate, funcționând în gol, până la pierderea identității, a oricărui sens. În *Vizuina luminată* (proză publicată postum în volumul din 1971), se revine la relatarea directă, dar pe un ton sensibil schimbat, mai patetic și cu o anume grabă în scriitură. Subintitulată „jurnal de sanatoriu”, narațiunea este o continuare a firului epic din *Inimi...*, sub forma rememorării unor evenimente trăite sau visate. Spațiu interior, „vizuina luminată” semnifică ultima realitate a ființei. Aici se produce sinteza dintre real și imaginar. Tensiunile declanșate de incongruențele eu — lume se atenuază, înlocuite fiind cu o stare de halucinație lucidă. Dezlegat de obișnuințe, privitorul are revelația inconsistenței timpului și atotputerniciei morții, a haosului existențial și trăiește cu acuitate sentimentul desubstanțializării vieții, al excluderii, al goanei spre neființă, urmărind imaginile tulburătoare din filmul derulat pe ecranul interior. Întâmplările reale deconcertează prin caracterul lor illogic, halucinant, făcând ca visele să apară mai firești, aproape raționale. În proza lui **B.**, fluența narațiunii, plasticitatea descrierilor, lirismul profund se completează în a reconstitui evenimente, în a concretiza senzații și stări, în a crea cadre și a preciza particularități ale desfășurărilor psihice. Toate atestă o

sensibilitate artistică neobișnuită, manifestată atât finețea observației, cât și în calitatea expresiei. Dar fixarea unei perspective filosofice aduce o dimensiune abisală, transferând faptele pe terenul unei metafizici a cunoașterii, realizată cu mijloacele artei, ca discurs eidetic. Privirea ce transcende limitele fizice, proiecția în irealitate sunt moduri de transfigurare poetică a existentului. La fel, ieșirea din sine și din normal, boala fac posibilă o percepere mai vie, mai profundă a realului, determinând o viziune insolită, și nu o stare morbidă. Bolnavul este deplin controlat de autor, care a știut să depășească și să sublimeze o experiență devastatoare, făcând să transpară esența miraculoasă și tragică a omului. Personajul rămâne suspendat în nedumerirea sa dramatică sau doborât de certitudinii sumbre, dar opera atenuază sentimentul efemerității și inutilității. Creatorul, conștiința supraindividuală, nesupusă trecerii și crizelor, domină existența particulară minată de „boală”, echilibrând viața, dându-i unitate și sens. Critica vremii a fost surprinsă de apariția prozei lui **B.**, dar aproape unanimă în a a-i sublinia originalitatea și valoarea. Luată în ansamblu, opera sa este singulară în peisajul literar al epocii. Prin versuri și prin proza scurtă, scriitorul aparține avangardei românești, ca discipol entuziast al suprarealismului, a cărui estetică o recunoaște a-i fi structural proprie. Prin această afiliere el pășește în teritoriul literaturii europene, unde își găsește locul atât prin asocierile care pot fi făcute, cât și prin valoarea intrinsecă a operei. Dincolo de asemănările care fac posibilă alăturarea lui de F. Kafka sau, din alte motive, de R. Wasler și B. Schultz, mai importante sunt acele trăsături care îl înscriu, cronologic, între primii scriitori europeni de factură existențialistă. Idei, atitudini și trăiri care au căpătat putere de circulație datorită mai ales literaturii lui J.-P. Sartre se găsesc, anterior, și la **B.** Teroarea sau greața de a exista, bizareria sau absurdul vieții, dislocarea din orice ordine necesară, inutilitatea, izolarea totală, nedumerirea în perceperea realului, toate proiectează ființa în neant. Un anume mod de abordare și tratare a realității, o anume atitudine narativă, viziunea fenomenologică, aspectul general al scriiturii anticipează cu mai mulți ani apariția Noului Roman francez, din a cărui perspectivă proza scriitorului român capătă noi valențe. Publicarea unor traduceri în Franța a generat contribuții exegetice extrem de substanțiale, care au confirmat statura modernă, europeană a scrierilor lui **B.**, iar *Inimi cicatrizate* a fost transpusă imediat după apariție în idiș și a cunoscut câteva ediții în Israel, precum și versiuni în alte câteva limbi.

Faptele se aureolează de nu știu ce nimb fantastic, de un anumit grad de magie, fără însă a-și pierde consistența lor concretă. [...] Și marea valoare a cărții tocmai aici stă: că se prezintă ca o sinteză încheată, organică, unitară a unor probleme metafizice și psihologice într-o formă estetică originală. Întâmplări în irealitatea imediată e o carte mare.

OCTAV ȘULUȚIU

SCRIERI: *Corp transparent*, București, 1934; *Întâmplări în irealitatea imediată*, București, 1936; *Inimi cicatrizate*, București, 1936; *Întâmplări în*

irealitatea imediată. *Inimi cicatrizate*, îngr. și pref. Dinu Pillat, București, 1970; *Vizuina luminată*, îngr. și introd. Sașa Pană, București, 1971; *Inimi cicatrizate. Întâmplări în irealitatea imediată*, îngr. și pref. Teodor Vărgolici, București, 1995; *Întâmplări în irealitatea imediată. Inimi cicatrizate. Vizuina luminată. Corp transparent. Corespondență*, îngr. Constantin M. Popa și Nicolae Țone, pref. Radu G. Țeposu, București-Craiova, 1999.

Repere bibliografice: Sebastian, *Jurnal*, 250-264; Gh. Nenișor, „*Faits de l'irréalité immédiate*”, par M.M. Blecher, „*L'Indépendance roumaine*”, 1936, 18 294; Constantinescu, *Scrieri*, I, 314-320; Șuluțiu, *Scriitori*, 198-207; Ieronim Șerbu, *Itinerarii critice*, București, 1971, 65-68; Ionescu, *Război*, I, 99-100, 276-279, 302-304; Biberi, *Études*, 177-181; Lucian Boz, *Rânduri despre o carte ciudată*, ADV, 1936, 16 135; George Adrian, [M. Blecher, „*Întâmplări în irealitatea imediată*”], „*Gazeta*”, 1936, 768; Gh. Nenișor, „*Coeurs cicatrises*”, par M.M. Blecher, „*L'Indépendance roumaine*”, 1936, 18 546; Dan Petrașincu, *Un roman al durerii*, RP, 1937, 5 705; Gh. A. Harabagiu, *Cu d-l M. Blecher*, RRI, I, partea I, 371-377; Ieronim Șerbu, [„*Inimi cicatrizate*”], RVS, 1937, 3-4; Geo Bogza, *Scrieri în proză*, București, 1959, 411-414; Sebastian, *Eseuri*, 426-437; Negoitescu, *Engrame*, 119-139; Pillat, *Mozaic*, 105-124; I. Sârbu, *M. Blecher și literatura experiențelor limită*, CRC, 1970, 37; Georgeta Horodincă, *Structuri libere*, București, 1970, 41-80; Protopopescu, *Volumul*, 58-80; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 506-510; Hector Bianciotti, *De-o parte și de alta a geamului*, TR, 1973, 19; Artur Silvestri, *Poezia lui M. Blecher*, LCF, 1973, 25; Adrian Marino, *Marcel Blecher*, „*Aventures dans l'irréalité immédiate*”, CREL, 1974, 1; Balotă, *Ion*, 153-181; Regman, *Colocvial*, 177-179; Dan, *Proza*, 307-311; Petre Theodoru, *În legătură cu M. Blecher*, ATN, 1978, 2; Protopopescu, *Romanul*, 227-242; Manolescu, *Arca*, III, 55-75; Țeposu, *Viața*, 98-107; Constantin Trandafir, *Destin tragic și conștiință modernă*, RL, 1984, 52; Constantin Trandafir, *M. Blecher și existențialismul*, RITL, 1986, 2-3; Indrieș, *Polifonia*, 200-220; Mirodan, *Dicționar*, I, 180-193; Zamfir, *Cealaltă față*, 139-175; M. Blecher, *Histoire d'un oubli*, „*Dialogue*” (Montpellier), 1988, 17 (semnează Jacques Bouet, Georgeta Horodincă, Nicolae Balotă, Carol Iancu); Ramona Fotiade, *M. Blecher și proza lucidității*, RL, 1989, 38; Constantin Trandafir, *M. Blecher și cogito-ul scriitorului*, ATN, 1990, 6; Pop, *Avangarda*, 391-396; Negoitescu, *Ist. lit.*, I, 356-358; Pamfil, *Spațialitate*, 156-180, 229-250; Diana Adamek, *M. Blecher. Așfițit în spațiul politic*, TR, 1993, 23,24; Gheorghe Glodeanu, *Literatura ca antidestin*, TR, 1993, 24; Micu, *În căutarea*, II, 101-110; Constantin M. Popa, *Max Blecher sau Tragismul sincerității*, R, 1995, 9-10; Radu G. Țeposu, *Suferințele tânărului Blecher*, București, 1996; Glodeanu, *Poetica*, 295-302; Sergiu Ailenei, *În spațiile blestemate – M. Blecher*, CL, 1999, 1; Alexandru Ruja, *Un scriitor însingurat și singular*, O, 1999, 9; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 294, 295; *Dicț. analitic*, II, 166-168, 363-364, IV, 408-410; Norman Manea, *M. Blecher, între biografie și creație*, F, 2000, 7-8; *Dicț. esențial*, 92-94; M. Blecher, *mai puțin cunoscut. Corespondență și receptare critică*, îngr. Mădălina Lascu, pref. Ion Pop, București, 2000; Antonio Patras, *În lumea lui M. Blecher*, RL, 2000, 47.

BLOC, revistă de avangardă apărută în număr unic la Piatra Neamț, în februarie („făurar”) 1934, având subtitlul „Literar, critic, polemic”. Publicația, al cărei redactor este George Demetru Pan, își exprimă adeziunea la arta modernistă, în rubricile „Septentrion”, „Negativ-pozitiv”, „Aquarium”. Poezia este semnată de E. Ar. Zaharia, Ion Vespremie, Traian Chelariu, Har. Mihăilescu, George Demetru Pan, iar proza (fragment din

romanul *Femeile adolescenței mele*) de George Demetru Pan și de Mircea Streinul (fragment din romanul *Sanatoriul viselor*). Ultima pagină e destinată notelor și informațiilor. *M.Pp.*

BLOC, revistă care a apărut la Iași, săptămânal, între 20 februarie și 14 martie 1934, având subtitlul „Literar, artistic, social” (în total patru numere). Director este Victor Gr. Constantin, iar redactori — George Lesnea, Beno Ceaușansky, Marcel Rosen. În articolul *Predoslovie*, din primul număr, este exprimată atitudinea neconformistă și independentă a tinerilor redactori. Pe un ton foarte avântat și polemic e ironizată generația matură, dorința publicației fiind aceea de a dovedi că Iașul „nu e o cetate a agoniei și a descompunerii”. Fără a avea un program ideologic sau estetic explicit, revista se remarcă prin deosebita promptitudine și combativitate în discutarea problemelor zilei. Astfel, articolele politice vădesc o clară luare de poziție împotriva fascismului incipient în Europa și la noi, iar textele pe teme sociale și culturale au totdeauna accente critice remarcabile. Rubrici ca „Veac tânăr”, „Între da și nu”, „Reflector și rotativă”, „Puncte nevralgice”, „Între Corso și Bahlui” conțin o publicistică febrilă și diversă, atentă la fenomenul politic și artistic. Deși nu beneficiază de un spațiu larg, literatura apărută aici are un nivel meritoriu. Sunt publicate poezii de George Lesnea (*Steaua, Cerșetorul*), care traduce, de asemenea, din Serghei Esenin (poemele *Am să mă spânzur și Troica*); proza e reprezentată de Aurel Lambrino. Cronică literară este susținută succesiv de Dinu Răutu, Vintilă Roman și B. Ceaușansky. O mențiune specială merită eseurile despre teatru ale lui Marcel Rosen, vădind o concepție modernă despre arta regizorală. *I.M.*

BLOCK, Igor (18.IX.1918, Socoleni, j. Lăpușna — 4.II.1988, București), poet și traducător. Este fiul Mariei (n. Frunză), culegătoare de folclor și interpretă a cântecelor populare românești, și a lui Heinrich Block, ziarist și traducător. A absolvit Facultatea de Drept a Universității din București. A colaborat cu poezie la „Cuget clar”, „Jurnalul literar”, „Basarabia literară”, „Viața Basarabiei”. Poeziile au fost adunate în plachetele de versuri *Dragostea văzută de poeți* (1939, volum colectiv), *Poeme* (1940) și *Calea cu spini* (1941). După război, publică fabule, epigrame, poezie umoristică, mai ales în „*Urzica*”.

Concepută într-o manieră tradiționalistă, cu nuanțe folclorice, poezia lui **B.** este axată, mai ales, pe motivul evocării meleagurilor natale. A tradus literatură rusă și sovietică.

SCRIERI: *Dragostea văzută de poeți* (în colaborare), București, 1939; *Poeme*, București, 1940; *Calea cu spini*, București, 1941. **Traduceri:** G. Revzin, *Columb*, București, 1949 (în colaborare cu Mihai Axente); C. Simonov, *Umbra străină*, București, 1950; Vera Ketlinskaia, *Asediul*, București, 1955 (în colaborare cu A. Sârbu); A. I. Kuprin, *Povestiri*, București, 1957 (în colaborare cu T. R. Solescu); Vilis Latis, *Patria pierdută*, București, 1957 (în colaborare cu Ticu Archip); Boris Polevoi, *Impresii din America*, București, 1958 (în colaborare cu Em. Cerbu); G. S. Gor, V. Petrov, V. I. Surikov, București, 1959; G. Altov, *Legendele*

căpitanilor stelari, București, 1962; Tamara Jejelenco, *În zori*, București, 1962; Arkadi Strugațki, Boris Strugațki, *Întoarcerea. Amiaza veacului al XXII-lea*, București, 1964; Ivan Melej, *Oameni și mlaștini*, București, 1966 (în colaborare cu Pericle Martinescu), București, 1966; Arkadi Avercenco, *Icre negre*, București, 1967; *Formula nemuririi. Povestiri științifico-fantastice sovietice*, București, 1967; V. Sitik, *Ultima orbită*, București, 1967; Maxim Gorki, *Scrisori, telegrame, dedicații*, III, București, 1968 (în colaborare cu Mircea Spiridoneanu); V. Veresaev, *Fără drum*, București, 1968 (în colaborare cu Alice Gabrielescu); Mihail Zoscenko, *Galoșul*, București, 1968; Viktor Konecki, *Focuri pe stâncile de gheață*, București, 1969 (în colaborare cu Radu Polizu-Micșunești și Marcel Gafton); Boris Pilniak, *Anul gol*, pref. Al. Sever, București, 1969 (în colaborare cu Marcel Gafton); Ghenadi Maskin, *Un vapor pe marea albastră*, București, 1971; I. A. Bunin, *Versuri*, București, 1972 (în colaborare cu Ștefan Aug. Doinaș); Mykolas Sluckis, *Bântuie furtuni în rada portului meu*, București, 1975; Kim Si Sâp, *Noi povestiri auzite pe Muntele Broaștei Testoase de Aur*, București, 1976; Vsevolod Ivanov, *Nisipuri albastre*, București, 1977 (în colaborare cu Aurel Lambrino); Lilli Promet, *Prima vera*, București, 1977; Nikolai Samohin, *Celebrul meu alter ego*, București, 1983; F. M. Dostoievski, *Omul din subterană*, București, 1983 (în colaborare cu V. Em. Galan); *Cronici microelectronice*, îngr. Al. Mironov, Șt. Ghidoveanu și M. Bădescu, pref. Al. Mironov, București, 1990 (în colaborare).

Repere bibliografice: Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 27.

E.H.

BLUZE ALBASTRE, revistă literară de orientare comunistă care a apărut la București, bilunar, între 5 iunie și 31 iulie 1932 (patru numere, al cincilea fiind interzis). Redactor-responsabil: Alexandru Sahia. Ivită într-un peisaj publicistic agitat, ce oglindea el însuși frământările sociale, ideologice și culturale ale epocii, revista adoptă o atitudine contestatară, denunțând cu înverșunare decadența burgheză a artei. În numele nonconformismului revoluționar, ea combate „falsul spiritualism, intelectualismul camuflat și pseudoermetismul”, iar pe „scriitorul care continuă să mai scrie o literatură artistică” îl declară „pur și simplu nebun”. Aplicând cu strictete dogmatică preceptele esteticii marxist-leniniste, care vede o antiteză de nedepășit între arta pentru artă și arta cu tendință, publicația crede într-un militantism radical, cum o arată, de pildă, articolul *O generație false* de Alexandru Sahia: „În acest timp de existență dureroasă, în acest timp când o șleahță de exploataatori omoară clipele de fericire ale unei clase sincere și drepte, noi negăm arta pură și înțelegem să facem o literatură proletară, o literatură revoluționară, o literatură menită să dezgolească realități groaznice, îmbrobodite și mutilate de estetei inconștienți sau voiți în slujba burgheziei”. Textele literare publicate se conformează întru totul acestei linii ideologice. Astfel, în revistă pot fi citite prozele *Uzina vie și Revolta în port* ale lui Alexandru Sahia, ambele ilustrând, cu destul talent epic, o tematică muncitorească, așa cum o fac și reportajele *În lumea bluzelor albastre* și *Mic album de fotografii mișcate*, primul despre viața petroliștilor din Prahova, celălalt dezvăluind contrastul dintre existența cotidiană a unor muncitori și a unor burghezi. Traducerile sunt selectate și ele după aceleași criterii tendențioase: eseurile *Paraziții* de Maxim Gorki și *America tragică* de Theodor Dreiser, poemele *Noi, generația de*

Sergei Esenin, *150 de milioane de Vladimir Maiakovski*, *Balada lui Karl Schmidt din orașul cenușiu* de Johannes Becher, reportajul *O zi într-un colhoz de Cuban* de Serghei Tretiakov. În ce privește critica literară, este prezentă mai ales prin recenzii cu caracter polemic, în care judecățile tezist-ideologice prevalează asupra celor estetice. Alți colaboratori: Ilie Cristea, Eugen Relgis. I.M.

BOABE DE GRÂU, revistă care a apărut la București, lunar, între martie 1930 și noiembrie 1935. Redactor responsabil: Emanoil Bucuța. Concepută și realizată în bună parte prin eforturile lui Emanoil Bucuța, **B. de g.** a fost una dintre cele mai bune publicații culturale din perioada interbelică. Intenția declarată a revistei era de a urmări fenomenul național și străin în ansamblu și de a aborda domenii dintre cele mai variate, de la literatură și artă la turism și sport. În rubricile ei, „Studii”, „Cronica” și „Educația poporului în alte țări”, se publică rezultatele unor cercetări științifice aprofundate, sunt semnalate și comentate cărți, conferințe, congrese, expoziții, evenimente teatrale și cinematografice, se dezbat probleme legate de sistemele educaționale, se prezintă prompt și pe larg activitatea unor instituții culturale (Academia Română, Ateneul Român, Arhivele Statului, Societatea Scriitorilor Români, Astra, teatrele naționale, diferite fundații etc.). Deși nu lipsește din paginile revistei, literatura propriu-zisă ocupă totuși un loc secundar. Textele literare publicate aici sunt puține, aparți-

BOABE DE GRÂU

ANUL V, 1934

REVISTA DE CULTURA

N-rul 7

nând unor nume foarte cunoscute. Astfel, printre colaboratori se numără Liviu Rebreanu, cu *Basmul dreptății*, o variantă a capitolului *Pământurile* din romanul *Răscoala*, Gib I. Mihăescu, cu scurta nuvelă *Monumentul*, având ca temă viața de provincie, Gala Galaction, cu povestirea *Cumpăna părintelui Teodorit*, Ion Agârbiceanu, tot cu o povestire, *În Paresimi*. La aceștia se adaugă I. A. Bassarabescu (schița *Oaspetele necunoscut*) și Marcu Beza, care publică, în trei numere succesive, fragmente din ramanul *Ruva*, o evocare a ținutului natal din Macedonia. Promovând relațiile culturale între naționalități, revista oferă un spațiu destul de larg literaturii maghiare și germane din Transilvania. Apar, astfel, în traducere nuvela *Săliștencele* de Mikszáth Kálmán, povestirea *Minunea* de Sipos Dominic, romanul *În jugul Domnului* de Nyirő Iosif și povestirea *Focul* a autorului de etnie germană Heinrich Zillich. În ce privește literatura universală, sunt de menționat traduceri din proza unor scriitori ca bulgarul Iordan Ivacov, sârbul Borisav Stancovici, italianul Fabio Tombari, grecul Grigorios Xenopoulos. De asemenea, Emanoil Bucuța traduce câteva dintre scrierile în engleză ale Reginei Maria (*Casele mele de vis*, *Un vis în vise*, *Copila cu ochi albaștri*) și un text din franceză al Elenei Văcărescu (*Casa Văcăreștilor*). Mult mai prezente decât beletristica propriu-zisă sunt, în revistă, critica și istoria literară. Emanoil Bucuța, un neobosit cronicar al fenomenului literar, publică aici, deseori fără a le semna, numeroase note, recenzii și comentarii despre cărți și autori. El scrie cu discernământ și finețe despre *Romanul românesc* (articol referitor la evoluția genului în perioada interbelică la noi), despre lucrări precum *Istoria literaturii românești contemporane* de N. Iorga sau *Istoria literaturii române de Sextil Pușcariu* și, de asemenea, despre cărți de Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, I. Al. Brătescu-Voinești, Jean Banet, Marcu Beza, Bucura Dumbravă. Tot Emanoil Bucuța semnalează ediții noi din I. L. Caragiale, I. Creangă, M. Eminescu și prezintă, cu ocazia unor traduceri sau a unor aniversări, opera și personalitatea unor mari scriitori din literatura universală: Vergiliu, Dante, Shakespeare, Goethe, R. Kipling, Thomas Mann, Fr. Mistral, ș.a. Un domeniu extrem de bine reprezentat în revistă este, apoi, acela al artei. Alături de o ilustrație de cea mai bună calitate, publicația fiind unică din acest punct de vedere, în **B. de g.** sunt inserate studii despre diverse colecții, muzee și pinacoteci, despre monumente istorice și de artă (Zambaccian, Simu, Brukenthal, Pinacoteca Statului, Voronet, Castelul Peleş, Biserica Neagră din Brașov, Castelul Corvinilor din Hunedoara etc.), printre semnatori numărându-se artiști și istorici de artă de prestigiu: Ion Jalea, Alexandru Busuioceanu, Adrian Maniu, George Oprescu, G. M. Cantacuzino, Paul Henry, Virgil Vătășianu ș.a. Un loc important îl are, în preocupările publicației, istoriografia. Se remarcă, în primul rând, seria de nouă studii ale lui Marcu Beza despre vestigiile românești din Balcani și din Orientul Apropiat, dar și alte contribuții aparținând lui Scarlat Lambrino, Radu Vulpe, Radu Rosetti, C. Mătasă, Const. Moisil. Notabile sunt și articolele pe teme filologice, etnografice, sociologice, pedagogice, geografice, medicale, colaboratorii fiind în general nume de seamă ale științei românești: Traian Herseni, Al. Borza, Valeriu

L. Bologa, Gr. Antipa ș.a. Acoperirea atâtor domenii conferă revistei un caracter aproape enciclopedic, diversitatea fiind, alături de valoarea informației și de eleganța grafică, una dintre calitățile ei esențiale. I.M.

BOBÂRNACUL, publicație satirică și literară apărută la București, săptămânal și bisăptămânal, de la 1 ianuarie 1878 până la 3 iunie 1879, de la 21 decembrie 1879 până la 7 februarie 1880, apoi în iunie și iulie 1880, la 9 și 18 aprilie 1885 și între 2 februarie și 7 aprilie 1886. Proprietar și redactor al foii era I. Marian, iar colaboratori, cu versuri, Al. Obederaru, Mircea Demetriade, N. Carageally-Costache. În 1879, de la 28 februarie, I. L. Caragiale publică, la rubrica „Fleacuri”, schițe umoristice (*Crăcănel*, *O nouă decorație*, *Un nou poet* ș.a.). Colaborarea lui încetează, probabil, la 31 martie, când revista își întrerupe pentru o lună apariția. R.Z.

BOBE, T. O. (pseudonim al lui Teodor Dobrin; 13.II.1969, Constanța), poet și publicist. Urmează Liceul Pedagogic din Constanța, absolvit în 1987, apoi Facultatea de Litere a Universității din București, secția română-latină, pe care a terminat-o în 1995. A urmat cursuri de master în teoria literaturii și literatură comparată, la aceeași facultate, fără a le finaliza. În 1995, a lucrat ca secretar literar la Teatrul Mic din București, iar din 1996, ca editor la Mediavision, Casa de producție a PRO TV. Este unul dintre membrii fondatori ai cenaclurilor „Central”, respectiv „Litere”. Debutează publicistic în revista „Contrapunct” (1992) și editorial în *Tablou de familie*, care a primit Premiul revistei „Tomis” pentru cel mai bun volum colectiv de poezie din anul 1995. Prima carte personală este *Bucla*, publicată în 1999, care a obținut Premiul de debut pentru poezie al editurii Univers. A colaborat cu poezie la „Contrapunct”, „L.A.&I.” (suplimentul literar al ziarului „Cotidianul”), „Luceafărul” și cu articole și cronici în „Dilema”, „Adevărul literar și artistic”, „Interval”, „Litere nouă” ș.a.

În mod paradoxal, **B.** a ieșit din anonim prin câteva considerații ireverențioase la adresa lui Eminescu, publicate într-un număr din 1998 al revistei „Dilema”, integral destinat „demitizării” poetului, pentru ca, un an mai târziu, să ia un important premiu la Festivalul „Eminescu” de la Botoșani. Tonalitatea „comentariului” era vioi-gregară și bășcălios-debutonată: „Întotdeauna când mă gândesc la Eminescu îmi vine în minte statuia din fața Ateneului, expresia celui mai trist caraghioslăc și a divorțului tragicomic de spiritul critic în favoarea amantlăcului cu găunoșenia emfatică și cu ohtatul «poeticesc». Mă întreb cum să nu râzi în fața unui Eminescu nud și cum să nu-ți închipui instantaneu figurile altor scriitori în aceeași ipostază. Gândiți-vă la Maiorescu având un ștergar în jurul soldurilor, la Caragiale camuflându-și Doamne iartă-mă cu pălăria, la Hortensia Papadat-Bengescu în costum de baie, la Sadoveanu cu șuncile revărsate peste șnurul boxerilor, închipuiți-vă cum i-ar sta lui Dosoftei cu deltoizii dezlegați, cât de stingher și vinovat s-ar simți sistemul osos expus de Bacovia și cu ce morgă ar ține Vianu estetica pe pubis.” Volumul *Bucla* se

înscrie în tradiția optzecistă a poeziei banalului și a derizoriului, tradiție inaugurată de Mircea Ivănescu, **B.** apropiindu-se foarte mult, ca atmosferă, mai cu seamă de poezia lui Cristian Popescu. Banalitatea se amestecă de fapt cu epifanicul, realul cu irealitatea, epicul cu liricul, poezia cu proza, limbajul culturii înalte, stilul livresc cu limbajul culturii joase și registrul colocvial, împreună stau imaginația lingvistică și clișeul, originalul și parodia, într-o demonstrație a caracterului eteroclit al oricărui limbaj, inclusiv literar. „Construcția” este vizibilă însă doar la o lectură atentă, aluziile livrești, artificiile, trimiterile ludic-ironice la citate, autori (mai ales la „canonicul” Eminescu) subordonându-se unei „mitologii” a personajului nea Gică, „cel mai mare frizer din lume”. Nea Gică este în primul rând un personaj livresc, peste care pluteste fantasma autorului: textele lui nea Gică, reproduse cu literă cursivă, deci „citate de autor”, se amestecă, stilistic, cu textele „originale” ale eului-narator. Acest „eu” al poemului se sparge, iradiind în fragmente de euri, de personaje și de voci, generând o poli-fonie adesea halucinantă. Cu atât mai mult, cu cât producțiile lui nea Gică sunt urmate de texte care le contestă veridicitatea (spre exemplu, *Poezia de dragoste a lui nea Gică*, scrisă cu italice, e urmată de *Comentariu sceptic la poezia de dragoste a lui nea Gică*). Alte texte, de asemenea „citate”, scrise cu literă cursivă, aparțin unui alt eu-narator, unui alt univers decât cel al „frizeriei” (*Răsăritul*). Nu trebuie omise nici notele de subsol, care aparțin și ele unei instanțe incerte. Dar toate textele și toți naratorii lor ajung să se întretaie: până la urmă se înțelege că este vorba, în diverse moduri literare și lingvistice, prin intermediul unor „bucle”, de aceleași lucruri: timpul, moartea, dragostea și literatura. Nea Gică nu este doar „cel mai mare frizer din lume”, „cel mai bun prieten al omului”, „cel mai clandestin coafor”, ci „autorul”, în sensul unei instanțe fără nume, care generează textul-lume: „Gică fie numele meu”, vers antologic din *Nea Gică pe urmele lui Edith Piaf*, ce amintește de începutul celebru al unui roman de Melville („Call me Ishmael”). Textul mai trimite, serios ori parodic, la *Biblie*, la Eminescu, la cultura „joasă”, îmbină „experiența” prozaicului și a intertextualității, a onirismului (sau a realismului magic), a grotescului și a absurdului, într-o pornire spornică de a demitiza literatura și limbajul.

SCRIERI: *Tablou de familie* (în colaborare), București, 1995; *Bucula*, București, 1999.

Repere bibliografice: Ioana Părvulescu, „Șase!” , RL, 1995, 35; Tania Radu, *Un debut în grup sau Un fals tablou de familie*, LAI, 1995, 39; Dan C. Mihăilescu, *La alt aer, alte diamante*, „22”, 1995, 45; Alex. Ștefănescu, *O parodie a eroismului*, RL, 1999, 23; Dan C. Mihăilescu, *Eminescu: O tristețe cu ghimpi*, „22”, 1999, 50; Angelo Mitchievici, *Viața și frizeria ei*, TMS, 2000, 3; Gheorghe Grigurcu, *Vis și delicatose*, RL, 2000, 29. *R.D.*

BOBEI, Gheorghe (29.X.1897, Bărbătești, j. Vâlcea — 8.XII.1973, Bărbătești, j. Vâlcea), poet și folclorist. Este fiul Ioanei și al lui Ion Bobei. **B.** a făcut primele clase la Bărbătești. În 1911 intră, ca bursier, la Școala Normală din Constanța. Începe între timp să scrie, trimițând primele încercări, în versuri și în proză, la

„Dobrogea jună”. După un an de învățătură la Craiova, se întoarce în cetatea tomitană, pentru ca între 1916 și 1918, în timpul războiului, să urmeze, la Botoșani, Școala de ofițeri în rezervă. Din 1919, predă la școala din Dobriceni (în județul Vâlcea), unde va reveni după ce în 1925 a avut o catedră la Frățilești (în Ialomița). Mare iubitor de producții populare, culege texte și melodii pentru revista „Izvorașul”. Va mai publica folclor și în alte periodice („Cultura poporului”, „Albina”, „Orizont”, „Gazeta învățătorului”, „Argeș”). În 1925, împreună cu I.C. Stroescu, înființează societatea culturală „Farul” și scoate, la Râmnicu Vâlcea, o publicație cu aceeași denumire, iar cu T. Geantă, în 1931, gazeta „Învățătorul”. În 1926 se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, primind la examenul de absolvire distincția *magna cum laude*. Reîntors la țară, alcătuiește culegeri de folclor, prelucrează scenarii și regizează spectacole. Un bun prilej de a colinda satele i-l oferă funcția de inspector al căminelor culturale din Oltenia (1946–1947). Până la pensionare (1960), mai predă la gimnaziul din Hurezi și la Școala de gospodărie rurală din Măldărești (1947–1948), înapoiindu-se după aceea în comuna natală, despre care, în 1958, întocmește o monografie folclorică. Ales membru de onoare în Asociația folcloriștilor și etnografilor vâlceni, participă la festivaluri internaționale. Un festival folcloric, la Bărbătești, avea să-i poarte numele.

Articole, recenzii, reportaje, versuri îi apar lui **B.**, în primul rând, în publicații din Râmnicu Vâlcea: „Viitorul Vâlcei”, „Glasul adevărului”, „Viitorul neamului”, „Muncitorul”, „Cuvântul nostru”, „Farul”, „Învățătorul”, „Naționalul Vâlcii”, „Crainicul”, „Biruința”. Mai semnează în „Duminea poporului”, „Universul literar”, „Zorile”, „Țara de Jos”, „Sinteza”, „Săptămâna literară”, „Mișcarea” ș.a. În ultimii ani, colaborează cu inimoase articole de informație și propagandă culturală la „Scânteia”, „România liberă”, „Scânteia tineretului”, „Gazeta învățătorului”. În „zumzet de cobză și în tril de fluier”, **B.** cântă în versurile sale, din toată inima, „frumusețea, visul și seninul”. Cu unele înnegurări trecătoare, lirica lui se scaldă, voios, în „lumină”, sugerând o mișcare ascendentă. Un simț muzical relevă, fără doar și poate, aceste stanțe de licăr folcloric și „zvon patriarhal”, instrumentând acorduri, și triste și jucăușe, dintr-o „rapsodie vâlceană”.

SCRIERI: [*Poezii*], în *Gheorghe Bobei, rapsod și poet*, îngr. și introd. Constantin Apostol, Râmnicu Vâlcea, 1973; *Din licărul străbunelor izvoare*, îngr. și postfață Dumitru D. Tița, București, 1986.

Repere bibliografice: Nicolae Docsănescu, *Valea Voievozilor*, București, 1981, 92–96; Ion Cruceană, *Monumente și figuri argeșene*, Pitești, 1980, 33–34; Florin Faifer, *Rapsodul*, CL, 1999, 8. *F.F.*

BOBEȘ, Tita (1.XI.1895 — 12.X.1987, București), cronicar dramatic. A urmat în București cursurile Liceului pedagogic de pe lângă Seminarul Universitar. Din această perioadă datează prietenia cu Tudor Vianu și Ion Barbu. În timpul primului război mondial, ocupă slujba de corector într-o tipografie, numărându-se printre colaboratorii apropiați ai lui Ion Vinea. A fost unul dintre cei mai redevabili și fecunzi critici teatrali

din perioada interbelică, semnând (uneori și cu inițiale), între 1918 și 1944, numeroase cronici și articole în „Chemarea”, „Contemporanul”, „Adevărul literar și artistic”, „Politica”, „Rampa”, „Ultima oră”, „Cuvântul”, „Facla”, „Seara”, „Acțiunea” (la care a fost și director din 1940 până la 1944) ș.a.

Cronicile dramatice ale lui **B.** se constituie într-o adevărată frescă a vieții teatrale bucureștene, incluzând o multitudine de aspecte revelatoare, precum schimbările la nivelul conducerii instituțiilor, bilanțurile periodice, atmosfera începuturilor de stagiune, evoluția unor piese pe scenele românești și străine etc. Piese luate în discuție vizează o gamă largă de dramaturgi, români și străini (Lucian Blaga, Camil Petrescu, Claudia Millian, Mihail Sorbul, C. Goldoni, H. Ibsen, A. Strindberg, P. Claudel, L. Pirandello ș.a.), cărora cronicarul le dedică, de cele mai multe ori, comentarii substanțiale și nuanțate. Adevărate exegeze, acestea dezvăluie un abil mânător al condeiului, cu o solidă cultură și gust rafinat, deschis noului. Observațiile criticului au în vedere, de regulă, calitățile literare ale operei dramatice (originalitatea, suflul ei de viață, construcția personajelor, ritmul acțiunii) și, nu mai puțin, transpunerea ei scenică, prin jocul actorilor. **B.** dovedindu-se, în această privință, deosebit de exigent. Mediocritatea, convenționalismul sunt sancționate cu fermitate. Formulele novatoare sunt acceptate selectiv, în măsura în care și-au dovedit eficiența. **B.** ar fi putut deveni un nume de referință în istoria dramaturgiei și în cea literară dacă și-ar fi adunat însemnările în volum. *C.Bz.*

BOBI, revistă de cultură apărută, lunar, la București din ianuarie până în mai-iunie 1932 și în iunie-iulie 1933 (zece numere). Redactor: Ștefan Horint. Rubrici: „Cronica literară”, „Bloc-Notes”, „Puncte”, „Carnet”. Revista nu anunță nici un program, dar adună în sumar câteva nume, mai târziu de rezonanță, încercând constituirea unei grupări: Al. Robot, Eugen Ionescu, Neagu Rădulescu, Horia Liman, Dan Petrașincu, Pericle Martinescu, Ieronim Șerbu, Hortensia Papadat-Bengescu (cu o recenzie la G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*). Poezia e mai puțin însemnată: Ștefan Corin, Aurel Chiresscu, N.R. Iulian, Dan Petrașincu — în limitele unui academism întârziat. Revista, cu bune caricaturi, are vioiciune. *V.T.*

BOCET, specie folclorică constând dintr-un cântec de jale care însoțește ritualul înmormântării. Este interpretat de femei, care sunt, de regulă, rude apropiate ale răposatului. Inițial, pare să fi fost o incantație împotriva contagiunii morții. Originea **b.** românesc trebuie corelată cu *neniae*-le romane, cu care prezintă evidente asemănări. Acestea erau cântece funerare, acompaniate la fluiet (tibia) sau trâmbiță (tuba) — așa cum se mai obișnuiește în Țara Hațegului, în ținutul Neamț și în Bucovina — prin care bocitoarele romane invocau mila zeiței Nenia, de îndată ce bolnavul intra în agonie. După vârsta și starea civilă a persoanei decedate, **b.** poate fi: *de mamă, de tată, de soție, de soț, de frate, de soră, de flăcău, de fată mare, de copil, de moș*. În funcție de context, se intonează la înmormântări și pomeniri, iar locul performării poate fi în casă, pe drum, la poarta cimitirului, la

groapă etc. Acestea sunt **b.** propriu-zise. Pe lângă ele, însă, în zona sud-vestică a țării (Oltenia subcarpatică, Banat și Hunedoara), ritualul înmormântării cuprinde și unele cântece funerare, cum ar fi: *Ziorile, Cântecul mare, Cântecul bradului, Cântecul de leruit* ș.a., toate amintind străvechile obiceiuri și credințe care le-au dat naștere. Puternic ritualizate, cântecele funerare se impun prin arhaicitate și prin valoarea artistică deosebită. Departele de **b.** propriu-zis rămân *versurile la morți*, întâlnite în mai multe sate din jumătatea de nord a Moldovei, precum și în majoritatea zonelor transilvănene. Create și răspândite de slujitorii bisericii, aceste versuri funebre nu sunt încă asimilate de mediul folcloric. În ce privește structura, **b.** românesc are o serie de trăsături comune cu cântecele funebre ce răsună, în manieră asemănătoare, la înmormântările grecilor, albanezilor, sârbilor și bulgarilor. Jelirea mortului, plină de o vibrantă compătimire, dă **b.** un caracter ritual de incantație solemnă. El păstrează o formă echilibrată, în care durerea se convertește în melancolie reculeasă. Aproape în fiecare **b.**, principalele momente se succed într-un triptic tragic: desprinderea mortului de o lume, integrarea sa în altă lume și restabilirea legăturii cu lumea din care a plecat. Integritatea formală a **b.** este asigurată de motivele care îl alcătuiesc. Acestea prezintă un anumit grad de stereotipie, ceea ce îngăduie folosirea lor în funcție de împrejurări. Întotdeauna, moartea tinerilor surprinde dureros, ca un sacrificiu inutil. Funeraliile tinerilor necăsătoriți imită obiceiurile de nuntă, făcând astfel ca recuzita destinată unui eveniment fericit să-și schimbe menirea: „Batista de vornicel / Legată-i la prăpurel, / Batistuța cea de mire / Legată-i la năsălie”. Expri-marea metaforică intensifică dramatismul „nunții-în-mormântare”, deconspirând neconcordanța dintre aparență și realitate. Tonul este solemn, iar imaginile folosite sugerează perfect tragismul momentului. Specie complexă, care surprinde viața ori moartea în multiple ipostaze, **b.** include uneori secvențe ce apar și în alte creații folclorice, circulația făcându-se nu numai de la acestea spre **b.**, ci și în sens invers. Prin șlefuire îndelungată, multe metafore au căpătat valoare de simboluri. Asemenea descântecului, **b.** prezintă de multe ori un limbaj aproape cifrat, în care simbolurile, convertite în imagini plastice, amintesc de credințe arhaice. Înraurirea **b.** se resimte și în literatura cultă. Poeți ca G. Coșbuc, I. Pillat (*Bocetul*), V. Voiculescu (*Patru brazi*), Adrian Maniu (*Înmormântarea feciorului de domn*) preiau din **b.** nu numai concepția filosofică populară asupra morții, ci și elemente stilistice și compoziționale specifice. **B.** este cultivat și astăzi, viabilitatea acestei specii datorându-se prezenței ei în ceremonialul înmormântării.

Surse: T. T. Burada, *Datinile poporului român la înmormântări*, Iași, 1882; S. Fl. Marian, *Înmormântarea la români*, București, 1892; I. Pop-Reteganul, *Bocete, adică cântări la morți*, Gherla, 1897; Alexandru Vasiliu, *Cântece, urături și bocete de-ale poporului*, București, 1909; I. Bârlea, *Balade, colinde și bocete din Maramures*, București, 1924; Gavril Bichigan și Ion Tomuța, *Bocete și descântece din ținutul Năsăudului*, Bistrița, 1936; C. Brăiloiu, *Bocete din Oaș*, București, 1938; *Folclor din Oltenia și Muntenia*, I, București, 1967; *Folclor din Moldova*, II, București, 1969; Alexiu Viciu, *Flori de câmp. Doine, strigături, bocete, balade*, îngr. și introd. R. Todoran și I. Talos, Cluj-Napoca, 1976, 250–253; A.S. Hâncu

și V.S. Zelenciuc, *Folclorul obiceiurilor de familie*, Chișinău, 1979, 238-269; Ion H. Ciubotaru, *Folclorul obiceiurilor familiale din Moldova (Marea trecere)*, introd. edit., cu un capitol de etnomuzicologie de Florin Bucescu și Viorel Bârleanu, Iași, 1986, 1-301.

Repere bibliografice: A. Lambrior, *Obiceiuri și credințe la români. În mormântările*, CL, 1875, 5; T. T. Burada, *Bocetele populare la români*, CL, 1879, 10; T. T. Burada, *Bocete populare române*, CL, 1879, 2, 7; T. T. Burada, *Cântece de miriologi*, CL, 1883, 12; Aron Densușianu, *Istoria limbei și literaturii române*, ed. 2, Iași, 1894, 165-167; Ion Mușlea, *Cercetări etnografice și de folclor*, II, îngr. și introd. Ion Talos, București, 1972, 7-28; I. C. Chițimia, *Cântece populare funerare*, RITL, 1959, 3-4; I. C. Chițimia, *Bocetul românesc în interpretarea lui George Coșbuc*, LL, 1966; Gheorghe Vrabie, *Folclorul*, București, 1970, 250-275; *Ist. lit.*, I, 41-53; Ernest Bernea, *Poezii populare în lumina etnografiei*, București, 1976, *passim*; Mihai Pop, Pavel Ruxândoiu, *Folclor literar românesc*, 1976, 192-217; *Dicț. lit.* 1900, 106-107; Ovidiu Bârlea, *Folclorul românesc*, I, București, 1981, 446-496; Ion H. Ciubotaru, *Cântecul funerar și contextul său etnografic (Moldova)*, în *Folclorul obiceiurilor familiale din Moldova (Marea trecere)*, Iași, 1986, I-CXXXV. I.H.C.

BOCȘA, Nicolae (26.XI.1905, Flămânda, azi Jiana, j. Mehedinți — ?), poet. Este fiul Elenei și al lui Constantin Bocșa. După clasele primare (1912-1917), absolvite la Flămânda, B. urmează din 1919 Școala Normală în Turnu Severin. În septembrie 1925 revine ca „lucrător” în comuna natală, iar după definitivat se transferă la Cioroboreni, tot în județul Mehedinți, unde funcționează ca învățător până în 1965, când se pensionează.

Își publică primele versuri în 1927, în gazeta mehedințeană „Opaițul satelor”. Mai colaborează la „Datina”, „Revista Asociației învățătorilor din Mehedinți”, „Mehedințeanul”, „Școala Mehedințului”, „Gorjeanul”, „Bucovina”, „Biruina”, „Severinul liber”, „Viitorul”. A mai semnat N. Bocșe, precum și cu pseudonimul B. Montana. Vehemența articolelor lui B., care împarte lumea în săraci și bogați, vine dintr-un complex social, cu energice descărcări resentimentare. Violent, dar fără spirit, el încearcă să-și convertească înverșunările în sarcasme. Numai că, în „petardele” rimate, pamfletarul nu-și alege imprecățiile. O grimasă de răutate ia locul umorului și în broșurile în versuri *Demonii Mehedințului* (1932) și *Romanța Severinului pe 1938* (1938). Intenția etică se perturbă în instantaneele lui groțeste, luând forma unor șarje de cocotaș. Cu un debit abrupt, în rostiri colțuroase, stihuitorul, când cuprins de „duhul negrei desperări”, când agitând „pumnul răzbnării”, e mereu alături de dezmoștenii soartei. O voce cam stridentă se aude în buciomările de crez naționalist. Visul României reîntregite îl însuflețește pe condeierul mehedințean în suita eroică *Din iureșul războiului sfânt* (1943). Peisajul agrest îl reconfortează pe autor, senin și destins în versurile de atmosferă rustică și naturistă. Dinspre trecut, prinde contur „icoana” copilăriei (*Daruri pentru copii*, 1933). Icoana, altarele de unde răzbesc „vibrațiuni de rugă”, o troiță la răscruți, freamătul bătăii de aripă a unor îngeri intră în recuzita unei lirici cu tentă religioasă. După instalarea la putere a comuniștilor, B., în stihuiuri răspândite prin presa vremii, lepădând obida și oțărarea, își îmbracă stanțele în veșmânt convențional, impudic de sărbă-

toresc, arătându-se voios până la cecitate de atâta „belșug de bine”. „Brigadierul”, „tractoristul” sunt eroii pe care acum îi exaltă, în vreme ce „speculanții”, „sabotorii”, „yankeii” îi reactivează vechile îndârjiri.

SCRIERI: *Demonii Mehedințului*, Turnu Severin, 1932; *Daruri pentru copii*, Turnu Severin, 1933; *Romanța Severinului pe 1938*, Turnu Severin, 1938; *Din iureșul războiului sfânt*, Turnu Severin, 1943.

Repere bibliografice: V. Rusu, *Poeți mehedințeni*, II, Drobeta-Turnu Severin, 1979, 6-8; Firan, *Profiluri*, 116; Florin Faifer, *Îndârjitul*, CL, 1999, 9. F.F.

BODEA, Dan (26.IX.1947, Rogoz, j. Maramureș), poet. Este fiul Victoriei (n. Cosma) și al lui Ioan Bodea, țărani. A urmat școala primară la Rogoz, liceul la Târgu Lăpuș (absolvent în 1965), ulterior înscriindu-se la Facultatea de Istorie a Universității din București (1973-1977). A lucrat ca profesor de istorie (1977-1990), apoi ca muzeograf la Muzeul Satului din București și, din 1995, ca expert la Secretariatul de Stat pentru Culte. Este doctor în științe, cu teza *Crucea în spațiul civilizației vechi țărănești din România*. A debutat în presă în „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»” cu poezii și s-a manifestat editorial după 1990, publicând câteva volume de versuri, precum și eseuri (despre civilizația rurală, despre destinul românesc). Și-a ales ca mentori pe N. Steinhart și pe Ioan Alexandru, acesta din urmă prefăcându-i de altfel volumul de debut, *Cântare din cântare* (1993).

Sub aspect tematic, sub raportul fondului ideatic și de sentimente, poezia lui B. se caracterizează prin patriotism, paseism, religiozitate, mesianism etnic și misionarism religios creștin. Țara, românimea, strămoșii, voievozii (Mircea, Mihai, Ștefan) sunt convocați frecvent în discursul poetic. Se poate spune, astfel, că poezia lui nu se distinge prin originalitate, fiind, în bună parte, asemănătoare, în pofida distanței în timp, cu o anumită lirică patriotică ori de meditație istorică, oraculară, vag ori criptic vindicativă, care a fost tolerată ori încurajată de naționalismul ceaușist, și că diferă net de aceea doar prin recursul masiv și explicit la religiozitate și prin afirmarea poziției politice anticomuniste, promonarhice, manifestă, de pildă, într-o odă lui Mihai I. Uneori se disting accente neoexpresioniste de filiație blagiană, în viziuni ceva mai „aspre” și mai sumbre decât cele ale maestrului: „Năpraznic cădeau pietre.../ Pietre peste pietre se azvârleau.../ Pământul se trăgea spre esență/ Neîndurând biciul să lovească/ Pântecul, în care s-a zămislit pruncul.../ Pe creste iubirea lumina verdele frunzei/ Cuvântul Dorire” (*Tablou*). Poetul abordează și tematica erotică, tratând-o în stilul biblic, al *Cântării Cântărilor*. În general, frecvența terminologiei biblice, liturgice și ecleziastice („Scriptură”, „ieslea slăvirii”, „aghiasmă”, „veniți și luați lumină” etc.) conferă poeziei lui B. timbrul ei specific, așa după cum, la nivelul „fondului”, principalul ei atribut distinctiv este nutrirea masivă din simbolistica biblică, din patrimoniul de trăire și exprimare a evlaviei creștinești. Aceste însușiri concură la definirea uneia dintre ipostazele întoarcerii, în poezie, după 1989, la spiritul religios. Ruga,

oficierea ritualului creștin, exaltarea imnică a iubirii, rostirea răspicată a experienței lăuntrice a devoțiunii creștinești, a cucerniciei și a aspirației spre mântuire sunt realitățile omniprezente ale acestei lirici de exclamație și fervoare religioasă, formulată într-un lexic simplu (cel fundamental, cu împrumuturi din lexicul liturgic sau biblic), cu imagistică puțină, banală sau discretă. Forța acestei poezii încearcă să se impună prin intensitatea — iar nu prin „meșteșugirea” — rostirii, prin vădirea peremptorie a puterii credinței.

SCRIERI: *Cântare din cântare*, pref. Ioan Alexandru, București, 1993; *Vita coronată*, pref. Ioan Alexandru, București, 1993; *Etern și emblematic în devenirea neamului românesc* (în colaborare cu Cornelia Călin Bodea), București, 1994; *Floarea florilor*, pref. Gh. Istrate, București, 1995; *Fiul omului*, București, 1997; *Discursul crucii la români*, pref. Răzvan Theodorescu, București, 1997; *La cruce-fântână*, Cluj-Napoca, 1998; *La crucea-lumină*, Cluj-Napoca, 2000; *La cruce-Înviere*, Oradea, 2000; *La cruce-Înălțare*, Cluj-Napoca, 2001; *La crucea-legământ*, Cluj-Napoca, 2002.

Repere bibliografice: Gheorghe Istrate, *Poezie mistică de Dan Bodea*, „Curierul românesc”, 1993, 8; Laurențiu Ulici, „Cântare din cântare”, DEP, 1994, 20; Gheorghe Istrate, „Cântare din cântare”, „Curierul românesc”, 1994, 7; Geo Vasile, *Crucea ca oratorie a cerurilor*, LCF, 1997, 9; Constantin Ciupu, „Discursul crucii la români”, „Candela”, 1998, 5; Anca Mărtinaș, *Dan Bodea*, „Discursul crucii la români”, „Actualitatea creștină”, 1998, 25; Doina Dascălu Ișfănoni, „Discursul crucii la români”, DEP, 1998, 175; Sabina Ispas, *O lucrare de referință: Dan Bodea*, „Discursul crucii la români”, DEP, 1998, 179; Răzvan Theodorescu, *Considerații asupra lucrării „Discursul crucii la români”*, DEP, 1998, 183; Constantin Blănar, *Literatură contemporană*, „Bucovina literară”, 1997, 12; Gh. Istrate, *Dan Bodea*, „La crucea-Înviere”, „Curierul românesc”, 2000, 6; Laura Temian, Otilia Marinescu, Ana Maria Brezovschi, *Autori maramureșeni*, Baia Mare, 2000, 58–59. N.Br.

BODISCO, Antoaneta (17.I.1916, Pitești), poetă, prozatoare și traducătoare. Este fiica Floricăi (n. Rusu) și a lui Marin Iordache, ofițer, și nepoată a lui Vladimir Streinu. După ce își ia licența în latină și greacă la Facultatea de Litere și Filosofie din București (1939), lucrează în Ministerul Propagandei Naționale (1940–1942), apoi la Ministerul Culturii (1943), de unde este trimisă la Institutul Român din Madrid. Din 1946, rămâne definitiv în Spania, căsătorindu-se cu diplomatul lituanian Bodisco, autoexilat și el în Occident. Din când în când, vocea ei se face auzită la Radio Madrid, iar numele îi apare în presa spaniolă. După dispariția soțului ei, **B.** se instalează, în 1962, la München ca angajată la postul de radio Europa Liberă. Între 1974 și 1977, este crainică la emisiunile în limba română la Deutschlandfunk din Köln. Debută în 1946, la Madrid, cu un roman de aventuri, în limba spaniolă, *Un puerto en el Mar Negro* [*Un port la Marea Neagră*]. Debutul în limba română se produce mai târziu, în 1953, cu versuri publicate în revista „Îndreptar” din München. Curând, devine un nume cunoscut în periodicele exilului românesc, colaborând la „Apoziția” (München), „Caete de dor” (Paris), „Ființa românească” (Paris), „Libertatea românească” (Madrid), „Limite” (Paris), „Revista scriitorilor români” (München) ș.a.

Singurul său volum de versuri, intitulat *La apus de cuvânt*, apare în 1970, la Roma, cu o prefață de Mircea Popescu și cu desene și ilustrații de Eugen și Tudor Drăguțescu. Cartea este dedicată ilustrului latinist N. I. Herescu, care a contribuit nu numai la formarea intelectuală a autoarei, ci i-a marcat și destinul literar.

B. a adus în alchimia poeziei propria sa cultură, europeană și umanistă, ca și Ion Pillat, de altfel, cu care are atâtea afinități. Toposul pillatian este și al poetei. Spațiul rural al copilăriei este rememorat cu emoție și sensibilitate (*Copilărie, Toamna*). Poezia *Pe Argeș* aduce în plus cadențele poeziei latine, pe care poeta o deprinsese traducând și comentând elegiile lui Propertiu. Elegiacul îi infuzează întreaga lirică, îndeosebi creațiile vizând drama exilului (*Tristia, Peisaj*) sau tematica existențială (*Timp, Biografie*). Poemele sunt localizate la Madrid sau Toledo. Ardentele spațiului hispanic din versurile erotice (*Nunta, Felină*) sunt cenzurate cu discreție și delicatețe feminină. Ritmurile interioare ale liricii moderne, sugerate în *Moartea lui Don Quijote*, vor fi dezvoltate în poemele de după apariția volumului din 1970: *Regele Oedip, Dekagon, Eron* ș.a. **B.** se îndreaptă acum spre o poezie pură, aproape încifrată, care comunică un echilibru câștigat.

SCRIERI: *Un puerto en el Mar Negro*, Madrid, 1946; *La apus de cuvânt*, pref. Mircea Popescu, cu ilustrații de Eugen și Tudor Drăguțescu, Roma, 1970.

Repere bibliografice: Sanda Stolojan, „*La apus de cuvânt*”, „Limite” (Paris), 1971, 8; *Români*, 33; *Dicț. scriit. rom.*, I, 300–301; Popa, *Ist. lit.*, 1204–1205; Manolescu, *Enciclopedia*, 98. S.I.

BODIU, Andrei (27.IV.1965, Baia Mare), poet și critic literar. Este fiul Yvonnei (n. Chefneux) și al lui Anatolie Bodi, inginer chimist. După cursurile liceale încheiate la Liceul „Unirea” din Brașov (1984), a absolvit Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara (1988). Elev, apoi student, frecventează „Cercul literar 19” din Brașov și cenaclul revistei „Orizont”. Colaborează cu versuri, eseuri și cronici literare la „Dialog”, „Echinoc”, „Forum studentesc”, „Amfiteatru”, „Interval”, „Vatra”, „Astra”, „Poesis”, „Observator cultural” ș.a. Este, pe rând, profesor de gimnaziu la Apața (județul Brașov), la Școala Normală din Brașov, redactor (din 1990) și redactor-șef (din 1998) la revista „Interval”, și cadru didactic la Universitatea „Transilvania” din Brașov (șef de catedră, din 2000, la Facultatea de Litere). Debută publicistic în 1984, în revista „Dialog”, iar editorial în volumul colectiv *Pauză de respirație* (1991; Premiul Asociației Scriitorilor din Brașov), alături de Simona Popescu, Caius Dobrescu și Marius Oprea. Primul volum individual este *Cursa de 24 de ore*, apărut în 1994. În 1992, beneficiază de o bursă oferită de National Forum Foundation din SUA; călătorește, ca participant la diverse festivaluri și conferințe, în Austria, Ungaria, Danemarca și Slovenia. În vara anului 2000, a reprezentat România în cadrul proiectului Literatur Express Europa 2000, organizat de „LiteraturWERKstadt” din Berlin. Critica înregistrează prezența lui **B.** în generația ’80–’90. „Intrarea în scenă” se produce alături de colegii din „grupul

literar de la Brașov" sau, cum au mai fost desemnați, „grupul poezilor mașcristi”. De altfel, din poemele sale comentatorii citează versuri considerate tipice pentru o artă poetică a generației „mașcriste” („Ca și cum m-aș scrie / încet și singur / până la moarte”), specifică prin afirmarea obstinată a eului biografic, simplitatea premeditată a limbajului, priza directă a realului etc. Poetul rămâne, în general, fidel acestor principii, fără ca versurile sale să naufragieze în monotonie. Atât în *Cursa de 24 de ore*, cât și în volumele ulterioare, *Poezii patriotice* (1995) și *Studii pe viață și pe moarte* (2000), poemele, concepute ca o suită de notații, mizează pe impresia de simplitate a discursului și pe efectul de intensitate al repetiției și al sintaxei abrupte. Sub aparența unui monolog, se aglutinează imagini ale concretului cotidian, iar secvențele (articulate uneori în macropoeme, altele individualizate) sugerează o transcriere neprelucrată a pulsației vitale: „Dar nu ai făcut avere. Nu. În aerul galben / ți-ai lipit pantofii de marginea vagonului gri / de murdărie ți-ai privit degetele prin care / s-au scurs calcare prafuri lucioase / cretă algocalmin piramidon cretă îți privești / ridul de pe frunte în oglinda / compartimentului. Parcă un robinet îți / strânge ușor încet creierul în fiecare dimineață”. **B.** recurge, deseori, la un astfel de inventar al materiilor, obiectelor și gesturilor banale, derizorii, ca într-o pagină de ziar, rezultatul fiind, cum s-a observat, o poezie „de pură notație”, „biografică, dar una care pare vidată de subiectivitate” (Gheorghe Crăciun). Instantaneele din realitate, simple, în registru „realist”, sunt contrapunctate, din loc în loc, prin versuri reflexive, vorbind cu autoironie despre „existența în alb și negru”. **B.** s-a afirmat, în paralel, printr-o suită de studii de critică și istorie literară, mai întâi în calitate de colaborator la volume colective (*Dicționar de personaje literare*, 1998, *Romanian Poets of the '80s and '90s*, 1999, *Junii '03. Antologia tinerilor prozatori brașoveni*, 2003, apoi cu lucrări personale. *Mircea Cărtărescu* (2000) și *George Coșbuc* (2002) sunt monografii concepute după structura impusă de colecția „Canon” a Editurii Aula din Brașov: studiu sintetic, antologie din opera scriitorului comentat, dosar de receptare critică, repere biobibliografice. *Direcția optzeci în poezia română* (2000), la origine teză de doctorat, este o cercetare ambițioasă, care vizează situarea istorică și descrierea tipologică a poeziei optzeciștilor. Criticul dedică o primă secțiune problematicii generale („nașterea optzecismului”, „trăsăturile optzecismului” și ale poeziei optzeciste, raporturile acesteia cu postmodernismul). În a doua secțiune, analizează opera câtorva optzeciști reprezentativi (Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Mariana Marin, Ion Mureșan, Alexandru Mușina, Liviu Ioan Stoiciu).

SCRIERI: *Pauză de respirație* (în colaborare de Caius Dobrescu, Marius Oprea și Simona Popescu), București, 1991; *Cursa de 24 de ore*, Timișoara, 1994; *Poezii patriotice*, Timișoara, 1995; *Direcția optzeci în poezia română*, I, Pitești, 2000; *Mircea Cărtărescu*, Brașov, 2000; *Studii pe viață și pe moarte*, Pitești, 2000; *Jurnalexpress Europa 2000*, pref. Ion Bogdan Lefter, Pitești, 2001; *George Coșbuc*, Brașov, 2002; *Șapte teme ale romanului postpașoptist*, Pitești, 2002. **Antologii:** *Romanian Poets of the '80s and '90s*, introd. edit. în colaborare cu Romulus Bucur, Pitești,

1999; *Junii '03. Antologia tinerilor prozatori brașoveni*, pref. edit., Brașov, 2003 (în colaborare cu Caius Dobrescu și Alexandru Mușina).

Repere bibliografice: Alexandru Mușina, *Brașov. „Cercul literar 19”*, TR, 1982, 28; Mircea Mihăieș, *Turneul candidaților*, O, 1988, 23; Al. Cistelean, *Poezia de mână. Facțiunea brașoveană*, VTRA, 1991, 12; Traian T. Coșovei, „*Pauză de respirație*”, CNT, 1993, 28–29; Al. Cistelean, *Poetica de sub Tâmpa*, LCF, 1994, 9; Caius Dobrescu, *Lada și omul*, VTRA, 1995, 1–2; Cornel Moraru, *Un maratonist al clipei*, VTRA, 1995, 1–2; Traian Ștef, *Noul poem bacovian*, VTRA, 1995, 1–2; Iulian Boldea, *Metamorfozele textului*, Târgu Mureș, 1996, 38–40; Ovidiu Moceanu, *Experiența lecturii*, Brașov, 1997, 75–76; Emilian Galaicu-Păun, *Autoportret. „Înăuntru. Afară”*. „*Aproape nimic*”-ul, VTRA, 1998, 3; Bucur, *Poezii optzeciști*, 30–34, 230–232; Lefter, *Scrit. rom. '80-'90*, 70–72; Gheorghe Crăciun, *Poezie de mare viteză pentru un alergător de cursă lungă*, OC, 2000, 13; Simona Popescu, *Despre numele care se destramă în alte geometrii*, OC, 2000, 18; Grigurcu, *Poezie*, I, 132–134; Irina Marin, *Coșbuc, artist livresc*, RL, 2003, 40. C.H.

BODNĂRESCU, Samsón L. (27.VI.1840, Voitinul, j. Suceava – 3.III.1902, Pomârla, j. Botoșani), poet, prozator și dramaturg. Era cel de al optulea născut în familia țaranului Alexandru Bodnar. A urmat școala primară în Vicovul de Jos, liceul la Rădăuți și apoi la Cernăuți. Trece bacalaureatul în 1865, după care se îndreaptă, în iarna aceluiași an, spre București. Chemat în anul următor la Iași, este pedagog la Institutele Unite și, un timp, student bursier al Universității. Din 1866, reمارcat de T. Maiorescu, este introdus în societatea Junimea, al cărei sprijin material i-a înlesnit plecarea în străinătate, pentru studii. Din toamna anului 1867 până în primăvara lui 1870 studiază la Viena. În 1870, obține doctoratul în filosofie la Giessen, în Germania. La întoarcerea în țară este numit bibliotecar la Biblioteca Centrală din Iași, iar în 1874, director al școlii „Vasile Lupu”. La începutul anului 1879, primește direcția nou înființatului Institut „A. Bașotă” de la Pomârla – lângă Dorohoi –, funcționând în acest post, cu o corectitudine exemplară, până la moarte, dar păstrând legăturile cu prietenii din Iași, M. Eminescu, Veronica Micle, A. D. Xenopol, I. Ianov.

B. a debutat la „Convorbiri literare” (1867) cu o povestire de factură romantică, publicând apoi versuri și piese de teatru. Într-un limbaj presărat cu forme dialectale, el încearcă să autohtonizeze unele motive din romantismul german, folosind și procedee caracteristice lui D. Bolintineanu. În perioada studiilor în străinătate, se îndreaptă spre lirica de meditație. Subordonând poezia căutărilor sale filosofice, introduce și în pasteluri note meditative. În genere, utilizează imagistica obișnuită din lirica minoră a epocii, căreia încearcă să-i dea sensuri profunde. Folosirea frecventă a simbolului a făcut ca unele dintre versurile lui să nu fie apreciate decât în cercul Junimii. Preocupat de relația dintre rațiune și sentiment, **B.** este chinuit de imposibilitatea aflării unui echilibru stabil și definitiv. Întors de aceea spre sine și spre copilărie, tânjește după libertatea vârstei nevinovate, răzvrătindu-se, cu o violență sinceră, rar întâlnită la alți poeți români ai vremii, atât împotriva lui însuși, cât și împotriva credinței. Din dorința de a valorifica posibilitățile oferite de genul liric, a alcătuit

epigrame în metru antic. Sub influența romantismului german, nuvelele *Suferințe* (*Din ziarul unui june*) și *Mici excursiuni* apelează frecvent la tonul patetic wertherian, insistând asupra sensibilității bolnăvicioase a eroilor. Sedus de ritmul prozei, scriitorul se adresează legendelor și basmelor populare, de la care împrumută un șir de elemente specifice, constituind temelia a două legende în proză. Legendele sale, cea mai reușită dintre ele fiind *Vidra și Simion*, au îmbogățit galeria personajelor feminine voluntare din literatura noastră, prin portrete sugestive și pline de savoare folclorică (*Vidra*, *Laura*). O pasiune constantă a arătat **B.** pentru teatru, considerând că aici se află adevărata lui vocație. Proiectele dramatice îi erau vaste. Încă din liceu plănuia o dramă în cinci acte, *Puterea și inima sau Roman și Viorica*, pe care a abandonat-o în favoarea piesei *Rienzi*, la care a început să lucreze în aceeași vreme. Apărută în „Convorbiri literare”, în 1868, piesa are în centru figura tribunului italian Cola da Rienzi. Fără a reuși să contureze cu prea multă vigoare personalitatea lui Rienzi, **B.** a creat totuși un tip de posedat, a cărui viață nu are preț decât în măsura în care slujește unui scop. Rienzi e un idealist care se bizuie pe vise și iluzii. El se socotește un iluminat, venit să propovăduiască „omenia” într-o lume pe care o consideră „oarbă”. Declarativ și juvenil, rămâne totuși un personaj interesant prin poezia care îl însuflețește, dar care nu poate susține o compoziție subredă. Superioară este drama *Lăpușneanu-Vodă*, apărută tot în „Convorbiri literare” (1878-1879). Liniile generale ale subiectului sunt luate din cronici și documente istorice și o singură scenă,uciderea lui Moțoc, e împrumutată din nuvela omonimă a lui C. Negruzzi. În amănunte, drama se depărtează

cu totul de istorie: doamna Ruxandra e îndrăgostită de Stroici, care, la rândul lui, o iubește; Alexandru Lăpușneanu e urmărit tot timpul de ura Anei Peucer — pe al cărei soț îl ucisese — și a lui Șraiber. Piesa este o înfruntare deschisă de patimi, după model shakespearian, desfășurată pe un fundal de intrigi, pentru care autorul are o slăbiciune deosebită. În piesele sale, intrigantul este un personaj decisiv, care conduce, practic, acțiunea. Un oarecare relief are Alexandru Lăpușneanu, din care scriitorul face o figură de obsedat. Personajul se manifestă ca un răzvrătit împotriva lui însuși și împotriva lumii. Neaflând răspuns la întrebările pe care și le pune, el se lasă cuprins de o exasperare tulburătoare, domolită numai prin cruzime. Ca și *Rienzi*, *Lăpușneanu-Vodă* este scrisă în versuri albe, ceea ce permite compunerea de fraze ample, bogate și echilibrate, covârșite, uneori, de afluxul metaforelor. **B.** a alcătuit și un ciclu intitulat *Urmașii lui Alexandru cel Bun în drame istorice*, din care nu a scris decât episodul *Ilie-Vodă*, în cinci acte. Singurul merit al acestei piese ar fi că precede, prin temă, drama *Despot-Vodă* a lui V. Alecsandri, *Vlaicu-Vodă* a lui Al. Davila și *Ringala* a lui V. Eftimiu.

SCRIERI: *Rienzi*, Iași, 1868; *Lăpușneanu-Vodă*, Cernăuți, 1884; *Din scrierile lui Samson Bodnărescu*, Cernăuți, 1884; *Scrieri*, îngr. Aurel Petrescu și Paul Lăzărescu, pref. Aurel Petrescu, București, 1968.

Repere bibliografice: Negruzzi, *Junimea*, 177, 203-205, 227; Chendi, *Pagini*, 41-44; Panu, *Junimea*, I, 23-25, 181, II, 47; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 370-371; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.*, 192-194; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, 100-102; Mănuacă, *Scriitori*, 34-69; Mîndra, *Clasicism*, 132-152; *Ist. lit.*, III, 63-68; *Dict. lit.* 1900, 107-109; *Dict. scriit. rom.*, I, 301-303. D.M.

BODOR PÁL (28.VII.1930, Budapesta), traducător. După ce ia bacalaureatul la Liceul Romano-Catolic din Timișoara (1948), își începe studiile superioare de filosofie-psihologie la Universitatea din București, pe care însă le-a absolvit la Cluj în 1965. Este o vreme redactor la „Romániai Magyar Szó” (1947-1949), apoi la ziarul clujean „Igazság” (1949-1950) și la revista „Utunk” (1951-1966). Din 1967, este șeful secției pentru naționalități conlocuitoare a Editurii pentru Literatură din București. Între anii 1970 și 1979, coordonează emisiunile de limbă maghiară și germană ale Televiziunii Române, emisiuni care au contribuit la popularizarea unor creații literare și a unor personalități de seamă ale științei și literaturii române. Din 1979, colaborează la ziarul „Előre” din București. În 1983, se stabilește în Ungaria, devenind colaboratorul principal al ziarelor „Magyar Nemzet” (1984-1990) și „Népszabadság” (din 1991). În 1969, a fost distins cu Premiul pentru poezie, iar în 1981, cu Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor din România.

B. traduce cu predilecție din literatura română contemporană, atât proză, cât și poezie. Cititorii maghiari s-au putut astfel familiariza cu proza lui Cezar Petrescu, Teodor Mazilu, Laurențiu Fulga, Dinu Săraru, Remus Luca, Simion Pop. **B.** este traducătorul devotat al lui Geo Dumitrescu, din poezia căruia a alcătuit volumul *Ejszakai támadás* [*Atac de noapte*]

(1979), selectând texte din volumele *Nevoia de cercuri și Jurnal de companie*.

Traduceri: Cezar Petrescu, *Prücsök* [Neghiniță], București, 1958; Teodor Mazilu, *Sorompó* [Bariera], București, 1961; Teofil Bușecan, *Atyafisag* [Neamurile], București, 1961; Remus Luca, *Májusi reggel* [Dimineață de mai], București, 1962; Simion Pop, *Különös kómüves* [Zidarul ciudat], București, 1964; Ion Brad, *Fehér vadász* [Vânătoarea albă], București, 1971; Laurențiu Fulga, *Alexandra és a pokol* [Alexandra și Infernul], București, 1973; Geo Dumitrescu, *Ejszakai támadás* [Atac de noapte], București, 1979; Dinu Săraru, *A pillanat* [Clipa], București, 1980; Teodor Mazilu, *Vadidegen világ* [Într-o casă străină], București, 1983.

Repere bibliografice: Lendvay Éva, Remus Luca, „Májusi reggel”, *IGZ*, 1962, 2; Lászlóffy Aladár, *Premiile Uniunii Scriitorilor*. Bodor Pál, *TR*, 1970, 11; Beke, *Fără interpret*, 527-545. O.K.

BOERESCU, Costache (1836, București – 23.X.1908, București), prozator. Ca și fratele său mai mare, ziaristul și omul politic Vasile Boerescu, **B.** învață la Colegiul „Sf. Sava” din București și face studii de drept la Paris, unde își ia și doctoratul. A fost profesor de drept civil la Facultatea de Drept din București, deputat în 1889, ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice în 1889, președinte al Senatului. O culegere de *Discursuri politice* (1903) îl relevă și ca bun orator, cu o frază armonioasă, elegantă.

În tinerețe, **B.** scrie romanul *Aldo și Aminta sau Bandiții* (1855), încercare artificioasă, aglomerând influențe livrești contradictorii. Într-o tabără de „bandiți”, tot felul de eroi nefirești, haiduci de operetă, bravi, generoși, cultivați, cu har oratoric, se refugiază pentru a duce o viață liberă și pentru a lupta contra tiraniei. Motivațiile patriotice, umanitariste, protestul social sunt compromise de discursivitate și retorism, deopotrivă în plan narativ și stilistic. **B.** nu a mai publicat ulterior nici o lucrare literară, indicii siguri că își privea, cel dintâi, cu neîncredere posibilitățile.

SCRIERI: *Aldo și Aminta sau Bandiții*, București, 1855.

Repere bibliografice: Rosetti, *Dicț. cont.*, 31; Cornel, *Figuri*, 317-318; Popovici, *Romant. rom.*, 321-322; Vărgolici, *Începuturile*, 63-65; *Dicț. lit.* 1900, 109; Marian Barbu, *Romanul de mistere în literatura română*, Craiova, 1981, 127; Mănuță, *Lectura*, 114, *passim*. G.D.

BOERESCU, Dan Silviu (28.III.1963, București), critic literar. Este fiul Mariei (n. Leahu) și al lui Marcel Boerescu, asistenți medicali. Urmează, între 1977 și 1981, cursurile Liceului „Gheorghe Șincai” din București. În 1988, va absolvi Facultatea de Litere, secția română-engleză, a Universității din București. În perioada 1988-1990, este profesor la o școală generală din Roșiori de Vede. Între 1990 și 1995, deține funcția de director adjunct al Editurii Phoenix. Din 1996, este redactor la Muzeul Literaturii Române și consilier la Asociația Scriitorilor din București. Din 1997, redactează și conduce revista „ArtPanorama”. Debutază cu cronică literară în „Amfiteatrul” (1986).

Extrem de prezent în viața culturală, de la cenacluri și emisiuni literare până la lansări și prefațări de carte, **B.** se construiește ca un critic afiliat programatic generațiilor '80 și '90.

Debutază editorial în 1993, cu „ficțiunile critice” din *La noapte, pe strada Toamnei și Doamna Ovary* (dicționar antologic). Ambele cărți aduc în discuție fenomenul literar '90, propunând o grilă parodică de receptare, o reevaluare a limbajului critic. Avangardist, dezinhibat, dezinvolt, comentatorul abordează textele și autorii lor dintr-un unghi inedit, sagace, ironic. Preocupat, în special, de portretizarea spiritual-umorală a generației '90, el practică umorul asociativ, integrator, sintetic, joacă senzorială, calamburul naturalist, ironia analitică, disociativă, subminând metodele tradiționale, vetuste. Limbajul criticii sale transgresează cadrul standard al disciplinei, înaintând inovator în cel al „ficțiunii critice”, după cum își subintitulează **B.** unul dintre volumele proprii. În *O slăbiciune pentru pisici* (1997), viața creatorilor de literatură este studiată laolaltă cu textele. Îngrijește mai multe antologii, printre care și una notabilă prin simplitate și reprezentativitate, *Mica antologie a poeziei române* (1998), cuprinzând 66 de nume, de la moderniști până la optzeciști.

SCRIERI: *La noapte, pe strada Toamnei*, București, 1993; *Doamna Ovary* (dicționar antologic), București, 1993; *O slăbiciune pentru pisici*, București, 1997; *Păcatele tinereților*, Constanța, 1999. **Antologii:** *Iubiri subversive. Cele mai bune povestiri*, București, 1997; *Mica antologie a poeziei române*, București, 1998; *Plaja nudiștilor. Cele mai bune povestiri*, București, 1998; *Don Quijote, prostituata și alte personaje. Cele mai bune povestiri*, București, 2000.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Dan Silviu Boerescu, „La noapte, pe strada Toamnei”*, *RL*, 1993, 40; Al. Pintescu, *Dan Silviu Boerescu*, *PSS*, 1994, 1; Ștefan Ion Ghilimescu, *Dan Silviu Boerescu*, *LCF*, 1994, 20; Rodica Draghinescu, *Monogramă literară: Dan Silviu Boerescu*, „Zburătorul”, 1996, 1-2-3; Alex. Ștefănescu, *O pasiune pentru pisici*, *RL*, 1997, 40; Ioan Lascu, *Ficțiunea critică*, *R*, 1998, 1; Evelina Cărlingeanu, *Discreta insolentă a slăbiciunilor*, *TMS*, 1998, 1; Dan Perșu, „*Chef cu femei urâte*”, *TMS*, 1998, 2; Geo Vasile, *Desant epic pentru 2000*, *RL*, 2000, 1; Dimisianu, *Lumea*, 465-468. R.B.D.

BOERIU, Eta (25.II.1923, Turda – 12.XI.1984, Cluj-Napoca), traducătoare și poetă. Este descendentă a unei familii de origine aromână – Sevastia (n. Capidan) și Ion Caranica – și soră cu poetul Nicu Caranica. Urmează studiile liceale la Cluj, apoi Universitatea (1941-1945) la Cluj și Sibiu, fiind licențiată (*magna cum laude*) a Facultății de Litere și Filosofie, în specialitatea limba și literatura italiană. Este membră, între anii 1944 și 1949, a Cercului Literar de la Sibiu și se numără printre apropiații lui Lucian Blaga. Funcționează în învățământ, mai întâi ca profesoară de liceu (1945-1947), apoi ca asistent universitar, la Cluj. Tot aici, între 1951 și 1955, va fi cercetător la Institutul de Lingvistică și bibliotecară la Institutul de Arte Plastice, iar cu începere din 1957, cadru didactic la Conservatorul „Gh. Dima”. În aprilie 1963, publică în „Tribuna” primele versuri originale. Va mai fi prezentă, sporadic, în „Steaua”, „Viața românească”, „România literară”, „Secolul 20”, „Vatra”, „Familia”, „Orizont”, cu traduceri în versuri și proză și cu studii despre operele lui Dante Alighieri.

Debutază în volum cu traducerea *Decameronului* lui Boccaccio (1957), urmată de o serie întreagă de excepționale traduceri din marii scriitori clasici ai literaturii italiene, în care competența de ordin filologic se îmbină cu un rar instinct artistic și cu farmecul unei limbi literare cultivate și expresive, de o bogăție impresionantă. Versiunea integrală (1965), în versuri ce păstrează metrul original, a *Divinei Comedii* de Dante este unanim elogiată. De o aleasă ținută științifică, însoțită de consistente note explicative, dar mult mai fluentă și mai melodică decât cea semnată de G. Coșbuc, noua traducere stă mărturie a absorbirii experiențelor lexicale și prozodice ale marii poezii românești interbelice. Pentru realizările de excepție din domeniul traducerii i se vor decerna mai multe premii ale Uniunii Scriitorilor (1965, 1974, 1980), precum și o serie de distincții italiene: medalia orașului Florența (1970), Premiul Monselice și medalia Fundației Giorgio Cini (1974), titlul de Cavaliere al merito della Repubblica Italiana (1979).

Volumul *Ce vânăț crâng* (1971), salutat cu entuziasm de critică, aduce în peisajul liricii românești o voce autentică și pregnantă, un univers poetic omogen, marcat de tensiunea dintre afectivitatea elementară și o expresie lirică de mare rafinament, saturată de imagistică barocă. În cărțile următoare, caracterizate de o minimă evoluție tematică, tonalitatea elegiacă se accentuează: „Din cer răsturnat un roz nesfârșit, / o bură de fluturi pe umerii serii: / iarba cu lâna de miei s-a-ncăl-

cit, / negura-n spume cu merii. // Florile toate de tije se rup / și saltă; mireasma se rupe de ele, / ciorchina de curpeni, duhul de trup, / îngerii și ei de stele. // Și clipa durează.” Structurile prozodice devin și ele mai complexe. Criticii au remarcat ecourile tematice și stilistice din poezia italiană, în special din maniera ermetismului, precum și (filtrate) reminiscențe din Lucian Blaga: „Pe lespezi de piatră se zdruncină ziua / și totuși mai sughe lumină șopârla / murmură frunza de viță absența / boabelor ei de dulceață. În pulpa / verii bătrâne un vierme se gudură moale. / Mieii demult au murit în speranța / ierbii mai dulci decât laptele mamei. Și iată acesta e leșul cetății / de toamnă, cu oase golite de măduvi / Și-acesta prin ele, cum șuieră vântul, / acesta e totuși cântecul nostru.” Volumul antologic, publicat postum, *La capătul meu de înserare* (1985), conține și un ciclu inedit de poezii, selectate de I. N. Boeriu, soțul scriitoarei. Sunt ilustrate aici stăruitoarele obsesii ale erosului și morții, dar și tema esențială a „nerostirii”, a suferinței cuvintelor. Într-o expresie profund feminină, revolta în fața fragilității omenești, dilemele existenței umane tind spre o rezolvare apolinică, de depășire în spirit a condiției de muritor. O amplă antologie postumă, *Din pragul frigului statornic* (1999), readeuce în atenția criticii personalitatea originală a acestei voci poetice care explorează arhaicitatea „dinspre modern” (Gh. Grigurcu). Critici dintre cei mai avizați au sesizat permanenta tensiune dintre universul de sensibilitate al poetei și aparentul echilibru al versurilor ei, în care structuri formale solide reprimă, într-o oarecare măsură, energia pornirilor telurice și intensitatea trăirilor emotive: „Perfecțiunea clasică a formei [...] este un fel de chenar impus mocnitelor zbateri ale subiectivității profunde” (Ion Pop). Poezia scrisă de B. rămâne, în esență, una a materialității apăsătoare, de neînving, chiar dacă „prin intensitatea cvasimorbida a sensibilității sale de gorgonă și eumenidă, Eta Boeriu se chinuie parcă să-și resacralizeze lumea” (I. Negoșescu).

SCRIERI: *Ce vânăț crâng*, Cluj, 1971; *Dezordine de umbre*, Cluj, 1973; *Risipă de iubire*, București, 1976; *Miere de întuneric*, Cluj-Napoca, 1980; *La capătul meu de înserare*, îngr. I. N. Boeriu, pref. Ștefan Aug. Doinaș, Cluj-Napoca, 1985; *Din pragul frigului statornic*, îngr. I. N. Boeriu, pref. Gh. Grigurcu, București, 1999. **TRADUCERI:** Boccaccio, *Decameronul*, I-II, pref. Al. Balaci, București, 1957; Cesare Pavese, *Tovarășul*, pref. E. Schileru, București, 1960; Giovanni Verga, *Mastro don Gesualdo*, pref. Nina Façon, București, 1964; Alberto Moravia, *Indiferenții*, pref. Georgeta Horodincă, București, 1965; Dante, *Divina Comedie*, București, 1965; ed., I-III, îngr. și introd. Al. Balaci, București, 1982; Baldassare Castiglione, *Curteanul*, pref. trad., București, 1967; Petrarca, *Rime*, pref. Al. Balaci, București, 1970, *Canționierul*, Cluj-Napoca, 1974; Elio Vittorini, *Erica și frații săi. Garibaldina*, București, 1970; Michelangelo Buonarroti, *Rime*, ed. bilingvă, pref. trad., Cluj-Napoca, 1975; *Comedia Renașterii italiene*, pref. trad., București, 1979; *Antologia poeziei italiene (secolele XIII-XIX)*, București, 1980; Giacomo Leopardi, *Cânturi-Canti*, ed. bilingvă, Cluj-Napoca, 1981; Rolando Certà, *Trinacria. Poeti sicilieni contemporani*, Timișoara, 1984.

Repere bibliografice: Felea, *Secțiuni*, 222-230, 405-408; Regman, *Colocvial*, 189-191; Negoșescu, *Analize*, 299-304; Poantă, *Radiografii*, I, 208-210; Doinaș, *Lectura*, 165-170; Felea, *Aspecte*, II, 161-164, III, 22-26; *Lit. rom. cont.*, I, 401-404; Tașcu, *Poezia*, 74-78; Grigurcu, *Existența*,

85–91; Grigurcu, *Eminescu – Labiș*, 451–456; Grigurcu, *Arhaic dinspre modern*, CNT, 1991, 24; I. Vartic, *Dosar Eta Boeriu*, APF, 1993, 6; Adrian Popescu, *Amintindu-ne de Eta Boeriu*, ST, 1993, 2; Negoitescu, *Scriptori contemporani*, 44–51; *Simpozion comemorativ Eta Boeriu*, TR, 1994, 50 (semnează Cornel Regman, Mircea Opriță, Ion Pop, Helga Tepperberg, Marian Papahagi, Ștefan Aug. Doinaș); *Dicț. scriit. rom.*, I, 303–305; Papahagi, *Interpretări*, 107–109; Nicu Caranica, *Un Esculap al sufletului românesc*, București, 1997, 40–65; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 64–71; Poantă, *Dicț. poezi*, 34–36; *Dicț. analitic*, II, 319–322; Popa, *Ist. lit.*, II, 588–589. C.Pp.

BOGA, L.[eonida] T. (Nida) (15.I.1886, Veles, Macedonia – 23.VI.1974, Vaslui), poet. Este fiul Șanei și al lui Teodor Boga. A învățat carte grecească (două clase), după care a fost trimis să urmeze cursurile liceului românesc din Bitolia, pe atunci un puternic centru cultural românesc. În 1908, vine în România, la București, unde urmează Facultatea de Litere și Filosofie, secția istorie-geografie, pe care o va absolvi în 1914. A participat, ca voluntar, la campania din 1913 și la primul război mondial. În 1918, a fost însărcinat cu organizarea Arhivelor Statului din Chișinău, pe care le-a condus până în iunie 1940, precum și în intervalul august 1941–martie 1944. Tot la Chișinău, este profesor și director al Liceului „Alexandru Donici” și înființează revista, „Pagini basarabene” (1936), la care au colaborat scriitori importanți din toată țara. El publică, alături de alți cercetători, în capitala Basarabiei, între altele, douăzeci de volume de *Documente basarabene* (1926–1936), ceea ce nu i s-a iertat mai târziu, în anii guvernării comuniste, când a fost hărțuit cu percheziții inopinate și confiscări de manuscrise, dintre care unele salvate și ajunse la Arhivele Statului din București. Târziu, în anii 2001–2003, în „Revista română” au fost publicate versuri, acte, documente și scrisori din acest fond.

Este cel mai prolific scriitor aromân, deși a publicat foarte puțin din tot ceea ce a scris. A lăsat în schimb peste 30 de caiete, în copii împărțite prietenilor, spre a fi sigur că ceva va putea fi salvat totuși de confiscare. Creația lui cea mai valoroasă, o capodoperă a genului, este epopeea *Voshopolea*, compusă din 150 de sonete și câteva bocete profund crestine, de o mare expresivitate. Epopeea, închinată înfloririi și distrugerii metropolei aromânilor din secolul al XVIII-lea, Moscopole, a apărut mai întâi în antologia *Un veac de poezie aromână* (1985), aproape integral. Primele zece sonete ale mării epopei apăruseră deja în *Antologie lirică aromână* (1975), dar autorul se stînsese cu un an mai devreme. Epopeea i-a fost editată și în volum, mai târziu, în 1994. *Voshopolea* este o capodoperă nu doar a creației dialectale aromâne, ci a literaturii române în ansamblul ei, fiind cea mai realizată dintre epopeile românești în plan artistic după *Țiganiada* lui Ion Budai-Deleanu. Autorul a dorit ca manuscrisul lui, gata de tipar încă din 1945, să fie transpus și în limba literară română, spre a se bucura de o circulație mai largă, proiect realizat abia în 1985. Reînvie în această carte un oraș de legendă, Moscopole, cu peste 60 000 de locuitori aromâni. Parafrazându-l pe D. Cantemir, s-ar putea zice că marea epopee a lui **B.** este și un fel de „istorie a creșterii și descreșterii”

orașului Moscopole, pusă în scenă în sonete de o neîndoieinică frumusețe artistică. Iată un sonet din deschiderea epopeii, în transpunere literară: „Voshopolei că-i fură începători / Oierii doar – și numele-i ne-o spune; / Acolo fu menit să se adune / Și să prospere neamul de păstori. // Veniră toți, cu zeghele pe umeri / Și pâine neagră în desagi de lână; / Aveau drept arme bătele în mână, / Iar oi – pe degete să li le numeri... // Și n-au găsit o streășină cruciș, / Nici adăposturi pentru oameni, vite; / Cerul le-a fost acoperiș! // Doar fiare peste tot și loc stingher, / Ci au descins cu inimi ofelite, / Și n-au fugit de spaimă, nici de ger...”. *Voshopolea* immortalizează o lume mirifică, dar și de coșmar. Compunerea ei aproape exclusiv în sonete este o performanță de o rară virtuozitate. Dacă George Murnu l-a tradus magistral pe Homer, neîntrecutul aed al Antichității grecești, despre **B.** se poate spune că a creat el însuși în stil homeric, folosind un grai românesc dialectal, ce-și dovedea astfel nebănuite resurse de expresivitate. Autorului i se mai publică, tot postum, în 1996, un alt mare poem, *La stani* [*La stână*], închinat tot vieții pastorale din Macedonia.

SCRIERI: *Românii din Macedonia, Epir, Tesalia și Albania, Bulgaria și Serbia. Studiu etnografic și artistic*, București, 1913; *Nipoata aviglorului* [*Nepoata pândarului*], în Tache Papahagi, *Antologie aromânească*, București, 1922, 333–340; *La hane*, București, f. a.; *Bobotează domnească*, București, f. a.; *Cântițe*, București, f. a.; *Despre lane, mare ban de Craiova. Și ceva despre Mihai Viteazul* (în colaborare), Iași, 1934; [*Versuri*], în *Antologie lirică aromână*, îngr. Hristu Cândroveanu, București, 1975, 231–245, în UVPA, 249–342; *Voshopolea*, îngr. și pref. Hristu Cândroveanu, București, 1994; *La stani*, îngr. și postfață Hristu Cândroveanu, București, 1996.

Repere bibliografice: *Nida Boga*, UVPA, 245–248.

Hr.C.

BOGACI, Gheorghe (20.IV.1915, Vasileuți-Hotin – 29.XI.1991, Moscova), istoric literar și folclorist. Este fiul Teodorei (n. Mizumscaia) și al lui Teodosie Bogaci, preot. A urmat liceul la Hotin și Cetatea Albă, iar în 1938 a absolvit Facultatea de Litere din Iași, unde a și lucrat, scurt timp, ca asistent universitar la Catedra de slavistică. Între 1946 și 1971, a fost colaborator științific, apoi șef al sectorului de folclor al Institutului de Limbă și Literatură al Academiei de Științe al RSS Moldovenești, iar între 1971 și 1980, conferențiar universitar la Institutul Pedagogic din Irkutk (URSS). A fost înmormântat la Chișinău.

Începe să publice din 1936, în 1964 susținându-și doctoratul în filologie. Preocuparea centrală a lui **B.** a constat în depistarea motivelor folclorice românești în opera lui Pușkin și Maxim Gorki și s-a materializat în mai multe lucrări, majoritatea scrise și publicate în limba rusă. A publicat studii și despre dramaturgia lui V. Alecsandri, C. Negruzzi, A. Russo, o monografie, în colaborare, despre A. Donici, care suferă însă de interpretări deformatoare. Cercetând arhivele, **B.** a descoperit documente referitoare la N. Milescu, D. Cantemir, Vartolomei Măzăreanu, B. P. Hasdeu. A îngrijit ediții din operele lui V. Alecsandri, C. Negruzzi și C. Stamati-Ciurea.

SCRIERI: *Din traista cu vorbe*, Chișinău, 1961; *Pușkin i moldavski fol'klor* [*Pușkin și folclorul moldovenesc*], Chișinău, 1963; *Gorki i moldavski fol'klor* [*Gorki și folclorul moldovenesc*], Chișinău, 1966; *Alexandru Donici* (în colaborare cu Isac Grecul), Chișinău, 1966; *Pagini de istoriografie literară*, Chișinău, 1970; *Daleco severnoi stolifi. O tvorcestve Pușkina v Moldavii* [*Departate de capitala nordică. Despre creația lui Pușkin în Moldova*], Irkuțk, 1979; *În lumea cuvintelor*, Chișinău, 1982; *Alte pagini de istoriografie literară*, Chișinău, 1984.

Repere bibliografice: Paul Cornea, G. Bogaci, I. Grecul, „*Alexandru Donici*”, RITL, 1968, 2; G. Botezatu, *Gheorghe Bogaci. La 75 de ani*, RLSL, 1990, 3; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 274.

BOGDAN, Elvira (13.IX.1904, București – 3.V.1987, București), prozatoare și traducătoare. Este fiica Eugeniei (n. Popovici) și a lui Gheorghe Moldoveanu, institutor. A absolvit, la București, liceul (1928) și Facultatea de Litere și Filosofie (1931). Urmează apoi cursuri de specializare la Paris, unde obține și o diplomă la Sorbona (1934). A fost profesoară de liceu (1932–1940), funcționară la Direcția Presei (1940–1946), bibliotecară în cadrul Ministerului Sănătății (1948–1952), traducătoare la Comitetul Geologic (1952–1956).

A debutat în 1928, cu articole în ziarele „*Adevărul*” și „*Dimineața*”, iar editorial, în 1931, cu volumul de povești pentru copii, intitulat *Talismanul de safir*, sub pseudonimul Alice Basarab, pe care îl mai folosește ca iscălitură și pentru volumele *Vieți minunate* (1939), *Fii fericită, Doamnă* (1942) ș.a.; un alt pseudonim este Sulfina Borangic. În această perioadă, în paralel cu activitatea literară, este redactor la „*Neamul românesc pentru popor*” (1931) și directoare a revistei „*Mariana*” (1942–1944). A fost membră a Academiei Tiberine din Roma, membră a Societății Oamenilor de Litere din Paris, membră-societară a Asociației Scriitorilor de Limbă Franceză din Paris. De-a lungul carierei, i-au fost decernate numeroase premii la festivaluri internaționale de carte: medalia de aur la Festivalul Internațional de Carte de la Nisa (1976, 1978, 1979), statueta „*L'Aiglon d'Or*” (1980). După război, colaborează mai ales la reviste pentru copii și tineret. Acestui public îi este destinată, cu precădere, mare parte a lucrărilor autoarei: *Domnița Ruxandra* (1969), roman istoric, în descendență sadoveniană, *Aurora, mireasa soarelui* (1969), basm cult, în care se resimte influența scrierilor lui Andersen, *Mirela cu vocea de aur. Glorioșii* (1981), cuprinzând povestiri variate tematice, cu personaje desprinse fie din realitatea înconjurătoare și proiectate într-o lume fabuloasă, fie din istorie, de la Burebista până la Ioana d'Arc și Ecaterina Teodoroiu. O altă categorie de scrieri o constituie cărțile de călătorie: *Castelele Loirei. Viața de glorie și strălucire din trecutul Franței* (1947) și *Prin Italia, patria artei* (1976).

SCRIERI: *Talismanul de safir*, pref. N. Iorga, București, 1931; *Vieți minunate*, București, 1939; *Fii fericită, Doamnă*, București, 1942; *Castelele Loirei. Viața de glorie și strălucire din trecutul Franței*, București, 1947; *Domnița Ruxandra*, pref. Victor Eftimiu, București, 1969; ed. (*Le Grand amour de la Princesse Ruxandra*), București, 1977; *Aurora, mireasa soarelui*, București, 1969; *Prin Italia, patria artei*, pref. Paul Cernovodeanu, București, 1976; *Mirela cu vocea de aur. Glorioșii*, București,

1981. **Traduceri:** Francis Carsac, *Robinsonii Cosmosului*, București, 1964; Louis-Henri Bousenard, *Căpitanul Casse-Cou*, București, 1966; Gabrielle Roy, *Fericire întâmplătoare*, București, 1968.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Sburătorul*, IV, 140, 144, 162, 167, 178, 222, 237, 260, 279, 282, 417; Dana Dumitriu, *Elvira Bogdan, „Domnița Ruxandra”*, RL, 1970, 10; Perpessicius, *Lecturi*, 299–301; *Diț. scriit. rom.*, I, 305–306; Cosma, *Romanul*, II, 194; Micu, *Ist. lit.*, 586. C.M.B.

BOGDAN, Ioan (25.VII.1864, Brașov – 1.VI.1919, București), slavist. A fost primul dintre cei unsprezece copii ai Elenei (n. Munteanu) și ai lui Ioan Bogdan, modest funcționar brașovean. Doi dintre frații săi (istoricul literar Gh. Bogdan-Duică și Ștefan Bogdan, fizician și chimist) vor fi profesori universitari (primul, și membru al Academiei Române), iar o soră, Ecaterina, se va căsători cu Nicolae Iorga. După liceul absolvit în orașul natal, B. a urmat Facultatea de Litere și Filosofie din Iași, specializându-se în istorie, și, ca bursier, Școala Normală Superioară. Face o serie de călătorii la Viena, Petersburg, Kiev, Moscova, Odesa, Cracovia și Varșovia, specializându-se în limbi slave și descoperind numeroase scrieri și documente, majoritatea în limba slavonă, legate de istoria poporului român. Cu studierea și editarea lor se va îndeletinici până la sfârșitul vieții. Din 1891, funcționează ca profesor de filologie slavă la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității bucureștene, fiind ales, de mai multe ori, decan, prorector și, pentru scurt timp, rector (1–15 iunie 1912). Va deveni membru în 1903, iar în 1910 vicepreședinte al Academiei Române. Între 1902 și 1906, conduce revista „*Convorbiri literare*” (după ce

făcuse doi ani parte din comitetul de redacție), iar trei ani mai târziu, este ales președinte al Comisiei Istorice a României.

Prin cercetări laborioase **B.** a descoperit, studiat și editat numeroase texte și documente vechi, conturând o viziune mai adecvată asupra istoriei și literaturii vechi românești. Publică, astfel, ediții și studii privind istoriografia bizantină și sud-slavă, cea mai importantă fiind *Cronica lui Constantin Manasses* (1922), istoriografia românească — *Vechile cronic moldovenesti până la Ureche* (1891), *Cronice inedite atințătoare de istoria românilor* (1895), *Letopisețul lui Azarie* (publicat în „Analele Academiei Române”, 1908-1909) —, precum și texte literare sau folclorice medievale — *O traducere moldovenească a „Vieții lui Bertoldo” din veacul al XVIII-lea* („Convorbiri literare”, 1891), *Vlad Tepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui* (1896) —, dar și scrieri legate de relațiile cu alte culturi sau de istorie a vechilor instituțiilor românești. **B.** rezolvă problema dificilă a transpunerii în românește a textelor vechi, realizând o tălmăcire fidelă, de coloratură arhaică a *Letopisețului de când s-a început Țara Moldovei*, a *Letopisețului de la Putna* ș.a. Pentru a stabili însemnătatea istorico-literară a textelor, **B.** întreprinde o analiză detaliată, urmărind, concomitent, soluționarea unor controversate chestiuni de datare, localizare și paternitate. Dacă cercetările de mai târziu vor aduce rectificări sau noi puncte de vedere, comentariile lui **B.** asupra celor trei cronicari din secolul al XVI-lea, Macarie, Eftimie și Azarie, și-au păstrat, în mare parte, valabilitatea, la fel ca și temeinicul studiu filologic și literar privitor la narațiunile despre Vlad Tepeș.

SCRIERI: *Vechile cronic moldovenesti până la Ureche*, București, 1891; *Cronice inedite atințătoare de istoria românilor*, București, 1895; *Vlad Tepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui*, București, 1896; *Luptele românilor cu turcii până la Mihai Viteazul. Cultura veche română*, București, 1898; *Istoriografia română și problemele ei actuale*, București, 1905; *Cronica lui Constantin Manasses*, pref. Ioan Bianu, București, 1922; *Scrieri alese*, îngr. și introd. G. Mihăilă, București, 1968.

Repere bibliografice: P. P. Panaitescu, *Ioan Bogdan și studiile de istorie slavă la români*, Vălenii de Munte, 1928; Iorga, *Oameni*, II, 446-449; *Ioan Bogdan și istoria culturii românești*, RSL, 1966; G. Mihăilă, *Introducere la Ioan Bogdan, Scrieri alese*, București, 1968; Bucur, *Istoriografia*, 190-193; Andrei Pippidi, *Ioan Bogdan la Viena. Scrieri inedite despre începuturile carierei sale*, RSL, 1994, 175-178; *Bogdanii — o familie de cărturari*, Brașov, 1995. C.Bz.

BOGDAN, Nicolai A. (10.V.1858, Iași — 17.IV.1939, Iași), gazetar, prozator și dramaturg. Numele Nicolai Andriescu-Bogdan era moștenit de la ambii părinți — mama, Irina Andriescu, tatăl, Gheorghe Bogdan, fiul unui postelnic. În 1874, rămâne orfan și își întrerupe studiile la Liceul Național din Iași, începând să lucreze ca funcționar. Între 1879 și 1882, frecventează Conservatorul de Muzică și Declamație, fiind angajat la Teatrul Național din Iași (1880-1889), dar jucând mai mult cu trupe ambulante. Din 1889, va fi funcționar (urcând până la gradul de ajutor de primar) la Primăria ieșeană. A debutat înființând propria publicație periodică, „Scrieri amuzante” (1875-1876), și a continuat în același mod cu „Cabinetul de lectură”, „Bomba”, „Arta”, dar mai cu seamă „Lupta pentru

viață” (1903-1905), scrisă în întregime de **B.** și ilustrând toate genurile și domeniile care îl preocupau. A mai fost redactor (șef) la „Liberalul”, „Era nouă”, „Arhiva”, „Orașul”, „Ioan Neculce” sau doar colaborator la „Familia”, „Gazeta săteanului”, la alte câteva zeci de periodice din țară și din Franța, Belgia, Italia, Egipt, Germania. Colaborările sale — proză, versuri, teatru (original și traduceri), articole teatrale, literare, culturale, istorice, culegeri de folclor și documente — erau semnate și cu pseudonimele Basile N. Lupu, Cesar, Clio, Dan, Iassiensis, N. a Irinei ș.a. În diversitatea acestor texte se detașează, fie prin amploare — *Cauza regresului teatrului românesc, Câteva tipuri de actori* —, fie prin număr, cele care se ocupă de analiza vieții teatrale sau de evocarea unor întâmplări cu actori.

Proza lui **B.** este foarte diversă, de la fantezii la amintiri și note de călătorie, de la romane la anecdote. *Cuibul fericirii* (1884) este o nuvelă ce stă, ca multe alte proze ale sale, sub semnul literaturii de senzație. Volumele care au urmat sunt culegeri conținând prelucrări de folclor, versuri, nuvele, povestiri, amintiri. Între acestea, *De scârba boilor, Jitarul, La muncă, Straja, La Dunăre* se vor narațiuni obiective, cu subiecte din viața satului sau din război. Altele sunt întâmplări triste, cu personaje reale, uneori autorul alunecând spre memorialistică și autobiografie. Paginile despre M. Millo, V. Alecsandri, T. T. Burada, T. Maiorescu, V. Pogor, I. Creangă, M. Eminescu, Ed. Caudella și mulți alții sunt interesante prin unele amănunte de martor ocular. Peste tot abundă textele cu intenții umoristice, cărora le lipsesc însă adeseori spiritul, poanta. Călătorind mult, a publicat câteva cicluri de însemnări: *De-a curmezișul țării românești, De-a curmezișul Europei* ș.a. (în „Lupta pentru viață”, 1905) — note fugare, vag descriptive, ușor malițioase și (auto)ironice. Majoritatea versurilor sale, satirice, erotice, elegiace, sunt neinspirate și vetuste. Volumele de teatru cuprind piese proprii, prelucrări, localizări și traduceri (multe dintre acestea au rămas în paginile revistei „Familia”), folosite mai ales de trupele de diletanți din Moldova, Transilvania și Banat. Unele dintre piese sunt „dramatizări” ale unor episoade biblice sau ale unor momente istorice reconstituite fantezist — *Abraam, Ciceron, Traian și Dochia, Bogdan I sau Întemeietorul Moldovei, Alexandru cel Bun*. Altele sunt comedii (într-un act), cu sau fără cântece, vădit influențate de vodevilul francez, reiterând în forme extrem de stângace mici și banale intrigi familiale și amoroase, încheiate cu inevitabile busculade și/sau căsătorii. Câteva dintre versiunile lui după piese de autori celebri sau la modă au fost folosite în reprezentațiile Teatrului Național din Iași sau ale celor de diletanți, dar cele mai multe au fost doar tipărite. Pe lângă numeroasele traduceri din comediografii bulevardieri francezi (O. Feuillet, E. Scribe, A. D'Ennery, Melesville, E. Labiche, H. Murger ș.a.), a tălmăcit și din marele repertoriu — Shakespeare, Molière, Beaumarchais, Zola, Al. Dumas-fiul. Mai utile și mai bine primite au fost lucrările referitoare la istoria vechii capitale a Moldovei, cea mai importantă fiind *Orașul Iași* (1904), o monografie care își dovedește și azi valoarea documentară. *Istoria neamului românesc povestită în zece șezători de Moș Andrei Gurăbogată* (1937) este

o rememorare didactică a unor însemnate fapte din trecut. Pasionat cercetător de arhive, **B.** a mai publicat o serie de volume strict documentare referitoare la evoluția orașului în care a trăit și cu care ajunsese să se identifice. Întreaga sa activitate a fost răsplătită cu mai multe medalii și decorații.

SCRIERI: *Din scrierile lui Nicolai A. Bogdan*, Iași, 1879; *Iuga sau Berbecii la păscut*, Iași, 1881; *Cuibul fericirii*, Iași, 1884; *Bogdan I sau Întemeietorul Moldovei*, Oradea, 1890; *Frunze verzi*, Iași, 1892; *Ciceron*, Iași, 1892; *Traian și Dochia*, Iași, 1892; *Izvorul lui Dan*, Iași, 1892; *Abraam*, Iași, 1892; *Povești și anecdote din popor*, Iași, 1892; *Și nouă, și vechi*, Iași, 1893; *Pe câmpul de onoare*, Iași, 1893; *Licențiatii*, Iași, 1894; *15 comedii*, Iași, 1894; *Bursucul*, Iași 1896; *Arta de a vorbi, recita și declama în societate, în public, pe scenă & ct.*, Iași, 1899; *Să jubilăm!*, Iași, 1901; *Să râdem!*, Iași, 1902; *Orașul Iași*, Iași, 1904; *De scârba boilor*, Iași, 1911; *Regele Carol I și a doua sa capitală*, București, 1916; *Alte 15 comedii*, București, 1924; *6 piese cu caracter istoric*, Iași, 1927; *De haz și de necaz*, Iași, 1929; *Cel mai nou ghid al Iașului*, Iași, 1932; *Istoria neamului românesc povestită în zece șezători de Moș Andrei Gurăbogată*, București, 1937. **TRADUCERI:** Evariste Carrance, *Casa de închiriet*, Iași, 1882, *Căpitanul Bumbdeaur*, Iași, 1906; Rouget de L'Isle, *Marsilieza*, Iași, 1886; W. Shakespeare, *Hamlet, principele Dane-marcei*, Iași, 1887; P. Mollé-Gentilhomme, C. Guérault, *Marchiza de Pompadour*, Iași, 1894; [Th. Barrière, L. A. Theuriet, Fr. Ponsard, A. Seguin, Ed. Pailleron, H. Monnier, H. Murger, Al. Dumas-fiul, G. de Letorière, Molière], în *Alte 15 comedii*, București, 1924.

Repere bibliografice: N. Iorga și N. A. Bogdan, „*Liberalul*”, 1904, 224; A. D. Xenopol, N. A. Bogdan, „*Orașul Iași*”, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXVII, 1904-1905; N. Iorga, N. A. Bogdan, „*Orașul Iași*”, RL, 1916, 3-6; P. Gr. [Gr. T. Popa], N. A. Bogdan, IIS, 1939, 5; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, 183-184; Mărcuș, *Thalia*, I, 229-236; Massoff, *Teatr. rom.*, VII, 463, 494; Leon, *Umbre*, IV, 175-184. C. T.

BOGDAN-DASCĂLU, Doina (27.XI.1942, Reșița), stilistician și editoare. Este fiica Semproniei (n. Șimic), funcționară, și a lui George C. Bogdan, publicist. Urmează liceul în orașul natal (1957-1960) și Facultatea de Filologie, secția română-germană, a Universității din Timișoara (1960-1965). După absolvire, este repartizată în activitatea de cercetare științifică, la sectorul de lingvistică din cadrul Bazei de Cercetări Științifice Timișoara a Academiei Române unde este cercetător și în prezent. Din anul 1998, va fi și cadru didactic la Universitatea Tibiscus din Timișoara. Și-a luat doctoratul în filologie cu teza *Limbajul criticii literare românești* (1979). A colaborat la „*Orizont*”, „*Limbă și literatură*”, „*Revista de istorie și teorie literară*”, „*Literatorul*”, „*Rostirea românească*”, „*Limba română*”, „*Studii și cercetări lingvistice*” etc.

Debutează cu un articol de stilistică în „*Orizont*” (1968) și editorial cu volumul *Critica – limbaj secund* (1981), cea dintâi abordare serioasă a criticii literare din unghiul modalității ei de exprimare. Recurgând la metoda funcționalistă (o altă premieră la noi), pe care o descrie într-un amplu și documentat preambul teoretic, **B.-D.** dedică fiecărei funcții câte un capitol, unde sunt enumerați operatorii prin care funcțiile ajung la concretizare. Un loc aparte revine celei metalingvistice, considerată, pe drept cuvânt, dominantă în limbajul criticii literare, privit în raporturile sale cu limbajul-obiect, adică cel literar. Un interes particular pot prezenta funcția poetică și manifestările

ei în critică, a căror investigare arată limpede că funcția a fost asumată nu numai de către adepții declarați ai impresionismului critic, ci și de către cei care l-au ocolit sau chiar l-au repudiat. Exemplele, extrem de numeroase, nu numai că lămuresc fiecare demers teoretic ori taxonomic, dar, în plus, oferă o imagine diacronică asupra unei îndeletniciri care a trecut în cultura noastră de un veac și jumătate. Criticii din care se citează sunt selectați fără predilecții ori idiosincrazii, lăsându-se cititorului posibilitatea de a se decide de partea cui să se situeze, atunci când o astfel de posibilitate este sugerată de autoare. **B.-D.** este și o editoare preocupată de trecutul cultural al Banatului, contribuind la readucerea în actualitate a celui mai de seamă prozator bănățean din prima jumătate a secolului al XX-lea (Mihail Gașpar) și a celui mai important lingvist al acestei provincii (Paul Iorgovici). Este coautoare a douăzeci de volume elaborate de colectivul de stilistică din care face parte – *Limbajul poetic și versificația în secolul al XIX-lea, Imaginea în stilurile nonartistice ale limbii române literare din secolul al XIX-lea, Textul, imaginea și coerența* ș.a.

SCRIERI: *Critica – limbaj secund*, Timișoara, 1981; *Epitetul jurnalistic* (în colaborare cu Crișu Dascălu), Timișoara, 1999; *Spațiul meta*, Timișoara, 2001; *Gramatica poeziei române (1880-1980)* (în colaborare cu Crișu Dascălu), București, 2002. **Ediții:** Mihail Gașpar, *Fata vornicului Oană*, introd. George C. Bogdan, Timișoara, 1974, *Din vremuri de mărire*, Timișoara, 1982 (în colaborare cu George C. Bogdan); Paul Iorgovici, *Observații de limba românească*, introd. Crișu Dascălu, Timișoara, 1979 (în colaborare cu Crișu Dascălu).

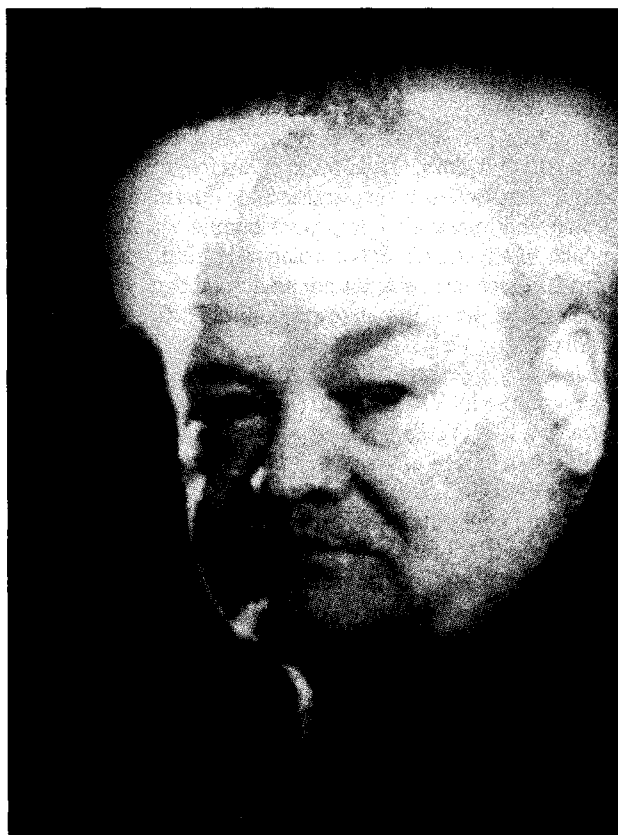
Repere bibliografice: Al. Graur, *Paul Iorgovici*, RL, 1979, 23; Nicolae Mocanu, *Semnificațiile unor reeditări*, ST, 1980, 4; Ștefan Giosu, *Paul Iorgovici, „Observații de limba românească”*, AUI, lingvistică, t. XXVI, 1980; Eugen Beltechi, *Paul Iorgovici, „Observații de limba românească”*, CLG, 1981, 1; Eugen Simion, *Critica textului*, RL, 1982, 16; Marcel Pop-Corniș, *Doina Bogdan-Dascălu, „Critica – limbaj secund”*, O, 1982, 20; Paul Dugneanu, „*Critica – limbaj secund*”, LCF, 1982, 20; Maria Vodă Căpușan, *Criticon*, RL, 1983, 38; Eugen Simion, *Sfîdarea retoricii*, București, 1985, 257-260. F.C.P.

BOGDAN-DUCĂ, G.[heorgh] (2.I.1866, Brașov – 21.IX.1934, Brașov), critic și istoric literar. A fost al doilea născut în familia Elenei (n. Munteanu) și a lui Ioan Bogdan, funcționar. Dintre ceilalți frați, se vor remarca, în diverse domenii, Ioan, Ștefan, Alexandru și Aurel Bogdan. O soră, Ecaterina, a fost a doua soție a lui N. Iorga. **B.-D.** a urmat școala primară din Scheii Brașovului. După ce a absolvit Liceul „*Andrei Șaguna*” din Brașov (1885), audiază cursuri de logică și de filologie la universitățile din Budapesta, Jena și Viena. Obține un post de profesor suplinitor la Liceul „*Andrei Șaguna*”, dar, fiind considerat ateu, este îndepărtat de la catedră. Își făcuse un oarecare nume, încă elev fiind, prin colaborările de la „*Familia*” (1883-1884). În 1888, tipărește o serie de „*reviste literare*” în foiletonul „*Gazetei Transilvaniei*”, pe care le continuă, tot în acel an, în „*Tribuna*”, unde a fost o vreme și membru în comitetul de redacție. Colaborează și la „*Convorbiri literare*”. Tenace și decis în opțiuni, trece în Regat, la sfârșitul lui 1890, încercând să-și termine facultatea la București. Este chemat

însă la Cernăuți, unde între 1893 și 1894 va fi director la „Gazeta Bucovinei”. Se căsătorise, în 1892, cu alsaciana Maria Done. Cei doi au avut șase copii, între care Catul (pictor, profesor universitar), Virgil (filosof), Ovidiu (profesor). Reîntors la București, termină Facultatea de Litere și își ia licența în 1897. Începe acum o lungă carieră didactică. Pentru scurte perioade profesor la licee din țară, este în cele din urmă numit director al Liceului „Mihai Viteazul”, funcție pe care o va păstra un deceniu. În timpul ocupației capitalei, este arestat și deportat. Îndată după înființarea Universității din Cluj, în 1919, devine profesor de literatură română la Facultatea de Litere și Filologie, al cărei întâi decan va fi și unde va preda până la moarte. Tot atunci, a fost ales membru al Academiei Române, pe locul rămas vacant după moartea lui Titu Maiorescu. A fost delegat în Senat din partea Universității clujene. Se va înscrie în Partidul Național Țărănesc, dar, nemulțumit, trece în Partidul Național Liberal, fiind ales, cu acest prilej, și deputat. Moare pe neașteptate la Brașov și este înmormântat la Sibiu.

Pedagog prin vocație, **B.-D.** s-a preocupat de timpuriu de problemele educației și învățământului, începând să publice articole și studii despre manuale, despre organizarea școlară încă din 1897. Temperament de polemist, a intrat în gazetăria cotidiană. La „Tribuna” și „Gazeta Bucovinei” își expune, în 1893-1894, mai ales opiniile în probleme de istorie a românilor. Împreună cu Aurel C. Popovici, la București, participă la redactarea cotidianului politic și cultural „România jună” (1899-1900). Este secretar al Ligii Culturale, se află în prejma lui N. Iorga și a lui A. C. Popovici, ale căror opinii le susține (*Români și ovrerii*, 1913). Cu V. Pârvan și Virgil Arion editează, în 1913 și 1914, la București, revista „Românismul”. Înzestrat cu o vie curiozitate, citea enorm, atras de mai toate domeniile culturii. Și-a spus părerea în chestiuni de religie și teologie, geografie umană, etnofolcloristică, filologie, în texte scrise într-un stil vioi și accesibil. A analizat cu precădere mișcările religioase la români, stimulat de situația confesiunilor din Transilvania și încercând să afle în ce constă „sentimentul național”. Așa au apărut studiile despre Ioan Inocențiu Micu-Klein, despre autonomia Bisericii Ortodoxe, dar și despre Tudor Vladimirescu, Avram Iancu, Axente Sever sau Ioan Dunca.

De literatură, **B.-D.** s-a apropiat mai întâi prin câteva încercări de versificare, unele apărute în „Tribuna” (1891). Aceste tentative i-au deschis gustul pentru descifrarea resorțurilor intime ale unei opere, ceea ce l-a îndreptat către critica literară. La început, a urmat modelul maiorescian, adoptând un ton dur, cu ironii și „zeflemele” de tip junimist aplicate numai literaturii din Ardeal. Lipsa de valoare, era de părere criticul, nu trebuie scuzată prin circumstanțele dificile în care se manifestă scriitorii de limbă română din Transilvania. Considera că aici fuseseră încurajate doar „mediocritățile” și nonvalorile, pe temeiul unor „motive neliterare”. În opoziție cu literatura de nivel modest a lui Iosif Vulcan și Andrei Mureșanu, criticul așază versurile lui G. Coșbuc, fiind cel dintâi care le analizează amplu, într-o serie de foiletoane apărute în 1888, înaintea studiului lui C. Dobrogeanu-Gherea. În același spirit maio-

rescian, își întemeiază afirmațiile pe o sumă de premise teoretice, plecând de la Lessing, ale cărui opinii și le însușește în bună măsură. *Laocoon* constituie un argument pentru eliminarea descriptivismului din poezia ardelenescă a epocii, comparată uneori, spre a i se evidenția scăderile, cu aceea eminesciană. Ca să păstreze o legătură vie cu viața literară, a scris, constant, și critică de întâmpinare, pronunțându-se despre aproape toți scriitorii contemporani importanți. La B. Delavrancea a apreciat curățenia limbii din proză și unitatea construcției dramatice, lui M. Sadoveanu îi este investigată arta de povestitor. Primele versuri ale lui Șt. Petică și P. Cerna sunt primate cu simpatie; ale lui Camil Petrescu izvorăsc dintr-o „atitudine de clasicist”, iar ale lui O. Goga reprezintă „balada tragică a sufletului ardelenesc primitiv”. A contestat violent dramaturgia lui Lucian Blaga („literatură fără rost”), afirmând că întreaga lui operă literară este străbătută de „răceală”. Pe Tudor Arghezi l-a apreciat, în 1926, considerând că are „vederi noi”, dar despre *Flori de mucigai* a scris negativ. **B.-D.** era un critic cu un expozeu informat, care înțelegea motivațiile curentelor moderne (a scris despre expresionism), dar gustul său era al unui clasicizant și al unui moralist. Interesul lui s-a îndreptat însă către istoria literară, ca o consecință a înclinației spre istorie în general. Primul volum, apărut în 1893, conține o biografie a lui Petru Maior. Aproape toate studiile pe care le-a elaborat în tinerețe insistau asupra derulării faptelor, asupra

contextelor istorice (*Procesul episcopului Ioan Inochentie Clain*, 1896). Cu timpul, **B.-D.** își configurează o concepție proprie despre istoria literară, care, fără a fi originală, s-a numărat printre cele demne de luat în seamă, alături de a lui N. Iorga și a lui O. Densusianu. În fapt, el considera că o istorie a literaturii nu poate fi alcătuită decât după ce au fost investigate toate compartimentele și au fost strânse toate informațiile. Colectivna cele mai mărunte date despre familie, studii, viață personală, relații sociale, debut, colaborări, ediții, receptare. S-a oprit cu precădere asupra unor scriitori și oameni de cultură ardeleni din prima jumătate a secolului al XIX-lea în monografiile precum: *Viața și ideile lui Simion Bărnuțiu* (1924), *Gheorghe Lazăr* (1924), *Ioan Barac* (1933), *Eftimie Murgu* (1937). A stăruit însă și asupra lui V. Alecsandri (*Vasile Alecsandri. Admiratori și detractori*, 1922; *Vasile Alecsandri. Povestea unei vieți*, 1926) și M. Eminescu (*Despre „Lucașfăru” lui Mihail Eminescu*, 1925). Despre Eminescu a scris frecvent „multe și mărunte”, cu deosebire în „Buletinul «Mihai Eminescu»”, scos la Cernăuți, din 1930, de Leca Morariu, cu sprijinul lui G. Ibrăileanu și al lui **B.-D.** însuși. Pasiunea pentru amănunt nu era însă gratuită, ci rezulta dintr-o altă cerință impusă istoriei literare, aceea de a oferi o imagine cât mai complexă asupra unei epoci. Transilvania primei jumătăți a secolului al XIX-lea i-a pus la dispoziție mai ales posibilitatea de a studia și a releva un complex de raporturi. Istoricul, tolerant din fire și prin educație, nu s-a dat în lături să remarce rolul pozitiv al școlii ungurești în formarea spirituală a lui, spre pildă, Simion Bărnuțiu. Urmărind detaliat faptele, le împarte în secțiuni reprezentative și le distribuie aproape dramaturgic. Istoria literară este atrasă astfel către literatură, prin orientarea și dispunerea informațiilor cu ajutorul unor comentarii concise, sugestive și adecvate, care tind, între altele, să configureze un destin („rostul vieții”). **B.-D.** premerge astfel metodei istorico-literare a lui G. Călinescu. Rezultatele au fost remarcabile, deși numeroasele corelări pe care le institua nu erau atât de neașteptate și spectaculoase, pe cât erau de laborioase și exacte. El nu scrie hagiografii, rămânând lucid în evaluări. Verifică sever informațiile, până la a afla și alege pe aceea care este (ori pare) martorul cel mai obiectiv. Capitole întregi din câte o monografie sunt dedicate unor controverse, prezentate cu vervă polemică. Atât de riguros în adunarea materialului, nu s-a încumetat să se pronunțe decât despre un segment din evoluția literaturii, anume despre „întăii poeți munteni” (*Istoria literaturii române moderne. Întăii poeți munteni*, 1923), unde sunt studiați Iancu Văcărescu, I. Heliade-Rădulescu, V. Cârlova, C. Făca, Gr. Alexandrescu, C. A. Rosetti, C. Bolliac. Situându-se, programatic, pe o poziție marcat istorică, pentru el chestiunea principală este aflarea sistemului de valori care domină o anumită perioadă literară și includerea scriitorilor în ramele aceluia sistem, după criteriile epocii. Adept ferm al „valorilor istorice”, **B.-D.** a fost un adversar al „valorilor relative”, cultivate de „spiritul modern” (probabil lovinescian). *Istoria...* lui nu este o lucrare de pionierat, ci mai curând una de valorificare integratoare. Concluziile sunt durabile, mai ales în ceea ce privește circulația ideilor și reconstituirea epocii, prin intermediul acelor micromonografii

ce creionau portrete verosimile, în trăsături de finețe. A întocmit și o ediție din scrierile lui N. Nicoleanu, V. Cârlova și C. Stamati, una din scrierile lui A. Russo și o alta din poeziile lui Eminescu și a editat un discurs al lui S. Bărnuțiu. Fără să fie propriu-zis un comparatist, are preocupări constante de literatură comparată, cercetând literatura română în contextul mai larg al „istoriei literaturii generale”. Conduc de premisa că un artist nu se lasă înrâurit decât datorită unor puternice afinități artistice ori ideologice, el a restrâns aria investigațiilor la acei scriitori străini care puteau oferi elemente de atracție, din acest punct de vedere, pentru un scriitor român. Plecând, bunăoară, de la pregătirea și preferințele lui Barac, el a reușit să descopere cele mai multe dintre izvoare, datorită faptului că le-a privit prin prisma atașamentului scriitorului față de curentul zis „național” din literatura maghiară. A studiat răspândirea idilelor lui S. Gessner în literatura noastră, corespondențele dintre *Țiganiada* și un poem al vienezului Alois Blumauer, a relevat „influențe literare la Eminescu” (unele dintre acestea fiind validate ulterior de istoria literară).

A tradus numeroase lucrări germane de pedagogie (între 1898 și 1933). În tinerețe, și-a încercat condeii și în tălmăciri literare. A dat versiuni corecte pentru un fragment din *Mahabharata* (1891), pentru tragedia *Inelul lui Ghighe* de Fr. Hebbel (1900), pentru poezii din literatura chineză ș.a. O traducere din Goethe, făcută când era încă elev, i-a adus o corecție drastică din partea lui Maiiorescu. Sever cu sine, lucrând după un program draconic, **B.-D.** s-a arătat sever și cu alții, atitudine vizibilă în stilul său, adesea polemic. Uneori, a fost și nedrept, ca de pildă cu T. Vianu. În general, însă, scrisul lui este plastic, pe alocuri chiar savuros.

Mai mult decât oricine, Bogdan-Duică a reprezentat un istoricism intransigent, adesea confundat cu un exagerat cult al mărunțișului literar. Dacă am vrea s-o definim într-o formulă simplificatoare, am putea denumi specia lui de erudiție un fel de arhivistică literară. Bogdan-Duică a fost stăpânit de instinctul tiranic al analizei, pe care a dus-o până la virtuozitate. Studiile lui fac impresia unor bogate dosare de istorie literară, subiectele fiind tratate până la epuizare. Această pasiune prezintă un pitoresc necontestat, dar și un mare inconvenient. Spiritul lui iubitor de detalii, de filiații duse până-n pânzele albe, devine prizonier al hățișului de informații. De multe ori, se găsește în cazul aceluia care, din cauza mulțimii arborilor, nu mai poate distinge pădurea.

POMPILIU CONSTANTINESCU

SCRIERI: *Petru Maior*, Cernăuți, 1893; *Procesul episcopului Ioan Inochentie Clain*, Caransebeș, 1896; *Grillparzer în liceul român*, București, 1899; *Despre „Țiganiada” lui Budai-Deleanu. Învrăuirile germane*, București, 1902; *Titu Liviu Maiiorescu*, București, 1921; *Vasile Alecsandri. Admiratori și detractori*, București, 1922; *Istoria literaturii române moderne. Întăii poeți munteni*, Cluj, 1923; *Viața și ideile lui Simion Bărnuțiu*, București, 1924; *Viața și opera lui Gheorghe Lazăr* (în colaborare cu G. Popa-Lisseanu), București, 1924; *Gheorghe Lazăr*, București, 1924; *Despre „Lucașfăru” lui Mihail Eminescu*, Brașov, 1925; *Vasile Alecsandri. Povestea unei vieți*, București, 1926; *Petru Maior și Justinus Febronius sau Petru Maior ca vrăjmaș al Papei*, Cluj, 1933; *Ioan Barac*, București, 1933;

Eftimie Murgu, București, 1937; *Studii și articole*, îngr. și pref. D. Petrescu, București, 1975; *Mihai Eminescu*, îngr. și pref. Ecaterina Vaum, Iași, 1981. **Ediții:** N. Nicolescu, *Poezii și proză*; V. Cârlova, *Poezii*; C. Stamat, *Poezii și proză*, București, 1906; Alecu Russo, *Scrieri*, pref. edit., București, 1910; Mihai Eminescu, *Poezii*, București, 1924; Simion Bărnuțiu, *Românii și ungerii*, pref. edit., Cluj, 1924. **Traduceri:** Savitri, pref. Ioan Slavici, Sibiu, 1891; Friedrich Hebbel, *Inelul lui Ghighes*, București, 1900.

Repere bibliografice: Aderca, *Contribuții*, II, 38–41; Lovinescu, *Scrieri*, IV, 197–199, VI, 22–23, VIII, 75–77; Constantinescu, *Scrieri*, I, 321–324; *În memoria lui G. Bogdan-Duică – Bio-bibliographie de Georges Bogdan Duică*, ed. bilingvă, Cluj, 1935; I. Crăciun și I. Breazu, *Biobibliografia lui Gheorghe Bogdan-Duică*, Cluj, 1936; D. Popovici, *Evoluția concepției literare a lui G. Bogdan-Duică*, București, 1938; Vasile Netea, *Gh. Bogdan-Duică*, București, 1940; Dumitru Petrescu, *G. Bogdan-Duică*, București, 1978; *Dicț. scriit. rom.*, I, 306–308; *Bogdanii – o familie de cărturari*, Brașov, 1995; Mănuacă, *Perspective*, 177–189; Gavril Istrate, *G. Bogdan-Duică*, CL, 1999, 11. D.M.

BOGDAN-PITEȘTI, Alexandru (13.VII.1871, Pitești – 10.III.1922, București), publicist. Lăsa să se creadă că s-ar trage din neamul domnesc al Bogdăneștilor. Însă tatăl, Constantin Bogdan, era, se pare, un refugiat aromân din Ianina, ajuns, la Pitești, primar și deputat. Dintr-o familie boierească provenea, totuși, mama, Domnica, născută Balotă. Este dat la școală în Pitești, dar nu termină aici gimnaziul, ci își continuă învățătura la Geneva, într-un colegiu catolic, apoi în Franța. Între studii și boemă epicuriană cam ezită, și așa se face că nu isprăvește nici medicina (la Montpellier), nici literele și dreptul (la Paris). Încă în Elveția compunea poezii, de factură modernistă, precum și nuvele, și ar fi colaborat la „Le Feu-Follet” și la „L’Echo de Genève et du Léman”. Descins pe malurile Senei, își găsește timp să publice în „La Libre parole”, „La Brise du soir”, „L’Intransigeant”, „Le Figaro”, „Le Gaulois”, „Le Gil Blas”, „L’Echo de Paris”. Cult, spiritual, cu o înfățișare atrăgătoare, **B.-P.** se simte bine – și se formează – în atmosfera artistică a Parisului simbolist și decadent. Motivele exacte ale expulzării lui din Elveția și din Franța nu sunt clare. În dosarele poliției geneveze era notat ca „dangereux”. În 1898 se întoarce definitiv în țară. Sigur de magnetismul propriei personalități, candidează în alegeri în județul Olt, dându-se drept fiul lui Al. I. Cuza; apoi, în 1900, intră iar în competiție pentru colegiul al III-lea de Ilfov. În urma unui șantaj, încercat în 1913 asupra bancherului Mauriciu Blank, este arestat și întemnițat. De acum, pentru el începe declinul. Marele păcătos nu va mai pătrunde în avanscenă, iar la moarte, momente grotești pun punct final acestui destin singular și oarecum enigmatic. Amestec de egoism și generozitate, de sensibilitate și grosolanie, **B.-P.** e o plămadă aparte, de ins cumva demoniac și cabotin deopotrivă.

În „Seara”, ziar stipendiat se pare de Puterile Centrale, al cărui director și proprietar a fost în 1913 și 1914, publicistul mănăiește un condei incisiv, încercând un anume deliciu, aproape că artistic, al ponegririi. Cinicul vede în juru-i, și încă supradimensionate, păcate de care el însuși nu pare să fi fost străin. E, în causticele lui ieșiri moralizatoare și justițiare, un alibi subtil și, poate, dincolo de exercițiul retoric, un gest de

expurgare a unui subconștient mereu încărcat. Estet al viciului și vicios al artelor, acest juisor cu rafinate uneori echivoce s-a răscumpărat, într-o bună măsură, prin gesturile lui de mecena cu gusturi fine. Frecventând la început cercul lui Al. Macedonski, și-a alcătuit cu timpul un fel de cenaclu, la el cases strângându-se o societate prestijă, scriitori, pictori, ziariști, sculptori (Constantin Brâncuși, printre alții), mulți dintre ei famelic și încă necunoscuți. A înlesnit debutul lui Ștefan Petică. Îl descoperă și îl susține pe Ștefan Luchian; i-a încurajat pe Th. Pallady, Camil Ressu, N. Dărăscu, Iosif Iser. Judecățile somptuosului libertin s-au bazat pe bun gust și pe o intuiție aproape impecabilă. Opera lui înseamnă mai ales climatul de elevație pe care a știut să-l creeze. Împreună cu alții, a pus la cale prima expoziție a artiștilor independenți (1896) și, peste doi ani, expoziția internațională a Societății de artă „Ileana”, pe care o fondează în asociere cu I. C. Bacalbașa și cu arhitectul Ștefan Ciocâlțeu. Cu I. C. Bacalbașa, scoate o publicație de lux, „Ileana” (1900–1901), cea dintâi revistă românească de artă. Avea el însuși veleități de plastician și, cu o ocazie sau alta, a expus desene ce urmau să-i illustreze volumul de poezii *Sensations intimes*, care nu a mai apărut. Într-un spirit de finețe, a publicat (semnând și Ion Duican) cronici artistice în „Revista orientală”, „Ileana”, „Liga literară”, cerând artistului, nu fără afectare, o „operă de idei”, care să exprime o stare de suflet modernă. Excesiv și în laude, și în respingeri, **B.-P.** dezlănțuie o salvă de reproșuri asupra literaturii autohtone. Elitistul e însă

consecvent în opțiunea lui pentru poezia simbolistă. Oricum, când scrie, e mai rigid și mai subiectiv decât în critica orală, în care își risipea scăpările de inteligență și malițiile, butadele enorme și sentințele autoritare.

A compus, numai în franceză, și versuri (iscăbind cu distincție căutată Alexandru Bogdan-Pitești, Alex de Pitești), publicate în „Literatorul”, „Țara”, „Revista orientală”, „Revista modernă”, „Vieța nouă”, „Ileana”, „La Roumanie”. E o poezie muzicală, cu tentă simbolistă. Sclipiri de aur și licăr de ametiste, satin, brocart, velur și parfum de roze dau o nuanță de răsfăț melancoliilor livrești ale acestui „charmeur” dintr-o speță bizară.

Repere bibliografice: Cornel, *Figuri*, 340-351; Alexandru Macedonski, *Opere*, II, îngr. și introd. Adrian Marino, București, 1966, 353-355; Arghezi, *Scrieri*, XXIX, 366-367, XXXIX, 82-89; Lovinescu, *Opere*, VII, 52-54, 272-273, IX, 188-192; Victor Eftimiu, *Fum de fantome*, București, 1940, 195-198; Radu D. Rosetti, *Spicuiuri*, București, 1958, 116-123; Eftimiu, *Portrete*, 9-10, 94, 410-420; K.H. Zambaccian, *Pagini despre artă*, îngr. și pref. Marin Mihalache, București, 1965, 284-295; Cioculescu, *Itinerar*, I, 179-181; Ion Cruceană, *Momente și figuri argeșene*, I, Pitești, 1980, 35-43; Ioan Stanomir, *Alexandru Bogdan-Pitești - farsor și mecena*, LCF, 1999, 32; Petre Oprea, *Colecționarul mecena Al. Bogdan-Pitești*, București, 1999; Faifer, *Pluta*, 42-48. F.F.

BOGREA, Vasile (6.X.1881, Târnuța-Dorohoi - 8.IX.1926, Viena), filolog, poet, publicist și traducător. Este fiul Agripinei, fiica preotului Ioan Mihăilescu din Târnuța și al lui Arghire Bogrea, cu rădăcinile în Egina (Grecia), administrator al moșiei Grămești-Dorohoi, funcționar la Casa Rurală de Economii. A învățat la Institutul „Anastase Bașotă” de la Pomârla; plâpând, pregătește ultimele clase în particular, susținând bacalaureatul, în 1902, la Liceul Național din Iași. Obține prin concurs o bursă de stat pentru studii universitare. Urmează, la Iași, literale și filosofia și dreptul. Între profesori - A. Philippide, A. D. Xenopol, P. P. Negulescu. Activează, afirmându-se ca orator, în societatea studentească „Zorile”, care avea ca scop „extensiunea universitară” - răspândirea „înaltelor idei cultivate în universități în masele populare”, și debutează publicistic în ziarul ei, „Zorile” (1902). Își ia licența în litere cu *magna cum laude*. G. Ibrăileanu îi încredințează, spre suplinire, catedra sa de limba română de la Liceul Internat. Profesor de română și franceză în Piatra Neamț și Iași, susține la Universitatea Populară de la Vălenii de Munte serii de prelegeri: în istoria literaturii universale (*Pesimismul în literaturile europene, Literatura latină în legătură cu literaturile romanice, Manzoni și opera sa*) și în istoria civilizațiilor. Avea darul unei vorbiri captivante, unind discursul savant cu limpezimea și căldura sufletească a celui ce știe să rămână în miezul lucrurilor. Din 1910 până în 1913 pregătește un doctorat la Berlin. Studiază filologia clasică și lingvistica comparată cu Heinrich Morf, Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff, Eduard Norden, Karl Meister. Impresii ale perioadei, cu o tentă de Bildungsroman, trimitea în 1910, sub semnătura Peregrinus, „Neamului românesc literar”. La izbucnirea războiului în Balcani, abandonează doctoratul și se întoarce acasă. Participă, ca voluntar,

la campania din Bulgaria. Mobilizat pe loc din cauza sănătății precare, îl ajută pe N. Iorga să scoată la Iași „Neamul românesc”. Susține cu fervoare în articolele sale idealul național. În august 1919, este numit profesor agregat la Catedra de filologie clasică a Universității nou înființate în Cluj și se dedică realizării „unității culturale”. Scrie în „Revista istorică”, „Transilvania”, „Dacoromania”, „Cultura poporului”, „Anuarul Institutului de Istorie Națională”; la „Ramuri” susține o rubrică de recenzii. Scoate, în 1923, gazeta „Conștiința românească”, unde e sprijinit de N. Iorga și Sextil Pușcariu, ține în cadrul Astei numeroase conferințe: *Valoarea culturii naționale, Sufletul latin, Scriitori și public în lumea veche* ș.a. Inițiază extensiunea universitară în Transilvania. Este între ctitorii Muzeului Limbii Române (nucleul viitoarei școli lingvistice clujene) și ai Societății Etnografice. În 1920, la recomandarea lui V. Pârvan, fusese ales membru corespondent al Academiei Române. Colaborează la „Analele Dobrogei”, „Cele trei Crișuri”, „Ideea europeană”, „Cugetul românesc”, „Societatea de mâine”, „Universul literar”, „Făt-Frumos”, „Sezătoarea”. Cursurile sale, nepublicate, alcătuiesc o sinteză asupra clasicismului, de mare profunzime și amploare: *Civilizațiile italice, Cultura greco-romană, Figuri reprezentative ale culturii latine, Literatura latină sub republică, Latina populară, izvoare, istorie, structură* ș.a. În 1925, a publicat *Pentru învățământul clasic* și, în 1926, *Reflexii*

asupra anticlasicismului. Studiul *Originalitatea poeziei romane* a rămas în manuscris. Chinuit toată viața de un ulcer devenit incurabil, moare în cursul unei operații, într-o clinică din Viena.

B. și-a uimit contemporanii prin bogăția cunoștințelor pe care le stăpâna. A lăsat un număr impresionant de contribuții în filologie, semantică, etimologie, onomastică, toponimie, folclor, etnografie. A scris versuri, a dat traduceri, a fost un distins ziarist. Cele mai multe dintre lucrări se ocupă de etimologii, dar el pune în mișcare un complex de factori, depășind lingvistica. Metoda comparatistă, folosită cu suplețe, le înscrie într-un orizont enciclopedic. Notele, întinse, dense, oferind sugestii, rectificări, alcătuiesc ele însele un studiu. După Hasdeu, **B.** a avut cea mai bună pregătire pentru lingvistica comparată prin deplina stăpânire a limbilor clasice, germanice, romanice, slave, a maghiarei. A dat rezolvări definitive în etimologie, dar a fost atras de cuvintele rare, neînțelese (*Etimologii, Între filologie și istorie*), și de interpretarea semasiologică (*O problemă semantică: „genunchiu” în sens de „neam”, „gintă”, Semantism românesc și semantism balcanic*); a demonstrat originea unor nume și porecle; a analizat metodic toponimia românească; a pus în lumină marea bogăție sinonimică a limbii noastre (în terminologia numismatică și juridică, în denumirile calului, „dracului”); a rezolvat numeroase cazuri de etimologie populară (*Glose românești în patronimice armenesti din Ardeal, Contribuții onomastice, Din onomastica folclorică, Note de toponimie dobrogeană, Din toponimia românească: Abrud, Caransebeș, Lăune etc.*). A aprofundat cercetarea elementelor orientale din limbă, a influențelor grecești, ungurești, a „urmelor bizantine”. A fost interesat de folclor (*Cercetări de literatură populară*) și de cărțile vechi, explicând termeni și grafii greșit interpretate (*Pasajii obscure din Miron Costin, Contribuție la onomastica „Romanului lui Alexandru” și a „Romanului Troadei”*), înțelesuri pierdute (*În jurul „Alexandriei”. „Paștele blajinilor” și altele, O străveche formulă de exorcism în descântecul nostru, Sfinții-medici în graiul și folclorul românesc*), mecanismele gândirii mitizante (*Dunărea, fluviu al Paradisului*), străvechi credințe (*Trei probleme folclorice și aspectele lor românești*). Umanismul, rod al formației de clasicist, dar și opțiune spirituală, este afirmat cu un patetism particular și este fundamentul întregii sale activități. **B.** definește poporul nostru ca pe unul creator de civilizație (*Cântece istorice ungurești despre români, Românii în civilizația vecinilor, Kara-Ulah = Valah în „Codex Cumanicus”?* etc.) și leagă clasicismul de datoria acțiunii publice (*Pentru învățământul clasic*). Publicistica — cronică de război din „Neamul românesc”, pledoaria renașterii prin cultură din paginile scrise în ziare și reviste din Ardeal — unește faptul divers cu „principiul etern care-i dă viață”, atingând, prin forța convingerilor, dimensiunea unui document de demnă responsabilitate, interioară și civică. Recenzii și cronici se disting prin rigoare științifică. Literaturii i se cere să fie „sănătoasă, cuminte, ferită de molima modelelor”. Afectivitatea, dominată de inteligență, impregnează versurile sale, paginile de jurnal, reflecțiile. Meditație tinzând către adevărurile general umane (de unde și turnura gnomică, „citatele” din Horațiu, Euripide, Pindar), poezia are

în centru înfruntarea dintre forțele stingerii și cele ale Ființei (*Mors, Sonet (Pe negrele ape), Alme sol...*), dintre scepticism și creație (*Quaerenti, Spre Nirvana...*). Cugetările intitulate *Din carnetul unui răstignit*, scânteieri de gând pătrunzător, exprimă, aforistic, dialogul lui **B.** cu lumea. *Însemnările unui pelerin* sunt pagini de analiză asupra a ceea ce îl leagă sau îl înstrăinează de spațiul german al anilor de formare, o proză intelectuală, elevată, întrețesută cu trimiteri alese inspirat și vădind gust artistic. A tradus din Sappho, Pindar, Catul, Petroniu.

SCRIERI: În amintirea lui Anastasie Bașotă, Vălenii de Munte, 1916; *Pagini istorico-filologice*, îngr. și introd. Mircea Borcilă și Ion Mării, pref. C. Daicoviciu, Cluj, 1971; *Sacra via. Pagini literare și publicistice*, îngr. și postfață Mircea Borcilă și M. V. Ungureanu, pref. Teodor Naum, Cluj, 1973.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Un erudit și un suflet ales*, GT, 1922, 1; [Vasile Bogrea], SDM, 1926, 39-40; Sextil Pușcariu, *Vasile Bogrea*, DR, 1924-1926, partea II; Cezar Cristea, *Vasile Pârvoan și Vasile Bogrea*, București, 1934; Adrian Marino, *Umanism și erudiție*, TR, 1971, 28; Mircea Eliade, *Memorii*, I, îngr. Mircea Handoca, București, 1991, 329-330; *Dict. scriit. rom.*, I, 308-310. S.C.

BOGZA, Geo (6.II.1908, Ploiești — 14.IX.1993, București), poet, prozator și gazetar. Este fiul Elenei Rhea Silvia (n. Georgescu) și al lui Alexandru Bogza, antreprenor. **B.** face școala primară între 1915 și 1919, la Ploiești. Urmează cursurile școlilor de marină de la Galați și Constanța, străbătând astfel Dunărea și

Delta, dar nu va practica profesia de marinar. Începe o lungă și excepțională carieră de gazetar; în ianuarie 1928, editează — împreună cu Alexandru Tudor-Miu —, la Câmpina, revista de avangardă „Urmuz”, debutând acolo și ca poet; colaborează la „Bilete de papagal”, „unu”, „Meridian”, „Pinguinul” ș.a. În 1929 debutează editorial cu volumul de poeme *Jurnal de sex*, care alături de altele, publicate în diverse reviste de avangardă, îi aduc acuzații de pornografie, procese și chiar detenții, în 1933 și în 1937. În anii 1936 și 1937 se află în Franța și Spania ca ziarist, de unde trimite reportaje pentru „Lumea românească”, între care și ciclul *Tragedia poporului basc*. În 1939 întreprinde o excursie pe bicicletă de-a lungul Oltului, iar din 1941 începe să publice în „Revista nouă” reportajele care vor alcătui *Cartea Oltului* (1945). Va colabora la mai toate marile ziare și reviste: „Vremea”, „Tempo”, „Rampa”, „Cuvântul liber”, „Azi”, „Frize”, „Bluze albastre”, „Viața românească”, „Revista Fundațiilor Regale”, „România liberă”, „Scântea”, „Contemporanul”, „Lucașfărușul”, „România literară” etc. În 1948 devine membru corespondent, iar în 1955 membru titular al Academiei RPR. În 1978 primește Marele Premiu al Uniunii Scriitorilor. A semnat și George Bogza și a folosit, la început, și pseudonimul André Far.

Având peste șaizeci și cinci de ani de activitate creatoare și manifestându-se în poezie, proză și îndeosebi în gazetărie, abordând cele mai diverse genuri în modalități originale, **B.** rămâne pretutindeni un liric profund, un poet modern tulburător, care își extrage inspirația din meditația continuă și pasionată asupra condiției omului contemporan, a măruntelor sau

grandioaselor sale acte existențiale, într-o lume sfâșiată de ireductibile contraste, de tragedii personale și de războaie, dar și de dualitatea efemer-etern. În tot ce scrie, el are capacitatea rară de a se înălța la gestul solemn, de a găsi tonul patetic, de a uimi prin simbolistica sublimată a experienței anodine și, uneori, chiar de a descoperi sensul tragic al existenței umane într-o lume profană, care trăiește doar în prezentul imediat. Debutând în atmosfera negativistă și iconoclastă a avangardei, cu poeme programatic banale, dar cu violențe de limbaj — pe care, mai târziu, le va renege, iar critica le va respinge: G. Călinescu le taxează drept „brutal priapice” —, **B.** se înscrie de fapt într-o căutare mai generală, care fusese inaugurată la noi de „estetica urâtului” promovată de Tudor Arghezi și care voia acum să-și întoarcă fața și mai mult spre realitatea atroce, să rupă total cu „estetica de fildes”. Punând poemelor sale motouri din Arghezi sau închinându-le „colegilor” Sașa Pană, F. Aderca, Harry Brauner ș.a., tânărul poet făcea mai degrabă reportaje într-un fel de proză poetică și se considera un exponent al omului elementar, înglobând în simțirea sa suferința universală: „Vă voi vorbi despre oamenii petrolului / și despre sufletul lor mai negru și mai inflamabil decât petrolul. / Vă voi vorbi despre mine / fiindcă nimeni mai mult decât mine nu poate fi un om al petrolului / și sufletul meu negru și inflamabil / mă face să vă vorbesc vouă celorlalți oameni cu toată brutalitatea. / [...] Așa a fost de fiecare dată: / inima mea a bătut regulat, / și asta m-a făcut să am încredere în mine / și să fiu sigur că legile naturii sunt cu mine și îmi dau dreptate” (*Poem petrofil*). Autorul însuși le considera „poeme minore”, pentru că ilustrau o anecdotică a cotidianului, dar ele dezvăluiau și o anume „exasperare”, care îl apropie, ca stil, de expresioniști, așa cum „sinceritatea liminară” îl apropie de generația lui Camil Petrescu, Mircea Eliade, Mihail Sebastian. Căci, alături de *Misterioasa crimă din comuna Bustenari* sau de *Poem ultragiant*, se găsesc — în volumul *Poemul invectivă* (1933) — și *Poemul marinarilor venerici și al femeii depravate*, *Balada ucigașului*, *Gheorghiiță cismarul* ș.a. Epatarea practică de simbolisti și retorica teribilă avangardistă sunt în fapt bine topite într-o atitudine romantică, disimulată, din oroare de clișee „poetice”. Dar marea literatură specifică acestui autor începe odată cu revelațiile reportericești, străbătute de o infinită generozitate și de o simbolică poetic-umană, din *Țări de piatră, de foc și de pământ* (1939). Sunt reportaje despre minele de aur din ținutul moșilor, cărora le urmează altele, despre Valea Jiului, despre lumea petrolului, a tăbăcărilor, a periferiilor marilor orașe etc. Toate culminând cu marea aventură geologic-istorică a curgerii Oltului. Prin aceste proze poetice, **B.** este, la noi, creatorul reportajului literar, gen în care a fost adesea imitat, niciodată însă egalat. Scriitorul a pus în ele toată personalitatea sa solemnă și patetică, veșnic uimită și sensibilă la „frumusețe și grandoare”, aplecată asupra realității imediate, dar percepută din „perspectiva lui Sirius”, pășind prin mizeria lumii înconjurătoare, dar cu capul în cerurile sublime. O viziune estetică a realității și o conștiință fulgurantă produc tablouri de neuitat, pagini antologice tratate cu un simț tragic revelatoriu. Așa sunt descrierea minei de aur de la Roșia

Montană, interioarele austere ale locuințelor moșilor, ritualul lent în care o femeie mănâncă un măr, moartea simbolic-tragică în noaptea de Crăciun a lui Iacob Onisia în Valea Jiului, atâtea alte scene memorabile din sufocantele tăbăcării, din pestilențialele periferii bucureștene — tranșant deosebite de imagini similare din scrierile lui Cezar Petrescu (*Aurul negru*) sau George Mihail Zamfirescu (*Maidanul cu dragoste*) și chiar de reportajele nude ale unui F. Brunea-Fox. Din această viziune gigantescă și animistă, dar și în intenția detașării de zbaterile întunecate ale omenirii în preajma războiului (*Inscripție*), a întoarcerii la natura esențelor, **B.** creează capodopera sa, carte unică în literatura noastră — *Cartea Oltului*, subintitulată la ediția din 1976 „Statuia unui râu”. Amintind oarecum de cartea civilizației Nilului scrisă de Emil Ludwig, *Cartea Oltului* este însă mai puțin monografia unui râu, cât mai ales evocarea simbolică a unor momente istorice și descrierea geografică a unei națiuni. Discursul coboară până în preistorie și geologie, pentru a „urca” apoi în Cosmos, luând drept traseu un râu de atâtea ori semnificativ pentru neamul românesc. Străbătând șapte trepte, de la izvorul ce curge din mineral și până la vărsarea în Dunăre ce pare o întoarcere în Cosmos, marele râu devine pretextul unor amintiri istorice și al unor întâlniri umane cu semnificații etern actuale, în care personificarea naturii grandioase depășește orice „pitoresc” vlahuțian, iar hiperbolizarea senzitiv-sentimentală abia mai amintește uneori de homerismul livresc al lui Calistrat Hogaș. Reporterul-poet recidivează, în circumstanțe istorice diferite, dar în aceeași tonalitate hiperbolică, cu *Meridiane sovietice* (1953), relateare însuflețită a unei călătorii pe o sută de meridiane, de la Moscova la Vladivostok, cu ample incursiuni în timp, de la Caucazul lui Prometeu la construirea orașului de pe Neva de către Petru cel Mare, de la Revoluția din Octombrie la imaginea flotei aeriene sovietice. Scrisă în anii 1950-1952 și supusă canonului ideologic oficial, cartea se sprijină, totuși, pe o bogată documentare istorică, menită mai cu seamă să confere un relief simbolic prezentului, temele recurente contrapunctic fiind timpul măsurat „solemn și grav” din turnul Spaski al Kremlinului și călătoria corăbiilor pe marile fluvii și mări, de la argonauți până la vasul „Aurora”. Pagini memorabile sunt dedicate nopților albe ale Leningradului, monumentelor artistice, descrierii mulțimii de neamuri din Caucaz etc. Și aici **B.** contrazice concepția comună a reportajului construit pe contraste lesnicios de perceput și realizează vaste panorame, spectaculos trecute însă unei realități cu un alt chip decât cel pe care el ar fi vrut să-l legitimizeze. În 1974, **B.** își adună în volumul *Paznic de far* tabletele publicate după 1966, în „Contemporanul”, dovedindu-și încă o dată aplecarea spre cotidian, preocuparea obstinată de a extrage semnificații general-umane din cel mai banal eveniment. Însă, cum observația i s-a acutizat, meditația aforistică are o forță de penetrație considerabilă, scriitorul însuși personificând pentru lumea românească a acelor ani o conștiință cetățenească sublimă și tragică fără replică, un veritabil reper moral, ca un memento teribil, deseori de temut. În 1978, selectează, în *Orion*, din întreaga sa creație poetică textele pe care le consideră a fi ilustrarea „stărilor

sufletești fundamentale — în epoci atât de diferite ale istoriei și ale vieții autorului implicată în istorie — cu evoluție imprevizibilă”; ceea ce vrea să sugereze, ca și întreg conținutul volumului, oarecare contradicții și divergențe. Și totuși, vocea lirică, ispitită mereu de sublim, conservă intactă emoția în fața miracolului cotidian: „Aș vrea să fiu cinci minute, numai cinci minute, poet / unul dintre acei oameni pe care zeii îi întru-chipează / când vor să exprime în versuri o suferință sau o bucurie / — și-n acele versuri se recunosc apoi milioane de oameni, / iar generații întregi le știu pe de rost și de câte ori le aud / sunt cuprinse de aceeași adâncă tulburare.”

SCRIERI: *Jurnal de sex*, București, 1929; *Poemul invectivă*, București, 1933; *Ioana Maria*, București, 1937; *Țări de piatră, de foc și pământ*, București, 1939; *Cântec de revoltă, de dragoste și moarte*, cu ilustrații de Marcela Cordescu, București, 1945; *Cartea Oltului*, București, 1945; ed. îngr. și pref. Antoaneta Tănăsescu, București, 1979; *Țara de piatră. Confesiune despre vitregia naturii și a istoriei*, București, 1946; *Oameni și cărbuni în Valea Jiului*, București, 1947; *Sfârșitul lui Iacob Onisia*, București, 1949; *Începutul epopeii*, București, 1950; *Porțile măreției*, București, 1951; *Șantierul de la cumpăna apelor*, București, 1951; *Trei călătorii în inima țării*, București, 1951; *Anii împotrivirii*, pref. Ion Vitner, București, 1953; *Meridiane sovietice*, București, 1953; *Tablou geografic*, București, 1954; *Ciu-Yuan, Henry Fielding, Walt Whitman*, București, 1955; *Scrieri în proză*, I-V, București, 1956-1960; *Tăbăcarii și lumea petrolului*, București, 1957; *O sută șaptezeci și cinci de minute la Mizil*, pref. G. Dimisianu, București, 1968; *Priveliști și sentimente*, București, 1972; *Paznic de far*, București, 1974; *Orion*, București, 1978; *Poezii și poeme — Poésies et poèmes*, ed. bilingvă, tr. Ileana Vulpescu, pref. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1979; *Spania în inima și conștiința mea*, București, 1981; *Ca să fii om întreg*, București, 1984; *Jurnal de copilărie și adolescență*, București, 1987; *Basarabia, țară de pământ*, București, 1991; *Trapez*, pref. Valeriu Cristea, București, 1994; *Eu sunt fiinta. Geo Bogza în dialog cu Diana Turconi*, București, 1996; *Rânduri către tinerii scriitori ardeleni*, îngr. și pref. Ilie Rad, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, I, 325-329; Perpessicius, *Opere*, XI, 204-210; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 804, *Ist. lit.* (1982), 891-892; B. Elvin, *Geo Bogza*, București, 1955; Georgescu, *Încercări*, II, 207-220; Petroveanu, *Pagini*, 11-15; Ivașcu, *Confruntări*, I, 44-40; Regman, *Confluente*, 208-242; Piru, *Panorama*, 316-319; Protopopescu, *Volumul*, 108-160; Vlad, *Convergențe*, 276-286; Sasu, *Progresii*, 119-123; Tudor, *Pretexte*, 132-137; George, *Sfârșitul*, I, 343-346; Ieronim Șerbu, *Vitrina cu amintiri*, București, 1973, 230-236; Ungheanu, *Pădurea*, 257-266; Ungheanu, *Arhipelag*, 59-67, 412-414; Ciobanu, *Incursiuni*, 131-138; Cristea, *Domeniul*, 155-163; Pop, *Transcieri*, 216-225; Balotă, *Universul*, 99-114; Regman, *Colocvial*, 61-68; *Geo Bogza interpretat de...*, îngr. și pref. Antoaneta Tănăsescu, București, 1976; Cristea, *Arcadia*, 196-199; Martin, *Identificări*, 139-153, 201-204; Simion, *Scriitori*, I, 362-368; Vlad, *Lectura*, 228-235; Tudor Anton, *Ipostaze*, 39-44; Ștefănescu, *Preludiu*, 125-132; Ungureanu, *Proză*, 239-242; Raicu, *Practica scrisului*, 191-201; Poantă, *Radiografi*, I, 34-40; Vaida, *Mitologii*, 163-166; Alboiu, *Un poet*, 36-39; Popescu, *Cărți*, 88-92; Băileșteanu, *Refracții*, 76-86; Șerban, *Ispita*, 120-127; Zăciu, *Lancea*, 9-24; Doinaș, *Lectura*, 154-159; Cristea, *Faptul*, 42-49; *Lit. rom. cont.*, I, 207-210; Sângeorzan, *Conversații*, 158-162; Paleologu, *Ipoteze*, 267-273; Tomuș, *Mișcarea*, 79-82, 180-182; Martin, *Paranteze*, 53-55; N. Steinhardt, *Geo Bogza — un poet al Efectelor, Exaltării, Grandiozității, Solemnității, Exuberanței și Datetismului*, București, 1982; Căndroaveanu, *Printre poeți*, 13-20; Doru Scărlătescu, *Geo Bogza*,

București, 1983; Ștefănescu, *Dialog*, 146-153; Leonte, *Prozatori*, I, 93-101, II, 23-31; Titel, *Cehov*, 139-142; Flămând, *Intimitatea*, 88-96; Ungureanu, *Proza rom.*, I, 154-177; Iorgulescu, *Prezent*, 170-173; Scarlat, *Ist. poeziei*, III, 21-23, 32-33; Ștefănescu, *Prim-plan*, 55-62; Cristea, *Fereastră*, 85-106; Rotaru, *O ist.*, III, 542-555; Băileșteanu, *Aorist*, 116-119; Holban, *Literatura*, I, 97-107; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 5-10; Marin Mincu, *De la „Flori de mucigai” la „Poemul invectivă”*, RL, 1990, 6; Pop, *Avangarda*, 269-287; Ierunca, *Românește*, 127-130; Negoțescu, *Ist. lit.*, I, 222; Mihai Cimpoi, „*Basarabia, țară de pământ*”, RL, 1992, 5; Aurel Rău, *Bogza 85*, ST, 1993, 2; Ion Bălu, *Infernul existențial*, ST, 1993, 3-4; Ion Vlad, *Treapta întoarcerii în cosmos*, TR, 1993, 38; Ion Pop, *O anume înălțime și verticalitate*, ST, 1993, 10; Caius Traian Dragomir, *Un european*, ST, 1993, 11; Alex. Ștefănescu, *Geo Bogza*, RL, 1994, 28; Poantă, *Scriitori*, 64-66; Nițescu, *Proletcultismul*, 217-222; Alex. Ștefănescu, *Ultimul Geo Bogza*, RL, 1996, 11; *Dict. analitic*, I, 137-139, III, 300-302, 373-375, IV, 269-270; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 286; Faifer, *Faldurile*, 34-38; *Dict. esențial*, 94-96; Manolescu, *Lista*, I, 19-23, II, 26-34; Pop, *Viață*, 75-82; Popa, *Ist. lit.*, I, 674-679, *passim*, II, 334-339, *passim*; Negrici, *Lit. rom.*, 85. M.Df.

BOIAGI, Mihail G. (1780, Budapesta – 3.II.1842, Budapesta), filolog. Părinții lui, aromâni ale căror nume nu sunt cunoscute, au emigrat în Austro-Ungaria după distrugerea totală a orașului lor din sudul Dunării. A fost profesor de greacă veche și neogreacă la Viena și Budapesta. Este cunoscut pentru *Gramatică română sau macedonovlahă*, elaborată cu un deceniu înainte de a fi tipărită, în 1813, în limbile germană, greacă și în graiul macedoromân. Lucrarea va mai cunoaște două ediții; cea din 1863, cu o prefață a lui D. Bolintineanu, tipărită cu sprijinul generos a lui C. Negri, și cea din 1915, datorată lui Pericle Papahagi și prevăzută cu o substanțială introducere și cu un vocabular. În sfârșit, în 1988, V. G. Barba dă, la Freiburg, o ediție a gramaticii, care devenise o raritate încă din secolul al XIX-lea. **B.** are conștiința unității de neam și de limbă a românilor nord și sud-dunăreni, scriind în acest sens fără echivoc: „Lucrarea mea, care este gramatica de față a limbei macedo-române, așa cum o vorbesc românii din sudul Dunării, și care, comparată cu idiomul vorbit în nordul Dunării, nu va fi fără de folos atât pentru cei de aceeași origine, cât și pentru străini și învățați”. *Gramatica...* își are importanța ei, ca una dintre cele mai timpurii ale limbii române. Și mai importantă este însă prin paginile literare redactate în aromână, pe care autorul le-a inserat la sfârșitul lucrării și le-a numit „fabule, ică părăminthe și isturii alepte” [fabule sau basme și povestiri alese]. În fond, este vorba de niște parabole scrise în manieră evident eseistică, absolut surprinzătoare pentru vremea aceea, când nu exista încă nici măcar o minimă experiență literară în dialect. Textele au fost probabil elaborate la sfârșitul secolului al XVIII-lea, când literatura românească era ea însăși la începuturi chiar la nord de Dunăre. O mostră poate fi edificatoare: „Un bramîn, sezundu di inainte a ușilei a lui, li vine un indian, care fețea negoțitorie, și cu ațeli di afoară multi lori și dări avea. — Auș - fațe el - eu escu foarte înverinat tră răul care, multe ori, bunlu ditru mine neacă...” [Un brahman, ce ședea dinaintea ușii lui, vede venind spre el un indian, care făcea negoț și avea de dat și de luat de la cei de afară. —

Bătrâne, zice ăsta, sunt foarte necăjit că răul din mine înecă adesea binele...]. Se observă aici, ca și în multe alte „proze scurte” care ilustrează *Gramatica...* în afara tentei colocviale a povestirii, o conștiință neliniștită, cum se întâlnește adesea la D. Cantemir sau la cronicarii din secolul al XVII-lea. Adresându-se sieși sau altora, autorul ar dori răspunsuri și soluții la întrebările ce îl frământă. El este un meditativ, un obișnuit al dialogului reflexiv, citând frecvent filosofi în textele sale, ceea ce le face demne de tot interesul. În asemenea „enumeratii” care sunt adesea proze condensate, gramaticianul pare a face în mod conștient literatură. E vorba de aproximativ cincisprezece pagini, interesante însă atât din unghi lingvistic, ca limbă vorbită, cât și prin reflecții în plan filosofic. Nu mai puțin interesante sunt „dialogurile”, reproduse în grai aromân, în greacă și în germană, care atrag atenția prin stilul alert și prin perspectiva aproape modernă a conversației. Pericle Papahagi relatează despre **B.** că ar fi tradus în zece limbi, între care și graiul aromân, *Opera didactică* a lui J. A. Comenius, dar manuscrisul s-a pierdut.

SCRIERI: *Gramatiki romaniki itoi macedonovlaci* – *Romanische oder macedonowlachische Sprachlehre*, Viena, 1813; ed. pref. D. Bolintineanu, București, 1863; ed. (*Gramatică română sau macedoromână*), îngr. și introd. Pericle Papahagi, București, 1915; *Kurzgefasste neugriechische Sprachlehre*, Viena, 1821.

Repere bibliografice: Th. Capidan, *Aromânii. Dialectul aromân*, București, 1932, 294-296; Sterie Diamandi, *Oameni și aspecte din istoria aromânilor*, București, 1940, 78; *Dict. scriit. rom.*, I, 313-314; Căndroveanu, *Aromânii*, 55-57. Hr.C.

BOICULESI, Valeria (12.06.1919, Andrieșeni, j. Iași – 6.12.1984, București), poetă și traducătoare. Este fiica Elisabetei și a lui Constantin Matcaboji, învățător. După absolvirea Școlii Normale din Iași și a Școlii de Literatură „M. Eminescu” din București (1952), este educatoare, apoi redactor la Editura Tineretului, precum și la revistele „Luminița” și „Arici Pogonici”. A colaborat la diverse publicații culturale din țară, din Canada și din Israel.

Debutează în 1948, în pagina culturală a ziarului „Lupta poporului” din Suceava. Aproape întreaga activitate poetică a autoarei, transpusă în peste douăzeci de volume, se adresează celor mai tineri cititori. Versuri ritmate populare, motive și cadențe din imnografia ortodoxă sunt prelucrate conform imperativelor epocii. Cartea cea mai bună, *Prispa cu statui* (1969), cuprinde o poezie cu rezonanțe nostalgice, extrase din seva pământului nordic moldav. A tradus, de asemenea, cărți pentru copii din literatura rusă.

SCRIERI: *Din însemnările unei școlărițe*, București, 1954; *Fete în uniformă*, București, 1956; *Zi cu soare*, București, 1957; *Ina Mădălina*, București, 1959; *Hai, urcați-vă, zorele!*, București, 1960; *Un oaspe drag*, București, 1960; *Cântecul pașilor*, București, 1962; *Zburați, hulubii mei!*, București, 1963; *Fântâni albastre*, București, 1964; *Fluturasi poznași*, București, 1965; *Martinel sportiv*, București, 1966; *Cântece de lună*, București, 1967; *Cri, cri, cri*, București, 1967; *Fânel și briceagul albastru*, București, 1968; *Prispa cu statui*, București, 1969; *Învățați să numărați*, București, 1970; *Cartea păpușii*, București, 1970; *Ora singură*, București,

1972; *Sora soarelui frumoasă*, București, 1973; *Șoapta vântului*, București, 1978; *Lutana*, București, 1979. **Traduceri:** A. Barto, *Fratele cel mic*, București, 1956; E. Trutneva, *Glășuri dragi*, București, 1957.

Repere bibliografice: Mihai Novicov, *Un volum de versuri simple și emoționante*, „Femeia”, 1963, 1; Virgil Mazilescu, *Valeria Boiculesi*, „Cântece de lună”, GL, 1967, 50; Valeria Boiculesi, „Cântece de lună”, CRC, 1967, 51; Camil Baltazar, „Cântece de lună”, VR, 1968, 9; Florin Manolescu, *Valeria Boiculesi*, „Prispa cu statui”, RL, 1970, 2; Tiberiu Tretinescu, „Ora singură”, RL, 1973, 3; Magda Ursache, „Ora singură”, CRC, 1973, 19; Piru, *Poezia*, I, 378–379; Popa, *Dict. lit.* (1977), 102; Popa, *Ist. lit.*, II, 1011.

N. I.

BOITOR, George (1.XI.1934, Supuru de Jos, j. Satu Mare – 11.V.1976, Ploiești), poet și prozator. Este fiul Mariei (n. Pop) și al lui Ioan Boitor, țaran. **B.** frecventează clasele primare la școala din satul natal, apoi gimnaziul la Zalău, oraș în care va continua la Școala medie tehnică de administrație economică, absolvită în 1954. În 1954–1955, este elev la Școala de impiegati de mișcare CFR din Dej. Ocupă diverse funcții în cadrul CFR în mai multe localități, apoi se stabilește la Brașov și devine unul dintre marii boemi ai orașului. Din 1966, lucrează în redacția revistei „Astra”. Împreună cu Darie Magheru și Emil Micu, realizează publicația trimestrială „Caiete de literatură” (1968–1969). Primele poezii îi apar în ziarul „Drumul socialismului” (Baia Mare, 1958), iar în anul următor este remarcat de poetul Dan Deșliu, care-i publică o poezie la rubrica „Poșta redacției” din revista „Lucafărul”, sub pseudonimul Geo Anella Boitor. Colaborează cu versuri, însemnări, note, recenzii, proză la „Scrisul bănățean”, „Tribuna”, „Steaua”, „Tomis”, „România literară”, „Astra”, „Vatra”. Moare tragic, lângă Ploiești, aruncându-se sub roțile unui tren. Au rămas în manuscris câteva sute de poezii și romanul *Alberia*.

B. a debutat editorial târziu, la 35 de ani, cu volumul de poeme *Scara de apă* (1969, Premiul Asociației Scriitorilor din Brașov). Inegală sub raportul valorii literare a pieselor componente, cartea legitima însă o voce poetică suficient de pregnantă pentru a stimula opinia critică atât a lui Dumitru Micu, cât și a lui Gheorghe Grigurcu. Poemele, de factură foarte diferită, amintesc de modele lirice prestigioase, precum Villon, Poe, Baudelaire, Esenin, Arghezi, Blaga. În câteva piese poetul transpune în registru personal gestică lirică villonescă, iar în altele nu sunt greu de recunoscut descendența din Blaga sau tonul imprecățiilor lui Esenin. El își asumă ipostaza de trubadur al mediilor marginale („Eu mă simt legat prin sânge / Și prin tainice blesteme / De borfașul care plânge, / De lehuza care geme. / Și mă simt legat de visul / Fetei care vinde grații. / O, Parisul meu, Parisul / Turbulentelor tentații!” – *Paradis proscris*), adresează, ca Esenin, invective femeilor trădătoare și trăiește acut nevoia de mituri, pentru a compensa insignifianța existenței („Fugind de mit ne trebuie noi mituri / să umplem golul care țipă-n noi” – *Fugind de mit*). Poemele definitorii pentru profilul lui liric sunt cele care dezvoltă un fel de privire sumbră, mai degrabă sarcastică decât ironică. De aici, limbajul liric uneori violent, parcă îngroșat, căutând, în aceeași cheie nonconformistă, grotescul.

Poemele erotice, animate unele de un elan studiat, reunes gestul agresiv și delicatetea, spontaneitatea elementară și ironia, în madrigale de o disimulată solemnitate. Al doilea volum, și ultimul, *Testament provizoriu* (1974), e o confirmare a autenticității unui talent, ceea ce îl îndreptățește pe Al. Piru să-l ia în considerare într-o lucrare de sinteză.

SCRIERI: *Scara de apă*, București, 1969; *Testament provizoriu*, București, 1974.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *George Boitor*, „Scara de apă”, RL, 1969, 40; Gheorghe Grigurcu, *George Boitor*, „Scara de apă”, F, 1969, 12; Dana Dumitriu, *Două plachete de versuri*, RL, 1975, 27; Anatol Ghermanschi, *George Boitor*, „Testament provizoriu”, AST, 1975, 1; Dumitru Mureșan, *George Boitor*, „Testament provizoriu”, VTRA, 1975, 4; Piru, *Poezia*, II, 336–339; *Dict. scriit. rom.*, I, 314–315; Mihai Olos, *George Boitor*, RL, 1998, 51–52; Ștefan Haiduc, *George Boitor, un menestrel decapitat*, Negrești-Oaș, 2000.

C.H.

BOITOȘ, Olimpiu (2.IV.1903, Blăjel, j. Sibiu – 2.IV.1954, Cluj), istoric literar și publicist. Este fiul Aureliei (n. Marian) și al lui Ioan Rău Boitoș, țărani. Absolvent al Facultății de Filosofie din Cluj (1925) și al Școlii Române din Paris (1930), doctor în filosofie (1932), **B.** lucrează din 1930 la Biblioteca Universitară clujeană, iar în 1943 e numit profesor de română la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din Brașov. A fost membru în comitetul director al Teatrului Național din Cluj, iar după război s-a numărat printre colaboratorii Institutului de Lingvistică și Istorie Literară al Academiei Române, filiala Cluj. Activitatea cea mai importantă o desfășoară în publicistică – secretar de redacție la „Societatea de mâine” (1925–1928, 1931–1932), „Gândul românesc” (1933–1936), „Lucafărul” (Brașov, 1941–1944), director la „Avântul” (Brașov, 1944–1945). A mai colaborat, în general cu articole literare, la „Cosinzeana”, „Transilvania”, „Scrisul românesc”, „Convorbiri literare”, „Patria”, „Daco-romania”, „Revista nouă”, „Familia”, „Universul literar”, „Studii literare”, „Gazeta Transilvaniei” și multe altele. La „Societatea de mâine” alcătua, uneori împreună cu I. Breazu, rubricile „Discuții literare”, „Cronici culturale și artistice” (semnând și O.B, B.&B.). În „Gazeta ilustrată” a semnat cu pseudonimul Ion Filimon un serial intitulat *Clujul pitoresc*, iar pseudonimul S. Florea îl folosea sub cronicile teatrale și literare din „România nouă”.

Primul său studiu de istorie literară, *Activitatea lui Slavici la „Tribuna” din Sibiu* (1927), este rezultatul unor investigații amănunțite și riguroase, care i-au permis o bună încadrare în epocă și o abordare competentă a subiectului. În același spirit, **B.** face publice o serie de mici „descoperiri” și utile precizări referitoare la preocupările folclorice ale lui V. Alecsandri, la memorialistica lui T. Cipariu și G. Barițiu, la traducerea teatrale ale lui St. O. Iosif. S-a ocupat în mod deosebit de activitatea literară a lui I. Ghica, din a cărui operă îngrijește și comentează o ediție completă de *Amintiri din pribegia după 1848* (I–III, 1940–1941) și una cuprinzând *Scrisori către Vasile Alecsandri* (I–II, 1947). O contribuție mai amplă este *Poezia lui*

Andrei Mureșanu (1943), scrisă din convingerea că o revalorificare obiectivă, în perspectivă istorică și critică, era necesară. Receptiv și la literatura contemporană, încearcă în *Victor Papilian – nuvelist* (1940) să demonstreze modernitatea acestui prozator, insistând asupra nuvelor fantastice – o „creație poetică” izvorâtă mai mult din imaginație decât din observație, cu un conținut „mistic” generat de funcția activă a superstiției și a supranaturalului. În *Proza lui Pavel Dan* (1943), explică originalitatea realismului din opera scriitorului prin „sondarea adâncurilor misterioase ale conștiinței”, prin predispoziția spre afirmare a unui determinism metafizic, sugerat de „semne” oculte, prin intenția satirică și nuanța pesimistă. Dintre numeroasele articole și note privind actualitatea literară, se detașează prin dimensiuni și substanță cele despre Henriette Yvonne Stahl, George Popa și Emil Giurgiuca. Un pronunțat caracter de critică a textului au și multe dintre cronicile sale dramatice, uneori scurte exegeze ce disting intenții și sensuri mai puțin evidente. În general, el susține promovarea repertoriului național, dar și necesitatea modernizării concepției asupra spectacolului, militând în acest sens, ca în articolul *Pentru funcția artistică a teatrului*, chiar în condițiile național-culturale specifice Transilvaniei. Teatrul lui Cehov este analizat prin raportare la mișcarea nouatoare inițiată de Stanislavski și prilejuiește lui **B.** formularea unor judecăți proprii asupra textelor cehoviene. Intensa activitate de comentator dramatic este completată de traducerea unor piese de A. Schnitzler, A. Cehov, R. Marx, R. Tagore, A. Gehri, jucate de Teatrul Național din Cluj. Cercetător pasionat și riguros, **B.** a alcătuit lucrări care aduc informații inedite, unele fiind rodul investigațiilor făcute în arhive și biblioteci franceze. Cea mai importantă, *Raporturile românilor cu Ledru-Rollin și radicalii francezi în epoca revoluției de la 1848* (1940, premiată de Academia Română), este o evocare vie și documentată a cadrului de formare a unor tineri revoluționari români, o contribuție remarcabilă la cunoașterea evenimentelor epocii. Între istorie și literatură se află volumul *Povestiri istorice* (1935, semnat Ion Filimon), în care doar *Zilele procesului Memorandului* are o atmosferă evocatoare.

SCRIERI: *Activitatea lui Slavici la „Tribuna” din Sibiu*, Cluj, 1927; *Paul Bataillard et la Révolution roumaine de 1848*, Paris, 1930; *Biografiile românești ale lui Ubicini*, Cluj, 1932; *Povestiri istorice*, Sibiu, 1935; *Teatrul lui Cehov*, Oradea, 1937; *O chestiune personală*, Cluj, 1938; *Periodicele ardelene în răstimp de o sută de ani*, Cluj, 1938; *Victor Papilian – nuvelist*, Oradea, 1940; *Raporturile românilor cu Ledru-Rollin și radicalii francezi în epoca revoluției de la 1848*, București, 1940; *Slavici și Italia*, București, 1941; *Din laboratorul literar al lui O. Goga*, Sibiu, 1942; *Progresul cultural al Transilvaniei după Unire*, Sibiu, 1942; *Memoriile lui George Barițiu*, Sibiu, 1942; *Poezia lui Andrei Mureșanu*, Sibiu, 1943; *Die Ungarische Presse in Rumänien*, București, 1943; *Le Progrès culturel en Transylvanie de 1918 à 1940*, București, 1943; *De la istoria literaturii la istoria culturii românești*, Brașov, 1944; *Întâilele călătorii în Apus ale lui George Barițiu*, Sighișoara, 1947; *Delimitări între graiuri și limba literară*, Sighișoara, 1947. **EDIȚII:** Ion Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848*, I-III, Craiova, 1940-1941, *Scrisori către Vasile Alecsandri*, introd. edit., I-II, București, 1947.

Repere bibliografice: Dionis Popa, *Olimpiu Boitoș*, „Activitatea lui Slavici la «Tribuna» din Sibiu”, „Națiunea”, 1927, 24; Perpessicius, *Opere*, IX, 313-315; Al. Dima, *Contribuțiile d-lui Olimpiu Boitoș*, LU, 1942, 1; Petru Sfetca, *Olimpiu Boitoș*, „Memoriile lui George Barițiu”, VS, 1942, 2714; Aurel Marin, *Comentarii critice*, Brașov, 1942, 72-76; Ion Șugariu, [Olimpiu Boitoș, „Progresul cultural al Transilvaniei după Unire”], RFR, 1942, 7; Alex. Jebeleanu, *Olimpiu Boitoș*, „Poezia lui Andrei Mureșanu”, VS, 1943, 2922; Gherghinescu Vania, *Un profesor nou: Olimpiu Boitoș*, „Tribuna” (Alba Iulia), 1943, 738; V. Copilu-Cheatră, *Olimpiu Boitoș*, O, 1976, 35, 36; Valea, *Oameni*, 37-40; Nae Antonescu, *Olimpiu Boitoș*, „Almanah «Tribuna»”, 1981, 13-16; *Dict. scriit. rom.*, I, 315-316. C.T.

BOIU, Zaharia (4.III.1834, Sighișoara – 6.XI.1903, Sibiu), poet, autor de proză oratorică și publicist. Aparținând unei familii de preoți din tată în fiu, **B.** urmează aceeași cale, înscriindu-se la Gimnaziul Evanghelic din Sighișoara și apoi la Institutul Teologic din Sibiu. Susținut de Andrei Șaguna, își continuă studiile la Leipzig, la întoarcerea în țară fiind numit, în 1861, profesor, la Institutul Diecezan din Sibiu. Lucrările lui didactice (*Abțdarii pentru școlile populare române*, *Carte de cetire pentru școlile populare române* ș.a.) contribuie la pătrunderea raționalismului în școală și, concomitent, la o folosire îngrijită a limbii române. Ales, în 1864, prim-paroh al orașului Sibiu, hirotonisit protopresbiter, numit asesor consistorial și consilier arhiepiscopal, este și un membru important al comitetului Astei, secretar și prim-secretar al asociației, redactor, între 1892 și 1895, al revistei „Transilvania”. Aici publică articole referitoare la educația prin școală și biserică, numeroase schițe biografice ocazionale, unde panegiristul creionează portrete morale pilduitoare ori sintetizează adecvat activitatea personalității omagiate. Volumul *Cuvântări funebrele și memoriale* (1889) adună discursuri de această factură, relevând talentul oratorului, iar cele trei volume intitulate *Semințe din agrul lui Christos* (1898-1899), premiate de Academia Română, al cărei membru corespondent **B.** devenise în 1887, includ cuvântări bisericesti.

Ispitit de poezie încă din gimnaziu, **B.** debutează în 1853, în „Telegraful român”, cu versuri ce omagiau publicația sibiană, al cărei redactor va fi mai târziu, între 1862 și 1865. În „Tribuna” și în „Transilvania”, mai semnează și cu pseudonimul Eugen Silvan. Versurile din *Sunete și resunete* (1862), ca și cele din volumul editat postum, *Frunze de laur* (1904), aparțin unui poet ocazional, didactic, care crede în menirea lui de a face și astfel accesibile idei etice, aspirații naționale. De aceea, fabula, alegoria, poezia care resuscită istoria românească sunt tot atâtea chemări energice întru înlăturarea întunecimii și a despotismului. În fond, el prelungește un gen inaugurat de D. Bolintineanu, V. Alecsandri, A. Mureșanu și, chiar dacă fantezia îi era destul de sărăcăcioasă, versurile, nu o dată fluide, ușor de memorat, i-au fost prețuite în Transilvania, ca și cele ale lui I. Al. Lapedatu. A tradus din *Confesiunile Sf. Augustin*, din Lessing (*Nathan cel înțelept* ș.a.), numeroase alte tălmăciri fragmentare circulând prin intermediul cărților lui de citire.

SCRIERI: *Sunete și resunete*, Sibiu, 1862; *Cuvântări funebreale și memoriale*, Sibiu, 1889; *Semințe din agrul lui Christos*, I-III, Sibiu, 1898-1899; *Frunze de laur*, îngr. și pref. Ioan Baptist Boiu, Sibiu, 1904.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit.* XIX, III, 338-339; Breazu, *Studii*, I, 78-79; Tului Racotă, *Poetul Zaharia Boiu*, RITL, 1976, 4; *Dicț. lit.* 1900, 110-111; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 55-56. G.D.

BOJAN, Mariana (16.VI.1947, Câmpia Turzii), poetă și prozatoare. Este fiica Mariei (n. Mureșan) și a lui Avram Bojan, ceasornicar. **B.** (care la naștere a fost botezată Mariana Otilia) a frecventat gimnaziul și primele două clase de liceu în orașul natal (1954-1963), continuând, la Liceul de Arte Plastice din Cluj (1963-1966). În 1967, tot la Cluj, a devenit studentă la Institutul de Artă Plastică „Ion Andreescu”, secția pictură, studiind sub îndrumarea profesorilor Aurel Ciupe, Alexandru Mohi și Abody Nagy Belá. După licență (1973), se specializează în restaurarea picturii de șevalet, la Muzeul de Artă din București (1973-1977). Revine în Cluj-Napoca, la Muzeul de Artă, și, în 1978, beneficiază de o bursă de specializare în restaurare (pictura flamandă-olandeză), la Institutul Regal al Patrimoniului din Bruxelles. Între 1979 și 1985, lucrează la Muzeul de Istorie a Transilvaniei, în cadrul Laboratorului zonal de restaurare. Trăiește ca pictor liber profesionist din 1985 până în 1990, când revine la Muzeul de Artă din Cluj-Napoca. Debutează în presă cu versuri, în revista „Tribuna” (1965), iar editorial în 1976, cu volumul de poeme *Elegie pentru ultimul crâng*. A colaborat cu versuri, proză și desene la „Echinox”, „Napoca universitară”, „Tribuna”, „Steaua”, „Lucașfăru”, „România literară”, „Amfiteatru”, „Ateneu”, „Vatra”, „Poesis”, „Apostrof”, „Literatură” ș.a. A participat cu pictură, acuarele, desene la numeroase expoziții județene și naționale și a avut șaptesprezece expoziții personale în țară (Cluj-Napoca, Dej, București) și în străinătate (Paris, Reno, Washington, Roma).

B. a debutat cu un volum propriu ceva mai târziu decât colegii săi de generație din ambianța primului „Echinox”, poezii Dinu Flămând, Adrian Popescu, Ion Mircea, intrați în circuitul editorial la începutul anilor '70 ai secolului trecut. Cea dintâi carte a sa, *Elegie pentru ultimul crâng*, este însă precedată de un ciclu selectat în antologia *Eu port această ființă* (1972), destinată debutanților. Poemele de început atestă o sensibilitate elegiacă, dezvoltată poetic fie ca discretă confesiune (când tandru amuzată, când disimulat sentimentală), fie ca înscenare caricaturală, exuberant carnavalescă sau bonom onirică. Poeta imaginează/transpune lumea în cheia diminutivului, în virtutea unei grațioase înclinații spre feeria plină de haz și spre stilizarea diafană. Atitudinea dominantă este aceea de solidaritate, până la comuniune, cu făpturile umile: „Tolănită în mușcatoarea ei singurătate / O mică reptilă rupe flori roșii / Pe-o pajiște roșie / Vântul trece pe-aici în salturi speriate. / De ce iei apărarea spurcăciunii? / Îmi strigă cei ce privesc / Muta noastră conviețuire...” (*Deznodământ blajin*). Cu *Judecătorul de păpuși* (1980; Premiul pentru poezie al Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca), universul de frăgezimi

primăvăratice, lumea exuberantă de plante și animale, de jucării și personaje închipuite își precizează net configurația și caracterul de vis suav și fantast într-o formulă ludică și fantezist livrescă. Însă, în ciclul final (*Judecătorul pleacă*), apar și semnele unei schimbări de tonalitate. Virajul către notele grave, renunțarea la muzicalitate, apelul la nuanțele mai sumbre ale valorilor plastice anunță un contrapunct necesar. Lirismul dobândește dimensiunea meditației, vizibilă în distanțarea ironică; în spațiul edenului miniatural își face apariția un „loc rănit”: „Soldatul din tine e mort / Artistul, singur / Poezia se destramă ca micul dejun / În aburul de cicoare. / Un morman de istorioare ticăloase / Mușcăiesc pe rafturi / Pledând pentru această infirmitate biografică” (*Biografică*). În volumele *Haina de cânepă* (1983) și *Phantasticonul și alte poeme* (1987), gama de atitudini și stări poetice se amplifică, adăugându-se acum ipostazele singurătății și ale neliniștii. Subiectul liric ascultă „bătăile negre ale cuvintelor”, înregistrează singurătatea, surparea primăverii și „blazarea” metaforelor: „Orice metaforă / E un rege blazat” (*Puterile barbarilor*). Omul e „insula Robinson”, iar visul înclină spre coșmar: „Din somnul meu neliniștit cresc vise / Întunecând hotarele permise.” Volumul de „proze scurte” *Ultima noapte a Șeherezadei* (1993; Premiul pentru proză al Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca) este o „recitare”, din perspectiva propriului univers poetic, a mitului povestirii salvatoare, ideea ordonatoare fiind aceea că a încheia șirul poveștilor înseamnă a muri.

SCRIERI: *Elegie pentru ultimul crâng*, Cluj-Napoca, 1976; *Judecătorul de păpuși*, Cluj-Napoca, 1980; *Haina de cânepă*, Cluj-Napoca, 1983; *Phantasticonul și alte poeme*, Cluj-Napoca, 1987; *Ultima noapte a Șeherezadei*, Cluj-Napoca, 1993; *Expertul și păsările*, București, 1996; *Epistole din Piața Norilor*, Cluj-Napoca, 2001; *Arta înfocării*, pref. Irina Petraș, Cluj-Napoca, 2001; *Dansul câinilor*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Nicoale Manolescu, *Generația 47*, RL, 1977, 11; Ulici, *Prima verba*, II, 48-49; Felea, *Aspecte*, II, 260-262, III, 137-142; Sultana Craia, *Nevoia de miracol*, LCF, 1981, 2; Piru, *Debuturi*, 167-168; Tașcu, *Poezia*, 79-84; Cistelean, *Poezie*, 195-198; Papahagi, *Cumpănă*, 270-274; Maria Genescu, *Îngerii mîncători de ceapă*, RL, 1994, 19; Ioana Bot, *Povestiri cu hieroglife*, ST, 1994, 10-11; Petraș, *Lit. rom.*, 126-128; *Dicț. scriit. rom.*, I, 316-317; Ulici, *Lit. rom.*, I, 251-252; Pop, *Pagini*, 203-213; Al. Pintescu, *Mariana Bojan sau Retorica singurătății*, PSS, 1997, 3-4; Ioan Moldovan, *Euridice și melancolia*, F, 1997, 1; Ioana Bot, *Le Fantastique comme expression de la dissidence*, în *Le Fantastique au carrefour des arts*, îngr. Rodica Lascu-Pop și Gwanhaël Ponnau, Cluj-Napoca, 1998, 103-109; Poantă, *Dicț. poezi*, 32-33; *Dicț. analitic*, II, 123-125; Irina Petraș, „Un tremur sensibil al umbrei”, APF, 2000, 5; Gheorghe Grigurcu, *Despărțirea de mitologie*, RL, 2001, 36; Popa, *Ist. lit.*, II, 630. C.H.

BOJINCĂ, Damaschin T.[oma] (18.X.1802, Gârliște, j. Caraș-Severin – 17.VIII.1869, Dumbrăveni, j. Suceava), istoric și publicist. Este fiul Florincăi și al lui Matei Bojincă (Popovici), preot. Își începe învățătura la Oravița sau la Vârșet, trecând apoi la Gimnaziul Piarist din Timișoara. După studii, neterminate, la Seminarul Teologic din Vârșet, urmează filozofia la Seghedin (1822-1823) și dreptul la Oradea (1824-1826)

și Pesta (1826–1829). O carieră ecleziastică fiindu-i refuzată de episcopul sârb Ștefan Stratimirovici, se dedică activității culturale și publicistice. A colaborat, în 1830, împreună cu Moise Nicoară, la „Calendar românesc”, scos la Buda de Ștefan P. Niagoe, iar în 1829–1830 a fost redactorul publicației lui Zaharia Carcalechi, „Biblioteca românească”. A lucrat în calitate de corector, pentru lucrările românești, la Tipografia Universității din Buda. **B.** a fost unul dintre intelectualii români proveniți din Imperiul Habsburgic ce aveau să joace un rol important în viața instituțiilor publice din Principate. Chemat de Gh. Asachi, va funcționa la Iași, de la 1 aprilie 1833, ca jurisconsult permanent pe lângă Logofeția Dreptății. Își dă aportul în „comisia pravilelor” la traducerea *Codului Calimah* (1833–1835). Profesor de drept la Academia Mihăileană (1841–1847), ca și prietenul său Eftimie Murgu, a primit, în Moldova, și ranguri: paharnic, căminar, ban și, la 1848, agă. Unionist convins, a devenit ministru al Dreptății (1860–1861) în cabinetul lui M. Kogălniceanu.

B. continuă, în mare parte, spiritul iluminist al Școlii Ardelene, prin preocupările sale culturale, istorice și pedagogice. Admirator al lui Petru Maior, îi editează, împreună cu Iordachi Mălinescu, la Buda, în 1834, *Istoria pentru începutul românilor în Dacia*, la care adaugă traducerea, în limba română, a polemicii lui Maior cu slavistul B. Kopitar. Se dovedește și el un bun polemist în demonstrarea drepturilor istorice ale românilor în lucrarea *Respundere desgurzătoare la cârtirea cea în Halle în anul 1823 sub titula Erweiss dass die Walachen nicht römischer Abkunft sind* (1828), ce reia, cu unele detalieri și modificări retorico-stilistice, o versiune latinească din 1827. Pentru a combate răstălmăcirile cu substrat politic ale adversarului Sava Tököly, care susținea originea slavă a românilor, pledează cu argumente logice și temeinice informații istorice, etnografice și filologice, în favoarea romanității (pure, consideră el) și a continuității poporului român. Lucrările lui istoriografice, ce se inspiră din programul iluminist de instruire și culturalizare a poporului, depășesc momentul Școlii Ardelene prin orientarea militantă în activarea conștiinței naționale. Biografiile dedicate unor personalități ale Evului Mediu românesc fac demonstrația originii române a domnitorilor Dimitrie Cantemir, Radu Șerban, Ioan Corvin, Mihai Viteazul, cărora li se evidențiază calitățile morale, politice, militare și culturale. Cărturarul așază la baza civilizației românești Antichitatea clasică și istoria romanilor, subiect a două dintre contribuțiile sale: *Istoria romanilor* (1829–1830), prelucrare după O. Goldsmith, ce popularizează ideile din Montesquieu, și *Anticile romanilor acum întâia oară românește scrise* (1832–1833), o compilație extinsă ce prezintă organizarea societății și a instituțiilor romane (magistratură, armată etc.). În adaosuri personale, insistă asupra elementelor de civilizație, mitologie, credințe și datini românești, pe care le consideră derivate din cele romane. *Dirigătorul bunei-creștere spre îndreptarea multor părinți și bun folosul tinerimei române* (1830), o lucrare de pedagogie practică având aplicare în școală, familie și societate, adună eclectic ideile din etica wolfiană, enciclopediștii francezi și din tradiția „moralnică” românească a vechi-

lor cărți religioase și de înțelepciune. Pledoaria pentru educație și învățământ, încrederea în capacitatea rațiunii omenești și în valoarea culturii au drept finalitate „buna norocire” a omului, ale căruia virtuți contribuie la dezvoltarea societății. Din necesități didactice, **B.** alcătuieste o „teologie morală” pentru Seminarul de la Socola și cursuri de drept pentru Academia Mihăileană. Expresivitatea, adesea literară, a scrierilor lui este dată de stilul direct, sentențios, de folosirea procedeelelor retorice, ca și de o anumită savoare popular-arhaică.

SCRIERI: *Animadversio in dissertationem Hallensem sub titulo „Erweiss dass die Walachen nicht römischer Abkunft sind”, Pesta, 1827; ed. (Respundere desgurzătoare la cârtirea cea în Halle în anul 1823 sub titula „Erweiss dass die Walachen nicht römischer Abkunft sind”), Buda, 1928; Dirigătorul bunei-creștere spre îndreptarea multor părinți și bun folosul tinerimei române, Buda, 1830; Anticile romanilor acum întâia oară românește scrise, I–II, Buda, 1832–1833; Scrieri, îngr. și introd. Nicolae Bocșan, Timișoara, 1978.*

Repere bibliografice: Gh. Ungureanu, *Jurisconsultul Damaschin T. Bojincă (1802–1869)*, Iași, 1930; Traian Topliceanu, *Damaschin Bojîncă, Oravița, 1933; Lupaș, Cronicari, I, 175–183; Georges Ciulei, Un jurisconsulte oublié: Damaschin Bojincă, București, 1945; Ist. lit., II, 119–122; Victor Țarcovnicu, Contribuții la istoria învățământului românesc din Banat (1780–1918)*, București, 1970, 98–108; Dușu, *Cărțile, 45–46, 158, 160; Dicț. lit. 1900, 111–112; Nicolae Bocșan, Contribuții la istoria iluminismului românesc, Timișoara, 1986, 128–130, passim; Dicț. scriit. rom., I, 317–318.* A.Sm.

BOKOR, Petre (24.V.1940, Cluj), prozator. După liceu, face doi ani la Școala Politehnică (1960–1962) și apoi practică diverse meserii până în 1970, când va absolvi Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică din București. Lucrează ca regizor de film la Studioul Cinematografic București, debutând cu o peliculă documentar-artistică de rezonanță, *Apa ca un bivouac negru*. În 1975 regizează lungmetrajul *Tufă de Veneția*, după un text de Valentin Silvestru. În 1978, se stabilește în SUA. Va conduce un teatru în Alberta, apoi va trece în Australia, ca profesor de artă dramatică la Canberra. În 1993 revine la București, unde montează la Teatrul Mic o înscenare după Diderot (*Jacques și stăpânul său*), pentru ca în 1995 să devină profesor de teatru la Edmonton, în Canada.

Nu este nevoie de perspicacitate pentru a simți „mâna umoristului” în filmele lui **B.** și, mai ales „ochiul regizorului” în prozele secvențiale ale cineastului. Totul stă sub semnul filmului în literatura sa, fie la modul cel mai explicit, ca în *Micii mei toreadori* (1976), scurte scenarii și istorii cu actori, regizori, comisii de vizionare și cenzură, întâmplări din sala de cinematograf, fie indirect, cumulând memorialistica (ochiul copilului din cabina proiectantului) cu istoria peliculei, așa cum se întâmplă în *Pe cuvânt de cineast. Secvențe pseudocinematografice* (1995), într-o manieră vecină pe alocuri cu jovialitatea informată obiectiv și savuroasă prin subiectivitate a unui D. I. Suchianu, dar și cu cinefilia egocentrică de tip Radu Cosău. În orice caz, în anii debutului editorial (*Tumbe în plină stradă*, 1971, urmat de *Opriți secolul, cobor! Umoristice*, 1974), **B.** se situa în descendența omului negru-coroșiv de tip

Teodor Mazilu, cu un ochi la Ion Băieșu și celălalt la satira gen revista rusească „Krokodil”, unde umanitatea gogolian răsu-cită ajunge să sfârșie absurd pe asfaltul bucureștean. A tradus mult, singur sau în colaborare, din autori maghiari (Kárácsony Benő, Kis Péter, Méliusz Anna, Méliusz József, Nagy Lajos, Sipos Bella ș.a.) și a scris o monografie *Toma Caragiū* (1982).

SCRIERI: *Tumbe în plină stradă*, București, 1971; *Oprîți secolul, cobor! Umoristice*, București, [1974]; *Micii mei toreadori*, București, 1976; *Toma Caragiū*, București, 1982; ed. 2 (*Carte despre Toma Caragiū*), Galați, 1996; *Pe cuvânt de cineast. Secvențe pseudocinematografice*, București, 1995; *Basca lui Sexpir*, București, 1998; *Până sus cu capul în jos*, București, 1998; *Planeta Silvestru*, București, 1998; *Ieșirea la pagina 2681*, București, 2000.

Traduceri: Anna și József Méliusz, *Nae Deșteptul*, București, 1961 (în colaborare cu Viorica Huber); Bella Sipos, *Aventurile lui Martinică*, București, 1963 (în colaborare cu Ion Jipa); Péter Kis, *Cristina colindă lumea*, București, 1967 (în colaborare cu I. Acsan); Lajos Nagy, *Zoologie de buzunar*, București, 1971; Benő Karácsony, *Cu capul în soare*, București, 1974, *Cu pasul în liniște*, București, 1974.

Repere bibliografice: N. Balotă, „*Tumbe în plină stradă*”, RL, 1971, 29; Daniel Ștefan Pocovnicu, *O carte pe zi*, CL, 2000, 3. D.C.M.

BOLDAN, Emil (15.I.1909, Focșani), istoric literar. Este fiul Paulinei (n. Lebeanu) și al lui Vile Boldan, mic comerciant. După ce urmează liceul la Focșani și București, a absolvit, în 1932, Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. Este, în același oraș, profesor de liceu începând din anul 1934 și apoi, din 1948, profesor universitar, îndeplinind și funcția de decan (1953–1954) la Facultatea de Filologie și apoi pe aceea de rector al Institutului de Limbi Străine (1954–1955) și al Institutului Pedagogic (1955–1959). A fost secretar general al Societății de Științe Istorice și Filologice (1960–1968), redactor-șef adjunct la „Gazeta învățământului” (1951–1953) și redactor responsabil adjunct la „Limbă și literatură”. A debutat în anul 1928, la „Bilete de papagal”, iar editorial în 1948, cu monografia *Alecu Russo. Omul, opera*.

Tributar până către sfârșitul deceniului al șaptelea din secolul trecut unui concept sociologizant de literatură, **B.** a contribuit din plin la așa-numita „reconsiderare” a clasicii, la „valorificarea științifică a moștenirii literare”, prin sublinierea laturilor „progresiste”, ca și a „erorilor ideologice” ale diferiților scriitori. În *Prezentare succintă a literaturii române* din revista „Limbă și literatură” (1961), el disocia tranșant între „forțele progresiste” și „pozițiile reacționare”, considerând, de pildă, drept „curente diversioniste” și „retrograde” nu doar sămănătorismul și poporanismul, dar și simbolismul. *Prezentare... e de fapt un „îndreptar” maniheist, sumă a tuturor etichetărilor și tezelor „realismului socialist”*. În acest spirit sunt „reconsiderați”, în antologii și prefete, corifeii Școlii Ardelene, Alecu Russo, Alecu Donici, chiar și Miron Costin. Autorul căruia i-a consacrat cea mai mare parte a activității de editor este Costache Negri. Ediția *Scrieri* (I-II, 1966) cuprinde, pe lângă beletristică, bogata și însemnata corespondență particulară a unionistului cu Vasile Alecsandri, Ion Ghica, Mihail Kogălniceanu și alții. Remarcabilă este și ediția

corespondenței dintre Costache Negri și Al. I. Cuza, ca și aceea dintre cei doi, pe de o parte, și Arthur Baligot, secretarul domnitorului, pe de alta, restituită cu acribie filologică și atent adnotată.

SCRIERI: *Alecu Russo. Omul, opera*, București, 1948; *Noțiuni de teoria literaturii. Genul liric*, București, 1950. **Ediții:** Costache Negri, *Scrieri*, I-II, introd. edit., București, 1966, *Scrieri social-politice*, introd. edit., București, 1978; Alexandru Ioan Cuza – Costache Negri, *Corespondență*, București, 1980.

Repere bibliografice: Constantin Crișan, *Costache Negri, „Scrieri”*, LCF, 1967, 3; Andrei Pippidi, *Cu prilejul unei ediții recente a scrierilor lui C. Negri*, RITL, 1968, 1; Mircea Anghelescu, *Costache Negri, „Scrieri social-politice”*, LL, 1978, 3; Pericle Martinescu, *Confesiuni în fața istoriei*, RL, 1980, 24; Em. Condurachi, *Semnificațiile unei corespondențe*, CNT, 1980, 44; Mirodan, *Dicționar*, I, 198–200; *Dicț. scriit. rom.*, I, 319; Popa, *Ist. lit.*, I, 740. A.N.

BOLDEA, George (16.V.1905, Mercheașa, j. Brașov – 9.XII.1934, Cluj), poet. Este fiul Bucurei (n. Pilei) și al lui Abraham Boldea, țărani. **B.** se înscrie după terminarea liceului din Dumbrăveni la Facultatea de Litere și Filosofie din București, pe care o va absolvi în 1929. Pe durata studiilor a fost și custodele bibliotecii facultății și a frecventat cenaclul literar condus de Mihail Dragomirescu. Cariera didactică – profesor de liceu – și-a exercitat-o în câteva orașe transilvănene: Odorhei, Carei, Cristur, Brad, Turda și Năsăud. A debutat în 1923 cu *Pastel de vară* în „Cosinzeana” și a colaborat cu versuri, proză, articole, medalioane la „Năzuința”, „Datina”, „Convorbiri literare”, „Universul literar”, „Ritmul vremii”, „Gând românesc” etc. Împreună cu Emil Giurgiuca, a fost inițiatorul și întemeietorul revistei „Abecedar” (apărută în 1933–1934 la Brad și la Turda), publicație ce a contribuit substanțial, prin paginile ei, la modernizarea atât a beletristicii, cât, implicit, și a gustului publicului din Transilvania.

Singurul său volum de versuri, *Soliloquii*, apărut postum, în 1938, se datorează devoțiunii prietenului Emil Giurgiuca, antologator și prefațator. Moartea atât de timpurie a lui **B.** i-a determinat pe mulți comentatori (mai ales ardeleni) să supra-liciteze valoarea creației sale lirice. Chiar dacă a fost o promisiune, despre el nu se poate vorbi, totuși, așa cum remarcă lucid Pompiliu Constantinescu, decât ca despre „frumusețea neîmplinirii”. În pofida unor permanențe – „dragostea, sentimentul naturii și moartea” (Nae Antonescu) –, pot fi ușor depistate trei faze distincte în evoluția poeziei sale: între 1923 și 1925, idilică, metaforică; după 1925, tinzând spre conceptualizare, în urma contactului cu cenaclul lui Mihail Dragomirescu; în sfârșit, ultima fază, cea a efortului de sincronizare cu lirica modernă, în urma colaborării la „Abecedar” și „Gând românesc”, unde se făcea simțit pregnant suflul poeziei noi. În prefața la *Soliloquii*, Emil Giurgiuca, în stilul său specific, le caracterizează astfel: „Din faza solarelor crâmpie de vară, pur și simplu metaforică, o metaforă exterioară, plasticizantă, poezia lui, poposind un moment prin poetica conceptuală, a urcat la treapta de marmoră a stilului nou,

zveltă și tristă ca o apă sublinară." Sigur, în lirica de început se regăsesc toate stereotipiile verbale și imagistice specifice vârstei (aproape infantile), dar și climatului literar, matricelor formative ale anilor postbelici din Transilvania. Se practica atunci un neosămănătorism aproape agresiv, Lucian Blaga fiind (alături de câțiva, puțini) doar o excepție. Mai apoi, însă, cizelând cu miză versul, dar, mai ales, conferindu-i o dramatică încărcătură emoțională prin presentimentul iminentei morți, B. reușește să transmită, prin câteva dintre ultimele sale poezii, fiorul autenticei trăiri întru artă: „M-a fulgerat dure-roasă dorința plecării. [...] Umbra tristeții mele s-acopere lumea. De ce mai plânge cineva când sufăr eu destul? Nu mă clătinați, că sunt plin de lacrimi" (*Plecare*).

SCRIERI: *Soliloquii*, pref. Emil Giurgiuca, Sibiu, 1938; *Versuri*, îngr. și cuvânt înainte Nae Antonescu, pref. Emil Giurgiuca, București, 1973.

Repere bibliografice: Ion Chinezu, *Pe mormântul poetului George Boldea*, GR, 1935, 1; Ștefan Baciu, *George Boldea*, „Pământul”, 1935, 91; George Popa, *Pentru amintirea lui George Boldea*, „Lanuri”, 1936, 5-6; Ion Chinezu, *Amintirea lui George Boldea*, GR, 1, 1937, 5-7; Romulus Demetrescu, *George Boldea*, „Soliloquii”, PLI, 1937, 9; Pompiliu Constantinescu, *George Boldea*, „Soliloquii”, VRA, 1938, 539; Perpersicius, *Opere*, VII, 339-342; Murărașu, *Ist. lit.*, 396; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 881; Antonescu, *Scritori*, 20-29; *Dicț. scriit. rom.*, I, 320-321. D.Gr.

BOLDEA, Iulian (2.III.1963, Luduș, j. Mureș), poet și critic literar. Este fiul Elenei (n. Branea) și al lui Iulian Boldea, lucrător (șef de tren) la CFR. B. frecventează Facultatea de Filologie, secția română-franceză, a Universității din Cluj-Napoca (1985-1989). Redactor, din 1986, la revista „Echinoc”, îndeplinește, în 1988 și 1989, funcția de redactor-șef adjunct. Publică versuri, eseuri și cronici literare. După licență, devine profesor la Liceul „Al. Papiu-Ilarian” din Târgu Mureș. În paralel, este redactor la revista „Vatra”, secretar de redacție, în perioada 1994-1997, al revistei „Educație și cultură” (editată de Casa Corpului Didactic Mureș) și redactor-șef al revistei „Târnava”. Debută în revista „Flacăra”, în 1983, cu versuri. Colaborează la revistele „Tribuna”, „Steaua”, „Vatra”, „Familia”, „Ateneu”, „Astra”, „Amfiteatrul”, „Convorbiri literare”, „Euphorion”, „Dacia literară”, „Lucaefărul”. Debutul editorial îl reprezintă volumul de versuri *Carte de vise* (1994; Premiul Asociației Scriitorilor din Târgu Mureș). Este doctor în filologie al Universității din Cluj-Napoca, din 1996, cu teza *Fața și reversul textului* (I. L. Caragiale și Mateiu I. Caragiale).

În singura carte de poezie publicată, *Carte de vise*, B. este un meditativ melancolic, pendulând între prețiozitatea livrescă a reveriei și ceremonia tandră a notației introspective. Dicțiunea elegantă a poemelor miniaturale, compoziția contrapunctică, atent ritmată, a poemelor ample atestă un simț artistic sigur. În critica literară, debutează cu o culegere de cronici literare, *Metamorfozele textului* (1996; Premiul Asociației Scriitorilor din Târgu Mureș). Prospecțiuni și, cum spune subtitlul cărții, „orientări în literatura română de azi”, comentariile sunt grupate în trei secțiuni distincte: *Textul poetic*, *Textul epic* și *Textul critic*, elocvente atât pentru opțiunile criticului, în

ordinea valorilor literare contemporane consacrate sau în curs de afirmare, cât și pentru aria explorărilor, incluzând justificat și autori și cărți cu prezențe oarecum sporadice. Pertinența observațiilor, finețea descifrărilor, justetea situațiilor avertizează asupra unui analist aplicat, receptiv și pătrunzător în identificarea structurilor și semnificațiilor, atent la individualitatea operei. A doua carte, *Fața și reversul textului* (I. L. Caragiale și Mateiu I. Caragiale) (1998; Premiul Asociației Scriitorilor din Târgu Mureș), e un studiu comparativ pe o temă controversată în critica românească (Paul Zarifopol, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Cornel Regman): „problematica relațiilor și corelațiilor, a convergențelor și disjuncțiilor dintre operele lui I. L. Caragiale și Mateiu I. Caragiale”. Ca punct de plecare, autorul a luat în considerare „teme, toposuri, personaje de anvergură ce pot fi corelate, puse în corespondență, evaluându-se din perspectiva convergențelor și disjuncțiilor estetice dintre cei doi scriitori” (*Preliminarii la un demers comparativ*). Investigația vizează „toposuri precum cele ale măștii, oglinzii, carnavalului, al femeii demonice, al fantasticului etc.”, în proiecții specifice individualității creatoare atât de marcate a celor doi scriitori. Reprezentarea finală reușește să fie „aceea a unei medalii, în care fața (opera lui I. L. Caragiale) și reversul (creația lui Mateiu I. Caragiale), deși închipuie efigii, reprezentări distincte, participă la un fond estetic, moral sau psihologic comun, împărțându-se în aceeași «esență spirituală»”. Cu *Timp și temporalitate în opera lui Eminescu* (2000), B. abordează o temă de mare importanță în modelarea viziunii poetice și în configurarea sentimentului eminescian al ființei. Ținta lucrării este, în intenția autorului, să aproximeze „modul în care se configurează sentimentul timpului în opera eminesciană” și „felul în care poetul își asumă propria condiție așezată sub semnul emblematic al temporalității”. Autorul utilizează cu ingeniozitate achizițiile exegezei eminesciene în interpretarea acestei teme, precum și intuiții proprii, dovedindu-se și aici un analist sagace în descifrarea structurilor, riguros în structurarea ecuațiilor de lectură.

SCRIERI: *Carte de vise*, Târgu Mureș, 1994; *Metamorfozele textului* (*Orientări în literatura română de azi*), Târgu Mureș, 1996; *Dimensiuni critice*, Târgu Mureș, 1998; *Fața și reversul textului* (I. L. Caragiale și Mateiu I. Caragiale), Târgu Mureș, 1998; *Timp și temporalitate în opera lui Eminescu*, Târgu Mureș, [2000]; *Ana Blandiana*, Brașov, 2000; *Scriitori români contemporani*, Târgu Mureș, 2002; *Poezia clasică și romantică de la Dosoftei la Octavian Goga*, Brașov, 2002; *Symbolism, modernism, tradiționalism, avangardă*, Brașov, 2002. **Ediții:** *Un destin istoric: Biserica Română Unită. Ancheta revistei „Vatra”*, Târgu Mureș, 1999 (în colaborare cu Al. Cistelean, Cornel Moraru și Virgil Podoba).

Repere bibliografice: Al. Cistelean, *Iulian Boldea*, ECH, 1994, 1-3; [Rodica Draghinescu], *Profil: Iulian Boldea* (Istoriile dintre „scriitor” și „scriind”), „Zburătorul”, 1997, 1-3; Ovidiu Pecican, „Suntem artiștii provinciali, profesorii provinciali”, VTRA, 1997, 8; Ion Pop, *Exerciții de lectură*, VTRA, 1997, 8; Nicolae Oprea, „Firea morală” a criticului, VTRA, 1997, 8; Diana Adamek, „Metamorfozele textului”, TR, 1997, 51-52; Ștefan Ion Ghilimescu, *Figuri ale romanului*, Târgoviște, 1998, 103-106; Victor Sterom, *Retorica pietrelor*, CRC, 1999, 9; Adrian Tudurachi, *Nefericirile comparatismului*, ST, 1999, 8-9; Petras, *Panorama*, 131-132. C.H.

BOLDUMA, Ion (6.VI.1933, Colicăuți, j. Hotin – 19.IV.1993, Chișinău), poet. Este fiul Alexandrinei (n. Dragalin) și al lui Gheorghe Bolduma, țărani. A studiat, fără să o fi absolvit, la Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Chișinău. A debutat editorial în 1961, cu placheta *Patima izvorului*, care cuprinde esența evoluției viitoare a lui **B.** Lirica lui, îndatorată modelelor folclorice, cultivă simbolistica rurală, într-un metaforism original. Balada și pastelul, specii predilecte, sunt dominate de puseuri elegiace. Plasticitatea și insolitul imaginilor sunt rodul unei imaginații uneori excesive și nesupravegheate, precum o demonstrează unele poezii din volumele *Cântarea ființării mele* (1968), *Trestienii* (1975), *Amurguri verzi* (1978). Alteori, versul este îndatorat reportajului conjunctural și propagandistic (*Toboșarii*, 1974, *De vorbă cu inima*, 1987).

SCRIERI: *Patima izvorului*, Chișinău, 1961; *Versuri*, Chișinău, 1965; *Zbor de toamnă*, Chișinău, 1968; *Cântarea ființării mele*, Chișinău, 1968; *De ziua satului*, Chișinău, 1971; *Versuri*, Chișinău, 1971; *Toboșarii*, Chișinău, 1974; *Trestienii*, Chișinău, 1975; *Casa părintească*, Chișinău, 1977; *Amurguri verzi*, Chișinău, 1978; *Pădureanca*, Chișinău, 1980; *Drum de țară*, Chișinău, 1983; *Izvorul*, Chișinău, 1984; *De vorbă cu inima*, Chișinău, 1987; *Scrieri alese*, Chișinău, 1991.

Repere bibliografice: V. Coroban, *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, 45–49; Ion Ciocanu, *Cu fața spre carte*, Chișinău, 1989, 263–269; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 217–218. I.C.

BOLDUR, Anda (8.VI.1924, Sibiu – 4.IX.1996, București), traducătoare. Provine dintr-o familie de intelectuali, mama – Marina (n. Stroici), fiind ea însăși poetă, iar tatăl, Ion Boldur-Lătescu, ofițer de carieră. A absolvit Liceul „Oltea Doamna” din Iași, după care urmează cursurile Facultății de Drept la Universitatea București. A fost soția lui Mihnea Gheorghiu.

Debutază în 1943, cu poezia *Amintire*, în „Revista tineretului” din Iași. Conștientă, probabil, de natura înzestrării sale, poeta își va reprimă ambiția de a se impune în domeniul creației originale și se va dedica traducerilor. Climatul spiritual al epocii o va îndrepta mai ales spre literatura rusă și sovietică. Treptat, se apropie însă și de alte literaturi și transpune în românește titluri din Tennessee Williams, Edward Albee, Beaumarchais, Paul Claudel, Nazim Hikmet ș.a. Adaptează sau dramatizează texte clasice din Jules Verne (*Taina castelului din Carpați*), Cehov (*Un Hamlet de provincie*) sau Stendhal (*Vanina Vanini*). Unele dintre aceste adaptări au fost montate pe scenele unor teatre din București, Sibiu, Cluj sau Craiova, cele mai multe au fost utilizate, însă, ca scenarii radiofonice sau de televiziune. Povestirile, reportajele și însemnările de călătorie, scrise între timp, **B.** fie le-a rostit la Radio, fie le-a încredințat unor reviste sau almanahuri.

Traduceri: Beaumarchais, *Nunta lui Figaro*, București, 1946, *Bărbierul din Sevilla*. *Nunta lui Figaro*, pref. Mihai Mugur, București, 1967 (în colaborare cu Valentin Lipatti); A. P. Cehov, *Nuvele*, I-II, pref. Vera Călin, București, 1950–1952, *Opere*, I-IV, București, 1954–1956, *Povestiri*, București, 1957 (în colaborare cu Valeria și Profira Sadoveanu și Xenia Stroe), *Sapte povestiri*, București, 1960, *Un impresar sub*

divan, București, 1963 (în colaborare cu Otilia Cazimir, Nicolae Gumă și Xenia Stroe), *Opere*, I, îngr. și introd. Sorina Bălănescu, București, 1968, *Logodnica și alte povestiri*, îngr. Sorina Bălănescu, Iași, 2002 (în colaborare cu Otilia Cazimir și Alice Gabrielescu); Maxim Gorki, *În fața vieții*, București, 1951, *Inima de foc a lui Danko*, București, 1951, *Doi vagabonzi*, București, 1952, *Povești și povestiri*, București, 1953, *Pepe și alte povestiri*, București, 1960; *Muzica sovietică în plin avânt*, pref. Andrei Tudor, București, 1951 (în colaborare cu Ada Steinberg); Bogdan Hamera, *Pilda lui Plewa*, București, 1952 (în colaborare cu Iulian Kalinowski); P. I. Ceaikovski, *Despre operă*, București, 1953; Arkadi Gaidar, *Ținuturi îndepărtate*, București, 1953; N.V. Gogol, *În noaptea de ajun*, București, 1953, *Serile în cătunul de lângă Dikanka*, pref. Tamara Gane, București, 1961 (în colaborare cu Ada Steinberg); Boris Gorbatoș, *Donbas*, București, 1953; Mirza Ibrahimov, *Veni-va ziua*, București, 1953 (în colaborare cu V. Popescu); L. N. Tolstoi, *Prizonierul din Caucaz*, București, 1954; Alexei Iugov, *Nemurire*, București, 1954; Go Mo-Jo, *Scrieri alese*, pref. Ion Vitner, București, 1955 (în colaborare cu Vlaicu Bârna), *Ospățul lui Confucius*, pref. Al. Oprea, București, 1965 (în colaborare cu Vlaicu Bârna, Alice Gabrielescu și Nina Gafta); Liu Tân, *Zidul de bronz*, București, 1956 (în colaborare cu Dan Duțescu); I. Vasilenko, *Povestiri*, București, 1956; Boris Polevoi, *Aurul*, București, 1956 (în colaborare cu A. Ivanovschi); Michael Sayers, *Kathleen*, București, 1957 (în colaborare cu Paula Șoimu); Ivan Grebenciuk, *Decolează vânătorii*, București, 1960 (în colaborare cu I. Iațentiuk); Stendhal, *Mănăstirea din Parma*, București, 1960; Hector Malot, *Singur pe lume*, București, 1961; Vitali Gubariov, *Călătorie pe Steaua Dimineții*, București, 1964 (în colaborare cu Manuela Gheorghiu); Simone de Beauvoir, *Amintirile unei fete cuminiți*, pref. Silviu Iosifescu, București, 1965; Edward Albee, *Cui i-e frică de Virginia Woolf?*, în *Teatrul american contemporan*, București, 1967; Paul Claudel, *Introducere în pictura olandeză*, București, 1968; William Manchester, *Moartea unui președinte*, București, 1968; Gustave Flaubert, *Trei povestiri*, București, 1973; Tennessee Williams, *Menajeria de sticlă*, în Tennessee Williams, *Teatru*, București, 1978.

Repere bibliografice: Radu Popescu, „*Un Hamlet de provincie*” – adaptare după Cehov de Anda Boldur, RMB, 1967, 6946; Valentin Silvestru, „*Un Hamlet de provincie*” la Teatrul de Comedie, CNT, 1967, 8; Eva Sârbu, *Vis de ianuarie*, „Cinema”, 1979, 5; *Dicț. scriit. rom.*, I, 321. II.C.

BOLDUREANU, Ioan Viorel (12.II.1950, Topolovățu Mare, j. Timiș), prozator și etnolog. Este fiul Vioricăi (n. Dragosin) și al lui Ioan Boldureanu, țărani. Liceul l-a absolvit la Lugoj (1969), Facultatea de Filologie la Timișoara (1973) și Facultatea de Filosofie la Cluj-Napoca (1980). Și-a luat doctoratul în filologie (1985) cu teza *Folcloristica bănățeană și ideologia Școlii Ardelene*. După 1990 este cadru didactic la Facultatea de Litere, Filosofie și Istorie a Universității de Vest din Timișoara și consilier-șef (din 1997) la Inspectoratul pentru Cultură al județului Timiș. Colaborează cu proză la „Forum studentesc”, „Orizont”, „Viața românească”. A primit Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara (1983), pentru proza citată în cenaclu. Publică, în volume colective, începând din anul 1973, studii de etnografie.

Debutază editorial cu literatură în volumul colectiv *Povestiri de la marginea câmpiei* (1984). Adept al realismului oniric, **B.** împletește în proza sa fantasticul cu realismul, până la suprapunerea celor două coordonate. Perceperea realității se

face preponderent prin prisma mitului, a legendarului care domină și organizează comunitatea sătească. Aceeași perspectivă, caracterizând prozele de debut, este imprimată și romanului *Casa și memoria lui Avram Proicator* (1999). Toponimia, chiar dacă ușor modificată, îngăduie localizarea acțiunii într-un anume sat din preajma Lugojului. Prozatorul reia tradiții locale, „povești” în care puținele repere ale realului sunt deviate de proiecția în fantastic, uneori deformată până la grotesc. În prim-plan romanul urmărește „formația”, creșterea și devenirea lui Avram Proicator, dar acesta este doar un pretext de rapel la tradițiile orale ale satului. Aceste tradiții, personajul le leagă și le unifică într-un mod subtil de narațiuni captivante. Formația de etnolog a autorului se străvede astfel în subtextul romanului. Câteva motive ale mentalității rural-folclorice organizează epica: frații învrăbiți – Giorgioni și Costa-Iulian, Florian și Dorian, casa care cere un suflet zidit la temelia ei, puterile supranaturale ale unor animale din preajma omului. Problemele sociale ale satului bănățean își fac și ele loc în roman pe măsură ce acțiunea se amplifică; conflictele pentru avere, haiducia, grija de a asigura progeneriturii o meserie, începutul micii industrii, înfruntările dintre cultul ortodox și cel greco-catolic – iată tot atâtea repere ale vieții satului bănățean de la finele secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Pentru necunosătorul subdialectului bănățean, limbajul pare prea încărcat de regionalisme lexicale și sintactice, dar textul rămâne perfect accesibil. Ca etnograf, **B.** cercetează sursele arhaice ale esteticului sau valorifică tradiția culturală a Banatului, continuând punerea în operă a principiilor Școlii Ardelene. Monografia *Beregsău Mare* (1996) vrea să evalueze spiritualitatea populară actuală, insistând pe folclorul muzical, obiceiurile de familie, sărbătorile creștine tradiționale. Limbajul studiilor etnologice și al eseurilor e accesibil și limpede.

SCRIERI: *Povestiri de la marginea câmpiei* (în colaborare), Timișoara, 1984; *Cultura românească în Banat*, Timișoara, 1994; *Beregsău Mare*, Timișoara, 1996; *Eseu despre creativitatea spiritului. Surse arhaice pentru aesthesis*, București, 1997; *Casa și memoria lui Avram Proicator*, Timișoara, 1999; *Întoarcerea lui Tosu*, București, 2000; *Credințe și practici magice*, Timișoara, 2000; *Nepoți lu Moș Costa*, Timișoara, 2003.

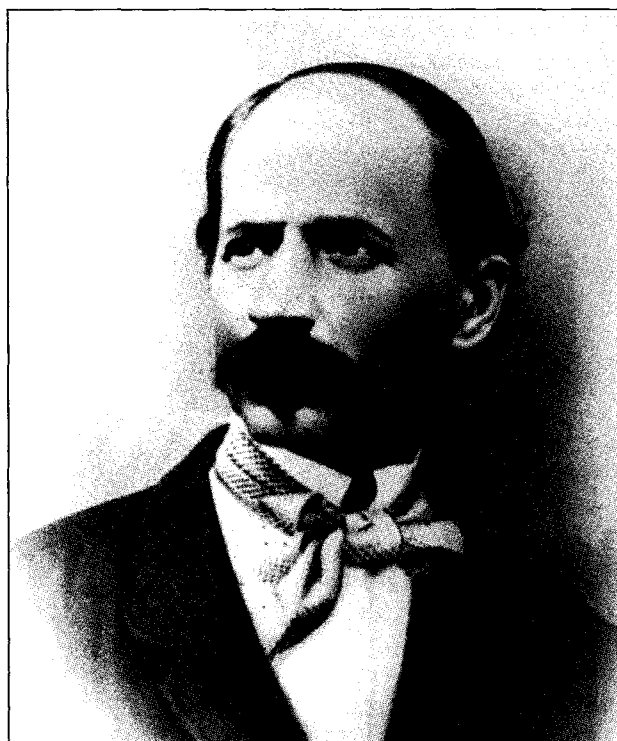
Repere bibliografice: Al. Condeescu, *Univers bănățean*, LCF, 1986, 23; Dorian Branea, *Renovarea tradiției*, O, 1998, 3; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 90–91; Dana Gheorghe, Ioan Viorel Boldureanu, „*Casa și memoria lui Avram Proicator*”, OC, 2000, 10; Petras, *Panorama*, 132–134; Gheorghe Secheșan, *Dimensiunea '80*, O, 2002, 5. L.P.B.

BOLINTINEANU, Dimitrie (1819 sau 1825, Bolintin Vale, j. Ilfov – 20.VIII.1872, București), poet, prozator, publicist. Închinate Cosmad, tatăl lui **B.**, era român macedonean, originar din Ohrida; stabilit în Valahia și căsătorit cu o localnică, el a ținut în antrepriză poște, a arendat pământ, ajungând mic proprietar și chiar subprefect în Bolintinul din Vale, lângă București. **B.** copilărește în satul natal, apoi e trimis la rude, în capitală. Învăță la școala de la Colțea și la Colegiul „Sf. Sava”. Orfan, rămas în grija rudelor, intră ca funcționar în admi-

nistrație; în 1842 era copist la Secretariatul Statului. Debutează în 1842; elegia *O fată tânără pe patul morții*, publicată în „*Curier de ambe sexe*”, cunoaște un succes imediat. Este membru al Asociației literare și al „*Frăției*”. Între 1846 și 1848, cu o bursă oferită de Asociația literară, studiază la Paris, la Collège de France. Audiază cursurile lui J. Michelet, E. Quinet, A. Mickiewicz și este membru al Societății studenților români din capitala Franței. La București, iese, în 1847, *Colecție din poeziile domnului D. Bolintineanu*. **B.** îmbrățișează cauza revoluției de la 1848: este redactor-șef al ziarului „*Popolul suveran*” și membru al Comitetului central electoral care pregătea alegerile de deputați pentru Adunarea Constituantă. La înfrângerea revoluției ia drumul exilului: Paris (colaborează, aici, la „*România viitoare*”, editează, în 1851, „*Albumul pelerinilor români*” și, în 1854, lansează broșura propagandistică *Les Principautés Roumaines*), Constantinopol (locuiește la I. Ghica și face lungi voiajuri în Palestina, Egipt, Macedonia, Muntele Athos). În țară îi apăreau, prin grija lui Gh. Sion, volumele *Cântece și plângeri* (1852) și *Poeziile vechi și noue ale d-lui Bolintineanu* (1855), urmate de romanul *Manoil sau Căderea și înălțarea omului prin femeie* (1855) și de *Călătorii în Palestina și Egipt* (1856). În 1857 i se permite să se întoarcă în patrie. Se dedică luptei pentru unirea Principatelor: scoate ziarul unionist „*Dâmbovița*” (1858), sprijină alegerea ca domnitor al Moldovei și Țării Românești a lui Al. I. Cuza, căruia i-a fost prieten și sfătuitor. Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice în guvernul lui M. Kogălniceanu, a susținut cu abnegație reformele lui Cuza. Ministerul său a înfăptuit secularizarea averilor mănăstirești, **B.** l-a ajutat pe pictorul Gh. Tattarescu cu ocazia întemeierii Școlii de Arte Frumoase, a sprijinit înființarea Facultății de Litere și Filosofie din București. După detronarea lui Al. I. Cuza, se retrage din viața politică. Scrie mult, pentru a se întreține și a plăti datoriile făcute în timpul exilului: *Călătorii pe Dunăre și în Bulgaria* (1858), *Melodii române* (1858), *Legende sau basne naționale în versuri* (1858), *Bătăliile românilor (Fapte istorice)* (I, 1859), *Nemesis* (1861), *Legende noi* (1862), *Elena* (1862), *Călătorii la românii din Macedonia și Muntele Athos sau Santa Agora* (1863), *Poezii. Atât cunoscute, cât și inedite* (1865), *Călătorii în Asia Mică* (1866), *Florile Bosforului* (1866), vieți romanțate. Își traduce în franceză o parte din opera poetică. Sub titlul *Brises d'Orient*, cu o prefață de Philarète Chasles, volumul vede lumina tiparului în 1866, la Paris. Tot în 1866, a scos „*Eumenide sau satire politice*”, jurnal satiric în versuri, și *Idele, grame și epigrame politice*. Publică, în 1867, poemul *Conrad* și, cu titlul schimbat, a doua ediție din jurnalul drumeției la Ierusalim și în Egipt, drame istorice: *Mihai Viteazul condamnat la moarte* (1867), *Ștefan Vodă cel berbant* (1867), apoi *Alexandru Lăpușneanu* (1868), *Ștefan Gheorghe Vodă* (1868), cugetări filosofice și politice, în *Cartea poporului român* (1869), *Nepăsarea de religie, de patrie și de dreptate la români* (1869), un memoriu istoric, *Viața lui Cuza Vodă* (1869), *Poezii din tinerețe nepublicate încă* (1869), epopeea *Traianida* (1869 și o nouă versiune în 1870). Bolnav, trăind în mizerie, revenea tardiv, depășit de timp și neluat în seamă de contemporani, asupra idealurilor generației sale în *Menadele* (1870), *Plângerile României* (1870). A locuit o

vreme la Al. Zanne, apoi a fost internat la ospiciul Pantelimon, unde a și murit.

Mai puțin talentat decât contemporanii Gr. Alexandrescu și V. Alecsandri, **B.** poetul este mai caracteristic pentru vremea sa. Încă nedesprinsă total din matca poeziei mai vechi, anacreontică și preromantică, lirica lui oferă imaginea fidelă a începuturilor romantismului românesc și a formelor lui în anii revoluției, când literatura era înțeleasă ca un instrument al luptei politice. Chiar dacă o compunere elegiacă și meditativă l-a impus, chiar dacă în primul său volum un întreg ciclu era alcătuit din *Reverii*, ori de câte ori a încercat formula lirică a meditației, **B.** se arată prizonierul modelelor (Lamartine, A. Chénier, Millevoye) și nu a putut depăși un registru minor, sentimental. Temperamentul poetului era cel al unui senzual, atras de forme și sonori, și spiritul auster al meditației i-a rămas străin. Doar înstrăinarea (exilul) dă autenticitate discursului elegiac și creează un personaj și o obsesie a liricii lui **B.**: pribeagul. Popularitate i-a adus, însă, legenda istorică. Orientându-se, în poezie, spre izvorul vieții naționale, el răspundea programului „Daciei literare”. Construite pe anti-teza romantică trecut-prezent, legendele urmăreau să trezească patriotismul contemporanilor. Deși creațiile sale au impus în literatura română specia, poetul găsește arareori tonul potrivit. Inapt să sugereze sufletul tainic al trecutului, el transmite doar, prin intermediul unor personaje din istoria națională, ideile și aspirațiile generației sale, de unde și marea răspândire, în epocă, a legendelor, altfel ușor de memorat datorită versului cursiv, compoziției simplificate până la o schemă mecanică. Elogiul gestului eroic și spiritul patriotic nu pot salva textele de impresia de artificialitate dată de un limbaj inadecvat, de lipsa culorii locale, de prea bogate reminiscențe din poezia cavale-rească occidentală. Rezolvarea epicului printr-un discurs, lipsa preocupării pentru individualizare – contrar intențiilor poetului – imprimă eroilor, subordonați unei retorici grandilocvente, un aer de fanteze. Rareori istoria vorbește prezentului cu puterea pildei vii (ca în *Muma lui Ștefan cel Mare*) sau prin etica aspră a timpurilor de trecute viteji (*Daniil Sihanstrul*). Față de restul producției lui poetice, legendele tind către o expresie relativ condensată, spre o frază mai puțin încărcată, uneori spre rezolvări aforistice. Pe un teren mai propriu se găsește **B.** în balada fantastică, căci el poate desfășura aici senzațiile intense născute de spaimă și oroare. Situându-se în sfera de influență a romanticii germane (Bürger, Uhland), dezvoltă, în plâsmuiri demonice și macabre, un cortegiu baroc al morții (*Herol, Dochia, O noapte pe morminte*). Reușitele țin de atmosfera lunatică propice surdelor prevestiri ale dezlănțuirii forțelor malefice și de viziunea cvasionică a cavalcadelor. Capodopera genului rămâne *Mihnea și baba*, în care ritmul și sonoritățile sugerează tonalități sumbru-halucinate: „Sună pădurile, fâșie frunzele, / Geme pământul; / Fug legioanele, zbor cu cavalele, / Luna dispăre; / Cerul se-ntunecă, munții se cleatenă, — / Mihnea tresare. / Fulgerul scânteie, tunetul bubuie, / Calul său cade. / Demonii răsără...” În amestec cu elementele ale stilului rococo și ale cântecului lăutăresc, **B.** revine, în *Macedone* și în *Florile Bosforului*, la izvoarele

liricii noastre de până la 1840: poezia anacreontică și idila antică. Mirajul Orientului putea avea ca punct de plecare lecturi romantice (*Orientalele* lui V. Hugo) și parnasiene, dar se explică și prin trăirea directă. Cu *Florile Bosforului*, intră în literatura noastră peisajul marin și exotic. Scurte povestiri de dragoste și de moarte ale haremului, poeziile aduc, în ciuda accentelor dulcege, o autentică voluptate a peisajului, decorul oriental bogat colorat, marea în lumină mereu schimbătoare: „E oara când s-aprinde a lui Lial făclie / Și varsă valuri d-aur pe marea azurie, / Lăsând ca să se vază mișcând din aripori / O pulbere-argintoasă de mii de peștișori; / Frumoase mozaice, divine, infinite...” **B.** prinde irizări, imaginea dobândește uneori, în mod fericit, o transparentă luminoasă, somptuozi-tate, versul are o legănare domoală, somnolentă, jocul de tonuri și limpezimi acvatice anticipă rondelurile lui Al. Macedonski. Reușite sunt, adesea, portretele de femei, descrierea costumelor lor. Atmosfera generală e (în ciuda prețului plătit convenției literare exprimate prin idilic) de beatitudine extatică, indolență și calm specific oriental. În *Macedone*, efectul de evocare etnografică se pierde într-un pastoralism cu modele în bucolicele Antichității și în folclor, dezvoltat în aceeași ambianță a frivolităților galante, ce se trăgea din mica poezie franceză a secolului al XVIII-lea. Piesa de rezistență a ciclului este *San-Marina*, poezie a transumanței păstorilor macedoneni, care evocă, cu o sobrietate rar întâlnită la **B.**, gesturi rituale, într-o mișcare lină, desfășurată în ritmurile eternității, cu fiorul spațiului nemărginit și a timpului derulat în cicluri prestabilite. În *Conrad*, poetul dă, pe motivul, cu adânci rezonanțe interioare, al exilului, unele din cele mai bune pagini

lirice ale sale. Proscris politic, Conrad rătăcește, ca și Childe Harold, eroul lui Byron, prin lume, oprindu-se în locuri marcate de o istorie revolută, în fața ruinelor antice, pentru a cugeta la soarta omului și a civilizațiilor, la roata timpului, la libertate și la glorie, îmbătându-se, totodată, de armoniile naturii: „Iar neaua sa eternă ce luce sub lumină, / Râu d-amburu, se îngână cu purpura divină / Și se răsfrânge-n marea de spumă și d-azur / C-un cer ce-atâtea stele îl fac și mai obscur!” Meditația, volneyană, aduce în prim-plan moartea, stăpână impasibilă a mării treceri, dar tristeții îi răspunde, prin contrast, eternitatea exultantă a vieții. Sugestia de lunecare nesfârșită și de triumf al soarelui, transmisă în tablourile marine, capătă, în *Conrad*, o putere simbolică, de întrupare a divinității („Oglindă minunată în care albastrul cer / Cu tot ce-i nuanță în splendidul eter, / Azur, lumină, purpur și cete-ntunecate, / Se miră, se răsfrânge c-o dulce voluptate. / Și fața sa cerească răsfrânge-n împrejur / Miriade de tablouri de purpur și d-azur”). Poemul conține, odată cu viziunea infinitei perindări a formelor care lasă neschimbată esența răului în viața lumii, accente care îl anunță pe Eminescu, dar și numeroase anticipări ale orizonturilor clasice din poezia lui D. Zamfirescu sau I. Pillat. Fără succes, în prolixă epopee *Traianida* B. s-a străduit să creeze o mitologie autohtonă; dramele istorice (*Mihai Viteazul condamnat la moarte*, *Alexandru Lăpușneanu* ș.a.) sunt și ele sortite uitării, datorită incapacității autorului, aservit imitației neinspirate din Shakespeare, de a reconstitui epoca. *Manoil* și *Elena* se numără între primele noastre romane, *Doritorii nebuni*, apărut fără semnătura scriitorului în foiletonul „Dâmboviței” din 1864, rămânând doar o încercare. Scriere

epistolară, *Manoil* schițează tipul eroului romantic, wertherian, pasionat și sensibil, apoi cinic, disperat sau nepăsător, împins prin iubire în prăpastia viciului. Inexperiența referitoare la cerințele genului se simte în tendința ilustrativă impusă acțiunii și în lipsa motivației psihologice. Nu străină de influența lui Balzac este strădania de a da pictură de moravuri în mediu românesc. În *Elena*, meritorie rămâne încercarea de analiză a sufletului feminin și a sentimentului geloziei. Observația se ridică uneori la adevăruri psihologice de finețe, dar autorul nu-și fructifică în profunzime propriile intuiții. Romantiozitatea, retorismul și patetismul copleșesc analiza. Totuși, în portretul fragilei Elena, suferind discret într-o căsătorie nepotrivită, apar trăsături ce se regăsesc la eroinele lui Duiliu Zamfirescu, acesta fiind anunțat și de pitorescul scenelor mondene. În jurnalele de călătorie, B. se arată un mai bun povestitor și creator de tipuri decât în romane. Dar ținta principală a acestor memoriale era de a informa cât mai complet asupra locurilor vizitate. Autorul, în căutarea exactității, se documentează, face apel la lucrări istorice, cât și la datini și tradiții. Povestirile intercalate în relatare sunt scrise cu nerv. Orientul nu mai este cel convențional din *Florile Bosforului*. Mizeria, destrămarea, moartea domină. Descrierea cartierului Pera din Constantinopol este de un realism crud. B. a fost stăpânit de gândul perisabilității lucrurilor omenești și, prin el, un puternic suflu romantic străbate însemnările de călătorie.

El este întâiul versificator român cu intuiția valorii acustice a cuvântului, care caută cuvântul pentru ceea ce sugerează dincolo de marginile lui noționale și face din vers o singură arie. Bolintineanu e auditiv și mecanic, și de asta duce mai aproape de poezia modernă.

G. CĂLINESCU

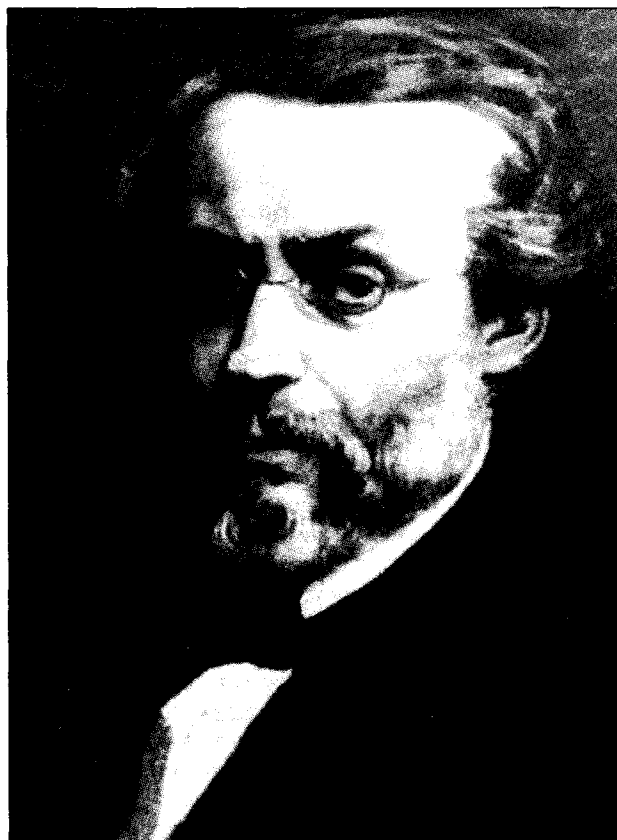
SCRIERI: *Colecție din poeziile domnului ...*, București, 1847; *Cântece și plângeri*, îngr. Gh. Sion, Iași, 1852; *Les Principautés Roumaines*, Paris, 1854; *Poeziile vechi și noue ale d-lui ...*, îngr. G. Sion, pref. Radu Ionescu, București, 1855; *Manoil*, Iași, 1855; *Călătorii în Palestina și Egipt*, Iași, 1856; *Călătorii pe Dunăre și în Bulgaria*, București, 1858; *Melodii române*, București, 1858; *Legende sau basne naționale în versuri*, București, 1858; *Călătorii în Moldova*, București, 1858; *Bătăliile românilor (Fapte istorice)*, partea I, București, 1859; *Nemesis*, București, 1861; *Legende noi*, București, 1862; *Elena*, București, 1862; *Călătorii la românii din Macedonia și Muntele Athos sau Santa Agora*, București, 1863; *Viața lui Ștefan Vodă cel Mare*, București, 1863; *Viața lui Vlad Țepeș și Mircea Vodă cel Bătrân*, București, 1863; *Viața lui Mihai Viteazul făcută pentru înțelegerea poporului de un anonim*, București, 1863; *Poezii. Atât cunoscute cât și inedite*, I-II, București, 1865; *Călătorii în Asia Mică*, București, 1866; *Brises d'Orient*, pref. Philaret Chasles, Paris, 1866; *Florile Bosforului*, București, 1866; *Conrad*, București, 1867; *Mihai Viteazul condamnat la moarte*, București, 1867; *Ștefan Vodă cel berbant, dramă... urmată de poezii noi*, București, 1867; *Călătorii la Ierusalim în sărbătorile Paștelui și în Egipt*, București, 1867; *Alexandru Lăpușneanu și După bătaia de la Călugăreni*, București, 1868; *Ștefan Gheorghe Vodă sau Voi face doamnei tale ce ai făcut tu jupânei mele*, București, 1868; *Viața lui Traian August, fondatorul neamului românesc*, București, 1869; *Viața lui Cuza Vodă*, București, 1869; *Cartea poporului român*, București, 1869; *Idele*, București, 1869; *Nepăsarea de religie, de patrie și de dreptate la români*, București, 1869; *Poezii din tinerețe nepublicate încă*, București, 1869; *Traianida*, București,

1870; *Viața și faptele lui Ștefan Vodă cel Mare*, București, 1870; *Viața și faptele lui Mihai Viteazul*, București, 1870; *Cleopatra, regina Egiptului*, București, 1870; *Cuza Vodă și oamenii săi*, București, 1870; *Menadele*, București, 1870; *Plângerile României*, București, 1870; *Poezii*, I-II, pref. G. Sion, București, 1870; ed. București, 1877; *Poezii*, Valenii de Munte, 1908; *Proză*, îngr. și pref. P.V. Haneș, București, 1915; *Călătorii*, I, îngr. și pref. P.V. Haneș, București, 1915; *Legende istorice*, îngr. și pref. Ion Pillat, București, 1940; *Scrieri alese*, îngr. și pref. D. Popovici, Craiova, 1942; *Opere*, pref. Al. Ștefănescu, București, 1951; *Opere alese*, I-II, îngr. Rodica Ocheșanu și Gh. Poalelungi, București, 1961; *Legende istorice și alte poezii*, pref. I. Roman, București, 1965; *Călătorii*, I-II, îngr. și pref. Ion Roman, București, 1968; *Manoil. Elena*, București, 1971; *Poezii*, îngr. și postfață Gabriela Omăt, București, 1977; *Opere*, I-XII, îngr. Teodor Vărgolici, introd. Paul Cornea, București, 1981-1992. **Traduceri:** Herodot, *Istoria lui ...*, *Cartea I*, București, 1859; V. Hugo, *Mizerabilii*, I-III, București, 1862-1864 (în colaborare cu Al. Zanne și M. Costiescu).

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit.* XIX, II, 186-194, III, 37-41, 191-195, 312-314; G. Pavelescu, *Dimitrie Bolintineanu și opera sa*, București, 1913; N. Petrașcu, *Dimitrie Bolintineanu*, București, 1932; Vianu, *Arta*, I, 117-121; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 215-229, *Ist. lit.* (1982), 227-242; D. Popovici, *Dimitrie Bolintineanu*, Craiova, 1942; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.*, 99-111; I. Roman, *Dimitrie Bolintineanu*, București, 1962; *Ist. lit.*, II, 539-562; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 462-466; D. Păcurariu, *Dimitrie Bolintineanu*, București, 1969; T. Vărgolici, *D. Bolintineanu și epoca sa*, București, 1971; T. Vărgolici, *Introducere în opera lui Dimitrie Bolintineanu*, București, 1972; *D. Bolintineanu interpretat de...*, îngr. și pref. D. Păcurariu, București, 1974; [*Dimitrie Bolintineanu*], STRS, 78-81, *passim*; Dim. Păcurariu, Claude Pichois, *O carte și șapte personaje*, București, 1976; *Dicț. lit.* 1900, 112-116; Manolescu, *Arca*, I, 82-92; Simion, *Dimineața*, 144-194; Petrescu, *Configurații*, 156-171; Piru, *Ist. lit.*, 80-84; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, 361-376, III, 157-163; Cornea, *Aproapele*, 190-237; Teposu, *Viața*, 7-16; T. Vărgolici, *Aspecte ale romanului românesc din secolul al XIX-lea*, București, 1985, 144-188; Craia, *Fețele*, 7-19; Ornea, *Interpretări*, 184-188; T. Vărgolici, *Scriitorii români și unitatea națională*, București, 1988, 115-144; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 72-79; Faifer, *Semnele*, 80-82, 114-115, 168-172, 337-338; Micu, *Scurtă ist.*, I, 189-194; Teodor Vărgolici, *Dimitrie Bolintineanu, primul scriitor român pelerin la Sfântul Mormânt*, ALA, 1997, 366; *Dicț. analitic*, I, 153-154, 220-222, II, 12-13, 356-359, III, 27-29, 56-57, 386-389; Manolescu, *Poeți*, 101-134; *Dicț. esențial*, 96-98; Vărgolici, *Portrete*, 50-73. S.C.

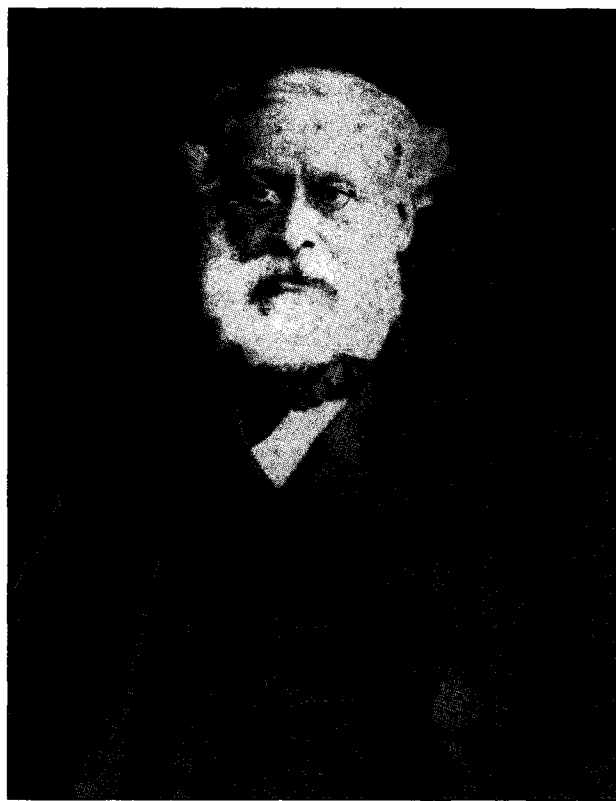
BOLLIAC, Cezar (25.III.1813, București – 25.II.1881, București), poet și publicist. Este fiul Zincăi Kalamogdartis și al medicului Anton Bogliaco (Bolliacco sau Poleac), un aventurier de proveniență poate italiană. Însă adevărata familie a lui **B.** a fost aceea a stolnicului Petrache Peretz, cu care Zinca s-a recăsătorit. Învăță la Colegiul „Sf. Sava”, unde îl are profesor pe I. Heliade-Rădulescu, marele său adversar de mai târziu. La șaptesprezece ani intră în armata națională, ca iuncher, dar o părăsește curând. Părea să aibă, precum părintele său, demonul nestatorniciei. Cum mărturisește singur, a abandonat școala pentru armată, armata pentru litere, iar literele pentru publicistică. În 1836 scoate, cu C. G. Filipescu, publicația „Curiosul”, suspendată după câteva numere. Este amestecat în conspirația revoluționară a lui D. Filipescu și de aici i se trage un surghiun, de câteva luni, la mănăstirea Poiana Mărului

(1841). În 1842, domnitorul Gheorghe Bibescu îl numește procuror la Tribunalul din București. Activează în comitetul societății secrete „Frăția”, iar în timpul revoluției de la 1848 e, împreună cu N. Bălcescu, secretar al Guvernului Provizoriu, care îl rânduieste vornic al Bucureștilor. Redactor la „Popolul suveran”, militantul pașoptist participă la lucrările pentru eliberarea robilor țigani. Exilat după înfrângerea revoluției, izbutește să evadeze la Orșova și se refugiază la Brașov, unde editează „Espatriatul” (1849) și pledează pentru apropierea dintre revoluționarii români și unguri. Hărțuit din pricina unei afaceri cu diamante, fuge la Atena și, de acolo, la Paris, unde, prin scrisori și memorii, prin articole și poezii, susține cauza Principatelor, făcând o intensă propagandă pentru Unire. În același scop, scriitorul – care colaborează și la ziarul „Republica rumână” (1853) – editează foaia „Buciumul” (1857). Revenit în țară, în 1857, îndeplinește funcția de director al „Monitorului Adunării ad-hoc”. Se declară pentru alegerea concomitentă, ca domn, a lui Al. I. Cuza în cele două țări române. În 1860 devine membru al Curții apelative din București. Reapare în decembrie 1862 „Buciumul”, suspendat în decembrie 1864 de M. Kogălniceanu, dar reluat, în martie 1865, sub alt nume, „Trompeta Carpaților”. Director al Arhivelor Statului (1864), ales, în sfârșit, deputat, după tentative infructuoase, **B.** își continuă, periodic, excursiile și cercetările arheologice, începute în 1845. E desemnat președinte al Comi-

tetului arheologic din București, iar în continuare, inspector al muzeelor, membru al Societății geografice române, membru de onoare al Société de géographie comparée și la Société française de numismatique et d'archéologie. În 1877, acest om care nu a cunoscut niciodată odihna e ținut de o paralizie, ca urmare a unei congestii cerebrale. Mai supraviețuiește încă patru ani.

Fire intuitivă, cu înclinație spre teoretizări, **B.** dezvoltă în publicistica lui impetuoasă o seamă de idei despre poezie. Speculațiile sale, cu alură romantică – primul program romantic în literatura română – sunt înrăurite de ideologia lui Saint-Simon, vădind lecturi și din Charles Fourier, Pierre-Joseph Proudhon, Louis Blanc. Crezul lui, nu lipsit de contradicții, este raționalist, iluminist, călăuzit de doctrina socialismului utopic. El visează întronarea rațiunii, desființarea privilegiilor, comunizarea bunurilor, optează pentru republică și cultivă iluzia unei frății universale. Susține necesitatea emancipării sociale și economice a țărănimii, dar, în același timp, se înclină în fața proprietății. Respectă familia și, de asemenea, religia, a căror desființare o ceruse înainte. După un timp, ajunge să combată socialismul, adoptând, nu fără un ton agresiv, atitudini naționaliste. Mai consecvent este ideologul în convingerile lui literare. Sedus de concepția romantică a mesianismului poeziei și poetului, se declară adeptul unei literaturi angajate, îndeplinind o nobilă misiune socială. Pe urmele lui Giambattista Vico, el socotește poezia, pe care o confundă cu noțiunile de „sentiment” și „imaginație”, drept cel dintâi act spiritual al umanității; însușire imanentă a sufletului omenesc, actul poetic reprezintă creația și armonia însăși. În duhul lui Victor Hugo, susține că arta trebuie să exprime deopotrivă și urâtul, și sublimul. Când pledează pentru lirica de idei, se află pe poziții raționaliste. Nu tot astfel, însă, atunci când descoperă că poezia, care înseamnă taină, mister, credință, își întinde antenele spre infinit. Cu mult înainte de Radu Ionescu și de Titu Maiorescu, el dă o definiție a frumosului, în spirit hegelian („revelație a însăși ideei poetice sub forme externe și simțite”). În câteva articole, poetul exaltă funcția militantă a literaturii, socotită a fi totodată un mijloc de cunoaștere, un factor de reformă și propășire. Preocupat, în special, de chestiunile de limbă, aplecându-se asupra versurilor populare, în care găsește, de altfel, și o sursă de inspirație, **B.** contează ca un precursor al criticii literare românești. În trecut, s-a ocupat și de unele manifestări muzicale. A fost, în linia programatică a „Daciei literare”, unul dintre animatorii teatrului din Muntenia. Pentru el, poezia, se poate spune, este o altă formă de oratorie. Convențional în mărturisirile erotice, și-a investit temperamentul în epistola în versuri, în satiră, în stiluirea cu pretenții de reflexivitate. Prozaic și arid, retoric și melodramatic, discursul său liric pare câteodată de-a dreptul ilar, cu tot fondul grav. Este un lirism discursiv și conceptualizat, handicapat de dificultuoasa transpunere a ideilor abstracte în limbaj poetic. De aceea poate părea surprinzătoare prospețimea inspirației din poemele închinat naturii. Aici răzbate, pentru prima oară, interesul pentru mitologia dacă. Înstrunându-și lira pentru a cânta „iobagul ș-a lui lanțuri de aramă”

(după caracterizarea eminesciană din *Epigonii*), bardul se lasă tot mai incitat de tematica națională, slujind, cu multă energie combativă, cauza Unirii. Influențat în versificație de ritmul poeziei populare, dar mai ales de metrica poeziei franceze, nu e, însă, lipsit de inventivitate, el contribuind la îmbogățirea formelor strofice din lirica vremii. A evoluat de la poezia de meditație intimă, influențată de Young, Byron și Lamartine, către meditația socială, creștin umanitară (în poezii ca *Epistolă D.K.A.K.*, *Cântec oltenesc*, *Clăcașul* ș.a.). A scris și câteva tragedii, care nu s-au păstrat. Ca traducător, s-a simțit atras îndeosebi de scriitorii francezi: Hugo, Musset, Vigny, Lamartine, M-me de Staël, Diderot. Pentru tălmăcirile din alte literaturi (Ariosto, Ossian, Byron) s-a folosit de un text intermediar francez. Obsesia lui **B.**, unul dintre primii noștri arheologi, era aceea de a explora fondul străvechi dacic, pentru a reconstitui o mitologie românească. Înainte de B. P. Hasdeu, formulează, în articole (dar și în unele poezii), teza dacismului. Propunând însă ipoteze riscante, se expune ironiilor, A. I. Odobescu zeflemisindu-l în maniera lui spirituală, ca întotdeauna. Însemnările de călătorie ale lui **B.** dezvăluie bune însușiri de prozator. Dar el obține performanța scriitoricească în gazetărie. După întoarcerea din exil, se dezlănțuie în adevărate campanii de presă (de exemplu, în problema secularizării averilor mănăstirești), cu mare răsunset în epocă. Avea nerv polemic și știa să-și orchestreze argumentația în perioade ample, de largă respirație. Cu intervențiile sale publicistice incisive, inspirate, **B.** anticipează și pregătește gazetăria lui M. Eminescu.

Numai abundența a stricat lui Bolliac, care de altfel face dovada unei mari imaginații și a unei amplitudini lirice excepționale.

G. CĂLINESCU

SCRIERI: *Operile lui... Meditații*, București, 1835; *Din poeziile lui...*, București, 1843; *Poezii noue*, București, 1847; *Poezii. Naționale*, ed. 2, Paris, 1857; *Poezii. Renașterea României*, Paris, 1857; *Poésies*, Paris, 1857; *Colecțiune de poezii vechi și noi*, București, [1857]; *Domnul Tudor, épisode de la révolution roumaine de 1821*, Paris, 1858; *Culegere de mai mulți articoli publicați atât în străinătate cât și în țară în anii trecuți*, București, 1861; *Călătorie arheologică în România*, București, 1861; *Monastirile din România (Monastiri închinete)*, București, 1862; *Monastirile din România (Monastirile zise Brâncovenesti)*, București, 1863; *Excursiune arheologică din anul 1869*, București, 1869; *Opere*, I-II, îngr. Andrei Rusu, introd. G. Munteanu, București, 1956; *Scrieri*, I-II, îngr. Andrei Rusu, pref. Mircea Scarlat, București, 1983.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit.* XIX, I, 227-230, II, 178-186, III, 41-42, 65-66; Iorga, *Ist. presei*, 54-59, *passim*; Petrașcu, *Icoane*, II, 85-97; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 233-236, *Ist. lit.* (1982), 247-251; D. Popovici, *Cezar Bolliac. Romantism și socialism în definiția poeziei*, București, 1944; Popovici, *Romant. rom.*, 220-246; Ion Caraion, *Cezar Bolliac - un poet modern de acum o sută de ani*, RFR, 1946, 8; Tudor Șoimaru, *Cezar Bolliac*, București, 1962; M. Voicana, *Cezar Bolliac și contribuția lui la începuturile criticii muzicale românești*, SCIA, 1963, 1; Cornea, *Alecsandrescu - Eminescu*, 181-248; Brădățeanu, *Istoria*, I, 195-199; Ovidiu Papadima, *Cezar Bolliac*, București, 1966; *Ist. lit.*, II, 328-342; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, 454-462; Zamfir, *Proza poetică*, 131-167; Elena Tacciu, *Trei poeți preeminescieni*, București, 1978, *passim*; *Dicț. lit.* 1900, 116-119; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, 330-337; Mircea Scarlat, *Introducere în opera lui Cezar Bolliac*, București, 1985; Negoieșcu, *Ist. lit.*, I, 68-72; *Dicț. esențial*, 98-101; Micu, *Ist. lit.*, 96-98.

F.F.

BOLOȘ, Ioan (20.V.1949, Fărcașa, j. Maramureș), prozator. Este fiul Anei și al lui Ștefan Boloș, țărani. Face școala elementară în comuna natală (1957-1963), liceul la Baia Sprie (1963-1964) și o școală profesională sanitară în Satu Mare (1968). A absolvit Facultatea de Medicină Generală a Institutului de Medicină și Farmacie din Cluj-Napoca în 1974. Lucrează la Săuca, Tășnad, la Spitalul Județean Satu Mare, iar din 1991 la Policlinica Județeană Satu Mare. Debutează în 1967, în „Lucefărul”, cu schița *Fuga*. În 1974 obține Premiul de proză al Festivalului național studențesc de la Oradea.

B. epicizează fapte cotidiene într-o narațiune realistă, urmând tradiția prozei ardelenesti, adesea într-un limbaj colorat. Nu este un stilist, dar are o bună observație a caracterelor, realizând personaje vii, autentice. Experiența medicală îl stimulează și oferă substanță cărților sale. Astfel, *Călători ca apele* (1987) este un roman al cărui erou, medic de circumscriptie, se confruntă cu problemele colectivității, căutând să-și fixeze, de fapt, propriul loc în societate. În general eroii romanelor lui **B.** se caută pe sine prin observația atentă, pătrunzătoare, asupra ambianței, a timpului prezent ori istoric, ce apasă asupra lor. Schițele și povestirile din *Vizitele necunoscutelor* (1983) sunt, stilistic vorbind, mai moderne, pentru că în romanul panoramic *Despre societatea vitelor eroine* (1996) să exceleze într-un discurs satiric, demascator al sistemului social și politic din perioada dictaturii comuniste. Este mai degrabă

un pamflet, scris cu nerv și vigoare, cu forță analitică, în care autorul preferă aglomerarea factologică, particularizând destinele contemporanilor.

SCRIERI: *Fântâna vulturilor*, Cluj-Napoca, 1978; *Întoarcerea fiilor*, Cluj-Napoca, 1982; *Vizitele necunoscutelor*, București, 1983; *Călători ca apele*, Cluj-Napoca, 1987; *Iubește-ți clipa*, Cluj-Napoca, 1991; *Despre societatea vitelor eroine*, Cluj-Napoca, 1996.

Repere bibliografice: Mircea Popa, *Istorie contemporană și românesc*, ST, 1982, 12; Ioana Bot, *Tineri prozatori*, TR, 1986, 37; Cornel Munteanu, *Topos sătmărean*, LCF, 1988, 21; Ulici, *Lit. rom.*, I, 421-423; Popa, *Ist. lit.*, II, 749-750.

Ct.C.

BOLTA-RECE, revistă umoristică apărută la Iași, săptămânal, între 27 noiembrie și 26 decembrie 1899. Redactată și scrisă în întregime de Al. Cabazan, care iscălea Cz., Alcazar, Ban, Alban, Profetescu, Polin, Tică Ghimpe ș.a., gazeta conține pagini cu un umor de bună calitate, în care critica, superficială, a societății stă alături de șarjele îndreptate împotriva colegilor de breaslă. Se vizează parvenitismul, șubrezenia moravurilor burgheze, cabotinismul unor poeți pesimiști (Radu D. Rosetti), într-o manieră veselă, ușoară, fără fulgerările satirice de mai târziu ale lui Cazaban. Nu lipsesc nici schițele ușor licențioase, pe gustul unei anumite categorii de cititori.

F.Z.

BONCIU, H. (21.V.1893, Iași - 27.IV.1950, București), poet și romancier. Este fiul Ghizelei (n. Nadler) și al lui Carol Haimovici. **B.** (al cărui nume la naștere era Bercu) a urmat școala primară și liceul în București, unde familia se mutase. Nu se știe ce studii a făcut în străinătate, cert e că a frecventat cercurile literare din Viena, cum atestă amintirile, portretele și interviurile luate unor personalități pe care le-a cunoscut aici între 1917 și 1921. În 1915 și 1916, îi apăreau versuri în ziarul „Viitorul”, în 1918, în „Scena”; „Rampa” din 1920 îi va tipări *Poemele către Ead*, treizeci de sonete, traduceri din Anton Wildgans, precizându-se că **B.** „și-a completat educația literară în Germania”. În „Rampa”, ca și în „Adevărul literar și artistic” publică, pe lângă versuri de factură expresionistă, tălmăciri din R. M. Rilke, Alfons Petzold, Richard von Schaukal, Richard Beer-Hofmann. Dar prezența sa în revistele vremii va deveni tot mai rară: la „Viața literară” și „Vremea”, ocazional, cu eseuri, pamflete, proză, la „Viața românească”, „Adam”, „Facla”, „Azi”, „Lumea românească”, „Meridian”. După cel de-al doilea război mondial, revine cu poezie în „Viața românească”, „Revista literară” și „Flacăra”. Își luase oficial numele de Benjamin Bonciu. Semna H. Bonciu ori cu pseudonimul Sigismund Absurdul. Producția lirică de tinerețe intră în volumele *Lada cu năluci* (1932), *Eu și Orientul* (1932). În 1934, însoțit de o scurtă dar elogioasă prezentare datorată lui T. Argehezi, apărea romanul *Bagaj... Strania dublă existență a unui om în patru labe*, urmat, în 1935, de *Pensiunea doamnei Pipersberg*. Deși scriitorul ținea să rămână în afara oricărei grupări literare, pentru că o strânsă prietenie îl lega de Anton Holban, un fragment din *Bagaj... s-a citit în cenaclul Sburătorul*. Cel de-al doilea roman a fost catalogat, de o parte a presei, drept porno-

grafie. Autorul, chemat în fața justiției, este condamnat la trei luni de închisoare pentru atentat la pudora publică. **B.** continuă să scrie: două volume de poezie, *Brom* și *Recviem*, i se tipăresc în 1939 și 1945. Romanele anunțate în 1945, *Șarpele cu ochelari* și *Parada elefanților*, nu au mai apărut; manuscrisul culegerii de poeme *Concert la contrabas* s-a pierdut.

Excentric, teribilist, cu ocupații care îl îndepărtau de literatură (avea un magazin de perdele și umbrele; în 1945, inginerul **B.**, de la Oficiul de studii al Ministerului Economiei Naționale, era numit secretar general al Comisariatului pentru comerț exterior), căuta în artă adevărul și prețul unei vieți. Structural un romantic, urmând linia baudelaireană a rupturii tragice între sarcasm și ideal, nu o dată sentimental, chiar clamoros, poetul forțează originalitatea printr-un stil provocator: imaginea crudă, bătaia de joc vor să denunțe „fără rostul” rizibil și amar al existenței. Revoltat în fața derizoriului, se izbește, cu o încrâncenare sinucigașă, de zidul unui fiesc găunos (*Revolta*). Cuvintele nobile ale poeziei trec, la el, într-un regim al opresiei și deformării (*Cuvinte vii*). Rugăciunea este întoarsă când bunătatea lui Dumnezeu seamănă cu lama de pumnal (*Rugă*). Din perspectiva imposibilei comunicări cu divinul, aproape și de fascinația cu care artiștii expresioniști au insistat asupra decăderii omului, în poezia lui, viii ca și morții,

Acuarelă de Gheorghe Iuster

în mizeria lor banală până la stupoare, nu sunt vrednici nici de milă (*Drumul cel din urmă*). Oscilând între a lua în răspăr totul, prin pirueta ironic-sarcastică, și accentul grav al metaforelor cangrenei și agoniei, poetul cultivă cu voluptate incongruența (*Amiază de april*). Coșmarul și boala, tăcerea lui Pan, zeul belșugului de viață, și domnia-sa Moartea, de față sau mereu ghicită, conturează un panopticum de motive expresionist. Admirator al lui Christian Morgenstern, pasionat de Rilke, prețuitor al lui Franz Werfel, traduce, cu excepția poemei *Mortul vesel* de Charles Baudelaire, din scriitori care au fost sau au trecut printr-o fază expresionistă: R. M. Rilke, Richard von Schaukal, A. H. Klabund, Erich Mühsam, Alfons Petzold, Karl Spitteler, Ady Endre. Din Anton Wildgans, autor în a cărui experiență sufletească se regăsea, a dat o transpunere plină de pătrundere, într-o cizelare extremă, o re-creație aproape: *Poemele către Ead* (la care a lucrat zece ani). **B.** a fost singurul nostru expresionist declarat. În ciuda unității de viziune, mijloacele poetului nu par prea sigure, numeroase fiind reminiscențele din Baudelaire, Arghezi, Blaga, Bacovia, chiar din Topîrceanu. Pregața și forța brutală a imaginii, pateticul unit, la modul insolit, cu prozaismul (*Domestic*), atrocele aliat cu persiflajul (*Din flașnetă*), trecerea, bine susținută, a unor conținuturi abisale în simbol sunt, însă, calități de netăgăduit. Albastrul aproape halucinant, accent cromatic ce domină cele douăzeci și cinci de sonete din placheta *Eu și Orientul*, ar fi un antidot pentru rănilor insului „crescut din otrăvite plante”. Cu *Brom*, poetul revine în forță asupra răului care îl roade, psalmodiindu-și spaimile în fața golului și nimicniciei (*Bleah*) ori dând (în *Sonetele lui Sigismund Absurdul*) mostre excelente ale „umorului de spânzurătoare”: sarcasm, grimase, stridențe, joc cu absurdul (*Adio, Gongul cel pedestru*). Ultimul volum, *Recviem* (1945), scris la moartea soției sale, glorifică iubirea limpezită, intrată în absolut, a cuplului, dar nici acum **B.** nu se poate opri să nu observe fondul obscur, ambivalent, al patimii, încât balansul continuu fascinație-blasfemie, adorație-insultă formează esența și a acestor poeme.

Pentru că **B.** nu recunoaște altă materie literară în afara neliniștilor eului creator, a trăirii subiective, determinate, în viziunea lui, de fatalitatea sângelui, romanele *Bagaj...* și *Pensiunea doamnei Pipersberg* au un nucleu autobiografic (liric, totodată), fiind părți ale aceluiași tot: jurnalul intim, un „memorial psihologic”. În stil, opțiunea e de partea violenței expresive, deformatoare: grotescul, atât de cultivat de expresioniști, dă formei o semnificație interioară; înseamnă dedublare și straniețate, o invazie de fanteze în pustiul interior, când puteri malefice, inumane, au nimicit sufletul — e o icoană a alienării. Furia sexului este dominantă prin care scriitorul dă grele tablouri ale instinctualității. Ca autor, el vizează „o aproape imposibilă realizare de artă”, întrucât secvențele ce se vor „mărturiile de asasinat ale omului în patru labe” au putut fi luate drept rod al unei intenții de pornografie. Cum paiateria eroului grotesc este foarte subliniată, în umbră pare a rămâne tocmai atmosfera; totuși, obsedantă, ea crește parcă fără voie din tema dominantă, a păcatului și a pierderii de sine, iar, prin ea, situațiile lubrice dobândesc un sens. Romanele urmează, ca

discurs, două axe. Una este dată de patetismul sumbru al ororii și spaimii, cu reflexele de infern ale tăvălirii în noroi (un astfel de delir al maculării mai există doar la Mateiu I. Caragiale) — „uciderea sufletului” ca față a disperării. Cealaltă este axa burlescă: bagatelizate, aceleași impulsuri se prezintă într-o poză comică, țipătoare, de scamatorie de bălci, pe măsura universalei deriziuni ce domnește asupra „grămezii”. **B.** este un cinic, el susține negativul cu o stăruință în care se ghicește, nostalgic, reversul lui. Despuiată de măștile cvasifantastice care o ascund, de gesticulația absurdă ori simbolică, drama povestită e una a singurătății și a dragostei. Ramses Ferdinand Sinidis (alter ego al scriitorului) este străpuns, din spate, în inimă, cu o frigare și omorât pe o rampă de gunoi de către Omul cu ciocul de aramă, amantul Zittei Gloria, soția mărginită de care nu se putea despărți; jurnalul lui, tipărit, este romanul *Bagaj...* În trei părți (*Cartea despre carne, Cartea despre vin, Cartea despre suflet*), romanul *Pensiunea doamnei Pipersberg* înțelegește transcrierea sensibilității ciudatului personaj. Eșecul în căsnicie, o sexualitate „cravașantă”, simțită ca grea povară moștenită, îl împing în vârtejul autodistrugerii: bestialele acuplări de care sunt burdușite romanele, decorul sordid, impregnate de moarte, paralelismul om-animal, țicneala generală exprimă exasperarea în fața deriziunii existentei. Intenția se vede clar doar prin întreg. Izolate, secvențele, în ciuda succulenței lor plastice, nu pot decât să șocheze. Metoda narativă e aceea de a prinde pe un fir, care exprimă eul psihologic și meandrele intuiției, amintiri din copilărie sau din război, portrete ale prietenilor (între aceștia — cadrul, în *Pensiunea...*, fiind Viena anilor 1920 —, Erich Kästner, reprezentantul „noii obiectivități”, Peter Altenberg, pictorul Egon Schiele), fragmente de poeme, tablouri de un realism dur, dar și altele, fantastic-onirice ori halucinante. Straniul și un comic hăd întovărășesc dialogul lui Ramses cu propria-i conștiință. El însuși este o reușită figură caricaturală. Personajul, slăbănog, strâmb, evoluează între tragic și ridicol, când înspăimântat de el și de „carnea grea și multă”, când autopersiflându-se și scoțând „panglici pe nas și pe gură”. Capriciile lui, pe măsura ritualurilor golate de noimă ale existenței, capătă, nu o dată, tentă absurdă. În încercarea de a fora în propriul său suflet cu percepția acută a limitelor (eros-moarte), metamorfozând sexualitatea într-o forță demonică și ridicându-se împotriva tabuurilor prozei, **B.** a lăsat pagini de un modernism de substanță. Dar seducția exercitată asupra-i de reducerea vieții la grotesc s-a transformat în manieră. Cochetând cu grimasa, romancierul a pierdut mult din adâncimea la care râvnea.

Înrâurit de poezii austriece, în special evrei, H. Bonciu aduce în proza lui metode romantice, expresioniste și suprarealiste, witz sarcastic, ridicarea fiecărui moment la o idee, interpretarea metafizică a tragicului cotidian. Prozatorul mânuiește bufoneria realistă și dureroasă, câteodată fără gust, dar nu fără fior fantastic.

G. CĂLINESCU

SCRIERI: *Lada cu năluci*, București, 1932; *Eu și Orientul*, București, 1932; *Bagaj...* *Strania dublă existență a unui om în patru labe*, București, 1934; *Pensiunea doamnei Pipersberg*, cu desene de Egon Schiele, Erich

Ohser, Georg Groz, J. Perahim, Rudolf Grossmann, București, 1935; ed. îngr. și pref. Mioara Apolzan, Cluj-Napoca, 1984; *Brom*, București, 1939; *Receiemi*, București, 1945. **Traduceri:** [R. M. Rilke, Charles Baudelaire, Richard von Schaukal, A. H. Klabund, Erich Mühsam, Ady Endre, Alfons Petzold, Karl Spitteler], în *Lada cu năluci*, București, 1932; Anton Wildgans, *Poemele către Ead*, București, 1933; [Franz Werfel, Ady Endre], în *Pensiunea doamnei Pipersberg*, București, 1935.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, V, 317-318, VI, 68-70, XI, 132-135; Al. A. Philippide, „Poemele către Ead”, ALA, 1933, 640; Aderca, *Contribuții*, II, 349-351, 390-392; Podoleanu, *60 scriitori*, I, 49-50; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, 179; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 815-816, *Ist. lit.* (1982), 900-901; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 537-543; Sașa Pană, H. Bonciu, ALR, 114-122; Doinaș, *Poezie*, 73-76; Mioara Apolzan, *Valențe expresioniste în proza lui H. Bonciu*, RITL, 1983, 2; Mirodan, *Dicționar*, I, 200-208; Zamfir, *Cealaltă față*, 140, 147, 154-155, 163, 165-166; Negoșescu, *Ist. lit.*, 233-234; Micu, *În căutarea*, II, 116-117, 142, 158; *Dicț. scriit. rom.*, I, 328-330; Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, București, 1995, 450-451; Micu, *Scurtă ist.*, II, 208-209; Rotaru, *O ist.*, IV, 489-491; Ovid S. Crohmălniceanu, *Literatura română și stilul Jugend*, SXX, 1997, 1-3; Vlaicu Bârna, *Între Capșa și Corso*, București, 1998, 149-157; E. Lovinescu, *Memorii. Aqua forte*, îngr. Gabriela Omăt, București, 1998, 557-559, 661-662; H. Bonciu, DCS, 96-97; Ovid S. Crohmălniceanu, *Evreii în mișcarea de avangardă românească*, București, 2001, 172-178, 200-201; Const. M. Popa, *Figuri și intervale*, R, 2000, 11; Popa, *Ist. lit.*, I, 261-262; Lovinescu, *Sburătorul*, V, 70, 76, 83, 95, 435-436, 445, 446, 447, 455-456, 470-472; *Dicț. analitic*, III, 322-324. S.C.

BONDARUL, revistă satirică săptămânală apărută la Iași, de la 16 aprilie 1861 până la 26 aprilie 1862. Redactor responsabil era I. V. Adrian **B.**, prima publicație satirică din Moldova cu o apariție mai lungă, confirmă prin conținutul ei orientarea politică unionistă și democratică a întreprinzătorului și neobositului ei redactor. Dar tonul articolelor politice, al pamfletelor și satirelor în versuri apărute în paginile revistei este, de cele mai multe ori, de o violență care nu mai lasă loc și pentru o expresie literară îngrijită. Umorul e greoi, cu ironii, calambururi și jocuri de cuvinte rudimentare. Țintele revistei sunt antiunioniștii, „reacționarii” de toate orientările, susținătorii ideii de a se aduce pe tronul Principatelor un prinț străin. Se critică, de asemenea, la rubrica „Taifasuri parlamentare”, activitatea Camerei Legislative. **B.** atinge astfel cu aripa lui satirică toate aspectele vieții politice naționale, așa cum la București proceda, în același timp, „Nichipercea”. Nu se satirizau însă numai aspectele vieții politice. Rubricile „Scene din viața privată” și „Scene din regiunile amoroase” adăpostesc scrieri satirice și umoristice îndreptate împotriva unor moravuri ale mediului orașelor de provincie, împotriva lipsei de cultură, a lustrului aparent de civilizație ș.a. O suită de articole are ca subiect situația Teatrului Național din Iași, privită sub toate aspectele: scopurile unui teatru național, repertoriul, valoarea corpului de artiști, nivelul spectacolelor. Cea mai mare parte a materialului publicat este scrisă de I. V. Adrian, care-și tipărea aici și multe dintre poeziile sale. Colaboratori au fost Gh. Tăutu, cu satire politice, și V. A. Urechia, cu articole, versuri umoristice și satirice, fabule. De câteva ori a colaborat B. P. Hasdeu și este posibil ca și unele dintre pseudonimele cu care sunt semnate multe dintre articolele politice din revistă să-i ascundă participarea. R.Z.

BONDI, Dinu (29.V.1905, București – 6.I.1972, București), prozator, dramaturg și traducător. Avocat printre scriitori și scriitor printre colegii de avocatură, **B.**, pledant în Baroul de Ilfov, își citește nuvelele la cenaclul Sburătorul. Cum avea șarm și dicțiune, lecturile lui au reținut atenția, făgăduind un traiect de prozator. Dar, aproape cvadragesim, va încerca să se afirme cu o dramă, *Cântecul vieții (O păpușă și alte jucării)*, pusă în scenă la Teatrul Național din București în stagiunea 1944–1945. Într-o textură impregnată de livresc, piesa e construită în jurul unor stări obsesionale.

Bun prieten cu Cezar Petrescu, **B.** semnează împreună cu fecundul prozator înjghebarea dramatică *Pârjolul* (1954), o evocare, cu îngroșări și răstălmăciri, a răscoalei din 1907. „Poemul dramatic” *Cântec pentru partid* (1961), preamărind imnic „realizările” regimului comunist, nu-i decât o tristă mostră de conformism. O biografie romanțată este *George Vraca* (1967). Cu Radu Tudoran, **B.** traduce, în 1959, *Călătoria unui naturalist în jurul lumii pe bordul vasului Beagle* de Charles Darwin, iar în cuplu cu Mihai Berechet, în 1965, memoriile lui Maurice Chevalier, *Drumul meu și cântecele mele...* Importante sunt versiunile, realizate în colaborare cu Radu Popescu, ale unor piese de Racine (*Britannicus*) și Eugen Ionescu (*Cântăreața cheală*). În culegerea de nuvele *Ave Maria* (1947), scriitorul se bizuie pe un ochi atent de portretist. Eroi – personaje introvertite, predispușe înfrângerii prin tendința de a renunța – au ciudata particularitate de a rata șansa care, eventual, li s-a ivit. Elementele de melodramă nu perturbă spațiul epic atâta vreme cât accentul cade pe implicația morală și, îndeosebi, psihologică a unor gesturi. O anume finețe analitică e detectabilă în conturarea siluetei de femei. **B.** pare atras de mitul livresc al „misterului feminin”, dar nu până într-atât încât să nu sugereze că acesta poate fi și o strategie a cochetăriei impenitente. Izbutite sunt nuvelele de dimensiuni reduse (*Dezertorul, Denunțul, Mustrare*). Simțul de observație, limpezit de abureala complicațiilor sentimentale, e mai pertinent în notația reacțiilor imprevizibile, care scot la iveală sedimentele ascunse ale eului.

SCRIERI: *Ave Maria*, București, 1947; *Cântecul vieții (O păpușă și alte jucării)*, București, 1947; *Pârjolul* (în colaborare cu Cezar Petrescu), București 1954; *Cântec pentru partid*, București, 1961; *George Vraca* (în colaborare cu Valeria Vraca), București, 1967. **Traduceri:** Racine, *Britannicus*, în Racine, *Teatru*, pref. Elena Vianu, București, 1959 (în colaborare cu Radu Popescu); Ch. Darwin, *Călătoria unui naturalist în jurul lumii pe bordul vasului Beagle*, București, 1959 (în colaborare cu Radu Tudoran); Maurice Chevalier, *Drumul meu și cântecele mele...*, București, 1965 (în colaborare cu Mihai Berechet); Eugen Ionescu, *Cântăreața cheală*, în Eugen Ionescu, *Teatru*, I, îngr. și pref. Gelu Ionescu, București, 1970 (în colaborare cu Radu Popescu).

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, XI, 450–451; Piru, *Panorama*, 363–365; Ieronim Șerbu, *Vitrina cu amintiri*, București, 1973, 120; Popa, *Dict. lit.* (1977), 102–103; Dinu Bondi, DRI, I, 231–235. F.F.

BONTAȘ, N. I. (pseudonim al lui Nicolae C. Ionescu; 21.XI.1899, Bacău – 19.I.1986, București), poet. **B.**, al cărui tată era

profesor, urmează gimnaziul și două-trei clase liceale, înainte de a fi mobilizat. După încetarea războiului, la care totuși nu a participat, își va fi luat pesemne bacalaureatul, căci în 1919 devine funcționar la PTT. Ar fi absolvit și Facultatea de Litere și Filosofie din București. Debutează în 1918, în „Moldova” (Iași), cu versuri întrucâtva bacoviene, iscălite N. Bontaș; la pseudonim nu va mai renunța, dar uneori îl va asocia numelui real. Poezii și, mai rar, recenzii, note și comentarii îi apar în periodicele „Graiul nostru” (Bârlad), „Câmpina”, „Universul literar”, „Datina”, „Crainicul” (Turnu Severin), „Muguri” (Ploiești), „Provincia literară” (Sibiu), „Abecedar” (Brad), „Raza literară”, „Litere”, „Poșta informativă”, „Suflet românesc”, „Poșta nouă”, „Bucovina”, Bucovina literară”, „Revista Bucovinei” ș.a. Mai toate poeziile publicate sunt adunate în plachetele *Vestigii* (1933), *Irizări* (1937) și *Imagini muzicale* (1938).

Prezența în numeroase reviste literare îi aduce lui **B.** o anume notorietate, astfel încât *Vestigii* nu trece neobservată. Dar în raport cu debutul, poezia lui nu a evoluat. Trăirile vagi de coloratură simbolistă, sugestia unui rău profund, a unei devitalizări sunt mai degrabă grefe străine pe o sensibilitate destul de comună. Un topos frecvent e așteptarea zadarnică a iubitei, prilej de reiterare a trecutului, din care nu subzistă decât „vestigii”, „relicve”, „imagini decolorate”. Ecouri din M. Eminescu, D. Anghel și G. Bacovia sunt lesne de recunoscut. Aceleași stări lirice formează substanța celorlalte două plachete, în care se apelează mai mult la valențele melodice ale cuvintelor (poeziile se intitulează *Preludiu, Intermezzo, Ton minor* etc.) și la un sincretism mai larg (*Imagini muzicale*). La acestea se adaugă și câteva metafore și tablouri insolite, chiar șocante, dar lirismul rămâne, în cele din urmă, lipsit de relief.

SCRIERI: *Vestigii*, București, [1933]; *Irizări*, București, 1937; *Imagini muzicale*, București, 1938.

Repere bibliografice: N. Davidescu, „*Vestigii*” de N. I. Bontaș, FCL, 1934, 894; Paul I. Papadopol, N. I. Bontaș, „*Vestigii*”, „Linia nouă”, 1934, 11–12; Paul I. Papadopol, N. I. Bontaș, „*Irizări*”, PL, 1937, 4. V.D.

BORBÉLY, Ștefan (31.X.1953, Făgăraș), eseist și istoric literar. Este fiul Anei și al lui Karoly Borbély, muncitori. După studiile liceale terminate la Liceul „Radu Negru” din Făgăraș (1972), a absolvit Facultatea de Litere a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj. Este profesor de engleză în învățământul gimnazial la Târgu Mureș (1976–1981), corector la revista „Igaz Szó” (1981–1989), deține o rubrică lunară în „Vatra”. Din 1990 este asistent, apoi lector la Facultatea de Litere din Cluj-Napoca. A obținut mai multe burse în străinătate: FEIE, Londra (1990), Fulbright, Indiana University, Bloomington (1992) ș.a.

Format în spiritul „Echinoxului”, unde și debutează în 1974, la școala istoriei literare clujene (Mircea Zăciu, Ioana Em. Petrescu, Liviu Petrescu, Ion Pop, Marian Papahagi și Ion Vartic i-au fost mentori), **B.** a fost cooptat încă de la începutul anilor '80 în colectivul *Dicționarului scriitorilor români*, coordonat de Mircea Zăciu, a îngrijit ediții din C. Fântâneru (1981)

și Racz Gyözö (1984), a figurat în volume colective precum *Liviu Rebreanu după un veac* (1985), însă volumul destinat debutului editorial, *Grădina magistrului Thomas*, predat editurii Eminescu în 1985, a apărut abia în 1995. Dubla vocație a eseistului, literatura română și cea europeană, hermeneutică și comparatismul, apare aici cât se poate de tranșant: prima jumătate a cărții îi abordează pe Arghezi (experiența monahală, complexul arhetipal al dialogului cu divinitatea), Liviu Rebreanu (prezența catalitică a lui I. L. Caragiale în nuvelistica autorului *Răscoalei*, metaforele timpului citite prin Schopenhauer, ciclicitatea, hazardul, violența, moartea – „tulburătoarea chemare a tenebrelor” și neliniștea sufletului scindat), Camil Petrescu (*Morfologii imaginare în „Rapid Constantinopol – Bioram”*), Mihail Sadoveanu („psihoza întunericului și nedesimulatul complex al tenebrelor”, vânătoarea ritualică), E. Lovinescu (rezistența structurală la angoasă), Mircea Eliade (iubirea orientală și iubirea occidentală în *Maitreyi*, citite prin Meister Eckhart și Kierkegaard), Rilke, Lucian Blaga și Ștefan Aug. Doinaș, în vreme ce a doua jumătate prilejuiește întâlnirea cu *Ritmurile corpului în Grecia antică*, *Drumul spre Nietzsche*, *Experiența lui Kafka*, *Laudatio mortis* (Thomas Mann), labirinturile prozelor lui Hermann Hesse, „armonia din adâncuri” la Boris Pasternak (*Doctor Jivago*) și seducția exercitată de cafeneaua literară la Budapesta. O altă culegere a criticului, *Visul lupului de stepă* (1999), repetă împărțirea în *Teme românești* și *Teme străine*, ca un ecou, parcă, al dualității cultivate de magistrul Liviu Petrescu. Primul segment nu conține prea multe puncte de atracție: gândirea gnostică detectată ca model analogic la Blaga, lectura *Cărții Oltului* (Geo Bogza) în cheia scenariilor alchimice binecunoscute avangardiștilor, citirea personalității lui Andrei Pleșu prin grila daimonicului goetheano-nietzschean. În schimb, al doilea segment al cărții dă adevărata măsură a acestui eseist: *Eseu despre zaruri*, de la egipteni până la *Un coup de dés* al lui Mallarmé, dosarul relației Freud – Jung, cu buna trimitere la studiile lui Anthony Stevens sau paginile despre mecanismele insularizării la Thomas Mann (*Tristan*, ca schițare a *Muntelui vrăjit*), despre traseele inițiatice în *Lupul de stepă* (Hermann Hesse), despre energiile plasmuitoare din *Elegiile duineze* ale lui Rilke. Alături de *Dualismul motivațional în psihoistorie*, eseul despre *Identitatea europeană* (și acela despre *Holocaustul în interpretare psihoistorică*, „Apostrof”, 2000) reprezintă principala orientare de viitor a eseistului. Complexitatea ideii de unitate în diversitate a Europei versus globalismul american, ecumenismul și *new-age*-ismul ș.a. compun o țesătură ideatică de cea mai acută actualitate.

SCRIERI: *Grădina magistrului Thomas*, București, 1995; *Xenogramme*, Oradea, 1997; *Visul lupului de stepă*, Cluj-Napoca, 1999; *De la Herakles la Eulenspiegel. Eroicul în literatură*, Cluj-Napoca, 2001; *Experiența externă*, Iași, 2001; *Opoziții constructive*, Cluj-Napoca, 2002; *Matei Călinescu*, Brașov, 2003; *Cercul de grație*, București, 2003; *Proza fantastică a lui Mircea Eliade. Complexul gnostic*, Cluj-Napoca, 2003. **EDIȚII:** Constantin Fântăneru, *Interior*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1981; Racz Gyözö, *Rațiune și frumos*, București, 1984.

Repere bibliografice: Tania Radu, *Un critic cu blazon*, LAI, 1995, 27; Ioana Părvulescu, *Grădinile suspendate ale literaturii*, RL, 1995, 35; Monica Spiridon, *Eseul bine temperat*, R, 1995, 9-10; Sorin Tomuța, *Foiletoane ex cathedra*, O, 1997, 5; Horea Poenar, *Xenogrammele unui critic clujean*, TR, 1997, 36-37; Paul Cernat, *În anticamera sintezei*, OC, 2000, 4; Carmen Mușat, *Excurs hermeneutic și biografie ludică*, OC, 2000, 15; Irina Petraș, *Străinul de lângă mine*, APF, 2000, 6; Petraș, *Panorama*, 134-139; Cătălin Ghiță, *Eroicul în diacronie*, APF, 2002, 4. D.C.M.

BORCIA, Ion (23.VIII.1880, Sibiu – 10.III.1912, Sibiu), poet și traducător. Născut într-o familie de intelectuali, **B.** frecventează, la Sibiu, cursurile școlii primare, apoi ale Liceului evanghelic luteran, absolvit în 1898. Devine student al Facultății de Filosofie din Budapesta (1898-1900) și al celei din Leipzig (1900-1902), după care este numit profesor suplinitor, apoi definitiv, la Școala Civilă de Fete a Astei din Sibiu, unde va rămâne până la sfârșitul scurtei sale vieți. În 1903 își susține, la Leipzig, doctoratul în filosofie, cu o teză despre elementele germane în limba română. Paralel cu exercitarea profesiei didactice, desfășoară o notabilă activitate culturală și organizatorică în secțiunea școlară a Astei și se implică în efortul de modernizare a învățământului primar și secundar. Prieten cu St. O. Iosif, Dimitrie Anghel, Ion Scurtu, Ilarie Chendi, Panait Cerna, Constantin Sandu Aldea (împreună cu care semnează, în 1908, libretul operei *Șezătoarea*, muzica aparținându-i lui Tiberiu Brediceanu), **B.** devine în scurt timp cunoscut lumii literare de dincolo și de dincoace de munți. Colaborează cu versuri, memorialistică, publicistică literară și traduceri (din Shakespeare, Goethe, Schiller, Lenau ș.a.) la „Familia”, „Foaia literară”, „Sămănătorul”, „Evenimentul”, „Lucefărul”, „Ramuri”, „Românul” din Arad, „Almanahul scriitorilor de la noi”, „Gazeta Transilvaniei”, „Cosinzeana”. A semnat și cu pseudonimele I. Corbea și Sorin. O parte din versurile risipite prin diferite periodice vor fi adunate de Horia Petra-Petrescu într-un volum, *Înviere și alte poezii* (1924), publicat la Sibiu, unde, un an mai târziu, i se va tipări și singura lucrare dramatică, *Ileana*, feerie în trei tablouri, în versuri.

B. era considerat una dintre personalitățile reprezentative ale spiritualității sibiene din primul deceniu al secolului al XX-lea datorită vastei sale informări în materie de literatură națională și europeană, traducerilor exemplare din limbile germană, engleză, franceză și italiană, cunoștințelor temeinice în muzică și pictură, precum și reputației de conferențiar de elită. Liric prin structură, manifestă predilecție pentru poezia vieții interioare. Versurile au muzicalitate, imagini poetice sensibile, discreție în investigarea și transpunerea trăirilor sufletești. Temele preferate sunt dragostea, considerată ideal de esență divină, starea de pace, de puritate, asociată sentimentului de comunicare cu natura. Poezia sa patriotică și cântecele de revoltă atestă influențe din Octavian Goga și Aron Cotruș, dar și din lirica lui Th. Körner, din care traduce mai multe poeme, după cum în romantismul baladelor istorice se regăsesc ecouri ale lecturilor din Uhland. Sonetul ocupă, ca formă de exprimare, un loc important în creația sa, unele compoziții de acest fel situându-se, ca perfecțiune a elaborării,

alături de modelele clasice ale literaturii noastre. Meditația în fața vieții trecătoare, cu puține bucurii, ca și pioasa reculegere în fața divinității atotcreatoare întregesc aria de cuprindere tematică a acestei poezii. „Feeria în trei tablouri” *Ileana* a cunoscut o singură montare scenică, asigurată de artiști amatori la sfârșitul anului 1922. Este o amplă compoziție în versuri, împletind realul cu fantasticul, cu bogate inserții folclorice, pe motivul fetei sărace care, prin înțelepciune, hărnicie și cuminențe, ajunge împărăteasă. Virtuțile dramatice propriu-zise sunt puține, datorită atât palidei schițări a caracterelor, cât și lungilor pasaje discursive sau tiradelor operetistice. **B.** a tradus impecabil piesele de teatru *Ifigenia în Taurida* de Goethe („Luceafărul” 1906–1907), considerată, în 1931, „cea mai izbutită versiune românească” a lucrării, și *Iulius Caesar* de Shakespeare („Sămănătorul”, 1909, și „Luceafărul”, 1911), aceasta din urmă însoțită de o *Introducere*, de fapt un studiu critic incluzând și o bibliografie din literaturile de specialitate engleză și germană. În afara unor poeme de Lenau, Th. Körner, E. Mörike, Goethe, Uhland, Eichendorff, Th. Fontane, K. Spitteler, Martin Greif, H. Klein, Schiller, a tălmăcit câteva scrieri în proză de Edmondo de Amicis și Jules Lemaître.

SCRIERI: *Înviere și alte poezii*, pref. Horia Petra-Petrescu, Sibiu, 1924; *Ileana*, Sibiu, 1925.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Oameni cari au fost*, I, București, 1967, 313–314; Perpessicius, *Opere*, XII, 515–516; Ion Gherghel, *Goethe în literatura română*, I, București, 1931, 107–108; Octavian C. Tăslăoanu, *Amintiri de la „Luceafărul”*, București, 1936, 60–62; Gh. Cardaș, *Poezia românească de la origini până în zilele noastre*, București, 1937, 531–533. C.P.

BORDEIANU, Leo (19.VII.1955, Coșnița-Dubăsari), poet. Este fiul Irinei (n. Nicolaev) și al lui Vasile Bordeianu. A studiat la Facultatea de Matematică și Cibernetică a Universității de Stat din Chișinău (1972–1977). A fost inginer-matematician la Centrul de Calcul din Chișinău, stagiar la Institutul de Investii Nucleare, inginer la Universitatea de Stat din Republica Moldova, apoi redactor la revista „Limba română”.

În volumul *Mai multă dragoste decât ură* (1989), **B.** își vede satul ca o mitică pasăre Phoenix, ca pe o arenă unde viața se logodește cu moartea, versurile fiind scrise într-un limbaj prozaic. Cel de-al doilea volum, *Palpabilitatea marginilor* (1993), conține o poezie de atmosferă, cu reflecții și proiecții existențiale.

SCRIERI: *Mai multă dragoste decât ură*, Chișinău, 1989; *Palpabilitatea marginilor*, Chișinău, 1993.

Repere bibliografice: Vasile Gârnet, *Caligrame și alte construcții*, LA, 1990, 26; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 243–244. M.C.

BORGOVAN, Vasile Gr. (2.I.1850, Corvinești, j. Bistrița-Năsăud – 11.I.1923, București), prozator. Este al doilea dintre cei șase copii ai Atanasiei și ai lui Gavrilă Roșu Bărgăoanu. A urmat școala primară în satul de baștină, până în 1859, apoi a fost înscris la Școala Normală din Năsăud, unde numele de familie

i-a fost schimbat în acela sub care **B.** a iscălit toată viața. Înscris la Universitatea din Budapesta, este exclus deoarece militase pentru promovarea limbii române. Din motive naționale și confesionale, părăsește Ardealul și, din 1880, cu sprijinul lui T. Maiorescu, este profesor la Școala Normală de Instructori din București, iar între 1901 și 1912, la Liceul „Sf. Sava”. Următorii trei ani îi petrece la Turnu Severin, ca director al Școlii Normale. Condamnat la moarte de autoritățile germane de ocupație, pentru că admisesse ca unul dintre elevi să tipărească o poezie patriotică, pedeapsa îi este comutată în muncă silnică. După război, va fi ales senator din partea ținuturilor natale.

B. este unul dintre pedagogii de seamă ai României moderne. Autor, în 1878, al unui apreciat manual de pedagogie practică, a tipărit numeroase cărți de specialitate. Scrie într-o limbă literară de o surprinzătoare plasticitate și de o savoare aparte. Împreună cu amănuntul particularizator și frecvențele note de umor, aceasta conferă textelor lui virtuți beletristice. E, în același timp, un abil autor de scene umoristice, cu dialoguri vii, cu un ascuțit simț al observației și o anume înțelepciune bătrânească. Sunt calități pe care și le-a pus în evidență în *Amintiri din copilărie* (1909), unde rememorează întâmplările prin care a trecut între 1859 și 1873. El învie cu putere de evocare o atmosferă apropiată de aceea în care a trăit și I. Creangă. Scenele epice, întrerupte de informații bogate, au consistență, atât datorită fineții observațiilor, cât și includerii într-un univers specific popular. În memorialistica noastră, **B.** ocupă un loc onorabil. *Ionel* (1901) este un roman pedagogic în care plăcerea povestirii se împletește cu evocarea tradiției, a obiceiurilor „din bătrâni”. Nenumărate proverbe, vorbe înțelepte, zicători sunt presărate peste tot, dând paginilor un aer oarecum antonpannesc. *Ionel* este însă un amestec de didacticism și naturalitate, o întâlnire a sfătoșeniei și buneii cuviințe populare cu mijloacele „intuitive” de persuasiune. Pedagog de vocație, autorul încerca astfel să ilustreze prin literatură propriile preferințe estetice, care îndreptau către frumosul „clasic”, văzut ca o armonie a formei și „cuprinsului”. Renunța însă implicit la „frumosul pur”, despre care susținea că s-ar opune „conținutului” (*Încercări în psihologia și în logica intuitivă*, 1895). Era totuși de părere că literatura contribuie neconștient la educarea unui popor. Pentru acest motiv, a cercetat „elementul pedagogic și psihologic în scriitorii întemeietori ai literaturii române” (oprindu-se foarte pe larg asupra lui C. Negruzzi) și ai celei universale.

SCRIERI: *Încercări în psihologia și în logica intuitivă*, București, 1895; *O vizită pedagogică la școlile primare și normale din Germania și Austria*, București, 1899; *Ionel*, București – Gherla, 1901; *Amintiri din copilărie*, București – Brașov, 1909; *Tatăl nostru în pilde din viața sateanului român*, Blaj, 1914.

Repere bibliografice: Dimitrie I. Goja, *Pedagogul Vasile Gr. Borgovan*, Cluj, 1935; Dan Mănuță, *Unul din posibilele modele ale lui Rostogan*, CRC, 1977, 4. D.M.

BORNEMISA, Sebastian (24.VI.1890, Burjuc, j. Hunedoara – 16.VII.1953, Sighet), gazetar. Este fiul Elenei și al lui Anghel Bornemisa, învățător. După ce a absolvit, în 1909, Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov cu calificativul maxim, **B.** se înscrie la Universitatea din Budapesta, unde studiază filologia română și latină, precum și istoria literaturii maghiare; în 1914 devine doctor în filosofie. Mobilizat în august 1914, el părăsește armata imperială și, în ianuarie 1915, se refugiază la București. Se alătură campaniei duse de O. Goga pentru susținerea cauzei Ardealului, scrie articole în „Libertatea” (București, 1915–1916), fiind totodată profesor la Turnu Măgurele. Participă ca voluntar la războiul de reîntregire, iar din ianuarie 1918 îl însoțește pe Onisifor Ghibu la Chișinău, unde este profesor la Liceul „Regina Maria”, publicist la „România nouă” și „Răsăritul”, conferențiar. În anul următor se află la Sibiu, ca prim-redactor al ziarului „Patria”, scos de Partidul Național și aflat sub direcția lui Ion Agârbiceanu. În toamna lui 1919 este ales deputat de Hunedoara, situație reiterată în 1926, dar de data aceasta pe listele Partidului Poporului. **B.** s-a dovedit un fidel partizan politic al lui O. Goga, pe care îl va urma, în 1935, și în Partidul Național Creștin. Va fi subsecretar de stat în guvernul Goga-Cuza, primar al Clujului și consilier pentru presa de provincie în Ministerul Propagandei. Arestat în 1950, **B.** este încarcerat la Sighet, unde sfârșește, trei ani mai târziu, mormântul rămânându-i necunoscut.

Semnătura îi apare din 1908, sub culegeri folclorice, la „Tribuna” din Arad, unde va reveni cu versuri între 1910 și 1911. Va colabora, apoi, cu poezie și proză, mai rar cu articole și însemnări culturale, iscăind și cu pseudonimele Radu Mărgean sau I. Brumă, la numeroase gazete și reviste, între care „Luceafărul”, „Patria”, „Transilvania”, „Țara noastră”, „Hyperion” ș.a. Scrisul lui **B.** devine mai variat în „Cosinzeana”, revista literară scoasă de el întâi la Orăștie (1911–1915), pe urmă la Cluj (1922–1928). Poeziile i se adaugă recenziile, articolele și notițele literare, cele mai multe publicate la rubrica „Flori de-o zi”, alături de „gânduri”, reverii lirice, „răvașe de duminică”, evocări cu tentă autobiografică, dar și pagini, subtil defetiste, din jurnalul unui „complotaș mobilizat” în oastea împăratului. În celălalt periodic editat de **B.**, „Lumea și țara”, apărut la Cluj (1923–1940) și București (1940–1944), literatura ocupă un loc mai puțin însemnat. Munca de editor o începuse tot la Orăștie, unde, sprijinit de preotul Ion Moța și de băncile românești, înființează, în 1910, Librăria Națională „S. Bornemisa”, devenită ulterior și editură. Sub auspiciile Astrei, lansează colecția „Biblioteca scriitorilor de la noi”, între cărțile de început figurând și *Frământări*, debut editorial al lui Liviu Rebreanu. Dar cea dintâi lucrare editată în această colecție este „Almanahul scriitorilor de la noi” (1912), alcătuit de **B.**, tablou cuprinzător al vieții literare și culturale transilvănene. Placheta de versuri *Două iubiri* (1922), semnată Radu Mărgean, reluată în 1929 sub nume propriu, cu titlul *Sufletu-mi de-odinioară*, este mărturia înclinațiilor lui literare, ca și romanul *Duhul cel rău* (1927), încheiat încă din 1921, la Paris. Pe lângă alte câteva culegeri de cântece, strigături și chiuituri

populare, broșura *Gazetele populare din Transilvania și Banat* (1939) se înscrie, de asemenea, între preocupările lui. Recunoscându-i-se meritele și autoritatea morală, gazetarul a fost, în mai multe rânduri, președinte al Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat, iar din 1933, și președinte al Asociației Presei Popolare Românești din Ardeal și Banat.

Două iubiri, selecție severă din versurile risipite prin reviste, are în bună măsură caracterul unui „document” de sensibilitate a unei epoci, recuperând nostalgic o etapă a vieții. O excepție în poezia lui **B.** este ciclul *Paris*, rămas în revista „Cosinzeana” din 1923; sunt șapte „vederi”, proaspete ca simțire, închipuind un reportaj voit naiv al întâlnirii cu metropola tuturor contrastelor. Prejudecățile cenzurează însă percepția și, când nu proclamă de-a dreptul destrămarea acestei lumi babilonice, sufletul călătorului, oripilat și fascinat, alege „fuga”. Dintre narațiunile inspirate de drama războiului, numai *Dezarmat* reușește să contureze o psihologie credibilă. **B.**, care admira nuvelistica lui Ion Agârbiceanu, dar considera romanele lui Liviu Rebreanu „anemice”, zugrăvind „caractere forțate și brutale”, scrie, la rândul său, *Duhul cel rău*, un roman popular ca temă și ca destinație. Povestitorul participă la derularea întâmplărilor, deslușind atent, ca într-o predică, înțeleșurile cele mai evidente. Între B. Delavrancea din *Sultânica* și I. Slavici din *Moara cu noroc*, relatarea, în stil indirect liber, curge ba domol și senin, ba înviforată și obidită, după cum atenția se mută de la cei buni (Ion și Ileana Pușcariu din Măgura), la cei răi (Mayer Lipot, funcționarul chezaro-crăiesc) sau de la satul idilic și tihnit la nenorocirile războiului, lipsit, pentru români, de orice motivație.

SCRIERI: *Catalogul Librăriei Naționale*, Orăștie, 1912; *Două iubiri*, Cluj, 1922; ed. (*Sufletu-mi de-odinioară*), Cluj, 1929; *Duhul cel rău*, Cluj, 1927; *Durerile Ardealului...*, Cluj, 1927; *Gazetele populare din Transilvania și Banat*, Cluj, 1939. **Culegeri:** *Cele mai frumoase poezii populare*, Orăștie, 1912. **Traduceri:** Edmond Jaloux, *Partea*; É. Guiard, *Musca*, Orăștie, 1911; Peterdi Sándor, *Nașul*, Orăștie, 1911; A. Thewrewk, *Întâia scrisoare de dragoste*, Orăștie, 1911.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Un „almanah” al scriitorilor ardeleni*, NRL, 1911, 49–50; Manole Ampoianu, *S. Bornemisa*, „*Duhul cel rău*”, CZ, 1927, 6–7; Gavril Pop, *Sebastian Bornemisa*, „*Gazetele populare din Transilvania și Banat*”, TIA, 1939, 231; Predescu, *Encicl.*, 117. Gh.H.-T.

BORTOȘ, Petru (2.X.1907, Băița, j. Bihor), poet. Tatăl lui **B.**, învățătorul Georgiu sau Gheorghe Bortoș, autor al volumului de versuri *Sentinela României* (Blaj, 1895), prigonit de autoritățile maghiare, se refugiază cu familia în Regat, stingându-se din viață lângă Iași, în 1917. Reîntors în ținutul natal, **B.** urmează Liceul „Moise Nicoară” din Arad, apoi Facultatea de Drept din Cluj, obținând și doctoratul în 1933. Avocat și notar la Cluj, apoi în mici orașe bihorene, se stabilește în Arad, după cel de-al doilea război mondial fiind consilier juridic al unei întreprinderi. În 1926, pe când era încă elev, **B.** debutează cu versuri în ziarul „Cuvântul Ardealului”. Poezii îi mai apar în „Patria” (Cluj), „Hotarul” (Arad), „Blajul”, „Solia dreptății” (Orăștie), „Maramureșul” (Sighet). La Cluj, tipărește întâiul

volum — *Potire de mătrăgună* (1935). Mai colaborează la „Ecol” (Arad), „Ofensiva română” (Cluj), „Înnoirea” (Arad), „Litera” (Arad), „Tribuna” (Cluj, Brașov), „Luceafărul” (Timișoara), „Poporul” (Timișoara) ș.a. Al doilea volum de versuri, *Cioplitorul de vedenii* (1944), apare la Odesa. Abia la sfârșitul deceniului al șaptelea **B.** reintră în viața culturală arădeană. Publică versuri în culegerea colectivă *Cariatide*, în ziarul „Flacăra roșie” și în „Orizont”. Plachetele *Nepieritoarele efemeride* (1984), *Sonatele tăcerii* (1985) și *Intransigența pietrelor* (1987) apar pe speze proprii, la Editura Litera.

Conștiința acută a trecerii, angoasa morții, sentimentul înfrângerii și maculării „lutului”, precum și căutarea unei consolări sunt trăirile ce dau substanță volumului *Potire de mătrăgună*. O influență argheziană se observă în lexic, în tehnica metaforei și chiar în tematică. Treptat, poetul izbutește să-și personalizeze limbajul, nutrit acum și de regionalisme bihorene, pe fondul unei asumări a dorurilor comunității. O evoluție se constată și în modalitatea lirică, poemul discursiv, cu repetiții și prolixități, făcând loc peisajului spiritualizat, oarecum expresionist. Dubla înfățișare, de poet subiectiv, introvertit, și de poet al colectivității, persistă și după 1935. *Cioplitorul de vedenii* grupează mai multe „arte poetice” și confesiuni lirice. **B.** se reprezintă pe sine ca modelator, el „frământă vedenii”, taie „nădejdi în marmura lunii”. Simplu meșteșugar, socotește totuși creația singura capabilă să nege limitele umane. Asemenea mărturisiri se întâlnesc și în ciclul *Fluierul din cer*, în care se filtrează însă trăirile colective (*Cântec de moț*, *Apleacă-ți auzul*). O sensibilă elegie a Clujului înstrăinat în urma Dictatului de la Viena se alătură câtorva poeme ce reflectă experiența tragică a războiului. Volumul *Nepieritoarele efemeride*, scris patru decenii mai târziu, marchează o altă etapă în aspirația de a conjura neființa. Descoperirea perenității „efemeridelor” consolează întrucâtva, dar ca fundal rămâne o vagă melancolie. Semnele neantului irump din când în când (*Norii*, *Ușile de taină*), menținând tensiunea. Nici motivul creației nu este abandonat, cântul — din fluier sau orfic — fiind și el o „nepieritoare efemeridă”, a cărei condiție e harul venit din cer. Prospețimea percepțiilor, interpretarea inedită dau o anume relevanță imaginilor. În *Sonatele tăcerii*, motivele revin într-un registru mai dramatic. E cercetat tot mai mult spațiul amintirii, iar poezia devine acum rodul „tăcerii unui gând”. Și placheta *Intransigența pietrelor* cuprinde aceleași teme, păstrând plasticitatea viziunii, dar năzuind tot mai vădit la concizia aforismului.

SCRIERI: *Potire de mătrăgună*, Cluj, 1935; *Cioplitorul de vedenii*, Odesa, 1944; *Nepieritoarele efemeride*, București, 1984; *Sonatele tăcerii*, București, 1985; *Intransigența pietrelor*, București, 1987.

Repere bibliografice: Al. T., *Petru Bortos*, „*Potire de mătrăgună*”, CRE, 1936, 2943; M.N., „*Potire de mătrăgună*”, GT, 1936, 46; Eugen Dorcescu, *Petru Bortos*, „*Nepieritoarele efemeride*”, O, 1984, 38; Florin Bănescu, *Cărțile arădenilor*, CNT, 1986, 13. V.D.

BOSSUECEANU, Grigore R. (1832, Pițicu, azi Bumbesti-Pițic, j. Gorj — ?), gazetar și poet. Vlăstar al unei familii boierești,

B. era în anii Unirii Principatelor un gazetar și un om politic cunoscut, comparabil ca notorietate cu un Radu Ionescu. Într-un foileton publicat în „Păcală” (1860), Pantazi Ghica îl situa între ziaristii fruntași din București. Pe la 1862, fusese ales deputat de Gorj în Camera Legislativă. Ca om politic, a fost încă din anii 1854–1855 un unionist militant. Spre sfârșitul deceniului 1850–1860, convingerile sale politice îl aduc în rândurile așa-zisilor conservatori. A redactat gazetele „Timpul”, „Secolul”, „Unirea” și, probabil, „Conservatorul progresist”. Călătorea mult în străinătate și, în 1855, a publicat impresii de călătorie din Italia, iar câțiva ani mai târziu, alte „suvenire de voiaj” din Franța.

Interesul pentru literatură l-a făcut să rezerve o bună parte din paginile publicațiilor pe care le-a redactat foiletoanelor beletristice sau de critică literară. A editat, de asemenea, un supliment al foilor politice, intitulat „Albumul literar”. **B.** nu a fost un poet original. El recunoaște influența pe care C. Bolliac a exercitat-o asupra sa. Poeziile din volumul *Ore de dezgust* (1854), semnat cu pseudonimul Grigorie Ilaru, au un timbru sonor, emoția fiind înecată de retorism. Abilitatea cu care versifică vine dintr-o cultură bogată, dar este, poate, și efectul unui proces de mimetism, poeții săi tutelari fiind Byron și Lamartine. Atunci când abandonează celebrarea idealurilor naționale sau a trecutului istoric, viziunea lui lirică devine, în maniera poetică a primilor ani de după 1848, romantică și pesimistă. Definindu-și versurile drept expresie a unui „suflet adesea bolnav”, **B.** știe, la câțiva ani după ce le-a compus, să le observe și slăbiciunile, erorile de versificație, limba încărcată de latinisme, ideile „incorecte”. Mai originală și mai izbită, sub aspectul formei, proza lui cuprinde câteva narațiuni istorice și fragmente de însemnări de călătorie, unde se arată un observator penetrant. Preocupat să extragă din multitudinea de impresii o concluzie, mai întotdeauna cu semnificație morală, neglijează în schimb amănuntul pitoresc, culoarea locală. A folosit uneori și pseudonimele G. Ilar, Grigorie Ilaru și Aluneanu.

SCRIERI: *Ore de dezgust*, București, 1854.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit.* XIX, III, 249–250; Iorga, *Ist. preseii*, 111, 123; Roxana Sorescu, *Scepticul tânăr Grigorie Ilaru*, RITL, 1972, 4; Martin, *Metonimii*, 135–146; Remus Zăstroiu, *Grigore R. Bossueceanu, un luptător pentru Unire și Independență*, ALIL, t. XXXVI, 1977–1978; *Dicț. lit.* 1900, 120; Faifer, *Semnele*, 337. R.Z.

BOSSUN, Ștefan (3.XI.1907, Măceșu de Jos, j. Dolj — ?), prozator și publicist. Părinții săi, Florea și Floarea, erau țărani. A urmat școala primară în comuna natală, apoi, cu întreruperi, liceul la Craiova (1924–1926, 1949–1952). Din 1925 va fi, pe rând, funcționar la Tribunalul Județean Dolj (până în 1940), bibliotecar la editura și revista „Ramuri” (1940–1948), iar, în cele din urmă, secretar al Teatrului Național craiovean (1952–1954). Între 1949 și 1960, **B.** a condus filiala din Craiova a Uniunii Scriitorilor. În toți acești ani, el desfășoară o bogată activitate gazetărească și literară, fiind, intermitent, redactor la „Gând și slovă oltenească” (1936–1947), unde publică cronici

dramatice, versuri și proză, articole politice și literare. A mai colaborat și la alte ziare și reviste craiovene („Presa Olteniei“, „Jurnalul“, „Cugetul românesc“, „Tribuna Olteniei“, „Vatra“ ș.a.), semnând de multe ori Fanu sau F. Bossun, dar și cu inițialele F.B. sau cu pseudonimele Vladimir Arbore, Vlad Dracu, Vlad Țepeș.

Cele câteva volume de proză editate de **B.** (*Scrisori din satul meu*, 1937, *Fata din pădure*, 1942, *A fost într-o toamnă*, 1947, *Acolo cântă apele*, 1962, *Zbor în amurg*, 1976, *Poveștile Jiului*, 1980) certifică, prin tematica lor, un scriitor de esență realistă, atras, mai ales, de universul rural. Cu o pană viguroasă, el evocă o lume familiară, consumată de neazuri cotidiene sau de dramele dintotdeauna (iubirea nefericită, gelozia, conflictul social). Înclinarea spre meditație aduce o notă de discretă profunzime scrierilor lui, subminată, însă, pe alocuri, de accente moralizatoare.

SCRIERI: *Scrisori din satul meu*, Craiova, 1937; *Fata din pădure*, Craiova, 1942; *A fost într-o toamnă*, Craiova, 1947; *Acolo cântă apele*, București, 1962; *Zbor în amurg*, Craiova, 1976; *Poveștile Jiului*, Craiova, 1980.

Repere bibliografice: Dimitrie Murgu, „*Acolo cântă apele*“, O, 1963, 1; Maria Ionescu, „*Zbor în amurg*“, R, 1977, 3; Virgil Nistor, „*Zbor în amurg*“, ST, 1977, 4; Radu Cârneli, *Literatura locului natal*, CNT, 1981, 17; Firan, *Profiluri*, 121-122. C.Bz.

BOSTAN, Grigore C. (4.V.1940, Budineț, j. Storojinet, Ucraina), poet, istoric literar și folclorist. Tatăl său, Constantin Bostan, a murit în timpul luptelor de la Cotul Donului. După ce va absolvi secția de filologie română a Universității din Cernăuți, va deveni (din 1979) profesor de literatură română și universală, șef al Catedrei de filologie română și clasică la Universitatea din Cernăuți. Și-a luat doctoratul în filologie la Kiev (1971) și pe cel în folcloristică la Moscova (1987). Este membru al Uniunilor Scriitorilor din România, Republica Moldova și Ucraina, membru de onoare al Academiei Române (1991) și membru al Academiei Școlii Superioare din Ucraina (1993). Este președinte-fondator (1989-1990) și apoi copreședinte al Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți. A debutat, în anul 1961, cu poezia *Drumeții în săptămânalul „Cultura Moldovei”* din Chișinău.

Volumele *Cântece de drum* (1982), *Revenire* (1990), *Vitrina manechinelor* (1992), *Cetatea de Sus* (1994) și *Dincolo de vârstă* (1996), conțin o poezie expresionistă, cu atitudini postmoderniste. Mesajul ei aparține unui glas ce îndrăznește să se exprime într-un imperiu al tăcerii: „Și se tăcea pretutindeni / nu cumva să iasă / din malul de piatră / cu ochii de bronz – troglodității / adevărații stăpâni ai acestor meleguri” (*Sare amară*). Ca etnolog care a înființat pe lângă Universitatea din Cernăuți o arhivă de folclor și a organizat cercetări sistematice în satele românești din nordul Bucovinei și din Transcarpatia, **B.** a adus o contribuție substanțială la cunoașterea spiritualității unei importante ramuri a românității. În studiul *Poezia populară românească din spațiul carpato-nistrean* (1998), își propune să detașeze identitatea artistică românească de unele tangențe interetnice, de unele paralelisme tipologice. Fără să ignore con-

tactele interetnice, cercetătorul își bazează demersul critic pe examinarea caracteristicilor zonelor etnofolclorice, pe procesul demografic al acestora, pe fondul lor ancestral (dacoroman) și original, stabilind, nuanțat, dacă este vorba de interferențe, de împrumuturi reciproce, și luând în calcul, de fiecare dată, gradul de asimilare a unor produse populare, creativitatea receptorilor, aria de circulație a unor bunuri culturale. Înzestrat cu o bună cunoaștere a domeniului, manifestând calmul omului de știință, autorul argumentează identitatea și persistența tradițiilor etnofolclorice românești în spațiul studiat. Mai mult decât atât, el respinge discursul oficial univoc – care vorbea doar despre influența culturii slave asupra celei românești – și demonstrează puterea de iradiere a tradițiilor românești către alte etnii. În colinda românească din spațiul cercetat, există unele conexiuni româno-slave, care însă „n-au atins straturile esențiale ale sistemului etnofolcloric românesc”, influențele „menținându-se mai mult la periferie – ca elemente supra-puse”; plugușorul ucrainean are puncte de tangență cu plugușorul românesc, însă textul ucrainean nu este o „epopee a muncii plugarului”; afirmațiile despre un masiv împrumut ucrainean în teatrul nostru popular trebuie temperate, fiindcă în Malanca bucovineană și nord-basarabeiană „locul central îl

dețin scenele istorice autohtone", românești. Se observă că motive românești au pătruns, din cărți ori pe cale orală, în folclorul ucrainean al obiceiurilor de iarnă, așa cum s-a întâmplat în dramaturgia ucraineană despre ceata lui Bujor, care reprezintă „în cea mai mare parte transpuneri ale textelor românești”. O influență considerabilă, notează **B.**, a avut-o melosul românesc asupra cântecului popular ucrainean din Moldova și Bucovina.

SCRIERI: *Cântece de drum*, Ujgorod, 1982; *Corelații tipologice și contacte folclorice*, Chișinău, 1985; *M. Eminescu*, Cernăuți, 1989; *Revenire*, Ujgorod, 1990; *Vitrina manechinelor*, Chișinău, 1992; *Cetatea de Sus*, Cernăuți, 1994; *Literatura română din Bucovina* (în colaborare cu Lora Bostan), Cernăuți, 1995; *Dincolo de vârstă*, cu o *Tabletă de poet din Țara de Sus* de Eugen Simion, Timișoara, 1996; *Poezia populară românească din spațiul carpato-nistrean*, Iași, 1998; *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți. 1775-2000* (în colaborare cu Lora Bostan), Cernăuți, 2000. **Culegeri:** *Folclor din Țara Fagilor*, Chișinău, 1993 (în colaborare).

Repere bibliografice: Adrian Țion, *Lacrima Bucovinei*, TR, 1995, 46-47; Rachieru, *Poezi Bucovina*, 63-71; Rusu, *Membrii Academiei*, 52; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 243-244; Ion Cozmei, *Parabolele poetului, tristețea profesorului*, CRC, 1998, 7; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 95-96; Iordan Datcu, *Bucovina literară*, ST, 1999, 3-4. I.D.

BOSTAN, Lora (16.VII.1951, Coșuleni, Ucraina), istoric literar. Face studii la Universitatea din Cernăuți, absolvită în 1973, luându-și în 1987 și doctoratul în filologie. Este docent la Catedra de filologie română și clasică a aceleiași Universități. Conduce din 1993 cenaclul literar studentesc „Mircea Streinul”.

A publicat studii și eseuri despre scriitorii din nordul Bucovinei. Lucrarea *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți. 1775-2000* (2000), elaborată în colaborare cu Grigore C. Bostan, stă sub semnul convingerii că Bucovina este „un component indisolubil al patrimoniului cultural-literar românesc”. După un scurt capitol care relevă, prin I. G. Sbierea, S. Fl. Marian, Ștefan Ștefureac, Elena Niculiță-Voronca și Leca Morariu, concreșterea poeziei din rădăcinile creației populare, este prezentată cealaltă treaptă, ilustrată, între alții, de Silvestru Morariu-Andrievici, Al. Hăjdeu, V. Bumbac, D. Petrino, T. V. Stefanelli, G. Rotică, I. E. Torouțiu, pentru ca apoi să fie investigată epoca „de mare efervescență” literară (1918-1940, 1941-1944) prin Vasile Gherasim, G. Voevidca, Traian Chelariu, Mircea Streinul, Iulian Vesper, E. Ar. Zaharia, Vasile Posteuca ș.a. Partea a treia înfățișează „călătoria spre sine”, din a doua jumătate a secolului al XX-lea, a unor scriitori ca Vasile Levițchi, Anița Nandriș-Cudla, Serafim Saka, Ion Vatamanu, Mircea Lutic, Grigore C. Bostan, Ilie Motrescu, Vasile Târâțeanu, D. Covalciuc, Mihai Prepeliță, Ilie Tudor Zegrea, Arcadie Suceveanu, Ștefan Hostiuc, Arcadie Opaț, Vitalie Zăgrea ș.a. **B.** a îngrijit, de asemenea, o antologie de poezie a membrilor Cenaclului literar „Mircea Streinul”, cu succinte prezentări despre cei mai însemnați poeți ai generației anilor '90 din nordul Bucovinei (Ion Băcu, Dumitru Mintencu, Rodica Ursuleac, Lia Popov, Gheorghe Ungureanu, Vitalie Zăgrea ș.a.).

SCRIERI: *Bucovina literară*, Chișinău, 1991; *Proza bucovineană din secolul XIX – începutul secolului XX*, Cernăuți, 1995; *Literatura română din Bucovina* (în colaborare cu Grigore C. Bostan), Cernăuți, 1995; „*Mănăstire de cuvinte*”, Hliboca, 1996; *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți. 1775-2000* (în colaborare cu Grigore C. Bostan), Cernăuți, 2000.

Repere bibliografice: Ion Cozmei, *O lucrare necesară*, „Plai românesc” (Cernăuți), 1995, 10; Nicolae Prelipceanu, *Un caiet de poezie românească la Cernăuți*, RMB, 1997, 27 februarie. I.D.

BOȘCA, Teodor (5.II.1922, Cluj – 9.X.1987, Cluj-Napoca), traducător, dramaturg și critic literar. Este fiul Mariei (n. Matei) și al lui Ștefan Boșca. Din cauza refugului, **B.** face ultima clasă de liceu (1940-1941) la Orăștie, absolvind apoi Facultatea de Litere a Universității clujene (1941-1945) la Sibiu, în timpul ocupației Transilvaniei. Licențiat în filologie modernă, este profesor la liceele „G. Barițiu” și „Gh. Șincai” din Cluj, unde predă limbile latină și franceză, devenind lector, apoi, din 1975, conferențiar la Facultatea de Filologie a Universității „Babes-Bolyai”, unde ține cursuri de literatură comparată și universală, limbi romanice și limba latină. În 1975 își susține teza de doctorat despre opera lui Ugo Foscolo, poet din care a dat cele mai bune traduceri în limba română. Debutase publicistic în 1960 în revistele clujene „Făclia” și „Tribuna” cu traduceri și articole despre literatura universală. Editorial, debutează cu piesa *Stupii cu pricina* (1962), între 1962 și 1969 continuând să scrie teatru (nu totdeauna foarte reușit) pentru amatori și profesioniști. Piese sale au fost jucate pe scene din Cluj, Târgu Mureș, Timișoara. Colaborează la revistele clujene „Echinox”, „Steaua”, „Transilvania”, „Tribuna”.

Deținând competența filologului poliglot și finețea analitică a istoricului literar, **B.** se face cunoscut ca traducător de excepție al *Sonetelor* lui Shakespeare (1974; Premiul Uniunii Scriitorilor), traducere integrală care încearcă să restituie în românește nu numai sensurile originalului, dar și culoarea lexicului și plasticitatea versului. O a doua transpunere, la fel de izbită, este *Poezia trubadurilor provenșali, italieni, portughezi, a truverilor și minnesängerilor* (1980). Volumul este alcătuit în juxtă, punând în paralel originalul și traducerea. Lucrarea oferă o imagine de ansamblu a fenomenului poetic medieval din Provența, Italia, Franța, Germania. **B.** nu s-a mărginit la traducerea celor 88 de poeți ce s-au supus comandamentului „confesiei”, ci i-a și prezentat pe baza puținelor date biografice păstrate. În ultimii ani ai vieții, a finalizat o amplă antologie a poeziei preromantice și romantice europene, rămasă în manuscris. Temeinicia artizanală a transunerii marii poezii a lumii în românește îl așază pe **B.** printre traducătorii importanți ai ultimelor decenii.

SCRIERI: *Stupii cu pricina*, Cluj, 1962; *Când ghitara-i de prisos*, București, 1963; *Dănilă o ia razna*, București, 1963; *Judecata*, București, 1964; *Curcubeul negru*, București, 1969. **Traduceri:** Frederik Antal, *Clasicism și romantism și alte studii de istoria artei*, București, 1971; Shakespeare, *Sonete*, ed. bilingvă, Cluj-Napoca, 1974; *Poezia trubadurilor provenșali, italieni, portughezi, a truverilor și minnesängerilor*, ed. bilingvă, Cluj-Napoca, 1980.

Repere bibliografice: Mircea Tomuş, *Cronică teatrală – „Curcubeul negru”, „Facia”* (Cluj), 1969, 7145; Liviu Petrescu, *Geometrii imaginare – Monument Shakespeare*, TR, 1974, 22; Marian Papahagi, *O antologie de poezie medievală*, TR, 1980, 50; I. Pulbere, *Poezia trubadurilor, a truverilor și a minnesängerilor*, ST, 1981, 4; Marian Papahagi, *Un profesor, un traducător*, TR, 1987, 43; *Dicț. scriit. rom.*, I, 330–331. M.Pp.

BOT, Ioana (3.V.1964, Cluj-Napoca), istoric literar. Este fiica lui Nicolae Bot, profesor. A absolvit în 1986 Facultatea de Litere a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, fiind repartizată profesor de română și franceză în învățământul secundar, la Gherla. În 1990 câștigă concursul pentru postul de asistent universitar, apoi devine lector (1994) la Facultatea de Litere a Universității „Babeș-Bolyai”, luându-și doctoratul în 1997. În 1992 obține o bursă guvernamentală în Finlanda, în anul universitar 1995–1996 beneficiind de o bursă federală elvețiană la Seminarul de Romanistică al Universității din Zürich, apoi de stagii de specializare la Geneva și la Accademia di Romania din Roma.

B. reprezintă un caz tipic pentru ceea ce s-a numit și încă se numește „modelul echinoxist” în critica și istoria literară a anilor '70–'90, cu precădere pentru cercetătorii formați în jurul Ioanei Em. Petrescu și al lui Liviu Petrescu. De altfel, a și realizat, în colaborare cu Diana Adamek, un volum omagial *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu* (1991), a îngrijit ediții din volume postume ale Ioanei Em. Petrescu etc. Debutază cu volumul *Eminescu și lirica românească de azi* (1990), carte ce poartă subtitlul *Citatul eminescian în poezia contemporană* și unde vorbește întâi de toate profesorul, prea puțin criticul literar. Multe dintre deschiderile speculative, dar și idiosincraziile Ioanei Em. Petrescu se regăsesc aici, ca și în prima parte a volumului din 1997, *Trădarea cuvintelor*, unde sunt analizate diverse contribuții în eminescologie, de la D. Popovici la Mircea Cărtărescu. Foarte utilă este încercarea de a-l situa pe D. Caracostea în peisajul ideilor literare românești și europene (*D. Caracostea, teoretician și critic literar*, 1999), teză de doctorat care cuprinde abordarea studiilor de lingvistică, stilistică și poetică ale lui Caracostea, problema „forme interne” și relectura lui Humboldt, înțelesurile noțiunii de „expresivitate” în limba română, evoluția ideilor literare ale autorului, aportul acestuia la eminescologie, la teoria literară și folclorică, problema criticii genetice ș.a.

SCRIERI: *Eminescu și lirica românească de azi*, Cluj-Napoca, 1990; *Trădarea cuvintelor*, București, 1997; *D. Caracostea, teoretician și critic literar*, București, 1999; *Histoires littéraires: littérature et idéologie dans l'histoire de la littérature roumaine*, Cluj-Napoca, 2003. **Ediții:** *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu*, Cluj-Napoca, 1991 (în colaborare cu Diana Adamek); Ioana Em. Petrescu, *Cursul „Eminescu”*, Cluj-Napoca, 1991, Mihai Eminescu, *poet tragic*, Iași, 1994, *Molestarea fluturilor interzisă*, postfața edit., București, 1998, *Modernism / postmodernism: o ipoteză*, Cluj-Napoca, 2003; *Poezia patriotică românească*, București, 2001; „Mihai Eminescu, poet național român”. *Istoria și anatomia unui mit cultural*, Cluj-Napoca, 2002. **Traduceri:** Marianne Mesnil, Assia Popova, *Etnologul între șarpe și balaur. Eseuri de mitologie balcanică*, București, 1997 (în colaborare cu Ana Mihăilescu); Charles Mauron, *De la meta-*

forele obsedante la mitul personal, îngr. în colaborare cu Raluca Lupu, Cluj-Napoca, 2001.

Repere bibliografice: Ioana Em. Petrescu, *Eminescu și lirica românească de azi*, TR, 1990, 24; Mircea Mihăieș, *Eminescologia în bluejeans*, O, 1990, 24; Ion Simuț, *Citatul – semn de criză*, RL, 1990, 31; Alex. Ștefănescu, *Farmecul discret al erudiției*, RL, 1990, 33; Ion Buzera, *Dincolo de citat*, R, 1990, 9; Gabriela Duda, *Acțiunea citatului eminescian*, VR, 1991, 1; Maria-Cornelia Oros, *Omagiu și deconstructivism*, RL, 1992, 13; Alina Creangă, *Trădarea cuvintelor*, ECH, 1996, 10–12; Mariana Criș, *Actualitatea discursului critic*, „Azi – Supliment literar”, 1997, 10; Borbély, *Xenograme*, 128–129; Mircea Anghelescu, *Procesul Caracostea*, RL, 2000, 31; Alexandru Ruja, *Un destin perdant*, O, 2000, 11; Petraș, *Panorama*, 141–144; Al. Cistelean, *Poezia patriotică, un concept acordeon*, VTRA, 2002, 3–4; Ioana Părvulescu, *Fluturile regal*, RL, 2002, 27; Paul Cernat, *Totuși, poezia patriotică*, OC, 2002, 100; Mihaela Ursa, *A patra evanghelie a eminescologiei?*, ST, 2003, 4–5. D.C.M.

BOTE, Lidia (16.X.1924, Feldru, j. Bistrița-Năsăud), critic și istoric literar, traducător. Este fiica Mariei și a lui Nicolae Bote. După școala primară urmată în satul natal, și-a început studiile liceale la Cluj, pentru ca, în urma Dictatului de la Viena, să și le continue la Cernăuți. A absolvit Facultatea de Filosofie a Universității din Cluj, după care a fost câțiva ani profesoară de liceu. Și-a început cariera universitară la Facultatea de Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj. A debutat în revista „Tribuna” (1959), cu un articol despre poetul belgian Verhaeren. În 1972 și-a susținut teza de doctorat, intitulată *Estetica lui Montaigne*. A colaborat la „Jurnalul literar”, „Ramuri”, „Steaua”, „Tribuna”, „România literară”, publicând studii, articole de critică și istorie literară română și franceză (Macedonski, Rimbaud, Verlaine), precum și traduceri din scriitori și poeți francezi contemporani.

După o serie de studii pregătitoare, apărute în diverse reviste, **B.** publică în 1966 volumul *Simbolismul românesc* – lucrare de anvergură, care urmărește evoluția fenomenului simbolist autohton de la primele sale manifestări în literatură și critica noastră până la recunoașterea și îmbrățișarea deplină, după 1912, a principiilor noii estetici. Deși marcată de comandamentele ideologice ale epocii în care a fost elaborată – trecerea în revistă a unor lucrări de referință în plan european precum cele ale lui Guy Michaud sau Marcel Raymond fiind însoțită de considerații care acuză percepția exclusiv estetică, „neștiințifică” și „pur impresionistă” a autorilor, în vreme ce critica socialistă a lui Gherea este apreciată ca sesizând „adevărate adâncime” a fenomenului –, cartea este în continuare o operă extrem de utilă, atât din punctul de vedere al bogăției informației, cât și din perspectiva capacității de sinteză critică. Relativ puțin explorat de criticii interbelici, abundența material literar de la sfârșitul veacului al XIX-lea și începutul celui următor îi oferă autoarei prilejul unor stratificări și clarificări de ordin istorico-literar, sociologic și estetic care pun în lumină contribuția unor scriitori precum Ștefan Petică, Alexandru Macedonski, Traian Demetrescu, Dimitrie Anghel, Nicolae Davidescu, ca și a revistelor simboliste conduse de Ovid Densusianu sau Ion Minulescu la nașterea și

afirmarea modernismului românesc. Aducând în discuție toate marile probleme ale poeziei moderne (raporturile dintre tradiție și inovație, muzicalitatea, formalismul, poezia pură, ideea autonomiei esteticului), **B.** sintetizează convingător trăsăturile esențiale ale simbolismului românesc: apariția sa ca reacție la „suprasaturarea eminesciană”, urmată de impunerea noii literaturi ca alternativă la excesele sămănătorismului și poporanismului; antiacademismul, „apologia inovației” și cultul pentru formă; în sfârșit, citadinismul, cosmopolitismul și condiția proletarului intelectual. În 1972, lucrarea este completată de *Antologia poeziei simboliste românești*, în care numele fiecărui poet este însoțit de o prezentare biobibliografică exhaustivă, iar poeziile sunt reproduse direct din edițiile princeps sau din reviste.

SCRIERI: *Simbolismul românesc*, București, 1966. **Antologii:** *Antologia poeziei simboliste românești*, București, 1972. **Traduceri:** Alain Robbe-Grillet, *Gumele*, 1967; Jacques Lusseyran, *Împotriva profanării eului*, Cluj-Napoca, 1993.

Repere bibliografice: Doina Graur, *Lidia Bote. O monografie a simbolismului românesc*, CNT, 1966, 27; Mircea Angheliescu, *Dicționar de istorie literară contemporană*. Lidia Bote, LCF, 1966, 39; Gabriela Drăgoi, *Lidia Bote, „Simbolismul românesc”*, IL, 1966, 10; Nicolae Manolescu, *Lidia Bote, „Antologia poeziei simboliste românești”*, CNT, 1968, 20; Popa, *Ist. lit.*, II, 1104. L.H.

BOTEANU, Gheorghe (1837, București — 23.I.1902, București), poet. A urmat Școala Militară din București și s-a dedicat carierei armelor, devenind, în 1874, directorul Școlii Militare din Iași. A participat la Războiul de Independență. Bolnav, în 1888 s-a retras din armată. Poet, colonelul **B.** a fost un colaborator modest la „Românul”, „Curierul de Iași”, „România liberă”, „Recreațiuni literare” ș.a. Între 1882 și 1885, era în comitetul de redacție al revistei „Asachi” din Piatra Neamț, alături de C. Hogaș și alții. Din 1886, apare în „Revista literară”; ajunge redactor al publicației. În 1893 și 1894 dă câteva poezii la „Literatorul” și „Lumina”. Al. Macedonski îi consacră un portret în suplimentul „Ligii ortodoxe”. Își adună versurile în volumul *Încercări poetice* (1860) și, alături de amintiri, în *Suvenire și impresii ale unui copil al României* (1864), *Poezii* (1885), *Cartea mea* (1897). După modelul lui Macedonski, traduce parte dintre ele în franceză, publicându-le în „Revue de la Province”.

Elegii în cea mai mare parte, poeziile lui **B.** evocă o iubită moartă, a cărei imagine, eterică, se supune convenției poetice a timpului. Meditația e comună, superficială, limbajul, împrumutat din poezia lui Eminescu. Într-o epistolă (*D-lui C. Hogaș*), se dau chiar citate din *Scrisorile eminesciene*. Și în satire (*Sunt membru redactor*), poetul, pe alocuri nu lipsit de duh, rămâne evident îndatorat modelelor sale, Gr. Alexandrescu și M. Eminescu. Temerară este încercarea de a transpune *Divina Comedie* a lui Dante în românește. Fragmente din această tălmăcire, făcută în proză, au apărut în „Revista literară”, alături de părți din poema lui Alfred de Musset, *Rolla*.

SCRIERI: *Încercări poetice*, București, 1860; *Suvenire și impresii ale unui copil al României*, București, 1864; *Don Alfons de Castilia*, Piatra Neamț, 1882; *Poezii*, Piatra Neamț, 1885; *Cartea mea*, București, 1897.

Repere bibliografice: Al. Macedonski, *Colonelul Gh. Boteanu*, „Liga ortodoxă”, 1896, 7; N. Iorga, *Memorii din epoca renașterii noastre politice*, RI, 1933, 7-9; *Dicț. lit.* 1900, 121. S.C.

BOTENI, Ion (12.VII.1881, Boteni, j. Argeș — 15.VI.1949, București), prozator. Fiu al moșneanului Niță Croitoru, **B.** va fi înscris oficial ca Ion Ionescu-Boteni, dar va semna, ca scriitor, Ion Boteni. A absolvit liceul la Câmpulung, în Muscel, apoi devine licențiat al Facultății de Litere și Filosofie (1906) și al Facultății de Drept (1907) din București. A fost profesor de franceză la câteva licee din capitală, apoi ca titular până la pensionare la Liceul „Sf. Sava”, alcătuiind și editând (împreună cu Jules Barbier) manuale de franceză pentru clasele I-VIII din școlile comerciale. În paralel, a profesat avocatura și a activat în politică, fiind deputat liberal. Este unul dintre membrii fondatori ai Societății Scriitorilor Români (1909).

A debutat la „Sămănătorul” (1905) și a mai colaborat la „Ramuri”, „Neamul românesc”, „Universul literar” ș.a. Între 1907 și 1908, apoi pentru câteva luni în 1916, a scos la Câmpulung și București revista literară „Muscelul”, iar la București a redactat periodicul „Căminul nostru” (1910-1911). Primele două volume — *Casa din Muscel* (1907) și *Din satul nostru* (1908) — conțin și povestiri care au determinat încadrarea în sămănătorism. Formula e a prozei descriptive, având în centru satul muscelean, cu personaje și obiceiuri specifice, într-o viziune simplă asupra vieții, percepută în aspectele ei exterioare. Au fost remarcate spiritul de observație al autorului, autenticitatea și pitorescul unei exprimări inspirate de graiul local. Alte două culegeri de proză scurtă — *În zile de vacanță* (1910) și *Scrisoarea din Cogeaș și alte nuvele* (1938) — reunesc consemnări ale unor întâmplări mărunte, cu oameni banali, trăind în penumbră. Povestirea *Florica Mantului* (1931) relevă în viața satului și aspecte dureroase, conflicte, drame. Satul, cu obiceiurile cotidiene, descrierea unor momente (naturale, sociale) mai deosebite constituie fundalul narațiunii, căruia autorul nu pare să-i dea o semnificație anume. Prin personajul principal, a cărui biografie o urmăresc, „romanele” *Pe Argeșel...* (1933) și *Moara din Vârtop* (1943) continuă narațiunea începută în *Florica Mantului*. Eroul, fiu al satului, parcurge un drum firesc, cu ușoare sinuozități, în care reușita (un post de profesor în București) este asigurată de calități intelectuale și morale proprii. Notele de călătorie din volumul *Drumuri* (1910) dezvăluie un observator atent al spațiilor noi și al comportamentului oamenilor.

SCRIERI: *Casa din Muscel*, Câmpulung, 1907; *Din satul nostru*, București, 1908; *În zile de vacanță*, București, 1910; *Drumuri*, București, 1910; *Florica Mantului*, București, 1931; *Pe Argeșel...*, București, 1933; *Scrisoarea din Cogeaș și alte nuvele*, București, 1938; *Moara din Vârtop*, București, 1943.

Repere bibliografice: N. Iorga, *România cum era până la 1918*, I, București, 1972, 178-180; Ibrăileanu, *Opere*, IV, 192-194; Iorga, *Ist. lit. cont.*,

II, 120; Paul I. Papadopol, I. Boteni, „Florica Mantului”. „Pe Argeșel...”, U, 1934, 20; C. Fântâneru, I. Boteni, „Scrisoarea din Cogeașlac”, UVR, 1938, 27; Ion Chelcea, Ion Ionescu-Boteni, ARG, 1981, 4. C.T.

BOTEZ, Alice (22.VIII.1914, Slatina — 27.IX.1985, București), prozatoare. Este fiica Elenei și a lui Constantin Botez. Și-a făcut studiile universitare la Facultatea de Litere și Filosofie din București (1933–1938). A debutat publicistic în 1937, iar în 1940 și 1941 a susținut cronică literară la „Vremea”.

Debutează editorial târziu, cu romanul *Iarna Fimbul* (1968), care urmărește destinele a trei bătrâne familii, Duca, Vatarzi și Delasena, printr-un fel de telescopări alternative în timp sau pur și simplu amestecând planurile temporale, astfel că impresia generală este a unor recurențe obsesive în timpul personal al fiecărui personaj. Există totuși în formula ostentativ aleatorie a narațiunii intervale de timp bine definite. De la 7 iulie 1869 până la 30 septembrie 1946, răstimp expus în trei secvențe, personajele (re)trăiesc secretele tenebroase ale familiilor din care fac parte, printr-o repetată proiecție retroactivă într-o a patra secvență: a strămoșilor. Precum s-a observat, tehnicile scriiturii derivă din Noul Roman francez, însă materialul uman și intriga prelucrează romanescul senzațional romantic și naturalist: personaje suspectate că s-au născut din incest, frați care evită în ultima clipă încestul, după o sumedenie de identificări înșelătoare, scenografie macabră, stihii dezlănțuite, destine damnate. O tehnică asemănătoare folosește **B.** în *Pădurea și trei zile. Varianta scenelor* (1970). Prima perspectivă diacronică aparține unei voci narative aparent neimplicate; i se adaugă perspectivele subiective ale altor voci, de fapt, travestiuri ale uneia singure — prozatoarea utilizând aici jocul unui sistem de oglinzi prin care conștiința unui personaj (Luca) reflectă realitatea. Aceste imagini converg într-un „spațiu-timp-idee”, după cum descrie **B.** însăși textura narațiunii desfășurate nu în timpul real, ci în interferența perspectivelor și focalizărilor. Aici, spațiul-timp-idee este scena ultimelor trei zile ale celui de-al doilea război mondial (prezentul narațiunii) și a câtorva zile din preajma primului război până în ultima săptămână a celui de-al doilea (trecutul); în ultimele ei trei zile (cele care pătrund în prezent), prin Luca se împlinesc un scenariu arhetipal, fiul repetând într-un fel destinul tatălui său (destine arhetipale cunosc și personajele din *Iarna Fimbul*). Liviu Petrescu apropie tehnica narativă a autoarei de cea falkneriană, remarcându-i intenția de a asigura fiecărui personaj o voce care să corespundă fluxului interior al conștiinței. Pe numeroase pagini sunt enunțate dificultățile prezentării simultane a faptelor (chiar și de către pelicula cinematografică); naratorii nu se pot situa decât în urma evenimentelor, cu toată încercarea scriitoarei de a susține convenția simultaneității prin scriitura fluxului interior (*stream of consciousness*). Însă vocile mai degrabă relatează și explicitează cititorului ceea ce trebuie văzut ca întreg, astfel încât caracterul tradiționalist al prozei e mai sesizabil decât și-ar fi dorit romancieră. Nucleul poemului dramatic *Dioptrele sau Dialog la zidul caucazian* (1975) este oglinda (simbol baroc al problematicii

spiritului postmedieval, umanist și laicizant), care e un adevărat „semn iconic” al conștiinței prințului Dimitrie Cantemir, personalitate paradoxală, trăind drama cunoașterii și vocației. Evocarea prințului, participant la campania țarului Petru I în Caucaz, expune pe de o parte evenimente și gesturi, pe de alta reflexul lor în oglinda-conștiință a personajului, în memorie și în proiecția ei abisală. Investind în posibilitățile încă obscure ale destinului său visul prometeic al unui trecut mitic, prințul are, la Porțile Caspice, revelația unei vieți întru edificarea sinelui. Romanul istoric *Emisfera de dor* (1979; Premiul Uniunii Scriitorilor), are ca fundal istoric expedițiile lui Traian în Dacia. În prim-plan se impune Hadrianus, urmașul lui Traian care va avea semeția să transgreseze istoria construind un mit din scenariul pe care un „mesager dac” i-l înmânează. Romanul, cu o scriitură exoterică, datorită expozeurilor personajelor care încearcă să clarifice mituri și rituri (departe însă de puterea de sugestie din *Memoriile lui Hadrian* de Marguerite Yourcenar), suprapune o recuzită de senzație, cu intrigi de spionaj și o teatralitate patetică, unui scenariu arhetipal — întemeierea unei lumi. Parabola politică a romanului *Eclipsa* (1979), pus ca inspirație de Marian Papahagi în descendența *Demonilor* lui Dostoievski, conturează din nou tipare în care personajele sunt „închingate” prin repetarea faptelor și circumstanțelor istorice, ca și prin tendința de a vedea în simpla aparență însăși realitatea, iar în fan-

tasmă — ideea. Mai evident încă, ideea timpului circular a lui Vico e sugerată prin circularitatea operei: ipostazele similare de la începutul și sfârșitul romanului îl închid într-un fel de cerc. Volumul de proze scurte *Insula albă* (1984) explorează și mai insistent teritoriul puse sub semnul oglinzii. *Rosa mundi*, poate cea mai reușită povestire a volumului, este un fel de *mise-en-abîme* a scriiturii autoarei: universul, a cărui unitate se corupe în răsfrângeri partenogenetice, infinite și neconținut oglindite în conștiință, se recompilează prin veșnica înlănțuire a povestirii (spunerii).

Este atâta concentrare în orice demers al său, atâta dorință de a nu scăpa nici o nuanță încât nu pot așeza literatura Alicei Botez decât sub suveranitatea subtilității. Ca orice scriitor cu profunde cunoștințe filosofice, critice, eseistice, este ușor terorizată de ideea că literatura nu poate face abstracție de experiențele inteligenței din alte domenii, ci trebuie să le valorifice, să și le asimileze. Cărțile ei fac parte din categoria celor „dificile”, nu în sensul că sunt greoaie, încărcate, ci în acela că nu poți să le citești oricând și oriunde. Ideal ar fi să le iei în mână în deplină liniște mentală și sufltească și să nu întrerupi lectura până la sfârșit. Detaliile contribuie imens la coerența ansamblului, nimic nu e așezat la întâmplare, personajele și întâmplările lor au adânci sensuri ce se dezvăluie prin corelații nuanțate.

DANA DUMITRIU

SCRIERI: *Iarna Fimbul*, București, 1968; ed. București, 1998; *Pădurea și trei zile. Varianta scenelor*, București, 1970; *Dioptrile sau Dialog la zidul caucazian*, București, 1975; *Emisfera de dor*, București, 1979; *Eclipsa*, București, 1979; *Insula albă*, București, 1984; *Cartea realităților fantastice. Jurnal*, București, 2001.

Repere bibliografice: Damian, *Intrarea*, 71; Ardeleanu, „A urî”, 125-129; Alexandra Roceric, *Imposibila certitudine*, RL, 1972, 19; Petrescu, *Scriitori*, 112-117; Anghelescu, *Creație*, 291-299; Nicolae Manolescu, „*Emisfera de dor*”, RL, 1979, 33; Dana Dumitriu, *Cronica lui Azarias*, RL, 1979, 52; Mircea Muthu, *La marginea geometriei*, Cluj-Napoca, 1979, 155-159; Vasile Popovici, *Forma labirintului*, LCF, 1980, 37; Dana Dumitriu, *Subtilitatea suverană*, RL, 1984, 39; Ion Bogdan Lefter, *Opt povestiri retrospective*, RL, 1985, 24; Tia Șerbănescu, *Alice Botez și țara simbolurilor*, RL, 1986, 51; Firan, *Profiluri*, 122-123; Liana Cozea, *Prozatoare ale literaturii române moderne*, Oradea, 1994, 25-81; Lovinescu, *Unde scurte*, III, 141-144; Liviu Petrescu, *Alice Botez*, în *Dicț. scriit. rom.*, I, 331-333; Cosma, *Romanul*, II, 256-257; *Dicț. analitic*, II, 148-149; Popa, *Ist. lit.*, II, 801-802; Alina Nițu, *Alice Botez*, CC, 2000, 9-12.

E.M.

BOTEZ, Demostene (29.VI.1893, Hulub, j. Botoșani — 18.III.1973, București), poet, prozator, publicist și traducător. Este fiul Ecaterinei (n. Chirica) și al lui Anghel Botez, preot. **B.** a avut o copilărie mai deosebită, care i-a modelat și orientat sensibilitatea, cum au făcut-o și atmosfera elevată, incitantă a Liceului Internat din Iași și, mai cu seamă, școala de literatură și de spirit care era cercul revistei „Viața românească”. Din 1915, este licențiat al Facultății de Drept. Participă ca ofițer la primul război mondial (1916-1917). După demobilizare, reușește să se impună ca avocat, făcând o carieră remarcabilă,

încheiată ca vicepreședinte al Uniunii Avocaților din România (1948). Activ și pe tărâm politic în cadrul Partidului Național Țărănesc, a fost chemat la București pentru a prelua conducerea oficiosului acestui partid, ziarul „Dreptatea” (1934). După al doilea război, se angajează din plin în promovarea politicii oficiale, deținând funcții importante în domeniul culturii (printre altele, a fost redactor-șef la „Tânărul scriitor”, redactor și director la „Viața românească”, președinte al Uniunii Scriitorilor — 1964-1965), devenind deputat, academician etc. Ca poet, a debutat la „Arhiva” (Iași, 1911), iar ca jurnalist, la „Opinia” (Iași, 1913). A colaborat cu versuri, proză, articole literare, sociale, politice la „Rampa”, „Convorbiri literare”, „Viața românească”, „Cronica”, „România”, „Însemnări literare”, „Adevărul literar și artistic”, „Adevărul”, „Cuvântul liber”, „Vremea”, „Timpul”, „Gazeta literară”, „România” (la unele fiind și redactor) și la multe altele. A mai semnat și D. Razu. Cele mai reprezentative articole sociale au fost adunate în volumele *Comedia umană* (1940), *Chipuri și măști* (1965), *Fapte diverse* (1969). Rămase doar în periodice sunt comentariile literare ale lui **B.**, care au sensul unor mărturii de cititor, al unei „critici de însoțire”, împărțind un preaplin al impresiilor de lectură.

După debutul editorial cu o plachetă de versuri patriotice, *Munții* (1918; Premiul Academiei Române), îi apar patru volume: *Floarea pământului* (1920; Premiul Academiei Române), *Povestea omului* (1923), *Zilele vieții* (1927) și *Cuvinte de dincolo* (1934), care conturează fizionomia poetică a lui **B.** Imaginea proaspătă, dinamică, a dimineții, fecioară ce toarnă lumină dintr-o amforă e o viziune dominantă inițial, redimensionându-se în alte câteva poezii, în care lumina armonizează elementele, infuzându-le o energie creatoare. Treptat, apar umbre — ușoare melancolii, apoi dureri provocate de neliniști intelectuale. Dezrădăcinarea, îndepărtarea de natură, revelațiile paradoxale ale spiritului duc la o rătăcire printre incertitudini, creează o predispoziție pentru receptarea predilectă a răului, a vieții ca pedeapsă. Suferința devine principalul conținut al trăirii, și imaginile care induc stări de neliniște, timorare, urât, oboseală predomină. Natura însăși pare o țesătură de viziuni și simboluri care alimentează răul sau chiar constituie un spațiu malefic („pământul îmi pare un proaspăt mormânt”). Decorul citadin meschin, succesiunea mecanică de fapte și gesturi, întâmplările mărunte, pustii străzilor sunt secvențe ale unui ansamblu devitalizat. Elementele derizorii, de bălci și panoramă, inundă subconștientul ca o apă tulbure, purtătoare de semnale și ecouri ce se destramă și reduc la absurd existența. Cântecul „catirincii”, jalnic, răscolitor, amestec de tonuri stridente și pure, sugerează paradoxul trăirilor și trezește durerea tuturor neîmplinirilor din trecut. Un tablou autumnal obișnuit, frecvent exploatat în recuzita simbolistă (copaci negri, frunze moarte într-o păclă încremenită), pare un uriaș cimitir în care oamenii, „mai goi de visuri, mai săraci de viață, înmormântați în toamnă și ceață”, se descompun. Ploaia și ceața măresc indeterminarea, vagul și sunt agenți ai izolării și degradării, ai uniformizării materiei. Presimțită în letargia târgului sau activată de clopotele și cortegiile de înmormân-

tare, „teama morții” plutește deasupra orașului ca un „liliac tăcut și uriaș”. Pe de altă parte, somnul, ca preludiv al trecerii în neființă, este o stare binefăcătoare, de uitare, de liniște, dincolo de durere, o misterioasă satisfacție pe care o aduce contactul cu veșnicia. Insinuându-se tot mai profund, ideea morții capătă o intensitate paralizantă, producând viziuni ale propriei dispariții („cuvinte de dincolo”). Stările afective, contemplative, meditative, reprezentările se canalizează într-o perpetuă căutare de sine, într-un efort de înțelegere a propriei esențe. Poetul vibrează și simte intens nevoia comunicării pentru a-și disimula singurătatea, efemeritatea, absurdul, fiind interpretul unui cântec de demult, desuet și sentimental. Înseși ritmurile, caracterul reiterativ al vieții („Ca niște minutare pe un cadran / Ne învățăm pe același loc închis / Ne deșteptăm și iar cădem în vis”) fac versul „banal”, „trist, monoton și vechi”. Poezia lui **B.** are o atmosferă specifică, tenebroasă și apăsătoare. Metaforele relevă sensuri și conotații negative, iar lexicul este suprasaturat cu noțiuni din sfera semantică a morții, descompunerii, pierderii, suferinței, tristeții, singurătății, indeterminării, banalului, monotoniei, încremenirii etc. Exprimarea directă, tonul familiar și cam monocord constituie modul propriu al unei lirici lipsite de amploare vizionară, dar autentică prin fidelitatea față de aspirația unui suflet de a se revela sieși și lumii. Poetul a fost socotit un modernist nu numai datorită unor motive, culori și tonalități asemănătoare cu cele ale simbolismului, ci, mai ales, grație unor imagini fruste, bogate. În anii '50, dezințându-se cu oarecare stinghereală de temele și spiritul poeziilor din perioada interbelică, **B.** opune metaforei „floarea pământului” din 1920, o alta plină de semnificații ce se vor optimiste, „floarea soarelui”, care devine și titlul primului volum (1953) de stihuri „noi”. Acesta, ca și bună parte din culegerile care au urmat, are un caracter conjunctural, ilustrând o modalitate „artistică” de angajare politică. Mai târziu, revine la drumul poetic abandonat și publică două volume — *Aproape de pământ* (1968) și *Na greu' pământului* (1970) —, unde recuperează câteva din însemnele poeziei lui interbelice. Dar contemplarea vieții cotidiene și a naturii, meditația asupra timpului, percepția tot mai acută a stingerii, interogarea asupra propriului destin de creator, cu speranța că nu va lăsa în urmă doar „o mână de cenușă”, nu mai au forța expresivă de altădată.

Proza cu care a debutat în ziarul „România” (Iași, 1917) și, parțial, cea din volumele *Romanul perpetuu* (1928) și *Dumnezeu* (1936) este legată direct de experiența războiului. Zgduidit de proporțiile tragediei, autorul consemnează fapte și impresii ce provoacă perturbări grave în conștiințe, mergând până la psihoză și delir. *Romanul perpetuu* ilustrează lapidar ideea repetaibilității existențelor individuale, determinate de condiții imuabile. Personajele nu pot deveni „eroi”, creatori de acțiune și destin, ci doar victime, figurând în desfășurări impuse din afară. În romanul *Ghiocul* (1934), ideea de predestinare e sugerată încă din titlu. Preotul Valeriu Darie luptă să-și reprime structura pasională, dar până la urmă cade în păcat. Personajul — urmărit și în *Înălțarea la cer* (1938) — este dominat de o etică a ispășirii, retrăgându-se în sihăstrie și murind, simbolic,

pe creasta unui munte, cu iluzia „înălțării”. Alternând cu povestea principală, un alt plan al narațiunii îl are ca protagonist pe fiul preotului, Andrei, elev, supus și el patimilor erotice. Viața de internat, ambianța unei mari școli ieșene, diversitatea tipurilor de liceeni, melancolia adolescentului chinuit de misterele senzualității, dar și de incertitudini spirituale, neliniștit în așteptarea unui „ceva” nedefinit, sunt prinse în secvențe autentice și coerente. Și în *Obsesia* (1946), componenta erotică este văzută ca una din trăsăturile esențiale ale răului uman, făcând mai pregnantă viziunea întunecată asupra lumii ca fiindare anarhică, absurdă, tragică. *Oameni de lut* (1947) abso-lutizează această perspectivă. Ultimul roman, *Document* (1964), aparținând scrisului sociologizant, este o demonstrație tendențioasă a modului cum erau oprimați țărani în trecut. Și în literatura de călătorie, se manifestă două maniere de a consemna realitatea. În *Căutarea mea* (1933) cuprinde însemnările dintr-o croazieră pe Marea Mediterană. Călătorind, vizitând vestigiile unor vechi civilizații, **B.** înregistrează aspecte ale aceleiași umanități în veșnică mișcare, cu sens nelămurit, alimentându-i sentimentul intens al efemerității, al inutilității, conștiința unei existențe haotice, repetabile, într-o iremediabilă decadere. Spirit superior, autorul găsește aici expresia potrivită, ca o reacție spontană a unui scriitor lucid, sensibil și cu intuiția imponderabilului. Celelalte cărți de călătorie — *Curcubeu peste Dunăre* (1956) și *Prin U.R.S.S.* (1962) — sunt mai mult

Mihail Sadoveanu și Demostene Botez împreună cu soțiile

materiale de propagandă. Proza nonficțională a lui **B.** este întregită de două volume de *Memorii* (1970–1973), în care este reluat și conținutul mai vechiului opuscul *Lumea cea mică* (1944). Amintirile din copilărie refac procesul percepției progresive a lumii, cu trăirile sale unice, într-un spațiu specific. Alte evenimente autobiografice capătă aici un relief deosebit, în texte dense, vibrante. Principalul mobil al scrierii este evocarea, învăluită de căldură și admirație, a personalităților pe care poetul le-a cunoscut îndeaproape: Mihai Ralea, Ionel Teodoreanu, Al. O. Teodoreanu, Al. A. Philippide, Cezar Petrescu, Constantin Stere, Mihail Sadoveanu. După creionări rapide ale portretelor altor membri ai cercului „Viața românească”, **B.** se oprește pe larg la G. Ibrăileanu, cu dorința de a da imaginea unei existențe unice, patetice, de o impunătoare semnificație. Literatura pentru copii este un capitol extins al activității sale: *Picu și Gheorghiuță* (1956), *Lanterna magică* (1956), *Bucuria tinereții* (1957), *Șantier* (1964), *Povestea greierului* (1964), *Povestea Mărgicăi* (1970). După 1948, s-a ocupat constant de traduceri, semnând (uneori în colaborare) tălmăciri după opere de Molière, Flaubert, Madame de La Fayette, Pușkin, Jules Renard, Raymond Radiguet, Maxim Gorki, Valéry Larbaud, B. Brecht ș.a. A prelucrat în versuri o mai veche traducere din *Norii* de Aristofan. A mai versificat, stilizat și prefațat numeroase traduceri din literaturile sovietică, bulgară, maghiară, germană, chineză ș.a. Receptată favorabil la vremea apariției, poezia lui **B.** a fost considerată reprezentativă pentru modernismul românesc. Începând cu anul 1922, unele poeme au fost traduse și au intrat în antologii apărute în limbile maghiară, franceză, engleză, spaniolă ș.a. După 1950, numărul

tălmăcirilor din opera sa este mult mai mare, cuprinzând și versiuni în limbile rusă, germană, italiană, portugheză ș.a.

Puțin personală prin armonia exterioară a versului și limbă, această poezie se personalizează și se modernizează chiar prin imagine. În dezlănțuirea imaginismului frenetic al poeziei contemporane, Demostene Botez e unul din cei mai fecunzi și mai originali creatori de expresie figurată, de comparații proaspete și grațioase...

E. LOVINESCU

SCRIERI: *Munții*, Iași, 1918; *Floarea pământului*, Iași, 1920; *Povestea omului*, Iași, 1923; *Zilele vieții*, București, 1927; *Roman perpetuu*, București, 1928; *În căutarea mea*, București, 1933; *Cuvinte de dincolo*, București, 1934; *Ghiocul*, București, 1934; *Dumnezeu*, București, 1936; *Înălțarea la cer*, București, 1938; *Comedia umană*, București, 1940; *Pământ și om*, București, 1942; *Lumea cea mică*, București, 1944; *Obsesia*, București, 1946; *Oameni de lut*, București, 1947; *Floarea soarelui*, București, 1953; *Sfredeluș*, București, 1953; *Hoțu și Pachița*, București, 1954; *Versuri alese*, București, 1955; *Curcubeu peste Dunăre*, București, 1956; *Oameni în lumină*, București, 1956; *Picu și Gheorghiuță*, București, 1956; *Lanterna magică*, București, 1956; *Bucuria tinereții*, București, 1957; *Prin ani*, București, 1958; *Hoinăreli prin natură* (în colaborare cu Ionel Pop), București, 1961; ed. 2, București, 1965; *Carnet*, București, 1961; *Scriitori, carte, cititor*, București, 1961; *Prin U.R.S.S.*, București, 1962; *Noaptea luminată*, București, 1962; *Oglinzi*, București, 1963; *Document*, București, 1964; *Șantier*, București, 1964; *Însemnările lui Andrei Chirică*, București, 1964; *Povestea greierului*, București, 1964; *Chipuri și măști*, București, 1965; *În fața timpului*, București, 1967; *Povestea brazilor și a hârtiei*, București, 1967; *Aproape de pământ*, București, 1968; *Fapte diverse*, București, 1969; *Na greu' pământului*, București, 1970; *Povestea Mărgicăi*, București, 1970; *Memorii*, I–II, București, 1970–1973; *Scrieri*, I–IV, București, 1971–1973; *Tramvaiul de noapte*, București, 1973.

Traduceri: Latzko Andraș, *Oamenii în război*, Iași, 1920 (în colaborare cu Adonis Popov); Jean Richepin, *Morți bizare*, București, f.a.; C. S. Forester, *Un cruciător*, București, 1945; V. Bianchi, *Întâlniri neașteptate*, București, 1948; G. Medynsky, *Maria*, pref. V. Bărlădeanu, București, 1950 (în colaborare cu Ecaterina Antonescu); E. Svart, I. Frez, *Uzina noastră*, București, 1950 (în colaborare cu Ana Mișea); *Antologia poezilor decembriști. 1826–1951*, București, 1951 (în colaborare cu Claudia Millian și C. Argeșanu); Maxim Gorki, *Viața lui Clim Samghin*, I–IV, București, 1951–1953; Evghenii Junga, *Corabia nemuritoare*, București, 1951 (în colaborare cu Ana Mișea); A. N. Stepanov, *Port Arthur*, I–II, București, 1952 (în colaborare cu Melania Livadă); N. I. Vapțarov, *Poeme*, București, 1952 (în colaborare cu Maria Banuș și Vlaicu Bârma); Z. Firsov, *Prieteni cu apa*, București, 1953; V. Cocetov, *Neamul Jurbinilor*, București, 1953 (în colaborare cu Ada Steinberg); Dimos Rendis, *Pământul patriei*, București, 1953 (în colaborare cu Letiția Papu); N. Bobrov, *Cikalov*, București, 1954; Aristofan, *Norii*, București, 1955 (în colaborare cu Șt. Bezdechi); Molière, *Opere*, vol. I: *Sganarel sau Încornoratul închipuit*, București, 1955; G. Flaubert, *Doamna Bovary*, pref. T. Vianu, București, 1956; Roger Vailland, *325 000 de franci*, București, 1957; Szemler Ferenc, *Versuri alese*, București, 1957; Pramudia Ananta Toer, *Povestiri indoneziene*, București, 1960; Tewfik El Hakim, *Jurnalul unui procuror de țară*, București, 1962; *Antologia poeziei chineze clasice (sec. al XI-lea î.e.n.– 1911)*, București, 1963 (în colaborare cu Eusebiu Camilar, Mihai Dragomir ș.a.); Bertholt Brecht, *Versuri*, București, 1964 (în colaborare cu Lazăr Iliescu); Mao Dun, *Nuvele*, București, 1964 (în colaborare cu Ecaterina Vârzar, Alice Gabrielescu ș.a.); Vl. Feodorov, *Fântâna cu apă limpede*, București, 1965

(în colaborare cu Ecaterina Vârzar); Madame de La Fayette, *Principesa de Clèves*, pref. Elena Vianu, București, 1966, *Principesa de Montpensier. Zăide. Principesa de Clèves. Istoria Henriettei de Anglia. Contesa de Tende*, București, 1984 (în colaborare cu Dolores Toma); Jules Renard, *Scrieri alese*, pref. Paul Miclău, București, 1967 (în colaborare cu Marcel Gafton și Modest Morariu); Raymond Radiguet, *Neastâmpăr. Bal la contele d'Orgel*, pref. Richard Regwald, București, 1968; *Înlănțuit de diavol*, pref. Alexandru Păduraru, București, 2003; Vercors, *Bătălia tăcerii. Amintiri de la miezul nopții*, București, 1970, *Pluta Meduzei*, București, 1972; Valery Larbaud, *Poezii*, pref. trad., București, 1971; Elena Văcărescu, Ana de Noailles, *Versuri*, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1971 (în colaborare cu Lazăr Iliescu); B. Constant, *Adolphe*, București, 1973 (în colaborare cu T. Teodorescu-Braniște).

Repere bibliografice: Ibrăileanu, *Opere*, III, 125-136, X, 350-351; Lovinescu, *Opere*, VIII, 288, IX, 262-266, 511-512; Aderca, *Contribuții*, I, 379-381; I. Vinea, „Floarea pământului”, ALA, 1921, 11; N. Davidescu, „Floarea pământului”, „Ora”, 1921, 27; Al. A. Philippide, *Un volum și un premiu. „Floarea pământului”*, G, 1921, 5; Șerban Cioculescu, *Poezia lui Demostene Botez*, FCL, 1923, 3; Perpessicius, *Opere*, II, 118-120, III, 69-73, VII, 13-14, IX, 211-213, 319-322, XII, 331-332; G. Bogdan-Duică, „Floarea pământului”, „Povestea omului”, SDM, 1925, 9; Constantinescu, *Scrieri*, I, 329-344; Lovinescu, *Scrieri*, IV, 635-639, VI, 112-113, 264; N. Davidescu, „Zilele vieții”, PRL, 1928, 9-10; Sadoveanu, *Opere*, XIX, 329-334; Al. A. Philippide, *Demostene Botez*, ALA, 1932, 592; I. Vinea, *Demostene Botez*, FCL, 1932, 466; Călinescu, *Cronici*, II, 345-349; Petre Pandrea, *Analize*, VR, 1934, 7; Boz, *Cartea*, 69-76; Șerban Cioculescu, „Cuvinte de dincolo”, ADV, 1934, 15521; Streinu, *Pagini*, V, 56-63, 209-212; Iorga, *Ist. lit. cont.*, II, 197, 243-244; Erasm [Petru Manoliu], „Ghiocul”, „Credința”, 1935, 336; Al. A. Philippide, „Ghiocul”, CLI, 1935, 14; G. Călinescu, „Ghiocul”, ALA, 1935, 741; Petre Pandrea, „Ghiocul”, DEP, 1935, 2244; Octav Șuluțiu, „Ghiocul”, F, 1935, 2; Ralea, *Scrieri*, II, 477-479; Biberi, *Études*, 125-126; Călinescu, *Ulysse*, 394-398; Munteanu, *Panorama*, 268-270; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 736-739; Al. Piru, „Lumea cea mică”, VR, 1945, 11-12; O.S.C. [Ovid S. Crohmălniceanu], „Obsesia”, CNT, 1947, 48; Călinescu, *Literatura*, 47-51; Ovid S. Crohmălniceanu, „Oameni de lut”, CNT, 1947, 65; Octav Șuluțiu, „Oameni de lut”, „Apărarea”, 1948, 60; Lupi, *Storia*, 376-377; Bălan, *Delimitări*, 60-83; Valeriu Râpeanu, „Bucuria tinereții”, GL, 1958, 7; Cornel Regman, *Retrospectiva Demostene Botez*, TR, 1958, 22; Al. Săndulescu, „Prin ani”, GL, 1958, 23; Al. Piru, „Prin ani”, LCF, 1958, 5; Al. Săndulescu, „Poezii”, IL, 1961, 11; Petroveanu, *Profiluri*, 46-60; Valeriu Râpeanu, *Demostene Botez*, LCF, 1964, 2; Ion Caraion, „Chipuri și măști”, GL, 1965, 34; Philippide, *Scrieri*, IV, 176-178; Cioculescu, *Varietăți*, 389-391; Cubleşan, *Miniaturi*, 47-55; Paul Georgescu, *Demostene Botez în fața timpului*, GL, 1967, 23; Nicolae Manolescu, „În fața timpului”, CNT, 1967, 27; Ion Biberi, *Poezia lui Demostene Botez*, VR, 1967, 7; Philippide, *Considerații*, I, 284-291; Manolescu, *Metamorfozele*, 44-46; Piru, *Panorama*, 48-53; Valeriu Cristea, „Fapte diverse”, FLC, 1969, 42; Tudor, *Pretexte*, 148-154; Valeriu Cristea, „Na greu' pământului”, FLC, 1970, 811; Șerban Cioculescu, *Demostene Botez memorialist*, RL, 1971, 4; Edgar, Papu, „Na greu' pământului”, VR, 1971, 3; Petroveanu, *Traietorii*, 16-22; Indrieș, *Polifonia*, 173-185; Tudor-Anton, *Ipostaze*, 152-157; Săndulescu, *Citind*, 210-217; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 330-339; Piru, *Poezia*, I, 69-77; Negoieșcu, *Analize*, 207-219; Simion Bărbulescu, *Demostene Botez - viața ca roman trăit*, București, 1983; Micu, *Modernismul*, 183-187; Iliescu, *Poezia, passim*; Negoieșcu, *Ist. lit.*, I, 291-293; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 42-44; *Dicț. esențial*, 102-104; Popa, *Ist. lit.*, I, 800-801, *passim*; Alex. Ștefănescu, *Demostene Botez*, RL, 2003, 10.

C. T.

BOTEZ, Ioachim (13.VI.1884, Bistricioara, j. Neamț - 12.VI.1956, București), prozator, traducător și publicist. Tatăl lui B. a fost șef de pădurari. Din cauza unui incendiu, familia se mută la București, unde copilul face clasele primare, fiind înscris apoi la Liceul „Cantemir Vodă”. La șaptesprezece ani părăsește școala și își câștigă existența ca învățător suplinitor la țară, în cătunele Vârteju, Dârza, Ciorogârla. Abia în 1913 avea să-și ia, la „Sf. Sava”, diploma de absolvent. Licențiat, în 1921, în limba și literatura franceză, începe un lung șir de peregrinări ca profesor - Pitești, Mizil (aici obține definitivatul), Piatra Neamț, Buzău, Oltenița, Suceava. La București, predă franceza la un pension de fete, la Școala Normală, la Liceul „Mihai Viteazul”. Câtva timp, a fost „gardian mângăitor de catastife” la închisoarea Văcărești. Nădufurile și ricanările lui de „belfer” mai aparte răbufnesc într-o seamă de foiletoane din „Curentul”, o parte dintre ele fiind absorbite în cartea, în două volume, *Însemnările unui belfer* (1935, 1939). Nimeni nu ar fi zis, întâlnindu-l pe rubicondul B., cu înfățișarea-i boemă, accentuată de pălăria cu boruri largi și de lavaliera neagră, că în el mocnește drojdia atâtor nemulțumiri. În lume, cu iscusință de povestitor, îi încânta pe cei din jur, după cum și la școală era, se pare, iubit de elevi. În scris, însă, zăcașul nu prea filtrează toxinele atâtor „parapoane”. Pizmaș dintotdeauna pe cei înstăriți și, în genere, pe privilegiații sorții, el se dedă, odată cu venirea comunistilor la putere, unei publicistici devotate (până la mistificare) noului regim. Moare în urma unei crize cardiace.

După debutul din „Foaia populară” (1899), **B.** publică texte umoristice, în proză și versuri, la „Zeflemeaua”, „Belgia Orientului”, „Furnica”, unde a fost și redactor, „Țivil-Cazon”, „Sămănătorul”, „Falanga literară și artistică”. Mai ales în acești primi ani iscălește și altfel decât cu numele său: J. B., Bz, J. Bz., Vic, Victor, I. B. Victor, I. Botez-Victor, J. Botez-Victor, Joachim Belfer, Un belfer. A mai colaborat cu articole, schițe, câteodată poezioare la „Viața românească”, „Minerva literară ilustrată”, „Noua revistă română”, „Flacăra”, „Rampa”, „Adevărul literar și artistic”, „Ideea europeană”, „Cuvântul”, „Cuvântul liber”, „România de azi”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Curentul literar”, „Gazeta literară”, „Iașul literar” ș.a. Intervențiile din rubrica „Ora belferului”, susținută în „Curentul”, sunt reluate în broșura *Cum să pronunțăm franțuzește* (1941). Bun cunoscător de germană și, bineînțeles, franceză, **B.** traduce, în special în „Noua revistă română”, din Pedro Antonio de Alarcón, Charles Baudelaire, A. P. Cehov, N. V. Gogol, H. Heine, Jean Lorrain, Paul Morand, Peter Rosegger, Saphyr, Fr. Schiller, August Strindberg, Villiers de l'Isle Adam, Paul Verlaine. În broșuri i-au apărut în deceniul al treilea și alte tălmăciri. Izbânzile lui ca traducător sunt versiunile pe care le realizează din Charles de Coster (*Legenda și întâmplările vitejești, vesele și glorioase ale lui Ulenspiegel și Lamme Goedzak în ținuturile Flandrei și aiurea*, 1947), Aleko Konstantinov (*Bai Ganiu*, 1955), Alphonse Daudet (*Tartarin în Alpi*, 1956, *Minunatele isprăvi ale lui Tartarin din Tarascon*, 1956), Branislav Nușici (*Anii de școală*, 1957). Ca publicist, **B.** are un condei teribil de spornic. Îndeosebi la „Curentul”, el scrie într-o cadență neobosită, comentând cu ascuțime și cu un soi de poșăceală hătră felurite întâmplări, unele triste, altele înveselitoare. Fire nostalgică, oftează adesea după vremurile „bлагословите” de odinioară, așa cum, hoinar nelecuit „prin ai coclauri”, îl încearcă păreri de rău după „dulcea isihie a drumeției de altădată”. Indispus de tracasările de zi cu zi, își caută un refugiu în „liniște și singurătate”. Mai cu un popas, mai cu un taifas, umblărețul colindă ținuturi care îi suscită apetența pentru descrieri. Străinătatea, unde își plimbă pașii de „gură-cască”, îl inspiră mai puțin. Cele câteva figuri care reapar mereu în aceste însemnări sunt personaje virtuale ale unei proze pe care, lipsit de inventivitate, nu ajunge să o compună. Impulsionate de un resort asociativ, „schițele” lui sunt de fapt evocări, depănate cu un anume șart, amestec de maliție și de melancolie. După război, acrimoniosul își drege glasul ca să poată emite o întreagă gamă de încântări. La tot pasul, și în foiletoanele de prin gazete, și în cele înmănușate în cărți (*Schițe și însemnări din școala de ieri și de azi*, 1953, *După o jumătate de veac*, 1954, *Școala de altădată*, 1955, *De azi și de demult*, 1955, *Prin București odinioară și azi*, 1956, *Din școala de ieri și de azi*, 1957), el ocărăște trecutul, față de care „lumea nouă”, cercetată „cu gura căscată de mirare”, i se pare un „tărâm de basm”.

Cu excepția lui G. Călinescu, toți criticii importanți din epocă au întâmpinat cu elogii spovedaniile, și acide și tânguitoare, ale lui **B.**, din *Însemnările unui belfer*. Rememorarea avaturilor unei cariere hărțuite de neșansă îi declanșează cusurghiului, care este poate un idealist înfrânt, reacții depre-

sive și înverșunări propulsate în sarcasmul congestionat până la vorba crudă. Dascălul persecutat de frustrări își răzbuună, zugrăvind în accente virulent caricaturale „vicleimul fără perdea” al școlii, denunțată, cu o grimasă de aversiune, ca un lăcaș al neomeniei. Sadici și obtuzi, haini, tipicari și chilipirgii, zgriptorii satirizați evoluează în ambientul unui grotesc de figurație zoologică. Tapirul, Păianjenul, Pupăza, Limbricul, Caracatița fac parte din ceata acestor creaturi repugnante și caraghioase. Oricât adevăr ar exista în șarjele „belferului” asediat de toxinele atâtor „parapoane”, ele nu disimulează îndeajuns umoarea rea. Apatia, ieșirile lui de revoltă trădează obida unui complex social, precum și cantonarea în resentiment. Replierea în reverii și cultivarea unor efuziuni naturiste constituie cea mai bună terapie a stărilor de indispoziție. Ca și C. Hogaș, **B.**, iubitor de solitudine care nu-și refuză deliciul epicureic, are gustul vagabondajului la voia întâmplării, aceste peregrinări nutriră lirismul dichisit al generoaselor descrieri. E fața destină a prozatorului, altminteri încrunțat și cătrănit. În pofida unor exerciții de ficțiune, cartea lui rămâne, cu izbutirile și insuficiențele ei, mărturia unei vocații de memorialist.

SCRIERI: *Însemnările unui belfer*, I-II, București, 1935-1939; ed. îngr. și pref. Petru Poantă, București, 1974; *Schițe și însemnări din școala de ieri și de azi*, București, 1953; *După o jumătate de veac*, București, 1954; *Școala de altădată*, pref. autorului, București, 1955; *De azi și de demult*, București, 1955; *Prin București odinioară și azi*, București, 1956; *Din școala de ieri și de azi*, București, 1957. **Traduceri:** August Strindberg, *Mustrare de cuget*, București, 1916, *Nuvele*, București, 1925, *Dragoste și pâine*, București, 1927 (în colaborare cu Otilia Ghibu); Stefan Zweig, *Ochii fratelui veșnic*, București, 1929; J. Bührer, *Anarhistul – Romanul unui răzvrătit*, București, 1930; Holger Dachmann, *Povestiri din Danemarca*, pref. trad., București, [1932]; Jules Vallès, *Amintirile unui student sărac*, București, [1932]; Virgilio Biocchi, *Acul de cap*, București, f.a.; Herbert Eulenberg, *Taina femeilor*, București, f.a.; Leonhard Franck, *Deasupra prăpastiei*, București, f.a.; Maxim Gorki, *Cerșetorii*, București, f.a.; Franz Herczeg, *Când femeile se plictisesc*, București, f.a.; Ejnar Mikkelsen, *Demonul ghețarilor polari*, București, f.a.; V. I. Nemirovici-Dancenko, *Ocașul*, București, f.a.; Gabriele Reuter, *Femeia cu picioare de capră*, București, f.a.; Ferdinand von Saar, *Sălbateca*, București, f.a.; Charlot Strasser, *Corabia ciumată*, pref. trad., București, f.a.; Paul Verlaine, *Închisorile mele*, București, f.a.; Charles de Coster, *Legenda și întâmplările vitejești, vesele și glorioase ale lui Ulenspiegel și Lamme Goedzak în ținuturile Flandrei și aiurea*, București, 1947; Aleko Konstantinov, *Bai Ganiu*, pref. Simion Rusachiev, București, 1955 (în colaborare cu Tudor Călin); Alphonse Daudet, *Tartarin în Alpi*, București, 1956, *Minunatele isprăvi ale lui Tartarin din Tarascon*, București, 1956; ed. pref. Elena Beram, București, 1970; Branislav Nușici, *Anii de școală*, pref. trad., București, 1956 (în colaborare cu Dorin Gămulescu).

Repere bibliografice: Vianu, *Opere*, III, 177-181; Perpessicius, *Opere*, VII, 103-104, VIII, 339-343; Constantinescu, *Scieri*, I, 345-349; Sebastian, *Eseuri*, 310-314; Lovinescu, *Scieri*, II, 414-419, VI, 263, VIII, 225; Streinu, *Pagini*, I, 166-169, VI, 126-135; Cioculescu, *Aspecte*, 385-397; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 923; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 376-377; Popa, *Dict. lit.* (1977), 106-107; Poantă, *Radiografii*, I, 18-26; *Dict. scriit. rom.*, I, 338-339; Faifer, *Pluta*, 49-54. F.F.

BOTEZ, Ioan (Iancu) (20.IV.1871, Măcărești, j. Iași — 14.IV.1947, București), anglist și eseist. Înruddit, prin mamă, cu episcopul Melchisedec și cu istoricul V. A. Urechia, **B.**, frate al lui Constantin Botez (editor al lui M. Eminescu), a urmat Facultatea de Litere și Filosofie din Iași. A activat, alături de G. Ibrăileanu, în cercul socialist. În 1899, a trecut în rândurile liberalilor, ajungând mai târziu deputat și senator. A fost primul profesor care a predat engleza în școala secundară. În Iași, a funcționat la Liceul Național și la Liceul Internat între 1901 și 1924, paralel și la Școala Comercială Superioară. A colaborat, din inițiativa lui A. Philippide, la *Dicționarul limbii române*. Era și un foarte energic om de afaceri, întemeietor al Băncii Iașilor (1911), președinte al Camerei de Comerț și Industrie. În 1906 se află între fondatorii revistei „Viața românească”; colaborează aici, cu studii și recenzii, până în 1937. Între 1908 și 1911, a studiat la University College din Londra, în vederea susținerii unui doctorat în litere. Rod al acestor ani a fost cartea care l-a făcut cunoscut, *Aspecte din civilizația engleză* (1912), din care, până în 1945, s-au tras cinci ediții. I-au urmat, în 1914, o lucrare referitoare la istoria românilor destinată britanicilor, *A Short Survey on the Neolatins of the Near East*, și culegerea *Studii și observații*. Înființându-se la Facultatea de Litere și Filosofie din Iași, în 1924, Catedra de limba și literatura engleză, **B.** este chemat să o suplinească. Ajunge conferențiar, iar în 1926, profesor titular. Este și decanul facultății între 1926 și 1936. Studiile apărute în plachete, „*Hamlet*” în tragedia shakespeariană (1925), „*King Lear*” și concepția dramatică a teatrului shakespearian (1927), *Sentimentul răzbumării și supranaturalul în „Hamlet”* (1928), „*Shylock*” în cadrul literaturii shakespeariane (1932), fac parte dintr-o proiectată monografie asupra lui Shakespeare. Mulți ani, **B.** a fost în comitetul de lectură al Teatrului Național din Iași. După pensionare, în 1939, se mută în București, unde se ocupă de administrarea societății „Țesătoriile reunite”, pe care o înființase.

Scopul mărturisit al eseurilor reunite în *Aspecte din civilizația engleză* era acela de a schița „fizionomia civilizației unui mare și vechi popor” pentru a oferi modele. Comentariul, o istorie a ideilor, bazată pe o bogată documentare, trimite mereu la un fundament psihologizant: constante ale mentalității unui neam sunt urmărite în manifestările spiritului, în organizarea civică. Prin prisma instinctului de libertate individuală, cea mai caracteristică însușire a anglo-saxonilor, se examinează modalitățile de intervenție a statului, bisericii, școlii, confruntate cu o necesitate organică: respectul față de om. Educația dirijată spre formarea caracterului, democrația, trăinicia instituțiilor, întemeierea lor pe tradiție îi stârnesc admirația. Capitole speciale sunt dedicate limbii și literaturii engleze, văzute ca expresii directe ale caracterului național și ale unor împrejurări istorice specifice. Literatura engleză, în care nu căutările formale au întâietate, ci pătrunderea sufletului omenesc până la percepția adevărilor lui esențiale, îi apare comentatorului superioară altora. În artă, el făcea o distincție netă între creație (mister, vibrație, viață) și imitația ori fabricația în serie. Trimiterile comparatiste, interferențele culturale nu lipsesc. Prin analizele consacrate teatrului lui

Shakespeare, **B.** se afirmă ca un prim și deosebit de competent shakespeareolog român. În atenția sa stau în primul rând caracterele, dar observațiile, de finețe, se extind și asupra viziunii dramatice. Hamlet este văzut ca un reprezentant al idealismului în luptă cu constrângerile realității, anticipând, prin dimensiunea intelectuală a crizei sale, pe eroul tragic al timpurilor moderne. Asupra abisurilor interioare ale personajelor se fac deducții subtile, cu substrat psihanalitic; în *Hamlet*, supune discuției caracterul obsesional al aparițiilor supranaturale iar în *Macbeth*, amestecul de sens și de fantastic din nebunie. Tragicul este legat de neputința, general umană, de a ajunge la real. Bibliografia pe care o pune la dispoziție e una de referință. În opoziție cu Shakespeare, creator în dimensiunea umanității eterne, pe G. B. Shaw îl analizează prin verva cuvântului, a ironiei. Identifică (*Studii și observații*) în eroul a două drame elisabetane pe fiul lui Iancu Sasul, urmaș al lui Petru Rareș. Între valorile perene ale artei universale așază opera lui Ion Creangă, chintesență a spiritualității românești. Eseurile lui **B.** se constituie într-o proză de idei, sobră, elegantă în stil, însuflețită prin pledoaria umanistă și prin hotărârea de a pătrunde „sensul durabil” al lucrurilor.

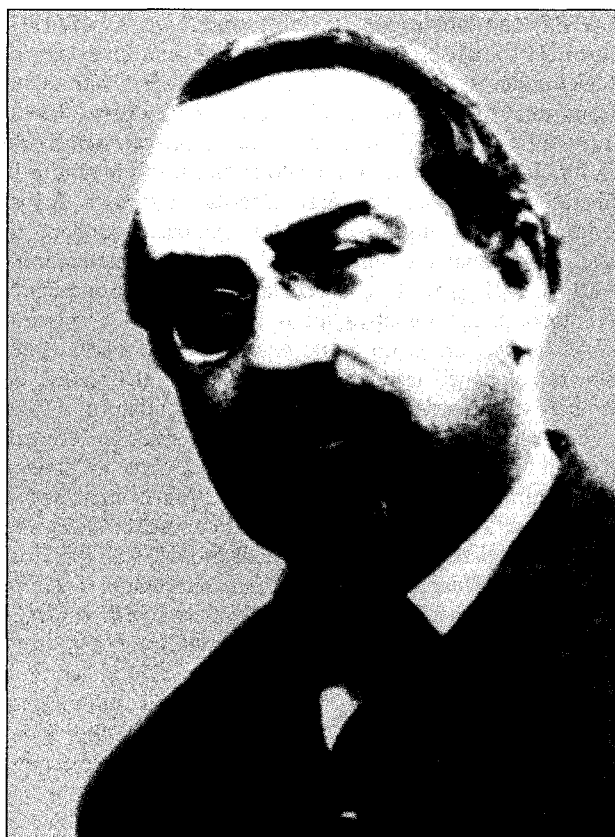
SCRIERI: *Aspecte din civilizația engleză*, Iași, 1912; *A Short Survey on the Neolatins of the Near East*, Iași, 1914; *Studii și observații*, Iași, 1914; „*Hamlet*” în tragedia shakespeariană, Iași, 1925; „*King Lear*” și concepția dramatică a teatrului shakespearian, Iași, 1927; *Sentimentul răzbumării și supranaturalul în „Hamlet”*, Iași, 1928; „*Shylock*” în cadrul literaturii

shakespeareane, București, 1932. **Traduceri:** August Strindberg, *Nuvele*, București, 1925.

Repere bibliografice: Suchianu, *Aspecte*, 37-42; Petru Comarnescu, *Ioan Botez, comentator al literaturii engleze*, VR, 1966, 3; Dan Grigorescu, *Shakespeare în cultura română modernă*, București, 1971, *passim*; *Ist. comp. Rom.*, 195-198; Maftai, *Personalități*, IV, 41-42; *Dicț. scriit. rom.*, I, 337-338; A. Bălu, *I. Botez și receptarea literaturii engleze*, CL, 1999, 10. S.C.

BOTEZ, Octav (15.V.1884, Iași — 25.IX.1943, Iași), critic literar. Este fiul Smarandei, fiică a căminarului Nastasachi Mihail, și al generalului Panait Botez. Fratele său mai mare, Eugeniu, se va numi, ca scriitor, Jean Bart. **B.** învață la Iași, după clasele primare fiind înscris, în 1894, la Liceul Național. Din 1901 urmează cursurile Facultății de Litere și Filosofie, în 1906 dobândind licența în filosofie. Își trece, în 1909, examenul de capacitate, dar încă din 1908 era profesor de limba română la Școala Normală „V. Lupu”. De aici, se transferă la liceul bărlădean „Gh. Roșca Codreanu” (1909-1910), unde predă franceza, revenind la Iași, mai întâi la Liceul Militar (1910-1911), apoi la Liceul Național (1912-1927). Între 1912 și 1915 își continuă studiile la Berlin, Geneva, Grenoble. În 1925, își ia doctoratul în filosofie cu o teză despre A. D. Xenopol, obținând docența cinci ani mai târziu. Conferențiar suplinitor, din 1927, la Catedra de critică și estetică literară a Facultății de Litere și Filosofie din Iași, titularizat în 1931, suplinește din 1930 — G. Ibrăileanu fiind din ce în ce mai bolnav — și Catedra de istorie a literaturii române moderne; în 1937 devine profesor plin. Suferind de o afecțiune cardiacă, în ultimii ani trăia mai mult retras.

Spirit lucid până la scepticism, inhibat din exces de reflexivitate, cititor insașiabil, bonomul acesta era modestia însăși. Interlocutor agreabil, surâzător, nu făcea caz niciodată de cunoștințele lui în felurite domenii (filosofie, estetică, sociologie, psihologie, economie, politică). Amplul studiu *Alexandru Xenopol, teoretician și filosof al istoriei* (1928) dezvăluie, în persoana lui **B.**, un exeget cu apetență pentru noțiunile abstracte, sagacitatea comentariului fiind susținută de o cumpănită orientare în mișcarea de idei a vremii. Că avea o certă disponibilitate pentru argumentația în plan teoretic se observă atât într-o seamă de recenzii, cât și în cursurile universitare. Prelegerile lui tratează despre obiectul și metoda esteticii literare, evoluția ideilor estetice și a criticii din Antichitate până în secolul al XVIII-lea, critica și estetica literară în Germania, Anglia și Italia ș.a. Disociind în maniera lui Ibrăileanu, afirmă că opera de creație are mai mulți sorti decât opera de analiză. Unui critic îi cere să aibă acea „intuiție sintetică” prin care să se transpună, oarecum în felul unui poet, în inima textului pe care vrea să-l tâlcuiască. Dacă, sub anumite aspecte, **B.**, adept și el al ideologiei poporaniste, calcă pe urmele lui Ibrăileanu, în câteva privințe se deosebește de maestrul său. Acordă, astfel, o atenție mai mare scriitorilor de tranziție, zăbovește asupra realizării artistice a unei scrieri, se dovedește, deși cu zone de opacitate, mai receptiv față de poezia nouă; în delimitarea unor epoci de dezvoltare a literaturii noastre, recurge nu la criteriul

personalităților scriitoricești, ci la acela al apariției revistelor importante („Dacia literară”, „Convorbiri literare”, „Viața românească”). În studiul polemic *În jurul teoriei genurilor literare* (1930), combătând pe Benedetto Croce și pe Friedrich Gundolf, care contestă existența obiectivă a genurilor literare, criticul nu le consideră deloc a fi o construcție arbitrară. Un flexibil, pertinent exercițiu comparatist îl constituie lucrarea *Naturalismul în opera lui Delavrancea* (1936). Studiul *Titu Maiorescu și locul lui în cultura românească* (1940) este colorat cu amintiri personale. Iscăbind câteodată O.B. sau, foarte rar, P. Octavian, **B.** colaborează la „Arhiva”, unde în 1904, a și debutat, „Însemnări ieșene”, „Arhiva pentru știința și reforma socială”, „Gândirea”, „Lumea”, „Adevărul literar și artistic”, „Adevărul”, „Manifest”, „România literară”, „Cuget moldovenesc”. La „Viața românească”, unde a fost membru fondator, semnează din când în când, între 1906 și 1937, cronica literară și cronica teatrală, dar competența lui e vădită și în cronica filosofică, în cronica ideilor, de asemenea, în cronica politică. Și-a strâns o parte din însemnările critice în volumul *Pe marginea cărților* (1923). Postum, i-a mai apărut o carte, *Figuri și note istorico-literare* (1944).

Nici pedant, nici amator de frivolități impresioniste, **B.** trezește încredere prin moralitatea gestului său critic, dar, nu mai puțin, prin calma, discreta lui comprehensiune. Clar și sistematic, cu un bun-simț ce asigură moderația evaluărilor,

criticul nu e o natură divagantă. Sobrietatea, care divulgă poate la el un minus al fanteziei, dictează fidelitatea lecturii. Ceea ce urmărește, operând cu instrumente de precizie, este să reconstituie „îndărătul operei” fizionomia autorului și atitudinea lui în fața vieții. Îl interesează mai degrabă să lămurească (și să se transpună în) interioritatea acestui scriitor decât să cântărească și să proclame valoarea unui text. Își exersează deci perspicacitatea pentru a surprinde „substratul sufletesc și etic” al unor scrieri, ceea ce îl face reticent față de estetica așa-zicând decadentă. Descriptiv prin formație didactică, cu exagerată grijă pentru conexiuni, raportează mai totdeauna o creație sau alta la contextul (social, național) în care ele au fost zămislite. Povestește tacticos subiectul, apoi ia la rând personajele, oprindu-se la cele „verosimile” și portretizându-le analitic, în fine califică scurt și îndeobște neconcesiv eficiența mijloacelor de expresie. Cu tot atașamentul față de valorile tradiționale, **B.** acceptă și „poezia pură”, dar numai în măsura în care iradiază o „misterioasă putere de incantație”. Dintr-o slăbiciune de „viețist”, supralicitează versurile lui G. Topîrceanu, ale Otiliei Cazimir și ale Luciei Mantu, precum și proza lui I. I. Mironescu; doar răsăfatului Ionel Teodoreanu îi reproșează „imagismul prețios”. Nu gustă „rodomontadele” lui I. Minulescu și nici „poemele cu îngeri” ale lui V. Voiculescu sau „dadaismul autohton” al jocurilor poeticești ale lui Ion Barbu. Se lasă însă câștigat de forța eruptivă a poeziilor lui O. Goga și de poemele, de un serafism tulburător sau de o titanică vigoare, ale lui T. Arghezi. Având antene mai bune pentru poezia prozei, îl încântă, la M. Sadoveanu, lirismul „înalț și grandios” și îi pronosticează, în 1905, un destin de romancier istoric. Un studiu mustind de sugestii, presărat cu sintagme care au făcut carieră, este acela consacrat lui C. Hogaș. Despre romanul *Ion* al lui Rebreanu, tot așa, emite opinii bine gândite. La Ion Agârbiceanu relevă suflul de idealism etic. Epicul Hortensiei Papadat-Bengescu îl consideră a fi, în ciuda acuității privirii auctoriale, minat de psihologia falsă, efect al unei viziuni intens subiective. Un „suflu tragic de mister și sombră pasiune” îl frapează în proza febrilă a lui Gib I. Mihăescu. Ironizat de E. Lovinescu, **B.** îl execută la rândul-i pe criticul „amoretat de esteticul pur” în ipostaza lui de romancier. Aidoma lui Sainte-Beuve, el obișnuiește să plaseze un autor, la care caută, ce-i drept, să detecteze „nota personală”, într-o „familie de spirite”. Câteva articole (despre B. Delavrancea, Duiliu Zamfirescu, V. Eftimiu) au ascuțiri ironice. Momente de evocare colorează uneori discursul analitic, criticul având o înzestrare de memorialist. Cu întinse, aprofundate lecturi din literatura străină, se simte în largul lui printre scriitorii de expresie franceză: critici (Hippolyte Taine, Émile Faguet, dar și Anatole France), poeți (Albert de Vigny, Gérard de Nerval, Paul Claudel, Maurice Maeterlinck, Emile Verhaeren), prozatori (Romain Rolland, Marcel Proust, André Gide ș.a.), moralisti (Joseph Joubert). Dramaturgia lui H. Ibsen îi incită, și ea, nervul hermeneutic.

Cu ținuta-i integră, care îi face scrisul cu atât mai credibil, **B.** s-a impus de la un an la altul ca un critic adevărat — nici mai mult, dar nici mai puțin decât atât.

SCRIERI: *Pe marginea cărților*, Iași, 1923; *Alexandru Xenopol, gânditor*, Iași, 1925; *Alexandru Xenopol, teoretician și filosof al istoriei*, București, 1928; *În jurul teoriei genurilor literare*, Iași, 1930; *Naturalismul în opera lui Delavrancea*, București, 1936; *Titu Maiorescu și locul lui în cultura românească*, Iași, 1940; *Figuri și note istorico-literare*, București, 1944; *Scrieri*, îngr. Ilie Dan, pref. Zaharia Sângeorzan, Iași, 1977.

Repere bibliografice: Ralea, *Scrieri*, II, 420–422; Lovinescu, *Scrieri*, IV, 231–233; Călinescu, *Ulyse*, 315–319; Adrian Marino, *Octav Botez*, RFR, 1944, 1; Al. Piru, *Octav Botez*, RFR, 1944, 3; Ciopraga, *Lit. rom.*, 721–724; Leon, *Umbre*, II, 104–107; Antonescu, *Scriitori*, 137–149; Bărsănescu, *Medaliaone*, 112–116; *Dict. scriit. rom.*, I, 339–341; Mircea Mancaș, *Un critic uitat: Octav Botez*, RL, 1995, 8; Gavril Istrate, *Discreția cărturarului*, L, 1996, 18; Florin Faifer, *Onestitatea ca panăș*, DL, 1997, 26. F.F.

BOTEZATU, Eliza (7.XI.1938, Briceni, j. Edineț), istoric literar. Este fiica Anei (n. Chizân) și a lui Nicolae Cracan, țărani. Absolventă, în 1961, a Universității de Stat din Chișinău, a susținut doctoratul în filologie în 1972, parcurgând toată ierarhia universitară, până la gradul de profesor (1992). A predat la Institutul Pedagogic „A. Russo” din Bălți, apoi la Institutul Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău. Între 1979 și 1986, a fost cercetător științific la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a Republicii Moldova. A fost și secretar al Uniunii Scriitorilor de la Chișinău (1986–1987).

B. s-a dedicat, mai întâi, activității de critic literar, scriind despre lirica basarabeană postbelică: *Poezia meditativă moldovenească* (1977), *Poemul moldovenesc contemporan* (1981). Studiul pe specii a fost completat cu studiul înrăuririlor folclorice (*Poezia și folclorul: puncte de joncțiune*, 1987) sau al unor circumstanțe istorice determinate (*Prezenți în front*, 1985). Autoarea plătește un anume tribut temelor oficiale bolșevice (*Patosul patriotic și internaționalist al poeziei*, 1979). A publicat studii monografice despre lirica lui G. Meniuc (1980) și Pavel Boțu (1987), în tentativa de a descifra coordonate stilistice și individualități poetice.

SCRIERI: *Poezia meditativă moldovenească*, Chișinău, 1977; *Teoria și metodică compunerii*, Chișinău, 1978; *Patosul patriotic și internaționalist al poeziei*, Chișinău, 1979; *Cheile artei. Studii asupra creației literare a lui George Meniuc*, Chișinău, 1980; *Poemul moldovenesc contemporan*, Chișinău, 1981; *Creația lui I. Cana în școală*, Chișinău, 1984; *Literatura moldovenească pentru copii*, Chișinău, 1984; *Compunerea*, Chișinău, 1985; *Prezenți în front*, Chișinău, 1985; *Lumina darnică a poeziei. Creația lui Pavel Boțu*, Chișinău, 1987; *Poezia și folclorul: puncte de joncțiune*, Chișinău, 1987; *Poezia și dialectica vieții*, Chișinău, 1988.

Repere bibliografice: M. Dolgan, *Responsabilitatea cuvântului critic*, Chișinău, 1987, 94–101; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 273; N. Bilețchi, *La vârsta împlinirilor*, LA, 1998, 5 noiembrie. M.Dg.

BOTEZATU, Grigore (14.I.1929, Baraboi, j. Edineț), etnolog. Este fiul Anei (n. Burbulea) și al lui Gheorghe Botezatu, țărani răzeși. A absolvit Facultatea de Istorie și Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1954), fiind apoi cercetător științific, șeful secției de folclor (1979–1999) și director adjunct al Institutului de Etnografie și Folclor al Academiei de Științe a Republicii Moldova (1991–1999). Și-a luat doctoratul în

filologie cu teza *Genurile folclorice și realitatea istorică (pe baza folclorului haiducesc)* (1966). A fost distins cu titlul onorific „Om emerit” (1990) și cu Premiul „Dacia”, iar în 1995, cu Premiul „Simion Florea Marian” al Academiei Române.

B. a desfășurat o amplă activitate de culegător, traducător, editor și cercetător al folclorului literar. A înregistrat texte folclorice în satele din Republica Moldova, în localitățile românești din regiunile Odesa, Cernăuți, Nikolaev, Kirovograd, Caucazul de Nord ș.a. S-a consacrat culegerii textelor de proză populară. Editează prima colecție de folclor, *Povești norodnice moldovenești*, în 1955. Unele dintre culegerile lui au fost traduse în limbi străine (engleză, franceză, germană, spaniolă, japoneză, bulgară ș.a.). A participat la pregătirea, redactarea și editarea corpusului *Creația populară moldovenească* (în 16 volume), a seriei de culegeri folclorice pe zone (7 volume). A publicat articole despre preocupările folcloristice ale lui D. Cantemir, I. Neculce, I. Creangă, M. Eminescu, Al. Mateevici, T. Pamfile, P. Ștefănuță ș.a. Participă la scrierea manualelor pentru instituțiile de învățământ superior și școlile medii din Republica Moldova.

SCRIERI: *Folclorul haiducesc în Moldova*, Chișinău, 1967; *La izvoare. Povești, poezie populară și cercetări de folclor*, Chișinău, 1991. **Culegeri:** *Povești norodnice moldovenești*, Chișinău, 1955; *Povești*, Chișinău, 1956; *Basme și snoave*, Chișinău, 1958; *A fost odată. Povești și snoave*, Chișinău, 1966; *Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana-sora Soarelui*, Chișinău, 1967;

Penes-Împăratul, Chișinău, 1968; *Povești populare moldovenești*, Chișinău, 1972; *Legende, tradiții și povești orale*, Chișinău, 1975; *Povești fantastice*, Chișinău, 1976; *Doi Feți-Logofeți cu părul de aur. Povești populare moldovenești*, Chișinău, 1980; *Povești nuvelistice*, Chișinău, 1980; *Auzit-am din bătrâni. Legende moldovenești*, Chișinău, 1981; *Povești populare moldovenești*, Chișinău, 1981; *De n-ar fi, nu s-ar povesti*, Chișinău, 1983; *Plugul de aur. Parabole și povești nuvelistice*, Chișinău, 1985; *Făt-Frumos și Soarele. Povești populare din Basarabia*, pref. Iordan Datcu, București, 1995; *Nourul omului*, Chișinău, 1997; *Folclor român din Basarabia*, Chișinău, 1999 (în colaborare cu Tatiana Gălușcă și Ioan R. Nicola). **Ediții:** P. Ștefănuță, *Folclor și tradiții populare*, I-II, Chișinău, 1991 (în colaborare cu A. Hâncu); Nicolae Donțu, *Talmoza, Ermoelia, Cioborciu: tezaur folcloric*, Chișinău, 1999. **Traduceri:** *Povești norodnice tadjice*, Chișinău, 1954; *Ivan cel mic-isteț și voinic. Povești rusești*, Chișinău, 1956; *Povești indiene*, Chișinău, 1958; *Povești norodnice chinezești*, Chișinău, 1959; *Ceathan lăutarul. Povești populare incașe*, Chișinău, 1960; *Poveștile Birmei*, Chișinău, 1964; *Poveștea lui Bahtiar. Povești azerbaidjene*, Chișinău, 1965; *Povești rusești. Prelucrarea de A. N. Tolstoi*, Chișinău, 1966; *Meșter faur, mâini de aur. Povești populare rusești*, Chișinău, 1967; *Vino poveste, vino! Povești și proverbe ale popoarelor Etiopiei și Sudanului povestite pentru copii de L. Linbarskaia*, Chișinău, 1967.

Repere bibliografice: E. Jungăietu, *Folclorul – o pasiune permanentă*, LA, 1979, 18 ianuarie; I. C. Ciobanu, *Modelări artistice*, Chișinău, 1986, 290-296; N. Băieșu, *Grigore Botezatu*, RLSL, 1989, 2; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 97-99; Pamfil Bilțiu, *Un etnolog de seamă al Republicii Moldova*, „România km 0”, 2001, 1-2. N.B.

BOTEZ-GORDON, Gheorghe V. (19.IV.1875, Iași – 6.IX.1918, Iași), poet și traducător. Era fiul Zoitei și al lui Vasile Botez, birjar. Fratele său, actor, a jucat pe scena Teatrului Național din Iași, sub numele C. B. Penel. Secretar-contabil al Școlii de Arte și Meserii, unde a predat și un curs de contabilitate, pentru a-și spori modestele venituri, **B.-G.** s-a angajat, între 1893 și 1896, funcționar la Creditul Funciar Urban din Iași. Se pregătește în particular și, în 1903, devine bacalaureat al Liceului Național. Se înscrie la Facultatea de Drept, pe care o va absolvi în 1908, și ajunge avocat. Era un nume cunoscut cu deosebire în Iași, unde colabora, din 1895, la numeroase ziare și reviste, cu poezii, proză, publicistică. Făcea parte din Societatea științifică și literară „Arhiva”, condusă de A. D. Xenopol. În 1914, este ales membru al Societății Scriitorilor Români, dar în anul următor, lui **B.-G.**, a cărui tinerețe fusese chinuită, nervii îi cedează; scriitorul trăiește încă trei ani în lumea fantasmelor.

A debutat ca poet, în „Jurnalul” (1895), cu versuri simboliste (*Cântec de toamnă*) aflate sub zodia citadinismului și a evadării. Aglomerarea citadină îl neurastenizează pe poet, care vede, „prin ceață”, „copaci goi” luminați de felinare anemice. Câte o fată veștejită cântă la clavier, iar poetul o admiră cum stă așezată pe o bancă într-un parc. Percepe lumea impresionist, culorile sunt impure, amestecate, de regulă luate de pe marginea paletelor. El era, la 1895-1900, un prebaccovian, în strofele publicate de „Jurnalul”, „Lupta”, „Lumea nouă literară și științifică”, „Adevărul ilustrat”, „Evenimentul”, „Noutatea”, „Opinia”. Tot de simbolism ține și pasiunea lui pentru flori, în corespondențe ce-l premerg pe D. Anghel. „Grădina” lui e mai totdeauna „în amurg”, cotropită de catifelarea și parfumul

liliacului. Al doilea volum, apărut după mai bine de un deceniu, este semnificativ intitulat *Petale* (1908). Poetul a fost un traducător pasionat, deși nu totdeauna inspirat. L-a atras îndeosebi Paul Verlaine, după care a făcut și câteva imitații; grăbit și facil a tălmăcit din Felice Cavallotti, Edmond Rostand, Jean Richepin. **B.-G.** rămâne un scriitor „fin de siècle”, care a pregătit receptarea adecvată a celui de al doilea val de simbolisti.

SCRIERI: *Versuri*, Iași, 1898; *Petale*, Iași, 1909. **Traduceri:** Jean Richepin, *Corsarul*, Craiova, 1899; Felice Cavallotti, *Cântarea Cântărilor*, Iași, 1901; Edmond Rostand, *Samariteanca*, Iași, 1908.

Repere bibliografice: Emil Gârleanu, „Două vieți” de Gordon, „Evenimentul”, 1902, 2; Mihail Dragomirescu, „Petale” de G. V. Botez-Gordon, „Falanga”, 1910, 2; N. Iorga, *Un volum de versuri din Iași*, NRL, 1910, 10; E. Herovanu, *Orașul amintirilor*, București, 1936, 225-232, 261-262; Liliana D. Popovici, *Un gingaș poet ieșean*, „Opinia”, 1938, 9448, 9450; Sadoveanu, *Opere*, XVI, 505-519; Mănuță, *Analogii*, 245-250. D.M.

BOTEZ-RAREȘ, George Emil (20.IV.1877, Roman – 16.IX.1935, București), traducător și publicist. Este, probabil, fiul natural al Anei Botez. Pentru a-și întreține familia, se apucă de traduceri, lucrute la rezezeală, lăsându-se pe mâna unor editori avizi de câștig. A semnat mai ales George B. Rares, dar în periodice, când nu a uzat de numele real în diverse variante (George Emil Botez, Gh. Em. Botez, Gh. Em. Botez-Galați, G.E.B., G. Em. B., G.e.b., Geb) a recurs la alte pseudonime: G. Răzvan, C. Adrian și, poate, Ion Costin. Două dintre cărțile proprii sunt semnate Gheorghe Elmian, la fel ca primele povestiri publicate în revista „Ovidiu” din Constanța, în 1904. Cel dintâi volum dat la tipar este o traducere a unei povestiri de André Theuriet, *Frida* (1910). În 1913 editează la Galați un bimensual literar, artistic, social, „Zburătorul”, unde susține rubrica de critică literară. O altă revistă apărută la București sub redactarea lui este „Flori de crâng” (1932). Este posibil să fi făcut parte și din redacția ziarului „Minerva”, unde, între 1914 și 1916, semnează curent anchete sociale, reportaje politice, articole pe teme economice și, ocazional, cronici teatrale. Însemnări de ziarist sunt adunate în paginile multora dintre cărțile lui ulterioare. În 1919, fondează colecția „Biblioteca scriitorilor iluștri”, în care se tipăresc îndeosebi traduceri semnate de el sau de alți scriitori.

Inconsistentă este literatura propriu-zisă a lui **B.-R.**, reprezentată la început de povestiri alegorice și sentimentale („Rampa”, „Viitorul”, „Credința”, „Zburătorul”, „Tribuna liberală”, „Minerva”, „Izbânda”). În „Miraj” și „Raza literară”, se încearcă și ca poet, fie cu versuri originale, fie cu tălmăcirii din Charles Baudelaire și Paul Verlaine. Din 1920 se profilează pe literatura de colportaj, fabricând în serie senzaționale biografii de haiduci sau reluând în prelucrări prolixе pătaniile lui Păcală și Tândală, diferite povești și basme, ale căror surse sunt străvezii (Charles Perrault, Frații Grimm, Petre Ispirescu ș.a.). Și mai puțin inspirate se dovedesc cele 7 000 de versuri din *Gruia cel viteaz și tatăl său Novac*. Cu posibilități literare modeste, **B.-R.** a realizat foarte multe traduceri – tipărite în tiraje enorme și frecvent reeditate – din majoritatea literaturilor de

circulație. S-a folosit cel mai adesea de un text francez intermediar, dar cunoștea, se pare, și limbile germană și maghiară. Uneori și-a asociat cunoscători ai limbii originalului, ca în cazul literaturii ruse, ori a recurs la ajutorul soției lui, Ana-Maria G. Bottez. A tălmăcit, aproape integral, opera lui Jules Verne și a lui Hector Malot, dar și scrieri de A. S. Pușkin, Jean Richepin, H. Ibsen, I. S. Turgheniev, Fr. Nietzsche, Émile Zola, L. N. Tolstoi, Blasco Ibáñez, François Coppée, Eusebio Blasco, Alphonse Daudet, F. M. Dostoievski, Paul Heyse, Prosper Mérimée, Guy de Maupassant, Honoré de Balzac, Al. Dumas-fiul, Henryk Sienkiewicz, Pierre Loti, A. I. Kuprin, Leonid Andreev, Kiku Yamato, Ludwig Büchner, Paul Bourget, Victor Hugo, Jókai Mór, Alfred de Musset, Ernest Renan, Carl Ewald, Charles Dickens ș.a.

SCRIERI: *Zece zile prin Ardeal*, București, 1919; *Călina, fica codrilor, căpitan de haiduci*, București, 1924; *Gruie haiducul*, București, 1924; *Popa Marosin, căpitan de voinici*, București, 1924; *Frați de cruce*, București, 1930; *Inelul fermecat*, București, f.a.; *Fata din dafin*, București, f.a.; *Ștefan Bujor*, București, f.a.; *Gruia cel viteaz și tatăl său Novac*, București, f.a.; *Viața, năzdrăvăniile și pătaniile lui Păcală*, București, 1930; *Haiducul Miereanu*, București, 1934; *Bujor haiducul*, București, 1934. **Traduceri:** André Theuriet, *Frida*, București, 1910; A. S. Pușkin, *Fata căpitanului*, București, 1912; ed. cu ilustrații de I. Anestin, București, 1928; H. Ibsen, *Rața sălbatică*, București, 1913 (în colaborare cu Mihail G. Nicolau); I. S. Turgheniev, *Părinți și copii*, București, 1914, *Eroismul dragostei*, București, cu ilustrații de Ary Murnu, București, f.a. (în colaborare cu I. Hâncu); Fr. Nietzsche, *Așa grăit-a Zarathustra*, pref. Mihail Negru, București, 1916, *Antichristul. Încercare de refacere a tuturor valorilor*, București, 1920; ed. Cluj, 1991; Émile Zola, *Prăbușirea*, București, 1917, *O pagină de iubire*, București, 1921, *Norocul prostului*, București, 1923, *Goana după fericire*, București, f.a.; Anatole France, *Cartea prietenului meu*, cu ilustrații de P. P. Molda, București, f.a.; L. Tolstoi, *Război și pace*, București, 1918-1922, *Hagi-Murad*, București, 1920, *Cât pământ trebuie unui om și alte povestiri*, București, 1923, *Sonata Kreutzer*, *Diavolul*, *Părintele Sergiu*, București, 1923; ed. 2, pref. E. Lovinescu, București, 1928, *Pe drumul mântuirii*, București, 1926, *Învierea*, cu ilustrații de I. Anestin, București, 1926, *Poliușka și alte povestiri*, cu ilustrații de I. Anestin, București, f.a. (în colaborare cu Clara Lievșnevschi), *Stăpân și slugă și alte povestiri*, cu ilustrații de I. Anestin, București, 1926 (în colaborare cu Clara Lievșnevschi), *Doi husari. Asediul Sevastopolului*, *Moartea lui Aleanin*, București, 1928 (în colaborare cu Clara Lievșnevschi), *Moartea lui Ivan Ilici*, București, 1928, *Anna Karenin*, I-II, București, 1933, *Fericirea casnică*, București, 1934; Blasco Ibáñez, *Printre portocali*, cu ilustrații de Ion Comănescu, București, 1918, *Cei patru cavaleri ai Apocalipsului*, București, 1920, *Urgisiții vieții*, București, 1921; François Coppée, *Crima unui om de ispravă*, București, 1918, *O idilă în timpul asediului*, București, 1920, *O tinerețe întreagă*, București, 1929; Eusebio Blasco, *O femeie compromisă*, București, 1918; Alphonse Daudet, *Sapho*, București, 1918; F. M. Dostoievski, *Netoșka*, București, 1919, *Frații Karamazov*, București, 1921, *O femeie blândă*, București, 1921, *Iubire tragică*, București, 1929, *Spovedania lui Stavroghin*, *Gelozie pedepsită*, *Hoțul cinstit*, București, f.a., *Suflet de copil*, București, 1933; Paul Heyse, *Dragostea în Italia*, București, 1919; Prosper Mérimée, *Noaptea de urgie și măcel*, cu ilustrații de I. Anestin, București, 1920; Guy de Maupassant, *Mont-Oriol*, București, 1920, *Inima noastră*, București, f.a.; Félicien Champsaur, *Mesalina*, București, 1921; Honoré de Balzac, *Grădina cu rodii*, București, 1921; Al. Dumas-fiul, *Dama cu camelii*, București, 1922; Jules Verne, *Ocolul pământului în 80 de zile*, București, 1922 (în cola-

borare cu Ana-Maria G. Bottez), *Arhipelagul în flăcări*, București, 1923, *Lupta pentru milioane*, București, 1923, *Raza verde*, București, 1923, *De la Pământ la Lună*, București, [1923], *Împrejurul Lunei*, București, 1923, *Dragoste și datorie*, București, 1923 (în colaborare cu Ana-Maria G. Bottez), *Cinci săptămâni în balon*, București, 1923 (în colaborare cu A. Constantinescu), *Răzbunarea marinarului*, București, 1924, *Logodnica indianului*, București, 1924, *Noul Cain. Uzina fermecată*, București, 1924, *Salvarea miraculoasă*, București, 1925, *Aventurile familiei Guzgănescu*, București, 1925, *Pățaniile familiei Guzgănescu*, București, [1930], *În fața steagului*, București, f.a., *Aventurile a trei ruși și a trei englezi în Africa Australă*, București, 1933, *Mathias Sandorf*, București, f.a.; *Comoara zânelor. Povești din toate graiurile*, București, 1923; *Moartea muncătorului de oameni. Povestiri vânătoarești din alte graiuri*, București, 1923; Henryk Sienkiewicz, *Cavalerii crucei*, I-II, București, 1923, *Quo Vadis*, București, 1924; Pierre Loti, *Romanul unui spahiu*, București, 1923; A. I. Kuprin, *Bâciul de fete*, București, 1924 (în colaborare cu Clara Lievșnevski), *Povești și legende*, București, f.a., *Furtul cățelușului alb*, București, 1927, *Sulamita. Brățara cu rubine*, București, 1927; Leonid Andreev, *Iuda Iscariotul și alte povestiri*, București, 1925; Kiku Yamata, *Eterna iubire*, cu ilustrații de I. Anestin, București, 1926; Ludwig Büchner, *Forță și materie*, București, 1926; Paul Bourget, *Discipolul*, cu ilustrații de I. Anestin, București, 1927 (în colaborare cu Lucia Subotici); Victor Hugo, *Mizerabilii*, I-II, București, 1927, *Cocoșatul de la Catedrala Notre-Dame de Paris*, București, 1935; Jókay Mór, *Martirii inimii*, București, 1929; Alfred de Musset, *Spovedania unui îndrăgostit*, București, 1929; Hector Malot, *Fără familie*, I-II, ed. 2, București, 1931, *În familie*, I-II, București, 1934; Eduard George Bulwer-Lytton, *Sfârșitul cetății Pompei*, cu ilustrații de I. Anestin, București, f.a.; Ernest Renan, *Viața lui Iisus*, ed. 2, București, f.a.; Carl Ewald, *Povești alese. Din viața plantelor și animalelor*, București, f.a.; Charles Dickens, *Povești de Crăciun*, București, 1935, *Strigoi. Povestiri de Crăciun*, București, 1938.

Repere bibliografice: Al. Macedonski, *Traduceri*, L, 1918, 1; Nicolae Crevedia, *Puneți mâna pe traducători*, „Calendarul”, 1933, 316; Paul I. Papadopol, *Traduceri*, U, 1933, 234; Paul I. Papadopol, *George B. Rareș*, RAZ, 1934, 12; Barbu Lăzăreanu, *George Em. Botez*, ADV, 1935, 15 851; Paul Teodorescu, *George B. Rareș*, RAZ, 1935, 25; Geo Borzea, *George B. Rareș*, RAZ, 1935, 25; Ion Pas, *Carte despre vremuri multe*, București, 1963, 123-124; Straje, *Dicț. pseud.*, 90. G.H.-T.

BOTIȘ-CIOBANU, Maria (16.VIII.1866, Abrud-Sat, j. Alba – 24.XI.1950, Oradea), poetă și prozatoare. Este fiica Justinei (n. Critta) și a lui Vasile Cioban, dascăl la Abrud și notar la Roșia Montană. Urmează clasele primare la Roșia Montană, gimnaziul la Sibiu, la Școala Civilă de Fete a Astei, Școala Normală de Stat la Cluj și Școala Normală Superioară la Budapesta. A profesat, între 1891 și 1900, la Nădășelu, Bârgău, Prundu Bârgăului, Roșia Montană, Sibiu. Îndeplinește și funcția de directoare a internatului de fete de pe lângă Școala Civilă Confesională Română din Arad. Aici, se căsătorește cu Teodor Botiș, primul rector al Academiei Teologice. Infirmieră devotată în timpul primului război mondial, a fost aleasă președintă a filialei ardelenene a Crucii Roșii (1914-1918). A contribuit la dezvoltarea învățământului pentru copiii orfani din Ardeal. Din 1926, iscălește Maria Botiș-Ciobanu, nume ce figurează și pe coperta unor cărți.

A colaborat cu articole, versuri, proză – schițe, nuvele, povești – la publicații ardelenesti îndeosebi, dar nu numai,

semnătura ei putând fi întâlnită deopotrivă în „Familia”, „Convorbiri literare”, „Tribuna”, „Sămănătorul”, „Gazeta de duminică”, „Românul”, „Universul literar” ș.a. Articolele referitoare la educația în școală – apărute mai întâi în „Telegraful român” – le-a strâns în volumul *Scrisori către eleve* (1900), iar versurile și scrierile în proză au intrat în culegerile *Poezii* (1905), *Doina* (1912), *Poezii* (1927), *Țara Moșilor* (1928), *Povești* (1940). Câteva poezii au fost selectate în diverse antologii. Dintre încercările pentru teatru în care s-a încumetat, unele s-au păstrat în manuscris. Cu ecouri ale unui eminescianism diluat, **B.-C.** compune într-o gamă minoră, cântând – în „doine”, în câte un sonet – bucuria dragostei, mai rar amarul ei, înșenînându-se în gestul cucernic al închinăciunii. Alternând lacrima promptă cu zâmbetul inocent, mai și căzând pe gânduri, în cogitații de album, stihuitoarea se simte fericită în cadrul rustic, în vreme ce față de orașul păcătos ea face alergii sămănătoriste. O notă de asprime se percepe în lirica de inspirație socială, unde frazarea amintește de O. Goga și G. Coșbuc. Cele mai izbutite rămân, cu licărul lor de umor, narațiunile în versuri. A tradus, trădându-i prin facilitate, din Goethe, Lamartine, N. Lenau, L. Beckstein, Em. Geibel, Th. Körner, M. Moltke, Petöfi, Fr. Rückert. Cu toată încărcătura de moralism a textelor ei, **B.-C.** e mai bună prozatoare decât poetă. Câte o schiță aduce cu un basm și, de altfel, ardeleanca a scris și basme propriu-zise. Un alt timbru prezintă legendele din volumul *Țara Moșilor*, cu sorgința în istorisirile fantasmagorice ale băieșilor de la minele de aur din Munții Apuseni. Cu infiltrații de fantastic păgân, atmosfera e aceea a unui mediu stăpânit de forța anihilantă a superstiției.

SCRIERI: *Scrisori către eleve*, Sibiu, 1900; *Poezii*, Arad, 1905; *Doina*, Arad, 1912; *Poezii*, Cluj, [1927]; *Țara Moșilor*, pref. autoarei, Arad, 1928; *Povești*, Arad, 1940; *Țara Moșilor*, Timișoara, 1976; *Crăiasa Cozrului*, îngr. și pref. G. Nistor, Timișoara, 1976.

Repere bibliografice: Chendi, *Scieri*, II, 66-68; Lovinescu, *Scieri*, IV, 363-394; Perpessicius, *Lecturi*, 59-66; Nicolae Albu, *O poetă a Munților Apuseni: Maria Ciobanu*, „Unirea. Almanahul județului Alba”, 1972, 61-62; *Biografia unor destine*, Alba Iulia, 1993, 40-41; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 99. F.F.

BOTTA, Dan (26.IX.1907, Adjud – 13.I.1958, București), poet, dramaturg și eseist. La 1560, când primește înscrisuri de noblete, un Toader Bota (Botha, Botta) își avea reședința la Cernesti, în Maramureș. Din acesta descinde, se pare, Theodor Botta (Botha), tatăl lui **B.**; student la Medicină la Viena, hărțuit ca militant pentru emanciparea națională a românilor ardeleni, el se va refugia în Moldova, terminându-și studiile la Iași. Mai târziu, se stabilește la Adjud, fiind medic la Căile Ferate Române. Din căsătoria cu Aglaia Francisc (Franceschi), fiica unui emigrant corsican, are doi copii, Dan Botta și Emil Botta, viitorul poet și actor. **B.** va face școala primară la Adjud, trecând apoi la Liceul „Unirea” din Focșani și, din 1921, la Colegiul „Sf. Sava” din București. În octombrie 1927, își lua licența în drept la Universitatea din București, iar în iunie 1929

și pe aceea în filologie clasică. În același timp, absolvise și Institutul de Educație Fizică. Din 1934, este cooptat în comitetul de redacție al *Enciclopediei României*, sub îngrijirea lui apărând al treilea și al patrulea volum. În 1940, ocupa postul de director al Artelor în Ministerul Educației Naționale.

B. debutează în anul 1923, la revista „Ramuri fragede”, a elevilor de la „Sf. Sava”, cu o traducere din Charles Baudelaire. Începând din 1929, publică articole, recenzii, note, cronici muzicale și plastice în „Rampa”, „La Nation roumaine” (aici fiind și redactor), „Vremea”, „Tiparnița literară”, „Cuvântul”. Poetul se lansează în 1931 cu volumul de versuri *Eulalii*, prefațat de Ion Barbu și încununat cu Premiul Sococ. Singurele versuri încredințate ulterior presei, până cu puțin timp înaintea morții, când în „Viața românească” și „Tribuna” îi apar tâlmăciri din E. A. Poe și șase sonete, sunt cele în limba franceză din „Contemporanul” și „Ulise”. Primele eseuri i se tipăresc în 1932 în „Floarea de foc”, „Contemporanul” și „România literară”. Momentul coincide cu afilierea la gruparea Criterion, la simpoziunile cărora conferențiază despre direcții și doctrine din evoluția artelor și poeziei, despre european și românesc, despre figuri emblematice ale culturii și istoriei naționale. Aceste teme revin și în conferințele radiofonice difuzate între 1933 și 1940. Cronicar al vieții muzicale și artistice în „Calendarul”, prezent în „Convorbiri literare”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Arta și omul”, începe în 1934 o colaborare de durată la „Gândirea”, unde publică, printre alte eseuri, *Charmion sau Despre muzică*, reluat în volum în 1941. Două articole din 1935, în „Națiunea” și „Luceafărul literar și critic”, preced publicistica politică, de coloratură elitistă, dar cu recursuri la argumentele ideologiei de extremă dreapta, din „Sfarmă-Piatră”. Între timp, imaginea scriitorului se consolidează în conștiința contemporanilor prin volumul de eseuri *Limite* (1936), laureat de Societatea Scriitorilor Români, al cărei membru devenise în 1935. Numele îi mai apare sporadic în „Da și nu”, „Arta și tehnica grafică”, „Buna Vestire”, dar semnificative sunt reacțiile privitoare la funcția socio-ritualică a teatrului din „Universul literar”. **B.** se revela acum și ca dramaturg, prin tipărirea, în 1939, a pieselor *Comedia fantasmelor* și *Alkestis* și a traducerii tragediei *Troienele* de Euripide. Cea dintâi este pusă în scenă în 1939, la Teatrul Național din Cluj. La revista „Dacia” (1941-1942), scoasă împreună cu Octavian C. Tăslăoanu și Emil Giurgiuca, într-o suită de eseuri (*Români, poporul tradiției imperiale, Legea românească, Basarabii, sensul unor mari tradiții ș.a.*), schițează o viziune extatică asupra istoriei și spiritualității românești. Tot la „Dacia”, începe o polemică acerbă cu Lucian Blaga, căruia îi contestă apoi, în „Timpul” și „Sfarmă-Piatră”, prioritatea ideilor din *Spațiul mioritic*. În broșura *Cazul Blaga* (1941), aprigul polemist va strânge tot dosarul acestei dispute. Orgolios și himeric, el lansează în „Duminică” din 1943 un atac dur, rămas fără replică, și împotriva lui Camil Petrescu. Colaborările din 1943 la „Tribuna tineretului” și „Vestul” încheie o etapă, urmată, după război, de ani lungi de penitență. Acum tâlmăcește din

Shakespeare (*Regele Ioan*), Ferreira de Castro (romanul *Oile Domnului*), François Villon (*Balade și alte poeme*), Sofocle (*Oedip Rege*) și poemele lui E. A. Poe. În tăcere și izolare, poetul compune sonetele din *Cununa Ariadnei*, ciclurile *Epigrame*, *Poeme*, *Poeme în curs*, dramele *Deliana* și *Soarele și Luna*, toate apărute postum. Versuri inedite, originale și traduceri, își vor găsi loc, începând din 1966, în „Familia”, „Astra”, „Gazeta literară”, „România literară”, „Manuscriptum”, „Revista de istorie și teorie literară” și „Jurnalul literar”.

Întâlnirea lui **B.** cu literatura și cultura greco-latină a fost de bun augur. În această „oază de har și repaos”, care este Grecia lui Pericle, plâsmuire a unei fantezii nostalgice, dar și ficțiune „din flori de carte”, și-a cultivat scriitorul visul de frumos. Voluptatea calofilă, solemnitatea gesturilor, dicțiunea ceremonioasă a ideilor sunt constante care îi diferențiază manifestarea în interiorul grupului Criterion, solidar în năzuința de a determina în cultura românească o revoluție, prin reconsiderarea ei dintr-o perspectivă europeană. În scurte glose, propune un jurnal de lecturi din literatura română și străină, cu precădere franceză, ce dezvăluie sensibilitate receptivă destul de largă, dar și un ferm concept de valoare. Pentru el, Tristan Tzara e o „glorie de music-hall”, iar proza unor E. M. Remarque, Roland Dorgelès, Ernst Glaeser constituie un simplu document. Gustă în schimb cu delicii „periodul direct și brutal, cuvântul gras și vegetal” al lui Dosoftei, tehnica primitivă,

parcă aparținând iconarilor populari, din *Crăișorul* lui Liviu Rebreanu, iar în Alecu Ruset din *Zodia Cancerului* de Mihail Sadoveanu vede un „beizade Hamlet”. Cronicle la *Joc secund* și *Lauda somnului*, din cele mai avizate în epocă, dau măsura deschiderii spre marea poezie. Ion Barbu este evaluat pe linia, venerată, a lirismului pur, de la E. A. Poe la Paul Valéry. Exultă, deopotrivă, și la sunetul grav al poeziei lui Lucian Blaga, pe care îl consideră cel mai aproape de realizarea osmozei dintre etosul național și tradiția poetică românească, lărgind, în acest sens, drumul deschis de Mihai Eminescu. Mobilitatea comprehensivă nu-l împiedică să afișeze un program teoretic exclusivist. La 22 de ani, opțiunile lui merg spre arta rigorilor clasice. Pe urmele lui André Gide și Paul Valéry, el distinge în contemporaneitate o direcție neoclasică, regăsind experiența veacului al XVII-lea francez și, mai departe, pe cea a Antichității. Pledoaria pentru clasicism se relevă a fi o ofensivă împotriva romantismului, în saiaj căruia se înscrie și o bună parte a artei moderne, „rătăcită” în divagație onirică, fantastică și baroc. **B.** este înclinat să vadă în poezia lui Mallarmé, în muzica lui Franck și în pictura lui Cézanne o restituție a universului platonician din *Timaios*, dar acelorași „clasici ai unui extrem clasicism” le reproșează sterilitatea, lipsa de fior și disprețul pentru idee. Părăsindu-și maestrul, tânărul critic recunoaște, în bună tradiție romantică,

forța magică a logosului. Trepte ale abstracțiunii, cuvintele incarnează realități virtuale și contribuie la creație. În *Charmion...*, interpretare poetică a modelului cosmologic pitagoreico-platonician, dă și o motivare ontologică funcției metafizice a artei. În planul cunoașterii, poezia reprezintă, alături de filosofie și de eros, o cale de acces spre puritatea și unitatea dintâi a ființei. Când creează forme, artistul visează în Forma, principii spiritual, iar lucrarea lui se situează în miezul și în prelungirea Creației. Într-o atare perspectivă, arta apare ca o mistică de tip special, fruct al lucidității intensificatoare până la extaz. Totuși, împăcarea contrariilor într-o viziune senină, echilibrul visat nu par posibile. Poetul nu află dreapta cumpănă între extreme, astfel că elogiul limitei, măsură și formă impusă „oarbilor energii”, alternează cu spaima de limitare. Definirea poetului, ca „un senzitiv al modului doric”, închide și ea o tensiune nerezolvată între creator și opera sa, cel dintâi fiind simultan „sacrificat” și „învingător”.

În volumul *Eulalii*, tendința transcenderii realului ia aspectul unei dereficări programatice a limbajului. **B.** este, la rândul lui, victima ermetismului, „vițiu” rafinat, incriminat, ca exercițiu în sine, la Mallarmé și Valéry. Din „sunete-crin”, poetul conturează arabescuri, evocând o lume de curății virginală. Opalul, ametistul, aurul, safirul, diamantul, fildeșul, apele „fosforoase”, eterul „cerul de arme cristaline”, „sorii nuli”, toate alcătuiesc materia evanescentă a versului din *Eulalii*. Trupul însuși mai păstrează, chiar în cădere, ceva din aura lui sidereală, astfel că ispita îi este deturnată în contemplație estetică. False descrieri, chiar când propun universuri artistice (*Meling, Delft, Botticelli*), poemele caută, de preferință, „ora difuză” a serii și a aurorei. Intenția de a conferi imaginii verticalitatea unor „dorice, prudente forme” (*Proemiul*) are a învinge atracția spre volutele melodioase, feminine. Chemărilor vagului dispersant, cu stigmatice simboliste (*Delft, Mătasea de-părțării*), li se opune năzuința spre centru, punct ferm în rotirea „nervoasă” a timpului, de unde și ocurența simbolurilor insularității. Aventura poeziei, realitate suverană, deasupra vicisitudinilor devenirii, nu anulează însă dilema existențială. „Temuta, roza Moarte” prelungeste indefinit dualitatea perspectivelor: spre „sua și ciclica lumină” sau spre „somnul humei triste” (*Epilog*). O soluție la această scindare se conturează în poema *Cantilenă*, unde apare, într-o primă și remarcabilă interpretare, motivul „zeului trist”, obosit de propria lui desăvârșire. Disputat „culmilor lucide” ale „dreptelor amiezii” de către „Fata verde Una”, ciobanul lui **B.** este absorbit în somnul luminat de „crini opheliali” și „stele moi”, în legănarea matern-erotică a apelor. Înscrisă în fibra cea mai tănuțită a ființei, funesta mireasă este „lacul vechi din noi”, „piatră de sânge”, gata să intre în rezonanță cu „orful tumult” al curgerii fără întoarcere. Tot ea deschide însă porți spre „lobi de albă lume”, ca un prag spre o lume mai înaltă. Melancolia acompaniază discret abandonul, un suflu tragic se însinuează în atmosfera mistic-liturgică și moartea ia dimensiunile unui

mister cosmic. *Cantilenă*, care este o piesă antologică a modernismului românesc și o culme a artei lui **B.**, nu este unica formulă a lirismului său. Ciclul de sonete *Cununa Ariadnei* pare scris de un alt poet. Expresia s-a limpezit, versul bate cadențele unei prozodii sever normate. Abia acum, zelul clasicizant al eseistului află suportul care îi dă credibilitate. Forma apolinică a sonetului, în care poetul aduce unele inovații, satisface și nevoia de simplitate, și pe aceea de revelație. Obsesia absolutului și a purității spirituale se menține, dar vehicul, de data aceasta, este dragostea, nu însă cea profundă, Afrodita Pandemos, ci aceea sacră, patronată de Afrodita Urania, divinitatea sub semnul căreia, în *Charmion...*, pământul se logodește cu cerul în marea unduire a ritmului universal. Deși operează cu asemenea delicate imponderabile, poetul modulează divers imnul adorației caste pentru o ființă pe care se încapățânează să n-o coboare niciodată pe pământ; platonizează inspirat, situându-și ofranda în spațiul misticii erotice, trecută prin filtrul spornic al creștinismului. Alte poeme postume recapitulează tematica proprie, schimbarea de manieră fiind evidentă. Pentru prima dată poetul se confesează. Dragostea, moartea, melancolia limitei, spaima, aspirația astrală trec printr-o fibră individualizată, care își simte și își strigă fragilitatea. Urmarea e o poezie directă, un fel de vorbire esențializată. Remarcabile sunt poemele de aparență narativă, în care poetul își povestește vedeniile pe măsură ce le inventă. E vorba de întâmplări ciudate, între veghe și vis, de întâlniri funeste și de rătăcirii în necunoscut. Eul se simte asaltat de semne angoasante, de ademeniri ucigașe. În ansamblu, **B.** lasă impresia unui *poeta doctus*, intim familiarizat cu variate discursuri lirice. Aceasta și explică, între altele, valoarea, uneori excepțională, a traducerilor sale, care adună, sub arcul aceleiași sensibilități rafinate prin studiu, pe tragicii greci, pe Villon, Shakespeare și Poe.

Teatrul lui **B.**, poetic prin excelență, încearcă o sinteză de mijloace expresive și de motive legate de destin, așa cum s-au fixat în tradiția europeană cultă și folclorică, modelul absolut fiind tragedia greacă. O excepție pare să fie *Comedia fantasmelor*, a cărei acțiune, plasată în Renașterea italiană, aduce în scenă câteva personaje nonfictive și obligă la o minimă concretizare realistă; dar nici aici nu e urmărită reconstituirea unei epoci, în fapt, ci manifestarea tragicului în istorie. Caesar Borgia, întruchipând individualismul renașterist, ajunge să sfideze „incoruptibila ordine a cercurilor”, visând să făurească unitatea Italiei, dar se prăbușește, abandonat de pronie. Căderea îi revelează rostul tainic al fiecărui gest în armonia universală, fără de care lumea ar fi o „comedie a fantasmelor”, produsul propriei halucinații. Caesar pricepe acum ceea ce rămâne insesizabil pentru pragmaticul Machiavelli: singura unitate posibilă este aceea spirituală, sub sceptrul lui Iisus, „unicul Caesar”. Comparativ cu această tragedie travestită în fastuoase haine baroce, *Alkestis* se supune canoanelor antice, textul raportându-se cu o relativă fidelitate la piesa omonimă a lui Euripide. Astfel, ea este un *trenos* vibrând de dragoste și moarte. Măsura unei

iubiri nemăsurate, ca aceea dintre regele Admetos și blânda Alkestis, nu putea fi decât moartea. „Sensibilitatea thanatică” a autorului se manifestă aici din plin. Scrisă în versuri care dau puternic iluzia metrelor antic, *Alkestis* mizează pe forța poeziei, când aspră, când suavă, totdeauna sobră. Cu *Deliana*, „basm pentru oameni mari”, și *Soarele și Luna*, „dramă liturgică”, **B.** tentează marea sinteză a artei și gândirii sale, opera de artă totală, în sensul wagnerian al termenului. *Deliana* se vrea o replică la *Luceafărul* eminescian, o încercare de reabilitare a omenescului. Înălțându-se alături de alesul ei pe orbitele astrale, domnița se inițiază în marile taine ale firii. Sub semnul perfecțiunii, moartea și nemurirea coincid, de unde și vacuitatea tristă a eternității, care își soarbe „viața fără de moarte” din cugetarea pasionată a muritorilor. Deși perfect echilibrată, creația întreagă suferă de răul de a fi. Năzuința spre tinerețe fără bătrânețe a muritorilor, ca și tentația întrupării la nemuritori nu sunt, astfel, decât expresia aceluiași irezistibil „vis de neființă”. Nu se optează pentru soluția revoltei în perpetuitate, ci pentru una estetică și umanistă: împăcarea cu sorta, prin integrarea în macrocosm. Proiectat în pură idealitate, atenuat de feericul înscenării dramatice, tragicul, în *Deliana*, are, ca în *Miorița*, seninătatea zâmbetului deasupra prăpastiei. Durerea nu exclude conștiința frumuseții lumii, magia înfricoșată pe care o exercită în tocmelele ei desăvârșite. În *Soarele și Luna*, Dumnezeu, constrâns de răzvrătirea celei mai mândre dintre făpturile sale, hotărăște, pentru a nu se nega pe sine, să nimecească lumea și să o rezidească, încorporând în noua izvodire fapta contestatoare. Reunind o apocalipsă și o geneză, dramaturgul subliniază coincidența și continuitatea simbolică dintre sfârșit și început, moarte și înviere, și conferă, totodată, jertfei un sens activ. Dacă descinderea Soarelui în Infern este o călătorie inițiată în căutarea luminii ce sălășluiește în întunericul sinelui, refacerea de către sora lui, Ileana Cosânzeana, a pătimirilor lui Iisus, devine o pildă a căii de urmat spre izbăvire. Ea moare în lutul supus maculării, spre a reînvia într-o realitate incoruptibilă, a propriei esențe. Metamorfozată în Lună, Ileana Cosânzeana va fi urmărită în veșnicie de dorul înflăcărat al Soarelui, restituit menirii sale prin blestemul despărțirii. Ideea concepției vinovate, constitutivă momentului cosmogonic originar, este revelată și retrăită prin ritualul dramatic din *Soarele și Luna*. Dramaturgul dezvoltă o profuziune de sensuri, topind într-o construcție demnă de un mare poet elemente și sugestii din orfism și gnoză, teologie hermetică și creștină, regăsite ca latențe în eposul popular românesc, în care i-a plăcut să caute „chipul nostalgic al Thraciei”.

Într-un fel sau altul, toată eseistica lui **B.**, subsumabilă filosofiei culturii, este polarizată de căutarea originilor, omologând în plan istoric nostalgia esențelor. „Ideea thracică”, figură matricială a spiritualității naționale, a „preformat” elementele frumosului românesc, imprimându-i „stilul pământului”, în timp ce ideea romană și cea bizantină, selectate prin afinitate, i-au determinat și precizat caracterele. Expresie a „sufletului colectiv”, definit prin sentiment cosmic, ataraxie și

idealism, creația autohtonă manifestă echilibrul senin în care se rezolvă, sub semnul melancoliei, tensiunea dintre „un mit ceresc” și „un mit al pământului”, ambele întrunite în cultul lui Dionysos, imagine a lumii în eterna unduire între teluric și uranic. Prin această paradigmă arhetipală a interpretat **B.**, între primii, capodoperele literaturii populare românești, poezia eminesciană și sculptura lui Brâncuși. Într-o generație cu sensibilitatea răcolită de verbul lui Pârvan, eseistul a contribuit la consolidarea mitului tragic, avatar interbelic al celui dacic. Fără să realizeze o teorie a culturii de consistența celei a lui Blaga, **B.** a abordat domeniul cu febrilitatea imaginativă a poetului. Fastul lexical și solemnitatea stilului, procesiunea sărbătorească a ideilor, cadența muzicală a frazelor, poza oraculară exercită o subtilă persuasiune asupra cititorului.

Pentru Dan Botta, lumea devenea reală când începea să-și reveleze structurile ei profunde; adică, atunci când ochiul minții începea să desprindă, înapoia aparențelor, imaginile eterne, figurile mitice.

MIRCEA ELIADE

SCRIERI: *Eulalii*, precedate de *Veghea lui Roderick Usher*, parafrază de Ion Barbu, cu un portret de Mac Constantinescu și gravuri de Pierre Grant, București, 1931; *Limite*, București, 1936; *Comedia fantasmelor*, Sighișoara, 1939; *Alkestis*, București, 1939; *Cazul Blaga*, București, 1941; *Charmion sau Despre muzică*, București, 1941; *Scrieri*, I-IV, îngr. Dolores Botta, pref. Ion Biberi, postfață Toma Vlădescu, Eugen Schileru, București, 1968; *Unduire și moarte*, postfață Gheorghe Hrimiuc-Toporaș, Iași, 1995; *Limite și alte eseuri*, îngr. Dolores Botta, pref. Alexandru Paleologu, București, 1996. **Traduceri:** José Maria Ferreira de Castro, *Oile Domnului*, pref. Eugen Schileru, București, 1955; Shakespeare, *Regele Ioan*, în *Opere*, I, București, 1955; reed. în *Opere complete*, III, îngr. Leon D. Levițchi, București, 1984; François Villon, *Balade și alte poeme*, pref. Tudor Argezei, București, 1956; [Sofocle, Euripide], în *Tragicii greci*, îngr. D. M. Pippidi, București, 1958, 343-424, 565-635; E. A. Poe, [Poeme], în *Scrieri alese*, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, București, 1963, *passim*; reed. în *Annabel Lee și alte poeme*, îngr. Liviu Cotrău, București, 1987, *passim*; [Léon-Paul Fargue, R. M. Rilke, Georges Chennevière, Paul Valéry, Stefan George], în Dan Botta, *Scrieri*, IV, București, 1968, *passim*.

Repere bibliografice: Eugen Jelebeanu, „*Eulalii*”, FCL, 1931, 430; Nichifor Crainic, *Dan Botta*, G, 1931, 11; Perpessicius, *Opere*, V, 179-182; Constantinescu, *Scrieri*, I, 350-352; Boz, *Cartea*, 77-86; Ionescu, *Război*, II, 84-85, 115; Șerban Cioculescu, „*Eulalii*”, ADV, 1932, 14796; Mihai Ilovici, „*Eulalii*”, „*Criterion*”, 1932, 13-15; Holban, *Opere*, III, 179-199, 294-296, 415; Streinu, *Pagini*, I, 75-98; Tiberiu Iliescu, *La cocosușul spânzurat*, pref. Ștefan Roll, București, 1968, 165-166; Papadima, *Creatorii*, 105-109; Lovinescu, *Scrieri*, VI, 163-164; Biberi, *Études*, 183-186; Constantin Fântăneru, *Dan Botta*, „*Comedia fantasmelor*”, UVR, 1938, 19; Nichifor Crainic, „*Comedia fantasmelor*”, G, 1938, 8; Constantin Fântăneru, *Dan Botta*, „*Alkestis*”, UVR, 1939, 18; Vrabie, *Gândirismul*, 319-320; Lucian Blaga, *O gravă tentativă de expropriere literară*, G, 1941, 5; Petru Caraman, *O polemică în jurul spațiului mioritic*, RFR, 1941, 5; Lucian Blaga, *Alte încercări de expropriere literară*, „*Sfarmă-Piatră*”, 1941, 181-182; Cioculescu, *Aspecte*, 171, 636-642; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 826, *Ist. lit.* (1982), 905; Mihai Niculescu, „*Charmion sau Despre muzică*”, UVR, 1942, 1; Petru Comarnescu, *Lucrări*

de filosofie românească, RFR, 1943, 9; Romulus Vulpescu, *A murit un poet*, GL, 1958, 4; Const. Ciopraga, *Un însetat de armonii: Dan Botta*, IL, 1958, 2; Aurel Rău, *Dan Botta*, ST, IX, 1958, 2; Laurențiu Ulici, *Dan Botta*, „*Eulalii*”, CNT, 1966, 34; Negoieșcu, *Lampa*, 40-43; Emil Manu, *Muzică și literatură*, București, 1966, 63-64; Marin Mincu, *Dan Botta*, AFT, 1967, 14; Biberi, *Eseuri*, 154-183; Manolescu, *Metamorfozele*, 104-106; Piru, *Panorama*, 114; Mincu, *Critice*, I, 39-57, II, 165-174; Ștefănescu, *Momente*, 145-146, 151; Piru, *Varia*, II, 444-452; Tomuș, *Istorie*, 117-130; Mircea Eliade, *De Zamolxis à Gengis-Khan*, Paris, 1970, 225-226; Viorica Nișcov, *Temelii folclorice și orizont european în literatura română*, îngr. și pref. Ovidiu Papadima, București, 1971, 310-313; *Ist. comp. Rom.*, 189-190; Rotaru, *O ist.*, II, 561-566; *Ist. teatr. Rom.*, III, 172-174, 482-484; Const. Ciopraga, *Marginalii la poezia lui Dan Botta*, CRC, 1974, 14; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 477-487; Micu, „*Gândirea*”, 866-876, 954-959; Valentin Silvestru, *Clio și Melpomena*, București, 1977, 148-150; Brădățeanu, *Istoria*, II, 281-286; Dima, *Viziunea*, 109-116; Micu, *Modernismul*, I, 267-268, II, 177, *passim*; Petru Comarnescu, *Kalokagathon*, îngr. Dan Grigorescu și Florin Toma, introd. Dan Grigorescu, București, 1985, 263-266; Stolnicu, *Printre scriitori*, 128-129; Grigurcu, *Eminescu-Labiș*, 276-285; Ceuca, *Teatrologia*, 138-140; Negoieșcu, *Ist. lit.*, 330-332; Ierunca, *Semmul*, 9-39; Hrimiuc-Toporaș, *Atelier*, 127-161; *Dicț. analitic*, II, 27-29; *Dicț. esențial*, 104-106; Ghițulescu, *Istoria*, 122-123; Popa, *Ist. lit.*, II, 1170-1174. G. H.-T.

BOTTA, Emil (15.IX.1911, Adjud – 24.VII.1977, București), poet, prozator și publicist. Este al doilea fiu al Aglaei (n. Francisc sau Franceschi), de origine corsicană, și al lui Theodor Botta (Botha), descendent al unor nobili maramureșeni. Tatăl, apropiat de memorandiști, trece în Regat pentru a-și putea lua, la Iași, licența în medicină. **B.** trăiește la o vârstă fragedă ororile războiului, tatăl plătind cu viața, în 1921, abnegația față de răniți. Școala, începută la Adjud și continuată la Câmpulung, în Muscel, unde mama e directoarea unui orfelinat, nu-l atrage. La cincisprezece ani, adolescentul părăsește casa părintească, plecând la București, pe urmele fratelui mai mare, Dan Botta, de care va fi extrem de legat sufletește toată viața. Își va lua totuși bacalaureatul, probabil la Cluj, și va urma între 1929 și 1933 Conservatorul de Artă Dramatică din București, clasa Ioan I. Livescu. În 1929, debutează cu versuri în „*Bilete de papagal*”, care îi mai publică alte poezii și o schiță. Colaborează frecvent, pe teme legate de cinema, la „*Vremea*” și cu eseuri, proză și versuri la „*România literară*”. Semnează și în revistele scoase de colegii de generație: „*Caravana*”, „*XY*”, „*Cristalul*”, „*Ulise*”, „*Discobolul*”. Anunța acum o plachetă – scrisă împreună cu David Werner (M. Dan) și Corneliu Temensky – un volum de poezii, o piesă de teatru și romanul *Meridian*, din care publicase fragmente în „*România literară*”. După absolvirea Conservatorului, tânărul actor își urmează profesorul la Chișinău, unde, se pare, nu a reușit să joace. Anii 1933-1937 sunt pentru el ani de boemă artistică, minată de puternice angoase. Face parte, împreună cu Arșavir Acterian, Pericle Martinescu, Horia Stamatu ș.a., dintr-un grup ce-și zice „*Corabia cu ratași*”, al cărui salut – „*Oisive jeunesse!*” – era un vers din Rimbaud. Totuși, se dovedește foarte activ: își reia colaborarea la „*Vremea*”, unde va publica până în 1938, mai

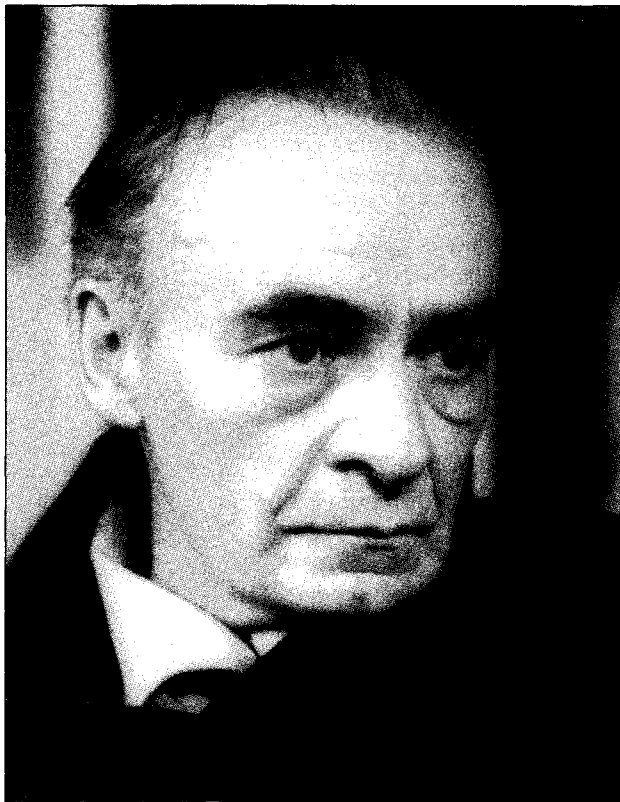
iscălește în „Credința”, „Meridian”, „Litere”, „Reporter”, „Facla”, „Arta și omul”, „Ideea românească”. În ultima revistă apare ciclul de poezii *Marele paianjen*, semnalat elogios de Eugen Ionescu și devenit nucleul unui volum prezentat la concursul Editurii Fundațiilor Regale pentru tinerii scriitori needitați. Premiat, *Întunecatul April* este tipărit în 1937. Un an mai târziu, Editura Vremea scoate volumul de „nuvele” *Trântorul*. În același an, **B.** debuta pe scena Teatrului Național în dramaturgia *Suferințele tânărului Werther*. Rolurile interpretate în perioada următoare îi vor aduce consacrarea ca interpret de dramă. Concomitent, dă în „Universul literar” și în „Revista Fundațiilor Regale” ample cicluri care vor forma volumul *Pe-o gură de rai* (1943). După război, scriitorul își încetează practic activitatea, actorul, în schimb, și-o intensifică, dând roluri memorabile, în teatru și în film, fiind distins cu Premiul de Stat. Pe scenă, e o apariție inconfundabilă. Fără să denatureze personajele, el le împrumută întotdeauna o intensitate a trăirii la limita calcinării. Hieratic în gest și vorbă, fără teamă de a trece drept manierist, creează în juru-i un spațiu singular de aristocrație intelectuală, de poezie dureroasă. Apogeul carierei actricești coincide cu redescoperirea scrierilor sale literare, care sunt reeditate — *Poezii* (1966), *Trântorul* (1967) —, nu însă fără remanieri uneori substanțiale. Chiar în aceste condiții, cele două volume sunt o revelație pentru tânăra generație, aflată în plin efort de a se rupe de proletcultism. Poezii vechi, pe care le rescrie, dar și altele noi îi sunt publicate în „Gazeta literară”, „România literară”, „Luceafărul”, „Ramuri”, „Tomis”, „Viața românească”, „Contemporanul”, „Steaua”, „Flacăra” ș.a. De sub tipar ies volumele *Versuri* (1971; reeditare a celui din 1966, completat cu ciclul *Vineri*), *Poeme* (1974, în colecția „Cele mai frumoase poezii”) și *Un dor fără sațiu* (1976), conținând creațiile noi. Poetul se stinge din viață în urma unui stop cardiac.

Până în 1936, în activitatea lui **B.** ponderea cea mai importantă o are publicistica. Aceasta, fie că se ocupă de film și de slujitorii săi, fie de literatură ori de chestiuni culturale și filosofice, relevă un orizont larg și înclinație speculativă. Scriitura este alertă, concisă, de o remarcabilă precizie plastică. Uneori, sentințele, paradoxurile, turnura paratactică, expresiile încifrate și simbolurile dau textului tensiune ideatică și o polifonică obscuritate. Pentru **B.**, creația — cinematografică ori literară — e rodul unei „căutări interioare” mijlocite de inteligență. Nefiind simplu mimesis, având ca esență „minciuna”, iluzia, arta trebuie să depășească „limitele posibilului și ale ponderabilului”, să surprindă „spiritul ascuns al lucrurilor”. Câteva eseuri aduc în prim-plan probleme existențiale. În *Elogiul ipocriziei*, autorul afirmă că propriul eu este „vacant, reflex al nenumăraților alții care îl domină”; starea permanentă este ipocrizia, în sensul original al termenului grecesc, iar sursa de suferință nu e doar criza de identitate, ci și probabilitatea, foarte mare, a instalării ipostazei abjecte sau criminale. Alte eseuri — *Notă asupra agoniei*, *Despre moartea apropiată*, *Un motiv ocult al tăcerii* — dezvoltă ideea morții, dezvăluind contactul cu filosofia lui Søren Kierkegaard. Luciditatea și franchețea sunt

duse aici până la autoflagelare, ca și în confesiunile din interviuri și răspunsuri la anchete. Timpul interior se constituie din „ore negre, ore absurde”, singurele dedicate literaturii. Determinat astfel de „exasperare”, „dezgust și consternare”, scrisul e un act magic, echivalent cu o sinucidere, dar și cu o „îngrozitoare farsă”, câtă vreme eul continuă să existe.

Versurile publicate de **B.** între 1929 și 1936 relevă căutarea unei forme care să concilieze puternicul impuls liric, pudoarea funciară, precum și tendințele poeziei moderne, îndeobște antilirice. Este încercat mai întâi un registru epico-descriptiv, cunoscut din câteva argheziene „flori de mucigai”, dar și din unele texte ale suprarealiștilor, apoi un altul, mai apropiat de ermetismul barbian. Părăsite, aceste modalități vor furniza elemente în structurarea formulei originale din *Întunecatul April*. O frapantă noutate o constituie aici emergența eului empiric în eul liric și intensitatea emoției, comparabilă doar cu aceea din bacovianul *Plumb*. Sensibilitatea reacționează la acel *misterium tremendum* pe care-l reprezintă moartea, la propriul ego multiplicat, „ipocrit”. Alături de angoasă, în care se aliază groaza și repulsia, survine și o tentativă de apărare, de „fermecare” a monstruos-straniului, de convertire a lui în familiar locuibil. Discursul liric exploatează principiul teatrului în teatru: eul joacă rolul unui actor ce interpretează fie o partitură gravă, romantică, fie una comică, a unui „biet arlechin speriat de moarte”. Jocul lipsit de naturalețe, excesiv de „teatral”, indică mistificarea și obligă la un permanent du-te-vino între semn și sens. Alternarea stilului poetic „înalt”, demistificat prin șarjare, și a celui popular sau colocvial erodează inerțiile

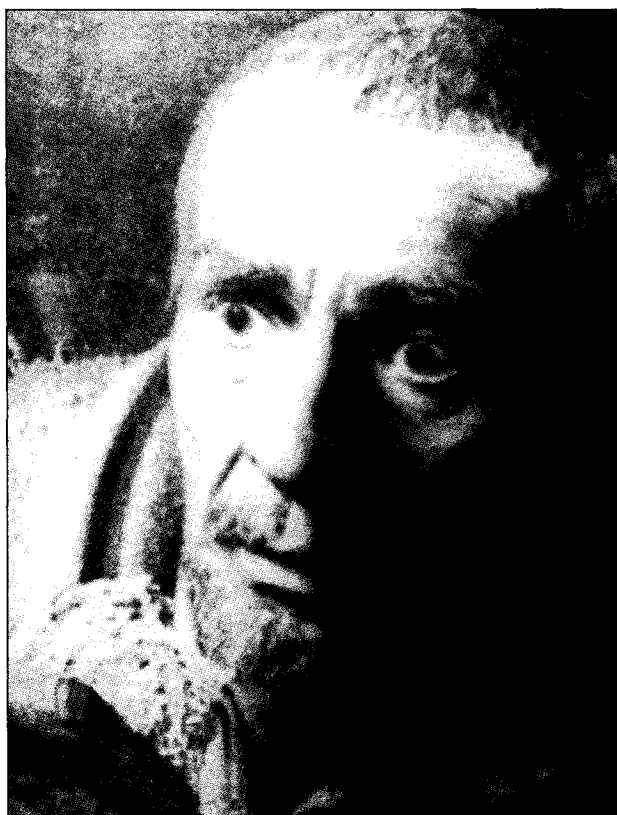

lingvistice și deschide drum polisemiei. Atât în secvențele grave, cât și în cele „umoristice”, intervine o imagistică de o rară plasticitate, la rândul ei, terifiantă și derizorie. Astfel, în cele 83 de poeme se perindă o sumedenie de *dramatis personae*: eul liric, cu dublurile și măștile sale (Ulise, Dionysos, „palidul ucigaș”, „șmecherul crai”, „leneșul” ș.a.), Moartea și mesagerii ei (Miss Anabell, „mândra cu coasa”, „Întunecatul April”, „craiul Amurg”), Dumnezeu (Tatăl, Adonai, dar și „Marele Fariseu”), precum și o figurație mărunță, proliferată oniric. Multitudinea acestora, antrenarea lor în scenarii ce se pot reduce la hăituire, fugă, evadare, întâlnire periculoasă etc. conferă poemelor o frenezie halucinantă, un dionisiac nemaîntâlnit. În *Întunecatul April* se naște, sub aparențe ludice, fanteziste, o veritabilă mitologie. Masivul volum *Pe-o gură de rai* aduce un lirism decantat, cu o exteriorizare mai amplă și mai directă a unui lăuntru mai adânc, într-o altă alchimie verbală. Textul se structurează acum ca „document” (*Documente asupra melancoliei*) ori „comentariu” (*Comentariu la o viață pierdută*). Stările lirice fugitive, visele, viziunile delirante sunt înregistrate și, ca în „dicteul automat” al suprarealiștilor, frazele devin eliptice, poemele iau uneori un aspect fragmentar, descusut, chiar de colaj, lăsând un larg spațiu de joc ambiguității. Pe de altă parte, eul liric își interpretează trăirile, fie explicit, fie implicit, cu ajutorul analogiilor ce relevă o experiență secundă, culturală. În acest sens, ca un *poeta artifex*, B. își constituie un lexic aparte, din surse variate, și e atent la valorile plastice și muzicale,

cizelând câteodată adevărate secvențe de poezie „pură” (*Trif nebun*). Împreună, „documentele” și „comentariile” deschid o fereastră spre o *psihe* perfect individualizată, ce trăiește cu maximă intensitate tragismul condiției umane. Eul liric se autoportreizează prin „dorul fără sațiu”, nestinsul alean și visarea „unei planete pierdute”, prin stări contemplative deci, dar și prin „nepace”, prin febrilă căutare, o ascensiune eșuată și reluată sisific. Chinul și absența lui se succed cu repeziciune, coexistă sau, atingând apogeul, iau fiecare atributele celuilalt, devenind, ca la Eminescu, „chin dulce” și „farmec dureros”. Fundamentală este percepția existenței îndreptate inexorabil spre „amurg”, al cărui potir e „plin cu otrave”. Acum, moartea nu mai apare ipostaziată, iar scenariile de hăituire cedează pasul unui alt topos, al chemării thanatice, îmbrăcând forma soliei mute, neutre, dar și a îmberii cvasierotice ori a imperativului brutal (*Oberon*). Neființa este prevestită și de peisajul celest nocturn (*De caelo, Seraphita*), dar mai ales de cel autumnal (*Brumariul, Rob Codru, Muza tragică, Toamnă, trimisul*). Specifică e melancolia, ce seamănă tot mai mult cu jalea grea din doinele populare. Delicatetea suavă, compătımirea, duiosia învăluie acum codrul „frate” și „tată”, muntele „uncheș”, pământul „văr” etc. E un fel de fraternizare franciscană, ce corodează solipsismul inițial, existența însăși încetând a mai fi pură negativitate. Ca urmare, tonul elegiac câștigă teren, regretate fiind clipa pierdută „în valea delicatului Prier” (*Clipei*), „timpul mierlei” (*Preistorie*), tinerețea (*Doamna Seara, Către Fantazio*). Dar resuscitarea trecutului pregătește, totodată, accesul la sublimul lumii prezente. Fervori, nebănuite odinioară, aproape extaze sunt declanșate de „căprioara cu aripi nevăzute” (*Căprioara*), de „cerbul din vremea lui Gelu” (*Cerb*), de privighetoare (*Trif nebun, Filomela*), de „măiastra cu trușușoru-n fum” (*Măiastra*) ori de Elisafra. Ivită din nou, certitudinea dispariției brutale (*Nu cules ci smuls*) se împletește și cu o încuviințare fatalistă, mioritică (*Dintr-o iarnă*). Cu toate acestea, eludând „otrăvurile amurgului”, sufletul „se visează nemuritor” (*Veniți, adieri*) sau „tânăr, iluminat, fericit” (*Descrescendo*). Concomitent, se produce o erupție a religiozității, căci sublimul naturii este interpretat ca „o gură de rai”, adică adevărate a divinității și posibilitate de mântuire. E parcursă întreaga scară de reacții, de la nerăbdarea frenetică (*Psyche*) la jubilația apropiatei sosiri (*Pandora, În cer, în alt sat*), de la așteptarea exasperată (*Cetele, Morgana*) la conștientizarea depărtării (*Revederea din parc, Drumul*). Survine însă și tăgăduirea învierii (*Al nopții*) și chiar a divinității (*În munți*), deodată cu disperarea, concretizată în viziuni de coșmar (*Anacreontică, Humorescă*) și în autoportrete caricaturale, autopersiflante (*Cavalerul cu melc de aur, Satiră duhului meu, Priveghi*). Și acestea capătă un pandant, constituit din viziuni epurate, fără nici o tușă subiectivă (*Stampă*), ori de acelea în care eul liric devine exponent al comunității naționale, resuscitând figurile ei emblematice — Gelu, „Bărbat Voievodul”, Dragoș, Mihai Viteazul, Horea, Avram Iancu. Prin bogăția tropismelor sufletești, comunicate într-un limbaj de o rară expresivitate, *Pe-o gură de rai* stă între marile cărți

românești de poezie. Reeditate în 1966, primele două volume de versuri ale lui **B.** suportă modificări (texte eliminate, pasaje, titluri schimbate etc.). Ca urmare, frenezia dionisiacă din *Întunecatul April* e întru câțva potolită, insolitul e domesticit și se infuzează o doză de optimism conjunctural. Uneori, intervenția este totuși un act creator, limbajul devenind mai criptic, mai aluziv. Aceeași situație o are și ciclul *Vineri* (1971), cât privește textele vechi. În cele noi, subzistă spaima de neant, precum și „vedeniile” minții „rătăcite într-un dor de o infinită măreție” (*Pământ*), dar forma e mai puțin frapantă. Mitologia poetului se îmbogățește cu o figurație alegorică — „Păpușarul” scoțând din lada sa tot ce a intrat în neființă, „Ghinărar Marjori”, comandant al invadatoarei oști de omizi, „Bălașul, Zamfirul, Berlantul”, trei lupi vizitatori, „Not, uriașul de-o palmă” ce „aduce pierzania”, „leoaica-ciocârlie” și, mai ales, mierla, interlocutor gracil, muză, dar și autor fictiv, pe seama căruia se pun multe „istorii”. Aceste făpturi par mai puțin participanți la un rit sacrificial, cât purtători ai unui mesaj oracular. Titlul ultimei cărți de versuri, *Un dor fără sațiu*, reluat de la poemul ce deschidea *Pe-o gură de rai*, ar putea sugera o revenire la gama trăirilor de acolo. În fapt, dominantă rămâne pătimirea cauzată de finitudinea ființei umane caracterizate de inșaiabilitate existențială, fiind utilizate unele modalități vechi, duse acum la ultimul rafinament și prin apropierea de folclorul magico-ritualic autohton. Înțelegerea vulnerabilității în fața „Îngerului Exterminator” (*Alei*) are drept consecință înmulțirea expansiunilor lirice de tipul lamentoului, al cuvântului testamentar și al rugăciunii. Acestea formează substanța unor poeme încadrabile în lirica propriu-zisă „a eului” (*Patria, Denis cel Scurt, La moartea lui Zed, Ruga fericitului autor*) ori în aceea „a măștilor” (*Bocetul lui Ion Vodă Armanul mai numit și cel Cumplit*), dar constituie și secvențe în poeme dramatizate sau descriptiv-narative (*Monos, Glasul Petruului Cercel, Dormind, Iberia*). Atenuarea lirismului, disimularea lui se vădesc și în zugrăvirea unor „întâmplări nelumești”, a unor întâlniri în spațiul visului ori al halucinației, sub formă de joc dramatizat, dialog esențializat.

Numite de autor „nuvele”, narațiunile din *Trântorul* au fost considerate la apariție mai degrabă poeme în proză sau chiar creații lirice. Scrise din perspectiva personajului central, care, purtând cognomene diferite (Fluieră-Vânt, Trântorul, Mielu etc.), este mereu autorul, ele înfățișează viața lăuntrică a unui „suflet ce se dizolvă”. Sub impactul unei tensiuni insuportabile, se trece de la momente de acută luciditate la altele de delir, într-o confesiune de o sinceritate cvasimasochistă, în ciuda multiplelor procedee eufemizante. Este reprezentarea unei lumi dematerializate („prefăcută în umbră”), degradate (devenită „mocirlă”), în care se inserează „irealul halucinației”, fantasticul. Spațiul în care se mișcă eroul, aparținând capitalei sau orașului de provincie, este când ostil, scenă a unor fenomene apocaliptice („furtuna sinucigașilor” în *Mab*, canicula sahariană în *Răsul tăcut*, „vremea ce jupoaie de viu” în *Cel mai tare*), când leșios, pestilential, provocând oroare. Oamenii

Emil Botta în rolul lui Ion din *Năpasta* de I.L. Caragiale

inșiși, inclusiv eroul, au „sufletul șampilat de miasele rovinei”. Zugrăviți în tușe violente, expresioniste, arheologul și jucătorii de șah din *Mab*, „dolihocefalul” din *Răsul tăcut*, „Cap de pasăre” din *Terra incognita* ș.a. alcătuiesc o umanitate coruptă și, în același timp, sunt întrupări ale demonului, meschin, însă nu mai puțin puternic. Oniricul și fantasticul potențează această lume, îi amplifică înțelesurile. În *Trântorul*, o vizită de câteva zile în orașul natal se dilată sub incidența visului, devenind o călătorie lungă în rai și în iad. Un fenomen de dedublare trăiește protagonistul în *Timpul cel prielnic*, scriitor, autor al romanului *Refugiu*, în care Brutus, alter ego și proiecție fictivă, se revoltă și își neagă creatorul, cu a cărui iubită fuge în cele din urmă. Într-o expresie nudă sau într-una travestită când în detașare impersonală, când în simulare a jocului factice, funambulesc, totul stă aici sub semnul sentimentului tragic al existenței. Angoasa morții, a neantului, evanescenta vieții, criza de identitate, imposibilitatea comunicării apropie eroul lui **B.** de personajele literaturii existențialiste.

Poet pe scenă, Emil Botta e actor în poezie: în acest sens s-a vorbit pe drept cuvânt despre teatralitate la el. Joacă un singur rol (pe al lui însuși), dar travestindu-se mereu, punându-și o mască, declamând monologic. Furișat sub travesti, poetul se lasă pradă viziunilor sale himerice. Ca să se exprime, sentimentul are nevoie la el de costumația

teatrală, de spiritul imaginar al unei culturi, de lemnul scenei sub picioare, de mască.

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *Întunecatul April*, București, 1937; *Trântorul*, București, 1938; ed. îngr. și pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1967; *Pe-o gură de rai*, București, 1943; *Poezii*, pref. Petru Comarnescu, București, 1966; *Versuri*, București, 1971; *Poeme*, București, 1974; *Un dor fără sațiu*, București, 1976; ed. 2, București, 1978; *Poezii*, I-II, îngr. Aurelia Batali, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1979; *Scieri*, vol. I-II, îngr. Ioana Diaconescu, pref. Al. Piru, București, 1980, vol. III, îngr. și pref. Doina Uricariu, București, 1987; *Un dor fără sațiu*, îngr. și postfață Doina Uricariu, București, 1991; *Trântorul*, îngr. Ileana Mălăncioiu, București, 1993.

Repere bibliografice: Ionescu, *Război*, I, 251-254, II, 119-120; Streinu, *Pagini*, I, 99-108, II, 148-155; Călinescu, *Ulyse*, 340-344; Cioculescu, *Aspecte*, 199-203; Sebastian, *Eseuri*, 267-270; Constantinescu, *Scieri*, I, 353-363; Constantin Fântâneru, *Cruciada umbrelor*, îngr. și pref. Aurel Sasu, Pitești, 2001, 83-86, 174-180; Papadima, *Scritorii*, 257-260; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 819-820; N. Mihăescu, *Fragmente de critică literară*, București, f.a., 275-279; Perpessiciu, *Opere*, X, 316-322; Argezi, *Scieri*, XXXIII, 313-315; Căprariu, *Jurnal*, 182-186; Regman, *Cărți*, 7-12; Manolescu, *Metamorfozele*, 117-118; Piru, *Panorama*, 114-118; Ion Oarcăsu, *Prezențe poetice*, București, 1968, 35-42; Mincu, *Critice*, I, 105-110; Pillat, *Mozaic*, 194-212; Zalis, *Aspecte*, 120-123; Martin, *Poeți*, II, 79-83; Iorgulescu, *Rondul*, 15-22; Piru, *Poezia*, 186-191; Simion, *Scritorii*, I, 78-88; Căndroveanu, *Poeți*, 34-37; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 498-500; Ștefan Aug. Doinaș, *Orfeu și tentația realului*, București, 1974, 206-211; Cristea, *Un an*, 37-43; Pop, *Transcrieri*, 210-215; Cioculescu, *Itinerar*, I, 292-296; Negoșescu, *Analize*, 280-283; Ciopraga, *Ulyse*, 138-146; Barbu, *O ist.*, 247-253; Grigurcu, *Poeți*, 146-153; Ionescu, *Palimpseste*, 132-172; Tomuș, *Mișcarea*, 70-72; Paul Dugneanu, *Universuri imaginare*, București, 1981, 97-109; Piru, *Ist. lit.*, 444-447; Simion Mioc, *Structuri literare*, Timișoara, 1981, 110-126; Pop, *Jocul*, 175-193; Radu Călin Cristea, *Emil Botta. Despre frontierele inocenței*, București, 1984; Doina Uricariu, *Apocrife despre Emil Botta*, I, București, 1984; Martinescu, *Umbre*, 27-37; Mîcu, *Modernismul*, II, 174-194; Moraru, *Ceremonia*, 66-199; *Emil Botta interpretat de...*, îngr. Paul P. Drogeanu și Doina Uricariu, pref. Doina Uricariu, București, 1986; Mihăilescu, *Întrebările*, 201-213; Grigurcu, *Eminescu - Labis*, 266-276; Doina Uricariu, *Ecorșeuri*, București, 1989, 292-500, *passim*; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 158-163; Negoșescu, *Ist. lit.*, I, 337-339; Arșavir Acterian, *Emil Botta, poet labirintic*, RL, 1992, 13; Durnea, *Orizonturi*, 200-240; *Emil Botta*, DCS, 63-64; *Dict. analitic*, II, 268-270; IV, 300-301, 403-404; *Dict. esențial*, 106-108; Manolescu, *Lista*, I, 24-28; Popa, *Ist. lit.*, II, 368-372.

V.D.

BOTTEA, Horia (3.III.1891, Râmnicu Vâlcea - 22.VI.1948, Brașov), poet și publicist. Este fiul Mariei (n. Zugrăvescu) și al lui Anton Bottea, avocat, decan al Baroului din Râmnicu Vâlcea. După terminarea liceului în orașul natal, se înscrie la Facultatea de Drept din București, pe care o va absolvi în 1913. Optând pentru cariera de magistrat, este numit la judecătoria din Pătârlagele, de unde, fire insurgentă, va fi deseori „permutat”. Demisionând în 1924, un timp e profesor suplinitor la Satu Mare și Oradea. Reintegrat în magistratură în

1930, e judecător la Câmpina, apoi la Ocna Sibiului și Brașov. Debutează în 1909, în revista vâlceană „Junimea”, cu traduceri și o proză scurtă. Publică apoi cronici teatrale în „România ilustrată” și „studii provinciale” și comentarii în „Cronica”. În primii ani de după război, semnează articole politice în „Chemarea”, „Hiena” (sub pseudonimul Pelham) și „Cuvântul liber”. Ulterior, colaborează cu portrete critice, eseuri, versuri și traduceri, iscălite și Elena Protopopescu, la „Mișcarea literară”, „Universul literar”, „Cuvântul”, „Bilete de papagal”, „Pământul”, „Convorbiri literare”, „Strada”, „Lanuri”, „Symposium”, „Tribuna”, „Viața” ș.a. În 1938, o parte din versuri erau strânse în placheta *Game*. Un volum de portrete critice, anunțat în repetate rânduri, nu a mai apărut.

La început, în publicistica lui **B.** coexistă nota pamfletară, vocabularul plastic, mustind de crudități, ca la T. Argezi, pe de o parte, și ermetismul, cu aglomerări de abstracțiuni și de neologisme, cu o topică torsionată și numeroase elipse, pe de altă parte. Maniera ermetică se impune în „portretele străine”, care, în ansamblu, alcătuiesc o interesantă panoramă a literaturii franceze interbelice. În „portretele românești”, este vizibilă afecțiunea pentru unii scriitori pe care i-a cunoscut: T. Argezi, I. Vinea, Gib I. Mihăescu, Al. Tudor-Miu, Gherghinescu-Vania ș.a. În poezie, autorul *Gamelor* pledează pentru un „modernism tradițional”, ce exclude atât idilismul, cât și anarhia avangardistă și care e întrupat perfect de creația lui T. Argezi. Ulterior, viitorul poeziei e întrevăzut în reconcilierea dintre „ermetic” și „elegiac”. Tematica și imagistica argheziană sunt recognoscibile în poeme ca *Stih*, *Har*, *Duh*, *Fast*, *Panteism monahal*. Nu de puține ori se recurge însă și la tehnica barbiană a ermetizării. În mai mare măsură trimit la *Joc secund*, dar și la versurile lui Stéphane Mallarmé și Paul Valéry, *Hamlet*, *Ofelia*, *Revizuire*, *Intermezzo*, *Destin*, *Semne* ș.a. Ultimele poezii din *Game*, precum și cele publicate ulterior indică orientarea spre un lirism direct, într-o formulă mai personală. Deși puține, traducerile lui **B.**, mai ales cele din Baudelaire, sunt notabile.

SCRIERI: *De minimis. Libelă*, Târgoviște, 1919; *Game*, București, [1938]; *Game și pendulări*, îngr. Zaharia Macovei și Ilie Radu-Nandra, pref. Geo Bogza, postfață Ilie Radu-Nandra, Cluj-Napoca, 1983.

Repere bibliografice: Pompiliu Constantinescu, *Horia Bottea*, „*Game*”, VRA, 1938, 536; Mircea Bogdan, „*Game*” de Horia Bottea, TIA, 1942, 501; Gherghinescu Vania, *Gravuri pe sticlă: Horia Bottea*, AST, 1968, 12; Z. Macovei, *Horia Bottea. Portret*, „*Lucrări științifice*”, filologie (Oradea), 1971, 167-174; Geo Bogza, *Ca să fii om întreg*, București, 1984, 440-448; *Dict. scriit. rom.*, I, 346-347.

V.D.

BOȚU, Pavel (14.VII.1933, Ceamașir-Ismail - 17.II.1987, Chișinău), poet. A absolvit, în 1956, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. Redactor la „Moldova socialistă”, va fi, între 1965 și 1971, președinte al Uniunii Scriitorilor din R.S.S. Moldovenească, iar între 1971 și 1987, prim-secretar al comitetului de conducere al aceleiași Uniuni. A deținut multe funcții politice importante.

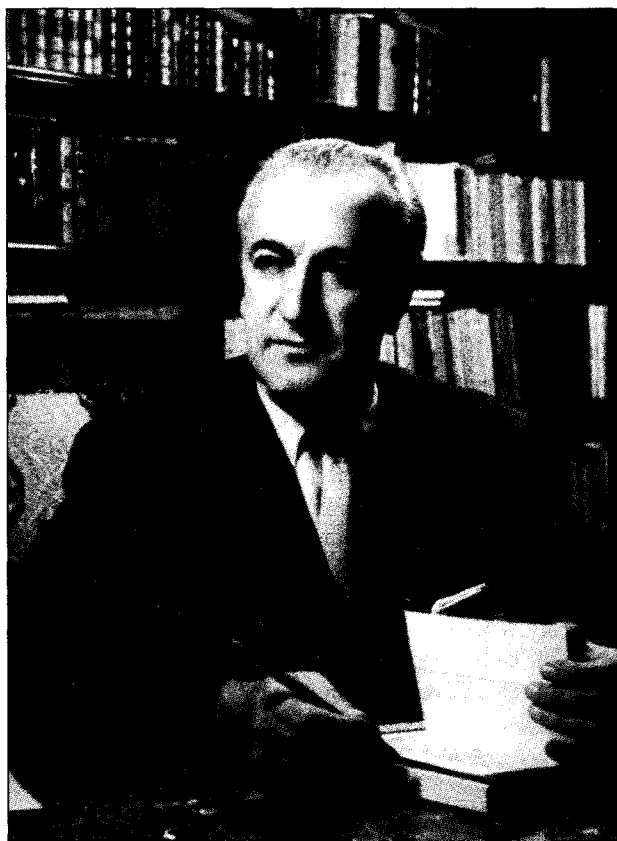
B. a debutat editorial cu placheta de versuri *Baștina* (1959). Originar din Bugeac, el evoca, de pe acum, realități specifice sudului basarabean și folosea un lexic marcat de un puternic colorit local. Peisajul specific (Dunărea și câmpia sub arșiță) și oamenii (găzari, „lopătari“) dezvăluie un poet original, atras de formula tradiționalistă. Volumele ulterioare, *Credință* (1963), *Continente* (1966), *Panoplie* (1968) și, mai cu seamă, *Zodiac* (1971), *Casă în Bugeac* (1973) și *Ornic* (1978), confirmă aceste particularități. Cu timpul, în poezia lui se intensifică nota meditativă, cresc ponderea elementului folcloric, precum și rolul simbolului și al parabolei, de o remarcabilă plasticitate (*Ploaie torențială*, *Balada mâinilor ciungi*). **B.** este autorul unor volume de proză (*Ciugur-Mugur*, 1961, *Răboj*, 1965, *Rubiconul*, 1984), precum și de critică literară (*Cercurile trunchiului*, 1979).

SCRIERI: *Baștina*, Chișinău, 1959; *Pe drumurile Bugeacului* (în colaborare), Chișinău, 1960; *Ciugur-Mugur*, Chișinău, 1961; *Credință*, Chișinău, 1963; *Răboj*, Chișinău, 1965; *Continente*, Chișinău, 1966; *Versuri*, Chișinău, 1967; *Panoplie*, Chișinău, 1968; *Versuri*, Chișinău, 1969; *Zodiac*, Chișinău, 1971; *Casă în Bugeac*, Chișinău, 1973; *Ruguri*, Chișinău, 1975; *Popasuri*, Chișinău, 1976; *Ornic*, Chișinău, 1978; *Balada mâinilor ciungi*, Chișinău, 1979; *Cercurile trunchiului*, Chișinău, 1979; *Legământ*, Chișinău, 1981; *Scrieri alese*, pref. Mihai Cimpoi, Chișinău, 1983; *Rubiconul*, Chișinău, 1984; *Verb la netrecut*, Chișinău, 1985; *Poeme*, Chișinău, 1986.

Repere bibliografice: Andrei Țurcanu, *Martor ocular*, Chișinău, 1983, 165-195; Eliza Botezatu, *Lumina darnică a poeziei. Creația lui Pavel Boțu*, Chișinău, 1987; Tatiana Botnaru, *Simbolul gorunului la Lucian Blaga și Pavel Boțu*, „Limba română“, 1994, 5-6; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 196.

I.C.

BOUREANU, Radu (9.III.1906, București – 5.IX.1997, București), poet, prozator, dramaturg, eseist și traducător. Este descendentul unei vechi familii moldovenești; bunicul, Gheorghe Boureanu, erou al războiului din 1916-1918, era autor de tratate de tactică și pedagogie, poet amator eminescizant, tatăl – Eugen Boureanu, avocat și scriitor, mama – Jeanne Boureanu (n. Michel, de origine franceză), profesoară. Face liceul în București („Mihai Viteazul“ și „Matei Basarab“) și Bazargic, apoi urmează cursurile Academiei de Muzică și Artă Dramatică, la clasa Luciei Sturdza Bulandra, absolvite în 1931. Între 1929 și 1947 este, cu întreruperi, actor la Teatrul Național din București, apoi se dedică scrisului. A debutat cu poezie în „Ritmul vremii“ și „Adevărul literar artistic“, dar se face cunoscut și apreciat de Mihail Dragomirescu cu o poemă publicată în „Lumea“ de la Iași, dedicată lui Mihail Sadoveanu și intitulată *Cherhanaua de altădată, cherhanaua de acum*. Mai colaborează la „Bilete de papagal“, „Gândirea“, „Vremea“ și scrie la revista „Azi“, în colecția căreia își publică și primul volum de poezii, *Zbor alb* (1932). Între anii 1936 și 1940, a condus revista de turism și artă „România“, a îngrijit suplimentul „Caiet de poezie“ al „Vieții românești“, al cărei redactor-șef va deveni între 1967 și 1974. Ca poet a obținut mai multe premii naționale și internaționale (începând din 1933),

concomitent realizând și o remarcată creație de pictură (a participat și a fost premiat la Saloanele Oficiale cu începere din 1942). A mai scris și critică de artă, memorialistică, proză, teatru, ca și literatură poematice-dramatică, și a făcut numeroase traduceri.

Personalitate proteică, fecundă și contemplativă, cu o vibrație lirică bine temperată de o cultură vastă și perfect asimilată, **B.** întruchipează cum nu se poate mai exemplar dictonul antic *ut pictura poesis*. Poet, pictor, actor, muzician, remarcabil printr-un talent aproape egal în toate aceste domenii, el tinde mereu parcă să refacă pierduta sinteză a artelor, să fie un artist total, căci fiecare creație se resimte de infiltrațiile celorlalte: poezia sa, de un lirism meditativ, cu gesturi solemn-teatrale, compusă în ritmuri muzicale, sugerează parnasian tablouri de un colorit intens: „În care lume fi-vor: cuvinte, ritm, culori / Să nu fi prins rugină, scăzând sub timp lumina?“ (*Cuvintele, culorile*). Temele, subiectele, motivele poeziei sale sunt dintre cele mai diverse: mitologice, istorice, livești-culturale, individual-erotice, impresii din real etc., poetul ilustrând (chiar la modul programatic) concepția goetheană asupra inspirației „poeziei ocazionale“: „Fiecare poem are punctul de pornire legat de ceva în viață, de ceva din tine.“ De altfel, în volumele antologice de scrieri, este indicată în câteva „note“ sursa inițială a unor poeme. Autorul crede că „Poezia este un limbaj absolut, cronica uriașă a sensibilității

umane, este cadența timpului, a destinului, a destinului, a ireversibilului". De aceea el ia pulsul „sângelui popoarelor” imediat după război, se întristează de „satul fără dragoste”, închină cântare cetății lui Bucur la 500 de ani de atestare documentară, nu mai crede în iluziile grandioase și deplânge moartea morilor de vânt, se plasează meditativ-lucid în umbra stelelor în solara noapte. S-ar putea spune că **B.** tinde spre totalitate, mai toate temele universale sau motivele naționale fiind mereu reluate, regândite, găsind noi semnificații sau forme: „Odată, poate, o să-ți pară rău / Simțind la tâmpile / Răceala unui val de frig / Venind din stratul / Zăpezilor albind în părul tău” (*Odată*), sau: „Vreau să te oprești, timp! / Aruncă-ți, sfânta noapte mucenică, / Lunarul tău nimb. / Noi ne adunăm în miting pentru soare” (*Chemare*). Sugestiile îi vin și din marea poezie modernă interbelică română, ca și din artele plastice, muzică, critică etc., cele mai multe mărturisite în volumul de evocări și amintiri, publicat în 1987, *Văzuți în oglinda timpului* (despre Blaga, Arghezi, Sadoveanu, Emil Botta, Th. Pallady, I. Țuculescu ș.a.), un ciclu fiind intitulat chiar *Poemele culorii*. Remarcabile sunt, în volumul *Inima desenată* (1964) îndeosebi, dar și în altele, lauda macedonskiană a nopții, lauda blagiană a somnului, evocarea zeului Pan, actualizarea motivelor folclorice: „Totul era pe-o mistrie, / Și cărămidă și var, / Pe-un fundal de poezie / Într-un prezent legendar” (*Prezent legendar*). O nouă simbolistică biblică implică un nou destin al artistului: „Corabia de chiparos / gema de viețuitoare; / sub cea din urmă rază de soare, / un glas tăios ca o sabie / îi striga să se urce în corabie. // Dar între slăbiciuni și destine domestice / Inorogul nu voia să s-amestice” (*Inorog*). Chiar poeziile conjuncturale, înscrise în canonul politico-ideologic din anii '50-'60 și devenite reprezentative pentru eșafodajul „noii literaturi”, au un substrat meditativ ce reușește să le ridice la un sens istoric mai general, metaforizarea aduce chiar a stil prețios, tot așa cum litografiile colorate ale istoriei seculare bucureștene dovedesc o anume calofilie prin sintaxă și arhaisme. Un domeniu de marcată originalitate al poeziei lui **B.** este erotica, scăldată în atmosfera diafană și pastelată a unei mari delicateți, unind indefinibil senzualitatea percepției cu spiritualitatea sentimentului: „Din peană cum te zgrăvesc, / Scriindu-te rotund, te cresc; [...] Am să te scriu ca pe-o icoană / De sticlă-n vis, fâgărășană, / Tu, doina sângelui meu sfântă, / Care-n culoarea lui te cântă” (*Portret*). Mai cu seamă în ultimele volume, îndeosebi în ciclul *Antielegii*, meditația senină asupra timpului, evocarea trecutului, calmul „nedurerii” în perspectiva morții au produs poeme de un timbru special, susținut de o gravitate existențială tulburătoare. Poetul viețuiește acum într-o aparentă inactualitate — „Ai dispărut așa cum ar dormi / Rusalca în fântâna amintirii; / Port umbra ta în mine, cum zidi / Manole umbra-n zidul mănăstirii” (*Poem anacronic*) —, fără însă a uita timpul istoric, obsedant, devenit acum parcă de neînțeles în perspectiva eternității: „unindu-și somnul cu pământul / în veacul ce n-a mai știut / că la-nceput a fost cuvântul” (*Veacul controversat*).

Același tradiționalist-istorist în concepție, descriptiv-colorist și modernist-fantezist, dar totdeauna meditativ este **B.** și în proză, fie că reconstituie eposul *Vieții Spătarului Milescu* (1936) sau evocă destinul singular al *Frumosului principe Cerchel* (1978), fie că imaginează istorii dramatice citadine (gen Cezar Petrescu) în *Enigmaticul Baikal* (1938) ori în *Ustîne sau Colina goală* (1965). În schimb, piesele sale (*Lupii*, *Cazul Benet*, *Fata de pe Mures*, *Satul fără dragoste*) sunt mai puțin teatrale și mult prea apăsător propagandistice, ilustrând în anii '50 „conflicte” care mai de care mai false. Fractura ideologică a prejudiciat o operă altfel de o unitate tonală ușor de recunoscut. Căci dincolo de idei, motive sau simboluri istorico-filosofice, preocuparea constantă de „artifex” se manifestă nu numai în forma poetică, ci și într-o concepție generală estetizantă.

SCRIERI: *Zbor alb*, București, 1932; *Fata din umbră*, București, 1936; *Golful sângelui*, București, 1936; *Viața Spătarului Milescu*, București, 1936; *Enigmaticul Baikal*, București, 1938; *Cai de Apocalips*, București, 1939; *Sângele popoarelor*, București, 1948; *Lupii*, București, 1952; *Cazul Benet* (în colaborare cu Horia Deleanu), București, 1954; *Fata de pe Mures*, București, 1955; *Satul fără dragoste*, București, 1955; *Versuri alese*, București, 1955; *Ceașca*, București, 1956; *Umbra stelelor*, București, 1957; *Cântare cetății lui Bucur*, București, 1959; *Moartea morilor de vânt*, București, 1961; *Versuri*, pref. I. Vitner, București, 1961; *Inima desenată*, București, 1964; *Între Marea Albă și Marea Neagră*, București, 1964; *Ustîne sau Colina goală*, București, 1965; *Cheile somnului*, București, 1967; *Cocosi de vânt*, București, 1968; *Solara noapte*, București, 1969; *Vioara cosmică*, pref. Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1969; *Piramidele frigului*, București, 1970; *Măinile orelor*, București, 1971; *Funia de nisip*, București, 1972; *Scrieri*, I-IV, București, 1972-1979; *Ce oră e în lume*, București, 1973; *Harap Alb*, București, 1974; *Planeta curată*, București, 1976; *Frumosul principe Cerchel*, București, 1978; *Planeta nebunilor*, București, 1979; *La nord de Aldebaran — Au Nord de Aldébaran*, ed. bilingvă, tr. Gina Argintescu-Amza, pref. Al. Balaci, București, 1981; *Frumusețile oarbe*, București, 1982; *Snop de fulgere*, 1985; *Oceanul întrebărilor*, București, 1985; *Albastra umbră a tristeții*, București, 1986; *Văzuți în oglinda timpului*, București, 1987; *Dulce uragan*, București, 1989; *Prizonierul norilor*, București, 1996. **Traduceri:** M. Constantin-Weyer, *Trecutul domnului Monge*, București, 1937; Henry de Monfreid, *Aventuri pe mare*, București, 1944; L. N. Tolstoi, *Prizonierul din Caucaz*, București, 1948; A. Blok, *Poeme*, București, 1949; Karinthi Frigyes, *Zidarii*, București, 1952; A. N. Ostrovski, *Fata de zăpadă*, București, 1954; Kozma Zaharici Minin Suhoruk, București, 1956; Voievodul (*Visul de pe Volga*), București, 1958; Émile Verhaeren, *Poeme alese*, pref. Ion Vitner, București, 1960; Méliusz Jozsef, *Cât cuprind cu ochii. Poeme (1931-1960)*, pref. Mihai Gafița, București, 1962 (în colaborare cu Emil Giurgiuca); *Poezii flamanzi*, București, 1965 (în colaborare); Pablo Neruda, *Poeme*, pref. trad., București, 1965; Nguyễn Du, *Kim Van Kiêu*, București, 1967; *Nuvele din Flandra*, București, 1968 (în colaborare cu Valeria Sadoveanu și Petre Solomon); *Antologie de poezie belgiană de limbă franceză*, București, 1968; Arthur Haulot, *Roșcatul în lună*, București, 1968, *Mierloiu chior*, București, 1973; Robert Goffin, *Versuri*, București, 1970; H. Claus, *Approape de Dédé*, pref. trad., București, 1974; *Mihai Eminescu în critica italiană*, pref. Ștefan Cuciureanu, Iași, 1977 (în colaborare cu Titus Părvulescu).

Repere bibliografice: Boz, *Cartea*, 137-140; Constantinescu, *Scrieri*, I, 365-374, IV, 72-76; Perpessicius, *Opere*, VI, 43-46, VII, 204-205, 266-268, 293-295, VIII, 25-29, IX, 405-411; Sebastian, *Jurnal*, 196-199; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 905-906; Petroveanu, *Profiluri*, 113-130;

Martin, *Poeți*, I, 71-77; Căprariu, *Jurnal*, 142-147; Piru, *Panorama*, 94-96; Nicolae Manolescu, *Radu Boureanu*, „*Solara noapte*”, CNT, 1969, 19; Constantin, *Despre poezi*, 42-45; Caraiion, *Duelul*, 20-22; Cioculescu, *Aspecte*, 182-184; Cristea, *Un an*, 24-28; Petroveanu, *Traietorii*, 45-55; Dimisianu, *Valori*, 48-53; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 361-365; Manu, *Sinteze*, 157-162; Micu, „*Gândirea*”, 610-613; Piru, *Poezia*, I, 120-128; Dorcescu, *Metafora*, 134-137; Zalis, *Tensiuni*, 108-115; Regman, *Colocvial*, 206-207; Laurențiu, *Eseuri*, 56-60; Raicu, *Critica*, 185-188; Tudor-Anton, *Ipostaze*, 162-169; Streinu, *Pagini*, V, 97-99; Raicu, *Practica scrisului*, 285-288; Grigurcu, *Poeți*, 97-101; Cioculescu, *Itinerar*, III, 309-314; Felea, *Aspecte*, II, 28-32; Biberi, *Lumea*, 85-93; Doinaș, *Lectura*, 160-164; *Lit. rom. cont.*, I, 140-144; Constantin Noica, *Trecerea noastră și Radu Boureanu*, SXX, 1985, 7-9; Micu, *Limbaje*, 132-143; *Dicț. scriit. rom.*, I, 347-350; Cosma, *Romanul*, II, 186-187; Romul Munteanu, „*Poezia este cadența timpului...*”, FLC, 1989, 36, 37; *Radu Boureanu*, DCS, 42-43, 167; Popa, *Ist. lit.*, I, *passim*, II, 355-357; *Dicț. analitic*, III, 337-338; Florin Faifer, *Logofătul*, CL, 2002, 5. M.Df.

BOUREANUL, Eugen (18.II.1885, Tecuci — 28.XI.1971, București), prozator și traducător. Este fiul Zoitei (n. Galery) și al lui Gheorghe Boureanu, ofițer. A absolvit liceul la Tecuci, apoi, în 1903, a urmat cursurile Facultății de Litere și Filosofie și ale Facultății de Drept din Iași. În 1906, locuia la București, unde lucra ca ziarist și ca redactor la „Sămănătorul”. Oscilează între capitală și Iași, are ocupații diferite și nesigure, dar după 1918 se va stabili la București, lucrând ca funcționar, în principal la Societatea Română de Radiodifuziune, până în 1944, cu excepția anilor 1931-1934, când va încerca să profeseze avocatura la Iași. A debutat cu versuri la „Sămănătorul” (1904), apoi a mai fost redactor la „Prezentul” (1905), „Patriotul” (1906), „Evenimentul” (1907-1916), „Opinia” (1913-1914) și fondator al periodicelor „Sânziana” (1912-1913) și „Suflet moldovenesc” (1930-1931). A mai colaborat la multe alte publicații, între care „Flacăra”, „Adevărul literar și artistic”, „Universul literar”, „Universul”, „Radio”, cu proză, versuri, recenzii și articole diverse. Scriitorul Radu Boureanu este fiul său.

Povestiri din copilărie (1905) și culegerea de versuri *Povestea lăcrămioarei* (1908) sunt scrieri imature, repudiate mai târziu de autorul lor. Începând cu volumul *O istorie din alte vremuri* (1921), B. e atras de aura fabuloasă a trecutului și fantazează romanțios pe marginea unor pagini de cronică, înțelegând epicul numai ca acumulare de fapte senzaționale — lupte, comploturi, măceluri — și neglijând logica narativă, urmărirea unei semnificații. Față de povestirile anterioare, romanul *Vijelia* (1969) reprezintă un oarecare progres în reconstituirea istoriei, aici — nestatornică domnie a Movileștilor, pe al cărei fundal întunecat, tragic, evoluează un erou care încearcă să se opună evenimentelor. În alte volume, autorul inventează febril povești teribile, în care dragostea, suferința și moartea constituie unicele realități ale unei umanități dislocate din normal. Întâmplări „tari” se petrec în decoruri pe măsură: cimitire, ruine, locuri tainice, stânci ascuțite, mări furioase, spații tensionate de voci și spirite misterioase. În altă categorie de povestiri autorul își recrutează personajele din zonele sumbre ale vieții, din rândurile celor umili, infirmi sau apăsați de

nenorociri, convins că senzațională este însăși viețuirea la limita condiției umane. Principalele lui motive, atitudini și posibilități narative se regăsesc în romanul *Cel din urmă erou* (1943), care urmărește relevarea impactului dintre conștiința individuală (morală) și existența socială, complexă și paradoxală. O relatare târzie a unei călătorii din tinerețe este *De la Thule la Taprobana* (1969), în care apar și imagini ale fiordurilor Norvegiei, ale fumeoaselor teritorii islandeze, ale mărilor nordice sau descrieri fugitive ale deșertului și mănăstirilor arabe, ale monumentelor Indiei ș.a. Cu veleități de folclorist și etnolog, B. abordează unele aspecte ale culturii populare în câteva lucrări, dintre care în volum apare doar *Mitologia Eddelor* (scandinavă) (1922), mai mult o rezumare a legendelor cosmogonice nordice. Bun cunoscător al mai multor limbi, orientat în cultura universală, a transpus în românește câteva opere ale unor scriitori de primă mărime — Goethe, Gérard de Nerval, Tolstoi, Maupassant, O. Wilde — acțiune datorată și colaborării cu editorul G. Filip, ca redactor al colecției „Nuvela”, în cadrul căreia a mai semnat și cu pseudonime (Baldovin, Tugomir, Vana Umbră). Piesa *Alt Heidelberg* de W. Meyer-Förster, în traducerea lui, a fost jucată la Teatrul Național din Iași.

SCRIERI: *Povestiri din copilărie*, București, 1905; *Povestea lăcrămioarei*, Iași, 1908; *O istorie din alte vremuri*, București, 1921; *Mitologia Eddelor* (scandinavă), București, 1922; *Într-o noapte de vară*, București, 1922; *Comoara logofătului*, București, 1922; *Sufletul ruinelor*, București, 1923; *Sărmanii oamenilor*, București, 1925; *Lupii*, București, 1925; *Povestiri de pe dealuri*, București, 1926; *Povestiri de prin văi*, București, 1928; *Reflecții și paradexe*, București, 1929; *Omul fără de noroc!*, București, 1931; *Cel din urmă erou*, București, 1943; *Oameni de demult*, pref. T. Vărgolici, București, 1966; *Hatmanul Tomșa*, București, 1968; *Vijelia*, București, 1969; *Da la Thule la Taprobana*, București, 1969. **Traduceri:** Guy de Maupassant, *Misterul*, București, f.a.; *Răzbuarea mamei*, București, f.a.; J.-H. Rosny, *Cărăbușul*, București, f.a.; *Dormea un om...*, București, f.a.; Jack London, *Fiul lupului*, București, f.a.; *Omul cu obrazu-ncrustat*, București, f.a.; E. Corradini, *Mama*, București, f.a.; G. Civinini, *Vremea-i de argint*, București, f.a.; M. E. Albuquerque, *O răzbuare*, București, f.a.; W. W. Jacobs, *Taina puțului*, București, f.a.; Lev Tolstoi, *Prizonierul din Caucaz și alte povestiri*, București, 1929; L. Tolstoi *Povestind copiilor*, București, 1930; O. Wilde, *Casa cu rodii*, București, f.a.; J. W. Goethe, *Povestea vulpoiului șiret*, București, 1931; Gérard de Nerval, *Mâna orăjită*, București, f.a.

Repere bibliografice: I. C. Negruzzi, „*Povestea lăcrămioarei*”, AAR, partea administrativă, t. XXXI, 1908-1909; S.S. [Scarlat Struțeanu], „*O istorie din alte vremuri*”, ALA, 1921, 4; V. Rugă [Vintilă Russu-Șirianu], „*O istorie din alte vremuri*”, FLR, 1922, 9; N. Iorga, *Cei nebăgați în seamă*, UVR, 1925, 33; N. Iorga, *Un povestitor: Eugen Boureanu*, NRL, 1926, 10; Perpessiciu, *Opere*, II, 311-313; Bădăuță, *Note*, 25-27; C. Șăineanu, *Noi recenzii*, 165-168, 247-250; Lovinescu, *Scrieri*, V, 59-60, VI, 189-190; Sadoveanu, *Opere*, XVI, 613-614; Alexandrescu, *Confesiuni*, 260-282; G. M. [George Munteanu], *Eugen Boureanu*, RL, 1971, 49; *Dicț. scriit. rom.*, I, 350-351; Radu Gyr, *Calendarul meu*, îngr. și introd. I. Popișteanu, Constanța, 1996, 164-166. C.T.

BOUTIÈRE, Jean (1.XI.1898, Mallermont, Franța — 29.I.1967, Paris), istoric literar francez. După studii la Marsilia, Toulouse și Paris, **B.** va absolvi Sorbona în 1926; profesează mai întâi în învățământul secundar, iar din 1932 intră în învățământul universitar la Dijon, apoi la Paris. La 24 mai 1930 susține la Sorbona teza de doctorat cu titlul *La Vie et l'oeuvre de Ion Creangă*, prima monografie despre Ion Creangă, premiată de Academia Română cu Marele Premiu „Ion Heliade-Rădulescu” (cu un referat al lui Mihail Sadoveanu). Cel dintâi contact al lui **B.** cu limba și literatura română s-a produs între anii 1920 și 1922, pe când era membru al Misiunii Universitare Franceze la București. Ideea unei monografii asupra lui Creangă i-a fost dată de Mario Roques. Pentru pregătirea tezei, a corespondat între 1927 și 1930 cu G. T. Kirileanu, Artur Gorovei și D. Furtună, recurgând mereu la document, la arhive, convins că în materie de istorie literară improvizația și legenda nu pot fi discreditate decât cu fapte. Într-o scrisoare către A. Gorovei mărturisește: „J'ai mis dans mon livre tout mon amour pour Creangă et pour la Roumanie et j'espère que beaucoup de lecteurs le sentiront.” **B.**, directorul Institutului de Studii Provensale și al Institutului de Studii Romane de la Sorbona, atras de toate limbile romanice, manifestă, într-adevăr, o preferință aparte față de limba română, cu un interes special pentru „chestiunile folclorice”. Astfel, acordă în monografie cel mai mare număr de pagini *Poveștilor* lui Creangă și numai șapte pagini *Amintirilor*. În analiza operei lui Creangă, stăruie asupra faptelor de limbă și stil, bazându-se pe studiul riguros și precis al vocabularului. De altfel, filologul a luat-o mereu înaintea istoricului literar: a colaborat regulat la revista „România”, a editat texte vechi franceze și provenșale, a participat la congrese de lingvistică, la unul dintre ele cu un studiu despre limba română, *Quelques observations sur les cartes lexicologiques de l'Atlas linguistique de la Roumanie*, publicat în volumul *Études romanes dédiées à M. Roques* (Paris, 1946). Chiar lucrarea sa fundamentală, monografia asupra lui Ion Creangă, se încheie cu un glosar ce conține 1 176 de termeni.

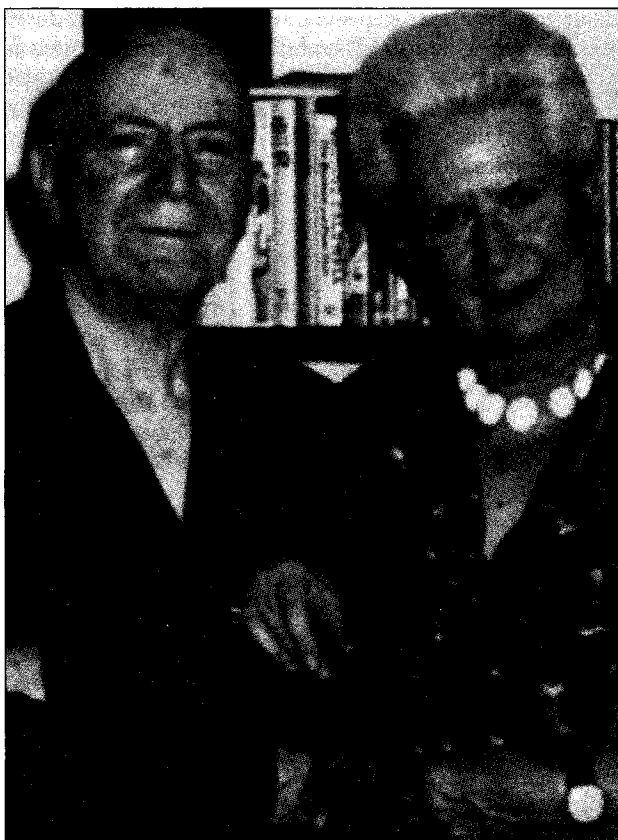
SCRIERI: *La Vie et l'oeuvre de Ion Creangă (1837-1889)*, Paris, 1930; ed. (*Viața și opera lui Ion Creangă*), tr. și pref. Constantin Ciopraga, Iași, 1976. **Traduceri:** *Nouvelles roumaines. Anthologie des prosateurs roumains*, pref. Tudor Vianu, Paris, 1962.

Repere bibliografice: *Mélanges de philologie romane*, Liège, 1971, *passim*; Ciopraga, *Propilee*, 67-77. A.M.

BOZ, Lucian (9.XI.1908, Hârlău — 2003, Sydney, Australia), critic literar, eseist și publicist. Este fiul Clarei (n. Sapina) și al lui Mendel Boz. A urmat Facultatea de Drept a Universității din București, iar mai târziu cursuri de drept economic la Paris (neterminat, din cauza ocupației germane). A debutat în revista „Premiera”, cu un medalion Walt Whitman (1927). În 1932-1933 editează revista „Ulise” (din care apar patru numere). Colaborează la „Facla”, „Tiparița literară”, „Capricorn”, „Mișcarea”, „unu”, „Contemporanul” (secretar de redacție), „Zodiac”, „Discobolul”, „Adevărul” și „Dimineața” (la ultimele două fiind și redactor), „Jurnalul”, „Viața româ-

nească” și la parizienele „Excelsior” și „Dimanche illustrée”. A mai semnat și Vasile Cernat. În volum, debutează cu *Eminescu. Încercare critică* (1932). În decembrie 1937 pleacă la Paris. În 1939 trimitea corespondențe din Paris pentru „Jurnalul” lui T. Teodorescu-Braniște. La parte la Rezistență, e arestat și internat în lagărul din Drancy, de unde e eliberat în 1944. Revine în țară, apoi se întoarce la Paris, ca trimis al „Jurnalului de dimineață”. În 1951 se stabilește în Australia, la Sydney, unde deschide o agenție de publicitate și colaborează la „Sydney Morning Herald” și „The Australian”. În anii '70, își adună în volume, prin fotocopiare, articolele din presa literară interbelică.

Înainte de cartea de debut, **B.** publicase în reviste o suită de articole despre Eminescu: glose, al căror liant poate fi considerată perspectiva etnopsihologică și psihanalitică a abordării (cea dintâi, mai ales, la ordinea zilei în epocă). Autorul are marota determinismelor, crezând a putea deduce din etnosul „mixt” al poetului (slav, romanic, mongol chiar) tensiuni ale personalității și operei (de exemplu, cea dintre „veselul de afară” și „adumbritul, scormonitorul dinăuntru”) sau „tragica dilemă” dintre vocația metafizică (atrofiată) și cea poetică, dintre „formularea rece, prin creier, a esenței lumii, și trăirea ei, în poezie”. Pentru români, care ar trăi „hiatusul” dintre metafizică și poezie, Eminescu ar veni ca un „catalizator” al relației. *Încercare critică* merge mai departe pe linia acestui determinism etnic, implicând în discuție și simbolismul *Luceafărului*, pus în relație cu cel din *Miorița* și *Mășterul Manole*, și glosând despre seninătatea în fața morții, unirea principiilor masculin și feminin (Hyperion ca hermafrodit) etc. În *Sărmanul Dionis*, celălalt text-pivot al comentariilor, ar fi tot o unire, acum între lume și Dumnezeu, la fel de reprezentativ etnic, după cum propriu românilor le-ar fi echilibrul / absența „tensiunii metafizice și a pasmelor abisale (pascalienne)”. Cartea a fost întâmpinată foarte critic de Eugen Ionescu și executată de G. Călinescu (fantezia comentatorului ar fi „înhamată la dorința de a căuta miez în nuci uscate” etc.), însă unele ipoteze, expuse mai nuanțat, se dovedesc fertile și valabile. Totuși, mai pertinente sunt articolele lui **B.** despre contemporani. *Cartea cu poeți* (1935) dă un tablou cuprinzător al liricii interbelice, de la marii poeți la Camil Baltazar și Demostene Botez și la tinerii Horia Stamatu, Geo Bogza și Eugen Jebeleanu. Criticul caută trăsătura caracteristică și integratoare a operei: „sentimentul acut al prezenței tainei” la Lucian Blaga, „straniul sentiment al identității cu strămoșii, al încremerii în loc, în același peisaj și în aceiași oameni” la Ion Pillat în *Pe Argeș în sus* și *Caietul verde*, fenomenul originar al lui G. Bacovia, care nu e suferință metafizică, ci „biologică, de îmbolnăvire și tristețe a omului, din înseși rădăcinile sale” etc. Observații pertinente conțin și articolele rămase în reviste. **B.** este un herald al literaturii lui Camil Petrescu, ale cărei inovații le apreciază just, și al lui Mateiu I. Caragiale (deși, în acest caz, Perpessicius i-a relevat inexactități și confuzii). El identifică, printre primii, un Argezi dual, „problematic”, serafic și satanic etc. și, comparându-l cu Urmuz (alt modern susținut de critic), ajunge la ideea că primul „spiritualizează inertul, masivul, scabrosul”, pe când celălalt

Lucian Boz împreună cu soția sa

„reduce spiritualitatea la mecanic, absurd și anestetic”, într-o operă ce e o „superbă teratologie a intelectului” și creație nu a unui „descreierat”, ci a unui ins din „cohorta celor chinuți care se calcinează în căutarea esențialului”. El gustă *Interior* de C. Fântâneru, proza lui Gib I. Mihăescu, pentru care găsește formula concisă și exactă („vag, sterilitate, vid sufletesc și dezorientare” la primul, atmosferă „ambiguă, prilejuită de o senzualitate nestăpânită și cu preferințe pentru straniu și mister” la al doilea), sau pe insolitul M. Blecher, plasat în aceeași familie spirituală cu Lautréamont și Kafka. Curios lucru, respinge romanele lui Mircea Eliade, chiar și *Maitreyi* părându-i unul „ușor”, iar proza lui Anton Holban îi pare a fi „haotică” și „statică” (în sens peiorativ, nu în cel conferit de Holban), ceea ce ar însemna „sacrilegiu și apostazie pentru un proustian!” Încă mai sever e cotelat Mihail Sebastian, „intelectual sec”, a cărui literatură ar fi un „produs de confecțiune, voit”, total străină de registrul grav („nimic mai grotesc decât un Mihail Sebastian meduzat de o mare problemă”). În schimb, găsește cuvinte judicioase spre a-i evalua pe G. Ibrăileanu (spirit complex), Pompiliu Constantinescu (critic de o obiectivitate „stelară” și îndeplinind „cu onestitate și luciditate trierea fără patos a cărților”) sau pe M. Sadoveanu (definit memorabil ca „vrăjitor al singurătății” în *Povestiri de vânătoare*).

Criticul e un devorator de cărți și se numără între cei ce vorbesc primii la noi despre Lautréamont, Joyce, Gide, Céline, Breton ș.a. Dezinvolve și sensibile la modernitate sunt și cronicile plastice la Brâncuși, M. Teutsch, V. Brauner, Marcel Iancu, Jules Perahim. Pledoariile lui pozitive ajung astfel să-i depășească ireceptivitățile și nedreptățile.

SCRIERI: *Eminescu. Încercare critică*, București, 1932; *Cartea cu poezi*, București, 1935; *Franța. 1938-1944*, București, 1945; „*Masca lui Eminescu*” urmată de „*Eminescu. Încercare critică*” și *încheiată de critica literară despre eseu* meu, cu un portret de Marcel Iancu, Sydney, 1979; *Moartea abstractă și alte trei nuvele*, cu desene de Jules Perahim, Sydney, 1980; *Anii literari '30*, cu un portret și un desen de Marcel Iancu, Sydney, 1981; *O săptămână a poeziei*, Sydney, 1981; *Scrieri*, I, îngr. Nicolae Țone, București, 1998; *Piatra de încercare*, cu un portret de Marcel Iancu, București, 2000; *Scrisori din exil*, îngr. Mircea Popa, tr. Doru Burlacu, Călin Teuțișan și Rozalia Groza, Cluj-Napoca, 2001.

Repere bibliografice: Călinescu, *Cronici*, II, 80-83, 254-256; Constantinescu, *Scrieri*, II, 450; Streinu, *Pagini*, I, 263-256; Perpessiciu, *Opere*, VII, 210-212; Ionescu, *Război*, I, 177-180; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 881; N. Steinhardt, *O mărturie de fidelitate*, O, 1981, 44; Mirodan, *Dicționar*, I, 211-216; Constantin Crișan, *Lucian Boz*, RL, 1987, 45; Mircea Popa, *Un scriitor român în Australia*, TR, 1993, 51; Barbu Brezianu, *Un bucureștean prea uitat*, JL, 1995, 1-4; Cornelia Ștefănescu, *Deslușirile d-lui Lucian Boz în literatură*, JL, 1995, 1-4; Constantin Crișan, *Vitalitatea limbajului critic*, JL, 1995, 1-4; Nicolae Florescu, *Cu Lucian Boz despre anii literari „30” în observații critice și amintiri*, JL, 1995, 1-4; *Diç. scriit. rom.*, I, 351-353; Lovinescu, *Sburătorul*, III, IV, *passim*; Manolescu, *Enciclopedia*, 99-100; Barbu Brezianu, *Amintirea lui Lucian Boz*, RL, 2003, 27. N.M.

BÖZÖDI György (pseudonim al lui Jakob György; 9.III.1913, Bezid, j. Mureș — 25.XI.1989, Budapesta), prozator, poet și traducător. Face studii medii la Cluj și studii universitare mai întâi la Teologie, apoi la Facultatea de Drept și la Facultatea de Litere a Universității din Cluj. Este ziarist la „Ellenzék” și „Keleti Újság”, redactor-responsabil la ziarul „Székely Szó” din Târgu Mureș, apoi funcționar la Biblioteca Universitară din Cluj. A făcut parte dintre fondatorii și redactorii revistei clujene „Termés” (1942-1944). După 1944, devine muzeograf la Cluj, apoi contabil la diferite cooperative și întreprinderi de stat. Din 1957 până la pensionare (1975), funcționează în calitate de cercetător științific la Centrul de Istorie din Târgu Mureș al Academiei Române. Primele sale nuvele și poezii apar în 1932, în suplimentul literar al ziarului „Keleti Újság”. Colaborează la revistele „Pásztortűz”, „Erdélyi Helikon”, „Korunk”, „Hitel”, „Kelet Népe”. În perioada interbelică publică lucrări de sociologie (cu un puternic ecou critic), romane, nuvele, basme populare maghiare culese din satul său natal. În 1939 obține premiul literar „Baumgarten” (Budapesta).

Ca istoric și traducător se afirmă doar după 1944. Preferințele sale ca traducător se îndreaptă spre proza românească a secolului al XX-lea, a cărei ambianță socială este apropiată propriei sale creații. În versiunea maghiară dată de B. apar astfel *Dulăii* lui Zaharia Stancu, *Bărăgan* de V. Em. Galan,

Pădurea spânzuraților de Liviu Rebreanu. Tot în anii '50, el realizează mai multe traduceri din folclorul românesc.

Traduceri: Zaharia Stancu, *Vérebek* [Dulăii], Budapesta, 1956; Liviu Rebreanu, *Akasztottak erdeje* [Pădurea spânzuraților], Budapesta, 1957; *Szegény ember okos leánya* [Fata săracului cea isteată], Budapesta, 1958 (în colaborare cu Ignác Rózsa și Jékelg Zoltán); *Román népmesék* [Basme populare românești], Budapesta, 1958; V. Em. Galan, *Baragán* [Bărăgan], Budapesta, 1961.

Repere bibliografice: Szilágy Domokos, *Zaharia Stancu, „Vérebek”*, IGZ, 1956, 11; Oláh Tibor, *Liviu Rebreanu, „Akasztottak erdeje”*, UTK, 1957, 35; Kormos Gyula, *Liviu Rebreanu, „Akasztottak erdeje”*, IGZ, 1958, 1; Kerekes György, *Emil Galan, „Baragán”*, UTK, 1961, 49; Böződi György, IGZ, 1969, 3; Böződi György, în *Rom. magy. ir. lex.*, I, 279–282. O.K.

BRABORESCU, Ștefan (31.VIII.1880, Caracal – 4.I.1971, București), poet și prozator. Și-a făcut studiile secundare în orașul natal și apoi în Craiova, la Liceul Central. Cum părinții, Lazăr și Ecaterina (n. Apostol) Braborescu, voiau să-și vadă fiul ofițer, îl înscriu (1900) la Liceul Militar, de unde **B.** promovează la Școala superioară de ofițeri de infanterie. În 1902 era sublocotenent în Regimentul 26 Rovine (va și semna unele poezii St. B.-Rovine). În 1903 editează împreună cu I. C. Popescu-Polyclet și cu N. Vulovici, camarad de regiment, „Noua revistă olteană”. Începuse, după cum singur spune, să cocheteze cu muzele. Apropiindu-se de literaturii craioveni, participă la înființarea revistei „Ramuri”. Îl atrăgea însă, sub presiunea vocației, și teatrul. Student, din 1907, la Facultatea de Drept din București, urmează în același timp Conservatorul. Absolvent în 1911, este angajat de Emil Gârleanu la Teatrul Național din Craiova, unde va juca, alături de soția lui, Lucia, trei stagii. Obține unele succese, de vreme ce, în 1914, Mihail Sadoveanu îl aduce la Teatrul Național din Iași. Aici începe, în 1919, să practice direcția de scenă. În decembrie 1921, făcând echipă cu Sandu Teleajen și Emil Serghie, scoate revista „Gândul nostru”, care va apărea până în 1928. În 1923, se transferă la Teatrul Național din Cluj. Dar în stagiunea 1938–1939, mult prea devreme pentru vitalitatea lui artistică, se vede pensionat. Însoțește totuși colectivul Naționalului clujean la Timișoara, în perioada cât instituția ardeleană a fost nevoită a se strămuta acolo. Prin 1943, avea o funcție oarecare la Cenzura militară. După 1944, va activa în cadrul Teatrului Muncitoresc și al Teatrului de Stat din capitala Banatului, primind, în 1949, o catedră la Institutul de Teatru (unde este ales și rector). În anul următor se înapoiază la Cluj, unde continuă să urce pe scenă și, până în 1954, predă la Institut. Artist al poporului (1955), **B.** încâ nu-și încheiase cariera. La o vârstă și mai înaintată (85 de ani), cu o luciditate nealterată, mai juca din când în când. A fost un interpret cult, prețuind cuvântul și știind să-i pună în valoare încărcătura de nuanțe. Un spirit reflexiv, cu înclinație către piesele de combustie intelectuală. În calitate de regizor (a montat peste șazeeci de piese), era atras de dramaturgi ca H. Ibsen, B. Shaw, Luigi Pirandello. A pus în scenă *Mășterul Manole* și *Cruciada copiilor* de Lucian Blaga, dar și alte texte românești. Ca actor a jucat, cu finețe și sobrietate, mai mult de trei sute

de roluri, între care *Pepelea* din *Sânziana și Pepelea* de V. Alecsandri, *Ștefăniță* din *Viforul* și *Ștefan cel Mare* din *Apus de soare* de B. Delavrancea, *Rică Venturiano* din *O noapte furtunoasă* de I. L. Caragiale. Critica a consemnat și creațiile din *Strigoii* de H. Ibsen, *Intrigă și iubire* de Fr. Schiller, *Idiotul*, după F. M. Dostoievski, *Azilul de noapte* de Maxim Gorki, *Puterea întinericului* de Lev Tolstoi ș.a. Are șansa ca, în stagiunea 1921–1922, să-l întruchieze pe Hamlet, tragedia shakespeareană fiind tradusă, în versuri, de el însuși. În 1955 i-a fost dedicat medalionul cinematografic *Cu fața spre public* (regia – Savel Stipul), iar în 1964, în filmul *Anotimpuri* (în aceeași regie), **B.**, cu firescul lui dintotdeauna, conturează figura bătrânului profesor din episodul *Zi grea*. Plănuia o carte de amintiri și gânduri despre teatru, *Pe urmele lui Thespis*.

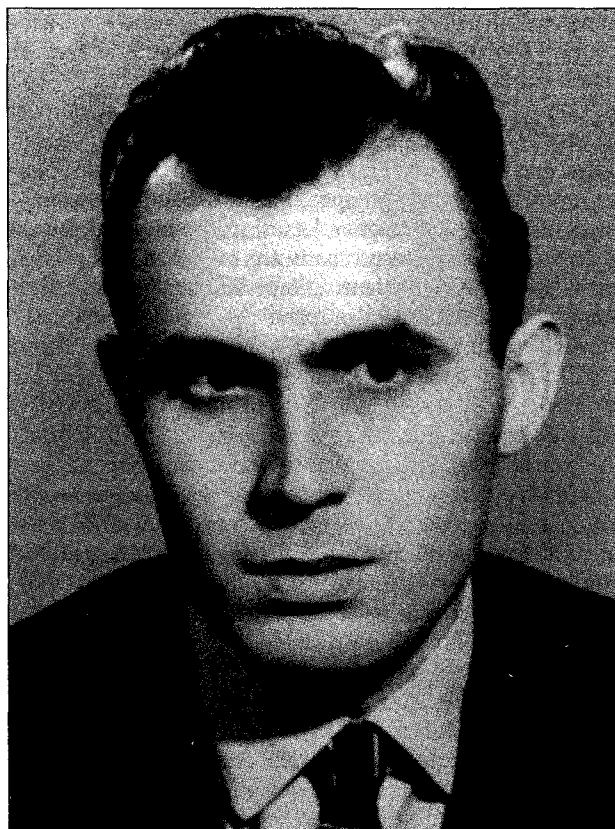
A colaborat, de-a lungul vremii, la „Revista modernă”, „Patria”, „Evenimentul”, „Alarma”, „Viața literară”, „Dreptatea”, „Sămănătorul”, „Floarea darurilor”, „Revista idealistă”, „Neamul românesc”, „Lucefărul”, „Societatea de mâine”, „Hyperion”, „Națiunea română”, „Românul”. O anume facilități se observă în traducerile la care **B.** se încumetă, ceea ce nu înseamnă că încercările lui nu vădesc acuratețe și uneori chiar eleganță. S-a simțit atras de lirica franceză – Charles Baudelaire, Ed. Haraucourt, Henri de Régnier, Sully Prudhomme, Fr. Coppée, Arvers, Albert Samain (poezia *Toamnă*, în asociere cu I. C. Popescu-Polyclet); preferințele lui se îndreaptă spre José-Maria de Hérédia, pe care intenționa să-l transpună în întregime în românește. Tălmăcirile, rămase în bună parte în pagini de revistă, poartă amprenta propriei sentimentalități, care îi dictează de multe ori și selecția („cântece”, „romanțe”, „sonete”). A dat o versiune cuminte unor stanțe de Ch.-Ad. Cantacuzene. În fine, a tradus două sonete de Shakespeare, dar marea probă la care s-a supus este *Hamlet*. Alți dramaturgi de care s-a apropiat ca traducător sunt Calderón de la Barca (*Viața e un vis*), Ibsen (*Strigoii* și *Micul Eyolf*), precum și Eugène Labiche și Ed. Martin, Henri Lavedan, Georges Feydeau, Max Maurey, Jacques Nathansen, Maurice Magre.

Doar câțiva prieteni binevoitori au părut că apreciază producția lirică a junelui ofițer care, într-un adevărat desfrâu al lamentației, își teatraliza impudic afectele. Un potop de „lacrimi” inundă strofele ușoare din volumul *Raze de lună* (1905). De pretutindeni se aud „doiniri de plâns”, ecou al suspinelor unei inimi rănite de cioburile viselor „fărmate”. Cruci, morminte, „corbi în doliu”, „crivățul amar”, un amurg apăsător de toamnă tristă și rece marchează decorul, convențional, în care amărâutul visător își plânge jalea sau urzește castele în aer. Câte o pornire de revoltă se pierde îndată într-un noian de disperare și, înfrânt, Fulg Pribeag (cu acest pseudonim sunt iscălite câteva poezii și o proză) e gata să ceară iubitei iertare în genunchi. Semn al vârstei imature, duiosul plonjează în „reflecții” de un pesimism definitiv. Rareori expansiv, cuprins câteodată de un arțag proletar care îl împinge să se uite urât la „bogata lume, rea și parvenită”, stihuitorul caută să compenseze monotonia plâpândeii inspirații prin structura variabilă a versurilor, scurte și mereu sprintăre. Unde s-ar fi cuvenit poate să insiste e în narațiunea

lirică, în formă dialogată. Se întrevăd aici unele resurse pentru feeria dramatică, dacă nu chiar pentru piesa istorică mai lejeră. Prozele, adunate în volumul *Din romanul unei vieți* (1900), dar și răzlețite prin reviste, sunt proiecția unor trăiri adolescente. Printre extaze, invocații, oftaturi, eroii lui **B.**, căutători de himere, simțitori peste poate, tânjesc după o iubire „dulce”, ideală, sfântă, dar copila blondă și suavă, obiectul suspinătoareii adorații, se dovedește a fi crudă și înfumurată, o cochetă fără inimă, distrugând cu veninul perversității ei iluzia mângâietoare, tonifiantă a iubirii neasemeni. Romanțioase și teatrale, aceste scrieri, înrudite tematic și ca tonalitate cu versurile, sunt mai mult descărcare sufletească, semnalând o criză de vârstă. Un mic delir metaforic, mimând prețios „viziuni baroce”, exhibă însemnările de călătorie – *Frânturi* („Gândul nostru”, 1922) și *Din ziarul unui pelerin* („Patria”, 1937). Copleșit de „beția de frumos” din muzeele Dresdei, dar nu numai, emotivul izbucnește în plâns, atunci când nu îi vine să cânte. O manieră poetizantă până la diluție edulcorează „arlechinada închipuirilor”. Ar fi putut să intereseze aici „histrionul ascuns în sufletul pelerinului”, dacă autorul ar fi fost în stare să dea cât de cât relief ideii că lumea e o scenă.

SCRIERI: *Din romanul unei vieți*, pref. N. Condiescu, Craiova, [1900]; *Raze de lună*, Craiova, 1905. **Traduceri:** Robert Blatchford, *Primejdia germană*, București, 1914.

Repere bibliografice: I. C. Popescu-Polyclet, *Antologia poezilor olteni*, Craiova, 1929, 15; Buteanu, *Teatrul*, 356–358, 372, 379, 396, 401; Victor Eftimiu, *Oameni de teatru*, București, 1965, 269–273; Radu Stanca, *Ștefan Braborescu*, București, 1965; *Ist. teatr. Rom.*, III, 399–401, *passim*; *Correspondență. Ramuri*, 90–99; Firan, *Macedonski-Arghezi*, 88–89; Florin Gheorghe, Mihai Popescu, Ion Rotaru, *Prezențe militare în știința și cultura română*, București, 1982, 61–63; Firan, *Profiluri*, 123–125; Florin Faifer, *Histrionul*, CL, 1998, 12.

B. s-a afirmat ca poet militant, versificând, după tipicul „baladelor” din anii ‘50, teme curente ale epocii. Balada *Cincisutistul* (Premiul revistei „Almanahul literar”) este relevantă în acest sens. Spre anii ‘60, limbajul poemelor devine mai sobru și tematica se diversifică, ajungând cu timpul să contrabalanseze temele-standard ale „angajării” în actualitate, așa încât ceea ce e mai valoros într-un volum precum *Cu timpul meu* (1958; Premiul „G. Coșbuc” al Academiei RPR) constă, paradoxal, în evocări ale trecutului (satul copilăriei, străbunii, propria adolescență). Dar încă din *Cântecelul pământului natal* (1956) se auzeau tematica și, deopotrivă, limbajul cărților maturității lirice a poetului, prin evocarea orizontului autohton, de dimensiuni arhetipale, prin frazarea simplă și francă, de factură clasică. G. Călinescu remarca această simplitate și o ilustra cu versurile: „Numele meu, în univers,/ E ca o furnică/ Ce cade în mers/ Și iar se ridică...”, ce îi vor fi incitat spiritul ludic, dar, în același timp, identifica aici și câteva „păcate juvenile veniale”. Acestea se diminuează sensibil în volumul *Cu timpul meu*, mai exact în poemele ce prelucrează temele rusticității, ale originilor: „Boii își rumegă așteptarea domoală,/ Amintirea câmpului înrouat./ Când și când mai nechează caii de smoală,/ Șteampurile copitelor bat./ Pe lângă mânji foiște marea mulțime./ Le cearcă mersul, sveltețea de cerbi,/ Numai de bivoli nu-treabă nime./ Diavoli domestici, în care visuri preistorice fierb.” Inima poetului se simte pierdută/ încorporată în dealurile ce par „misterioase morminte” ori resuscită

BRAD, Ion (8.XI.1929, Pănade, j. Alba), poet, prozator, dramaturg și traducător. Este cel mai mare dintre numeroșii copii ai Corneliiei (n. Barna) și ai lui Traian Brad, țărani. Urmează Liceul „Sfântul Vasile cel Mare” din Blaj (1940–1948), apoi Facultatea de Filologie a Universității din Cluj (1948–1952). Debutează ca poet în revista „Gând tineresc” din Alba Iulia (1947) și, editorial, cu volumul *Cincisutistul* (1952). A colaborat, desfășurând totodată și o activitate redacțională, la „Almanahul literar”, „Lupta Ardealului”, „Contemporanul”, „Cravata roșie” (redactor-șef, 1956–1958), „Flacăra”, „Gazeta literară” (redactor-șef adjunct, 1966), „Luceafărul” (redactor, 1958–1960), „Scânteia tineretului” (redactor, 1960), „Steaua”, „România literară”, „Viața românească” ș.a. A condus filiala clujeană a Uniunii Scriitorilor (1953–1955), a fost secretar al Uniunii Scriitorilor (1962–1965), șef al secției Cultură și Artă a CC al PCR (1966–1968), vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste (1968–1973), ambasador al României la Atena (1973–1982), director în Ministerul de Externe al României (1982–1984), director al Teatrului „C. I. Nottara” din București (1984–1990). În 1990 a înființat Editura Demiurg, al cărei director este.

anii petrecuți în incintele sacre ale școlilor Blajului – veritabil *centrum* formativ, la care **B.** se întoarce spre a se fortifica moral-spiritual. În spirit transilvan, (G. Coșbuc, O. Goga, A. Cotruș), el se configurează ca poet al tradiției, și motivele recurente vor fi pământul natal (*terra mater*), îndeosebi Târnavele, munții, comunitatea generică a țăranilor de la care se revendică, familia (în special mama, „umbră tutelară”), modelele culturale formative, locurile proeminente ale istoriei ardelenă. Evocarea acestui spațiu are, în *Fântâni și stele* (1965), tonalități aspre, cotrușiene: „Frații mei sunt totdeauna pe stânci/ Între fulgere și prăpăstii – cumpănă dreaptă./ Pân-acolo s-au urcat pe brânci,/ Munte cu munte,/ Veac de veac,/ Treaptă cu treaptă.” În alt plan, evoluției de la retoricism la sobrietate îi corespunde drumul de la descriptivismul pastelat la interiorizare. *Orga de mesteceni* (1970) aduce o decantare a lirismului, descripția (și așa sumară) se contrage în imagini lapidare și sobre, stil caracteristic de acum înainte. *Zăpezile de acasă* (1972) și *Noapte cu privighetori* (1973) reiau, într-o disciplină stilistică matură, temele copilăriei, satului, familiei, tratate fără frivolități neosămănătoriste, cu un real fior elegiac. Poetul știe că, inevitabil și ireversibil, s-a rupt de acea lume: „De ce te-ai lepădat și tu, Ioane?/ Cine mă strigă?/ Cine reînvie?/ E numai satul din copilărie.” Mitologia personală, cea locală sau cea elină devin pretexte de meditație asupra originilor, timpului/trecerii („drumul invers”) și cunoașterii. Resuscitarea trecutului, a vestigiilor istorice, fie că e vorba de Putna, de Athos sau de Grecia clasică (*Templul din afară*, 1975), echivalează cu anularea sau amânarea morții atât în ordine individuală, cât și în cea a comunității. La această vârstă poetică, în *Războiul cunoașterii* (1979), **B.** fructifică motivul labirintului interior, al „neistovitei sete de-a lupta” cu sine însuși, în scenarii intertextuale în care trimiterile se fac mai cu seamă la mitologia greacă. Îi reușește lirismul reflexiv-elegiac, revelându-l ca poet problematic și contrazicând „calmul” ce i s-a imputat în junete. Tema tanatică apare din ce în ce mai insistent și mai grav, ca în *Cartea zodiilor* (1982): „O liniște-a neliniștilor sapă/ În trupul meu un leagăn ori o groapă./ Pe cine legăn? Înurmânt pe cine?/ Pădurea umbrelor se zbate-n mine”. Începând cu *Oracole* (1987), inedită pentru creația lui **B.**, și ca factură, și ca amploare, este erotica, îmbrăcând forme variate, de la sonetul petrarchist și shakespearian la cel voiculescian. Iubirea e o stare de confiscare totală a eului, de turment absolut („Mă prăpădesc să nu te văd./ Mi-astup urechile cu ceară/ Și-mi port corabia-n prăpăd/ Și-mi duc iluzia să piară”), combustie, sete fără leac („Unde să strig de dispare?/ Din care lume să te-arăți?/ De sete mor între izvoare,/ De neînțelesuri între cărți”), strigăt fără ecou, prohodire după iubita dispărută sau după „pierduta mamă” („fântâna mea de plâns și poezie”), nota elegiacă fiind dominantă în ultimele cărți. Acum, **B.** încearcă forme prozodice noi, corespunzând aspirației sale, de tip clasic, la concizie (sonetul, rondelul, terțina). Se poate afirma că partea rezistentă a poeziei lui e reprezentată de evocarea meditativ nostalgică a originilor (subliniată și de Mircea Zăciu) și de erotica paroxistică și elegiacă. Prima temă trece și în ciclul epic început cu romanul

Descoperirea familiei (1964), continuat cu *Ultimul drum* (1975) și *Raiul rășpopișilor* (1978) și reluat, într-o ediție revizuită, în *Romanul de familie* (I-II, 1986), unde primelor trei (intitulate acum *Zăpadia*, *Soare cu dinți* și *În umbra castelului*) li se adaugă un al patrulea, *Thalassa*. Ciclul are în centru o familie de țărani, Borcea, de pe Târnave. Pivotalul primului roman e tatăl, Octavian Borcea, personalitate puternică, îndărătnică, surprins în anii '50, ai colectivizării, celelalte romane aducându-i în prim-plan și pe numeroșii fii ai acestuia, rostuiți prin țară (intenția de frescă a unei epoci se face astfel vizibilă). Ideea unificatoare a ciclului, pe lângă nucleul familial, o constituie chemarea vetrei natale, satul Zăpadia reprezentând pentru toți un *centrum*, ale cărui figuri emblematice sunt, pe lângă Octavian tatăl, bunicii Artimon și Mărie, întruchipări ale tradiției și înțelepciunii ancestrale. Meritele tetralogiei stau în evocarea (sobru lirică) a acestei tradiții, cu filosofia ei de viață, cu modul particular, prins pe viu, al rostirii. Este aspectul prin care **B.** se înscrie în paradigma prozei ardelenă – I. Slavici, L. Rebreanu, mai ales I. Agârbiceanu și Pavel Dan, modele declarate. Noile realități sunt prezentate însă distorsionat, prin prisma ideologiei și propagandei regimului la putere. Un vâl idilic (fie el și cu unele nuanțe mai sure) acoperă și atenuează realități crude, precum instaurarea prin violență și minciună a comunismului, colectivizarea forțată și cu grave consecințe a agriculturii, adevărul chip al activiștilor comuniști (care în roman citează din Maiorescu și Blaga!), regimul din închisorile politice, situația bisericii și a „sectelor”, exilul românesc etc. Impresia statornică, la lectură, este de conformare fidelă la „comandamentele” regimului, concomitentă fiind încercarea de a prezenta un comunism cu față umană. Pătrunderi ale acestei ideologizări se întâlnesc și în celelalte romane. *Proces în recurs* (1988) intră în rândul dezvăluirilor cu jumătăți de măsură ale crimelor din anii '50 (istoria unui intelectual ardelean închis pentru „naționalism” etc.), *Întâlnire periculoasă* (1985) pune problema românilor expatriați (cărora, de pildă, li s-ar spăla creierele în lagărele de refugiați) și readuce în discuție abuzurile epocii lui Gheorghiu-Dej etc. Un roman superior tuturor celorlalte este *Muntele catârilor* (1980), despre viața călugărilor de la Muntele Athos și relațiile voievozilor și mănăstirilor românești cu acest centru de spiritualitate. Dicțiunea narativă capătă aici ceva din cadența stilului sapiențial-poematic din *Creanga de aur*. În schimb, piesa de teatru *Audiență la consul* (1984) se plasează în vecinătatea problematicii din *Întâlnire periculoasă* (este vorba de istoria unei române căsătorite cu un străin). O alta, *Nu pot să dorm* (1984), îl evocă pe Timotei Cipariu ca apărător al identității naționale a românilor în confruntarea cu Imperiul. **B.** este și autorul unei monografii, *Emil Isac, un tribun al ideilor noi* (1972), scrisă simpatetic, cu abundență deliberată de citate, menite a reconstitui mai autentic „fluxul vieții” și operei. Traducătorul s-a remarcat îndeosebi prin tălmăcirii din lirica greacă modernă. A abordat, în ultima vreme, cu succes, și genul memorialistic, evocându-și cu deosebire cariera diplomatică. Un volum intitulat *Monologuri paralele* (1999) și cuprinzând un dialog

epistolar cu Monica Anton dezbate probleme la ordinea zilei în anii '90.

SCRIERI: *Cincisutistul*, București, 1952; *Cu sufletul deschis*, București, 1954; *Tânărul mecanic*, București, 1954; *Balada împușcaților*, București, 1955; *Cântecele pământului natal*, București, 1956; *Orele cântatului cu copiii satului*, București, 1956; *Cu timpul meu*, București, 1958; *Să citim cu voce tare*, București, 1960; *Mă uit în ochii copiilor*, București, 1962; *Descoperirea familiei*, București, 1964; *În luna mai*, București, 1964; *Fântâni și stele*, București, 1965; *Cele patru anotimpuri*, București, 1966; *Ecce tempus*, București, 1968; *Orga de mesteceni*, Cluj, 1970; *Poeme*, pref. Ov. S. Crohmăniceanu, București, 1970; *Emil Isac, un tribun al ideilor noi*, Cluj, 1972; *Zăpezile de acasă*, București, 1972; *Noapte cu privighetori*, ed. bilingvă, tr. Marcel Pop-Corniș, București, 1973; *Templul din afară – The Outlying Temple*, ed. bilingvă, tr. Marcel Pop-Corniș, București, 1975; *Ultimul drum*, București, 1975; *La zei acasă sau O călătorie lirică prin Elada*, București, 1976; *Transilvane cetăți fără somn*, București, 1977; *Raiul rășopiișilor*, București, 1978; *Ora întrebărilor*, pref. Aurel Martin, București, 1979; *Războiul cunoașterii*, cu ilustrații de C. Piliuță, București, 1979; *Muntele catârilor*, București, 1980; *Cartea zodiilor*, București, 1982; *Leagănul mării*, București, 1983; *Audiență la consul. Nu pot să dorm*, București, 1984; *Întâlnire periculoasă*, București, 1985; *Romanul de familie*, I–II, București, 1986; *Oracole*, București, 1987; *Proces în recurs*, București, 1988; *Rădăcinile cerului*, pref. Irina Petraș, București, 1989; *Vase de Tanagra*, București, 1993; *Icoana nevăzută*, București, 1996; *Muntele*, București, 1996; *O carte pentru toți românii. Catholicism și ortodoxie*, Cluj-Napoca, 1997; *Monologuri paralele* (în colaborare cu Monica Anton), București, 1999; *Al doilea suflet*, București, 2000; *Ambasador la Atena. Memorii și biografii diplomatice*, București, 2001; *Avatarurile diplomației*, București, 2002; *Mamei, dincolo*, București, 2002; *Dialog epistolar* (în colaborare cu Mircea Zăciu), îngr. Maria Cordoneanu, București, 2003. **Traduceri:** Létay Lajos, *Versuri alese*, București, 1955, *Casă nouă*, București, 1959; Jancsik Pal, *Micul Joșca*, București, 1962; Nikolai Zidarov, *Versuri*, București, 1971 (în colaborare cu Al. Andrițoiu și Ion Horea); Chistos Xanthopoulos-Palama, *Călătorie pe Dunăre*, București, 1975 (în colaborare cu Dumitru Nicolae); Ioanna Tsatsos, *Poezii*, cu ilustrații de C. Piliuță, București, 1976, *Poeme*, pref. Aurel Martin, București, 1979, *Aforisme și cugetări*, pref. Mircea Malița, București, 1977 (în colaborare cu Dumitru Nicolae); Nikos Kranidiotis, *Antologie lirică*, București, 1976 (în colaborare cu Anțița Augustopoulou-Jucan); Evangellos Averoff-Tossizza, *Porumbelii*, cu ilustrații de C. Piliuță, București, 1976; Dimos Rendis, *Reîntâlnire*, pref. trad., București, 1978; Sreten Asanović, *Frumoasa moare*, pref. trad., București, 1978; Odysseas Elytis, *Variațiuni pe o rază*, pref. trad., București, 1980 (în colaborare cu Ecaterina Sismanoglu și Dimos Rendis); Florica Ștefan, *Pâinea de dimineață*, pref. trad., București, 1982; *Melancolia Egeei*, pref. trad., București, 1987; Rigas Velestinlis, *Scieri revoluționare*, pref. Dimitrios Karamberopoulos, București, 1999 (în colaborare cu Cristina Băcanu); Ycichi Nakagawa, *Regina nopții în rai*, București, 1992; *Poeți greci contemporani*, București, 2003.

Repere bibliografice: Petroveanu, *Pagini*, 156–162; Simion, *Orientări*, 131–135; Răpeanu, *Noi*, 221–224; Martin, *Poeți*, I, 161–168, II, 130–140; Felea, *Poezie*, 37–42; Stănescu, *Poeți și critici*, 62–64; Ciobanu, *Panoramic*, 145–150; Călinescu, *Literatura*, 135–142; Constantin, *A doua carte*, 104–113; Valeriu Răpeanu, *Pe drumurile tradiției*, București, 1973, 219–222; Andriescu, *Disocieri*, 134–142; Felea, *Secțiuni*, 164–172; Bălan, *Artă*, 173–181; Piru, *Poezia*, II, 25–35; Barbu, *O ist.*, 100–104; Titel, *Pasiunea*, 62–64; Martin, *Acolade*, 156–172; Zăciu, *Alte lecturi*, 25–32; Poantă, *Radiografii*, I, 169–174; Stănescu, *Jurnal*, I, 192–197; Zăciu, *Lancea*, 74–78;

Felea, *Aspecte*, II, 108–112; Sângeorzan, *Conversații*, 42–55; Căndroveanu, *Poeți*, 73–77; Zăciu, *Cu cărțile*, 69–77; Martin, *Paranteze*, 71–83, 132–137; Ciobanu, *Opera*, 152–155; Munteanu, *Jurnal*, III, 74–78, 194–210, VII, 195–198; Marcea, *Atitudini*, 148–151; Băileșteanu, *Aorist*, 152–157; Micu, *Limbaje*, 209–222; Cosma, *Romanul*, I, 174–178; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 372–375; Ion Buzăși, „Vase de Tanagra”, TR, 1993, 51; Poantă, *Scritori*, 43–46; Irina Petraș, *Ion Brad – 65*, ST, 1994, 10–11; Micu, *Scurtă ist.*, II, 372–375, III, 362–366; *Dict. scrit. rom.*, I, 353–355; Ion Buzăși, „Icoana nevăzută”, TR, 1996, 33; Constantin Cubleşan, *Vârstele poetice*, ST, 1996, 6–8; Andrei Grigor, *Un suflu blagian*, L, 1996, 42–45; Ioan Adam, *Inelele lui Saturn*, București, 1998, 291–296; Maria Cordoneanu, *Ion Brad în oglinda criticii*, București, 1999; Aurel Rău, *Ion Brad*, ST, 1999, 10; Petru Poantă, *Un scriitor proeminent al literaturii românești*, „Cetatea culturală”, 1999, octombrie; Valeriu Răpeanu, *Asumarea lucidă a unui drum*, „Curierul național”, 1999, 7 noiembrie; Fănuș Neagu, *Miresme de razachie pe un potir de Târnavă*, L, 2000, 1–2; Sultana Craia, *Poetul în oglindă*, „Universul cărții”, 2000, 8–9; Daniel Cristea-Enache, *Defilarea umbrelor*, ALA, 2001, 28 martie; Popa, *Ist. lit.*, I, 546–548, 934–935; Răzvan Voncu, *Secvențe literare contemporane*, București, 2001, 71–74, 100–102, 147–150; George Cușnarencu, *Viața unui ambasador la Atena*, „Magazin”, 2002, 31 ianuarie; Georgeta Filitti, *Diplomația prin cultură*, „Curierul național”, 2002, 8 martie; Dan Grigorescu, *Valoarea sincerității*, „Curierul național”, 2002, 8 martie; Ion Dodu Bălan, *Literatura subiectivă sau Radiografia unui suflet*, „Palatul justiției”, 2002, 8; Sultana Craia, *Amintirile unui diplomat scriitor*, „Diplomatic club”, 2002, 8; Nicolae Mares, *Autentic curs de inițiere în ABC-ul diplomației*, „Diplomatic club”, 2002, 8. N.M.

BRAGA, Corin (12.I.1961, Baia Mare), prozator și critic literar. Este fiul lui Mircea Braga, critic literar, și al Rodicăi Braga, prozatoare. După studii liceale terminate în 1980 la Liceul „Octavian Goga” din Sibiu, a absolvit în 1985 Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, fiind, între 1981 și 1985, redactor la revista „Echinox”. Beneficiază de câteva burse de cercetare: la European University din Praga și la Alcalá de Henares din Madrid (1992), și la Universidad Autonoma din Barcelona (1998). Din 1997 este lector la Facultatea de Litere a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca și codirector al revistei „Echinox”.

Nichita Stănescu. Orizontul imaginar (1993); Premiul pentru debut în critică la Salonul Național de Carte, Cluj-Napoca), *Lucian Blaga. Geneza lumilor imaginare* (1997), *Zece studii de arhetipologie* (1999) sunt deopotrivă studii serioase de comparatism și istorie a motivelor poetice, dar și reverii critice substanțiale. Proiectarea poematologică la Lucian Blaga într-un orizont cultural larg, situarea ludicului prezent în poezia lui N. Stănescu la intersecția modernismului și abstracționismului cu procedee ale postmodernității sau demontarea mecanismelor onirice în poezia lui Leonid Dimov, D. Tepeșneag ș.a. vădesc un spirit analitic nu la modul tehnicist, ci, dimpotrivă, simpatetic, neliniștit și cu bună priză la meandrele subconstientului artistic. Debutul editorial **B.** și l-a făcut cu romanul *Noctambulii*, 1992 (prima parte dintr-o tetralogie anunțată), un amestec greu de imaginat de Mihail Bulgakov și Stephen King. „Închipuiți-vă descoperind brusc, speriați, că lumea obișnuită în care trăim s-a schimbat, fără să vă fi dat seama, într-o lume fluidă, unde oamenii se mișcă alene mergând parcă sub apă,

străzile se lungesc și camerele se comprimă, ochi fosforescenți apar din noapte și privesc prin ferestre, luna are o strălucire de magneziu, iar cerul pare un tavan apăsător, totul ca și cum pe ochi vi s-ar fi lăsat pielețea translucidă a coșmarului." Tehnici de science-fiction și psihedelism, univers morbid-romantic sau „citate culturale” din romanul *horror* de la E. A. Poe la S. King, dar nu fără trimiteri la Lewis Carroll și lumea suprarealismului, a feeriilor sau coșmarilor cu care se hrănește psihanaliza, totul converge, în *Noctambulii*, dar cu precădere în romanul *Hidra* (1996; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca) și în *Oniria. Jurnal de vise* (1985–1995) (1999) în tradiția novalisianului „cobor în mine și găsesc lumea” (sau „lumea ca trup al spiritului”). *Oniria* încearcă exorcizarea realului prin supralicitarea fantasmaticului. Autoscopiile infinite, ca un soi de levitație morală, bine îmbibată cu lecturi, fac din halucinație o realitate la puterea a doua. Dominantă este senzația de lichiefiere („ceasurile moi” ale lui Dalí pot să ilustreze perfect un volum de **B.**): „Lumea era din nou afundată în întunecimea dureroasă și fragedă, ca sub o suprafață de apă”. Se regăsește în *Oniria* subacvaticul din *Noctambulii*, ca metaforă a insalubrității universale ori a unei Româнії percepute ca „lume pe dos”: „un ulei mi se înalță din oase pe creier. Nu mă pot grăbi, mișcările îmi curg leneșe într-un timp mai lent.”

B. face parte din colectivul de autori ai *Dicționarului analitic de opere literare românești*, coordonat de Ion Pop, a îngrijit ediții din „momentul oniric” românesc de la finele anilor '60, este coautor al unor volume colective, precum *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu* (1991) sau *Eonul Blaga. Întâiul veac* (1997), a tradus *Dicționarul critic al psihologiei analitice jungiene* (1995).

SCRIERI: *Noctambulii*, Cluj-Napoca, 1992; *Nichita Stănescu. Orizontul imaginar*, București, 1993; ed. Cluj-Napoca, 2002; *Hidra*, București, 1996; *Lucian Blaga. Geneza lumilor imaginare*, București, 1997; *Oniria. Jurnal de vise* (1985–1995), Pitești, 1999; *Zece studii de arhetipologie*, Cluj-Napoca, 1999. **EDIȚII:** Leonid Dimov, Dumitru Țepeneag, *Momentul oniric*, București, 1997; Leonid Dimov, *Scrisori de dragoste* (1943–1953), introd. edit., Iași, 2003.

Repere bibliografice: Irina Petraș, *Nefirescul firescului*, TR, 1992, 21; Laura Pavel, *Romanul halucinatoriu*, APF, 1993, 1–2; Andreea Deciu, *Onirismul 2*, RL, 1994, 2; Simona Șora, *Apărarea lui Femios*, RL, 1994, 12; Petraș, *Lit. rom.*, 130–132; Sanda Cordoș, *Corin Braga*, ECH, 1994, 1–3; Ion Pop, *Orizontul imaginar al lui Nichita Stănescu*, ST, 1994, 4–5; Ioana Bot, *Criticul tânăr, între credință și analiză*, TR, 1994, 38; Borbély, *Xenogramme*, 102–103; Munteanu, *Jurnal*, VII, 155–159; Robert Capsa, *Sub obrocul autenticității*, RL, 1999, 19; Horea Poenar, *Discurs despre visul continuu*, ST, 1999, 2; Victor Cubleşan, *Despre vis*, APF, 1999, 9; Const. M. Popa, *Atributele matriceale ale imaginarului*, R, 1999, 10; Garofița Gligor, *Între lumi*, O, 2000, 1. D.C.M.

BRAGA, Mircea (27.III.1938, Sibiu), critic și istoric literar, editor. Este fiul Mariei (n. Schneider) și al lui George Braga, mecanic auto. **B.** a urmat Liceul „Gh. Lazăr” din Sibiu (1952–1955) și a absolvit Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj (1956–1960), după care a funcționat ca profesor în Baia Mare (1960–1962), redactor la ziarul local „Pentru socialism” (1962–1966) și director al Teatrului Dra-

matic din același oraș (1968–1970), fiind transferat, în aceeași funcție, la Teatrul de Stat din Sibiu (1970–1974). Între 1974 și 1979, a fost președintele Comitetului pentru Cultură al județului Sibiu, de unde s-a transferat la revista „Transilvania”. În 1982–1983, a predat cursul de estetică la Universitatea din Sibiu. În 1984 a obținut titlul de doctor în filologie, la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, cu o teză despre V. Voiculescu. Din 1990 până în 1995, a fost director general al Transpres din Sibiu, societate cu profil editorial. În 1995 a ocupat, prin concurs, postul de profesor la Catedra de istoria literaturii române a Universității „1 Decembrie” din Alba Iulia. A colaborat la „Tribuna”, „Steaua”, „Transilvania”, „Vatra”, „Astra”, „Familia”, „România literară” ș.a. Este căsătorit cu Rodica Braga.

Primul volum al lui **B.**, *Sincronism și tradiție* (1972), abordează, în întâia secțiune, o problematică diversă din sfera teoriei literare (raportul sincronism – tradiție, convenționalul în artă, relația structură – formă, conceptul de ambiguitate etc.), iar într-o a doua secțiune grupează câteva studii de istorie literară privitoare la Tudor Vianu, Tudor Arghezi, Titu Maiorescu, Lucian Blaga (dramaturgia) și V. Voiculescu, aducând puncte de vedere noi, din perspectiva esteticii. Dominant teoretic este volumul *Conjuncturi și permanențe* (1976), conținând studii de estetică și teorie a artei. Relevante sunt mai ales cele consacrate metodologiilor critice care au preluat instru-

mentarul psihanalizei, structuralismului, sociologiei, informaticii și ciberneticii. Preocupările teoretice l-au condus pe B. la o abordare implicită a fenomenului literar, astfel încât volumul *Destinul unor structuri literare* (1979), după stabilirea cadrului cercetării (*Despre structură și biologia ei*), urmărește câteva motive esențiale („structuri”) în opera unor creatori: „homo duplex” la Baudelaire, fantasticul în literatura română (de la clasici până la scriitorii contemporani), comicul în dramaturgia lui Vasile Alecsandri, fabulosul în teatrul lui Victor Eftimiu, „doctrinarul” în *Șun sau Calea neturburată* de G. Călinescu. Acest principiu al cercetării se menține și în volumul *Istoria literară ca pretext* (1982). Cercetările întreprinse pentru obținerea doctoratului s-au concretizat în volumul *V. Voiculescu în orizontul tradiționalismului* (1984). *Recursul la tradiție* (1987) reprezintă o „propunere hemeneutică” prin convocarea, pe suport istoric, a întregii suprafețe a conceptelor de tradiție și tradiționalism în literatura română, dar și prin delimitarea „sinergiilor” tradiționalismului. Din îndelungata sa activitate de cronicar literar, B. și-a alcătuit volumul *Pe pragul criticii* (1992), în care discută operele scriitorilor contemporani cu spirit critic și aplicație analitică. A îngrijit și prefațat un mare număr de ediții din operele scriitorilor clasici români.

SCRIERI: *Sincronism și tradiție*, Cluj, 1972; *Conjuncturi și permanențe*, Cluj-Napoca, 1976; *Destinul unor structuri literare*, Cluj-Napoca, 1979; *Istoria literară ca pretext*, Cluj-Napoca, 1982; *V. Voiculescu în orizontul tradiționalismului*, București, 1984; *Când sensul acoperă semnul*, București, 1985; *Recursul la tradiție*, Cluj-Napoca, 1987; *Pe pragul criticii*, Cluj-Napoca, 1992; *Decupașe în sens*, Sibiu, 1997; *Cultura – o utopie asumată*, Sibiu, 2000; *Critica „estetică” și verdictul maioreșcian*, Sibiu, 2001; *Teorie și metodă. Eseu despre izvoarele aventurii metodologice moderne*, Sibiu, 2002. **EDIȚII:** Victor Eftimiu, *Însir’te mărgărite*, postfața edit., București, 1974; Oscar Lemnaru, *Omul și umbra*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1975; G. Călinescu, *Șun sau Calea neturburată*, postfața edit., București, 1976; Ion Creangă, postfața edit., București, 1976; Ion Minulescu, *Într-un bazar sentimental*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1977; Vasile Alecsandri, *Chirițele*, postfața edit., București, 1978; Romulus Cioflec, *Vârtejul*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1979, *Pe urmele destinului*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1985; Boierul, introd. Perpessicius, Cluj-Napoca, 1988; Mihail Sadoveanu, *Noaptea de Sânziene*, pref. edit., București, 1980; Jean Bart, *Jurnal de bord. Datorii uitate. Prințesa Bibița. În Deltă. Schițe marine din lumea porturilor*, postfața edit., București, 1981; Octavian Goga, *Teatru*, postfața edit., București, 1984; Pavel Dan, *Schițe și nuvele*, pref. edit., București, 1985; A. E. Baconsky, *Fluxul memoriei*, pref. edit., București, 1987.

Repere bibliografice: Mircea Angheliescu, *Mircea Braga, „Sincronism și tradiție”*, RL, 1972, 52; Mircea Tomuș, *Mircea Braga, „Conjuncturi și permanențe”*, T, 1976, 6; Doina Uricariu, *Dialectica unor structuri literare*, LCF, 1979, 18; Dan C. Mihăilescu, *„Conspecte” stimulative*, RITL, 1982, 4; Adrian Marino, *Personalitatea cercetătorului literar*, TR, 1983, 8; Gheorghe Glodeanu, *Mircea Braga, „V. Voiculescu în orizontul tradiționalismului”*, TR, 1984, 50; Ion Dur, *O monografie nonconformistă*, R, 1985, 4; Maria Vodă-Căpușan, *Mircea Braga, „Când sensul acoperă semnul”*, TR, 1985, 38; Adrian Marino, *Note critice selectivă*, TR, 1985, 52; Dan C. Mihăilescu, *Jurnal de idei*, ST, 1985, 12; Adrian Marino, *Ideocritica*, TR, 1987, 35; Ion Dur, *Reflecții hermeneutice asupra „ontologiei” spiritului românesc*, „Revista de filosofie”, 1988, 4; Piru, *Critici*, 135–138; Ioana Bot, *Criticul în fabula*, TR, 1993, 15; Constantin Cubleşan, *„Pe pragul criticii”*, ST, 1993, 5; *Dicț.*

scriit. rom., I, 355–357; Ștefan Dărăbuș, *Lecția criticii*, TR, 1998, 9–10; C. Rogozanu, *Dimensiunea „tonică” a culturii*, RL, 2000, 40; Constantin Cubleşan, *Critici și istorici literari*, ST, 2000, 9–10. T.V.

BRAGA, Rodica (28.VI.1938, Alba Iulia), prozatoare. Este fiica Rafilei (n. Roșiu), tehnician dentar, și a lui Traian Besoiu, brutar. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, în 1960. În perioada 1960–1967 a funcționat ca profesoară de limba română și bibliograf la biblioteca Institutului Pedagogic din Baia Mare. În 1970 s-a stabilit la Sibiu, dedicându-se exclusiv creației literare. Este căsătorită cu Mircea Braga. A debutat în 1971, în „Tribuna”, iar în 1972 i-a apărut primul volum de schițe și nuvele, *Sângele alb al pietrelor*.

Încă de la primul volum, B. și-a afirmat disponibilitatea pentru proza de analiză psihologică, urmărind apoi coordonata esențială trasată în literatura română de Hortensia Papadat-Bengescu, Henriette Yvonne Stahl și Ioana Postelnicu. În primele schițe și nuvele, a întreprins reușite sondări ale eului, surprinzând momentele de interiorizare tensionată, când nu mai știi „unde e ființa ta și cine ești tu”, ca și sentimentul copleșitor al solitudinii (*Dimineată cu vrăbii, Această față a singurătății*). După o scurtă pauză, care s-a dovedit fertilă, a reapărut cu două romane, *Nisipul memoriei* (1978; Premiul Asociației Scriitorilor din Sibiu) și *Dincolo de dragoste* (1979), romane ale cuplului. În cel dintâi, este surprinsă psihologia adolescentină, protagonistă, elevă în ultima clasă de liceu și apoi studentă în primul an, neavând nume. Despărțirea unui foarte tânăr cuplu nu este văzută ca un efect al geloziei, romanul punând accentul pe frământările sufletului adolescentin, pe senzațiile, capriciile, interogările, culpabilizările, exuberanțele și decepțiile specifice vârstei. În *Dincolo de dragoste*, substanța epică reflectă tentațiile de evadare din ambianța cuplului de care sunt încercați succesiv bărbatul și femeia, pictorul Remus și actrița Ana. Tribulațiile celor doi, cu rememorări ale pasiunilor anterioare sunt filtrate prin reflecția meditativ-eseistică asupra condiției iubirii, punctul de vedere fiind preponderent feminin. Schițele și nuvelele din volumul intitulat pillatian *Eternități de o clipă* (1982) sunt axate pe introspecția unor stări-limită. Epicul propriu-zis se transferă într-o narațiune ce apelează mai mult la puterea de sugestie, relevând anxietăți, obsesii, nostalgii, coșmaruri, trecerea inexorabilă a timpului, spaima de boală, de bătrânețe și de moarte, spectrul singurătății, înfrângerea, descurajarea. În romanul *Singurătatea pământului* (1985), B. plasează acțiunea la începutul secolului XX, lăsând impresia că recurge la trimiteri spre propria-i biografie. Petru o iubește pe Dumitrița, fiica unor oameni săraci, dar părinții lui se opun la căsătoria lor. El pleacă în America, Dumitrița rămâne singură, deznădăduită, și moare născând o fetiță care este chiar naratoarea. În romanul *Maria* (1988), dramatismul atinge pragul nevrozei. Suflet bântuit de spaimă și neliniști, o femeie divorțată, cu doi copii, trăiește o acută stare depresivă și se internează în spital, pentru tratament psihiatric. Medicul izbuteste să-i amelioreze sănă-

tatea, se îndrăgostește de ea și cei doi se căsătoresc, dar viața lor nu va fi pe măsura așteptărilor. **B.** a scris și câteva cărți de povestiri pentru copii.

SCRIERI: *Sângele alb al pietrelor*, București, 1972; *Nisipul memoriei*, Cluj-Napoca, 1978; *Dincolo de dragoste*, București, 1979; *Eternități de o clipă*, București, 1982; *Singurătatea pământului*, București, 1985; *Prietenii lui Arthur*, București, 1986; *Commentarius perpetuus (Parabole)* (în colaborare cu Mircea Ivănescu), Cluj-Napoca, 1986; *Maria*, București, 1988; *Împăratul-vrăjitor sau Poveste cu un lup alb*, Sibiu, 1990; *Ce povestesc icoanele*, Sibiu, 1991; *Fluturile negru*, Sibiu, 1994; *Neliniștea cuvintelor*, Sibiu, 1995; *A doua neliniște*, Sibiu, 1997; *Stacojiu*, Sibiu, 2000; *Și va fi ziua a opta...*, Cluj-Napoca, 2001; *Visul bufniței*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Constantin Cubleşan, „*Sângele alb al pietrelor*”, TR, 1973, 3; Ilie Guțan, „*Nisipul memoriei*”, „*Tribuna Sibiului*”, 1978, 6433; Titu Popescu, *Fluență și introspecție*, T, 1978, 4; Al. Piru, *Epicul și liricul*, LCF, 1978, 16; Nae Antonescu, „*Nisipul memoriei*”, ST, 1978, 10; Constantin Cubleşan, „*Dincolo de dragoste*”, T, 1980, 2; Sultana Craia, „*Dincolo de dragoste*”, LCF, 1980, 27; Titu Popescu, *Analiză și adevăr psihologic*, RMB, 1982, 11739; Dan C. Mihăilescu, „*Eternități de o clipă*”, ST, 1982, 8; Emil Manu, „*Eternități de o clipă*”, RL, 1982, 39; Cornel Moraru, *Povestiri de interior*, VTRA, 1983, 9; Irina Petraș, „*Singurătatea pământului*”, ST, 1986, 6; Cleopatra Lorințiu, *Două cărți pentru copii*, LCF, 1987, 6; Eugen Simion, *Câteva parabole cu limpezimea lor aparentă*, RL, 1987, 7; Rodica Florea, *Realism modern*, VR, 1989, 7; Irina Petraș, „*Maria*”, ST, 1989, 5; Petraș, *Lit. rom.*, 84-87; Constantin Cubleşan, „*Fluturile negru*”, ST, 1996, 3; Oana Buxban, *Agonia cuvântului*, TR, 1998, 16-18; Munteanu, *Jurnal*, VII, 222-224; Irina Marin, *Romanul unei poete*, RL, 2002, 36. T.V.

BRAIESKU, Constantin C. (2.VIII.1878, Roman — 8.XI.1951, Nicolae Bălcescu, j. Bacău), poet, dramaturg și publicist. Este fiul colonelului Constantin Brăescu, fost aghiotant al lui Al. I. Cuza. **B.** își ia bacalaureatul în 1897, după ce frecventase Institutul Unite din Iași. S-a înscris la Facultatea de Drept din București, pe care o va absolvi în 1900, când termină și Conservatorul de Muzică și Declamație, clasa C. I. Nottara. Câțiva ani este secretar literar la Teatrul Național din București, apoi, luându-și doctoratul în drept la Paris, se angajează din 1906 în politică. Va fi ales de mai multe ori deputat și senator, iar din 1938 este primar general al capitalei.

B. debutează cu o epigramă, iscălită Costache Aristol, în „*Lumea veche*” (1896). Ulterior, colaborează cu proză și versuri umoristice, cronici, note de drum și publicistică diversă, sub nume propriu ori sub pseudonime, la „*Moș Teacă*”, „*Propaganda*”, „*Evenimentul*”, „*România jună*”, „*Dreptatea*”, „*Adevărul*”, „*Belgia Orientului*”, „*Litere și arte*”, „*Moftul român*”, „*Zeflemeaua*” ș.a. Scoate el însuși revista „*Zig-zag*” (1901-1902). Mai târziu, scrie la „*Epoca*”, „*Conservatorul*”, conduce ziarul „*Semnalul*” (Râmnicu Sărat, 1909-1911). Mai semnează în „*Furnica*”, „*Flacăra*”, „*Vestala*”, „*Greierul*”, „*Dușmanul*” ș.a. Tipărește broșura *Arta și școala dramatică* (1901) și își vede reprezentate piesele *Între studenți* (1901), scrisă în colaborare cu C. Xenii, *Din surprizele gazetăriei* (1902), *Ultimul sacrificiu* (1902), *Îndrăgostiții!* (1903). În 1913, editează placheta *Epigrame*, iar în 1918, poemul dramatic în versuri

Mircea. Prin o bună parte din scrierile sale, **B.** se integrează pleiadei de umoriști ivite în umbra lui I. L. Caragiale și a lui Anton Bacalbașa. Epigramele au adesea defecte de versificație, poante fără haz și unele licențiozități. Mai izbutite sunt „*idilele*” în decor casnic moldovenesc și unele versuri umoristico-sentimentale, ce prevestesc pe A. Mirea și G. Topîrceanu. Dintre piese, *Ultimul sacrificiu* ambiționa să dea „o felie de viață”, dar alunecă adesea în dramă bulevardieră. În schimb, *Îndrăgostiții!*, un act în versuri, are o anumită tensiune, la care se adaugă verva marivaudescă a replicilor și un aer de prospețime adolescentină. Poemul dramatic *Mircea*, evocând moartea fiului Reginei Maria și refugiul în Moldova, suferă de grandilocvență.

SCRIERI: *Arta și școala dramatică*, București, 1901; *Epigrame*, pref. Dr. Urechică, f.l., 1913; *Mircea*, Iași, 1918.

Repere bibliografice: *Viața și opera unui om*, f.l., [1928]; Predescu, *Encicl.*, 122; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, 170. V.D.

BRAN, Petru (21.I.1821, Tohat, j. Maramureș — 10.X.1877, Budapesta), publicist și autor de versuri. Era unul dintre cei doisprezece copii ai preotului Ioan Bran. Între 1832 și 1838, a urmat liceul la Baia Mare, apoi filosofia la Cluj și teologia la Blaj. Hirotonit preot în 1844, a slujit în satele Chilioara, Hidig și, ca protopop, în Craidorolț. Din 1857, este protopop în Satu Mare. Pasionat bibliofil, însușindu-și o întinsă cultură clasică, a câștigat repede stima concetățenilor, mai ales datorită energiei pe care a dovedit-o în lupta pentru înființarea celei dintâi catedre de limba română la liceul din Satu Mare. Învingând nenumărate piedici, el a început să predea din 1859 primele lecții de limba și literatura română, obținând definitivarea în 1863. Concomitent, desfășura și o activitate publicistică în „*Federațiunea*”, „*Concordia*”, „*Albina*”, „*Sionul românesc*”, „*Foaie pentru minte, inimă și literatură*”, „*Familia*”. De un răsunet deosebit s-a bucurat în Transilvania discursul de inaugurare a Catedrei, ținut în 1859, în care **B.**, după ce aducea un fierbinte elogiu limbii materne, insista asupra valorii ei ca element de întărire a conștiinței naționale. În Satu Mare, a înființat și o societate de lectură pentru elevi, la întrunirile căreia se recitau versuri de V. Alecsandri, A. Mureșanu, G. Sion.

Începând din 1851, **B.** a publicat versuri, unele dintre ele fiind meditații pe teme religioase, câteodată melodios transpuse. A folosit în celelalte poezii, dintre care unele au caracter patriotic, cu deosebire hexametru. A recurs nu o dată la construcții bizare, care, alături de numeroase latinisme și de ortografia latinizantă, îi fac versurile greu lizibile. În volumul *Mărgăritarie sau Sentințe poetice, filosofico-moralo-estetice* (1874), a prelucrat peste cinci sute de maxime aparținând lui Ovidiu, Horațiu, Marțial, Vergiliu, Terențiu, Tibul, Juvenal, Cicero ș.a. Distihurile sale, fluente, îmbină totuși nefericit neologismul și regionalismul, în alăturări improprii.

SCRIERI: *Mărgăritarie sau Sentințe poetice, filosofico-moralo-estetice*, I, Satu Mare, 1874.

Repere bibliografice: V. Scurtu, *Un precursor al românismului sătmărean: Petru Bran*, F, 1939, 2-3; *Dicț. lit.* 1900, 122.

D.M.

BRANCOVICI, Gheorghe (1645, Ineu – 19.XII.1711, Cheb, azi Eger, Cehia), cronicar și traducător. **B.**, care își crease o falsă genealogie de urmaș al vechilor despoți sârbi, era unul dintre numeroșii copii ai Mariei și ai lui Ioan Râcz, descendenții unor vechi luptători antiotomani, colonizați în comitatele românești. Fire ambițioasă de aventurier îndrăzneț și duplicitar, bun poliglot (cunoștea sârba, maghiara, turca, germana, latina și slavona), **B.** se lansează într-o complicată carieră politico-diplomatică, avându-l, mult timp, drept mentor și eminență cenușie – în planurile de eliberare a popoarelor balcanice de sub stăpânirea turcească și de creare a unui stat sârbesc sub conducerea sa – pe mai vârstnicul său frate, Sava Brancovici, mitropolitul Ardealului. Interpret pe lângă capuchehaia principelui Transilvaniei, Mihail Apafi, la Poarta Otomană, între 1663 și 1667, pleacă, în 1668, cu solia mitropolitului Sava, la Moscova, pentru a prezenta doleanțele Bisericii Ortodoxe, persecutată în Ardeal, și planul secret al unei alianțe antiotomane. Perspectiva organizării unei ligi creștine de către Imperiul Habsburgic și Rusia îl fac să trateze, în secret, cu agenți imperiali și, în 1673, cu domnitorul muntean Grigore Gh. Ghica. Datorită experienței sale diplomatice, este, între 1675 și 1677, capuchehaia principelui Apafi la Constantinopol. După arestarea fratelui său, în 1680, **B.** se refugiază în Țara Românească. În perioada 1680-1689, petrecută la Curtea lui Șerban Cantacuzino, are un rol politic activ, făcând un joc dublu, ulterior fatal, prin relațiile întreținute cu Austria și Rusia. Stimulat de mediul cultural și de personalitățile de la Curtea munteană (Radu Năsturel, Constantin Brâncoveanu și stolnicul Constantin Cantacuzino), se dedică operelor de istorie și traducerilor. Pentru serviciile aduse imperialilor este înnobilit baron (1683) și conte (1688). În 1689, când trupele austriece pătrund în Peninsula Balcanică, se considera, fără realism politic, aproape de împlinirea proiectului de a reînvia despotatul sârbesc. După descoperirea legăturilor sale cu Rusia, este arestat în 1689 la Kladova și rămâne, până la sfârșitul vieții, prizonierul Habsburgilor, la Viena și, din 1703, la Eger.

Prima sa operă, *Cronica slovenilor, Illiricului, Misii cei din Sus și cei din Jos Misii*, scrisă în limba română între 1684 și 1687 și publicată de Aron Densușianu în 1893 și de N. Iorga în 1917, este un sinopsis, cuprinzând, după metoda analelor medievale, istoria biblică, cea antică și, într-o secțiune mai extinsă și originală, istoria popoarelor din sud-estul Europei până la 1686. Izvoarele scrierii sunt vechi cronici sârbești, polone (M. Kromer), ungare (A. Bonfini), viața lui Ștefan Deceanski, scrisă de Grigorie Țamblac, legende istorice și mărturii personale. Cronicarul insistă asupra istoriei sârbești și a personajelor de prim-plan: viteazul despot Ștefan Deceanski și fiul acestuia, Ștefan Dușan, prins într-o imagine întunecată de paricid, cneazul Lazăr, învingătorul turcilor la Kosovo, și eroul popular Miloș Cobilici. Sunt consemnate sau dau chiar titlul

unor capitole luptele importante cu turcii de pe Câmpia Mierlei, de la Nicopole, Varna, Câmpul Pâinii, Oradea și Viena. Istoria românilor, prezentată sumar dar cu interes, păstrează câteva anacronisme în interpretarea originilor, însă acordă pasaje ample victoriilor de la Posada și Rovine. Semnificativ pentru sentimentele cronicarului este importanța acordată domnitorilor ce s-au impus în lupta antiotomană: Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș, Mihai Viteazul sau Iancu de Hunedoara. Ultimele știri de istorie românească, la care **B.** a fost martor, sunt cele despre domnia și familia lui Șerban Cantacuzino. Valoarea literară notabilă a cronicii, scrisă într-o limbă influențată de latina de cancelarie, este dată și de narațiunile anecdotice și de legende istorice, asemănătoare celor din I. Neculce și cărțile populare. Importantă pentru istoriografia sârbă este ampla cronică scrisă în slavo-sârbă, între 1693 și 1705 (2600 de pagini de manuscris), din care Silviu Dragomir a publicat fragmente în 1923. Ea interesează istoria românească pentru un cuprinzător capitol despre secolul al XVI-lea, ce completează datele din cronicile muntene, și prin partea memorialistică privitoare la frații Brancovici. Influențat de Sava mitropolitul, cărturarul lasă și trei traduceri din literatura religioasă slavonă, ale unor cărți elementare, pentru popor. Figură complexă și contradictorie, aventurier și umanist erudit, **B.** este revendicat de două culturi.

SCRIERI: *Hronica slovenilor, Illiricului, Misii cei din Sus și cei din Jos Misii* (publ. Aron Densușianu), „Revista critică literară”, 1893, 3; *Opere*, îngr. N. Iorga, Iași, 1917; *Cronica românească*, îngr. Damaschin Mioc și Marieta Adam-Chiper, introd. Damaschin Mioc, București, 1987.

Repere bibliografice: A. Densușianu, *O nouă cronică românească*, „Revista critică literară”, 1893, 3; N. Iorga, *Despre cronică lui Gheorghe Brancovici*, RI, 1917, 1; *Operele lui Gheorghe Brancovici*, Iași, 1917; P.P. Panaitescu, *Istoria slavilor în românește în secolul al XVII-lea. Cronică lui Gheorghe Brancovici și „Sinopsisul de la Kiev”*, RIR, 1940; Cartoian, *Ist. lit.*, III (1945), 260-261; Piru, *Ist. lit.*, I, 179-181; *Ist. lit.*, I, 402-405; *Dicț. lit.* 1900, 122-123. A.Sm.

BRANIȘTE, Valeriu (10.I.1869, Cincu, j. Brașov – 1.I.1928, Lugoj), gazetar și memorialist. Este fiul Mariei (n. Vlad) și al lui Moise Branîște, prim-pretor. **B.**, după ce a absolvit cu calificative excepționale Liceul de Stat din Sibiu, se înscrie la Facultatea de Litere din Budapesta, pe care o frecventează între 1887 și 1891, obținând diploma de licențiat în filologie română, literatură maghiară și filologie germană. În 1891 își susține și teza de doctorat, despre poezia lui Andrei Mureșanu. Din toamna aceluiași an, funcționează ca profesor la Gimnaziul greco-ortodox din Brașov, post pe care îl părăsește în 1893, pentru a intra în redacția „Tribunei”, la Sibiu. Acum își începe cariera de ziarist profesionist, pe care o va ilustra eminent, timp de un sfert de veac, la diferite publicații periodice. În 1893 înființează, la Timișoara, gazeta „Dreptatea”, pe care o conduce, la început, împreună cu Corneliu Diaconovici, apoi singur. Articolele sale contribuie substanțial la pregătirea *Memorandumului*, procesul intentat memorandiștilor, în 1894, incluzându-l în tripla ipostază de redactor al „Dreptății”, de

apărător al lui Gavril Trifon și de acuzat, pentru 72 de articole considerate subversive de autoritățile austro-ungare. Este condamnat la doi ani de închisoare și execută cincisprezece luni de detenție în temnița de la Văc. Practică activități didactice și gazetărești la Brașov, Cernăuți și Sibiu, iar din 1901 se stabilește la Lugoj, unde înființează și conduce gazetele „Drapelul” (1901–1920) și „Banatul” (1905), semnând un mare număr de articole socio-politice, dar și de limbă, literatură și folclor. Conferențiar apreciat și orator cu faimă, este o prezență mult solicitată la toate manifestările cultural-artistice importante din Banat. Își încearcă șansa și ca regizor artistic al unor spectacole de teatru și de operetă jucate de diletanți, după ce, la Cernăuți, urcase pe scenă ca actor. La începutul anului 1918 este din nou întemnițat, timp de opt luni, la Seghedin, pentru refuzul de a semna declarația de fidelitate față de monarhia austro-ungară. După Unire, în 1918, este numit ministru fără portofoliu, iar din martie 1919 i se încredințează conducerea resortului de Culte și Instrucțiune Publică de pe lângă Consiliul Dirigent din Ardeal și Banat, calitate în care semnează actul de înființare a Universității din Cluj, în februarie 1920. A fost ales membru de onoare al Academiei Române.

Debutul publicistic îl face în „Tribuna” (1884), cu o culegere de folclor, continuând să tipărească, în „Transilvania”, studii din același perimetru tematic, amplificate ulterior și reunite în volumul *Muzică și dansuri la români în veacurile XVI și XVII* (1909). Literatura lui **B.** este preponderent memorialistică. Semnând și cu pseudonimele Bill-A-Zam, Iota, Iota lui Toboc, Ler, Lerapogauc, Poganello, Spectator sau cu numeroase combinații de inițiale și prescurtări, este prezent cu schițe,

tablete, foiletoane, portrete și reportaje literare în publicații din Transilvania și Banat, dar și de peste munți. Volumele apărute în timpul vieții au un caracter cvasiliterar, fie că este vorba de impresii și amintiri (*Cântăreții noștri la București*, 1907), de studii monografice (*Ciprian Porumbescu*, 1908) sau de însemnări pe teme diverse (*Pagini răzlețe*, 1910). În întregul scrisului său, de la foileton la monografie, trăsătura comună este sinteza dintre cultura variată și experiența de viață deosebit de bogată, fapt care îi permite lui **B.** considerații dintre cele mai pertinente. Talentul oratoric, mult prețuit de contemporani, se regăsește în fluiditatea frazei, în suplețea expresiei și în plastica ei. Păstrându-și dominantă memorialistică, multe pagini îmbracă forma literară a schiței. Satira socială, ca și cea politică, sprijinite pe un ascuțit simț al observației și învăluite pe alocuri în umor, individualizează „impresiunile” reunite sub genericul *Seghedinul*, dar și *Sfintele Paști între zăvoare și baionete*, *Sunt zece ani* ș.a. Personajele care populează acest tip de proză sunt precis delimitate caracterologic. Amănuntul, atent cultivat, conferă întregului culoare și ritm. Compozițiile sunt scurte și incisive, relatând o întâmplare sau folosind pretextul unei lecturi pentru a fixa profiluri interesante, ca și pentru a desprinde un miez moralizator (*Un prânz la Peleş*, *Măștile mele*, *Eroare de-o literă*). Meditația lirică se asociază notației descriptive (*Suflet de artist*, *Hi*, *Bălan!*...). Înrudite cu această proză sunt reportajele literare – gen în care **B.** poate fi considerat deschizător de drum –, portretele unor personalități, tabletele și foiletoanele, risipite în număr mare în diferite publicații. Memoriile-document își află locul și în partea cea mai substanțială a operei sale, *Din zbuciumul vieții* (*Însemnări contemporane și autobiografice*), scriere elaborată în intervalul martie-iunie 1918, în temnița de la Seghedin. Memorialistul și-a exprimat, testamentar, dorința ca manuscrisul să fie încredințat tiparului abia după trecerea câtorva decenii, astfel încât, până în 1972, când a apărut cu titlul *Amintiri din închisoare* (*Însemnări contemporane și autobiografice*), lucrarea a rămas necunoscută. Paralel cu furnizarea unor date asupra biografiei scriitorului, *Amintiri...* oferă elemente importante pentru cunoașterea istoriei sociale, politice și culturale din Transilvania ultimelor două decenii ale secolului al XIX-lea și de la începutul secolului al XX-lea. Aici, **B.** se relevă însă și ca autor de beletristică propriu-zisă. Remarcabile sunt paginile de evocare a anilor copilăriei, cu un ton ușor nostalgic, cele despre detențiunea de la Văc surprinzând cu vervă, umor și nu rareori cu sarcasm atmosfera din închisoare, portretul colectiv al bucovinenilor, așa cum i-a cunoscut la Cernăuți, în anii de apariție a gazetei „Patria” (1897–1900). Istoricul, omul politic, sociologul, publicistul și literatul sunt mereu prezenți. Informației, deseori inedită, i se adaugă judecăți rapide și precise, o ironie fină.

SCRIERI: *Mureșianu András*, Budapesta, 1891; *Societatea teatrală „G. A. Petculescu”*, Brașov, 1902; *Tabla de la Lugoj*, Lugoj, 1903; *Cântăreții noștri la București*, Lugoj, 1907; *Ciprian Porumbescu*, Lugoj, 1908; *Muzică și dansuri la români în veacurile XVI și XVII*, Brașov, 1909; *Alesandru de Mocsony*, Brașov, 1910; *Pagini răzlețe*, Brașov, 1910;

Coriolan Bredeceanu, Lugoj, 1911; George Pop de Băseşti, Cluj, 1923; Andrei baron de Şaguna, Bucureşti, 1923; Amintiri din închisoare (Insemnări contimporane şi autobiografice), îngr. Alexandru Porţeanu, pref. Miron Constantinescu şi Alexandru Porţeanu, Bucureşti, 1972; De la Blaj la Alba Iulia, îngr. Valeria Căliman şi Maria Elena Simionescu, pref. Mircea Muşat, Timişoara, 1980; Oameni, fapte, întâmplări, îngr. Valeria Căliman şi Şerban Polverejan, pref. D. Vatamaniuc, Cluj-Napoca, 1980; Corespondenţă, I-III, îngr. Valeria Căliman şi Gh. Iancu, introd. Şt. Pascu, Cluj-Napoca, 1985-1989.

Repere bibliografice: Sextil Puşcariu, *Memorii*, Bucureşti, 1978, 794-795; N. Iorga, *Oameni cari au fost*, II, Bucureşti, 1967, 236-237; *Omagiul lui Valeriu Branişte*, îngr. Valeria Căliman şi Mircea Băltescu, Braşov, 1968; *Dicţ. scriit. rom.*, I, 358-359. C.P.

BRAN-LEMENY, Ioan Alexandru (16.IX.1886, Braşov – 2.IV.1954, Braşov), poet şi gazetar. Bunicul, avocatul Ioan Bran-Pop de Lemeny, fusese revoluţionar paşoptist şi tribun al românilor transilvăneni, iar tatăl, Nicolae de Lemeny, doctor în drept, studiasse la Viena. Mama, Minerva Bran-Lemeny (n. Caravia), provenea dintr-o familie de comercianţi brăileni. **B.-L.** urmează Liceul „Andrei Şaguna” şi Liceul german „Honterus” din Braşov, apoi face studii juridice la Budapesta şi Cluj. Doi ani audiază cursuri de filosofie la Viena. Din 1911, practică avocatura în oraşul natal. În 1908 debutase în literatură cu o poezie apărută în „Gazeta Transilvaniei”. Articolul *Din inimă şi cu minte*, trimis din Viena şi semnat Ioan Alexandru, deschide publicistica sa politică, desfăşurată între 1912 şi 1914 în „Gazeta Transilvaniei” şi în „Kronstädter Zeitung”, care îl plasează între militanţii de seamă pentru cauza naţională. În 1914 apare volumul *Poezii*, prefaţat de G. Coşbuc. La izbucnirea primei conflagraţii mondiale, **B.-L.** se refugiază în Regat şi se înrolează voluntar în armata română. Mobilizat la Ministerul de Război, va colabora la „Adevărul” şi „Patria”, susţinând ieşirea României din neutralitate. Versurile mobilizatoare din „Ilustraţiunea neamului nostru”, „Dimineţa”, „România Mare” sunt strânse în cea de a doua carte a sa, *Lacrimi şi clocot* (1916). În retragere la Iaşi, este redactor al gazetei de propagandă românească „Die Kriegswoche”. După înfăptuirea Unirii, se întoarce în Braşov, lucrând ca notar, procuror delegat, traducător. Îşi susţine, în 1921, doctoratul în drept la Cluj. Scriitorul Heinrich Mann îi prefaţează broşura *Deutschlands Wiedergeburt* (1923) – polemici vizând intenţiile agresive ale grupării „Renaşterea germană”. Jurnalist foarte activ, **B.-L.** e unul dintre animatorii vieţii culturale braşovene. Susţine modelul ardelenesc în opera de regenerare morală a ţării, scoate revistele tradiţionaliste „Ritmuri” (1929-1930) şi „Prometeu” (1934-1939); din 1920 până în 1937 e redactorul părţii artistice şi literare la „Gazeta Transilvaniei”, din 1931 era prim-redactor la „Braşovul literar şi artistic”, după 1930 evoluând tot mai mult în sensul ideologiei grupărilor de dreapta. Prezent în „Săptămâna”, „Telegraful român”, „Omul liber”, „Banatul”, „Semenicul”, „Viaţa săceleană”, „Lucafărul literar”, „Lupta”, „Lanuri”, „Ţara Bârsei”, „Viaţa ilustrată”, „Porunca vremii”, „România eroică”, „Tribuna”, „Ardealul”, „Plaiuri născădene”, „Klingsor” (semna şi A. Postol, Ideal),

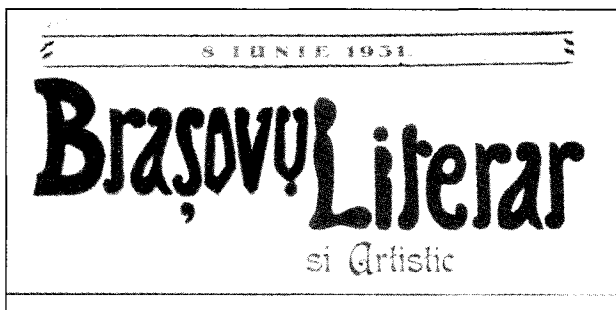
publică, după volumele *Ancore* (1926) şi *Talaz* (1933), o culegere cuprinzând întreaga sa creaţie lirică, *Traista mea* (1940). Din 1930, devine membru al Societăţii Scriitorilor Români, până în 1944, când a fost exclus, alături de alţi scriitori favorabili Axei. A mai activat în Asociaţia Ziariştilor din Ţara Bârsei şi în Sindicatul Presei din Ardeal şi Banat.

Poezia lui **B.-L.**, mult îndatorată unor modele, este, în ceea ce are particular, o râvnă a „ţintelor mari”. Meditaţia afirmă, pe tipare romantice, orgoliul spiritului şi aspiraţia înălţării la „lumea ideală” (*Destinul, O, noi, stăpâni vremelnici*). Tumultul căutării dumnezeirii şi iubirea domină „nemilostivul amar” al existenţei (*Învingătoare*), iar înfiorarea, smerenia sunt mereu concurate de un conceptualism lovace. Iubirea de ţară e un motiv omniprezent, pasajelor în lamento, ce-l amintesc pe O. Goga, alăturându-li-se, în *Lacrimi şi clocot*, chemarea vibrantă la luptă, în tonul eroic care îi este propriu (*Durerea ne cheamă, Ni-e cupa plină de amar, Va bate ceasul răzbunării*). Intenţionând să cuprindă întreaga dramă umană, poetul, care nu a cunoscut marile răsuciri interioare, nu a putut evita, în *Ancore*, nici schematismul alegoric (*Excelsior*), nici zgomotoasa imprecizie vaticinară (*Cercul vieţii, Satira vremii*). Firesc însă, figura lui Iisus-răscumpărătorul consună, în *Talaz*, cu armoniile învierii în natură şi în om (*Descătuşare, Trezire*). Este proslăvit, totodată, pe urmele lui Nichifor Crainic, etnosul românesc ca izvor de înnoiri viitoare (*Stâna, Mocanul*). Mai degrabă bun versificator decât poet, **B.-L.** se remarcă prin tălmăciri, curate, expresive, din poemele lui Goethe, Ady Endre, Egon Hayek, Michael Albert.

SCRIERI: *Poezii*, pref. G. Coşbuc, Braşov, 1914; *Lacrimi şi clocot*, Bucureşti, 1916; *Deutschlands Wiedergeburt*, pref. Heinrich Mann, Braşov, 1923; *Ancore*, Braşov, 1926; *Talaz*, Braşov, 1933; *Volkskraft und Politick*, Braşov, 1940; *Traista mea*, Braşov, 1940. **Traduceri:** [Goethe, Egon Hayek, Michael Albert, Heinrich Zillich, Ady Endre, Kacsó Sándor, Juliu Megay], în *Talaz*, Braşov, 1926, în *Traista mea*, Braşov, 1940.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, VII, 14-15; Lucian Costin, *Activitatea poetică a scriitorului Ioan Alex. Bran-Lemeny*, Craiova, 1944; Georgina Roventă, *Monografia şi studiul literare*, Bucureşti, 1986, 9; Ştefan Baci, *Praful de pe tobă*, Bucureşti, 1995, 85-86, 98-108; *Dicţ. scriit. rom.*, I, 357-358. S.C.

BRAŞOVUL LITERAR ŞI ARTISTIC, revistă literară care apare la Braşov, lunar, între 8 iunie 1931 şi februarie 1935. Director: Cincinat Pavelescu. De la numărul 2, prim-redactor e Ioan Al. Bran-Lemeny, iar redactor, Ion Focşeneanu. Într-un scurt articol-program, intitulat *Gândul nostru*, revista îşi asumă din capul locului destinul de publicaţie de provincie, arătând însă că noţiunea nu are neapărat un sens peiorativ, ci dimpotrivă: „Originalitatea noastră va consta în faptul aproape unic de a încerca să fim, în masa revistelor româneşti apărute în ultimii ani, o adevărată revistă de regiune.” În acelaşi articol se subliniază că, ideologic, revista va adopta o atitudine conservatoare: „Toată acţiunea revistei «Braşovul literar» va fi înscrisă într-un cadru indeformabil dar viu. Acest cadru este:

Statul național, tradiționalist, religios și monarhic. "De altfel, e grăitor că, ilustrând această orientare, dar și un anumit oportunism, primul număr se deschide cu o *Odă M. S. Regelui Carol al II-lea* de Cincinat Pavelescu și cu alte două imnuri scrise de George Gregorian și I. Al. Bran-Lemeny. Dincolo de această poziție ideologică, **B. I. și a.** va reuși să devină o publicație de remarcabilă ținută, cu rubrici diverse, cu unele colaborări de excepție și cu un nivel general destul de ridicat. În ce privește poezia, se remarcă prezența în revistă a lui Aron Cotruș (poemele *Căpetenie, Ce furci, ce saune de foc?!...*, *Pâinea noastră*), Ștefan Baci (Călătorii, *Poezie*), Emil Isac (*Cântec*), ca și a altor autori, printre care Emil Giurgiuca, Alfred Moșoiu, Cincinat Pavelescu, Ion Th. Ilea. Bine reprezentată e și proza, evidențiindu-se, în primul rând, colaborarea lui Liviu Rebreanu, cu schița *Răzbumarea zeiței*, și a lui Ion Agârbiceanu, cu un fragment din povestirea *Pe drumuri*. La acestea se adaugă schițe și povestiri de Paul Constant, I. Valerian, Ștefan Baci, N. Cantonieru ș.a. Foarte bogată este rubrica de critică literară, care cuprinde numeroase cronici și recenzii pertinente, semnate de Ion Foçșeneanu (despre *Flori de mucigai* de T. Argehi, *Măria-Sa Puiul Pădurii* de M. Sadoveanu, *Printre oameni în mers* de Aron Cotruș, *Destin* de V. Voiculescu), Valeria Braniște-Căliman (despre *Europolis* de Jean Bart, *În preajma revoluției* de C. Stere, *Tablete din țara de Kutu* de T. Argehi), Petru I. Teodorescu (despre *Țara de peste veac* de Nichifor Crainic, *Maitreyi* de Mircea Eliade). Cincinat Pavelescu scrie un mic studiu despre *Epigrama antică* și, de asemenea, o serie de *Amintiri literare*, evocându-l, între alții, pe I. L. Caragiale (14/1933). Publicația are totodată rubrici de „Note”, „Însemnări”, „Reviste”, în care se anunță și se comentează evenimente din viața literară și artistică a unor orașe, îndeosebi din Transilvania. La rubrica „Plastică” pot fi întâlniți printre semnatari Eugen Jebeleanu și Ion Vlasiu. Deși puține, traducerea nu lipsesc din revistă. Astfel, sunt de reținut câteva tâlmăciri din lirica lui Goethe, Ștefan George, Max Moltke, Arturo Graf, Kibédi Sándor, Daniel Tothpál. De menționat că numărul 4-5 din 1932 e dedicat în întregime omagierii lui Cincinat Pavelescu, la împlinirea vârstei de 60 de ani, iar ultimul număr, 21-22 din 1935, e tot unul omagial, publicat cu ocazia morții aceluiași autor. Alți colaboratori: G. Șt. Cazacu, Aurel Marin, Ștefan Stănescu, Ștefan Horint, C. I. Anderco, Olga Caba, George Popa, Mihail Chirnoagă, Romulus Dianu, At. C. Bălăcescu, Ecaterina Pitiș, Ilie Piso, Alexandru Călinescu.

I.M.

BRATEȘ, Radu (pseudonim al lui Gheorghe I. Biriș; 16.III.1913, Ciufud, azi Izvoarele, j. Alba — 11.VII.1973, Blaj), publicist, istoric literar și poet. Este fiul Anei și al lui Ioan Biriș, țărani. A urmat școala primară în satul natal și Liceul „Sfântul Vasile cel Mare” din Blaj. A debutat cu versuri, sub pseudonimul G.B. Târnavăeanu, în „Unirea poporului” (Blaj, 1928). Student la Facultatea de Litere și Filosofie din Cluj (1930-1934), a frecventat cenaclul literar al lui Victor Papilian și a lucrat la Muzeul Limbii Române. Profesor la liceul din Blaj unde învățase (1935-1948) și director la Școala de Arte și Meserii din același oraș, revine la Cluj ca șef de temă în cadrul Institutului de Lingvistică (1949-1952). După detenția la Canal (1952-1954), este profesor prin satele târnăvene, fixându-se, în ultimii ani, la liceul din Teiuș. **B.** a editat, împreună cu Pavel Dan și Virgil Fulice, revista „Blajul” (1934-1936), a scos „Mlădițe” (1941-1942), revista Liceului „Sfântul Vasile cel Mare” din Blaj, și a fost, între 1946 și 1948, unul dintre redactorii gazetei „Unirea poporului”. A colaborat cu versuri, articole de istorie literară și culturală, recenzii la „Someșul”, „Unirea”, „Drumul nou”, „Abecedar”, „Gând românesc”, „Blajul”, „Pagini literare”, „Dacoromania”, „Cultura creștină”, „Gândirea”, „Convorbiri literare”, „Transilvania”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Luceafărul” (Sibiu), „Steaua”, „Gazeta literară”, „Tribuna”, „Vatra”, „Revista de istorie și teorie literară” ș.a.

Publicistica lui **B.** ia în discuție mai ales literatura noii generații ardeleni de după Marea Unire, ai cărei scriitori tratează criza morală (I. Agârbiceanu), revelația identității naționale (Eugen Goga) sau dramele rurale (Octavian Prie). Criteriul etic însoțește discret judecata estetică și în aprecierea unor opere de Cezar Petrescu, Panait Istrati sau Ionel Teodoreanu. Din lirica românească modernă, comentatorul este receptiv la sentimentul religios din psalmii lui T. Argehi și din poeziile lui Nichifor Crainic, la „românismul primitiv” al lui N. Crevedia sau la morbiditatea lui Demostene Botez; are în vedere o sinteză a lui George Popa despre literatura din Transilvania, antologia lui I. Breazu și reviste importante („Luceafărul”, „Gând românesc”, „Pagini literare”). O biografie amănunțită, importantă din perspectiva evenimentelor anului 1848, este *Ion Axente Sever și timpul său* (1931), semnată Gh. I. Biriș. *Aspecte din viața Blajului* (1942), cartea care l-a consacrat, este un memento al tradiției acestei „cetăți a românismului”, o evocare documentată și pitorească în latura specificului local. „Spiritul blăjean” unește figuri și momente istorice importante, de la „naționalismul intransigent” al citorului Inocențiu Micu-Klein la Petru Pavel Aaron, întemeietorul școlilor Blajului, de la apoteoza anului 1848 la misionarii cauzei naționale: Ioan Micu Moldovanu, Alex. Sterca-Șuluțiu, Augustin Bunea. În portretistica lui **B.**, un Simion Bărnuțiu are „energia militantă” a conducătorului ce a intuit „linia destinului românesc”, iar Timotei Cipariu dobândește profilul unui umanist european. Obsesie culturală a multor generații, tradiția Blajului este un „îndreptar” cu o vie semnificație, ce restabilește „funcțiunea creatoare a provinciei”. Volumul *Oameni din Ardeal* (1973) reia și adaugă la mai vechile preocupări noi studii literare, portrete și amintiri. La Ioan Micu Moldovanu,

interpretat acum și cu argumente ce țin de ideologia literară, disputa în jurul teoriei maioresciene a „formelor fără fond” anticpează idei din E. Lovinescu. „Figuri universitare” clujene pe care **B.** le-a cunoscut sunt Gh. Bogdan-Duică, Sextil Pușcariu, I. Breazu. Capitele importante le sunt dedicate lui I. Agârbiceanu, apreciat ca povestitor spontan și fecund, și lui Pavel Dan, unde inedite detalii memorialistice și de istorie literară completează traseele analitice în universul operei.

În versuri ce cultivă prozodia clasică – multe adunate postum în volumul *Cântece de pe coline* (1974) – **B.** rămâne la temele liricii ardelen: nostalgia satului mitic („satul cu minuni”), dezrădăcinarea, o anume încrâncenare rurală cu sugestii folclorice. Se adaugă trecerea ineluctabilă a timpului, regresia în vegetal, cu accente panteiste, regăsite și în climatul sentimental-erotic, tonalitatea grav-meditativă, supusă universului de „semne” al unei alte lumi. Centrat pe motivul satului natal, topos productiv, poetul proiectează, în varii contexte, atributele acestui „dar ceresc”; lutul (vocabulă intens semantizată), câmpia însorită, Târnava, colina și podgoriile ce dormitează – un peisaj saturat de deliciale verii – compun tot atâtea priveliști pastorale (*Somn de vară, Cântecele serii, Neclintire*). Alteori, peisajul magnific stă sub amenințarea firii dezlănțuite (*Pe câmpia noastră*). Elegiacul și metafizic se conjugă, însă fără mare adâncime, după prototipul poetic blagian asaltat de mister (*Ectenie, Semne*). Renașterea, „învierea” mult așteptată („Doamne, fă un semn ca de-nceput”), proximitatea divinului, către care se deschide, în primăvară, frumusețea terestră, amintesc de imagistica gândiristă (*Peisaj cu îngeri, Troița*). Altă dată, sunt preluate personaje cunoscute din basm (*Poveste*) ori se construiește o „artă poetică” din universul familiar, folcloric.

SCRIERI: *Ion Axente Sever și timpul său*, Cluj, 1931; *Aspecte din viața Blajului*, Blaj, 1942; *Oameni din Ardeal*, București, 1973; *Cântece de pe coline*, îngr. și pref. Valentin Tașcu, pref. Ion Brad, Cluj-Napoca, 1974.

Repere bibliografice: Nicolae Albu, *Radu Brateș, „Aspecte din viața Blajului”*, TIA, 1942, 506; Matei Alexandrescu, *Radu Brateș, „Aspecte din viața Blajului”*, SE, 1943, 1578–1579; Gabriel Tepelea, *Radu Brateș, „Aspecte din viața Blajului”*, AA, 1943, 10; Octav Șuluțiu, *Radu Brateș, „Aspecte din viața Blajului”*, RFR, 1943, 5; Monica Lazăr, *Pavel Dan*, București, 1967, 58, 67, 68, 88, 160; Nicolae Drăgan, *Reîntâlnire cu un poet, „Unirea”* (Alba Iulia), 1968, 87; Ion Buzași, *„Oameni din Ardeal”*, TR, 1973, 16; Nae Antonescu, *Radu Brateș*, ST, 1973, 16; Nicolae Albu, *„Oameni din Ardeal”*, RL, 1973, 28; Ion Brad, *Un om din Ardeal*, CNT, 1973, 30; Micu, *„Gândirea”*, 633; Tașcu, *Incidențe, 181–193; Dicț. scriit. rom.*, I, 359–360.

A.Sm.

BRATOLOVEANU, Liviu (8.VIII.1912, Turnu Severin – 13.VII.1983, București), poet și prozator. Este fiul Zoei și al lui Gheorghe Bratoloveanu. **B.**, numit la naștere Vasile Gheorghe, are o copilărie zbuciumată. Tatălui său, comerciant, consilier municipal o vreme, îi merge rău, iar familia se destramă temporar. **B.** părăsește școala elementară de comerț pe care o urma și își însoțește mama la București. În 1927, revine la Turnu Severin și își reia studiile. În același an, debutează cu o proză scurtă în „Diminețea copiilor”. Aici, ca și în „Universul co-

piilor”, „Revista copiilor”, „Veselia” etc., îi mai apar snoave în proză ori în versuri. Abandonând din nou școala, colaborează intens la „Cuvântul nostru” și scoate trei publicații efemere: „Vitrăliu” (1932–1933), „Rod” (1932–1933) și „Mahalaua” (1933). La „Mehedințeanul” („Nădejea”) e, un timp, secretar de redacție. Trimitea materiale diverse și la „Alarma satelor”, „Vremea nouă”, „Brazda literară”, „Provincia”, „Școala Mehedintșului”, „Luceafărul literar și critic”. În 1935 își adună o parte din versuri în placheta *Manifest*, urmată, în 1940, de o alta, intitulată *Eu și Dunărea*. După o scurtă colaborare la cotidianul bucureștean „Facla”, lucrează din nou în redacția unor ziare din Turnu Severin, „Țara nouă”, „Curentul mehedintșean”, și editează revista „Reportaj” (1936–1937). Semnează și cu pseudonimele Lică, Vasigebra, Vasia Bratilov, Vasile Turbatu, Vasile Mălureanu, Vasile Prundeanu, Coca Demetrescu, Mircea T. Damaschin, Mircea Cantemir, Ady Corolenko, Ady Stolnicu, Causticus, Ioniță Piron, Ironicus ș.a. Angajat la CFR și stabilit în cele din urmă la București, colaborează la „România”, „Axa”, „Prepoem”, „Vremea”, „Viața socială CFR”, „Duminica”, „Dacia rediviva”, „Săptămâna CFR”, „Bis”, „Spectator”, „Universul literar”, „Fapta” ș.a. După 1945, **B.**, care intrase în Partidul Comunist, lucrează la Direcția Generală CFR, este redactor la „Munca CFR” și scrie frecvent la „Lupta CFR”. În 1947, apare volumul *Oameni la pândă*, prima parte a unei trilogii

cu același titlu. Consacrat astfel, colaborează la „Scânteia tineretului”, „Lumea”, „Revista literară”, „Scânteia”, „Flacăra”, „Viața Capitalei”, „Gazeta literară” și e ales în 1949 în primul birou al Uniunii Scriitorilor. Ulterior cade în dizgrație și lucrează ca secretar literar la Teatrul Muncitoresc CFR Giulești, unde i se reprezintă în 1958 piesa *Zile de februarie*, apoi ca funcționar la Întreprinderea Cinematografică București. Abia în 1967 mai scoate o culegere de povestiri, *Soarele din fereastră*, urmată în 1971 de o nouă ediție din *Oameni la pândă*, de romanele *Pelagră* și *Reptila*, în 1975, și *Bunica studiază dreptul*, în 1982.

Prefața volumului *Manifest* rezumă și opiniile autorului despre poezie, care trebuie să întrerupe un crez, o atitudine susținută „la bara adevărului”. În mod firesc, majoritatea poemelor din volum sunt sociale, lirismul fiind preponderent obiectiv (*Cântec de hamal în port*, *Salahorul*, *Accidentul*, *Cartier muncitoresc*). Versul, influențat de tehnica lui Aron Cotruș, este liber, ritmat de repetiții și de rime sau asonanțe interioare. Lirismul subiectiv precumpănește în volumul *Eu și Dunărea*, un poem unitar, structurat ca jurnal al unei călătorii de-a lungul fluviului și, totodată, în propria memorie. Versurile rețin prin contrastul dintre elanurile vitaliste și notele melancolic-meditative. Orientarea spre proza de analiză, predominantă în etapa uceniciei literare a lui B., va fi în cele din urmă părăsită. Conceput inițial ca o trilogie, apoi ca un ciclu în patru volume, *Oameni la pândă* zugrăvește viața unui sat mehedințean între cele două războaie mondiale. În centrul acțiunii primului volum, finalmente intitulat *Morarul*, se află concurența dintre proprietarii a două mori, una de apă, cealaltă cu motor, posibilă ilustrare a conflictului dintre vechi și nou. Substanța epică este autentică, iar confruntarea eroilor, caractere puternice, ia aspecte cvasiepoice. Tonul este calm, obiectiv, povestirea păstrează o cadență vie, neobosită. Monumental în negativitatea sa, dar perfect veridic, Onufrie Gânj e un autocrat primitiv și brutal care, învins, ajunge în pragul demenței, răzbunându-se prin provocarea unei inundații, în care el însuși piere. Adversarul său, Simeon Armașu, aparține galeriei eroilor tenaci și răzbătători, dar, în final, el cunoaște o transformare — insuficient motivată epic —, ce-l face să ia chipul „chiaburului”. Reușind să transpună în dialoguri firea țaranului, *Morarul* are și pagini de subtilă comedie, ce îl prevestesc pe Marin Preda. Tendenționismul se simte mai pregnant în povestirile din *Soarele din fereastră*, în piesa *Zile de februarie* și în scenariul radiofonic *Omul cu două suflete*. Clișeele epocii — „dușmanul de clasă”, „omul vechi”, „ilegalistul” — sunt prezente, însă uneori sunt atenuate de umorul, acuratețea stilului, verismul cadrului și cursivitatea dialogului. În romanul *Pelagră*, partea a doua a trilogiei *Oameni la pândă*, ce urmărește a fi o frescă a satului românesc interbelic, tendenționismul subzistă, mai ales în construcția personajului principal, același Simeon Armașu, acum complet metamorfozat într-un arivist fără scrupule. Și inginerul Andrei Moga, din *Reptila*, este tentat să se cațere în vârful piramidei, dar este dezgustat în cele din urmă de compromisiul moral. Alături de romanul intelectualului, există aici un roman de șantier, un roman de dragoste, ai căror eroi sunt despărțiți de o barieră etnică,

precum și un roman polițist, cu subterane confruntări între comuniști, fasciști, iredentiști. Ultimul roman, *Bunica studiază dreptul*, cu o mai vădită intrigă polițistă, prilejuiește conturarea câtorva interesante portrete. Prin ce are mai bun, *Oameni la pândă* al lui B. reprezintă o realizare meritorie a prozei realiste de inspirație rurală.

SCRIERI: *Manifest*, Turnu Severin, 1935; *Eu și Dunărea*, Craiova, 1940; *Oameni la pândă*, București, 1947; ed. București, 1971; *Zile de februarie*, București, 1958; *Soarele din fereastră*, București, 1967; *Pelagră*, București, 1975; *Reptila*, Cluj-Napoca, 1975; *Bunica studiază dreptul*, București, 1982.

Repere bibliografice: G. Călinescu, *Liviu Bratoloveanu*, „*Manifest*”, ALA, 1935, 745; Ion Caraion, „*Oameni la pândă*”, „*Mondial Magazin*”, 1947, 36; Ov. S. Crohmălniceanu, „*Oameni la pândă*” de Liviu Bratoloveanu, CNT, 1947, 36; Octav Șuluțiu, *Liviu Bratoloveanu*, „*Oameni la pândă*”, „*Apărarea*”, 1947, 51; Perpessicius, *Opere*, XII, 210–214; Dumitru Micu, *Romanul românesc contemporan. 1944–1959*, București, 1959, 39–40; Piru, *Panorama*, 388–390; Al. Căprariu, *Tentația istoriei*, RL, 1975, 14; Voicu Bugariu, *Maniera balzaciană*, LCF, 1975, 20; Dumitru Micu, *Liviu Bratoloveanu*, „*Reptila*”, CNT, 1975, 23; Valeriu Cristea, *Roman și eveniment*, RL, 1975, 31; Dumitru Micu, *Proză rurală*, CNT, 1976, 33; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 111; Mircea Constantinescu, *Liviu Bratoloveanu*, „*Bunica studiază dreptul*”, RL, 1983, 8; Al. Raicu, *Liviu Bratoloveanu*, RL, 1983, 29; Ion Cristoiu, *Publicitatea în literatură*, ARG, 1987, 4; *Dicț. scriit. rom.*, I, 360–362; E. Lovinescu, *Memorii. Aquaforte*, îngr. Gabriela Omăt, București, 1998, 726–730, 787, 789; Lovinescu, *Sburătorul*, V, VI, *passim*; Popa, *Ist. lit.*, I, 188–190, 273–274. V.D.

BRATU, Savin (15.V.1925, Roman — 4.III.1977, București), critic și teoretician literar. Este fiul Perlei și al lui Filip Baraș, angajat al Teatrului Național din Iași. B. (al cărui nume la naștere este Raul) a absolvit Liceul Național din Iași, tot aici începând Facultatea de Litere, pe care o termină la București (1950), unde devine apoi cadru didactic. Debutase în „*Moldova liberă*”, din Iași (1945), colaborând apoi la reviste ca „*Națiunea*”, „*Revista literară*”, „*Gazeta literară*”, „*Tânărul scriitor*”, „*Viața românească*”, „*Contemporanul*”. Editorial, debutează cu broșura *Cum participă tineretul sovietic la întrecerile socialiste* (1949), continuând în același registru sociologist-vulgar cu *Vasile Roaită* (1949).

Înscriindu-se ca început al unui traseu critic marcat prolecutist, volumul *Eroul timpurilor noastre în proza din ultimii ani* (1955), care „își propune să discute, în lumina experienței adânci, dezvăluite în dezbaterile Congresului Scriitorilor Sovietici, unele probleme ale creării eroilor pozitivi”, promovează, într-o manieră obedientă, mai toate comandamentele partinice ale artei ca propagandă: „Pentru scriitor, reflectarea forțelor organizatorice transformatoare ale partidului nu e numai firească, ci și obligatorie. În acest sens, în crearea personajelor care poartă în caracterul lor propriu, individual, semnificația forței partidului, se pune în primul rând problema figurilor de comuniști. [...] E evident că, fără să creăm la un înalt nivel artistic chipul luminos al omului de partid, nu putem respecta adevărul istoric, adevărul realității societății noastre actuale, în care rolul de frunte al partidului în întreaga luptă a poporului

chezășuiește dezvoltarea socială." Cu *Moștenirea lui Ibrăileanu* (1955) și *Cronici* (I-II, 1957-1958). **B.** se apropie de teme și metode mai consistente, deși sociologismul vulgar, schematismul continuă să impiețeze judecățile asupra unor personalități și orientări culturale majore. Titu Maiorescu și Junimea sunt sancționați pentru „concepția reacționară”, în timp ce G. Ibrăileanu, C. Dobrogeanu-Gherea, colaboratorii revistei „Contemporanul” sunt valorizați numai ca promotorii ai ideilor progresiste: *Ibrăileanu, omul* (1959), *Contemporanul și vremea sa* (în colaborare cu Zoe Dumitrescu, 1959). După monografia *Mihail Sadoveanu. O biografie a operei* (1963), o mențiune specială trebuie acordată masei lucrării *Ion Creangă* (1969), o reluare a biografiei marelui humuleștean pe o bază documentară ce tinde spre exhaustiv. Încercătura bibliografică, departe de a îngreuna lectura, este astfel selectată și expusă, încât textul devine o alertă poveste, imitând în acest sens, s-ar spune inspirat, maniera biografiei călinesciene. Elocvente sunt capitole ca *Întâlnirea cu Maiorescu*, *Răzvrătirea*, *Întâlnirea cu Eminescu*, ca și ultimele secțiuni în care sunt relatate debutul și evoluția dramatică a bolii, ca și sfârșitul vieții scriitorului. Deși vrea să dea o biografie, **B.** emite și unele considerații asupra operei, avansând, mai ales în final, idei frapante. Astfel, el constată că Junimea nu l-a înțeles pe Creangă, apreciind la el doar partea anecdotică. Maiorescu însuși l-a prețuit ca scriitor abia după

apariția *Amintirilor din copilărie*, pentru că „nu-și dădea seama că tocmai în tărănosul elev de la școala preparandală, pe care-l formase ca pe un fiu din popor bun să instruiască poporul, zăcea clasicul cel mai apropiat de propriul său clasicism”. În ultima parte a vieții sale, sfârșită prematur la cutremurul din 1977, **B.** a abordat probleme de teorie literară. Un studiu consacrat lui Sainte-Beuve (*Ambiguitatea revelatoare a parfumului*) e publicat ca prefață la un volum tradus din Sainte-Beuve, *Portrete literare* (1967). Participă la volumul colectiv *Analiză și interpretare* (1972), consacrat noilor metode din critica literară, semnând un capitol despre *Lingvistica structurală și critica literară*, unde, după ce schițează genul proximal, sensul concepțiilor de structură și structuralism, prezintă concepția lingvistică a lui Saussure și Hjelmslev, punând în valoare scheme și idei valide în critica și teoria literară. De succinte dar precise caracterizări beneficiază Școala Formalistă Rusă și Cercul de la Praga. Asemenea lucrări pregătesc temerara întreprindere *Fundamentele criticii literare*, primul volum, *De la Sainte-Beuve la noua critică* (1974), fiind o „panoramă a curentelor și tendințelor criticii franceze moderne” (Fl. Mihăilescu); volumul al doilea ar fi urmat să se ocupe de critica germană și de cea americană.

SCRIERI: *Eroul timpurilor noastre în proza din ultimii ani*, București, 1955; *Moștenirea lui Ibrăileanu*, București, 1955; *Cronici*, I-II, București, 1957-1958; *Ibrăileanu, omul*, București, 1959; *Contemporanul și vremea sa* (în colaborare cu Zoe Dumitrescu), București, 1959; *Mihail Sadoveanu. O biografie a operei*, București, 1963; *Ion Creangă*, București, 1969; *Ipoteze și ipostaze*, București, 1973; *Fundamentele criticii literare*, vol. I: *De la Sainte-Beuve la noua critică*, București, 1974. **Ediții:** G. Ibrăileanu, *Studii literare*, pref. edit., București, 1957; Raicu Ionescu-Rion, *Datoria artei*, pref. edit., București, 1959; Mihail Sadoveanu, *Corespondența debutului*, pref. edit., București, 1977; **Traduceri:** Cervantes, *Iscusitul hidalgo Don Quijote de la Mancha* (prelucrare de José Gonzales), București, 1949 (în colaborare cu Ion Frunzetti); Albert Thibaudet, *Fiziologia criticii*, introd. trad., București, 1966; André Gide, *Jurnal. Pagini alese*, pref. trad., București, 1970.

Repere bibliografice: D. Micu, „Mihail Sadoveanu. O biografie a operei”, CNT, 1963, 31; Al. Săndulescu, *Monografii literare*, GL, 1963, 33; Georgescu, *Părerii*, 378-382; Mihai Ungheanu, „Ion Creangă”, LCF, 1969, 18; Stănescu, *Poeți și critici*, 204-206; G. Dimisianu, „Ipoteze și ipostaze”, RL, 1974, 8; Raicu, *Practica scrisului*, 440-442; Mihăilescu, *Conceptul*, II, 90-98; Mirodan, *Dicționar*, I, 217-219; *Dicț. scriit. rom.*, I, 362-364; Popa, *Ist. lit.*, I, 1095-1096, *passim*. **M. Vs.**

BRATU, Traian (25.X.1875, Rășinari, j. Sibiu — 21.VII.1940, București), critic și istoric literar. Este fiul Stancăi și al lui Ion Bratu, țărani. Urmează la Sibiu Liceul Maghiar de Stat și va absolvi la București Facultatea de Litere și Filosofie. Până în 1902, a fost profesor suplinitor de germană la Râmnicul Vâlcea, apoi la Liceul Național din Iași (unde a predat până în 1916). Între 1902 și 1907 s-a specializat în limba și literatura germană la Universitatea din Berlin, trecându-și doctoratul în 1907 cu teza *Fouqués Lyrik*. Este numit, în același an, conferențiar suplinitor de limba și literatura germană la Universitatea din Iași (profesor titular din 1916), al cărei rector a fost în 1921-1922 și între 1933 și 1938. Personalitate cu largi vederi democratice,

era adeptul unei atitudini judicioase față de naționalitățile conlocuitoare și un tenace adversar al mișcărilor extremiste de dreapta. La 1 martie 1937, este victima unui atentat făptuit de o grupare legionară. Zdruncinat moral și fizic, se retrage, în primăvara lui 1940, din învățământ.

B. a fost, în primul rând, un remarcabil profesor. Format la școala unor mari germaniști, a predat peste trei decenii cursuri de limbă și literatură germană, a publicat, în reviste străine, studii de filologie germanică, a alcătuit, împreună cu Karl Kurt Klein, manuale de gramatică a limbii germane. În critica și istoria literară, a fost adeptul „metodei științifice”, pe care a opus-o impresionismului francez. Influențat de școala pozitivistă germană, considera că personalitatea criticului nu trebuie să se substituie celei a scriitorului. Criticul este dator să urmărească mai ales motivele care au determinat orientarea scriitorului către un anumit subiect, prin investigarea manuscriselor, a corespondenței, a variantelor (precum în documentata lucrare despre drama *Warbeck* de Schiller). Deși exprimate greoi pe alocuri, intuițiile critice au o finețe datorită căreia, de exemplu, portretul unui scriitor, *Ernst Zahn*. *O evoluție de scriitor* (1912), se distinge prin acuratețe și putere de convingere. Prea legat însă de principii, **B.** s-a limitat adesea la ilustrarea lor, poate și dintr-o înnăscută pasiune didactică (*Creațiunea poetică, cu deosebire privind asupra clasicilor germani*, 1909). Convins că „maturitatea internă” a unui scriitor asigură și o formă „exterioară” durabilă pentru operă, el s-a adresat cu precădere valorilor consacrate (mai ales Schiller și Goethe; din literatura română — M. Sadoveanu). Contribuții notabile a adus și în ceea ce privește căile de pătrundere la noi a cărților populare prin filieră germană (*Til Buhoglină, Geneveva de Brabant*). Într-o frazare corectă, a tâlmăcit, în 1925, tragediile lui Goethe: *Stella, Clavigo și Egmont*.

SCRIERI: *Fouqués Lyrik*, Berlin, 1907; *Limba și literatura germană în universitățile noastre*, București, 1908; *Creațiunea poetică, cu deosebire privind asupra clasicilor germani*, Iași, 1909; *Ernst Zahn. O evoluție de scriitor*, Iași, 1912; *Die deutschen Volksbücher bei den Rumänen*, Jena — Leipzig, 1936; *Din înțelepciunea lui Goethe*, București, 1937. **Traduceri:** Goethe, *Stella*, *Clavigo*, *Egmont*, București, 1925.

Repere bibliografice: M. Ralea, *Goethe, „Stella”, „Clavigo”, „Egmont”*, VR, 1925, 4; Ion Gherghel, *Goethe în literatura română*, București, 1931, 71-72, 163-164; K. K. Klein, *Un germanist român: profesorul Traian Bratu*, București, 1937; Bucur, *Istoriografia*, 290; Dan Mănuță, *Vasile Pârvoan necunoscut*, RITL, 1987, 3-4; Dan Mănuță, *O versiune germană a lui „Ion”*, RL, 1988, 2; Dan Mănuță, *Doi ieșeni: Traian Bratu și Mihail Sadoveanu*, CL, 1988, 4. D.M.

BRAVO!, revistă care a apărut, săptămânal, la Arad între 1 februarie 1933 și 25 decembrie 1941, având subtitlul „Revistă literară, reportaj, satiră, umor”. Director: Simion Miclea. Se cultivă anecdotele, comentariile politice hazlii. Colaborează cu epigrame R. Gorgan, Ion Topor, R. Ustic, Alex. Dimcescu, Gabriel Țepelea, Gh. Păun, iar I. Vodă, Maria N. Petrescu cu fabule umoristice. Se publică numeroase balade vesele, semnate de Gh. M. Dăscălescu, Zaharia G. Buruiană, Maria Predescu, doine umoristice, monoloage și parodii având autori pe R. Runcu,

Radu Baltazar, V. Popa, I. Gheorghe Petre, Mircea Croitoru, George Petrache, Traian Russu-Șirianu, Ion Pribeagu, Emil H. Nonu, Dan Mureș. Mai mult chiar, Traian Russu-Șirianu colaborează cu poezii umoristice în subdialect bănățean și crișean. Gazeta găzduiește de asemenea culegeri de strigături populare, precum și traduceri din Alphonse Allais, Achile Campanila, Maurice Dekobra, Tristan Bernard, Max și Alex. Fischer, Georges Courteline. **B.** include și poezii lirice semnate de Aron Cotruș și Florica Ciura-Ștefănescu. D.V.

BRAZDE ADÂNCI, revistă literară apărută la București, lunar, între 15 ianuarie și 15 octombrie 1921 (cinci numere). Director: N. D. Michail, redactori: Dem. Gălman, G. Dumitrescu-Urziceni. La apariție, revista își anunța intenția de a cultiva „talentele adevărate” și de a contribui la „înfrățirea tuturor curentelor literare”, intenție care nu se va realiza însă. În paginile publicației apar două texte de G. M. Zamfirescu (*Vox clamantis și Ascultă Chrysis*), o poezie postumă a lui M. Săulescu (*Otravă*), ca și versuri de Dem. Gălman. Se publică, de asemenea, cronici și articole despre autori ca M. Săulescu și I. Chiru-Nanov, iar în al treilea număr, O. Goga, ministru al Cultelor și Artelor, lansează un *Apel pentru ridicarea unui monument poetului Mihai Eminescu*. Cronica teatrală e semnată de P. Vâlceanu. Mai colaborează D. Antohi, M. Celarianu, C. Nuțescu. I.M.

BRAZDE BĂNĂȚENE, revistă care a apărut, lunar, la Timișoara din noiembrie — decembrie 1938, până în ianuarie-februarie 1940, în format de carte, având subtitlul „Arhive culturale, istorice, literare și artistice”. Directori: Caius Pascu, redactori: Pavel P. Belu și Mircea Șerbănescu. Programul revistei este unul de conservare a valorilor spirituale din zona Banatului în contextul schimbării și modernizării vieții, de definire a ideilor și sentimentelor colective ale acestei arii și de corijare a multor idei false și prejudecăți privitoare la mentalitatea și identitatea spirituală a poporului român. Se publică, astfel, articole și studii bine documentate de folclor și etnografie, de istorie a Banatului, de artă populară și cultă din aria bănățeană, de artă bisericească și de istorie a Bisericii Ortodoxe din Banat. Studiile sunt însoțite de o ilustrație de calitate, de fotocopii după documente istorice, de reproduceri de artă etc. Revista mai publică o serie de monografii sătești sau ale unor instituții (școli, parohii etc.). Literatura promovată de revistă este cea a tinerilor scriitori bănățeni ai momentului. Semnează versuri Pavel P. Belu, Pavel Butan, Ion I. Mioc, Constantin Miu-Lerca, Gruia Floruțiu, iar proză — Mircea Șerbănescu, Aurel Bugariu, Gheorghe Atanasie. M.F.

BRAZDE FĂGĂRĂȘENE, revistă apărută la Făgăraș, săptămânal, între ianuarie 1946 și decembrie 1947, având inițial subtitlul „Cultură, cooperatie, politică”; de la numărul 6 pe 1947, publicația este subintitulată „Săptămânal de cultură, cooperatie și politică plugărească”. Redactori: Ioan Pica și Emanoil Florens. Pornit la drum cu gândul generos al întrajutorării susținătorilor cooperatiei, după transformarea din 1947,

B. f. devine organ de luptă împotriva „agenţilor reacţiunii”. Rubrica „Duh şi slovă”, rezervată materialului cultural, găzduieşte articole de popularizare a învăţăturii leninist-staliniste. Literatura propriu-zisă e slab reprezentată, fiind utilizate frecvent republicările. G. Lesnea traduce din I. P. Utkin, M. Beniuc din Petöfi, iar Eugen Jebeleanu deplânge moartea lui Mihail Kalinin. Sunt comemoraţi Vladimir Maiakovski şi Henri Barbusse. Unei cărţi a lui Maxim Gorki, *La stăpâni*, i se face o recenzie. D.B.

BRĂDĂŢEANU, Virgil (4.III.1927, Suceava), teatrolog şi eseist. Este fiul Virginiei (n. Popovici), funcţionară, şi al lui Nicolae Brădăţeanu, inginer agronom. Urmează şcoala primară la Râmnicu Sărat, liceul la Rădăuţi (bacalaureat în 1946) şi studiile universitare la Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică „I. L. Caragiale” din Bucureşti (licenţiat în 1950). Devine, imediat după absolvire – şi rămâne, timp de decenii, făcând o exemplară carieră universitară –, cadru didactic al institutului pe care îl urmase. Îşi ia doctoratul cu teza *Constantin I. Nottara* (1966). A ocupat, în diferite perioade, mai multe funcţii: decan al Facultăţii de Teatru şi Cinematografie, redactor-şef al emisiunilor cultural-artistice la Televiziunea Română, înalt funcţionar în instituţiile de stat care se ocupau de administrarea activităţilor culturale. Debutează în „Contemporanul”, în 1951, cu cronici dramatice şi articole despre teatru. Debutul editorial are loc în 1959, prin apariţia monografiei *Grigore Manolescu*. A publicat numeroase cărţi, în majoritate despre teatru, privind deopotrivă dramaturgia şi arta spectacolului, amândouă domeniile fiind considerate sub raportul evoluţiei lor istorice în spaţiul cultural românesc, dar şi eseuri despre artă ori despre personalităţi de prim rang ale culturii universale, precum şi note de călătorie. A colaborat la „Contemporanul”, „Cântarea României”, „Ateneu”, „Teatrul”, „Scânteia”, „România liberă”, „Scânteia tineretului”, „Revue d'histoire du théâtre” ş.a.

Domeniul vizat aproape în exclusivitate de scrierile lui **B.** este istoria teatrului românesc – în ambele accepţii principale ale termenului „teatru”: literatura dramatică şi spectacolul teatral ca atare. Unele cărţi sunt monografii despre actori ori culegeri de portrete de actori. Dramaturgia naţională e examinată, diacronic, prin două dintre speciile cu deosebire frecventate de autorii dramatici români (*Drama istorică naţională (Perioada clasică)*, 1966, *Comedia în dramaturgia românească*, 1970). Perioadele cercetate sunt ample: volumul despre comedie începe cu relevarea practicilor străvechi, folclorice, asimilabile artei spectacolului (capra, brezaia, păpuşile etc.) şi – acordând examinării diferitelor momente ori personalităţi o extensie proporţională cu valoarea ori importanţa (Caragiale are, de pilda, rezervat un întreg capitol) – merge până la G. Ciprian, în vreme ce lucrarea despre drama istorică e limitată, într-adevăr, la „perioada clasică” (*Răzvan şi Vidra, Despot Vodă şi Vlaicu Vodă* fiind tratate în extenso, comparativ cu realizări ale unor autori mai puţin importanţi, iar investigarea se opreşte la Delavrancea). Şi dramaturgia contemporană e

analizată, într-o altă lucrare, serioasă şi aplicată, dar caducă sub anumite raporturi (*Viziune şi univers în noua dramaturgie românească*, 1977). În general, demersul comentatorului e unul prin excelenţă didactic şi nu aparţine nici criticii literare propriu-zise, nici istoriei literare reconstitutive, cu recurs masiv la detaliul factologic. Profesorial, el oferă un fel de „lecture raisonnée”, o explicare accesibilă a operelor şi, implicit, o iniţiere a cititorului în identificarea şi mânuirea uneltor analizei. Sunt relevante adecvarea la reala dramaturgiei, impactul asupra publicului şi receptarea în mentalitatea epocii respective, rolul ei educativ, meşteşugul artistic al dramaturgului. Textele lui **B.** sunt preponderent analize de conţinut, parafrazări şi rezumări explicative valide, marcate însă de o optică excesiv sociologizantă (păstrată uneori, inerţial, şi după încheierea perioadei de obligativitate oficial impusă). O amplă lucrare de sinteză este *Istoria literaturii dramatice româneşti şi a artei spectacolului*, în trei volume (1966–1982), la origine, fără îndoială, un curs universitar. De aici decurge – probabil cerută de programa de studiu – structurarea relativ bizară, în sensul că cele două niveluri avute în vedere, cel literar şi cel spectral, sunt tratate alternativ, uneori în mari secvenţe compacte: în primul volum, cercetarea începe de la manifestările proto-teatrale străvechi şi se încheie la I. L. Caragiale; volumul al doilea aprofundează secolul al XIX-lea, dar cu o atenţie specială pentru regie şi actorie; al treilea volum se ocupă de actorii şi oamenii de teatru marcanţi din prima jumătate a secolului al XX-lea şi de dramaturgia din a doua jumătate a acestuia. Cele mai interesante contribuţii şi analize îi privesc pe autorii

mai puțin cunoscuți, dar semnificativi. Prin câteva dintre cărțile sale **B.** a ieșit din domeniul strict al cercetării și sintezelor privind teatrul: în *Întâlnire cu capodopera* (1973) sunt comentate realizări artistice de prim rang din muzica, pictura, sculptura și arhitectura universală; în *Titani ai Renașterii* (1985), autorul a grupat, după propria-i explicație, „portretele spirituale ale unor mari oameni ai lumii, câțiva dintre cei care au ilustrat un fenomen cu implicații universale și perspectivă nelimitată” (Leonardo da Vinci, Rafael, Michelangelo, Erasm, Rabelais ș.a.). Impresii de călătorie (Grecia, Turcia, Iugoslavia) au fost adunate în *Sub soarele sudului. Posibil itinerar în vetre de cultură* (1975).

SCRIERI: Grigore Manolescu, București, 1959; Sonia Cluceru, București, 1963; Constantin I. Nottara, București, 1966; *Drama istorică națională (Perioada clasică)*, București, 1966; Institutul de artă teatrală și cinematografică (în colaborare cu G. D. Loghin și R. A. Petrescu), București, 1966; *Istoria literaturii dramatice românești și a artei spectacolului*, I-III, București, 1966-1982; *Comedia în dramaturgia românească*, București, 1970; *Întâlnire cu capodopera*, București, 1973; *Profiluri. Mari actori români*, București, 1973; *Sub soarele sudului. Posibil itinerar în vetre de cultură*, București, 1975; *Viziune și univers în noua dramaturgie românească*, București, 1977; *Titani ai Renașterii*, București, 1985.

Repere bibliografice: Ileana Berlogea, *Amplă investigație a dramaturgiei*, „Era socialistă”, 1979, 8; *Dict. scriit. rom.*, I, 364-365. N.Br.

BRĂDESCU, Faust (14.IV.1914, București – 2000, București), prozator, traducător și publicist. Este fiul Mariei (n. Bechniț) și al lui Ion Brădescu, avocat. Urmează cursurile Liceului „Matei Basarab” și ale Facultății de Drept din București, apoi face studii la Paris, fiind diplomat la École des Hautes Études Internationales, unde obține, în timpul celui de-al doilea război mondial, titlul de doctor în drept internațional și filosofie politică. Înființează în anii '50, în Brazilia – unde se stabilește ca refugiat politic –, editura și revista de cultură „Dacia”. Între 1964 și 1969, este profesor la Universitatea „Pro Deo” din Rio de Janeiro. Contribuie, tot acolo, la editarea revistei „Înșir’te mărgărite”. Câțiva ani mai târziu, mutându-se la Paris, înființează o nouă secție a Editurii Dacia, la Madrid (director Nicolae Roșca). Devine totodată coeditor și unul dintre principalii redactori și susținători financiari ai revistei „Carpații” și ai editurii acesteia. Până în 1979, este funcționar în Ministerul de Finanțe francez.

În afara articolelor de doctrină și polemică legionară, în care se lansează în publicistica românească a exilului, **B.** este prezent și cu o serie de eseuri, cronici literare, comentarii teoretice. Semnează astfel un lung eseu despre poezia concretă, *Concretism poetic* („Carpații”, 22-23/1957) sau vorbește într-un comentariu interesant despre polemică și funcția ei socială modelatoare („Dacia”, 15/1954); altă dată, abordează într-o dezbatere nu lipsită de sugestii fecunde *Tendința actuală a nuvelei* („Carpații”, 34-35/1959-1960) sau caută să determine un misionarism critic contemporan (*Funcția criticii literare*, „Carpații”, 1959, 26-27). Ca literatură propriu-zisă, publică volumul de nuvele *Ram Kalu Adi* (1957), reluat mai apoi întoc-

mai, alături de scrieri ale lui Nicolae Novac și N. S. Govora, în culegerea *Povești fără țară* (1957). Bine scrise și vădind un autentic talent literar, prozele lui **B.** țin de aria fantasticului și lasă să transpară nu de puține ori, ca modalitate de tratare a problematicii, influența lui Mircea Eliade. De exemplu, *Năluca*, poveste romantică, dezvoltă motivul stafiei cam în genul întâlnit în *Domnișoara Christina*, adică prin convertirea și interacțiunea timpului sacru cu cel profan. Același lucru se observă și într-o nuvelă precum *Cetatea de altădată*. În altă serie tematică, deschisă de o nuvelă ca *Gherasim*, ca și în *Lupii* sau în *Ceasul reînțarcerii*, accentele narațiunii amintesc de timbrul mai vechilor povestiri sadoveniene sau voiculesciene, cu un aer sămănătorist prea pregnant. Nuvela ce dă titlul volumului propriu sintetizează în puținele ei pagini întregul univers epic al lui **B.**, plecând de la un „pretext” (astfel se și intitulează un text din carte, poate cel mai slab) „istoric” spre a vorbi de inițiere, profanare, ascetism, dragoste și moarte, feciorie și maternitate, dezlănțuire sexuală și aspirație metafizică în dobândirea semnificațiilor majore ale unor aventuri existențiale. Câteva broșuri, tipărite sub emblema editurilor Dacia și Carpații, fie cu tematică istorică, precum *Etienne le Grand. Le dernier de Croisés* (1957), fie pe teme culturale (*Poezia lirică japoneză*, 1962), completează imaginea preocupărilor lui intelectuale. Ar mai trebui amintit și volumul de doctrină politică intitulat *Conducere și disciplină* (1966), spre a consemna și dezideratele extreme pe care **B.** le-a adoptat și le-a cultivat constant în activitatea sa, într-o totală contradicție cu sensul profund umanist și tolerant al literaturii sale.

SCRIERI: *Ram Kalu Adi*, Madrid, 1957; reed. în *Povești fără țară* (în colaborare cu Nicolae Novac și N. S. Govora), Madrid, 1957; *Etienne le Grand. Le dernier de Croisés*, Madrid, 1957; *Poezia lirică japoneză*, Madrid, 1962; *Le Monde étrange de Ionesco*, Paris, 1967; ed. (*Lumea stranie a lui Eugen Ionescu*), tr. George Anca, îngr. Radu-Dan Vlad, București, 2000.

Repere bibliografice: Gh. Buzatu, *Faust Brădescu. Viața și opera*, București, 1999; Manolescu, *Enciclopedia*, 100-101. N.Fi.

BRĂDESCU, Gheorghe (29.I.1871, Iași – 15.III.1949, București), prozator. Este fiul Mariei (n. Zaharia) și al lui Alexandru Brăescu, arendaș. **B.** a avut o tinerețe aventuroasă, nesupusă rigorilor școlii, izbutind abia în 1899 să devină sublocotenent. Dar nici ca militar nu se poate supune disciplinei și preferă să fie profesor la o școală de ofițeri din București, publicând astfel și o carte, *Educația socială a națiunii armate* (1914). Participă la campania din 1916, își pierde brațul drept și este făcut prizonier. În lagăr își descoperă vocația de umorist și, întors la Iași, semnează prima culegere de proză – *Vine doamna și domnul ghegeneral* (1918). Se stabilește în București, unde scoate „foaia de educație militară și cetățenească” „Pregătirea” (1918-1919), pe care o scrie aproape singur. Din 1919, maiorul **B.** începe să frecventeze cenaclul lui E. Lovinescu, stârnind entuziasmul criticului, care îi publică schițele în „Sburătorul”. Lansat, el va colabora intens la cele mai importante periodice ale vremii – „Adevărul literar și artistic”, „Dimineața”, „Rampa”, „Universul literar”, „Viața literară”, „Furnica”,

„Universul“, „Vremea“, „Bilete de papagal“, „Revista Fundațiilor Regale“, „Viața românească“, „România literară“ și la multe altele. Articolele sale, semnate uneori și G. B., Ghiță Toboșarul, R. Porter, sunt expresia unei atitudini morale și civice, un amestec de constatare și satiră, de seriozitate și glumă. Publicistul se arată mereu alarmat de perspectiva sumbră a civilizației, se simte agresat de politicianism. Stilul este cel al unui virtuoz. Aluzii subtile, avalanșe de calambururi, artificii verbale, care sugerează conotații de o insinuantă ambiguitate, îi dezvăluie în egală măsură măiestria, dar și temperamentul nestăpânit.

Renumerele literare ale lui B. este legat în primul rând de schițele cu subiecte din viața militară, cuprinse în volumele *Maiorul Boțan* (1921), *Cum sunt ei...* (1923), *Doi vulpoi* (1923), *Schițe vesele* (1924), ultimele două premiate de Societatea Scriitorilor Români. Intrigat și revoltat de formele și (non)sensurile existenței cazone, de carențele ofițerilor, de unele aspecte ale relațiilor dintre grade, autorul prezintă, într-o manieră ironică, tăioasă, situații și tipuri specifice mediului. Colonelul sau generalul reprezintă chintesența defectelor militarului de profesie, produsul finit al involuției, care își etalează cu superbie nepriceperea și ignoranța. În special inspecțiile și manevrele aveau darul de a releva dezarticularea sistemului și incompetența comandanților. *Vine doamna și domnul general*, cea mai cunoscută proză a lui B., este concepută într-o perspectivă cuprinzătoare. Acțiunea e plasată într-un orașel de la Dunăre, în a cărui letargie și torpoare știrea despre vizita generalului la regiment are efectul unui ciclon, care dezlănțuie o agitație febrilă. Deciziile cu ton marțial luate de colonel, elaborarea unor ordine scrise cu un sever aspect cazon, dar cu o expresie ignară și cu un conținut pueril, incoerent sunt de o ilară elocvență. Comedia crește în intensitate, toată zbaterea, pregătirea minuțioasă, spaima de „superior“ devin ridicole și sunt potențate la maximum de o ultimă zădărnire a tuturor eforturilor: generalul nu mai vine. O pace ca după cutremur se lasă peste orașel, aruncând în definitivă izolare și inutilitate o existență meschină, fără sens. O ipostază deosebit de pregnantă în proza lui B. este cea a ofițerului reformator. Cu un aer de inspirat, de inițiat în marile taine ale artei militare, acesta e posedat de biete nimicuri, pe care le consideră revoluționare. Între propriile păreri despre importanța acelor „idei“ și neînsemnătatea lor reală, între pretenția de a aplica o „metodă nouă“ și vechea practică a insultelor și bătăii există o discrepanță absolută, care definește în profunzime personajul (*Legea progresului*, *Punerea la punct*, *Metodă nouă*, *Cele două școli*, *Cele trei elemente*). Alte schițe sunt adevărate fiziologii ale prostiei, lașității și cameleonismului (*Un revoltat*, *Colonelul Ionescu*, *Guşă de porumbel*), ale profitorului și servilului (*Rațe cu repetiție*), ale ignorantului imoral pus să facă educație altora (*Masă comună*, *Ședință de educație*, *Crăciunul*). Scriitorul demistifică o anumită realitate socială, prezentând-o ca pe un spațiu alienant, ce degradează ființa și face absurde relațiile dintre indivizi. Personajele sunt construite schematic, pe o dominantă, prin simplificare maximă. Limbajul este cel care animă apariții mecanice, automate, oarbe și insensibile, acționate doar de

câteva impulsuri, prozatorul creând tipuri memorabile, care se definesc mai cu seamă prin dialoguri și alocuțiuni de o densă expresivitate, alerte, spontane, concise. Comicul, generat de situarea în zona rupturii logice sau a contradicției, de ignoranță, de contrastul dintre intenția vorbitorului și semnificația reală, este însăși substanța din care se întrupează personajele. Cu o inteligență umoristică rară, B. a selectat acele gesturi, atitudini, expresii și amănunte care au o mare putere de sintetizare și semnificare, în secvențe rafinate, fluente și savuroase. O categorie aparte o constituie prozele cu personaje rurale. Autorul îi privește pe țărani ca pe niște ființe cu mentalitate, comportament și exprimare bizare. Ei îi apar bicisnici, abrutizați de muncă și sărăcie, animați de instincte și dorințe obscure, meschine (*Tocmeală*, *Înzestrare*), cu o judecată alterată de superstiții (*Țăranii noștri*, *Credința*), îndurând cu obediență resemnată oprimarea și mizeria (*Mulțămii*, *Necazuri*). Scriitorul mută accentul de pe condiția psiho-mentală pe manifestare, exploatând cu artă confuzia și inadvertențele, transformând întâmplări triste, dramatice în scene comice. Cele mai numeroase (dintre care foarte multe rămase în periodice) sunt schițele cu subiecte din viața citadină, despre o lume comună, cu o existență banală, mărunță, consumată în chefuri și intrigi meschine, adunate, în special, în volumele *Schițe umoristice* (1923), *Nuvele* (1924), *Un scos din pepeni* (1926), *Alte schițe vesele* (1928), *La clubul decavaților* (1929; Premiul Societății

Scriitorilor Români). Oamenii au mania pălăvrăgelii stupide sau sunt copleșiți de nădufurile și ipocriziile vieții conjugale. În cele mai bune dintre aceste texte (*Scoala, Pisălogul, Recomandațiunii, Unde stă norocul, Un scos din pepeni, La urlătoare, Forța publică, În clasa a doua, Petrecere între prieteni, Cunoștință veche*) sunt satirizate cu forță prostia, necinstea, infatuarea, imixtiunea deplasată, viețuirea automată, iresponsabilă. În micile târguri, lipsa de ocupații utile, imitarea caricaturală a obiceiurilor și modelelor din marile orașe, ecoul disproportionat al unor insignifiante întâmplări, morala îngustă și agresivă, curiozitatea avidă, bârfa, conflictele de orgolii ilare constituie fundalul evoluției unor personaje reprezentative (*Balul prefecturii, Provinciale, Carré de dame*). În general, **B.** pare a decupa „pe viu” numeroase scene, din dorința de a arăta adevărata față a lumii, afirmându-și calitatea de observator căruia nu-i scapă nimic, pornirea de a înlătura perdele și măști, de a revela comedia comportamentului social, denunțând răul ascuns după vorbe și gesturi aparent respectabile. Structural, prozatorul aparține unei mereu actuale categorii de creatori lucizi și ironici, puțin interesați de ficțiune, dar înzestrați cu o prodigioasă memorie și cu o mare capacitate de reprezentare plastică și dramatică a realului. Dialogurile, uneori scâpărătoare, definesc laconic tipuri sau situații și constituie o manifestare de vârf a inteligenței sale artistice. Stringența formală, rigoarea expresiei, ca și luciditatea, scepticismul, preocuparea îndurerată de fenomenul alienării individului în contexte ce contravin naturii umane sunt câteva argumente în favoarea perenității prozei scurte a lui **B.**

Primul său roman, *Moș Belea* (1927), istorisire plată, monotonă a vieții și decăderii unui ofițer mediocru, a dezamăgit. Celelalte — *Conașii* (1935), *Primii și ultimii pași* (1939), *Margot* (1942) — sunt simple aglomerări de manifestări telurice ale unei categorii sociale parazitare, cu pasiuni doar fiziologice. Este o proză de un realism tern, apropiată de relatarea faptului divers. Mult diferit este volumul *Amintiri* (1937), cântecul nostalgic al copilăriei, a cărei libertate provenită din lipsa de îngrădiri interioare, din inocență, devine imposibilă mai târziu. Este și o evocare lirică a mediului și persoanelor apropiate, în care afecțiunea se împletește cu persiflarea. Uimirea în fața miracolului copilăriei și a vieții neconstrânse, descrierile de locuri și oameni, franchețea rostirii dau o senzație frustă, dar țes, totodată, o aură de poezie ingenuă. În încercările teatrale ale lui **B.**, dintre care doar *Ministrul* a fost jucată în 1927, lipsește construcția dramatică, totul reducându-se la comicul de situație și de limbaj. Pe scena Teatrului Național din București a mai fost jucată și o traducere a sa după comedia lui Ed. Sée, *Un prieten din tinerețe*.

Prin darul de a prinde contraste și stabili raporturi morale, dar și prin observația amănuntului tipic, prin puterea de a-și însuși tipurile, dramatizându-le, prin arta compoziției, dar, mai ales, prin-o desăvârșită obiectivitate care-i caracterizează și diferențiază satira, literatura d-lui Brăescu are nu numai caracterele talentului, ci și cele ale clasicității.

E. LOVINESCU

SCRIERI: *Vine doamna și domnul ghegeneral*, Iași, 1918; *Maiorul Boțan*, București, 1921; *Cum sunt ei...*, București, 1923; *Doi vulpoi*, București, 1923; *Schițe umoristice*, București, 1923; *Nuovele*, București, 1924; *Schițe vesele*, București, 1924; *Un scos din pepeni*, București, 1926; *Moș Belea*, București, 1927; *Alte schițe vesele*, București, 1928; *La clubul decavașilor*, București, 1929; *Conașii*, București, 1935; *Amintiri*, București, 1937; *Primii și ultimii pași*, București, 1939; *Margot*, București, 1942; *Opere alese*, I-II, îngr. și introd. Nicolae Gheran, București, 1965; *Unde dai și unde crapă*, îngr. Nicolae Gheran, postfață G. Dimisianu, București, 1971; *Toasturi cazone*, îngr. Simion Mioc, Timișoara, 1985; *Unde stă norocul*, îngr. și postfață Ioan Adam, București, 1989.

Repere bibliografice: Mihail Sadoveanu, *Mărturisiri*, București, 1960, 60; Lovinescu, *Scrieri*, I, 313-333, II, 248-253, III, 358-359, V, 224-237, VI, 240-242; G. M. Vlădescu, „*Maiorul Boțan*”, R, 1921, 12; Șerban Cioculescu, *Schițele maiorului Brăescu*, FCI, 1923, 10; Octav Botez, „*Schițe vesele*”, VR, 1925, 2; Aderca, *Contribuții*, I, 264-269, 280-284, 605-608, II, 371-373; Perpessicius, *Opere*, IV, 149-152, VII, 370-373; Holban, *Opere*, III, 175-176; Constantinescu, *Scrieri*, I, 375-388; Octav Botez, „*Un scos din pepeni*”, VR, 1926, 9; T. Bobeș, „*Ministrul*”, comedie în 3 acte de d. G. Brăescu, „*Politica*”, 1927, 399; Mihail Sebastian, *Chestiunea Caragiale — Brăescu*, UVR, 1928, 51; G. Călinescu, „*Conașii*”, ALA, 1935, 782; Biberi, *Études*, 67-69; Sebastian, *Eseuri*, 413-419; D. I. Suchianu, *Les „Amintiri” de M. Brăescu*, MOM, 1938, 941; Lupi, *Umorismo*, 20-21; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 782-785; Vianu, *Arta*, II, 135-137; Petru Comarnescu, *Romanul unui umorist*, TIL, 1943, 2069; Matei Călinescu, „*Vine d-na și d-l ghegeneral*”, GL, 1958, 17; Nicolae Gheran, *Gh. Brăescu*, București, 1963; Șerban Cioculescu, *Gh. Brăescu — memorialist și romancier*, RL, 1971, 7; I. Sârbu, *Gh. Brăescu — antologic*, CRC, 1971, 38; Crohmălniceanu, *Literatura*, I, 357-367, 608-609; Raicu, *Structuri*, 52-64; Valentin Silvestru, „*Vine doamna și domnul ghegeneral*”, F, 1976, 8; Massoff, *Teatr. rom.*, VI, 158-159; Cioculescu, *Amintiri*, 258-261; Constandina Brezu, *Gh. Brăescu în spatele măștii ironistului*, MS, 1982, 2; *Dict. scriit. rom.*, I, 365-368; *Gh. Brăescu*, DRI, I, 247-252; *Gh. Brăescu*, DCS, 162-163. C.T.

BRĂNIȘTEANU, B. (pseudonim al lui Bercu Braunstein; 17.IV.1874, Iași — 29.XII.1947, București), gazetar. Fiu al comercianților Ester și Avram Braunstein, **B.** a avut parte de o educație îngrijită. Elev mai întâi la Iași, apoi la Roman, a fost trimis (1888) în Germania, unde a și terminat liceul. La Universitatea berlineză, a urmat apoi cursuri de sociologie și economie politică. Întors în orașul natal, și-a inaugurat în 1895 îndelungata-i carieră jurnalistică printr-o colaborare bătaioasă la ziarul local „*Lumina*”, semnând, de acum înainte, B. Brănișteanu. La începutul lui 1896, cu ajutorul lui C. Mille, intră în redacția ziarului „*Adevărul*”, din 1899, în unele perioade semnătura sa putând fi întâlnită aici, aproape zi de zi, până în 1947. În februarie 1899, a fost expulzat din țară și, ca cetățean austriac, a locuit, câțiva ani, la Budapesta și Viena. Întors în țară, a solicitat și a obținut cetățenia română. A fost și prim-redactor al „*Adevărului*”, apoi codirector, alături de Em. D. Fagure, Const. Graur, Mihail Sadoveanu și T. Teodorescu-Braniște; din 1945, a condus singur marele cotidian. A făcut parte și din conducerea ziarului „*Dimineța*”. În 1922, a dirijat „*Lupta*”, împreună cu Em. D. Fagure. A colaborat la numeroase alte gazete din țară.

B. a fost unul dintre gazetarii proeminenți din România celei dintâi jumătăți a secolului al XX-lea. S-a remarcat prin varietatea cunoștințelor, temeinicia lor și, mai ales, prin cumpătarea tonului, prin seriozitatea și civilitatea argumentării. A ameliorat calitatea articolului cotidian printr-un stil curat, chiar cu unele inflexiuni literare. De altfel, a și tradus o piesă, *Pui de dragoste* de Arthur Schnitzler (în 1907), iar în creionarea unor profile de oameni politici ai vremii (precum al lui N. Titulescu) a strecurat pagini de savuroasă memorialistică. Nu s-a arătat niciodată un gazetar grăbit în concluzii, mai ales când s-a referit la operele literare. T. Maiorescu și C. Dobrogeanu-Gherea i-au fost mentori recunoscuți, fără ca el să se situeze cu totul de partea unuia dintre ei. Afinitățile ideologice l-au impulsionat să scrie mai frecvent despre principiile criticii gheriste, însă cu anume obiectii. **B.** nu s-a considerat, el însuși, un critic literar, ci doar un cititor oarecum avizat și privilegiat în a-și putea exprima opiniile. A fost, de aceea, prudent în evaluări, poate și dintr-o anume dificultate de a surprinde specificul literar, datorită pregătirii sale sociologice. Mai ales până prin 1920, a informat publicul românesc asupra multor apariții literare din străinătate, scriind onest și competent.

SCRIERI: N. Titulescu, București, 1945.

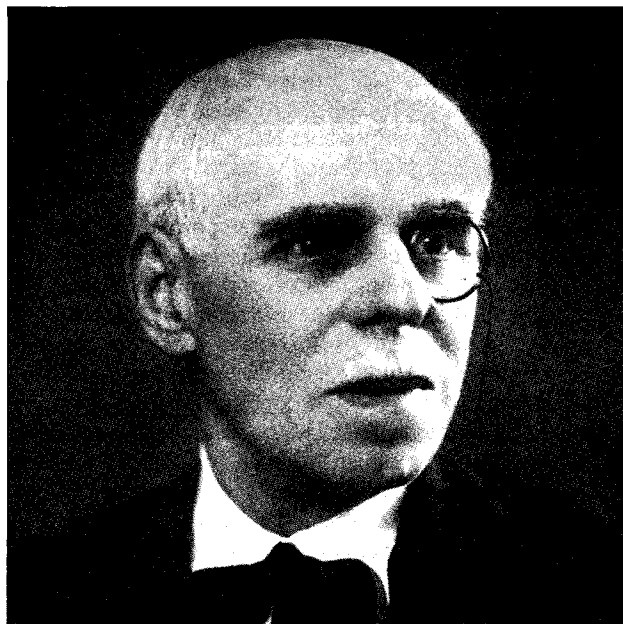
Repere bibliografice: T. Arghezi, *Scieri*, XXIV, 184-189; Eugen Herovanu, *Orașul amintirilor*, București, 1936, 257-258; G. Călinescu, *Lucruri de îndreptat*, „Națiunea”, 1948, 534; A. P. Samson, *Memoriile unui gazetar*, București, 1979, 75-76, 277-278; Mirodan, *Dicționar*, I, 227-230; Oprea, *Anticipația*, 28.

D.M.

BRĂTESCU-VOINEȘTI, I.[oan] AI.[exandru] (1.I.1868, Târgoviște — 14.XII.1946, București), prozator. Este al doilea dintre cei patru copii ai lui Nicolae Brătescu, mic proprietar. Mama scriitorului, Alexandrina, era fiica lui Ioan Voinescu II. Între 1874 și 1878, a urmat școala primară în Târgoviște. Este

înscris, la București, în pensionul Cocărescu, absolvit în 1882. Din septembrie 1882, urmează Liceul „Sf. Sava”. Prin 1885, ar fi fost animatorul revistei liceului, „Gogonețul”, pe care o ilustra și în care și-ar fi tipărit câteva alcătuirii poetice. Baccalaureat în 1887, se înscrie la Facultatea de Medicină, pe care o părăsește în anul următor. Urmează Facultatea de Drept, poate și pentru că cerea mai puțini ani de studii, și o termină în 1892. Anul 1888 este unul de cumpănă pentru **B.-V.**, care se simte oarecum dezorientat, fără nici un țel precis. Frecventează diverse cercuri studențești, unele prepoporaniste și chiar socialiste. Îscăind I. Brătescu, publicase în săptămânalul de stânga „România”, în martie 1887, schița *Dolores*. Tot ca student, colaborează în 1889 la „Fântâna Blanduziei”, însă ascunzându-se sub pseudonimul Dionisie, apoi continuă în cotidianul „Constituționalul”, redactat de I. L. Caragiale, și în „România”. Exprimându-și o opinie diferită de a lui T. Maiorescu, ale cărui cursuri de filosofie le audia, este invitat de acesta la Junimea, unde citește povestirea *Cea din urmă scrisoare*, urmată de *Scrisori găsite*, apărute în 1890. Timp de câțiva ani, este un colaborator apreciat al „Convorbirilor literare”, cu proză și versuri. După obținerea licenței, numit magistrat, colindă, între 1892 și 1896, orașele București, Pitești, Craiova și, în sfârșit, Târgoviște. Aici, neputând suporta duritatea vieții de judecător, intră în baroul local, ca avocat (1897). Va profesa în orașul natal mai bine de un deceniu. Viața nu-i este, totuși, monotonă. Între 1 ianuarie 1895 și 31 decembrie 1899, este membru în comitetul de direcție al „Convorbirilor literare”, continuând să facă parte încă un an din comitetul de redacție, după care demisionează (1901). În revista Junimii publică rar, ultima povestire apărându-i în 1898. Volumul *Nuvele și schițe* (1903) îl readuce în actualitatea literară. Treptat, se îndepărtează de junimiști și de Maiorescu, se înscrie în Partidul Liberal și este ales deputat de Dâmbovița (1907-1911). Îi apare al doilea volum, *În lumea dreptății* (1907), care cunoaște un succes deosebit. Scriitorul este recunoscut drept un maestru al povestirii. Nuvele noi cuprind volumul *Întuneric și lumină*, din 1912, tipărit sub auspiciile cercului „Vieții românești”, în a cărui revistă apăruseră toate, după 1907. Odată cu înființarea Societății Scriitorilor Români, **B.-V.** devine vicepreședinte. În 1914, ajunge director administrativ al Adunării Deputaților, funcție transformată, după război, în cea de secretar general al Cancelariei Parlamentului, în care a rămas până la pensionare (1939).

În 1914, **B.-V.** alcătuiește două „scrisori”, intitulate *Politică*, adresate unui personaj imaginar, Mache Dumbrăveanu. Cu acest prilej, își exprimă pentru întâia oară dezacordul cu politicianismul, pe care îl critică, deocamdată blajin, exagerând rolul social al oamenilor de știință și al artiștilor. În următorii doi ani, trimite la „Flacăra”, „Europa”, „Universul”, „Adevărul”, îndemnuri de intrare în război alături de puterile Antantei, dar visează și la o „Biblie a păcii”. Este foarte activ și pe plan literar. Publică primele două acte din piesa *Sorana* în „Viața românească”, împreună cu A. de Herz, apoi actul al treilea în „Flacăra” (1916), îscăindu-l singur. Căpitan în timpul războiului, însoțește armata română în Moldova, unde, la Târgu Frumos, va fi, doi ani, comandantul garnizoanei. Aici

scrie cea mai mare parte din eseu *În slujba păcii*, apărut în 1919. Pe când se afla în refugiu, a fost ales membru al Academiei (1918). Tot acum primește din partea oficialităților direcția ziarului „Dacia”, împreună cu Al. Vlahuță. După moartea acestuia, **B.-V.** conduce jurnalul singur (de la 24 noiembrie 1919). Din decembrie 1919 până în 1927, e și director al publicației „Lamura”, apoi președintele comitetului de conducere al revistei. În 1920 este pentru scurt timp, director interimar al teatrelor, după ce, din 1907, fusese membru în comitetul de conducere al Teatrului Național bucureștean. Președinte al secției literare a Academiei Române (1923), este și vicepreședinte al înaltului for. Face parte din comitetul de lectură al Editurii Cartea Românească, prilej de a-și manifesta opiniile literare, care, nu totdeauna vetuste, erau în dezacord total cu orientarea modernistă. În 1925, primește Marele Premiu Național de proză. Scriitorul este aproape un idol, pentru cea mai mare parte a cititorilor și chiar a criticilor. G. Ibrăileanu contribuie mult în această privință, prin cronicile din „Viața românească” și prin volumul dedicat prozatorului în 1916. O altă analiză întreprinde D. Caracostea, în 1921. Dar împotriva scriitorului se întetește și campania de contestare, începută, prin 1915, de T. Arghezi. În ianuarie 1928, Societatea Scriitorilor Români decide sărbătorirea pe plan național a lui **B.-V.** la aniversarea a șazeci de ani. Era cea dintâi manifestare de acest fel organizată pentru un scriitor român în viață. Festivitățile au avut amploare deosebită, aproape toate revistele și cotidienele de pe teritoriul României omagiindu-l, prin articole și numere speciale. Îi apar trei noi volume: *Firimituri* (1929), *Cu undița* (1932) și *Din pragul apusului* (1935). Odată cu vârsta, scriitorul pierde câte puțin din altruismul profesat anterior, se oprește tot mai des asupra aspectelor urâte ale relațiilor sociale și literare, pe care, cărcotaș acum, le comentează în intervenții obositoare. Reia unele opinii mai vechi referitoare la drepturile

evreilor din România, le amplifică și le actualizează într-o serie de articole din „Universul”, reunite în volumul *Huliganism?* (1938). Naționalismului sionist **B.-V.** îi replică exagerat și cade în antisemitism. În 1938, continuă să publice în „Universul” articole de cruntă obtuzitate politică. În același an, este găzduit de publicațiile de extremă dreapta „Sfarmă-Piatră” și „Linia dreaptă”. O docilitate inadmisibilă și o cecitate politică greu de înțeles îl fac să persevereze, în paginile din „Porunca vremii” (1940-1943). În vara lui 1943, se îmbolnăvește. Atât de grav, încât în septembrie 1944, când este considerat de noul guvern drept unul dintre cei bănuți că au fost „vinovați de dezastrul țării”, nici nu poate fi transportat la judecată. Este exclus din Societatea Scriitorilor Români, din Academie și expus oprobriului public, timp de doi ani. Dar scriitorul nu mai era în stare să înțeleagă nimic din ce i se întâmpla. Moare acasă. Un deceniu, peste persoana și scrisul său se așterne uitarea. Reintrarea operei în cultura română începe în 1957, prin studii și reeditări. Volumele se succedă aproape anual.

B.-V. a debutat cu versuri. Mai semnificative sunt acelea din „Fântâna Blanduziei” și din „Convorbiri literare”. Din 1895, a renunțat la poezie. Încă de la început, scrisul său în proză are un caracter de mărturisire, evident în forma epistolară și de amintire a multor povestiri. Toate personajele lui sunt retractile, se închid în cochilia unei sfioșenii aproape maladive, ilustrative fiind Pană Trăsnea Sfântul ori Andrei Rizescu. Tânjesc neconținut, așteaptă mereu ceva ce nu se mai întâmplă, cu toate că au oroare de orice schimbare. Când totuși survine schimbarea, are aspect catastrofic, nu pentru că personajul nu se poate adapta, ci pentru că așa îi este felul. Melancolia este sinonimă cu dorința de suferință. Astfel, personajele trăiesc într-o neconținută „durere” (precum Costache Udrescu din *Neamul Udreștilor* sau povestitorul din *Întâmplare*), ca și cum ar fi torturați de însingurarea în care ei înșiși s-au retras și de care sunt conștienți. Sunt chinuți deoarece nu-și pot modifica inocența funciară. Mișu Gerescu (*Scrisorile lui Mișu Gerescu*) susține că bunătatea este o însușire a vieții înseși, omul fiind doar una dintre formele ei, variate, trecătoare și superioare, prin posibilitatea „lepadării de sine”. Creduli și indecisi, când iau o hotărâre, acești oameni o fac cu adâncă disperare, porniți din austeritatea propriei izolări. Căci, printre ceilalți, Scarlat Delureanu (*Rătăcire*) este „un urs”, iar alte personaje consideră lumea „o sindrofie de streini nepăsători”. Înfruntarea esențială este între lumea „de odinioară” a personajului și prezentul agresiv al colectivității, precum în *Rătăcire* sau în *Pană Trăsnea Sfântul*. Mai gravă este ostilitatea unor personaje chiar față de viață, pe care se răzbuună deoarece nu-i pot asimila lecțiile și rămân buimaci. Cele mai reușite dintre personaje sunt alcătuite din stereotipii. Cu alte cuvinte, este vorba de oameni slabi, care se ascund îndărătul unor „dragii nimicuri”, tabieturi cu meniri defensive. Au mici pasiuni revelatoare: repararea ceasurilor, cultivarea florilor, observarea găngăniilor. Caută să se ferească astfel de exteriorul dușmănos, care, presupun ei, intenționează să-i standardizeze. În profunzime, inadaptabilitatea înseamnă refuzul uniformizării, al unui comportament instituit de mediocritatea adaptată. Andrei Rizescu (*În lumea dreptății*) crede în „armonia și echilibrul” universului și, pentru a le

conserva, dorește să transforme anturajul, mediul adică; el are părerea că adaptarea este un act de lașitate. Probabil din același motiv, Nicolae Gropescu are porecla „Minciună”: vede lucruri ignorate de ceilalți. Armă fragilă, nebulia unor personaje arată că **B.-V.** nu are încredere în capacitatea insului de a face față lumii, ceea ce li se întâmplă cu deosebire celor înzestrați. Foarte înrudit cu actorii săi este și povestitorul, de la început cu un aer de bătrân, care nu prea se miră de nimic. El este, adesea, de tip clasic, stăpân absolut pe întâmplări și personaje, pe care, într-un anume sens, le intenționează exemplare. S-au remarcat deseori „duioșia” naratorială, tendința vizibilă către selectarea unor aspecte considerate, în câmpul obișnuințelor cotidiene, „gingașe”. La consolidarea acestei reputații, pe baza căreia **B.-V.** și-a căpătat un renume deosebit în manualele școlare, a contribuit substanțial, între altele, înfățișarea unor aspecte miniaturale sau tratate în tehnica miniaturizării. Atitudinea fundamentală este antifilistinismul (Mișu Gerescu vizează că se scufundă într-o mlaștină având buzunarele pline de aur). Însă această atitudine purcede din prețuirea unui „odinioară” patriarhal, în numele unei tihne călduțe. O ușoară amărăciune umbrește seninătatea nuvelistului, parcă pentru a oferi măsura exactă a realității, care nu este nici idilică, nici catastrofală, doar cenușie. Dintr-o „amară mizantropie”, se distilează o acceptare stoică, ușor olimpică. Printre armele de apărare, povestitorului nu-i este străin în primul rând, umorul. În cele dintâi scrieri, acesta este cam încruntat, neguros, înseninându-se treptat și dobândind dezinvoltură, precum în *Călătorului îi șade bine cu drumul*. Printre elementele care definesc arta lui de povestitor este și predilecția pentru melodramă. O parte dintre situațiile epice imaginate conțin ireductibilități în exces, cel puțin ca premisă. Dar scriitorul știe să le domolească, punând o surdină adesea exagerată, câteodată printr-un intermezzo umoristic, pășind în tragicomedie (*Microbul*). Evenimentele cruciale au o anume noblețe dramatică (*Din carnetul unui judecător*) ori o liniște prevestitoare de furtună (*Neamul Udreștilor*). De o însemnătate aparte în arta lui de scriitor este stilul. Fraza are o limpezime ireproșabilă și o eleganță a alcătuirii care o apropie de cea a lui A. I. Odobescu. Este savantă, plină de paranteze, explicații, incidente, aglutinând vorbirea directă, dialogul posibil al personajelor și rezumând evenimentele ori metamorfozele sufletești. Refrenul, altă particularitate, dă enunțului melodicitate și solemnitate. Podoabele aproape că lipsesc, metaforele apar rar și sunt obișnuite. O artă aparte, neegalată, demonstrează **B.-V.** în trecerea de la discursul povestitorului la acela al personajelor, de regulă prin saltul din prezentul povestirii în trecutul evenimentelor. Povestitorul alunecă domol în reconstituirea unor circumstanțe, pornind de la un prezent viu la un trecut reînviat prin stilul indirect liber, în care prozatorul este un maestru. **B.-V.** a fost un publicist literar infecund, academic la suprafață, pătimaș în fond. Cele mai reușite intervenții sunt „scrisorile”, câteva dintre ele fiind eseuri de o elevată ținută și cu o vie dialectică a ideilor. El a fost atras și de teatru încă de prin 1909, când a tălmăcit câteva lucrări dramatice. S-a încumetat, chiar, să scrie o piesă, *Sorana*, a cărei paternitate a fost controversată. În fapt, este vorba de o

nuvelă dramatizată, fără prea mult nerv, cu scene statice, însă reprezentabilă.

B.-V. este unul dintre clasicii povestirii românești din secolul al XX-lea, ducând la perfecțiune câștiguri anterioare și deschizând un drum ferm pentru prozatorii de după el. Calmul frazei, finețea pătrunderii psihologice, subtilitatea stilului, rigoarea înlănțuirilor epice au întărit prestigiul nuvelei românești. A fost mult tradus în străinătate.

În constelația prozatorilor de azi d. Brătulescu-Voinești strălucește cam izolat, atât prin situația sa, prin felul vieții sale, cât și prin natura operei. El mai ocupă un loc deosebit și prin faptul că este scriitorul care face tranziția între generația lui Vlașu și aceea a lui Sadoveanu. Din acest punct de vedere, putem spune că el este începătorul literaturii noastre celei mai noi și, fiind un scriitor de talent și un adevărat nuvelist, putem adăuga că de la el începe nuvela noastră - ca gen căruia să i se fi consacrat un scriitor.

G. IBRAILEANU

SCRIERI: *Nuvele și schițe*, pref. Nerva Hodoș, București, 1903; *În lumea dreptății*, Iași, 1907; *Pe marginea cârților*, București, 1911; *Întuneric și lumină*, Iași, 1912; *Sorana* (în colaborare cu A. de Herz), București, 1915; *În slujba păcii*, București, 1919; *Rătăcire*, București, 1923; *Firimituri*, București, 1929; *Cu undița*, București, 1932; *Din pragul apusului*, București, 1935; *Huliganism?*, București, 1938; *Originea neamului românesc și a limbei noastre*, București, 1942; *Întuneric și lumină. În lumea dreptății*, îngr. și pref. Mihai Gafița, București, 1957; *Întuneric și lumină*, îngr. Andrei Rusu, pref. Mihai Gafița, București, 1963; *Opere*, I, îngr. Teodor Vărgolici, pref. Al. Piru, București, 1994. **Traduceri:** Émile Augier, *Guérin notarul*, București, 1909.

Repere bibliografice: Maioreșcu, *Critice*, III, 319-321; Ibrăileanu, *Opere*, I, 254-296, VI, 297-350; D. Caracostea, *Poetul Brătulescu-Voinești*, București, 1921; Cecilia Caroni-Chilom, *Considerații critice*, vol. I: *Nuvela lui I. Al. Brătulescu-Voinești*, București, 1938; Walter Roccato, *I. Al. Brătulescu-Voinești novelliere*, Roma, 1939; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 509-515, *Ist. lit.* (1982), 557-581; Vianu, *Opere*, V, 168-173; Pillat, *Itinerarii*, 221-235; Dan Mănuță, *Introducere în opera lui Ion Alexandru Brătulescu-Voinești*, București, 1997; *Dicț. analitic*, II, 239-241, 270-274; *Dicț. esențial*, 108-111; Vărgolici, *Portrete*, 205-213. **D.M.**

BRĂTULESCU, Monica (13.VII.1930, Craiova), folcloristă și prozatoare. Este fiica lui Netty (n. Silbermann) și a lui Iacob Rahmil, proprietar al unei case de efecte și lombard. A absolvit Facultatea de Filologie, secția limba și literatura engleză, a Universității din București (1953), devenind cercetător la Institutul de Etnografie și Folclor (1955-1982). Își ia doctoratul în filologie în 1975. Emigrând în 1982 în Israel, este angajată între 1984 și 1988 la Hebrew University din Ierusalim, fiind cercetător la Folklore Research Center, pentru culegerea și studierea tradițiilor populare ale israelienilor proveniți din România. **B.** aduce reale contribuții la cunoașterea colindelor și colindatului. După o serie de studii parțiale și o antologie de colinde laice, alcătuită cu discernământ (*La luncile soarelui*, 1964), tipărește în 1981 lucrarea care o reprezintă cu adevărat, *Colinda românească - The Romanian Colinda (Winter-Solstice Songs)*. Un amplu studiu introductiv abordează aproape exhaustiv aspectele legate de această specie (mențiuni istorice,

culegeri și studii, demarcații între colinde și alte forme de colindat, practicarea obiceiului, substratul mitologic, influența creștină, repertoriul, libertăți și constrângeri în compoziția colindei, categorii de personaje, refren, incipituri, formule finale, elemente stilistice), partea a doua a lucrării constituind-o indexul tipologic și bibliografic al colindelor. Un sistem special de trimiteri infirmă mai vechea și inoperanta împărțire a colindelor în laice și religioase. Scurtul rezumat al fiecărui tip se dă bilingv, în română și engleză, urmat de bibliografia variantelor apărute în volume și a celor existente în Arhiva Institutului de Etnografie și Folclor din București. Lucrarea este un excelent instrument de lucru, accesibil și specialistului străin. Autoarea a mai publicat câteva antologii de ghicitori, proverbe și zicători, însă importantă este lucrarea sa, rămasă deocamdată în manuscris, *Lirica de dor și dragoste. Păsări, animale, flori*, elaborată în cadrul proiectului *Colecția națională de folclor*.

În Israel, **B.** scrie și publică proză, cartea sa, *Răsunete din Caucaz și alte povestiri* (2001), evocând destinele a cinci femei pe fundalul unor antagonisme interreligioase și interetnice din Georgia și din România (grupul etnic al sașilor), inclusiv din Israel, cu dificultățile pe care le implică adaptarea noilor veniți. Cartea are, totodată, caracter autobiografic, constituind, cum s-a observat, „un fel de antimemorii deghezitate” (Ion Cristofor). *Răsunete din Caucaz...* a afirmat o prozatoare, debutul ei fiind considerat unul „de răsunet”.

SCRIERI: *Colinda românească – The Romanian Colinda (Winter-Solstice Songs)*, București, 1981; *Răsunete din Caucaz și alte povestiri*, Norcross (SUA), 2001. **Culegeri:** *Ghicitori și proverbe*, I-II, București, 1957;

La luncile soarelui, pref. edit., București, 1964; *Cântece și strigături populare noi*, București, 1966 (în colaborare).

Repere bibliografice: Mihai Coman, *Sinteză și tipologie*, VR, 1983, 11; *Români*, 38; Datcu, *Dict. etnol.*, I, 107-108; Carol Isac, *O prozatoare se recomandă*. Monica Brătulescu, „*Răsunete din Caucaz și alte povestiri*”, „*Orient Express*”, 2001, 322; Lucian Zeev Herscovici, „*Răsunete din Caucaz în Israel*”, „*Orient Express*”, 2001, 333; Elena-Esther Tacciu, *Toate personajele sunt femei*, „*Minimum*” (Tel Aviv), 2001, 173-174; Sanda Golopenția, *Povești ale înțelegerii*. Monica Brătulescu, „*Răsunete din Caucaz și alte povestiri*”, „*Origini*”, 2001, 11-12; Ion Cristofor, „*Răsunete din Caucaz*”, „*Cetatea culturală*”, 2002, 357; Cristofor, *Țara Sfântă*, II, 22-25; Manolescu, *Enciclopedia*, 103. I.D.

BRÂNCUȘ, Elisabeta (17.X.1935, București – 6.I.1994, București), editoare. Este fiica Petrei și a lui Dumitru Haralambie, tipograf. **B.** a făcut studii la Liceul „Gh. Șincai” (1946-1953) și la Facultatea de Filologie (1953-1958) din București, devenind, din septembrie 1958, redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, apoi la Editura Minerva (1969-1991).

Dimensiunea definitorie pentru **B.** a fost acribia filologică, calitate care caracterizează edițiile critice din opera a doi mari clasici, Ion Creangă și Alexandru Macedonski, realizate cu desăvârșită competență. Este semnificativ faptul că a editat opera lui Ion Creangă împreună cu Iorgu Iordan (1970), iar scrierile lui Macedonski, împreună cu Adrian Marino (1966-1980). În *Opere* de Ion Creangă, apărute în două volume, sunt cuprinse poveștile, amintirile, povestirile, poveștile didactice, versuri originale, poezii populare, articole didactice, corespondență și ample capitole de note și variante, glosar și bibliografie (a operei și critică). Este cea mai bună ediție după, cronologic vorbind, aceea a lui G. T. Kirileanu. Calitatea sa primordială, și anume grija pentru ținuta științifică, pentru acuratețea textelor, **B.** și-a vădit-o cu prisosință între anii 1975 și 1991, când a condus redacția Ediții critice, ani în care au apărut numeroase volume de referință în colecțiile „*Scriitori români*” și „*Opere*”. Totodată, de-a lungul anilor, a reușit prin știința, prin tactul și delicatetea care au caracterizat-o, să facă din această redacție un nucleu de autentici textologi.

Ediții: Al. Macedonski, *Opere*, I-VII, pref. Adrian Marino, București, 1966-1980 (în colaborare cu Adrian Marino); Ion Creangă, *Opere*, I-II, introd. Iorgu Iordan, București, 1970 (în colaborare cu Iorgu Iordan).

Repere bibliografice: Ornea, *Medaliaone*, 58-60; Iordan Datcu, *Sub semnul Minervei*, București, 2000, 147-148. I.D.

BRÂNZEU, Pia (9.XI.1948, Timișoara), eseistă și semioticiană. Este fiică a Carlei (n. Diel) și a lui Pius Brânzeu, medic. Școala primară, gimnaziul și liceul le-a urmat în orașul natal (1955-1965), apoi a frecventat Facultatea de Filologie, secția engleză-română, a Universității din Timișoara, terminată în anul 1971. Reținută asistentă după absolvire, este (din anul 1997) profesor la Catedra de limba engleză a aceleiași facultăți. Întreprinde numeroase călătorii de studii și de documentare în SUA, Anglia, Italia, Germania, Austria ș.a. Este redactor al publicației „*Caiet de semiotică*” (din 1987). Și-a luat doctoratul

în filologie la Universitatea din Cluj-Napoca, cu teza *W. Shakespeare's Othello: A Cybernetic Approach* (1978). Colaborează la reviste românești („România literară”, „Orizont” etc.) și străine. A folosit și pseudonimul Casandra.

A debutat publicistic în „Orizont” (1969), și editorial cu volumul *Zile și semne* (1994), o carte de și despre semiotică, rod al repetatelor zăboviri la cursurile de la Urbino și al participării la numeroase congrese și întâlniri internaționale. Alternând paginile memorialistice cu interviul și cu discuțiile amicale, **B.** izbuteste să prezinte semiotica drept o îndeletnicire nu numai la modă, ci și utilă și, mai cu seamă, agreabilă. Fără complexe în preajma unor interlocutori celebri (Umberto Eco, Tzvetan Todorov, Manfred Bierwisch, Th. S. Sebeok, Roland Posner), autoarea face un reconfortant exercițiu de asumare firească, până la ștergerea oricărei diferențe, a oricărei alterități culturale. Continente, țări și orașe sunt străbătute cu vie curiozitate, transmisă cititorului nu fără umor. Următorul volum, *Armura de sticlă* (1995), reunește eseuri dense, exacte și originale, în care opera unor importanți autori din spațiul anglofon (Henry James, Joseph Conrad, James Joyce, Lawrence Durrell ș.a.) sau din cel românesc (Sorin Titel, Mircea Horia Simionescu, Nicolae Breban, Livius Ciocârlie, Costache Olăreanu) este discutată cu instrumentele semioticii literare și, acolo unde e cazul, din unghiul postmodernismului. Este relevată, cu serioase argumente expuse elegant, capacitatea romanului de a face superfluă perpetuarea „armurii de sticlă”, adică a sistemului de prejudecăți literare cu care cititorul răspunde provocărilor lansate de evoluția neîntreruptă a genului proteic. Dificultăți mereu noi, dar și tot atâtea motive de fascinație derivă din dereglarea mecanismului narativ prin mistificări și trucuri literare extrem de productive. **B.** a mai publicat, singură sau în colaborare, cărți, cursuri și manuale de literatură engleză și de poetică.

SCRIERI: *Zile și semne*, Timișoara, 1994; *Armura de sticlă*, Timișoara, 1995; *The Protean Novelists*, Timișoara, 1995; *Corridors of Mirrors*, Timișoara, 1997.

Repere bibliografice: Cornel Ungureanu, *Pia la drum*, O, 1994, 6; E. Ghiță, *Pia Brânzeu*, „*Jours et signes*”, „*Caiet de semiotică*”, 1994, 10; Adriana Babeți, *Acomodări*, O, 1995, 5; Ion Buzera, *Resturile armurii*, R, 1995, 9-10; Monica Spiridon, *Identități paralele*, RL, 1998, 29; Opreț, *Anticipația*, 556.

BREAZU, Ion (4.IV.1901, Mihalț, j. Alba — 11.V.1958, Cluj), istoric literar și publicist. Este fiul Floarei și al lui Victor Breazu, țărani. A absolvit liceul la Blaj, apoi Facultatea de Litere și Filosofie la Cluj (1924). Remarcat de G. Bogdan-Duică (al cărui continuator va fi considerat), este recomandat pentru Școala Română din Franța (1926-1928), unde elaborează lucrarea *Edgar Quinet et les Roumains*, care îi va aduce și titlul de doctor (1931). Din 1928, este angajat în cadrul Muzeului Limbii Române din Cluj, dar deține și unele posturi în învățământul universitar. În 1942, devine conferențiar de istoria literaturii la Facultatea de Litere, apoi profesor, conducând după 1951 și Secția de istorie literară și folclor a Filialei Cluj a Academiei. A

fost un foarte activ militant cultural, deținând și funcțiile de „secretar propagandist”, apoi de „secretar literar” al Astrei, poziție din care răspundea de apariția revistei „Transilvania” (din 1940). Acesta e și vârful carierei sale de redactor și publicist, începută la „Societatea de mâine” (1924-1933, unde, împreună cu O. Boitoș, semna și B & B, susținând rubricile „Discuții literare” și „Cronici culturale și artistice”) și continuată la „Cosinzeana”, „Dacoromania”, „Patria”, „Gând românesc”, „România nouă”, „Revue de Transilvanie”, „Transilvania”, „Steaua”. A mai colaborat și la alte periodice, iar postum unele contribuții și o parte din corespondență (în special cu Lucian Blaga) îi apar în „*Studia Universitatis Babeș-Bolyai*”, „*Cercetări de lingvistică*”, „*Tribuna*”, „*Echinox*”, „*Manuscriptum*”. A publicat studii și articole de istorie culturală și literară, cronici teatrale, literare, plastice, muzicale, recenzii, note, comentarii diverse, documente, folclor ș.a., semnând și I. B., Cronicar, Titus (Bunea).

Cele mai importante cercetări ale lui **B.** au fost adunate în *Literatura Transilvaniei* (1944) și, postum, în *Studii de literatură română și comparată* (I-II, 1970-1973). Influențat de ideile lui H. Taine, el privea literatura ca efect și funcție a socialului, în dependență directă de un anumit moment și mediu. Valoarea unei opere era judecată după forța acesteia de a reprezenta o comunitate, tipuri umane specifice, aspirații etnice ca și după realismul inspirației și al „zugrăvirii”, după preceptele morale ale autorului. **B.** fixează unele trăsături caracteristice ale

literaturii ardelenne, între care preocuparea pentru „ridicarea” poporului a devenit o adevărată religie a păturii culte. Slavici, „părintele” prozei artistice transilvănene, cel ce a orientat-o definitiv spre „realismul popular”, se află în centrul considerației și preocupărilor istoricului literar, care, prea târziu, începuse editarea integrală a operei sale, reușind să scoată doar primul volum, precedat de un amplu studiu introductiv (1958). Întemeiate pe o documentare amănunțită și sistematică, lucrările sale sunt construite solid, concentric, cu o adevărată strategie a demonstrației. Limitat oarecum de concepția sa pozitivistă — considera arta ca document, ca mod de cunoaștere și comunicare a adevărului, ca expresie a unei atitudini față de existență —, **B.** urmărea cu aceeași atenție și fenomenul literar curent, atât în numeroasele cronici și recenzii, cât și în sinteze ca *Viața literară românească în Ardealul de după Unire* (1934), *La Littérature contemporaine en Roumanie* (1936), *Die neuere rumänische Literatur Siebenbürgens* (1943). Perceperea literaturii contemporane ca pe o nobilă esență emanată de pământul transilvănean, pământ purtat în conștiințe „ca un destin, ca un talisman, ca o certitudine primară”, păstrând, în general, liniile trasate de Slavici și Coșbuc, dar în forme moderne, mai rafinate. De o deosebită atenție se bucură opera lui Lucian Blaga, exponent al noii sensibilități ce și-a găsit expresia proprie, **B.** fiind unul dintre primii exegeți ai acestuia și întreținând cu el și o bogată corespondență. La fel de aplicat, atent la detaliul evocator și semnificativ, s-a ocupat de reconstituirea începuturilor și evoluției artei scenice în Transilvania. Totodată, a comentat ani la rând viața teatrală clujeană, încercând să ajute, prin claritatea opiniilor, prin bogăția de informații, la o mai bună înțelegere a spectacolelor. Pe alt plan, a știut să-și valorifice cunoștințele de literatură universală în explicarea unor fenomene autohtone, precum formarea generației pașoptiste (*Edgar Quinet et les Roumains, Michelet și românii*) sau în identificarea unor relații (I. Budai-Deleanu și Erasmus, Slavici și Confucius, Coșbuc și Longfellow ș.a.). Pretutindeni dovedește spirit asociativ și intuiție de comparatist, erudiție, în tentativa de a sublinia nu numai influențele, dar și deschiderea spre universal a gândirii și scrisului românesc. Culegerile *Povestitori ardeleni și bănățeni până la Unire* (1937), *Antologie română* (1938, în colaborare cu Sextil Pușcariu), *Poezii patriotice* (1938, în colaborare cu I. Chinezu), *Din viața satului transilvănean* (1942), *Mama, copilul și căminul familiar în poezia românească* (1943), cursurile ținute ca profesor întregesc o operă care, bazată în bună măsură pe un mod de cercetare derivat din conceptul de geografie literară, relevă o profundă devoțiune față de cauza provinciei natale.

SCRIERI: *Edgar Quinet et les Roumains*, Paris, 1928; *Bibliografia periodicelor (1927-1928)* (în colaborare), București, 1931; *Viața literară românească în Ardealul de după Unire*, Cluj, 1934; *Michelet și românii*, Cluj, 1935; *Biobibliografia lui Gheorghe Bogdan Duică — Bio-bibliographie de Georges Bogdan Duică*, ed. bilingvă (în colaborare cu I. Crăciun), Cluj, 1936; *La Littérature contemporaine en Roumanie*, Cluj, 1936; *Bibliografia publicațiilor (1933, 1934 și 1935)* (în colaborare), București, 1938; *Lupta românilor din Transilvania pentru limbă*, Sibiu, 1943; *Die neuere rumänische Literatur Siebenbürgens*, București, 1943; *Literatura Transilvaniei*,

București, 1944; *Folklorul revistelor „Familia” și „Șezătoarea”*, Sibiu, 1945; *Studii de literatură română și comparată*, I-II, îngr. Mircea Curticeanu, Cluj, 1970-1973; *De amicitia: Lucian Blaga — Ion Breazu. Corespondență*, îngr. Mircea Curticeanu, Cluj-Napoca, 1995. **Antologii:** *Povestitori ardeleni și bănățeni până la Unire*, introd. edit., Cluj, 1937; *Antologie română*, Halle, 1938 (în colaborare cu Sextil Pușcariu); *Poezii patriotice*, Cluj, 1938 (în colaborare cu Ion Chinezu); *Din viața satului transilvănean*, Cluj, 1942; *Mama, copilul și căminul familiar în poezia românească*, Cluj, 1943.

Repere bibliografice: B. Munteano, „*Edgar Quinet et les Roumains*”, „L'Europe centrale”, 1930, 13; Olimpiu Boitoș, „*Edgar Quinet et les Roumains*”, AIN, 1928-1930; Grigore Popa, „*Viața literară românească în Ardealul de după Unire*”, PLI, 1934, 1; B. Munteano, *Bilan de la littérature transilvano d'après-guerre*, „L'Europe centrale”, 1934, 44; Pavel Dan, „*Michelet și românii*”, „Blajul”, 1935, 8-9; Perpessicius, *Opere*, VII, 189-192; Ion Breazu, *Memoriile de titluri și lucrări*, Cluj, 1935; Nicolae Albu, „*Literatura «Tribunei»*”, „Lanuri”, 1937, 1; Al. Iordan, „*Povestitori ardeleni și bănățeni până la Unire*”, CL, 1937, 6-7; Al. Dima, „*Povestitori ardeleni și bănățeni până la Unire*”, RFR, 1938, 7; Olimpiu Boitoș, „*Povestitori ardeleni și bănățeni până la Unire*”, „Revue de Transylvanie”, 1938, 3-4; Zăciu, *Masca*, 388-393; George Munteanu, *Ion Breazu*, ST, 1958, 5; Al. Căprariu, *Cu Blaga la Paris*, TR, 1965, 2, 19, 27, 1967, 46; Brateș, *Oameni*, 142-149; Ion Vlad, „*Studii de literatură română și comparată*”, TR, 1971, 4; Fanache, *Întâlniri*, 222-226; Mircea Curticeanu, *Ion Breazu (1901-1958). Schiță biobibliografică*, TR, 1973, 19; Mircea Zăciu, *Ediția Ion Breazu*, TR, 1973, 50; Nicolae Manolescu, *Studii și documente literare*, RL, 1973, 50; Petru Poantă, „*Studii de literatură română și comparată*”, ST, 1974, 3; Domițian Cesereanu, *Ideologia literară a Transilvaniei (într-o viziune propusă de Ion Breazu)*, TR, 1975, 36; Ion Vlad, *Lecturi constructive*, București, 1975, 386-391; Nae Antonescu, *Ion Breazu despre Lucian Blaga*, ST, 1976, 5; Mircea Popa, *Un mod de cercetare literară*, TR, 1976, 30; Mircea Curticeanu, *Ion Breazu inedit*, ECH, 1979, 3-12, 1980, 1-12, 1981, 4-5; Ion Vlad, *Recitindu-l azi pe Ion Breazu*, TR, 1981, 20; Bârlea, *Efigii*, 189-201; Ion Vlad, *Ion Breazu și sfera „geografiei literare”*, TR, 1991, 18; V. Fanache, *Componentele sincronismului literar*, TR, 1991, 18; Mircea Curticeanu, *Ion Breazu redactor inedit*, CTC, 1991, 7; *Dicț. scriit. rom.*, I, 371-374; Z. Ornea, *Blaga în corespondență*, RL, 1996, 10. C.T.

BREBAN, Nicolae (I.II.1934, Baia Mare), prozator și eseist. Este fiul Constanței (n. Böhmler) și al lui Vasile Breban, preot. **B.** face școala la Lugoj, unde tatăl său funcționa în cadrul Episcopiei Greco-Catolice, apoi, după desființarea acesteia odată cu interzicerea cultului greco-catolic în 1948, devenit mirean, trăia din veniturile de proprietar al unor mici unități productive (moară, presă de ulei). Exmatriculat din liceu în 1951, ultimul an de studiu, din cauza originii sociale „nesănătoase” — fiu de „exploatazor” —, **B.** își termină studiile în formula „fără frecvență”, la Oradea, unde lucrează ca funcționar. După bacalaureat (1952), se stabilește la București unde vrea să se înscrie la Universitate, dar nu e admis, tot din cauza „originii sociale”. Urmează cursuri de calificare, devenind strungar la Uzinele „23 August”, ulterior și conducător auto profesionist. Reușește să fie admis, în 1953, la Facultatea de Filosofie, „măsluind actele”, cum precizează el însuși în *Confeșiuni violente* (1994), dar, subterfugial fiind descoperit, e exmatriculat. Repetă tentativa în anul următor, însă bolnav,

abandonează. Lucrează un timp la garajul Ministerului Finanțelor (1955-1956). În 1956-1957 e student la Cluj (la Filologie, limba și literatura germană), dar întrerupe din nou și definitiv studiile. Duce o existență socialmente „marginală” față de structurile organizate ale vieții literare „oficiale” și se dedică unor vaste lecturi de opere fundamentale (din marea proză universală, din filosofia germană etc.). Frecventează cercurile unor tineri scriitori în curs de afirmare (Nichita Stănescu, Matei Călinescu, Cezar Baltag, Florin Mugur, Grigore Hagiu ș.a.), cadru al unor fertile dezbateri neoficiale despre înnoirea creației literare. Debutează cu proză scurtă în „Gazeta literară” (1961). Primul roman, *Francisca*, îi apare în 1965. *Animale bolnave* (1968) îi aduce consacrarea definitivă, aprecierea cvasi-unanimă. E ales membru al Biroului Uniunii Scriitorilor și devine membru supleant al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, în calitate de „scriitor reprezentativ”, într-un moment de „deschidere” a oficialităților comuniste. Din toamna anului 1968, e redactor-șef adjunct, iar din 1970, redactor-șef la „România literară”. Realizează, semnând scenariul și regia, pelicula de lungmetraj *Printre colinele verzi* (1970), adaptare cinematografică a romanului *Animale bolnave*; filmul e inclus în selecția oficială a Festivalului de la Cannes în 1971. **B.** însoțește filmul la festival, apoi călătorește prin Italia, iar în iulie 1971, aflându-se la Paris și luând cunoștință de măsurile de înăsprire a controlului ideologic introduse în țară („Tezele” din iulie 1971), își prezintă, în semn de protest, demisia de la conducerea „României literare” și acordă interviuri presei occidentale, în care critică politica regimului Ceaușescu. Când se întoarce (aprilie 1972) în România, fusese exclus din Biroul Uniunii Scriitorilor și din partid și va fi marginalizat de autorități. Nu va mai ocupa nici un fel de funcții oficiale și se va dedica cu totul scrisului. Romanele continuă să-i apară, dar e șicanat de oficialități din cauza încercărilor de a-și publica unele scrieri în străinătate. *Bunavestire* (1977) apare cu mari dificultăți și stârnește controverse din rațiuni extraliterare. Între timp **B.** dobândise și cetățenia vest-germană și va face mai multe călătorii în străinătate, locuind perioade îndelungate la Paris, dar fără a „părăsi definitiv” – juridic vorbind – vreodată România. Condiția lui e totuși cea a unui semiexilat. Sprijină poziția lui Paul Goma, în 1977, dar sieși își refuză cariera de opozant politic, dorind să-și impună scrierile atenției internaționale pentru valoarea lor estetică, și nu pentru rațiuni de conjunctură politică. I-au fost publicate în Franța, în traducere, la editura Flammarion, *În absența stăpânilor* (*En l'absence des maîtres*, 1983), *Bunavestire* (*L'Annonciation*, 1985) și *Don Juan* (1991). După 1989, e foarte prezent în publicistica și dezbaterile de idei din țară. Din aprilie 1990, e director al săptămânalului „Contemporanul – Ideea europeană”, serie nouă a „Contemporanului”; titlul și concepția revistei i se datorează. Publică din nou romane, dar și cărți de eseuri și publicistică, versuri, teatru. Este, între altele, animatorul unor Colocvii ale romanului românesc (1999, 2000). În 1997, Academia Română îl primește în rândurile sale, în calitate de membru corespondent. În 2001 e ales vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din România. A fost laureat, de-a

lungul anilor, cu Premiul „Ion Creangă” al Academiei Române (1965), Premiul Uniunii Scriitorilor (1968, 1977, 1995), Premiul Asociației Scriitorilor din București (1994) ș.a.

B. se impune, de la primele romane, ca unul dintre cei mai importanți prozatori ai epocii, unul dintre principalii novatori ai prozei românești de ficțiune. Cultivă o formulă estetică și o ideologie literară (aplicată) de o profundă originalitate. Cărțile lui, inegale valoric, dar fără excepție remarcabile, au suscit uneori contestări sau supraevaluări, deopotrivă nejustificate, sau au fost cvasiignorare din rațiuni în afara literaturii („cariera” sau gesticulația publică a scriitorului, episoade biografice, „ideologia” reală sau presupusă, jactanța lui proverbială, suspiciunea de egolarie și acuzația de aroganță constituite ca reacție la discursul lui publicistic, considerat a fi singular și prea răspicat ș.a.). Totuși, reproșurile care i s-au adus, încercările de „demolare”, chiar, n-au contestat palierul valoric și gradul de importanță foarte înalt al scrisului lui **B.**, considerate subînțelese, dacă nu enunțate explicit: pare-se, nici chiar detractorii, sinceri sau conjuncturali, nu-i pot refuza statutul de scriitor de primă mărime al ultimelor decenii. Deoarece s-a abținut de a sacrifica „modei” demascărilor oficial agreeate – și abil limitate – a „obsedantului deceniu”, cărțile lui de dinainte de 1989 s-au dovedit, după schimbarea contextului politic, mai viabile decât altele, care se subordonaseră docil acelei „mode”. Mai recent, s-au ivit încercări de contestare a lui **B.** pe criterii strict literare – ar fi „doar” modern, nu

și postmodern, cum s-ar conveni, cu alte cuvinte, cramponându-se de modernitatea perdantă, ar fi depășit estetic; după alte opinii, romancierul ar fi, dimpotrivă, unul dintre pionierii postmodernismului literar românesc. Dincolo de plauzibilitatea uneia sau alteia dintre „etichetările” posibile, astfel de dezbateri nu fac decât să ateste, din nou, importanța operei scriitorului. Prima carte, *Francisca*, e un roman-cronică al unor transformări sociale postbelice și a fost remarcată la vremea apariției datorită viziunii novatoare în care trata subiecte ce în epocă se bucurau în mod curent de abordări convenționale; acuzată ulterior de conformism conjunctural față de „comandamentele” impuse de politica de dirijism cultural a oficialității comuniste, parțial repudiată de autorul însuși, cartea nu e, totuși, neglijabilă sau neinteresantă: temele predilecte și obsesiile romancierului, caracteristice, sunt deja depistabile în acest volum de debut. În *absența stăpânilor* (1966), „prima carte bună” a scriitorului după propria lui opinie, e un triptic de narațiuni independente, consacrate fiecare unei vârste sau condiții omenești — senectutea, feminitatea, copilăria — și potențate prin încadrarea într-un întreg virtual care le subordonează unei demonstrații („stăpânii” absenți sunt bărbații). *Animale bolnave*, probabil cea mai cunoscută dintre cărțile lui B., e un fals roman polițist, de fapt un roman dostoievskian, centrat pe sondarea literară a psihologiei abisale și năzuind aproximarea sensului existenței umane, într-o originală viziune metafizică. Cartea a impresionat, probabil, (și) prin aspectul ei de „roman polițist” perfect construit. Intriga în sine e, totuși, destul de banală. Autorul a fixat locul acțiunii într-un orașel industrial de munte (deci, mai mult sau mai puțin, un „univers închis”, adică un topos al „romanelor cu enigmă” de genul celor ale Agathe Christie etc.). Sunt comise mai multe omoruri, misterioase bineînțeles, al căror autor e, în cele din urmă, după un suspans excelent construit, descoperit. Aspectul de „roman de acțiune” a fost relevat sugestiv de Ion

Negoieșcu: „Odată cu *Animale bolnave*, N. Breban revine [...] la realism, într-un roman cu acțiune vie, palpitantă, cu personaje clasice conturate, de la detectivi la profeți, roman ce nu-și refuză scene de maximă violență, anchete brutale, violuri, crime și, în același timp, prefirat subtil cu elemente suav halucinatorii, urme ale antirealismului vizionar de care se arătase mândat pentru a izbuti să implante, cu o vigoare epică puțin obișnuită, în această țesătură un personaj pur halucinatoriu, de o unică identitate în literatura română.” Personajul „halucinatoriu” este tânărul Paul Sucuturdean, care trăiește la hotarul dintre vis și realitate și care, alături de plutonierul Mateiaș, anchetator neconvențional și infailibil, de „profetul” Krinitzki, de fanaticul Miloia și de alte câteva personaje, se numără printre figurile memorabile ale puternicului roman. „Modelul” pentru *Animale bolnave* va fi fost, foarte probabil, *Crimă și pedeapsă* de Dostoievski, scriitor care — alături de Nietzsche și de Thomas Mann — e unul dintre maeștrii recunoscuți ai lui B. Psihologia abisală ocupă prim-planul și în *Îngerul de ghips* (1973), roman psihologist și eseistic, analiză a unui caz de decădere lăuntrică — voită, asumată ca o cale a cunoașterii de sine — a unui intelectual aparent rasat, doctorul Minda. Romanul *Bunavestire*, text-parabolă, cu un grad record de indeterminare și ambiguitate, falsă carte de învățătură despre o ciudată devoțiune — „un amestec de nietzscheanism și «trăirism» românesc din anii '20-'30, un elitism reacționar care împarte pe oameni în stăpâni și slugi și visează construirea unei utopice lumi dictatoriale” (N. Manolescu) — și, în același timp, satiră anti mic-bugheză (un fel de *Bouvard et Pécuchet* autohton), marca evoluția către postmodernism. Personajul Gobei, „om mărunț”, funcționăraș obscur, transfigurat de descoperirea unei bizare vocații, e o figură singulară, una dintre cele mai frapante ale prozei românești postbelice. „Poemul epic” — de fapt, romanul — *Drumul la zid* (1984), care mobilizează din nou motivele autorului pe trama crizei existențiale a unui tânăr, Castor Ionescu — un „om mărunț” gogolian, înfățișat ca „simbolul luptei purtate în numele vieții și al cunoașterii de sine” (Ion Vlad) și prezentând „imagea căii barate către sfințenie” (N. Steinhardt) —, rămâne probabil cea mai „neînțeleasă” dintre scrierile romancierului. Sub „masca” unor romane de mondenitate și de problematică amoroasă, psihologică și socială în medii amestecate, explorată dintr-un unghi inedit — deoarece nu e vorba nici de intimism descriptiv lipsit de orizont ideatic, nici de demascare esopică a marasmului social, ambele curente în epocă —, *Don Juan* (1981) și *Pândă și seducție* (publicat în 1991, dar scris în 1976) se vădesc, în cele din urmă, a fi întruchipări ale aceleiași obsesii privind relația individului cu sine și cu lumea. Perspectiva de abordare este a mitului modern al seducătorului; cele două cărți sunt de fapt componente ale unei macrotrilogii, *Don Juan*, a cărei ultimă parte este nu un roman, ci, la rândul ei, o masivă trilogie, *Amfitrion* (1994), formată din volumele *Demonii mărunți*, *Procuratorii* și *Alberta*. Deși întâmpinat de critică cu o ciudată reticentă, *Amfitrion* este o întreprindere vastă, vădind o ambiție artistică temerară, un pariu cu miză enormă, în mare parte câștigat, o operă care cuprinde unele dintre cele mai bune

Ștefan Bănuțescu, Nicolae Țic și Nicolae Breban

pagini scrise de **B.** *Ziua și noaptea* (1998), prezentat de autor ca prim volum al unei proiectate tetralogii, este un roman de actualitate, cu trama propriu-zis epică mai consistentă decât de obicei (se aseamănă, din acest punct de vedere, cu *Animale bolnave* și trimite, prin unele elemente, la *Demonii* lui Dostoievski), ilustrând din nou cota valorică a prozatorului, particularitățile tehnicii narative și ale universului tematic. Ciclul deschis prin *Ziua și noaptea* (1998) a fost continuat prin *Voința de putere* (2001), un roman cu o încărcătură epică densă. Tematica de strictă actualitate, iar modalitățile „realiste” și „eseistice” de investigare a realului social și sufletesc sunt îmbinate fericit.

Cărțile lui **B.** mărturisesc un demers unic, de ansamblu, conceput „pe scară mare”; ele sunt fațetele unei experiențe spirituale pe care scriitorul o propune cititorilor, instituindu-se pe sine ca o conștiință vizionară, ca „dascăl”. Unitatea operei e semnalată și de circulația temelor, motivelor și tipurilor; scriitorul construiește — ca Balzac, deși e antibalzacian — o „lume ficțională” coerentă și consecvent ilustrată, guvernată de câteva obsesii personale, dar cu pretenții — și cu șanse — de a deveni un loc de comuniune. Interesantă e, de aceea, mai mult decât eposul — de altfel deseori evanescent ori programatic deconstructurat, deși păstrează aparențele extremei vigori —, recurența temelor, motivelor, tipurilor. Una dintre temele privilegiate este cea a puterii: puterea nu propriu-zis

social-politică, ci puterea lăuntrică, văzută într-o marcată perspectivă nietzscheană. Tema seducției — seducție improbabilă, „nerușinată”, irezistibilă — e la fel de frecventă. Complementare și corelate, puterea și seducția se manifestă în sânul cuplului — cuplul stăpân-sclav, stăpân-slugă, cu varianta magistru-discipol — acesta fiind un motiv omniprezent: motivul „cuplurilor care se devoră” (E. Simion). Dominarea și seducerea sunt deseori reversibile, câte un personaj putând fi, simultan sau succesiv, seducător și sedus, „stăpân” și „sclav”. Polaritatea a fost interpretată și prin opoziția masculin-feminin sau explicată prin virtualul cuplu simbolic Don Juan — Don Quijote. E în joc o tipologie a „slabilor” și „puternicilor”, dar cei doi termeni ai opoziției se regăsesc de fapt asociați paradoxal și complex în „personajul enorm” (Grobei, Minda, Castor Ionescu, Rogulski din *Don Juan*, Marchievici din *Amfitrion*, Jiquide din *Ziua și noaptea*), el însuși o lume, polimorfă, tensionată, în care sălășluiesc laolaltă polaritățile forței și slăbiciunii, semnificând în fond divergența dintre aparență și esență. Poetica romanelor, stilul lor și tehnicile narative sunt indisociabile de mesajul vehiculat. Romancierul nu e în nici un caz un „stilist”, în sensul pedant al termenului, ori un calofil. Problematice intelectuale, morală, psihologică, filosofică, socială, sondarea abisalului, a abjecției, a slăbiciunii omeneste, a fragilității și energiei lăuntrice, a puținței de mântuire nu sunt tratate descriptiv-expozitiv, ci sunt încorporate în text, așa după

cum „materialitatea corporală, fizică, e trăită în romanele lui de-a dreptul, deloc abstractă, nici măcar «povestită»” (N. Manolescu). Binomul pândă-seducție e prezent nu numai în spațiul ficțiunii, ci și la nivelul lecturii: naratorul caută să-și seducă cititorul, să-l domine, zeflemisindu-l, agresându-l, păcălindu-l. Unul dintre principalii factori ai impactului romanelor asupra publicului rezidă în contrazicerea necompletentă a orizontului de așteptare anterior constituit. Operație săvârșită nu fără „viclenii”, motivate prin intenționalitate artistică: iluzia realistă e instituită pe ample porțiuni ale textului, pentru a fi apoi abandonată, contrazisă, relativizată, deconspirată, distrusă. Nu e însă la mijloc o deconstrucție autotelică, subordonată unor explorări pur „tehnice”: **B.** e, în primul rând, în felul lui foarte personal și nonconformist, un scriitor angajat (desigur, nu în sensul restrâns, legat de militantismul politic), hotărât să transmită, prin artă, ceea ce s-ar putea numi un „mesaj umanist”. E vorba de un umanism la fel de personal — și de „nou”, la noi — ca și modalitățile în care scriitorul mănuiește tehnicile narative, un umanism diferit de orice optimism programatic sau triumfalist complezent. Reprezentant al modernității (în sensul istoric precis al termenului, opus atât tradiționalismului, cât și avangardei ori postmodernismului), dar deloc reticent față de tradiție, și nici față de cuceririle avangardei și ale postmodernismului (descoperite pe cont propriu, însușite nu prin imitație, ci prin evoluție firească), credincios formulei marelui roman total, **B.** demonstrează viabilitatea acestuia, precum și puțința artei zise „mari” sau „înalte” de a coexista cu evoluțiile postmoderne. Pentru el, Dostoievski, Thomas Mann, Joyce, Proust rămân modele de urmat: nu obiecte de imitație, ci termeni de emulație. La fel după cum Nietzsche nu e un capitol „clasat” din istoria filosofiei, ci, într-o lectură personală, un izvor viu. Definitorii pentru opera lui romanescă sunt — fără să-i epuizeze specificitatea — câteva trăsături pe care însuși scriitorul le considera, într-un articol, a fi caracteristice romanului modern în general: abordarea unei tematici vizând problemele individului nu în relație sau în opoziție cu societatea ori cu bunurile de posesie primară, nu în funcție de conflicte sociale simple, fizice, istoric previzibile, nu ca „document etno-istoric”, nu cum erau văzute de zoliști și de balzacieni, ci „în relație cu el însuși, [...] cu socialul sau posesia deja încorporate, «subiectivizate», problematizate”; personajul, omul, devine astfel „apt să gândească cosmic, ontologic și, cu adevărat, istoric”. Pe de altă parte, cu toată desfășurarea de artificii și procedee, cu tot recursul masiv la deriziune și ambiguitate, proza aceasta e una penetrată de tragism, o proză a „seriozității”, o proză în primul rând a „omului”, nu a „limbajului”.

B. a scris și poeme, piese de teatru (*Culoarul cu soareci*, 1980, *Bătrâna doamnă și fluturile*, 1982), scenarii cinematografice (între altele, scenariul filmului artistic de lungmetraj *Răutaciosul adolescent*, realizat de Gheorghe Vitanidis în 1969). A mai semnat publicistică și eseistică vădind poziția lui antitotalitară (volumul de eseuri *Spiritul românesc în fața unei dictaturi*, scris la Paris în 1988 și publicat în țară după aproape un deceniu) ori năzuința unei superioare pedagogii socio-culturale (seria de

eseuri *Riscul în cultură*, publicată în „Contemporanul — Ideea europeană” la începutul anilor '90 și apoi în volum). *Confesiuni violente* e o carte-interviu: o seamă de mărturie („literare, politice și biografice”, subiective, și, de aceea, controversabile) formulate într-o suită de convorbiri cu Constantin Iftime se articulează într-un autoportret, într-o autobiografie selectivă, operă de memorialistică și profesione de credință totodată.

Nu credem că se pot stabili deosebiri prea mari, nici de valoare și nici de substanță, între romanele lui Nicolae Breban, variațiuni minime pe aceeași temă. Având coordonate identice, ele par mai degrabă subdiviziuni enorme, născute din pasta aceleiași obsesii, ale unei narațiuni orbitale, rotindu-se în jurul unui punct fix, care e o idee. Dar o idee organică. În aceasta constă de altfel superioritatea lui Nicolae Breban față de mulți dintre tinerii lui colegi, care vântură ideile ca pleava, dar nu se aleg până la urmă (și cititorul pe lângă ei) cu mai nimic.

VALERIU CRISTEA

SCRIERI: *Francisca*, București, 1965; *În absența stăpânilor*, București, 1966; *Animale bolnave*, București, 1968; *Îngerul de ghips*, București, 1973; *Bunavestire*, Iași, 1977; *Don Juan*, București, 1981; *Drumul la zid*, București, 1984; *Pândă și seducție*, București, 1991; *Elegii parisiene*, Cluj-Napoca, 1991; *Amfitrion*, vol. I: *Demonii mărunți*, vol. II: *Procuratorii*, vol. III: *Alberta*, București, 1994; *Confesiuni violente. Dialoguri cu Constantin Iftime*, București, 1994; *O utopie tangibilă. Convorbiri cu Nicolae Breban*, îngr. Ovidiu Pecican, București, 1994; *Spiritul românesc în fața unei dictaturi*, pref. Ovidiu Pecican, Iași, 1997; *Riscul în cultură*, Iași, 1997; *Teatru*, București, 1997; *Ziua și noaptea*, București, 1998; *Stricte amintiri literare*, Cluj-Napoca, 2001; *Voința de putere*, Cluj-Napoca, 2001; *Sensul vieții (Memorii, I)*, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Ardeleanu, *Însemnări*, 207–213; Regman, *Cărți*, 69–74; Lucian Raicu, *Nicolae Breban*, „*Animale bolnave*”, RL, 1968, 6; Sorin Alexandrescu, *Dilemele prozei*, LCF, 1968, 25; Mircea Iorgulescu, *Nicolae Breban*, „*Animale bolnave*”, R, 1968, 12; Nicolae Manolescu, *Nicolae Breban*, „*Animale bolnave*”, CNT, 1968, 51; Ion Vlad, *Dimensiuni interioare ale romanului, structură și complexitate în roman*, ST, 1969, 1; Magdalena Popescu, *Creație și generozitate*, AST, 1969, 4; Martin, *Generație*, 103–114; Al. Piru, *Nicolae Breban*, R, 1970, 9; Cristea, *Interpretări*, 88–93; Dimisianu, *Prozatori*, 60–69; Damian, *Intrarea*, 47–64; Negoțescu, *Însemnări*, 235–258; Adrian Isac, *Reabilitarea unor personaje*, ECH, 1971, 4; Ardeleanu, „*A urî*”, 119–124; Negoțescu, *Lampa*, 150–159; Stănescu, *Cronici*, 83–98; Vlad, *Convergențe*, 287–291; Ciobanu, *Panoramic*, 194–198; Petrescu, *Scriitori*, 125–128, 142–144; Dimisianu, *Valori*, 105–108; Ungheanu, *Arhipelag*, 87–101; Cristea, *Domeniul*, 202–217; Regman, *Colocvial*, 27–33; Iorgulescu, *Al doilea rond*, 222–228; Nicolae Manolescu, „*Bunavestire*”, RL, 1977, 24; Ștefănescu, *Preludiu*, 191–200; Simion, *Scriitori*, I, 466–484; Poantă, *Radiografii*, I, 51–54; Ardeleanu, *Mențiuni*, 80–95; Dimisianu, *Opinii*, 112–115; Stănescu, *Jurnal*, I, 95–98; Ioan Buduca, *Cei doi Grobei*, ECH, 1980, 1–2; Ungureanu, *Imediata*, I, 249–268; Moraru, *Semnele*, 185–190, 190–203; Tomuș, *Mișcarea*, 254–257, 262–265; Piru, *Ist. lit.*, 523–524; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, 184–204; Nicolae Manolescu, „*La te uită ce Don Juan*”, RL, 1982, 3; Gorcea, *Structură*, 78–81, 151–159; Livescu, *Scene*, 190–193; Simuț, *Diferența*, 107–170; Manolescu, *Arca*, III, 190–215; Dimisianu, *Lecturi*, 137–145; Marcea, *Concordanțe*, 232–236; Teșosu, *Viața*, 166–172; Gheorghiu, *Reflexe*, 29–33, 55–65; Dimisianu, *Roman și personaj*, RL, 1984, 25; Nicolae Manolescu, *Castor*

și Pollux, RL, 1984, 27; Paul Dugneanu, Nicolae Breban, „Drumul la zid”, LCF, 1984, 37, 38; Steinhardt, *Un personaj literar*, ST, 1984, 11; Ion Vlad, *Glose la un roman al condiției umane*, ST, 1984, 12; Dobrescu, *Foiletoane*, III, 74–82; Condurache, *Portret*, 26–30; Odangiu, *Romanul*, 105–117; Moraru, *Textul*, 76–78; Manea, *Contur*, 59–62; Ungureanu, *Proza rom.*, I, 529–549, 579–610; Iorgulescu, *Prezent*, 192–196; Sorescu, *Ușor cu pianul*, 170–180; Holban, *Profiluri*, 150–168; Dimisianu, *Subiecte*, 103–107, 115–121; Cosma, *Romanul*, I, 224–230; Spiridon, *Melancolia*, 148–212; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 130–137; Pecie, *Romancierul*, 65–99; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 363–364, 370–372, II, 229–234; Steinhardt, *Monologul*, 75–78; [Nicolae Breban], APF, 1991, 12 (semnează Marta Petreu, Laura Pavel, Florin Sicoe, Laszlo Alexandru); Alex. Ștefănescu, *Nicolae Breban – poet*, RL, 1992, 31; Mircea Braga, *Pe pragul criticii*, Cluj-Napoca, 1992, 34–39; Marin Mincu, *Textualism și autenticitate*, București, 1993, 135–146; Simuț, *Incursiuni*, 273–290; Negoșescu, *Scriitori contemporani*, 52–54; Ovidiu Pecican, *Metafizica încorporată*, ST, 1994, 3; Alex. Ștefănescu, *Nicolae Breban despre epoca sa*, RL, 1994, 45–46; Florin Mihăilescu, *Viața literară sub comunism*, ST, 1995, 1–2; Liviu Petrescu, *Moment Nicolae Breban*, ST, 1995, 1–2; Nicolae Bârna, *Don Brebjuan, Don Brebjote*, CC, 1995, 3–4; George Pruteanu, *Pești de plastic în acvarii diferite*, RL, 1995, 45; Caius Dobrescu, *Aventurile unei provocări (mereu) amânate*, RL, 1995, 45; Gabriel Dimisianu, *Nedreptățiul Amfitrion*, RL, 1995, 45; Simona Sora, *Apocalipsa după Breban*, RL, 1995, 45; Nicolae Bârna, *Banalități interesante*, CC, 1996, 6–7; Marian Victor Buciu, *Breban. Eșeu despre stratagemile supraviețuirii narative*, Craiova, 1996; Micu, *Scurtă ist.*, III, 148–158; Laura Pavel, *Antimemoriile lui Grobei*, București, 1997; Petre Isachi, Ioan Lazăr, *Anotimpurile romanului*, Bacău, 1997, 356–402; Petrescu, *Studii transilvane*, 78–79; Glodeanu, *Dimensiuni*, 82–86; Laura Pavel, *Întoarcerea lui Raskolnicov*, APF, 1998, 2; *Dicț. analitic*, I, 105–108, 322–324, II, 210–212, 231–233, IV, 420–421; Perian, *Pagini*, 162–165; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 331–332; D. Țepeneag, *O epistolă rămasă într-un sertar*, F, 2000, 5; Marian Victor Buciu, *Marele romancier și visul său estetic din dictatura de zi și noapte*, F, 2000, 5; Ovidiu Pecican, *Două dimensiuni europene (interviu cu Nicolae Breban)*, F, 2000, 5; Nicolae Bârna, „Animale bolnave” – o paradigmă a romanului brebanian, F, 2000, 5; Ovidiu Pecican, *Amfitrionul brebanian – eros divin și eros uman*, F, 2000, 5; S. Damian, *Silueta câinelui*, APF, 2000, 6–8; Alex. Ștefănescu, *Nicolae Breban, eseist amator*, RL, 2000, 30; *Dicț. esențial*, 111–116; Dimisianu, *Lumea*, 128–158; Grigurcu, *Poezie*, I, 139–144; Ghițulescu, *Istoria*, 411–413; Manolescu, *Lista*, II, 187–208; Bârna, *Comentarii*, 7–36, 194–208; Popa, *Ist. lit.*, II, 848–852, *passim*; Cornel Ungureanu, *Nicolae Breban și voința de putere*, O, 2002, 6; Robert Șerban, „M-a susținut propria megalomanie” (interviu cu Nicolae Breban), O, 2002, 6; Cristina Chevereșan, *Viața în suspans*, O, 2002, 6; Geo Vasile, *Călătoria la capătul conștiinței încărcate*, CL, 2002, 8; Liviu Malița, *Nicolae Breban*, Brașov, 2002; Negrice, *Lit. rom.*, 210–216, 299–306; Gabriel Dimisianu, *Putere și destin*, RL, 2003, 18. ~

N.Br.

BREDICEANU, Coriolan (5.I.1850, Lugoj – 7.II.1909, Lugoj), autor dramatic și prozator. **B.**, om politic, una dintre cele mai populare figuri ale Banatului, s-a născut într-o familie de meseriași din Lugoj. A învățat la Lugoj, Arad și la liceul din Beiuș. La Pozsony (Bratislava) și Budapesta a făcut studii universitare de drept. Avocat în Lugoj, a pledat în mai multe dintre procesele intentate de autoritățile maghiare publicațiilor și conducătorilor românilor; s-a aflat între apărătorii acuzaților în procesul *Memorandumului*. Timp de două decenii a fost

membru în consiliul județului Caraș-Severin și în comitetul Partidului Național Român. S-a pronunțat pentru pasivitatea politică a românilor din Austro-Ungaria, crezând în avantajele pe care ei le-ar putea obține astfel din partea Austriei. A colaborat la gazetele bănățene, semnând, uneori, Coriolan Briceagă, Nips, Spin. Caius Brediceanu, ministru, diplomat, și compozitorul Tiberiu Brediceanu au fost fiii lui, iar una dintre fiice, Cornelia, a devenit soția lui Lucian Blaga.

B. s-a afirmat ca un remarcabil animator cultural. A făcut parte din Astra și din Societatea pentru fond de teatru român. A încurajat teatrul românesc din Banat, organizând spectacole la care participa și ca interpret. A scris chiar piese (comedia *Lecuit*, publicată mai întâi în „Familia”), precum și monologuri (*Niță Panjăn, Barbu Lăutaru*). El este și autorul a două nuvele mai întinse, *Fira* (1886) și *Piatra credinței* (1894). Prima, o „nuvelă din popor”, expune practici magice și superstiții din mediul sătesc bănățean. *Piatra credinței* narează un moment din trecutul Lugojuului, oraș care, supus de turci, reușește să-și recâștige independența cu sprijinul Austriei și, mai ales, prin vitejia, dorul de libertate, credința și omenia unor eroi, idealizați, din rândurile românilor. Povestirea este subordonată tezei și pildii morale. Pentru culoare locală, se insistă asupra graiului regional.

SCRIERI: *Fira*, Timișoara, 1886; ed. Lugoj, 1913; *Piatra credinței*, Timișoară, 1894; ed. 2, Lugoj, 1913; *Niță Panjăn*, Lugoj, 1895; *Lecuit*, Lugoj, 1902. **Traduceri:** Robert Misch, *Junii bătrâni*, Timișoara, 1897.

Repere bibliografice: Iorga, *Oameni*, I, 302–303; A. E. Peteanu, *Din galeria marilor dispăruți ai Banatului*, vol. II: *Coriolan Brediceanu*, Lugoj, 1935; Suci, *Lit. băn.*, 110–116; *Dicț. lit.* 1900, 123–124. S.C.

BRESLAȘU, Marcel (pseudonim al lui Marcel Bresliska; 19.IX.1903, București – 20.IX.1966, București), poet și traducător. Provine dintr-o familie de mici funcționari. După absolvirea Liceului „Spiru Haret”, urmează, în paralel, Conservatorul și Facultatea de Drept, la București, obținând licența în 1925. Își pregătește și susține doctoratul la Paris (1929), unde frecventează și cursurile de la Schola Cantorum (clasa de compoziție, condusă de Vincent d'Indy). Întors în țară, profesează avocatura. Scrie poezie, fără să publice. Debutase în 1919, în revista „Cuib spre răsărit”, cu poezia *C-am fost pribegi*, semnată Marcel A. Bresliska. Compune lieduri, apreciate în epocă. În 1934, prezentarea într-o reuniune literar-muzicală a unui fragment din *Cântarea cântărilor* suscită o elogioasă tabletă argheziană în „Adevărul literar și artistic”. Debutează cu volumul *Cântarea cântărilor*, în 1938. Angajat politic la stânga, este simpatizant, apoi membru al Partidului Comunist Român (de la începutul anilor '40), ceea ce îi prilejuiește „olecuță de cafea”, construindu-și o „boemă personală”, dar rămânând de fapt izolat de viața literară. Reticent în a publica masiv versuri până după război, e cunoscut în epocă mai mult în calitate de compozitor și pianist înzestrat, considerat un fel de diletant superior. După război, prezența lui editorială este mai bogată. Din 1948, devine director al Învățământului Artistic în Ministerul Artelor și Informațiilor, apoi, între 1949 și 1960, profesor la Institutul de Artă (ulterior Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale”) și rector, între

1950 și 1953, redactor-șef al revistei „Secolul 20”, între 1961 și 1966. Deține funcții în conducerea Uniunii Scriitorilor. E considerat, în epocă, de oficialitatea culturală, poet reprezentativ și încununat cu laurii Premiului de Stat în 1957 și 1962. Prefățează volume ale unor tineri poeți (Radu Cârneli în 1963, Marin Sorescu în 1964). Colaborează, de-a lungul vremii, la numeroase periodice („Adevărul literar și artistic”, „Vremea”, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”, „Rampa”, „Scân-teia”, „România liberă”, „Contemporanul”, „Gazeta literară”, „Viața românească”, „Secolul 20”, „Steaua” ș.a.).

Volumul *Cântarea cântărilor* (titlul e însoțit de precizarea: „Oratoriu profan pentru soliști, coruri și orchestră. I. Texte după pre-textul Bibliei”), semnat Marcel Bresliska și tipărit în 1938, în regia autorului, sub o înfățișare de rafinament cert (foiță aurie pe copertă, hârtie excelentă, caractere tipografice elegante, tipar deosebit de îngrijit), conținând poemele care suscitaseră exclamația argheziană din 1934 („un mare poet, și un poet complex”, care „a pus piciorul în lumea cealaltă și calcă pământul inconsistent al făgăduinței”), avea să-i aducă elogii peremptorii din partea criticii. Conform adecvatei caracterizări formulate de poetul însuși în niște însemnări liminare, oarecum pretențioase și calofile, totuși impunătoare prin seriozitate, poemele din *Cântarea cântărilor* „nu sunt nici o traducere, nici o adaptare, nici o versiune, ci texte pe un pre-text biblic”, pre-text de la care s-a străduit să preia „îmbinarea de eglogă și de psalm, de incantație și melopee, o ambianță, o lungime de undă!” Prin producția poetică publicată după război, B. a oferit un edificator exemplu de autocenzură estetică benevolă, de deturnare a propriei vocații lirice din considerente social-politice, prin deliberată subordonare față de slujirea propagandistică a unor comandamente emanând de la opțiunea politică la care aderase anterior. Începând cu *Niște fabule mici și mari pentru mari și mici* (1946), și-a înfrânat aplecarea spre lirism, alegând calea genului aforistic și didactic, iar ulterior și-a asumat — în chip neconvingător, lipsit fiind de vocație în materie — postura de poet-tribun, ce compune versuri agitatorice (*Poeme pentru un ziar de perete*, 1948) sau evocări istorice în conformitate cu exigențele oficialității comuniste: *Grivița Roșie* (1949), *Cântec de leagăn al Doncăi*, cu subtitlul *Al XXVII-lea cânt din „Povestea poveștilor”* (1953), *În târg la Iași*. 1917 (1955), texte ce ar fi urmat să se articuleze, alături de altele, proiectate, într-un vast ciclu *Povestea poveștilor*, un fel de *La Légende des siècles*. Totuși, în noua ipostază, conjuncturală, deși adoptată din convingere, talentul, cultura și inteligența l-au salvat pe poet de un eșec total. Remarcabila stăpânire a științei versificației, îndemânarea prozodică, erudiția, inventivitatea lexicală, simțul umorului (dus uneori până la sarcasm), inteligența scăpărătoare, recurgerea ghidușă la un patrimoniu livresc substanțial și solid, vivacitatea asociativă, o irepresibilă înclinație spre mânăuirea ludică a limbajului (cu rezultate frizând uneori verbigerarea mecanică, subordonată performanței ritmice sau eufonice gratuite, iritantă poate, dar ajungând nu o dată în vecinătatea procedurilor avangardiste sau a tehnicii comicului absurd) au individualizat poezia lui postbelică, inclusiv pe cea „de comandă”. Poetul a dobândit în

peisajul literar al epocii un loc distinct, de meșteșugar iscusit și agreabil al cuvântului, factor de relativă intelectualizare și rafinament al versului într-o vreme când dogma oficială în materie de creație literară împingea majoritatea poezilor conformiști la compuneri plate, narativ-expozitive, neavenite estetic. **B.** era, într-un fel, un nonconformist în sânul conformismului. Insuficiența fondului poemelor – deseori didacticist, convențional, simplist – era compensată în parte de vigoarea formală. În fabulele sale, al căror limbaj „este când familiar, când purist, când bălțat cu neologisme și barbarisme anume așezate, în vederea efectului” (Șerban Cioculescu), poetul, „scăpărător de vervă” (D. Micu), surprinde nu o dată prin „alegorizarea și structura narativă [...] neașteptate, de o cuceritoare fantezie” (Sanda Radian). „Morală” fabulelor, uneori imprezvizibilă, e rar exprimată explicit, fiind cel mai adesea difuză sau multiplă. Maniera este reluată, într-o altă ipostază, voit mai solemnă, în poemele din *Dialectica poeziei sau Cântece despre cântec* (1957), unde sunt expuse versificat, uneori pedestru, alteori elegant, enunțuri de pretenție gnomică, sentințe vizând o „artă poetică” angajată, de fapt generalități pe teme estetice, precepte convenționale, mai mult platitudini decât iscodiri proprii sau expresii autentice. La modul minor, dar cu, deseori, aceeași abilitate, vervă și inventivitate prozodică și lexicală, procedarea a fost reluată și în volumele pentru copii (ciclul *Bondocel* ș.a.). De fapt, poetul a dus, de-a lungul celor două decenii postbelice, o „viață dublă”. Masivul volum antologic postum *Zodiac*, apărut în 1973, însoțit de o pertinentă prefață a lui Mihai Gafița și reunind cicluri inedite, scrise de-a lungul anilor (unele poeme fuseseră totuși publicate răzleț, în periodice), a revelat un **B.** foarte diferit de cel cunoscut majorității publicului: un poet nu numai înzestrat, dar și profund, dovedind o gravitate atenuată de o înțeleaptă autoironie, cultivând un lirism autentic, sensibil față de problematica intimă (dragostea, dureri și neliniști interioare, nostalgii) și major-existențială, un imagist remarcabil, un peisagist subtil. S-a vădit astfel, tardiv, că „satiricul tânjea după lirismul părăsit”, mai toate poemele „secrete”, „de sertar” punând în lumină o fațetă – cea mai autentică, probabil – a personalității sale, pe care „și-a comprimat-o din convingere” (Mihai Gafița): lirismul intimist, introspecția meditativă, ilustrată convingător și cu farmec. Poetul a dat și numeroase traduceri din literatura universală (Maiakovski, Lermontov, Schiller, E. A. Poe, B. Fondane, R. M. Rilke ș.a.).

SCRIERI: *Cântarea cântărilor*, București, 1938; *Niște fabule mici și mari pentru mari și mici*, București, 1946; *Poeme pentru un ziar de perete*, București, 1948; *Grivița Roșie*, București, 1949; *Cântec de leagăn al Doncăi. Al XXVII-lea cânt din „Povestea poveștilor”*, București, 1953; *Când în aer se simte bucuria înnoirii... 1 Mai 1954*, București, 1954; *Fabule*, București, 1954; *În târg la Iași. 1917*, București, 1955; *Bucuroși de oaspeți*, București, 1957; *Ce o să fie Bondocel*, București, 1957; *Dialectica poeziei sau Cântece despre cântec*, București, 1957; *Bondocel își alege o meserie*, 1958; *Poezii*, București, 1959; *Schimbul de mâine*, București, 1959; *Alte „niște fabule” mici și mari pentru mari și mici*, București, 1962; *Dialectica poeziei și niște fabule*, pref. Radu Popescu, București, 1962; *Partidul*, București, 1962; *O nouă poveste a vorbei*, București, 1963; *Versuri*, îngr. și pref.

Al. Chiriacescu, București, 1973; *Zodiac*, pref. Mihai Gafița, București, 1973. **Traduceri:** Kornei Ciukovski, *Spăl-de-rup*, București, 1948; *Poezia germană modernă de la Stefan George la Enzensberger*, I-II, îngr. și pref. Petre Stoica, București, 1967 (în colaborare); Bertolt Brecht, *Viața lui Galilei*, București, 1972 (în colaborare cu Emma Beniuc).

Repere bibliografice: Tudor Arghezi, *Tablete. Canto și lied*, ALA, 1934, 944; Vladimir Streinu, M. Bresliska, „Cântarea cântărilor”, TIL, 1939, 602; D. T., Marcel Bresliska, „Cântarea cântărilor”, VR, 1939, 2; Emil Gulian, M. Bresliska, „Cântarea cântărilor”, FCL, 1939, 2 186; Perpessiciu, Opere, XI, 405-408; Șerban Cioculescu, Marcel Breslașu, „Niște fabule”, ADV, 1946, 16 615; A. E. Baconsky, *Incursiune zoologică*, ST, 1955, 1; George Munteanu, *Fantezie și poezie*, ST, 1955, 4; Radu Popescu, Marcel Breslașu, „În târg la Iași. 1917”, CNT, 1956, 18; Oarcăsu, *Opinii*, 61-64; Georgescu, *Încercări*, II, 232-237; Georgeta Horodincă, Marcel Breslașu, *Dialectica poeziei*, ST, 1958, 4; Eugen Luca, *Poezia lui Marcel Breslașu*, București, 1959; Leon Baconsky, *Prin tufișurile poeziei*, ST, 1959, 10; I. Șeuleanu, Marcel Breslașu, „Alte «Niște fabule» mici și mari pentru mari și mici”, ST, 1962, 10; Petroveanu, *Profluri*, 61-74; Micu-Manolescu, *Literatura*, 104-105; Mircea Tomuș, Marcel Breslașu, ST, 1966, 10; Oarcăsu, *Oglinzi*, 178-190; Piru, *Panorama*, 70-73; Mihai Gafița, *Un om ciudat*, TMS, 1973, 15; Petre Solomon, *În atelierul poetului*, SXX, 1973, 10; Nichita Stănescu, *Un om din breasla fluturilor*, SXX, 1973, 10; Geo Șerban, *Migală artizanală și discreție*, SXX, 1973, 10; *Lit. rom. cont.*, I, 178-180; Sanda Radian, *Măștile fabulei*, București, 1983, 224-235, 250-254; Mirodan, *Dicționar*, I, 231-237; Cândroveanu, *Lit. rom.*, 120-123; *Dicț. scriit. rom.*, I, 377-379; Popa, *Ist. lit.*, I, 1073-1074, *passim*. N.Br.

BREZEANU, Vasile (17.VIII.1892, Pitești – 24.II.1968, Sibiu), prozator. Este fiul postum și nelegitim al lui Vasile Vasilescu, proprietar al unui mic teatru piteștean, crescut de bunicii din partea mamei, Gheorghe și Voica Brezeanu. După ce a absolvit clasa a IV-a gimnazială, pleacă la București, ajungând în cele din urmă figurant sub oblăduirea lui C. I. Nottara. Cooptat în trupa lui N. Reiciulescu, apoi în aceea a lui Achil Popescu, colindă orașele și târgurile muntene și oltene. În timpul războiului, face parte, împreună cu George Enescu și Jean Athanasu, dintr-o „echipă artistică de front”. Ulterior, este angajat la Teatrul Național din Craiova, Teatrul Popular, Teatrul Nostru și, o perioadă mai îndelungată, la Teatrul Ligii Culturale din București. În 1949, el se alătură actorilor de la Teatrul de Stat din Sibiu, proaspăt înființat. După o activitate de peste cinci decenii, răsplătită cu Ordinul Muncii și titlul de Artist Emerit, se retrage din teatru în 1965. Cu un simț înnăscut al scenei, a creat numeroase roluri comice memorabile.

În literatură, debutează cu nuvela *Gheorghiiță* (1930), urmată de alte povestiri și poeme în proză, publicate în „Universul” și „Ordinea”, din care câteva vor fi adunate în volumul *Victoria* (1941). Narațiune „din vremile de restriște și de avânt”, *Gheorghiiță* relatează peripețiile unui „ceretaș” în vremea primului război mondial. Adesea, firul epic, bogat și destul de interesant, e părăsit în favoarea discursului grandilocvent ori polemic. Mai bine surprinsă e progresia spaimei în sufletul adolescenților, confrunțați cu întâmplări nu o dată absurde. Schițele din *Victoria* au o compoziție mai strănsă, însă puterea de venție rămâne deficitară. Poemele în proză sunt, cele mai multe, diluate și emfatic. Superioară din toate punctele de

vedere este memorialistica. **B.** își adună, în 1941, amintirile în *Treizeci de ani în teatru*. Rescrisă și amplificată, sub titlul *O viață de actor* (1965), cartea relevă un remarcabil povestitor. Paginile în care se evocă anii copilăriei și tinereții, ca și itinerariile actoricești, sunt antrenante datorită naturaleței și umorului, episoadelor pitorești și anecdotelor din lumea rampei. Chiar opiniile asupra meșteșugului scenic nu distonează, ci au aspectul lucrului trăit. Modest și bonom, autorul a realizat o frescă documentară, dar și povestea vieții unui om.

SCRIERI: *Gheorghită*, București, 1930; *Victoria*, București, 1941; *Treizeci de ani în teatru*, București, 1941; ed. (*O viață de actor*), București, 1965.

Repere bibliografice: I. B., *Vasile Brezeanu: 30 de ani de teatru*, „Pământ românesc”, București, 1941, 2; Lucrezia Kar [Karnabatt], *Vasile Brezeanu*, „Victoria”, „Ordinea”, 1941, 2878; D. I. Atanasiu, *Jubileul lui Vasile Brezeanu*, „Ordinea”, 1942, 3091; Alex. Anestin, *Cu prilejul împlinirii a 30 de ani de carieră a artistului Vasile Brezeanu*, „Ordinea”, 1942, 3095. V.D.

BREZIANU, Andrei (14.XI.1934, București), eseist, prozator și traducător. Este fiul Adinei (n. Assan) și al lui Barbu Brezianu, scriitor și critic de artă; Dominic Brezianu este fratele lui mai mic. Este căsătorit cu scriitoarea Alexandra Târziu. A urmat Liceul Francez (1945-1948), apoi Liceul „I. L. Caragiale” din București (1948-1952). După bacalaureat, lucrează un an ca muncitor pe șantier de construcție, pentru a se putea înscrie în 1953 la Universitatea din București. După numai un an de filologie clasică, se înscrie la Institutul Teologic Romano-Catolic din Alba Iulia, continuându-și studiile la Iași, unde obține licența în 1959. Între 1960 și 1964 lucrează iarăși ca muncitor în cadrul unor cooperative de artă aplicată. În 1964, odată cu renunțarea la „dosarele de origine socială”, se înscrie la secția engleză-română a Institutului de Limbi și Literaturi Străine al Universității din București, absolvind în 1969. Între 1970 și 1985, lucrează ca redactor principal pentru literaturile engleză și americană la revista „Secolul 20”. În 1981, își susține doctoratul în filologie cu teza *Swift and His Romanian Speaking Audiences Before 1944*, tratând receptarea timpurie a marelui scriitor englez în cultura română. În 1985, este numit *fellow commoner* la Churchill College (Cambridge, Marea Britanie), pentru ca în 1986, ajuns în Statele Unite ale Americii, să fie angajat la postul de radio Vocea Americii, unde, după puțin timp, devine redactor-șef, apoi șeful secției de limba română. În 1990 și 1991, predă ca lector asociat cursuri de literatură comparată la Catholic University of America (Washington). Este unul dintre autorii volumului *Romania. A Case in Dynastic Communism* (New York, 1989), precum și editor al lucrării *Historical Dictionary of the Republic of Moldova* (Lanham-Londra, 2000). Debutază în 1967, în „Tribuna”, cu două poeme traduse din scriitorul american Wallace Stevens, iar în volum, în 1971, cu *Povestea unui poloboc, satire și alte pamflete* de Jonathan Swift, la care semnează traducerea, introducerea și aparatul critic. A colaborat cu studii de istorie literară, eseuri, proză, traduceri la revistele „Secolul 20”, „Transilvania”, „Luceafărul”, „Syn-

thesis”, „Revue des études sud-est européennes”, „Agora”, „Meridian” ș.a.

Volumul de eseuri *Odiseu în Atlantic* (1977; Premiul Uniunii Scriitorilor), consacrat spiritualității engleze, îl definește pe **B.** drept un analist erudit, meticulos și riguros, atras în special de operele „deschise”, ce lasă locul unor interpretări multiple. Din chiar acest prim volum se conturează preocupările constante ale carierei viitoare: interesul pentru opera lui Swift, din care vor rezulta o ediție critică și o teză de doctorat, și afinitatea pentru opera lui James Joyce, în legătură cu care aduce și un element inedit, dacă nu chiar spectaculos. Astfel, mergând cu scrupul detectivistic pe urma unui sumar indiciu literar, eseistul dovedește că Joyce pornea în toate componentele scrisului său de la realitate: cartea scrisă de căpitanul Hozier despre războiul de la 1877, carte ce se afla pe un raft al locuinței lui Leopold Bloom (*Ulysses*), există în realitate, un exemplar găsiindu-se la British Museum. Următorul volum, *Ieșirea la țărături* (1978), a fost receptat ca un roman mitic, ca o istorie alegorică. Deși subiectul este axat pe Războiul de Independență de la 1877, tratat cu abundență de date, totul este, de fapt, în maniera lui Joyce din *Ulysses*, inventat: născocire savantă a unui joc intelectual cât se poate de serios. Numeroase trimiteri livrești, mulțimea simbolurilor și a emblemelor fac din acest volum o scriere „cu cheie”, ce poate fi citită „ca un mic tratat de istorie scris cu procedeele prozei lui Borges” (Sorin Titel). Același demers romanesc este folosit și în *Castelul Romanului. Etymologicum parvum* (1981), o narațiune insolită de tip fantastic. Eroul, Logographus, pornește într-o călătorie inițiată în misteriosul Castel al Romanului, o fortăreață ce păzește cu strictețe o altă realitate, închisă, severă, aristocratică. Drumul este anevoios, inițierea e plină de primejdii și obstacole, dar, acestea odată depășite, se poate atinge acea nouă realitate, care, deși născocită, poate fi mai reală decât prima. Din această perspectivă, lectura devine o adevărată expediție, un proces de inițiere, în care probele de foc sunt chiar romanele, cu tâlcul lor ascuns. Tipul de scriitură practicat aici se aseamănă și uneori chiar trimite la scrierile lui Jorge Luis Borges și Hermann Hesse. **B.** este, de asemenea, autorul a numeroase antologii și traduceri din literatura engleză și americană. În versiunea lui, a fost pusă în scenă, în stagiunea 1985-1986, la Teatrul „Constantin Nottara” din București, piesa *Cum vă place*, de Shakespeare, iar *Democrația* de Iosip Brodsky a fost jucată, în 1991-1992, la Teatrul „Anton Pann” din Râmnicu Vâlcea.

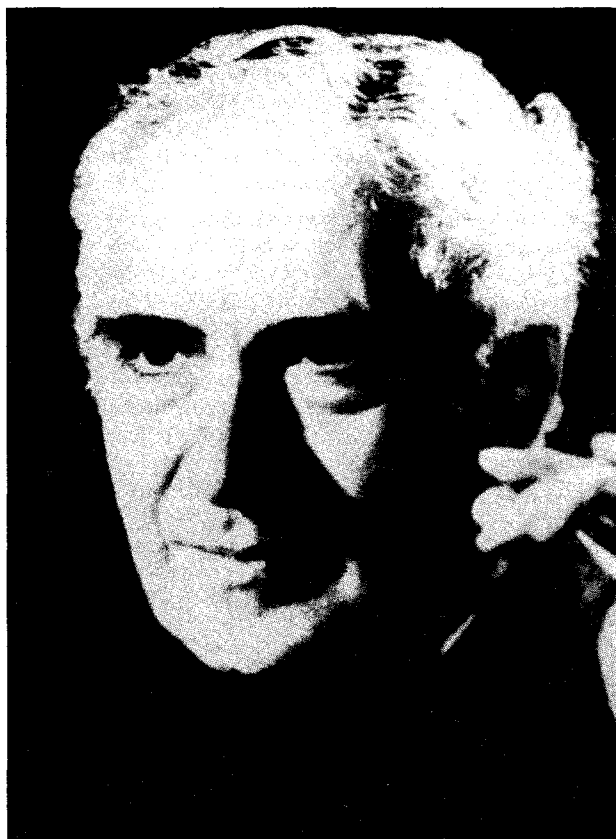
SCRIERI: *Odiseu în Atlantic*, Cluj-Napoca, 1977; *Ieșirea la țărături*, București, 1978; *Castelul Romanului. Etymologicum parvum*, București, 1981; *Translații*, Cluj-Napoca, 1982. **Ediții:** *Războiul Independenței. 1877-1878*, București, 1977. **Traduceri:** Jonathan Swift, *Povestea unui poloboc, satire și alte pamflete*, introd. trad., București, 1971, *Jurnal pentru Stella*, introd. trad., București, 1973, *Călătoriile lui Gulliver. Povestea unui poloboc și alte satire*, București, 1985 (în colaborare cu Leon Levițchi); Erich Segal, *Poveste de iubire*, introd. trad., București, 1972; Sidney Geist, *Brâncuși*, București, 1973; Robert Stone, *Sala oglinzilor*, introd. trad., București, 1974 (în colaborare); *Antologia eseului englez, I-II*, București, 1975 (în colaborare); *Istoria criticii literare moderne*.

1750-1950, București, 1979 (în colaborare); Eugen Jebeleanu, *Groapa cu lei - The Lions' Den*, ed. bilingvă, pref. Lucian Raicu, București 1980; Kostas Assimakopoulos, *Omoruri în Sparta*, București, 1983 (în colaborare cu Ecaterina Sismanoglu); Thomas a Kempis, *Imitațiunea lui Cristos*, București, 1992.

Repere bibliografice: Nemoianu, *Utilul*, 130-135; Sorin Titel, *Implicare și erudiție*, RL, 1977, 44; Sultana Craia, *O istorie hieroglifică*, LCF, 1979, 37; Mircea Mihăieș, „Ieșirea la făruri”, O, 1979, 50; Sorin Titel, *Gravitatea jocului*, RL, 1980, 4; Ioan Holban, *Thema și Castelul*, CRC, 1982, 5; Dana Dumitriu, *Provincia pedagogică*, RL, 1981, 39; N. Steinhardt, *Cuvântul și alegoria*, ST, 1981, 11; Nicolae Manolescu, *Vă place „Love Story”?* RL, 1982, 41; Gh. Grigurcu, *Translații*, F, 1983, 1; Emil Manu, *Andrei Brezianu, „Translații”*, CNT, 1983, 28; Ioan Holban, *Despre ne-trădarea cuvântului*, CRC, 1990, 16; *Dicț. scriit. rom.*, I, 379-380; Florin Constantiniu, *Un dicționar oportun*, RL, 2000, 30; Popa, *Ist. lit.*, II, 896-898; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, 42-46; Ioan Adam, Georgeta Adam, *Proba exilului*, București, 2002, 42-47; Manolescu, *Enciclopedia*, 104. C.B.

BREZIANU, Barbu (18.III.1909, București), poet, traducător, prozator și eseist. Este fiul Ioanei (n. Ulescu) și al lui Barbu Brezianu, magistrat. După absolvirea Liceului „Spiru Haret” din București și a Facultății de Drept (1932), devine șef de cabinet în Ministerul de Interne. Între 1943 și 1949, va fi magistrat, dar și angajat al Institutului de Istoria Artei. Colaborează la „Contemporanul”, „Ulise”, „Vremea”, „Curentul literar”, „Facla”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Viața românească”, „Adevărul literar și artistic” și la reviste de artă din țară și din străinătate. A semnat și Henry Grey, Judex, B. Barbu.

Atras de domenii diverse, în ciuda formației sale juridice, va debuta în presă, în 1924, cu o cronică cinematografică în prima revistă românească de specialitate, „Filmul”. Ca poet, debutează în 1930, cu volumul *Nod ars*, caracterizat de G. Călinescu ca fiind „de influență barbiană”. Versul scurt, ritmul sacadat, melodicitatea ce duce spre incantație, jocul copilăresc sau descântecul, ca și numeroasele tente exotice îl recomandă într-adevăr ca pe un emul al lui Ion Barbu. Există însă la el și o aplecare spre miniatură (în genul *Elegiilor pentru ființe mici* ale lui Eugen Ionescu), dar și spre prețiozitate și cadentă gravă, stimulate probabil și de admirația pentru opera lui Mateiu I. Caragiale, pe care B. îl cunoscuse personal și al cărui roman, *Craii de Curtea-Veche*, apăruse în 1929. Volumul următor, *Zăvor fermecat*, publicat abia în 1947, stă sub semnul versului lui Dan Botta. Există multe prelungiri ale temelor și motivelor anterioare, dar ceea ce definește *Zăvor fermecat* este atmosfera fantastic-folclorică, de basm, cu mai vechea fascinație legată de vietățile mici ale pădurii. După aceste două cărți de poezie, B. se dedică studiului artei, publicând o serie de articole în revistele de profil, precum și monografiile consacrate lui Nicolae Grigorescu, Karl Storck, N. N. Tonitza, Constantin Brâncuși, lucrări ce îl vor consacra ca un cercetător pasionat al vieții și operei acestor artiști. Atras de insolit, articolele sale pe teme literare (despre Ion Barbu, Mateiu I. Caragiale) sunt construite în jurul amănuntului necunoscut îndeobște, dar întotdeauna revelator. Altele sondează tărâmul de întrepătrundere a artelor (*Arghezi desenator, Rolul și contri-*

buția lui Bolintineanu la înființarea și dezvoltarea artelor plastice în Principatele Române). La vârsta senectuții, debutează în proză cu volumul *Jaf în dragoste* (1993), prefațat nu întâmplător de un poet, Ștefan Aug. Doinaș. Textele, de mică întindere, sunt adevărate poeme în proză, care păstrează o mare parte din suprealismul debutantului din 1930. Cele mai ample, unde autorul poate experimenta modalități narative noi, din care nu lipsesc viziuni onirice, descrieri de interior somptuoase sau urmuziene, îl recomandă ca pe un foarte modern autor de literatură fantastică. Ambiguitatea, echivocul, ezitarea rămân caracteristicile principale ale acestei prozei, întregite de ironia fină și de umorul de bună calitate.

În periodice a publicat traduceri din Villon, Shakespeare, Ronsard, Felice Bartolozzi, James Welton Johnson, Kipling, E. Lönnrot, iar în volume, tălmăcirii din R. E. Byrd, Charles Nodier ș.a., dar și o versiune din *Kalevala*, distinsă în 1942 cu Premiul Institutului de Cooperare Internațională de pe lângă Liga Națiunilor. A mai primit Premiul „Ion Andreescu” al Academiei Române (1976) și Marele Premiu al Uniunii Artiștilor Plastici pentru întreaga activitate (1997).

SCRIERI: *Nod ars*, București, 1930; *Zăvor fermecat*, București, 1947; *Karl Storck*, București, 1954; *Nicolae Grigorescu*, București, 1959; *Desenul alfabetului viu*, București, 1961; *Tonitza*, București, 1967; *Opera lui Constantin Brâncuși în România*, București, 1974; *Jaf în dragoste*, pref. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1993; *Brâncuși în România*, București,

1998; *Desfăcare*, pref. Lucian Boz, București, 1998. **Traduceri:** *Kalevala. Țară de viteji*, introd. I. M. Sadoveanu, București, 1942; ed. pref. Șerban Cioculescu, București, 1974; ed. București, 1999; R. E. Byrd, *Singur*, București, 1942; Balzac, *Opere*, IV, București, 1958; Charles Nodier, *Trilby*, București, 1973 (în colaborare cu Micaela Slăvescu); Ilarie Voronca, *Interviul*, pref. Ion Pop, București, 1989 (în colaborare cu Irina Fortunescu și Ion Pop).

Repere bibliografice: Petru Comarnescu, *Un poet pur: Barbu Brezianu*, „Ultima oră”, 1929, 11; Tudor Dall, *Barbu Brezianu*, „Nod ars”, „Omul liber”, 1930, 190; C. Noica, *Notații*, VRA, 1930, 106; Lovinescu, *Scrieri*, VI, 166; Vladimir Streinu, *O perspectivă asupra poeziei noastre actuale*, RFR, 1939, 10; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 906; Adrian Rogoz, „Zăvor fermecat”, „Dreptatea nouă”, 1947, 545; Piru, *Panorama*, 118–120; Petru Comarnescu, *Barbu Brezianu*, RL, 1969, 16; [Barbu Brezianu], ALR, 133–136; Călinescu, *Literatura*, 30–35; Piru, *Ist. lit.*, 414; Răzvan Theodorescu, *Un zâmbet ne întâmpină*, RL, 1989, 11; Dan Grigorescu, *Poezie și rigoare*, „Arta”, 1989, 3; Cornel Regman, „Jaf în dragoste”, JL, 1994, 25–28; Barbu Cioculescu, *O carte-recital*, RL, 1994, 19; Lucian Boz, *Reflecții pe marginea „Jafului în dragoste”*, JL, 1994, 29–32; *Dict. scriit. rom.*, I, 380–381; Octavian Soviany, *Un „fantezist” și micile lui capodopere*, CNT, 1997, 25–27; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 221–229; *Barbu Brezianu*, DCS, 79–80; Hrimiuc-Toporas, *Atelier*, 291–301; Octavian Soviany, *La reeditarea unei traduceri*, „Cuvântul”, 2000, 9; Pavel Șușară, *Barbu Brezianu*, RL, 2002, 12. C.Br.

BREZIANU, Dominic (13.X.1940, București), poet. Este al doilea fiu al Adinei (n. Assan) și al lui Barbu Brezianu, scriitor și critic de artă; Andrei Brezianu este fratele lui mai mare. Licențiat în filologie romanică (limba franceză) la Universitatea din București, debutează în 1968 în „Cronica”. Colaborează, cu versuri, la „Familia” și „Lucaefărul”. În 1976, participă cu poemul *Cursul aurului* la concursul All Nations Poetry Contest, organizat de Triton Colege – River Grove, Illinois (SUA) și obține medalia de aur. Mai târziu, o altă distincție îi încununază participarea la World of Poetry Press din Sacramento. În 1980, emigrează în SUA (California), unde practică psihologia. Colaborează la câteva dintre cele mai importante reviste literare ale emigrației: „Mele” (Honolulu), „Limite” (Paris) și „Agora” (Philadelphia). Din 1990, revine în viața literară din țară cu grupaje de versuri publicate în „Lucaefărul”, „Contra-punct”, „Jurnalul literar”, „Viața românească” ș.a.

Volumul *Cu mai puține cuvinte*, publicat în 1996, reunește versuri scrise între 1970 și 1990. Influențat într-o oarecare măsură de autorii săi preferați, Walt Whitman și Carl Sandburg, Artur Lundkvist și Giuseppe Ungaretti, B. cultivă o lirică modernă unde se pot recunoaște tehnicile poeziei americane, dar și o manieră des întâlnită în poezia românească a anilor '80, inserția în vers a unor nume, locuri, personaje, opere celebre etc. Scrisul său înregistrează și o poezie de notație, selectând imagini instantanee din cotidian sau din amintire, stări de spirit și evenimente biografice: „Aburul gri-mov al Veneției, în zorii echinoxului/ La breakfast turiștii vorbesc necunoscute limbi cu glasuri guturale/ Așteptând din clipă-n clipă/ hotelul/ la cer să se ridice/ propulsat de aripi de îngeri” (*Piața San Marco*). Critica a apreciat căutările poetului, considerând că „avem de-a face cu o retină tinerească neîncenușată, avidă

să cuprindă cât mai larg, cât mai departe, dar cu mijloace de esență... esenței” (Cornel Regman).

SCRIERI: *Cu mai puține cuvinte*, București, 1996; *Escale*, București, 2000.

Repere bibliografice: Nina Cassian, *Dominic Brezianu*, LCF, 1975, 23; Cornel Regman, *Dominic Brezianu*, „Cu mai puține cuvinte”, JL, 1996, 29–32; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, 247–252; Mariana Filimon, *Salonul imaginar*, CNP, 2000, 10–12. M.P.-C.

BRILL, Tony (14.I.1910, Craiova – 12.III.1986, București), folcloristă. După studiile gimnaziale și liceale făcute în orașul natal, a urmat studii universitare la Facultatea de Litere și Filosofie din București. Între anii 1950 și 1967, a fost cercetătoare la Institutul de Etnografie și Folclor din București.

După ce teoretizează *Principiile clasificării legendelor populare românești* (1966), le aplică practic în primul tom al corpusului acestei specii a prozei populare: *Legende populare românești* (1981). Selecția, din care inițial au fost tipărite legendele cosmosului, florei și faunei, a fost alcătuită pe baza cercetării a 120 de autori, 224 de volume, 278 de periodice, precum și a unor manuscrise aflate în arhive. Autoarea și-a asumat riscul de a include aici și „texte oarecum dubioase din punctul de vedere al unei autenticități de prim grad”, însă a făcut-o pentru a înlătura „surpriza atestării ulterioare a unor variante ale legendelor expuse”. Cenzura a descompletat repertoriul legendei, înlăturând aproape 300 de texte. O ediție fidelă concepției autoarei este *Legende populare românești* (I–III, 1994). În manuscris au rămas *Catalogul tipologic al legendelor populare românești*, *Index tipologic și bibliografic bilingv (româno-francez)* și *Catalogul tipologic al poveștilor cu animale cu formule*.

SCRIERI: *Principiile clasificării legendelor populare românești*, REF, 1966, 3; *O povestitoare din Hațeg. Fantezie și realitate în basmele și viața povestitoareii Sânziana Ilona*, în *Studii de folclor și literatură*, București, 1967, 191–245; *Quelques remarques sur la typologie des légendes populaires*, în *Aspekte der Volksprosaforshungen in Romänien*, București, 1969.

Culegeri: *Legende populare românești. Legende istorice*, București, 1970; *Legende geografice românești*, București, 1974; *Legende populare românești*, introd. edit. I, București, 1981; *Legende populare românești*, vol. I: *Legendele cosmosului*, vol. II: *Legendele florei*, vol. III: *Legendele faunei*, București, 1994.

Repere bibliografice: Ligia Bârgu-Georgescu, *Tony Brill (1910–1986)*, REF, 1987, 4; Ion Cuceu, *Tony Brill (1910–1986)*, AAF, 1991, 241–242; Datcu, *Dict. etnolog.*, I, 113–114. I.D.

BRITANICA, revistă literară apărută la Cernăuți, lunar, din martie 1938 până în iunie 1939, sub egida Asociației Anglo-Române, secția The Young Friends of England. Director fondator este Gh. Petrescu-Prim, iar redactor-șef, Const. A. Calafateanu. Din noiembrie 1938, locul de apariție este Craiova, iar redactor devine Pamela Young. Într-un *Cuvânt introductiv*, se arată că scopul ei „nu este nici politic, nici social, nici de polemică” și că „a luat ființă din dorința vie a tinerimii de a cunoaște literatura engleză, de a descoperi «grădinile și comorile» culturii și civilizației engleze”. În ciuda posibilităților mai degrabă

modeste, revista încearcă să-și atingă obiectivul prin publicarea unor traduceri, note de călătorie și articole istorice sau istorico-literare cu subiecte britanice. Cele mai importante sunt traducerile. Se rețin versiunile românești ale unor poeme de Robert Browning, William Wordsworth, Walter Scott, A. Tennyson, John Keats, Edmund Spenser, S. T. Coleridge și ale unor proze de Alexander Pope și Henry Fielding. În privința criticii, sunt de semnalat doar câteva articole de popularizare. Pamela Young scrie despre *Lord Tennyson și opera sa poetică*, iar Gh. Petrescu-Prim prezintă personalitatea și opera unor autori de seamă în articolele *Figuri mari în literatura engleză și John Milton, „Paradisul pierdut”*. Tot Gh. Petrescu-Prim publică interesante însemnări de călătorie și, de asemenea, un scurt curs practic de învățare a limbii engleze fără profesor. Alți colaboratori: Cecilia Niculescu, T. Valerian, Mihai Cosmineanu, publiciștii englezi Ralph Hewins, John Connel. I.M.

BRUMARU, Emil (1.I.1939, Bahmutea, j. Tighina), poet. Este fiul Elisabetei (n. Trelea) și al lui Grigore Brumaru, funcționar la CFR. După absolvirea Liceului Național din Iași (1955), urmează, tot acolo, cursurile Facultății de Medicină Generală, devenind medic în 1963 și profesând medicina, timp de doisprezece ani, la Dolhasca (mică localitate, nod feroviar lângă Fălticeni). Primele versuri îi apar în decembrie 1966, în revista „Luceafărul”. Debutul editorial are loc în 1970, cu volumul *Versuri*, distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor. Se alătură, la sfârșitul anilor '60, „grupului oniric” (care îi reunea pe Leonid Dimov, Dumitru Țepeneag, Vintilă Ivănceanu ș.a.). Din 1983, a lucrat, timp de doisprezece ani, în redacția revistei ieșene „Convorbiri literare” (corector la început, mai târziu redactor, redactor-șef adjunct). A colaborat la „Luceafărul”, „Amfiteatru”, „Tribuna”, „Steaua”, „Familia”, „Argeș”, „Echinox”, „Convorbiri literare”, „România literară” (revistă în care ține, din 1992, rubrica „Cerșetorul de cafea”) ș.a. Este laureat al Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” (2002).

Aparent, într-o primă instanță, poezia lui **B.** s-ar situa în filiația liricii de contemplație domestic-bucolică ori gospodăresc-intimistă a unor simbolști și postsimbolști români din primele decenii ale veacului al XX-lea. S-a vorbit și despre descendența sa din G. Topîrceanu, legat de modul de a produce „suprarealitatea afabilă, plutitoare, plină de deliciale spiritului îndulcit, melancolizat” (Gh. Grigurcu); s-a remarcat afinitatea dintre o *Elegie* din volumul de debut („O, vechi și dragi bucătării de vară, / Simt iar în gură gust suav de-amiază / Și în tristețea care mă-nconjoară / Din nou copilăria mea visează: / Ienibahar, piper prăjit pe plită, / Pești groși ce-au adormit în sos cu lapte, / Curcani păstrați în zeama lor o noapte / Spre o delicatete infinită, / Ciuperci cât canapeaua, în dantele, / Icre cu bob bălos ce ochiu-și cască / Aluaturi tapitate crescând grele” etc.) și *Cămara cu fructe* a lui Ion Pillat; în fine, poetul a fost asemuit uneori cu B. Fundoianu, versuri precum „Din staule dulci de-amintire / Vițeii ne cheamă cu muuu, / Copacii-și procură jobene / Și mor eleganți” etc. autorizând, ce-i drept, analogia, și, mai ales, cu Francis Jammes (poezia

micilor viețuitoare, inofensive și umile, contemplate cu atenție binevoitoare, în cadru bucolic etc.). Pe de altă parte, se pot percepe și ecouri din M. Blecher, dar și din poezia „dinamitardă” a „generației războiului”, îndulcite însă, acestea din urmă, prin fixarea în derizoriu și parodie. Ca și, fără îndoială, „trimiteri” la Tudor Arghezi și Ion Barbu. Totuși, aceste afinități ori coincidențe nu dau seama integral de panoplia și maniera poetului, din care răzbat incontestabil accente goliardice, uneori villonești, mai ales în nerușinat-candidele epitalamuri, irmoase ori invocații erotice. Oricum, nu în asemănări ori filiații stă valoarea poeziei lui, ci în originalitatea extrem de rafinată a „formulei”. În pofida „modestiei” aparente, a caracterului „insignifiant”, așa-zis mărunț, anodin și intimist al tematicii, a candorii angelice a liricii sale, **B.** ocupă în tabloul poeziei românești postbelice un loc important. Excelența versificației, frumusețile lexicului, consistența imaginii nu explică în sine și întru totul importanța incontestabilă a poetului. La originalitatea și valoarea liricii sale participă substanțial inteligența temperatoare a hedonismului pătimaș, autoironia, „parodia” omniprezentă și afectarea hătră, candoarea — mimată și efectivă, într-o formulă sofisticată —, fascinația îmbătătoare a anodinului și „privatului”, magnificarea derizoriului, cu poftă și cu chef, până la săvârșirea unui „salt” — relevant și grav — la nivelul ontologicului. O viziune panerotică, o senzualitate generalizată îi este specifică acestui poet care trăiește „o voluptate parodică a miracolului, într-un univers al intimității pus în rama parodiei, dar cu o substanță ce exultă în continue miracole diafane și candidă” (Al. Cistelean). Descoperind, prin contemplare intensivă și

jubilatorie, feericul și paradisiacul în sânul cotidianului, el e, prin excelență, poetul „spațiului închis”, securizant și liniștitor, în sensul definit și aprofundat de criticul Valeriu Cristea (un „record” de „spațiu închis” fiind oferit chiar de titlul unuia dintre volume: *Dintr-o scorbură de morcov*, 1998). Se pot remarca și accente urmuziene, ca și elemente din patrimoniul — extins — al „onirismului”, căruia poetul i s-a raliat. Predomină însă originalitatea, imediat sesizabilă la parcurgerea oricărui poem. Iată, de pildă, un eșantion de glorificare a obiectului gospodăresc banal (în speță, un dulap): „Dulap obscur, în tine arde-un înger / Îmbobocit pe rășniți de cafea, / Visând piper rotund și zahăr cubic, / Fără să-ți știe taina nimenea. // Ouă adânci cu-amiezi sub coaja fină / Tu-ascunzi tăcut, miresme ce le ierți, / Dulci farfurii cu sufletul ca roza / De parfumat lângă mari pești inerti.” Altundeva, poetul adresează patetice invocații unor entități reputat prozaice: „O, magazii de mărfuri ! / O, sfecle vechi de zahăr !” Consemnarea unui acces de jubilatatorie frenezie olfactivă sună astfel: „Subțire și isteric piperul mă înțeapă, / Un miros greu de pâine mă mângâie pe mână, / Parfumuri moi și albe din maldăre de lână / Și-n toate, unsuroasă, aroma grea de ceapă. // Miroase a rugină și-a apă clocotită. / E ceaiul. Ascuțime stridentă de lămâie” etc. Iată și o secvență dintr-un poem *Despre ce mai știu motanii*: „Noi știm că există fântâni / Cu buze umflate și moi // Și-n perii păianjeni bătrâni, / Și-un hău nesfârșit în butoi / Și bile de apă ce vor / Pe-ascuns să ne intre-n urechi, / Mereu ne-așin calea, în zori, / Melci putrezi și râme străvechi.” „Discursul îndrăgostit” al poetului e polimorf, fie ludic, candid și ghidus, fie, alteori, afectat impudic, salvat de la trivialitate de ironia și candoarea de fond: „De ce nu vrei să-neeunești, la ora cinci / După-amiază, când e atât de bine, / Și în sufrageriile adânci / Să faci pe preșuri tunde dulci cu mine” ; „Ți-e trupul scos din muzici / De flaute subțiri / De-aceea de popoul / Tău singură te miri // Că ți-i atât de mare / Și-atât de despicat / Când iese lin din rochii / Pe-o margine de pat // Și de rușine-obrajii / Și fesele-ți se fac / Mai roșii decât floarea / Cea roșie de mac...” ; „Sufletul meu blând ca boul / Care-ți rumegă furoul / Sufletul meu zvelt ca renul / Care-ți ia-n coarne sutienul, / Sufletu-mi crud ca coioții / Care-ți ronțăie chiloții” ; „Azi e joi, mâine e vineri, / Lasă-mă, fără rețineri, / Să-ți scot izmenețele, / Sărutu-ți mânuțele, / Ca să-ți vad iar soarele, / Sărutu-ți picioarele / Cu razele-n cărlionți / Și-apoi să mă-mpușc c-un glonț : / Piuuuuuuu..... / Pe lume să nu mai fiu” ; „Mladă Madă, / Vin’ și adă / Trupul tău precum o spadă, / Cu sânii mari și de pluș / De o parte și de alta / De tăiuș. / Și mai adă, / Mladă Madă, / Ceea ce-i și stuf și baltă / Dulce / Între craci lungi, de m-aș duce / Ca pe-un drum, pe ei, o viață / Să ajung, spre dimineață / Când mi-e frig, / La rozvântul cărlig, / Sufletul să mi-l atarn: / Zbârrrrn !!!” Se cuvine subliniat că, în pofida demonstrațiilor de lascivitate, poetul nu devine niciodată obscen, lirica sa, chiar atunci când e afectat licențioasă, echivalând cu un „rit purificator” (Lucian Raicu). Dacă nu se poate spune că ar fi propriu-zis un „poet fără evoluție”, trebuie observat că la el „evoluția” e discretă, greu sesizabilă, rezidând mai degrabă în fine modulații de ton ori în focalizarea

„tematică” variabilă, decât în prefaceri radicale de viziune și manieră. Câte un „personaj” — cum ar fi „detectivul Arthur” și Julien Ospitalierul (preluat din *Trois contes de Flaubert*), parțiale alter ego-uri ale eului liric, dar și, cu „partituri” mai mici, Reparata și Pirata — e reluat în mai multe volume. Printre piesele versificate, B. strecoară uneori și mici narațiuni fanteziste, așa-zis în proză, de fapt tot poeme, în ultimă analiză: sunt compuneri onirice asemănătoare — dar vag, rămânând originale — cu povestirile din primele volume ale lui D. Țepeneag. S-a presupus și că refugiarea în ludic și hedonism ar fi fost o formă de evaziune în fața somației agresive a „istoriei”, în timpul regimului totalitar. Se poate obiecta că, totuși, există poeți „evazionști” în orice timpuri istorice, chiar sub regimuri democratice, nu oricine e „obligat” să cânte politicul sau, pieptiș și explicit, să interogheze existențialul. E foarte probabil că, născut cu douăzeci de ani mai devreme ori mai târziu, poetul s-ar fi exprimat într-un mod asemănător cu cel care l-a consacrat. Pe de altă parte, o poezie ca a lui B. se dovedește până acum mai durabilă decât unele producții convenționale ale unui modernism solemn-înfiorat, care datează. Dintre contemporani, poetul a fost asemănat, sub diferite raporturi, cu Leonid Dimov, Marin Sorescu, Șerban Foartă, Petre Stoica, Mircea Ivănescu (ar mai putea fi adăugați George Almosnino și Constantin Abăluță), față de care însă, după cum a remarcat judicios Alex. Ștefănescu, diferă totuși sensibil.

Că lirica lui Emil Brumaru are un caracter panerotic, e o propoziție inatacabilă. Lascivitatea, jocul amoros, așteptarea adorantei, dilemele sentimentale alcătuiesc hrana sa cea de toate zilele, ca și viziunea corespunzătoare unor asemenea trăiri, conținând extrapolarea erosului asupra obiectelor „îndrăgostite”, asupra iatacului, asupra peisajului de provincie și a mirabilelor „bucătării de vară”, asupra grădinilor de zarzavat, magaziiilor, cișmelelor și, nu în ultimul rând, asupra savorii gastronomice, născătoare de „dulci ispite”. Un soi de atracție senzuală polarizează mai toate elementele realului în funcție de un centru libidinal, în jurul căruia ele plutesc cu grație, cu un aer de necurmat vis, precum într-un balet feeric.

GHEORGHE GRIGURCU

SCRIERI: *Versuri*, București, 1970; *Detectivul Arthur*, București, 1970; *Julien Ospitalierul*, București, 1974; *Cântece naive*, București, 1976; *Adio, Robinson Crusoe*, București, 1978; *Dulapul îndrăgostit*, postfață Alex. Ștefănescu, București, 1980; *Ruina unui samovar*, București, 1983; *Erotice*, București, 1997; *Dintr-o scorbură de morcov*, cu ilustrații de Răzvan Luscov, București, 1998; *Poeme alese. 1959–1998*, Brașov, 2003; *Opera poetică*, I–II, Chișinău, 2003.

Repere bibliografice: Leonid Dimov, *Pledoarie pentru un nou poet*, VR, 1969, 12; Leonid Dimov, *Un cavaler rătăcitor*, ARG, 1970, 8; Nicolae Manolescu, „Mă numesc Julien Ospitalierul...”, RL, 1974, 11; Lucian Raicu, *Poezia unui bucolic*, RL, 1974, 20; Mihail Petroveanu, „Detectivul Arthur” de Emil Brumaru, VR, 1971, 7; Raicu, *Critica*, 337–344; Al. Andriescu, „Cântece naive”, CRC, 1977, 7; Valeriu Cristea, „Spre o delicatețe infinită”, RL, 1977, 13; Simion, *Scritori*, I, 322–327; Iorgulescu, *Scritori*, 38–39; Poantă, *Radiografii*, I, 295–297; Florin Mugur, *Emil Brumaru*, ST, 1979, 3; Grigurcu, *Poeți*, 448–455; Cristea, *Faptul*, 150–153;

Doinaș, *Lectura*, 219–223; *Lit. rom. cont.*, I, 728–730; Gheorghiu, *Reflexe*, 81–84; Cristea, *Modestie*, 76–79; Pop, *Jocul*, 328–396; Călinescu, *Biblioteci*, 136–144; Grigurcu, *Existența*, 227–241; Cisteleanu, *Poezie*, 191–194; Florin Mugur, *Schițe despre fericire*, București, 1987, 262–268; Micu, *Limbaje*, 194–201; Lucian Alexiu, *Serbările galante*, O, 1990, 15; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 150–153; Dumitru Țepeneag, *Reîntoarcerea fiului la sânul mamei rătăcite*, Iași, 1993, 60; Ioan Holban, *Apocalipsa într-o lume de hârtie*, CRC, 1994, 1; Negoitescu, *Scriitori contemporani*, 65–69; Micu, *Scurtă ist.*, I, 429–430; Ulici, *Lit. rom.*, I, 130–132; Leonid Dimov, Dumitru Țepeneag, *Momentul oniric*, îngr. Corin Braga, București, 1997, 130–132, 156–157; Gheorghe Grigurcu, *Slăbiciuni secrete*, RL, 1998, 28; Alex. Ștefănescu, *La o nouă lectură: Emil Brumaru*, RL, 1998, 45; *Dicț. analitic*, I, 338–340; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 154, 181, 310, 311, 328, 371, 386; Bucur, *Poeți optzeciști*, 37–39; *Dicț. esențial*, 116–117; Grigurcu, *Poezie*, I, 145–150; Manolescu, *Lista*, I, 181–188; Paul Dugneanu, *Al doilea val*, București, 2001, 57–70; Cristea-Enache, *Concert*, 81–87; Popa, *Lista*, I, 550–551; Ovidiu Morar, *Emil Brumaru – un melancolic incurabil*, CL, 2002, 1; Doris Mironescu, *Poezia ca spațiu de locuit*, CL, 2002, 7; Dan C. Mihăilescu, *Emil Brumaru, „Poeme alese. 1959–1998”*, LAI, 2003, 31; Marius Chivu, *„Poetul ca mătasea”*, RL, 2003, 34; Gheorghe Grigurcu, *Poezia lui Emil Brumaru*, RL, 2003, 44; Ion Bogdan Lefter, *Emil Brumaru, poetul singurătății*, OC, 2003, 196; Emil Galaicu-Păun, *„În apropierea cărții visate”* (interviu cu Emil Brumaru), OC, 2003, 196; Rodica Ilie, *Emil Brumaru*, Brașov, 2003. N.Br.

BRUNEA-FOX, F. (pseudonim al lui Filip Brauner; 18.I.1898, Roman – 12.VI.1977, București), reporter, gazetar și traducător. Fiu al Leiei și al lui Simcha Brauner, **B.-F.** își petrece copilăria la Iași, într-un mediu pitoresc și cu mistere de ghetou. La Liceul Național este coleg cu Ionel Teodoreanu și cu Al. A. Philippide, în revista căruia, „Zări senine” (1915), semna și el, iar cu Beno Wechsler (B. Fundoianu, prietenul de-o viață) face traduceri din Baudelaire. Debutează cu poezii, semnate Pan, la „Versuri și proză” (Iași, 1915) și în gazetărie, la „Arena” (1918). La sfârșitul primului război se stabilește în București, unde frecventează un an „Universitatea liberă”. Captivat de efervescența artistică a avangardei, **B.-F.** a semnat texte moderniste în revistele „75 H. P.”, „Punct”, „Puntea de fildeș”, „Integral” (1925–1928) – din a cărei redacție a făcut parte, alături de M. H. Maxy (director), Ion Călugăru, Ilarie Voronca –, „Contemporanul”, „unu”. Influențat de principiile avangardei privind revelația realului și a vieții moderne, explorează brut, neliteraturizată, realul și a revine spre condiția „super-reporterului” invocat de manifestele mișcării. Atracția spre jurnalism îl conduce în redacția marilor ziare de stânga, gășind la „Adevărul” un mentor în C. Mille. Vocația fiind descoperită, se dedică unei cariere gazetărești prodigioase. Strălucirea profesională o dobândește ca redactor la „Dimineața” (1925–1937) și „Adevărul” (1932–1937; revine colaborator între 1946 și 1951), până la suspendarea gazetelor democratice de către guvernarea de dreapta. A colaborat masiv la numeroase periodice: „Absolutio”, „Mântuirea”, „Clopotul”, „Caietele lunare”, „Revista pentru toți”, „Adam”, „Zodiac”, „Magazinul”, „Stânga”, „Cuvântul liber”, „Reporter”, „Curier israelit”, „Jurnalul”, „Jurnalul de dimineață”, „Torța”, „Răspântia”, „Femeia și căminul”, „Timpul”, „România liberă”, „Flacăra”,

„Presa noastră”, „Viața românească”, „Magazin”, „Contemporanul”, „România literară”, „Lucașfăruș”, „La Roumanie d’aujourd’hui” ș.a. Semnătura consacrată va fi F. Brunea-Fox (aluzie la producătorul de ziare de actualități), cu variante prescurtate: F. Br., F. Br. Fx., fx. ș.a. Folosește pseudonimele Fox, Mac, Pan, Potomac. În anii postbelici, își asigură existența prin traduceri din franceză și engleză (literatură, eseistică, pedagogie), uneori în colaborare cu soția sa, Lisette Daniel-Brunea. Revine târziu în presă, când rolul reporterului se va estompa în favoarea memorialistului.

Scrisul pe care l-a desfășurat peste o jumătate de veac acest „trăpaș al condeiului” (St. Roll) îl poartă de la experimentele estetice ale avangardei, care vor patrona permanent libertatea frondeurului și imagistica iconoclastă, percutantă, la militantismul gazetarului și la succesele unei vedete în presa de mare tiraj. Efigia literară aparține desigur reporterului, sustras deliberat beletristicii pentru a-și exploata vocația, creându-se pe sine în cadrul unui gen în resurrecție, emancipat de la frontiera literarității și plasat în prim-plan de Paul Morand, Joseph Kessel, Pierre Mac Orlan, Blaise Cendrars sau Egon Erwin Kisch și, în sincronie, de pleiada românească: N. D. Cocea, T. Teodorescu-Braniște, F. Aderca, Ion Vinea, St. Roll, Geo Bogza ș.a. Plasat marginal între avangardiștii consacrați, este receptiv la sincretismul cultural, la ideea de „sinteză modernă”, preconizată de manifestul integralist. Fascinația dadaismului

se prelungește în articolele sale ce surprind semnificația mișcării dada — „pușcă încărcată cu zgomot pur” —, între momentul de triumf european și previzibilul sfârșit academist (*Sept manifestes dada*, 1925). Un precursor al modernismului autohton este T. Arghezi, cel care a contrariat „preocupții de zer critic” (*Arghezismul*, 1925). În prozele lui moderniste, **B.-F.** dinamitează retorica tradițională, cultivă „comedia limbajului”, dă o interpretare literală sau echivocă expresiilor metaforice, pastișează formula umoristică urmuziană. Textele subminează ordinea lumii burgheze, înlocuind-o cu un univers absurd și bizar. Personaje-marionetă, descinse din omul-robot integralist, trăiesc „sub zodie citadină”, în civilizația industrială de inspirație futuristă, în *Răzburarea lui Papușli* sau în „trilogia” *Supraamericanul*, din care a publicat fragmente: *Omul expresie*, *Avatarurile lui Abraam Texas* și *Miss Doly and Partner*. Bunăoară, Puk Taylor, „omul expresie”, servește de „album rotativ”, inspirator de imagini sau, într-o ipostază mai subtilă, de „creator de stări sufletești”. Aventurile lui se mută în spațiul fantast sud-american, la San José, orașul așezat lacustru pe „butelii de whisky”. Suprasaturația clișeeilor literare cu care jonglează, în deriziune, textele avangardiste se transferă, treptat, în mărci ale suprarealismului: metafora coalescentă, nonsensul ca procedeu stilistic, lumea fragmentară în proces de disoluție, poemul-definiție (*Poem de buzunar*).

Inversând raportul ficțiune-viață, **B.-F.**, ca și Puk, personajul său, „sări din mers în realitate”, din poemul suprarealist în reportaj. O poetică a reportajului, detectabilă în declarațiile sale, trimite la funcția reporterului, de comentator și creator de opinie, acomodată flexibil la „temele” cotidianului („nu trebuie să aibă o singură peniță”), de o receptivitate totală în abordarea realului („ochiul reporterului e ca un ochi de muscă: un ochi multiplu”). Practica reportajului este pentru un scriitor „o disciplină și un filtru”, un exercițiu de spontaneitate. Autor și actor al relatărilor sale (în care pasajele autoreferențiale nu lipsesc), **B.-F.** atestă o maieutică imbatabilă cu interlocutorii de pe orice palier social. El este gazetarul independent, apt să conteste opinia oficială, să remodeleze conștiința publică prin dezvăuirile sale. Comentariul nud, de fapt divers, ancheta socială sau reportajul-proces surprind imaginea pregnantă și contrastantă a României interbelice, înregistrând, cu pre-dilecție, consecințele sociale ale recesiunii. Unicitatea o dă reportajul lumii din subteranele societății, în tablouri, de o minuție halucinantă, ale sărăciei absolute. Gazetarul a băntuit mahalalele Bucureștilor (înainte ca „periferia” să devină o modă literară), acele teritorii imunde, uitate de autorități, din Vitan și din Câmpul Veseliei la Gropile lui Ouatu — unde descoperă o umanitate la limita extincției patologice, în Cuțarida („republica gunoiului”), Grant, Crângăși („ținutul lutului”), trecând prin cartiere cu o mai precisă identitate: Colentina, Floreasca, Dudești, Obor. Reporterul este atras mai ales de zona Griviței și a Gării de Nord, un nucleu incandescent, cu un „duh tănuț” ce băntuie temperamente violente, un lumpen primar, balcanic (*Patul nr. 6*). El este, în special, reporterul vieții nocturne, vag cunoscute, a marelui oraș. În reportajele — multe la limita scriiturii românești, cu accente

mateine — din ciclurile *Apașii Capitalei*, *Noapți bucurestene* ș.a., adulmecă și portretizează lumea „țațelor” și a proxenetilor („baronul” Lăzărică, Sbhonghici, „un simbol social”), a peripateticienelor uzate, a bandiților (Gaetan, asasinul „mondén”), a „candriilor” brutali și pitorești. Conform principiului că mizeria își are „subdiviziunile” ei, anchetele lui sociale au ca teme: *Cum trăiesc oamenii*, *Meserii umile*, *Bursa hainelor vechi*, *Un azil de bătrâni* (stație terminus pentru „vechituri umane”), *Trustul cerșetorilor* (demistificare ratată a antreprenorilor milei). În serialul *Unde voi naște?*, pericolul melodramei este contracarat de interogația vitriolantă la adresa societății. Reporter, prin excelență, al Bucureștiului, **B.-F.** a străbătut, în egală măsură, România Mare, din Maramureș în Basarabia, de la Porțile de Fier la mare, însoțit de excelentul fotoreporter I. Berman. Anchetează tragediile de la Borșa, devastată de un incendiu suspect, sau schițează, cu o duioșie ironică, scene de gen din viața rituală a evreilor săraci din Sighet. A realizat „fiziologii” provinciale despre Iași, Bârlad, Pașcani, Botoșani, despre micile porturi dunărene — Calafat, Turnu Măgurele —, pustiite de stagnare, sau despre Sulina, „portul broaștelor”. A pornit o campanie gazetărească, fără sorți de izbândă, pentru turcii din Ada Kaleh, exploatați de „sultanul” Ali Kadri. A iscodit prin mahalalele turcești din Constanța după „negustorul de lipitori” și a fost singurul reporter care a cunoscut geografia stranie din Insula Șerpilor. *Aventuri malteze* este „jurnalul de bord” al „cruciatului” în insula traficantilor internaționali de carne vie, având în vizor „artatele” românce, o faună feminină fin incizată portretistic. A cultivat, ocazional, reportajul politic (despre trucajele campaniilor electorale, dând portrete caricaturale de parlamentari (Jean Lahovary)). A inovat genul de interviuri, cu *Oameni politici în intimitate* („Dimineața”, 1931) — Iuliu Maniu, Al. Vaida-Voevod, O. Goga, I. G. Duca, C. Argetoianu, Al. Averescu, dr. N. Lupu, la proprietățile lor cu aer patriarhal (Bădăcin, Ciucea, Măldărești etc.). Oaspetele gazetar ocolește asperitățile politicului, atent să descopere pasiuni și hobby-uri pentru un portret inedit. A fost primit, la Mogoșoaia, de Marta și George Valentin Bibescu, eroul unor riscante aventuri aviatice. Nu pierde ocazia de a intervieva diplomați și scriitori străini: Louis Barthou, Paul Morand, Felix Gaiffe, de la Sorbona, dar și pe celebra Ana Sage, „femeia în roșu”. Celebritatea și-a consolidat-o prin impactul reportajelor sale senzaționale. Cu *Cinci zile printre leproși* (1928), reportaj-proces, comparabil cu *Dragoste și lepră* (1943) de Egon Ervin Kisch, el reușește „a descoperi America pentru autorități” (T. Arghezi), denunțând condițiile inumane, bine camuflate, din lazaretul de la Lărgeanca, în Deltă, până la evadarea bolnavilor cu „lepră vagabondă”. O capodoperă este reportajul-parabolă *Trenul fantomă*, adică „trenul secolului [...] reprezentând panica unei epoci”. Descripția și portretistica subsumează mărcile stilistice ale poeziei avangardiste: vagabondul caută „pepita unei coji de pâine”, „visul zace ca un înger tăiat de tren” etc. Stilistica pregnantă a reportajelor sale, amestec de revoltă și toleranță, potențial tragic și lirism, incisivitate, sarcasm și umor, este la fel de importantă ca evenimentul relatat. Memorialistica literară își revendică grupajul

Lentile, despre prieteni scriitori și artiști: B. Fundoianu, Ilarie Voronca, I. Ross, I. Berman și Tudor Arghezi, Geo Bogza. Sunt evocate și figuri de odinioară: buclușul călugăr Mardarie Vlahuță, Vasile Kogălniceanu, socialiștii Zamfir C. Arbore și Panait Moșoiu. Înscriindu-se în literatura holocaustului, *Orașul măcelului* (1941), un pamflet corosiv și patetic, de o iudaitate profundă, bazat pe o experiență-limită — rebeliunea legionară din ianuarie 1941, surprinde în instantanee macabre „dinamica distrugerii” din cartierele evreiești, ororile asasinatelor din pădurea Jilava, supraviețuirea miraculoasă a rabinului Gutman. Autorul face rechizitoriul unei ideologii politice a cărei „metafizică” rasială sfârșește într-un brutal pogrom. O altă epocă totalitară va inhiba scriitoricește pe cel ce se considerase integrat socialmente pozițiilor de stânga. Într-o carte târzie, *Hârca piratului. Peisaje dunărene* (1957), dincolo de comentarii și epizicări mediocre, dialoguri imaginare, tonul vag festiv, răzbat imagini pregnante ale reporterului de altădată: Delta mirifică — o Amazonia locală — sau haloul fantastic al dostoevskianului Igor Radomirski, ultimul „vrăjitor” de albine de la Isaccea. O figură a secolului al XX-lea, „însuși reporterul” (Geo Bogza), **B.-F.** rămâne egalul marilor jurnaliști ai lumii moderne.

SCRIERI: *Cinci zile printre leproși*, pref. D-rul Ygrec, București, [1929]; *Orașul măcelului*, pref. A. L. Zissu, București, [1944]; ed. București, 1990; ed., pref. Z. Ornea, București, 1997; *Hârca piratului. Peisaje dunărene*, București, 1957; [*Proză și versuri*], ALR, 137-145; *Reportajele mele. 1927-1938*, îngr. și postfață Lisette Daniel-Brunea, București, 1979; *Memoria reportajului*, îngr. Lisette Daniel-Brunea, pref. Dan C. Mihăilescu, București, 1985. **Traduceri:** Lion Feuchtwanger, *Războiul evreilor*, București, 1945; R. L. Stevenson, *Comoara din insulă*, București, 1954; Paul-Louis Courier, *Pamflete*, pref. trad., București, 1960; André Stil, *Prăbușirea*, București, 1961; Pablo de la Torriente-Brau, *Aventurile eroiului necunoscut cuban*, București, 1961 (în colaborare cu Oana Busuioceanu); O. J. Cardosa, *Povestiri cubane*, București, 1963 (în colaborare cu Al. Popescu-Telega), *Calul de mărgean*, București, 1964, 16-31, 57-70; Gabriel Chevalier, *Clocherle*, București, 1964; Jean Giraudoux, *Nebuna din Chaillot*, în *Teatru francez contemporan*, București, 1964, 221-324; Pierre Daninos, *Un oarecare domn Blot*, București, 1966; Bengt Danielsson, *Terry pe urmele lui Kon-Tiki*, București, [1970]; Henri Salvat, *Inteligență, mituri și realități*, București, 1972 (în colaborare cu Lisette Daniel); Gaston Berger, *Omul modern și educația sa*, București, 1973 (în colaborare cu Lisette Daniel).

Repere bibliografice: Ștefan Roll, *Ospățul de aur*, îngr. și introd. Ion Pop, București, 1986, 150-151, 370; Ilarie Voronca, *Act de prezență*, îngr. și introd. Ion Pop, Cluj, 1972, 45; B. de P. [Tudor Arghezi], *Un reportaj senzațional*, „Bilete de papagal”, 1928, 162; Tudor Teodorescu Braniste, Fox, „Cinci zile printre leproși”, ADV, 1929, 13 888; Geo Bogza, *Cu d. Brunea-Fox de vorbă despre reportaj*, VRA, 1934, 342; L. [I. Ludo], „Orașul măcelului”, „Răspântia”, 1945, 5; M. Sevastos, *Prigoană hitleristă*, „Torța”, 1945, 7; B. Elvin, F. Brunea-Fox, „Hârca piratului”, VR, 1958, 3; George Macovescu, *Farmecul pământului*, Cluj-Napoca, 1977, 62-63; Sânziana Pop, *Propuneri pentru paradis*, Iași, 1975, 83-94; Geo Bogza, *Paznic de far*, București, 1974, 509-511; Sașa Pană, *Născut în '02*, București, 1973, 172, 176, 246, 268, 270; Radu Popescu, *Printul*, RL, 1977, 24; Dorin Tudoran, *În memoriam... însuși reporterul*, LCF, 1977, 25; Ioan Grigorescu, F. Brunea-Fox și „memorialistica reportajului”, „Era socialistă”, 1979, 6; Radu Popescu, F. Brunea-Fox. *O carte de debut...*, RL,

1979, 15; Leon, *Umbre*, IV, 69-76; Mihai Zamfir, *Poemul românesc în proză*, București, 1981, 367, 376, 380, 382-383; Ioan Grigorescu, F. Brunea-Fox sau *Senzaționalul de flecare zi*, „Era socialistă”, 1982, 12; Ornea, *Interpretări*, 337-340; Victor Bărlădeanu, *Brunea-Fox sau Compasiunea combativă*, RCM, 1986, 594; Mirodan, *Dicționar*, I, 251-262; E. Suhor, *Brunea-Fox, Reporterul cu majusculă*, RCM, 1987, 625; Pop, *Avangarda*, 79-80, 158-160, 198; *Dicț. scriit. rom.*, I, 383-385; F. Brunea-Fox, DCS, 70-71; Ovid S. Crohmălniceanu, *Evreii în mișcarea de avangardă românească*, București, 2001, 123-133. A.Sm.

BUCEGIU, publicație politică și literară apărută la București, lunar, din ianuarie până în octombrie 1879, sub redacția lui Gr. H. Granda. Definindu-și laconic profilul („romanze, călătorii, noutăți, glume și ceea ce avea Baba Dochia în ladă, literatura poporului”), **B.**, având subtitlul „Ziar pentru toți”, reflecta preferințele și orientarea literară ale redactorului. De altfel, gazeta este scrisă, în bună măsură, de Granda. El își publică aici romanul *Misterele românilor*, poemul *Despa din Cerneți* și alte poezii. Versuri mai semnează autori precum C. Cârlova, Carol Scrob, N. Armășescu. Granda preferă să retipărească din scrierile unor poeți consacrați: C. Conachi (*Ce este nurul*), V. Alecsandri (*Pohod na Sybir*), D. Bolintineanu (*Sorin*), căruia i se dedică și un articol. Este reprodușă și *Balada nebunilor* a lui M. Zamfirescu. Literaturii populare, aflată constant în preocupările lui Granda, i se acordă un spațiu considerabil. Apar, printre altele, baladele *Mihu Copilul*, *Miorița*, basmele *Oile cu lâna de aur* (din zona Mehedinți) și *Paserile cu cioc de fier* (din Vâlcea). În ceea ce privește traducerea literare, nesemnate, dar aparținând mai toate lui Granda, sunt de semnalat tălmăcirea parțială după *Don Quijote* de Cervantes și două articole despre H. Heine (unul al lui Gérard de Nerval), însoțite de o traducere în proză din creația poetului (*Intermezzo*). Mai apar scurte recenzii la cărți străine și o cronică la spectacolul cu piesa lui B. P. Hasdeu *Trei crai de la răsărit*. L.V.

BUCIUMUL, gazeta politică și literară apărută la Paris, săptămânal, de la 10 martie până la 3 mai 1857. Editată în excelente condiții grafice, sub redacția lui C. Bolliac, **B.**, care avea subtitlul „Autonomie, unire, principe străin”, reprezenta vederile politice ale unei părți din grupul exilaților români. În afara redactorului, colaborau cu articole politice și alți membri ai emigrației, care semneau C. B-escu (probabil C. Bălcescu) și G. D. V. Alte articole, nesemnate, sunt ale lui V. Boerescu. Cele mai multe, însă, erau scrise de Bolliac, care oscila între aripa de stânga a liberalilor și centrul moderat, înclinând mai curând spre platforma politică a centrului, dar interesat, în publicistică și poezie, de soarta „clăcașilor” și susținând vederile partidei unioniste. I se alătură J. A. Vaillant, Radu Ionescu, I. Strat, arhimandritul Iosafat Snagoveanu. Din țară trimit versuri Gh. Sion și Al. Donici (o poezie adresată ziarului, în care este salutat programul politic unionist). După șapte numere, lui Bolliac i se retrage mandatul reprezentării adepților Unirii, pe

care îl capătă V. A. Urechia, redactor al unei gazete noi, „Opiniunea”. R.Z.

BUCIUMUL, gazetă politică și literară apărută la București între 15 decembrie 1862 și 5 decembrie 1864. Proprietar și director era C. Bolliac, care editează **B.** în continuarea periodiceului cu același titlu scos la Paris în 1857. Ieșind la început de două ori pe săptămână, gazeta își mărește numărul aparițiilor la trei, de la 8 iunie 1863, pentru a deveni, din 1 august, cotidian. Tirajul rămâne însă scăzut, mult sub așteptările directorului și, din ianuarie 1864, Bolliac este nevoit să editeze doar trei numere pe săptămână. În același an, la 5 decembrie, ca urmare a unui aprig atac împotriva guvernului și a lui M. Kogălniceanu, **B.** este suspendat. Bolliac îl va înlocui, trei luni mai târziu, cu „Trompeta Carpaților”. Atitudinea ziarului este aceea a unui oficios liberal moderat. Militând, mai întâi, alături de rosetiști, începe apoi o violentă campanie împotriva „roșilor” (C. A. Rosetti, I. C. Brătianu), apărând reformele impuse de Al. I. Cuza; după puțină vreme va redeveni un organ al opoziției, Bolliac arătându-se nemulțumit de politica internă a lui M. Kogălniceanu. În ceea ce privește „partea literară”, Bolliac o concepe într-un sens larg, adică înglobând studii și articole de istorie, geografie, filologie. El publică documente istorice, cronici străine referitoare și la români, cronici interne, însoțite de prezentări succinte, în care se subliniază importanța lor documentară și literară. Se adaugă însemnata contribuție a lui B. P. Hasdeu, care dă, alături de câteva articole politice, un comentariu asupra titlului domnitorilor autohtoni, apoi *Studii critice asupra istoriei române*, schițe bibliografice. Aici apare scrierea *Copilăriile lui Iancu Moțoc* de B. P. Hasdeu, prima versiune a *Ursitei*, cu indicația că este un fragment dintr-un roman. Cu publicistică militantă, antirosetistă, dar și cu poezie satirică, participă și C. D. Aricescu, un timp și administrator al gazetei; versuri scriu Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, precum și Gh. Tăutu, G. Baronzi, M. Zamfirescu, Al. Depărateanu; lui V. Alecsandri i se republică, sub pseudonimul Vlad Moraru, fabula *Moara de vânt*. Din octombrie 1864, o cronică muzicală redactată de N. Filimon se ocupă de spectacolele operei italiene din București. Filimon este și autorul studiului de folclor *Lăutarii și compozițiunile lor*. Ziarul conține, număr de număr, note, recenzii, știri privind viața intelectuală din Principate, mai toate redactate de C. Bolliac, observator obiectiv și competent, preocupat de condițiile de trai ale scriitorilor (articolele în legătură cu pensiile lui I. Heliade-Rădulescu sau J. A. Vaillant), de cărțile și revistele apărute (editarea operelor lui D. Bolintineanu, cronică dedicată romanului *Ciocoii vechi și noi* de N. Filimon, analiza critică a poeziilor lui Gh. Tăutu etc.). R.Z.

BUCIUMUL, publicație a cercului folcloric „Buciumul”, apărută în comuna Brădiceni-Gorj, lunar, în două serii: din noiembrie 1924 până în iunie-august 1926 și din ianuarie 1935 până în februarie 1936. Director este I. I. Buligan-Delagorj. Începând cu numărul 6, revista, al cărei subtitlu inițial era „Foaie pentru strângerea folclorului” devine „Foaie folclo-

ristică-literară”. A doua serie, apărută la un interval de zece ani de la prima, păstrează formatul, profilul și numărul de pagini (18), schimbându-și doar frontispiciul: „Foaie pentru săteni. Literatură, cultură, folclor și artă populară”. Director: I. I. Buligan, învățător. Administrator: preot Teodor Gureanu. Comitetul de conducere: C. Brâncuș, I. I. Buligan, T. Gureanu, C. Gh. Popescu Tică. Din articolul-program (*Prietene dragă*), rezultă că revista își propune să publice „basmе, povești, tradiții, legende, doine, cântece, bocete, hazuri, glume, snoave, datine, obiceiuri, credințe, superstiții, vrăji, farmece, ghicitori, cimilituri și vorbe cumpănite”. În acest scop, se apelează la preoții și învățătorii satelor, care devin principalii susținători și colaboratori ai revistei (D. Udrescu, Lucian Costin, Ilie Păsculescu, I. N. Popescu, Gh. N. Dumitrescu-Bistrița ș.a.). În numărul 12, revista inserează o scrisoare de la Artur Gorovei, director al revistei de folclor „Sezătoarea”, în care se propune organizarea unei „asociații a tuturor folcloriștilor din țară”, menită să culegă și să publice materiale folclorice. Alături de speciile folclorice publicate, **B.** își deschide porțile și spre literatura cultă: se reproduc, astfel, povestea lui Ion Creangă *Înul și cămeșă*, schița *Odată* de Emil Gârleanu. Mai colaborează Vasile Militaru (cu amintiri din copilărie), Mihail Lungianu, „scriitor poporanist”, C. S. Nicolăescu-Ploșor, Constantin G. Roiban, N. Rădulescu-Niger și C. Jaleș, aceștia din urmă fiind, și ei, mari admiratori ai folclorului. În *Rândurile de început*, marcând cea de-a doua serie, revista își stabilește singură locul, așezându-se alături de „Sezătoarea” lui Artur Gorovei, „Tudor Pamfile” a lui D. Furtună, „Izvorășul”, redactată de Gheorghe N. Dumitrescu-Bistrița, „Vestitorul satelor” din Boroaia Fălticeniilor, „Ion Creangă”, „Doina” ș.a. M.W.

BUCIUMUL, revistă lunară apărută la București în două serii: din septembrie 1936 până în ianuarie 1937 și din februarie 1938 până în aprilie 1938. Revista, care va vădi o orientare legionară progresivă, îl are ca director pe Gheorghe T. Dâmboianu și ca secretar pe Costel M. Blidărescu. Începând cu numărul 6, director devine Marin C. Ionescu, iar de la numărul 7, funcția de redactor-șef e deținută de C. M. Blidărescu. În *Înainte cu vântare*, semnată de Marin Ionescu, președintele profesorilor de religie din România, se arată că revista va fi menită să deschidă orizontul tinerilor. Se publică articole de popularizare (medicină, premilitarie, cercetași, străjeri), evocări (a răcoalei lui Horea, Cloșca și Crișan, a nașterii lui Ion Creangă), cronici teatrale, note de drum, epigrame, glume, șarade etc. Beletristica, susținută de puține nume notorii, e prezentă prin poezii semnate de Gheorghe Stroescu, G. Marinescu-Fulga, Decebal Ghițescu, Gh. T. Dâmboianu, Fany Ștefănescu-Moldovan, prin pagini de proză (C. Delamovilă, Mariana Ștefănescu, Rozalina Melinescu, Virgil Ștefănescu, Al. Gr. Piepteanu, Elena Ștefănescu, Rodica Popescu, Ana Stroescu) și recenzii semnate de Pericle Martinescu, Marin C. Ionescu și Dragoș Protopopescu. Sub impactul curentelor politice ale vremii, revista sprijină Liga Antirevizionistă Română, condusă de Stelian Popescu, directorul „Universului”. Alunecarea revistei

spre ideologia de dreapta e și mai evidentă în numărul 6 (februarie 1938), închinat lui Ion Moța și Vasile Marin, în care scriu Radu Gyr, Victor Bilciurescu, Cleopatra Ștefănescu, Geo Stroescu, Rodica Isăcescu, Gh. Tănăsescu, Paul Răduț ș.a. Sunt reproduse mai multe articole cu caracter legionar. Ajungând la această orientare, **B.** își încetează brusc apariția, odată cu arestarea și condamnarea conducătorilor legionari. *I.R.-N.*

BUCIUMUL ROMÂN, revistă de literatură și istorie apărută la Iași, lunar, între 1 martie 1875 și martie 1881. Editor a fost Teodor Codrescu, iar redactor Iancu M. Codrescu. Se tipăresc versuri inedite de Al. Beldiman și I. Prale, precum și studii privitoare la activitatea acestora (*O neoformă de scriere și citire*, despre I. Prale, și *Tragedia Moldovei de vornicul Alecsandru Beldiman*, ambele de I. M. Codrescu). O rubrică de informații bibliografice, *Biblihronologie română*, include scurte recenzii scrise cu spirit critic de I. M. Codrescu, care traduce, împreună cu Al. Athanasiadi, din greacă, poemul *Poezia morală* de A. Calfoglu. Aici T. Codrescu a republicat mai multe studii ale lui Gh. Săulescu despre limba textelor vechi bisericești, precum și documente istorice. La sfârșitul primului an de apariție, în numărul 12 din februarie 1876, apar întâiele fragmente din *Țiganiada sau Tabăra Țiganilor* de I. Budai-Deleanu, manuscrisul A, publicate, de asemenea, de T. Codrescu. În 1876 și în anul următor, tipărirea *Țiganiadei* a continuat, realizându-se astfel prima editare a epopeii. Au mai colaborat cu versuri și proză D. Gusti, Gr. S. Stamatin și I. Buttă, iar Fr. Damé cu un *Studiu comparativ între limbele românească și provensală*. *R.Z.*

BUCOV, Emilian (8.VIII.1909, Chilia Nouă-Odesa — 17.X.1984, Chișinău), poet, prozator și dramaturg. Născut într-o familie de ucraineni săraci, termină, după învingerea unor dificultăți materiale, Liceul „B. P. Hasdeu” din Chișinău (1930) și apoi Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1936). Student fiind, devine membru al Uniunii Tineretului Comunist și desfășoară în ilegalitate diverse activități politice. Din 1940, se refugiază la Moscova și contribuie prin versurile lui la difuzarea sloganurilor bolșevice antiromânești. Stabilite din 1944 la Chișinău, era considerat unul dintre scriitorii activiști de seamă din RSS Moldovenească. A fost președinte al Uniunii Scriitorilor (1945-1946, 1955-1958), locțiitor al președintelui Sovietului Miniștrilor (1947-1951), redactor-șef al revistei „Nistru” (1966-1971). A fost distins cu Premiul de Stat al Moldovei (1966), cu titlul de Erou al Muncii Socialiste (1979) și de Scriitor al Poporului (1982).

B. a colaborat la reviste de stânga ori de avangardă debutând, probabil, la „Herald” (1933), cu o traducere din rusește. Continuă apoi să publice versuri și proză la „Adevărul literar și artistic”, „Cuvântul liber”, „Făclia” și „Societatea de mâine”, semnând fie Băcov, fie Bucov. Lirica este a unui insurgent gălăgios, care anunță „apusul Parnasului” și respinge poezia „burgheză” (în care include și „hărdăul eminescian”), cultivând programatic o tematică ostentativ proletară. Modelul era poezia sovietică a vremii, cu deosebire cea a lui Vladimir

Maiakovski, din care a tradus și pe care l-a popularizat. Și-a strâns versurile din perioada românească în volumele *Discursul soarelui* (1937) și *China* (1938). Perioada sovietică începe în 1942, la Moscova, unde îi apar volume care cuprind versuri violente antiromânești. Este orientarea pe care a păstrat-o patru decenii, răstimp în care a tipărit enorm. Poligraf industriuos, **B.** colportază clișeele propagandei sovietice în versuri, în romane, în dramaturgie, condus de principiul - versificat tot de el - potrivit căruia „Ni-i Moscova soare, iar Kievul frate”. În jurul vieții și scrierilor sale, oficialitățile sovietice au creat o legendă profitabilă. A tradus și din I. Ilf, E. Petrov și Serghei Esenin.

SCRIERI: *Discursul soarelui*, București, 1937; *China*, București, 1938; *Andrieș*, Chișinău, 1946; *Țara mea*, Chișinău, 1947; *Cresc etajele*, Chișinău, 1952; *De vorbă cu cei mici*, Chișinău, 1953; *Opere alese*, Chișinău, 1954; *Orașul Răut*, Chișinău, 1956; *Lirică*, Chișinău, 1957; *Piese*, Chișinău, 1960; *Timpuri și oameni*, Chișinău, 1961; *Stele și lanțuri*, Chișinău, 1962; *Ultimul zăplaz*, Chișinău, 1962; *Povestiri despre Petrică-Rică*, Chișinău, 1963; *Vietnamul meu*, Chișinău, 1966; *Magistrala*, Chișinău, 1969; *Scrieri*, I-V, pref. S. Cibotaru, Chișinău, 1970-1973; *Pomul vieții*, Chișinău, 1974; *Scară fără trepte*, Chișinău, 1976; *Oglinda*, Chișinău, 1978; *Bim-Bom*, Chișinău, 1981; *Tinerete în flăcări*, Chișinău, 1982. **Traduceri:** Maxim Gorki, *Vestitorul de furtună. Cântecul șoimului*, Chișinău, 1968 (în colaborare cu Andrei Lupan); Vl. Maiakovski, *Poezii și poeme*, Chișinău, 1951.

Repere bibliografice: N. D. Cocea, *Un poet, „Orizont”*, București, 1935, 5; G. Călinescu, *Anul literar 1937*, ALA, 1938, 891; Șerban Cioculescu, *Aspecte lirice contemporane*, RFR, 1938, 5; Simion Cibotaru, *Emilian Bucov*, Chișinău, 1959; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, 528-529; Mihail Dolgan, *Crez și măiestrie artistică*, Chișinău, 1982, 134-145; Mihail Dolgan, *Creația scriitorilor în școală*, Chișinău, 1987, 4-142; Alexandru Burlacu, *Poezia lui Em. Bucov*, RLSL, 1994, 3; Alexandru Burlacu, *Poezia lui Bucov*

între futurism și neogongorism, „Basarabia”, 1994, 11-12; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 176-177; Popa, *Ist. lit.*, II, 1184-1185. D.M.

BUCOVINA, publicație apărută la Cernăuți, zilnic, între 18 martie 1919 și 25 ianuarie 1920. Redactori responsabili: Dimitrie Bucevski, Pamfil Șeicaru, Cezar Petrescu. Începând cu numărul 42 din 1919, Pamfil Șeicaru și Cezar Petrescu apar ca directori. Cotidianul funcționează ca organ al Societății „Unirea”. **B.** își propune să promoveze literatura română în mediul cultural din nordul țării. Are ca rubrică permanentă „Foița Bucovinei”, devenită, începând cu numărul 42 din 1919, „Literatură” sau „Critică literară”. Aici sunt republicate texte literare și eseuri critice din revistele „Luceafărul”, „Sămănătorul”, „Ramuri”, „Gazeta de Transilvania” etc. Din reviste precum „Însemnări literare” sau „Convorbiri literare” sunt reproduse texte de Demostene Botez, Mihail Sadoveanu, I. Agârbiceanu, D. Anghel, Ilarie Chendi, T. Ștefanelli, Ion Creangă, Titu Maiorescu, G. Bacovia. Se republică (din „Timpul”) articolul lui M. Eminescu *Despre programe* (65/1919), apare articolul lui Duiliu Zamfirescu intitulat *Bucovina* (65/1919), iar N. Iorga semnează articolul *În țara vechilor boieri* (181/1919). Este inserat necrologul *Al. Vlahuță*. Colaborează cu poezie G. Tutoveanu, I. U. Soricu, Marcel N. Romanescu, cu proză, Ionel Teodoreanu, V. Demetrius. Alți colaboratori: Al. Cazaban, Em. Grigorovitză, Const. Cehan-Racoviță, D. Nanu, Ion Gorun. C.Ti.

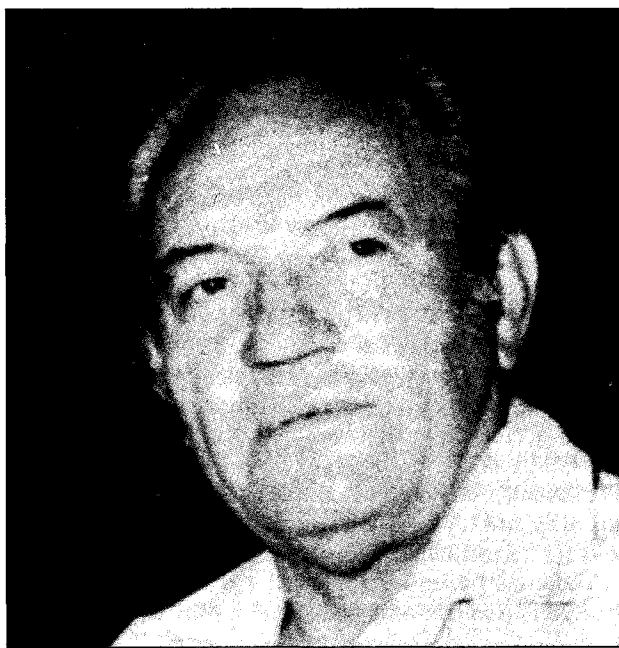
BUCOVINA, publicație apărută la Cernăuți, zilnic, între 14 iulie 1941 și 26 februarie 1944, sub conducerea unui comitet de direcție. Ziarul, cu aspect comercial, de informație generală, nu acordă un loc deosebit știrilor culturale. În ceea ce privește literatura, publică sporadic poezie (de obicei ocazională) și traduceri foileton din literatura engleză de consum. Colaborează cu poezie G. Breazu-Ulmu, Traian Chelariu, Mircea Streinul, Neculai Tăutu, iar cu traduceri, D. Luța. Alți colaboratori: George Drumur, Aurel Tudor, Vasile Bradu, Mihai Dan-Călinescu. C.Ti.

BUCOVINA LITERARĂ, supliment săptămânal al ziarului „Bucovina”, apărut la Cernăuți, cu concursul Societății Scriitorilor Bucovineni, între 11 ianuarie 1943 și 27 februarie 1944. Revista nu are articol-program și nu menționează la început vreun colectiv redacțional. De la numărul 57 din 1943, ca prim-redactor este menționat George Drumur. Cu un pronunțat caracter beletristic, **B. I.** publică poezie, proză, piese de teatru, reportaje, cronici plastice, muzicale și teatrale. Colaborează cu versuri Traian Chelariu, E. Ar. Zaharia, Dragoș Vicol, George Voevidca, Dim. I. Păcurariu, D. Loghin, Traian Cantemir ș.a. Paginile de proză sunt semnate de E. Ar. Zaharia, Ion Munteanu, Nicolae Tăutu, Eusebiu Camilar ș.a. Bine reprezentat este sectorul de critică și istorie literară, alimentat de Aug. Z. N. Pop, C. Loghin, Aurel Vasiliu, Melania Livadă, Teodor Bălan, Vasile Netea. Importante pentru istoria literară

sunt interviurile cu Tudor Arghezi, Ionel Teodoreanu sau Ion Vlasu. D. Isac recenzează mai ales cărți de filosofie, iar Pimen Constantinescu traduce din Horațiu, Sully Prudhomme, Fr. Coppée, Otto Ludwig. De menționat și serialul semnat de prof. dr. S. Reli, *Momente din viața românească în Cernăuții de altădată*. I.R.-N.

BUCOVINA LITERARĂ, revistă apărută la Suceava, lunar, din ianuarie 1990. Inițial era coordonată de Mihail Iordache, ulterior funcția de redactor-șef deținând-o Marcel Mureșeanu, Mircea A. Diaconu și Ion Beldeanu. **B. I.** își propune să valorifice tradițiile istorice, literare și lingvistice ale scriitorilor din partea de nord a țării. Publicația are rubrici care se diversifică de la an la an: „Poesis”, „Proză”, „Cronica literară”, „Eseu”, „Retrospective”, „Literatură străină”, „Interferențe”, „Povestea vorbei”, „Cadran”, „Interviu”, „Dicționar de literatură contemporană”, „Coordonate cernăuțene”, „Contrapunct” ș.a. Colaborează cu versuri Elena Ștefoi, Liliana Ciornei, Constantina Cernica, Nichita Danilov, Lucia Olaru-Nenati, Elisabeta Isanos ș.a., cu proză, Vasile Andru ș.a., iar cu articole – Dimitrie Vatamaniuc, Nae Antonescu, Dan Mănuță, Theodor Codreanu, Liviu Papuc, Nicolae Georgescu, George Muntean, Constantin Blănaru, Brândușa Steiciuc ș.a. Din cartea *Sărbătorile la români* de Simion Florea Marian, se reproduce capitoul *Paștile*. Brândușa Steiciuc traduce și prezintă fragmente din cartea *File de calendar* de Martha Bibescu, cu prilejul centenarului nașterii acesteia. Este inserat un fragment din postfața lui Mircea Eliade la volumul *Roza vânturilor* de Nae Ionescu. I.H.

BUCȘA, Petre (11.III.1919, Deleni, j. Cluj), poet și prozator. Este fiul Mariei (n. Belu) și al lui Petru Bucșa, țărani. A frecventat cursul gimnazial al Liceului „Regele Ferdinand” din Turda, apoi Școala Normală, la Abrud, Cluj și Deva, până în 1941. Combatant în cel de-al doilea război mondial (în 1944 era sublocotenent de rezervă în Batalionul 12 de vânători de munte din Câmpina), rănit pe front, la Banská Bistrica, se afla, la sfârșitul conflagrației, în Spitalul Militar de la Făgăraș. Se stabilește la Cluj și se înscrie la Facultatea de Drept. În 1954, după licență, este numit inspector-șef al Secției regionale de învățământ și cultură. Trecut la catedră în 1960, din 1962 este director de liceu și, apoi, timp de opt ani (1972-1980), director al Teatrului Național din Cluj-Napoca. A debutat cu versuri în 1938, în „Luceafărul” (revista elevilor Liceului „G. Barițiu” din Cluj), iar editorial, în 1943, cu volumul de poezii *Cetini mohorâte*. A elaborat manuale școlare (în colaborare) și a publicat versuri, reportaje, însemnări în „Universul literar”, „Pagini literare”, „Ardealul” și, după o lungă întrerupere, în „Tribuna”, „Steaua”, „Contemporanul”, „România literară”, „Luceafărul”, „Orizont”, „Vatra”, „Pagini bucovinene” ș.a. Membru al Uniunii Scriitorilor, după pensionare (1980) s-a dedicat în exclusivitate scrisului. A mai semnat Petre Bucșia, Barbu Petreanu.

Alcătuit din poeme scrise în proximitatea unui moment tragic din istoria națională (desprinderea Ardealului de Nord din trupul țării, ca urmare a Dictatului de la Viena, din 30 august 1940), volumul *Cetini mohorâte* îl situează pe **B.** în familia poezilor (ardeleni) răzvrățiți și profetici, precum Octavian Goga (cărui îi închină o elegie îndoliată, în 1938), Aron Cotruș, Mihai Beniuc (din etapa debutului). Generate de „jalea Transilvaniei sfâșiate”, cântecele, baladele și elegiile din această carte reiau „cântarea pătimirii noastre”, într-o formulă căreia nu-i lipsesc notele individualizante. Versurile vorbesc de „drumuri oprite să treacă Feleacu...”, de o „jale mare, fără leac,/ de când e hatul la Feleac”, de inima care „bate a-nceput de furtună...” Imaginea Ardealului sfâșiat de consecințele unui act politic arbitrar revine cu insistență în poeme a căror atmosferă dominantă este aceea de „jale istorică inconsolabilă” (Dumitru Micu). Tonul de lamentație aspră alternează cu acela de revoltă vehementă, în reprezentări evocând un tărâm predestinat durerii și suferinței: „Eu vin din țara ce-a rămas în leat/ prin răzmerițe frânte-n Bălgărat / [...] În țara mea de aur și de piatră/ nevoile și caznele te latră;/ zicalele de răs și voie bună/ au înlemnit, ca un ghețar pe strună...” (*Eu sunt din țara...*). Pastelurile circumscriu peisaje ale ținutului natal (Țara Moșilor), într-o stilizare austeră, specificările de natură geografică fiind intensificate prin prezența elementelor de lexic ardeleanesc. Unele poeme (*Când zarea*) prefigurează o altă fațetă a poeziei sale, desfășurată, odată cu revenirea autorului în circuitul editorial, după un sfert de veac de tăcere, prin volumul *De n-ar veni noaptea...* (1969). Poetul se fixează în ipostaza unui „bard ostenit”, elegiac, meditativ și melancolic. Versurile păstrează solemnitatea dicțiunii, însă într-un registru preponderent confesiv, interiorizat, uneori cu inflexiuni psalmice, atitudinea dominantă fiind aceea, productivă liric, de resemnare senină,

ca în poemul *Din când în când*: „Din când în când mă adumbrește,/ așa din senin,/ câte o pală de nor./ Din când în când bătăile ornicului/ îmi par mai moi/ decât blana de cârțiță./ Din când în când din dealul cu pruni/ cineva îmi măsoară prin binoclu/ statura./ Eu îi zâmbesc/ și-mi potrivesc pe-ndelete/ cravata...” Chiar și celebrarea erosului (ca în volumul *Mereu iubirea*, 1988) stă sub premoniția „marii treceri”, a „noptii” care va veni. Solitudinea, angoasa, criza de timp sunt convertite fie în interogații austere, formulate în stil folcloric (*Dialog nocturn*), fie în melosuri elegiace (*Mult prea devreme*), iar drama omului e văzută, uneori, ca dramă a creației. Tonul, imagistica trimit deseori la Lucian Blaga (invocat explicit în *Poetul*) sau la Tudor Arghezi (îndeosebi în erotică), modelele tutelare ale vârstei mature a poetului, care a evoluat de la „tradiționalism” către un „modernism figurativ” moderat (Petru Poantă). Proza lui **B.**, adunată în volumele *Dincolo de uitare* (1984) și *Când cocoșii uitară să mai cânte* (1998), este una rememorativă, nutrită dintr-un climat afectiv și existențial similar aceluia al poeziei sale.

SCRIERI: *Cetini mohorâte*, Zlatna, 1943; *De n-ar veni noaptea...*, București, 1969; *Ceremonii*, Cluj-Napoca, 1978; *Cutremurul cuvintelor*, Cluj-Napoca, 1982; *Dincolo de uitare*, Cluj-Napoca, 1984; *Mereu iubirea*, București, 1988; *Însoritele izvoare*, București, 1989; *Inscripții pentru mileniul trei*, Cluj-Napoca, 1989; *Trecând prin anotimpuri*, pref. Petru Poantă, București, 1990; *Transparente*, Galați, 1993; *Melancolii policrome*, Cluj-Napoca, 1994; *Când cocoșii uitară să mai cânte*, Cluj-Napoca, 1998; *Cad negurile*, Cluj-Napoca, 1999. **TRADUCERI:** Anatoli Răbakov, *Stiletul*, București, 1962 (în colaborare cu Marcel Gafton).

Repere bibliografice: V. Fanache, *Petre Bucșa*, „De n-ar veni noaptea...”, TR, 1969, 38; Dumitru Micu, „De n-ar veni noaptea...”, RL, 1969, 39; Victor Felea, *Petre Bucșa*, „Ceremonii”, TR, 1978, 17; Virgil Nistor, *Luciditatea confesiunii*, ST, 1982, 11; Horia Stanca, *Petre Bucșa*, „Cutremurul cuvintelor”, ST, 1984, 3; Tașcu, *Poezia*, 84-88; Dumitru Micu, „Omenia acestui pământ”, RL, 1989, 11; Victor Felea, *Între patetism și neliniște*, TR, 1989, 11; Valentin Tașcu, *Timpul și țăriia*, ST, 1989, 3; Tudor Dumitru Savu, *Petre Bucșa*, „Numele lor rămâne-vor cu litere de aur înscrise în eterna memorie a patriei noastre” (interviu), TR, 1989, 34; Ionicea Popa, *Liceul „G. Barițiu” la 75 de ani de la înființare*, TR, 1994, 43; Ion Cristofor, *Petre Bucșa și poezia transparente*, TR, 1994, 50; Ion Buzăși, *Melancolii policrome*, ST, 1994, 12; *Dict. scriit. rom.*, I, 385-386; Micu, *Scurtă ist.*, II, 309-310; Poantă, *Dict. poezi*, 42-43; Negoită Irimie, *Cuvinte înstelate*, ST, 1999, 3-4. C.H.

BUCUR, Doina (pseudonim al Floricăi Ionescu; 15.VIII.1896, București — 24.VI.1940, București), poetă, prozatoare și publicistă. Este fiica Elvirei (n. Stamatopol) și a lui Oscar Pursch. Mama era profesoară de română și latină, iar tatăl, concertmaistru, ocupase un răstimp postul de dirijor la Teatrul Liric din București. Din 1905, familia se va stabili la Fălticeni, unde **B.** ia primele noțiuni de vioară; va cânta aici în orchestra de copii îndrumată de părintele său; se distinge, mai apoi, cu ocazia unui concert la Peleş, patronat de Carmen Sylva. Absolvind gimnaziul, e admisă, prin concurs, la doar paisprezece ani, la Königliches Konservatorium din Leipzig, unde are șansa de a studia cu Hans Sitt, Max Reger, Fritz Kreisler. Anii petrecuți în

străinătate o așază, norocos, sub protecția lui Paul Zarifopol (rezident la acea dată în Germania), în a cărei casă tânăra muziciană îi va întâlni uneori pe I. L. Caragiale, Al. Vlahuță, Panait Cerna, B. Delavrancea. Încheia Conservatorul în 1913 răsplătită cu un premiu „Mendelsohn”, i se prevede un viitor ca violonistă, carieră brusc zădărnicită de război. Revinând în țară și numită profesoară la Galați, va mai concerta sporadic. După încetarea primei conflagrații mondiale, își urmează soțul, magistrat, într-un sat din Romanai, iar apoi la Caracal, devotându-se carierei didactice.

Numele Floricăi Pursch apărea, în 1915, consemnat în „Șezătoarea” lui Artur Gorovei, la rubrica de „Folclor cules”. Din 1927, B. revine, publicând sub pseudonim, la Bârlad, în „Graiul nostru” și, ulterior, în „Revista scriitoarelor și scriitorilor români”, „Adevărul literar și artistic”, „Arhivele Olteniei”, „Provincia literară”, „Înmuguriri”, „Poezia”, „Când și slovă oltenească”, „Domnul de rouă” (unde e cooptată în redacție), „Graiul femeii”, „Presa Olteniei”, „Pământul”, „Vatra”, „Revista femeilor române” ș.a. Cu *Poeme pentru adormit durerea* (1937), este remarcată de G. Călinescu. Avatarul liric al poetei stă sub semnul inițierilor argheziene, duhul interogativ și cadența *Psalmilor* îndeosebi urmărind-o cu ecoul lor o vreme; sunt vizibile interferențele (notele livrești, cenzurarea gestului retoric) exprimând tendința de „sincronizare” cu modalitățile lirismului și cu vocile afine ale propriei generații (Paul Constant, Sorana Țopa). Simplitatea, diversificarea prozodiei și refuzul stilului decorativ marcau trecerea de la simbolismul muzical, intimist către expresionismul revigorant pe spații restrânse. O a doua plachetă rămâne doar ca proiect: *Descântece – poeme oltenesti*. Spontană, comprehensivă, cu stil alert, B. convinge și ca prozatoare, în schițe și povestiri (pe care și le-ar fi dorit antologate cândva), persiflând ori sarjând acalmia, lipsa de tel, vanitățile, tabieturile, ticurile provinciale; ispitindu-se a scruta, alteori, dincolo de existențele banale și de locul comun aparent, coloritul „faptului divers”, pulsul agitației balcanice. Umorul benign, acul delicat al ironiei, radiografia sufletului feminin și a universului fragil lasă să se întrevadă, pe alocuri, note comune cu scrisul de mai târziu al Ștefanei Velisar-Teodoreanu, inclusiv în două încercări de roman: *Un menaj ca multe altele* (accesibil cvasiintegral, prin secvențele înseriate, în 1935, în „Adevărul literar și artistic”) și *Prăpastia* (din care imprimă disparate fragmente în periodice, între 1936 și 1940). Susține, între 1935 și 1936, în „Adevărul literar și artistic”, o „Cronică feminină” plină de miez.

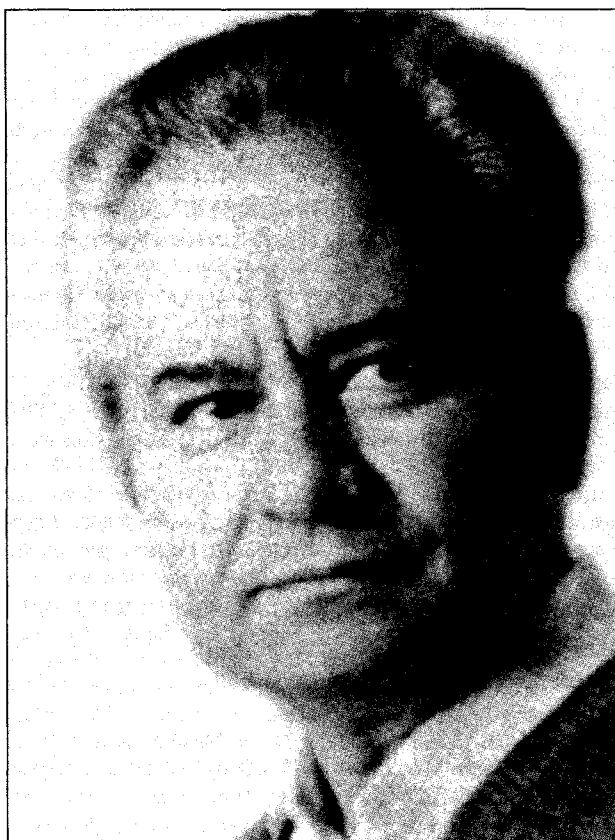
SCRIERI: *Poeme pentru adormit durerea*, Craiova, 1937.

Repere bibliografice: Doina Bucur, *Pentru Paul Zarifopol*, RVS, 1934, 6-7; C. D. Fortunescu, „*Poeme pentru adormit durerea*”, AO, 1937, 92-94; I. Schintee, „*Poeme pentru adormit durerea*”, R, 1937, 9-10; Aida Vrioni, „*Poeme pentru adormit durerea*”, RVS, 1938, 1-2; G. Călinescu, *Alți poeți tineri*, ALA, 1938, 893; Aida Vrioni, *Doina Bucur*, RVS, 1940, 7-12; M. D. Havriș, *Doina Bucur (Florica Eug. Ionescu)*, „Înmuguriri”, 1940, 9-10; C. D. Fortunescu, *Două harfe sfărâmate*, R, 1940, 9-12; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 881; Straje, *Dict. pseud.*, 104, 351, 578; Profira Sadoveanu, *Planeta părăsită*, București, 1987, 14-15; [Doina Bucur], ADLTR, I-59. R.Ș.

BUCUR, Marin (12.XII.1929, Podu Rizii, j. Dâmbovița – 5.II.1994, București), critic, istoric literar, eseist și prozator. Este fiul Stanei (n. Eftimie) și al lui Florea Bucur, țărani. B. a urmat cursurile Liceului „Ienăchiță Văcărescu” din Târgoviște, iar din 1949 pe acelea ale Facultății de Filologie a Universității din București. Încă din anul universitar 1952-1953 (la sfârșitul căruia a susținut examenul de licență), a fost numit asistent la Catedra de literatură română. De asemenea, a fost angajat de G. Călinescu la Institutul de Istorie Literară și Folclor (devenit Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”), al cărui membru a rămas până la săvârșirea din viață. În paralel, între 1962 și 1966, a fost redactor la revista „Luceafărul”. Și-a luat doctoratul în științe filologice cu o teză despre C. A. Rosetti, susținută la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, în cadrul căruia a promovat până la funcția de șef de sector. Din 1990, a condus ca editor suplimentul săptămânal „Arhiva” al ziarului „Cotidianul”. A efectuat stagii de specializare și documentare la Moscova, Paris, Berlin și a participat la congrese și colocvii științifice naționale și internaționale. A inițiat și coordonat elaborarea și apariția unor lucrări colective (culegeri de studii literare, bibliografii, ediții de documente), între 1972 și 1985 asigurând editarea seriei „Caiete Mihai Eminescu” (șase volume). Publicistic, a debutat în 1950 cu recenzii și articole în revista „Viața românească”, iar editorial, în 1966 cu romanul *Zi de vară până-n seară*. A colaborat la „Tânărul scriitor”, „Gazeta literară”, „Luceafărul” (cronică literară), „Tribuna”, „Steaua”, „Argeș” (cronică literară), „Astra”, „România literară”, „Contemporanul”, „Scânteia”, „Familia”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Synthesis”, „Revue roumaine de sciences sociales”, „Europe”, „Secolul 20”, „Revista monumentelor și muzeelor”, precum și la publicații academice din țară și străinătate. Prima sa lucrare de critică și istorie literară publicată este monografia *Ovid Densusianu* (1967).

Timp de peste patruzeci de ani, B. s-a ilustrat cu lucrări de dimensiuni, forme și valori diferite, în registre variate ale scrisului și ale cercetării literare. Bibliografia sa înregistrează, pentru anii de formație, în primul rând rezultatele muncii de editor. Lui i se datorează primele ediții postbelice de popularizare a unor corpusuri de literatură populară (de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea) de Grigore G. Tocilescu (*Balade și doine*), Artur Gorovei (*Cimiliturile românilor*), G. Cătană (*Povești populare din Banat*) și ediția studiilor de folcloristică ale lui Ovid Densusianu (*Flori alese din cântecele poporului. Viața păstorească în poezia noastră populară. Folclorul, cum trebuie înțeles. Graiul din Țara Hațegului*). În paralel, a pregătit sau a prefațat ediții și antologii din publicistica lui Camil Petrescu, din poezia Magdei Isanos, din proza lui Dinicu Golescu, Ion Ghica, Anton Bacalbașa, Liviu Rebreanu. De asemenea, a prefațat cărțile unor scriitori aflați la debutul editorial (Constantin Georgescu, Tudor Ursu). Concomitent s-a lansat în vaste investigații în arhive și biblioteci române și străine, a scris și a publicat proză. După debutul editorial cu romanul de factură realistă *Zi de vară până-n seară*, și-a valorificat acumulările documentare în studii de istorie literară sau

în monografia — Ovid Densusianu și C. A. Rosetti. *Mesianism și donquijotism revoluționar* (1970) — și în ediții de documente — *Documente inedite din arhivele franceze privitoare la români în secolul al XIX-lea* (1969). De asemenea, elaborează și o lucrare de sinteză, *Istoriografia literară românească de la origini până la G. Călinescu* (1973), cultivă eseu critic — *Lucian Blaga. Dor și eternitate* (1971), studiul de tip teoretic și comparatist și dă un nou roman, *La apa Vavilonului* (1971), într-o formulă total diferită față de precedentul și, totodată, puțin frecventată în literatura română, deși tradiția temei („plângerea” de la „apa Vavilonului”) poate fi urmărită de la Dosoftei, prin Arghezi și Blaga, până la poeții contemporani. Proză, cum s-a observat, „cu ample fragmente parenetice”, „încărcată cu miresme poetice” (N. Balotă), *La apa Vavilonului* are o dimensiune poemătică și un etos care sublimează sentimentul pustiului existenței. Activitatea lui B. poartă (prin varietate, mod de abordare a temelor) amprenta modelatoare a lui G. Călinescu, maestrul unei generații de cercetători (critici și istorici literari) cărora le-a stimulat, cultivat și îndrumat gustul pentru investigația documentară exhaustivă și explorarea eseistică din unghiuri surprinzătoare, pentru studiul monografic aplicat și lucrarea de sinteză. În timp, lucrările lui B. se ordonează pe câteva dominante. Monografia dedicată lui C. A. Rosetti este urmată de restituirea jurnalului acestuia, într-o ediție din 1974 (*Jurnalul meu*), și, apoi, de aceea a corespondenței zgomotosului „Berlicoco” (C. A. Rosetti către Maria Rosetti, I-II, 1988-1998). Seria monografiilor continuă cu *Opera vieții. O biografie a lui I. L. Caragiale* (I-III, 1989-2001). Autorul reia, aici, documentația, procedând la o reconstituire meticuloasă, organizată cronologic, a existenței scriitorului, considerată o altă operă a celui care a trăit-o. Cartea rămâne un instrument de referință în caragiologie, aducând numeroase adaosuri, nuanțări și rectificări în domeniu. Din vasta documentație aferentă monografiei se desprinde și un corpus de *Restituiri* (1986), cuprinzând texte atribuite (câteva cu certitudine) lui Caragiale. De asemenea, în seria eseurilor, *Lucian Blaga. Dor și eternitate* nu rămâne singular. Criticul abordează în aceeași formulă (comentariu argumentat printr-o veritabilă antologie din opera scriitorului) creația lui B. Fundoianu (*Priveliștile poeziei*, 1985), vădind o percepție sigură a valorilor care specifică lirismul acestuia în panorama poeziei românești. *Poezie. Destin, dramă* (1982) este, în context, o panoramă esențială a poeziei românești de la Eminescu și Macedonski, la Ștefan Aug. Doinaș și Leonid Dimov. Convingătoare la nivelul ipotezei de lectură, cartea e scrisă febril, în spiritul criticii de identificare, vizând un tematism existențial. Cercetătorul continuă seria edițiilor de documente cu *Jules Michelet și revoluționarii români în documente și scrisori de epocă (1846-1876)* (1982), volum „de o valoare eminentă” (Al. Zub), rezultat din studierea Fondului Monod de la Bibliothèque historique de la ville de Paris. Textele, adunate din arhive (în special scrisori), din presă, din lucrări diverse, privesc legăturile lui Michelet cu spațiul românesc. Adnotate și comentate, ele reprezintă, împreună cu iconografia și indicele de nume, o sursă substanțială și un instrument de lucru, pe baza cărora cunoașterea pașoptismului românesc se

nuanțează și îmbogățește. Prevalentă, în activitatea lui B., se vedește orientarea care lucrările de erudiție istorico-literare. Numele lui rămâne legat de „un prim panoramic al istoriei literare românești”, realizat în *Istoriografia literară românească de la origini până la G. Călinescu*. Excurs istoric și bibliografie a fenomenului de cultură reprezentat de „istoria literară”, încercare de identificare a configurațiilor și de determinare a valorilor în câmpul disciplinei, cartea vizează, totodată, „centrele de germinațiune a ideilor de istorie literară”, „formele de desfășurare a inițiativelor”, „familiile de spirite”, evoluția pe axa autonomizării și personalitățile emblematice ale disciplinei. Coautor al multor volume colective și, de asemenea, coordonator al unora dintre lucrările *Istoria și teoria comparatismului în România* (1972), *Literatura română contemporană* (I, 1980), *Bibliografia I. L. Caragiale (1852-1912)* (I-II, 1997), B. s-a ilustrat și prin contribuțiile la istoria presei românești și în eminescologie.

SCRIERI: *Zi de vară până-n seară*, București, 1966; Ovid Densusianu, București, 1967; C. A. Rosetti. *Mesianism și donquijotism revoluționar*, București, 1970; Lucian Blaga. *Dor și eternitate*, București, 1971; *La apa Vavilonului*, București, 1971; *Istoriografia literară românească de la origini până la G. Călinescu*, București, 1973; *Poezie. Destin, dramă*, București, 1982; B. Fundoianu (*Benjamin Fondane*). *Priveliștile poeziei*, București, 1985; *Opera vieții. O biografie a lui I. L. Caragiale*, vol. I-II, București, 1989-1994, vol. III: I. L. Caragiale. *Lumea operei*, îngr. Ștefan Ion Ghilimescu, Pitești, 2001. **EDIȚII, ANTOLOGII:** C. Cătană, *Poezii populare din Banat*, pref. edit., București, 1956; Grigore G. Tocilescu, *Balade și*

doine, pref. edit., București, 1958; Artur Gorovei, *Cimiliturile românilor*, București, 1959; Ovid Densusianu, *Flori alese din cântecele poporului. Viața păstorească în poezia noastră populară*. Folclorul, cum trebuie înțeles. *Graiul din Țara Hațegului*, pref. edit., București, 1966; *Documente inedite din arhivele franceze privitoare la români în secolul al XIX-lea*, I, București, 1969; C.A. Rosetti, *Jurnalul meu*, pref. edit., București, 1974; Jules Michelet și revoluționarii români în documente și scrisori de epocă (1846–1876), introd. edit., Cluj-Napoca, 1982; I. L. Caragiale, *Restituiri*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1986; C. A. Rosetti către Maria Rosetti, I-II, pref. edit., București, 1988–1998; *Dosarul berlinez al dramei „Anca”* [„Năpasta”] de I. L. Caragiale, București, 1992; *De te voi uita, Ierusalime. Țara Sfântă și cărțile sacre în literatura română*, pref. edit., postfață Victor Bărlădeanu, București, 1996 (în colaborare cu Victoria Ana Tăușan).

Repere bibliografice: Stancu Ilin, *Marin Bucur*, LCF, 1966, 43; Adriana Mitescu, *Marin Bucur*, „Ovid Densusianu”, GL, 1968, 3; Mihai Ungheanu, *Campanii*, București, 1970, 173–179; Mihai Ungheanu, *Marin Bucur*, „C. A. Rosetti”, RL, 1970, 51; Toma Roman, *Marin Bucur*, *Blaga – Dor și eternitate*, RL, 1971, 12; Nicolae Balotă, *Marin Bucur*, „La apa Vavilonului”, RL, 1971, 33; Nae Antonescu, *Marin Bucur*, „La apa Vavilonului”, ST, 1971, 16; Șerban Cioculescu, *Un bilanț generos*, RL, 1973, 21; Al. Dobrescu, *Marin Bucur*, „Istoriografia literară românească”, CL, 1973, 13; Serafim Duicu, *Marin Bucur*, „Istoriografia literară românească”, VTRA, 1973, 8; Liviu Grăsoiu, *Marin Bucur*, „Istoriografia literară românească”, O, 1973, 30; E. S., *Marin Bucur*, „Istoriografia românească”, „Neue Literatur”, 1974, 1; Ovidiu Papadima, *Caietele „Mihai Eminescu”*, SPM, 1975, 213; Zaciuc, *Alte lecturi*, 213–218; Cristian Moraru, *Destin–Dramă*, LCF, 1983, 24; Ion Matei Mureșanu, *Marin Bucur*, „Poezie. Destin, dramă”, ST, 1983, 3; Dan C. Mihăilescu, *Temperamentul esului*, T, 1983, 3; Mircea Scarlat, *De la document la interpretarea operei*, CNT, 1984, 6; Rodica Florea, *Redescoperirea poeziei*, VR, 1984, 9; Cioculescu, *Itinerar*, IV, 71–76; Angheliescu, *Lectura*, 38–42; Al. Zub, *Cunoașterea de sine și integrare*, Iași, 1986, 219–221; Corin Braga, *Complexul Fundoianu*, ST, 1986, 7; Șerban Cioculescu, *Restituiri?*, RL, 1986, 42; Dan C. Mihăilescu, *Virtuți și patimi de secol XIX*, ST, 1989, 1; Nicolae Manolescu, *Documentul și interpretarea*, RL, 1989, 22; Steinhardt, *Monologul*, 291–298; Grigurcu, *Peisaj*, I, 252–255; Dorina Grăsoiu, *In memoriam Marin Bucur (1929–1994)*, RITL, 1994, 2; N. Georgescu, *Călinescu își numără elevii*, L, 1994, 8; Ștefan Bodea, *Cartea vieții*, RL, 1994, 30; Constantin Hărlav, *Marin Bucur*, „Opera vieții. O biografie a lui I. L. Caragiale”, RITL, 1995, 1; Cornea, *Semnele*, 160–168; *Diç. scriit. rom.*, I, 386–388; Alexandru George, *Caragiale*, București, 1997, 144–150; Micu, *Scurtă ist.*, IV, 199; Petraș, *Panorama*, 155; Popa, *Ist. lit.*, II, 829–830; Al. Th. Ionescu, *Lumea operei lui Caragiale*, „Calende”, 2002, 1; Ștefan Badea, *Harta ținutului Caragiale*, RL, 2003, 38. C.H.

BUCUR, Romulus (11.V.1956, Arad), poet și eseist. Este fiul Șariei și al lui Constantin Bucur, funcționari. După ce a absolvit Liceul „Ioan Slavici” din Arad (1975) și Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1980), a fost profesor de română, iar apoi lector la Catedra de limba și literatura română a Facultății de Științe a Universității „Transilvania” din Brașov și redactor-sef adjunct al revistei „Arca” din Arad. Membru al cenaclului Junimea din București, a debutat în „România literară” (1978), prezentat de Nicolae Manolescu, iar editorial în 1982, în volumul colectiv *Cinci*, alături de Mariana Marin, Alexandru Mușina, Bogdan Ghiu și Ion Bogdan Lefter, prefațat de Nicolae Manolescu.

Cele trei calificative așezate de N. Manolescu pe lângă versurile din 1982 ale poetului („poezie tinerească, bătaioasă și simpatice-obraznică”) defineau exact ludicul familiar în care Whitman (*Song of Myself*) se amesteca printre *Prufrock*-ul lui T. S. Eliot, mirosuri de cauciuc ars, puștisme caligrafiate à la Apollinaire, dezabuzare postuniversitară („și ai să ajungi vreun bard județean/ povestind despre curajul tău/ din tinerețe// și faci câte o vizită iubitei/ acea târfă numită singurătate”) și plictis revoltat puberal: „o țigară fumegând pe caldarâm/ chipul meu răsfrânt/ de vitrine”; „să bați la mașină/ cuvântul curaj/ pe masă să cazi doborât de efort/[...] să stai cu sandu mușina de vorbă/ despre toate astea”. Cu timpul, dezabuzarea s-a înțeleptit în resemnare, curajul pufos a devenit tristețe cuminte („se face întuneric ca și cum/ deodată lumea s-ar ascunde/ sub burta unui uriaș iepure”), iar „trăitul cu picioarele pe pământ” lasă dăra cenușie a ratării să mărturisească un timp propice deznădejdi: „decât să scrii/ poezii mai bine ai face/ o Muncă Folositoare/ să repari ceva pe lângă/ casă de pildă/[...] am luat în mână o cheie și o curată/ de șmirghel/ și uitând de mine/ am început s-o curăț.” Versurile acestea fac parte din volumul *Greutatea cernelii pe hârtie* (1984), debutul editorial individual. Următoarele cărți – *Literatură, viață* (1989), *Dragoste & bravură* (1995; Premiul Asociației Scriitorilor din Arad) și *Cântecel(e)* (1998; Premiul ASPRO) – beneficiază, firește, de libertatea deplină de expresie de după 1989, dar, ciudat, oboseala existențială, puseurile ricanante și sentimentul tot mai acut al „târziului de sine” încercănează poezia fostului insurgent. Chiar și poemele antologate în volume apărute în străinătate (Canada, Irlanda, Austria, Germania, alături de Mircea Cărtărescu și alți congeneri) țin mai mult de imaginea optzecismului de primă oră, decât de evoluția în timp a autorului. Ca și alți poeți optzeciști, B. susține și critic platforma estetică a generației, având și o contribuție la antologia realizată de Gheorghe Crăciun, *Competiția continuă. Generația '80 în texte teoretice*, (1994), dar și prin volumul *Poeți optzeciști (și nu numai) în anii '90* (2000), care reunește câteva zeci de articole despre autori de facturi extrem de diverse (în ciuda omogenității viziunii critice), de la Gellu Naum la Ion Mureșan, de la Cezar Ivănescu la Mariana Marin, trecând prin Petre Stoica și Ion Stratan, prin Dorin Tudoran și Alexandru Mușina, prin Florin Iaru, Mircea Cărtărescu, Caius Dobrescu ș.a.

SCRIERI: *Cinci* (în colaborare), pref. Nicolae Manolescu, București, 1982; *Greutatea cernelii pe hârtie*, București, 1984; *Literatură, viață*, București, 1989; *Dragoste & bravură*, Arad, 1995; *Cântecel(e)*, Pitești, 1998; *Poeți optzeciști (și nu numai) în anii '90*, Pitești, 2000.

Repere bibliografice: Eugen Simion, *Sfidarea retoricii, retorica sfidării*, RL, 1982, 42; N. Steinhardt, *Vârsta poezilor*, O, 1983, 6; Al. Călinescu, *Desene pe hârtie*, CRC, 1985, 8; Simona Popescu, *Fragilitate și forță*, „Dialog”, 1985, 110–111; Eugen Simion, *Trei poeți*, RL, 1989, 43; Lucian Alexiu, *Poezia în haine de lucru*, O, 1990, 15; Al. Cistelean, *Cavalerism și lehamite*, „Cuvântul”, 1995, 7; Caius Dobrescu, *Cum se redactează o scrisoare deschisă*, VTRA, 1995, 1; Ioana Părvulescu, *Dragoste nouă, bravură veche*, RL, 1995, 29; Alex. Ștefănescu, *Romulus Bucur*, „Cântecel(e)”, *fast food poems*, RL, 1998, 47; Cărtărescu, *Postmodernismul*,

394-395; Cistelean, *Top ten*, 27-29, 132-134; Lefter, *Scrit. rom.* '80-'90, I, 85-88; Grigurcu, *Poezie*, I, 151-154; Manolescu, *Lista*, I, 390-391; Pop, *Viață*, 239-244; Mircea A. Diaconu, *Poezia postmodernă*, Brașov, 2002, 93-104. D.C.M.

BUCUR, Septimiu (28.III.1915, Gâmbuț, j. Mureș – 7.V.1964, Târgu Mureș), gazetar și critic literar. Fiu al Veturiei (n. Lazăr) și al lui Iuliu Bucur, profesor, **B.** era elev la liceul din Târgu Mureș când, la șaptesprezece ani, obținea locul întâi pe țară la un concurs literar școlar. A urmat apoi cursurile Facultății de Litere și Filosofie din București și a lucrat o vreme în redacțiile unor reviste și ziare din capitală. În 1941, a fost numit consilier de presă la Legația Română din Budapesta. După război, se stabilește la Târgu Mureș, unde reușește să reziste cu ajutorul unor ocupații extraprofesionale.

B. a publicat diverse comentarii la cărți de literatură sau de teorie culturală și filosofie – românești sau străine –, începând din 1934, în „Vitrina literară”, „Gând românesc”, „Naționalul nou”, „Progres și cultură”, „Viața literară”, „Azi”, „Vremea”, „Gândirea”, „Eu și Europa”, „România literară”. Este greu de spus dacă angajarea sa la revista „Sfarmă-Piatră” (1935-1938), apoi la „Porunca vremii” a fost efectul sau cauza orientării spre ideologia și practicile extremei drepte. Exprimându-se furibund, în numele unui „naționalism integral”, „sănătos”, el crede că vehemența limbajului și negarea generală pot fundamenta o nouă ordine socială. Desființează dintr-un condei pe cei patru „titani ai cugetării iudaice: Marx, Freud, Bergson, Einstein” și se arată profund scârbit de „patrupedele” de la „Sburătorul”, de nulitățile de la „Viața românească” sau de lipsa totală de vocație vădită de T. Arghezi, G. Călinescu ș.a., pe care îi amenință în bloc. Rezumând, el proclamă „inexistența criticii românești” și „caducitatea” literaturii autohtone. Cele mai multe cronici, recenzii și note scrise între 1934 și 1941 sunt totuși în afara acestor excese. Făcând critica prozei, discută valabilitatea subiectului și a temelor, calitatea observației și a analizei, intențiile autorului, respingând romanele unor Damian Stănoiu, Carol Ardeleanu, Ionel Teodoreanu, I. Peltz, dar apreciind (uneori cu entuziasm) scrierile lui Em. Bucuța, Henriette Yvonne Stahl, Mircea Eliade, Victor Papilian. După 1955, continuă să elaboreze studii ample despre unii dintre cei mai importanți scriitori, editate parțial în volumul postum *Banchetul lui Lucullus* (1978), împreună cu o selecție din cronicile literare antebelice. Incitat de afirmațiile simpliste ale criticii sociologice, el propune în *M. Eminescu. De la poezia socială la „Lucașfărul”* o viziune de ansamblu a operei poetului, a cărei unitate include o complexitate contradictorie, concretizată în mai multe perechi antitetice care, în numeroase poezii, constituie polii unei tensiuni lirico-ideatice structurante. Proiectată pe un „fundal de rumoare patetică”, creația lui O. Goga îi apare ca o fuziune „între strălucirea cuvintelor și freamătul răscolitor al revoltei”. În studiul *Poezia lui Lucian Blaga*, criticul urmărește câteva dintre ideile-cheie ale filosofiei acestuia (pe care o aprofundase și o apreciasse superlativ în articolele din deceniul al patrulea) în formulările

metaforice ale versurilor: certitudinea misterului de dincolo de rațiune și de cuvinte, perceperea și trăirea timpului, tragismul metafizic, obsesia morții, „demonismul”, funcția revelatoare a metaforei, apartenența profundă la spiritualitatea românească etc. Ocupându-se de „romanele esențiale” ale lui Liviu Rebreanu (*Ion, Râșcoala, Pădurea spânzuraților*), el insistă îndeosebi asupra semnificației personajelor și a artei construcției epice. Expresie a unei atitudini pozitiviste față de opera literară, studiile lui **B.**, însuflețite de febră polemică, beneficiază de o anume densitate și rigoare a demonstrației.

SCRIERI: *Banchetul lui Lucullus*, îngr. și pref. Serafim Duicu, Cluj-Napoca, 1978.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, „*Banchetul lui Lucullus*”, FLC, 1978, 30; Silvia Urdea, *Septimiu Bucur – restituit*, VTRA, 1979, 2; *Dicț. scriit. rom.*, I, 388-389. C.T.

BUCUREȘTI, cotidian apărut la București între 25 martie și 13 mai 1941. Director: Ion Minulescu; prim-redactor: Mircea Damian. În intenția de a fi „un ziar liber în cea mai largă înțelegere a cuvântului”, **B.** urmărește reabilitarea rolului presei, o „tribună curajoasă, demnă și onestă, în slujba opiniei publice” (Mircea Damian, *Bună ziua*). Rubricile obișnuite ale acestui ziar de informații sunt „9 + 1 muze”, „Bucureștii în 24 de ore”, „Bursa-Finanțe-Economie”, „Telegrame”, „Ultimele știri”, „Provincia”. Se oferă îndeosebi informații despre actualitatea politică, economică și socială din București și din provincie, dar și despre viața culturală, prin cronici, reportaje, scrieri în proză și semnalări de apariții editoriale. Ion Minulescu semnează „Cronica bucureșteană”, devenită „Săptămâna Bucureștilor”, și publică poezia *Apariția nocturnă*. Proza din paginile publicației poartă semnăturile lui Ion Muntean, Al. Cazaban, Const. Ștefan Voiculescu. Rubrica „Negru pe alb” conține scurte cronici literare, comentarii din actualitatea culturală, prezentări de reviste literare, articole critice cu caracter polemic. Ziarul publică recenzii semnate de N. Carandino, N. Moraru, Mircea Scripcă. Alături de Ion Minulescu, mai colaborează cu publicistică Radu D. Rosetti, Mircea Damian, Ion Muntean, Ion Panait, C. Pajură ș.a. Cotidianul cuprinde și o cronică dramatică, semnată de Claudia Millian, o cronică școlară și una juridică, documente oficiale, anunțuri, știri sportive, epigrame, ilustrații, caricaturi. Alți colaboratori: Paul Bărbulescu, Tini Dumitrescu, Elisabetha Mănescu. M.W.

BUCUREȘTI, publicație apărută la București, trimestrial, din martie până în mai 1947, sub redacția lui Horia Oprescu. Revista, purtând subtitul „Organ de informație și artă”, este editată la inițiativa Societății Scriitorilor, sub supravegherea Mișcării Culturale a Municipiului București, urmând să dezbătă probleme de urbanism. *Cuvântul lămuritor* e semnat de Horia Oprescu, iar în cuprinsul revistei pot fi întâlnite semnăturile lui Petru Comarnescu, Radu D. Rosetti (*Casa lui Titu Maiorescu*), V. Voiculescu (*Vechea mahala bucureșteană*), Ovidiu Papadima (*Folclorul Capitalei*), H. Oprescu (*Bucureștiul*

în *plastica actuală*). Versuri sunt semnate de Adrian Dorea, Radu Boureanu și Cicerone Theodorescu, iar proza de Ludovic Daus (*File de roman*). M.Pp.

BUCUROIU, Valeriu (17.VI.1934, Cărpiniștea, j. Buzău – 31.I.1980, București), poet. Este fiul Elenei și al lui Filip Bucuroiu, țărani. După absolvirea Facultății de Filologie-Pedagogie a Universității din București (1957), a fost profesor de liceu în București. Între 1968 și 1971 este vicepreședinte al Comitetului pentru Cultură și Artă al municipiului București, iar între 1971 și 1980, activist la Comitetul Central al Partidului Comunist Român. A colaborat la „România literară”, „Steaua”, „Luceafărul”, „Orizont”, „Viața românească”, „Familia”, „Săptămâna”. Debutează ca poet în anul 1969, în „România literară”. Debutul editorial are loc cu volumul de epigrame *Floreta de argint*, apărut în 1973.

Dacă primele volume, *Floreta de argint* și *Ascensor pentru cuvinte* (1975), îl recomandă pe **B.** drept un poet epigramatic din categoria ironiștilor de rafinată tradiție (Cincinat Pavelescu și Al. O. Teodoreanu), alte apariții editoriale, ca *Dimineața apelor* (1976), *O ființă* (1977) și *Centurile de siguranță* (1979), adaugă o dimensiune nouă versurilor lui, transcriind o gamă mai largă de trăiri. Linia ironică nu e nicăieri abandonată, afirmându-se ca o constantă, iar lirica se grupează în jurul câtorva linii de forță tematic și stilistice. Autorul cultivă o poezie cu o structură clară, limpede, adoptând adesea o exprimare voit prozică. Crezul său, enunțat în volumul *Dimineața apelor*, afirmă că esența poeziei constă în conștiința definitivului: „Îmi place culoarea definitivă, mă doare tot ce-i străveziu / Nu știu să-mi acopăr ochii și nici nu vreau să știu”. Refuzând poetica vagului și a imprecisului, **B.** ezită între o lirică gnomică, grea de sensuri, și căutarea unei „mitologii” a naturalului, în măsura în care natura înseamnă un îndemn la existență. Deschiderea spre lume, spre claritatea și rigoarea minții reprezintă „imperativele unui lirism care nu-și mai caută ființa în introspecție și mister, ci în sentimentul exultant al existenței” (Petru Poantă). Spirit cumpătat și reflexiv („iar gândul drept nu zboară, el se cerne”), poetul exaltă aforistic energiile puse în slujba umanității. Liricii senine, echilibrate și optimiste din primele volume, *Centurile de siguranță* îi adaugă zona mai gravă a reflexivității. Neliniștita căutare a unor certitudini duce spre o mai puțin senină viață lăuntrică: „Mă doare ora ce se-arată / Și timpul ce aleargă-n mine, / Mă doare-a trupului / erată / Când cerul se rotește / Pe galbenele-i șine”. O tonalitate nouă își face loc aici; versul limpede, aforistic adesea, capătă pe alocuri accente melancolice, tulburătoare, grave, dând seamă că poetul își lărgeste problematica, dobândind altă percepție a profunzimii.

Volumul *Zidit în fereastră* (1984), carte postumă, aparține unor registre multiple. Tonul sobru, justițiar se întrețese cu ironia amară. Poetul tratează în răspăr teme consacrate ale poeziei tradiționale: „Crizantema își susține teza de doctorat. / Subiectul: zăpada clorofilei. / Soarele – prezent în comisie. / Exigent. / Încordat. / Aici nu există sentimentul / coborător /

al / milei. / Aleargă printre nori / catapeteasma zilei.” Alte poezii surprind expansiuni ale eului, în dorința de auto-definire.

SCRIERI: *Floreta de argint*, pref. Nichita Stănescu, București, 1973; *Ascensor pentru cuvinte*, București, 1975; *Dimineața apelor*, București, 1976; *O ființă*, București, 1977; *Centurile de siguranță*, București, 1979; *Zidit în fereastră*, București, 1984. **Traduceri:** V. A. Slepțov, *Vremuri grele*, București, 1974; R. I. Rojdestvenski, *Poeme*, pref. Mircea Iorgulescu, București, 1970; Osip Mandelștam, *Silentiūm*, pref. Romul Munteanu, București, 1980, *Versuri*, București, 1984, *Tristia*, București, 1994 (în colaborare cu Puiu Brăileanu).

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, „*Floreta de argint*”, LCF, 1976, 16; Nicolae Prelipceanu, „*Floreta de argint*”, TR, 1973, 18; Daniel Dimitriu, „*Floreta de argint*”, CL, 1973, 14; Poantă, *Radiografii*, I, 195-197; Al. Condeescu, *Neliniștea și speranța poetului*, LCF, 1979, 29; *Lit. rom. cont.*, I, 542, 721-722; Liviu Papadima, *Valeriu Bucuroiu*, „*Zidit în fereastră*”, TBR, 1985, 284; *Dicț. scriit. rom.*, I, 389; Popa, *Ist. lit.*, II, 467-468. N.Mc.

BUCUȚA, Emanoil (27.VI.1887, Bolintin Deal, j. Giurgiu – 7.X.1946, București), prozator, eseist și poet. Este fiul Rebecăi-Elena (Reveica), care se trăgea din satul sibian Dăișoara, și al lui Ioniță Popescu, originar din părțile Iașilor. Bucuța, numele de familie al mamei înainte de căsătorie, va fi adoptat de scriitor ca semnătură literară și, din 1927, ca nume oficial. **B.** învață la București, unde urmează școala primară (1894-1898), liceul (1898-1907, la „Sf. Sava”, printre profesori fiind și I. Suchianu), precum și Facultatea de Litere și Filosofie, secția de limbă și literatură germană (1907-1911). Studiază doar un an la Berlin (1912-1913). Întors în țară, debutează într-o îndelungată carieră de funcționar în zona educației și managementului social și cultural: ajutor de redactor, apoi redactor-șef la „Monitorul asigurărilor muncitorești”, șef de birou la Casa Centrală a Meseriilor, șef de studii și publicații la Casa Centrală a Asigurărilor Muncitorești, redactor, în cadrul Institutului Social Român, al „Arhivei pentru știință și reformă socială” (condusă de D. Gusti), director în Ministerul Muncii, director al publicațiilor la Fundația Culturală „Principele Carol”, director la departamentul Educația Poporului din Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, director la Casa Școalelor, secretar în Ministerul Culetor și Artelor, profesor la Școala Superioară de Asistență Socială și Publicitate, la Universitatea muncitorească ș.a.m.d. Susținute cu entuziasm și competență crescândă, dignitățile îl desemnează ca mesager ori tehnician cultural dincolo de hotare (începând din 1914, expoziții la Leipzig, Londra, Geneva, Florența, Brno, Barcelona, Bruxelles, Paris). În calitatea sa de secretar al secției românești, participă, între 1927 și 1933, la congresele PEN-Clubului. Din 1928 este membru al Societății Scriitorilor Români. Devine, în 1941, membru corespondent al Academiei Române.

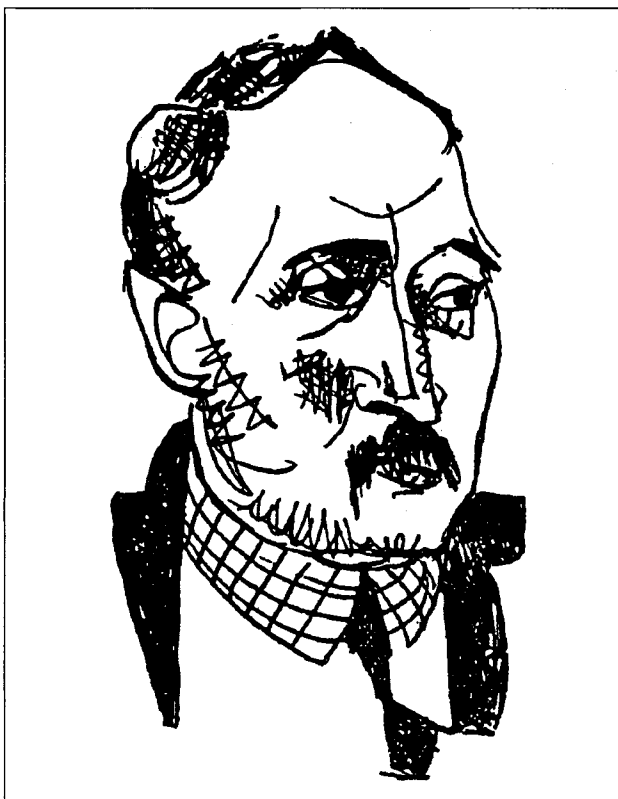
Cu un debut adolescentin, situat în 1903, când îi apare schița *Lunaticii* în „Universul ilustrat”, **B.** publică într-o primă perioadă mai cu seamă versuri și proză. Ulterior se manifestă și în formula ubicuă a foiletonului sau în cea a eseului scris ori

rostit, ca în cazul nenumăratelor conferințe și intervenții la Radio România, încă de la înființarea, în 1928, a postului. Om dăruit ideii de cultură și educație socială, redactează în 1910 publicația „Antialcoolul”, din 1919 scrie asiduu la „Idea europeană”, din 1921, la „Gândirea”, unde este redactor-prim, iar din 1924, la „Buletinul cărții”; este redactor-șef la „Graiul românesc” (1927-1929), redactor la „Căminul cultural” și editează, în condiții grafice exemplare, revista enciclopedică „Boabe de grâu” (1930-1935). Concomitent colaborează cu versuri, proză, articole, eseuri, traduceri la „Viața românească”, „Drum drept”, „Convorbiri literare”, „Lucefărul”, „Lamura”, „Cugetul românesc”, „Ramuri”, „Universul”, „Rampa”, „Vremea”, „Adevărul”, „Timocul”, „Gând românesc”, „România”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Universul literar”, „Transilvania”, „Preocupări literare”, „Săptămâna C.F.R.”, „Analele Academiei Române” ș.a. Semnează și Emanoil Popescu, Ion Ordeanu, Ion Ordeanu ori cu inițiale. Cu toate că nu a încetat vreodată să fie poet, volumul de debut, *Florile inimii*, apărut în 1920, este și unica lui carte de versuri. Urmează povestirile din *Legătura roșie* (1925), romanele *Fuga lui Șefki* (1927), *Maica Domnului de la mare* (1930), *Capra neagră* (1938), studiile, eseurile și însemnările din *România dintre Vidin și Timoc* (1923), *Crescătorul de șoimi* (1928), *Pietre de vad* (I-IV, 1937-1944), multe alte tipărituri, printre care și traduceri: Okakura Kakuzo, *Cartea ceaiului* (1926), versuri în antologia Goethe, *Versuri în românește* (1932). Natura (și mulțimea) rosturilor publice ale scriitorului ar trimite la un personaj extravertit, necomplicat sufletește, egal cu sine însuși în orice împrejurare. Dar omul are o fire ciudată, este când aspru, închis, taciturn, când sociabil, candid, lovace. De obicei își ascunde prea via și vulnerabila sensibilitate sub o platoșă de om ironic, malițios. Își destăinuie felul de a fi doar trecut prin distileria cuvântului generos și plin de fervoare, în care se întrevăd însă luciri reci, metalice. Apelând la operă, G. Călinescu găsea calea cea mai potrivită pentru a-l portretiza: „Omul însuși seamănă operei: cu palori pergamentice și maliție asiatică, cu gura slavă, mustăți mongole.”

Trubadur cultivat, modern, **B.** fîntește spre un tip de poezie care să agreseze dulceagul stil romantic („Umblu după fraza aritmică și după disonanță ca o răzbunare...”). Chiar titlul volumului, *Florile inimii*, brut, desăvârșit banal, conține o antifrază cu adresă. Sonuri mai puțin obișnuite, deși nu întodeauna inspirate, străbat lirismul madrigalesc din ciclurile *Miniaturi și Oglinzi*, un „jurnal” al stării de iubire, caracterizată prin evanescentă și în același timp de o plasticitate violentă. Senzații, crâmpie, străfulgerări de vis interferează impresionist într-o puzderie de notații lirice ingenioase. Cum autorul se definește în mod esențial ca virtuoz, va exersa posibilitățile metaforei, contururile căutate, prețioase ale desenului, tiparele dificile ale liedului și sonetului. Toate sunt convocate să stabilizeze fluxul capricios al intimismului, să-i dea consistență („dantele de sticlă belgiană, cristaline și reci”, sună caracterizarea lui Emil Isac). Veșmântul râvnit pentru aceste „miniaturi” și „oglinzi” duce gândul la o medievalitate uneori grațioasă, alteori semeță. Mai spontan, enunțul liric din ciclul

complementar *Cântece de leagăn*, „vers de laude plecate”, este dedicat copilului, văzut, cu o ironie jucată, ca o făptură uneori grotescă ori aproape prozaică, dar și ca o făptură dumnezeiască, în stare, asemenea Pruncului Sfânt, să polarizeze miracolul lumii. Înainte de T. Arghezi, **B.**, „întâiul intimist în sensul propriu al cuvântului” (G. Călinescu), a știut să perceapă și să transcrie în lirică, tandru și viguros, bucuriile domesticității. Prozatorul, dar și eseistul urmează, fără abateri semnificative, tot o chemare poetică. Izvorât din intuiții, din viziuni poetice, epicul, ca și ideea, este descarcerat, lăsat să ființeze într-un spațiu deschis, subiectiv. Autorul pare să se afle mereu în căutarea și întâmpinarea metaforei, a simbolului. Proza lui artistică se structurează vizionar și liric, cu înțelesuri care comunică permanent cu realul dens, precumpănitor senzorial. Critica vremii a definit aceste virtuți, spunând că odinioară **B.** „ar fi fost pictor florentin sau giuvaergiu olandez” (F. Aderca), ori privindu-l frecvent ca pe un „bijutier medieval” (Pompiliu Constantinescu). G. Călinescu se oprea la voluptatea muzeală a scriitorului, apreciind că pretutindeni „gustul colecționarului e desăvârșit”. Numai E. Lovinescu îl fixa restrictiv sub semnul neosămănătorismului ardelean. În povestirile din *Legătura roșie*, se încheagă, în orizontul rustic, o

Desen de Marcel Iancu

lume fantasmatică, aproape ca de umbră, bântuită de un blestem al pământului de care, cu sau fără voie, oamenii se înstrăinaseră. Timpul, supus unei noime străvechi, ființele împietrite în nenoroc, retezate de un trai „apăsător și fără zâmbet”, cu văzul imobil și neputincios, „fără pleoapă”, sunt contemplate și nu evocate de autorul-narator, care știe să se folosească și de câteva tehnici expresioniste. Textul, cu o frazare sincopată, răsucită, se concentrează asupra ritmului generic de viață, iar descrierile în cascadă, configurând un pitoresc etnografic minuțios, accentuează atmosfera de nemșcare ritualică, în care tâlcurile persistă indistinct și necruțător. Dar abia în întâlnirea cu Orientul **B.** află o fericită coincidență cu sine însuși. Romanul *Fuga lui Șefki* rămâne astfel o scriere-efigie. Dintr-o intuiție fundamentală, situată sub aripa unei originale meditații simbolice, decurge contemplarea fascinată a unui mozaic omenesc, etnic, unde transpar intens, ireversibil, semne crepusculare. O parte a acestei lumi sud-dunărene, cea care declină, alcătuită din descendenți ai glorioșilor osmanlâi, concentrează interesul epic și simbolic al autorului, în vreme ce altă parte, comunitatea românească, e în carte doar o paradigmă morală și o ipoteză sociologică. În Dii (Vidin), cetate veche de sute de ani, străjuită și erodată de apele Dunării, senzația de băltire, de pustiire și încremenire a vieții este întreruptă rar de câte „un fulger al sufletului”. Chemarea nedeslușită spre trăire, nostalgia mișcării libere duc invariabil

dincolo de zidurile Cetății, în orizontul deschis al apei. Dar plecările sunt fatal imposibile, drumurile scurte, în cerc, de parcă nici nu s-ar fi petrecut. Ajuși cu timpul doar niște martori, privitori orbi („cu ochii mici, fără vedere, de privirea înăuntru”), turcii trăiesc în acea „slavă stătătoare” suficientă sieși, ca în Isarlâkul lui Ion Barbu. E un fel aparte de existență, în care oboseala vechimii, stingerea lentă se manifestă vătuit și fastuos. Nimeni nu poate trăi nemijlocit, între viață și om se interpun proiecții regresive în lanț, coduri cu cifrul pierdut, hieroglife („Stăm pustii pe-aici, pustii și pe ducă. Și când e vorba să trăim, nu ne mai pricepem”). Toate ca forme de evitare, de ecranare a clipei, a prezentului, căci „la marginile împărăției”, acești turci „de poveste și de lână colorată”, cu reflexe coclite, stau în nemșcare stearpă, fiecare arătând ca „un om mutat în somn pe alte țărâmurii”. Șefki, tânărul cu iubirea lui născândă pentru Umurli, rudă de sânge și tovarășă de copilarie, fuge din Cetate fără să-și lămurească prea bine de ce, împins ca de o spaimă. Spaimă de sacrilegiu, regret după castitatea copilăriei, îndârjire de a se arunca în viață, de a se sustrage întemnițării, morții. Moarte a cărei chemare se numește Umurli, ființă purtând în ea taina crepusculară a neamului. Dar Șefki se întoarce, nu ca să fie însoțit cu Umurli, ci să răscumpere cu viața proprie o altă viață, pe care o curmase fără să vrea. Întoarcere între ai săi și în moarte, închizând cercul. Cu această tramă epică, scrierea, nu tocmai realizată ca roman, se organizează parabolic, cu motive care structurează, într-un paralelism tensionat, câteodată ostentativ și insistent explicitat, un spațiu al vieții și un spațiu al morții. Ambele sunt incluse în cele din urmă în ceremonialul vieții, perfidul mesager al extincției, al golului. Mai întâi, Cetatea și Dunărea, realități interferente, puncte de reper în peisaj (exterior și interior), apar disputate de viață și de fantasmaticul ei dublu. Și în nebuniile de-o clipă ale lui Șefki, în învălmășeala gândurilor, în visele sale treze, reverberează concomitent impulsul spre viață și simțământul zădărniceii. Cea mai rezonantă și somptuoasă imagine a întâlnirii vieții cu nemșcarea o răsfrânge un personaj, Vicie, neguțătoare de aur și nestemate. Din bocceaua ei, des-tăinuită cu gesturi încetinite, după anume reguli și dichisuri, ies la iveală neprețuite veșminte de mireasă pentru Umurli. Găteți, sulimanuri, măști, figurație înghețată, magie bine strunită compun un joc artist în care înscenarea nunții intensifică tristețea. E o ceremonie bizară a vieții fără de viață. Scriitorul știe să folosească mijloace adecvate, care îi susțin viziunea asupra acestei lumi hieratice: perifriza imaginativă, traseul sinuos, reveria și povestea, arabescurile, vorba dantelată. Miza estetizantă se regăsește în romanul *Maica Domnului de la mare*. La Balcic, într-un mediu cosmopolit, policrom, cu lume subțire, aristocratică și extravagantă, se pregătește un spectacol de teatru, programat ca „un joc sfânt medieval”, ca un miracol creștin. Astfel, fiecare încearcă să fugă din fața lui însuși, să se retragă din real ori să evadeze din amintire în legendă. Dar pe scenă nu se joacă o singură piesă, ci, concomitent, câteva suprapuse. Travestiul, înscenarea misterului nu au atâta putere cât să biruie nefericirea și singurătatea de generații. Și din nou, predilecția barocă pentru poeticitate, sim-

bolică și culoare (marea este, la **B.**, un personaj și o metonimie recurentă). Chiar dacă în al treilea roman, *Capra neagră*, scriitorul părăsește ambianța orientală, alegând un cu totul alt spațiu (Berlin, Sibiu, Medias), voluptatea poetizării picturale se păstrează intactă. De data aceasta, stampele grațioase, lucrute meticulos și pasionat, portretele în palimpsest (cele feminine, de pildă), scenele caligrafiate bogat, trimiterile istorice și autobiografice întretesute în pânza lirico-nostalgică a textului participă la individualizarea acestei scrieri, definită ca „o pastorală citadină” (Ion Vartic). În sfârșit, în publicistică și eseuri, vademecumuri erudite și imaginative, **B.** practică o stilistică imnică, exaltată, care provoacă și difuzează eficient emoția. El știe să descopere și să aproprie de cititor, cu gesturi de iubire aproape mistică, istorie, oameni, comunități, locuri („sufletul de la granițe”, mai cu seamă), obiceiuri, datini, scriitori, cărți, obiecte de artă. Ca într-o dioramă încăpătoare, rod al unui nomadism neistovit, în *Crescătorul de șoimi*, în cele patru volume intitulate *Pietre de vad*, apar nenumărate chipuri ale culturii. Mereu în căutarea aceluși *genius loci* care pecetluiește și conferă unicitate, **B.** pledează cu fervoare pentru cunoașterea și prețuirea avuției culturale românești, pentru solidarizarea românilor, ca și în studiile din *Românii dintre Vidin și Timoc*. Spiritul său nu este însă prizonier al localismului și reacționează întotdeauna mișcat în întâlnirile cu alte culturi.

Întortocheata construcție a unor opere ca Fuga lui Șefki (1927) și Maica Domnului de la mare nu le păgubește interesul: rămurișul frust și lăncezeala osmotică exprimă tehnica de explorare a zonelor sufletești mărginașe, în cadrul etnografic enigmatic datorită tocmai încălcelilor sale surprinzătoare. Piatra și apa spiritualizate la Balcic, apa și vegetația ei spirituală de la Vidin, amestecul de moale și aspru, de întuneric și iluminare, de naturist și artificial se subsumează, în această proză cu silnicie întreținută, viziunilor spectral efulgurante; pentru închipuirile din zori și pentru închipuirile din amurg deopotrivă, ca intermediu împărătești, dintr-o curgere a vieții comune, pururi aptă să se lase meșteșugită.

I. NEMĂȘTEANU

SCRIERI: *Florile inimii*, București, 1920; *Românii dintre Vidin și Timoc*, București, 1923; *Legătura roșie*, București, 1925; *Biblioteci și publicații muncitorești*, București, 1926; *Fuga lui Șefki*, București, 1927; *Crescătorul de șoimi*, București, 1928; *Maica Domnului de la mare*, București, 1930; *Balcic*, Craiova, 1931; *Biblioteca satului*, București, 1936; *Pietre de vad*, I-IV, București, 1937-1944; *Duiliu Zamfirescu și Titu Maiorescu în scrieri*, București, 1937; *Capra neagră*, cu desene de Mac Constantinescu, București, 1938; *Populația românească de apă*, București, 1938; *Sufletul de la granițe*, București, 1940; *Il Danubio romeno*, tr. Alfredo Mantero, București, 1941; *Basmele Crivățului*, cu desene de G. Löwendal și Lena Constante, București, 1943; *Muzeul Brukenthal din Sibiu*, Sibiu, 1943; *George Vălsan, după zece ani*, București, 1945; *Scrieri*, I-II, introd. Perpessicius, îngr. Lucia Bors-Bucuța și Violeta Mihăilă, București, 1971-1977; *Capra neagră*, îngr. și pref. Ion Vartic, Cluj-Napoca, 1977. **Traduceri:** Okakura Kakuzo, *Cartea ceaiului*, București, 1926; ed., în *Itinerarii spirituale*, pref. Modest Moraru, București, 1983, 88-144; Goethe, *Versuri în românește*, București, 1932, 21-23, 47-48; *Basme rusești*, cu desene de Lena Constante, București, 1946.

Repere bibliografice: Aderca, *Contribuții*, I, 23, 377, 391-394, 446, 448, 704-706; Emil Isac, *Emanoil Bucuța*, CLI, 1921, 1; Lovinescu, *Scrieri*, IV, 526-529, V, 149-153, 269, VI, 126-127, 257-258, IX, 17-22, 37-41, 43-55; Perpessicius, *Opere*, II, 307-310, 360-368, III, 172-176, 264-265, IV, 219-222, V, 230-231, VIII, 201-206, X, 8-10, 244-246, IX, 164, 231-250, X, 8-10, 244-246, XI, 344-348, XII, 92-100, 259-260, 269, 333, 488, 575; Ralea, *Scrieri*, II, 430-431, 480-481; Lucian Blaga, *Ceasornicul de nisip*, Cluj, 1973, 134-135, 137-141; Constantinescu, *Mișcarea*, 138-141; Mircea Eliade, *Emanoil Bucuța*, CU, 1927, 699; Sadoveanu, *Scrieri*, II, 62-63; Călinescu, *Cronici*, I, 154-166; Constantinescu, *Carteri*, I, 383-385, VI, 202; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, 259, 292-293; Munteanu, *Panorama*, 226-227; Streinu, *Pagini*, IV, 141-144; Mihail Sebastian, [Em. Bucuța], RFR, 1939, 8; Chinezu, *Pagini*, 125-129; Vianu, *Opere*, V, 312-313; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 764-766, *Ist. lit.* (1982), 848-850; Cioculescu, *Aspecte*, 482-484; Camil Petrescu, *Em. Bucuța*, RFR, 1946, 10; Cioculescu, *Itinerar*, II, 301-304, III, 193-197; Zalis, *Aspecte*, 139-145; Negoiescu, *Ist. lit.*, I, 224-225; Sasu, *Progresii*, 94-107; Crohmălțeanu, *Literatura*, I, 539-543; Micu, „Gândirea”, 761-770, 938-945, *passim*; Mircea Muthu, *Literatura română și spiritul sud-est european*, București, 1976, 199-209, *passim*; Vartic, *Spectacol*, 75-91; Micu, *Scriitori*, 149-165; Piru, *Ist. lit.*, 384-385; George Sbârcea, *Cațeneaua cu poezi și amintiri*, Cluj-Napoca, 1989, 64-66, 68-71; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, 118-119; Gabriela Drăgoi, *Un Orient crepuscular*, ECD, 1994, 3; *Dicț. scriit. rom.*, I, 390-393; Marian Barbu, *În căutarea romancierului Emanoil Bucuța*, CC, 1996, 9-10; Mircea Muthu, *Călcăiul lui Delacroix*, București, 1996, 70-75, 153; *Dicț. analitic*, II, 96-98, III, 12-13. G.D.

BUD, Florica (21.III.1957, Ulmeni, j. Maramureș), prozatoare. Fiică a Corneliiei și a lui Ioan Trif, țărani, **B.** a absolvit Facultatea de Mine din Petroșani (1981), lucrând după aceea ca inginer-manager la o societate comercială. A debutat direct în volum, cu *Iubire, sunt un obiect nezburlător*, apărut în 1992. A colaborat la „Graiul Maramureșului” și „Clipa zilei” din Baia Mare.

Prozele scurte din cartea de debut, dar cu precădere cea „o sumă de proze” din *Alergând prin sine* (1995) surprind prin supunerea unui moralism sceptic, malițios, descins direct din Teodor Mazilu, la bizarele „rigori” ale unei arhitecturi epice sui-generis, voit haotică, ostilă oricăror reguli de perspectivă și de construcție. Teme și motive dintre cele mai diverse, chiar și din domeniul politicii românești „la zi”, fac obiectul unor nesfârșite jocuri ale inteligenței și fanteziei, inclusiv sub raport stilistic, etalând minuțios, cu ironie sau sarcasm, sentimentele unor lucruri neînsuflețite. Impresia dominantă este aceea de vraiste existențială, adaptată perfect unui spațiu nedefinit, pe rând idilic ori coșmaresc, cultivând ludicul ca unică modalitate de exprimare. Păstrându-se la egală distanță de patetismul și sarcasmul feminist, însă fără ca prin această detașare să-și piardă sensibilitatea proprie sentimentalului travestit în ironist și umorist, **B.** reia, într-o suită fragmentaristă de proze spirituale, tema războiului dintre sexe, definind, bunăoară, „billclintonianul” drept un bărbat care are curajul de a-și asuma faptele. Cărțile pentru copii („povești pentru adulți și alți copii”) urmează aceeași schemă, fiind niște basme moderne, cu aspect de film de desene animate science-fiction, caligrafiate într-un limbaj uneori urmuzian; brodate năstrușnic, cu umor,

pe canavaua basmelor populare, ele au ca element de originalitate întrepătrunderea lumii (reale) a împăraților și zmeilor cu „tărâmul celălalt”, fabulos, al calculatoarelor și pagerelor.

SCRIERI: *Iubire, sunt un obiect nezburaător*, Baia Mare, 1992; *Aventurile lui Nu-Motanul la curtea zmeului Ca-Fe-Mini*, București, 1994; *Nu-Motanul și zmeul Pager*, București, 1995; *Alergând prin sine*, București, 1995; *Cui îi place școala?*, București, 1997; *Billclintonienii*, postfață Dan Silviu Boerescu, București, 1999.

Repere bibliografice: Vasile Radu Ghenceanu, *Lansarea unei cărți de debut*, „Graiul Maramureșului”, 1993, 1059; P. Bălțiu, „*Iubire, sunt un obiect nezburaător*”, ATN, 1993, 9; Vasile Radu Ghenceanu, *O carte de proză*, „Graiul Maramureșului”, 1996, 1864; M. C., „*Alergând prin sine*”, „Nord Magazin”, 1996, 11; Ion N. Mihai, *Florica Bud și obsesia matriarhatului*, TR, 1997, 5. A.N.

BUD, Tit (24.XII.1846, Sat-Șugataș, j. Maramureș – 19.VIII.1917), folclorist. Provenit dintr-o familie de clerici, **B.** îmbrățișează, la rândul-i, cariera preotească, după studii la Ungvar, Beiuș și Gherla. Timp de patru ani este capelan în leud, apoi avansat la Episcopia din Gherla, unde i se încredințează diverse funcții administrative. La cerere, se întoarce în satul natal, consacându-se unei activități prodigioase de ridicare a stării economice și culturale a țăranilor. Ca revizor diecezan, președinte al Reuniunii docenților români din Maramureș, vicepreședinte al Astrei, despărțământul Maramureș, a contribuit la dezvoltarea învățământului, a întreprins studii de istorie bisericească, a tradus literatură universală și a impulsionat cercetările de folclor în ținut. De un interes mai larg sunt cărțile lui despre istoria parohiilor și mănăstirilor din Maramureș (*Însămări și date despre înființarea parohiei gr. cat. române din Sighetul Maramureșului*, 1905, *Date istorice despre protopopiatele, parohiile și mănăstirile române din Maramureș, din timpurile vechi până în anul 1911*), precum și *Viața sâniților* (1897). Din literatura universală, traduce un roman al lui Adrien Gabrielly, *De unde nu este reîntoarcere* (1872), în pagini de revistă rămânând o povestire de A. Daudet și alte câteva povestiri ale căror autori nu sunt indicați. Periodicele la care a publicat consecvent sunt „Familia” și „Gutinel”.

După ce tipărește primele texte folclorice în „Familia” (1872) și răspunde la chestionarul lui Nicolae Densușianu privind „tradițiunile istorice”, **B.** se situează în fruntea unei largi acțiuni de adunare a folclorului, inițiată de corpul didactic din Maramureș. Întocmește și un apel în acest sens, în „Gutinel” (1889), reprodus apoi în „Familia” și în „Amicul familiei”. Colecția de folclor *Poezii populare din Maramureș* (balade, doine, chiuituri și colinde), recomandată de Al. Țiplea lui I. Bianu, a apărut în 1908, în seria *Din viața poporului român*, editată de Academia Română. Ca în majoritatea culegerilor efectuate prin intermediari, textele nu sunt însoțite de date privind proveniența lor și nici nu sunt consemnate particularitățile fonetice. Colecția lui **B.**, împreună cu aceea a lui Al. Țiplea (1906) sunt primele care au consemnat repertoriul folcloric maramureșan din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

SCRIERI: *Disertațiune despre episcopii și vicarii români din Maramureș*, Gherla, 1891; *Viața preacuratei vergure Maria*, Gherla, 1897; *Viața sâniților*, Gherla, 1897; *Însămări și date despre înființarea parohiei gr.-cat. române din Sighetul Maramureșului*, Gherla, 1905; *Date istorice despre protopopiatele, parohiile și mănăstirile române din Maramureș, din timpurile vechi până în anul 1911*, Gherla, 1911. **Culegeri:** *Poezii populare din Maramureș*, București, 1908. **Traduceri:** Adrien Gabrielly, *De unde nu este reîntoarcere*, Pesta, 1872.

Repere bibliografice: I. Bianu, *Culegerea de poezii populare din Maramureș de vicarul Tit Bud*, AAR, partea administrativă și debaterile, t. XXX, 1907-1908, fasc. 1; Dumitru Pop, *Folcloristica Maramureșului*, București, 1971, 71-84, 287-292; Bârlea, *Ist. folc.*, 421-422; *Dict. lit.* 1900, 127; Păcurariu, *Dict. teolog.*, 66; Datcu, *Dict. etnolog.*, I, 118. L.Cș.

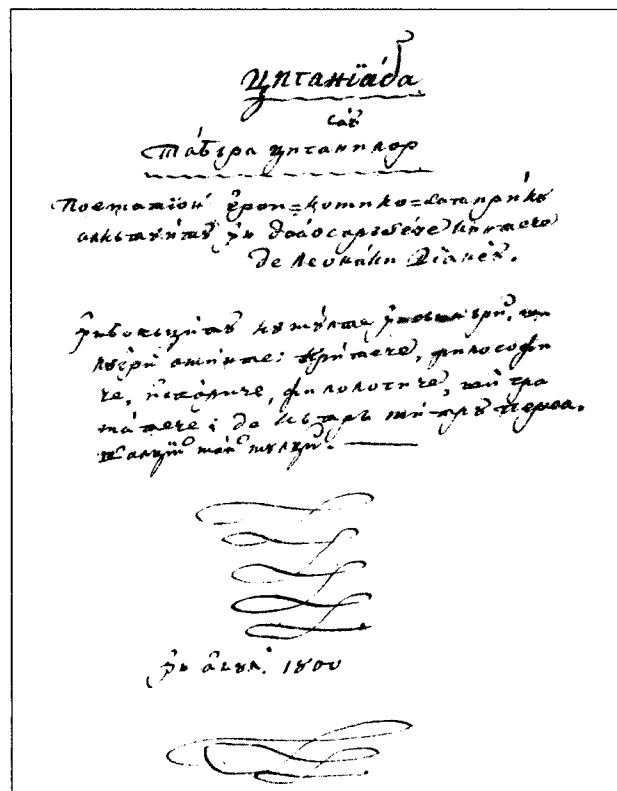
BUDAI-DELEANU, Ion (6.I.1760, Cigmău, j. Hunedoara – 24.VIII.1820, Lvov), poet și filolog. Este fiul preotului Solomon Budai. Frecventează cursurile școlii primare în Cigmău, după care devine elev și absolvent al Seminarului din Blaj. Între 1777 și 1783, este student la Facultatea de Filosofie, apoi și la Facultatea de Teologie din Viena. Se pare că a obținut și doctoratul în teologie, la Erlau. În anii șederii la Viena, leagă prietenii de durată cu Samuil Micu, Gh. Șincai, Petru Maior și Samuil Vulcan. Studios și dornic să se informeze din surse originare asupra unor probleme de lingvistică, istorie și drept, își însușește, pe lângă limba germană, limbile franceză, polonă, italiană, latină și greacă. Pregătirea umanistă temeinică și aderarea la ideile iluministe îl situează printre exponenții Școlii Ardelene. Ocupă, pentru scurt timp, un post de profesor la Blaj, dar, în urma neînțelegerilor cu episcopul I. Bob, se reîntoarce la Viena, unde își împarte timpul între strana de cântăreț la biserica Sf. Barbara și cancelaria Consiliului Aulic de Război, în calitate de copist și traducător. Din 1787 trece în Galiția și se stabilește la Lemberg (Lvov), funcționând ca secretar de tribunal și consilier de Curte. Mitropolitul Veniamin Costache îl cheamă la Iași, oferindu-i un post de profesor la Seminarul de la Socola, invitație căreia nu-i dă curs. La Lvov își redactează cea mai mare parte a scrierilor cu tematică filologică, istorică și juridică, în spiritul ideologiei iluministe. Tot aici lucrează la principala sa operă literară, *Țiganiada*. Un studiu, realizat doar în parte, cu titlul proiectat *De originibus populorum Transilvaniae commentatiuncula, cum observationibus historico-criticis*, abordează problema continuității elementului roman în Dacia, ca și latinitatea limbii poporului român. Elaborează clar în concordanță cu programul grupului de cărturari care vor da strălucire Școlii Ardelene sunt și câteva lucrări în domeniul filologiei, între care *Fundamenta grammaticae linguae romanicae seu ita dictae valachicae usui tam domesticorum quam extraneorum accommodata* (1812), *Teoria ortografiei românești cu litere latinești*, precum și *Temeiurile gramaticii românești*, studiu însoțit de comentariul, parțial elaborat, *Dascălul românesc pentru temeiturile gramaticii românești*. **B.-D.** intenționa și întocmirea unui dicționar care ar fi trebuit să cuprindă, în zece volume, corespondențe lexicale între limba română și limbile latină, greacă, franceză, italiană, germană, proiect din care nu duce până la capăt decât *Lexiconul românesc-nemțesc* și, fragmentar,

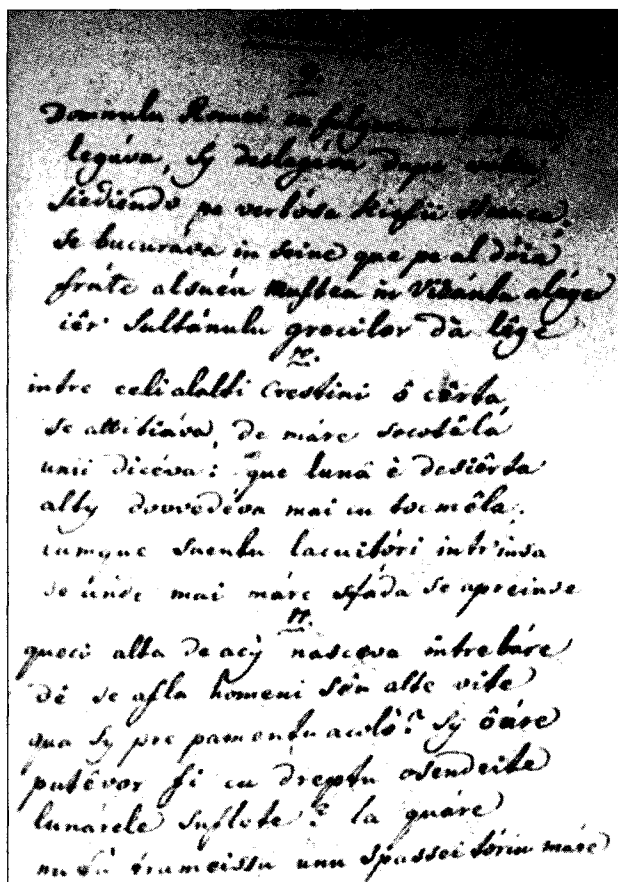
Lexiconul nemțesc-românesc, pentru celelalte volume redactând doar segmente neimportante.

În planul activității literare, **B.-D.** depășește condiția deschizătorului de drum, preconizată în programul Școlii Ardelene. După un exercițiu pregătitor, reprezentat de traducerea unei părți a piesei lui Metastasio *Temistocle*, el lucrează la poemul, neterminat, *Trei viteji și, timp îndelungat, cu reveniri și completări necesare, la Țiganiada*, „poemation eroi-comicosatiric, alcătuit în doasprăzece cântece de Leonachi Dianeu”. *Trei viteji*, din care nu a scris decât primele trei cânturi și l-a început pe al patrulea, este o compunere tragicomică despre nebunia umană generalizată. Becicherec Iștoc de Uramhaza, nobil de dată recentă, după ce tot neamul lui de țigani se îndeletnicise cu recondiționarea ciururilor sparte, se hotărăște, la vârsta de 50 de ani, să plece din Transilvania pentru a-și căuta o fostă iubire din tinerețe, pe Anghelina. Trece în Țara Românească, aflată sub cărmuirea lui Vlad Țepeș, unde întâlnește alți doi vrednici discipoli ai lui Don Quijote: pe grecul Kyr Kalos de Cucureaza, care practicase, în copilărie, îndeletnicirea de covrigar la Stambul, ajungând apoi boier muntean, și pe Născocor de Cârlibaba, căpitan de țigani din Moldova, ins fudul și țăfnos, care călătorise până în Țara Românească „pedestru”. Și aceștia doi aspiră la cucerirea farmecelor unor dulcinee autohtone, Smaranda și Chirana. Un episod avându-l drept erou pe Becicherec Iștoc face parte din prima variantă a *Țiganiadei*, nu și din cea de a doua. *Țiganiada*, această „izvoditură noao și originală românească”, reprezintă una dintre operele fundamentale ale literaturii noastre. O primă formă a scrierii este definitivată în jurul anului 1800, pentru ca asupra celei de a doua variante scriitorul să lucreze până în 1812. Publicarea integrală, postumă, a poemului va lua în considerare ambele variante: prima, cu titlul *Țiganiada sau Tabăra țiganilor*, apare sub îngrijirea lui T. Codrescu, în „Buciumul român” (1876 și 1877), iar varianta completă, *Țiganiada*, este tipărită de Gh. Cardaș în 1925, cu o a doua ediție în 1928. Întâmplările povestite în *Țiganiada* sunt plasate în perioada domniei lui Vlad Țepeș. Domnitorul muntean hotărăște să-i adune la un loc pe țiganii din țară, pentru a nu fi folosiți de turci ca iscoade. Mai mult, țiganii primesc și arme, gestul intenționând trezirea unui sentiment de responsabilitate în măsură să-i transforme în oșteni fideli intereselor întregii comunități naționale. După un popas între satele Alba și Flămânda, proaspăta oaste țigănească este trecută în revistă de Vlad Țepeș și îndrumată să-și așeze tabăra la Spăteni, între Bărbătești și Inimoasa. Călătoria se desfășoară anevoie, datorită gâlcevilor neîntrerupte dintre țigani, neputinței lor de a se alinia unei discipline elementare, orgoliilor ridicole sau focalizării preocupărilor asupra mâncării și odihnei, toate acestea fiind contemplate de autor cu un ochi critic și atent, cu umor și sarcasm. Satana, aliat al turcilor, îi fură tânărului Parpangel logodnica, frumoasa Romica. Pornit în căutarea iubitei sale, Parpangel o găsește în pădurea nălucită, loc transformat de puterile diavolești în închisoare veselă pentru dezertorii din oastea muntenească. Intervenția sfântului Spiridon spulberă palatul din pădure, iar Parpangel, după ce bea apă dintr-un

izvor vrăjtit, dobândește virtuți de războinic neînfricat. El preia armura viteazului Arginteanul și se avântă eroic în lupta cu păgânii. În bătălia dintre munteni și turci intervin și forțe nevăzute, dracii luând partea turcilor, iar sfinții sprijinindu-i pe creștini, care, în final, obțin victoria. Ajunși la Spăteni, țiganii participă la nunta lui Parpangel cu Romica și află toate amănuntele aventuroasei călătorii a mirelui. Un plebiscit sui-generis, având ca temă forma de guvernământ a proiectatului nou stat țigănesc, degenează în păruială cruntă, tabăra risipindu-se. Scrierea, considerată în întregul ei opera poetică cea mai importantă a literaturii române premoderne, se prezintă ca o meditație asupra destinului omenirii în genere, autorul menționând în *Epistolia închinătoare către Mitru Perea* (anagramă a numelui lui Petru Maior) că textul trebuie citit cu „oarecari luări-aminte, căci știu bine că vei înțelege ce am vrut eu să zic la multe locuri”, totul fiind o alegorie „unde prin țigani să înțeleg ș-alții carii tocma așa au făcut și fac, ca și țiganii oarecând”. Pentru prima dată în literatura noastră, **B.-D.** avansează și argumentează nevoia de ficțiune artistică, investind cu importanță similară realității istorice „înțâlesul poeticesc” al unei scrieri. În acest sens, el invocă, ironic, surse fanteziste pentru conținutul faptic al *Țiganiadei*, numind „izvodul ce am aflat la mănăstirea Cioarei” și „pergamena” sau „hârtoaga de la mănăstirea Zănoaga”, surse comentate apoi, în note, serios, candid sau pseudo-erudit, de Mitru Perea, Simplițian, Idiotti

Țiganiada sau Tabăra țiganilor, B.A.R., ms. 2429

Țiganiada sau Tabăra țiganilor, B.A.R., ms. 2429

seanu, Onochefalos, Musofilos, Filologos, Dubitantius, Eru-
dițianul, Androfilos, Părintele Agnozie, Politicos, Popa Nătărău
din Tândarânda ș.a. Atât notele poemului, cât și Prologul sau
Epistolia închinătoare fac dese trimiteri la modele celebre,
datorate unor autori ca Homer, Ariosto, Tasso, Milton, în care
demitizarea, ironia programată și parodia se transformă în
instrumentar creator de epos comic. Îndeosebi în a doua
variantă a Țiganiadei, comentariile, ce însoțesc textul în note
atribuite cititorilor școliți sau inocenți sub raportul informației
anterioare, formează un fel de „operă paralelă” la scrierea
propriu-zisă, amplificând, prin exagerări bine dirijate, comicul
sursei la care se referă și asigurând întregului un reconfortant
spirit ludic. Comentariul socio-politic implicit se alătură valorii
artistice conferite ironiei și satirei. Umorul și șarja parodică
sunt mijloace, nu scopuri pentru autor; dincolo de învelișul
declarat vesel al relatării poetice, stăruie o temeinică informație
istorică și filologică, dar și o bună cunoaștere a literaturilor
europene sau a filosofiei de viață specifică țaranului român.
Invocarea unor elemente care țin de mitologie sau de supra-
natural este operată prin convertirea lor la universul uman
imediat, fapt care sporește coeficientul de personalitate distinctă
a scriitorului în ansamblul literaturii apărute în epocă și mult

după aceea. Autorul a intenționat „a introduce un gust nou în
poesia românească”, alăturând „lucruri de șagă” observațiilor
grave asupra unor realități care nu erau doar ale secolului
al XV-lea. Conștient de importanța unei asemenea întreprin-
deri, cu totul nouă în peisajul atât de sărac al literaturii ori-
ginale românești, scriitorul ține să precizeze: „Deci, bună sau
rea, cum este, aduce în limba aceasta un product nou”. Prin
Țiganiada, B.-D. se legitimează ca autor al primei epopei din
literatura noastră și, în același timp, ca întemeietor al literaturii
române moderne. Descoperirea târzie a operei a grevat în mod
vădit evoluția literaturii române ca valoare conștientă de sine.
Atât limbajul poetic, bine articulat în această scriere, cât și nara-
țiunea epică de amploare, căreia „poemationul” scriitorului
ardelean i-ar fi putut oferi piste tentante de lansare, s-au definit
în mod coerent relativ târziu și datorită necunoașterii acestei
opere fundamentale a literaturii naționale.

Budai-Deleanu este un om cu desăvârșire occidental, fără a pierde
nimic din spiritul țaranului ardelean. [...] Numai Eminescu mai
târziu a siluit limba sau a scociorât forme cu atâta sistemă, și Budai
fi este un mare înaintaș. De aceea opera lui Budai-Deleanu pare azi
așa de modernă și, hrănită cum e din tradiția sătească, deși începută
înainte de 1800, lasă în urmă ca învechite atâtea lucruri dintre 1830
și 1850.

G. CĂLINESCU

SCRIERI: Țiganiada, îngr. Gh. Cardaș, București, 1925; ed. 2, București,
1928; ed. îngr. J. Byck, introd. I. Oană, București, 1953; ed., I-II, îngr.
Florea Fugariu, introd. Romul Munteanu, București, 1969; ed. îngr.
Florea Fugariu și Andrei Rusu, București, 1981; ed. îngr. și introd.
Ioana Em. Petrescu, Cluj-Napoca, 1984; ; ed. îngr. A. G. Olteanu,
București, 1995; *Tsiganiada ou Le Campement des Tsiganes*, ed. bilingvă,
tr. Romanița, Aurelia și Valeriu Rusu, adaptare Françoise Mingot-
Tauron, București, 2003; *Trei viteji*, îngr. Gh. Cardaș, București, 1928;
ed. îngr. J. Byck, pref. I. Oană, București, 1956; *Scrieri lingvistice*, îngr.
Mirela Teodorescu, introd. I. Gheție, București, 1970; *Scrieri inedite*,
îngr. și introd. Iosif Pervain, Cluj, 1970; *Opere*, I-II, îngr. Florea Fugariu,
introd. Al. Piru, București, 1974-1975; *De originibus populorum Transyl-
vaniae - Despre originile popoarelor din Transilvania*, I-II, ed. bilingvă,
tr. Ed. Ladislau Gyémant, introd. Ștefan Pascu și Ed. Ladislau Gyémant,
București, 1991.

Repere bibliografice: Aron Densusianu, *Cercetări literare*, Iași, 1887,
245-288; G. Bogdan-Duică, *Despre „Țiganiada” lui Budai-Deleanu*.
Înrâuririle germane, București, 1902; Ovid Densusianu, *Literatura
română modernă*, I, București, 1920, 118-136; Iorga, *Ist. lit.*, III, 267-268,
302-307; Al. Ciorănescu, *Opera istorică a lui Budai-Deleanu*, București,
1936; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 81-85, *Ist. lit.* (1982), 75-79; Popovici,
Studii, I, 114-120, 463-486; Cornea, *Studii*, 5-78; I. Gheție, *Opera lingvis-
tică a lui Ion Budai-Deleanu*, București, 1966; Lucia Protopopescu, *Noi
contribuții la biografia lui Ion Budai-Deleanu*, București, 1967; *Ist. lit.*, II,
66-68; Piru, *Ist. lit.*, II, 87-125; Pervain, *Studii*, 129-192; Protopopescu,
Volumul, 237-322; Cioculescu, *Itinerar*, I, 37-41; Balotă, *Umanități*,
345-349; Oarcăsu, *Destine*, 11-23; Ioana Em. Petrescu, *Ion-Budai-
Deleanu și eposul comic*, Cluj, 1974; Papadima, *Ipostaze*, 163-189; Mircea
Vaida, *Ion Budai-Deleanu*, București, 1977; Negrici, *Figura*, 93-105; *Dict.
lit.* 1900, 127-131; *Ion Budai-Deleanu interpretat de...*, îngr. și introd.
Rodica Chiriacescu, București, 1980; Petrescu, *Configurații*, 101-111;
Scarlat, *Ist. poeziei*, I, 192-197, 216-223; Elvira Sorohan, *Introducere în
opera lui Ion Budai-Deleanu*, București, 1984; Indriies, *Polifonia*, 108-124;

Alexandru Ruja, „Țiganiada” și literatura Transilvaniei, O, 1999, 5; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 238–239; Mihai Mitu, *Oameni și fapte din secolul al XVIII-lea românesc*, București, 1999, 5–81; *Dicț. esențial*, 118–121; G. I. Tohăneanu, *Neajungerea limbii. Comentarii la „Țiganiada” de I. Budai-Deleanu*, Timișoara, 2001; Ursu, *Contribuții*, 303–323; Ilie Constantin, *Darul postum al poetului*, RL, 2003, 16; Zamfirescu, *Istorie*, II, 26–43; *Dicț. analitic*, IV, 248–249, 270–273. C.P.

BUDESCU, Ion (5.III.1939, Dalboșeț, j. Caraș-Severin), poet. Este fiul Anei (n. Jarcu) și al lui Iosif Budescu, țărani. Urmează liceul la Oravița, apoi Institutul Pedagogic din Timișoara (1958–1960) și Facultatea de Filologie a Universității din București (1960–1965). Lucrează ca redactor la Radio-difuziunea Română, redacția culturală (1966–1970), secție al cărei redactor-șef adjunct devine în 1970–1971, apoi ca redactor-șef adjunct la redacția culturală a Televiziunii Române (1971–1973) și tot aici ca secretar de redacție (1973–1989), redactor-șef (1990–1993), consilier cultural al președintelui Televiziunii (1993–1996) și șef al secției Import-Film (1996–1999), iar din martie 1999, ca expert al Fundației Culturale Române. A debutat în 1960, în „Scrisul bănățean”, dar adevăratul debut îl constituie un ciclu de poezii publicat în „România literară”, în 1981. În volum, debutează în 1982 cu *Viața cu mine, viața fără de mine*. Publică studii și articole, dar și versuri în „România literară”, „Lucașfăruș”, apoi în „Orizont”, „Tribuna”, „Vatra” ș.a. În traducere, publică versuri în „Nouvelle Europe” (Luxemburg, 1992–1993) și colaborează la volumul *La Littérature contre la dictature. En et hors de Roumanie (1947–1989)*, apărut la Paris, în 1999.

„Răzlețit de generația lui” (Eugen Simion), **B.** a debutat mai târziu, nu însă și mai puțin convingător. Sintagme ca „poet matur”, „experimentat”, „format și stăpân pe uneltele sale” sunt frecvent întâlnite în cronicile de întâmpinare la primul volum. Și celelalte se vor bucura de o bună primire, judecățile subliniind neechivoc originalitatea și singularitatea poetului atât în cadrul generației sale ('70), cât și în raport cu post-modernismul optzeciștilor. Totuși poetul a rămas cunoscut doar în cercuri restrânse. *Viața cu mine, viața fără de mine* exprima, încă din titlu, ambivalența proprie întregii literaturi scrise de autor: implicarea detașată, cu mutări de accent când pe un termen, când pe altul. A rezultat o lirică tensionată între inserția empatică și armonică în primordial și suav — obsesia originarului și a unității eu-cosmos, respectiv spațiul intimității și al erosului candid, evocat cu inflexiuni de retorică trubadurescă — pe de o parte, și pe de alta, distanțarea ironică (uneori tinzând spre sarcasm) de grotescul și absurdul unei modernități corupte, reificantă și uniformizantă, ipostaziată paradigmatic în imaginea unui Megalopolis. Tipologic, poetul e un romantic trecut prin experiența expresionistă și, în genere, prin mutațiile de sensibilitate și de limbaj ale liricii secolului al XX-lea. Un vizionar al cărui univers e străbătut de nostalgia totalității și, ca revers, de stihia degradării cosmice și a anxietății existențiale. Spectrul cataclismului final bănuie versurile, agresive coșmaruri aherontice, ierni polare și toamne bacoviene amenințând viața și spiritul: pădurile „se bejenesc”, „cad

ploi de păcură ropotitoare”, marea e un paradis în derivă spre care migrează „nămolul” și „înecații”. Paralel, se întâlnește solitudinea cosmică a eului liric — „întemnițat și temnicer” zidindu-se zilnic —, dar și, compensator, intervine înțocarea lui către începuturi, cu valoare de repere pure și purificatoare în mitologia personală a poetului: „pădurile primordiale”, dealul copilăriei, lumina celestă, stelară, de la care, ca și gnosticii, se revendică poetul, el însuși un înger căzut în lume, căldura și inocența căminului unde cântărețul iubirii înalță encomionuri sau așteaptă ca iubita să-l împuște cu „tija unui crin” ori, amândoi, să părăsească „amarul Megalopolis” spre a acosta în „Golful Serenității”. *Omul interior* (1985) potentează temele primei cărți și lasă să se vadă mai clar procesul de zămislire a tabloului-viziune, prin proliferarea halucinantă a imaginilor culese din plină și banală realitate cotidiană (un fel de „boule de neige” prin care se face saltul de la mimesis la viziune). Figura centrală de aici, sufocând ca un capac de plumb orice tentativă de evadare, este „grămada de năvoade”, metaforă a claustrării absolute. Un succedaneu al acestei viziuni apocaliptice e „orașul de beton”, cu al său institut de „Reumatologia betonului”. Poetul trece prin urbea astfel definită ca o „gheată desperecheată”, zgomotele străzii sunt de-a dreptul obiecte agresive, palpabile: „sfredele, tirbușoane, spirale de sârmă, burghie/așintite spre tine”, liftul ia chipul unui „bătrân castor” ce umple clădirile cu roboții diurni, încât „stăm demult clădiți pe etaje, tronșoane/amuțiți, sortați oscior cu oscior, după specii/familii întregi de șobolani, paianjeni/tihnă peste tihnă suprapuse/în hăul unui bloc”. Versurile acestea au fost eliminate de cenzură, însă întregul volum poartă o încărcătură subversivă. În *Ucroniile* (1988), spațiul „Recluziunii” împrumută chipul Saharei, prin care umblă fantoma poetului, numit aici „Prin-burg-Înecatul”. Cartea *Cuțitele, torțele, măștile* (1990) așază în prim-plan tema poetului. Imaginile baroce și expresioniste sunt concurate de expresia esențializată, memorabilă, de o clasică limpezime: viața e „un vers la care ții/dar care pur și simplu nu-ți iese”, singurătatea e „crima pe care nimeni nu a făptuit-o/dar pe care o ispășim rând pe rând”, melancolia — „această orgie a mea de unul singur”, iar „Poemul — melancolia mea pe termen lung”. Ca orice romantic ce se respectă, mai ales când secolul său a văzut atâtea, **B.** nu-și poate ascunde impulsul ironic. Melancolia face casă bună cu scepticismul — ambele exprimate fără retoricism. Apărută în 1995, *Arta fericirii*, carte cu un titlu ironic, aproape ca o definiție, e o culegere din întreaga operă de până acum.

SCRIERI: *Viața cu mine, viața fără de mine*, București, 1982; *Omul interior*, București, 1985; *Ucroniile*, București, 1988; *Cuțitele, torțele, măștile*, București, 1990; *Arta fericirii*, Timișoara, 1995.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Dacă...*, RL, 1983, 7; Eugen Simion, *Faptele și „mitofaptele” poeziei*, RL, 1983, 11; Alex. Ștefănescu, *Corzile grave ale lirismului*, RMB, 1983, 9 martie; Cornel Ungureanu, *Viața în Megalopolis*, O, 1983, 3; Victor Felea, *Ion Budescu, „Viața cu mine, viața fără de mine*, TR, 1983, 46; Petru Poantă, *Ion Budescu, „Viața cu mine, viața fără de mine*, ST, 1983, 11; Ovidiu Ghidirmic, *Un elegiac reflexiv*, R, 1983, 12; Nicolae Manolescu, *Doi poeți*, RL, 1985, 46; Victor Felea, *Ion Budescu, „Omul interior”*, TR, 1985, 50; Al. Călinescu, *Contraste*, CRC,

1986, 27; Nicolae Manolescu, *Doi poeți*, RL, 1988, 11; Cornel Ungureanu, *Miturile orașului*, O, 1988, 13; Ioan Holban, *Ipostaze lirice*, CRC, 1989, 18; Calistrat Costin, „Călător o singură dată prin cosmos”, ATN, 1988, 6; Laurențiu Ulici, *O alternativă lirică*, RL, 1989, 3; Adrian Dinu Rachieru, *Celestul și teluricul*, „Meridianul Timișoara”, 1990, 17; Eugen Simion, *Melancolicul april*, RL, 1990, 44; Ioan Holban, *Viața la sfârșit de veac, la sfârșit de mileniu*, CRC, 1991, 5; Vasile Spiridon, *Trupul singurătății*, ATN, 1991, 2; Ion Cristofor, *Viața ca un vers*, TR, 1991, 10; Ulici, *Lit. rom.*, I, 179–180; Felicia Giurgiu, *Arta fericirii*, „Rostirea românească” (Sibiu), 1996, 5–6; Popa, *Ist. lit.*, II, 647. N.M., A.N.

BUDUCA, Ioan (3.VI.1952, Socodor, j. Arad), critic literar, eseist și publicist. Este fiul Floarei și al lui Vasile Buduca, țărani. A absolvit în 1971 Liceul „Ioan Slavici” din Arad. Ca licean, colaborează la revista școlară „Laboremus”. Urmează cursurile secției română-franceză de la Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj. În timpul studenției este redactor la revistele studențești „Echinoc” (1973) și „Napoca universitară” (1974–1975). După licență (1975), devine profesor la Chișinău-Criș (1975–1978), redactor la „Viața studențească” și „Amfiteatru” (1978–1989), din 1990, director editorial la „Cuvântul”, apoi șeful departamentului Cultură-Monden la ziarul „Cotidianul”. În 2002, revine ca director la „Cuvântul”. Debutază cu critică literară în „Echinoc”, în 1973. Publică mai întâi știri, reportaje, recenzii, apoi eseuri și articole de critică literară în aproape toate revistele culturale și literare din țară, iar după 1989, abordează și publicistica politică. Debutază editorial în 1988, cu volumul de eseuri *După Socrate*.

Concepute ca o suită de note (glose) și „subnote” ale unui text de bază (care, însă, „lipsește” din carte), „eseurile despre spiritul ironic în literatură” din volumul *După Socrate* stau sub semnul unei strategii (auto)ironice. Autorul a adoptat atitudinea și stilul de gândire deduse din modelul, considerat paradigmatic, al paradoxului ironic: socraticul *știu că nu știu* (care era, de fapt, titlul cărții în varianta ei inițială). **B.** crede că „știu că nu știu”-ul ironiei socratice „este, axiomatic, sistemul de referință care poate să identifice autenticitatea conceptului de ironie”, pentru că, în ironia socratică („fenomenul ironic originar”), „distanța dintre ironie ca figură retorică (întrebarea) și ironie ca figură a comportamentului și a gândirii (maieutica) era nulă. Limbajul ironic era chiar umbra fidelă a gândirii ironice. Care se traducea fidel și consecvent în comportament ironic” (*Câte feluri de ironie sunt? – ABCDE-ul ironiei*). În această perspectivă, într-o formulă colocvială și speculativă, fragmentară și divagantă, dar nu lipsită de rigoare, eseistul propune un scurt istoric al conceptului și al problematicii; reperează, după modelul lui Constantin Noica, stilurile și maladiile ironiei; imaginează și argumentează o tipologie; disociază între spiritul ironic și spiritul dogmatic, între ironie și umor, între ironie și paradox; exersează câteva „palimpseste de citire ironică”. Asocierea, adversitatea și disjunția sunt considerate (și practicate) ca operații tipic ironice ale gândirii, ironia fiind nu numai o figură de retorică, ci „și o figură a spiritului”, dialectic opusă dogmatismului. În bibliografia românească a ironiei, *După Socrate* este prima lucrare care „atacă frontal” acest „con-

cept literar fundamental” (Adrian Marino). În *Războiul nevăzut* (1994; Premiul Uniunii Scriitorilor pentru literatură pentru copii), **B.** propune o interpretare a unuia dintre textele esențiale ale omenirii, *Apocalipsa* lui Ioan. Raportată la *După Socrate*, eseul despre libertatea gândirii, cartea despre *Apocalipsa* lui Ioan reprezintă momentul complementar, dogmatic, în dialectica experienței intelectuale/spirituale a autorului. Cum în prima eseistul își mărturisea (auto)ironic „perplexitatea” și „ignoranța”, în cea de-a doua își mărturisește „smerenia” în fața textului sacru, urmărind nu atât originalitatea interpretării, cât autenticitatea trăirii, înscrisă în acesta. Următoarele două cărți, *Și a fost seară, și a fost dimineață. Eseuri de spionaj cosmologic* (1997) și *Ce caută, Doamne, Dumnezeule, Ceaușescu asta în rai?* (1997), fac din autor un personaj controversat, care, pus în fața dovezilor, recunoaște un „plagiat involuntar”. Eseistica din aceste culegeri abia mai amintește de autorul lui *După Socrate*. Oricum, însă, **B.** continuă să fie un autor care nu-și lasă indiferent cititorul. În formula eseului teologic sau a eseului cosmologic, genuri care s-au impus mai ales după 1990, rămâne incitant prin problematica abordată, prin verva stilistică și fantezia nu lipsită de straniețate a compozițiilor sale, în care comunică, adeseori, o stare contradictorie între smerenie și dispoziția ludică, între gravitate și tentația ironiei.

SCRIERI: *După Socrate (Eseuri despre spiritul ironic în literatură)*, București, 1988; *Războiul nevăzut. Cartea Apocalipsei, pentru copii*, București, 1994; *Și a fost seară, și a fost dimineață. Eseuri de spionaj cosmologic*, Iași, 1997; *Ce caută, Doamne, Dumnezeule, Ceaușescu asta în rai?*, Timișoara, 1997; *Noua Atlantidă*, București, 2002.

Repere bibliografice: Mircea Mihăieș, *Spiritul ironic*, O, 1988, 30; Eugen Simion, *Notații despre spiritul ironic*, RL, 1988, 39; Adrian Marino, *Lectura ironică a ironiei*, TR, 1988, 39; Al. Piru, *Despre ironie*, SLAST, 1988, 39; Gheorghe Grigurcu, „*După Socrate*” de Ioan Buduca, F, 1988, 11; Val Condurache, *Despre ironie*, CL, 1988, 11; Mircea Mihăieș, *Dialog cu criticul Ioan Buduca*, O, 1988, 50; Dan C. Mihăilescu, „*Arca*” lui Buduca, T, 1989, 2; Teposu, *Istoria*, 176–178; Al. Cistelean, *Ioan Buduca*, ECH, 1994, 1–3; Mircea Mihăieș, *Cât profan, atâta eseu. Știința neștiutorului*, „Cuvântul”, 1995, 4; Adriana Babeți, *Războiul nevăzut*, O, 1995, 4; Al. Cistelean, *Ioan Buduca față cu Apocalipsa*, VTRA, 1995, 10; Octavian Soviany, *Apocalipsa unui postmodernist*, CNT, 1996, 6; Cornel Ungureanu, *Haiducirea lui Ioan Buduca*, O, 1997, 8; Daniel Cristea-Enache, *Plagiatorul vioi*, ALA, 2000, 58; Petras, *Panorama*, 157–158; Popa, *Ist. lit.*, II, 1166–1167; Lefter, *Critica*, 381–383. C.H.

BUDURESCU, Nicolae M. (28.VI.1888, Râmnicu Vâlcea – 6.IV.1974, București), poet. Fiu Mariei (n. Fotino) și al lui Marin S. Budurescu, inginer, **B.**, care după o scurtă și discretă febră simbolistă, se sustrage definitiv chemării muzelor, a făcut la București cursuri liceale, la Colegiul „Sf. Sava”, apoi studii de litere și drept. Pe lângă o carieră de avocat (intră în Baroul Ilfov în 1912), nutrește ambiții politice, fiind deputat în 1919–1920, 1931–1932 și în 1934–1937. Deține, un timp, funcții de o anume însemnătate: secretar general în Ministerul Muncii, în Ministerul de Interne, subsecretar de stat pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri (în cabinetul I. G. Duca) ș.a. Debutul se leagă de revista „Sămănătorul”, unde va publica în 1909 și

1910, semnând mai întâi N. Budu, traduceri din Paul Verlaine, Théophile Gautier, dar și câteva poezii care, asemenea celor apărute tot atunci în „Junimea” din Râmnicu Vâlcea, nu vor fi selectate în unicul lui volum, *Poema navelor plecate*, subtitulată *Crepusculare – Poema toamnei* (1912). Poate invitat, poate recomandat de prietenul Tudor Vianu, ia contact cu cenaclul lui Al. Macedonski, mult mai semnificativă vădindu-se apropierea de gruparea simbolistă de la „Vieța nouă”, revistă unde a publicat, între 1910 și 1913 și între 1918 și 1919, versuri, proză, traduceri. Numele îi mai poate fi întâlnit în „Versuri și proză”, „Rampa”, „Flacăra”, „Insula”, „La Revue roumaine”, „Ilustrațiunea națională”, „Dreptatea”, „Actualitatea”, „Cugetul românesc” ș.a. În 1912, devenise membru al Societății Scriitorilor Români.

Semnând decalajul dintre o sensibilitate minoră și noutatea unui tip de discurs liric, critica vremii îl plasa pe **B.** la „remorca simbolistă” a lui I. Minulescu. În ritmul indecis al unui temperament elegiac, versul învățacelului urmează când cadențele discursive ale micului romantism, alegoric și romanțios, când mișcările mai subtile ale simbolismului. Poetul se vede asemenea unui „fluture ce moare-n crisalidă”, starea de suferință fiind aproape calmă, egală cu ea însăși. Evadarea într-un spațiu imaginar trece prin mai fiecare topos simbolist: plecări, nave, mare, orizonturi, parcuri, toamne, copaci goi, flori palide, saloane, instrumente muzicale, cripte, castele, vagi medievalități. Câteva obsesii coloristice, congenere, filtrează și fixează imaginile. Dar mai cu seamă sonoritățile fastuoase, exotice duc către elemente de decor și atmosferă specifice orientării („cartaginezele carene”, „pragul de agată”, „laur corintian”, „cârje de cedru din Liban”, „unghii de camee florentine”, „vase de Gallé” ș.a.). Cât stă sub semnul sugestiei, melancolia transparent surdinizată, grațios muzicală. Mai frecvent însă ea se comunică declamativ, în scenarii epice simetric articulate, de o reflexivitate înduioșată. Cu unele excepții, proza lui **B.** se așază în prelungirea poeziei (nostalgii, deziluzii, rătăcirii, recuzită medievală, corbi etc.), dar cu o și mai apăsată notă de manierism.

SCRIERI: *Poema navelor plecate. Crepusculare – Poema toamnei*, București, 1912; I. G. Duca (în colaborare cu I. Nicolescu), Râmnicu Vâlcea, 1934.

Traduceri: Prosper Mérimée, *Tamango*, București, 1971 (în colaborare cu Al. O. Teodoreanu și Virgil Teodorescu).

Repere bibliografice: Trivale, *Cronici*, 150–154, 246; Lovinescu, *Scrieri*, IV, 567–568, VI, 141; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 705; Micu, *Scriitori*, 105–109; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, 351–352; Petria, *Vâlcea*, 67–69. G.D.

BUESCU, Victor (10.XI.1911, Coțofenii din Față, j. Dolj – 5.VI.1971, Lisabona), clasicist, traducător și poet. Este fiul Eleni (n. Constantinescu) și al lui Gheorghe Buescu, cârciumar. După ce a absolvit Liceul „Carol I” din Craiova, s-a înscris la Facultatea de Litere și Filosofie din București, luându-și licența în filologie clasică în 1933. Studiază apoi la Paris, la École Pratique des Hautes Études, între 1933 și 1936, fiind în continuare, până în 1938, lector de limba română la Sorbona. În paralel, își pregătește doctoratul, pe care îl susține în 1939 la

București, din cauza declanșării războiului. Întors în țară, e numit asistent la Catedra de limba greacă, apoi la cea de limba latină a lui N. I. Herescu. În presă debutează în 1930, la „Revista clasică”, unde va continua să publice până în 1942. Mai colaborează cu traduceri din autori latini și portughezi, note și recenzii, la „Viața românească”, „Ion Măiorescu”, „Ausonia”, „Buletinul Institutului de Studii Latine” (la care este prim-redactor), „Vremea”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Dacia rediviva” ș.a. În 1941, își tipărește teza de doctorat sub forma unei ediții critice, în limba franceză, a versurilor lui Cicero, iar în anul următor îi apare lucrarea *Problèmes de critique et d'histoire textuelles*. Ambele vor fi reeditate la Hildesheim în 1966 și, respectiv, 1973. Numit în 1943 lector de limba română la Universitatea din Lisabona, **B.** va profesa acolo până la sfârșitul vieții.

Confirmând speranțele puse în tânărul filolog, lucrările sale de la începutul deceniului al cincilea sunt de înalt nivel științific. Împreună cu studiile publicate mai târziu, printre care *Hespéria* (1964) și *Introdução à cultura clássica* (1970), și cu unele dintre comunicările susținute la congrese internaționale, ele îl fac să dobândească o mare reputație printre specialiștii domeniului. O valoare deosebită are activitatea lui **B.** de propagator al culturii române în Portugalia. Într-o conjunctură favorabilă, el inițiază, imediat după sosirea la Lisabona, o „Coleção do Leiterado Romeno”, în care se tipărește mai întâi

Método practico da lingua romena de F. V. Peyxoto da Fonseca, urmată de o suită de traduceri. A transpus în portugheză povești românești (*Contos romenos*, 1943, și *Novos contos romenos*, 1946), iar în colaborare cu diversi scriitori lusitani a tălmăcit *Pădurea spânzuraților* de Liviu Rebreanu (1945), *Viața la țară* de Dulu Zamfirescu (în „O século”, 1947), *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă (1947) și *Poezii* de Mihai Eminescu (1950). Pentru alte traduceri (*Ciulinii Bărăganului* de Panait Istrati, 1946, *Simfonia fantastică* de Cezar Petrescu, 1946), a scris prefețe. În publicații de regulă universitare, i-au mai apărut două antologii lirice, precum și zeci de articole despre scriitori români. **B.** este, de asemenea, autor al unui *Dicionario romeno-português*, editat postum, în 1977, a 335 de articole din *Encyclopédie „Verbo”* (1961-1971), precum și colaborator la lucrarea *Le Verbe roumain* a lui Alf Lombard. Traducerile românești din poeți latini și portughezi, din Goethe și din Baudelaire arată bun-gust în selecție, sensibilitate și talent. **B.** a compus, de altfel, el însuși versuri și a publicat, în 1953, volumul de poeme *Atol*.

SCRIERI: *Cicéron*, „*Les Aratée*”, București-Paris, 1941; ed. pref. A. Ernout, Hildesheim, 1966; *Problèmes de critique et d'histoire textuelles*, pref. N. I. Herescu, București - Paris, 1942; ed. pref. Alexandre Cioranescu, Hildesheim - New York, 1973; *Atol*, Lisabona, 1953; ed. postfață Vasile Turculescu, București, 1999; *Introdução à cultura classica*, Lisabona, 1970; *Un mito romano en la literatura portuguesa*, Salamanca, 1971. **Antologii:** *A fost odată...*, pref. edit., Freiburg im Breisgau, 1951; *Hespéria. Antologia de cultura greco-latina*, Lisabona, 1970. **Traduceri:** *Contos romenos*, Lisabona, 1944; Liviu Rebreanu, *A foresta dos enforcados*, Lisabona, [1945] (în colaborare cu Celestino Gomes); *Novos contos romenos*, Lisabona, 1946 (în colaborare); Duiliu Zamfirescu, *Vida no campo*, „O Século” (Lisabona), 1947, 18 mai -1947, 28 iunie (în colaborare cu Rogério Claro); Ion Creangă, *Recordações de infância*, pref. Jean Boutière, Lisabona, 1947 (în colaborare cu Rouiva Mousinho); Mihai Eminescu, *Poesias - Poezii*, pref. Mircea Eliade, Lisabona, 1950 (în colaborare cu Carlos Queirós), *Poezii - Poesias*, ed. bilingvă, București, 2000 (în colaborare cu Carlos Queirós și Luciano Maia); H. Mihăescu, *O barbarismo secundo os gramaticos latinos*, Coimbra, 1954 (în colaborare cu Paiva Boléo).

Repere bibliografice: N. I. Barbu, Victor Buescu, „*Cicéron*, «*Les Aratée*», RFR, 1942, 4; D. N. Burileanu, *Marginalii la o ediție critică a poeziilor lui Cicero*, RFR, 1942, 10; Ovidiu Drimba, *Scriitori români în portugheză*, RFR, 1944, 8; P. Const. [Pompiliu Constantinescu], „*Cantos romenos*”, VRA, 1943, 729; N. S. Govora, *Victor Buescu*, „*Atol*”, „*Carpații*” (Madrid), 1955, 6-8; Alf Lombard, *Réflexions relatives au compte rendu de M. V. Buescu*, „*Studia neophilologica*”, 1958, 1; Gh. Bulgăr, *Omagiu lui Victor Buescu*, „*Glasul patriei*”, 1972, 9; Edgar Papu, „*Meșterul Manole*” în *literatura portugheză*, TBR, 1973, 8; Mihai Zamfir, *Limba română în Portugalia*, TBR, 1973, 24; Alexandre Cioranescu, *Victor Buescu (1911-1971)*, în Victor Buescu, *Problèmes de critique et d'histoire textuelle*, Hildesheim - New York, 1973; Al. Niculescu, *Un dicționar român-portughez*, RL, 1978, 16; *Dict. scriit. rom.*, I, 398-400; Popa, *Ist. lit.*, I, 639-640; Manolescu, *Enciclopedia*, 104-106; *Bibliografia do prof Victor Buescu*, f. l., f. a. V.D.

BUGARIN, Grigore (2.VI.1909, Ohaba, j. Caraș-Severin - 9.IX.1960, Timișoara), poet. Este al zecelea copil al Mariei

(n. Ursu) și al lui Ion Bugarin, țărani. **B.** a urmat gimnaziul și școala normală în Caransebeș. A fost învățător, secretar al Revizoratului școlar din Lugoj, funcționar al Inspectoratului școlar regional Timișoara. Descoperind încă din școală, prin Nichifor Crainic, poezia „șesurilor natale”, începe să scrie. Debutează în „*Semenicul*”, în 1930. Va colabora la numeroase publicații din Lugoj („*Răsunetul*”, „*Acțiunea*”, „*Învățătorul bănățean*”, „*Conștiința națională*”), Timișoara („*Vestul*”, „*Luceafărul*”, „*Fruncea*”, „*Colț de țară*”, „*Suflet nou*”, „*Cuvântul satelor*”, „*România de Vest*”, „*Dacia*”, „*Poporul român*”, „*Îndreptarea*”), Arad („*Hotarul*”, „*Înnoirea*”, „*Litera*”, „*Românul*”, unde a fost și redactor responsabil), Oravița („*Generația de mâine*”), Mediaș („*Lanuri*”), Cluj („*Societatea de mâine*”, „*Revista mea*”, „*Gând românesc*”, „*Tribuna*”), Târgu Jiu („*Gorjanul*”), București („*Zorile*”, „*Universul literar*”, „*Prepoem*”, „*Timocul*”, „*Convorbiri literare*”, „*Buna Vestire*”, „*Porunca vremii*”, mai susținut scriind la „*Sfarmă-Piatră*”). O vreme a lucrat la Cernăuți, la „*Iconar*”. Activa, din 1936, în cenaclul „*Altarul cărții*”, devenit Asociația Scriitorilor Români din Banat, aflându-se, în ciuda unei chinuitoare boli de piept, printre animatorii vieții culturale lugojene. Volumele *Simfonia rustică* (1935), *Cântece de seară* (1936), *Cântarea dragostei* (1937), *Prăstă deal la nana-n vale* (1937), *Florile satului* (1937), *Amiaz liniștit* (1939), *Împăratul* (1939) au strâns o parte din producția lui poetică. O piesă de teatru sătesc, *Baba Floarea*, i s-a publicat în 1943. După război, pentru orientarea sa de dreapta, nu mai poate să apară în presă până în 1956, când revine în „*Scrișul bănățean*”. Versuri din ultimii ani intră în volumul postum *Cântecele mele* (1980).

Raliat tradiționalismului gândirist, **B.** a văzut în autohtonism un criteriu al valorii literare, recomandând „evadarea în autohton”, în acele straturi arhaice ce s-au întruchipat și se relevă prin miturile populare. Prizonier al dihotomiilor simple, reducea, însă, complexitatea sufletului colectiv la „structura” lui creștină și la un energetism căruia balada *Iovan Iorgovan*, adevărat „mit dacic al stăpânirii de sine”, i-ar fi dat expresie deplină (*Însemnări despre poezie, Lumina ce nu se stinge, Despre folclor și însemnătatea lui, Literatură și spirit autohton*). A fost un susținător al „localismului creator” și pleda pentru dinamizarea energiilor provinciei. De unde aspectul de cronică regională din publicistica sa (*Figuri bănățene, Contribuții la istoria literaturii bănățene, Lugojul și Universitatea Banatului*), folosirea, în linia satirică a lui Victor Vlad Delamarina ori pentru culoare, a graiului bănățean în poezie (*Prăstă deal la nana-n vale*), ca și transcrierile similifolclorice (*Florile satului*). În ciuda acestor experiențe, a scris într-o limbă curată, mânuind, cvasimanierist, vocabule abstract-simbolice și enumerații metaforice în cascadă. Virtuozitatea de meșteșugar al versului e vizibilă în șlefuirea cu migală a sonetului (*Cântarea dragostei*), în înlănțuirile și variațiile motivelor (*Simfonia rustică*). Dacă Lucian Blaga îi apărea drept un fenomen unic prin asimilarea metafizică a folclorului, **B.**, care reia figurația blagiană (*Ruga profetului, Moartea lui Zamolxe, Cântă Pan*), rămâne, cu lumea lui „de ciobani și doine”, în orizontul, mai mult plastic, al sămănătorismului. Căutarea armoniei muzicale, mirajul purității

conferă rezonanțe proprii unui limbaj poetic ce sună adesea ca o reminiscență (*Sinfonia rustică*). Logodna alegorică cu moartea, din *Baladă de Sânziene*, aduce reușite transparente feerice și cadențe de rit mioritic, în timp ce fluxul metaforic dezlănțuit în jurul motivului magic al „vestirii”, din poemul *Împăratul*, și viziunea unui destin glorios hărăzit românilor nu acoperă nici tezismul concepției, nici convenționalismul artizanal al autorului.

SCRIERI: *Sinfonia rustică*, Timișoara, 1935; *Cântece de seară*, Timișoara, 1936; *Cântarea dragostei*, Timișoara, 1937; *Prăstă deal la nana-n vale*. *Poezii în grai bănățean*, Timișoara, 1937; *Florile satului*. *Poezii în formă populară*, Lugoj, 1937; *Amiaz liniștit*, Lugoj, 1939; *Împăratul*, Lugoj, 1939; *Baba Floarea*, Timișoara, 1943; [Versuri], în *Ano, Ano! Lugoiano!*, îngr. și pref. Gabriel Tepelea, Timișoara, 1974, 92-102; *Cântecele mele*, pref. Dim. Rachici, București, 1980;

Repere bibliografice: Tepelea, *Studii*, 302-307; Ilea, *Mărturisirile*, 201-220; Ungureanu, *Imediata*, I, 49-66; Negrilă, *Însemnări*, 171-178; *Dict. scriit. rom.*, I, 400; Popa, *Ist. lit.*, II, 293. S.C.

BUGARIU, Voicu (6.VII.1939, Vâlcele, j. Covasna), critic literar și prozator. Urmează studiile liceale, finalizate în 1956, la Brașov. Va absolvi, în 1964, Facultatea de Filologie din Iași. După o scurtă perioadă în care este profesor la Rupea, va lucra la ziarul „Drum nou” (1965-1966) și la revista „Astra” (din 1966). Debutul publicistic s-a produs în 1965, în „Iașul literar”, iar cel editorial în 1967, sub pseudonimul Paul Antim, cu *Lovituri din umbră*. Va recurge la același pseudonim atunci când va publica volumele *Dispariția unui contabil* (1977), *Balaban și statuia* (1981), *Un Casanova călătorește spre iad* (1992). Un alt pseudonim folosit de B. este Roberto R. Grant. A fost distins cu un premiu al Asociației Scriitorilor din Brașov pentru *Incursiuni în literatura de azi* (1971) și cu Statueta de Argint în cadrul Conferinței Internaționale a Autorilor de Literatură SF, desfășurată la Poznan (Polonia) în 1973.

Incursiuni în literatura de azi este o culegere eterogenă de eseuri, medaliaone și cronici literare. Un studiu mai amplu, fără pretenții de originalitate (planul principal de referință constituindu-l lucrările lui Tudor Vianu), este propus în *Metamorfoze ale metaforei*, un expozeu istoric cu scurte aplicații la literatura română (Ioan Alexandru, Nichita Stănescu) și universală (Gongora, Hölderlin, Henri Michaux). *Un gen monotypic?* schițează, pornind de la premisa că literatura științifico-fantastică este „o prelungire modernă a basmului”, o posibilă morfologie a genului, prin identificarea, pe urmele lui V. I. Propp, a unor funcții recurente ale personajelor și acțiunilor. Un soi de experiment critic este cronică la *Viața și opiniile lui Zacharias Lichter*, analiza fiind înlocuită de o narațiune având în centru personajul lui Matei Călinescu. În secțiunea *Posibilitatea criticii*, un fragmentarium metacritic, B. problematizează și identifică simptome pornind de la date contemporane epocii. Criticul mai scrie, printre altele, despre romanul polițist sau despre substituirea mitului prin clișeu. *Zaharia Stancu* (1974), deși cuprinde analize interesante, este o monografie convențională, retușată în funcție de clișee și

reducții ideologice convenabile la data redactării. În *Analogon* (1981), exceptând un lung studiu consacrat literaturii lui Marin Preda și alte câteva texte, este cultivat eseu critic de mici dimensiuni. Asociațiile și referințele tematice sunt diverse, atenția comentatorului trecând de la problema istoriei literare la aceea a inserării fantastului în *Demonii* lui Dostoievski, de la considerațiile asupra sonetelor lui Mihai Codreanu la echivalarea romanului polițist cu „forma parodică a literaturii” sau la discuția despre caracterul de „roman al literaturii” al *Scrinului negru* de G. Călinescu. B. a produs numeroase lucrări de beletristică, cel mai reprezentativ fiind volumul de texte fantastice și SF *Lumea lui Als-Ob* (1981). De altfel, autorul s-a preocupat cu consecvență de genul science-fiction, semnând de-a lungul timpului texte teoretice relevante pentru contextul autohton al domeniului (publicate, în parte, în „Almanahul Anticipația” și în „CPSF Anticipația”); este menționabilă ipoteza care identifică referința literaturii SF în literatura manieristă, conceptualizată pe filiera lui G.-R. Hocke. Nuvela care dă titlul volumului transplantează în decor SF schema narativă din *Odiseea*, cu distorsiunile inerente cerute de transferul de cod literar. *O excursie*, pornind de la motivul călătoriei în timp, formulează o tramă detectivistă prin care sunt integrate / rescrise palimpsestic două povestiri ale lui Edgar Allan Poe. *O amintire*, *Coborâre în ape*, *Autostop*, *Pasiune dispărând* sunt texte fantastice în care punctele de fisurare a planului realist prin acceptarea unor ipoteze supranaturale (existența unei femei-robot, desprinderea de corpul material etc.) sunt abil disimulate prin verosimilizarea diferenței de statut dintre planurile de realitate care intră în cadru. Modelul proxim poate fi Mircea Eliade. În *Un începător dotat* motivul manuscrisului găsit funcționează ca pretext pentru introducerea unor considerații despre SF, precum și a unor embrioni narativi subsumați genului. *Noapte bună*, *Sofia* subscris la vechea interogație privind diferența dintre viață și vis.

SCRIERI: *Lovituri din umbră*, București, 1967; *Vocile vikingilor*, București, 1970; *Incursiuni în literatura de azi*, București, 1971; *Sfera*, București, 1973; *Zaharia Stancu*, București, 1974; *Dispariția unui contabil*, Cluj-Napoca, 1977; *Patria și cuoântul poetic*, București, 1977; *Balaban și statuia*, Cluj-Napoca, 1981; *Lumea lui Als-Ob*, București, 1981; *Analogon*, București, 1981; *Cuvintele unei călătorii*, Iași, 1981; *Literații se amuzau*, București, 1983; *Curajul*, București, 1985; *Coborâre în ape*, București, 1986; *Platforma*, București, 1988; *August-decembrie*, București, 1990; *Un Casanova călătorește spre iad*, 1992; *Zeul apatiei*, Timișoara, 1998; *Animalul de beton*, Cluj-Napoca, 1999.

Repere bibliografice: Gheorghe Grigurcu, *Voicu Bugariu*, „*Vocile vikingilor*”, F, 1971, 2; Gabriel Gafița, „*Sfera*”, VR, 1974, 1; Valentin F. Mihăescu, „*Literații se amuzau*”, LCF, 1983, 46; Laurențiu Ulici, SF, RL, 1987, 23; Nicoleta Ghinea, *Realitate și simbol*, RL, 1989, 2; Cornel Robu, *Voicu Bugariu*, în *Timpul este umbra noastră*, Cluj-Napoca, 1991, 206-209; Ulici, *Lit. rom.*, I, 423-424; *Dict. scriit. rom.*, I, 400-402; *Dictionar SF*, București, 1999, 41; Popa, *Ist. lit.*, II, 1 016; Oprîță, *Anticipația*, 249-258, 511-517, *passim*. M.I.

BUGEACUL, revistă literară apărută lunar la Bolgrad din septembrie 1935 până în martie 1940, apoi la București din

februarie până în mai 1941. Director: Dragomir Petrescu (din 1936). În perioada septembrie 1935–noiembrie 1936, redacția a fost condusă de tânărul poet Teodor Nencev, promovând mai ales scriitorii locali. În articolul-program *Cuvânt înainte*, se anunța obiectivul „de a forma gustul tineretului pentru literatură”, lansându-se apelul către cei „care se simt încă tineri” de a contribui la „ridicarea Bugeacului”. **B.** publică multă literatură originală, cronici și articole de atitudine critică, publicistică, traduceri din literaturile rusă, bulgară, italiană. Colaboratori permanenți sunt Vladimir Cavarnali, Iacob Slavov, Robert Cahuleanu (cum semnează Andrei Ciurunga), O. Sargețiu, Boris Baidan, Lotis Dolenga, I. Sulacov, Ana Bulgăre. Mai participă Bogdan Istru, G. Meniuc, C. Aldea, G. Tutoveanu, G. Voevidca, Gh. Bujoreanu ș.a. Din septembrie 1936, publicația este subintitulată „Revistă literară-culturală”, iar în perioada bucureșteană se numește „Bugeacul literar, cultural și național”. În decembrie 1936, în urma unor disensiuni între T. Nencev și Dragomir Petrescu, conducerea redacției este preluată de poetul și criticul literar Iacob Slavov. Sunt inaugurate rubrici noi: „Folclor din Bugeac”, susținută de L. Căzăceanu, M. Lungianu și Gh. Bârlea, „Lirica bucovineană”. În octombrie 1938, I. Slavov demisionează, în continuare pe frontispiciul apărând doar numele directorului. Deși colaborează aceiași autori, profilul revistei se schimbă în mod vădit spre sfârșitul perioadei bolgrădene. Rubrica „Răzoare străjerești” suprimă consecvent spațiul rezervat literaturii, **B.** devenind tot mai mult o publicație oficioasă. În decembrie 1938, din inițiativa redacției, apare primul caiet al revistei literar-culturale „Bugeacul copiilor” (director Dragomir Petrescu), dar mărturiile despre activitatea ulterioară a acestuia lipsesc. Numărul triplu din ianuarie–martie 1939 este dedicat folcloristului Artur Gorovei, iar numărul dublu din septembrie–octombrie 1939, lui Al. Macedonski. După 28 iunie 1940 redacția și o parte dintre colaboratori se refugiază la București. În această perioadă aici publică versuri, proză și publicistică A. G. Stino, Sergiu Matei Nica, A. Gorovei, G. Bezviconi, Scarlat Preajbă.

A.Cb.

BUGNARIU, Iuliu (3.XI.1864, Hordou, azi George Coșbuc, j. Bistrița-Năsăud – 21.VII.1929, Bistrița), folclorist. A făcut studii secundare la Năsăud și a fost învățător la Hordou. A colaborat la „Arhiva someșană”, „Epoca”, „Foișoara pentru răspândirea cunoștințelor folositoare și a iubirii de carte în popor”, „Gazeta poporului”, „Gazeta Transilvaniei”, „Revista ilustrată”, „Tribuna”, „Tribuna poporului”.

Nept de soră al lui G. Coșbuc, **B.** tipărește, în două volume, *Muza someșană* (1892–1901), care are meritul de a pune în lumină, după colecțiile preponderent lirice ale lui Ioan Micu Moldovanu și Vasile Onișor, epica versificată transilvăneană dintr-o regiune nu prea bogată în acest fel de texte. Câteva balade (*Savetcuța*, *Rusalina*, *Cetan*, *Șoimărel*, *Răzbnarea*) sunt piese unice în literatura populară românească; dar cea mai importantă dintre ele este *Bogița*, culeasă din comuna Telciu, prima variantă transilvăneană a tipului universal „Lenore”, prelucrată apoi de G. Coșbuc în *Blestem de mamă*. Cel de al

doilea volum al *Muzei someșene*, cu subtitlul *Doine, hore și satire populare române din jurul Năsăudului*, nesistematizat și lipsit de numele informatorilor și localităților de proveniență, vădind și unele „aranjamente” ale lui **B.**, contribuie totuși la mai buna cunoaștere a liricii populare năsăudene, fiind totodată un remarcabil document al folcloristicii transilvănene de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Culegeri: *Muza someșană. Poezii populare române din jurul Năsăudului*, vol. I: *Balade*, Gherla, 1892, vol. II: *Doine, hore și satire populare române din jurul Năsăudului*, Arad, 1901.

Repere bibliografice: I. Calomfirescu [Aron Densușianu], *Iuliu Bugnariu*, „*Muza someșană*”, „*Revista critică literară*”, 1895, 2; Ilarie Chendi, „*Muza someșană*” 1901, „*Curierul literar*”, 1901, 1; Bârlea, *Ist. folc.*, 299–300; Iordan Datcu, *Iuliu Bugnariu a tipărit și volumul al doilea din „Muza someșană”*, MS, 1976, 2; *Dicț. lit.* 1900, 131; Datcu, *Dicț. etnolog.*, I, 120.

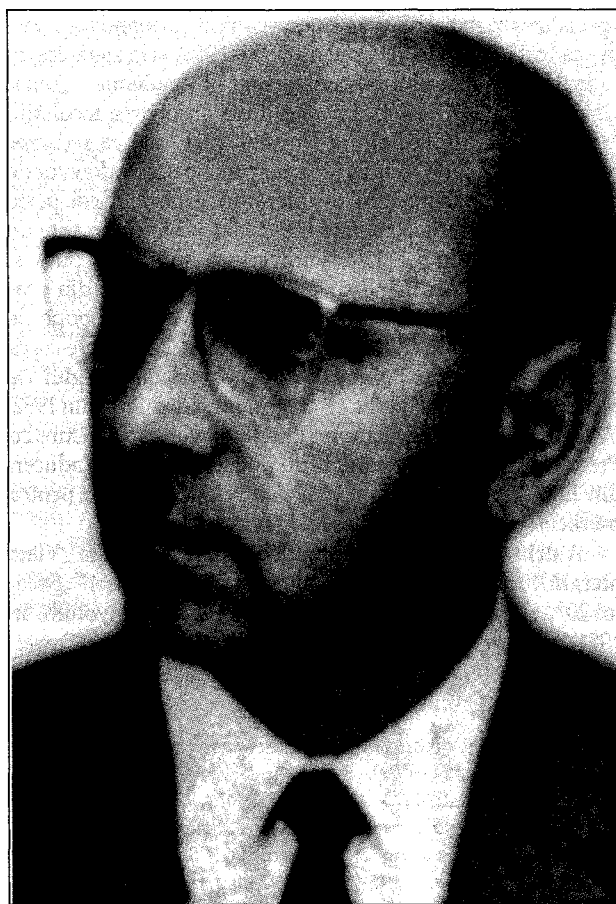
I.D.

BUHA, revistă care a apărut la Turnu Măgurele, lunar, în ianuarie și în februarie 1936, având ca subtitlu „Literară. Critică. Artistică.”. Redactori: Florea Călin și Dan Mureș. Este o publicație de orientare social-democrată. Cu un format liliputan, ușor extravagant, asemănător, întrucâtva, cu arghezienele „Bilete de papagal”, revista se vrea, după simbolul ales ca titlu, o expresie a înțelepciunii, a echilibrului. Ideile marxiste din articolul-program (*Preliminarii*, unde este citat Ilya Ehrenburg) nu sunt suficient cristalizate. Mai vizibile par accentele polemice la adresa curentelor avangardiste, a estetismului abstract, iar în plan social, reacția la tendințele mistice, iraționale și fasciste. Așa se explică atacul la adresa revistei „Gândirea”, incriminată a fi „medievala revistă a nichiforismului hitleristo-corporatist în România”, și entuziasmul nedisimulat cu care este salutată revista lui N. D. Cocca „Era nouă”. Paginile de beletristică sunt ne semnificative. Semnează versuri (o traducere din Ady Endre) George Popa, Dan Mureș, N. Stănescu-Udrea, Elefterie Bleoca, o proză scurtă aparținând lui Andrei Botin. Se publică recenzii la *Geneza formelor culturii*, cartea lui P. P. Negulescu, și la volumul de versuri *Năoodar de stele* al lui Constantin Salcia, cărora li se adaugă un eseu despre Heinrich Heine semnat de Iosif Halpern. Paginile sunt înviorate de câteva elemente grafice datorate pictorului Laurențiu Stan. Neavând o existență de durată, **B.** nu și-a putut contura personalitatea, cele două numere înscriind-o însă în orbita presei de stânga, alături de „Era nouă”, „Veac nou”, „Bluze albastre”, „Cuvântul liber”, „Cultura proletară” ș.a. I.F.-N.

BUHOCIU, Octavian (20.X.1919, Crăiești, j. Galați – 11.IX.1978, Bochum, Germania), folclorist și etnograf. Fiu al unei familii de țărani, **B.** a făcut studii de litere și filosofie la Universitatea din București, luându-și licența în litere (1947) și în filosofie (1948), cu tezele *Filosofia istorică a lui T. L. Maiorescu* și *Teoria cunoașterii la Lucian Blaga și Mircea Florian*, după care și-a susținut doctoratul în litere la Universitatea din Paris (1958) cu tezele *Le Folklore roumain de printemps* și *La Philosophie de l'histoire d'A. D. Xenopol*, din comisia de examinare făcând parte Jean Boutière, Mario Roques, Georges Dumézil, René Poirer și

Raymond Aron. După ce, între anii 1945 și 1948, a fost membru activ al cercului de studii folclorice condus de George Breazul și a participat la cercetările de teren în Țara Oltului din vara anului 1946, apoi, pentru puțin timp, a fost profesor suplinitor la București, în 1948 a trecut clandestin granița în Iugoslavia și s-a stabilit în Germania. A fost secretar general al Centrului Român de Cercetări din Paris (1956-1963), lector de limbă și literatură română la Universitatea din Bochum (1966-1978), redactor al revistei „Semne”. A colaborat și la „Beiträge zur Südosteuropa Forschungen” (München), „Bulletin du Centre Roumain de Recherches de Paris”, „Convorbiri literare”, „Criticon” (München), „Current Anthropology” (Chicago), „Cronica”, „Destin” (Madrid), „Kurier” (Bochum), „Liberitatea”, „Mélanges” (Buenos Aires), „Revista de filosofie” (Costa Rica), „Zeitschrift für Balkanologie” (Wiesbaden).

Principala sa lucrare, *Die rumänische Volkskultur und ihre Mythologie* (Wiesbaden, 1974), cu varianta ei românească *Folclorul de iarnă, ziorile și poezia păstorească* (1979), contribuție de seamă la cunoașterea, în spațiul germanic, a spiritualității populare românești, este mai puțin o mitologie și mai mult un studiu asupra obiceiurilor de iarnă (colindele), cântecului ritual *Ziorile* și poeziei pastorale. Preocupat să contribuie la demonstrarea vechimii și continuității poporului român în spațiul carpato-danubiano-pontic, B. apelează la folclorul tradițional, cu „matca arhaică, precreștină”, respectiv straturile traco-dace. În examinarea lor trece dincolo de trama epică, de „fabulă”, cuprinzând elementele mitice particulare: bradul ca arbore sacru („axă a lumii”) în riturile de nuntă și de înmormântare, cultul aurorei („Dintre toate neamurile Europei, numai românii au o credință în aurora, pe toate planurile și sub toate aspectele vieții individuale și sociale”). Capitolul *Confreriile de feciori*, predominant descriptiv, nu atinge valoarea studiului monografic despre cetele de feciori din Țara Oltului, aparținând lui Traian Herseni și intitulat *Forme străvechi de cultură poporană românească*. În capitolele următoare (*Colindele: Cocosul, feciorul și fata mare, Colindele: Leul, ciuta, cerbul, vulturul, dulful*), se inventariază cu subtilitate bogatele simboluri populare ale bestiariului carpatic. Meritul autorului este acela de a sublinia că, deși unele tipuri de colinde se întâlnesc și în folclorul popoarelor vecine, cele din spațiul nostru folcloric sunt superior cristalizate artistic. Lucrarea, cu reale merite în popularizarea folclorului românesc peste hotare, conține numeroase observații pertinente, ca de exemplu aceea despre mitul vânării bourului, considerat mit național, al originilor, precum și numeroase asociații sugestive între miturile populare românești și miturile altor civilizații, reprezentând laudabile încercări de încadrare a mitologiei noastre în contextul universal. Uneori, însă, asociațiile depășind limitele unei plauzibile circulații a motivelor, alunecă în plină gratuitate, amintind de tezele folcloriștilor mitologizanți Th. D. Speranția, A. I. Odobescu, Aron Densușianu ș.a. Cercetătorul pregătise și o *Mitologie românească* (28 de capitole), din care au apărut, postum, *Introducere și șase capitole*, în „Kurier” din Bochum (1987).

SCRIERI: *Die rumänische Volkskultur und ihre Mythologie*, Wiesbaden, 1974; ed. (*Folclorul de iarnă, ziorile și poezia păstorească*), București, 1979.

Repere bibliografice: Nicolae Bot, *Octavian Buhociu*, „*Die rumänische Volkskultur und ihre Mythologie*”, ST, 1975, 6; Al. Z. [Al. Zub], *Octavian Buhociu*, „*Die rumänische Volkskultur und ihre Mythologie*”, AIX, 1975, 340; Felix Kerlinger, *Octavian Buhociu*, „*Die rumänische Volkskultur und ihre Mythologie*”, „*Südostforschung*” (München), 1976, 412-413; Jean Barnabé, *Octavian Buhociu*, „*Die rumänische Volkskultur und ihre Mythologie*”, „*International Journal of Rumanian Studies*” (Amsterdam), 1976, 1-2; Adrian Fochi, „*Rumänische Volkskultur und ihre Mythologie*”, „*Oesterreichische Osthefte*” (Viena), 1976, 366-367; Ion Talos, *Octavian Buhociu*, „*Die rumänische Volkskultur und ihre Mythologie*”, AMET, 1976, 8; Gheorghiu Geană, *Orizonturi mitologice în folclorul românesc*, LCF, 1979, 36; Lucia Berdan, *Octavian Buhociu*, „*Folclorul de iarnă, ziorile și poezia păstorească*”, ALIL, t.XXVII, 1979-1980; Virgil Căndea, *Un studiu despre folclorul românesc*, TBR, 1980, 173; Nicolae Bot, *Folclor românesc în perspectivă mitologică*, ST, 1980, 12; Manolescu, *Enciclopedia*, 107. I.D.

BUICIUC, Aurel (11.IV.1936, Roma, j. Botoșani), editor și traducător. Este fiul Aglaiei (n. Păduraru) și al lui Haralamb Buiciuc, Țaran. După absolvirea Liceului Teoretic din Baia Mare (1956), urmează cursurile Institutului de Limbă și Literatură Rusă „Maxim Gorki” din București (1956-1960). Se

specializează în limbile engleză și spaniolă, urmând cursurile din cadrul Universității Populare (1964–1968), și în ziaristică, în cadrul învățământului postuniversitar al Academiei „Ștefan Gheorghiu” (1973–1974). Imediat după absolvirea facultății, începe să lucreze la Editura Univers, mai întâi ca redactor responsabil de carte, apoi ca redactor principal, coordonator de secție în compartimentul de literaturi estice. În cei peste patruzeci de ani de activitate a redactat peste patru sute de titluri de carte din beletristica universală, din fondul clasic și contemporan, aparținând cu precădere popoarelor din spațiului geografic al fostei URSS, precum și altor popoare (bulgar, ceh, slovac, chinez, francez etc.). Din 2001, lucrează ca redactor la Editura Polirom. Este membru în colegiul de redacție al revistei „Hyperion” (Botoșani) și membru, din 1992, în Consiliul Uniunii Scriitorilor din România. A fost distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din București pentru traduceri din literatura universală (1978) și a primit Diploma pentru traduceri din literatura rusă (1988).

A debutat în 1964, cu noutăți editoriale, în revista „Viața literară”. A colaborat la „România literară”, „Ramuri”, „Secolul 20”, „Orizont”, „Dunărea” ș.a. Debutează în volum, în 1981, cu traducerea romanului *Pe urmele șarpelui boa* (Conservatorul muzeului de relicve antice) de Iuri Dombrovski. A semnat și Mircea Aurel Buiuc.

Traduceri: Iuri Dombrovski, *Pe urmele șarpelui boa* (Conservatorul muzeului de relicve antice), București, 1971; Veniamin Kaverin, *La oglindă*, București, 1973; M. Steiga, L. Volfs, *Gardă la regina briliantelor*, București, 1976; Serghei Mihalkov, *Spuma*, București, 1976; Kiril Bulăciiov, *Fetița de pe Terra*, București, 1978; Valentin Rasputin, *Despărțirea de Matoria*, București, 1980; Evgheni Evtușenko, *Dulce ținut al poamelor*, București, 1983; Mikola Trublaini, *Fetița Natalocica și peștiișorul argintiu*, București, 1983; *Pui de privighetoare, șapte sute la numărătoare*, București, 1984; Natalia Durova, *Poftiți în arenă!*, București, 1985; V. Berestov, *Și piscoiul, și câțelul*, București, 1987; V. Tovstonogov, *La start!*, București, 1987; *Bătrânul cal și leul*, București, 1988; I. Korleandski, A. Hait, *Las' că mai stăm noi de vorbă!*, București, 1992; William Diehl, *Huligani*, București, 1996 (în colaborare cu Dora Fejes); Andrei Bitov, *Casa Pușkin*, București, 1997; Lev Șestov, *Filosofia tragediei*, București, 1997; Mihail Bulgakov, *Diavoliada*, București, 1998; *Cupa vieții*, București, 2001; *Inimă de câine*, București, 2003; Vasili Grossman, *Viață și destin*, București, 2000; I. S. Turgheniev, *Prima iubire*, București, 2002; *În ajun. Fum*, București, 2003; F. M. Dostoievski, *Noapți albe și alte microromane*, București, 2002.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Despărțirea de trecut*, RMB, 1981, 11312; Gheorge Suciu, „A bățut în fundul lumii cineva”, LCF, 1981, 6; Tatiana Nicolescu, *Matoria*, RL, 1981, 14; Emil Iordache, *Romanul unui poet, „Caiete botoșăne”*, 1984, 5; Grigore Scarlat, *Dulce ținut al poamelor*, ST, 1984, 5; Raluca Tulbure, *Poezia prozei sovietice*, SPM, 1984, 22; Radu Ciobanu, *Evtușenko romancier*, T, 1984, 9; Victoria Luță, *Realism neverosimil*, OC, 2000, 12; Luminița Marcu, „Despărțirea de Matoria”, RL, 2000, 15; Ion Butnaru, *Dulce ținut al poamelor*, „Jurnalul național”, 2000, 2 225; Andreea Deciu, *O rugăciune laică*, RL, 2000, 23.

C.Br.

BUJOR, Paul (20.VII.1862, Berești, j. Galați – 15.VI.1952, București), prozator. Fiu al lui Gavril Bujor, mărunț funcționar

comunal, **B.** este dat la școală la Bârlad, absolvind liceul în 1879. După ce își ia bacalaureatul la București (1880), va urma Facultatea de Științe, în 1887 aflându-se pentru specializare la Paris. Teza de doctorat, pregătită sub îndrumarea biologului K. Vogt, e susținută la Universitatea din Geneva, în 1891. Membru al grupării socialiste a studenților români de la Paris, reia la Geneva contactul cu cercurile socialiste, audiază câteva conferințe ale lui G. V. Plehanov, ambianta influențându-i opțiunile sociale și politice. La întoarcerea în țară, va fi asistent și apoi șef de lucrări la Facultatea de Științe din București, în 1896 ocupând, prin concurs, postul de profesor de morfologie animală la Universitatea din Iași, unde va rămâne până în 1936, când se va retrage la pensie. Omul de știință – profesor, decan, director al Institutului de Morfologie Animală – are merite în crearea școlii ieșene de biologie animală și îndeosebi în inițierea unor cercetări de hidrobiologie a lacurilor sărate. Ca reprezentant al Universității din Iași, a fost, în câteva legislaturi, senator și deputat; susținea politica de ameliorare a vieții rurale, pleda pentru o reformă agrară care să dea posibilitatea formării de obști țărănești, se înscria printre adepții votului universal. În 1948 a fost ales membru onorific al Academiei RPR.

Chiar dacă întâiele încercări literare datează din 1887, anul șederii lui la Paris, **B.** debutează abia în 1894, la „Literatură și știință”, revista lui C. Dobrogeanu-Gherea, cel pe care îl cunoscuse prin intermediul lui Al. Vlahuță, bun prieten și coleg de liceu la Bârlad. A mai colaborat la „Lumea nouă literară și științifică”, „Noua revistă română”, „Sămănătorul”, la publicațiile ieșene „Tribuna conservatoare”, „Arta”, „Epigonii”, „Opinia”, la „Moldova” (Botoșani). Semnând, alături de G. Ibrăileanu și H. Sanielevici, în „Curentul nou” din Galați (1905-1906), va fi, împreună cu C. Stere, din martie 1906 până în martie 1907, director al „Vieții românești”. După ce părăsește revista ieșeană, va reveni sporadic în presă, la „Opinia”, „Adevărul”, „Viața socială”, „Universul”, „Dimineața”, „Adevărul literar și artistic” ș.a. Volumele *Amintiri de A. Vlahuță și I. L. Caragiale* (1938) și *Îndurare!* (1939), întoarceri la climatul și preocupările literare ale juneții, din care se născuseră scrierile din volumul *Mi-a cântat cucu-n față* (1910), par a avea o întârziere de câteva decenii. Deoarece aparține întru totul unei orientări caracteristice pentru presa aflată în descendența „Contemporanului”, pe traiectoria ce duce spre poporanism în faza lui inițială, prozatorul pivotază convins, cu un patetism nedisimulat, în interiorul tematicii sociale. Obsesive sunt pentru el opririle țăranului și ruina vieții de la sate; atitudine în care intră deopotrivă înduioșare, revoltă, protest. Tendința cată să devină demonstrație tezistă, limitând valoarea acestor încercări literare, comparabile (uneori chiar surprinzător de asemănătoare) cu paginile Sofiei Nădejde despre „chinurile vieții” de la țară. *Mi-a cântat cucu-n față*, nuvela de debut, pe care s-a sprijinit în bună măsură renumele de prozator al lui **B.**, fixează cadrele în care i se va mișca scrisul: registru epic ingenuu, dialoguri și pasaje descriptive sau evocatoare ce vor să recomună realistic o atmosferă ori să radiografieze stări sufletești, destin tragic marcând existența personajelor, o voce narativ-auctorială cu inflexiuni domoale,

compasive, care ține să spună că perversitatea sufletelor, ne-cazurile, nelegiuirile, năpasta vin din imixtiunea în lumea satului a unor legi nefirești, nedrepte. Rar, ca în povestirile *Măcar o lacrimă...* și *Urme după 1907*, idilismul, caricarea sentimentală și ideologică sunt abandonate, urmarea fiind o formă mai neostentativă de expresie, o concentrare a mijloacelor. Și ca memorialist, reînviind figurile lui Al. Vlahuță, I. L. Caragiale, B. Delavrancea și N. Grigorescu, **B.** își consumă mai ales forțele sentimentale, de om ce se dăruie prieteniei. Optica sociologizantă domină, ca și în proză, dar câteva detalii, unele elemente anecdotice au făcut carieră în biografia literară.

SCRIERI: *Mi-a cântat cucu-n față*, București, 1910; *Amintiri de A. Vlahuță și I. L. Caragiale*, București, 1938; *Îndurarea!*, București, 1939; *Scrieri alese*, București, 1951.

Repere bibliografice: Teodorescu-Sadoveanu, *Amintiri*, 374-377; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 499, *Ist. lit.* (1982), 565; Leon, *Umbre*, I, 13-18; Kalustian, *Simple note*, II, 65-130; *Dicț. scriit. rom.*, I, 402-403. G.D.

BUJOREANU, Gheorghe (14.X.1900, Țuțcani, j. Vaslui — 28.V.1990, Galați), poet și prozator. Absolvent, în 1921, al Școlii Normale din Galați și, în 1930, al Facultății de Litere și Filosofie din București, **B.** este un timp inspector în județele Ismail și Cetatea Albă, apoi profesor la Bolgrad și, din 1939 până la pensionare, la Galați. Debutează cu versuri în suplimentul ziarului „România nouă” (1921). Va colabora și la „Licăriri”, „Lumișuri”, „Răsăritul”, „Freamătul literar”, „Ramuri”, „Albina”, „Familia noastră” (la care este redactor), „Convorbiri critice”, „Bugeacul”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Orizonturi”. La Bolgrad își tipărește în 1936 volumul *Demonul*. Alte nuvele îi vor apărea târziu, în „Pagini dunărene”.

Fluente, versurile lui **B.** ce zugrăvesc „icoane neuitate de la țară” sunt anacronice. Mai izbutite sunt câteva pasteluiri (*Peisaj, Toamna în Bugeac*). Însușiri mai variate relevă în schimb proza. În nuvela ce dă titlul volumului din 1936, ca și în *Dinu Măgură*, publicată în „Ramuri”, frământarea lăuntrică a eroilor în luptă cu „demonul simțurilor” e urmărită atent, veridicitatea evoluției atenuând mult tezismul finalurilor tragice. Câteva tipuri — un preot jovial, împintinat de o nevastă la comă, o directoare de școală ce posedă secretul reușitei la insectă, o „Coana Maria” sau o văduvă geloasă pe soțul defunct — au naturalețe, iar o scenă de propagandă electorală amuză și satirizează. Scrise după 1960 și rămase în pagini de revistă, ca și alte proze, *Huhurezii* și *Toporișca* se conformează canonului epocii, idealizând „colectivizarea”. Țăranii au însă nume de o savoare frustă, gesturile lor sunt nuanțat surprinse, iar lexicul e mustos. *Răzgândire* schițează cu umor portretul unui suplinitor improvizat, iar *Din zile de august* sugerează bine panica, incertitudinile și suferințele unei familii țărănești în vara anului 1944.

SCRIERI: *Demonul*, Bolgrad, 1936.

Repere bibliografice: Predescu, *Encicl.*, 138; Cezar V. Bahrian, *Redescoperirea valorilor*, CNT, 1987, 5; Sterian Vicol, *Înaintând odată cu veacul. Gh. Bujoreanu, „Porto Franco”* (Galați), 1990, 3; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 105-106. V.D.

BUJOREANU, Ioan M. (3.VIII.1834, București — 1.VIII.1899, București), prozator și dramaturg. Este fiul Raliței (sau Ralu, n. Lupoianu) și al pitarului Mihalache Bujoreanu. **B.** își face studiile în pensioane particulare și la Colegiul „Sf. Sava” din București. Ocupă slujbe în administrație, e judecător de tribunal la Ploiești, avocat, redactor și director la „Monitorul oficial”. A editat câteva colecții de texte juridice, printre care și *Colecțiune de legiuirile României vechi și cele noi* (1873-1885).

Debutează cu piesa *Fata subț episcop*, publicată în 1855, o comedie cu un conflict facil și personaje inconsistente, dar cu un dialog plin de vervă. Comedia *Cuconu Zamfirache*, în care câteva situații și personaje par a prefigura ambianța din *O noapte furtunoasă* de I. L. Caragiale, „cânticelele comice” *Bătrânul Lăceanu* și *Doctorul scăpătat* alcătuiesc un volum de *Teatru*, apărut în 1857. Și în *Judecata lui Brânduș* (1864) se perindă o lume măruntă, mahalaua, negustorii, avocații chili-pirgii. Aici, ca și în alte scrieri (*Zapciu*, 1881, *Bătăușii*, 1894), comediodograful atestă daruri de bun observator al moravurilor, creionând acid și caracterizând deseori pertinent, într-o suită de replici spumoase, alerte. De altfel, se exersase concomitent

adaptând după E. Scribe ori făcând mai multe traduceri, bune, din Florian, Boccaccio, Paul de Kock, unele apărute în foileton în „Vestitorul românesc” (1853) și „Anunțatorul român” (1858). Romanul *Mistere din București*, publicat în două volume în 1862, este, într-o măsură, explicabil și prin experiența anterioară a lui **B.**, rămânând cel mai realizat roman-foileton din epocă, cu însușiri ce îl ridică deasupra puzderiei de scrieri declanșate de moda lui Eugène Sue. Prin intermediul unui narator, boierul Ștefan Lungeanu, care relatează întâmplări diverse fratelui său întors de la Paris, autorul configurează un tablou, pictat violent, în pastă groasă, al unor forme extreme de corupție, tinzând să demonstreze astfel câtă ticăloșie se poate afla sub aparența de onorabilitate, de câte vicii și crime e în stare protipendada bucureșteană. Deși știe să adăuneze destul de abil scene din varii medii, să găsească detalii sugestive, să dea uneori substanță caricaturală adecvată unor chipuri, schematicismul etic este evident, contrastele apăsate, didacticismul — obositor. Sunt tare obișnuite ale literaturii vremii, pe care romancierul nu le poate ocoli. Bunăoară, iubirii dintre un tânăr boier și o fată de proveniență umilă i se împotrivesc intrigi urzite monstruos, tenebrele pândesc pretutindeni, intervin mereu omoruri, răsturnări spectaculoase de situație, coincidențe fatale. Cu toate acestea, **B.** nu este un imitator, ca G. Baronzi și C. D. Aricescu. Prin sporul de originalitate, el face, în drumul parcurs de romanul românesc, legătura cu N. Filimon.

SCRIERI: *Fata subț episcop*, București, 1855; *Teatru*, București, 1857; *Revederea Moldovei cu România sub Alexandru Ioan I în 1859*, București, 1859; *Mistere din București*, I-II, București, 1862; ed. îngr. Marian Barbu, pref. Ștefan Cazimir, București, 1984; *Judecata lui Brânduș*, București, 1864; *Zulufenblum sau Drepturile ebreilor*, București, 1879; ed. (*Zulufenblum*), București, 1998; *O floare la Plevna*, București, 1880; *Zapciu*, București, 1881; *Bătăușii*, București, 1894. **Traduceri:** Florian, *Trei povești*, București, 1853; Paul de Kock, *Lăptărița din Montfermeil*, București, 1855, *Madlena*, București, 1857.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Bucureștii de acum un veac, după romanul unui avocat (Ioan Em. Bujoreanu, 1862)*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XVI, 1934-1935; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 338-339, *Ist. lit.* (1982), 391-393; Pillat, *Itinerarii*, 81-87; *Dict. lit.* 1900, 132-133; Manolescu, *Arca*, I, 92-104; Marian Barbu, *Romanul de mistere în literatura română*, Craiova, 1981, 79-88, *passim*; Manolescu, *Istoria*, I, 318-319. G.D.

BULAT, Eugenia (19.IX.1956, Sadova, j. Ungheni), poetă. Este fiica Anei (n. Aghenie) și a lui Gheorghe Cioclu. A urmat Filologia la Institutul Pedagogic de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (1982).

Volumul *La Putna mi-e drumul* (1993) este un „reportaj” liric care evoluează de la pastel la odă, cu vizibile reminiscențe eminesciene. Alte versuri (*Poeme de pe Valea Plângerii*, 1996) sunt dedicate martirilor deportărilor staliniste sau martirajului postperestroikist (*Cântec de rugă pentru Dumitru Matcovschi*).

SCRIERI: *La Putna mi-e drumul*, Chișinău, 1993; *Poeme de pe Valea Plângerii*, Satu Mare, 1996; *Si-la-bi-sind în tainele iubirii*, Satu Mare, 1996; *Stalactite*, Chișinău, 2002.

Repere bibliografice: Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 255-256.

I.C.

BULAT, Mariana (16.XI.1943, București), poetă. Tatăl, Vsevolod Bulat Vanchevici, a fost inginer la Căile Ferate Române, iar mama, Elisabeta (n. Marinov), traducătoare. **B.** a absolvit, în 1966, Facultatea de Limba și Literatura Română la Universitatea din București.

Debutază în anul 1968 în „Luceafărul” și în „Astra”, colaborând apoi mai ales la „România literară”. Volumul de debut, *Desueta noblețe*, apărut în 1975, celebrează ieșirea din adolescență și relativa instalare în maturitate. Somnul, zăpezile figurează domeniul unei revolte purități. Primele drame existențiale sunt dramele celor dintâi iubiri și ale descoperirii incomunicabilității în dragoste. Tonul general este dat de convingerea apartenenței la o genealogie princiară, de sentimentul acut al descendentului zdrențaros care vinde în talcioc steme regale. Versul este liber, puține poezii fiind rimate în întregime. Cel de al doilea volum, *Cavalerul din dreptul soarelui* (1979), sărbătorește iubirea. Analiza fină a diferitelor ipostaze ale iubirii se îmbină cu gestul ludic, dar și cu stări halucinante sau cu dorința nestinsă de a transforma vrăjitoarele lumea. În *Leoaica adormită* (1984), tematica se diversifică și procedeele se rafinează. Dominată de o stare vizionară, poeta se simte „aleasă de Dumnezeu”, vorbește cu morții și „cu toate duhurile” cerului înstelat. Versurile par născute „din voluptatea unui chin cum apa prefăcută în vin”. Convinșă de singurătatea ei sufocantă, poeta trăiește în același timp spaima celui mereu supravegheat.

SCRIERI: *Desueta noblețe*, București, 1975; *Cavalerul din dreptul soarelui*, București, 1979; *Leoaica adormită*, București, 1984. **Traduceri:** Asug Alescher, *Versuri*, București, 1978.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Vocație și aspirație*, RL, 1975, 41; Al. Piru, *Plus și minus*, LCF, 1976, 10; Nicolae Manolescu, *Debuturi*, RL, 1976, 18; Costin Tuchilă, *Cavalerul din dreptul soarelui*, LCF, 1979, 21; Igor Grinevici, *Notă*, SPM, 1984, 16. C.V.

BULAT, Virgil (24.II.1940, Rădulenii, j. Soroca), poet, traducător și eseist. Este fiul Eufrosinei (n. Bâlici) și al lui Ion Bulat, învățător. La ocuparea și trecerea Basarabiei sub administrația sovietică, în urma Tratatului Ribbentrop-Molotov, familia se refugiază în România, astfel încât **B.** își începe educația școlară în comuna Balș, județul Olt (1946-1953), urmând apoi Liceul „Moise Nicoară” din Arad (1953-1956). Student la Politehnica din Timișoara, este arestat în ianuarie 1958, datorită activității de contestare a regimului și condamnat la optsprezece ani de muncă silnică. Detenția este efectuată la Gherla, Jilava, Stoenesti etc., perioadă în care se apropie de mai mulți oameni de cultură ce împărtășeau aceeași soartă, mai ales de N. Steinhardt (acum aprofundează cunoștințele de franceză și engleză). Este eliberat în 1964, odată cu ceilalți deținuți politici din țară. În același an, toamna, se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, pe care o va absolvi în 1969. În 1970 se înscrie la doctorat, cu teza *Ideologia*

literară și estetica între 1826–1876 (*De la Heliade la Măiorescu*), pe care însă n-o finalizează. Este cercetător la Institutul de Filosofie și Psihologie din Cluj al Academiei Române (1970–1972), apoi devine redactor la Editura Dacia din același oraș, unde în 1990 este numit redactor-șef, iar din 1994 director, funcționând în această calitate până în 1997. În 1964 scrie primele articole critice în revista „Tribuna”, colaborând apoi la „Steaua”, „Limba română”, „Limba și literatură”, „Familia”, iar după 1989 la „Literatură și artă” (Chișinău), „Haiku” (București), „Libertatea” (Novi Sad), „Aurora” (Oradea) ș.a. Debutază editorial ca traducător al romanelor *Zeilor le e sete* și *Revolta îngerilor* de Anatole France (1978). Primul volum de poezii originale, *Nocturnalia*, îi apare în 1985. Îngrijește ediții din Liviu Rebreanu și N. Steinhardt. În 1991 obține Premiul revistei „Poesis”; în 1992 Premiul Uniunii Scriitorilor din Chișinău, pentru un studiu critic privind opera lui Lucian Blaga; în 1995 Premiul „Orion”, decernat de Centrul Cultural „Ionel Perlea”, pentru „cel mai frumos poem Tanka”. După 1989 călătorește, susținând diverse activități culturale, în Republica Moldova, în Germania (München, Hamburg), în Italia (Roma, Napoli), în Franța (Paris). În 1990 devine membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Poezia lui B. este una de factură intelectuală, experimentală; în general pare elaborată rațional, fiind rece, comunicând idei și vibrând mai puțin de emoția spontană. Unii critici (Petru Poantă) îl așază în descendența culturală a familiei de spirite Eliot–Pound–Saint-John Perse, iar în exercițiul său poetic prezența livrescului pretențios devine o constantă dominantă: „Și-acum – despre iubire. / Doar pentru fiecare făptură e minunea certă / în care înfloarește marginea neantului (...) Poate fi antiteza – cum altfel? insolubila – / dintre împătımire și analiza ei / dintre descriția-în-act și imaterialul umbrei / de dincolo de peștera lui Platon // poate fi Hamlet de-ar răsturna clepsidra timpului / spre dincolo de crimă – // Dar e Orfeu, Orfeu cel orb urcând / din a infernului genune / și înapoi luând-o iar cu sărg pășind / pe sârma cântecului care cum bine știți / un capăt nu și-l poate prinde nicăieri” (*Elegii solare*, I). Poetul caută forme grafice aparte de scriere a versurilor, după un tipic oarecum insolit, cu spațializări între cuvinte, cu așezarea în trepte a acestora, totul înscris într-un soi de caligrafie manieristă. Practică, de asemenea, poemul în proză, ca în *Nocturnalia*, o carte ce dobândește, în discursul poetic, accente care duc spre fantastic, cu viziuni baroce ale unei lumi aflate într-un continuu proces de coagulare. Volumul *Dragonul spre ziuă* (1988) dezvoltă aceleași coordonate ale experimentului poetic, interesant mai ales prin elementele elegiace, într-o formulă lirică aforistică, având în nucleu meditații de rezonanță filosofică („A iubi altceva / înseamnă a te iubi într-o altă dimensiune / într-un alt spațiu într-un alt timp / contopite în unul și același viitor / minune dincolo de uscăciune / ram reînviat de cais / [Mai târziu față-n față cu sinele / fi-va și el alter ego proscris]” – *Triptic*, III).

SCRIERI: *Nocturnalia*, Cluj-Napoca, 1985; *Dragonul spre ziuă*, București, 1988; *Patimile tânărului Ioan în Arcadii*, Cluj-Napoca, 2000. **EDIȚII:** Liviu

Rebreanu, *Răfuiala și alte nuvele*, postfața edit., Cluj-Napoca, 1983; N. Steinhardt, *Monologul polifonic*, Cluj-Napoca, 1991. **TRADUCERI:** Anatole France, *Zeilor le e sete*, Cluj-Napoca, 1978, *Revolta îngerilor*, Cluj-Napoca, 1978; Anna Brâncoveanu de Noailles, *Umbra zilelor*, 1982; Anna Brâncoveanu de Noailles, *Cartea vieții mele* – Marcel Proust, *Scrieri către Anna Brâncoveanu de Noailles*, Cluj-Napoca, 1986.

REPERE BIBLIOGRAFICE: Petru Poantă, „*Nocturnalia*”, TR, 1985, 28; N. Steinhardt, „*Nocturnalia*”, ST, 1985, 7; Petru Poantă, *Virgil Bulat*, TBR, 1989, 388; Petru Poantă, *Protocolul paradoxelor*, ST, 1990, 4; Steinhardt, *Monologul*, 154–161; *Dicț. scriit. rom.*, I, 405–406; Poantă, *Dicț. poezi*, 44–45; Constantin Dehelean, „*Patimile tânărului Ioan în Arcadii*”, „*Semne*” (Deva), 2000, 4; Victor Culeșan, *Rigoarea săgălniciei*, LCF, 2001, 10; Alexandru Sfârlea, *Un poet al contrastelor*, CL, 2001, 3; Al. Pintescu, *Arcadiile „sinoptice” ale lui Virgil Bulat*, PSS, 2001, 9–11; Mihai Cimpoi, *Un liric ingenuu*, LCF, 2002, 7. Cf. C.

BULETIN ȘTIINȚIFIC, publicație apărută la București între 1948 și 1952, sub egida Academia Republicii Populare Române. Seria C, științe istorice, filosofice și economico-juridice, știința limbii, literatură și artă, are cinci tomuri, publicând comunicări susținute în ședințele Academiei la această secțiune, după reorganizarea instituției academice conform noilor cerințe ideologice și politice. Pe lângă numeroase materiale de istorie, semnate de C. Moisil, P. Constantinescu-Iași, C. Balmuş, D. Prodan, Gh. Ștefan, se tipăresc studii și articole de lingvistică, semnate de Al. Rosetti, Iorgu Iordan, N. I. Barbu, de istoria artelor (G. Oprescu) și de istorie literară, în acest domeniu, fiind de consemnat contribuțiile lui Perpessicius – *29 de ani de la moartea lui Alex. Vlahuță*, G. Călinescu – *Note despre doi scriitori populari (N. D. Popescu, N. Burlănescu-Alin)* și Barbu Lăzăreanu – *Centenarul nașterii lui Victor Hugo sărbătorit (acum o jumătate de veac) la Botoșani*. M.Pp.

BULETINUL ASOCIAȚIEI LIBRARILOR DETALIȘTI DIN ROMÂNIA, publicație apărută lunar de la 1 octombrie 1932 până la 1 mai 1937, la Roșiori de Vede, avându-l ca director (până la numărul 5–6 din 1934) pe Gavril Necșulescu. După cum rezultă din *Cuvântul înainte*, scopul publicației este de „a împiedica destrămarea trecutului nostru cărturăresc și a întreprinde opera de reabilitare a tradiției culturale, înfăptuită prin veac cu dureroase sacrificii și numeroase eforturi”. Dacă majoritatea numerelor au un interes strict comercial, numărul 12 din 1934, tipărit cu prilejul Congresului librarilor, conține saluturi din partea lui Romulus Dianu, din partea Asociației Scriitorilor Independenți, a lui Zaharia Stancu (în rezumat), a profesorului P. V. Haneș, precum și un articol semnat de prozatorul N. Batzaria privind mișcarea librarilor din România. În numărul 6–7 din 1935 se menționează că la o agapă organizată de editurile Socec și Alcalay, cu prilejul unui congres al librarilor, au luat parte și Tudor Arghezi, Cezar Petrescu, N. D. Cocea, Gib I. Mihăescu, Damian Stănoiu, I. Peltz, Ury Benador ș.a. Cel mai interesant număr al publicației este 2 din 1937. Aici, la ancheta privind menirea librarului, răspund Cezar Petrescu, Adrian Maniu, Perpessicius și George-Mihail Zamfirescu. Tot aici sunt de semnalat opiniile unor scriitori –

Andrei Tudor, Lascăr Sebastian, Al. Mironescu, Vlaicu Bârna —, privind ciclul de conferințe inițiat de Asociația Librarilor din România. I.R.-N.

BULETINUL ASOCIAȚIUNII PENTRU LITERATURĂ ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN „ASTRA”, publicație apărută la Sfântu Gheorghe, lunar, în noiembrie 1929 și apoi, din aprilie 1939 până în martie 1940. Director: Eugen Sibiianu. Redactori: Emil Lițu, Andrei Cristoloveanu, E. Frățilă. Revista își manifestă într-un *Cuvânt înainte* intenția de a fi „oglindea fidelă a năzuințelor spre cultură ale acestui ținut atât de neglijat sub raport cultural” și, totodată, „un rezumat al manifestărilor culturale care se produc în alte părți ale țării”. Rubrici: „Cronica”, „Pagina străjerească”. Ca organ subordonat filialei sibiene a Astei, buletinul cuprinde numeroase informații despre activitatea culturală a asociației, dări de seamă, articole de bilanț, relatări despre principalele evenimente culturale. Sunt publicate, și cel mai adesea republicate, versuri de O. Goga, G. Coșbuc, Aron Cotruș, Eugen Frățilă, V. Al. Gheorghe și proză populară. Numerele 4, 5, 6 din 1939 cuprind un articol închinat lui M. Eminescu, cu prilejul semicentenarului morții, iar în numărul 1 din 1940 este republicat un articol al lui N. Iorga, *Ce ne poate spune Italia*. Publicația cuprinde și articole cu caracter istoric și religios, informații din actualitatea politică, anchete sociale, documente, cugetări și maxime, epigrame, colinde, cronică militară și administrativă. M.W.

BULETINUL BIBLIOTECII ROMÂNE, publicație a Bibliotecii Române din Freiburg (Germania), apărută anual sau o dată la doi ani, în două serii, între 1953 și 1958 și între 1967 și 1992, purtând subtitlul „Studii și documente românești”; textele sunt multiplicat prin fotocopiare. Cele patru volume ale primei serii reflectă preocupări științifice diverse, aparținând atât unor colaboratori fideli ai Bibliotecii Române din Freiburg, cât și altora, răspândiți pe alte meridiane: Mircea Eliade (*Pentru o bibliografie a pribegiei*, 1953, *Preistoria unui motiv folcloric românesc*, 1954), Alexandru Busuioceanu (*Caietele spaniole. Pictorul Pătrașcu*, 1953), N. I. Herescu (*Apărarea limbii române*, 1953, *Nicolae Iorga, vizionarul*, 1955, *Cronica latină*, 1957), D. C. Amzăr („*Elegia română*”, o poezie necunoscută de la 1840, 1953, *Românii în enciclopediile străine*, 1953, *Sfântul Petru în tradițiile poporului român*, 1954) ș.a. Este vizibil că, în această perioadă, textele publicate nu aveau o legătură directă cu activitatea Bibliotecii, directorul acesteia, Virgil Mihăilescu, urmărind doar cunoașterea instituției în rândurile exilului românesc. O rubrică interesantă, „Oameni și cărți de altădată”, încearcă să impună Emil Turdeanu, dar aceasta încetează după două numere, excursurile istoricului literar trecând în alte publicații, care aveau o ritmicitate mai alertă a apariției. De asemenea, prezența, încă de la primele numere, a lui Grigore Nandriș și a lui D. Găzdaru indică o mai accentuată orientare spre aspectele filologice și culturale decât spre cele istorico-literare propriu-zise. În 1967, buletinul este editat într-un

nou format și cu un număr sporit de pagini, fiind scoase și două volume anual, ca în cazul anului 1974, moment jubiliar al Bibliotecii Române din Freiburg. Volumele sunt orientate acum tematic (bunăoară, cel din 1971–1972, realizat de Alexander Randa, e consacrat lui Avram Iancu), corespunzând și reflectând, în general, sesiunile științifice anuale ale Bibliotecii. Sumarele se structurează pe capitole de filologie, istorie, literatură și arte, relații românești cu minoritățile naționale etc. Colaborările românești și străine sporesc în mod considerabil, de la Vintilă Horia (*Oameni din „Gândirea”*, 1967, *Opera literară a lui Mircea Eliade*, 1986, *La moartea lui Horia Stamatu*, 1989) și Eugen Lozovan (*B. P. Hasdeu și Țările Scandinave*, 1967, *L'Alliance de D. Cantemir avec Pierre le Grand*, 1979) până la Gino Lupi, E. D. Tappe, Mariano Baffi, Wilhelm Giese, Klaus Heitmann, Roberto Scagno ș.a. Dintre românii exilului, mai sunt prezenți Alexandrina Mititelu, Dumitru Marin, Paul Miron, Neagu Djuvara, Leontin Jean Constantinescu, Petre Ș. Năsturel, Pavel Chihaia, Dan Cernovodeanu, Octavian Vuia, Alexandru Ciorănescu, I. G. Dimitriu, Adolf Armbruster, Mihai Cismărescu, ceea ce ilustrează elocvent atât diversitatea problemelor de românistică abordate, cât și valoarea în sine a publicației. N.FI.

BULETINUL CĂRȚII, revistă de bibliografie scoasă de Centrala Cărții și apărută la București, bilunar, între 1 ianuarie și decembrie 1923, apoi lunar, din ianuarie până în decembrie 1924. Directori și redactori: Emanoil Bucuța și Perpessicius. Publicația își propune să ofere o monitorizare a gazetelor, revistelor și cărților apărute în România, cu scopul de a realiza „o hartă a țării pe regiuni de absorbție culturală”, raportat la numărul de cititori (Emanoil Bucuța, *Pentru răspândirea cărții*). Buletinul conține un inventar al periodicelor din anul 1922, grupate pe specialități și însoțite de o hartă a răspândirii lor și un grafic (întocmite de Perpessicius), o statistică a cărților românești și străine apărute în România, cu un indice alfabetic al autorilor cuprinși în bibliografie, consemnări de apariții editoriale din diferite domenii, cu scurte recenzii semnate de Emanoil Bucuța, Octav Onicescu și Perpessicius. Mai sunt publicate premiile Academiei Române și ale altor foruri și societăți culturale, statistici ale bibliotecilor românești din străinătate și ale cărților românești aflate în fondurile acestora, un inventar al institutelor de literatură și al principalelor edituri, însoțit de o „statistică a tiparului”. Sunt menționate expoziții internaționale de carte, congrese ale bibliotecarilor și bibliofililor, cercuri literare, fondul de carte al diferitelor biblioteci, piața cărții românești din străinătate, piața cărților străine intrate în țară. Din 1924, suplimentul intitulat „Bibliografia românească” devine publicație de sine stătătoare, cu apariție lunară. **B. c.** mai cuprinde și articole semnate de N. Iorga (*Cartea la alții. Însemnări de călătorie*), Emanoil Bucuța, Perpessicius, Nicolae Ionescu, Ion Bianu, Ștefan I. Nenițescu, precum și scurte articole-necrolog. Alți colaboratori: Ion Gorun, C. Moisil, I. C. Petrescu, G. Pascu. M.W.

BULETINUL CĂRȚII ROMÂNEȘTI, publicație informativă scoasă de Editura Cartea Românească, lunar, între ianuarie 1929 și decembrie 1938. Fiecare număr reproduce pe copertă fotografia unui scriitor, care va beneficia, pe contrapagină, de o prezentare bibliografică, însoțită de câteva utile referințe critice. Astfel, de-a lungul anilor, au fost prezentați publicului scriitorii Lucia Mantu, Constantin Kirițescu, Ion Pillat, Adrian Maniu, I. Simionescu, Emanoil Bucuța, I. C. Vissarion, Al. Lascarov-Moldovanu, Petre Dulfu, Mihail Sadoveanu, O. Carp, Liviu Rebreanu, I. Al. Brătescu-Voinești, Ionel Teodoreanu, Otilia Cazimir, Cezar Petrescu, Th. D. Speranția, Carol Ardeleanu, Damian Stănoiu, I. A. Bassarabescu, Mihail Lungianu, Al. O. Teodoreanu, I.-A. Candrea, Al. Cazaban, Al. T. Stamatiad, Lucian Blaga, G. Ibrăileanu, Ion Agârbiceanu, Mateiu I. Caragiale, Mihail Dragomirescu, Dragoș Protopopescu, Perpessicius, Octav Dessila, Artur Gorovei, D. Nanu, N. Crevedia, Calistrat Hogaș, Sextil Pușcariu, Victor Eftimiș, Teodor Scarlat ș.a. Buletinul publică număr de număr lista completă a volumelor apărute la Editura Cartea Românească, precum și lista cărților franceze ce se pot obține prin abonament sau comandă, prezentări de cărți, informații editoriale diverse. *M.Pp.*

BULETINUL EDITORIAL, publicație lunară a Editurii Cugestarea, apărută la București din 15 octombrie 1929 până în martie 1945. Director: Petre C. Georgescu-Delafras. Din 1941, în dreapta sus, este reproducută emblema editurii, o bufniță într-un cerc. **B. e.** este o publicație de informație editorială, urmărind să țină la curent publicul cu cele mai noi apariții, prin scurte recenzii sau dări de seamă. Cel mai mare spațiu va fi consacrat, prin urmare, prezentării de cărți: mari clasici ai literaturii universale (Cervantes, Balzac, Dickens, Dostoievski, Thomas Mann, Al. Dumas, Jules Verne, Marc Twain ș.a.), autori de succes în epocă (J. Wassermann, Pitigrilli, Maurice Dekobra, St. Zweig, Irène Nemirovsky, Alexis Carrel ș.a.), scriitorii români contemporani (Panait Istrati – *Spovedania unui învins*, Carol Ardeleanu – *Casa cu fete*, Anton Holban – *O moarte care nu dovedește nimic*, Sergiu Dan – *Dragostea și moartea în provincie*, Damian Stănoiu – *Fete și văduve*, Cezar Petrescu – *Oraș patriarhal*, Gib I. Mihăescu – *Zilele și nopțile unui student întârziat*, Mircea Eliade – *India, Șantier*, Nichifor Crainic – *Nostalgiia paradisului*, Petru Comarnescu – *Chipurile și priveliștile Americii*, Emil Cioran – *Cartea amăgirilor* ș.a.). Revista publică materiale de specialitate privitoare la librării și edituri (*Regulamentul editorilor*, *Librarul*, *Librăriile*), aspecte și instantanee de la Zilele cărții, premiile literare etc. Cele mai multe materiale sunt scrise de directorul Editurii Delafras, Petre C. Georgescu-Delafras (mai interesante, între ele: *Românizarea întreprinderilor de editură și librărie*, *Este comunismul viabil?*, *Crima de a fi editor – cenzura legionară* etc.). Tot el semnează fragmente din lucrările *Tari și slabi*, *Cum am cucerit viața*, *Problema evreiască în România*, *Omul de mâine* ori este protagonistul unor polemici cu G.M. Vlădescu și Mircea Damian. Mai semnează articole N. Mihăescu și Al. Carussi. Revista devine și organ al recent înființatei Asociații

a Editorilor Români, avându-l ca președinte pe N. Th. Ionnițiu. Ca atare, un număr special este dedicat „Săptămâni cărții 1940”, număr în care semnează Cezar Petrescu, Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi, Cicerone Theodorescu, E. Lovinescu, Martha Bibescu. Alte informații sunt incluse în rubricile de „Informațiuni” și „Vitrina literară”. *M.Pp.*

BULETINUL EDITURILOR SOCEC-ALCALAY, publicație care apare la București, în două numere, în decembrie 1937 și în iunie 1938. În articolul-program nesemnlat, *Rostul acestui buletin*, se arată că noua publicație va consemna „toate lucrările literare în curs de apariție, cât și notițe, cronici și rezumate asupra lucrărilor literare apărute”. Chiar dacă nesemnate, „cronichele” sunt interesante pentru că reflectă peisajul editorial al epocii. În numărul inaugural, de pildă, sunt anunțate romanele *Gorila* de Liviu Rebreanu, „marele romancier al gliei românești”, și *Pânza de păianjen*, romanul de debut al Cellei Serghi, considerat „o adevărată revelație în literatura română”. Alte articole popularizează cartea străină, traduceri, colecțiile lansate de editurile Socec-Alcalay, al căror „organ publicitar” nu s-a ridicat, totuși, la prestigiul instituțiilor patronatoare. *I.R.-N.*

BULETINUL FUNDAȚIEI CULTURALE REGALE „REGELE MIHAI I”, publicație care a apărut la Turnu Severin, în 1941–1943, sporadic. Directori: D. Papadopol, Const. D. Ionescu. Revista tipărește în special articole despre activitatea căminelor culturale din cadrul Fundației Culturale „Regele Mihai I”, vizând și probleme de natură științifică și administrativă. În cadrul rubricii „Însemnări”, sunt aduse în atenția cititorilor evenimente culturale și apariții publicistice, comentate pe scurt. Colaborează cu versuri Emil Manu, iar cu publicistică G. Roiban, D. Papadopol, C. Rădulescu-Motru și Gh. C. Ionescu-Sisești, ultimii doi fiind și membri de onoare ai Fundației. Buletinul mai conține articole despre sănătate, liste de membri, circulare, rapoarte despre adunările generale ale căminelor din cadrul Fundației. *M.W.*

BULETINUL INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „ALEXANDRU PHILIPPIDE”, publicație care a apărut la Iași, între 1934 și 1945, fiind reluată din anul 2000. Începând cu volumul al treilea (1936), este menționat, ca director, Iorgu Iordan. Într-un *Cuvânt înainte*, nesemnlat, dar al cărui autor pare a fi, după stil, directorul publicației, este afirmată preocuparea de a continua activitatea lui Alexandru Philippide, considerat creatorul „învățământului științific al limbii române la noi în țară”, un obiectiv prioritar fiind „osteneala neîncetată de a descoperi adevărul prin mijloace oneste și curajul de a-l spune, chiar atunci când el ar putea supăra pe oameni”. Ideile directoare ale noii publicații sunt reluate în *Programul nostru* (tipărit tot în numărul inaugural), care e, de fapt, lecția de deschidere a cursului de filologie română, ținută de Iorgu Iordan la Facultatea de Litere și Filosofie din Iași, la 1 martie 1934. Încă din primul număr, se publică studii în limbi străine

(italiană, germană), recenzii la cărți de specialitate românești și străine, buletinul depășind din start o posibilă condiție provincială în favoarea unei largi deschideri europene, orientare imprimată, desigur, de Iorgu Iordan. De altfel, volumul al III-lea va fi dedicat memoriei lui A. Meillet, W. Meyer-Lübke și H. Tiktin. Cel mai activ colaborator este Iorgu Iordan, care semnează studii de fonetică, dialectologie, onomastică, toponimie, stilistică, recenzii la cărți de lingvistică, românești și străine, curiozități lingvistice, note, polemici etc. În volumul al IV-lea (1938) se tipăresc patru studii despre argoul românesc, semnate de Valentin Gr. Chelaru, C. Armeanu, Gh. Agavri-loaie și Iorgu Iordan. Ultimul volum, XI-XII, 1944-1945, reprezintă o adevărată carte, în trei părți, cu peste 400 de pagini, avându-l ca autor pe Gheorghe Ivănescu (*Probleme capitale ale vechii române literare*). Ca o noutate este de semnalat inițiativa lui Iorgu Iordan de a da la iveală, în paginile buletinului, cursuri sau fragmente de cursuri universitare, ușor accesibile studenților și publicului larg, îmbrățișând, prin tematica lor, aproape toate compartimentele limbii (de la gramatică istorică, la fonetică și fonologie). Buletinul se înfățișează ca o publicație europeană, dând seama de nivelul înalt pe care l-a atins lingvistica românească în perioada interbelică. Alți colaboratori: Dimitrie Găzdaru, Petru Caraman, Gr. Scorpan, G. Ivașcu, Emil Condurachi. Buletinul reapare din anul 2000, trimestrial, ca publicație cu caracter informativ, oglindind activitatea curentă a departamentelor Institutului de Filologie Română „A. Philippide” al Academiei Române. Se inserează, de asemenea, rezumatele comunicărilor științifice susținute de membrii institutului, apar medalioane (rubrica „Personalități, modele”), sunt înregistrate lucrările recent apărute și se consemnează evenimente semnificative: contacte științifice, doctorate, concursuri, avansări etc. *I.R.-N.*

BULETINUL INSTITUTULUI DE LITERATURĂ, publicație care a apărut la București, de la 6 decembrie 1921 până în 1929, inițial săptămânal, apoi cu mari întreruperi. Deși colectivul redacțional nu este precizat, *spiritus rector* al revistei este Mihail Dragomirescu, președintele Institutului de Literatură al Universității din București. Buletinul popularizează activitatea Institutului tutelar, canalizată pe două direcții: prezentarea unor referate pe teme generale, urmate de discuții, și organizarea unor „mese rotunde” consacrate celor mai recente apariții editoriale, românești mai ales, câteodată și străine. Câteva dintre referatele dezbătute: *Estetica idealistă* de Alexandru Bogdan, *Estetica lui Croce* de George Marinescu, *Emoția estetică* de Scarlat Struțeanu, *Estetica lui Hegel* de Cora Valescu. La dezbateri participă Șerban Cioculescu, Nicolae Iordache (VI. Streinu), Pompiliu Constantinescu, Nicolae Bagdasar („student în filosofie”) și, evident, mai ales Mihail Dragomirescu. Începând cu numărul 10 din 1923, se dezbate cărți ale autorilor români, de la Lucian Blaga, Mihail Sadoveanu, N. Iorga, G. Bacovia sau Al. A. Philippide până la Demostene Botez, Al. Cazaban, I. Al. Brătescu-Voinești, Natalia Negru sau Artur Gorovei. Verdictele pronunțate atunci nu au fost tot-

deauna confirmate ulterior, posteritatea critică apreciind drept inoperante principiile formulate de M. Dragomirescu în *Știința literaturii*. Conform acestora, „Blaga e o valoare ca ideolog și literat, nu ca poet”, iar poezia lui Bacovia rămâne „un simplu neliniștitor document psihologic”. În 1927, aici se publică studiul *Pesimismul lui Eminescu* de Henrieta Sachelarie, iar în 1928, mai multe studii de sinteză, unele dintre ele fiind inițial teze de doctorat, girate de M. Dragomirescu și Ion Bianu: *Nuvela în literatura română* (George Marinescu), *Mihail Dragomirescu, estetician și critic literar* (N. Vasiliu), *Elementul universal în opera lui Grigore Alexandrescu* (Raul Teodorescu), *Femeia mării – concepția individualistă și căsătoria* (N. N. Crețu), *„Învierea” de Tolstoi* (Radu Gyr). Prin prestigiul colaboratorilor, **B. I. de L.** rămâne o publicație distinctă în peisajul presei literare din perioada interbelică. *I.R.-N.*

BULETINUL INSTITUTULUI DE STUDII LATINE, publicație apărută la București, anual, în 1938 și în 1939. Director: N. I. Herescu; prim-redactor: Victor Buescu. Observând „scăderea interesului față de latinătate și față de creațiunile sale în țara noastră”, publicația dorește să fie „un organ de răspândire a culturii și un instrument în serviciul latinității noastre”. Buletinul reproduce articole din „Revista clasică”, editată de N. I. Herescu încă din 1929, și din alte publicații, dar și textele unor conferințe, emisiuni radiofonice, despre importanța valorilor clasice, precum și o cronică a studiilor clasice din România. În primul număr se remarcă articolul lui Adrian Maniu, *Despre un repertoriu clasic*, și un altul, al lui Ernest Bernea, intitulat *Absența clasicismului*. N. I. Herescu semnează studiul *Eminescu și clasicismul*. Același număr mai conține opinii ale unor scriitori și critici ca Perpessicius, Miron Radu Paraschivescu, Dragoș Vrâncănu despre întemeierea Institutului de Studii Latine. Buletinul mai cuprinde articole comemorative (despre Izabela Sadoveanu), o listă a membrilor Institutului. Alți colaboratori: Valentin Al. Georgescu, David Popescu. *M.W.*

BULETINUL „MIHAI EMINESCU”, publicație care a apărut la Cernăuți, între 1930 și 1940, Piatra Neamț, între 1941 și 1942, și Râmnicu-Vâlcea, între 1943 și 1944. Buletinul, subintitulat „Lămuriri pentru viața și opera lui Eminescu”, este redactat de Leca Morariu (director al publicației) cu concursul lui Gh. Bogdan-Duică (1930-1934) și G. Ibrăileanu (1930-1932); secretar de redacție: Octavia Lupu-Morariu (1939-1944). Revista își propune să fie „un centru al explicațiilor” vieții și operei poetului, bazat pe documente, texte inedite, pe studii documentare și comparatiste cu caracter preponderent informativ, „pentru evidențierea râului-suflet Eminescu și pentru cunoașterea revărsării sale în râul-suflet al națiunii românești” (Gh. Bogdan-Duică, *Vorbe de-nceput*). Sunt introduse în sumar scrieri inedite ale lui Eminescu (versuri și proză, articole), fragmente din proiectul dramatic *Văduva din Ephes*, fragmente din manuscrise, scrisori, autograme inedite. Sunt reproduse note, comentarii privind receptarea poetului în epocă și relațiile sale cu contemporanii (I. Slavici, *Scrisoare inedită despre*

Eminescu), articole despre traducerea operei sale în diferite limbi, însoțite de poezii eminesciene în germană și italiană, în traducerea lui Olivian Soroceanu, Francesco Politi, Arthur Bosch. Sunt inserate, de asemenea, poezii de Veronica Micle și George Voevidca închinată poetului. Buletinul conține numeroase studii și articole critice despre personalitatea și opera poetului și mai ales despre exegeza operei eminesciene. Începând cu primul număr, Leca Morariu publică fragmente dintr-o monografie *Eminescu*, G. T. Kirileanu semnează un studiu intitulat *Maiorescu despre Eminescu*, însoțit de o scrisoare inedită a lui T. Maiorescu, și un articol despre manuscrisele lui Eminescu, iar Victor Morariu mai multe articole despre traducerea operei eminesciene. Gh. Bogdan-Duică publică studii despre exegeza operei poetului, disociindu-se de interpretările lui Tudor Vianu, cu care polemizează în mai multe numere din 1931 și 1932 (*Tudor Vianu*, „*Poesia lui Eminescu*”, *Muzicalitatea lui Schiller și Eminescu*). O poziție polemică în privința exegezei eminesciene, de data aceasta împotriva lui G. Călinescu, adoptă și I. E. Torouțiu (*G. Călinescu*, „*Viața și opera lui Mihai Eminescu*”) și C. Manolache (*Un „eminescolog” autentic: Dl G. Călinescu*), cărora criticul le răspunde într-un articol publicat în „*România literară*”. Alte studii sunt semnate de I. Petrovici, Augustin Z. N. Pop, L. Gáldi, Irina Balmoș, George Baiculescu. Numărul 18 din 1940 conține două articole intitulate *Eminescu și spiritualitatea românească* și *Oglindirea lui Eminescu în conștiința poezilor care l-au cântat*, cu tabloul poeziilor ce i-au fost închinare. Alți colaboratori: Corneliu Gheorghian, Ion Paul, Lucian Predescu. M.W.

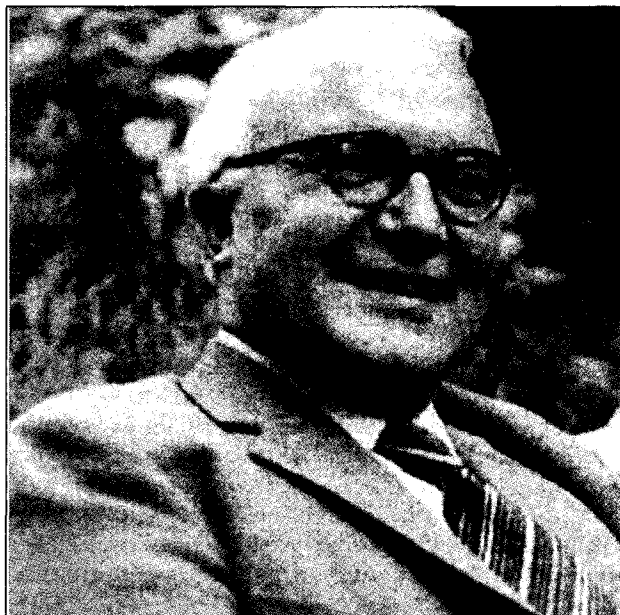
BULETINUL SOCIETĂȚII DE ȘTIINȚE FILOLOGICE DIN ROMÂNIA, publicație care apare la București din 1976, anual. Comitetul redacțional inițial: Marica Angheliescu, Boris Cazacu, I. C. Chițimia, I. Hangiu, G. Mihăilă. În 1976, apare cu titlul „*Anuarul Societății de Științe Filologice din România*”, în continuarea anuarelor tipărite începând cu anul 1971. Buletinul își propune să fie „un instrument de cunoaștere a tradițiilor filologiei românești și a realizărilor ei actuale” (*Cuvânt înainte*), un îndrumător pentru profesorii de limba și literatura română și pentru elevi. Rubrici: „Societăți, instituții filologice și istorice”, „Filologi și dascăli. Evocări”, „Aniversări”, „Comemorări”, „Acte, documente”, „Cronica”. Buletinul cuprinde articole despre rolul cercetării și al societăților științifice, despre activitățile Societății de Științe Filologice, ale filialelor și sub-filialelor sale, articole pentru informarea și perfecționarea cadrelor didactice, materiale prezentate la congrese și conferințe de filologie. Sunt publicate numeroase articole cu prilejul sărbătoririi centenarelor nașterii lui M. Sadoveanu, O. Goga, G. Bacovia, E. Lovinescu, I. Minulescu, Liviu Rebreanu, Emil Isac, semnate de Șerban Cioculescu, Constantin Ciopraga, Ion Rotaru, Ion Dodu Bălan, Al. Piru, Mircea Popa, Emil Manu. Numeroase sunt medalioanele, articolele aniversare și comemorative, publicate de Liviu Rusu, Al. Dima, Paul Cornea, Zoe Dumitrescu-Busulenga, Dan Simonescu, Boris Cazacu, Mihail Cruceanu, Jean Livescu, Mircea Angheliescu, Iordan

Datcu, Silviu Angelescu. Nu lipsesc studiile de lingvistică, datorate unor colaboratori cum sunt Iorgu Jordan, Al. Graur și I. Coteanu, și cele de folclorică, semnate de I. C. Chițimia ș.a. Buletinul are și o secțiune administrativă ce cuprinde rapoarte, dări de seamă, date statistice, liste ale membrilor și ale publicațiilor și volumelor editate de Societatea de Științe Filologice. Alți colaboratori: Eugen Coșeriu, Marius Sala, Al. Hanță, Vasile Netea, Dumitru Micu, Mircea Martin, Dan Horia Mazilu, Gabriel Tepelea. M.W.

BULETINUL SOCIETĂȚII SCRITORILOR ROMÂNI, publicație care a apărut la București, neregulat, din iunie 1916 până în 1932. Editat de Societatea Scriitorilor Români, care a luat naștere la 1 septembrie 1909, periodicul publică rapoartele președintelui asupra activității comitetului, informații despre starea financiară a Societății, rapoartele Comisiei de cenzori, proiectul de buget, premiile acordate, dări de seamă despre șezătorile organizate, lista membrilor de onoare și a celor activi etc. În primul număr, D. Teleor semnează un mic istoric al Societății, apoi, începând cu 1923, rapoartele sunt semnate de președinți: Corneliu Moldovanu (1923), Mihail Sadoveanu (1924), O. Goga (1925), Liviu Rebreanu (1926-1932). Din aceste rapoarte se poate afla că printre membrii de onoare ai Societății Scriitorilor Români se numără N. Iorga și Elena Văcărescu, iar dintre membrii fondatori erau în viață, în 1927, treizeci și trei de scriitori, între care Ion Agârbiceanu, I. A. Bassarabescu, I. Al. Brătescu-Voinești, Cincinat Pavelescu, Sextil Pușcariu, Caton Theodorian. Sunt date de asemenea informații despre organizarea unor șezători în Ardeal și Banat, cum au fost cele din 1923, care au durat treizeci și cinci de zile și în care au fost implicate orașele Cluj, Oradea, Satu Mare, Aiud, Blaj, Alba Iulia, Deva, Arad, Timișoara, Lugoj, Caransebeș, Sibiu, Sighișoara, Brașov, Carei, Hunedoara, Simeria, Teiuș, la aceste manifestări luând parte scriitorii I. Agârbiceanu, Zaharia Bărsan, Emil Isac, Ion Minulescu, Al. T. Stamatiad, Liviu Rebreanu, Aron Cotruș ș.a. Aceleași rapoarte consemnează că în 1929 s-a inaugurat Casa Scriitorilor, că văduvele scriitorilor Al. Macedonski, Ilarie Chendi, G. Coșbuc, Emil Gârleanu ș.a. primeau ajutoare sub formă de pensii, că veniturile Societății proveneau din taxa de timbru și din exploatarea unor cinematografe la Brașov și Arad, din editarea de ilustrate sau din remiterea unui procent din câștigurile Cazinoului de la Constanța etc. Bunăoară, venitul Societății pe anul 1929 a fost de 1 456 023 lei, după ce anul financiar anterior se încheiase cu un excedent de 2 485 384 lei. Din 1929, Societatea acorda și burse de călătorie în străinătate, beneficiarii în acel an fiind Al. Cazaban și Al. T. Stamatiad. Se relatează că Societatea și-a trimis delegați la congrese și sărbătoriri internaționale (O. Goga a participat la Belgrad la sărbătorirea lui Bronislav Nușici, Em. Bucuța a luat parte la Sofia la constituirea Societății de prietenie bulgaro-română, Ion Minulescu a participat la congresul Federației Internaționale a Societăților Scriitorilor etc.) sau a organizat primirea la București a unor oaspeți ca G. Duhamel, Collette, F. T. Marinetti ș.a. M.Pp.

BULGĂR, Gheorghe (13.IV.1920, Sanislău, j. Satu Mare – 13.VI.2002, București), filolog și istoric literar. Și-a făcut studiile liceale la Oradea (1932–1940), iar după ocuparea Transilvaniei de Nord de către trupele horthiste, s-a refugiat la București, unde a urmat Facultatea de Litere, secția filologie clasică (1940–1944), obținând licența *magna cum laude* și luându-și apoi și licența în drept (1946). În ultima parte a celui de-al doilea război mondial a participat la luptele de la Păuliș. Și-a început cariera didactică la Baia Mare, în 1946, devenind apoi asistent universitar la Facultatea de Filologie din București (1949–1952), de unde a fost demis, ulterior fiind angajat cercetător la Institutul de Lingvistică (1953–1963). Intră din nou, prin concurs, în învățământul universitar, funcționând și ca lector de limba română la Paris (Sorbona, 1965–1967), conferențiar asociat la Lyon (1978–1988) și Bordeaux (1988–1990).

A debutat cu articole și cronici literare în publicațiile transilvănene „Afirmarea” și „Tribuna”, colaborând apoi la „Decalog”, „Timpul” și „Revista Fundațiilor Regale”. În 1955, împreună cu Emil Manu și Al. Bistrițianu, a întemeiat revista „Limbă și literatură”, în cadrul Societății de Științe Istorice și Filologice. **B.** s-a consacrat cercetărilor filologice, îndeosebi de stilistică și limbă literară, în strânsă conexiune cu istoria literară. În lucrări de sinteză precum *Scriitorii români despre limbă și stil* (1957) și *Problemele limbii literare în concepția scriitorilor români* (1966), a exemplificat, prin texte ample comentate, opiniile și mărturiile scriitorilor, de la Coresi până la Marin Preda, asupra artei scrisului, a creativității proprii și a valorilor expresive ale limbii române. O preocupare constantă a manifestat pentru analiza aprofundată a artei literare la scriitorii din secolele al XIX-lea și al XX-lea, care au reprezentat momente importante în evoluția limbii literare. În volumul *Studii de stilistică și limbă literară* (1971) a inclus studii despre contribuțiile în această direcție ale lui Ion Creangă, Octavian Goga,

N. Iorga, Lucian Blaga, Mihail Sadoveanu, Tudor Vianu. Într-un alt volum, *Cultură și limbaj* (1986), a urmărit etapele decisive în modernizarea limbii literare, începând de la Școala Ardeleană, continuând cu *Gramatica* lui I. Heliade-Rădulescu (1828), cu revista „România literară” a lui V. Alecsandri (1855) și cu momentele marcate de B. P. Hasdeu, I. Slavici, Octavian Goga, George Coșbuc, Tudor Arghezi, G. Bacovia. Limbajul artistic din variantele dramaturgiei lui Lucian Blaga a fost cercetat în volumul *Filologie și istorie* (1988), axat în general pe interferența dintre viața socială a colectivității și dinamica limbii literare în diferite etape de dezvoltare istorică. Merită semnalat și studiul consacrat rolului latinei medievale (savante) în modernizarea limbii române literare, la origine o comunicare în cadrul Congresului de filologie romanică de la București, 1968 (prezentată împreună cu Gabriel Țepelea). În colaborare cu Gabriel Țepelea a publicat apoi volumul *Momente din evoluția limbii române literare* (1973). O contribuție remarcabilă a avut **B.** la exegeza eminesciană, prin cercetarea artei cuvântului la Eminescu. Un studiu din 1963, *Eminescu despre problemele limbii române literare*, re luat și amplificat în teza de doctorat *Momentul Eminescu în evoluția limbii române literare* (1971), comentează texte, multe inedite, din manuscrisele poetului, despre arta limbajului, despre specificul expresiv al limbii române, despre resursele și evoluția istorică a limbii literare. Într-un alt studiu, *De la cuvânt la metaforă în variantele liricii eminesciene* (1975), sunt analizate fazele evoluției artei cuvântului eminescian de la primele schițe la forma definitivă, pe baza variantelor din manuscrise, atestând încă o dată exigența poetului în desăvârșirea scrisului său. O contribuție notabilă aduce și volumul *Eminescu. Coordonate istorice și stilistice ale operei* (1980), care analizează eforturile de rafinare estetică a cuvântului creator, comparabile în proză și în articolele politice din ziarul „Timpul”, într-o epocă de modernizare a vieții și culturii naționale. Volumele *Mircea Eliade în actualitate* (1991) și *Întâlniri cu Arghezi* (1992) conțin amintiri personale și mărturii epistolare privind-i pe cei doi mari scriitori.

SCRIERI: *Scriitorii români despre limbă și stil*, București, 1957; *Eminescu despre problemele limbii române literare*, București, 1963; *Problemele limbii literare în concepția scriitorilor români*, pref. Perpessicius, București, 1966; *Limba română. Sintaxă și stilistică*, București, 1968; *Analize sintactice și stilistice* (în colaborare cu Sorin Stati), București, 1970; *Momentul Eminescu în evoluția limbii române literare*, București, 1971; *Studii de stilistică și limbă literară*, București, 1971; *Momente din evoluția limbii române literare* (în colaborare cu G. Țepelea), București, 1973; *De la cuvânt la metaforă în variantele liricii eminesciene*, Iași, 1975; *Pagini vechi despre Eminescu*, București, 1976; *Eminescu. Coordonate istorice și stilistice ale operei*, Iași, 1980; *Cultură și limbaj*, București, 1986; *Filologie și istorie*, București, 1988; *Mircea Eliade în actualitate*, Baia Mare, 1991; *Întâlniri cu Arghezi*, București, 1992; *O prezentă poetică: C. W. Schenck*, București, 1993; *Limbaj și artă literară în opera scriitorilor români* (în colaborare cu M. Crihană), București, 1997; *Istorie, limbă, cultură*, Pitești, 1998; *Trei scriitori clasici: Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Mircea Eliade*, București, 1998; *Momentul Eminescu în cultura română*, București, 2000; *Literatura și limbajul*, București, 2002. **Ediții:** *Balade eroice*, București, 1965; *M. Eminescu, Icoane vechi și icoane nouă*, introd. edit., București, 1974 (în colaborare cu Al. Melian).

Traduceri: Alain Guillerrou, *Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*, Iași, 1977.

Repere bibliografice: Perspessicus, *Alte mențiuni*, III, 338-343; Nichifor Crainic, *O carte despre Eminescu*, „Glasul patriei”, 1971, 39; Al. Mitru, „Momentul Eminescu în evoluția limbii române literare”, RL, 1971, 18; Piru, *Varia*, I, 158-160; Bălan, *Artă*, 221-224; D. Păcurariu, *O carte despre evoluția limbii române literare*, ARG, 1984, 9; Mihai Drăgan, *Mircea Eliade în actualitate*, „Opinia” (Iași), 1991, 29 noiembrie; Emil Manu, *Prezența lui Mircea Eliade*, VR, 1992, 5; Gabriel Tepelea, *Interpretări și restituiri*, București, 1996, 144-150; Emil Manu, *Gh. Bulgăr* – 75, ALA, 1995, 262; Săluc Horvat, *Gh. Bulgăr. Biobibliografie*, București, 1997; Popa, *Ist. lit.* II, 1 105; Al. Săndulescu, *Momentul Eminescu*, RL, 2000, 23; Emil Manu, *Despărțirea de filologul și scriitorul Gh. Bulgăr*, ALA, 2002, 621; *Un om pentru eternitate*, îngr. Liviu Bulgăr și Ion C. Ștefan, București, 2003. T.V.

BULZA, Teodor (9.VIII.1949, Semic, j. Timiș), prozator. Este fiul Anei (n. Sfordon) și al lui Petru Bulza, muncitor. După absolvirea Facultății de Filologie, secția română-franceză, a Universității din Timișoara (1972), lucrează ca ziarist și publicist-comentator la diferite ziare și reviste timișorene.

Debutează la „Amfiteatru”, în iulie 1977, cu un fragment de roman, *Calul alb*. Colaborează la „Amfiteatru”, „Flacăra”, „Lucefărul”, „Orizont”, „Tribuna României”, „Viața studențească”. În romanele *Iulie* (1979; Premiul Comitetului Central al UTC) și *Casa șerpilor* (1982), ca și în culegerea de reportaje *Lumini bănățene* (1979), B. încearcă, pe urmele lui I. Slavici și ale lui Titus Popovici, o reconstituire dominată de lirism a teritoriului de graniță dintre Ardeal și Banat. Situațiile sunt cele familiare din proza lui Marin Preda, Nicolae Velea sau D. R. Popescu: lumea satului de câmpie asistă debusolată, după război, la dispariția vechiului ei mod de existență. În atmosfera idilică pătrunde violența, iar evenimentele dramatice – violuri, incendii, vendete – abundă, ceea ce asigură relief unei narațiuni fluente. Inventivitatea epică a autorului este dublată câteodată de o anumită finețe psihologică: între numeroase personaje schematice se distinge câte o figură creionată mai nuanțat, ca de pildă aceea detestabilă, dar nu simplistă a bogătaşului Ţuper, violatorul Liviei, pedepsit ulterior de soțul femeii, țărănul sărac Ceampaș. Cu o viziune marcată ideologic, ca atunci când înfățișează maniheist relația dintre țărani săraci și chiaburi sau înfruntarea regimului comunist cu partizanii, autorul privește realitatea prin ochii reporterului: el descoperă evenimentul spectaculos într-o ambianță anodină și îl evidențiază printr-un scris nervos, dinamic, plin de culoare, utilizând cu precizie tehnici cinematografice ale relatării (decupaj, montaj, flash-back).

SCRIERI: *Iulie*, Timișoara, 1979; *Lumini bănățene*, București, 1979; *Casa șerpilor*, Timișoara, 1982.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, III, 164-165; George Arion, *Teodor Bulza*, „Iulie”, FLC, 1979, 30; Cornel Ungureanu, „Iulie”, O, 1979, 32; Alex. Ștefănescu, „Iulie”, „Scânteia tineretului”, 1979, 9 417; Sultana Craia, *Substanță și simț narativ*, LCF, 1980, 9; D. A. Condeescu, *Reportajul ca literatură*, FLC, 1980, 46; Cornel Ungureanu, *Teodor Bulza*, „Casa

șerpilor”, O, 1982, 41; Ion Arieșanu, *Acel mit al puterii*, O, 1982, 52; Marian Odangiu, *Reporterul ca romancier*, CNT, 1987, 32. A.C.

BUMBAC, Ion (Ioniță) I. (31.I.1843, Costâna, j. Suceava – 25.V.1902, Cernăuți), autor de versuri. Este fiul lui Ion Bumbac, țărăn, și fratele poetului Vasile Bumbac. Studiile gimnaziale le-a făcut la Suceava și Cernăuți. Aici l-a avut ca profesor pe Aron Pumnul, la care a și locuit împreună cu fratele său și cu Mihai Eminescu. După ce, în 1868, trece la Brașov examenul de absolvire a studiilor liceale, B. se înscrie la Universitatea din Viena. În toamna aceuiași an era membru al Societății literar-științifice a studenților români. Prieten cu Eminescu, e unul dintre partenerii de discuții ai poetului, dar între ei va interveni, din cauza opiniilor politice diferite, o ruptură. B., ale cărui sentimente naționale nu pot fi puse la îndoială, a fost un antijunimist convins și un adept al purismului în limbă. Ales secretar general în 1871, el îl înlocuiește, șase luni mai târziu, pe I. Slavici la președinția societății „România jună”. În 1872, după terminarea studiilor universitare, este numit profesor de limbile latină și română la gimnaziul din Suceava. Va fi titularizat, apoi, la Catedra de limbă și literatură română a gimnaziului din Cernăuți, unde va funcționa un timp și ca director. Împreună cu alți intelectuali, înființează societatea filarmonică „Armonia” (1881) și societatea culturală „Concordia” (1885), ambele având țelul de a consolida unitatea culturală a românilor bucovineni. În calitate de secretar al Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina, a redactat în 1881 și 1882 revista „Aurora română”, pe care o va relua, din proprie

inițiativă, în 1884. Colaborează cu versuri, nuvele și articole la calendarele Societății (1878-1885), la două dintre ele fiind redactor (în anii 1882 și 1883), precum și la alte publicații periodice din Transilvania și Bucovina, între care „Familia”, „Gazeta de Transilvania”, „Șezătoarea”. A publicat, în mai multe ediții, și un manual școlar de limba și literatura română.

Deși în epocă poeziile lui s-au bucurat de oarecare circulație, **B.** este un poet cu totul modest. O încercare de „epopee națională”, *Florinta*, din care s-au păstrat trei variante, apărute succesiv în calendarele Societății pentru cultura și literatura română (în 1878 și 1879) și în volum (1880), este menționabilă doar pentru utilizarea elementelor de mitologie populară. Într-un studiu introductiv, *Unele puține asupra liricii și epiceii române populare și clasice*, autorul afirmă că o literatură națională trebuie să-și afle resursele în cercetarea trecutului și a tradițiilor populare. Pentru o cultură în formare, susține el, influențele străine sunt primejdioase. A scris și câteva articole în care discută folclorul medical sau unele formule specifice liricii populare. Aparatul critic, în care recurge frecvent la comentariile despre poezia populară ale lui V. Alecsandri, la studiile istorice ale lui B. P. Hasdeu, dar și la lucrări ale învățaților P. J. Șafarik și Th. Mommsen, îl arată familiarizat cu bibliografia de istorie și istorie literară. Îi lipseau însă discernământul critic, rigoarea. Într-un studiu asupra *Codicelui Voronețean*, din „Aurora română”, purtat de fantezie, el afirmă că primele texte românești scrise datează din secolul al X-lea.

SCRIERI: *Florinta*, Cernăuți, 1880; *Privire istorică asupra trecutului politic-social și național al „ducatului Bucovinei”*, Brașov, 1886; *Din istoria limbei și literaturii române*, partea I: *Istoria limbei române*, Cernăuți, 1889.

Repere bibliografice: Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, 189-190; G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, București, 1966, 159-160; Curticăpeanu, *Mișc. cult.*, 147-162; G. Munteanu, *Hyperion*, vol. I: *Viața lui Eminescu*, București, 1973, 79-81; *Dict. lit.* 1900, 133-134. R.Z.

BUMBAC, Vasile (7.II.1837, Costâna, j. Suceava – 27.II.1918, Suceava), poet și folclorist. Este fiul lui Ion Bumbac, țaran, și fratele lui Ion Bumbac, autor de versuri. A început liceul la Cernăuți, dar, din cauza atitudinii politice, este nevoit să-și termine studiile liceale la Blaj (1862). La Cernăuți a fost elevul lui Aron Pumnul și a locuit la acesta împreună cu fratele său, Ion Bumbac, și cu Mihai Eminescu. Obținând în 1864 o bursă pentru Viena, urmează acolo cursurile Universității, luând, se pare, și doctoratul în litere și filosofie. Președinte interimar al Societății literar-științifice a studenților români și, în 1871, vicepreședinte al societății „România jună”, el participă, alături de Ion Slavici și Mihai Eminescu, la lucrările comitetului care a organizat, în anul 1871, serbările de la Putna. Din 1874, a funcționat ca profesor de limbi clasice și de limba română la gimnaziul din Suceava.

B. a fost unul dintre intelectualii bucovineni care au pregăt, prin scrisul lor, realizarea unității naționale. A publicat versuri, proză, literatură populară, traduceri din literaturile clasice și din cea germană și studii de filologie în periodice bucovinene, transilvănene, precum și în cele din Pesta și

Viena. Cele mai cunoscute sunt „Muza română”, „Albina”, „Albina Pindului”, „Aurora română” (Pesta), „Aurora română” (Cernăuți), „Concordia”, „Familia”, „Federațiunea”, „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, „Foaia Soțietății pentru literatura și cultura română în Bucovina”, „Junimea literară”, „Lucafărul”, „Revista politică”. Mai ales în Bucovina, dar și în Transilvania, până la primul război mondial, baladele, fabulele și cântecele lui se găseau în manualele școlare și aveau circulație, datorită simplității și elanului patriotic. Poetul se inspira din istoria națională, sub înrăurirea lui V. Alecsandri, și din tradiția populară. A versificat și câteva basme, culese din împrejurimile Sucevei, și a încercat să compună o epopee în douăsprezece cânturi, *Descălecareă lui Dragoș în Moldova*, cu subiectul luat din *Cronica lui Huru*. Deși a publicat mult, o bună parte din scrierile poetice sau teatrale i-au rămas în manuscris. În „Revista politică” din Suceava a tipărit în 1888 și 1889, sub titlul *Schițe de excursiuni*, multe din notele păstrate în urma călătoriilor la București și în munții Moldovei. A făcut traduceri, unele nepublicate, din Vergiliu (*Eneida* – din cele douăsprezece cânturi tălmăcite a publicat trei), Horațiu, Anacreon, Platon, Homer (*Iliada*), Ovidiu (fragmente din *Metamorfozele*), Schiller și Goethe. Articolele *Scriere scurtă asupra poveștilor și tradițiilor populare și Serbarea Anului nou la români* (apărute în „Albina” din 1868-1869) sunt printre primele contribuții la studiul literaturii și obiceiurilor populare din țara noastră. Semna și cu pseudonimele A. Cosovanu, Audin Costânceanu și V.C. Audinu.

SCRIERI: *Mulțămită den partea rumânilor bucovineni, închinată domnului Eudosiu de Hurmuzachi*, Cernăuți, 1861; *Schițe de excursiuni și Urzirea mănăstirii Sucevița*, Suceava, 1889.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, 232-233; Ioan Slavici, *Amintiri*, îngr. și pref. G. Sanda, București, 1967, 43-50, 106, 494; Iorga, *Ist. lit.* XIX, III, 340; Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, 112-127; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, 45, 49-50, 80, 266-267; Iorga, *Oameni*, II, 416-433; V. Morariu, *Vasile Bumbac (1837-1918). Pagină din istoria literaturii bucovinene*, Cernăuți, 1940; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), 568; G. Călinescu, *Material documentar*, RITL, 1961, 2; *Dict. lit.* 1900, 134-135. R.Z.

BUMBESTI, Gheorghe V. (1919), poet, prozator și eseist. Fiu al regizorului Victor Bumbesti, **B.** a învățat la Liceul „Sf. Sava” din București, debutând în revista liceului, în decembrie 1935, cu poezii și cronici literare. Colaborează cu versuri la „Gândirea”, „Sfarmă-Piatră”, „Presa”, începând din 1939. A fost elev al lui D. Gusti, la Universitatea din București. Redactor la „Gândul nostru” (1941-1942), este între 1942 și 1944 secretarul de redacție al „Caietelor de filosofie”, publicația lui Anton Dumitriu. Lucrările sale despre *Filosofia Kabalei* (1942), *Sfârșitul omului nou* (1943), *Logica lui Hegel* (1944) sau *Valoarea idealului* (1945) se publică, de altfel, în colecția „Caietelor de filosofie”. Colaborează, de asemenea, la „Ecolul” (1944) și „Democrația” (1944-1945), precum și la alte numeroase publicații, mai mult sau mai puțin culturale. De Crăciunul lui 1942, Radio București îi difuzează *Noaptea sfântă*, „motiv religios în patru tablouri”, în versuri. În 1947 emigrează în Franța. Prezența lui în presa

românească a exilului este sporadică și nesemnificativă, reducându-se la publicarea unor poeme („Revista scriitorilor români”) și la câteva comentarii literare („Anotimpul”, „Cronicarul”). În 1952, Editura Cartea Pribegiei, creată de Grigore Manolescu în Argentina, îi multiplică romanul *Cerul era putred*, prefăcut de Mircea Eliade. „Nu voi releva aici meritele acestui prim roman, nu voi vorbi despre paginile admirabile, în care retrăiesc melancoliile portului dunărean, și arborii lui, și adolescenții lui. Nu voi releva nici inevitabilele stângăcii ale începutului. Cartea «există», e o carte vie – și în literatură lucrul acesta e cel mai important” – recomandă Mircea Eliade, surprinzător, pe un emul al adversarului său din tinerețe, Anton Dumitriu. Romanul este unul cu tentă autobiografică și își desfășoară acțiunea la Turnu Severin, în anii interbelici. El înfățișează, în tablouri dramatice, dominate de evidentă deznădejde, anii de creștere și adolescență ai lui Daniel Mironescu, oscilațiile, căutările, clarificările sale în raport cu vârsta și cu înțelegerea vremurilor. Influența lui Ionel Teodoreanu încă se mai face simțită, atât în viziunea literară, cât și în metaforismul pletoric al stilului. E o „copilărie cu umbre” – pentru a folosi titlul unui cunoscut roman interbelic al lui Dan Petrașincu, preluat oarecum și el ca model –, dar există și o reală capacitate a autorului de a creiona și a crea tipuri caracterologice și personaje viabile, de a pune accentul pe elementele alerte ale acțiunii și chiar de a construi convingător o narațiune fluentă. O proză, totuși, destul de întârziată ca tendințe și finalitate față de preocupările epocii când a fost pusă în circulație, dar în care Mircea Eliade era înclinat să descopere nuanțe „existențialiste”, în pas cu moda. În 1981, tot multiplicat, B. și-a adunat între copertele unui volum, în colecția revistei „Drum” (Ciudad de Mexico), poemele din deceniul 1960–1970, sub titlul *A doua poartă*. Cartea se înfățișează ca un adevărat poem al tristeților inevitabilei despărțiri, la senectute, a cuplului. Nostalgiile, rememorările, evocările lirice alternează astfel cu meditațiile nu de puține ori filosofarde, prozaizând demersul. În fine, în 1997, în Editura Dorul (Aalborg, Danemarca), publică volumul de povestiri *Cenușa amintirilor*, o interesantă proiecție a valorilor memoriale ridicate din anecdotic la nivelul transfigurării artistice, organizat pe câteva cicluri: *Cartea robilor*, *Cartea oamenilor singuri*, *Cartea plecărilor* și *Cartea iubirilor rânite*. „Povestirile” refac atmosfera „întâmplărilor” de altădată, reconstituind în subsidiar drumul exilat al unei conștiințe ce își surprinde cu dramatică vibrație vârstele pribegiei.

SCRIERI: *Filosofia Kabalei*, București, 1942; *Sfârșitul omului nou*, București, 1943; *Logica lui Hegel*, București, 1944; *Valoarea idealului*, București, 1945; *Cerul era putred*, pref. Mircea Eliade, Valle Hermoso, 1952; ed. Cluj-Napoca, 2003; *A doua poartă*, Ciudad de Mexico, 1981; *Cenușa amintirilor*, Aalborg (Danemarca), 1997; *Mereu umbrele*, Aalborg (Danemarca), 1997.

Repere bibliografice: Popa, *Ist. lit.*, I, 130, 517, 767, 769, 773, 1 213, 1 216. N.FI.

BUNA VESTIRE, cotidian apărut la București între 22 februarie 1937 și 17 aprilie 1938 și apoi între 5 septembrie 1940 și 22 ianuarie 1941. Directori: Dragoș Protopopescu (1937–1938), Toma Vlădescu (1937), Grigore Manolescu (1938–1940), Alexandru Constant (1940, 1941); redactor-șef: Mihail Polihroniade (1938–1941). Publicația, al cărei subtitlu era „Ziar liber de luptă și doctrină românească”, va fi suspendată în 17 aprilie 1938, în urma aplicării Legii presei; reappare în 1940 cu subtitlul „Ziar de viață și luptă legionară”. În acord cu programul urmărit, se precizează: „Rolul gazetei noastre va fi [...] de a reaminti în fiecare clipă toate deficiențele, toate lunecările și toate retragerile pe care le înfățișează românimea în propria ei țară”, de a combate „fără cruțare” „tot ce stă în calea acestui țel, tot ce slăbește statul românesc și românismul”. Rubrici: „Cultură-oameni-fapte”, „Viața politică”, „Ultima oră”, „Ecouri polemice”, „Cuiburi de lumină”, „File de carnet”, „Sport”, „Informațiuni”. În pagina culturală, intitulată „Cultură-oameni-fapte”, ulterior devenită „Buna Vestire literară, plastică și teatrală”, sunt publicate scrieri literare care nu contraveneau orientării naționaliste a publicației. Colaborează cu versuri Radu Gyr, Octavian Goga, Aron Cotruș, Virgil Carianopol, Horia Stamatu, Valeriu Cârdu, Grigore Bugarin, George Drumur, V. Oprescu-Spineni, iar cu proză Cezar Petrescu (un fragment din romanul 1907), Nicolae Totu ș.a. În numărul 253 din 1938, se publică *Suferințele lui Werther*, dramatizarea romanului lui Goethe, semnată de Marietta Sadova și Lucia Demetrius. Revista conține numeroase articole de critică și istorie literară și, sporadic, o cronică literară semnată de Horia Stamatu, Dragoș Protopopescu, Ion Băleanu, George Todoran, Virgil Popescu. Sunt comentarii favorabil scriitorii tradiționaliști, în timp ce fenomenul modernist este ignorat sau respins vehement, așa cum se întâmplă în articolul *Evoluții lovinesciene...*, semnat de Radu Gyr, în care promotorul curentului modernist este numit „părinte al adercilor și voroncilor” și acuzat că „apără invazia iudaică în cultură”, punându-se „în slujba intereselor antinaționale”, „ostil până la ură sufletului românesc și valorilor noastre”. La rândul său, Horia Stamatu combate întreaga literatură de după primul război mondial, invadată de „psihologism”, de genul hibrid „plin de stridențe în care poți recunoaște toate rețetele contemporane” de proveniență străină (*Criza literaturii românești*). Alte articole, semnate de Mircea Streinul, Gabriel Bălănescu, Ion Cantacuzino ș.a., abordează fenomenul literar din perspectiva ideologiei legionare, identificând reprezentanți și precursori ai acesteia în literatura română. Majoritatea colaboratorilor de la pagina culturală a ziarului dau și articole axate pe susținerea mișcării de extremă dreaptă. Se tipăresc materiale cu caracter antisemit, anticomunist, profascist, elogi adresate Legiunii și mareșalului Antonescu, declarații ale Gârzii de Fier, manifeste prolegionare. Printre colaboratorii permanenți ai acestei campanii publicitice se numără, alături de membrii comitetului redacțional, Nicolae Bogdan, Valeriu Cârdu, Ștefan Ion Gheorghe, Mihail Manolescu, Ion Vial, Petru Șt. Creștinu. Alte articole sunt semnate de Mircea Eliade și Nae Ionescu, Constantin Noica, Dan Barbilian (Ion Barbu) și Dan Botta, iar

Liviu Rusu, Victor Ion Popa, Haig Acterian semnează eseuri fără coloratură ideologică. La rubrica literară, în numărul 322 din 1938, apare un interviu pe tema romanului românesc, la care răspund Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Mircea Eliade, Pompiliu Constantinescu și N. Davidescu. Revista mai cuprinde informații din actualitatea politică, socială, economică, comentarii cu caracter polemic privind evenimentele timpului, și, cu intermitențe, revista presei, o cronică plastică, dramatică, muzicală, militară, un „curier judiciar”, anunțuri, reclame. Alți colaboratori: Paul Mihail, Cristofor Dancu, Alexandru Randa, Ovid Țopa, Mircea Mateescu, Dragoș Vrânceanu, Mircea Pop, Virgil Rădulescu, I. Diaconescu, Mihail Lungianu, Dem. Pădureanu, Sever Carp, Dinu Rosmarin.

M.W.

BUNA VESTIRE, publicație care apare la Roma între 1962 și 1978. De formatul „Vieții românești” și având înscris pe copertă motoul „Nimic nu putem contra adevărului, ci pentru adevăr” (Cor. XIII. 8), revista, al cărei subtitlu este „Organ de zidire creștină”, apare trimestrial, fără a se indica însă colegiul redacțional, conducerea revistei ori un colectiv coordonator. Dintr-un *Cuvânt înainte* care deschide primul număr (ianuarie–martie 1962), se pot descifra intențiile și profilul publicației: „Gândul nostru nu e de-a crea o bisericuță a unei provincii sau caste, ci de-a îmbrățișa, într-o largă viziune națională și religioasă, în cadrul lozincii anunțate, toate problemele ce i se pot încadra. De aceea toți care ar avea de spus, în vederea realizării programului nostru, sunt bineveniți între noi [...] revista noastră nu poate să fie decât un organ de zidire creștină și un vehicul al adevărului: religios, filosofic, moral, istoric sau de orice ordin ar fi.” Publicația apare în două serii: prima (1 ianuarie 1962 – octombrie–decembrie 1968), cu un caracter exclusiv religios, nu cuprinde pagini literare sau culturale; păstrând același subtitlu și moto, seria a doua, care începe cu un număr dublu (1–2, ianuarie–iunie 1969), are însă o viziune umanistă mai cuprinzătoare și o deschidere spre alte domenii ale spiritului, depășind cadrul inițial. Caracterul studiilor și articolelor se lărgeste spre perspectiva istorică și filologică (Pamfil Carnațiu, *Dictatul de la Viena și Sfântul Scaun*; Ion Filip, *Înțelesul creștin al istoriei*; Ion Popinceanu, *Limba religioasă și limba superstițiilor la români*; Ștefan Manciuș, *Scriitori străini despre vechimea și numărul străinilor din Transilvania, Banat și Ungaria etc.*). Sunt publicate studii de istorie literară, cel mai adesea în marginea operei eminesciene, precum: Ion Filip, *Eminescu și țărârima (1/1970)*; S. St. Marin, *Eminescu și critica italiană. Note și impresii (3/1970)*; V. Paolini, *Umanismul lui Eminescu (2/1978)*, dar și grupaje de versuri, comentarii critice, pagini de jurnal, eseuri. Revista include în sumarele ei și o rubrică, „Publicații sosite la redacție”, de comentarii asupra revistelor românești din țară și din exil și de consemnări ale evenimentelor și știrilor culturale. Cei mai importanți colaboratori sunt Al. Gregorian (*Itinerarii hispanice, Colindul ciubărarilor, Jocul îngerilor*), George Ciorănescu, care reunește sub titlul *Preacurata în literatura universală* traduceri din Francesco d'Assisi, Dante, Viconte de Altamira, Sf. Iosif Scevochlaxiux, Francis Jammes, Paul Claudel, Pierre

Emmanuel, din *Vicleimul castilian*, „o venerabilă relicvă literară care precedă și anunță viitoarea literatură dramatică spaniolă”, Vintilă Horia (prezent cu pagini de *Jurnal*, 4/1970), acestuia din urmă dedicându-i-se și un medalion datorat lui Miron Kiropol (*Întâlnire cu Vintilă Horia*, 3/1970). Între colaboratorii importanți ai revistei pot fi întâlniți cu pagini eseistice vizând stricta actualitate sau cu ample studii de filosofie a culturii Octavian Vuia (*Marxismul și religia în România, Cât am fost și cât suntem de independenți astăzi*, 1–2/1977) și Radu Enescu (*Omul, ființă culturală*, 1–2/1974).

M.P.-C.

BURAC, Andrei (17.VIII.1938, Cârâțani, j. Tighina), poet și prozator. Este fiul Marinei (n. Popov) și al lui Dorofei Burac, țărani. A făcut studii la Institutul de Medicină din Chișinău (1958–1964) și a urmat cursurile literare superioare de pe lângă Institutul de Literatură „M. Gorki” din Moscova (1975–1977). A fost redactor la *Enciclopedia Moldovenească* și la revista „Columna”, secretar al Filialei Moldova a organizației mondiale a scriitorilor (PEN-Club).

În volumele *Ispita înfloririi* (1970) și *Culegători în amurg* (1976), B. cultivă o specie de ruralism naturalist, înrudit cu al lui Ilarie Voronca și intrat într-o organică simbioză cu intelectualismul, care este mai mult unul de atmosferă reflexivă, de „impresie”. Scrie nuvele și piese de teatru (*Primăvara în doi*, 1988, *Întoarcerea lui Traian*, 1990), inspirate din viața și problemele tineretului și axate pe simbol, pe situații-limită sau romantice, realul fiind perceput aici prin prisma visului și utopiei.

SCRIERI: *Ispita înfloririi*, Chișinău, 1970; *Culegători în amurg*, Chișinău, 1976; *Perpetuele bucurii*, Chișinău, 1977; *Primăvara în doi*, Chișinău, 1988; *Întoarcerea lui Traian*, Chișinău, 1990; *Orizont vertical*, Chișinău, 1998.

Repere bibliografice: Eliza Botezatu, *Ispita înfloririi și ispita unui debut*, „Cultura”, 1972, 1 aprilie; Grigore Vieru, *Răbdare și frumoașă trudă*, LA, 1988, 25 august; Mihai Cimpoi, *Amiaza culegătorului*, LA, 1988, 25 august; Gheorghe Tomozei, *Poeți basarabeni*, L, 1992, 48; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 219; Leo Bordeianu, *Taina ce-și face ruga*, LA, 1998, 13 august; Grigore Chiper, *Virtualul de după*, „Contrafort”, 1998, 11–12; Simion Bărbulescu, *Poeți din diaspora*, CL, 2000, 1.

M.C.

BURADA, Maria (15.IV.1812, Iași – 11.II.1886, Iași), traducătoare. Fiică a sătraruului Ioan Isăcescu, B. a primit o educație aleasă în familie (cunoștea limbile greacă, franceză, rusă, germană). În 1831 se căsătorește cu vornicul Teodor Burada. Mamă a folcloristului Teodor T. Burada, ea este prima femeie din Moldova care traduce piese de teatru. În 1847 talmăcește melodrama în patru acte *Clopotarul de la Sf. Pavel* de J. Bouchardy (o traducere anterioară a acestei piese, datorată lui Petre Teulescu, apăruse la București, în 1846). Piesa, care s-a jucat la Iași la 15 martie 1848, a stârnit un larg ecou în publicul ieșean din preajma anului revoluționar 1848.

Traduceri: J. Bouchardy, *Clopotarul de la Sf. Pavel*, Iași, 1849.

Repere bibliografice: T. T. Burada, *Opere*, II, îngr. Viorel Cosma, București, 1975, 23; Iorga, *Ist. lit.* XIX, III, 221; Burada, *Ist. teatr.*, I, 303,

II, 24-25; Viorel Cosma, *Teodor Burada*, București, 1966, 5; *Dicț. lit.* 1900, 135. *L.Bd.*

BURADA, Teodor (28.VIII.1800, Odobești – 14.VI.1866, Iași), memorialist. Fiu al preotului Radu Burada din Odobești, **B.** învață mai întâi acasă, după care este trimis, în anul 1816, la Seminarul de la Socola din Iași. Întors acasă, serdarul Constantin Robescu, care îl adoptă, se îngrijește de educația sa muzicală. Chemat de domnitorul Ioan Sandu Sturza la Iași, în 1823, pentru a primi rangul de clucer, este surghiunit în anul următor la mănăstirea Neamț, sub bănuiala de a se fi amestecat într-un complot împotriva domnitorului. Evadează și fuge în Țara Românească, unde funcționează ca profesor de muzică la Craiova și Cerneți. Din 1826, întreprinde o călătorie prin Viena, Trieste, Veneția. Întors în țară, se stabilește, în 1829, la Iași, unde obține ranguri de boierie, de la sluger la mare vornic, iar din 1857 este și „avocat privilegiat” în Moldova. Cu soția sa, Maria Burada, deschide, în 1831, școli în Iași, organizează concerte de muzică clasică, acordă sprijin artiștilor. În iulie 1848, și-a scris memoriile și sfaturile morale adresate fiilor săi, unul dintre aceștia fiind viitorul folclorist Teodor T. Burada. În aceste însemnări, rămase în pagini de revistă sau chiar în manuscris, vornicul istorisește cu talent întâmplările din călătorie, spre învățatură și cunoaștere. Povestirea are savoarea vechilor cronică, iar stilul este adesea oral, sfătos sau cu intonație de predică religioasă. **B.** a lăsat astfel fiilor săi un document sufletesc, dar și cu valoare literară, memorialistică, alcătuit din perspectiva unui om sensibil, trăitor în miezul unor evenimente zbuciumate.

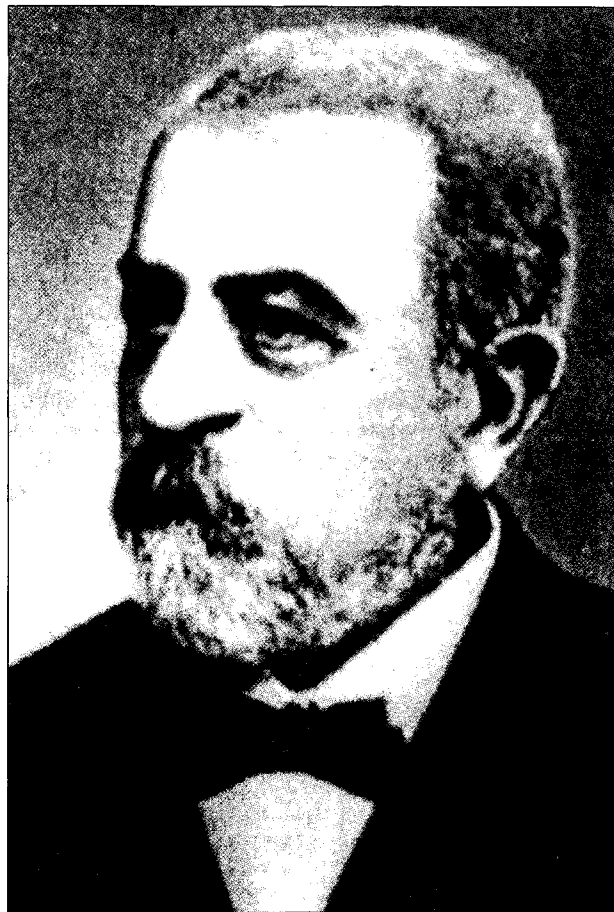
SCRIERI: *Rânduiala de Anul Nou păzită de un părinte creștin*, BOR, 1887-1888, 10; *Amintiri de călătoriile vornicului Teodor Burada în țară și în străinătate în anul 1826*, „Arhiva”, 1908, 1-3; *Din testamentul vornicului T. Burada, iulie 1848*, „Teodor Codrescu”, 1935, 8-10.

Repere bibliografice: T. T. Burada, *Opere*, II, îngr. Viorel Cosma, București, 1975, 21-24; A. D. Xenopol, *Din scrierile vornicului Teodor Burada*, „Arhiva”, 1908, 1; A. D. Atanasiu, *Din scrierile vornicului Teodor Burada*, „Arta română”, 1910, 3-4; Mihail Poslušnicu, *Istoria muzicii la români*, pref. N. Iorga, București, 1928, 330-333; Gh. Ghibănescu, *Spîța familiei Burada*, „Teodor Codrescu”, 1935, 1; Viorel Cosma, *Teodor Burada*, București, 1966, 4-5; *Dicț. lit.* 1900, 135. *L.Bd.*

BURADA, Teodor T. (3.X.1839, Iași – 17.II.1923, Iași), folclorist, etnograf, muzicolog, istoric al teatrului și memorialist. Cărturar de formație enciclopedică, în permanent contact cu evenimentele culturale din epocă, **B.** a moștenit de la tatăl său, Teodor Burada, mare vornic în Moldova, talentul de memorialist, iar de la mama sa Maria (n. Isăcescu), aparținând unei vechi familii de boieri moldoveni, înclinația spre muzică, literatură și limbi străine. Și-a făcut primele studii în casa părintească, având profesori iluștri ca V. A. Urechia și Gr. Cobălcescu. A intrat, în 1856, cadet la Școala Militară, pe care o părăsește după un an, trecând ca elev la Academia din Iași (fosta Academie Mihăileană). În 1860 și 1861 era student la Facultatea de Drept a Universității din Iași, ținând în același

timp, gratuit, un curs de violină la Conservator. Pentru a-și perfecționa studiile, pleacă la Paris, unde urmează cursurile Facultății de Drept și Conservatorul de Muzică, fiind primul student din Moldova înscris la această instituție. Licențiat în drept în 1865, se întoarce în țară în anul următor. Până în 1885 ocupă funcții în magistratură la Roman, Galați, Focșani și Iași. Stabilit definitiv în Iași din 1871, este numit în 1877 profesor de teorie și solfegiu la Conservator. În 1885 demisionează din magistratură, pentru a rămâne doar profesor de muzică, și se dedică cu pasiune preocupărilor pedagogice până la pensionarea sa, în 1903. Între timp, organiza în scopuri educative concerte populare gratuite. Cu același scop a scos la Iași, între 1875 și 1877, un „Almanah muzical”. A colaborat la publicații prestigioase („Convorbiri literare”, „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, „Românul”, „Arhiva” ș.a.) și a făcut parte din numeroase societăți culturale, printre care Junimea (1878), Societatea „Amicii artelor” (1886), Societatea Științifică și Literară din Iași, pe care o va conduce în intervalele 1903-1906 și 1908-1914. A fost membru corespondent al Academiei Române (1887), propus de B. P. Hasdeu.

Cele dintâi cercetări pe care **B.** le întreprinde sunt muzicale și folclorice. A publicat studii de istoria muzicii și a teatrului, în care a inclus și teatrul popular (*Istoria teatrului în Moldova*, I-II,

1915-1922). Îl pasionau inscripțiile descoperite pe zidurile unor biserici vechi și urmele preistorice din trecutul nostru. Rezultatele acestor cercetări i-au inspirat și pagini literare, căci, în amintirile publicate mai târziu, în „Arhiva”, se regăsesc, povestite cu umor, unele din împrejurările care l-au dus la descoperirile amintite. Interesându-se de muzica populară, a ajuns să se ocupe și de alte laturi ale folclorului românesc (*Despre întrebuințarea muzicii în unele obiceiuri vechi ale poporului român*). A cules bocete și le-a studiat în cadrul ceremonialului de înmormântare la români, urmărit pe zone geografice, fiind printre primii care au subliniat valoarea bocetului ca specie. Prioritatea o deține și în culegerea sau semnalarea unor cântece populare și obiceiuri la români (*Cântecul cununei, Caloianul*). Călătorind prin țară, el a sesizat diferențele regionale dintre producțiile folclorice. *O călătorie în Dobrogea* (1880) este prima cercetare folclorică de tip monografic, care prezintă speciile populare în versuri (colinde, descântece, bocete, balade etc.) în cadrul istoric, geografic și etnografic. Pe folclorist nu l-a preocupat în primul rând valoarea literară a materialului cules, ci mai degrabă vechimea lui, iar alteori noutatea tematică. În căutare de urme istorice din trecut, își începe, în 1882, peregrinările la români din Peninsula Balcanică și Asia Mică. N. Iorga l-a numit, într-o frumoasă caracterizare, „pelerin pe toate plaiurile rătăcirilor românești”. Aceste călătorii au avut ca rezultat interesante studii cu caracter etnografic și folcloric. Concepute monografic, studiile conțin numeroase considerații de ordin geografic, istoric, etnografic, folcloric, precum și poezii, melodii populare și texte dialectale (*Datinile la nunți ale poporului român din Macedonia, Poezii populare adunate în Macedonia* ș.a.). Singulare erau preocupările sale pentru identificarea urmelor dacice în creștăturile plutașilor pe chereștele sau ale șalgăilor pe droburile de sare. Din 1905 apare în „Arhiva” ciclul de prezentări etnografice descriptive ale unor obiceiuri de peste an și practici ale poporului român, grupate sub titlul *Privești și datini în Moldova*. Autorul le va relua, cu adăugiri, în primul capitol din *Istoria teatrului în Moldova*.

B. înțelege teatrul popular într-o concepție largă, incluzând aici și alte manifestări cu caracter dramatic: plugușorul, colinda, steaua. Interesante sunt descrierile minuțioase ale spectacolelor de teatru folcloric (texte, gesturi, mișcări ale actorilor, instrumente). Pentru unele jocuri dramatice (jocul caprei sau turca) este discutată problema originii, sugerându-se legături cu practici asemănătoare la greci și romani. Sunt descrise, de asemenea, sorcova, jocul cucilor, caloianul, scoaterea cailor domnești la ceair, nunta țărănească ș.a. Operă de informație în primul rând, *Istoria teatrului în Moldova* se încadra unei viziuni largi a autorului asupra istoriei generale a teatrului românesc. Modul de prezentare preferat, acela al unei înșiruiți cronologice pe stagii, i-a solicitat ani îndelungați de muncă. Paginile de memorialistică și traduceri întregesc portretul acestui cărturar cu largi disponibilități. Relatările pline de umor ale experiențelor încercate în călătoriile sale sunt făcute într-un stil vioi și antrenant. Pus în situații neprevăzute, de cele mai multe ori comice, povestitorul, înzestrat cu mult bun-simț și istețime, găsește rezolvări fericite. **B.** este primul care a făcut

o călătorie la vlahii din Arabia, trimiși acolo de împăratul Justinian. În această amintire, el explică, într-o sinteză, scopul călătoriilor sale la români din străinătate: „Pe acești frați ai noștri locuind în țările străine, purtând greul jug al străinismului, i-am cercetat de aproape, vorbind despre ei în destule scrieri ce am publicat”. A. D. Xenopol, în 1904, aprecia că pe tărâm etnografic, folcloristic, arheologic și literar, **B.** este cel dintâi care s-a interesat de soarta românilor trăitori în diferite țări, încercând să le redeștepte iubirea pentru muzica și tradițiile strămoșilor lor.

SCRIERI: *O călătorie în Dobrogea*, Iași, 1880; *Despre creștăturile plutașilor pe chereștele și alte semne doveditoare de proprietate la români*, Iași, 1880; *Datinile poporului român la înmormântări*, Iași, 1882; *O călătorie la muntele Athos*, Iași, 1884; *O călătorie în satele moldovenești din gubernia Cherson (Rusia)*, Iași, 1893; *Cântecul lui Mihai Viteazul la românii din Bithinia (Asia Mică)*, Iași, 1893; *O călătorie la românii din Moravia*, Iași, 1894; *Cercetări despre românii din insula Veglia*, Iași, 1895; *O călătorie în satele românești din Istria*, Iași, 1896; *O călătorie la românii din Silezia austriacă*, Iași, 1896; *O călătorie la românii din gubernia Kamenitz-Podolsk (Rusia)*, Iași, 1906; *O călătorie la vlahii (românii) din Kraina, Croația și Dalmația*, Iași, 1908; *Scrierile muzicale ale lui Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei*, București, 1911; *Istoria teatrului în Moldova, I-II*, Iași, 1915-1922; ed. 2, îngr. și pref. I. C. Chițimia, București, 1975; *Opere*, I-II, îngr. Viorel Cosma, București, 1971-1975, III-IV, București, 1978; *Puncte extreme ale spațiului etnic românesc*, îngr. și pref. I. Opișan, București, 2003. **TRADUCERI:** *Deplinele anecdote a lui Balakirev, fostul bufon la curtea lui Petru cel Mare al Rusiei*, Iași, 1853 (în colaborare cu Constantin și Mihail Burada).

Repere bibliografice: Predescu, *Encicl.*, 144; Viorel Cosma, *Teodor Burada*, București, 1966; Chițimia, *Folcloriști*, 73-159; Vrăbîe, *Folcloristica*, 215-219; *Ist. comp. Rom.*, 44-46; *Ist. lit.*, III, 822-834; Bârlea, *Ist. folc.*, 266-272; Șerban Cioculescu, T.T. Burada, „*Istoria teatrului în Moldova*”, RL, 1975, 31, 32; *Dicț. lit.* 1900, 135-136; Lucia Berdan, *Teodor T. Burada*, „*pelerin pe toate plaiurile rătăcirilor românești*”, DL, 1993, 10; *Dicț. scriit. rom.*, I, 406-407. L.Bd.

BURERIU, Lucian (22.XI.1942, Lugoj), poet și prozator. Fiu al Carolinei (n. Planinger) și al lui Romulus Bureriu, funcționar, **B.** urmează liceul la Lugoj (absolvit în 1960) și Facultatea de Filologie, secția română-germană, a Universității din Timișoara (1960-1965). Funcționează ca profesor în satul timișan Curtea (1965-1972), redactor la revista „Orizont” (1972-1990), învățător în comuna Biled, din 1990. Colaborează la „*Scrișul bănațean*”, „*Orizont*”, „*România literară*”, „*Luceafărul*” ș.a. Între 1990 și 1998, editează la Timișoara publicațiile „*Ecologistul*” și „*Cuvânt românesc*”.

Debutază cu poezie în „*Scrișul bănațean*” (1960) și editorial cu volumul de versuri *Afectivități conștiente* (1968). În poezie, **B.** își disimulează trăirile, folosind fie jocul schimbător al măștilor, fie refugiu în artificiu și calofilie. Fragilitatea unei sensibilități adolescente se convertește în grandilocvență, poză, gestică excesivă, sonorități metalice, regizate în mici spectacole funambulești. *Marele solstițiu* (1989) fixează starea de frenezie și fulguranță în chingile strâse ale unei lucidități reci, transcrise în cheie parnasiană. Ritualul solemn al versurilor urmează linia clară a ideii, nemailăsând loc tribulațiilor

sentimentale. Prozele satirice din *Concert pentru mâna stângă* (1978) și *Viața refolosibilă* (1983) surprind, în tușe groase, caractere, situații prin care cotidianul își dezvăluie grotescul, uneori tragic. Sunt folosite strategii literare apte să dezarticuleze falsul, impostura și iluzia.

SCRIERI: *Afectivități conștiente*, București, 1968; *Concert pentru mâna stângă*, Timișoara, 1978; *Viața refolosibilă*, Timișoara, 1983; *Marele solștițiu*, Timișoara, 1989; *Uraganul de fier*, Timișoara, 1996; *Republica Bănățeană*, Timișoara, 2003.

Repere bibliografice: Cornel Ungureanu, *Lucian Bureriu*, „*Afectivități conștiente*”, O, 1968, 10; Camil Baltazar, *Afectivități conștiente*, VR, 1968, 10; Marian Odangiu, *Lucian Bureriu*, „*Concert pentru mâna stângă*”, O, 1979, 6; *Dict. scrît. rom.*, I, 407-408; Ruja, *Parte*, I, 260-264; Popa, *Ist. lit.*, II, 646. S.I.-J.

BURGHIU, Iacob (3.V.1941, Zăicani, j. Edineț), prozator. Este fiul Eudochiei (n. Voinarovschi-Chiaburu) și al lui Iacob Burghiu, țărani. A evoluat ca actor pe scena Teatrului Național „Vasile Alecsandri” din Bălți (1958-1960) și pe aceea a Teatrului „Lucafeărul” din Chișinău (1960-1964). A absolvit apoi Facultatea de Regie a Institutului de Cinematografie din Moscova (1969). A fost prim-viceministru al culturii din Republica Moldova (1991-1994) și prim-vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, director al Centrului de Studii Literare și Muzeografie „Mihail Kogălniceanu” (din 1995).

În literatură, **B.** a debutat cu o culegere de nuvele, *Soare în cârjă* (1966), dovedind predilecție pentru proza lirică și pentru narațiunea de analiză psihologică. A mai publicat volumele de nuvele *Fântâna adună apă* (1970) și *Lebăda roșie* (1981), iar în săptămânalul „Literatura și arta”, fragmente din romanul *A rămas vița, a rămas sămânța*. În cinematografie s-a impus, începând din 1968, prin regia filmelor *Colinda*, *Povârnișul*, *Casă pentru Serafim*, *Nu crede țipătul păsării de noapte*, prin scenariile și regia filmelor documentare *Paralela 47*, *Balada lemnului*, *Mama*, *Pământul nu uită*, *Vlad Ioviță* ș.a. Și în cinematografie **B.** înclină spre metaforă și simbol, dovedindu-se un adept al filmului poetic.

SCRIERI: *Soare în cârjă*, Chișinău, 1966; *Fântâna adună apă*, Chișinău, 1970; *Lebăda roșie*, Chișinău, 1981; *Spre o mioară*, Chișinău, 1987.

Repere bibliografice: Mihai Cimpoi, *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, 74-78; Mihail Dolgan, *Marginalii critice*, Chișinău, 1973, 190-199; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 205. I.C.

BURICEA, Aurel M. (27.X.1943, Ulmu, j. Brăila), poet. A urmat școala generală la Ulmu (1950-1957) și liceul la Galați, apoi la Brăila (baccalaureat în 1961). Absolvent al Facultății de Matematică a Universității din Galați (1966), lucrează timp de peste trei decenii ca profesor de matematică la școala din localitatea natală. În anii '90 devine director al Editurii Danubiu. A debutat în revista „Argeș” (1968). Prezent în *Caietul debutanților* (1977), publică primul volum personal de

versuri, *Sarea neagră a nopților*, în 1979, cartea având pe copertă un text de recomandare semnat de Fănuș Neagu.

Lirica lui **B.** constituie, în mare măsură, un fel de „portret-robot” al poeziei românești a anilor '70 ai secolului al XX-lea sau, în orice caz, al formulei predominante a acesteia. Permeabil, probabil, influențelor diverse — fără să fie vizibil influențat de vreun poet anume —, receptiv la un climat poetic valorizat îndeobște în epoca formării sale, poetul nu impresionează prin originalitate frapant definită, deși conferă, inevitabil, o modulație personală unor teme și moduri de expresie de relativ largă circulație. Se regăsesc în textele sale instituirea lirică a unui pannaturism legitimat de sentimentul de participare la viața cosmică, perceperea astrilor, stihiiilor și minerealelor, a plantelor și viețuitoarelor ca părți integrante ale eului poetic ori, mai degrabă, „vârsarea” acestuia din urmă în natură, împletirea inextricabilă între confesiune și contemplație. Toate acestea și probabil încă multe altele îi definesc poezia, dar nu o individualizează ci, dimpotrivă, o ancorează solid într-un peisaj poetic — cel șaptezecist — în care aceste trăsături, accente și perspective erau uzuale, dacă nu ubicue. Astfel, deși vibrația lirică izbutește să se vădească drept certă și autentică, roadele sale textuale apar ca fiind convenționale. Caracteristic poetului îi sunt tonul consecvent elegiac chiar și în momentele de exultanță, cenzurarea sentimentului în confidența elegiacă, reținerea și discreția, aplecarea statornică spre „melancholie”. Limbajul și tehnica expresivă ale acestei poezii sunt la fel de convenționale ca și zestrea ei sentimental-ideatică, fiind pline de ticurile, rutinele și clișeele metaforizării „șaptezeciste”, manierizate. În *Arhivele cerului* (2001), scriitorul a adunat mici eseuri, articole, evocări, cronici, convorbiri, alături de texte referitoare la opera lui, semnate de scriitorii ori criticii (Mircea Cavadia, Teodor Vărgolici, Laurențiu Ulici, Andrei Grigor ș.a.).

SCRIERI: *Sarea neagră a nopților*, Cluj-Napoca, 1979; *Clopote de magneziu*, București, 1981; *Elegii nocturne*, Cluj-Napoca, 1988; *Poeme de dragoste*, Galați, 1990; *Sonete pascale*, Brăila, 1999; *Axiome sacre*, Brăila, 1999; *Arhivele cerului*, Brăila, 2001; *Povestea unui suflet*, Brăila, 2002.

Repere bibliografice: Paul Dugneanu, *Cântări și împliniri*, LCF, 1979, 49; Laurențiu Ulici, *Implicarea poetică*, RL, 1980, 5; Dan Ciachir, *O monedă de rouă*, SPM, 1981, 12 iunie; Teodor Vărgolici, *Meditații lirice*, RL, 1989, 4; Buculei, *Prezențe*, 36-37; Ion Roșioru, *Axiome sacre*, TMS, 1998, 3; Laurențiu Ulici, *Aurel M. Buricea, un poet religios*, L, 2001, 11-12. N.Br.

BURILEANU, Aristide (1910, București), critic literar și eseist. A fost diplomat în Portugalia în perioada în care și Mircea Eliade, Leontin Jean Constantinescu și Victor Cădere se găseau acolo. Rămas în exil, a lucrat ca ziarist la postul de radio Europa Liberă, chiar de la înființarea acestuia. După încheierea mandatului său la München, se stabilește la New York ca redactor al Institutului de documentare al Europei Libere, sub direcția lui George Ciorănescu. Colaborează sporadic la presa românească din exil cu scurte eseuri, dintre care cel despre *Craii de Curtea-Veche* (în „România”, New York, octombrie 1961) merită a fi în primul rând amintit. Frecventează cenaclul

„Apoziția” cu oarecare regularitate și în colecția editorială a acestuia își publică volumul de însemnări, aforisme și fragmente memorialistice intitulat *Cartea cu petece* (1978), care evidențiază un real talent narativ, punând în lumină un subtil simț al ironiei. Anecdoticul cultivat cu parcimonie, este dublat aici de schița de portret penetrantă, bazată pe explorarea unui fond memorialistic resuscitat cu un agil spirit de observație, cu obiectivitate și chiar cu o benefică mizantropie, ce topește unda sentimentală subînțeleasă, adesea anulând-o. Aerul vetust al însemnărilor lui **B.**, cu atâta grijă mimat, ascunde, de fapt, cu „petece”, o realitate a zilei, invitând la meditație.

SCRIERI: *Cartea cu petece*, München, 1978.

Repere bibliografice: Popa, *Ist. lit.*, I, 193, 201, 1 209-1 210, 1 216, II, 216. *N.F.I.*

BURILEANU, Dumitru N. (26.X.1869, Turnu Severin – 10.XI.1947, București), clasicist și gazetar. Este fiul Anei și al lui Nicolae Burileanu. A copilărit pe moșia părinților săi din fosta plasă Blahnița, județul Mehedinți. Elev încă la Liceul „Carol I” din Ploiești, **B.** publică, în 1888, *Elemente din istoria literaturii romane primitive*. Urmează în Paris, la Sorbona, Facultatea de Litere. Obținând, cu ajutorul lui T. Maiorescu, o bursă pentru a se specializa și a susține un doctorat în limba și literatura greacă, audiază cursurile lui J.-P. Rousselot, Paul Decharme, Maurice Croiset. În 1898 este chemat la Universitatea din București, ca profesor suplinitor la Catedra de elenă. Deschide cursul cu *Privire generală asupra literaturii elene*, prelegerea fiind publicată apoi în „Convorbiri literare”. Obține doctoratul în litere cu o teză asupra lui Diodor, în același an, la Bruxelles. Un fragment, *Influența retoricii asupra istoriei la greci*, îi apare în „Noua revistă română”. Profesor agregat din 1901, profesor definitiv din 1906, rămâne mai bine de trei decenii la Catedra de istoria literaturii elene. Va fi și inspector general al învățământului secundar (1905), director general al învățământului superior (1922, 1927). Secretar al Ateneului (1934-1939), a fost și un conferențiar foarte apreciat. În 1938, se află printre fondatorii Institutului de Studii Latine. Pe lângă manuale destinate învățământului secundar și cursuri universitare, a publicat studii, articole și recenzii în „Convorbiri literare”, „L'Indépendance roumaine”, „Orpheus-Favonius”, „Timocul”, „Anuarul Ateneului român”, „Conferența”, „Cele trei Crișuri”, „Ausonia”, „Revista Fundațiilor Regale”.

Cu autoritatea erudiției, **B.** pledează pentru o cultură națională întemeiată pe valorile clasicismului. Dintr-o perspectivă a valorilor perene, cercetează pătrunderea filosofiei grecești la Roma, scrierile lui Platon, Vergiliu și Hesiod, teatrul lui Eschil, stăruind asupra îngemănării de apolinic și dionisiac în tragedia greacă. Alcătuiește ediții școlare de texte comentate din Cicero (*Brutus*, 1903, *Catilinarele*, 1935), Teocrit (*Ciclopul*, 1906), Esop (*Fabule alese*, 1935), Horațiu (*Ars poetica*, 1939). Închis după ocuparea Bucureștiului de către armata germană, în timpul primului război mondial, dă, în însemnările sale, reușite pagini de literatură, fixând cu mare finețe psihologică, prin repere simbolice, o atmosferă a opresiunii surde.

SCRIERI: *Elemente de istoria literaturii romane primitive*, București, 1888; *Literatura elenă văzută în dezvoltarea ei istorică*, București, 1898; *Perșii lui Eschil*, București, 1899; *Priviri asupra religiei și libertății de conștiință la greci*, București, 1900; *Note din închisoare sub ocupațiunea germană*, București, 1918; *Curs de literatura elenă. Elocința la greci*, I-II, București, 1930-1932; *Cicerone judecat ca om politic*, București, 1935.

Traduceri: Cicero, *Brutus*, București, 1903.

Repere bibliografice: Cornel, *Figuri*, I, 514-515; Bucur, *Istoriografia*, 294-295. *S.C.*

BURLACU, Alexandru (8.VI.1954, Chitai-Odesa), istoric și critic literar. Este fiul Mariei (n. Râjală) și al lui Gheorghe Burlacu, țărani. După absolvirea Școlii Normale din Cahul (1969-1973), studiază la Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic din Chișinău (1973-1977). Din 1977 activează în cadrul Institutului de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a Moldovei. Între 1980 și 1983 urmează doctorantura cu susținerea tezei *Fenomenul simbolizării în poezia moldovenească contemporană* (1986). Este șef al Catedrei de literatura română la Universitatea Pedagogică „Ion Creangă” din Chișinău (1995). A colaborat, semnând uneori și Alexandru Dunăreanu, la „Nistru”, „Basarabia”, „Moldova”, „Literatură și artă”, „Limba și literatura moldovenească”, „Revista de lingvistică și știință literară” ș.a. Participă cu studii la lucrările colective *Literatura și contemporaneitatea* (1982), *Căutări artistice în literatura moldovenească din anii '70-'80* (1986), *Literatura și arta Moldovei* (I-II, 1985-1986), *Istoria literaturii moldovenești* (III, 1990). Împreună cu Alina Ciobanu, a editat *Scriitori de la „Viața Basarabiei”* (1990), antologie de literatură basarabeană interbelică (1918-1944),

domeniu care a fost direcția sa principală de investigație din ultimii ani.

SCRIERI: *Critica în labirint*, Chișinău, 1997; *Mișcarea literară din Basarabia anilor '30: atitudini și polemici*, Chișinău, 1999. **Ediții:** *Scritorii de la „Viața Basarabiei”*, Chișinău, 1990 (în colaborare cu Alina Ciobanu).

Repere bibliografice: Ion Apetroaie, *Literatura basarabeană*, CRC, 1991, 18; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 276; Dan Mănuță, *Obsesii regionaliste*, CL, 2003, 1. S.P.

BURLĂNESCU-ALIN, Nicolae (14.VIII.1869, Burlani, j. Gorj – 20.IX.1912, Bisericiani, j. Neamț), poet și dramaturg. Și-a petrecut copilăria în satul Burlani, baștina părinților săi, Elisaveta și Nicolae Burlan, cizmar. Cu o întrerupere de trei ani, când intră în armată (primind gradul de sergent), face liceul la Craiova (1892). Se înscrie, în București, la Facultatea de Litere și la Drept, luându-și licența în 1900. A fost institutor și director de școală la Zimnicea (1892–1894), copist-caligraf la Ministerul de Interne (unde ajunge șef de birou), corist la Opera din București, judecător la Hârșova, iar după ce, în 1901, se stabilește la Craiova, avocat, inspector financiar, funcționar de prefectură, profesor la Școala comercială. A mai îndeplinit funcția de contabil fiscal pentru județul Gorj (1901), precum și pe aceea de director al Poliției din Târgu Jiu (1903).

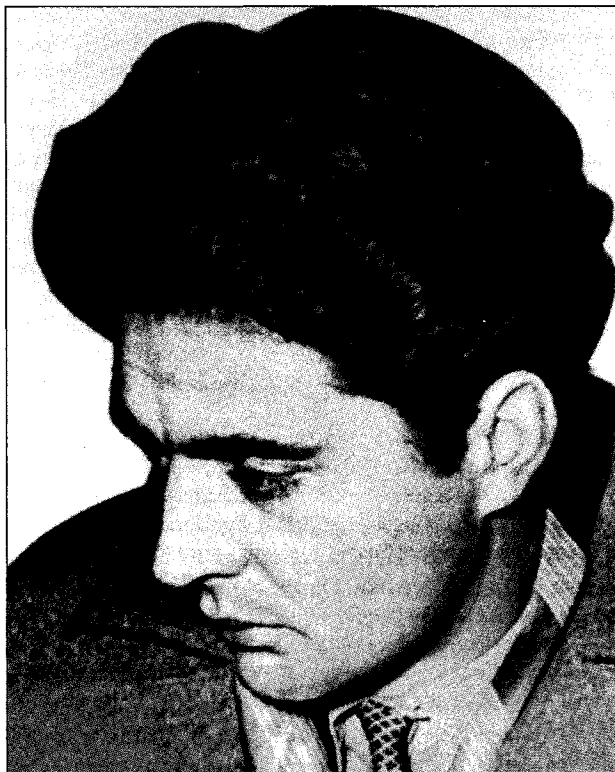
A scris mult, la început sub înrăurirea lui Béranger, publicând în reviste craiovene și în unele din București. Debutul și-l face în 1891, la „Revista școlai”. În rest, colaborează la „Adevărul”, „Adevărul ilustrat”, „Lumea nouă științifică și literară”, „Revista nouă”, „Noua revistă olteană”, „Curierul Olteniei”, „Revista literară”, „Generația viitoare”, „Foaie interesantă”, „Familia”, „Liberalul”, „Naționalul”, „Universul”, „Românul” și altele. A mai semnat Alin, N. B. Alin, N. Burlănescu, Nicol Burlănescu-Alin. A scos el însuși o revistă, „Speranța” (1902–1903), la Târgu Jiu. Figura în comitetul de redacție al revistei „Vorbe bune” (Bals, 1904–1907). Lirica lui **B.-A.**, poet famelic și boem incorrigibil, e o spovedanie amară, păstrând, în confesivitatea ei, o anume decență a suferinței. Tonalitatea versurilor, încă de la primul volum, *Singurătate* (1892), rămâne elegiacă. La fel, în *Din vrăvuri* (1894) și *Sonete* (1904). Chiar și clipele de veselie sunt umbrite de tristețe. În poezia erotică, îngânările lui sunt ale unui eminescianizant, mergând până la pastişă. Unde inspirația se mai primenește e în contact cu „cântările poporului”, cu doinele și baladele, al căror spirit îl asimilează cu o destul de exactă intuiție (*Doine oltenesti*, 1896). O poftă de viață îl însuflețește aici, nestăvilit, pe trubadurul singurătății, risipindu-i melancolia. A mai scris (sau a tradus) fabule, iar în 1910 și-a tipărit o plachetă de *Epigrame*. Proza – nuvele, schițe, povestiri, e lipsită de relief (*Proză*, 1907). Ca autor dramatic, e mai interesant prin proiecte, pe care însă nu le-a prea dus la bun sfârșit. O alegorie naivă este *Lew* (1899), poemă dramatică pe muzică de A. Giuliani. *Salba de aur* (1907) folosește versuri populare, îndeosebi din folclorul magic. Mai reușită ar fi farsa *Două cumetre* (1899), care s-a jucat la Teatrul Național din

București și care se bazează pe comicul de situație, dar își trage hazul mai ales din limbuția nostimă a personajelor. **B.-A.**, care a scris și cronică teatrală, s-a făcut cunoscut și prin transpunerea în românește a libretelor unor opere și operete (*Carmen* de Georges Bizet, *Gioconda* de Amilcare Ponchielli, *Andrea Chenier* de Umberto Giordano, *Clopotele din Corneville* de R. Planquette) și a unor vodeviluri. În poezie, a tălmăcit din Berta Galeron de Calonne, Béranger, Schiller ș.a. Tălmăcirile sale sunt din franceză și italiană, germană și engleză, ceea ce denotă cultură.

SCRIERI: *Singurătate*, Craiova, 1892; *Din vrăvuri*, București, 1894; *Doine oltenesti*, Craiova, 1896; *Lew*, Craiova, 1899; *Două cumetre*, Craiova, 1899; *Sonete*, Craiova, 1904; *Cântări*, Craiova, f.a.; *Salba de aur*, Craiova, 1907; *Proză*, Craiova, 1907; *Poezii*, Craiova, 1907; *Epigrame*, Craiova, 1910. **Traduceri:** [Berta Galeron de Calonne, Béranger, Marc Monnier, Schiller], în *Din vrăvuri*, București, 1894.

Repere bibliografice: I. C. Popescu-Polyctet, *Reliefuri*, Craiova, [1940], 213–237; Călinescu, *Ist. lit.* (1982), 563–564; Firan, *Macedonski-Arghezi*, 94–95; Cristea, *Teleorman*, 136–138; Arimia-Bobocescu-Mischie-Negulescu-Păsărin, *Personalități gorjene*, 93–94. F.F.

BUSUIOC, Aureliu (26.X.1928, Codreanca, j. Orhei), poet, prozator și dramaturg. Este fiul Olgăi (n. Zaporojanu) și al lui Alexandru Busuioc. Urmează Liceul „Alecu Russo” din Chișinău, între 1938 și 1944, iar bacalaureatul îl trece, în 1948, la Liceul „C. Diaconovici-Loga” din Timișoara. După un an, timp în care a fost elev la Școala Militară de Ofițeri din Sibiu, este trimis de oficialități la Chișinău, împreună cu părinții. În 1951

și 1952, studiază la Institutul Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău. A fost redactor-șef la „Tinerimea Moldovei” și la „Chipăruș”, apoi membru în comitetul de conducere al Uniunii Scriitorilor din RSS Moldovenească.

B. debutează editorial în 1955, cu volumul *La pădure*, cuprinzând versuri destinate copiilor. Acelorași cititori le sunt destinate și alte culegeri, precum *Aventurile lui Nătășleață* (1961), *Cizmele cocostârcului* (1967), *Noile aventuri ale lui Nătășleață* (1978). Alte volume (*Prafuri amare*, 1955, *Piatra de încercare*, 1958, *În alb și negru*, 1977) vehiculează motive satirice curente, precum și locuri comune propagandistice. Limbajul poetic este aerisit și modern, uneori chiar proaspăt. Umorul, ironia ori șarja sunt folosite și în romanele *Singur în fața dragostei* (1966), *Unchiul din Paris* (1973), *Local ploie de scurtă durată* (1986). Dialogul este vioi, acțiunea se desfășoară dinamic. **B.** este și un dramaturg înzestrat, abil în construirea succesiunii de replici (*Radu Ștefan întâiul și ultimul*).

SCRIERI: *La pădure*, Chișinău, 1955; *Prafuri amare*, Chișinău, 1955; *Piatra de încercare*, Chișinău, 1958; *Aventurile lui Nătășleață*, Chișinău, 1961; *Firicel de floare rară*, Chișinău, 1961; *Dor*, Chișinău, 1963; *Poezii*, Chișinău, 1964; *Singur în fața dragostei*, Chișinău, 1966; *Versuri*, Chișinău, 1967; *Cizmele cocostârcului*, Chișinău, 1967; *Marele rățoi Max*, Chișinău, 1968; *Și sub cerul acela*, Chișinău, 1971; *Unchiul din Paris*, Chișinău, 1973; *Singur în fața dragostei. Unchiul din Paris*, Chișinău, 1975; *În alb și negru*, Chișinău, 1977; *Noile aventuri ale lui Nătășleață*, Chișinău, 1978; *Scrieri alese*, pref. Mihai Cimpoi, Chișinău, 1981; *Local ploie de scurtă durată*, Chișinău, 1986; *Îmbănzirea mașinii de scris*, Chișinău, 1988; *Plimbătorul de purici*, Chișinău, 1992; *Concert*, Chișinău, 1993; *Lătrând la lună*, Chișinău, 1997; *Pactizând cu diavolul*, Chișinău, 1999. **Traduceri:** A. Barto, *Poezii pentru copii*, Chișinău, 1952; S. Ognev, *Viața pădurii*, Chișinău, 1952; Din Lin, *Soare pe râul Sanguan*, Chișinău, 1953; A. Griboedov, *Mintea-i cu bucluc*, Chișinău, 1954; O. Henry, *Povestiri*, Chișinău, 1957, *Căpetenia pieilor roșii*, Chișinău, 1964, *Nuvele*, Chișinău, 1985; A. Blok, *Opere alese*, Chișinău, 1958 (în colaborare cu Igor Crețu); *Versuri*, Chișinău, 1965 (în colaborare cu Igor Crețu); F. Tiutcev, *Versuri alese*, Chișinău, 1963 (în colaborare cu Igor Crețu); J. Hašek, *O lecție de religie*, Chișinău, 1964; Guy de Maupassant, *Unchiul Sosten*, Chișinău, 1964; Truman Capote, *Cu sânge rece*, Chișinău, 1968; Mihail Șolohov, *Donul liniștit*, Chișinău, 1971 (în colaborare cu Alexandru Cosmescu); V. Jukovski, *Băiețel-degețel*, Chișinău, 1982; A. Kuprin, *Elefantul*, Chișinău, 1977; Jack London, *Călcâul de fier*, Chișinău, 1982 (în colaborare cu A. Rumu); A. S. Pușkin, *Micile tragedii*, Chișinău, 1984; A. P. Cehov, *Casa cu mezanin*, Chișinău, 1985; Evgheni Evtusenko, *Versuri*, Chișinău, 1986 (în colaborare cu Gh. Vodă); M. Ghercik, *Vântul rupe păienjeniișul*, Chișinău, 1987; M. Tansk, *Versuri*, Chișinău, 1987; A. Tvardovski, *Poezii și poeme*, Chișinău, 1990; N. V. Gogol, *Opere*, I, îngr. Emil Iordache, Iași, 1999 (în colaborare cu Alexandru Cosmescu și Igor Crețu).

Repere bibliografice: Mihai Cimpoi, *Alte disocieri*, Chișinău, 1971, 32-37; Anatol Gavrilov, *Reflecții asupra romanului*, Chișinău, 1984, 132-156; Nicolae Bilețchi, *Romanul și contemporaneitatea*, Chișinău, 1984, *passim*; Ion Ciocanu, *Dialog continuu*, Chișinău, 1990, 190-200; Mihail Dolgan, *Creația scriitorilor moldoveni în școală*, Chișinău, 1990, 41-68; Ion Ciocanu, *Tentația exemplarității*, „Limba română”, 1995, 6; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 183-185.

I.C.

BUSUIOCEANU, Alexandru (10.VI.1896, Slatina – 24.III.1961, Madrid), critic literar, eseist și poet. Este fiul Alexandrinei și al lui Alexandru Busuioceanu. Absolvent al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București (1920), doctor în istoria artelor (1925) al aceleiași Universități, cu o teză intitulată *Un ciclu de fresce din secolul al XI-lea: San Urbano alla Caffarella*, **B.** face studii de specialitate la Viena, Roma și Berlin (1920-1925). Docent și apoi conferențiar universitar până în 1940 la București, consilier al Colecțiilor de Artă Regale Românești, director al revistei „Lumina nouă” (1915-1916), alături de Constantin Modrescu, membru fondator și colaborator constant al „Gândirii” până în 1941, este autor al câtorva volume de eseuri și cronici literare deosebit de apreciate – *Figuri și cărți* (1922), *Pârvoan gânditorul* (1933), *Ethos* (1941) – și al unor semnificative lucrări de istoria artei, de la *Pietro Cavallini și pictura romană din secolele XIII și XIV* până la cea intitulată *Les Tableaux de Greco dans la Collection royale de Roumanie* sau la prima monografie despre Ioan Andreescu (1936). **B.** părăsește România în 1942, când este numit, la cererea sa, consilier cultural al Ambasadei României din Spania și, totodată, director al Institutului Român de Cultură de la Madrid. Se întoarce în țară, pentru scurt timp, în 1943, stabilindu-se apoi definitiv la Madrid, de unde avea să ia, după 1946, nu o dată, atitudine fățiș ostilă față de regimul politic instaurat la București. Înființează la Universitatea din Madrid o Catedră de limba și literatura română pe care o deține pe tot parcursul vieții sale. În 1950, participă la Veneția, ca reprezentant în delegația românilor din exil, la Congresul Societății Europene de Cultură, iar în 1953, semnează eseu *Istorie și destin* în numărul special dedicat României de revista „Oriente”. În 1952 ia inițiativa „reconstituirii” Societății Scriitorilor Români în exil și a editării unei reviste a scriitorilor exilați, dovadă mesajul epistolar pe care îl adresează atunci generalului Rădescu, lui C. Vișoianu și lui Mircea Eliade (25 mai). Proiectul prinde contur, din păcate, abia după moartea sa, prin Societatea Academică Română și prin „Revista scriitorilor români”. Colaborează la cele mai prestigioase publicații culturale și literare spaniole de după război, de la „Isla” și „Platero” până la „Algaba” și „Deucalion”, cu poeme, studii de istorie a artei, eseuri și cronici de artă, traduceri din poezia română și din cea franceză, prezentări ale unor personalități ale literaturii române moderne (Blaga și Rebreanu). Prin volumele de versuri *Poemas patéticos* (1948) și *Proporción de vivir* (1954), se impune ca unul dintre cei mai importanți poeți de limbă spaniolă. În același timp, este o prezentă activă în publicațiile culturale românești ale exilului, numele său fiind întâlnit mai ales cu eseuri și versuri în „Lucașfărul”, „Îndreptar”, „Caete de dor”, „Destin”, „România” (New York) sau „Revue des études roumaines” și „Revista scriitorilor români”, „La Revue de culture européenne”. În colecția de volume multiplicată prin săpirografiere a Editurii Cartea Pribegiei, semnează un *Breviar de istorie a literaturii române*. În 1963, într-o selecție ce cuprinde, transpuse în românește, doar opt poeme ale ciclului *Innomina-nada luz* (1949), George Ciorănescu îi publică o plachetă. Un prim volum de poeme scrise în limba română, organizate de

autor pe cicluri, este tipărit la Paris, tot în 1963, într-o antologie, *Fructul de a trăi*, îngrijită și prefată de Virgil Ierunca.

Poezia lui **B.** este, în prima ei fază din anii interbelici, una de sorginte profund intelectuală, accentuând un anume vitalism de factură nietzscheană, ceea ce o apropie mult de sugestiile expresioniste și de modelul, modelator în acest caz, al *Poemelor luminii* de Lucian Blaga. Ea devine însă, odată cu intrarea în exil a poetului, mărturie a unei tragice experiențe existențiale, descoperind vibrația cosmică a însingurării și a examenului metafizic în căutarea rosturilor unui destin individual, dar și istoric. Nu întâmplător ciclul inițial al versurilor din exil este cel al definirii *Zodiilor* (1947). Depart de a se deda doar „jocului și exercițiului poetic”, cum s-a spus (Virgil Ierunca), **B.** scrie o poezie de meditație metafizică. El descifrează peste tot „semne”, căutând să prindă înțelesul magic al destinului: „Dar tu nu ești pe cerul meu / zadarnic stelele colind / Doar gheara ta cum calcă greu / în jungla inimii o simt”, căci „eu caut în zenitul sumbru” nu altceva decât „cumpăna mare a vieții mele”. Alteori, scenariul liric implică invocația, ca în *Luceafărul eminescian* („Inrog cu norocu-mi coboară / și te caut și nu te gădesc”), iar întrebarea retorică disimulează mirajul metafizic: „Cine-n doi Pești mi-a pus sorocul / și-a scris în cartea vieții mele / cu undița să-mi prind norocul / și să mă fac pescar de stele?” Tot din 1947 datează și ciclul de poeme *Înfrângeri*, în care referirile la o conștiință istorică, coborârea în realitatea evenimentială își fac simțită prezența, dar nu prin anecdotic, ci prin trăirea experienței tragice a unei vremelnicii neprielnice. Veghea însăși a eului liric e plină de presimțiri nefaste, denunțând isteria universală, rătăcirea prin neant, golul ființei. Când, în fine, „în răsărit se vestesc zori”, privirii i se dezvăluie „semn de oțel”, o „pasăre crudă” sfâșind un nou Prometeu, a cărui iconă nu e alta decât cea a fării răstignite („trupul tău răstignit cu brațele-n cruce / dintr-o zare-ntr-o zare”). Cu *Timp înalt*, ciclul din 1948, **B.** trece la confesiunea directă, poemele desemnând un univers interior nu lipsit de mizantropie, după cum observa Alexandru Ciorănescu. Moartea, ca eliberare în absolut, „nenumită lumină”, ce asigură instaurarea „într-un viitor veșnic, de cristal / fluidă goliciune fără noapte, fără trup”, constituie motivația dramatică a două dintre poemele de excepție ale lui **B.**, *Trup curtean dumnezeiesc de trist* și *Stingere*. Disoluția în univers, cosmicizarea ființei, refuzul unei lumi ocolite de miracol alcătuiesc substanța ideatică și aspirația metafizică a celorlalte cicluri lirice, de la *Semne și noime* (1948–1953) până la *Mit* (1953–1954) și de la *Aproximări* (1954–1960) până la poemele intitulate *Din Caietele de miezul nopții*, din aceeași perioadă. Un evident contrast se stabilește constant între regimul solar al luminii — expresie simbolică a materializării Creatorului — și dimensiunea telurică a nocturnului, de sub oblăduirea căruia poetul aspiră veșnic să evadeze, chiar dacă evadarea se oprește neabătut în moarte; căci moartea nu înseamnă pierdere, ci recuperare; convingerea că „Totul începe din nou” — cum se intitulează de altfel un ciclu de poeme datând din 1956 — transformă întunericul hărăzit în așteptare pentru o altă rodnică naștere. Poezia scrisă în spaniolă de **B.**, mai ales cea din *Poemas patéticos* —

după cum remarca Virgil Ierunca în 1949 — dă la iveală și o altă dimensiune lirică, aproape deloc vizibilă în versurile românești: cea sentimentală, dominată până la obsesie de plămuirea fantasmatică a femeii ideale, „descinsă de pe tărâmul florilor de zăpadă” (aluzie la un tulburător eveniment biografic). E o poezie a simțurilor și a vibrațiilor erotice, dar eliberată de patimă, de pasiunea carnală, cu desprinderea de material specifică motivelor platonice.

Cel mai important studiu de mitologie și istorie comparată a religiilor, conceput în perioada exilului său în Spania, este cel consacrat lui Zamolxis și intitulat *Mitul dacic în istoria și legendele spaniole*, cercetare rămasă neîncheiată și publicată postum, în țară (1985). Teoria de la care pleacă reputatul istoric al artelor în demonstrația sa — singura până acum pe această temă — este mai puțin fantezistă și înaripată poetică decât ar lăsa să se înțeleagă o asemenea incursiune „științifică”. Într-o scrisoare către Mircea Eliade, din martie 1953, el precizează caracteristicile cercetării sale: „Mitul originar e «reziduu» istoric. Acțiunea lui e benignă, absorbită mai ales de religie și credințe magice. Mitul istoriografic e «germen». El e virulent și își caută imediat încarnări concrete.” De la mitul istoriografic al Daciei, „o lume de vitejie sălbatică, de curățire și dreptate”, în

fond „idee nostalgică a omului antic”, pleacă studiul, urmărind contaminările și rezultatele prezenței sale în cronicile medievale spaniole, fără să ajungă însă la o concluzie sau la lansarea unei ipoteze. Considerațiile „daciste” ale lui **B.** au rămas fără ecou chiar în plan românesc, ele surprinzând mai degrabă prin insolitul „descoperirii”. Mult mai interesant pare, în schimb, modul în care își concepe ilustrul istoric al artelor „breviarul” său de istoria literaturii române. Eseul *Literatură și destin* (inclus în 1948 în primul număr al revistei „Lucașfăru”, inițiată de Mircea Eliade la Paris, și, conform specificării autorului, constituind chiar introducerea lucrării), demonstrează orientarea spre o istorie literară de factură tipologică, în care preponderență capătă trăsăturile definitorii ale literaturii, personalitățile și operele reprezentând doar ilustrarea ideilor, expresiile grăitoare ale acestor idei. Spiritul românesc în evoluția sa istorică își pune astfel în evidență, după **B.**, fondul prin excelență liric, cu nostalgia și sentimentul contemplativ al singurătății, în contrast evident cu înclinarea spre criticism și ironie mușcătoare, cu înțelepciunea umoristică și satirică de proveniență orientală a literaturii noastre, dominată de fatalism și de o experiență a neșansei. „Dacic, latin, bizantin – poate și slav într-o măsură, dacă ideea însăși de slavism n-ar fi atât de nebuloasă și greu de definit –, el se distinge de al celorlalte popoare vecine și se traduce în literatură prin expresii contrastante și printr-o neîncetată neliniște, care înclină forma de gândire românească către lirism și către ethos.” În această *forma mentis*, bizantinismul culturii noastre nu privește, arată autorul, numai un sens religios, ci și „concepțe sociale și morale și, în același timp, o ierarhie spirituală și profană”, ce i-au conferit atât asumarea unui rol misionar în fața expansiunii slavismului și a tenebrelor de orice natură ale Orientului, cât și orientarea esențială și salvatoare spre Occident. O asemenea dezbatere de idei presupune discutarea literaturii române în contextul european al celorlalte literaturi moderne. Scriind *Despre ironia românească* și descifrându-i notele specifice tocmai în trăsăturile latine ale spiritului nostru, **B.** observă astfel, în substanța aparent umoristică a manifestărilor culturii populare – în nastratinism, cu un cuvânt – precum și în esopismul arghezian sau în hazul de necaz al lui Creangă, „o sfială, o tristețe sau un gând”, „un anume răs” ce provine tocmai din zona de amestec a râsului cu plânsul. Într-un alt eseu, *Marsyas – un epilog*, poate chiar partea de concluzii a breviarului său de istorie literară, autorul aduce în discuție însuși sensul tipologic, esențial pesimist, al spiritualității românești. În figura tragică a sclavului dac ce asistă neputincios la sacrificarea satirului hiperborean prosternat la picioarele lui Apollo și pedepsit cu jupuirea de viu pentru cutezanța de a-l fi concurat pe zeu în muzică e descifrat destinul tragic al sufletului românesc, silit să-și abandoneze sau anuleze mereu, prin injustiția istoriei, valorile absolute ale creativității. Există în exploatarea unei astfel de parabole înțelesul dorului de neființă, asumat de Eminescu, Vasile Pârvan sau Lucian Blaga, cei care – nu întâmplător – „inițiază în literatura și cultura noastră curentul către obârșiile cele mai îndepărtate ale mitului zamolxeian, regăsit în tempera-

mentul și în subconștientul rasei”. O viziune sceptică asupra lumii filtrează și fragmentele memorialistice sau confesive pe care poetul *Timpului înalt* le-a risipit în ultimii săi ani de viață în presa românească din exil, cu deosebire în lunarul „România” din New York.

SCRIERI: *Figuri și cărți*, București, 1922; *Pârvan gânditorul*, București, 1933; *Ethos*, București, 1941; *Poemas patéticos*, Madrid, 1948; *Innominada luz*, Madrid, 1949; *Don Juan Valera y Lucia Paladi*, Madrid, 1952; *Proporción de vivir*, Madrid, 1954; *Utopia getică*, Madrid, 1954; *Opt poeme din ciclul „Nenumita lumină”*, tr. George Ciorănescu, introd. Al. Ciorănescu, Paris, 1963; *Fructul de a trăi*, îngr. și pref. Virgil Ierunca, Paris, 1963; *Scrieri despre artă*, tr. Oana Busuioceanu, îngr. Th. Enescu și Victor Ieronim Stoichiță, pref. Ion Frunzetti, București, 1980; *Zamolxis sau mitul dacic în istoria și legendele spaniole*, îngr. Dan Slușanschi, cu o evocare de Eugenio Battisti, București, 1985; *Istoria literaturii române, ed. româno-spaniolă*, îngr. Nicolae Florescu, tr. Irina Dogaru, pref. Alexandru Ciorănescu, postfață Andrei Ionescu, București, 1998; *Caietele de miezul nopții (Jurnal. 1939–1957)*, tr., îngr. și pref. C. Popescu-Cadem, București, 2001; *Un roman epistolar al exilului românesc. Corespondență (1942–1950)*, tr., îngr. și introd. Liliana Corobca, București, 2003. **Traduceri:** Rabindranath Tagore, *Naționalismul*, pref. Nichifor Crainic, București, 1923; Walt Whitman, *Poeme*, introd. trad., București, 1925.

Repere bibliografice: Virgil Ierunca, *Alexandru Busuioceanu*, „Caete de dor” (Paris), 1955, 9; Mircea Eliade, *Amintiri despre Alexandru Busuioceanu*, „România” (New York), 1961, 57; Vintilă Horia, *Poetul Alexandru Busuioceanu*, „România” (New York), 1961, 57; George Ciorănescu, *La moartea lui Alexandru Busuioceanu*, „România” (New York), 1961, 57; Pamfil Șeicaru, *Alhimia exilului: Alexandru A. Busuioceanu*, „Le Courrier roumain”, 1961, 199–200; Mircea Popescu, *In memoriam: Alexandru Busuioceanu*, „Revista scriitorilor români” (München), 1962, 1; George Ciorănescu, *Un Poète roumain en Espagne: Alexandre Busuioceanu*, Paris, 1962; Ierunca, *Subiect*, 23–31; Ierunca, *Semnul*, 52–56; *Dict. scriit. rom.*, I, 408–410; Nicolae Florescu, *Mărturie despre om*, JL, 1997, 23–26; Nicolae Florescu, *Întoarcerea proscrisilor*, București, 1998, 67–75; Alexandru Balaci, *Un spirit emblematic*, JL, 1999, 3–4; Ion Pop, *Poezia lui Alexandru Busuioceanu*, RL, 1999, 13–14; *Dict. analitic*, II, 92–94; Popa, *Ist. lit.*, I, 633–636; Cornelia Ștefănescu, „Singularitatea mea populată de cărți”, RL, 2002, 37; Manolescu, *Enciclopedia*, 111–115. N.FI.

BUȘECAN, Teofil (24.I.1927, Baia Mare – 2.III.1985, București), prozator și dramaturg. Absolvent al Facultății de Litere din Cluj în 1950, **B.** devine lector universitar la aceeași facultate, obținând titlul de doctor în filologie în 1952. Publică, începând din 1950, în presa locală („Lupta Ardealului”, „Făclia”, „Tribuna”). Redactor-șef adjunct la ziarul „Munca” din București, colaborează la „Contemporanul”, „Revista literară”, „Teatru”, „Romanian News”.

Debutează ca prozator în 1953 cu nuvela *Mina din vale*, inspirată din viața minerilor în perioada construcției socialiste, iar ca dramaturg în 1957, cu piesa *Nopțile tăcerii*. Preocuparea autorului pentru problematica satului, evidentă în culegerea de povestiri de inspirație rurală *O sută de pași* (1964), este prelungită și dezvoltată în nuvela cu ecouri mioritice *Cale de trei cântece* (1967), a cărei acțiune este plasată în perioada războiului antifascist. Este tipul de proză în care **B.** excellează,

dovedind capacități nebanuite pentru descrierea cadrului natural, valorificate și în romanul *Moisei* (1969). În romanul cu caracter autobiografic intitulat *Paranteze* (1967), tradus și în alte limbi, autorul evoca Clujul universitar din anii de după 1945, aceeași perioadă fiind descrisă în *Patimi*, roman apărut postum (1987), unde sunt transpuse din nou scene din viața minerilor transilvăneni.

SCRIERI: *Mina din vale*, București, 1953; *Noaptea tăcerii*, București, 1957; *Dialog în parc*, București, 1959; *Neamurile*, București, 1961; *Concert sub nuci*, București, 1964; *O sută de pași*, București, 1964; *Împăcarea*, Cluj, 1966; *Cale de trei cântece*, București, 1967; *Paranteze*, București, 1967; *Moisei*, București, 1969; *Al șaselea simț*, București, 1972; *Copacul cu o mie de ramuri*, București, 1974; *Poarta de mesteacăn*, București, 1976; *Sania cu patru roți*, București, 1980; *Patimi*, București, 1987. **Traduceri:** Huszar Sandor, *A venit o fată*, București, 1978.

Repere bibliografice: Ion Lungu, *Teofil Bușecan*, „O sută de pași”, TR, 1964, 12; Gabriel Dimisianu, „O sută de pași”, GL, 1964, 14; Elena Savu, „O sută de pași”, VR, 1965, 11; Constantin Cubleşan, *Teofil Bușecan*, „Paranteze”, TR, 1967, 36; Al. Căprariu, *Teofil Bușecan*, „Cale de trei cântece”, TR, 1967, 50; Vlad Sorianu, „Paranteze”, ATN, 1968, 1; Mircea Iorgulescu, *Teofil Bușecan*, „Moisei”, AST, 1969, 6; Constantin Cubleşan, „Moisei”, TR, 1969, 31; Barbu, *Sine ira*, 165-166; Popa, *Ist. lit.*, I, 1 058, *passim*. C.Br.

BUȘNEAG, Elis[abeta] (31.III.1926, Aninoasa, j. Gorj), traducătoare și editoare. Este fiica Mariei (n. Năsturică) și a lui Avram Bușneag, țaran. A urmat Liceul „Elena Cuza” din Craiova, pe care l-a absolvit în 1944, iar studiile universitare și le-a făcut la Facultatea de Litere și Filosofie din București, luându-și licența în 1948. Timp de doi ani a funcționat ca bibliotecară la Așezămintele Culturale „Nicolae Bălcescu”, conduse în acea vreme de George Ivașcu. Între anii 1950 și 1983, a depus o remarcabilă activitate ca redactor la secția de poezie a Editurii pentru Literatură și, apoi, a Editurii Eminescu. A debutat în publicația liceală „Revista noastră”.

Editoare de prestigiu, B. a îngrijit ca redactor mai toate volumele de poezie din acea epocă, începând cu poeți reprezentativi, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Eugen Jebeleanu, Gellu Naum, Ștefan Aug. Doinaș ș.a., până la tinerii debutanți grupați în jurul colecției „Luceafărul”, ca Marin Sorescu, Ana Blandiana, Nichita Stănescu, Gabriela Melinescu, Cezar Baltag și alții. Concomitent s-a orientat spre domeniul traducerilor din literatura universală, în care și-a putut valorifica însușirile literare. A debutat editorial cu traducerea din limba germană a volumului de poezii *Copacul cel bătrân* de Werner Bossert (1962). S-a consacrat însă transpunerilor din literatura franceză, realizând tălmăcirii din operele lui Honoré de Balzac, Al. Dumas, François Mauriac, André Maurois, Bernard Clavel, Yves Gandon și alții.

Traduceri: Werner Bossert, *Copacul cel bătrân*, București, 1962; Bernard Clavel, *Călătoria tatălui*, București, 1968, *Fruitele iernii*, București, 1971, *Stăpânul fluvieiului*, București, 1975; François Mauriac, *Genitrix*, București, 1969, *Misterul Frontenac*, București, 1969, *Sărutul dat leproșului*, București, 1972, *Sfârșitul nopții*, București, 1972, *Pustiul dragostei*, București, 1973; Thérèse Desqueyroux, *Cuibul de vipere*.

Sărutul dat leproșului, Iași, 2003; Guillaume Appolinaire, *De la Ingres la Picasso*, București, 1970; Maurice Rheims, *Viață de artist*, București, 1973; Xavier de Montépin, *Lumină în amurg*, București, 1977; Jean Cayrol, *Adevărurile Catherinei*, București, 1979; Yves Gandon, *Domnul Miracle*, București, 1981, *Înflăcărata Eglé*, București, 1983; André Maurois, *Cei trei Dumas*, București, 1982; Honoré de Balzac, *Adio, Massimilia Dom. Sarrosine. Secretele prințesei de Cadignon*, București, 1985; Henri de Regnier, *Văpaia*, 1988; Regine Andry, *O fată singură*, București, 1990; Al. Dumas, *Mâna providenței*, București, 1993; Pamfil Șeicaru, *România în Marele Război*, pref. Ion Gh. I. Brătianu, București, 1994 (în colaborare). T.V.

BUTNARIU, Gheorghe V. (30.V.1893, Siliștea, j. Neamț – 1960, București), poet și prozator. Și-a încheiat studenția în 1914, absolvind Facultatea de Teologie; urmase însă și cursuri la Litere și Filosofie. În anii 1917-1919, când începuse a face gazetărie, publicând și câte o încercare literară, era paroh în Porcești, comună din județul Roman. Avea să fie, mai târziu, protoiereu și consilier referent la Episcopia Romanului. După aproape două decenii, în 1933, este chemat ca preot paroh la biserica „Domnița Bălașa” din București, unde va urca în ierarhie până la trepte înalte. După 1948, cu toate că, în „Națiunea”, își dă silința să laude „performanțele” democrației populare, semnătura lui nu va mai putea fi întâlnită nicăieri. Cu articole (politice și religioase), versuri și proză, a colaborat la „Vestea nouă”, apoi „Vestea”, „Izvorul”, unde era redactor, „Ramuri”, „Cronica Romanului”, „Neamul românesc literar”, „Drum nou”, „Cuget clar”, „Calendarul”, „Fântâna darurilor”, „Izvorul tămăduirii”, „Porunca vremii” ș.a. În asociere cu preoții Toma Chiriacescu, Grigore Hoge, Aristide Cucu, Clădie Petrovici, redactează publicația „Credința ortodoxă” (1931-1935). A scris povestiri pentru copii (*O vorbă de-a bunicului*), romane (*Pe drumuri uitate și sfinte...*, 1928, *Femeia lui Ben-Zohar*, 1934), precum și nuvele (*Clopotele învierii*, 1935). Într-o broșură cum este *Conștiința misiunii preoțești* (1923), nu i se poate nega părintelui un dar al persuasiunii. De altfel, și în predicile din volumul *La inima Domnului* (1938), și în articole, unele adunate în culegerea *Coborâri în adânc* (1943), B. caută să dea elocinței un anume dichis, rostuind paradigma biblică în șirul de învățători și de dojene bisericesti.

Poemele lui evocă, în grai cucernic, episoade biblice, luminate de „profetica minune”. E o trăire poetică, înainte de a fi una mistică. Hipnotizat de „tainica țintă”, dreptcredinciosul și-ar dori să pipăie, arghezian, bolta ce adăpostește misterul veșnic. Un murmur de vecernie îngână, în ora de descumpăniri și de nădejdi, „cântecul lăuntric”. Pe lângă psalmi, a mai compus sonete, versuri laice, adumbrite de „gânduri necăjite”, poezii patriotice și stihuri pentru copii. În 1940, i se anunța volumul de versuri *Pe treptele Altarului*. Proza, de un tezism ireductibil, reia mereu aceeași schemă, a binelui care învinge răul, fiorul curat al revelației curmând la vreme isпита căderii în prihană. Și în roman, autorul se sprijină pe precepte evanghelice, care ar fi putut să împingă totul într-o zonă de uscăciune, dacă textul nu ar fi primenit de o boare de lirism. Tot așa, grăbirea ritmului epic priește unei proze care în-

deobște se complace în lentori. Prin *Femeia lui Ben-Zohar*, unde personajul charismatic este Iisus, profetul din Nazaret, autorul ambiționa să pună, nici mai mult, nici mai puțin, decât o „piatră de temelie” romanului religios la noi.

SCRIERI: *Pe care trebuie să iubești?*, Fălticeni, 1922; ed. 2 (*Patria sau Maria?*), Fălticeni, 1923; *Pe drumuri uitate și sfinte...*, Roman, 1928; *Femeia lui Ben-Zohar*, București, 1934; *Clopotele Învierii*, București, 1935; *La inima Domnului*, București, 1938; *Coborâri în adânc*, București, 1943; *O vorbă de-a bunicului*, București, f.a. **Traduceri:** *Evanghelia tălmăcită pentru timpul prezent*, București, 1937 (în colaborare cu Toma Chiricută).

Repere bibliografice: Păcurariu, *Dict. teolog.*, 71; Florin Faifer, *Pe treptele Altarului*, DL, 1998, 29. F.F.

BUTNARU, Leo (5.I.1949, Negureni, j. Orhei), poet și prozator. Este fiul Anastasiei (n. Munteanu) și al lui Teodor Butnaru, țărani. A studiat la Universitatea de Stat din Moldova, la Facultatea de Filologie (1967-1972). A fost redactor la „Tinerimea Moldovei”, „Literatură și artă”, „Noutăți editoriale”, șef al secției relații la Uniunea Scriitorilor, iar din 1993 redactor coordonator la Editura Uniunii Scriitorilor și redactor-șef la „Moldova”. Poezia sa nu urmează programatic o anumită orientare (tradiționalistă, modernistă, postmodernistă), deși

fragmentarismul este o trăsătură a viziunii moderne asupra lumii. **B.** scrie un jurnal liric „în fărâme” aforistice, pendulând între haiku și *conceitti*. Glacial-intelectualizată, poezia înclină spre definiții lapidare în stil gnomic („Doar un fir de nisip încape/ Între inimile noastre. Din el/ Perlă ar putea să apară,/ Dar și pustiul cu el/ Poate începe...”), dar păstrează o trăire tensionată a raporturilor cu lumea („Nerăbdătoare și fugă degrabă,/ dovadă de taină amară,/căsuța cu sclipăt de salbă – / iluzia mea necesară”). Povestirile, eseurile, interviurile realizate de **B.** denotă un nivel de cultură elevat, gust și vervă publicistică. În ultimele cărți – *Îngerul și croitoreasa* (1998), *Lamentația Semiramidei* (2000; Premiul Național al Republicii Moldova), *Lampa și oglinda* (2001), *Strictul necesar* (2002) ș.a – apare o varietate de formule, prin care autorul își valorifică biografia și se dedă unui experimentalism radical, de esență postmodernă. Autoreferențialul – liric, eseistico-publicistic – se alimentează atât din cotidian, din „feliile de viață”, cât și din proiecții fanteziste, din aducerea în prim-plan a unor personaje arhetipale, mitice, tinzând să ilustreze original, cu grilă postmodernistă, motivul eternei reîntoarceri. Este vădită elaborarea textualistă stăruitoare, ce mizează pe construcția cerebrală, pe livresc, efectul „programat”, pe ludicul semantic și jocurile computerizate, numite „Edgar Poetice jocuri” (de perspectivă, grafice, „hagiografice” etc.). Intertextualitatea devine substanța din care se hrănesc viziuni fanteziste, autoironice, grotești, poetul invocând fie „poezie și sărăcie” (Eminescu), fie „pana frântă a lui Balzac”, fie „sabia ruginită a lui Napoleon”. Jocul intelectualist este însoțit de efuziuni lirice generate de o trăire și de o reflecție existențială aparte, în esența lor, genuine.

SCRIERI: *Aripă în lumină*, Chișinău, 1976; *Sâmbătă spre duminică*, Chișinău, 1983; *Formula de politețe*, Chișinău, 1985; *Duminici lucrătoare*, Chișinău, 1988; *Răspuns și răspundere*, Chișinău, 1989; *Papucei cu felinare*, Chișinău, 1989; *De ce tocmai mâine-potmăine*, Chișinău, 1990; *La desfrunzirea brădușilor*, Chișinău, 1991; *Umbra ca martor*, Chișinău, 1991; *Șoimul de aur*, Chișinău, 1991; *Iluzia necesară*, Iași, 1993; ed. București, 1998; *Puntea de acces*, Chișinău, 1993; *Întrebarea de sine*, Chișinău, 1994; *Supunerea de sine. Coordonate și esențe spirituale*, Chișinău, 1994; *Prezența celui alt. Coordonate și esențe spirituale*, Chișinău, 1997; *Carantina mașinei de scris*, Chișinău, 1997; *Vieți neparalele*, Alba Iulia, 1997; *Îngerul și croitoreasa*, Chișinău, 1998; *Gladiatorul de destine sau Bal (de)mascat*, București, 1998; *Identificare de adresă*, Timișoara, 1999; *Lamentația Semiramidei*, Timișoara, 2000; *Student pe timpul rinocerilor*, Chișinău, 2000; *Lampa și oglinda*, Chișinău, 2001; *Strictul necesar*, Chișinău, 2002; *Ceasornicul din măr*, Deva, 2002; *Pe lângă ștreang, steag și inger*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Constantin Ciopraga, *Poeți basarabeni. Leo Butnaru – Arcadie Suceveanu*, DL, 1994, 1; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 228; Maria Soltan, *Leo Butnaru. Bibliografie*, Chișinău, 1998; Petru Scutelnicu, „Îngerul și croitoreasa”, ATN, 1999, 5; Nicolae Panaite, *Mă dai afară din pământ*, CL, 1999, 7; Corina Apostoleanu, „Îngerul și croitoreasa”, TMS, 1999, 9; Grigurcu, *Poezie*, I, 155-162; Popa, *Ist. lit.*, II, 1 192; Ioan Adam, Georgeta Adam, *Proba exilului*, București, 2002, 291-299. M.C.

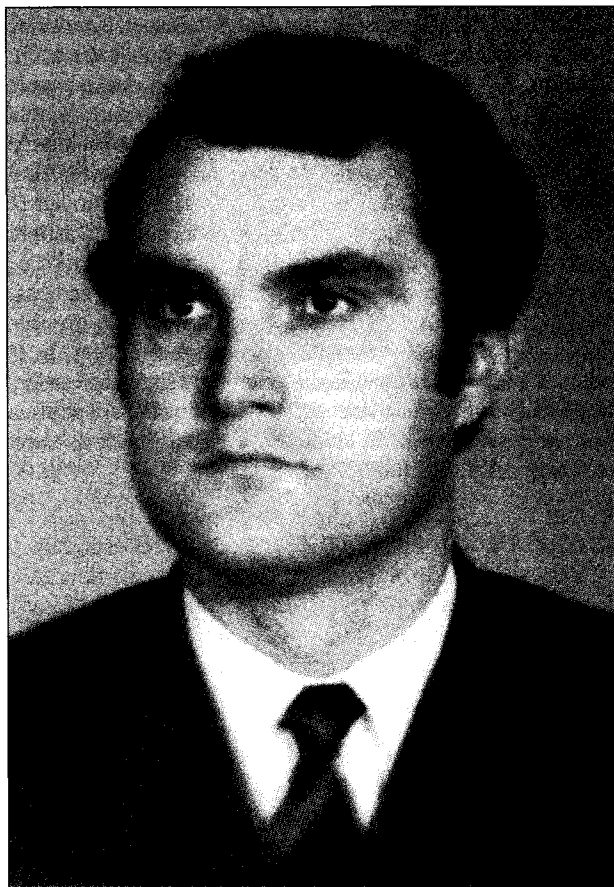
BUTNARU, Val[eriu] (17.IV.1955, Chișinău), dramaturg. Este fiul Anei (n. Mocanu), muncitoare, și al lui Sevastian Butnaru, sofer. După absolvirea Facultății de Jurnalistică a Universității de Stat din Chișinău (1980), se dedică activității teatrale. Director artistic al Teatrului „Eugène Ionesco” din Chișinău începând din 1991, a scris piesele *Țin minte că va ninge și vom fi fericiți*, *Măine sau poate poimăine*, *Departate sunt de tine*, *La Veneția e cu totul altfel*, *Apusul de soare se amână*, *Iosif și amanta sa*, toate puse în scenă aici. Ca animator al Teatrului „Eugène Ionesco”, **B.** intenționează, după propria-i mărturisire, să monteze „întreaga operă a acestui mare maestru [...] de pe pozițiile actualității”, ceea ce, pe plan literar, echivalează cu șansa de a ridica dramaturgia din spațiul basarabean, sleită de un realism terestru, la forme dinamice de expresie. Piesele sale refuză patosul optimist, promovată de sistemul totalitar, valorificând situații instabile și grotești, proprii teatrului absurdului. De aici proiecțiile lor accentuate în metafizic, aplecarea insistență a autorului spre motivele mitologice, apelurile dese la motivele biblice. Piesa *Iosif și amanta sa* (1992) a fost distinsă de Academia Română cu Premiul „Ion Luca Caragiale”.

SCRIERI: *Iosif și amanta sa*, Chișinău, 1992; *Saxofonul cu frunze roșii*, Chișinău, 1998; *Cum Ecclesiastul discută cu proverbele*, Chișinău, 1999; *Apusul de soare se amână*, Chișinău, 2003.

Repere bibliografice: Valentina Tăzlăuanu, *Despre fenomene, paradigme și teatru*, „Sud-Est”, 1993, 1; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 266-267; Iuliana Alexa, *Teatru basarabean*, RL, 2003, 31. **N.BI.**

BUZAȘI, Ion (11.IV.1943, Mintiu Gherlii, j. Cluj), istoric literar. Este fiul Raveicăi (n. Pașcu) și al lui Ioan Buzăși, învățător. Urmează Liceul „Ana Ipătescu” din Gherla (1956-1960) și Facultatea de Filologie din Cluj (1960-1965), după care este profesor de limba și literatura română la liceul din Blaj, iar din 1991 la Institutul Teologic Greco-Catolic și la Colegiul de Institutori al Universității „Școala Ardeleană”. Și-a luat doctoratul în științe filologice, în 1982, cu o teză intitulată *Andrei Mureșanu. Viața și opera*.

Cercetător pasionat, riguros, documentat, practicând un pozitivism echilibrat în tot ceea ce a scris și publicat, de regulă despre fenomenul cultural și literar transilvănean, **B.** s-a aplecat mai stăruitor asupra a două teme, amândouă legate de Blaj, Andrei Mureșanu și M. Eminescu. Monografia *Andrei Mureșanu* (1988) beneficiază de contribuțiile anterioare ale lui Valeriu Braniste, Ioan Rațiu, Mircea Bogdan, Olimpiu Boitoș, propunând însă pentru prima dată o biografie coerentă a poetului deșteptării naționale a românilor, cu fazele formării sale la Bistrița, Blaj, Brașov, Sibiu și iarăși Brașov. Istoricul literar examinează deopotrivă poezia autorului, publicistica și restrânsa operă de traducător. El găsește o justă cale în aprecierea contribuției poetice a celui care a scris poezia *Răsunet*, departe atât de aprecierile entuziaste ale lui Aron Densușianu, cât și de negarea integrală formulată de T. Maiorescu. Exegețul este mai aproape de judecata compănită a lui G. Călinescu din *Istoria literaturii române...* (1941). În *Eminescu și Blajul* (1994), modul apologetic exaltat al celor care s-au ocupat de acest

subiect este înlocuit cu o prezentare critică a „dosarului Grama” și a prezenței lui Eminescu în conștiința blăjenilor.

SCRIERI: *Blajul, vatră de istorie și cultură* (în colaborare cu Teodor Seiceanu), București, 1986; *Andrei Mureșanu*, București, 1988; *Eminescu și Blajul*, București, 1994; *Eminescu*, Reșița, 1999. **Ediții, antologii:** *Povestitori ardeleni*, pref. Mircea Popa, Cluj-Napoca, 1974; Timotei Cipariu, *Discursuri*, Cluj-Napoca, 1984 (în colaborare cu Ștefan Manciulea), *Pagini literare*, postfața edit., București, 1999; Andrei Mureșanu, *Poezii, articole*, București, 1988, *Publicistică*, pref. edit., Iași, 2003; *Câmpia libertății în literatură*, Cluj-Napoca, 1998; *Noi vrem să ne unim cu țara*, Alba Iulia, 1998; Al. Lupeanu-Melin, *Evocări din viața Blajului*, Blaj, 1999; Nicolae Brânzeu, *Istoria școlilor din Blaj*, Blaj, 2000; Ștefan Manciulea, *Timotei Cipariu și Astra*, pref. edit., Blaj, 2001; *Amintiri despre Pavel Dan*, pref. edit., Cluj-Napoca, 2003 (în colaborare cu Aurel Podaru).

Repere bibliografice: Cornel Munteanu, *Ion Buzăși, „Andrei Mureșanu”*, F, 1990, 2; Negoită Irimie, *Un tânăr cărturar blăjean*, TR, 1993, 14; Vistian Goia, *Blajul – o istorie într-o antologie*, ST, 1994, 4-5; Gabriel Dimisianu, *Eminescu, Grama, Macedonski*, RL, 1994, 41; Z. Ornea, *Ion Buzăși, „Eminescu și Blajul”*, RL, 1995, 1; Mircea Popa, *Ion Buzăși, „Eminescu și Blajul”*, TR, 1995, 2; Ionel Savitescu, *Ion Buzăși, „Eminescu și Blajul”*, L, 1995, 45-52; Silvia I. Barbu, *Andrei Mureșanu*, TR, 1997, 25. **I.D.**

BUZĂUL LITERAR, revistă care a apărut la Buzău, trimestrial, între 1 decembrie 1992 și martie 1993, ca publicație a Cenaclului „V. Voiculescu”. Din colectivul redacțional fac parte Alex. Oproescu, Gheorghe Istrate, Lucian Mănăilescu. Scopul publicației este de a reevalua „tot ceea ce reprezintă valoare și document cultural izvorâte din acest orizont spiritual buzoian” și de a întâmpina „viitoare frunți literare ce se dovedesc a nu fi puține” (*Un început*). Revista se concentrează asupra producțiilor literare lansate în cadrul Cenaclului „V. Voiculescu” și a principalelor sale activități. Se publică și versuri semnate de Claudiu Săftoiu, Gheorghe Ene, precum și articole (însoțite de versuri) dedicate comemorării a treizeci de ani de la moartea lui V. Voiculescu. Radu Voiculescu semnează articolul *Vasile Voiculescu după detenție*, iar Gheorghe Penciu pe acela intitulat *În surghiun cu V. Voiculescu*. Alți colaboratori: Aurel Ganea, Dorel Istrate, Ion Rotaru.

M.W.

BUZDUGAN, C.[onstantin] Z. (3.VII.1870, Coasta Lupei, j. Galați — 21.XII.1930, Galați), poet, gazetar și traducător. **B.** continuă spița unor răzeși din Nimorești: tatăl, Zamfir Buzdugan, era cântăreț de strană, mama, Ghina, trecea ca învățătoare în sat; când ea dispărea (victimă a unei epidemii), tatăl și fiul pribegesc peste Dunăre, stabilindu-se în Dobrogea. Admis la Gimnaziul real din Tulcea, ajunge elev la Gimnaziul „Cantemir-Vodă” și la „Sf. Sava”, în București, absolvind într-un alt colț de țară, la Botoșani, Liceul „A. T. Laurian”. Debutază, cu versuri și schițe succinte, în „Fântâna Blanduziei” (1889). În 1890, colaborează la „Biblioteca familiei”, „Românul”, „Curierul” ieșean al lui Th. Balassan. În toamna aceluiași an, prezenta în „Contemporanul”, textele unor descântece culese în zona natală (însoțite de mostre privind practicarea ritualului); se apropie, astfel, de gruparea social-democrată ieșeană. Îscălește, de-acum, statornic, în „Munca”, folosind curent și inițiale sau pseudonime, ca Zamfir Cobuz, Cobuz ș.a. Subzistă un timp cu slujba la ziar, în provincie (a fost redactor la „Vocea Botoșanilor”), apoi în capitală, cooptat, din 1895, redactor la „Lumea nouă”, conduce suplimentul „Lumea nouă literară ilustrată” (și/sau „Lumea nouă literară și științifică”), remaniat prin grija sa și, în ciuda privațiunilor de tot felul, obține licența în drept (cu teza *Puterea paternă asupra persoanei copiilor în dreptul roman și român*, 1901). Fruntaș al Partidului Social Democrat al Muncitorilor din România, susține energic programul mișcării, implicat în activități de organizare curentă (e numit, în 1896, secretar al Comitetului general). Practică jurnalismul militant, atent și prob în observarea faptului social, inițiază anchete, campanii de presă, polemici; e, în egală măsură, publicist literar și cronicar de spectacol. Cu Iosif Nădejde și I. C. Frimu se va situa, în 1898, printre „radicali”, stăruind pentru prevenirea scindării PSDMR, în preajma Congresului al VI-lea. Ulterior, se stabilește la Galați, unde va profesa avocatura „cu știință și conștiință” (F. Aderca), dar fără să abandoneze scrisul și rămânând același redevabil gazetar. Încă legat de cercurile socialiste, colaborează, în 1902, la „România muncitoare”,

participă la declanșarea grevei lucrătorilor din port. Pe urma „generoșilor”, aderă între timp la Partidul Liberal, devine un factorum la „Tribuna liberală”, oficiul local al PNL. Între 1906 și 1908, va redacta, cu M. Pastia și D. A. Țăranu, „Votul universal”. Sprijină reformismul liberal și „poporanismul luminat” promovat de Spiru Haret în cultură, pledând pentru rolul moral, dar și pentru rostul pragmatic al intelectualului în „renașterea țării”; el însuși regăsindu-se părtaș la toate inițiativele de seamă ce tind la crearea unui climat și la formarea în orașul dunărean a unor instituții cu tradiție durabilă: școlile de adulți, Cercul „Analelor” sau Universitatea Populară îl consemnează printre fondatori. Încurajarea forțelor locale și stimularea tinerilor autori precumpănesc în orientarea celor două reviste „literar-culturale” pe care le îndrumă în răstimpul următor: o replică la „Dunărea de Jos”, scoasă cu Al. Bădescu, între anii 1908 și 1912, o reprezintă „Dunărea” (1919), coredactată cu Alexandrina Scurtu și Emil Maur. În casa scriitorului și a soției sale (Eliza Rosiade-Buzdugan, profesoară și publicistă), va ființa „salonul” — și cenaclul literar —, modest, dar agreat de toți artiștii urbei, și nu numai. Sexagenar, **B.** acuza singurătatea, boala (și pierduse aproape cu totul vederea); cedând depresiei, se sinucide, consternându-și confracții, în preajma Crăciunului din 1930.

Prezent în cele mai diverse publicații ale vremii, **B.** mai semna, către sfârșitul veacului al XIX-lea, în „Tinerimea unită”, „Românul literar”, „Revista pentru toți” (unde e și redactor, alături de Th. Voicu și G. Diamandy), „Lumea ilustrată”, „Evenimentul literar”, „Carmen Sylva”, „Povestea vorbei”, „Litere-științe-arte” sau „Foaia populară”, iar din 1900, la „Revista modernă”, „Curentul nou”, „Comoara tinerimei”, „Sămănătorul”, „Viitorul”, „Universul”, „Universul literar”, „Flacăra”, „Lumea copiilor”, „Adevărul literar și artistic”, „Licăriri”, „Slove”, „Roma”, „Cuget clar”, „Progresul economic” (a figurat și ca director al acestui periodic gălățean), „Darul vremii”, „Utopia” ș.a. Tânăr, poetul compune versuri fluente, cu înrâuriri lamartiniene și nuanțe de mic răsfăț heinean. Ca la mulți posteminescieni din ultima parte a veacului, descrierile apar „poetizate”, pasișele au oarece grație. La tema romantică, trimite și prima sa carte, *Singurătate* (1897), al cărei cuprins este eterogen. Nota sentimentală și cea retorică se însoțesc, șoapta e, mai adesea, „sonoră”. Sonetul (neoclasic), figurația clară, motivele comune de reflecție (lumea ca teatru al deșertăciunii ș.a.) alternează cu versul fluid, insinuând în subtext sugestia, vagul morbid, fiorii „răului”. Poezia socială capătă tonuri profetice; alte stihuri reamintesc de spiritul aspru, „verist” al literaturii de la „Contemporanul”. Versuri uitate repede în periodice învecinează propaganda și sloganul, dar nu adaugă mai mult la faima poetului socialist și militant; un cânt — „al lucrătorilor” imita *Internaționala* (transpunerea textului lui E. Pottier îi aparține, de altfel). Părăsindu-și, spre 1900, alter egoul romantic și protestatar, se îndreaptă către noile modele: sămănătorist, simbolist apoi, în poezie, evoluția e însă sinuoasă; alteori, regăsind în fogașul poemului popular o vigoare ingenuă. Poezii patriotice și didactice, puse sub un generic evocativ, celebrau fruntariile reîntregite, într-o a doua

culegere, imprimată la distanță în timp: *Cântări de luptă și de biruință* (1919). Din anunțatele *Cântece de odinioară* și din *Psalmi noi*, izbuteste să publice numai grupaje sau poezii dispartate, deși e aici cu mult mai aproape, se pare, de formula lirismului său. Risipindu-și, în parte, vocația, în tranziția de la cumpăna veacurilor, **B.** compensează, în timp, prin „pasionate, rodnice îndeletniciri” de traducător (Geo Dumitrescu). Primele tălmăciri, din literatura franceză ori săvârșite prin intermediul francezei, coincid cu vârsta debutului publicistic: articole, proză, pagini științifice sau artistice, din H. Spencer, Walter Scott, Shelley, N. G. Cernășevski (fragmente din *Ce-i de făcut?*), Paul Lafargue, Alphonse Daudet, E. Fournière, apar în „Românul”, „Lumea nouă” sau „Munca”. Și în volumele proprii, poetul face loc, cu larghețe, traducerilor din Lamartine, A. de Musset, M. Guyau, H. Murger, Ed. Rostand, Fr. Mistral, S. Prudhomme, P. Déroulède, M. Maeterlinck, Verhaeren, Verlaine; alte echivalări, după V. Hugo, J. Richepin, Marc Monnier, André Dumas, E. Hollande, A. Samain, se păstrează în periodice. Traduce, de preferință, din simbolistii francezi; speră a da, la un moment dat, e în însuși, o „serie” de poezie modernă. În cunoștință cu acest plan, Cornelia Buzdugan-Hășeganu, fiica lui, edita, în *memoriam*, un prim tom: *Baudelaire* (1942). Urmând îndeaproape și nu rareori inspirat modelul, asumând dificultățile ridicate de limbajul poetic, **B.** a transpus „sistematic”, printre primii la noi, poeme faimoase ca *Les Plaintes d'un Icare*, *L'Horloge*, *L'Albatros*, *Harmonie du soir* ș.a. Meritul i se recunoaște târziu, posteritatea plasându-l în compania bunilor interpreți din Baudelaire: Al. Hodoș, P. Cerna, Al. A. Philippide, I. Pillat, Perpessicius, I. I. Ciorănescu, B. Fundoianu, Șerban Bascovici ș.a., alături de care „rezistă”, prin meșteșug, siguranță prozodică, adecvarea expresiei la muzica fină a textului. În integrala traducerilor din *Les Fleurs du mal – Florile răului*, **B.** e prezent cu patruzeci și cinci din cincizeci de „variante” posibile, bilanț notabil. Poetul surprinde, în fine, cu un sisific proiect, angajând, în ultima parte a vieții, tălmăcirea trilogiei lui Dante; aborda *Divina Commedia* fără o inițiere specială, fără o pregătire „de școală”, în termenii lui N. Iorga, altfel întâiu în a-i consacra reușita, într-o prefață, publicată anticipat, la *Infernul*. Plecând de la versiunea franceză a lui Lammenais, confruntă ediții curente sau erudite cercetări și aspiră a da fluentă expresiei, stabilitate terținei și a imprima firescul originar endecasilabilor săi. Excepție făcând doar câteva cânturi din prima cantică (I-III, XXIV), cunoscute antum, încercarea lui **B.**, meritorie, e curând și nedrept ignorată, după moartea poetului. Cornelia și I. Hășeganu reușesc să reia tipărirea poemei, după manuscrisul complet revăzut de traducător, în revista pe care o redactau la Brașov în anii războiului („România tânără”, 1942-1943), avansând, în circumstanțe ostile din nou, doar până la cântul VIII din *Infernul*.

SCRIERI: *Singurătate*, București, 1897; *Hori ostășești*, Tecuci, 1916; *Cântări de luptă și de biruință*, București, 1919. **Traduceri:** *Poezii, traduse din poezii moderni francezi*, vol. I: *Baudelaire*, pref. Cornelia Buzdugan-Hășeganu, Brașov, 1942, [*Versuri*], în Charles Baudelaire,

Les Fleurs du mal – Florile răului, ed. bilingvă, îngr. Geo Dumitrescu, introd. Vladimir Streinu, București, 1978.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Opere*, VIII, 198, 237-241, 462-463, 485; Lovinescu, *Sburătorul*, I, XXXVII-XXXVIII, 304; C. Z. Buzdugan, *O nouă traducere în românește a „Divinei Comedii”*, ALA, 1929, 429; N. Iorga, *Traducerea „Divinei Comedii”*, „Moldova de Jos”, 1929-1930; A. F. [F. Aderca], *Încă unul*, ADV, 1930, 14 419; I. C. Atanasiu, *Mișcarea socialistă (1881-1900)*, București, [1932], 56, 65, 73, 76, 80, 212, 214, 392; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), II, 29, 51, 287, 321; I. Argintescu, *Const. Z. Buzdugan*, „Orienturi”, 1938, 5-7; I. C. Beldie, *Un poet uitat*, „Orienturi”, 1938, 5-7; Iorga, *Oameni*, III, 340-341; G. Demetru-Pan, „Albatrosul” în românește, RML, 1939, 8; Marin Sârbulescu, *Constantin Z. Buzdugan*, TIL, 1942, 1917; M. Nanu, „Poezii, traduse din poezii moderni francezi”, LU, 1943, 1; *Presa muncitorească și socialistă din România*, I-II, București, 1966-1968, *passim*; I. Hășeganu, C. Z. Buzdugan, *un poet pe nedrept uitat*, CNT, 1966, 29; Massoff, *Teatr. rom.*, III, 302-303; Petre Ciureanu, *Baudelaire în România*, Torino, 1970, 31-32, 46-48, 62-72, 74-78, 81-82; Streinu, *Pagini*, III, 80-81, 88; Z. Ornea, *Curentul cultural de la „Contemporanul”*, București, 1977, 223-224, *passim*; [C. Z. Buzdugan], ADLTR, H-44, H-45. R.Ș.

BUZDUGAN, Ion (9.III.1889, Brânceni Vechi, j. Bălți – 29.I.1967, București), poet. Este fiul Ecaterinei și al lui Alexandru Buzdăga, răzeș. **B.**, pe numele său adevărat Ion Buzdăga, a absolvit școala primară în satul natal, iar pe cea secundară la Bairamea. Urmează cursuri de agricultură la Moghilev și Seminarul pedagogic din Camenița. A studiat, apoi, literale și dreptul la Moscova și, în cele din urmă, la Iași, unde și-a luat și licența. Întors în Rusia, funcționează un timp ca agronom și profesor. Desfășurând o intensă activitate în sprijinul ideii

naționale, a avut de suferit persecuții din partea autorităților rusești. În 1917 este ales secretar al Sfatului Țării, iar în 1918, deputat de Bălți în Parlamentul României, păstrându-și mandatul pe durata a opt legislaturi.

Încă din 1913-1914, **B.** colabora, sub pseudonimul Nică Românaș, cu versuri originale și traduceri din scriitorii ruși, la „Cuvânt moldovenesc” din Chișinău, revistă pe care o conduceau N. N. Alexandri, Simion Murafa și Pan Halippa. Publicistică și producții lirice îi vor apărea în multe alte perioade („Răsăritul”, „Viața Basarabiei”, „Sburătorul”, „Luceafărul”, „Viața românească”, „Adevărul literar și artistic”, „Ramuri” ș.a.), unde mai semna B. I. Alion, Ion Câmpeanu, B. Cogălnic, I. Dumbrăveanu. Devine membru al Societății Scriitorilor Români (1921) și al Asociației Scriitorilor din Basarabia (1939). În 1921, tipărește la Chișinău un volum de *Cântece din Basarabia*, căruia îi urmează un al doilea, apărut la Craiova, în 1928, ambele cuprinzând un bogat material folcloric cules în vremea adolescenței. Mare parte din lirica semnată în periodice va forma substanța volumelor *Miresme din stepă* (1922), *Țara mea* (1928), *Păstori de timpuri* (1937, distins în 1940 cu un premiu academic) și *Metanii de luceferi* (1942; Premiul Societății Scriitorilor Români). **B.** cultivă o poezie tradițională, cu imagini ale ținutului natal, surprins într-o ambianță specifică, plină de culoare și dinamism. Copleșit, totuși, de autoritatea unor înaintași (V. Alecsandri, M. Eminescu ș.a.), el lasă rareori să răzbată și un timbru mai personal. Rețin, prin intensitatea elanului patriotic, poemele din *Păstori de timpuri*, ciclul evocator al unei istorii aureolate de mit și legendă. Nu lipsesc nici versurile de inspirație biblică în care, în pofida unor tonalități adecvate, nu se ating zonele de profunzime ale modelului. Poetul a lăsat și câteva sinteze privitoare la literatura rusă și reprezentanții ei de marcă, precum și o serie de tălmăciri din romanticii, realiștii și modernii ruși (A. S. Pușkin, M. Lermontov, C. Balmont, Maxim Gorki, I. Bunin, Al. Blok ș.a.), fiind și primul traducător al lui Esenin la noi.

SCRIERI: *Miresme din stepă*, București, 1922; *Țara mea*, Craiova, 1928; *Păstori de timpuri*, București, 1937; *Metanii de luceferi*, București, 1942.
Culegeri: *Cântece din Basarabia*, vol. I, Chișinău, 1921, vol. II, Craiova, 1928. **Traduceri:** M. Coșubinschi, *Pe cuptor. Povestea unei dragoste (Din viața basarabeană)*, Chișinău, 1920; V. Smirnova-Rakitina, *Avicenna*, București, 1961; Maxim Gorki, *Fata și moartea*, București, 1962; M. Lapiroov-Skoblo, *Edison*, București, 1963 (în colaborare cu D. Manu); A. S. Pușkin, *Evgheni Oneghin*, pref. Perpessicius, București, 1967.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Mențiuni*, II, 175-178; Perpessicius, *Opere*, II, 120-122, X, 35-38; Streinu, *Pagini*, V, 27-28; Lovinescu, *Opere*, IX, 261; Carianopol, *Scriitori*, I, 173-180; Tudor, *Mișcarea*, 127-129, *passim*; *Dicț. scriit. rom.*, I, 411-412; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 118-120; Popa, *Ist. lit.*, II, 398. **C.Bz.**

BUZDUGAN-HAȘEGANU, Cornelia (16.XI.1903, Galați — 7.XI.1947, Brașov), poetă. Fiică a Elizei Buzdugan (n. Rosiade), profesoară și publicistă, și a scriitorului C. Z. Buzdugan, **B.-H.** a copilărit la Galați, unde își trece bacalaureatul în 1922. Elevă, debuta cu versuri sub pseudonim (Nelia Corbu), în „Dunărea” (1919). Continuă să publice, primită favorabil în

mediile literare și intelectuale ale vremii, până la repede omologare în meseria scrisului, odată cu reapariția sub numele real, în „Convorbiri literare” (1921). În anii studenției, în cadrul cercului dirigit la Institutul de Literatură de Mihail Dragomirescu, colegi de generație și aspirație îi sunt Al. Bădăuță, Pompiliu Constantinescu, George Dumitrescu, Agatha Grigorescu, Dan Simonescu, Gh. Talaz, Cora Valescu. Licențiată a Facultății de Litere și Filosofie din București în 1926, a absolvit, ulterior, și Seminarul Pedagogic Universitar „T. Maiorescu”. Peregrinările pe la diverse școli din țară (ca profesoară de română și franceză), moartea dramatică a tatălui, căsătoria — la Cluj — cu publicistul Ilie Hașeganu, Dictatul de la Viena, refugiul la Brașov și casa spulberată sub ultimul, devastator bombardament, în 1944 — repere ale unei existențe agitate —, își vor găsi ecou în stihurile sale intime, circumstanțiale. Alte colaborări ale poetei apar în „Miorița”, „Viața nouă”, „Mișcarea literară”, „Ritmul vremii”, „Viața literară”, „Falanga”, „Revista scriitoarei”, „Cuget clar”, „Adevărul literar și artistic” sau, în Ardeal, „Societatea de mâine”, „Patria”, „Utopia”, „Darul vremii”, „Hyperion”, „Gazeta Transilvaniei”, „România tânără” (pe care o va redacta alături de I. Hașeganu la Brașov, în 1942-1943) ș.a.

Primele versuri ale poetei corespund claustrării într-un univers fragil, al mahnirii solitare, rostirii muzicale, suferinde, în „poze” adolescentine, puse sub semnul grației imitative. Cu urme simboliste, poemele de mai târziu cultivă dispoziția meditativă (*Ghețarul*, *Izvorul*, *Termitele*), gustul himericului, al vetustului medieval, discreta cochetare cu exoticul, în timbru minulescian. Curgerea vremii însăși devine laitmotiv, surdinizând și „complicând” treptat limbajul poeziei. Livrescul și alura reculeasă, tandrețea, ce-și asociază vestigii de umor și o anume „frondă” feminină, țin de lirismul reflexiv, modern, chiar dacă inspirația e circumscrisă sferei tradiționale; o manieră evocând, pe-alocuri, gestul ironic sau autopersiflant, prin care mai adesea își asumă sau înfruntă lumea poetele din spațiul pravoslavnic. Poeta exersează un răstimp — menționabil — și comentariul critic, deconspirându-și gustul, preferințele, afinitățile, într-o deplină acceptare a obsesiilor spirituale. Un număr însemnat de tălmăciri din Baudelaire rămase de la C. Z. Buzdugan apar antologate de **B.-H.** în 1942. Lasă ea însăși câteva traduceri (remarcate), din François Villon, Paul Valéry, Petöfi, Robert Browning. Tentată poate la o reevaluare (boala de cord îi anunța sfârșitul), își editează, în același an, întâia carte: *Chenar pe marginea războiului*, jurnal sensibil ce exorcizează spaime de dincoace de front. Revine în 1943 cu o culegere retrospectivă, *Versurile mele*. Evadările în trecut, eden pierdut și recucit prin rememorare, inspiră stampe nostalgice (Brateșul, luntrea cu vântrele, masa de scris a tatei, poeme spuse din Verlaine, Verhaeren). Pastişele (uneori alarmante), adieri mistice, apăsarea și tângă, neliniștea interogând misterul și neantul conferă plachetelor următoare aspect compozit, distonant.

SCRIERI: *Chenar pe marginea războiului*, Brașov, 1942; *Versurile mele*, Brașov, 1943; *Poeme pentru Dumnezeu și pentru oameni*, Brașov, 1946; *Invocări*, Brașov, 1947.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), II, 287, 321; Octavian Șireagu, *Noua lirică ardeleană*, pref. I. Valerian, Cluj, 1935, 33-37, 161-162; Perpessicius, *Opere*, XI, 325, 329-330, X, 268, 272-273; Constantin-Stelian, „*Chenar pe marginea războiului*”, F, 1942, 9; Paul Georgescu, „*Invocări*”, ORT, 1947, 15; Piru, *Panorama*, 74-75; [Cornelia Buzdugan-Hășeganu], ADLTR, H-44, H-45. R.Ș.

BUZEA, Constanța (29.III.1941, București), poetă. Este fiica Alexandrinei (n. Nica) și a lui Petrache Buzea, funcționar. Urmează Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1963-1969), debutând foarte timpuriu cu versuri la „*Tânărul scriitor*” (1957). Cel dintâi volum, *De pe pământ*, îi apare în 1963. Din 1973, este redactor la revistele „*Amfiteatru*” și „*Viața studentescă*”, iar după 1990, la „*România literară*”. Distinsă cu numeroase premii, B. va fi laureată, în 2001, a Premiului Național de Poezie „*Mihai Eminescu*”.

Între atâția poeți care-și locuiesc spațiul imaginar ca pe o certitudine, populându-l dezinvolt, luxuriant sau aspru, cu obiecte sau aduceri aminte, cu melancolii ori cu sarcasme, B. face parte dintre acei autori, niciodată mulți, „instaurați” în propriul eu ca într-o enigmă. Nu atât textul, cât „umbra” lui, nu atât locvitatea metaforică, cât mai ales legătura, fuziunea aproape nevăzută, dar întotdeauna prezentă, dintre ordinea terestră, ordinea cosmică și ordinea morală definesc și captează identitatea acestui tip de lirism. „*Peisajul*”, chiar și atunci când este copleșit de vegetație, fascinat de levitația proprie fiecărui anotimp, chiar și atunci când se definește în funcție de un loc anume, de căderea luminii, a ploilor, a amurgului, a nisipurilor, mortuare sau sărbătorești, este un peisaj moral, mai mult, o arhitectură labirintică de emoții, cu sens exorcizant și finalitate autoscopică. Efluviile naturiste, captate de energiile puberale, stau alături de motivul romantic-baroc al „marei mim îndoială”, dar măștile și tentațiile de cuprindere a ordinii terestre într-o viziune carnavalescă sunt părăsite în numele rigorii sapiențiale. Lirismul sărbătoreț, încărcând versul cu lumini, adieri, șoapte și polenuri, este practicat cu aceeași plinătate a emoției și rostirii cu care angoasa, tremendum-ul traversează planul poetic, fie în cadențe strident-demonstrative, fie în sonorități cvasiliturgice, drapând melancolia în prozodii de descântec. Nu altfel se întâmplă în registrul erotic, unde, alături de poemele marcate de tensiunea așteptării, de presimțiri și utopii configurate energic ori tandru, pot fi întâlnite poeme jubiliatorii, copleșitoare afectiv, exaltând dăruirea și comuniunea, dar și „sfârșitul continuu”, lamentoul rememorativ — agresiv sau duios, orgolios ori uscat, neutru — în al cărui triunghi trecutul se oferă prezentului pentru a prefigura o șansă utopiei. Aceeași energie plâsmuitoare va experimenta nu numai tematici, dar și expresii variate, provenind din diferite direcții culturale. Tentației atitudinilor în travesti i se va adăuga apetitul *rostirii* travestite. De aici, cu precădere în volumele de până la *Ploi de piatră* (1979), secvențele bacoviene

turnate în carcase argheziene. Ele nu abundă nicidecum și sunt, oricum, la antipodul intertextualității programatic practicate în poezia optzeciștilor, dar semnifică, în anumite momente, o stare de criză a limbajului (de aici și asidua interogare a „cuvintelor ca material” pentru inefabil) observată, la vremea ei, de Eugen Simion, stare ce traduce mai puțin vidul interior și mai mult — paradoxal — un soi de narcisism invers: adorarea și asimilarea alterității de atitudine și expresivitate ca pe propriul chip (și fel) de a fi. Autocontemplare, receptivă nu prin reducere, ci prin seducție: „Cum vii, cum stai, ți-ăș spune întruna/ Că sunt un mim fără lumină./ Și sunt cuvintele prea goale/ Pentru serbările din gând./ Mimul se zbate în oglindă/Și-n sinea lui sedus se-nclină.”

O imagine definitorie în poezia scrisă de B. ar putea fi cunoscuta ipostază a gândirii eminesciene din *Diana*: „În cea oglindă mișcătoare/Vrei să zărești un straniu joc./ O apă vecinic călătoare/Sub ochiul tău rămas pe loc.” Sau, în cuvintele poetei: „Durerea, orgoliul de-a nu mă divide,/ Și strania poftă de-a fi suverană,/ Provoacă otrava pe care-o înghite/ Naiva din suflet, podoaba mea, rană./ Pierzând cu voință dovezile sortii./ Nici vieții m-adaug, nici liniștei morții.” Cele două ipostaze fundamentale (imagini obsedante) ale acestei poezii sunt sufletul și umbra, configurate sub semnul, trist și miraculos totodată, al unității ființei. Paradox care constituie și „cheia estetică” a acestei poezii: un „conținut” înconjurat de-o amplă, alambicată, savant construită armură de sensuri și ima-

Constanța Buzea împreună cu Șerban Cioculescu

gini. Anotimpurile bogate, accentele vitaliste și comunicarea emoțională sunt petrecute, aproape fără excepție, prin filtrul propriei lor negații: pustiirea naturii, moartea, singurătatea devorantă. Ceea ce este se revelă ca umbră a neființei, deci ca dovadă a (înseși) firii acesteia. Dovadă pieritoare, la rândul-i: norii, pasărea, copacul, sevele, melcii, fluturii ș.a.m.d. sunt/devin „cuvinte”, adică umbre ale fapturilor, oglinzi oglindite ale rostirii. Rostire pe care o câștigă, o certifică tocmai prin infinita ei pierdere. Trupul este umbră sufletului, iar realitatea pe nume „Tu” capătă identitate numai traversând „sala nervilor”, prin înstrăinarea de prezentul amintirii sale: „... aceluia tu monstruos îi dădeam loc/de viață și de moarte/drept asupra aripilor/[...] el intră și iese zburând/ca propriul meu suflet nepăsător/ cu propriul meu suflet în minte/cu propriul meu îngândurat suflet/care atât de palid șoptea/lasă-mă liber”. Insinuată nu doar lângă trup, ci și lângă cuvinte, umbra „depinde” exact în măsura în care își cucerește „autonomia”: „Depind, deci, exist, iată fraza/De sărbătoare umbrindu-mă ca un copac/fără frunze.” Umbra nu goleşte, ci „stivuieste goluri”, este „pată fără răscruce, fără deviere”, păstrează senioria durerii („Inima tăiată-n două/să se-adune nu mai vrea”), ea se lasă peste trecut („șerpi plini de ghimpi/ umbra planta

memoria/ într-un loc secetos din trecut”) nu ca semn final, ci ca absolvire, ca transfer al eului dincolo de limite („în timp ce plângi în somn/prăpastia se gândește la tine”). În acest timp, sufletul lipsit de umbră devine „chin de păslă” și este așteptat „ca un mormânt”. El se „sparge ca un vas”, înseamnă „trecutul răni viitoare”, călătorește „în surprare” și sfârșește prin a topi oglinda în care Mimul privește un mim privindu-se în oglindă, în care un mim... ș.a.m.d., *mise en abîme* prin care existența și iluzia se descoperă, se autentifică și se consumă reciproc. De aici și până la sintagma „umbra umbrei” nu este decât un pas, iar **B.** nu întârzie să-l facă. Destrămarea și Unitatea sunt cele două stări matriciale locuite de suflet și, respectiv, de umbră, din centrul cărora provin deopotrivă forța și neliniștea fără margini a gândului poetic.

În ciuda multelor aparențe (serafismul, tonalitățile de litanie, lamentoul perpetuat din rațiuni (auto)persuasive, diafanul, vegetalul și irizațiile angelice), poezia nu se edifică exclusiv din pasivități, langori și contemplații, ci și dintr-o covârșitoare energie a ipostazierii: „De ce să nu desfid surâsul, plânsul,/ Ca pe-ale clipei străni accesorii,/ De ce să nu mă-ncredințez sub norii/ Oricărui sens ce m-ar sorbi într-însul?” Întrebarea desfide orice limitare. Ea fisurează logica textului

(„Tu, care n-ai coborât niciodată/ spune-mi/ punctul, când e mirare?/ Și când întrebă?/ Când se suspendă?“), dezvăluie dependența teatral-absurdă a universului („Senină sfială albind ne rărim/ În numele marelui mim/ În numele marelui mim îndoială/ În lacrima lumii cuminte plutim/ din gura amară a marelui mim/ Ies stoluri de păsări și nori dau năvală“) și face să vibreze mirarea între afirmație și negare: „Te voi goni cu gură stinsă,/ Te voi reține ca pe-un sfânt/ Între nimic și poezie,/ Între credință și trădare?// În lumea ta de-nfiorare/ Vei vrea să vin, ca mai curând/ Să fug de ea, iubindu-i fiul/ Care se naște și dispăre/ În voia lui urmând cu milă/ Făptura mea prin timp umblând?“

Se întâlnesc în larga deschidere de compas a acestui univers poetic majoritatea temelor generației '60: formele vitalismului (când insurgent, când, cel mai adesea, temperat de fervorile rostirii), candoarea descoperirii lumii, starea edenică a copilăriei, dar și monologul convulsiv, străbătut de motivul morții, tensiunea dramatică a confesiunii, dar și ironia trecută prin cuvintele lui Iov, „fresca“ vizionară, dar și crochiul nervos, pastelul frumos decorat, acompaniat de luminescentă și agonic în subtext, dar și sonetul cu lumini glaciale, sentențios-didactic în premise și disolutiv în concluzii, turnând gnomicul în tipare senzoriale, ca în neoplatonismul renascentist. În ciuda unității de substanță, se pot decupa patru etape în evoluția poetei. Cea dintâi ar cuprinde volumele *De pe pământ* (1963), *La ritmul naturii* (1966) și, parțial, *Norii* (1968). A doua etapă, de la *Agonice* (1970) până la *Răsad de spini* (1973), definește decisiv traiectoria poetei. De acum, „setea de anonimă“, ceea ce înseamnă „subordonarea eului unei ritmicități universale“, va primi semnificațiile renunțării și ale spaimei de singurătate și moarte. *Ape cu plute* (1975), *Limanul orei* (1976) și *Ploi de piatră* (1979) aduc o importantă schimbare de accent: în regimul trăirii poetice, plenitudinea afectivă (inclusiv cea a suferinței) cedează tot mai mult în fața epurelor mentale. Evoluție ce va culmina, mai târziu, în stilizările și ermetismul din *Planta memoria* (1985). Odată cu acesta și cu *Cină bogată în viscol* (1983), abstractizarea peisajului și închiderea poemului într-o ermetică și glacială vizualitate, suspendarea și chiar anularea, pe alocuri, a centrului afectiv în numele contemplației cu vibrații de sarcasm, fluxul incertitudinilor, generat între altele și de eliminarea punctuației — totul oferă sugestia unui eu pierdut, amăgit de propria-i imagine. Ineditele cuprinse în finalul antologiei *Cheia închisă* (1987), în strictă continuitate cu claustrul eliberator din *Planta memoria*, investesc absența cu atributele revelației („simt limita/ limita contemplând sufletul/ în trup ca într-o rană goală“) și fac din sacrificiu și retragere o inițiere în „strigătul propriu“, către „ieșirea din timp“. Fiecare poem al autoarei este deopotrivă un început care sfârșește și un sfârșit care-și conține noul început. De aici balansul dintre mereu-altceva și mereu-același, farmecul și capacitatea exorcizantă a acestei poezii: „De parcă moartea blând aș evita-o,/ Beau somnul dintr-o ceașcă luminoasă,/ Înaintând nerecunoscătoare/ Pe-un drum ce nu-i al meu,/ Deși atât de stranii ființe îmi arată,/ Las geniul limitei să mă

înconjoare./ El șterge zidul literelor într-o/ ciudat de transparență stare.“

Rar caz de poet care, sub obsesia unui unic sentiment, să aducă atâtea nuanțe ale suferinței, de la dorul abstract la senzația acută de transformare a materiei în cenușă. Oriunde am deschide cărțile, dăm peste aceste imagini ale „vidului vital“ ce se lărgeste neconținut și cuprinde lumea fizică și morală, într-o strânsă comunicare.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *De pe pământ*, pref. Mihai Dragomir, București, 1963; *La ritmul naturii*, București, 1966; *Norii*, București, 1968; *Agonice*, București, 1970; *Cărticica de doi ani*, București, 1970; *Coline*, București, 1970; *Aventurile extraordinare ale lui Hap-Pap* (în colaborare cu Adrian Păunescu), București, 1970; *Sala nervilor*, București, 1972; *Leac pentru îngeri*, București, 1972; *Cărticica de trei ani*, București, 1972; *Răsad de spini*, București, 1973; *Pasteluri*, București, 1974; *Cărticica de patru ani*, București, 1974; *Ape cu plute*, București, 1975; *Limanul orei*, București, 1976; *Poeme*, pref. Eugen Simion, București, 1977; *Ploi de piatră*, București, 1979; *Umbră pentru cer*, București, 1981; *Cărticica de cinci ani*, București, 1983; *Cină bogată în viscol*, București, 1983; *Planta memoria*, București, 1985; *Cheia închisă*, București, 1987; *Pietre sălbatice*, București, 1988; *Cărticica de șase ani*, București, 1988; *Ultima Thule*, București, 1990; *Zgomotocicleta*, București, 1996; *Foșnet fabulos*, Timișoara, 1997; *Pelerinaj*, București, 1997; *Pastelul amoros*, Timișoara, 1998; *Start la șevalet*, București, 1998; *Pretext de conversație*, Timișoara, 1999; *Roua plural*, pref. Nicolae Manolescu, București, 1999. **Traduceri:** Dimcio Dehelianov, *Poezii*, București, 1987.

Repere bibliografice: Constantin, *Despre poeți*, 169–178; Constantin, *A doua carte*, 141–149; Pop, *Poezia*, 263–280; Poantă, *Modalități*, 197–200; Tudor, *Pretexte*, 248–252; Raicu, *Structuri*, 333–338; Felea, *Secțiuni*, 68–72, 235–239; Căndroveanu, *Alfabet*, 53–59; Petroveanu, *Traietorii*, 319–324; Cristea, *Un an*, 166–174; Piru, *Poezia*, II, 353–358; Barbu, *O ist.*, 181–186; Cristea, *Domeniul*, 121–126; Iorgulescu, *Al doilea rond*, 264–268; Regman, *Colocvial*, 192–195; Felea, *Aspecte*, I, 145–147; Raicu, *Practica scrisului*, 339–342; Iorgulescu, *Scritori*, 40–44; Simion, *Scritori*, I, 341–352; Poantă, *Radiografii*, I, 242–244; Grigurcu, *Poeți*, 380–383; Marcea, *Concordanțe*, 271–274; Raicu, *Fragmente*, 261–263; Cristea, *Modestie*, 66–69; Sorescu, *Ușor cu pianul*, 366–371; Cistelean, *Poezie*, 139–142; Căndroveanu, *Lit.rom.*, 242–244; Horia Gârbea, *Constanța Buzea*, „Ultima Thule“, LCF, 1991, 16; Eugen Simion, „Spart e tot stăutul liniștitelor cuvinte“, CC, 1991, 2; Val Condurache, *Fuga spre Nord*, RL, 1991, 36; Ana-Maria Tupan, „Ultima Thule“, VR, 1991, 10; Ioan Moldovan, *Simțul sonetului: „Ultima Thule“ de Constanța Buzea*, F, 1991, 11; Cornel Regman, *Constanța Buzea*, „Ultima Thule“, JL, 1991, 17–18; Constantin, *Complicitatea*, 166–172; Negoitescu, *Scritorii contemporani*, 58–62; *Dicț. scriit. rom.*, I, 413–414; Gheorghe Grigurcu, *Constanța Buzea sub „camuflaj“*, RL, 1998, 10; *Dicț. analitic*, I, 168–169, IV, 56–58; Gheorghe Grigurcu, *Poezia Constanței Buzea*, RL, 2000, 6; Cistelean, *Top ten*, 117–119; Grigurcu, *Poezie*, I, 163–178; Manolescu, *Lista*, I, 215–224; Popa, *Ist. lit.*, II, 559–560; Cristea-Enache, *Concert*, 31–43. D.C.M.

BUZILĂ, Boris (16.VI.1929, Seliște, j. Orhei), gazetar, prozator și traducător. Este fiul Emiliei și al lui Constantin Buzilă, dascăl bisericesc. Primele clase de liceu le-a urmat la Orhei, iar celelalte, după refugiu din Basarabia, la Alba Iulia. A absolvit Facultatea de Filologie din București (1953), secția limba și

literatura rusă. Pasionat de scrisul gazetăresc și beletristic, a debutat timpuriu (1944) în săptămânalul „Foaia noastră” din Timișoara, cu articolul *Poporul românesc*. Timp de aproape patruzeci de ani (1955–1994) a răspuns de „pagina culturală” a ziarului „România liberă”, menținând-o într-un climat moderat și scriind el însuși aici cronici despre literatura epocii. O parte dintre numeroasele sale interviuri cu scriitorii, artiști plastici, actori și muzicieni au fost reunite în volumul *Mărturii în amurg* (1974). **B.** este și autorul a trei volume de memorialistică de călătorie, *În întâmpinarea soarelui* (1962), *Din Ardeni la Marea Nordului* (1975) și *Oriental Occident* (1983). Sunt însemnări din călătoriile întreprinse în Mongolia, Belgia, Luxemburg, Maroc, concepute asemeni unor „fotografii interioare” (cum se și subintitulează una dintre cărți), pendulând între reportajul exotic și cultural și jurnalul intim, între expozeul documentar și eseu. Ampla lucrare *Din istoria vieții bisericești din Basarabia* (1996), onorată cu un cuvânt înainte de mitropolitul Ardealului, Antonie Plămădeală, impresionează prin bogăția și rigoarea documentară, ca și prin vibrația sufletească și spirituală a expunerii. Așa cum sugerează și prin titlul lucrării sale, autorul nu și-a propus o tratare exhaustivă a temei abordate, care ar fi implicat o exegeză pluridimensională, ci s-a oprit numai asupra unor momente din istoria vieții bisericești basarabene, însă aceste „momente” se constituie în etape istorice, de un secol și câteva decenii, cu o covârșitoare răsfrângere asupra destinului românilor din Basarabia. Cartea circumscrie perioadele 1812–1918, de la răpirea Basarabiei până la Marea Unire, apoi de la 1918 până la cotoșirea bolșevică din 1940 și, în sfârșit, revenirea la patria-mamă din 1941 până în 1944. Redactor la cel de-al doilea (ca importanță) ziar comunist, „România liberă”, **B.** a trăit o dramă a dedublării, mărturisită într-un jurnal secret, ținut timp de treizeci de ani, începând din 1960 și publicat în 1999 cu titlul *În prezența stăpânilor*.

SCRIERI: *În întâmpinarea soarelui*, București, 1962; *Mărturii în amurg*, Cluj, 1974; *Din Ardeni la Marea Nordului*, București, 1975; *Oriental Occident*, Cluj-Napoca, 1983; *Din istoria vieții bisericești din Basarabia*, cu un cuvânt înainte de Antonie Plămădeală, București–Chișinău, 1996; *În prezența stăpânilor. Treizeci de ani de jurnal secret la „România liberă”*, București, 1999. **Traduceri:** Pavel Florenski, *Iconostasul*, București, 1994; Aleksandr Soljenițan, *Chestiunea rusă la sfârșit de secol XX*, pref. Al. Paleologu, București, 1995; N. V. Gogol, *Meditații la Dumnezeuiasca Liturghie*, București, 1996; Sfântul Ioan din Kronstadt, *Liturghia, cerul pe pământ*, Sibiu, 1996; Sfântul Ignatie Brianceaninov, *Plângerile unui monah*, București, 1997; *O ofrandă monahilor contemporani sau Binecuvântare pentru ospățul mirelui*, București, 2002; Ioan Kovalevsky, *Fericiți nebuni, pentru Hristos*, București, 1997; Sfântul Teofan Zăvorâtul, *Rugăciunea Domnească tâlcuită de Sfinții Părinți*, București, 1997; Evgheni N. Trubețkoi, *Trei eseuri despre icoană*, București, 1999; Serghei Bulgakov, *Rugul care nu se mistuie*, București, 2001.

Repere bibliografice: Traian Filip, *Boris Buzilă, „Mărturii în amurg”*, CRC, 1974, 16; Adriana Iliescu, *„Mărturii în amurg”*, TR, 1974, 44; Emil Manu, *„Oriental Occident”*, „România pitorească”, 1983, 12; Mircea Anghelescu, *Obsesia Orientului*, T, 1984, 4; Dan Stanca, *Treizeci de ani de jurnal secret la „România liberă”*, RMB, 1999, 30 iunie; Teodor Vărgolici, *Jurnalul secret al unui ziarist*, ALA, 1999, 476; Alexandru Călinescu, *Emulațiune*, „Dilema”, 2000, 395.

T. V.

BUZINSCHI, Anta Raluca (15.IV.1964, Bacău – 13.VI.1983, București), poetă. Este fiica profesoarei Carmen Florica Buzinschi (n. Krantz), redactor la Editura Didactică și Pedagogică, și a scriitorului Corneliu Buzinschi. După primii trei ani ai vieții petrecuți la Bacău, se mută cu familia la București, unde urmează cursurile liceale la Colegiul „Sf. Sava” și Liceul „Gheorghe Șincai”, perioadă de lecturi precoce, în original, din literaturile engleză, americană și franceză, cu încercări de tălmăcire a unor texte dintre cele mai dificile. Aparițiile în periodice sunt postume: în „Lucefărul”, la o lună de la moartea sa, în „România literară”, „Cronica”, „Jalons” (transpuneri în franceză de Constantin Crișan), „Art et Poésie”, „New York Span” (în engleză de Sandra-Marina Bădulescu și Phil Shepherd), „Căminul românesc” (Geneva) și altele.

Versuri pentru aer, volum de asemenea postum, apărut în 1986, reunește, în selecția lui Nicolae Manolescu, peste o sută de poeme dispuse pe cicluri intitulate chiar de poetă, și alcătuiește, împreună cu un al doilea volum, publicat în 1989, opera lăsată de **B.** Subiectivizată pregnant, lirica sa – în multe cazuri constituită pe un nucleu narativ sau livresc: fapte de viață și informație culturală din registre variate – pornește de la evenimente personale și mitologeme puțin răsturnate (cu ecouri bliagene și soresciene). Primele creații sunt ușor neguroase, tentative de evaziune dintr-o lumină aridă de care poeta are oroare. Un vag presentiment al extincției se ghicește în autoironia abia schițată cu care moartea e imaginată ca evadare în oniric (*Cărarea pierdută*) sau ca zbor nocturn și împlinire nupțială totodată (*Nevinovăție*). Închipuindu-se oarbă, poeta refuză o realitate dureroasă și plonjează într-o spiritualitate ce nu mai este imanentă, ci paralelă, desprinsă de mundan: „Lăsați lucrurile la locul lor.../ Să nu vă sperie pașii care au fost,/ Eu voi veni întreagă și astrală,/ Închisă-n mine, sămbure cu rost./ Și ostenită de-nveliş și goală,/ Mă voi culca alături de voi/ Privind la zborul păsării din mine/ Cea care-am fost și sunt cât sunteți voi./ Cum aş mai vrea să fiu, pierzarea de mă lasă,/ M-au ars singurătatea și lumina./[...] Sfios mă voi desprinde picătură/ Și voi apune-n regii plopi./ Mai la zenit va fi plecarea mea din urmă.../ Presimt singurătatea mea în zbor.” O etapă a acestei lirici este transformarea poetei în „preoteasă a luminii”; ființa care avusese oroare de solar încearcă o transgresare a „condiției de lut”, o trecere în NUMĂR (sugestie pitagoreică, pe filiera poeziei lui Nichita Stănescu), ca în ciclul *Cele nouă cercuri ale spiralei*. Dar realitatea corosivă, urâtul agresiv nu sunt abolite definitiv și încă mai persistă groaza de vacuitate (*Întorc privirea spre cele patru zări*). Motivele solitudinii și plecării sunt recurente în majoritatea ciclurilor, simboluri precum masca de lut sau de piatră (ca semn al identității amorfe, primare și nespirtualizate), cuvântul (mai degrabă ca mijloc magic), poarta, ochiul (ca substitut reciproc cu piatra), spirala. Uneori, în plan formal, răzbat ecouri din creațiile lui Ion Caraion sau Cezar Ivănescu, altele cadențele sunt ludic folclorice sau argeziene și barbiene, dar **B.** încearcă să evite actul mimetic, chiar dacă uneori asumarea intelectuală nu e săvârșită. Un ultim poem, mărturie a unei conștiințe, iese din

sfera ciclurilor și încheie o viață și o operă mult prea scurte (Posteritate).

SCRIERI: *Versuri pentru aer*, I-II, îngr. și pref. Nicolae Manolescu, București, 1986-1989; ed. (*Vers pour l'air*), tr. și postfață Constantin Crișan, pref. Eugen Simion, București, 1996.

Repere bibliografice: Cezar Ivănescu, „Trandafirul japonez”, LCF, 1983, 52; Gheorghe Grigurcu, *Poezia ca existență*, RL, 1986, 44; Al. Protopopescu, „*Ea și întunericul*”, VR, 1986, 11; Constantin Crișan, *În ramele singurătății tragice*, ST, 1989, 7; Gheorghe Grigurcu, *Eu, urma închisă-n primăvară*, RL, 1989, 32; Vlad Sorianu, *Un cântec nemuritor peste firea cea mută*, ATN, 1990, 4; Steinhardt, *Monologul*, 132-134; Theodor Rogin, *Eter și spiritualitate*, „Zburătorul”, 1994, 1-3; Eugen Simion, *Singurătatea-n zbor*, L, 1996, 1-2; Grigurcu, *Poezie*, I, 179-188; Popa, *Ist. lit.*, II, 649.

E.M.

BUZINSCHI, Corneliu (25.II.1937, Bacău — 27.V.2001, București), prozator. Este fiul Anetei și al lui Vasile Ioan Buzensche, țărani. După absolvirea studiilor liceale în orașul natal, **B.** (al cărui nume era Corneliu Carol Buzensche) urmează între 1956 și 1961 cursurile Facultății de Istorie-Filosofie la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. Debutează publicistic în 1953, în ziarul „Steagul roșu” din Bacău. Începând cu 1967, este urmărit de Securitate, în urma încercării de a publica în „Cronica” din Iași sceneta *Nastratin Adivaratu*. În 1973 este îndepărtat din activitatea editorială. Din 1990, colaborează cu editoriale, eseuri și articole, la „România liberă”, „Alianța civică”, „Baricada”, „Dreptatea”, „Cuvântul”, „Contrast”, „Luceafărul” ș.a. Prima lui carte de proză, *Secvențe dintr-o margine de lume*, apare în 1966.

Proza lui **B.** se circumscrie unor scheme fixe, cu reguli peremptorii: scrieri pentru copii (*Strigătul*, 1967, *Numiți-mă Varahil*, 1969, *Ochiul alb al visului*, 1969, *Hoții de vise*, 1972, pentru acesta primind Premiul Uniunii Scriitorilor, *Aventura cu Varahil*, 1996); romanul polițist (*Nuanța albastră a morții*, 1971, *Nuanța albastră a căderii*, 1974, *Divertisment cu măști*, 1980); povestirea istorică (*Porunca cea mare*, 1970); romanul-snoavă (*Păcală și Tândală*, 1973); romanul biografic — avându-l ca erou pe Ion Creangă (*Duhul pământului*, 1976). Atunci când încearcă să abandoneze rigorile unui anume gen, autorul manifestă o înclinație deosebită către aspectele monotone, terne ale vieții, o predilecție pentru existența banală, uneori chiar mizeră a orașelor de provincie (*Secvențe dintr-o margine de lume*, 1966, *Vina noastră cea de toate zilele*, 1973, *Ulise trece pe strada mare*, 1974). Excepție fac romanele *Sfinții se vând cu bucata* (1967), unde este abordată tema recuperării unui candidat la studenție, care, ajuns din întâmplare la închisoare, pare că nu-și va mai regăsi niciodată drumul, și *Contemporanii* (1978), ce surprinde, într-o manieră pe alocuri reportericească, reacțiile unei comunități umane în clipe de grea cumpănă, provocate de o cumplită calamitate naturală: inundațiile.

SCRIERI: *Secvențe dintr-o margine de lume*, București, 1966; *Sfinții se vând cu bucata*, București, 1967; *Strigătul*, București, 1967; *Numiți-mă Varahil*, București, 1969; *Ochiul alb al visului*, București, 1969; *Porunca cea mare*, București, 1970; *Nuanța albastră a morții*, București, 1971; *Hoții de vise*, București, 1972; *Păcală și Tândală*, pref. Ovidiu Papadima, București, 1973; *Vina noastră cea de toate zilele*, Iași, 1973; *Nuanța albastră*

a căderii, București, 1974; *Ulise trece pe Strada Mare*, București, 1974; *Duhul pământului*, pref. Const. Ciopraga, București, 1976; *Contemporanii*, București, 1978; *Divertisment cu măști*, București, 1980; *Aventura cu Varahil*, București, 1996; *Noaptea umbrelor*, București, 1998; *Noaptea ușilor deschise*, București, 1999.

Repere bibliografice: Dan Ursuleanu, Corneliu Buzinschi, „*Secvențe dintr-o margine de lume*”, LCF, 1966, 10; Mihai Drăgan, Corneliu Buzinschi, „*Secvențe dintr-o margine de lume*”, CRC, 1966, 18; C. Blănuș, Corneliu Buzinschi, „*Numiți-mă Varahil*”, CRC, 1973, 9; Const. Ciopraga, Corneliu Buzinschi, „*Păcală și Tândală*”, CRC, 1973, 9; Alexandru Mitru, Corneliu Buzinschi, „*Hoții de vise*”, „Tribuna școlii”, 1973, 97; Dana Dumitriu, *Romanul geniului*, RL, 1976, 43; Eugen Simion, *Roman și biografie*, LCF, 1976, 44; Mihai Coman, Corneliu Buzinschi, „*Contemporanii*”, RL, 1978, 41; Gheorghe Grigurcu, „*Numiți-mă Varahil*”, O, 1987, 9; Eugen Uricaru, *Plecarea lui Corneliu Buzinschi*, LCF, 2001, 22; George Anca, Corneliu Buzinschi, RL, 2001, 23; Adrian Jicu, „*Noaptea ușilor deschise*”, ATN, 2003, 4.

D.G.

BUZNEA, George (23.IV.1903, Vetrișoia, j. Vaslui — 14.IX.1976, București), poet și traducător. Este fiul Dominicăi (n. Bejan) și al lui Gheorghe Buznea, țărani. **B.** a avut o tinerețe supusă lipsurilor și incertitudinilor, neizbutind să-și termine studiile începute la Facultatea de Litere și Filosofie din București. Prin 1926-1927, frecvența cenaclul lui Mihail Dragomirescu și încerca să se afirme cu versuri la „Falanga” și „Universul literar”. Mai apoi, pe când era în serviciul Bibliotecii Comunale din Brăila (1929-1939), a lucrat și ca redactor la „Expresul”, „Luceafărul”, „Luceafărul literar și artistic”, „Curierul”, „Relief dunărean”, „Gazeta Brăilei”, colaborând totodată și la alte periodice. A publicat versuri, proză, articole literare și diverse, semnând și George Buznea-Moldovanu, Baldovin, Bemol, Valentin Boldur, Valentin Vetrișanu. Între 1940 și 1948, este angajat ca „tehnician traducător scenarist” la întreprinderi cinematografice din București și Craiova, stabilindu-se apoi în București, unde, după câteva colaborări sporadice, reintră în viața literară ca traducător.

Placheta *Omagiu Eladei* (1930) conține stihuri ocazionale, iar *Aripi de azur* (1935, amplificată și republicată în același an sub titlul *Epopeea aripei*) este un imn închinat aviației românești. Mai aproape de poezie, volumul *Flăcări* (1935) este dominat de energia trăirilor erotice, abia voalate de simboluri străvezii. Înțelegă ca o religie atotputernică, iubirea e proiectată în largi spații naturale sau în profunde perspective temporale, prin invocarea unui timp mitic, cu o figurație dionisiacă. Glorificarea forței vitale ar fi principala marcă a scrisului său, vizibilă și în entuziasmul versurilor ocazionale sau al articolelor literare. Înclinația poetului de a elogia capătă forma cea mai plină de devoțiune în *Povestea lui...* (1940), omagiu, după modelul epic și prozodic al poemului *Luceafărul*, adus lui Mihai Eminescu. Între numeroasele proze risipite în periodice, se detașează foiletoanele din „Expresul” și „Curierul”, grupate sub câteva titluri „semnificative” — *Romanul unei femei* (1930), semnat Giovana, *Brăila, cetatea voluptății* (1930-1931), semnat Marchizul de Priola, *Brăila râde, Brăila plânge* (1932), semnat Don Cleofas. Textele intenționează o campanie de „dezvălu-

ire" a vieții secrete a orașului, dar sunt mai degrabă dovada unei înclinații exagerate spre observarea manifestărilor erotice, de preferință în împrejurări senzaționale. Cea mai importantă operă a lui **B.** este traducerea primelor două părți din *Divina Comedie* a lui Dante. Conștient de dificultățile unei interpretări cât mai complexe a originalului, el optează pentru o „echivalare în spirit dantesc a secvențelor intraductibile”. Transpunerea în românește este însoțită de o amănunțită documentare, de un bogat aparat critic. Rigorile prozodice l-au condus la unele creații lexicale sau sintactice prea personale, forțând uneori uzul limbii, dar în ansamblu versiunea sa are o vigoare expresivă care îi conferă o frustă frumusețe.

SCRIERI: *Omagiu Eladei*, Brăila, 1930; *Romanul unei femei*, 1930; *Brăila râde, Brăila plânge*, 1932; *Aripi de azur*, Brăila, 1935; ed. (*Epopeea aripei*), București, 1935; *Flăcări*, Brăila, 1935; *Epopeea pământului românesc*, București, 1936; *Brăila prin veacuri și în zilele noastre* (în colaborare), Brăila, 1937; *Povestea lui...*, București, 1940. **Traduceri:** Dante, *Divina Comedie. Infernul*, pref. trad., București, 1975, *Purgatoriul*, pref. Alexandru Balaci, București, 1978.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Un traducător al lui Dante*, LCF, 1970, 21; Alexandru Balaci, *O nouă traducere a „Infernului”*, R, 1975, 8; Șerban Cioculescu, *„Infernul” lui Dante într-o nouă tălmăcire*, FLC, 1976, 1; Dan Grigorescu, *Dante, „Infernul”*, CNT, 1976, 5; Dragoș Vrâncianu, *Un traducător al lui Dante în românește*, RMB, 1977, 10050; Dan Grigorescu, *„Purgatoriul”*, CNT, 1978, 26; Vasile Băncilă, *George Buznea. Cea mai nouă haină literară a lui Dante*, „Atelier literar”, 1977, 15, 17; Carianopol, *Scriitori*, II, 101-108; *Dict. scriit. rom.*, I, 415-416; Victor Macarie, *George Buznea, traducător al „Divinei Comedii”*, DL, 2003, 1.

BUZNEA, Iancu (21.XI.1809, Iași — 28.VII.1839, Putna, j. Suceava), traducător. Iancu Nicola (sau Nicolae) pe numele său adevărat, **B.** a fost crescut de Veniamin Costache, mitropolitul Moldovei. El l-a trimis la învățătură la „Sf. Sava”, în București, numindu-l apoi într-o slujbă la Mitropolie. Ulterior, a primit ranguri boierești. În 1831, era mare vornic și cavaler al unui ordin rusc. Încă din școală, în 1827, semnând Iancu Nicolae Moldovean, a transpus din grecește *Culegere de înțelepciune* de Dimitrie Darvari și, după Nicolae S. Piccolos, romanul lui Bernardin de Saint-Pierre, *Paul și Virginia*. Traducerea, întregită de notele explicative ale lui Piccolos și de altele noi, nu a fost tipărită de la început, circulând, sub numele Iancu Nicola, în numeroase copii manuscrise. Tot Iancu Nicola va semna și un *Manual de patriotizm*, tipărit la Iași, în 1829. Originalul este *Manualul de patriotizm dedicat locuitorilor celor 7 insule ionice*, apărut în 1817 și atribuit lui N. Scufos. Cartea a avut o largă circulație, fiind întrebuințată ca manual didactic în unele școli. Prefața este un elogiu adus de **B.** întemeietorilor școlii în limba română, a căror activitate o considera un exemplu de înaltă iubire de țară. În 1831, el tipărește *Pavel și Virghinia*, revizuiind, după originalul francez, textul din 1827. Tălmăcirea este făcută cu talent și cu un remarcabil simț al limbii. Expri-marea ușor arhaică, atunci când traducătorul încearcă să evite neologismul, are prospețime, spontaneitate și culoare. Versiunea lui e mai literară și chiar mai exactă decât cea făcută de

Al. Pelimon, douăzeci de ani mai târziu. Utilizând un intermediar bilingv, în franceză și în greacă, apărut la Viena în 1782, **B.** dă, în 1834, *Filosoful indian*, după *The Oeconomy of Humany Life* a lordului Chesterfield. Lucrarea cuprindea numeroase noțiuni și idei de esență iluministă; în același timp, căutarea credinței, reculegerea și meditația pe care era axată au pregătit atmosfera necesară receptării preromantismului și romantismului.

Traduceri: Dim. Darvari, *Culegere de înțelepciune*, București, 1827; N. Scufos, *Manual de patriotizm*, Iași, 1829; Bernardin de Saint-Pierre, *Pavel și Virghinia*, Iași, 1831; Chesterfield, *Filosoful indian sau Chipul de a trăi cineva fericit în societate*, Iași, 1834.

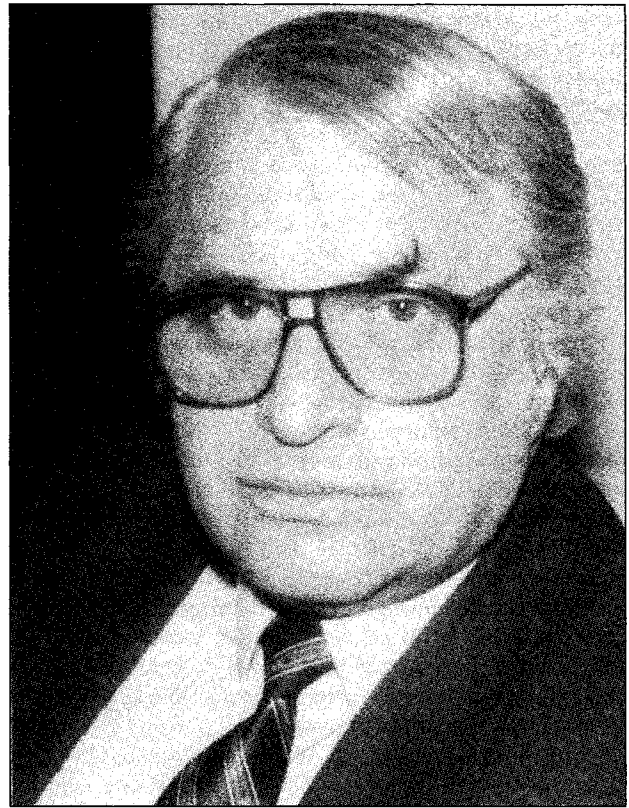
Repere bibliografice: Duțu, *Explorări*, 98-100; Cornea, *Originile*, 98, 237, 450; Duțu, *Cărțile*, 41-45; *Dict. lit.* 1900, 137-138; Gh. Sibechi, *Coordonate biografice: Iancu Buznea*, ALIL, seria B, t. XXX-XXXI, 1985-1987. S.C.

BUZURA, Augustin (22.IX.1938, Berința, j. Maramureș), prozator. Este fiul Anei (n. Miclea), țărancă, și al lui Ilie Buzura, miner. A absolvit Liceul „Gh. Șincai” din Baia Mare în 1955. După o perioadă în care a fost inspector statistician, educator și agricultor, urmează Institutul de Medicină și Farmacie din Cluj, Facultatea de Medicină Generală, absolvită în 1964, cu specializare în psihiatrie. Între 1957 și 1964 lucrează ca funcționar la Filiala din Cluj a Uniunii Scriitorilor. Debutează literar în 1960, în revista „Tribuna”, unde va fi redactor, șef de

secție și secretar de redacție, iar din 23 decembrie 1989, redactor-șef. Din 1990 este președinte al Fundației Culturale Române, iar din 2003, al Institutului Cultural Român, instituții care au în program strângerea legăturilor cu diaspora românească, publicarea lucrărilor exilului românesc, integrarea culturală a românilor de pretutindeni și care, sub conducerea lui, devin factori foarte activi în viața culturală a țării. Membru al Academiei Române din 1990, mai este membru fondator al Fundației Culturale Europene „Gulliver” (Amsterdam), președinte al filialei române a Academiei de Cultură și Știință din Roma, membru în comitetul director al Clubului Euro-Atlantic (din 1992), membru al Comitetului Internațional pentru Ocrotirea Copilului (din 1991), precum și membru al Asociației Psihiatrilor Liberi (din 1989). Scrierile sale au fost traduse în limbile maghiară, germană, franceză, spaniolă, engleză, slovenă, polonă, rusă, chineză.

De la primele culegeri de nuvele, *Capul Bunei Speranțe* (1963), *De ce zboară vulturul?* (1966), **B.** își va schița tema obsedantă, dezvoltată apoi în romane: comportamentul individului nonconformist, luptând să-și păstreze autenticitatea personalității, în raport cu un mediu care își impune constrângător, adesea brutal, legile alienante. Rescriind, în câteva variante epice, tema împotrivrării la alienare în socialism, scriitorul a intrat în conflict cu cenzura. Primul lui roman, *Absenții*, apărut în anul 1970, va fi retras din circulație; la fiecare dintre romanele următoare va avea discuții cu cenzorii și va fi nevoit să opereze eliminări în texte, uneori până la a face de nerecunoscut evenimentele pe care acestea le evocă: de exemplu, greva minerilor din 1977 și pedepsirea unora dintre inițiatorii ei, internați în azile psihiatrice, cu modificarea personalității prin medicație inadecvată, prezentă în romanul *Refugii* (1984), nu mai putea fi pomenită nici măcar aluziv, deși urmărind traseul personajului implicat, cititorul poate deduce motivele pentru care acesta este căutat cu disperare de femeia care îl iubește. Chiar în asemenea condiții, pentru publicul cititor care înțelegea mai mult decât se putea spune, **B.** rămânea în vremea totalitarismului una dintre vocile opoziției disimulate. *Absenții* primește premiul pentru proză în 1970, *Vocile nopții* în 1980, *Refugii* în 1984, iar Academia Română onorează romanul *Orgolii* cu Premiul „Ion Creangă” în 1977. Programul lui estetic a avut de la început o componentă morală și implicit socială: „... cărțile adevărate, sincere nu sunt decât un drum împotriva singurătății, durerii, agresivității, ignoranței” (*Bloc-notes*). Împotriva singurătății, personajele imaginate vor acționa prin lungi confesiuni, adresate unui interlocutor-judecător, anchetator, uneori prieten, iar în absența acestora – lor însele. Împotriva durerii, agresivității și ignoranței – reprezentate minuțios realist prin evenimente petrecute în anii '50-'80 – se orientează întreaga tematică a prozatorului, preocupat în mod esențial de definirea de sine în raport cu un mediu social deformat. Proza lui realizează o sinteză, care îl singularizează printre scriitorii contemporani, între realismul de solidă tradiție ardelenescă, evident prin mulțimea, diversitatea, exactitatea faptelor prezentate în narațiuni, pe de o parte, iar pe de alta, tematica existențială a descoperirii esenței autentice a

euului în confruntarea cu ceilalți, care reprezintă sursă de înstrăinare de sine și de strivire a personalității. Formal, textualist, sinteza se prezintă ca o narațiune în cadrul unei confesiuni. Dialogul este întotdeauna un procedeu de relativizare a punctelor de vedere, de confruntare a mentalităților și de situare a temei sociale sau morale sub zodia incertitudinii concluziilor. Sinteza între romanul obiectiv, întemeiat pe mimesis, și perceperea subiectivă a realității, întemeiată pe anamnesis, romanele propun o tematică, un tip de conflict și o tipologie umană constante. În centrul tuturor narațiunilor se află un inadaptat la realitate, un nonconformist care refuză regulile jocului social pentru a-și putea păstra nealterată personalitatea profundă. În toate cazurile, devine el însuși victima acestei opoziții, un înfrânt moral, adesea cu consecințe grave, de la nevroza agresivă la alienarea clinică. În *Absenții*, în centrul narațiunii se află medicul psihiatru Mihai Bogdan, cercetător într-un institut, care refuză să mai alimenteze cu rezultatele cercetărilor sale gloria directorului Poenaru și care asistă neputincios-revoltat la tot mai eficienta adaptare la sistem a prietenului său, fost și el nonconformist pe cont propriu, doctorul Nicolae. Întrebarea pe care și-o pune doctorul Bogdan în primele pagini ale romanului va deveni punctul de coagulare a tuturor narațiunilor lui **B.**: „În consecință, mi-am vârat capul sub pătură și, cu ochii strânși, făceam eforturi disperate să mă despart de mine însumi; îmi era frică să gândesc, îmi era greață să atârn celor câteva întrebări – legate de mine ori de acel om neînțeles –

obsedante, sterile, constatarea că răspunsurile nu depind de mine, că eu în realitate nu eram decât un obiect ce putea fi cu ușurință mutat de ici-colo, o mobilă dinamică, dresată, prevăzută cu un magnetofon și care, la repezeală, în funcție de situație, se întreba cu oarecare neliniște: Ce rol ar trebui să interpreteze acum? De idiot? De surdomot? De indiferent? De înțelept? De dulap? Când zilnic, zilnic de cel puțin un deceniu, mă mint singur, violent, de ce trebuie să mai ingerez minciunile altora, ba să le mai și difuzez pe post de adevăruri? Dar știu eu dacă am dreptul să strig în gura mare că nimeni nu ține seama de structura psihică a nimănui, din moment ce tocmai eu fugeam de mine însumi, nu mă cunoșteam decât parțial și vrând-nevrând cea mai convenabilă parte din mine, adică cea adevărată, mi-o reprimam cu consecvență?" Romanul *Fețele tăcerii* (1974) complică perspectivele încrucișate: tânărul ziarist Dan Toma (necredinciosul care vrea să pună degetul în rană), anchetatorul justițiar care trebuie să afle adevărul pentru a-și putea preciza o atitudine față de adevăr, primește confesiunile a doi foști adversari, unul călău, altul victimă: călăul este viitorul său socru, activistul de partid Radu, care a înfăptuit colectivizarea agriculturii cu pistolul, distrugând oamenii și tot ce întemeiaseră ei în satul ardelenesc, victima este Carol Măgureanu, ultimul fiu al unei familii de țărani gospodari, care s-a salvat de la moarte petrecându-și toată tinerețea închis, ascuns în pivnița casei părintești. Radu pozează el însuși în victimă — i-a fost incendiată casa în care voia să-și petreacă anii de pensie, în satul pe care îl colectivizase și care, evident, îl refuză și nu îl iartă, Măgureanu a devenit victima propriei sale împotriviri ineficiente, iar Toma devine victima psihică simbolică a celor doi care s-au victimizat unul pe celălalt. *Orgolii* (1977) vorbește din nou despre orgoliul descoperirii adevărului lumii și adevărului de sine, dar și despre orgoliu ca ultim refugiu al celui ce continuă, se încăpățânează să caute leacul cancerului (real și simbolic), în ciuda sutelor de eșecuri. Doctorul Cristian, fost deținut în urma unui denunț și actual obiectiv al supravegherii vigilente a unui anonim și agramat laborant, se confruntă cu judecata întunecată de false adevăruri a fiului său, ce refuză și el compromisul, dar discerne greu realitatea de calomnie. Oponenții lui Cristian (care e tot numai milă, înțelegere, iubire) sunt Redman — „Omul Roșu”, întrupare arhetipală a răului, de la folclor până la comunism, fost prieten și rival în dragoste, delator din invidie, pactizantul cu diavolul, Varlaam —, adversarul anchetator brutal, violent, fanatic (ce va ajunge, în viziunea utopică a autorului, vânzător de loz în plic) și anonimul supraveghetor care își alcătuieste denunțurile către autorități sub forma unor scrisori (în materie de literaturizare a imbecilității suspicioase și invidioase, acestea constituie tot ce s-a scris mai expresiv în literatura română). *Vocile nopții* (1980) strămută căutarea adevărului social și individual din mediul intelectual în mediul muncitoresc: tânărul Ștefan Pinteă părăsește facultatea pentru a lua viața de la început, ca muncitor, viețuind într-un cămin de nefamiliști, printre lumpeni ce-și conservă, în fericita lor ignoranță, autenticitatea psihică. Ruptura, schimbarea modului de viață introduc, ca subtemă a alienării, manifestările nevrozelor ca reacție

a inadaptatului. Pinteă — haiducul muncitor are o viziune obsesivă, coșmarescă, a inutilității ciclice a împotrivirii: „o roată de moară suspendată deasupra unui pârau sec, învârtindu-se în gol, continuu, lent.” Romanele *Refugii* (1984) și *Drumul cenușii* (1988), făcând parte dintr-un ciclu intitulat *Zidul morții*, vor propune nevroza ca loc de adăpostire a personalității traumatizate, care de astă dată este a unei femei. Ioana Olaru, traducătoare de engleză, sau Ana Maria își recapitulează eșecurile chiar într-un spital psihiatric, în prezența unui medic, nici el foarte ferm moralmente. Fiind vorba de o femeie, traumele țin mai ales de viața sentimentală ca reflex al vieții sociale, de imposibilitatea comunicării cu partenerul confiscat de medicriitatea adaptabilă (soțul Justin, trimis profesor într-un sat, este realmente înhățat de fiica popii și de mama acesteia, procesul de fericită scufundare în cotidian fiind înregistrat ca alienant de soție), de raporturile de dominație în cuplu (femeia va deveni proprietatea unui potentat local, care îi asigură existența), de imposibilitatea evadării într-o nouă dragoste, din pricina lășității partenerului și a intervenției violente a proprietarului. *Reviem pentru nebuni și bestii* (1999), în care temele autenticității și alienării sunt proiectate în mediul mult mai brutal deschis al concurenței instaurate după 1990 în societatea românească, roman cu titlu optimist și încrezător — pentru că nici nebunii, nici bestiile nu au nevoie de reviem, ci de imn de triumf —, reia figura căutătorului de adevăr. Ziaristul Matei Popa este supus amenințărilor din partea celor ale căror interese comerciale sunt lezate de dezvăluirile sale. Fost disident pe cont propriu și cu mari riscuri, precum toate celelalte personaje ale autorului, tânărul încercase să evadeze din lagărul totalitarismului trecând Dunărea înot, alături de femeia care îl iubea, evreica Estera, dar nu reușise decât să se reîntoarcă acasă, după ce femeia fusese împușcată. Scris în condițiile libertății depline de expresie, romanul numește clar termenii antagonici: în socialism, pe de o parte sacerdotul adevărului ființei sociale și sentimentale — Matei Popa, iar pe de altă parte următorul securist, necruțător până când va fi el însuși amenințat de răsturnarea situației; în capitalism — noua pătură îmbogățită prin șantaj, crimă, ascunderea adevărului. Atât în socialism, cât și în capitalism, Matei Popa este condamnat să rămână o victimă care are puterea să se împotrivescă mai mult sau mai puțin timp suprimării sale bine organizate. Va reuși numai fratele lui Matei Popa, Visarion, care, având un acut sentiment al autoconservării și un dispreț suveran pentru tot ce nu-i aduce profit, izbutește să evadeze din lagărul socialist, devine capitalist de succes și își finanțează și fratele care continuă să creadă că lumea se poate îndrepta prin demascarea necinstei. Ca toate celelalte romane, și acesta pune irezolvabilele întrebări-cheie: „Miile de articole mi se înșirau în față ca un colaj banal, vechi, peste care mâna inutilității scria cu siguranță: *ei, și?* Te implici sau nu, proporția răului nu se modifică ... Sufăr că am suferit? Caligrafiază de mii de ori și ce dacă? Banalizează prin repetare întrebarea aceasta ce nu așteaptă nici un răspuns. Scrie numele sentimentelor, trăirilor, monștrilor care te-au chinuit cel mai des: *moarte, frică, lehamite, greață...* La noi convalescența este infinit mai lungă și mai dureroasă decât

D. R. Popescu, Augustin Buzura, Eugen Uricaru și Ștefan Agopian

boala și n-ar fi exclus să facă parte din tine, să-ți dicteze mișcările, ba chiar să te simți pustiu, derutat fără aceste spaime. Neavând de ales, am început cu lehamite și derută această plutire printre neliniști. Le-am scris numele de mii de ori în minte, apoi pe hârtie, pentru că nimic nu se lămură, nu devenea mai clar." Este cea mai exactă (auto)caracterizare a universului românesc al lui **B.**

Conflictul în aceste narațiuni se desfășoară întotdeauna pe cel puțin două planuri: în raporturile protagonistului cu lumea ca sistem de relații omologate, apoi în relație cu sine însuși ca analist al refuzului acestor relații și foarte adesea în raport cu un adversar direct și eficient, reprezentant al neadevărului impus social. Narațiunea este o confesiune, adresată sieși sau unui partener de încredere, supusă legilor confesiunii: memorie asociativă, afectivă și involuntară, având drept consecință imediată distorsionarea relatării faptelor în succesiunea istorică reală; introducerea punctului de vedere parțial și subiectiv asupra întâmplărilor; exprimarea reacției afective față de acestea. Realismul observației poate fi atribuit astfel protagonistului. Acesta este întotdeauna un realism de o acuitate și de

o violență care fac din scrierile sale o excepțională sursă de cunoaștere a vieții sociale și morale românești în a doua jumătate a secolului al XX-lea. O atenție specială se acordă categoriei de politrucii conducători, fie ei intelectuali, fie tehnicienii ai puterii. De la directorul de institut de cercetare care practică șantajul și falsul intelectual la activistul de partid criminal din convingere, la directorul de fabrică instaurând domnia inflexibilă a voinței sale, la șeful-satrap local care, pe banii lui, poate cumpăra orice, inclusiv viața și sufletul unei femei, și care nu acceptă să piardă (când pierde, ucide), până la anchetatorii securiști, fanatici de toate categoriile —, de la cel imbecil la cel subtil, la delatorii de toate nuanțele, de la cel cu motivație în complexele învinsului la cel mânat de ura irepresibilă împotriva cuiva de care se simte depășit, în fine, continuând cu nesfârșita tipologie a adaptabililor, de la intelectualul care vrea să supraviețuiască la profesorul de țară care trebuie să trăiască, la nevasta de ștab, care profită de buna situație materială a bărbatului pentru a-și asigura și ea satisfacțiile erotico-sufletești fără de care nu s-ar simți împlinită, bovarica burgheziei roșii, galeria personajelor de opoziție față de căutătorul adevă-

rului oferă probabil cea mai diversă colecție de alienați moral din lumea contemporană. Romancierul are o deosebită predilecție pentru scenele de brutalitate, de violență, de degradare colectivă. Petrecerile acestor pseudoumani oferă pagini antologice: scena în care un procuror și amanta sa ling câinește dintr-un lighean cu whisky sau scena în care o femeie este hăituită de urmăritori ori lungă descriere a unei reuniuni mondene de proaspeți capitaliști, preocupați să se șantajeze cât mai eficient unul pe altul, și câte altele.

Alcătuirea în cea mai mare parte din confesiuni și alte intervenții cu caracter monologic, narațiunea [Orgolii] constituie în ansamblul ei o meditație amplă, abruptă, de o rară vehemență, vizând istoria și raporturile acesteia cu individul, cu personalitatea umană, formele puterii în secolul nostru, „cancerul” spiritului agresiv, al egoismului și prostiei, care nu dispare de la sine... Această clocoțitoare idee explică deopotrivă debitul și cursul de puhoi al narațiunii, ca și pasiunea cu care ea se citește.

VALERIU CRISTEA

Materia epică a romanelor lui Buzura, „substanța”, nu e prelucrată de un rafinat. Ca și Breban, Buzura este un nordic, un „barbar”, un autor pentru care contează adevărurile mari și nu eleganța frazei, sunetul cuvântului, distincția rostirii.

CORNEL UNGUREANU

SCRIERI: *Capul Bunei Speranțe*, București, 1963; *De ce zboară vulturul?*, București, 1966; *Absenții*, Cluj, 1970; *Fetele tăcerii*, București, 1974; *Orgolii*, Cluj-Napoca, 1977; *Vocile nopții*, București, 1980; *Bloc-notes*, Cluj-Napoca, 1981; *Refugii (Zidul morții)*, București, 1984; *Drumul cenușii (Zidul morții, II)*, București, 1988; *Recviem pentru nebuni și bestii*, București, 1999; *Tentația risipirii*, București, 2003.

Repere bibliografice: Ciobanu, *Panoramic*, 194–198; Vlad, *Convergențe*, 287–291; Petrescu, *Scriptori*, 142–144; Dimisianu, *Valori*, 105–108; Iorgulescu, *Rondul*, 207–213; Raicu, *Critica*, 127–133; Regman, *Colocvial*, 27–33; Dimisianu, *Nouă prozatori*, 24–43; Regman, *Explorări*, 251–257;

Simion, *Scriptori*, I, 485–500, IV, 227–238; Poantă, *Radiografii*, I, 51–54; Iorgulescu, *Scriptori*, 180–184; Ardeleanu, *Mențiuni*, 80–95; Dimisianu, *Opinii*, 112–115; Stănescu, *Jurnal*, I, 95–98; Mioara Apolzan, *Casa ficțiunii*, București, 1979, 81–114; Sângeorzan, *Conversații*, 235–238; Băileșteanu, *Refracții*, 215–220; Moraru, *Semnele*, 185–190, 199–203; Culcer, *Serii*, 161–167; Tomuș, *Mișcarea*, 254–257, 262–265; Zăciu, *Cu cărțile*, 102–108; Dobrescu, *Foiletoane*, II, 106–116; Mihai Zamfir, *O formulă românească originală și emblematică*, CC, 1982, 12; Gorcea, *Structură*, 123–125, 185–186, 200–205; Livescu, *Scene*, 190–193; Iorgulescu, *Ceara*, 234–238; Simuț, *Diferența*, 167–172; Steinhardt, *Critică*, 132–135; Vlad, *Lectura rom.*, 132–140; Dimisianu, *Lecturi*, 137–145; Gheorghiu, *Reflexe*, 29–32; Laurențiu Ulici, *Confort Procust*, București, 1983, 212–215; Marcea, *Concordanțe*, 232–236; Nițescu, *Atitudini*, 100–108; Cristea, *Modestie*, 190–194; Raicu, *Fragmente*, 346–351; Manea, *Contur*, 59–62; Moraru, *Textul*, 76–78; Odangiu, *Romanul*, 105–117; Augustin Buzura, *RRI*, 490–506; Ungureanu, *Proza rom.*, 258–264; Al. Piru, *Discursul critic*, București, 1987, 218–221; Holban, *Profiluri*, 121–136, 150–169; Dimisianu, *Subiecte*, 115–121; Cosma, *Romanul*, I, 142–148; Zamfir, *Cealaltă față*, 195–197; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, 130–137; Mircea Iorgulescu, *Drumul regăsirii de sine*, RL, 1989, 10; Lovinescu, *Unde scurte*, I, 501–506, II, 105–108, 238–240, III, 159–161, V, 172–176; Papahagi, *Cumpănă*, 93–106; Alex. Ștefănescu, *Procesul comunismului în timpul comunismului*, RL, 1991, 50; Nicolae Bârna, *O prezență necesară: „Absenții”*, CC, 1991, 4–5; Steinhardt, *Monologul*, 75–78; Andreea Deciu, *Paradoxul politetii*, RL, 1992, 20; Mircea Braga, *„Cazul Buzura”*, ST, 1993, 8–9; Ion Simuț, *Revolta într-o societate vinovată*, RL, 1993, 25; Petraș, *Lit. rom.*, 58–61; Negoiteșcu, *Scriptori contemporani*, 52–54, 62–66; Simuț, *Incursiuni*, 273–290; Alex. Ștefănescu, [*Augustin Buzura*], RL, 1995, 23, 1997, 9, 1998, 38, 39, 1999, 24; Gh. Grigurcu, *Augustin Buzura sau omul de zăpadă*, JL, 1995, 21–24; Petre Isăchi, Ioan Lazăr, *Anotimpurile romanului*, Bacău, 1997, 403–431; Petrescu, *Studii transilvane*, 90–98; *Dict. analitic*, I, 9–10, 331–332, II, 69–71, III, 237–240, IV, 25–28; Glodeanu, *Dimensiuni*, 67–81; Gabriel Dimisianu, *Nici învins, nici învingător*, RL, 1999, 39; *Dict. esențial*, 121–125; Manolescu, *Lista*, II, 242–250; Popa, *Ist. lit.*, II, 734–737; Ion Simuț, *Augustin Buzura*, Brașov, 2001; Cristina Iridon, *Răzvrătirea lui Zoon Politikon*, CL, 2002, 8, 9; Negrici, *Lit. rom.*, 181–183, 246–248, 265–278; Tudorel Urian, *La ce bun?*, RL, 2003, 24; Mircea Iorgulescu, *Războiul civil în literatură*, „22”, 2003, 718. R.S.

BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII DE LINGVISTICĂ
INFLIBRAS CĂRȚI Nr. 30.997

